I

1. i *littera nona alphabeti Latini.* **1** *gener. vel gramm.:* Ermenr. ad Grim. 1,5,128 geminare 'i' litteram et dicere 'iniicio', 'obiicio' . . .; veluti antiquorum quidam . . . faciebant 'maiia', 'peiius', 'eiius' unum 'i' pro vocali, alterum pro consonante ponentes. Carm. var. III 16,38 ablativus in 'e' brevis, 'i' productus habetur. *al. v. et vol. III. p. 1400,30.* **2** *mus.* (*de re v. LexMusLat. II. s. v.* i): **a** *de littera significativa neumatibus addita ('Romanusbuchstabe'):* Notker. Balb. ad Lantb. p. 36,11 i iusum vel inferius insinuat gravitudinemque pro g interdum indicat. **b** *ad tonos significandos:* Hucbald. mus. 45 est . . . 'i' mese, 'm' lichanos meson. Alia Musica 146 p. 193 addita sesquioctava proportione, quod est ab m ad i. *al.* **3** *math.:* **a** *numerum I significans:* Carm. de litt. 10 I retinet unum. **b** *numerum L significans (de i longa cum l perturbata):* Heimo Bamb. chron. 4,5 p. 393,10 more Wasconum L pro I vel I pro L multotiens in signis numerorum commutata in veteri scriptura videmus (*cf.* 1,9 p. 159,6). **c** *mensuram siliquae significans:* Ps. Boeth. geom. 944 ut . . . I siliquae . . . ascribatur.

2. i *v.* 1. eo.

***ia** (hy ha, ya(n), yay). *(vox onomatopoetica) de hinnitu asini ('iah'):* Asinarius 66 more suo rudit asinus . . ., sacciferi vox est seva canentis 'ia' (hy ha *ed.*, ya[n], yay *var. l.*).

***iabax** *interi. (orig. inc.) vox detrectans ('bah', 'pah'):* Albert. Stad. chron. p. 333,60 -x, haec est fabula puerorum.

***iabus,** -i *m.* (*orig. inc., cf. ThLL. VII/2. p. 814,20sqq. s. v.* labus) *deunx, undecim duodecimae – elf Zwölftel:* **1** *in univ.:* Abbo Flor. calc. 3,47 p. 101,30 reliquae XI unciae, quae supersunt de praedicta summa, -us vel deunx, quasi decem et uncia, dicuntur. *al. v. et vol. III. p. 532,35.* **2** *de nummo:* Richer. Rem. hist. 1,5 vacca -o tollebatur *(v. notam ed.).*

Iacchus (hiacus, yachus), -i *m.* *meton. i. q. vinum – Wein:* Carm. potat. 4[a],20 in amorem Emmanuhelis . . . quisque sedentum sumat Hiacum. Thiofr. Willibr. II 2,372 fessos satiavit Yacho.

iaccinctinus *v.* hyacinthinus.

***iacea,** -ae *f.* *(orig. inc.)* **1** -a alba *i. q. Scabiosa succisa (L.) – Teufelsabbiss (v. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. IV. p. 525sqq.):* Roger. Salern. chirurg. 3,573 (add. Fl) idem facit succus -e nigre et al<be> potatus. Wilh. Cong. chirurg. 1397 que *(decoctio)* fit ex suco -e utriusque cum melle bene decocto. Alphita I 28 -a duplex est, alba et nigra; herba est, quae dicitur gallice matefelon *(v. comm. ed. p. 446sq.). al.* **2** -a nigra *i. q. Knautia arvensis, Scabiosa arvensis (L.) – Acker-Skabiose (v. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. II. p. 1109sqq.) an Centaurea Iacea (L.) – Wiesen-Flockenblume (v. Marzell, op. cit. I. p. 881sqq.): v. exempla supra allata.*

***iacentia** (-cia), -ae *f.* *confunditur c.* scientia: *p. 1196,3.*

1 *iur.:* **a** *strictius i. q. loca vicina ad fundum adhaerentia – anliegende, von einem Besitztum abhängige Ländereien:* Trad. Lunaelac. 26 (c. 748/784) in villa . . . cum omni marca atque -ciis suis, terra, campis, pratis, silvis. Dipl. Karoli III. 15 p. 23,25 concedimus . . . curtem . . . cum omnibus -is et pertinentibus suis. Dipl. Otton. I. 134 donavimus . . . tres marchas . . . cum omnibus appenditiis et -is suis illuc legaliter *(sc. aspicientibus).* Bened. Andr. chron. p. 26,13 territorio Savinense . . . basilica . . . cum omnia -a ipsius ecclesie constituit *Galla* in episcopatum Savinense *eqs.* **b** *latius i. q. attinentia – Zubehör:* Trad. Weiss. 233 (a. 712) dono . . ., hoc est . . . mansis, casis, campis . . . cum omnia sciencia (*leg.* -a; *item* 243 scientia). Chart. Sangall. A 26 dono *(sc. Aimo)* . . . loca . . . tam *(an leg.* cum*?)* terris, mansis . . ., adpendiciis vel -is, mobilibus et inmovilibus. **2** *gener. et medic. i. q. actio iacendi – das Liegen:* Aesculapius 4 p. 7,18 curae diligentes et observationes his *(maniacis)* impendi debent sicut in freneticis de ligatura vel de -a. *cf.* 1. adiacentia.

iacentivus, -a, -um. *humi prostratus, iacens, fractus – (auf dem Boden) liegend, abgebrochen:* Leg. Burgund. const. I 28,1 si quis Burgundio . . . silvam non habet, incidendi ligna ad usus suos de -is et sine fructu arboribus in cuiuslibet silva habeat liberam potestatem. 28,3 de -is (-a *A3*) et non fructiferis arboribus lignum usibus suis necessarium praesumere.

1. iaceo, iacui, iaciturus, -ere. *script. et form.:* iase(o): *p. 1199,27.* iaci(o): *l. 42. adde* Pirmin. scar. 9 p. 26,3 *(var. l.).* iacis: *p. 1197,6. adde* Rhythm. 136,2 *(v. Stotz, Handb. 3, VII § 14.1).* -rimus: *p. 1197,22. partic. praes.: abl. pl.* -entiis: *p. 1199,7. indecl.* -enti: *p. 1199,24. pendet dat.: p. 1198,36. partic. praes. usu subst.: l. 25. 50. p. 1198,60. 1199,27. 31. al. inf. usu subst.: l. 51.*

(ac)cubare – liegen, ruhen: **I** *proprie:* **A** *de anim.:* **1** *strictius:* **a** *in univ. (c. notione se abdendi: l. 29):* Aldh. virg. II 661 sic crebris vicibus replebant *apes* ora -entis *(corr. ex* -entes *E; de s. Ambrosio puero).* Arbeo Emm. 24 p. 61,20 ut eum de plaustro, quo -bat, deponerentur *viri.* Lex Frision. 4,8 qui *(canis)* nihil facere solet, sed tantum in curte et in villa -et. Hrotsv. gest. 577 in quo *(loco)* non parvo -uit *Aethelheitha* terrore gravata. Thietm. chron. 4,67 cum diabolus . . . prope eum *(fratrem)* -endi locum frustra peteret. Tract. de chirurg. 1198 quando comedere voluerit *(sc. patiens)*, super brachium elevatus -at. Frid. II. Imp. art. ven. 3 p. 41,12 raro invenitur *lepus* per se currens, sed . . . -et et latet. *persaepe. in imag.:* Hraban. carm. 39,40,4 ni solius clementia auctoris . . . subveniret miserrimis -entibus in infimis, totus homo . . . interiret peccamine. Gozech. Alban. prol. 1 p. 987,1 (ed. Holder-Egger) licet ego longe longeque infra pedes horum *(sc. Tullii, Maronis, Flacci et Persii)* -am. **b** *c. colore quodam:* **α** *de concubio:* Botan. Sangall. 40,3 abstenebunt se XL diebus et XL noctibus, insimul non -ant, nec nubent; . . . cum . . . femina in suos dies fuerit . . ., sic -iant simul, sic concepit *mulier.* **β** *spectat ad dormientes, requiescentes:* Froum. carm. 15,5 qui *(frater)* . . . -ens per somnia stertet. Chron. Sigeb. cont. Aquic. a. 1181 p. 419,42 super plumam non -uit *Hugo decanus.* Consuet. Bamb. p. 298,8 procincti cum caligis et camisiis -ent *canonici. al.* **γ** *spectat ad aegrotos ('darniederliegen'):* Hugeb. Willib. 4 p. 97,26 coepit egrotare et -bat infirmus. Thietm. chron. 6,85 cum in infirmitate -ret *laicus quidam.* Thiofr. flor. 1,3,28 -entes erigit *caro sanctificata. saepius. inf. usu subst. ('Siechtum'):* Ecbasis capt. 444 -ere tuum *(sc. leonis)* per magna silentia pressum. *in imag.:* Dipl. Heinr. III. 239 p. 319,15 quia sponsam *(i. ecclesiam)*, quam pretiosis quibusque credidit renitentem, habebat *archiepiscopus* rugosam prae dolore et senilem, deiectam et -entem. **δ** *spectat ad mortuos:* Willib. Bonif. 8 p. 51,12 qui supervixerant, ad lucrum animarum . . . -entibus adversariis . . . cucurrerunt.

[Weber]

FORM. Turon. 30 p. 153,3 homo ... ille quondam interfectus -bat. THIETM. chron. 6,95 corpora tot martirum insepulta -uerunt. *al.* *per compar.:* ALFAN. premn. phys. 3,15 p. 54 anima ... in somno velut mortuum illud *(corpus)* -ere (*PG 40,596*[B] κεῖσθαι) relinquit. **ε** *spectat ad sepultos:* SYLL. Elnon. 3,4 hic Servandus -is maiorum iunctus sepulchris. LEX Ribv. 75,1 quod ibidem ipse intertiatus ... sepultus -at. HUGEB. Wynneb. 10 p. 114,38 ubi *(sc. in ecclesia)* -bat corpus sancti confessoris Christi. OTTO FRISING. gest. 1,7 p. 23,19 cur eum *(Rudolfum)* ... velut regali honore sepultum -ere permitteret *imperator. saepe.* corpore -ere *i. q. sepultum esse – begraben liegen:* DIPL. Loth. I. 139 p. 311,20 ubi *(sc. in monasterio)* ... corpore -ere volumus. **ζ** *prostratum esse – am Boden liegen:* ARBEO Corb. 4 p. 192,15 depositus ... et humo proiectus rigidus terrae instar ligno vel lapide examens et insensatus -bat *fur.* WALTHARIUS 1405 consedere duo, nam tertius ille -bat. VITA Heinr. IV. 1 p. 10,18 non ante ianuam, sed ante mensam eius Lazarus -uit *(cf. Vulg. Luc. 16,20). al.* *in gestu humiliationis, devotionis, luctus:* WETT. Gall. 36 fratrum -entium in oratorii loco intolerabilis planctus. FORM. Sal. Merk. 61 quasi omnes nos ad pedes vestros *(sc. domini)* prostrati -rimus. GERH. AUGUST. Udalr. 1,26 l. 79 ibi *(sc. ante crucem)* ... cum quasi dimidiam horam -uisset, surrexit. *al.* **η** *sensu inchoativo i. q. cadere – fallen:* THIETM. chron. 7,62 centurio ... -uit in prelio. 8,27 p. 524,26 Godefridus comes occiditur, Iohannes ... optimus miles -et. VITA Heinr. IV. 5 p. 21,29 hostis ferocissimus non in acie, sed in molendino peremptus turpiter -uit. ANNAL. Iburg. a. 1080 (MGScript. XVI p. 437,16) ex parte regis Heinrici Ratbodo aliique comites -uerunt. **2** *latius:* **a** *morari, versari – sich aufhalten, (ver)weilen:* **α** *in univ.:* EIGIL Sturm. 25 p. 161,28 (cod. W) domum, in qua ipse -bat, eam *(familiam)* introduci fecit. INNOC. III. registr. 1,174 p. 257,11 preter annualem hospitationem, quando ibidem *(sc. in villa)* -uerit *rex.* CHART. ord. Teut. (Hass.) 318 p. 239,10 Fritslariam intrabimus *(sc. milites quatuor)* more militum -entes usque ad satisfactionem dictis fratribus non exituri. *al.* **β** *spectat ad captivos:* ALTFR. Liutg. 2,20 p. 51,6 in quo *(carcere)* ... anno uno -uit *iuvenis.* **γ** *spectat ad obsides ('Einlager'; de re v. Dt. Rechtswb. II. p. 1413sq. et HRG I. p. 901sqq.):* CHART. Tirol. notar. I 681 (a. 1237) sunt *Arnoldus et Hermanlinus* districti -endi in ipso burgo. CONST. imp. II 383,6 obsides -bunt, quousque duo milia marcarum fuerunt persolute. CHART. Turic. 959 p. 45,17 miles in castro Mellingen -bit obses. *al.* **B** *de rebus:* **1** *in univ.:* **a** *usu communi:* PACTUS Alam. 28,2 dum ... ossa ipsius *(canis)* ibi *(sc. in limitario)* -ent (-eant, lacerentur et *var. l.*) *eqs. (v. notam ed.).* HUGEB. Willib. 4 p. 101,34 faville ... glomerati illic *(sc. in montis cacumine)* -bant. WALTH. SPIR. Christoph. II 5,68 -et augur Apollo cum Iove. TRAD. Frising. 703[b] per fimbriam pallii -entis super altare. ALFAN. premn. phys. 7,4 p. 75 non videmus in ipso *(pavimento)* nummum -entem (*PG 40,640*[A] κείμενον). *al.* *de columnis nondum erectis:* LEX Baiuv. 12,9 de -entibus columnis: si ... ille alter -entibus columnis contradixerit *(sc. elevationem aedificii)* ..., dicit: 'ego testem habeo, quod tibi -entibus columnis contradixi'. **b** *c. sensu se flectendi:* ABBO FLOR. calc. 3,67 pro quinario solo impudico -ente medicus et minimus eriguntur. **c** *c. sensu manendi:* COMPOS. Luc. F 23 mitte illam *(pergamenam)* in calcem et -at ibi per dies III. GLOSS. psalt. Lunaelac. 118,73 non ... prohibetur vulva matris ab inlicito concubito -entia sibi semina vivificare. MAPPAE CLAVIC. 230 in calce -at pellis diebus VI. THEOPH. sched. 3,4 postea -ant *pelles* in confectione faecis et salis una die. **2** *de notis, litteris obliquis:* ABBO FLOR. calc. 3,51 unciae figura ad dextram legentis -et incurva, ita *f.* ANON. IV mus. 2 p. 41,11 quod longitudo *(sc. quadranguli)* stando sit longior longitudine -endo. *ibid. al.* **3** *positum esse – gelegen sein, sich befinden:* **a** *usu communi:* BEDA hist. eccl. 1,1 p. 10,31 prope sub ipso septentrionali vertice mundi -et *Britannia insula.* ARBEO Corb. 17 p. 207,7 secus ... -bat *litus* tramite tendenti. WALAHFR. Wett. 25 insula ... Augia nomen habens, -et hanc Germania circa. THIETM. chron. 2,11 in cuius *(antistitis)* diocesi urbs prefata *(sc. Magadaburg)* -et. DIPL. Constantiae 23 p. 77,9 ad magnum montem, qui -et super lacum. *saepe.* **b** *de lineis:* PS. BOETH. geom. 17 planus angulus est duarum linearum in plano invicem sese tangentium et non in directo -entium ad alterutram conclusio. GERB. geom. 5,10 quae *(linea)* in una parte figurae directim et non oblique -et. *al.* **4** *de rebus quae (aliquo tempore) sine usu sunt:* **a** *usu communi:* LEX Baiuv. 2,12 si *(sc. quis)* aliquid invenerit in curte ducis quasi pro neglectum -ere (-ret *Mt*). DIPL. Ludow. Inf. 37 ut, qui illic sedent, sterilia et -entia l i g n a licenter colligant (CHART. Lux. II 270 p. 292,5. *al.*). **b** *de armis ('ruhen'):* FROUM. carm. 20,32 arma -ent et scuta silent. **c** *de glebis:* WALAHFR. hort. 41 Saturni dente -entes aggredior glebas. WANDALB. mens. 344 vomere gleba -ens sulcanda est. *locut.* vacuum *sim.* -ere *i. q. cessare – brachliegen:* CHART. Rhen. med. II 11 p. 49,26 (a. 1171) quo *(anno)* terra sine fructu -et. CHART. Westph. III 751 p. 388,32 quod vacui -ere deberent XVI pedes a muro. ACTA civ. Wism. B 153 inter aream domini Werneri ... et aream Reyneri Felicis duo pedes -bunt perpetuo ociosi. *al. v. et vol. I. p. 66,21.* **d** *stare in ancoribus – vor Anker liegen:* CHART. Hans. add. 599 p. 380,32 (s. XI.[med./ex.]) si adveniat ceol vel hulcus et ibi -at, quatuor denarii ad teloneum. ACTA civ. Wism. A 1068 Gerardus ... obligavit navem unam ..., que -et Lubeke. **e** *recondi – aufbewahrt werden, lagern:* THEOPH. sched. 3,31 p. 83,12 in quibus *(vasis)* optimum vinum diu -et. *de pignore ('Einlager'; de re v. p. 1197, 39):* CHART. Tirol. notar. I 857 (a. 1237) vinum debet -ere ad periculum dicti Ulrici.

II *in imag. et translate:* **A** *in univ.:* **1** de *victis, fractis:* WALAHFR. Wett. epil. 2,22 heu misero, qui, dum cadit, ipse levantem non habet, ille -et cuncto miserabilis orbi. carm. 24,5 tunc -uere boni nebula meroris opaci. *per prosop.:* LIUTG. Greg. 9 p. 74,38 ubi nostra infirmitas p r o s t r a t a -at (HRABAN. carm. 16,16 mors. GODESC. SAXO theol. 23 p. 333,4 falsitas). **2** *succumbere – unterliegen:* MILO Amand. II 3,9 sic iter emensum est, reliquae et praeconia laudis, rhetoricus cui sermo -et, facundia marcet. TRANSL. Libor. I 33 p. 214,10 muta ... et surda tercio insuper tormento -bat, quod ... mente capta spiritu agitabatur immundo. **3** *vacare – aussetzen:* CHART. Turic. 160 p. 71,16 (a. 893) iste census ... ad curtem ... venire debet: ... Hato plenum, I (*sc. geldus*) -et. p. 71,21sq. Yso habet geldum I plenum in beneficium, I -et; de Askee inferiori: Vuto I plenum, Ysanpert III partes, quarta *(sc. pars)* -et. *ibid. al.* **B** *esse,* εἶναι *– (vorhanden) sein, sich befinden:* **1** *usu communi:* WALAHFR. hort. 312 aliis in partibus horum *(sc. rerum rararum)* copia tanta -et, quantam vilissima tecum afficiunt. DIPL. Arnulfi 75 p. 113,8 alii ..., quorum nomina alteri membranae inscripta praesenti ... praecepto -ent (lucent *var. l.*) involuta. TRAD. Frising. 1007 usque ad illum locum, ubi pridem ille lapideus nuosch -bat. BRUNO QUERF. Adalb. A 21 p. 27,26 bona cuncta -ent in manu inimicorum. fratr. 11 p. 56,11 quod ... bonum desiderium prope -ret secundum illud: 'velle mihi adiacet' *(Vulg. Rom. 7,18). al.* **2** *pertinere – gehören:* CHART. scrin. Col. B 245 (c. a. 1250) isti census -ent in domo sita iuxta Crichporzim. **3** *spectat ad actionem, condicionem, statum:* **a** *de hominibus:* THIETM. chron. 4,26 cum idem *(Hilliwardus antistes)* iam in agone exitus sui -ret. in peccato *sim.* -ere *(interdum c. sensu perseverandi):* LEX Baiuv. 8,1 si in lecto cum illa *(uxore alterius)* interfectus fuerit *(sc. fornicator)* ..., in suo scelere -at sine vindicta. OTLOH. prov. D 62 diu -ens in peccatis diu quoque ... diabolicae impugnationis molestias sustinebit. *al. v. et p. 373,53. 416,66.* **b** *de rebus:* URBAN. IV. registr. 539 p. 519,47 illa pars articuli ..., si ab eodem comite non admittitur, sicut -et, taliter modificari poterit, ... quod *eqs.* CHART. Rhen. inf. II 696 p. 406,35 scire volumus universos nos villam nostram Ratingen, sicut -et, ... dedisse ... libertati. *demolitum esse – in Trümmern liegen:* THIETM. chron. 6,14 urbs ... prefata *(sc. Budusin)* igne iam adportato combusta -ret, ni *eqs.*

adi. **iacens,** -entis. **1** *planus – flach:* WALAHFR. hort. 7 sive -i planitie facilis *(sc. rus)* clivo seu vallibus horrens. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 126,8 quod superior pars capitis sit eque -s, non tumida in sursum. **2** *transversus – waagerecht:* MUS.

[Weber]

ENCHIR. app. A I 94 duorum *(sc. sonorum)*, qui residui sunt, notae sunt hae יד יד, id est -is proti et deuteri (*sim.* SCHOL. enchir. 1,346). II 32 inserantur . . . -es virgulae, quae purae cantionis modos exprimant. **3** *finitimus, vicinus – angrenzend, benachbart:* **a** *de hominibus i. q. in circuitu habitans – im Umkreis wohnend:* BENED. ANDR. chron. p. 67,18 fecit *Astulphus* synodum . . . cum -iis episcopis, abbatibus, iudicibus, fidelibus Langobardis in regno Italie permanentibus. **b** *de fisco i. q. proximus – nächste(r), nächstgelegen:* CHART. Sangall. A 225 (a. 817) si quis . . . contra hanc traditionis cartulam venire . . . temptaverit, . . . ad -em fiscum auri untias III . . . exsolvat *(cf.* 310 ad proximum fiscum. *l.21).* **c** *de praediis i. q. adiacens, pertinens – dazugehörig:* TRAD. Ratisb. 260 (a. 1000) hobas . . . cum omnibus appenditiis . . . necnon et -s querceteum frugiferum . . . tradidit *praefectus. usu subst.:* TRAD. Frising. 463 p. 394,32 (a. 822) ecclesiam in episcopatum . . . cum omnibus ad eam -bus pertinuisse. **4** *positus, situs – gelegen:* TRAD. Frising. 373[b] (a. 817) tradiderunt . . . territorium . . . -em prope Uualdkeri ecclesia. CHART. Sangall. A 308 si quis . . . istam . . . cartulam inrumpere conaverit, socianti fisco in proximo -i multa conponet. THIETM. chron. 7,19 p. 420,14 vastatis circumquaque -bus locis. CHART. Bund. 552 Laurençius dedit eis *(Anselmo et Bonizo)* in cambio campum unum -i in Uendacha. *ibid. iterum.* CHART. Gelr. 523 p. 526,24 homines . . . montem iuxta Bethleem ias-em Domino . . . contulerunt. *persaepe. v. et vol. II. p. 625,25. usu subst.:* THIETM. chron. 6,58 vastatis omnibus circumquaque -bus.

subst. **iacens,** -entis *f. neuma quaedam – eine Neume (de re v. LexMusLat. II. p. 230,60sqq.):* ARIBO mus. p. 49,5 neumae . . . unius soni fiunt repercussione, cum simplices sunt, id est vel una virgula vel una -s. TABULA neum. 55 punctus, -s, nectens, evanescens.

2. iaceo *v.* 1. iacio. **iacinthus** *v.* hyacinthus.

1. iacio, ieci, iactum, -ere. *script.* iec(io, -tum): *p.1200,42.43. 45.52.53. form.:* iace(o): *l.54. p.1200,18.38. partic. fut.* -iturus: *l.51. usu refl.: p.1200,28; medial.: p.1200,26.*

iactare, iaculari – werfen, schleudern: **I** *strictius:* **A** *proprie:* **1** *spectat ad res:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* WIDUK. gest. 3,11 mirae magnitudinis lapis grandinis . . . de caelo -tus. RUODLIEB VII 46 desiliens *rufus* ab equo freni loro sude -to. *al. v. et p.1202,16. obi. aves in venatione:* ALBERT. M. animal. 23,53 girofalco ex parte aquae -endus est ad eas *(aves).* FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 99,27 illi, qui -erunt falcones *eqs. v. et p.1207,54.* **β** *obi. tela sim. (absol.: l.49. al.):* POETA SAXO 5,628 excussum . . . manu telum . . . longum -erat in spacium. WALTHARIUS 771 ferratam cornum graviter -it *Ekivrid.* 1296 fraxineum hastile superbus iecit Guntharius. HROTSV. Dulc. 14,2 strenue extende *(sc. miles)* arcum, -e sagittam. GESTA Alber. 260 cui tormenti . . . credita cura fuit, -endi cessit ab arte. *al. v. et vol. II. p. 363,44. in imag.:* BRUNO QUERF. Adalb. A 24 p. 30,9 rapit iter homo Deo plenus -iturus (missurus *var. l.*) recia sua super horrisonum mare. CARM. Ratisb. 53,6 detestor *(sc. puella)* eum, qui cor gerit insidiosum, quasque -it *(ed.*, iacet *cod.),* madide nigro sunt felle sagitte. **γ** *celeriter applicare – schnell anlehnen:* OTTO FRISING. gest. 2,22 p. 126,12 nec mora -tis ad murum scalis. **δ** *obicere – hin-, vorwerfen:* RUODLIEB X 89 quę sibi dum iecit, cuius fuerant, ea reddit. XI 70 quem *(digitalem)* trahit *dominella* a digito -bat eique *(iuveni)* rotando. **ε** *dispergere – ausstreuen (expressius i. q. serere – säen: l.63):* GLOSS. psalt. Lunaelac. 118,73 terra . . . germinare non prohibetur -tum (*leg.* -ta) sibi de futuro semina. WANDALB. mens. 175 hordea sub primis autumni -ta pruinis. WALAHFR. hort. 61 ne ferocior impetus . . . semina -ta moveret. CARM. Salisb. I 11,18 semina Septimber sulcis inmittit apertis, quae pansis aequa lance -it digitis. HEINR. AUGUST. mus. 110 quod *(semen)* deorsum -itur, sursum . . . crescit. *in imag.:* WALAHFR. Wett. 55 in incultis -ens *(sc. Heito)* sacra semina sulcis. WALTH. SPIR. Christoph. I 10 quid . . ., cum frumenti pauca ammodum grana torrentur in messo, -to centuplicantur in semine. **ζ** *expandere – ausbreiten: v. p.1211,8.* **η** *excernere, educere, egerere – von sich geben, 'auswerfen':* PASS. Kil. II 15 quod animalia ibi stabulata super sepulchra martyrum nec stercora nec urinam -rent. HROTSV. Gall. II 8,1 stridet *filius Terentiani* dentibus, sputa -it. CONSTANT. AFRIC. coit. 1,7 per calorem eliquatur humor, qui est in cerebro, et eliquatus attrahitur per venas . . . ad testiculos et inde per virgam in vulvam -itur (eicitur *M*). CARM. Bur. 31,6,5 si ad vomitum, quem ieci, rediero. **ϑ** *effundere – vergießen:* DIPL. Heinr. II. 517 p. 666,18 (spur. s. XII.-XII.) si quis . . . de servo ecclesiae sanguinem -erit. **ι** *alluere – anschwemmen:* CHART. Traiect. 960 (a. 1240) omnes decimas novales totius terre vi marini fluctus -te vel postmodum -ende *(sc. monasterio concedimus).* **κ** *imponere – anlegen:* LEX Baiuv. 4,3 si in eum *(liberum)* contra legem manus iniecerit (-erit *L*). **b** *publ. et iur.:* **α** *de osse -to (cf. p.1203,47; de re v. J. Grimm, Deutsche Rechtsaltertümer. I. 1899. p. 109sqq.):* LEX Ribv. 71,1 qui *(sc. os)* . . . in scuto (-tum *add. A8.10. B*) sonaverit (*sim.* LEX Frision. 22,71). **β** *de nummo -to:* CHART. Sangall. A II app. 14 (s. IX.[med.]) ad ecclesiam . . . vel ad ianuas eius aud ad portam mittam *(sc. solidum)* aut -eam (*pro* -iam) et ego omnia recipiam ad me. **2** *spectat ad homines (animam: p.1208,10):* **a** *in univ.:* HROTSV. Pel. 285 funda Pelagium -entes *ministri* martirizandum urbis famosae trans maxima moenia longe. **b** *prosternere – niederstrecken:* HROTSV. Pel. 278 iussit *rex* Pelagium . . . trans muros proici -tum funda machinali. *medial. i. q. prosterni – sich zu Boden werfen:* HROTSV. Gong. 505 quid referam turbam pro limine -tam. **c** *excutere – herausschlagen: v. p.1208,10.* **d** *refl. i. q. desilire – rasch absteigen, 'sich schwingen':* WALTHARIUS 1280 a tergo saltu se iecit equino. **B** *translate:* **1** *spectat ad res:* **a** *proferre – hervorbringen, erheben (usu iur.):* DECRET. Frision. A 4,8 p. 46,2 ubicumque vindicta vel benethe -itur super unum virum. **b** *obviam mittere – entgegenschleudern:* CARM. var. II 18,17 qui mihi *(sc. Terentio)* tam durum iecit ridendo cachinnum. **c** *(festinanter) describere – (hastig) aufschreiben, 'hinwerfen':* PETR. DAM. epist. 96 p. 63,12 dum manus ad -endos apices properat, hinc Cadaolus . . . sufflat, inde virulenta serpentium turma . . . consibilat. **d** *facere – machen, 'werfen':* CARM. de temp. rat. 486 nullas umbras . . . subter sol -it (iac& *var. l.*) supra pandens. **e** *agere, emittere – bilden, treiben:* WALAHFR. hort. 101 crebris . . . -it *cucurbita* retinacula ramis. **2** *spectat ad homines:* **a** *eicere, depellere – hinauswerfen, vertreiben:* BEDA hist. eccl. 1,12 p. 28,9 a mansionibus ac possessiunculis suis eiecti (iecti *var. l.*) *cives.* 3,24 p. 180,22 eiectis (iectis *var. l.*) principibus regis. *v. et p.1204,20. vol. III. p. 1152,45.* **b** *reicere – zurückweisen:* GLOSS. psalt. Lunaelac. 26,9 ne me a te iecias *(sc. Deus).*

II *latius:* **A** *ponere, construere – auf-, errichten, setzen, legen:* CAND. FULD. Eigil. II 21,12 hoc opus *(sc. cryptam)* . . . pastor et . . . infantum doctor honestus cum sociis -unt. EPIST. Teg. I 5 ornatui Salomonicę domus . . . si volumus -ere similis structurę profunditates. MARIAN. chron. a. Chr. 382 Iudei . . . nova templi fundamenta iecerent. HUGO FLOR. act. 11 p. 391,9 ecclesiam multis incendiis devastatam . . . novo iecto edificare cepit *abbas* fundamento. **B** *exaggerare – aufschütten, -werfen:* CHART. cell. Mar. 7 p. 13,8 (a. 1185) ubi -tus est cumulus iuxta cuiusdam fontis rivulum.

2. iacio *v.* 1. iaceo.

***iacitura,** -ae *f. actio iacendi – das Liegen:* WILH. SALIC. chirurg. 4,4 p. 33,22 quae *(ruptura syphac)* curatur . . . quiete et -a super spinam.

iaconus *v.* diaconus.

iactabundus, -a, -um. *gloriabundus – prahlerisch, sich brüstend, anmaßend:* WINR. epist. 9 sicut hoc *(sc. quod aqua animabus regenerandis praeparata in caenum dispersa est)* eius, qui idem ausus est, -a assertione ipsi agnovimus. RUP. TUIT. trin. 15,7 l. 256 -us . . . dicit *populus:* 'pater meus est' vel 'pater ipse'.

iactans, iactanter *v.* iacto.

iactantia (-cia), -ae *f. script.* iec-: *p.1201,4. form. acc. sg.* -a: *p.1201,7.*

1 *acervus, congeries, accumulatio – Haufen, Ansammlung, Masse:* URSO element. 2 p. 43,19 ex hac . . . rudi et inordinata

rerum -a ordinata et admiranda rerum processit series. **2** *gloriatio, ostentatio, vaniloquentia – Ruhmsucht, Prahlerei, Angabe, Eitelkeit:* **a** *proprie:* PIRMIN. scar. 7 p. 21,6 inde *(sc. a vana gloria)* nascitur -a (ie- *a. corr. A*, -cia *R*), elatio, superbia *(v. notam ed.)*. HUGEB. Wynneb. 6 mens humilis et Deo devotus numquam . . . -a extollatur humana. Willib. 6 p. 106,24 ista omnia non ad -a dicta, sed sicut vidi et audivi. RUOTG. Brun. 20 p. 20,10 fraudulenta verborum -a. THIETM. chron. 6,75 p. 364,15 sine omni -a. ALBERT. M. eth. II 4,3,2 p. 318b,41 fictio in plus vocatur -a, fictio . . . in minus . . . vocatur ironia. *persaepe. v. et p.1204,47.* **b** *per prosop.:* CAPIT. reg. Franc. 248,3 pompae . . . eiusdem *(diaboli)* sunt superbia, -a, elatio, vana gloria, fastus et alia. ALBERT. M. summ. theol. II 18,116,2,7 p. 357a,24 de aliis filiabus superbiae, quae sunt praesumptio, arrogantia, -a, sub uno quaestionis articulo inquiremus. **c** *meton. in formula chartarum de calumnia i. q. fraus – Betrug, Falschheit:* CHART. Burgel. 62 (a. 1225) p. 79,9 approbat haec vota conventus contio tota submota penitus omni -a.

iactatio (-cio), -onis *f.* *actio iactandi – das ([Sich])Hin und her-)Werfen:* **1** *proprie (in imag: l.39):* **a** *in univ. (fere usu medic.):* AESCULAPIUS 20 p. 26,28 sequitur . . . initio gravedo thoracis . . . et variae -es. AURELIUS 3 p. 496b,18 diaphoreticis . . . ingens pulsus invenitur cum -e ac desponsione animi (*cf. Gariopont. pass. 2,13 p. 30r,26* varia -e in lecto iacendi). THIETM. chron. 7,68 qui *(vicini)* volentes eidem *(mulieri)* succurrere crebra -cione repelluntur. *v. et vol. III. p. 1154,63.* **b** *actio eiciendi – das Auswerfen:* GLOSS. med. p. 28,15 -o sanguinis non unum; sunt enim, quibus de faucibus sanguis erumpit, aliis de gula. **c** *actio proferendi, intendendi – das Hervorbringen, Erheben:* CHRON. Mont. Ser. a. 1128 p. 143,1 cum . . . ille *(rusticus)* nec motu corporis nec -e vocis signum aliquod doloris ostenderet. **d** *coniectio – Beschuss:* ALBERT. AQUENS. hist. 2,31 aliqui lapides pre creberrima -e cum cemento minui ac labi ceperunt. **e** *fluctuatio, aestus – das Fluten, Wogen:* ALBERT. M. animal. 24,6 tempestates . . . fugiunt *pisces* propter -em violentam, quam patiuntur. *in imag.:* CONST. imp. I 69 (a. 1080) prius . . . nos *(sc. episcopus Spirensis)* portum tenentes periculosae procellarum -i vos *(sc. episcopos et principes Langobardos)* commisimus. **2** *meton. i. q. acervus, congeries – Haufen, Ansammlung:* THIOFR. Willibr. I 1 p. 461D universitatis opifex . . . ex inordinata yles -e cuncta redigens in ordinem et . . . mundum exornans pulchritudine. **3** *translate:* **a** *incursus, ictus – Ansturm, Angriff:* PONTIF. Rom.-Germ. 115,20 ut . . . omnes sevas -es inimici . . . repellant *aqua et sal* (*sim.* 181,28; *inde* RITUALE Flor. p. 140,22). **b** *sedulitas, operositas – Betriebsamkeit, Geschäftigkeit:* EPIST. Meginh. 30 p. 228,14 intermissa vel magis omissa hac forensi -e. *v. et vol. III. p. 812,26.* **c** *gloriatio, vaniloquentia – Prahlerei, Angabe, Eitelkeit:* EPIST. Ratisb. 30 p. 362,8 fuit tempus, quod sine temulentia -is dico, cum doctis adiungi non solum non perhorrui, immo *eqs.* SPEC. virg. 4,154 clamor est perpetrati facinoris manifesta et inverecunda -o. DAVID. (?) inquis. 2 quorum *(haereticorum)* robur maxime in ypocrisis palliacione consistit et falsi nominis scientie -cione.

iactator, -oris *m.* *ostentator, venditator – Prahler, Angeber, Aufschneider:* ALBERT. M. eth. I 336 p. 286,53sqq. videtur, quod -r sit malus; . . . magis opponitur veritati -r quam eiron. Iob 18,2 p. 220,4 -r . . . est, qui usurpat sibi sapientiam, quam non habet. *ibid. saepe.*

iactatorius, -a, -um. **1** *adi. i. q. ad iaciendum aptus – zum Werfen, Schleudern geeignet, Wurf-:* GALB. Karol. 109 securibus exciderunt *cives* -a ingenia, scilicet mangunellas. 114,4 adduxit *comes* instrumenta -a. **2** *subst. neutr. i. q. tormentum (bellicum) – Wurfmaschine:* GALB. Karol. 59,12 milites . . . protegentes illos artificiose operantes machinas rerum, sicut sunt arietes, sues, -a, scalae.

iactatus, -us *m.* **1** *actio iaciendi – das Werfen, Wurf:* FRID. II. IMP. art. ven. 6 p. 216,23 illa, que falco debet facere, priusquam iactatus sit, et modus -us. **2** *incursus, ictus – Ansturm, Angriff (in imag.):* FRUTOLF. chron. a. 1001 p. 192,37 contra incentivos vitiorum -us turrim fortitudinis in Stephano . . . refugium . . . preparavit *Heinricus* (*inde* VITA Heinr. II. B 6).

***iacticius,** -a, -um. (iacere) *ad iaciendum aptus, iactatorius – zum Werfen geeignet, Wurf-:* **1** *adi. in iunctura* laqueus -us *('Wurfriemen'):* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 166,17 quod detineantur *aves rapaces* ab homine, quod habeant -os laqueos in pedibus, . . . contraria sunt nature sue. **2** *subst. masc. i. q. lorum pedibus avium rapacium astrictum – (Wurf-, Geschüh-)Riemen:* FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 33,22 credentes *falcones novicii* de -is, quod sint preda, invadit unus alium per iactos. p. 45,27 debent haberi duo laquei in modum iactorum, qui ponentur in pedibus gruis sicut -i in pedibus avium rapacium. *cf.* 4. *iactus.

1. *iactio, -onis *f.* (iacere) *actio iaciendi – das Werfen, Wurf:* **1** *proprie:* GONZO Geng. 20 cum . . . irreverenter petras iaceret *clericulus quidam* trans ecclesiam . . ., coepit omnibus membris contrahi . . ., quod videntes . . . iuste hoc ei accidisse dicebant, quia eum castigando a -bus compescere nequiverant. **2** *translate i. q. eiectio, repudium – das Hinauswerfen, Verstoßen:* BEDA hist. eccl. 5,24 p. 357,26 ad . . . eiectionem (-em *var. l.*) Ismahelis.

2. *iactio (iec-), -ivi, -itum, -ire. (iacere) **1** *iacere – werfen (usu iur. de iactu symbolico, in adoptione): v. p.1203,37.* **2** *t. t. iur. i. q. desertum vadimonium ad iudices deferre – das Nicht-Einhalten eines Termins rechtsförmlich konstatieren, in Verzug setzen* (*de re v. Brunner, Rechtsgesch. ²II. p. 497; cf. DuC. s. v.* abiectire): FORM. Marculfi 1,38 usque ipso placito necutra pars ex ipsis ie-ta non appareat. DIPL. Karoli M. 216 Salacus . . . placitum suum legibus custodivit et ipso Tingulfo ibidem -vit vel solsedivit (*postea:* custodivit vel adiactivit).

iactito, -are. *script.* iacit(o): *l.38.* **1** *proprie:* **a** *iactare, dispergere, fundere – werfen, ausstreuen:* ALBERT. STAD. chron. p. 343,22 in ventum cineres *(sc. s. Iohannis baptistae)* -ando *Iulianus apostata (ex Vinc. Bell. spec. hist. 31,63). obi. verba:* WALTHARIUS 739 has -at *Werinhardus* ore loquelas: '*eqs.*' **b** *movere – (hin und her) bewegen:* WALTHARIUS 395 caput huc et mox -at (iacitat *K*) *princeps* illuc. **2** *in imag. vel translate:* **a** *profiteri, proferre, affirmare – (öffentlich) kundtun, äußern:* IONAS BOB. Ved. 4 p. 313,1 ministro iubet, ut nulli hoc *(miraculum)* in propatulo -ando (iactando *var. l.*) denuntiet. VITA Ger. Bron. 19 p. 669,18 qui *(chirurgi)* se Peonio nunquam cessisse magistro -bant in medicinali arte. LAMB. HERSF. Lull. 14 p. 326,12 quod criminatores eius -bant. annal. a. 1062 p. 79,25 fama -ante, quod sine turpi commercio in tantam coaluissent *(sc. imperatrix et episcopus)* familiaritatem. HIST. peregr. p. 146,8 que *(urbs Adrianopolis)* . . . murorum et turrium suarum -ans firmitatem. *saepe.* **b** *refl. i. q. gloriari – prahlen, sich rühmen:* ARNOLD. LUB. chron. 3,7 p. 149,42 nonne nigrum et horrendum illum Germarum ligare te -bas *(sc. princeps)*? CARM. Bur. 178,4,1 liber ego liberum me -o. *al.*

iactivus *vel* ***iectivus,** -a, -um. *form. nom. sg. m.* -os: *l.67. usu subst.: l.67. t. t. iur. i. q. deserti vadimonii inculpatus, abiectivus, neglegens – einer, dessen Nicht-Erscheinen, Nicht-Einhalten zum festgesetzten Termin rechtsförmlich konstatiert wird, säumig, sachfällig (sed cf. J. Balon, Ius medii Aevi. II/2. 1960. nr. 410):* LEX Sal. Merov. 50,3 homo ille . . ., quem legitime habeo ⌞ia-um (ia-o *A*, LEX Sal. Karol. 50,3 adiachtivum) aut⌟ (iactibus *A2; om. pars codd.*) admallatum in hoc, quod *eqs.* 51,1 si quis grafionem ad res alienas tollendas invitaverit . . . et legitime eum ia-um (ie- *A2*) aut admallatum non habuerit. CAPIT. part. Saxon. 32 qui ia-us *(ed.,* inactivus *cod.)* apparuit. DIPL. Karoli M. 216 p. 289,7 Tingulfus nec ad eao *(sic)* placito vinit nec nullum direxit advicem suum . . ., sed ia-us exinde in omnibus aparuit. *ibid. iterum.* FORM. Senon. I 10 notitia de ia-is; . . . qui . . . placito suo neglexit et ia-os exinde remansit. *saepius. de servitiis neglectis:* FORM. Sal. Bign. 27 si exinde negligens *(sc. servitium implere)* vel ia-us apparuero. FORM. Sal. Lind. 21 quod . . . servus . . . ecclesiae . . . de ipso servitio neglegens atque ie-us adesse videretur. CAPIT. reg. Franc. 273,32 ne ipsi homines ie-i (fugitivi *var. l.*) in-

veniantur. *al.* *cf.* 2. abiectivus, *iectio, *iectus.

iacto, -avi, -atum, -are. *script.:* ianc-: *p.1205,4.* iat(o): *l. 23.40.p.1204,20.* iec- *(cf. Stotz, Handb. 3,VII § 4.3): l.22.38. 64.65.p.1204,2.20. al.* *partic. praes. pro perf. (v. D. Norberg, Syntaktische Forschungen. 1943. p. 188): l.34. al.*

(vehementer) iacere, iaculari – werfen, schleudern: **I** *strictius:* **A** *proprie:* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* **α** *obi. res:* Epist. Mog. 11 p. 333,13 totam . . . domum destrui et in loco immundo -ari (proici *Vulg. lev. 14,40*). Pontif. Rom.-Germ. 99,185 scolastici . . . casulas vel cappas in terram -antes proni adorent crucifixum. Chart. Rhen. med. III 231 p. 192,25 uno ex eisdem *(sc. qui aderant)* vas fictile . . . ad murum -ante. *al.* *in ludo tesserarum:* Carm. Bur. 215,VIII p. 65 Primas . . . -bat decem, alius duodecim, tercius . . . quinque. Caes. Heist. hom. exc. 188 taxillos falsatos extrahens XVIII puncta -vit *clericus vagus.* *obi. tela sim.:* Hraban. hom. I 42 p. 79A quod alios viderint *quidam* tela et sagittas contra lunam *(sc. deficientem)* -asse. Vita Heinr. IV. 6 p. 23,23 qui in urbe erant, tela, saxa . . . ignemque -bant. *al.* **β** *obi. homines (refl.: l.23):* Lex Sal. Merov. 41,12 si quis hominem ingenuum in puteum -verit (-vit *var. l.; item* 78). Lex Alam. 59,1 si quis liber liberum in via de caballo ie-verit (iacerit, -verit *var. l.*). Capit. episc. II p. 241,5 quicumque se propria voluntate aut in aquam -verit (iat- *a. corr. A*) aut collum ligaverit. Walth. Spir. Christoph. I 19 eam *(Aquilinam)* ligatis manibus et pedibus in medio precepit *rex* -are flammarum. *al.* **γ** *obi. aves (in venatione):* Frid. II. Imp. art. ven. prol. p. 6,9 nullus . . . de facili iuvare poterit, neque portare neque -are aves, nisi sit doctus et expertus ex hiis. 1 p. 16,32 ad quas *(aves)* -ari debent falcones et cetere aves rapaces. *al.* Albert. M. animal. 23,100 fac, ut accipiter avem videat et non longe ab ea existat, quando -as eum. *v. et p.1201,70.* **b** *publ. et iur.:* **α** *spectat ad manumissionem (de re v. LexMA. VII. p. 1442sq. s. v. 'Schatzwurf'):* Form. Marculfi 1,22 inlustris vir . . . servo suo . . . -ante (*i.* -to) dinario . . . demisit ingenuum. *v. et vol. III. p. 299,42. al.* **β** *spectat ad adoptionem:* Lex Sal. Merov. 46,1 sic festucam in lesum suum -et (iectit, -vit, -verit *var. l.*); et ipse, in cuius lesum festucam -vit (ie-, -verit, ie-verit *var. l.*), dicat verbum. **γ** *spectat ad fines definiendas (de re v. notam ed.):* Lex Baiuv. 12,10 si . . . curte . . . cinctus non fuerit, ille, qui defendere voluerit, -et (iatet, lactet, lacte[m] *var. l.*) securem saigam contra meridiem, orientem atque occidentem. **δ** *usu vario:* Lex Sal. Merov. 58,2 de illa terra trans scapulas suas -are super illum, quem proximiorem parentem habet (*sim.* 58,3. 58,5). 60,1 si quis de parentilla tollere se voluerit, . . . illos *(fustes)* in quatuor partes . . . -are debet. Lex Alam. 57,4 si . . . de capite ossum fractum de plaga tullerit *quis*, ita ut super publica via . . . (et illum os -verit super illa strata et hic *add. 3*) in scuto sonaverit ille ossus *eqs. (de re v. p.1200,14).* **2** *dispergere – verteilen:* Wandalb. mens. 346 immundum . . . fimum -are per agros. **3** *immittere, intermiscere – hineinwerfen, untermischen:* Compos. Luc. T 13 tollis plumbum femininum . . . et solbis in loco et -as ibi ipsum adamantem. Mappae Clavic. 271 compones . . . similem cacabum . . ., -as ipsum zelum *(i. caelum, i. testudinem arietis)*, et si . . . non ardet, -a alios lapides et compone alium cacabum et -a. Antidot. Glasg. p. 119,37 cerusa bene lavis et ipsa aqua iectas. **4** *emittere, egerere – von sich geben, auswerfen, ausscheiden:* Recept. Lauresh. 2,62 sanguinem per os qui -ant. 4,64 qui flegmam putridam -ant. Fragm. mul. I 54 capit. p. 11 si de mamella sanguinem -at *mulier pregnans.* Recept. Sangall. I 104 qui urinam non possunt -are. Antidot. Glasg. p. 114,27 qui spumas iectant per orem. Antidot. Augiens. p. 42,21 ad eos, qui petra -ant. *al.* *de actu pariendi:* Lex Alam. 66 si . . . ipsa *(sc. iumentum)* abortivum fecerit iectans (-a[n]t, -et, ut iectet, -ans *sim. var. l.*) ipsum puletrum mortuum. Libri Karol. 4,21 p. 540,21 utrum Sara sit Isaac tenens aut Rebecca Iacob ferens aut Betsabee Salomonem -ans (*ni leg.* lactans) aut Elizabeth Iohannem baiulans. *v. et p.1204,24.* **5** *exponere – aussetzen:* Vita Goar. 7 p. 417,12sq. qui *(infans tres noctes habens)* fuit -tus (coniactatus *A1*) in illa conca marmorea, sicut est consuetudo Treverorum, ut pauperculas feminas infantes eorum solent -are. **6** *removere, auferre – entfernen, wegschaffen:* Lex Sal. Merov. 27,16 si quis . . . aratro de campo alieno anteostaverit aut -verit (ie- *var. l.*). Pactus Alam. 28,2 si canem ipsum inde *(sc. de limitario)* -verit. **7** *effundere – ausgießen:* Abbo Flor. calc. 3,38 p. 96,14 ne . . ., dum de uno duorum vasculorum -batur aqua, saltem periret una gutta. *adde:* Caes. Heist. mirac. II 2,17 p. 97,15 cum aqua deesset, arenam super te *(sc. puerum baptizandum)* -vimus *(sc. parentes)* nomine Patris et Filii et spiritus sancti. **8** *extendere – (aus)spannen:* Transl. Viti 4 p. 42,27 -verunt *(sc. fratres)* lineam et infixerunt paxillos. **9** *deicere, deponere – ab-, wegwerfen, ablegen:* Lex Sal. Merov. 30,6 si quis . . . alteri inputaverit, quod scutum suum -asset (-assit *var. l.; inde* Lex Sal. Karol. 32,6 proiecisset). Walahfr. imag. Tetr. 141 spreta -bit *(sc. musicus)* pelle lacernam. **10** *arcere, defendere – abwehren, abweisen:* Mirac. Gertr. I 3 semper -bat (proibebat *var. l.*) flammam de domo. **11** *portare – bringen:* Chart. Laus. 175 p. 178,27 (dipl. a. 908) unum servum . . . ad iudicium Dei, hoc est ad ferrum calidum, -verunt *plures boni homines.* **B** *translate:* **1** *eicere, depellere – hinauswerfen, vertreiben:* **a** *gener.:* Pirmin. scar. 3 pro qua offensa ie-tus (ia[c]tatus, iactus , eiectus *var. l.*) est homo de paradiso. Annal. Iuv. I a. 721 -vit Eodo Sarracenos de terra sua. *per compar.:* Const. imp. II 46/7 p. 58,27 (a. 1213) mater nostra . . . ex ipso quasi utero nos -vit. **b** *publ. et iur. i. q. dimittere – entlassen:* Leg. Lang. p. 486a,7 iurent *episcopi*, ut . . . nec pro causa dilatacionis de sua potestate vel de suo ministerio . . . latronem -assent. **2** *conferre – zusammenlegen:* Trad. Frising. 234a (a. 783/811) pater Ioseph -bat illos tres titulos *(sc. duos ad Piparpach et unum ad Muniperhteshofun)* in unum locum. **3** *committere – anvertrauen, überlassen (loci spectant ad Vulg. psalm. 54,23):* Arbeo Emm. 22 ut -et curam suam in Deum. Capit. episc. I p. 233,15 -ans in Christo meum cogitatum. Berth. chron. B a. 1077 p. 258,4 totam curam suam . . . super Dominum -vit *papa.* Carm. Bur. 215 V -a cogitatum tuum in Decio, et ipse te destruet. **4** *obi. verba sim. i. q. proferre, edere – von sich geben, ausstoßen:* Walahfr. Wett. 134 haec *(bona)* Heitonis erant postquam -ta per aures. Waltharius 561 hac coram porta verbum modo -o superbum. 752 talia non dudum -bas *(sc. Werinhardus)* dicta per auras. Gunzo epist. 3 p. 24,19 quis ructat et optima -at poemata. Carm. de Frid. I. imp. 2466 feda . . . turbatis -ant *cives Mediolanenses* convitia dictis *(v. notam ed.). al. v. et p.1208,39.* **5** *tractare, disserere – behandeln, erörtern:* Chart. Sangall. A 439 (?a. 855) -tis inter se causis conplacuit Rihwino et Otgero . . ., ut *eqs.* **6** *(arroganter) afferre – (prahlend) anführen:* Albert. M. eth. I 340 p. 289,16 quod iactator, qui intendit gloriam et honorem, -et naturalia et fortuita. p. 289,28 qui per iactantiam intendit lucrum, -at divinationem, medicinam et sapientiam (*sim.* p. 289,53. 71). **7** *gloriari, se efferre, ostentare – sich rühmen, sich brüsten, prahlen:* Einh. Karol. 14 -bat *rex Danorum* . . . se brevi Aquisgrani . . . cum maximis copiis adventurum. Frid. II. Imp. art. ven. 2 p. 165,5 alii intendunt in hoc, ut glorientur et -ent se cepisse multas aves. *saepe. v. et p.1202,41.* *usu refl. et medial.:* Paulin. Aquil. c. Fel. 1,7 per hoc ex damni quasi redivivo detrimento commodius sese proficisse -atur. Hrotsv. Pel. 85 tanto fastu se -at in aula sacrilegus. Epist. Mog. 18 p. 349,9 si . . . quis a falsis prophetis . . . inde *(sc. Roma)* rediens -atur se domi ferre nescio cuius munere tot pallia, quot velit. Albert. M. eth. I 340 p. 289,20 de his *(naturalibus)* non se -at, qui intendit gloriam (*item* p. 289,31. 35).

II *latius i. q. movere, concutere – hin und her werfen, bewegen, schütteln:* **A** *in univ.:* Theoph. sched. 3,35 pone *(sc. aurum)* super pannum . . . et -a hac et illac, donec siccetur aqua. Vita Heinr. IV. 6 p. 24,1 -tis circumquaque oculis. Gesta Halb. p. 84,2 tum . . . -antes capita sua mente non modicum sunt confusi. *in imag.:* Arbeo Corb. 7 quibus secularium tumultibus carina in medium magni maris -retur fluctibus. Agius epic. Hath. 487 te iam portus habet, nos adhuc -at abyssus. Mart. Valer. buc. 3,129 cedere uterque iuvatur, quique suo fruitur vel adhuc -atur *(ci. ed.,* lactatur *codd.; v. notam ed.)* amore. **B** *agitare, torquere – schwingen:* Cod. Udalr. 28 p. 55,14 nova cruce non ad orandum, sed ad -andum inter

[Weber]

erubescentes lanceas vel gladios in equitatu suo extollitur *episcopus*.

adi. **iactans,** -antis. *superbus – stolz:* EUPOLEMIUS 2,538 tibi vicini, -s (ian- *var. l.*) Verimande, Rutheni.

adv. **iactanter.** **1** *superbe, arroganter – hochmütig, anmaßend:* VITA Dalm. 3 (MGMer. III p. 545,29) humana iuditia alios sontes -r absolvere et alios innocentes crudeliter trucidare. LUP. FERR. epist. 37,4 ut me ... perfectum -r existimem. CARM. de gener. Christi 5,165 cum peccaverunt (gloss.: scilicet diabolus et homo), -r (gloss.: et superbe) concupierunt esse Deo similes. CONR. MUR. summ. p. 146,7 humiliter, non -r. *persaepe. insolenter – übermütig:* MIRAC. Bert. 3 p. 510,49 unus artificum ... arripuit malleum et quasi gratulabundus pro appropinquata pene consummatione tam miri operis ictum veluti -r (lactanter *1*) longius colligens incaute iecit. **2** *splendide, magnifice – prunkvoll, prächtig:* VITA Mathild. II 3 p. 151,1 elegit *dux Otto* ... iuvenes ... elegantes, qui comitarentur iuvenem Heinricum, quo se -tius ferret ad praedestinatum locum.

iactura, -ae *f. script.* iec-: *l.59.* **I** *actio exponendi, proiciendi – das Über-Bord-Werfen, Abwerfen:* **A** *proprie de termino nautarum:* WALTH. SPIR. Christoph. II 5,221 quę *(commercia)* -a gravis summersit naufraga saxis. PETR. DAM. epist. 31 p. 304,1 sepe alta pelagi sulcans sine -a oneris incolomis enatavit *navis*. ALFAN. premn. phys. 30,3 p. 110 ut -ae (*PG 40,720B* ἀποβολαί) ponderum, quas faciunt nautae in hieme (*inde* HUGO HONAUG. [?] ignor. 12,38). **B** *translate i. q. damnum, detrimentum, amissio – Schaden, Einbuße, Verlust:* **1** *in univ.:* **a** *usu communi:* LIBER diurn. 103 quatenus nullam ... a quoquam patiantur *(sc. quae ecclesiasticis utilitatibus serviunt)* -am. GODESC. SAXO gramm. 2 p. 488,17 -a, damnum, discrimen, periculum. LAMB. HERSF. annal. a. 1071 p. 128,26 propter gravem -am pecuniarum suarum *(sc. abbatis Babenbergensis)*. CHART. Aquens. 97 l. 13 in grave dampnum et -am ... ecclesie. MIRAC. Annon. 2,86 altera *(mulier)* ... unius oculi -am longo tempore pertulit, ... visu recuperato ... rediit. *persaepe.* **b** *c. gen. explicativo:* IULIAN. TOLET. Wamb. 22 ut, quorum sibi *(sc. episcopo)* vitam donasset *princeps*, nullam in his -am ultionis exerceret. DIPL. Loth. I. 35 p. 114,14 nullius controversie -am ex hoc *(sc. traditione)* pertimescentes *ancillae Dei*. MANEG. c. Wolfh. 8 p. 58,25 ignorantię -am filiis suis reliquerunt *philosophi gentilium*. CHART. archiep. Magd. 433 p. 569,42 cum ... pleraque mortalium acta o b l i v i o n i s -am in posterum incurrant (CHART. Solod. 370. *al.*). *al.* **2** *naufragium – Schiffbruch (in imag.):* WIPO gest. 1 p. 9,14 divina providentia anchoras ecclesiae commisit viris pontificalibus et his gubernatoribus, quales ad ducendam patriam sine -a in portum quietis eo tempore superesse oportebat. PETR. DAM. epist. 31 p. 325,25 qui *(sc. frater)* non meruisti ad litoris sinum sine -a pertingere. **3** *plaga, vulnus – Verletzung, Wunde:* LEG. Wisig. 6,1,6 ut -am capitis aut detrimentum corporis vel rerum damna pateretur. VITA Ludow. Pii 28 p. 374,9 cum ... varias ... incurrerint *comites* calamitates, ille nil tristioris incurrit -e praeter imi pectoris locum, cui inlisus est capulus ensis. EUPOLEMIUS 2,284 pervigil occubuit clava draco, rexque tricorpor occidit inque sua -a dicior Idra. *expressius de truncatione:* CARM. Bur. 82,3,5 philomena (*leg.* philomela) -am suam meminit. 145,2,4 philomena queritur antiqua de -a (ie- *a. corr. B*). **4** *poena – Strafe:* LEG. Wisig. 2,1,19 p. 67,6 qui ... se ipsum iudici presentaverit audiendum, eo modo a -a legis huius habeatur indemnis. 2,2,10 p. 87,9 legalem fugiendo -am. *al.* EPIST. pont. Rom. sel. II B 37 ut neque de sua ... presumptione valeat *Hincmarus* gloriari neque contra vos *(sc. imperatorem)* ... audeat aliquam ... a n a t h e - m a t i s vel aliam iniurię inferre -am (LIBRI Karol. 3,7 p. 370,2 a. -am vitare; *cf. p.1209,8*). GODESC. SAXO theol. 22 p. 307,4 proprio merito sortitus est *homo* mortis -am. LUP. FERR. epist. 80 ut -am gravis exilii pateremini *(sc. abbas). al.* **5** *expensio – Ausgabe:* YSENGRIMUS 3,610 computat exactor pluris, quam possumus ambo solvere, -am, debita deinde iubet. TRAD. Wessof. 43b ne ... Liutoldus -am pecunie sue frustra fecisset. HERBORD. Ott. 1,7 immanes ... -as et sumptus infinitos parvi pendebat. 3,36 commonitus ... princeps a fidelibus suis de -a impensarum diligencius tractare cepit.

II *actio iaciendi, iactandi – das Werfen, Schleudern:* **A** *proprie:* **1** *in univ.:* **a** *usu communi:* GALB. Karol. 84,34 venerabatur *Isaac traditor* -as, ictus, lapides et omnes punitores suos. ALBERT. AQUENS. hist. 2,33 p. 118,9 nec ... continebat *miles vulneratus* manus a -a lapidum. 4,21 p. 280,14 lapidum -a Gallos abigerunt *Turci*. HILDEG. epist. 159R ut -a lapidis est. *adde (ellipt.):* ANNAL. Worm. a. 1241 p. 148,12 tam per -as quam per sagittas se defendebant *milites et rustici* taliter, quod *eqs.* **b** *in iunctura* -am facere *i. q. iacere, iactare – werfen, schleudern:* GESTA Apoll. 218 -am lapidum vulgus faciebat in altum. GALB. Karol. 57,74 inter tot millia lapidantium et -am facientium. ANNALISTA SAXO a. 1088 p. 480,27 inpii super iustum -am fecerunt lapidibus. **c** *de verbis ('Wechsel'):* WALAHFR. Mamm. 19,32 iam plurima cesset verborum -a, velim *(sc. praeses)*. **2** *iactus – Wurf (spectat ad distantiam dimetandam):* ANNAL. Plac. a. 1248 p. 497,6 erat ... civitas Victorie ... continens in se quinque stractas amplas plus -a unius balisti. **3** *actio iactitandi, fluctuatio – das Schwanken:* CAES. HEIST. mirac. II 1,12 p. 33,9 que *(sc. nauseam et vomitum)* maris -a provocare solet. **4** *effusio – das Vergießen:* CARM. Bur. 100,6b,3 solvat ensem nostra manus in -am sanguinis. **B** *translate i. q. incursio, impetus – Ansturm, Angriff:* HYMN. Sangall. p. 96 poteras *(sc. s. Stephanus)* hostium -am ... sufferre. ADAM gest. 4,11 qui *(viri)* ... quantitatem huius maris perscrutantes ancipiti demum -a ventorum ac pyratarum fracti victique redierunt. CHART. Babenb. 139 p. 179,18 perturbationes et -as cottidie prefata sustinet ecclesia. *al.*

III *superbia, arrogantia – Hochmut, Prahlerei:* HILDEG. epist. 304 per -am mentis tue *(sc. clerici)* in clamante voce perficiendo nociva. BERTH. RATISB. serm. 9 p. 52,27 -am prohibet *Ecclesiasticus*, quia omnis arrogans abominatio est apud Deum.

1. iactus, -us *m. script.:* gec-: *p.1207,11.* iec-: *p.1207,10. 11. al.* iat(us): *p.1207,20. form. decl. II.: l.59.p.1207,10.11. 29. confunditur c.* ictus: *p.1207,9.10.11.*

actio iactandi, torquendi, ictus – das Werfen, Schleudern, Wurf: **I** *proprie:* **A** *strictius:* **1** *in univ.:* **a** *usu communi:* ADSO Waldeb. 1 (MGScript. XV p. 1172,35; s. X.2) agrum anseres agrestes ... ab ipso -u seminis et sacionis incremento vastabant. ADAM gest. 1,26 p. 32,2 ut ex ... populi consensu et -u sortis ... ecclesia ibidem fabricata ... sit. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 19,13 si non esset *falco* assuetus ad -um loyri. MIRAC. Gunth. erem. 6 vir beatus ... magno impetu -uque in alteram partem muri hunc *(sc. aegrotum)* proiecit. *v. et vol. I. p. 1087,16. c. gen. subi.:* VITA Gertr. A 5 (A) terribilis belua quasi iectus (-u, lectus *var. l.*) funde nobis aparuit. **b** *obi. tela sim.:* AETHICUS 68b,11 dexteras papillas exurunt *Amazones*, ne -u *(ci. ed.;* iacula *in loco corrupt.; v. notam ed.)* sagittarum confosae lederentur. WIDUK. gest. 3,23 -u rotae signifer ante portam brachium perdidit. LAMB. HERSF. annal. a. 1065 p. 94,16 caeteri christiani -u lapidum ... mortem ... differre conabantur. ALBERT. AQUENS. hist. 6,16 quam *(figuram Domini in cruce)* ... Sarraceni -u mangenarum ... moliebantur percellere. *al. absol.:* NARR. itin. nav. p. 185,31 nostri ... scalas apponere moliti ... creberrimis -bus repellebantur (*sim.* p. 186,33. p. 188,24). **c** *obi. aves (in venatione):* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 254,15 quousque portetur *falco* quietus ad locum convenientem -ui. 4 p. 70,26sq. si fiant aliqui -us (-os *V*) falconum ad grues, prius intendetur calor, quam possint fieri alii -us aliorum falconum. *ibid. al.* **2** *in actu symbolico (de re v. Dt. Rechtswb. IV. p. 1484 s. v. 'Halmwurf'):* CHART. ord. Theut. (Hass.) 105 (a. 1251) fratres ... abrenuntiarunt ... omni iuri ... manibus extensis ...; -u quoque calami et omnibus intersignis, que in huiusmodi fieri consueverunt (*sim.* 121 p. 99,9). **3** *spectat ad distantiam dimetandam:* VITA Emm. 30 qui *(fons)* distat ab ecclesia ..., quantum -us est lapide manu emisso. CHRON. Mich. 34 p. 32,26 duobus ... sagittae -bus a se distantia *(sc. latera montanorum)*. ALBERT. AQUENS. hist. 6,6 cuius *(rivuli)* subterraneus ductus a palatio Salomonis est -u sagitte usque ad eum locum, quo *eqs.* NARR. itin. nav. p. 184,33 erant turres ita vicine, ut modicus fuerit -us lapidis de

[Weber]

una turri ad terciam. *al. v. et vol. II. p. 650,29. spectat ad fines definiendas:* Lex Baiuv. 17,2 aliam *(sc. terram donet accusatus)* in proximo, quantum -us est de secure saiga valente *(v. notam ed.)*. Chart. Mog. A I 527 p. 435,13 (a. 1124) cives terminum habent in silva ... tantum, quantum -us securis comprehenderit. Chart. Burgenl. I 380 p. 259,45 in quadam via vadit *meta terrae* usque dupplicem -um sagittarum. *al.* **B** *latius:* **1** *plaga, verber – Schlag, Hieb:* Lex Alam. 57,20 si ... aliquis alium uno hicto (-u *var. l.*) duos dentes superiores primas excusserit. 57,24 sicut uno iecto (ictu, icto *var. l.*) fecerit. 57,60 si quis alium ambas coxas uno iectu (gecto, ictu, icto *var. l.*) transpunxerit. **2** *caesura – das Fällen, Schlagen:* Otto Frising. gest. 1,21 p. 35,26 suis *(sc. ducis)* in circuitu ipsius *(principis)* positis magnarumque arborum -u et clausura reditum negantibus. **3** *excidium – Zerstörung:* Vita Aniani 10 (MGMer. III p. 116,19) alii *(Hunni)* ... profugi se ⌊iectu pontem, quam⌋ (-u pontis, quem *var. l.*) vimine cratis contexerant, ... profundabant. **4** *eiectio – das Ausstoßen:* Aesculapius 42 p. 72,6 accidit *satyriasis* cum -u seminis (*inde* Gloss. med. p. 73,16 cum -u *[ed.,* iatu *codd.]* seminis). **5** *raptus, impetus – (reißende) Strömung:* Notker. Balb. gest. 2,13 p. 76,5 sapientissimus ... virorum Karolus, ne scripturę inobediens contra -um (ictum *Vet. Lat. Sir. 4,32*) fluvii conaretur, destitit ab incępto. **6** *alluvio – das Anschwemmen:* Chart. Traiect. 681 (a. 1220) nos venditionem illarum terrarum, que 'zand' sive 'werplant comitis' vocantur, et quicquid eis ex -u maris in posterum accreverit ..., ratam habemus.

II *meton. (fere de re iacta):* **A** *in univ.:* Calend. Karol. A p. 529,6 Daedala, quem -to pluvio circumvenit Iris, Romuleo ritu Februa mensis habet (*cf. Carm. de mens. 2,7* -u). **B** *telum – Geschoss:* Waltharius 740 si ventosos lusisti callide -us, forsan vibrantis dextrae iam percipis ictum *(v. notam ed.)*. **C** *piscatus – (Fisch-)Fang:* Chart. Altenberg. 100 p. 83,17 (a. 1228) tria retia in tractu Reni ..., in quibus retibus abbas ecclesiae nostre annuatim tres -us iure habebit.

2. *iactus, -us *m.* *agger, strata solida – Deich(straße):* Annal. Ianuens. I p. 245,11 a radice montis usque ad litus maris nemo potest transire propter loca aquosa et profunda, nisi per quendam -um petrarum parum altiorem aqua; et vocatur -us iste Via Regia ...; in capite -us cuius est ... edificium, quod vocatur turris de Via Regia (*cf. W. Heywood, A History of Pisa. 1921. p. 192; cf. DuC. s. v.* 6. iactus).

3. *iactus, -us *m.* (*cf.* 2. *abiectio) *t. t. iur. i. q. actio deserti vadimonii ad iudices deferendi – das rechtsförmliche Konstatieren des Nicht-Einhaltens eines Termins, das In-Verzug-Setzen* (*de orig. cf.* *iectus): Dipl. Karoli M. 216 ut ... Tingulfus ... Salacono de illos -us ... conponeat vel emendare studeat.

4. *iactus, -i *m.* *(cf. ital.* geto, *francog. vet.* jet; *v. DEAF J. p. 255sq.)* *lorum pedibus avium rapacium astrictum – (Wurf-, Geschüh-)Riemen:* Frid. II. Imp. art. ven. 2 p. 148,32sqq. dicatur primo de -is, quid sunt -i ..., que sunt utilitates -orum; -i sunt laquei de corio facti, imponendi pedibus falconum ..., qui ob hoc -i dicuntur, quia cum eis iaciuntur falcones ... ad predandum. *ibid. al. v. et p.1202,11.* *cf.* *iacticius.

5. iactus *v.* 1. iacio. **iacula** *v.* iaculum.

***iaculamen,** -inis *n.* (iaculum) *telum – Geschoss:* Ekkeh. IV. bened. I 16,54 effugiat populus -a (gloss.: stimulos) prępetis (gloss.: immissionis) arcus (gloss.: Satanę).

***iacularis,** -e. *ad actionem iactandi pertinens – das Werfen betreffend:* Anon. geom. I 3,26 p. 334,20 si cuiuslibet rei altitudinem investigare volueris, huiusmodi -i (militari *var. l.*) ingenio investigare poteris: sume arcum cum sagitta et filo *eqs.*

iaculatio (-cio), -onis *f.* *actio iaculandi – das Werfen:* **1** *proprie:* Albert. Aquens. hist. 12,17 p. 850,6 hiis *(christianis)* ... se defendentibus ac omni genere armorum sagittarumque -e viriliter pro anima repugnantibus. Helm. chron. 87 p. 170,26 fecerunt *(sc. exercitus regis)* ... machinas multas et ignium -ciones (*cf. Vulg. I Macc. 6,51*). **2** *translate i. q. incursio, impetus – Ansturm, Angriff:* Vita Pus. 5 p. 218,3 sit *velamen* contra -es antiqui hostis tutela perennis. Pass. Ursulae 12 omnes *(sc. virgines)* se ... fortiter contra inimicae -is tela pugnaturae virili more armaverunt.

iaculator, -oris *m.* **1** *strictius:* **a** *qui iacula torquet – Speerwerfer:* Flod. hist. 1,2 p. 65,25 Remos ... proeliis fortes optimosque fuisse -es ... Lucanus libro primo testatur. **b** *qui lapides iactat – Steinwerfer:* Vita Desid. Vienn. 9 -um (iaculorum *var. l.*) dicta testantur, quam mitis ... sacerdos ... se martyrio optato velle excipere ... videtur. **2** *latius i. q. aggressor – Angreifer:* Abbo Sangerm. bell. 2,524 ventum (gloss.: animam) de pectore iecit ... -r principis ense.

iaculatorius, -a, -um. **1** *proprie i. q. ad iaciendum aptus – zum Werfen, Schleudern geeignet, Wurf-:* Chron. Albr. a. 1097 p. 806,34 occisorum capita machinis -is proiiciuntur in urbem *(ex Wilh. Tyr.)*. **2** *translate i. q. monens, vituperans – mahnend, tadelnd:* Chron. Merseb. 2 p. 168,40 impunitatem nostram -a verba prophetae perdolabunt.

iaculo, -avi, -atum, -are *vel* **iaculor,** -atus sum, -ari. *pendet* ab: *l.49.* *usu intrans. vel absol.: l.45.60; refl.: l.49.*

I *iactare, torquere – werfen, schleudern:* **A** *proprie:* **1** *strictius:* Beda hist. eccl. 4,3 p. 211,1 movet ... aera Dominus, ventos excitat, -atur fulgora. Metell. Quir. 11a,16 rocho -ans mortifere timpus adegerat *filius regis. v. et p.1209,29.* **2** *latius:* **a** *expandere, explicare – ausbreiten:* Walahfr. hort. 85 foliis quae *(ruta)* praedita parvis umbellas -ta breves spiramina venti ... transmittit ad imos. **b** *prosternere – niederstrecken:* Chron. Ebersb. I p. 12,8 Ungros -tos ingenti fosse inmiserunt *milites*. Helm. chron. 93 p. 182,22 unde non possitis *(sc. iuniores milites)* -ari sagittis hostium. **c** *c. sensu collustrandi ('treffen'):* Carm. cod. Vat. (5330) 10,2 stella ... dicta cometes, que, quotiens trepido -atur lumine mundum, proelia portendit. **d** *usu pass. i. q. conici, deferri – gelangen:* Altm. Afra 66 (MittellatJb. 17. 1982. p. 148; c. 1167/77) sol in terras splendore suo -tus munda vel immunda peragrans manet inmaculatus. **B** *in imag. vel translate:* **1** *de oratione, verbis sim.:* Vita Elig. 2,19 p. 710,19 ut multa ei probra et convitia inrisionesque procaciter -ret (-retur 4) *vir infaustus*. Arbeo Emm. 8 p. 38,15 in antiquum hostem orationis mucrone (mucronem *var. l.*) extenso brachio -ari non cessabat. Walahfr. Wett. 269 cavas visum -vit (iactavit *var. l.*) in aures. Capit. Bened. 2,398 ne ante iudex -etur in reum sententiam, quam ipse confiteatur. Notker. Balb. gest. 1,3 p. 4,16 hec terribilia tonando potius quam loquendo -tus est in illos *(nobiles): 'eqs.' al.* **2** *insultare, offendere – verhöhnen, beleidigen (usu intrans: l.45):* Arbeo Emm. 15 cum ... princeps ... contumeliis ... verbis in faciem illius -ret (-retur *var. l.*). Erchemb. Cas. hist. 75 ipsum ... supernum -tus est *Athanasius* solium. 81 ut ... intelligant *Achivi*, quia in operibus suis diris Deum -ti sunt. **3** *punire – bestrafen, 'schlagen' (mit, für):* Theodulf. carm. 2,77 hic se perverso demens -atur ab actu, dum mala, quae gestis perpetrat, ore ferit. Epist. pont. Rom. sel. I 2 p. 22,9 ut impios illos anathema -ret ictibus (*sim.* p. 22,13).

II *movere – (hin und her) bewegen:* **A** *proprie:* Consuet. Eins. 4 quando pro defunctis *(sc. signa intonantur)*, simul inicientur *signa* et producte -entur simulque relinquentur *(v. notam ed.)*. **B** *translate i. q. affectare, urgere – heimsuchen, bedrängen:* Annal. Sangall. IV a. 1000 (vs.) intonat arce poli, nostri -antur ab igni, nemo tamen lesus.

adi. **iaculans,** -antis. *mobilis, vagus – unstet:* Visio Godesc. A 21,1 quomodo si quis ... oculis ardens, visu -ans ... internum animi sui motum minaciter forinsecus ... manifestet.

1. iaculum, -i *n.* (-a, -ae *f.: l. 64*) *hasta, sagitta, telum – (Wurf-)Speer, Pfeil, (Wurf-)Geschoss:* **1** *proprie:* **a** *gener.:* Aethicus 106 ob obpraessionem lapidum et -arum relictis naviculis fugierunt *(sc. animalia)*. Einh. Karol. 32 p. 36,26 -um ..., quod tunc *(sc. cum equo decidit)* ... manu tenebat, ita elapsum est, ut *eqs.* Hrotsv. gest. 52 ceu murus -is obstans. Walth. Spir. Christoph. I 25 dispositis ... tribus ... sagittariis, qui in eum -a mitterent. Chron. Pol. 3,8 p. 136,9 baliste crepant, -a, sagitte per aera volant. *persaepe.* *c. gen. explicativo:* Hrotsv. Bas. 201 me *(sc. peccatorem)* ... petunt *(sc. daemones)* -is lapidum ... duris. Hist. de exp. Frid. imp. p.

[Weber]

45,15 cives . . . lapidum ictibus et sagittarum -is nostros a muris arcebant. **b** *iur. in actu symbolico traditionis:* DIPL. Karoli III. 184 p. 308,27 Nytardus . . . villas . . . devovisset Deo per -um, cespitem et cedulam (*sim.* l. 37. *cf.* l. 31 telum). **2** *in imag.:* **a** *in univ.:* CONC. Merov. p. 123,9 litis -a finiant *fratres* et vota pacis adquirant. ALDH. ad Acirc. 141 p. 201,25 venenata garrulorum -a. EPIST. pont. Rom. sel. II B 37 qui *(episcopus)* . . . in unctum Domini a n a t h e m a t i s -um contra omnem . . . institucionem inferre presumpsit (ANNAL. Altah. a. 1063 p. 62,6. *al.*). HROTSV. Gong. 372 angoris magno tangitur . . . -o. METELL. exp. Hieros. 4,94 in adversos . . . fertur *dux* verborum -is. *saepius.* **b** *amoris:* CARM. Bur. 106,1,3 pereant -a, quibus sic pereo. 155,2,3 venenea traiecit Amor -a. *ibid. al.* **c** *diaboli, daemonis:* ORAT. Gild. 8 (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 157; s. VII.ex.) Christus a me auferat . . . cuncta . . . daemonum -a *(v. notam ed.).* CONST. Constant. 50 non desinit *diabolus* sua venenosa multis modis protelare -a. **3** *translate:* **a** *de parte telae:* WINR. confl. 47 quoties structam -is ex mille coronam transibis *(sc. linum).* **b** *de radiis solis:* SISEB. carm. 39 cetera solis lumina, qua maior -is radiantibus exit, nil obstante globo tendunt per inania vasta.

[2. iaculum *v.* 1. iactus.]

iaculus, -i *m.* *Coluber Aurora (L.) – Augenschlange, Angelschlange, 'Schießschlange':* **1** *proprie:* CARM. didasc. 280 non tantum crassi vomit aspis surda veneni, . . . non draco cristatus, non volucer -us. HERM. CARINTH. essent. 2 p. 200,3 plere . . . species . . . reperiuntur, qualia sunt amphibia, quales -i. ALBERT. M. animal. 25,30 -um dicunt Plinius et Iorach esse serpentem alatum a iaculando dictum. **2** *in imag.:* AMARC. serm. 4,378 discipuli humanis innarunt fluctibus et, quos vipera non lesit, seps . . ., dipsas, -i *(ed.,* caculi *D)* atque lacertę mordebant homines. **3** *per compar.:* WALTHARIUS 992 qui *(tridens)* ventos penetrans -orum more coruscat, quod genus aspidis ex alta sese arbore tanto turbine demittit, quo cuncta obstantia vincat.

iaemo *v.* hiemo.

[iaenes *v.* renes: ANTIDOT. Glasg. p. 126,31.]

***iafanus** *v.* *diaphanus. **iagunt-** *v.* hyacint-.

***iahyus,** -i *m.* *(francog. vet.* jai; *v. DEAF J. p. 39sqq.) pica – Elster, Häher:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 109,15 quedam *(aves)* sunt, que modo frequenter movent alas, modo rare . . ., ut sunt modi picarum, -us, upupa.

***iaita** *v.* *geta. ***ialicus** *v.* *hylicus.

***ialinus** *v.* hyalinus. ***ialleus** *v.* galbinus.

***iallinus** *v.* hyalinus. ***ialneus** *v.* galbinus.

***ialnus** *v.* hyalinus.

[ialpas, ialpes *v.* *salpinx: ARS med. 6 p. 33.]

iam *adv.* ***hic non tractatur.***

iamba *v.* gamba.

iambicus, -a, -um. (ἰαμβικός) *t. t. metr.:* **1** *(praecipue) ex iambis constans – (vorwiegend) aus Jamben bestehend, jambisch:* ALDH. ad Acirc. 10 p. 82,20 exameter -us, qui et senarius. EUGEN. VULG. syll. 12tit. metrum -um tetrametrum. ARIBO mus. p. 53,16 ut semiditonus -us ascendat, non descendat. METELL. Quir. 4tit. alter *(sc. versus)* pentimemire -a et tribus trocheis constat. *saepe. v. et p.1210,7. subst. masc. i. q. versus -us – jambischer Vers:* ROD. GLAB. hist. 3,33 p. 154,2 de cuius *(filii regis)* . . . funere subsequentes -os . . . cecini. **2** *ad iambum pertinens – den Jambus betreffend:* ALDH. ad Acirc. 115 p. 157,17 nomina, quae -is legibus concurrunt, haec esse noscuntur: silex, senex.

iambus, -i *m.* (ἴαμβος) **1** *usu originario:* **a** *proprie i. q. pes metricus ex una brevi et una longa syllaba formatus – Versfuß aus einer kurzen und einer langen Silbe, 'Jambus':* ALDH. ad Acirc. 115 p. 158,6 quaedam . . . verba . . . -o conveniunt in secunda persona . . . ut amas, ama, putas, puta. WANDALB. ad Otric. p. 570,32 quamvis ultima syllaba indifferenter . . . accipiatur et frequenter . . . in pyrrichium -us -usque in pyrrichium per ultimas syllabas transeat. WALAHFR. metr. 3 -us . . . 'deos colunt at horridos'. 45sqq. -us cum tribracho . . . refert hominem; -us cum molosso . . . liber Matthaei *eqs.* METELL. Quir. 24tit. metrum anacreontium ypercatalecticum constans anapesto, duobus -is et semipede. *al.* **b** *meton. i. q. obtrectator, insultator, calumniator – Schmäher, Ehrabschneider, Verleumder:* ERCHANB. gramm. p. 113,3 -us detractor vel detrahens, iambozin (*i.* ἰαμβίζειν) grece detrahere dicitur *(v. notam ed.).* **2** *per confusionem (usu plur.) i. q. sambuca – Sambuka:* ALBERT. M. pol. 8,5c p. 793a,32 -i (*cf. p. 1341b,1* σαμβῦκαι) instrumentum est, in quo iambica metra canebantur.

iamdictus *v.* iam *et* 2. dico. **iamdudum** *v.* iam.

***iamdum** *adv.* (iam *et* dum) *interim, interdum – inzwischen, unterdessen, derweil:* VITA Mathild. II 15 cunctis bonis operibus diligenter instabat et sacras lectiones studiose legebat, -m multis comprobarat *Otto rex* castitate viduitatis . . . sibi animum esse a coniugali consortio se velle . . . abstinere.

iamiam(que) *v.* iam.

[iammante *v.* iam *et* ante: DIPL. Otton. I. 340 p. 465,26.]

iamscriptus *v.* iam *et* scribo. **iamtactus** *v.* iam *et* tango.

***iamundlingus** (-dil-), -i *m.* (*saxon. vet.* gi *et* mund *et* ling; *v. Hoops, RGA* ²*XV. p. 310sqq. s. v.* Iamundling)

liber qui se in custodiam ecclesiae commisit – (Halb-)-Freier, der sich in den Schutz der Kirche begeben hat, 'Jamundling' (de re v. Dt. Rechtswb. VI. p. 482): DIPL. Otton. I. 11 p. 99,5 habeat . . . potestatem . . . Adaldag . . . super libertos et -os monasteriorum supradictorum. DIPL. Otton. II. 61 p. 71,27 ut nullus dux . . . aliquam sibi vendicet potestatem in supradictorum hominibus monasteriorum, litis videlicet et colonis atque -ilingis (*inde* DIPL. Otton. III. 40 p. 440,1. DIPL. Heinr. II. 50 p. 60,15. 325 p. 411,33 -is). CHART. Mekl. 320 ut in hominibus ecclesie, litis, -is neque dux neque marchio nullam sibi usurpet potestatem.

ianctinus *v.* ianthinus.

ianitor, -oris *m.* *ostiarius, portarius – Türsteher, Pförtner:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* HUGEB. Willib. 4 p. 99,4 sedit abbas ad aecclesia et ille ianuarius (-r *var. l.*) aecclesiae. WALAHFR. exord. 32 p. 516,14 habent aulae potentium -es. VITA Adalb. Prag. A 23 ab -e usque ad principem regię domus omnium caligas aqua abluit. WILH. RUBRUQU. itin. 29,20 -es scrutati sunt nos, ne haberemus cutellos super nos. CHART. Bern. II 281 p. 308,4 -es ville exempti sunt ab inquisitionibus ville. CARM. Bur. 131a,3,1 pape -es Cerbero surdiores. *persaepe. v. et vol. I. p. 290,40. usu attrib.:* NARR. de rel. Scafhus. 13 ut monachum -em ecclesie sancti Salvatoris rogaret *mulier*, quo *eqs. in alleg.:* TUTO opusc. 2 p. 6,33 Abraham tam circumspectus -r ostio assidet *(v. notam ed.).* **b** *pro cognomine:* CHART. scrin. Col. A II 2 p. 18,30 (c. 1135/80) Heinric -r. CHART. Traiect. 174 p. 161,34 (spur.) qui *(comes)* vocatur et est -r episcopi. CHART. Bern. III 286 p. 267,42 testes . . . Henricus -r inferior, Albertus de Hestewile. *al.* **c** *in caelo:* **α** *usu communi:* MILO Amand. I 5 p. 465,34 caeli -es, Petrum dico et Andream, Iacobum et Iohannem, . . . imitatus est. CHART. Mog. A II 340 p. 577,22 imperator regni ęterni et -es celestis curie tante pietatis sunt et clementie, quod *eqs.* CONR. EBERB. exord. 5,3 l. 24 spiritus angelici, qui illic *(sc. in paradiso)* -um officium habere videbantur. l. 37. **β** *de Petro apostolo:* ALDH. carm. eccl. 4,1,3 Petrus . . . claviger aethereus, qui portam pandit in aethra, -r, aeternae recludens limina vitae (*inde* TIT. Rom. 5,2,3 [MG Poet. IV p. 1014]). VITA Willib. p. 18,50 cum . . . coeli -is Petri apostoli suffragia implorasset. WIPO tetral. 29 rex Heinrice, tuus sit -r aethere Petrus. CANTAT. Argent. 33 p. 47,28 -r caeli, pulsantibus aperi. *al.* **c** *in inferno:* EINH. Marc. et Petr. I 3,14 p. 253,35 ego *(sc. daemon)* . . . sum . . . discipulus satanae et multo iam tempore apud inferos -r fui. EGBERT. fec. rat. 1,694 Er sonat in lingua, quę littera valde canina, rumperis invidia rodentum, -r imus. CARM. Bur. 63,2a,6 Geryon Hesperius -rque (iatitorq; *var. l.*) Stygius. **2** *in imag.:* EMO chron. p. 256,10 utens *(sc. ratio)* timore pro -e, dolore pro dapifero. **3** *translate (usu anat.):* **a** *de musculo intestini antrum pyloricum et duodenum coniungente ('Pförtner'):* ALFAN. premn. phys. 28,8 p. 108 ne inviti foedemur . . ., -es (*PG 40,708A* πυλωρούς) quosdam statuit *Creator* musculos. **b** *de ovariis:* PS. GALEN. anat. 19 p. 197B extra ex utraque parte inferius prope os matricis ponuntur duo -es (iactores *var. l. p. 22,33*), quasi duo ova, scilicet testiculi, qui *eqs.*

[Weber]

ianitrix, -icis *f.* *ostiaria, posticiaria – Türsteherin, Pförtnerin:* DECRET. Burch. 8,79[tit.] -x claustri non eligatur, nisi testimonium habeat bonum.

iantaculum *v.* ientaculum.

ianthinus (ia(n)cti-), -a, -um. (ἰάνθινος) *violaceus – violett:* HERM. SANGALL. Wibor. 2,9 vidit *Pliddruda* . . . sibi assistere invocatam virginem partemque ianctinę (iactine *var. l.*) pellis . . . iacientem super se.

[ianti *v.* oenanthe: ALPHITA I 12.**]**

1. ianua, -ae *f.* *script.* ga-: *l.17. adde* LEX Alam. 4 capit. p. 37 (cod. 9). *metr.* iă-: *l.15.*

θύρα, *ostium, fores – (Doppel-)Tür, Pforte:* **1** *proprie:* **a** *strictius:* LEG. Wisig. 8,1,4[tit.] si intra domum vel -am suam violenter aliquis includatur. LEX Alam. 4 si quis liber liberum infra -as ecclesiae occiderit. TIT. metr. I 1,3,1 regna poli -as *(sc. ecclesiae)* populus intrate per almas. CARM. cod. Paris. 1,5,2 (MGPoet. VI p. 226) dum clausa fuit g-a. HROTSV. gest. 528 nulla patebat -a. CHART. Babenb. 232,108 ne aliquis per -as nec fenestras nec cloacas muros perfodiat civitatis. *persaepe. v. et p. 1197,17. 1200,18.* *foris – Türflügel:* CATAL. thes. Germ. 76,14 (a. 993) -ę ad introitum chori II. 125,7 -as II. **b** *latius:* **α** *porta – Tor:* ANGILB. inst. 11 p. 300,12 per viam publicam usque ad -am, per quam ingreditur in Baldiniacum campum. p. 300,20 per -am orientalem, quae habetur in platea. *ibid. al.* *in nomine loci:* CHART. Rhen. med. III 1108 (epist. papae a. 1251) datum I-e *('Genua')* IIII. Non. Iunii. COD. Wang. Trident. 42* p. 1201,26 in presencia domini Yvani filii domini Gotefredi de I-a de Tridento (*cf.* 144 p. 839,6 *et al.* Gotofredo de Porta). *in lusu verborum:* ANNAL. Ianuens. II p. 173,14sq. vere fuit ei *(Friderico)* I-a porta . . ., quia per I-am habuit accessum ad id, quod sperabat, et ad culmen imperialis dignitatis pervenit. **β** *apertura – Öffnung:* HUGEB. Willib. 4 p. 97,23 ante -a sepulchri iacet ille lapis magnus quadrans. GODESC. BENED. Anast. 9 cuius *(sarcophagi)* -am aperiens . . . tulit *frater* de sacris ossibus . . ., quantum *eqs.* CHART. Argent. I 616,105 fabri debent omnia facere . . ., sive in -is *(sed cf.* CHART. select. Keutgen 126,105 laminis *[corr. p. 669])* sive in fenestris sive in -is vasorum, que de materia ferri fieri conveniant. **2** *in imag.:* **a** *in univ.:* VITA Annon. I 18 p. 475[b],4 numquid cordis tui -am non pulsat, quod *eqs.* (VITA Adalb. Prag. C 30 p. 84,12). WOLFHARD. Waldb. 2,6[b] p. 226,15 is *(peregrinus)*, cuius iam latens funus intraverat -as. EPIST. Worm. I 41 nec frustra pietatis tuę *(sc. praepositi)* -am . . . appulsant *pauperes*. GOZECH. Alban. prol. p. 987,17 (ed. Holger-Egger) invidiae . . . aperire -am. EPIST. Hildesh. 134,3 huius opusculi -am intrare cupientibus pandam. CHART. Aquens. 118 ad precludendam . . . litibus -am (*item* 256 l. 4). CARM. Bur. 72,4[a],9 intricat genua *puella*, ne -a pudoris resolvatur. *saepe.* **b** *de foraminibus corporis:* **α** *de oculis:* WOLFHARD. Waldb. 2,11 p. 238,21 somno . . . -as luminum . . . clementius adeunte. **β** *de orificio matricis:* NICOL. anat. 853 inferius orificium *(sc. matricis)* dicitur vulva . . . a valva, quod est -a; est enim -a matricis. **c** *locut.:* **α** in -is esse, haberi *i. q. prope adesse, instare – (unmittelbar) bevorstehen, 'drohen':* CONST. imp. II 200,4 (a. 1236) cum treugarum finis . . . fere in -is habeatur. CAES. HEIST. hom. exc. 250 p. 166,26 quia in -is esset dies iudicii. REIN. LEOD. annal. a. 1219 p. 677,39 cum vindemia esset in -is. HIST. Walc. cont. 5 mors, que iuvenibus est in insidiis et senibus in -is. **β** in -is habere *i. q. praesto habere – bereithalten:* EKKEH. IV. cas. 130 p. 252,7 annis meis *(sc. Purchardi abbatis)* et senio finem mihi vitę in -is habentibus. **3** *alleg.:* ALLEG. dom. 15 considera eius *(domus Domini)* -as, invenis pastores. HYMN. Hraban. 2,13 tu virtus, tu vita et -a vitae *(de Christo; spectat ad Vet. Lat. Ioh. 10,7sq.).* MILO Amand. II 1,8 caelestis clausam penitravit -a *(sc. Christus)* portam *(sc. Mariam).* carm. 3,4,2,12 -a clausa domus, qua solus Conditor exit *(de Maria virgine; v. A. Salzer, Die Sinnbilder und Beiworte Mariens. 1967. p. 28). al.* **4** *translate:* **a** *de aditu i. q. introitus – Eingang, Zugang, 'Pforte':* **α** *in univ.:* AETHICUS 36[a] ad insolas Meoparonitas Aethicus pervehitur, quas duarum geminatas -arum ambitum inquiens in oceanum. THIETM. chron. 6,11 in ipsa regionis istius *(Boemiae)* -a unum castellum . . . reddidit *dux*. CHRON. Noval. 3,7 pervenit *rex* . . . in montem Geminum, sive -am regni Italię dici potest. **β** *de -a caeli:* WALAHFR. Mamm. 25,3 -a te caeli . . . patenti excipiunt gremio. DIPL. Arnulfi 9 p. 17,9 -am aule celestis nobis . . . aperiri . . . credimus. *al.* **b** *de initio i. q. principium, origo – Anfang, Ausgangspunkt:* WANDALB. horol. 3 -a nunc anni est Ianus finisque December. CARM. Salisb. I 10,2 fertur de Iano dictus Ianuarius olim, vel quia sit anni -a semper ibi. HUGO RIPELIN. compend. 6,9 p. 206[b],41 baptismus est -a omnium sacramentorum (*item* 6,36 p. 233[a],29). ELIAS. SAL. mus. 4 p. 19[b] secundum ordinem palmae, quae exordium et -a istius scientiae existit.**ianua** *Weber*

2. ianua *v.* genu.

1. Ianuarius (Gen-, Yen-, Ien-), -a, -um. *metr.:* Iăn-: *l.23. 24.* -rīus: *l.24.* **1** *adi. i. qui primi anni mensis est – Januar-:* SERMO de sacril. 17 quicumque in kalendas Ie-as mensas panibus et aliis cybis ornat (*sim.* PONTIF. Rom.-Germ. 99,8 quia imperiti homines . . . hunc diem kalendarum -arum . . . multis diabolicis spurcitiis sacraverunt *eqs.* 136,13 p. 239,31 fecisti aliquid paganitatis, quod in kalendis -is [-i *var. l.*] faciunt in cervulo?). EINH. Karol. 30 p. 35,3 m e n s e -o febre valida correptus decubuit (THEGAN. Ludow. 7 -i *[var. l.]. al.*). MEGINFR. (?) carm. p. 644[D] a Iano mensis -us, qui est vocitatus; . . . mensis -us caput anni. CHART. Ticin. 5 terciodecimo die e x e u n t e Ge-o (CHART. Bund. 507 p. 24,14 Ie-o). *persaepe.* **2** *subst. masc. i. q. primus anni mensis – Januar:* EIGIL Sturm. 26 (cod. W) altera . . . die, id est decimo sexto kal. -i *eqs.* WANDALB. hor. 2 de -o et Decembri. THANGM. Bernw. 19 secundo nonas -i Romam ingressus est. CHART. Bund. 861 p. 318,2 die sabati XI intrante mense Ye-i *eqs. persaepe. v. et l.20. 22.*

2. *ianuarius, -i *m.* (ianua) *ianitor – Türsteher, Pförtner:* HUGEB. Willib. 4 p. 99,4 ibi *(sc. in monasterio)* sedit abbas ad aecclesia et ille -us (ianitor *var. l.*) aecclesiae. HARIULF. chron. 3,15 p. 125,23 Odulfus, -us (iannus *cod.*) sanctae aedis almi Richardii *eqs.*

***Ianuinus,** -i *m.* *nummus (Ianuae excussus) – (in Genua geprägte) Münze:* ANNAL. Ianuens. III p. 96,21 quorum *(sc. capitaneorum)* quilibet teneret servientes XXV, et quilibet ipsorum haberet pro salario suo et servientium libras DC -orum. IV p. 56,14 dampnificati . . . Veneti fuerunt . . . ultra libras centum milia -orum. *ibid. al.*

Ianus *vel bis (l.50.52)* ***Ianuus,** -i *m.* *primus anni mensis – Januar:* CARM. de temp. rat. 131 inponuntur *(sc. nomina mensium apud Hebraeos)* Tebeth -o, Sabath Februo. WANDALB. hor. 3 linea, quae -i prima est pariterque Decembris *eqs.* horol. 3 ianua nunc anni est -us finisque December. WALAHFR. carm. 89,1,7 -us in australi dinoscitur axe quaternis cursibus et denis figere solstitium. RHYTHM. 115,25,1 hic embolismus quarto nonas -ui lumen suę complens lunę pleni mensis numero iuxta se tricenam habet in kalendis Februi. 115,27,2 novi mensis -ui. PS. HIPPOCR. phleb. p. 72[b],24 (vs.; cod. Dresd.) escas per -um calidas est sumere sanum. *al.*

***iaphanus** *v.* *diaphanus.

[iaprinus *v.* cuprinus. *adde ad vol. II. p. 2119,58: fort. huc spectat:* TRACT. de aegr. cur. p. 348,16 si aborsus est ex multitudine menstruorum, dabis carabe, terram ia-am, spicam.**]**

***iarba** *v.* *garba.

***iarda,** -ae *f. vel semel (l.67)* ***iardus,** -i *m. vel bis (l.67.68)* ***zardum,** -i *n.* *(ital.* giarda *ex arab.* ǧarad; *v. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 1804)* *tumor in artu cruris posterioris (equi) – Geschwulst am Sprunggelenk (des Pferdes), Sprunggelenksgalle:* IORDAN. RUFF. equ. p. 20,9 i-a est quaedam mollis inflatio ad magnitudinem ovi. p. 69,25 haec *(tumefactio)* dicitur i-a vulgari vocabulo. MOSES PANORM. infirm. 2 p. 106,1 venient infirmitates . . .: ventositas, magagna, vulsus, i-us, inflatio. 19 p. 119,4 si inflatio fuerit occaxione z-i *eqs.* p. 119,7 si . . . z-um fuerit, facias bene virgare. *v. et p. 606,16. 619,52.*

***iardenus, *iardinus** *v.* *gardinus. **iarus** *v.* aron.

iasens *v.* iaceo.

iaspis (hi-, ya-), -idis *f.* (ἴασπις) *acc. sg.* -dum: GERH.

AUGUST. Udalr. 1,9 l. 175 *(M3)*. *masc.:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 175 *(M3)*. *rhythm.* ias- *pro una syllaba (per synizesin): l.7.18. metr.* ias- *per synizesin longa: l.11.15.*

gemma (translucida) viridis coloris – grüner (durchscheinender) Schmuckstein (de re v. H. Lüschen, Die Namen der Steine. 1968. p. 243sq.): **1** *proprie:* RHYTHM. 81,23,3 magna resplendet Hierusalem civitas . . .; y-s hic fulget, emicat carbunculus *(spectat ad Vulg. apoc. 21,18)*. MAPPAE CLAVIC. 146 p. 217,5 gemmae mollioris naturae . . ., sicut sunt . . . onichinus, -s, berillus. ERMENR. ad Grim. 1,5,148 non dicitur continuatim h-s ut ianua, sed separatim. MARB. RED. lap. 4,1 -is esse decem species septemque feruntur. *al.* **2** *alleg.:* HRABAN. univ. 17,7 p. 465^{D} per -em . . . fidei viror immarcescibilis indicatur. p. 470^{C} sic . . . fit, ut in -e fidei viriditas . . . monstratur. AMARC. serm. 4,87 -s gramineo pollet viridique colore significans firme fidei virtute virentes. ABSAL. serm. 39 p. 225^{D} -s, qui . . . in fundamento huius domus *(i. Ecclesiae)* ponitur *eqs. (spectat ad Vulg. apoc. 21,18sq.).* PS. MARB. RED. lap. 7 -s colore viridi praefert virorem fidei. *al.*

iater** *(an* **iatrus?)*, -tri *m.* (ἰατήρ, ἰατρός) *medicus – Arzt:* NOTKER. BALB. carm. p. 149 Stephanus . . . podagram removit caelitus latis precibus benignis vel revelato medicantis usu blandus -i.

***iatraliptum,** -i *n.* (ἰατραλείπτης) *per pravam interpr. i. q. exercitium gymnasticum ad usum medicinale adhibitum – Turnübung, therapeutische Übung:* PAUL. AEGIN. cur. 210 p. 146,27 exerceantur *(sc. qui cachexia laborant)* maxime . . . per ea, que vocantur iatralipta (atralipta *B;* gloss. A: id est medicinalia exercitia; *cf. 3,47* τῶν ἰατραλειπτῶν).

***iatria,** -ae *f.* (ἰατρεία) *curatio – Heilung:* WALAHFR. (?) carm. 83,10,1 sospitas aegris, -a lassis . . . fertur.

[iatricolabon *v.* 1. dia *et* *tricholab(i)on: ALPHITA Y 42.]

? ***iatrocephalis** (yatrophalis) *adi.* (*?*ἰατρός *et* κεφαλή, *ni corrupt. ex* hydrocephalus *sim.)* *qui capitis mala levat – Kopfleiden lindernd:* ALPHITA Y 28 y-ophalis (ytrophalis *A*), id est medens capiti *(v. comm. ed. p. 448).* *Mandrin*

iatus *v.* hiatus.

***iavarum** (iarum, -rrum), -i *n.* (*francog. vet.* javart; *v. F. Godefroy, Lexique de l'ancien Français. 1928 [reimpr.]. p. 293 et E. Gamillscheg, Etym. Wb. d. frz. Sprache. ²1969. p. 546; cf. DuC. s. v.* javarina) *genus cancri, carcinomatis – eine Art Krebs(geschwür):* CIRCA INSTANS p. 1b^{v} pulvis aloes vulnera prepucii, que fiunt de -o, sanat. GLOSS. Roger. III 714sqq. ad iarum cancrum et fistulam . . . Magister Rogerius pulverem *(sc. adhibet sim.)* . . ., et de fine practice Bartholomei extractus *(sc. est)* titulus de -rro, ubi dicitur, quod sit probatissimus ad cancrum et fistulam.

iauglator *v.* ioculator. ***iauneus** *v.* galbinus.

ibbidem, ibedem *v.* ibidem. **iber** *v.* hepar.

iberis, -idos *f.* (ἰβηρίς) *Lepidium graminifolium (L.) vel Lepidium latifolium (L.) – (wilde) Kresse:* PAUL. AEGIN. cur. 252 p. 198,5 hos *(sc. ischiadicos)* requiescere facit -os (*3,77,4* ἰβηρίδος) erbe usus, quam et lepidium, alii vero agriocardamum appellant.

ibernus *v.* hibernus.

Iberus, -i *m.* *equus Hispanicus – Ibererhengst:* ARBEO Corb. 11 palacium perveniens statim ex -o prosiliens. 21 p. 211,19 qui *(vir)* -um viri Dei rapere non verebat. *ibid. al.*

ibex (hi-, (h)ybex, ivex, ibix), -icis *m.* *metr.* ibīx: *l.63.* *caper montanus, capricornus – Steinbock:* VITA Magni Fauc. I 22 p. 166,18 cervi, dammulae et hinnuli ivicesque. REGINO chron. a. 888 p. 130,20 loca inaccessibilia, quae in multis solis h-bus pervia sunt. CARM. didasc. 643 en pygargus, ibix, opiges, cirogrillius, istrix. BENZO ad Heinr. IV. 4,40 p. 424,5 quas *(summas alpes)* tenebant hy-es. ALBERT. M. animal. 7,124 caper agrestis, quem nos -em vocamus. 12,226 aput nos . . . nullum omnino animal inventum est, quod . . . tam ingentia cornua habeat sicut caper montanus, quem latine y-em vocant. Iob 39,2 p. 458,16 -x . . . capricornus, animal scansivum et in petris commorativum *eqs. saepe.*

ibi *adv. script.:* hibi: *p.1214,7.31.46. saepius.* ivi: *p.1214, 20.52.* iy: *p.1215,41.* in nubi: LEX Sal. Merov. 73,1 (rec. B). *confunditur c.:* ubi: *l.6.46. p.1215,51. saepius. cf. p.1215,72.* tibi: *l.24. adde* TRAD. Patav. 7 *(cod.).* illi: BEDA hist. eccl. 3,24 p. 180,1 *(var. l.).*

I *de signif.:* **A** *de loco:* **1** *in eo loco, illic – da, dort:* **a** *per se positum:* **α** *in univ.:* LEX Baiuv. 2,10 si quis in curte ducis scandalum commiserit, ut ibi (ubi, hubi *var. l.*) pugna fiat . . ., quicquid ibi (ibidem, h- *var. l.*) factum fuerit, omnia . . . conponat. HUGEB. Willib. 4 p. 93,8 venerunt in insulam Siciliam . . .; et ibi est mons Ethna. EINH. Karol. 9 p. 12,12 quarum *(silvarum)* ibi *(sc. in vertice montis)* maxima est copia. GERH. AUGUST. Udalr. 1,4 l. 27 ad mensam pransurus consedit; ibi (ibique *var. l.*) lectio non defuit. WIPO gest. 32 Mahthilda . . . obiit Wormatiae ibique sepulta est. OTTO FRISING. gest. 1,42 p. 60,7 princeps Baioariam ingreditur ibique . . . generalem curiam celebravit. *persaepe.* *accedente altero adv. loci:* LEX Baiuv. 1,6 ibi intus. HUGEB. Willib. 4 p. 97,16 ibi secus. p. 98,27 ibi supra. *al.* RIMB. Anscar. 22 p. 47,13 ibi iuxta. DIPL. Conr. II. 57 p. 67,24 ibi prope. **β** *de proelio, conventu, iudicio, officio divino sim.:* LEG. Lang. p. 659,26 (chart. c. 721/44) nostrum indicatum (*sic pro* iudicatum) emisemus ivi mecum stante idoneis homenis. *ibid. iterum in hac script.* TRAD. Frising. 389 contigit . . . presbiterum ibi *(sc. in concilio)* interfuisse. AMALAR. off. 3 p. 257,7 de officio missae, quid rationis in se contineat diversitas illa, quae ibi (tibi *var. l.*) agitur. DIPL. Karoli III. 31 p. 54,3 Petrus iudex domni imperatoris interfui; Morinus comes ibi fui. WIDUK. gest. 2,10 ut universalis populi conventio fieret . . .; ibi . . . pacis turbatores facti sunt manifesti. THIETM. chron. 8,31 ibi *(sc. in primo conflictu)* . . . cesa est innumera multitudo. *saepe. v. et l.7.* **γ** *de scripto:* LEX Baiuv. 1,1 inponant *(sc. testes)* manus suas in epistula *(sc. donationis)* et nomina eorum notent ibi (h- *var. l.*). HRABAN. epist. 9 p. 395,3 ibi *(sc. in libro Exodi)* . . . noster exitus de spiritali Aegypto demonstratur. *saepius.* WIDUK. gest. 1,8 p. 10,7 de quibus *(Anglisaxonibus)* . . . si quis plenius scire voluerit, historiam gentis eiusdem legat et ibi *(deest B2)* inveniet, quomodo *eqs.* WIPO gest. 33 p. 53,17 quidam de nostris quoddam breviarium versifice fecit . . .; ibi legitur, qualiter *eqs. saepe.* **b** *in correlatione:* LEX Sal. Merov. 111 <quod> nec ibi sit *(sc. servus)*, ubi eum sensit *(sc. dominus eius).* EIGIL Sturm. 7 ibi tantummodo quiescens, ubi eum nox compulit habitare. POETA SAXO 2,217 Gallia qua fines habet extremos, ibi *eqs.* THIETM. chron. 4,73 p. 216,20 in quocumque loco aliquid tale oritur, ibi canonica auctoritate finitur. *al.* **2** *in, ad eum locum, illuc, eo – da-, dorthin:* COMPOS. Luc. T 31 cola ipsam caldam . . .; mitte ibi *('hinein')*, quod habes [s]tinguere. LEX Baiuv. 8,14 quicquid illa de rebus parentum ibi (h-, ubi, illuc *var. l.; sc. in matrimonium*) adduxit, omnia reddatur mulieri illi. TRAD. Frising. 53 ut nullus ibi *(sc. ad monasterium)* abbatem mittere debeat. THEGAN. Ludow. 32 erat Aquisgrani palacio . . ., et ibi (illuc *var. l.*) venerunt legati Bulgariorum. DIPL. Arnulfi 94 mansos fiscales XII cum appenditiis . . . vel quicquid ibi pertinet. DIPL. Merov. I 29 p. 79,31 (spur.) omnes, quicumque ivi (ibi *codd.; sc. ad praefatam basilicam*) confugerint. OTTO FRISING. gest. 2,21 p. 125,33 iniciuntur ibi *(sc. in praedictum fontem)* hominum, pecorum . . . cadavera. *saepe. v. et p.1215, 51.63.* **3** *ab eo loco, inde – von dort:* CHART. Hamb. 618 (a. 1257) ut . . . salvo et secure . . . in terram nostram *(sc. ducis Lotharingiae et Brabantiae)* venire possitis *(sc. cives de Hamburg)* . . . et salvo et secure ibi recedere. **B** *de tempore i. q. tum, tunc, deinde – (als)dann, hierauf:* CHRON. Fred. 2,58 p. 82,24 accepto placito cum Alarico espondens Paternus pro Francis, ut iudicium Theoderice regis Aetaliae huius rei terminus fieretur; ibi . . . conspectum properant Theuderici. THIETM. chron. 5,14 Willehelmus, Thuringiorum tunc potentissimus, . . . dominum . . . venientem cum magna gratulatione suscipiens regis efficitur; ibi tunc rex a prefato comite et a primis illius regionis conlaudatur in dominum. 6,32 Beringerus, antistitis Heinrici capellanus, . . . obsecrat cunctos presentes . . ., ne talia fieri absente eo . . . paterentur; privilegia eiusdem ibi alta voce recitantur. **C** *de modo vel condicione rerum i. q. in ea re, eo casu, in ea causa – dabei, in diesem Falle, bei dieser Gelegenheit:* LEX Alam. 49,1 si quis liberum de terra

[Antony]

exfodierit, quidqud ibi (ei, ibidem *var. l.*) tullit, . . . cum XL solidis conponat. WETT. Gall. 30 p. 274,34 cum tractatur, quid ibi *(sc. in obitus eventu)* divinum consilium egerit, non dubitatur, nisi eum statim requies aeterna susceperit. VITA Corb. 13 magna . . . in eodem loco erat amoenitas . . .; quid ergo ibi aliud datur intellegi, nisi quod *eqs.* WIPO gest. 37 p. 57,27 contagio pestilentiae exercitum invasit . . .; ibi regina Chunelindis . . . occubuit. OTTO FRISING. gest. 2,26 p. 132,2 civitas . . . excidio et flammae . . . traditur; eripitur ibi de . . . captivitate quidam ex Grecorum proceribus. *saepe. v. et l.59.*

II *de usu (notabiliora quaedam):* **A** *ponitur pro adi.:* DIPL. Ludow. Germ. 91 p. 131,30 curtem indominicatam cum . . . aquis . . . aquarumque decursibus, ibi adiacentiis, perviis, exitibus . . . tradimus. THIETM. chron. 4,19 Erp . . . Ferdensis *(sc. archiepiscopus)*, cui Bernharius, tunc ibi prepositus, subponitur. ANNAL. Altah. a. 1048 Hartwico ibi *(sc. Pholide)* cancellario dat *imperator* episcopatum Babinbergensem. OTTO FRISING. chron. 6,31 capit. p. 30 processus imperatoris in Apuliam victoriaeque eius ibi. *al.* **B** *ponitur pro pron.:* COMPOS. Luc. D 17 mittis in ipsa *(iotta)* pelles et confices eas ibi *(i. in ea)* per dies III. TRAD. Patav. 6 omnia . . . trado ad illam aecclesiam, ut ibi *(i. apud eam)* sit firmum et stabilitum. DIPL. Ludow. Germ. 26 p. 32,14 villam Hucxori, quam . . . augustus ad praefatum monasterium tradiderat, . . . sive . . . possessiones, quae a Deo timentibus . . . ibi *(i. ei)* conlatae sunt. 109 p. 158,1 licet . . . fuissent in vestitura praedictae res ad praescriptum monasterium, tamen non ibi *(i. ei)* erant confirmatae per ullius auctoritatis praeceptum. CARM. de Godeh. 17 (MGScript. XI p. 221; cod. s. XIII.) pestis et hostis, terror et error ibi *(i. apud eum)* superatur. *saepe. v. et l.53.* **C** *in pleonasmo:* **1** ibi *abund. ponitur:* LEX Alam. 44,2 si . . . in campo, ubi prius pugna orta fuit, ibi (ita *var. l.*) restant *(sc. pares)* super mortuum suum *eqs.* TRAD. Frising. 134 ad Agusingas ibi trado unam coloniam. 177 ad monasterium . . ., ubi corpus sancti Tertuliani requiescit et Atto episcopus ibi preesse videtur *(cf. p.1216,7.1217,15).* HRABAN. epist. 50 p. 505,28sq. ut ibi *(sc. prope finem operis)* lector prudens, si quid inde legere vellet, facile ibi invenire posset. GERH. AUGUST. Udalr. 2,26 l. 6 ut illum *(puerulum suum)* ad sepulchrum sancti Oudalrici cum oblationibus ibi *(deest M1.W2)* praeponderaret *(sc. mulier)* pro sua sospitate. CHART. Bund. 1281 p. 69,23 (a. 1280) ego Iacobus notarius iy interfui et me subscripsi. *al. v et p.1214,66.* **2** *additur* loci, (in) loco: TRAD. Ratisb. 22 p. 28,17 (c. 826/30) quantumcumque . . . Abpollonius abbas ⌊ibi in loco⌋ *(antea:* in loco vocabulo Ginginchoua) . . . habere videbatur. DIPL. Heinr. IV. 415 p. 554,13 cum . . . imperator . . . audisset postulacionem, tunc ⌊ibi loco⌋ *(an sic pro* ilico*?)* per iudicum conscilium, qui ibi fuerant, . . . misit bannum . . . super omnes res. GESTA Trev. cont. I 3 ibi l o c i, quo Symeon morabatur (5 p. 179,21). **D** *in correlatione (v. et p. 2,4):* BEDA hist. eccl. 5,14 p. 314,33 ubi erat futurus ipse post mortem, ibi (ubi *M; 'dorthin')* oculos mentis . . . misit *(sc. protomartyr Stephanus).* HRABAN. epist. 13 p. 400,22 ibi *('bei dem')* quaeris sacrae legis confirmationem, unde accepisti christiane religionis exordium (*postea:* ab illo *[Bonifatio]* ministerii tui patrocinium quaeris, a quo ordinis tui ac sedis primam accepisti functionem). RUOTG. Brun. 5 p. 7,18 ubi magister excelluit velocitate ingenii, ibi *('darin')* se discipulum prebuit humilitate. BERTH. chron. B a. 1077 p. 261,8 quid ibi *('dabei')* lacrimarum . . . effunderetur, non facile quis enarraret, ubi domnus papa . . . apostolice consolationis protulit adhortatus. **E** ibique: **1** *i. q. 'et ibi': passim, e. g. p.1214,13. 14.* **2** *i. q. 'ibi':* ANNAL. regni Franc. a. 757 rex Pippinus tenuit placitum suum in Compendio . . .; ibique Tassilo venit. TRAD. Frising. 186 p. 178,23 dum resedissent . . . missi . . . imperatoris . . . in mallo publico, ibique adveniens advocatus Attonis episcopi . . . interpellabat quendam hominem nomine Reginperhtum . . ., eo quod *eqs.* CHRON. Salern. 152 'consilium inter nos iniamus, quatenus Beneventanam urbem capiamus teque ibique principem sublimemus'. ANNAL. Altah. a. 1037 p. 21,25 imperator . . . Parmam civitatem proficiscitur ibique nativitatem dominicam acturus. *saepe. v. et p.1214,12.* **F** *per errorem ponitur pro* ubi *(cf. p.1214,1):* LULL. epist. 113 ut rogetis omnes ibique *(sic pro* ubique *3 [ed. in nota]; an pro* ibi *usu abund.?)* Deo servientes . . . in provincia Thyringorum universamque plebem, ut *eqs.* TRAD. Patav. 15 p. 14,7 in castro Pazzaugense, ibi duo amnes insimul confluunt, ubi vir venerabilis Uualdrichus episcopus preesse videtur. TRAD. Frising. 166ᵃ p. 163,13 in praedicto loco . . ., ubi . . . Corbinianus . . . requiescit ibique (*pro* et ubi) . . . Atto episcopus praeesse videtur *(cf. p. 1215,35.1217,15).* CHART. Trudp. 1 (ZGeschOberrh. 30. 1878. p. 77; spur.?) tradimus res nostras . . . ad sanctum Petrum et sanctum Trůdpertum ad monasterium, ibi ipse pausat in corpore.

compos.: alibi, inibi, nullibi, ibidem, *ibimet.

ibidem *adv. script.:* hi-: FORM. Marculfi 1,14 l. 24 *(var. l.).* ibb-: DIPL. Karoli M. 74 p. 107,19. ibydem: DIPL. Merov. I 156 p. 390,2. 13. 17. 166 p. 414,15. ibedem: TRAD. Weiss. 225. ipidem: CHART. Sangall. A 26. 138. -didem: ANNAL. Quedl. a. 1024 p. 575,8.

I *de signif.:* **A** *in eo(dem) loco, illic – (eben)da, -dort, daselbst:* **1** *per se positum:* **a** *in univ.:* ALDH. virg. II 852 saepe tyrannorum contrivit *(sc. Benedictus)* templa priorum . . . mox ⌊-m figens⌋ *(codd.* ibi defigens *edd. Canisius et Giles)* victricia signa salutis. LEX Alam. 34,2 quidquid -m (ibi *var. l.; sc. infra provinciam)* tulit *(sc. rapter),* . . . tripliciter restituat. DIPL. Ludow. Germ. 13 p. 15,40 monasterium sancti Galli cum monachis -m Deo militantibus. POETA SAXO 5,595 in templo situs est, -m *(sc. in aula Aquensi)* quod condidit ipse. RUOTG. Brun. 43 p. 45,20 Compendium adiit, ut -m nepotes suos . . . ad concordiam revocaret. THIETM. chron. 7,75 inperator . . . ad Froncannawordi venit -mque nativitatem dominicam . . . peregit. *persaepe. in tmesi:* CHART. Rhen. med. I 444 p. 503,38 (dipl. Heinr. V.) cives Bobardię capellam s. Marię super -m positam . . . a basilica et matre ipsius loci . . . absolverunt. **b** *de proelio, conventu sim.:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,12 l. 128 ei . . . consolationis relevationem faciens *(sc. rex)* de . . . fratre eius, qui in bello occisus est, et de aliis propinquis eius -m interfectis. BERTH. chron. B a. 1078 p. 319,5 quedam, que ecclesie utilitati . . . proficua fuerant, . . . -m *(sc. in consilio)* . . . pertractata et diffinita sunt. OTTO FRISING. gest. 1,58 p. 82,12 finita synodo salutiferisque . . . -m promulgatis . . . capitulis. *al. v. et p.1214,7.* **c** *de scripto:* HRABAN. epist. 35 p. 470,11 si quid . . . minus recte . . . positum vobis -m *(sc. in praedicto opere)* videatur *eqs.* 48 ut martyrologium per totum annum tibi conscriberem atque sanctorum festa . . . -m insererem. *al.* OTTO FRISING. gest. 1 prol. p. 10,21 talia -m *(sc. in scriptura supra memorata)* dicta reperta sunt: *'eqs.'* **2** *in correlatione:* CAND. FULD. Eigil. I praef. dum ego -m, ubi nunc ipse *(sc. Modestus)* moraris, quondam commanerem. THANGM. Bernw. 54 iustum esse asserens -m *(sc. in capella supra memorata)* vitae terminum sortiri, ubi saecularis abrenunciationis habitu se contigisset insigniri. **B** *in, ad eundum (eum) locum, eo(dem), illuc – (eben)dahin, -dorthin:* CHRON. Fred. 4,90 p. 167,1 eodem . . . diae, quo -m *(sc. prope Agustedunum)* peraccesserat Ailulfo, . . . Agustedunum dirixerat. TRAD. Frising. 13ᵃ oratorium aedificavi in loco, qui dicitur Abunsna, et -m advocavi domnum Ioseph episcopum *eqs.* LEX Sal. Pipp. 86,4 si grafio invitatus fuerit *(sc. ad placitum)* et -m non venerit *eqs.* TRAD. Frising. 45ᵃ p. 73,23 ipsum locum . . . et quicquid -m p e r t i n e r e videbatur (CHART. Rhen. med. I 32 p. 37,12 dono . . . rem iure proprietatis meę . . . et terminos suos -m aspicientes vel pertinentes. *al.*). LIBELL. de conv. Baiuv. 5 p. 106,14 misit *(sc. Virgilius episcopus)* -m *(sc. in Carantaniam)* Latinum presbyterum. *saepe.*

II *de usu (notabiliora quaedam):* **A** *ponitur pro adi.:* TRAD. Scheftl. 10 p. 15,13 (a. 782) in loco, quae dicitur Suuapinga, et in alio loco, cuius vocabulum est Sentilingas . . . in -m locis *eqs.* TRAD. Corb. 107 tradidit Fridumar, quidquid ibi *(sc. in Cogarden)* habuit, duorum quoque liberorum -m possessionem. DIPL. Ludow. Germ. 144 monasterium sancti Galli c u m o m n i b u s -m a d i a c e n t i i s vel pertinentibus (DIPL. Karoli III. 14 res c. o. -m a. *al.*). DIPL. Arnulfi 11 cum mancipiis et omnibus rebus nostrae -m potestatis. **B** *ponitur pro pron.:* FORM. Marculfi 1,1 l. 41 in vilabus -m *(i. ei, sc. mo-*

nasterio) iam c o n l a t i s (DIPL. Ludow. Germ. 23 p. 28,28 ea, quae . . . imperator . . . -m contulerat. *al.; sim.* TRAD. Patav. 44[b] dono -m et donatumque in perpetuum esse volo *eqs.*). RECEPT. Sangall. I 129 pulvis fac et -m *(i. in eum)* mel mittis. LIBELL. de conv. Baiuv. 5 p. 108,7 qui *(Virgilius episcopus)* misit eis *(Carantanis)* Heimonem presbyterum . . .; et non multo post misit iterum -m *(i. eis*; illuc *W1)* eundem Heimonem. VITA Corb. 7 p. 604,10 maior domus . . . eius eum accersivit obtutibus; illo vero -m (ad eum, ad palatium *var. l.*) proficiscente *eqs. saepius.* **C** *abund. ponitur:* CHART. Rhen. med. I 8 p. 11,15 (a. 720) quicquid in ipsis villis antecessores nostri -m tenuerunt. COD. Lauresh. 1 p. 267,24 monachi, qui -m in ipso monasterio habitare videntur. CHART. Tirol. notar. I 7 (a. 1236) -m in dicto palacio. *al. in struct. contam.:* TRAD. Frising. 322 (a. 814) ad monasterio sancti Corbiniani . . ., ubi sanctus Corbinianus in corpore requiescit vel -m his temporibus praeest venerabilis Hitto episcopus *(cf. p.1215,35.1216,7)*.

***ibimet** *adv.* *(cf.* egomet *sim.)* *ibidem – (eben)da, -dort:* ARBEO Corb. 27 se illic (illuc VITA Corb.; *sc. ad oratorium beati Stephani*) deferre praecipiens, et --t (*item* VITA Corb. [sibimet, ibi *var. l.*]) ad manendum domum construere exiguum iussit.

ibiricum *v.* hypericum.

ibis (ybis), ibidis *vel* ibeos *m. (sic l.30.38.40; de ceteris locis diiudicari non potest)* (ἴβις) *script. et form.: sing.: gen.* ibis, ybis: *l.35.38. dat.* ybi: *l.36. acc.* ybydem: *l.33. plur.: nom.* ybes: *l.36. acc.:* ybes: *l.31.* ybos: *l.31.*

1 *avis quaedam ciconiae similis – ein dem Storch ähnlicher Vogel, 'Ibis':* **a** *in univ.:* YSENGRIMUS 5,1139 legens pisces ibis (*cf.* 5,1161 alis . . . ille papiros verberat). ALBERT. M. animal. 8,21 quas *(sc. aves)* ybos vel ybes vocant Graeci et nos ciconias, manent in palustribus. 8,46 avis Egiptiaca, quae . . . latine . . . ybis vocatur . . ., et hanc avem . . . Solinus . . . vocat ybydem. 23,121 ibis, -is avis est . . .; haec . . . avis pugnat cum serpente quodam, qui etiam ybis vocatur et declinatur ybis, ybis, ybi . . .; et cum aliquando . . . advolant serpentes ybes, . . . congrediuntur cum eis -es et devorant eos. CONR. MUR. summ. p. 63,15 ibis, -is vel hic ibis, huius ibis. *al. alleg.:* BERTH. RATISB. serm. 12 p. 64,10 immunda erat aquila, quae signat superbos in religione; immundus gryphes, qui iracundos . . .; ibis, qui detractores. **b** *in nominibus herbae quinquefolii e Graeco sumptis:* GLOSS. med. p. 54,9 pentafilon herba: . . . nomina eius haec sunt: seudoselinon . . ., onix ibeos, pheron *(i.* πτερόν *ed.; cf. Ps. Apul. herb. 2 l. 31)* ibeos *eqs.* **2** *serpens quidam volatilis – eine geflügelte Schlange (per confusionem ex Sol. 32,32 et 32,33, ut vid.):* ALBERT. M. animal. 1,95 dicuntur . . . quidam serpentes esse in Ethiopia, quos Solinus ybes vocat: et sunt alati pugnantes in aere cum ciconiis. *v. et l.35.36.*

ibischa *v.* hibiscum. **iborium** *v.* eboreus.

ibrida *v.* hybrida. **ibris** *v.* hybrida.

ibropisis *v.* hydropisis. **ibse** *v.* ipse.

ibydem *v.* ibidem. **ic** *v.* hic. **[icagimus** *v.* 1. habeo.]

icarus (ykaros), -i *m.* (Ἴκαρος) *de sidere i. q. auriga, heniochus – Fuhrmann: v. vol. II. p. 2176,16.*

icciocolla *v.* ichthyocolla. ***iccir** *v.* *elixir.

iccirco *v.* idcirco.

ichneumon (hicn-, egn-, neomon *sim.*), -onis *m.* (ἰχνεύμων) *Herpestes ichneumon (L.) – Pharaonenratte, 'Ichneumon':* ANTIDOT. Augiens. p. 47,8 qui *(antidotus)* facit ad . . . araneorum vel eg-is morsus. CARM. de nat. animal. 1475sqq. de hic-e (hycneomon *F*); quodlibet hic-on (hic uernon *M. B*) predicit virus odore . . .; doctores notat hic-on (hic uernon *M. B*, hicneomon *F*), qui demonis astus . . . produnt. CONR. MUR. physiol. 588 ⌞suillus vel neomon vel enidrus⌟ *(cf. Isid. orig. 12,2,36sq.)*, bestia parva et fluvialis, odore potens aperire salubres resque venenatas, serpentibus est inimica. ALBERT. M. animal. 22,125 neomon graece bestia vocatur, quae latine suillus dicitur, eo quod setas habet pro pilis.

ichonomos *v.* oeconomus.

ichor (yquor, yc(h)or, icor), -oris *m.* (ἰχώρ) **1** *liquor, serum – (Blut-)Flüssigkeit:* PAUL. AEGIN. cur. 238 p. 175,19 icor (ycor *B*) sanguinis (*3,63,1* ἰχὼρ αἵματος). **2** *sanies – Wundjauche:* PAUL. AEGIN. cur. 240 p. 180,1 -r (y- *B*) . . . subtilis fetidus. 242 p. 182,19 egeritur ab eo *(ulcerato carcino)* -r (y- *B*) assidue tenuis, aquosus, niger aut rubeus, fetidus. MAURUS progn. 12 p. 30[a],21 de apostemate facto ex sanguine innaturali, de yquore.

***ichoroides** (ycorei-, ico-), -es. (ἰχωροειδής; *cf. ThLL. s. v.* ichorodes) *sanie commixtus – mit Wundjauche durchsetzt:* PAUL. AEGIN. cur. 198 p. 122,29 in qua *(dysenteria)* egestiones fiunt primum cholerice varie, deinde sanguinee et in fine ic-es (y-eides *B*; *3,42,1* ἰχωροειδεῖς).

ichthyocolla (yctio-, ictio-, iccio-), -ae *f. et* **ichthyocollon** ((h)i(c)tio-, iccio- *sim.*) *n.* (ἰχθυόκολλα, ἰχθυόκολλον) *gen. sg.* -is: *l.24. glutinis genus e vesica accipenseris factum – Fischleim, 'Hausenblase':* COMPOS. Luc. O 21 mitte ex aqua, ubi coquitur hicti-on (*inde* MAPPAE CLAVIC. 150 icci-on), et fiet picmentum pandium. 34 memoramus omnium operationes, que *(sc. fiunt)* in parietibus simplice . . ., in pellibus icti-on (*inde* MAPPAE CLAVIC. 192 p. 224,12 unctio collon) commixtum *(cf. Svennung, Compositiones Lucenses. 1941. p. 67).* Q 19 tolles aquam, <in qua> i[n]cti-on decoquitur. X 7 tolles [h]iti-on. 18 casei gluten[t] . . . commixtum cum icti-on. *al.* MAPPAE CLAVIC. 70 adice . . . gluten taurinum vel icci-am. PAUL. AEGIN. cur. 217 p. 158,14sq. cere, libani, myrre, ycti-is (*3,53,1* ἰχθυοκόλλης) . . . ana ÷ I, icti-am aceto prius infunde diebus III.

ic(i)o, ictum, icere. **1** *proprie:* **a** *(ictu) ferire, percutere, caedere – (mit einem Hieb, Stoß, Stich) treffen, durchbohren, (er)schlagen:* CARM. de Quint. 130 flagris icitur de cęli fasce beatus. BENZO ad Heinr. IV. 1,3 p. 114,1 Absalon est ictus, sed nobis, non sibi scriptus. **b** *eicere, expellere – ausstoßen: v. p.1222,33.* **2** *in imag. et translate i. q. attingere, affligere, laedere – anrühren, betreffen, verletzen:* PAUL. DIAC. carm. 27,8 Rhodanum properans rapta est *(sc. Adeleid)* de limine vitae, ictaque sunt matris corda dolore procul. WALTH. SPIR. Christoph. II 5,193 inter medias nudato corpore flammas constitit *(sc. Nicea)* ignivomo nullatenus icta tepore. *v. et p. 1220,69.70.* **3** *meton. de foedere (hostia mactata) facto i. q. pangere – schließen:* WIDUK. gest. 1,4 placuit utrisque *(sc. Thuringis et Saxonibus)* de pace tractare, foedus inire; ictumque (actumque, initumque *var. l.*) est foedus eo pacto, quo *eqs.*

icirco *v.* idcirco. **[icobitus** *v.* ischiadicus.]

icon (ycon), -onis *vel saepius* **icon(i)a** (yc-), -ae *f.* (εἰκών) *script. et form.: nom. sg.* eicon: *l.55. acc. sg.:* conam: *l. 50.* ikon: *l.70.* -em: *l.54. acc. pl.* igonas: *l.49.63. adde* CHRON. Cas. 3,7 l. 603. *metr.* ĭ-: *p.1219,1.*

imago, effigies, simulacrum – (Ab-, Eben-)Bild, Bildnis, Bildwerk: **1** *gener.:* **a** *proprie:* **α** *de imagine picta vel sculpta Dei vel sanctorum ('Ikone'):* ORD. Cas. II 9 secunda feria -ias (igonas *var. l.*) velant. TIT. metr. IV 47,1 Ies<u> Christe, tibi hanc conam decimus renovavit papa Iohannes. ARNOLD. RATISB. Emm. 2,18 p. 562[b],40 ob dominicae descensum -iae (*antea:* imago crucifixi Domini . . . visa est . . . descendere de cruce). CARM. de gener. Christi 99 y-a Iohannis. PAUL. BERNR. Greg. 23 p. 482,33 ad . . . Dei genitricis -em. WILBR. peregr. 1,5,21 eicon Domini . . . effudit sanguinem. CAES. HEIST. mirac. I 7,21 p. 30,20 per os suae *(sc. Virginis)* y-ae. HEINR. LETT. chron. 13,4 p. 70,18 de ecclesiis campanas et y-ias (-es, y-es *var. l.*) . . . tollentes *(sc. Theutonici). persaepe. spectat ad imaginum Dei et sanctorum eius eversiones:* CONC. Karol. A 14 p. 87,13 ne sub -arum (-um *A*) occasione ad peiora sese status male assertionis erigat et corpora sanctorum . . . venerari prohibeatur. PAUL. DIAC. Lang. 6,48 capit. p. 163 Leo imperator igonas (-as, y-as *var. l.*) deiecit. ANNAL. Ratisb. a. 722 ut imagine sex sanctorum conciliorum deiecta -iam summis *(sic?)* regis et sancte Mariae . . . confringeret *(sc. Leo imperator haereticus).* CAES. HEIST. mirac. II 2,20 quod ob iniuriam sancte y-i illatam plaga . . . divinitus sit subsecuta *(de imagine b. Mariae concremata). saepius.* **β** *de idolo:* SALOM. III. carm. I 1,198 gentes stulte simulacra colentes, cum sibi constituunt alicuius imaginis ikon, subdunt se iuveni per inania figmina regi *(c. gen. inhaerentiae).* **γ** *usu communi:* METELL. Quir. 62,137 his *(pagis)* confinia iuncta discernuntur

-a, quae fert saxea saccum distentum satis eque saxi pondere durum *eqs. (de imagine furis in saxum conversi). v. et l.62.* **b** *translate de opere conscripto:* RADBERT. Arsen. 1 praef. p. 19,1 confundor fędus pictor -iam *(corr. ex* -am *cod.)* tanti viri . . . litterarum in speculo posteris . . . exhibere. **2** *philos. et theol. de conformitate, similitudine (opp.* genuinum exemplar, principalis forma, substantia *sim.):* HUGO HONAUG. div. 26,6 nostrae, quibus abutimur formas vocantes, a Graecis dicuntur 'eikones' (y-es *cod.*). ALBERT. M. sacram. 9 p. 7,10 dicit Maximus *(v. notam ed.*), quod 'visibiles formae -iae (iconice *var. l.*) sunt invisibilium pulchritudinum', et talis ostensio assimilatur in artibus illi probationi sive ostensioni, quae est ex icotibus et signis, qua utuntur rhetores. metaph. 7,1,12 p. 336,39 dialecticus, qui non accipit, nisi quod extrinsecus adhaeret rei de signis et y-iis, non percipit substantiam. *ibid. al.*

iconica, -ae *f.* (εἰκονικός) *ellipt. i. q. imago, icona – (Ab-, Eben-)Bild: v. l.10.*

iconisma *subst. n.* (εἰκόνισμα) *sensu plur.: l. 21.* **1** *imago – Bild(werk):* ALDH. virg. I 60 p. 322,4 -a regale compto stemmate depictum. AETHICUS 81,32 magna Thesalia aurea nitit concordia, proflua muneribus prisca -a, toreumata suprema, perspicua aurea praefert dona. **2** *species, figura – Erscheinungsbild, Gestalt:* BONIF. carm. 3,6 vale, frater, florentibus iuventutis cum viribus, ut floreas cum Domino in sempiterno solio . . ., -a sic Cherubin ut et gestes cum Seraphin.

***iconocausta,** -ae *m.* (εἰκονοκαύστης) *imaginum Dei vel sanctorum cremator – einer der Heiligenbilder verbrennt:* EPIST. pont. Rom. sel. I 2 p. 33,26 -e heretici in eorum pseudosyllogum venerandas imagines corpori et sanguini dominico insensabiliter aequipreparaverunt.

***iconomachus** (hi-), -i *m.* (εἰκονομάχος) *script.* -nam-: *l. 36. imaginum Dei et sanctorum eius eversor – Bilderstürmer:* NICOL. I. epist. 88 p. 473,10 ad debellandos -os (h- *var. l.*). 91 p. 513,30 inter cetera, quae de schismate . . . Constantinopolitanae ecclesiae hi, qui missi fuerant, testabantur, maxime eandem ecclesiam ab -is (icona- *var. l.*) recidivam contentionem excitantibus asserebant vexari (*item* 90 p. 491,2. 98 p. 554, 26). ANAST. BIBL. epist. 5 p. 403,41 abdicato -o Iohanne electus . . . est patriarcha Constantinopoleos Ignatius. p. 407,28 quodnam fuerit sedis apostolicae iudicium . . . super h-is, qui sensim contra sacras imagines gannire rediviva praesumptione videbantur, . . . promulgatum.

iconomus *v.* oeconomus.

icos (ycos), -otis *n.* (εἰκός) *form.: nom. pl.* -ae *(subest* icota, -ae *f. vel per errorem pro* -a*?): l.55. acc. pl.* -es: *l.57.* **1** *t. t. log. i. q. probabile, conveniens, consentaneum – das Wahrscheinliche, Erwartungsgemäße, Natürliche:* ALBERT. M. bon. 422 p. 226,17 sunt . . . probabilia ex -bus et signis communibus, quae inveniuntur in omnibus vel pluribus. anal. pr. 2,7,8capit. de -e et signo, ex quibus fit enthymema. p. 802b,37sq. -s (*p. 70a,3* εἰκός) . . . et signum non idem est, sed -s quidem est propositio probabilis . . . per extrinseca et communiter in re inventa de re coniiciens et enuntians. p. 803a,33 notanda est differentia -is et signi. elench. 1,3,16 p. 586b,3 quando adiuncta accipiuntur propria, quia ista sunt signa et -ae *(sic?).* metaph. 3,3,7 p. 146,59 primus philosophus . . . quaeret de omnibus his secundum naturas ipsorum et non per signa et -es (y-es, yonas *var. l.*) praedicatorum, quae in multis inesse inveniuntur. *ibid. saepe. v. et l.12.* **2** *per confusionem c.* icon *i. q. imago – (Ab-)Bild:* ALBERT. M. anal. pr. 2,7,8 p. 802b,23 -s dicitur proprie et metaphorice; proprie autem est idem quod imago: et ideo icones graece vocantur tabulae imaginibus depictae et insignitae. GESTA Ern. duc. II 26 p. 321,7 altera tua *(sc. Christi)* substancia, scilicet usiosis, id est substancia subiecti sive subsistencia, que est tantum creature et est tamen ycos sive ymago quedam non propria tue usie secundum quod es Deus.

ictericia (yc-, -tia), -ae *f. morbus regius, aurugo – Gelbsucht:* **1** *def. et specierum distinctio:* TRACT. de aegr. cur. p. 293,39 y-a est fedatio cutis absque ipsius inequalitate; alio nomine dicitur morbus regius vel aurigeus, eo quod colorem ycteris vel reguli vel auri . . . pretendat. GLOSS. Salern. p. 16,28 -a est immutatio naturalium colorum in cute in citrinum colorem ex felle rubeo. MAURUS urin. II p. 39,39sqq. de -tia . . .; cuius tres sunt species: I. crocea y-tia, regius morbus; II. viridis -tia seu agriaca pegmosilontis vel agrestis mustela; III. nigra y-tia seu melanchiron *eqs.* WALTH. AGIL. med. 140 p. 222,26sq. agriaca appellatur y-a nigra viridis, et sunt tres species y-e; prima est crocea *eqs. al.* **2** *exempla varia:* PS. GALEN. puls. 117 (cod. Vr) frenesis si non infra septem dies soluta fuerit, y-am (7 p. 7,34 [cod. S] icterucum) facit. CONSTANT. AFRIC. theor. 9,36 p. 49ar passio in felle est y-a, que vel ex oppilatione contingit vel ex defectione appetitive virtutis in felle *eqs.* GLOSS. Roger. I A 2,14 p. 623,14 y-a fit in qualibet parte corporis, morphea solum in facie *eqs.* ALBERT. M. veget. 6,76 'mundificat' *(sc. cassia fistula)* . . . 'hepar' et 'confert -tiae et dolori hepatis'. animal. 1,607 quando . . . colera retinetur super fel, inducit apostemata epatis et y-tiam; . . . et quando spargitur in toto corpore quieta, accidit y-a. *persaepe.*

ictericus (hi-, yc-), -a, -um. (ἰκτερικός) *script:* hycthe-: *l.26.* yctor-: RECEPT. Lauresh. 5,1,7. yctyr-: *l.38. acc. pl. m.* -us: *l.40.*

1 *adi.:* **a** *auruginis proprius – der Gelbsucht eigentümlich:* AESCULAPIUS 35 p. 54,25 totas partes corporis tingit et ⌞-um dolorem⌟ (*Gariopont. pass. 5,13* colorem cholericum) facit *(sc. haec passio).* RECEPT. Lauresh. 1,19 capit. p. 79 potio ad humorem melancolicum et -um. WILH. CLUS. Bened. 22 p. 207a,50 cum regio morbo gravius afficeretur, quod ex h-o et citrino c o l o r e palam fiebat *eqs.* (LIGURINUS 4,208 hycth-o *[sic ed. princ.]* tabescunt membra c.). **b** passio -a, morbus -us *i. q. ictericia – Gelbsucht:* PAUL. AEGIN. cur. 214 p. 155,3 propter potionem venenosam . . . consistit ⌞-a passio⌟ (*3,50,1* τὸ ἰκτερικὸν πάθος). ROD. GLAB. hist. 5,8 p. 226,13 ita contractus menbris omnibus h-a passione, ut non erigere memet . . . valerem. CONSTANT. AFRIC. theor. 6,10 p. 27ar si . . . virtus appetitiva in felle deficiat . . ., colorem corporum in citrinum mutat, hic morbus dicitur y-us. **2** *subst. masc.:* **a** *qui aurugine laborat – der Gelbsüchtige (fere usu plur.):* PS. GALEN. puls. 380 (cod. Vr) habentibus febrientibus signa poterint evenire, sed omnibus et ycterias *(sic pro* y-is*?) eqs.* RECEPT. Lauresh. 2,133 capit. p. 83 ad ycty-os, id est auriginosos. ANTIDOT. Augiens. p. 40,17 h-is cum vino *(sc. dabis antidotum).* ANTIDOT. Glasg. p. 143,44 electuarium ad . . . y-us. PAUL. AEGIN. cur. 209 p. 144,22 in colicis et -is (h- *A; 3,46,5* ἰκτερικῶν). ODO MAGD. herb. 119 haec *(urtica)* solet -os . . . iuvare. AMARC. serm. 4,419 -us cretam, raphanum peducosus invitus bibit. ALBERT. M. animal. 22,35 dentes . . . canini suspensi super -um conferunt. *persaepe.* **b** *ellipt. de morbo i. q. ictericia – Gelbsucht:* AESCULAPIUS 35capit. de -o, quem aliqui arcuaticum vocant. *v. et l.8.*

icterus (yc-), -i *vel* **icter** (yc-), -eris *m.* (ἴκτερος) *script.* iter: *l.50.* **1** *ictericia – Gelbsucht:* PAUL. AEGIN. cur. 212 p. 151,11 niger -r (iter *B; 3,49,1* ἴκτερος) consistit sanguine inmundo per totum fuso corpus. 214capit. de y-e. p. 154,22 fit . . . -r (y-us *B*) . . . per distemperantiam calidam solidorum corporum in fel transmutantium. *al.* ARS med. 7 p. 425,7 -us est, quod morbum regium appellamus, diffusio fellis per omne corpus ex tumore epatis vel angustia orificii fellitae vessicae, quae epati adhaeret. **2** *avis quaedam fellei coloris – ein gelblicher Vogel: v. p.1219,70.*

ictio, -onis *f. pulsatio, ictus – das (An-)Klopfen, Schlag:* CARM. var. (NArch. 2. 1877. p. 399; c. s. XII./XIII.) bis silicem virga dux perculit atque propheta *(i. Moyses),* -o bina ducis sunt duo ligna crucis.

ictiocolla *v.* ichthyocolla.

***ictuatio,** -onis *f. ictus sanguinis, apoplexis – Schlag(anfall, -fluss):* PRAECEPT. diaet. VII 4 mense Agusto salvia per -e<m> cum piper.

ictuatus, -a, -um. **1** *ictus, afflictus – geschlagen, betroffen:* IONAS BOB. Columb. 2,13 p. 263,6 cumque illa *(sc. puella)* sacri corporis privatione interdictu audisset, gravibus -a (ut tacta, ictu, icta *var. l.*) vulneribus flere coepit. 2,20 p. 275,16 validis -a (icta *var. l.; sc. virgo*) dolorum stimulis. **2** *apoplexi arreptus, apoplecticus – vom Schlag getroffen:* EPIST. Desid. Cad. 12 cognoscatis Chainoaldum episcopum -um et iam fati munus

implisse.

***ictulentus,** -i *m.* *qui ictu sanguinis laborat – einer der am Schlagfluss leidet:* DYNAMID. Hippocr. 1,40 escaria habet virtutem medendi omnibus doloribus internis hepatis et stomachi: sucus eius cum pulvere piperis potui detur, similiter et -is.

***ictuor,** -ari. *ictu ferire, percutere – (er)schlagen:* VITA Magni Fauc. I 6 p. 116,22 arrepto . . . baculo volebam percutere Theodericum . . ., sed prohibuit mihi species quędam dicens: 'non est tibi necesse eum -ari, quoniam *eqs.*' *(de somnio).*

ictus (hi-), -us *m.* *script.* igt(us): *l.37.* *form.:* *dat. sg.* -u: *l.31.* *adde* FROUM. carm. 11,6. *gen. pl.* -uum: *l.62.* *decl. II.:* *abl. sg.* -o: *l.22.24.27.38.* *saepius.* *acc. pl.* -os: *l.23.30.36.* *saepius.* *abl. pl.* -is: *l.26.* *pendet:* *gen. subi. passim.* *gen. obi.:* *l.39.* cum: *l.48.* *confunditur c.:* iactus, iectus: *l.27.43.57.* *adde* ALCUIN. epist. 117 p. 172,17 (iectu *var. l.*). *al.* actus: *l.41.* ritus: HERM. IUD. conv. 2 p. 75,5 *(var. l.).*

I *proprie de actu feriendi, caedendi, pulsandi sim. i. q. plaga, verber, percussio, pulsus, iactus, punctio – Schlag, Hieb, Stoß, Wurf, Schuss, Stich:* **A** *hominum:* **1** *de vi inferenda (spectat ad pugnam, impetum hostilem, punitionem):* **a** *in univ.:* **α** *nude positum:* LEG. Burgund. Rom. 25 utrumque *(sc. adulterum et uxorem)* uno -u (-o *var. l.*) punire. LEX Ribv. 20,3 per ternos -os (-us, h-us *var. l.*) tres solid. conponat *servus.* 24,9 si servus servo -o (-u, h-u *var. l.*) uno . . . percusserit. IONAS BOB. Columb. 2,24 p. 287,19 anticipatus *monachus* loetalibus -is (-bus *var. l.*). LEX Alam. 57,20 si . . . aliquis alium uno h-u (-o, iactu, iectu, iecto *var. l.*) duos dentes . . . excusserit. LEX Baiuv. 8,19 si quis mulieri -u (h-u, cum -u, coitu *var. l.*) quolibet avorsum fecerit. CHART. Ital. Ficker 9 p. 13,42 aliquos h-os illis *(sc. inique reclamantibus)* dare fecimus. WALTHARIUS 1283 stabat quisque ac venturo se providus -u praestruxit. HIST. peregr. p. 153,24 stricto mucrone super hostes -us -bus inculcare. *persaepe. v. et vol. III. p. 1138,22.* **β** *accedente gen. (fere subi.; obi.: l. 39) rei vel personae:* BEDA hist. eccl. 2,9 p. 99,13 interposuit *(sc. minister regis)* corpus suum ante -um pungentis. LEX Baiuv. 9,7 servus . . . -us (-os, igtos, -u *var. l.*) flagellorum (flagellatorum *var. l.*) . . . accipiat. ARBEO Corb. 31 subactor . . . lantie -o (-u *var. l.*) vivendi finem fecit. LEX Saxon. 1 de -u nobilis XXX solidos. WALTHARIUS 716 sub mentum *(sc. Scaramundi)* cuspidis -um fixerat. REGINO chron. a. 901 innumerabilis multitudo -bus (actibus *var. l.*) sagittarum periit. HROTSV. Dion. 225 -us lictoris susceperunt *(sc. martyres)* ferientis. WIDUK. gest. 3,52 -um (-u, iectum *var. l.*) pugne *(sic)* accipit. OTTO FRISING. gest. 2,23 non illum *(sc. stratorem procedentem)* crebri lapidum -us . . . deterrere . . . poterant. HIST. de exp. Frid. imp. p. 81,32 cuidam baroni . . . dextra . . . -u gladii est amputata. *persaepe.* **γ** *pendet* cum: REGISTR. abb. Werd. 6,6 p. 175,2 XXX -us cum virga patietur *(sc. iussi neglegens).* **b** *expressius:* **α** *caedes – Totschlag:* CHART. Bern. II 481 p. 500,17 (a. 1260) quicumque . . . in dicta villa -um fecerit, omnes, qui id viderint . . ., illum retinere debent usque ad presentiam nostram. **β** *castigatio, poena – Züchtigung, Strafe:* ECBASIS capt. 134 ut sunt scripta patrum, ploret transgressio fratrum, in levibus modicus, per fortia fortior -us. **2** *usu vario:* **a** *gener.:* LEG. Wisig. 6,5,7 quicumque incautus . . . cuiuscumque rei ex inproviso h-um (h-u, iectum, -u *var. l.*) noxium mittens . . . occidisse quempiam videatur *eqs.* ALCUIN. carm. 36,3 Moses pelagus virgae divisit in -u. LIBER tram. 40 h-bus percutientes scillam ante et retro se vertant *(sc. infantes).* ALBERT. M. animal. 4,79 circumdant *piscatores* ipsum *(delphinum)* et percutiunt lignis facientes sonos continue, et postquam terrentur *(sc. delphini)* sono -uum illorum, cadunt aliquando, sicut patiantur scotomyam aut epilensiam. CHART. Basil. A II 190 me exui . . . iure meo ac -u palme . . . prefatos viros religiosos . . . bonis superius notatis corporaliter investivi (*sim.* 205 p. 265,24). **b** *medic. de phlebotomia i. q. incisio – Schnitt:* CHART. Rhen. med. III 289 (a. 1226) in -u flebotonii *(sic pro* flebotomi*?)*, quem dictus minutor faciet. CHIRURG. Sudhoff I p. 184 cephalica, si bene incidatur, securior est inter omnes, quia vene cordis habet nervum sub se et ideo periculum est, ne pungatur, et ideo fieri debet -us longus, non profundus. **c** *mus. de actu tonum feriendi ('das Anstoßen, Ansingen'; cf. Lex. Mus. Lat. II. p. 232):* AUREL. REOM. mus. 19,45 sagax cantor, sagaciter intende, ut . . . duobus in locis, scilicet in XVI. syllaba et post in quarta decima, trina ad instar manus verberantis facias celerum -um *eqs.* ELIAS SAL. mus. 4 p. 20ª nullus tonorum . . . non facit mentionem nisi de quinque punctis nec etiam ascendit unico -u nisi quinque punctos. 30 p. 59ª primo de prima voce tamen moderate instigante, uno -u, non duobus, in diversis vocibus poterunt omnes incipere post primum -um. **B** *animalium:* RECEPT. Lauresh. 2,189 ad -um scorpionis. 3,27 ad serpentium morsum et ad spalangionis -um. WANDALB. mens. 319 validos crebris praedurant *apri* -bus armos. FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 106,21 postquam suis -bus deiecerint *falcones* eam *(gruem)* in terram *eqs.* MIRAC. Adalb. Wirz. 14 p. 72,8 qui *(aves)* pullos . . . ad volandum satis expeditos morsibus et alarum -bus, quę sunt tela et arma eorum, a se repellunt. *al.* **C** *rerum:* **1** *gener.:* ERMENR. ad Grim. 1,5,56 unde dictum sit 'verbum': dictum est . . . a verbere et boatu, id est ab -u et sono. IOH. AEGID. mus. 17,87 habet . . . campana hoc proprium, quia, dum resonando aliis proficit, ex frequenti -u sese consumit. *eiectio, expulsio – das Ausstoßen:* ARBEO Corb. 3 dum . . . mustus intumiscere coepisset, tante vim vini fervorem vas sufferre nequiverat, spinam eiecit tam fortiter, ut eius -u sonitus cellulae aurem viri Dei commovisset. **2** *natur.:* ANNAL. Corb. a. 870 basilica -u tonitrui fulmine percussa . . . exarsit. ANNAL. Xant. a. 872 aecclesia . . . -u f u l m i n i s . . . succensa est (VITA Annon. I 1,14 p. 473ª,22 velut -u f. in corde perculsa. *al.*). ANNAL. Senon. a. 919 (MGScript. I p. 104,45) igneae candidae diversorumque colorum acies visae sunt in coelo . . . alternis se quodam modo -bus insequentes *(de coruscatione).* THEOD. TREV. phys. 1440 natura valde velox girans omnia prę mox, velut est momenti visus thalmi vel citus -us *(v. notam ed.).* EKKEH. IV. bened. I 58,4 a e r i s hic -us (gloss.: vox est aer ictus) sit ab ore sonus benedictus (ALFAN. premn. phys. 6,5 p. 73 aer est vocis essentia vel a. -us [*PG 40,636A* πληγή]). OTTO FRISING. gest. 1,47 p. 67,3 fluminis -u abripi *(de cursu rapido). al.* **3** *medic.:* PS. GALEN. puls. 201 (cod. Vr) segnis est pulsus, qui parvo motu -um suum direxerit.

II *meton.:* **A** *de effectu:* **1** *laesio, vulnus – Verletzung, Wunde:* WALTHARIUS 793 tela tot evitas tenui sine vulneris -u *(c. gen. inhaerentiae).* **2** *incisura – Einschnitt:* CHRON. Pol. 1,23 ipse *(secundus Bolezlauus)* . . . sicut primus Bolezlauus . . . urbem Kygow . . . hostiliter intravit -umque sui ensis in porta aurea signum memorie dereliquit. **B** *singularia quaedam:* **1** *de parte ostii ('Türschlag'):* VITA Antonini Surr. 27 qui *(fur)* . . . ostium, quod eum introduxit, visitando ostendit patulo quidem -u et eodem, quo ipse reseravit, modo apertum. **2** *halitus, exhalatio – Ausdünstung:* HEINR. AUGUST. planct. 761 visus ab igne videt, auditus ab aere pollet; dat tenuis vocem vapor, -us crassus odorem *(cf. Aug. gen. ad litt. 3,4 p. 66, 15sqq. 3,5 p. 67,22sqq.).* **3** *potestas iudicandi de ictibus inflictis – Gerichtsbarkeit über Körperverletzung:* DIPL. Otton. III. 92 p. 503,22 (interp. post a. 992) ut . . . habeant *abbas et monachi* <ibi bannum et iustitiam, . . . -um et sanguinem . . . et quidquid pertinet ad iudicatum>.

III *translate:* **A** *de vi subitanea calamitatum et malorum i. q. impetus – Ansturm, Angriff, Anfall:* LIBER diurn. 61 p. 55,14 ne diu -us afflictionis *(sc. de obitu pontificis)* nos sauciaret. LAMB. TUIT. Herib. 1,12 p. 196,11 metuebat *(sc. germanus Heriberti),* ne . . . in se ultionis retorqueret *augustus* -um. HILDEG. fragm. 91 aliquando humores viscerum cum -u paralisis, id est gith, in homine superhabundant. CARM. de Frid. I. imp. 1692 primo luctaminis -u adiuvat audacem fallax Fortuna Papiam. *conatus – Anschlag:* MIRAC. Ursm. 1,22 p. 834,30 frequentabant *(sc. latrones)* cotidie ecclesiam sanctorum sub obtentu religionis conspirantes ad -um fraudis. **B** *locut.* (in) uno (momenti) -u *sim. i. q. in ipso momento, eodem puncto temporis, repente – mit einem Schlag, im selben Augenblick, auf der Stelle, (ur)plötzlich:* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 466,12 in -u . . . pungentis, hoc est, quod quasi tam celeriter fiat et tam cito, ut cera pungitur stilo. VITA Pirmin. I 2 arbiter aetherius . . ., quae sunt, quae fuerant venientque, uno mentis

(momentis *var. l.*) cernit in -u. ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 889 p. 118,5 uno momenti -u evulsis aedificiis. LAMB. TUIT. Herib. 1,2 p. 142,1 videbatur plus solis radiis infundi pregnantis cubiculum editurę eodem -u et momento salutiferum terrę subsidium. 2,19 p. 242,20 in ipso processionis suę -u ... convaluit *aeger.* DIPL. Pipp. 40 p. 57,29 (spur.) -u o c u l i ... convaluit *papa* (GERH. STED. annal. p. 231,4 in -u o. fulgur ... apparuit. *al.; cf. Vulg. I Cor. 15,52*).

***idaea** (ydea), -ae *f.* (Ἰδαία) *ruscus – Mäusedorn:* DYASC. p. 204[b] ydea folia habet similia mirte, que circa anuli longi sunt *(cf. Diosc. lat. p. 25,21).* *Antony*

***idalma** *v.* *indalma.

idcirco (icc-) *adv. script. et form.:* hi-: *p.1224,14.* ici-: *l. 39.61.* -rca: *p.1224,17.* -rcho: *p.1224,2.* -rcum: *l.56.p.1224, 10. adde* TRAD. Patav. 35.

ideo, ob eam rem, propterea, eo, ob id – um des(sent)willen, deswegen, deshalb, daher: **1** *c. notione causali:* **a** *in conexione enunt.:* LIBER diurn. 69 qui in commissis sinceriter fidem suam inlibatam exhibet, ... ditatur honore; et -o de tuis fidelibus servitiis ... munificentiam tibi concedimus. WALAHFR. Wett. 430 haec ... fantasmata credo fuisse, -oque fidem verbis non commodo fictis. WALTHARIUS 253 piget exilii me *(sc. virginem captivam)*, ... -oque fugam cupio celerare latentem. STATUT. ord. Teut. p. 54,6 in archa testamenti reposita ... virga et manna demonstrant, quod debet inesse rectoribus ... misericordia et ... disciplina; -o magister ... virgam et baculum manu gestet. *persaepe.* *in oratione obliqua:* RIMB. Anscar. 19 p. 41,8 quidam improperiis *(sc. coeperunt)*, quod sine Deo esset *Herigarius*, lacessire et -o (icc- *var. l.*) eum salute carere. RUOTG. Brun. 16 partes eum *(archiepiscopum)* execrari testabantur, -o e medio secedere. BERTH. chron. B a. 1080 p. 375,8 confirmavit *Heinricus* ... hostem suum Roudolfum ... in manus suas tradendum fore et -o ei *(militibus)* nihil periculi ... obstare. **b** *in conexione coni. causalis:* LIUTG. Greg. 7 p. 73,11 et -o, dum venirent flumina humanae adversitatis ... in domum eius, non potuerunt eam movere, quia secundum dictum Domini fundata erat supra firmam petram. EPIST. Teg. I 27 p. 31,18 qui *(Heinricus dux)* traditionem accepit ... loci a ... comiti Aribone icc-o (ic- *c*) maxime, quod sibi ... proximus esset. CONSUET. Marb. 219 quantitatem panis et mensuram potus -o propriis nominibus describere non possumus, quia non uniformiter ubique nominantur. *saepe.* *abund.:* DIPL. Ludow. Germ. 113 -o, quia hoc putavimus verum esse, ideo ei *(vasallo infideli)* suam proprietatem ... auferre praecepimus. REGINO chron. a. 807 p. 67,14 ut ipsi *(Mauri)* sibi -o hoc accidisse testati sint, eo quod ... LX monachos asportatos in Hispania vendiderunt. **c** *in conexione singulorum verborum vel singularum partium enunt.:* ANNAL. Xant. a. 871 p. 30,5 Adriano pontifici comminationes inferens et -o ab omni sinodo Romana excommunicatus ... vitam ... amisit *Guntherius.* THIETM. chron. 7,42 percepi ... factum miserabile ac -o memorabile, quod *eqs.* **2** *c. notione finali i. q. eo consilio, ita – zu dem Zweck:* TRAD. Frising. 2 p. 28,30 (a. 748) ut ... apud ... Domino veniam merear accipere, -o ego peccator Amilo rem propriam meam ... trado ... ad ecclesiam. AGNELL. lib. pont. 102 -um hoc *(sc. parva frugalitas)* factum est, ut indicium amisse praedicationis de morte beati Gregorii a Deo per ipsam famem validam ostenderetur. THIETM. chron. 8,169 haec -o dixi, ut tu, lector, ... me graviter peccasse scias. CHART. Bund. 1102 p. 541,32 ea, que geruntur in tempore, ne simul labantur cum tempore, ic-o vivacis littere instrumenta sunt reperta. *saepius.* *adde:* AMARC. serm. 3,690 fidos -o parentes linquet homo et grate se uxori iunget. **3** *c. notione consecutiva q. d. i. q. itaque, ergo – (und) so, folglich, also:* **a** *in univ.:* TRAD. Frising. 1044 p. 787,31 (a. 907/26) -o et duas commutationes inter se fieri rogaverunt *(cf.* 745 unde ... commutationes ... fieri rogaverunt *[in hac formula plerumque, e. g.* 748, 920. *al.]; cf. p.1227,47).* WIPO gest. 40 p. 62,19 omnes simul perierunt, qui praedatores fuerunt, et cives praestantissimi -o sunt exulati. CONSUET. Bamb. 412 p. 297,6 iste ... nostris optat iungi consortiis; -o damus ei communem societatem vivendi nobiscum. *al.* **b** *scilicet, et quidem – 'das heißt', 'und zwar':* CHART. Ticin. 134 p. 123,17 (a. 1270) ad predicta omnia ... pervenerunt ... infrascripti sindici ...; -ho Otobonus de Almio, Ambrosius de Monte ... accesserunt ad definendum ... confinia. **c** *in exordio chartarum i. q. igitur, nunc, autem – so (denn), nun (denn), aber (vi particulae plus minusve evanida):* FORM. Andec. 58 regalis potestis (*leg.* potestas) non proibit, ut unusquis de rem suam ... faciat, quod voluerit; -o ego *eqs.* DIPL. Merov. I 147 p. 371,1 rictum esse censimus, se peticionibus sacerdotum ... effectuae mancipamus ..., qualiter postmodo et datoris mercis permaniat ...; -um venerabelis vir Magnoaldus *eqs.* FORM. Sangall. II 1 p. 395,26 si erga loca ... divino cultui mancipata ... liberalitas nostra aliquid beneficiorum contulerit, mercedem nobis ob hoc a Deo credimus rependendam ...; et -o (h- *var. l.*) omnes fideles ... cognoscant, quod *eqs.* DIPL. Otton. II. 29 p. 38,34 quoniam loca Deo ... dicata a nostris antecessoribus ... decretis esse munita noscuntur, -a (*corr. ex* -o) nos ... privilegia ... confirmare decrevimus. *al.* *Weber*

iddem *v.* 1. idem. **iddeo** *v.* 1. ideo.

idea (ydea), -ae *f.* (ἰδέα) *script.:* hydea: *l.50.51. metr.* idēa: *semper in schedulis nostris.* *species principalis, forma, exemplar, archetypus – Urbild, 'Idee':* **1** *t. t. philos. et theol.:* CARM. biblioth. 6,2,42 has *(dapes, i. scientiam sacrae scripturae)* nec Plato suis potuit reperire labore -is. EGBERT. fec. rat. 2,578 quattuor -as (gloss. l: imaginationes) ... cunctarum Deus expressit nutrimina rerum. THIOFR. Willibr. II 2,383 ylen, ydeas, cęlum, terram, maris undas condidit *Deus* ex nihilo. RAHEW. gest. 4,14 p. 253,10 ydeas asseruit *Otto.* ALBERT. M. incarn. 34 p. 206,34 pater ... cognoscit sub -is, quae sunt essentia divina et sunt causae luminosissimae. metaph. 1,4,12 p. 65,32 una omnibus -a universalis est causa. 1,5,5[capit.] separatae -ae non possunt esse substantiae rerum sensibilium formales. *persaepe. v. et p.1225,3.1228,8.9.10.12.13.* **2** *usu communi:* **a** *in univ.:* BERNO epist. 4 p. 23,11 in vestre *(sc. Heinrici II.)* ... mentis arcem omnigenarum virtutum -a conscendens se velut speculum inspiciendi omnibus prebet. THIOFR. Liutw. 9 p. 26,13 utinam, qui ad ecclesiasticae dignitatis apicem nituntur, ... neque artificiosi colore commenti simoniacae haeresis sibi -as depingant. **b** *quod speciei principali conforme est – das der Idee Entsprechende:* **α** *qui perfectus est, forma perfecta, summa – einer der vollkommen ist, Ideal(bild), Inbegriff (in malam partem):* GERB. epist. 32[tit.] Karolus sola Dei gratia, si quid est, D. ipochritarum -ę, imperatorum infidissimo. THIOFR. flor. 1,4 l. 2 Iulianus apostatarum ydea. **β** *effigies – Abbild:* CHART. Rhen. inf. II 380 p. 204,1 (a. 1252) prime percussure ydea, quod stale vulgariter appellatur, in sacrarium ... reponatur. CHRON. Worm. p. 199,21 (vs.) te, sacer Andrea, bullata figurat ydea. **c** *imago, figura – Bild, Gestalt, Erscheinung:* BENZO ad Heinr. 1,17 p. 148,12 sub quo *(Caesare)* tremit orbis hydea. 6 praef. p. 520,7 adgregabit nos sibi mortis hydea.

idealis, -e. *script.* yd-: *l.71.* **1** *ideae natura praeditus – die Natur einer Idee habend (usu philos. et theol.):* SYLL. Bern. 5,48 trias *(sc. datur)* ... f o r m i s mater -bus (ALBERT. M. resurr. 133 p. 327,53. *ibid. saepius. v. et p.1228,6*). anim. 1,2,2 p. 22,80 oportet, quod sit numerus -is ab intelligentia ... secundum ordinem naturae productus et ante naturam existens. eth. II. 1,5,18 p. 83[a],11 inutile ... est bonum -e. metaph. 1,4,12 p. 63,61 a speciebus -bus multa sunt et fiunt de ratione univocorum *eqs.* 7,1,5 p. 322,53 universale ... dixit *Plato* esse primum -e causaliter praehabens essentialia uniuscuiusque rei sive entis. 7,2,8 p. 349,25 'utrum' necesse sit ponere 'quandam' -m vel exemplarem separatam <'sphaeram'>. *saepius.* **2** *ideae conformis, perfectus – der Idee entsprechend, vollkommen, 'ideal':* EPIST. var. III 26,2[tit.] adnullanti Charybdin et Scylleos latratus modesta severitate calcanti ac per hoc -i theoremate cathedralem eptadin iure tenenti ... magistro E. A. ... suus *eqs.*

adv. ***idealiter.** *t. t. philos. et theol. i. q. ratione ideae, ut idea, secundum ideam – nach Art einer Idee, wie die Idee, der Idee nach:* HELW. denar. p. 87,30 inter universum, quod in tua *(sc. Dei)* sapientia y-r extitit et existit. ALBERT. M. lin. 1 p. 464[b],12 primo *(sc. continuorum)* convenit ratio continui -r ad

[Staub]

omnia alia. summ. theol. I 4,20,2 p. 103,79 non negatur . . ., quin Deus -r se habeat ad facta; omnia enim facta sunt ad ipsum sicut ad ideam. 6,25,3,3,1 p. 161,50 haec *(veritas ab aeterno)* est veritas luminis divini determinantis unumquodque -r et rationabiliter ad esse. *al.*

***ideatio,** -onis *f.* (*ideare) *conceptio speciei, ideae, imaginatio – das Entwerfen eines (Ur-)Bildes, Vorstellung:* ALBERT. M. sent. 1,13,5 p. 378b,10 undecimus *(sc. modus generationis ab Ario inductus)* est penes -em: sicut arca exterior est ab arca, quae est in mente arcarii.

1. idem, eadem, idem *pron.* ***hic non tractatur.***

2. idem *v.* 1. item. **idenditas** *v.* identitas.

identidem (idemt-) *adv. script.:* ite-: *l.20.* itendi-: CONSUET. Trev. 57 *(sic?).* **1** *de iteratione:* **a** *iterum atque iterum, crebro – zu wiederholten Malen, wiederholt, immer wieder:* ROD. GLAB. hist. 3,28 p. 144,18 cernens *(sc. Deus)* . . . sepius eundem *(hominem)* . . . involvi nimium infimis fecit proinde plura idem-m pro tempore . . . prodigia. **b** *iterum, denuo – wiederum, erneut:* RECEPT. Lauresh. 5,1,33 omnia tundes, cernes et -m (it-m *a. corr. cod.*) teris ad lenitatem. ROD. GLAB. hist. 5,2 p. 218,21 infit *homunculus:* 'non tu in hoc loco ultra manebis'; . . . idem-m aiebat: 'non hic ultra manebis'. αὖ, *rursus – (hingegen) wieder:* ROD. GLAB. hist. 4,18 p. 200,13 proiciens se . . . exultavit *(sc. homo)* in Domino; reerigens se idem-m *eqs.* **2** *de similitudine i. q. itidem, eodem modo, item, similiter – auf gleiche, ähnliche Weise, ebenso, desgleichen, ähnlich:* **a** *in univ.:* FORM. Dion. 2 p. 497,21 idem-m firmari concessimus, ut . . . nullas gravidines . . . abbas vel monachi . . . sustineant. AMALAR. off. 1,9,3 dicit Paulus: 'imitatores mei estote . . ., sicut et ego Christi'; -m dicit apostolicus quamvis non verbis, operibus tamen: 'imitatores mei estote . . ., sicut et ego Mariae'. HUGO FLAV. chron. 2 p. 375,12 dedit . . . Heinricus . . . capsam . . . insignitam reliquiis . . . et cornua . . . idem-m reliquiis conferta. *al.* *pro sua parte – seinerseits, hinwiederum:* TRAD. Brixin. 67 (a. 1022/39) miles . . . tradidit . . . episcopo . . . predium . . .; at vero episcopus . . . tradidit -m predium . . . eodem tenore, quo sibi traditum est possidendum. **b** ad -m: **α** *in univ. (eodem sensu ac* -m; *ni confunditur c.* idem; *cf. ThLL. VII/1. p. 211,73 et Lex. Bohem. s. v.):* RECEPT. Lauresh. 1,45 item ad -m. **β** *fere i. q. omnino, ad integrum – etwa: vollkommen, gänzlich:* HUGO HONAUG. hom. 3,13,2 dicitur . . . aequale quasi aeque conveniens, ut nec in maius excedat nec citra remaneat quam id, cui aequale dicitur, sed ad -m ei respondeat *(cf. Aug. trin. 6,10,11 [v. ThLL. VII/1. p. 210,43]; cf. et p.1226,39).* **3** *?de continuatione i. q.* δέ, *autem, tunc – nun, aber, dann:* ANNAL. Mett. a. 731 p. 26,18 lapsis -m (etiam *var. l.*) curriculis annorum sex . . . Eodo . . . a iure federis . . . recessit.

identitas (yd-, ydempt-, idem(p)t-), -atis *f.* *script. ?*-ndi-: *p. 1226,10.* *?confunditur c.* indemnitas: CONST. imp. III 78 p. 66,13 (indemptnitas *cod.*).

ταὐτότης, *una et eadem natura, unitas, aequalitas – (Wesens-)Einheit, Gleichheit, Übereinstimmung, 'Identität':* **1** *t. t. theol.:* **a** *spectat ad trinitatem eiusque personas (de -e naturae Christi et hominum: l.63):* HERM. Augiens. hymn. 5,2a,3 cui *(Parenti)* sempiternalis stat -s (idemp- *var. l.*). CARM. de gener. Christi 166 (gloss.) intelligimus unitatem et -em Patris et Filii et spiritus sancti invisibilem unitatem. ANSELM. HAV. dial. 2,10 p. 1178C nec personarum distincta trinitas nec eiusdem substantiae indivisa . . . -s. ARNO REICHERSB. apol. p. 82,31 pater generandi auctoritate maior et filius . . . naturae -e non minor . . . asseritur. ABSAL. serm. 11 p. 74A frater illius *(Christi)* quilibet nostrum est, qui cum ipso -em . . . naturae habemus. *al.* **b** *usu vario:* GERHOH. ad Innoc. p. 239,8 qui per -em s a c r a m e n t o r u m, quantumlibet vacuorum, se altissimum iactat (psalm. 64 p. 228,16 in -e s. *sim.* Sim. p. 267,31sq. -em sacramenti et signi, non tamen . . . -em sacrificii). ALBERT. M. div. nom. 8,17 p. 374,20 debuit *Deus* dare . . . 'variabilibus -m (*PG 3,896A* ταὐτότητα)', idest ut semper eodem modo se haberent. **2** *natur. et philos.:* VITA Deic. 45 (15) facile . . . revincam syllogismum accidens esse honorem superadditum, essentiam vero in -e persistere. ALBERT. M. incarn. 46 p. 220,46 -s in numero est -s in materia et forma tota, -s in specie est -s in forma tota, sed non in materia, -s in genere *eqs.* ACTA imp. Winkelm. I 411 p. 355,42 (dipl. Frid. II.) homo prelatus est homini, ut gratiorem efficeret prelaturam idem-s speciei. ALBERT. M. veget. 5,52 manet -s formae cum mutatione subiectarum partium. *saepius.* **3** *alch.:* PS. AVIC. lap. p. 635a,53 ut fiat . . . perfecta rerum commixtio . . ., requiritur -s naturarum. **4** *usu communi:* **a** *strictius:* **α** *in univ.:* RADBERT. Arsen. 2 p. 63,19 -s est pene et in rebus ecclesiarum, quia *eqs.* COMM. microl. 73 p. 130 'perfecta similitudo' -ditatis *(sic?)* 'non est nisi in diapason'. EMO chron. 14 p. 34,1 (epist.) ut ecclesia sua suo toti, hoc est ordini, conveniret et suo capiti, videlicet ecclesie, per -em consuetudinum cohereret. ALEX. MIN. apoc. 16 p. 343,3 qui *(papa Gregorius et tres successores eius)* omnes quatuor propter -em apostolicae sedis pro uno possunt accipi. CHART. Himmelport. 2 p. 95,23 ne idemp-s vestium in ordinibus . . . confusionem pareret. *saepius.* **β** *unanimitas, concordia, consensus – Einmütigkeit, Einklang, Gleichgesinntheit:* ALBOIN. incont. 6 p. 26,18 si qua dissensionis . . . zizania inter nos pullulasse videantur, -e purae dilectionis eiusque propinquae fidei falce radicitus evellantur. RAHEW. gest. 4,26 p. 269,20 sententiae unius -em (idem-, ydemp- *var. l.*) . . . episcopi proferebant: *'eqs.'* ACTA imp. Winkelm. II 107 p. 91,41 ut inter nos *(sc. regem et papam)* sit idemp-s mentium et inseparabilis unio voluntatum (*sim.* CONST. imp. III 235,4). *al.* **γ** *similitudo, nulla varietas – Einförmigkeit, Monotonie:* ARNULF. SAG. invect. 3 p. 95,29 ne satietatem prestaret -s. TRACT. de aegr. cur. p. 244,14 idem-s mater est satieta<ti>s (*item* CONR. MUR. summ. p. 50,19. *al. cf. Cic. inv. 1,76* similitudo). CONR. EBERB. exord. 6,7 p. 359,13 manum devotae orationis absque taedio -is porrigebat *sacerdos* fidelibus defunctis. *al.* **δ** *immutabilitas, constantia – Unveränderlichkeit, Gleichförmigkeit:* GERHOH. psalm. 33,2 p. 227,21 cibo meliore satiati maneamus in vera simplicitate vultusque nostri perpetuata -e. **ε** *iunctura* ad -em *sensu adv. fere i. q. omnino, ad integrum – etwa: vollkommen, gänzlich:* HUGO HONAUG. hom. 3,31,1 quae *(perfectae congruentiae commensuratio)* ita sit contemperata, quod ibi nullus sit vel in magis vel in minus excessus, sed sit ad -em per omnia respondens *(cf. p. 1225,44).* **b** *latius i. q. aequatio, remuneratio, repensatio (apta) – Gleichbehandlung, (entsprechende) Vergeltung, Erwiderung ('Contrapasso'):* FRID. II. IMP. epist. C 7 dum . . . post verbalis plage convicium, quam aliis dolentes infligimus, ex cuiusdam idemp-is lege . . . in nobis relinquimus cicatricem.

*?***identito** (idemt-), -are. (identitas *[cf. Stotz, Handb. 2,VI §101,17] ?vel* identidem) *?idem identidem facere – ?wiederholt dasselbe tun (in loco corrupt.?):* ROD. GLAB. hist. 5,20 referente Widone . . . didicimus, quod visa sit . . . stella . . . sursum atque deorsum agitari, quasi comminans terrigenas idem-bat.

***idento,** -atum, -are. *(natura) aequare – wesensgleich machen (usu theol.):* CARM. de gener. Christi 1035 ipsos *(sc. criminis inventorem et retentorem)* distentat numerus, sed crimen -at. ARNO REICHERSB. apol. p. 211,7 ut assumptus assumenti, homo Deo unitus nunc atque -tus i n g l o r i a sit (p. 216,17. p. 217,24). p. 228,24 in nostris ad Patrem ascendens in nostris ei per omnia in potestate et gloria -tus et aequatus est *Filius.* MAGNUS chron. a. 1171 p. 496,38 dicunt *viri valde litterati* . . . hominem a verbo assumptum nec in sapiencia . . . nec in ullo bono Deo patri assumenti equari sive -ari posse. *Staub*

1. ideo *adv. script.:* -dd-: *p.1227,69.* idio: *p.1227,65. adde* DIPL. Merov. I 89 p. 231,2 (spur.). CHART. Fuld. B 37 p. 64,1 *(var. l.).* -oquae: *p.1227,65.* et -o *vel* -oque *sim. interdum pro* -o, *e. g. p.1227,15.*

idcirco, ob eam rem, propterea, eo, ob id – deswegen, (von) daher, und so: **1** *c. notione causali i. q. ex eo, quare, quapropter, hinc – deshalb, aus diesem Grund, mithin:* **a** *in conexione enunt.:* HUGEB. Wynneb. 12 exivit farina secundum consuetudinem; -o non est dubium *eqs.* AGIUS vita Hath. 27 Deo enim vivunt omnia, et -o mortuam vobis non putetis *(sc. sanctimoniales)*, quam Deo vivere non ignoratis. HROTSV. Abr. 1,4 immatura pupilla *(sc. Maria est)* :: -o non deest mihi

[Weber]

cura. WIDUK. gest. 1,14 Suavi . . . regionem eo tempore invaserunt, quo Saxones . . . Italiam adierunt . . .; et -o aliis legibus quam Saxones utuntur. THIETM. chron. 7,36 p. 44,9 zelus Dominicae domus . . ., etsi raro, tamen interdum comedit me; -oque, quod modo sum loquutus, me preposito intermiscere operi compellit. *persaepe.* *in oratione obliqua:* WIDUK. gest. 1,9 p. 11,20 Thiadricum . . . suum *(sc. reginae)* servum . . . et -o indecens fore proprio servo umquam manus dare. 1,10 p. 17,24 in peracto . . . bello considerare posset *Thiadricus*, quam duri et insuperabiles existerent Saxones -oque melius esse, ut *eqs.* **b** *in conexione coni. causalis:* HUGEB. Willib. praef. p. 87,24 istas . . . litterarum apices non -o ego idiota disputare inchoo, quod de vestrae sagacitatis industria me aliquid defidere aestimatis. FORM. Salisb. 5 p. 441,16 quia . . . necesse est . . . aeternae beatitudinis gaudia querere, -oque . . . trado . . . rem proprietatis meae. THIETM. chron. 7,70 quia . . . omne rarum est utique admirandum . . ., -o quandam rem . . . explano. *adde:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,5 l. 25 non -o . . ., nisi (*ni leg.* quasi) adhuc in equis caballicare potuisset, sed ut a populis sequestraretur *(v. notam ed.).* *abund.:* FORM. Marculfi 2,28 dum, . . . unde vestra *(sc. domini)* beneficia rependere debuissem, non habeo, -o pro hoc statum ingenuitatis mei vobis visus sum obnoxiasse. HELM. chron. 1 p. 5,11 appellatur *sinus maris* -o Balthicus, eo quod in modum balthei . . . tendatur usque in Greciam. *v. et p.1223,44.* **c** *in conexione singulorum verborum:* RIMB. Anscar. 3 p. 23,22 erant cuncta incorporea, licet speciem corporum habentia et -o ineffabilia. RUOTG. Brun. 28 corpus . . . sacerdotis . . . sepeliendum . . . officii sui insignia non amisit, quę tamen spiritualiter et -o feliciter . . . anima secum vexit. THIETM. chron. 8,21 Ekkihardus, iuvenis ac -o immaturus. MANEG. c. Wolfh. 1 p. 44,16 necesse erat sicut homines et -o mendaces eos interdum fines veritatis excedere. *al.* **2** *c. notione finali i. q. eo consilio, ita – zu dem Zweck:* HUGEB. Willib. 6 p. 105,16 -o dico hoc, ut nullus iterum dicat frivolum fuisse. RIMB. Anscar. 6 hoc . . . -o *(om. 3a)* scribere necessarium duximus, ne forte aliquis levitati assignet, quod *eqs.* GERH. AUGUST. Udalr. 1,24 l. 16 -o ego huc intravi *(sc. presbyter)*, ut tibi hoc *(sc. quod Adalperus defunctus est)* nuntiarem. *persaepe.* *fort. add.:* TRAD. Patav. 35 (c. 791/803) -o (*ni leg.* in eo, ea, *cf. e. g.* 20. 36) tamen ratione, ut *eqs.* **3** *c. notione consecutiva q. d. i. q. itaque, ergo – (und) so, folglich, also:* **a** *in univ. (fere in enarratione):* HUGEB. Wynneb. 13 p. 117,31 alii multi *(sc. sunt)*, qui . . . pristina restituti fuerant salute . . .; -o gaudet nunc sancta aecclesia . . . talem adeptans adoptivum natum. WALTH. SPIR. Christoph. I 22 percussoris gladium suscipiunt *tres consules* et -o inmarcescibilem aeternę gloriae coronam meruerunt. TRAD. Frising. 895 -oque duas commutationes precepit fieri *(cf.* 745 unde . . . commutationes . . . fieri rogaverunt *[in hac formula plerumque, e. g.* 748, 920. *al.]; cf. p.1223,65).* GERH. AUGUST. vita Udalr. prol. p. 84,5 Theutica . . . lingua hereditas a proavis derelicta 'alt vodal' dicitur, 'rihc' divitias sonat, -o non incongrue Oudalricus 'a paterna hereditate dives' interpretari potest. *al.* *abund.:* EPIST. pont. Rom. sel. I 2 p. 7,6sq. et -o, sicut a vobis *(sc. rege)* in omni familiaritate recipitur *Angilbertus*, -oque et a nobis reciperetur. **b** ut . . . -o *c. compar. i. q. quo . . . eo – je . . . desto:* ARNOLD. LUB. chron. 3,4 p. 146,4 dux . . . Bernardus ut minus sapiens agebat -oque minus prospere procedebat. **c** *fere c. sensu temporali (in sententia secundaria, ni subest confusio c.* inde *['von nun an']):* TRAD. Frising. 516a (a. 825) Pirhtilo accepit beneficium, ut hoc beneficium -o haberet cum omni integritate. **d** *vi particulae plus minusve evanida:* **α** *in exordio chartarum i. q. igitur, nunc – so (denn), nun (denn):* DIPL. Merov. I 168 p. 418,2 quod pro eorum *(sacerdotum)* confirmanda beneficia pertenit, libenter obaudimus . . .; idioquae venerabelis vir Chillardus abbas . . . climenciae rigni nostri sogessit *eqs.* FORM. Andec. 41 p. 18,12 meduantis (*i.* metuentes) casus umani fragilitatis corpore . . . elegemus . . . nostrum volomtate conscribire; iddeo ego memoratus *eqs.* TRAD. Ratisb. 2 ego Opi tractans de aeterna beatitudine . . .; -o propter amorem cęlestis regni . . . trado . . . ad sanctum Emmeramum dimidiam substantiam. *al.* **β** *ecce, age,* οὖν *– sieh, nun (denn):* ERMENR. Sval. praef. 2 p. 155a,21 (vs.) versus ab imo ordiar . . . corde iungere sanctis . . ., curre -oque, Musa celebris. *Weber*

2. *ideo, -atum, -are. *partic. perf. usu adi.: l.15; subst.: l.8. 13. al.* *quasi specie principali, forma concipere – als Urbild, Idee entwerfen (usu philos. et theol.):* ALBERT. M. resurr. 133 p. 327,72 forma idealis ponitur respectu creaturarum, non respectu Dei, quia creaturae tantum -tae sunt. sent. 1,36,8 p. 218b,12 idea est respectu -ti, ergo, quod numquam -bitur, ideam in mente divina non habet. miner. 2,1,2 p. 25b,25 qui *(Plato)* omnia inferiora dicit esse -ta a superioribus ideis. HUGO RIPELIN. compend. 1,25 p. 28b,33 licet rationes in Deo et ideae sint una virtus et una lux et essentia, dicuntur tamen plures rationes et ideae propter pluralitatem -torum. ALBERT. M. metaph. 1,4,12 p. 65,15 -atur id, quod generatur. 12,2,3 p. 561,42 'est una idea cuilibet' -to enti. *al.*

[ideocro(c)u *v.* hedyc(h)rus.] **ideoma** *v.* idioma.

***ideomochus** *v.* *idiomochus. ***ideothista** *v.* *idiotista.

[ideum *v.* antidotum. *adde ad vol. I. p. 709,27:* ANTIDOT. Glasg. p. 106,36 cousque ⌞conpleas antidotum⌟ *(cod.*, conplectant ideum *ed.).*]

idio *v.* 1. ideo. **[idiocrocu** *v.* hedyc(h)rus.]

***idiognomon,** *nom. pl.* -ones *adi.* (ἰδιογνώμων) *obstinatus, pervicax – eigensinnig, unbelehrbar:* ALBERT. M. bon. 221 p. 133,71 dicit Philosophus: 'sunt . . . quidam ischyrognomones, qui -es (*p. 1151b,12* ἰδιογνώμονες), qui indociles et rustici'. eth. I 660 p. 565,25 tales *(ischyrognomones)* 'sunt -es' quasi idiotae in cognitione.

idioma (yd-), -atis *n.* (-a, -ae *f.: l.53.62.p.1229,13*). (ἰδίωμα) *script.:* ind-: *l.56.* ideoma (ydeoma): *l.50.64.65. saepius.* idyoma (ydyoma): *l.64. adde* Ps. ARIST. lap. I p. 183,16. *al.*

1 *strictius i. q. proprietas, consuetudo – Eigenheit, Eigentümlichkeit, (eigentümliche) Art, Weise:* **a** *theol. (interdum fere i. q. praedicamentum – Eigenschaft, e. g. l.36):* GERHOH. Antichr. 2 app. 9 p. 350,25 competit . . . confiteri . . . Patrem esse Patrem perfectum et ex se ipso generare Filium simul et emittere Spiritum et totum hoc ei πατρικόν attribuere -a. LAMB. LEOD. Matth. I 2583 (gloss.) 'non differunt ab invicem ypostases trinitatis . . . secundum substantiam, sed secundum karacteristica -ta (*PG 94,1002C* ἰδιώματα), id est determinativas proprietates.' ALBERT. M. bon. 298 p. 169,15 'virginitas . . . omnis incorporeae naturae est -a', idest proprietas. *al.* **b** *usu communi de lingua sim.:* **α** *in univ.:* RICHER. REM. hist. 1,20 Germanorum Gallorumque iuvenes <lin>guarum idio-<ma>te offensi . . . maledictis sese lacessire coeperunt. OTTO FRISING. chron. 7,21 p. 342,16 ex linguae -e multitudinem Teutonicorum in acie fore cognoscens . . . terga vertit *Boricius.* **β** *spectat ad proprietatem modi dicendi, sermonis, dictionis (interdum fere i. q. modus proprius dicendi, sermo proprius, dictio propria – etwa: eigentümliche, charakteristische Ausdrucks-, Redeweise):* GLOSS. psalt. Lunaelac. 42,2 ideoma S c r i p t u r a e quasi causitoria voce . . . calamitatem indicat (BERNO modul. psalm. 8 p. 106a). ORD. celebr. conc. 30,4 vulgus *(sc. vocat ordinem)* . . . secundum -am l i n g u a e ipsorum 'kameina missa' (CARM. lib. III 27,3 nativę . . . l. BRUNO Querf. fratr. 13 p. 59,15 Sclavonicę l. CONR. BRUNW. Wolfh. 2 p. 40,12 l. regionis. WIBALD. epist. 375 p. 505,5 gentile -a [ind- *cod.*] l. suae. *al.*). NICOL. I. epist. 88 p. 487,22 quisquis . . . quicquam mutaverit . . . praeter illud, quod -a Graecae dictionis exigit *eqs.* GESTA Hort. Mar. 63 p. 603,51 eas *(litteras)* in y-e suo lingua materna esposuit. *al.* **2** *latius:* **a** *lingua, dialectos – Sprache, Dialekt:* WETT. Gall. 6 eminebat lepore Latinitatis nec non et -a . . . gentis. VITA Odil. 21 (MGMer. VI p. 48,30) quod *(vas)* secundum -a Galliensium wogin vocatur. OTTO SANBLAS. chron. 32 p. 47,21 Teutonico -e (ide- *a. corr. 1;* ydy- [yde- *a. corr.*] *2*). 51 p. 85,22 Latino -e (y- *var. l.*). ALBERT. M. phys. 5,1,4 p. 409,54 principales partes orationis apud omne genus -is sunt nomen et verbum. DAVID expos. reg. 4,215 ex -e Romano. CHART. Eberb. 421 p. 198,13 volgari y-e. *persaepe.* **b** *locutio, vox, verbum – Ausdruck, Begriff, Wort:* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 494,12 'ypopanti' Graecum est, sed agrestes Graeci Latinitatis ignari nequeunt -a proferre nobis huiusmodi. EKKEH. IV. cas. 80 p. 168,5 barbaries . . . et -ta eius *(vitae*

Waltharii) Teutonem adhuc affectantem repente Latinum fieri non patiuntur. ORTL. chron. praef. p. 6,4 Latinorum verborum non habuimus copiam ideoque coacti sumus ponere nonnulla secundum Theutonici nominis -a. **c** *notio, significatio – (Wort-)Sinn, Bedeutung:* CARM. Salisb. I 10[tit.] y-a mensium singulorum. HUCBALD. Leb. 1 p. 879[A] sidus eximium . . . dignatus est *Sol iustitiae* promere, Lebwinum videlicet charum sibi amicum iuxta -a nominis sibi optime congruentis. VITA Radbodi II 1 cum iuxta y-a Radbodus 'consilii nuncius' ore sonat Latino. ARNULF. MEDIOL. gest. 3,6 implevit . . . dies . . . veteris -a (y- *var. l.*) vocabuli; dicebatur enim antiquitus campus, in quo conflixerant, mortuus. *al.* **d** *?elocutio polita – ?gepflegte Ausdrucksweise:* EPIST. Alcuin. app. 2[tit.] -e (-a *cod.*) carens tenentibus -a . . . salutem.

***idiomochus** (ideo-), -i *m.* (ἴδιος *et* μόχθος *[vel* -μάχος*?])* *qui artis (suae) expers est, idiota – 'Nichtfachmann', Dilettant:* AETHICUS 25 appellavit *Aethicus* . . . eos *(Hibernos)* ide-os vel ideothistas, id est inperitos laboratores vel incultos doctores *(v. comm. ed. p. 78).*

idiosmu *v.* hedyosmus.

idiota (yd-), -ae *m.* (ἰδιώτης) *script.:* ideot(a): *l.53. adde* SIGEH. Maxim. praef. p. 230[b],30 (ed. Waitz; *var. l.*). idyot(a): *l. 67. adde* EPIST. Ratisb. 4 p. 279,26. *form. nom. pl.* -i: GLOSS. Roger. I A p. 521,3 *(sic?). struct. c. gen. gerundii: l. 41. usu attrib.: l.43sqq.*

1 *qui artis (suae) expers est, offensator – Nichtfachmann, Dilettant, Stümper:* ALBERT. M. pol. 2,4[a] p. 136[a],13 subdividit illas *(sc. leges politicas)* ibi: 'hae quidem -arum (*p. 1266[a],31* ἰδιωτῶν)'; et vocat -as eos, qui sine ratione leges ponunt consuetudine et antiquitate observatas. ALBERT. M. metaph. 4,2,7 p. 184,42 'nec aliorum' a philosophis, qui -ae sunt, aliquis 'ita disponitur', quod hoc credat. p. 184,72 'nullus' -arum et istorummet philosophorum 'est, qui' ad certitudinem oculorum 'non videatur hoc', quod est nocivum. **2** *homo simplex, rudis, litterarum nescius – einfache, einfältige, ungebildete Person:* **a** *strictius:* AETHICUS 88 pro didalis (*leg.* daedalis) -a laudatur. WALAHFR. exord. 8 p. 484,5 videmus . . . s i m p l i c e s et -as . . . ex pictura . . . compungi (HERM. IUD. conv. 4 p. 80,22. *al.*). ANDR. STRUM. Ioh. 32 inscius litterarum et quasi -a erat. EPIST. Ratisb. app. 1 p. 368,21 ut litteratus seculi et -a (y- *var. l.*) Dei . . . respondebo: *'eqs.'* EPIST. Hildeg. 70,11 quamvis -a condendi libros aliaque mira perplura faciendi *(sc. Hildegardis). persaepe. usu attrib.:* BONIF. epist. 50 p. 84,18 carnales h o m i n e s -ę (et -ae *var. l.*), Alamanni vel Baioarii . . ., si . . . aliquid facere viderint *eqs.* (TRANSL. Eug. Tolet. 23,2 visio . . . est ostensa homini -ae. *al.*). HUGEB. Willib. praef p. 87,24 litterarum apices non . . . ego -a disputare inchoo. VISIO Godesc. A 40,4 verba . . . mistica ex ore . . . y-e glebonis egressa esse. *al.* **b** *latius:* **α** *de paganis:* PILGR. ad Bened. p. 47,21 qualiter . . . ex . . . fide -as erudire debeam et ipse in susceptam novitiorum ęcclesiam conversari. **β** *de neophytis:* ALCUIN. epist. 107 p. 154,19 quid inponendum est iugum *(sc. decimae)* cervicibus -arum (ide- *var. l.; i. Saxonum*), quod . . . neque fratres nostri sufferre potuerunt? **γ** *de monachis conversis q. d.:* UDALR. CELL. consuet. 3,18 p. 762[C] ne quis fratrum, et maxime aliquis -a, ita sit negligens, ut accipiat alios pannos, quam quibus nomen suum inscriptum est. WILH. HIRS. const. 1,17 duo sunt *manutergia* sacerdotibus et diaconibus indifferenter deputata, tercium subdiaconibus et -is (*ex* UDALR. CELL. consuet. 2,10). 1,59 p. 483,8 ad maiorem missam non omnes se subtrahunt, sed duo tantum, et praecipue si qui eorum sunt -e (*ex* UDALR. CELL. consuet. 2,35 p. 727[C]). 2 app. p. 361,9 inter -as et cantores (*ex* UDALR. CELL. consuet. 3,8 p. 744[B]). **3** *pro maledicto i. q. homo stupidus, tardus, baro, truncus – Dummkopf, Tölpel, 'Idiot':* AMARC. serm. 4,15 si fratrem rodit *(sc. aliquis)*, quod agit, nichil est, -a maximus est. TRACT de aegr. cur. p. 2,10 (ed. Krichbaum) quidam . . . idyote vehementes faciunt fricationes ex sale et aceto. *al.*

***idiotista** (ideothi-), -ae *m.* (idiota) *qui artis (suae) expers est, idiota, offensator – Nichtfachmann, Dilettant, Stümper: v. l.18.*

idipsum *v.* 1. is *et* ipse.

[idogundo *v.* rubicundus: RECEPT. Sangall. II 100 capit. p. 39 (rubicundum *cod. Vat. Pal. lat. 1088, f. 39[v]*).]

idolicus, -a, -um. (εἰδωλικός) *in idolatria consistens – im Götzendienst bestehend:* FLOR. LUGD. carm. 27,78 Christi . . . cultus fulsit, et -a fugit ab urbe lues.

idolium (yd-), -i *n.* (εἰδώλιον, εἰδωλεῖον) *metr.* idŏl-: *semper in schedulis nostris.* **1** *templum idolorum, idolis dedicatum – Götzentempel:* WALTH. SPIR. Christoph. II 4,192 Christoforumne . . . duxistis *(sc. columbae)* ad aras -i? AMARC. serm. 3,712 quis in -o solitus potuque ciboque distendi . . . acria curaret doctorum attendere verba? RUP. TUIT. Ioh. 2,1713 -um frequentare irreprehensibile est. trin. 26,30 l. 1396 hic *(propheta)* . . . in -o adorare concedit. SPEC. virg. 7,178 fabricavit *Salomon* uxorum instinctu y-a (ydola *var. l.*). GESTA Magd. 2 templum, immo et y-um (idolum *var. l.*) instituit *Caesar. al.* **2** *idololatria, paganismus – Götzendienst, Heidentum, heidnische Religion:* **a** *strictius:* VITA Gall. II 78 veteri quae *(ecclesia)* nomine pridem virginis Aureliae sacrata hoc tempore vili y-o sordebat. THIOFR. Willibr. II 1,212 quater ternas delegit in ordine stellas . . ., cum quibus -i tenebras subduceret orbi. METELL. exp. Hieros. 1,53 quod gens Persarum sibi terras christicolarum . . . tulerit templisque crematis sive prophanatis et in -um revocatis. LAMB. LEOD. Matth. I 2503 -i superest vetus error adhuc, neque totum vera fides penitus abolere potest. **b** *latius:* **α** *de avaritia, simonia q. d. (cf. Vulg. Eph. 5,5. Col. 3,5):* RANGER. Anselm. 654 quaenam racio sedet in -o (gloss.: quia dicitur idola colere Enricus)? **β** *de studio litterarum saecularium:* HRABAN. inst. cler. 3,18 l. 52 ne pereat, qui infirmus est in scientia nostra frater . . ., si viderit in -o (idoli *var. l.*) nos recumbentes *(cf. Vulg. I Cor. 8,10).*

ido(lo)latra (yd-) *vel* **ido(lo)latres** (yd-), -ae (-us, -i: *l.45.56*) *m.* (εἰδωλολάτρης) *script.* ydiola-: WILH. RUBRUQU. itin. 23,71 *(var. l.). form. abl. pl.* -ibus: *l.39. usu attrib.: l.37.40. 42. al. metr.* idŏl-: *semper in schedulis nostris.*

qui idolis servit, idolorum cultor, gentilis, paganus – Götzendiener, Heide: **1** *strictius:* HINCM. divort. 21 p. 225,35 si reges . . . ac iudices idolatrae (idolatriae *a. corr. cod.*) sic ordinem iudicii servaverunt. LIUTPR. antap. 2,13 venerunt . . . christicolae cum idolo-bus pariter. RUP. TUIT. Ioh. 12,464 de ido<lo>-is persecutoribus. METELL. exp. Hieros. 3,475 mala sortis idolatris misere pereuntibus incubuere. HEINR. LETT. chron. 1,1 divina providencia . . . Livones ydolatras ab ydolatrie et peccati sompno . . . excitavit. IUSTIN. Lippifl. 794 vir sacer . . . idolatras praevaluisse dolet. WILH. RUBRUQU. itin. 29,38 sortilegia ydolatrorum nichil poterant . . . prodesse. *saepe.* **2** *latius:* **a** *de avaro (cf. l.25):* IDUNG. PRUF. argum. 282 creaturam creatori preponens efficitur *clericus* ydolatra quinti generis ydolatriae, quod est avaricia. ARCHIPOETA 4,22,2 presules Italie presules avari, pocius ydolatre debent nominari. ALEX. MIN. apoc. 21 p. 466,27 'idolo-is', id est . . ., qui divitias ultra modum amant. **b** *de apostata, haeretico:* GERHOH. novit. 4,59 potes mihi ostendere Christi carnem humanam sine Verbo? quam si adoravero, ero ydolatra, quia talis caro non prodest quicquam. **c** *de potestati ecclesiasticae inoboediente (cf. Vulg. I reg. 15,23):* BERNOLD. CONST. libell. app. p. 161,36 si . . . inobediens ecclesiasticae potestati . . . pro idolatro (idolatra, idololatria *var. l.*) merito deputatur. *cf.* *ido(lo)latrus.

ido(lo)latria (yd-), -ae *vel semel (p.1231,5)* ***idolatries,** -ei *f. script. et form.:* hyd-: *p.1231,28. adde* BENZO ad Heinr. IV. 2,15 p. 240,18. *ibid. al.* ydiola-: *p.1231,35.* ydolagia: *p.1231, 3. acc. pl. (vel sg.)* -a: *l. 68. 69. 70. 71. p. 1231,1. 31. 33. adde* PIRMIN. scar. 28[b] p. 121,2. *in tmesi: p. 1231,9. rhythm.* -lát-: *p.1231,6.11. al.*

1 *cultus idolorum, paganismus – Götzendienst, heidnische Religion, Heidentum:* **a** *strictius:* CONC. Merov. p. 199,21 si . . . idola-is vel immolantibus se miscuerint *christiani.* STEPH. Wilfr. 41 p. 234,23 quidam . . . idola-am (idola-a *1*) deserentes. ARBEO Emm. 1 deponentes idola-a *(A2*, idola-am *rell.)* . . . Dei filium colere coeperunt *provinciae.* 7 idola-a funditus eradicare. CONC. Karol. A 16[A],6 p. 101,1 idola-a (idola-am, ydola-am, idolo-am *var. l.*) reperimus. HUGEB. Wynneb. 7 p.

111,37 idola-a colentes *(sim.* CONC. Karol. A 19[B] p. 121,6 idola-e cultor. ALCUIN. epist. 110 p. 157,10 idola-ae cultura. *al.).* FOLCUIN. Lob. prol. p. 55,35 ydolagiam in Christi tyrocinium commutaverunt *Franci.* AEG. AUR. gest. 1,13 p. 16,24 destructis idolatriei templis. *persaepe. per prosop.:* CARM. Bur. 46,1,1 fides cum ydola-a pugnavit. **b** *latius:* **α** *de avaritia, simonia q. d. (cf. p.1230,25):* PETR. PICT. carm. 56 (MG Lib. Lit. III p. 710) sola ... Gallia simonilia nunc operatur; ydola nam tria cuncta per atria thurificatur. *v. et p. 1230,48. per prosop.:* CARM. Bur. 39,1,2 in huius mundi patria regnat idola-a; ubique sunt venalia dona spiritalia. **β** *de fornicatione (cf. Vulg. Eph. 5,5):* RUP. TUIT. vict. 3,12 p. 97,30 si tranquillitas temporis in Ęgypto illi *(mulieri)* arrisisset, male secura iacuisset in medio fornicationum idolo-ę. **γ** *de inoboedientia (cf. p. 1230,55):* ANAST. BIBL. epist. 8 'est ... quasi scelus idola-ae nolle adquiescere'; igitur malui imperitia quam peccare idola-a. GREG. VII. registr. 4,1 p. 292,3 illis *(sc. adsectatoribus regis)* imminet, si non oboedierint, ... ultio testante Samuhele idola-ę sceleris *(sim.* 4,2 p. 296,26. *ibid. saepius).* MANEG. c. Wolfh. 22 p. 97,19 quae *(opera carnis)* sunt fornicatio, inmundicia, avaricia, quę est idolorum servitus, sub qua idola-a comprehenditur inobędiencię scelus *eqs.* CHART. Garz. 4 (epist. papae) idola-e scelus incurrunt *(sc. inoboedientes).* **δ** *de apostasia, haeresi:* WILLIB. Bonif. 6 p. 36,4 populum a perversa sectae eius *(schismatici)* idola-a correxit. **ε** *de obsequio in papam illegitimum (ut credunt):* BENZO ad Heinr. IV. 3,28 p. 354,6 Benzo conatus est ... transfugas revocare ab errore hydola-ę *(i. obsequii in Alexandrum II.)* ad culturam catholicę fidei et ad conservandam fidelitatem cesaris Heinrici. **2** *templum idolorum, idolis dedicatum – Götzentempel:* VITA Elig. 2,8 p. 700,11 idola-a (idola-am *var. l.*) ... diversi generis ... funditus subruit. VITA Bertuini 2 (MGMer. VII p. 178,32) cuncta idola-a ac delubra deorum funditus destruebat. WILH. RUBRUQU. itin. 24,1 habebant ipsi *(Iugures)* tres ydola-as (ydiola-as *var. l.*), quarum duas intravi. 24,3 intrans ydola-am ... inveni sacerdotes ydolorum. 25,4 quando ... ingressus fui ... ydola-am, inveni sacerdotes sedentes sub porta exteriori. 32,1 sunt ibi duodecim ydola-e diversarum nationum, due mahumnerie ..., una ecclesia christianorum.

ido(lo)latricus, -a, -um. *ex idolatria pendens, in idolatria consistens – auf Götzendienst beruhend, im Götzendienst bestehend:* LIBRI Karol. 3,21 p. 432,18 gentilitas aegritudinem amisit idola-ae (idolatriae *a. corr. V*) feditatis.

***ido(lo)latrius,** -a, -um. *(cf. ThLL. VII/1. p. 225,32)* **1** *qui idolis servit, idola colit – Götzen dienend, götzendienerisch, Götzen- (de apostasia, haeresi: l.48):* IONAS BOB. Columb. 2,8 p. 243,24 progressus ... Warasquos praedicat, quorum alii idola-is (idolatris, idolatriae, ydolatriae *var. l.*) cultibus dediti, alii Fotini vel Bonosi errore maculati erant. AETHICUS 25 p. 32,6 gens ignominiosa et incognita, monstruosa, idola-a, fornicaria in cunctis stupris et lupanariis, truculenta. CHRON. Fred. cont. 17 fana eorum *(Frigionum)* idola-a contrivit *princeps. neutr. usu subst.:* HILDEG. vit. mer. 1,174 audivi vocem ... imagini respondentem: tu idola-um es, que omnia secundum voluntatem tuam facis. **2** *ex idolatria pendens, in idolatria consistens – auf Götzendienst beruhend, im Götzendienst bestehend: v. l.43.*

***ido(lo)latro** (yd-), -are. (εἰδωλολατρέω) *metr.* idŏla-: *l. 66. idolis servire, idola colere – Götzen dienen:* ALBERT. M. sent. 4,8,8 p. 198[b],39 sic cogunt *ministri ecclesiae* populum idolo-are, quod absurdum est dicere de ecclesia (*sim.* euch. 6,2,3,5 p. 403[a],41 secundum hoc sacerdos facit populum idolo-are). probl. det. 11 antiqui idola-bant honorem divinum diis attribuentes propter virtutes naturales, quas deprehenderunt in eis. CARM. de nat. animal. 2275 mater ... ecclesia parit in baptismatis unda plures, quos sathanas ydolatrare (idolatrare *var. l.*) facit.

***ido(lo)latrus** (yd-), -a, -um. *qui idolis servit, idola colit – Götzen dienend, götzendienerisch:* OTLOH. doctr. 39 idolatras g e n t e s, hoc est simulacra colentes, ad cultum Domini tu, praesul summe, vocasti (CARM. de gener. Christi 1113 idolatram gentem. *al.*). GERHOH. psalm. 64 p. 106,10 regnis idolatris, scismaticis atque indisciplinatis usque ad sui fastus defectum curvatis ... coronanda erat sacerdotalis dignitas. EBERH. HEIST. Betel. 232[tit.] de Ochozia ydolatro interfecto. 268[tit.] de rege Amon ydolatro a servis suis interfecto. *cf.* ido(lo)latra.

***idolomachia,** -ae *f.* (εἴδωλον *et* μαχία) *pugna deorum falsorum, paganismi – Götzenkampf, Kampf des Heidentums:* RATHER. prael. 4,10 l. 260 gygantomachiam et theomachiam (vel potius -am) ... tuam ... mihi opposuisti.

idolothytum (yd-, -t(h)itus), -i *n.* (εἰδωλόθυτος) *script.:* -lat-: *l.14.21.* -oric(us): *l.22.* -hut(us): *l.14.* -ticus: *l.19.21. adde* GERHOH. Antichr. 1,42 p. 349,20.

quod idolis sacrificatur, immolaticium – Götzenopfer, Opferfleisch, -speise: ALDH. ad Acirc. 2 p. 64,14 profanae gentis -ita (-athita, -tita, -a, -uta *var. l.*). STEPH. Wilfr. 49 si quispiam ... refectionem suam ... signo crucis ... benediceret, foras proiciendam ... quasi -itum iudicabant *inimici.* DECRET. Burch. 19,5 p. 964[C] comedisti aliquid de -o, id est de oblationibus, quae in quibusdam locis ad sepulcra mortuorum fiunt? GERHOH. ad Innoc. p. 219,41 quia ... -tita (-tica *cod.*) comederent *(sc. Nicolaitae)* et fornicarentur. SICARD. chron. p. 101,30 'ut abstineant *(sc. ex gentibus conversi)* ab y-aticis (y-ricis *var. l.*)'. *saepius. de sacramento a simoniacis recepto vel largito:* HONOR. AUGUST. offend. 46 quod sumunt vel dant *simoniaci*, non sacramentum, sed est y-itum.

idolum (yd-), -i *n.* (εἴδωλον) *script. et form.:* hyd-: *p. 1233,2. 8. 9. adde* BENZO ad Heinr. IV. 3,1 p. 270,5. *ibid. al.* idul(um): *l.62. adde* WILLIB. Bonif. 4 p. 16,19. *al.* EPIST. var. I 1 p. 496,14sqq. EPIST. Alcuin. app. 3 p. 490,27. -llum: *l.67. acc. pl.* -as: *l. 63. 65. adde* CONC. Karol. A 56[A],55 *(var. l.). metr. in schedulis nostris fere* īdŏ- *(e. g. l. 66. 71. p. 1233,4);* īdō-: *l.67;* ĭdŏ-: *l.66. adde* CARM. libr. III 56,11.

I *species, (vana) imago, phantasma – Spiegel-, Traum-, Phantasiebild:* ALFAN. premn. phys. 7,5 p. 76,1 Epicurei ... -a (y- *var. l.; PG 40,640[B]* εἴδωλα), hoc est imagines, apparentium advenire oculis aiunt. 7,12 p. 77,9 Porphyrius ... nec pulverem nec -um nec aliud quid dicit esse causam videndi. ALBERT. M. resurr. 112 p. 312,14 in somnio ... convertitur quis super -um sicut super rem. p. 312,17 quod si in cognitione sensibili et imaginatione non esset nisi -um fictum. 138 p. 331,9 -um ..., quod est in oculo, est, per quod videmus, sed non, in quo videmus rem; sed -um, quod est in speculo, est, in quo rem videmus. 139 p. 331,19sq.

II *simulacrum, figmentum, effigies, figura, signum – (Ab-)-Bild, Bildnis, Figur, Statue:* **A** *gener.:* **1** *in univ.:* CHRON. reg. a. 1167 p. 119,33 (B1. 2) fertur papa respondisse ... ipsum electum debere y-um (*infra:* imaginem) ad honorem Renoldi ... sculptum de basilica ... removere. LAMB. LEOD. Matth. IV 1 quot nobis -a proponunt *clerici*, nunc Martini, nunc Nicolai reliquorumque? ALBERT. M. sent. 3,37,5[capit.] an -orum formatio sit prohibita. veget. 6,9 est ... lignum non figurabile in figuras parvulorum angulorum; et ideo -a de ipso non fiunt. *ibid. saepius.* **2** *de puero amato ('Ebenbild'):* CARM. Cantabr. A 48,1 o admirabile Veneris -um (y- *var. l.*), cuius materie nihil est frivolum. **3** *de substantia (per pravam interpr.):* ALBERT. M. metaph. 5,2,5 p. 241,35sq. dicuntur ... substantiae 'daemonia' ...; hic ... ponitur *daimon* pro -o; unde alia translatio habet '-a' (*p. 1017[b],12* δαιμόνια), quod dicit substantiam compositam in arte. **B** *theol. et eccl. i. q. imago quae tamquam deus colitur, simulacrum dei falsi – (heidnisches) Götzenbild, Götterstandbild:* **1** *strictius:* CONC. Karol. A 5 p. 40,15 quod Christus ... liberasset ... laudatores Dei simul et cultores idulorum (-orum *var. l.*). LEX Raet. Cur. 16,2,1 si ad -as (-a *var. l.*) sacrificia offerunt *christiani.* LIBRI Karol. praef. p. 99,14 cum pene omne -um imago sit, non omnis imago -um. RHYTHM. 51,23,2 Zeno ... destruxit -as. ALCUIN. carm. 3,2,7 -orum fana. 3,14,3 -i custos. ERMOLD. Ludow. 2,337 -a vana. FLOR. LUGD. carm. 11,14 -um (-llum *p. corr. B*) ... praetulit ille *(Iulianus)* Deo. *persaepe. de ipso deo falso ('Götze'):* CHRON Ebersb. II p. 6[b],19 ac si simulacrum esset *tilia* -is et idololatriae consecratum. **2** *latius:* **a** *de avaritia (cf. p.1230, 25):* WALAHFR. imag. Tetr. 218 -a avarus habet, tu dicis, apostole Christi. IOH. SCOT. carm. app. 20 pro crimine magno ser-

vus avaritiae -a corde colit. CARM. in Sim. 6,2 (MG Lib. Lit. III p. 706) gens Romanorum subdola antiqua colit hy-a. PETR. PICT. carm. 53 (MG Lib. Lit. III p. 710) Gallicus incola sic colit y-a (-a *var. l.*) mente severa, principe demone, presule simone, qui colit era. *al. v. et p.1231,21.* **b** *de papa contra papam legitimum (ut credunt) constituto (de aemulo regni: l.9. 12):* BENZO ad Heinr. IV. 2,15 p. 240,22 Normanni cum suo hy-o *(i. Alexandro II.).* 4,6 p. 406,3 opponens *infernus* ei *(principi principum)* hy-um *(i. Rudolfum)* falsum atque frivolum. *al.* COD. Udalr. 186 p. 323,22 (epist. papae) regem ... cum -o suo *(i. Burdino)* excommunicavimus. 238 Cōnradus ..., Mediolanensium -um. RAHEW. gest. 4,79 p. 329,24 (epist. Frid. I. imp.) conspiratores ... y-um sibi Rolandum cancellarium erexerunt. GESTA Mett. cont. I 2 cardinalibus Octoviani heresiarchae ... clerum universum ad sacramentum obedientiae y-o suo prestandum cogere volentibus. *al. huc spectare vid.:* AMADEUS LAUS. hom. 8,51 suggerit *diabolus* creditoribus suis ... -um se ipsos statuere.

idoneitas (yd-), -atis *f.* *pendet* ad: *l.27.30. al.* *aptitudo, commoditas – Eignung, Tauglichkeit, Zweckdienlichkeit:* **1** *in univ.:* OTTO FRISING. gest. 1,3 p. 14,33 exposita ... locorum y-e ... ad expugnationem ... consocios invitavit *Robertus*. RAHEW. (?) dial. p. 531,12 si haec ... in ea *(electione)* conveniant, videlicet auctoritas eligentium, -s p e r s o n ę eligendę *eqs.* (p. 534,35. *al.*). ALBERT. M. sent. 4,1,23 p. 41a,30 tertium *(sc. quod exigitur ad consequendum semen promissum)* est ex parte -is ad carnalem descensum benedicti seminis. epist. Dion. 8 p. 520,47 'appropinquatio ...' debet 'accipi' ... 'secundum -em (*PG 3,1092B* ἐπιτηδειότητα) recipiendi' a Deo. cael. 2,1,6 p. 121,31 secundum ... aptitudines et, ut ita dicam, -es ad incohandum partem et locum, unde est motus. *al.* **2** *habilitas, sollertia – Geschick(lichkeit):* CHART. Rhen. med. III 1063 p. 790,26 (a. 1250) hore ... ac frequentationem *(sic)* ... capelle ... y-i ac devotioni fratrum ... existunt commendata. **3** *spectat ad gravitatem i. q. dignitas, probitas, honestas – Würde, Rechtschaffenheit, Ehrbarkeit:* CONR. MUR. summ. p. 99,339 cui *(personae)* do sermonem convenientem pro ratione sui moris seu proprietatis, utque sue gravitas deposcit y-is. *meton. de persona (in allocutione):* CHART. Hamb. 542 (c. 1247) y-i vestre presente scripto cupimus declarari, quod *eqs.* ALBERT. Stad. Troil. 1,181 Anthenor, tua dicit y-s, quod ad istas sufficias operas. **4** *spectat ad fidem i. q. auctoritas – Glaubwürdigkeit:* CHART. Eichsf. 393 (a. 1257) quoniam -e testium et testimonio litterarum infinita causarum obstacula precaventur.

idoneus (yd-, -nius), -a, -um. *script. et form.:* hyd-: CHART. Carinth. V 117. hed-: *l.62.* ed-: *l.56.62.p.1234,43. al.* etun-: FORM. Senon. I 21. -nae(us): *p.1235,6. nom.: sg.* -os: *l.56. pl.* -y: CHART. Bund. 357 p. 267,31. EPIST. Hildesh. 7. *compar.:* -nior: *l.61.* -eior: *l.59. metr.* idŏ-: *p. 1234,4.6. al.*

aptus, appositus, habilis, utilis, conveniens – geeignet, passend, angemessen, brauchbar, zweckdienlich: **1** *in univ.:* **a** *de hominibus:* LEG. Burgund. Rom. 11,3 is, qui actionem suscepit, fideiussorem -um det. LEX Sal. Merov. 50,3 grafio colligat secum septem rachineburgius -os (-iis *var. l.*). CHRON. Fred. 2,9 necdum regendis civebus e-os erat *parvulus*. CAPIT. reg. Franc. 196,18 ut ... utiles et -i eligantur *clerici eqs.* OTTO FRISING. gest. 2,45 p. 152,30 alium invenire poterant *cives* fraudis y-eiorem ministrum. CHART. Rhen. med. III. 1339 transfertur hereditas in unum *(sc. filium)*, quem ... procurator y-niorem perspexerit. *persaepe.* **b** *de rebus:* LEX Sal. Pipp. prol. 3 quod minus ... habebatur -um (-o, h-ium, e-ii, idone *var. l.*), ... fuit ... emendatum. HRABAN. epist. 50 p. 504,40 quod non haberetis -am expositionem lectionum divinarum. RUOTG. Brun. 10 in quibus *(monasteriis)* degentes cum -o ecclesiae testimonio ... ad regularem vitam constrinxit. WALTH. SPIR. Christoph. II 1,150 vocabula ... dactilico ... -a metro. BERTH. chron. B 1077 p. 261,13 reconciliationis et ... consolationis -os protulit *papa* adhortatus. OTTO FRISING. gest. 2,15 p. 118,18 exceptis ... seminibus ad excolendam terram y-is. CHART. Heinr. Leon. 104 p. 158,14 cum ... insulam ... receptioni navium aptam et y-am providissemus. *saepe.* **2** *praevalente notione scientiae i. q. peritus – kundig:* BEDA temp. rat. 19,2 si qui ... etiam calculandi minus -us, lunaris tamen circuitus existit curiosus. RADBERT. carm. 4,1 (MGPoet. III p. 52) -ae (Aoniae *ci. Traube*) ... gelida de rupe Camenae ut veniant. IOH. SCOT. carm. 8,3,16 Practica hic lucet morum praeclara magistra, custos virtutum pervigil, -a. **3** *praevalente notione honoris, meriti i. q. dignus – würdig, wert:* **a** *gener.:* RADBERT. corp. Dom. 6,48 nisi ... semetipsum ad percipiendum *(sc. sacramentum)* -um probet *homo*. 17,39 in te ... de plenitudine non quanta est, sed quantum -us fueris, praestatur. DIPL. Heinr. III. 403 (spur.) cum divinę pietatis admonitio ... dedicationi ... nos iudicaret dignos et -os interesse. ANON. Has. 3 admisso ... omni clero, sed et populo -o episcopus ... et sancta soror eius fratrem ... adoraverunt ... et id ipsum etiam alios -os facere permiserunt. PETR. VINDOB. epist. 2 (MediaevStud. 24. 1962. p. 19) aestimo ... -um non esse per legatos non -os scribere der rebus tam -is. *al.* **b** *publ. et iur. de certo statu hominum fort. i. q. honorabilis – viell.: ehrbar:* FORM. Wisig. 3 ut ingenuus in patrocinio mihi persistas et ut -us semper adhereas. 4 compellimur debitum ... relaxare servitium et splendidum -umque conferre libertatis statum. LEG. Wisig. 2,1,9 quicumque in principem ... crimen iniecerit ..., si ex nobilibus -isque personis fuerit *eqs.* 3,3,9 si -us servus est ... et -am libertam rapuisse invenitur. 11,1,1 aut coram vicinis honestis aut coram servis et ancillabus -is. *ibid. al.* *fort. huc spectat:* LIBER diurn. 74 p. 76,4 nec de ecclesiastici iuris predio ... cuiuslibet meriti aut -um aut minimum vel mancipia cuiuslibet sexus vel aetatis ... promitto alienaturum esse. **4** *praevalente notione sinceritatis i. q. fide dignus, verus, sincerus – glaubwürdig, wahrhaftig, aufrichtig (usu iur.):* **a** *de hominibus:* LEG. Burgund. const. I 2,2 si ... ita factum ... -is, quibus credi possit, t e s t i b u s fuerit conprobatum (43,2 tres -os [-us, -is, -as *var. l.*] testes iubemus admitti. COD. Lauresh. 219 dono ... coram -is t. *persaepe*). LEG. Lang. p. 659,26 hec nostrum indicatum emisemus ivi mecum stante -is homenis Toto de Ceperanzo, Leonace *eqs.* LEX Raet. Cur. 11,15,4 -ias (-us *p. corr. Ac*) personas in sua causam quilibet homo presentare debet. ORD. iud. Dei A 8m visa sit *manus* viris -is et aestimata. *saepius.* **b** *de rebus:* **α** *strictius:* DIPL. Loth. III. 55 p. 88,9 confirmationi -um adhibuimus testimonium archiepiscoporum ..., episcoporum *eqs.* **β** *latius i. q. firmus, ratus – (rechts)gültig, rechtskräftig:* FORM. Andec. 11b nec aliut tibi de hac causa non redebio nisi isto e-io sacramento (*sim.* 15. *al.* DIPL. Merov. I 126). LEG. Wisig. 2,5,17 p. 117,1 utrum habeatur *scriptura* -a an reprobetur indigna *eqs.* FORM. Turon. 31 quicquid ... ille ... iuravit, verum et -um sacramentum dedit (*sim.* 40). CAPIT. reg. Franc. 224,6 si ... notarius ... cartam ... -am minime potuerit confirmare. DIPL. Heinr. IV. 419 p. 560,39sqq. si ... cartula vera est et y-a *eqs.* OTTO FRISING. gest. 2,39 p. 136,15 ad observandas ... leges ... antiquas ... ab ... imperatoribus -is instrumentis firmatas. *al. v. et p.1235,41.* idoneum facere (efficere) *i. q. (con)firmare – bekräftigen, als (rechts)gültig, rechtskräftig be-, erweisen:* CAPIT. reg. Franc. 215,6 ut, si notarius superfuerit et testes, ipsi eam *(chartam)* v e r a m e t -am f a c i a n t *(ibid. iterum.* 224,6 cartae ostensor cum XII sacramentalibus ... cartam v. et -am efficiat. *ibid. iterum). v. et p.1235,40.* **5** *praevalente notione probitatis i. q. innocens, integer, irreprehensibilis – unschuldig, unbescholten, untadelig (fere usu iur.):* LEX Sal. Merov. 73,2 ille ..., qui rogatus fuerat, si se ex hoc -o (-um *var. l.*) esse cognoscet, ... ad sacramentum absolvere se debet (*sim.* 73,3. 73,4 [innocentem *var. l.*]). VITA Boniti prol. (MGMer. VI p. 119,16) me -um hoc in opere a mendacio ... defendere puto. URSIN. Leod. 27 (MGMer. V p. 350,15) apparuit *mulier* -a, qui fuerat absque noxa poena punita. CONC. Karol. A 19,8 a Domino liberatus *(sc. in iudicio Dei)* -us exivit *homo. v. et vol. II. p. 1566,62.* se -um facere, reddere *i. q. (crimine) se purgare, se innocentem praebere – sich von Anschuldigungen befreien, als unschuldig be-, erweisen:* CAPIT. reg. Franc. 167,6 liceat ei *(sc. fideli)* ... cum sacramento ... se -um facere ...; et si quislibet ... semetipsum -um facere nequiverit *eqs.* 168,3 quod si libera persona fuerit, proprio sacramento se -um reddat. 258A,6

donec se ab illis, quae ei inpingebantur, -um redderet *Ragamfridus* vel competenter satisfacere procuraret. 273,20 p. 318,21 si liber homo est, . . . se inde sacramento -um reddat. **6** *praevalente notione facultatis, opis:* **a** *locuples – wohlhabend:* CONC. Merov. p. 41,8 si ecclesia civitatis eius, cui episcopus praeest, ita est -aea, ut Christo propitio nihil indegiat. **b** *paratus, instructus – gewachsen, gerüstet:* OTTO SANBLAS. chron. 15 p. 18,8 Mediolanenses undique bello videntes se impeti futuris cladibus -os omnimodis se preparant; . . . civitatem . . . muniunt *eqs.*

adv. **idonee** (-eae). **1** *apte, apposite, convenienter – auf geeignete Weise, passend, (zweck)dienlich:* DIPL. Ludow. Germ. 48 si talis frater inter illos inveniri poterit, qui abbatis officio -e et rationabiliter fungi valeat (*item* 58 -ae). HRABAN. epist. 48 ut, quod mea imperitia atque infirmitas -e efficere non potuit, tua peritia atque industria utiliter perficiat. ORDO Illyr. (PL 138,1321B) aperiat Christus . . . os tuum ad digne -eque pronunciandum sanctum euangelium suum. EPIST. Meginh. 38 p. 237,30 eos . . ., qui -e in tanto discrimine consulere poterant, secum abduxit *dominus noster*. CHART. Turg. II 184 ut hec tam -e gesta minus ab aliquo valeant irritari. *al.* **2** *satis, sufficienter – hinlänglich, hinreichend, genügend:* EKKEH. IV. 95 p. 194,24 erat *Ekkehardus minor* -e literatus.

idonio (aed-, ed-, ad-, edunio, adunio, -neo), -avi, -atum, -are. *script.:* edeni(o): *l.29.* adun(o): *l.35.50.* etuni(o): *l.41.*

1 *publ. et iur.:* **a** *de hominibus i. q. (crimine) purgare, innocentem praebere – von Anschuldigungen befreien, als unschuldig be-, erweisen (fere usu refl.; trans.: l.30.35):* LEX Sal. Merov. 102,3 si . . . se per sacramentum -verint (ede-, aedomaverint *var. l.; sc. vicini*). EDICT. Roth. 2 ut homo possit eduniare (-are, ae-are, aduniare, -eare *-var. l.*), quem rex occidere iusserit. LEG. Lang. p. 92,22 liceat illis *(liberis)* cum sacramentalibus suis legitimis se e-are (-are, a-are, -eduniare, -eare *var. l.*). PACTUS Alam. 14,1 si . . . ipsam *(ingenuam)* cum XII medicus electus . . . adunaverit. CAPIT. reg. Franc. 82,3 si per sacramentum quis se ae-are (exsedoniare *var. l.*) voluerit. *saepius. v. et vol. III. p. 1593,49.* **b** *de rebus:* **α** *(con)firmare – bekräftigen, als (rechts)gültig, rechtskräftig be-, erweisen:* LEX Ribv. 62,2 cancellarius sacramentis interpositione . . . ˻-are studeat˼ (idoneam confirmet *B; sc. testamentum venditionis*). 62,3 quod si carta . . . etu-ta (idonea *B*) fuerit. 62,5 ei liceat, qui rem conparavit, . . . c a r t a m suam . . . -are (LEG. Lang. p. 565a,56sqq.). LEG. Lang. p. 204,16 si ipse *(sc. pertinens)* libertatem suam e-are (-are, a-are, -eare *var. l.*) . . . non potuerit. CHART. Ital. Ficker 3 p. 5,11 ut si poterit *(sc. fratres)* aduniare livertate sua. p. 5,20 livertate nostra aduniare non potemus. **β** *emendare – bereinigen:* LEX Ribv. 70 quicumque de parentibus suis *(sc. debitosi)*, quantum unus solidus valet, in hereditatem acciperit . . ., omnem debitum culpabilis iudicetur et omnem factum eius -iare studeat (*cf.* 69,3sqq. capit. p. 66 [A2] adunare). **2** *usu communi i. q. idoneum esse dicere, declarare – als geeignet darstellen, für geeignet erklären:* BERTH. chron. B 1077 p. 278,16 patriarcha . . . regem suum omnimodis defensitando . . . ipsum in regni fasces dignissimum assentatorie satis -eavit. *cf.* *exidoneo.

idora *v.* hedera.

idr- *v.* hydr- *praeter* ***idrocopion** *v.* *hidrotopion.

***iduatio,** -onis *f.* (iduus, *cf. ThLL. VII/1. p. 238,78*) *divisio, separatio – Trennung:* ALBERT. M. bon. 312 p. 174,5 vidua secundum suum nomen non dicit nisi -em (viduationem *var. l.*) a viro, hoc est divisionem.

idulum *v.* idolum.

***iduma,** -ae *f.* *(hebr.* jāḏaim; *cf. Stotz, Handb. 1,IV § 38,4) manus – Hand:* HYMN. de Ansb. 12,1 (MGMer. V p. 642,30) pauperes alebat . . . elemosynas utendo inter ambas -as.

idus, -uum *f. pl. (sg.: p. 1236,8. 9. al.) script. et form.:* yd(us): *p. 1236,14. adde* CHART. Bund. 1230. *al. gen. pl.* idum: CARM. de temp. rat. 850. *metr.:* ĭdus: CHRON. Merseb. 11 p. 185,17. *nom. sg.* idūs: *p. 1236,9. acc. pl.* idŭs: *p. 1236,7.*

mensis medius, dies decimus tertius aut quintus mensis – Monatsmitte, der 13. bzw. 15. Tag des Monats, 'Iden': **1** *in univ.:* COMPUT. Borst 2,7 idus graece dicitur, in Latino medio mense vel divisio. CARM. de temp. rat. 189 octonis -bus omnes gaudent *(sc. menses)*. CARM. de conc. mens. 5,1 omnis mensis bis quaternis -bus distinguitur. **2** *in designatione certi diei:* **a** *usu communi:* CHART. Rhen. med. I 4 p. 4,4 (a. 634) data III. idus Novembr. anno ab incarnato Domino *eqs.* EPITAPH. var. II 40,13 idus . . . Octobris quinto. *persaepe. per prosop.:* FROUM. carm. 3,17 sexta idus rapit hunc (*Hartvvicum; sim.* 24,15). DONIZO Mathild. 1,590 idus Attonis animam Februi tulit. **b** *notabiliores quaedam formulae:* **α** *in oratione prosa:* TRAD. Frising. 12 p. 40,16 (a. 758/63) in id. Martias (*sim.* 671 p. 565,40). ANNAL. Fuld. II a. 839 VII. -bus Ianuariis. REGINO chron. a. 900 idus (-bus *var. l.*) Augusti. THANGM. Bernw. 36 p. 774,42 tercia . . . ydus Ianuarii (*sim.* THIETM. chron. 4,38 [CHRON. Thietm. tercio ydus Iulii]. 7,44 [CHRON. Thietm. quarto idus Februarii]). BERTH. chron. B 1077 p. 265,7 in III. idus Martii (*sim.* p. 302,21. p. 267,1 in -bus predictis). CONSUET. Bamb. p. 297,14 ad -bus . . . Septembris usque ad pascha (*sim* p. 297,18. p. 299,18). p. 297,17 ad idus Septembris. *al.* **β** *in versibus:* WALAHFR. carm. 89,2,1 -bus . . . septenis . . . Novembris (*sim.* WANDALB. martyr. 73 -bus octavis [octonis, octavus *var. l.*]. CHRON. Bened. I 8 p. 217,27 [vs.] idus [-ibus *var. l.*] . . . Februi quinis). WALAHFR. carm. 89,4,5 -bus in senis. 89,4,10 -bus in Februi. *al.*

iduus (yd-), -a, -um. *divisus, separatus – getrennt:* ALBERT. M. Iob 22,9 vidua dicitur viro ydua, hoc est divisa *(e Macr. Sat. 1,15,17).* *Staub*

idyoma *v.* idioma. **iecio** *v.* iacio. **iecor** *v.* iecur.

***iecorinus,** -a, -um. *iecore confectus – Leber-:* REGISTR. Geisenf. 9 (s. XIII.ex.) domicellabus dantur . . . ˻salsutia -a˼ (*versio theod. eiusdem aetatis:* leberwuerst). REGISTR. Xant. p. 82,28 decania habet . . . III salsucia -a.

iecorosus, -a, -um. *iecori similis, hepaticus – leberähnlich, -farben:* DYASC. p. 117a alia *(sc. Lemnia sphragis)*, que sinopida dicitur, . . . est summe densa, gravis, -a (*cf. Diosc. gr. 5,96* ἡπατίζουσα).

***iectigatio,** -onis *f.* (iectigare *ex* iactare, iectare *[cf. Leumann-Hoffmann, Gramm. § 414.1]; v. DuC. IV. p. 285) iactatio, raptus (membrorum) – das Zucken (der Glieder):* CONSTANT. AFRIC. theor. 6,24 p. 29ar accidentia solius morbi spasmus est et -o; . . . -o ex vento est fumoso . . . membra constringens et dilatans *eqs.* *cf.* iactatio.

?***iectio,** -onis *f.* (*iacere) *t. t. iur. i. q. actio desertum vadimonium ad iudices deferendi, abiectiendi q. d. – Konstatierung des Nicht-Einhaltens eines Termins, des Bruchs eines rechtsförmlich abgegebenen Versprechens: v. l.60.*

***iectisco,** -ere. (*iactire, *iectire) *t. t. iur. i. q. desertum vadimonium ad iudices deferre, deserti vadimonii inculpare, abiectire q. d. – das Nicht-Einhalten eines Termins, den Bruch eines rechtsförmlich abgegebenen Versprechens konstatieren, in Verzug setzen (cf. Brunner, Rechtsgesch. II. p. 497):* CAPIT. reg. Franc. 273,33 p. 325,1 multi . . . se inter se -unt. p. 325,5 alii . . . contra causatores suos . . . -unt (-ant *var. l.*).

***iectitio,** -onis *f.* (*iactire, *iectire) *t. t. iur. i. q. actio desertum vadimonium ad iudices deferendi, abiectiendi q. d. – Konstatierung des Nicht-Einhaltens eines Termins, des Bruchs eines rechtsförmlich abgegebenen Versprechens (fort. meton. de multa; cf. H. Brunner, op. cit. [l.51]):* CAPIT. reg. Franc. 273,33 p. 325,34 sine ulla legali compositione vel -e (iectione *var. l.*).

***iectituṣ** *v.* 2. *iactio. ***iectivus** *v.* iactivus.

iecto *v.* iacto.

***iectus,** -a, -um. (iacere *[sed aliter H. Stimm, Romanist. Jb. 9. 1958. p. 108sqq.]*) **1** *deserti vadimonii inculpatus, iactivus – einer dessen Nicht-Erscheinen zum festgesetzten Termin, Nicht-Einhalten eines rechtsförmlich abgegebenen Versprechens konstatiert wird, in Verzug gesetzt, sachfällig, säumig (usu praed.: l.70):* LEX Sal. Merov. 113 <si> ad XL et II noctes sunnia <non> nuntiaverit, -us (lectus *cod.* [*v.* CAPIT. reg. Franc. 4,8 p. 9,39]) XV solidos componat *dominus*. FORM. Sal. Merk. 30 ipse ille *(sc. conscriptus)* nec ad placitum venit

nec misso in pecio suo direxit . . ., sed inde neglegens vel -us apparuit. **2** *ad hominem iactivum pertinens – einen in Verzug Gesetzten, Säumigen betreffend:* FORM. Sal. Merk. 30 -a (tecta *cod.*) carta; . . . oportunum fuit ipsi illo, ut tale -am cartam suprascripto illo exinde accipere deberet. *cf.* iactivus, abiectivus.

iecur (iecor), iecoris *vel* iocineris *n. script. et form.: gen.: sing.:* di-: ANTIDOT. Bamb. 45. vo-: *l.20.* iocen-: *l.32.* -noris: *l.18.* ?-eri: *l.49. plur.* occinirium, occinilium: *l.20. 21. adde* BOTAN. Sangall. 23,7 hoccinilium *(in loco corrupt., cf. comm. ed. p. 314).*

I *hepar – Leber:* **A** *de -e humano:* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* LEX Frision. 22,50 si membranam, qua -or et splen pendent, . . . vulneraverit. CHART. Sangall. A IV app. 44,26 p. 983,5 inconsumptum Tityi semperque renascens non perit . . . -r *(sim.* CARM. Bur. 42,17,1 bursa . . . Tityi -r [-or *var. l.*] imitatur *eqs.).* **b** *natur. et medic.:* RECEPT. Lauresh. 1,30 duritiam io-oris exspargit *antidotum (sim.* ANTIDOT. Berolin. 2 duritiam ie-is aspargit. ANTIDOT. Glasg. p. 107,13 ad tussem, duritia et ad vo-is. *al.).* BOTAN. Sangall. 1,8 ad occinirium (*Ps. Musa herb. Vett. l. 71* io-is) dolorem (*sim.* 8,5 ad occinilium [*Ps. Apul. herb. 4 l. 18* io-um] dolorum). RATHER. epist. 29 p. 163,28 ut, quod suscipit -r, fiat sanguis, quod suscipit fel, fiat bilis. HILDEG. fragm. 3,41 grossus et fortis cibus ut fortes carnes et ut faba -or confortant. *al.* **2** *de sede affectuum, praecipue voluptatis:* **a** *proprie:* HRABAN. univ. 6,1 p. 172[A] in ie-e . . . delectationem sive concupiscentiam significatam possumus intelligere. HONOR. AUGUST. sacram. 50 in ie-e *(sc. habet homo)* cupiditatem. **b** *translate fere i. q. praecordia, animus – etwa: 'Herz', 'Brust', Gemüt, Sinn:* PAUL. DIAC. carm. 18,9 cum . . . mihi miles . . . detulit ignitas . . . intima io-is (ioce-is *var. l.*) penetrantes usque sagittas (*sim.* VITA Gamalb. 8 cum lentus amor percurrisset intima ie-is). GREG. CAT. chron. II p. 258,34 minime diu latere valuit virus, quod in eorum *(aemulorum crudelium)* ie-e latebat. PAUL. BERNR. Greg. 52 o devotissimae foeminae laudabile -r! *al.* **B** *de -e animalium:* **1** *gener. (spectat ad tributum: l.45):* AGOB. epist. 11,76 ut . . . subactum . . . pecus tribus incisionibus non fuerit iugulatum, si apertis intraneis -r lesum apparuerit. CHRON. Gladb. 4 (MGScript. IV p. 75[b]) misit his *(nuntiis regiis)* antistes -r cervinum lautius paratum. ANNAL. Disib. a. 1106 p. 19,51 pater eius *(sc. Heinrici IV. imperatoris)* . . . cum aegrotaret, nam in ie-e cervi mortem comederat, rogavit ad se principes. REGISTR. abb. Werd. 8,15 p. 285,15 L scutellas annuatim et cum scutellis ie-a luciorum *(sc. villicus dabit).* **2** *natur., medic., pharm.:* HRABAN. epist. 41 p. 479,38 ob cuius *(sc. morsus canis rabidi)* remedium quidam ei *(sc. homini)* . . . dederunt -r eiusdem canis ad manducandum. ANTIDOT. Glasg. p. 118,27 oppio < II, lupini io-i - I, iusquiami < II. RUP. TUIT. trin. 2,24 l. 1082 quemadmodum -r in corpore animalis, quod dicunt physici fontem esse sanguinis, cunctis venis sanguinem ministrat . . ., sic *eqs. (cf. R. Grimm, Medium Aevum. 33. 1977. p. 153).* HILDEG. caus. 402 accipe -r piscis illius, qui welra dicitur. *al.* phys. 6,2,19 qui melancolicus est, . . . de ie-e eius *(struthionis)* sepe comedat. *al.*

II *plur. fort. i. q. intestina – viell.: Innereien (ni leg.* pectora): EUGEN. VULG. syll. 31[A],16,1 cicadis inflans ie-a campo crepat (*cf. Boeth. in herm. comm. sec. 1,2 p. 60,21* cicada per pectus sonitum emittet).

iehen(n)- *v.* gehenn-.

***ieiunabilis,** -e. *qui ieiunii est – Fasten-:* WALTH. AGIL. med. 33 p. 133,49 die -i utatur *(sc. habens hydropisim)* avenato.

ieiunatio, -onis *f. ieiunium – das Fasten:* EPIST. pont. Rom. sel. II B 16,13 ut . . . pertenditur non imperite -o usque ad sabati lucem.

ieiunator, -oris *m. de Iohanne Baptista i. qui multum ieiunat – einer der viel fastet, Fastender:* HEINR. AUGUST. planct. 1931 -is a tempestate Iohannis vim regnum caeli patitur.

?***ieiunio,** -are. *ieiunare – fasten:* CHART. Mog. A I 405 p. 310,27 (a. 1095/1102) laudamus *(sc. sorores)* -are (*ni leg.* ieiunare) in vigiliis sancti Georgii.

ieiunitas, -atis *f. inedia, esuries – Hunger (in imag.):* EPIST. Ratisb. 5 p. 283,23 melius est animi -em pati quam de exilio maiori fame redire.

ieiunium, -i *n. (?f.: p.1240,3) script.:* ge-: *p.1240,34. adde* VITA Goar. 1 *(var. l.).* gegu-: *p.1239,16.* iegu-: VITA Goar. 1 *(var. l.).* ienuio: THIETM. chron. 8,2 *(var. l.). form.: gen. sg.* -ni: *l.17.p.1239,30. decl. I.: l.15.49. metr.* ieiŭn-: *l. 17.23. al.*

νηστεία, *inedia, abstinentia (carnis), praeceptum, tempus, dies ieiunandi – das Fasten, Maßhalten, Nüchternheit, Enthaltsamkeit, (Fleisch-)Abstinenz, Fastengebot, -zeit, -tag (cf. LThK. [3]III. p. 1187sqq.):* **I** *de -o religionis causa servato (saepe usu eccl. et canon.; iur.: p.1240,28):* **A** *de -is Iudaeorum:* GLOSS. psalt. Lunaelac. 136,4 inlicitum Iudaeis . . . pascha comedere nisi Hierusalem et illic septima mensae -ae *(cf. Vulg. deut. 16,3sq.).* WANDALB. martyr. compr. 42 quae *(lex Mosaica)* . . . -ni (-i *var. l.*) . . . dies statuit temporibus anni certis . . . servari.

B *de -is Christi, discipulorum (meton. de loco -i: l.25):* WALAHFR. exord. 3 quamvis . . . erant discipuli . . . semper in templo . . . laudantes Deum et orationi ac -o insistentes *eqs.* HRABAN. carm. 39,49,3 illic *(sc. in eremo)* tempus -i peregit *Iesus* salutiferi. FLOR. LUGD. carm. 1,88 -i veri commendans *(sc. Iesus)* mystice cultum. ALBERT. STAD. chron. p. 341,25 curre *(sc. Firri)* ad baptisterium, ad -um et ad temptationem Christi. *al.*

C *de -is ordinariis, sollemnibus:* **1** *de temporibus ieiunandi ab ecclesia constitutis:* **a** *in univ.:* **α** *proprie:* HRABAN. epist. 3 p. 385,35 secundus . . . liber continet de officio canonicarum horarum et de -o, confessione *eqs.* EPIST. var. II 5,5 ut non sit eis *(hebdomadariis)* grave -um . . . sustinere. GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 34 dies quadragesimae caeteraque -a antiquitus constituta . . . monuit . . . custodiri. CONSUET. Bamb. p. 297,26 eructores omni die excepto universalis -i mustum accipiant. GUNTH. PAR. (?) orat. 12,2 p. 207[B] est . . . -um spirituale et -um corporale *eqs. (cf. l.52). saepe. de -is paganorum:* WALAHFR. exord. 21 p. 494,30 pagani . . . his *(sc. dominicae et V. feriae)* diebus quasi -a frequentabant. CAPIT. episc. III p. 290,1 quinta feria . . . non est ieiunandum, ut inter -um christianorum et gentilium . . . discretio sit. **β** *in imag. et alleg.:* HUGEB. Wynneb. 7 p. 112,14 qui contra atroces satane insidias scuto fidei, . . . gladio -i, clippeo continentiae . . . dimicabat. OTLOH. prov. A 21 ardentes diaboli sagittae -orum et vigiliarum frigore sunt restinguendae. RUP. TUIT. vict. 8,12 p. 257,9 unde *(sc. de caelo)* auxiliares copie debeant conduci, scilicet -a, lacrime et preces. *al.* **b** *de -o hebdomadali IV. et VI. feria et partim sabbato servando (cf. A.-G. Martimort et al., Handb. d. Liturgiewiss. II. 1965. p. 227sqq.):* ARBEO Corb. 17 p. 206,19 VI. feria -arum (-orum *var. l.*), in quo observare oportebat ab esu carnium diem. STEPH. V. epist. B 1 p. 357,5 sexta . . . sabbati recte -o deputatur. PONTIF. Rom.-Germ. 99,33 quarta . . . et sexta feria . . . offeramus Deo spiritale -um. CONSUET. Trev. 50 p. 307,20 salvo quarte et sexte ferie per estatem regulari -o. *saepius.* **c** *de quadragesima:* **α** *usu communi:* CONC. Merov. p. 87,23 neque per sabbata absque infirmitate quisquis absolvat quadragesimale -um. CAPIT. part. Saxon. 4 si quis sanctum quadragensimale -um . . . contempserit et carnem comederit. CHART. Bund. 280 p. 209,22 in die . . . pasche . . . primitus datur sorbitium cum lardo, ut stomachus -orum acerbitate lassus in melius reparetur. *saepe. v. et p.1241, 22. spectat ad tributum -i tempore solvendum:* REGISTR. abb. Werd. 15,4 p. 352,14 (s. XIII.[2]) tres mansus pertinent ad mandatum in -o (*sim.* 9,18 p. 316,18 in natali s. Ludgeri in -o). **β** *de differentia ecclesiae Romanae et Byzantinae:* AMALAR. ad Hild. 15 quod audiret *(sc. Alcuinus)* . . . quosdam ab illo tempore, id est septuagesimi numeri, olim orientales inchoasse -um *eqs.* 16 non est alienum a fide, ut . . . et nos non discrepamus ab ipso *(sc. Graecorum)* -o *eqs.* PONTIF. Rom.-Germ. 99,42 Greci proximam ebdomadam, id est sexagesimam, sanctificant suo -o, clerici nostri . . . sequentem, id est quinquagesimam *eqs.* **γ** *in iunctura* caput -i *de die cinerum:* ANNAL. Bert. a. 830 p. 1,8 non multo post Aquis exivit *(sc. imperator),*

id est quarta feria, quae dicitur caput -i (-um *var. l.*). PONTIF. Rom.-Germ. 99,44 feria quarta in capite -i veniunt *(sc. populus)* ad collectam. VITA Otton. Bamb. III 3,1 quo *(sc. in Poloniam)* cum in capite -i pervenisset *eqs.* OTTO FRISING. gest. 1,69 p. 98,16 proxima a capite -i sexta feria ... vitam finivit *(sc. Conradus rex).* CHART. Babenb. 88 p. 122,17 ab hoc capite -i usque ad caput sequentis -i. *saepe.* **d** *de -is quattuor temporum (cf. op. cit. [p.1238,48] p. 277sqq.):* LIBER diurn. 6 p. 6,18 ordinationes ... presbiterorum ... non nisi primi, quarti, septimi et decimi mensum -is ... noverit *(sc. episcopus)* celebrandas. FLOR. LUGD. ad Drogon. 5 quattuor in anno legitima -a ad quatuor humores refert *(sc. Amalarius).* ANNAL. Xant. a. 868 diebus -orum semptembrium circuli duo magni apparuerunt in caelo. LIBER ordin. Patav. 2,12 p. 963,28 -um vernum in quadragesima, aestivum in pentecoste, autumnale in mense VII., hyemale in X. ieiunamus. CHART. Laus. 726 p. 587,14 in geg-is quatuor temporum. *saepe. cf. l.67.* *spectat ad tributum, censum -i tempore solvendum:* CHART. Bund. 280 p. 208,37sqq. (a. 1110/25) in -o IIII temporum feria IIII. ferculum I, feria VI. ferculum I et in sabbato ferculum de -o *eqs.* CHART. Basil. C I 322 p. 235,12 quod predictus census divisim in -is quatuor temporum ... est reddere *(sim.* C II 33. *al.).* CHART. Turic. 1739 sub annua pensione seu censu ... decem librarum solvendarum in -is quatuor temporum. **e** *de -o septimanae communis ('gemeine Woche') q. d.:* WIDUK. gest. 1,12 qui *(sc. Kalendarum Octobris)* dies erroris religiosorum sanctione virorum mutati sunt in -a et orationes *(v. notam ed.).* **f** *de -is ante dies festos servandis:* ORD. Rom. 16,23 pridie natalis Domini ... omnes publicum -um faciunt (*sim.* 17,8). WANDALB. martyr. 270 Mamertus ... sollemne Deo qui ferre litamen -i (-ni *var. l.*) instituit terni sub luce diei. RATHER. epist. 25 p. 133,9 -um ... rogationum et letaniae maioris plebibus vestris ... observandum insinuate *(ex Admonitione synodali q. d., v. notam ed. p. 130).* THIETM. chron. 4,64 ut neque Dominicam nativitatem nec aliam sollempnitatem vel -o congruenti prevenire vel festivis celebrare gaudiis potuisset *Mahtild. al.* **2** *de -o ante baptisma servando:* CONC. Karol. A 20 p. 175,28 per septem ... dies, in quibus vespere sabbati ... baptizandus est, indicto -o catacizetur *catechumenus.* VITA Otton. Bamb. III 2,15 eos *(sc. baptizandos)* ... et lavacro salutari penitentia et -is preparari fecit. **3** *de -o ante communionem servando (spectat ad infantes [cf. Hinschius, Kirchenrecht. IV. p. 67 adn. 4]: l.44):* CONC. Merov. p. 167,20 innocentes ab illo, cuius interest, ad ecclesiam adducantur et indictum eis -o easdem *(sc. sacrificiorum)* reliquias conspersas vino accipiant *(v. notam ed.).* WALAHFR. exord. 20 p. 493,2 ubi *(sc. in edictis synodalibus)* ... communicatio post solutum -um anathematis interpositione absciditur. NICOL. I. epist. 99,65 non licet cuilibet communionem Christi percipere, quando ... non invenitur ieiunus, adeo ut ... prius cibi laici sumptu -um solvisse videatur. **4** *de -o a sacerdote ante missam celebrandam servando:* CAPIT. episc. III p. 70,6 ut unusquisque sacerdos ... eam *(missam)* ... cum -o in vigilia ... celebrare satagat. **5** *de -o pro defunctis servando:* LULL. epist. 113 pro quo *(episcopo defuncto)* unusquisque vestrum *(sc. sacerdotum)* XXX missas cantet et illos psalmos et -um iuxta constitutionem nostram. CAPIT. episc. III p. 351,17 pro defunctis amicis et parentibus -a et oblaciones XXX dies adimplere faciant *sacerdotes.* p. 377,22 missae sacrificia quotidiana, preces, donationes et -a. *lugubri post mortem abbatis, sancti servato:* VITA Lamb. Font. 2 (MGMer. V p. 609,23) post cuius ... transitum omnis caterva monachorum Christi exorat clementiam, triduanum celebrat ... -um (*sim.* VITA Ansb. 8 [MGMer. V p. 625,3]). VITA Bonif. II 9 p. 101,16 condicto -o cum psalmodiis et orationibus perrexerunt *fratres* et ... sanctum corpus abstulerunt. **6** *de -o a sacerdote futuro ante ordinationem servando:* AMALAR. ad Hild. 60 merito -um triduanum illo *(sc. quattuor temporum)* tempore agitur, quo digni fiant sacrandi ad merita LXX duorum discipulorum pervenire.

D *de -is extraordinariis:* **1** *certa causa indictis (cf. A. Amiet, Revue d'histoire ecclésiastique Suisse. 70. 1976. p. 272sq.):* ARBEO Corb. 41 p. 229,16 inito ... consilio, ut per triduanum nostra diocesę fieri deberetur -um *eqs.* EPIST. var. II 23 ita nos coadunavimus *(sc. episcopus et regis fideles)* triduanam (*fort. leg.* triduanum) -um agere, quatenus *eqs.* ANNAL. Xant. a. 868 ut -um triduanum ... observaretur imminente terrore famis. WIDUK. gest. 3,44 p. 124,8 -o in castris predicato iussum est omnes in crastino paratos esse ad bellum. VITA Gang. II 1 (MGMer. VII p. 173,7) ad promerendam ... Dei clementiam plebs ... devotionem exequebatur indicti sibi -i. CONST. imp. I 437,15 ut bannitum -um ... observetur. *saepius.* **2** *paenitentibus pro poena indictis:* **a** *spectat ad laicos:* CONC. Karol. A 36,45 ut disciplinam condignam habeant, qui haec *(sc. symbolum et orationem Dominicam)* discere neglegunt, sive in -o sive in alia castigatione. ALTFR. Liutg. 2,20 indicto *(sc. ab episcopo)* fortissimo -o discaltiatus et sine indumento in exsilium missus est *(sc. interfector).* THIETM. chron. 6,98 satellites ... more poenitentum de manu ... antistitis ... suscipiunt ... -um. EPIST. Hildesh. 14 in II[a] et in IIII[a] et in VI[a] feria sit illius *(sc. peccatoris)* -um in pane et aqua. *saepius.* **b** *spectat ad monachos, sanctimoniales, clericos:* CONC. Karol. A 39[A],134 p. 411,25 publica obiurgatione et -orum continua adflictione ... corripiatur *frater* (*item* 39[B],18 p. 450,20). HERM. AUGIENS. chron. a. 1006 quibusdam *(fratribus)* ... ab eo *(abbate)* -is, verberibus exilioque graviter afflictis. DIPL. Heinr. IV. 466 p. 631,44 si ... aliquis fratrum aliquem forensem volneraverit ...; ipse vel acri corporis disciplina vel -o ... pro qualitate criminis ... affligatur (*inde* DIPL. Conr. III. 43 p. 72,39). *al.* *usu iur.:* LEG. Wisig. 2,1,19 p. 66,20 ut per XXX dierum spatium -is continuis adfligantur *personae supradictae (i. clerici).* **3** *homini a daemone obsesso indictis:* PONTIF. Rom.-Germ. 120[tit.] de -o daemoniacis imponendo.

E *de -is ad exercitationem animi servatis ('Askese'):* **1** *in univ.:* BAUDON. Radeg. 16 (MGMer. II p. 389,4) in quanto se cruciatu posuit, in g-is, in vigiliis *eqs.* EINH. Karol. 24 ut saepe quereretur noxia corpori suo esse -a (*sim.* POETA SAXO 5,369 vix ferre suum poterat -a corpus). VITA Rimb. 13 cotidiana -a. WIDUK. gest. 2,36 p. 97,10 quotienscumque ... sit opus *(sc. Ottoni regi)* corona portanda, -um semper precedere ... traditur. RATHER. epist. 3 p. 21,26 cum in laico habitu elemosinarum, -orum et ceterorum bonorum exhibitione potuissent *nonnulli* vitam ęternam adquirere. WIPO prov. 43 -um forte liberat a secunda morte. *persaepe.* *adde:* HERM. IUD. conv. 8 p. 94,13 pro ... desiderii mei impetratione triduanum Deo devovi -um *(cf. p.1239,70).* **2** *spectat ad paganos -a christianorum exemplo servantes:* RIMB. Anscar. 19 p. 43,3 pro liberatione sui -um et elemosinas ... Christo devoverunt *cuncti* (*sim.* 30 p. 62,28 placitum devoverunt -um). 30 p. 62,35 multi ... in -is, quae christiani observabant, insistere ... coeperunt.

F *usu vario:* ANON. Has. 16 ipse *(sc. Megingaudus episcopus)* ... libentissime manducavit ideoque nomen *(sc. Vastolffi)* a -o ductum sibi displicuit.

II *de -o morbo provocato, valetudinis causa servato (usu medic.):* **A** *de causa morbi:* TRACT. de aegr. cur. p. 248,38 quandoquidem curabilis est *singultus*, quum ex -o vel vigiliis habet fieri *eqs.* **B** *de curatione:* TRACT. de aegr. cur. p. 327,4 vigilie et -a conferunt in hac causa *(sc. satyriasi).* NOTULAE Wilh. Cong. 1328 ante incisionem calculi magister pacienti debet iniunxisse -um *eqs.* **C** *de nota morbi i. q. fastidium cibi – Appetitlosigkeit:* TRACT. de aegr. cur. p. 206,26 defectum spirituum et virtutum cognoscitur esse in causa ex debilitate et macilentia totius corporis, ex febre precedente, -o, fluxu *eqs.* (*sim.* p. 212,9 asma ex siccitate cognoscitur ex tusse sicca, ... febre, -o *eqs.* p. 243,6. 19. p. 247,41).

III *esuries, fames – das Hungern, Hunger (usu plur.: l.70.p. 1241,3):* **A** *spectat ad homines:* WIDUK. gest. 3,69 -o ... et longiori via ... aream cuiusdam ... iam fessus intravit *Wichmannus.* ARCHIPOETA 1,38,4 malo diu pati -um. 4,12,4 sitim et -um odi quasi funus (*item* 10,16,4). HIST. peregr. p. 162,21 qui prius delicate et splendide viventes ... mollibus vestiri consueverant, modo longis attriti -is in squalore ... asperioris vite inconmoda senciebant. *in imag.:* LUP. FERR. epist. 35,3 ut, qui primas partes eruditioni tribuit, non sanctitati, a refectione

[Niederer]

sapientiae exitiali -o excludatur. **B** *spectat ad animalia:* ALDH. ad Acirc. 58,2 absque cibo plures degebam *(sc. hirundo)* ... menses, sed sopor et somnus -a longa tulerunt. FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 71,28 si ... non dabitur *(sc. falconi ad manducandum)* sero, longe <debilior> erit *falco* ex longo -o.

ieiuno, -avi, -are. *struct.: c. dat.: p.1242,18. c. abl.: p. 1242,9.14. c. praep.:* a(b): *l.22.p.1242,11.17. al.* de: *p.1242, 8.*

I *intrans. i. q. ieiunium servare, (se) abstinere a carne, certis cibis, paucum, nihil edere – fasten, sich des Fleisches, bestimmter Speisen enthalten, wenig, nichts essen:* **A** *strictius:* **1** *spectat ad ieiunium religionis causa servatum (saepe usu eccl. et canon.):* **a** *spectat ad ieiunia Iudaeorum:* HRABAN. epist. 34 p. 468,28 ab eo loco inchoans *(sc. liber)*, ubi Daniel trium ebdomadarum diebus -are et lugere se commemorat. HINCM. divort. 21 p. 226,20 licet pro eo *(filio)* multum -ando et flendo petierit *David eqs.* VITA Rimb. 13 nec Iohannem -antem nec ipsum manducantem et bibentem susciperent *Iudaei.* **b** *spectat ad ieiunia Christi:* ALCUIN. epist. app. 4 p. 492,25 qui *(sc. Christus)* ... XL diebus continuis ab humano cybo -vit. CARUS Clem. 772 quadraginta dies -ans ... ieiunia nostra dicavit *Christus.* **c** *spectat ad ieiunia ordinaria, sollemnia:* **α** *spectat ad tempora ieiunii ab ecclesia constituta (usu impers.: l.30):* AMALAR. ad Hild. 14 Greci ... octo ebdomadas -ant. PONTIF. Rom.-Germ. 99,450 in quattuor temporibus ... solemus -are pro ordinandis *(sc. clericis).* CONSUET. Trev. 50 p. 307,21 in quibus *(sc. IV. et VI.)* feriis si -ant *fratres eqs.* FUND. Grat. Dei 9 ut in quadragesima et in adventu Domini ... in pane et aqua -retur. *saepe. v. et p.1238,39.* **β** *spectat ad ieiunia ante baptisma servanda (de sacerdote: l.32):* CONC. Karol. A 50^{D},33 ut pontifices ... primum -ando et orando ... domum praeparent spiritui sancto *eqs.* METELL. exp. Hieros. 5,51 -verunt, qui baptismum pecierunt. **γ** *spectat ad ieiunia pro defunctis servanda:* ORD. Rom. 15,131 -at sacerdus cum parentibus ... defuncti *eqs.* VITA Mathild. II 8 p. 159,20 si adhuc aliquis -ret, qui anime sui domini missam decantaret. **d** *spectat ad ieiunia extraordinaria:* **α** *ante pugnam servata:* METELL. exp. Hieros. 6,179 -verunt *(sc. exercitus)* et egenis multa dederunt ..., quo fierent puri citius bellum subituri. **β** *paenitentibus pro poena indicta (cf. p.1242,30):* NICOL. I. epist. 155 p. 670,18 -et *(sc. qui sacerdotem morti tradiderit)* ... usque ad vesperum (*item* CONC. B II 25^{A},16. CAPIT. reg. Franc. 252,5). CAPIT. episc. III p. 291,10 si cui *(sacerdoti)* sacrificium ... ceciderit, ... diebus XL -et. STATUT. ord. Teut. p. 85,12 tribus diebus in septimana in pane et aqua -et *paenitens. al.* **e** *spectat ad ieiunia ad exercitationem animi servata ('Askese'):* ALCUIN. epist. 144 p. 228,32 in quibus *(diebus dominicis)* -are minime licet. ANNAL. regni Franc. a. 825 p. 168,19 puella quaedam primo pane, deinde aliis omnibus cibis et potibus abstinendo in tantum -asse perhibetur, ut *eqs.* HROTSV. Theoph. 377 vigilabat ... se prosternens, precibus ... quoque deflens -ando trium cursus agit ... dierum. WIPO prov. 44 qui non potest -are, discat elemosinam dare. ALBERT. M. sent. 4,15,29$^{capit.}$ quod nihil prodest orare, -are et alia benefacere, nisi mens revocetur a peccato. *saepius.* **f** *spectat ad ieiunium perverso usu christiano in actu magico servatum:* ANSELM. BIS. rhet. 1,13 p. 125,16 tribus diebus -ans, tribus noctibus vigilans gallum unum et catulum nigrum in caprina pelle involvas *(sc. Rotilandus) eqs.* **2** *spectat ad ieiunium valetudinis causa servatum (usu medic.):* AESCULAPIUS 12 p. 16,29 quando ... bibendum est *(sc. podagrico)*, -andum est per dies XV; aut si non potuerit -are *eqs.* HILDEG. caus. 408 calor ... gariofili, cum idem homo -at, pertransit et calidum facit. MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 382^{A} si potionatus possit -are usque ad vesperum, melius est. PRAECEPT. diaet. IV^{b} 67 minime -are. GLOSS. Roger. I B 19 p. 688,32 si ... lapidem extrahere volueris, dieta precedat tenuis, et ... debet -are duobus diebus *eqs.* **3** *esurire, famem pati – hungern:* **a** *de hominibus:* PAUL. DIAC. Lang. 4,37 p. 131,22 qui *(viator)* cum -ans iter caperet et iam fame tabefactus defecisset *eqs.* ARCHIPOETA 4,11,1 -ant et abstinent poetarum chori. METELL. exp. Hieros. 6,159 pro qua *(sc. fame)* tollenda quoquo modo ... aut -bant fauces oleove rigabant *(sc. milites).* HIST. peregr. p. 161,13 (vs.) cum nimis esuriat *venter* -ans inpacienter *eqs.* **b** *de equis i. q. pabulum neglegere – das Futter verweigern:* ALBERT. M. animal. 22,53 adeo diligunt *equi* dominos ... suos, quod perditis eis -ant et tristantur usque ad mortem. **B** *latius:* **1** *renuntiare, vacare – verzichten (auf), frei sein (von):* AMALAR. ad Hild. 16 ut ... -emus de alleluia VIIII ebdomadas. VITA Bard. 22 p. 338,35 vitiis -vit. PETR. DAM. epist. 104 p. 149,36 o quam gravis est ... abstinencia assuetam iuvenculam -are a virili amplexu! *al.* **2** *expertem esse – keinen Anteil haben, nicht teilhaben (an):* LIBRI Karol. I 29 p. 224,23 quorum *(locorum citatorum)* sensuum archanis illorum mens penitus -at, qui *eqs.* RADBERT. corp. Dom. app. 245 a quibus *(mysteriis spiritalibus)* 'animalis' quisque 'homo' -at. AMALAR. ad Hild. 19 a sonoris campanis aereae vocis aures -ant. **3** *parcere – verschonen:* EKKEH. IV. pict. Mog. 526 qui *(leones)* -ant Daniheli.

II *trans. i. q. ieiuniis transigere, celebrare – fastend zubringen, begehen, feiern (usu eccl. et theol.):* **A** *in univ.:* ALCUIN. epist. app. 4 p. 492,13 XXX et VI ... remanent *dies* -andi. THIETM. chron. 6,18 p. 296,17 vigiliam ... <in pane, sale> et aqua decernimus -are *eqs.* BERNOLD. CONST. chron. a. 1023 p. 424,38 (ed. Pertz) ut vigilia epiphaniae ... , vigilia sancti Laurentii -entur ita, ut una refectionis hora admittatur. CONR. MUR. lib. ordin. 1227 in omnibus vigiliis, quae -antur, semper ad vesperas ... preces dicuntur. *al.* *in figura etymologica:* CONVERS. Afrae 5 ⌞incipite *(sc. Hilaria)* -are⌟ (incipite tenere, -ate *var. l.*) ieiunium. VITA Bard. 22 p. 338,32 hoc ieiunium -vit, quod *eqs. v. et p.1239,16.* **B** *de poena (cf. p.1241,41):* DECRET. Burch. 19,9$^{capit.}$ poenitentia illius anni, qui in pane et aqua -andus est, isto ordine observari debet: *eqs.* (*sim.* 19,10. 19,18). CONST. imp. I 437,19 ut omnis penitens, dum carinam -at, de loco ad locum non migret *(inde* VITA Meinw. 179 p. 101,13. *sim.* CHRON. Pol. 3,25 p. 157,14 vidimus ... iuvenem primam karinam -antem *eqs.).*

ieiunus, -a, -um. *script.:* ge-: *p.1243,32.* ieu-: *p.1243,63. form. gen. pl.* -num: *l.52.*

νῆστις, *impransus, impastus, sobrius, esuriens, ieiunium servans, (se) a carne, certis cibis abstinens – nüchtern, mit leerem Magen, ohne gegessen oder getrunken zu haben, ungesättigt, hungrig, fastend, sich des Fleisches, bestimmter Speisen enthaltend (usu subst.: p.1243,57.60; per enallagen: l. 47.p.1243,35.52.62.65):* **I** *proprie (proverb.: p.1243,63):* **A** *spectat ad ieiunium religionis causa servatum (fere usu eccl. et canon.; usu iur.: p.1243,5.8):* **1** *spectat ad ieiunia Christi:* EKKEH. IV. pict. Mog. 652 inde quater denas ... ducit -as cum sole Deus homo lunas *(spectat ad Vulg. Matth. 4,1sqq.).* **2** *spectat ad ieiunia ordinaria, sollemnia:* **a** *de temporibus ieiunii ab ecclesia constitutis:* PONTIF. Rom.-Germ. 99,294 usque in sabbatum sanctum nonnulli servi Dei ... -i permanent. EKKEH. IV. bened. I 26,27 fratrum -um (gloss.: id est -orum) vigilet conventus in unum. **b** *de ieiunio ante sacramenta impertienda, accipienda servando:* **α** *de laicis:* WALAHFR. exord. 20 p. 492,8 sacramenta quidam interdum -i, interdum pransi percepisse leguntur. CAPIT. episc. II p. 144,5 ut -i ad confirmationem veniant (*sc. qui confirmari volunt; sim.* III p. 370,9). PONTIF. Rom.-Germ. 95,22 cur populus -o corpore a carnalibus escis communicantur. *v. et p.1239,49.* **β** *de sacerdotibus, clericis (spectat ad iudicium Dei: l.64):* CONC. Karol. A 50^{D},33 p. 634,9 sicut ... baptismus ... nonnisi a -is celebratur sacerdotibus, ita etiam traditio sancti spiritus ... nonnisi a -is celebranda est pontificibus. *al.* PONTIF. Rom.-Germ. 252,36 haec ... omnia debes facere -us. CAPIT. episc. III p. 269,2 missę ... nisi a -is sacerdotibus non celebrentur. **c** *de ieiunio a sacerdote ante opus rurale servando:* CAPIT. episc. II p. 38,10 ad opus rurale ... exeat *sacerdos* -us. **d** *de ieiuniis pro defunctis servandis:* STATUT. ord. Teut. p. 37,21 quod ad complementum huius *(sc. orationum pro defunctis)* numeri -i non teneantur *clericus et laicus.* **3** *spectat ad ieiunia extraordinaria:* **a** *ante pugnam servata:* METELL. exp. Hieros. 4,684 luce manet -a cohors omnis triduana *eqs.* 6,556 confir-

mati panis virtute sacrati -i pergunt *(sc. miles omnis).* **b** *a clericis in synodo servanda:* PONTIF. Rom.-Germ. 80,21 ut nullus *(sc. clericus)* ad synodum veniat nisi -us. **c** *a testibus servanda:* CAPIT. reg. Franc. 22,64 ut, qui in sanctis habeat iurare, hoc -us faciat *(sim.* 35,39. 44,11. *ibid. al.).* CAPIT. episc. II p. 130,4 ut testes -i iurent. p. 226,16 nullus nisi -us ad iuramentum vel ad testimonium admittatur. **d** *a iudicibus servanda:* CAPIT. reg. Franc. 22,63 ut iudices -i causas audiant et discernant (*sim.* 35,38). **4** *spectat ad ieiunia ad exercitationem animi servata ('Askese'):* GERH. AUGUST. Udalr. 1,26 l. 12 ad mensam . . . sedebat et sedentibus cum eo convivium faciebat, et ille quasi -us absistebat. THIETM. chron. 4,48 sepenumero omnem ebdomadam excepta V. feria -us perducens *imperator eqs.* LAMB. LEOD. Matth. I 325 continuans . . . trium . . . -a dierum vota . . . tenet *abbatissa. al. v. et p.1244,6.* **5** *spectat ad miraculum (usu subst.: l.17):* WOLFHARD. Waldb. 4,12 p. 332,15 Diethildis -am visitatura ad basilicam venit *(de Friderada omnino sine cibo et potu vivente). al.* VITA Emm. 46 cum puella tam diu -a . . . licentiam acceperat *(sc. a sancto)* comedendi.

B *spectat ad ieiunium naturale, valetudinis causa servatum (usu medic., anat., natur.):* **1** *adi.:* **a** *in univ.:* AESCULAPIUS 5 p. 9,14 pro constrictione ventris lactis caprini accipiant *melancholici* potum calidum -i. ANTIDOT. Augiens. p. 49,2 dabis *(sc. patienti)* ieiuno cocliaria II *(sim.* ANTIDOT. Berolin. 25 ieiunus in aqua calida accipiat *[sc. antidotum]. persaepe).* HILDEG. caus. 266 cum homo -us est, humores, qui in ipso existunt, a sanguine aliquantulum separati sunt. ALBERT. M. animal. 3,169 est . . . in multum diu -is matribus lac tenue nimis. *persaepe. locut. adv.* in -o, in -um *sim. ('auf nüchternen Magen'; usu ellipt.):* ANTIDOT. Glasg. p. 112,25 dabis cocliarios duos in -um. p. 118,18 in ieiunu. p. 118,44 in g-o. p. 154,8 in -um raffanum comedant. **b** *per enallagen de saliva:* RECEPT. Lauresh. 2,175 favillam de foco cum saliva inducis *(sc. impetigini)*; facit in initiis, si saliva -a uteris. **2** *subst. neutr.:* **a** *nestis, hira – Leerdarm, 'Jejunum' (cf. J. André, Le vocabulaire de l'anatomie. 1991. p. 143sqq.):* Ps. COPHO anat. 40sq. est . . . sub duodeno *(sc. intestino)* -um, sub -o orobum. MAURUS (?) anat. II p. 23,6sqq. Ysaac per -um intellexit membrum, quod incipit a duodeno . . .; Constantinus vero per -um <intellexit> superiorem partem totalis praedicti. BRUNUS LONG. chirurg. 1,4 p. 107E illud, quod ex intestinis -um dicitur, curationem penitus non assumit. ALBERT. M. animal. 1,402 ipsius *(venae)* plurimum in circuitu -i spargitur. *al.* **b** *usu plur. i. q. intestina – Innereien, Gedärm:* ANTIDOT. Glasg. p. 118,21 -a purgat et fleuma solvit *electuarium.*

C *usu vario:* **1** *de hominibus:* **a** *in univ.:* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 486,15 hominis -i difficilique . . . itinere . . . fatigati et . . . edulio . . . refocilati, quid est mirum, si 'oculi' dicuntur 'inluminati' *eqs.* WIDUK. gest. 1,22 p. 32,16 -i tota die non possumus *(sc. Adelbertus cum suis)* ambulare. ECBASIS capt. 1228 -is dentibus acer sermonem claudam. THEOPH. sched. 3,37 ne -us molas aut deaures, quia foetor vivi argenti . . . periculum est -o stomacho. EPIST. Hildesh. 134,17 ne ad prandium invitatus -us et ingratus conviva recedat. *al.* **b** *sitiens – durstig (usu subst.):* WANDALB. mens. 157 tunc *(sc. in Iunio)* . . . dulcis aquae salientem quaerere venam -is placet. 293 -is . . . facilem praebent *vina* . . . medelam. **c** *qui vinum non bibit, abstemius – keinen Wein, Alkohol trinkend, 'abstinent' (usu subst.):* CARM. Bur. 162,3,6 tristem spernit *Venus* et -um. **2** *de animalibus (in interpr. nominis piscis: l. 67):* WALTH. SPIR. Christoph. II 4,94 quem *(Danielem)* . . . -a leonum non tetigit rabies. EPIST. Hann. 27 p. 63,1 cornix satura -ę (ieunae *var. l.*) cornici non est credula. METELL. exp. Hieros. 2,258 quam *(aquilam)* vox pullorum stimulat -a suorum. ALBERT. M. animal. 7,23 id *(genus)*, quod vocatur a Graecis karadez (*i.* peraias), non pascitur . . .; ideo karadez, hoc est 'semper -us', vocatur. *al.*

II *in imag. vel translate:* **A** *de anim. (de Musa: p.1244,3):* **1** *in univ.:* HRABAN. epist. 24 p. 430,37 ne aliis optatum cibum edentibus nostri apostolicorum dapium *(i. librorum)* inedia diutius -i remaneant (*sim.* AGIUS vita Hath. 9 ne mens interius -a remaneret). ABBO FLOR. calc. 1,2 ne quilibet deses fructu lectionis -us in vacuum laboret. **2** *?tenuis, exilis – ?schmächtig, gering:* WALAHFR. hort. 249 lilia quo versu candentia . . . -ae (gloss.: indocilis) macies satis efferat arida Musae? **3** *vacuus, expers – frei (von), nicht teilhabend (an):* CARM. var. III C 6,36 valeam semper -us carne manere, quo vitiis anima pravis -a quiescat. COD. Udalr. 282,41 (vs.) tu *(sc. Maria)*, -a maris *eqs.* **B** *de rebus:* **1** *aridus, sterilis – trocken, dürr, unfruchtbar:* LIBRI Karol. II 26 p. 288,3 qui *(Moses)* . . . -am silicem ictu virgae undifluum cogat evomere liquorem *(spectat ad Vulg. exod. 17,5sqq.).* LIGURINUS 10,494 verso dum rursus cespite solem aspiciat -us ager. ALBERT. M. veget. 7,41 quod *(deterrimum genus terrae)* est . . . macrum quidem sabulo . . . aut -um glarea *(cf. Pallad. 1,5,1).* **2** *inanis – dürftig, schwach:* EPIST. Meginh. 9 p. 202,3 quod nostre parvitatis officium erga vos exile nimis et -um . . . appenditis *(sc. archiepiscopus)* estimatione *eqs.* 3 p. 195,10 ut -um nimis et tenue litterarum obsequium ei prestare nequeas, cui, quicquid homini ab homine prestari possit, debeas *(sc. archidiaconus)*? **3** *avidus, procax – gierig, begehrlich:* EPIST. Meginh. 2 p. 194,31 videatur alicui me, qui tam nuda, tam -a peticione insistam, non tam petere quam impetrare.

ielena *v.* gelela. **iemalis, iems** *v.* hi-. **1. iena** *v.* hyaena. **2. iena** *v.* hyaenia. **ienciana** *v.* gentiana.
iener *v.* gener. **ienero** *v.* genero. **ienetrix** *v.* genetrix.
ienic- *v.* genic-. **ienitor** *v.* genitor.
ienium *v.* ingenium. **ienius** *v.* 1. genius.
ientaculum (ge-, ian-), -i *n. script. et form.:* gin-: *l.51.54. adde* PETR. DAM. epist. 118 p. 340,12. genit-: *l.37.* iat-: *l. 37.* -tic-: *l.39.48. decl. I.: l.48.*

1 *prandium, primus cibus (diei), prima gustatio (ieiunium solvens) – Frühstück, erste, das Fasten brechende Mahlzeit:* VITA Galli II 245 ego nullius capiam -a victus, ante . . . quam *eqs.* EPIST. var. III 26,3 p. 187,12 me . . . usque ad ge-um distinere . . . conato matutinus abscessit *cursor.* VITA Gang. I 4 (MGMer. VII p. 159,19) cum . . . diverticulum . . . peteret, ut ge-um (-um, geni-um, iat-um *var. l.*; gloss.: id est prandium) sumeret *eqs.* VITA Serv. 13 p. 51,14 alius *(sc. adstantium)* alio pro ia-orum (-orum, ge-orum, genti-orum *var. l.*; gloss.: prandiorum) disperguntur desiderio. *al. in imag.:* WALTH. SPIR. Christoph. II 1,11 me gremio . . . nicostrata *(i. ecclesia)* refovit . . . suavia melliflui prebens -a clarni *(v. notam ed.).* **2** *cena modica – bescheidene Mahlzeit, Imbiss, 'Erfrischung':* CHRON. Pol. 1,2 p. 10,17 decreverat . . . rusticus ille pauper . . . quosdam amicorum . . . non ad prandium, sed ad ge-um invitare. 2,11 p. 77,3 quadam die puer . . . ad ge-um in silva residens *eqs.* COSMAS chron. 2,27 p. 121,23 que *(sc. cibi)* . . . superaverant presuli post hesternam genti-am (refectiunculam, -um *var. l.*). *in imag. et per compar.:* PETR. DAM. epist. 82 p. 448,9 quatinus, dum hoc *(sc. epulo intimae refectionis)* quasi parvo gi-o, ne deficiamus in via, reficimur, ad illud plenum, quod in caelo est, nuptialis convivii ferculum nutriamur. 91 p. 13,24 non dedignetur *(sc. sanctitas patriarchae)* . . . hoc pauperculi hominis perexile gi-um (ge-um *var. l.*).

ientiana *v.* gentiana. **ienu** *v.* genu.
Ienuarius *v.* Ianuarius.
ienucula, ienuculum *v.* geniculum.
***ierarcha, *ierarchus** *v.* *hierarcha.
***ierbum** *v.* *gerbum.
***ieremita,** -ae *f. (cf. arab.* ǧarm *[pl.* ǧurūm; *de re v. S. D. Goitein, A Mediterranean Society. I. 1967. p. 295]; inde gr.* ζέρμων *[cf. E. Trapp, Lexikon zur byzant. Gräzität. I. 2001. p. 642], ital.* germa *[cf. Battaglia, Dizionario. VI. p. 699], francog.* germe, djerme *[cf. Nouveau glossaire nautique d'Augustin Jal. Révision de l'édition publiée en 1848. G. 1989. p. 769]) navicula, scapha, ponto – Barke, (Fluss-)-Kahn:* ALBERT. MIL. temp. 22,6 p. 478,3 venerunt Saraceni per flumen cum . . . tribus -is ardentibus ad conburendum pontem. 22,18 p. 494,32 duxerunt quatuor -as ardentes per flumen, coopertas pice et oleo. *ibid. al.*

***ierichomium** *v.* *gerocomium. ***ierla** *v.* 2. *gerla.
ierobotanum *v.* hierobotane. ***ierosilia** *v.* *hierosylia.

[Niederer]

***ierosolimizo** *v.* *hierosolymizo. **iesi** *v.* 1. gero.
1. iessi *v.* 1. gero. **2. iessi** *v.* egero. **iestum** *v.* 1. gero.
[iettatrix *v.* *gituticus.] **ig** *v.* 2. hic. **igena** *v.* hyaena.
iggitur *v.* igitur. **igia** *v.* hygia. ***igidion** *v.* *hygidion.
iginus *v.* hyaena.
igitur *particula. script.:* hi-: FORM. Andec. 33 p. 15,24. yg-: *l.43.p.1246,69.* aegetur: CHRON. Fred. 4,85. igg-: *l.37.* igetur: *l.36.39. adde* DIPL. Merov. 85 p. 218,2. *ibid. al. de huius vocis usu v. C. Kroon, Cahiers de l'institut de linguistique de Louvain. 15/1-4. 1989. p. 236sqq.; Registros lingüísticos en las lenguas clásicas. 2004. p. 71sqq.; A Companion to the Latin Language. 2011. p. 184. 195 adn. 12.*

I *ergo, itaque, ideo, proinde – folglich, demnach, deswegen, daher:* **A** *def. (cf. p.1246,51.52):* GODESC. SAXO gramm. 1 p. 407,4 ergo, itaque, -r coniunctiones inlativum habent sensum. **B** *exempla:* **1** *sensu originario:* **a** *in univ.:* **α** *usu vario:* LEX Sal. Merov. prol. 2 convenit . . ., ut . . . omnia incrementa . . . rixarum resecare deberent *Franci* . . .; extiterunt -r inter eos electi . . . viri quatuor *eqs.* WALAHFR. Wett. 817 defuit heres; his -r verbis sese compescere coepit *comes: 'eqs.'* WIDUK. gest. 1,11 p. 19,12 sine vigilia et solita custodia manent *adversi*; irruamus -r super inprovisos *eqs.* OTTO FRISING. gest. 1,60 p. 86,21 quomodo . . . isti *(sc. ecclesia Gallicana)* in nostra *(sc. cardinalium)* presentia usurpare audent, quod etiam remotioribus . . . non licet? volumus -r (ergo *var. l.*), ut *eqs. saepe.* **β** *in ratione, conclusione logica:* CAND. FULD. Eigil I 9 p. 226,27 cura . . . disciplinae monachorum perfecta dilectio est . . .; -r in dilectione sincera modus sufficiens est praesentibus *eqs.* WIPO gest. 7 p. 30,21 alienarum . . . rerum invasores regi sunt obnoxii; ergo vos *(sc. Papienses)* alienae rei invasores fuistis, -r regi obnoxii estis. OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 18,21 naturae plures esse possunt; patet -r (ergo *var. l.*) . . ., quod *eqs.* p. 20,7 simplex non est *(sc. quod ex alio est)*, compositum -r (ergo *var. l.*) est. *al.* **γ** *in formulis chartarum:* DIPL. Merov. 41 p. 109,2 optabilem esse oportet . . . de caduca substantia erogandum locrari gaudia sempeterna; igetur nos . . . villa . . . visi fuemus concessisse. DIPL. Pipp. 8 p. 12,38 igg-r cognuscat omnium fidelium . . . sagacetas, quia *eqs. (sim.* DIPL. Karoli M. 90 p. 130,16 igetur notum sit . . . fidelibus *eqs.* DIPL. Loth. I. 4 p. 61,37 -r comperiat . . . fidelium . . . strenuitas *eqs. al.).* TRAD. Patav. 15 nihil . . . in hoc mundo intulimus nec quicquam ex eo nobiscum poterimus auferri . . .; -r ego Gogo . . . trado *eqs.* CHART. ord. Teut. (Hass.) 346 p. 260,22 nos y-r prescripti . . . protestamur . . . abrenunciasse de omni accione, quam *eqs. al.* **b** *c. imper. fere i. q. age – nun denn, so (denn):* WILLIB. Bonif. 8 p. 50,1 cessate, pueri, a conflictu . . .; iam enim diu optatus adest dies . . .; confortamini -r in Domino *eqs.*! WIDUK. gest. 1,25 sunt nobis, frater, copiae exercitus . . . et omne, quod decus regium deposcit, preter fortunam atque mores; . . . sumptis -r his insigniis, lancea sacra, armillis aureis . . ., ito ad Heinricum *eqs.*! OTTO FRISING. gest. 1,8 p. 24,15 assurge *(sc. comes)* -r (ergo *var. l.*) huic tam pessimo morbo *eqs. al.* **2** *in iuncturis plus minus abund.:* **a** *in univ.:* LIUTG. Greg. praef. p. 66,30 -r quoniam . . . claret *eqs.* CAND. FULD. Eigil. I 10 p. 228,33 hinc -r . . . cavendum tibi est, ne *eqs.* HRABAN. epist. 28 p. 444,14 -r ob hanc causam ceteris omissis *eqs.* GERH. AUGUST. Udalr. 1,28 l. 263 ideo -r . . . cum imperialibus muneribus eum *(imperatorem)* visitavit. *al.* **b** *in formulis chartarum (cf. l. 34):* TRAD. Frising. 18 (a. 762/64) ego Erchanpald cogitans enim aeternam beatitudinem possidere . . . propterea -r statui, ut *eqs. (sim.* TRAD. Patav. 7 ob hoc -r statui *eqs.* FORM. Marculfi 2,3 l. 13 -r itaque ego . . . et coniunx mea . . . considerantis, qua *eqs.).*

II οὖν, *autem, nunc, tum, et – also, (nun) aber, nun, (so)-dann, und:* **A** *in interr. (indir.: l.71):* **1** *c. sensu dubitandi, deliberandi:* AGIUS vita Hath. 21 quid -r faceret? vocabat pietas, dolor revocabat. VITA Heinr. IV. 1 p. 13,6 quid -r faciam? eloquar an sileam? **2** *c. exspectatione responsi negat. fere i. q. quippe – überhaupt, etwa:* WIDUK. gest. 1,22 p. 33,1 (rec. B) hac *(sc. capitalis sententiae)* -r perfidia quid nequius? 3,32 p. 119,8 quid -r (ergo *var. l.*) supersit sceleris, . . . excogitare nequeam. **3** *in iunctura plus minus abund.:* CAND. FULD. Eigil. I 5 p. 224,44 nonne -r ista, quae protulimus, ita nobis . . . deinceps fieri posse videntur? **B** *in enunt.:* **1** *c. sensu proponendi, confirmandi dictum:* **a** *in univ.:* EIGIL Sturm. 22 p. 158,30 (cod. EPB) Sturmen ad populum . . . convertendum destinavit *rex*; suscepto -r praedicationis officio *eqs.* RUOTG. Brun. 46 invaluit vis et magnitudo doloris; flebant -r *(om. B1)* omnes *eqs.* WALTH. SPIR. Christoph. I 4 ęcclesias clam parentibus . . . intravit . . .; cęlum -r in tenebris pulsans *eqs.* THANGM. Bernw. 4 consensus . . . omnium in hunc . . . iuvenem concordabat; communi -r electione . . . ordinatur episcopus. *saepe.* **b** *pro interpr. dicti:* CAND. FULD. Eigil. I 17 p. 231,14 octo -r columnae *(sc. supra dictae)* in hoc templo Domini stantes octo beatitudinibus . . . coaptantur. **2** *c. sensu comprehendendi, finiendi dicta (usu plus minus abund.: l. 21):* CAND. FULD. Eigil I 9 p. 227,7 haec *(sc. supra enumerata)* -r omnia . . . explicare curavi. WIDUK. gest. 2,23 huiuscemodi *(sc. astutis)* -r artibus saepius dux ab Immone delusus solvit obsidionem. BERTH. chron. B praef. p. 170,2 in his *(sc. supra nominatis)* -r et in huiusmodi perpluribus . . . totus semper continuus studuerat *(sc. Herimannus).* ALBERT. M. animal. 22,31 sic ergo canes enutriuntur -r et docentur et generantur. *al.* **3** *in anaphora sim.:* EINH. Karol. 7 p. 9,28 ut . . . apertum contra eos *(Saxones)* bellum suscipere dignum iudicarent; susceptum est -r (ergo *var. l.*) . . . bellum *eqs.* WIPO gest. 2 p. 17,33 alter alterius . . . cedere nolit honori; maximus -r honor, summa potestas circa nos adhuc versabitur *eqs.* OTTO FRISING. gest. 1,1 p. 13,25 cunctis -r (ergo *var. l.*) acclamantibus prefata electio . . . cassanda iudicatur. *al.* **4** *c. sensu revertendi ad propositum post digressionem:* WILLIB. Bonif. 8 p. 48,12 postquam -r fidei, ut praediximus, per Fresiam inluxeret splendor *eqs.* LIUTG. Greg. 6 -r quia paululum . . . a proposito itinere narrationis elapsus sum, nunc . . . redeam, unde digressus sum. WETT. Gall. 23 Iohannes -r praefatus alumnus viri Dei cum eo perseveravit *eqs.* WIDUK. gest. 3,50 -r, ut supra retulimus, cum deficeret . . . contra patruum suum Wichmannus *eqs.* OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 20,23 compositio -r (ergo *var. l.*) alia, ut dictum est, formarum, alia est subsistentium *eqs. saepe.* **5** *c. sensu continuandi, annectendi:* **a** *in univ.:* HUGEB. Wynneb. 13 en -r transacto temporum indutio *eqs.* WETT. Gall. 38 p. 278,35 eodem -r die *eqs.* ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 891 p. 119,25 civitas . . . concremata est . . .; Nordmanni -r fines occidentalium Francorum invadentes *eqs.* BERTH. chron. B a. 1075 p. 227,3 dehinc -r autumnali tempore rex . . . Saxonum reliquias perdomandas . . . aggreditur. OTTO FRISING. gest. 1,68 p. 97,2 -r finita . . . processionis sollempnitate *eqs. persaepe.* **b** *in formula chartae:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,28 l. 239 (chart.) anno incarnationis . . . Christi nongentesimo octogesimo . . .; ego -r Gerhardus . . . notavi diem et annum. **6** *c. sensu denotandi exordium narrationis, epistulae, capituli sim.:* **a** *def. (cf. p.1245,15):* ALBERT. M. Iob 2,11 p. 48,3 '-r', inchoativum est, 'audientes tres amici Iob *eqs.*' 35,1 p. 407,39 '-r Eliu', incoeptivum est -r, non rationale vel illativum, 'haec rursum . . . locutus est'. **b** *exempla:* **α** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 1 p. 4,14 qualiter in infantia Dei servitium inchoavit: inlustrem -r . . . Bonifatii . . . vitam . . . exili . . . opusculi huius stamine innectere . . . nitimur. HRABAN. epist. 12 Freculfo episcopo Rabanus . . . salutem! decursis -r tuis parendo preceptis *eqs.* AGIUS vita Hath. 1 pauca -r de singulis attingentes *eqs.* THANGM. Bernw. 1 incipit vita beati Bernwardi . . .: ortus -r egregiae indolis puer *eqs.* WIPO gest. 16 p. 36,13 quod rex Chuonradus Romae imperator est effectus: -r rex *eqs. saepe.* **β** *in formulis chartarum (in iunctura plus minus abund.: l.63):* TRAD. Patav. 31 (a. 789) in nomine Dei summi; -r etenim ego . . . tradidi *eqs.* DIPL. Karoli III. 2 Carolus divina favente clementia rex; noverit -r omnium fidelium . . . industria, quia *eqs.* DIPL. Conr. I. 20 Chuonradus Dei gratia rex; -r si . . . ecclesiis . . . augere curamus honores *eqs.* CHART. ord. Teut. (Hass.) 345 huniversis Cristi fidelibus presens scriptum visuris salutem . . .; noverint y-r huniversi . . . presens scriptum visuri, quod *eqs. saepe.* **7** *c. notione contrarii i. q. sed, econtra – jedoch, hingegen:* WETT. Gall. 37 p. 278,7 ex quibus *(fugientibus)* plurimi ad cellam sancti Dei festinabant . . .; hostis -r agili-

[Niederer]

ter eos persequebatur *eqs.* TRAD. Corb. 116 commemoratio traditionis, quam olim fecit Esic . . .; -r nepotes predicti viri . . . hanc traditionem irritam fecerunt. AGIUS epic. Hath. 423 an . . . inter solatia dicam, quod . . . ferme omnes dicere saepe solent: '*eqs.*'; non -r volo hoc . . . dicere vobis, sed *eqs.* TRANSL. Marci in Aug. 8 multa -r propter incuriam sunt a nobis derelicta. *al.*

III *nam, enim – denn, nämlich:* **A** *in univ.:* LIUTG. Greg. 2 p. 69,6 Dei secutus est vias duras; durum -r (namque *var. l.*) erat et valde asperum, ut *eqs.* ANNAL. Fuld. Altah. a. 900 p. 134,24 missos . . . ad explorandum transmiserunt *Avari*; quod . . . damnum . . . Baiowarici regni contulit; -r . . . regnum Baiowaricum ostiliter invaserunt. WIPO gest. prol. p. 7,18 illa -r est causa scribendi, quod *eqs.* CHRON. Thietm. 5,16 p. 239,29 legem -r vestram *(sc. Saxonum)* non . . . corrumpere, sed . . . malo *(sc. rex)* . . . adimplere. *al.* **B** *scilicet, et quidem, immo, id est – und zwar, genauer gesagt, vielmehr, das heißt:* **1** *in univ.:* BONIF. epist. 73 p. 152,15 -r, postquam . . . Gregorius . . . gentem Anglorum ad Deum verum convertit, privilegia ecclesiarum . . . inviolata permanserunt *eqs.* ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 883 p. 109,24 diversis rebus ab Italia auditis . . . reversus est *rex*; -r Romae praesul apostolicae sedis . . . expiravit *eqs. (v. notam ed.).* OTTO FRISING. gest. 1,34 p. 53,21 ad dolos et ingenia se vertunt *(sc. Rogerius et exercitus)*; -r premissis quibusdam *eqs. al.* **2** *in formulis chartarum:* TRAD. Frising. 405 p. 349,16 (a. 819) hoc . . . donando seu -r omni conamine mentis reparando restauravit *presbyter (sim.* p. 349,20 verum -r). TRAD. Ratisb. 22 p. 28,8 convenit inter . . . abbatem necnon et . . . diaconum, ut aliquas res . . . inter se commutare deberent, quod et ita fecerunt; dedit -r . . . abbas *eqs.* DIPL. Frid. I. 219 p. 366,2 primum -r dilectos nostros . . . tantę dilectionis vinculo unire dignum censemus, ut *eqs.* (*sim.* 246 p. 43,7. 988 p. 275,17). TRAD. Patav. 766 Imiza . . . dedit sese censualem . . . cum omni posteritate sua, Leuza -r et Pertha. *al. usu plus minus abund.:* TRAD. Frising. 29 p. 57,29 (a. 769) donationem hanc fieri rogavimus, ut pars . . . faciant, quae voluerint . . .; -r enim ego et coniunx mea, . . . conplacuit nos, ut *eqs.* 427 p. 366,19 construxit *abbas* . . . in proprio sui -r genitoris alode oratorium. 437 p. 376,12 quod Altuuar presbiter iniuste suam -r partem in eclesiastica causa . . . tradidisset. 438 quomodo Cozpaldum de suo licet -r beneficio defraudare potuissent *(sc. insidiantes).* TRAD. Patav. 76 ego -r . . . Strutolf propriam hereditatem meam trado.

IV *etiam, quoque, insuper – (und) auch, überdies:* CAND. FULD. Eigil. I 23 p. 232,46 Paulus quoque apostolus . . . ; Loth -r uxor *eqs. fort. huc spectat (usu plus minus abund.):* TRAD. Frising. 400b p. 343,40 (a. 819) cum tam magno censu quam -r et servitio, sicut *eqs.*

? ***ignale,** -is *n.* (ignis, *per analogiam ad* naturale *formatum, ut vid.*) *alch. de quattuor elementis i. q. substantia ignea – feurige Substanz (in contextu obscuro):* Ps. GERH. CREM. sept. p. 319,44 una pars IV secundum sententiam naturalium, et subtiliter provenit secundum sententiam celestium et secundum sententiam -um, sed *eqs.*

ignarius, -a, -um. *ad ignem excutiendum aptus, focaris – zum Feuermachen geeignet, Feuer-:* RECEPT. Sangall. II 75 lapidem -um, id est unde ignem excutitur, bene tritum . . . cum resina frixa mixtum inplastrum inponis. *cf.* igniarius.

ignarus, -a, -um. *script. et form.:* yg-: *p.1248,22.* inn-: *p.1248,10.* ignor(us; *per analogiam ad* ignorare *formatum*): *p.1248,43. adde* WALTHARIUS 1428 *(var. l.). struct.: c. gen. (gerundii: p.1248,15.16): l.69.p.1248,5. saepe. c. acc.: l. 71. c. praep.:* in *(c. abl.): p.1248,34.* de: *l.72. pendet: inf. (pass.): p.1248,60. interr. indir.: p.1248,3. adde* MANEG. c. Wolfh. 21 p. 89,11. *confunditur c.* ignavus: *p.1248, 39.*

1 *sensu act.:* **a** *nesciens, ignorans – nicht wissend, (er)kennend, in Unkenntnis befindlich (über):* **α** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 8 p. 54,9 antistes . . . huius *(sc. supradictae)* omnino -us causae *eqs.* TRAD. Frising. 63 p. 90,5 ego Hunperht divina evocatione correptus . . ., iuventutis delicta deplorans, sed rei -us finem *eqs.* AGIUS epic. Hath. 103 nolumus *(sc. apostolus)* -os . . . vos affore, fratres, de iam defunctis *(spectat ad Vulg. I Thess. 4,13).* RUOTG. Brun. 24 p. 25,22 homo . . . erat . . . summa . . . fortuna, sed -us, quomodo secundis rebus uti conveniret. CHART. Raitenh. 270 qui *(monachi)* facti immemores vel iuris -i . . . receperunt ordines *eqs. saepius. in figura rhet. litotes q. d.* non -us *i. q. non ignorans, bene cognoscens – sehr wohl (er)kennend:* ARBEO Corb. 8 papa viri Dei cum audisset verba, illius non -us sensus, quibus *eqs.* (*sim.* 16 p. 206,14. 33). VITA Chroth. 3 (MGMer. II p. 343,9) vir peritus in secularibus et secretorum regis non in-us. **β** *inscius, imperitus, inexpertus – unkundig, unerfahren, ungeübt, unvertraut (usu subst.: l.13):* AGIUS comput. 1,23 si . . . quiddam hinc *(sc. de numero)* ego conficiam, quod magis -is numeri quam . . . gnaris possit ad hoc studium affore proficuum. POETA SAXO 5,22 me magnus amor . . . -um fandi non reticere sinit. WIDUK. gest. 3,44 p. 125,22 cum novo milite et fere bellandi -o (-a, gnaro *var. l.*) triumphum peregit *dux*. LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p. 206,18 quoniam . . . eum *(episcopatum)* administrare -us omnino litterarum non posset *episcopus. al. in figura rhet. litotes q. d.* non -us *i. q. pergnarus, prudens – sehr kundig, erfahren:* MAURUS progn. 30 p. 43b,24 medicus nature minister non y-us debet attendere diem principii *eqs.* **γ** *indoctus, ineruditus, rudis – unwissend, ungebildet, unaufgeklärt, roh (usu subst.: l.26.27.29; spectat ad discipulos docendos: l.29):* HUGEB. Willib. praef. p. 86,34 ego . . . velut quadam -a (-i *var. l.*) parva de pectoris prudentia pauca decerpens *eqs.* GODESC. SAXO gramm. 1 p. 375,23 remus ab -is et tortus et etiam fractus putatur, quando videtur in fluvio. 2 p. 492,14 ad id usque temporis ponitur -is illud, quod Cassiodorus . . . tractat *eqs. spectat ad paganos:* BONIF. epist. 76 nos inter feras et -as gentes Germaniae laborantes et grana evangelica plantantes. WALAHFR. carm. 68,5 -os studuit *Martianus* populos errore reciso factoris gregibus adsociare sui. HRABAN. carm. 13,56 mitia tradantur primo praecepta salutis mentibus -is in novitate fidei. **δ** *non suspicatus, inopinans – ahnungslos, nichts ahnend, nichts vermutend (per enallagen: l. 37. 39):* EPIST. Teg. I 9 filium . . . fratris sui non sponte sua sed -o . . . casu occidit *(sc. homicida).* WALTHARIUS 835 providus . . . iuvenis ferientem . . . intercepit et -um (ignavum *var. l.*) dimittere ferrum cogebat. OTTO FRISING. gest. 2,39 p. 146,21 quatinus per hoc *(sc. fasces)* huius rei -um deciperent *Veronenses* militem. REIN. LEOD. Regin. 10 ut abbatem . . . atque fratres . . . rei . . . tam subitae -oros fragor ille quasi stupidos reddiderit. *al.* **ε** *immemor – uneingedenk, nicht mehr kennend:* CONSUET. Marb. 342 ne, dum mens *(sc. praelati)* in exterioribus sit sollicita, sui solummodo fiat -a. **b** *expers, egens, liber – nicht (teil)habend, entbehrend, frei, unberührt (von):* RIMB. Anscar. 18 p. 39,17 cum . . . se omnes -os c o n s i l i i . . . dicerent (*sc. populus villae*; WIDUK. gest. 3,24 c. . . . -us). RUOTG. Brun. 29 de vita . . . omnis sollicitudinis et languoris -a. SERMO nat. virg. 10 quam *(fidem)* susceptam . . . populus . . . inviolatam omnisque persecutionis -am . . . servavit. ALFAN. premn. phys. 5,38 p. 70 ostendit . . . nomen . . . abyssi, quod materiae sit -a (*PG 40,629A* ἄπειρον). EUPOLEMIUS 2,519 umbre . . . -a Siene. *al.*

2 *sensu pass.:* **a** *ignotus, alienus – unbekannt, fremd:* VITA Euch. Val. Mat. 9 ubi *(sc. in paradiso)* assueverat *(sc. primus parens)* . . . omnem molestiam et tristitiam -am habere. **b** *impossibilis, qui nequit – unmöglich (zu):* CONR. MUR. physiol. 947 pestis nature, . . . clades -a retundi, totius terre speciale malum basiliscus.

ignatus *v.* innascor.

ignavia, -ae *f. script.* -abia: *p.1249,2. ?c. gen. inhaerentiae: p.1249,40.* **1** *inertia, torpor, pigritia, desidia – Mangel an Tatkraft, Trägheit, Faulheit, Müßiggang:* RADBERT. corp. Dom. 22,158 putas . . ., quod lateat Deum ullius conscientia, non dico si criminibus est obvoluta, verum -a si torpeat? EGBERT. fec. rat. 1,307 subiacet . . . solitis -a dampnis *(v. notam ed.).* ALBERT. M. summ. theol. II 19,124 p. 410a,26 -a . . . dicitur ignorantia propriarum virium, quando aliquis ex ignorantia propriarum virium opus virile non aggreditur. *al.* **2** *neglegentia, incuria – Mangel an Sorgfalt, Nachlässigkeit,*

Pflichtvergessenheit: LEG. Wisig. 10,1,4 si coheres ... iustissime, seu etiam per comentum aut per -a (-bia, -am *var. l.*) fuerit superatus. RADBERT. corp. Dom. app. 887 ne propter incuriam et mentis -am nobis proveniant haec ... ad perniciem ..., quae *eqs.* EPIST. var. II 35 p. 360,33 ut exemplo vestro *(sc. episcopi)* corrigatur supradictorum -a. PONTIF. Rom.-Germ. 99,46 iubeat eum *(paenitentem)* sacerdos ... colloqui cum eo de suprascriptis vitiis ..., ne ... pro verecundia aut -a sive oblivione aliquid putridum in corde remaneat. **3** *pavor, animus imbellis – Feigheit, Zaghaftigkeit, Untüchtigkeit im Kampf:* NOTKER. BALB. gest. 2,14 p. 278,9 non propter -am, sed propter inopiam rerum angustiamque terrarum ... ita in rubiginem versus *(sc. mucro)*, ut *eqs.* THIETM. chron. 6,80 is *(custos infelix)* ... urbem, quamcumque umquam ad tuendam accepit, non -a sui, sed infortunio ... semper amisit. OTTO FRISING. gest. 1,4 p. 15,26 dixisse fertur *princeps* se mirari nullum ... inveniri, in quo vires suas exercere posset, idque non virtuti, sed -ae deputabat. *al.* **4** *debilitas, imbecillitas – Schwäche, Gebrechlichkeit:* CHRON. Ebersb. I p. 12,20 qui *(frater Eberhardi)* septem filios habuit elegantes et octavum ... occultavit hospitibus propter -am suam et deformitatem. **5** *nequitia, vilitas – Nichtsnutzigkeit, Untauglichkeit, Wertlosigkeit:* EGBERT. fec. rat. 1,313 libertas decet hos humeros, ubi nobilis ortus; obscura et stulta est -a fasce premenda *(v. notam ed.)*. **6** *hebetudo, (mentis) socordia, ignorantia – Stumpfheit, (geistige) Beschränktheit, Unkenntnis, Ignoranz (meton. de hominibus: l.32):* ARBEO Emm. 11 p. 42,4 ut ne eorum *(sc. clericorum)* quis -e (-a, ignorantia *var. l.*) delinquat, ut huius *(sc. stupri)* criminis noxium me iudicet *eqs.* HUGEB. Wynneb. 1 licet ⌞opaca mentis -ae⌟ (lingua opace mentis -a sit *var. l.*) prepedita, tamen *eqs.* ALCUIN. epist. 254 p. 411,4 de canonica vita ... quid mea -a scribere ... poterit? WALAHFR. Gall. prol. p. 281,9 eligo potius pro -a lacerari quam pro inoboedientia condemnari. NOTKER. BALB. gest. 2,16 p. 81,5 de quibus *(sc. avo et proavo)* ⌞propter -am⌟ (per ignorantiam *var. l.*) modernorum grande silentium est *(sim. p.1250,11)*. LAMB. LEOD. Matth. I 1322 humani generis -a multa supernum dedidicit sperare bonum. *al. fort. add.:* CHART. Herf. 4 (R. Pape, E. Sandow, UB Herford. I. 1968. p. 3,6; c. 1240/68) ad cavendam in rebus rite gestis oblivionis -am opere pretium est, ut fidelium sollers adhibeatur testimonium.

ignavus, -a, -um. *script.* inn-: *p.1250,32. form.:* ini-: *p. 1250,18.32. decl. III. (cf. Stotz, Handb. 4,VIII § 5.7): l.63. adde* EPIST. pont. Rom. sel. I 11 p. 69,28 *(cod.)*.

1 *iners, piger, deses – träge, faul, müßig, bequem (usu subst.: l.53):* EPIST. var. II 35 p. 359,34 sunt ... nonnulli, qui ... ob verecundiam hominum, ne forte -i ab ipsis iudicentur, intrantes ecclesiam ... cursim et omni cum velocitate ... divinis negligenter assistunt laudibus. RUOTG. Brun. 33 p. 33,24 non ... passus est suorum quemlibet ... otio torpere inerti diffiniens ... -um pecus arcendum a presepibus *(cf. Verg. Aen. 1,435)*. LIBELL. de cal. Trev. p. 741,18 aiebat *(sc. vir in visione visus)* ... percutiendo tardius exeuntes: 'exite, -i! *eqs.*' *al.* **2** *neglegens, incuriosus – nachlässig, unachtsam, den Pflichten nicht nachkommend:* CONC. Merov. p. 133,3 ut a nobis filii nostri severitate potius corrigantur, quam -a tepiditate ad perpetranda graviora laxentur. FROUM. carm. 11,21 -us cum pastoris discesserit ausus *(v. notam ed.)*. **3** *pavidus, imbellis – ängstlich, feige, kampfuntauglich (usu subst.: l.61.67; per enallagen: l.64.p.1248,39):* WIDUK. gest. 1,36 p. 53,27 unusquisque ... militum predicat alium, -um quoque, ut in tali *(sc. victoriae)* fortuna solet fieri *(cf. Sall. Iug. 53,8)*. THIETM. chron. 2,7 nos ... admodum territi fugimus -i (-es *a. corr. 1*). WIPO gest. 13 p. 34,16 plures de muris, multi de turribus altis -um praelium cum saxis et sudibus commiserunt. VITA Heinr. IV. 11 p. 35,31 ruit inrevocabile vulgus, femina cum viro, servus cum domino, -us cum forti. *al. v. et p.1248,39.* **4** *invalidus, innoxius – wirkungslos, harmlos:* WALTHARIUS 1298 quam *(parmam)* ... dum concutit ipse, excidit -um de ligni vulnere ferrum *(i. hastile)*. *fort. huc spectat:* FROUM. carm. 6,6 serpens peritura ... tartara cernit et caput -um lutulenta et terrea lambit. **5** *nequam, vilis, frivolus – nichtsnutzig, untauglich, wertlos, nichtswürdig (usu subst.: l. 5):* **a** *de hominibus:* NOTKER. BALB. gest. 1,10 p. 13,1 deposito et decalvato -issimo (-issima *var. l.*) Francorum rege Hilderico. 1,18 p. 23,19 capitis tegimen ... extraxit et ... proclamavit *episcopus:* 'ecce, videtis, populi, rufus est iste -us'. **b** *de rebus i. q. vanus – nichtig, schnöde:* RADBERT. corp. Dom. prol. ad Karol. 11 decrevi non -i ponderis metalli maiestati vestrae munus offerre, sed libellum *(cf. Boeth. arithm. praef. p. 3,7)*. **6** *hebes, ignarus – stumpfsinnig, ignorant (usu subst.: l. 13):* NOTKER. BALB. gest. 1,10 p. 12,16 patrum veritati plus credendum est quam modernę -ę (ignavie *var. l.*) falsitati *(cf. p. 1249,35)*. AMARC. serm. 1,108 se nitidum sperans *(sc. mens pontificum)* corradere posse metallum, quod multi -i protendant divite palma.

adv. **ignaviter.** **1** *gener.:* **a** *inerter, pigre – träge, faul (in figura rhet. litotes q. d.* non -r *i. q. studiose, ardenter – eifrig, glühend):* VITA Willeh. 7 p. 845[A] multi ... exemplis eius et monitis ... sunt ... ad servitium Domini non -r (ini-r *var. l.*) accensi. **b** *neglegenter, incuriose – nachlässig, der Pflicht nicht nachkommend:* RADBERT. Arsen. 1,4 p. 26,26 quomodo ... suis -r parceret, qui nusquam et numquam sublimioribus, nisi moneret, cessit? **c** *animo imbelli – feige:* GERHOH. novit. 32,4 non in facie tamquam strenue pugnans *(sc. populus Romanus)*, sed in dorso tamquam -r fugiens. HIST. de exp. Frid. imp. p. 24,7 laborem expeditionis ... detrectavere *(sc. nostrates)* conpendiosam navigationem ... huic preferentes, dum ... -r operiebantur adventum. **d** *nequiter – unnütz (in figura rhet. litotes q. d.* non -r *i. q. apte – mit Nutzen, passend):* CHRON. Noval. 5,3 non est nobis -r accipiendum de Ugone callidissimo, qui *eqs.* **2** *mus. i. q. graviter – tief:* SCHOL. Enchir. 1,19 quomodo fit haec *(sc. qualitatis naturalis vitiatae)* absonia in ptongis? :: si aut -ius (ini-ius, innavius *var. l.;* gravius *a. corr. O*) pronuntientur aut acutius, quam oportet. *Niederer*

ignefacio, -factum, -ere. *calefacere – erhitzen:* ANTIDOT. Cantabr. p. 161,18 adipem ... piscium fluvialium in sole <ig>nefactum *(ci.)* ... si quis unguatur, clareficantur *(sc. oculi)*.

***igneitas** (igni-), -atis *f.* **1** *status (materiae) igneus, qualitas ignea – feurige Beschaffenheit, Eigenschaft, Feurigkeit:* **a** *proprie (usu natur. et philos.):* URSO element. 2 p. 96,24 v i sursum ferentis -is (ALFRED. ANGL. miner. p. 53,3 vis -is [*item* ARNOLD. SAXO flor. 5,10]). ALBERT. M. sent. 4,12,3 p. 296[a],11 lapideitas in lapide et -s in igne. cael. hier. 3 p. 56,8 ignis purgat per calorem, ... perficit per -em. THADD. FLORENT. cons. 46,234 cum medicinis -em et subtilitatem a sanguine removentibus. ALBERT. M. cael. 1,2,6 p. 51,48 infinitum corpus habet in se formas substantiales oppositas, sicut -em et terrestritatem. *al. v. et vol. I. p. 324,42.* **b** *in imag. (in prava etymologia):* ALBERT. M. euch. 1,2,3 p. 196[a],7 de benignitate ..., hoc est bona igni-e, Dei, qua ignita et torrens eius bonitas hoc pro nobis ... praeparavit sacramentum. **2** *color igneus, rutilus – (feuer)rote Farbe:* ALBERT. M. veget. 6,66 nigrum *(sc. cinamomum)* melius est ad -em (nigredinem *edd. priores)* et rubedinem aliquantulum declinans.

igneolus, -a, -um. **1** *proprie i. q. igneus – feurig, Feuer-:* AGIUS epic. Hath. 442 sacer Helias dum ... revectus ad superos curru afforet -o *(spectat ad Vulg. IV reg. 2,11)*. **2** *translate i. q. fervens, flagrans – glühend, leidenschaftlich:* ENGELM. carm. 3,17 (MGPoet. III p. 62; s. IX.[med.]) -us devoti pectoris ardor, quo te *(sc. abbatem)* ... placido complector honore *eqs.*

ignesco (ignisco), -ere. *partic. praes. usu subst.: l.70.* **1** *intrans.:* **a** *proprie:* **α** *incendi, inflammari, ignem concipere – sich entzünden, entflammen, Feuer fangen (usu natur.: l. 70):* EKKEH. IV. cas. 67 p. 144,8 mora erat incendii, priusquam superius tectum -ret. HILDEG. phys. 8,1,4 ut, cum eum *(flatum)* emittit draco, statim -at velut ignis, cum ex lapide elicitur. ALBERT. M. cael. hier. 13,3 p. 196,62 'caleficans *(sc. caliditas ignis)*' ... 'aut aquam aut quid' ... 'alterum' de numero 'non facile -entium (*PG 3,301[B]* τῶν ... ἐκπυρουμένων)'. *de spiritu sancto ('[auf]lodern'):* EKKEH. IV. bened. I 56,28 linguis -ere flatum *(cf. Vulg. act. 2,3)*. **β** *concalescere, candescere –*

[Wellhausen]

sich erhitzen, glühen: HILDEG. phys. 3,7,12 eam *(terram)* ad ignem fortiter calefac, ut aliquantum -at. 9,5,12sqq. cuprum . . . in ignem proice, usque dum -at, . . . et denuo in ignem proice, ut iterum incalescat, . . . et tertia vice in ignem proice, et cum tunc -it (-at *var. l.*), ita ignitum *eqs.* **γ** *rubore suffundi, rubescere – (feuer)rot werden, erröten:* THIOFR. Willibr. I 13 p. 468F delubri custos ire facibus accensus, cum . . . eius facies -ret *eqs.* **b** *in imag. et translate i. q. (ex)ardescere, flagrare – entbrennen, erglühen:* SEDUL. SCOT. II 39,33 zelus -iscit . . . ducis . . . magni . . . Eberhardi. 57,17 -iscat zelus recti. CARM. Ratisb. 37,8 que *(Minerva)* dedit ignitum vultum tibi . . . vel sic -ere *(sc. te)* iussit, ne lateat, quantas gestent tua pectora flammas. CONR. BRUNW. Wolfh. 21 p. 96,22 dum alicuius in vobis boni scintillam videritis *(sc. fratres)* -ere. *al.* **2** *trans. i. q. illuminare – erleuchten:* EUGEN. VULG. calend. 139 idibus -it *(sc. hic dies)* quinis insomnia *(i. vigilias)* noctis *(v. notam ed.).*

[igneta *v.* inquietus.]

igneus, -a, -um. **I** *adi.:* **A** *proprie:* **1** *ex igne consistens, igne impletus, ignitus, flammeus – aus Feuer bestehend, von Feuer erfüllt, feurig, flammend, Feuer-, Flammen-:* **a** *in univ.:* **α** *proprie:* WALAHFR. hort. 66 paries cui *(areolae)* celsior -i sideris accessum . . . negat. THANGM. Bernw. 51 p. 779,39 (chart.) Helyam . . . c u r r u -o sublatum esse ultimo saeculorum iudicio (RUP. TUIT. vict. 5,14 p. 168,21sq. currus -us cum equis -is; *spectat ad Vulg. IV reg. 2,11*). ALBERT. M. sent. 3,18,12 p. 329a,5sqq. -a romphaea non auferebatur nisi per passionem, et aperire est -am romphaeam amovere *(spectat ad Vulg. gen. 3,24). ibid. al.* *usu subst. (usu natur.): p.1256,17.* *ardens, flammans – brennend, Brand-:* HELM. chron. 67 p. 125,7 species quasi -arum facularum. CHART. Osn. III 676 p. 479,19 contra tela -a, quibus . . . perversi homines . . . civitates incendunt. **β** *in imag. (in lusu verborum):* MIRAC. Pirmin. 7 bellare Pirminius . . . nescit ligneum, non -um gladium habens. **γ** *alleg. (in etymologia):* CHRON. Clus. 3 (MGScript. XXX p. 961,10; c. 1058/1100) qui *(mons)* . . . Pyrchiriana . . ., id est ignis Domini vel -a civitas, vocatus est . . . propter angelorum . . . ibi futuram frequentiam. **b** *de signis in caelo apparentibus:* ANNAL. Xant. a. 817 -ae a c i e s apparuerunt in caelo (CHRON. reg. a. 1150 -e a.). ANNAL. Cas. a. 1098 (MGScript. XXX p. 1428,3) via -a in celo apparuit. ANNAL. Ratisb. suppl. a. 866 (MGScript. XXX p. 745,27) spicula -a ad invicem sine intermissione mittentes *(sc. tres nubes). v. et p.1257,50.* **c** *pro cognomento equi solis:* COLLECT. Teg. 15 nomina equorum solis: . . . Pirois, id est -us. **d** *de inferno:* HEITO Wett. 6 quos *(montes)* circumibat maximus fluvius -us, in quo innumerabilis multitudo damnatorum poenaliter inclusa tenebatur. WALAHFR. Wett. 314 quae *(montana)* . . . in circuitu praecingens -us amnis ambit *eqs.* DIPL. Otton. III. 263 si quis . . . infringere ipsum *(dominium)* . . . tentaverit, . . . perpetuo anathemate in -a (igne *var. l.*) a b i s s o ligetur (425 p. 860,8 abysso). *adde:* AETHICUS 10b,22 conmixta -is (-os *var. l.*) malignorum spiritibus talia mundi. *apud paganos:* ALBERT. STAD. Troil. 3,84 Achilles -a Plutonis ad vada mittit eos *(sc. Troes).* **2** *ad ignem pertinens, naturam ignis habens, ignis similis – zum Feuer gehörig, feuerartig, -ähnlich:* **a** *natur. et philos.:* ANTIDOT. Glasg. p. 153,7 -a eius *(barbarae)* v i s est (HILDEG. scivias 2,2 l. 113 -a v. *[var. l.]*). HILDEG. phys. 4,2,1 iacinctus . . . plus aereus est quam -us *eqs.* div. op. 1,4,103 l. 1 anima . . . hominis -a est totumque corpus hominis calefacit *eqs.* MAURUS urin. II p. 6,42 terrestrium et aquosarum p a r t i u m in -as et aereas fit resolutio (ALBERT. M. animal. 6,16 partes -ae. *al.*). RICHARD. ANGL. (?) anat. II p. 88,30 colera cum sit humor -us. ALEX. MIN. apoc. 13 p. 284,17 omnes . . . planetae sunt -ae n a t u r a e (ALBERT. M. metaph. 11,3,3 p. 537,75). ALBERT. M. metaph. 9,3,3 p. 422,20 dicimus . . . aerem esse '-um' (1049a,26 πύρινος). *saepe.* **b** *theol.:* CONSUET. Marb. 14 qui *(sc. sanctus spiritus)* . . . super . . . apostolos in l i n g u i s -is descendisti (VITA Meinw. 219 p. 132,11. *al.; spectat ad Vulg. act. 2,3*). HILDEG. scivias 3,7 l. 200 de -o spiritu sancto. l. 204 filius Dei erat . . . cum Patre et cum -o refrigeratore. **3** *candens – (glühend) heiß:* CONVERS. Afrae Aug. 6 p. 58,24 princeps noster *(sc. daemonum)* . . . tentus est et catenis -is (ignitis *var. l.*) religatus. METELL. Quir. 28,14 adeo . . . -a *(sc. saxa)* tactu, ut aquis calor ipse resistat. CHRON. Mont. Ser. a. 1128 p. 142,46 cepit *rusticus* -as stillas lardi . . . sine sensu doloris cuiuslibet sustinere. *al.* *abund.:* HILDEG. scivias 2,2 l. 138 flamma . . . splendida claritate . . . ac -o ardore consistit *eqs.* **4** *splendens, fulgens – (feurig) strahlend, leuchtend:* PAUL. DIAC. carm. 19,3 conscendens -us axem . . . Cynthius. STEPH. LEOD. Lamb. 9 (MGMer. VI p. 389,23) -us astrigeras iam sol migrabat ad arces . . ., cum *eqs.* HILDEG. epist. 80R l. 32 in -a crystallo munera passionis . . . Domini Deo obtulisti *(sc. monachus).* *de Deo:* NICET. ad Chlodos. p. 120,24 Deus . . . tantum fulgens, tantum etiam -us. **5** *ignicolor, rutilus, rubicundus, rubidus – feuerfarbig, (feuer-, glut)rot, rötlich:* Ps. GALEN. puls. 61 -a urina eis *(sc. febre laborantibus)* venit extra consuetudinem *eqs. (cf. comm. ed. p. 158).* COMPOS. Luc. ε 13 est *(sc. lapis focaria)* et rubeus et -us colorem habens eramenti. MAPPAE CLAVIC. 21 cum aurum -i coloris aspectum acceperit. HROTSV. Sap. 6,1 proieci *(sc. Antiochus)* illam *(puellulam)* in fornacem -um colorem prae nimio ardore exprimentem. HILDEG. (?) caus. 488 qui -os oculos habet, qui similes sunt nigre nubi iuxta solem site, iste *eqs.* *abund.:* Ps. HIPPOCR. sang. 11 sanguinem, quem videris -um ruborem habere . . ., speres validum . . . esse. **6** *pro cognomine fere i. q. igne probatus – etwa: feuererprobt:* BERNOLD. CONST. chron. a. 1079 p. 423,5 per medium ignem transiens *(sc. Petrus)* absque lesione, unde et I-us cognomine . . . episcopatum promeruit obtinere. a. 1089 p. 478,14 illum *(Petrum)* sancta aeclesia I-um cognominavit.

B *translate:* **1** *gener. i. q. fervens, flagrans – glühend, leidenschaftlich:* **a** *in univ.:* WALAHFR. carm. 20,28 qui *(spiritus Domini)* dat apostolicis -a corda viris. BRUNO QUERF. Adalb. 33 dux . . . ardenti furore -us perforat penetralia cordis. HILDEG. epist. 56 in -a admonitione predestinatum est, quid *eqs.* CONR. EBERB. exord. 6,2 p. 344,8 vultu -o, voce . . . minaci . . . principem compellans *(sc. Bernardus).* **b** *furens, iratus – rasend, wütend, zornig:* VITA Adalb. Prag. A 30 p. 158,14 prosilit ex furibundo agmine -us (gloss.: iratus) Sicco et . . . transfixit eius penetralia cordis. CARM. de nat. animal. 953 dentibus armatur *sus*; dentes sunt -a verba: hiis quasi per . . . flammea tela ferit. **2** *alch. i. q. (ignis modo) urens – (wie Feuer) brennend:* TURBA phil. 36 p. 144,2 hoc . . . est, quod philosophi 'aquam auri' nuncupaverunt et '-um venenum'. ALLEG. sapient. 25 p. 476b,43 praepara eas *(mineras)*, donec efficiantur venenum -um. **3** *medic.:* **a** *sensu act. i. q. inflammans – Entzündung bewirkend:* ANTIDOT. Glasg. p. 157,11 epitima deacrocum ad omnes febris -as (*sim.* 14. 31. 37). *spectat ad ergotismum gangraenosum q. d. ('Mutterkornbrand', 'Antoniusfeuer'; de re v. p.1260,48):* HERM. TORN. rest. 6 p. 277,21 illa -a pestilentia . . . provinciam obpresserat, qua plurimorum pedes invisibili igne . . . comburi videbantur. ANNAL. Laub. a. 1129 (MGScript. IV p. 22,23) hoc anno pestis -a in homines fuit (*cf.* a. 1141 pestis horrida ignis et gravissimae debilitatis). **b** *sensu pass. i. q. inflammatus – entzündet, 'brennend':* HILDEG. phys. 1,103,6 qui *(homo)* -os oculos habet et in eis caligat et dolet.

II *subst. neutr. i. q. aeneum (candens) – (heißer) Kessel (usu iur.; spectat ad iudicium ignis [de re v. p.1259,72]):* LEX Ribv. 32 eum *(servum)* . . . super quatuordecim noctes ad -um (ignem *rec. B*) seu ad sortem represento *(v. comm. ed. p. 145)*; . . . si servus in -um (ignem *rec. B*) manum miserit et lesam tulerit. 35,5 ad -o (ignem *rec. B*) seu ad sortem excusare studeat *(sc. homo ingenuus). ibid. al.*

igniarius (ignea-), -a, -um. **1** *gener. i. q. ad ignem excutiendum aptus, focaris – zum Feuermachen geeignet, Feuer-:* MAPPAE CLAVIC. 146 p. 217,1 splendificatur . . . iacinctus in pulvere lapidis -i combusti in lamina ciprea (*sim.* p. 217,6). **2** *medic. i. q. inflammans, urens – Entzündung bewirkend (spectat ad ergotismum gangraenosum q. d. ('Mutterkornbrand', 'Antoniusfeuer'; de re v. p.1260,48):* ANNAL. Formos. a. 1089 (MGScript. V p. 36,17; s. XI./XII.) pestilentia igne-a ingrassata est (*sim.* a. 1109). LAMB. WAT. annal. a. 1109 pestilentia igne-a . . . in humanam carnem deseviit. *cf.* igna-

[Wellhausen]

rius.

***ignibilis,** -e. **1** *qui incendi, inflammari, comburi potest – entzündbar, entflammbar, brennbar:* ALBERT. M. mineral. 4,1 p. 84a,28 fumus eius *(sc. sulphuris)* indicat terrestrem substantiam, quae est in ipso, valde -em et cremabilem. **2** *igni resistens – feuerfest, -beständig:* GEBER. summ. 34 p. 346 est *Venus* corpus metallicum, . . . -e, fusibile. 62 p. 508 alia . . . medicina eget durum -e, alia vero molle et non -e corpus. 63 p. 510 alia *(corpora)* quidem dura -ia, alia vero mollia non -ia. *ibid. al. usu subst.: v. p.1262,28.*

***ignicola,** -ae *m. cultor ignis – Feuerverehrer:* CARM. var. Walther 1,88,2 urnam . . . format . . . undicola *(i. cultor Thetis)*, arulam . . . supponat -a *(i. cultor Vulcani).*

ignicolor *adi. ignis colorem exhibens, rutilus – feuerfarbig, -rot:* EPIST. Worm. I 30 p. 54,12 (vs.) -r Phebus. METELL. exp. Hieros. 3,949 rubor -r tristi celo rutilabat.

ignicomus (hi-), -a, -um. *radiis igneis praeditus, splendens, fulgens – mit feurigen Strahlen versehen, (feurig) strahlend, leuchtend:* **1** *in univ.:* CARM. de Karolo et Leone 154 cum primum . . . iubar -o perlustrat lumine montes. FLOR. LUGD. carm. 4,227 -is caeli cum nubibus. TRANSL. Frodob. (AnalBoll. 5. 1886. p. 62,13) iubar -um pastor conspexit. EPITAPH. var. I 3,11 rutilat velut h-us sol. **2** *scintillas edens – funkensprühend:* ERMOLD. Ludow. 4,82 ne nox atra . . . miseros conprendat inertes tradat et -is . . . focis. *v. et p.1262,54.*

? ***ignicremacus,** -a, -um. *ignis modo urens – wie Feuer brennend:* EKKEH. IV. bened. I 38,90 sic tulit urticas monachum pater ⌞ante cremacas⌟ *(fort.* -as *a. corr. [v. notam ed.]). cf.* *cremacus.

***ignicremus,** -a, -um. *igne cremans – mit Feuer verbrennend:* WALAHFR. Mamm. 26,39 cum . . . tribus pueris mundi simul idola temnens clauditur -is flamma fervente caminis *(spectat ad Vulg. Dan. 3,21).* UFFING. Ida 1,10 qua *(tempestate)* Hungariorum gens . . . -is v a p o r i b u s cuncta devastavit (Liutg. 59 -os . . . vapores). EKKEH. IV. bened. I 33,37 Spiritus -is nova damna prophetat Avernis. *abund.:* WALTHARIUS 322 licet -is vellet dare moenia flammis.

igniculus, -i *m. ignis (parvus, levis) – (kleines, schwaches) Feuer, Feuerchen:* **1** *in univ.:* **a** *proprie:* VITA Liutb. 22 -um . . . carbonum ardentium propter diversorum tincturam colorum *eqs.* TRACT. de chirurg. 1004 radices lignorum suavi -o . . . decoque. CHRON. Reinh. a. 1190 p. 544,41 assandis . . . carnibus parvicomos -os composuerunt *(sc. exercitus).* CHART. Brand. A XIV 18 p. 15,14 si . . . -um (*sc. civitati nocivum; antea:* ignem) . . . non annichilaverit *loci possessor*, amittat sex talenta. *al. de signis in caelo apparentibus:* ANNAL. Fuld. II a. 839 -i plurimi instar stellarum per aerem discurrere videbantur. a. 855 p. 46,8 -i instar spiculorum . . . per aerem . . . ferebantur. **b** *in imag. et translate:* **α** *ardor, fervor, flagrantia – Glut, Leidenschaft:* ALCUIN. epist. 187 p. 314,30 quantum in pectore peccatoris eius *(Dei)* -us scintillare valet. WALAHFR. carm. 30,10 pectore . . . tuo *(sc. episcopi)* flammas ardere priores indicat -us, quam tua scripta gerunt. EPIST. var. III 21 p. 171,4 quantum nostrae parvitatis -us et veritatis materia . . . contulit nobis *(sc. monacho).* HROTSV. Gong. 458 servili . . . lupa uritur -o. INNOC. III. registr. 1,360 p. 544,6 quatinus carnalis affectus non extinguat in vobis *(sc. consulibus)* -um rationis. CARM. Bur. 53a,2,5 quod *(virus anguis)* infrigidavit -um fidei. *al.* **β** *mens, ingenium – Geist, Verstand:* THEOD. TREV. mirac. Celsi 15 pro parvitate -i divinitus mihi collati *(cf.* 9 tenuitas ingenioli nostri; *cf. et l. 54).* THEOD. AMORB. Bened. I praef. p. 363,1 tametsi . . . michi lucubratioris -i *(codd.,* ingenioli *ed.)* fratres non deessent. **2** *scintilla – Funke:* **a** *proprie:* WOLFHARD. Waldb. 2,2 dum . . . nullum . . . intuitus lumen gestaret *caecus* in capite, quo vel exiguae lucis -um videre potuisset. **b** *in imag.:* DIPL. Otton. III. 241 nostro -o (*antea:* scintilla) vestrae *(sc. Girberti)* scientiae flamma habundanter apposita *eqs.* THIETM. chron. 6,11 latente -o sub cinere . . . regi suo cunctorum hostem fidelium . . . preposuerunt *fautores adulterini ducis.*

***ignifactor,** -oris *m. de officiali i. q. accensor, curator ignis – Feuermacher, 'Feurer', Heizer (de re v. Ph. Dollinger, Der bayerische Bauernstand. 1982. p. 420sq.):* REGISTR. Geisenf. 41 de iure fivraerii coquine; -i coquine dantur per ebdomadam VII panes. 44 -i pistrini dantur . . . VII panes. *cf.* *calefactor *et* *ignitor.

ignifer, -era, -erum. **1** *adi.:* **a** *proprie:* **α** *ignem ferens, ardens, flammans – Feuer bringend, brennend, Brand-:* BONIF. carm. 1,309 -um rapuit dum cives sulphur ab ethra. LIBER de appar. Mich. 3 (MGLang. p. 542,15; c. s. IX.) fugiunt pagani partim ferro hostium, partim -is inpulsi sagittis. **β** *ex igne consistens, igneus – aus Feuer bestehend, feurig, Feuer-:* AETHICUS 10a tam tumidus . . . elevare callidus <et> -r s p i r i t u s *(i. diabolus)* appetivit, ut se contra Deum extolleret (AUDRAD. carm. 2,1,40). 10b secerpta flante vehementi anhelitu -a iacula. METELL. exp. Hieros. 4,670 quis vos *(sc. barbaros)* -o quassavit turbine? **b** *translate i. q. ignis modo urens – wie Feuer brennend:* CARM. Bur. 155,3,1 sitio, quod -os dolores fero. **2** *subst. masc. i. q. lucifer – Lichtbringer (in imag.):* ALCUIN. carm. 89,28,4,4 vultibus caecis . . . lumina clara dedit . . . sanctus *(sc. Vedastus)*, lucida fecit tenebrosa corda -r ille.

***igniferens,** -entis. *ex igne consistens, igneus – aus Feuer bestehend, feurig, Feuer-:* CARM. de Bobol. 23,3 (MGMer. IV p. 156) filios Israelis protegendo columna -s (*spectat ad Vulg. exod. 13,21* columna ignis).

***ignifico,** -are. *igne tractare, purgare – mit Feuer behandeln, durch Feuer reinigen:* RUDIG. epist. (Scholastik 14. 1939. p. 46,7 [vs.]) ignis inauratur, globus aureus -atur (*postea:* ignem passa . . . aurea massa).

ignificus, -a, -um. *igneus, naturam ignis habens, ignis similis – feurig, feuerartig, -ähnlich:* ROD. GLAB. hist. 1,2 p. 6,17 illud *(evangelium)* . . . secundum Iohannem -i ętheris ac prudentiae formam . . . exprimit *eqs.*

ignifluus, -a, -um. **1** *scintillas emittens – funkensprühend:* ROD. GLAB. hist. 2,13 cum -a vaporatione . . . eructuat *aer* ad supera. **2** *igneus, ardens – feurig, brennend:* MILO Amand. II 2,361 quam *(praedam, i. mortuum)* . . . in regno proprio *(i. inferno)* cupiit *hostis* . . . -is concludere carceris antris.

igniformus, -a, -um. *igneus, ardens – feurig, brennend:* AGNELL. lib. pont. 140 p. 318 l. 173 in propugnacula per diem nobis -us contrarius *(i. sol)* sistit.

ignigenus, -a, -um. *ex igne creatus, natus – aus Feuer entstanden, 'feuergeboren':* HEIRIC. Germ. I 6,304 ΦΟΣΦΟΡΟΣ . . . gnarus . . . -as caelo subducere stellas (*aliter* gloss.: ignem generantes).

ignio, -ivi, -itum, -ire. *partic. usu adi.: praes.: p.1255,5. perf.: l.49.52.59.67.*

calefacere, incendere, inflammare – erhitzen, entzünden, entflammen, in Brand setzen: **1** *proprie:* **a** *in univ.:* **α** *gener.:* PASS. Colom. 3 Cholomannus . . . lapides ovaque fortiter -ta . . . nullificavit. HEINR. TEG. Quir. I 8 ab intimis arcę egressus ignis -vit reos, prostravit, occidit. **β** *natur. et medic.:* HILDEG. phys. 1,216 calor . . . eiusdem herbe *(sc. thymi)* cum sicca terra -ta . . . pravos humores lepre minuit. MAURUS progn. 7 p. 27a,36 siccitas . . . -tus *(sic)* agit ad denigrationem. ALBERT. M. animal. 12,44 facile alterantur *inflammabilia* . . . per ignem ad hoc, quod actu -antur et incendantur. *ibid. al. v. et vol. III. p. 1075,1.* **γ** *techn.:* GEBER. summ. 34 malleatur *Venus* . . . et -itur ut argentum et aurum. **b** *c. colore quodam:* **α** *candefacere – glühend machen, zum Glühen bringen:* MAPPAE CLAVIC. 74 sumis . . . es -tum, productum, facis laminas. HRABAN. martyr. Sept. l. 253 sartaginem iussit *praefectus* -iri, sed haec illa *(Fausta)* psallente refriguit. GESTA Trev. 31 p. 173,34 cyrothecam ferream fieri praecepit *Sicko* eamque -iri. *v. et p.1251,5.* **β** *(igne) procudere – (im Feuer) schmieden:* EUGEN. VULG. syll. 32,3,3 quis . . . Martia *(i. arma)* primus, arcus volucresque sagittas -vit? **γ** *igne durare, coquere – durch Feuer härten, 'brennen':* HILDEG. epist. 221R iste *(homo)* in itineribus Domini velut non -tum fictile vas apparet. **δ** *igni resistentem reddere – feuerfest, -beständig machen (usu techn.):* GEBER. summ. 47 p. 420 per eam *(calcinationem)* illa *(corpora mollia)* indurare et -ire. **ε** *igne tractare, purgare, curare – mit Feuer behandeln, durch Feuer reinigen, heilen:* ARS med. 2 p. 419,10 intellexit *Hippocrates* . . .

[Wellhausen]

-iri oportere civitatem illam *(i. Athenas).* **ζ** *(cauterio) adurere – ausbrennen, kauterisieren (usu medic.):* NOTULAE Wilh. Cong. 337 ibi *(sc. in nervo vel musculo)* vulnera -iri debent. **η** *consumere – verzehren:* GLOSS. Roger. I A 2,22 p. 645,16 in quibus *(radicibus apostematis)* est caliditas -ens. **ϑ** *illuminare – erleuchten, zum Leuchten bringen:* VITA Reginsw. 18 Phoebus naturali cursu penultimam tropici cancri partem annuatim -ire solet. **2** *in imag. et translate (alleg.: l. 17.23):* **a** *in univ.:* **α** *de hominibus eorumve cordibus:* HINCM. epist. 99 p. 44,21 qui *(Deus)* cor vestrum *(sc. regis)* ad amorem suum accendit et ad cognitionem veritatis ... -vit. EPIST. Col. 3 p. 244,1 rex ... fervore -tus caelesti *eqs.* ERCHEMB. CAS. hist. 7 Dauferium ... virum spectabilem suae artis maliciae -vit *antiquus hostis.* PETR. DAM. epist. 102 p. 138,11 (vs.) -it (signit *var. l.*) apostolicum linguarum flamma senatum. ELIS. SCHON. vis. 3,28 de quibus *(sc. verbis venenosis haereseon)* procedit flamma nigerrima et -it corda fidelium et facit eos hesitare in fide catholica. CARM. Bur. 156,5,5 ardoris scintilla devolans ab illa, quam ... amo ..., cor meum -vit. *al. v. et p.1261,69.* **β** *de rebus:* WOLFHARD. Waldb. 2,4 p. 216,9 pestis ferali -ta furore transiit ad vitalia fratris. PAUL. BERNR. Greg. 5 quod ... ex ore eius *(pontificis)* ignis exiret, qui totum mundum -ret *(in somnio).* VITA Notkeri 43 ubi ... eloquium suum -ret divinus ille ignis, quem Dominus misit in terram. *al. spectat ad Deum: v. p.1250,50.* **b** *accendere – anzünden:* FOLCUIN. Lob. 10 lucernam suam *(i. Ursmarum)* Dominus, quam iustificando -verat, -tam beatificaverat ..., nolens diutius delitescere.

adi. **ignitus,** -a, -um. **I** *spectat ad calorem i. q. calefactus, calidus, fervidus, igneus – erhitzt, (glühend, kochend) heiß, feurig:* **A** *proprie (in imag.: l.38.p.1256,20; per compar.: l.63. p.1256,11.14.49):* **1** *in univ.:* **a** *de rebus igne calefactis:* **α** *gener.:* HINCM. divort. 6 p. 152,13 in a q u a -a coquuntur culpabiles (p. 152,6. *ibid. al.*). CAES. HEIST. mirac. II 1,31 p. 57,15 in disco oblati sunt michi pisces -i cum pipere bulliente nimis. *in imag.:* ALFAN. premn. phys. prol. 8 p. 2 quam *(doctrinam)* dum philosophiae fornax evomuerit, cuiuscumque rationem inruginatam -a contigerit *eqs.* **β** *medic. et techn.:* ANTIDOT. Glasg. p. 151,27 testas de tegula mittis in foco, et cum -as fuerint, levas eas in vasum. THEOPH. sched. 3,71 mitte *(sc. cuprum)* super carbones valde -os. HILDEG. phys. 1,3 qui virgichtiget est ..., cum aqua, in qua avena cocta est, -os l a p i d e s perfundat (1,8 -o lapide. *ibid. al.*). TRACT. de aegr. cur. p. 259,8 cufe ... -e ... super locum dolentem posite multum conferunt. ALBERT. M. veget. 6,91 debet ... corpus eius *(pomi coctani)* ... poni in cineres calidos et -os. *al. usu subst.:* ALBERT. M. eth. I 55 p. 55,12 nihil efficitur participans formam alicuius nisi per actionem illius sicut -issimum (ferrum -um *var. l.; p. 993b,25* τὸ πῦρ θερμότατον) per operationem ignis. **b** *de rebus natura calentibus:* **α** *gener.:* CARM. Otton. III. 19,5,1 plangat -us oriens, crudus ploret occidens. **β** *natur. et medic.:* NOTULAE Wilh. Cong. 1446 sanguis talis *(sc. arteriae)* est calidus et valde -us. *de lapidibus de caelo cadentibus ('Meteore'):* ANNAL. Quedl. a. 998 p. 499,6 duo ... lapides -i ex tonitru ceciderunt. ANNAL. Sanblas. a. 1143 (MG Script. XVII p. 278,44) -us lapis quasi massa candentis ferri cecidit de celo. **2** *c. colore quodam:* **a** *candens – glühend:* **α** *gener. (per compar.: l.63):* WALTH. SPIR. Christoph. II 6,98 ymnologum Domini ... cum casside inuri precipit -a ... lanista (*sim.* I 22). CARM. var. III A 6,7,63 p. 625 alligor -is propter scelera acta catenis. VITA Erasmi 424 -a ... tunica *(sc. aerea)* fit frigida ceu nix. THIETM. chron. 8,25 camerarius ... cultellum ... benedictum sumere coactus quasi -um celeriter proiecit. *v. et p.1251,72.* *per enallagen:* RAHEW. gest. 4,68 quotiens ... -o ferri pondere ... machinas attemptabant *(sc. milites).* **β** *natur. et medic.:* ALFAN. premn. phys. 8,9 p. 82 -um (*PG 40,652B* πεπυρακτωμένος) ferrum habet ignem. HILDEG. phys. 1,49 -um c a l i b e m in ... vinum mittat *homo* (1,64,14sq. *ibid. al.*). BRUNUS LONG. chirurg. 2,3,9 p. 122D ferrum -um per concavitatem ... cannulae intromitte. 2,16 p. 128C cauterium -um est magis ultimum in iuvamento curationis eius *(fistulae).* **γ** *alch.:* COMPOS. Matr. 3,2 confla argentum et calefactum -um infunde in ... pinguedinem. **δ** *iur.:* LEX Thuring. 52 ipsa *(mulier)* ad VIIII v o m e r e s -os examinanda mittatur (CAPIT. reg. Franc. 39,5. REGINO chron. a. 887 p. 127,25 -orum vomerum examine). CAPIT. reg. Franc. 131,6 christianus ... cum f e r r o -o se exoniet (CHART. Eichsf. 75 p. 43,31 -i ferri examinacione. VITA Meinw. 217 p. 130,39 iudicio ferri -i. *al. sim.* TRAD. Ratisb. 773 -i ferramenti experimento). **b** *coctus – gebrannt:* ADILB. AUGUST. Simp. 8 altare novum de -is lapidibus fecit. **c** *ardens, flammans – brennend, Brand- (per compar.: l.11.14):* PAUL. DIAC. carm. 18,7 vestra *(sc. regis)* ... mihi miles ab aula detulit -as quasi ... intima iocineris penetrantes usque s a g i t t a s *(i. carmen;* GALB. Karol. 35 p. 81,35). RADBERT. corp. Dom. 6,67 quasi -um iaculum in ore portans *Iudaeus* immensis torquebatur doloribus. ALBERT. M. cael. hier. 13,3 p. 196,59 'faciens *(sc. caliditas ignis)* -a (*PG 3,301B* πυρώδη)' ea, quae sunt 'facile mobilia ab igneis', sicut ligna sicca. **d** *igne completus – von Feuer erfüllt:* RUODLIEB VIII 57 in -um fumosam trudere *(sc. ream)* furnum. *in imag.:* SIGEBOTO Paulin. 29 p. 924,8 erat ... Hirsaugia ... rubiginis peccatorum fornax, examinatrix -a. **e** *ex igne consistens – aus Feuer bestehend:* EKKEH. IV. bened. I 37,13 cogitur -os Satan ... inire Cocitos. **f** *qui incendi, inflammari potest – entzündbar, entflammbar (usu natur. et philos.):* ALBERT. M. metaph. 5,3,4 p. 279,51 'ut ˹non-ignitum˺ (*p. 1023a,1* τὸ ἀπύρηνον)' dicitur, quod non habet ignem incensioni sufficientem.

B *translate:* **1** *gener. i. q. flagrans, vehemens – leidenschaftlich, heftig:* MEGINFR. Emm. 11 p. 980B ille *(iuvenis)* ... -a iaculatur opprobria. EPIST. Hann. 108 p. 183,20 pro te *(sc. archiepiscopo)* ... -as ad Dominum preces interdum cum lacrimis effundebam. HILDEG. scivias 3,20 l. 1061 tremorem ponit *tertia imago (i. timor Domini)* in cordibus -orum hominum. *v. et p.1251,11.* *fanaticus – begeistert:* VITA Brun. Querf. 2 (MGScript. XXX p. 1360,19; non ante s. XII.2) circumstrepentes et ignicis *(fort. leg.* -os; *sed v. notam ed.)* ludisque theatricis occupatos ... sodales minime reputans. **2** *natur. et medic.:* **a** *ignis modo urens – wie Feuer brennend:* RECEPT. Sangall. II 76 ad ani -us dolores. **b** *venenosus – giftig:* ALBERT. AQUENS. hist. 5,40 p. 392,15 dum plures a ... -is serpentibus periclitarentur.

II *spectat ad colorem i. q. ignicolor, rubicundus, flammeus, fulgens – feuerfarbig, (feuer)rot, funkelnd:* RADBERT. carm. ad Karol. 6 (CCCont. Med. XVI. 1969. p. 2) cui *(Sophiae)* ... componit humeros -is purpura gemmis. ELIS. SCHON. vis. 3,1 p. 56,13 ut essent ... postes ... rubicundi in similitudinem lapidum -orum. ALBERT. M. animal. 1,623 color ... -us lucentibus occulis ... ad insaniam vergit. *per compar.:* BONIF. epist. 9 p. 6,7 quae *(divina sapientia)* est splendidior auro, ... -ior carbunculo, candidior cristallo.

adv. ***ignite.** *igne (adhibito) – durch, mit Hilfe von Feuer:* ALBERT. M. cael. hier. 13 p. 204,49 cui *(Deo)* primo reposuit *angelus* 'proprietatem purgativam -e (*PG 3,305C* ἐμπυρίως)', idest per ignem, quo purgasse dicitur labia prophetae.

ignipotens, -entis. *igni imperans – über das Feuer gebietend, 'feuermächtig':* EKKEH. IV. cas. 55 p. 120,32 monasterio, eo quod Gallus deus eius -s sit, ... omisso villę domos ... incendunt (*sc. Ungri*; *cf.* 53 p. 118,7sqq.).

ignis, -is *m. (f.: p. 1257,71. 1260,37. 38. al.; n.: p. 1257,8) script.:* ing-: *p. 1260,55. 1261,12. 17. 1262,4. al.* *gen. pl.* -eum: *p.1258,64.* *form. abl. sg.:* *plerumque* -e; -i: *p.1257, 65. 1258,45. 1259,30. 1260,52. al.* -ę: THIETM. chron. 6,56. *indecl.: p.1260,53.54.56.* *plur. pro sing.: passim, e. g. p.1258, 47. 1259,9.44.69. 1260,31.* *coniunctim scribitur* -isacrum: *p. 1260,53.*

πῦρ, *flammae, incendium – Feuer, Flammen, Brand:* **I** *proprie (in imag.: p.1257,19.20.21; per compar.: p.1257,17.22. 1258,22.52. 1259,16.45; alleg.: p.1257,23sqq. 1258,7.43. 1259, 46):* **A** *de elemento eiusque qualitatibus:* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* WALAHFR. carm. 46,4,1 -is et aestas, cauma geluque, frigus et ardor ... omnipotentem (*sc. benedicant; spectat ad Vulg. Dan. 3,66* -is et aestus). HRABAN. carm. 39,21,2 solem, lunam ac sidera, -em ac necessaria ... ipse *(Deus)* condidit.

[Wellhausen]

WALTH. SPIR. Christoph. II 1,72 reparavit . . . Silenus . . . -em cęli subductum fraude Promethei. HERM CARINTH. essent. 2 p. 170,16 qui *(Caldei)* . . . -em sibi deum altissimum statuerunt. *saepe*. *pro nom. propr.:* CHART. Stir. IV 413 (a. 1271) cuius rei testes sunt domini Iohannes sancti Bartholomei . . ., Hermannus Ignis. **b** *natur., philos., alch.:* HETTI (?) interr. p. 94,43 una . . . -is natura utrumque facit, et calorem et lucem. ALFAN. premn. phys. 7,22 p. 79 -em (*PG 40,645*^{C} πῦρ) videntes scimus confestim, quod calidus (calidum *var. l.*) sit. TURBA phil. 25 p. 135,5 argentum vivum est -is corpora comburens *eqs.* HILDEG. fragm. 4,1 anima -is est . . .; et -is anime totum corpus hominis calefacit. ARNOLD. SAXO flor. 1,3,2 p. 25,13 -is . . . est corpus simplex. ALBERT. M. animal. 17,71 -is . . . est quartum elementum. metaph. 5,1,4 p. 216,49 sunt -is et aer et aqua et terra elementa corporum physicorum. *persaepe*. **2** *in imag. et per compar.:* RIMB. Anscar. 4 ex cuius oculis splendor divinitatis velut flamma -is radiabat *(cf. Vulg. apoc. 1,14)*. LAMB. HERSF. annal. a. 1074 p. 188,6 post meridiem . . ., cum -i oleum, iracundiae accessisset ebrietas (*sim.* a. 1063 p. 85,1 tamquam oleum -i). YSENGRIMUS 1,635 materia crescit crescente voracior -is, res avidam mentem nulla preire potest. GLOSS. Roger. II 532 in ortu est carbunculus . . . rubeus ut -is. **3** *alleg.:* HRABAN. univ. 9,21 p. 278^{B} -is . . . aliquando exprimit zelum Dei, aliquando spiritum sanctum, aliquando charitatem *eqs.* 17,1 p. 459^{B} quid per -em nisi ardor desiderii carnalis exprimitur? RUP. TUIT. vict. 1,15 p. 24,23 -is . . . est Dei verbum. ABSAL. serm. 34 p. 200^{D} -ium . . . tres species occurrunt tria spiritus sancti dona figurantes *eqs.* ALEX. MIN. apoc. 13 p. 283,25 -is est sacra scriptura. 16 p. 332,28 per -em . . . ira designatur. *al.* **4** *proverb.:* WALAHFR. Mamm. 14,8 cum restingui non -is ab -e, sed magis augeri soleat (*cf. Walther, Proverbia nr. 34696b; cf. et Tert. pudic. 1 p. 221,17* incendium -bus extinguetur). CAND. FULD. Eigil. I 5 p. 224,44 ut vulgo dicitur: 'homo ustulatus -em timet' (*cf. op. cit. [l.31] nr. 11384-11387; sim.* II 10,10sq. vulgi sententia fatur, quod quis flammigero . . . contactus ab -e -em flammigero pavitanti mente veretur. EGBERT. fec. rat. 1,106 territus -e semel post haec puer odit eundem). WIBALD. epist. I 124 p. 248,19 hoc est -em in sinu recondere *(cf. Vulg. prov. 6,27). v. et l.21*.

B *de -e caelesti, divino:* **1** *in univ.:* WANDALB. creat. mund. 60 vis . . . liquentis . . . elementi caeli temperat -es. TURBA phil. 8 p. 115,4 quos *(angelos)* ex -e creavit *Deus*. RUP. TUIT. vict. 13,17 flavit spiritus eius *(Dei)* . . . propter insinuandam divini -is dulcedinem. RAHEW. flosc. 1,137,4 quantum beati, ad hunc ⌊-em splendidum⌋ (*antea:* sanctorum regio) qui predestinati. ALBERT. M. metaph. 1,3,7 p. 37,37 confitebatur *Empedocles* . . . -em caelestem . . . per . . . flammas siderum entibus principiari. *al. v. et l.60.p.1251,35.1255,24*. **2** *de signis (in caelo) apparentibus ('Feuer-, Lichterscheinungen'):* **a** *gener.:* CHRON. Fred. 4,19 globae igneae per caelum currentes et ad instar multitudinem astarum -eum (-ium *var. l.*) . . . apparuerunt. ANNAL. Xant. a. 838 -is forma draconis in aere visus est. CHRON. Clus. 11 (MGScript. XXX p. 963,20) immensus -is instar magnae columpnae videtur e caelo . . . descendere. ANNAL. Hild. a. 991 -is . . . de Hreno ascendens villas prope positas conbussit. GESTA Halb. p. 100,26 ab eius *(papae)* ore sepe visus est -is flammivomus evolare. CONO LAUS. notae p. 786,10 fuit ei *(sc. iniuste suspenso)* -is in palma. *al. v. et p. 1255,22*. **b** *natur.:* ALBERT. M. sent. 2,6,5 p. 132^{b},19 superior . . . pars aeris, quae prope -em est, est calida . . ., in qua generantur -es perpendiculares . . . et stellae comatae et huiusmodi (meteor. 1,2,1. *ibid. al.*). meteor. 1,4$^{capit.}$ de -bus generatis in aere. *ibid. persaepe*. **3** *de ultione divina:* RIMB. Anscar. 37 p. 72,30 omnes illi acervi *(sc. faeni)*, qui eodem *(sc. dominico)* die facti fuerant, divinitus -i consumpti sunt. GESTA Camer. 3,23 lingua eius *(sc. comitis malitiae dediti)* divino -e succendi reperta est. BERTH. chron. B a. 1076 p. 242,2 ecclesia . . . a Deo et sancto Petro despecta -e ultore . . . conflagravit. p. 246,23 super eam *(Sodomam)* -is et sulphuris imbres vindex praesentissimus de celo pluit a Domino *(spectat ad Vulg. gen. 19,24)*. ANNAL. Corb. a. 999 villa Huxeli divina -e concremata est. *al. v. et p.1254,50*. **4** *de spiritu sancto:* HRABAN. carm. 44,1,5 coetus apostolicus . . . dona paracleti -e micante capit. WALAHFR. carm. 20,27 in pentecoste; spiritus ad terras Domini descendit in -e. RUP. TUIT. vict. 10,23 p. 336,19 opus habemus peccatum nostrum sancti spiritus -e comburi. DIPL. Conr. III. 57 p. 97,30 eos *(beatos pacificos)* . . . -i sancti spiritus conflare. *al. alleg.:* RUP. TUIT. vict. 11,23 p. 363,15 facti sunt *apostoli* . . . karitate . . . fervidi, quod significaverat -is *(sc. spiritus sancti)*. **5** *de -e purgatorio, inferni, novissimi iudicii:* WALAHFR. Wett. 516 servus . . . vergit in aeternum miseris ploratibus -em (OTTO FRISING. chron. 8,25 -e . . . eterno. *saepe*. *sim.* HROTSV. Cal. 9,29 in aeterni -em supplicii). HRABAN. epist. 33 p. 467,8 superbi in -em proicientur inferni (ALBERT. M. sacram. 193 p. 125,40. *al.*). RIMB. Anscar. 3 p. 22,14 quem *(locum)* ipse ignem purgatorium esse . . . sciebat (STATUT. ord. Teut. p. 78,12 cremabilia -is purgatorii. *al. sim.* ALBERT. M. sent. 4,20,5$^{capit.}$ quid sit -is purgatorii). HINCM. Remig. 9 p. 288,2 transitorio -e et toto extremi iudicii die completo. POETA SAXO 3,440 saevis tortoribus -e gehenne damnatis (IDUNG. PRUF. argum. 225 -em gehennae. *al. sim.* DIPL. Conr. III. 152 -bus gehennalibus . . . dampnari). *persaepe*. *per compar.:* OTLOH. prov. I 62 infirmitas carnis . . . est quasi purgatorius -is.

C *de -e terrestri:* **1** *spectat ad vim calefacientem, foventem, illuminantem:* **a** *in univ.:* **α** *gener.:* CONSUET. Marb. 209 qui *(iunior)* . . . ad -em portandum . . . sit ei *(custodi)* in adiutorium. CONR. HIRS. mund. cont. 878 -is humane necessitati perplurimum suffragatur. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 142,31 calor naturalis tendet ad extinctionem sicut -is per subtractionem lignorum. *saepe*. *adde:* WALAHFR. carm. 41,7 limus ad humorem, cera ut durescat ad -em. **β** *liturg. (fere de benedictione -is novi in pascha; de re v. LThK.* ^{3}*III. p. 1263):* EPIST. Bonif. 87 p. 197,1 (epist. papae) de -e . . . paschali quod inquisisti: *eqs.* AMALAR. off. 4,22,2 in Romana ecclesia extinguitur totus -is in sexta feria et reaccenditur. ORD. Cas. II 15 p. 118^{b},17 sequitur benedictio -is et cerei et aquae *(sc. in sabbato sancto)*. PONTIF. Rom.-Germ. 99,220 de . . . -e novo illuminata candela. RITUALE Rhenaug. 63$^{capit.}$ benedictio -is in pascha; Domine Deus . . ., benedic lumen hoc *(v. notam ed.)*. RUP. TUIT. vict. 10,17 de ipso -e altaris aliquid dicendum est. ANNAL. Engelberg. a. 1147 (MGScript. XVII p. 278,49) accensus est . . . ille -is Ierosolimitani itineris. *saepius*. *alleg.:* HONOR. AUGUST. gemm. 1,12 thuribulum . . . significat corpus Dominicum, incensum eius divinitatem, -is spiritum sanctum. **b** *de -e camini, foci, fornacis:* **α** *gener.:* WALAHFR. hort. 202 caleat si potus ab -i (-e *var. l.*). WANDALB. mens. 325 tum *(sc. Novembri)* . . . est gratissimus -is. VITA Liutg. I 32 unus ex clericis . . . insufflans sopitos suscitat -es. HROTSV. Sap. 5,24 aeneum vas . . . -bus superponatur. THIETM. chron. 5,6 is *(comes)* . . ., quibuscumque potuit, -i vires suggerit. LIBER revel. Rich. 157 p. 179,26 invenit *pater familias* iuxta -em sedentem pauperem. *al.* *per compar:* NICOL. anat. 580 quod *(hepar)* est quasi -is suppositus lebeti, unde quidam olla cibi stomachus. fel cocus, -is epar. **β** *pharm., techn., alch.:* ANTIDOT. Lond. p. 19,40 omnia commista et lento -i coque (p. 21,6. MAPPAE CLAVIC. praef. p. 187,12 adhibe . . . -em . . . lentissimum. *al.*). COMPOS. Luc. A 14 tinctio alithini absque -em. VISIO Arist. p. 324,2 ad sua *(sc. huius artis)* instrumenta, -es, imbutiones *eqs.* ANON. tab. p. 173,22 lapis sapientum . . . funditur in -e fusione plumbi. IOH. sacerd. 20 id ipsum in -e equino gelabis. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 144,28 -e incipiente decoquere lapides in fornace calcinaria. Ps. PLATO quart. 3 p. 150,10 sicut est -is balneorum. *saepe*. **γ** *publ. et iur.:* TRAD Frising. 10 p. 37,12 (a. 757) excepto domorum condimenta atque -eum utensilia. CONC. Karol. B III 39,37 si quę mulier . . . infantem . . . prope -em collocaverit. DIPL. Otton. II. 181 cum . . . censibus . . . cunctis, id est fiscum ordeum de accensis -bus (*item* DIPL. Conr. II. 109 p. 152,28. *al.*). CHART. Tirol. I 672 p. 133,25 solvit *(sc. vilicus)* episcopo in coquina -em. CONST. imp. II 428,III,2 neque carebunt domus eorum *(civium)* -e et fumo. CHART. Basil. A II 240 (dipl. imp.) quod ipse *(episcopus)* et sui successores . . . de lignis providere . . . pro cottidianis -bus teneantur. *al.* **c** *de -e nocturno campestri*

[Wellhausen]

('Lagerfeuer'): WETT. Gall. 11 p. 263,15 ille *(ursus)* ... validissimum lignum ... inposuit in -em. HEINR. LETT. chron. 22,3 p. 150,9 abscessit exercitus Ruthenorum ad -es suos. **d** *de lumine phari:* ANNAL. regni Franc. a. 811 p. 135,14 ipse *(imperator)* ... farum ... restauravit et in summitate eius -em accendit. **2** *spectat ad vim comburentem, destruentem (saepe plus minus abund., e. g. l.10.12.18.53.64):* **a** *in univ.:* **α** *gener.:* WETT. Gall. 39 in qua *(domo)* omnia ... -is devoravit. RUD. FULD. Leob. 13 omnis ... -ium violentia ... restincta est. DIPL. Karoli III. 47 p. 78,5 quod ... ecclesiae tecta -ium flammis sint consumpta. DIPL. Ludow. Inf. 44 p. 165,17 accidit, ut domus ... -ium succensione conbureretur. FROUM. carm. 1,11 quin scribatur ..., quicquid non mittitur -i. DESID. CAS. dial. 2,12 p. 1133,10 cum ... -is ... stipulam lambendo flammam in altum porrigeret. *persaepe.* *per compar.:* REGINO chron. a. 876 p. 112,19 sicut -is in stipula immissus furit ..., ita vires adversariorum ferro conterunt *acies.* **β** *publ., iur., canon.:* LEX Baiuv. 1,6 si liber homo ... res ecclesiae -e (in -e *var. l.*) cremaverit. CONC. Karol. B I 18,3 libros ... suarum adsertionum -i cremare compulsus est *Godesscalcus.* CHART. Port. 19 p. 34,3 (epist. papae) ut infra clausuras ... grangiarum vestrarum *(sc. fratrum)* nullus violentiam ... committere aut -em a p p o n e r e ... audeat (CHART. Bund. 613 p. 125,25. *saepe*). CHART. Worm. 139 p. 104,20 si suo *(sc. Heinrici)* -e vel alieno ... fuerint exusta *molendina.* DIPL. Karoli M. 262 p. 381,14 (spur.) dato ... aliquo infortunio -ium, guerrarum, tempestatum. *persaepe.* **γ** *milit.:* FORM. imp. 17 p. 298,23 depopulantibus hostibus -emque submittentibus. RUD. FULD. Alex. 1 p. 423,31 terram ... f e r r o vastavit *rex Francorum* et -i (RUOTG. Brun. 24 p. 25,7 f. et -bus. OTTO SANBLAS. chron. 2 p. 4,17 -e ferroque. *saepe. sim.* POETA SAXO 1,416 omnia ... ferrum vel edax consumpserat -is. VITA Annon. I 1,32 p. 479[b],42 -em pariter et ferrum miscens *[sc. tyrannus]*). RIMB. Anscar. 16 p. 37,32 omnia ... aut depraedatione aut -e hostili impetu direpta sunt. CONC. Karol. B III 26 praef. p. 254,34 omnes ... aut -i aut g l a d i o interimunt *raptores* (WIPO gest. 37 p. 57,9 gladiis et -e. *al.*). *persaepe.* *incensio, combustio – das Anzünden, Niederbrennen, Brandschatzung:* OTTO FRISING. gest. 1,20 p. 34,10 hostibus ... secretiora claustri rimantibus -emque minantibus. **b** *de poena, supplicio (per compar: l.45; alleg.: l.46; de re v. HRG I. p. 1125sqq. s. v. 'Feuerstrafe'):* LEG. Wisig. 12,2,17 p. 426,7 qui ex nobis *(Iudaeis)* horum ... transgressor inventus fuerit, ... a nobis -bus vel lapidibus perimatur. LIBER revel. Rich. 106 p. 128,2 eos *(daemones)* tanquam ab -e combustos ... clamantes audivit *frater.* ALEX. MIN. apoc. 11 p. 239,10 haeretici ... -e, id est iudicio sancti spiritus, cruciati et interfecti sunt in anima. CHRON. reg. cont. IV a. 1233 p. 264,28 imperator ... captis suis rebellibus eos -i cremat. ANNAL. Trudp. a. 1232 (MG Script. XVII p. 293,48) plures in Brisaugie partibus propter heresim consumpti sunt -e. *al.* *spectat ad martyrium sanctorum:* LEX Sal. Pipp. prol. 4 quem *(sc. martyrum corpora)* Romani -e cremaverunt. WALAHFR. Mamm. 14,5 ut, quem non flexit ferus unguibus, -e perurat *iudex.* 19,20 sic -es, sic nostra *(sc. praesidis)* tibi tormenta videntur contemnenda? POETA SAXO 3,457 quod superimpositus prunis contempseris *(sc. Laurentius)* -es corporis. WALTH. SPIR. Christoph. I 19 rex ... iussit ... rogum -is accendi. THIETM. chron. 2,10 in honore victoris -ium *(i. s. Laurentii).* OTTO FRISING. chron. 3,43 p. 178,1 haec *(Afra)* per -em examinata et perennis gloriae corona donata. *saepe.* **c** *de crematione mortuorum:* LIBER hist. Franc. 40 sepulchrum eius *(Brunehildae)* -is fuit, ossa ipsius conbusta. THIETM. chron. 8,3 p. 494,31 unaquaeque mulier post viri exequias sui -e cremati decollata subsequitur *(sc. apud gentiles).* **3** *spectat ad vim purgatoriam, examinatoriam:* **a** *de probatione auri (et argenti):* LIUTG. Greg. 15 p. 78,41 quasi auri more, quod per -em transiit, purificatus corporis dolore. VITA Erasmi 423 in te credentes, Christe, in fornace repurgas, ut purgare solent -es aurum atque argentum. OTLOH. prov. T 42 tamquam fornacis ... aurum probat -is, sic Deus electos purgabit in -e doloris. *v. et p.1254,27.* **b** *de iudicio -is ('Feuerurteil', 'Feuerordal'; usu iur. et canon.; de re v. HRG I. p. 1770 s. v. 'Gottesurteil' et Hoops, RGA ²XXII. p. 150sq. s. v. 'Ordal'):* HRABAN. epist. 44 p. 498,29 erroneus *(i. Gotescalcus)* ... petit examen -is, ut per illud veritas eius fidei, immo perfidiae, comprobetur. WIDUK. gest. 3,65 ferrum -e succendi iubet *rex* clericumque ob fidem catholicam candens ferrum portare iussit. BERTH. chron. B a. 1067 p. 205,2 ut iudice flamma -is veritas sancte ecclesie patefacta innotuerit. BERNOLD. CONST. chron. a. 1079 p. 423,4 per medium -em transiens absque lesione ... episcopatum promeruit *Petrus* obtinere. OTTO FRISING. gest. 1,50 p. 70,27 (epist.) sub legato Romanae aecclesiae -e examinatus est *(sc. liber Petri Abailardi)*, quia inventa est in eo iniquitas. *al. v. et p.1252,25.59.60.61.* *adde:* CARM. de Tim. 73 -is, aqua occultos rimantur frustra reatus. *de sancto mortuo:* HROTSV. Pel. 391 istius meritum sancti *(sc. occisi)* fac *(sc. Deus)* -e p r o b a r i (399 caput *[sc. abscisum]* -e probandum). **4** *usu vario:* CAPIT. reg. Franc. 10,5 ut ... illos sacrilegos -es, quos 'nied fyr' vocant, ... prohibeant *episcopi.* 108,15 capit. p. 223 de -e fricato de ligno, id est nodfyr *('Notfeuer'; de re v. J. Grimm, Deutsche Mythologie. 1943. p. 344sqq.).* WANDALB. mens. 351 -i et sonitu per campos fallere *(sc. volucres).* WIDUK. gest. 1,38 p. 57,2 more suo -e fumoque ingenti agmina diffusa collegerunt *(sc. Ungari).* HILDEG. scivias 1,3 l. 555 quod signa actuum tuorum in stellis aut in -e aut in avibus ... quaeris *(de augurio).*

II *meton.:* **A** *adustio – das Ausbrennen, Kauterisieren (usu medic.):* LEX Baiuv. 4,4 si in eo *(libero)* venam percusserit, ut sine -e sanguinem stagnare non possit. *?cauterium – ?Brenneisen:* THEOD. CERV. chirurg. 1,13 p. 141[A] medicinam incensivam vel -em non ponimus, nisi *eqs.* **B** *calor, ardor – Wärme, Hitze:* **1** *gener.:* WANDALB. mens. 176 iustis fovet -bus arva Phoebus. **2** *natur.:* HILDEG. phys. 4 praef. 1 omnis lapis -em et humiditatem in se habet. Ps. GERH. CREM. sal. I 26 solve *(sc. corpus metalli)* ... cum -e stercoris. ALBERT. M. animal. 4,5 ad hoc, quod fiat *testa* conteribile, recipit -em se exsiccantem. *v. et p.1255,67.1256,25.1262,27.* **3** *medic.:* **a** *in univ.:* IONAS BOB. Columb. 1,7 p. 164,19 quam *(coniugem)* ... tanta (tantus *var. l.*) -is f e b r i u m urebat, ut *eqs.* (2,12 p. 260,24 amota [amoto *var. l.*] ... -e febris). TRACT. de chirurg. 1061 priusquam -is a loco <cecidit>. NOTULAE Wilh. Cong. 947 post cauterizationem puncture quid superponatur ad casum -is. *al.* *expressius i. q. febris – Fieber(hitze):* ALPHITA L 51 leptopericia, id est diminutio -is *(cf. comm. ed. p. 463).* **b** *inflammatio, erysipelas, gangraena – Entzündung, 'Rose', 'Brand':* **α** *usu communi:* BOTAN. Sangall. 8,4 ad -em tollenda dolorem *eqs. (fort. per confusionem c.* inguinum; *cf. comm. ed. p. 241).* **β** -is (sacer, acer, Persicus, infernalis *sim.*) *i. q. ergotismus gangraenosus q. d. – Ergotismus, 'Mutterkornbrand', 'Antoniusfeuer' (de re v. H. Florianová, ALMA 71. 2013. p. 199sqq.; A. Schulz, Essen und Trinken im Mittelalter. 2011. p. 736sqq.; LexMA. VI. p. 976 s. v. 'Mutterkorn' et I. p. 734 s. v. 'Antoniusorden'):* AESCULAPIUS 41 p. 66,29 ex -i s a c r o occupatur pecten usque ad ilia (ANTIDOT. Sangall. p. 86,32 ad -isacrum. BOTAN. Sangall. 40,5 ad -is sacrum: ... -is sacrum curat *[cf. comm. ed. p. 387].* ANTIDOT. Glasg. p. 121,4 ad i[n]gni sagro. *persaepe*). RECEPT. Lauresh. 2,165 capit. p. 84 ad -is a g r u m (4,23 capit. p. 92 -es agros. Ps. ODO MAGD. herb. 211 -em ... atrum. TRACT. de chirurg. 402 acer -is. *al.*). STEPH. COL. Maurin. 8 (4) i n v i s i b i l i -e non ardens arsit *praesul* (ADEMAR. hist. 3,35 l. 26. *al.*). ROD. GLAB. hist. 2,14 p. 76,20 deseviebat ... clades pessima in hominibus, -is scilicet occultus. HERM. TORN. rest. 54 que *(pestilentia)* vulgo dicitur -is. ALPHITA E 55sq. erisipela interpretatur -is sacer vel acer, id est execrabilis, vel -is i n f e r n a l i s *eqs.* (GLOSS. Roger. II 562. *al.*). BRUNUS LONG. chirurg. 2,5,3 p. 123[H] -is Persicus (ALBERT. M. veget. 6,393 -em Persicum. *al.*). *saepe. v. et p.1252,50.52.* *spectat ad plantas:* ANSELM. GEMBL. chron. a. 1112 sigilines *(sic)* et arbores sacro -e adustae fructus sui spem sunt mentitae. **C** *fulgor, splendor – das Leuchten, Glanz:* ALBERT. M. sens. 1,4[capit.] quare in tenebris aliquando videtur -is micare ex oculis. **D** *stella – Stern:* WANDALB. mens. 205 denis octonis ... micant ... signa leonis -bus. HROTSV. Agn. 418 transvectam celeres super aetheris -es

[Wellhausen]

ducunt *angelici coetus* astrigeram . . . in aulam. PASS. Ursulae 6 cum Phoebeae lampadis ortu minores pallescerent -es. EKKEH. IV. bened. I 7,38 tibi *(sc. summo puero)* militat -bus (gloss.: face stellę) ęther. *al.* **E** *fulgur – Blitz:* WANDALB. mens. 209 inmensos aether licet . . . -es interdum generet valido caelumque tremescat murmure. ANNAL. Quedl. a. 1013 p. 538,12 quam *(tempestatis tenebrositatem)* fragor et -is subsequuntur. *alleg.:* HRABAN. univ. 9,28 p. 284[D] -is, grando, nix . . . per allegoriam . . . homines significat, qui *eqs. (spectat ad Vulg. psalm. 148,8).* **F** *scintilla – Funke (fere de productione -is):* COMPOS. Luc. G 16 dum percutis *(sc. metallum aeramenti)* cum pirebolo, i[n]gnem (ingnem *var. l.*) emittit. WETT. Gall. 11 p. 263,1 -is a levita de silice excutitur. WALTHARIUS 714 dedit illa *(galea)* resultans tinnitus -emque simul transfudit ad auras. CARM. anon. 2,51 (SBMünch. 1873. p. 703) -em lignorum collisio facta duorum reddit. CONR. MUR. physiol. 124 ossibus . . . suis *(sc. leonis)* collisis estimo posse ingnes extrudi. *al. v. et p.1247,57.1250,67. adde de cristallo:* THEOPH. sched. 3,95 p. 170,17 purissimum cristallum . . . -em velocissimum trahit. *in imag.:* ALCUIN. epist. 191 quid proficit sapientia abscondita . . .? num -is in silice, nisi excutiatur, flammifacit? **G** *massa ardens – brennende, glühende Masse:* **1** *e vulcano eiecta ('Lava'):* HUGEB. Willib. 4 p. 93,9sq. quando evenerit . . ., ut illa *(sc. montis Aetnae)* -is dilatare se voluerit super regionem, tunc . . . cives . . . corpus sanctae Agathae . . . contra -em ponunt, et cessat. p. 102,8 istis horribilis . . . -is flagrantiae vaporibus . . . exploratis. **2** *in re militari adhibita ('griechisches Feuer'):* MAPPAE CLAVIC. 266 sagitta ad emittendum -em. LIUTPR. antap. 3,25 Romanus G r e c u m -em, qui nullo modo praeter aceti liquore extinguitur, . . . iactare praecepit *(v. notam ed.;* METELL. exp. Hieros. 5,297 Grecos . . . -es. *saepe).* SIGEB. GEMBL. chron. a. 678 Kallinicus architectus . . . -em . . . marinum adinvenit. CHRON. Reinh. a. 1204 p. 568,9 civitatenses . . . propugnaculis . . . -em inextingwibilem apposuerunt. SALIMB. chron. p. 9,5 castella -e a Saracenis conburuntur agresti. MARC. GRAEC. ign. 33 -is volans in aere fit ex sale petroso et sulphure vivo. *al.* **H** *telum missile ignitum – feuriges Geschoss, Brandpfeil:* CHRON. Pol. 3,26 p. 163,8 castellani de propugnaculis cuneis, armis et -bus repugnabant. **I** *(oneraria) navis ardens (contra hostes missa) – Brandschiff, 'Brander':* HEINR. LETT. chron. 19,5 p. 128 alii . . . ducebant -es maximos tres ex siccis lignis et pinguedine animalium incensos. *ibid. al.* **K** *fomes, lignum – Brennmaterial, Feuer-, Brennholz:* CONSUET. Trev. 73 p. 321,10 consignet eis *(quibus necessarium sit venas incidere)* . . . cellerarius . . . aquam calidam et incisorem -emque plurimum. THIETM. chron. 7,23 p. 424,33 qui *(socii)* . . ., ubi -is inveniebatur, omnia . . . concremantes. CHART. episc. Halb. 564 p. 501,18 que *(silva)* fere ad omnes officinas -em ministrare consuevit. *?utensilia igniaria – ?Utensilien zum Feuermachen:* ODILO CLUN. Adalh. 3 p. 639,11 habebat *piscator* -em secum, sicut solent illi, qui piscationis exercent negocium. **L** *alch. pro nomine diversarum substantiarum (sulphuris, auripigmenti, argenti vivi sim.; de sulphure cf. B. D. Haage, Alchemie im Mittelalter. 1996. p. 29sq. 81. et H. Gebelein, Alchemie. 1991. p. 70sq.):* ARTEPH. secret. p. 24 argentum vivum vocatur sal animatum et praegnans et -is *eqs.* Ps. GERH. CREM. sept. p. 335,24 ut desiccetur terra illa rubea *(i. auripigmentum)*, que dicitur -is. ANON. miseric. 536 -es conburentes, hoc est sulfur, quod est in interioribus specierum. Ps. ARIST. (?) interpr. p. 385 sulphur est -is et terra Magnesię et aer fodinae. Ps. AVIC. anim. 5,17 p. 144 nominant auripigmentum -em aut aurum vivum. ROSIN. ad Euth. 1 p. 276 vocant ipsum *(-em)* nomine -is nigri . . ., carbonem montis et picem, antimonium . . . et argentum vivum. *persaepe.*

III *in imag. et translate i. q. aestus, fervor, flagrantia – Glut, Leidenschaft (c. gen. explicativo: p.1262,1. al.):* CARM. de Bobol. 10,1sq. (MGMer. IV p. 154; post 652) -e Domini accensus ignit amantissimo -e . . . corda servorum suorum. CONC. Karol. B III 9[F],5 laici . . . -e poenitudinis decocti. HROTSV. Gong. 349 dux . . . -i conspicuam proprio iungebat amicam. WALTH. SPIR. Christoph. I 11 rex . . . non minimi furoris -e succensus. II 4,64 -is amorum. THANGM. Bernw. 1 p. 758,42 quamquam vivacissimo -e animi in omni liberali scientia deflagraret. CHART. march. Misn. III 108 p. 88,7 karitatis infriguisse ingnem. CARM. Bur. 140,2,4 saxo frigidior *(est)*, qui non est -e plenus. 168,2,2 fervens illa mea -is est. *persaepe. v. et p. 1259,71. de ipsa persona amata ('Flamme'):* HROTSV. Pel. 235 Pelagium nimium mandavit *rex* amandum in solio regni secum . . . locari, -is ut ipsius fieret sibi sedulo iunctus. Pafn. 2,5 ipsa *(Thais)* nostratium *(sc. iuvenum)* est -is.

ignisco *v.* ignesco. ***ignitas** *v.* *igneitas.

***ignite** *v.* ignio.

***ignitegium,** -i *n. campana qua hora ignis operiendi indicatur – zur Feuerbedeckung rufende Glocke, 'Abendglocke' (usu publ. et iur.; cf. Dt. Rechtswb. III. p. 528 s. v. 'Feuerglocke' et J. u. W. Grimm, Dt. Wörterb. III. 1862. p. 1593):* PAX Valenc. 24 si clamor magnus succreverit in villa in tantum, quod -um unacum campana banni pulsentur, quicunque . . . statim non pervenerit, solvet V solidos . . .; ex quo viri pacis simul villam exierint cum sonitu et -i ac campana banni *eqs.*

***ignitio** (-cio), -onis *f.* **1** *proprie i. q. calefactio, actio candefaciendi – Erwärmung, Erhitzung:* **a** *natur.:* ALBERT. M. sent. 1,40,22 p. 335[b],11sq. ignis propria et necessaria causa est -is: non tamen sequitur -o in glacie. **b** *techn. ('das Glühen'):* GEBER. summ. 32 plumbum est corpus metallicum . . . facile fusibile sine -e. 85[capit.] sermo ⌞particularis de -e⌟ (in -cionis examine *var. l.*). 85 p. 608 corpora maxime perfectionis cum -e determinata reperta sunt ignem suscipere ante fusionem illorum. p. 609 non . . . non ignibilia defacili -es (-em *var. l.*) preparationis modo suscipiunt. *ibid. al.* **c** *medic. (c. notione ruboris):* GLOSS. med. p. 58,7 pirosin prosopum: quaedam -o *(ed.,* agnatio *codd.)*, quae febrientibus fit in facie. AURELIUS 6 p. 690,24 sequitur . . . quaedam -o *(ed.,* agnitio *cod.)* in facie; pirosim prosopii (πύρωσιν προσώπου) Graeci nominant. **2** *in imag. et translate i. q. ardor, fervor – Glut:* WOLFHER. Godeh. I praef. p. 169,15 si qui divinae inspirationis -e succensi facta illius . . . aptius digerere conentur. ALBERT. M. summ. theol. II 2,6,1 p. 122[a],19 -em . . . et acuitionem eorum *(sc. ministrorum Dei)* circa divinum . . . ministerium describens *David (spectat ad Vulg. psalm. 103,4).*

***ignitor,** -oris *m. de officiali i. q. accensor, curator ignis – Feuermacher, 'Feurer', Heizer (de re v. p. 1253,72):* REGISTR. Geisenf. 44 quod pista . . . acescet et annichilabitur, de hoc ipse -r tenetur ad satisfactionem. *cf.* *calefactor, *ignifactor.

ignitus *v.* ignio.

ignivomus, -a, -um. **1** *de anim. i. q. ignem (ore, naribus) emittens, evomens – feuerspeiend, -schnaubend:* MILO Amand. I 8 p. 482,18 solvebat sol . . . a curru flammeo -os quadrupedes (*cf. Ov. met. 2,121* ignem . . . vomentes . . . quadripedes). *adde:* LAMB. LEOD. Matth. I 975 demonis occurrit species fantastica nobis, terribili facie, . . . dentibus -is. **2** *de rebus i. q. ignem, scintillas spargens, ardens – Feuer, Funken (ver)sprühend, brennend:* POETA SAXO 5,620 cernitur . . . ruisse de cęlo species sideris -i. LIUTPR. antap. 4,19 (vs.) -as (ignicomas *var. l.*) herebi . . . dimersus *(sc. Leviathan)* ad umbras. WALTH. SPIR. Christoph. II 4,16 -as cupidi *socii* gestare sagittas. 5,193 ut . . . inter medias . . . flammas constitit *Nicea* -o nullatenus icta tepore. ANDR. STRUM. Ioh. 75 p. 1098,32 cum . . . semita -arum copia prunarum tanta estuaret, ut *eqs.* (*antea:* flammivomos . . . carbones). SIMON. SITH. gest. 2,7 quasi tellus arida . . . solis -is vaporibus vegetata virescit. *al. in imag.:* HONOR. III. registr. 122 p. 87,9 que *(olla pestifera)* flammas -as emiserat per ecclesie Romane filios. *Wellhausen*

ignobilis, -e. *script.:* ing-: CHART. Brixin. 123. inn-: *p. 1263,47.* imn-: *p.1263,33. usu subst.: p.1263,12.15.40.al. in figura rhet. litotes q. d.: saepe, e. g. l.71.72.p.1263,1.62.63.*

1 *inglorius, vilis, parvus – unbedeutend, unwesentlich, unwichtig:* **a** *in univ.:* WALAHFR. hort. 240 crebris -e semen aristis sufficit. HRABAN. epist. 18 p. 423,17 inter ceteras scripturas veteris testamenti presens historia paralipomenon non -em locum tenet. ADAM gest. 4,35 is *(oceanus)* habet ex adverso Nortmanniae insulas multas non -es. DIPL. Heinr. II.

[Leithe-Jasper]

511 p. 655,22 (spur.) constructionem non -is monasterii . . . disposuimus fieri. *al.* **b** *secundarius – (der Ordnung, Bedeutung nach) zweitrangig, nebensächlich, Neben- (usu medic. et mus.):* GUIDO ARET. reg. rhythm. 160 inter alias secunda vox iacet -is. URSO anat. 228 ipsius *(humoris)* . . . superfluitas ad -ia menbra transmittitur, ad stomachum scilicet et ad pulmonem et intestina. ALBERT. M. animal. 1,396 congruit . . ., ut -ius deferat membrum nobilius. *saepius.* **2** *degener, abiectus, obscurus, communis – gemein, niedrig, unedel, gewöhnlich:* **a** *de hominibus eorumque gestis:* **α** *in univ.:* BONIF. epist. 73 p. 151,22 aestimandum est degeneres populos et -es et furentes libidine fore procreandos et . . . plebem ad deteriora et -iora vergentem . . . nec Deo amabilem esse venturam. CAPIT. reg. Franc. 297 p. 440,34 non tibi sit curae, rex, quae tibi referunt . . . fellones atque -es. REGINO chron. a. 882 p. 118,21 Nortmanni cernentes -e vulgus non tantum inerme quantum *eqs.* BERTH. RATISB. serm. exc. p. 7,20 sicut sunt -es et rudes verbis, sic et sensibus, qui *eqs. saepius. in interpr. nominis:* MIRAC. Nicol. Brunw. 6 quae *(sc. Adelheydt, quod latine nobilitas interpretatur)* . . . per infirmitatem contractionis et invalida et -is erat, sed beati viri . . . virtutum nobilitas interpretationem sui nominis melius sibi cum salute corporis restituebat. **β** *spectat ad originem, genus i. q. non de nobili stirpe, genere natus, non nobilis – unadelig, nicht vornehm:* ARBEO Emm. 2 ad eum . . . confluebant Gallorum regni nobiles, -es, locupletes et inopes. HINCM. divort. 15 p. 205,30 quidam nobilis genere iuvenis non -em natione feminam adamavit. ORTL. chron. 1,20 p. 86,19[tit.] quomodo multi nobiles et -es seu mediocres ad hunc locum se contulerint et bona sua tradiderint. HELM. chron. 59 p. 115,10 milicia nobilium et -ium. *persaepe.* **γ** *spectat ad condicionem, statum ('nicht frei', 'hörig'):* LEG. Wisig. 4,5,7 p. 206,31 condicione omnimode ingenuitatis adsumpta cum omnibus rebus, que de parente nobili in -i (*var. l.*) parente . . . transierant, in ingenuitatis forma . . . persistant *generati (cf. C. Sánchez-Albornoz, Despoblación y repoblación del Valle del Duero. 1966. p. 40).* WALAHFR. Ludow. tit. 20 de incongrua -ium ad ecclesiasticas dignitates promotione et vitiis (*cf.* THEGAN. Ludow. 43 ex servili conditione). REGISTR. abb. Werd. 3,24 huius testes sunt . . . Tiezelin, Rozilo aliique perplures nobiles, liberi, -es. *saepe.* **b** *de rebus, virtutibus naturalibus:* ALBERT. M. animal. 16,3 in omnibus . . . physicis nobilius semper est separatum ab -iori, quando perfecta sunt. 16,68 necesse est ponere in spermate aliquas virtutes, quae faciunt ipsum conveniens generationi, ut sit perfectum ab anima -i vel nobili aut nobilissima. **c** *de avibus rapacibus:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 10,31 quidam modus aquilarum in-ium. ALBERT. M. animal. 23,51 sunt decem genera falconum nobilium et tria alia genera sunt -ium falconum *eqs. al.* **d** *de vino:* CHART. Sind. 13 p. 118,24 (a. 1274) carrata vini . . ., quod in eisdem vineis excrescet, indifferenter nobile et -e, . . . annis singulis persolvatur. **3** *indignus, ineptus – unwürdig, unpassend, ungehörig:* ALCUIN. epist. 155 p. 251,6 quod unius figurae divisione . . . ostendendum e s s e n o n -e putavi (ADAM gest. epil. 28). GODESC. SAXO gramm. 1 p. 361,13 quaestiones non -es . . . facere. VITA Adalb. Prag. B 30 p. 66,20 fratres, . . . quare contristamini; quis ille -is color subito mutavit genas vestras? VITA Heinr. IV. 13 p. 40,29 ex -i paciencia nostra magis tumebit eorum *(sc. hostium rei publicae)* superbia. *al.*

adv. **ignobiliter.** **1** *paulum, leviter – wenig, unbedeutend:* HRABAN. epist. 14 p. 403,6 Ebrei cuiusdam . . . in legis scientia non -r eruditi opinionem . . . inserui. WALAHFR. Gall. 2,36 frater quidam . . . congregationis medicinali scientia non -r instructus. **2** *indigne, indigno, improprio modo – unwürdig, auf unwürdige Art und Weise, unpassend:* BEDA temp. rat. 63,32 legalium morem sacrorum . . . ecclesiae consuetudo non -r imitatur. HRABAN. epist. 21 p. 427,4 qui *(sc. Otgarius archiepiscopus)* fide et cultu ecclesiam Dei non -r ornas. PS. HUCBALD. ton. 335 ut . . . nec eos *(psalmos)* irreverenti festinantia os -r canens ebulliat. *al.*

ignobilitas, -atis *f.* *parvitas, infirmitas, humilitas, vilitas – Unbedeutendheit, Geringheit, Niedrigkeit, Unwichtigkeit:* **1** *in univ.:* AMALAR. cod. expos. I 1,1 si quis forte ignarus extans de -e operis nostri. URSO med. 239 membrorum . . . diversitas multipliciter est attendenda . . ., secundum nobilitatem vel -em, secundum *eqs.* ALBERT. M. veget. 4,117 hoc *(sc. spinositas arborum silvestrium)* . . . contingit propter -em nutrimenti silvestris. animal. 8,125 causa . . . stoliditatis in polipo est naturae suae -s. somn. 3,1,7 p. 186[b],11 ex corporis differentiis . . . esse differentias animarum secundum nobilitatem et -em operationum suarum. *al.* **2** *spectat ad originem, stirpem hominum:* EPIST. Hann. 29 p. 65,36 dum fortunam, non genus in nobis considerat, -em suam nobilitatis nostre detrimento vendicare laborat *quilibet.* CONR. MUR. nov. Grec. 6,420 'populus' homines generaliter urbis colligit eiusdem, sed 'plebs' -em continet aut 'vulgus'. *al.* **3** *inelegantia, forma indecora – Uneleganz, Unschönheit:* COMM. microl. 27 p. 134 quia propter -em .Ь. quadrati, quod non bene sonorum est, . . . fit saepe in .c. initium cantus. **4** *infirmitas, inbecillitas – Schwäche, Unvermögen, Unzulänglichkeit:* AGOB. 6,14[a] molestia fatigante me, que mihi utique accessit non tam ex involutione rerum, quam ex -e mentis. **5** *contumelia – Schmach, Schmähung, Geringschätzung (usu plur.: l. 22):* VITA Gertr. A 2 p. 456,3 quales iniurias vel -es . . . famula Christi . . . perpessa est, scribere longum est. *infamia – Ehrlosigkeit (de re v. HRG. II, p. 358sqq.):* LEG. Wisig. suppl. 3 p. 476,4 dimidiam fere partem populi -i perpetuae subiugavit *institutio*, ita ut *eqs.* **6** *indignitas – Unehrenhaftigkeit, Unwürdigkeit:* LIUTPR. leg. 12 Romanorum nomine, quicquid -is, quicquid timiditatis, quicquid avaritiae . . ., immo quicquid vitiorum est, comprehendentes *Langobardi.* ADAM gest. 3,40 notans *archiepiscopus* in aliis *(sc. magnorum virorum)* stulticiam, in quibusdam avaritiam, multis autem obiciens -em.

ignobilito, -atum, -are. *nobilitate privare, debilitare, degenerare – verunedeln, unedel, unwürdig machen, entarten (lassen):* **1** *spectat ad qualitates, potentias:* LIBRI Karol. III 6 p. 364,26 miles . . . arguitur . . ., si fuga lapsus et suam nobilitatem -et et sociorum vires . . . exemplo enervet. ALBERT. M. sent. 1,42,6 p. 364[a],44 ponantur circa ipsum *(ens possibile)* conditiones non infirmantes potentiam efficientis et non -antes eam. **2** *spectat ad homines:* ALBERT. M. pol. 2,1[r] illi *(rustici)* ex hoc *(sc. communitate uxorum puerorumque)* nobilitantur, et custodes -antur. **3** *spectat ad aves:* ALBERT. M. animal. 23,8 abicit *(sc. aquila pullos)*, quia genus suum in tali partu cognoscit -ari.

ignominia, -ae *f. vel rarius* **ignominium,** -i *n.* **1** *contumelia – entehrende Bloßstellung, Brandmarkung, Entehrung:* **a** *in univ.:* LEG. Wisig. 2,1,9 quicumque . . . huic *(principi)* . . . contumeliose insultare pertemet sive etiam in detractionis eius -a turpia et iniuriosa presumat. OTTO FRISING. gest. 2,46 p. 154,13 ut . . . ad confusionis suae -am nobilis canem . . . de comitatu in proximum comitatum gestare cogatur. **b** *de poena crucifixionis (cf. p. 1265,17):* MANEG. c. Wolfh. 19 p. 85,18 crux, que ante fuerat -a dampnatorum, . . . facta est . . . gloria salvatoris. **2** *dedecus, infamia – Schimpf, Schande, Schmach:* **a** *in univ.:* COD. Karol. 56 p. 581,15 illi *(missi)* . . . nos *(sc. papam)* in magnum derelinquentes -um (igninominium *var. l.*). THEGAN. Ludow. 44 p. 236,1 per praecipitia cupiditatis et falsitatis crescat -a tua *(sc. Ebonis).* DIPL. Conr. II. 251 p. 347,14 ut eum *(episcopum)* cum gravi -a ac dedecore de civitate eiecissent *Cremonenses.* IDUNG. PRUF. argum. 615 de -a perditae virginitatis. EPIST. Hildesh. 25 servitutis. SALIMB. chron. p. 524,36 (epist.) in -o ducere vitam. *saepe. meton. i. q. scelus, nefas – Schandtat:* IOH. VEN. chron. p. 144,2 aurea Venetia nonnullis -orum periculis dehonestata est. **b** *de macula caecitatis:* CHRON. Pol. 1,4 cum puer illos, quos numquam viderat, recognovit sueque cecitatis -am in gaudium inextricabile commutavit. **3** *insultatio – Verhöhnung:* RAHEW. gest. 3,5 p. 170,10 iuravit *dux* . . ., quod frater suus exul ad -am Romani imperii non fuerit expulsus. **4** *per interpr. audacem vel per confusionem c.* ignotitia *i. q. incognitum, anonymum – das Unbekannte, Unbenannte, Unwägbarkeit (usu plur.; cf. E. Gottschaller, Hugeburg v. Heidenheim. 1973. p. 73):* HUGEB. Willib. 3 p. 92,1 magnis transmeatis mari discriminis vari-

[Leithe-Jasper]

isque peregrinationis externarum -is *(cf. p.1268,5)*.

ignominio (-no), -avi, -are. *nocere, detrectare – schaden, schädigen:* LAND. MEDIOL. cont. hist. 57 nula guera Mediolanenses -navit (-vit *ed. Cutolo*).

ignominiosus, -a, -um. *turpis, probrosus , indignus, infamis, inhonestus – schimpflich, schändlich, schmählich, schmachvoll, unehrenhaft:* **1** *in univ. (usu subst.: l.14; vice gen. obi.: l.16):* LEG. Wisig. 12,2,14 p. 423,1 audacia . . . transgressoris . . . sit in hoc seculo -ior cunctis hominibus. AETHICUS 32,5 gens -a et incognita, monstruosa *(de Turchis)*. CHRON. Ebersb. I p. 14,27 quae *(iura)* si quis potens ac nobilis legere nesciret, -us videbatur. PETR. DAM. epist. 27 p. 243,2 -ae trepidationis obprobrium. ANNAL. Altah. a. 1046 p. 43,4 pagani et -i. IDUNG. PRUF. argum. 316 sacerdotibus . . . -um *(sc. est)* . . . propriis studere divitiis. FRID. II. IMP. epist. C 7 (DtArch. 45. 1989. p. 108,1) quod -a relatione describimus. *saepius. de poena crucifixionis (cf. p.1264,50):* GODESC. SAXO theol. 16 p. 243,12 contumeliosissimam, -issimam, turpissimam mortem crucis est . . . passus *Christus*. **2** *deformis, sordidus – unanständig, widerlich, lasterhaft:* VITA Theog. 2,16 p. 474,23 quidam ex parasitis, impudens et -a persona. **3** *insolens, improbus – dreist, unverschämt:* ANNAL. Altah. a. 1067 p. 72,24 Nordmanni . . . -as legationes et responsa regi regnique principibus saepe remittebant.

adv. **ignominiose.** **1** *criminose, famose – verunglimpfend, verleumderisch:* TAB. Smar. praef. p. 501,6 que a me dicta sunt velud -e prolata aut *eqs*. CONST. imp. II 262,10 manifeste liquet, quod potius -e quam iuste habendos nos duxerit *papa* de katholica fide suspectos. **2** *per ignominiam, turpiter, inhoneste – schimpflich, mit Schimpf, voll Schande:* OTTO FRISING. chron. 2,28 turpiter . . . capti ac vestibus armisque nudati . . . -e domum sunt reversi *Romani*. HIST. Welf. 22 ut ducem de finibus . . . -e fugaret *episcopus*. ACTA imp. Böhmer 978 p. 682,44 ipsi *(cives Colonienses)* cum gravi animarum suarum periculo se gravibus irretierunt -e *eqs. al.*

ignorabilis, -e. **1** *ignotus – unbekannt:* MILO carm. 3,4,2,933 divinae pietatis opus . . . sanae doctrinae participanti scire dedit, directi iteris quo semita fertur, quoque sinistra ferat, non -e liquit. **2** *non agnoscibilis – nicht erkennbar, der Erkenntnis fernstehend:* HUGO HONAUG. hom. 4,29,6 oportet, ut illa taceantur nomina, quae id significare videntur, quod est inenarrabile ac ideo -e; quare -em dicebant *haeretici* generationem Filii? . . . sed nunquid ideo est -is, quia inenarrabilis.

ignorantia (-cia), -ae *f.* **1** *inscientia, nescientia, ignoratio – Unwissenheit, Unkenntnis, das Nichtwissen:* **a** *proprie:* **α** *gener.:* MAGING. epist. 2 p. 273,19 ut -am nostram ac de re . . . inluminare dignemini *(sc. Lullus)*. Ps. BOETH. geom. 727 quod ne victus -a refutet aliquis edicere. THIETM. chron. 6,97 miles armatus -a comitis glomeratur. *persaepe. iunct.* per -am *i. q. ignoranter – unwissend, ahnungslos:* LEG. Burgund. const. I 46,1 ab homine per -am veniente. **β** *philos.:* HUGO HONAUG. (?) ignor. 14 scientiae sunt opposita nescientia et -a, sed nescientia ut affirmationi negatio, -a ut habitui privatio. ALBERT. M. sent. 3,13,12 p. 251^{b},11 quod Christo numquam competit -a vel nescientia, sed omnium scientia ab instanti conceptionis suae. anal. post. 1,4,4 p. 100^{b},21 alteram . . . propositionem . . . necesse est converti in contrariam in syllogismo -ae. elench. 1,3,9 p. 573^{b},24sqq. divisio . . . -ae in modo -ae duplex est sive in duo, scilicet -a negationis, quae proprie vocatur nescientia, . . . et in -am malae . . . dispositionis. *persaepe.* **γ** *theol.:* HROTSV. Cal. 9,5 hic *(sc. qui pravum voluit)* carnali deceptus delectatione deliquit -a, iste *(sc. qui consensit)* autem sola malitia. HERM. IUD. conv. 10 p. 100,17 cum . . . per inevitabilem forte errans -am facilem a pio iudice consequi possem indulgentiam. ALBERT. M. metaph. 3,3,7 p. 145,94 voluntario in moralibus opponi videtur tam involuntarium per -am quam etiam involuntarium per violentiam. *persaepe.* **δ** *iur.:* LEG. Burgund. const. I prol. 8 ut per -am se nullus excuset. LEG. Wisig. 10,3,4 p. 397,21 si quis inter terminos alienos per absentiam aut per -am domini partem aliquam forte possederit (*item* LEX Baiuv. 12,4). DIPL. Heinr. IV. 459 p. 620,7 ex rerum -cia difficilis plerumque suboritur controversia. *saepe. c. notione innocentiae:* CONST. imp. II 196,25 (a. 1235) tanquam proscriptus puniatur, nisi septima manu sinodalium hominum integri status -ciam (innocenciam *a. corr. 2*) suam primo declaret *(sc. qui proscriptos hospitio recepit).* **ε** *canon.:* IDUNG. PRUF. dial. 3,288 de -a regulae se excusare non poterunt *(sc. fratres; spectat ad Bened. reg. 56,8).* **b** *meton.:* **α** *de diversis formis inscientiae:* ABSAL. serm. 32 p. 192^{B} inter caeteras . . . -as illa deterior est, dum homo vult ignorare *eqs.* **β** *error (inscientiae causa commissus) – (aus Unwissenheit begangener) Fehler, Sünde:* CHART. Basil. A I 148 p. 220,17 (a. 1105) pro . . . detersione delictorum iuventutis meae et ablutione -arum mearum *(sc. Hermentrudis; spectat ad Vulg. psalm. 24,7).* **γ** *res (origine, argumento) ignota – (dem Ursprung, dem Inhalt nach) unbekannte Sache:* CHART. episc. Vratisl. 45 p. 49,36 (a. 1271) oportet . . ., ut census omnis . . . presciatur, quia census -cie neque divinis neque humanis legibus invenitur *(ex Libro Extra q. d. X,3,39,5).* **2** *agnitio denegata, incredulitas – das Nicht-(An-)Erkennen (Wollen), Unglaube:* WILLIB. Bonif. 6 p. 32,6 eos *(principes)* . . . relicta -ae caecitate ad acceptam dudum christianitatis relegionem . . . provocavit. RUD. FULD. Alex. 2 p. 424,33 si -am creatoris sui non haberent *Saxones*. WALTH. SPIR. Christoph. I 27 Domine Iesu Christe, qui me de tenebris -ę vocare dignatus es. *al.* **3** *caecitas – Blindheit, Verblendung:* PONTIF. Rom.-Germ. 3,4 dum -am (ignominiam *var. l.*) huius mundi deponit *(sc. famulus Christi).* **4** *inobservantia, contemptio – Nichtachtung, Missachtung (usu canon.):* BONIF. epist. 73 p. 151,27 donec iudex omnipotens . . . ultrices poenas per -am legis Dei et per Sarracenos venire permisit *(ex Decret. Grat. 1,56,10; cf. notam ed. Friedberg ad locum).* **5** *imperitia, inscitia – Unerfahrenheit, Unfähigkeit (cf. p. 1267,36):* GLOSS. Roger. III 630 (add. III,8) nota, quod concavitas fit in vulnere tribus modis, vel propter inobedientiam infirmi vel propter lesionem vel propter -ciam medici nescientis curare.

ignoratio, -onis *f.* *nescientia, ignoratio – das Nichtwissen, Unkenntnis:* CARM. biblioth. 3,10,9 es *(sc. Carolus rex)* prior effigie, sensu prior, artibus, odis; his prior aut illis? - restat in ambiguis; en bene grata tuis haec -o, David. LIBER de unit. eccl. 2,42 p. 275,5 -o divinarum scripturarum -o est Christi.

ignoro, -avi, -atum, -are. *script.* inn-: VITA Chroth. 3. *struct.: c.* de: *l.57. usu impers.: l.57.*

nescire, inscium esse, permanere (alicuius rei) – nicht wissen, nicht kennen, unwissend, in Unkenntnis (einer Sache) sein, bleiben (in figura rhet. litotes q. d. non -are *i. q. bene scire, noscere – sehr wohl wissen, kennen; mediopass. fere i. q. ignotum esse, permanere – etwa: unbekannt sein, bleiben):* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* LEG. Wisig. 12,3,28 se simulat *mens latebrosa* -are (ignorantie *var. l.*) preceptum. DIPL. Loth. I. 124 p. 285,15 quas *(pertinentias)* Gunduinus in pago Portensi tenuisse non -atur. WIDUK. gest. 3,54 p. 134,15 hoste -ante tres pontes celeriter construxit *Gero*. EPIST. Teg. I 82 non -amus, quod . . . stulte . . . egimus. VITA Heinr. IV. 1 p. 13,8 ut pene -em, quid velim. TRAD. Ratisb. 768 p. 358,1 nolumus -ari, sed omnium . . . memorię commendari, quia *eqs*. OTTO FRISING. chron. 3,10 p. 146,32 Iudeos de adventu Christi non -are, sed *eqs. persaepe. impers.:* HROTSV. Abr. 3,15 ubi moratur *Maria*? :: -atur. **b** *in exemplis geometriae:* Ps. BOETH. geom. 644 cuius *(trigoni orthogonii)* si latera -antur, hoc modo adinvestigari *eqs*. 758 summa si -atur. 892. **c** *non agnoscere, infitiari – nicht (an)erkennen, leugnen:* ARBEO Emm. 39 in gentem -antem Deum (*spectat ad Vulg. Tob. 8,5; sim.* RIMB. Anscar. 34 p. 66,7 -antes Dei iustitiam). FROUM. epist. 3 maior pars hominis anima esse a cunctis sapientibus non -atur. MANEG. c. Wolfh. 18 p. 84,3 quem *(Iesum)* fidelis videt, infidelis -at. **d** *neglegere, contemnere, dissimulare, improbare – nicht beachten, nicht berücksichtigen, 'ignorieren', geringschätzen, zurückweisen:* WIDUK. gest. 1,11 p. 19,2 certare scio *(sc. miles)*, fugere -o nec valeo. ALFAN. premn. phys. 3,30 p. 57 non -andum (*PG 40,604^{A}* οὐκ ἀπογνωστέον) *eqs*. BERTH. chron. B a. 1071 p. 212,19 cum . . . nulli clericorum fas sit -are statuta canonum. REIN. LEOD. an-

[Leithe-Jasper]

nal. a. 1215 p. 673,21 qui *(Aquenses)* diu Ottoni adeserant et Fredericum -bant. *saepius.* **2** *philos.:* ALFAN. premn. phys. 31,6 p. 113 aliud ... est per ignorantiam quid agere, aliud vero -antem (*PG 40,725*[A] ἀγνοοῦντα). HUGO HONAUG. (?) ignor. 1 idem ... nescire et -are esse putantes et in proprietate loquendi peccant et in sententia veritatis errant. 18 illud ... -are diceris recte, quod quidem non scis, sed scire debes. *ibid. saepius.*

adi. **ignoratus,** -a, -um. *ignotus, absconditus – unbekannt, unentdeckt:* **1** *gener. (usu subst.: l.11):* HROTSV. Pafn. 1,18 cum ante -a experti estis *(sc. discipuli).* EPIST. Ratisb. app. 1 p. 368,20 cum ... plerisque vestrum -us (ignot<us> *var. l.*) sim et facie. CHART. Pommerell. 185 p. 158,4 pro -a vel obscura sentencia. **2** *iur. spectat ad statum, originem ignobilem, immo servilem sponsi sponsaeve ante nuptias non notum:* LEX Frision. 6[capit.] de coniugiis -is; si libera femina lito nupserit nesciens eum litum esse *eqs.*

subst. **ignorans,** -antis *m. nesapius – der Unwissende, Unkundige:* LIBER argum. 16 .b. molli videtur confusionem ... facere ... ; unde a multis, subaudis -bus, eius nec mentio facta est, sed, ut videtur, pro -bus non est respuenda, sed magis scientibus assumenda. ALBERT. M. metaph. 1,2,6 p. 23,41 'qui ... dubitat et admiratur, ⌊ignorare (-s *var. l.*) videtur⌋ (*p. 982*[b]*,18* οἴεται ἀγνοεῖν)'; est enim admiratio motus -is procedentis ad inquirendum, ut *eqs.*

adv. **ignoranter.** **1** *per ignorantiam, imprudenter – unwissentlich, unabsichtlich:* LEG. Wisig. 2,1,20[capit.] utrum fraudulenter ⌊an -r⌋ (hac ignorando *var. l.*) iudicium promat *iudex.* CAPIT. reg. Franc. 141,15 p. 290,26 ut is, qui -r peccavit, non totum secundum legem conponere cogatur. REGINO chron. a. 746 cum ... in multis -r offenderet *Carlomannus. al.* **2** *inscie, sine scientia – unwissend, ohne Wissen:* MIRAC. Meing. 2 (BullAcadBelg. 152. 1986. p. 44 ; s. XII.[2]) contigit, ut -r foderent in loco, ubi primum sepultus fuerat beatus Mengoldus. CHART. episc. Halb. 491 cessit *advocatus* ab omni iure, quod se in pretaxato manso -r dixerat habuisse. **3** *imperite, inscite – unkundig, ungeschickt (cf. p.1266,30):* WILH. CONG. chirurg. 805 ex vulnere negligenter vel -r curato.

ignorus *v.* ignarus.

ignoscentia (-cia), -ae *f. indulgentia, venia – Nachsicht, Verzeihung:* ALBERT. M. bon. 82 p. 52,66 violentum ... est dignum -a et misericordia apud iustum iudicem. 104 p. 69,25 -a dignum est opus ex involuntario per ignorantiam factum. EPIST. Praed. 80 p. 103,11 peccatum audivit *David* translatum a culpa ad veniam, ad -am ex reatu. *saepius.*

***ignoscibilis** (-oc-), -e. *indulgens – nachsichtig:* ARNULF. delic. 751 quicquid commerui *(sc. libellus),* donax (gloss.: ignoc-is *H*) ignosce *(sc. poeta)* petenti.

ignosco, -ere. *depon.: l.52.* **1** *veniam dare, (con)donare, indulgere – verzeihen, vergeben, nachsehen:* **a** *in univ.:* VITA Elig. 2,15 p. 704,17 agnoscimus *(sc. milites)* ..., quod male egimus, impietati nostrae te -i (-ere *var. l.*) rogamus. WALAHFR. Wett. 250 omnipotens nostris si -ere culpis dignatur. HRABAN. epist. 34 p. 468,38 -as *(sc. rex)* imperitiae meae atque fragilitati. *persaepe.* **b** *parcere – verschonen:* SIGEW. Mein. 29 ardor finem fecit candelae, prorsus tamen cessans a panni laesione ...; panno ... ad servandum congruo -ere iussus est. **c** *consulere, concedere – Verständnis zeigen (für), Rücksicht nehmen (auf):* ODILO SUESS. Seb. epil. p. 659[a] pluriora et pene innumerabilia, fastidiosis lectoribus -ens, omisi. **d** *cedere, subire – nachgeben, über sich ergehen lassen, auf sich nehmen:* WALTH. SPIR. Christoph. II 2,40 aspicis ... barbaricis cęnacula fulta columnis; hęc securus adi, cępto hic -e labori *(cf. ed. W. Harster. 1878. p. 38 ad locum).* **2** *ignorare – nicht beachten:* **a** *in univ.:* ARS med. 3 p. 420,19 melancolica passione ... occupati verba ... maligna ... ingerunt, quibus oportet -ere *eqs. (de re v. P. Prioreschi, A History of Medicine. V. 2003. p. 126).* **b** *fort. i. q. non noscere – viell.: nicht wahrnehmen, bemerken:* CARM. anon. 1,5 (SBMünch. 1873/III. p. 695; s. XII.[ex.]) quod non -ere quaedam aut ignorare melius *(sc. quam scire)* possim reputare *(cf. P. Dronke, Medieval Latin and the Rise of European Love-Lyric. 1968. p. 458 et 462).*

ignotesco *v.* innotesco.

ignotitia, -ae *f.* **1** *ignoratio – Unkenntnis, das Nichtwissen:* HUGO HONAUG. (?) ignor. 14 idem scientiam et notitiam esse dixi; unde idem erit inscientia et -a sive ignorantia. **2** *incognitum, anonymum – das Unbekannte, Unbenannte, Unwägbarkeit (de re cf. op. cit. [p.1264,71] p. 72sq.):* HUGEB. Willib. 4 p. 92,22 maioram iam tunc peregrinationis -am (ignorantiam *var. l.*) adire optabat *(cf. l.25.p.1264,71).*

ignotus (inn-), -a, -um. *script.* igro-: *l.14. c. acc.: l.62.*

I *incognitus, alienus – unbekannt, fremd:* **A** *gener.:* **1** *in univ.:* **a** *de hominibus (usu subst.: l.16):* HUGEB. Willib. 4 p. 94,14 adveni et -i homines. CAPIT. reg. Franc. 146,1 si aliquem ... igrotum *(cod.,* -um, aegrotum *ci. edd.)* hominem vel meretricem latitantem invenire possit *ministerialis.* RIMB. Anscar. 7 p. 27,30 cum -is ac barbaris conversari. WALTHARIUS 1227 -i mores equitis. THIETM. chron. 8,13 hiis, quibus -us eram, despectus apparui. ROD. GLAB. hist. 4,6 p. 180,27 in-i ossa hominis. *persaepe. de deis:* RIMB. Anscar. 31 deos suos *(principum)* sibi iratos esse ..., quia alterius et -i dei apud se culturam receperint. **b** *de rebus:* PS. BOETH. geom. 941 -is ... notarum signis. BERTH. chron. B a. 1078 p. 336,3 bellorum gesta. CARM. de Frid. I. imp. 638 mos. *saepius. de locis nondum exploratis:* WILLIB. Bonif. 5 p. 20,14 coepit -as maris temptare vias. HUGEB. Willib. 2 p. 89,33 peregrinationis ... temptare telluram et -as externarum requirere ruras *(sim.* 3 p. 90,2 -as peregrinationis vias probare volebat; *cf. et l.7. p.1264, 71).* WALTHARIUS 1250 regiones. *saepius.* **c** *in struct. impers.:* HRABAN. epist. 36 p. 471,2 neque ... mihi -um est, qualem infestationem habeas (*sim.* 41 p. 479,30). DIPL. Zwent. 2 p. 19,24 quapropter ... ecclesię nostrorumque fidelium industrię non -um habeatur. BERTH. chron. B a. 1077 p. 284,15 regulam ... nominari non -um est *eqs. al.* **2** *ignobilis – unedel, nicht adelig:* RUOTG. Brun. 2 p. 3,33 attavorum eius attavi ... omnes nobilissimi, nullus in eorum stirpe -us, nullus degener facile reperitur. WALTH. SPIR. Christoph. II 2,10 quem patribus non -is Chananea propago ediderat (*cf.* I 1 parentibus ... non infimis). **3** *inauditus, insignis – unerhört, noch nie dagewesen, ungewöhnlich:* THIETM. chron. 2,25 de laude -a. 4,38 fraude -a. **B** *eccl. et canon.:* CONC. Karol. A 1,4 p. 3,25 ut ... omnes undecumque supervenientes -os episcopos ... in aecclesiasticum ministerium non admitteremus. **C** *publ. et iur.:* LEG. Wisig. 2,4,8 vitia -i testis. VITA Adalb. Prag. A 28 p. 157,1 vos ..., qui estis alterius et -ę legis. *de incerto dominio fere i. q. vacuus – etwa: herrenlos:* CHART. Westph. IV 799 p. 424,32 (a. 1259) de agris -is et indivisis, si seminati fuerint et dubitatur, quo vel cui pertineant, decima solvetur. **D** *philos. et medic. i. q. dubius, ambiguus – unsicher, zweifelhaft, unbestimmt (usu subst.: l.53):* GLOSS. med. p. 86,5 quae sunt generales febres et quae speciales, quae graece gnosie et -e, id est vere et non vere, dicuntur. ALFAN. premn. phys. 2,106 p. 49 ad hoc *(sc. animam impeditam esse ad operationes proprias)* rationem ... firmare temptant *(sc. quidam)* ⌊ex -is⌋ (*PG 40,585*[B] ἐξ ἀδήλων) et non manifestis.

II *ignarus, inscius – unwissend, unkundig:* **A** *in univ. (usu subst.: l.58.60):* VULF. Marc. II 317 exquirit *genetrix* portus sollers, -a viarum. WIDUK. gest. 2,36 p. 97,12 Heinricus ... morum gravitate pollebat et ob id ab -is minus clemens iocundusque predicabatur *(sim.* THIETM. chron. 6,88 p. 380,14 quasi mortuus -is videbatur *archiepiscopus ieiunus). al.* **B** *non agnoscens – nicht (an)erkennend:* AGNELL. lib. pont. 166 p. 346 l. 114 venient circa litores maris gentes -ae Deum.

III *per pravam interpr. vocis gr.* ἄπειρος *i. q. infinitus, interminatus – unbegrenzt:* ALFAN. premn. phys. 2,9 p. 25 corpora propria natura mutabilia et convertibilia esse et divisibilia et omnino ⌊ad -um⌋ (*PG 40,540*[A] εἰς ἄπειρον) exsecabilia. 5,5 p. 62 si ... -a (*PG 40,613*[B] ἄπειρα) essent elementa omnibus existentibus secundum magis et minus qualitatem possidentibus, non posset discerni, quae quorum essent elementa.

igo *v.* 1. gyro.

***igon** *subst. (orig. et signif. inc.; cf. LexMusLat. II. p. 233,1) de neumate quodam in quatuor tonis consistente:*

[Leithe-Jasper]

TABULA neum. proslambanomenon, trigon, tetradius, -n.

igonas *v.* icon. **[igrotus** *v.* ignotus.]

*?***igulus,** -i *m.* *(?*aequalis; *cf. francog. vet.* igal; *cf. DuC. IV. p. 292 s. v.* igulus; *v. et Wartburg, Frz. etym. Wb. XXIV. p. 212sqq.)* *?amicus, compar – ?Freund, Gefährte:* EINH. epist. 27 bene vale, -orum amantissime, sic optat -us tuus vetulus et infirmus *(cf. 35* amicorum amantissime).

iguminus *v.* hegumenus. **iher-** *v.* hier-. **ikon** *v.* icon.

***iksir** *v.* *elixir. **ilaris** *v.* hilaris. **ilaterium** *v.* elaterium.

ile (hile, (h)yle, ille), -is *(fere usu plur.) vel* **ilium** (hi-, yl-, ylion, ileum, ileon), -i *n. vel raro* **ilia,** -ae *f.* *confunditur c.:* alius: *l.22.* ileus: *l.33.* ille: *l.53.* κοιλία: *l.37.*

1 *strictius i. q. pars mollis ventris lateralis inter coxis et costis sita,* λαγών, *inguen – Weiche, Leiste:* **a** *in univ.:* AESCULAPIUS 24 p. 40C incipiens dolor ab umbilico et totum -um tenens dexterum *eqs.* (*cf. Gariopont. pass. 3,25 p. 61v,19* dolore . . . vagante a dextro ylio). TRACT. de caus. mul. 35 si matrix in -o subcadit. ANTIDOT. Bamb. 15 dolore hilii. ANTIDOT. Glasg. p. 140,4 pocionem ad ileum doloris. PAUL. AEGIN. cur. 199 p. 126,12 colon . . . ortum . . . a dextro habet -o (*3,43,1* λαγόνος). CHIRURG. Sudhoff. I p. 99,14 subter scapulas II cocturas facias et unam iuxta alium (p. 102,12 ylium) dextrum cum cauterio rotundo. *saepius.* **b** *iuncturae notabiliores:* **α** os -um, ilii *sim. ('Darmbein'):* CONSTANT. AFRIC. theor. 2,8 p. 6av os secundum est post istud *(sc. os hanchae)*, quod os ylium vocatur (*sim.* IOH. IAMAT. chirurg. 6,1 p. 36,25 os ylii). ALBERT. M. animal. 1,292 hoc *(sc. femoris)* . . . os respectu quatuor situum quatuor habet nomina: ad silvestre enim comparatum vocatur os ylii. **β** vena ilis *sim. (fort. i. q. vena iliaca; cf. p. 1270,44):* WALTH. AGIL. med. 35 p. 136,12sqq. de ruptura hylis vene . . .: notandum, quod sanguissugalis ypostasis, si vehementer fuerit mixta, rupturam hilis vene significat. **2** *latius:* **a** *hilla, intestinum gracile, intestinum tortuosum – (Dünn-, Krumm-)Darm* (*per contam. c.* ileus): RECEPT. Lauresh. 5,1,5 faciens *antidotus Peonia* colo, ileo *(sim.* ANTIDOT. Berol. 15 p. 71,6 facit ad iliocolo *[ed.]. fort. add.:* ANTIDOT. Bamb. 26 faciens coile *[sed aliter vol. II. p. 817,51])*. MAURUS anat. I 93 portanarius . . ., postea longaon, deinde gracilia intestina sive ylia sive estalia *eqs.* ANON. anat. 116 quod *(sc. nutrimentum)* . . . per quosdam meatus orbiculares, qui illia appellantur, et in recessum emittitur. PS. GALEN. anat. 14 p. 191D hoc intestinum *(sc. ieiunum)* sequitur aliud, quod ileon appellatur, ab ile, quoniam confusum et involutum appellatur. RICHARD. ANGL. (?) anat. II p. 88,3 ab orbo transit *cibus digestus* in ylion, scilicet confusum intestinum gracile. *al.* **b** *viscus, intestinum – Eingeweide, Innerei, das Innerste (fere usu plur.):* WALAHFR. carm. 19,22 ut longum mundus duraret in aevum, -a pro totis nisibus evacuat *(sc. somniator)*. WALTHARIUS 911 Alpharides . . . hamatam resecans loricam atque -a nudans. PETR. DAM. epist. 72 p. 349,20 quem *(piscem)* cocus exenterans in -bus eius anulum repperit. *saepius.* *in imag. de sede animi (abund.: l.53):* EPIST. Bonif. 49 p. 79,3 ex intimis praecordiorum iliis (illis *var. l.*) suppliciter flagitamus. BENZO ad Heinr. IV. 4,12 p. 426,12 amari cordis crebra suspiria indesinenter pulsant hylia *(cf. Verg. Aen. 9,415).* *in imag. de cucurbita:* WALAHFR. hort. 147 vasto dum viscera ventre egerimus facili radentes -a *(sc. cucurbitae)* torno. **c** *venter, cavitas – Bauch, Höhlung:* WALAHFR. hort. 132 vastum laxatur in -a pondus *(sc. cucurbitae)*, totum venter habet, totum alvus *eqs.* *cf.* ileum.

ileas *v.* 1. ileum.

ileaticus (ilia-), -i *m.* *qui intestinorum dolore laborat, iliacus – einer der an Darmschmerzen leidet:* ANTIDOT. Augiens. p. 41,15 facit *antidotum* ad . . . asmaticos vel ili-is.

ilectru(m) *v.* electrum. **ilementum** *v.* elementum.

1. ileon *v.* ile. **2. ileon** *v.* 1. ileum.

[3. ileon *v.* nileos: AESCULAPIUS 23 p. 38,14.]

1. ileum (yl-, -eon), -i *n. (per contam. c.* ile [ilium] *formatum vid.; cf. I. Mandrin, Griechische und griechisch vermittelte Elemente. 2008. p. 198sqq.) vel* **ileus** (yl-, ylyos, ileos), -i *m.* (εἰλεός) *nom. sg.* -as: *p. 1270,8.* *intestinorum dolor, tormentum, chordapsus – Darmschmerzen, Darmverschlingung:* AURELIUS 16 p. 717,16 de cordapso, hoc est yleon. GLOSS. med. p. 95,1 yleon (ylein *var. l.*): dolor validus et acutus et obvolutio intestinarum cum inflatione et dolore. RECEPT. Lauresh. 2,97 gravissimum ventris vitium -os appellatur. ANTIDOT. Augiens. p. 42,31 cordapsus, quod est -on, in duas horas sanatur. PAUL. AEGIN. cur. 200 p. 131,1 de yleo. p. 131,23 qui *(sc. aegri)* ex venenata potione incidunt in -um (*3,44* εἰλεῷ). ARS med. 7 p. 425,4 -as dicitur torquimen . . .; ex tumore intestinorum est. *saepius.* *spectat ad equos:* ALBERT. M. animal. 7,111 accidit . . . eis *(equis domesticis)* ylyos (*p. 604a,30* εἰλεός) sive passio yliaca. *cf.* ile.

2. ileum *v.* ile.

ilex (hi-, ylex, illex), ilicis *f.* πρῖνος, *quercus ilex (L.) – (Stein-)Eiche (cf. André, Plantes. p. 130):* **1** *in univ.:* WALTHARIUS 827 nigra sonat percussa securibus -x *(cf. Verg. Aen. 6,180).* ODO MAGDEB. Ern. 6,278 de . . . y-e dulces prandet avellanas. BRUNUS LONG. chirurg. 1,14 p. 111E cum aqua et vino cineris -is vel vitis. ALBERT. M. veget. 1,202 quaedam *(plantae)* . . . melius fructificant in iuventute . . . sicut amigdali, piri et y-es *(codd.;* -es *edd.)*, quas quidam quercus esse dixerunt, licet non verum dixerunt. *saepe.* *alleg.:* HRABAN. univ. 19,6 p. 515C -x . . . mysterium tenet crucis Christi. **2** *in descriptione finium:* GREG. CAT. chron. I p. 158,22 fines . . . sic reperiuntur . . .: in primis a cancello Sancti Angeli . . ., deinde in h-em confinialem. CHART. Burgenl. 255 p. 184,28 terre meta . . . vadit . . . deinde ad magnam arborem -is, que vulgo tulg vocatur. 261 p. 187,9 iuxta viam sub illice. 347 p. 238,45 venit *meta* ad quandam y-em. *ibid. saepius.* **3** *pro nomine loci sim.:* DIPL. Otton. I. 336 p. 452,31 confirmamus . . . totum, quod . . . monasterio attinet . . . in loco, qui vocatur I-e *('Elce')*, sicut est usque columnam, quę stat su fonte I-is iuxta viam.

ilia *v.* ile.

iliacus ((h)yl-, (h)ylya-, ill-), -a, -um. **1** *adi.:* **a** *ad intestinorum dolorem, ileum pertinens, ab ileo oriens – Darmschmerzen, Darmverschlingung betreffend, aus Darmverschlingung erwachsend, Darm(verschlingungs)- (ellipt.: l.38. 39):* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 381A ex compressione cuius *(lapidis)* superfluitatibus recenti dolori emergit -us *(sc. dolor).* TRACT. de aegr. cur. p. 254,11sqq. y-us *(sc. dolor)* ab yleon intestino . . ., unde constat intestinum tortuosum et involutum, in quo *(ilio)* dura egestio residens y-am inducit passionem et fit dolor y-us in lateribus ab umbilico inferius. CAES. HEIST. Engelb. 40 Hermannus . . . -a passione tam vehementer laborat, ut *eqs. al.* *spectat ad equos: v. l.11.* **b** *ad os ilium pertinens – das Darmbein betreffend, Darmbein-:* CHIRURG. Sudhoff. I p. 178,23 vena ill-a et titillaris aperitur pro passionibus inferiorum *(cf. p. 1269,29).* **2** *subst.:* **a** *masc. i. qui intestinorum dolore laborat – einer der an Darmschmerzen leidet:* ALBERT. M. veget. 6,452 radix eius *(saxifragae)* confert . . . -is sumpta in sorbello ovi. *v. et p. 1271,54.* **b** *fem. i. q. intestinorum dolor, ileus – Darmschmerzen, Darmverschlingung:* HILDEG. caus. 382 capit. p. 13 de y-a. WALTH. AGIL. med. 66 p. 167,34 species colyce . . . peior est ceteris aliis, quia mutatur in ylyacam. PS. OTHO med. 154 pleuresis, -a, nefresis . . . per filonium sunt apta fugari. *al.* *spectat ad animalia:* ALBERT. M. animal. 20,20 multi colicam et hylyacam incurrunt, quando porus fellis, qui ad intestina inferiora dirigitur, opturatur.

Ilias (Yl-), -adis *f.* *expositio amplissima epica – ausufernde epische Schilderung, 'Ilias':* GESTA Ern. duc. II p. 252,2 propter . . . iniurias et contumelias, quarum Y-em retexere perlongum est. p. 371,7 rogatus a papa . . . exponit Y-em suorum multiplicium laborum.

iliaticus *v.* ileaticus.

ilicet (ill-, -cit) *adv.* **1** *statim, ilico – sofort, sogleich, alsbald:* ODILO SUESS. Seb. 74 dum . . . sibi fingunt *improbi* optima praemia, pessime caecati nequeunt intueri supplicia ill-t affutura. PASS. Ursulae I prol. p. 144,15 quod benigniter agere idem recitator, quia sibi profuturum credidit, ill-t (illic et *var. l.*) studuit. VITA Serv. 45 p. 117,26 -t (ilico *var. l.*) excitavit Dominus hostes Ottonis super eum. EUPOLEMIUS 1,420 -t (ilicit, elicit *var. l.*) arreptis heros letissimus armis cornipedem

[Leithe-Jasper]

scandit Moyses *(sed cf. notam ed.). saepius.* **2** *porro, igitur, dehinc – sodann, alsdann, hierauf:* EPIST. Desid. Cad. 2,2 -t placitum cum Phylippo patricio illuc ante ipso domno habemus, pro eo quod *eqs. (cf. notam ed.).*

iliceus (ill-), -a, -um. arbor -a *i. q. ilex – (Stein-)Eiche:* CHART. Burgenl. II 16 (a. 1271) quarum *(metarum)* una pomum, altera vero duas arbores -as amplexantur. 372 p. 258,7 in qua *(meta)* stat arbor ill-a *(cf. p.1270,25).*

***ilicinus** (ill-), -i *m.* (ilex) *de serpente quodam in ilice habitante:* ALBERT. M. animal. 25,31 ill-us, ut dicit Semyryon, est serpens, qui habitat in ilicibus *(ex Avic. can. 4,6,3,42).*

ilico (ill-) *adv. metr.* illicŏ: ASINARIUS 353. ODO MAGDEB. Ern. 3,5. **1** *de loco i. q. in (ipso) loco, illic – (eben)da, dort:* HUGEB. Willib. 5 p. 103,4 ad Romam venerunt *(sc. presbyter et Willibaldus)* atque -o basilicam sancti Petri intrantes *eqs.* CHART. ord. Teut. (Hass.) 366 p. 273,20 Marpurg . . . intrabo non exiturus et ˹comesurus -o˺ (commessurus silico *cod.*), quousque id ad effectum perductum fuerit. *al. abund.:* LIUTG. Greg. 7 p. 72,37 ut propter Deum et amorem sancti Petri ibidem -o in ipsa ecclesia . . . flecteret genua sua omnis clerus. **2** *de tempore:* **a** *confestim, statim, sine mora – sofort, sogleich, alsbald, unverzüglich:* GLOSS. med. p. 18,8 si pullo irundinis de acu oculos pungas, illico videbis matrem eius florem huius herbae *(sc. celidoniae)* oculis adponere. HUGEB. Willib. 3 p. 92,8 crescente estatis chaumate, que presaga futuri solet esse febris, magna corporis -o arrepti sunt *germani* molestia. POETA SAXO 1,229 regalibus omnes dum parent iussis iuramentisque fideles se fore confirmant, reditum parat -o victor. CHRON. Thietm. 6,38 nepos meus *(sc. regis)* Thidericus illico ad me mittitur. BERTH. chron. B a. 1079 p. 350,8 unde et -o eum *(regem)* anathematizaret *papa. persaepe. v. et p.1270,70.* **b** -o (ut) *i. q. ubi primum, simul atque – sobald (als):* DIPL. Loth. II. 17 p. 412,18 ut villa . . . Uuatlinio, quam . . . ministerialis noster iure beneficiario obtinet, -o ut ei a nostra munificentia . . . fuerit reconpensata . . ., ad dominium eorum *(fratrum)* sub integro revertatur. CHRON. Salern. 117 p. 130,20 illico venerunt *legati*, omnes suos proceres sibi sistere iussit *imperator.* CONSUET. Marb. 311 quod cum signum sit obituri, -o ut auditum fuerit a fratribus, omnes accurrant. *post vel ante partic.:* WIDUK. gest. 2,1 p. 66,18 ˹perfususque -o˺ (perfusus itaque *var. l.*) oleo sancto et coronatus diademate aureo ab ipsis pontificibus . . . ducitur *rex* ad solium. THIETM. chron. 2,34 hoc *(sc. depopulationem)* Udo amicus regis -o comperiens Evurhardum occidit.

ilidrus *v.* chelydrus.

ilignus (deirinus), -a, -um. *ad ilicem pertinens, iliceus – (Stein-)Eichen-:* COMPOS. Luc. G 2 tolle lignum cerrinum aut deirinum (de -um *ci. Svennung ex loco corrupt. cod. L*) et munda ramus eius. *cf.* *herterinus.

[iliocolon *v.* ile.**]**

iliosus (yl-), -i *m. qui intestinorum dolore laborat – einer der an Darmschmerzen leidet:* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 387^{D} iliacis (y-is *Antidot. Nicolai 69*) . . . detur opopyra . . .; sentiunt enim -i dolorem aliquando per XX dies post purgationem ex reliquiis materiei. *Leithe-Jasper*

ilium *v.* ile.

***illabilis,** -e. (in *et* labilis) *firmus, constans, perpetuus – fest, nicht wankend, immerwährend:* BARDO serm. p. 331,66 indeterminabilis aeternitas, -is stabilitas. ALEX. IV. registr. 348 p. 317,22 quod merita tua *(sc. filii)* apud nos habentur libro -is memorie commendata, age constanter.

illabor, -lapsus sum, -labi. *inferri, irruere – gleiten, sinken, fallen, kommen (in):* **1** *proprie:* **a** *de hominibus:* **α** *intrare, appellere – betreten, (an)landen:* BRUNO QUERF. Adalb. A 24 p. 30,7 non post multos dies carina secante terga maris Deum nescientibus -untur *nautae* Pruzorum terris. **β** *immergi – eintauchen:* HROTSV. Gong. 320 ut mox -sus *(sc. fonti)* exueret *(sc. aeger)* dedecus. **b** *de liquidis i. q. influere – hineinfließen, münden:* POETA SAXO 3,165 Alcmona Danubii . . . -itur undis. OTTO FRISING. gest. 1,45 qui *(Mogus flumen)* Maguntiae Rheno -itur. 2,43 p. 151,16 qua *(parte Danubii)* predicto amni *(sc. Danubio)* duo navigabilia, Reginus scilicet et Naba, -untur flumina. *al. de aquae ductu i. q. introduci – hineinführen:* CHART. archiep. Magd. 335 p. 439,27 (a. 1171) qui *(aquae ductus)* a fonte . . . per agros rusticorum . . . officinis fratrum -itur. **2** *translate:* **a** *descendere, infundi – herabsteigen, hineinströmen, eindringen:* WIPO mens. reg. 17 (ed. H. Bresslau, Werke Wipos. 1915. p. 87) rex pie caelestis, nostris -ere festis. CONSUET. Marb. 142 Deus . . ., pectori illius *(famuli)* purificando -ere. ALBERT. M. sent. 2,8^{E},7 p. 180^{b},30 utrum substantialiter -antur *daemones* mentibus hominum. *al.* **b** *incidere – verfallen:* WALTH. SPIR. Christoph. I 10 qui *(populus)* per lignum mortis -psus est culpam (in culpam *var. l.*). **c** *in iunctura* auribus (aures) -i *i. q. proferri, audiri – vorgebracht werden, zu Ohren kommen:* WALTH. SPIR. Christoph. II 3,24 -itur *fama* aures ignotum venisse virum. CHART. Turic. 227 p. 118,29 querimonia auribus principum . . . -psa.

illaboriosus, -a, -um. *non laboriosus – nicht mit Mühe, Arbeit verbunden, mühelos:* ALBERT. M. eth. I 813 p. 685,15 cum 'benepati sit -um' (*p. 1168^{a},24* ἄπονον) et 'benefacere sit operosum'. II 10,2,2 p. 627^{a},31 per se vacativa et -a *operatio. v. et l.23.*

adv. ***illaboriose.** *sine labore – mühelos:* ALBERT. M. eth. II 9,2,5 p. 581^{a},1 benepati . . . in accipiendo videtur illaboriosum esse secundum exteriorem laborem; prompte enim et -e omnes accipiunt.

illaboro (inl-), -atum, -are. *cum labore conscribere, conficere – mühevoll ausarbeiten:* HROTSV. lib. 1 praef. 1 hunc libellum . . . non parva diligentia in-tum omnium sapientium benignitati offero expurgandum.

illac (inlac, -aç) *adv. separatim scribitur: l.43.* **1** *ibi, illic – dort:* WILH. HIRS. const. 1,40 p. 388,7 ad crucifixum ibi inclinat *monachus*, quotiens illam (-c, illuc, illic *var. l.*) praeterit. **2** *illuc – in diese(r) Richtung, dort(hin):* PAUL. DIAC. Lang. 4,37 p. 132,1 -c (illa, illic, illuc *var. l.*) . . . est Italia, ad quam tendis *(sc. Lopichis).* WILH. RUBRUQU. itin. 30,1 quando transit *Mangu* -c *(sc. ad palatium) eqs. in iunctura* hac et -c *sim. i. q. huc illuc, quoquoversus – hierhin und dorthin, nach allen Seiten, überallhin:* RIMB. Anscar. 16 p. 37,19 populi . . . a loco ipso *(sc. civitate Hammaburgensi)* exeuntes et hac -cque palantes. ROGER. SALERN. chirurg. 4,112 pes . . . a suo loco disiungitur et modo hac, modo -c . . . vergitur. *saepe. v. et p. 1020,60. 63.* **3** *ultra – jenseits:* REGISTR. Trident. IV p. 272,7 ab aqua de retro Vadeci in laç platii apellati per XL annos non fuerunt serati *(v. notam ed.).* p. 272,26 a termino posito in capite poçe de Brutona inlaç versus Caustrum. p. 273,5 alasugario inlac usque in lapide fontis.

illacrimabilis (inl-), -e. *qui non deflendus, deplorandus est – nicht beweinenswert (in figura litotes q. d.):* RICHER. REM. hist. 3,109 nemini . . . in-is erat ea calamitas *(sc. obitus Lotharii; v. notam ed.).*

illacrimo, -are. **1** *intrans. i. q. flere, lamentari – weinen, (weh)klagen:* WALTH. SPIR. Christoph. I 26 his verbis -asse perhibetur: '*eqs.*' II 2,33 -ans, quoniam fidei ductore carebat. METELL. exp. Hieros. 3,318 quos *(milites)* dum primates dimittunt -antes. **2** *trans. i. q. effundere, secernere – vergießen, absondern:* DYASC. p. 80^{a} quod *(gummi)* truncus i-at.

illacto (inl-), -atum, -are. *lacte non alere – nicht stillen:* VITA Eberh. Commed. 2 cum tribus hebdomadibus . . . in-tus remansisset.

***illaesio** (inl-, ille-), -onis *f. incolumitas, integritas – Unversehrtheit, Erhaltung:* CONC. Karol. A 44 p. 479,41 ut cum omni honore et ille-e ad eum *(papam)* veniant *missi.* IONAS AUREL. transl. Hucb. 2 (MGScript. XV p. 237,6) quanto honore quantave in-e et incorruptione protectio divina illud *(corpus sancti viri)* donaverit. RICHER. REM. hist. 3,5 pro urbis ille-e supplicant *urbani (v. notam ed.). al.*

illaesus (inl-, illes(s)us, illęsus), -a, -um. *script.* inlis(us): *p. 1273,23.* **1** *sensu pass.:* **a** *proprie:* **α** *de anim. eorumque corporibus vel membris i. q. invulneratus, incolumis, salvus – unverletzt, unversehrt, wohlauf, heil:* FORM. Marculfi 2,48 quem *(aegrum)* si . . . presentaveris inlesum (inlessum *var. l.*). PAUL. DIAC. Lang. 1,4 in-is (in-i, illesi *var. l.*) non solum cor-

poribus, sed etiam vestimentis. HROTSV. Pel. 395 verticis -os omnes ... redde *(sc. Deus)* capillos. GERH. AUGUST. Udalr. 1,12 l. 63 lapidibus undique circa eum discurrentibus intactus et in-us subsistebat. CARM. libr. III 49,1,3 illesum sese quisque desiderat esse. ALFAN. premn. phys. 1,89 p. 22 -i (*cf. PG 40,532*^{C} κρείττους) reperti sunt *homines* a ferrarum rabie. VITA Heinr. IV. 7 p. 25,18 illeso imperatore. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 88,22 ut ... ungues serventur ... -esi. *persaepe. de anima et vita:* CAPIT. episc. I p. 62,10 ut ... animas vestras ... -esas custodiatis *(sc. presbyteri)*. HRABAN. epist. 46 p. 500,36 vitam vestram *(sc. Ermengardae)* -am ... maiestas divina conservare dignetur. SALOM. II. epist. 24 p. 410,20 vitam suam ... servavit *puer* inlesam. **β** *de rebus i. q. integer, intactus, totus – unbeschädigt, unangetastet, ganz:* LEX Baiuv. 19,9 si quis navem alterius tulerit ..., ipsam in-am (inlesa, illesam *var. l.*) reddat. PAUL. DIAC. Lang. 1,26 p. 66,26 in-um servant aspera saxa vitrum. ANNAL. Fuld. II a. 855 p. 45,21 ut ... vestis ab igne remaneret in-a (-a *var. l.*). OTTO FRISING. gest. 1,47 p. 67,10 quae *(tentoria)* sola ab hac tam perniciosa clade penitus illesa manebant. HELM. chron. 93 p. 184,29 omnia castra ducis erant -esa. *saepe.* **b** *translate:* **α** *inviolatus, firmus, validus – unbeschadet, gültig:* CHART. Sangall. A 7 (a. 736) presens ec ebistola omni tempore firma et inlisa permaniat. DIPL. Zwent. 11 ut hec a u c t o r i t a s nostra ... firma stabilisque perseveret inlesa (-esa *var. l.*; DIPL. Arnulfi 188 p. 291,44 [spur.] huius precepti a. *sim.* DIPL. Heinr. II. 395 p. 508,8. *al.*). DIPL. Constantiae 2 p. 7,9 ut ... monasterii iura illesa et illibata serventur. *al.* **β** *sincerus – aufrichtig:* TRAD. Frising. 667^{a} p. 562,2 si fidem inlesam conservaret *Chunihoh* erga ipsam episcopalem domum. **γ** *impunitus – ungestraft:* HILDEG. scivias 3,4 l. 144 quae *(austeritas)* tetigit incidentem iustitiam Dei nullam iniustitiam dimittentem -am. **2** *sensu act. i. q. innoxius, salubris – unschädlich, wohltuend, bekömmlich:* EKKEH. IV. bened. II 32 -ęsus sit noster potus et ęsus. 129 sit cibus -ęsus capreę, sit amabilis esus.

adv. ***illaese.*** *sine laesione, inviolate – unversehrt:* CHART. Eichsf. 320 p. 184,9 (a. 1247) omnem ordinationem et formam super predictis bonis ... factam ... diligenter servabimus *(sc. dux)* et illese.

illaetabilis (inl-), -e. *iniucundus – unerfreulich, widrig:* MIRAC. Bav. 1,16 his interim in-bus (inlaetalibus *perperam ed. Holder-Egger 1,6*) tali proventu posthabitis.

***illambo,** -ere. (in *et* lambere) *(de)lingere – (ab)lecken:* YSENGRIMUS 5,402 dividuos dentes interflua lingua pererret, oblique -ens scrupula quęque proba!

illamentatus, -a, -um. *indeploratus – unbeweint:* LAMB. WAT. annal. a. 1168 p. 549,39 qui multos christianos insepultos propria manu paraverat *(cod.;* prostraverat *ci. ed.)* ..., -us et insepultus ... extitit.

illapsus, -us *m.* *actio illabendi, infusio, irruptio – das Hineingleiten, Einfließen, Eindringen:* **1** *proprie:* **a** *irreptio – das Hineinschleichen:* CHRON. Reinh. a. 1201 p. 565,2 furtivis -bus ... intravit *Lupoldus* Erfordiam. **b** *incursus, impetus – Einfall, Angriff:* IOH. NEAP. Sever. 14 astra ... militum ad instar in procinctu confligentium ultro citroque alterno sibimet obviabant -u. **2** *meton. i. ostium – Mündung:* CHART. Port. 180 (a. 1264) quod ... nec agger aliquis vel molendinum in Sala ab -u rivi Trogebach usque ad inferius molendinum ... in preiudicium ... Portensium ... habeantur. **3** *in imag. vel translate:* **a** *in univ.:* REIN. LEOD. inept. 2 p. 601,37 suci ... inopes venae somno -um negabant. **b** *de descensione spiritus sancti:* IOH. NEAP. Ian. 8 numquid non huius *(ignis, i. spiritus sancti)* -u Petro loquenti fides et eleemosynae Cornelii centurionis sunt approbatae? VITA Theog. 2,15 p. 473,47 qui *(spiritus sanctus)* ... discipulis facile se infudit -u.

illaqueatio, -onis *f.* *laqueus – Falle:* ALBERT. M. animal. 22,114 si lupus aliquem sequitur et ille ... signum inter se ponit et lupum, lupus subsistit timens -em.

illaqueo (inl-), -avi, -atum, -are. **1** *proprie (in imag.: p.1274, 5.8):* **a** *(laqueis, retibus) captare – (mit Fallen, Netzen) fangen:* PETR. DAM. epist. 113 p. 289,16 postquam feram ... venator -at. CARM. Bur. 53^{a},1,2 passeres ... archiventor -vit. ALBERT. M. animal. 23,28 p. 1444,26 aves -tae gemere non cessant, donec moriantur. *al.* **b** *vincire, constringere, ligare – fesseln, binden:* HROTSV. Pel. 124 ut ... captos -at *rex barbarus* comites artis stringitque catenis. ACTA reg. Burgund. 80 p. 228,11 omnium apostolorum vinculis -tus *(sc. reus)* ... infernali cremetur incendio. CHART. Salisb. II 1009 ut lesori ... ecclesiastica sacramenta subtrahat *abbas* et ... vinculo excommunicationis -et. *al.* **c** *alligare – anbinden, 'aufknüpfen' (an):* OTTO SANBLAS. chron. 32 p. 46,21 multos ex eis *(sc. multitudine resistentium)* captos ... ramis arborum -os suspendit *imperator. ibid. al.* **2** *translate i. q. irretire, seducere, adducere ad, dolo capere – umgarnen, verführen, bringen zu, einnehmen:* HEITO Wett. 17 quos suo exemplo aut doctrina ad inlicita agenda in-verat. EKKEH. IV. bened. I 36,53 astu tot hominum ⌞nequit *hostis* -are⌟ (valet antecipare *var. l.*) ... unum. BENZO ad Heinr. IV. 3,20 ut in altera synodo ... facilius in-etur *(sc. papa)*. HIST. de exp. Frid. imp. p. 79,25 quidam ... a diabolo -ti ad hostes ... transierunt. *al.*

illaris *v.* hilaris.

illatenus *adv.* *de tempore i. q. posthac – künftig:* CHART. Stir. IV 497 (a. 1273) si ... iudicium ... per me *(sc. iudicem)* originaliter ducatur in devium et deinceps per nonnullos meis *(sc. Hertnidi)* -s inherentes vestigiis irracionabiliter occupetur.

illatio (inl-, -cio), -onis *f.* *pendet* de: *l.58.* **1** *corpor.:* **a** *actio inferendi – Einbringung, Überführung:* THEOD. AMORB. Bened. II 1 p. 260,29 vocaverunt ... festivitatem ... -em sancti Benedicti ..., eo quod ipsa die illatus est in monasterium ...; dicitur ... -o ... quasi inductio vel importatio *(distinguitur a translatione). ibid. al.* **b** *sepultura – Beisetzung:* NECROL. IV Oct. 25 p. 64 -o Iudde et Salome inclusarum. **c** *collatio, pensio, solutio – Beitragsleistung, Abgabe, Zahlung:* LEG. Burgund. const. I praef. 12 XII s o l i d o r u m iudex in-e (in-em *var. l.*) multetur (I 38,1. 89,5). FORM. Wisig. 36 decimas ... annua in-e me promitto persolvere. DIPL. Conr. II. 263 p. 364,24 ut absque ulla -e fiscali ... manere potuissent *(sc. fratres et alii)*. ALBERT. M. pol. 6,4^{1} p. 590^{b},19 'ab -e ...' (*p. 1320^{a},20* εἰσφορᾶς), id est contributione. *al.* **2** *incorpor.:* **a** *actus afferendi, infligendi – das Beibringen, Zufügen, Zufügung:* BERTH. chron. B a. 1078 p. 326,14 per plurimas i n i u - r i a r u m -es ... impetitus et molestatus est *episcopus* (DIPL. Heinr. III. 389 p. 539,2. CHART. Lub. I 157 p. 146,1). ALBERT. AQUENS. hist. 6,51 p. 472,10 minarum -e. CHART. Advoc. 180 p. 92,42 pro qua damnorum -cione nobis *(sc. episcopo)* bona ... resignavit *advocatus. al.* **b** *adhibitio, evocatio – Zuziehung, Zitieren:* HINCM. epist. 131^{b} p. 73,20 multiplicibus multiplicium -bus ... multiplicibusque collationibus ... in tribus libris ... respondere sategimus. OTLOH. quaest. 13 p. 77^{C} tentans *diabolus* ... nos fraudulenta sacrae scripturae -e in errorem aliquem inducere. *argumentatio, illustratio – Darlegung, Veranschaulichung:* CHRON. Noval. 5,30 ut -o haec demonstret. **c** *inspiratio, monitus – Eingebung, Rat:* OLBERT. Veron. 2 p. 843^{D} replicat *presbyter*, quas ... visiones et quas antea occulerat sancti viri -es (*antea:* indicia). **d** ἐπιφορά, *conclusio, ratiocinatio – Schlussfolgerung (usu log.):* EKKEH. IV. bened. I 41,23 propositis sumptis conclusio (gloss.: tres partes syllogismi) sit rata nostris, propositis sed et assumptis -o (gloss.: fit) nostris. GERHOH. Antichr. 2 app. 10 p. 352,28 cassa erit ... de sabellina haeresi in-o, quoniam *eqs.*

illativus (inl-), -a, -um. **1** *afferens, efficiens – bringend, bewirkend:* ALBERT. M. praedicab. 1,4 p. 8,6 significativa est *notio* et illuminativa (-a *var. l.*) eius, quod ignotum est. pol. 8,6^{1} p. 802^{a},25 'ambo *(sc. musica Phrygista et fistula)* ... iram provocantia', supple: sunt, 'et ⌞passionis -ae⌟' (*p. 1342^{b},3* παθητικά; *sim.* 8,6^{1} p. 801^{b},29). **2** *ratiocinativus – zur Schlussfolge gehörig, folgernd (usu gramm.):* ALBERT. M. eth. I 189 p. 168,12 hoc autem, quod dicit 'autem', habet virtutem -ae coniunctionis. CONR. MUR. summ. p. 81,2 que *(coniunctiones)* videntur -e seu respective, ut 'ergo' et similes. *v. et p.1246, 52.*

illator (inl-), -oris *m.* *qui (in)fert, parat – (Dar-)Bringer, Bereiter (in imag.: p.1275,3):* **1** *in univ.:* THEOD. AMORB. Bened. II 1 p. 260,19 quos habuit *pater* prius invasores, tunc

coepit habere devotissimos proprii sommatis -es. CHRON. Noval. 3,21 p. 104,1 vocatus . . . est . . . in-r ciborum ante regem. 5,37 ut eum *(Guntramnum)* vindicent *servi* ab -e mortis. **2** *qui iniuriam infert, auctor – Übeltäter, Anstifter:* RATHER. concl. 40,160 si, . . . vi publica expellor, intersit -is.

illatrix, -icis *f.* *quae inserit, intexit – eine die einzieht, einschießt (usu attrib.):* ALBERT. M. caus. univ. 2,3,7 p. 145,67 sicut textor liciatorium et naviculam subtegminis -em *(sc. exsequitur).*

illatro (inl-), -are. *ob-, allatrare – anbellen:* ALBERT. M. animal. 22,35 p. 1367,29 qui dentes *(sc. canis)* super se habet suspensos, non in-bitur a canibus.

illaudabilis (inl-), -e. **1** *laude non dignus, vituperabilis – nicht lobenswert, unrühmlich, tadelnswert:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 132,28 quanto plus habebunt *falcones peregrini* de contrariis bone forme, tanto erunt in-iores. CARM. BUR. 61,7[b],3 p. 18 nil tecum *(sc. puella)* est -e. *al.* **2** *non aptus, malus – nicht geeignet, schlecht:* ALBERT. M. veget. 6,208 'nutrimentum . . . eorum *(sc. castaneae et glandis)* est hominibus -e', eo quod nimis est stypticum. animal. 10,9 erunt *matrices durae* -is dispositionis, et ideo non possunt creare embrionem. *infaustus – ungünstig:* MAURUS progn. 3 p. 23[b],25 Constantinus . . . in libro febrium VIII genera ponit signorum laudabilium vel in-ium.

adv. ***illaudabiliter.** **1** *sine laude, indigne, turpiter – ohne Ruhm, unrühmlich, schändlich (in figura litotes q. d.: l. 28):* CHART. Rhen. inf. I 466 (a. 1178) huic . . . donationi . . . Reimarus hanc dispositionem non -r interiecit, quod *eqs.* CHRON. Reinh. a. 1195 p. 552,35 -r occisus est *antistes.* **2** *haud satis digne dictu – nicht gerade nennenswert:* ANNAL. Ianuens. I p. 51,8 tantum muri civitatis infra octo dies construxerunt *Ianuenses*, quantum -r non fecisset per annum aliqua civitatum Italie.

illaudandus, -a, -um. *non laudandus, ignominiosus – unrühmlich, schändlich:* CHRON. Reinh. a. 1198 p. 559,27 virtutis . . . locum deserentes . . . in occasum -e timiditatis vergere non timuerunt *(sc. comes et alii).*

illaudatus (inl-), -a, -um. *laudis expers – ungelobt, ruhmlos:* HEIRIC. Germ. I 6,608 carminibus nostris hic in-us abiret? *Orth-Müller*

illecebra (inl-), -ae *f.* *script.:* illic-: *l. 69.* -cibr(a): PIRMIN. scar. 23 p. 86,5 *(var. l.).* *confunditur c.:* ?illecebrum *(plur.): p. 1276,37.* inceleber: *l. 55. adde* PIRMIN. scar. 23 p. 86,5 *(var. l.).*

illicitatio, pellectio, delectatio – Verlockung, Verführung, Reiz: **1** *gener.:* **a** *in univ.:* HRABAN. hom. I 50 p. 92[D] guttur et nasum ad -am dulcium ciborum et suavium odorum non . . . adhibere, sed *eqs.* BERTH. chron. B a. 1077 p. 280,1 non modicis mammone corruptus *(sc. patriarcha)* -is. EPIST. Hildesh. 112 transitoriis mundanę voluptatis -is nimis deditus *(sc. scolaris). al.* **b** *de voluptatibus carnalibus:* HRABAN. inst. cler. 2,48 p. 409,30 apud christianos . . . ab omni in-a voluptatum abstinere oportet. RIMB. Anscar. 42 p. 78,32 inter diaboli temptamenta, inter c a r n i s -as (HADR. II. epist. 1 p. 695,26 duo . . . a te *[sc. Lothario II.]* c. devicto in-a [incelebra *B a. corr.*] . . . commissa videntur illicita *eqs.* SPEC. virg. 1,591 sensum rationabilem, si c. -is somno mentis depressus summiseris, vinculis non carebis. RUOTG. Brun. 29 pectus viri . . . pertęsum fuit . . . consuetę . . . voluptatum -ę. *al.* **c** *usu meton. i. q. esca (illecebrosa) – Köder:* VITA Serv. 45 p. 117,19 ceu lupis ad -am anhelantibus bifalcis . . . accurrere sauciandus non metuit alter *(sc. luporum, i. comitum) eqs.* **2** *eccl. et canon.:* **a** *proprie:* CONC. Karol. A 37,9 ab omnibus oculorum auriumque -is sacerdotes abstinere debent. DIPL. Ludow. II. 42 p. 151,9 quatenus incursionum remotis -is pio Domino regulari dediti *(sc. monachi)* disciplinae famulari iugiter delectet *(inde* DIPL. Otton. I. 240 p. 335,28. *al.).* **b** *meton. i. q. peccatum – Sünde(nlast):* WALAHFR. Wett. 462 bona facta libidine turpi fedavit *(sc. Karolus)* ratus in-as (illi-as *O*; suas voluntates *R*) sub mole bonorum absumi. 554 uterque unius -as (in- *var. l.*, voluntates *R*) precibus relevare precatur. **3** *gramm. de ipsa voce (sine respectu significatus):* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 491,5 adiectivum 'inlecebris' non est . . ., sed fixum est 'in-a' ut 'latebra' *eqs.*

***illecebris** (inl-), -e. *illex, illecebrosus – verführerisch, verlockend:* **1** *in univ.:* HRABAN. cruc. B 13,23 deposuit *Princeps* . . . ascita antiqui nisus, quae texit hiems mors cum -i (in- *var. l.*) lusu. **2** *de ipsa voce (sine respectu significatus):* ERMENR. ad Grim. 1,5,35 quae *(sc. verba)* . . . correpta permanent etiam in obliquis: ut . . . 'candelabrum', 'in-is', 'involucrum'. *v. et .l.1.*

illecebrosus (inl-), -a, -um. *illex, illicibilis – verführerisch, verlockend:* **1** *de rebus:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 2 p. 8,18 in-a in eo adulescentiae incentiva . . . sedavere. HUGEB. Wynneb. 1 dispectis . . . in-is . . . vitiorum petulantiis *eqs.* CONC. Karol. A 24[A],34 ut omnis populus . . . absque . . . in-o cantico et lusu saeculari cum laetaniis procedant. BERTH. chron. B a. 1077 p. 308,14 mundum cum suis delectamentis -is . . . relinquere. RUP. TUIT. trin. 30,29 l. 1662 mulieres -is gestibus et plangentes canunt et canendo plangunt. *al.* **β** *spectat ad voluptates carnis (matrimonii: l. 20):* ALDH. virg. I 35 p. 278,12 ut filius . . . -o (in-, incelebroso, ille celebroso *var. l.*) matrimonii l e n o c i n i o vinciretur (53 p. 312,4 -is [in-o, inlecel-o *var. l.*] lenocinii nexibus). ANNAL. Fuld. Altah. a. 899 p. 132,32 ut corpus suum in-o ac iniquo manciparet *regina* coniugio. PETR. DAM. epist. 27 p. 248,6 -a carnis oblectamenta. **b** *philos.:* ALBERT. M. summ. theol. II 15,93,6 p. 209[a],12 inferior portio rationis est, quae reflectitur ad sensum et sensibilia, et quantum ad hoc concipit -am delectationem. **2** *de hominibus:* VITA Corb. 18 p. 619,1 antequam in-am (ARBEO Corb. caram) coniugem a se expelleret *(sc. princeps).* CONR. MUR. summ. p. 160,14 mulier . . . poterit nominari: . . . illex, -a, inquinatrix *eqs.*

illecebrus (inl-), -a, -um. *confunditur c.* illecebrosus: *l. 41. 43.* **1** *illex, illicibilis – verführerisch, verlockend:* VITA Gertr. A 2 p. 456,10 ut non violatores animarum filiam suam ad in-as huius mundi voluptates per vim raperent *eqs.* *subst. neutr. i. q. illicitatio, temptatio – Verlockung, Versuchung:* VITA Liutb. 5 mala . . . atque mundi -a [illecebras *var. l.*] quasi praecipitia voraginum declinabat. **2** *fraudulentus, fallax, dolosus – (be)trügerisch, listig:* ARBEO Corb. 21 p. 212,5 in-is machinis viam viri Dei inpedire (*item* VITA Corb. 15 p. 615,19 in-is [-is, illecebrosis, inlecebrosis *var. l.*]). 22 p. 213,12 furti in-e m a c h i n a t i o n i s professus est *comes* ordinem (VITA Corb. 16 p. 617,3 in-e [inlecebrose, illecebrose *var. l.*] m. furtum). *ibid. al.*

illecetus *v.* 1. illicitus.

illectio, -onis *f.* *illicitatio, pellectio, temptatio – (Ver-)Lockung, Verführung, Versuchung (c. gen. inhaerentiae l. 56):* GERH. STED. annal. p. 209,3 ne . . . in aliquod devium . . . per -es seculares leviter devolveretur *(sc. Gertrudis).* CHART. Osterh. 29 p. 44,18 nullis . . . precibus vel -bus . . . intervenientibus. ACTA imp. Winkelm. I 579 p. 464,32 quod . . . comes . . . -um et inductionum suarum litteris blandis, immo fallacibus, vos *(sc. cives)* sepius sollicitaverit, ut *eqs.* (*cf.* 567 p. 455,28 allectionum). ALBERT. M. euch. 3,1,9,2 p. 276[b],10 tenetur *(sc. Christus)* . . . fortissima bonitatis et veritatis suae apprehensione nec dimittitur tentationis -e. *al.*

***illectivus,** -a, -um. *illecebrosus, appetibilis – verlockend, begehrenswert:* CHART. ord. Teut. (Hass.) 80 (epist. papae a. 1245) Cristi fideles . . . quibusdam -is premiis, indulgentiis scilicet et remissionibus, invitamus, ut *eqs. (item* CHART. Otterb. 89 p. 66,35 [epist. papae]. CHART. Neocell. Brixin. 66 [epist. papae]. *al.).* CHART. Traiect. 1231 is, de cuius munere venit, ut a fidelibus . . . sibi . . . serviatur . . ., quibusdam . . . -is m u n e r i b u s . . . fideles . . . remunerat et invitat (CHART. episc. Hild. II 896. CHART. Turic. app. 855[a]. CHART. Friburg. 134. *al.*). CHART. Mekl. 1132 p. 338,19 ut . . . indulgenciis . . . -is . . . vos *(sc. fideles)* ad eterne felicitatis gaudia . . . invitemus. *al.*

illectrix, -icis *f.* *seductrix, corruptrix, temptatrix – Verführerin, Verderberin, Versucherin (usu attrib.: l. 70. p. 1277,1. 2.4):* **1** *de hominibus:* SPEC. virg. 1,590 cum -i succubę robur in se *(sc. Samson)* latens necdum prodiderat *(spectat ad Vulg. iud. 16,4sqq.).* *adde:* SPEC. virg. 8,640 ubi . . . timor Domini

[Konstanciak]

. . ., ibi . . . robur spiritus contra furias mortis -es. **2** *de rebus:* SPEC. virg. 1,650 -x . . . peccati caro, qua femina *eqs.* 5,433 ad arcendas mortis -es, id est noxias delectationes *eqs.* 5,481 Eva sibilis -bus inclinatur ad culpam (*sim.* 8,752 sibilo -i). *ibid. al.*

illegalis (inl-), -e. *illegitimus, iniuriosus, improbus – ungesetzlich, widerrechtlich, unrechtmäßig:* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* ALBERT. M. eth. I 374 p. 317,7 quot modis dicitur 'iniustus', quia tripliciter, scilicet 'avarus' . . . 'et inaequalis' . . . et '-is' dissonans a lege. ALBERT. M. eth. II 5,1,2 p. 334^{b},14sqq. *ibid. al.* **b** *publ. et iur.:* TRAD. Frising. 1118 (post 938) ut in-es iniustasque commutationes, que de aeclesiasticis rebus factae fuissent *eqs.* DIPL. Otton. I. 331 Cuonradus et Eberhardus, qui illud *(monasterium)* hactenus possidere visi sunt, exheredes et in-es sunt adiudicati (*inde* 332). **c** *mus. i. q. anomalus – nicht regelgerecht, anomal:* IOH. AFFLIG. mus. 21, 14 quod in -bus neumis saepe per ignorantiam cantus depravatur. **2** *exlex, legum expers – gesetzlos:* ALBERT. M. pol. 1,1^{t} p. 13^{b},28 qui *(Homerus)* de pravo *(sc. homine)* dicit: 'maledictus insocialis, -is (illegatus *ed.; p. 1253^{a},5* ἀθέμιστος), sceleratus'. 6,6^{k} 'neque qui sustinent' *(sc. custodiam noxiorum)*, viles scilicet personae sicut carnifices, 'volunt agere secundum leges'; -es enim sunt tales personae.

adv. **illegaliter.** *illegitime, iniuriose, improbe – ungesetzlich, widerrechtlich, unrechtmäßig:* HINCM. epist. 136 p. 96, 25 oportet eos . . . legaliter . . . disiungi, qui in-r in divina iustitia visi fuere coniuncti *(sc. incestu).* RATHER. concl. 40,139 ut -r cedens, resistere si datur, . . . cum his, qui mei incardinationem accusant, dampnasse convincar. c. Bucc. (QuellForschIt-Arch. 29. 1938/39. p. 19,28) eas *(sc. curtes)* . . . quique aut legaliter aut -r ei *(episcopo)* successerunt, . . . tenuerunt. epist. 26 p. 147,33 ob neglegentiam mercenariorum pastorum vocabulo non iure possidentium, sed in-r usurpantium *eqs. al.*

***illegalitas** (inl-), -atis *f.* *usu plur.: l.39.* *legum absentia, iniquitas – Ungesetzlichkeit, Unrecht:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* RATHER. epist. 21 p. 112,8 in qua *(invasione)*, cum contigerit in-e *eqs.* nupt. 1,9 Iohannem . . . doleo . . . quandam . . . suo despondi fecisse filio puellam . . . in-e . . . duplici. **b** *absurditas, ineptia, falsitas – Ungereimtheit, Verkehrtheit, Lüge:* RATHER. epist. 29 p. 167,23 ut in-es apertissimas fabulas nuncupasse illum *(sc. apostolum)* intellegas: res . . . ficta proprie dicitur fabula. **2** *philos.:* ALBERT. M. eth. II 5,1,2 p. 334^{b},16 -s . . . omnem continet iniustitiam et est commune genus omnis iniustitiae. **3** *mus. i. q. normae defectio, anomalia – Abweichung von der Regel, Anomalie:* IOH. AFFLIG. mus. 14,2 fit . . . ista cantuum -s in quibusdam venialiter. 22,69 quaedam *(antiphonae)* utroque -is modo efferuntur. ANON. ton. Schneider p. 112,36 cantuum -s, quando fit *eqs.*

[illegatus *v.* illegalis.**]**

***illegibilis** (inl-), -e. (in- *et* legibilis) *qui legi non potest, obscurus – unlesbar, nicht entzifferbar:* TRAD. Fuld. I praef. (ed. Meyer zu Ermgassen. 1996. p. 10,20) cartulas invenimus . . . antiquitate scripture modernis incognitas et pene in-es. CONST. Melf. 2,28 p. 333^{b},4 que *(privilegia)* secundum aliquorum locorum consuetudines per litteram -em (intelligibilem *var. l.*) et non communem scripta sunt.

***illegitimatio**, -onis *f.* (*cf.* in *et* legitimus) *origo non legitima – uneheliche Abstammung, 'Illegitimität':* ALBERT. M. sacram. 259 p. 170,19 ad -em personae duo exiguntur, scilicet dispositio inventa in persona non concordans matrimonio . . . et mandatum ecclesiae.

***illegitimitas,** -atis *f.* *status illegalitatis – Zustand der Ungesetzlichkeit, Unrechtmäßigkeit:* **1** *de illegitima generatione i. q. origo non legitima – uneheliche Abstammung, 'Illegitimität':* CHART. Bund 791 (epist. papae a. 1241) id, quod de ipsius *(sc. plebani illegitime geniti)* -e et pluralitate beneficiorum contra ipsum opponitur *eqs.* INNOC. IV. registr. A 666 emuli eis *(nobilibus viris)* malitiose . . . notam -is impingunt. **2** *de impedimento matrimonii:* ALBERT. M. sent. 4,27,2 p. 130^{b},30 ad hoc . . ., quod obiicitur de impotentibus ad coeundum, dicendum, quod haec est una causa -is personarum.

illegitimus (inl-, -tt-), -a, -um. *script.* inlig-: *p.1278,2.* *illegalis, iniuriosus, iniquus – ungesetzlich, unrecht(mäßig):* **1** *usu adi.:* **a** *de rebus:* FORM. Salisb. II 3,1,35 'melius est ligitimum regnum in brevi quam longum inli-um' *(de fonte v. notam ed.).* CAPIT. reg. Franc. 192,5 ubicumque commutationes . . . incommodae atque ⌊inrationabiles⌋ (in-ae et inrationabiles *var. l.*) factae sunt, dissolvantur. ANNAL. Geng. a. 1075 (MG Script. V p. 390,2) cum cerneret *(sc. abbas)* cunctos, qui novalia possidebant illius loci, in-a iura sibi vendicare *eqs. al.* **b** *de hominibus:* **α** *in univ.:* CHART. Turic. 552 p. 54,14 (a. 1241) si talem excessum . . . non correxero *(sc. comes),* . . . sum . . . tamquam exlex ad omnem actum legitimum -us (*item* 554 p. 57,13). *adde:* DIPL. Frid. I. 142 p. 239,33 ne aliqua imperii nostri legitima vel -a potestas . . . marchionem . . . in ius publicum evocare . . . presumat. INNOC. IV. registr. B 99 cum ea *(sc. officia)* per auctores -os illegitime sint adepti *eqs.* **β** *extra matrimonium genitus, spurius – unehelich, 'illegitim':* CHART. Osn. III 617 p. 436,21 (a. 1278) si . . . aliquis ex ministerialibus . . . puerum in-um ex comministeriali sua genuerit *eqs.* THOM. TUSC. gest. p. 517,15 quatuor . . . -ttimos filios habuit Fredericus. **2** *subst. masc. i. q. (origine) spurius, nothus – Unehelicher, Bastard, Kegel:* CHART. select. Keutgen 147 p. 165,32 (a. 1258) de -is . . . videtur nobis *(sc. arbitris)*, quod -i non debent assumi *(sc. ad scabinatum q. d.),* nisi probitatis merita . . . reddant eis, quod natales abstulerunt. THOM. TUSC. gest. p. 517,15 hic *(Manfredus)* . . . non fuit legittimus, sed inter -ttimos nobilior fuit.

adv. **illegitime.** *illegaliter, iniuste, iniquo modo – ungesetzlich, unrechtmäßig, auf unrechte Weise:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* FLOD. hist. 3,26 p. 331,10 qui *(Fulcrius)* uxorem legittimam in-ttime dimiserat alteramque . . . duxerat. DIPL. Otton. II. 80 proclamans *(sc. episcopus)* se quedam loca . . . iniuste et in-e a . . . aeclesia subtracta *(sc. habere).* CHART. Friedb. Hass. 65 p. 24,42 si . . . una ex eis *(sororibus)* . . . nupserit . . ., legittime seu -ttime, . . . a . . . perceptione sue pensionis . . . sit exclusa. *al. v. et l.14.* **b** *modo non matrimoniali – auf uneheliche Weise:* HELW. denar. p. 88,48 alii nascuntur de fidelibus quidem, tamen non secundum fidem generantibus, sed -ttime convenientibus. **2** *mus. i. q. anomale – regelwidrig:* RUD. TRUD. (?) mus. 1,19 p. 47,6 cuius *(enneachordi)* aliquando cantus in-e aggreditur C inferius.

illepidus (inl-), -a, -um. *incompositus, rudis, invenustus – kunstlos, roh, plump:* LIBRI Karol. 2,18 cum pene nul_lum habeat *(sc. textus)* . . . vigorem sensuque sit tepidus verbisque in-us et . . . ratione nudatus *eqs.* DUDO hist. p. 123,16 (ed. Lair; vs.) quamquam sensus hebes . . . thematis in-um quicquam, infacetum, inhonestum digerat *eqs.* HERM. AUGIENS. vit. 463 si in-o ore canam *(sc. Musa)* voceve raucida *eqs.* YSENGRIMUS 7,221 heu, genus -um *(de male cantantibus). al.*

adv. **illepide**. *incomposite, invenuste – kunstlos, plump:* HEIRIC. Germ. I prol. p. 431,8 quicquid in-e aut infacete rustica garrulitas digesserit. HERM. SANGALL. Wibor. prol. p. 110,11 non quia crasse compositum in-eque putetur *(sc. quicquam scriptum).*

illes- *v.* illaes-.

***illevatus** (inl-), -a, -um. (in- *et* levatus; *cf. ThLL. VII/2. p. 1233,17 et ital.* lievitato) *infermentatus,* ἄζυμος *– ungesäuert:* ORD. iud. Dei B 17,5^{a} p. 690,21 ex pane ordeaceo in-o accipiat presbiter pensante denariis duodecim et de caseo similiter.

illevigatus, -a, -um. *non levigatus, asper – nicht geglättet, rau:* PS. BEDA mund. const. 1,165 scabrum . . . est, quod rubigine obductum est aut -um remansit.

***illevitas** (inl-), -atis *f.* *gravitas, ponderositas – Schwere, Gewichtigkeit:* PAUL. BERNR. Herl. 50 reduxit *(sc. episcopus)* eum *(sc. corpus Wicterpi)* in Eptaticum miraculo in-is *(sc. antea descripto)* converso in miraculum.

1. illex (inl-), -icis. **1** *adi. i. q. illicibilis, blandus, illecebrosus – verführerisch, (ver)lockend, betörend, Lock-:* **a** *de personis:* VITA Wandr. 6 (MGMer. V p. 16,1) qui *(senex)* erat homo multum inlex *(ed.;* index *cod.),* . . . oculos speciosus *eqs.* WALAHFR. Wett. 582 si, quos prava docens . . . fefellit deque via . . . inlex (-x *var. l.*) commisit abire, hos iterum revocat *eqs.* BERTH. chron. B a. 1075 p. 227,18 his . . . per suaviloquos, -es

et corruptores internuntios minis . . . disseminatis *eqs.* LAMB. LEOD. Matth. I 649 quidam *(sc. interlocutorum)* bile tumens hec -e perfurit ore: *'eqs.' al. v. et p.1276,30. de animalibus personatis:* CARM. Otton. III. 20,3,48 lupus -x deierat ultro et malefidus cęnat asellum. *de diabolo (seductore):* LAMB. LEOD. Matth. I 681 post hominis casum, cum demonis -is astu persuasas epulas *eqs.* FUND. Schild. 16 de pleno pectore sorori ructabat *(sc. frater abbatissae)* minas, quas -x hostis inspiraverat. **b** *de rebus:* AMALAR. off. 3,40,4 -es formae intrant per oculos . . ., odor libidinosus per nares *eqs.* (*sim.* 4,7,7). AMARC. serm. 1,64 quid rectores mundi -e forma hortaris *(sc. splendor argenti aurique)* nescire Deum? WILH. CLUS. Bened. praef. p. 197[b],11 ut tuta . . . transeat *(sc. cymba operis)*. . . Syrenarum -es cantus aure surdissima. FROWIN. explan. 6,2 l. 170 -es motus carnis elidere. CONR. MUR. physiol. 1036 corniculis ostentatis velut -e preda decipit *(sc. cerastes)* et perimit animalia sollicitata. **2** *subst. masc.:* **a** *seductor, corruptor, temptator – Verführer, Verderber, Versucher:* EKKEH. IV. bened. I 51,20 hinc *(sc. ab hoc mundo)* sacer est raptus, ne quo foret -e captus. **b** *machinator – Anstifter:* LIUTPR. antap. 4,20 tanti . . . perniciosi facinoris -x Heverardus extitit comes.

2. illex *v.* ilex.

illibatio, -onis *f.* *incolumitas, integritas, plenitudo (illibata) – Unversehrtheit, (ungeschmälerte) Vollständigkeit:* CHART. Stir. II 108 p. 165,32 (a. 1210) fratrum utilitati . . . providentes *(sc. dux)*, sed et rei familiaris -i provide consulentes *eqs.* ALBERT. M. bon. 278 p. 159,9 'incorruptio' . . . dicit -em virginitatis per experimentum actus incontinentiae.

illibatus (inl-), -a, -um. *script.* inlab-: *l.34.p.1280,10. confunditur c.* libatus: *p.1280,4.*

incolumis, integer, intactus, imminutus, indefectus – unversehrt, unverletzt, ungeschmälert, unvermindert (fere de rebus; de animalibus: l.50sqq.): **1** *gener.:* **a** *in univ.:* FORM. Turon. 26 inter quos *(sc. contrahentes)* c a r i t a s in-a (inla-a *var. l.*) permanserit (CHART. Rhen. med. 43. 120 p. 125,13). DIPL. Constantiae 66 p. 207,25 quam *(devotionem)* . . . fideles nostri . . . -am . . . servare consueverunt. *al.* **b** *de virginitate:* ALDH. virg. I 29 p. 267,18 purae virginitatis munus -um. 52 p. 311,11 David . . . -a virginitate praeditus. HROTSV. Abr. 2,4 -a corporis integritate puraque mentis sanctitate *(de Maria)*. Sap. 5,29 sperne *(sc. Karitas)* praesens utile, quo pervenias ad gaudium interminabile, quo tui germanae fulgent coronis -ae virginitatis. *al.* **c** *de fide sim. i. q. inviolabilis, intemerabilis, firmus – unverletzlich, unverbrüchlich, fest:* CHRON. Fred. 2,62 p. 88,21 ego *(sc. Bellesarius)* . . . tibi *(sc. Iustiniano)* reddam bona pro malis . . . f i d e m . . . servans in-am (LIBER diurn. 69 p. 65,19 qui . . . f. suam in-am exhibet *eqs.* TRAD. Frising. 353 p. 303,9 ut semper erga domum Sanctae Mariae f. in-am et inviolabilem . . . conservaret *[sc. Haguno]*). *al.* **d** *de animalibus i. q. invexatus, pacatus – unbehelligt, ungestört:* DIPL. Loth. I. 51 p. 152,29 semper -a ipsorum *(sc. monachorum)* animalia ambulent, ubi *eqs. (inde* DIPL. Ludow. II. 27 p. 120,38. DIPL. Otton. I. 337 p. 459,36. *al.*). *al.* **e** *de cadavere, reliquiis:* VITA Desid. Vienn. 16 filium *(i. Christum)* chorus una et consona voce, una testatur ecclesia solidum et in-um. **2** *publ., iur., canon.:* **a** *in univ.:* LIBER diurn. 83 p. 92,10 ritum ecclesiae . . . in-um custodire. 92 ut . . . sanctorum canonum instituta in-a permaneant. CHART. Rhen. inf. I 14 eclesie custodes hec omnia possideant cum integritate in-a. EPIST. Meginh. 18 p. 212,6 ut ius suum integrum conditionemque -am optineant *(sc. ministeriales)*. DIPL. Constantiae 2 p. 7,9 monasterii iura illesa et -a serventur (*sim.* CHART. Aquens. 29 l. 11 [epist. papae] integra . . . et -a). CHART. Hall. 207 p. 193,12 ius patronatus . . . conventui . . . contulimus *(sc. archiepiscopus)* pro restauro *(i. pensatione)* pleno et -o iure quasi possidendum (*sim.* 268). *al.* **b** *de proprietate:* LIBELL. de conv. Baiuv. 12 p. 128,11 ut . . . in-ae ad ipsa loca . . . perseverare valeant (*sc. res; inde* DIPL. Ludow. Germ. 46). DIPL. Conr. II. 201 p. 271,16 abbatiam . . . precipimus dein in-am perseveratum iri (*sim.* 202 p. 272,14). CHART. Burgenl. 470 p. 315,35 terram . . . dedimus . . . in . . . proprietatem -am. *al.* **c** *de pactis vel contractis:* EPIST. Hildesh. 16 tale pactum fraternitatis . . . manere semper fecimus *(sc. canonici)* -um. 31 ut hoc factum *(i. pactum matrimoniale)* -um permaneat *eqs.* CHART. Solod. 364 ut . . . talis contractus firmus permaneat et -us *eqs.* (*sim.* CHART. Turic. 927 p. 12,1 ut . . . hec firma et libata [-a *ci. ed.*] permaneant). *al.* *ratus, validus – zuverlässig, dauerhaft gültig:* ANNAL. Magd. a. 969 p. 149,51 ut civitatem ipse *(sc. praesul)* a debito . . . absolveret et tunc demum privilegium et subscriptio -a fieret. **d** *in formula corroborationis q. d.:* CONST. Constant. 279 haec . . . omnia . . . usque in finem mundi -a (inl-, inla- *var. l.*) et inconcussa permanenda decernimus. TRAD. Patav. 19 post obitum meum *(sc. Altonis)* firma et in-a haec c a r t u l a permaneat (CHART. Sangall. A 146. TRAD. Patav. 35. *al.*). DIPL. Karoli III. 89 p. 147,23 ut hec . . . futuris temporibus in-um obtineat roborem *eqs. saepe.* **3** *eccl. et theol. de sacrificio i. q. intemeratus – makellos (de usu in canone missae v. J. A. Jungmann, Missarum Sollemnia. II. 1952. p. 190 n. 19):* ALBERT. M. miss. 3,6,6 p. 101[a],5sqq. dicuntur *(sc. sacrificia)* . . . -a, hoc est non degustata; . . . ideo -a dicuntur, quia ad usum humanum non sunt adhibita.

adv. **illibate.** *integre, intemerate, firmiter, valide – unversehrt, ungeschmälert, unverbrüchlich, gültig:* LIBER diurn. 67 qui in commissis sibi fidem propriam in-e exhibere festinat *eqs.* FORM. epist. III 1 p. 525,33 misericordiam culminis vestri *(sc. imperatoris)* in-issime erga nos, famulas vestras, vigere . . . probamus. DIPL. Loth. I. 32 p. 109,25 ut, sicuti supra a nobis concessum est, rate in-eque mansurum permittant *(sc. fideles imperatoris)*.

***illibens,** -entis. *invitus – widerwillig (in figura litotes q. d. ['nur zu gern']:* FUND. Herv. (MGScript. XV p. 1053,31; s. XII.[med.]) non -s, quae esses, interrogarem, sed nequaquam, domina, auderem.

adv. ***illibenter** (inl-). *invite, aegre, gravanter – widerwillig, ungern:* RATHER. epist. 30 p. 176,1 non adeo in-r audistis, ad quam vesaniam . . . illius Martianistę processerit temeritas.

illiber, -era, -erum. *qui liberae condicionis non est – unfrei:* CHART. Pommerell. 313 p. 267,33 (a. 1280) cum aliis terrigenis nostris, liberis et -is, terram defendere . . . tenebuntur *(sc. incolae)*.

illiberalis (inl-), -e. *usu subst.: l.42.48.50.52.* **1** *degener, humilis, sordidus – unedel, gemein, unanständig:* ARNULF. SAG. invect. 4 p. 96,28 in eo *(sc. papa)* . . . nil -e pueritia, nil adolescentia fluxum, nil iuventus infame, nil virilis etas edidit indecorum. ALBERT. M. pol. 7,15[e] p. 747[b],22 'oportet . . . et ludos esse, neque -es (*p. 1336[a],29* ἀνελευθέρους)', supple sicut sunt turpes, 'neque superlaboriosos' *eqs.* **2** *avarus, tenax – geizig, knickerig:* ARNULF. HALB. ad Heinr. p. 474,27 cur ex grato ingratum, ex amico inimicum, ex munificentissimo in-em (inliberabilem *cod.*) facis? ALBERT. M. eth. I 266 p. 231,37 'prodigus' . . . 'abundat in dando . . .;' '-is' e contrario se habet in 'deficiendo' *eqs.* 267 p. 232,37 ostendit *(sc. philosophus)* comparationem . . . prodigi ad -em. animal. quaest. 6,14/18 p. 167,21 senes naturaliter sunt -es. *al.* **3** *qui ad artes liberales non pertinet – nicht den Artes liberales zugehörig:* RUP. TUIT. trin. 40,3 l. 58sq. alia *(sc. scientia est)* liberalis, alia -is; litteralis et -is est medicinae ars.

illiberalitas, -atis *f.* **1** *animus illiberalis, inhonestas – unedles Wesen, Unehre (usu philos.):* ALBERT. M. pol. 7,15[h] p. 748[a],33 'rationabile . . .' supple est, 'assumere -em (*p. 1336[b],3* ἀνελευθερίας . . . ὄντας)', id est inhonestatem, 'ab auditis et visis'. **2** *avaritia, sordes, tenacitas – Geiz, Knickerigkeit (usu philos.):* ALBERT. M. bon. 116 p. 76,26 liberalitas, cuius extrema sunt prodigalitas et -s sive avaritia. eth. I 145 p. 128,33 quae *(datio peccuniarum)* dicitur 'liberalitas' et 'superabundantia et defectus prodigalitas et -s'. 266 p. 231,28 'prodigalitas et -s sunt defectus et abundantia in duobus' *eqs.* 271 p. 235,39 determinat *(sc. philosophus)* de altero vitio opposito liberalitati, scilicet -e. eth. II 4,1,8[capit.] de -e, quae plus opponitur liberalitati quam prodigalitas. *ibid. al.*

?***illibezzus,** -i *m.* *(orig. inc.; de re v. W. Sanders, Rhein. Vierteljahrsblätter 42. 1979. p. 421) mustella putorius (L.) – Iltis:* ALBERT. M. animal. 8,51 est . . . animal . . ., quod Avi-

[Konstanciak]

cenna katiz appellat et est aput nos pullos comedens . . ., quod gallice fissau vocatur, Germanici autem -um vocant.

***illibitum,** -i *n.* *quod libitum non est – Unbeliebtes (in lusu verborum):* CARM. Bur. 71,6,7 plus renuo debitum, plus feror in vetitum; plus licet -um, plus libet illicitum.

***illibo,** -avi, -are. **1** *dare, donare – geben, schenken:* WALTH. SPIR. Christoph. II 3,226 aecclesię natis -ans *sol iustitiae (i. Christus)* oscula Patris *(cf. Verg. Aen. 1,256).* **2** *imbuere, exornare – erfüllen, ausstatten:* VITA Notkeri 46 p. 594a,32 qui *(spiritus)* eum ab infantia suis charismatibus -verat.

***illibro,** -are. *librando assignare – wägend zuweisen:* COD. Udalr. 283,2 cecutis *(sc. Cistertium)*; mundum, pensa, qua lance secundum -es menti; mox ne devexa petenti syngrapha sit nutans.

illic *adv.* **1** *spectat ad locum (ubi aliquid [situm] est) i. q. ibi, eo loco,* ἐκεῖ *– dort, daselbst (def.:* GODESC. SAXO theol. 9,4 p. 205,15 '-c' in loco, 'illuc' ad locum *[sc. significat]):* **a** *in univ.:* **α** *strictius:* HUGEB. Willib. 3 p. 91,13 -c *(sc. iuxta urbem Rotum)* . . . requiescentes iterum pergere ceperunt et multa sanctorum -c oratoria . . . orando petiverunt *(sc. pater c. filiis).* WIPO gest. 20 p. 39,24 ad oppidum . . . veniens colloquium publice condictum -c habuit *(sc. imperator). persaepe. v. et l.57. in correlatione* hic . . . -c: POETA SAXO 5,39 nunc terrens bello, nunc donis alliciendo, -c magnanimus, hic . . . munificus. THIETM. chron. 7,4 p. 404,5 nunc hic, nunc -c . . . latitantes adventum domini solliciti prestolantes *(sc. Wirinharius eiusque socii). v. et l.33.* **β** *latius i. q. hic, illi – bei dieser Gelegenheit, dabei:* BERTH. chron. B a. 1079 p. 353,3 Beringarius Turonensis heresim suam -c *(sc. in synodo Romae habita)* abiuravit, catholicam fidem professus est. *v. et l.20.* **b** *de mundo animarum, caelo, regno Dei:* HRABAN. carm. 4, 1,25 tu, Christe, tuis servas per saecula regnum, et quos salvas -c, hic corripis ante benignus. 82,12,2 laudes -c sempiternas Christo dicunt *(sc. martyres)* principi. AGIUS epic. Hath. 503 inter se dirimi minime nunc convenit -c *(sc. ubi Hathumoda moratur)* . . . uno utero genitos. HRABAN. carm. 4,3,12 post hanc vitam conscendens *(sc. Ester regina)* lucis ad arcem, -c quo teneas regna beata poli. *al.* **c** *de locis in libris, scriptis sim.:* HRABAN. carm. 3,23 invenies *(sc. imperator)* -c *(sc. in libro)* divinae famina legis *(sim.* 23,15). epist. 5 p. 390,17 ut, quae -c *(sc. in elencho capitulorum)* prenotata sunt, eorum indicio in libro . . . repperiat *(sc. lector).* AGIUS comput. 3,19 si . . . ferias cognoscere gestis, . . . -c *(sc. in paginula)* inspicias . . ., quonam . . . loco sint haec elementa locata: *eqs. al.* **2** *spectat ad directionem (quo aliquid vertatur) i. q. illuc, eodem,* ἐκεῖσε *– dorthin, (eben)dahin:* **a** *in univ.:* HUGEB. Willib. 4 p. 101,27 pergebat -c *(sc. ad urbem Nicaeam)* a Constantinopoli. *saepe.* PASS. Kil. I 5 -c *(sc. ad limina Sancti Petri;* illuc *var. l.)* venientes *(sc. Kilianus eiusque socii) eqs.* MIRAC. Columb. 4 (MGScript. XXX p. 999,27) ut cognovit *(sc. Francigena quidam)* . . . a dicentibus . . . aecclesiam . . . constructam, orationis causa -c (illuc *var. l.*) pervenit. TRAD. Teg. 224 ut annuatim censualiter -c *(sc. ad S. Quirinum)* V nummos exsolvat *(sc. Rŏdolfus). saepius.* **b** *de mundo animarum ('Jenseits'):* EPITAPH. var. II 36,4 decessit *(sc. mortua)* . . . -c tunc rediens, venerat unde prius. **3** *?confunditur c.* ille: HUGEB. Willib. 4 p. 97,2 XII lapides -c sunt in ecclesia . . .; -c (illi *2; recte, ut vid.*) sunt XII lapides, quos tulerunt filii Israel de Iordanne. ADAM gest. 4,21 p. 252,7 quot diebus -c (ille, ibi *var. l.*) commorari voluerit *(sc. hospes) eqs. adde:* LIBER diurn. 71 p. 68, 11 congregatione illi constituta (congregationi -c constitutae, a congregatione -c constituta, congregatione -c constituta *var. l.*).

***illicentiatus** (-nci-), -a, -um. *(cf.* in- *et* licentia; *non occurrit in schedulis nostris ante s. XII.) illicitus, impermissus – unerlaubt, ohne Erlaubnis (fere de recessu non concesso [per fugam: l.70; clandestino: p.1282,3]):* INNOC. III. registr. 1,85 p. 124,2 iniquitatem iniquitati . . . apponens *(sc. Passaguerra)* a nobis -us . . . abscessit. 186 p. 273,11 mentionem non faciens -us recessit *(sc. abbas). al.* CHART. Hamb. 366 p. 323,3 (epist. papae) ingratus gratiae sibi factae . . . a nobis -us aufugit *episcopus.* CHART. Gosl. I 632 qui *(procurator)* -ciatus et c o n t u m a c i t e r recessit a iuditio (CHART. Pomm. 628 p. 36,2 pars adversa . . . a nobis *[sc. episcopo]* c. -a recessit). RICHER. SENON. gest. 4,32 p. 318,46 a . . . creditore suo . . . detinebatur *(sc. Hanricus)* . . .; quadam die equum suum ascendit, -us (dili- *a. corr. cod.*) de civitate recessit. *saepius.*

illicet *v.* ilicet. ***illicinus** *v.* *ilicinus.

illicio (inl-), -lexi, -lectum, -ere. *coni. praes.* illecet: *l.40. ?usu refl.: l.52. partic. perf. usu adi.: l.44. confunditur:* illect(us) *c.* illicit(us): *l.37.* illex- *c.:* illux-: *l.17.51.* illus-: *l.17.* intellex-: *l.48.*

allicere, collicere, corrumpere – an-, (ver)locken, verführen, verleiten: **1** *praevalente notione allectandi, blandiendi:* **a** *in univ.:* PAUL. DIAC. Lang. 2,5 p. 75,20 multimoda pomorum genera . . . mittit *(sc. Narsis ad Langobardos)*, quatenus eorum ad veniendum animos possit in-ere. WALAHFR. carm. 1,25 series pulcherrima morum -et priscae vitare erramina vitae. EINH. Karol. 20 p. 25,18 qui *(primores Francorum)* eum *(Pippinum)* vana regni promissione in-erant (inluxerant [*a. corr. C2*], inluserant, illuserant *var. l.*). ANNAL. Altah. a. 1060 p. 56,23 honorem apostolicum sibi ab omnibus exhiberi exigebat *(sc. Kadalus)*, quosdam . . . data pecunia ad hoc in-bat. *adde:* CHART. Turic. 1613 (a. 1275) moti intuitu pietatis . . ., non -ti, non circumventi, sed pure pro remedio animarum . . . tradidimus *eqs.* **2** *praevalente notione seducendi, temptandi:* **a** *in univ.:* HEITO Wett. 17 si eos, quos male docendo exemplo suae pravitatis in-erat, . . . correxerit, . . . remissa sunt *(sc. peccata).* CAPIT. episc. I 1,12 quae *(feminae)* . . . eum *(presbyterum)* ad peccandum -ant. HROTSV. Pafn. 1,24 prompta est *(sc. meretrix)* omnes lenociniis suae formae -ere. WIDUK. gest. 2,12 nimia regnandi cupiditate -tus *(sc. Heinricus).* VITA Heinr. IV. 9 p. 30,13 -tus *(sc. filius regis)* et abstractus a concupiscentia . . . nec voto defuit nec facto. p. 31,31. **b** *de pellacia diaboli vel daemonum (dei pagani: l. 39):* GODESC. SAXO theol. 6 p. 165,23 quominus cautos in-at *(sc. mendax daemon)* perdatque secum. HROTSV. Gong. 354 coluber cupidus, versutus, amarus *(i. diabolus)* ingenium nuptae -it (-et *M*) indocile. ANSELM. BIS. rhet. 3,4 p. 170,8 utrisque *(sc. corpore et anima)* . . . diabolica fraude illicitis (*i.* -tis) non est amodo sperare de illis. HUGO TRIMB. laur. 146 adiuvet Urbanus martir . . ., ne vaga Summanus (sumamus *ed.*) illectet (*ed.;* illecet *cod.;* add. p. 309 illoret) corda nefandus. *decipere – irreleiten:* LIBRI Karol. 4,18 p. 532,18 ut, quos *(viros fortes)* illi *(sc. anteriores)* pro sola nominis memoria pingendos censuerunt, successores deos existimarent atque colerent et in his sibi dęmones sacrificare in-tos quosque miseros percenserent. **3** *de ipsa voce (sine respectu significatus [in arte metrica]):* ALDH. ad Acirc. 126 verba . . . praeteriti temporis . . . his regulis opitulantur, ut mulcaverunt, sulcaverunt, . . . -xerunt (in-, intellexerunt *var. l.*) *eqs.* **4** *per confusionem c.* illucescere *i. q. fulgentem se habere – sich leuchtend hell zeigen (usu refl.):* CONR. FAB. Gall. 11 p. 26,6 cum fumus *(sc. incendii destructionis)* nostris insurrexerit naribus, flamma oculis se illuxerit *(ci.;* -erit *ed.)* pre dolore lippientibus.

***illicitator,** -oris *m.* *(cf.* illicitare; *de voce homonyma falsum emptorem significante v. ThLL. VII/1. p. 375,33sqq.) is qui illicita committit – einer der Unerlaubtes tut:* LEG. Wisig. suppl. p. 477,23 nullus temerator haec decreta subvertet, nemo -r vel contemptor vigorem his institutionibus subtrahet.

illicito (inl-), -are. *illicere, inducere – (ver)locken, bringen (zu):* ALCUIN. carm. 1,218 disposuit . . . *(sc. rex)* suas iusto moderamine leges in-ans servare fidem donisque minisque. CARM. Cent. 124,24 crimina pestifera superaddit *(sc. daemon)* cordis in antra, insuper in-at, quicquid et ipse valet.

1. illicitus (inl-, -illec-, -cetus *sim.*), -a, -um. **I** *adi. i. qui licitus non est, inconcessus, iniuriosus, vetitus, plectibilis – unerlaubt, unzulässig, unrechtmäßig, verboten, strafbar:* **A** *de rebus, actionibus, affectibus sim.:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* FORM. Marculfi 1,24 p. 98,10 propter malorum hominum in-etas (in-as *var. l.*) infestaciones. CONC. Karol. A 38 app.B 9 ut sacerdotes . . . ioca in-a . . . non sectentur. PETR. CRASS. def. 4 p. 439,30 -a licentia ad . . . regni confusionem eos *(sc. suos sectatores)* perduxit *(sc. Hildebrandus).* HERM. IUD. conv. 2 p. 76,4 contestatus *(sc. paedagogus est)* se omnes -e cu-

riositatis mee ineptias ad aures parentum meorum perlaturum *(sc. esse)*. STATUT. ord. Teut. p. 52,31 ut . . . negociaciones -as amplius non exercebunt *(sc. saeculares)*. *saepe. locut. impers.* -um esse: IDUNG. PRUF. dial. 3,451 probans *(sc. papa)* licitum esse locum maioris religionis . . . adire, -um redire, quia hoc sit apostatare. OTTO FRISING. chron. 6,33 p. 301,1 in-um esse inquiens *(sc. Hiltibrandus) eqs.* **b** *de carnalibus voluptatibus prohibitis (interdum i. q. incestus, peccatorius – unzüchtig, unkeusch, sündhaft):* LEG. Wisig. 3,5,7 masculi masculos in-a stupri actione . . . maculare non metuunt. WALAHFR. hort. 412 -i . . . ardor a m o r i s (HROTSV. Cal. 9,11. *al.*). CARM. Cantabr. A 30[a],1[b] servulus in-is inflammatus est ardoribus. ANNAL. Altah. a. 1069 p. 78,4 in-is . . . concubinarum amplexibus adhaerere solebat rex. CONSUET. Marb. 138 relictis carnalibus desideriis et -is voluptatibus *eqs. (de fonte v. notam ed.). al.* **c** *remissius i. q. non ferendus, noxius – unstatthaft, sträflich:* DIPL. Loth. II. 9 p. 396,33 ea, quae . . . aut . . . in-is persuasionibus . . . aut . . . necessitate inordinata . . . cognoscimus *eqs.* BALTH. Fridol. 4 non credendum est, quod huiusmodi ministerii sacramentum aliqua presumptuose vel -e protervitatis audacitate sibi usurpasset. **2** *publ. et iur.:* **a** *in univ.:* LEX Ribv. 60,2 si quis . . . dixerit, quod eum *(sc. libertum)* in-o (in-um *var. l.*) ordine ingenuum dimisisset *(sc. dominus) eqs.* LEX Alam. 83 capit. p. 51 (cod. 8) de inle-am pignerationem. DIPL. Conr. III. 198 p. 358,29 -am alienationem . . . regali iure . . . irritam habentes possessiones . . . restituimus; . . . quę -a feudi alienatione . . . imminuta fuerant, . . . fratribus . . . reddidimus. CONST. imp. II 107,6 episcopus in civitates coniurationis et societatis -e . . . suum est offitium executus . . . excommunicationi personas . . . supponens. *al.* **b** *de introitu interdicto quarundarum actionum vetitarum causa ('Introitusverbot'):* CHART. Sangall. A 234 p. 227,4 (dipl. Ludow. Pii) ut nullus iudex publicus . . . ad . . . in-as o c c a s i o n e s r e q u i r e n d a s . . . ingredi *(sc. monasterium)* audeat (DIPL. Ludow. Germ. 13 p. 16,21. DIPL. Karoli III. 89 p. 146,34. *al.*). *saepius.* **d** *de instrumentis i. q. irritus – ungültig:* DIPL. Ludow. II. 76 p. 218,38 (spur. s. XI.) -as atque damnosas seu inutiles conscriptiones . . . evacuentur (*item* DIPL. Loth. III. 120 p. 201,15). **3** *canon.:* **a** *in univ.:* LIBER diurn. 8 p. 8,8 ne umquam ordinationes presumat *(sc. episcopus alterius civitatis)* in-as. *al. per enallagen:* CONC. Karol. A 21,12 sive ipse *(sc. episcopus)* sive quaelibet religiosa persona, alienus ab in-a suspicione *eqs.* **b** *de coniunctione (matrimoniali) vetita:* CONC. Merov. p. 26,11 quibus coniunctio in-eta interdicetur *eqs.* p. 102,2 si . . . ad coniugale thorum . . . iam sibi in-um redire praesumpserit *clericus. eqs.* LEX Alam. 39 de nuptiis in-is; . . . si minores personae sunt, quae se in-a (inliciter *var. l.*) coniunctione polluerint, careant *eqs.* (*item* LEX Baiuv. 7,3). CONC. Karol. A 3[B],6 nos, qui christianae religionis documenta tenemus, ab in-is connubiis observare debemus, ne *eqs.* CAPIT. part. Saxon. 20 prohibitum vel in-um coniugium. LEX Frision. add. 3[a],77 si quis -as nuptias contraxerit *eqs.* HRABAN. epist. 29 p. 445,22 de nuptiis, quid licitum sit vel in-um *eqs. al. v. et l. 53.* **4** *theol.:* RADBERT. corp. Dom. 21,238 gravius est, in sordibus adhuc sordescere et ad -a (licita, illa *var. l.*) Dei mysteria . . . inpudenter accedere. **B** *de hominibus (eorum digitis: l.65):* EPIST. pont. Rom. sel. II C 1 p. 613,18 cum in-is mulieribus per aliquot dies commorari non trepidarit *Aimonius.* ANNAL. Xant. a. 866 abstrahens *(sc. Arsenius)* in-am concubinam reginam elevatam. CHART. Babenb. 399 ut per nos et nostros iudices . . . a quolibet defendantur *(sc. homines)* -o invasore. CHART. Friburg. 99 (epist. papae) cappellanum in . . . possessionem . . . inducatis *(sc. episcopus)* . . . amoto ab ea quolibet -o detentore (*sim.* 146). *v. et l. 22. adde:* CARM. Bur. 1,4,5 non dant *(sc. digiti potentum)* gratis gratiam, sed, licet -i, censum censent veniam.

II *subst. neutr. i. quod licitum non est, prohibitum, malum – Unerlaubtes, Verbotenes, Unrecht:* CONC. Merov. p. 20,11 qui *(episcopus)* clericum . . . -eceta facientem . . . non revocat. CONC. Karol. A 50[D],37 ut . . . abbates ab in-is se abstineant. AGIUS vita Hath. 7 vetita nulla commisit, iussa quaeque fecit, concessa ex licitis -a fecit. OTLOH. prov. Q 75 qui se meminit -a plurima perpetrasse *eqs.* BRUNO MAGD. bell. 6 p. 17,2 ut . . . quasi licenter -a faceret *rex.* CHRON. rhythm. Leod. 378 qui *(sc. episcopus Guazo)* prebendas dedit gratuito symonie liber -o. *al. v. et p.1281,5. adde:* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 470,13 inter 'abrenuntiare' et 'renuntiare' hoc interest, quod abrenuntiamus in-is, renuntiamus licitis.

adv. **illicite** *vel raro* ***illiciter** *vel bis* ***illicito.** *inconcesso, vetito modo, nullo iure – unerlaubter-, verbotenerweise, unberechtigterweise:* **1** *gener.:* CHRON. Fred. 4,68 p. 154,22 res inlecete usorpaverant *(sc. milites regis Samonis)*. VITA Chlodov. 8 (MGMer. II p. 354,31) in divina laude choris psallentium magis volebat interesse quam inlecebrosa verba virorum in-o (-o *var. l.*) audita percipere. HROTSV. lib. 2 praef. 1,4 detestabilem in-e amantium dementiam . . . tractavi *(sim.* Cal. 9,2. 9,22). VITA Heinr. IV. 3 p. 16,22 asserebant *(sc. multi)* . . . -e factum, quod factum est. *al.* **2** *publ., iur., canon.:* **a** *in univ.:* CONC. Merov. p. 24,12 si quis . . . ad saecularia relabatur, prursus conmunicare non poterit, nisi professioni, quam inleceto praetermiserat, refurmetur. LIBER diurn. 102 constat . . . fundum . . . fuisse in-e invasum. COD. Karol. 86 p. 623,1 ille *(Garamannus)* . . . nullo modo . . . possessiones reddere voluit, sed in-r eas detinere conatus (*item in hac script.* 87 p. 623,33. 93 p. 631,15). TRAD. Salisb. II 99 omnes . . ., qui possessionem . . . -e usurpaverant *eqs.* CHART. cell. Paulin. 73 ea, que de bonis . . . alienata inveneritis -e vel distracta *eqs.* (*sim.* CHART. Raitenh. 271). *al.* **b** *spectat ad coniunctionem (matrimonialem) vetitam:* ANNAL. Xant. a. 869 p. 78,19 Lotharius . . . contra sanctorum canones . . . in-e concubina usus est. THIETM. chron. 7,62 sauciatus est . . . Cono, cui iam in-e nupsit neptis sua. *al. v. et p.1283,47. accedente notione peccati i. q. nefarie – sündhaft:* THIETM. chron. 1,24 p. 30,19 in cena Domini . . . inebriatus in sequenti nocte uxori suae . . . in-e coniunctus est *(sc. rex).*

2. illicitus *v.* illicio.

illicium, -i *n. illicitatio, blandimentum – (Ver-)Lockung, Annehmlichkeit:* AETHICUS 79,2 quam *(urbem Athenarum)* philosophus umbelicum Graeciae praedixit: 'pingua -is *(ci. ed.,* illius *LOV,* illi<cib>us *ed. Prinz)* et ornata munilibus, erudita litteris *eqs.*'

illico *v.* ilico.

illido (inl-), -lisi, -lisum, -ere. *script. perf.:* -les-: *l.49.* **1** *proprie i. q. incutere, allidere – schlagen (an, auf):* **a** *strictius:* WETT. Gall. 35 p. 277,24 Erchanoldus evadendi cupidus . . . caput inlisit in superliminare *eqs.* WALAHFR. Wett. 72 scopulis . . . -sa carina fudit onus cunctumque virum. CAES. HEIST. mirac. II 2,6 p. 81,1 est . . . consuetudo gentis illius *(sc. Polonorum)* . . ., ut . . . in terra prostrati pavimento capita -ant. *adde:* WALTHARIUS 462 quae *(scrinia)* . . . dant sonitum ceu quis gemmis -erit (-leserit *a. corr. m.[1] T*) aurum. **b** *latius de aestu, fluctu sim. (in imag.):* **α** *quassare – erschüttern:* BONIF. epist. 65 p. 137,13 conversatio peregrinationis nostrae variis tempestatibus in-itur. EPIST. Teg. I 105 p. 108,9 variis perturbationum fluctibus plus quam ulla alia congregatio sepe -imur *(v. notam ed.).* VITA Anton. Senon. 3 (MGScript. XXV p. 345; vs.) fluctibus in-or *(sc. scriptor)*, dum contra tendere nitor. **β** *medial. i. q. aestuare, fluctuare – branden (an), peitschen (gegen):* GERHOH. novit. prol. 1 flumina secularis concupiscentie . . . -untur domui Dei supra petram fundate. *locut.* fluctus -ere *('Wellen schlagen'):* AGNELL. lib. pont. 109 ab istius *(Boni)* tempore vexationes gentium coeperunt crescere et fluctus -ere. **2** *translate:* **a** *pellere, devincere – 'schlagen', besiegen:* CHRON. Fred. 3,15 Syagrius inlisum (inlesum *var. l.*) cernens exercitum terga vertit. **b** *?afflictare – ?bedrücken:* FORM. Bitur. 7 ut lex non periat, erigat potius quam in-at.

illigatio (inl-), -onis *f. translate et in imag. i. q. obligatio – Bindung, Verpflichtung:* LEG. Wisig. 4,5,7 p. 206,2 quod in augmentum publice utilitatis debuit crescere, hoc in manifestam in-em personae vel rerum cognoscitur devenire *eqs. (cf. p.1285, 19).* RATHER. conf. 28 l. 984 num sub fasce laborum me non consideras oscitando etiam aliquoties gemere, suspirare, loris propriae -is constringi.

[Konstanciak]

illigo (inl-), -avi, -atum, -are. *alligare, astringere – an-, festbinden:* **1** *proprie:* **a** *strictius:* ORD. iud. Dei A 8m p. 614,42 iudex perpendat ipsam lapidem -tam ... infra ipsam aquam more solito. VITA Mahum. 225 quam scripturam *(sc. in chartis)* cornibus -bis vitulę *eqs.* *(vinculis) constringere – fesseln:* LEG. Wisig. 2,5,19 p. 119,6 neminem licere ... vinculorum nexibus in-ari vel questionibus subdi, nisi *eqs.* ANNAL. Fuld. Altah. a. 898 catena aliisque vinculis -tus *(sc. Erimpertus)* regi ... est presentatus. **b** *latius:* **α** *implicare – einschlagen, einwickeln (in):* MIRAC. Waldb. I 2 (MGScript XV p. 765,5; c. 1022) dum furias eius *(sc. cuiusdam daemoniosi)* ferre non possent *(sc. comites)*, comprehenderunt et in corium bovis ... in-verunt. **β** *refl. i. q. se innectere – sich verschlingen, verwickeln:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 182,4sqq. accidere posset ..., quod ambe longe in modum crucis -rent (alligarentur *var. l.*) se invicem ...; si longe -ant sese *eqs.* **2** *translate:* **a** *obligare – binden, verpflichten:* LEG. Wisig. 4,5,7 p. 205,27 multi de familiis ... ecclesie illi, de qua originem ducunt, per obsequium in-antur. *ibid. al.* **b** banno -are *i. q. anathematizare, banno punire – bannen, mit dem (Kirchen-)Bann belegen:* VITA Heinr. IV. 3 p. 16,36 ut banno -retur *(sc. rex).* 6 p. 22,14 apostolicus eum iterum banno ... -vit. *al.*

***illimatus** (inl-), -a, -um. *impolitus, asper – ungeschliffen, rau:* **1** *proprie:* CHRON. Reinh. a. 1215 p. 586,23 intollerabilem cathenarum molem ipsarumque tortuosis et limatis (in-is *cod.*) nodositatibus totum corpus *(sc. mortui)* infossum invenimus. **2** *translate de sermone:* BERNOLD. CONST. libell. 3 p. 16,3 ne ... alicui tam maledicam, tam -am transmittas *(sc. Alboinus)* epistolam.

illinc *adv.* **1** *per se positum:* **a** *quaeritur 'unde' (de loco, causa, modo) i. q. inde, hoc (modo),* ἐκεῖθεν *– von da her, dadurch:* GODESC. SAXO theol. 7 p. 192,7 quod *(sc. dictum)* infelix Iulianus episcopus Pelagianus in libris suis posuit et -c heresim suam firmare voluit. WALTH. SPIR. Christoph. II 5,20 quoniam princeps -c afferbuit ira *eqs. saepe.* *adde de mundo animarum:* ALDH. virg. I 36 p. 283,11 qui *(sc. defunctus resuscitatus)* omnem istinc eundi tragoediam et -c redeundi clementiam ... spectantibus ... patefecit. **b** *quaeritur 'ubi' i. q. ibi, eo loco,* ἐκεῖθι *– dort, da(selbst):* AETHICUS 19,4 solis calor -c *(sc. in insula)* numquam *(sc. est)* nisi *eqs.* **2** *in correlatione* hinc, istinc ... -c *i. q. ex hac illaque parte – von (auf) dieser und jener Seite:* ALDH. epist. 5 p. 490,11 siquidem tam creber meatus *(sc. opinionis)* est istinc -cque, istuc illucque, navigero aequoreas ... gurgites *eqs.* WALAHFR. imag. Tetr. 22 hinc detractorum sonat -c clamor egentum. carm. 69,4 dum ... fames -c morbus et hinc premeret *(sc. monachum). saepe.*

illinitio (inl-), -onis *f.* *actio oblinendi, illitus – das Bestreichen (de inunctione: l.55):* **1** *in univ.:* ALBERT. M. animal. 8,148 adducunt *apes* ... ea, in quibus est aliqua glutinositas, et illiniunt ex hiis interiorem superficiem alvearis ...; et si foramina *(sc. alvearis)* ... forte fuerint nimis ampla, ... florum -bus strictos eos *(sc. introitus)* faciunt. **2** *c. notione sanationis (fere usu medic.):* DEFENS. med. I p. 58,10 nec mirum, si terrae in-e caeco Dominus visum reddidit *(spectat ad Vulg. Ioh. 9,6).* GLOSS. Roger. I A 3,22 p. 702,35 fiat -o *(sc. unguenti)* cum penna usque ad completam curationem *(sc. loci combusti).* THEOD. CERV. chirurg. 3,8 p. 161A tota nocte superponatur *(sc. pulvis)* et fiat -o circum quaque *(sc. pustula).*

illino, -levi, -litum, -ere *vel* **illinio** (inl-), -itum, -ire. *script.:* inlan(o): *p.1286,12.* -liv-: *p.1286,1.* inlen(o): *l.66.* *c. praep.:* in: *l.67.* de: *p.1286,14.* *partic. perf. usu subst.: p.1286,35.*

(materia fere liquida [solida: p.1286,20.22] quadam) oblinere, inquinare, (linendo) addere – bestreichen, (be)schmieren, auftragen (auf): **1** *strictius:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* RECEPT. Sangall. II 76 ovarum assarum vetella ... teris cum vino ... et cerotum ... inlenis. BOTAN. Sangall. 27,1 adipe vulpis ... in panno in-is et superum *(sc. super fistulam)* inponis. MAPPAE CLAVIC. 64 ferrum calefacies leviter et resinam similiter vaporans -to et impone *(sc. aurum).* WALAHFR. hort. 35 inlita (-ta *var. l.*) ferventi ... tela veneno. ANNAL. Rod. a. 1152 p. 722,3 -tus est murus aecclesiae ... sanguine. *al.* *in imag.:* EPIST. Meginh. 28 p. 225,19 ut totum episcopium ... facibus ..., quas illa *(imperatrix)* non pice, sed pecunia -liverat, in ... cineres ... evanesceret. **β** *ungere – salben (sacrandi causa: l.4; iron.: l.7):* THEODULF. carm. 28,951 fons sacer *(i. baptisma)* hos *(sc. mortales)* ... beat, in-it unguen avitum, atque Agni saciat hos caro. COD. Udalr. 124 p. 236,11 (epist. papae) hanc personam ... in Lateranensem ecclesiam induxerunt *(sc. eius socii)* et ... in episcopi nomen ... -erunt. ADILB. AUGUST. Simp. 29 ad diem dominicam ... lota et -ta facie operibus diabolicae deceptionis coepit insistere *(sc. femina infrunita).* **b** *medic. (accedente notione infricandi ['einreiben']):* TRACT. de caus. mul. 12 ad mulier, cui lac defuerit: rosmarinum tritum mamillas inlanis (-is *var. l.;* inlenis *ci. ed.*). 54 p. 39,12 ventre<m> cum pinna inlenis (-is *var. l.*). ECBASIS capt. 502 de cerebro piscis ... -iam *(sc. vulpes)* dorsum *(sc. leonis)*, renes *eqs.* ANON. coit. 2,6,9 pulverem confice cum melle ... et virgam -ies (-ias *A*). **c** *techn. i. q. obducere – überziehen:* **α** *in univ.:* THEOPH. sched. 3,64 p. 122,25 eadem argilla interius et exterius diligenter -niatur *(sc. fornax;* -nietur *var. l.).* **β** *auro ('vergolden'):* AETHICUS 71,2 pellibus arietum auro inlitis [et] historias pictas ... conlaudat *(sc. philosophus).* CONSUET. Vird. 16 cum thuribulo et candelabris argenteis auro -nitis. **2** *latius:* **a** *adaquare, conspergere – benetzen, bespritzen:* **α** *accedente notione irrigationis (in imag.):* WALTH. SPIR. Christoph. II 2,173 quibus *(fluentibus verbi Christi)* hęc populatio -ta vivifici siciens signacula fontis arripiat. 4,198. **β** *accedente notione depravationis ('verunstalten'):* OTFR. carm. 1,38 sanctorum meritis nova per miracula nullis inlitus est maculis in medio imbre liber *(sc. portatus).* *expressius i. q. foedare, maculare – besudeln, beflecken (in imag.: l.31):* WALAHFR. carm. 21,2 haec *(sc. urbs Roma)* ... -ta martyrum cruore *eqs.* HROTSV. Pel. 329 -ta purpureo fuerant ... sanguine membra. VITA Norb. I 2 p. 672,12 a quodam ... viro facie tenus sputis -tus est. **b** *describere – aufschreiben (cf. Hor. serm. 1,4,36):* AMARC. serm. 4,328 codicibus sacris ad nostrum tendere docma -ta quem lateat? CHART. Carinth. V 315 que recto fiunt tramite ..., faciamus cartis ad intimandum posteris -ire. **c** *circumlinere – hervorheben, markieren (translate):* EGBERT. fec. rat. 1,1068 has perversa truces inlevit Frantia sectas *(sc. tonsuram inusitatam ferentium).*

***illinum,** -i *n.* (ille; *cf.* ἐκείνινος) *quod ex illo confectum est,* ἐκείνινον *– das von jenem Herrührende, das aus dem (jeweiligen) Material Gemachte:* ALBERT. M. metaph. 9,3,3 p. 422,7 'hoc ..., quod dicimus esse' propriam materiam et potestatem alicuius, 'videtur' esse 'non hoc, sed -um' (*p. 1049a,19* ἐκείνινον), quia non praedicatur de ipso substantialiter, sed denominative. p. 422,43. p. 422,49sq. illa *(substantia materialis)* dicitur non illud, sed -um; 'et rectum' ... est, quod 'materia et passiones -um dicantur' et non illud.

***illiquabilis,** -is. *qui liquefieri non potest – nicht schmelzbar (usu subst.: l.52):* ALBERT. M. meteor. 4,2,18 p. 270,15 haec *(opposita)* sunt: 'coagulabile et incoagulabile, liquabile et' -e (non liquabile *transl.; p. 385a,12* ἄτηκτον), 'mollificabile et non mollificabile' *eqs.* 4,4,5 p. 295,21 -es sunt lapides pretiosi perspicui.

***illiquabilitas,** -atis *f.* *qualitas materiei non liquabilis – nicht schmelzbare Materialbeschaffenheit, 'Unschmelzbarkeit':* ALBERT. M. meteor. 4,3,22 p. 289,19 si ... est partium dissolutio, quae attenditur in ipso *(sc. homoeomeride)*, tunc est liquefactio, et huic opponitur -s.

illisio (inl-), -onis *f.* *inflictio,* πρόσρηξις *– das (An-)Schlagen, -Stoßen (fere in imag.):* **1** *in univ. (in mundo animarum: l.69):* LIBRI Karol. 2,5 p. 246,17 hac casside *(i. psalmistae versiculo)* apicem corporis munitam habere arbitratur *(sc. qui hoc versiculo utatur)*, ne corusci ensis in-es persentiat. 28 p. 297,8 est *(sc. crux Domini)* thorax, quo illius *(sc. diaboli)* spiculorum ... in-o ignita frustratur. IV 16 p. 527,24 sensuum ... inordinatas conglomerationes spiritalis pugni in-e quassantes coeptum iter ... pergamus. VISIO Godesc. A 12 sectionibus, -bus et punctionibus earum *(sc. acierum)* sic erasi, sic commoliti sunt *(sc. iniqui)*, ut *eqs.* *per compar.:* GREG. IX. registr. 695 p. 592,26 ut detractionum iaculis velut silicis vel adamantis -e ... retunsis puritas ecclesie ... enitescat. **2** *aes-*

tuatio,fluctuatio – das Anbranden: GERHOH. novit. prol. 3 decreta ... contra -es fluminum *(sc. saecularis concupiscentiae; cf. p.1284,58).*

***illitteralis,** -e. *qui non per litteras exprimitur – nicht durch Buchstaben ausgedrückt, ungeschrieben:* RUP. TUIT. trin. 40 l. 53sqq. scientia alia litteralis, alia -is; ... -is vero, quae litteris non addiscitur, ut est sculptoria *eqs.*

***illitteratura,** -ae *f. barbaries indocta, insipientia – Unbildung, Torheit:* INNOC. III. registr. 2,79 p. 157,10 cum H(ugo) ... propter -am suam apostolico se timeret conspectui presentare *eqs.* CAES. HEIST. mirac. I 6,29 p. 381,8 papa, vir literatissimus, ... ita in cuiusdam sacerdotis simplici sermone compunctus est, ut ecclesiam, quam propter -am perdere merito debuerat, per eam obtineret.

illitteratus (inl-, -ite-), -a, -um. **1** *adi.:* **a** *strictius de sono significatu carente i. q. non articulatus – unartikuliert:* NICOL. anat. 335 quo *(lacerto in gula)* mediante formatur sonus et voces, non voces litteratae, sed -ae. ALBERT. M. herm. 1,2,4 p. 391[a],12 -i soni aliquos designant affectus vel passiones. ANON. mus. Sowa 1,1 p. 86,20 sumitur *(sc. aequipollentia)* pro caractere vel pro voce -a nihil per se signans. *adde:* ALBERT. M. animal. 4,96 quadrupes habet vocem simplicem -am et non loquitur omnino. **b** *latius i. q. indoctus, ineruditus, litterarum expers – ungelehrt, ungebildet, des Schreibens (Lesens) unkundig:* **α** *in univ.:* GUNZO epist. 13 p. 47,14 utriusque divisionis *(sc. ordinis quadruvii)* estimator aut insanus aut -us (in- *var. l.*) habetur. THEOD. AMORB. Mart. prol. p. 294,16 quis ... -us grammaticae artis expers ad declaranda ... merita manum mittere praesumpsisset? IOH. AFFLIG. mus. 2,4 ioculatores et histriones, qui prorsus sunt -i, ... videmus contexere cantilenas. OLIV. hist. Dam. 24 p. 205,1 Machometus iste -us fuit. *al. de clericis:* CONC. Karol. A 20 p. 176,7 illi ..., qui ab in-is clericis baptizati existunt *eqs.* EPIST. Hildesh. 112 cum iuxta verbum vulgare clericus -us similis sit asino coronato. *al.* **β** *spectat ad ordinem honoremque in monasterio vel ecclesia i. q. laicus, non (presbyter) ordinatus – Laien-, nicht (zum Priester) geweiht:* CHART. Turic. 306 (1154/67) singuli sacerdotes tres missas celebrent ..., in-ti *(sc. fratres)* centies L pater noster dicant. STATUT. ord. Teut. 43 capit. p. 16,9 de fratribus -is. p. 64,4sq. de -is fratribus; -i fratres *eqs.* CHRON. Reinh. a. 1215 p. 585,39 duo monachi presbyteratus ordine fulti ... et duo -i, quos conversos vocant. *saepe. opponitur litteratus:* CHART. Mog. B 64 (a. 1157) fratres literati prius scripti, fratres -i Tidericus, Wittiger *eqs.* CHART. Turic. 357 p. 237,27 astantibus ... religiosis tam litteratis quam -is. CHART. episc. Spir. 161 multis viris literatis et illiteratis presentibus. ANNAL. Mell. Sancr. II a. 1244 dux ... uxorem suam ... repudiavit coram ... archiepiscopo ... et coram aliis multis litteratis et -is. *al.* **2** *subst. i. qui indoctus, ineruditus, litterarum expers est – Ungelehrter, -gebildeter, des Schreibens (Lesens) Unkundiger:* **a** *gener.:* URSIN. Leod. prol. (MGMer. V p. 324,11) ut, quique rustici et in-i hec audierint, ... appetant eius imitare exempla. WALAHFR. exord. 8 p. 484,2 pictura est quaedam litteratura in-o *eqs.* CAES. HEIST. hom. exc. 21 cum omnino insufficientem me considerem, utpote -um et elinguem *eqs.* CONR. MUR. summ. p. 44,8sq. utrum indocto vel -o *(sc. littera mittatur)* vel ... litterato; si enim mittit *(sc. scriptor)* indocto vel -o ... verba debent poni planiora. *al.* **b** *eccl. et canon. i. q. laicus – Laie:* LIBER ordin. Rhenaug. p. 102,1 nulli nisi -o licet uti psalterio. p. 175, 10 ab aliis quoque litteratis (*antea:* sacerdotibus) VII psalmi recitandi, ab -is totiens Dominica oratio. IDUNG. PRUF. dial. 3,885 non proprie vocamus coronatos laicos monachos, nisi laicos accipiamus pro '-os'.

1. illitus, -us *m. actus illinendi – das Einreiben, Auftragen (auf):* ANTIDOT. Bamb. add. p. 37,29 novem dragmas fimi leporis cum goaculum leporis trita et ex eo mamillis inlitu crescere eas non sinit.

2. illitus, illinitus *v.* illino.

illo *adv.* **1** *de directione i. q. eo, illico, illuc – dahin, dorthin:* **a** *spectat ad terminos indistinctos, regiones:* **α** *in univ.:* HUGEB. Willib. 3 p. 90,7 externas terminarum telluras adire ... optabat ...; illum *(patrem)* ... flagitabat precibus ..., ut -o transire licentiam daret. RIMB. Anscar. 19 p. 39,38 anachoretam Ardgarium nomine illas in partes direxit ...; ipse ... -o adveniens *eqs. al.* **β** *de regione per incolas definita:* RIMB. Anscar. 33 p. 64,12 qui *(presbyter)* cum -o *(sc. apud gentem Sueonum)* advenisset *eqs.* ANNAL. Fuld. II a. 850 p. 40,6 Hlutharius ... adventum suum -o *(sc. ad Nordmannos [sc. expellendos])* supervacuum videns *eqs.* THIETM. chron. 3,20 cautos -o *(sc. ad Saracenos)* speculatores misit *(sc. dux Otto). al.* **b** *spectat ad terminos distinctos, loca certa:* **α** *in univ.:* VITA Meginr. 2 qui *(presbyter)* ... primo in ea *(insula)* habitacula ... construxit et ... Pirminium ... ad habitandum -o induxit. HROTSV. Agn. 266 rapido cursu properaverat *(sc. praetoris filius)* -o, quo supplex laudes Domino resonaverat Agnes. METELL. exp. Hieros. 4,521 vos *(sc. belligeri)* -o *(sc. ad locum lanceae Christi)* pergite mecum *(sc. peregrino).* OTTO FRISING. gest. 1,47 p. 65,24 loci amenitate capti omnes -o tentoria figere ... disponimus. MIRAC. Annon. 2,18 aderat ... ecclesię festum, multique ... -o advenerant. *de coenobio, ecclesia sim.:* TRAD. Patav. 232 tradidit ... Liutpreht -o ancillam suam. *al.* **β** *de locis per personas circumscriptis:* WALTHARIUS 639 collem petiit ... ipse *(Hagano)* propinquum descendensque ab equo consedit et aspicit -o *(sc. ad alios; -ô S).* THIETM. chron. 6,33 p. 314,9 quod generum suimet *(sc. Boleslavi)* Hirimannum -o *(sc. ad Boleslavum)* mittens *(sc. rex)* condicta pacis foedera interdiceret. *al.* **γ** *de civitatibus:* POETA SAXO 5,517 ipse *(Karolus)* quater tantum pervenerat -o *(sc. Romam). saepe.* **2** *de loco i. q. ibi, illic – dort:* OTTO FRISING. gest. 1,45 Karolus ... vadum -o *(sc. apud Francofurde)* Mogi fluminis ... invenisse dicitur. *fort. huc spectat:* OTTO FRISING. chron. 6,33 p. 301,31 acervus ex ossibus mortuorum compactus ... ab indigenis -o *(om. C)* monstratur. 6,35 p. 304,13 Gillelmus ... Brittaniam maiorem ... expugnavit totaque in servitutem redacta provincia ... ipse -o *(p. corr. C1,* illic *var. l.)* regnavit. **3** *de fine i. q. ad hunc scopum, huc – dafür, dazu, hierzu:* OTTO FRISING. gest. 1,24 princeps comparis sue sororem ... -o *(sc. ad matrimonium ineundum c. Manuel)* destinavit.

illocabilis (inl-), -e. *qui certo loco ascribi non potest – einer bestimmten Stelle nicht zuzuordnen(d), nicht lokalisierbar:* BRUNO WIRZ. fid. 9 (PL 142,563[A]; a. 1041/45) immensus Pater, quia ... est incircumscriptus, incorporeus, in-is ubique totus, et non est locus, ubi non sit.

illocalis (inl-), -e. *qui locum non habet,* ἄτοπος *– ohne Ort existierend, raumlos (fere theol.; cf. ThLL. VII/1. p. 386,18sqq.; def.: l.67; usu subst: l.49):* **1** *spectat ad Deum (sc. ubique praesentem):* **a** *in univ.:* LIBRI Karol. 3,15 p. 404,5 qui *(Deus)* in-is et omnipotens est. GODESC. SAXO theol. 7 p. 187,8 comparatio fit ... creaturae ad creatorem, localis ad in-em, impotentis ad omnipotentem. THEOD. TREV. phys. 529 hoc -e *(sc. Deus)* constat, quod nos collocat et stat *(v. notam ed.).* 1492 locus -is extat. PETR. DAM. epist. 49 p. 69,27 ipse *(Deus)* ... nobis et intemporale tempus et in-is est locus; in-is ..., quia *eqs.* ALBERT. M. summ. theol. II 9,33,2 p. 367[b],38 Deus solus incorporeus est et incircumscriptus et -is. *al.* **b** ἀδιάστατος *– zusammenhängend, ohne Zwischenraum:* WIBERT. GEMBL. Hildeg. 353 dicunt *(sc. scripta s. Hildegardis)* ... idem ... lumen in-e esse neque spatium aliquod in eo se considerare posse. **2** *spectat ad angelos vel animas:* EPIST. var. I 39 p. 558,15 licet ... in-es vel animae vel angeli dici possint, in conparatione tamen summae illius divinitatis locales sunt (*sim.* HETTI [?] interr. p. 95,12sqq. Deus ... in-is est ...; anima ... hominis non est in-is, sed localis). GODESC. SAXO theol. 6 p. 131,11 si sunt in-es, qui Deo adhaerent, angeli videlicet et animae sanctorum *eqs.* ABBO FLOR. calc. 3,19 qualitates ... variabiles anima in-is nonnumquam actu deserit. HONOR. AUGUST. phys. 40,12 constat et angelos et animas esse ... -es ..., quia nullo termino corporalis loci circumscribuntur.

adv. **illocaliter.** *modo locum non habente,* ἀτόπως *– auf nicht an einen Ort gebundene Weise:* RADBERT. corp. Dom. 8 l. 61 disce *(sc. homo),* quia Deus spiritus in-r ubique est. RUP. TUIT. off. 2,13 l. 573 iubet *(sc. Deus)* haec *(sc. sacrificia)*

[Konstanciak]

per manus sancti angeli sui perferri in . . . altare suum et in conspectu divinae maiestatis suae in-r et invisibiliter. HONOR. AUGUST. in cant. 5,17 p. 445D omne . . ., quod est, aut est in loco localiter vel in loco -r vel extra locum -r. ALBERT. M. summ. theol. II 13,77,4 p. 102a,44 anima non est in corpore sicut in loco, nec localiter nec -r. *adde:* HRABAN. cruc. C 15 l. 27 non aliud reor illum *(Iohannem)* significare velle quam in quattuor partibus . . ., ceterum in-r aliquid huiuscemodi diffiniri non potest.

***illocidatio** *v.* *illucidatio.

***illoco** (inl-), -atum, -are. *(col)locare – unterbringen, einquartieren:* ANNAL. Laub. a. 1162 (MGScript. IV p. 24,12; s. XII.) Fridericus imperator Mediolanensibus . . . in deditionem . . . coactis . . . civitatem destruit civibus eius per alias civitates . . . in-tis.

***illoricatus,** -a, -um. *lorica carens – ungepanzert, ohne Panzer(ung):* ALBERT. STAD. Troil. 4,580 Aiax nudus erat; quae te mens, optime miles, -um saeva sub arma tulit?

[illoro *v.* illecto *p.1282,40.]*

illorsum *adv. illuc, istorsum – dorthin(wärts):* EPIST. Heinr. IV. 39 p. 54,19 hac promissione, quę etiam gentili observanda est, securus -m *(sc. Moguntiam)* ibam. YSENGRIMUS 5, 271 licet -m *(sc. in frutectum)* sit eundi parva cupido.

illotus (inl-), -a, -um. *non lavatus, immundus, impurus – ungewaschen, unrein:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* CONSUET. Eins. 16 habeat aedituus in sacrario aquam per noctem; non . . . debet manibus in-is altare cooperire aut discooperire. WIBALD. epist. I 207 p. 438,5 similes sunt *(sc. qui scribunt litteras acephalas)* illis, qui prandent -is manibus. VITA Wern. Merseb. 3 p. 247,47 quia repositus erat *(sc. calix)* -us . . . et cruor ita recens in eo apparuit, ac si *eqs.* **b** *de squalore i. q. scaber, sordidus – unsauber, schmutzig:* LIUTPR. antap. 5,32 p. 150,13 quas *(puellas)* presbiter Dominicus hirsutus, in-us facete docebat *eqs.* leg. 19 p. 186,6 Bulgarorum . . . apostolus, quamquam . . . tonsus, -us . . . sit, patricius tamen est. BRUNO QUERF. fratr. 13 p. 66,18 nec . . . presumunt *(sc. villani)* in-a manu et incesto corde tangere corpora sanctorum. *al.* **2** *translate:* **a** *in univ.:* HILDEG. scivias 2,6 l. 1666 cum ipsi *(sc. homines)* in his vitiis sordentes ad sacramentum corporis et sanguinis Filii mei ita -i accedere non verentur *eqs.* **b** *de sermone i. q. inhonestus, obscenus – unanständig, unflätig:* CHRON. Andag. 77 p. 185,14 cum pene fureret *Otbertus* et nimis -o sermone furori satisfaceret *eqs.* RAHEW. gest. 4,27 p. 272,6 ut . . ., qui prave . . . facere consueverant, aliter ac . . . prave loqui non potuissent, ut vitam flagitiosam sermo in-us comitaretur.

illuc *adv.* **1** *in univ.:* **a** *spectat ad directionem (quaeritur 'quo', 'in quem locum'?) i. q. illo, eodem,* ἐκεῖσε *– dorthin, dahin (fere concr.; abstr.: l.58):* **α** *usu communi:* LIUTG. Greg. 9 p. 74,12 ut aliqui ex maioribus fratribus . . . mitterentur in . . . regna Galliarum; -c (illic *var. l.*) et subsequi . . . necesse erat iunioribus. RUOTG. Brun. 16 ubi *(sc. Magontiae)* vigere solebat sinceritas religionis, -c (illic *var. l.*) maxima confluxit sentina dissensionis. THIETM. chron. 4,48 omnes cesar sibi familiares convenire -c *(sc. Romam)* rogat et precipit. WIPO gest. 15 p. 35,29 rex . . . in Iporegia civitate natalem Domini celebravit; -c Ruodolfi regis . . . legati venerant *eqs. persaepe. abstr.:* FROUM. carm. 10,18 Dominus quo sistere iustis spem tractandarum sibi iussit reddere rerum, -c protendam studium mentis manuum cum . . . nisibus arte resumptis. **β** *ad monasterium, ecclesiam, altare (de dedicatione, donatione sim.):* BREV. NOTIT. p. A 6,18 tradidit *(sc. dux)* . . . -c *(sc. ad Salinas)* <villam>, quę dicitur Waginga. DIPL. Ludow. Germ. 69 p. 98,32 dedit . . . abba . . . hobam unam, quam Poso -c *(sc. ad monasterium S. Galli)* tradidit. TRANSL. Libor. I 26 ubi vidit *(sc. servulus)* plures . . . ad eius *(sc. s. Liborii)* loculum iactare munuscula, et ipse . . . aliquid . . . -c offerre nitebatur. *al. adde:* AGIUS vita Hath. 6 ad parentes aut ad possessiones subiectas numquam, ex quo -c venit, egressa est. **γ** *ad eventum (mercati) i. q. istuc – dazu:* DIPL. Conr. II. 222 ut . . . omnes, qui -c *(sc. ad mercatum)* causa mercandi veniant *eqs.* **δ** *ad mundum animarum ('Jenseits'):* AGIUS epic. Hath. 156 -c *(sc. ad patriam aeternam)* mente ite, quo hanc *(sc. Hathumodam)* licet aspicere. RUOTG. Brun. 45 p. 48,29 -c non absumpta vita, sed mutata in melius pergo. *al.* **b** *spectat ad locum (quaeritur 'ubi', 'quo loco'?) i. q. illic, ibi, eo loco,* ἐκεῖ *– dort, daselbst:* **α** *usu communi:* EPIST. Desid. Cad. 2 placitum cum Phylippo patricio -c *(sc. apud regem)* ante . . . domno habemus *eqs.* CHRON. Fred. 3,87 eius *(sc. filii)* . . . mulierem a Grecis liberare non potuit *rex*, sed usque in mortem -c permansit. ARNOLD. LUB. chron. 7,11 p. 243,12 pars Burchardi electi invaluit et capto Stadio -c liberius habitare cepit. *al. adde:* ARBEO Emm. 36 p. 84,3 hic *(sc. tramite iniquitatis relicta)* . . . non videbitur *(sc. Dominus)* et prope est; -c *(sc. in tramite iniquitatis;* illic *B)* . . . videbitur et prope non est. **β** *in monasterio, ecclesia sim.:* LIBER hist. Franc. 33 p. 299,4 ut -c *(sc. in monasterio;* illic *B)* regulare ordine vivere deberet *Merovechus.* TRAD. Frising. 19 p. 47,30 cum consensu fratrum -c in loco demorantium. 66 ad serviendum -c . . . ad domum episcopalem dono *eqs. al.* TRAD. Patav. 89 eidem presbitero -c *(sc. in ecclesia secus murum constructa)* servienti hoc totum . . . donavit *comes.* DIPL. Otton. II. 152a p. 172,8 res . . . imperator tradidit, ut . . . perpetualiter . . . -c *(sc. in loco Franconofurt)* permaneant. *saepe.* **γ** *in mundo animarum ('Jenseits'):* ARBEO Corb. 21 p. 212,22 qui hic *(sc. in hoc mundo)* in corpora *(sic)* vindicabatur, . . . -c ne iniceret *(sc. Deus)* poenam. **c** *spectat ad occasionem i. q. illi, istic – dabei, bei dieser Gelegenheit:* ANNAL. Nazar. a. 786 p. 161,35 aliqui . . . ibidem *(sc. in civitate)* conprehensi sunt et exinde exiliati et -c evulsi esse cognoscentur oculi eorum. **2** *in iuncturis quibusdam:* **a** huc -cque *sim. ('hierhin und dorthin', 'in alle Richtungen'):* VITAE patr. Iur. 6 quas *(silvas)* huc -cque . . . circumiens *(sc. s. Romanus) eqs.* ARBEO Corb. 4 p. 191,12 ministri . . . mulam . . . minimę repperere potuerunt huc -cque studiosissimę querentes atque discurrentes *eqs. (sim.* Emm. 2 p. 29,23. *al.).* WALAHFR. Wett. 942 surgit et huc -cque viam deflectere temptat. RIMB. Anscar. 16 p. 37,17 clericis . . . huc -cque fuga dispersis. *saepe. adde:* WALTHARIUS 395 caput huc et mox iactitat *(sc. rex)* -c. *v. et p.1285,43.* **b** -c usque *(quae iunctura in schedulis nostris fere iunctim scripta invenitur; divisim: l.47) i. q. quoad hoc tempus, usque adhuc, hactenus – bis zu dieser Zeit, bis dahin:* CHART. Wirt. 517 p. 337,23 (a. 1200) ius patronatus ecclesie in Bolsterne, quod a nobis *(sc. Cůnrado et Hainrico)* iure feodali . . . tenuerat *(sc. Wernherus)* -cusque *eqs.* 1271 p. 35,24 quas *(possessiones)* . . . titulo feodali tenuerant *(sc. Cunradus eiusque filii)* -cusque *(sim.* CHART. Turg. III 437 p. 231,17. *al.).* TRAD. Salem. p. 123,30 abbate . . . suoque conventu . . . dicentibus . . . -cusque . . . monasterium . . . pacifice possedisse *(sc. particulam silvae).* CHART. Bund. 1151 p. 578,6 quam *(ecclesiam)* Hainricus . . . tenuerat -c usque. *al.*

illuceo (inl-), -luxi, -ere. *script.* -usc-: *l.53. fere usu intrans.; formae stirp. perf. s. v.* illucesco *afferuntur.*

1 *proprie:* **a** *de diluculo i. q. dilucescere – hell werden, aufgehen, tagen:* LUP. FERR. Wigb. 17 ipsa nocte, cui tam crudelis negocii *(i. pugnae)* dies -ere sperabatur. RIMB. Anscar. 41 p. 76,8 -scente . . . iam dictae festivitatis die *eqs.* ANNAL. Quedl. a. 1020 p. 556,1 ipsa sanctae parasceves -ente aurora Lucia . . . portum ad usque . . . provehitur. *fort. huc spectat:* GODESC. SAXO theol. 13 p. 234,14 quod oculus videt et aer lucet, non est oculi videntis et aeris lucentis, sed lucis in-entis. **b** *de claritate Christi (fidelibus certa) vel sanctorum (c. dat. commodi) i. q. (af)fulgere, splendere – (er)strahlen (für):* CARM. Bur. 19*,7,2 clause *(sc. Katharinae in carcere)* lumen ne claudatur, -et Porphyrio *(item in carcere degenti).* ALBERT. M. eccl. hier. 1 p. 7,64 videtur, quod non magis -eat Iesus angelis quam nobis (*de loco fontis eiusque explanatione cf.* p. 7,11sqq.). 1 p. 8,17 solutio: . . . aequaliter Deus -et utrique. **2** *translate i. q. lucere, radiare – leuchten, strahlend hervortreten:* DIPL. Constantiae 52 p. 167,2 quando christianum genus -bat et habundabat in . . . insula. p. 167,10 invenimus . . . dominum Robbertum tamquam -entem in religione . . . ad illuminacionem animarum hominum.

illucesco (inl-, -cisco, -sso), illuxi, -ere. **I** *intrans.:* **A** *proprie:* **1** *de lanterna i. q. (ex)arde(sce)re – (hell zu) brennen (anfangen):* THIETM. chron. 7,58 in dormitorio confra-

trum lucerna quaedam ardens maior solito -xit et proxima occupans hoc . . . voraci flamma consumpsit. **2** *de diluculo i. q. (in)dilucescere, emergere – dämmern, zu tagen beginnen, aufgehen, erscheinen:* WILLIB. Bonif. 6 p. 29,19 cum . . . sollempnitatis dies . . . in-isset *eqs.* HUGEB. Wynneb. 13 p. 116,2 cum . . . ille . . . dies . . . oriendo in-isset *eqs.* WETT. Gall. 22 p. 268,15 quo *(die)* in-ente ingressa est *(sc. regina ecclesiam).* GERH. AUGUST. 1,4 l. 5 aurora diei prima in-ente . . . psallere psalterium coepit. THIETM. chron. 3,19 qui *(complures)*, ut dies sabbati primo -xit, missam . . . audiunt. *saepe. impers. i. q. dies exoritur, diluculat – es beginnt zu tagen, es wird hell:* CONSUET. Eins. 76 vacant *singuli* lectionibus, si tanta adhuc serenitas est diei, sin autem non est, orant interim et usque dum melius in-at. THIETM. chron. 6,85 cum iam primo -ret, . . . corpus *(sc. Liudgerdis)* . . . defertur *eqs.* **B** *translate et in imag.:* **1** *(col)lucere, (af)fulgere – lichtvoll hervortreten, (er)strahlen (tam de rebus quam de hominibus; de Christo: l.26):* **a** *in univ.:* WILLIB. Bonif. praef. p. 3,4 verae lucis radio in-iscente (-iscente *var. l.*) *eqs.* 8 p. 48,13 postquam . . . fidei . . . per Fresiam in-ret (in-isset [*a. corr. 3*], -erat, in-erat *var. l.*) splendor *eqs.* VITA Leb. 2 tanto fulgore sapientie ac sanctitatis -xit, ut omne regnum Francorum melioraret religione. THIETM. chron. 2,13 temporibus suis *(sc. imperatoris)* aureum -xit seculum. 6,33 p. 312,34 raro -it (-sit *cod.*) serenitas, quam non sequatur . . . obscuritas *eqs. saepe.* **b** *c. dat. commodi:* HRABAN. univ. 17,7 p. 471[B] quod *(verbum Dei)* . . . -it nobis in obscuro huius mundi. ALTFR. Liutg. 1,5 qui *(Bonifatius)* post eum *(Willibrordum)* partibus illis doctor serenus inluxit (-xit *var. l.*). DIPL. Heinr. III. 168 p. 210,35 que *(dignitas)* nobis -xit munere divine maiestatis. CHART. Basil. A II 237 p. 313,13 (epist. Rudolph.) in quibus *(insigniis)* fidei suae *(sc. episcopi)* constantia nobis evidenter apparuit et -xit *eqs. saepius.* **2** *interlucere, ostendi – aufscheinen, sich zeigen:* EPIST. Meginh. 36 quodsi nobis *(sc. episcopo Babenbergensi)* occasio ulla vobis *(sc. episcopo Leodiensi)* . . . morem gerendi -erit, non segnes . . . <nos> in reddendo experiemini. EPIST. Teg. II 1 p. 3,31 filio congratulare *(sc. pater)*, cui iam evidens spes salutis -xit *(de susceptione in monasterio). impers. i. q. aperitur, emergit – es kommt an den Tag:* EPIST. anon. (MG Lib. Lit. III p. 14,14; s. XI./XII.) quid apud eos *(haereticos)* vel per eos agatur, cum -erit *eqs.* **3** *de visu restituendo i. q. infundi, se insinuare – hineinströmen, eindringen (in):* MILO carm. 3,4,1,477 lumen elemosinae Tobiae *(sc. senioris)* inluxit ocellis *(cf. Vulg. Tob. 2,16).*

II *trans.:* **A** *illuminare, illustrare – erhellen, erleuchten:* **1** *in univ.:* HYMN. abeced. Q 2 qualis . . . agnus iste *(sc. Christus)* gesta gessit, no<s> inluxit, quos adduxit, hos d<i>lexit. CARM. Cantabr. A 13,3[a] mundum -isti *(sc. Deus).* **2** *lumine afficere – mit dem Augenlich versehen:* TRANSL. Libor. II 10 lux luminis ipsum, qui . . . caecus fuerat, . . . mirabiliter -xit, ita, ut . . . meruit recipere visum. **B** *incendere, inflammare – entzünden, entflammen (in imag.):* BONIF. epist. 91 p. 207,18 ut nobis . . . scintillam de candella ecclesiae, quam inluxit spiritus sanctus . . . nobis destinare curetis *(sc. archiepiscopus).* THIETM. chron. 3,5 p. 102,17 ille, qui tunc natus est, sol erat, quia sanctae praedicationis suae radiis corda . . . -xit.

[illucidatio, -onis *v.* dilucidatio *vol. III. p. 657,69.*]

illucido (inl-), -avi, -are. **1** *proprie i. q. lucentem, luminosum efficere – leuchtend, glänzend machen (de superficie picturae ['firnissen']):* COMPOS. Luc. M 19 qualibet opera picta aut scappilata in-are super debeas; et pone ad sole, desicca eam (*sim.* MAPPAE CLAVIC. 247 postea . . . opera . . . -are poteris, lucidata . . . siccare). **2** *translate i. q. clarare, explanare, describere – erhellen, erklären:* FRANCO COL. cant. mens. praef. 1 cum de plana musica quidam philosophi . . . tractaverint ipsamque nobis . . . efficaciter -verint *eqs.* CHART. Sangall. B 451 p. 326,31 que *(testimonia scripturarum)* geste rei noticiam -ant presentibus et futuris.

[illuctabilis *v.* ineluctabilis.]

illucubratus, -a, -um. *abiectus, inornatus – nachlässig, schmucklos:* TRANSL. virg. Col. 1 (MGScript. XXX p. 1375,52; c. 1130) materiam disertis auctoribus reservandam -o et impolito impudens occupavi stilo *(ex Sulp. Sev. epist. 3,3).*

illudo (inl-), -lusi, -lusum, -ere. *depon.: l.15. c. dat.: l.21. 40.50. partic. perf. usu subst.: l.36. confunditur c.* includere: *l.30.*

1 *spectat ad irrisionem i. q. deludere, irridere – verhöhnen, verspotten:* **a** *in univ.:* HRABAN. carm. 39,61 sputis, flagellis, alapis in-us *(sc. Christus)* atque spinetis. HROTSV. Pafn. 1,19 cur me *(sc. Pafnutium)* -itis *(sc. discipuli)*, qui plane sum nescius, non philosophus. HUGO HONAUG. div. 1,3 considerans . . . scholis plerosque contradicere et in petulantiae suae obsequium aliquos arroganter -ere obstupui *eqs.* CONST. imp. II 400,3 ex factis . . . colligitur evidenter, ut eidem ecclesie ac nobis *(sc. papae)* -ret *(sc. imperator)* potius quam pareret. *al. depon.:* VITA Erasmi 157 iste maleficus . . . manens, quem vosque videtis, vos inlusus erit magna cum demonis arte *(loquitur rex paganus ad carnifices de Erasmo incolumi post verbera atrocia).* **b** *circumducere, ludibrio habere, insultare – auf den Arm nehmen, zum besten haben, übel mitspielen:* EINH. Marc. et Petr. I 1,3 Romam venientes *(sc. itinerantes)* . . . in domo . . . diaconi hospitium acceperunt; . . . locuti cum illo, cur eis eo modo *(i. procrastinando pollicita)* vellet in-ere *eqs.* HROTSV. Gall. I 4,2 perge securus, Gallicane, ad bellum . . . :: -isne me? :: si -o *eqs.* CHRON. Salern. 64 p. 61,28 in hunc modum *(sc. ostendendo montem tritici)* virum strenuissimum *(sc. Rofrit)* -erunt *(sc. Neapolitani)*, quia iam valide fame oppressi erant. **2** *spectat ad fictionem:* **a** *obi. homines (mentes: l.43) i. q. fallere, decipere – täuschen, betrügen (refl. i. q. se ipsum fallere – sich [selbst] betrügen: l.29):* **α** *in univ.:* HROTSV. Cal. 3,5 cur falleris? cur te vacua spe -is *(sc. Calimachus)?* GERH. AUGUST. Udalr. 1,28 l. 22 callida ratione . . . inlusi (inclusi *var. l.*) sunt *(sc. itinerantes ad imperatorem).* CONST. imp. I 23 p. 49,37 is, cui eaedem res traditae fuerunt, cognito negocio . . . silens non contradixit, sed per illusionem tacens sinit emptorem -ere. **β** *spectat ad pollutionem per illusionem nocturnam effectam:* CONSUET. Marb. 43 quod . . . vetus littera per sompnia -sum extra castrum fieri iubet *eqs. (cf. Vulg. deut. 23,10).* **γ** *de ostentationibus diaboli:* THIETM. chron. 7,69 hostis incautos quosque . . . in-it et in se aliquid credentes ad ultimum decipit. VITA Norb. I 17 p. 692,5 multimoda arte fratribus . . . saepius -ere temptabat hostis antiquus, ut *eqs.* **δ** *conturbare, confundere – verwirren, verstören:* RICHARD. ANGL. anat. I 149 in hac *(cellula cerebri)* proprie fit letargus, communis -sarum mentium morbus. **b** *obi. res i. q. configere, praestigiare – vorspiegeln, -gaukeln:* CHART. Sil. D II 339 p. 199,48 (a. 1247) ne predicta concessio videatur cuiquam -sa vel dubitativa, presentem paginam sigilli . . . robore dignum duximus muniendum. *c. dat. i. q. auctoritatem demere – die Gültigkeit absprechen:* CHART. Bern. II 402 (a. 1256) ut . . . huic facto aliqua occasione vel fatigatione in posterum non possit -i *eqs.* *Konstanciak*

[*illumen *v.* lumen.]

illuminabilis, -e. *quod illuminari potest – was erleuchtet werden kann, erleuchtbar (usu subst.):* ALBERT. M. cael. hier. 13,1 p. 186,43 sicut in corporalibus possunt a primo lumine solis immediate illuminari omnes gradus -ium, ut luna, aer et terra, ita *eqs.* eth. II 1,5,12 p. 74[a],39 in colore . . . est . . . lumen et est sicut -e et non sicut illuminatio. summ. theol. I 15,61,1 p. 620[b],20 si nulla sint -ia, non erit lumen illuminans illuminatione passiva, licet *eqs.*

***illuminare** (inl-), -is *n.* **1** *proprie i. q. lumen – Licht, Kerze:* CHART. Rhen. med. I 120 p. 126,32 (a. 882) spopondit *Hartmannus* in unoquoque anno de cera ad in-bus prefate ecclesie denariatas VI. **2** *translate i. q. vir illustris – Berühmtheit:* CATAL. biblioth. B I 13 p. 98,3 de -bus ecclesie *(spectat ad Honor. August. de luminaribus ecclesiae).*

illuminatio (inl-, -cio), -onis *f.* **1** *proprie:* **a** *strictius:* **α** *actio illustrandi – das Erleuchten, Erhellen, Beleuchtung:* ELIS. SCHON. vis. 3,1 p. 56,26 non erat urbi -o a sole vel luna. CHART. Heinr. Leon. 47 p. 66,37 ut . . . cera ad -em templi tribueretur. CHART. Verd. 319 p. 360,4 que prius ecclesie -cioni pertinebant. ALBERT. M. phys. 4,3,15 p. 289,4sqq. contingit generari lumen in toto horizonte ad ortum solis, et est -o finis

vel consequens finem motus solis ad ortum; . . . eadem causa est de -e domus a candela. *al. de concinnatione luminarium:* CHART. Altenberg. 282 p. 198,31 (a. 1269) si . . . predicta forma de -cione sanctorum . . . non fuerit observata. **β** *actio lucendi – das Leuchten, Scheinen:* GERHOH. novit. 21,19 splendor . . . suscipit -em sicut calor . . . desiccationem. ALBERT. M. animal. 1,209 ex longinquo contingit *(sc. videre)* propter spiritus et humorum obscuritatem, quae requirit distantis claritatis magnam -em. summ. theol. II 11,51,1 p. 538b,3 -o . . . est finis motus ascensionis . . . luminosi corporis. *al. v. et p.1292,57.58.* **γ** *actio accendendi, accensio – das Anzünden:* FLOD. annal. a. 924 p. 25,13 -es (in- *var. l.*) candelarum . . . multae per diversa Franciae loca . . . factae. **b** *latius:* **α** *visus restitutio – Wiederherstellung des Sehvermögens:* ALTFR. Liutg. 1,25 p. 31, 13 constrinxit . . . eum *(Bernlef)* sacramento, ut . . . nulli causam ⌊huiuscemodi in-is⌋ (qualiter illuminatus fuerit *var. l.*) indicaret. 1,26 in ea . . . in-e permansit *Bernlef.* **β** *actio exornandi, decoratio – Ausmalung, Verzierung:* BERTH. ZWIF. chron. 9 p. 170,15 dedit *Heinricus* . . . unam hubam . . . ad -em . . . ecclesiae. CHRON. Andag. 8 p. 24,3 Fulconem precentorem . . . in -bus capitalium litterarum . . . peritum. **2** *translate i. q. actio animam illuminandi, inspiratio – innere Erleuchtung, Eingebung:* **a** *in univ.:* ALCUIN. carm. 85,3,11 miserere, spiritus paraclytus, . . . in-o mea. DIPL. Otton. II. 68 eo quod temporale commodum aeternae remunerationis gratia divina inspiratus -e nihili penderat *Êrvuicus.* ALBERT. M. cael. hier. 4 p. 69,64 nullus recipit -es a Deo immediate, sed mediantibus angelis. Ier. 1,9 p. 637,23 per intellectus -em. *saepe.* **b** *de conversione ad veram fidem christianam:* MARTYR. Fuld. non. Iun. p. 664a,56 ad -em totius Germaniae transmissus *Bonifatius.* HERM. IUD. conv. 12 p. 107,24 ut pro mea -e suas ad Deum preces dirigere dignarentur *inclusae.* 18 p. 117,26 recordatus, quantis . . . precibus . . . talem celitus pro mea -e visionem impetrare sategeram. **c** *cognitio, scientia – (Er-)Kenntnis:* RUP. TUIT. vict. 2,10 p. 57,8 est . . . alia oculorum apertio, qua cognituri erant *(sc. Adam et Eva)* . . . se esse nudos, et est alia, quę -o dicitur, ut nihil latere possit. **3** *meton.:* **a** *lux, lumen – Licht:* IOH. WIRZ. descr. 1005 ubi *(sc. altari)* dependet ampulla cum continua -e. **b** *splendor – Glanz:* COMPOS. Luc. I 5 temperatio . . . aceti cum aqua pro -e ad hocsiporfiron. **c** *in titulo honorifico i. qui illuminat, doctor – Erleuchter, Bekehrer:* CHART. Sangall. A 163 (a. 801) notavi . . . anno secundo domno nostro Carolo . . . rege Francorum et Langobardorum . . . et in-cio Saxanorum.

***illuminativus,** -a, -um. *usu subst.: l.49.51. qui illuminat, illuminans – erleuchtend:* ALBERT M. eccl. hier. 5 p. 127,49 ordo episcoporum est 'perfectivus, sacerdotum -us' (*PG 3,508C* φωτιστική), diaconorum 'purgativus' *(cf. l. 63).* Iob 10,22 p. 153,46 ustivum ignis mittitur ad inferos, -um . . . ad superos. eth. II 1,6,7 p. 94a,33 idem . . . principium est in esse rei, quod est -um ad cognoscere. probl. det. 2 p. 50,2 sicut unum lumen fluit super aliud, per quod constituitur in esse luminis et in v i r t u t e -a (div. nom. 4,70 p. 180,34). CONR. SAXO spec. 7 p. 287,18 videtis in Maria plenitudinem sapientiae -am. *ibid. al. v. et p. 1274,61.*

illuminator (inl-), -oris *m. qui illuminat – einer der erleuchtet, Erleuchter:* **1** *corpor. i. q. visus, luminis restitutor – Wiederhersteller der Sehkraft, des Sehvermögens:* LAMB. TUIT. Herib. 2,10 p. 229,22 animatur *caecus* -em suum *(i. sanctum Heribertum)* sedulo invisere. **2** *incorpor.:* **a** *in univ.:* CONST. Constant. 109 -e (in- *var. l.*) nostro Silvestrio universali papa. ALBERT. M. sent. 4,17,40 p. 724a,43 quia sacerdos est -r et perfector et purgator *(sim.* 4,17,41 p. 727b,4. 4,37,3 p. 384b,30. *al.; cf. l. 47).* summ. theol. II 10,37,1 p. 409a,24 scientia . . . non est nisi receptum lumen ab -e. *al. de Deo (in appellatione: l. 70):* LULL. epist. 98 p. 220,19 quo *(magisterio Bonifatii)* mihi post in-em celestem . . . mentis obtutus aperitur. DHUODA lib. man. 3,6,25 in-r (-r *var. l.*) mundi. VITA Liutg. I 21 p. 66,18 fac gratias . . . in-i omnium Deo. HERM. IUD. conv. 21 p. 127,3 laudes . . . tibi piissimo -i meo immolare non desino. *al.* **b** *qui ad fidem christianam convertit – Bekehrer zum christlichen Glauben:* VITA Euch. Val. Mat. 13 obsecro te *(sc. Eucharium)*, renovator nostrae urbis et -r totius gentis, ut *eqs.*

illuminatrix, -icis *f. usu attrib.: l. 8. quae illuminat – eine die erleuchtet, Erleuchterin (per compar.: l. 9):* DIPL. Karoli M. 272 p. 402,38 (spur. a. 804) beatę -is mundi semper virginis Marię (*sim.* CHART. Carinth. III 246 mundane tempestatis). AEG. AUR. gest. 3,6 p. 84,28 munera episcopo . . . deferenda ad -em graciam ecclesie. ALBERT. M. Iob 31,28 p. 363,39 quidam . . . venerabantur . . . lunam ut ducem et -em in sanitate et prosperitate terrenorum. probl. praef. p. 31,8 articulos . . . vestrae paternitati *(sc. Alberto)* tamquam vere intellectuum -i transmittens dignum duxi *(sc. Aegidius)*, ut *eqs. al. in interpr. nominum:* VITA Helenae p. 182,26 helios . . . grece latine sol interpretatur, unde et ipsa et nomine et merito Helena, hoc est -x, est vocata *eqs.* ALBERT. M. nat. bon. 123 Maria Hebraico sermone tres habet interpretationes, scilicet '-x', 'stella maris' et 'amarum mare' (*sim.* CHRIST. STAB. Matth. 1 [PL 106,1276C]). *al.*

***illuminatura,** -ae *f. illuminatio – Beleuchtung:* CHART. Luneb. VII 57 p. 46,7 (a. 1247) illum *(chorum salis)* assignavimus *(sc. abbas)* ad custodiam ad -am.

illumino (inl-, -mm-), -avi, -atum, -are. *usu absol.: l. 28.59. p.1295,2. al. partic. perf. usu subst.: p.1295,38.40.*

I *trans.:* **A** *proprie:* **1** *strictius:* **a** *luce collustrare – beleuchten, erhellen:* CHART. Rhen. inf. I 65 p. 30,16 (a. 855) ut . . . de his *(rebus)* illud . . . coenobium construatur et in-etur. GESTA Trud. cont. I 12,10 ordinavit *capitulum* . . . duas fenestras ad -andum. HILDEG. phys. 1,47 p. 524,4 ut sol obscura -at, sic ipsa *(farn)* fantasias fugat. OTTO FRISING. gest. 1,20 p. 34,7 Phebo . . . superiorem . . . aeris regionem -are incipiente. TRAD. Garz. 76c ut omnes successores mei capellam eandem -ent per redditus horum prediorum. ALBERT. M. metaph. 11,2,26 p. 516,62 quod omnes stellae a sole -entur. *al. in imag.:* LIUTG. Greg. 5 p. 71,34 quorum *(discipulorum)* unusquisque civitatem et regionem suam sicut lucifer mane oriens -vit. HERM. IUD. conv. 8 p. 95,21 dolebam, quod . . . a vero sole iustitie Christo non meruissem -ari. **b** *accendere – anzünden, entflammen:* EINH. Marc. et Petr. I 3,13 p. 253,17 si hii caerei . . . sine adhibitione ignis visibilis fuerint . . . in-ti. INSTIT. regal. 16 (MGScript. XXX p. 1457,6) ut illud rete *(sc. in ecclesia Sancti Siri)* possit *magister camerae* complere *(sc. oleo)* et -are pro anima regis. LIBER tram. 159 in coquina frater . . . nihil aliud gerat, nisi poterit focum -are. PONTIF. Rom.-Germ. 99,346 in-at *archidiaconus* illum *(candelabrum)* de novo igne. *al.* **2** *latius:* **a** *visu afficere – sehend machen (pass. i. q. visum recuperare – das Sehvermögen [wieder-]erlangen):* ERMENR. Sval. 7 dum lectum sit ante Christi incarnationem caecum a nativitate neminem sanctorum in-asse. VITA Rimb. 20 p. 96,39 fertur . . . caeci cuiusdam oculos -asse per confirmationem. GERH. August. Udalr. 2,15 qualiter sit in-tus, . . . recitavit *pauper.* ALBERT. M. veget. 6,346 fricant *serpentes* oculos suos herba feniculi, ut -entur oculi eorum (*antea:* ut eorum visus confortetur). animal. 24,44 fetus *(sc. muris marini)* . . . primo est caecus et post -atur. *al. v. et p.1293,16.1295,29. in imag.:* GODESC. SAXO theol. 11 p. 312,1 ut supra dictam sententiam in-tis oculis cordis efficaciter legas. **b** *clarum, splendidum reddere – hell, glänzend machen, aufhellen (usu techn. et alch.):* PS. GERH. CREM. sal. II 72 in atramentis habentur subtilia sulphura, qui et colorant et -ant. ANON. secret. p. 66,27 boraces tingunt, et alumina -ant *(v. notam ed.).* ALPHITA B 7 dicitur . . . bernix quiddam, quod conficitur de oleo seminis lini et classa, unde -antur (illiniuntur, illimuntur, illinitur *var. l.*) et consolidantur colores picturarum. PS. CALID. lap. p. 398 hoc *(sc. tinctura lapis philosophici)* est fermentum primum elementatum . . ., et est flos et fructus omnium luminum, quod -at omnia. **c** *eminentiorem facere – hervorheben:* THEOPH. sched. 1,5 compone colorem, qui dicitur lumina, unde -bis supercilia, nasum in longitudine *eqs.* **d** *(coloribus) decorare – ausmalen, verzieren:* GESTA Trud. cont. I 8,5 p. 274,7 graduale unum propria manu . . . scripsit, -vit musiceque notavit *Rodulfus.* HERACLIUS II 56capit. de miscendis inter se coloribus pinguendo et -ando. MENKO chron. 2 p.

[Orth-Müller]

288,21 ut . . . nunquam ociosus inveniretur *Emo*, nisi aut studeret vel scriberet vel -ret. *v. et l.5.* *miniare – mit Zinnoberrot versehen, verzieren:* SALIMB. chron. p. 181,40 sciebat *Henricus Pisanus* scribere, miniare, quod aliqui -are dicunt, pro eo quod ex minio liber -atur. **e** *ornare – schmücken:* BERTH. ZWIF. chron. 10 p. 178,6 cappam nigram . . . aurifrisio -tam . . . tradidit *Meginhardus.* **B** *translate:* **1** *lumine (divino, veritatis sim.) perfundere, inspirare – erleuchten:* CONC. Merov. p. 62,3 in-ante Domino (HINCM. coll. p. 80,1 sancto spiritu). WALTH. SPIR. Christoph. I 6 -atur ecclesia gentili cecitate confusa. CARM. Cantabr. A 25,8,2 qui *(archiepiscopus)* me *(sc. ecclesiam)* fuscam -at et me fractam resolidat. DIPL. Frid. II. 54 si . . . eorum *(subiectorum)* animos ad devocionem nostre magestatis accensos intendimus ardenter inlumminari, convenit *eqs. al.* **2** *ad fidem christianam convertere – zum christlichen Glauben bekehren:* LIUTG. Greg. 10 a quo *(martyrio sancti magistri)* per gratiam Christi . . . omnes confines nationes -tae sunt. 10 populum . . . predicando -vit. HRABAN. carm. 3,1 totum quae *(lex Dei)* in-at orbem. *al.* **3** *revelare, explicare – enthüllen, darlegen:* Ps. AVIC. anim. 10,1 p. 467sq. quia aliter non potes -are librum nostrum, nam in aliis libris noster apertus est, quia nihil dimisimus ad -andum nisi hoc. Ps.-ARIST. interpr. p. 388 scientiam difficilem atque absconditam -vi. **4** *manifestare – erscheinen lassen, offenbaren:* BENED. Frising. 30 p. 242,24 in-a, Domine, gratiam tuam super populum istum *(cf. Vulg. psalm. 66,2).*

II *intrans. i. q. visum recuperare – das Augenlicht wiedererlangen:* NICET. ad Chlodos. p. 121,26 ubi caecos in-are (il-ari *corr. b*) conspicimus *eqs.*

adi. **illuminatus,** -a, -um. *inspiratus – erleuchtet:* BONIF. epist. 32 p.56,2 ut . . . ad eternitatis lumen inmaculati et in-i tendamus. EKKEB. SCHON. opusc. 1 p. 231,35 magnificare potuit anima tua *(sc. Virginis Mariae)* Dominum, ita ut -issimi intellectus estimatione magnum et excelsum apud temetipsam reputares. *al.*

subst. **illuminans,** -antis *n.* **1** *quod illuminat, illuminator – erleuchtendes Prinzip, Erleuchter:* ALBERT. M. cael. hier. 9,6 p. 156, 53sqq. cum duo sint in nobis illuminata, scilicet intellectus et phantasia, et duo -ia, scilicet Deus et angelus, videtur, quod superius illuminatum, scilicet intellectus, illuminatur tantum a superiori -e. **2** *quod luce collustrat, corpus luminosum – das Scheinende, Lichtkörper:* ALBERT. M. phys. 4,3,15 p. 288,87 illuminatio . . . non est nisi generatio luminis in diaphano ad rectam oppositionem -is. p. 289,1 cum . . . ex parte -is nihil exigatur ad generationem eius *(luminis)* nisi oppositio recta, contingit *eqs.*

***illuminosus,** -a, -um. *illuminatus – erleuchtet:* FROWIN. explan. 3,591 conversione tua factus es -us (*ex Aug. in psalm. 25,11* luminosus).

illuo (inluo), -lui, -ere. *influere – hineinfließen (in):* FORM. Augiens. C 26 fons *(sc. Hereno)* . . . mare, quod dicitur Orcarium, inluit.

illuscens *v.* illucesco.

illusio (inl-, -ss-), -onis *f.* **1** *ludificatio – Verhöhnung, Verspottung:* HIST. de exp. Frid. imp. p. 48,34 recitabant . . . nuntii miserabilem tragediam sue . . . -is. CHART. Neocell. Brixin. 80 p. 123,34 in -em nostre dignitatis et honoris hoc attemptavit *Wintherus.* **2** *fallacia, species, imago falsa – Täuschung, Trugbild, Wahnvorstellung (usu medic.: l. 60.):* PAUL. AEGIN. cur. 111 p. 68,12 quibus . . . ⌊-es in videndo⌋ (*3,22,30* παρορόασεις) fiunt velut cinifibus ante apparentibus . . ., de aloe amarum dabimus medicamen. IDUNG. PRUF. dial. 2,146 fantasiae et fedae -es. CHART. Heinr. Leon. 119 p. 176,18 ego Heinricus dux videns . . . caducam huius umbratilis vite transitionem vanis deduci -bus. *de daemonibus et diabolo:* ALCUIN. Willibr. 22capit. (MGMer. VII p. 115,25) quomodo domum cuiusdam patris familias a d a e m o n i a c a liberavit inluss-e (in-e *corr. 1*, -e, iniussione *var. l.;* HERM. IUD. conv. 17 p. 114,26 diabolica. *al.*). HILDEG. phys. 4,10 p. 244,4 bonum est, ut homo iaspidem apud se habeat, quia fantasie et -es (gloss.: gedrognuße, bedrugnisse) d e m o n u m eum tunc fugiunt (HEINR. LETT. chron. 10,14 p. 45,14. *al.*). **3** *per euphemiam i. q. coinquinatio, pollutio – Befleckung, Pollution (usu medic.):* PAUL. AEGIN. cur. 220 ad nocturnas . . . -es (*3,55* σπέρματος πλεονασμόν) adiuvat stramentum frigidius. *v. et p. 448,46.*

***illusivus,** -a, -um. *irrisorius – verspottend:* ALBERT. M. Iob 2,9 p. 46,3 verbis -is.

illusor (inl-), -oris *m.* **1** *ludificator, irrisor – Verhöhner, Spötter:* LIBER de rest. Torn. 9 (MGScript. XIV p. 322,1) quidam . . . -es eo *(episcopo)* veniente omnes batillos campanarum furati sunt, ut eis non sonantibus vilior fieret processio. *al.* *de diabolo:* STEPH. Wilfr. 23 in-r omnis boni. **2** *deceptor – Täuscher, Blender:* VITA Leb. 6 p. 794,14 hic est ille decursor et -r, qui vadit cum deliramentis et fantasiis. HRABAN. mag. (PL 110,1104D) nonnumquam . . . ipsi maligni spiritus et -es hominum . . . solent praedicere defectum culturae suae. HILDEG. scivias 1,3 l. 451 servi quendam -em et diversae artis pessimum adinventorem secus viam viderunt. *al.* *de diabolo:* HILDEG. scivias 3,13 l. 224 o turpissime -r. *ibid. al.* **3** *qui fatigat – einer der keine Ruhe lässt, sein Spiel treibt (in lusu verborum):* YSENGRIMUS 1,69 luditur -r *(sc. cattus)*, mus absque vale insilit antrum. **4** *qui insidiatur – einer der auflauert, nachstellt:* CONR. MUR. summ. p. 37,19 auceps seu -r avium.

illusorius, -a, -um. **1** *irrisorius – verspottend:* GERHOH. Antichr. 2,19 p. 228,20 insignibus -is spoliatus . . . suspensus est *Christus.* INNOC. IV. registr. A 541 p. 380,8 talem examinationem et purgationem . . . -am . . . et frivolam reputantes . . . consilio decrevimus irritam. **2** *fallax, decipiens – täuschend, trügerisch:* HILDEG. div. op. 3,5,29 l. 13 ne quis per -a et fantastica facta vos inclinet . . . in seductionem. DAVID expos. reg. tract. 16 p. 213 quae *(multa perspicua et clara)* quibusdam videntur non intelligentibus quasi -a et obscura. *dissimulans – vortäuschend, Verstellungs-:* ALBERT. M. sent. 4,13,3capit. an, quando Christus ostendit se discipulis in via in specie peregrini, fecerit actum simulatorium sive -um. **3** *inanis, vanus – vergeblich:* CHART. Traiect. 1172 p. 505,19 (a. 1248) ne hoc arbitrium nostrum frustratorium sive -um videretur.

adv. **illusorie.** *simulanter, specie – angeblich, dem Anschein nach:* THEOD. AMORB. comm. p. 31,12 -e potius quam effective servi *(sc. Dei)* nuncupantur *multi.*

illuster *v.* illustris.

illustratio (inl-, -cio), -onis *f.* **1** *proprie:* **a** *strictius:* **α** *actio illustrandi, illuminandi – das Erleuchten, Erhellen, Beleuchtung:* WALAHFR. Gall. 2,11 quem *(locum)* . . . suae in-is (illius trationis [*corr.* traditionis] *1a*) honore temporibus istis decoravit *Dominus.* HARIULF. chron. 4,31 p. 260,11 videt *aeger* . . . eorum *(candidatorum)* . . . splendore totum monasterii spatium quasi festiva -e illuminatum. ANNAL. Egm. a. 1137 p. 188,8 quoniam ad noctis -em allata luminaria suffecerunt, lumen celeste subtractum est. ALBERT. M. summ. creat. I 24,2 p. 483a,15 in luce corporea mane est prima -o eorum, quae sunt apud nos. **β** *actio lucendi – das Leuchten, Scheinen:* IONAS BOB. Columb. 2,16 p. 267,5 cum a nulla *(famula)* adstante ignis in-o perspiceretur (*antea:* globus igneus rutilans micabat). ALBERT. M. nat. bon. 141 p. 57,10 stella data est nocti in beneficium -is *(spectat ad Vulg. num. 24,17).* summ. creat. I 73,1 p. 747a,34 qui *(dies artificialis)* incipit ab -e lucis. *de splendore lenticulae oculi:* ALBERT. M. animal. 1,205 impedit *humor melancolicus* cristallini candorem et -em. **b** *latius i. q. visus restitutio – Wiederherstellung des Sehvermögens:* ALCUIN. Ved. 3 (MGMer. III p. 418,16) ut rex . . . intellegeret tam sibi esse necessarium cordis lumen quam caeco oculorum in-em (*antea:* inluminationem). LAMB. TUIT. Herib. 2,14 p. 235,5 instaurata fronte videt puer, . . . ac . . . hanc amplectuntur *parentes* filii sui -em. *v. et p.1298,19.* **2** *translate:* **a** *manifestatio, apparitio – das Erscheinen, Auftreten:* PONTIF. Rhen. sup. 238 ut . . . per in-em unici filii tui redemptoris Dei . . . sanctificata omnia *(sc. poma)* . . . sumamus. **b** *visio – Erscheinung, Bild, 'Vision':* FLOD. hist. 2,19 p. 176,2 in qua *(crypta)* nonnullae -es (*postea:* visio) ostense noscuntur. **c** *repraesentatio, explicatio, clarificatio – Veranschaulichung, Verdeutlichung, Erklärung:* GESTA Camer. 1,67 p. 425,7

[Orth-Müller]

(dipl.) ut huius edicti auctoritas . . . obtineat vigorem, . . . anuli nostri digna -e iussimus condecorari. WILH. HIRS. mus. 7,25 quaedam prius obscura iam ex . . . -e satis perspicaciter video. 17,16 ut sine . . . -e nullo modo pelleretur obscuritatis nebula. CHART. Brixin. 59 ut, quidquid propter imbecillitatem mentis contingat obfuscari, -e litterarum declaretur. **d** *illuminatio, inspiratio – Erleuchtung, Eingebung:* DIPL. Merov. I 85 p. 218,5 omnipotens Pater . . . per . . . in-cionem spiritus sancti inluxit in corda sanctorum christianorum. AMADEUS LAUS. hom. 2,86 supercaelestis luminis -e perfunditur *Maria.* DIPL. Conr. III. 8 p. 16,18 superna -e commoniti *eqs.* (CHART. Turic. 1371 divina). ALBERT. M. veget. 1,17 sensus est causa primae -is operum vitae, quae facit anima in corpore. *saepe.*

illustrator (inl-), -oris *m. illuminator – einer der erleuchtet, Erleuchter:* **1** *in univ. (in appellatione: l.17):* GODESC. AQUENS. sequ. 16,2a,2 tres summi adestote angeli, tu purgator Raphael, -r Gabriel, consummator Michael. NORB. IBURG. Benn. 5 primus . . . loci illius *(Goslariae)* -r . . . iure est habitus. **2** *de Deo:* GODESC. SAXO conf. p. 76,24 esse . . . dignaberis in-r, inflammator ac suffragator meus. carm. 10,3,18 in-r mentium (CHART. Salem. 575 p. 190,5 -r cordium. PS. ARIST. lap. I p. 183,26 intellectus -r). PETR. DAM. epist. 142 p. 521,10 omnipotens Deus . . ., quicquid in vobis *(sc. fratribus)* est frigidum . . ., flamma sui spiritus mirificus -r accendat.

illustris, -e *vel* **illuster** (inl-), -tra, -trum. *script. et form.: gen. sg.:* -ix: *l.50. superl.* -iximi: *l.50. abl. sg.* inlusdro: *l. 60.*

I *praeclarus, famosus, nobilis – bedeutend, berühmt, bekannt, angesehen, erhaben:* **A** *de hominibus:* **1** *in univ.:* HUGEB. Willib. 4 p. 92,18 ille in-r clarusque Christi crucicolus (*sim.* Wynneb. 2 p. 107,12). Wynneb. 7 p. 112,23 in-r . . . et prudens populi pedagogus. ALTFR. Liutg. 1,12 erat . . . patri Gregorio . . . in monasticis eruditionibus in-ior (-ior *var. l.*). *al.* **2** *in titulo vel vice epitheti honorifici ('edel', 'erlaucht'):* **a** *def.:* CONR. MUR. summ. p. 132,11sqq. papa, cardinales . . ., imperatores, reges . . . et insignes palatini poterunt -es appellari; . . . -is primus, medius spectabilis, imus . . . clarissimus titulatur. **b** *exempla:* TRAD. Frising. 5 p. 31,37 (a. 750) regnante domno in-issimo duce nostro Tassilone *(item* 19 p. 48,8. *ibid. al.).* BREV. NOTIT. p. A 18,7 Helmo -is tradidit aliquas res . . . pro se ad Grůninpach. DIPL. Karoli III. 25 p. 42,23 Suppo -r (illorum *var. l.*) comes (DIPL. Ludow. Germ. 103 p. 149,27 comis in-r. *al.*). TRAD. Frising. 1239 convenit inter -em Abraham e p i s c o p u m Wicpoldumque eius servum quadam commutationem facere (COD. Wang. Trident. 29 p. 77,26). OTTO FRISING. gest. 2,40 p. 147,14 -es equites. CHART. Eichsf. 299 p. 172,4 -i p r i n c i p i Henrico Thuringie lantgravio . . . bona infeodavimus supradicta (CHART. ord. Teut. [Thur.] 307 p. 253,17. *al.*). CHART. Ital. Ficker 451 p. 458,47 domini Ferrandis -iximi regis Castelle filius (p. 460,26 -ix regis. *ibid. al.*). *persaepe.* **3** *iunctura* vir -is *vel - (de re v. HRG V. p. 923sq.):* DIPL. Merov. I 141 p. 356,6 (a. 694) cum nos . . . in palacio nostro una cum apostolicis viris . . ., episcopis, seu et in-bus viris . . . resediremus. COD. Karol. 24 p. 528,3 properans ad nos *(sc. papam)* harum litterarum transvector, Langbard scilicet in-r vir. TRAD. Frising. 347a venit . . . in-r vir nomine Folcrat. WOLFHER. Godeh. II 33 p. 215,37 patrono nostro vir -is Thietmarus regius capellanus successit. *persaepe. de rege (duce: l. 62):* CHART. Sangall. A 16 (a. 752/55) Pippino regnante vir in-dro. EPIST. Bonif. 118 Pippinus gratia Dei rex Francorum vir in-r (DIPL. Karoli M. 55 Carolus. *ibid. saepe*). TRAD. Frising. 34 p. 62,9 Tassilo dux Baiovarorum vir in-r. *saepe.* **B** *de rebus:* HUGEB. Wynneb. 4 p. 108,47 sanctus Bonefatius preclaram atque in-am sancti Petri aecclesiam conquirebat. RUOTG. Brun. 14 p. 13,24 quoniam . . . -ium eius factorum memoria recens est. WIPO gest. epist. p. 3,6 vitam -em et inclyta gesta Chuonradi . . . scribere oportunum existimavi. OTTO FRISING. gest. 2,48 p. 155,12 de antiqua et -i Burgundionum prosapia originem trahens *Reginaldus. al.*

II *apparens – erscheinend (in interpr. nominis):* OLIV. hist. Hieros. 105 p. 69,10 Epiphanes, id est -is, appellatus est *Antiochus.*

adv. superl. **illustrissime.** *dilucidissime – sehr deutlich, sehr anschaulich:* CHRON. reg. a. 1172 p. 123,5 multis miraculorum signis -e claruit *sanctus Thomas.*

illustro (inl-), -avi, -atum, -are. *c. acc. dupl.: l.39.*

1 *proprie:* **a** *strictius:* **α** *(luce) collustrare – erleuchten, bescheinen:* CAND. FULD. Eigil. II 17,1 venerat alma dies radio in-ta corusco solis perpetui. HERM. IUD. conv. 8 p. 95,19 cernens . . . caliginosam noctem rutilo sole -ari (collustrari *var. l.*). ANNAL. Pegav. a. 1114 p. 252,9 mense . . . Novembri opaca silvarum foliis deficientibus -bantur. *al. in imag.:* WALTH. SPIR. Christoph. I 7 gloria tibi, Domine, qui mortalis ignorantię tenebras tuę visitationis sidere . . . -as. *al.* **β** *accendere – anzünden, zum Leuchten bringen (in imag.):* HRABAN. epist. 13 p. 400,17 de vero lumine in-tam (-tam *var. l.*) lucernam super candelabrum posuit *Salvator (cf. Vulg. Matth. 5,15).* **b** *latius:* **α** *visu afficere – sehend machen (pass. i. q. visum recuperare – das Sehvermögen [wieder-]erlangen):* LAMB. TUIT. Herib. 2,10 p. 230, 17 hic *(caecus)* . . . -tus (-atur *var. l.*) isto modo illustrationis suae ordinem hoc optinebit in loco. **β** *splendidum reddere – glänzend machen, veredeln (usu alch.):* GEBER. summ. 26 p. 329 ipsum *(metallum)* feditate depurat *sulphur* et -at. **γ** *album reddere, dealbare – weiß, hell machen, bleichen (usu medic.):* BERNH. PROV. comm. 8,1 p. 298,12 enule flores, radix yreos, mel decoctionis eius -at faciem. **2** *translate:* **a** *praeclarum reddere, augere, exornare – auszeichnen, ausstatten, schmücken:* WIDUK. gest. 1,22 p. 34,24 (rec. A) templum Maguntie nobili structura i-bat *Hattho.* AUREL. REOM. mus. 18,23 hi . . . octo toni . . . quasi florigera gestantes virgulta campum -ant totius antiphonarii. GERH. AUGUST. Udalr. 1,14 l. 37 istas regiones concordia pacis -bat. FRANCO LEOD. circ. 4,195 non . . . res ex oratione, sed oratio ex rebus -atur. CHART. Carniol. II 170 p. 135,20 monasterium . . . donatione XI mansorum . . . ampliarunt, -arunt, condecorarunt *Conradus et uxor eius. al.* **b** *dilucidare, manifestare – sichtbar machen, offenbaren:* PASS. Kil. I 15 in-ante . . . Domino merita eorum *(martyrorum)* . . . de tumulo honorifice sublevati sunt. **c** *ostendere – erweisen, angedeihen lassen:* CHRON. Salern. 62 ut eum *(filium)* salutifera monita -aret, eum *(principem)* vehementer exflagitabant *Langobardi (v. comm. ed. p. 246sq.).* **d** *collustrare – mustern, in Augenschein nehmen:* CHRON. Salern. 27 in quo *(monte)* ascendens eumque vehementer -vit *Grimoald.* 38 p. 39,16 ego illuc pergo et omnia castra illorum *(Francorum)* -o *(sc. Beneventanus).* 118 p. 131,33 cum . . . Beneventani Agareni (*pro* Agarenos) -rent. **e** *illuminare, inspirare, animare – erleuchten, anregen, begeistern:* WILLIB. Bonif. 6 p. 27,15 d i v i n o in-ante s p i r i t u (LIBER diurn. 61 p. 56,2 gratia sancti spiritus. THANGM. Bernw. 33 flatu. *sim. al.*). DIPL. Conr. III. 8 p. 16,3 Heinricus palatinus comes divino amore -tus. CHART. civ. Magd. 131 p. 70,29 formam eorum, que geruntur a nobis, scripturis commendamus autenticis, ut posterorum memoriam excitet et -et. *saepe.*

adi. **illustrandus,** -a, -um. *illustris – bedeutend, ruhmreich:* HUGEB. Wynneb. 13 p. 116,1 ille in-us atque inclitus aequinoctii dies.

illuvies (inl-), -ei *f. script. abl. sg.:* -uive: *p.1299,4.* -uve: *p.1299,4.* -ine: *p.1299,4. form. nom. pl.* -iae: *l.71. usu attrib.: l.67.*

1 *sordes, squalor – Schmutz, Unflat, Verunreinigung:* **a** *proprie:* **α** *in univ.:* HROTSV. Pafn. 1,26 decurrentis -e sanguinis madefaciunt *greges amatorum* limina lupanaris. THANGM. (?) transl. Epiph. 11 quotiens . . . pestis obortae -em illius reliquiis nostram urbem lustrando sedavimus? MIRAC. Liutw. 4 (MGScript. XV p. 1262,41) per alvei -em. **β** *stercus – Ausscheidung, Kot:* EGBERT. fec. rat. 1,1523 dicitur *ardea* i-e volucris foedissima ventris *(v. notam ed.).* **b** *in imag. vel translate:* COD. Karol. 92 p. 630,8 prelate . . . in-es assertiones. SMAR. carm. 2,68 qui *(fons)* sordes animae in-esque lavet. carm. 6,6 (MGPoet. IV p. 920) auferet *simplicitas* in-es hominis de pectore totas. PETR. DAM. epist. 108 p. 198,2 nostri reatus exhorrent *angeli* et abhominantur -em (-iae *var. l.*). *de stupro:* WALAHFR. Wett. 651 multiplici thalamum violare iugalem

[Orth-Müller]

adsolet *Sodomita libido* in-e. **2** *fluctus, diluvium – (Wasser-)Flut, Hochwasser:* WALAHFR. imag. Tetr. 175 pelagi vastissima . . . in-s. GERH. AUGUST. Udalr. 1,17 l. 5 cum . . . ipse *(fluvius)* ab -e (-ive, -uve, -ne *var. l.*) elevatus fuisset *(cf. l.14). in imag. de turba murium:* VITA Liutb. 26 p. 31,1 deformis in eadem . . . cellula discurrebat -s. **3** *affluentia – Zufluss:* HERM. CARINTH. essent. 2 p. 234,3 que *(Lucina)* ipsa continuo tenerum fetum suscipiens eo usque tuetur, quoad cessante materie nutrimentique lunaris -e . . . Mercurius . . . usque in veneriam adolescentiam provehat.

illuvio, -onis *f. script.* -vo(ne): *l.14. fluctus, diluvium, inundatio – (Wasser-)Flut, Hochwasser, Überschwemmung:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,17 capit. p. 78 qualiter super fluvium Vindicensem ab -e (-vone *var. l.*) elevatum . . . siccis vestimentis venit *(cf. l.4).* EKKEH. IV. pict. Mog. 307 Iudeus *(i. Moses)* . . . plures maris ⌊infert divisiones⌋ (asserit -es *var. l.; v. notam ed.*). HERM. AUGIENS. chron. a. 1051 p. 130,12 longo propter fluviorum -em circuitu per Carentani fines transiens *imperator.* CHART. Merseb. 294 p. 234,13 per -is voraginem . . . frugum suarum . . . perdicionem sustinuit *conventus sanctimonialium. al.* *Orth-Müller*

***Illyris** (Illiris), -idos *f.* (Ἰλλυρίς) *gladiola, Iris germanica (L.) – Deutsche Schwertlilie (cf. Marzell, Wb. dt. Pflanzennam. II. p. 1020sq.):* PAUL. AEGIN. cur. 141 orobi, Illi-os (*3,25,2* Ἰλλυρίδος), afronitru ana choinicas IIII.

ilus *v.* helus.

im *v.* in: CHART. Turg. add. VIII 16 p. 531,10.

imaginabilis (ym-), -e. **1** *rhet. i. q. parabolicus, significans – bildlich, anschaulich:* DAVID. compos. 3,63,8 p. 347,3 haec . . . spiritualis amoenitas non potest per aliquas -es describi similitudines nec per sensibilium depingi comparationes. **2** *gener. et philos.:* **a** *per imaginationem existens, imaginatus – in der, durch Vorstellung vorhanden, vorgestellt (usu subst.: l.35.37):* ALFAN. premn. phys. 6,1 p. 72 phantaston . . ., hoc est -e (*PG 40,634A* φανταστόν), est, quod phantasiae subiacet. ALBERT. M. summ. creat. II 1,37,2 p. 326b,6 quaeritur de obiecto imaginationis, quod vocatur a Gregorio Nysseno -e, quod diffinitur ab ipso, quod '-e' (*PG* 40 p. 632C φανταστόν) est, 'quod facit passionem in imaginativo'. animal. 8,231 saepe . . . variatur forma y-is. *ibid. persaepe.* **b** *imaginationem praestans, imaginans – für die Vorstellung zuständig, Vorstellungs-:* ALFAN. premn. phys. 5,50 p. 72 dividuntur . . . virtutes animae in phantasticam, id est -em (*PG 40,632B* φανταστικόν), et intellegibilem et memorialem.

adv. **imaginabiliter.** **1** *per imaginem – bildlich:* ARNO REICHERSB. apol. p. 220,32 non . . . fragilitatis nostrae est caelorum secreta discutere neque inde -r cogitare (*sim.* p. 220,36). **2** *per imaginationem, fictionem – in der Vorstellung, durch Vorstellung:* ALBERT. M. phys. 4,1,14 p. 229,36 corpus . . . separatum a motu non est in loco, nisi -r. animal. 21,15 hunc *(primum gradum potestatum animae)* non attingit *simia* nisi y-r et memoriter. *ibid. al.*

imaginaliter (ym-) *adv.* **1** *per imaginem, simulacrum – im Bild, in bildlicher Darstellung:* GERHOH. Antichr. 1,5 p. 316,10 exhibent *sacerdotes* . . . -r . . . Salvatoris infantiae cunabula. HUGO TRIMB. sols. 2,5 quem *(Filium)* illa *(Virgo)* y-r in suo gremio tenuit in altare. **2** *per imaginationem, fictionem – in der Vorstellung, durch Vorstellung:* LIBRI Karol. III 26 p. 465,9 cum ea, quae corporaliter videmus et -r in memoria retinemus, intellectu discernimus *eqs.* HRABAN. hom. II 8 p. 150C ne . . . arbitrarentur *apostoli* . . . sibi non solide, sed -r apparere *(sc. Christum resurrectum).*

imaginarius (ym-), -a, -um. *script.:* m-: FORM. Sal. Lind. 8 *(var. l.).* em-: *p.1300,29.* inm-: *p.1300,30.32.* -gen-: *p. 1300,32.*

I *spectat ad imaginem, simulacrum:* **A** *per simulacrum factus – im Abbild dargestellt:* WALAHFR. exord. 8 p. 483,13 cum percussi a veris serpentibus -i serpentis contemplatione sanarentur *Iudaei (spectat ad Vulg. num. 21,9).* **B** *imagine exornatus – mit einem Bild versehen:* DIPL. Otton. II. 172 hanc cartam . . . -a nostri impressione sigilli notatam . . . subscriptione corroboravimus. **C** *imaginis proprius – einem (Ab-)Bild eigen:* HUGO HONAUG. hom. 2,30capit.sq. quomodo -a similitudo dicatur unum; -a similitudo est, qua imago conparatur exemplari. 3,11capit. differentia inter substantialem et -am similitudinem. *ibid. al.*

II *spectat ad imaginationem:* **A** *fingens – sich vorstellend:* VITA Annon. I 1,32 p. 480a,36 -is oculis expugnandae urbis miserias, aecclesiarum destructiones . . . attendebat. ALBERT. M. animal. 12,126 ut ex figura lenis et qualitate mollitiei de facili exerceatur *cerebrum* ad formas sensibiles et y-as, eo quod humidum et molle de facili recipit ymaginationes et impressiones formarum. **B** *(tantum) per imaginationem, fictionem exsistens – (nur) in der Vorstellung vorhanden, vorgestellt:* **1** *in univ.:* ALBERT. M. phys. 3,2,18 p. 198,66 ad divisionem -am sufficit quantitas in materia intelligibili. **2** *spectat ad visiones:* RUP. TUIT. vict. 6,8 p. 192,3 ante captivitatem illam raro invenimus demonstratas prophetis visiones -as. HERM. IUD. conv. 18 p. 116,18 vidi versus orientem celum apertum, cuius -a, que mihi per visum apparebat, structura auro purissimo . . . fuerat ornata. ALBERT. M. summ. theol. I 3,13,4 p. 47,86 non per aenigmata videre est non corporales vel -as species videre. CARM. Bur. 77,21,4 ni quod . . . per noctes obscuras per -as (y-am *var. l.*) tecum *(sc. amica)* sum figuras. *v. et l.60.* **3** *c. sensu falsitatis, irriti:* **a** *usu communi:* HILDEGAR. Far. 111 (MGMer. V p. 197,4) noctis per visum non -um, sed posteris visibilibus indiciis veridicum voluit electus Dei Faro venire custodi illius basilicae. UDALSC. Conr. 17 p. 435,3 evigilans *(sc. mulier decennali aegritudine confecta)* de -a . . . salute tristabatur. **b** *simulatus, ficticius – vorgetäuscht, fingiert:* FORM. Marculfi 2,20 constat me nulli cogentis imperio neque e-o (-o, in- *var. l.*) i u r e , sed propria voluntatis arbitrio vobis vindedisse (FOLCUIN. Bert. 1,18 p. 38,17 [chart.] -o iure. FORM. Sal. Bign. 3 inmage-o [*item* 4. 20]. *al.*). DIPL. Otton. III. 389 p. 820,20 spretis . . . commenticiis preceptis et -is scriptis. ROB. TOR. chron. a. 1155 p. 504,36 rex Henricus cepit revocare in ius proprium urbes . . . deponendo quosdam -os et pseudocomites. CHART. Turg. III 315 p. 48,6 (epist. papae) quamquam . . . religiosi . . . ipsos *(parrochianos)* non possint solvere vel ligare, y-a . . . quadam absolutione ipsis illudere . . . non verentur. **C** *ad imaginationem pertinens – zur Vorstellung gehörend, Vorstellungs-:* URSO gloss. 24 p. 50,3 vis . . . y-a multipliciter ad suum incitatur effectum. 41 p. 76,12 y-ae (ymagine *var. l.*) . . . virtutis gressu . . . ad orientem mente trahuntur. **D** *arbitrarius – willkürlich:* CONC. Merov. p. 123,17 ut corpus Domini in altari non -o ordine, sed sub crucis titulo componatur. **E** *imaginatione excogitatus – der Phantasie entsprungen:* HELM. chron. 84 p. 160,7 hii *(Slavi)* . . . simulachrorum y-as formas pretendunt de templis.

subst. **imaginarium,** -i *n.* *speculum – Abbild:* HERM. CARINTH. essent. 2 p. 228,22 particulare minime quoque perfectum futurum erat, utpote y-um ymaginis. FRID. II. IMP. epist. C 7 (DtArch. 45. 1989. p. 108,3) quibus virtutum speculum et morum norma fuisse debuerat *(sc. filius regis Castiliae),* nunc y-um vitiorum . . . predicatur.

adv. **imaginarie.** **1** *in imaginatione, per imaginationem – in der Vorstellung, mittels der Vorstellungskraft (c. aspectu visualitatis):* FUND. Brunw. praef. p. 124,8 illorum *(fundatorum)* gesta litteris non deesse, sed ad exempla viventium vel -e huic eos vitae adhuc etiam superstites esse. ALEX. MIN. apoc. 4 p. 69,1 qui *(Ezechiel)* hanc visionem -e intellegitur vidisse. DAVID compos. 3,66,3 p. 356,25 sunt imaginariae visiones, quae vigilanti non corporaliter, sed -e ostenduntur. **2** *in imagine, allegorice – bildlich, allegorisch:* HRABAN. hom. II 53 p. 247C sequentis historiae *(sc. de Abraham et Isaac)* sacramentum, quid -e portendebat, inspiciendum est.

imaginatio (ym-, -cio), -onis *f.* *script.* imm-: *p.1301,44.*

I *spectat ad animae fictionem:* **A** *vis imaginaria, phantasia – Vorstellungskraft, Phantasie:* URSO anat. 41 in prima cellula *(sc. cerebri)* fit passio manyaca con privatione y-is. CAES. HEIST. hom. p. 34b,11 -o est potentia percipiendi res corporales in imaginibus suis. NOTULAE Wilh. Cong. 1424 venarum incisio multa corpori confert beneficia: sensus exacuit, y-em et rationem sincerat. ALBERT. M. animal. 8,74 avis *(sc.*

pica) . . . et y-em et providentiam quamdam habere videtur *eqs. persaepe. v. et p.1299,37. vol. I. p. 330,53.* **B** *quod anima fingitur – Vorstellung:* **1** *in univ.:* HERM. CARINTH. essent. 1 p. 100,4 nec sensibilis *(sc. commixtio est)* nec intellegibilis, soli tantum y-i possibilis. GLOSS. Salern. p. 16,19 -o est sensibilium proprietatum sine subiecto perceptio. BURCH. SION. descr. prol. 19 quomodo possem hec utiliter describere, ita ut possent a legentibus -e facili comprehendi. ALBERT. M. animal. 1,585 in omnibus . . . animalibus octo sunt, quae cordis significant dispositiones naturales et accidentales, et hec sunt pulsus, hanhelitus . . ., y-es sive meditationes. *al. v. et p.1300, 10.1302,70.* **2** *de somniis, visionibus:* CONSUET. Marb. 42 si . . . turpi . . . -e concussus non fuerit *frater.* LIBER revel. Rich. 42 p. 53,2 spiritus ostendunt homini . . . eciam vigilanti pulcerrimas visiones et y-ciones, quibus quasi futura predicant. CAES. HEIST. hom. exc. 8 tantum ex illa *(sc. Salvatoris)* y-cione spiritus eius *(cuiusdam dormientis)* concepit leticie. mirac. II 1,25 turpes y-es, quas sepe per sompnia patimur, quandoque fieri procurante dyabolo. **3** *spectrum,* ἐπιφανία *– Erscheinung:* PAUL. BERNR. Herl. 46 capit. p. 550[a] de -e s<ancti> Wicterpi.

II *spectat ad imaginem i. q. simulacrum, effigies – (Ab-)Bild:* **A** *gener.:* **1** *in univ.:* DIPL. Frid. I. 53 p. 91,40 in huius cere materia per sigillum expressa nostri vultus -o. *exemplum – Abdruck:* DIPL. Heinr. IV. 427 p. 573,23 hoc . . . inviolabiliter corroborat imperialis -o nostri s i g i l l i et decorat (430. CHART. Anhalt. II 68 presentem paginam y-e nostri sigilli . . . fecimus communiri). **2** *species, forma – Aussehen, Gestalt:* DUDO hist. 3 p. 104,41 cum . . . aurora tenebrosae noctis caliginem . . . desiccaret rebusque color notionisque (nationisque *var. l.*) -o rediret. BERTH. WERD. narr. 3 pro ferramentis . . . auricalcum . . . ungulis equorum affigi precepit *Manegoldus*, ut mentita materia coloris y-e aurum, quod non fuit, esse putaretur. **3** *exemplar – Vorbild:* HUGO FLAV. chron. 2 p. 489,33 cum et ipsas mentes senii . . . ab ipsa . . . tam diuturna monachilis gravitatis -e desuescere et in patres armari faciat *dominandi cupido.* **B** *theol. de homine imagine Dei:* CHART. Stir. IV 305 p. 181,30 (a. 1268) universa humane nature conditio lumine divine y-is clarificata. **C** *astron. de sidere:* PS. CALID. verb. 5 p. 355,17 in Mercurio sunt opera planetarum et eorum -es in suis locis, sicut in foetu suis partibus et temporibus operantur. **D** *rhet. i. q. parabola – (vergleichendes) Bild:* EPIST. var. III 14 p. 160,18 primus . . . liber *(sc. de caelesti hierarchia)* . . . earum *(caelestium virtutum)* . . . manifestas symbolicas, hoc est significativas, -es (imm- *var. l.*) mysticas luculenter exponit.

***imaginativus** (ym-), -a, -um. **1** *adi.:* **a** *imaginationem efficiens, ad imaginationem pertinens – vorstellend, zur Vorstellung gehörig, Vorstellungs-:* RICHARD. ANGL. anat. I 68 prima cellula *(sc. cerebri)* anterior, que dicitur fantastica, id est -a, eo quod ibi anima rerum imagines . . . conprehendit. ALBERT. M. bon. 452 p. 237,36 pars animae sensibilis, quae vocari solet -a sive formalis. anim. 1,2,8 p. 39,58 quare una *(sc. passio animae)* sit visiva et altera auditiva et tertia -a et quarta intellectiva. *al. v. et vol. I. 792,28. II. p. 788,53.* **b** *imaginatione affectus – mit Vorstellungskraft versehen:* ALBERT. M. animal. 22,2 in coitu tria esse necessaria, appetitus . . . y-us et spiritus et humor. CONST. imp. II 424,11 tue *(sc. urbis Romae)* y-e discrete memorie partibus excitatis. **c** *per imaginationem exsistens, imaginatus – in der Vorstellung vorhanden, vorgestellt:* ALBERT. M. metaph. 5,1,9 p. 230,12 non est quantitas nisi secundum longitudinem fluens a puncto motu -o puncti. p. 230,17 est quantitas fluens a linea motu lineae -o *eqs.* **2** *subst. fem. vel neutr.:* **a** *vis imaginandi – Vorstellungskraft:* ALBERT. M. animal. 1,528 iste ventriculus *(sc. cerebri)* optime attribuitur cogitativae et y-ae. Iob 40,10 p. 476,4sqq. perversitatis . . . causa est, . . . quod, cum intellectus rectus sit de se, coniungitur -o et sensibili . . .; -um . . . et sensitivum animalia sunt. *ibid. al. v. et p.1299,39. fort. add.:* PS. CALID. lap. p. 397 liquor *(sc. semen)* . . . recipit carnem et sanguinem et membra et imaginem et -am a Deo altissimo. **b** *figuratio – bildliche Darstellung:* SACRAM. Col. (cod. Paris. 817 f. 11[v]; s. X.[ex.]) huius picti -o figuratur, quomodo specialis prerogativa virginitatis Marię annuntiatione salutativa docebatur . . . ab angelo *eqs.*

***imaginator** (ym-), -oris *m. fictor, sculptor – Bildschnitzer:* ACTA civ. Wism. B 800 (a. 1272/80) Helericus gener Martini y-is. 959 Albertus cocus . . . emit hereditatem Martini y-is.

imagineus, -a, -um. *imaginibus exornatus – mit Bildern versehen, verziert:* CATAL. thes. Germ. 77,16 (c. 1000) II altaria deaurata . . . cum cruce -a . . . deaurata.

***imaginiola,** -ae *f. imago parva – kleines (Ab-)Bild:* RUD. TRUD. gest. 6,7 p. 257,9 pelviculam simulacro bestiolae caudatam de cupro factam . . . intus habentem -as argenteas fusili opere caelatas *(sc. acquisivit abbas).*

imagino (ym-), -avi, -atum, -are *vel* **imaginor** (ym-), -atus sum, -ari. *script.:* m-: *l.31.* -mm-: *l.25. struct. c. dat.: l. 71. partic. perf. usu subst.: l.33.*

I *spectat ad imaginationem i. q. anima fingere – sich vorstellen, sich einbilden:* **A** *gener.:* **1** *in univ.:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 274,23 nec . . ., quicquid fas et ius divinum . . . continuit, sua *(sc. haereticarum personarum)* lege . . . -tum constiterat. TRANSL. virg. Col. 2 (MGScript. XXX p. 1376,12) studeamus nobis ad plurimam -are aedificationem, quod colimus. MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 396[C] aliis, . . ., qui -antur, quod daemonium videre videantur, non variatur modus dandi *(sc. antidotum).* URSO aphor. 39 profectam . . . credens incantationem ipsius effectum y-ans delectatur. NOTULAE Wilh. Cong. 300 qua *(mania)* imm-ta non sunt convenientia sensatis. 302 in melancolia bene y-ta sunt convenientia sensatis. *al.* **2** *somniare – träumen:* ALFAN. premn. phys. 2,60 p. 38 nutritur *dormiens* . . . et -atur (*PG 40,564[B]* φαντασιοῦται) et anhelat. WILH. CONG. chirurg. 198 paciens hostiles in sompnis y-atur insultus. **B** *philos.:* URSO element. 2 p. 40,13 de qua materia Plato . . . dicit . . .: 'nec -ari (m- *var. l.*) quidem huius lubrice ullam speciem formamque valemus'. ALBERT. M. metaph. 5,3,2 p. 259,61 ipsae . . . disciplinales quantitates sunt -ta quaedam, subiectum . . ., quod in sua ratione diffinitiva concipiunt, non est -tum, sed in intellectu acceptum.

II *spectat ad imaginem:* **A** *imagine ornare, decorare – mit einem Bild, mit Bildern schmücken, verzieren:* CATAL. thes. Germ. 82,12 (a. 870) altare . . . auro argentoque -tum cum cyborio desuper. 118,27 pulpitum . . . facitergula cocco -ta circumdari iussit *pontifex.* FLOD. hist. 3,5 p. 198,17 capsam maiorem . . . fieri iussit *Hincmarus* argentoque -to ac deaurato vestivit. DIPL. Heinr. II. 23 propria manu in hac carta subnotavimus signum et sigilli nostri inpressione iussimus -ari. **B** *(ad imaginem) formare, reddere, imitari – (bildlich) darstellen, abbilden, nachahmen:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* MUS. ENCHIR. app. A II 30 conemur hoc diaphoniae melos et alia descriptione -ari, ut dicta rationis oculis quodammodo subiciantur. HERM. IUD. conv. 4 p. 80,15 dum eius *(Christi)* mortem per crucis similitudinem foris -amur. HONOR. AUGUST. gemm. 1,45 hoc totum *(mysterium)* episcopus -atur et quasi tragicis vestibus exprimere conatur; Christum . . . in cruce fixum repraesentat, dum expansis manibus canonem recitat. ARNOLD. SAXO flor. 2,1 p. 49,34 accidit . . ., cum y-tus esset in picturis monstruosum . . ., ut simile ei . . . monstruosus puer nascetur. *al.* **b** *formare, figurare – bilden, gestalten:* EPIST. Hann. 8 pietas . . . domestica, quę . . . cuicumque facie arridet, eum mente, eum toto pectore -atur et tenet. **c** *praeformare – vorbilden, entwerfen:* NICOL. I. epist. 82 p. 437,40 quae omnia . . . in monte cum Domino loquens -ta et praesignata vidit *Moyses (spectat ad Vulg. ex. 24,9sq.).* **d** *refl. vel medial. i. q. se praestare, apparere – sich darstellen, zeigen (als):* LAMB. ARD. hist. 114 p. 616,7 cum omni mansuetudine . . . populo terre quasi se hereditarium -vit *comes* comitem et dominum. ALBERT. M. metaph. 6,3,1 p. 314,65 'privatio . . . non -atur (*p. 192[a],14* φανταστείη) nisi ad maleficium ab aliquo protendente intellectum'. **2** *philos. et theol.:* ALBERT. M. summ. creat. II 1,73,1 p. 604[b],15 dicit *Hilarius* '-ta' *(sc. similitudo),* intelligit actum imitandi, qui importatur ex ratione nominis generationis et filii. p. 605[a],16 '-ta' ponitur . . . pro ductu imaginationis in prototypum. *ibid. al. usu refl.:* THANGM. Bernw. 51 p. 779,33 (chart.) in appetitu gratiae se cuique -at et conformat protectio divinae misericordiae *(cf. W. v. d. Stei-*

[Weber]

nen, DtArch. 12. 1956. p. 345sq.). **C** *videre, aspicere – sehen, betrachten:* WIPO gest. epist. p. 4,10 ut, quoties ipse *(sc. imperator)* res clarissimas agere mediteris, prius paternas virtutes velut in speculo -eris.

subst. **imaginatum,** -i *n.* **1** *visio, umbra – Vorstellung, Traum-, Schattenbild:* ALBERT. M. animal. 8,231 y-a ... multum sequuntur affectus cordis et passiones; ... disturbant y-a fumi, qui procedunt ex stomacho. **2** *simulacrum, pictura – Bild:* EVANGEL. Col. (cod. Darmst. 1640 f. 6v; s. XI.1) hoc visibile -um *(sc. maiestatis Domini)* figurat illud invisibile verum, cuius splendor penetrat mundum.

***imaginula,** -ae *f.* *imago parva – kleines (Ab-)Bild, Bildchen:* GERLAC. annal. a. 1184 p. 697,44 binas ex ebore tabellulas, alteram cum -is (imaginibus *var. l.*) pulcherrimis opere sculptorio, alteram ... cera impletam ... misit *episcopus*. HONOR. AUGUST. spec. p. 1036C quidam thelonearius paganus sancti Nicolai habuit -am.

imago (ym-), -inis *f.* *script.* hym-: *p.1305,23.* inm-: *l.36.* -mm-: *l.36. adde* CHART. Mog. A II 495. IOH. VIII. epist. A 208 p. 178,17. -aco: *p.1304,51.*

εἰκών, *effigies, simulacrum – Bild, Abbild, Nachbildung:* **I** *de eo quod sensibus percipitur:* **A** *praevalente notione imitationis:* **1** *de artefactis (sculptis, pictis sim.):* **a** *in univ.:* VITA Liutg. II 2,31 p. 128,6 -es in eis *(fenestris)* factas monstrare digito coepit. THEOPH. sched. 1,15 cum -es vel aliarum rerum effigies pertrahuntur in muro sicco, statim aspergatur aqua. CONR. HILD. ad Hartb. p. 194,22 civitatis *(sc. Neapolis)* ... y-o in ampulla vitrea ... inclusa. p. 194,38 in quo *(balneo)* sunt y-es ... singulas singularum partium corporis passiones demonstrantes. OLIV. epist. 5 p. 297,19 -es littere sunt laicorum, que eos nobis ad memoriam revocant, quorum sunt -es. CATAL. thes. Germ. 111,44 palla altaris cum y-bus insutis. *persaepe. v. et l.14. vol. I. p. 1371,38. 1463,16.* **b** *de -bus hominum:* LIBER hist. Franc. 12 p. 257,6 invenerunt in thesauris regis anolum Chlodovechi inscriptionem vel -em (in-e[m], -mm- eius *var. l.*) inscriptum. HUGEB. Willib. 4 p. 101,26 in illa aecclesia erant -es episcoporum, qui erant ibi *(sc. Nicaenae)* in synodo. GODESC. SAXO theol. 22 p. 301,22sq. -o ... hominis homini est similis, non homo -i suae. ALEX. MIN. apoc. 20 p. 429,28 -o Machometi. *saepe.* **c** *de receptaculo reliquiarum:* CATAL. thes. Germ. 115,30 (paulo ante 1138) in cruce auro et argento ... ornata ... istę reliquię sunt collocatę: in medio -is eas reliquias collocavimus, quas preciosiores estimavimus. 115,46 iste reliquię in -e sunt. NOTIT. Altd. 1 (MG Script. XV p. 992,27) huc secum portari fecit *abbas* -em sancti Cyriaci martyris, in qua posite sunt reliquie infra scripte. **d** *de -bus sanctorum:* COD. Karol. 8 p. 495,15 sacratissimas sanctorum -es in ignem proitientes suis gladiis consumpserunt *Langobardi*. IOH. VIII. epist. A 208 p. 178,39 pro sanctarum -um (εἰκόνων *Phot.*) erectione. CAPIT. reg. Franc. 28,2 quam *(synodum)* de adorandis -bus Constantinopolim fecerunt *Graeci*. CATAL. thes. Germ. 91,39 VI -es apostolorum argenteas. 146,17 -es ... quatuor evangelistarum in singulis electris ... habebantur. *persaepe.* *de -e mirabili:* DIPL. Constantiae 28 cuius *(virginis Mariae)* veneranda -o Achiropictos (*i.* ἀχειροποίητος), id est non manufacta, in ipsa ecclesia veneratur (*item* 59 p. 186,36). CHRON. Erf. min. p. 541,1 ibi *(sc. in ecclesia Diospoli)* ... apparuit y-o beate Marie virginis, sed nullius hominis manu facta et tamen quasi carnea *eqs.* **e** *de -bus Christi:* ANAST. BIBL. epist. 6 p. 418,14sq. quare non adoremus figuram et -em eius, qui ... salutem operatus est. THIETM. chron. 3,25 -o Dominica. CAES. HEIST. hom. exc. 31 p. 29,31 y-es Salvatoris ... in laquearibus ecclesiarum sepe depicte vel sculpte habentur. *saepe.* *de crucifixo:* THIETM. chron. 8,5 -o crucifixi truncata est. CATAL. thes. Germ. 45,81 in qua *(cruce lignea)* y-o erat aurea Domini crucifixi. 45,93 in huius y-is capite loco oculorum erant due gemme. *al. v. et vol. II. p. 480,58.* **f** *de idolis:* IONAS BOB. Columb. 1,10 p. 169,13 ibi *(sc. Luxovii)* -um lapidearum densitas ..., quas cultu miserabili ... vetusta paganorum tempora honorabant. THIETM. chron. 6,23 huius *(fani)* parietes variae deorum dearumque -es mirifice insculptae ... ornant. ANNALISTA SAXO a. 1068 p. 414,8 ferebat *rex* -em quandam ad instar digiti ex Egipto adlatam adorare. *saepius.* *meton. i. q. idolatria – Götzendienst:* RHYTHM. 1,3,1 profugus ad sacra petit prolis peccata linquere -is. **g** *signum – Zeichen:* **α** *in univ. (de littera):* RUD. FULD. Leob. 1 p. 122,19 ita dubia *(sc. gesta)* reddidit *Mago monachus*, ut, quamvis cognoscendi praeferrent -em, non referrent tamen intellegendi vigorem. CHART. Lux. I 480 p. 659,29 tam futuris quam presentibus ... litterali -e significo, quod *eqs.* **β** *spectat ad sigillum:* DIPL. Karoli M. 317 p. 480,15 (spur.) y-o nostri *(sc. Pippini regis)* vultus hac carta semper habeatur in teste. DIPL. Arnulfi 25 p. 37,25 anulo ... -is nostrae iussimus insigniri *(sc. chartam)*. WIBALD. epist. I 124 p. 246,16 quam *(sententiam legati)* apud nos scriptam et -e ipsius obsignatam habemus. CHRON. Bened. II 10 libertatis privilegium regia -e insignitum. *persaepe. v. et vol. III. p. 345,63.* *exemplum – Abdruck:* HERM. CARINTH. essent. 2 p. 210,2 non aliter quam liquescente cera impressa perit y-o. CHART. Heinr. Leon. 95 p. 146,16 y-e nostri sigilli ... roboramus. CHART. Otterb. 61 p. 46,17 cedulam mei sigilli -e roboravi *(sc. Philippus de Valkenstein). al.* **γ** *spectat ad monetam:* DIPL. Otton. III. 130 p. 541,39 ut in loco Sala ... faciat *imperatrix* ... monetam publicam -e et superscriptione utriusque monetę Argentinensis et Spirensis praefiguratam. *ibid. iterum*. DIPL. Conr. III. 90 p. 161,8 quę *(moneta)* utriusque civitatis -em et titulum ... preferret. DIPL. Frid. I. 503 p. 435,7 quod in una parte *(sc. denarii)* erit -o sancti Karoli et eius superscriptio. DIPL. Frid. II. 619 p. 382,31sqq. -em monete Nurenbergensis, quam secundum -em monete Ratisponensis fieri permiseramus ..., deleri fecimus *eqs.* (*sim.* 620 p. 388,7. 17). *al.* **2** *de sidere:* ALBERT. M. sent. 2,7,9 p. 157b,14 quod primae mansioni dentur tredecim gradus et minuta septem de arietis -e. Is. 63,8 p. 597,40 quae *(idolatria)* tota fit ad scientiam -um, quam quidam mathematicorum praetendunt. *ibid. al.* **3** *de voce repercussa ('Echo'):* GESTA Bereng. 1,187 vocis ... resultat -o (gloss.: echo). **4** *de spectro:* ANNAL. Altah. a. 1045 p. 39,29 praesul ... in ... saxo fantasticam daemonis vidit -em. OTLOH. vis. 3 p. 51,29 -o sepe astare videbatur. **5** *de eo q.* φαινόμενον *dicitur:* ALFAN. premn. phys. 7,5 p. 76 Epicurei ... idola, hoc est -es (*PG 40,640B* εἴδωλα), apparentium advenire oculis aiunt. ALBERT. M. animal. 20,63 sunt formae, quae fiunt in materia, y-es. summ. theol. I 6,26,1 p. 182,86 omne, quod formatur ab eis *(sc. exemplaribus primis)* in secundis causis et causatis, vocavit *Plato* -em. *al. v. et p.1300,2.* **6** *in nominibus:* **a** *pro (cog)nomine:* CATAL. thes. Germ. 88,3 (a. 1174) electa est I-o, filia comitis de Los, in abbatissam. CHART. Friburg. 75 testes ... sunt: ... Heinricus Y-o *('Bild[e]', v. notam ed.) eqs.* CHART. Argent. I 332 Siglinus Y-o et Reimboldus filius Nicolai magistri. **b** *in nomine loci (in [prava] etymologia):* LAMB. TUIT. Herib. 2,7 p. 223,13 ad locum Regis I-o dictum *('Remagen', v. notam ed.)* procedit. 2,32 p. 258,2 fuit ... in castro ⌊Regis I-o⌋ (Regisimaco *var. l.*) virguncula. **c** *in titulo libri:* HONOR. AUGUST. imag. prol. p. 49,4 p. nomen ... ei *(libello)* I-o Mundi indatur, eo quod dispositio totius orbis in eo quasi in speculo conspiciatur. OTTO FRISING. chron. 7 p. 375,17 quorum *(imperatorum)* nomina ... in Y-e Mundi ... invenies.

B *praevalente notione similitudinis:* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* **α** *de rebus:* OTLOH. doctr. 12 p. 272A nil ... in coelis substantivum retinetur, cuius in hoc mundo speculum non sit vel -o. ALFAN. premn. phys. 2,107 p. 49 quibusdam *(animalibus)* ... astutiam indidit *creator* velut artis -em (*PG40,585C* εἰκόνα) et umbram rationalitatis. EBO BAMB. Ott. 1,22 p. 46,1 hec ... iocundissima sollempnitas tanto artius ... colenda est, quanto dulcius -em et umbram celestis illius prefert dedicationis, ubi *eqs.* ALBERT. M. incarn. 8 p. 179,13 generatio temporalis -o est generationis aeternae. *saepe.* **β** *de hominibus:* AGIUS epic. Hath. 701 quaeritur in te *(sc. Gerberga)* ... illius disciplinae quaedam quasi -o. VITA Adalb. Prag. A 5 patris iustitia floret in eo, et maternę pietatis -o in purpureo pectore vernat. (*sim.* EBO BAMB. Ott. 1,20 p. 36,4). ANNAL. Magd. a. 947 p. 153,49 (vs.) decolor argento *(sc. Ottoni primo)* mundi successit -o *(sc. Otto secundus Rufus)*. ALEX. MIN. apoc. 20 p. 430,29 Frede-

[Weber]

ricus . . . imperator . . . est -o bestiae prioris in persequendo ecclesiam intuitione Sarracenorum. *al.* **b** *philos. et theol. (v. W. Dürig, Imago. 1952):* **α** *exemplar,* παράδειγμα – *Urbild, Vorbild:* RADBERT. corp. Dom. 5,22 quod tunc adumbrabatur in designatione futurorum, -o veritatis et umbra corporis atque exemplaria erant, nunc autem mysterium impletae veritatis. PETR. DAM. epist. 18 p. 177,12 nunquam apud te *(sc. successorem)* haec depravetur -o. **β** *allegoria, typus – Allegorie:* HINCM. coll. p. 80,26 reliquie martyrum . . . in altari, quod est -o corporis ac Christi sepulcri, . . . reponuntur. EPIST. Meginh. 14 p. 208,21 o presentissimam iam nunc superne illius -em civitatis, cuius rex veritas. RUP. TUIT. vict. prol. p. 2,6 debuisse *(sc. regnum Dei)* secundum rem vel rei dissimilitudinem dissimilem *(sc. quattuor bestiis)* . . . habere -em *(spectat ad Vulg. Dan. 7,3sqq.). al.* *praefiguratio – Vorprägung:* RADBERT. corp. Dom. 7,36 arbor . . . ligni vitae Christus nunc in ecclesia est, cuius -o in paradiso arbor illa fuit. **γ** *de homine -e Dei (loci spectant ad Vulg. gen. 1,27):* INVENT. Memmii 6 (MG Mer. V p. 367,15) ex illa die demones, quacunque essent -e Dei repressi, nullatenus in hoc loco latere potuerunt. WALAHFR. Mamm. 20,23 dum primus homo . . . staret -o Dei peccati et criminis expers. BENZO ad Heinr. IV. prol. p. 84,9 fidei lumen penetrat celeste cacumen, quisque cor aptet ei, quo sit hy-o Dei. *saepe.* **δ** *de Christo -e Dei:* HRABAN. carm. 39,10,3 Christum Iesum carissimum, omnipotentis filium, -em verissimam. GODESC. SAXO theol. 6 p. 130,20 quomodo -o Patris est Filius? RADBOD. carm. 1,1,6 Patris -o *(sc. Christus).* CONSUET. Marb. 13 Domine Iesu Christe, . . . y-o (-o *var. l.*) Patris. *al.* **ε** *def.:* HONOR. AUGUST. cant. 1 p. 363[A] hoc . . . differt inter -em et similitudinem, quod -o est in essentia naturae, similitudo . . . in imitatione boni vel mali. ALBERT. M. summ. theol. I 8,35,2 p. 267,48 Hilarius . . . duas dat diffinitiones -is in libro de synodis *eqs. ibid. persaepe.* **2** *forma, figura – Gestalt, Aussehen:* THEODULF. carm. 46,1 discus erat tereti formatus -e mundi. HROTSV. Dulc. 5 vox senioris nostri *(sc. militum),* sed -o diaboli. PURCH. Witig. 406 quam *(aulam)* per utrumque latus firmaverat ille benignus cum turri gemina tereti sub -e facta. VITA Landel. Laub. 13 terre limo formatur carnis -o. CONST. imp. II 224,15 qui *(Gregorius et Leo)* non solum . . . loricis induti falsas y-es militem ostendebant, verum *eqs.* CATAL. thes. Germ. 57,14 que *(capsa)* . . . facta est cum ossibus ad -es hominum incisis. ALBERT. STAD. quadr. 19 carnis y-e sumpta ad nos transivit, ut transiremus ad ipsum Verbum. *saepius. v. et p. 1301,70. vol. I. p. 751,8. II. p. 162,17.* *species – Anschein:* WALAHFR. hort. 170 Nothi vis distendit . . . cavum vitrea sub -e pondus. **3** *praetextus – Vowand:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 285,4 si . . . sola saltem nominationis -e minimum quid attingant *reges,* sed *eqs.* CARM. Bur. 98,7,3 Elissa venandi sub -e *(ni leg.* indagine, *v. notam ed.)* . . . antro cum duce latuit.

II *de eo quod sola mente fingitur:* **A** *gener.:* **1** *in univ.:* AGIUS vita Hath. 1 quia . . . iam eam corporaliter intueri et habere non potestis *(sc. sanctimoniales),* in vita quandam eius -em teneatis (*sim.* 28). epic. Hath. 649 nec de corde meo sua cara recedit -o. CONSUET. Marb. 43 per torporem mentis veris y-bus (i- *var. l.*) cogitationis inquinatus *spiritalis populus.* ALBERT. M. bon. 478 p. 250,42 in quod . . . procedit *anima,* sunt -es, quae sunt apud animam per modum litterarum. *al. v. et p. 1300,41.70.1301,50.* **2** *in visione vel somnio:* OTLOH. vis. 2 p. 41,19 an esset *visio* ex diabolo -bus fantasmaticis illudente. RUP. TUIT. vict. 11,2 p. 342,10 persepe nescit *homo,* quid -es somniorum suorum significavacerint. PAUL. BERNR. Greg. 80 p. 522,18 tetris trahentibus -bus. *al.* **3** *per morbum:* ALBERT. M. animal. 1,129 melancolicos . . . dicimus . . . terribiles y-es patientes *eqs.* **B** *rhet. i. q. parabola – (vergleichendes) Bild:* CONR. MUR. summ. p. 98,328 (vs.) cum forma forme collatio facta . . . per quoddam simile dicetur y-o.

imagranicus *v.* hemicranicus.

imaguncula, -ae *f.* *imago parva – kleines Bild, Bildchen:* PETR. DAM. serm. 48,3 l. 74 mansio . . . Salmona dicitur, quae . . . -a interpretatur *(v. notam ed; item* epist. 160 p. 128,9; *sim.* RUP. TUIT. trin. 17 l. 1699. l. 1706; *loci spectant ad Hier. epist. 78,37,2).*

imanis *v.* immanis. **imapus** *v.* hanappus.

***imbalsamo** (inb-, -lfemo, -semo), -atum, -are. (in *et* balsamare; *cf. Stotz, Handb. 2,VI § 120.6)* *ungere, chrismare – salben, (ein)balsamieren:* SALIMB. chron. p. 486,25 a Bononiensibus in-tus et honoratus *(sc. est Henricus).* ALBERT. MIL. temp. 282 p. 540,31 comune Bononie fecit eum *(regem Hençum)* in-emari (inbalfe- *var. l.*). *in imag.:* VITA Ludow. Arnst. 11 (ASBoll. Oct. XI p. 756[E]; a. 1198/1233) totam . . . in-bat viciniam fracti pectoris alabastrum.

***imbannio** (inb-), -ivi, -ire. (in *et* *bannire; *v. J. Schneider, T. Erb. ALMA 64. 2001. p. 57sqq.)* *partic. praes. usu subst.: l.56.*

1 *(banno) iubere – (autoritativ) gebieten:* **a** *obi. homines eorumque communitates (silva: l.26.)* **α** *sub banno in ius vocare – unter Bannandrohung vor Gericht laden:* DIPL. Otton. III. 192 p. 601,14 ut nullus . . . homines nostri regni . . . per aliquam occasionem retinere aut viam illis contradicere vel in-ire . . . audeat. VITA Gebeh. Salisb. I 3 in-ti *(sc. episcopi)* . . . sub optentu officii sui sunt astricti, ne regi anathemizato . . . communicarent. CHART. Aquens. 48 l. 68 si nec sic satisfecerint *homines ecclesiae censuales,* tunc eos in-et *villicus,* et ex tunc primo habebit advocatus potestatem cogendi eos. **β** *proclamatione pacis munire – unter Friedegebot, Bannschutz stellen (de re v. HRG I. p. 1292sq.):* CHART. Westph. I 147 (c. 1052/55) ut sciatur eum *(claustrum)* esse in-tum. CHART. Gelr. 838 p. 820,15 dominus de Valkenborg potest in-ire seu ad pacem ponere silvam super omnes forestarios, ne *eqs. al.* **b** *obi. res:* **α** *indicere – anberaumen, einberufen:* CHART. Rhen. med. I 244 p. 300,24 (spur. s. XII.) abbas . . . vel nuntius suus placitum in-ens. 302 p. 353,37 placitum ab abbate . . . in-tum. 541 placito . . . legittime -to. **β** *ad iudicium deferre – vor Gericht bringen:* GESTA Trud. cont. II 1,2 antecessoris sui *(sc. abbatis)* querela pro retentis ecclesiae nostrae bannalibus -ta fuerat; . . . acceptis . . . duarum ebdomodarum indutiis reversus eam -iri canonico iudicio obtinuit *episcopus.* **γ** *confirmare, proclamare – bestätigen, garantieren, zusichern:* CHART. Salisb. I 183 p. 270,11 (a. 1138) nos p a c e m monasterio, fratribus rebusque fratrum in-vimus (*item* CHART. Stir. I 181 p. 192,36. 184 p. 197,13 in-vimus pacem sub auctoritate domini nostri Iesu Christi . . . et nostra . . ., ut nullus invadere . . . presumat. *al*). CHART. Epternac. 204 p. 336,36 abbas . . . carta ac sigillo suo . . . in-vit et confirmavit, quatinus *eqs.* **2** *poena (bannali) proscribere, multare – mit (Bann-)Strafe belegen, bannen, ächten:* **a** *obi. homines (diabolus: l.50):* **α** *publ. (gener.: l.50):* CHART. select. Waitz 20,1 (c. 1115/23) quod si pro eadem culpa -tus fuerit *mansionarius* et cum rebus suis in mansum sancti Deodati . . . confugerit, minister ducis apud ministrum ecclesiae proclamabit. 20,2 si -tus fuerit *mansionarius,* fundum vel mobile suum eum tueatur. *exsecrare, devovere – verfluchen:* YSENGRIMUS 5,1260 corvigare infelix . . ., -te quater quindeciesque satan. **β** *canon. i. q. communione ecclesiae removere, excommunicare – mit dem Kirchenbann belegen, exkommunizieren:* EPIST. Hann. 16 p. 36,4 illos *(clericos)* . . . me fateor *(sc. episcopus Bremensis)* -tos ab his maledicitionibus non solvisse (*sim.* p. 36,23). BERNOLD. CONST. libell. II 20 p. 36,34 in-entem . . . nos voto privatae ultionis, non iusti examinis, oporteret aurem inclinare apostolo *(spectat ad Vulg. Rom. 12,19).* CHART. Traiect. 462 p. 413,40 ipsum *(Eggebertum)* ordine iudiciario evocatum tandem iuste in-vimus *(sc. antistes Traiectensis). al.* **b** *obi. res i. q. publicare, confiscare – in Beschlag nehmen, konfiszieren:* GUIM. poss. (MG Script. XIII p. 712,7; a. 1170/92) rex . . . bona nostra de Angilcurt in-vit. CHART. Lamb. Leod. 682 cum nos bona ecclesie . . . arrastari fecissemus seu etiam in-iri.

***imbannitio** (inbandicio), -onis *f.* (in *et* *bannitio) *defensio, confirmatio – Schutzversprechen, Garantie:* DIPL. Otton. III. 193 p. 603,14 Aldoysimius tabellio . . . scriptor hunc breve investitione et inbandicione . . . complevi.

***imbannizo,** -are. *communione ecclesiae removere, excommunicare – mit dem Kirchenbann belegen, exkommunizieren:* GESTA Camer. cont. II A 246,4 ut roget *Manasses* archipresulem totam post hanc ecclesiam -are patriam.

[Weber]

***imbanno** (inb-), -avi, -atum, -are. (in *et* *bannare) *partic. perf. usu subst.: l.12.* **1** *proclamatione pacis munire, confirmare, proclamare – unter Friedegebot, Bannschutz stellen, bestätigen, garantieren, zusichern:* CHART. Wirt. 284 p. 362,36 (a. 1125/27) predictos terminos . . . diligenti inquisitione adinvenit *advocatus* et inventos ad utilitatem Alpirsbachensis ęcclesię in suo legitimo placito seculari banno . . . in-vit. **2** *communione ecclesiae removere, excommunicare – mit dem Kirchenbann belegen, exkommunizieren:* CONST. imp. II 427,23 (a. 1244) si aliquis episcopus aliquem in-verit et ille contumaciter XL diebus in-tus perseveret . . ., dux ipsum statim proscribet; . . . et nec in-tus nec proscriptus absolvatur nisi ab eo, qui prius ipsum ligavit.

imbaptizatus (inb-), -i *m.* *qui non baptizatus est, paganus – Ungetaufter, Heide:* VITA Serv. 3 p. 8,17 quam cupidus pro Christo mortis omnium se odiis et gladiis in-orum exposuerit *Maternus*.

***imbarcatura** (-anc-), -ae *f.* *(ital.* imbarcare; *v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 278) ius iterum pendendi – Recht nachzuwiegen:* ACTA imp. Winkelm. I 999 p. 759,29 (s. XIII.med.) est . . . aliud ius, quod dicitur -a; videlicet, ut, si . . . velit *aliquis* iterum ponderare, quod vulgariter dicitur -a (imbanc- *var. l.*), pro iure -e solvit pro quolibet cantario gr. auri duo.

***imbastio,** -ire. *(ital.* imbastire; *v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 282a) (con)suere – (zusammen)nähen (inf. usu subst.):* CHART. Tirol. notar. I 26 (a. 1236) Adelpretus calliarius in iure petit ab Hegheno duas pelles, quas ei dedit ad -ire.

imbec(c)il(l)is *v.* imbecillus.

imbecillitas (inb-, -cc-, -ili-), -atis *f.* *script.* inbic-: GLOSS. psalt. Lunaelac. 61,4.

I *strictius i. q. infirmitas, debilitas, languor, insufficientia – Schwäche, Hinfälligkeit, Kraftlosigkeit, Unzulänglichkeit:* **A** *de hominibus:* **1** *corpor.:* **a** *in univ.:* AURELIUS 13 p. 713,5 si -s adsistat stomachi, multum exspuunt. HUGEB. Wynneb. 8 p. 113,20 propter infirmitate et in-e corporis. PONTIF. Rom.-Germ. 99,54 perpendens *(sc. sacerdos)* . . . intentionem animi et corporis valetudinem vel imbecc-em. PAUL. AEGIN. cur. 209 p. 141,6 inbecc-bus (*3,46,1* ἀτονίαις) et flegmonibus . . . consumitur *(sc. hepar).* ARS med. 8 p. 430,28 inbeccili-es luminum aures rumpuntur. LIBER ordin. Rhenaug. p. 152,19 qui *(fratres)* pre -e processioni interesse non poterant. IDUNG. PRUF. dial. 3,314 regulae . . . sanctorum patrum non congruunt in-i modernorum monachorum. *saepius.* **b** *clauditas – Lahmheit:* BERTH. chron. B praef. p. 170,5 in his *(instrumentis horologicis, musicis et mechanicis)* . . ., quantum ad -em suam *(sc. Hermanni contracti)*, totus semper continuus studuerat. **2** *spirit.:* WILLIB. Bonif. 2 p. 11,1 quibus . . . sexus infirmioris in-is (in-s *var. l.*) inerat. CAPIT. episc. I 2,3,3 p. 156,21 nequaquam . . . a subripientibus -is nostrae flagitiis vitam sine peccati macula ducere possumus. DIPL. Otton. I. 243 p. 346,24 quae *(trinitas)* semper circa nostrae -is fragilitatem operatur. CHART. Gosl. I 540 p. 515,37 ne ea, que aguntur . . ., seu oblivione seu posterorum in-e (imbecc- *var. l.*) valeant irritari. *al.* **B** *de civitate i. q. status expugnabilis – Angreifbarkeit:* OTTO FRISING. gest. 2,21 p. 125,24 turris munimentum magnique fossati robur tamquam huius suae -is adiumentum artificialiter admisit *Papia civitas*.

II *latius i. q. valetudo – Gesundheit(szustand):* CONSUET. Marb. 28 qui *(fratres)* primę et tertię nocturnę et duos ultimos laudum psalmos steterunt, in reliquis sedendo -em suam refoveant.

imbecillus (inb-), -a, -um *vel* **imbecillis** (inb-, -ilis), -e. *script.:* inde-: *p.1308,16.* inpe-: *p.1308,13.* -bic-: *l.72. p. 1308,17. adde* PIRMIN. scar. 25. -cc-: CHRON. Salern. 132. inbellicus: *l.69.* -cel-: *p.1308,2. usu subst.: p.1308,4.7.14. al.*

infirmus, debilis, invalidus – schwach, hinfällig, kraftlos: **1** *de hominibus:* **a** *corpor.:* AURELIUS 3 p. 496,14 si magis parvus atque creber et inbellicus (*Cael. Aur. acut. 2,36,190* -is) et ingens pulsus invenitur. LIUTG. Greg. 15 p. 78,40 -i corpore. ANTIDOT. Glasg. p. 110,1 facit *antidotum* ad omnia esthomacum inbi-e. THANGM. Bernw. 2 p. 759,22 ipse -is avi infirmitatem sustentare quam episcopales delicias appetere malebat. CONST. Melf. 1,23 qui surdus aut . . . claudus aut alias -is (-ellis *var l.*) non probetur. *persaepe.* *in imag.:* ARBEO Emm. 2 p. 29,24 praedicando sapientibus archana eructuans, in-is (in-bus *var. l.*) lac emanans. FORM. Sangall. II 44 p. 428,3 ad regna caelorum non aliter nisi per pontem conscendere poterimus, quem pontifex iuxta nomen suum infirmis et in-bus (in-ilibus *var. l.*) construere debet. **b** *spirit.:* WILLIB. Bonif. 1 p. 6,12 ut suo in-iores (in-is *var. l.*) aetatis militoni Deus . . . coeptae rei solacium . . . condonavit. EPIST. var. II suppl. 7 p. 626,12 cur clementia vestra *(sc. imperatoris)* tantum opus . . . mihi *(sc. Agelomo monacho)* indocto . . . atque oraculis elogiisque divinarum scripturarum in-i (inp- *var. l.*) iniungere libuisset. CARM. de Cass. 535 -iles verbo vegetabat *Paulus* robore prisco. RUOTG. Brun. 25 p. 26,6 eos, qui in alienis se fortissimos iactabant, in propriis tam -es (ind- *var. l.*) esse monstrabat. CARM. var. III 48,8 nos . . . fratres . . . sumus, imbiciles miseros, quos mente superba dispicitis. *al. v. et l.32.38.* **2** *de rebus:* EPIST. Teg. I 97 unumquodque . . . negotium in se ipso in-e indiget alterius sustentamine.

imbellis (inb-), -e. *script.* -el(is): *l.33.* *struct. c.* ad: *l.46. form.* inbellic(us): *l.43.*

ad arma inutilis – zum Krieg(sdienst) nicht geeignet, unkriegerisch: **1** *strictius:* **a** *in univ.:* WIDUK. gest. 2,15 ut . . . sese inferret *Heinricus* Lothariis, generi hominum in-i (in belli *var. l.*). ANNAL. Quedl. a. 1015 p. 547,11 qui *(Hodo iuvenis)* viribus -is . . . intrepida morte laudabiliter occubuit. HIST. peregr. p. 170,19 vir iam annosus decrepitus et in-is. MIRAC. Bert. 7 p. 513,7 in-e vulgus. *al.* **b** *pavidus, trepidus – nicht tapfer, feige (interdum [e. g. l.33] fere i. q. quietus – etwa: kampflos):* RUOTG. Brun. 25 p. 26,7 hos huius viri pietas in-es *(m. al. corr. in* inbecilles *C)* et timidos faciebat. WALTHARIUS 486 te Waltharium . . . -em (-elem, -e *var. l.*) lucris fraudare putantes *rex eiusque socii.* BERTH. chron. B a. 1079 p. 360,1 timidus et -is loco cedebat *comes. al. v. et vol. III. p. 1274,33.* **c** *a bello alienus, pacis amans – dem Krieg abgeneigt, friedlich, friedfertig:* GODESC. SAXO theol. 16 p. 244,17 curam semper -ium et imbecillium ovium tuarum . . . geris *(sc. Deus).* ANNAL. Quedl. a. 1007 p. 524,6 quem reliquerat hostem, gaudet *rex* recepisse in-em (in bellum *var. l.*). WIPO gest. 7 p. 30,4 Papienses . . . ad -em aulam ruentes . . . palatium usque ad imum fundamenti lapidem eruebant. PETR. DAM. epist. 96 p. 51,19 in-bus (in-cis *var. l.*) non erubescunt *saeculares* rusticis propinare. *al. v. et vol. III. p. 10,13.* **2** *latius i. q. iners – unfähig:* VITA Agnet. 222 prius ingressos *(sc. in lupanar)*, urit quos atra libido, -es ad stupra facit lux alma redire.

***imbeneficiatio** (inb-, -cio), -onis *f.* (*imbeneficiare) *cessio iure feodali facta – Vergabung zu Lehen(srecht):* TRAD. Wessof. 34c (c. 1148/54) mansus in beneficium datus est Sibotoni . . .; cui in-cioni cum reclamaret . . . Sigifridus *eqs.* CHART. Austr. sup. I 216 p. 317,35 ut . . . patrimonium . . . numquam presumat . . . abbas . . . sive concambio aut in-e seu quacumque alienatione usibus fratrum exterminare. CHART. Aquens. 175 l. 22 quod nec per plures heredes dividetur *pensio* nec aliquid venditione, impignoratione, in-e . . . ab hac curia alienabitur. *al.*

***imbeneficiator** (inb-), -oris *m.* (*imbeneficiare) *dominus beneficii – Lehnsherr:* CHART. episc. Wirz. I 88 p. 54,33 (a. 1140) tercio *(sc. vocatus)* si nondum resipuerit *(sc. qui aliquem imbeneficiavit)*, excommunicetur tam in-r quam inbeneficiatus (*item* II 5 p. 12,12).

***imbeneficio** (inb-), -avi, -atum, -are. (in *et* *beneficiare) *script.:* inve-: DIPL. Conr. III. 178 *(var. l.; inde* DIPL. Frid. I. 15 *[var. l.])*. inbef-: DIPL. Conr. II. 79 p. 106,1. -iti(o): *p. 1309,10.33.37. al.* *struct. c. praep.:* cum: *p.1309,39.* de: *p. 1309,41.* ex: *p.1309,43.* *usu absol.: p.1309,14sqq.* *partic. perf. usu adi.: p.1309,38.* *partic. perf. usu subst.: p.1309,7. 30.*

1 *de benignitate i. q. munerari – beschenken:* NARR. de elect. Loth. 7 (MGScript. XII p. 512,8; a. 1125) ducentas marcas, quibus eum rex prius in-are promiserat, satis honeste refutans *(sc. dux).* **2** *in re feodali:* **a** *in feodum, beneficium*

dare – als (zu) Lehen (ver)geben (de re v. F. L. Ganshof, Was ist das Lehenswesen? 41975. p. 11): **α** *dantur praedia sim.:* CHART. Alsat. B 127 p. 69,12 (a. 735/7) in Luterbach, quod Amalo in-tum habuimus *(sc. Eberhardus).* DIPL. Ludow. II. 71 p. 207,42 evacuare vel diminorare aut etiam in-are ... cellulas. CASUS Gall. cont. 17 p. 112,10 omnia antiquitus in-ta. CHRON. Bened. II 20 qui *(episcopus)* ... eum *(locum)* sibi ab imperatore in-ari fecit. CHART. archiep. Magd. 299 p. 374,6 nullus *(sc. mansus)* vel a me vel a meo successore cuiquam ... in-tietur. CHRON. Erf. mod. I a. 1179 p. 188,22 episcopus quasdam possessiones Heinrico duci in-verat. *persaepe. absol.:* DIPL. Heinr. III. 77 quatinus ... episcopus suique successores ... de ... comitatu potestatem habeant tenendi, in-andi *eqs.* GERHOH. novit. 40,1 sive per episcopos sive per clericos in-antes dum semel in manus laicorum venerint res ecclesie. *fort. add. (ni spectat ad l.25sqq.):* CHART. Babenb. 48 (a. 1177/80) abbati omnem abscidimus infeudandi sive in-andi potestatem. **β** *dantur iura:* CHART. Babenb. 49 (c. 1177/80) concessa et in-ta ... illis *(mutuatoribus)* iusticia. 191 p. 265,40 ius ... advocatię ... nobis contulit *Elisabeth* supplicando, ut nulli in-remus. **γ** *dantur homines:* EPIST. Teg. II 117 fideli nostro ... virum quendam ... -vimus. CHART. Nuremb. 70 p. 48,21 ut nullus eas *(feminas)* ... infestare vel in-are ... presumat. TRAD. Welt. 120 p. 88,35 a quo *(domino)* ... feminam in-tam habent *Adelbero eiusque filius. saepius.* **b** *feodo, beneficio instruere – mit einem Lehen versehen, belehnen:* **α** *in univ.:* BERNOLD. CONST. chron. a. 1077 p. 415,3 comitem Odalricum ut optime promeritum in-vit *Heinricus.* EPIST. Teg. II 155 precipimus *(sc. abbas)* omnibus per nos in-is et ministerialibus ..., ut *eqs.* CHRON. Gozec. 2,3 palatinus Fridericus prediis ... ecclesiam nostram privavit, quibus Fridericum ... in-vit. CHART. Mog. A II 653 p. 1061,35 nullatenus ... permittimus preposito potestatem in-tiandi aliquem hominum hiis ... elemosinis. ANNAL. Marb. a. 1194 p. 64,26 legati petebant se in-ari ab imperatore benficiis raris. CHART. select. Keutgen 157,5 quicumque aliquem Nurnbergensem bonis suis sive prediis sive feodis ... in-tiaverit. CHART. Verd. 333 homines in-ti et ministeriales. *persaepe.* **β** *struct. c. praep.:* FUND. Mur. 33 p. 100,10 cum quo *(praedio)* in-vi dominum Wernherum. EPIST. Wibald. I 66 p. 114,4 solet *Folcwinus* ... de prebenda fratrum homines suos in-are. TRAD. Scheftl. 428 canonicus ... ex predio ... quendam consanguineum suum in-vit. *al.*

subst. **imbeneficiatus,** -i *m. homo feodo instructus, feodatus, vasallus – Lehnsmann, Belehnter, Vasall:* CHART. Turic. 278 (a. 1127) de ... possessione nec ministerialibus nec in-is meis quicquam concessi *(sc. Meginhardus).* CHART. Naumb. I 252 p. 234,4 preces eorum *(abbatis et fratrum)* exaudivimus *(sc. episcopus)* de suis in-is, qui se autumant herskilt, qui *eqs.* REGISTR. Pant. Col. 12 p. 96,19 testes sunt fratres nostri temporis ..., ministeriales ... et in-i nostri *eqs. al. v. et p.1308,60.*

***imbenefico** (inb-), -are. (in *et* *beneficare) *feodo, beneficio instruere – mit einem Lehen versehen, belehnen:* ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 894 p. 124,14 praesumptuose se in-ari ultra modum iactantes omnes *(primores marchenses)* capti sunt.

imbenignus (inb-), -a, -um. *non benignus, impius – unfreundlich, lieblos (usu subst.):* THEOD. TREV. Liutr. 14,2 nihil in-um aut iniustum fecerant *coniuges.*

imber (ym-), -bris *m. (fem.: l.70. p.1310,27. al. cf. Stotz, Handb. 4,VIII § 72.5) script.:* hi-: *p.1310,11.* hym-: *p. 1310,12.* inb(er): *l.68.* imur(ibus): *p.1310,14. form. abl.: sg.* -ii: MARIAN. chron. a. Chr. 183. *pl.* -is: *l. 66. adde* AETHICUS 20 *(var. l.).*

pluvia ingens, ὄμβρος *– Regen(guss), Sturmregen (plerumque usu plur., e. g. l.66.68.69):* **1** *strictius:* **a** *proprie:* **α** *in univ.:* LIBER hist. Franc. 25 p. 283,6 inrumpentibus -bus (-is *var. l.*) cum tonitruis validis. THIETM. chron. 6,10 p. 286,11 magna in-um effusio. COSMAS chron. 1,4 p. 13,17 potuit *Medea* y-es, fulgura et tonitrua elicere. CALEND. Karol. C p. 1287,11 arcturus oritur, -r vehementissima. ALBERT. M. Iob 37,6 -r dicitur pluvia cum impetu veniens et multum humectans. *persaepe. v. et p.1313,8. proverb.:* EGBERT. fec. rat. 1,263 non multum metuas matutinum hospitem et y-em. *in textu comput.:* MILO carm. app. 5,16sq. -e foves *(sc. Deus)* caelum solis candore gravatum, ornamenta facit tumulo Karolis brevis -r *(cf. B. Bischoff, Mittelalterl. Stud. II. 1967. p. 198sq.).* **β** *in vel pro nomine: fluvii ('Regen'; cf. Stotz, Handb. 2,VI § 24.2, adn. 74):* ARBEO Emm. 42 p. 92,29 inter confluentia Danubii et I-is. ANNAL. Fuld. Altah. a. 897 finitimis in locis aquilonalibus Danubii Y-isque fluminis. *mensis:* WANDALB. mens. 301 November ... ex numero atque -i primum nomen ... retentat *(ex Isid. orig. 5,33,11).* CALEND. Karol. C p. 1351,21 quod octavus h-r sit *October* a Martio. p. 1451,18 quod nonus hy-r sit *November* a Martio. *regionis:* PAUL. DIAC. Lang. 2,16 Umbria ... dicta est, quod -bus (in viribus, imu- *var. l.*) superfuerit *(ex Isid. orig. 14,4,21).* **γ** *de Iove in -em aureum commutato:* COLUMB. epist. 10,65sqq. non Iovis auri fluxit in -e (y- *var. l.*), sed, quod adulter obtulit aurum, aureus ille fingitur -r (y- *var. l.*). **b** *per compar.:* ARBEO Emm. 4 p. 32,4 quasi y-r temporaneus. MILO Amand. II 3,323 guttis pluviae se linguae comparat -r. OTTO FRISING. gest. 2,23 ad modum -ium. **c** *in imag. de rebus quarum copia (desuper) funditur:* **α** *corpor.:* PS. VEN. FORT. Leob. 70 lapidum -e (THIETM. chron. 6,7. 7,43 -bus lapidum). BERTH. chron. B a. 1076 p. 246,23 super eam *(Sodomam)* ignis et sulphuris -es vindex ... de celo pluit a Domino. METELL. exp. Hieros. 3,350 -es telorum tectura fugat clipeorum. *al. de lacrimis:* TRANSL. Libor. I 37 universa plebs ... largos (largas *var. l.*) lacrimarum y-es effundens. NADDA Cyriac. I 11,7 Sestius ... in fletuum -em se cum magna cordis contricione prostravit. *al.* **β** *spirit.:* ARBEO Emm. 2 p. 28,30 subiectorum ... praecordiorum arva caelesti y-e rigare insudabat. VITA Leutfr. prol. (MGMer. VII p. 7,23) ut ... animas audientium -e (inve:::re *corr. m. al. in* munere *3*) verbi Dei inrigarent *viri venerabiles.* HERBORD. Ott. 3,2 p. 152,2 civitas ... precompluta fuerat -e doctrine salutaris. CARM. de nat. animal. 1609 si far virtutum vitiorum senserit -em, hoc corruptelam contrahit inde gravem. *saepe.* **d** *alleg.:* HRABAN. univ. 11,14 p. 325[D] significant ... pluviae vel -es dona coelestia et praecepta vel mandata Dei, quae terram, hoc est homines, irrigant. **2** *latius:* **a** *pluvia levis, calidus – leichter, warmer Regen:* WALAHFR. hort. 53 vernali ... conspergitur -e parva seges. carm. 18,30 -r in arva cadit subiecta. WALTH. SPIR. Christoph. I 6 nubecula quędam -em in specie roris aere sereno collegit. II 2,118 ad legem Domini liquido recreaberis -i. OTTO FRISING. gest. 1,47 p. 66,13 nubecula quedam parva exorta y-em (i- *var. l.*) mitem produxit. **b** *aqua – Wasser:* AURELIUS 21 p. 724,6 ydrofobas, hoc est -is *(ed.*, umbrae *cod.)* timor. *de aqua benedicta:* TRANSL. Eug. Tolet. add. 2,24 posito vase aqua benedicta pleno exorcizatur a fratribus -e ecclesiastico.

imberbis (inb-), -e. *nom. sg.*-es: *l.56.* **1** *de hominibus i. q. barba non praeditus – nicht mit Bart(wuchs) versehen, bartlos:* CAND. FULD. Eigil. II 2,16 puer in-is scolae defertur ad arcem. WIPO gest. 30 p. 50,2 omnes erant die et nocte cani et barbati propter horridum rigorem glaciei, licet plures iuvenes et -es fuissent ibi *(sc. in Burgundia).* RUODLIEB XIII (XI) 3 quod tam nemo vafer sit, qui discernere possit, clericus an mulier in-es an esset alumnus. ALBERT. M. animal. 16,131 quidam viri barbam non habent, sed sunt -es quasi spadones in tota vita sua. *al.* **2** *de plantis, foliis i. q. non lanuginosus, glaber, levis – unbehaart, haarlos, glatt:* ALBERT. M. veget. 6,214 quod, cum sint *folia rosae* quinque, quodlibet sit barbatum in una extremitate et -e in alia.

***imbercatum,** -i *n. (orig. inc.) vas destillatorium q. d. vel summa eius pars – Destillationsgefäß oder sein oberster Teil:* PS. ARIST. magist. p. 654[b],63sqq. pone totum ad descendendum in -um (puto vas per alembicum *nota ed.*) et fac sub eo ignem ...; tunc frange -um.

***imbibitio,** -onis *f.* (imbibere) **1** *proprie i. q. actio tinguendi – das Tränken:* ANON. tab. p. 165,33 vocaverunt ... tres -es *(sc. corporum),* quas vocaverunt nutrimentum et salsaturas *eqs.* THEOD. CERV. chirurg. 3,47 p. 174[D] dimittantur *species*, donec exiccentur, et imbibantur secundo ..., et qualibet vice -o fiat sicut sorbitio. PS. AVIC. epist. 10 p. 874,10sqq.

[Weber]

iteremus -em; . . . et XX -bus usque ad XXX -es *eqs.* GEBER. summ. 42 p. 388 ex multiplici . . . reiteratione -is cum contritione et leni assatione aqueitatis illius *(argenti vivi)* maior pars deletur. *al.* **2** *meton. i. q. liquor (mixtus) – Flüssigkeit, Lösung:* GEBER. summ. 42 p. 387 teratur et commisceatur *(sc. argentum vivum)* illis cum -bus, et quousque de illo nihil appareat; et postea super ignem lentissimum aqueitas -is removeatur. 46 p. 409 causa . . . inventionis aque pure fuit -o spirituum et medicinarum mundarum, ut, si quando indigeamus -e, aquam puram habeamus.

imbibo (inb-), -bibi, -bitum, -ere. *usu absol.: l. 59; refl.: l. 44. struct.: c. dat. commodi: l. 24. al. c. ex: l. 53.*

I *(per)bibere, absorbere, concipere – trinken, aufsaugen, in sich aufnehmen:* **A** *proprie:* **1** *strictius:* **a** *subi. res:* **α** *de liquore (vacuo: l. 23) -to (proverb.: l. 16):* WALAHFR. carm. 28,18 quod primo -erint vasa, diu sapiunt *(sim.* BRUNO MAGD. bell. 5 p. 16,18; *spectat ad Hor. ep. 1,2,69).* PAUL. AEGIN. cur. 14 spongiam infundens frica capillos et humectans sine in-ere (*3,2,6* συμπιεῖν). VITA Serv. 2 p. 7,13 quid cause exegerit, quod . . . nunc oceanus longe recesserit solisne ac siderum ardor aquas in-endo minuat an *eqs.* ALBERT. M. phys. 4,2, 9capit. de rationibus eorum, qui vacuum ponunt corporibus physicis -tum et de contradictione eorum (*sim.* p. 254,26). veget. 6,4 cum sit *lignum* rarum, -it sibi aquam. *adde:* ALBERT. M. animal. 1,396 ut utraque *(sc. vena et arteria)* alteram -at et ferat ei auxilium de hoc, quod potest. **β** *de liquore -ente i. q. includere, vorare – umschließen, verschlucken:* GUTOLF. hist. p. 650,20 tantus . . . sanguis humanus ibi funditur, . . . ut humanum calcaneum in-ret. **b** *subi. homines:* VITA Salomae 337 ex -ti . . . humoris abundancia. *in imag.:* WALTH. SPIR. Christoph. II 2,137 tibi salubrem promissi luminis imbrem contulimus, quem qui sicco semel -it ore, sub pedibus vivi natum mirabitur agni. TRANSL. DION. Ratisb. epist. p. 353b,17 sitibundo pectore cum fluentis doctrinae cervi more haustum Deum fontem vitae in-it totis praecordiis. *al.* **2** *latius:* **a** *ex-, concoquere – (zer)kochen, zersetzen:* ALFAN. premn. phys. 23,12 p. 144 hepar . . . accipiens a ventre humorem -it (*PG 40,696B* συμπέσσει) illum et sibi ipsi assimilat. 25,3 p. 141 -unt (*PG 40,700* ἐκπέσσουσι) arteriae et venae sanguinem, ut vertant illum in turbidum humorem. 28,15 p. 137 -it caro pulmonis . . . spiritum, quemadmodum hepar sugit humorem a ventre. **b** *refl. i. q. diffluere, dilabi – sich auflösen, zerfallen:* Ps. AVIC. tinct. 5 p. 630b,7 non potest spiritus ab eo *(corpore)* exire, quia -it se in igne. **B** *translate de animo recipiente:* AGOB. 24,19 l. 13 forma ecclęsiasticarum modulationum, quae a boni ingenii adulescentibus quam cęlerrimę -ta (inhiata, inhibita *var. l.*) eos . . . idoneos reddat. WALAHFR. carm. 21,6,3 quam terris orientis -erunt *(sc. legio Thebaea)*, castris occiduis fidem recludunt. VITA Magni Fauc. II 3 cum senum venerabilium Galli Columbanique doctrinam longo satis in-isset studio. *al. v. et vol. I. p. 1598,61.*

II *imbuere, tinguere – tränken:* Ps. GERH. CREM. sal. I 20 extrahes ipsum *(Mercurium)* et in-as ex sale soluto (II 10 potabis). THADD. FLORENT. cons. 43,130 buliant *(sc. ingredientia)* in . . . oleo et -ant filtrum in illo oleo. 131,21 potest uti ovis in aqua perditis, -is in aceto vel agresta. 172,10 -atur spongia. ALBERT. M. animal. 7,96 nichil terrae nascentium bene crescit nisi irrigatum et -um aqua pluviae. GEBER. summ. 69 p. 537 corpus misceatur terendo et -endo et calcinando et reducendo, quousque durum fiat. *v. et p. 1310,71.*

imbilicus *v.* umbilicus.

***imbizprovenda**, -ae *f.* (*theod. vet.* inbiz *et* praebenda; *cf. Ahd. Wb. IV. p. 1582sq. s. v.* inbiz) *actio victum praebendi – Verköstigung:* GESTA Trev. cont. IV p. 397,6 debent *decani* sacerdotem eligere et illum stipendio unius prebende, que dicitur -e, de qua recipiet, quicquid ad eam pertinet, investire.

***imblancatura** (inb-, -cha-), -ae *f.* (in *et* *blancatura; *cf. gall. blancheur, blanchir; cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. I. p. 395sq.*) *puritas, purgatio – Reinheit, Lauterkeit:* ACTA imp. Winkelm. I 1004 p. 767,18sqq. (s. XIII.2) in-chatura (in brachatura *var. l.*) sicle Brundusii est marcla sexaginta in pondere ad marclum sicle . . ., et minuitur marclum unum ad idem marclum sicle ex in-a ipsa. p. 767,34sq. in-a eiusdem sicle Messane est ad eandem libram auri libre L et minuitur in-a ipsa in unciis X ad unciam auri.

***imblasphemo** (inb-), -are. (in *et* blasphemare) *conviciis, insultationibus, probris afficere – beschimpfen, verhöhnen, schmähen:* Ps. ALCUIN. Antichr. 17 (CCCont. Med. XLV. 1976. p. 118; s. XI.ex.) quicumque . . . monachus contra iustitiam vivit . . . et, quod bonum est, -at *(spectat ad Vulg. Rom. 14,16).*

***imblocatus** (-cc-), -a, -um. *(francog. vet.* bloc; *cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. XV. p. 167b) de mortuis i. q. lapidibus tectus, insepultus – mit Steinen bedeckt, unbegraben (de re v. DuC s. v.):* LAMB. ARD. hist. 140 dominum Arnoldum . . . extra atrium Ardee -ccatum ad cellam suam apud Bramas adduxerunt *Caradochus et Basilius* et eum ita -ccatum extra parietes capelle sue . . . collocaverunt. 145 p. 635,37 pro quo *(excessu)* . . . -ccatus . . . sine honore fuerat *Arnoldus* super terram.

imbo *v.* immo.

***imbogatura,** -ae *f.* *(ital. vet.* imbogare; *v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 301b) actio catena vinciendi, constringendi – das Anketten, das Anlegen der Fesseln:* CHART. Ital. Ficker 472,22 (a. 1276) pro introitu et exitu denariorum duodecim et pro -a et disbogatura solidos tres *(sc. e carcere dimissus solvat).*

imbolo *v.* involo. ***imbrago** *v.* *imbrigo.

***imbrea** (inb-), -ae *f.* (imber) *imber – Regen:* RHYTHM. 1,6,1 calcatis pronis saecli in-ae perfusus *Medardus* frigido. EUGEN. VULG. syll. 5,5 puplica res male lapsa tandem rutilans rediviva florescit ut -a verna.

***imbreviatio** (inb-), -onis *f.* (*imbreviare) *index, conspectus – Verzeichnis, Übersicht:* WILH. HIRS. const. 2,20 p. 125,4 si quando talis in-o (in breviatione *var. l.*) est agenda, non agitur in illa tabula cottidiana (*antea:* breviatio). p. 125,6 solet . . . apud nos et in-o non inutilis fieri. *cf.* breviatio.

***imbreviatura** (inb-, -riv-), -ae *f.* (*imbreviare) **1** *nota (notarii) – (Notariats-)Aufzeichnung, 'Imbreviatur' (de re v. LexMA. V. p. 384):* DIPL. Frid. I. (Dt.Arch. 8. 1951. p. 458, 13; a. 1197) ego Anselmus . . . notarius . . . hanc cartam traditam et imbreviatam per . . . Iacobum . . . ex -is illius . . . Iacobi extraxi et scripsi. CHART. Tirol. I 544B1 p. 24,41 ego Zacherus . . . notarius, . . . secundum quod -is condam Erçonis notarii inveni, . . . scripsi. CHART. Bund. 827 p. 292,16sq. secundum tenorem inbri-arum hanc cartam traditam et inbriviatam per . . . Vsbergum secundum tenorem inbri-e exsplevi *eqs.* CHART. Tirol. notar. II 486 in omnibus -is et scriptis et quaternis et libris cedulis. *saepe. v. et l. 70.* **2** *index, inventarium – Bestandsliste, Inventar:* CHART. Ticin. 37 p. 81,27 (a. 1270) hec est memoria et in-a terrarum monesterii sancti Habundii. *cf.* *abbreviatura, *breviatura.

***imbrevio** (inb-, -rivio), -avi, -atum, -are. (in *et* breviare) **1** *in indice conscribere, enumerare – in eine (Bestands-)Liste eintragen, auflisten:* **a** *obi. res:* CAPIT. reg. Franc. 64,12 si non habuerit, unde componere valeat *(sc. bannum)*, rewadiatum fiat et in-tum. 259,1 thesaurum ac vestimenta seu libros *(sc. ecclesiarum)* diligenter in-ent *missi* et breves nobis reportent. HINCM. annal. a. 869 p. 153,4 ut . . . vassalli . . . dominici comitum beneficia et comites vassallorum beneficia in-rent. WILH. HIRS. const. 2,38 p. 206,12 tales dies *(sc. festos et anniversarios)* habet cellerarius apud se in-tos (in-tis *var. l.*). CATAL. Eugend. (MGScript. XIII p. 744,34) missi . . . imperatoris . . . in-arunt res monasterii sancti Eugendi. *al.* **b** *obi. homines:* CAPIT. reg. Franc. 85,3 quicumque vobis *(sc. comitibus)* rebelles . . . fuerint, . . . in-ate illos. 270A,5 ut omnes, qui firmitatem fecerint, . . . in-ent *missi* (*sim.* 270A,7). 267,8 ut unusquisque presbyter in-at in sua parrochia omnes malefactores. **2** *adumbrare – konzipieren:* CHART. Bund. 614 p. 128,27 (a. 1222) ego Raynaldus notarius . . . ad hoc constitutus . . . faciendi et cumplendi cartas et instrumenta tradita et in-ta per . . . Gilbertum notarium . . . ex scedis seu inbreviaturis ipsius hanc cartam redegi. CHART. Ticin. 121 p. 93,19 ego . . . notarius . . . hanc cartam traditam et in-tam . . . conplevi et scripsi. ACTA imp.

Böhmer 998 p. 699,21 ego . . . notarius predictum instrumentum -vi et Iohanni cartario ad ponendum et finiendum dedi. *al. v. et p.1312,40.44.* *cf.* breviare.

imbrex (ym-), -icis *subst. script.:* hym-: *l.14.* inpr-: *l.11.* impr-: *l.11.*

colliciaris – Hohl-, Traufziegel (cf. G. Binding, Mittellat-Jb. 41. 2006. p. 208): **1** *proprie:* ALDH. ad Acirc. 114 p. 156,2 -x, quod ab arcendis imbribus dicitur. MAPPAE CLAVIC. 255 ut, si corruptae tegulae aut -es fuerint, parietem non penetret pluvia. GERH. AUGUST. Udalr. 1,13 l. 64 non tardavit, donec -bus (y-, imp-, inp-, inprincipibus *var. l.*) eam *(ecclesiam)* ex toto cooperuit. CHRON. Median. 14 p. 216A ignis . . . ex torridis -bus nimia incrementa concipiens. SALIMB. chron. p. 548,7 forte hy-es sive tegule corruent super me *(sc. fratrem Roglerium)*, si domus ceciderit. *al.* **2** *meton. i. q. tectum, tegimen – Dach, Regenschutz:* ODILO SUESS. Seb. 94 (44) quemdam custodum . . . sub -e . . . video *(sc. Ludovicus imperator)* iacentem. **3** *translate i. q. canalis, sulcus – Kanal, Furche, Rinne:* CHART. scrin. Col. A I p. 242 nr. 16 (c. 1159/72) manifestamus vobis de -e, quod dicitur su, que sita est inter Pelegrinum et Abraham: erit amborum.

imbricus, -a, -um. *imbrem ferens, pluvialis, pluviosus – Regen bringend, regnerisch, verregnet:* NOTKER. BALB. gest. 2,17 p. 86,10 erat . . . ymbrifera (-a *var. l.*) dies et frigida.

imbrifer (ym-), -era, -erum. **1** *strictius:* **a** *imbrem ferens, pluvialis, pluviosus – Regen bringend, regnerisch, verregnet:* WALAHFR. Otm. 8 pelagus circumquaque -a tempestate commotum. WANDALB. mens. 340 nec . . . -o (y- *var. l.*) desunt sua munera mensi *(sc. Decembri)*. EUPOLEMIUS 2,345 -r Orion. CALEND. Karol. C p. 1543,9 -r . . . mensis . . . December adest. *al. v. et l.24.* **b** *imbri effectus – durch Regen herbeigeführt:* COD. Karol. 34 p. 541,9 sicut terra sitiens -am desiderat inundationem. **2** *latius i. q. umorem ferens, umectans – Feuchtigkeit bringend, benetzend:* REIN. LEOD. Laur. prol. 58 y-o dum rore madesceret undique tellus.

imbrifico, -atum, -are. *(imbri) madidare – (mit Regen) benetzen:* SEDUL. SCOT. carm. II 76,10 hic vir *(Hildwinus)* . . . viret florens velut arbor amoena virtutum liquidis -ta tropis. TIT. metr. (NArch. 11. 1886. p. 411,8) divinum penetrans qui *(sc. aquila)* mentis acumine solem de fuso -at suspectas flumine terras.

***imbrifluus,** -a, -um. **1** *imbrem effundens – Regen ausgießend (de sidere):* CARM. Paul. Diac. app. I 1,10 ceu . . . nitit -us Cynthius altus aquis. WALDO Anscar. 105,8 Phoebus ad -am currum raptaverat urnam. **2** *more imbris fluens – wie Regen ausströmend:* FROUM. epist. 79 domno Reginbaldo -a sapientia fluido Froumundus suus tot gratulationes *(sc. dat)*, quot *eqs.*

***imbrifugus** (ym-), -a, -um. *imbrem fugens, aridus – Regen meidend, regenlos:* WANDALB. martyr. 308 Iunius umbrifugo (y-o, -o *var. l.*) aestatis sub caumate fervens. *Weber*

***imbrigo** (inb-, -rago, -rego), -avi, -atum, -are. (in *et* *briga; *cf. ital.* imbrigare; *v. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 1944)* **1** *strictius i. q. iure, pignore obligare, obstringere, vindicare – mit Ansprüchen, Pfand belegen, verpflichten, binden, beanspruchen:* CHART. Tirol. I 449 p. 242,34 (a. 1189) si per . . . comites . . . de eo, quod in permutacione acceperant, aliquid infeodatum, alienatum seu in-tum fuisset, illud expedire debet *Arnoldus comes*. p. 243,28 quod pignus . . . usque ad solucionem factam . . . non in-bunt *(sc. viri)* nec inpedient nec vim facient. 465 p. 257,25 si non solverit *Bertholdus* ad terminum . . ., cadat a iure suo et . . . non debet amplius ipsam decimam in-are per se nec *eqs.* CHART. Bund. 565 p. 72,15 si suo dato et facto forent inbregatas iamscriptas terras alicui, promiserunt una pars alteri et altera alteri disbregare earum pignore et dispendio. *al.* **2** *latius:* **a** *occludere, impedire – versperren, behindern:* REGISTR. Trident. IV p. 272,2 non debent *viae* esse -te a termino, quod est positum in ço (*cf.* p. 278,22 quod . . . debeat desbrigare *[sc. viam]* usque ad eum terminum). **b** *refl. i. q. se impedire – sich verwickeln, verstricken:* CHART. Ital. Ficker 401 p. 415,9 (a. 1246) si aliquis fecerit se dedecus vel dismencierit se vel -agaverit se coram vicecomite, emendet XL soldos den. Ver. *cf.* *disbrigo.

imbrilis (ym-), -is. *ad imbrem pertinens – Regen-:* DYASC. p. 21b in vasculo limpido aqua y-i eminas sex. p. 101a sanguinem reitientibus cum aqua bibite et magis y-i subveniunt *(sc. ge Samia) eqs.*

imbrinosus, -a, -um. *pluvius – regnerisch:* FROWIN. explan. 4,3 l. 1461 dum bruma rigens . . . una cum . . . -a (imbrivosa *ed., vix recte*) grandine . . . praeteriit.

[imbriusfacitis *v.* *embryosphactes.**]**

imbroca *v.* embroca.

***imbrumatus** (inb-), -a, -um. (in *et* βρῶμα; *cf. ThLL. II. p. 2210,29sqq. s. v.* 2. brumatus; *VII/1. p. 427,14sqq. s. v.* imbrumarius) *fastidiosus cibi – der Nahrung überdrüssig:* CARM. var. Walther 1,65,3 quantos datos sanitati bruma nostra lesimus *(sc. hiems)*, in-tos (in brumatos *cod.*) quantos vides *(sc. aestas)*, quibus nos coesimus.

***imbuitio** *v.* imbutio. **imbulicus** *v.* umbilicus.

***imbullio** (inb-), -ire. *coquere – kochen:* RECEPT. Sangall. II 16 betonica viride in-is in aqua aut *eqs.*

imbuo (inb-), -ui, -utum, -ere. *script.* -puendum: *l. 70. form. inf. praes. pass.* -eri: *l.64. struct.: usu absol.:* VITA Meginr. 2. *c. enunt.: l.69. c. gen.: p.1315,1. c. dat.: l.69. c. acc. gr.: l.57. adde* CHRON. Fred. 4,80. *dupl.: p.1315,2.23 (ni subest acc. gr. c. gen.). c. praep.:* ex: AMALAR. off. 4,26,10. per: VITA Eucher. Val. Mat. 13 p. 920a,59. *vix recte trad.* HILDEG. epist. 29,27 (imperitum *ed.*).

tinguere, rigare – benetzen, befeuchten, tränken: **I** *in bonam vel neutram partem:* **A** *proprie (in imag.: l.40sqq.):* **1** *in univ.:* **a** *usu communi:* AETHICUS 66b,22 qui *(doctores gentium)* creaturam Dei . . . inbuentem auram inanem et tenuem . . . scribunt. RADBERT. corp. Dom. app. 749 cum . . . adstantem 'videris *(sc. Basilius)* sacerdotem . . . omnesque' pariter 'pretioso illo' -i 'sanguine'. EBERW. Magner. 3 ita . . . ab imbrium nube protectus *Aredius*, ut -tis sociis suum ea nec pluviae stilla decideret. CARM. pro schola Wirz. 2 nomen ut herbarum tenet . . . urbs proficuarum, qualibus -ti reparant sua membra saluti, sic *eqs.* ANON. coit. 2,6,22 galie muscate, croci, acacie . . . pulverem cum vino stiptico temperent et . . . pannum . . . -ant (in- *G*). ALBERT. M. animal. 4,83 capiuntur *pisces* per brancos, quando fetidis -ti fuerint. *in imag.:* ORD. coron. imp. 3,3 spirituali unctione perfectissime semper -ta *regina* (*item* 14,30. 16,29. 18,50). WALTH. SPIR. Christoph. I epist. ad Haz. p. 64,2 ego vixdum prima literarum -tus saliva. EPIST. Hildesh. 142 venerabili doctori suo philosophie nectare inbuto discipuli eius . . . salutem. **b** *de sacrificio more paganorum peracto:* WALTH. SPIR. Christoph. II 6,21 ne . . . posteritas nevis inducta priorum ultra magnificas divum non -at aras. **2** *penetrare – durchdringen:* WALAHFR. hort. 406 huic *(rosae)* famosa suos opponunt lilia flores, longius horum etiam spirans odor -it auras (*sim.* METELL. Quir. 38,18 vix sonus precantis -bat auras). **3** *complere – füllen:* WANDALB. mens. 187 farre . . . primo -tas libare per aras tum *(i. mense Iulio)* vacat. **B** *translate:* **1** *implere – erfüllen:* **a** *in univ.:* CHRON. Fred. 3,58 paciencia inbutus *maior domus*. EIGIL Sturm. 6 p. 138,18 de spiritali contra diabolum certamine multum -tum ad dilectam remeare permisit *vox prophetica* eremum. DHUODA lib. man. 3,11,54 illorum, qui digni sunt . . ., exempla -mur (-mus *var. l.*). DIPL. Loth. II. 13 p. 403,43 religione christianitatis -ti (*sim.* DIPL. Conr. III. 295 p. 513,22). CARM. Bur. 110,1,9 cor . . . prius tutum, curis non -tum sentio Veneris officio turbari. *persaepe.* **b** *instruere, docere – unterweisen, unterrichten, (be)lehren:* LEG. Wisig. 2,1,10 aliene gentis legibus . . . inbui (-i *var. l.*) . . . optamus. EPIST. Bonif. 43 p. 68,24 (epist. papae) quae ad salutem animarum pertinent, exposcit *Bonifatius* -eri (-i *var. l.*). VITA Rup. 4 (MGMer. VI p. 158) quem *(ducem)* . . . coepit . . . de fide catholica inbuere (*item* LIBELL. de conv. Baiuv. 1 p. 92,8 -ere). EIGIL Sturm. 13 p. 145,15 post uberrima documenta . . ., quibus fratribus, qualiter oboedire . . . deberent, -it, . . . profectus est *episcopus*. FORM. Augiens. C 4 p. 366,9 ad . . . inpuendum indolem. AMALAR. off. 1,8,7. 2,3,7 in istis lectionibus -untur ordinandi ad exempla sanctorum quattuor ordinum patrum. BENED. ANDR. chron. p. 181,1 vir pru-

dentissimus gramatice artis inbutus. CHRON. Salern. 5 p. 6,24 eos *(proceres)* tanti patris sanctam ammonicionem -ens *rex. persaepe.* **2** *insignire, honorare – auszeichnen, (be)ehren:* HRABAN. carm. 60,3 -it hanc aram Cornelius ac Cyprianus . . ., hoc altare Petrus, Andreas, Paulus et ipse exornant meritis. **3** *initiare – einführen:* EIGIL Sturm. 2 p. 132,3 cum sacerdotes et universos ecclesiae ordines ad catholicam -ret *Bonifatius* fidem. HROTSV. Gall. I 12,10 ego . . . baptismate -tus. *al. mediopass. i. q. adduci – (einer Sache) verfallen:* TRAD. Westph. III p. 116,1 Azelinus solvet . . . XVIII denarios, quando ad debitum inbutus erit. **4** *incipere, experiri – beginnen, wagen:* ETHELW. chron. (MGScript. XIII p. 123,46; s. X.[2]) catervae . . . exercitus visitant orientales Francorum partes; . . . quorum equestris tandem -it certamen, antequam venere gurgite classes.

II *in malam partem i. q. maculare, inficere – beflecken, besudeln, vergiften:* **A** *proprie:* WALTH. SPIR. Christoph. II 6,225 antea suppositum quam framea sanguine collum -ret. METELL. Quir. 3[a],47 campos innumeri sanguine Martios pardi, linx, aper inbuunt. HIST. peregr. p. 119,17 nostri . . . suos enses multo Turcorum sanguine inbuerunt. CARM. Bur. 63,2[b],9 Thraces equos -it *Hercules* cruenti cede hospitis. **B** *translate:* CHRON. Fred. 4,54 p. 147,14 Godinus animum levitates inbutus novercam . . . accepit uxorem. LIBER diurn. 46 p. 37,14 columbas . . . vendere est de spiritu sancto . . . commodum temporalem percipere, ex quo . . . malo -tur (innuitur *var. l.*), quid subsequitur, quia *eqs. (in struct. contam., ut vid.).*

***imburso,** -are. *(cf. ital.* imborsare; *v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 303) in bursa ponere – in die Tasche stecken, 'einsacken':* CARM. Bur. 42,10,4 si quo grandi munere bene pascas manum, frustra quis obiceret . . . sanctorum canones, quia tamquam vanum transeunt *(sc. Romani)* has paleas et -ant granum.

imbutamentum, -i *n. actio imbuendi, infusio – das Benetzen, Einfließen (in imag.):* ARNOLD. RATISB. Emm. 2 p. 1034[C] de cuius fluvii quippe fluentis, hoc est sanae doctrinae -is, qui acceperit trinam cum unitate mensuram . . ., sentiet hoc, quod *eqs.*

imbutio (inb-) *vel* ***imbuitio** (inb-), -onis *f.* **1** *gener. i. q. instructio – Unterweisung:* IONAS BOB. Columb. 2,10 p. 253,2 exitiabili suasu ac loetifera inbui-e (in-e *var. l.*) monita sana insaniens maculavit *Agrestius.* **2** *alch. i. q. actio irrigandi, madefaciendi, immissio – das Befeuchten, Tränken, Eintauchen:* VISIO Arisl. p. 324,3 quam *(visionem)* . . . ad huius artis opus composuit *frater* et ad sua instrumenta, ignes, -es, dissolutiones ac coagulationes. ROSIN. ad Euth. 2 p. 284,23 cum . . . fit *stamnum* spirituale et imbui-e et decoctione regitur, tingit nummum et vertit in solem.

***imbutor,** -oris *m. instructor – Unterweiser:* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 3,6 l. 35 doce me, . . . Domine Deus . . . et singulariter bone magister, sincerę -r fidei.

1. imbutum *v.* imbuo. **2. *imbutum** *v.* *embotum.

1. *ime *v.* infra. **[2. ime** *v.* inde.**]**

***imenodis** *v.* *hymenodes. **imensus** *v.* immensus.

imfl- *v.* infl-. **imina** *v.* hemina.

imineo *v.* 1. immineo. **iminum** *v.* hemina.

imiora *v.* inferus. **imisceo** *v.* immisceo.

imitabilis, -e. *script.* -alia: *l.65. form. compar.* magis imitabilis: *p.1316,5.* **1** *sensu act. i. qui imitatur, imitationi studet, similis – einer der nachahmt, der Nachahmung zugeneigt ist, ähnlich:* **a** *gener.:* COD. Karol. 17 p. 517,4 (epist. papae) dum . . . vestris *(sc. Pippini regis)* Deo -bus (amitabilibus *V*) vestigiis *(i. fastigiis?)* fuerint . . . praesentati *missi* (*sim.* 18 p. 518,20 [epist. papae] usque ad vestra praeclara Deo -ia [-alia *var. l.*] transmittendum *coepiscopum* vestigia. 24 p. 528,10. 26). 62 p. 589,36 bone et Deo -is fili *(sc. Carolus rex).* ANNAL. Mett. I a. 830 p. 97,13 inibi *(sc. in monasterio)* Domino famulantibus ita placere valuit *(sc. uxor Pippini dimissa)*, ut omnes ei -es se esse velle profiterentur. **b** *philos. et theol.:* ALBERT. M. div. nom. 9,17 p. 387,69 sunt similia *(sc. res)* 'secundum contingentem', id est possibilem, eis 'imitationem' Dei 'non--is' (*PG 3,916[A]* τοῦ ἀμιμήτου), id est qui non imitatur res. **2** *sensu pass.:* **a** *imitatione dignus – nachahmenswert, vorbildlich:* WILLIB. Bonif. 9 p. 56,12 memorabile quoddam miraculum populisque -e (intimabile *Simson*, mirabile *Oelsner*) ad memoriam reducimus. CONC. Karol. A 39,123 p. 404,8 egressus . . . magis -em se cunctis exhibeat. POETA SAXO 5,73 in variis -e gentibus olim exemplar iusti . . . dabant. THANGM. Bernw. 14 p. 764,47 ut . . . omnibus -es exemplar humilitatis . . . florerent *ancillae Dei.* CHART. Wessof. 5 p. 379,22 abbas . . . sua -i humilitate et deprecabili postulatione obtinuit . . ., ut *eqs.* CHART. ord. Teut. (Thur.) 276 quia natura hominum labilis est . . ., consuevit antiquorum -is auctoritas facta sua in posteros effundere. *saepius.* **b** *imitationi aptus – nachahmbar:* EINH. Karol. prol. p. 1,27 egregios atque moderni temporis hominibus vix -es actus pati oblivionis tenebris aboleri. UFFING. Ida 1,5 totum spatium, quod residuum fuit huic incolatui, incredibili et paucis -i duxit abstinentia.

adv. ***imitabiliter.** *more imitatione digno – auf nachahmenswerte Weise:* CATAL. S. Emm. (NArch. 13 p. 563,31; s. X./XI.) ut fratrum regularis vita secundum sanctorum patrum instituta -r provideatur.

imitago, -inis *f. (per contam. ex* imago *et* imitari; *cf. Stotz, Handb. 2,VI § 31.5) effigies (quae imitatur) – (nachahmende) Abbildung, Ebenbild:* ALBERT. M. mem. 1,4 p. 105[a],37 sicut in tabula pictum animal est quidem animal pictum et imago imitans id, cuius est repraesentativum *eqs.*; ita etiam est in phantasmate: . . . si ad rem, ad quam acceptum fuit, referatur per propria rei illius, tunc vocatur imago quasi -o dicta, et hoc modo perficit memoriam.

imitamen, -inis *n. imitatio – Nachahmung:* FUND. Schild. praef. p. 1046,14 quanta decet de triumphalis ecclesie speculo ad -a virtutum exemplaris eniteat reverberatio.

imitaminor *v.* imitor.

imitatio (-cio), -onis *f. script.* ym-: *l.68. adde* ALBERT. M. animal. 21,15 p. 1330,16. imitione: HERM. CARINTH. essent. 2 p. 156,23 (*var. l.; item* p. 202,5). *form. dat. sg.* -e: *l.41. confunditur c.* mutatio: *l.68.*

aemulatio, consectatio – das Nacheifern, Nachahmung: **1** *strictius:* **a** *in univ.:* **α** *gener.:* CONVERS. Afrae 5 p. 58,1 si filiam meam *(sc. Hilariae)* divinis eius *(Veneris)* -bus occupassem. WILLIB. Bonif. 3 p. 12,11 scripturarum exarsit desiderio, ut omni se intentione earum -e . . . coniungeret (*sim.* HUGEB. Wynneb. 4 p. 109,30). LIUTG. Greg. 13 p. 77,38 de largiflua elemosinarum datione beati Gregorii ad memoriam posteritatis et -is exemplum pauca dicenda sunt. AMALAR. off. 2,12,10 -o episcoporum apostolorum chorus est. HINCM. divort. 5 p. 145,3 ad -em Domini. THANGM. Bernw. 17 p. 766,27 haec . . . ad -em audientium inserere libuit; nunc *eqs. saepe.* **β** *theol.:* Ps. ALCUIN. Antichr. 152 (CC Cont. Med. XLV. 1976. p. 123; s. XI.[ex.]) fons . . . erit *antichristus* omnium peccatorum et . . . filius diaboli, non per naturam, sed per -em (*sim.* RUP. TUIT. vict. 3,17 p. 102,20 talis erat *filius Dei*, priusquam cęlum et terra fierent, natura propria, non cuiusquam -e). **γ** *natur. et philos.:* ALBERT. M. veget. 1,91 distinguendum est, quod aliud est sexus et aliud vera sexus virtus et aliud resultatio quaedam et -o virtutis sexus. animal. 21,16 p. 1331,2 disciplinam recipit *simia* per auditum et -em repraesentativam operum per visum. *al. v. et p. 526,32 et p.1318,10.13.* **δ** *rhet.:* CONR. MUR. summ. p. 28,3 tria sunt necessaria ad prosandum, videlicet ars, usus, -o magistrorum *(cf. Rhet. Her. 1,2,3).* **b** *de exemplo ('Beispiel, Muster'; fere meton.):* **α** *gener.:* CONC. Karol. A 44 p. 497,23 cum honorandi sint *viri sancti* propter -em, non adorandi propter religionem. LIBER ordin. Rhenaug. p. 138,6 qui *(duo fratres)* . . . quasi vice angelorum illos tres *(presbyteros sive diaconos)* ad -em mulierum venientes ita compellant: *eqs.* RUP. TUIT. vict. 2,21 p. 69,24 secundum -em patris eiusmodi, id est serpentis antiqui, utputa homicidę et invidi. *al.* **β** *geom.:* Ps. BOETH. geom. 423 quicquid ad horum *(rigoris et flexuosi)* -em (y-, mutationem *var. l.*) in forma scribitur, linea appellatur. **γ** *publ., iur., canon.:* CONST. Constant. 261 eundem frygium . . . successores pontifices . . . uti . . . ad -em imperii nostri. TRAD. Ratisb. 80 ex hac . . . -e quidam nobilis . . . inductus tradidit . . . proprietatem suam. DIPL. Loth. III. 99[a] p.

[Fiedler]

158,15 quatinus ... privilegia ... cęnobii ad -em predecessorum ... confirmaremus. DIPL. Constantiae 12 ad -cionem ... domini regis ... confirmamus supradicte ecclesie ... consuetudines, quas *eqs.* (*sim.* 13 p. 48,2. 14 p. 50,29). CONST. imp. II 73,10 inhibemus ad -em avi nostri ... imperatoris Friderici, ne *eqs. al.* **c** *de effigie ('[Ab-]Bild'; fere meton.):* ALBERT. M. metaph. 1,4,8 p. 57,76 ens ..., quod est ab alio, non est sub illa *(entitate)*, sed potius vestigium illius et resultatio quaedam et -o *eqs.* 1,4,10 p. 60,35 formae, quae in materia sunt, imagines vocantur, eo quod sunt formarum verarum resultationes et -es. **2** *latius i. q. usus – Gebrauch:* GUIDO ARET. microl. prol. p. 85 quidam eorum *(puerorum)* -e chordae ... ante unius mensis spatium ... inauditos cantus ita ... cantabant, ut *eqs.* IOH. AEGID. mus. 4,19 p. 58 instrumentalis ... -o, quae instrumentis constat artis vel naturae, nostrae subiacet considerationi.

imitativus, -a, -um. *qui imitatur – einer der nachahmt, nachahmend (usu natur. et theol.):* ALBERT. M. veget. 1,92 sexus virtus non vera, sed longe -a eius est in plantis. animal. 2,136 symia animal notum est; ... et est hominis -um et aemulativum humanorum operum (*sim.* 22,137 est ... animal ... in malis hominis -um potius quam in bonis). summ. theol. II 12,71 p. 29^{b},47 imago expressa ibi *(sc. in Deo et homine)* non est, sed -a, ut dictum est (*cf. antea* p. 29^{a},40).

adv. ***imitative.** *modo imitativo, imitatione effecto – auf nachahmende, durch Nachahmung hervorgerufene Weise (usu philos.):* ALBERT. M. summ. creat. I 4,22,3 p. 467^{b},5 est *comparatio* in uno per se et substantialiter ..., in altero autem est ... non substantialiter, sed participative et -e. eth. I 562 p. 485,4 temperantia habet ... rationem medii, et modestia ponit modum in his, quorum est, imitando modum temperantiae, et est in ipsa ratio medii temperantiae -e et sicut participatum.

imitator, -oris *m. script.:* inm-: *l.62.p.1318,4.5.* imm-: *l. 48.54.p.1318,1.* *qui imitatur, assecla – einer der nachahmt, Nachahmer, Anhänger:* **1** *def.:* HUGO HONAUG. hom. 3,7,10sq. nemo ... sibi ipsi imago est; nemo sui ipsius -r est; multa enumerat *Augustinus* in eo loco, quae inpossibile esse dicit unum et idem esse numero, inter quae connumerat similem et hunc, cui similis, -em et hunc, cuius -r sit. 3,29,6 nec imitatio est mutua similitudo, quia per ea nunquam conparatur exemplum -i, sed semper confertur -r exemplo; istae duae similitudines in hoc quoque conveniunt, quod sicut imago suae similitudinis causam trahit ab exemplari, sic et -r ab exemplo et non econverso. **2** *exempla:* **a** *de asseclis hominum:* **α** *in univ.:* LIBER diurn. 84 p. 101,1 Theodorum ... et Cyrum ... cum eorum -bus ... nexu perpetue anathematis devinxerunt *(sc. praesules)*. RATHER. epist. 26 p. 150,6sq. uti dampnatus est Maximus Cinicus, ita dampnantur socii ..., uti Photius, ita et imm-es illius, uti Constantinus ..., ita ipsius quilibet imm-r. OTTO FRISING. chron. 1,25 p. 56,21 quod *(excidium Troiae)* qui scire desiderat, legat Homerum eiusque -em ... Virgilium. ALBERT. M. animal. 3,153 p. 344,28 Galienus et huius -r Constantinus. *persaepe.* **β** *sanctorum:* HERM. AUGIENS. gloss. Rom. 1,12 (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 38) consolatur Paulus, si videt omnes Romanos imm-es sui esse. IDUNG. PRUF. dial. 2,968 apostolorum *(sim.* 3,754. ALEX. MIN. apoc. 21 p. 475,26 sanctus Franciscus, -r apostolorum. *al.)*. ALEX. MIN. apoc. 4 p. 69,5 quando per superficiem litterae simplices docent evangelistae et -es eorum (*sim.* p. 69,28). *al.* **b** *de asseclis Dei (diaboli: l.62; de ipso diabolo Deum imitante: l.65; de Christo Deum Patrem imitante: l.66):* PASS. Fel. et Reg. (ZSchweizKirchGesch. 65. 1971. p. 139; s. VIII.^{2}) diabulus ad infernum vult trahere, et tu *(sc. iudex)* in-r (-r *BC*) eius existis. CONST. Constant. 181 magistri et Domini -r apparuit *Petrus*. RIMB. Anscar. 42 p. 79,7sq. Christi. RUP. TUIT. vict. 13,11 p. 415,21 num perversus -r dando illi bestię *(i. antichristo)* ... potestatem magnam dicit adhuc: *'eqs.' al.* *de Christo:* HUGO HONAUG. hom. 3,26,1 expresse Patrem Filius imitatur et in opere tanquam fidelis -r repraesentat. **c** *de asseclis vitae, morum sim.:* ARBEO Corb. 2 quos *(ministros)* ... monitionis sacre studebat verbis inrigare, ut suae -es existerent vitae. MANEG. c. Wolfh. p. 99,14 -es Iudaicę perfidię *(v. notam ed.)*. CHART. Mog. A II 681 (epist. papae) si paterni fuerit *(sc. filius defuncti)* <s>celeris imm-r. CHART. Heinr. Leon. 112 p. 169,26 ut ... devocionis eorum *(progenitorum)* -es et retribucionis eterne mereamur esse consortes. SUMMA dict. Saxon. 1 p. 210,4 moderni usus ... sedulus in-r. 2 p. 211,15 rethorice eloquencie in-r. *al.*

imitatorius, -a, -um. *qui imitatur, ad imitationem pertinens – einer der nachahmt, nachahmend, die Nachahmung betreffend:* HUGO HONAUG. hom. 2,31 -a similitudo est secundum intrinsecas actiones et corporales habitudines atque status plurium rerum collatio (3,5,1 absoluta imitatio triplex est: alia est ... naturalis; alia ... 'vocatur' imago sive 'imaginaria similitudo'; alia est secundum extrinsecus affixa ... et dicitur imitacio sive -a s.). ALBERT. M. anal. post. 1,1,2 p. 5^{b},8 omnis propositio ... dividitur in tredecim partes, scilicet primas *eqs.*; undecimo putabiles apud vulgus et duodecimo -as verorum in similitudine *eqs. persaepe.*

imitatrix, -icis *f.* *quae imitatur – eine die nachahmt, Nachahmerin:* **1** *de anim.:* ERMENR. Sval. 6 quae *(familia)* magistri sui institutis -x ubique nobilis habetur. EKKEH. I. (?) Wibor. 35 p. 88,12 -x egregia ... patris nostri, sancti Galli. THEOD. TREV. Liutr. 192,1 ut ... sancte Marie tu -x inclita ... Christum castitatis meruisti gratia ..., sic *eqs.* IDUNG. PRUF. dial. 3,391 quae *(feminae)* ... sunt ... ordinis nostri *(sc. Cisterciensium)* -es. ALBERT. M. animal. 8,80 avis ... florietus ... est -x gestuum humanorum sicut simia. *al.* **2** *de rebus:* **a** *in univ.:* **α** *effigies – Abbild:* AMALAR. off. 4,28,3 circa primitivam ecclesiam ora nona baptysmus caelebratus est, ut et ipsa et -x eius, quae hodierna die est, retineret, quod *eqs.* WILLIR. cant. 7,13 p. 227,32 mandragorę radix ut cernitur esse -x corporis humani, sic *eqs.* **β** *usu communi:* HUMB. Sim. 2,41 p. 190,39 dexterae nostrae, quae post caput principatum obtinet artuum laboriosaque -x est artium ... sui corporis ..., caracter crucis inest. **b** *per prosop.:* HILDEG. scivias 3,6 l. 918 ut Deus est dispensator convenientis staturae hominis, ita est discretio -x illius in officio suo. 3,10 l. 502 nec diabolus nec malevolus homo me *(sc. concordiam)* poterunt emollire ..., quin semper -x pacis in recta unanimitate perseverem. VITA Norb. II 48 populorum consuetudo novitatum -x esse solet. IOH. S. PAUL. diaet. 456 animalium natura humanae naturae -x est (*sim.* CHART. ord. Teut. 266 [dipl. Rudolfi regis] -em natura se indicat vitiorum).

imitor, -atus sum, -ari *vel* **imito,** -are. *script.:* em-: *l.54.* inm-: *l.62. al.* imm-: *p.1319,29.53. al.* -tt-: *l.62.p.1319,29. al.* *form.:* *II. pers. sg. praes. indic.* -are: *l.64. p.1319,53.* *II. pers. pl. imper. II. medial.* -aminor: *p. 1319,26.* *inf. praes.* -arier: *l.58.65.* *struct.:* *c. dat.: l.68.* *pendet enunt. interr.:* CHRON. Thietm. 2,44. *usu pass.: l.59. al.; absol.: l. 64.* *confunditur c.:* mutari: OTTO FRISING. gest. 2,26 p. 132,9. mutatus: *l.61 (an gloss.?).* ?immittere: *p.1324,39.41. al.*

aemulari, consectari – nachahmen, (nach)folgen: **I** *strictius:* **A** *in univ.:* **1** *in bonam vel neutram partem:* **a** *gener.:* PIRMIN. scar. 13 christianus ille est, qui Christum in omnibus -atur (e-tur *var. l.*). GLOSS. psalt. Lunaelac. 63,6 qui per dolum inimicis ... prevalere nituntur, ... alios -ant, per quas *(sic)* possunt suum desiderium conplere. VITA Leod. 1,213 (MGPoet. III p. 12) prudentes proceres ... semper satagens -arier heros. AMALAR. off. 3,15,2 talem se praebet *lector* fratribus ..., ut a pluribus possit -ari. CAND. FULD. Eigil. I 1 apes esurientes in colligendis floribus -ari. WALTHARIUS 386 varium pectus vario ... ore -tus (mutatus *T*) prodidit *rex* exterius, quicquid toleraverat intus. 629 genitorem -aris (inmittaris *var. l.*) Hagathien ipse. AMARC. serm. 4,438 qui paulum lesus fumantem -are Vesevum. *persaepe.* *absol.:* WALTHARIUS 311 iubet *rex* reliquos -arier omnes. VITA Norb. II prol. 1 p. 1253^{B} qui non credit, non -atur, qui vero non -atur, numquam perveniet. **b** *theol. et philos.:* VITA Hucberti 1 (MGMer. VI p. 483,11; s. VIII.$^{med.}$) omni studio nitebatur sanctorum -are vestigiis. HUGEB. Wynneb. 13 p. 117,35 sanctum sectate *(sc. interpretes divini verbi)* mente et moribus, exempla -ate! WETT. Gall. 30 p. 274,19 claviger poli -batur, cum pontifex se ... non continuit in navi *(cf. Vulg. Matth. 14,29)*. ALFAN. premn.

[Fiedler]

phys. 1,3 p. 5 quos *(viros prudentes)* -atus est (*PG 40,504A* ἠκολούθησε) . . . episcopus. ALBERT. M. bon. 94 p. 61,75 fugere . . . triste et -ari delectabile non sunt contraria. *persaepe. v. et p.1317,30.* **c** *publ. et iur.:* DIPL. Loth. II. 3 p. 386,22 nostrorum -amur v e s t i g i a praedecessorum (DIPL. Heinr. IV. 103 p. 136,26. DIPL. Constantiae 63 p. 199,25 pia nostrorum progenitorum v. *al.*). DIPL. Ludow. Inf. 19 p. 124,25 consuetudinem antecessorum. DIPL. Otton. I. 86 p. 168,32 ut . . . id ipsum *(sc. praeceptum praecessoris)* -ando nostro precepto firmaremus. *al.* **d** *rhet.:* HROTSV. II praef. 3 non recusavi illum *(Terentium)* -ari dictando. **e** *natur.:* ALFAN. premn. phys. 2,108 p. 49 omnis simia . . . humanos actus -atur (*PG 40,588A* μιμεῖται). ALBERT. M. animal. 4,97 aves, quae . . . alias audiverunt, tales voces -antur, sicut etiam -antur loquelas hominum (*sim.* 7,46 -atur *hyaena* . . . voces canum. metaph. 1,1,6 p. 9,60 simia . . . quaedam mechanicorum . . . -atur). **2** *in malam partem:* HROTSV. Gall. II 5,3 deteriora -aris *(sc. Iulianus).* 5,5 -tus es idolatrię supersticionem. CHART. Turic. 303 p. 186,13 Iudę proditoris vestigia (*sim.* ANNAL. August. II a. 1256 predecessorum vestigia in procedendo nullatenus in-ando). **B** *per prosop.:* **1** *gener.:* WALAHFR. hort. 228 pignore fullo tuo *(sc. gladiolae)* lini candentia texta efficit, ut rigeant dulcesque -entur odores. PAUL. ALBAR. carm. 6,2 fulbe rose flore[n]s -ant hic purpura terre. HROTSV. Sap. 5,16 ut caveas *(sc. Spes)* pertinatiam -ari sororis. YSENGRIMUS 5,129 pręsulis egregios mores -aminor *(sc. dentes;* imitaminos *var. l.)* huius, qui rapit ut satanas utque gehenna tenet. CHART. Basil. A II 123 p. 166,7 ne res geste per nebulam oblivionis naturam temporum -entur (*sim.* 135 p. 181,8 immittentur). *al.* **2** *mus.:* Ps. ODO CLUN. dial. 14 p. 261a in quarto *(sc. modo)* ponetur *antiphona*, si eius formulae differentias -atur. **3** *math.:* ALBERT. M. metaph. 5,3,6 p. 265,9 tales . . . numeri, qui -antur superficiem, sunt, qui 'sunt quotiens quanti'; p. 265,15 illi autem, qui -antur solidi trinam dimensionem, sunt *eqs.*

II *latius:* **A** *similem esse – vergleichbar, ähnlich sein, ähneln:* WALAHFR. hort. 40 ungula cornipedum si quando humore nocetur collecto et putres -atur (gloss.: id est similis est) marcida fungos. 93 ramorum *(sc. abrotani)* ubertas tenues -ta capillos. ANON. geom. I 3,19 p. 330,13 extremitati oppositi lateris *(sc. quadrati)* mediclinium . . . sic copuletur, ut . . . formam orthogonii Pythagorici -etur vel -ari videatur. ALFAN. premn. phys. 2,32 p. 31 animam harmoniam dixit *Socrates* esse dicens -ari (*PG 40,552A* ἐοικέναι) animam harmoniam, corpus vero lyram. Ps. BEDA mund. const. 1,7 sunt . . . quatuor humores in homine, qui -antur diversa elementa. **B** *observare – befolgen, beachten, sich richten (nach):* STATUT. ord. Teut. p. 63,5 quorum *(breviariorum)* formam et modum . . . in execucione divini officii . . . -entur *fratres (item* p. 72,23). CHART. Lux. IV 487 cum super ecclesia de Warney inter nos et . . . abbatem . . . questio verteretur, bonum pacis -ando convenimus cum dicto abbate *eqs.* **C** *conficere, effingere – ausführen, bewerkstelligen, nachbilden:* **1** *in univ.:* COMPOS. Luc. T 22 laboras, non cordatur *adamas*; pro quod omnia immitare (immi tare *cod.*), que volueris operare. WIDUK. gest. 1,12 effigie columpnarum -antes *Saxones* Herculem. **2** *de nummis i. q. adulterare – nachmachen, fälschen:* DIPL. Conr. III. 204 p. 370,5 ut nullus extra civitatem in episcopio . . . eam *(monetam Basiliensem)* -etur.

subst. **imitans,** -antis *m. imitator – Nachahmer:* WIPO gest. prol. p. 4,23 utile exemplum -antis animum promptiorem . . . in rebus agendis reddere solet.

***immacero** (inm-), -are. *attenuare, enervare – entkräften:* MIRAC. Bav. 1,2 cuius . . . abhinc districtionis cuiusve rigoris in se ipso ob Dei servitium in-ando fuerit *eqs.*

immaculatio, -onis *f. status immaculatus – unbefleckter Zustand (alleg.):* HONOR. AUGUST. gemm. 1,212 p. 608B per dalmaticam . . . religio sancta et immaculata designatur; tramites purpurei *(sc. dalmaticae)* designant sanguinem Christi . . .; -o pertinet ad dilectionem Dei, visitatio fratrum ad dilectionem proximi. spec. p. 1089C hinc Dei invocatio, inde vitae -o.

immaculatus (inm-), -a, -um. *script.* -cc-: MARIAN. chron. a. Chr. 349 p. 526,7. *non maculatus, incoinquinatus, incontaminatus, integer – unbefleckt, rein, unversehrt:* **1** *adi.:* **a** *proprie:* **α** *de anim.:* LEX Ribv. 75,7 si . . . sanum vel in-um *(sc. animal)* restituerit *eqs.* **β** *de rebus:* CARM. var. I 21,11 exta . . . divo custodit Olympus in-a tenens oblata in vertice summo. ALBERT. M. div. nom. 2,49 p. 77,20 '-a' *(sc. cera; PG 3,644B* ἀχάρακτα), idest impermixta. **b** *translate i. q. nullo peccato, vitio pollutus, perfectus – makellos (und ohne Sünde), vollkommen:* **α** *de anim. (per enallagen: l. 12):* RIMB. Anscar. 24 p. 53,16 ut . . . puri et in-i vitae aeternae ianuas . . . intrarent *catechumeni.* HROTSV. Cal. 9,23 Dei unigenitus . . ., qui solus innocens, solus in-us, solus *eqs.* WALTH. SPIR. Christoph. II 4,108 in-a sequi vestigia . . . agni *(cf. l. 27).* RUP. TUIT. vict. 3,19 p. 105,32 in apocalypsi dictum est . . . de hoc ipso verbo habente corpus -um, quia *eqs.* ALBERT. STAD. quadr. 84 sunt . . . beati in macula dicti, cum non sint -i. summ. theol. I 16,65 p. 664a,28 aeterna est electio praedestinationis, . . . et haec est ad esse sanctum et -um *(cf. Vulg. Eph. 1,4). al.* **β** *de rebus:* LIBER diurn. 84 p. 100,6 heretico dogmate in-am Dei ecclesiam polluere. LIUTG. Greg. 8 religio munda et -a *(sim.* DIPL. Conr. III. 106 p. 191,9. *v. et p.1319,67).* EIGIL Sturm. 2 p. 133,6 erat . . . gressu composito, honestis moribus, vita -a (*sim.* RADBERT. corp. Dom. 22,13). WALTH. SPIR. Christoph. II 4,41 in-a suis fert *generosus signifer* donativa ministris. ALBERT. M. summ. theol. II 9,33,2 p. 366b,25 'imago . . . Dei angelus, . . . speculum purum, clarissimum, incontaminatum, incoinquinatum, -um' (*PG 3,724B* ἄχραντον). *al. de corpore mystico Christi velut victimae (spectat ad Vulg. I Petr. 1,19):* RADBERT. corp. Dom. 13,10 ubi et plena similitudo exterius et vera virtus agni atque caro eius -a interius voratur. HERM. IUD. conv. 21 p. 125,8 agni -i Iesu Christi carnibus saginari. **2** *subst. masc.:* LIBER diurn. 85 p. 106,3 per aff<l>atum sancti spiritus indesinenter sollicitum esse atque attentum in-is. RADBERT. corp. Dom. 14,182 ut, quod caro . . . Christi ecclesiae contulit, hoc totum sacramentum . . . compleat et ad inmortalitatem suos in-os . . . perducat.

adv. **immaculate.** *modo incontaminato, integre – auf reine, unversehrte Weise:* CHRIST. STAB. Matth. 5 l. 365 de summo sacerdote precipitur, ut neque pro patre neque pro filiis polluatur, nisi illum in-e custodiat, cuius cultui dedicatus est. ARS med. 3 p. 421,5 nec a mulieribus persuasus *(sc. medicus)* abortivum dandum . . ., sed in-e et sancte perseverare. PETR. DAM. epist. 104 p. 150,4 coniugalem pudiciciam -e servaveras *(sc. imperatrix).*

***immaculus** (inm-), -a, -um. *immaculatus, integer – unversehrt:* COD. Karol. 75 p. 607,4 ut omnia . . . inconcussa et in-a in eternum permaneant.

***immadefactibilis,** -e. (in- *et* *madefactibilis) *qui madefieri non potest – 'unbefeuchtbar':* ALBERT. M. meteor. 4,3,22 p. 298,25 si . . . est *humidum* infusum, tunc hoc est madefactibile, et oppositum eius est -e.

***immadefactibilitas,** -atis *f. status rei, quae madefieri non potest – unbefeuchtbarer Zustand, 'Unbefeuchtbarkeit':* ALBERT. M. meteor. 4,3,22 p. 298,12 habet *(sc. homoeomerum)* passiones, quae sunt coagulatio, liquefactio et incoagulatio et illiquabilitas et madefactibilitas et -s (immadefactibilas *ed. perperam*).

immadesco (inm-), -ui, -ere. *madidum fieri – nass, feucht werden:* **1** *proprie:* METELL. exp. Hieros. 6,62 hi, qui . . . cordibus ingemuere, . . . fletibus in-uere, . . . compassi sic vere, Christe, tibi placuere. WILH. CONG. chirurg. 296 si lignum adhuc est infixum ferro . . ., quousque . . . bene -erit sangwine, non est extrahendum. **2** *translate vel in imag. i. q. imbui, expleri – durchtränkt, erfüllt werden:* HEIRIC. Germ. I 1,22 aetatis breve ver et primi gratia floris artibus in-uit facili conamine septem. ALBERT. M. nat. bon. 168 p. 70,47 quo *(sanguine)* corpus filii extra perfusum est, intus per compassionem -uit ipsa *(Maria).*

immadido (inm-), -are. *madefacere – befeuchten, benetzen:* AEDILV. carm. 11,38 in faciem sanctam ruitantes timpora nati fletibus in-ant.

immaginor *v.* imaginor.

***immaioro** (inm-), -atum, -are. *de patrocinio i. q. augere,*

amplificare – erweitern: DIPL. Merov. I 118 p. 303,30 (interp. s. IX.) Cenomannica mater aecclesia, quę est . . . dedicata in honore sancte Marie et postea in-ta in sanctorum martirum Gervasii et Prothasii.

***immalleabilis,** -e. (in- *et* *malleabilis) *qui (malleo) deleri non potest – (durch einen Hammer) nicht zerstörbar:* ALEX. MIN. apoc. 4 p. 57,15 in vitro tria notantur: pura perspicuitas, tenera fragilitas, -is f i r m i t a s *(sim.* p. 58,28 tertium, -is vitri f., admonet Christianum, ut, si persecutionis malleus ingruerit, prius mortem eligat, quam *eqs.).*

***immanatio,** -onis *f.* (*immanare) *actio influendi – das Einfließen, -strömen:* ALBERT. M. euch. 1,2,1 p. 195[a],8 dulcedo *(sc. est)* . . . convenientium secundum naturam continua -o, quae sub se continet suavitatem, quae nihil aliud est nisi dulcedine immanante iucunda perceptio.

***immanativus,** -a, -um. *qui infundi potest – einer der eingegossen werden kann:* ALBERT. M. metaph. 1,3,3 p. 33,6 nutrimentum . . . oportet esse -um ei, quod nutritur, et receptivum figurarum et formarum eius, quod nutritur.

***immancatio** (inm-), -onis *f.* (in- *et* mancus) *status incolumis – Unversehrtheit:* FORM. Sal. Bign. 23 ut vita et in-e et disciplina corporale ei *(fugitivo)* concedere iubeatis *(sc. pontifex).*

***immando** (inm-), -atum, -are. *?mandare – ?auftragen:* CHART. Sangall. A III app. 93[a] p. 838,3 (a. 1272) Rudolfo, rectori ecclesie . . ., presentium exhibitori, in-tis, ut hec eadem coram vobis viva . . . xerit michi vestris litteris intimari *(in loco corrupt.).*

immaneo (inm-), -ansi, -ere. *form. partic. perf.* -so: LEX Baiuv. 10,4[tit.] (*var. l. pro* immisso). *?struct. c. acc.: l.36. in tmesi: l.36.*

suo loco remanere, perseverare – (zurück-, ver)bleiben: **1** *proprie:* AESCULAPIUS 34 p. 53,22 quod si post cataplasmata et omnia adiutoria tumor in-erit (remanserit *Gariopont. pass. 3,2 p. 48[v]*), saccellentur *eqs.* **2** *in imag.:* EKKEH. IV. bened. I 26,39 felix, intrabit quem spiritus *(sc. sanctus)* inque manebit (gloss.: et cui -bit). **3** *translate:* **a** *perseverare – be-, verharren:* ALBERT. M. eth. I 660 p. 565,5 'sunt' illi, qui '-ent' (*p. 1151[b],4* ἐμμενετικοί) suae 'opinioni' nimis, 'et non' de 'facili' potest eis aliquid 'persuaderi'. eth. II 7,1,13 p. 495[a],1 secundum accidens . . . continens vel incontinens est, qui qualitercumque generaliter non -et vel -et rationi vel electioni. *ibid. persaepe.* **b** *reliquum esse – übrigbleiben:* CHART. Rhen. med. I 639 p. 698,39 (a. 1163) in-bunt sex solidos denariorum ad servicium advocati denominatos, quos *eqs.* **c** *consistere – bestehen bleiben:* CHART. episc. Spir. 233 p. 226,37 (a. 1243) Spiram intrabunt *fideiussores* nomine obsidum mansuri ibidem usque ad satisfactionem nobis tunc -entem.

***immanifestatio,** -onis *f.* *per pravam interpr. fere i. q. occulta manifestatio – etwa: verdunkelte Offenbarung:* ALBERT. M. epist. Dion. 3 p. 486,83 'provenit' *Christus* . . . 'ad manifestationem, occultus autem' mansit 'et post manifestationem aut, ut divinius dicam, et -em' *(PG 3,1069[B]* ἐν τῇ ἐκφάνσει; *cf. ed. p. 485 in app. crit.),* id est post incarnationem, quae manifestatio ipsius dicitur, quia ea nobis visibilis apparuit, sed dignius dicitur -o propter occultum unionis.

immanifestus, -a, -um. *non manifestus, obscurus, invisibilis – undeutlich, unklar, unsichtbar:* ALFAN. premn. phys. 1,42 p. 13 exinanitur . . . animal per manifestos poros et per -os (*PG 40,517[A]* ἀδήλων). ALBERT. M. eth. I 549 p. 472,60 'adhuc, quae ipsius', scilicet propria, 'qualiter oportet disponere, -um (*p. 1142[a],11* ἄδηλον)' ex seipsis 'et intendendum' hoc, id est considerandum ex communibus *eqs.* phys. 8,2,3 p. 590,9 in animalibus . . . 'non est -um', utrum 'ab' alio 'moventur' vel non. anim. 2,3,31 p. 143,48 'in tactu . . . est hoc -um' et latens, eo quod *eqs.* sens. 2,5 p. 51[b],13 non . . . fit commixtio corporum physicorum sic, quod minima atoma simplicia prima, quae in eis aequidistant, secundum proportionem ponuntur: quae tamen sunt -a nobis secundum sensum. *al.*

immanis (inm-, ima-), -e. *acc. sg.* -im: *p.1322,27. confunditur c.* inanis: *p.1322,13.24.*

1 *de moribus sim. i. q. ferox, atrox, crudelis, terribilis – wild, ungestüm, grausam, ungeschlacht, furchtbar:* **a** *de anim.:* WALAHFR. imag. Tetr. 252 -e boum . . . examen agrestum. NOTKER. BALB. gest. 2,8 p. 60,19 regis . . . fasciolam ferus *(i. animal)* -issimus disrumpens. ANNAL. Alam. a. 887 (rec. B) Arnolfus in-issimus rex elevatur. BERNH. GEIST. palp. 1,210 est hebes -is, levitatis et artis inanis: . . . qui te plasmavit, tibi providit, tibi favit. *al.* *per pravam interpr.:* ALBERT. M. Iob 36,32 p. 427,44 '-bus (in manibus *Vulg.*) abscondit lucem'; -es dicuntur, qui metas naturae . . . transcendunt tyrannide sua *(v. notam ed.).* **b** *de rebus:* RIMB. Anscar. 3 p. 2,17 tenebras densissimas pressurasque in-issimas et suffocationes visus est tolerasse (*de purgatorio; sim.* p. 2,19 -is . . . poena). NOTKER. BALB. gest. 1,24 erat . . . quidam episcopus, in-ium (inanium *var. l.*) rerum valde cupidissimus. POETA SAXO 3,18 veteres memorare solent, quod . . . terras -i cęde furentes vastarint *Huni.* ANNAL. Xant. a. 834 inruerunt pagani in vicum . . . Dorestatum eumque in-i crudelitate vastaverunt. THIETM. chron. 5,6 peracto . . . in-i scelere percussores laeti et incolumes redeunt. *al.* **2** *de magnitudine i. q. ingens, vastus, permagnus, enormis – riesig, weit, unermesslich, ungeheuer:* **a** *de anim.:* WETT. Gall. 28 p. 272,18 in-is piscis territus a duabus bestiis (*cf.* VITA Gall. I 3 p. 38,28 piscem magnum). NOTKER. BALB. gest. 2,17 p. 83,12 abscondamur . . . a facie furoris adversarii tam in-is (inanis *var. l.*)! WALTH. SPIR. Christoph. I 11 presul . . . audacter intrabat in-is quidem corpore, sed animi sublimior quantitate. GENEAL. Brab. app. 4 (MGScript. XXV p. 393,37) occidit *adolescens* ursum -im apud Belisiam. *al.* *de Christo:* WALTH. SPIR. Christoph. II 3,222 ipse *(Christus)* in principio discernens tempus ab oevo . . . presidet in-is totius partibus orbis. **b** *de rebus:* HUGEB. Willib. 3 p. 90,4 postquam . . . in-issimas maris discriminare decreverat aequoras. HINCM. divort. 15 p. 206,25 sunt . . . tam in-ia diabolicę operationis portenta per magicam artem facta . . ., ut credendi modum excedant. NOTKER. BALB. gest. 2,8 p. 61,8 -issimis cornibus in testimonium prolatis. THIETM. chron. 6,80 divisa . . . in-i preda ac urbe incensa victrix turba . . . laeta rediit. CHRON. Grad. p. 42,18 imanis . . . olivarum arbor. *immoderatus – maßlos, übertrieben:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 274,5 Heinricum . . . laudibus . . . -issimis super celos exaltatum . . . proclamaverat *totum regnum.* **3** *vehemens, fortis – heftig, stark:* AGIUS vita Hath. 19 -i desiderio (*item* epic. Hath. 125). NOTKER. BALB. gest. 1,25 p. 34,17 -issima febrium valitudine perductus *sacerdos* ad mortem.

adv. **immaniter** *vel* **immane.** **1** *ferociter, atrociter, crudeliter, terribiliter – auf wilde, grausige, grausame, furchtbare Weise:* ANNAL. reg. Franc. a. 810 p. 132,12 per omnes . . . provincias illius *(sc. boum)* generis animalium mortalitas in-issime grassata est (*sim.* a. 820 p. 154,8 in-e. a. 823 p. 164,2 in-r. ANNAL. Fuld. II a. 878 p. 92,10 boum pestilentia . . . -issime [in-issime *var. l.*] grassata est). BERTH. chron. B praef. p. 170,14 pleuretica arreptus . . . incessabiliter fere et -r laboravit *Hermannus* letali . . . invasione (*sim.* a. 1079 p. 347,5). CHART. Stab. 135 p. 276,24 omnes, qui . . . quicquam iniuste et -r contra nos *(sc. Rigoldum)* . . . egerint. OTTO FRISING. gest. 2,33 p. 141,29 cerneres nostros tam -r quam audacter Romanos cedendo sternere. *al.* **2** *vehementer, valde – heftig, ungeheuer, sehr (cf. E. Struck, Bedeutungslehre. [2]1954. p. 138):* EINH. Karol. 20 a suae naturae benignitate . . . in-r exorbitasse videbatur *rex.* THEGAN. Ludow. 44 p. 232,3 ut eum in-r adflixisset *Ebo episcopus.* PETR. DAM. epist. 31 p. 288,8 aecclesiasticum . . . ordinem perdere -r perhorrescunt *(sc. sacerdotes, qui fornicantur).* BERTH. chron. B a. 1079 p. 346,17 -r efferatus Alemanniam . . . ex improviso invaserat *Heinricus rex.* VITA Meinw. 26 p. 31,16 cum . . . episcopus . . . de lue gravissimę mortalitatis, quę -issime exercitum depopulabatur, mestus esset.

immanitas (inm-), -atis *f.* **1** *saevitia, inhumanitas, atrocitas, crudelitas – Rohheit, Unmenschlichkeit, Ungeheuerlichkeit, Grausamkeit:* **a** *de anim.:* HINCM. divort. 5 p. 145,8 nonnulli tam immites et non humanę affectionis, sed beluinae -is inveniuntur, ut *eqs.* RUOTG. Brun. 24 p. 25,19 aliquantum temporis in hac eadem, qua dudum erat, in-e permansit *Cůno.* EPIST. Hann. 84 p. 141,7 quod viri illius *(sc. episcopi)* ad nulla

[Fiedler]

conquiescit in-s. *al.* **b** *de rebus:* Lex Sal. Merov. 79 praef. p. 250 quia multorum <licet> insania convaluerit, malis <etiam> pro in-e scelerum <necesse est, ut> digna reddantur. Annal. Einh. a. 763 facta est ... tam ... aspera hiems, ut in-e (-e *var. l.*) frigoris nullae ... hiemi videretur posse conferri. Berth. chron. B a. 1075 p. 221,17 sinodus ... ob sedandas ... ecclesie scandalorum presumptuosas -es. Otto Frising. gest. 1,38 non pauci ex ipsis *(Iudaeis)* huiusmodi *(sc. necis)* in-es fugientes. *saepe.* *de inexorabili iudicio extremo ('Unerbittlichkeit'):* Rather. fragm. A l. 45 (CC Cont. Med. XLVI[A]. 1984. p. 288) quid me iuvaret amplius tunc audiendi prolixitas, cum necessario satis terreret ... divine districtionis ventura dubio procul -s? **2** *immensitas, vastitas, vis – Unermesslichkeit, riesiges Ausmaß, Gewalt:* Ps. Galen. puls. (cod. Vr) 45 febris magnitudo et -s p u l s u s fit non minuens atque desidens in hiis, qui *eqs.* (47 magnitudo ... et -s p. est). Vita Rimb. 23 p. 98,34 quamquam languoris in-s corporeis viribus defectum ingereret. *al.* *meton. de turba militum:* Thietm. chron. 4,3 hostilis -s urbem comitis Ekberti ... possedit (*sim.* Chart. Lub. I 244 p. 226,24 quod si hostilis in-s terram nostram *[sc. comitum]* invaserit. *item* 245 p. 228,1. 342 p. 320,18). Ademar. hist. 3,42 adgregata armatorum -e. **3** *vehementia – Heftigkeit:* Berth. chron. B a. 1080 p. 378,11 Heinricus ... adversariorum suorum persecutoria -e ... profligatus.

***immano,** -avi, -are. *influere – einfließen, -strömen:* **1** *proprie:* Albert. M. meteor. 2,2,17 p. 81,26 non ausi sunt *reges* 'fodere', quia fossum -asset in 'flumina' et fontes et fecisset eos salsos et ita destruxisset habitationes. **2** *translate: v. p. 1321,15.*

***immansivus,** -a, -um. (immanere) *qui immanet, perseverat, constans – beharrlich, beständig:* Albert. M. eth. I 659 p. 563,56 secundo determinat de quibusdam, qui videntur convenire in actu cum continentibus ... ibi: 'sunt autem quidam -i' *(p. 1151[b],5* ἐμμενετικοί; *cf. p. 1321,38).* 666 p. 570,55 melancholici sunt fortiter -i ex natura. eth. II 7,1,12 p. 494[a],34 alius ... huic *(incontinenti)* contrarius, continens scilicet, -us est in ratione et non excedit eam propter vim passionis. 7,1,15 p. 498[a],11 cum ... duo sint incontinentium genera, irrefraenatus ... et debilis, debilis quidem non est -us in conceptis, quae *eqs.*

immansuetudo (inm-), -inis *f.* *saevitia, ferocia – Ungezähmtheit, Wildheit:* **1** *de animalibus:* Frid. II. Imp. art. ven. 2 p. 195,26 hoc *(sc. deverberationem)* facit *falco* pluries ... super manum deciliatus, dum scilicet durat agrestitas et -o sua (*sim.* p. 198,18. p. 204,1). **2** *de rebus:* Amalar. ord. expos. II 11 undique circumdamur tumultibus vitiorum et in-e (mansuetudine *var. l.,* inquietudine *p. corr.* C) saeculi.

immansuetus, -a, -um. *indomitus, saevus, ferox – ungezähmt, wild:* **1** *de animalibus:* Frid. II. Imp. art. ven. 2 p. 147,2 dum viderent *falcones* faciem hominis et cetera, ... fierent magis -i et magis agrestes (*sim.* p. 220,6. 6 p. 190,31). **2** *de hominibus c. notione crudelitatis:* Theod. Amorb. comm. exc. p. 15,37 -i puerorum atque adolescentum questionarii et carnifices, qui in siti sanguinis delectantur *eqs.* Albert. M. cael. hier. 8,6 p. 134,30 'tradens' eum *(sc. humanitas paterna populum Israel)* '‚nationibus ... ulciscentibus ... et immanibus‚', id est -is (*cf. PG 3,240[D]* τιμωροῖς καὶ ἀτιθάσσοις ἔθνεσιν).

***immantatio** (inm-, -cio), -onis *f.* (*immantare) *caerimonia imponendi novo summo pontifici electo chlamydem purpuream – Bekleidungszeremonie des (neuen) Papstes (nach der Wahl) mit einem Purpurmantel, 'Immantation' (de re v. R. Zoepffel, Die Papstwahlen und die mit ihnen in nächstem Zusammenhang stehenden Ceremonien in ihrer Entwicklung vom 11. bis zum 14. Jahrhundert. 1871. p. 166sqq.):* Rahew. gest. 4,81 p. 336,15 (epist.) prevaluit ... pars domni Victoris ... multis modis: quia ... domni Victoris in-o prior, illa posterior, quo solo Innocentius Anacleto prevaluit, cum *eqs.* (*cf.* Epist. Adm. 50 p. 99,18 admantatio; *quae vox deest vol. I. sicut et* admantare, ammantare). Const. imp. I 190,5 p. 268,18 licet una et eadem die ambo inmantati fuissent, ille potius est ab ecclesia approbatus, cuius in-o aliqua diei parte praecessit. *ibid. iterum.* Epist. Adm. 70 p. 126,22 cognitum est ... Octaviani nullas fuisse electiones, -cionem fecisse sibi ipsi, laicali adiutorio pontificalem occupasse kathedram. Gerhoh. Antichr. 1,53 p. 362,20 post pape Victoris electionem et in-em.

***immanto** (inm-), -avi, -atum, -are. (in *et* mantus) *imponere chlamydem purpuream novo summo pontifici electo – 'immantieren' (de re v. p. 1323,63):* Gerhoh. epist. 22 p. 586[D] absque alicuius electione ... cardinalium ... se ipsum in-are praesumpsit *Octavianus.* Rahew. gest. 4,76 p. 321,34 (epist.) accepto manto voluerunt *(sc. viri quidam)* in-are domnum Rolandum cancellarium. p. 324,29sq. (conc.) rectores cleri Romani accedentes ad domnum cancellarium ... voluerunt cognoscere, si in-tus esset. Const. imp. I 188,1 Octavianus ... in Romanum pontificem electus et in-tus est (*sim.* Gerhoh. Antichr. 1,55 p. 365,17). Otto Mor. hist. p. 99,7 dominum papam Victorem ... fuisse in-tum (inmetriatum *L*). Annal. Mell. Cremif. a. 1164 Octavianus, qui et Victor, defungitur, pro quo Guido Cremensis in-atur. *persaepe. v. et p. 1323,71.*

***immantuo** (inm-), -atum, -are. (*immantare) *imponere chlamydem purpuream novo summo pontifici electo – 'immantieren' (de re v. p. 1323,63):* Albert. Stad. chron. a. 1159 p. 344,43 quem in-uatum videtis *(sc. viri quidam)* et papam proclamatum, illum *eqs.*

***immarcescendus** (inm-), -a, -um. (in- *et* marcescere) *immarcescibilis, sempiternus – unverwelklich, unvergänglich:* Liber Theodolae 125 inclytus ... ille *(i. Deus)* ... preclarum reddidit ortum viridemque in-um plantans inextimabile magnum.

immarcescibilis (inm-, -cis-, -ssi-), -e. *script.* (in) inarcessibil(is): *l. 39.41.* *form. nom. sg.* -es: *l. 45.*

qui non marcescit, sempiternus – unverwelklich, unvergänglich (translate et in imag.): **1** *in univ.:* Bonif. epist. 9 p. 4,25 quem *(sodalem)* mihi ... spiritalis necessitudinis famosa adfinitas in-is catena caritatis nuper copulavit (*sim.* Lull. epist. 37). Radbert. corp. Dom. 21,125 in ... agro corporis Christi thesaurus absconditus vernat floribus in-bus (in-is *var. l.*). Chart. cell. Mar. 136 p. 210,5 (epist. papae a. 1247) ipsa *(sc. religio monachorum)* florum honoris ... -i *(cf.* Chart. Luneb. VII 61 in inarcessibili. Chart. Eberb. 289 p. 47,3. Chart. Eberac. 184 p. 376,7 *[v. et notam ed.:* -sibili *var. l.])* polleat ubertate. Epist. Praed. 53 p. 84,6 -sibili (in inarcessibili *ed., vix recte*) devocionis vestre *(sc. Alberti Magni)* patrocinio ... gratiarum ... refero *(sc. frater)* actiones. **2** *spectat ad vitam aeternam (loci spectant ad Vulg. I Petr. 5,4):* **a** *usu vario:* Form. Dion. 9 p. 501,15 gloria Domini in-es. Hraban. univ. 17,7 p. 466[D] haereditatem -em ... in proximos ... spargere praedicando. Dipl. Loth. I. 139 p. 311,35 pro opere ... perfecto aeterna et in-sibilis ... retributio *(sim.* Dipl. Otton. I. 389 p. 530,18 in-i premio. Chart. Rhen. med. I 235 p. 291,33 in-sibilem ... recompensationem. *saepe).* Dipl. Ludow. Germ. 147 p. 205,1 (interp.) ut de temporali regno commutemus spiritale, de marcessibili in-e *eqs.* Ioh. Canap. Adalb. A 28 p. 156,21 in atriis -sibilibus (in-sibilibus *var. l.*) cęlestium gaudiorum. *persaepe.* **b** *in formula salutis:* Epist. Bonif. 138 p. 277,3 Lullae ... episcopo ... Uigberht ... Christi famulus in-iscibilem sempiterne sospitatis salutem (*sim.* Form. Marculfin. 2 p. 115,14 rosifluam in Christo atque in-iscibilem opto salutem). Form. epist. 9 p. 524,26 in-issibilis gloriae salutem. Form. Salisb. II 3,17 l. 4 aeternam in Christo in-iscibilis caritatis salutem.

***immarcidus** (inm-), -a, -um. (in- *et* marcidus) *immarcescibilis, sempiternus – unvergänglich, ewig:* Rhythm. 149,388 eius *(Eligii)* ... pompa verticem non ut seculi simile, sed vernans ambit corona paradisi in-a *(spectat ad Vulg. I Petr. 5,4).* Dipl. Heinr. II. 501[a] p. 640,26 assidua proclamatio nostras aures inquietabat ... ob in-as inimicitias, que semper erant *eqs.*

immasso, -atum, -are. *in massam vel pulverem redigere – zu einem Brei, zu Pulver verarbeiten:* Ps. Arist. magist. p. 654[a],40 haec omnia misce insimul et tere ... et imbibe et sicca, quousque biberit totam aquam et oleum: et postquam totum fuerit sic bene -tum, pone et dimitte in vase vitreato.

immasticatus, -a, -um. *mandendo non tritus – ungekaut:*

[Fiedler]

ALBERT. M. animal. quaest. 8,35/38 p. 200,30 quaedam animalia arripiunt nutrimentum suum ita avide, quod ipsum -um transglutiunt.

immaterialis, -e. *non materialis, incorporalis – immateriell, körperlos, stofflos:* **1** *adi.:* **a** *fere usu philos.:* ALBERT. M. cael. 1,3,4 p. 64,67 quia est *primus motor* -is, non est multiplicabilis per materiam. gener. 1,3,14 'est' ... 'in materia sicut potentia -is (*p. 322a,28* ἄϋλος)', quae ... non est ex materia, sed *eqs.*; 'si autem advenit' per cibum 'aliqua materia', quae est 'potentia' forma '-is', ... tunc 'hae' formae ... '-es' existentes 'erunt maiores' (*sim.* veget. 1,96). anim. 1,2,4 p. 26,18 impassibilem et -em 'dicit *Anaxagoras* intellectum'. metaph. 7,1,4 p. 320,34 non accipitur *forma substantialis* ut materialis tantum, quia *eqs.*; sed accipitur etiam secundum se, et sic habet esse -e et simplex. caus. univ. 2,2,40 p. 133,88 virtus artis -is imprimens est in manum et dolabrum. *al.* **b** *fere usu theol.:* GERHOH. Antichr. 2,23 p. 236,9 in creaturis et substantiis -bus et simplicibus Patri assignaverimus id, quod spiritus sunt; Filio, quod *eqs.* ARNO REICHERSB. apol. p. 132,8 filium Dei, verbum Dei, verum Deum, -em essentiam materialis rei nomine nuncupant *patres*. p. 197,21 quis ... intellectus capiat, qualiter aliquid materiale in ... -i divinitatis luce subsistat? ALBERT. M. eccl. hier. 5 p. 116,49sqq. caelestis hierarchiae teleta est -is (materialis Q) intelligentia divinorum et perfecta Dei similitudo; 'teletam', idest operationem, qua perficiuntur, '-issimam' quia non per materialia accipiunt, sed absolute ab omnibus condicionibus materiae; 'intelligentiam' actum dicit (*cf. PG 3,501A* τῶν θείων ἀϋλοτάτην νόησιν). **2** *subst. neutr.:* ALBERT. M. bon. 364 p. 200,61 quod ... est circa omnino simplex et -e, non habet contrarium (*cf. PG 40,680C* εἰσὶ καθαραὶ καὶ ἄμικτοι πάσης ὑλικῆς συμπλοκῆς [*sc.* λυπαί]). animal. quaest. 1,2 p. 80,7 ordo est contrarius in materialibus et -bus. *ibid. iterum.*

adv. ***immaterialiter.** *modo immateriali – auf immaterielle, körper-, stofflose Weise (usu philos. et theol.):* GERHOH. (?) tract. II 12 spiritus rationalis est -r creatus. ALBERT. M. div. nom. 7,20 p. 353,29sq. Deus ... scit materialia materialiter esse, tamen scit ea -r, ita scilicet, quod -r sit modus cognoscentis et non modus rei cognitae (*cf. PG 3,869B* ἑαυτὴν ... ἡ θεία σοφία ... γνώσεται πάντα, ἀϋλως τὰ ὑλικά κτλ.; *sim.* metaph. 4,4,4 p. 205,77 est ... notitia divina materialium -r *eqs. al.*). anim. 2,3,6 p. 106,74 aliquando ... agit *forma* per se solam, et tunc agit -r. eth. II 1,5,12 p. 73a,27 praehabet *principium formale* ... simpliciter composita et -r materialia et unite partita et universaliter particularizata. caus. univ. 2,2,11 p. 104,57 sensibile scitur insensibiliter et mobile immobiliter et materiale -r. *saepe. v. et l.56.*

***immaterialitas,** -atis *f.* *status immaterialis – immaterieller, körperloser Zustand, Stofflosigkeit (usu philos. et theol.):* ALBERT. M. cael. hier. 2,11 p. 34,43sqq. desiderium ... '⌜contemplationis -is⌟' (*cf. PG 3,144A* νοῦν ἀϋλίας) summae, scilicet divinae, respectu cuius omnia materialia sunt, vel -is divinae, quae est super rationem rationalium et intellectum intellectualium. 7,3 p. 95,5 'habitudines ... atque virtutes ... essentiales sunt propter -em' (*sim.* summ. theol. II 10,39,1,1,1,2 p. 430a,35). ALBERT. M. myst. theol. 3 p. 469,81 quia processio affectionum ... est a corde immaterialiter, ideo ad significandum -em divinae generationis assimilatur divina natura cordi. caus. univ. 2,2,6 p. 100,15 processus bonitatum diversitatem et impuritatem et materialitatem non habent nisi ex distantia, unitatem autem habent et puritatem et -em reducta in causam primam. *al.*

***immateriatus,** -a, -um. *materiae non particeps – der Materie nicht teilhaftig, körper-, stofflos (usu philos.):* ALFAN. premn. phys. 2,11 p. 26 quid ... erit, quod participat materia, utrum materia illud idem an -um (*PG 40,540B* ἄϋλον)? ... quod si non materia, -um ergo; si vero -um, non corpus.

***immaturatus,** -a, -um. **1** *immaturus – unreif:* THADD. FLORENT. cons. 62,98 assumatur ... aque grisolinorum -orum acetosorum *eqs.* **2** *praeproperus – vorzeitig:* FUND. Querf. (ZHarzver. 1. 1871. p. 79,14; ante 1198) quos *(filios)* -a (immatura *var. l.*) mors subtraxit.

immaturitas (inm-), -atis *f.* *condicio immatura – Unreife:* FROUM. epist. 56 frater ... adhuc ... expectat ... in-e vindemie coactus. CHART. Sil. B 1 p. 61,6 nos Heinricus ... dux ... annorum nostrorum -em ... intuentes.

immaturus (inm-), -a, -um. **1** *non maturus, non(dum) adultus – unreif, (noch) nicht erwachsen, unentwickelt (usu subst.: l. 11):* **a** *de hominibus:* HROTSV. Abr. 1,4 cuius est *neptis* aetatis? ... in-a pupilla. THIETM. chron. 35 p. 316,16 cappellanus ..., frater reginae et -us iuvenis (*sim.* 8,21). EKKEH. IV. cas. 85 animo bene maturo -ę preerat *Purchardus* carni. HILDEG. scivias 2,6 l. 2169 nec quisquam -us et inconsecratus ecclesiam suscipiat (*sim.* l. 2167 quod -i et non consecrati ecclesiam non suscipiant). **b** *de rebus:* **α** *corpor.:* PAUL. AEGIN. cur. 176 p. 102,12 olerum ... serim, cicoriam, arnoglossam coctam ⌜cum in-o oleo⌟ (3,31,4 σὺν ὠμοτριβεῖ ἐλαίῳ) vel aceto. ANON. coit. 2,4 sunt ..., que semen minuunt, ... omnia frigida et conspissancia, ut ... uva in-a, ... coctana in-a, mala in-a, pruna in-a *eqs.* ALBERT. M. animal. 6,114 tauri ... et vaccae coitu ... utuntur -o semine post unum <annum>. *al.* *semicoctus – nur halb gebacken:* HILDEG. fragm. 3,43 si minus ei *(pani)* incendii attribueret *homo*, eum in-um faceret. **β** *incorpor.:* AURELIUS 8 p. 694,10 quomodo cognoscamus pleuretim in-am in peripleumoniam ... vergere? HRABAN. univ. 19,5 p. 509D allegorice ... matura dicuntur illa, quae perfecta sunt, -a autem, quae imperfecta esse dinoscuntur. WIPO gest. 2 p. 15,9 aetas vel nimis -a vel ultra modum provecta. HELM. chron. 80 p. 150,29 pretendens *electus* in-am ecclesiam et personis adhuc quasi vacuam ... nec eligere nec discernere quicquam posse. **2** *de morte ante tempus constitutum accidente i. q. praeproperus – vorzeitig, zu früh(er):* WALAHFR. carm. 76,38 -a tuis *(sc. Lotharii imperatoris)* venit *mors* ... auspiciis *(sim.* WIDUK. gest. 1,2. CHART. Westph. VII 1191 p. 541,44. *al.)*. AGIUS epic. Hath. 192 quod talis femina ... -o obierit occubitu. POETA SAXO 4,272 -us huic *(Pippino regi)* obitus ... extitit. THIETM. chron. 4,52 comperta senioris ... nece in-a. **3** *intempestivus, importunus – unzeitig, ungelegen, ungünstig:* RAHEW. flosc. 4,219 non hos *(mercatores)* soles hiemales, ... in-arum non aura furens pluviarum hos deterrere ... possunt.

adv. **1. immature.** *ante tempus maturitatis – vor der Zeit der Reife:* EKKEH. IV. cas. 85 quoniam -e est *Purchardus* editus, nec musca illum ... postea mordebat. ALBERT. M. animal. 9,19 in vicesimo primo anno perfecto matura est ad concipiendum mulier, et quae concipit ante, -e concipit, ante tempus videlicet maturi seminis.

2. immaturo (inm-). *ante tempus, praepropere – vorzeitig:* VITA Liutb. 12 cur ... temetipsam in-o ante praedestinatum tibi tempus a Deo morti destinare contendis?

***immatutinus,** -a, -um. *per confusionem c.* immaturus *i. q. praeproperus – vorzeitig, zu früh(er):* ACTA imp. Winkelm. I 338 p. 299,16 (a. 1236) iuvenem viduam post -um obitum viri sui in continentie soliditate firmavit *Dominus*.

immeabilis (inm-), -e. *qui transiri vel adiri non potest, impervius, invius – undurchmessbar, unzugänglich, ungangbar, unwegsam:* ANON. geom. 3,18 p. 329,4 re orthogonaliter constituta sit spatium -e inter nos et rem, ut *eqs.* TRANSL. Eug. Tolet. 34,13 periculosum atque -e ... iter. DECRET. Frision. A 4,1 p. 42,11 quarta *(sc. exceptio)*, quod tempestas venti et in-is aqua iter abstulerit. OLIV. hist. Hieros. 99 p. 67,23 accesserunt *filii captivitatis* ad se invicem prerupta montium, et factus est locus -is (*sim.* BURCH. SION. descr. 2,12. 14). FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 138,9 si est rivera invadabilis et in-is vel profunditate aquarum vel *eqs. al.*

?***immediantius** *v.* *immediate.

***immediatio,** -onis *f.* *t. t. philos., theol., log. i. q. proximitas, vicinitas, condicio immediata – Unmittelbarkeit, unmittelbare Nachbarschaft:* ALBERT. M. sacr. 89 p. 63,72sqq. -o moventis ad motum dicitur contactus a philosopho; cum igitur ... sit quaedam -o, inter haec duo videtur esse contactus (*sim.* phys. 8,2,9 p. 609,34 -em aliqui vocant contactum. metaph. 7,2,10 p. 353,17 movens coniungitur mobili per -em). anal. pr. 1,7,5 p. 661a,28 propositio dicitur immediata dupliciter; uno quidem modo ab -e causae: quia *eqs.* anal. post. 1,2,9 p. 42b,11

[Fiedler]

modus ... secundus est per se et immediatus -e passionis et subiecti, ita quod *eqs. al.*

immediatus (inm-), -a, -um. *form. compar.: p. 1318,64. usu praed.: l.10. usu subst.: p.1318,62.*

ἄμεσος, *proximus, continuus – unvermittelt, unmittelbar, nächstliegend:* **1** *adi.:* **a** *de loco i. q. adiacens, confinis – angrenzend, anliegend, benachbart:* WALTH. SPIR. I add. p. 79 (vs.) in medio formę concurrunt -ę, quas tibi Waltherus, Baldrice, coegit ephoebus. IUSTIN. Lippifl. 750 vestis larga tegit corpus, caput ampla cuculla; aspera lana premit -a cutem. **b** *de ordine, serie, modo:* **α** *gener.:* HUNALD. carm. 33 (MG Lib. Lit. III p. 721) nil recipit medium lis in-a duorum, exclusit media vis siquidem nimia. ALBERT. STAD. Troil. 6,89 nec refert, an sis *(sc. Anthenor)* mediata vel -a causa mali: sola lex ad utrumque facit. *(continuo) perspicuus – '(unmittelbar) einleuchtend':* BURCH. TURT. epist. 1 (Mél. de Ghellinck p. 730,20sq.; s. XII.[2]) sicut ... -a sunt circa animal ipsum esse sanum vel aegrum, sic circa animam exutam carne -a sunt ipsam esse cum Deo vel sine Deo. **β** *philos. (de eo qui medio caret: l. 21):* EPIST. Ratisb. 8 p. 307,10 ubi ... nullum habet locum falsitas, omnis ibi constat veritas; in-a nanque contraria simul esse non possunt *(sim.* RUP. TUIT. omnip. 23 [PL 170,473^{B}]. ALBERT. M. metaph. 10,2,6$^{capit.}$ *al.).* ALBERT. M. eth. II 2,1,10 p. 164^{a},21 appetitus ... -ior est operationi quam intellectus. metaph. 5,4,4 p. 276,45 dicitur de causa -a, qua posita necessario ponitur effectus et destructa destruitur. caus. univ. 2,2,15 p. 108,30 constitutum ... in esse intellectuali vicinissimum est et -issimum primo intellectui universaliter agenti. *persaepe. v. et l.1.45.p.1326,71.* **γ** *natur.:* Ps. GALEN. anat. 15 p. 193^{B} potest ... dici, quod tam cor quam hepar est principium sanguinis, sed primum et mediatum principium est cor; ... hepar vero est principium -um et proximum. ALBERT. M. animal. 11,69 animalium quoddam est alatum et quoddam album et quoddam nigrum et quoddam domesticum; domesticum ... et album etsi concedantur esse differentiae, non sunt differentiae alati -ae, sed erunt differentiae alicuius prioris, quod est ante alatum. **δ** *mus.:* ANON. IV mus. 2 p. 42,25 iunctio ista *(sc. duorum conorum duos punctos distantes iungentium)* potest esse mediata et -a: -a sine tractu, mediata cum tractu. **ε** *alch.:* GEBER. summ. 24 p. 325 hic *(sc. duarum naturarum terrearum)* duplex fumus est materia metallorum -a. **2** *subst. neutr. plur. i. q. res immediatae – unmittelbare Dinge (usu philos.):* ALBERT. M. metaph. 5,4,4 p. 275,52 nos distinguemus idem hic, secundum quod dicit modum essendi quemcumque, sive -um sive eum, qui convenit per aliquid -orum.

adv. ***immediate.** *nullo intercedente, continuo, directe – unmittelbar, auf direkte Weise:* **1** *de loco:* OTTO FRISING. chron. 8,30 p. 441,10 primam ... ierarchiam in-e (inmedietate, inmediante *var. l.*; inmediate *p. corr. B2*) trinitatem circumstare. ALBERT. M. phys. 1,3,15 p. 70,12sq. quam *(materiam)* tangit agens aut mediate aut -e. CHART. Sanblas. 376 l. 30 aream iuxta portam, que tendit versus Istain, -e sitam in ulteriori Basilea *eqs.* (*sim.* 377). **2** *de ordine, serie:* ALBERT. M. eccl. hier. 4 p. 97,53 'radius sacratissimarum' ... contemplationum 'tamquam cognationi', idest sicut cognatis sibi ... 'luce', scilicet divina, ... 'pure' sine admixtione symbolorum 'et -e' *(PG 3,475^{B}* ἀμέσως; *sc. elucens)*, quia ipsi *viri divini* sunt supremi in nostra hierarchia *eqs.* veget. 1,4 superiora ... sunt superiora, quia pluribus nobilitatibus accedunt ad primam totius universitatis causam quam inferiora -ius. ANON. IV mus. 3 p. 61,15 quae *(pausatio)* ... vocatur suspirium; ... capit suum tempus ex diminutione alicuius soni ante -e. CONR. MUR. summ. p. 69,12 facit ad ornatum, ut relativum -e iuxta verbum suum ponatur; exemplum: *eqs. al.* **3** *de modo:* **a** *gener.:* HEINR. AUGUST. planct. 1755 Christi vel satane sumus omnes in-e. ANON. IV mus. 3 p. 57,16sq. tempus ... eius *(pausationis)* consideratur iuxta ordinem longarum et brevium modi ante ipsam coniuncti -e; ... si fuerit primus modus perfectus ante ipsam coniunctim -e, sic erit simplex pausatio brevius unius temporis. *al.* **b** *publ., iur., canon. (interdum de exemptione q. d., e. g.: p.1328,3; de re v. D. Willoweit, ZRGKan. 52. 1966. p. 176sqq. 184sqq.):* CHART. Heinr. Leon. 114 camerarius ... predictas possessiones sibi ... usurpavit asserens se eas vel a nobis -e vel mediante comite de Honsteyn in pheudo accepisse. HONOR. III. registr. 32 p. 25,26 quod *(monasterium)* -e ad Romanam ecclesiam dicitur pertinere *(sim.* CHRON. Mont. Ser. a. 1151 p. 148,21. CHART. Turic. 1546 p. 256,3. *al.).* CHART. Port. 140 cum ecclesia in Mimeleybem ..., nostra *(sc. capituli)* -e filia, sub ... onere debitorum ... esset depressa. CHRON. Albr. a. 1097 p. 807,43 comes Arpinus ... comitatum suum vendiderat, et ex tunc reges Francie tenent -e civitatem Bituricas *eqs. persaepe. fort. huc spectat:* CONST. imp. III 143 (a. 1277) fidelium nostrorum civium ... votis voto promptitudinis occurrere tanto convenientius reputamus *(sc. Rudolfus rex)*, quanto iidem nobis ... fidelius et -antius coniunguntur (*ni leg.* -ius). **c** *log.:* ALBERT. M. anal. post. 1,4,3 p. 96,24 exemplum est, quod A sit generalissimum aliquid, et C et B sint duae species coaequaevae sic ad concludendum, quod nullum B sit A, quod est -e falsum. animal. 11,72 declaratum est ..., quod multae differentiae -e oppositae non debent esse differentiae unius et eiusdem rei, quae uni et eidem divisioni sint attributae, quia illae sunt -e oppositae, sed *eqs.* **d** *natur.:* ALBERT. M. veget. 1,49 generatio -e fit a viribus sexuum permixtis. 1,127 omnes tales *(sc. plantarum)* partes habent compositionem similium membrorum, quae est commixtio ex elementis, ex quibus -e componuntur. 1,147 rami ... sunt partes illae, quae -e a stipite ... oriuntur. animal. 1,120 appositio ... additamentorum in quibusdam *(ossibus)* est, ut sint armata, ne graves ictus -e ad ossa pertingant. *al.* **e** *anat.:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 89,7 nervi omnes, vel mediate vel -e deferentes sensum et motum ad cetera membra. ALBERT. M. animal. 12,136 quidam ... descendunt *nervi* ab ipso *(cerebro)* -e et quidam mediate. **4** *de tempore i. q. statim – sogleich, gleich danach:* WIBERT. GEMBL. epist. ad Hildeg. 16 l. 9 etsi illa *(munera)* peccatis nostris obstantibus -e percipere non meremur. ANNAL. Adm. Garst. a. 1242 Fridericus dux Austrie ... -e Boemiam multis viribus ingressus suis fideliter sibi non astantibus ... retrocessit. CONST. imp. II 168,3 sequenti die Veneris in-e XIIII. intrante Madio. CHART. Friburg. 75 (a. 1243) vineas ... ad tempus vite sue recepit *Elizabeth* ab abbatissa; ... cum ... diem clauserit extremum, -e memorate vineę ... ad idem cenobium imposterum pertinebunt. HEINR. TREV. gest. 13 finito ... sermone abbas ... in-e surgens ... ad sedem apostolicam appellavit. *saepe.*

immedicabilis (inm-), -e. *insanabilis – unheilbar:* EGBERT. fec. rat. 2,131 Iudea suis obnoxia factis offendens Dominum trahit in-e vulnus, cui Deus 'occide', ait, 'nec sit mihi cura mederi' (*sim.* EPIST. Worm. I 27 p. 50,29 imperator ... in-i vulnere tactus). GERHOH. tract. p. 205,12 mors est morbus -is.

adv. **immedicabiliter** (inm-). *modo insanabili – auf unheilbare Weise:* GESTA Camer. 1,117 ille *(castellanus)* ... quamvis morti morbo in-r fatigante propinquus, tamen *eqs.*

immedio *v.* in *et* medius.

***immediocriter** (inm-) *adv. haud mediocriter, non paulum – nicht (gerade) wenig:* CHART. Wirt. 1999 p. 394,33 (a. 1268) qui *(pius effectus)* hucusque bono odore in-r flagrando fraglavit *(i.* flagravit; *v. notam ed.).*

***immedior** (inm-), -ari. *pugnam inferre – den Angriff (mitten) hineintragen:* VITA Ludow. Pii 30 p. 386,16 interfecto Marmono, dum sarcinis in-atur (inmeditatur, inmetatur *var. l.*) castrensibus, a quodam regiorum custode equorum.

***immelioratio** (inm-), -onis *f. refectio, emendatio – (Aus-, Ver-)Besserung:* CHART. Stab. 58 p. 140,8sqq. (a. 930/31) prefatus vir ... in ... comitatu tradidit nobis *(sc. duci)* ad -em loci mansa fiscalia II ... cum familia ... eo tenore, ut post discessum illorum cum omni in-e ad nostros redeat usus. 64 p. 151,10 nostra *(sc. traditorum)* non sit potestas ... res vendere aut commutare, sed potius inmeliorare; et post nostrum discessum predicte res cum omni in-e ... iam fate ecclesie revertantur (*sim.* CHART. Rhen. med. I 180 p. 242,39).

***immelioro** (inm-), -avi, -atum, -are. *reficere, emendare – (aus-, ver)bessern:* **1** *publ., iur., canon.:* **a** *de rebus i. q. (colendo) in meliorem statum redigere – (durch Bewirtschaftung) in einen besseren Zustand versetzen:* TRAD. Weiss. 2 l.

[Fiedler]

117 (a. 742) si emendare noluerit, insuper inferat ad partem . . . monasterii tantas, quantas ipsas res in-tas valuerint (*sim.* Form. Senon. I 2). Trad. Frising. 31 p. 59,35 cum omni rem addita vel in-ta *(sc. hereditas; sim.* Trad. Lunaelac. 88 p. 192,17. *al.)*. Capit. reg. Franc. 77,4 ut hi, qui beneficium . . . habent, bene illud in-are . . . studeant. Dipl. Merov. 24 p. 67,14 (spur.) monasteriolum . . . construxit *Lonegisilus* vel reaedificavit seu de argento, quem ei dederamus *(sc. rex)*, in-avit. Capit. Bened. 1,46 de ecclesiis vel altaribus -andis: ut ecclesia vel altaria melius constituantur. *persaepe. v. et p.1328,66.* **b** *de hominibus:* Capit. episc. II p. 228,1 si quis . . . peccatum egerit . . ., per veniam ecclesię gremio . . . peracta satisfactione ab eodem in-tus (melioratus *p. corr. P1*, immerioratus *P2*) episcopo canonice reddatur. *spectat ad ordinem: v. vol. III. p. 493,26.* **2** *medic.:* Botan. Sangall. 22,1 herba fracis, colligis ea . . ., dabis ei bibere, mentis -are potest. **3** *usu communi:* Froth. epist. 22 p. 132,3 (ed. Goullet et Vulliez) ut de tam pia . . . progeniae duae . . . lucerne nobis *(sc. episcopo)* remanerent, quarum splendore et meritis nos . . . inluminare adque in-are gauderemus.

immemor (inm-), -oris. *struct. fere c. gen. c. dat.:* Arbeo Corb. 9. *in struct. contam.: l.28. adde* Trad. Frising. 36 p. 63,39. *c. enunt.: l.29.*

1 *qui non meminit, oblitus – uneingedenk, vergessend:* **a** *in univ.:* Willib. Bonif. 5 p. 20,2 cum . . . Deus . . . non in-r pietatis suae . . . servum suum . . . vellet dolore eripere *(item in figura litotes q. d.:* Arbeo Corb. 24 p. 216,4 se . . . nihilominus esse in-em Davitico carmine tituli agentis *eqs. [v. notam ed.].* Altfr. Liutg. 1,32 discipuli non in-es, qualiter *eqs.* Walth. Spir. Christoph. II epist. ad coll. p. 10 nostri non -es . . . valete. *persaepe).* Epist. Alcuin. app. 2 p. 486,13 oraculum cuiusdam . . . hetnici, quia iuvenes estis, in-es: *'eqs.' (Ter. Eun. 732).* Froum. carm. 3,6 defecit cultus monachilis moenibus istis annos tam plures, quod sumus -es. Chart. Landeshut. 91 p. 50,45 de quibus *(proprietatibus)* -r fui *(sc. Chunradus). saepius.* **b** *c. notione ingratitudinis:* Einh. Karol. prol. p. 2,6 si tot beneficiorum in me conlatorum in-r clarissima . . . gesta silentio praeterirem (*sim.* Lup. Ferr. epist. 116 p. 111,16. Thietm. chron. 5,1). Hrotsv. Gong. 454 in-r *ganea* antique . . . penitus venię. **2** *qui non cogitat, curat, aspernatur, nihili facit – einer der sich keine Sorgen macht (um), geringachtet, nicht achtend:* Wett. Gall. 2 p. 258,1 Christum secutus est patrisque ac matris . . . in-r *(spectat ad Vulg. Matth. 19,29).* Poeta Saxo 1,185 quos *(Saxones)* expertus erat *rex* fidei vel foederis omnis -es nunquam sub pace quiescere velle. Waltharius 1369 -r (mmemor *P*) . . . proprii Hagano vir forte doloris. Otto Frising. gest. 2,21 p. 125,6 cuius *(supremae necessitudinis)* proprium est periculorum discriminis -em <esse>. Chart. Brixin. 146 p. 156,19 dominus Wilehelmus senior et Wilhelmus iunior . . . -es fidelitatis . . . in matricem ecclesiam . . . diversis . . . actibus fuerant machinati. *al.*

immemorabilis, -e. *qui dici, memorari non potest, infinitus – unsagbar, unermesslich:* Hugo Flav. chron. 2 p. 388,50 erat . . . tanti per immensum spacii locus ipse penarum *(i. infernum)* tantaque confusio et -is frequentia lugentium populorum, quantum *eqs.* Chart. Basil. A I 324 p. 487,22 quas *(decimas capellae)* . . . fratres per multa ac -a tempora quiete possederant.

immemoratio, -onis *f. oblivio – Vergessenheit, das Vergessen, 'Uneingedenksein' (usu philos.):* Albert. M. sent. 4,22,1 p. 887b,33 ingratitudo non invenitur nisi uno trium modorum: aut . . . dicit *Magister* actualem redditionem mali pro bono . . . aut dicit non curationem beneficii suscepti actualem . . . aut dicit habitualem quandam -em b e n e f i c i o r u m (p. 889b,5 ingratitudo secundo modo accipitur pro habituali -e b. Matth. 18,35 p. 489,12).

immemoria (inm-), -ae *f. oblivio – das Vergessen (abund.: l.71):* Chart. Walkenr. 153 p. 112,7 (p. 1226) sepe . . . nata est calumpnia propter -am preteritorum (*antea:* pro memoria preteritorum). Chart. Pomm. 589 quoniam ea, que per nos fiunt, aliquotiens in-e et oblivioni traduntur *eqs.* Chart. Stir. IV 169 ne . . . gesta nostrorum temporum valeant in posterum in-e (*opp.* memoriae) commendari.

***immendaciter** (inm-) *adv. sine mendacio – untrüglich:* Carm. Scot. I 13,5 ΟΠΩΣ ΑΝ ΜΑΘΩ ΑΨΕΥΔΩΣ ΣΟΥ ΡΗΜΑΤΑ ΛΑΛΕΙΝ (gloss.: ut discam in-r tua verba loqui).

inmendo *v.* emendo.

immensitas (inm-), -atis *f. (immensurabilis) magnitudo – (unermessliche) Größe, Unermesslichkeit:* **1** *de ambitu vel dimensione:* Otto Frising. gest. 1,57 p. 82,8 fama . . . in-em sali ex naturae suae celeritate transvolans (*sim.* Albert. M. summ. theol. I 3,13,1 p. 40,47 nihil videns *visus*, quod pelagi terminet -em). Frowin. explan. 2,1 l. 358 de -e *(sc. rerum)*, quae . . . est simulacrum potentiae Dei . . ., aliqua perstrin<gamus>. l. 503 -s essentiae transitoriae. *al.* Absal. serm. 13 p. 82A radius non est -s luminis, sed pars. Albert. M. summ. theol. I 11,47 p. 364,37 ubi est -s, nulla potest esse aequalitas *(sc. personarum divinarum). v. et p. 821,50. per prosop.:* Cantat. Argent. 10 p. 15,28 tu . . ., maris iubilans abysse, dic alleluia; nec non terrarum molis in-es, alleluia. **2** *de tempore:* Albert. M. cael. 2,1,1 p. 105,51 'cui *(caelo)* non est principium neque finis in tota' temporis -e, quam quidam 'aeternitatem' vocaverunt. **3** *de numero:* Transl. Libor. I 20 antequam adveniens turbarum -s . . . iter impediret. Rather. coni. 4,119 inter omnia . . . est maxime miranda loquacitas, cum disertitudinis nulla ei *(Ratherio)* suffragetur facultas nec magistrorum auctoritas vel lectorum -s. Chart. ord. Teut. 92 cum optima mensura sit rerum donatarum ecclesie -s. **4** *de modo vel gradu:* **a** *in univ.:* Willib. Bonif. 5 p. 18,20 languoris convaliscente in-e. Heito Wett. 3 in-e . . . tanti terroris sublata venit angelus (*sim.* 4 timoris). Vita Wilh. II (DtArch. 58. 2002. p. 519) cum angelorum in-e gaudii. Chart. Sil. D III 225 p. 150,44 cum salubrem nonnumquam sibi doloris -s inveniat medicinam. *saepe.* **b** *meton. et per enallagen de personis (de Deo: l.39.40):* Epist. Teg. I 103 ni vestrę *(sc. abbatis)* mansuetudinis probitatisque in-s tam suaviter cunctis arrideret. Dipl. Constantiae 8 p. 28,18 si iusta fidelium nostrorum desideria equitate debita imperialis <liberalitatis> contuetur -s *eqs.* (*inde* 39 p. 122,36. *sim.* Acta imp. Winkelm. I 112 p. 97,18 regie serenitatis in-s). Chart. Rhen. med. I 307 p. 359,15 Poppo, Trevirorum archipresul gratia divinę in-is *(sim.* Albert. M. summ. theol. I 3,13,1 p. 40,49 in divinam -em inducens *evangelista). al.* **5** *de copia:* Berth. chron. A a. 1057 p. 183,6 -s nivis et pruinae magnam partem vineae perdidit.

immensurabilis (inm-), -e. *qui mensura capi non potest – unermesslich, nicht messbar:* **1** *de ambitu vel dimensione:* Bovo Corb. Boeth. 225 quo *(ambitu caeli)* terram, licet per amplissima et in-a spatia, putant *praeceptores astronomiae* undique circumcingi. Rather. quadrag. II 33,580 tam incomprehensibilis Deitas, tam in-is magnitudo, tanta de se ipsa universa irradians pulcritudo *(sc. Dei).* Gerhoh. (?) tract. II 41 flumina dispensative derivationis rerum cunctarum in matricem in-is fontis abissum secretissime revocationis meatu recurrunt. **2** *de tempore (t. t. mus.; cf. LexMusLat. II. p. 233):* Ioh. Garl. introd. mus. 142 ad evidentiam tocius musice tam mensurabilis quam -is (in-is, non mensurabilis *var. l.*) aut plane . . . videndum est, quot *eqs.* (*sim.* Anon. mus. Sowa p. 5,1 musica in duas partes dividitur principales, scilicet in in-em et mensurabilem). mus. mens. 1,1 quae *(plana musica)* -is dicitur (*inde* Anon. IV mus. 1 p. 33,9). Anon. mus. Sowa p. 5,2 in-is est illa *(musica)*, ubi non sunt longe vel breves vel aliqua quantitas temporum. Franco Col. cant. mens. 9,9 finis punctorum -is appellatur, nam et ipsa in plana musica reperitur. **3** *de modo vel gradu (spectat ad Deum: l.65):* Gerhoh. glor. 11,4 p. 1111A ut sit subiectio secundum naturam in filio Dei creatam, non secundum gloriam . . ., non ad mensuram per ineffabilem et -em gratiam. Arno Reichersb. apol. p. 62,29 Deus -is est. Albert. M. cael. hier. 15 p. 226,22sqq. nihil, quod est finitae essentiae, est -e; sed ignis est huiusmodi sicut omne creatum: ergo non est '-is' (*PG 3,329B* ἄσχετον). summ. theol. II 9,33,1 p. 362a,15 invenies . . . eam *(theologiam)* . . . circa coelestes essentias cumulos carbonum ignis circumponentem et flumina -i (*PG 3,329A* ἀσχέτῳ) sonitu igne flagrantia. *ibid. al.*

adv. ***immensurabiliter.** *modo, qui mensura capi non*

[Fiedler]

potest – in unermesslicher, auf unmessbare Weise (usu philos. et theol.): ALBERT. M. cael. hier. 2,14 p. 41,8 laudant *theologi* ipsum *(Deum)* 'symbolice dicendum subeuntem in ventrem' ... ut spiritualis refectio, 'que', idest et, 'redundantem' ... 'flumina', idest gratiarum dona, 'refluentia', idest prodeuntia in suos actus '-r' (*PG 3,144*^{D} ἀσχέτως). p. 41,13 videtur hoc esse falsum, quia ... dicitur de Christo, quod non ad mensuram dat sibi Deus spiritum, ubi dicit glossa, quod ceteris datur ad mensuram; non ergo -r refluunt. div. nom. 9,23 p. 392,13 secundus modus est, secundum quod adest *(sc. Deus, qui moveri dicitur per modum causae)* omnibus ab ipso productis ... ⌞'circuiens omnia -r'⌟ (*cf. PG 3,916*^{C} ἀσχέτῳ περιοχῇ). metaph. 11,2,9 p. 494,75 quod incorporaliter et indivisibiliter est in causa prima et -r, hoc *eqs.*

immensuratus, -a, -um. *immoderatus, nimius – maßlos, unermesslich:* CHART. Rhen. inf. II 165 (a. 1229) ceteri homines, qui ... servierunt ... comiti, ita competenter servient ei, ut de -o gravamine coram abbate querelam non proponant.

adv. ***immensurate.** *immoderate – maßlos:* HRABAN. hom. I 62 p. 117^{B} convenit ... homini christiano ..., ut ... philargyriae malum ... quasi venenum mortiferum fugiat, ne ... per rapacitatem possessa -e retineat.

immensus (inm-), -a, -um. *script.:* ynm-: *l.64.* ime-: *l.43. 53.p.1332,30. form.: sing.: gen.* -is: WILLIB. Bonif. 9 p. 56,20 *(var. l.). abl.* -e: *p.1332,18. ?plur.: acc. n.* -as: *l.31.*

immensurabilis, immoderatus, ingens, (per-)magnus – (unermesslich) groß, unermesslich, unfassbar, gewaltig, riesig: **I** *adi.:* **A** *de ambitu vel dimensione:* **1** *proprie:* WILLIB. Bonif. 4 p. 16,2 in-is peragratis terrae partibus (*sim.* POETA SAXO 3,557). ARBEO Emm. 35 p. 78,18 in-e magnitudinis lapis. HUGEB. Wynneb. 2 p. 108,5 ⌞contra in-as⌟ (per -a *var. l.*) Alpium ardua. ANNAL. Xant. a. 869 p. 96,20 in-a inundatio aquarum. HROTSV. Mar. 751 regit *pax vera* in-um ... celum. METELL. exp. Hieros. 6,311 caro secta nefanda in-i de parte culi. *saepe.* **2** *in imag. vel per compar.:* ARBEO Corb. 20 p. 210,18 quibus quasi in-is fluctibus quatiebatur honoribus. WALTHARIUS 1138 aestuat *sapiens satelles* -is curarum fluctibus. MANEG. c. Wolfh. 8 p. 61,10 quasi per quosdam fumorum orbes in-is tractibus involutum *(sc. me).* **B** *de numero fere i. q. innumerabilis – unzählbar, zahllos:* **1** *gener.:* CHRON. Fred. 2,53 p. 74,20 praecepit *Agecius* ... suis, ... ut in-a multitudine semolarint *(sim.* THIETM. chron. 7,58 cum ... comitatu in-o. MARIAN. chron. a. Chr. 741 cum imenso exercitu. *al.).* WANDALB. mens. 209 hoc *(mense Augusto)* ... in-os aether licet aureus ignes interdum generet. DIPL. Otton. III. 394 p. 825,18 in-is precibus postulando. *al.* **2** *philos.:* OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 20,34 nec inconveniens arbitrantur phylosophi sicut quantitatem in in-as quantitates, sic et corpus in infinita secare corpora. **C** *de modo vel gradu (interdum i. q. validus, vehemens – stark, heftig, e. g.: p.1319,26):* **1** *in bonam vel neutram partem:* **a** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 5 p. 21,3 in-as ... Christo ... grates persolvunt *fratres (sim.* FORM. epist. 4 p. 526,37 gracias ... im-as. METELL. exp. Hieros. 5,145. *al.).* ARBEO Corb. 21 p. 212,2 deducens *mulier* iberum ... specię decoris in-e (in-ę *var. l.*). WANDALB. creat. mund. 117 maris ... vis in-a feracis. DIPL. Otton. I. 343 p. 470,9 largimur ... archipresbitero pro in-a fidelitate ... quandam terram. WALTH. SPIR. Christoph. II 5,22 quę *(pocula)* ... in-um cumularent caumatis aestum. THIETM. chron. 4,14 superius strictim de in-a eius *(imperatricis)* nobilitate explicui. *persaepe.* **b** *de Deo eiusque natura:* FORM. Marculfi 1,5 l. 33 pro peccatorum ... mole ... in-um (in-a *B1*) Dominum ... deprecare. RHYTHM. 12,22,5 ymnum dicant pęnitentes ... tua promissa retinentes ..., yn-e et magne Deus. DIPL. Ludow. Germ. 68 p. 96,23 Domini in-am misericordiam exorare *(sim.* DIPL. Karoli III. 134 p. 215,2 in-am clemenciam. *al.).* CONSUET. Marb. 131 obsecramus -am tuę *(sc. Christi)* largitatis habundantiam (*item* 5 *[var. l.]; sim.* STATUT. ord. Teut. p. 129,31). ALBERT. M. summ. theol. I 19,77,2 capit. p. 809^{a},2 de limitatione potentiae, utrum sit -a (*cf. postea:* quaeritur, utrum limitanda sit ... Dei potentia). *al.* **c** *de eucharistia i. q. eximius, praeclarus – ausgezeichnet, herrlich:* SYLL. Sangall. 7,2 laudes, omnipotens, ferimus tibi, dona colentes corporis -i sanguinis atque tui *(cf. P. Stotz, Ardua spes mundi. 1972. p. 73. 77).* **d** *in allocutione honorifica:* FORM. Augiens. C 22 sciat in-a paternitas vestra *(sc. abbatis)*, quod *eqs.* ARCHIPOETA 3,5 vive, vir -e *(sc. flos pontificum)*, tibi concedit regimen *eqs.* **2** *in malam partem (interdum i. q. immoderatus – maßlos, e. g.: p.1318,64.):* ARBEO Emm. 16 p. 49,5 pavore in-o exterriti *clerici.* WALAHFR. Wett. 426 in-um foetoris onus. RIMB. Anscar. 3 p. 22,21 quod *(sc. tridui)* spatium ... mille annis longius propter -am poenam visum est. DIPL. Karoli III. 158 p. 257,7 propter -am barbarorum infestationem. POETA SAXO 3,408 cum foret *Constantinus* in-a morum gravis improbitate. THIETM. chron. 7,72 p. 486,20 erat *(sc. Wlodemirus rex Ruscorum)* ... fornicator -us. *saepius.* **D** *de copia:* ARBEO Emm. 3 p. 30,28 relicto domo, in-is substantiis, tot parentorum nobilium turbas deserens *(sim.* THANGM. Bernw. 27 p. 771,26 -am ... pecuniam ... in usus pauperum expendit. *al.).* 25 p. 63,2 mos est Germaniae, ut faciem suam in-e (in-a, -a *var. l.*) nivium effusione veletur per totum gemalem tempus.

II *subst.:* **A** *masc. plur. i. q. innumerabiles – Unzählige:* EGBERT. fec. rat. 1,1336 si sic tanto opere in-os haec *(sc. fames auri)* urit egestas nec modus ullus erit plures desistere posse, optem *eqs. (v. notam ed.).* **B** *neutr. sing. i. q. immensitas – das Unermessliche:* **1** *?de loco: v. p.1329,54.* **2** *de tempore in iunctura* per -um *i. q. in aeternum, perpetuum – auf ewig:* DIPL. Loth. I. 9 p. 72,29 pro incolumitate ... totius imperii a Deo nobis conlati atque per in-um conservandi stabilitate ... Dei misericordiam exorare *(sim.* 60 p. 167,26 [per in-um tempus *var. l.*]. Ludow. Germ. 68 p. 96,22 [*postea: p. 1331,65*]. DIPL. Ludow. II. 36 p. 142,15. per im-um. DIPL. Zwent. 4 p. 25,17. *al.).* **3** *de modo vel gradu:* MANEG. c. Wolfh. 5 p. 53,4 aliquando in altum elata ipso ... tumore in in-um crescente rumpetur *intellegentia.*

immerens (inm-), -entis. **1** *indignus – unwürdig:* CHART. Sangall. A 215 p. 205,23 (a. 815) ego ... Bernwicus in-s diaconus ... scripsi *(sim.* 220. 418 p. 39,1. FORM. Sangall. I 20. *al.).* GODESC. SAXO theol. 22 p. 322,23 libera, sana simul et salvifica *(sc. Christus)*, licet penitus in-em tui ..., miserrimum me. 24 p. 338,10. **2** *innoxius – unschuldig:* EPIST. Admont. 10 episcopus et abbates ... sex de parte detractorum ... ad principalem ecclesiam ... adduxerunt, ubi nec bono zelo nec vero de abbate suo -e se iactasse publice confessi sunt.

immergo (inm-), -mersi, -mersum, -ere. **I** *intro mergere, immittere, demergere – unter-, eintauchen, versenken:* **A** *strictius:* **1** *proprie:* **a** *in bonam vel neutram partem:* **α** *gener.:* ARBEO Corb. 18 p. 209,1 mari in-sus se interioribus meridię intulit *Ansaricus* partibus. MAPPAE CLAVIC. 194 opus ... aquis. EIGIL Sturm. 7 magnam Sclavorum multitudinem repperit eiusdem fluminis alveo gratia lavandis corporibus se -isse. GERH. AUGUST. Udalr. 1,17 l. 41 navis onusta ... mergi non potuit; ... postea vero ⌞in-sa nunciabat⌟ (dimersa est *M1*). CAES. HEIST. hom. exc. p. 32,29 uncia de foliis rosarum libre olive in-itur. **β** *eccl. (spectat ad baptismum):* HERM. IUD. conv. 19 p. 119,5 fluenta ... vivifici fontis ingressus et in eo semel ... -sus solam hanc immersionem suffecisse credebam. ALBERT. M. sacram. 3,1,4 p. 32,7sq. ter debet -i; nihilominus tamen, si tantum semel -itur, baptizatum est. **γ** *natur. i. q. inundari – überflutet sein (usu mediopass.):* ALBERT. M. animal. 3,169 p. 352,10 motus ... excitat ... virtutem digestivam, quae in infantibus multo -sa est humido. **b** *in malam partem c. notione perimendi i. q. (in aquas) praecipitare – ertränken, versinken lassen (pass. i. q. [aquis] perire – ertrinken, untergehen):* HINCM. annal. a. 879 p. 240,10 multos ex eis *(Nortmannis)* occiderunt et plures in ... fluvio -erunt (emerserunt, absorti perierunt *var. l.; sc. reges*). GERH. AUGUST. Udalr. 1,12 l. 137 quidam ... ab his, qui in navibus erant, fluminibus in-si sunt. THIETM. chron. 5,37 magna pars hostium Albi in-tur. 7,46 naves hominibus ... inpletae mari -untur. HIST. exp. Frid. imp. p. 91,28 in-sus gurgiti ... miserabiliter interiit. **c** *in neutram partem:* **α** *(profunde) inicere – (tief) hineinstecken:* HEIRIC. Germ. I 6,80 qui *(sc. turba nocentum)* ... in-sa cavo stricti vestigia ligno incertum optarentne

[Fiedler]

. . . suppliciis finire diem. UNIBOS 121,4 in naturae foramine *(sc. equae)* nummos certat in-ere. RUP. TUIT. trin. epist. dedic. 94 singulis digitis meis in singulos manus illius *(abbatis)* digitos -sis. ALBERT. M. animal. 1,284 non -itur altera *(sc. harundo bracchii)* in alteram per vertebrum vel buccellam. **β** *demittere – sinken, fallen lassen:* YSENGRIMUS 5,832 horologa -sit tardus aena latex. **2** *translate:* ARBEO Corb. 2 parvum sibi construxit ergastulum tante dilectatus solitudine semet ipsum in-ens. GERH. AUGUST. Udalr. 1,10 l. 4 cum . . . diabolus eum in hoc *(sc. bonitatis)* culmine . . . stantem videret, . . . malitiae suae astuciis nitebatur in aliquam difficultatis voraginem in-ere. EKKEH. IV. carm. var. II 15,5 inpietas in-sa malis. ALBERT. AQUENS. hist. 11,46 somno gravi in-sis *militibus*. **B** *latius:* **1** *infundere – einflößen:* HUBERT. Ved. 2 (MG Script. XV p. 404,45; s. IX.med.) dixi uxori eius *(viri)*, ut paululum aquae ori eius -ret, quatenus *eqs.* **2** *aspergere – besprengen:* THIETM. chron. 3,18 Mystuwoi . . . aqua benedicta in-sus 'sanctus' inquid 'me Laurentius incendit'. **3** *(in)fodere – graben, ausheben:* RICHER. REM. hist. 3,98 Belgę . . . fossis in-sis revertentes prohibent (*sim.* 4,83). **4** *inserere – einpflanzen:* ALBERT. M. eth. I 826 p. 695,73 operatio virtutis est difficilis animae, secundum quod est -sa corpori.

II *penetrare, clam ingredi – eindringen, sich einschleichen:* **A** *strictius:* **1** *in univ.:* ARBEO Corb. 4 p. 191,10 supra quam *(mulam)* ascendens propinquo salto se in-batur (in-bat *a. corr. 1*) *fur* latibulis (*sim.* GESTA Ern. duc. I 3,155 latebris arborum). 16 p. 206,8 cursu velocissimo vicine silve in-ens *(sc. famulus)*. WALAHFR. Gall. 2,33 qui *(pauperculus)* tanto tenebatur cruciatu, ut totum . . . brachium ferro -so in tumorem esset conversum. LAMB. HERSF. annal. 1076 p. 276,4 in domum . . . ripae contiguam clanculo se -unt *pueruli*. VITA Heinr. IV. p. 24,12 qua *(sc. ingressu)* totus exercitus . . . se simul in-ret. HELM. chron. 100 p. 197,30 castris fortius in-si *domini*. **2** *intrare – ein-, vortreten (zu):* ARBEO Corb. 11 ad solis . . . occasum palacium perveniens, . . . ex Hibero prosiliens, summisse potestati in-ens *eqs.* **B** *latius:* **1** *se conferre (ad) – sich begeben (zu):* WIDUK. gest. 3,59 domum coniugemque revisit *Wichmannus*, inde se iterum alienigenis in-sit (mersit *var. l.*). 3,69 p. 143,22 audiens . . . Wichmannus urbem captam . . . iterum se paganis in-sit. **2** *se praecipitare (in) – sich stürzen (auf):* PETR. DAM. epist. 141 p. 500,18 quicunque se lasciviis . . . in-unt. **3** *incidere (in) – geraten (in):* CHART. Westph. IV 389 p. 253,9 (a. 1248) annuimus *(sc. abbas et prior)* ratum habentes, ne maiori -remur dispendio, quod *eqs.*

III *per confusionem c.* emergere *i. q. contingere – auftreten:* CHART. episc. Hild. I 669 p. 638,36 (a. 1213) nos *(sc. praepositus)* . . . fratres ab omni inpetitione, que bonis a nobis emptis ante et infra tempora nostra -sa fuerit, absolvere promisimus.

[immeritum *v.* in- *et* meritum: FORM. Wisig. 16 *(ed. Gil)*.**]**

immeritus (inm-), -a, -um. *struct.: c. gen.: l. 55. c. praep.* ad: *l. 59.* **1** *adi.:* **a** *act. i. qui non meretur, indignus, innoxius – nicht verdienend, unwürdig, unschuldig (usu subst.: l.60.64):* LEO III. epist. 2 p. 90,17 in confessionem beati Petri apostoli, licet velut in-i, pręces fundimus, ut *eqs.* VITA Chrod. 17 p. 561,48 sese . . . accusare inchoat se in-um talis *(sc. episcopatus)* honoris *(sim.* INNOC. III. registr. 1,368 p. 559,33 qui licet -i locum Iesu Christi tenemus. *al.)*. THIETM. chron. 8,24 dedecus . . . -i pertulerunt *patres pii*. CHRON. Thietm. 6,38 p. 321,32 ad hec me -um esse iudico. CARM. Bur. 60,4,1 dum ⌜affligis -um⌟ (affluis in meritum *B*) grave ferens imperium . . ., fidem promittens alteri contradicendo Cypridi. *saepe. vix huc spectat:* FORM. Wisig. 16 oportunum est, ut, quicquid prona voluntas depromet in titulis, saltim perfecte ostendatur -is (im meritis *ed. Gil*), quatenus *eqs.* **b** *pass. i. q. non debitus – unverdient, unverschuldet:* WALAHFR. carm. 29,8 nil servivi, nil merui, tamen . . . repente -o assumptus pauper honore fruor. EPIST. Hildesh. 109 ad irrogandas nobis *(sc. episcopo)* in-i gravaminis molestias. 126 quante sollicitudinis onus humeris nostris *(sc. episcopi)* incumbat ex in-a imperialis gratie aversione. **2** *subst. neutr. i. q. peccatum, error – Verfehlung:* DHUODA lib. man. 4,1,60 magnatorum computari vel aequari numero pro in-is (-is *P*) mundo latentem in nobis *eqs.* *(in loco corrupt., ut vid.; v. notam ed.)*.

adv. **immerito** *vel raro (l. 9. 15. 19)* **immerite.** *indigne, iniuste – unverdientermaßen, zu unrecht:* **1** *in univ.:* LIUTG. Greg. 4 p. 71,18 quibus *(episcopis)* nomen illud est datum -o (absque omni merito *var. l.*). GODESC. SAXO theol. 6 p. 145,4 eius *(sc. Christi)* . . . conceptio nativitas dicitur non in-o, sed iure satis et merito. THIETM. chron. 3,25 potestate . . . in-o mihi concessa. 4,75. CONST. imp. II 119,3 inter hec omnia contra nos sic -e, sic iniuste prolata. CHART. Sangall. A IV app. 78 (epist. papae) Romane ecclesie . . . licet in-e presidentes cupimus *eqs.* **2** *in figura rhet. litotes q. d.* non (nec) -o (-e) *i. q. merito, iure, cum ratione – zu recht, mit Fug und Recht:* EINH. Karol. 17 p. 20,14 inter quae *(opera)* praecipua . . . non in-o videri possunt basilica . . . et pons. ADREV. Bened. 33 p. 494,33 quid Lutecia, . . . quam non in-e regum divitias . . . dixero? ALFAN. premn. phys. prol. p. 4 ab homine . . . hoc opusculum non -o habebit exordium. CHART. Aschaff. 49 p. 174,32 pium est nec in-o laudabiliter commendandum, ut *eqs.* ANNAL. Prag. III B a. 1282 p. 205,47 non -e dicta sunt primitus aurea secula fuisse. *persaepe.*

***immersile,** -is *n.* (immergere; *per analogiam ad* pendile *sim. formatum*) *qui (naso) immitti potest – einer der (in die Nase) hineingesteckt werden kann ('Nasenring'):* ARNULF. delic. 452 circulus ex auro suis est -e (immersisse *V*) naso.

immersio (inm-), -onis *f.* *actio immergendi, demersio,* κατάδυσις *– das Ein-, Untertauchen, Versenken, Untergang:* **1** *gener.:* AETHICUS 56 mioparo Germanico a vulgi ingenio facto non esse tale nec in artis peritia nec in-em (inmensionem *LO*) undarum aut *eqs.* GERH. AUGUST. Udalr. 1,17capit. qualiter . . . in Danubio de in-e liberatus est (*sim.* 1,17 l. 23 navis . . . aquis repleta -em omnibus minabatur). OLIV. hist. Dam. 22 p. 196,11sqq. per transversum fluminis navium -es (immensiones, mersiones, -em *var. l.*) fecerunt *Sarraceni* cum palis infixis gurgiti; . . . Christo duce prescriptas -es (munitiones, in -es, in mersiones, in transiones *var. l.*) evaserunt *cogones*. **2** *theol.:* HONOR. AUGUST. gemm. 3,111 p. 672D per cerei -em sancti spiritus adventum demonstrat *(sc. sacerdos in benedictione aquae baptismalis)*. HERBORD. Ott. 2,16 p. 89,16 sacerdos . . . trina in-e capitis illius *(sc. baptismi)* mysterii sacramentum perfecit (*sim.* ALBERT. M. eccl. hier. 2 p. 51,7). ALBERT. M. sacram. 3,1,4 p. 31,66 -o forma est ministerii baptismatis, licet non sit forma perficiens ipsum. eccl. hier. 2 p. 49,69 quid significat ipsa -o in aqua baptismatis. *saepe. v. et p.1332,55.*

***immerso** (inm-), -are. *struct. c. dat.* *demergere (in) – versenken (in):* HUMB. Sim. 2,13 p. 153,32 ille miser . . . sempiternae mortis oblitus fidem suam . . ., quam a Domino . . . sortitus erat, infidelitati . . . alterius infideliter . . . in-at.

1. imminentia, -ae *f.* *script.* imi-: *l. 51.* *confunditur c.* eminentia: *l. 61.* *instantia – das Drängen:* **1** *studium – Einsatz:* NICOL. I. epist. 47 p. 326,8 postquam -a (imi- *B*) missi nostri . . . Hlotharius Waldrada repulsa Theutbergae . . . coniugi suae oboedienter sese restituit. **2** *inopia – drohende Notlage:* LAMB. TUIT. Herib. 2,28 p. 254,14 flebat *mulier* . . . patrem defunctum, quod . . . non cessante deterebatur imbecillitas -a. **3** *actio appropinquandi, propinquitas – das Nahen, Bevorstehen, Nähe:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 269,8 ceteros *(sc. cives)* fuga et noctis -a vix a morte defensitant. **4** *eventus – Ausgang:* Ps. GALEN. puls. (cod. Vr) 312 que *(urina)* si cum nebula fuerit, quasi . . . bonam -am significat (*sim.* puls. [cod. Mo] 27 bona emi-a adnuntiat).

2. imminentia *v.* eminentia.

immineo (inm-), -ere. *script.:* ym-: *p.1335,22.* imi-: *p. 1335,38.1336,18.27.* inmen-: *p.1335,19.* *partic. praes. usu adi.: p.1335,48.50.55.57.* *confunditur c.:* eminere: *p.1336, 15.* imminuere: LEX Baiuv. 4,19 *(var. l.)*. ?immanere: *p. 1336,18.*

I *intrans.:* **A** *proprie:* **1** *impendere, horrere – herein-, darüber-, auf-, emporragen:* CAND. FULD. Eigil. II 17,133 absida quam *(aram)* super exstructa . . . -et ingens. TRANSL. Phil. Cell. 3 ivit *custos ecclesiae* . . . in silvam, quae iuxta ecclesiam . . . caelo -bat. CATAL. Fuld. (MGScript. XIII p. 272,35)

[Fiedler]

uno lapidi tota domus -ens (-es *cod.*) subterius *eqs.* **2** *premere – andrängen:* BREV. NOTIT. p. A 5,23 erat devastata . . . cella propter in-entes Sclavos. WALTH. SPIR. Christoph. I 9 -entem populi globum inpavido suscepit aspectu. BERTH. chron. B a. 1078 p. 333,18 acies suas contra hostem -entem prudenter ordinans *rex*. OTTO FRISING. gest. 1,19 Norici hostes tamquam sibi iam -entes declinaverunt. 2,35 p. 144,7 qui *(miles)* a tergo -bat. **3** *vicinum, situm esse – (in der Nähe) liegen:* DIPL. Heinr. IV. 248 p. 314,37 quę *(insula)* proxima Laureshamensi monasterio in-et. TRACT. de chirurg. 694 (cod. I in marg.) qui *(lupinus oculorum)* si magis -at palpebris. **4** *adhaerere – anhaften, festhängen (an):* ALBERT. M. animal. 22,52 pulcritudo *(sc. equi)* . . . est, ut sit caput . . . siccum valde ita, quod pellis quasi ossibus -at. **5** *adesse – (unterstützend) anwesend sein:* INNOC. IV. registr. 301,1 p. 224,34 corporali presentia non possumus locis singulis -ere *(item* CHART. Pommerell. 98 [epist. papae]. *al.)*. **B** *translate:* **1** *instare, minari – bevor-, anstehen, drohen:* **a** *de tempore:* **α** *in univ.:* CHRON. Fred. 4,80 secundo et inmenente tercio . . . regni anno. RUOTG. Brun. 26 ne tristaretur in eo, quem sensit -ere laborem *(sim.* CHART. Lux. IV 395 p. 495,20 super dicta decima seu aliquo servicio y-ente. *al.)*. GERH. AUGUST. Udalr. 1,27 l. 140 cum . . . tempus celebrationis . . . -ret *(sim.* OTTO FRISING. gest. 2,34 p. 142,31 tempus -bat, quo *eqs.)*. THIETM. chron. 4,17 -ente quadragesima. 6,7 -ente iam nocte. THANGM. Bernw. 37 in proximo -bat miserabilis dies. METELL. Quir. 16,23 -ente conticinio. *al.* **β** *de morte:* WILLIB. Bonif. 1 p. 6,16 subitaneo . . . in-ente mortis articulo. 5 p. 18,21 obitus . . . diem . . . in-ere ([*p. corr. ?*in-erent *3*]; *sim.* HUGEB. Willib. 4 p. 94,3 letalem . . . diem mortis). 8 p. 49,28 resolutionis nostrae tempus in-et (*cf. Vulg. II Tim. 4,6; sim.* HUGEB. Willib. 3 p. 91,2). LIUTG. Greg. 15 p. 79,9 de . . . transitu citius -ente. WIPO gest. 39 p. 59,11 imperator finem sibi -ere sentiens. CONSUET. Marb. 311 exitus horam. STATUT. ord. Teut. p. 90,8 terminum vite. *persaepe*. **b** *de actione sim.:* TRANSL. Libor. I 8 p. 195,5 haec illi cura . . . -bat aecclesias per omnem parrochiam . . . construere (*sim.* RUOTG. Brun. 38 p. 40,22. CONST. imp. I 393,15). INNOC. III. registr. 1,554 p. 805,32 que iminent facienda, fideliter adimplebitis *(sc. episcopi et familiares regii)*. INNOC. IV. registr. A 681,15 -entibus nobis quamplurimis et gravibus in partibus vestris *(sc. episcoporum et abbatum)* agendis. *al. impers.* -et *sim. i. q. opus est – es ist nötig:* VITA Pirmin. I 9 l. 61 sanctum . . . corpus, quod tunc -bat agendum suis fidelibus, . . . levantes in feretrum . . . reverti conati sunt. CHART. march. Misn. III 18 ex suscepti sollicitudine moderaminis . . . recognoscimus nobis *(sc. lantgravio)* -ere, quod *eqs. (inde* 38 p. 35,32. *al.)*. *al.* **c** *usu vario:* LIBER diurn. 61 p. 56,12 pro diversis -entibus . . . utilitatibus. WILLIB. Bonif. 5 p. 20,22 in-ente hiemis frigore. MEGINH. FULD. Alex. 7 quem *(claudum)* . . . ab -ente infirmitate . . . liberavit. HINCM. ord. pal. 488 -entibus rixa et pace. ANNAL. Xant. a. 868 p. 26,7 in-ente terrore famis. HROTSV. Pafn. 3,6 supplicium tibi *(sc. Thaidi)* -et gehennę. *al.* DIPL. Conr. II. 58 p. 69,32 -entibus peccatis cartulę (*inde* DIPL. Heinr. III. 131 p. 164,33). LAMB. TUIT. Herib. 2,17 p. 239,14 si solvatur *homo* ab -enti improperio. *persaepe.* **2** *praeterire – vorübergehen:* VITA Goar. 12 factum est . . . in-entibus (in-entes, -entes, transactis *var. l.*) annos tres . . ., ut *eqs.* **3** *insistere – hart zusetzen:* HRABAN. martyr. Ian. l. 273 fecit *episcopus*, ut VII diacones septem notariis in-rent, ut gesta martyrum . . . colligerent. HINCM. ord. palat. 555 de . . . palatinis . . . specialiter ad personas quasque respicientibus, quae specialiter palatio -bant. ANNAL. Fuld. a. 886 p. 104,13 frigus. BERTH. chron. B a. 1078 p. 325,1 totum, quod ipsis *(auriculariis)* ex culpe reatu . . . -bat. LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p. 239,18 Romanus pontifex crebris legationibus et . . . clerici assiduis supplicationibus . . . regi in-bant. *fort. huc spectat: p.1336,22.* **4** *studere, invigilare – sich (eifrig) kümmern (um), bedacht sein (auf), wachen (über):* CHART. Sangall. B 151 (epist. papae a. 1115) tamquam bonus pastor gregis dominici ovibus vigilanter in-as *(sc. episcopus)*. CHART. Berg. Magd. 65 nos *(sc. archiepiscopus)* eorum *(abbatis et conventus)* non immerito tenemur commodis et profectibus -ere (*sim.* CHART. episc. Halb. 500 l. 6. l. 15 fratrum utilitatibus pro desiderio in-ere. 513 l. 21. 546 l. 9. CHART. eccl. Halb. I 20 p. 20,12). *al.* **5** *valere – gereichen, beitragen (zu):* GESTA mon. Mans. (MGScript. XV p. 933,27; c. 1126) opus surgentis ecclesiae ad interitum . . . vel ad meritum sibi *(sc. abbati)* . . . -ere.

II *trans.:* **A** *comminari – (an)drohen:* VITA Eucher. 8 (MG Mer. VII p. 49,30) Ismahelitarum gens . . . ad depopulandam provinciam Aquitaniam ingressa ⌞in-entes periculum⌟ (in-ens periculum, -ente periculo *var. l.*) exercitus sui . . . civitates . . . nituntur expugnare. DIPL. Otton. I. 349 p. 477,11 possessiones ecclesie ita . . . invasas, ut . . . parietes precipicium -rent. **B** *urgere, instigare – drängen, antreiben:* FRID. II. IMP. art. ven. 6 p. 229,31 quadam virtute extimata -ente ipsum *(falconem)* ad timendum . . . aves.

III *per confusionem:* **A** *c.* eminere *i. q. excellere – herausragen:* VITA Boniti 33 (MGMer. VI p. 135,19) non solum ad statum pristinum revocavit *(sc. Proculus basilicam)*, sed . . . praeclarius in-ere (eminere, iminere *var. l.*) fecit. **B** *?c.* immanere *i. q. permanere – bestehen bleiben:* LIBER diurn. 102 p. 136,1 divinae praeceptionis monent cunctos eloquia, ut, quoties res aliena contra rationis ordinem quoquam detinetur, aequitate debeat -ente restitui *(ni spectat ad p.1335,58)*.

adi. **1. imminens,** -entis. *praesens – vorliegend:* CHART. ord. Teut. 9 (a. 1178) ut . . . donum firmum sit et stabile, -i scripto . . . corroboro *(sc. Boamundus)*.

2. imminendus, -a, -um. *qui instat – bevorstehend:* HIST. Daret. p. 200,14 apparuit *filia* ab im-i (in-i, -i *var. l.*) partus gravida.

subst. **imminens,** -entis *n.* **1** *iunctura* in -i *i. q. proxime – in nächster, bedrohlicher Nähe:* OTTO FRISING. gest. 2,40 p. 146,33 erant in -i fauces montium saxumque fortissimum. **2** *plur. i. q. res instantes – bevorstehende (Not-)Lage:* EPIST. var. II 12 p. 316,38 quam *(vocem clamoris)* . . . nostra *(sc. episcopi)* -a dignum duximus per hos apices ad vestram *(sc. summi pontificis)* ferre celsitudinem. WOLFH. Godeh. I 16 quae *(clementia divina)* digne invocata . . . quaeque merorum pellit in-a.

2. immineo *v.* emineo. ***imminerato** *v.* *imminoro.

1. ?*imministro, -are. *in servitio (divino) cessare – den (Gottes-)Dienst nicht (mehr) verrichten:* AGNELL. lib. pont. 166 p. 385,43 ministri auferent thura a sancto altario et -bunt *(ed. Holder-Egger ex c;* non ministrabunt *ed. Mauskopf Deliyannis e PL 106,740A)*.

2. ?*imministro, -atum, -are. *infundendo servire – einschenken und kredenzen:* CONSUET. Trev. 7 post . . . misse oblationem ponat *infirmarius* . . . copos ante cellarii portas, quibus post capitulum invenit vinum -tum.

***imminorabilis,** -e. *qui minui non potest – unverminderbar:* ALBERT. M. div. nom. 4,14 p. 123,27 'habent *angeli* vitam indeficientem', idest incorruptibilem, 'et -em (*PG 3,693B* ἀμείωτον)', et hic est quidam modus vitae.

***imminoro** (inminero), -atum, -are. *minorare, deminuere – verringern, vermindern:* GESTA Trud. cont. I 12,1 indignatio et odium adversum abbatem non erant . . . -ta, sed . . . ampliorata.

?adv. ***imminorato.** *modo imminuto – vermindert:* GESTA Aldr. 52 p. 170,21 (ed. Weidemann) qualiter ipse *(abbas)* quereret, ut diebus vitae illorum *(sc. potestatis tyrannicae)* suos honores non perderet nec in-erato (imminutos *B; v. notam ed. Waitz p. 326*) haberet.

imminuo (inm-), -ui, -utum, -ere. *partic. perf. usu adi.: p. 1337,6. minorem facere, deminuere, reducere – verringern, vermindern, verkleinern, schmälern:* **1** *proprie:* **a** *gener.:* ADALB. MAGD. chron. a. 954 p. 167,36 viribus -tis inimicorum. **b** *publ., iur., canon. (c. notione auferendi: l.67):* DIPL. Karoli III. 125 p. 201,21 ut . . . nullus pontificum . . . sibi quippiam de rebus . . . -ere . . . praesumat. DIPL. Arnulfi 50 p. 72,22 ut nec praesens episcopus . . . cellam audeat <destruere vel in aliquo> -ere (minuere *var. l.*). DIPL. Heinr. II. 63 p. 78,11 ne . . . archiepiscopii sedes quasi -ta damnum pati videretur. CHART. Raitenh. 8 p. 13,17 ne quis ea *(bona)* inquietare, -ere, auferre . . . audeat. *al.* **c** *medic.:* CONSUET. Rod. 220 minutio

[Fiedler]

. . . sanguinis . . . adhibenda est . . ., per quam nocivis humoribus -tis vegetiores reddantur *fratres*. **d** *liturg. ('in reduziertem Ornat'; de re v. J. Braun, Die liturg. Gewandung im Occident und Orient. 1964. p. 294):* Rup. Tuit. off. 3,2 l. 138 usque ad . . . Dominici natalis noctem diaconus et subdiaconus -ti procedunt; nam neque diaconus dalmaticam neque subdiaconus induit tunicam. **2** *translate:* **a** *in univ.:* **α** *gener.:* Hraban. epist. 53 p. 507,32 cum in hoc *(operam dando comissationibus atque ebrietatibus)* non -unt (minuunt *var. l.*) *parricidae* scelera. Agius epic. Hath. 207 neque ploratu dolor -etur. Wipo gest. 29 p. 49,3 -ta potestate minor facta est temeritas. Herbord. Ott. praef. p. 6,8 nichil . . . de mille talentorum precio arbitror *(sc. Timo)* -tum. Hugo Honaug. hom. 3,17,7 'similitudo essentiae' . . . non aufert vel in-it numerum personalem *(sc. Dei). al.* **β** *publ. et iur. ('anfechten'):* Dipl. Conr. III. 208a p. 376,9 non decet . . ., ut per calumpniam . . . presumatur in-i, quod sanctitum est iudicio principali (*sim.* 208b p. 376,10). **γ** *math.:* Hrotsv. Sap. 3,12 cur octonarius numerus . . . -tus dicitur vel quare duodenarius . . . superfluus asseritur? 3,13 omnis . . . numerus in-tus dicitur, cuius partes coniunctę minorem illo numero, cuius partes sunt, summę quantitatem reddunt. 3,17. **δ** *astron. de eclipsi solis:* Annal. Corb. a. 939 sol visus est in-tus IIIa diei hora IV. idus Iul. (*sim.* Annal. Trudp. a. 1191 [MGScript. XVII p. 292,11]). **b** *infringere, debilitare – beeinträchtigen, schwächen:* Regino chron. a. 895 p. 143,9 auctoritatem episcopalem -ere. Alfan. premn. phys. 8,15 p. 84 perfectissimum . . . habet hunc *(sc. tactus)* sensum homo, ut hoc etiam et gustu cetera excellat animalia, aliis tamen tribus -tus (*PG 40,653B* ἡττώμενος). **c** *demere – wegnehmen:* Petr. Dam. epist. 107 p. 186,6 si . . . in hac ipsa *(epistola)* aliquid usque ad unam litteram . . . auctum est vel -tum aut aliquo modo transmutatum.

imminutio (inm-, -cio), -onis *f. script.* -nit-: *l.40. confunditur c.* immunitio: *l.48.49.68.71. al.*

minoratio, deminutio – Verringerung, Verminderung, Verkleinerung, Schmälerung: **1** *proprie:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* Liber diurn. 8 temporis . . . necessitas perurget, et in-o exigit personarum, ut *eqs.* Walahfr. Gall. 2,4 p. 315,34 invenerunt *fratres* pallam, quam partim ignis absumpserat, . . . nulla -is (-itionis *a. corr. 5a*) habentem indicia, sed potius latitudinem . . . auctam esse. Dipl. Loth. III. 53 p. 85,17 -is *(sc. religionis)* causa . . . prelatorum ignorantia . . . extitit. **β** *mutilatio – Verstümmelung:* Epist. Hildesh. 2 si quis contrarium edicto fecerit, . . . sui corporis in-em . . . sustinebit. **b** *publ., iur., canon.:* Liber diurn. 74 p. 76,8 quartas . . . clericis . . . portionem me . . . sine aliqua -e spondeo *(sc. episcopus)* prestaturum. Gesta Camer. 2,18 quod *(monasterium)* postquam viris militaribus infiscatur, pro immunitione rerum ad raritatem fratrum redigitur. Chart. Stab. 176 p. 366,20 absque detrimento et immunitione . . . redituum. **c** *medic.:* Paul. Aegin. cur. 98 encanthis superaugmentatio est naturalis carnis in magno angulo, rias vero huius in-o (*3,20* μείωσις). **2** *translate i. q. detractio, debilitatio – Beeinträchtigung, Schwächung:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* Dipl. Conr. II. 205 p. 277,38 si ecclesie Dei per alicuius detrahentis -em (-e *var. l.*) destructe . . . fuerint reparate. Otto Frising. chron. 3,16capit. de . . . in-e Romani imperii. **β** *spectat ad actum se humiliandi:* Maneg. c. Wolfh. 14 p. 75,17 ut exinanitionis verbum circa inmutabilem deitatem non -is verbum, sed significativum dignationis adverteres *(spectat ad Vulg. Phil. 2,7). iunctura* -o capitis: Richer. Rem. hist. 4,11 p. 238,13 postremo qui tanta capitis -e hebuit *Carolus*, ut externo regi servire non horruerit. **γ** *spectat ad mortem:* Albert. Aquens. hist. 12,27 p. 866,3 quare . . ., viri fortissimi, animus vester in mei *(sc. regis)* solius -e disturbatur? **δ** *clades, iactura – Unheil, Schaden, Verlust:* Otto Frising. chron. 4,31 p. 223,32 de rerum mutationibus regnorumque -bus (minutionibus *var. l.*) . . . scribere proposui (*sim.* 7 prol. p. 308,23 [immuniciones *var. l.*]. Vita Norb. II 75 p. 1307B). **b** *publ., iur., canon.:* Nicol. I. epist. 57 p. 359,25 ubi . . . apostolicae privilegiorum sedis -em (in-, -es *var. l.*) . . . perspeximus (Conc. Karol. B II 20C p. 187,18 in immunitionem [-em, munitionem *var. l.*] et abolitionem p. sanctę Romane ecclesie) Chart. Alsat. B 656,21 p. 392,31 perpetualiter ad . . . servitium illarum *(sanctimonialium)* . . . sine ulla contradictione vel immunicione perseverent *villae*. Dipl. Conr. II. 280 p. 389,1 nulla . . . -o (immunitio *var. l.*) . . . ingeratur. Chart. Welt. 2 p. 103,7 si quis hanc . . . cartam . . . infringere temptaverit et aliqua invasione vel in-cione vel alienacione spiritum sanctum . . . contristaverit.

1. imminutus, -a, um. *non debilitatus, non detractus – unvermindert, unbeeinträchtigt:* Dipl. Frid. I. 186 p. 315,18 qui *(honor imperii)* a constitutione urbis . . . gloriosus et -us extitit.

2. imminutus *v.* imminuo. *Fiedler*

immisceo (inm-), -miscui, -mixtum, -ere. *script. et form.: ?*inim-: *l. 24.* imi-: *p. 1339, 1.* -ssc(o): Liber accip. 9,4. -ss(o): *l.22.23.p.1339,47.49.1345,53. adde* Antidot. Glasg. p. 128,13. *al. partic. perf.* -istum: *l.27. coniug. III.: l.22.24.p. 1339,31.44.46. adde* Liber accip. 9,4. *al. depon.: l.63. usu refl.: saepe, e. g. l.54.69.p.1339,21sqq.44; medial.: saepe, e. g. l.55.72.; intrans.: p.1339,27. pendent praep.:* de: *p.1339,10. 36.* ex: *p.1339,6.47.*

I *admiscere – (hin)ein-, unter-, beimischen:* **A** *proprie (in imag. vel alleg.: l.52.p.1339,3):* **1** *de rebus:* **a** *strictius:* Antidot. Glasg. p. 102,28 tunde, cernis et in-sis mel. p. 103,15 in-sis in mel (*sim.* p. 129,24 in lacte). Hraban. inst. cler. 2,55 l. 21 quod . . . sal sanctificatum aquae in-itur (ini-etur *[an leg.* -etur*?] var. l.*), ex divina auctoritate processit. Walahfr. hort. 205 venena novercae potibus in-ent. Visio Alber. 12 si aliquid . . . eris seu cuiuslibet rei -stum habuerit *aurum. al.* **b** *latius c. sensu addendi, (con)iungendi, copulandi:* **α** *in univ.:* Carm. var. III 41,14 quattuor est nonus maiorum ascensio nervus . . .; omnibus in-tus simul est descensio quintus *(sc. nervus; v. notam ed.).* Chart. Rhen. med. II 243 p. 283,18 (dipl. Otton. IV.) quod homines, qui . . . ecclesie bona deferunt, nulla alia in-eant vel apponant, ne . . . aliqua alia bona ipsis in-ta sine theloneo deferantur. Albert. M. animal. 1,601 illae partes *(sc. hepatis)*, quae . . . tangunt panniculum, sentiunt propter hoc, quod -etur eis aliquid de panniculo nervoso. 3,110 partes quaedam colericae . . . aquositati fleumatis -entur. 3,138 zyrbum et sepum non sunt nisi -ta carni. **β** *spectat ad possessiones sim. (in chartis):* Trad. Fuld. I 71 (a. 1127/33) cum ipsa bona nostra beneficiis ecclesie, que idem *(ministerialis)* iam possederat, -ta essent. Chart. Basil. B 81 p. 51,33 cuius *(praepositurae)* decimis decime . . . ecclesie . . . valde dinoscuntur in-te. Chart. Sil. D III 480 cum villa Ianicowiz et cum sortibus Ratiboriensibus ibidem in-tis. **γ** *in locut.* hac condicione -ta *i. q. sub hac condicione – unter der Bedingung:* Chart. Salisb. II 749 p. 277,2 (c. 1220/30) hac . . . condicione in-ta, ut *eqs.* **δ** *abund.:* Liber hist. Franc. 25 p. 283,5 tempestas . . . cum in-tis (mixtis, commistis *var. l.*) fulgoribus (*ex Greg. Tur. hist. 3,28* in-taque fulgora . . . discendunt). **ε** *inserere – aufpfropfen:* Hildeg. epist. 365,20 quod rutilantem florem istum *(i. legem novam)* dividat et pallidum florem illum *(i. legem veterem)* huic rutilanti -at *homo.* **ζ** *refl. vel medial. de flumine ('sich ergießen'):* Eigil Sturm. 8 ubi flumen, quod dicitur Gysalaha, Fuldae alveo se -et. Conr. Hild. ad Hartb. p. 195,39 aquis Arethuse nititur *Alpheus* in-eri. **2** *de hominibus (anima: l.59.; corpore: l.66.; deo pagano: l.60.) i. q. associare, intermiscere – beigesellen, einreihen, mischen (unter; fere usu refl. vel medial.):* **a** *in univ.:* Aedilv. carm. 10,43 castis in-ta *anima* maniplis. Walth. Spir. Christoph. II 1,80 Satiris . . . in-tus Apollo. Dipl. Arnulfi 112 p. 165,29 episcopus . . . alterius se -uit societati, qui regni nostri iura . . . subripuit. Regino chron. a. 885 p. 123,24 ut . . . suos in visceribus regni in-eri (-ere *A3*) posset *Godefridus rex* et varios eventus speculari. Tract. de Lamb. I 5 (MGScript. XV p. 949,38) quod *(peccatum)* a Deo nos separans . . . malo -et, id est diabolo. Albert. M. sent. 2,8,9 p. 183a,34 saporibus se non -et nisi corpus, ergo in tali genere tentationis videtur *diabolus* . . . assumpto corpore indigere. *al. milit.:* Annal. Altah. a. 1054 p. 50,25 se Baldwini rursus in-uit *Gotefridus dux* armis. **b** *controversiam movere, confligere (cum) – sich anlegen, handgemein werden (mit):* Carm. Cantabr. A 11,4a,10 milibus centum Teutones in-entur. Instit. regal. 3 (MGScript. XXX p.

[Pörnbacher]

1452,10) sese cum ministralibus camere altercationibus imi-bant *(sc. gens).* **c** *se insinuare – sich einschleichen:* INNOC. III. registr. 1,467 ne . . . confusio se perniciose valeat -ere.

B *translate:* **1** *de rebus:* **a** *miscere, coniungere – mischen, verbinden (mit):* ORD. celebr. conc. 7B,123 que *(correptio)* ex affectu dilectionis in-ta esse debet. LIBER revel. Rich. 42 p. 50,18 tantas interponunt et -ent *daemones* . . . illusiones, ut *eqs.* ANNAL. Egm. a. 1197 p. 288,12 seminarium hoc discordiae Romano imperio -uit *episcopus.* ALBERT. M. anal. pr. 1,4,2 p. 542b,1 erit *acceptio* -ta de inesse et contingenti syllogismorum. metaph. 7,1,4 p. 320,42 inquantum -tum est ei *(formae substantiali)* lumen intellectus primi. *al.* **b** *infundere – einfließen lassen, eingießen:* VITA Heinr. IV. 1 p. 11,22 si luctui mortis eius vitae . . . eius laeta gesta in-am. ANNAL. Ianuens. I p. 183,24 missis . . . ad comitem venientibus et verba auribus -entibus. SABA MALASP. chron. 1 prol. p. 89,18 nec ambages inserere aut incredibilia -ere, sed vera . . . narrare. **c** *machinari – sinnen (auf), planen:* ARBEO Corb. 26 mulier *(sc. principis)* in-ere nitebatur mortem (*cf.* VITA Corb. 21 mulier de morte viri Dei coepit tractare). **2** *de hominibus (diabolo: p. 1342,16):* **a** *usu refl. (intrans.: l.27):* **α** *se immittere, se implicare – sich einmischen (in), sich beteiligen (an), sich abgeben (mit):* CONC. Karol. A 56A,4 ut nullus episcoporum se litigiosis in-at contentionibus. LEG. Lang. p. 445b,8 Carolus legi Salicae . . . se -uit dicens: '*eqs.*' WIDO FERR. schism. 2 p. 555,1 ut . . . sacerdotibus concedant *Idumaei* armis ulcisci et praeliorum consiliis -ere (-ret *cod.; ex* DEUSD. coll. can. 4,250 [ed. V. W. von Glanvell, Die Kanonessammlung des Kardinals Deusdedit. 1905. p. 537,6] in-eri *[v. notam ed.]*). CHART. Anhalt. II 15 ut ipsorum *(canonicorum)* dispensis omnibus se nullus unquam prepositus -cat. FUND. Consecr. Petri p. 302,10 qui *(dux Welfe)* . . . numquam -uit se factis mulierum. ANNAL. Prag. III a. 1282 p. 204,42 mulieres cupientes . . . officio exequiarum se -ere. *persaepe. v. et p.1342,16.* **β** *participem fieri – teilhaft werden:* CHART. Aquens. 232 l. 17 (a. 1232) Ricolfus vel sui . . . heredes . . . habebunt potestatem . . . se -endi de . . . bonis. **b** *allicere – (für sich) gewinnen:* ANSELM. HAV. dial. 3,6 p. 1215B quae *(Ariana haeresis)* . . . quosdam episcopos de occidente sibi -uit. **c** *circumdare – umfangen:* AMADEUS LAUS. hom. 3,247 ut osculeris *(sc. ancilla)* osculo oris Dei eiusque . . . -aris amplexibus.

II *(com-, per)miscere – (ver)mischen, vermengen:* **A** *techn. vel pharm.:* ANTIDOT. Lond. p. 20,30 teris *(sc. medicamentum)* . . ., quousque se in-cat i n u n u m ; post in-tum fuerit, colligis *eqs.* (LIBER accip. 9,3). ANTIDOT. Sangall. p. 81,46 cum succo de cimas rubi et arnoclosis in-is *(sc. antidotum).* ANTIDOT. Glasg. p. 106,17 hec omnia tritas et in-sis febrientibus cum aqua calida et, qui non febrit, ex vino. p. 148,2 in-sis insimul. LIBER accip. 4,3 hec omnia teris et in-is. *al. v. et p.1345,53. vol. II. p. 966,52.* **B** *natur.:* ALBERT. M. meteor. 2,3,20 p. 103,49 natura calidi . . . trahit partes aquae de terrestribus et dividit eas ab eis, quae prius -tae fuerunt.

1. immiscibilis, -e. *qui misceri, iungi non potest – unvermischbar:* ALBERT. M. summ. creat. I 1,4,61 p. 652b,17 illud *(caelum igneum)* . . . est -e secundum naturam coeli cum rebus elementatis. II 2,21,3 p. 192a,24 qualitates sive passiones sunt -es (*cf.* gener. 1,6,2 p. 170,31sq. 'passiones et habitus' formarum accidentalium 'nullatenus possibile est ⌞mixta esse⌟ [*p. 327b,16* μίγνυσθαι] rebus', in quibus sunt). gener. 1,6,4 p. 171,8 primum movens elementa ad mixtionem est -e *(v. notam ed.). usu subst.:* ALBERT. M. praedicam. 7,4 p. 279a,16 si . . . non sunt *essentiae sive formae* miscibiles, sicut aequale et inaequale, sed sunt -ia, tunc illa contraria secundum intentiones suas formales non habent medium. *cf.* immixtibilis, incommiscibilis.

2. *immiscibilis, -e. (immiscere) *qui misceri, iungi potest – fähig vermischt, verbunden zu werden:* ALBERT. M. sent. 4,12B,2 p. 295a,23 cum . . . nos per hoc *(sc. eucharistiae)* sacramentum uniamur Christo capiti, oportet aliquid esse in sacramento, quo significetur nostra ad eum coniunctio . . ., sed unio non potest significari in pane, quia non est corpus -e manens in propria specie.

immisericordia (inm-), -ae *f.* *misericordiae defectus, inhumanitas, duritia – Unbarmherzigkeit, Erbarmungslosigkeit, Hartherzigkeit:* DUNGAL. epist. 6 p. 581,28 occasiones . . . inhumanitatis et in-ae. CAES. HEIST. mirac. I 4,57 p. 224,18 de impietate et -a. II 1,36 p. 65,1 ex avaritia . . . -a nascitur. DAVID expos. reg. 6,204 inobedientiae et -ae piaculum. HUGO RIPELIN compend. 3,30 p. 120b,22 de peccatis cordis: . . . contemptus admonitionum, -a. ALBERT. M. summ. theol. I 20,80,2,4,2 p. 888a,2 pro minimo peccato Deus punit parvulos *(sc. non baptizatos)* maxima poena, et hoc iniuria et maxima -a videtur esse. *saepe. de facinore (usu plur.):* DHUODA lib. man. 4,8,140 ob iniustitiis et in-is (-a *P*) aliquid iniuste componendo.

immisericors (inm-), -cordis. *superl.* -issim(us): *l.33. pendet dat.: l.21.22.27. usu subst.: l.19.24. adde* CONR. SAXO spec. 6 p. 246,17. *al.*

atrox, immanis, impius, durus – unbarmherzig, erbarmungs-, gnadenlos, hart(herzig): **1** *spectat ad homines:* AGOB. 3,33 non offertur ęterna misericordia et honor filiorum Dei -bus et pacem disrumpentibus. LIUTPR. leg. 40,648 Grecorum rex crinitus, tunicatus, . . . dolosus, -s. RICHER. REM. hist. 2,85 tirannus pauperum turbis in-s. CONR. EBERB. exord. 3,11 l. 59 (epist. s. Bernhardi) mihi nimis -s es *(sc. nepos)*, cui nec satisfacienti ignoscendum putas. CAES. HEIST. mirac. I 7,6 p. 8 non . . . obliviscitur *virgo Maria* circa -es vindictae. *saepe. v. et l.33.* **2** *spectat ad Deum:* RADBERT. Matth. 9,567 non adeo in-em Deum dicimus, ut tales non remuneret, qui *eqs.* DAVID compos. 3,7,1 quare tam durus et -s sit *Deus* tribulato. **3** *spectat ad daemones:* CAES. HEIST. mirac. I 5,8 p. 289,24 quod . . . mali sint *spiritus maligni* et -es. II 1,31 nimis -es accusatores demones. **4** *spectat ad res:* VITA Rust. 12 (MGMer. IV p. 345,25) pro . . . -i iussione. LAMB. ARD. hist. 134 p. 629,44 extractis spatulis sive misericordiis *(i. cultellis brevibus, v. notam ed.)* -issimis (-issimi *var. l.*) eum *(dominum)* immisericorditer iugulaverunt *proditionis complices (in lusu verborum).* ALBERT. M. Matth. 7,1 p. 243,73 qui peccat iudicando, punitur -iori iudicio . . . quam alius.

adv. **immisericorditer.** *atrociter, sine misericordia, crudeliter, dure – unbarmherzig, erbarmungs-, gnadenlos, hart:* BRUNO QUERF. Adalb. A 34 impii viri duos fratres in-r ligatos secum portant. SIGEB. GEMBL. gest. 40 gregem Christi . . . nunquam habuit *abbas* -ius, sed *eqs.* VITA Theod. 30 p. 55,19 nolite, . . . fratres, -r esse misericordes, nolite *eqs. (in lusu verborum).* THEODL THEOL. Conr. 2 p. 215b,56 in-r et inhumane. FROWIN. explan. 5,2 l. 565 qui . . . benigne creavit, quod non erat, . . . qui sunt, non in-r spernit. LAMB. ARD. hist. 18 p. 571,23 nulla moti misericordia -r precipitaverunt *(sc. sagittarii comitem).* ALBERT. M. sent. 4,15,24 p. 506a,31 magis malum est illicite acquirere et -r retinere quam *eqs. saepe. v. et l.33.*

***immissibilis,** -e. *capax, idoneus – empfänglich, offen (für): v. vol. I. p. 798,10.*

immissio (inm-), -onis *f.* *script.:* imi-: *l.67.* -isi(o): GLOSS. psalt. Lunaelac. 77,49.

I *usu originario i. q. actio immittendi, inserendi, impositio – das Hineinschicken, -geben, -stecken, -werfen, -legen:* **A** *proprie:* **1** *strictius:* **a** *in univ.:* RUP. TUIT. inc. 3 corporale . . . flammis . . . iniecit *quidam de fratribus* optans . . ., quod ex -e eius . . . opprimeretur . . . ignis. CONST. Melf. 1,74 p. 247,14 in scrineo . . . foramen obliquum ad -em auri habente. IOH. IAMAT. chirurg. 4,22 -e digiti subtus linguam. *al.* **b** *c. sensu detrudendi ('das Hineinstoßen'):* FROWIN. explan. 3,280 sine qua *(iustitia)* nichil exspectare potest *homo* nisi amissionem regni caelestis et -em in ignes tartareos *(in lusu verborum).* **c** *c. sensu iactandi ('das Auswerfen'):* VITA Meing. 17 ad . . . retium -es multitudo piscium trahitur. **d** *c. sensu (im)mergendi ('das Ein-, Untertauchen'):* **α** *usu medic.:* PAUL. AEGIN. cur. 71 p. 49,3 resolventis . . . virtutis est in oleum in-o (imi-o *B*; *3,20,2* ἔμβασις [*cf.* p. 49,1 inmittere (ἐμβιβάζειν)]). **β** *in ordaliis q. d.:* ORD. iud. Dei A 5° lavetur manus de sapone, et fiat adiuratio . . . caldariae ante in-em (missionem *var. l.*) manus. PONTIF. Rom.-Germ. 247,29 ante -em manus. **γ** *in ritu baptismi:* ALBERT. M. sent. 4,23,18 p. 25a,5 ille *(baptismus)* fit per generalem -em . . . corporis. **e** *c.*

[Pörnbacher]

sensu incurrendi ('das Einströmen', 'Flut'): MENKO chron. 38 effossa fuit obstructio aque . . ., et ita Brokmanni per -em aquarum . . . damna sunt perpessi. **2** *latius:* **a** *gener. de igne imposito i. q. effectio, suppositio – das Bewirken, 'Legen':* LEX Baiuv. 10,1[tit.] (edd. Til., Her.) de -e ignis per noctem. FLOD. hist 1,12 p. 84,10 flammarum . . . globis -e *(cf.* HINCM. Remig. 8 p. 279,11 -e sua surgentibus . . . flammarum globis . . . civitatem . . . succendit *[sc. satan])*. ANNAL. August. I a. 1080 cum a discipulis rogaretur *Dominus* iniuriam in-e ignis ulcisci *(spectat ad Vulg. Luc. 9,54).* **b** *liturg.:* **α** *de commixtione aquae et vini in offertorio missae (de re v. J. A. Jungmann, Missarum Sollemnia. II. 1952. p. 78sqq.):* ALBERT. M. euch. 3,2,3 p. 292[a],18 -o aquae in sanguinem. 3,2,4 p. 293[b],3 per -em cum sanguine. **β** *de commixtione corporis et sanguinis Domini (cf. vol. I. p. 978,26sqq.; de re v. Jungmann, op. cit. p. 385sqq., spec. 389. 395. 397):* AMALAR. off. 3,31,1 -em panis in vinum cerno apud quosdam varie actitari, ita ut aliqui *eqs.* BERNOLD. CONST. microl. 18 p. 989[A] post -em . . . panis in calicem. *al.* **γ** *de additione, commixtione chrismatis (de re v. L. Eisenhofer, Hb. der kath. Liturgik. I. 1932. p. 546):* ALBERT. M. eccl. hier. 2 p. 37,48 perficiens *(sc. episcopus aquam baptismi)* 'sanctissimis -bus (*PG 3,396*[C] ἐπιβολαῖς) chrismatis', ut conservet a putredine peccati propter balsamum, quod *eqs.* **c** *natur. et theol. i. q. impertitio, largitio – Austeilung, Spendung, Eingießung:* ALBERT. M. sent. 1,14,15 p. 405[a],1 -o dilectionis non sit missio Spiritus. praedicam. 5,12 p. 267[b],25 per -em boni divini. *al.* miner. 3,1,6 p. 66[b],6 si . . . plus fuerit virtutis terreae . . . quam planetarum in -e luminis et nobilitatis. **d** *publ. et iur. in iunctura* manus -o *('Übergriff'; sensu adversativo vel hostili, cf. p.1344,72; aliter: p.1342, 32sqq.):* DIPL. Conr. III. 258 p. 448,9 advocationem . . . familie sibi . . . comes retinuit, videlicet . . . manus in-em (-em *in charta quae subest*) in ancillis.

B *meton.:* **1** *aditus – Zutritt, Einquartierung:* ANNAL. Sangall. IV a. 966 adventus et -o octo episcoporum ac . . . abbatum in monasterium Sancti Galli ad examinandam vitam nostram *(cf. C. Henking, MittGeschStGallen. 19. 1884. p. 292sq. adn. 288).* EKKEH. IV. cas. 101 p. 204,37 de Ruodmanni prius inimica invasione et de hac ipsa teknis eius in se *(sc. abbatem)* tot hospitum -e. p. 206,3 si in -e illa mihi *(sc. abbati)* parcere noluerit *maiestas vestra (sc. regum).* **2** *ius pascendi – Weiderecht (cf. p.1344,16sq.):* CHART. Osn. I 162 p. 142,20 (a. 1070/88) delegavit *nobilis* . . . unum mansum . . . cum . . . proventu glandium, -em triginta porcorum et unius apri. **3** *infusio, clyster – Klystier:* PAUL. AEGIN. cur. 46 p. 23,14 naturales . . . evacuationes . . . et in in-bus (*3,9,3 p. 148,19* ἐνέμασι) et diureticis. **4** *(magna) vis – (große) Menge, 'Hagel':* ALBERT. AQUENS. hist. 3,13 p. 158,11 sagittarum . . . in-o. **5** *ictus – Schlag:* BOVO SITH. Bert. 1 p. 527,12 sic . . . Dei sapientia in corripiendo -em virgae suae modificat, ut *eqs.* **6** *impetus – Schwung:* EUGEN. VULG. syll. 35 sermonum interpretatio: . . . 'lapides torrentes' *(cf. R.-J. Hesbert, Corpus antiphonalium officii. III. 1968. nr. 3580)* Stephano leguntur extitisse, torrentes . . ., qui cum summa -e missiles erant et torridi; 'torrere' . . . 'immittere' . . . dicitur, ut *eqs. (per pravam interpr., ut vid.).* **7** *incursio, vexatio – Einfall, 'Plage':* CHART. Laus. 14 p. 7,32 (spectat ad a. 875) locustarum -o immanis fuit. LIBER revel. Rich. 69 p. 85,20 de . . . infirmitatum in-bus.

C *translate:* **1** *suggestio, consilium (clandestinum, dolosum), instinctus – Eingebung, Einflüsterung, Rat, Antrieb:* **a** *in bonam vel neutram partem:* UFFING. Ida 1,7 cuius *(Salvatoris)* in-e tam sublimium natalium propago . . . verae viti inhaesit. LIBER revel. Rich. 129 p. 157,5 affuit gracia Dei cuidam fratri inmittens ei suavitates . . .; erant . . . in-es iste breves. ALBERT. M. div. nom. 1,46 p. 28,15 'in -bus' (*PG 3,592*[C] ἐπιβολαῖς), idest secundum -es, 'ignotis'. *al.* **b** *in malam partem:* **α** *in univ.:* EPIST. Bonif. 80 p. 178,23 (epist. papae) in-em faciens *Virgilius* . . . duci . . ., ut *eqs. (sim.* GREG. CAT. chron. II p. 208,12 conspirationes . . . et -es cum quibusdam pręcipuis abbatię viris fecerant *tutores*, ne *eqs.).* VITA Athan. Neap. 2,16 quievit persecutio sinistrae -is. FUND. Brunw. 8 p. 130,9 quod *(venenum)* cocus suus *(sc. Cunonis)* per -em imperatoris . . . prandio eius immiscuerat. *al.* **β** *c. sensu obtrectationis:* GREG. CAT. chron. II p. 230,8 comes . . . -es et suggestiones atque causationes pessimas cępit exercere contra . . . abbatem. HONOR. III. registr. 178 p. 125,36 qui . . . inter te *(sc. imperatorem)* ac ecclesiam malas -es excogitant. CONST. imp. III 151,6 ad seditiosorum . . . -es malivolas (*item* ACTA imp. Böhmer 999 p. 700,32 [epist. papae]). **γ** *de temptatione, instigatione diaboli ('Versuchung', 'Anstachelung'; loci spectant fere ad Vulg. psalm. 77,49):* ARBEO Corb. 4 antiqui hostis in-e. RECEPT. Sangall. I 86[tit.] remedium ad in-es diaboli *(sim.* CAES. HEIST. hom. exc. 235 ex -e dyaboli. mirac. II 2,41 p. 125,2 in-es dyabolice. BERTH. RATISB. serm. exc. p. 45,19 per -em demoniorum. LAMB. HERSF. annal. a. 1076 p. 252,13 satanae *al.).* GERHOH. psalm. 36,20 p. 528,3 ex . . . bonarum cogitationum defectione ac malarum -e; quae -o *eqs.* ALBERT. M. sent. 2,8,9[capit.] quot sunt modi -is, quibus diabolus se immiscet. *saepe. v. et p.1341,7.* **2** *actio se interponendi – Einmischung:* HARIULF. chron. 4,7 p. 191,2 dura contigit . . . Angelrannum eius *(militis)* -e pati. BERNOLD. WAT. chron. 25 contra omnes -es et angarias. PLAC. hon. eccl. (MG Lib. Lit. II p. 599,10) quae *(gratia episcopalis)* non in-e . . . principum, sed electione clericorum . . . fieri debet. *v. p.1347,4. vol. III. p. 936,21.* **3** *constitutio – Einweisung, Einsetzung:* DECRET. Frision. A 4,1 p. 42,6 quilibet in suis bonis constat sine spolio, nisi sit, quod ter neget rectas allegationes; tunc licitum est ei habere introitum vel in-em, qui prius convenit. CHART. scrin. Col. B 1372 quia nullus . . . venit, qui se opposuerit huius in-i, decrevit sententia . . ., quod Hermannus et Gertrudis . . . deberent inscribi in carta domus (*sim.* 1375. 1376). 1387 fuit *Hildegundis* missa per sententiam . . . in illas *(sc. titulo pignoris positas)* . . . domus . . ., et illa -o duravit per annum *eqs. al.* **4** *in iunctura* -o manus *(usu publ. et iur.; aliter: p.1341,32):* **a** *de intertiatione q. d. ('Handanlegung'; de re v. Brunner, Rechtsgesch. [2]II. p. 652sqq.):* CONC. Karol. A 16[A],13 qui manum (manus *var. l.*) in-e (in-i, in-em *var. l.*) resisterit, quod hantalod dicunt, XL solidos solvat (*v. notam ed.; cf.* LEX Baiuv. capit. 11,7 p. 237 [pars codd.] si manus in-i restiterit). **b** *de subscriptione, roboratione ('Unterzeichnung'):* DIPL. Heinr. III. 358 p. 488, 26 manus proprie in-e roborantes sigillum . . . insigniri precepimus.

II *per confusionem vel vi praeverbii evanida de missione sanguinis ('Aderlass') i. q. emissio – das Abfließenlassen, Abzapfen:* PS. HIPPOCR. phleb. 50 quare contingit, ut in fleotomo malefiamus? quoniam in-o infrigidat spiritum (*postea:* emissionem sanguinis).

immissor (inm-), -oris *m. usu attrib.: l.48.54. qui immittit – einer der schickt, hineinlässt:* **1** *strictius:* VITA Liutb. 27 expulsis . . . muribus *(sc. e cella sua)* eorum tandem -r superveniens homuncio . . . dicebat: *'eqs.' (de daemone).* **2** *latius c. sensu efficiendi:* RATHER. prael. 1,10 l. 970 quemlibet -em aut propulsorem . . . tempestatum . . . donis . . . placari. DECRET. Burch. 19,5 p. 961[D]. *al. v. et p.1346,38. de diabolo:* PETR. DAM. Rom. 53 effugandum esse iniquissimum hostem doloris in-em. ALBERT. M. miss. 1,1,1 p. 9[b],23 dicit . . . Beda, quod incensores sunt daemones malarum cogitationum . . ., non -es. *ibid. al.*

immissus (inm-), *abl.* -u *m. impulsus, instigatio, machinatio – Anstachelung, Anstiftung:* VITA Conr. Const. 20 p. 439[b],24 in-u tortuosi colubris aranea in calice Christi invenitur. CHRON. Albr. a. 577 in-u male uxoris. *al.*

immitator *v.* imitator.

immitis (inm-), -e. *script.* -tt(is): *l.71. usu praed.: p.1343,1.* **I** *proprie i. q. acerbus – herb:* WALAHFR. hort. 294 quis *(foliis)* odor alter inest pauloque -ior (gloss. L: amarior) haustus. **II** *translate:* **A** *spectat ad anim.:* **1** *de hominibus eorumque affectibus i. q. saevus, asper, crudelis, inhumanus, inclemens – hart(herzig), streng, roh, grausam, unsanft, ungnädig, herzlos (de Deo, Christo: p.1343,10.; de diis: p.1343,2.3. 4):* **a** *in univ.:* HILDEGAR. Far. 123 (MGMer. V p. 200,23) aviditate crudeli in-es *Northmanni.* CARM. de Bened. 550 quo *(auxilio)* vincere possit inmittem . . . Matroclum. HROTSV. Pel. 149 cumque sat in-em patri sciret fore regem. CARM. var. III

[Pörnbacher]

43,11 -es solum te *(sc. Christum)* linquere gentes *(de struct. v. notam ed.).* RAHEW. flosc. 4,79 in-is Ditis quod sit regnum. 4,143. CARM. Bur. 103,3,1a,6 o Venus aurea, -is es dea. ALBERT. STAD. Troil. 2,345 -es filum rupere sorores *(i. Parcae). persaepe. subst. masc.:* HRABAN. carm. 40,11,3 in-em ut precibus flectere certent *fratres*, duratus qui animo spreverat omnes. THIETM. chron. 6,35 quicquit hii in-es in Dominum ... peccaverunt. *saepe. v. et vol. III. p. 1057,43.* **b** *impatiens – unduldsam, ungehalten:* ABSAL. serm. 32 p. 193A nulla ... vexatione attrectatus -em se ostendit *Salvator.* **c** *impius, rebellis – gottlos, sündig, ungehorsam:* RUP. TUIT. trin. 33,18 l. 660 quam *(terram)* pro contrario spiritu perdidit -is atque intractabilis Adam. FUND. Consecr. Petri p. 151,13 'Paulus', idest mitis, qui ante Saulus, idest '-is', apostolus gencium *(v. notam ed.). subst. masc. i. q. scelerosus, peccator – Übeltäter, Sünder:* VITA Leod. 2,45 (MGPoet. III p. 26) digna ... -em sequitur ... ultio utrumque. *v. et l.44.* **2** *de animalibus i. q. ferus, ferox, indomitus – wild, ungezähmt (ellipt. vel subst. neutr.: l.20):* **a** *in univ.:* WALAHFR. Mamm. hymn. 5,1 mitis domans -ia. WANDALB. creat. mund. 143 belua ... in-is. BERTH. RATISB. serm. 18 p. 96,5 tertia *(sc. camera)* est -ium animalium, ut leonum, luporum *eqs. al. adde:* EPIST. Hann. 108 p. 184,19 nisi ... ego *(sc. abbas)* follis fuissem, ad te *(sc. archiepiscopum)* tam in-em ... bestiam non venissem. GUNTH. PAR. hist. 20 vs. 11 trux homo ... cor habens in-e, ferinum. **b** *vorax – gefräßig:* GESTA Ern. duc. I 3,97 de cadaveribus forcium in-bus pullis suis dulces cibos ministrabant *gripes (v. notam ed.).* **B** *spectat ad res:* **1** *corpor. i. q. durus, violentus – hart, gewaltsam, heftig:* RUODLIEB epigr. 7,2 cum mitis in-em cervus restinguet ad amnem. HILDEG. div. op. 1,2,28 l. 22 ventus ... velut dolosum et in-em se demonstrat. ALBERT. STAD. Troil. 6,791 classis -bus obruta ventis. **2** *incorpor. i. q. atrox, infelix – furchtbar, unheilvoll:* **a** *in univ.:* HRABAN. cruc. B 18,29 in-em ... attulit iram huic *(homini)* philargyria. D 12,29 cui *(soboli)* ... in-em hereditavit *primus homo* mortem. D 14,37 in-em affectum. martyr. Dec. l. 234 duram et in-em custodiam ... perpessa *sancta Anastasia.* POETA SAXO 1,415 furor -is (*sim.* SYLL. Sangall. 19,5,1. VITA Bav. II 21,296). **b** *exacerbatus, infestus – erbittert:* RUP. TUIT. vict. 6,20 p. 203,13 hystoriographis denarrantibus pueris ... Romanorum ... discordias -es, discordias implacabiles. *al.* **c** *insolens – ungebührlich:* RUP. TUIT. trin. 33,18 l. 662 manum ... Dei pertractantis atque dicentis: 'quare hoc fecisti', spinosus ericius -i responso exasperavit *eqs.*; -es isti ita se defenderunt et idcirco miseri, quia terram viventium perdiderunt. **d** *iniustus – ungerecht:* METELL. Quir. 56,17 in-em sententiam ... resolvit *abbas.* **e** *incommodus – unbequem:* OTLOH. tempt. p. 274,23 pro quadam in-i ratione. VITA Serv. 54 p. 128,1 vicissitudines.

adv. **immite.** *crudeliter, violenter – grausam, gewaltsam, erbarmungslos:* HERM. AUGIENS. vit. 1559 a quis *(hostibus infernalibus)* ... -issime excussus *(sc. impius)* hoc ex corpore. LAMB. HERSF. annal. a. 1063 p. 83,29 qui *(episcopus)* ... violatae aecclesiae iniurias truculentius atque in-ius quam rex suas persequebatur.

immitto (inm-), -misi, -missum, -ere. *script. et form.: ?*imi-: *p. 1347,66.* -it(o): *p. 1344,53. 1347,53. al. fut. II.* -tterit: ABBO SANGERM. serm. 1,2. *depon.: p. 1345,3. 1346,8. adde* ALFAN. premn. phys. 25,5 p. 141 *(var. l.). usu refl.: p. 1344,17sqq. 1345,13. 29. 1347,2sqq. 59. al.; medial.: p. 1344,27. 1347,63; absol. vel ellipt.: p. 1344,21. 70. 1346,18. 1347,44. al. struct. notabiliores: pendet: acc. Graecus q. d. vel acc. pro dat.: p. 1347,63. enunt.: p. 1346,45. 1347,15. al. partic. usu subst.: praes.: p. 1347,24. perf.: p. 1347,47. partic. perf. confunditur c.* immensus: *p. 1346,52.*

intromittere, indere, inigere – hineinschicken, (hin)ein-, hin(gehen) lassen, hinsenden, -bringen, ausschicken, -senden, hineinlegen, -geben (interdum vi praeverbii evanida, e. g. p. 1345,37sqq. 1346,28): **I** *proprie (in imag., per compar., alleg.: p. 1344,10. 67. 1345,5sq. 18sqq. 40. 46. 60sqq. 1346,31sqq. al.):* **A** *spectat ad anim. (partes corporis: p. 1344,44. 45. 53. 55. 72; animam: p. 1344,46; cadaver, mortuos: p. 1344,60. 63; diabolum: l. 27; per prosop.: p. 1347,12):* **1** *in univ.:* VITA Sadalb. 26 (MGMer. V p. 65,1) avis ... eam ... in extasi positam in prata ... amoena -sit, ubi *eqs.* VITA Liutb. 22 in tam parvo domicilio veluti tugurio -ssa ... interdixit *episcopus* egressum. VITA Bonif. II 4 pullulanti messi operarios inmisit *(spectat ad Vulg. Matth. 9,37sq.).* WILLIR. carm. 4,9 cum iustos regno, reprobos in-et *(sc. Deus)* averno. *saepe. c. notione mandandi ('beauftragen'):* RUP. TUIT. trin. 15,19 l. 929 -at *sacerdos* sapientes, qui ... consolentur fratrem fluctuantem. *in imag.:* ABBO SANGERM. serm. 20,13 in-it diabolus illum *(sc. peccatorem)* hominem in desperationem. **2** *de iure pascendi (cf. p. 1341,44; c. sensu tradendi ['abgeben']: l.14):* CHART. Mog. A I 296 p. 187,9 (a. 1055) ut in festo sancti Michaelis ... in ... molendino porcus -ssus in natalis Domini pinguis reddatur. CHART. Osn. I 230 p. 195,29 quando fructus in arboribus nascuntur, porcos suos -ant *(sc. fratres in marcam).* p. 195,33 porcos ... -endi licentia. **3** *refl. i. q. (maturate) se conferre – sich (eilig) begeben:* ARBEO Corb. 40 per saxorum ⌊se -erunt⌋ (ascendebant VITA Corb.) *intuentes* cavernas usque ad iacentem. VITA Corb. 36 subter feretrum sacri corporis se *(om. 9a)* inmisit *vir manum habens aridam* (manum ... vectibus cum inposuisset ARBEO Corb. 45). SALIMB. chron. p. 509,5 ne se -ret *iustitiarius* in populum *(cf. Vulg. Sirach 7,7)*, sed fugeret per fenestram. *al.* **4** *medial. i. q. invadere, irrepere – eindringen, sich einschleichen:* CAES. HEIST. mirac. I 5,15 p. 294,8 ille *(spiritus sanctus)* ... dicitur illabi, iste *(spiritus malignus)* -i. **5** *immergere – eintauchen:* **a** *balneo: p. 1340,67.* **b** *in ordaliis q. d.:* ORD. iud. Dei B 5,1n p. 651 lavetur manus -enda cum sapone et consideretur ..., si sana sit; et antequam -atur, dicat sacerdos: '*eqs.*' *al.* PONTIF. Rom.-Germ. 252,26 (BG) postea ... coniuret *sacerdos* aquam, ubi illos *(homines)* in-at (*sim.* 252,29 [BG]. 252,31 [BG]). **6** *introducere, admittere – zuführen:* ARBEO Corb. 22 p. 213,14 ut suis dilectum iumentis in-ret *comes* ammissarium propter nobilitatis propagatione (*inde* VITA Corb. 16 sibi -ere). p. 213,20 inter suas ... in-ere ... iumentas. **7** *impellere, dirigere – antreiben, lenken (auf):* VITA Heinr. IV. 5 p. 21,23 inmissis e q u i s ad molendinum properabant *fideles regis* (9 p. 31,17). 12 p. 38,27 nunc equum in rectam cursus lineam inmisit *filius ducis*, nunc *eqs.* **8** *intro trahere – hineinziehen:* ARBEO Corb. 18 p. 209,17 qui *(piscatores)* dum ... intuerentur piscem, ... navi involvere coeperunt; qui dum inmissus fuisset, praenotatus *(sc. minister)* ... brachium summitati puppi in-isset (-siset *2*) *eqs.*; qui dum ... pedem puppi in-ret *eqs.* **9** *inspirare – einhauchen:* ALFAN. premn. phys. 2,78 p. 42 post plasmationem corporis -itur (*PG 40,572B* ἐμβεβλῆσθαι) anima *eqs.* (*sim.* 2,105 p. 48 [in- *var. l.*]. 2,110 p. 50). ARNOLD. SAXO flor. 1,1,11 p. 13,16 'cum in corpus -itur' (*Macr. somn. 1,11,9* emittitur) *anima. al. v. et p. 1345, 31.* **10** *inserere – stecken (in, zwischen):* COMPUT. Borst 17,3,1 p. 1180,2 cum dicis decem, unguem indicis in medio figes artu pollicis; cum dicis viginti, summitatem pollicis inter medios indicis et impudicis artus in-es (in-is, -is, inmitis *var. l.; cf. comm. ed. p. 1185 adn. 73*). ALBERT. M. animal. 5,23 mas *(sc. muscae)* ... accedendo ... -it suum posterius in vulvam. *al.* **11** *porrigere, inferre – strecken, setzen (in, auf): v. l.44.45.* manum -ere *i. q. manum tendere – greifen (in):* WOLFHARD. Waldb. 3,9 p. 284,5 is, qui eorum *(commeantium)* sarcinis manum -ere familiarius consueverat. **12** *deponere – legen (in), beisetzen:* LEX Baiuv. 19,7 cum cadaver humo inmissus fuerit et lignum insuper positum. CHRON. reg. a. 1147 p. 82,14 famem ... secuta est ... pestilentia, ita ut deficientibus sepulchris multitudo fossis ... -retur. **13** *collocare – einquartieren (usu milit.): p. 856,42.* **14** *de rostro i. q. defigere – hineinstoßen (in; in imag. et per compar.):* THIOFR. Liutw. 12 p. 31,19 ut aquila ... statim affuit, ut praedicationis rostrum Deo mortuis -ret *eqs.* **15** *sensu adversativo vel hostili:* **a** *gener.:* **α** *de bestiis ('hetzen [auf]'):* WALAHFR. Mamm. 19,43 'feras', inquit *praeses*, 'promitto paratas'; 'non terremur', ait Mammes, '-e, feremus.' NOTKER. BALB. gest. 1,20 p. 26,18 canes illi *(vulpi)* ... inmisit *vassallus* (*sim.* 2,9 p. 63,16). *saepe.* **β** *locut.* manum (manus) -ere (in) *i. q. manum inicere,*

[Pörnbacher]

intendere – Hand anlegen (an), 'anrühren' (aliter: p. 1347, 38; cf. et p. 1344,29.59): ARBEO Emm. 12 ut proprias in eam *(filiam)* non in-retur *pater* manus et suam ense prostraretur sopolam. 17 manus in eum in-ere (mittere *var. l.*). *al. in imag.:* RATHER. prael. 4,4 l. 76 manus . . . -ere in aliquo horum *(canonum)*. DIPL. Frid. II. 227 in . . . ecclesie possessiones manum violentam -ere. **b** *milit.:* WIDUK. gest. 1,36 p. 53,18 ille *(collega)* . . . prefectum cum . . . armatis lateri hostili inmisit. 3,69 p. 144,5sqq. pedites . . . ⌞ei *(Wichmanno)* inmisit (misit *a. corr. C2*)⌟ (in eum misit *B1*) *Misaca*; . . . equitibus a t e r g o inmissis *eqs.* (BERTH. chron. B a. 1079 p. 361,22). *refl. i. q. se praecipitare – sich stürzen:* ALCUIN. carm. 1,541 quin mediis se -erat *rector* hostibus.

B *spectat ad res:* **1** *strictius:* **a** *in univ.:* ADALH. brev. Corb. 17 p. 387,12 ligna . . . per fenestram . . . ita habundanter in-antur (inmittanter *A*, in-ant *[sc. laici] B*), ut . . . nec fratres ob hoc . . . exire necesse sit. *in imag.:* CHRIST. STAB. Matth. 10,425sqq. inmisit *Dominus* . . . diversitatem linguarum . . ., inmisit verbum evangelii. GOZECH. Alban. prol. p. 985,25 (ed. Holder-Egger) cum . . . bonae opinionis odorem spiritus sanctus de thuribulo suo cordi tuo *(sc. archipraesulis)* -ret (emitteret *var. l.*). BERTH. RATISB. serm. 18 p. 97,13 haec *(fenestra)* pluviam irae divinae non -it. **b** *spectat ad lucem (refl. [l.29] i. q. intrare, irruere – hereinkommen, 'eindringen'):* ANON. geom. I 3,6 suspenso astrolabio solisque radio per . . . foramina . . . -sso. CAES. HEIST. mirac. I 12,46 haec *(inclusa)* cum . . . rimulis cellae suae splendorem -i cerneret. ALBERT. M. metaph. 11,2,13 p. 500,58sqq. lumen . . . solis sic ambit hemisphaerium, quod in perspicuo claro seipsum -it . . . et -ssum in superficiem terminati corporis efficitur color diversus . . .; sic . . . infunditur anima corpori . . .; intellectus . . . corpori non -itur, sed ambit illud lumine suo. **c** *in-, proicere – (hinein)werfen (in):* VITA Paulin. Trev. 22 tres argenteos -entes *(sc. peregrini fenestrae cryptae)*. THIETM. chron. 7,72 mare . . . inmissis quatuor lapidibus sacro crismate perunctis . . . purgans *praesul.* **d** *vi praeverbii evanida i. q. iacere – (aus)werfen:* **α** *de rete:* WETT. Gall. 11 p. 262,32 rete in-itur (imponentes retia WALAHFR. Gall. 1,11 p. 292,31). 12 p. 263,39 rete in-entes (mittentes WALAHFR.). 28 p. 272,24. *in imag.:* ALCUIN. carm. 1,852 retia mundanas -ens sacra per undas aequoreas Christo praedas ad litora traxit *Bosa sacerdos*. **β** *de iaculis, armis sim. ('schießen', 'schleudern'):* WALTHARIUS 424 -ens (in- *P*) hamum. THIETM. chron. 6,8 iaculis . . . inmissis (emissis CHRON. Thietm.). 7,18 sagitta per caput inmissa. *al. v. et p. 1341,55. per compar.:* CAES. HEIST. mirac. I 5,15 p. 294,12 spiritus . . . malignus . . . quasi sagittam suam -it malitiam. **2** *latius:* **a** *infundere, imponere – einfüllen, legen (in, auf):* **α** *in univ.:* MAPPAE CLAVIC. 69 omnia simul mixta -e in . . . vas. WALAHFR. Wett. 470 ammonet hic hominem, . . . ne quodam crimine cuncta perdat . . .; talis aquas haurit pertuso vase receptans, quodque diu inmisit, sorbente foramine linquit. Mamm. 5,5 -ssis ditescit fiscina formis. ANTIDOT. Glasg. p. 151,24 sucus et oleum . . . equis ponderibus inmissis (*i.* inmisces) et in cocliare inmissis et tepefactis infundis in auricula. PAUL. AEGIN. cur. 227 in-e (*3,59,4* ἐπιβάλλων) paulatim sucum. CONSUET. Trev. 60 calix . . . preparetur cum patena -ssis oblatis. *saepe.* **β** *c. notione seminandi:* CARM. Salisb. 11,17 semina Septimber sulcis in-it apertis. *in imag. vel alleg.:* MILO Amand. II 3,166 evangelii semen dispergit ubique; . . . suggerit, in-it (-it *var. l.*), concludit *eqs.* BRUNO MAGD. bell. 92 p. 86,17 semen aliquod, unde seditio nasceretur, -ere. GERHOH. tract. p. 24,15 qui *(spiritus sanctus)* semen Dei et verbum Dei sanctis animabus . . . -i facit. **γ** *c. sensu onerandi, coniciendi ('einladen'):* ACTA imp. Winkelm. I 915 p. 688,21 (dipl. Frid. II.) ne furtive . . . in eis *(navibus)* victualia in dampnum nostre curie -antur. **b** *inducere – auftragen:* PETR. CAS. (?) chron. 4 prol. p. 460,31 dum tincturas non proprias . . . -unt *pictores*. **c** *praebere, dare, applicare – verabreichen, einführen, -bringen, anwenden:* TRACT. de caus. mul. 95 p. 53,33 per fistolam intrinsicus cum follicoli ventum inmines *(leg.* in-es*; sc. pulverem)*. PAUL. AEGIN. cur. 67 p. 45,11 si . . . sit occupatio frigiditatis, et euforbii acopo oleo resoluto in-atur (*3,18,5 p. 166,3* ἐνιέσθω). 118 ad ulcera . . .: lycium . . . cum melle in-e (*3,28,2* ἐπίβαλλε). *al.* VITA Norb. I 14 p. 688,2 cum salem exorzitatum ori eius *(daemoniaci)* -isset. WILH. CONG. chirurg. 95 pannus . . . inter craneum et duram matrem . . . caute in-atur, ita quod *eqs.* (*sim.* 119). 307 stuellus de lardo intromittatur; . . . si duo foramina *(sc. vulneris)* fuerint, ex utraque parte lardus . . . in-atur. *saepe.* **d** *(in)ducere – (hin)einleiten:* ALFAN. premn. phys. 25,5 p. 141 -unt (-untur *var. l.; cf. PG 40,701*[A] ἐμπίπτει) *venae* turbidum humorem in utrumque testiculorum. CHART. scrin. Col. A I p. 48 nr. *41 in receptaculum aquę cloacas. *al.* **e** *importare – hineinbringen, 'einführen':* DIPL. Frid. II. 2 p. 6,26sqq. ut de omnibus, que -eritis *(sc. sorores)* vel extraxeritis per portas civitatis Panormi ad opus monasterii vestri, . . . nullus a vobis . . . exigere aliquid . . . presumat, set libere omni tempore -atis vel extrahatis. 21 p. 42,12 res proprias -ere per ipsas portas et portum Panormi et inde . . . extrahere *eqs.* p. 42,21 de victualibus . . . in extrahendo, ponendo et -endo. **f** *infigere – (hin)einstechen:* HROTSV. Agn. 405 ense . . . inmisso tenerum guttur penetrando martiris egregiae iugulum perfodit *iudex*. **g** *(af)figere – anheften, befestigen:* INNOC. IV. registr. A 249 p. 187,10 licet in eis *(falsis litteris)* vere bulle filum esset -ssum. **h** *demittere – herablassen, senken:* THIETM. chron. 6,47 p. 332,22 volumen unius martyrologii . . . inspiciens plumbum, quo murus mensuratus dirigitur, . . . inmisit *praepositus*. **i** *astruere, adiungere – (an)bauen:* CHART. scrin. Col. B 874 (a. 1261) Iohannes et Guda . . . emerunt medietatem muri collateralis . . ., ita quod tignum et edificium suum in-ere poterunt (*cf.* 893 edificium . . . in murum . . . mittere). **k** *immiscere – beimengen, untermischen (fere in imag.; c. sensu commiscendi: l. 34sq.):* HINCM. carm. 7,2,43 impurus quaedam falsasti *(sc. sacerdos)* -ere mendas non veritus. VITA Landel. Laub. 117 -unt *(sc. parentes)* vocibus offas, quę mortem tribuant. MORIEN. ROM. alch. p. 517[a],52sq. -it *eudica* . . . quaedam eorum *(corporum)* in aliis et ista simul post -ssa a . . . calore . . . defendit. *v. et p. 1348,14.*

II *translate:* **A** *gener.:* **1** *efficere, conferre, facere – bewirken, verursachen, hervorrufen, machen, 'schicken':* **a** *in univ.:* LEG. Wisig. 6,2,4 'malefici vel inmissores tempestatum', qui quibusdam incantationibus g r a n d i n e s in vineis . . . in-ere peribentur, vel *eqs.* (CONC. Karol. A 50[D],69 p. 669,35). LEX Baiuv. 10,4 de igne -sso (immanso, misso *var. l.*) et extincto: si . . . ignem posuerit *eqs.* (*sim.* PETR. CAS. [?] chron. 3,53 ignem in urbem. *al.*). WALAHFR. carm. 38,49 Domini . . . dextra secundos -ens ventos. HRABAN. epist. 31 p. 460,41 sanis -ere aegritudinem. CARM. Bur. 65,2[b],2 Basythea -sit, quod expectata . . . Euryale tandem subrisit. *saepe.* **b** *ingenerare – einprägen:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 64,20 virtus informativa . . . inmisit in materiam huius avis formam membrorum similem membris parentum. **c** *procreare – wachsen lassen:* CARUS Clem. 246 vetitum lignum -sit (*Vulg. gen. 2,9* produxit) Altissimus unum. **d** *donare, tribuere – zuteilen, schenken (cf. p. 1344,46sqq.):* PASS. Ursulae 7 inmissi (immensi *var. l.*) gaudii attactus rumore *tyrannus*. MIRAC. Volqu. 13 p. 381,21 mentem tibi *(sc. fratri)* sanam et voluntatem aliam -endo *(sc. Dominus)*. **e** *de malis i. q. infligere – zufügen:* HELM. chron. 14 p. 29,9 quorum machinamentis tanta possessioni suae *(sc. pontificis)* in-rentur latrocinia. DIPL. Merov. I 4 p. 17,12 (spur.) ipse *(Deus)* illum condempnet, qui hanc nostram cartulam in aliquo calumpniam in-erit (-erit *var. l.*). *adde:* ALCUIN. Richar. 10 (MGMer. IV p. 394,27) antiquus hostis . . . inmisit equo ferocitatem. **f** *exsequi – ausführen:* PS. HELIOD. chirurg. 1 cirurgie operationem in-it *(sc. chirurgus)* cum incisionibus *eqs.* **2** *in iunctura* auribus -ere: **a** *(auribus) admittere – (zu Ohren) kommen lassen:* DIPL. Ludow. Inf. 63 p. 192,31 ut omnium fidelium nostrorum petitiones iuste auribus nostris -ssas ad effectum perducamus. **b** *auscultare – anhören:* ALBERT. AQUENS. hist. 7,64 Baldwinus tam crudelia nuncia intelligens . . . non facile auribus inmisit, sed *eqs.* **3** *addere – hinzufügen:* CHART. Bund. 355[e] (a. 1161/4) falsiciam *(i. falcidiam)* in-imus utrorumque fratrum in eorum proprio vico. **4** *reddere – eintragen, 'abwerfen' (in lusu verborum; usu absol.):* ACTA imp. Winkelm. I 600 (c.

[Pörnbacher]

1220/7) que *(dimissio)* plus affert quam auferat et -it fecundius quam emittat. **5** *refl.:* **a** *se immiscere, curare – sich einmischen, kümmern:* TRAD. Frising. 60 (a. 773) quibus *(sc. parentum)* pestiferis inmissionibus vel temptationibus ... passa sit haec alodes *eqs.*; ut nihil se amplius in-ere deberentur *(sc. parentes).* **b** *anniti, contendere – sich widmen, streben (nach):* ALBERT. M. div. nom. 1,46 p. 28,25 per quaedam 'signa extendimus' nos 'ad simplicem veritatem' divinorum et transcendentes omnia, quae sunt 'secundum nos, -imus (*PG 3,592*^{D} ἐπιβάλλομεν) nos ad' divinum 'radium'. p. 28,33 quibus *(mirabilibus)* intellectus noster timet se -ere. **c** *exsurgere – sich erheben, aufstehen:* ARNO REICHERSB. apol. p. 224,24 -sit se contra furor haereticus. **B** *philos. et theol.:* **1** *suggerere, insusurrare, incutere – raten, einflüstern, 'einjagen':* EIGIL Sturm. 22 (cod. W) -sit Dominus in cor eius, ut *eqs.* HILDEG. div. op. 1,1,12 l. 20 creatori suo se similem esse voluit et hoc ... homini per auditum quasi per caput serpentis inmisit *satan.* BERTH. RATISB. serm. 16 p. 84,32 quae virtus inimici ... cordi -it, ut blasphemiae spiritus *eqs.* p. 85,25 illa, quae ... a daemonibus -untur. SALIMB. chron. p. 549,36 pavorem. *saepe. absol. vel ellipt. c. sensu moderandi:* ALBERT. M. sent. 2,8,10 p. 184^{b},17 quaeritur, cui parti animae potest -ere hostis malignus. p. 184^{b},30 secundum congruentiam dignitatis in viribus debet ... esse ordo -entium in ipsas, cum ... Deus operetur super intellectum, ... daemon tantum super sensum. **2** *(com)movere, incitare, instigare – veranlassen, verleiten, verführen (zu):* RUP. TUIT. trin. 25,5 l. 1193 qui *(diabolus)* -sit Iudaeos, ut interficerent Christum. ALBERT. M. summ. theol. II 6,27,2 p. 300^{a},2sqq. '-ere' dicitur multis modis; aliquando ... refertur ad opus sequens suggestionem, quando ... aliquis -itur in bonum opus vel in malum *(spectat ad Vulg. psalm. 33,8 et 77,49 et Ioh. 13,2). absol. vel ellipt.:* RUP. TUIT. trin. 25,5 l. 1191 quotiescumque miserit Saul, quotiescumque -erit diabolus. CAES. HEIST. mirac. I 5,15 p. 294,4 diabolus dicitur cor hominis intrare, tentare vel -ere *eqs.* **3** *spectat ad culpam i. q. inclinare – (ab)wälzen (auf):* VITA Emm. 9 ut commissum scelus super eum in-rent *(sc. filia ducis et filius iudicis).* **C** *publ. et iur.:* **1** *in iunctura* manum -ere *i. q. consentire – zustimmen (aliter: p.1344,72):* TRAD. Frising. 733 p. 609,33 (a. 852) ad istam ... commutationem Tato filius Hittonis inmisit manum, ut firmior hereditaria potestas stabilita permaneret. *fort. huc spectat (usu ellipt.):* REGISTR. abb. Werd. 2,3 p. 20,23 (s. X.) Adalbraht *(sc. tradidit)* ... porcorum pastionem ..., prout alii sui coheredes in-unt. **2** *restituere – wiedereinsetzen:* ACTA imp. Winkelm. I 299 (dipl. Frid. II.) illos in possessionem cappellanatus et officiorum predictorum, quos a ipsis Venetis electos inveneris, -as -ssosque manuteneas *(sc. magister iusticiarius).* **3** *instaurare, constituere – (wieder) einführen, gründen:* DIPL. Otton. III. 90 p. 500,38 (spur.?) exclusa clericorum et -ssa monachorum habitatione. ADEMAR. hist. 3,56 l. 102 suadebatur ei *(duci)* destruere locum Sancti Iohannis et inde monachorum senatum eicere et canonicorum feritatem ibidem inmitere. **4** *spectat ad poenam i. q. iniungere – auferlegen:* ACTA imp. Winkelm. I 988 p. 735,28 (c. 1240?) pena [a] transgressoribus de periurio -enda. **5** *refl. i. q. petere – Ansprüche stellen (in struct. contam.):* TRAD. Frising. 421 p. 361,10 (a. 819) interrogavit *episcopus* ..., si quis ullam fabulationem ... in hac oratorio ... habere *(sic)*; illi ... dixerunt nullum alium se in-i potuisse. **6** *medial. i. q. subire – auf sich nehmen, sich unterwerfen (c. acc. Graeco q. d. vel in struct. contam. c. acc. pro dat.):* TRAD. Frising. 401^{c} (a. 818) comites dixerunt ... episcopum suum tollere iubere hominem, et talem *(hominem)* servitium in-i, sicut deberet servus agere.

adi. **immissus,** -a, -um. *alienus – außenstehend, unbefugt:* CHART. Fuld. B 39 p. 68,13 (a. 762/3) qualibet opposita et i<n>-a persona, quae contra hanc donationem ... venire ... voluerit (*cf. e. g.* 24^{b} p. 48,6 ulla opposita persona extranea).

immit(t)or *v.* imitor.

immixtibilis (inm-), -e. *qui misceri non potest, non mixtibilis – un(ver)mischbar:* TURBA phil. 20 quorum *(philosophorum)* quidam ... dixerunt ... lapidem intensissimi spiritus ex aere, corporibus -em.

adv. **immixtibile.** *modo non coniungibili – auf unvereinbare Weise:* INNOC. III. registr. 2,201 p. 393,12 operatio contrarii spiritus ... inconiungibile discissis et in-e divisis sequetur.

1. immixtio (inm-), -onis *f.* *(ad-, per-, com)mixtio – (Ver-)Mischung, das Mischen, Beifügung:* **1** *proprie:* WOLFHER. Godeh. I 29 p. 189,12 qui ut erat totis visceribus fidei caritatisque in-e conditus *eqs.* ALBERT. M. meteor. 4,2,8 p. 256,74 impinguatur caseus per -em (commixtionem *var. l.*) substantiae butyrosae cum substantia casei. animal. 7,142 si ... tangeret *(sc. aer calorem)*, extingueret per sui -em ad spiritum vitae, qui est in corde. eth. II 6,2,13 p. 423^{b},23 opinativa ... pars in ea *(anima)* est per -em et conversionem ad sensibilia. Iob 40,1 p. 472,24 ex -e serpentinae naturae ... in naturam, quam serpens primo immisit in naturam Evae. *ibid. al.* **2** *meton. de ipsa mixtura ('Mischung'):* ALBERT. M. summ. creat. I 1,1,6 p. 315^{a},27 forma substantialis ... est ens additum formis complexionalibus, scilicet calido ... et sicco et -bus horum.

2. *immixtio, -onis *f.* *disiunctio – Ausschließung:* ALBERT. M. sent. 4,17,36 p. 711^{a},4 puritas dicit -em peccati, et simplicitas excludit admixtionem historiae.

1. immixtus (inm-), -a, -um. *non mixtus, separatus, purus, integer – unvermischt, getrennt, rein, unverfälscht:* COD. Karol. 89 p. 626,28 -um vobis emitteremus *(sc. Hadrianus sacramentarium [sc. Gregorianum q. d.]).* URSO element. 6 p. 179,9 modus commixtionis ... compositus, mixtus vel -us seu discretus ... reperitur. ALBERT. M. div. nom. 4,169 p. 254,26 '-a' *(PG 3,717*^{C} ἀμιγῆ; *sc. per-se-causa)*, idest non mixta ad malum. eth. I 791 p. 671,6sq. aliquid ipsius *(animae)* remanet -um et aliquid immiscetur corpori; secundum ... quod est quaedam substantia simplex, sic remanet ... -a copori. *al.* TROTULA A 3 p. 60,10 haec *(sc. additamenta)* omnia -a vel simplicia iuvant.

adv. ***immixte.** *non mixte, pure – unvermischt, rein:* ALBERT. M. sent. 1,13,1 p. 371^{b},15 secundum ipsam unitionem -e et inconfuse collocatur unaquaeque principalium personarum. div. nom. 10,3 p. 398,14 'causa prima regit omnes res, praeterquam commisceatur cum eis', et sic dicit 'principans -e (*PG 3,937*^{A} ἀμιγῶς) gubernatis'.

2. immixtus *v.* immisceo.

immo *particula.* *script.:* inmo *(cf. P. Stotz, ALMA 63. 2005. p. 174): l.66.p.1349,2.41.50. al.* imo: *p.1349,48.1350,4. adde l.46.* NOTKER. BALB. serm. 3 p. 101,36. DIPL. Loth. I. 134 p. 300,8. *al.* imbo: *l.61.* -oque *(cf. D. Norberg, Beiträge zur spätlat. Syntax. 1944. p. 96;* imoque: *p. 1350,14;* -oquae: *p.1350,5): p.1350,4sqq. coniunctim scribitur* quin-o (quinimo: ALBERT. M. herm. 2,2,6 p. 451^{a},32): *p.1349,24.26. adde* ALBERT. M. eth. I 322 p. 277,57. *al. metr.: in synaloepha: p. 1350,23.* -ŏ: *l. 56. adde* METELL. exp. Hieros. 1,497. *al.*

I *adv.:* **A** *strictius sensu correctivo vel elativo:* **1** *e contrario, sed; (non), (sed) potius; quin etiam, magis, utique, quidem – im Gegenteil, vielmehr, (ja) sogar, mehr noch, (oder) besser, ja, allerdings, freilich:* **a** *in univ.:* EIGIL Sturm. 1 a viris satis fidelibus, -o vasis Christi. EPIST. Col. 4 p. 245,28 condolemus *eqs.*, -o ... lugemus. AGIUS epic. Hath. 526sq. nos *(sc. famulae)* ... solito te ... amore colemus, -o magis colimus, quam *eqs.* :: Agius: gratum valde mihi hoc est ..., -o istud nunc ipse debueram petere. BERTH. chron. B a. 1073 p. 216,15 sese inparem tanto honori, -o oneri reputans *Hildebrandus.* CARM. Cantabr. B 3,31,1 affirmant *(sc. haeretici)* ..., imbo bachantur ..., quod *eqs.* OTTO FRISING. gest. 2,21 p. 125,7 maior, -o (nimis *A*) quasi cottidiana instabat conflictatio. ARNO REICHERSB. hex. exc. 4,17 (JBKlosterneuburg. N. F. 10. 1976. p. 87) quasi quodam, ⌊inmo vere⌋ *(cod., coniunctim scribit ed.)* firmamento. CHART. Stir. IV 118 non minus, inmo amplius. *persaepe. v. et p. 1092,44. 1356,68.* **b** *re vera, vere – in Wirklichkeit, tatsächlich:* WIPO gest. 2 p. 19,27 causa iunioris Chuononis, ut fama fuit, -o ... diabolo instigante. **c** *videlicet, scilicet – nämlich, das heißt:* DIPL. Loth. II. 29 p. 432,22 quatinus -o utilitatibus ... eclesiae ... interesse contendant *propinqui.* EPIST. Worm. I 21 p. 42,3 planum est te his, quę prediximus, -o necessario, utili et honesto,

carere. Otto Frising. chron. 7 prol. p. 307,18 homo . . . participatione sapientiae sapiens, participatione, inmo *(om. pars codd.)* denominatione bonitatis bonus. **d** *in iuncturis:* **α** -o et, -o etiam (et): Liber diurn. 92 pio considerationis intuitu, -o et apostolici moderaminis annisu. Cand. Fuld. Eigil. I 6 propter aetatis suae maturitatem, -o etiam et gravitatem morum suorum. Epist. Teg. I 66 ne vester labor, -o et noster consumatur inutiliter. *v. et vol. III. p. 1406,41.* **β** -o magis: Liber diurn. 88. Hraban. epist. 4 non difficultati verborum . . . studuisse, -o magis plana quęque . . . collegisse. Rimb. Anscar. 25 p. 54,5 nec . . . proficuum . . ., -o magis periculosum. **γ** -o potius: Berthold. chron. B a. 1075 p. 225,20 iugum . . . grave nimis, -o potius omnino durissimum fore. a. 1077 p. 307,2. *ibid. al.* **δ** -o quippe: Waltharius 1149 ne loca fortassis incurreret aspera spinis, -o quippe feris. **ε** -o vero: Cand. Fuld. Eigil. I 10 p. 228,33 immoderato, -o vero audaci iudicio. Nith. hist. 4 praef. p. 39 qua portum ferar, -o vero . . . ignoro. **ζ** quin -o: Nith. hist. 1,7 p. 11,32 partem australem Lodharius . . . elegit, quin -o et accepit. Walth. Spir. Christoph. I 9 non una domuncula, quin -o tota . . . civitas. Otto Frising. gest. 1,29 p. 47,16. Chart. Asp. 4 p. 88,31 ut nihil . . . iure beneficii . . . concedatur, quin -o beneficium . . . in usum . . . monasterii reducatur. Chart. episc. Hild. II 1118 p. 556,26 quod . . . ab omni advocati iure . . . sit *ecclesia* exempta, quin-o de ipsa advocacia . . . gaudeat. 1129 allodium . . . perpetuis temporibus possidendum, quin-o ad prebendam fratrum . . . convertendum. *saepe. cf. et l.71. in responsione sermonis:* Walth. Spir. Christoph. I 16 rex . . . eas *(sorores)* . . . compellavit: '. . . munera . . . repręsentari iubeo *eqs.*'; illę . . . dixerunt: 'quin -o tu nostris acquiesce consiliis.' Heinr. Teg. Quir. I 5 p. 251,23 deplorans *papa,* ne . . . barbarus redeat; responsum est a principibus: 'quin -o (inmo *var. l.*) iuste preda fortium desides.' **η** sed . . . -o: Poeta Saxo 5,295 admittebat eas *(amicitias)* caute, sed firmiter -o. **2** *in corresponsione q. d.:* **a** non (nec) modo (solum, tantum) . . ., (quin) -o (etiam) *i. q. non solum . . ., sed et(iam) – nicht nur . . ., sondern auch:* Ecbasis capt. 56 non solis monachis . . ., -o peregrinis *eqs.* Walth. Spir. Christoph. I 3 non modo [non] meruit effici christianus, quin -o . . . vocari Christoforus. 21 idola . . . timere non solum est stulticię, quin -o omnium extremę dementię. Summa dict. Saxon. 7,1 p. 218,12 ut a subsequente materia non solum non discrepet, inmo . . . sibi perficiat *arenga* sensum eius. *al. v. et vol. III. p. 1406,56.* **b** -o . . . quam *i. q. potius . . . quam – lieber . . . als:* Vita Pus. 8 p. 221,3 o utinam . . . nobis *(sc. parentibus)* daretur optio! -o ipsi mortem subiremus . . . quam ei *(filiae)* superstites optaremus esse. **B** *latius:* **1** *nominatim – insbesondere:* Innoc. III. registr. 1,494 p. 723,7 vigor naturalis in ipso *(episcopo)* defecit . . ., imo eius amministratio . . . animabus . . . perniciosa est potius et dampnosa. Chart. Landeshut. 119 p. 66,42 ex communi consensu, inmo totius conventus approbacione. **2** *tum, demum, inde – (so)dann, schließlich:* Vita Magni Fauc. I 16 p. 140,23 exposuit *presbyter,* . . . quomodo ei revelatum fuit, ut visitaret sepulchrum . . ., -o eos, quos inveniret velle proficisci . . ., recto itinere duceret. Hrotsv. Mar. 284 quae templum Domini fuit -o futurum. Vita Heinr. IV. 3 p. 17,4 quid vobis profuit *eqs.?* quid vobis profuit *eqs.?* -o quae dementia *eqs.?* Chart. Tirol. notar. I 98 -o credit *Bellebonus,* quod *eqs.*

II *usu coni. i. q. et, quoque, etiam, equidem, insuper – und, (und, eben) auch, und zwar, überdies, außerdem (interdum abund., e. g. l.63.p.1350,16.19):* **A** *in univ.:* Dipl. Ludow. Germ. 15 iustam -o (et C) rationabilem esse iudicavimus *(sc. petitionem).* Nith. hist. 3,1 p. 28,19 ammirabilis -o et merito notabilis misericordia. Walth. Spir. Christoph. II epist. ad coll. p. 10,8 virtutis amicicia -o . . . caritatis . . . formido. p. 10,10. Fund. mon. Montisam. 2 (MGLang. p. 564,37) Rachis rex inmo monachus. Nadda Cyriac. I 3,5 militavi *(sc. Quintus Sestius)* . . . non uni, sed omnibus, -o non ex debito, sed *eqs. saepe. in enumeratione:* Trad. Frising. 394 p. 335,9 (a. 818) stabilivit *presbyter* . . . possessionem nam etiam et adquisitionem seu quicquid praesente tempore haberet quin -o et in sequenti die eum obvenisset. Dipl. Arnulfi 165 p. 252,19 loca . . . Domino dicata -o competenti ornatu compta doteque suffulta. Epist. Hann. 19tit. archiepiscopi, episcopi -o clerus . . . universus. Chart. Carinth. V 106 promittimus *(sc. Cholo)* etiam et promisimus imo et tenemur *eqs.* **B** -oque: Desid. Cad. epist. 1,6tit. domino inlustri, totius aulae -oquae regni rectorem Grimoaldo. Vita Desid. Cad. 16 p. 574,9 extruendae -oque recuperandae moeniae studium dedit. Rhythm. 149,41 aevum dein adolescentiae gerens *Eligius* -oque strenuae. epil. p. 805,1 'cur . . .' haec *(sc. vitam Eligii)* 'metrica voluerim' -oque per pauca 'ratione conponere' *(v. notam ed.).* Hugeb. Willib. praef. p. 86,20 venerandis -oque in Christo carissimis . . . diaconibus. Nith. hist. 3,1 p. 29,11 ieiunium inventum -oque libenter . . . celebratum est. Dipl. Loth. I. 134 p. 299,27 decernimus imoque iubemus, ut *eqs.* Waltharius 1268 tot stravisse socios -oque propinquos. *al. in enumeratione:* Chron. Fred. 4 prol. p. 123,6 beati Hieronimi, Ydacii . . . -oque et Gregorii chronicis . . . percurrens. 4,58 p. 149,25 Burgundiam ingreditur *Dagobertus eqs.*; dumque Lingonas civitatem venisset *eqs.*; deinde adgressus Divione -oque (et *add. pars codd.*) Latona resedens *eqs.* Form. Marculfi 1,35 l. 27 quicquid . . . est legaliter atquesitum aut conparatum -oque . . . rectae adtractum.

III *usu interi. i. q. ergo, igitur – nun (denn):* Walth. Spir. Christoph. II 6,207 '-o', ait *rex,* 'ista tuum debent mihi tela cruorem.' *notione particulae evanida in initio chartae:* Trad. Ratisb. 86 p. 78,17 (c. 876/80) comperiat -o etiam . . . industria fidelium . . ., qualiter *eqs.*

immobilis (inm-, -ovi-), -e. *script.:* inmub-: Chart. Sangall. A 14. -ovel(is): *l. 68. adde* Chart. Sangall. A 19. -bel(is): Chart. Sangall. A 6. -ll(is): Form. Marculfi 1,31. -lebus: Dipl. Merov. I 155 p. 387,37. *ibid. al.* inmol(is): Chart. Rhen. inf. 48. Dipl. Arnulfi 14 p. 23,25. *per dittographiam q. d.:* -bibil(is): *p. 1351,8.* -oveb- *(cf. ThLL. VII/1. p. 499,13sqq.): l.72. form. abl. plur.:* -is: Chart. Sangall. A 14. Trad. Frising. 476 p. 408,22. *al.* -iis: *l. 61. usu subst.: l. 66sqq. p. 1352,25. adde* Albert. M. metaph. 9,4,6 p. 430,62. *al. usu praed.: passim, e. g. l.41.52.p.1351,47. metr.* -ŏ-: *p.1351,44.47.*

qui moveri non potest, immotus, firmus – unbeweglich, regungslos, fest: **I** *proprie:* **A** *spectat ad res:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* Wett. Gall. 30 p. 274,37 multorum manus loculum levare coepit, sed divina providentia mansit in-is. Alfan. premn. phys. 5,25 p. 67 terrae . . . assimilavit *Platon* figuram, quae graece dicitur kybicon, quia -issima (*PG 40,621B* ἀκινητότατον) est reliquarum. Consuet. Marb. 285 in parasceve . . . custodes . . . mobilia ornamenta . . . auferunt, -ia . . . velamine aliquo defendunt. Albert. M. mot. proc. 1,3 p. 50,53 omnem motum esse ab -i movente. 2,6 p. 66,48 hoc . . . movens omnino -e est anima, sicut primo primum movens in mundo est movens indivisibile et -e. *persaepe.* **b** *usu praed. vel acc. sg. neutr. pro adv. (cf. J. Svennung, Compositiones Lucenses. 1941. p. 145):* Compos. Luc. O 14 tolles . . . de eramen . . .; pones ad solem in-e[m] ([immobiliter Mappae Clavic. 106]. *sim.* Mappae Clavic. 276). **c** *rigidus – steif, starr:* Compos. Luc. U 12 si super pelle<m> cruda<m>, -em, tinctam . . . ex aliquo quolore sternitur. **2** *publ. et iur. de rebus soli:* **a** *in univ.:* Leg. Wisig. 10,1,17 p. 390,3 preter edificium agrumque vel aliquid, quod esse possit in-e (in-em *var. l.*). 10,1,18 res, que mobilis in-isque consistit *(sim.* Liber diurn. 74 p. 75,12. Dipl. Karoli III. 21 p. 35,30. *saepe).* Ioh. VIII. epist. A 221 p. 197,12 in-ia (inmov- *a. corr.*) loca. Chron. Bened. I 7 p. 216,33 (add. *3*) cum omnibus appendiciis . . . mobiliis et in-iis. Chart. scrin. Col. A I p. 62 nr. 25 Cůnradus legavit uxori sue . . . omnem mobilem sive in-em summam, quam *eqs.* Dipl. Constantiae 27 p. 84,35 cum . . . bonis tam mobilibus quam -bus *(sim.* Chart. Tirol. notar. II 211e. Chart. Stir. IV. 113 p. 71,29. *saepe). persaepe.* **b** *subst. neutr. ('unbewegliches Gut, Vermögen', 'Immobilie'):* Form. Andec. 58 trado . . . casas, domibus, . . . movelibus et inmovelibus, omni rem meam. Chart. Arnstad. 1 p. 1,23 cum omni integritate sua *(sc. cortis),* . . . casis, . . . campis, . . . mobili et -i. Trad. Frising. 75 totum . . . ex integro, mobilia et in-ia (*item 76a. 76b* movebilia seu inmovebilia). Gerb. epist. 3 tradere -ia monasterii. Chart.

[Pörnbacher]

Tirol. notar. II 3 primo de mobilibus, secundo de -bus. CHART. Hall. 256 p. 243,32 ad alienacionem -ium decrevimus *(sc. collegium)* divertendum. *persaepe.* **B** *spectat ad anim.:* RIMB. Anscar. 3 p. 22,26 gressu -i sine via corporea ambulantes *(sc. sancti).* HROTSV. Abr. 7,7 cur in terra iaces *(sc. Maria)* in-is? erigere *eqs.* FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 126,26 cum sit moris aironum esse quasi semper -es. CONR. MUR. physiol. 1146 oculis ... rigidis -busque (-ibilibusque *cod.*). ALBERT. M. animal. 1,31 aquaticorum fixorum in forma et figura quaedam, quae sunt manentia -ia (*p. 487b,14* ἀκίνητα) secundum locum. *al.* *de anima (cf. p.1350,48):* ALFAN. premn. phys. 2,64 p. 39 animam -em esse secundum se ipsam, moveri ... secundum accidens *eqs. al.*

II *translate i. q. immutabilis, stabilis, integer, certus – unveränderlich, unverrückbar, unumstößlich, beständig, zuverlässig, sicher:* **A** *spectat ad res:* **1** *gener.:* TRAD. Frising. 144 p. 149,26 (c. 791) in-ia aeterna premia. ANON. II mus. Gerbert 26 prima ... omnium *(sc. chordarum)* ... est proslambanomenos duplici ratione -is, vel quia ... fundamentum est reliquarum vocum vel *eqs.* COMM. microl. 9 p. 117 cum a suis sedibus ... -es esse videantur *phthongi.* TRACT. de divis. phil. p. 45,42 geometria de magnitudine -i, astronomia de magnitudine mobili. DIPL. Frid. I. 477 p. 390,44 fidelitas ... in-is et constans perseverat. VITA Norb. I 23 ut ... ibi ... adventum summi iudicis expectaret, ubi titulus eius esset -is. ALBERT. M. sent. 4,23,20 p. 28b,25 quae *(sacramenta)* habent causas suas -es ... ut baptismus. eth. II 1,7,12 p. 124b,27 quod -is sit felicitas et non facile amissibilis. ANON. IV mus. 2 p. 54,15 iuxta ordinem -em. *saepe. v. et p.1352,25.65.* **2** *publ. et iur. de traditionibus, chartis sim.:* CHART. Arnstad. 1 p. 2,13 (a. 704) hec carta perhennis temporibus firma et -is permaneat (*sim.* CHART. ord. Teut. [Thur.] 206). TRAD. Frising. 109b ut sit *traditio* s t a b i l i s et in-is (148. 289a. *al.*). DIPL. Ludow. Germ. 140 p. 196,2 quatenus, quidquid ... boni conati fuerint *fideles nostri* impendere, ... valeat f i x u m et -e permanere (DIPL. Otton. I. 322 p. 437,15 in-e. *al.*). DIPL. Conr. III. 17 p. 31,15 (spur.) -i statuto firmamus, ut *eqs.* 123 p. 221,35 traditionem ... r a t a m et -em esse decernimus *(sim.* CHART. Mog. A II 365 p. 608,9. *al.).* EPIST. Hildesh. 23 negocia mandata litteris et voci testium ab utroque trahant -e firmamentum. *saepe.* **B** *spectat ad homines eorumve coetus:* **1** *in univ.:* ARBEO Corb. 15 p. 204,6 in-is ad explendam viam permansit *(sim.* RIMB. Anscar. 7 p. 27,33. *al.).* VITA Pirmin. I 9,46 -i animo. CARM. var. I 13,13 -is *princeps* verbis. VITA Heinr. IV. 9 p. 31,12 ut eam *(Ratisponam),* dum adhuc ancipiti penderet animo, stabilem sibi fixaque fide -em faceret *rex.* DONIZO Mathild. 2,323 ille *(papa)* ... iustus ... -is durat (*sim.* WILLETR. Sus. 109 illa ... in-is ... perdurat). *al.* **2** *liber, quietus – frei, ruhig, unangefochten:* DIPL. Frid. I. 195 p. 327,27 in nostra ... ditione -is ... permaneat *episcopus.* CHART. Wirt. 1964 p. 357,2 ut fratres ... in sua area ... permaneant in-es et indempnes.

adv. **immobiliter.** **1** *proprie i. q. non mobiliter, sine motu, firmiter – unbeweglich, fest:* OTTO FRISING. gest. 1,33 p. 52, 29 ex regis legione nullo egrediente, sed tamquam in modum silvae fixa -r manente. ALBERT. M. animal. 4,36 quaedam *(ostrea)* manent -r adhaerentia lapidibus, in quibus nascuntur. *al. v. et p.1350,52.* **2** *translate i. q. sine ulla mutatione, immutabiliter, constanter, tute – unverändert, unveränderlich, unumstößlich, unangefochten:* **a** *gener.:* DIPL. Loth. I. 66 p. 178,25 ut ... in-r in nostris perseveret *Alpcarius* obsequiis *(sim.* 69 p. 184,2. *ibid. al.).* OTTO FRISING. gest. 2,10 -r fixum. ALBERT. M. phys. 2,2,10 p. 114,73 eveniunt, quae eveniunt, -r, simpliciter et non haberent immobilitatem, nisi *eqs.* metaph. 6,2,6 p. 312,22 quamvis ... intellectus divinus uno modo se habeat et immaterialiter et intemporaliter et simpliciter et -r. caus. univ. 1,2,3 p. 29,41 sciet *(sc. qui scit causalitatem)* ... mobilia -r, contingentia non contingenter. *al.* **b** *publ. et iur.:* LEG. Wisig. 10,3,4 ut diuturna mansio ... amplius quam L annos ... publice et in-r consistere ... nullatenus conprobetur. TRAD. Frising. 144 p. 150,14 quicquid ... in partem propriam accepi ..., fideliter et in-r offeram *(sc. presbyter).* DIPL. Zwent. 19 ut ... donationem ... ratam teneant *fratres* et -r stabilitam. TRAD. Scheftl. 38 qui *(praesul)* ... beneficia ... in-r, irretractabiliter, inviolabiter propria tradidit. CHART. Altenberg. 66 p. 55,35 contractu -r rato permanente. *saepe.*

immobilitas (inm-), -atis *f.* *status eius qui non movetur, moveri non potest, rigor, firmitas, quies – Unbeweglichkeit, Reglosigkeit, Steifheit, Festigkeit, Ruhe:* **1** *proprie:* AESCULAPIUS 20 p. 26,26 -s totius corporis (*sim.* 34 p. 53,8). PAUL. AEGIN. cur. 68 in-s (*3,18,6* ἀκινησία) ... menbrorum. AMADEUS LAUS. hom. 3,37 omnia mutabilia movet *summa essentia* propria -e. ALBERT. M. summ. creat. II 1,43,3,2 p. 375a,24 somnus est -s sensuum. phys. 1,2,11 p. 32,8 propter terrae '-em'. metaph. 9,4,2 p. 423,4 pro 'omni principio motus' sive '-is' (*p. 1049b,8* στατικῆς), hoc est quietis. *al.* *per compar.:* GERHOH. (?) tract. I 42 memoria velut quadam in-e fixa, quicquid sibi per sensuum portas ingeritur, suscipit et servat. **2** *translate:* **a** *immutabilitas, constantia, stabilitas – Unwandelbarkeit, Unbeirrbarkeit, Beständigkeit, Standhaftigkeit:* **α** *gener.:* NOTKER. BALB. gest. 1,4 p. 6,6 in consilii sui -e (immutabilitate *var. l.*) persistens. ANON. minut. praef. p. 229 cum ipsa *(unitas)* a sua -e (nobilitate *var. l.*) vel soliditate ... nequeat corrogari. ARNO REICHERSB. apol. p. 213,7 naturae nostrae mortalis mutabilitatem ob meritum obedientiae in suae -is formam provexit *Dominus.* ALBERT. M. sent. 4,38,6 p. 403a,39 -s voti. praedicam. 2,13 p. 193a,23 de -e veritatis. metaph. 9,4,6 p. 430,63 in omnibus ... immobilibus propter -em actus est vera scientia. LAMB. mus. quadr. p. 254b quod tam vocum -s quam litterarum paucitas omnium proportiones cantuum non sufficeret propagare. ALBERT. M. miss. 3,16,2 p. 133a,43 chaos ... profundissimum -s est divinae sententiae. *v. et p.1351,63.* **β** *iur. et canon. i. q. auctoritas – Gültigkeit:* PETR. DAM. epist. 40 p. 431,15 omnes ordinationes, quae a Liberio, heretico ... et sedicioso, sunt factae, in sui status noscuntur -e servatae. CHART. archiep. Magd. 175 p. 237,7 actum ... tanta stabilitatis -e, quatenus *eqs.* **b** *aeternitas, vita aeterna – Ewigkeit, ewiges Leben:* EKKEB. SCHON. opusc. 2 p. 253,34 pax inter celum et terram reformata est, -is accessus per ipsum *(Christum)* hominibus redditus est. **3** *meton. i. q. impedimentum – Hindernis, Hemmnis: l.58.*

***immobilito,** -atum, -are. *usu medial.: l.52.55. adde* ALBERT. M. animal. 12,103. *al.* *pendet* ad: *l.61.* *partic. praes. usu subst.: l.58.*

immobilem, immotum, defixum, rigidum reddere, impedire – bewegungslos, unbeweglich, starr, steif machen, hemmen (medial. i. q. moveri desinere, rigescere, torpere – zum Stillstand kommen, erstarren): **1** *proprie:* **a** *in univ.:* ALBERT. M. sent. 2,7,6 p. 152a,26 evaporatio a cerebro infrigidata descendit in organa sensuum et gravat ea ... et -at. 4,1,2 p. 8b,21 reliquiae *(sc. peccati)* ... quasi -antes membra et virtutes animae moventes. eth. I 235 p. 205,74 somnus -ando organum tactus -at organa omnium aliorum *(sim.* 872 p. 732,38. phys. 8,1,10 p. 568,47. cael. 2,1,4 p. 112,25sq. *al.).* meteor. 3,2,6 p. 135,8 per quam *(frigiditatem)* -atur *sol* et quiescit. animal. 7,155 -at *tempus frigoris* animalia et prohibet ab ambulatione. 17,49 p. 1170,37 omnes ... illi *(sc. vermium et piscium)* modi ... redeunt et -antur (*cf. p. 758b,25* μετὰ τὴν ... φύσιν ἀκινητίσαντα), et cortex induratur *eqs. ibid. al.* *partic. praes. usu subst.:* ALBERT. M. div. nom. 4,21 p. 129,2 nisi retineatur *fluxibile* ⌞aliquo -ante⌟ (aliqua immobilitate *A*). **b** *sistere – anhalten:* ALBERT. M. sent. 2,7,9 p. 158b,27 ad ... naves -andas. **2** *translate i. q. stabilem reddere, firmare – (be)stärken, festigen:* ALBERT. M. eth. II 7,1,1 p. 464a,48 adeo firmat et -at *virtus heroica* ad bonum honestum voluntatem, quod nullus sensus est ... contrarii. *medial. i. q. firmum esse – unumstößlich sein:* ALBERT. M. sent. 1,21,4 p. 562a,1 -atur *(sc. sententia)* per dictionem exclusivam: '*eqs.*' (*cf.* p. 562a,9 immobilis est suppositio).

***immoderabilis,** -e. *immoderatus – ungemäßigt:* YSENGRIMUS 7,601 immodice parcens manet *Deus* -is ultor.

***immoderans** (inm-), -antis. *immoderatus, immodicus – un-, übermäßig:* CARM. ad Ludow. 29,1 (MGPoet. IV p. 927) ira in mente tua in-s non sistat habenda. ALBERT. M. sent. 4,17,52 p. 747b,15 impetu -iore.

[Pörnbacher]

adv. **immoderanter.** *immoderate – unmäßig:* BONIF. (?) serm. 4,3 (PL 89,851[A]) brevia istius saeculi gaudia -r exercere.

immoderantia (inm-), -ae *f.* *immoderatio, intemperantia – Maßlosigkeit, Übermaß:* **1** *spectat ad homines eorumve affectus sim.:* EPIST. Hann. 85 p. 147,13 clericum ... per in-am ... papę noveris *(sc. archipraesul)* iniustissime ... diffamatum. HERM. AUGIENS. gloss. Hebr. 2,7 (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 44) 'minorasti eum': huius minorationis -a *eqs.* LAMB. HERSF. annal. a. 1071 p. 133,4 seculares ... emptores largicionis suae in-a excludebant *pseudomonachi.* HIST. de exp. Frid. imp. p. 81,4 pro in-a epulę et ebrietatis. *al.* **2** *spectat ad calorem naturalem sim.:* ABSAL. serm. 49 p. 282[A] ignis caloris -a consumit. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 34,12 fugiunt *aves* -am frigoris et -am caloris. *al.*

immoderatio (inm-), -onis *f.* *immoderantia, intemperantia – Maßlosigkeit, Übermaß, Übertreibung:* HRABAN. epist. 29 p. 447,6 per in-em correptionis. ALFAN. premn. phys. 17,7 p. 96 ad -em (*PG 40, 677[A]* ἀμετρίαν) earum *(passionum).* ARNO REICHERSB. scut. p. 1506[A] de -e silentii. *al.*

immoderatus (inm-), -a, -um. *immensus, immodicus, enormis, nimius, intemperans – übermäßig, -groß, maßlos, übertrieben:* **1** *proprie:* **a** *spectat ad homines eorumve affectus, actiones sim.:* HRABAN. epist. 41 p. 479,29 propter in-am correptionem. ALFAN. premn. phys. 16,14 p. 95 secundum quod sunt -ae (*cf. PG 40,676[A]* ἄμετροι) nec secundum naturam, non erunt actus, sed passiones. ANON. coit. 1,1,1 in-is (-is, in in-is *var. l.*) veneris usibus. 1,5,3 que *(accidentia)* inordinatos in-osque labores sequntur. HIST. de exp. Frid. imp. p. 92,6 in-us dolor. *al.* **b** *spectat ad res:* **α** *natur.:* OTTO FRISING. gest. 2,34 p. 142,6 estus ... in-ior. HIST. de exp. Frid. imp. p. 91,22 calorem in-um temperare. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 173,12 ne ad -am et extenuatam maciem cogantur *falcones. al.* **β** *incorpor. vel spirit.:* VITA Liutg. I 27 p. 73,15 quae *(miracula)* cuncta ponere -ioris ... prolixitatis videbitur. *al. v. et p. 1354,45. subst. neutr.:* MANEG. c. Wolfh. 7 p. 58,4 nil in-um amat *spiritus.* ARNULF. HALB. ad Heinr. p. 474,33 quod modum supergreditur, in-um, in-um intemperans, intemperantia vitium est. **2** *translate:* **a** *improbus, illicitus – unangemessen, ungebührlich:* DIPL. Heinr. IV. 488 -a servicii exactio. CHART. Heinr. Leon. 64 p. 94,42 (spur.) ab -a ... servitute ... eripere. *al.* **b** *superbus – vermessen:* CAND. FULD. Eigil. I 10 p. 228,29 ne -o ... iudicio rem pauperum tribuas non pauperibus *(item* p. 228,33; *ex Hier. epist. 58,7,1).* MANEG. c. Wolfh. 11 p. 67,7 in-am rapinam equalitatis Dei arripere concupiscens *(sc. homo).* **c** *liber – ungehemmt, uneingeschränkt:* GISLEB. ELNON. inc. 2,86 procubat indigena, morbi quam frenat habena; ... mox exploratis donis summae pieatis cursus optatos mulier citat -os.

adv. **immoderate.** *ultra modum, immodice, enormiter, nimium, valde – über die Maßen (viel, stark), unmäßig, über Gebühr, (zu) sehr (abund.: l.65.69):* **1** *in univ.:* ALTFR. Liutg. 1,8 -e gaudens *(sc. mater).* PAUL. AEGIN. cur. 206 sitiunt *(sc. qui diabete laborant)* in-e (*3,45,10* ἀμέτρως), unde *eqs.* PETR. DAM. epist. 50 p. 86,11 dum ipse *(venter)* in-e repletur cibis. GESTA Frid. I. imp. A p. 59,23 in-e segetes corrupit *nix.* ARNULF. MEDIOL. gest. 2,10 prosperatus successibus presul Heribertus in-e paululum dominabatur *eqs.* TROTULA B 136 que habent menstrua in-e. CONR. MEND. Attal. p. 126,14 cum ... fama ... Athalae celebritate signorum -e cresceret. *saepe. abunde – überreich:* EKKEB. SCHON. opusc. 11 p. 327,5 quam *(bonitatem)* in-e experta sum. **2** *improbe, illegitime, illicite – unangemessen, ungebührlich, zu unrecht:* VITA Lupi Senon. 8 (MGMer. IV p. 181,17) quasi ancillam Dei quandam ... in-e diligeret (*inde* SALIMB. chron. p. 150,5 nimis in-e). CAPIT. reg. Franc. 254,4 ne aliquis pro quacunque privata commoditate ... nobis in-ius suggerat ..., ut *eqs.* ANNAL. Fuld. Altah. a. 900 p. 134,5 res ecclesiarum crudelitate sua in-e affectans *Zuentipoldus.* WIBALD. epist. 124 p. 228,16 res abbatię ... nimis -e diripuit *(sc. abbas depositus).* GESTA Frid. I. imp. A p. 59,14 fenum et pullos et ova in-e congregaverunt *(sc. abbas et iudex et alii). al.* **3** *immane, horrendum in modum – ungeheuer, schrecklich:* CHART. Westph. VII 1660 p. 759,1 (a. 1278) que *(inedia)* ... adeo graviter et -e ingruebat, quod *eqs.* **4** *inconsiderate – kopflos, unbesonnen:* CHRIST. STAB. Matth. 8,292 non sobrie, sed in-e, sicut cum timore suscitaverunt *discipuli* eum *(Christum)* dicentes *eqs.*

immodestia, -ae *f.* *immoderatio – Maßlosigkeit, Übermut (alleg.):* ABSAL. serm. 12 p. 77[A] gentem ... perversam secum traxit voluptas, sicut impudicitiam, ... -am *eqs.*

immodestus, -a, -um. *non modestus, impudens – unbescheiden, schamlos:* MANEG. c. Wolfh. 9 p. 62,22 qui *(poetae)* ... figmentis et -is laudibus animas vana sectantium oblectati sunt. ROD. CAMER. Lietb. 25 p. 851,36 ab -o corporis cultu.

immodicus (inm-), -a, -um. **1** *immensus, nimius, intemperans – übermäßig, -groß, maßlos:* PAUL. DIAC. carm. 8,9 in-o flagrat de vestro *(sc. amici)* pectus amore. AGIUS epic. Hath. 126 cura ... -a. POETA SAXO 4,299 non se sufferre valere -um pondus. HROTSV. Gong. 580 risus causa ... in-a. gest. 195 in-a ... de gente caterva. prim. 541 omnes in-is ... flevere lamentis. **2** *innumerus – unzählig, unendlich viel:* CARM. de Quint. prol. 16 supplex odas concinit *patriarcharum coetus* in-as.

adv. **immodice** *vel* **immodico.** *sine modo – unendlich, unermesslich:* EPIST. Praed. 20 p. 63,25 qui *(Deus)* ad punctum et -o dispensative suos probasse visus est. *v. et p.1352,68.*

***immodificatio** (inm-), -onis *f.* *t. t. philos. i. q. absentia modorum, non-modificatio, indefinitio – das Fehlen der 'Modalitäten', Unbestimmtheit (usu plur.: l. 35):* ALBERT. M. elench. 1,4,1 p. 602[a],31 -o privans hanc *(sc. syllogismi)* modificationem est privatio ordinis terminorum vel ... propositionum ... ad inferendam conclusionem, et haec vocatur inutilis coniugatio determinata in libro Priorum *eqs.* p. 602[b],1 -o pertinet ad hunc librum, qui dicitur Sophisticorum elenchorum. p. 602[b],18 ex defectu eiusdem *(sc. medii)* habitudinis causatur -o, ... et vocatur talis deficiens syllogismus falsigraphus deficiens a modo habitudinis causae ad effectum. p. 602[b],36 sunt ... oppositis his *(modificationibus)* duae -es *eqs.*

***immodificatus** (inm-), -a, -um. *non ad certum (propositionis) modum pertinens, non modificatus, indefinitus, intemperatus – unbestimmt, ungeregelt, ungemäßigt (usu philos.):* ALBERT. M. bon. 343 p. 191,57 secundum quod est mensurans id, quod maxime in se est immensum et -um, scilicet concupiscentiam. elench. 1,4,1 p. 602[b],48 quamvis talis paralogismus de necessitate inferat, tamen non probat nec certificat, et ideo est -us. p. 603[a],28 si modi -i sunt secundum defectum habitudinis localis ... syllogismi. summ. theol. I 6,26,1,3,2 p. 184,70 malum dicitur -um ([immoderatum *var. l.*]. *PG 3,732[D]* ἀόριστον), eo quod malum modum habet.

immodulatus (inm-), -a, -um. *non modulatus – unharmonisch:* CARM. pro schola Wirz. 161 scriptura revelat versibus oblatis mendacibus in-tis.

***immodulor** (inm-), -ari. (in *et* modulari; *cf. ThLL. VIII. p. 1246,82*) *modulari, modulis temperare – (melodisch) singen, vortragen:* HEIRIC. Germ. I 6,405 omne choris tempus psallentibus in-atur pro lacrimis laudes, pro luctu personat hymnus.

immodum *v.* in *et* modus.

immolaticius (-itius), -a, -um. *script.:* -ac-: *l.61.* -tiv(us): *l.59. ad immolationem (paganam) pertinens – zum Opfer gehörig, Opfer-:* **1** *adi.:* EPIST. Bonif. 26 p. 46,7 (epist. papae) de -is (-ivis *var. l.*) ... escis *(sim.* 28 p. 51,6 carnes. EKKEB. SCHON. cath. 6,4 -tiae. *al.).* THIOFR. Willibr. I 11 p. 466[E] ęs -acium *(sic ed., sed v. notam MGMer. VII p. 125,48).* ALBERT. M. Matth. 9,13 p. 307,24 sacrificium cruoris -i *(sim.* 10,25 p. 337,23 in cruore -i sanguinis. *ibid. al.). al. v. et p. 1133,47.* **2** *subst. neutr.:* **a** *immolatio – Opfer:* HEINR. LETT. chron. 14,10 p. 83,9 nequicias ... circa ... sepulchra mortuorum christianorum -is suis exercuerunt *Estones.* **b** *caro -a, cibus -us – Opferfleisch, -speise, -mahl:* MARIAN. chron. a. Chr. 600 Langobardi ... rusticos captivos occiderunt, quia -a cum eis non manducaverunt *(e Greg. M.).*

immolatio, -onis *f.* *confunditur c.* aemulatio: *p. 1355, 8. adde* RADBERT. corp. Dom. 5,1 *(var. l.).*

actio immolandi, sacrificium, oblatio – Opfer, Opferung,

[Pörnbacher]

Darbringung: **1** *usu pagano:* WALTH. SPIR. Christoph. I 8 bonum . . . suę -is eventum existimans *mulier*, si prius sibi Iovis gratiam . . . imploret. HEINR. LETT. chron. 1,10 voluntas deorum de -e sorte inquiritur. *saepe.* **2** *usu Iudaeo et christiano:* **a** *in univ.:* HRABAN. epist. 9 p. 395,6 typici agni -o et pasche celebratio veri agni passionem . . . insinuant (*sim.* 33 p. 466,34. RADBERT. corp. Dom. 5,3). RADBERT. corp. Dom. 5 capit. p. 10 quid sit inter -es (emulationes *var. l.*) veterum figurasque legalium et inter sacramentum Dominici corporis et sanguinis (*item* 5,1). SIMON sacram. p. 31,17 -o . . . eius *(Christi)* cottidie in ecclesia representatur. ALBERT. M. sent. 4,13,23 p. 370[b], 9sqq. eadem . . . ratio est de crucifixione et de morte, quae est de sacrificio et -e; . . . si dicatur *Christus* immolari, quia fit repraesentatio -is factae, dicetur crucifigi et tradi *eqs. al. v. et l. 16.* **b** *de sacrificio missae:* AMALAR. off. prooem. 7 est -o sacerdotis in altari quodammodo ut Christi -o in cruce. ALBERT. M. sent. 4,11,9[capit.] an hora -is aperiantur coeli. *al.* **c** *de ipsa eucharistia i. q. celebratio – Feier:* WALAHFR. exord. 26 p. 506,27 circa -em sacramentorum.

immolismus *v.* embolismus.

***immollificabilis,** -e. *qui molliri non potest, durus – unerweichlich, hart:* ALBERT. M. meteor. 4,2,15 p. 265,15 quaedam corporum sunt 'mollificabilia', ut 'cornu', quaedam . . . '-ia (*p. 384[b],1* ἀμάλακτα), quemadmodum' in artificialibus est 'later *eqs.*'

immolo (inm-), -avi, -atum, -are. *script.:* aemo-: *l. 39.* imo-: *l.39. adde* PIRMIN. scar. 22 p. 80,8 *(var. l.). depon.: l. 48.64. usu absol.: l.32.52. adde* ALFAN. premn. phys. 30,9 p. 112. *al. pendet* ad: *l.34. partic. perf. usu subst.: l.38.*

sacrificare – (auf)opfern, weihen: **1** *proprie in ritu religioso:* **a** *usu pagano:* EPIST. Bonif. 28 p. 51,19 (epist. papae) ad -andum. 80 p. 174,27 (epist. papae) qui *(presbyteri sacrilegi)* tauros . . . diis paganorum -bant. HRABAN. hom. I 67 p. 127[C] qui -ant ad petras vel ad arbores sive ad fontes. WIDUK. gest. 1,34 p. 46,22 ad in-andum simulacris. HEINR. LETT. chron. 16,4 p. 108,26 diis . . . suis . . . animalia mactant canes et hircos -antes *Lyvones. saepe. partic. perf. usu subst. i. q. caro immolątičią – Opferfleisch:* CONC. Merov. p. 90,17 ad -ta (in-tam, imolatam, ae-to *var. l.*) daemonibus . . . sumenda. **b** *usu Iudaeo et christiano:* **α** *in univ.:* HROTSV. Mar. 205 qui *(Ioachim)* . . . gregibus subtraxerat agnum . . . -at et Domino. WALTH. SPIR. Christoph. II 2,95 ut . . . cum lactibus -et agni azima. *saepe.* **β** *spectat ad sacrificium Christi: v. l.13.* **γ** *spectat ad eucharistiam:* WALAHFR. Gall. 1,30 p. 308,17 episcopus pro carissimo s a l u t a r e s h o s t i a s -vit amico (GERH. AUGUST. Udalr. 1,20. *sim.* 1,14 l. 34). exord. 28 p. 513,15 ut munus populi in cotidiana oblatione Domino -etur (-entur *[sc. sacerdotes] var. l.*). TRANSL. Eug. Tolet. add. 2,32 qui res Domino -tas irreverenter tractatis *(sc. fratres). saepe. absol. ('das Messopfer darbringen', 'zelebrieren'):* WALAHFR. exord. 23 p. 500,29 pro vivis et defunctis non simul . . . -andum. **2** *in imag. vel translate:* **a** *occidere, trucidare – töten, (hin)schlachten:* CARM. Bur. 157,7,3 denudato gladio lupus -atur. *de martyribus:* WALAHFR. carm. 21,6,2 ipsi *(sc. legio Thebaea)* gladiis Deo -ti. HONOR. AUGUST. eluc. 2,101 sive . . . ferro -entur seu a bestiis dilacerentur *boni.* **b** *offerre – darbringen, hingeben:* **α** *gener.:* WALAHFR. exord. 6 p. 480,8 qui *(reges et sacerdotes)* . . . spiritales hostias -ant Deo. WALTH. SPIR. Christoph. I 6 Deo gratiarum actiones -vit. WIPO sequ. pasch. 1 (ed. H. Bresslau, Werke Wipos. 1915. p. 65) victimae paschali laudes -ent christiani. DIPL. Heinr. II. 22 liberam habeat *marchio* potestatem inde *(sc. de possessionibus)* . . . possidendi . . ., venundandi, Deo -andi. THANGM. Bernw. 15 oboedientiam . . . in ara cordis . . . -ari. THIETM. chron. 7,42 ut . . . semet ipsum . . . purgaret *antistes* hostiam Domino vivam ad -andum. CHART. Stir. IV 566 Deo elemosinas in-are. *al.* **β** *liturg. de offertorio:* PONTIF. Rom.-Germ. 98,43 surgat episcopus, ut accipiat oblationes . . . ab omnibus clericis, quos . . . proprium arbitrium -are suadet. 98,44 apportante sibi *(sc. episcopo)* archidiacono oblatas in patina a nullo -tas. **c** *dedicare – übertragen:* MARIAN. chron. a. Chr. 997 archiepiscopus . . . -vit Scottis . . . monasterium Sancti Martini in Colonia. **d** *debitum reddere, satisfacere – Tribut zollen, Genüge leisten:* EPIST. Ratisb. 21 p. 346,9 obiciuntur plura, quibus melius est supersedere quam impudentię -are, quam inhonestis invigilare.

***immolum,** -i *n.* (immolare; *cf. Stotz, Handb. 2,VI § 179*) *immolatum, hostia – Opfer:* WALTH. SPIR. Christoph. II 5,25 si nostra *(sc. sororum)* tuos *(sc. regis)* conducant -a divos.

***immoneo,** -itum, -ere. *(ad)monere – ermahnen:* MIRAC. Quint. 17[tit.] (MGScript. XV p. 269,2; c. 827) de claudo effecto . . . ab eodem martyre -to (monito 2).

***immonitus,** -a, -um. (in- *et* monitus) *non monitus, incastigatus – ungetadelt, ungezüchtigt:* MIRAC. Quint. 17 (MGScript. XV p. 269,19; c. 827) ut cito corrigantur *provisores*, ne . . . incorrecti et -i laqueum suae dampnationis incurrant.

immoratio, -onis *f. moratio – Aufenthalt:* IULIAN. TOLET. Wamb. 29 Helenam perveniens duorum ibi dierum -e (-i *var. l.*) detentus est.

***immorbo** (inm-), -atum, -are. *morbo afficere, inficere – krank machen, infizieren:* HINCM. epist. 37[b] p. 20,7 homo bonus a Deo factus, sed a diabolo per malum in-us.

***immordeo,** -morsum, -ere. (*cf. ThLL. VII/1. p. 492,7sqq.* immorsus) *mordere – beißen (in), anbeißen:* YSENGRIMUS 7,89 -sam . . . michi *(sc. Salaurae)* preme . . . aurem, ut *eqs.*

immorior (inm-), -mortuus sum, -i. *mori (in) – sterben (in, bei):* WALAHFR. carm. 30,22 donec . . . tegat candida pluma caput; tum . . . podagram perpetiens laribus in-iere *(sc. Heribaldus)* tuis. FLOR. LUGD. carm. 3,159 quod *(granum)* terrae in-ens multa cum fruge resurgit *(spectat ad Vulg. Ioh. 12,24). partic. perf. subst. fem. i. quae mortua est, mulier defuncta – die Verstorbene:* CHART. Brand. A XIV 18 p. 14,25 (a. 1278) si vir viduus . . . uxorem secundo duxerit . . ., bonorum suorum . . . medietas cedet sue uxori, reliquam . . . medietatem . . . pueri ipsius viri defuncti optinebunt exceptis stantibus hereditatibus, que pueris in-e sunt.

immoror (inm-), -atus sum, -ari *vel rarius* **immoro** (inm-), -avi, -are. *usu impers.: l.51. gerund. usu adv.: l.61. partic. praes. usu adi.: l.44.*

(com)morari, manere, versari, stare – (ver)weilen, bleiben, leben, sein: **1** *proprie:* LEG. Wisig. 9,2,9 p. 376,15 (pars codd.) in cuius *(episcopi)* territorio . . . ei *(sc. viro)* contigerit . . . -asse. p. 376,25 utrum domi sospitatis gratia reparande -entur *(sc. aegroti).* CONC. Karol. A 37,60 non debere presbyteros amplius in monasterio puellari -ari, nisi *eqs.* (*inde* 39[B],27 non amplius ibi in-entur). DIPL. Otton. I. 420 coenobio -antium fratrum homines. EKKEH. IV. carm. Gall. 2,5 Gallos pervagantur, Francis -antur *(sc. Columbanus eiusque socii).* HIST. de exp. Frid. imp. p. 93,11 qui . . . in obsidione . . . in-ti sunt (*item* p. 93,19). *saepe.* **2** *translate:* **a** *in sermone i. q. haerere, morari – innehalten, 'sich aufhalten':* PASS. Praeiecti I 5 quid longius in-emus (in-emur, in-amur *var. l.*). WALAHFR. subvers. Hieros. 11 nunc . . . brevi sermone repetendum -bitur. RUOTG. Brun. 28 hic aliquantulum in-ari. TRACT. de aegr. cur. p. 93,16 in . . . disputationibus non arbitror -andum. *saepe.* **b** *se dedere, vacare – sich widmen, obliegen:* DIPL. Ludow. Inf. 63 p. 193,21 ut collegium fratrum . . . delectet in Dei et nostro servicio vacare et -ari. TRANSL. sang. Dom. in Aug. 2 p. 152,26 ipsius *(Christi)* laudibus -ari. GERH. AUGUST. Udalr. 1,3 l. 62 ut . . . praesuli . . . orationibus . . . -ari licuisset. *al.* **c** *cunctari – zögern:* CHART. Hall. 292 p. 274,3 (a. 1258) quidquid . . . ultra annum circa reparacionem aggeris in . . . gravamen ecclesie civitas vellet -ari. *gerund. usu adv.:* COMM. microl. 49 p. 144 non -ando, sed statim.

1. *immorsus, -us *m. morsus – das (Zu-, Hinein-)Beißen, Biss:* YSENGRIMUS 5,397 nonne tibi dentes vehemens -us edendo ferculaque oblisos dura cavasse queunt?

2. *immorsus *v.* *immordeo.

?***immortabilis,** -e. *exitiabilis, mortalis – verderblich, todbringend:* CHART. Stab. 74 p. 170,32 (post 953/4?) nimiam, immo -em *(ni subest* intolerabilis, *immoderabilis *sim. ['unerträglich']; v. notam ed.)* inquietudinem timens *abbas* loci.

immortalis (inm-), -e. *script.* inmurrall(is): *p. 1357, 44. compar.* -ior: *p.1357,27. usu subst.: p.1357,6.24. adde* ALBERT. M. metaph. 1,3,11 p. 41,57. *al.*

[Pörnbacher]

1 *usu originario i. qui numquam moritur, non moriturus, sempiternus – unsterblich, immerwährend:* **a** *proprie (de Deo: l.7sq.):* **α** *in univ.:* AETHICUS 5 iter exterminii vermium ... bestiarumque -ium. GLOSS. psalt. Lunaelac. 138,6 cum sit anima incorporea et in-is. ALCUIN. epist. 163 p. 263,15 quid sit inter ... perpetuum et in-e. GODESC. SAXO theol. 6 p. 155,11 Deus in-is aeternus *(sim.* WIPO gest. 3 p. 21,9 de Deo rege -i. *al.)*. ALFAN. premn. phys. 1,32 p. 11 Hebraei ... hominem in principio nec mortalem ... nec -em (*PG 40,513*^{B} ἀθάνατον) factum esse fatentur *eqs.* ALBERT. M. sent. 4,12,13 p. 316^{b},8 quale corpus dedit *Christus* discipulis, utrum ... mortale et passibile vel -e et impassibile. div. nom. 6,4 p. 329,69sqq. 'dicuntur' angeli quandoque '-es et semper viventes et rursum' dicuntur 'non-immortales' (*PG 3,856*^{A} οὐκ ἀθάνατοι), ... quod solus Deus habet immortalitatem. *persaepe. v. et l.58. per compar.:* CHART. Sil. D I 95 p. 68,27 (a. 1204) ut ..., si aliquis boum predictorum mortuus fuerit, statim alius loco substituatur, et quodammodo boves -es habeantur. **β** *de corporibus caelestibus:* GUNZO epist. 15 p. 50,1sq. Plato ... non solum animata, sed et rationabilia et -ia (in- *var. l.*) putat *(sc. corpora caelestia)*, Aristoteles inanimata et -ia (in- *var. l.*) *eqs.* **b** *translate:* **α** *infinitus, perpetuus, perennis, aeternus – unendlich, unvergänglich, unauslöschlich, ewig:* RADBERT. corp. Dom. prol. ad Warinum 35 ne ... ad in-ia (-ium *var. l.*) aeternorum ... invitarem. GODESC. SAXO theol. 22 p. 305,5 in-e fidei emolumentum. ANON. Has. 1 ut memoria ... tanto ... -ior esset, quanto *eqs. (sim.* CHART. Naumb. I 321 p. 303,14 ob ... rei -em memoriam. DIPL. Constantiae 56 p. 177,5. *al.)*. ANNALISTA SAXO a. 1085 p. 472,18 ob discutiendam tam in-em controversiam. INNOC. III. registr. 1,283 p. 392,39 ne l i t e s fierint in-es (CHART. Turic. 1332 p. 44,10 -es). *saepe. in iunctura* per -ia saecula (saeculorum) *sim.:* ANSCAR. mirac. Willeh. 37 (38) per in-ia secula seculorum (CHART. Friburg. 87 p. 75,13. *al.*). DIPL. Arnulfi 120 per -ia secula. DIPL. Ludow. Inf. 48 p. 172,20 per in-ia temporum curricula. HROTSV. Sap. 9,9 per interminabilia in-is aevi saecula. *saepe.* **β** *divinus, caelestis – göttlich, himmlisch:* RADBERT. corp. Dom. 19,100 de hoc in-i cybo et potu, in quo vita aeterna prestatur et inmortalitas regnat. METELL. exp. Hieros. 3,251 qui *(Dominus)* vos *(sc. viros)* in-i refovet pietate. **γ** *beatus – selig:* BERTH. chron. B praef. p. 172,7 aeterna ... et in-is vita. **2** *immortalitatem donans – Unsterblichkeit verleihend (de remedio; def.: l. 47):* RECEPT. Lauresh. 5,1,44 a n t i d o t u m , quod in-e vocatur (ANTIDOT. Glasg. p. 109,43 inmurralle). ARS med. 1 p. 418,6 Asclepius ... herbam quandam in-em invenit. p. 419,1 surculum fuisse -em. MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 371^{H} athanasia *(sc. antidotum)* dicitur -is, quia hominem ab impetu mortis liberat. **3** *non letalis – nicht tödlich:* TRACT. de chirurg. 904 spasmus alius repletione, alius ex inanitione; alius mortalis, alius non-mortalis (-is *var. l.*).

adv. **immortaliter.** **1** *modo immortali, sine morte – auf unsterbliche Weise, dem Tod nicht unterworfen:* COD. Lauresh. 552 (a. 767) in qua *(vita futura)* in-r perpetueque vivere. HRABAN. carm. 39,22,2 huic *(homini)* praecepit *Deus* firmiter manere -r. CHART. Col. II 243 (epist. papae a. 1245) Christus ... -r et incorruptibiliter vivus. *saepe. in lusu verborum:* RUP. TUIT. off. 7,13 l. 600 erit *homo* ... corpore et anima -r felix et feliciter immortalis sicut angeli. **2** *sine fine, semper, perpetuo – ohne Ende, immer(während), auf ewig:* RUP. TUIT. off. 7,8 l. 317 ut sugerent *Iudaei* ... oleum ... de eodem saxo *(sc. qui Christus erat)* durissimo per resurrectionis potentiam -r solidato. CHART. eccl. Werd. 17 p. 26,28 ut ... memoria ... apud ecclesiam in-r viveret. *saepe.*

immortalitas (inm-), -atis *f.* ἀθανασία – *Unsterblichkeit:* **1** *proprie:* TRAD. Frising. 353 p. 302,35 (a. 816) aeterne felicitatis et beatę in-is vitam perfrui. RADBERT. corp. Dom. 1,89 quae *(caro)*, si servaverit iura legis ..., vestietur adhuc in-e. GODESC. SAXO gramm. 2 p. 492,6 cum ... in-em ... angelis dederit *Deus*. WIPO gest. prol. p. 6,21 licet ipsi *(antiqui)* humana tantum sapientia investigarent -em animae, quae illis necdum a Christo ... ostensa fuerat. ALFAN. premn. phys. 1,32 p. 11 si ... animae meditatus fuisset *homo* bona, -e (*PG 40,513*^{B} ἀθανασίας) donaretur. ADAM gest. 4,26 colunt *Sueones* ... deos ex hominibus factos, quos pro ingentibus factis -e donant. ALBERT. M. anim. 1,2,9$^{tit.}$ de intellectualis animae -e. *persaepe. v. et p.1357,15.39.1368,21.* **2** *meton. de Deo:* THANGM. Bernw. 54 duce Michahele archangelo beatae -i est praesentatus. **3** *translate i. q. aeternitas, vita aeterna – Ewigkeit, das ewige Leben:* **a** *in univ.:* LIUTG. Greg. praef. p. 66,23 in futura -e ... gaudium Domini nostri ... intrare. THIETM. chron. 1,11 ad beatae -is gaudia. ALBERT. M. top. 4,3,3 p. 384^{a},10 -em dicunt esse vitam sempiternam. *al.* **b** *summa beatitudo – Glückseligkeit:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 310,1 adeptus *(sc. praefectus urbis)* ineffabilem vitae perennis -em et ... virentis paradysi desiderandam ... amoenitatem.

***immortificatum,** -i *n.* *t. t. alch. i. q. massa mortificata, mortua – 'getötete', 'tote' Masse (cf. E. Darmstaedter, Die Alchemie des Geber. 1922. p. 191 s. v.* mortificare *et C. Priesner, Alchemie. 1998. p. 322):* GEBER. clar. 1,2 terantur *vitriolum, sal et mercurius* super porfirum, ut bene mortificentur simul; ... si aliquid remanserit de confectione -i ..., iterum teratur.

***immortisco** (inm-), -ere. (in *et* mors; *per analogiam ad* reviviscere *sim. formatum)* *debilem, invalidum fieri – schwach, unwirksam werden:* BOTAN. Sangall. 21,1 si gutta cadiva fuerit, in-it ea, quem virtutem non habet *(v. comm. ed. p. 304)*. TRACT. de aegr. cur. p. 198,34 si brachia -ant.

1. *immortuus (inm-), -a, -um. *paene exstinctus – nicht (ganz) gelöscht, (noch) glimmend:* MIRAC. Bert. 44 p. 517,18 contigit ... domum ... ex in-o cerei fungo succensam ardere.

2. immortuus *v.* immorior. **immotabilis** *v.* immutabilis.

*?****immotor,** -oris *m.* *?machinator – ?Anstifter:* CONR. FAB. Gall. 33 ⌞-es quasitatis⌟ *(in loco corrupto;* homines iniquitatis *[cf. Vulg. Iob 34,36] ci. ed.)* adversus hunc *(comitem)* clamabant in theatris.

1. immotus (inm-), -a, -um. *c. gen.: l.36. immobilis, firmus – unbewegt, unbeweglich, fest:* **1** *proprie:* DHUODA lib. man. 4,7,54 dentium ... oris -us permansit *(sc. Moses; spectat ad Vulg. deut. 34,7)*. WALTH. SPIR. Christoph. II 3,92 -a ... columna. WIPO gest. 5 p. 26,29 (vs.) passibus -is. UDALR. CELL. consuet. 2,30 p. 717^{D} sacerdos ... incensat ... contra ... altaris cornua ..., quantum manum extendere possit pedibus ... -is (*inde* CONSUET. Marb. 170 in-). *al.* **2** *translate i. q. immutabilis, stabilis, integer, certus – unverändert, unverrückbar, beständig:* **a** *spectat ad res:* CONR. HIRS. mund. cont. 880 ignis humane necessitati ... suffragatur, si solum ab illo, ad quod factus, queratur, si ultra -a natura manente damni erit. DIPL. Heinr. III. 389 (spur.) ut ... praesens ... pagina ... a personis omnibus -a permaneat et deinceps firma persistat. *al.* **b** *spectat ad homines (Deum: l.51):* VITA Adalb. Prag. B 28 p. 65,8 cor *(om. pars codd.)* ... -um (immotu, -us *codd. qui om.* 'cor'; in motu *var. l.*) manens. CARM. Cantabr. B 3,19,4 Deus ... indutus homine nascitur infans in-usque manet in deitate. *al.*

2. *immotus *v.* *immoveo. **immovebilis** *v.* immobilis.

***immoveo** (inm-), -motum, -ere. **1** *(com)movere – bewegen:* CARM. de mus. 105 p. 111^{b},1 sui status motione propria quia nunquam est -ta, appellatur musica. **2** *movere, incitare – ins Werk setzen, anstrengen:* CHART. Mog. A II 475 (a. 1184/5) eandem *(decimationem)* ..., cum <in> nostri *(sc. archiepiscopi)* presencia litis controversia inmota foret, ... fratribus fuisse adiudicatam.

immugio (inm-), -ii, -ire. **1** *proprie i. q. valde mugire – (laut) muhen, brüllen:* CARM. didasc. 434 humani dum mugitus penam tibi plaudis *(sc. Perillus)*, in-is tauri primus ab ore tui. **2** *translate:* **a** *de rebus i. q. resonare, reboare, strepere – ertönen, erschallen, losdonnern:* TRANSL. Annon. 6 geminus fragor tonitrus se sub celeritate sequentis claro licet cęlo desuper in-iit (intonuit MIRAC. Annon. 4,23). **b** *de hominibus i. q. gemere, eiulare, lamentari – (auf)heulen, jammern, klagen:* VITA Annon. I 3,9 p. 501^{b},24 multitudo ... pietatis affectu miserabiliter in-ens.

***immultatus** (inm-), -a, -um. *impunitus – ungestraft (in figura rhet. litotes q. d.):* RIMB. Anscar. 36 p. 71,29 vos *(sc.*

rex et Raginarius) de hac *(sc. dehonestationis)* causa non eritis in-ti.

immum *v.* inferus.

***immundanus,** -a, -um. *qui in mundo est, mundanus – der Welt, Schöpfung innewohnend, '(inner)weltlich':* ALBERT. M. div. nom. 1,65 p. 41,72 'simul eundem *(Deum)*' dicunt esse 'in eodem' et non esse, quia dicunt eum esse intra omnia non inclusum ..., ut dicit Gregorius, 'mundanum' (*PG 3,596B* ἐγκόσμιον), alia translatio: -um, id est in mundo existentem, inquantum continet. *Pörnbacher*

***immundator,** -oris *m.* (in *et* mundator) *qui mundat – einer der reinigt, Reiniger:* ALBERT. M. Matth. 6,24 p. 233,41 quod se subicit aliquis purgatori vel potius -i in immundando latrinas.

***immunditas,** -atis *f. immunditia – Unreinheit:* ALBERT. M. bon. 253 p. 147,50 Deus non delectatur in poenis nostris nec praecipit nos ieiunare propter -em aliquam, quae sit in iis, quae ipse creavit.

immunditia (inm-, -cia), -ae *vel* **immundities** (inm-, -cies), -ei *f. script.:* -ciae: *l. 23.* -tea: *l. 23. spurcitia, squalor, sordes – Unreinheit, Verunreinigung, Schmutz, Abschaum:* **1** *proprie:* **a** *gener.:* LEX Baiuv. 10,22 si fontem quacumque in-a (in-ciae, in-am *var. l.;* in-ea *a. corr. P6, Mg, Mt*) coinquinavit. ANNAL. Mosell. a. 792 (MGScript. XVI p. 498,24) famis ... in tantum excrevit, ut non solum alias in-cias, verum etiam ... homines homines ... comedere coegit. VITA Cunib. C 1 dura ... servitute ... subiugabatur, ita ut ... -cias evelleret. LAMB. LEOD. Matth. 1244 (gloss.) propter in-ciam sanguinis ut in menstruata. CHART. Hamb. 740 p. 612,25 domus iuxta pendulam ... edificabitur, et inde nulla fiet -cia, que possit canonicis nocere. CHART. civ. Hild. 365 considerata -a, quam civitas habuit de aquatione allecium, statuimus, quod *eqs. al. usu medic.:* ROGER. SALERN. chirurg. 2,300 (add. cod. M) nota, quod -cies, que exit ex ovilis et est liquida et nigri coloris, fistule superposita sanat eam. **b** *natur. et techn.:* COMPOS. Luc. Y 12 coquitur *pumex* bene ..., ut non ingrediatur aliqua -a. THEOPH. sched. 1,37 p. 19,15 (ed. Theobald) diligenter lava *(sc. aurum)*, donec omnis -a recedat. 3,23 p. 75,12 quicquid -ae super illud *(argentum)* videris. p. 75,21 aufer -am vitri et plumbi. **c** *alch. i. q. faex, scoria – Rückstand, Schlacke:* MORIEN. ROM. alch. p. 518a,51 sume fumum album et leonem viridem et almagra rubeum et -am mortui. p. 518b,44 Eudica omnium horum *(corporum)* est secretum, quod ... alio nomine Moszhacumia dicitur, quod ... latine fex vitri vel vitri -a dici potest. p. 519b,3 fumus albus est, qui in corpus veluti anima defluit, ut eius nigredinem et eius -ciem ab eo penitus auferat. *ibid. iterum.* **2** *in imag. et translate (fere de vitiis vel peccatis):* LEG. Wisig. 3,4,18tit. de in-cia sacerdotum (*sim.* HUGEB. Wynneb. 7 p. 111,44). CONC. Karol. A 36,14 p. 264,20 omnis libido non solum in in-a carnis, sed *eqs.* RADBERT. corp. Dom. 8,112 in-a peccati (*pendet ex Hesych. in lev. 6,22 p. 1066B; sim.* HROTSV. Pafn. 12,4). FORM. Augiens. C 25 p. 376,20 domnus ... noster ... me ceu quotdam in-cie respuit. DIPL. Conr. III. 1 p. 2,34 ut ... prudentia ... in ... loco palatii nullam ... in-am meretricum ... patiatur. FROWIN. explan. 4,3 l. 1440 qui ... -am terrenae delectationis sibi elegerunt, nec *eqs. persaepe.*

1. immundo (inm-), -are. *immundum facere, contaminare – verunreinigen, beschmutzen:* BERTH. RATISB. serm. exc. p. 14,33 nequaquam vult *Deus* eam *(fidem)* cum aliqua incredulitatiuncula misceri et -ari. p. 74,35sq. non ... sacerdos, si inmundus est, in-at, quia non manu vite sue, sed officii, quia vita sua non valet in-are, sed officio, me lavat. ALBERT. M. Iob 4,16 p. 79,46 aura lenis est sibilo tenui et murmure leni movens aures sine tumultu sc. et commotione, ubi nec mundus tumultuat nec caro -at nec daemon inquietat.

adi. **immundans,** -antis. *impurus, qui contaminat – unrein, befleckend:* ALBERT. M. sent. 1,10,8 p. 327b,30 spiritus est liber a materialibus -bus et obscurantibus.

subst. **immundans,** -antis *n. i. quod immundat – etwas das verunreinigt, das Verunreinigende:* ALBERT. M. bon. 302 quorum *(sc. rerum, quibus theotocos omnem creaturae munditiam excellit)* primum est liberatio ab -e, quod est peccatum.

2. *immundo, -are. (in *et* mundare) *purgare – reinigen (gerund. usu subst.): v. p.1359,13.*

immundus (inm-), -a, -um. *struct. c. gen.: l. 17. usu praed.: l. 15. 20. al. impurus, sordidus – unrein, unsauber, schmutzig:* **1** *adi.:* **a** *de anim.:* **α** *proprie:* RADBERT. corp. Dom. 21,241 plerosque veluti sues in-ae ... ista pedibus calcare. AMARC. serm. 1,162 in-arum ... more ferarum. HERM. IUD. conv. 2 p. 74,14 animalia non ruminantia ... inter -a deputari. HIST. peregr. p. 133,32 velut canes in-i. SALUTARIS POETA 200 non decet -as aurea cella capras. *al.* **β** *translate:* ARBEO Corb. 46 tante ab in-is vexabatur *quidam* spiritibus, ut *eqs. (sim.* EIGIL Sturm. 3. GODESC. SAXO theol. 6 p. 165,25. *al.).* RADBERT. corp. Dom. 8,108 nemo in-us (-us *var. l.*) debet accedere ad ea, quae *eqs.* (*sim.* 8,128). BRUNO QUERF. fratr. 9 p. 49,14 me ... reum criminis et -um conversationis ... multa peccata tenuerunt. THIETM. chron. 1,20 de -o semine conceptus volutabar in luto. AMARC. serm. 3,811 coniugis e gremio sacramque in-us ad aram accedis *(sc. sacerdos). saepe. v. et p.1359,61. indignus – unwürdig:* RADBERT. corp. Dom. 6,62 (add. rec. 4) -o ore corpus suscepit *Iudaeus* Dominicum (*sim.* 6,87 [add. rec. 4]). **b** *de rebus:* **α** *proprie:* WANDALB. mens. 62 saepibus hinc ortos primum munire novandos -oque (in- *var. l.*) fimo *eqs.* (*sim.* 346). HILDEG. phys. 1,8 si ... in-i crines ... in capite hominis crescunt. 6,46 wedehoppo ... in-am naturam habet. OTTO FRISING. gest. 1,32 p. 50,4 Avarorum crudis et -is carnibus vescentium. ALBERT. M. animal. 3,169 p. 351,35 reputatur *lac primum* saniosum et -um. CHART. Westph. III 751 p. 388,34 nihil -um debuit superedificari. *al. alch.:* GEBER. summ. 17 p. 306 fugiunt *spiritus* et -a relinquunt illa *(corpora).* **β** *in imag. vel translate:* EPIST. Bonif. 28 p. 50,28 (epist. papae) in-um est *(sc. caballum domesticum comedere)* atque exsecrabile. RADBERT. corp. Dom. 21,294 (add. rec. 4) quicumque ... -ae luxuriae sordibus inquinatur. GODESC. SAXO theol. 23 p. 330,13 panis ... datur ... non pro reprobi et in-i, sed pro mundati ... mundi vita. AMARC. serm. 3,772 quid lavisse manus in-o pectore prodest? HERM. IUD. conv. 11 p. 105,18 ut in nullo penitus -os ... gentium ritus imitarentur *Iudaei.* VITA Heinr. IV. p. 16,2 quae *(crimina)* pessima et in-issima potuit odium ... excogitare. CONSUET. Marb. 164 ut omnis vana et -a cogitatio ab eius *(diaconi)* corde depellatur. *in lusu verborum:* OTTO FRISING. chron. 7,9 p. 320,7 numquid non ipse mundus, vel potius iuxta Augustinum in-us, sic amatores suos ... decipit? *(v. notam ed.).* **2** *subst. neutr. i. q. impurum – das Unreine:* **a** *gener.:* HILDEG. phys. 7,17,5 porcus ... interdum in-a comedit. **b** *alch.:* MORIEN. ROM. alch. p. 519b,5 -um nigrum est et multum leve.

adv. **1. immunde.** *perperam, prave – irrtümlich, verkehrt:* ALBERT. M. cael. hier. 2,2 p. 15,64 '-e (*cf. PG 3,137A* ἀνιέρως)', id est erronee.

2. immunditer. *impie – ruchlos:* PS. METHOD. revel. A 8,5 haec ... universa contemplatus Alexander ... in-r (ἐναγῶς) et sceleriter fieri ... depraecatus est Deum inpensius. *Fiedler*

immunio (imu-), -ire. *(prae)munire, firmare – schützen, sichern, stärken:* DIPL. Heinr. II. 261 p. 308,28 regnum ... iugiter conservandum taliter -iri (imu- *B; cf.* 260 p. 305,42 muniri) et perseverare liquet, si *eqs. cf.* emunio.

immunis (inm-), -e. *script.:* minime: *p.1363,34.* emu- *(cf. A. Uddholm, Formulae Marculfi. 1953. p. 195): p.1361, 68.1363,44.72.1364,1. al.* inu-: *p.1362,43.* inman(is): *p.1362, 27.1363,60.* eminus: *p.1361,68. struct.: ?c. dat.: p.1363, 31. c. praep.:* de: *p.1361,35.1362,25.1363,47.* ex: *p.1362, 21.* ad (*usu pravo pro* ab): *p. 1363, 57. adde* CAPIT. reg. Franc. 114,1. *confunditur c.* incommunis: *p.1362,22.*

I *publ., iur., eccl., canon.:* **A** *(a muneribus, oneribus, servitiis, tributis, iuribus) liberatus, solutus, qui immunitatis privilegio fruitur, (a iurisdictione) exemptus – (von Pflichten, Leistungen, Diensten, Abgaben, Ansprüchen) befreit, entbunden, Immunität genießend, 'exemt' (de re v. p.1364, 22):* **1** *spectat ad clericos, monasteria, homines vel res eccl.*

[Niederer]

sim.: **a** *de immunitate ab auctoritate saec. concessa, confirmata:* **α** *in univ.:* CONC. Karol. A app. 10 p. 856,22 uti ... abbas et monachi eas *(ecclesias)* -es possideant. DIPL. Heinr. II. 369 p. 473,14 ut ... sint *(sc. coloni et residentes monasterii)* -es ab omni fiscali datione et publica exactione. CHART. Merseb. 152 p. 128,25 qui *(comes)* ipsam *(ecclesiam)* omni ancillari obligatione in-em fideliter asseruit. CHART. Carniol. II 17 quod fratres ... in-es sint ab omni exactionis gravamine. *saepe. adde:* FORM. Sangall. II 4 ut ... sint *monachi* -es ab omnium hominum potestate nisi nostra *(sc. regis)* et episcopi. **β** *spectat ad militiam:* DIPL. Ludow. II. 20 p. 105,8 concedimus ... Ermealdo ... hostilem expeditionem atque publicam functionem, quatenus maneat ab his omnibus bene -is *(sim.* 24 p. 112,23. DIPL. Loth. II. 6 p. 391,32 ab ... exercitali expeditione. DIPL. Karoli III. 158 p. 257,10 a profectionibus in hostem. *al.).* **γ** *spectat ad hospitium:* CAPIT. reg. Franc. 293,26 domus episcopi ab huiusmodi *(sc. feminarum)* inhabitatione et conversatione ... debet in-is esse et aliena. 293,27 ut, quando transitus vester *(sc. regis)* iuxta civitates acciderit, in-es et liberas vestra dominatio iubeat a depraedationum exactionibus fieri mansiones *eqs.* **δ** *spectat ad vectigalia, telonea sim.:* DIPL. Loth. I. 1 p. 51,33 quę *(navis monasterii)* ab omni sit -is teloneo per cuncta flumina nostrę ditionis. CHART. Babenb. 69 ut ... liberam et in-em ab omni solutione iuris nostri *(sc. ducis)* ... eundi et redeundi habeant *(sc. conventus)* facultatem (*sim.* 144 p. 186,41 transitum ... liberum et in-em ab omni censu). DIPL. Constantiae 27 p. 84,43 ab omni plateatico, passagio *eqs.* (*sim.* 43 p. 135,24. 57 p. 179,25). CHART. Babenb. 287 p. 124,25 ab omni ... vectigalium et thelonei sive pedagiorum solucione ipsos *(patres)* voluit *dux* esse -es. **ε** *spectat ad iusiurandum:* DIPL. Heinr. III. 191 p. 241,26 ut totus clericalis ordo a prestando iureiurando -is esse ... censeatur. **ζ** *non subiectus (sub) – unabhängig (von):* ACTA reg. Burgund. 41 p. 159,18 (a. 967) quatenus monasterio ... loca dedicata in heremo ... concederemus ... et -es de praelibato heremo Silviaco faceremus. **b** *de immunitate ab auctoritate eccl. concessa, confirmata:* EPIST. pont. Rom. 338 p. 660,25 (a. 997) ut -es ab ulla publica et angaria maneant *fratres* functione (*sim.* 355 p. 694,21 ab omni publica functione vel turpi servitio). CHART. civ. Magd. 84 p. 42,6 (a. 1225) ipsam *(curiam)* ... omnis iuris parrochialis -em conventualis et cenobialis privilegii libertate dotamus *(sc. archiepiscopus)*. CHART. Merseb. 316 p. 249,15 omnes aree canonicorum ab observantia iudicii, quod dicitur voitding, erunt libere et -es *eqs.* CHART. Raitenh. 302 a solucione maiorum decimarum et novalium. *saepius. fort. huc spectat:* CHART. Turic. 388 p. 273,14 (a. 1219) predium ... ab omni advocatia et qualibet obligatione liberum ac ... e-e cum tocius fundi integritate et emunitate sua abbatie tradiderunt (*sc. canonici; sim.* 400). **2** *spectat ad laicos, homines vel res saec.:* **a** *de immunitate ab auctoritate saec. (a domino feudali: l.57; a civitate: l.60) concessa, confirmata:* **α** *in univ.:* CONC. Karol. A 21,9 qui haec *(sc. matrimonia)* prohibita ... usurpare praesumpserit, ab omni ecclesiastico consortio sit alienus, sed nec a publicis sit in-is iudiciis. FORM. imp. 43 forestarios nostros ... -es constituimus a ... publicis functionibus. WOLFHARD. Waldb. 4,12[b] p. 328,23 famulam ... a suo in perpetuum servicio fecit *dominus* -em. CHART. select. Keutgen 127,34 (a. 1214) mercatores ... de ... mercimoniis suis ... nautum (*sic, leg.* naulum) reddent institutum; et de propria persona ... erunt -es. **β** *spectat ad cives civitatum:* DIPL. Frid. I. 853 p. 83,21 ut, sicut ab exactione iuris, quod buvteil dicitur, indulgentia privilegii antiqui sunt *cives Wormatienses* in-es, ita *eqs.* CHART. Mulh. Thur. 128 p. 44,4 per annum unum integrum ex nunc ab exactione sedeatis *(sc. cives)* liberi et -es. DIPL. Frid. II. 351 ut in omnibus finibus imperii ab omni exactione thelonei liberi sint et -es *cives Aquenses.* **γ** *spectat ad mercatores, mercatum:* DIPL. Heinr. IV. 89 ut locus ille *(sc. mercatum Vvurte)* e-is (eminus *var. l.*) sit nullusque ibi iudex ... iudicium ... faciat *eqs.* DIPL. Frid. I. 503 p. 434,33 ut in his *(Aquensibus)* nundinis et ... in hoc regali loco ab omni theloneo sint *mercatores* -es et liberi. **δ** *spectat ad regem iureiurando liberatum:* ANNAL. Fuld. II a. 879 p. 93,25 Hludowicum ... a suo iuramento reddidit *Carlmannus* -em (in- *var. l.*). **b** *de immunitate ab episcopo concessa:* CHART. Tirol. 711 p. 154,6 (a. 1217) quod ... domus ... Adalperii ... necnon omnes inhabitatores ... ab omni colta sive steura ... liberi, -es et exempti esse debeant. **3** *spectat ad terras sacerdotum Aegyptiorum:* EGBERT. fec. rat. 1,1075 rura sacerdotum Ioseph in-ia fecit *(spectat ad Vulg. gen. 47,22.26)*.

B *exceptus (a poena, sententia) – ausgenommen (von einer Strafe, einem Urteil):* LEG. Burgund. const. I 47,3 ab ... amittendae libertatis condemnatione habeantur in-es (in-is *var. l.; sc. filii sceleratorum*). LEG. Wisig. 2,1,11 (Erv.) illos ... a damno huius legis in-es esse iubemus, qui *eqs. (sim.* 12,3,26[tit.]. *al.).* 3,5,3 p. 162,10 illos ... ab hac sententia in-es efficimus, qui *eqs.* 5,6,6 p. 234,13 ut ... ab omni calumnia repetentis eius *(debitoris)* filii ... habeantur in-es. CONC. Karol. A 21,12 a quibus *(vindictis canonicis ultricibus)* nullus sacrae legis prevaricator poterit in-is abire. INNOC. III. registr. 1,117 p. 176,31 ne sit -is a poena, qui non est alienus a culpa.

C *(culpa) liber, innocens – frei (von Schuld), schuldlos:* LEX Alam. 5,3 p. 131,35 (rec. B) si dominus ex hac re *(sc. furto a servo facto)* in-is fuerit (*sim.* CAPIT. reg. Franc. 272,4 p. 308,41 seipsum vult *senior* ... a talibus *[sc. rapinis]* -em [incommunem *var. l.*] ostendere). ANNAL. Fuld. II a. 858 p. 52,19 idem ipse *(homo accusatus)* ferro fervente de omnibus, quae ei obiciebantur, criminibus se ostendit -em (in- *var. l.*). BERTH. chron. B a. 1079 p. 364,3 ac si ... se ... periurii ... reatu -em (inma- *var. l.*) posset *(sc. imperator)* efficere. *al.*

D *non vexatus, non oppugnatus, securus – ungestört, unbeeinträchtigt, unangefochten, sicher:* FORM. imp. 47 ut ... a quorundam pravorum machinationibus -is permanere potuisset *aquaeductus monasterii*. DIPL. Heinr. II. 44 p. 53,11 ut ... ancillę Dei ab omni molestia sint -es *eqs.* DIPL. Conr. II. 52 p. 60,21 ab omni inquietudine (*sim.* DIPL. Loth. III. 90 p. 141,20 ab omni inquietacione. 103 p. 166,43. 113 p. 181,21). CHART. select. Keutgen 18 p. 13,14 ut, si quis eorum *(scabinorum)* ... legitimis iurisdictionibus ... interesse non valeret, ... a capitosa comitum et advocatorum impetitione obinde -is esset. *al. in imag.:* EPIST. pont. Rom. 293 p. 570,8 (a. 987) si navigium ... principis apostolorum ... a ... procellarum fluctibus liberum et -e reddere pro posse satageritis *(sc. populus Pisanus)*.

E *sacrosanctus – unantastbar:* NICOL. I. epist. 91 p. 542,36 apud ipsos *(paganos)* ... persona ... legati semper iudicatur -is (inunis *var. l.*).

F *?exclusus, renuntians – ?ausgeschlossen (von), verzichtend (auf):* CHART. scrin. Col. A II 1 p. 74,26 (c. 1150/65) omnis hereditatis Walraphonis coram iudicibus et civibus penitus se -em spopondit *Wolbero* ... I denario accepto.

G *qui proprii usus est, privatus – der eigenen Nutzung dienend, privat:* FORM. Sangall. II 10 nisi ... aliquis civium ... a patre suo sibi nemus in-e vel aliquam silviculam relictam habeat propriam.

II *usu communi:* **A** *strictius:* **1** *sensu act.:* **a** *spectat ad dona:* **α** *donum non afferens, nimium parcus – kein Geschenk bringend, geizig (usu subst.):* CARM. Bur. 45,1,3 donas donanti, parcis tibi participanti; sed miser -is censetur, eum quia punis *(sc. Roma; cf. comm. ed. Vollmann p. 978).* **β** *donum spernens, ingratus – ein Geschenk verschmähend, undankbar:* GESTA Camer. 3,37 p. 480,43 qui *(imperator)* omnibus *(muneribus)* cum gratiarum actione remissis ... dentem tantummodo ... Vincentii martiris, ne -is videretur, retinuit. **b** *spectat ad officium:* **α** *immemor officii – pflichtvergessen:* DIPL. Karoli III. add. 1 p. 331,18 (spur. s. IX.[ex.]) ne -es et ingrati ... caelorum reginae appareamus *eqs.* **β** *?munere suo non functus, fructu carens – ?ohne seine Aufgabe erledigt zu haben, erfolglos (ni spectat ad p.1363,4):* RICHER. REM. hist. 4,94 p. 295,24 legatorum allegationem ... sprevit atque illos -es redire coęgit *rex (cf. H. Hoffmann, DtArch. 54. 1998. p. 491sq.).* **γ** *iunctura* -is ab officio *i. q. officio non (iam) fungens – ein Amt nicht (mehr) ausübend:* EPIST. Col. 4 p. 246,22 ut praecessor eius *(Williberti)* Guntarius se -em ab hoc *(sc. archiepiscopi)* officio clamando et faciendo extitisset ferventissimus (*inde* 10 p. 255,15). **c** *spectat ad virtutem i. q.*

[Niederer]

iners, inutilis – untüchtig, unfähig (zu): FRAGM. de exp. Frid. I. imp. p. 12,19 ut illi tantum in castrorum et urbium residerent custodia, quos etatis et sexus infirmitas armorum prorsus habebat -es. **2** *sensu pass.:* **a** *dono non muneratus – unbeschenkt:* EGBERT. fec. rat. 1,49 cornice in-i tollet stipendia milvus? AMARC. serm. 3,60 si terrena damus, celestia suscipiemus, nec nos in-es dimittet munera dantes . . . retributor honoris *(v. notam ed.).* **b** *mercede, praemio non donatus – unbelohnt, unbezahlt:* **α** *in univ.:* EBERH. ALEM. labor. 252 non erit -is cura laborque tuus (*sc. famuli grammaticae; sim.* 235). **β** *spectat ad stipendium militum:* ALBERT. AQUENS. hist. 7,61 triginta milites in conventione solidorum se procurare promisit, sed . . . tedio eorum affectus . . . milites vacuos et -es reliquit *patriarcha.*

B *latius:* **1** *corpor.:* **a** *integer, intactus – unberührt, unangetastet:* **α** *in univ.:* EGBERT. fec. rat. 1,238 quitne diu canis in-es calcare placentas? **β** *spectat ad virginem:* BERNOLD. CONST. chron. a. 1095 p. 517,20 a coniugio . . . Mathildis se penitus sequestravit *Welfo* asserens illam a se omnino -em permansisse. **γ** *incolumis, illaesus, salvus – unversehrt, unverletzt, heil (per enallagen: l. 26):* WALAHFR. Mamm. 22,14 pauci . . . ministri . . . dilata morte feruntur -es. HROTSV. Agn. 369 sola . . . in-is stabat pia virgo caloris. WALTHARIUS 804 qui *(socii)* . . . te . . . -em (gloss.: securum) numquam patientur abire (*sim.* 1398 quisnam hinc *[sc. a proeliis]* -is abiret?). UDALSC. Conr. 2 mirabatur . . . praecipicium adolescentiae in-i se passu evasisse. *al.* **δ** *tutus – geschützt:* ANTIDOT. Glasg. p. 101,41 hab omnibus . . . morbus in-is erit *(sc. qui medicamento usus fuerit).* **b** *separatus, segregatus – getrennt, isoliert:* **α** *in univ.:* VITA Antonini Surr. 29 eundo, stando, reficiendo, dormiendo per omnia omnibus -is manebat *(sc. presbyter lepra affectus).* **β** *spectat ad figuram geom.:* GERB. geom. 4,5 sin autem ita bini sibi innectantur *circuli*, ut punctum alterutrius ab altero -e (minime *var. l.*) relinquatur *eqs.* **2** *spirit.:* **a** *vacuus, expers – frei, unbelastet, nicht betroffen (von), ledig:* **α** *in univ.:* UFFING. Ida 1,5 in qua *(porticu)* remotius orare et a vulgari strepitu -is conversari potuisset. AMADEUS LAUS. hom. 7,191 ab omni molestia. OTTO FRISING. gest. 2,51 p. 159,1 Italia . . . in-is ab hoc *(sc. belli)* turbine esse non potuit. EPIST. Hildesh. 53 super sinistro eventu vestri *(sc. praepositi et fratrum)* doloris . . . non sumus *(sc. archiepiscopus)* in-es nobis ascribere non presumentes, quin *eqs. al.* **β** *spectat ad peccata sim.:* LEX Sal. Pipp. prol. 1 gens Francorum, . . . e-is (in-is, munus *var. l.*) ab heresa. BENED. Frising. 14 vos ab omni reatu in-es efficiat *Christus.* EIGIL Sturm. 19 p. 154,11 licet a peccatis -is non sim *eqs.* LIUTOLF. Sever. I 1 ut . . . de futuris *(criminibus)* . . . in-em me conservare dignaretur *Deus.* SALOM. II. epist. 40 p. 422,25 a mendatio. *al.* **γ** *purus, recta conscientia, pio animo fretus – rein, ein reines Gewissen, Herz habend:* HYMN. Hraban. 17,8,1 -es manibus simus et actibus. HARTW. Emm. 80 me cum poenis affici constet ceu reum vicii, non confundaris *(sc. frater)* animo, cum hec in-is suffero. **b** *non particeps, egenus, privatus – nicht teilhabend (an), ermangelnd, entbehrend, beraubt:* DHUODA lib. man. 6,4,17 ne in-is (-is *var. l.*) ab huiusce *(sc. supputationis)* modi sensu incedas, in brevi explicabo sermone. FORM. extrav. II 5 quamdiu ad benedictionem episcopali in-es sumus *(sc. clerus et populus).* MIRAC. Pirm. 11 portitores *(sc. candelarum)* . . . perscrutati casas ignis offenderunt omnes -es. OTTO FRISING. chron. 3 prol. p. 133,8 cum . . . homines rationis -es (inma- *var. l.*) . . . essent. CHART. Mog. A II 209 p. 379,28 beneficii. *al.* **c** *desistens, (se) abstinens – abstehend (von), sich enthaltend:* NOTKER. BALB. gest. 20 p. 91,1 imperator Hludowicus a cunctis hostium incursionibus -is religiosis tantum operibus . . . insudabat. **d** *expers communitatis, impar – nichts gemein habend (mit), verschieden (von):* VITA Bard. 22 p. 338,26 -is fuit eorum, qui . . . sibi tantum vacant solitarii, quia caecorum, claudorum . . . semper eum sequebantur centenarii.

adv. **immuniter.** *t. t. iur. i. q. cum immunitate, cum libertate munerum, tributorum – gemäß dem Immunitätsrecht, von Pflichten, Abgaben befreit:* FORM. Marculfi 2,36 l. 19 ipsum *(locellum)* . . . e-r (equaliter *var. l.*) debeatis posedere (*sim.* FORM. Pith. B 102/104 locello . . . tu e-r debeas possidere. FORM. Flav. 104 p. 485,34).

***immunitarius,** -a, -um. *t. t. iur. i. q. ad immunitatem pertinens – die Immunität betreffend, Immunitäts-:* ACTA reg. Burgund. 45 p. 168,25 (a. 971) quatenus illis *(monachis)* institutiones -as de rebus ab antecessoribus nostris . . . concessis . . . renovaremus.

immunitas (inm-), -atis *f. script.:* emm-: *p.1365,37. adde* DIPL. Karoli M. 193 p. 259,2. DIPL. Arnulfi 62. *al.* emu- *(cf. p.1360,61): l.25.38.39. saepe.* aemu-: *p.1365,39. adde* DIPL. Merov. I 150 p. 378,11. *al.* eumuntas: *l.26.* imu-: CHART. Verd. 264 p. 292,32. imminutas (inm-, emin-): *l.26.p.1365,63. al.* -mon-: *l. 41. adde* DIPL. Merov. I 144 p. 363,41. emuta(s): *l. 39.* -neta(s): DIPL. Merov. I 150 p. 378,11. -naeta(s): DIPL. Merov. I 166 p. 413,25. -ndas: *l.26.* -tutis: WALAHFR. Gall. 2,11 *(var. l.). struct. c.* ad: *l.33. confunditur c.:* humanitas: *l.52.* immutatio: *l.59.* unitas: *l.64.*

I *publ., iur., eccl., canon. i. q. vacatio, libertas (munerum, onerum, tributorum, iurium), tuitio vacationem praestans, exemptio (a iurisdictione) – Erlass(ung), Befreiung (von Pflichten, Leistungen, Abgaben, Ansprüchen), Immunität(srecht, -sprivileg, -sschutz), 'Exemtion' (de re v. HRG II. p. 312sqq.; usu communi: l.33):* **A** *proprie:* **1** *spectat ad homines cuiuscumque ordinis:* LEX Ribv. 68,3 si quis . . . legatarium regis . . . in hospitio suscipere contempserit, nisi emu-s (eminutas, eumuntas, inmundas *var. l.*) regis hoc contradixerit, sexaginta solidos culpabilis iudicetur. CAPIT. reg. Franc. 256 p. 259,5 Hispanos . . . complacuit . . . sub -is tuitione . . . suscipere. CONST. imp. III 302 (a. 1281) qui *(reges)* a contribucione ad exstructionem poncium et viarum neminem voluerunt -is privilegio excusari. *spectat ad paganos (usu communi):* ADAM gest. 4,27 ad quam *(communem)* . . . sollempnitatem nulli prestatur -s: reges et populi, omnes et singuli sua dona transmittunt ad Ubsolam *eqs.* **2** *spectat ad clericos, monasteria, homines vel res eccl. sim.:* **a** *de -e ab auctoritate saec. concessa, confirmata:* **α** *in univ.:* CAPIT. reg. Franc. 9,14 ecclesiarum res . . . a iudicibus publecis . . . defensentur salva emu-e praecidentium domnorum. FORM. Marculfi 1,4[tit.] confirmacio de emu-e (emutatem, emunt *var. l.*). DIPL. Ludow. Inf. 6 ut . . . -em habeant *fratres* ab omnibus publicis exactionibus et iudiciariis potestatibus. DIPL. Conr. I. 15 -s (immo- *a. corr.*) . . . regalis. CHART. Raitenh. 174 addentes *(sc. comes)* . . . monasterio . . . ius urbanum et civile . . . et emu-em canonicam *eqs. persaepe.* **β** *praevalente notione liberationis a militia:* CAPIT. reg. Franc. 165,2 licentiam eos *(homines res suas ecclesiis delegantes)* distringendi comitibus permittimus . . . nostra non resistente emu-e, ut *eqs.* **γ** *praevalente notione tuitionis, defensionis (cf. op. cit. [l.22] p. 316):* DIPL. Merov. I 166 p. 414,18 quicumquae . . . ad . . . monastirio se tradiderit . . ., sub integra eminu-i . . . valiat resedire quietus. DIPL. Pipp. 14 p. 20,22 ut liceat eis *(sc. monachis)* sub sermone tuitionis nostrae vel -is (humanitatis *codd.*) et mundeburdo . . . quietos . . . vivere *(sim.* DIPL. Karoli III. 6 p. 10,19 sub dominicę in-is tuitione. DIPL. Ludow. Germ. 13 p. 16,24 sub tuitionis atque in-is nostrae defensione. *saepe. cf. l.28.p.1365,7).* DIPL. Heinr. III. 15 monasterium . . . in nostram -em recepimus. *persaepe. v. et p. 1365, 8. adde:* DIPL. Merov. I 148 (spur. s. IX.[2]?) quidquid fisco nostro exire inde *(sc. de villis)* poterat, . . . permittimus, ut sub immutatione (*ed. princ. s. XVII.; leg.* -e) Viennensi ecclesiae . . . maneat *eqs.* **δ** *praevalente notione exemptionis a iurisdictione:* IOSC. ad Ivon. (MG Lib. Lit. II p. 655,23) quare plures personas ab ecclesiastico iudicio exclusas esse notaveris *(sc. episcopus)*, nisi . . . episcopos in eadem emu-e (unitate *var. l.*) comprehendi volueris *eqs.* CONST. imp. III 205 cum . . . delictum omnem -em auferat et privilegium omne tollat *eqs.* **b** *de -e ab auctoritate eccl. concessa (cf. op. cit. [l.22] p. 321sq.):* **α** *in univ.:* EPIST. pont. Rom. 64 p. 108,19 (a. 931) -em . . . ita vobis *(sc. abbati)* concedimus, sicut *eqs. (inde* 65). CHART. Monast. 2[b] Richardum . . . consecravit *antistes* abbatem . . . et ipsi . . . -e banni Petri et pape . . . denuncciavit (*sim.* TRAD. Patav. 608 peractioni in-e banni nostri *[sc. episcopi]* corroborate testes adhibiti sint. CHART. Austr.

[Niederer]

sup. I 197 p. 293,33). CHART. Raitenh. 75 p. 77,37 libertates et -es a ... Romanis pontificibus ordini ... concessas ... confirmamus *(sc. papa). al.* **β** *praevalente notione tuitionis, defensionis:* DIPL. Otton. I. 409 p. 557,9 ut ... monasterium ... iuxta ... Iohannis ... papę ... -em et privilegii concessionem munire et roborare dignaremur. EPIST. pont. Rom. 323 p. 631,26 sub nostre emu-is tuicione *(sim.* 400 *[v. notam ed.]).* DIPL. Otton. I. 457 p. 621,3 (spur.) monasterium ... in -em papę et in nostram recipimus. **3** *spectat ad laicos, res saec.:* **a** *de -e a rege concessa, confirmata:* **α** *in univ.:* FORM. Marculfi 1,17 l. 11 quod ... rex ... villa ... in integra emu-e (imu- *a. corr. A2*) ... eidem *(viro)* concessisset. CAPIT. reg. Franc. 281,20 ut ... eorum, qui nobiscum vadunt, beneficia et villae sub -e maneant. DIPL. Karoli III. 93 servos et ancillas *(sc. hominis Parmensis)* ... sub nostro recipimus mundeburdo atque emu-e. ACTA imp. Winkelm. I 527 quod nos ... vobis *(sc. comiti)* ... nuper petitam -em hanc regali liberalitate concedimus. **β** *spectat ad reginam peregre proficiscentem:* NICOL. I. epist. 45 p. 321,40 ita ... talis -is certitudo *(i. securitas reginae a rege tributa)* subsequatur, ut tu *(sc. Theutberga)* nec veniens nec commorans ... aliquod patiaris incommodum. **γ** *spectat ad discipulos, alumnos:* ACTA imp. Winkelm. I 991 p. 744,8 (a. 1268) pro littera -is scolarium tar. XII. **δ** *spectat ad cives civitatum:* DECRET. Bern. 1 (dipl. Frid. II. spur.) libertatem et -em vobis *(sc. civibus)* ... potestate regia confirmamus. CHART. Gosl. II 206 p. 244,27 (dipl. Rud. Habsburg.) omnes -es, indulgencias, gracias, libertates et iura eisdem civibus ... innovamus. **b** *de -e a papa vel clerico hominibus contra hostes fidei christianae certantibus concessa:* INNOC. IV. registr. A 630 p. 449,7 eam peccatorum veniam et illas -es assumentibus crucem huiusmodi *(sc. contra Fridericum imperatorem)* concessurus *(sc. minister provincialis ordinis fratrum Minorum)*, que *eqs.* (*sim.* B 259 p. 228,18 idem privilegium eamque -em tribuere. *al.* CHART. Livon. A I 268 p. 350,31).

B *meton.:* **1** *instrumentum, diploma vacationem, libertatem confirmans – Immunitätsurkunde, -diplom:* EPIST. Desid. Cad. 2,7 ut de iudicum infestacione, sicut et emm-s nostra ex hoc continet, liceat eis *(hominibus)* vivere cum quietem. FORM. Marculfi 1,3[tit.] ae-e (emu-e, emu-em *var. l.*) regia. DIPL. Karoli M. 158 p. 215,29 hanc emu-em conscribere iussimus. DIPL. Loth. I. 5 p. 65,14 in-em Caroli ... imperatoris ... obtutibus nostris ad relegendum direxit *abbas. saepe.* **2** *multa, poena pro vacatione, libertate violata solvenda – Buße, Strafe für eine Immunitätsverletzung:* TRAD. Frising. 184[a] p. 176,38 (a. 802) res ... sine conpositione emu-is regis et sine debito regali reddere. CAPIT. reg. Franc. 202,11 ut, qui eas *(depraedationes)* fecerunt, legaliter emendent cum emu-e nostra. DIPL. Loth. I. 81 p. 203,6 sciat *(sc. qui praeceptum violaverit)* se eandem in-em compositurum (*sim.* DIPL. Karoli III. 12 p. 19,28 tres auri obriti libras ... aecclesiae et -em ... persolvat. DIPL. Otton. I. 261 p. 373,35). *saepius.* **3** *territorium, in quo ius vacationis, libertatis ratum habetur, regio immunis – Gebiet, in dem das Immunitätsprivileg gilt, Immunität genießender Bereich:* **a** *de toto districtu, dominio sim.:* **α** *ad monasterium, ecclesiam pertinenti:* ALCUIN. epist. 298 p. 457,22 quae *(ecclesiae)* sunt in emu-e Sancti Martini et in parrochia vestra *(sc. episcopi).* DIPL. Ludow. Germ. 179 p. 258,10 (spur.) que emu-s in eo loco incipit, ubi *eqs.* CONST. imp. II 187 p. 229,8 nec liceat ... comiti vel advocato sibi iuditium usurpare de hiis, que in emu-bus fiunt ecclesiarum. CHART. Carniol. II 272 p. 212,19 limitamus *(sc. dux)* eis *(sc. conventui)* ... terminos emu-is ... a Stein ... usque *eqs. al.* **β** *ad regem pertinenti:* FORM. Sangall. II 10 p. 403,19 ut -s (inminutas *var. l.*) regis a villa ad villam ... sine ullius communione esse deberet. **b** *de strictiore ambitu ecclesiae sim. i. q. circuitus (saeptus) iure vacationis donatus, asylum, locus pace speciali praeditus – (umfriedeter) Immunitätsbezirk, Asylbereich, Sonderfriedensbezirk, 'Freiung' (cf. op. cit. [p.1364,22] p. 317 et III. p. 761sq.):* CAPIT. reg. Franc. 20,9[a] ut latrones de infra in-em (20,9[b] emu-e) illi iudicis ad comitum placita praesentetur. 39,2 si quis in emu-em (in-em *var. l.*) damnum aliquid fecerit. *al.* CHART. Stab. 111 p. 230,30 (epist. papae) quicquid de terminis et -e leuguę in eorum *(monachorum)* preceptis continetur. CHART. select. Waitz 16,5 (dipl. Heinr. V.) iudex ... villae nichil eorum, quae infra emu-em claustri vel atrii vel aecclesie contigerint, iudicet. CHART. Westph. IV 268 p. 176,5 quod catena, que ex antiquo terminum emu-is et civitatis divisit, ... reponatur. *persaepe.* **4** *fundus immunis, praedium immune – Immunität genießendes Land(stück), Gut, I. genießender Besitz:* **a** *spectat ad possessiones eccl.:* DIPL. Karoli III. 123 p. 196,19 confirmavimus ... in eodem *(Lugdunensi)* pago -em villę Orbanę ... in usum fratrum (*sim.* p. 196,24 villam cum -e et appenditiis suis). VITA Meinw. 202 p. 117,12 qualia *(bona)* ... ecclesie collata sunt ... in bannis, in -bus, in omni districtu, in prediis *eqs.* CHART. Carniol. II 241 p. 192,2 confirmamus *(sc. dux)* ... possessiones *(sc. hospitalis)* ... tam in prediis quam decimis, silvis, pratis, pascuis, comunitatibus et emu-bus (*sim.* CHART. Wirt. 2745. 2773). *al. fort. huc spectat: p.1361, 48.* **b** *spectat ad possessiones regales:* CAPIT. reg. Franc. 143,3 nemo ex his, qui pontes faciunt, aut de in-bus aut de fiscis aut de liberis hominibus cogantur pontaticum de eodem, quem fecerunt, ponte persolvere. DIPL. Conr. II. 199 p. 265,21 cuiusdam in-is partem proprietate hereditaria ad eam *(Giselam)* pertinentem ... Sancto Kiliano ... donavimus. CHRON. Reinh. a. 1199 p. 562,22 princeps ... innumeras imperii emu-es et predia ... optinuit *(v. notam ed.).*

II *theol. i. q. sanctitas – Unantastbarkeit, Heiligkeit:* **A** *spectat ad papam:* EPIST. divort. Loth. 3 p. 213,35 nos *(sc. reges)* ... vestrae *(sc. papae)* ... auctoritati humilem subiectionem ... observare decernimus eique collatam divinitus -em salubriter tueri praeoptamus. **B** *spectat ad locum martyrii:* MEGINFR. Emm. 16 p. 141,984[D] ubi incisus est felix sacerdos, locum illum haec solemnitas colit atque haec -s tegit, scilicet ut *eqs.* (*cf.* ARBEO Emm. 25 excusationem). *cf.* munitas.

1. *immunitio (emu-), -onis *f.* (immunis) *immunitas – Immunität(srecht, -sschutz):* DIPL. Ludow. Germ. 180 p. 260,35 (spur. c. 1163) sub tuitionis atque emu-is nostrę defensione. *meton. de immunitate violata:* DIPL. Karlom. II. 21 p. 315,26 quod *(sc. functiones publicas exquirere sim.)* qui fecerit, subiectam -is nostrae poenam componere cogatur.

2. *immunitio (inm-), -onis *f.* (immunire) *munitio – Befestigung:* ANNAL. Ved. a. 885 p. 57,32 munitiones (in-em *var. l.*) construunt *Franci.* CHART. Pommerell. 243 p. 199,7 (a. 1270) ut homines ... fuerint liberi ab ... pontium positione vel reparatione, castrorum edificatione vel in-e.

[3. immunitio *v.* imminutio.]

immunitus (imminutus), -a, -um. **1** *non munitus, indefensus – unbefestigt, ungeschützt:* **a** *proprie:* SERMO de Ved. 4 (MGScript. XV p. 402,34; s. IX.[ex.]) cum ... locus monasterii ... adforet -us nec muris esset circumseptus. GESTA Trev. cont. IV 1 p. 390,33 erat ... Colonia menibus -a et animis destituta. ANNAL. Otak. a. 1260 p. 183,21 ut ... se intra ... reciperent *viri* civitatem, ne ... Ungarorum insidiis ipsos praeoccupari contingeret -os. **b** *translate:* RUP. TUIT. off. 9,6 l. 656 antequam in rempublicam Dei patris introduceretur hic Filius hominis, ... -a (-inuta *var. l.*) atque inconiuncta creatori erat rerum universitas, quia *eqs.* **2** *non firmatus, non occlusus – ungesichert, unverschlossen:* BOVO SITH. Bertin. 16 scrinium ... adhuc -um super aram ... populo frequentandum exponitur (*cf. postea:* ferreis circulis clavisque artatur). **3** *inermis, imparatus – unbewaffnet, ungerüstet:* FRID. II. IMP. epist. B 5 p. 423,9 quos *(milites)* ... equorum et armorum ... venditio nostris reliquit servitiis -os.

immurmuro (inm-), -are. **1** *murmurare, susurrare – murmeln, raunen, flüstern:* PAUL. DIAC. Lang. 1,13 sanciunt *Langobardi* ... in-antes ... quaedam patria verba. AGIUS vita Hath. 23 cum ... illa nescio quid de nostra parvitate -asse videretur (*sim.* 24). EUPOLEMIUS 2,361 cuius *(tauri)* ... viscera condit *flamen* humi fossisque in-at atris et ringit. WALTH. TER. Karol. 24 diabolico spiritu inflammatus, dira -ans et graves minas spirans *(sc. praepositus). insusurrare – zuraunen, einflüstern:* GUTOLF. sermo de Schol. p. 87,22 in columbe specie visus est *spiritus sanctus* super illum *(Gregorium)* scribenda *(cod.,* scribendi *ed.)* sibi familiariter familiaribus auribus

eius in-ans. **2** *fragorem edere, tonare – donnern, dröhnen:* MILO Amand. II 4,245 pro lituis tonitrus, pro telis igneus imber, pro parmis quassans in-at (-at *var. l.*) arduus axis.

***immuro** (inm-), -avi, -atum, -are. *partic. perf. usu adi.: l. 8.* **1** *trans. i. q. muris includere, sepulchro condere – einmauern, begraben:* VITA Deic. 3 p. 675,39 (prol. ed. Waitz) qui *(cives Lemovicenses)* sacratissimum Christi lilium (filium *ed. Boll.*) in-tum tenent, Marcialem episcopum. **2** *intrans. i. q. se munire – sich verschanzen:* CHRON. Fred. 4,68 p. 155,9 ubi *(sc. in castro)* plurima manus forcium Venedorum in-verant.

immus *v.* inferus.

immusicus (inm-), -a, -um. **1** *adi. i. q. artis musicae imperitus,* ἄμουσος *– unmusikalisch, unmusisch:* ALBERT. M. gener. 1,2,3 'musicus homo corruptus est, homo autem -us (*p. 319b,25* ἄμουσος) generatus est' . . .; 'si igitur' hominis 'passio non esset secundum musicam' ⌞dispositionem⌟ 'et ⌞-am⌟ (*cf. p. 319b,27* ἀμουσία)', sed esset musica et -a aliquid de eius ratione, tunc *eqs. v. et l.22.* **2** *subst.:* **a** *masc. i. q. homo artis musicae imperitus – unmusikalischer Mensch:* ALBERT. M. princ. 8,4 p. 78,37 dicimus, quando de musico per musicae oblivionem fit -us, quod 'musicus corruptus est' et 'homo in-us est generatus' *eqs.* **b** *fem. vel neutr. i. q.* ἀμουσία *– unmusikalische, unmusische Veranlagung:* ALBERT. M. phys. 1,3,1 p. 38,24 'musicum' . . . fit . . . 'ex -o (*p. 188b,2* ἀμούσου)', quod 'privativum' . . . est musici, 'aut ex' medio inter musicum et -um. p. 38,31 musicum . . . et -um medium habent dispositum ad 'musicam'. princ. 8,4 p. 78,41 'si' . . . in 'his *(hominibus)* musica et' . . . 'in-a' . . . 'non esset passio' et qualitas *eqs.* p. 78,52 'musica' est 'passio et in-a' similiter. eth. II 5,1,1 p. 331a,8 medicina in scientiis vel geometria vel musica una est contrariorum, scilicet sani, musici et -i, curvi et recti *eqs. v. et l.18.*

***immusso,** -are. *immurmurare, insusurrare – zuraunen, zuflüstern:* WALTH. SPIR. Christoph. II 3,191 num tu *(sc. rex)* mortiferis -as verba metallis *(i. idolis)*?

immutabilis (inm-), -e. -mot-: *l.54.59. al.* **1** *non mutabilis, stabilis, constans – unveränderlich, unverändert, unwandelbar, unumstößlich, fest(stehend), beständig, gleichbleibend:* **a** *in univ.:* ALCUIN. epist. 126 p. 187,15 quae *(ratio lunae paschalis)* . . . inviolabilis et in-is permanere debet. IOH. SCOT. praedest. 12,2 est . . . verum et -e, quod dixit *Augustinus. in malam partem i. q. (nimis) obstinatus – stur, widerspenstig:* FUND. Grat. Dei 9 prepositus . . . cum in se -is esset et liti quotidie lis accederet, . . . depositus est. **b** *de rerum vel Dei natura:* ALCUIN. epist. 163 p. 263,26 inmortalis . . . illa dicitur natura, quae mori non potest, non tamen semper in-is, id est, quae inmutari non possit. HROTSV. Pafn. 3,12 non est difficile in-i eius *(Dei)* substantiae, ut libet, res mutare. FROWIN. explan. 1,2 l. 467 simplex dicitur Deus et in-is. ALBERT. M. cael. 1,3,10 p. 77,26 'ipsae' tales *(sc. divinae)* substantiae sunt '-es' (*cf. p. 279a,32* ἀμετάβλητον) et 'inalterabiles'. *saepe.* **c** *de constitutionibus, praeceptis:* CHART. Rhen. inf. I 8 (a. 796) firma et in-is hęc traditio in sempiternum permaneat *(sim.* 12 f. et inmo-is. TRAD. Frising. 393. DIPL. Otton. I. 205. *al.). acc. sg. neutr. pro adv.:* TRAD. Frising. 700 (a. 848) ut . . . inconvulsum et in-e . . . ad sanctam sedem . . . permaneat *(sc. proprietas).* **2** *aeternus, sempiternus – ewig, unvergänglich:* GLOSS. psalt. Lunaelac. 91,14 'plantati in domo Domini in atriis domus Dei nostri florebunt': immo-em habitationem dicit. **3** *continuus, aequus – stet, gleichmäßig:* CONSTANT. AFRIC. theor. 7,10 p. 33bv pulsus in his *(generibus)* tribus universalis est ille, qui a vulgo vocatur -is; hic vero vocatur phthysicus, parvus, debilis et durus atque spissus *eqs.*

adv. **immutabiliter.** *non mutabiliter, stabiliter, constanter – in unveränderlicher, unumstößlicher, beständiger, gleichbleibender Weise:* **1** *in univ.:* IDUNG. PRUF. dial. 660 ille *(pater mendacii),* quia voluit esse instabilis in veritate, factus est in-r stabilis in falsitate *eqs.* ALBERT. M. caus. univ. 21 p. 115,26 sigillum . . . essentialiter forma est in se manens -r formans omne, cui imprimitur. **2** *de rerum vel Dei natura:* LIBER diurn. 85 p. 107,17 inconfusę et in-r eiusdem *(sc. Christi)* naturis manentibus. FROWIN. explan. 2,2 l. 736 de unaquaque re -r intus constituitur, quid foris mutabiliter agatur. ARNOLD. SAXO flor. 5,3 p. 93,31 operatur *(sc. aliquis)* prius . . . sicut sciens, deinde sicut volens, preter hoc tertium autem, si firme et -r operatur. ALBERT. M. summ. theol. I 15,60,4,1 p. 610a,27 quomodo omnia praesenter, quomodo omnia simul, quomodo omnia -r *(sc. sint). saepius.* **3** *de constitutionibus, praeceptis sim.:* TRAD. Frising. 10 p. 37,12 (a. 757) ego Thedericus . . . terram . . . episcopo tradidi . . . in-r per epistulam presentem *eqs.* (*sim.* 455 fortiter et in-r). DIPL. Karoli M. 111 p. 157,7 nos ad ipsum cęnobium -r confirmamus possidendum *(sc. casalem).* LIBER diurn. 84 p. 95,14 queque ad stabilitatem . . . religionis . . . congruunt, . . . prędecessores in-r servaverunt. CONST. imp. II 42,2 perpetualiter et -r. *saepius. v. et p.1370,20.*

1. immutabilitas (inm-), -atis *f.* *condicio non mutabilis, stabilitas, constantia – Unveränderlichkeit, Unwandelbarkeit, Unumstößlichkeit, Beständigkeit, Sicherheit, Standhaftigkeit:* **1** *in univ.:* **a** *spectat ad rerum vel Dei naturam:* BOVO CORB. Boeth. 5 apparet in his *(sc. citatis)* verbis . . . significari . . . aeternitatem -emque creatoris *eqs.* ARNO REICHERSB. apol. p. 93,21 cum absorpta mortalitate avita in omnimodam divinae immortalitatis et -is similitudinem est reparatus *Christus.* HILDEG. scivias 3,12 l. 303 finito mundo . . . in -e sunt *(sc. sol, luna, stellae) eqs.* ALBERT. M. eccl. hier. 3 p. 66,8 'non' . . . 'transmutatur' *(sc. divina beatitudo)* a '⌞propria -e⌟ (*PG 3,429A* ταυτότητος)'. phys. 3,2,3 p. 175,22 haec *(sc. res universales)* . . . sunt aeterna quoad -em sui. *ibid. al.* **b** *spectat ad constitutiones, praecepta:* DIPL. Frid. I. 200 p. 335,12 forestum in montanis Harz perhenni -e teneant et possideant *(sc. dux et heredes).* STATUT. ord. Teut. p. 55,20 de -e regule: *eqs.* **2** *c. notione praesidii:* HERBORD. Ott. 1,19 p. 22,16sqq. vellem, sicut in rebus extrinsecis firmitatem et -em suis coenobiis per apostolicam auctoritatem providere studuit, ita et in religione ac rebus intrinsecis aliquam eis stabilitatem atque -em . . . providisset. **3** *c. notione fidelitatis:* THIETM. chron. 6,25 infideles ipsi *(Liutici)* et mutabiles ipsi in-em ac magnam exigunt ab aliis fidem. **4** *c. notione fidei christianae:* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,5 in ea, cui consenserat, fidei regula spopondit se perpetua in-e mansurum. *v. et l.34.*

2. *immutabilitas, -atis *f.* **1** *mutabilitas, variatio – Veränderlichkeit, Wandelbarkeit:* ALEX. MIN. apoc. 14 p. 299,23 sine -e manentes sententias exprimit meus *(sc. Domini)* sermo. **2** *inconstantia, varietas – Unbeständigkeit, Wankelmut:* CHART. Friburg. 197 p. 169,34 (a. 1264) quia . . . propter -em memorate sacre domus nobis *(sc. sororibus)* . . . posset non modicum preiudicium generari.

1. immutatio (inm-, -cio), -onis *f.* -mot-: *p.1369,20.* **1** *mutatio, conversio, transformatio, variatio – (Ab-, Ver-)Änderung, Wandel, Verwandlung, Umschwung, Schwankung:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* ALBERT. M. animal. 6,116 hoc *(miraculum)* . . . nimiam futurorum significat -em. 7,97 flumina et lacus ex pluviis notabilem accipiunt -em et incrementum *eqs.* **β** *spectat ad animum, mentem:* ANNAL. Altah. a. 1068 p. 75,25 tanta mentes eorum *(principum)* subito pervasit in-o, ut *eqs.* LAMB. HERSF. annal. a. 1077 p. 303,3 papa certior . . . factus de -e animi eius *(regis) eqs. expressius i. q. mens mutata, animus mutatus – Sinneswandel, Stimmungsumschwung:* LIUTG. Greg. 2 p. 69,11 quae *(auctoritas sancti)* cor pueri ⌞tam subita -e⌟ (ad tam subitam -em *var. l.*) excitavit. RIMB. Anscar. 7 p. 27,27 coeperunt multi . . . eius admirari -em (mutationem *var. l.*). RAHEW. gest. 3,30 capit. p. 165 de . . . -e atque commotione, quae in civitate fit. **γ** *spectat ad tempestatem:* OTLOH. vis. 3 p. 45,13 necdum sensi, quid tanta significaret inpulsio venti, utrum solita communis tempestatis foret -o an *eqs.* **b** *natur. et philos.:* **α** *in univ.:* ADALBOLD. Boeth. 269sq. motus species tres sunt principales: -o, commutatio, transmutatio *eqs.* MAURUS progn. 24 p. 38a,5 in quibus *(membris)* cibus captaretur et habilior efficeretur ad in-em. ALBERT. M. phys. 5,3,6 p. 440,15 sicut . . . generatio et corruptio opponuntur, sic opponuntur in-es, quae sunt in esse et in non-esse *eqs.* animal. 7,173 -o humoris naturalis eorum *(animalium)* . . . causatur ex aere et cibis diversarum terrarum. *al.* **β** *declinatio, inflexio – Ablenkung, Abweichung:* ALBERT. M. sens. 1,14 p. 35a,46 li-

neae describentes *(sc. pyramidem rei visae)* sunt rectae luminis -es et non corpora. **c** *medic.:* **α** *in univ.:* Ps. Hippocr. phleb. 36 quod est mensura fleutomię? . . . aliquibus . . . secundum in-es colerum (*?leg.* colorum; *sim.* Tract. de chirurg. 967 secundum coloris *[om. II]* -em). Tract. de aegr. cur. p. 245,8 fastidium et -o appetitus ex vitio stomachi quandoquidem ex calidis humoribus *eqs.* Ioh. Iamat. chirurg. 8,20 morphea est cutis innaturale colere . . . -o; . . . est autem nigra -o cutis in nigredinem *eqs.* **β** *spectat ad vertiginem, defectionem animi:* Aurelius 21 p. 725,2 cum deambulare coeperint *hydrophobici*, cadunt et malfiunt cum in-e sensus. **d** *publ. et iur.:* **α** *spectat ad instabilitatem memoriae:* Chart. Hall. 183 (a. 1224) ne . . . emulorum obtrectatione vel fame -e factum nostrum *(sc. comitum)* in irritum revocetur. **β** *spectat ad constitutiones, praecepta sim. (fere c. notione imminutionis, laesionis):* Dipl. Loth. I. 75 ut . . . precariam . . . confirmaremus, ne . . . ab aliquo fieret -o. 115 p. 266,29 ut fixa et stabilia permaneant *praecepta* . . . sine ulla -e *(inde* Dipl. Ludow. II. 34 p. 136,39. *sim.* 42 p. 151,26 absque . . . inquietudine et diminutione seu inmo-e. *al.)* Chart. Argent. I 334 p. 249,31 si contra prescriptam formam . . . venerimus *(sc. advocatus)* in-em . . . aliquam attemptando. Chart. civ. Vratisl. 14 omni cessante -e, quae im *(sic)* posterum poterit evenire. *al.* **e** *canon.:* Conc. Karol. A 56A,5 ut nullus episcoporum . . . pro distributione sacrorum ordinum . . . vel pro in-e titulorum aliquid exigere praesumat. *adde:* Chron. Hild. 17 p. 854,25 ipse *(episcopus)* . . . de -e nostri ordinis facta confessione poenitentiam accepit. **f** *theol. de morte et resurrectione:* Visio Godesc. A 63,2 infirmitate . . . non conquiescente nimio de . . . vita sua tedio afficitur inpacienterque satis exspectat, donec -o sua venit *(v. notam ed.; cf. Vulg. I Cor. 15,51sq.).* **2** *per-, trans-, commutatio – Vertauschung, Austausch, Wechsel:* **a** *in univ.:* Alcuin. epist. 241 p. 386,24 saepe familiaritas nominis in-em solet facere *eqs.* Sigeb. Gembl. decenn. 3,86 ipsius *(sc. ab Augusto institutae)* ere -em esse in Ianuarii kal. *(sc. legimus).* Idung. Pruf. dial. 1,140 omnibus . . . ociosam et superfluam vitae et habitus in-em dissuasit *abbas.* **b** *spectat ad ordinem litterarum:* Epist. var. II 20,2 p. 329,6 nos *(sc. abbatem)* reprehendere de casuum et praepositionum atque coniunctionum virtute seu litterarum in subsequentes in-e . . . nolite *(sc. imperator).* **c** *spectat ad vicissitudinem regni:* Dipl. Karoli III. 47 p. 78,7 pro temporum qualitate regnique -e.

[2. immutatio *v.* immunitas.]

***immutativus** (inm-), -a, -um. (immutare) *c. gen. obi.: l. 53.55.59. natur., philos., medic.:* **1** *sensu act.:* **a** *(im)mutans, convertens – verändernd, umwandelnd:* Paul. Aegin. cur. 209 p. 141,14 in-am (*3,46,1* ἀλλοιωτικήν) et sanguinis operativam *(sc. virtutem infirmatam esse arbitrandum est).* Alfan. premn. phys. 23,1 p. 143 nutribilis . . . naturales virtutes sunt IIII: attractiva, contentiva, -a, expulsiva. Maurus urin. II p. 5,22 que *(sc. sanguinis)* humiditas opere virtutis in-e . . . membris . . . incorporatur. Albert. M. praedicam. 2,3 l. 23 (ed. Gemper) color est -us (immutans *var. l.*) visus vel motivus secundum actum lucidi (*sim.* sens. 1,6 p. 11a,26 color non est qualitas activa et -a per seipsam alicuius corporis. metaph. 7,1,1 p. 316,73). *al.* **b** *retro (im)mutans, reficiens – zurück verwandelnd, rückgängig machend:* Circa Instans p. 1ar invenitur . . . medicina simplex repletionis solutiva, . . . confortativa debilitatis, alterationis -a, solutionis consolidativa. **2** *sensu pass. i. q. mutabilis, instabilis – veränderlich, unbeständig:* Albert. M. summ. creat. I 4,35,3 p. 537b,33 est dominium speciale in appetitu exaltationis super -am servitutem materiae *eqs.*

immutator, -oris *m.* **1** *de Deo, Christo i. qui immutat – Veränderer, Verwandler:* Petr. Dam. epist. 119 p. 367,35sq. (pars codd.) quod naturae conditor naturae sit etiam -r. *spectat ad resurrectionem mortuorum:* Godesc. Aquens. opusc. 2,6 p. 96,37 de filio suo, -e sanctorum, de corruptione mortis mutanda *(sc. Maria; cf. Vulg. I Cor. 15,51sq.).* **2** *adulterator – Verfälscher:* Chart. Westph. V 464 (epist. papae a. 1246) ut in falsatores et -es . . . monete possis *(sc. episcopus)* excommunicationis ferre sententiam.

immutatus (inm-), -a, -um. **1** *non mutatus, immutabilis – unverändert, unveränderlich, unumstößlich:* **a** *de constitutionibus, praeceptis sim.:* Trad. Frising. 544 p. 464,26 (a. 827) firma traditio . . . permaneat in-a et inconvulsa perpetua stabilitate. Chart. Basil. A II 43 p. 60,1 (a. 1245) quod ordinationem factam . . . servent *canonici* perpetuo et servari faciant -am. Chart. Brixin. 215 ut hec rata permaneant et in-a *eqs.* (*item* 217 p. 207,24). **b** *de rerum vel Dei natura:* Alfan. premn. phys. 3,28 p. 56 manet *modus unionis (sc. Christi)* omnino incommixtus et inconfusus et incorreptus et -us (*PG 40,601B* ἀμετάβλητος; *sim.* p. 57). 5,24 p. 66 Platoni . . . videtur tria . . . elementa permutari in alia, terram vero permanere -am. **2** *non commutatus – nicht ausgetauscht, ausgewechselt:* Chart. Worm. 163 p. 122,43 (a. 1233) rex ex novem burgensibus consiliariis eliget unum in magistrum civitatis mutando ipsum . . . de anno in annum, vel in-us ab eo *(sc. rege)* in eodem officio . . . permanebit (*sc. magister; item* 164).

?adv. ***immutate**. *immutabiliter – unverändert, unumstößlich:* Chart. Mog. A II 466 p. 761,32 (a. 1184) que ut . . . ab omni superventura etatis posteritate -e (*cf.* 117 immutabiliter) et inviolabiliter observentur *eqs.*

immutilatus (inm-, -tul-), -a, -um. *confunditur c.* immaculatus: *l. 33. inviolatus, integer, incorruptus – unversehrt, unbeeinträchtigt, unangefochten, unverfälscht:* **1** *spectat ad fidem:* Cod. Karol. 46 p. 564,28 piis . . . meritis atque in-ae fidei decoratur *Ittherius* integritatae (*sim.* 55 p. 579,17 fides . . . in-a). **2** *spectat ad constitutiones, praecepta, privilegia sim.:* Liber diurn. 83 p. 91,17 profiteor *(sc. diaconus)* . . . sancta concilia . . . usque ad unum apicem in-a servare. Flod. hist. 4,1 p. 368,15 volens *(sc. electus)* Lugdunensi ecclesiae collatum privilegium -um consistere. Dipl. Otton. I. 300 ut . . . preceptum inconvulsa et in-a firmitate permaneat *eqs.* Fund. Brunw. 30 (epist. papae) qui . . . custodierit -am (-ulatam, immaculatam *var. l.; sc. paginam defensatricem*), nostram benedicionem habeat cumulatam.

adv. ***immutilate**. *inviolate, incorrupte – unversehrt, unbeeinträchtigt, unverfälscht:* Epist. Bonif. 57 p. 104,4 (epist. papae) ut . . . ęcclesiastica disciplina eorum *(episcoporum)* in ęcclesiis in-e servetur. Cod. Karol. 92 p. 629,27 sicut cepit, fine tenus -e perfecit *Pippinus*. Gesta Aldr. 2 p. 310,32 plebi . . . in-e conservare perhenniter sua monita salutaria predicans *(sc. pontifex).*

immuto (inm-), -avi, -atum, -are. *script.* i(m)mit(o): *l. 71. p. 1371,29. usu absol.: p.1371,46; intrans.: p.1371,68; medial.: l.53.55.p.1371,70; mediopass.: l.71; refl.: l.54.p.1371,10.*

I *(de)mutare, variare, convertere – (ab-, ver)ändern, (um-, ver)wandeln:* **A** *gener.:* **1** *in univ.:* Lup. Ferr. epist. 64,3 bene semel gesta numquam nisi in melius -veritis *(sc. rex).* Ruotg. Brun. 14 p. 14,1 quę *(studia bonarum artium)* nec -are poterant nec venerari noverant *(sc. zelo amaritudinis succensi).* Consuet. Trev. 17 dum omnibus vita eius *(sc. fratris paenitentis)* bene -ta placebit. Chart. Brixin. 79 quia res et facta ipsorum *(hominum)* cottidie contingit -ari *eqs. usu refl.:* Annal. regni Franc. a. 758 in-vit se numerus annorum in DCCLVIIII *(item* a. 760 [in-tus est *var. l.*]. 761. *ibid. saepius).* **2** *spectat ad verba:* Godesc. Saxo gramm. 1 p. 381,13 ut, quicquid ab spiritu sancto cognoscitur esse dictatum . . ., nullatenus audeamus dicere . . . -andum. p. 394,10 non . . . proprium, id est sui nominis, officium servant *(sc. adiectiva per se posita)*, sed . . . -ant, quia *eqs.* p. 446,11sq. quod . . . bene stabat, in-ari non debuit, quia propter planiorem et apertiorem sensum in-tum est, qui antiphonis congruit. *ibid. al.* **3** *infirmare, deminuere – schwächen, beeinträchtigen:* Hrotsv. Abr. 7,11 acerbitas peccaminum divinae dulcedinem benignitatis non valet in-are. **4** *flectere, revocare – umstimmen, abbringen (von):* Rimb. Anscar. 7 p. 28,20 ut . . . nullus . . . ab hac intentione *(sc. gentibus euangelium praedicandi)* mentem meam -are poterit. *mediopass. i. q. desciscere – abfallen:* Rimb. Anscar. 20 p. 44,23 si bonum est inter homines fidem constare, quanto magis, qui fidem Domini accipit, nullatenus ab ea debet -ari (immitari *var. l.*)? **5** *afficere – beeinflussen:* Albert. M. animal. 4,82 sub branciis superius expanditur timpanum

auditus eorum *(piscium)*, quod -atur a sonis.

B *publ., iur., eccl., canon.:* **1** *in univ.:* **a** *spectat ad voluntatem, consilium:* LEG. Wisig. 3,1,3 nec liceat uni parti suam in-are aliquatenus v o l u m t a t e m, si *eqs.* (5,2,6 p. 214,29 [Erv.]. 215,5 [Recc.] habebit *[sc. cui res sub retentione ususfructus donatae sunt]* licentiam in-andi v. suam). CHART. Heinr. Leon. 93 p. 143,6 si ... voluntas nostra ... dispensatione consilii -ta fuerit. *refl. i. q. consilium, animum mutare – seine Meinung ändern, sich eines anderen besinnen:* FORM. Senon. I 3 si ... ante ipso placito me in-are presumpsero. **b** *spectat ad terminos, vias:* DIPL. Ludow. II. 31 p. 131,9 ut ... nullus comitum ... eos *(terminos)* transgredi et -are praesumat. 67 p. 198,32 concedimus illi *(consorti)* ... puplicas stratas ad sui monasterii fines dilatandos atque muniendos -are (*inde* 84 p. 232,6. 85 p. 234,5). **2** *spectat ad constitutiones, praecepta, traditiones sim.:* **a** *usu communi:* EIGIL Sturm. 13 p. 145,10 quod *(sc. quod decretum erat)* post plures annos ... synodali decreto -tum est. **b** *corrumpere, imminuere, infringere, impugnare – verfälschen, entkräften, schmälern, anfechten:* FORM. Bitur. 1 quod ... partibus ... convenerit, ... tunc nec in-andi tribuitur occasio nec *eqs.* LEX Baiuv. 16,16 pacta vel placita ... -are nulla ratione permittimus. COD. Lauresh. 482 si quis ... eam *(donationem)* infringere vel in-are voluerit. DIPL. Karoli III. 22 p. 38,4 quicumque ... haec ... statuta violaverit aut in-verit *eqs.* CHART. Lux. I 484 p. 665,35 si ... donatio ... ab ipsis *(rusticis)* ... mutata vel -ta fuerit. *persaepe.* **c** *irritum facere, retractare, cassare – rückgängig machen, widerrufen, für ungültig erklären (ellipt.: l.29.38):* NICOL. I. epist. 52 p. 339,23sq. ut retractatione non egeat *sententia* nec -ari (imitari *var. l.*) necessarium ducat *(sc. sedes apostolica) eqs.* (*sim.* BERTH. chron. B a. 1076 p. 244,2 sedis apostolicae iudicium ... -are seu retractare). CAPIT. episc. II p. 89,11 donec ... electio illa *(sc. decani)* ... mea constitutione aut confirmetur aut -etur. WIBALD. epist. I 185 p. 393,20 ut, quecumque per nos ... gesta erant, cassari et -ari a ... rege deberent. CHART. scrin. Col. B 362 Mathias ... partem domus ..., quam post mortem suam Herimanno ... tradiderat sub ea conditione, quod in vita sua posset ... -are, sibi retinuit et factum suum -vit. *spectat ad praeceptum Pilati:* HINCM. divort. 12 p. 189,25 nolens *(sc. Pilatus)* infectum vel in-tum esse, quod fecerat. **3** *spectat ad monasterium i. q. vexare, incommodo afficere – schädigen:* DIPL. Conr. III. 86 p. 154,3 si quis ... ordinem religionis incepti in-verit. **4** *absol. i. q. discedere a regula – von der Regel abweichen:* CONC. Merov. p. 255 l. 1 (ed. de Clercq) ut omnis homo ... die dominico nullam operam faciant ... excepto, si in-andi necessitas incubuerit.

C *theol.:* **1** *in univ.:* RADBERT. corp. Dom. 3,62 quod Deus ... praestabilis semper proficuam dispenset gratiam, ne, quod disposuit, in-etur (*sim.* 5,12. 15,73). HINCM. divort. 5 p. 143,13 ut ... Paulus ... dans consilium de hoc *(sc. praecepto Dominico)* quiddam in-are nequaquam praesumpserit. 16 p. 214,2 'caelum dabit pluviam et terra dabit fructum suum', non quo creaturarum in-etur natura, sed *eqs.* GODESC. SAXO conf. p. 60,12 absit, ut -eris *(sc. Christus)* propter vasa irae et furoris *eqs. (v. notam ed.). v. et p.1367,47.* **2** *spectat ad resurrectionem (cf. Vulg. I Cor. 15,51sq.):* GODESC. SAXO theol. 24 p. 343,3 sicut electorum est illa propria resurrectio, qua soli resurgent -andi donandique perpeti gloria, sic *eqs.* ALBERT. M. resurr. 102 p. 305,43 '-ari' dicit acceptionem formae gloriosae, et secundum hoc damnati non -antur.

D *natur. (intrans. i. q. mutari – sich verändern: l.68):* ALFAN. premn. phys. 23,1 p. 143 continens in se ipsum *(nutrimentum attractum)* -at (*PG 40,693*^{A} μεταβάλλει) *membrum.* MAURUS progn. 24 p. 38^{a},6 ore ... cibus commasticatur, non de facili -atur ad digestionem. p. 38^{a},10 cibus veniens ad stomachum -atur a stomacho *eqs.* ALBERT. M. animal. 6,25 sociatur *sperma* ei *(ovo)* et fecundat item ovum et -at. ALBERT. M. summ. creat. II 1,3,2,3 p. 230,28 qualiter odor -et (-at *var. l.*) per evaporationem *eqs.*

E *medic.:* AESCULAPIUS 3 p. 5,27 in infantibus solet in-ari usque ad annos vicesimum quintum ... passio.

II *per-, commutare, substituere, cambiare – (aus)wechseln, (aus)tauschen, ersetzen:* **A** *gener.:* **1** *in univ.:* SIGEB. GEMBL. chron. a. 801 -ato ordine regnorum *(sc. Francorum, Romanorum, Constaninopolitani)* -andus est etiam ordo titulorum, quia *eqs.* CARM. Bur. 31,7,2 vie veteris -o vestigia. **2** *de ordine verborum i. q. invertere – umstellen:* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 422,6 quae *(figura sententiae)* -ato ordine verborum non potest manere. **B** *iur., eccl., canon.:* **1** *in univ.:* **a** *de vestimentis:* STATUT. Murb. p. 549,12 ipse *(novicius)* nec tundatur nec vestimenta sua pristina in-et, priusquam *eqs.* **b** *de hominibus:* HILDEG. Disib. 31 ipsum, ... quandiu viveret, nunquam -rent *omnes (i. congregatio).* CHART. episc. Hild. II 31 presencium latorem ... transmittimus -andum sub tali videlicet conditione, ut *eqs.* **2** *demovere, transferre – verlegen, verschieben, übertragen:* RIMB. Anscar. 22 p. 48,14 locum ... ad archiepiscopalem dignitatem auctoritate apostolica firmatum nullatenus -andum *(sc. visum est).* CAPIT. episc. II p. 75,3 quidam presbyteri ... altaria nova construunt propter loci convenientiam vel -ant. DIPL. Conr. II. 184 episcopatum ... ad Nuwenburg propter pacis firmitatem ... transtulimus et in-vimus. *spectat ad monasterium:* DIPL. Heinr. III. 239 p. 320,3 ordinem *(sc. canonicorum)* -vit et monachis Divionensibus concessit *episcopus.* *cf.* emuto.

adi. **immutans,** -antis. **1** *sensu act. i. q. mutans – verändernd: p.1369,53.* **2** *sensu pass. i. q. mutatus, varius – verändert, changierend:* ALBERT. M. animal. 1,621 color sanguinis apparet per ipsam *(cutem)* et resultat unus color, qui est rubei -is per album desuper extenssum. *Niederer*

imn- *v.* hymn-. *praeter:* **imnasium** *v.* gymnasium.

imo *v.* immo.

***impacabilis,** -e. *qui pacari non potest, implacabilis – nicht zu befrieden(d), friedlos, unversöhnlich:* SIGEB. GEMBL. chron. a. 633 inter Romanos et Saracenos b e l l u m -e oritur (INNOC. IV. registr. B 278 p. 242,15). RUP. TUIT. Matth. 7,1171 seditiones ... -es. VISIO Godesc. A 56,2 p. 144,8 conflictu ... erroris et veritatis -i.

impacatus (inp-), -a, -um. **1** *pace carens, turbatus, inquietus – friedlos, unruhig, ruhelos, stürmisch:* DIPL. Otton. II. 145 p. 163,18 ne quid in rebus ... aecclesiae in-um maneat. ADAM gest. 1,60 p. 58,22 sinum maris -i ... obstruentes *Bircani.* GESTA Rom. eccl. II 3 sub occasione in-i t e m p o r i s (ANNAL. Prag. III A a. 1281 p. 198,18 t. -i. *al.*). INNOC. III. registr. 1,5 si Ierosolimam ... regno pergeres *(sc. archiepiscopus)* in -o (*antea:* in regni turbatione). **2** *effrenatus, indomitus – ungezügelt, wild:* WALDO Anscar. 75,7 captum manus -a latronum detinuit, res diripuit nudumque reliquit. **3** *implacabilis – unversöhnlich, unversöhnt:* **a** *adi. (usu subst.: l. 52):* GESTA Bereng. 3,298 -us (gloss.: inquietus) ... ab superis cum prole recessit Quido ferus fastusque odii moriendo resolvit. WIPO gest. 2 p. 19,28 quamquam archiepiscopus Coloniensis et dux Fridericus ... -i discederent. EPIST. Heinr. IV. 39 p. 55,5 nec vos in-um et inreconciliatum audeo ingerere inimicis vestris. CONR. MEND. Attal. p. 116,14 princeps ... in-os paci et concordiae reformabat. **b** *subst masc. i. q. inimicus – Feind:* CHRON. Reinh. a. 1203 p. 566,20 tamen Philippi lantgravius non accepit contradictoriam, nisi pridie fere quam in-us. **4** *infirmus, imminutus – geschwächt, beeinträchtigt:* HEIRIC. Germ. II 2,3 p. 401,45 collatum ... beneficium duplici gratulatione suscipitur, quod et repentinum accessit, et in-ae valetudinis inevitabilem necessitatem ... circumscripsit.

impacificus, -a, -um. *non pacificus – unfriedlich, nicht friedfertig:* HRABAN. hom. II 114 p. 360^{D} docet *Deus* ... eum, qui in fratrem -us est, pacis hostiam iuste Domino offerre non posse.

[impacior *v.* impatiens.]

impactio (inp-), -onis *f.* *offensio, concussio – das Anstoßen, -schlagen, Anstoß* (*def.:* ALBERT. M. sent. 4,17,46 p. 738^{a},43 quod scandalum est Graecum et tantum sonat in Latino, quantum -o vel casus): **1** *proprie:* **a** *in univ.:* GUNZO epist. 10 p. 39,20 festinans ... -e (in-e *var. l.*) pedis lapsus cecidit *monachus.* PETR. DAM. epist. 19 p. 192,3 lapides ... vicaria inter se -e contundimus, scintillas elicuimus. ALBERT. M. animal. 1,524 oportebat, ut duplici involveretur *cerebrum* medio:

uno quidem tegente et tangente et altero impediente -em ad os. *al.* **b** *de equo fere i. q. passus fallens – etwa: das Stolpern, stolpernder Gang:* RATHER. epist. 23 in quo *(caballo)* tamen cum nil minus quam in-em diligam pedum. **2** *translate:* **a** *in univ.:* ALBERT. M. Matth. 26,31 p. 619,60 scandalum passivum, quod est -o in infirmitatem Christi. **b** *lapsus – Fehltritt, Versehen:* EPIST. var. I 40 p. 563,28 omnis calliditatis versucia simplicitate fidei catholicae est puritate vitanda, non captiosa interiectione linguarum, sceva in-e interpolanda. CONR. HIRS. dial. 769 ubi eum *(Aratorem)* ... aliquantulum impegisse non dubium est :: ... -em istam scire cupio.

***impactus,** -us *m.* *obtusio – das Stoßen, (Zer-)Quetschen:* CHRON. Median. 18 p. 219[A] carne concissa ex continuato -u ferri *(sc. paenitentialis)* excreta.

impaenitens (inp-, -pe-, -poe-), -entis. **1** *non paenitens, paenitentiam non agens – nicht bereuend, reuelos, unbußfertig:* PASS. Leod. 20 (MGMer. V p. 301,15) elevatus et excecatus est *Ebroinus tyrannus* in hoc saeculum, quousque inpo-s praecipitatus est in infernum. RADBERT. corp. Dom. 22,59 quas *(iniurias)* ille *(filius)* ex sua carnalitate ⌊inpe-s sibi c o r⌋ (in-i sibi corde *var. l.*) contraxerat (BENZO ad Heinr. IV. 6,2 p. 526,13. *saepius; loci spectant ad Vulg. Rom. 2,5*). HILDEG. scivias 2,4 l. 402 ipsi *(sc. quidam)* vitam neglegentes obdurato corde propter contumacem et -em vecordiam iudicium mortis suscipiunt. COD. Lauresh. 134[b] p. 407,120 subitanea morte preventi ... impe-es inter rapinas pauperum exspiraverunt *oppressores. saepius.* *usu subst.:* ALBERT. M. summ. theol. I 20,80,2,4,1 p. 886[a],2 voluntate beneplaciti vult *Deus* poenitentibus parcere, finaliter autem impo-bus poenas infligere. **2** *impaenitendus – nicht bereut, nicht zu bereuen(d):* THEOD. THEOL. Conr. praef. p. 213,17 sit benedictum nomen Domini ..., cuius vos ... iuramento inpo-i aeternaliter decore aeterni estis decoratus sacerdotii.

impaenitentia (inp-, -pe-, -poe-), -ae *f.* *pertinacia in peccatis, impaenitudo q. d. – Reuelosigkeit, Unbußfertigkeit:* NICOL. I. epist. 42 p. 315,13 decreveramus ... circa Waldradam moecham et pernaciter in inpo-a permanentem vindictae modum ... temperare. RUP. TUIT. trin. 10,207 ut ... corda ... aeterna indurarentur -a. GREG. IX. registr. 375 p. 292,17 ad celeriorem correctionem te ac alios debueras *(sc. filius ducis Spoletani)* revocare; set exinde ad impe-am abduceris, ut videmus. ALBERT. M. sent. 2,43,4 p. 678[b],13 quod obstinatio non differat ab impo-a f i n a l i (summ. theol. II 9,36,6 p. 403[a],12 finalem impo-am. *al.*). *saepius.*

impaenitibilis (-poe-), -e. *impaenitens – nicht bereuend, reuelos (usu subst.: l.49):* ALBERT. M. eth. I 789 p. 668,7 videtur, quod virtuosus non sit -is *eqs.* II 9,2,1 p. 572[a], 30sq. hic *(sc. sapiens)* ... impo-is est secundum totam vitam, in quantum impo-e convenire potest homini.

***impaenitudo** (inpe-, -poe-), -inis *f.* *impaenitentia – Reuelosigkeit, Unbußfertigkeit:* VITA Ludow. Pii 58 p. 522,19 ne forte ... ⌊nostra inpe-e⌋ (nostram penitudine, penitudinem *var. l.*) inpediente nos illa *(sc. misericordia Dei)* inveniamur indigni. HONOR. AUGUST. gemm. 3,42 anima quatuor mortibus, scilicet cogitationis, locutionis, operationis, impo-is se addixerat.

impallesco, -pallui, -ere. *pallescere – erblassen:* VITA Mariae rhythm. 1007 ad hec verba nimium Maria conturbata fuit et -uit facie mutata.

***impallio** (inp-), -atum, -are. *de investitura q. d. episcoporum i. q. pallio ornare, investire – mit dem Pallium schmücken, (als Bischof) einkleiden:* ANNAL. Mell. Claustr. III a. 1177 Chunradus Moguntinus, per quem antea idem Albertus ab eodem apostolico fuerat in-tus, illi est substitutus.

impalo (inp-), -avi, -are. *refl. i. q. se (palo) perfigere – sich aufspießen:* LEX Ribv. 73,3 quod si in sepem animal se in-verit. 73,4 si ... de intus sepe in virga se in-verit (palaverit *var. l.*) *animal*, non est solvendus.

impalpabilis (inp-), -e. *qui palpari, tactu comprehendi non potest – unfühlbar, untastbar, un(be)greifbar, nicht spürbar:* **1** *philos. et theol.:* **a** *de Deo eiusque natura:* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,17 l. 19 ut in illa invisibili, -i et inconprehensibili divinitatis natura corporale aliquid vel palpabile suspicetur. ARNO REICHERSB. apol. p. 49,11 sui *(sc. Verbi)* natura invisibilis et in-is est. ALBERT. M. div. nom. 7,13 p. 347,59 ut dicatur ... '-is (*PG 3,869[A]* ἀναφῆ) et invisibilis caligo', quia *eqs. saepius.* **b** *de angelis eorumque natura:* EPIST. Hildeg. 18 p. 391,25 (ed. Pitra) cum ... in sui veritate prae subtilitate naturae suae -ia sint *corpora angelorum.* **c** *de hominibus resurgentibus eorumque natura:* EPIST. var. III 22 p. 173,7 quod corpus nostrum in illa resurrectionis gloria futurum esset in-e, ventis aerique subtilius. **d** *de anima:* HRABAN. anim. 3 cum ... anima ... incorporea et -is sit. **2** *alch.:* TURBA phil. 28 quem *(pulverem)* ... si in-em ut aquam invenietis, est optimus. 39 p. 147,25 spiritus. GEBER. forn. 13 p. 748 Mars ... calcinatur ..., quousque optime rubificatus fuerit ut pulvis -is sine tactu.

***impalpo** (inp-), -are. *palpare – berühren:* CHRON. Worm. p. 176,2 priores ... domine nigre ... occidere eum *(episcopum)* intendebant in-antes eum minus honeste in loco pudibundo.

1. impar (inpar), -is. *struct. c. abl.: l.69.* **I** *de relatione rerum variarum i. q. inaequalis, dispar, diversus, dissimilis – ungleich, unähnlich, unterschiedlich, verschieden:* **A** *in univ.:* MIRAC. Genes. Hier. 14 claudus quidam ... non illius inpar, qui *eqs.* ERMENR. ad Grim. 5,1 cupio ... in his vobiscum conferre, quae -i sensu vel accentu a multis proferuntur. GODESC. SAXO theol. 24 p. 343,11 propter eorum *(resurrectorum)* diversa merita penitus -r erit resurrectio, cum *eqs.* PASS. Quir. Teg. 12,8 (vs.) cum Aeni ripas transmearent *(sc. caecus eiusque minister)* in-i gressu. CARM. Bur. 92,4,3 et annos et animos habent *Phyllis et Flora* iuveniles, sed sunt parum -es et parum hostiles, nam *eqs. saepius.* **B** *qui non eiusdem iuris, dignitatis est; statu, auctoritate inaequalis – nicht gleichgestellt, unebenbürtig:* **1** *in univ.:* **a** *c. sensu inferioritatis:* VITA Mathild. I 16 Otto iunior ..., quem paterne aviteque non -em credimus fore virtutis. EKKEH. IV. carm. Gall. tit. p. 536 Ratpertus monachus ... fecit carmen barbaricum ..., quod nos multo -es homini ... in Latinum transtulimus. CHART. archiep. Magd. 253 p. 319,22 successit ... de ipsa progenie miles quidam diviciis et nobilitate patribus suis non -r. CHART. Livon. A 77,11 qui alium increpaverit leccatorem vel canem, vel quod non sit sin genoth (gloss.: -r), ... III marcas dabit. *saepius.* **b** *c. sensu superioritatis:* ERMENR. ad Grim. 1,20 qui *(Hludowicus)* ... aliis sophia ... -r, avo tantum par te censore iudicatur. **2** *spectat ad matrimonium ('unstandesgemäß'):* LAMB. HERSF. annal. a. 1057 p. 71,9 Otto frater Willehelmi marchionis, sed matrimonio -i, matre scilicet Sclavica, natus. EPIST. Hann. 29 p. 65,34 filiam ... meam *(sc. Beatricis)* Sophiam ... quilibet ad hoc longe -r uxorem sibi sperare audet. CHART. Steph. Wirz. 109 l. 20 si quis ... ex masculis in-em sibi coniugem, id est alienę potestatis preter eiusdem monasterii familiam, ducere presumpserit. **C** *non idoneus, minus aptus, incongruens – unpassend, ungeeignet, unangemessen:* **1** *in univ.:* WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 9 est genus ... hominum, quod pondera molis acerbę imponat dorso, quamvis sit v i r i b u s -r (RAHEW. flosc. 1,1,4 onus). BERTH. chron. B a. 1075 p. 225,21 illud *(iugum subactionis)* ... -r ... cervicibus suis *(sc. Saxonum).* **2** *iunctura* -r est: WALTH. SPIR. Christoph. I 2 non -r ... est, ut ... hunc apostolici nominis contingat hereditas, quem *eqs.* **3** *incommodus, damnosus, iniquus – ungünstig, nachteilig, unvorteilhaft:* POETA SAXO 1,384 Francos ... -r fecit et angustus locus inferiores *(cf. p.1375,2).* THIETM. chron. 1,15 cum ... hos *(Avares)* in-i congressu ledere temptaret *rex.* METELL. Quir. 5,46 bellis Arsacides -bus petit *Valerianus imperator.* **D** *qui sustinere non potest, insufficiens, incapax – nicht gewachsen, unzulänglich:* **1** *in univ.:* SISEB. Desid. 3 (ed. Martín) reluctans tanti misterii (mysterii, ministerii *var. l.*) ... -em fore indignum se fatebatur. ALCUIN. Willibr. praef. (MGMer. VII p. 113,11) longe -em me petitionis vestrae consideravi. WALAHFR. Wett. epil. 10 vestra sequens humilis famulus mandata peregi, aetate et sensu -r ad istud opus. TRANSL. Epiph. 4 tanto opere. BERTH. chron. B a. 1073 p. 216,15 sese in-em tanto honori, immo oneri, reputans *papa constituendus. saepe.* **2** *inferior, invalidus – benachteiligt, unterlegen:* EINH. Karol. 9 p. 12,22 Francos et armo-

rum gravitas et loci iniquitas per omnia Wasconibus reddidit -es *(cf. p.1374,59)*.

II *de una eademque re:* **A** *qui in aequales partes dividi non potest – ungerade (t. t. math.):* **1** *in univ.:* **a** *usu adi.:* ALCUIN. epist. 133 p. 200,16 legimus *(sc. in Isid. etym. 3,5,1)* ... alios numeros esse pares, alios in-es. SYLL. Sangall. app. 5,71 in-bus paribusque modis complexa *(sc. mathesis)* figuras *(v. notam ed.)*. HERIG. reg. 2,20 si divisor par partem paris dividendi aut divisor -r partem -is dividendi velit denominare *eqs*. DIXIT ALGORIZMI 1287 in in-bus differentiis est radix et non in paribus. *saepe*. *iunctura* pariter -r *(spectat ad Boeth. arithm. 1,8sqq.)*: ASILO rhythmimach. 43 tali praedae subiaceant omnes pariter pares vel pariter -es (in- *var. l.*) vel impariter pares *(sc. numeri)*. FORTOLF. rhythmimach. 412 quare dicantur pariter pares vel pariter -es vel impariter pares *(sc. numeri)* ..., si quis nosse desiderat ..., mittimus eum ad Arithmeticam Boetii. **b** *usu subst.:* ABBO FLOR. calc. 3,11 qui *(sc. numeri)* ad unitatem usque secantur absque alicuius -is inpedimento, ut XVI et VIII; illorum vero -ium quantum ad corpus difficilis partitio *eqs*. METELL. Quir. 6,6 quid septem valeant, quid decies duo, quid par conficiat, quid sit in -e *eqs*. *saepius*. *de imparitate, natura numeri -is ('das Ungerade-Sein'):* ALBERT. M. metaph. 3,3,7 p. 146,46 numero accidunt par et -r, et pari et -i multa accidunt, quae omnia determinare habet arithmeticus *eqs*. *v. et l.61.* **2** *qui numero inaequalis est – ungerade viel, aus einer ungeraden Anzahl bestehend, an ungerader Stelle stehend:* BONIF. (?) metr. l. 116 loca in-ia dici unum, tria, quinque, paria *eqs*. CARM. Cantabr. A 35,4,2 hi *(lupi)* minuentes numerum *(sc. ovium)* ... dant -es ex paribus et pares ex -bus. CHART. Carinth. I 369 p. 272,17 quod pueri pares equa dividantur portione, si vero fuerint in-es, primogenitum possideat dominus patris, reliqui *eqs*. ALBERT. M. animal. 13,116 in omnibus interioribus yriciorum sunt ova aequalis numeri et -ia, quinque videlicet. ANON. IV mus. 3 p. 74,18 omnia puncta -ia primi modi sunt longa *eqs*. (*sim.* ANON. pos. disc. p. 191,9 notae -es). *al.* **B** *non binarius, singularius – unpaarig, einzeln:* ALBERT. M. animal. 1,379 alia ... paria *(nervorum)* et -r, quod ab extremo oritur, in musculis sparguntur ficteris et virgae. 1,380 ab extremo ... puncto caudae foramine oritur unum *(sc. nervus)*, quod, quia compar non habet, -r vocatur. 1,406 secundi ... uniuscuiusque istorum *(sc. venae ramorum)* par, videlicet unum duorum -ium singularium, quinque dimittit ramos *eqs*. *ibid. al.* **C** *inconstans – ungleichmäßig, -förmig:* **1** *in univ.:* METELL. Quir. 64,23 lapsus equo casu graviore elisit *miles* femur -e gressu *(sc. equi)*. **2** *de umbra i. q. varius – gefleckt, 'bunt':* WALAHFR. hort. 434 cum ... consederis *(sc. Grimaldus)* ... subter opacatas frondenti vertice malos, persicus -bus crines ubi dividit umbris.

adv. **impariter.** **1** *inaequaliter, differenter, aliter – ungleich, in ungleicher Weise, verschieden, anders:* **a** *in univ.:* UFFING. Ida 2,5 p. 485,26 quamvis ... alii *(sancti)* prae aliis propter obscuritatem famae -r impari perfruantur honore, omnes *eqs*. ARNULF. delic. 31sq. -r pariter stant versus et unus et alter, -r cursu, pariter non impare sensu. BERTH. chron. B a. 1080 p. 378,15 ceteri *(sc. complices)* ... tot miseriis ipsi non -r contabescentes patriam suam ... repetiverunt. **b** *de mutatione febris:* RICHER. REM. hist. 2,99 die cretica post febris initium -r veniente firmiter et inrecidive convaluit *rex*. **2** *modo numeri, qui in aequales partes dividi non potest – ungerade, auf ungerade Art:* ALBERT. M. anal. post. 1,4,13 p. 119b,6 si dicam inesse impari esse -r imparem. metaph. 3,3,7 p. 146,49 cum par dividitur in pariter parem et in -r parem *eqs*. *iunctura* -r par *(spectat ad Boeth. arithm. 1,8sqq.)*: *v. l.13.15.*

2. *impar, -is. *valde par – sehr ähnlich:* WALTH. SPIR. Christoph. II 2,6 tigribus rabidis fuit -r *Dagnus rex (v. notam ed.)*.

imparatus (inp-), -a, -um. *non (prae)paratus, impraeparatus – unvorbereitet, ungerüstet:* TRAD. Frising. 23 p. 51,19 (a. 765) ne nos inprovisa mors subito ... in-os inveniat. CAPIT. reg. Franc. 33,34 si quis ... se in-um *(sc. militiae)* esse dixerit et praeterierit mandatum, ad palatium perducatur. EPIST. var. II 5 praef. p. 305,23 ne, dum regulares monachi venerint ..., in-iores (-iores *var. l.*) vos *(sc. abbatem)* inveniant *eqs*. ABBO FLOR. calc. 2,2 ut nunquam ille *(defensor veritatis)* securitate torpeat, ne in-um inimicus opprimat. *al.*

imparilitas, -atis *f.* *inaequalitas, diversitas – Ungleichheit, Verschiedenartigkeit:* EMO chron. 90 stultis iuvenibus obviat, quod aut -e (in parilitate *cod.*) partium aut humoribus anima ... deprimitur.

imparitas, -atis *f.* **1** *natura numeri imparis – das Ungerade-Sein (t. t. math.):* **a** *in univ.:* PS. BEDA arithm. 1 (rec. β) quae *(unitas)* est -is exordium. CONSTANT. AFRIC. theor. 10,8 p. 323,21sq. (ed. Basil.) numerus ... nihil est aliud quam collectio unitatis, unde unum proprium est magis -is quam paritatis, quia palam invenimus -em in ipso *eqs*. *al.* *in notatione mus.:* LAMB. mus. quadr. p. 255a linea et spatium nihil aliud est quam paritas et -s *(sc. notarum)*. **b** *?de positione numeri imparis:* ALBERT. M. sens. 2,14 p. 72b,1 omnis ... impar numerus ... -em habet in medio parium: quoniam diffinitio numeri imparis est, qui in medio parium unitatem habet *eqs*. **2** *numerus impar, inaequalitas – ungerade Anzahl, Ungleichheit:* CHART. Babenb. 246 p. 75,17 (a. 1223) si ... tantum puer unus superstes fuerit sive propter -em pueri equa dividi non poterint portione. EBERH. ALEM. labor. 8 quid sit onus cathedrae, qua teque tuosque scholares arte regas, perares -e (in paritate *cod.*) pedum.

impariter *v.* impar.

***imparo** (inp-), -are. *medial. i. q. parari – sich rüsten:* VITA Eberh. Salisb. II 2 p. 98,36 ibi sub regula preceptori subditur, ibi contra nequicias in caelestibus ut miles fortis in-atur, ibi lumbos succinxit et opera *eqs*.

imparte *v.* in *et* pars.

impartibilis, -e. *?form.* -iabil(is): *l.39.* *qui dividi non potest, indivisibilis, ex partibus non consistens – unteilbar, nicht aus Teilen bestehend:* AMADEUS LAUS. hom. 2,125 haec pretiositas est charitas, vestis scilicet nuptialis ..., vestis -is, inconsutilis *eqs*. HUGO HONAUG. hom. 2,62 qui *(termini)* simplicitate sui sunt -es ut puncta. ALBERT. M. phys. 8,4,7 p. 651,52 'est' *primum movens* 'indivisibile' in se 'et -e (*p. 267b,26* ἀμερές)' *(sim.* nat. anim. 1,8 p. 17,51. *al.)*. lin. 5 p. 476b,12 si ... simul sunt modo praedicto -abilia (*ed., ni leg.* -ia) puncta, eumdem retinent locum *(cf.* p. 476a,36 partem non habet *punctum*, cum sit -e. *ibid. al.)*. cael. 1,3,4 p. 63,80 substantiae intellectuales. anim. 1,1,4 p. 7,62 anima. probl. det. 1 p. 48,3 Deus. *ibid. saepe. v. et p.1377,27.* *usu subst.:* ALBERT. M. sent. 2,8,7 p. 180b,36sq. dicit philosophus, quod si -e tangat -e, tangit ipsum totum, ergo si -e iungatur ipso -i *eqs*. 2,10,1 p. 210b,12 -e simul non potest moveri diversis motibus.

imparticipabilis, -e. *qui participari non potest, non participabilis – unteilhaftig:* ALBERT. M. div. nom. 11,27 p. 424,73 in prima *(solutione)* ostendit, quae sit per-se-vita et similia, quae est -is, in secunda, quae sit per-se-vita participabilis. 11,28 p. 426,8 quae *(nomina)* monstrant sua significatione bonitates participatas ab entibus, procedentes a Deo -i (*PG 3,956A* ἀμεθέκτου) per essentiam *eqs*.

imparticipatus (inp-), -a, -um. *qui participari non potest, non participabilis – unteilhaftig:* TRACT. Ebor. f. 182 hoc *(sc. status)* est eorum *(sacerdotum ac regum)* singulare privilegium et ab omnibus in-a gratia. ALBERT. M. eccl. hier. 1,1 p. 5,29 conservans *(sc. Timotheus)* ... haec *(sacramenta)* -a ab imperfectis ... et incontaminata. div. nom. 2,49 p. 77,31 '-i (*cf. PG 3,644C* ἀμεθέκτου)', idest quod deficiat in aliquo a participatione sigilli.

impartio *v.* impertio. **impartitio** *v.* impertitio.

[impasco *v.* impasto.]

***impascuus** (inp-), -a, -um. *subst. neutr. fort. i. q. pratum ad animalia pascenda non aptum – viell.: zur Beweidung ungeeignete Wiese:* CHART. Westph. VII 391 p. 169,5 (a. 1231) castrum ... terris cultis et incultis, silvis, pratis, pascuis et in-is, ... vendidimus. CHART. Turic. 1079 p. 167,9 cum omnibus locis ..., videlicet ... cultis, incultis, pascuis, conpascuis, in-is, viis, inviis. *fort. huc spectat:* CHART. Carinth. 2891 p. 632,10 (a. 1266) sive sit ⌞-is vel impratis⌟ (*ni leg.* in pascuis vel in pratis), nemoribus, cultis et incultis ..., quocunque nomine

noscantur . . . possessionibus attinere.

impassibilis (inp-), -e. *superl.* -lissima: *l.63.* **1** *sensu act. i. q. affectibus non subiectus,* ἀπαθής – *empfindungslos, leidensunfähig:* **a** *in univ.:* CONC. Karol. A 19[D] p. 140,4 divina . . . natura in-is, inviolabilis et semper permanet inmutabilis. CHRIST. STAB. Matth. 26,26 divinitas in-is et sola caro passa est. FROWIN. explan. 3,1303 -e bonum. ALBERT. M. sent. 4,12,13 p. 317[a],2sqq. fuit *corpus Christi* -e et in cruce fuit passibile, ergo fuit simul passibile et non passibile, sed -e et non passibile aut aequipollent, aut unum sequitur ad aliud. cael. hier. 15,13 p. 248,10 angeli . . . sunt natura -es. ALEX. MIN. apoc. 6 p. 88,20 post mortem immortalis et -is factus *Christus. persaepe. v. et l.63. adde:* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,17 l. 29 qui . . . pati in-is et mori inmortalis in propria carne posse *eqs.* **b** *mutationi non subiectus, immutabilis, immobilis – keiner Veränderung unterworfen, unveränderlich, unbewegt:* ALFAN. premn. phys. 5,27 p. 67 non -is (*PG 40,624[A]* ἀπαθής) permanet terra, sed separatur a tenuioribus corporibus *eqs.* URSO gloss. 34 rerum alia est -is (passibilis *var. l.*) ex qualitatis violentia ut ignis, alia ex soliditate substantiae ut terra *eqs.* ALBERT. M. phys. 4,2,8 p. 253,53 'cum' habeat *locus* 'dimensiones -es (*p. 216[b],15* ἀπαθές)', hoc est 'sine passionibus' consideratas, quae sunt spatium eius. mot. proc. 1,4 p. 52,51 pares . . . 'virtutes -es (*p. 699[a],37* ἀπαθεῖς)' sunt ad invicem, eo quod neutra excellit aliam, et ideo, licet se alterent, neutra tamen transmovebit alteram. metaph. 1,4,7 p. 56,34 hyle secundum se accepta est impartibilis et -is, ergo et immobilis. *persaepe.* **c** *dolores non patiens, insensibilis – (schmerz)unempfindlich:* CONSTANT. AFRIC. theor. 9,19 p. 44a[v] dentes . . . sunt -es, cum sint insensibiles, quod intelligitur, quia dens ruptus nullum dolorem patitur. ALBERT. M. animal. quaest. 1,4 p. 82,10 cor est membrum maxime -e, 'non enim est susceptivum infirmitatis'. **2** *sensu pass. i. q. non ferendus, intolerabilis – unerträglich:* GESTA Camer. cont. II D 57,1 antequam redeat *episcopus*, -bus feritur . . . adversitatibus.

adv. **impassibiliter.** *impassibili modo, non passibiliter,* ἀπαθῶς – *auf empfindungslose, leidensunfähige Weise:* OTLOH. quaest. 35 p. 106[B] Pater omnipotens per Verbum suum -r et indefective omnia creavit semel. RUP. TUIT. trin. 6,30 l. 1223 qui *(sc. Christus)* . . . secundum naturam, qua Deus est, mori non potuit, sed ea immortaliter atque -r permanente secundum naturam hominis . . . vere passus . . . est. ARNO REICHERSB. apol. p. 25,24 ipse *(Deus)* . . . -r amat. CHART. Turic. 1541 in quibus *(ecclesiis)* Christus visibiliter et -r immolatur.

impassibilitas (inp-), -atis *f.* *impatientia,* ἀπάθεια – *Empfindungslosigkeit:* **1** *in univ.:* ALBERT. M. phys. 7,1,8 p. 532,65 'virtus' . . . moralis . . . 'aut est -s (*cf. p. 246[b],19* ἀπαθές) quaedam aut passibilitas' *eqs.* anim. 3,2,7 p. 186,10sq. Aristoteles dicit non esse -em sensus eandem cum -e intellectus. eth. II 1,3,3 p. 34[a],21 duo sunt fines hominis, scilicet -is secundum affectum, quod scilicet affectus passionibus nec immutetur *eqs. al. adde:* ABBO SANGERM. bell. 3,72 algemam mentis anquirunt talia, verum aphatiam (gloss.: in-em) amendant *eqs.* **2** *de Deo eiusque natura sim. ('Leidensunfähigkeit'):* HROTSV. Sap. 9,6 non respuisti *(sc. Christus)* fieri homo passibilis humanitate salva divinitatis in-e. GERHOH. Antichr. 2,49 p. 297,30 vera . . . -s et immortalitas atque in summo bono incommutabilitas quid aliud quam vera aeternitas est? ABSAL. serm. 49 p. 282[C] quod *(munus)* sanctis in -e conferet superni gratiam largitoris. ALBERT. M. resurr. 148 p. 336,85 in quo . . . differat -s resurgentium ab -e Adae in statu innocentiae. *saepe.* sent. 4,44,13 p. 562[b],9 quaeritur de -e corporum sanctorum. CONR. SAXO spec. 6 p. 258 quid mirum, si dote -is impassibilissima sit in caelo, quae *eqs. saepius.*

***impastatio,** -onis *f.* (*impastare) *actio condepsendi – das Zusammenkneten:* ANON. secret. p. 57,15 -o et coniunctio fiunt cum magna contritione. Ps. AVIC. tinct. 3 p. 628[b],63 partes dividuntur, cum . . . omnia, quae impastantur, ex toto dissolvuntur, et -o fit cum nimia contritione.

***impasto,** -avi, -atum, -are. (pasta; *cf. ital.* impastare; *v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 408sqq.; cf. francog. vet.* enpaster; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. VII. p. 748[b] s. v.* pasta) *?script.* -sc(o): *l.6. in pastam, massam aequalem subigere, condepsere – zu einer Paste verarbeiten, zusammenkneten, hineinkneten (in):* GEBER. clar. 1,44 -a limaturam lune ad modum paste. ALBERT. M. animal. 22,124 si arsenico citrino in farina -to mus cibetur, morietur. ANON. secret. p. 47,2 totum -catur cum oleo. Ps. CALID. (?) alleg. p. 191[b],44 -verunt *(sc. mixturam)* cum parum olei lini. *v. et p.1377,68.*

impastrum *v.* emplastrum.

***impasturo,** -avi, -atum, -are. (pastoria; *cf. ital.* impastoiare; *v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 411; cf. francog. vet.* empasturer; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. VII. p. 762 s. v.* pastoria) *alligare, compedire – fesseln, anbinden, mit (Fuß-)Fesseln versehen:* MOSES PANORM. infirm. 15 p. 115,6 cura . . . infirmitatis est: -are pedes equi et salaxare venas genu. marisc. 3 p. 160,21 equus, qui stat libenter super cruribus et pedibus posterioribus: debet esse -tus semper. 14 p. 179,8 dimitte equum super locum arsum, postquam pedes anteriores -veris et mundaveris locum carbonibus *eqs.*

impastus (inp-), -a, -um. *non pastus, esuriens, ieiunus – nicht gesättigt, hungrig:* IOH. ELNON. Rictr. app. (MGPoet. V p. 596,4) ne odore tantum refectus redire videar in-us. EPIST. Wibald. I 302 p. 639,15 in-i surreximus et Deum . . . cum psalmo benedixímus. YSENGRIMUS 4,396 quid, si consultor se paverit, ut tibi malles *(sc. Reinardus)* -um (in-um *var. l.*) reducem consuluisse nichil? *al.*

impatibilis, -e. *qui pati non potest,* ἀπαθής – *leidensunfähig:* BALDER. Alber. 27 p. 258,12 dans *Christus* -e *(sc. corpus suum)*, tamen adhuc passurus, docensque illos *(discipulos)* huius sacramenti mysteria celebrare (*cf.* p. 258,11 inpassibile).

impatiens (inp-, -aci-), -entis. *?compar.* inpacior: *l.45.* **1** *sensu act. i. qui ferre non potest vel vult, non patiens, aegre ferens, intolerans – nicht fähig, nicht geneigt zu ertragen, erdulden, unduldsam:* **a** *in univ.:* CHRON. Fred. 4,82 Gotorum gens inpac-s est, quando super se fortem iogum non habuerit. NOTKER. BALB. gest. 2,8 p. 60,13 quietis et otii -issimus Karolus. PASS. Ursulae 7 rerum novitas dum ⌊in-is in amore⌋ (-s in amorem *var. l.*) virginis percuteret aures adolescentis. *saepe. in imag.:* FROUM. carm. 20,41 ecce repente ruit tonitrus velut ęthere missus nuntius in-s nuntia dira ferens. **b** *inquietus, (inquiete) appetens – ungeduldig, unruhig, begierig (nach):* **α** *gener.:* TRANSL. sang. Dom. in Aug. 32 -i desiderio. RICHER. REM. hist. 1,35 oculis infestis . . ., pedibus omnino in-bus. BERNO epist. 27 p. 59,32 haec pauca habui, quae vestri amoris -s pro tempore dicerem *eqs.* LAMB. LEOD. Matth. I 1693 (gloss.) semper . . . muliebris animus inpacior (*ni leg.* in-ior) ad omnia est, que appetit, quam virilis, ad iram, ad amorem *eqs.* **β** *medic.:* HILDEG. phys. 1,54 qui -s gicht, id est ungeduldich, intrinsecus in corpore suo habet, ita quod inde diversas ac multas cogitationes in se habet. **c** *nullis affectibus subiectus, impassibilis,* ἀπαθής – *empfindungslos:* ALFAN. premn. phys. 19,3 p. 103 in his . . ., qui est theoreticus, -s (*PG 40,688[A]* ἀπαθής) erit omnino alienans se ipsum ab his afflictionibus et coniungens Deo. **2** *sensu pass. i. q. non ferendus, intolerabilis – unerträglich:* MIRAC. Adalb. Wirz. 11 p. 64,27 dolor vehemens et horror -s super eam *(uxorem nemorarii)* irruit.

adv. **impatienter.** *intoleranter, sine patientia – unduldsam, ungeduldig:* HROTSV. Gong. 565 exagitat *lupa* caput indomitum in-r in illum. HERM. CARINTH. essent. praef. p. 70,12 dee . . . collegam -r requirunt. OTTO FRISING. gest. 1,54 p. 76,1 verborum profanam novitatem tam inpac-r magister Iohelinus . . . excepit, ut *eqs.* LAMB. LEOD. Matth. IV 41 morbo, quem in-issime ut Brabantinus tulerat, exemptus est *infirmus.*

impatientia (inp-, -aci-, -ncia), -ae *f.* *minima voluntas ferendi, intolerantia – Unfähigkeit zu ertragen, Unduldsamkeit:* **1** *in univ. (abund.: l.68):* VITA Heinr. IV. 1 p. 9,10 -a doloris. GERHOH. tract. p. 146,5 Romulus . . . Remum interfecit per -am consortii. GLOSS. Roger. I A 3,16 p. 682,2 -a patiendi temperatum aerem. SABA MALASP. chron. 4,11 p. 194,17 inter quos *(sc. comitem et dominum)* latens invidia ex socie potestatis -ciencia bulliebat. *al.* *c. notione displicentiae:* CHART. Col. III 79 p. 58,24 (a. 1274) utrum . . . a parte, quam

in-e sue urget aculeus, . . . infringi *(sc. valeat compositio).* **2** *defectus patientiae – Ungeduld:* Ioh. Mett. Ioh. 1,5 p. 44,21 dum, quid deliberarem, non facile occurreret, tandem in-a vicit *eqs.* Wipo gest. 3 p. 21,17 cum . . . pervenerit *rex* ad eos, qui . . . dignitatem indigne tractaverint et eam cum superbia . . ., ira, -a, crudelitate polluerint. *al.* **3** *inquietudo – Unruhe, Unrast (fere usu medic.):* Recept. Lauresh. 4,67 p. 296 antidotum Theodoritum . . . omnem corpus . . . erigit et consuetudinem revocat, febrium egritudinem longam ex in-a trahent et sudorem nocturnum (*cf.* 3,42 p. 266 ad inquietas veterescentes causas. 5,1,13 p. 328). Adso Frodob. 31 (MGMer. V p. 85,28) brachii tali afficitur *comes* detrimento, ut retro et ante semper illud motu agitans inquieto, conscientiam sceleris exterioris quoque membri -a testaretur. Hildeg. caus. 2,331 in quibus *(hominibus)*, cum anime eorum in ipsis pre labore et tedio oppresse silent, aliqua in-a vel dubitatione corpora ipsorum constringuntur. **4** *vehementia – Ungestüm:* Mirac. Mart. Vert. 8 (MGMer. III p. 573,23; s. X.) duae navium -a ventorum obrutae et cum omnibus rebus pessumdatae sunt. **5** *nimia sensibilitas – Überempfindlichkeit:* Lex Frision. add. III 22 si homo ab alio ita in caput percussus fuerit, ut nec frigus nec calorem pro vulneris -a sufferre possit.

impavidus (inp-), -a, -um. *non pavens, intrepidus – nicht fürchtend, furchtlos, unerschrocken:* Rhythm. 68,10,2 vermes mortem in-i. Walth. Spir. Christoph. I 9 imminentem populi globum in-o suscepit aspectu. Benzo ad Heinr. IV. 1,14 spargat *caesar* semen ad utrumque *(sc. lunae rorem et solis calorem)* -um. 2,14 p. 232,13 pater noster Kadalus contra . . . murmura fortis et -us. *al.* *usu subst.:* Helm. chron. 1,15 p. 32,22 improvisi irruentes super quietos et -os vastaverunt . . . omnem . . . terram (*sim.* 1,37 p. 73,13).

adv. **impavide.** *intimide – furchtlos, unerschrocken:* Godesc. Saxo conf. p. 65,17 si . . . ad populum -e simul et intrepide . . . locutus fuisset *auctor.*

impausabilis (inp-), -e. **1** *gener. et philos. i. q. non pausans, constans – nicht innehaltend, beständig (bewegt):* Eugen. Vulg. calend. 25 in quadriga rotans fugit in-is antus *(v. notam ed.).* Albert. M. div. nom. 9,10 p. 383,60 quae *(propria operatio Dei)* est 'una et -is (*PG 3,912*^{D} ἄπαυστον)' et etiam in actione, qua *eqs.* 13,6 p. 435,37. **2** *medic. i. q. perpetuus, continuus – ununterbrochen:* Gloss. med. p. 79,10 'sinocis febribus': iugibus et in-bus, id est, quae non habent anesin vel declinationem indutiarum.

impausabilitas, -atis *f.* *constantia – beständige Fortdauer, das Ununterbrochene:* Albert. M. div. nom. 9,10 p. 384,1 ostenditur -s operationis ipsius *(Dei)* in propagatione rerum naturalium. *Leithe-Jasper*

impeccabilis, -e. *vitiorum, peccatorum expers – fehler-, sündenfrei:* Honor. August. eluc. 1,8$^{tit.}$ (ed. Migne PL 172 p. 1114^{C}) cur, qui ceciderunt, non adiiciant, ut resurgant, et cur non redempti aut facti -es. Albert. M. cael. hier. 4,8 p. 76,80 Christus . . . -is fuit. pol. 6,3^{g} 'principari ἐπιεικεῖς', id est iustos, '-es (*p.* 1319^{a},3 ἀναμαρτήτους) existentes', et dicuntur -es, quia non peccant in actu, non quia privantur potestate peccandi. summ. theol. II 11,64 p. 612^{a},22 quod homo esset et creator et creatus et peccabilis et -is . . . et vertibilis et invertibilis. *v. et l.62.*

***impeccabilitas,** -atis *f.* *status peccatis carens,* ἀναμαρτησία – *Sündenfreiheit:* Albert. M. eccl. hier. 3 p. 86,22 'non coadaptati efficiamur divinis membris'; . . . 'mirabili -e (in spectabilitate *var. l.; PG 3,444*^{B} ἀναμαρτησίας)', id est, ut efficiamur quodammodo impeccabiles (in spectabiles *var. l.*). 5 p. 130,56 'Iesu . . . venientis' in mundum 'cum -e' (*PG 3,512*^{B} ἀναμαρτησίας), id est sine peccato. p. 130,59 per signum crucis, quod est . . . figura et imago 'propriae -is'. eth. II 8,1,1 p. 517^{a},16 illis *(iuvenibus)* . . . prosunt *amici* ad -em.

impeccantia (inp-), -ae *f.* *status peccatis carens,* ἀναμαρτησία – *Sündenfreiheit:* Cod. Aug. XCII, fol. 59^{v} (s. IX.$^{in.}$; *Cassian. conl. 23*$^{tit.}$) de animarteto (*corr. in* anamartheto; gloss. in marg: vel de in-a). Embolis Amalar. 60 quae verba Pelagianum sensum reddunt et omnium haereticorum, qui -am praedicare conati sunt. Otloh. quaest. 12 p. 76^{C} Deo . . . soli anamarteton, id est -a, aptaretur.

***impeciola** (inp-, -eti-), -ae *f.* (in *et* *peciola) *(parva) vinea – (kleiner) Weingarten:* Chart. Rhen. med. I 98 p. 102,9sqq. (a. 861/84) Iohanne dedimus inpet-as trigulas VII . . ., Bernoinus accepit in-as trigulas XIII (*cf.* p. 102,22 vinea peciola). *ibid. al.*

impectus *v.* impingo.

***impedibilis,** -e. **1** *sensu pass. i. qui impediri potest – verhinderbar:* Albert. M. phys. 2,2,13 p. 119,41 contingens . . . habet ordinatam causam, sed -em ab effectu . . .; quod . . . habet causam non-impedibilem, hoc non est contingens, sed necessarium. fat. 2 p. 70,8 cum . . . dispositio fatalis exclusibilis sit et -is ab oppositis dispositionibus inventis in materia. anal. pr. 1,4,1 p. 538^{b},45 causa materialis -is est propter materiae inaequalitatem, ne motum talem aliquando perducat usque ad terminum perfectae canitiei. **2** *sensu act. i. q. impediens – hinderlich:* Albert. M. sent. 2,43,4 p. 679^{a},6 'parvulum occidit invidia' *(Vulg. Iob 5,2)*, quia, nisi parvulum, id est -em, in bono proprio se reputaret, non alteri invideret.

impedico (inp-), -atum, -are. **1** *compedire – (mit Fußfesseln) fesseln:* Leg. Burgund. const. I 4,6 si . . . in-to (in-tum, inpedito, impedito, inpeditu[m], indictum *var. l.*) caballo ingenuus pedicam tulerit. **2** *impedire – behindern:* Ars med. 7 p. 427,22 pterigium dicitur membranum maioris palpebrae subtractum usque ad ceratoiden, ita ut saepe -at (impediat *G*) visum.

impedimentum (inp-), -i *n.* *script.* inpid-: *p. 1381, 34. form. sing.: nom.* -o: *p. 1381,45. abl.* -a: *l. 55. metr.* -dĭm-: Otloh. doctr. 33 p. 289^{D}. Metell. exp. Hieros. 4,449. *al.*

I *proprie i. q. vinculum, compes – (Fuß-)Fessel (in imag.):* Widuk. gest. 1,34 p. 47,28 libera *(sc. Christus)* eos ab omnibus in-is huius saeculi et perduc eos ad gloriam tuam, qui pro me *(sc. Vito martyre)* glorificant te. Thangm. Bernw. 51 p. 780,22 (chart.) ut, sicut iuxta monachicam normam sunt *monachi* a saeculi actibus alieni, ita essent ab omni -o saecularis servitii liberi.

II *translate i. quod impedit, obstaculum – Hindernis, Hemmnis, Störung:* **A** *corpor.:* **1** *in univ.:* **a** *usu communi:* Dipl. Otton. II. 112 ne aliquis . . . aliquod -um in viis facere velit. Chart. Worm. 251 p. 168,31 si cursus molendini . . . fuerit inpeditus et illud in-um non amplius quam XIIII diebus continuis duraverit *eqs.* Frid. II. Imp. art. ven. 3 p. 14,25 in terra arata potest accidere -um de credentia, quia poterit detineri a glebis. *al.* **b** *de actione impediendi ('Behinderung'):* Alcuin. (?) epist. 180 propter longitudinem terrae nostrae et -um paganorum . . . occurrere minime valuimus (*inde* Form. Salisb. I 60 p. 453,7). **2** *sarcina, onus – Gepäck, Last (fere usu plur.):* **a** *in univ.:* Einh. Marc. et Petr. I 3,19 p. 255,9 profecti sunt pueri, qui nos cum -is praecedere debuerunt. Ekkeh. IV. cas. 55 p. 122,6 vehiculis et ceteris -is circumpositis noctem vigiliis partiuntur *hostes. al.* **b** *expressius i. q. saburra, moles – Ballast (in imag.):* Vita Wandr. 2 (MGMer. V p. 14,10) habent . . . avari, ut relinquentis mundum cum omni in-a eius. Vita Udalr. Cell. II 21 ubi mundialium rerum -a a se proiecit, de huius mundi naufragio liber evasit *femina Deo consecrata.* **B** *incorpor.:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* **α** *usu communi:* Maging. epist. 3 p. 274,27 seculi in-o postposito viam relegionis ingredi. Hugeb. Wynneb. 9 p. 113,30 quando egritudo illo non fuerat -um. Ps. Boeth. geom. 377 sine omnis -i reclamatione. Anon. mus. Sowa 2 p. 156,10 -o duplici hoc obstante. *persaepe. abund.:* Heito Wett. 23 paupertate spiritus praeventi sine ullius terreni -i (in- *var. l.*) obstaculo caelorum regna capessunt. **β** *c. gen. obi.:* Arbeo Corb. 23 vir Dei sue in-i viae considerans. Guido Augens. mus. 631 nullam . . . aut parvam confert *differentia* commoditatem, immo magnum intonandi generat -um. Albert. M. sacram. 9,4 p. 167,3 quaeritur de -is matrimonii. Chart. Argent. I 346,24 p. 262,3 consanguineorum . . . scelus . . . suis ignorantibus nepotibus consanguineis in-um promotionis affert. *al.* **γ** *c. gen. explicativo:* Greg. VII. registr. 2,50 p. 192,8 episcopo . . . -um suę infirmitatis proponenti fraternę compassionis auditum denegare

[Weber]

non potuimus. VITA Annon. I 1,33 p. 480b,56 remotis aliarum personarum -is in secreto noctis . . . aecclesiam ingressus est. CHART. Tirol. 563 p. 44,40 senectutis . . . -um. *al.* **δ** *pendet* ad: LEX Baiuv. 4,11 hoc *(sc. digitus mancus)* in-um est ad arma baiolare. **ε** *pendet* quod: CHRON. Fred. 4,28 hoc tantum in-um habebat *maior domus*, quod saginam esset corpore adgravatus. CHART. Tirol. 764 p. 196,5 tale -um, quod non esset ei *(Artvicho)* possibile habitare civitatem Cumanam. **ζ** *pendet inf.:* ANNAL. Fuld. II a. 874 p. 81,23 nix . . . immensa . . . magnum hominibus fecit -um silvas petere lignaque colligere. **η** *pendet* ut: COD. Karol. 64 p. 592,1 -um . . . Arighis solus fecit, ut minime nos *(sc. papa)* obsides a . . . Neapolitanis reciperemus. **ϑ** *iunctura* -o esse, fieri: CAPIT. reg. Franc. 144,4 si homini cuilibet . . . alius fuerit -o et causam eius iniuste disputando inpedierit *eqs.* BERTH. chron. B a. 1080 p. 376,12 hiems . . . utrisque partibus ad instans negotium non parvo -o fuerat. HONOR. AUGUST. spec. p. 886D alii *(sc. ad ecclesiam confluunt)*, ut verba Dei irrideant et operae Dei -o fiant. **b** *gravitas, tarditas – Schwerfälligkeit:* ANSCAR. mirac. Willeh. 28 p. 851A -o l i n g u a e repente soluto . . . laudes Deo canere coepit *ancilla* (ANON. mus. Sowa 6 p. 282,40 licet -um l. saepius hoc offendat. *al.*) **c** *contrarietas, discrepantia – Widerspruch, Abweichung:* HEIMO BAMB. chron. 5,4capit. de -o circa tercium et quartum terminum. p. 417,7 nondum metam tercii termini contigimus et premature -a non modica incidimus. 5,5capit. idem -um quomodo expediatur. **2** *medic.:* TRACT. de aegr. cur. p. 205,42 raucedo sive -um vocis multis de causis habet fieri. p. 324,8 -um transitus urine . . . duobus modis fit. TROTULA A 11capit. de -o conceptionis. DECRET. Frision. B p. 137a,27 debilitatus in capite . . . et in oculis ad -um visus, quod dicitur stareblind. **3** *iur.:* **a** *de impetitione, infestatione:* LEG. Wisig. 2,2,2 qualiter uni parti nutriri possit in-um. DIPL. Merov. I 173 p. 431,24 nulla requesicione nec nullo inpi-o. CAPIT. reg. Franc. 132,3 absque alicuius contradictione vel -o. DIPL. Heinr. IV. 127 p. 166,31 allodium . . . liberum ab omni communione et -o adiacentium terrarum. CHART. Eichsf. 243 ut nullus filiorum nostrorum in eadem decima in-um fiat supradicte ecclesie. *persaepe.* *c. gen. explicativo:* CHART. Heinr. Leon. 92 p. 141,29 sine contradictionis -o (*sim.* 103 p. 156,16). **b** *de contradictione, intercessione:* CHART. ord. Teut. (Thur.) 29 (a. 1224) ne contra prefatam domum . . . ulla . . . oriri possit contradictio aut nota -i. CHART. ord. Teut. (Hass.) 204 ne quis . . . fratribus deinceps -um inferat, quod anspracha vulgariter appellatur. *fort. huc spectat:* DIPL. Frid. I. 356 p. 200,30 nisi iusto Dei -o remanserit. p. 202,32 nisi iustum Dei -um intercesserit. *ibid. al.* **c** *de causa impediente:* CONC. Karol. A 13 p. 72,36 episcopus . . . XXX misas impleat, nisi infirmitate aut aliquo -o prohibeatur. CAPIT. reg. Franc. 224,4 nisi aliquis sunnis et ceteris in-is . . . detentus fuerit, widrigildum suum componat. CHART. Lamb. Leod. 35 p. 56,17 si . . . premonitus *(sc. episcopus)* habere se legale vel canonicum -um monstraverit, de predicta expeditione excusatus erit. CHART. Brixin. 166 p. 177,29 nisi maxima necessitate ac in-o legitimo sit detentus *canonicus. saepius.*

impedio (inp-), -i(v)i, -itum, -ire. *script. et form.:* indup-: *l.68.* -endi(o): ANON. Has. 15. CHART. Sil. D I 102 p. 74,3. -eti(o): *p.1382,30.1383,16.41. al.* peditus: *l.71.* *inf. act.* -iri: *p.1382,40.* *partic. praes. usu subst.: p.1383,4.* *confunditur c.* impendo: *p.1382,49.1383,36.37. al.*

I *compedire – (mit Fußfesseln) fesseln: v. p.1380,22.*

II *incommodare, molestare, prohibere, retinere, morari – stören, (be-, ver)hindern, abhalten (von), zurückhalten, verzögern:* **A** *spectat ad anim.:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* LEG. Wisig. 2,5,12 p. 114,7 si se aliorum fraude . . . seu . . . regia iussione, qua id . . . explere nequiverint, in-tos esse probaverint *eqs.* WETT. Gall. 29 p. 273,31 cupiens alumnos revisere -tus est febrium vexatione. WALAHFR. hort. 392 iam nisi me fessum via longior indu-ret. BERTH. chron. B a. 1077 p. 265,2 pauci pre hiemis nivose et frigoris nimietate asperrima -ti illic *(sc. Ulmae)* convenerunt. CHART. Tirol. 346b quod dum variis causis post peditus adimplere nequivisset *Albero.* FRID. II. IMP. art. ven. 6 p. 233,18 cornices . . . -unt falconem dupliciter. *persaepe. v. et p.1384,27.* *de diabolo:* AGIUS epic. Hath. 486 tu iam cum Domino devicto hoste triumphas, nos adhuc hostis -it assiduus. **b** *struct. notabiliores:* **α** *pendet* a(b), in *c. abl.:* DIPL. Loth. I. 35 p. 113,31 diversis intervenientibus concussionibus . . . a proprio rectitudinis tramite necessitate cogente in-iri (in-vi *var. l.*). GERH. AUGUST. Udalr. 1,5 l. 17 ne a cantatione psalmorum aliorum colloquiis -retur. WIPO gest. 4 p. 25,18 per aliquot dies a consecratione sua -batur *Gisela.* CHART. Raitenh. 322 ut fratres . . . ecclesie . . . in exactione thelonei . . . non debeant aliquatenus in-iri. *al.* **β** *pendet* ad *c. acc.:* AMALAR. off. 2,2,6 quia quattuor tempora annorum nos -unt ad amorem Dei, quattuor ieiunia facimus; . . . simili modo diurna curricula quattuor nos -unt ad amorem caelestium. DIPL. Ludow. II. 61 p. 187,22 quisquis . . . ad haec conservanda resistere vel -ire presumpserit. ALFAN. premn. phys. 13,13 p. 90 ut pede patiente ad ambulandum -imur (*PG 40,666B* ἐμποδιζόμεϑα). DIPL. Constantiae 3 p. 11,7 cum ad paterne adquisitionem hereditatis nos vestra *(sc. papae)* paternitas non destiterit -ire. **γ** *c. dat. i. q. obstare – im Weg stehen:* DUNGAL. epist. 8 fateor me mihi ipsi errando -isse. EPIST. var. II 1 quamquam mihi causa impossibilitatis -at. LIOS MON. 383 lumen ego *(sc. Iesus)* splendens, non spissę . . . tenebrę in-ent illi, qui me sectatur adherens *(spectat ad Vulg. Ioh. 8,12).* **2** *iur.:* **a** *accusare, compellare – anklagen, gerichtlich belangen:* **α** *in univ.:* COD. Wang. Trident. 16 p. 560,21 (a. 1163) vasallus a die illo . . . dominum in-ire non debet. **β** *pendet* de, in *c. abl.:* DIPL. Ludow. Germ. 113 si . . . eum *(Notkarium)* de ipsa proprietate -ire vellent aliqui. CHART. episc. Hild. I 530 p. 507,38 de predictis mansis tres in-ti sunt. CHART. Rhen. med. III 988 p. 739,8 quod . . . Henricus et prenominati nunquam in predictis bonis -tient . . . comitissam. *al.* **b** *detrimento afficere – benachteiligen:* CHART. episc. Hild. I 652 (c. 1211) heredes sui *(sc. Symonis)* vendicabant sibi mansum . . . et -verunt ecclesiam tribus annis. **3** *medic. i. q. imminuere, debilitare – beeinträchtigen, schwächen:* AESCULAPIUS 34 p. 52,37 curantur *splenetici* . . . cum labore, hoc est -untur. **B** *spectat ad res:* **1** *c. acc. (dat.: l.49):* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* ARBEO Corb. 21 p. 212,5 in quo *(die)* inlecebris machinis viam viri Dei in-ire non verebat *vir.* COD. Karol. 84 p. 620,30 ut nullus hominum sit, qui vestra *(sc. regis)* sacra vota in-iri (*leg.* -ire) valeat. WIDUK. gest. 1,38 p. 56,23 nisi nox visum pugnantibus in-ret. EUPOLEMIUS 2,125 loquacis -it *Sother* ora ducis iaculo per guttura misso *(sed v. notam ed.).* CHART. Rhen. med. II app. 15 p. 425,10 ne -at *molendinarius* commoditatem piscium. ALBERT. M. animal. 1,483 quando se invicem iuvant et -unt membra diversis operationibus suis. CONR. MUR. summ. p. 60,18 que *(amphibologica locutio)* . . . intellectum auditoris -it et perturbat. *persaepe. v. et p.1380,25.* *c. dat.:* ABBO FLOR. calc. 3,11 sic . . . unitas imparis numeri, quae eius aequali divisioni in-it (inpendit *var. l.*), ad aequalitatem in corpore redigitur unciatim. **β** *arcere – abwehren:* ALBERT. M. veget. 6,369 incantator . . . dicit, quod radix eius *(linguae arietis)* collo pueri appensa -it scrophulas. **b** *medic.:* ARS med. 7 p. 427,19 hypocima dicitur . . . coagolati humoris collectio circa pupillas contingens -ens (inpendens *G*) aciem diversis coloribus apparens ita, ut *eqs.* TROTULA A 11 p. 72,17 conceptio -itur tam vitio viri quam mulieris. *sim.* p. 76,1. WILH. CONG. chirurg. 198 ex ictu clave . . . craneum ad interiora plicari contingit et liberum cerebri motum in-ire. **c** *iur.:* **α** *in univ.:* CAPIT. reg. Franc. 33,87 ut . . . nullus . . . praesumat . . . opus eius *(imperatoris)* tricare vel in-ire vel minuere. DIPL. Ludow. II. 31 p. 131,25 ut nullum aliud opus ibi *(sc. in flumine)* fieret, quod eandem piscariam -iret. DIPL. Loth. III. 36 p. 60,32 per alveum fluminis . . . iudiciario iure principum suę *(sc. abbatis)* imperiali annotatum dominationi, sed rectorum incuria et emulorum perfidia frequenter in-tum. *al. v. et p. 1380,42.1381,15.* **β** *reclamare, assumere – (für sich) beanspruchen, 'blockieren':* DIPL. Heinr. IV. 70 ut nullus . . . aut mercatum destruere aut theloneum . . . -ire presumat. CHART. episc. Hild. I 683 p. 650,30 areas et curias . . . in-tas pro posse meo expediam *(sc. episcopus).* CHART. ord. Teut. (Hass.) 249 ne alicuius protervitas nostram renunciationem in posterum -at. CHART. Burgenl. II 42 quatenus . . . mercatorem in omnem

[Weber]

possessionem suam, quam ab ipso in-ierant, introducas *(sc. comes). saepe. v. et vol. III. p. 1626,70.* *usu absol.:* CHART. episc. Hild. II 200 capellanus ... redemit duos mansos ... ab -entibus ipsis pro quatuordecim talentis. **γ** *accedente dat. i. q. in controversiam vocare – streitig machen:* CONC. Merov. p. 8,2 nullum ecclesia praeiudicium patiatur, nec saeculari lege praescriptio, quae ecclesiae aliquid in-at, opponatur. LEG. Wisig. 10,2,7 ne tricennale tempus in-at religatis. TRAD. Frising. 359 postea nullus domui sanctae Mariae in-ire *(sc. rem)* potuisset. CHART. Eichst. 16 p. 38,29 ecclesia ab ipso aliquamdiu zenobio nobis fuit -ta. CHART. Tirol. notar. I 232 si ei *(Maçolino)* -rentur (impedr- *cod.*) *redditus*, ... dedit *episcopus* eidem in solutum fictum de Egma. *al.* **2** *c. enunt.:* **a** *in univ.:* DIPL. Loth. III. 10 p. 12,36 quid inde facere voluerint *canonici*, -ire (ex DIPL. Heinr. V.). **b** *pendet* ut, ne, quin: TRAD. Frising. 65 p. 92,23 (a. 774) sin ... nostris -tire *(leg.* -iri, *sc. filius)* dedierit delictis, ut sublimare sacerdotalis neglexerit gratibus (*leg.* gradibus) *eqs*. RIMB. Anscar. 12 p. 33,37 eius *(presbyteri)* de hac luce transitus, hoc *(sc. consecratio)* ne fieret, -vit. BERTH. chron. B a. 1078 p. 320,3 quicumque fuerint ..., qui ... colloquium illud condictum, ne fieret, ... detrectarent et -rent. ANON. mus. Sowa 1,1 p. 100,34 tale *(sc. medium inter minorem et maiorem vocem)* non -it, quin voces eiusdem formae ratione significationis per magis et minus differentes a magis vel minus denominationem valeant importare. *al.* **c** *c. (acc. c.) inf.:* BONIF. epist. 78 p. 167,21 ille ... in fortitudine clamat, quem nec metus nec verecundia predicare verbum vitę -it. TRAD. Frising. 278[b] p. 245,20 illud *(territorium)* ... ad domum sanctae Mariae revertere nullus in-ire ... potestatem habeat (*sim.* 333[b] p. 285,10). THIETM. chron. 2,15 p. 56,17 fuere nonnulli, qui hanc fieri coniuncionem apud imperatorem in-ire studerent eandemque *(Theophanu)* remitti consulerent. EPIST. Ratisb. app. 8 p. 382,28 quin ... nulla ... difficultate -amur vestre *(sc. sanctimonialium)* voluntati ... occurrere. *al.* **4** *absol. (depon.: l. 36):* **a** *gener.:* DHUODA lib. man. 5,1,17 tristitia ..., quae -itur (impenditur *var. l.*), resecanda est. Ps. BOETH. geom. 782 nullo -ente (impend[i]ente *var. l.*) obstaculo. DIPL. Ludow. Inf. 39 p. 157,24 nullo -ente, sed Deo auxiliante. THIETM. chron. 6,18 p. 296,7 nisi infirmitas -ierit. *al.* **b** *iur.:* TRAD. Frising. 89 p. 109,7 (a. 778) si quis contraire vel inpetire temptaverit (*item* 101). DIPL. Conr. I. 13 nullo successore nostro in-ente. DIPL. Conr. II. 187 p. 249,28 nec ulla -ente causa. *al.*

adi. **impeditus,** -a, -um. *gravis, tardus – schwerfällig, langsam:* AGOB. 18,4 l. 15 -iorem et tardiorem se esse l i n g u a m dicit *Moyses* (EKKEB. SCHON. opusc. 11 p. 331,2 -e fuit *episcopus* lingue. CHRON. Salern. 76 p. 75,4 qui *[Dauferius]* cognominatus fuit Mutus propter -ciorem [impedicionem *coni. Pertz*] sue lingue. *al.*). REGINO chron. a. 878 qui *(Ludovicus rex)* Balbus appellabatur, eo quod -ioris et tardioris esset eloquii. FOLCUIN. Lob. 85 p. 66,31 qui ... graviores erant aetate et -iores (impeditores *var. l.*), substitere.

adv. **impedite.** **1** *difficulter, incommode – mit Schwierigkeit, schwer (in figura rhet. litotes q. d.: l. 58):* ALBERT. M. caus. univ. 2,2,3 p. 95,91 virtus ..., quae est in corpore, ad complexionem et corporis compositionem variatur secundum bene et expedite et -e. eth. II 1,3,5 p. 37[a],10 consuetudo in naturam transponitur et facit hominem potentem, ut non -e faciat operationes. *ibid. al.* **2** *tarde, adhaese – schwerfällig, stockend:* CHART. Heinr. Leon. 106 p. 162,15 quia capellanus ..., cui ad legendum oblatum erat *privilegium*, in-cius legebat ob ignorantiam prediorum ..., decanus ... legit aperte et distincte ad intellegendum. BENVEN. GRAFF. ocul. B 16 p. 38,29 valet *electuarium* ad illos, qui paciuntur paralisim ... et -e locuntur.

impeditio (-cio), -onis *f.* **1** *quod obstat, prohibet, obstaculum – Hindernis, Hemmnis:* **a** *proprie:* **α** *in univ.:* ANON. geom. I 3,2 sit altitudo quaelibet, ut est ab, sitque fluvii vel vallis -o, ut est bc. DUDO hist. 2,28 p. 168,29 Flandrensem terram ... voluit rex ei *(Rolloni)* dare, sed ille noluit prae paludum -e recipere. ALBERT. METT. div. temp. 2,2 p. 44,1 nisi navi propter altitudinem stagni et -em paludis nequaquam adiri poterat *collis.* **β** *gravitas, tarditas – Schwerfälligkeit, Langsamkeit:* AGOB. 18,12 l. 29 numquid et hoc vitium, gracilitatem scilicet vocis et linguae -em, spiritui sancto tribuetis? *v. et p. 1383,48.* **γ** *onus – Last, Bürde:* GONZO Geng. 36 p. 652[B] Gengulphus utrumque fratrem ... est consolatus, minorem de corporis alimento ..., maiorem de ... baiulationis -e. **b** *translate:* **α** *in univ.:* DIPL. Otton. I. 410 p. 559,10 liceat illos *(monachos)* quiete ... vivere ... omnium hominum remota -cione. THEOD. AMORB. Mart. 1 cuius tota intentio sine aliqua -is morula aut discendi semper extitit aut docendi. ANNAL. Rod. p. 689,47 manum subtrahens *(sc. Ailbertus)* paenitus ab omni mundiali -e. *abund. (c. gen. inhaerentiae: l. 13):* DIPL. Karol. III. 138 p. 222,24 absque ullo obstaculo -is quiete vivere. Ps. BOETH. geom. 958 sine ullius obstaculi -e (-cionem *var. l.*). **β** *impetitio, infestatio – Anfechtung (usu iur.):* CHART. Fuld. B 6 p. 10,16 (spur. a. 822/4) ad congregandos et nutriendos servos eius *(Salvatoris)* absque ulla -cione vel usurpatione aliorum *(cf. E. E. Stengel. DtArch. 9. 1952. p. 533).* DIPL. Ludow. II. 22 p. 107,36 ne aliquae intervenirent -es vel inquietationes. DIPL. Otton. I. 235 p. 326,31 ut nullus missorum nostrorum cuiuscumque -is argumentum componere in prefatam electionem *(sc. papae)* audeat. DIPL. Karoli M. 293 p. 437,34 (spur.) nulla incursio vel -cio. TRAD. Neocell. Brixin. 243 p. 178,18 ab omni -e, que super proprietate ... exorta fuerit, defendere tenebor ecclesiam memoratam. *al.* **2** *actio impediendi – das (Ver-, Be-)Hindern:* **a** *c. gen. subi.:* VITA Magni Fauc. I 22 p. 166,16 ille locus tenuis ... est facultate, sed optimus, si ˹-o vermium deesset˺ (sęvitia serpentium non impediret *var. l.*), ad venandum. **b** *c. gen. obi.:* SYLL. Bern. 2[tit.] de carminis -e causa thematis tropologice. ANON. secret. p. 56,22 sal fecit -em congelationis. ALBERT. M. sent. 2,5,4 p. 115[b],37 quem *(iudicem)* sentit *daemon* in -e iniquae voluntatis et inflictione poenae.

***impeditiosus,** -a, -um. (impeditus) *tardus, prolixus – langsam, ausgedehnt:* Ps. HUCBALD. ton. 299 brevia quaeque -iora *(ci.,* impendiosiora *ed.*, impe[n]diora *codd.)* non sint, quam conveniat longis, nec longa inaequalitate lubrica festinantius labantur, quam conveniat brevibus.

adv. **impeditiose.** *tarde – langsam:* Ps. HUCBALD. ton. 312 nec unus altero -ius aut celerius canet.

***impeditivus,** -a, -um. (impedire) **1** *adi. i. q. impediens – (be)hindernd, hinderlich:* ALBERT. M. animal. quaest. 1,2 p. 79,33 materia ... est ˹-a (impedita *var. l.*) operationis˺ (impedit eius operationes *P*). animal. 14,70 dispositio naturalis suorum *(sc. avis)* unguium -a est horum duorum, hoc est ambulationis et ... sessionis. eth. II 9,3,4 p. 593[a],20 multi ... perscrutatores ... sunt, a quibus ampliores recipiunt reministrationes, et per hoc -i sunt ad bene vivere. *ibid. al.* **2** *subst. neutr. plur. i. q. impedimenta – Gepäck:* CHRON. reg. a. 1159 p. 102,24 imperator relictis tentoriis ac somariis et omnibus -is expedite cum militibus et armis ... rapuit se in ... montana.

impeditor (inp-), -oris *m.* *qui impedit – einer der behindert:* **1** *gener.:* BERTH. chron. B a. 1079 p. 365,15 regem Heinricum ... non modo non observatorem, quin potius temerarium -em extitisse. ALBERT. M. pol. 5,7[l] p. 513[a],22 'ex democratia ... oppugnare insignes ... tamquam machinantes contra' se 'et -es (*p.* 1311[a],18 ἐμποδίους)' tyrannidis ipsorum. **2** *iur. i. qui impetit, infestator – einer der anficht:* CHART. Hersw. 25 (a. 1196) ut caveremus ei *(praedio)* de evictione cuiuslibet -is. CHART. Gosl. I 601 p. 558,31 ut, si quis de proprietate illa aliquid inpetat, ab omni inpetitore et in-e ... infra annum debeamus *(sc. dux)* totaliter expedire. CHART. Brand. A XV 33 si ... in hoc facto ... impotentes essent consules ..., contra talem -em ... erimus *(sc. marschiones)* adiutores. *al.*

impedo *v.* impendo.

***impeioro** (inp-), -avi, -are. (in *et* peiorare) *deteriorem facere, corrumpere – verschlechtern, (im Wert) mindern:* LEX Frision. add. 10,1 si ... peioratum *(sc. rem)* reddiderit *homo*, componat ei *(sc. qui rem praestitit)* iuxta quantitatem, qua rem eius in-vit.

impeius *v.* in *et* malus: CHART. Argent. I 346 p. 258,25. *al.*

***impellibilis,** -e. *qui imprimi potest, tractabilis – eindrückbar, nachgiebig:* ALBERT. M. meteor. 4,3,7 p. 277,67 'la-

ter non' est 'pulsui cedens' sive -is et cetera 'dura' sicca. *usu subst.:* ALBERT. M. meteor. 4,3,7 p. 277,54 cedit . . . -e, quod est cedens impulsui, secundum tantum suae superficiei, secundum quantum tangitur ab impellente et non secundum 'totam' superficiem. p. 277,63 'dura etiam' . . . sunt -ia per fortem ictum, sicut 'aes' et ferrum per percussionem fortem mallei *eqs.*

impello, -puli, -pulsum, -ere. *form.: perf.* -uls(i): *l. 36. coniug. I.: p.1386,8. confunditur c.* implere: *l.60.p.1386,10. 17.*

pellere, pellendo movere, incitare – (stoßend) in Bewegung setzen, antreiben: **I** *proprie:* **A** *strictius:* **1** *in univ.:* WALAHFR. Otm. 12 immensum aliud lignorum pondus corruentis -sum attactu in ipso eum casus exitio desuper operuit. POETA SAXO 4,15 nec summi culmen tecti superare volatu viribus -sae magnis potuere sagittae. EBERW. Magner. 18 -entibus iam navim custodibus moerens discessit. CHART. Naumb. I 271 p. 255,6 rivulo in-ente molendinum fratrum beati Georgii. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 78,6 per quem motum *(sc. alarum)* sublevatur avis, -itur et defertur. p. 85,12sq. sicut sunt digiti avium aquaticarum natantium, quod ideo fuerit, ut -endo aquam ad posterius maiori copia se ipsas -rent in antea. *al. in imag.:* VITA HEINR. IV. 5 p. 20,17 vicit . . . cupiditas et Ekkibertum marchionem ad ambitum regni forti manu -ulit. **2** *agere – treiben:* CHART. Westph. III 460 p. 249,4 (a. 1246) casariis in pascua ecclesię sue . . . iumenta sua . . . -ere licentiabunt *abbas et conventus. c. sensu agitandi ('hetzen'):* WALAHFR. Mamm. 22,8 -ulit *leo* hos currens . . ., illos morte timor subita prosternit inertes. TRANSL. Dion. Ratisb. 17 p. 370,9 barbarus hostis praemiis aut spe praedę huc illucque -itur. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 60,10 si . . . vellet *canis* ipsum *(falconem)* ledere mordendo vel -endo, falconarius minaretur ei (*sim.* 5 p. 145,30). **3** *ad-, promovere – schieben:* NARR. itin. nav. p. 186,20 diluculo -ulimus quoddam instrumentum, quod ericium vocamus, ad muros. **4** *in-, conicere – hineinstoßen, -schleudern:* IOH. CODAGN. annal. a. 1213 p. 44,13 carocio in quodam palude relicto, in quo per vim illud -serant *milites.* ALBERT. M. animal. 1,451 medium inter duo canalia, quod vocatur expulsorium spermatis, quod sperma expellit a canali testiculorum elevatum et -it anterius in canalem virgae. *in imag.:* VITA Heinr. IV. 6 p. 24,15 qui omnes in periculum -erat, omnes in periculo deseruit. **5** *pulsare, deicere – (um)stoßen, stürzen (refl.: l.47.50):* LEG. Wisig. 6,5,3 si quis in-sus occidat hominem; si quis . . . in-sus vel precipitatus in alterum conruerit hominemque occiderit, pro homicidio nec damnis nec penis damnabilis erit; si . . . homo in-erit alium . . ., si ille, qui inpulit, absque mala voluntate fecerit, auri libre damnum habebit. add. p. 463,10 de his, qui se in gladiis -erint alienis. FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 143,11 si . . . airo volat ad ventum et contingat, quod falco percutiens ipsum -at ad terram *eqs.* p. 172,32 accidit quandoque, quod ipse falco percutit et -it se in rostro aironis. **6** *repellere, repulsare, reicere – zurücktreiben, -schlagen, -weisen:* TRANSL. Dion. Ratisb. defens. p. 252,6 quo tonitru hereticorum divorcia -erit. 3 p. 312,15 quę *(gens Gallorum)* unanimi concordia Romana victrix arma -ulit (repulit *p. corr. M*). **7** *movere – stoßen, bewegen:* FRID. II. IMP. art. ven. 6 p. 200,2 -at *falconarius* manum suaviter . . . augmentando modum impulsionis. **8** *caedere, ferire – (zu)schlagen (usu absol.):* CARM. Cantabr. A 35,10,1 hoc dicto . . . -ulit *ruricola.* **B** *latius:* **1** *aggredi – angreifen (usu absol.: l.60):* RIMB. Anscar. 16 p. 37,14 -entibus (implentibus *var. l.*) paganis. TRANSL. Dion. Ratisb. defens. p. 250,4 licet truculentam hostium vesaniam bello sepe fidei armis -erit. 11 p. 344,21 te *(sc. regem)* denuo gravi praelio -surus cedet *hostis. al.* CHRON. Sigeb. auct. a. 1203 (MGScript. VI p. 474,49) Franci inopinata audacia . . . navali prelio urbem -unt. *petere – bewerfen, zu treffen versuchen:* RAHEW. gest. 4,57 p. 294,18 illi *(Mediolanenses)* . . . suis . . . instrumentis validis saxorum ictibus nostras machinas -ere. **2** *icere – treffen:* CARM. var. III A 6,6,35 (MGPoet. V p. 620; a. 975/1000) ut nec ab hoste cadat *ecclesia* nec ab igne perusta liquescat, non in-sa ruat, non inveterata putrescat. VITA Heinr. IV. 6 p. 24,13 Roma contremuit, dum -sa turrium altitudo corruit. MIRAC. Mod. 12 p. 314b,6 unus ministrorum enormi saxo -sus prosternitur. RAHEW. gest. 4,69 p. 314,24 qui scalis . . . ascendere nitebantur, -si devolvebantur a muro.

II *translate:* **A** *in univ.:* LEG. Wisig. 2,1,2 quatenus subiectos ad reverentiam legis in-at necessitas. HUGEB. Wynneb. 6 p. 111,1 nec iactantia extollatur *mens humilis* humana . . . nec reprehensione pravorum in-sus agitatur in iram. PASS. Afrae II 3 milites prius blando sermone eas *(ancillas)* provocabant, post haec terroribus in-bant (in-abant *var. l.*). MARIAN. chron. a. Chr. 380 blanda persecutio fuit illiciens magis quam implens (*leg.* -ens) ad sacrificandum. VITA Heinr. IV. 12 p. 39,21 -ente metu. CAES. HEIST. hom. exc. 3 nimio -ente fervore. *persaepe.* **B** *adhibere, adigere – heranziehen, nötigen (zu):* GODESC. SAXO gramm. 1 p. 411,19 quo *(verbo angaria)* significatur publicum servitium, ad quod -untur et compelluntur homines quasi per debitum. DIPL. Otton. I. 86 p. 169,6 neque familia . . . ecclesie . . . ad aliquod castelli opus ab exactoribus vectigalium impleatur (*leg.* -atur). CHART. Hersf. 119 ne quis eum *(censualem)* violenter sibi vindicare vel ad aliud aliquod servitium -ere presumat. **C** *incipere, inire – beginnen (lassen), 'anstoßen':* WALTH. SPIR. Christoph. II 2,73 ubi collectum senarius -ulit oevum. *fort. huc spectat (usu ellipt., in loco corrupt.; ?'anschlagen'):* CARM. Cantabr. A 23,5,1 velox -ulit (inplumis *V*, -it *ci. Jaffé*, singultit *ci. Bulst*, plipiat *ci. Ziolkowski*) iugiter hirundo, clangit coturnix. **D** *impetere, infestare – anfechten, anfeinden:* EPIST. Meginh. 38 p. 237,25 de quo *(praedio)* episcopus . . . controversiam aliquando movit . . . et partes nostras vehementer -ulit.

subst. **1. *impellens,** -entis *m. de instrumento ad trudendum apto i. q.* διωστήρ – *'(Heraus-)Treiber':* **1** *in univ.:* CHIRURG. Sudhoff. II p. 62,33 -s concavus. **2** *de pilo siphonis ('Spritzenstempel'):* CHIRURG. Sudhoff. II p. 24,34 sit . . . -s, quo est concavitate canule decenter illic, quod necesse fuerit.

2. *impulsa (inp-), -ae *f. impetitio, infestatio – Anfechtung, Anfeindung:* TRAD. Gottwic. 401 (a. 1188/1200) ego . . . abbas Rudolfum . . . pro decimis . . . tam diu queremonia inpulsavi, quoad . . . decimas . . . a nobis redimeret; . . . ut ergo deinceps ille nullam in-am sustineat *eqs.* CHART. Sangall. B 493 p. 358,18 ne . . . donationes alicuius calumpnie paciantur in-am, paginam istam sigillis . . . comitum . . . apparet esse conmunitam.

impendeo (inp-), -ere. *confunditur c.* impendo: *l.43. adde* CARM. didasc. 1071 *(var. l.).* **1** *adhaerere – hängen, haften (an):* YSENGRIMUS 1,890 clunibus -et (impendit *var. l.*) Scotia tota meis *(sc. piscatoris).* 5,193 undecies denis plures barbę eius *(cani cuiusdam)* Apriles -ent. **2** *(minanter) pendere – (drohend) hängen (über):* **a** *proprie et in imag.:* WIDR. (?) Gerh. I 20 p. 502,34 mors ei vicina, gladio cervici -ente, minatur. PETR. DAM. epist. 31 p. 287,4 certum est, quod divini furoris gladius in multorum perniciem immaniter crassaturus -et. LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 155,17 iugum, quod cervicibus nostris -et, excutere conabimur. **b** *translate i. q. imminere, instare – (drohend) bevorstehen:* FORM. extrav. 19 p. 562,15 -entibus quibusdam causis. ONULF. rhet. 1,22 metue, miser, dampnationem, quę iam imminet, examinationem, infelix, time, quę nunc -et. RUP. TUIT. Ioh. 2 l. 1867 nunc interim tantum -et onus caelestium negotiorum. ALBERT. M. eth. II 3,1,6 p. 201b,16 difficile est immorari cognitis malis et imminentibus et quasi iam -entia exspectare. *al.*

[1. impendio *v.* impedio.] **2. impendio** *v.* impendium.

[impendiosiora *v.* *impeditiosus.]

impendium (inp-), -i *n. script.* inpan-: *p.1387,8. c. gen. inhaerentiae: l.65.* **I** *expensum, sumptus – Aufwand, (Un-)Kosten:* **A** *proprie:* **1** *strictius:* HEIRIC. Germ. I 4,495 sacer ad plebem sermo convertitur omnem de lapsu, seu quae reparent -a lapsum. PETR. DAM. serm. 2,21 ut . . . sumptus -a, quibus ampliari . . . monasterium posset, . . . postularent *(sc. episcopi).* CONST. Melf. 1,34 statuimus pupillis, viduis, orphanis, pauperibus . . . testium producendorum -a (impedia *var. l.*) per curie presidem largiri debere. CHRON. Reinh. a. 1190 p. 545,21 corpus . . . regium . . . Antyochiam delatum venerabilibus -is inibi sepultum est. *al.* **2** *latius:* **a** *donum, stips – Gabe, Geschenk, Spende (tam corpor. quam incorpor.):* FORM. Sangall.

[Weber]

II 2 p. 396,25 quicquid ad loca sancta -orum conferre curaverimus, Deum nobis pro hoc remuneratorem promereri confidimus *(inde* Dipl. Ludow. Inf. 65. *al.)*. Epist. Hann. 1 p. 17,17 maiorem . . . fiduciam ex multis tuis *(sc. regis)* -is et probitate morum in te haurit *(sc. ecclesia)*. Chart. civ. Halb. 72 p. 71,10 caritatis -a ministrare. *saepius*. *c. gen. explicativo:* Flod. hist. 4,6 p. 390,7 rememorans *(sc. archiepiscopus)* . . . se . . . ab eo *(praesule)* . . . magnis . . . benefitiorum -is (inpa- *var. l.*) accumulatum. Rup. Tuit. cant. 5,727 multis orationum atque ieiuniorum -is. *al.* **b** *damnum – Einbuße, Verlust:* Anon. Has. 5 quod . . . nec illi *(utroque, sc. Willibaldo et Wunnibaldo)* sine humani favoris dispendio nec huic *(Walpurgae)* cessit sine magno eiusdem -o. Chart. Wirt. 393 p. 160,27 domnus Richolfus . . . a Boppano urbano comite . . . magno labore et multo suarum rerum -o de manibus violentorum liberavit *(sc. ecclesiam)*. *al.* **c** *pretium – Preis:* Gerhoh. Antichr. 1,12 ista . . . domus *(i. templum)* . . . a Domino Iesu Christo propriae predicationis labore, immo et mortis eius -o fabricata . . . est. **d** *meritum, praemium – Verdienst, Lohn:* Chart. Stab. 10 p. 31,4 (a. 681) princeps pro mercedis suę compendio (-o, in-o *var. l.*) villas . . . concessit. (*item* 38 p. 98,8). **e** *onus, molestia – Last, Bürde:* Petr. Dam. epist. 18 p. 178,24 ut vobis *(sc. fratribus)* laboris -a tolleremus. **B** *meton:* **1** *benignitas, largitas – Großzügigkeit, Freigebigkeit:* Chart. Altenberg. 25 p. 23,30 (a. 1188) illis providencie clipeum oppandere, qui Deo solummodo dediti . . . collatorum sibi gaudent -o. **2** *actio dandi, exhibendi, praestandi – das Geben, Gewähren, Spenden:* **a** *in univ.:* Petr. Dam. epist. 165 p. 225,9 ut, dum unius labor inutilis fuisse perpenditur, non uni, sed multis a supervacui laboris -o cautela praebeatur. Chart. Xant. 39 p. 29,18 si aliquo -o nostrę providentię contra hęc cotidiana dampna consuleremus. Chart. ord. Teut. 306 p. 276,12 proponimus . . . fecunditatem bonorum operum . . . vigilantis cure -o adiuvare. Chart. Westph. III 546 p. 294,1 ecclesiam aliquo consolacionis -o respicere. *al.* *fort. huc spectat:* Gerhoh. Antichr. 1,29 p. 339,6 opus Salemonis templum edificantis typice Christi conferre operibus ecclesiam suam predicatione, miraculis, ad extremum passionis . . . proprie -is construentis . . . usitatum est. **b** *actio se praebendi – das Sich-Bieten:* Chart. Brand. A IX 20,2 p. 476,1 (a. 1247) secundum . . . -um facultatis et operam itineris et laboris. **3** *actio operandi – das Wirken:* Chart. Turg. II 81 p. 275,24 (a. 1205) omnia temporis -o tamquam sepulta delitescere. **4** *actio utendi, adhibendi – das Ver-, Anwenden:* Rhythm. 147,23 flagelli -o monet *Christus*, ut errata cognoscas et agnita poenitens corrigas. Petr. Dam. epist. 44 p. 14,16 nonnulli apud nos sunt, qui inter caetera districtionis -a tanta censura a vini perceptione se cohibent, ut *eqs*.

II *pecunia, copiae – Geld(summe), Vermögen:* Cod. Lauresh. p. 285,6 (a. 777) aliqua de monasterii rebus -a pro animę remedio pauperum indigentię prerogare. Hincm. epist. 169 p. 149,2 ut . . . illi *(Rothado)* sicut patri de nostris -is serviremus, quatinus *eqs*. Ekkeh. IV. bened. I 33,100 sponsa sit ut culta, pereunt -a (gloss.: pretii) multa. Petr. Dam. serm. 32,61 quam feliciter miser est, qui, dum terrenis eget -is, angelicis fulcitur obsequiis. epist. 169 p. 249,11 sex . . . denariorum Lucensium libras habemus *(sc. viator eiusque uxor)*, huius summe . . . -o valemus iter nostrum honeste transigere. *saepius*.

III *apparatus, materia – Gerätschaft, Mittel, Material:* Vita Ludow. Pii 3 p. 288,17 alter *(filius)* prospero eventu materno fusus utero infantilibus nutriebatur -is. Ekkeh. IV. cas. 146 p. 282,17 parantur in adventum . . . rerum copiosa -a. Gerhoh. Antichr. 1,5 p. 316,34 bonum . . . est male edificata primo bene destrui, ut melior edificatio de isdem subsequi valeat lapidibus et -is. *al.*

adv. **impendio.** **1** *valde, magnopere – sehr:* Godesc. Saxo gramm. 1 p. 400,20 cur id acciderit, miror in-o. 22 p. 312,21 debemus omnes . . . de se suisque specialiter -o formidare, ne percussi repente cogamur imparati migrare. theol. Vita Serv. 21 p. 87,16 Karolus -o h i l a r a t u s . . . paschalem festivitatem agere Traiecto decrevit (Fragm. de exp. Frid. I. imp. p. 8,17). **2** *instanter – inständig:* Lup. Ferr. epist. 16 -o supplicamus, ut commentarios Boetii in topica Ciceronis . . . optentos dirigatis *(sc. archiepiscopus)*. **3** *audaciter, improbe – dreist, frech:* Godesc. Saxo theol. 6 p. 142,6 Altdoinus caecus caecos ducens et in errorem mittens immutare praesumpsit -o, temere et . . . presumptive.

impendo (inp-), -pendi, -pensum, -ere. *script.:* inbe-: Alcuin. epist. 278 p. 434,27 *(var. l.)*. inpind(o): Chart. Sangall. B 12. imped(o): *p. 1389,5*. -dire: *l. 63. p. 1389,14. adde* Pirmin. scar. 28[b] p. 125,3 *(var. l.)*. *form.:* *praes.* -ent: *p. 1389,11*. *perf.:* -iv(i): *l. 48*. impensit: Annal. Ianuens. IV p. 42,7. *partic. perf. acc. pl. f.* -es: Liutpr. antap. 2,39 *(var. l.)*. *struct.:* *c. abl.: l. 53. 54*. *c.* circa, erga: *l. 53. 54. 56. 58. p. 1389,48*.

I *(ex)pendere, solvere, reddere – auf-, verwenden, ausgeben, (be)zahlen, entrichten:* **A** *strictius (spectat ad pecuniam vel commercium):* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* Conc. Merov. p. 145,15 si ecclesia eos *(manumissos)* de his sanctis functionibus in omni parte defenderit, ecclesiae . . . defensione in omnibus potiantur et occursum -ant *(de re v. M. Borgolte. Stiftung und Memoria. 2012. p. 134sq.)*. Willib. Bonif. 4 p. 16,8 naulo . . . in-so (*item* Hugeb. Willib. 3 p. 91,7). Chart. Sangall. A 410 in ęrarium regis multa cogatur *pars* -ere, id est auri uncias III argentique ponderę V. Thangm. Bernw. 15 decimae . . . et antiquitus et moderno tempore -sae. *al. v. et p. 1392,21*. *c.* ad, in, pro: Vita Rimb. 17 altaris vasa ad redemptionem eorum *(captivorum)* -ere non dubitavit. Annal. Hild. a. 1106 p. 55,22 regalia et castella . . . filio tradere, ut saltem sibi predia ad usus necessaria -ret. Thietm. chron. 6,75 p. 364,29 haec *(Amulred)* . . . omnia . . . bona pro eiusdem *(coniugis sui)* memoria diligenter in-it. Thangm. Bernw. 19 p. 767,33 nec permisit *imperator*, ut quantulumcumque de suo proprio in ministerium suum -ret. 27 p. 771,18 omnia . . . in ministerio eius opulentissimo luxu . . . -it *episcopus Vercellensis*. *al.* **b** *theol. de redemptione:* Godesc. Saxo theol. 10 p. 212,24 de veritate redemptionis, quae per sanguinem crucis Christi solis est -sa . . . electis, minime . . . dubitare competit. **2** *emere – kaufen, finanzieren:* Notae Hild. (MGScript. XXX p. 763,13; s. XIII.[1]) de quibus *(libris)* empte sunt tres areę in civitate nova episcopi in-sis edifitiis ab ipso XVI libris et dimidia.

B *latius i. q. dare, exhibere, praestare, tribuere – geben, darreichen, gewähren, spenden:* **1** *in univ.:* **a** *usu communi:* Conc. Merov. p. 20,12 presbytero . . . sine antistitis sui epistolis ambulanti cummunionem nullus in-at. Leg. Wisig. 9,2,8 p. 371,6 ut . . . unus alteri fraterna s o l a c i a non in-at (Willib. Bonif. 4 p. 15,28. *al.*). Einh. Karol. prol. p. 2,1 nutrimentum . . . in me in-sum. Dipl. Ludow. Germ. 86 si . . . augmentum illis *(locis divinis)* in rebus transitoriis -imus. Chron. Ven. Alt. p. 60,3 nobis adiutorium -ivit *Chosroe filius*. Chart. Heinr. Leon. 107 ille *(Deus)* . . . divicias sue misericordie nobis uberrime in-ens. *persaepe*. *c.* circa, erga (*c. abl. pro acc. rei: l. 53. 54*): Epist. Bonif. 132 nostra *(sc. abbatis)* voluntas . . . est . . . sicut proprium fratrem ita circa illum *(episcopum)* omni caritate in-ere. Form. Senon. I 43 pro fidelitate tua, qua circa partibus meis in-ere non desisti. Dipl. Loth. I. 62 p. 171,16 ut celsitudo imperialis . . . erga omnes pietatis sue munus -ere satagat *(item* 128 p. 289,29 in-ere. *al.)*. Dipl. Ludow. II. 60 p. 184,21 quicquid circa Dei famulos divino afflati amore -imus. *pendet* ut: Hraban. epist. 6 ut meae parvitati -as, ut, quibuscumque . . . hoc opusculum ad legendum . . . committes, meam fragilitatem apud iustissimum iudicem orationibus suis adiuvare praecipias *(sc. archiepiscopus)*. *absol.:* Dipl. Merov. I 142 p. 358,36 vult *Deus* . . ., ut, quantum amplius vidintur *divites* possedire, tantum magis oportit in-ire. Chart. Burgund. 32 si quis iustis postulationibus petit, rectum est illi in-ere curemus. **b** *spectat ad verba:* Bonif. epist. 63 p. 130,29 timeo magis damnum de predicatione, quam populis in-ere debeo. Arbeo Emm. 36 p. 82,19 cui *(adulterae)* vir Dei monitionem in-it, ut ad nos reverteretur. Trad. Frising. 733 p. 609,18 divina sonant eloquia, quę iubent in-i secundum caritatem. *al.* **c** *effundere – ausgießen, -schenken:* Transl. Dion. Ratisb. 35 p. 428,20 in-ens *imperator* liquorem sancti ac dulcissimi fontis. **2** *offerre – leisten, erbringen:* Conc. Merov. p.

[Weber]

102,16 ei, qui ordinatus est, ... honestum ordini domino suo in-at *servus saecularium* obsequium (WILLIB. Bonif. praef. p. 1,10). FORM. Senon. I 6 quod ... nulli heredum ... meorum nullum -at servitium (II 4,5. *saepius*). FORM. Salisb. II 3,7 famulatum -edere. TRAD. Patav. 46 p. 46,22 studium honoris in-ere (HRABAN. epist. 28 p. 443,13 scribendi -rem studium. *al.*). POETA SAXO 4,255 steriles hoc factę tempore vites -so sibimet nulla mercede labori respondent. *persaepe*. **3** *praebere – erweisen, angedeihen lassen:* NICET. ad Chlodos. p. 121,15 Gothi hodie ipsis *(sc. apostolis)* venerationem in-ent (in-unt *p. corr. b*). AESCULAPIUS 6 diligentia eis *(enthusiasmone affectis)* ⌞-i debet⌟ (*Gariopont. pass. 1,11* imponenda est). LEX Alam. 3,1 ex timore Dei honorem ecclesiae in-at (PIRMIN. scar. 22 p. 80,4 h. in-ere [in-ire *var. l.*]. *saepius*). HROTSV. Sap. 8,1 mira pietas, quam mihi in-itis *(sc. matronae*; RUOTG. Brun. 36 p. 37,26. *al.). persaepe*. **4** *ad-, convertere – zu-, hinwenden:* HRABAN. epist. 2ª p. 382,27 animum devotum in-ens (-ens *var. l.*) offerebam has primitias in laudem sanctae crucis expensas. WALTHARIUS 245 si nossem temet *(sc. virginem)* mihi promptam -ere mentem. DIPL. Heinr. III. 267 si piis peticionibus fidelium nostrorum exorabiles aures in-imus *eqs*. *refl. i. q. intendere, (de)servire – sich widmen, sich einsetzen (für):* LEX Alam. 3,1 (rec. B, codd. 19-37) si ... presbiter ei excusare non potuerit, tunc in omni cura se in-at, ut ille servus non evadat. RUP. TUIT. Eliph. (PL 170,430B) quaeritur, qualem per occasionem Iudaei tunc temporis vehementius atque procacius sese -erint aut -ere potuerint eiusmodi actionibus, ita ut *eqs*. VITA Otton. Bamb. III 1,2 aliorum profectibus se -it. RUOTG. Brun. 21 p. 22,13 qualiter pro pace ecclesiarum Dei se ipsum -erit. *al.* **5** *conficere, comparare – ausrichten, verschaffen:* THIETM. chron. 7,22 qui *(antistes)* eis *(interfectis)* licentia infausti ducis sepulturam in-ret. **6** *capere, inire – fassen, entwerfen:* VITA Bonif. II 1 p. 90,15 quos *(Thuringos)* ille *(Karolus)* susceptos ... muneribus onustavit et consilium -it. **7** *iubere, praecipere, praescribere – auferlegen, an-, verordnen, verhängen:* WALAHFR. Wett. 253 -at *Omnipotens* (prohibeat *R;* i. faciat O), quodcumque placet, sequimurque libenter. Ps. HIPPOCR. sang. 8 usum theriacae in-ere debemus. VITA Liutb. 35 p. 41,6 cur ... eius *(sc. genitricis)* michi *(sc. Piae)* facere memoriam -as. OTTO FRISING. chron. 4,4 p. 190,35 reges inde insignia sua decorari gloriantur, unde antea sceleratis ... supplicia -bantur. *absol.:* LEG. Wisig. 11,1,1 secundum qualitatem egritudinis, que novit, in-at *medicus*. **8** *(de)monstrare – weisen:* NADDA Cyriac. I 3,6 quam quotiens Romanorum hostibus viam mortis in-di, dum ictus telorum hostilium pertuli. **9** *refl. i. q. se offerre – sich anbieten, opfern:* PASS. Sigism. (MGMer. II p. 336,4; c. 800) se ipsum circa martirum limina in-ere conatus est. FOLCUIN. Lob. 25 p. 66,13 semet in-ere paratus *(sc. Hucbertus frater)*. AMADEUS LAUS. hom. 5,10 carne sancti apostoli et martyres passi sunt, qui ob ... testimonium Iesu se ipsos -erunt et effecti hostia Christi calicem Domini biberunt. HELM. chron. 6 p. 16,12 qui *(monachi)* Slavorum salutem sitientes -erunt (in-rent *var. l.*) se ipsos ad subeunda pericula. *al.* *adde:* HROTSV. Pel. 187 in-ens animam Domino. **10** *propitium facere – gewogen machen:* WALTH. SPIR. Christoph. II 1,256 tu ..., Leo, ... cęlicolas ... nobis -e sequester *(v. notam ed.)*.

II *applicare – anfügen, anbringen:* **A** *imponere – auflegen:* LAMB. TUIT. Herib. 2,13 paternam propitiationis dexteram extendit et ... salutifere -it. **B** *imprimere – aufdrücken:* CHART. Hall. 300 (a. 1260) in cuius rei testimonium sigilla nostra *(sc. praepositi et decani)* presentibus duximus -enda. **C** *induere, alligare – anlegen, anbinden:* HRABAN. epist. 15,12 p. 415,36 qui *(pater)* ... stolam primam illi *(filio)* reddit, anulum in manu dedit et calceamenta pedibus in-it *(spectat ad Vulg. Luc 15,22sqq.)*. CONSUET. Marb. 134 cui *(famulo)* in tuo *(sc. Dei)* sancto nomine habitum sacrę religionis imponimus (-imus *var. l.*). **D** *addere – hinzufügen:* CHART. eccl. Halb. I add. 2b p. 244,35 (a. 1214/33) ipsi *(voluntati Willeri)* auctoritatem nostram in-entes *(sc. fratres)* hiis, que *eqs*. **E** *gravare, onerare – beladen:* EKKEH. IV. bened. II 2 -sis assit benedictio mensis. **F** *velare, obumbrare – verhängen, verschleiern: v. p.1382,54.*

adi. **impensus,** -a, -um. *gravis, immensis, magnus – gewichtig, bedeutend, groß:* **1** *in univ.:* LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p. 240,31 alius ingentia beneficia ex agro Fuldensi, alius solito -iora in rem publicam servicia promittebant. CHART. Mog. A II 639 his ... curam debemus adhibere -iorem (CHART. ord. Teut. 306 p. 276,3). *v. et l. 18.* **2** *diligens – sorgfältig:* CHART. Salem. 32 p. 51,11 (a. 1184/89) si labore -sioris culture predium forsitan ipsum ad meliorem utilitatem perduxerint *fratres*.

adv. **impense.** **1** *instanter – inständig:* LIBER diurn. 60 p. 52,15 supplicantes atque ... -issime exorantes a Deo ... consuetam bonitatem piis votis concurrere. p. 53,13 iterum atque iterum -ius ... supplicamus, ut *eqs*. *al.* DIPL. Frid. I. 732 p. 274,25 quod pro nostra incolomitate et bono imperii statu delectet eum *(episcopum)* -ius orare. **2** *large – freigebig:* DIPL. Heinr. III. 225 volumus unamquamque *(sc. ecclesiam)* ... munere -e (impenso *var. l.*) procurare. DIPL. Frid. I. 705 p. 237,34 quod cum omnibus ... debeamus ecclesiis, eas tamen ... -ius fovere consuevimus, quas *eqs*. **3** *accurate – gründlich:* LEG. Burgund. const. I praef. p. 29,9 cum de parentum nostrisque constitutionibus pro quiete et utilitate populi nostri in-ius cogitemus, quid *eqs* (*sim.* 42,1. 53,1. II 18,1). **4** *sedule – eifrig:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 310,11 cuius in vita sua tyro municipatui -ius militaverit *eqs*.

impendulo *v.* in *et* pendulus: GERLAC. annal. a. 1178 p. 689,46.

impenetrabilis (inp-), -e. *qui penetrari non potest – undurchdringlich:* **1** *corpor.:* **a** *in univ.:* RUP.TUIT. cant. 1,909 sicut cedrus ... et cypressus ... -i soliditate numquam oneri cedunt (*sim.* HONOR. AUGUST. cant. 1,15/16 p. 381A). ROB. TOR. chron. a. 1119 cum ... lorica -is esset, magnitudine tamen ictuum aliquantulum capiti regis inserta est, ut sanguis prorumperet; ... cum galea esset -is, mole tamen ictus equitem et equum prostravit *rex*. CHRON. reg. a. 1114 p. 54,16 (rec. II) que *(barbara legio)* loricis corneis ferro in-bus utebatur. ALBERT. M. animal. 24,36 haec bestia *(sc. hippopotamus)* dorso est -is, nisi forte cum aqua madet. *al.* *in imag.:* VITA Ger. Bron. 2 muniebatur armatura, fidei scilicet galea, iustitiae lorica ..., aequitatis -i parma. DAVID compos. 3,22 p. 208,11 quem clypeum *(sc. patientiae)*, ut -ior sit inimici iaculis, munire debemus sanctorum martyrum ... exemplis. *al.* **b** *qui adiri non potest, inaccessus – unzugänglich, verschlossen:* AETHICUS 84b p. 184,10 patefiant tibi *(sc. Alexandro)* portae caeli et alta secreta, si vales ingredere regna in-ia. CARM. in Sim. 4,5 (MG Lib. Lit. III p. 704) si cor habes mundum, monstrabit te furibundum, qui contra celum iacis -e telum. CONR. MUR. nov. grec. 4,361 abyssus aquarum -is (in- *var. l.*) est fundus. *qui transiri non debet – nicht zu durchschreiten(d):* RUP. TUIT. trin. 37,4 l. 195 signati ... sanguine postes -es fuerunt exterminatori. **c** *qui vix adiri potest, invius – schwer zugänglich, unwegsam:* RADBERT. Matth. 2,1371 ea ..., quae in eisdem archivis aut aliubi infra -ia locorum abdita sunt servata. CHART. Gelr. 62 p. 62,5 esse loca inaccessibilia exercitui propter diversarum aquarum innumeros decursus et -es paludes. REGINO chron. a. 880 p. 117,12 palude in-i locus vallatus. **d** *invictus, inexpugnabilis, insuperabilis – unbesiegbar, unbezwingbar, unüberwindlich:* ALBERT. AQUENS. hist. 8,15 p. 606,9 ut adversus Turcorum acies, que illis vicine erant fixe et in-es facie ad faciem obstantes, eas obpugnarent *(sc. copiae Longobardorum)*. GESTA Camer. 3,12 in-is ferro bellum agebat *comes*. *in imag. et per compar.:* HUMB. Sim. 4 p. 144,37 Aaron ... inter mortuos et vivos stans quasi quidam inexpugnabilis et -is murus. VITA Annon. II 1,19,8 quam -is hostibus Christi murus. **2** *incorpor.:* **a** *qui intellegi non potest, incomprehensibilis – unverstehbar, unbegreifbar:* HRABAN. cruc. D 11,12 haec maxima rerum machina ab invisibili et -i profunditate consilii Dei visibilis effecta est. RATHER. quadrag. II 33 l. 579 tam in-is natura *(sc. Dei)*. PETR. DAM. epist. 10 p. 131,20 profundissimam naturae meae *(sc. aquae)* vim -em esse decerne *(sc. eremita)*. ARNO REICHERSB. apol. p. 25,36 si quidem porta haec et introitus et egressus principis per eam nostro intellectui -is

[Weber]

est. *al.* **b** *qui non expediri potest – nicht zu bewältigen(d):* ALBERT. STAD. Troil. 1,401 aggrediamur opus, nichil -e forti. **c** *intolerabilis – unerträglich:* HILDEG. scivias 2,6 l. 534 -is (inpetuia *var. l.*) serenitas incomprehensibilis altitudinis . . . super mysteria . . . sacramenti se inclinat. CAES. HEIST. mirac. I 11,3 p. 270,25 quarum *(cucullarum)* nitor oculis meis tam erat -is, quam radius fulguris choruscantis. **d** *c. gen. fere i. q. immunis, liber – etwa: unberührt, frei (von):* DECRET. Burch. 1,103 decrevit sancta synodus domesticam et interiorem episcopi conversationem totius reprehensionis atque suspicionis -em fieri debere.

impenitens *v.* impaenitens.

impensa (inp-), -ae *f. vel* **impensum** (inp-), -i *n.* **1** *erogatio, expensa, sumptus – Ausgabe, Auslage, (Un-)Kosten, Aufwand:* **a** *proprie:* **α** *strictius:* CHART. Ital. Ficker 54 p. 79,1 (a. 1037) pro in-is et cartarum penis . . . lectarum et pro . . . contumacia. BERTH. chron. B a. 1076 p. 242,1 quam *(ecclesiam)* episcopus iam diu maximis -is et studiis construxerat. COD. Udalr. 225 p. 397,27 ut . . . cum propria -a neminem pauperum ledentes conveniatis *(sc. episcopus).* CHART. Naumb. I 273 p. 257,4 quia locus . . . remotus fuerat et labori fratrum et in-e non equalis fructus respondebat. EPIST. Hildesh. 60 nulli . . . laboris aut rerum me *(sc. praepositum)* deterret in-a. *saepe. c. gen. explicativo:* CHART. Naumb. I 239 p. 222,25 (a. 1160) ut homines . . . ecclesie nulla vehicula vel in-as vehiculorum . . . ministrent. **β** *latius i. q. donum – Geschenk, Gabe:* ECBASIS 550 ut serviat . . . leopardus, suggerat in-as ponto et tellure creatas. YSENGRIMUS 1,515 -um . . . tibi gratanter habeto *(sc. Reinardus).* 5,329 multotiens sine dampno -a recurrunt. **b** *translate i. q. metrum, modus, copia – Maß, Umfang, Menge, 'Pensum':* VITA Elig. 1,5 p. 672,9 rex . . . tradidit ei *(thesaurario)* copiosam auri in-am. DIPL. Heinr. IV. 280 p. 359,32 tot ac tantas -as prediorum . . . contradidit *comes,* quo servitium Dei nunc a XV fratribus . . . peragi . . . possit. EPIST. ad Wrat. 4 super -um solitum nostrę devotionis hoc facere decrevimus *eqs.* CHART. Sangall. A III app. 17 eorum, qui quotidianum servitutis -um monasterio exhibent, . . . instituta . . . inconvulsa fore stabilivi *(sc. abbas).* **2** *pecunia, copiae – Geld(summe), (Geld-)Mittel:* RATHER. epist. 30 p. 173,7 -ę, que construendis . . . conferentur ecclesiis, non tibi *(sc. cavillatori)* videntur erogari pauperibus? THIETM. chron. 4,15 quod *(monasterium)* datis in-is Brun archipresul . . . construi precepit. CHART. civ. Halb. 10 si quis illorum duorum . . . decesserit, de simili -a denariorum celebrabitur eius memoria. GEBER. summ. 3 sunt . . . impedimenta huic operi . . . duo . . .: naturalis . . . impotentia et necessarie -e defectus. *al.* **3** *alimentum, victus – Nahrung(smittel):* SALOM. II. epist. 33 ut . . . mihi mansionem . . . subministrari, me vero sequentibus hospitia et aliquas -as exhiberi praecipiatis *(sc. episcopus).* LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p.158,7 dandas sibi *(sc. principibus)* esse inducias, quibus domum redeant, copias instruant, -as augeant. **4** *apparatus, materia, instrumentum – Ausrüstung, Ausstattung, Material, Werkzeug:* CHART. Sangall. A 572 (a. 873) ut . . . in domum hospitum suscipiar *(sc. Willebold)* et . . . victum et vestitum habeam . . . et calciamenta et alias -as accipiam. LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 141,5 -as . . . convectare. CHART. episc. Hild. I 185 Wulfilt . . . dedit . . . Duidinberch ad hospitale in Hildenesheim cum omnibus illis -is, quibus patri suo servitium . . . datum est, id est sedecim magnis porcis et duobus mediocribus *eqs.* LAMB. WAT. annal. a. 1120 curia nostra . . . cum omnibus -is eius . . . fuit incensa. EPIST. Reinh. 3 ut . . . codex . . . nobis ad describendum concedatur, ne in-a nostra in id ipsum preparata incommode alibi distrahantur. *al.*

impensibilis (inp-), -e. *qui impendendus, praestandus est – aufzuwenden(d), bereitzustellen(d):* CHART. Salisb. III 404 p. 474,4 (s. XII.ex.) magister . . . omnia, que defuncto in-ia videntur, scilicet arborem feretrum et linteamen, ipsi defuncto ministrat.

impensio (inp-), -onis *f. (m.: p.1392,30)* **1** *actio dandi, exhibendi, praestandi – das Geben, Gewähren, Darbieten:* **a** *proprie:* **α** *in univ.:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,28 l. 78 promittens *Heinricus* . . . omnigenae commoditatis in-em. HELM. chron. 21 p. 43,13 quod ab omnibus populis Slavorum frequentarentur *Riaduri* propter responsa et annuas sacrificiorum -es. TRANSL. Mod. 24 p. 300,31 orationum vestrarum *(sc. abbatis)* spiritaliumque b e n e f i c i o r u m -e delectamur *(sc. priores ecclesiae;* ACTA imp. Winkelm. II 5 p. 5,2 benefitiorum -e. *al.). spectat ad carmina:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 310,7 post magnificas exequiales . . . debita laudum et ymnorum -e gratiosa devotissime est *praefectus* tumbe marmoree impositus. **β** *actio porrigendi, praebendi – das Darreichen, Verabreichen:* RATHER. epist. 16 p. 104,30 non proficit plagato medicine alicuius in-o. *fort. huc spectat:* CAPIT. episc. III p. 85,10 ut nullus presbiter . . . sanguinem minuare aut aliquam in-em praesumat in domo facere nullius femine *(v. notam ed.).* **γ** *solutio, praestatio, pensio – Zahlung, Leistung:* LEG. Wisig. 4,5,1 p. 197b,11 que *(quinta rerum pars)* pro conlatione ecclesiarum vel libertorum seu quorumlibet in-e separari iubetur. 10,2,5 sine aliqua tributi vel servitii in-e. DIPL. Heinr. II. 336 p. 427,15 cortem . . . cum omnibus redditibus et exhibitionibus, -bus et functionibus. CHART. Gosl. I 386 quatuor marcarum -e acceptata. ALBERT. M. pol. 5,2d p. 440a,35 'propter -em' (*p. 1302a,4* ἐρῑθείαν), id est, quia plura impenduntur uni quam alii. *al.* **δ** *actio exaltandi – das Erheben:* MIRAC. Otton. Bamb. I 14 p. 914b,49 quid sit iubilus, extensio videlicet gaudii sine in-e vocis. **b** *meton.:* **α** *onus, molestia – Last, Bürde:* OTLOH. quaest. 18 p. 82D aeris temperies . . ., servitutis -o . . . et quaecumque infirmitas vel fragilitas humana exigit. **β** *condicio – Auflage:* REGISTR. Pant. Col. 17,77 p. 128,10 ipsi *(nobili viro)* et heredibus suis . . . curtem . . . contulimus possidendam tali in-e, quod *eqs.* **γ** *modus, copia – Menge, 'Pensum':* ARBEO Corb. 21 p. 212,10 debiti in-is aurum deferri. **2** *actio imprimendi, impressio – das Aufdrücken:* CHART. Eichsf. 172 (a. 1206) presentem litteram . . . conscriptam et sigilli mei -e communitam . . . conventui . . . disposui exhiberi. CHART. cell. Paulin. 77 p. 87,2 ut hec inconvulsa permaneant, bulle nostre *(sc. abbatis)* -e decernimus ea roborare. CHART. Stir. IV 201 res geste oblivione fugiunt, nisi litteris et sigillorum -bus roborentur.

***impensiono,** -are. (in *et* pensio*; cf. Lex. Nederl. s. v.*) *locare – verpachten:* REGISTR. Xant. p. 65,5 (s. XIII.2) dum predicte curtes ad plenaria servitia sua -antur sive in pensione locantur. p. 57,21 ecclesia de Dursten de oblationibus suis administrat ceram ecclesie Xanctensis et solet frequenter -ari cum curte de Dursten.

***impensiuncula,** -ae *f.* (impensio) *donatio parva – kleine Gabe:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 263,9 nullam vel in verbi unius saltem auxiliaria -a ipsi *(episcopo)* compassionem exhibuit *rex.*

***impenso** (inp-), -are. (impensa) *dare, exhibere, porrigere – geben, gewähren, darreichen:* ARNULF. delic. 275 suppetias omni potes -are petenti. LIBER accip. 21,2 pulvere fac et in auribus in palato mixto cum modico mellis in-as.

impensor, -oris *m.* *donator, dator – Geber, Schenker:* ROD. GLAB. Wilh. 27 (DtArch. 30. 1974. p. 484,26; a. 1031/2) ipse liberalis et largus beneficiorum erat universorum -r (impensa *var. l.*).

***impera** *v.* *eimer. *adde ad vol. III. p. 1156,5:* CHART. Tirol. 1184a p. 229,6sqq. (a. 1244) Richenza . . . solvit . . . L solidos pro II urnis vini et I impera; item Eraclius solvit LIII solidos minus IIII denarios pro II urnis, II imperis. *ibid. al.*

imperatio (inp-), -onis *f.* *iussum, praeceptum – Befehl, Anweisung:* COD. Karol. 7 p. 492,11 ad nostram *(sc. papae)* propriam animam auferendam mala eius *(Haistolfi regis)* in-o et summissio facta est. p. 492,16 devastationes in civitatibus et locis beati Petri facere sua -e nec cessavit nec cessat *Haistolfus rex.* TRACT. Micrer. p. 95,30 qui *(philosophi)* nisi praeceptis ac -bus et anathemathizationibus hoc *(sc. narrare, quomodo sericon candidetur)* prohiberent.

imperatissa, -ae *f.* *imperatrix – Herrscherin:* ANNAL. Guelf. a. 799 hic *(i.* huc, *sc. Paderburnum)* venit papa Leo . . ., et alii Romani consiliatores eius . . . et missi -a (*leg.* -ae) ibi fuerunt *(cf.* a. 802 imperatrix; *cf. Stotz, Handb.* 2,*VI § 37.6).*

imperativus, -a, -um. *script.* indup-: *p.1393,17. confundi-*

tur c. imperatorius: *l.21.*

1 *usu originario i. q. iubens, iussum exprimens – befehlend, einen Befehl ausdrückend (fere t. t. gramm.):* **a** *adi.:* SISEB. Desid. 16 modo . . . -o in suum magis exitium ius sibi debitum impulit *inimicus*. ERCHANB. gramm. p. 36,7 modi sunt indicativus, -us. OTLOH. quaest. 3 p. 65[A] omnibus creaturis -o tantum verbo conditis ita ipso *(sc. Deo)* dicente: 'fiat hoc et illud'. ALBERT. M. anal. pr. 1,1,3 p. 462[b],3 cum dicitur 'fac hoc', per orationem -am perfecte designatur imperantis affectus. CONR. MUR. summ. p. 163,22 superioribus *(sc. litteris)* verba competunt . . . mandativa, preceptiva, -a. *al.* **b** *subst. masc. (per ellipsin de modo):* WALAHFR. Wett. 173 spiritus alme, veni nostraeque (gloss. RO -us passivi) adiungere Musae. ERCHANB. gramm. p. 37,1 -us dicitur, quod per eum, quid sit faciendum sive patiendum, imperamus. CARM. var. III 16,60 e semper brevis est, nisi sit ⌞sinzuga secunda⌟ (gloss.: i. secunda coniugacio) indu-o instantis singlaris arithmi. ALBERT. M. summ. creat. II 1 p. 452,41 qui *(modi)* significant inclinationes animi, ut -us et optativus. *al.* **2** *per confusionem c.* imperatorius *i. q. imperatoris proprius – dem Kaiser eigen, kaiserlich:* DIPL. Frid. I. 13 p. 25,7 decet -am clementiam filiorum Dei equis peticionibus acquiescere *(v. notam ed. p. 24,25).*

subst. **imperativum,** -i *n.* *modus imperativus – Imperativ (t. t. gramm.):* ERMENR. ad Grim. 1,5,172 -um eius *(sc. verbi quartae coniugationis)* in i repperitur, ut 'ai'.

adv. **imperative.** *imperando – auf befehlende Weise:* ALBERT. M. sent. 4,14,3 p. 409[b],30sq. distinguunt *magistri* actus, ut egrediuntur a virtute, dupliciter, scilicet elicitive et -e, . . . -e . . ., sicut una bene efficit actum alterius. *Weber*

imperator (inp-), -oris *m.* *script.:* em-: *l. 69. adde* CHRON. Fred. 1 praef. p. 19,17. ym-: DIPL. Karoli M. 307 p. 463,35. indup-: ERMOLD. Ludow. 2,435. FLOR. LUGD. carm. 28,75. DONIZO Mathild. 1,731. *al.* impor-: DIPL. Karoli III. 189 p. 319,19. -tur: *l. 69. adde* CHRON. Fred. 2,31. *form.: gen. sg.:* -es: *l.68.* -i: TRAD. Frising. 304 p. 263,30. DIPL. Otton. I. 266 p. 380,16. *dat. sg.* -e: *l. 55. adde* TRAD. Frising. 463 p. 394,26. *abl. sg.* -i: *l. 58. adde* TRAD. Frising. 396. 421. CHART. Sangall. A II app. 25. *metr.* -răt-: EPITAPH. var. I 13,5.

I στρατηγός, *dux exercitus – Feldherr:* **A** *proprie de hominibus:* HRABAN. hom. I 20 p. 40[B] sub isto patre *(i. Deo)* fratres sunt *christiani*, dominus et servus, -r et miles, dives et pauper. **B** *in imag. et translate de Deo, Christo (cf. p.1394, 21sqq.):* HRABAN. hom. I 59 p. 110[B] duce atque -e nostro Christo super nos regnante sacris armis virtutum bellum nostrum geramus. WIDUK. gest. 1,1 post operum nostrorum primordia *(sc. vitas s. Pauli et Theclae)*, quibus summi -is militum triumphos declaravi *eqs.* VITA Liutw. 4 superni -is militum ordinibus inscribi optavit.

II *(summus) princeps – (oberster) Herrscher, Befehlshaber:* **A** *proprie:* **1** *strictius:* **a** *de -e Romanorum q. d. (sog. 'Römischer Kaiser'; de re v. LexMA. V. p. 851sqq.):* **α** *antiquorum:* LEG. Burgund. Rom. 16,2 secundum . . . legem -is *(om. A_2)* Honorii et Theodosii *eqs.* NICET. ad Iust. p. 118,15 domino semper suo, Iustiniano -e, Nicetius . . . episcopus *eqs.* HROTSV. Dulc. 6,1 ad -em *(i. Diocletianum)* habeo secretum. NADDA Cyriac. I 28[capit.] regnante impio iuniori Maximiano . . ., X. Romanorum -i (-e *p. corr. m. 2 W*) a Nerone. *al.* **β** *medii aevi :* ANNAL. regni Franc. a. 812 p. 136,23 laudes ei *(Karolo)* dixerunt *legati imperatoris Byzantini* -em eum et basileum appellantes. EINH. Karol. 28 p. 32,22 -is et augusti nomen accepit . . .; invidiam . . . suscepti nominis, Romanis *(i. Byzantinis)* -bus super hoc indignantibus, magna tulit patientia. ADALB. MAGD. chron. a. 959 sub Romano -e Constantinopolitano. THIETM. chron. 3,21 p. 124,19 si in-r esset, interrogatur *imperator. persaepe. v. et p.1394,65.1395,8.10.41.1403, 54.1407,23.* **b** *de -e aliarum gentium:* CHRON. Fred. 4,9 p. 125,27 uxor Anaulfi -es Persarum. p. 126,3sq. quam *(uxorem)* cum vir suos -ur Persarum . . . repetiret et Mauricius e-ur uxorem ipsius esse nesciret *eqs.* EKKEH. URAUG. Hieros. 2,5 quae *(sc. paganorum copiae, i. populi)* sub quatuor sultanis divisae . . . uni tantum Persico -i pene divini cultus more subiecti *eqs. (v. notam ed.).* CONST. imp. II 153,3 quod . . . populi . . . pacem inierint cum domino nostro Califa sacerdote -e fidelium *(v. notam ed.).* CHRON. Erf. mod. II a. 1274 p. 265,14 Tartari per litteras -is sui *(i. Abaghae chaan; v. notam ed.)* . . . promiserunt . . . christianis assistere contra soldanum Babilonie. *al.* **c** *in vel pro nominibus:* **α** *hominis pro cognomento:* CHART. episc. Hild. II 693 p. 349,3 (a. 1243) nec . . . Reynardo cognomine I-i vel pueris suis . . . aliquod ius recognoscimus *(sc. praepositus)* in eadem curia. CHART. Port. 206 p. 218,7 testes sunt . . . Fridericus cognomento I-r (*antea* p. 217,17 Cesare). **β** *plantae: v. p. 983,67.* **2** *latius:* **a** *rex – König:* BALTH. Fridol. 21 cum tali dono . . . ab -e predicto *(i. Clodoveo)* . . . fulciretur *eqs.* **b** *de exarcho (Italiae; de re v. LexMA. IV. p. 151sqq.):* LIBER diurn. 60 p. 54,6 quatenus et nos *(sc. clerus universus Romae urbis)* . . . valeamus . . . preces effundere . . . pro . . . magnis victoribus -bus, ut regalibus eorum virtutibus . . . Deus . . . concedat victorias. **c** *de -e Hispaniarum, Hispaniae q. d. (de re v. LexMA. I. p. 391sq. s. v. 'Alfons I.'):* ROB. TOR. chron. a. 1153 p. 503,32 quem *(Alfonsum)* . . . -em Hispaniarum appellant. CHRON. Albr. a. 1063 p. 794,7 qui *(Sanctius rex)* se -em nominabat Hispaniae. *al.* **B** *in imag. et translate de Deo, Christo (cf. p.1393,43sqq.):* WIDUK. gest. 1,34 p. 48,18 ut eum *(s. Vitum)* possis *(sc. Heinricus rex)* habere intercessorem apud caelestem -em *eqs.* BRUNO QUERF. Adalb. A 12 p. 13,13 quid contrarium ministro ⌞ęterni -is⌟ (omnipotentis patris B *[var. l.]*) egerit *Otto II. eqs.* B 26 p. 64,18 cogitavit *Adalbertus* . . . ⌞-is filio⌟ (Christo A p. 33,14) reperire novum populum. ANNAL. Quedl. a. 996 p. 491,13 summi -is . . . diem celebrat *Otto* natalem. *al.*

imperatorius (inp-), -a, -um. *qui imperatoris (Romani, Romanorum q. d.) est, imperialis – zum (sog. Römischen) Kaiser gehörig, kaiserlich, Kaiser-:* **1** *in univ.:* CONC. Karol. A 53 p. 689,33 cuius *(chartae)* exemplar in archivo est -o. RUOTG. Brun. 12 complacuit . . . -ę auctoritati *(i. imperatori)* sic et tempori et loco consulere, ut *eqs.* ANNAL. Quedl. a. 1014 p. 542,5 quo *(sc. Romae)* sibi et contectali -um nomen obtinuit *Heinricus.* CHRON. Erf. mod. II a. 1254 p. 247,18 cum . . . rex Willehelmus . . . terram devastaret Fresonum, ut ipsam -e subiceret dicioni *eqs. saepe.* **2** *c. colore quodam:* **a** *ab imperatore factus, datus, instigatus – vom Kaiser gemacht, gegeben, durch den Kaiser veranlasst:* TRANSL. Libor. I 6 Patherbrunnensis aecclesiae sedes episcopalis tam -a sanctione quam apostolicae benedictionis auctoritate primitus constituta *eqs.* (*inde* VITA Meinw. 1 p. 3,12). ANNAL. Quedl. a. 996 p. 492,3 Bernhardus . . . -a legatione Constantinopolim missus . . . moritur. THIETM. chron. 3,4 huius *(episcopi defuncti)* vice Warinus eleccione et in-o munere protinus ungitur. *saepius.* *de monetis ab imperatore cussis:* CAES. HEIST. hom. II p. 33[b],10 denarius -us decem aequipollebat denariis usualibus. **b** *dicioni imperatoris (solum) subditus – (nur) der kaiserlichen Gewalt unterstellt:* ACTA imp. Winkelm. I 603 p. 483,38 (a. 1221) nullus *(sc. homo ecclesiae serviens)* . . . pro cive vel mansionario in villa, burgo aut civitate -a contra voluntatem episcopi . . . recipiatur. **c** *qui imperatoris dignus, imperatori usui est – eines Kaisers würdig, für einen Kaiser gebräuchlich:* NOTKER. BALB. gest. 1,18 p. 24,2 sedebat . . . ipse *(episcopus)* mollissimis plumis preciosissimo serico vestitis exstructus, -a purpura indutus, ita ut nihil illi nisi sceptrum illud et nomen regium deesset. **d** *imperativus – befehlend:* BALDW. VICT. dict. 7,5 in-am *(sc. speciem habet petitio)*, qua semper prelatis convenit *(sc. uti).* **e** *imperatorem efficiens – zum Kaiser machend:* WIPO gest. 15 promittentes *(sc. legati)* illum *(Ruodolfum)* Romam venturum ad electionem et consecrationem -am regis Chuonradi. CONST. imp. I 99 p. 147,40 ex libro professionem -am fecit *Henricus* et a pontifice imperator designatus est. OTTO FRISING. chron. 7,18 capit. p. 32 de expeditione eius *(Lotharii)* in Italiam ac sublimatione -a.

adv. **imperatorie.** *imperative – im Befehlston, als Befehl:* NOTKER. BALB. notat. 206 si qua mihi fraterne iniungere et non -e volueris *(sc. Salomo)* imponere, quoad vivam, ad voluntatem tuam cupio promptissimus esse.

imperatrix (inp-), -icis *f.* *script.:* indup-: ERMOLD. Lu-

dow. 2,451. -pr-: DIPL. Otton. III. 142. -is: ANNAL. Laub. I a. 851 (MGScript. I p. 15,16). *usu attrib.: l.25.26.31.36.*

(summa) domina – (oberste) Herrscherin: **1** *proprie de hominibus i. q. uxor imperatoris (Romanorum q. d.) – Gemahlin des (sog. Römischen) Kaisers, Kaiserin:* CONC. Karol. A 44[A] p. 476,16 Constantinus, filius . . . Herenae -is. THIETM. chron. 4,1 domna in-x Theuphano. ANNAL. Altah. a. 973 Otdo imperator maior et filius eius Oto item imperator cum -bus . . . Quidilingaburg venerunt. RAHEW. gest. 3,5 p. 170,13 pollicitus est *Bolizlaus* dare duo milia marcarum imperatori . . ., -i XX marcas auri. *persaepe. latius de uxore imperatoris Hispaniarum, Hispaniae q. d. (de re v. p.1394,18):* RAHEW. gest. 4,14 p. 250,3 cum fratribus suis *(sc. Ottonis antistitis)* germanis . . . necnon et sororibus, Gerdruda . . . et Berhta . . . ac Ita . . ., N. -is (-e, -i *var. l.*) Hyspaniae genitrice *(sim.* ANNAL. Adm. a. 1168 [codd. B]; *v. notam ed.).* **2** *in imag. et alleg.:* **a** *de Maria virgine:* BRUNO QUERF. Adalb. A 2 bona angelorum -x augusta. VITA Steph. reg. I 18 (MGScript. XI. p. 239,17) regina caeli, -x inclita mundi. EKKEB. SCHON. opusc. 4 p. 286,10 ave celi -x (*item* 11[E] p. 327,38). HEINR. LETT. chron. 25,2 p. 179,3 mundi domina terrarumque omnium -x. VITA Mariae rhythm. 7504 celorum -x. **b** *de Roma urbe:* GOZECH. Alban. prol. p. 987,3 (ed. Holder-Egger) cur in me spreverit regina Moguncia, quod in predictis viris *(i. poetis paganis)* non horruit -x Roma? COD. Udalr. 40 p. 87,16 adhuc in clavigera manu Petri vivit et regnat -x Roma. **c** *de ecclesia, religione christiana:* RADBOD. Mart. praef. p. 1240,17 iam non dignata est *christiana religio* vocari paupercula, sed potius -x et domina. GERHOH. tract. p. 76,7 posita est *ecclesia* in superbiam saeculorum, ita ut esset -x imperatorum, regina et rectrix regum. CONST. imp. II 424,14 ait ecclesia -x . . .: '. . . fungamur utroque officio, imperii scilicet et papatus'. **d** *de lingua:* HONOR. AUGUST. gemm. 3,94 Hebraea *(sc. lingua)* mater omnium linguarum, Graeca doctrix omnium linguarum, Latina -x omnium linguarum praedicatur. **3** *translate de manu imperatoris:* DIPL. Heinr. II. 39[b] p. 45,44 quod *(territorium)* Ottonis -x manus . . . monasterio in proprium tradidit.

***imperatura,** -ae *f.* (imperare) *potestas imperialis – Kaiserherrschaft:* REGEST. Innoc. III. 14 (Miscellanea Historiae Pontificiae vol. XII. coll. XXI. 1947. p. 35; a. 1199) mortuo . . . H<enrico> Romanorum imperatore augusto collecta multitudine principum . . . illustrem dominum nostrum Ph<ilippum> in -am (imperatorem *edd. priores*) Romani solii rite et sollempniter elegimus *(sc. magnates; v. notam ed. et H. Mitteis, Die Deutsche Königswahl. 1944. p. 120sqq.).*

imperatus, -us *m.* *actio imperandi – das Befehlen:* THEOD. TREV. mirac. Celsi 15 p. 410[A] partim tanti patris -u, partim communi fratrum compulsus rogatu . . . tantillum studui fabricare. GESTA Magd. 16 p. 396,35 Walthardus quamvis interpretetur potestate durus, severus (servus CHRON. Thietm. 6,75) -u (in aperto THIETHM. chron. 6,75. *item* CHRON. Thietm. 6,75), mitissimus fuit in occulto.

***imperceptibilis,** -e. (in- *et* percipere) *?abl. sg. usu adv.: l.70.* **1** *(sensibus) non percipiendus, animadvertendus – (mit den Sinnen) nicht wahrnehmbar, bemerkbar:* ALBERT. M. bon. 357 p. 196,54 motus -es in sensibili parte animae non sunt materiales ad virtutem vel vitium. sent. 4,44,20 p. 571[b],9 si motus eorum *(sanctorum)* localis attendatur, quilibet sanctorum movebitur -i tempore. cael. 2,3,10 p. 163,68 est *sonus caelestium* -is. p. 164,4 -e . . . fit id sensibile, quod abundantia sui et frequentia quasi 'submergit' sensum. epist. Dion. 3 p. 486,9 alio modo dicitur subito, quod fit quidem in tempore, sed -i propter brevitatem, sicut motus sagittae. *al.* **2** *inutilis ad percipiendum – unfähig wahrzunehmen, zu erfassen:* RUP. TUIT. trin. 22,25 l. 1609 spiritualium bonorum ac caelestium sacramentorum adeo indociles et -es sunt *homines malitiosi*, ut *eqs.*

adv. ***imperceptibiliter.** **1** *modo (sensibus) non percipiendo, latenter – nicht wahrnehmbar, unmerklich:* ALBERT. M. animal. quaest. 4 app. 1 p. 148,19 cum sal ponitur in tegula candenti . . . partes liquidiores consumuntur et exhalant -r (imperceptibili *M*). pol. 5,4[P] 'facta transmutatione' . . . 'latenter', id est -r. sent. 4,44,22 p. 573[b],12 omne, cuius motus est aeque -r ad remotum et propinquum, movetur in nunc. summ. theol. II 9,33,1 p. 365[a],2 omnibus est *ignis caelestis* praesens -r. **2** *clam, furtim – heimlich, insgeheim:* CONST. imp. II 254 licet pater apostolicus . . . spreto moderamine pacis, quam offerebamus . . ., -r ad partes profectus sit ultramontanas *eqs.*

imperceptus, -a, -um. *(sensibus) non percipiendus, animadvertendus – (mit den Sinnen) nicht wahrnehmbar, bemerkbar:* ALBERT. M. anal. post. 1,1,2 p. 5[a],39 omnis propositio . . . dividitur in tredecim partes, scilicet primas, quae primae sunt insensibiles sive sensu -ae.

***imperculsus** (inp-), -a, -um. (in- *et* percellere) *non turbatus – ungestört:* OTTO FRISING. gest. 2,25 p. 128,11 non securi in lectulis, non in oratorio in-i *(sc. sumus clerici).*

***impercunctanter** (inp-) *adv.* (in *et* per *et* cunctari) *sine mora – unverzüglich:* HIST. de exp. Frid. imp. p. 111,24 omnia in-r reliquerunt *peregrini.*

***imperdibilis** (inp-), -e. (in- *et* perdere) *inexhaustus – unerschöpflich:* ALMANN. Niv. 5 (MGMer. V. p. 163,11; s. IX.) in cuius *(Iohannis episcopi)* manu in-is sudabat elemosina.

***imperfectibilis,** -e. (imperfectus) *cui finem imponi non potest – dem kein Ende bereitet werden kann, unendlich:* ALBERT. M. div. nom. 4,11 p. 119,69 sic primae hierarchiae ordines denominantur secundum perfectiones intelligibilis substantiae, ut cherubim a perfectione intellectus . . ., et throni a quiete -i (-e *P,* imperfecti *CD(?)M*) propriae naturae.

imperfectio (inp-), -is *f.* *status incompletus, imperfectus, vitium – Unvollständigkeit, Unvollkommenheit, Fehler(haftigkeit):* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* FORM. Sangall. II 41 p. 423,26 si . . . illa *(sc. persona sapientior)* propter humanarum rerum -em ad eam . . . quaestionem minus idonea solvendam reperiretur *eqs.* NORB. IBURG. Benn. 8 si . . . actuum suorum omni prorsus -e caruisset *eqs.* CHART. march. Misn. II 459 p. 318,13 in-i perfectionem super addidi *(sc. lantgravius). al.* **b** *neglegentia – Missachtung, Nichtbeachtung:* CHART. Turic. 648 p. 153,3 (a. 1247) promiserunt *praepositus et miles*, quod secundum consuetudinem ville Turicensis se infra VIII[to] dies post ammonitionem sibi super violatione seu -e arbitrii factam in obstagio ponent. **c** *compositio inepta – unpassende Zusammenstellung, Kombination, Planung:* CONR. MUR. summ. p. 102,16 sextum vitium est incongrua materie -o *(spectat ad Hor. ars 32sqq.).* RUD. FULD. Leob. 11 p. 126,31 rerum faciendarum finem semper adtendit, ne forte inconsulte coepta postmodum in-e sua paenitentiam sibi generarent. **d** *status inordinatus – ungeordneter Zustand, Unordnung:* CHART. episc. Hild. I 157 p. 145,33 (a. 1103) plura melius disponenda morte preventus . . . reliquerat *Hezilo*; hac . . . rerum -e inducti . . . prepositi . . . de publicis privata faciebant. **2** *gramm. de divisione, distractione:* CONR. MUR. summ. p. 62,21 si dictio scribi non potest totaliter ad finem linee precedentis, per virgulam in margine signetur huiusmodi divisio seu -o dictionis. **3** *math. de numeris:* ALCUIN. epist. 133 p. 201,7 eandem regulam perfectionis vel in-is, quam prima unitas in suis numeris sub denario servat, eandem et secundam in suis denariis sub centenario servare necesse est. **4** *mus.:* **a** *spectat ad longas notas pro usu mensurae abbreviatas (de re v. H. Riemann, Musiklexikon, Sachteil. [12]1967. p. 389 et LexMus-Lat. II. p. 236sqq.):* ANON. IV mus. 1,1 p. 24,1 numerus perfectionis et -is differunt secundum diversitatem modorum supradictorum sex. 2 p. 52,13 in fine additur una brevis, quae facit -em. FRANCO COL. cant. mens. 8,8sq. si recta -o plicaretur, per plicam perficeretur. *al.* **b** *spectat ad intervalla non perfecte consonantia:* GUIDO ARET. microl. 13,18 autenti vix a suo fine plus una voce descendunt; ex quibus autentus tritus rarissime id facere propter subiectam s e m i t o n i i -em videtur (HERM. AUGIENS. mus. p. 33,29. LIBER spec. 48 p. 58). HERM. AUGIENS. mus. p. 52,34 quia tali -e tenetur *intervallum*, inter diapente species censeri non meretur. **5** *natur. et philos.:* HILDEG. phys. 6,16 in-em in se habet *perdix.* ALBERT. M. phys. 1,2,4 p. 22,92 materia numquam separata est a formis omnibus, hoc est propter sui -em, quae ad esse non sufficit sine forma. veget. 1,95 quod . . . planta hoc *(sc. virtute maiore)* non indiguit, non fuit ex perfectione, sed ex -e gene-

rati. probl. 5 p. 38,10 nec aliquid movetur ad aliquid nisi propter -em, quam habet in illo, quod appetit. *ibid. al.* **6** *alch. de corporibus metallicis:* GEBER. investig. 2 p. 474,26 duo consideravimus, -em scilicet et perfectionem *(sc. corporum metallicorum).* summ. 64 p. 516 cum duplicis fore generis -is (in perfectionis *B,* imperfecta *W*) corpora mutabilia contingit *eqs.* 77 p. 569 non . . . diversificatur hec *(sc. secundi ordinis)* medicina a tertii ordinis medicina nisi per minorem preparationis -em (perfectionem, perfectionis *var. l.*). 86 p. 611 cum se fuderit corpus ex minima ignis pressione debilis . . ., huius preparationis necesse est corpus -is unum esse quodlibet imperfectorum in artificio diminuto.

imperfectus (inp-), -a, -um. **I** *adi. i. q. incompletus, mendis, vitiis (adhuc) repletus – unvollständig, unvollendet, nicht ausgefeilt, (noch) mit Fehlern behaftet:* **A** *gener.:* **1** *in univ.:* HETTI epist. 3 quanto cuique fuerit in-ior *occasio*, tanto et fragilior. EINH. Karol. 29 p. 33,9 pauca capitula, et ea in-a, legibus addidit. RIMB. Anscar. 12 p. 34,9 ne quid eius *(patris)* studii in-um remaneret *eqs.* BRUNO SIGN. Sim. 9 (MG Lib. Lit. II p. 553,37) omnis . . . res tam diu in-a (-us *1*) est, quam diu in aliquo crescere potest. *al.* **2** *non(dum) factus, effectus – (noch) nicht gemacht, ausgeführt:* CAPIT. reg. Franc. 151,3 ubi . . . aliquid de his, quae constituimus, remanserit -um *eqs.* THEGAN. Ludow. 44 p. 236,3 adhuc in-um est canonicum iudicium tuum *(sc. episcopi).* TRAD. Frising. 1419 p. 275,18 si illis *(feminis)* in voto suo *(sc. praebendas accipere)* perseverantibus ex episcopi parte illud -um fieret *eqs.* **3** *nondum adultus – noch nicht erwachsen (per enallagen de aetate):* CAPIT. reg. Franc. 228,22 ut nulli . . . in-ae etatis puero adulta femina iungatur. **4** *iniustus, improbus – ungerecht, nicht rechtschaffen:* CHRON. Worm. p. 168,10 videntes isti iudices -i et sine misericordia, quod *eqs.* **B** *t. t. gramm.* tempus -um, praeteritum -um *i. q. tempus praeteritum continuum – andauerndes Vergangenheitstempus, 'Imperfekt':* GODESC. SAXO theol. 16 p. 161,3 per in-um tempus . . . frequentationem intellegimus actus, ut est illud: 'perambulabam in innocentia cordis mei' *(Vulg. psalm. 100,2).* RUP. TUIT. vict. 1,23 p. 35,5 'videbam . . . sathanam de celo cadentem' *(Vulg. Luc. 10,18):* recte quidem dixisset . . . vidi, sed videbam verbum -i temporis quamvis preteriti . . . maiorem sensum importat auri bene audienti. ALBERT. M. Iob 1,1 p. 18^{b},15 'hic erat', non dicit fuit vel fuerat, praeteritum enim -um praesens continuat in praeteritum. **C** *math.:* **1** *de numeris i. q. summam divisorum suorum non aequans – der Summe der eigenen Teiler nicht entsprechend (de re v. H. Meyer, Die Zahlenallegorese im Mittelalter. 1975. p. 61sq.):* ALCUIN. epist. 133 p. 200,16sq. legimus . . . parium numerorum alios esse perfectos, alios esse in-os; item et in-orum alios esse superfluos, alios exiguos. ABBO FLOR. calc. 3,18 numerorum parium . . . alii sunt perfecti, alii in-i, alii plus quam perfecti; . . . in-i . . . sunt, quorum partes iunctae semetipsos conficere nequeunt, ut VIII et X. HONOR. AUGUST. cant. 3,7/8 p. 404^{C} est . . . perfectus numerus, qui completur in suis partibus; -us autem, qui partibus suis ad summam non pervenit aut eam excedit. *adde de numeris paribus medio carentibus:* ALBERT. M. metaph. 5,4,2 p. 274,18sqq. cum omnis numeri principium et medium et finis sit unitas, erit par numerus -us ex defectu medii . . . eritque omnium numerorum binarius -issimus, qui principium et finem habet sine medio. **2** *de differentia in subtractionibus sim. deminuta:* Ps. BOETH. geom. 517 digitis . . . perfecta differentia supponenda, articulis autem -a est praeponenda. MATHEM. var. Bubnov p. 274,17 differentiae adhibendae, una quidem perfecta in digitis . . ., altera vero in articulo -a. DIXIT ALGORIZMI 1126 adde, quod remanserit, super -am (in- C) differentiam. **D** *mus.:* **1** *de longis notis abbreviatis (de re v. Lex-MusLat. II. p. 248,21sqq.):* FRANCO COL. cant. mens. 4,5 in tres dividitur *longa:* in longam perfectam, -am et duplicem longam. *ibid. al. cf.* *imperficio. **2** *de modis, figuris longas notas -as continentibus:* IOH. GARL. mus. mens. 1,34 omnis modus dicitur -us, quandoquidem . . . aliquis modus desinit per aliam quantitatem quam per illam, qua incipit. *al.* **3** *de intervallis non perfecte concordantibus:* IOH. GARL. mus. mens. 9,8 -a dicitur *consonantia*, quando duae voces iunguntur in eodem tempore, ita quod una vox ex toto percipitur ab alia secundum auditum. FRANCO COL. cant. mens. 11,8 -ae dicuntur *concordiae*, quando duae voces multum differre percipiuntur ab auditu, non tamen discordant. *al.* **4** *de modis, quorum ambitus imminutus vel irregularis est:* RUD. TRUD. (?) mus. 1,19 p. 42,12 -i . . . dicuntur plagales *(sc. modi)* neque superius diapente attingentes neque inferius diatessaron admittentes. GUIDO AUGENS. mus. 553 hii . . . omnes cantus tam diminuti quam dissoluti -i sunt. **5** *de vocum motu alterato:* LAMB. mus. quadr. p. 273^{b} -us *(sc. ascensus dicitur),* quando secundus punctus altior est primo et tertius secundo inferior reciprocando vel equalis. **E** *natur. et philos.:* ALBERT. M. sent. 3,35,10 p. 656^{a},45 licet dona sint -iores perfectiones quam beatitudines, sunt tamen aptabilia eis. veget. 1,29 planta est res -a tam in viribus animae quam in operationibus earum. 2,25 nec sibi similia generant *fungi* . . . quemadmodum -issima animalium ex putrefactione natorum. animal. 21,51 -iora . . . his *(lumbricis)* sunt spongiarum genera. metaph. 1,1,7 p. 10,66 duplex est actus in potentiis animae, unus quidem permixtus potentiae -us, -i actus . . ., et alter, qui *eqs. ibid. al. v. et l. 52. p. 1396,25.* **F** *alch. de corporibus metallicis:* GEBER. summ. 47 p. 418 sunt corpora -a duorum scilicet generum. *v. et p.1397,6. 11.*

II *subst.:* **A** *masc. i. q. homo non(dum) perfectus – (noch) nicht perfekter Mensch (spectat ad mores; usu philos. et theol.):* ALBERT. M. nat. bon. 33 p. 16,7 adulescentulae . . . minus perfectae sunt animae, sponsae autem animae perfectorum de -ioribus curam correctionis et prudentiae habentium. sent. 3,29,9 p. 561^{a},24 quaeritur, utrum plus secundum actum tenetur diligere perfectus quam -us. miss. 2,3 p. 45^{b},20sqq. una illarum tubarum -ioribus congruens est subdiaconus pronuntians -orum doctrinam. **B** *neutr.:* **1** *quod non perfectum est – Unvollkommenes:* ALBERT. M. animal. 1,447 virga virilis est sicut completum quid et perfectum . . .; matrix . . . est sicut incompletum et -um. **2** *vitium, imbecillitas – Fehler(haftigkeit), Unzulänglichkeit:* ANSELM. HAV. apol. p. 1138^{A} -um nostrum omnes deploremus *(sc. homines).* CONST. imp. II 56 p. 68,34 quatinus . . . nostrum apud Altissimum supplere dignentur *ecclesiae* piis orationibus in-um. HONOR. III. registr. 6 cum . . . prepositus . . . prepositure renunciasset officio suum prudenter considerans -um *eqs.* (INNOC. IV. registr. A 1 p. 2,12). SUMMA dict. Saxon. 11,57 p. 307,37 cum oculi eius *(Christi)* nostrum videant in-um.

adv. **imperfecte.** *falso, non recte, non plene, mendose – falsch, nicht richtig, nicht vollständig, fehlerhaft:* FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 109,22 quando -e traynantur *falcones.* ALBERT. M. veget. 6,52 communicant *grana pomi cedrini (i. similia sunt)* cum granis cucurbitae, . . . licet -e, quia *eqs.* animal. 4,96 infantes . . . pueri firmiter retinere suas non possunt linguas . . . et ideo -e loquuntur. caus. univ. 2,2,31 p. 125,59 illud *(sc. quod essentialiter activum est)* . . . imperfectum est et -e cognoscitur, nisi *eqs. al.* CONST. imp. III 64 plurima . . . interpretis scripture ministeria . . . effluxerunt interne mentis affectum . . . -ius indicancia.

***imperficio,** -ere. (imperfectus; *cf. Stotz, Handb. 2,VI § 120.9*) *t. t. mus. i. q. imperfectum reddere – des vollen Wertes berauben, verkürzen, 'imperfizieren' (de re v. Lex-MusLat. II. p. 242sqq.):* FRANCO COL. cant. mens. 5,6 longa prima perfecta est et brevis -it sequentem longam. 5,15 prima longa a prima brevi -itur. 7,31 intelligendum est etiam in ligaturis longas perfici et -i eo modo, quo in simplicibus fuit dictum. *cf.* imperfectus *p.1397,65sqq.*

imperforabilis, -e. *impenetrabilis – undurchdringlich:* HRABAN. cruc. D 2,37 cedrus . . . diuturna et vermibus -is. HILDEG. scivias 3,4 l. 424 quousque durissimus lapis amplius perforari non possit in -i duritia sua.

imperhenne *v.* in *et* perennis.

imperialis (inp-), -e. *script.:* -ra-: *p.1399,41. 1401,4. 19. adde* EPIST. Hann. 32 *(cod. H).* DIPL. Frid. I. 165 p. 283,27 *(cod. A¹).* -iga-: DIPL. Heinr. III. 360 p. 490,42. *form. abl. sg.* -e: *p.1400,53.*

[Mandrin]

I *adi.:* **A** *qui (summi) principis est – zum (obersten) Herrscher gehörig:* **1** *proprie de hominibus:* **a** *strictius de imperatore Romano, Romanorum q. d.:* **α** *in univ.:* EINH. Karol. 29 p. 33,3 post susceptum -e nomen *eqs.* DIPL. Loth. I. 96 p. 234,18 ⌞-i satis⌟ (imperialitatis CHART. Rhen. med. I 77 p. 84,5) congruit excellentia, ut *eqs.* THIETM. chron. 2,14 Miseconem ... cum sibi subiectis -i subdidit *Gero* dicioni. CONST. imp. I 316,1 quae *(discordia)* vertitur inter ... summum pontificem et ⌞-em (imperiam *cod.*) maiestatem⌟ *(i. imperatorem). persaepe. in vel pro nomine: monasterii:* PETR. CAS. (?) chron. 3,44 dux ... optulit beato Benedicto monasterium eiusdem civitatis *(sc. Tarenti)*, quod vocatur Sanctus Petrus I-is. *medicamenti laxativi:* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 384C catarcticum interpretatur laxativum, -e propter suam dignitatem. TRACT. de aegr. cur. p. 106,12 clisterizentur *lethargici* ex benedicte scamoneata ℥ II vel catartici -is. URSO element. 6 p. 200,22 si ... medicamen cum colera et melancolia conveniat, utrumque coleram solvendo attrahit, ut -e catarricum. Ps. OTHO med. 263asq. katharticum -e: pesti ventosae stomachi valet -e. *al. v. et vol. II. p. 373,69.* **β** *genere imperatorum ortus – der kaiserlichen Familie entstammend:* ANNAL. Quedl. a. 1025 p. 579,14 probato dominae Beatricis adventu ... -is abbatissa (*i. Adelheida; antea:* dilectae ac adoptivae sibimet sorori) Trobiki cum suis occurrens laeta Quidelingaburgensem metropolim secum duxit. **γ** *iussu imperatoris agens – auf Geheiß des Kaisers handelnd:* COD. Karol. 17 p. 515,24 Desiderius rex accersivit Georgium -em missum. CHART. archiep. Magd. 99 p. 143,36 (epist. papae) quę divina pietas illuc *(i. Magdaburgensi ecclesiae)* adampliare voluerit, nulli personę regię, in-i sive consulari liceat abstrahere. *v. et p.1402,59.* homines -es *i. q. palatini, magnates – Höflinge, hohe Adlige:* CAPIT. reg. Franc. 225,2 ut omnes -es homines ad colloquium sive servitium imperatoris properantes suis stipendiis sint contenti (*antea* 222,6: palatini). **δ** *ab imperatore factus, datus, iussus, perpetratus – vom Kaiser gemacht, gegeben, veranlasst, durch den Kaiser durchgeführt:* VITA Elig. 1,34 p. 690,16 iubebantur ei *(Martino)* ⌞-ia (imperitialia *2b*) decreta⌟ (-i decreto *4*) fidem patribus edere contrariam. DIPL. Otton. I. 46 totum *(sc. vectigal)* ... ad usus illorum *(monachorum)* hoc in-i regię auctoritatis precepto ... in proprium concessimus. EPIST. Worm. I 31 -is (-ralis *cod.*) legatio et preceptum, ne te *(sc. abbatem)* ... in proximo viderem *(sc. Immo)*, me detraxerunt. EKKEH. IV. cas. 96 sancti Galli, inquit *Hadwig*, locus -is libertatis cum sit ..., immunitatis privilegio pollet. *persaepe. v. et p.1406,71.* **ε** *imperatori debitus – dem Kaiser geschuldet:* CONC. Karol. A 49,1 si ... in-i servitio non detineantur, adsint etiam comites *(sc. conventionibus)*. ANNAL. Quedl. a. 1021 p. 560,13 diversarum ... gentium missaticis ad -e eius obsequium undique properantibus *eqs.* THANGM. Bernw. 18 p. 766,39 -i illum *(Bernwardum)* obsequio detentum adesse non posse. **ζ** *imperatoris, regis dignus, insignis, magnificus – eines Kaisers, Königs würdig, vornehm, stattlich:* LEO MARS. chron. 2,37 p. 237,15 pallia -ia nec non et equorum instrumenta auro purissimo insignita illuc *(sc. in Normanniam)* transmittens *(sc. princeps) eqs.* HONOR. AUGUST. spec. p. 914C ob nimia ieiunia et crebras vigilias -is eius *(feminae inclusae)* facies emarcuit. VINC. PRAG. annal. prol. p. 659,8 quod hec *(aedificia)* supereminet omnia, Pragensis pontis opus -e. *al. de urbe nobilissima ('Metropole'; de re v. LexMA. VI. p. 113sqq.):* ALCUIN. Willibr. 1,32 (MGMer. VII p. 139,11) Mediolana olim civitas -is sancto Ambrosio gaudet defensore. **η** *superbus, insolens – hochmütig, herrisch, eingebildet (cf. p. 1401,31sqq.):* ANNAL. Altah. a. 1065 p. 67,4 tam honorifice se agebant *legati* in cunctis, ut ipsa Graeca et -is arrogantia nimium miraretur super his. ANNAL. Plac. a. 1250 p. 501,3 tenebant *proditores* ... domnum Ubertum nimis -em hominem. ANNAL. Ianuens. I p. 58,1 quosdam ... episcopos -bus minis, quosdam violentia laicali, quosdam vero peccuniis ... allicere voluit *Octavianus.* **ϑ** *imperatorem efficiens – zum Kaiser machend (in struct. contam.: l.72):* ANNAL. Xant. a. 816 fecit *papa* benedictionem -em super Ludeuuicum et coniugem eius Ermingardam. ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 896 p. 128,21 -em consecrationem coronam capiti sibi *(sc. regi)* inponens cesarem augustum appellavit *papa.* CHRON. Thietm. 4,27 ab eodem *(papa)* unctionem -em percepit *(sc. Otto III.).* HELM. chron. 32 p. 60,2 fac *(sc. imperator imperio privandus)* nobis *(sc. missis)* reddi coronam, anulum et purpuram ceteraque ad investituram -em pertinentia. *al.* **b** *latius:* **α** *qui regis est, regalis – zum König gehörig, königlich:* TRAD. Frising. 184b p. 176,26 (a. 802) sine conpositione vel debitum -em (184a sine debito regali). BALTH. Fridol. 10 qui *(Clodoveus)* tunc temporis longe lateque -em obtinebat potestatem *(antea:* regis ... Clodovei; *v. n. 168 p. 45 adn. 168).* FUND. mon. Montisam. 2 (MGLang. p. 565,25) -es legati (*antea* p. 565,16sq.: regales legati) ... repedarunt ad regem. ASINARIUS 74 me *(sc. asellum)* forsan pignus -e (imperiosum E_1) negas (*sc. mimus; cf.* 40 regis nobile pignus)? *al.* **β** *episcopalis – bischöflich:* TRANSL. Ebreg. (MGScript. IV p. 280b,5; a. 1050/1160) laetatus episcopus tam sacri corporis reliquias sua -i potentia propriae sedi se velle restituere suis nuntiavit omnibus. **2** *in imag. vel translate de Christo, Maria virgine:* AMADEUS LAUS. hom. 7,91 quis ... non properaret ... vultum *(sc. Mariae virginis)* omnimoda suavitate, -i etiam dignitate ... videre? CARM. de Iuda 2,195 comprendit turba benignum, cui fit venale nostrum caput -e. **B** *ad imperium pertinens, publicus, communis – zum Reich gehörig, das Reich betreffend, Reichs-, öffentlich:* **1** *strictius:* **a** *in univ.:* COD. Lauresh. 20 l. 46 (a. 819) ego Hirminmarus diaconus et notarius -is ... hoc testamentum scripsi. 715 (interp.) ad fiscum -em III uncias auri ... persolvat *(sc. qui donationem impugnaverit).* HUGO HONAUG. epist. 1,5 (Mediaev. Stud. 24. 1962. p. 17) quas *(quaestiones)* tibi *(sc. Hugoni Aetheriano)* per magistrum Rudegerum, -is *(i. Graecae)* linguae in nostram et litterarum interpretem, scriptas Constantinopoli proposui. CONST. imp. II 166 p. 204,13 curiam suam *(sc. imperatoris)* ... impedierunt *civitates* ... non permittendo venire ... principes Alamannie per vias sive s t r a t a s -es ad ipsum *(sim.* EPIST. Worm. II 44. 48. 51. *v. et p.1404,62). saepe. v. et l.71.p.1401,2.* **b** *dicioni imperatoris, imperii (solum) subditus – (nur) der kaiserlichen Gewalt, der Reichsgewalt unterstellt:* DIPL. Otton. II. 42 p. 52,22 in singulis civitatibus -bus vel prefectoriis liberam potestatem habeant *monachi* intrandi. CHART. Dortm. 71 (dipl. Heinr. VII.) nos ... civitati nostre Tremoniensi -i ... nundinas concessimus liberales. CHART. Mulh. Thur. 109 presentem paginam conscriptam appensione sigilli burgensium -is civitatis Mulhusen feci *(sc. Růdolfus)* roborari. *al.* **2** *latius de regno regis Britanniae:* ALCUIN. epist. 129tit. nobilissime genti et populo laudabili et regno -i Cantuariorum humilis levita Alchuinus salutem.

II *subst.:* **A** *masc.:* **1** *imperator – Kaiser:* DIPL. Karoli III. 35 p. 60,31 que *(sc. res)* ... supra taxati -es ad eandem aecclesiam suis auctoritatibus confirmarunt (*antea* p. 60,6sqq.: proavus noster Karolus et serenissimus augustus avus noster Hludouicus). **2** *legatus imperatoris (Constantinopolitani) – Gesandter des (byzantinischen) Kaisers:* COD. Karol. 25 p. 529,33 cum Georgio quodam -e a secretis consilia contra sedis nostrae *(sc. Pauli papae)* contraria ... ingeri cupiens *(sc. Marinus) eqs. cf. p.1399,27.* **3** *homo imperatori favens – Parteigänger des Kaisers:* CHRON. reg. cont. a. 1242 p. 282,25 -es in diocesi Coloniensi in partem suam traxerunt Wilhelmum comitem ... per pecuniam. **4** *nummus (argenteus) ab imperatore cussus – durch den Kaiser geprägte (Silber-)Münze:* DIPL. Otton. II. 291 p. 344,13 ut ... liceat *(sc. hominibus Lazisium habitantibus)* ... omnibus hominibus Longobardorum ibidem transeuntibus duos -es pro homine aufferre. DIPL. Frid. I. 405 p. 284,16 si quis ... huius nostri precepti ... transgressor extiterit ..., dampnamus eum pena mille librarum -ium camerę nostrę persolvendarum. CHART. Ticin. 115 p. 78,31 confessus fuit ... episcopus ... se ab eo *(sc. emptore)* ... accepisse solidos triginta in-ium. *saepe.* **B** *neutr.:* **1** *plur.:* **a** *insignia regni – Reichsinsignien, -kleinodien:* LAMB. TUIT. Herib. 1,7 p. 162,11 -ia ... electo principi contulit *(v. notam ed.).* FUND. Brunw. 11 p. 131,45 ex occasione -ium apud se *(sc. Heinricum ducem)* retentorum *eqs.* (*antea:* -ia ... insignia). EPIST. Wibald. I 383 p. 807,17 in qua *(fabula, i. constituto Constantini*

q. d.) refertur Constantinum Silvestro -ia symoniacę concessisse *eqs.* (*cf.* CONST. Constant. 225 -ia sceptra). HELM. chron. 32 p. 62,22 perrexerunt *missi papae* ad filium *(sc. imperatoris imperio privati)* deferentes ei -ia *(corr. ex* -ralia *2)* firmantesque eum in regnum. *al.* **b** *iura -ia, regalia – Hoheits-, Herrschaftsrechte:* DIPL. Frid. I. 192 p. 321,39 de concessione -ium (*postea* p. 322,21: iura regalia). CHART. Ticin. 111 p. 66,31 possideant *administratores hospitalis* . . . acciones predicte decime et predicta -ia. **2** *sing. fort. i. q. litterae imperatoris – viell.: Kaiserbrief:* EPIST. Wibald. I 316tit. -e ad preciosissimum aban monasterii Stabuli.

adv. **imperialiter**. *more imperatoris – nach Art des Kaisers, in kaiserlicher Weise:* **1** *auctoritate, potestate imperatoris – kraft des Ansehens, der Macht des Kaisers, als Kaiser:* RATHER. epist. 28 p. 158,31 cum proposuissem vos *(sc. clericos)* uti rebelles . . ., ut et legaliter et -r sancitum est, ab ecclesia . . . extrudere *eqs.* DIPL. Otton. III. 364 volumus et -r edicimus, ut *eqs.* (*inde* DIPL. Heinr. III. 378 p. 520,13). VITA Mathild. II 11 p. 167,11 totum -r (-raliter *var. l.*) reposcebat *Otto,* quod sancta Dei pauperibus distribuebat. DIPL. Karoli M. 311 p. 469,6 (spur.) eius *(abbatis)* . . . successoribus -r contradicimus, ne *eqs. al.* *in imag. vel translate de potestate imperatoris caelestis (i. Dei):* ORD. coron. imp. 16,15 accipe *(sc. imperator coronandus)* gladium . . . -r tibi concessum (*item* 18,32. 19,25). **2** *ut imperatori decet, magnifice – wie es sich für einen Kaiser geziemt, mit großem Aufwand, prächtig:* CHRON. Ven. Alt. p. 109,2 sepultum est *corpus Arthemii* -r in templo Sanctorum Apostolorum. EKKEH. URAUG. chron. a. 1120 p. 255,38 -imperator natalem Domini Wormaciae non -r celebravit. CHRON. Pol. 1,6 p. 20,9 tribus sue consecracionis diebus convivium regaliter et -r celebravit *Bolezlavus.* **3** *superbe, insolenter – mit Hochmut, Frechheit (cf. p. 1399, 61sqq.):* ANNAL. Altah. a. 1065 p. 67,18 Constantinopolitanos vidimus *(sc. legati)* graece et -r arrogantes. **4** *firme – fest, unangefochten:* ALBERT. M. pol. 3,8cc p. 279b,15 'cum . . . magis -r (*p. 1284a,40* ἐγκρατῶς) haberent *Athenienses* principatum', supple: supra dictas insulas.

***imperialitas,** -atis *f.* (imperialis) *dignitas, potestas imperialis – kaiserliche Würde, Macht:* DIPL. Arnulfi 174 p. 264,17 per quod *(praeceptum)* decernimus firmissimeque -is nostrae sanctione precipientes iubemus, quatinus *eqs.* DIPL. Otton. II. 42 p. 52,14 nec alicui sedi aut aecclesiae excepto nostrae -i (*cf.* 7 p. 15,35 regalitati) . . . subiaceat *coenobium.* GESTA Ern. duc. I 1,338 nunc -i Ottonis cedendum video *(sc. dux). v. et p.1399,5.*

***imperimentum,** -i *n.* (*cf.* imperium) *iussum – Befehl(sgewalt):* WINITHAR. vers. 2 (Sermo 9. 2013. p. 168; a. 759/63) vester *(sic; sc. fratrum)* sit -um de me *(sc. Winithario):* non enim veni facere voluntatem meam, sed vestris oboedire preceptis. 15 p. 180 non ex mea industria, sed ex Domini -o scripsi.

***imperiositas,** -atis *f.* *vis imperatoria – herrschaftliche Macht:* HIST. mart. Trev. 2 p. 221a,43 (ed. Waitz) vox . . . quasi cum quadam -is austeritate ad illam *(monialem)* venit.

imperiosus (inp-), -a, -um. *qui (summi) principis est – zum (obersten) Herrscher gehörig:* **1** *strictius de imperatore, imperio Romano, Romanorum q. d.:* **a** *in univ.:* **α** *proprie:* DIPL. Heinr. III. 213 p. 284,38 ut hęc -a nostrae traditionis auctoritas stabilis . . . permaneat *eqs.* EPIST. Heinr. IV. 5 p. 9,4 partim potestative nostrę et -ę potentię libertate . . . peccavimus *(sc. Heinricus).* CARM. de Frid. I. imp. 1464 fer auxilium, pater -e *(i. Fridericus).* **β** *in imag.:* TRANSL. sang. Dom. in Aug. 10 p. 156,34 -a poli retines qui *(sc. Christus)* sceptra supremi. CONR. EBERB. exord. 3,31 l. 16 -a virgo *(i. Maria).* **b** *principis dignus, excellens, insignis – eines Herrschers würdig, herrschaftlich, hervorragend, ausgezeichnet:* VITA Adalb. Prag. A 12 p. 137,21 quis es tu *(sc. Dominus in somno apparens)* t a m -ę (-e *var. l.*) a u c t o r i t a t i s (TRANSL. virg. Col. 5 [MGScript. XXX p. 1378,17])? RUODLIEB V 387 lancibus impletis his donis -is *(i. ornamentis) eqs.* TRANSL. Auct. 14 collecta numerosa cleri concione cum -a procerum turba et pompa gloriosa *eqs. al.* *fort. add.:* ECBASIS capt. 63 męsti fel cordis reparabam . . . -a prius deflens solamina tulta. **c** *durus – streng, gebieterisch:* WOLFHER. Godeh. I praef. p. 168,41 cum . . . me . . . ad tanti laboris sarcinam sufferendam . . . incongruum . . . excusaverim . . ., ipse *(Ratmundus)* eo -iori iussione animosius instabat. PETR. DAM. epist. 105 p. 162,12 fit *(sc. abbas nuper electus)* repente severus in vultu, -us in voce, ad corripiendum acer. LAMB. HERSF. annal. a. 1074 p. 196,23 exegit *rex* ab eo *(archiepiscopo),* non precibus quidem, ut oportuit, sed -a quadam auctoritate, ut *eqs.* **d** *astrictus – fest, stramm (in imag.):* EPIST. Hann. 66 p. 114,10 utinam vos *(sc. episcopus)* tam -um frenum lecto quam mensę, somno quam deliciis imposuissetis. **e** *saevus – rücksichtslos, tyrannisch:* BERTH. chron. B a. 1075 p. 228,15 castella omnia . . . presidiis suis impositis -us regnator occupaverat. **2** *latius i. q. qui regis est, regalis – zum König gehörig, königlich: v. p.1400,13.*

adv. **imperiose**. **1** *more imperatoris, regis, imperative, potenter – nach Art eines Königs, Kaisers, mit Nachdruck, mit Macht:* **a** *in bonam vel neutram partem:* VITA Magni Fauc. II 7 Magnus . . . satis -e agebat . . . demonibus verbo precipiens, ut abirent. LAMB. TUIT. Herib. 2,26 p. 252,18 cum tertia nocte visa eadem similitudo non iam blanda -e eum *(aegrotum)* arguit ad mandata patranda. INNOC. III. registr. 2,33 Aretinos ab huiusmodi vexationibus -e compescat *papa.* ACTA imp. Winkelm. I 487 p. 407,38 cuius regis . . . -e regnare volentis deceret officium impunita tanta facinora preterire? 916 p. 689,10 (a. 1247) cura precipua circa partes Italie feliciter et -e morantibus nobis *(sc. Friderico)* incumbit, quod *eqs. al.* **b** *in malam partem i. q. superbe, ad arbitrium – eigenmächtig, willkürlich:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 291,9 in ipsis . . . ecclesiis . . . a contemptoribus Dei innumera . . . sacrilegia . . . -e passim conregnabant. HEINR. AUGUST. planct. 2105 facturam lapsam . . . factor ut erigeret dignum fuit et renovaret predoni iuste rapiens, non in-e. **2** *firme – sicher:* DROGO Lew. 1,10 (MG Script. XV p. 786,16; a. 1060/70) navis . . . clavo suo -e deducitur.

imperitia (inp-, -cia), -ae *f.* *confunditur c.* impigritia: *l.39. ignorantia, inscitia, inertia – Unerfahrenheit, Unwissenheit, Ungeschicklichkeit:* FORM. Arvern. 2a p. 29,3 ut, quicquid causas per ⌜inpigritiae census⌟ (-am sensus *ci. E. M. Meijers. Le droit ligurien de succession. 1928. p. 36*) . . . res suas . . . gubernare minime possit, cura electorum permittantur. TRAD. Frising. 226 p. 210,1 quod in-a denegat, caritas ministrat. HRABAN. epist. 11 p. 398,20 si . . . aliqua eorum, quae posui, lectorem offenderint . . ., magis i n f i r m i t a t i atque in-ae (-ę *var. l.*) meae deputet quam presumptioni seu malitiae (19 p. 425,5. *sim. al.*). CONSUET. Eins. 1 nec te *(sc. lectorem)* moveat rusticitas stili et prolixitas, dum, quod imperium exigit, -cia denegat. *al.*

imperito (inp-), -are. **1** *iubere, praecipere, mandare – befehlen, vorschreiben, auftragen:* VITA Serv. 30 p. 100,22 quidam in tenebris sole astitit rutilantior et ait noxiis: 'pax vobis' -atque omnes oppido exire domosque proprias revisere. *de epistula:* SALOM. III. carm. I 2a,6 gaudenti congaudere et cum flente dolere scriptio, quam dictat Tarsigena *(i. Paulus),* -at *(spectat ad Vulg. Rom. 12,15).* **2** *dominari, regnare – herrschen (über), beherrschen:* **a** *de hominibus:* WALAHFR. Mamm. 6,18 audit *praeses* . . . hunc puerum magicis confidere rebus et domitare feras et agrestibus -are. CHART. episc. Hild. I 198 p. 182,21 nulla potestas imperialis vel regia . . . -ando, dominando, perturbando eam *(ecclesiam)* molestare presumeret. CARM. de Iuda 1,96 tali iam perfruerer *(sc. regina liberis carens)* geniali, qui regno staret et post nos -ret. *al.* **b** *de Deo:* HROTSV. prim. 593 solum rectorem caelestibus -antem *eqs.* EPIST. Teg. I 16 in-ante Dei omnipotentis clementia *eqs.* DIPL. Heinr. II. 23 Heinricus caelica -ante clementia rex electus. **c** *de imperativo modo verborum (per prosop.):* SMAR. carm. 1,14,4 de imperativo: sceptra tenet solio residens regalia celso, casibus ut proprios -ando modos donet *eqs.* *cf.* impero.

1. imperitus (inp-), -a, -um. *metr.* -ĭt(us): *p.1403,6. adde* CARM. Sangall. II 6,5,3,2. *usu subst.: p.1403,3.4.* *ignarus, inscius, iners – unerfahren, unwissend, ungeschickt:*

AETHICUS 58c p. 128,11 nuper usque magnam Romam novam petiginem -amque cloacam pullulasse *(sc. apparet)*. HINCM. divort. app. 2 p. 237,21 haec vox -orum et nescientium regulas esse dinoscitur. GODESC. SAXO fragm. p. 33,26 ab -is . . . non bene dicitur: *eqs*. -CARM. de Nyn. 454 e quibus *(signis virtutum)* ista mihi tenui sermone profare satius -o quam cuncta linquere verbis. GODESC. SAXO gramm. 2 p. 487,13 -sicut -um significat iners, ita peritum sollers. RUOTG. Brun. 38 p. 40,20 quidam . . . sacerdotes Domini . . . terrenę plus iusto confisi potentię populum in-um scandalizabant. *al.*

adv. **imperite.** *per ignorantiam, inepte – aus Unwissenheit, unzutreffenderweise:* IDUNG. PRUF. dial. 2,790 quibus *(clericis)* cum respondetur: '*eqs.*', illi satis -e respondent dicentes: '*eqs.*'

[2. imperitus *v.* imperium.]

imperium (inp-), -i *n. script.:* hym-: *p.1404,28.* em-: CHRON. Fred. 2,35sqq. capit. p. 43. 2,36 p. 60,10. ym-: CHART. Sangall. A 194. impir-: *p.1404,39. form. sing.: gen.:* -ri: *l.57. adde* ANNAL. Plac. a. 1266 p. 516,21. -iae: CHRON. Fred. 2,33. p. 56,22. 2,35. *abl.* -um: CHRON. Fred. 2,15. 2,35sqq. capit. p. 43. *confunditur c.* imperitus: *p.1404, 61.*

I *iussum, praeceptum, mandatum – Befehl, Anweisung, Auftrag:* **A** *proprie:* **1** *in univ.:* LEG. Burgund. Rom. 38,1 si quis . . . nullo metu aut -o ad pacta venire conpellitur, sed libera voluntate pactum inisse cognuscitur *eqs*. IONAS BOB. Columb. 1,17 p. 185,9 quae *(sc. ferae)* ad -um eius statim veniebant. LEX Baiuv. 1,10 hoc *(sc. lex)* per in-um regis vel iudicis fiat. ARBEO Emm. 16 p. 49,17 ex -o principis . . . in ospiti sui scuriam . . . deductus est *episcopus. persaepe. v. et p.1407,57.* **2** *voluntas, arbitrium – Wille, (willkürlicher) Beschluss:* VITA Euch. Val. Mat. 22 quamvis esset *Maternus* magnae vir auctoritatis . . ., nihil tamen ex proprio -o quasi libera utens potestate exercuit. **B** *in imag. vel translate:* PETR. DAM. epist. 10 p. 131,10 qui *(lapides intus calidi)* eatenus erant frigidi, post nostri *(sc. aquae)* tactus -um ad calorem pristinum sunt redacti.

II *potestas, dominatio, dicio – Macht, Herrschaft(sgewalt; plur. sensu sing.: l.52.p.1404,31. al.):* **A** *proprie:* **1** *in univ.:* ALFAN. premn. phys. prol. 4 p. 1 semet ipsum . . . iuste privat -o, quisquis nec se cognoscit nec ea, quibus imperat. EPIST. Worm. I 34 p. 63,1 in maximo -o minima est licentia *(v. notam ed.)*. TRAD. Reichersb. 44 Penno habebat germanum . . . sub in-o et servitio adhuc domini Paldmari. OTTO FRISING. gest. 2,29 p. 135,15 orbis -um affectas *(sc. Fridericus)*. CHART. Mekl. 783 quo *(tempore)* . . . dominus Iohannes gubernavit eiusdem -um civitatis. *al. v. et p.1402,47.* **2** *imperatorum (regum, ducum: l.49.50.52.60. al.):* **a** *usu communi:* WILLIB. Bonif. 5 p. 24,1 cum . . . Carli . . . ducis . . . super Fresones roboratum esset -um *eqs*. EINH. Karol. 1 p. 3,7 ad quos *(maiores domus)* summa -i pertinebat. ALBERT. METT. div. temp. 1,1 cuius *(Wicmanni)* maiores magnam partem Germanię et maxime circa littora Oceani -o (-a *var. l.*) tenebant. DIPL. Conr. II. 64 p. 78,17 Chŏnradus . . . ad -um designatus Romanorum. CONST. imp. II 423,10 p. 557,43 si rex . . . in imperatorem electus . . . ad -um transire voluerit *eqs. persaepe. v. et p. 1395,32. adde de summo principatu regis Britanniae:* ALCUIN. epist. 129 p. 191,22 a vobis *(sc. Cantuariensibus)* -i (-ri *S1*) potestas prima processit, et fidei catholicae origo exorta est. **b** *in indicatione temporis:* COD. Lauresh. 290 (a. 767) anno XV -i domni nostri Pippini regis. TRAD. Frising. 184a p. 177,7 anno secundo -i domni Karoli. 408 anno in-i Hludouuici Vo. OTTO FRISING. gest. 2,55 acta sunt haec anno regni eius *(Friderici)* quinto, -i secundo. *saepe. v. et p.1407,24.* **3** *populorum, civitatum:* WILLIB. Bonif. 4 p. 16,17 quae *(ecclesiae)* Franchorum prius in Fresia subiectae erant -o. ANNAL. Xant. a. 796 Huni cum omnibus finibus ad se pertinentibus domni regis dicioni et Francorum -o se subdiderunt. ADAM gest. 4,16 p. 244,1 sunt et aliae *(insulae)* interius, quae subiacent -o Sueonum. OTTO FRISING. gest. 2,13 p. 116,20 vix . . . aliquis . . . vir magnus . . . inveniri queat, qui civitatis suae non sequatur -um. 2,16 p. 118,28 qui *(marchio)* pene solus ex Italiae baronibus civitatum effugere potuit -um. **4** *praelatorum ecclesiae:* WILLIB. Bonif. 5 p. 19,3 ut patris cuiuslibet spiritalis se subiungerent *fratres* -o. AGIUS vita Hath. 3 si . . . sub abbatissae -o eis *(familiaribus)* interesse mereretur. VITA Liutw. 10 sub abbatis sui -o se humiliavit. TRAD. Weihenst. 193 ita ut . . . sub fratris lege et nomine sub abbatis -o Deo militaret *Pero*. CHART. Mog. A I 2b p. 2,34 (spur.) possessores . . . areolę . . . tantum abbatissę et congregationis usui, obsequio, -o se parere cognoscant. *al.* **5** merum et mixtum (mistum) -um *i. q. iurisdictio plena q. d. – sog. hohe und niedrige Gerichtsbarkeit (de re v. HRG II. p. 333sq.):* DIPL. Otton. I. 465 p. 637,18 (spur. s. XII.) abbatibus . . . concedimus merum et mistum -um in iam dicto comitatu. CHART. Stir. III 30 p. 84,25 concedentes *(sc. imperator)* ei *(comiti)* merum et mistum -um. INNOC. IV. registr. B 318 p. 288,35 comitatum . . . tibi *(sc. Manfredo)* . . . in concambium duximus concedendum . . . cum honoribus, dignitatibus et hiis, que ad merum et mixtum -um pertinent. CHART. Helv. arb. 135 p. 209,1 dicebat *Williermus* praedictas dominas habere merum et mixtum -um et omnimodam iurisdictionem in dicto monasterio. **B** *in imag. vel translate:* **1** *in univ.:* ALCUIN. carm. 30,2,6 regit *pupilla oculi* -o vivacis corporis actus. THEOD. TREV. transl. Celsi 9 adeo . . . virtutum paedagoga, caritas, in eius pectore vigorabili -o sceptrum obtinuit, quatenus *eqs.* CARM. var. Walther 1,70,2 quibus *(zonis orbis)* duo sat expresse patescunt -a: mee *(sc. hiemis)* due terminales, tua *(sc. aestatis)* sola media. ANON. mus. plan. Coussemaker p. 488b tetra reges maximum huius *(sc. harmoniae)* tenent -um. *al.* **2** *Dei:* MIRAC. Gertr. I 11 p. 471,13 cui *(Domino)* est honor, virtus et hy-um et gloria in secula seculorum. HUGEB. Wynneb. 13 p. 117,44 Deo gratas gero, cuius . . . -o nutata fundantur tota etheria, terrestrea, aequorea. WALTH. SPIR. Christoph. II 4,28 cuius *(Dei)* -is quadratus subiacet orbis. *al.* **3** *gravitas, dignitas – würdevolles Verhalten, Würde:* WIDUK. gest. 2,24 rex . . . ea turbatione tanta constantia ac -o usus est . . ., acsi nichil ei difficultatis obviasset. **4** *de flumine i. q. cursus – Lauf:* MEGINFR. Emm. 5 p. 976A cum defluentis Histri fluminis -um sequeretur *Emmerammus eqs.* **C** *meton.:* **1** *res publica, regnum – Staat, Verwaltungs-, Regierungsgebiet, Reich:* **a** *in univ.:* CHRON. Fred. 2,15 Assiriorum -irium (-um *p. corr. 1*) deletum est. WIDUK. gest. 1,28 Hluthowico . . . usque ad fines Illirici . . . et terminos Danorum -um erat. OTTO FRISING. gest. p. 4,26 (epist. Frid. I. imp.) ut . . . hostem utriusque *(sc. orientalis et occidentalis)* -i Willehelmum potentia virtutis nostrae conterere vellemus. 1,24 p. 37,12 Romanorum principem adeunt *apocrisiarii imperatoris Constantinopolitani* tam confederationis vinculum . . . inter duo -a, Hesperiae videlicet et orientis, renovare cupientes quam *eqs. al.* **b** *de Karolinorum vel Francorum sive sacro Romano(rum) -o q. d. ('Karolinger-, Frankenreich bzw. sog. Heiliges Römisches Reich [de re v. LexMA. IV. p. 2025sqq.]):* **α** *usu communi:* ALCUIN. epist. 177 p. 292,27 quatenus per vestram prosperitatem *(i. Karolum)* christianum tueatur -um. DIPL. Karoli M. 197 p. 265,14 Karolus . . . imperator Romanum gubernans -um. POETA SAXO 4,172 cunctos . . . fines -i servans *(sc. augustus)*. DIPL. Ludow. Iun. 28 (spur.) Ludowicus . . . rector -i Francorum. ANNAL. Quedl. a. 1014 p. 543,7 plures illorum *(fratrum Corbeiensium)* . . . plus iusto contra ius -i saevientes *eqs*. DIPL. Frid. I. 163 sacro -o et divae rei publicae consulere debemus. CONST. imp. II 72 p. 85,22 ut tollatur . . . rancoris occasio inter ecclesiam et -um. *persaepe. fort. add.:* CONC. Karol. A 16B ut . . . gentis suae institutiones legum per primatos inperitos (-i *L*) . . ., quae repperit diuturna vitiata . . ., evelleret *Tassilo dux*. **β** *in nomine loci:* DIPL. Heinr. II. 184 strata imperialis, que a Summa tendit usque ad villam, que nominatur Pons I-i. **γ** *spectat ad cives:* OTTO FRISING. gest. 1,1 p. 13,7 cuius rei novitatem *(i. imperatorem a papa excommunicatum esse)* eo vehementius indignatione motum suscepit -um, quo *eqs*. ANNAL. Magd. a. 1188 episcopus . . . in gratiam imperatoris . . . se et civitatem suam coram omni -o dedit; imperator . . . in presentia . . . tocius -i . . . crucem accepit. ARNOLD. LUB. chron. 2,18 p. 138,8 cum . . . imperator propter nimiam superbiam suam non solum Saxonibus, sed etiam sedi apostolice et omni fere -o exosus fuisset *eqs*. **2** *imperator – Kaiser:* **a** *in*

univ.: CHRON. Fred. 2,62 p. 86,32 quare . . . veniens de -o non laeteris *(sc. Belisarius)*? 3,18 p. 100,18 Chlotechildis cum . . . conperisset adventum Aridio revertentem ab -o *eqs*. RHYTHM. 51,9,1 -i filia. *al.* LUDUS de Antichr. p. 12med. eos *(legatos)* . . . dimittens ipsemet *(rex Graecorum)* ascendet ad -um cantans: '*eqs.*' *adde* (*cf.* WETT. Gall. 15sq.): EKKEH. IV. pict. Sangall. 67 -i (gloss.: regis) sponsam vexat satan aere tensam: hunc abigat nullus, rebachatur hians, nisi Gallus. **b** *in allocutione, titulo:* WIBALD. epist. I 219 p. 465,26 ad gloriosam maiestatem vestram, ad sanctum et terribile -um vestrum *(i. imperatorem Graecorum)* scribere audeo *(sim.* 387 p. 817,11). EPIST. Wibald. I 316 -um meum *(i. imperator Graecorum)* . . . magnam devotionem . . . erga tuam preciositatem *(i. Wibaldum)* obtinet *eqs*. CONST. imp. I 212,1 quia vos consules . . . in sacratissimi -i nostri *(i. Friderici)* servitio excellenter enituistis. *al.* **3** *comitatus (imperatoris) – Gefolge (des Kaisers; spectat ad militiam):* NITH. hist. 1,4 p. 5,21 imperator una cum omni, quod habebat, -o, tres reges filiique eius adversus eum cum ingenti exercitu . . . Elisazam confluunt. **4** *globus cruciger – Reichsapfel:* EKKEH. IV. bened. I 31,57 sceptra, redimicla, florea serta, -um (gloss.: gestamen rotundum), trabea, strophium. LUDUS de Antichr. p. 16ex. -imperator . . . tollens coronam de capite et tenens eam cum sceptro et -o ante altare cantet: '*eqs.*' **5** *modus regendi, principatus – Regierungsform:* ALBERT. M. pol. 3,4capit. de prima civitatum origine deque -orum discrimine.

imperius, -a, -um. **1** *adi. iunctura* -a maiestas *i. q. imperator – Kaiser:* ADALB. SALISB. epist. (1) (ForschDtGesch. 19. 1879. p. 70,38; a. 1186) quae *(discordia)* vertitur inter . . . summum pontificem et -am maiestatem. (5) p. 71,21 cum nulli antecessorum -ae maiestatis ab antecessoribus . . . papae factum fuisse memoretur, quod *eqs. v. et p.1399,9.* **2** *subst. masc. i. q. imperator – Kaiser:* GERH. STED. annal. p. 200,8 gloriosissimus et summe iustus, ut post -us claruit meritis, Heinricus . . . monarchiam feliciter tenebat.

imperlectus (inp-), -a, -um. *non lectus – ungelesen:* CHART. Brand. B I 138 (a. 1266/71) quam *(epistulam)* . . . nos *(sc. marchionissa)* . . . in-am vobis *(sc. regi)* transmisimus.

***impermaneo** (inp-), -ere. *diu (per)manere – lange, dauerhaft bleiben:* **1** *in univ.:* PS. AVIC. anim. 6,19 p. 361 non debet -ere *(sc. argentum vivum sub fimo)* nisi tantum in diebus, quibus fiunt inceramenta. **2** *inveterascere – sich festsetzen:* PAUL. AEGIN. cur. 76 p. 52,11 in-ente (3,22,3 ἐναπολειφθείσης) . . . flegmone in oculis . . . unctione utendum ex his, que possunt repellere influxionem.

impermeabilis (inp-), -is. *aditu carens – unzugänglich, unerreichbar:* OTTO FRISING. gest. 2,40 p. 148,30 putabant *latrunculi* . . . rupem cunctis mortalibus in-em, solis avibus perviam fore.

***impermiscibilis** *vel* ***impermixtibilis** (inp-), -e. *qui permisceri, commisceri non potest – unvermischbar:* **1** *corpor.:* PS. PLATO quart. 4 p. 180,33 quod sublimatur ex hoc, est clarum lucidum et in-xtibile elementis. GEBER. summ. 79 p. 579 est . . . bona cautela ad ingressum rebus -scibilibus (permissibilibus *B*) dandum, ut *eqs*. **2** *incorpor. i. q. abhorrens, contrarius – unvereinbar:* ALBERT. M. praedicab. 5,2 p. 83,45sqq. sicut rationale -scibile (-xtibile *var. l.*) est irrationali, quia formae . . ., humanitas scilicet et asinitas, sunt -scibiles (incommixtibiles *var. l.*). 8,10 p. 138,1 alia est differentia, quod -scibiles 'sunt contrariae differentiae' ad alicuius unius speciei constitutionem.

***impermixtio,** -onis *f.* *status eius qui misceri, pollui non potest – Unvermischbarkeit, Unverfälschbarkeit:* ALBERT. M. bon. 373 p. 204,52 sexta et septima *(sc. definitiones hominis)* differunt, quia sexta dicit -em huius delectationis ex materia, in qua est, et hoc ex impossibilitate materiae, quae non habet contrarium. sent. 1,2,2 p. 57b,9 'purum' . . . dicitur *(sc. bonum)* propter -em privationis, quae semper machinatur ad maleficium. 1,8,1 p. 221b,26 veritas dicitur hic -o extranei ad ens. *al.* HUGO RIPELIN compend. 7,15 p. 246a,4 in coelis . . . propter -em nulla impuritas est.

impermixtus (inp-), -a, -um. *?struct. c. dat.: p.1406,14.* **1** *qui misceri non potest, non commixtus – unvermischbar, unvermischt (usu philos.):* **a** *corpor.:* HERM. CARINTH. essent. 1 p. 90,26 ut, que *(semina)* -a omnemque societatem fugientia reperiret *Deus*, ea necessario eiusdem sexus esse cognosceret. ALBERT. M. sent. 3,29,11 p. 562a,34sq. intenditur *forma* per separationem a contrario suo, sicut dicit Philosophus, quod album nigro est -um et albius nigro -ius *(item* 4,44,15 p. 566a,39. meteor. 4,1,23 p. 239,44sqq. *al.)*. animal. quaest. 7,2 p. 170,53 species rerum sunt -ae. summ. theol. II 1,3,3,2 p. 37b,36 fit . . . unio hominis in unum esse personale filii Dei, in quo esse sociantur natura divina et natura humana, distinctae tamen manentes, inconfusae et -ae. *al.* **b** *incorpor.:* FROWIN. (?) ver. 1048 (CC Cont. Med. CXXXIV. 1998. p. 510; s. XII.2) scientia . . . in-a est falsitati. *integer, purus – unverfälscht, rein:* ALBERT. M. phys. 8,1,2 p. 552,31 'intellectus' activus, practicus et -us 'fecit moveri' hoc mixtum. metaph. 1,5,3 p. 72,72 'dicit *Anaxagoras* omnia esse permixta praeter intellectum; hunc' . . . 'solum' dicit '-um (*p. 989b,15* ἀμιγῆ) et purum'. **2** *diversus – unterschiedlich:* FROWIN. explan. 5,1 l. 553 licet . . . unus idemque operetur omnia in omnibus, causas tamen diversas dedit *Deus* singulis operibus et in-os effectus accommodavit discretis naturis. **3** *immutabilis, perennis – unveränderlich, unverrückbar, beständig:* INNOC. IV. registr. A 1 p. 1,15 cuncta interscalari partitus est *Deus* ordine ac certis et -is limitibus stabilivit.

impermutabilis (inp-, -bl-), -e. *qui alterari non potest, non permutabilis – nicht (ver)änderbar, nicht umwandelbar:* DIPL. Otton. I 389 p. 531,4 ut . . . preceptum inconvulsum atque in-e ęternaliter in posterum fiat. ALFAN. premn. phys. 3,14 p. 54 quod intellegibilia -ia (*PG 40,596A* ἀναλλοίωτα) secundum essentiam sint. 41,11 p. 133 quaecumque . . . per puritatem summitatemque naturae Deo . . . adhaerent . . ., manent -es (*PG 40,777A* ἄτρεπτοι; *cf. ibid.* invertibiles). CONST. imp. II 97 p. 121,19 ut . . . donacio rata et in-is (inmutabilis 2) perseveret. *al.*

adv. **impermutabiliter.** *sine (com)mutatione – unverändert:* PAUL. AEGIN. cur. 214 p. 155,5 calide . . . distemperantie epatis . . . curationem prius in sermone de eo transcurrebamus, quam et in-r (-bliter *B*, perinmutabiliter *A; 3,50,2* ἀπαραλλάκτως) hic transferendum, ut non idem dicamus.

***impermutabilitas** (inp-), -atis *f.* *status impermutabilis – Unveränderbarkeit:* ARNO REICHERSB. apol. p. 175,4 neque . . . nos aeternitatem nunc interminabilem moram, sed incorruptionem et in-em divinam nominamus.

***impermutandus** (inp-), -a, -um. *qui permutari non debet – der nicht verändert werden darf:* CHART. Sil. D III 255 (a. 1257) ad confirmationem supradicte emptionis comiti Iohanni et suis heredibus in perpetuum in-e (*corr. ex.* in-am) a dictis principibus sigillis . . . ducum . . . presens scriptum est patrocinio communitum.

impermutatus (inp-), -a, -um. *non permutatus – unverändert:* CHART. Salisb. I 465a p. 632,32 (a. 1189) archiepiscopus securitatem prestitit . . . comiti per ecclesię fideles, quod hec in-a maneant sub eo et sub suo successore. FORM. Wirz. 62 (MIÖG Erg.-Bd. 12. 1933. p. 278,23) mandatum in-um studebimus obeservare.

***impernocto** (inp-), -are. *pernoctare – übernachten:* AGNELL. lib. pont. 37 p. 194 l. 235 hic *(sc. ante Ravennam urbem)* pernoctabo (in-bo *C; sc. Attila rex*) vespere.

impero (inp-), -avi, -atum, -are. *script.:* em-: CHRON. Fred. 2,27. indup-: *p.1407,67. usu refl.: p.1407,2. metr.* -rŏ: MILO Amand. II 4,375. *partic. perf. usu subst.: l.69.*

1 *iubere, praecipere, indicere, mandare – (an)befehlen, fordern, anweisen, ansagen, -(be)auftragen (mit):* **a** *gener.:* **α** *subi. homines, Deus:* IONAS BOB. Columb. 1,11 p. 171,5 -antur *socii* (-atur *var. l.*) a patre, ut per praerupta rupis eant. BONIF. epist. 96 ut puelle cuidam doctrine laborem . . . -es (inoperis *1, corr. ex* imperis *2; sc. abbatissa*). WIDUK. gest. 3,18 p. 114,11 -nisi omnibus essent *(sc. filii seditiosi)* a rege -tis obtemperaturi. EINH. Karol. 7 p. 10,3 obsides, qui -bantur, . . . dederunt *Saxones*. DIPL. Heinr. II. 358 p. 462,10 per hanc imperialem cartam -amus et pręcipimus, ut *eqs*. THANGM. Bernw.

13 p. 764,5 coepiscopo diem -vit *Willegisus*, ut *eqs*. VITA Udalr. Cell. II 19 de morte episcopi . . . se -are non potuit, quin doleret. *persaepe. v. et l. 56.* **β** *subi. affectus:* WANDALB. mens. 65 cervas, capreas, lepores lustrare voluptas -at. **b** *math. de problematibus i. q. proponere – aufstellen:* FRANCO LEOD. circ. 1,101 si quis in ortogonio eandem -et probationem. **2** *potestatem, dominationem habere, regnare – (die) Macht ausüben, gebieten, herrschen, Herrscher sein (über), regieren, beherrschen:* **a** *in univ.:* **α** *usu communi:* WALAHFR. exord. 6 p. 480,8 quia reges et sacerdotes, id est summi regis et sacerdotis membra, qui motibus corporis -ant et spiritales hostias immolant Deo *eqs*. ALFAN. premn. phys. 1,91 p. 23 creaturae iubet *homo optimus,* daemonibus -at (-et *var. l.; PG 40,533*[B] ἐπιτάττει). YSENGRIMUS 5,867 viscera fissuro non -at ille *(monachus)* cachinno. *al. v. et p.1403,40.* **β** *spectat ad imperatores, reges (lantgravium: l.26):* CHRON. Fred. 2,35 Romanorum IV Gaius *(i. Caligula)* -vit ann. IV, mensis X. EINH. Karol. 3 p. 5,17 cum per annos XV . . . Francis solus -ret *Pippinus eqs*. CARM. de Tim. 41 publica res tunc est felix, quando in-at ille, qui sapit. ADAM gest. 2,34 Brittannis Adelrad filius Edgaris -vit. CHART. Babenb. 313 p. 153,11 in-ante gloriosissimo Romanorum inperatore Friderico. *saepe. in indicatione temporis:* DIPL. Otton. I. 279 -ante . . . imperatore anno imperii eius IV. CHART. Mog. B 124 p. 127,6 acta sunt hec . . . regnante Heinrico sexto Romanorum imperatore . . ., dominante Conrado Maguntine sedis archiepiscopo, -ante Hermanno Thuringie lantgravio. *saepius.* **γ** *spectat ad civitatem:* OTTO FRISING. gest. 2,25 p. 130,6 non ut per illius *(Mediolani)* potentiam -ret *Terdona,* sed *eqs*. **δ** *spectat ad praelatos ecclesiae:* VITA Cadr. 20 (MGScript. XV p. 690,14; c. 1000) Machalanum . . ., ut sibi -are debeat, efficiunt *advenae*. VITA Bard. 10 p. 327,30 qui *(Rohingus)* . . . postea ad Fuldam -bat. LAMB. HERSF. inst. 2 p. 353,15 -are, non -ari novit *Ruthardus abbas*. NARR. de Gron. 26,7 quibus omnibus *(clericis, militibus et aliis)* ipse *(episcopus)* potenter et patenter ad breve tempus -bat. *per enallagen:* VITA Bard. 10 p. 327,25 haec ferula convenientius -ret manu nostra *(sc. episcopi)* quam vestra *(sc. abbatis).* **ε** *spectat ad Deum, Christum:* CARM. Paul. Diac. app. I 4,2,8 vos regat omnipotens, solus qui -at orbem *(v. notam ed.).* WETT. Gall. 18 qui *(sc. Christus)* . . . ventis et mari -asti. AGNELL. lib. pont. 30 p. 180 l. 170 caelestia regis, terrena moderaris, maria (mari *V*) -as *(sc. Christus).* ALBERT. STAD. quadr. 29 omnis in hoc verbo *(i. Christo)* modus indicat, -at, optat. **b** *uti – verfügen (über):* CHART. Sangall. A II app. 15 p. 393,19 (a. 811/39) quod vidissent *(sc. Folchartus)* Pettonem monachum mansionaticum facere Wolfleozo episcopo, quando Romam pergebat, et deinceps ipsis rebus -bat. **c** *cogere – erzwingen:* EKKEH. URAUG. Hieros. 1,4 ubi sapientia pre omnibus invisa, . . . crudelitas extorquet timorem, superbia -at honorem. **d** *excitare – hervorrufen, auslösen:* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 378[H] menstruis -at *antidotum diacalamentum*, si retineantur ex viscosis humoribus.

subst. **1. imperans,** -antis *m.* **1** *is qui iubet, mandat – Befehlender, Anweisender:* ARBEO Corb. 4 p. 192,8 vix . . . in-is verba perciperant *ministri eqs*. TRAD. Frising. 608 p. 521,30 ubicumque ei *(filio)* a senioribus suis . . . imperatum fuerit, devote oboediat in-is imperio. **2** *dominus, princeps – Herr(scher):* ARBEO Emm. 35 p. 80,12 ⌞-es principibus regionum⌟ (principes VITA Emm.) . . . sepulchro superpositam fabricati sunt *(in struct. contam., v. notam ed.).* OTTO FRISING. gest. 2,13 p. 116,11 libertatem tantopere affectant *Longobardi,* ut potestatis insolentiam fugiendo consulum potius quam -ium regantur arbitrio. ALBERT. M. eth. I 722 p. 618,23 hic species ponit *Aristoteles* amicitiae diversificatas secundum diversitates amantium, sicut quod est patris et filii aut -is et imperati. *ibid. al.* **3** *imperator – Kaiser:* ERMOLD. Ludow. 2,488 pius indu-s regna novare cupit. WIPO gest. 40,35 Hesperia se postravit, -i supplicavit.

2. imperatus, -i *m.* *oboediens, subiectus – Untertan, Untergebener: l.65.*

3. imperatum, -i *n.* *iussum – Befehl:* EINH. Karol. 7 p. 10,2 -a facturos polliciti sunt *Saxones*. 10 p. 13,15 se . . . cum gente -a facturum pollicetur *Aragisus*. *ibid. al.* *Mandrin*

imperpetuo, imperpetuum *v.* in *et* perpetuus.

***imperra** *v.* *eimer. *adde ad vol. III. p. 1156,5:* CHART. Tirol. 1184[a] p. 229,14 (a. 1244) solvit *Geburus* . . . XXIII denarios pro t e r c i a u n i u s imperre (*sc. vini;* p. 229,38sq. pro I urna et I imperra et t. u. imperre; *sim.* p. 229,7 empere. p. 229,32 emperre).

imperscrutabilis (inp-), -e. *non perscrutatus – unerforscht:* ALBERT. M. eth. I 954 p. 794,36 'prioribus' tractantibus civilia 'relinquentibus in-e' (*p. 1181*[b]*,12* ἀνερεύνητον), idest inperscrutatum, sufficienter 'de legispositione' *eqs*.

imperscrutatus (inp-), -a, -um. *non (diligenter) perscrutatus, sciscitatus – nicht (gründlich) erforscht, durchdacht:* ALBERT. M. eth. II 5,2,2 p. 342[a],35 malam civilitatem Aristoteles vocat ἀπεσχεδυασμένος (*cf. p. 1129*[b]*,25* ἀπεσχεδιασμένος) . . ., et sonat idem quod -um vel irrationabile, quasi *eqs. v. et l. 10.*

impersonalis (inp-), -e. *personam non indicans – nicht auf die Person bezogen, unpersönlich:* **1** *gramm.:* **a** *proprie:* ERCHANB. gramm. p. 37,12 in-is inde vocatur *modus*, quod sine nomine vel pronomine personas minime monstrat ut 'legitur'. ALBERT. M. sent. 1,7,9 p. 217[b],15sqq. si . . . sit *(sc. 'gignendi')* gerundivum verbi -is . . ., tunc *eqs.* (*sim.* summ. theol. I 7,30,3,1 p. 234,92sqq.). herm. 1,2,3 p. 387[a],38 eadem *(sc. sophistarum)* est obiectio de verbis exceptae actionis ut 'fulminat', 'tonat', et de verbis -bus ut 'legitur'. CONR. MUR. summ. p. 163,1 sunt verba . . . invocativa, -ia. *v. et l. 33.* *usu subst.:* TRACT. Micon. prol. 39 (MGPoet. IV p. 933) de defectivis in-bus addo. ADALB. SAMAR. praec. dict. p. 58,9 per indicativum ceterosque modos et -ia *(codd.,* -is *ed.; cf. H. Hoffmann, DtArch. 19. 1963. p. 137 adn. 22)* fieri decet epistola. LIBELL. dict. et privil. 1,45 (WissZUnivHalle. 13. 1964. p. 544) possumus . . . aliquid addere de -bus verbis, per subiunctum modum vel aliquam constructionem, que loco -ium ponatur. **b** *alleg.:* ALBERT. STAD. quadr. 34sq. -e verbum . . . dicimus esse *(sc. Christum)*; -is modus est super astra videndus. **2** *usu communi:* IDUNG. PRUF. argum. 248 nemo . . . propter in-em reprehensionem iustam habet causam irascendi.

imperspicuus, -a, -um. *non perspicuus, non translucidus – undurchsichtig, trübe:* YSENGRIMUS 5,1145 non oculi . . . possunt observare pedes, est -us gurges.

***impersuasibilis** (inp-), -e. **1** *contumax, nimis obstinatus – ungefügig, starrsinnig:* ALBERT. M. eth. I 249 p. 219,51 'si . . . non' est *(sc. homo intemperatus)* '-is' (*cf. p. 1119*[b]*,7* εὐπειθές), sed audit persuasiones rationis *eqs*. *(sim.* II 3,3,9 p. 268[b],9 si . . . non sit -is, ut multum deveniet ad dominans *eqs.).* **2** *qui confirmari, probari nequit – unbelegbar, unbeweisbar:* NADDA Cyriac. I prol. 3,13 quod illaturus sum, verum esse investigavi et non in-e sanę fidei documentis.

***impersuasibilitas,** -atis *f.* *contumacia, nimia obstinatio animi – Ungefügigkeit, Starrsinn:* ALBERT. M. bon. 221 p. 133,57 propter indocilitatem et -em a propria sententia talis *(sc. sensus singularis)* non avellitur. eth. II 4,2,10 p. 313[a],22 accidit . . . talibus *(irascentibus)* et seipsis molestissimos esse et amicis *(cf. p. 1126*[a]*,25)*; sibi ipsis quidem propter irae angustiam, amicis autem propter -em.

***impertaesus** (inp-, -te-, -toe-), -a, -um. *struct.: c. gen.: l. 69. c. abl.: l.67.* *taedio non affectus, non deterritus, impiger, indefessus, perseverans – unverdrossen, nicht abgeschreckt, nicht überdrüssig, unermüdlich, beharrlich:* VITA Deic. 1 prol. p. 675 (ed. Waitz) in omnibus spiritus fructibus -us (-oesus *var. l.*) opellam dare *(sc. oportet).* THEOD. TREV. transl. Celsi praef. 2 quibus *(fratribus)* si . . . onus . . . imponeretur, -tesis . . . humeris portare quivissent. THEOD. AMORB. Mart. 24 cum . . . Martinus . . . per dies plurimos -us prae nimia inopiae pressura virium moerore iam totus tabesceret *eqs. (aliter nota ed.).* ANNAL. Pegav. a. 1181 p. 264,37 episcopus in-us labore et expensis . . . opus . . . aggreditur. CHRON. reg. cont. a. 1190 p. 150,32 dux . . . -tesus laboris . . . invadens civitatem optinuit. *al.*

imperterritus (inp-), -a, -um. inpreteri-: *p. 1409,5.* **1** *de hominibus eorumque virtutibus i. q. intrepidus, impavidus,*

fortis – unerschrocken, furchtlos, tapfer: ARBEO Corb. 18 p. 208,19 in-us quasi per humum marem ingrediens *Anseric eqs.* RIMB. Anscar. 30 p. 62,17 absque metu -i pugnare tantum desiderantes *(sc. iuvenes) eqs.* DIPL. Frid. I. 943 p. 212,27 quos *(sc. homines)* ... -e (inpreterite *var. l.*) strenuitatis alacritas reddit acceptos. VITA Heinr. II. add. 3 p. 819b,49 quibus *(principibus)* cum imperatore sedentibus in iudicio intravit imperatrix -a. *saepius.* **2** *de rebus fort. i. q. stabilis, inviolabilis – viell.: unverbrüchlich, unverletzlich:* DIPL. Otton. III. 326 p. 755,3 sanctimonialibus ... liberam donavimus licenciam et potestatem in-am (*ni leg.* in perpetuum; *cf.* DIPL. Otton. II. 3 p. 12,34 electionem ... in perpetuum habeant [*inde* 4 p. 13,27]), ut ... abbatissam eligant.

***impertico** (-par-), -avi, -are. *?palo, pertica transfigere – ?pfählen:* LAMB. ARD. hist. 136 alios *(sc. mortidatores)* inrotavit, alios impa-vit, alios caudis iumentorum protrahendos ... adhibuit *Balduinus* (*sed cf. DuC. s. v.* imparticare).

impertinens, -entis. *struct.: c. dat.: l. 26. c.* ad: *l. 29. adde* ALBERT. M. elench. 2,1,3 p. 662a,15.

non coniunctus, disiunctus, ad rem non pertinens – nicht verbunden, nicht zusammenhängend (mit), nicht zur Sache gehörig, sachfremd, unwesentlich, 'irrelevant' (usu subst.: l. 25): **1** *gener.:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 praef. p. 124,25 cum neque eadem inutiliter repetamus neque apponamus superflua aut -ia, sed *eqs.* (*sim.* p. 155,31 quam artem *[sc. portandi falcones]* et quod studium tamquam -ia nostro libro dimittimus expertis). ALBERT. M. mem. 2,7 p. 118a,27 est ... melancholiae signum multum persuasivis verbis -bus abundare. animal. 1,168 haec *(auris)* est instrumentum auditus omnino ⌞-s ad hanhelitum⌟ (*cf. p. 492a,13* ἄπνουν). summ. theol. I 16,63,3,2 p. 651a,38 -s et irrationabilis videtur talis *(sc. magistri)* responsio. *al.* **2** *iur.:* CHART. Heist. 146 p. 230,8 (a. 1258) ab altera ... parte nichil nobis *(sc. praeposito)* fuit exhibitum ... nisi ... quedam posiciones, que -es esse videbantur. CHART. Westph. IV 1333 que *(positio)* fuerit -s, copulativa, disiunctiva *eqs.*

1. impertio (inp-, -cio), -ivi, -itum, -ire *vel* **impertior** (inp-), -itus sum, -iri. *script. et form.:* imparti(o[r]), -parci(o): *l. 69. p. 1410,9. 17. al.* inpiti(o): *p. 1410,28.* impreci(o): *p. 1410,7.* impredi(o; *per contam. c.* praedium): *p. 1410,3.* -rcti(o): *p. 1410,46.* impercipi(o): *p. 1410,7. praes.* -emus: *l. 63. imperf.* -ibat: *l. 53. partic. perf.* impert(u)us *(per haplologiam, ut vid.): l. 54. struct. c. praep.:* cum: *p. 1410,23.* de: *l. 56.* erga: *p. 1410,61.* in *(c. acc.): l. 53. adde* IULIAN. TOLET. iudic. 6. THANGM. Bernw. 8 p. 761,40. super: *p. 1410,60. pendet enunt.: p. 1410,69. usu absol.: l. 62. 64. p. 1410,23; refl.: p. 1410,16. 55.*

communicare, participare, (at-, dis)tribuere, dare, largiri, conferre, impendere – zukommen lassen, zu-, verteilen, geben, schenken, spenden, aufwenden: **1** *proprie:* **a** *in univ.:* **α** *usu vario:* FORM. Marculfi 2,49 l. 19 ut ..., quod necesse habuerit *portitor*, in-ire tanti habeatis *(sc. papa)*, quatenus *eqs.* VITA Richar. 3 (MGMer. VII p. 446,5) quod ei largiebant *(sc. populus)*, ⌞in pauperes⌟ (pauperis *var. l.*) ille -ibat (in-ibat *var. l.*). VITA Magni Fauc. I 22 p. 168,17 -rtis (-rtuis, -tis *var. l.*) ... donis optimis ... regreditur *episcopus.* INVENT. Matth. 3 p. 228a,37 (ed. Waitz) quatenus ... -retur *archiepiscopus* ei *(regi)* de reliquiis. HIST. peregr. p. 168,29 qui aliquod habet alimentorum subsidium, in-ciat non habenti. *saepius. in imag. (usu absol.):* WILLIB. Bonif. praef. p. 2,12 pia ... desiderantis voluntas ... manum imitatur emunctoris et inpressionis suae violentia ... desideratae scientiae dulcedinem parat familicumque in-endo reficit. **β** *spectat ad donationes, traditiones:* DIPL. Merov. I 166 p. 413,21 dum sacerdotum congrua in-emus beneficia *eqs.* TRAD. Frising. 61 p. 88,11 libet illi in-ire in seculo, qui potest reddere in perpetuo. DIPL. Ludow. Inf. 76 p. 213,24 praefatis viris *(i. vassallis)* ... mansos XX ... regia donatione -iri decrevimus. DIPL. Constantiae 47 p. 152,2 illud ... eternas nobis promeretur divitias, quod locis religiosis et Christi pauperibus -artimur. *al. fort. add.:* ACTA reg. Burgund. 54 p. 189,6 (spur. s. XII.) ⌞-imus ei *(sc. ecclesiae)*⌟ *(ci.,* inpegimus in *A,* impegimus in *D;* -imur ei? *ci. ed.)* quandam cellulam ... sacro hordini aptissimam Balmo nuncupatam. TRAD. Garst. 133 (UB. d. Landes ob d. Enns. I. 1852. p. 163,32) Berhtoldus tradidit ad altare ... predium ... ob remedium animę parentum suorum pariterque -endum *(ci. Antony,* -rediendum *ed.)* vestimentum matri suę, quę postea renuntiavit seculo. **γ** *spectat ad sacramenta, orationes sim.:* RADBERT. corp. Dom. 5,68 de qua *(gratia)* spiritalis intelligentia atque fidei sacramenta ... illis *(Iudaeis)* ... futura in-ciebantur (-cipiebantur, -reciebantur *var. l.*). THEOD. TREV. Liutr. 35,2 cum ... confirmationis gratiam -arciens (-ens *var. l.*) sive predicationis documenta traderet *pastor.* WILH. CLUS. Bened. 3 p. 199a,3 ut abbati ... paternum animum ... exhibeas atque consecrationem benigne -as *(sc. episcopus).* CHART. Sangall. B 348 p. 266,17 ut ... ecclesia communionem orationum suarum ... teneretur in perpetuum in-iri nobis *(sc. comiti et nepoti eius). de Christo carnem et sanguinem suum -ente (usu refl.: l. 16; alleg.: l. 18):* RADBERT. corp. Dom. 21,205 qui se dividit in singulis et in-ur (-it, -artitur, bipertitur *var. l.*) omnibus. GODESC. SAXO theol. 23 p. 336,12 quem *(potum, i. sanguinem)* Christus vitis -it electis et infundit palmitibus suis. **b** *dividere – aufteilen:* WILLIB. Bonif. 8 p. 50,23 gentilium turba ... praedam arripuit castraque depopulans manubias diripiendo in-vit. *absol. ('teilen'):* NARR. itin. nav. p. 192,18 reddimus *(sc. Franci)* ei *(regi)* urbem adhuc opibus plenam poscentes, ut ... nobiscum -retur. **c** *assignare – zuweisen:* WILLIB. Bonif. 8 p. 44,10 eis *(viris bonis)* ... ęcclesias sibi commissas in-endo distribuit. **d** *praebere – verabreichen:* TRANSL. Epiph. 10 p. 141,12 nec medicorum ... ingenio poterat *Vvulferius* mederi, licet ... plura *(sc. medicamina)* ... -rentur (inpitientur *var. l.*). FROUM. epist. 45 si aliquod medicamentum pro huiusmodi infirmitate scitis, ... sibi *(sc. puero caeco)* rogamus -iri. **e** *afferre – zuführen, bringen:* VITAE patr. Iur. 175 nec bis in die fesso corpusculo coactus fuit aliquid in-ire. ALFAN. premn. phys. 24,3 p. 146 vena ... nutrimentum -itur (*PG 40,697B* χορηγεῖ) nervo et arteriae.

2 *translate:* **a** *in univ.:* DIPL. Loth. I. 12 p. 77,26 superni muneris donum nobis a Domino in-iri credimus (DIPL. Ludow. Germ. 50. DIPL. Karlom. II. 13. *al. sim.* DIPL. Arnulfi 50 p. 71,41 caelestis gratiae d. 54 p. 78,15 sempiternae retributionis compendia. *ibid. al.*). DIPL. Heinr. III. 102 fidelium nostrorum necessitudinibus ... nostrae benivolentiae munus in-imus. EPIST. Hildesh. 132 quod *(consilium)* omnium necessitati oportune soletis *(sc. archiepiscopus)* in-iri. *al.* **b** *spectat ad tempus, curam sim. i. q. dicare, adhibere, commodare – widmen, angedeihen lassen:* ARBEO Emm. 8 p. 39,2 ubi communis non sufficeret *cura* inlata, diligentissima in-batur (in-bat, -bat, in-ctiebat, -ctiebat *var. l.*) secreta. WALAHFR. carm. 76,82 laudibus ... tuis *(sc. caesaris)* longas -ar horas. EINH. Karol. 25 apud quem *(Alcuinum)* ... astronomiae ediscendae plurimum et temporis et laboris in-vit. THANGM. Bernw. 1 p. 758,43 in levioribus artibus ... studium -vit. CHART. Heinr. Leon. 67 p. 99,29 ut ... eorum *(servitorum)* ... profectibus diligentem ... debeamus in-iri sollicitudinem. *al. refl. i. q. se dicare, se dedere – sich widmen, sich zuwenden:* PASS. Kil. II 5 qui *(papa)* ... ei ... sese caritatis amore in-vit (inpa-vit, -vit *var. l.*). **c** *spectat ad auxilium, favorem, obsequium sim. i. q. praestare, exhibere – erweisen, gewähren:* DIPL. Merov. I 85 p. 218,2 dum ... locis venerabilebus in-itur peticio. LIBER diurn. 66 p. 62,6 petentium desideriis nos convenit -ire assensum. EPIST. pont. Rom. sel. I 8 super omnes fideles ... -ire suffragium. DIPL. Otton. I. 151 si erga loca divino cultui mancipata tuitionem imperialem -imur. CHART. Sangall. B 192 p. 175,20 (epist. papae) virginibus ... sedes apostolica debet praesidium -iri. *saepe. fort. add.:* AMALAR. (?) ecl. 6,2 primo episcopus adorat sancta, quia primo illius misericordia in-enda (inprecanda, distribuenda *var. l.*) est, a quo *eqs.* **d** *spectat ad verba, sermonem i. q. indicare, exponere, dicere – kundtun, mitteilen, sagen:* EPIST. Wisig. 12 p. 678,27 salutis cum debito necessariorum rerum alloquio in-imus, quia *eqs. (cf. salutationem epistulae).* VITA Theog. 2,22 p. 476,18 defunctorum officium ... repetens, priusquam ei sermonis quippiam -retur, explevit.

[2. impertio *v.* impertitio.**]**

[Niederer]

impertitio (inp-, -par-), -onis *f.* inpertio: *l.3.* **1** *communicatio – Mitteilung:* WOLFHER. Godeh. I 40 p. 196,27 se per verbi Dei inpertionem lucrum animarum acquirere posse speravit. **2** *partitio, divisio – (Auf-)Teilung:* CHART. scrin. Col. B 747 (a. 1251/75) impa-o, que facta est inter Mathiam et Henricum ... super area, ... est approbata; ... sciendum inpa-em ... aree talem pueris Mathie <magis> expedivisse factam quam dimissam.

***impertransibilis** (inp-), -e. *qui pertransire nequit, non transitorius – unvergänglich:* PETR. DAM. epist. 119 p. 380,21 apud eum *(Deum)* omnia posse indefectivum atque in-e semper adest.

imperturbabilis (inp-) *vel semel (l.25)* ***imperturbalis** (inp-), -e. **1** *de rebus:* **a** *qui turbari nequit – nicht zu trüben(d), ungetrübt (alleg. de Christo):* EKKEB. SCHON. opusc. 4 p. 303,12 o ... clarum et dulce profluvium fontis absconditi *(i. Iesu)*, ... cuius puritas in-is! **b** *qui non perturbari debet, inconcussus, stabilis – nicht zu stören(d), ungestört, dauerhaft (usu iur.: l.23):* EPIST. Hann. 82 p. 132,13 professionem hanc *(sc. unctionis in regem)* ... si servaveris *(sc. rex)*, in in-e (interp-e *cod.*) tandem regnum et gloriam assumeris. CHART. Babenb. 312 p. 150,16 quod ecclesie nostro *(sc. ducis)* iuri ... adtinentes in-iori per nos florere debeant libertate. CHART. Merseb. 382 p. 316,22 episcopus ... universis ... pacem in-alem. **2** *de hominibus (de Deo: l.33):* **a** *inconfusus – nicht verwirrt, unbeirrt:* WIBERT. GEMBL. epist. ad Hildeg. 18,180 non dormiens, non in sompnis ... ea, que sibi ostenduntur, percipit, sed ... semper compos et arbitra sui, ... ita utrobique -is, ut non interiori contemplatione ab exteriorum avocetur intuitu. **b** *aequus, placidus – gleichmütig, ruhig, gelassen:* AGOB. 2,1 obsecro in-em mansuetudinem vestram *(sc. regis) eqs.* ALBERT. M. summ. theol. II 10,39,2,1,1 p. 451[a],27 pro sua ingenita lenitate et -i tranquillitate disponit *Deus* omnia suaviter *(ex Bernh. Claraevallensis serm. sup. cant. 19,6).*

imperturbatus (inp-), -a, -um. **1** *non turbatus – nicht durcheinandergebracht:* AUREL. REOM. mus. 20,11 quousque in-o ordine tam pontifex quam et ceteri ecclesiastici ordines ... ingrediantur ecclesiam. **2** *inconcussus, stabilis – ungestört, unangefochten, dauerhaft (usu publ., eccl., iur.):* LIBER diurn. 66 p. 63,9 ut ... preceptio ... maneat in-a. 87 p. 114,7 ut ... anime Christo dicate *(i. monachi)* ... perseverent in-e (*sim.* EPIST. pont. Rom. 142). CHART. Salisb. I 280 p. 396,13 (a. 1150) comprobata est ... possessio quieta et in-a sine omni violentia et fraudulentia fuisse. CHART. Rhen. inf. I 513 constantia inconvulsa et -a. CHART. Basil. C II 187 p. 105,23 religiosos in possessionem corporalem, liberam et -am ... inmittentes *(sc. milites).* **3** *aequus, tranquillus, placidus – unerschüttert, ruhig, gelassen:* HONOR. III. registr. 214 p. 145,34 qui *(sc. fratres)* ... corpora sua animo -o et affectu pio gravissimis periculis exponunt. **4** *incommodo non affectus, integer – unbeeinträchtigt, intakt (usu theol.):* ARNO REICHSRB. apol. p. 25,24 ipse *(Deus)* ... impassibiliter amat, sine suae substantiae detrimento generat, in-us nascitur, sine usu et motu membrorum operatur.

adv. ***imperturbate.** **1** *sine perturbatione, inconcusse – ungestört, unangefochten (usu publ. et iur.):* CHART. Westph. IV 144 (a. 1225/38) a nobis *(sc. archiepiscopo)* warandiam habebunt *ministeriales* et -e possidebunt *(sc. bona).* **2** *tranquille, placide – ruhig, gelassen:* ALBERT. M. eth. I 315 p. 270,14 determinat de quadam virtute, quae facit hominem bene vivere in se, scilicet mansuetudine, quae facit -e vivere. 546 p. 469,20 quod *(sc. leges condere)* est regis et eorum, qui civiliter optimum statum felicitatis attingunt, quorum est -e alios gubernare.

***imperviabilis** (inp-), -e. *impervius, intransibilis – unpassierbar:* VITA Ludow. Pii 51 p. 490,3 ut ... ˹aquarum excresceret suberhabundantia, flatusque ventorum in-es redderet fluminum alveos˺ (aquae intumescerent et in-es forent omnes alvei *var. l.*).

[impervietas *v.* in *et* *pervietas: ALBERT. M. Iob 28,17 quod *(vitrum)* ... puritate pervium est, et color latens sub ipso ˹in -e˺ *(ci.,* impervietate *ed.)* sua dilatatur, ut pulchrior appareat.]

impes (inp-), *abl.* -ete *m.* **1** *cursus, motus urgens, praeceps, impulsus – schnelle(r) Lauf, Bewegung, Vorwärtsdrang:* SISEB. carm. 51 sudum radiis astralibus in-e celso porro ultra solem rapitur cum vertice caeli. GESTA Apoll. 203 sulcant *(sc. iuventas)* undas nimio simul -e salsas. **2** *incursio, ictus – Anfall, Schlag, 'Streich':* CARM. de Tim. 22 ipse teredo vorax vermisque tenerrimus ipse uno octingentos -e (*cf. Vulg. II reg. 23,8* impetu) conteruit. WALTHARIUS 910 Alpharides ... mediam clipei dempsit vasto -e (impetu *var. l.*) partem. ODO MAGD. herb. 2160 iuvat *cinnama* morbum *(i. impetiginem)*, qui ducit ab -e (epate, impetu *var. l.*) nomen *(cf. Ser. med. 155).* **3** *impulsio, vis – Ansturm, Gewalt:* EUPOLEMIUS 2,296 si ... vi flaminis et fluvii vasto ratis in-e pulsa ... recurrit (*sim.* 2,403). YSENGRIMUS 2,103 rustica precipiti raptum nimis -e telum ... levat. 2,120 magno ... inhibere nequibat *anus* -e propulsas assequiturque manus. HEINR. ABRINC. proph. Hildeg. 303 (MittellatJb. 23. 1988. p. 249) qui *(spiritus)* propter crebra malorum crimina quorundam rapiuntur in -e flatus aeris et venti *eqs.*

impetigo (inp-), -inis *f.* *script. et form.:* em-: *l.34.* -pit-: *l.29.* -pig(o): ANTIDOT. Glasg. p. 117,6. -edig(o): *l.36. adde* RECEPT. Lauresh. 1,46. SERMO de sacril. 15. *acc. pl.* -is: *l.29. 36.38.*

scabies (diuturna), prurigo, porrigo, lichen – juckender (chronischer) Ausschlag, Räude, Flechte, Schorf, Grind (cf. B. Castelli, Lexicon medicum Graeco-Latinum. 1713. p. 420 et A. Önnerfors, Das medizin. Latein von Celsus bis Cassius Felix. 1993. p. 358): **1** *proprie:* **a** *medic.:* **α** *spectat ad homines:* BOTAN. Sangall. 26,4 ad excabiis aut inpi-is *eqs.* CONSTANT. AFRIC. theor. 8,16 p. 39a[r] -o, quae est asperitas nascens in cute *eqs.* TRACT. de aegr. cur. p. 367,28 -o est id quod morphea, nisi quod *eqs.* GLOSS. Roger. I A 2,13 p. 620,9 -o ... a serpigine est diversa, unde *eqs.* WILH. SALIC. chirurg. 1,63 p. 323[C] formica et e-o fiunt ab eadem materia *eqs. saepius. de genere:* ANTIDOT. Sangall. p. 78,24 curat *(sc. hiera Galeni)* ... inped-is mala, hoc est salvaticas (*sim.* ANTIDOT. Augiens. p. 46,31 ad -es *[cod.*, -is *ed.]* silvaticas. ANTIDOT. Bamb. 35 in-isis *[sic]* acrestis iubat. 48 iuvat ... in-is agrestis. *ibid. al.; cf. ed. p. 30 adn. 1 et Aëtius 3,114 [Corpus Medicorum Graecorum. VIII/1. 1935. p. 304]* λειχῆνας ἀγρίους ... θεραπεύει). **β** *spectat ad animalia:* ALBERT. M. animal. 22,31 accidunt ... cani ... novem infirmitates, scilicet scabies sive -o vel forte lepra, quod totum pro una computamus infirmitate. 22,56 aliquando ... pruriginem sive -em aut serpiginem ... incidunt *equi.* **b** *usu communi:* HINCM. divort. 5 p. 140,26 ut ea *(sc. iumenta)*, quae scabiem vel -em habere videntur, separentur a sanis (*ex decretalibus pseudo-Isidorianibus q. d., v. notam et comm. ed. p. 84; item* 7 p. 253,11 in-em. CAPIT. episc. II p. 84,6). **2** *in imag. et alleg.:* HELM. chron. 2,97 p. 190,12 pulchram viri superficiem deformabat insanabilis quaedam ... -o, mobilitas animi. ABSAL. serm. 39 p. 228[D] non ... debet sacerdos ministrare ad mensam Domini, si albuginem habens in oculo rationis, si iugem scabiem per scandala luxuriae, -em per aestum avaritiae.

1. impetio *v.* impedio. **[2. impetio** *v.* impetitio.]

impetitio (inp-, -cio), -onis *f.* *script. et form.:* -edi- (*per contam. c.* impeditio): *p.1413,36.* -tticio: CHART. Stir. IV 92. in peticio: CHART. Landeshut. 119 p. 67,10. impetio: CHART. ord. Teut. (Hass.) 314 p. 236,11. *al.* *struct. c. gen. obi.: p.1413,35.36.42.*

1 *publ., eccl., iur.:* **a** *petitio, exactio bonorum, vindicatio – (Besitz-)Anspruch, (Besitz-)Anfechtung, Eigentumsklage (cf. Dt. Rechtswb. I. p. 731 s. v. 'Ansprache' et p. 734sq. s. v. 'Anspruch'):* **α** *proprie:* CHART. Rhen. med. I 410 p. 469,39 (a. 1106) monasterium ... ab iniusta -cione absolvimus *(sc. archiepiscopus).* DIPL. Constantiae 44 p. 143,12 quominus ... terram ... ecclesia absque -e ... possideat. CHART. Tenn. 2 (MIÖG 53. 1939. p. 191,10) comitem ... curtym ab omni occupatione liberam sive -e feodali vel censuali sive inpignoratitia ... tradidisse. CHART. Westph. VII 1120 quod nos *(sc. praepositus et conventus)* ... capitulum ... ab omni iusta -cione, que vulgariter retheliche ansprake dicitur, ... absolvemus. *per-*

saepe. spectat ad vindicationem hominum (cf. l. 35. 36): CHART. Bern. II 281 p. 303,18 (a. 1249) si quis predictum locum burgensium ... annum diemque integrum ... sine cuiusquam iusta -cione inhabitare connoscitur, contra hunc nulli locus -cionis conceditur. *v. et l. 63.* **β** *meton. de causa super vindicationem orsa:* TRAD. Ror. 76 (a. 1160/80) ne ... aliqua surgeret in-cio. CHART. Wirt. 958 quod sorores ... ad bona ... alia nullam -cionem conponere presumant. CHART. Ger. Col. 152 p. 154,17 quod ... rectam -em, si qua ... eis mota fuerit, deponam *(sc. Robelo).* CHART. ord. Teut. (Hass.) 272 nos ... lantgravius ... omnem questionem sive in-cionem, que ... oriri poterunt commendatori ..., tollemus *eqs.* CHART. Basil. C II 184 p. 104,1 si ... -cionem ... sopire potero *(sc. miles). al.* **b** *exactio – (Ein-)Forderung:* **α** *spectat ad iuramentum:* ACTA civ. Winkelm. I 39 p. 36,22 (a. 1210) prelatos ... aecclesie ... absolvimus ... ab omni illicita exactione et ab omni -e iuramenti calumpnie. **β** *spectat ad tributa:* CHART. Turic. 363 (a. 1209) ut ... predium ... ab omni decimatione et episcoporum omnium -cione ... immune persistat (*item* 382 p. 268,7). CONST. imp. II 288 p. 404,13 nos ... super tali *(sc. pelliciorum et calceorum)* -cione iusticiam perquirentes *eqs.* CHART. Gosl. I 560 ut ... Bernardus XL[a] marcas Tremoniensis monete solveret pro retentis ..., et sic ab omni -e detentorum erit absolutus (*cf. antea:* retentio pensionis). CHART. Pomm. 1069 p. 354,35 ipsi *(civitati)* duodecim annis ab -e peticionum contulimus *(sc. miles)* libertatem. **γ** *spectat ad aes alienum (per compar.):* ALBERT. M. euch. 3,2,5,6 p. 301[b],43 sicut homo, qui pignus habet vel pecuniam, ab omni redimit se -e, sic incorporatus sanguini secum habens Christi animam, tamquam per pignus redimit se ab -e debiti et obligationis peccati. **c** *crimen, accusatio – An-, Beschuldigung, Anklage:* UDALSC. Egin. 15 post -em, quam super episcopo ... fecistis *(sc. canonici Augustenses)*, ... litteras suscepimus *(sc. papa).* CHART. Babenb. 232,105 ut, si quis ... civis residens extiterit sine in-cione aliqua servitutis, quod huiusmodi in-cio nullatenus audiatur *(sim.* CHART. Mekl. 433,23 ab -cione [-dicione *var. l.*] servitutis cuiuslibet liber erit; *cf. l. 1sqq.)* ACTA civ. Kil. 51 Iohannem ... ab omni in-cione advocati ... liberum sententiamus *(sc. consules). al. v. et p. 1362, 37.* **d** *?provocatio – ?Herausforderung, Aufforderung:* DIPL. Conr. III. p. 510,4 (spur. c. 1165) ministeriales ... nec de violata pace nec de duelli -cione ... respondere debent comiti. **2** *usu communi i. q. impetus, contentio – Angriff, Kampf, Fehde:* HIST. Welf. 30 p. 469,29 pro quo *(sc. facto)* dux Guelfo querimonia eum *(comitem)* impetens et pro satisfactione humile ab eo responsum recipiens, ut erat mansuetissimus, ab -e, licet querimoniam non deponeret, cessavit.

impetitor (inp-), -oris *m. c. gen. obi.: l. 68.* **1** *publ., eccl., iur.:* **a** *qui impetitionem instituit, (bona) coram iudice impetit, vindicat – einer der einen Besitzanspruch einklagt, (einen Besitz) vor Gericht einfordert, eine Eigentumsklage anstrengt:* CHART. Rhen. med. I 445 p. 505,15 (a. 1121) quod *(patrimonium)* ... liberatum ... a ... -bus in perpetuam hereditatem dedit *Rothardus* S. Castori. CHART. march. Misn. III 31 p. 29,22 que *(bona)* pater meus *(sc. marchionis)* ... ab omni libera -e ... possedit. CHART. Gosl. I 601 p. 558,30 ut ... ab omni in-e et inpeditore ... debeamus *(sc. dux)* ... expedire *(sc. proprietatem).* CHART. Turic. 1584 p. 296,22 se warandum legittimum ... abbatis ... erga quoslibet ... in-es ... duxit *ministerialis* ... constituendum. *saepius. v. et p. 1415,11. spectat ad vindicationem hominum:* DIPL. Frid. I. 147 p. 249,5 si quis curtile annum et diem sine contradictione possederit, quod de cetero nullius inpeticioni respondeat, nisi hoc -r probaverit, quod *eqs. (cf. l. 1sqq.).* **b** *impugnator, qui contravenit, infringit – Angreifer, Anfechter:* COD. Udalr. 229 p. 401,7 (a. 1127) ut locum vestrum ab invasione in-is alicuius ... defendere confidatis *(sc. praelati Wirzeburgensis ecclesiae).* CHART. episc. Hild. III 25 ab omni -e libertatis huius *(i. exemptionis)* ipsis *(sc. emptoribus)* perpetuam warandiam promittentes *(sc. conventus).* **c** *accusator – Beschuldiger, Kläger:* CAPIT. Bened. 1,393 non aliter fieri quicquam debet *(sc. in iudicio)*, nisi prius in-um vita discutiatur. WALTH. TER. Karol. 40,6 dum contra -em suum Hermannum ... monomachiam hac pro causa *(i. crimine)* inisset *Wido eqs.* **2** *usu communi i. q. oppugnator, adversarius – Widersacher, Gegner, Feind:* RATHER. epist. 24 p. 120,1 -i vehementissimo Miloni ... Ratherius ... vehementissime impetitus *eqs.* VITA Theog. 2,5 p. 468,6 deliberant *(sc. clerici)*, ne quem ex eis, qui profani illius episcopi *(sc. Alberii)* fuerant -es, episcopali cathedrae subrogarent.

***impetitorius** (inp-), -a, -um. *(bona) vindicans – einen Besitzanspruch geltend machend, (einen Besitz) einfordernd:* CHART. Carinth. V 418 p. 268,21 (a. 1279) si de ipsis *(sc. monasterii)* privilegiis et eorum tenore in-o experiri voluerint *(sc. abbas et capitulum).*

impeto (inp-), -i(v)i, -itum, -ere. *form. perf.: indic.* -eci(i): *p. 1415,6. 22. partic.: praes.* -encium: *p. 1415,38. perf.* -editus (*per contam. c.* impedire): *l. 72. struct.: c. dat.: l. 40. c. praep.* super: *l. 63. p. 1415,7. usu refl.: l. 40. partic. praes. usu subst.: p. 1415,19.*

I *proprie:* **A** *impetum facere (in), appetere, aggredi – herfallen (über), überfallen, angreifen, attackieren:* **1** *in univ.:* REGINO chron. a. 860 p. 79,7 Brittones ... Francorum aciem -unt. WALTHARIUS 1362 evaginato regem ... ense -it. HARTW. Emm. 120 unus chori prosilit ... et sancto clamans retulit: 'hostis te, pater, -it'. LAMB. HERSF. annal. a. 1074 p. 195,7 quod ... rex ... bello -tus et ... victus ... de regno effugisset. *saepius. in imag.:* WALAHFR. hort. 352 ut contra totam, quae iniuria corpus -it interius, muniri viribus eius *(vettonicae)* sese posse rati *(sc. quidam).* carm. 21,5,4 Thebaeae legio beata gentis ... veri militiam secuta regis vexillo crucis -vit hostem. **2** *iunctura* sanguinem -ere *i. q. sanguinem effundere, caedem facere – Blut vergießen (usu iur.: l. 33):* LEG. Wisig. 6,1,2 p. 247,14 habeat *(sc. accusator)* ... fiduciam conprobandi, quod obicit, et sic alienum sanguinem temtet -ere (apetere *var. l.*). IULIAN. TOLET. Wamb. 27 p. 523,8 ne disrupta pactionis inter utramque gentem promissio in-endi (-enti *var. l.*) sanguinis esset occasio. **B** *percutere, ferire – schlagen, treffen:* WALAHFR. Otm. 16 quae *(arca)* ... sic intacta ... reperta est, ac si nullo cadentium impetu parietum -ta fuisset. **C** *refl. i. q. se obicere – sich entgegenwerfen, -stellen:* WILLIB. Bonif. 8 p. 49,17 pueri e castris prosilientes utrubique se armis in-unt et sanctos contra ... exercitum defendere gestiunt.

II *translate:* **A** *gener.:* **1** *oppugnare, molestare, vexare – bedrängen, belästigen, heimsuchen:* WALAHFR. Gall. 2,18 quibus sit *sacer locus* malivolorum quorundam molitionibus -tus. exord. 26 p. 507,1 pro quibus ... particulis (*i. verbis, sc.* 'sicut erat in principio') quidam Greci ... Latinos ... calumniis -ere conati sunt. *c. notione increpandi:* BERTH. chron. B a. 1078 p. 326,15 ubi *(sc. in castello)* ... per plurimas iniuriarum illationes ab Augustensibus in-tus et molestatus est *episcopus.* OTTO SANBLAS. chron. 8 p. 9,24 multis iniuriis -ti a conspectu cesaris eliminantur divertendique ... Romam reverti iubentur *legati. v. et l. 5.* **2** *incusare, arguere – beschuldigen, bezichtigen:* UFFING. Ida 1,11 illa *(sc. mulier)* ..., quae damnum *(i. furtum)* pertulit, ... ipsam ... ream sceleris coram omnibus -ere cepit. **B** *publ., iur., eccl., canon.:* **1** *de hominibus:* **a** *in ius vocare, accusare – zur Rechenschaft ziehen, vor Gericht zitieren, gerichtlich belangen, anklagen:* **α** *in univ.:* RIMB. Anscar. 38 p. 73,38 ut ... iudicio ... Dei se committeret aut ipse, qui pro tali *(sc. rapti)* scelere -batur, aut certe captivus, qui alium -bat. UDALSC. Egin. 20 p. 440,24 (epist. papae) Herimannus ... de tribus apud nos fuit capitulis in-tus. ANNAL. Disib. a. 1131 p. 24,26 episcopus ... a clero et populo super violentia, intrusione et consecratione -tus. BURCH. URSB. chron. p. 54,13 ducem de traditione et crimine lese maiestatis -vit *imperator.* CONST. Melf. 1,96 civiliter sive criminaliter. *saepe. v. et p. 1415,46. adde:* CHART. Hall. 224,22 (a. 1235) si aliquis homicidium fecerit et profugus effectus fuerit, iudex bona ipsius non potest in-ere, sed tantum ipsum reum. **β** *spectat ad duellum q. d. iudiciale:* DIPL. Conr. III. 134 ne quis iniusta occasione ... per duellum eos *(cives)* -ere possit. CONST. Melf. 2,37 non cum ipse *(campio)* -it (-at *var. l.*) alium, sed cum fuerit ab aliquo -tus (impetus, inpeditus *var. l.*). 2,40 p. 348,7 si

miles fuerit is, qui per pugnam -itur (in-tus *var. l.*) *eqs. cf. l. 42sq.* **b** *(vindicatione) in ius vocare – (wegen eines Besitzanspruchs) gerichtlich belangen:* THANGM. Bernw. 11 pro territorio ... ab archiepiscopo ... contra aecclesiasticas sanctiones -itur. CHART. Heinr. Leon. 28 p. 40,7 pro ... molendino monasterium -ciit *ministerialis*. CHART. Osn. III 58 ecclesiam nostram *(sc. monasterium)* -iit *Conradus* super quibusdam agris. CHART. Hall. 269 p. 254,17 ne quis ... ecclesiam in possessionibus ... iniuste -ere vel impedire presumat. CHART. Babenb. 232,41 si aliquis alium in-it pro ... animali et ille probaverit hoc se diucius habuisse ..., ille iniquus impetitor ... iudici teneatur. *saepe.* **2** *de rebus:* **a** *iure petere, vindicare, postulare – als Besitz einfordern, gerichtlich beanspruchen:* TRAD. Ratisb. 812 (a. 1143/49) ut ... beneficium nec allodium ... in-rent *ministeriales.* 933 p. 465,3 ecclesiam tam in dominicalibus quam ... in ebdomedalibus servitiis frequenter infestabat *ministerialis*; he sunt autem res, quae in-bat: *eqs.* REGISTR. Pant. Col. 23 p. 142,36 redemi *(sc. abbas)* ... eam *(domum)* ab omnibus ipsam in-entibus. CHART. Friburg. 104 post eius *(magistri)* ... obitum ... frater suus ... bona ... iure hereditario -vit. CHART. Hall. 353 p. 325,40 si quis equum, domum ... in forma iudicii -cierit. *saepius. v. et p. 1414, 68.* *spectat ad vindicationem hominum:* TRAD. Teg. 118 (a. 1098) ut ... nullus eam *(filiam)* ... de alio servitio -ret. TRAD. Frising. 1745 Cŏnradus ... in-iit istos *(sc. censuales)* homines dicens esse suos. *al.* TRAD. Ratisb. 863 violenta potestate -ti ius suum palam proclamarunt et probarunt *Macili et Hazicha*. TRAD. Patav. 769 qua *(ratione)* videbantur *Baldemarus et Helena* eos *(censuales)* in-ere posse. *ibid. al.* **b** *impugnare, infringere – anfechten, entkräften (usu ellipt.):* CHART. Mog. A I 510 p. 413,28 (a. 1123) ne quis contra eam *(sc. paginam)* venire, -ere sive infringere attemptaverit *(sim.* 513 p. 416,42 contra eam venire, -ere sive destruere. 516. 519. 523. *ibid. al.).* *cf.* impedire.

subst. **1. impetens,** -entis *m.* *accusator – Beschuldiger, Kläger:* CONST. imp. II 73,6 (a. 1220) quod excommunicatio non eximat eos *(excommunicatos)* a respondendo -bus, sed sine advocatis. CHART. Raitenh. 285 cum ex alternatis -cium actionibus homines ... ecclesie non modica dispendia sint perpessi. *v. et p.1419,12.*

2. impetitus, -i *m.* *accusatus, reus – Angeklagter:* CONST. Melf. 2,40 p. 348,15 si -us (impetus *var. l.*) forte sit lesus *eqs.* p. 348,18 si unum tantum oculum habeat -us (acc<us>atus *var. l.; cf. l.1*).

3. impetitum, -i *n.* *crimen – Vorwurf, Anklage(punkt):* HINCM. annal. a. 870 p. 170,13 postquam de multis causis impetitus ... Hincmarus ..., ut se ab -is expediret, in synodo ... libellum ... porrexit. LAUR. LEOD. gest. 35 p. 515,23 de omnibus -is in ius stetit et omnia ... correxit *comes*.

impetrabilis, -e. *qui (precibus) impetrari, obtineri potest – (durch Bitten) erreichbar, erlangbar:* PAUL. BERNR. Herl. 36 apud praesules et abbates -e ei *(Adalberto)* fuit, quidquid expetiit. GERHOH. epist. 28 p. 614D cui *(fidei)* omne, quod recte optatur, est coram Deo -e.

impetratio (inp-, -cio), -onis *f.* **1** *exoratio, rogatio (efficax) – das (Er-)Bitten, (wirksames) Ansuchen, Antrag:* **a** *in univ.:* DIPL. Otton. III. 226 p. 640,32 ob in-cionem Petri ... episcopi ... concedimus Benzoni ... episcopo ... silvam. VITA Steph. reg. II 3 (MGScript. XI p. 227,22) in-e optimatum suorum consilium cepit, ut *eqs.* CHART. Ital. Ficker 340 ad in-em et preces ... Senensis potestatis commisit *Gevehardus* Herchinberto ..., quod *eqs.* CHART. Tirol. notar. I 834a fuit *comes* confessus se accepisse a ... Hainrico fabro C libras den. Ver. pro predicta -cione et facto. **b** *preces (efficaces) – (wirksames) Gebet:* AMALAR. off. 3,26,17 postquam vox paenitentum prolata est, -o succedit, ut partem sibi societatis concedat Dominus cum sanctis suis. ERMENR. Sval. 8 hoc *(sc. signa)* iste ex eius *(sc. Christi)* dono et virtute egit lacrimosa cum -e. RUP. MEDIOL. Adalb. 17 per cuius *(Adalberti)* interventum celerem promeruit -is obtentum. **2** *actio impetrandi, adeptio, effectio – das Erreichen, Bewirken, Erlangung, Erwirkung:* **a** *proprie:* **α** *gener.:* ANNAL. regni Franc. a. 816 p. 144,11 ut tarda eis *(Wasconibus)* deditio et pacis -o videretur. WALAHFR. Gall. 1,28 p. 306,12 his ... verbis animos eorum *(sc. legatorum)* ab spe -is huius *(sc. legationis efficiendae)* amovit. **β** *publ., iur., eccl. de -e litterae, privilegii (fere episcopi, papae; imperatoris: l. 8):* ACTA imp. Winkelm. I 167 p. 146,23 (epist. Frid. II.) de villa Medicine, in qua nos dicitis *(sc. papa)* ... bona quedam hospitalis Teutonicorum fratribus contulisse, ... verum esse comperimus, set -is modum sanctitati vestre volumus nichilominus aperire *eqs.* CHART. Argent. add. 161 cum ... quamplures super provisione ipsis facienda ... de prepositura ... ante -em litterarum huiusmodi *(sc. episcopi)* et post etiam a nobis litteras impetrarint *(sim.* 175 tempore -is litterarum; *cf. l. 18sqq.).* CHART. Turg. III 400 p. 162,34 si contra permutationem ... quacumque occasione indulgentie, constitutionis edite ac edende in-e, quibus omnibus exnunc renuntio, venire presumpsero *(sc. plebanus).* **b** *meton. i. q. concessio (impetrata), commodum, privilegium – (erlangte) Begünstigung, Privileg (usu publ., iur., eccl., de privilegio a papa impetrato):* CHART. Argent. I 436 p. 329,32 (a. 1259) nec in contrarium quicquam faciemus, nec ... contra ipsum *(sc. statutum)* impetrabimus a sede apostolica ... aut impetratis utemur a quocumque vel -em ratam habebimus (*sc. episcopus et capitulum; sim.* 578 p. 440,24). **3** *respectu inverso spectat ad permissionem rei rogatae:* **a** *praestatio, expletio, exauditio – Gewährung, Erfüllung, Erhörung:* MIRAC. Genes. Hier. 2 p. 170,23 asserens *(sc. comes)* se monasterium permagnificum ad servitium sanctorum, si dignus foret tali *(sc. corporum sanctorum)* -e, praeparatum habuisse. RUP. MEDIOL. Adalb. 25 in conservatione ... pallii devotis ... spem -is providere decrevit *Deus*. CHART. Mog. A II 155 p. 284,7 quibus *(abbate et fratribus)* ... nostram authoritatem crebro pulsantibus tandem -is ostium aperuimus *(spectat ad Vulg. Matth. 7,7)*. HERM. IUD. conv. 8 p. 94,13 pro ... ardentissimi desiderii mei -e triduanum Deo devovi ieiunium. **b** *venia – Erlaubnis:* CONR. SCHIR. chron. 2 hec *(ecclesia)* cum comitissae Hazigae -e ... consecrata fuisset *eqs.* **4** *?petitio bonorum, vindicatio – ?(Besitz-)Anspruch, Eigentumsklage* (*usu publ. et iur., fort. per contam. c.* impetitio): CHART. Osn. II 117 (a. 1219/20) ab -e omnium hominum, si qua ... a quocunque suborta fuerit, utramque curiam securam facient *comites*. CHART. Turic. 1025 p. 110,19 omni actioni, -i, consuetudini ... renuncio *(sc. Fridericus).*

impetrator, -oris *m.* *confunditur c.* imperator: *l.45.60.* **1** *gener.:* **a** *auctor – Urheber:* HONOR. AUGUST. offend. 28 p. 47,25 dum ... ordinationis fautores, immo -es (imperatores *corr. m.2*) inveniuntur *fratres*. **b** *exorator – einer der erbittet:* CONST. imp. II 238 p. 327,27 (a. 1242) quales eritis *(sc. cardinales)* aliis -es venie, qui ... non sufficitis ad vindictam? **2** *publ., iur., eccl., canon:* **a** *qui adipiscitur, obtinet – einer der erlangt, Inhaber:* INNOC. IV. registr. B 6 p. 5,28 etiam si contineatur in ... litteris apostolicis, quod earum -bus quelibet apostolica indulgentia non obsistat *eqs.* (*sim.* 227 p. 195,28. CHART. Bund. 904 [epist. papae] si de ipsis *[litteris]* vel eorum *[sic]* -bus oporteret ... facere mencionem. CHART. Argent. add. 195 p. 109,21 [epist. papae]). **b** *qui actionem instituit, postulator – Antragsteller, Kläger:* ORD. canc. pap. 3,3,2 ultra tres vel quatuor in iudicium non trahantur, quorum nomina in primo citatorio exprimat -r, ne *eqs.* LUDOLF. summ. 5,2d p. 386,14 'si omnes interesse non potueritis, duo tamen vestrum ...'; ita potest scribi in fine, si voluerit -r (inperator *var. l.*).

***impetratrix,** -icis *f.* *quae impetrat, exorat – eine die erlangt, erbittet (usu attrib.):* ARNOLD. RATISB. Emm. 2,27 (ed. Waitz) grates reddidit *mulier sanata* ... sanctorum sanitatis -i clementiae.

***impetratus** (inp-), -us *m.* **1** *exoratio, rogatio (efficax) – das (Er-)Bitten, (wirksames) Ansuchen, Antrag:* TRANSL. Adelph. 1 (MGScript. XV p. 294,34sqq.; s. IX.med.) ipse *(coepiscopus)* accipiat benedictionem a Domino ..., eo quod talem nobis suo -u patrem advexit; ... coepiscopi ... -u omniumque ... consensu ... corpus efferri ... praecepit *antistes*. VITA Anselmi Non. 3 (MGLang. p. 567,34) adiit regem per sororem ... suam Giseltrudam ...; huius ... -u tria ... paulo ante idem vir

construxerat coenobia. **2** *preces (efficaces) – (wirksames) Gebet:* FORM. Dion. 24 p. 510,4 ut . . . pro nobis . . . exhorare dignemini, ut in-u vestro a gravidine meorum delictorum merear leviari.

impetro (inp-), -avi, -atum, -are. *script. et form.:* pe-: *p. 1418,62.* -ple- *(cf. Stotz, Handb. 3,VII § 290.3):* CHRON. Salern. 38 p. 40,27. -pret(o): *p.1418,15. ?depon.: l.17. usu intrans.: p.1419,3. struct.: c. dat.: l.26. p.1418,54. c. praep.:* ad: *p.1418,10.11.* apud: *l.36.50.62.* contra: *p.1418, 7.10.1419,18.* erga: *p.1418,51.56. pendet* quod: *p.1418,51. partic. perf. usu adi.: l.43; subst.: l.39. confunditur c.* imperare: *l.19.39.54.p.1418,34.54. al.*

I *adipisci – erlangen:* **A** *(precibus, postulatione) exorare, petere, consequi, obtinere – (durch Bitten, einen Antrag, ein Gesuch) erbitten, (an)fordern, erreichen, erwirken, erhalten:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* **α** *usu communi:* ARBEO Emm. 9 p. 40,25 ut . . . nullo modo . . . veniam a patre puelle -are (-ari *var. l.*) potuisset. WETT. Gall. 3 ut . . . filia diaboli *(i. regina)* a rege in-asset, ne *eqs.* ERMENR. Sval. 10 p. 161,20 -ante (imperante *var. l.*) . . . rege . . . hic sum. DIPL. Otton. II. 192 p. 219,37 a . . . papa . . . corpore beati Quirini martyris -to. CARM. Bur. 200,10,1 (ed. Vollmann) a qua p<r>orsus (*fort. leg.* procus) coitum nequit -are, Bacchus illam facile solet expugnare *(cf. comm. ed. p. 1228). saepius. elicere – entlocken, abgewinnen:* IONAS BOB. Columb. 22 p. 205,8 cui ([qui, a quo *var l.*] *pontifici*) cum nihil muneris -isset *eqs.* **β** *in re militari, legatione sim.:* WIDUK. gest. 3,37 capit. p. 102 Liudulfus pacem postulat, sed non in-at (*sim.* 3,37). THIETM. chron. 4,46 inducias . . . vix -vit *archiepiscopus.* 6,29 Balwinus . . . humili supplicacione veniam in-at. 6,66 Redingus . . . legationem suam suppliciter profert et, quamvis ardue, tamen desiderata -ans *eqs. saepius.* BERTH. chron. A a. 1055 p. 178,1 Gebehardus . . . episcopus et Welffus dux licentiam repatriandi ab Italia (imperatore B) -verant. **b** *spectat ad Deum exorandum:* **α** *precibus (elemosinis: l.46; per Mariam, sanctos: l.38.41):* HRABAN. epist. 12 p. 399,22 quatinus apud . . . Deum precibus . . . -es *(sc. frater)*, ut *eqs.* (*sim.* carm. 34,8 ut crescat meritis *amicus*; . . . hoc tu, virgo Dei, . . . -es precibus). RADBERT. corp. Dom. 12,76 vota . . . offert *sacerdos* et munera, refert autem -ta (imperata *var. l.*) per corpus et sanguinem et distribuit singulis. HYMN. Hraban. 18,12,2 -at *Bonifatius* hanc *(requiem)* nobis sanguine . . . suo. GODESC. SAXO gramm. 2 p. 424,15 ut . . . pro -ta petitione . . . ageretur Deo gratiarum actio. THIETM. chron. 1,21 'sancta est . . . et salubris cogitatio pro defunctis orare' *(Vet. lat. II Macc. 12,46)* et elemosinis absolutionem hiis -are. *al. v. et p.1419,22. in struct. contam. fort. i. q. veniam obtinere (pro) – viell.: Verzeihung erlangen (für):* CONST. Constant. 124 ut omnia (de omnibus *B2*), quae a nobis impie peracta . . . fuerant, vigiliis, ieiuniis atque lacrimis et orationibus apud . . . Christum salvatorem -remus (in-, -rem, dimitti -remus, expiaremus *var. l.*; veniam -remus *B2*). **β** *donationibus ecclesiae concessis:* LIBER diurn. 97 p. 128,3 laus . . . ecclesiae procuratur, nam potiori . . . nos *(sc. donator)* fiducia . . . pro -anda (imperanda *var. l.*) venia delictorum aeternam pietatem audemus implorare. DIPL. Ludow. II. 80 p. 224,30 (spur.) quanto magis sanctorum ecclesias . . . ampliabimus, tanto largius eorum supplicia et Dei remuneracionem -bimus. **2** *publ., iur., eccl., canon.:* **a** *obi. res:* **α** *spectat ad concessionem, dignitatem, possessionem -andam, beneficium -andum (usu ellipt.: l.65):* CONC. Karol. A 61 p. 812,30 quando pallium . . . Hincmarus petiit, non antea -are potuit, quam *eqs.* DIPL. Ludow. Inf. 44 p. 165,11 apud antecessores . . . -verat *episcopus* plebi . . . suae licentiam inter se eligendi episcopos. THIETM. chron. 2,42 cum filiam suam . . . eis *(sanctimonialibus praepositis)* succedere rogasset, ab archiantistite . . . -are non potuit *avus.* DIPL. Heinr. IV. 192 episcopus -vit a nobis in beneficium quoddam monasterium. CHART. Carinth. V 117 ab Ozziacensi ecclesia eidem *(sc. matri)* prebendam unam -vimus *(sc. filii)* . . . tribuendam. *saepe. iron.:* CHRON. Mont. Ser. a. 1214 p. 185,49 exiit . . . talis rumor, quod XL vini carrate, quas marchio . . . solvere *(sc. praeposito)* tenebatur, preposito licenciam *(sc. Romam proficiscendi)* -assent. **β** *spectat ad scriptum, praeceptum - andum, chartam -andam (usu ellipt.: p.1416,21.1419,18):* CONC. Karol. A app. 9[C] p. 851,26 posteriora *(praecepta)*, quae fraude . . . -ta fuerunt, infirmantur. GERH. AUGUST. Udalr. 1,25 l. 8 quam *(deliberationem)* ille . . . conscriptam et sigillatam ab . . . imperatore donari -vit. CHART. Tirol. notar. I 281[b] commissioni et litteris super hoc . . . contra fratres in-te vel in-tis . . . renunciavit *Leonardus.* CHART. Lux. III 42 p. 40,23 cum ipsi *(fratres)* contra . . . comitem . . . ad magistrum Iacobum . . . litteras apostolicas -assent. p. 41,7 cum . . . ad . . . iudices apostolicas litteras -assent. *saepe. v. et p.1416,12.21.1419,18. spectat ad obsignationem, corroborationem q. d.:* CHART. Francof. 79 (a. 1226) presentem scedulam . . . s i g i l l o ecclesie . . . necnon et burgensium -vimus *(sc. Hermannus et uxor)* communiri (CHART. Alsat. A 26 p. 25,28 s. civitatis . . . -retavimus conmuniri. *al. sim.* CHART. civ. Spir. 50 roborari. CHART. ord. Teut. [Hass.] 198 p. 126,37 insigniri. *al.*). **γ** *?(iure) petere – ?(gerichtlich) einfordern (fort. per contam. c.* impetere): CHART. Tirol. notar. I 203 (a. 1236) iuraverunt *(sc. venditores)* firmum habere et quod super hoc *(sc. venditionem)* non -bunt nec implorabunt restitutionem in integrum (*sim.* 506[b]). **b** *obi. homines:* **α** *spectat ad episcopum ad munus admovendum, successorem:* EPIST. var. II 18 epistola reclamatoria ob episcopum -andum Otgerum. OTLOH. Bonif. 2,21 p. 207,10 ab apostolico presule iam antea eundem *(Lullum)* pro se ordinandum -vit. **β** *spectat ad iudices, auditores sim.:* DIPL. Loth. I. 90 p. 221,17 (interp.) quem *(defensorem)* ipsius loci *(sc. S. Stephani)* congregatio . . . a palacio in-verit. CHART. Port. 48 p. 66,24 nos *(sc. archiepiscopum et abbatem)* a sede apostolica iudices in-vit *Wideroldus abbas* (*sim.* CHART. Eichsf. 193. CHART. Aquens. 98 l. 13 cum . . . coram diversis iudicibus a partibus a sede apostolica -tis questio verteretur). **c** *absol.:* **α** *?spectat ad impeditionem sententiae:* LEG. Wisig. 9,1,21 p. 364,36 si episcopi . . . huius legis sententiam -antibus (imperantibus *var. l.*; in inperantibus *ed. Garcia Lopez* [-antibus, implorantibus *in marg.*]) illis *(sc. universis iudiciaria potestate functis)* implere distulerint. **β** *postulare, provocare, actionem instituere – appellieren, Berufung einlegen, Klage erheben:* CHART. cell. Paulin. 83 p. 94,2 (a. 1257) cum fuerint *procuratores* constituti ad in-andum solummodo et contradicendum (*sim.* p. 94,17 ad in-andum, contradicendum, iudices eligendum et recusandum).

B *perficere, efficere, exsequi, perpetrare – fertigbringen, bewerkstelligen, in die Tat umsetzen, durchsetzen:* **1** *gener.:* HUGEB. Willib. praef. p. 87,6 vestre *(sc. clericorum)* voluntatis auxilio . . . aliquatenus me credebam posse in-are, ut *eqs.* FORM. Augiens. C 11 in-to . . ., pro quo venerat *frater*, negocio *eqs.* MEGINH. FULD. Alex. 14 illi *(proximi)* . . . consentientes petitioni eius *(viri caeci)* ita, ut poposcerat, -bant (perpetrabant *p. corr.*). ANNAL. Frising. a. 1090 ibant *cives* ad Frisingense vulgus et -bant erga quendam Rŏdolfum et Chŏnradum, quod plebium turbas congregaverunt. *al. ellipt.* (*per confusionem c.* imperare): DIPL. Loth. I. 123 p. 283,16 pontifice . . . eis *(habitatoribus)* imperante (-ante *var. l.*). **2** *publ. et iur. ('vollziehen'):* TRAD. Frising. 1664[a] (a. 1091/98) predium . . . super altare . . . delegavit *matrona* -ante hoc erga illam . . . presule Meginuvardo, suscipiente autem . . . advocato. TRAD. Welt. 24[b] predium . . . in manum . . . abbatis delegavit *Engilmarus*, qui et -vit.

C *(com)parare, conferre – beschaffen, aufbringen:* THIETM. chron. 7,42 hic *(antistes captivus)* . . . pecuniam eis *(Nordmannis)* promittit et ad hanc -andam (p- *var. l.*) inducias posuit.

II *ambire, (precibus) movere, persuadere – angehen, (durch Bitten) bewegen, überreden:* DIPL. Ludow. II. 101 (dub. post 865) ut vos *(sc. imperatrix)* -are dignemini ipsum augustum, ut *eqs.* FORM. Sal. Merk. app. 2 p. 264,12 abbas et . . . loci senatus . . . nostram *(sc. episcopi)* in-arunt serenitatem extruere noviter quandam ecclesiam. CHART. cell. Paulin. 20 p. 27,8 tandem . . . per multas supplicationes eo, quod necessarius ibi *(sc. in cella)* esset, vix eum *(sc. Adalbertum abbatem electum)* in-vimus *(sc. archiepiscopus).*

[Niederer]

III *precari, supplicare – bitten, flehen (intrans.):* EPIST. Meginh. 2 p. 194,32 videatur alicui me, qui tam nuda, tam ieiuna peticione insistam, non tam petere quam -are *eqs.*

IV *respectu inverso i. q. praestare, concedere – gewähren, zugestehen:* DIPL. Heinr. II. 482 p. 614,34 oportet imperialem magnitudinem Deo famulantum preces audire et, quod iuste petierint, ... libenter -are (*cf.* DIPL. Otton. III. 291 adimplere).

subst. **1. impetrans,** -antis *m. qui actionem instituit, postulator – Antragsteller, Kläger:* CONST. Melf. 1,54 ut nec ipsi *(iustitiarii)* nec officiales aut familiares eorum aliquid ab -bus (inpetentibus *var. l.*) seu litigantibus omnino recipiant *eqs.* SUMMA dict. Saxon. 7,2 p. 223,13 requiritur in legendis *(sc. commissionibus)*, quod tota in-is intencio in litteris exprimatur.

2. impetratum, -i *n. privilegium, praeceptum (a papa obtentum) – (vom Papst erwirkte[s]) Privileg, Verfügung:* CHART. Lux. III 466 p. 511,33 (a. 1264) ego *(sc. comes)* non impetrabo ... contra predicta nec utar -is nec litem aliquam movebo *eqs. v. et p.1416,21.*

adv. ***impetranter.** *precibus, orando – durch Gebete, im Gebet:* RATHER. epist. 32 p. 181,17 quibus *(reis)* nec -r petere nec salubriter impetrare illud datur psalmographi: *'eqs.' (Vulg. psalm. 18,13sq.).*

impetticio *v.* impetitio.

***impetuositas** (inp-), -atis *f. usu plur. i. q. impetus, impulsus – Ansturm, Andrang (in imag.):* CHRONOGR. Corb. p. 84,13 minitantium fluctuum eius *(Theoderici)* in-es *(i. praecepta)* flocci pendebat *praepositus.*

impetuosus (inp-), -a, -um. *vehemens, violentus, rapidus – ungestüm, heftig, wild, stürmisch, (reißend) schnell:* **I** *proprie:* **A** *gener.:* **1** *strictius:* **a** *de vento, aqua, igne sim.:* OTTO FRISING. gest. 1,47 p. 66,15 pluviarum ventorumque -us turbo. ALBERT. M. meteor. 2,1,21 p. 58,20sq. post serenum tempus -iores sunt nubes ..., et quia in -is pluviis plus est de frigiditate expulsa *eqs.* CHART. Turic. 1076 p. 163,28 de loco -i cursus *(sc. Rheni)*, qui dicitur Löfin, ... usque ad locum, qui Plunpin vocatur. PS. CALID. lap. p. 399 ut versum sit argentum vivum in aquam, quod -um ignem non fugiat, ut *eqs.* **b** *de animalibus:* CAES. HEIST. comm. 115 (Citeaux 20. 1969. p. 122) qui *(Leviathan)* idcirco dicitur ... vectis, quia fortis et -us *(sc. est). saevus – aggressiv:* ALBERT. M. animal. 1,49 'quaedam ... sunt multum -a bellicosa (*cf. p. 488b,8* ἀμυντικά) ...; dico ... -a bellicosa, quae' impetum faciunt et 'invadunt omne animal transiens'. **c** *de hominibus:* **α** *impetum faciens, prorumpens – angreifend, voranstürmend:* CHRON. Pol. 3,1 p. 126,20 ut in-is obstitum fuerit Alemannis (*cf.* 3,3 p. 131,18 impetum Alemannorum). 3,23 p. 153,6 dux ... milites -os presumptuose persequi *(sc. Bohemos)* prohibebat. **β** *tumultuosus, furens – aufgebracht, tobend:* RANGER. Anselm. 5283 murmur late dispergitur: -a turba fremuit, baculos concutit et gladios. **2** *latius i. q. subitus, repentinus – plötzlich, jäh:* CHRON. Reinh. a. 1198 p. 561,7 ut ... -a captivitate subacti ... in dedicionem abirent *cives.* **B** *natur., medic., pharm.:* **1** *in univ.:* PS. GALEN. puls. (cod. Vr) 309 spleneticorum pulsus est fortis et -us. TRACT. de aegr. cur. p. 83,7 pulsus erit -us et velox. BRUNUS LONG. chirurg. 1,1 humor ... ex quantitate nimia aliquando solvit continuitatem ...; si caliditas sit plus, quam oportet, motu suae -ę ebullitionis rumpit *(sc. cutem).* ALBERT. M. animal. 10,13 contingit ... in muliere esse nimis -am proiectionem *(sc. spermatis)*, ita quod *eqs.* THEOD. CERV. chirurg. 3,50 p. 175G si serpigo multum est -a, aestuosa, acuta et mobilis. **2** *potens, virtute vehementi praeditus – stark, eine heftige Wirkung habend:* TRACT. de aegr. cur. p. 176,32 est ... elleborus -us et venenosus. p. 375,48 danda est alia *(medicina)*, que non nimium sit -a vel amara.

II *translate:* **A** *gener.:* **1** *in univ.:* ALBERT. M. animal. 1,548 spiritus ... cum rugitu quodam ... emissus feritatem et iracundiam magnam, irrationabilem et -am fertur demonstrare. **2** *temerarius – unbedacht, unbesonnen:* GERH. STED. annal. p. 222,13 ut, qui inconsideratum et -um in actionibus suis habuit initium, ... suam terminaret expeditionem. **3** *inconstans – launisch, wankelmütig:* CONR. MUR. summ. p. 160,17 mulier deridenda ... poterit nominari: ... instabilis, intractabilis, -a. **B** *natur. et philos.:* **1** *praeceps, ardens – hitzig, lebhaft, impulsiv (usu subst.: l.3):* ALBERT. M. bon. 192 p. 119,16 -um ex parte delectabilis moventis non est omnino involuntarium, sed -um, quod omnino est praeter providentiam. eth. I 209 p. 188,51 'furor' est '-issimus' (*p. 1116b,26* ἰτητικώτατον) per excessum impetus. **2** *appetens gloriae, ambitiosus – eifrig nach Ruhm strebend, ehrgeizig (usu subst.):* REGIMEN. san. Salern. 269 qui *(humor cholerae)* competit -is, hoc genus est hominum cupiens praecellere cunctos.

adv. **impetuose.** **1** *vehementer, violenter, rapide – ungestüm, heftig, schnell, im Sturm:* **a** *gener.:* CHRON. Pol. 3,26 p. 162,4 castellum ... -e capere castellanis non premeditantibus ... cogitavit *dux.* GESTA crucig. Rhen. 6 p. 41,22 ad cuius *(ignis)* attactum scala -e est succensa. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 58,23 esset *canis* periculum falconi, si -e allideret in eo. HERM. ALTAH. annal. a. 1257 p. 399,32 pons ... strepitum tot hominum et equorum certatim et -e transire volentium ferre non valens *eqs. al.* **b** *natur. et medic.:* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 386D qui *(humores)* ... resumptis viribus -e fluunt per incontinentiam *(sc. dysentericis).* URSO gloss. 25 p. 57,3 cum anima ad iram movetur, movet -e spiritus, -e cor dilatatur. **2** *crudeliter – grausam:* CAES. HEIST. hom. exc. 19 ille *(carnifex, sc. in visione)* ... multum -e arreptis eius *(Bernhardi)* genitalibus abscidit canique proiecit.

impetus (inp-), -us *m. script.:* -ec(us): *l.51.* -ttus: *p.1421, 60. form.: dat. sg.* -u: *p.1421,31. adde* MARIAN. chron. a. Chr. 726. *?nom. pl.* -i *(in loco corrupt.): p.1421,60. struct. c. gen. inhaerentiae: l.62. p.1421,11.1422,2. confunditur c.* inpeditus, impetitus: *p.1422,27.28.*

I *proprie (meton.: l.69sqq. p.1421,42sqq.; in imag.: l.45. p. 1421,11.23sqq.):* **A** *motio urgens, praeceps, impulsus, appulsus, incursus, vis (impulsandi, incursandi) – (vorwärts) drängende(r) Bewegung, Lauf, Schwung, das Heranstürmen, Anrennen, Andrang, andrängende Kraft, Gewalt:* **1** *praevalente notione motus, cursus:* **a** *in univ.:* HROTSV. Abr. 3,8 draco ... rapido -u adveniens ... columbam repperiens cepit *(sc. in visione).* LIUTPR. antap. 1,21 p. 20,7 coepit *Hubaldus* ... vertibilem equum modo -u vehementi dimittere, modo strictis habenis ... in gyrum revocare. GUNTH. PAR. hist. 6,8 versus Alexandriam ... recto -u navigare *(sc. naves).* FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 92,10 quod ... ex suo -u veniendi percuteret *falco* terram fortiter se ipso. *al. in imag.:* HELM. chron. 96 p. 188,20 dum ... indebitus amor sive odium deflectit narracionis -um ... in dexteram sive in sinistram. **b** *de voce fere i. q. profluentia, emissio – das (Hervor-)Strömen, Hervorbringen:* HUCBALD. mus. 4 quod continuo vocis -u proferuntur *aequales voces* in modum soluta oratione legentis. **2** *praevalente notione violentiae:* **a** *de animalibus:* LEX Baiuv. 10,17 minime tunc *(sc. virga recisa)* sepis vitiatis animalibus sustenet -um (-us, inpecum, inpletum *var. l.*). **b** *de flumine, aqua:* **α** *spectat ad inundationem:* THIETM. chron. 6,83 inundante Danubio ... et stagnante Reno ita ... tali in-u ... multitudo periit, quod *eqs.* CHART. archiep. Magd. 412 p. 544,37 ad obstruendum aque superhabundantis -um. OTTO FRISING. gest. 1,47 p. 67,16 alii amnem ... transmeabant, alii adunatis rhedis ... contra -um aquae ... repagulum ponebant. **β** *spectat ad irrigationem herbarum i. q. fluctus – Schwall:* WALAHFR. hort. 60 curavi ... propriis infundere *(sc. flumina)* palmis guttatim, ne forte ferocior -us undas ingereret nimias. **γ** *fluentum, fluor – Strömung, Fluss (proverb.: l.68):* EIGIL Sturm. 21 amnis fluenta ... monasterium influere fecit, ita ut fluminis -us laetificaret coenobium Dei. OTTO FRISING. gest. 1,47 p. 66,7 a Pontico mari duorum maximorum fluminum, Tanais et Danubii, -u propulsum *(sc. mare Proponticum)* quasi tenuiter fluens *eqs.* HELM. chron. 69 p. 133,23 ille *(dux)* se paratum esse respondit ad omnia, ... si primum sibi debitus honor exhibitus fuisset, alioquin frustra contra -um fluminis iri *(spectat ad Vet. Lat. Sirach 4,32). ?meton. i. q. cursus (fluvii) – (Fluss-)Lauf:* ADAM gest. 2,22 p. 81,3 in occasum ruens primo -u Bechemos alluit *Albia* ..., medio cursu paganos dirimit a Saxonia. DIPL. Conr. III. 89 p. 159,34 (*ex* DIPL. Heinr. V. 125) ut

lapsus liquentium nivium et cursus amnium -usque torrentium precipitantur in ima convallium (*in descriptione terminorum; sim.* CHART. Turic. 227 p. 119,10 usque ad torrentem, qui Varta vocatur, et abhinc usque ad medium fluminis, Lintę scilicet, et abhinc usque ad -um torrentis, qui Limerta nuncupatur). **c** *de vento:* ARBEO Emm. 32 qui *(aer)* commotus . . . flante fabunio in-u fortitudinis suae, ita ut nubium densitate facies caeli velaretur. THIETM. chron. 7,44 quidam . . . confractis a tali *(sc. tempestatum)* -u domibus obierunt. *in imag.:* RUOTG. Brun. 38 p. 41,7 navis ecclesię . . . fluctuavit, gubernator ipse procellose tempestatis -um ferre non potuit. **d** *de igne:* CHART. Ypolit. 97 (a. 1270) cum . . . ecclesia . . . per casualem ignis -um sit vastata. **e** *de columna collapsa:* TRANSL. Epiph. 5 p. 138,36 columna . . . frangitur . . . ipsoque -u currendo longius ab ambitu sepulchri revoluta *eqs.*

B *aggressio, incursio, invasio – Angriff, Ansturm, Überfall, Einfall, 'Sturm':* **1** *strictius:* **a** *in univ.:* **α** *spectat ad homines:* WILLIB. Bonif. 8 p. 49,20 vir Dei . . . audito tumultuantis turbae in-u . . . e tentorio procedit. THIETM. chron. 7,43 inter tot frementium -us potitus est *antistes* caelesti iucunditate. LAMB. HERSF. Lull. 10 dum singuli *(sc. fideles)* religioso studio in sacras reliquias -um facere et de . . . thesauro . . . predam agere vellent. **β** *spectat ad animalia: p.1419,43.* **γ** *in imag.:* CAPIT. episc. I p. 61,19 ut carnalibus desideriis superatis contra mundanos -us . . . viriliter possitis pugnare. p. 199,16 licet . . . fideles . . . se debeant contra diaboli -us munire. EKKEH. I. hymn. 10[a],4 (Festgabe W. Bulst. 1981. p. 192) post longos in membris mundi conflictus caput ipsum Romam in -u mortis (mentis *var. l.*) adit *Paulus (cf. comm. ed. p. 206). al.* **b** *de -u militari (abund.: l.35):* WILLIB. Bonif. 8 p. 52,13 pagani . . . populi christiani -u (-ui, -um *var. l.*) obsistere non valebant. WIDUK. gest. 2,15 p. 80,3 ut primo -u eos *(Lotharios)* rex devinceret. RUOTG. Brun. 15 populum . . . crebro belli -u . . . terreri posse arbitrabantur *cives seditiosi* (*sim.* BERTH. chron. B a. 1077 p. 295,22 iterato -us bellici accursu). ACTA imp. Winkelm. I 49 p. 46,27 quatenus nullus . . . contra ecclesiam Cumanam guerram, insultum seu -um movere vel facere . . . presumat. *persaepe.* **c** *tumultus, seditio – Aufruhr, Aufstand:* ANNAL. Fuld. II a. 858 p. 51,8 sedato -u populi Karlum persequi cupientis. WIPO gest. 1 p. 9,21 ut in plerisque locis caedes, incendia, rapinae fierent, si non is -us illustrium virorum sufflamine impediretur. *meton. i. q. iurisdictio rixarum, tumultuum – Gerichtsbarkeit bei Streitereien, Aufruhr (usu iur.):* DIPL. Otton. III. 92 p. 503,22 (interp. post 992) habeant *(sc. abbas et monachi)* . . . bannum et iustitiam, -um et burinam, ictum et sanguinem *eqs.* (*item* DIPL. Heinr. I. 43 p. 78,12 [spur.]; *cf.* CHART. Lamb. Leod. 32 in popularibus sturmis et burinis. DIPL. Heinr. II. 517 p. 666,17 [spur.] si quis sturmum vel burinam fecerit; *de re v. Waitz, Verf.-Gesch. VIII. p. 64 adn. 3 et Lexer, Mittelhochdt. Handwb. II. p. 1276 s. v.* sturm). **2** *latius:* **a** *iur. i. q. impugnatio – Anfechtung:* DIPL. Heinr. II. 531 p. 687,23 [spur. c. 1137] ut eius *(sc. imperii Romani)* iuvamine ab omnium infidelium seu pravorum tueatur *(sc. ecclesia)* -u (*cf.* DIPL. Loth. III. 120 incursu). **b** *medic. i. q. accessus – Anfall:* **α** *spectat ad febrem:* AURELIUS 26 p. 729,31 qui -u frigidum vel vinum bibunt. p. 730,8 nos . . . communem . . . -um communi curatione curamus. p. 730,11 cum status coeperit -us febrium imminuere *eqs.* *per errorem:* PS. GALEN. puls. 40 febrium dimissiones vel imminentis spiritus -us (in-, -ttus, -i *var. l.*) previde *eqs. (cf. comm. ed. p. 152).* **β** *accessus morbi, doloris, inflammatio – heftige(r) Erkrankung, Schmerz, Entzündung:* AURELIUS 23[capit.] de vesicae -u in acutis febribus *eqs.* 25 p. 728,20 quae superius in stomachi -u diximus. RECEPT. Sangall. II 20 omnes tumores vel -us oculorum reprimet *faba.* ANTIDOT. Augiens. p. 52,1 matricis -us solvit *sotyra.* ANTIDOT. Berolin. 20 capit. p. 66 antidotum podagrium qui in ipso -u accipiat. *v. et p.1412,11.* **c** *usu communi:* **α** *de oppressione daemoniaca:* ARBEO Emm. 27 p. 66,6 ad aditum aedifitiorum unusquisque *(sc. extorquentium)* in -u spiritui inmundi prosilientes *eqs.* PAUL. FULD. Erh. 2,6 (4) p. 19,9 ut pedibus pavimentum *(sc. ecclesiae)* attigit *daemoniacus*, raptus in-u in sublime suspensus est in aere. **β** *de morte:* THIETM. chron. 7,35 Rotmanus presbiter . . . inprovisae necis in-u nocte deprimitur.

C *ictus, plaga – Schlag, Stoß, Hieb:* **1** *in univ.:* WETT. Gall. 35 p. 277,17 cum unus ex eis *(sc. iuvenibus)* super sepulchrum . . . pulsasset atque sarcofagum ex vi -us resonuisset *eqs.* TRANSL. Mod. 34 p. 305,8 tam fragilis ossea materies *(i. imago)* . . . -u ramorum in altum evulsa . . . permansit illaesa. *v. et p.1414,38.* **2** *spectat ad pugnam: v. p.1412,9.* **3** *de fulmine ('Einschlag'):* ANNAL. Fuld. II a. 857 p. 48,15 in qua *(epistula)* legebatur . . . fulmen inorme . . . tres homines . . . uno ictu in mortem deiecisse . . ., alios etiam numero sex eodem -u . . . prostravisse.

II *translate:* **A** *incitatio, appetitus – Trieb, Drang, Begierde:* WILLIB. Bonif. 2 p. 8,19 inlecebrosa . . . adulescentiae incentiva et carnalium desideriorum -us primitus inpingentes . . . sedavere *(sc. studia).* OTLOH. prov. L 32 libidinis -us abstinentiae expellit virtus. ALBERT. M. bon. 3,1 p. 118,79 non recti -us hic supponunt delectabile secundum suum genus *eqs. (spectat ad Cic. inv. 2,164; sim.* p. 118,83 motus . . . in arduum non est ex -u *eqs.* p. 118,88 -us est duobus modis, scilicet *eqs.). motus libidinis – Regung der Begierde:* ALBERT. M. sent. 4,34,4 p. 331[b],33 habens . . . iste *(vir)* uxorem virginem, cum non habeat nisi primum -um, deflorare non potest. **B** *(animi) motus, fervor, affectus – (Gemüts-)Wallung, Leidenschaft, Affekt:* **1** *gener.:* OTTO FRISING. gest. 2,19 p. 121,33 lege data . . . iuvenilium irrationabilis -us animorum conquievit. CONST. Melf. 2,39 ipsum *(accusatorem)* iusti doloris -us (inpeditus *Pa*, impetitus *a. corr. Va*) et indiciorum precedentium probatio admiserunt *(sc. ad pugnam).* **2** *iur. locut. adv.* in -u, per -um *i. q. (animi) motu, animo fervente – in einer (Gemüts-)Wallung, im Affekt*: CHART. Wetter. (ed. J. Grimm, Weisthümer. III. 1842. p. 344,23; a. 1239) quicunque fecerit homicidium per -um animi sui, hastemoet, vadiabit sculteto II libras den. *(cf. H. Patze, Die Entstehung d. Landesherrschaft in Thüringen. I. 1962. p. 493 et Dt. Rechtswb. V. p. 236 s. v. 'Hastmut').* CHART. Rhen. inf. II 541 p. 308,34 iuramenta, que in -u et sine discretione sunt prolata, . . . relaxamus *(sc. archiepiscopus).* **3** *natur. et philos.: p.1420,7.* **C** *effectio, conatus – Durchführung, 'Anlauf':* VITA Paulin. Trev. 10 Paulinum . . . videtur *(sc. imperator episcopos exsules revocans)* . . . in primo edicti sui -u immemor preterisse.

1. impexus (in(s)p-), -a, -um. **1** *adi.:* **a** *non pexus, sucidus – ungekämmt, roh:* PAULIN. AQUIL. c. Fel. epist. 22 purgato . . . iecore mentis ysopi asparso fasciculo lanęque coccineae cedrino in-ae ligno, cataplasmato peniculo *eqs. (v. adn. g [ed. Migne]; cf. Vulg. lev. 14,6sq.).* **b** *horridus, spinosus – struppig, stachelig:* HROTSV. Gong. 171 applicat *(sc. quidam)* in-is (ins-is *cod.*) . . . se paliuris necnon hirsutis vepribus et tribulis. **2** *?subst. neutr. i. q. pannus hispidus, linteum hispidum – rauer Stoff, raues Leinen:* THEODULF. carm. 2,40 fundere aquam palmis, mantilia ferre studemus -o, tunicis institа longa damus (*cf.* CARM. Paul. Diac. app. I 4,8 mantilia lini). *Niederer*

2. impexus *v.* 1. impingo. ***impfeodatio** *v.* *infeodatio.

impiecus *v.* empyicus.

impietas (inp-), -atis *f.* *pendet* circa: GREG. VII. registr. 7,3 p. 462,30.

ἀσέβεια, *scelus – Gottlosigkeit, Verruchtheit, Frevelhaftigkeit:* **1** *proprie:* **a** *in univ. (c. notione improbitatis, perfidiae: l.62.66.68. al.; atrocitatis: l.60.65. al.):* ARBEO Emm. 17 -em cordis . . . eructuant *carnifices* dicentes: 'cur non crudeliter manus in eum inmittere debemus?'. HINCM. divort. 6 p. 148,32 quanta -s est periurium, cui Dominus tantam imposuit ultionem. GODESC. SAXO fragm. p. 14,18 ut . . . nemo nisi . . . necessitate fati . . . in meritum -is . . . compellatur cadere. HEIRIC. Germ. I 2,62 tanta carnem -e subegit *eqs.* HROTSV. Cal. 9,14 doleo super gravi -e mea. CHRON. Thietm. 5,29 -em suam ad confringenda federa pacis . . . in tantum armavit *Bolislaus eqs.* LAMB. HERSF. annal. a. 1076 p. 211,31 extremae -is fore iudicamus, ut principes nostros deseramus *eqs. persaepe.* **b** *spectat ad Iudaeos, paganos:* LEG. Wisig. 12,3,11 illis commodare lectionibus sensum, quibus fas non est prebere adsensum, in-is est potius quam pietatis indicium. 12,3,15 p. 446,6 num-

quam ... consortio in-is Iudaice sociaturus. WALAHFR. Mamm. 23,10 vos *(sc. praesidem)* ..., quos facit -s Dominum scelerosa negare, quique deos colitis, ... damnabit *Dominus*. CHART. Heinr. Leon. 12 p. 20,36 (spur.) multos post Deum currentes rudes ... homines ab -bus suis pristinis correctos ... aspicimus. *al.* **c** *spectat ad haeresiam:* GREG. VII. registr. 6,17[a] p. 426,11 Beringarius ... post longo tempore dogmatizatam -em (facinus *a. corr. R*) errasse se ... confessus. 7,28 p. 509,19. **d** *spectat ad daemones:* CONVERS. Afrae 6 p. 59,18 si ... pro demonum -bus passus esset *Christus*. **2** *meton.:* HRABAN. hom. II 9 p. 152[C] inter duas -es discurrit pietas *(i. Christus inter Pilatum et Herodem)*, et tamen -s pietatem *(i. Christum)* non potest condemnare *(ex Smar. coll. [PL 102,242[A]], ut vid.)*. GODESC. SAXO gramm. 1 p. 408,19 homo impius dicitur -s et Deus pius pietas, ut est illud Hieronimi ...: 'inter duas -es (in- *var. l.*) *eqs.*' *(v. notam ed. ad l. 20)*.

impiger (inp-), -gra, -grum. *superl.: l. 29. adde* HIST. de exp. Frid. imp. p. 62,20. *sedulus, strenuus, industrius, promptus – emsig, rastlos, rührig, eilfertig (fere de hominibus eorumque membris; de rebus: l. 30):* CHRON. Fred. 3,1 sagittarum peritus, conti (*Greg. Tur.* contu) -r *(sc. erat Aecius)*. WALTHARIUS 12 Attila ... tulit ... regnum -r antiquos ... renovare triumphos. WIDUK. gest. 1,11 p. 19,6 qui *(amici)* maluerunt ... in-as animas amittere quam *eqs.* 3,46 p. 127,10 in-is manibus vestris *(sc. sociorum)* ... usus ... vici *(sc. rex)*. GEBEH. AUGUST. Udalr. 3 p. 257,27 quibus *(sc. dirutis)* ... instaurandis ... strenuus ac -r fuit. EKKEH. IV. pict. Sangall. 10 -r (gloss.: ad iter patrandum) ... Gallus. BERTH. chron. B a. 1077 p. 305,12 ad vigilias orationesque solitas nimis -rrima fervebat *Agnes*. EUPOLEMIUS 2,387 quacumque patet locus, in-r exit *amnis. persaepe.*

adv. **impigre.** *compar.: l. 35. sedule, strenue, industrie, prompte – emsig, rastlos, rührig, eilfertig:* LIBER diurn. 61 p. 56,23 elabora ..., beatissime pater, et ... apud ... exarchum in-ius (-ius *var. l.*) interveni. EINH. Karol. 26 p. 31,5 ecclesiam ..., quoad eum valitudo permiserat, in-e frequentabat. HROTSV. Theoph. 105 princeps residebat iniquus ... suadens ... ministris in-e cunctis praetendere calliditatis ... laqueos. *persaepe. negat. abund. addita:* OTTO FRISING. gest. 2,46 p. 154,23 princeps circumquaque non in-e discurrens ... castra ... diruit.

***impigneraticius** (inpignoratitius), -a, -um. *pigneraticius – das Pfand, die (Ver-)Pfändung betreffend:* CHART. Tenn. 2 (MIÖG 53. 1939. p. 191,10; a. 1207) comitem ... curtym ab omni occupatione liberam sive impetitione feodali vel censuali sive in-oratitia ... tradidisse.

***impigneratio** (inp-, -nor-, -cio) *vel semel (l. 59)* ***impignatio** (-cio), -onis *f. script.* -ing-: CHART. Wirt. 1410 p. 173,19.

t. t. publ. et iur. i. q. actus oppignerandi, pigneratio, obligatio – Verpfändung, das Verpfändetsein, Pfandrecht (de re v. HRG III. p. 1684sqq., 1693sqq.): **1** *de pignore secundum pactionem dato:* CHART. Mog. A II 236 p. 428,4 (a. 1158) retractationem, inpigno-em, recompensationem ... ratam ... manere volentes *eqs.* TRAD. Frising. 1566[a] Merboto ... tradidit predium ... et inpigno-em, quod dicitur satzunge. CHART. Traiect. 1417 p. 187,44 secundum modum -orationis, qui vulgariter dicitur lantcop. CHART. Tirol. notar. II 489 Engelmannus ... et Olricus ... vocaverunt se bene fore solutos de XV libris ... occasione -nacionis une pecie terre. ACTA civ. Wism. B 58 Gerardus ... impignoravit hereditatem suam Henrico ... pro VIII md ...; p r i m a -oratio est Berneri (599. 778). *saepius. spectat ad reditus:* CHART. Port. 86 p. 113,26 (a. 1220) quod nec ecclesia Hersfeldensis ... bona vel eorum censum iure beneficii, -is, permutationis ... possit transferre. **2** *de pignore vi facto ('Pfändung'):* CHART. Gosl. II 53 (a. 1258) si pro ... feodo et curia ... burgenses fuerint incusati aut bona ipsorum occasione eorundem feodorum per inpignorac-em fuerint accupata *(sic?)*. CHART. Mulh. Thur. 169 p. 63,5sqq. si ... est querimonia mota coram nostris scultetis aut pignoracio facta, burgensibus ... illam inpignorac-em vel querimoniam volumus ... relaxari dantes Gunthero dapifero ... in mandatis, ut exparte nostri prefatos burgenses de tali inpignorac-e vel querimonia ordinet efficaciter absolutos.

***impignerator** (inp-, -nor-), -oris *m. (op)pignerator, creditor – Pfandnehmer, Gläubiger:* CHART. Wirt. VII 2302 p. 213,13 (a. 1272) quod si ... villam obligare vel vendere me contigerit ..., inpigno-em vel emptorem ... ad custodiendam inviolatam libertatem per me ... concessam ... astringam. CHART. civ. Ratisb. 115 (dipl. Rud. Habsb.) quod ... tantum pro suis concivibus, si actoribus sive inpigno-bus coram iudice civitatis Ratisponensis agentibus ... iusticia fuerit denegata, inpignorari possint *cives*.

***impignero** (inp-, -ing-, -noro), -avi, -atum, -are *vel rarius* ***impigno** (inp-), -avi, -atum, -are. (in *et* pignerare) *script.* -nar(o): LEX. Raet. Cur. 24,10,2. Acta civ. Rost. C 225 p. 123. *form. perf.* -nov(i): TRAD. Neocell. Frising. 73.

I *proprie (t. t. publ. et iur.):* **A** *de pignore secundum pactionem sim. dato:* **1** *pignori dare, (op)pignerare, obligare – zum Pfand geben, verpfänden (de re v. p. 1423, 51):* **a** *in univ:* LEX. Raet. Cur. 17,5 maritus ... res suas ad ... parvulus in-orare debeat, donec ipsorum res ... restituat. *al.* TRAD. Ensd. 63 (c. 1144) quorum *(mansuum)* in-oratum ... Irinfrido solvimus VI talentis. CONST. imp. I 148,1 ut nulli liceat feudum ... vendere vel -orare ... sine permissione ... domini. TRAD. Neocell. Frising. 44 Albertus ... in-oravit nobis ... aream suam ... per manum prepositi ... pro XXX[ta] talentis. TRAD. Scheftl. 325 p. 326,1 non vendent neque in-nabunt *(sc. Pegorarius et alii)* ... raciones suas. CHRON. Mont. Ser. a. 1184 p. 160,8 qui *(calix)* ... a comite ... aput Iudeos Hallis -oratus ... ablatus est. *persaepe.* **b** *spectat ad reditus:* GERHOH. novit. 41,4 non formident *quidam* ... illaqueare illas *(decimas)* scilicet vel in-orando vel sic ... tolerando, ut laici eas possideant. CHART. Eichsf. 165 p. 95,12 intelleximus res et reditus ecclesie, alia distracta, alia in-rata, alia exposita. REGISTR. Mog. p. 6,4 archiepiscopus ... -oravit comiti ... censuum lib. X. pro lib. C. *al.* **c** *spectat ad homines liberos:* CHART. Turic. 517 p. 19,4 (a. 1238) homines liberales ... per nullum casum quantumcumque gravem ... queunt ... cuiquam infeodari seu -orari (*cf.* 516 p. 17,7 versetzenn). **2** *(cautione) securum reddere – (durch Pfand) absichern:* TRAD. Ratisb. 931 p. 462,36 (a. 1179) rebus suis in arto positis cellerarium ... pro V solidis in-ravit *Engilpertus* area proprietatis suę. 933 p. 465,30 que *(talenta)* accomodata acceperat *Dietricus* ab ecclesia nostra, pro quibus reddendis in-raverat nos curia ad Lintha, quam in beneficium habuerat. **3** *pignus accipere – zum Pfand nehmen:* TRAD. Ratisb. 944 (a. 1180) sacrista ... mutuas concessit XXII libras argenti cuidam ancillę ... et in-ravit ab ea duas areas iuxta Danubium. DECRET. Bern. 44 quicumque ea *(alodia)* taliter emerit vel -oraverit ..., bene certus est et securus. CHART. civ. Hild. 252 quam *(decimam)* iam longo tempore in-oraverant *(sc. ecclesia)* ab eodem *(Accone)*. **B** *de pignore vi facto ('Pfändung'):* **1** *de rebus i. q. pignus capere, pignerare – als Pfand einbehalten, pfänden:* CHART. Brixin. 74 p. 81,30 (a. 1229) si ... aliquis ... aliquid eis *(mercatoribus et viatoribus)* abstulerit aut -oraverit iudice non requisito. **2** *de hominibus eorumque communitatibus i. q. pignore onerare, ad pignora danda cogere – mit Pfand(pflicht) belegen, zur Pfandleistung anhalten (interdum fortasse i. q. [pecunia] multare – mit einer [Geld-]Strafe belegen, e. g. l. 60. 63. 65):* CHART. Altenburg 180,28 (a. 1256) si cuiquam ... teneatur *extraneus* in debitis et in rure in-orari non possit. CHART. Turic. 1031 nec ... Walterus monasterium, personas vel res seu homines ipsius -orando ... gravare seu molestare debet. CHART. civ. Erf. 211 p. 131,30 quod ... non debeant *calceamenta* dari ulterius nec pro ipsis nostra ecclesia -orari. CHART. episc. Wirz. I 435 p. 512,24 quem *(carpentarium forinsecum)* alii carpentarii Herbipolenses inpingnorare non debent aut aliquatenus molestare. *al. v. et l. 9.*

II *translate i. q. (sibi) iungere, obligare – (sich) verbinden, verpflichten:* MIRAC. Mod. praef. p. 311[a],13 illi *(discipuli)* gratia tanti *(sc. spiritus sancti)* muneris -rati ... se ad partes a Deo sibi praedestinatas ... contulere.

[impigo *v.* impetigo.] **[impigritia** *v.* imperitia.]
impiicus *v.* empyicus.

[Staub]

***impilium,** -i *n.* *(cf. ital.* pigliare, impiglio *[v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 480. XIII. p. 449])* *im-, expugnatio – Angriff, Einnahme, Eroberung:* ACTA imp. Böhmer 962 p. 669,23 (a. 1233) si interfectus vel vulneratus seu aliter maculatus . . . equus fuerit ad prelium vel ad sturmum seu ad -um.

1. impingo (inp-), -pegi, -pactum, -ere. *form.: stirpis praes.:* -ig(o): *p.1426,63.1427,17. stirpis perf.:* -pepig(i): *p. 1427,43.* -pincx(i): *l.60.64.71. adde* LEX Baiuv. 4,20 *(var. l.).* 6,11 *(var. l.).* -pinx(i): *l.41.47.60.63. saepius.* -pix(i): LEX Baiuv. 6,11 *(var. l.).* -pig(i): *p. 1428, 1.* -pigs(i): *l. 58.* -pencx(i): *l.72. partic. perf.:* -pect(us): *l.69.* ?-pex(us): *l. 55. usu refl: p.1426,9sqq. struct.: pendet acc. c. inf.: p. 1426,70. seq. inf. finalis: p.1427,48. partic. perf. usu adi.: p.1426,62.1427,18.*

I *trans. (absol.: l.23.p.1426,6.45.1427,17. al.):* **A** *proprie (in imag.: l. 50):* **1** *de compactione i. q. affigere, adiungere – befestigen (an), anfügen:* THEOPH. sched. 3,92 p. 165,15 ut una particula semper -atur alteri, ut adhaereat, ne cadere possit. **2** *de ictu, iactu, pulsu sim.:* **a** *icere, ferire, pulsare, percutere – schlagen (gegen, auf), treffen, stoßen (gegen):* **α** *in univ.:* WALAHFR. Blaithm. 53 concita ventis aura . . . -egit ab aequore puppim. THEOPH. sched. 3,61 p. 118,23 ligno . . . crebrius -endo diligenter comprime *(sc. terram; sim.* 3,85 p. 155,8). NARR. itin. nav. p. 180,23 processimus, sed, ne incaute terram in-remus, velis depositis. *milit.:* WALTHARIUS 975 obstamine scuti -egit calibem. RUP. TUIT. inc. 10 p. 452,12 corruit *(sc. Iericho)* . . . nullis -ta machinis. GESTA Ern. duc. I 2,426 eam *(portam urbis)* fortiter in-entes in securi et ascia deiecerunt eam. ODO MAGDEB. Ern. 3,362 arietis ictus -it *(ci. ed.;* impungit *ed. princ.)* portas et quassat menia. 6,164 quam si diplosas -at *(ci. ed.;* impungat *ed. princ.)* machina turres. CHRON. Reinh. a. 1223 p. 599,24 quod *(castrum)* . . . cum machinis et instrumentis bellicis invasit et duriter -egit *lantgravius. al.* **β** *transverberare, perfodere, transfigere – durchbohren, -stechen, -stoßen:* THEOPH. sched. 3,66 p. 124,7 cum ligno gracili et recurvo foramina inferius -e, ne forte obstruantur. GESTA Ern. duc. I 2,364 rostris acutissimis in-erunt *(sc. Grippienses)* misellam *(sc. dominam)* et tenerum corpus . . . truncaverunt. **γ** *pungere, laedere, vulnerare – beschädigen, verletzen:* FORM. Senon. I 51 quod ipsa *(sc. coniux)* genua sua inpinxit *(v. notam ed.).* ALBERT. M. animal. 2,117 pars . . . cannae, quae est versus parietem *(sc. matricis volatilium),* est ex tela subtili valde, ne parietem -at et rumpat. **δ** *procudere – schmieden:* EPIST. Worm. I 30 p. 56,16 sibi *(campanae)* ferreum in-am batellum. **b** *allidere, affligere, incutere – anstoßen, anschlagen, anprallen lassen:* PASS. Leod. 37 (MGMer. V p. 318,16) in limine pedem inpinxit et non nisi famulorum manibus levatus surrexit *presbyter.* WALTHARIUS 713 capulum galeae -egit *Scaramundus.* PETR. DAM. epist. 5 ne . . . aedificium, quod misericordie manu construitur, in-to (in pacto *var. l.)* libidinis ariete destruatur. *medial. i. q. illidi, accidere – aufschlagen, hinfallen (si huc spectat):* ODILO SUESS. Seb. 94 (44) cum . . . diffusum *(sc. custodem)* solotenus et eius ensem frequenti cervicalis . . . repulsu viderem penes fundamina basilicae -exum. **c** *(de)pellere, (de)trudere, in-, deicere, (de)mittere – (hin-, hinein-, herunter)stoßen, werfen:* **α** *in univ.:* LEX Sal. Merov. 78 capit. p. 14 de eo, qui alterum in periculo inpigserint. CHRON. Fred. 3,89 Gundoaldus a Bosone . . . de cacumine rupis in-etur (in-retur *var. l.).* LEX Baiuv. 4,17 si quis alium de ripa vel de ponte in aquam inpinxerit (inpincx-, pinxerit, expinxerit, spinxerit, inpunxerit, truserit *var. l.),* quod Baiuuari inunuuan dicunt. 19,2 si . . . cadaver . . . fuerit . . . a quolibet inventum, qui iterum cadaver de ripa inpinxerit (inpincx-, pinxerit *var. l.).* LEX Frision. 22,83 si quis alium iuxta aquam stantem -nxerit et in aquam . . . proiecerit. THEOPH. sched. 3,85 p. 156,27 ante foramen fortiter -e *(sc. massam argillae),* ut eum obstruas. *saepius. extrudere, eicere – hinausjagen, -werfen:* ODILO SUESS. Seb. 25 susurronibus foras -ectis. **β** *aspellere, proicere – weg-, vertreiben, fortjagen:* LEX Sal. Pipp. 50,1 si quis hominem ingenuum de via sua ostaverit aut inpinxerit (inpincx- *var. l.).* 50,2 si quis femina ingenua de via sua ostaverit aut inpinxerit (inpencx-, inpincexerit *var. l.).* **γ** *iactare – schleudern:* GESTA Bereng. 2,211 'Galle, Ausonios ne dicere pigros fas tibi, . . . digitis in-ta (gloss.: emissa) monebit hasta meis'. **d** *im-, propellere – (vor)antreiben, -schieben:* **α** *in univ:* ALBERT. M. animal. 1,426 quorum *(instrumentorum moventium)* unum sit trahens et alterum -ens et expellens. 14,6 subito extendunt *(sc. animalia, quae saltant, posteriores pedes)* et sic -unt totum corpus ad saltum a terra accipiendum. 21,51 sicut homo navim -ens *eqs. ibid. al.* **β** *refl. i. q. se propellere, promoveri – sich ab-, vorwärtsstoßen, vorwärtsbewegen:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 37,4 quos *(duos labores)* habent *aves* transeundo, unum in -endo se, alterum in regendo se in aere. ALBERT. M. animal. 1,34 videmus . . . ranam pedibus ambulare et -ere se per eam *(aquam) eqs.* 8,129 descendit *(sc. nautilus)* -ens se pedibus. 22,54 simul anteriores pedes elevantur, et posterioribus simul equus se -it anterius. *al.* **γ** *repellere – zurückstoßen, verdrängen:* ALBERT. M. animal. 1,93 extendendo *(sc. caudam)* -it *(sc. animal)* aquam sicut remo . . . et natat (21,51 contractione . . . et dilatatione non fit processio nisi in aqua, ubi -itur aqua per dilatationem). **3** *de actu immittendi:* **a** *infigere – hineinstecken, -stechen, -schieben, einschlagen:* THEOPH. sched. 3,82 p. 146,1 ut, cum linguae -untur, . . . foramina ab eis obstruantur; cum vero trahuntur *eqs.* GESTA Trev. cont. I 5 p. 179,30 astitit . . . episcopus clam circumspiciens et quaerens locum . . ., quo corriperet et in sinum suum deponeret *(sc. clavum Christi),* alium autem . . . hoc erepto in-ret. YSENGRIMUS 1,669 hic -e tuam, carissime patrue, caudam. 2,631 -endus (-egistis *var. l.)* erat *terminus,* vos *(sc. fratres)* expegistis . . . illum. TRACT. de chirurg. 717 sub pupillam in-at (*sc. medicus instrumentum; ex Constant. Afric. pract. 9,30 [ed. Basil. 1536. p. 338]; cf.* IOH. IAMAT. chirurg. 4,7 p. 20,42 impungatur). *al.* **b** *imprimere – (hin)eindrücken, -pressen:* THEOPH. sched. 3,75 p. 136,2 percuties *(sc. plumbum sculpturae laminaeque argenti superpositum)* . . . cum malleo fortiter, ita ut plumbum -at (inpinguat *var. l.)* argentum tenue in sculpturam. *sensu inverso i. q. aerare, (de-, in)argentare – beschlagen:* THEOPH. sched. 3,75 p. 136,19 quae *(sc. imago sculpta)* cum argento vel cupro deaurato -itur. **c** *immergere – eintauchen (in):* YSENGRIMUS 1,933 -egisse adeo Remicę pro sedis adeptu, quam patruum norat, retia nollet *galliger* aquę. **d** *(im)ponere – legen (auf):* HERM. AUGIENS. mus. p. 63,5 siquis . . . hebetis ingenii fuerit . . ., in praesentem figuram oculos infigat, digitum -at. **4** *de pressione:* **a** *premere – drücken, schieben:* INVENT. Matth. 8 (5) centum et eo plures nunc brachiis, nunc fustibus -entes de loco vix movere potuerunt *(sc. sarcophagum).* **b** *comprimere, retinere – zusammendrücken, zurückhalten:* PAUL. AEGIN. cur. 217 p. 159,5 que *(superligatio)* possit in-ere (*3,53,2* πιλοῦν) intestinum.

B *translate:* **1** *offendere, invenire, reperire – antreffen, treffen (auf), finden:* IONAS BOB. Ioh. 3 cepit querere arma, quibus possit subiecta membra tueri: clipeum . . ., galea . . ., mucronem, quo mundiales errores coerceret, -et. THANGM. (?) transl. Epiph. 5 p. 249b,42 ostiolum . . . ante sibi numquam cognitum casu -egit. OTTO FRISING. gest. 1,33 p. 52,28 duas magnas acies, regis scilicet et avunculi sui ducis, -egit *dux. nancisci – (durch Zufall) erreichen:* THEOD. AMORB. Bened. I 9 cum . . . navis portum Floriacensem -ret. *incurrere – auf sich ziehen, sich zuziehen:* EPIST. Ratisb. 25 p. 357,5 quamvis . . . innueret *Gregorius* obumbrationem offense -ere, dum apostolicis satisfaceret verbis. **2** *obicere, exprobrare – vorwerfen, vorhalten, unterstellen:* OTFR. carm. 1,24 se morte minatur *fur* ulturum in-ti c r i m i n i s esse scelus (AGNELL. lib. pont. 96 p. 263 l. 177 nullum michi -ere [inpig- *var. l.]* crimen aliquod potes. *al.).* HINCM. divort. 14 p. 204,11 non ab re forte putavimus de talibus scribere, quae solent in humana fragilitate accidere, neque ea, quae scribimus, in quemquam in-imus. ARNOLD. REICHERSB. apol. p. 1,5 nonnullis . . . falsa quaedam nobis -entibus subsequentis operis necessitas mihi imposita est. CHART. Wetzlar. I 235 p. 97,30 si . . . secus fecerimus, in-endum nobis erit merito nos fidei nostre sacramentum violasse. *al.* **3** *inculcare, mandare – einprägen, anvertrauen:* CHART. Austr. sup. II 132 (a. 1246) cunctis Christi fidelibus

[Staub]

omnisque generationis, que ventura est, memorie in-imus, quod *eqs.* **4** *inserere, includere – einfügen:* CHART. episc. Halb. 325 l. 4 (a. 1189) necessarium duximus tenaci memorie commendare et pagine huic -ere . . ., quod *eqs.* CHART. Lub. I 57 ut . . . donatio robur obtineat perpetuum, . . . s c r i p t i s in-i . . . fecimus (58 p. 66,9 ut . . . factum nostrum stabilius perseveret, . . . scriptis in-i . . . iussimus). **5** *compellere, adducere, commovere – drängen, veranlassen, bewegen (zu):* LEG. Wisig. 9,2,9 p. 378,14 ut frenum cupiditati eorum ponamus, quos ad peragenda negotia utilitatis nostre in-imus. LAND. MEDIOL. hist. 3,15 p. 85,15 quos *(iuvenes)* . . . ad iusiurandum . . . studiose alliciens -bat *Herlemboldus.* *refl. i. q. niti – streben:* CONSTANT. METT. Adalb. 3 qui paulo ante restiterant magis, . . . post plus pronos ad serviendum sese in-ere festinabant. **6** *urgere – bedrängen:* WILLIB. Bonif. 2 p. 8,19 inlecebrosa in eo adulescentiae incentiva et carnalium desideriorum impetus primitus in-entes (inpig- *a. corr. 1*) . . . sedavere. ALCUIN. carm. 1,543 mox timor -tas populorum dispulit alas. GESTA Ern. duc. I 2,419 quos *(duos)* arcubus et sagittis hostes undique -erunt. **7** *obtrudere – aufdrängen:* ANNAL. regni Franc. a. 817 p. 146,1 sibi . . . renitenti pontificatus honorem velut in-tum adseverat *Pascalis.* **8** *imponere, dare – geben:* ABSAL. serm. 29 p. 174C quando claustralis aliam formam vestimentis suis prae caeteris -i facit.

II *intrans.:* **A** *proprie (in imag.: l.33.35.36.41):* **1** *incidere, rostrare – (hinein)hauen, -hacken:* ALBERT. M. animal. 22,119 monocerontem vocant animal . . . cornu gestans . . . adeo acutum, quod facili ictu perforat omne, in quod -it. 23,138 quod . . . in lapidem cum ipso *(rostro)* -at *psittacus* et se rostro quasi fundamento excipiat. **2** *incursare, allidi, affligi, incuti – stoßen, schlagen, (an-, auf)prallen:* **a** *gener.:* LIUTG. Greg. 7 p. 73,12 flaverunt . . . venti diabolicae temptationis et calliditatis et -erunt (-rent *var. l.*) in domum eius. MEGINH. BAMB. fid. 4 p. 267,4 quae *(formae erroris)* in ipsum fidei textum quasi recta fronte -unt. PETR. DAM. epist. 119 p. 352,16 ipsi *(sc. vani homines)* potius in lapidem offensionis in-unt. ALBERT. M. animal. 1,524 ne ad duriciem elevatum duriter -at *cerebrum;* . . . mollicies eius in durum et spissum -ta laedi posset. *al.* *pedem offendere, labi – stolpern, straucheln:* DHUODA lib. man. 3,11,43 per eos *(sc. pontifices)* quasi per pontem . . . ad aliam ne in-entes . . . transilimus patriam. REGINO chron. a. 887 p. 126,12 in caecis foveis equus . . . inpegit (inpepigit *var. l.*) et . . . in terram corruit. **b** *milit.:* NARR. itin. nav. p. 186,33 machina nostra in . . . turres . . . fortiter iactibus -egit. **B** *translate:* **1** *irruere, invehi, impetum facere – anrennen, -stürmen, vorstoßen:* CASUS Gall. cont. 25 ad . . . castellum hostis . . . incassum -egit. ALBERT. STAD. Troil. 3,861 Troes in-unt in castra ferire Pelasgos, solvere captivos *eqs.* *se immittere, invadere – losstürzen (auf), herfallen (über):* ARNOLD. LUB. chron. 2,11 p. 133,40 -entes in eum *(sacerdotem)* necdum bene completis sacramentis calicem de manu eius rapuerunt *(sc. milites).* **2** *incurrere, incidere (in) – (zufällig) stoßen (auf), geraten (in):* THEOD. AMORB. comm. p. 17,25 si fortuitu insolens musca in eius *(araneae)* rete -at; at musca si in-erit *eqs.* CHART. Mog. A II 251 p. 454,32 in tantam perturbationis et confusionis voraginem -egimus et involuti sumus, ut *eqs.* HIST. de exp. Frid. imp. p. 63,9 -erunt nostri in phalanges conductitii exercitus Constantinopolitani imperatoris. *terminari – grenzen (an):* TRAD. Weiss. 158 (a. 833) in fronte . . . australi in-it *locus* in via publica. **3** *fere i. q. mentionem facere (de) – etwa: (zu sprechen) kommen (auf):* TRANSL. Tib. 2 (MGScript. XV p. 393,31; s. XI.in.) inter . . . colloquia subito in beati Sabastiani martiris -egit *imperator* translationis gaudia. **4** *delabi – verfallen:* BRUNO QUERF. Adalb. A 10 p. 10,8 rex . . . in *(om. Kv)* maximam filiam criminum, desperationem, -egit (*item* B 10 p. 50,17 [incurrit *var. l.*]). **5** *errare, falli – irren, fehlgehen:* CONR. HIRS. dial. 767 pervenit *Arator* ad tempus martirii apostolorum Petri et Pauli, ubi eum . . . aliquantulum -isse non dubium est. mund. cont. 647 -egi, fateor. SIGEBOTO Paulin. 51 p. 936,3 statum et honorem cellae beatae Paulinae attendendo modicum -egit *Ödalricus.* **6** *peccare – fehlen, sündigen:* TRANSL. Iuven. 2 (MGScript. XXX p. 978,31; s. IX.ex./X.in.) inpigerunt (impii erant *var. l.; sc. Narnienses*) in Christum Deum.

2. impingo (inp-), -pinxi, -pictum, -ere. *pendet dat.: l.5.7.* **1** *strictius:* **a** *pingere – (auf)malen:* CARM. de bello Saxon. 2,122 scutis -ta gerebant *(sc. milites)* fortia facta patrum. *impositum pingere – darauf (sitzend) malen:* SACRAM. Col. (cod. Paris. 817 f. 59v) qui *(Pilatus)* hic selle curili in-tus precepit custodiam de Christo. **b** *(ex)ornare – (aus)schmücken:* EKKEH. IV. cas. 42 p. 96,2 tredecim sedilia cum psalteriis aut auro in-tis aut alias nobilibus habebat *locus.* **c** *inducere – auftragen:* MAPPAE CLAVIC. 206capit. inauratio (*leg.* inaurato) vase nigrum -ere (56capit. compingere), ut putes inpistatum esse (*sim.* 165 capit. p. 192). **2** *latius i. q. depingere – ausmalen, entwerfen:* EBERH. ALEM. labor. 41 -it *Natura* matri simulacra laborum, quos cella capitis anteriore legit.

3. impingo *v.* impinguo. **[4. impingo** *v.* 1. impertio.**]**

***impinguabilis,** -e. *usu subst.: l.26.* *qui impinguari, saginari potest – (leicht) fett, dick zu machen(d), mästbar:* **1** *spectat ad animalia*: ALBERT. M. animal. 7,52 est *porcus* animal cito -e, ita quod sex diebus sensibilem accipit impinguationem. 22,17 parum est *(sc. asinus)* disciplinabile et macrum semper, vix ad parum -e. **2** *spectat ad substantias:* ALBERT. M. meteor. 4,2,15 p. 265,4sqq. corpora mixta non solum coagulabilia sunt et -ia et conglutinabilia . . .; superius diximus diversitatem omnium eorum, quae sunt coagulabilia . . ., et diversitatem -ium.

impinguatio (inp-, -cio), -onis *f.* **1** *proprie (in imag.: l.3446) i. q. actus impinguandi, saginatio – das Fettmachen, Fettwerden, Mästung:* **a** *spectat ad homines (fere usu medic. et diaetetico):* CONSTANT. AFRIC. theor. 5,14 p. 21av his *(sc. est conveniens grossus cibus)* . . ., qui vires et corporum volunt -es. ALBERT. M. veget. 6,439 oleum eius *(sesami)* non confert ad -em et humectationem nisi melancholicis. *in imag.:* CONR. SAXO spec. 5 p. 235,18 quanta in ipsa Maria fuerit -o gratiarum, cuius gratia impinguata sunt tot millia animarum? **b** *spectat ad animalia:* CHART. Westph. VII 351 (a. 1230) gratiam . . . de p o r c o r u m -e . . . resignavit *Antonius* (ALBERT. M. animal. 7,52. *al.*). FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 35,1 quod per . . . -em non dimittat *falco* venire ad loyrum. 4 p. 114,30 post -em distringatur *falco* fame aliquot diebus. ALBERT. M. animal. 8,105 cum . . . pulli facilis sint -is. 13,115 -o *(sc. animalis)* . . . accidit ideo, quod *eqs. v. et l.20.* **c** *spectat ad terram, agrum c. sensu stercorationis:* BERTH. RATISB. serm. 1 p. 12,41 fimus *(sc. ovis utilis est)* pro agri -e. *in imag.:* CAES. HEIST. hom. II p. 30b quod si hanc *(sc. vineae, i. fratrum)* -em excluserit necessitas. **d** *spectat ad substantias:* ALBERT. M. meteor. 4,2,6capit. quid est coagulatio et conglutinatio, -o, coadunatio et opposita istorum. 4,2,6 p. 253,75 -o . . . est constantia aerei cum aqueo et terra subtili. *v. et p.1429,63.* **2** *meton. i. q. saginarium – Ort an dem Tiere gemästet werden:* DIPL. Heinr. III. 37 cum omnibus utilitatibus ad . . . predium rite pertinentibus in . . . pratis, pascuis . . . venationibus, in-bus *eqs.* 55 cum . . . pratis, pascuis, silvis, in-bus *eqs.*

***impinguativus,** -a, -um. *qui pinguem, nitidum facit – fett(ig) machend, fettend:* ALBERT. M. veget. 6,439 cum excorticatur semen eius *(sesami)*, est -um et prolongat capillos et lenit eos.

impinguesco (inp-), -ere. *script.* -ge-: *l.66.* **1** *intrans. i. q. pinguem, crassum fieri – fett, feist, dick werden:* HILDEG. caus. 194 viscera cibos semper hac et illac fundunt et refundunt et ita in-unt ac diversos livores habent. 229 matrix . . . ita superhabundanter in-it, quod iter eius . . . constringitur. 312 de vento . . . splen hominis in-it. LAMB. ARD. hist. 127 p. 624,22 in inferiori area . . . porci ad -endum positi sunt. ARNOLD. SAXO flor. 2,1 p. 48,19 Galenus: . . . associatum spermati mulieris recipitur *(sc. sperma viri)* . . . in matrice et -gescit cum calore matricis (*sim.* ALBERT. M. animal. 22,4). ALBERT. M. meteor. 4,1,18 p. 233,17 omne crudum natum est inspissari et pinguescere (-ere *var. l.*). **2** *trans. i. q. pinguem, crassum facere, impinguare – fett machen:* HRABAN. hom. I 49 p. 90C abstinentia corpus macerat, sed cor -it, carnem debilitat, sed animam confortat. MOSES PANORM. infirm. 18 p. 118,8 inclarescit *clyster* colo-

rem, -it et purgat omnes humores. p. 118,19 cura iuvat strangoiono et malo vermis et -it. marisc. 25capit. capitulum faciendi equum grassum et tumescere corpus suum et inforzare equum et -ere multum.

impinguo (inp-), -avi, -atum, -are. *script.:* -ig-: *l.32.* -go: *l.18. adde* CHART. Walkenr. 445 p. 407,30. *partic. praes. usu subst.: l.30.*

1 *(in)ungere, nitidum facere – salben, (ein)fetten, (mit Fett) bestreichen, glänzend machen:* MAPPAE CLAVIC. 55 -atur . . . aurum solum (*item* COMPOS. Matr. 31,7). PAUL. AEGIN. cur. 82 operiatur . . . et in-etur (*3,22,9* λιπαινέσθω) caput. 251 p. 195,7 cum digitis cerotis et inunctionibus in-are (*3,76,3* πιαίνειν) orificium *(sc. matricis).* ALBERT. AQUENS. 6,18 clavos . . . stuppis, pice, cera oleoque infusis et in-tis impleverunt *Sarraceni. in imag. et per compar.:* ORD. coron. imp. 3,3 ut, sicut . . . oleo materiali oblita pinguescis exterius, ita eius *(spiritus sancti)* invisibili unguine delibuta -ari merearis interius *(iterum* 14,30 -ari [-gari *cod.*]. *ibid. al.).* EPIST. Mog. 21 p. 354,8 neque . . . oleo adsentationis venerabile capud vestrum *(sc. archiepiscopi)* in-are volo. **2** *pinguefacere, crassum facere, saginare – fett, dick machen, mästen (mediopass. i. q. impinguescere – fett, dick werden):* **a** *spectat ad homines eorumque corpora:* **α** *proprie (usu medic., pharm., diaetetico):* ANTIDOT. Lond. p. 18,41 electuarium ad -andum tyssicos. WALTH. AGIL. med. 53 p. 162,34 sanata est *mulier phthisica* et in-ta. ALBERT. M. caus. element. 1,2,7 p. 73,74 cum fuerit luna crescens . . ., videmus . . . cibum sumptum magis -are. 1,2, 7 p. 73,81 sapientes medicorum volentes -are aliquos vel confortare . . . observant tempora, quae diximus. veget. 6,363 temperatus . . . cum -antibus -at *hyoscyamus.* animal. 1,456 matrix aliquando incrassatur et inspissatur, quasi -ta sit. THEOD. CERV. chirurg. 2,17 p. 149E curatus est *Salernitanus* et -iguatus. **β** *in imag. et per compar.:* EPIST. Reinh. 50 pietatis redundantia acsi nectare quodam in-ti maiora rogamus. HILDEG. fragm. 593 carnem suam delectatione . . . in-vit *(sc. fornicator).* CARM. Bur. 21,3,16 animam nunc -at ad victimam adeps iniquitatis. BERTH. Ratisb. serm. 15 p. 82,15 ista sunt, quae . . . non permittunt . . . per sacras meditationes mentem divinae sapientiae gustu -ari. *al. v. et p.1428,35.* **b** *spectat ad animalia:* DIPL. Otton. II. 246 ut in nemore nostro . . . -atur fetura porcorum. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 140,18 aves nutriti huiusmodi cibo, piscibus scilicet, -antur. ALBERT. M. veget. 6,229 ex cuius *(taxi)* semine gallinae multum -antur. animal. 4,38 -atur *ostreum* per attractum humoris undique per corpus suum. 6,87 anguilla crescit et -atur in lacubus et aquis lutosis. SALIMB. chron. p. 507,15 cadebant *erucae* de arboribus grosse et -te. *persaepe. de praeparatione carnis* lardo -are *i. q. illardare, q. d. – lardieren, spicken:* CHART. Argent. add. 11 p. 8,10 (c. 1200) accipiat portarius III agnellos lardo in-tos (*sim.* 26 p. 21,25). **c** *spectat ad herbas c. sensu roborandi:* ALBERT. M. veget. 2,68 quotiens motus caloris a centro expellit nutrimentum ad circumferentiam, ut -etur et dilatetur stipes *eqs.* **d** *spectat ad terram, agrum c. sensu stercorandi, satiandi:* GODESC. GEMBL. gest. 77 p. 551,48 vestierarius . . . t e r r a m marla et fimo in-tam aratro excoluit (ALBERT. M. veget. 6,472). ALBERT. M. veget. 5,67 oportet fundum ipsum convertere et -are. **e** *spectat ad substantias:* ALBERT. M. meteor. 4,2,8capit. qualiter coagulantur *(sc. quae simul sunt terrae et aquae)* et -antur a calido et frigido per humidi et sicci separationem. 4,2,8 p. 256,8sqq. 'quaecumque . . .' sunt 'mollia' et sunt 'humida' . . ., 'non -antur (*p. 383a,20* παχύνεται), sed coagulantur exeunte' ab ipsis 'humido' . . .; causa autem, quod non -antur, haec est, quia impinguatio ex aereo residente in aqueo et subtili terreo provenit.

adi. **impinguatus,** -a, -um. *pinguis, hebes – fett, schwerfällig:* EMO chron. 84 p. 250,13 Hreidenses . . . cum pilleis pennatis et equis -is congressi sunt in campo trans Emesam.

impio, -are. *maculare, inquinare, polluere – beflecken, besudeln, beschmutzen (in imag. vel translate):* PASS. Thiem. II 4 p. 54,31 cuius *(exepiscopi)* convictu . . . abbas Tiemo -ari formidans, ne communicaret peccatis alienis, concessit in Sueviam.

impirium *v.* imperium.

***impiscarius** (inp-), -a, -um. (in- *et* piscarius) *ad piscationem non utilis, aptus – nicht dem Fischfang dienend, nicht für den Fischfang geeignet:* DIPL. Frid. I. 406 p. 285,38 quod habet *monasterium* in alpibus, id est in toto Faito . . . cum . . . rivis, fontibus, aquis piscariis et in-is *eqs.*

***impistatus** (inp-), -a, -um. (ἔμπαιστος; *cf. J. Svennung, Compos. Luc. 1941. p. 8sq. adn. 15*) *script.:* empes-: *l.11.* infes-: *l.13.16.18.* -sa-: *l.11.12.*

impressus, insculptus – geprägt, getrieben (de opere simili nigello q. d.): MAPPAE CLAVIC. 56 capit. p. 190 nigrum compingere, ut putes -satum (empestata *S*) esse (*item* 165 capit. p. 192 in-um. 56capit. inpisatum. 206capit. inpisatum. COMPOS. Matr. 32capit. infe-um). 56 adicis acetum et facis atramenti . . . pinguedinem et scribe in auro et argento, quod velis; et, cum refrigerat, calefacito, et erit in-um (*item* 206. *sim.* COMPOS. Matr. 32,4 erit ut infe-um). COMPOS. Matr. 54 scribis medicamento et, cum siccaverit, non delebitur et pavet (*leg.* paret) ut infe-um.

impius (inp-), -a, -um. *script.* em-: *l.27. usu subst.: saepius, e. g. l.27.28.34.35.*

ἀσεβής, *profanus, sacrilegus – gottlos, verrucht, frevelhaft:* **1** *de hominibus eorumque coetibus:* **a** *in univ. (c. notione improbitatis, perfidiae: l. 25. 31. al.; atrocitatis: l. 26; pro cognomine: l.30):* THEGAN. Ludow. 22 habebat *Bernhardus* . . . -os c o n s i l i a r i o s (48. *ibid. al.*). WALAHFR. carm. 21,15,1 ferus -usque lictor . . . relata perfert. LIBELL. quer. 5 (MGScript. XXX p. 1466,16) e-i et iusti sententiam debent recipere a Domino. IDUNG. PRUF. dial. 1,468 quod munus -i non sit accipiendum. HERM. ALTAH. inst. (MGScript. XVII p. 369,33) qui *(Leo imperator)* in chronicis ob sui maliciam -us appellatur. ALBERT. M. Is. 11,2 p. 173,34 -us est, qui in benefactorem . . . benevolentiam non habet. *saepe. in formula comminationis poenae:* CONST. Constant. 292 cum diabolo et omnibus deficiat *contemptor* -is (in- *var. l.*). DIPL. Ludow. II. 64 p. 194,5 ab apostolico agmine cum -is ac sacrilegis sequestratus pars illius *(sc. contemptoris)* sit in stagno ignis ardentis *(item* 68 p. 200,38. *sim.* 66. 86 p. 236,36 impis *[sic]).* **b** *spectat ad paganos:* CARM. Salisb. II 2tit. -i Sclavi incendebant . . . monasterium. WALAHFR. Mamm. 23,27 -e, vane, miser . . ., iussa . . . satanae sequeris *(sc. praeses).* HROTSV. Gall. II 8,2 ego . . . miser parui iussis -issimi imperatoris. HEINR. LETT. chron. 23,11 qui *(Theodericus)* gladiis -orum . . . iugulatus in martyrum . . . consorcium transivit. *al.* **c** *spectat ad diabolum, mortem sim.:* HRABAN. carm. 81,27 furor -us atri daemonis absistit. VITA Euch. Val. Mat. 4 scio te *(sc. mortem),* -issima, in pretiosissima Christi morte occubuisse. THIETM. chron. 1,24 p. 32,12 si quid . . . simile . . . accidit, hoc . . . culpa . . . instigatoris fuit -i. **2** *de rebus:* LEX Sal. Pipp. decr. Child. 2,2 quicumque presumpserit raptum facere, unde -issimus vicius adcreverat *eqs.* HRABAN. carm. 19,36 -a . . . Bachi pocula. 37,62 quotiens . . . David latitans -a sceptra fugit? HUGO HONAUG. hom. 4,26,1 manifestum est et piam et inpiam esse similitudinis *(sc. Patris et Filii)* intelligentiam. *al.* *c. notione atrocitatis, crudelitatis sim.:* ALCUIN. carm. 9,15 prospera conturbat s o r s tristibus -a semper (METELL. exp. Hieros. 3,801). HEIRIC. Germ. II 2,3 dies pie -as medicorum provocabat instantius officinas (*infra:* minaces medicorum terrores). STATUT. ord. Teut. p. 48,25 ne significacio, que in nomine fratris pietatem et concordiam loquitur, cadens ab effectu -a efficiatur. *al.*

adv. **impie** (-ae). ἀσεβῶς, *profane, sacrilege – gottlos, verrucht, frevelhaft:* VITA Arnulfi 17 noli -e contra temet ipsum agere, o bone rex. HRABAN. carm. 39,33,4 prostravit *(sc. Cain Abel)* -issime. CONST. Constant. 122 omnia, quae a nobis -e (in-, -ae, -ę *var. l.*) peracta atque iniuste disposita fuerant. RHYTHM. 10,1,2 -e vivendo peccavi nimis. DIPL. Frid. I. 120 p. 203,20 ausu temerario et spiritu sacrilego . . . civitates . . . sua iniusta potestate -issime destruxerunt *Mediolanenses.* HUGO HONAUG. hom. 4,25 patet Arrianos secundum essentiam similitudinem *(sc. Patris et Filii)* inpie abnegasse. *saepius.*

implacabilis (inp-), -e. *qui placari, mitigari nequit, inexorabilis, immitis – nicht zu besänftigen(d), zu befrieden(d), unversöhnlich, unerbittlich:* GLOSS. psalt. Lunaelac. 6,9 sem-

per contra nos habent *adversariae potestates* in-es inimicitias. FORM. Augiens. C 1 p. 365,2 <si> . . . receptus fuero a vobis, non ero in-is neque nimium oneri. REGINO chron. a. 897 p. 145,13 in-is odiorum controversia. BOVO CORB. Boeth. 10 ne . . . diversitas ignem penitus terramque in-i (inplicabili *var. l.*) repugnantia separaret. WIPO gest. 33 p. 52,8 conflictum -em . . . diremit *imperator*. CHART. Rhen. 274 l. 40 cum . . . Herimannus . . . gravem et in-em odii nostri persecutionem . . . in se exacerbavisset. *al.* *?alch.:* ROSIN. ad Euth. 2 p. 280 oportet prioris decoctionis ignem levem esse; hoc est in primo, quando volatile adhuc totum est, quousque igne utatur, et -is *(an leg.* placabilis*?)* fiat (*cf.* p. 279,28. p. 281,9).

adv. **implacabiliter.** *modo non placabili, inexorabiliter – unversöhnlich, unerbittlich:* CONC. Merov. p. 165,29 si quis . . . exortationem parvi penderit . . ., sciat se . . . sacerdotali . . . irae -r subiacere. PETR. DAM. epist. 57 p. 179,10 serpens in furoris rabiem in-r efferatus in sublime se erigit. HELM. chron. 73 p. 139,26 ille *(Vicelinus)* non consensit ratus iram ducis -r accendi. VISIO Godesc. A 20,1 sibi deputatos -r exurebat *ignis*. MAGNUS chron. a. 1192 p. 519,21 principes . . . adversum se invicem graviter et in-r dissidentes. URBAN. IV. registr. 628 p. 619,23 indomita imbeccillitatis humane superbia . . . -r spirat in cedem. *al.*

implacatus, -a, -um. *non placatus, inexorabilis – unversöhnt, unversöhnlich, unerbittlich:* LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 150,7 erant in . . . coniuratione principes isti: . . . Uto marchio, Dedi marchio et omni marchione animosior atque -ior uxor eius Adela *eqs.* CHART. Argent. I 99 p. 81,20 si quis . . . hęc infregerit . . ., pium Martinum . . ., quoadusque resipiscat, habeat -um. VITA Annon. II 1,6,1 cum . . . exacerbatus in presulem invidorum machinatione fuisset *princeps* atque aliquamdiu persisteret -us.

implacidus, -a, -um. *immitis, ingratus – unsanft, rau:* AMARC. serm. 2,80 homo mansit *Filius* humillimus inter in-os tumidosque homines. PASS. Thiem. II 9 p. 57,46 -a urgebant et deformia tempora.

adv. ***implacide.** *modo immiti, ingrate – unsanft:* LIGURINUS 6,305 satis -e dimissos iussit *rex* eadem, qua venere, via vestigia . . . referre.

***implacito** (inp-), -are. (in *et* placitum) *pendet* de: *l.44.48. 50. in ius, iudicium vocare, accusare – vor Gericht ziehen, anklagen:* CHRON. Andag. 64 p. 147,5 sententia . . . determinata est . . .: de altaribus Remensis ecclesie . . . Remorum pontificem posse licenter in-are abbatem. DIPL. Frid. I. 228 p. 15,14 ne quis patriarcha . . . bona . . . perturbet nec ullam personam . . . angariare aut in-are aut ad expeditionem cogere . . . presumat. TRAD. Altaerip. 275 Borcardus . . . apposuit de eisdem domum Alteripe atrociter -are, hoc est de terris, vineis, decimis terrarum *eqs.* 239 p. 257,7 post mortem . . . Bosonis Cono filius eius cepit domum Alteripe multipliciter et de multis -are.

***implagatus** (inp-), -a, -um. (in- *et* plagare) *non plagatus – nicht geschlagen, verwundet:* VITA Berth. Garst. I 7 p. 234,34 morem habuit verberare omnes absque personarum acceptione nullum omnino transire sinens in-um.

implano (inp-), -are. *decipere – täuschen:* RHYTHM. 13,7,2 universum . . . per orbem pestis ardens impia . . . terret incautos et in-at. ECBASIS capt. 203 ne nos -et *vitulus*, constans tua *(sc. lutri)* cautio curet.

implanto (inp-), -avi, -atum, -are. *pendet* in *c. abl.: l.69.* **1** *plantare, inserere – (ein)pflanzen:* HERBORD. Ott. 2,41 p. 143,3 episcopus . . . cuppam surculis plenam attulit et -ari fecit. CHART. select. Wopfner 166 p. 208,33 ut . . . coniugales . . . habeant . . . terram . . . ad bene laborandam, ad meliorandam et non peiorandam, ad vites -andas. *in imag. vel translate:* HERBORD. Ott. 3,3 p. 154,26 sermonem ducis omnium cordibus alcius, quam dici queat, in-vit *spiritus sanctus*. VITA Karoli M. 1,11 p. 33,19 sancte fidei rosas et lilium, id est responsiones fidelium, ad imitabilem scientiam -amus. CHART. Tirol. 418 p. 214,20 favor religionis inducit loca, in quibus de novo -atur observantia regularis, oculo benigniori respicere. **2** *conserere, colere – bepflanzen, kultivieren:* CHART. Tirol. 1072 (a. 1238) terram aratoriam, roncatam, diboscatam et in-tam . . . Hernesto dixit se . . . detinere.

***implaustro** (inp-), -atum, -are. (in *et* plaustrum) *plaustro, plaustris imponere – auf (einen) Wagen laden, aufladen:* GESTA Hort. Mar. 37 p. 593,17 que *(sc. canneta et arundineta succisa)* a conversis et servis . . . in-ta ad grangias . . . deducuntur.

implaustrum *v.* emplastrum.

implebilis, -e. *qui impleri potest – (an-, auf)füllbar:* ALBERT. M. sent. 1,44,3 p. 393[a],9 inter Deum et angelum sunt infiniti gradus -es bonitatibus ordinatis.

impleco *v.* implico.

1. implecto (inp-), -plexum, -ere. *pendet* in *c. acc.: l.16.21. partic. perf. usu adi.: l.22.27; subst.: l.23.*

innectere, in-, contexere – hinein-, ineinanderflechten, verschlingen: **1** *in univ.:* VITA Liutg. II 2,37 digitis in volam -xis et pedibus incurvis . . . erat *Amulgerus* contractus. MIRAC. Richar. 1,18 (MGScript. XV p. 917,35) ut collum et manus -xae illis *(vinculis ligneis)* essent. Leo MARS. chron. 1,10 p. 42,17 (rec. II; vs.) -xis . . . ursi . . . villis. CHRON. Cosmae cont. I a. 1130 p. 136,24 filii sathanae inauditum tormentum subierunt, scilicet in rotam strictius -xi. YSENGRIMUS 5,792 frondea . . . -xum fulcra cubile dabant. METELL. buc. 9,61 cum bove . . . quis ibit, eum qui pellere quibit per montanarum silvis -xa viarum? ALBERT. M. veget. 6,472 cuius *(viciae)* costae sunt longae et -xae sibi mutuo. *al. v. et p.1438,4.* **2** *confundere – durcheinander-, verwirbeln:* HILDEG. epist. 196 cum periculosus aer in -xo vento infusionis magne pluvie movetur. **3** *inserere – einfügen:* GESTA Camer. cont. I D 2 castellum . . . relevatis fossatis et turribus multipliciter -xis firmavit *episcopus*.

adi. **implexus,** -a, -um. *perplexus, tortuosus, difficilis – verwickelt, verworren, kompliziert:* BRUNO QUERF. Adalb. A 26 p. 33,16 venerabile caput, quid te fatigas -is cogitationibus? (*item* B 26 [in-is *var. l.*]). CHART. Worm. 268 p. 180,7 (epist. papae) nec tot -arum questionum nodi decisione apostolica solvi possunt.

2. ?***implecto,** -plectum, -ere. (in *et* 2. plectere) *partic. fut. sensu pass. (cf. Stotz, Handb. 4,IX § 74.12) punire, plectere – strafen: v. p.1434,4.*

implementum, -i *n.* *actio com-, implendi, perficiendi, (promissum) efficiendi – Erfüllung, Vollziehung, Vollendung:* VITA Liutb. 14 quaecumque a me *(sc. comite)* tuae voluntatis -a poposceris, impetrabis. 35 p. 44,7 ad divini operis -um . . . puellas . . . transmiserat, quas illa . . . educaverat. VITA Liutg. III 2,1046 Domine, quantum pro hoc homine sanctae voluntatis -um facis!

1. impleo (inp-), -plevi, -pletum, -ere. *form.:* em-: *p.1434, 67. adde* CHRON. Fred. 4,69. 4,81. *inf. praes.:* -ire: *p.1435, 29.* -eare: FORM. Morb. 20 p. 334,28. *perf.* -i(v)i: *p.1434,27. 1435,17. adde* LEX Sal. Pipp. 79,2 *(var. l.).* 91,1 *(var. l.). partic. usu subst.: praes. : p.1433,12. perf.: p.1433,13. partic. perf. usu medial.: passim, e. g. l.58.63.p.1433,19.20.*

I *proprie i. q. replere, opplere – (an-, er)füllen:* **A** *strictius:* **1** *rebus corporeis:* **a** *in univ.:* ARBEO Corb. 3 quibus *(sc. primitiis vindemiarum)* collectis ministri vasum non modicum -verunt. WALAHFR. hort. 34 atriolum . . . urticae -erunt. AGNELL. lib. pont. 70 p. 239 l. 16 ventrem eius *(bovis)* . . . iussit *Maximinianus* ex nomismata auri -eri. 163,100 ex ialico dimia -ta mero. POETA SAXO 3,443 martyribus cesis -erunt *(tortores)* sanguine Romam. WIDUK. gest. 1,5 si . . . de isto pulvere sinum tibi in-o. THEOPH. sched. 3,27 p. 79,14 quod possit *circulus* -eri illo argento, quod in eo fundere vis. TRACT. de chirurg. 661 locus . . . perfecte purgatus panno lineo in-atur. HEINR. LETT. chron. 10,9 cum . . . coggonibus -tis usque ad summum annona et similibus. *saepe. v. et p. 1429, 14. in imag.* manum -ere *c. sensu corrumpendi:* LIBELL. de cal. Trev. p. 741,6 Heinricus . . . cuique sibi manum melius -enti . . . concessit *eqs.* GESTA Trev. cont. I 10 p. 183,26 qui . . . regis vel principis manum -esset . . ., regia praeficiebatur violentia, ubi voluisset. **b** *super-, perfundere, cooperire – überschütten, überhäufen, bedecken:* AGNELL. lib. pont. 163 p. 340 l. 65 multi orbati -ti sunt lacrimis. WANDALB. creat. mund. 186 frondentem *(sc. arborem)* . . . creator . . . fructu -verat. HRA-

BAN. carm. 4,2,6 gratia ... Christi donis te *(sc. Irmingardam)* -verat almis. **c** *(ex)pingere – ausmalen:* THEOPH. sched. 1,3 cum ... membranam miscueris et inde facies et nuda corpora -veris. 1,6 inde *(sc. colore, qui vocatur veneda)* -e pupillas oculorum. *ibid. al.* **d** *semine, foetu complere, gravidare – befruchten, schwängern:* RATHER. (?) Donat. 3,11 septiformi spiritu flos virge regalis *(i. Maria)* -endus vaticinio Ysaie pronunciatur. ALBERT. M. animal. 3,157 unus ... masculus multas -et feminas, sicut formae separatae ... multas -ent materias, quod nichil omnino esset dictu, nisi crederet totam impletionem feminae esse active in masculo. 15,123 in coitu femina supponitur masculo, eo quod huiusmodi situs conveniunt -enti et -to *eqs.* metaph. 1,4,13 p. 66,91sq. femina '... -etur (*p. 988a,6* πληροῦται)' ... 'ab uno motu' masculi seminis in eam, masculus autem ... 'multas -et (πληροῖ)'. *ibid. al.* *adde:* WALTH. SPIR. Christoph. II 4,216 angelicę verbo inpregnata coronę -vit quondam sterilem Sara fertilis alvum. **2** *anim.:* HROTSV. Pel. 36 -ens *ductor* maerentem non paucis hostibus urbem. Dion. 75 horrendum baratrum conspexit hiare ... anguibus -tum. THIETM. chron. 7,46 naves hominibus ... in-tae mari immerguntur. **3** *rebus incorporeis:* LIUTG. Greg. 12 p. 77,5 quod *(charisma spiritus sancti)* ... prophetam -vit. WANDALB. creat. mund. 11 mundum Spiritus -et. HROTSV. Bas. 243 dixerat hostis perversis vacuas -ens latratibus auras: '*eqs.*' Sap. 9,1 Christe, animas ... -e splendoribus. COSMAS chron. 3,29 p. 199,8 (vs.) -et *fama* rumoribus urbes. RAHEW. gest. prol. p. 163,19 tenuis mihi spiritus est ... ad -endam (supplendam *var. l.*) superioris auctoris ... magnificam ... dicendi tubam. *saepius. v. et l.9.* *in imag. c. sensu vexandi, urgendi:* THIETM. chron. 8,29 indigena ... expavescens maioribus curat inpleri detrimentis. **B** *latius i. q. adimplere, plenum reddere – (vollständig) ausfüllen, voll machen:* **1** *de numero, summa, extensione sim.:* **a** *gener. (theol.: l.37):* **α** *complecti – (im Umfang) einnehmen, umfassen:* LEX Frision. 22,66 p. 76 quantum inter pollicem et complicati indicis articulum spannum -at. GODESC. SAXO theol. 22 p. 308,23 seipsum sua omnimoda incircumscripta atque incomprehensibili et invisibili -et *Deus* praesentia. YSENGRIMUS 3,159 omnes, quos -et curia pręsens, diligo. **β** *plene exhibere – vollzählig beibringen, vollständig geben:* STATUT. ord. Teut. p. 93,3 donec -atur numerus tredecim personarum. *adde de frenis dandis:* GESTA Bereng. 1,182 spumantis habenas -et (gloss.: laxat) equi. **γ** *supplere – vervollständigen, ergänzen:* COD. Odalb. 85 si forte inibi *(sc. in orientali plaga fluminis)* pleniter metiri potuissent *hubae X,* sin autem in occidentali parte ... mensura -retur. DIPL. Otton. I. 173 si plenitudo agrorum in illis hobis non invenitur ..., -atur. TRAD. Frising. 1138 quod in isto loco desit, id iussimus ad Gotzingun -ere. TRACT. de chirurg. 1000 novellam carnem -et *(sc. medicamentum). al.* **b** *math., geom., mus.:* **α** *in univ.:* GERB. geom. 6,4 p. 87,10 huius *(sc. CXIII, dodrantis et duellae)* tetragonale latus, quod est X bisse, si sumpsero, embadi totius planitiem -o. GERB. epist. math. I 9,3 hunc *(senarium)* per VII ducens quasi quadratum -es, cuius sit frons VI pedum, latus VII, et aream eius sic in XLII pedes constituis. **β** *efficere, adaequare – ergeben, ausmachen (mediopass. i. q. effici – sich ergeben; act. sensu pass.: l. 58):* ALCUIN. epist. 133 p. 200,22 perfectus numerus est, qui partibus suis -etur. RHYTHM. 5A,11,2 sic -vit numerus *(v. notam ed.).* AUREL. REOM. mus. 18,14 he *(sc. varietates)* simul iuncte novenarium -ent numerum. ANON. geom. I. 4,17 tetragonus aequa latera habens unum latus in se multiplicat et ea semel multiplicatione aream suam -et. ANON. minut. 3,4 erat ... deuncis differentia ad assem -endum (supplendum *var. l.*) uncia. Ps. ODO CLUN. mus. p. 269b maior et minor vox, id est quinta ... et octava ..., diatessaron duobus tonis et semitonio ... -ent. *al.* **c** *iur.:* **α** *(plene) praestare, (ex)solvere – (voll) entrichten, leisten, (be)zahlen:* CHRON. Fred. 4,33 dux ... tributa Francorum regibus multo tempore -verat. LEX Baiuv. 1,10 si aurum non habet *(sc. homicida)*, donet aliam pecuniam ... vel, quicquid habet, usque dum -at (-et, -bat *var. l.*) debitum. 15,5 conpositionem cogatur -ere. 16,10 qui arras dederit pro quacumque re, pretium ... -ere, quod placuit emptori *eqs.* CHART. Laus. (SchweizZGesch. 12 p. 363,8) si qua pras *(sic)* contra partem alterius emelioratam aparuerit et ei calumniam generare presupserit, tum sit culpabilis et in-turus (*cf.* ACTA reg. Burgund. 48 implecturus) dupla pecunia (*leg.* duplam pecuniam). *al.* **β** *(plene) compensare – (voll) ausgleichen:* TRAD. Frising. 828 (a. 859/75) econtra in reconpensatione illius rei *(sc. viae)* dedit prefatus vir episcopo ex parte unius curtiferi ad monasterium habendum in eo loco, <ut> via illa -atur. THIETM. chron. 5,13 quod Argentinae damnum Constantia (in Constantia CHRON. Thietm.) -ret *rex.* **γ** *absol. i. q. (plene) satisfacere – (volle) Genugtuung leisten:* LEX Baiuv. 1,9 si aurum non habet, donet aliam pecuniam, mancipia, terra vel, quicquid habet, usque dum -at (-et, conpleat, adimpleat *var. l.*). **d** *eccl. de numero missarum sim.:* **α** *in univ.:* CONC. Karol. A 15B ipse *(episcopus)* ... de propria persona sua XXX speciales conpleat missas vel a relegiosis sibimet subiectis -ere omnino prenotatum faciat numerum. **β** *(plene) tenere, orando absolvere – (vollständig) abhalten, (durch)beten:* CHART. Bund. 72 p. 63,6 (a. 800) in die ... tricesimo ... presbyteri omnes pro eo *(fratre)* unam missam et ceteri L psalmos -ant. GERH. AUGUST. Udalr. 1,4 l. 76 tota synodo oblationem offerente secundum ordinem cautissime -vit *(sc. oblationem, i. missam)* usque ad benedictionem chrismatis et olei. **2** *de itinere i. q. permetiri – zurücklegen:* ARBEO Emm. 43 tot spatia conplevit (-vit *var. l.*) itineris. **3** *de tempore:* **a** *consummare – (vollständig) durchleben, erreichen:* CHRON. Fred. 2,2 CXmo. ann. cum -lisset Ioseph, moritur. LEG. Wisig. 2,4,12 postquam puer aut puella XIIII vite sue annos in-verint. 4,5,6 p. 203,32 quicumque ... tricennium iam in ... perversa possessione -vit. ARBEO Corb. 6 in his ... fatigatus tribulationibus XIIII. suae cellulae -verat annum. HROTSV. asc. 2 postquam ... Christus ... temporis -vit spatium sacri venerandum, quod cum terrigenis mansit ... homullis. CONST. Melf. 2,40 ut, ... qui nondum viginti-quinque annorum curricula -verunt, per se pugnare minime teneantur. *al.* **b** *mediopass. i. q. (per)agi, praeterire – ablaufen, vergehen, verstreichen:* LEX Sal. Merov. 40,8 (cod. H10) qui *(dominus)* si adhuc septem noctibus -tis servum tradere distulerit. 40,9 quod si -tis (in- *var. l.*) XIV noctes *eqs.* 45,2 ut ... XXX noctes -antur (-atur *var. l.*). 65e,2 (cod. B10) si quis puellam intra duodecim annos usque ad duodecimum -tum occiderit. LEX Sal. Karol. 80,2 treginta noctes -antur. DIPL. Conr. II. 112 p. 157,5 ad -tum vel completum usque tempus. **4** *usu vario:* **a** *in univ.:* COMPOS. Luc. Y 26 donec -as ipsum caccabum. GERH. AUGUST. Udalr. 1,4 l. 160 ut pene intercapedinem aulae secundum ordinem stando -vissent *symphoniaci.* ANON. geom. I. 4,38 basilicae ... pavimentum quot laterculi -ere (supplere *var. l.*) debeant. ANON. mus. Bernhard I 25 tetracordum ideo vocatur coniunctum, quod iungatur cordae -enti simphoniam dyapason (*cf. Mart. Cap. 9,943* complevit). ANNAL. Rod. a. 1137 p. 712,51 -ta torrentis cavitate et conplanata paulatim superficie. *al.* **b** *tenere, habere, possidere – einnehmen, innehaben:* WANDALB. martyr. 137 ternas *(sc. Idus)* Macedonius -et. 283 quintam *(sc. Kalendam)* cum decima martyr Dioscorus -et. THIETM. chron. 5,44 sacri crismatis delibucione tercium -vit *Tagino* numerum. **c** *praebere – darstellen:* Ps. ODO CLUN. mus. p. 268b quod solum nullum utilem tonum valeat *semitonius* -ere, sed iunctum tono prolixum eius spatium moderatur. EPIST. Meginh. 14 p. 207,7 per omnia catholici doctoris ... normam tenes, auctoritate polles, personam -es, ... venerabilis pater. **C** *per pravam interpr. i. q. haurire – schöpfen, nehmen:* ALFAN. premn. phys. 28,23 p. 139 a renibus exeunt *(sc. venae ad testiculos tendentes)* et inde -ent (*PG 40,716A* ἀρύονται) acredinem quandam.

II *translate:* **A** *explere, exsequi, observare – erfüllen, ausführen, befolgen:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* CHRON. Fred. 2,53 p. 74,22 cum ... factio perlata fuisset requirentis promissionem Ageci e-endam. EIGIL Sturm. 14 p. 147,5 regulam sancti Benedicti. AGNELL. lib. pont. 54 p. 219 l. 22 postulationem. 104 p. 274 l. 88 divina -ens *Iohannes* mandata. DIPL. Loth. I. 100 p. 239,44 deprecati sunt *Hilduinus et Matfridus* -eri petitionem famulorum Dei. GODESC. SAXO theol. 22 p. 312,2 ut ... sententiam ... legas, intellegas, -as. NOTKER. BALB. gest. 1,18 p.

[Staub]

22,8 iussionem. HROTSV. Dulc. 13,3 tuis *(sc. Sisinnii)* praeceptis operam dedimus *(sc. milites)* -endis. VITA Adalb. Prag. A 19 p. 146,24 non -bitur (in- *var. l.*) tua voluntas. *persaepe. remissius (in struct. contam.: l.7):* FORM. Marculfi 2,17 l. 47 oblata vel luminaria, iuxta quod ipsas epistolas continent, ad sepulchra nostra . . . ipsi *(liberi)* . . . -ere studiant. DIPL. Ludow. II. 29 p. 123,31 si petitionibus . . . pietatis nostrae -emus effectum. MIRAC. Pirmin 9 quatinus electio sua *(sc. Willimanni)* facto -retur (*sim.* THIETM. chron. 6,74 nepotem meum . . . eligimus, non hoc *[sc. electionem]* ob iuventutem eius -eri sperantes). **b** *c. sensu sequendi:* DIPL. Ludow. Germ. 6 regium morem decenter -emus (*item* DIPL. Ludow. II. 89 p. 243,29. *al. sim.* DIPL. Ludow. Inf. 38 regalem m. d. -emus. DIPL. Karoli III. 73 p. 120,36 imperialem modum d. -emus [*item* DIPL. Karoli III. 75. DIPL. Frid. I. 34]). **c** fati munus -ere *i. q. mori – sterben:* EPIST. Desid. Cad. 12 cognoscatis Chainoaldum episcopum . . . fati munus -lisse. **2** *iur.:* LEX Sal. Merov. 58,1 <ut> totam legem -at (conpleat, conponere debeat, conponat *var. l.; sc. homicida*). LEG. Wisig. 2,1,19 p. 66,27 qui ad inplendam commonitionem iudicis contemtor extiterit. 9,1,6 p. 355b,10 omnis constitutio . . . legis . . . in omnibus in-atur. 12,2,14 p. 422,14 edictum . . . inplere . . . premonemus. 12,3,12 p. 440,9 qui *(Iudaei)* . . . hanc sanctionem serenitatis nostre inplere distulerint. TRAD. Patav. 598b nobilis homo hoc ius -vit in ancilla nomine Engilrath (*cf.* 598a nobilis homo . . . tradidit sub eadem lege Engilrath). *al.* **B** *peragere, operari, facere – durchführen, vollbringen, tun:* LEX Alam. 35,1 dum . . . pater . . . utilitatem regis potest facere et exercitum gubernare . . ., utilitatem regis -ere (-ire *var. l.*). THEGAN. Ludow. 54 p. 248,1 quod adhuc non est -tum, neque postmodum fiat. GODESC. SAXO gramm. 2 p. 470,17 si, quod corde credimus, opere -emus. OTTO FRISING. gest. 1 prol. p. 10,6 propositi -endi negotium reservatum fuisse estimo. RAHEW. gest. 4,30 gloriosum complevit (-vit *A*) triumphum. CHART. Mar. Magd. 140 nostram -ere, quandocumque volumus, possumus voluntatem. *saepius.* **C** *exercere, fungi – ausfüllen, ausüben, versehen:* LEG. Wisig. 5,4,19 qui medietatem facultatis . . . perceperit, iuxta quantitatem accepte rei functionem publicam in-turus est. LIBER. diurn. 46 p. 38,8 ut . . . sacerdotii susceptum o f f i c i u m operibus -ere concedat *Dominus* (RIMB. Anscar. capit. 15 p. 15. *al.*). 83 p. 92,22 vicem (HINCM. divort. 1 p. 114,19 vices. *ibid. al.*). TRAD. Frising. 608 p. 521,31 s e r v i t i u m . . . iniunctum (GERH. AUGUST. Udalr. 1,6 l. 67 Dei s.). HRABAN. epist. 27 p. 442,23 ministerium (GERH. AUGUST. Udalr. 1,13 l. 16. 1,27 l. 29). 34 p. 469,5 negotium mundanum. DIPL. Loth. I. 119 f a m u l a t u m Dei (HROTSV. prim. 430). *al. absol. i. q. officium suum exsequi – seinen (Dienst-)Verpflichtungen nachkommen:* LEX Ribv. 47 capit. p. 66,6 (cod. A2) de his, qui in utilitate regis minime -bit. **D** *plene, apte tractare – vollständig, angemessen behandeln:* RUOTG. Brun. prol. p. 1,12 quam *(laudem)*, ut ipse meruit, stili mei officium -ere non potuit. **E** *perficere, absolvere, ad finem adducere, finire – vollenden, beenden, zu Ende bringen, abschließen:* **1** *gener.:* AGNELL. lib. pont. 28 p. 175 necesse erat successores antecessori opus -ere. GERH. AUGUST. Udalr. 1,1 l. 139 inchoatum opus . . . ardenter -vit. WANDALB. creat. mund. 148 iam . . . -ta placebat mundi machina. mens. 240 hoc mense *(sc. Septembri)* . . . laborem agricolae messis . . . -ent. THEOPH. sched. 3,75 p. 136,7 ut una parte percussa alia percutiatur sicque fiat, donec lamina tota -atur. CONST. Melf. 2,40 p. 349,4 ne . . . iuvenilis virtutis . . . robore non -to (completo *var. l.*) . . . periculoso pugne iudicio . . . relinquamus *(sc. adulescentem). al.* **2** *iur.:* **a** *absol. c. sensu firmandi:* LEX Baiuv. 16,11 si haec defuerint, in supradictis rebus nullatenus potest firmare (-ere *var. l.*). **b** *in formula completionis q. d. chartarum i. q. in publicam formam redigere, (per subscriptionem) ratum facere – ausfertigen, (formell) gültig machen:* ACTA reg. Burgund. 77 (a. 994) Anselmus . . . cancellarius huius precepti notas -vit anno incarnationis *eqs.*

2. impleo *v.* impello. [**3. impleo** *v.* implico.]

impletio (-cio), -onis *f.* **1** *proprie:* **a** *repletio – das (An-, Auf-)Füllen:* NOTKER. BALB. gest. 1,30 ubicumque aliquod opus . . . faciendum esset, siquidem pontes vel naves aut traiecti . . . vel -o caenosorum itinerum. HEINR. LETT. chron. 10,15 qui *(iudices)* magis pro burse sue -cione quam iusticie Dei intuitu . . . advocacie officium exercuerunt. ALBERT. M. sens. 1,5 p. 9b,21 dixit *Plato* non esse lumen oculi sufficiens ad omnium pyramidum *(sc. visualium)* -em. REIN. ALEM. phagifac. 143tit. de -e buccarum. *spectat ad coitum: v. p.1433,10.* **b** *de tempore i. q. completio, decursus – das Verstreichen, Ablauf:* EIGIL Sturm. 13 p. 144,20 post unius septimanae -em . . . episcopus . . . inde migravit. **2** *meton. i. q. color ad (ex)pingendam, implendam superficiem adhibitus – zum Ausmalen benutzte Farbe, Grundfarbe:* THEOPH. sched. 1,14 p. 11,20 adde cum -e plus viridis et illumina primum. p. 11,26 adde cum -e plus auripigmenti. p. 12,7 adde . . . plus auripigmenti cum -e. p. 12,18 adde ograe plus cum -e. *ibid. al.* **3** *translate:* **a** *adimpletio, exsecutio – Ausführung, Erfüllung:* ANNAL. Einh. a. 756 Pippinus . . . Heistulfum . . . obsidione ad -em promissorum suorum conpulit. CONC. Karol. A 50 p. 614,5 ut hi *(praedicatores)* de utili sua praedicatione et illi *(auditores)* de oboedienti -e aeterna . . . donentur remuneratione. GODESC. SAXO theol. 23 p. 336,8 si . . . esca et . . . potus dictus est in significatione, non in l e g i s -e nec in re *eqs.* (EPIST. Ratisb. app. 4 p. 374,26 ut ad -em l. alter alterius onera portemus). ALBERT. M. sent. 3,39,10capit. an iuramentum coactum obligat ad -em. *al.* **b** *actio – Durchführung:* ALBERT. M. summ. theol. I 20,80,2,4capit. de signo voluntatis, quod est -o sive operatio. 20,80,2,4,1 p. 886a,39 causa, quod nihil potest fieri contra permissionem et -em, haec est, quod permissio et -o ponunt id, quod permittitur et impletur in esse. **c** *?perfectio, finis – ?Vollendung, Ziel:* ALBERT. M. sent. 2,38,2 p. 606b,19 quod -o gaudii in bono est.

***impletivus,** -a, -um. **1** *proprie i. q. repletivus – (an-, aus)füllend:* ALBERT. M. summ. creat. II 1,2,1,1 p. 114,5 quod *(humidum)* est -um (impletum *M*, incompletivum [incompletum *p. corr.*] *O;* repletivum *Arist.; p. 329,34* ἀναπληστικόν). **2** *translate i. q. efficiens, exsequens – erfüllend:* ALBERT. M. sent. 4,17,36 p. 710a,37 prout est *actus* meritorius vel prout est -us praecepti tantum.

impletor (inp-), -oris *m.* **1** *proprie de munere quodam i. qui implet, infundit, pincerna inferior, subpincerna q. d. – einer der (ein)füllt, einschenkt, niederer Mundschenk, Unter(mund)schenk ('Vullarius', 'Füller'):* CHART. Turic. 824 (a. 1251) spopondimus in manus dispensatoris Ůlrici . . . et H. -is *eqs.* . . .; acta sunt hec . . . presentibus . . . Ůlrico dispensatore, H. -e. 1092 Iudinta, relicta H. . . . in-is nostri, possessionem . . . conventui . . . contulit . . .; testes . . . sunt . . . R. scultetus noster . . . et Iohannes in-r et H. dispensator *eqs.* CHART. Sangall. B 589 p. 418,3 inferior camerarius et dispensator noster, chocus et -r, isti quatuor *eqs.* A 1007 p. 205,40 testibus . . . Růdolfo ministro, Iohanne dispensatore, Iohanne dicto chuchimaister, Ůlrico -e *eqs.* REGISTR. Garst. (Österr. Urbare III/2,2. 1913. p. 10,28) Duringus -r. **2** *translate i. qui adimplet – Erfüller:* RATHER. quadrag. II 1 cum . . . ipsi *(quadraginta dies)* a Moyse et Helia, legis utique et prophetiae ministris ipsiusque Domini, prophetarum inspiratoris, legis conditoris et -is . . ., sunt ieiunio adimpleti *(spectat ad Vulg. Matth. 5,17).*

impletro *v.* impetro.

***impletura,** -ae *f.* (in *et* plethora [pletura; πληθώρα]) *plethora, plenitudo, impletio – Fülle, das Angefülltsein:* AESCULAPIUS 11 p. 15,11 quod si tumor fuerit . . . ex sanguinis -a (pletura *cod. Augiens. CXX 46r*).

*?***implex,** -icis *m.* (*orig. inc.; cf. DuC s. v.* impla) *?pannus quidam – ?ein Tuch, Velum:* CATAL. thes. Germ. 74,86 (a. 1003) dorsalia X; pulvinaria serica ad sedendum II et alia IIIIor sub evangeliis ponenda; -es duo; dalmaticę diaconales X et VIII.

implexio, -onis *f.* **1** *gener. i. q. implicatio, complexio – Verschlingung, Verflechtung:* **a** *corpor.:* ADSO Mans. 14 (MGScript. IV p. 512b,5; s. X.2) cui *(filio)* nervorum -o spinae dorsuali vestigia fixa retinebat. **b** *incorpor.:* AURELIUS 1 p. 491,13 quomodo in -bus (complexionibus *cod. Augiens. CXX*

[et Cael. Aur. diaet. pass. 14]; sc. plurimarum passionum) intelligis, utrum alterius an utriusque sit febricula passionis. HILDEG. euang. 4,88 quibus *(servis)* data sunt precepta legis et euangelii adimplere, quae sibi per -es misteriorum coherent. **2** *philos. i. q. conexus, conexio – Verknüpfung:* ALBERT. M eth. II 1,5,4 p. 62a,27 -em c a u s a r u m ex prima causa usque ad ultimum effectum ... antiqui fatum vocaverunt (7,2,4 p. 507b,25 fortuna ... est qualitas accepta in nato -e c. caus. univ. 1,4,6 p. 51,2 hymarmenes ..., quod latine sonat '-o c.'. summ. theol. II 15,93,5 p. 207a,41sqq. fatum ... est -o c., in qua ... dominatur providentia; a qua -e causatur dispositio immobilis inhaerens rebus mobilibus).

***implexo** (inp-, -laxo, -xso), -avi, -are. (implectere; *per analogiam ad* amplexare *formatum, ut vid.*) *?vi complecti, comprehendere – ?mit Gewalt umfangen halten, festhalten:* LEX Baiuv. 4,8 si eum *(liberum)* per vim -verit (inpla-, inplexs-, amplexaverit *var. l.; sc. aliquis*) et non ligaverit, quod hraopant dicunt, cum VI sold. conponat.

***implicabilis** (inp-), -e. (in- *et* plicare) *inflexibilis – unbeugsam:* EPIST. var. I 5 p. 499,17 onerat *quidam* adhuc crimen et cumulat, cum ipse sit in-is. *v. et p.1431,5.*

implicamentum (inp-), -i *n.* **1** *proprie i. q. plica, sinus – Falte:* HILDEG. scivias 3,3 l. 98 cuius *(tunicae)* -a erant viridi colore ubique distincta. l. 556 sibi induit *prima imago* vestimentum operis Dei in albedine perpetui luminis, ornatum scilicet in -is suis, quae sunt aerumnae et gemitus. **2** *translate i. q. implicatio, occupatio – Verwicklung, Verstrickung:* PONTIF. Rom.-Germ. 29,4 p. 73,24 sit *(sc. monachus)* ... remotus a secularibus pompis, remotus a cunctis malorum in-is (-is *var. l.*), remotus a pravis delectationibus. ARNOLD. RATISB. Emm. 2,75 p. 1084C qui *(miles)* ..., postquam ... s a e c u l a r i b u s -is ex more humano detentus est *eqs.* (HILDEG. Rup. 6). GERHOH. aedif. 40 p. 1294A ut aliquis ... poenitentiam agens ... vacet a ... saecularium iudiciorum -o. THEOD. PALID. annal. a. 1152 p. 86,26 eximendus in-is m u n d i ... vir ... placida morte requievit (DAVID compos. 3,63,1 m. oblectamenta et -a). *al.*

implicatio (inp-, -cio), -onis *f.* **1** *proprie i. q. actio implicandi, status implicatus, impressio – das Eindrücken, eingedrückter Zustand: v. p.1438,24.* **2** *translate:* **a** *gener.:* **α** *implicamentum, occupatio – Verwicklung, Verstrickung:* FOLCUIN. Bert. 12 regimen coenobii ... Rigoberto ... commisit, ut relicto mundanae -is negotio liberius vacaret Deo. GERHOH. Antichr. 1,27 p. 338,3 utrum ... talis *(sc. sacerdotum in saecularibus negotiis)* -o et regalium possessio ... ecclesiam Dei plus levet an gravet. LIBER revel. Rich. 23 p. 29,8sqq. inveniuntur continentes ... multi humiles, set ab exteriorum in-e non ... vacantes; in hiis duobus ... omnis homo invenitur illaqueatus, in exteriorum in-e et superbia. CHART. Brixin. 96 cum memoria hominum per diversorum negotiorum -em ... obnubilatur. *al.* **β** *adiunctio – Einbeziehung:* CONST. imp. III 243,6 ut premissa ... sine aliarum ulterius ordinationum concursibus seu -bus ... compleantur. **γ** *confusio, obscuritas – Verwirrung, Verworrenheit:* EXCERPT. Widon. praef. (MG Lib. Lit. I p. 462,6) non quo rei tantae difficultatis et -is actionem summa ... cautela tractandam infronito mihi presumerem usurpare. ABSAL. serm. 7 p. 52C quid ... habet in se utile de ideis Platonis disputare ... aut certe illa popularis sophismatum -o et cognitio rerum subtilium? **b** *t. t. gramm. vel log. i. q. restrictio – Beschränkung, beschränkende Angabe:* ALBERT. M. sent. 1,25,1 p. 627b,40 restringit *adiectivum* ... ipsum *(substantivum)* et ponit rem suam circa ipsum: ut patet, cum dicitur 'homo albus'; dicimus enim, quod 'homo' habet significatum et suppositum: et non oportet, quod adiectivum ponat -em circa utrumque. metaph. 5,1,4 p. 217,20 fit ... circa subiectum et praedicatum -o primae demonstrationis in secunda. **c** *t. t. philos. i. q. inclusio – das Beinhalten, Einschließung, 'Implikation':* ALBERT. M. sent. 3,25,1 p. 474b,4sqq. implicita fides est de tot, de quot est explicita: quia -o vel explicatio sunt ex parte nostra.

***implicativus,** -a, -um. *qui implicat, involvit – verwickelnd, involvierend:* CONR. MUR. summ. p. 163,3 sunt verba ... iussiva, interrogativa, -a *eqs.*

***implicito,** -are. (implicare) **1** *proprie i. q. implectere – ineinander-, verschlingen:* EKKEH. IV. bened. I 23,18 -ans (gloss.: implectens) vepres cruce cornibus heserat aries. **2** *translate i. q. implicare, occupare – verwickeln, verstricken:* GERHOH. tract. p. 109,14 Karolus iunior ... in eo excessit, quod episcopos militari negotio ad tempus implicavit (-vit *ed. Sackur p. 283,14*).

implico (inp-), -avi, -atum *vel* -plicui, -plicitum, -are. *script.* -leco: *l.48.49. adde* FORM. Andec. 19. *usu refl.: l.17.43.70 sqq. p.1439,31. pendet* intra: *l.43. partic. perf. usu medial.: passim, e. g. l.20.21.40.72.p.1439,36.38. rhythm.* -líco: *l.68.*

I *implectere, contexere – verschlingen, verflechten:* **A** *proprie:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 179,23 quod *(longius caput longae)* debet -ari cum alio capite longe subtus perticam et innodari. *conectere – verbinden (usu refl.):* CARM. Bur. 168,1,5 arrideat *(sc. amica)*, cui se ... chorea -at, quam replico. **B** *translate i. q. confundere, permiscere – verwirren, vermischen:* LAMB. HERSF. annal. a. 1076 p. 278,19 sacra et prophana, divina et humana, fasque nefasque confusa esse et -ita (-ata *var. l.*).

II *(in)flectere, (in)curvare – (ein-, zusammen)biegen, -krümmen:* **A** *strictius:* **1** *in univ.:* IOH. IAMAT. chirurg. 3,2 de implicatione gene introrsum: vidi quendam ita in gena percussum ..., ut os gene fortiter introrsum esset -atum. *de gressu, animalium pedes recta linea ponentium ('schnüren'):* CONR. MUR. physiol. 747 hec *(vulpes)* volvendo pedes velud -ito sibi gressu currit. **2** *convolvere, conglomerare – ein-, zusammenrollen:* HUMB. Sim. 1,7 p. 111,18 velut -itus ericius caput suum et pedes caudamque ... cogitur *spinosulus* explicare. **B** *latius i. q. vertere – wenden:* LAMB. LEOD. Matth. I 4 qui dare vela nothis ... cupit ..., in-at ancipitem trepidus per littora cursum.

III *involvere, (al)ligare, inserere – (hin)einwickeln, hinein-, anbinden, an-, einfügen:* **A** *proprie:* **1** *vi praeverbii vigente:* **a** *implectere, innectere – (hin)einflechten:* VISIO Godesc. A 26,13 eum *(puerum)* rote ... in-itum in altum erexit *tortor.* **b** *immittere, indere – hineintun, -begeben (mediopass. i. q. inveniri – sich befinden):* PAUL. AEGIN. cur. 197 p. 122,11 que *(stercora)* ... sunt in-ita (*3,41 p. 232,9* ἐμπεπλασμένα) longaoni. BERNOLD. WAT. chron. 16 p. 170,6 ut ... facto sinuamine in orbem intra vestes se sibi *(sc. hominibus)* -rent *serpentes.* **2** *vi praeverbii evanida i. q. applicare, imponere – aufbürden (in imag.):* HEINR. WIRZ. cur. 728 explicat -iti papa laboris *(i. litis)* onus. **B** *translate:* **1** *dedere, committere, assignare – übergeben, -antworten, zuweisen:* FORM. Andec. 2 ut integrum statum meum in vestrum debiam inplecare servicium *(iterum 19. sim.* LEX Sal. Pipp. 14,10 in servicio in-etur [-etur, inplecetur *var. l.*] *ingenuus.* WALTH. SPIR. Christoph. I epist. ad Haz. p. 64 me ... in optatum tuę caritatis servicium ... -uit *Baldericus).* WILLIB. Bonif. 8 p. 45,14 ei *(Lul)* ... hereditatem, quam in Christo instanti adquesierat labore, in-vit. CHRON. Gozech. 1,2 p. 15,14 Dedonem ... rebus militaribus -vit *Fridericus.* **2** *inducere – einbeziehen:* ACBRANN. carm. 45 (ed. H. Hagen, Carmina inedita. 1877. p. 144) septenos quater introrsum iocus -at.

IV *circumplicare, circumvolvere – umwickeln, -winden:* **A** *proprie:* **1** *in univ.:* WALAHFR. hort. 102 velut ulmum hedera -uit cum frondibus. **2** *com-, amplecti – umfassen, umschlingen:* OTTO FRISING. gest. 1,47 p. 67,2 videres ... alios ... in flumen inordinate ruentes ex eo, quod aliis inpremeditate -rentur (-rent *var. l.*), dimergi. *comprehendere – erfassen, ergreifen:* WIDUK. gest. 3,11 Bernharius manus filii sui ... suis manibus in-ans ... famulatui regis se cum filio subiugavit. **3** *c. notione impediendi sim. i. q. illigare, illaqueare – (ein-, um)binden, verfangen:* RAHEW. gest. 4,43 p. 284,13 ut funibus, quibus tabernacula suspenduntur, -ati ambo caderent ad terram. *vincire – fesseln:* RHYTHM. 42,4,5 turmas in-at *Christus* et catervas demonum. **B** *translate:* **1** *irretire – verwickeln, verstricken (fere usu mediopass. vel refl.; ?ellipt.: p.1439,9):* **a** *erroribus, peccatis sim.:* WILLIB. Bonif. 7 p. 40,13 proprio in-ata arbitrio ... ius aeternae hereditatis ami-

serat *plebs*. EIGIL Sturm. 24 (cod. W) gens ... a fide Christi devians vanis se e r r o r i b u s -vit (MEGINH. FULD. Alex. 4 p. 427,25 gentili errore. THIETM. chron. 4,55 gentilitatis errore). RUD. FULD. Alex. 2 p. 425,22 quibus *(superstitionum generibus)* -ati sunt *Saxones*. WALTH. SPIR. Christoph. I 14 hominum genus -ari viciis solet. **b** *(vituperandis) occupationibus sim.:* DESID. CAD. epist. 1,15 l. 23 respicere ... retro nihil est aliud quam penitere quemquam et abicere, quod coeperit bonum, et rursum ⌊mundialibus n e g o t i i s -are⌋ *(ex* ELIG. praed. 18 [MGMer. IV p. 760,10] mundanis desideriis obligari; CONC. Karol. A 35,30 n. inlicitis. 38,23 turpibus ... n. *al. v. et p.1438,7)*. HELM. chron. 32 p. 61,14 externis bellis -iti ... in ... diligentia constitimus. ANNAL. Ianuens. I p. 155,9 licet tam in re privata quam publica me satis cognoscatis -itum. CARM. Bur. 27,3,14 beati, qui non -ant se curis temporalibus. *al. v. et l. 51.* **c** *variis rebus:* POETA SAXO 5,586 mensis veniens ... acribus hunc *(regem)* ... febribus in-uit *(cf. Val. Max. 1,8 ext. 16)*. DIPL. Heinr. V. (ed. L. A. Muratori, Antiquitates Ital. I. 1738. p. 601[E]) nequis ... audeat eos *(Bononenses)* in ... viis et itineribus aliquatenus impedire vel quibusdam molestiis -are. CARM. Bur. 63,2[b],4 somno qui letifero horti custodem divitis -uit. IOH. CAPUENS. epist. (DtArch. 18. 1962. p. 207,19) manus vestras totiens -o multitudine litterarum. *occupare – beschäftigen:* ABBO FLOR. calc. 3,48 numeris ... se in-at *doctrina*, qui alicui divisioni duodenarii ... similes extant. **2** *obligare – binden, verpflichten:* LAMB. HERSF. annal. a. 1076 p. 280,9 cum fidem nostram multis apud eum *(regem)* sacramentis -itam Romanus pontifex apostolica auctoritate explicuerit. CHRON. Erf. mod. I a. 1184 p. 192,12 Cůonradus ... et Heinricus ... sacramentis militaribus in-antur. CHART. Osn. II 437 p. 344,26 Walravenus ... iuramento se -uit *(ci.;* implevit *cod.)* abbatissam et conventum super bonis ... deinceps nullatenus molestare.

V *implere, pervadere – durchdringen, durchziehen, durchwachsen (usu anat.):* ROGER. SALERN. chirurg. 2,271 que *(collum, cervix et guttur)* -ita sunt et intricata nervis et arteriis. WILH. CONG. chirurg. 806 cancer quandoque fit in locis in-atis venis, nervis et arteriis, quandoque in locis carnosis.

adi. **1. implicatus,** -a, um. *irretitus – verwickelt, verstrickt:* RATHER. conf. 2,22 ab infantia ... me ... -iorem eiusdem etatis vitiis non tibi opus est querere.

2. implicitus, -a, um. **1** *implexus, tortuosus, difficilis – verwickelt, verworren, kompliziert:* COD. Udalr. 172 p. 305,16 nisi adiutus divina misericordia ..., non posset *electus* ... onus tanti ponderis subportare ... in negotio tam difficili, in causa tam -a. CONST. imp. I 227,2 post ... diutinam tam in-e rei ambiguitatem clerus ... sentenciam ratam ... comprobavit. ALEX. IV. registr. 503 p. 464,16 collegimus, quam -us et confusus ... sit ... Lombardie status, que in hoc potissime vigere dinoscitur, quod dispendiosis litibus et periculosis discordiis ... implicetur. **2** *non expressus, indistinctus – unausgedrückt, unausdrücklich, 'implizit':* **a** *gener.:* ALBERT. M. bon. 543 p. 285,56 Iob et alii sancti exspectabant venturum *(sc. Christum)* -a vel explicita fide: -a sicut *eqs.* BERTH. RATISB. serm. exc. p. 12,29 simplices ... debent habere fidem explicitam de aliquibus articulis et de omnibus articulis -am, ut scilicet credant verum esse omne, quod credit ecclesia. ALBERT. M. miss. 2,2,3 p. 43[a],24 duo modi *(sc. petendi)* considerantur, -us et explicitus. *v. et p.1437,68.* **b** *t. t. log.:* ALBERT. M. anal. pr. 2,1,2 p. 693[a],27 -us ... est *syllogismus*, qui fit ex intellectu maioris propositionis. *usu subst.:* CATAL. biblioth. A I 82 summa dictionum et de -is ...; questiones -orum.

adv. **implicite.** *non expresse, indistincte – unausgedrückt, unausdrücklich, 'implizit':* ABSAL. serm. 29 p. 175[B] vovet *vir religiosus* abstinentiam non distincte, sed -e. ALBERT. BEH. epist. 141 p. 492,14 quod Matheus explicite, hoc alii -e narrant. BERTH. RATISB. serm. 16 p. 85,46 omnes habent *incipientes* virtutes -e necessarias ad salutem. DAVID expos. reg. 5,117 donec id, quod primus *(sc. frater)* disposuit explicite vel -e de ... eleemosyna, perficiatur. ALBERT. M. mort. 1,3 p. 348[a],17 vita ... secundum prius habita ..., -e intelligitur in causa vitae. miss. 2,2,3 p. 43[a],35 in illa *(sc. petitione)*, qua dicitur: 'adveniat etc.', -e continetur illa: 'fiat voluntas tua'. *al.*

implistrum *v.* emplastrum.

imploratio (inp-, -cio), -onis *f.* **1** *gener. i. q. invocatio, supplicatio, precatio, obsecratio – das Anrufen um Hilfe, (An-)Flehen, inständige Bitte, flehentliches Gebet:* DIPL. Loth. II. 13 p. 404,10 nos ... saluberrimis -bus ... assensum ... prebentes hos ... imperavimus apices fieri. IOH. NEAP. Sever. 15 populus ... nequaquam a continuis -bus recedebat. WALTH. SPIR. Christoph. I 9 hęc pro circumstantibus verba -is effudit: 'Deus ..., da, ut *eqs.*' OTTO FRISING. gest. 2,30 p. 138,7 -em potius quam vocationem hanc *(sc. sermonem legatorum)* dixerim. ACTA imp. Winkelm. I 436 aures benignius -cioni sue *(sc. rebellis)* duximus apponendas. *al.* **2** *publ. et iur. i. q. appellatio, aditio – Anrufung, Inanspruchnahme:* CHART. Turic. 1357 p. 71,24 (a. 1267) renunciamus ... restitutioni, in-i officii iudicis, omni actioni, exceptioni *eqs.*

***imploratívus,** -a, -um. *qui implorat – (an-, er)flehend:* CONR. MUR. summ. p. 163,1 sunt verba ... habilitativa, -a, invocativa *eqs.*

***imploratus,** -us *m.* *supplicatio, precatio, obsecratio – das Flehen, inständige Bitte, flehentliches Gebet:* MIRAC. Richar. 1,18 (MGScript. XV p. 917,41) Dei protectione, sui quoque militis -u liberatus est *homo*. CHART. Aquens. 215 l. 32 (dipl. Frid. II.) qui *(sexus femineus)* quanto divine maiestati ... est acceptior, tanto ad interpellendam eius clementiam ... -us ipsius efficatior.

imploro (inp-), -avi, -atum, -are. *usu depon.: l.32. pendet* pro: *l.46. al.*

1 *obi. res. i. q. (suppliciter, cum fletu) precibus (ex)petere, (ex)poscere, flagitare – (flehentlich, inständig) erbitten, erflehen, bitten (um):* HETTI epist. 3 Hętti ... Frothario ... saluberrimam -at (-atur *cod.*) in Domino salutem. TRAD. Frising. 427 Salomon venit ad ... Hittonem ... in-ando, quatenus ... venire se pollicere dignaretur. CONC. Karol. A 50[D],26 p. 629,11 ut ab imperiali celsitudine libertas temporis -etur. EPIST. Col. 6 p. 249,22 pallium ... ei *(Wiliberto)* largiri ... obnixe -amus. VITA Liutb. 16 se ... ream protestabatur esse eiusque commissis peccatis -ans suppliciter auxilium. DIPL. Otton. II. 159 p. 179,22 abbatissa ..., ut ... ecclesias ... confirmaremu<s>, humili<ter imp>-vit. *persaepe.* **2** *obi. Deus, homines sim. i. q. (suppliciter, cum fletu) rogare, (ex)orare, obsecrare – (flehentlich, inständig) bitten, anflehen:* EIGIL Sturm. 13 p. 144,9 Christum illum *(locum)* ... tueri et sua invicta potentia ⌊defendi -bant⌋ (defendere -ans *EPB*) *fratres*. WALTH. SPIR. Christoph. I 14 tu pro nobis deum tuum benignus -a, ut *eqs.* 17 athleta Dei ..., pro me dominum tuum -a. THIETM. chron. 7,38 ne tale quid in membris suis amplius paciatur, Deum -et *christianitas*. OTTO FRISING. gest. 2,30 p. 138,8 -asti *(sc. Roma)* misera felicem, debilis fortem, invalida validum, anxia securum *(sc. regem)*. VITA Winn. 25 (MGMer. V p. 772,32; add. cod. 8) ultorem omnium ... -tus est, quatinus caeco redderet visum. *saepe.*

implumbo (inp-), -atum, -are. **1** *plumbo ferruminare – mit Blei anlöten, festschweißen:* VITA Gaug. 11 (MGMer. III p. 656,12) baculus, dum ... pontifex de oratione surrexit, ut in-tus stetit firmatus. **2** *plumbo circumfundere – mit Blei umgießen, in Blei eingießen:* ANNAL. Egm. a. 1137 p. 188,7 corpus martiris in-tum cum lumine ad litus enatavit.

implumis (inp-), -e. *acc. sg.* -am: *l.70. non (iam) plumatus, plumas habens – (noch) ohne Federn, ungefiedert, (noch) nicht flügge:* **1** *proprie:* CARM. Cantabr. A 23,5,1 (cod. V) in-is ... hirundo *(in loco corrupt.; cf. ed. Ziolkowski)*. EGBERT. fec. rat. 1,517 tollitur ... pullis pia mater destituens in-es et sine fomite nidos *(i. pullos)*. CARM. didasc. 543 ore ferens escam nudis in-bus ales nescia se matrem voce viri rapitur. CONR. EBERB. exord. 3,16 p. 185,20 illa *(soror)* ... respondit se in eodem mensali non in-es aviculas, sed tria frusta carnis cocta apposuisse. **2** *in imag. et per compar.:* THEOD. AMORB. Bened. I praef. p. 25,10 (ed. Dümmler) experiar, quae iniungis ..., ne in-em (in-am *var. l.*) aviculam extra nidum tuum evolare permittas. PETR. DAM. epist. 102 p. 137,21 velut si ... aquilinis unguibus columba rapiatur in-is (in pedibus *var.*

l). MIRAC. Adalb. Wirz. praef. p. 38,17 in-es et inbecilles pulli sub alas galline confugiamus. CARM. Bur. 6,17 decennes pueri . . . se nunc magistros iactitant, ceci cecos precipitant, -es aves volitant. TIDER. Pyram. 3 (ed. P. Lehmann, Pseudoant. Lit. 1927. p. 36) puer indoctus et adhuc in-is egensque doctrine studio carmina scire cupit. *al.*

impluo, -plui, -ere. **1** *intrans. i. q. (de)pluere – (herab)regnen (lassen) (in imag.):* THEOD. AMORB. Bened. I praef. p. 24,2 (ed. Dümmler) potens est . . . Deus et nobis aliqua suae laudi non incongrua distillare, qui tibi tuisque Gallis tam largiflue dignatus est pluere (in-ere *var. l.*). LIGURINUS 2,515 superveniens hostiles machina turres despiciat missis et desuper -at (implicat, implicet *var. l.*) hastis. *c. acc. obi. interioris:* GUNTH. PAR. hist. 17,41 cerneres eos *(sc. qui scalarum summa tenuerunt)* ex alto subiectis hostibus hastis, iaculis et sagittis odiosum ymbrem -ere (in- *var. l.*). **2** *trans. i. q. compluere, (imbri) perfundere, umectare – beregnen, (mit Regen) überströmen, durchnässen:* MIRAC. Ursm. 2,17 permisit *pluvia* nos ecclesiam intrare nolens suos -ere.

impluvium, -i *n.* **1** *compluvium – Innen-, Lichthof:* BERNOLD. WAT. chron. 16 p. 170,3 tum . . . a tecto per tegulas, tum per -um ipsius tugurii semet penduli capitibus inversis precipitabant *serpentes*. YSENGRIMUS 2,84 illa *(virgo)* per -um (influvium *var. l.*) . . . abit. **2** *perpluvium, infusio, instillatio (aquae pluvialis) – das Durch-, Einregnen, Eindringen von Regenwasser:* EKKEH. IV. cas. 109 cartis per -um perfusis, quę secuta sunt, conicere non poteram. HIST. Mosom. 2,2 p. 161,15 quae *(ecclesia)* flammis eam exurentibus et -o . . . detritis parietibus solitudinem . . . horrendam repraesentabat aspicientibus.

impoeni- *v.* impaeni-.

impolitus (inp-), -a, -um. *script.* -ll-: *l.40. confunditur c.* impollutus: *l.52.*

1 *proprie vel in imag. i. q. non levigatus, rudis – ungeglättet, unbehauen, roh:* VITA Pirmin. II 6 p. 37[E] viam paravit Domino . . . ex duris -isque l a p i d i b u s filios Abrahae quadrans (HONOR. AUGUST. eluc. 3,121 lapides asperi, -i ab opifice sunt reprobati. HILDEG. scivias 2,6 l. 2110 informes et -i lapides. epist. 41[R] l. 35 faber mundi fundamentum . . . de rugosis et -is l. posuit. *al.*). HILDEG. scivias 1,4 l. 205 in . . . tabernaculo . . . columnam -i (-lliti *var. l.*) ferri posui. REIN. LEOD. inept. 2 p. 602,38 rupes concava -o expandit fornice sinus. **2** *translate:* **a** *imperfectus, indoctus, ineruditus – unvollkommen, un(aus)gefeilt, un(aus)gebildet:* COLUMB. epist. 1 p. 158,1 -a, nullis scilicet divinae scripturae fulta testimoniis, sententia: *'eqs.'* SISEB. Desid. 19 vitam . . . -us . . . s e r m o . . . enarravit (EPIST. DESID. Cad. 2,21 in-o sermone. *saepius*). HUCBALD. Leb. praef. p. 89,42 extorsit *Nitgerus*, licet in-um, figere tamen s t i l u m in scribendo (FOLCUIN. Lob. 18 passionem . . . -o *[?*impoiitam *codd.]* digestam stilo. *al.*). THEOD. THEOL. Conr. prol. p. 214,7 Latinitas inculta et in-a. VITA Udalr. Cell. II 1 qui . . . gesta nudo . . . sermone scribere praesumpserit, . . . diserti lectoris mentem impolluta (*leg.* -a) locutione offendit. *al.* **b** *fere i. q. sordidus, foedus – etwa: unedel, verächtlich, unansehnlich:* ABSAL. serm. 37 p. 218[C] vas *(i. cor quasi receptaculum gratiae Dei)* purum et non politum habet, qui virtutibus animi bene institutus est, sed, dum saeculari quadam conversatione . . . se egerit inter homines, foris quodammodo est -us.

1. impollutus (inp-), -a, -um. *script.* inpul-: *l.64. immaculatus, purus, castus, intactus – unbefleckt, rein, lauter, unberührt (in imag. vel translate):* VITA Balth. B 14 p. 500,17 ut fluxus . . . seculi in-o c a l l e transiret (VITA Caril. 1 [MGMer. III p. 389,9]. *al. [cf. Ps. Ambr. epist. 1,13]*). STEPH. Wilfr. 19 corpus vivens ante in-um (inpu- *var. l.*) post mortem incorruptum manens adhuc demonstrat. DONAT. Ermenl. 28 (MGMer. V p. 709,25) in-us a contagio libidinis permanens virginitatis promeruit accipere coronam. VITA Austrig. 4 (MGMer. IV p. 194,28) quod ab eius *(Betheleni)* sanguine in-as Dominus suas servasset manus. AMADEUS LAUS. hom. 3,216 descendit *Verbum* in uterum Virginis, uterum -um, immaculatum. *saepius.*

[2. impollutus *v.* impolitus.]

***impomifer** (inp-), -era, -erum. (in- *et* pomifer; *cf. Stotz, Handb. 2,VI § 130.1 adn. 19) abl. pl.* -ibus: *l.6.* **1** *adi. i. qui poma non fert – keine Früchte tragend:* ELIG. chart. 2 (MGMer. IV p. 746,22) cedo . . ., hoc est . . . agrum Solemniacensem . . . c u m mansionariis . . ., pascuis, silvis, a r b o r i b u s p o m i f e r i s s e u in-is *eqs.* (COD. Lauresh. 497 cum . . . a. p. et in-is [in-bus *a. corr.*] *eqs.* CHART. Epternac. 152. ACTA reg. Burgund. 8. *ibid. al.*). **2** *?subst. fem. (ni in loco corrupt.) i. q. arbor quae poma non fert – Baum der keine Früchte trägt:* CHART. Wessof. 3 p. 87,23 (a. 955) tradidi mobilia . . . et inmobilia . . ., id est terris, pratis . . ., aquis, fontibus aquarumve decursibus, pomiferis et -is *eqs.*

***imponderabilis** (inp-), -e. (in- *et* ponderabilis) *qui ponderari non potest – nicht wiegbar:* ABBO FLOR. calc. 2,16 unitas Deitatis personarum pluralitate multiplex numerabiliter est innumerabilis ac idcirco mensurabiliter inmensurabilis et ponderabiliter in-is. *Staub*

[imponema *v.* emponema. *adde ad vol. III. p. 1252,40:* **emponema** (im-), -atis *n.* (ἐμπόνημα) *melioratio (in fundo emphytheutico facta) – (an einem Erbpachtgrundstück vorgenommene) Verbesserung:* COD. Wang. Trident. 53 p. 642,21 (a. 1189) si . . . aliquis . . . suum casale vendere voluerit et . . . episcopum non interrogaverit . . ., is . . . sua i-ta et iura amittat.]

***imponibilis,** -e. *(secundum versificandi regulas) non ponendus, non aptus – (nach den Regeln der Verskunst) nicht einsetzbar, nicht passend:* CONR. MUR. physiol. 1443 voces -es alias posuisse non posset *Musa*, nisi *eqs.* (*item* nov. grec. epil. 1,16).

[imponibilitas *v.* impossibilitas.]

impono (inp-), -posui, -positum, -ere. *script.:* *praes.* -pun(o): *l.49. p.1443,56. partic. perf.* -st(a): *l.50. p.1444,35. adde* YSENGRIMUS 5,407. *form. coniug. IV.* -ire: *p.1444,6. partic. perf. usu adi.: p.1444,7; subst.: p.1444,11.*

I *proprie:* **A** *strictius:* **1** ἐντιθέναι, *inferre, inicere – (hinein)legen, -werfen (in):* WETT. Gall. 11 p. 263,15 adtulit *ursus* validissimum lignum et in-uit in ignem. WALAHFR. Gall. 1,11 p. 292,31 viderunt ibi *(in gurgite)* plurimos pisces et -entes retia sua coeperunt eos. CARM. didasc. 146 cum duce iam vento puppis raperetur in alto, aurum, quod duxit, fluctibus -uit *Crates*. ACTA civ. Wism. A 807 perforavit Fridericus . . . parietem domus . . . et -uit ignem et accendit domum. *al. in agricultura i. q. inarare, indere – ein-, unterpflügen, ausbringen:* REGISTR. Maxim. p. 135,20 (a. 1227) hi, qui petituras habent, . . . debent . . . quinque plaustratas fimi in-ere. CHART. Rhen. med. III 633 vineam nostram . . . concessimus *(sc. decanus)* . . . talibus conditionibus, quod . . . XXV carratas fimi in-ent *Heinricus et uxor.* **2** ἐπιτιθέναι, *superponere – auflegen, -setzen (auf):* **a** *in univ.:* CHRON. Fred. 2,37 p. 63,9 coloseae capite sublato suae imagine caput iussit *Commodus* inpuni. ALCUIN. carm. 1,329 carro . . . -sta puella. ANNAL. regni Franc. a. 801 p. 112,25 Leo papa c o r o n a m capiti eius *(Karoli)* -uit (in- *var. l.; saepe.* EINH. Karol. 30 p. 34,14 in-to diademate. *al.*). GERH. AUGUST. Udalr. 1,24 l. 25 -uit *episcopus* corpus carpento. CHRON. reg. a. 1159 p. 102,10 matrona quaedam . . . virum suum debilem . . . humeris -tum urbe eduxit. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 235,15 quid faciendum est falconi, priusquam -atur sibi capellum (*sim.* 2 p. 237,30). *persaepe. de sagitta ('einlegen'):* LEX fam. Worm. 28 si quis in civitate ad aliquem occidendum . . . arcum tetenderit et sagittam nervo -uerit. **b** *iunctura* manum (manus) -ere: **α** *in liturgia, benedictionibus sim.:* WETT. Gall. 18 ille . . . in-ta manu capiti eius *(puellae)* dixit: *'eqs.'* HRABAN. epist. 25 p. 431,37 alii dicentes licere corepiscopis . . . manus baptizatis in-ere (-ere *var. l.*), ut accipiant spiritum sanctum. ARNOLD. LUB. chron. 7,1 p. 231,7 qui *(papa)* . . . regem Ottonem confirmasset et nulli nisi ipsi manum -ere decrevisset. *al. v. et p.1447,67.* **β** *in actione iurandi vel confirmandi:* ANNAL. regni Franc. a. 757 sacramenta iuravit *Tassilo* multa et innumerabilia reliquias sanctorum manus in-ens (-ens *var. l.*). TRAD. Frising. 665 p. 560,17 eandem . . . traditionem utriusque manibus in-tis ad confirmandam, ut ipsa traditio firmior ac verior inde haberetur. *al.* **c** *c. colore quodam:* **α** *illinere – auftragen, -streichen:* BOTAN. Sangall. 1,

25 herba vitonica contusa, sal mixtum super plaga in-e. 3,10. WILH. HIRS. const. 2,2 p. 16,6 in capite ieiunii . . . fratribus cineres in-it *abbas. al.* **β** *imprimere – aufdrücken:* DIPL. Otton. II. 62 p. 73,14 ut . . . huius confirmationis institutio firmiorem . . . obtineat vigorem, speciem nostri monogrammatis -i iussimus *(cf. p. 1448,17).* **γ** *infigere – anbringen, befestigen:* CHART. Landeshut. 65 p. 39,15 (a. 1256) calcifices debent . . . plantas -ere. **3** *apponere – (an)legen (an):* **a** *in univ.:* ANNAL. Chesn. a. 788 (MGScript. I p. 33[b]; c. 800) ipsius *(Teudonis)* uxor velamen sibi -uit. WALTH. SPIR. Christoph. I 16 laqueum simulacro Iovis -uit. ANNAL. Magd. II a. 1175 arma ponunt, gladios iugulis in-unt *adversarii.* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 145,29 possent . . . -i laquei . . . in pedibus eorum *(falconum)*, antequam possunt volare. p. 146,28 campanella in altero pedum -enda. *al.* **b** *in imag.:* **α** *usu communi:* THIETM. chron. 3,1 p. 96,18 in-to sibi laudandae virtutis freno nobiliter in diebus suis conversatus est *Otto II.* WIPO gest. 40 p. 62,5 Saxonibus . . . -uit *Chuonradus* frena legis. **β** *iunctura* (extremam) manum -ere *('[letzte] Hand anlegen'):* ARBEO Emm. 27 p. 65,14 qui *(extorquentes)* suae crudelitatis in eum . . . manus in-bant (inicerunt VITA Emm. 27 p. 65,14). NOTKER. BALB. gest. 2,13 p. 75,20 cum imperator Hunorum bello extremam manum -ret (-isset *var. l.*). CHART. archiep. Magd. 206 p. 263,10 quorum *(consultorum)* consilio freti extremam manum -uimus *(sc. archiepiscopus)* incepto operi. *al.* **B** *latius:* **1** *collocare – hinsetzen, errichten:* ANNAL. Quedl. a. 810 castellum Haboki Albiae flumini -tum est. COD. Lauresh. 199 donamus *(sc. Engelhelm et Mota)* . . . unum mansum indominicatum cum casa optima et aliis ędificiis super -tis. WALAHFR. carm. 5,63 stat structa domus, quia firma beatae fundamenta petrae super -isse probatur *(spectat ad Vulg. Matth. 7,24).* PETR. CAS. chron. 4,105 p. 567,6 imperatoris vexillum . . . in arcem . . . -i precepit *dux. al.* **2** *ponere, statuere – aufstellen, postieren:* POETA SAXO 2,449 caput ipsius *(pontis)* vallo munivit utrumque -ens et praesidium. LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 171,36 placuit Saxonibus proximum castello collem occupare militesque -ere. BERTH. chron. B a. 1075 p. 228,14 castella omnia . . . presidiis suis -tis imperiosus regnator occupaverat. a. 1078 p. 329,20.

II *translate:* **A** *gener.:* **1** *praeponere – vorsetzen:* EINH. Karol. 6 p. 9,1 post inchoatum a se bellum non prius destitit, quam . . . subactae *(sc. Italiae)* . . . filium suum Pippinum regem in-ret. TRAD. Ratisb. 17 p. 20,30 quod si talis . . . non fuerit inventus, quemcumque idem rector ex monasterio martyris iam dicti voluerit, eidem loco magistrum in-at. POETA SAXO 4,109 quos *(iudices)* rex -ret ipsis *(Saxonibus).* EPIST. Gerb. 122 quis eram *(sc. Adalbero archiepiscopus)*, ut solus regem -rem Francis? HIST. Walc. 67 p. 531, 28 dominum secundum paternam institutionem sibi -ere condixerunt *Walciodorenses. al.* **2** *instituere – (ein)setzen:* REGINO chron. a. 869 p. 99,33 eum *(Willibertum)* honorifice in sede pontificali -uit *episcopus.* LUP. PROT. chron. a. 1029 se vivente -uit *imperator Constantinus* in sede sua Romano et dedit ei uxorem Zoi, filiam suam. **3** *constituere, parare – (fest)setzen, bereiten:* FORM. extrav. I 3[a] quatenus iurgio, quod inter altercantes vertitur, cum iustitia terminus in-atur (inpu- *var. l.*). EINH. Karol. 11 bello . . . celerrimus est f i n i s in-tus (DIPL. Karoli III. 49 p. 82,44 finem -at. *item* 50 p. 84,25. *al.*). OTTO FRISING. gest. 2 prol. huic secundo operi de tui principatus gloria contenturo tale . . . -atur initium. **4** *inserere – einfügen:* CHART. Naumb. I 124 p. 108, 37 (a. 1122) terminos . . . pagi huic pagine in-uimus *(sc. Dietricus).* CHART. Brixin. 58 testimonium rei geste huic pagine iussimus *(sc. Bertoldus)* in-i. ALBERT. M. euch. 5, 1 p. 340[a],11 auctoritatem similiter -mus . . .; dicit enim Ambrosius, quod *eqs.* **5** *assignare, dare – zuweisen, geben:* EINH. Karol. 29 p. 33,16 mensibus . . . iuxta propriam linguam vocabula in-uit *(sim.* 29 p. 34,1. CARM. Cantabr. A 11,1[b],10 nomen carmini in-bant. *al.).* THEGAN. Ludow. 20 p. 206,17 turpissimam cognationem eorum a iugo debitae servitutis nituntur *(sc. qui culmen regiminis arripiunt)* eripere et libertatem in-i (-ere *var. l.*). **6** *mandare – auftragen:* WILLIB. Bonif. 4 p. 14,6 rex cunctos Christi famulos adlocutus est et, cui huius praefatae legationis nuntium in-rent (in-ret *var. l.*), sciscitaret. p. 14,14. 8 p. 53,7. BERTH. chron. B a. 1079 p. 357,1 non optima fide . . . in-tam sibi legationem observans *patriarcha. ibid. al.* **7** *iniungere, ingerere – aufbürden, auferlegen (usu subst.: l. 11):* CONC. Merov. p. 37,8 necesse fuit, ut . . . severiorem regulam sibi vellent Domini sacerdotes in-ire. LEX ALAM. A 21 ancillas (ancillae *var. l.*) . . . opera in-ta sine neglecto faciant. CAND. FULD. Eigil. I 8 suscepit . . . cum magno timore -ti sibi regiminis curam. DIPL. Karoli III. 47 p. 79,4 ut ab eis *(liberis)* nulla donaria . . . aut pignerationes aut iniustae districtiones exigantur vel aliqua super -ta eis inferantur. OTTO FRISING. gest. 2,28 p. 133,34 Romanus . . . pontifex, ne pernitiosum dogma ad plures serperet, -endum viro silentium decernit. *persaepe.* **8** *subponere, subdere – unterschieben:* LEX Ribv. 47,3[capit.] p. 60 (cod. A 6.7) de his, qui nescio homine in possessione illius res furtivas in-unt. **9** *obicere – vorwerfen, zur Last legen:* LEX ALAM. 43 si quis liber liberum (libero *var. l., rec. B*) crimen aliquod . . . in-uerit. NOTKER. BALB. gest. 1,25 p. 33,24 cuidam sacerdoti . . . fornicationis crimen -batur. CHART. Rhen. med. III 953 p. 713,7 si . . . nobis -retur aliquid contra iuramentum fecisse, quod non esset evidens et manifestum *eqs. al.* **10** *edere, proferre – ausstoßen, vorbringen:* ANNAL. Mett. a. 754 p. 46,20 Heistulfus . . . in superbiam elatus convitia . . . in prefatum pontificem per inepta verba -ens (evomens *var. l.*) *eqs.* **B** *mus. i. q. incipere – anstimmen (de re v. LexMusLat. vol. II. s. v.):* NOTKER. BALB. gest. 1,22 p. 30,11 cum . . . -ere debuisset *pontifex* ymnum angelicum. CONSUET. Trev. 47 p. 303,2 precedente abbate cum ministris ad altare -at *chorarius* 'Gloria in excelsis Deo'. LIBER ordin. Rhenaug. p. 97,28 cantor . . . -it antiphonam 'Immutetur habitus'. *al.* *cf.* impositio, impositor.

subst. ***imposita**, -ae *f.* *pensio – Zahlung (ital.* imposta; *v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 503[a]):* CHART. Ital. Ficker 245 (a. 1210) quos *(denarios)* mihi *(sc. Ranerio)* solvisti *(sc. Magiscolus)* pro inposta Senensium consulum, qui eos mihi debebant pro comuni Senensi.

imporator *v.* imperator.

importabilis (inp-), -e. *script.* -tib-: *l. 54.* **1** *proprie i. q. non portandus, ingestabilis, nimis gravis – untragbar, allzu schwer:* EKKEH. URAUG. chron. a. 1104 p. 226,27 decidisse fertur inter grandinum lapides . . . tantae magnitudinis glacies, quae in quatuor divisa totidem hominibus -is videretur. ELIS. SCHON. virg. Col. 22 p. 137,5 ut sanctorum corpora miro modo gravia et in-ia fierent. *in imag.:* TRANSL. sang. Dom. in Aug. 2 p. 152,20 qui *(sc. auctor)* . . . onus in-e pro ingenioli mediocritate suscepi. BERTH. chron. B a. 1075 p. 225,21 illud *(iugum subactionis)* . . . utpote impar et -e cervicibus suis non posse . . . longius trahere querula satis proclamatione detrectabant *Saxones. al.* **2** *translate i. q. intolerabilis – unerträglich:* **a** *de rebus:* COD. Karol. 51 p. 572,23 quod aliqua in-ia verba . . . vobis *(sc. regi)* locutus fuisset *missus.* THEOD. AMORB. Mart. 21 p. 436,18 adspicientes *mulieres* -em dolorem sanctissimi patris. LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 146,8 tributa et vectigalia . . . -ia (in-, -ibilia *var. l.*) exigebant *(sc. qui in castellis erant).* GERH. STED. annal. a. 1179 p. 214,4 accessit nobis *(sc. Stedeburgensibus)* in-e malum. ALBERT. M. eth. I 320 p. 275,1 malum erit '-e' (*p. 1126[a],13* ἀφόρητον). *al.* **b** *de hominibus:* CHART. Mog. A I 513 p. 416,39 (a. 1123) si onerosus et -is (importunus *var. l.*) eis *(fratribus)* fuerit *advocatus.* ANNAL. Rod. a. 1129 p. 709,2 primo se mitem ostendit *Fridericus* et humilem, postmodum vero hausterum et -em. HELM. chron. 103 p. 202,21 omnibus Saxoniae tam principibus quam nobilibus in-is visus est *dux.*

adv. **importabiliter.** *intolerabiliter – unerträglich:* THEOD. TRUD. Bav. 45 ecclesia sancta non modo graviter premitur, sed -r confringitur. RUD. TRUD. gest. 6,19 p. 261,29 cum sub hoc curarum sollicitudinumque onere -r premeretur *abbatia.* ACTA imp. Böhmer 311 quod commune Papiense in coltis et aliis exactionibus in-r eos *(sc. conventum)* gravaret. *al.*

***importatio,** -onis *f.* *actio importandi – das Hineintragen: v. p. 1274,28.*

importo (inp-), -avi, -atum, -are. **1** *proprie i. q. inferre –*

hineintragen: CAND. FULD. Eigil. II 17,23 -antur ... laetis vallata choreis sanctorum spolia. DIPL. Heinr. IV. 49 p. 64,6 tertius Henricus imperator ... animo indoluit *(sc. calamitatibus abbatiae)* adeo, ut ... pignora sacratissime virginis Gertrudis propriis humeris sanctuario -ret (-are *var. l.*). HEINR. TEG. advoc. 3 p. 277,23 cuius *(Adelheidae comitissae)* funus amici sui ... maiori ecclesię -ari fecerant. **2** *translate:* **a** *(secum) ferre, afferre, efficere – (mit sich) bringen, bewirken:* RICHER. REM. hist. 4,104 p. 305,3 quod si ... a sacris legibus quippiam deviatum est, non id malitia, sed temporis -vit necessitas. HUGO HONAUG. hom. 2,43,5 dictiones ... istae 'mecum', 'tecum', 'secum' ... pluralitatis significationem semper in-ant. CHART. episc. Hild. I 641 p. 614,20 ne forte ... diuturnitas temporum possidendi predicto servo aliquod iuris beneficium -aret. ALBERT. M. epist. Dion. 9 p. 532,22 in prima *(sc. parte)* ponit significationes symbolorum cum symbolis, quae non -ant aliquem defectum. CONST. imp. II 432 vestrum commodum, utilitatem, salutem in-are dinoscitur *pax. al.* **b** *imponere – auferlegen, geben:* HERIG. gest. 50 p. 186,7 uxorem dimissam moechari facit *maritus,* et ei, qui dimissam duxerit, nomen moechi procul dubio -bit. **c** *denuntiare – erklären:* HERBORD. Ott. 1,38 p. 46,2 regem monebant *consultores* non abire *(var. l.;* ab re *ed.)* nec cito regno Teutonicorum in-ari bellum oportere. **d** *exprimere, significare – ausdrücken, bezeichnen (usu log. et philos.):* ALBERT. M. sent. 1,9, 19 p. 300b,16 mensura actus vel passionis, qui -atur per ly 'amatus'. phys. 2,1,2 p. 78,15 quaedam *(sc. non-naturalia)* ... nullum habent principium motus aut quietis alicuius in se ipsis, quod in suo nomine -etur. *al.*

importunitas (inp-) *vel raro (e. g. l. 50. 56. 58)* **inopportunitas** (inopo-), -atis *f.* **1** *de hominibus:* **a** *intemperantia, impudentia – Maßlosigkeit, Übermut, Unverschämtheit:* RUOTG. Brun. 20 p. 21,5 quanta inp-e precipites perire festinant *(sc. proditores)* secumque prolem meam *(sc. regis)* ... in omnia scelera versant. DIPL. Otton. III. 152 p. 563,30 ne im-e malignantium sacro loco aliqua inferatur molestia. LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 167,28 rex statim ad populum retulit de im-e Růdolfi ducis. OTTO FRISING. chron. 7,25 p. 350,11 ex palatini comitis Ottonis inp-e seditio oritur. **b** *pertinacia, instantia – Hartnäckigkeit, Beharrlichkeit, das Drängen:* CHART. Xant. 193 (a. 1259) cum officia ad ecclesiam Xanctensem spectantia propter inp-em petentium ... quibusdam collata sint ..., qui ad ipsa sunt inutiles. **c** *indignatio, molestia, murmur – Unwille, Verdruss, das Murren:* HINCM. divort. 2 p. 128,16 cum maxima inp-e mulieres patimur reclamantes. CHART. eccl. Halb. I 11 quod ... cellerarius reliquum *(sc. furfurem)* ... sine omni questione et alicuius fratris inp-e detineat. *al.* **d** *morositas – Unleidlichkeit:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 68 sextum *(sc. vitium)* acedia cum sua prole ociositate, somnolentia, inp-e (inopo-e *var. l.*) *eqs.* **2** *de rebus:* **a** *gener.:* **α** *condicio mala, iniquitas – Widrigkeit, missliche Lage:* THIETM. chron. 8,6 tunc timenda est inprovisa inp-s, cum ubique nunciatur pax firma ac tranquillitas. DIPL. Conr. III. 117 p. 210,6 in omni im-e locum, personas, fundos ... studebit *advocatus* defensare. ALEX. MIN. apoc. 20 p. 438,10 praeparavit ... Dominus contra inopp-es huius temporis strenuum ecclesiae tutorem. *al.* **β** *incommoditas, incommodum – Nachteil, Unannehmlichkeit:* HROTSV. Pafn. 7,11 quaedam inopo-s inest huic habitationi *(sc. cellulae)* ...; quae haec im-s? CHART. Naumb. I 416 p. 371,29 glaciei inp-s. OLIV. hist. Dam. 12 p. 181,10 nos ... considerantes turrim capi non posse ... suffossione propter circumfluentis aque im-em (inopo- *var. l.*). p. 182,1 contra machinarum im-em coriis vestivimus. *v. et vol. IV. p. 1124,66.* **γ** *gravamen, vexatio – Belästigung, Plage:* CHART. archiep. Magd. 394 p. 518,8 (a. 1184) omnium advocatorum ... beneficiale ius et im-em in eorum possessionibus perpetuo anathemate abdicamus *(sc. archiepiscopus).* EPIST. Hildesh. 73 (epist. papae) qua *(constantia)* ... perseveras *(sc. archiepiscopus)* tanto laudabilius, quanto magnę potestatis minas et inp-es pro ea *(ecclesia)* sustines constantius. OLIV. hist. reg. 58 p. 125,15 tormentis machinarum et aliis im-bus cives molestavit *rex.* CHART. episc. Hild. III 81 p. 41,34 insurrexerunt in nos comites de Pernemunt ... tantam nobis inp-em facientes, quod oportuit nos dare VII talenta. *al.* **b** *philos.:* **α** *discrepantia – Missverhältnis, Widerspruch:* ALBERT. M. phys. 8,2,1 p. 583, 16 'nihil' pertinet 'ad mathematicum contradicere' et refellere 'im-es (*p. 253b,2* ἐνστάσεις)', quae sunt contra 'principia'. herm. 1,2,3 p. 385a,36 propter doctrinae bonitatem adhuc solvemus quasdam sophisticas im-es, quae videntur esse contra praedicata. **β** *incongruentia, proportio inaequalis – Unvereinbarkeit, Inkompatibilität:* ALBERT. M. div. nom. 4,53 p. 161, 31 'im-em (*PG 3,697D* ἀνεπιτηδειότητα)', id est improportionem.

***importunor,** -ari. *instare, urgere – (hart) zusetzen, drängen:* GONZO Geng. 2 huic *(anui)* ... senex quidam visione persaepe assistens -batur dicens: '*eqs.*' VITA Ger. Bron. 14 p. 665,5 tyrannice suis -batur *comes* comprovincialibus.

importunus (inp-) *vel rarius* **inopportunus** (inopo-), -a, -um. **1** *de hominibus (daemone: l. 28):* **a** *impudens, odiosus – unverschämt, widerwärtig, verhasst:* ALCUIN. epist. 163 p. 263,9 ille *(Candidus)* vestrae *(sc. Caroli regis)* voluntatis nimius exactor et inp-us (inopo- *var. l.*) inquisitor moras me facere non sinebat. CHART. Rhen. 266 p. 241,1 ab iniustis et inopo-is heredibus eam *(Susaziam)* defendit *Herimannus.* BENZO ad Heinr. IV. 4,36 p. 410,1 nullus hominum occurrit inp-is canibus *(i. haereticis).* CHART. civ. Magd. 75 p. 37,4 vidua militis *(sc. Henrici)* ... tam nobis *(sc. archiepiscopo)* quam ... Teoderico im-a ... extitit et infesta. CAES. HEIST. hom. exc. 5 p. 65,11 cum idem lascivus demon die ac nocte ei *(concubinae)* im-us esset. *al. v. et p. 1444,59.* **b** *violentus – ungestüm:* WALTHARIUS 963 hunc im-us adivit *Randolfus.* 1361 evaginato regem im-ior ense impetit. BERTH. chron. B a. 1079 p. 367,3 illi *(episcopi)* ... lingua tantum pugnaces ipsos *(optimates)* rem mortis gladiis experiri indefessi semper et im-i instigabant. *al.* **c** *industrius, pertinax – eifrig, beharrlich:* GEBEH. AUGUST. Udalr. 3 p. 257,30 sic im-us properavit ad singula, velut sui negligentia inacta essent omnia. **2** *de rebus:* **a** *intempestivus, incongruus – unangemessen, unpassend:* VITA Liutb. 33 omnes temporibus im-is et prohibitis festisque diebus concepti sunt. **b** *incommodus, molestus – unangenehm, lästig, belastend:* CAND. FULD. Eigil. II 14,25 te nosse decet, quae pondera quamque inp-a temet pressere tuosque consocios. FORM. Sangall. 17 unum de famulis meis ... ab inp-o servitutis iugo humanae ... liberare disposui. DIPL. Karoli III. 49 p. 82,36 omnes has ... im-as violentias funditus ... abolendas ... decernimus (*ibid. al.; sim.* DIPL. Otton. II. 253 p. 287,33). *al.* **c** *iniquus, alienus – ungünstig:* COD. Odalb. praef. p. 63,11 loca ... domibus Dei inopo-a. OTTO FRISING. gest. 2,13 p. 115,7 illa *(Italia interior)* ... usque ad Farum, brachium maris navibus ob sirtes inp-um ..., producitur. **d** *permanens, continuus – ausdauernd, beständig:* THEOD. TREV. transl. Celsi 16 cum ... fratres ... summum ... im-is precibus compellarent solem (*i. Deum; sim.* OLBERT. Veron. 19). EKKEH. IV. bened. I 59,35 im-a Deum libet obsecratio largum. *al.* **e** *illegitimus, pravus – unrechtmäßig, falsch:* LIBRI Karol. I 25 p. 216,8 inopo-a et deliramento plena dictio. III 2 p. 342,8 si inopo-a imaginum adoratione inopo-a ordinatio stabiliri potest, facile res inlicitę rebus poterunt firmari inlicitis. *ibid. al.*

adv. **importune** *vel raro (l. 65. p. 1447,3)* **inopportune.** **1** *incommode – ungünstig, ungelegen:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,17 l. 22 navis cuidam ligno im-e coniuncta. ANNAL. Quedl. a. 1011 p. 530,18 hiems insolita pruinarum asperitate im-e longa, ita ut *eqs.* *iunctura* opportune (et) im-e *sim. i. q.* εὐκαίρως ἀκαίρως, *omni occasione – zur Zeit und zur Unzeit, bei jeder Gelegenheit (loci spectant ad Vulg. II Tim. 4,2):* EPIST. Teg. I 59 insistimus *(sc. episcopus)* succlamando vos *(sc. comitem)* modo oportune, interdum inopo-e (im-e *var. l.*). HELM. chron. 84 p. 163,9 cotidie insistens *episcopus* principibus oportune inp-e, ut suscitaretur scintilla episcopalis nominis in Wagira. TRAD. Garz. 34a p. 34,33 prepositus Heinricus advocatum sepe oportune satis et im-e monuit, obsecravit et arguit. *al.* **2** *pertinaciter – hartnäckig:* VITA Heinr. IV. 11 p. 38,20 cum im-ius instarent *episcopus et dux,* consensit. STATUT. ord. Teut. p. 39,20 si ... aliquis pro armis vel indumentis sibi colla-

tis im-e, ut ei pulchriora vel meliora tribuantur, institerit. *al.* **3** *illegitime, perperam – unrechtmäßig, fälschlich:* LIBRI Karol. IV 4 p. 496,2 qui eas *(imagines)* inopo-e adorandas decernunt. DIPL. Heinr. IV. 156 p. 202,20 ne quis suorum successorum a predicto loco ullum servitium, preter quod ipse suo privilegio decreverat, im-e exigeret. CHART. Raitenh. 143 nemo ... in eisdem prediis ... hospicium, pabulum seu quamcumque exactionem ... debet accipere aut im-e aliquatenus postulare.

importuosus (inp-), -a, -um. *qui nullos habet portus – keine Häfen besitzend, hafenlos:* GESTA Camer. 1,98 p. 441, 25 in tantum excrevit alveolus, ut difficultate in-i littoris neuter alteri manum conferre potuerit. OLIV. hist. Dam. 40 ante Tanis litus maris arcuosum et -um sinum facit. *in imag.:* EPIST. Reinh. 41 ut ... de littore in-o ad portum nostri cenobii intentionis vestre cursum tendatis *(sc. adolescens).*

impos (inpos), -otis *adi. nom. sg.* -tis: *l.32. confunditur c.* impotens: *l.40.* **1** *sensu originario:* **a** *non compos – nicht mächtig:* RUP. MEDIOL. Adalb. 15 quot sanitatis -es reformarentur, non parvo colligi potest numero. METELL. Quir. 16[a],17 hec loquendo mentis -es (impotens *var. l.*) simul ut ora sic manus agunt (*sim.* VITA Landel. Ettenh. 3,8 sensus). GESTA Ern. duc. I 3,165 unus ... e sociis adeo ... invalidus et -s s u i exstitit, quod *eqs.* (LAMB. HERSF. annal. a. 1062 p. 80,27. *al.*). MIRAC. Annon. 1,80 textor quidam ... inpos unius m a n u s et b r a c h i i (3,66; *sim.* 4,6 p. 208,12. *ibid al.;* VITA Deic. 32 p. 571[a],17 omnium membrorum). *al.* **b** *non potens, non idoneus, inutilis – nicht fähig, ungeeignet:* VITA Sev. Col. I 13 p. 59[E] quum ... se multitudo ... inermem et resistendi -em cerneret. THEOD. TREV. mirac. Celsi 7 p. 408[B] num ... -s apud Deum iudicandus est, qui tam evidentia ... miracula exercet. YSENGRIMUS 3,347 cum fuerit peius faciendi pessimus -s (inops *var. l.*). CARM. var. Walther 16,35 in-is apparet *Christus*, dare cum nequeat tibi lumen. 16,43. *non firmus, neglegens – nicht standhaft (in), missachtend:* DIPL. Heinr. II. 64 p. 80,21 si quis ... aliquid de his infringere praesumat, ... vindictam in extremo examinis die voti sui -s incurrat. **c** *attonitus – verblüfft:* CARM. var. III A 6,1,15 inpos ... stupeo *(sc. discipulus).* **2** *per confusionem c.* impotens *i. q. ferus, immanis – wild, unbändig (de daemone):* VITA Galli II 638 spiritus horribilis, austerus, turpis et -s.

***imposco,** -ere. (in *et* poscere) **1** *petere, exigere – in Anspruch nehmen:* ADALB. MAGD. chron. a. 950 cum quadam nepte regis se concubuisse sibi -it *Cuonradus.* **2** *exposcere, exquirere – erflehen:* MART. VALER. buc. prol. 21 parve liber, patres -e benignos.

***impositicium** (inp-), -i *n.* (imponere) *tributum – Auflage, Abgabe:* CHART. Tirol. 991 p. 45,28 (a. 1233) quod ... Eghino neque sui liberi non compellantur aliquid solvere ... occasione colecte sive doni vel mutui vel precepti seu in-i.

impositio (inp-, -ss-, -cio), -onis *f.* **I** *proprie:* **A** *actio imponendi – das Einsetzen:* ALBERT. M. animal. 24,47 in lacunis novis statim ... inveniuntur *pungicii pisciculi* et post illos ... omnium aliorum piscium varietas absque piscium -e. **B** *actio indendi, superponendi – das Aufsetzen, Auflegen:* **1** *in univ.:* ANNAL. regni Franc. a. 816 p. 144,24 eum *(Hludowicum)* d i a d e m a t i s in-e coronavit *Leo papa* (PONTIF. Rom.-Germ. 78,4 coronae. *al.*). DIPL. Heinr. IV. 469 cum deposicione et -cione sarcinarum. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 235,24 qui falconum assuefiendi sunt ad frequentem -em c a p e l l i (p. 238,5. *ibid. al.*). **2** *in iunctura* manus, manuum -o: **a** *usu communi:* EIGIL Sturm. 3 quotiens per -em manus ... ab adversis valetudinibus sanavit aegrotos. *adde:* FUND. Brunw. 6 p. 129,4 propositae condicionis fidem manus in manu confirmat *comes palatinus* -e. **b** *de benedictione et consecratione:* HONOR. AUGUST. gemm. 1,185 quod ... benedictio per manus -em datur, inde exortum creditur, quod Isaac Iacob manus imposuit, dum eum benedixit *(spectat ad Vulg. gen. 27).* CHART. Naumb. I 405 p. 364,17 capellam in Gezewiz Dei benedictione et nostre *(sc. archiepiscopi)* manus -e consecravimus *(sc. episcopus).* **c** *de instituenda regina:* ORD. coron. imp. 16[A],6 que per manus nostre -em ... regina instituitur. **d** *in actione sacramenta initiandi:* STEPH. Wilfr. 18 p. 213,13 sancto Vilfrido ... pergenti (pergente *var. l.*) ad varia officia episcopatus sui, baptizandi utique et cum manus in-e confirmandi populos. ADAM gest. 2,1 palleum episcopale sumpsit *Adaldagus* a papa ..., manus -em ... a Magontino presule. MARIAN. chron. a Chr. 338 per episcopalis manus -ssitionem. MANEG. c. Wolfh. 21 p. 92,1 per apostolicam -em manuum sacrorum ordinum institutum est sacramentum. ALBERT. M. sacram. 53 p. 38,40 illi *(a Iohanne baptizati)* vere baptizati fuerunt, sed per manus -em in confirmatione spiritum sanctum visibili signo receperunt. *saepe. v. et vol. II. p. 1333,68. expressius de sacramento chrismatis, confirmatione – Firmung:* SIMON. sacram. p. 2,16 quorum *(sacramentorum)* hec sunt nomina: baptismus, in-o manus, penitentia. p. 18,6 sacramentum in-is manuum ab ... Iesu Christo institutionis sumpsit exordium. *ibid. al.* **3** *c. colore quodam:* **a** *impressio – Abdruck:* DIPL. Conr. II. 71 p. 90,5 quod ... manu propria roborantes sigilli nostri in-e (impressione DIPL. Heinr. II. 296[b] p. 365,14) iussimus insigniri *(inde* DIPL. Heinr. III. 17 p. 24,16 -ssicione; *cf. p.1443,5).* **b** *illitus, unctio – das Aufstreichen, Salbung:* ALTFR. Liutg. 1,26 quos *(infantes baptizatos)* ... cum sancta chrismatis in-e (unctione *var. l.*) confirmavit.

II *translate:* **A** *gener.:* **1** *de rebus malis vel molestis i. q. actio iniungendi, constitutio – das Aufbürden, Auferlegen, Verfügung, Anordnung:* **a** *in univ.:* DIPL. Heinr. III. 51 p. 66,8 eadem et nos ... abbati ... corroboramus b a n n i que n o s t r i -e ... vigoramus (208[b] p. 277,10. DIPL. Conr. III. 293 p. 509,40 [spur.]). HELM. chron. 88 p. 173,23 licet hanc -cionem difficillimam iudicarent *episcopi*, cesserunt tamen *eqs.* CHART. Xant. 172 p. 117,11 sub census -e. CHART. Sangall. B 567 sorores ... liberas esse volumus *(sc. sculteus et alii)* et absolutas ab omni -e exactionis. *al.* **b** *datio, tributum – Abgabe, Zahlung:* CONST. imp. I 211,7 (a. 1162) ut ... nullum drictum, nullum pedaticum ... vel -em dent homines. CHART. Rhen. med. III 100 p. 97,25 ecclesiis concessimus *(sc. archiepiscopus)* ... libertates et exemptiones a taleis, gabellis, collectibus, -bus aliisque civilibus oneribus. *al. v. et vol. II. p. 1252, 64.* **c** *molestia – Bürde:* EPIST. Camer. (MG Lib. Lit. III. p. 576,35; a. 1078) quibus *(armis sacrae scripturae)* facile obtunditur gravitas novae -is *(sc. adversariorum).* **d** *accusatio, opprobrium – Vorwurf, Anschuldigung:* LAND. MEDIOL. hist. cont. 41 p. 38,23 intendebat *Grosulanus* ad destruendam Yordani -em et conversionem eorum, qui ipsam fecerant -em. ARNOLD. LUB. chron. 3,9 p. 153,2 innocentiam ... nostram super hac -e verbis pretendimus *(sc. imperator).* **2** *de rebus bonis vel mediis:* **a** *definitio, assignatio – Bestimmung, Zuweisung:* CONST. imp. I 168 p. 235,3 (a. 1158) licet ... hoc nomen, quod est beneficium, apud quosdam in alia significatione, quam ex in-e habeat, assumatur *eqs.* ALBERT. M. phys. 3,1,3 p. 155,38 differentia per magis et minus non est nisi eius, quod secundum esse accedit secundum magis et minus ad naturam illam veraciter, cui nomen est impositum; quod quidam vocant accessum ad veram nominis -em. animal. quaest. 4,8 p. 143,27 omnis vox aut significat ex -e aut a natura. **b** *munus – Gabe:* EKKEH. IV. pict. Mog. 644 sanctificat cuncta Christus Iordane fluenta; ... ⌞septena ... dona⌟ (gloss.: septem -es sunt in baptismo) redundat. **B** *mus. i. q. actio incipiendi – das Anstimmen:* LIBER ordin. Rhenaug. p. 114,3 illo *(velo)* ... usque in parasceven ad in-em antiphone 'Ecce lignum' remanente *(cf. p. 1444,29).*

III *meton.:* **A** *gener i. q. collocatio, munitio – Befestigung(swerk):* THIETM. chron. 1,16 quam *(urbem)* ... presidiis et -cionibus caeteris munit *rex.* **B** *gramm. i. q. declinatio – Deklination:* LIBER de derivatione verborum (clm 4594 f. 1[r]; s. XII.) anima est primę -is et componitur exanimis, semianimis. **C** *alch. i. q. compositio – Mischung:* MAPPAE CLAVIC. 132 tolle ipsum argentum et tere, donec fiat pulvis, commisce cum -e. **D** *medic.:* **1** *puris collectio interna, empyema – inneres Geschwür:* AESCULAPIUS 19 p. 24,7 significantia futura haec signa cum tussi et super -bus (*Gariopont. pass. 2,8 p. 27[r],13* apostema) anhelitus observabimus. **2** *pessus, pessarium – Mutterzäpfchen, Pessar:* TRACT. de caus. mul. 47 ius ipsius *(lauri)* colatum post bidua et *(cod.;* ad *coni. ed.)* in-em uteris.

[Orth-Müller]

PAUL. AEGIN. cur. 249 p. 192,7 conversiones *(sc. matricis)* ... pyriis dirigere et malacticis in-bus (*3,74,10* καθέτοις).

impositivus, -a, -um. *impositus, inditus – beigelegt (usu gramm.):* CONR. MUR. summ. p. 163,2 sunt verba ... indicativa, inductiva, -a.

impositor (-stor), -oris *m.* **1** *proprie i. qui imponit, superponit – einer der aufsetzt, aufträgt:* GISLEB. MONT. chron. app. p. 339,8 -r mensarum et mensalium super mensas ... in curia est heres Thome. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 247,15 qui *(falco)* assuefactus fuit ad capellum ... per bonum -em. p. 247, 18 per malum -em. **2** *translate:* **a** *gener.:* **α** *exactor – Einnehmer, Eintreiber:* ACTA imp. Winkelm. I 812 p. 631,8 (a. 1238) vocabunt *iusticiarii* ad se omnes ... -es collectarum. RYCCARD. chron. a. 1240 p. 204,13 fit inquisitio generalis contra -es et collectores collecte imperialis. CLEM. IV. registr. 668 p. 688,24 novi pedagii ... -r. *al.* **β** *illusor, deceptor, fraudator – Täuscher, Betrüger:* EPIST. Lup. Ferr. 11 nobis *(sc. Ferrariensi coenobio)* ... legitimam donationem patris vestri *(sc. Lotharii)* repetentibus -storum crimen inurit *Rhuodingus.* CARM. var. III 1,23 -stor ago specie sub religiosa. VITA Serv. 32 p. 104,8 non Servatium -stor procax fefellit. VITA Godefr. Cap. I 15 dicentes *(sc. ministeriales)* eum ... sequi falsarium et -storem illum Norbertum. *al.* *de diabolo: v. p. 54,33.* **γ** *delator, denuntiator – Anzeiger, Ankläger:* EKKEH. IV. cas. prol. p. 16,9 si malorum libertates et impunitates non laudare videberis, velud -stor et calumniator apud eos, qui in levitate ambulant, habeberis. ALBERT. M. summ. theol. II 18,117,2,1 p. 364a,35 detractor non est criminator, quia criminator tantum est -r criminum. **b** *mus. i. qui incipit – einer der anstimmt:* LIBER ordin. Rhenaug. p. 50,21 accelerans ante alios vestiri -r officii, priusquam cappam induat, missam pulsat *(cf. p. 1448, 58).*

***impossessus,** -a, -um. *non habitatus, incolis vacuus – unbewohnt, aufgelassen:* DIPL. Otton. I. 393 quicquid proprietatis ... habere visi sumus, perpetualiter donavimus, videlicet mancipiis, curtilibus possessis et -is, edificiis, terris *eqs.*

impossibilis (inp-), -e. *script.* -seb-: *l. 41.* *compar.: l. 46. adde:* ANSELM. BIS. rhet. 1,17 p. 134,4.

I *adi.:* **A** *qui fieri non potest, non possibilis,* ἀδύνατος – *unmöglich:* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* CHRON. Fred. 2,62 p. 86,27 cum arbitraret *Bellesarius* in-ebile Wandalos superare. GERH. AUGUST. Udalr. 1,12 l. 115 cui *(Deo)* nihil in-e est. OTLOH doctr. 17 p. 282B res -is. *saepe.* **b** *philos.:* ALBERT. M. sent. 2,34,5 p. 557a,15 si dicas, quod bonum et malum non sunt contraria, sed opposita, ut privatio et habitus, tunc adhuc est -ius: *eqs.* metaph. 5,2,15 p. 253,21 'sicut' ... 'possibile', ita per oppositum ... '-e (*p. 1019b,23* ἀδύνατον)' dicitur. *ibid. al.* **2** *iunctura* -e est *sim.:* **a** *pendet (acc. c.) inf.:* RADBERT. corp. Dom. 8,253 -e est per medicinam sanari ullius artis, quem divina ultio premit. ANSELM. BIS. rhet. 2,8 p. 155,6 ut ... sit ... in-e aliquo maleficio deesse. VITA Heinr. IV. 13 p. 41,15 -e esse amissum imperium armis repetere. ALBERT. M. sacram. 170 p. 111,23 -e est transire mare siccis pedibus. *saepe.* **b** *pendet* ut: HILDEG. epist. 349 unicuique homini ... -e est, ut celestia inspiciat. **B** *non potens, non idoneus – unfähig, ungeeignet:* GEBER. summ. 8 p. 270 ignoramus solis, lune et elementorum proportionem ...; ex his ... concluditur inutilis est ars ista et -is.

II *subst. neutr. i. quod fieri non potest – das Unmögliche:* EPIST. Ratisb. 12 p. 331,7 de simplicibus et compositis syllogismis ęque mihi noticia constaret; quid per -e et per conversionem esset probari, magis stupori quam scientię accederet. IDUNG. PRUF. dial. 3,33 quae *(regula)* dicit abbati esse obediendum, etiam si ipse in-a precipiat. ALBERT. M. metaph. 5,2, 15 p. 253,30 -e ... nusquam et numquam est. *saepe. v. et p. 1450,19.* *in titulo libri:* CATAL. biblioth. A I 16 p. 73,1 (s. IX.med.) liber ... Hieronimi de tribus in-bus et quarto incognito.

adv. **impossibiliter.** *non possibiliter,* ἀδυνάτως – *unmöglich:* ALBERT. M. anal. pr. 1,4,16 p. 574a,27 in his *(sc. exemplis)* ... maior extremitas -r se habet ad medium.

impossibilitas (inp-), -atis *f.* **1** *quod fieri non potest – das Unmögliche, Nichtmachbare, Unmöglichkeit:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* FROWIN. explan. 5,1 l. 293 urgente -is *(cod.;* imponibilitatis *ed.)* articulo prodesse potest confessio, quae tantum fit Deo. CONST. Melf. 2,2 difficultate et -e quadam interveniente. *al.* **β** *spectat ad impedimentum ('Verhinderung', 'Hinderungsgrund'):* HRABAN. epist. 2a p. 383,11 sin autem propter longinquitatem terrarum seu propter aliam aliquam in-em neutrum horum facere possit *(sc. lector).* HINCM. annal. a. 868 p. 96,22 episcopus ... ad locum nominatum saecularis iudicii non venit, sed causas suae -is regi mandavit. *al.* **γ** *spectat ad locum ('Unerreichbarkeit'):* HUGO FARF. opusc. hist. p. 58,3 nisi forte aut fratrum imbecillitas vel loci -s sive temporis aliquid remitti cogerit egestas. **b** *philos.:* ALBERT. M. phys. 4,4,3 p. 297,27 dicuntur necessaria aeterna sive incomplexa ut ... ea, quae habitudine complexorum ad invicem habent necessitatem vel -em (*cf. p. 1019b,25* ἀδύνατον), ut diametron esse symmetron vel asymmetron. cael. 1,4,4 p. 85,30 id ..., quod non subicitur generationi ..., habet id a necessitate sui esse ... aut habet hoc a -e ad esse sicut impossibilia. **2** *impotentia – Unfähigkeit, Unvermögen:* HRABAN. epist. 51 vos *(sc. imperatorem)* ..., quod mihi -s denegavit, per vestram sanam prudentiam et bonum studium adimpleri non dubito. GERH. AUGUST. Udalr. 1,27 l. 26 quomodo potest hoc *(sc. celebratio missae)* fieri, quia pro in-e corporis primam adhuc non explevit? ALBERT. M. veget. 7,55 semen ... in tali agro ... non bonum debet esse ... propter -em retinendi pinguedinem et humorem, ex quibus semina convalescunt. *al.*

***impossideo** (inp-), -sedi, -ere. (in *et* possidere) *(nomine possessoris) insidere – (als Besitzer) sitzen (auf):* CHART. Rhen. inf. I 159 (a. 1014/1021) XII viros proprii iuris ... cum beneficiis, quibus in-erant, ad altare S. Martini ... tradidi *(sc. Baldricus).* *Orth-Müller*

imposterum *v.* in *et* posterus. **impostio** *v.* impositio.

impostor *v.* impositor.

impostura (inp-), -ae *f.* *script.* -sit-: *l. 38.* **1** *deceptio, fraus, fallacia, simulatio – Täuschung, Betrug, Falschheit, Heuchelei:* AMALAR. off. 3,27,8 cor eius *(sc. Mariae),* in quo erat fides sine -a (-itura *var. l.*). ANNAL. Wirz. a. 1155 p. 8,41 Spoletani ... pecuniam ... gravi in-a corruptam, utpote oricalcum pro auro ..., mendaciter obtulerunt. HELM. chron. 14 p. 29,23 ille *(sc. Billug)* respondet nunquam se erga dominum ... suum ... admisisse in-am. ALBERT. M. nat. bon. 340 p. 120,68 genus -ae est honorem viduae habere et non obsequi Deo, aliud agere et aliud profiteri. *al.* *depravatio – Verdrehung, Verfälschung:* BEDA ad Wicth. 9 mirum, si Victorem ..., virum ... eruditionis eximiae, talis -a *(sc. 'octavum' pro 'undecimum' [diem kal. Aprilium])* latuit. **2** *criminatio (falsa), calumnia – (falsche) Anschuldigung, Verleumdung:* HINCM. divort. 2 p. 128,19 sępe ... mulieres patimur reclamantes, quae ... adfirmare conantur, quoniam viri, qui eas legaliter susceperunt, illis non possunt concubitus reddere debitum et alias multiplices in-as opponunt.

***imposturatio,** -onis *f.* (*imposturare) *deceptio, simulatio – Täuschung, Vorspiegelung:* MIRAC. Donat. (MGScript. XIV p. 180,13; a. 1091/92) diversis ... questibus lucrantur medici, diversis -bus acquirunt medici.

***imposturo** (inp-), -are. (impostura) *depravare – verfälschen:* GESTA Camer. 3,28 p. 476,48 (epist.) ne antiquae religionis nobilitas aliqua adinventionis novitate in-etur.

***imposuo,** -ere. (*cf.* imponere *et francog.* imposer) *instituere – aufstellen, stationieren:* ANNAL. Plac. a. 1277 p. 566,48 -entes *(sc. Placentini, Cremonenses etc.)* inter se super dictas comunitates CCCC milites adsoldatos.

impotabilis, -e. *qui ad potandum inutilis, potandus non est – zum Trinken ungeeignet:* LIUTPR. leg. 1 p. 176,8 Grecorum vinum ob picis, taedae, gypsi commixtionem nobis -e fuit. ABSAL. serm. 18 p. 109A est alia aqua maris salsa et -is *eqs.* 26 p. 153C. ALBERT. M. meteor. 4,1,18 p. 232,41 sunt *(sc. crudorum umores)* 'incommestibiles', si grossi sunt, 'et -es (*p. 380b,3* ἄποτοι)', si sunt humidi. *usu subst. neutr.:* ALBERT. M. anim. 2,3,28 p. 139,34 -e (*cf. p. 422a,32* τὸ ... ἄποτον) dicitur multipliciter sicut et non-gustabile.

[Antony]

impotens (inp-), -entis. *script. compar.* -ciores: *l.9.* **I** *qui viribus vel opibus caret, inops, infirmus, imbecillus, indigens – schwach, ohnmächtig, hilf-, kraftlos:* **A** *nude positum (usu subst. masc.: l.8.16.17.18. al.):* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* GODESC. SAXO theol. 9 p. 211,17 nihil aliud quam ... perdi potest -s humanitas, nisi semper illam gratis adiuvet omnipotens divinitas. WOLFHARD. Waldb. 2,12 (19) qui *(Redemptor)* -es, si quos dignatur, facit esse firmissimos. DIPL. Conr. II. 229 quibus *(antecessoribus nostris)* ex divino munere non -ciores existimus. STATUT. ord. Teut. p. 54,17 baculum ... *(sc. magister manu gestet)*, quo animis -bus et fractis tristicia ... paterni affectus et compassionis ... provideat fulcimentum. ALBERT. M. pol. 7,9g si tota *(sc. civitas)* facile penetrabilis est, tunc -s est absque murorum ambitu. *al.* **b** *publ. et iur. (fere in formulis):* CAPIT. reg. Franc. 89,7 de viduis et orfanis et pauperibus vel omnibus in-bus: ut *eqs.* RATHER. epist. 26 p. 152,22 quidam ... potentior super -em insiliens sede illum propria pepulit. DIPL. Heinr. IV. 447 ut nullus mortalium, potens vel -s, servus vel liber *eqs.* DIPL. Arnulfi 50 p. 72,40 (interp.) si quis ... potens vel -s, spiritualis vel saecularis *eqs.* DIPL. Conr. III. 16 p. 28,1 si quis nobilis vel ignobilis, potens persona vel -s *eqs.* CHART. select. Keutgen 147,19 diversi cives divites et potentes recipiunt ... populares et -es in suam protectionem. *al.* **c** *medic. ('impotent'; cf. l.41.52.53):* ALBERT. M. animal. 9,10 quidam sunt, quibus ... in annis pubertatis non accidit semen, sed illis numquam redibit potentia coeundi ..., sed ... -es erunt in aeternum. 10,1. **2** *indulgens, mitis, clemens – nachsichtig, sanftmütig, milde:* EPIST. Mog. 31 p. 374,21 Dominus ipse ... pro meritorum qualitate sententiam suam legitur mutasse ..., cum eum aut oratio suorum -em reddidit aut ira eius miserorum gemitu victa succubuit. **B** *c. additamentis i. q. potentia (quadam determinata) carens – unfähig, außerstande (zu):* **1** *pendet inf.:* RADBERT. corp. Dom. 12,37 sicut panes auxit *(sc. Christus)* quantitate substantiae, quam natura non dederat, numquid in-s (impossibile *var. l.*) est facere ex aliquo, quod sine semine in utero creaverat? ALBERT. M. cael. 3,2,4 p. 231,1 'corrumpitur' ... omne 'minus' citius per 'contrarietatem maioris' vincentis super ipsum, 'et quanto est minus, tanto' est -ius resistere contrario et magis corruptibile. metaph. 5,2,14 p. 253,4 'non ...' secundum unam 'similitudinem' et rationem 'dicuntur -es generare puer' (*cf. p. 1019b,18* φαῖμεν ἀδύνατον εἶναι γεννᾶν παῖδα) ... 'et vir' ... 'et eunuchus'. **2** *pendet gen. gerundii:* VISIO Godesc. A 48,2 tam optabili ... sponsione a non fallaci promissore *(i. angelo)* nec persolvendi promissum -e accepta ... luctu ... suo in gaudium converso gratulabatur. **3** *pendet* ad *c. acc. (fere gerundii; aliter: p.1452,35):* ALBERT. M. animal. 1,208 in longinquo ... nimis extenuatur *(sc. spiritus, qui vehitur radio visivo)* et ideo tunc efficitur -s ad comprehendendum. 3,105 calor naturalis debilis et -s fuit ad completam ipsius *(umoris)* decoctionem *(de generatione phlegmatis).* 3,163 aliquando fit *(sc. vir calidae et siccae complexionis)* -s ad emittendum in coitu. 24,16 quidam dicunt, quod post unum coitum cetus cum balaena -s ad coeundum ... efficiatur.

II *non compos, qui in potestatem non habet – nicht verfügend (über), nicht in seiner Gewalt habend (fere c. gen. obi.):* DIPL. Heinr. II. 65 duas villas ..., quas ... Gisilherus ... Wolcoldo ... episcopo sponte sua in-s concessit, ... reddimus. ABSAL. serm. 44 p. 254A habet aliquid de homine iumentum amplius ...; cum ... homo natus de muliere -s sui, nudus corpore, alieno indigens auxilio ... effundatur super terram. CHART. Basil. A II 78 p. 112,1 bonorum. CHRON. Worm. p. 193,35 dominus electus post multos tractatus, quasi -s Iacobi, sic stare promisit.

III *impossibilis – unmöglich:* TRACT. de chirurg. 815 quemadmodum curabilis ... fit (sit *var. l.; sc. fractura ossis*) in prima consolidatione, consideratio -s est propter duritiam partis (*cf.* BRUNUS LONG. chirurg. 1,2 p. 105F). *usu subst. neutr.:* ALBERT. M. metaph. 5,2,13capit. de modis potentiae et impotentiae et possibilis et -is. 5,2,15 haec opposita *(sc. modo potentiae)* proprie dicuntur -ia, quidam tamen dicunt ea impossibilia. *ibid. al.*

adv. **impotenter.** *restricte, parce, moderate, potentia deficiente – beschränkt, sparsam, mit Zurückhaltung:* HEIRIC. Germ. I invoc. 90 sensus cumules et ora solvas, ut mutis liquidae fluant loquelae, largiri solitus nec -r. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 173,25 falco exinde *(sc. ex immoderata macie)* faciet debiliter et remisse et -r ... operationes suas.

impotentia (inp-, -cia), -ae *f.* *usu plur.: l.25. adde* ALBERT. M. metaph. 5,2,13 p. 251,69. **1** *infirmitas, imbecillitas, indigentia – Schwäche, Ohnmacht, Hilflosigkeit:* **a** *latius:* LIBER diurn. 84 p. 94,15 pro nobis apud Dei clementiam ... intercedite, ut in-a (-am *var. l.*), quae in nobis est, Dei nostri omnipotentia roboret. LIUTPR. leg. 7 p. 179,25 domino meo ... -am ascribis *(sc. Nicephorus)*, quod post Italiae ... acquisitionem tot annis eam tibi dimiserit. CHART. Aquens. 111 l. 25 quanta comitatur eis *(leprosis)* carnis spurcicia, quanta membrorum inbecillitas et in-cia. ALBERT. M. veget. 1,94 -am hominis ex humore subtili non cito siccabili causari. animal. 19,13 infirmitas ... visus in die glaucis evenit oculis, et -a visus in nocte accidit nigris. *al.* **b** *strictius i. q. defectus potentiae (cuiusdam determinatae) – Unfähigkeit, Unvermögen:* GERHOH. novit. 20,1 cum nec verbum Dei Deus possit a se ipso facere quicquam *eqs.*; quod tamen non est in-a, sed *eqs.* ALBERT. M. incarn. 49 p. 224,77 infirmitatem dolendi et patiendi non habuit *(sc. corpus Christi)*, quae dicitur naturalis -a (animal. 1,18 naturales potentiae vel -ae membrorum. metaph. 5,2,12 p. 250,41 n. -a provenit ex victoria materiae super formam vel *eqs. al.* GEBER. summ. 3 p. 254 sunt ... impedimenta huic operi supervenientia duo generaliter – n. scilicet -a et *eqs.*). FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 28,9 an ⌞faciant hoc⌟ *(sc. falcones non bonam volaturam)* propter loyrum, quod non diligant, aut propter -am *eqs.* ALBERT. M. metaph. 5,2,14 p. 252,77 '-a (*p. 1019b,15* ἀδυναμία) ...', sicut diximus, 'privatio est potentiae'. *ibid. al.* *pendet gen. obi. (fere gerundii, aliter: l.40):* PAUL. AEGIN. cur. 60 necationis ... fantasia ... ⌞cum in-a exclamandi⌟ (*3,15* μετὰ τοῦ ἀδυνατεῖν προσεκβοᾶν). ALBERT. M. sacram. 257 p. 168,50 quaeritur de -a coeundi (sent. 4,27,11capit. an -a c. ... possit dirimere matrimonium? *ibid. al.*). incarn. 49 p. 224,64 corpus Christi ... habuit naturalem -am patiendi ab extrinseco. *al.* ACTA imp. Winkelm. I 936I p. 711,29 si forte collectorum aliquibus solucionis -ciam imminere constiterit *eqs.* THEOD. CERV. chirurg. 3,44 p. 172A contra -am urinandi. **2** *impeditio – Verhinderung:* CHART. Argent. I 197 p. 160,12 (a. 1225) si ... decanus vel dictus canonicus interesse *(sc. electioni magistrae)* noluerit vel forte non potuerit, ipsorum -a vel negligentia per capitulum sancti Thome suppleatur. **3** *impossibilitas – Unmöglichkeit (c. gen. gerundii):* SUMMA dict. Saxon. 7,4 p. 226,29 est ... aliquis procurator in solidum vel in totum, alius ad petendas inducias, alius ad allegandam in-ciam veniendi *eqs.* (*item* p. 227,22). **4** *auctoritas parum plena, vitiosa – unvollständige Gewährleistung:* DECRET. Frision. A 8 p. 57,6 pro -a vendentis, scilicet wonwara, decem solidi *(v. notam ed.).*

***impotiono** (inp-), -avi, -atum, -are. (in *et* potionare) **1** *proprie i. q. veneno propinato tollere – mit einem Gifttrank beseitigen, vergiften:* ANNAL. Marb. a. 1226 Lůdewicus ... mortifera potione in-tus veneno periit. ALBERT. STAD. chron. a. 1144 p. 326,17 domina Rikence fratre -to sola possedit hereditatem. a. 1186 amabilis reginae factus in-vit (in-inavit *1; sc. Saladinus*) Norendinum et possedit et uxorem et regnum (*inde* ALEX. MIN. apoc. 20 p. 428,19 -to domino suo Norendino). a. 1196 quendam ... Richardum ... suspendi fecit *imperator*, quia eum in-are voluit. **2** *in imag. fere i. q. inebriare – etwa: berauschen:* SPEC. virg. 4,366 o radix invisa superbię, de qua fructus huiusmodi pullulant, quorum sapore seductus homo refectus vel -tus ... hereditabit amentię suę vel erroris stateram.

impotis *v.* impos.

***impotus,** -a, -um. (in- *et* potus) *qui non potavit – nicht getrunken habend, 'ungetrunken':* YSENGRIMUS 4,565 ille *(patriarcha)* manebit adhuc, cur hinc -us abiret? grandibus est pateris ante abigenda sitis.

***impraebendo** (inpre-), -avi, -are. (in *et* praebenda) *praebendarii q. d. nomine delegare, tradere – als Pfründner wid-*

men, übertragen, 'verpfründen' (de re v. HRG II. p. 1353 s. v. Laienpfründe): CHART. Stir. III 81 (c. 1250) inpre-vi filium meum ad Admunde claustrum sub tali forma: *eqs.*

[impraeceps *v.* in *et* praeceps.**]**

***impraecogitatus** (-re-), -a, -um. (in- *et* praecogitare) *inopinatus, improvisus – unvermutet, unvorhergesehen:* FUND. Consecr. Petri p. 278,11 necesse est . . ., ut, antequam horrende et impre-e mortis excipias imperium *eqs.*

***impraecognite** (inp-) *adv.* (in- *et* praecognoscere) *inopinate, ex improviso – unerwartet, überraschend:* ODILO SUESS. Seb. 15 (7) quod tam in-e et insuspecte devenissent *(sc. legati)*, percunctatur *Rodoinus.*

***impraeconsiliatus** (inp-), -a, -um. (in- *et* prae *et* consiliari) *inconsultus, inconsideratus – unüberlegt, unbedacht:* **1** *act.:* ALBERT. M. eth. I 655 p. 560,46 excessivus est etiam in-us, quia, si praeconsiliaretur, maneret in ratione. *usu praed.:* ALBERT. M. eth. I 429 p. 364,76 omnis, qui audit leges, ex consilio agit; sed iratus audit leges . . .; ergo falsum dicit, quod talis agit in-us. II 7,1,12 p. 493^{a},25 in hoc sunt iterum magis turpes *(sc. debiles quam irrefrenati)*, quia hoc, quod faciunt, non faciunt -i: quinimo multa consilia habent, in quorum nullo permanent propter debilitatem. **2** *pass. usu subst. neutr.:* ALBERT. M. eth. II 5,3,6 p. 373^{b},21 tria . . . sunt, -um, ignoratum et paralogum, quae in hoc nocumenta iustitiae sunt. *cf.* *non-praeconsiliatus.

***impraefocabilis** (inp-), -e. (in- *et* praefocare) *qui sustineri, reprimi non potest – unaufhaltsam, unwiderstehlich:* ODILO SUESS. Seb. 86 (43) aliquos flagitiosos audierat imperatrix Iudith vi quadam in-i in conventu publico crimina sua detexisse.

***impraegnabile,** -is *n.* *quod praegnari, frugiferum fieri potest – das zur Befruchtung Taugliche, 'Befruchtbare':* ALBERT. M. summ. theol. II 11,60 p. 591^{b},24 dicit Aristoteles . . .: 'planta *(sc. vitis)* ubique est masculus et foemina'; et huius assignat rationem, quod ubique in radicibus, stipite et ramis coniuncta habet impraegnans et -e.

***impraegnatio** (inp-, -re-), -onis *f.* **1** *proprie:* **a** *de actu i. q. praegnatio, conceptio, conceptus – Schwängerung, Befruchtung, Empfängnis:* **α** *de anim.:* EKKEH. pict. Mog. 172 membrana hispida natum in celi rore beat ⌞et pinguedine terre⌟ (gloss.: et in inpre-e Marie virginis). ANON. miseric. 420 opportet, ut sit *(sc. dictum genus materiae)* sicut creatura parvula, que est homo et quod assimilatur ei, scilicet ut sit factum cum coniunctione et impre-e . . ., et erit in eo mas et femina. ALBERT. M. animal. quaest. 9,24/28 p. 212,51 post -em clauditur matricis orificium. 10,1 p. 214,67 multae causae non-impraegnationis possunt esse ex parte viri. *al.* TROTULA A 11$^{capit.}$ de impedimento conceptionis et de his, quae faciunt ad -em. **β** *de plantis:* ALBERT. M. veget. 6,172 non . . . est arbitrandum, quod ista *(sc. per ventum facta)* -e et maturatione femina *(sc. palma)* indigeat, quando ex pluribus plantata convalescit, quia *eqs.* **b** *de statu i. q. graviditas – Schwangerschaft:* VITA Eberh. Commed. 2 Sifridus quidam . . ., ut post per illius in-em patuit, dormivit cum illa *(sc. pueri nutrice).* ALBERT. M. veget. 4,12 hoc modo . . . prolongantur -es et generationes animalium. Iob 39,1 p. 458,15 tempus . . . intelligitur, quod est inter primum conceptum usque ad partum completum, quod apud Aristotelem vocatur ⌞tempus -is⌟ (*p. 584^{a},35* τοῦ τόκου χρόνος). *al.* TROTULA A 14$^{capit.}$ de signis -is. **2** *meton. i. q. germen, fetus – Keim, Spross:* ALBERT. M. veget. 1,46 sexuum vires sunt in seminibus embryis sive -bus; embrya autem sive -es dico concepta semina. **3** *per pravam interpr.:* ALBERT. M. animal. 5,57 in tempore . . . -is (*ponitur pro* impinguationis, *ut vid.; cf. p. 546^{a},20sq.* ἐὰν μὲν εὐτραφῆς ᾖ) coit porcus omni tempore, nocte et die *(v. notam ed.).*

***impraegnatura** (-re-), -ae *f.* *graviditas – Schwangerschaft:* VITA Wirnt. 2 p. 1129,8 si occurrisset ei mulier in utero habens, que tamen adhuc non evidens impre-e haberet signum, duos illi nummos contulit.

impraegno (inp-, -re-), -avi, -atum, -are. **1** *de actu i. q. praegnare, praegnantem facere, gravidare – schwängern, befruchten (pass. [intrans.: p. 1454,11] i. q. praegnari, praegnantem, gravidum fieri, concipere – schwanger, befruchtet werden, empfangen):* **a** *proprie:* **α** *de anim.:* EKKEH. IV. pict. Mog. 598 pneumatis inpregnat te virtus *(de s. Maria).* HUGO FLAV. chron. 2 p. 496,27 hominem dico masculum a masculis -regnatum *eqs.* CHART. Steinf. 30 tenere unum taurum pro vaccis . . . saliendis seu -regnandis. CAES. HEIST. mirac. II 1,30 inpre-verat . . . *miles* quandam cognatam suam. ACTA imp. Winkelm. I 998 p. 757,35 iumentum . . . durat posse -regnari vel concipere usque ad duodecim annos *eqs.* TROTULA A 11 p. 74,13 eam *(mulierem)* bis vel ter facies coire in hebdomada, quia sic citius poterit -are (B *129 -regnari). ALBERT. M. animal. 9,1 quando potest -ari mulier et -are vir *eqs. al.* **β** *de plantis:* ALBERT. M. veget. 1,196 cum . . . viscera plantarum . . . humido vaporante implentur et -antur, sole appropinquante emittunt et convalescunt. 2,8 secundum modum commixtionis terrae cum elementis . . . terra concipit et -atur virtute coelesti. **b** *in imag.:* **α** *gener.:* EKKEH. URAUG. Hieros. 34,1 cepit . . . gaudii semen . . . diffundi, fideles animae . . . bonorum fructuum votis -regnari. VISIO Tnugdali p. 28,2 -regnabantur . . . omnes anime tam virorum quam mulierum, que descendebant in stagnum, et ita gravide prestolabantur tempus, quod eis conveniebat ad partum *eqs.* CHRON. Vill. 12 (MGScript. XXV p. 200,46) -regnata est ecclesia Villariensis a spiritu sancto *eqs.* **β** *alch.:* ALLEG. sapient. 28 p. 478^{b},63 ipsa *(uxor)* . . . -bitur et germinabit *eqs.* Ps. GERH. CREM. sal. I 19 p. 23,27 ipse *(mercurius)* est draco, qui maritat seipsum et -regnat seipsum (*sim.* II 9). Ps. CALID. lap. p. 398 qui *(lapis)* seipsum -at et in se ipso concipit et se ipsum parturit. ROSIN. interpr. 1 p. 292,3 reducere est incerare, -are et resublimare. **c** *translate i. q. implere – (an)füllen:* ODO MAGDEB. Ern. 2,187 saccos -regnant *(sc. turba hominum satianda rapinis).* RAPULARIUS I 124 privatas aperiri rex iubet archas, quas -regnarat grandis acervus opum. *farcire – stopfen:* BERNH. PROV. comm. 8,3 p. 304,18 condisum, id est meditullium ellebori nigri, cum quo inpregnatur radix rafani (*de re v.* 1,4 p. 277,1sqq.). **2** *de statu usu depon. i. q. praegnantem esse, ferre – schwanger, trächtig sein, 'tragen':* ALBERT. M. animal. 6,111 quaedam . . . catularum LXXII diebus -antur . . .; quaedam autem per tres menses -antur. 9,41 sunt *(sc. quaedam mulieres)* . . . boni coloris et leves, cum -antur aliquando de femina, et contrario modo forte se habent, quando -antur de masculo. *ibid. al.*

adi. **1. impraegnans,** -antis. *praegnationis, fecunditatis efficiens, generans – Schwangerschaft bewirkend, befruchtend, zeugend:* ALBERT. M. metaph. 7,2,9 p. 350,61 in his *(seminibus plantarum)* duae virtutes sunt coniunctae, ⌞-s videlicet et impraegnata⌟ (*cf. p. 1033^{b},30* τὸ γεννῶν . . . τὸ γεννόμενον). *usu subst. neutr.: p.1453,36.*

2. impraegnatus, -a, -um. **1** *praegnans – schwanger, trächtig:* LEX Alam. 72,3 (rec. B) alia *(iumenta)* . . ., quae adhuc pregna (praegnantia *16. 21,* inpre-a *18*) non fuerunt, tribus solidis sint adpretiata. VITA Wern. Merseb. 1 p. 245,31 evigilans . . . Deo devota femina et licet in-a conceptus sui tamen prorsus nescia in laude Dei visione congratulatur. CHART. Rhen. med. III 892 p. 666,28 scire vos *(sc. consanguineos)* cupimus *(sc. comes)* . . . nos sperare . . . consortem nostram Mechtildim fore dante Domino inpre-am. ALBERT. M. animal. 6,22 mulier praegnans plus delectatur in coitu quam illa, quae non est -a. 9,55 accidit cuidam mulieri, quod ex uno concubitu -a fuit duobus gemellis et postea diu fuit -a de tertio. *saepe. ellipt. usu subst. fem.:* ALBERT. M. animal. 9,42 -ae . . . semper desiderant res diversas. 9,44 accidit . . . et hoc -is, quod *eqs. ibid. al.* **2** *praegnationis patiens, concipiens – zur Befruchtung tauglich, empfangend: v. l.46.* *cf.* impraegnabile.

***impraemeditanter** *adv.* *sine praemeditatione – ohne Vorbedacht, ohne darauf gefasst zu sein:* ALBERT. M. eth. I 285 p. 246,2 est maioris fortitudinis -r bene se habere in periculis.

***impraemeditative** *adv.* *ex improviso – unvermutet: v. p. 1455,34.*

impraemeditatus (inp-, -re-), -a, -um. *praemeditatione, deliberatione adhibita carens, inconsideratus, inconsultus – vorheriger Überlegung entbehrend, unüberlegt, unbedacht,*

gedankenlos: **1** *sensu act. de hominibus (de animo: l. 3):* CHART. Salisb. III 4 p. 4,3 (a. 1249) nisi casu fortuito aut animo id *(sc. laesio hominis)* acciderit impre-o. ALBERT. M. div. nom. 4,44 p. 149,72 homo -us porrigit ad onus ferendum dextrum humerum, nisi habeat illum occupatum. animal. 23,29 cum illaqueatam se sentit *(sc. butorius avis)*, stat immobilis et venatorem se accipientem incautum et -um vulnerat rostro. *usu praed.:* GONZO Geng. 6 is *(sc. Gerardus)* -us statim sic ait: *'eqs.'* CONSUET. Rod. 64 si quis hoc *(sc. turpe dictu)* impre-us (inpremeditate *var. l.*) proferre cepit *eqs.* **2** *sensu pass. de rebus abstr.:* HINCM. divort. 3 p. 131,3 de mihi in-a ... questione ... plurima heri ... locuti tandem ... finem eidem causae ... posuimus. GERHOH. psalm. 31,5 p. 40,21 non ... confessio mea est -a vel temeraria, sed ex cauta deliberatione ordinata. ALBERT. M. animal. 1,587 ira naturalis et audacia -a ... significant caliditatem. *subst. neutr. in locut. adv.* ex -o *i. q. ex improviso – unvermutet:* ALBERT. M. eth. II 3,1,14 p. 214[a],26 si ... subito superveniat amicus ex -o *eqs.*

adv. ***impraemeditate.** **1** *sine deliberatione, inconsulte, temere – ohne Überlegung, unüberlegt, unbesonnen:* OTTO FRISING. chron. 5,9 p. 242,30 princeps iste *(sc. Heraclius)* ... crudelissimam gentem ... impre-e educens a Domino iuste flagellatur. gest. 1,47 p. 67,1 videres ... alios in flumen inordinate ruentes ex eo, quod aliis inpre-e implicarentur, dimergi. 2,44 regalia ..., quae ... nulli episcoporum militi, antequam de manu principis suscipiantur, tradere licet, ipse *(sc. Hardewicus)* huius rei nescius impre-e ... tradiderat. ALBERT. M. animal. 10,67 cum ambulat *(sc. mulier impraegnata de masculo)* -e, praeponit pedem dextrum. **2** *ex improviso, ex inopinato – unvermutet, unerwartet:* CHRON. Cosmae cont. I a. 1134 p. 139,41 cum ... securi ab hostium incursu secunda cuperent ducere tempora pacis, subito ac -e hostes superveniunt. CAES. HEIST. mirac. I 10,3 p. 220,13 iussus *(sc. monachus idiota)* loqui verbum Dei, usque hodie -e (impraemeditative *B*) tam excellenter ... illud proponit, ut *eqs.* ALBERT. M. Matth. 17,2 p. 467,88 quod apparet, subito advenit et -e (*sim.* 24,27 p. 572,2).

impraeparatus (-re-), -a, -um. *imparatus imprudensque – unvorbereitet:* IOH. PLAN. hist. prol. 2 ne forte subito irruentes *(sc. Tartari)* invenirent eos impre-os ... et facerent magnam stragem in populo christiano.

impraesentiarum (inp-, -re-, -nci-) *adv. divisim scriptum: l. 47. 50. p. 1456,14. 15. 28. 31. saepius.* **1** *de tempore:* **a** *ad praesens tempus, in praesenti, nunc, hoc tempore – gegenwärtig, jetzt, zurzeit, derzeit:* **α** *in univ.:* HINCM. Remig. app. p. 348,34 nequaquam dignus sum obtinere, quo vestrae necessitati in-m valeam consulere. TRAD. Frising. 1268 ut, quicquid in secularibus agatur negotiis ..., in pre-m (*opp.:* in futuro) salva auctoritate testium ... maneat ... inconvulsum. DIPL. Heinr. II. 37 cui *(sedi Paterbrunnensi)* ... presul Meginuuercus in pre-m preest. OTTO FRISING. gest. 2,48 p. 156,4 pene usque inpre-m deducta est haec controversia. CHART. Hall. I 209 ut ... hec nostra instituciо cum possessionibus, quas inpre-ciarum ... possident *(sc. sanctimoniales)* ..., rata permaneat. *persaepe.* *in pleonasmo:* VITA Romar. 5 (MGMer. IV p. 223,8) sicut nunc inpre-m cernitur. **β** *in praesens – für jetzt, für den Augenblick, vorerst, zunächst:* ERMENT. epist. (MG Mer. V p. 605,17) si ... hoc negotium vestro *(sc. Hilduini abbati)* peractum fuerit adiutorio ..., vobis quam maxime non modo inpre-m, verum etiam in futurum prospicietis. ABBO FLOR. calc. 2,2 est ... natura omnium mortalium tueri salutem quoquo locorum, se dolere vinci circumseptum agmine hostium ... et in-m appetere vite contubernium. SIGEB. GEMBL. Lamb. 18 (MGMer. VI p. 400,17) tractabat pelex ... parare sibi precatorem, per cuius instinctum posset sibi conciliare animum episcopi vel saltem ab importuna reprehensione principis inpre-m mitigare. *al.* **γ** *in hac vita (terrena) – in diesem (irdischen) Leben:* VITA Elig. 2,81 p. 740,28 Dei est ... omne, quod per eius famulos geritur, quoniam ex illo vitae fonte trahitur, quicquid in-m hauritur. RADBERT. corp. Dom. prol. ad Warinum 77 quanta sit virtus vitam aeternam in-m (in praesentia *var. l.*) accipere et angelicis escis cotidie saginari. psalm. 1,47 contemplativae vitae ... deservire in-m ut est beatissimum, ita et negotiosissimum. *al.* **b** *eo ipso tempore, simul – zu ebendieser Zeit, gleichzeitig:* DESID. CAD. epist. 1,13 supplico, ut ... nostri memoriam sacris precibus interseratis *(sc. Sulpicius patriarcha)*; haec nimirum facientes vicem nobis in-m rependites, qui ... orandi ... instantiam non omittimus. **c** *tunc, illo tempore, ea aetate – damals, zu jener Zeit:* THEOD. TREV. Liutr. 130,1 erat inpre-m (*cf.* VITA Pus. 10 tunc temporis) ipsius ecclesie custos forte constitutus nomine Georgius. **2** *de loco:* **a** *coram (sc. aliquo vel omnibus), in praesentia, in conspectu (sc. alicuius vel omnium), palam – vor (jemandem, allen), in Gegenwart (jemandes, aller), vor aller Augen:* RIMB. Anscar. 36 p. 70,39 hic ..., qui in-m stat (*antea:* domnum episcopum coram se stantem). DIPL. Otton. II. 239 p. 269,13 si ... aliquae cartae in prę-m delatę fuerint. BERTH. chron. B a. 1077 p. 267,19 littere apostolice in pre-m (*antea:* in audientia cunctorum) recitate sunt. OTTO FRISING. gest. 2,21 p. 124,9 eo quod ..., quicumque ... deprehensi fuissent, patibuli, quod inpre-m erectum cernebant, expectabant supplicium. CONST. imp. III 144,3 sacramentum ... prestari fecimus in nostra presencia in nostram animam et in animam consortis nostre ... inpre-ciarum ibidem existentis. *al.* **b** *praesto – zur Hand, zur Verfügung:* VITA Beth. 9 (MGMer. III p. 617,22) mira dispositio affuit Dei omnipotentis: nam prece effusa ad Dominum pontifex affuerunt sibi in-m solidi quingenti. **c** *hic, hoc loco – hier, an dieser Stelle (de loco libri sim.):* ALDH. ad Acirc. 139 p. 193,15 epitritus, de quo -m parumper comminisci nitimur. TRAD. Ratisb. 288 placuit ..., ut traditio ad augendos testes iteraretur, sicut in pre-m legitur: Wuzo, Peranger *eqs.* REINHER. PADERB. comput. 1,10 p. 24,37 factum est ..., ut ecclesia doctrinam super hac re Dionisii reciperet, facilem quidem, sed erroris plenam, sicut in p-m patet.

impraessio *v.* impressio.

impraetermissus (inp-, -re-), -a, -um. *inviolatus, stabilis, ratus ac firmus – unverbrüchlich, feststehend, gültig (usu praed.):* CHART. Diess. 6 p. 111,3 (a. 1192) antecessorum nostrorum statuta inpre-a servare debemus *(sc. episcopus).*

adv. **impraetermisse** (-ae, in pre-e) *et semel (l. 53)* ***impraetermisso.** **1** *sine intermissione, perpetuo, continuo – ohne Unterbrechung, fort und fort, ständig, immerzu:* ALMANN. Niv. 5 (MGMer. V p. 163,14) ut ... inpre-e faceret sibi 'thesaurum non deficientem in celis'. HUMB. Sim. 3,2 p. 200,7 certe sicubi locorum edictum sic proponeretur, ut in-e observaretur. DAVID compos. 3,70,3 ut nec nimis raro nec semper continue celebrare vel -e sacram hostiam studeant *(sc. sacerdotes)* immolare. CHART. episc. Hild. II 933 inpre-e calcat iter mortis terre generatio tota. *saepius.* *in pleonasmo:* TRAD. Frising. 1653 (a. 1084) ut, quicunque ... ipsum prediolum possideat, semper in anniversario predicti Gotifridi die XXX panes speltinos ... ad predictum sepulchrum in pre-e offerat. LAMB. ARD. hist. 92 qui *(consiliarius)* quoniam cum eo *(Arnoldo)* semper et impre-e et ubique stacionarius esse nequivit *eqs.* **2** *sine mora, haud cunctanter – unverzüglich, umgehend, ohne Säumen:* CAPIT. episc. II p. 156,1 ut vocati ad sinodum inpre-o (inpre-e, inpre-ę, inpre-ae *var. l.*) o c c u r r a n t (DECRET. Burch. 1,90 p. 572[B] ut omnes exceptis infirmis ad eius synodum ... -e o. 1,94,56).

impraevaricabilis (inp-, -re-), -e. *qui praevaricari non potest, inviolabilis – unumstößlich, unverletzlich:* ANNALISTA SAXO a. 803 inperator Karolus sancto Hildegrimo ... suam parrochiam certis undique circumscripsit terminis suoque ... inperio et inpre-i privilegio firmavit. ALBERT. M. summ. theol. I 17,68,4 p. 706[b],19 inducit *(sc. Gregorius)* Platonem ...: 'Plato ... dupliciter dicit fortunam: ...; secundum actionem vero divinam legem -em propter causam ineffugibilem.' *al.*

adv. ***impraevaricabiliter.** *inviolabiliter, irrefragabiliter – unumstößlich, unverbrüchlich:* CAPIT. episc. I p. 192,8 ut, quando ad sacram synodum bis in anno, sicut sacri canones in-r docent, convocantur *eqs.* CHART. Salisb. II 550 p. 21,31 ut ... elemosina studiose, legitime et impre-r iuxta, quod decretum ac diffinitum est, statutis diebus illi conventui ministrentur.

***impraevisio,** -onis *f.* *impossibilitas praevidendi – Unmöglichkeit des Vorhersehens:* ALBERT. M. Matth. 25,6 p.

[Antony]

589,16 supra . . . dictum est, quod non pro qualitate temporis, sed pro obscuritate -is (improvisionis *var. l.*) horae iudicii dicitur istud.

***impraevisus,** -a, -um. *improvisus, inopinatus – unvorhergesehen, unerwartet:* ALBERT. M. Matth. 25,6 p. 589,9sq. de citatione dicit tria esse circa iudicium, scilicet quod -um (improvisum *var. l.*), quod apertum, quod peremptorie citatorium; quod -um (improvisum *var. l.*), quia 'media autem nocte', hoc est in tenebris ignorantiae.

impransus (inp-), -a, -um. *ieiunus – nüchtern, 'ungefrühstückt':* VITA Bard. 15 p. 330,2 rex paene in-us est, nullas quaesivit delicias ciborum. ANON. Has. 22,35 cum aliquando durius in aliquem seviret in-us *(sc. episcopus),* post mensam flebiliter se ipsum accusabat. GALB. Karol. 107,3 nepotes Thancmari cucurrerunt super Brugenses apud Harenas evocantes . . . cives adhuc -os . . . ad militias faciendas.

[imprecarium *v.* in *et* precarius.**]**

imprecatio (inp-, -cio), -onis *f.* **1** *in malam partem i. q. exsecratio, detestatio – Verwünschung, Verfluchung:* LIUTPR. antap. 5,11 capit. p. 129 in-o contra montes, qui Berengarium et Willam transire permiserunt. BRUNO QUERF. Adalb. A 8 locutum est daemonium, cum presbyteri sacris -bus (B 8 in-cionibus [-cionibus, increpacionibus *var. l.*]) urgerent, ut exiens de homine possesso daret honorem Deo. CHART. Xant. 120 p. 91, 48 omnes tres ecclesie suas facient -es eo modo, quo fieri consueverunt contra eum, qui . . . iniuriam irrogavit. CHART. Lub. IV 5 p. 8,5 (epist. papae) orationes sacras . . . in reprobas -es convertere. *expressius de malo alicui optato:* RICHER. SENON. gest. 1,21 p. 266,32 talia in verba prorupit *(sc. vir sanctus in visione):* 'Deus meus, pone illos . . . sicut stipulam ante faciem venti' . . .; -cio namque sancti tam celeriter est subsecuta, ut unus post alium mori inciperent. **2** *in bonam vel neutram partem:* **a** *obtestatio, admonitio, obsecratio – Beschwörung, eindringliche Ermahnung, inständige Bitte:* ALBERT. AQUENS. hist. 9,27 permagna regis -o ad universos facta est, quatenus *eqs.* GESTA Trev. cont. I 20 p. 194,31 missa . . . decursa, ubi ad communicandum perventum est, episcopus verba in-is huiusmodi intulit dicens: *'eqs.'* **b** *oratio, preces – Gebet:* BEDA hist. eccl. 4,26 p. 266,21 insulani . . . invocantes divinae auxilium pietatis caelitus se vindicari continuis diu in-bus postulabant. WALAHFR. exord. 6 p. 480,13 aram quidam vocatam dixerunt, quod ibi incensae victimae arderent, alii a precationibus, quas Greci aras vocant, unde et -es antara dicuntur *(sim.* HONOR. AUGUST. gemm. 1,122 ara . . . graece dicitur, latine -o; *cf. Serv. Aen. 2,515. Isid. orig. 15,4,13).* EKKEH. URAUG. Burch. 1,8 p. 145,21 sanctus electum Zacharias Burchardum . . . Christo . . . satis superque misticis -cionibus ecclesiastico more commendavit atque sacravit.

***imprecativus,** -a, -um. *obsecrans, supplex – beschwörend, flehentlich:* CONR. MUR. summ. p. 163,5 sunt verba . . . insinuativa, -a *(v. notam ed.).*

***imprecatus,** -us *m. obtestatio, invocatio – Beschwörung, Anrufung:* CHART. Rhen. med. I 536 p. 595,19 (a. 1145) -u b. Dei genitricis Marię et omnium sanctorum hęc in perpetuum confirmamus.

impreciabilis *v.* impretiabilis.

***imprecogitatus** *v.* *impraecogitatus.

imprecor (inp-), -atus sum, -ari *et* **impreco** (inp-), -avi, -atum, -are. *script.* inprae-: *p.1458,24.45. struct. pass.: p.1458,4.14. 49.* **1** *optare – (an)wünschen:* **a** *c. acc. (?gen. partitivo: p. 1458,2) accedente dat.:* **α** *in bonam partem:* AMALAR. bapt. 3 gratias Deo agere et stabilitatem atque sapientiam in-ari vestro *(sc. imperatoris)* sancto regimini. WIDUK. gest. 2,1 p. 65,12 omnis populus . . . in-ti sunt prospera novo duci. EPIST. Hann. 109 p. 186,3 nobis . . . statum optatę quietis es -tus. WILH. HIRS. const. 2,66 p. 1141[A] prior ei *(defuncto)* absolutionem -atur. CHART. archiep. Magd. 315[b] p. 404,29 peregrinationi nostrę unanimiter prospera -antes *(sc. veneranda congregatio). al.* **β** *in malam partem:* THIETM. chron. 7,49 omnis maledicio, quam sibi beatus Iob in-tus est, huic *(comitissae)* talem promerenti ęveniat. REGISTR. Pant. Col. 8 p. 92,18 divinum iuditium sub perpetuo anathemate -amus illis, qui *eqs.* GESTA Trev. cont. III 3 reditus . . . custodiae . . . ad hoc *(sc. novum opus construendum)* delegaverat *(sc. pontifex)* -tus mali *(codd.;* mala, multum mali *edd. priores)* illi, qui auferret. CHART. Burgel. 62 temerantibus *(sc. huius rescripti paginam)* . . . -ta proveniat maledictio. *al. adde:* CONR. MUR. summ. p. 141, 10 nomen . . . recipientis . . . ponitur in dativo, ubi subaudiuntur huiusmodi verba . . . '-atur' et 'minatur', dum inimicis scribitur inimice. **b** *struct. var. (fere in malam partem; aliter: l. 14.49):* **α** *c. dat. i. q. male precari – fluchen:* WALAHFR. Gall. 1,4 beatus pater . . . zelo iustitiae -tus est eis *(paganis)* dicens: *'eqs.'* CHRON. Erf. min. p. 628,7 presbiter . . . in-tus est eis *(cantantibus)* et maledicta congessit dicens: *'eqs.'* **β** *pendet* ut: AMALAR. off. 1,12,22 haec *(dona)* praecipue a sacerdotibus -antur per ministrationem olei, ut omnes generaliter accipiant. DIPL. Loth. I. 115 p. 266,26 quod *(sc. minutionem vel ablationem)* si fecerit *(sc. aliquis successorum nostrorum),* optamus atque omnimodis in-amur, ut huius rei rationem Deo . . . iudici . . . reddat (*item* DIPL. Ludow. II. 34 p. 136,36. 48 p. 161,3 -amur). CHART. Austr. sup. I 173 p. 261,10 hanc . . . paginam . . . sigilli nostri impressione iussimus insigniri in-antes . . ., ut perpetue maledictioni subiaceat *(sc. temerator).* **γ** *c. praep.:* super: RADBERT. corp. Dom. 22,83 super eius *(hirci emissarii)* capud omnes iniquitates filiorum Israel confitendo et universa delicta atque peccata eorum inpraecabantur (-buntur, inpraedicabantur, inplicabantur *var. l.*) *eqs.* in: CHART. Sigeb. 53 p. 121,33 (a. 1144) ęternam Dei iusticiam atque iudiciariam sententiam -antes *(sc. archiepiscopus)* in omnem animam hominis, quicumque horum quippiam . . . defraudaverit. ANNAL. Wirz. a. 1147 p. 7,27 valedicentes et prospera in-antes *(sc. duo reges)* invicem. **2** *orare, obsecrare, supplicare – beten, bitten, flehen:* **a** *absol.:* IULIAN. TOLET. Wamb. 22 haec . . . princeps in-anti (precanti *var. l.*) viro verba respondit: *'eqs.'* RADBERT. corp. Dom. app. 748 'cum immolatum Dominum' nostrum 'et' incenso adstantem 'videris sacerdotem' atque 'in-antem omnesque' pariter 'pretioso illo' imbui 'sanguine *eqs.*' **b** *pendet:* **α** ut: PASS. Leod. 30 (MGMer. V p. 311,14) Winobertus . . . in-ans (deprecans, deprecatur, deprecabatur *var. l.*) custodibus (a custodibus, custodes *var. l.*), ut latenter ad ipsum ei accedere non negarent *eqs.* UFFING. Ida 1,7 ut . . . in ipso pausae suae articulo ducatum viae ad Dominum illi *(servi Dei)* impetrent, . . . in-atur. **β** quo: RHYTHM. 149,121 prostratus pedibus regis in-bat *(sc. Eligius)* . . ., quo pietate permotus revocaretur moriturus *(sc. reus).* **c** *c. acc. c. inf.:* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 3,4 l. 4 patris, non suam voluntatem fieri evangelista innotuit inpraecasse *(sc. Christum).* **d** *c. praep.:* **α** pro: FORM. Augiens. A 23 diebus ac noctibus pro salute et incolomitate vestra . . . Domini *(om.* gratiam *sim.?)* in-amur. **β** de: HINCM. epist. 198 p. 207,24 percepi dictum a sancto spiritu et in-ari a cuncta Dei ecclesia de his, qui in corde . . . locuntur: *'eqs.'*

[impredio *v.* 1. impertio.**]** **impreg-** *v.* impraeg-.

***imprendo** (inp-), -ere. (*francog. vet.* emprendre) *suscipere, ingredi – auf sich nehmen, unternehmen, antreten:* TRACT. de astrol. 29 si *(sc. Almucatil est)* in terra, comparare vult vestimenta ad feminas aut in-ere viam, ubi fuerit bene accepturus *(cf.* 28 prendere viam; *v. notam ed. p. 188,4).*

impresenti *v.* in *et* praesens.

impresentia *v.* in *et* praesentia.

impresius, impressa, impresse *v.* imprimo.

***impressibilis,** -e. *impressionum patiens, impressionibus formabilis – für Ein-, Abdrücke empfänglich, durch Eindrücke formbar:* ALBERT. M. meteor. 2,1,16 p. 55,46 nix cadit mollis manibus comprehensibilis (-is *var. l.*) de facili. animal. 1,519 humidum . . . est *(sc. cerebrum)* secundum naturam, ut . . . bene sit -e omnibus formis virtutum animalium. 21,27 consequitur, quod spiritus istarum *(sc. aquaticarum magnarum)* avium . . . sint . . . minus -es a formis aestimationis.

impressio (inp-, -rae-, -esio), -onis *f. script. et form. abl. sg.:* inpraessinae: *p.1459,37.* in-i: *p.1459,38.* **1** *proprie:* **a** *spectat ad res i. q. actio premendi, im-, comprimendi – das (Auf-, An-, Ein-, Zusammen-)Drücken:* DESID. CAD. epist. 1,16,27 quod minus . . . stili exaravit in-o *eqs.* WETT. Gall. 33

[Antony]

dentium dolores ex . . . caerae in-e fugati sunt. TRACT. de chirurg. 644 quia -i digiti cedit *(sc. tumor; superscr. I)*. ALBERT. M. animal. 1,552 exterior *(tunica stomachi)* . . . habet villos latitudinales congruos -i et expulsioni. CHART. Burgenl. 510 p. 342,24 sepedicti . . . penam, -em videlicet characteris, dicto Ponith remiserunt. WILH. SALIC. chirurg. 2,19 p. 338[C] ex . . . -e tentae ad profundum vulneris . . . fit dolor grandis. CONR. MUR. summ. p. 168,16 sigillum . . . quandoque dicitur cerea ymago ex typario per -em expresse facta. *al. v. et vol. III. p. 1258,29.* *de frumento i. q. fractio molis effecta – das 'Schroten':* REGISTR. abb. Werd. 3,51 Auoko XIII mo. siliginis, I bracium cum -e, VIII mo. sine -e *(sc. debet). ibid. iterum.* **b** *spectat ad homines i. q. concursus, coartatio, impulsio – Gedränge, Andrang:* **α** *in univ.:* TRIUMPH. Remacli 2,3 fiebat . . . maxima nobis -o undique . . . populis occurrentibus. 2,16 in tanta tamque continua -e . . ., in qua alii alios supergressi ab aliis impellebantur assidue *eqs.* **β** *sensu hostili i. q. incursio, impetus – Angriff, Ansturm:* WIPO gest. 34 inito praelio minorum incredibilis multitudo sola -e catervarum vicit. OTTO SANBLAS. chron. 20 p. 24,22 Romanis . . . tantum multitudinis in-e pugnantibus. *al.* **2** *meton. de effectu i. q. nota, signum, forma, imago impressa – Abdruck, Eindruck, Abbild:* **a** *gener.:* ANON. geom. I 3,1 qua *(summitate altitudinis)* inspecta loco, in quo steterit mensor, nota imprimatur et huic -i statura mensoris adiungatur. ACTA imp. Winkelm. I 137 quam *(bullam)* ex uno latere . . . -o capitum apostolorum Petri et Pauli decorat et ex alio *eqs.* BURCH. SION. descr. 8,1 p. 68,25 videtur -o calvarie eius *(Domini)* superius in rupe dependente *eqs.* CHRON. Albr. a. 1097 p. 807,16 fertur ei *(Abgaro)* Dominus misisse . . . sui vultus in-em in panno. **b** *publ. et iur.:* **α** *spectat ad sigillum:* DIPL. Ludow. Germ. 2 p. 3,22 a n u l i nostri in-e signari *(sc. hanc auctoritatem)* iussimus (128 p. 179,29 impresione. ACTA reg. Burgund. 3 inpraess-e. THANGM. Bernw. 27 p. 771,23 sua subscriptione anulique -e roboravit *[sc. rex traditionem]. persaepe*). NICOL. I. epist. 126 p. 647,9 sine -e s i g n a c u l i (127 p. 648,9). DIPL. Karoli III. 99 p. 161,39 b u l l a e nostrae inpraessinae adsigniri iussimus (DIPL. Otton. I. 235 p. 327,2 bullę nostrę in-i adsignari. *al.*). DIPL. Otton. II. 172 hanc cartam . . . imaginaria nostri -e s i g i l l i notatam . . . corroboravimus (DIPL. Heinr. III. 279 imprae-e. CHART. Bund. 509 -esione. CHART. Eichsf. 367. *persaepe; sim.* DIPL. Otton. III. 408 p. 842,40 s. nostri -em ponere iussimus. CHART. Heinr. Leon. 93 testimonialis nostri -o s. eum *[paginae ordinem]* roborat. *al.*). GERB. epist. 53 epistola vestri nominis -e ignota. DIPL. Otton. III. 197 hanc cartam . . . in-is nostrae s i g i l l o confirmari . . . statuimus (TRAD. Scheftl. 264. *al.*). *expressius i. q. sigillum – Siegel:* COD. Lauresh. 1147 l. 27 (interp. non ante s. XI.[2]) hoc testamentum confirmatum est sancti Nazarii in-e (*cf.* 141 l. 50 Nazarii sigillo). CHART. Osn. II 232 p. 181,5 hanc paginam -e . . . episcopi Conradi . . . et nostri . . . firmavimus. CLEM. IV. registr. 657 p. 667,22 prohibemus . . . universis . . ., ne . . . Conradino ut regi Sicilie scribant nec ab ipso litteras velut a rege sub premissis intitulatione, denominatione vel -e recipiant (*sim.* 660 p. 674,7). **β** *spectat ad monetam ('Prägung'):* DIPL. Heinr. III. 234 in una superficie denariorum nostri nominis et imaginis -em, in altera vero eiusdem civ<itatis figuram imprimi iussimus>. DIPL. Conr. III. 204 p. 370,4 monetam . . . Basiliensem supradictus episcopus . . . ita specialiter et singulari -e . . . obtineat . . ., ut nullus extra civitatem in episcopio suo eam imitetur. CHART. Merseb. 283 p. 225,21 in die assumptionis ferrum habens in-em monete secabitur et frangetur. *al.* **c** *natur. et philos.:* EBERH. ALEM. labor. 125 praegnantes facit has *(sc. tres cellas capitis animae efficientiis consecratas)* sensus -o, radix a quo totius cognitionis erit. RICHARD. ANGL. (?) anat. II p. 82,14 humidum est *(sc. cerebrum)*, ut facile formarum suscipiat -es *eqs.* ALBERT. M. veget. 1,24 coelestia . . . animata non erunt, eo quod 'sint impassibilia', non recipientia -es formarum extranearum. *ibid. al.* **3** *translate:* **a** *philos., natur., medic., alch. i. q. vis, effectus, efficientia, momentum, influentia – Einfluss, (Ein-)Wirkung:* ALBERT. M. summ. creat. II 1,21,2 p. 185[b],6 coelum non recipit -es peregrinas *eqs.* cael. hier. 9,4 p. 148,49 inferiora . . . corpora necessitatem habent recipiendi -es superiorum. cael. 3,1,1 p. 202,25 'rerum naturalium quaedam sunt substantiae et quaedam sunt, quae sunt ⌜ex actione et -e⌟ (*cf. p. 298[a],28* ἔργα καὶ πάθη) substantiarum' naturalium. animal. 22,13 corpus . . . hominis magis est accedens ad caeli similitudinem: et ideo caeli facilius sequitur -es. *ibid. saepius.* GEBER. summ. 72 p. 547 que *(medicina)* non adducit complementum sufficiens *(sc. perfectionis)*, quin contingat alteratum *(sc. minerale)* mutari et corrumpi cum evaporatione -is medicine illius totali. *al.* *in malam partem i. q. vitium, laesio – Schädigung, Verletzung:* BRUNUS LONG. chirurg. 1,15 p. 113[E] si fistula iam fecit -em in osse *eqs.* **b** *publ., iur., canon. i. q. compulsio, coactio, violentia, extorsio – 'Druck', Nötigung, Zwang, Gewalt(anwendung), Erpressung:* DIPL. Merov. I 81 ut absque in-e populi vel tumultuatione seculari Deo soli vacarent *(sc. familia Dei).* GESTA Frid. I. imp. A p. 35,11 fodrum tollere et alias -es in personis et rebus rusticorum et civium facere. INNOC. III. registr. 1,64 quicquid in ecclesia . . . Auersana . . . per laicalem -em factum fuit, . . . cassamus. HONOR. III. registr. 178 p. 126,8 que aliter, quam deceat, acta sunt, corrigas *(sc. imperator)*, electiones . . . libere ac sine -is vitio fieri permissurus. CHART. Rhen. inf. II 721 p. 423,26 dicte littere . . . per vim et -em, per metum et coactiones . . . exstiterunt sigillate. *saepe.* *c. gen. obi. i. q. servitium impositum – auferlegte Leistung:* GESTA Frid. I. imp. A p. 59,33 rusticorum . . . -o talis erat: feni plaustra mille *eqs.*

***impressivus,** -a, -um. *impressionis efficiens – prägend:* ALBERT. M. animal. 16,24 sicut . . . exigitur formam in generatione recipiens, sic etiam exigitur formam imprimens et sigillans, et hoc oportet esse motivum et -um et acutum. caus. univ. 2,2,39 p. 132,82 formae nobilis animae -ae sunt formarum sensibilium et figurarum in materiam absque eo, quod aliquid conferant de materia vel substantia caelestis corporis vel animae nobilis.

impressus (inp-), -us *m.* *impressio – Abdruck:* CHART. Eichsf. 343 (c. 1250) ut hec rata . . . permaneant, sigilli nostri in-um domini ducis sigillo corroboravimus.

impretermisse *v.* impraetermissus.

impretiabilis (-eci-), -e. *qui pretio pendi non potest, inaestimabilis – unschätzbar:* THEOD. TREV. transl. Celsi 5 Egbertus archimandrita lampabilis, clarus quidem parentelae generositate, sed clarior totius probitatis -i dote. GERHOH. Sim. p. 247,2 est istud donum *(sc. Dei, i. spiritus sanctus)* tam -ciabile, ut hereticus . . . iudicetur, quisquis illud existimat precio . . . obtineri posse. ALBERT. M. eth. II 4,2,3 p. 299[a],6 dignitas virtutis -is est. CHRON. Erf. min. cont. I[b] p. 684,23 hec municio *(i. castrum Crack)* -ciabilis fuerat domus Hospitalis sancti Iohannis baptiste. *saepius.* *usu subst. neutr.:* ALBERT. M. sent. 3,29,8 p. 560[a],12sq. -e non debet poni sub pretio aliquo; virtus autem -e est. 4,16,34 p. 617[b],24 in simonia peccatum ideo est, quia -e ponitur sub pretio (*item* l. 29). pol. 2,10[h] p. 191[a],16.

***impretio** (inp-, -rae-, -cio), -avi, -atum, -are. **1** *pro pretio imputare – als Preis in Rechnung stellen:* LEX Alam. 62,1 quantum illi ad sacramentum inprae-verit (adpretiaverit *rec. B; sc. dominus caballi*), in caput tantum restituat fur. **2** *appretiare, taxare – einschätzen, bewerten:* OTTO BAMB. epist. 22 p. 1332[C] (chart.) ne . . . haec traditio unquam a successoribus nostris pro damnosa aut ab alia qualibet persona per invidiam . . . -ta pro iniqua . . . reputari valeat. **3** *pretio aequiperare – im Wert gleichsetzen:* VITA Agnet. 43 mihi cinxit collum decoravit et aures . . . atque margarita auri dedit *(sc. vir, i. Christus)* in-cianda talentis.

[impreto *v.* impetro.**]**

imprevaricabiliter *v.* impraevaricabilis.

***imprignatio** *v.* *impraegnatio.

imprimis (inp-, in primis) *adv.* **1** *de ordine i. q. praecipue, potissimum, maxime – vor allem, vor allen anderen, insbesondere, vornehmlich, hauptsächlich:* **a** *in univ.:* THEGAN. Ludow. 6 p. 182,11 ammonens eum *(filium)* in-s omnipotentem Deum diligere. POETA SAXO 5,431 ex quibus *(moenibus pulchris)* in-s merito laudatur Aquensis sedis mirifice condita basilica. WIDUK. gest. 2,36 p. 96,7 ipse . . . dominus rerum *(i.*

Otto I. rex) . . . in-s pietate erat clarus. FROUM. carm. 32,2 alloquor in-s, qui pater est reliquis, patrem Perngerum. BERTH. chron. B a. 1078 p. 318,3 quia iustum et dignum sibi *(sc. regi Heinrico)* visum sit apostolice sedis diffinitionem super hoc *(sc. iniuriam regis Ruodolfi)* in primis interpellare. *persaepe.* **b** *in exordio enumerationis i. q. primum – erstens:* TRAD. Frising. 2 (a. 748) si . . . quislibet . . . persona contra hanc donationem venire . . . voluerit, in-s iram Dei incurrat . . . et insuper una cum distringente fisco auri libras II . . . coactus exsolvat. POETA SAXO 5,71 in-s patriarcharum sacer ordo, deinde legifer et vatum missus . . . chorus est; necnon . . . imitabile . . . exemplar iusti . . . dabant. WALTHARIUS 263 in-s galeam regis tunicamque . . . diripe, bina dehinc . . . scrinia tolle; . . . inde *eqs.*; insuper *eqs.* DIPL. Arnulfi 3 p. 7,8 (interp.?) decernimus . . . in-s, ut *eqs.*; deinde *eqs.*; preterea *eqs.*; proinde *eqs.*; ad extremum *eqs. persaepe. de principe testium i. q. primo loco – an erster Stelle (cf. l.47; de re v. R. Sprandel: Das Kloster St. Gallen in der Verfassung des karolingischen Reiches. 1958. p. 112):* TRAD. Frising. 19 p. 48,12 (a. 763) haec sunt testes: in-s Ioseph episcopus et Arbeo archipresbiter; Riholf presbiter *eqs.* TRAD. Patav. 42 haec sunt testes: . . . in-s Madalgoz; Kaganhart *eqs. saepe. v. et l.50.* **2** *de tempore i. q. primo, initio – zuerst, zu Beginn:* TRAD. Ratisb. 2 (c. 765/88) haec traditio in-s facta est in eclesia sancti Petri in loco, qui dicitur Uuerid . . ., et deinde ad Reganesburc renovata. THEGAN. Ludow. 8 post patrem sedit in . . . palatio et in-s (primo *var. l.*) . . . iussit ostendere sibi omnes thesauros patris *eqs.* TRAD. Frising. 1259 placuit . . . commutationem facere . . .; in-s ego Vuolfstein XV iugera . . . episcopo . . . tradidi; econtra idem . . . antistes *eqs.* BERTH. chron. B a. 1079 p. 348,5 Saxones nimium creduli *(sc. legatis Heinrici)* facti expeditionem inceptam in primis domino suo dissuadebant; dehinc . . . diem . . . ad colloquendum sibi . . . constituunt . . .; demum vero *eqs. persaepe. primitus – zum ersten Mal: v. l.63.*

***imprimitus** (inp-, in p-s) *adv.* (*per contam. ex* imprimis *et* primitus) *script.:* in-matus: *l.46.* in-tis: *l.41.63.* in-tas: *l. 39.* in primetas: *l.43.* **1** *de ordine i. q. praecipue, potissimum, maxime – vor allem, vor allen anderen, insbesondere, vornehmlich:* **a** *in univ.:* FORM. Senon. I 27 illud in-as (in-s *p. corr.*), quod plurima sunt . . ., salutem in Domino optamus vobis (*sim.* 30 in-is [*item* 37. 49]). **b** *in exordio enumerationis i. q. primum – erstens:* FORM. Andec. 58 si quis . . . contra hanc epistola . . . venire . . . presumpserit, in primetas *(cod., -etus ed.)* Dei incurrat iudicium et sanctorum loca efficiatur extraneus, et i n s u p e r . . . conponat *(item in formula poenae:* TRAD. Weiss. 232 in-atus ira Dei incurrat. CHART. Fuld. B 39 i<n>-s [-s C]. DIPL. Merov. 183 [spur.]. *saepe). de principe testium i. q. primo loco – an erster Stelle (cf. l.16):* TRAD. Ratisb. 17 p. 22,6 (a. 820/21) sunt idem ipsi per omnia testes adtracti iuxta legem Bauuariorum: in-s (inprimis *cod. a. corr.*) Rumolt; Adalperht *eqs.* **2** *de tempore i. q. primo, initio – zuerst, zu Beginn:* VITA Wandr. 6 (MGMer. V p. 15,33) cupiebat in caenubio sub relegione habito conversare; in-s . . . in loco, qui cognominatur Monte Falcone, habitavit non multum tempore. RHYTHM. 90,3,1 clara luce in p-s, firmamentum in postmodum, maris terreque speciem tertio fixisti *(sc. Deus)* diem. CHART. Laus. (SchweizZGesch. 12. 1962. p. 362,25) ⌜dedi in p-s⌟ *(v. notam ed.)* Baldulfus de sua turba de res sancti Mauricii . . . ad partibus Armanno et ussore sua . . .; similiter dederunt . . . Armannus et ussor sua *eqs. (de concambio). primitus – zum ersten Mal:* PASS. Kil. I 6 venerunt *(sc. Kilianus eiusque comites)* . . . ad castellum, quod dicitur Wirziburc, ibique praedicantes in-s (in primis, -s, in-is, primitus *var. l.*) verbum Domini. *Antony*

imprimo (inp-, -remo), -pressi, -pressum, -ere. *compar. adv.* -esius: *p.1463,70* (*ni confunditur c.* inferius).

I *strictius i. q. (in)figere, premere, deprimere, premendo efficere, demergere – (dar)aufdrücken, -pressen, (ein)prägen, aufbringen, eindrücken:* **A** *proprie:* **1** *gener.:* **a** *de tactu (corporeo):* WOLFHARD. Waldb. 4,12 p. 334,18 ex qua, *(sicera)* dum -ssis labiis vasculo modicum ebibisset *(sc. ancilla) eqs.* RATHER. fragm. 1 (DtArch. 46. 1990. p. 59) ori manum *(cf. Vulg. prov. 30,32).* HROTSV. Sap. 7,2 in-e mihi *(sc. Karitati)*, mater, osculum et commenda iturum Christo spiritum. YSENGRIMUS 4,665 -itur pollex palmę redeunte petitum hospite, qui gratus non fuit ante datis *(de proverbio v. notam ed.). comprimere – zusammendrücken:* TRACT. de chirurg. 421 subtili flebotomo diaforesin facias et sic digitis -endo (exprimendo *var. l.*) totum pus proicias. **b** *de lineamentis variis (litteris: l. 9; sed cf. p.1463,19sqq.) in materiam quandam pangendis:* WALAHFR. Wett. 858 illi *(fratres)* continuo tabulae -ssere *(sc. dicta Wettini)* liquenti. ANON. geom. I 3,1 qua *(summitate altitudinis)* inspecta loco, in quo steterit mensor, nota -atur. THEOPH. sched. 3,50 p. 99,15 percute . . . partes auri tam tenues, ut vestigium ungulae possit ei leniter -i. *de foliorum lineis depingendis:* EPIST. var. II 26 p. 343,1 in volumine, quod scripturi estis, ita spaciose in-antur lineae . . ., ut *eqs.* **c** *de effigie sim. sculpanda i. q. excudere – schneiden, schlagen, prägen:* DIPL. Heinr. III. 234 in una superficie denariorum nostri nominis et imaginis impressionem, in altera . . . eiusdem civ<itatis figuram -i iu<ss>imus . . .>. THEOPH. sched. 3,75capit. de opere, quod sigillis -itur. *(in)sculpare – (ein)meißeln:* VITA Gunth. erem. 7 in quo *(lapide)* . . . quantitas membrorum ipsius veluti in molli strato quiescentis nunc usque apparet -ssa. **d** *de aratro i. q. immergere – (ein)senken:* CARM. var. I 22,3 qui *(vir)* dudum -sso terram vertebat aratro . . . et victum quaerebat in agro *eqs.* **e** *de iugo i. q. imponere – auferlegen (per compar.):* LIBER diurn. 84 p. 94,12 Dei . . . sublimitas hoc fieri . . . annuit et . . . concurrentium <in>stantiam tamquam iugum pię nobis dispensationis in-ssit. **f** *inniti – stemmen (auf):* WILLIB. Bonif. 9 p. 57,14 caballus pueri ex inproviso tantum pedibus terrae -ssis ruinae . . . casuram temptabatur. **2** *publ. de impressione signi (sc. in ceram mollem) vel de applicando sigillo:* **a** *in univ.:* DIPL. Zwent. 3 p. 21,22 firmavimus anulumque nostrum -ere iussimus. DIPL. Otton. I. 356 p. 489,35 manu propria roborantes anulum nostrum inferius -i iussimus *(item* 371 p. 510,11. *al.).* DIPL. Constantiae 64 p. 202,24 privilegium . . . bulla cerea sigillo nostro -ssa iussimus insigniri. *al. in imag.:* WALTH. SPIR. Christoph. I 15 destinatis ad scortum sigillum castitatis -ssit. **b** *expressius i. q. (sigillo) obsignare, sigillare – (be)siegeln (absol.: l.40):* DIPL. Loth. I. 120 p. 277, 34 magnitudinis nostrae anulo . . . subter -ere . . . iussimus. DIPL. Heinr. II. 8 p. 10,41 hoc . . . immunitatis insigne . . . firmavimus et sigillo nostro -i iussimus *(item* 25. 26. *al.).* CHART. Solod. I 225 sigillo ducis presens cartula -ssa est. *saepe. in imag.:* FUND. Hild. 1 p. 941,13 postquam . . . Saxoniam longo tandem mollitam bello fidei catholice -ssit *(sc. Karolus)* sigillo.

B *translate:* **1** *de actione infigendi, intimandi:* **a** *in univ.:* CONC. Merov. p. 197,28 ne per errorem paucorum vitium . . . mentibus supplicibus in-atur. THANGM. Bernw. 1 p. 758,26 quas *(lectiones)* . . . pueris . . . perfecte docebat et illorum scientiae in-bat. EPIST. Ratisb. app. 5 p. 376,11 ad destruendas illorum *(inimicorum)* versutias ita evidentes tractatę rei formas noticię vestrę *(sc. christianorum)* -ere volumus. *al. in lusu verborum:* GESTA Magd. 16 p. 396,33 cuius *(archiepiscopi)* epitaphium non lapide, sed . . . benigno animo -endum (inscribendum THIETM. chron. 6,75) *eqs.* **b** *de memoria:* CHART. archiep. Magd. 240 p. 301,42 ut m e m o r i a nostri . . . Deo famulantium cordibus arcius in-ssa permaneat *eqs.* (CHART. Brixin. 50 ut . . . posteritati nostre facti huius m. firmius -atur). *al. de animo memori cuiusdam personae:* TUTO opusc. 1,18 p. 51,31 ut iterata repetitione eius, cui dicitur, m e m o r i a e tenacius -atur *(sc. dictum;* CHART. Eichsf. 471 ad in-endum m. futurorum acta presencium *eqs.). al.* **c** *de materiei commotione (usu alch.):* **α** *afficere – einwirken (auf; absol.: l.65; ?medial. ['reagieren']: l.67):* PS. AVIC. epist. 7 p. 872,6sqq. invenimus . . . ea *(corpora liquefacta)* non -ere, sed fumum eorum . . .; argentum ignitum, cum submergitur in eo *(sc. fumo),* -itur. **β** *efficere – bewirken:* GEBER. summ. 72 p. 546 que *(medicina)* super . . . corpora proiecta alterationem -it, que non adducit complementum sufficiens *eqs.* **d** *refl. et medial. i. q. se inserere, accomodari – sich (ein)fügen, anpassen:* VOLQUIN. serm. 103 (StudMediaev. III/3. 1962. p. 325; s. XII.[1]) omne, quod extra formam est, deforme esse necesse est;

[Konstanciak]

redi ergo ad formam, -aris formae, ut conformeris. VITA Meing. 6 (MGScript. XV p. 558,34) soror *(sc. ferocis ducis)* totius se -bat formae probitatis. **2** *de actione exprimendi i. q. effingere, formare – ausdrücken, darstellen (de signis numerorum):* ABBO FLOR. calc. 3,68 quem modum multiplicandi ubique observare necesse est diligenter praecognito, quot *(sc. numeri)* -untur digitis, quot singulis articulis. **3** *de actione supprimendi i. q. opprimere, gravare – unter-, bedrücken:* CONC. Merov. p. 187,16 quod si quis auso temerario eos *(libertos)* in-ere voluerit aut *eqs.* EPIST. Mog. 18 p. 347,26 barbarorum . . . gentibus christianitatem ita in-entibus, ut *eqs.*

II *latius:* **A** *de actione scribendi, signandi sim. i. q. (de)signare – (be)zeichnen:* **a** *de signanda cruce:* EIGIL Sturm. 7 in Dei nomine signo c r u c i s C h r i s t i fronti -sso securus quiescebat (VITA Corb. I 27 p. 627,13 signum c. C. capite [capiti *var. l.*] in-ssit. *al.*). CONSUET. Marb. 8 signum . . . sanctę crucis . . . sibi -at *(sc. frater)*. 17. FRID. II. IMP. epist. C 11 p. 430,18 invocato divino auxilio et -sso signaculo sanctae crucis irruimus super hostes. **b** *de scribendis litteris i. q. charaxare, conscribere – (nieder)schreiben:* HRABAN. epist. 5 p. 389,33 commodum duxi eminus e latere primas nominum litteras in-ere *(de fonte v. notam ed.)*. CHART. Advoc. 115 p. 60, 12 ut, quidquid perhennare volumus, scripto cum testibus in-amus (*sim.* 128). FUND. Heinrichow. app. p. 132,30 quarum . . . villarum nomina . . . episcopus . . . privilegio . . . in-ssit scribendo. **c** *de addenda signatura i. q. subscribere – unterzeichnen (c. notione fatendi per instrumentum ['beurkunden']):* LEG. Wisig. 2,5,12 p. 112^{b},24 auctor, qui suscribere debuit, signum in-ssit. p. 113,10 nulla sit fraus in-ssa, sed secundum voluntatem ipsius conditoris habeatur conscripta. *de signo subscriptionis i. q. ascribere – eintragen, hinzufügen:* LEG. Wisig. 2,1,1 p. 46,3 his *(legibus)* confirmationem . . . serenitatis nostre renotatione in-ssimus. CHART. Sangall. A 397 (a. 838/45) acta traditio . . . istis presentibus, quorum signa subter in-ssimus. DIPL. Arnulfi 83 ut hec auctoritas . . . observetur, ipsi manu nostra supter notam -ssimus, insuper etiam sigillo bullę nostrae iussimus assigniri. DIPL. Otton. I. 459 p. 626,5 (spur. s. XIII.) signum manus Guinisii, qui . . . confirmavit hanc cartam et signum crucis -ssit. *al.*

B *de actione imponendi, addendi i. q. indere, inserere – einfügen, einsetzen, einführen:* **1** *in univ.:* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 475,17 anuli pala pars est illa, qua prae latitudine sui sigillum solet in-i vel sigilli gemma seu lapis inseri vel indi. PETR. DAM. epist. 82 p. 446,10 clavem -ens . . . obseravi *(sc. archivum)*. *refercire – einfüllen:* MAPPAE CLAVIC. 254 si panno vel lintheo candidae vestis -ssa (*sc. arena; Pallad. 1,10* inspersa) et excussa nichil maculae relinquet . . ., egregia est. **2** *collocare, (terrae) deplantare – aufrichten, (in die Erde) stecken, einpflanzen (in imag.: l. 53):* VITA Bonif. II 11 p. 103,18 ut in omnibus locis, in quibus contigit . . . noctare, signa crucis -rent *(sc. corpus Bonifatii in translatione comitantes)*. SUMMA dict. Saxon. 11,63 p. 312,35 vinitor Iesus Christus . . . novos quosdam palmites . . . dignatus est in-ere terre sue. **3** *de pugione i. q. infigere – hineinstechen:* PETR. DAM. epist. 107 p. 186,11 si pro hac . . . epistola mori debeo, tendo cervicem, -te *(sc. quibus epistola missa est)* pugionem.

C *de actione contundendi i. q. molere, frangere – zermahlen, zerstoßen, schroten:* REGISTR. abb. Werd. 3,51 (s. XII.) Lihtuuard XVI mo<ldra> -ssi bracii et III siliginis *(sc. debet)*. *cf.* impressio.

adi. **impressus,** -a, -um. *?deductus, substrictus – ?eingezogen, dünn:* ALBERT. M. animal. 1,469 ventrem . . . molliorem atque -iorem virtutem animi et magnificentiam dicit Loxus significare.

adv. **impresse.** *acriter, graviter – nachdrücklich, wuchtig:* **1** *proprie:* GISLEB. ELNON. inc. 2,28 gemitum danti dat *(sc. demens quidam)* cuspidis ictum, tam magis -e, quam pressum se vidit esse. **2** *translate et in imag.:* **a** *in univ.:* DIPL. Heinr. III. 346 p. 474,11 quod, ut verius credatur . . ., sigillo nostro -esius *(pro* inferius *ci. ed.)* iussimus insigniri. INNOC. III. registr. 1,343 p. 513,18 exilium tuum *(sc. episcopi)*, terre sancte detentionem et paganorum barbariem . . . mentibus omnium . . . -ius sigillabit. **b** *arte – eindrücklich, innig (in lusu verborum):* GERHOH. glor. 19,7 p. 1147^{B} quanto . . . expressius, imo -ius, homo in Deum assumptus manet in Deo *eqs.*

***imprivatio** (inp-, -cio), -onis *f.* (in *et* privatio) *detractio, sublatio – Entzug, Aufhebung:* CHART. Ypolit. 78 p. 107,23 (a. 1266) Trunarium . . . in-cione dicte gracie seu alia pena canonica . . . puniemus *(sc. episcopus)*.

improbabilis (inp-), -e. **1** *condemnabilis, refutabilis, repudiosus – mißbilligenswert, verwerflich:* CARM. Cantabr. A 12,1^{b},5 ipse *(Deus)* multos . . . veteres . . . per sophie devia iusserat ire ⌞-is, errore parare nobis viam⌟ (ut probabili errore rectam pararet viam [ed. M. Pörnbacher, MittellatJb. 28,2. 1993. p. 11]; ut probabilis error rectam pararet viam *var. l.; quae lectio recta vid.*). BENZO ad Heinr. IV. 3,25 p. 338,16 confestim extinguetur . . . in-e iurgium. **2** *non probabilis, inverisimilis, irrationabilis – unwahrscheinlich, unvernünftig (usu subst.: l. 24):* ALBERT. M. phys. 8,2,6 p. 602,2 'est irrationabile' . . ., quod 'motivum' secundum locum vel secundum . . . motum sit 'mobile', et hoc est -e etiam secundum opinionem. miner. 4,1,6 p. 90^{b},14 non -e, quin sulphur illius aeris sit mixtum. anim. 3,3,8 p. 219,27 utrumque horum *(sc. argumentorum)* est -e. animal. 9,111 non est -e, quin totum vel maior pars spermatis virilis convertatur in spiritum. elench. 1,5,3 p. 620^{b},16 est *(sc. elenchus)* ex falsis vel ad minus -bus, quia ille peccat contra dialecticum, qui ex probabilibus procedit.

adv. **improbabiliter.** *improbe, inique, prave – unbilliger-, unberechtigter-, verkehrterweise (in figura rhet. litotes q. d.: l. 35):* AGIUS vita Hath. 1 quod *(sc. Hathumodae vitam describere)* nos non -r facturos speramus, quia et vitam eius magna . . . ex parte noveramus *eqs.* RUP. TUIT. dial. 2,214 Melchisedech, rex Salem, qui non -r existimatur fuisse Sem filius eiusdem Noe. ANNAL. Wirz. a. 1147 p. 3,47 omnes ad locum, ubi steterunt pedes Iesu Christi, properant, signo crucis vestimenta non -r, sed presumptuose signant *eqs.* CONST. Melf. 1,86 nostrarum rerum fiscalium curam . . . non -r (adimprobabiliter, etiam probabiliter *var. l.*) vidimus collocandam *eqs.*

***improbanter** (-bra-) *adv.* *improbe, inique – unbilliger-, unberechtigterweise:* LAMB. ARD. hist. prol. p. 557,39 quibus licet -ranter opponentibus et indignantibus . . . et nobis . . . immurmurantibus . . . respondemus: *'eqs.'*

improbatio, -onis *f.* *fuscatio, recusatio, reiectio – Missbilligung, Ablehnung, Verwerfung:* **1** *gener.:* EPIST. Aldh. 2 p. 496,18 ne . . . aemulorum cunei crispanti optatae -is cachinno tripudiantes congratulentur. HIST. Mosom. 2,3 p. 163,8 vitae degeneris et contumeliosae -is elogium. **2** *philos. i. q. refutatio, repulsio, infirmatio – Zurückweisung, Widerlegung, Entkräftung:* ALBERT. M. phys. 1,2,8 capit. p. XIX de destructione sive -e positionis Parmenidis. metaph. 4,4,3 capit. p. XXVIII de -e opinionum Anaxagorae et Heracliti. 11,3,4 capit. p. XLIII de -e erroris Avicennae. 11,3,6 capit. p. XLIV de -e eorum, qui dicebant *eqs.* elench. 2,3,2$^{capit.}$ de -e falsae solutionis *eqs. ibid. al.* **3** *publ. et iur. i. q. convicium, crimen – Vorwurf, Beschuldigung:* DIPL. Frid. I. 955 p. 227,30 si quis . . . in civitate . . . per annum et diem nullo impetente permanserit et si quis postea libertati eius obviare voluerit, actori silentio -is imposito liceat ei . . . libertatem suam probare.

improbator, -oris *m.* *detrectator, reprehensor – Kritiker, Tadler:* RATHER. phren. 9,249 noverit . . . eorum *(sc. libellorum)* tam -r quam factor, neglector quam lector, nullos . . . invenire . . . se posse calamitosis utiliores episcopis libellos.

improbe *v.* improbus.

improbitas (inp-, -ovi-), -atis *f.* *usu plur.: l. 72. p. 1465,20.* **1** *perfidia, malitia, iniuria, hostilitas – Unredlichkeit, Schlechtigkeit, Unrecht, Unbill:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* CONC. Karol. A 50^{D},25 propter eorum *(archidiaconorum)* avaritiam et m o r u m in-em multi scandalizantur (ORTL. chron. 1,19 p. 82,10 propter . . . gentis . . . m. -em. *al.*). WALAHFR. carm. 38,67 aemula pauperies dum grandia facta vetaret in-e sua. OTLOH. prov. B 27 bonus non est, quem malorum -s non probavit. HEINR. AUGUST. planct. 2029 qui *(mites)* vincunt in-es. METELL. Quir. 10^{a},20 cunctis opem prebens *(sc.*

martyr sepultus) salutis qualibet -e captis. *al. expressius i. q. violentia – Gewalt(tätigkeit):* METELL. exp. Hieros. 1,60 virginibus sacris . . . instant *(sc. Graeci)* cruciandis . . . libidinis -e. **β** *duritia – Härte:* VITA Heinr. IV. 13 p. 42,32 homines et equi exhausti tam alimentorum penuria quam laboris -e *(cf. l. 16).* **b** *publ. et iur.:* LEG. Wisig. 12,2,2 non inprov-is (in-is *var. l.*) contentione litem statuat *(sc. perfidus)* adversantis. CONC. Karol. A 34,17 ut, quos sacerdotalis ammonitio non flectit ad iusticiam, regalis potestas ab in-e (inprov-e *var. l.*) coerceat. DIPL. Loth. II. 21 quod res . . . episcopatus . . . quorumdam hominum olim usurpasset -s. CHART. Port. 115 ne . . . huius facti evidentiam alicuius . . . -s audeat infirmare. CHART. Raitenh. 194 ut . . . contractus nullius successoris . . . in-e possit in irritum revocari *eqs. al.* **2** *pertinacia, in-, constantia, conatus – Hartnäckigkeit, Beharrlichkeit, das Andauern, Drängen (de laboris -e cf. Verg. georg. 1,145sq.):* EINH. Marc. et Petr. I 2,1 p. 246,20 victus . . . est *(sc. Hildoinus)* sedulitate precum mearum cessitque in-i meae, qui se . . . nullius iussioni . . . cessurum pronuntiaverat. MIRAC. Bert. 7 p. 513,11 quod . . . oratores . . . in-bus orationum aures Dei ad clementiam inclinabant. EGBERT. fec. rat. 1,1672 tollitur in-s in magno magna labore *(sc. noctuae; v. notam ed.).* EKKEH. IV. pict. Mog. 730 vociferans mulier Chananea nimis pia mater propitium natę Dominum facit -e *(spectat ad Vulg. Matth. 15,22sqq.). al.*

improbiter *v.* improbus.

improbo (inp-), -avi, -atum, -are. *c. dat.: l. 41. damnare, aspernari, reicere, repudiare – missbilligen, ablehnen, zurückweisen, nicht anerkennen, verwerfen:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* WALTH. SPIR. Christoph. I 2 quod . . . hunc de terra Chananea oriundum narrat historia, ratio non -are videtur. THANGM. Bernw. 36 p. 774,37 animositas archiepiscopi palam ab omnibus . . . episcopis -ta (-atur 2), temeritas praesumptionis illius carpitur. WOLFHER. Godeh. II prol. p. 198,10 in quo *(patre et doctore)* est et approbandi pericia et -andi potentia *eqs.* BERTH. chron. B a. 1078 p. 319,14 quod . . . tota . . . causa . . . ab omnibus aut iustificaretur aut -retur. *al.* **b** *castigare, increpitare – schelten, tadeln:* CONC. Karol. A 50D,77 p. 674, 10 veritas manifestum faciat, utrum magis audiendi an in-andi simus. **c** *repugnare – Widerstand leisten:* NARR. de rel. Scafhus. 16 libet ad quosdam . . . verba vertere, qui dispositioni superne moliuntur -are. **2** *philos. et theol.:* ALFAN. premn. phys. prol. 14 quia . . . et abicienda et recipienda non sine rata ratione deligentur atque -buntur *eqs.* OTTO FRISING. chron. 7,7 p. 317,22 constat universitatem Sarracenorum . . . Christum . . . et apostolos . . . non -are. HUGO HONAUG. hom. 4,15capit. probat *(sc. capitulum)* per Hylarii dicta de causis in-andi omoysion (*sim.* 4,16capit.). *ibid. iterum.* ALBERT. M. metaph. 11,3,1 p. 535,35 sententiam de excentricis et epicyclicis nec approbamus nec -amus. **3** *publ., iur., canon.:* **a** *in univ.:* CONC. Karol. A 50D,69 p. 669,13 malorum patratores, quos et lex divina -at et condempnat *eqs.* LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 143,25 in eo res vertebatur, ut Turingi -ta sinodo sedem apostolicam appellarent. **b** *impugnare, abolere, infirmare – anfechten, abschaffen, außer Kraft setzen:* CHART. Rhen. med. I 65 p. 73,41 (a. 838) si quis . . . infringere aut aliqua occasione -are temptaverit *(sc. concambium) eqs.*

improbus (inp-), -a, -um. **I** *adi.:* **A** *strictius i. q. malignus, inhonestus, probrosus, perversus – böse, schimpflich, schändlich, ruchlos, schlimm, verkehrt:* **1** *de hominibus (de deo: l. 65):* **a** *in univ.:* DIPL. Loth. I. 51 p. 148,19 propter -orum hominum fraudes et infestationes. RUOTG. Brun. 36 p. 38,2 nec defuit . . . severa in -os et inportunos cives regni censura iudicii. METELL. exp. Hieros. 4,442 quos *(sc. peregrinos)* pestis famis angit et -us hostis. CARM. Bur. 115,1,5 (ed. Vollmann) Amor -us omnia superat *(v. notam ed.). al. adde:* AMARC. serm. 2,308 g e n s *(sc. Iudaeorum)* -a, gens peritura, littera te perimit (CARM. de Frid. I. imp. 1459 captivis duras auxit g. -a penas). **b** *iniquus, perfidus, iniustus – unredlich, ungerecht:* HROTSV. Bas. 240 Basilius . . .: 'in-e fur *(i. daemon)*, regis facturam redde perennis *eqs.*' DIPL. Heinr. II. 25 p. 28,38 advocatos . . . constituant *(sc. fratres)* aut, si -i fuerint, . . . alios . . . deponant. **c** *intestabilis, iuribus privatus – ehrlos, rechtlos:* CONC. Karol. A 21,7 p. 192,21 qui *(filii)* de . . . incesto coniugio nati fuerint, -i habeantur nullamque rerum adipisci valeant parentum facultatem. **2** *de rebus (incorpor.):* **a** *in univ.:* FORM. Senon. II add. 4,5 incredulas dicit *(sc. falsator)* loquellas et in-as. EUPOLEMIUS 2,368 pars hostica, marcida torpet in-a, nostra micat. *?vitiosus, falsus – ?fehlerhaft, unzutreffend, falsch:* RUOTG. Brun. 6 non . . . examen -um in illa castigavit trutina *(sc. doctrinae).* **b** *indignus, incommodus, molestus – unwürdig, unpassend, lästig:* PAUL. DIAC. carm. 9,25 plura loqui . . . brevitas *(sc. epitaphii)* vetat in-a linguam. WALAHFR. Blaithm. 106 est Deus adiutor . . ., timor -us absit *(specat ad Vulg. psalm. 117,6).* CARM. Bur. 135,1,4 torpor et -a segnities. **3** *de animalibus:* **a** *atrox, fastidiosus – furchtbar, grässlich, widerwärtig:* CAND. FULD. Eigil. II 12,8 -us atque minax . . . monoceros iam cessavit terrere fugaces *(cf. Sol. 52,39).* CARM. var. III A 1,20 ut canis ad veteres vel sus trahor -a sordes *(spectat ad Vulg. prov. 26,11 [cf. II Petr. 2,22]).* **b** *edax, vorax – gefräßig:* CARM. de philom. 19 caccabat . . . perdix et graccitat -us anser. **B** *latius i. q. pertinax, assiduus, perseverans, sedulus – hartnäckig, beharrlich, beständig, anhaltend, emsig:* **a** *in univ.:* EKKEH. IV. bened. I 16,123 clamans terque quater Dominum gravat -a mater *(spectat ad Vulg. Matth. 15,22sqq.).* AMARC. serm. 2,442 que *(sc. avis)* . . . unguibus in-a curvis conculcat micas. CHART. Heinr. Leon. 47 p. 67,10 considerans . . ., quod labor -us omnia vincit *eqs. (ex Verg. georg. 1,145sq.).* **b** *gravis, amplus – heftig, ausgeprägt:* POETA SAXO 1,85 valde premebat -a Romanos huius *(sc. Longobardorum)* violentia gentis. METELL. exp. Hieros. 4,402 ut . . . valeant *(sc. gnari)* rem nosse futuram, preteritis ventura docet quos -a cura. *spectat ad motum serpentis i. q. promicans – heftig zuckend, schnell (sich bewegend):* EUPOLEMIUS 2,687 saliit manus, ut . . . iacto saxo divise cauda colubre in-a sepe micat. **c** *incuriosus, dissolutus – unbekümmert, 'locker':* ADAM gest. 3,59 p. 205,18 pro cuius *(ecclesiae)* exaltatione tam in amitu curiae quam in profusione pecuniae videbatur *archiepiscopus* -ior (improbrior *A 1*), non fuit ociosus.

II *subst. masc. i. q. malus, sacrilegus, scelestus – Bösewicht, Verbrecher, Schurke:* LEG. Wisig. 2,5,8 pravis . . . moribus in-orum iustitie . . . est sententiis obviandum. *al.* LEX Baiuv. prol. p. 203,2 factae sunt . . . leges, ut . . . in . . . in-is (inpiis *Isid.*) formidato supplicio refrenetur nocendi facultas *(ex Isid. orig. 5,20).* RIMB. Anscar. 20 p. 44,12 -orum perversitas. RUOTG. Brun. 30 p. 31,16 contra -os et elatos nemo vehementior fuit. OTLOH. prov. I 57 -i et duri . . . sunt graviter corripiendi. VITA Heinr. IV. p. 18,29 quid, -e *(i. Rŏdolfus)*, tibi profuit . . . cedes fugientis vulgi? *al. remissius i. q. furunculus – Spitzbube, Schelm:* AMARC. serm. 4,224 alvum cur, -e *(i. coquus)*, rumpere queris?

adv. **1. improbe.** *maligne, flagitiose, impie, perverse – böse, schändlich, verrucht, verkehrt:* **1** *in univ.:* WETT. Gall. 4 Deus . . ., fac generationem istam in inproperium, ut, quae in-e excogitant *(sc. homines generationis)* servis tuis *eqs.* HRABAN. carm. 16,23 frater iniquus . . . nudum patrem *(i. Noah)* in-e risit (*spectat ad Vulg. gen. 9,22; sim.* 37,49). **2** *iniuriose – unrechtmäßig, zu Unrecht:* LAMB. HERSF. annal. a. 1063 p. 84,20 auxit ipse *(abbas)* invidiam *(sc. fratrum)* . . . predia aecclesiae militibus -e erogando.

2. *improbiter. *acriter, impetuose – heftig, ungestüm:* ARNOLD. RATISB. Emm. 2 p. 1065A unus astantium . . . cucurrit ad ecclesiam et . . . -r pulsavit ianuam.

***improcessibilis,** -e. (in- *et* *processibilis) *qui procedere non potest, ad procedendum non aptus – außerstande hervorzugehen (usu theol.):* ALBERT. M. sent. 1,13,9 p. 383b,36 sicut Pater est innascibilis, ita etiam est -is. p. 383b,41 sicut ingenitum esse . . . convenit Patri et Spiritui sancto, ita -em esse convenit Patri et Filio. 1,28,2 p. 57a,1 per hoc, quod dicitur Pater ingenitus, non intelligitur -is vel alio modo non ens ab alio. *ibid. iterum.* summ. theol. I 9,39,1 p. 290,46 videtur, quod potius deberet ei *(Patri)* attribui -em esse *eqs.*

***improcessibilitas,** -atis *f. impossibilitas procedendi – Unmöglichkeit hervorzugehen:* ALBERT. M. sent. 1,13,9 p. 384b,32 innascibilitas est notio, quae includit in se -em ut par-

tem sui. p. 384b,46sqq. ingeneratio sive innascibilitas est superius ad -em et sic in innascibilitate intelligitur -s.

***improclamatus** (inp-), -a, -um. (*cf.* proclamare) *exactionibus, postulationibus carens – frei von Ansprüchen, Forderungen:* CHART. Rhen. inf. I 248 p. 160,25 (a. 1094) prędia et ... mancipia ... comparavit *(sc. abbas)* libera ab omni iure advocati et in-a a familia ecclesię nostre.

***improcuratus** (inp-), -a, -um. *procuratione carens – unvorbereitet:* CHART. Mog. A I 576 p. 493,33 (a. 1131) ego Adalbertus presbyter ... Deum ..., ne me in-um relinqueret, sum deprecatus.

improficuus (inp-), -a, -um. *non proficuus, non conducibilis – nicht nützlich, nicht zuträglich:* VITA Adalb. Prag. A 9 erat ... cunctis diebus ... pie ac fideliter serviens Domino, sed multo tempore in-o (proinficuo *a. corr. Ls*) labore christianitatis normam exercens in populo. GESTA Camer. 1,106 p. 445,42 etsi sit aliquis huic electioni non consentaneus, licet occultus, hic in se tulit sententiam ..., quod omnino inutilis velit esse et in-us.

improhibitus (inp-), -a, -um. *expeditus, non reclamatus – ungehindert, frei von Einspruch:* ANSELM. HAV. dial. 2,13 p. 1183A agens qaecunque Deus *(sc. est spiritus sanctus)*, partitus ... in linguis igneis, ... immensus, -us, incoinquinabilis *eqs.* CHART. Landeshut. 100 predium ... ab omnium hominum contradictione liberum et in-um comperaverunt *(sc. sanctimoniales).*

impromptu *v.* promptus, -us.

impromutuo (inp-), -avi, -are. *promutuum dare – vorstrecken, leihen (absol.: l.33):* LEG. Wisig. suppl. 2,14 p. 471, 13 habeat *(sc. donator)* ... testes ... testantes, quod illum *(sc. donum)* non in-verit, sed donaverit. suppl. 2,16 p. 471,26 si aliquid remanserit de peculio ipsius *(servi)*, interpellet ille, qui illi in-vit; et serbum non tangat, sed sit domini sui.

***improperanter** *adv.* (in *et* properanter) *c. subst. propere – eilig, rasch:* GREG. CAT. chron. II p. 120,13 distributor largifluus *(sc. erat abbas Berardus)*; inconsiderate nanque et -r dator assiduus.

improperatio (inp-), -onis *f.* *improperium, convicium, contumelia – Schimpf, Tadel, Schmach, Kränkung:* AGOB. 13,74 avertatur ... illa dura et inrevocabilis -o, quę in neglegentes redundatura est. TRANSL. Tib. 2 (MGScript. XV p. 393,36) omnem humanitatis exibitionem ab eodem abbate *(sc. Einhardo)* sine ulla in-e suscepit *diaconus*. EPIST. Worm. I 34 p. 63,24 metuenda est illa ... preiudicialis -o ... 'serve nequam' *(spectat ad Vulg. Matth. 18,32).* ALBERT. M. sent. 3,26,4 p. 499b,10 'gratia' dicitur hic liberalitas dantis maxima et affluenter et sine -e.

***improperativus,** -a, -um. *improperium efficiens, contumeliosus – schmachvoll, kränkend:* CONR. MUR. summ. p. 163,3 sunt verba ... insulta vel insultativa, -a, interdictiva, inhibitoria seu inhibitiva *eqs.*

***improperiosum,** -i *n.* *quod flagitiosum, turpe est – Schimpfliches, Schmachvolles:* THEOD. AMORB. Mart. 15 p. 432,1 custodes bestiales ... -a et amara plurima ingerentes contra eum *eqs.*

improperium (inp-), -i *n.* *decl. I.: l.59.* *in figura etym.: l. 72.* **1** *opprobrium, convicium, contumelia – Vorwurf, Schelte, Tadel:* **a** *in univ.:* CHRON. Fred. 4,68 p. 154,28 Sicharius ... verba in-ae ... et menas adversus Samonem loquitur. RUD. FULD. Leob. 12 p. 127,38 in-a inproperantium tibi *(sc. Deo)* ceciderunt super nos *(sc. sanctimoniales).* WALTH. SPIR. Christoph. I 2 huic ... -o *(sc. esse canem latrare non valentem; cf. Vulg. Is. 56,11)* hic ... videtur extraneus. OTLOH. Dion. 9 haec et hiis similia -a ebulliebant *(sc. vicini).* ALBERT. M. sent. 3,37,9 p. 702b,1sqq. licet vox -i puniatur gehenna, tamen differentiae sunt in poenis illis ..., quia maior adhuc in gehenna poena debetur homicidio quam -o. *al.* **b** *insultatio, irrisio – Verhöhnung, Verspottung:* ARBEO Emm. 15 p. 47,11 cum ... princeps ... multis iniuriosissimis ... verbis in faciem illius iacularet et in-is sine numero *eqs.* RIMB. Anscar. 7 p. 27, 31 multi ... eum ... -is lacessire ... conabantur (*sim.* 19 p. 41, 7). HEINR. LETT. chron. 14,10 p. 82,23 de -o conticuerunt Estones, quod Lyvonibus et Lettis prius de martyrio suorum inproperaverunt. *al.* *adde:* GODESC. SAXO gramm. 1 p. 409,11 'ludibrium' ... est ignominia, contumelia, -um, obprobrium, inrisio. **2** *flagitium, ignominia, infamia – Schmach, Schande:* **a** *gener.:* IONAS BOB. Columb. 2,22 p. 279,4 divina pietas ... voluit in-a (inpropria, inpropriam *var. l.*) consentientis depromere. CONST. imp. I 78 p. 130,13 ad infamiam et -um (imperium *var. l.*) regni ita expoliati sumus *(sc. rex)*, ut *eqs.* (COD. Wang. Trident. 177 p. 914,35 a. i. e. in-um). CHART. Rhen. med. I 501 p. 555,6 abbas ... fratres ... a contemptu et -o ... liberare decrevit. *al. v. et l.38.p.1466,51.* **b** *theol.:* **α** *in univ.:* HARIULF. chron. 4,36 p. 282,1 ut ... noverint ... contemptores ... et desertores aeterno -o *(ed.;* imperio *cod. autogr.)* subiacere. **β** *de -o Christi ('Schmach Christi'; spectat ad Vulg. Hebr. 13,13):* AGOB. 18,22 l. 32 Moyses maiores divitias estimavit thesauro Egyptiorum -um Christi. ECBASIS capt. 851 flevi *(sc. philomena)* -a Christi. FROWIN. explan. 7,3 l. 853 quid ... dicam de contumeliis, -is et opprobriis Christi *eqs.?* *adde:* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 3,6 l. 28 si voluntatis tuae *(sc. Christi)* in-um passionis non fuit quantotius suscipere, cur *eqs.* RIMB. Anscar. 29 p. 60,6 Christus in servo suo ... denuo sustinuit -a.

impropero (inp-), -avi, -atum, -are. *fere c. dat. (c. acc.: l.68; usu absol.: l.48.50).* *pass. impers.: l.36sqq.* *partic. praes. usu adi.: l.65; subst.: p.1467,60.*

compellere, reprehendere, increpare, obiurgare, castigare – Vorwürfe machen, tadeln, schelten, schimpfen, rügen: **1** *in univ.:* **a** *obi. homines (animalia personata: l.34):* **α** *usu communi:* PAUL. DIAC. Lang. 6,38 p. 178,18 eisdem *(armigeris)*, quia eum *(regem)* occidere cogitaverunt, in-vit *rex.* RIMB. Anscar. 19 p. 40,18 cum ... illi *(Herigario)* ... verbis multiplicibus -rent *(sc. infideles) eqs.* YSENGRIMUS 5,738 quod vos *(sc. lupulos)* laudarim *(sc. Reinardus)* frustra ..., obsecro, ne possint *(sc. dubitantes)* -are michi. ANNAL. Ianuens. I p. 176,7 ipsi *(Pisani)* -verunt ei *(Trepedecino)*, et verba odibilia ibi orta fuere. *al.* *pass. impers.:* BONIF. epist. 73 p. 151,16 si ... gens Anglorum, sicut ... nobis in Francia et in Italia in-atur et ab ipsis paganis inproperium est, ... foedam vitam vixerit *eqs.* BURCH. URSB. chron. p. 71,23 pro qua re imperatori -tum est a multis. SALIMB. chron. p. 237,2 de quo *(libello)* -tum est ordini fratrum minorum ab emulis nostris. p. 462,35. *al.* **β** *pendet enunt.:* EPIST. divort. Loth. 17 p. 238,30 ut non nobis *(sc. imperatori)* ... -are ullus possit, quod vobis *(sc. papae)* nostrum negotium ... semper commisimus. ALBERT. STAD. chron. a. 1212 hii pueri nobis *(sc. papae)* in-ant, quod ad recuperationem terrae sanctae eis currentibus nos dormimus. **γ** *absol.:* ARBEO Emm. 27 p. 65,22 nisi ... nequitiam cordis ad aditum oris in-ando perducerent *(sc. carnifices).* CARM. Bur. 126,3,2 hinc *(sc. conceptus causa)* mater me *(sc. puellam gravidam)* verberat, hinc pater -at. **b** *obi. res vel circumstantiae:* METELL. buc. 1,50 mirabar *(sc. Melibeus)*, neclecta quod -as *(sc. Tytirus;* -bas *var. l.)* sacra festa patroni. **2** *exprobrare, obicere – vorwerfen, vorhalten:* BONIF. epist. 10 p. 10,20 sanguis ipse propria voce clamans in-bat et inputabat ei *(sc. viro visionem referenti)* crudele ... crimen. GLOSS. psalt. Lunaelac. 31,2 filiis Israhel in-bat *(sc. Deus)* preterita peccata. ANSELM. BIS. rhet. 1,1 p. 108,4 ut, ... quibus a puericia obtemperasti *(sc. frater)*, illa michi vicia -res *eqs.* IDUNG. PRUF. dial. 1,121 ledas me ... ignorantiam scripturarum cum quadam insultatione michi in-ando. GISLEB. MONT. chron. 140 p. 211,11 duelli ... huius provocatio ab universis audientibus Roberto -ta est. SALIMB. chron. p. 143,27 noluit *Ionas* amplius in terra sua habitare, ne noti eius hoc *(sc. fugam suam)* ei -rent. *al.* **3** *maledicere, laedere, eludere – schmähen, beleidigen, (ver)höhnen:* ARBEO Emm. 27 p. 65,16 in-tia et contumeliosa verba. THEGAN. Ludow. 44 p. 232,5 inaudita locuti sunt *(sc. episcopi)*, inaudita fecerunt cottidie in-antes (conviciantes *var. l.*) ei *(imperatori).* FROUM. carm. 23,3 omnes in-ant me solum furciferorum. ALBERT. STAD. Troil. 1,274 ludunt *(sc. Graeci)*, subsannant, imbelles et sine ferro esse ferunt omnes in-ando Friges. *v. et l.1.*

***impropinatus** (inp-), -a, -um. (*cf.* in- *et* propinare) *?non*

bibulus, siccus – ?nicht süffig, trocken (usu subst. [in imag.]): RHYTHMIMACH. 14,14 de ... habitudine hec necessarie in-a prelibasse sufficiat.

***impropitiatio** (inp-, -ici-), -onis. *f.* (in- *et* propitiatio) *implacabilitas, inclementia – Unerbittlichkeit, Strenge:* LAMB. ARD. hist. 36 p. 579,33 hii *(homines)* siquidem quadam -ciationis specie ab Hamensibus dominis quasi sub servilis conditionis iugo constricti tenebantur. 135 p. 629,22 quanto militibus gratior *(sc. Arnoldus erat)* ..., tanto inferioribus et subditis quadam in-is immanitate truculentior et superbior.

***improportio** (inp-), -onis *f.* (in- *et* proportio) **1** *proportionis defectus, inaequalitas – Missverhältnis, Unausgewogenheit:* ALBERT. M. sent. 1,45,8 p. 411a,39 monstrosa reducuntur ad defectionem et superfluitatem materiae vel -em virtutis informativae ad materiam. 4,18,11 p. 784a,6 quod ... non sufficit poenitentia nostra, nulla causa est, nisi quod maioris quam solvere possumus debitores sumus: et haec est -o potentiae solvendi in nobis. animal. quaest. 3,18 p. 133,26 non omne mixtum nutrit: propter defectum caloris et -em eorum, quibus nutritur. 3,27 p. 138,11 omnis motus innaturalis causat debilitatem et aliquam -em in re, cuius est. *v. et p.1446,10.* **2** *dissimilitudo, diversitas – Unterschiedlichkeit, Verschiedenheit:* ALBERT. M. animal. quaest. 16,20 p. 288,85 una *(sc. causa sterilitatis mulae et muli)* est -o seminis ..., quia sperma asini est frigidissimum et semen equae paucum est et calidum.

***improportionabilis,** -e. (in- *et* proportionabilis) *proportione aequali carens, incomparabilis, incommensurabilis – in keinem Verhältnis stehend, unvergleichbar, inkommensurabel:* ALBERT. M. sent. 3,29,10 p. 562a,2 -ia b o n a sunt Deus et proximus (eth. I 777 p. 658,14 'dignitas' dati 'non mensuratur ad pecunias', cum sint b. -ia). 4,17,64 p. 758b,32sq. non sequitur, si peccatum mortale et veniale sint -ia, quod medicinae *(e. g. confessio)* sint -es (*sim.* 4,20,8 p. 838b,39). epist. Dion. 9 p. 530,12 referuntur ... symbola sensibilium in spiritualia ... neque per proportionem ad illa, quia -ia sunt, ... sed per similitudinem proportionalitatis. *al. c. notione nimietatis i. q. immodicus, immanis – unverhältnismäßig, unvergleichlich groß, unermesslich:* ALBERT. M. sent. 3,19,7 p. 345b,10sq. quod poena debita pro peccato mortali infinita est et -is: infinita duratione ..., -is propter acerbitatem. BERTH. RATISB. serm. exc. p. 55,7 ipsius *(peccatoris)* miseretur *Deus* et penam ... eternam in aliam, que non est eterna, commutat; quod tamen ob rigorem divine iustitie viribus nostris est -is, inestimabilis et ... ignota.

***improportionabilitas,** -atis *f.* *proportionis inaequalitas – Unverhältnismäßigkeit, Missverhältnis:* ALBERT. M. sent. 3,19,7 p. 345b,14 Deus relaxando culpam per se remittit poenae aeternitatem et -em acerbitatis. 4,17,25 p. 695b,8 poenae. phys. 2,3,3 p. 136,60 aliquando ... fiunt *monstra* propter materiae diminutionem ..., aliquando propter qualitatum -em ad materiam.

***improportionalis,** -e. (in- *et* proportionalis) *proportioni non respondens, inaequalis – unverhältnismäßig, unausgewogen, unangemessen:* ALBERT. M. serm. I 4 p. 54,18 tanta est nostra iniquitas, quod -is est debita poena viribus nostris. summ. theol. I 3,15,3 p. 80,70 nulla potentia receptiva recipit id, quod -e est sibi, nisi per aliquid illi proportionetur. *usu subst. (dub.: l.60):* ALBERT. M. eth. II 5,2,5 p. 348a,7 patet ..., quod iustum hoc, quod distributivum est, proportionale est; iniustum autem, quod est praeter proportionale; iniustum ... -e duplex est: *eqs.* summ. theol. II 4,14,3,2,3 p. 192b,1 duo -ia non coaptantur sibi nisi per medium proportionale utrique.

adv. **improportionaliter.** *modo proportionis inaequalis, proportione carentis – unverhältnismäßig, unproportional:* ALBERT. M. meteor. 4,1,18 p. 232,31 non ... potest esse tertia causa defectus ex abundantia calidi -r super humidum. animal. quaest. 14,10 p. 257,16 pars superior *(sc. pueri)* est maior quantitative, sed in principio est maior -r.

***improportionatus,** -a, -um. (in- *et* proportionatus) *proportione carens – unproportional, unverhältnismäßig:* ALBERT. M. sent. 2,5,6 p. 122a,17 ea, a quibus ceciderunt *angeli*, non sunt proportionata ...; et illa fecerunt ingratitudinem esse -ae quantitatis. summ. theol. I 3,15,3 p. 80,71 intelligibile, quod est Deus, -um est intellectui nostro. animal. quaest. 11,8 p. 222,13 sicut cognoscibile proportionatum delectat virtutem cognoscitivam, sic excellens et -um ipsam corrumpit. 18,6 p. 300,69 licet ipsa *(materia)* sit proportionalis in se, tamen improportionata est agenti, quia ... requiritur proportio et oboedientia unius ad alterum.

adv. ***improportionate.** *modo proportione carentis – unproportional:* ALBERT. M. eth. I 812 p. 683,23 honestum ... et utile -e affectum trahunt.

improprie *v.* improprius.

improprietas (inp-), -atis *f.* *de usu verbi non proprio i. q. metaphora, acceptio figurativa, transumptio – Uneigentlichkeit, Bildhaftigkeit, Übertragung (fere usu rhet.):* ALBERT. M. sent. 1,32,2 p. 127a,34 ille ablativus *(sc. 'Pater et Filius diligunt se spiritu sancto')*, quando per se ponitur, minus habet de -e quam, quando ponitur cum praepositione. animal. 12,221 alia *(sc. animalia)* ... quaedam imperfecta caput transsumptive habere dicuntur, et hoc modo -is et transsumptionis etiam participant cornua. eth. II 9,2,3 p. 575a,41 aliquis transferens nomen *(sc. benevolentiae)* ad -em et metaphoram dicet ipsam principium esse amicitiae. metaph. 5,6,13 p. 294,15sq. quia non in toto subicitur *(sc. tertius modus primo modo)*, ideo aliquid habet -is; est ... et alius in illo modus -is *eqs.*

1. improprium *v.* improprius.

2. improprium *v.* in *et* proprius.

improprius (inp-), -a, -um. *superl.* -rissim(us): *l.33.64.66.71. divisim scribitur: l.36. ?usu subst.: l.42. abusivus, alienus, incongruus, ineptus, tropicus – uneigentlich, unzutreffend, unpassend, figürlich:* **1** *de rebus:* **a** *in univ.:* CARM. Bur. 14,5,13 -um non edo canticum. ALBERT. M. gener. 1,3,11capit. digressio declarans, quis est proprius modus augmenti et quis -us. veget. 5,44 tertius *(sc. modus permanentiae)* ..., qui -issimus, est, quando non permanet idem numero subiecto et forma. **b** *de dictione, acyrologia (usu rhet.):* AESCULAPIUS 16 p. 19,42 in propria *(sc. significatio)* est ... fluorem vocare id, quod ascensu quodam, non lapsum fertur *(cf. Cael. Aur. chron. 2,9,120* -um est ... fluorem vocare id, quod *eqs.)*. HUMB. Sim. 1,15capit. de propriis et -is dictionibus et vanitate symoniacorum. ALBERT. M. metaph. 1,3,12 p. 42,68 videntes *(sc. quidam philosophorum)* ... ista *(sc. argumenta)* subobscure balbutiendo per -a dixerunt. **2** *de hominibus i. q. inconveniens, indecens – unschicklich, unanständig:* FROUM. carm. 32,24 sensibus eversi, moribus in-i *(sc. discipuli). indignus – unangemessen, unwürdig (de Christo):* EKKEB. SCHON. opusc. 1 p. 234,45 servitus, quam profiteris *(sc. Maria)*, nullum tue libertati -um parit.

adv. **improprie** (inp-). **1** *abusive, tropice, metaphorice – uneigentlich, figürlich, im übertragenen Sinne:* **a** *gener. (fere de dictione):* **α** *in univ.:* HUGO HONAUG. hom. 1, 10capit. quod in divinis nomen substantiae invenitur, sed abusive et in-e. ALBERT. M. meteor. 4,1,18 p. 233,21 dicitur *aqua* elixari -e. veget. 1,146 -e ... surculi etiam dicuntur palmites. *in figura rhet. litotes q. d.:* RUP. TUIT. vict. 11,3 p. 342,21 'putavi' non -e dixit *(sc. Dominus)*, cum posset dicere 'prescivi', licet minus significet putare quam prescire. **β** *opponitur* proprie: GODESC. SAXO theol. 6 p. 164,13 quod proprie perhibent ortographi, saepe fantes in-e contemnant artigraphi. FROWIN. explan. 5,2 l. 2 distinximus ..., quid proprie peccatum et quid -e appelletur. OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 19,34 cum dico 'Socrates ridet, pratum ridet', ... de Socrate proprie, de prato in-e vel transumptive enuntio. *al.* **b** *philos.:* ALBERT. M. cael. hier. 6,5 p. 87,18 totum universale proprie praedicatur de partibus, totum vero integrale -issime. phys. 3,2,14 p. 195,2 dicitur delatum sicut id, quod non habet perfectionem a se, sed ab alio, sicut materia defertur ad formam ...; et hoc -issime est delatum. **2** *non definite, incerte, inepte – unspezifisch, unpräzise, ungenau:* **a** *in univ.:* ALBERT. M. anim. 2,3,25 p. 136, 24 -e loquuntur *(sc. qui vocant evaporationem spiritualem alterationem medii)*, quia spiritus in physica corpus est subtile et aereum. sent. 1,19,18 p. 542b,19 -issime locutus est Isidorus et vocat ... triplicem idem, quod trinum. animal. 4,6 illud durum

[Konstanciak]

. . ., quod una fractura in multa dispergitur, frangibile -e vocatur. **b** *expressius i. q. incongruenter, prave, false – unzutreffend(erweise), zu Unrecht, fälschlich(erweise):* HONOR. III. registr. 296 p. 221,38 si defensoris omittis *(sc. imperator)* officium, nomen -e retines advocati. ALBERT. M. gener. 1,4, 5capit. de tactu -e dicto. veget. 4,4 virtutem, quam habet planta ex genere aquei, vocant -e coagulationem, proprie autem vocatur conglutinatio. ANON. IV. mus. 2 p. 70,30 quandoque dicitur *(sc. vox 'organum')* alio modo . . ., quamvis -e *(v. notam ed.). al. in figura rhet. litotes q. d.:* HRABAN. inst. cler. 3,36 l. 12 quod si ab aliis sumant *(sc. quidam)* eloquenter sapienterque conscriptum . . ., non in-e faciunt.

improsper (inp-), -a, -um. *subst. neutr. pl. i. q. incommoda, adversa – Missgeschick, Unglück:* ALBERT. M. anal. post. 2,4,5 p. 216b,42 dicuntur magnanimi *(sc. Lysander et Socrates)*, quod prosperati et improsperati indifferenter se habuerunt nec prosperis elati nec -is et infortuniis deiecti fuerunt.

adv. **improspere.** *in figura rhet. litotes q. d. i. q. feliciter – glücklicherweise:* CHART. Carniol. I 99 p. 101,22 (a. 1145) divina gratia tantopere progressum est haud -e, ut solertissimi in vinea Domini operarii facti sint *religiosi.*

improsperatus (inp-), -a, -um. *infelix, infaustus – unglücklich, vom Glück verlassen:* COSMAS chron. 3,42 p. 216,6 inopina et in-a (inprospera, prosperata, insperata *var. l.*) nec precogitata atrox . . . conseritur pugna. CHRON. reg. cont. V a. 1239 p. 276,32 ab ipsis Sarracenis in-o casu et inopinato miserabiliter sunt devicti *(sc. rex et nobiles). v. et l.16.*

improsperitas, -atis *f.* *usu plur. i. q. res adversae – Unglück:* ALBERT. M. eth. II 1,7,9 p. 121a,28 quod felicitas etiam post mortem extendatur ad -es virorum, qui feliciter in moribus vixerunt.

***improtractim** (inp-) *adv.* (*cf.* in *et* protrahere) *sine ulla mora, confestim – ohne Aufschub, unverzüglich:* CHART. Westph. VII 66 (a. 1209) ut . . . octo solidos . . . in die sancti Michaelis . . . provisores . . . monasterii nobis . . . in-m persolvant.

improvide *v.* improvidus.

[improvidendo *v.* in *et* provideo.**]**

improvidentia (inp-, -ncia), -ae *f.* *incuria, neglegentia, indiligentia – Sorglosigkeit, Nachlässigkeit, mangelnde Umsicht:* PAUL. DIAC. Lang. 6,24 p. 173,24 omnis nobilitas periit . . .; per contentionis malum et in-am (in-cia, imprudentiam, imprudentiae *var. l.*) debellati sunt *(sc. viri).* PRUD. TREC. annal. a. 845 p. 50,19 ne . . . pagani in-ae aut . . . inpotentiae Dominum . . . insimularent *eqs.* RATHER. coni. 14,496 dixit comes . . . mea mihi id -a contigisse. DIPL. Heinr. II. 369 p. 472,17 ne de -a . . . aliquo modo culpabiles ascribamur *eqs. al.* CHRON. Mont. Ser. a. 1225 p. 221,35 qualiter ecclesia . . . per negligenciam et -ciam prelati sui extrema . . . inopia laboraret. *al.*

***improviditas,** -atis *f.* *indiligentia, temeritas – mangelnde Umsicht, Unbesonnenheit:* ANNAL. Prag. III a. 1282 p. 205,50 postmodum natura per metalla viliora degenerans ferro secula postrema suae -is incuria foedavit *(spectat ad aetates Hesiodi).*

improvidus (inp-), -a, -um. *usu subst.: l.61. incautus, incuriosus, inconsideratus, inscius – unvorsichtig, unbekümmert, unbedacht, ahnungslos:* **1** *de hominibus:* ARBEO Corb. 36 (ed. Brunhölzl) ipsa *(Magata)* . . . nefandum intulit sermonem . . ., sui sermonis in-a sociam diludere vellens. 41 p. 152,1 ne precipiti et in-i contra divinum hoc committeremur reducendi *(sc. mortui)* consilium. ANNAL. Xant. a. 869 p. 78,6 inmensa inundatio aquarum est subsecuta, in qua multi in-i interierunt. OTTO FRISING. chron. 4,19 p. 208,14 fuit *(sc. Iohannes)* . . . nimia . . . severitate et zelo Dei -us . . ., ut . . . arrogans putaretur. *al. in figura rhet. litotes q. d. i. q. valde diligens, prudens – sehr umsichtig, klug:* BENZO ad Heinr. IV. 1,17 p. 184,12 ut, si quis . . . statuam in foro promeruisset, sive esset pugnator vel . . . imperialium legationum non -us delator. **2** *de rebus:* OTLOH. Magn. prol. l. 29 licet me non terreret promissionis -a conscientia *eqs.* EPIST. Hildesh. 99 ex in-a . . . operariorum cura . . . magna pars eius *(altaris)* est abscissa. ODO ARET. ton. B p. 84,20 D, E, F et G finales . . . in omnibus omnino modis vel vocum tropis indifferenter et -e (inprovidende *var. l.*) sint.

adv. **improvide.** **1** *incaute, imprudenter, temere – unvorsichtig, unbedacht, unbesonnen:* **a** *in univ.:* REGINO chron. a. 884 p. 122,1 quod a quodam suo satellite in-e arma ferenti vulneratus fuerit *Carlomannus.* OTTO FRISING. chron. 6 prol. p. 261,30 cives . . . Christi non . . . infidis eius *(sc. sali)* procellis in-e se credere . . . oportet. *de consilio ('kurzsichtigerweise'):* OTTO FRISING. chron. 2,36 p. 110,11 Hannibal . . . in-e circa Tarenti fines in Apulia moratus . . . multos perdidit. **b** *neglegenter, incuriose – nachlässig, ohne Sorgfalt:* CHART. Carniol. II 162 p. 127,27 (a. 1249) quod *(privilegium)* aliquantulum in-e fuit scriptum. **2** *modo inexspectato, ex improviso – unerwartet, unversehens:* EPIST. divort. Loth. 14 p. 231,3 ne forte gressus nostri *(sc. imperatoris)* eorum *(sc. inimicorum)* astutiis -e supplantentur. CHRON. Reinh. a 1190 p. 545, 39 quod . . . christianorum profeccio . . . in irrecuperabilem dedicionem in-e laberetur. CARM. Bur. 23,3,6 ne te *(sc. sacerdotem)* . . . trudat in interitum Philisteus -e.

improvise *v.* improvisus.

***improvisibiliter** *adv.* *ex improviso, ex inopinato, subito – unversehens, überraschend, plötzlich:* CHART. Gelr. 968 p. 936,28 (a. 1275) nautae . . . tacendo, non clamando et evacuando aut per infortunium -r submergendo, cadent in excessum quinque marcarum.

***improvisio** (inp-), -onis *f.* *indiligentia, neglegentia – Unachtsamkeit, Nachlässigkeit:* CONST. imp. II 238 p. 328,8 cum adsumatur a subditis . . . in exemplum, quod committit irreverentius in-o prelatorum.

1. improvisus (inp-), -a, -um. *script.* -ss(us): *l.42.68.* **1** *adi.:* **a** *de rebus:* **α** *inexspectatus, inopinatus, insperatus, subitus – unvorhergesehen, unerwartet, unvermutet, unverhofft, plötzlich:* TRAD. Frising. 23 p. 51,18 (a. 765) ne nos in-a m o r s . . . inparatos inveniat (HROTSV. Cal. 9,27. *al. sim.:* CONSUET. Marb. 309 ne obitus eius *[sc. fratris infirmi]* -us evenire possit). WALAHFR. carm. 9,2,6 suspensum *(sc. Walahfridum pollicita exspectantem)* -a perurget egestas. RUOTG. Brun. 20 p. 19,7 hac de re . . . tam subita et in-a commotus imperator *eqs.* THIETM. chron. 5,8 accepta nece parentis in-a cum matre . . . occurrit *Herimannus.*6,35 p. 318,5 -a calliditate. *al.* **β** *de qualitate, bonitate i. q. eminens, egregius – hervorragend, ausgezeichnet, besonders:* AETHICUS 70,4 aurum multum et optimum . . ., gemmas multas, falerna in-a (-ssa [ed. Prinz] *var. l.*) et nulla similia *(sc. invenire potes).* EPIST. Ratisb. 10 p. 324,12 quando . . . in illorum *(sc. invigilantium)* non apparent militia, quorum consilio propugnare debent armis rationis, contra quos arietem inpugnationis . . . in-a premeditatione erigunt. **γ** *incautus – unbedacht:* DIPL. Loth. II. 9 p. 396, 34 ea, quae . . . -a ordinatione . . . inordinata et iniuste sancita reperimus *eqs.* **b** *de hominibus (castro: l.59) i. q. imparatus, deprehensus, improvidus – unvorbereitet, überrascht, arglos:* CHRON. Fred. cont. 26 eos *(sc. Bagoarios)* in-os (in-us *var. l.*) occupaverunt *(sc. Carlomannus et Pippinus).* WIDUK. gest. 1,6 p. 7,23 super inermes et in-os *(sc. hostes)* irruunt *Saxones.* THIETM. chron. 6,26 hii . . ., qui precesserunt, . . . hostes in tentoriis in-os opprimerent. GESTA Ern. duc. II p. 236,6 advolat *(sc. dux)* et in conticinio . . . noctis castra hostium in-orum invadit. *al. intutus – schutzlos:* BURCH. URSB. chron. p. 34,2 ipsas *(portas)* tandem confregerunt *(sc. Mediolanenses)* castrumque -um ceperunt. **2** *subst.:* **a** *masc. i. qui incuriosus, improvidus est – einer der unbekümmert, arglos ist:* WIDUK. gest. 1,11 p. 19,12 irruamus . . . super in-os et somno sepultos (*sim.* 3,71). **b** *neutr.:* **α** *quod provideri non potest – Unvorhersehbares:* TRAD. Lunaelac. 78 (a. 773) mors per omnes transit et in-um esse videtur. CHRON. Thietm. 4,32 sapientis . . . est adversa . . . cogitando prenoscere, ne forte -a valeant superare. **β** *quod incautum est – Unbedachtes:* Lex Baiuv. prol. p. 202,2 addidit *Theudericus,* quae addenda erant, et in-a (in-ssa, provisa *var. l.*) et incomposita resecavit. **γ** *locut. adv.* ex (*raro* de) -o *i. q. ex inopinato, inopinanter – unvorhergesehener-, überraschenderweise (abund.: l.71):* LULL. epist. 92 p. 211,34 qui *(scismaticus)* . . . subito ex in-o velut novum fantasma episcopus apparuit. RIMB. Anscar. 16 p. 37,6 contigit ex

in-o pyratas ... civitatem navigio circumdedisse. THIETM. chron. 2,15 p. 54,24 quos *(principes)* ... Greci solita calliditate ex in-o irruentes *eqs.* DIPL. Heinr. IV. 388 ecce de -o adoptivus ... filius Ekbertus ... arma corripuit *eqs.* OTTO FRISING. gest. 1,13 p. 29,12 episcopus ... dimissum cernens exercitum apertis portis cum magna ducem insequens milicia ex in-o (inprovisu *A. A**) invadit. 1,31 p. 48,14 ex in-o (inprovisu *A. A**). *persaepe. v. et l.36.48. extemporaliter – aus dem Stegreif:* OTTO FRISING. gest. 2,30 p. 136,29 ex in-o non inprovise respondit *(sc. rex): 'eqs.'* *de actione valde subitanea i. q. derepente – urplötzlich:* THIETM. chron. 1,27 canis ... dexteram eiusdem *(sc. hominis)* rapido morsu ex -o abstraxit. 7,32 haec *(mulier mortua)* a feretro se ex -o erigens ... evocat ad se virum suimet *eqs.*

adv. **1. improvise.** *inopinate, insperate, subito – unvermutet, unerwartet, überraschend, plötzlich:* **1** *in univ.:* RIMB. Anscar. 19 p. 43,23 irruentes *(sc. Dani)* ... super ... secure habitantes -e. DIPL. Karoli III. 111 p. 177,17 quod ... casu in-e accidente thesaurum ... ecclesie ... igne crematum fuerat. EPIST. Teg. I 99 nuntius ... occurrit nobis in-e. ANNAL. Quedl. a. 994 Lippold ... per fenestram cum sagitta -e vulneratus ... obiit. CHART. Heinr. Leon. 13[c] p. 22,17 qui *(puer)* ... -e cadens de mensa mortuus est. *saepe.* **2** *non parate, extemporaliter – unvorbereitet, aus dem Stegreif:* CONSUET. Eins. 32 nullus in ecclesia ... audeat quicquam legere in-e, quod ante non habuerit ab armario ... abscultatum. **3** *(di)recte – direkt, kurzerhand:* ERMENR. ad Grim. 11 p. 249,1 quia sic -e in verbum, principalem post nomen partem orationis, prosilui *eqs.* **4** *in figura rhet. litotes q. d.:* **a** *secundum providentiam – nach der Vorsehung:* CARM. de exord. Franc. 46 (MGPoet. II p. 142; c. 844) tu iuvenis, tu pulcher eras in semine tali *(sc. regali),* Karole, multorum non in-e laborum. **b** *bene consulte, prudenter – wohlüberlegt, besonnen: v. l.9.*

*?***2. improviso.** **1** *inopinate, insperate, subito – unvermutet, unerwartet, überraschend, plötzlich:* THIETM. chron. 6,52 episcopus et dux ... latentes insidias in-o (ex improviso CHRON. Thietm.) irruunt. **2** *incaute, inconsiderate – unbedacht, ohne Umsicht:* ANNAL. Xant. a. 871 excommunicatus incerto vitam pertinacem et -o *(ni leg.* ex improviso; *cf. p.1472, 69sqq.)* periculose amisit *Guntharius. cf. l.41sqq.*

2.*improvisus (inp-), -us *m.* *locut. adv.* ex -u : **1** *per incuriam, neglegenter – aus Unvorsichtigkeit, Nachlässigkeit:* ADILB. AUGUST. Simp. 15 ex -u quorumdam infelicium ... aedificia cuncta ... in favillas cinerum sunt redacta. *ibid. iterum.* **2** *inopinate, insperate, subito – unvermutet, unerwartet, überraschend, plötzlich:* CHRON. Salern. 126 p. 140,25 ex -u Salernitani ... super Agarenos irruerunt. BRUNO QUERF. Adalb. B 25 p. 62,27 ex inproviso (in-u *var. l.*) homines numero non plures parva nave veniunt. ANNAL. Egm. a. 1061 inimici ex in-u supervenerunt. ANNAL. Ianuens. I p. 199,28 ut incaute et ex in-u nostram *(sc. galeam)* ... caperet *(sc. galea Pisanorum). al. v. et l.7.*

***improvocabilis** (inp-), -e. (provocare) **1** *de provocatione impossibili i. q. irrevocabilis – unabänderlich, unerbittlich:* IOH. METT. Ioh. 120 lex enim tam in-is eos *(Saracenos)* constringit, ut, quod semel antiquitus omni ei genti prefixum est, nullo umquam liceat modo dissolvi. **2** *non provocabilis, placabilis – nicht reizbar, versöhnlich:* ALBERT. M. eth. II 2,2,7 p. 185[b],14 qui ... deficit in ira, vocatur 'inirascibilis' et proprie '-is'; defectio ..., a qua disponitur, vocatur 'inirascibilitas' sive improvocabilitas.

***improvocabilitas,** -atis *f.* *placabilitas – mangelnde Reizbarkeit, Versöhnlichkeit: v. l.61.*

imprudens (inp-), -entis. **1** *adi. i. q. insipiens, stolidus, stultus – unklug, töricht, dumm:* BONIF. epist. 67 p. 140,17 nolite *(sc. sorores)* esse in-es, sed intellegentes *(spectat ad. Vulg. Eph. 5,17).* LIBRI Karol. praef. p. 101,21 propter adorandarum imaginum in-issimam (inpudentissimam *var. l.*) traditionem. CONC. Karol. A 46[A],6 si sacerdotes inopes aut in-es existunt, qualiter aliis possunt subvenire *eqs.* VITA Heinr. IV. 11 p. 35,23 ibi *(sc. in Alsatia)* pugnam tam infelici eventu quam -i gessit incoepto. *al.* **2** *subst. masc. i. q. homo fatuus, insanus, stolidus – unkluger Mensch, Narr, Tölpel:* VITA Wandr. 2 (MGMer. V p. 14,11) in-es veram prudentiam cum sanctam simplicitate arripiant. EINH. (?) Marc. et Petr. II 4,1 in-es arbitrati *(sc. sunt),* quod per artus corporis poena inflicta praevaleret Christi fidem tollere. AMARC. serm. 3,750 in-s dicit ...: 'qua ratione gaudia coniugii mihi subtrahis?' RUP. TUIT. vict. 2,10 p. 56,31 per ęquivocationes incautos et -es circumvenit *diabolus. al.*

adv. **imprudenter.** *non modo prudenti, insipienter, stolide – unvernünftiger-, unklugerweise, nicht umsichtig, törichterweise:* **1** *in univ.:* GODESC. SAXO theol. 21 p. 284,6 rem ridiculam faciunt, si quid -r asserunt indocti. BRUNO QUERF. fratr. 13 p. 63,24 Adelbertus ... cepit ... tristicia laborare, et quare, ne eos *(Pruzos)* lucrari posset, -r veniret, se ipsum increpare. BERTH. chron. B a. 1075 p. 225,14 potius pro vita ... pugnando ... occumberent *(sc. Saxones et Thoringi),* quam se ipsos ... regi suisque militibus ... mancipandos -r contraderent. *al.* *in lusu verborum:* HUCBALD. Cass. 9,13 quamvis -r tamen prudentem Prudentium imitantes, quod ille ... lege digessit metrica, nos ... conemur pangere prosa. GERHOH. (?) tract. I 58 tam inpudenter quam in-r. **2** *in figura rhet. litotes q. d.* non -r *i. q. callide – schlauerweise:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 261,24 apostolicus quasi quoddam indicium impuritatis ... in eo *(rege)* ... Spiritu revelante non -r capiebat *eqs.*

imprudentia (in-), -ae *f.* *improvidentia, stultitia, indiligentia – Unvernunft, Unklugheit, Torheit, mangelnde Umsicht:* COD. Lauresh. 8,46 (a. 778) pater *(sc. Helmericus)* amissis seu casu seu -a ... donationum cartis *eqs.* CONC. Karol. B II 2 p. 9,8 quam *(Thietbrihc)* feminei sexus in-a et fragilitas fefellit humana. RADBERT. Arsen. 2,22 p. 92,32 paupertatem Christi amare in-a iudicatur. FLOD. hist. 3,4 p. 196,7 (?dipl. Karoli II.) que *(res)* ... per rectorum eiusdem ecclesie -am ... abstracte esse cernuntur. BOVO SITH. Bert. 3 p. 528,12 ne ... nos nostra -a ... aemulorum derogationibus criminaremur. EPIST. Teg. II 259 si paciencia nostra *(sc. episcopi)* sue *(sc. nominati H.)* -e placuerit abuti. *saepe.*

impubes (inp-, -er), -eris *et* **impubis,** -is. **1** *adi. i. q. non(dum) puber, non adultus, tener – (noch) nicht erwachsen, Kind(er)-:* DIPL. Frid. II. 528 p. 205,15 si quisquam inpubes, qui ... ad annos discretionis non pervenerit, ... hereditatem suam ... cuiquam dare voluerit *eqs.* CHART. Sangall. B 577 donamus ... nostro ac ... fratris nostri natorum -erum nomine proprietatem bonorum *eqs.* CHART. Turic. 958 p. 43,27 Ulricus -er super omnibus premissis auctoritatem ... sui tutoris ... habuit. 1589 p. 301,4 qui *(frater Iohannes)* iam quibusdam videtur in-er, cum ad legittimam etatem manifeste venerit *eqs.* *de malis, genis i. q. imberbis – bartlos:* SYLL. Sangall. app. 5, 10 melior vires sanguis *(sc. pueri nobilis)* dat voce valenti, dum in-es malę crine nitent vacuę. **2** *subst. masc. i. qui non(dum) adultus est, puer – ein Nicht-Erwachsener, Kind:* WIDUK. gest. 1,11 p. 19,23 illi *(Saxones)* ... omnes perfectae aetatis morti tradiderunt, in-eres predae servaverunt. CONST. Melf. 3,30 si quando balium -erum masculorum aut feminarum gerendum alicui serenitas nostra concesserit *eqs.*

***impubitas** (inp-), -atis *f.* *teneritas, iuventas – zarte Jugend:* EPIST. Worm. I 21 p. 42,27 eam, quam tibi nuptum ire quidam hortantur, firmam et convenientem tuę in-i esse nulla contradictio auferre poterit.

***impublico** (inp-, -upl-, -igo), -avi, -atum, -are. *fisco publico nuntiare, assignare – der Staatskasse melden, zuschreiben:* LEG. Lang. p. 180,14 de illo, quod iam nostrum tempore inpup-tum (in-tum *var. l.*) est, ut iurent unusquisque actor et dicat per evangelium *'eqs.' (v. notam ed.).* p. 180,23 excepto, quod iam per notitiam in-gatum (in-tum *var. l.*) est *eqs.* GREG. CAT. chron. I p. 279,17 res illas atque familias, que ... -tę vel retultę sunt a singulis hominibus *eqs.*

impudens (inp-), -entis. *impudicus, protervus – schamlos, unverschämt:* HROTSV. Pafn. 1,23 quaedam in-s femina moratur in hac patria. CARM. Bur. 121,2,2 prior *(sc. amica)* trux et arrogans, humilis secunda, prior effrons, -s, nova verecunda. 178,3,7 pari lege fori deserviam amori, ne prosternar -s femineo pudori.

[Konstanciak]

adv. **impudenter.** **1** *spectat ad formidinem, decentiam neglectam:* **a** *sine verecundia, pavore – ohne Zurückhaltung, Zagen:* AGIUS comput. 1,27 pareo nunc vestris *(sc. Rimberti)* promptulus imperiis non in-r faciens *eqs.* VITA Conr. Salisb. 3 p. 64,35 coepit . . . detestari, quae cottidie videbat, . . . et impudentiam imperatoris -r predicare. **b** *indecenter, proterve, aperte – unverschämt, frech, ungeniert:* RADBERT. corp. Dom. 21,239 gravius est . . . ad illicita Dei mysteria contempto Deo in-r accedere. HRABAN. epist. 42 p. 487,18 si quis iuxta te *(sc. Eberhardum)* manens in-r docet, quę recte fidei sunt contraria, prohibeas eum. BERTH. chron. B a. 1076 p. 242,9 a mensa, in qua uno die tertio convivatus est *(sc. episcopus)*, -r nimis incrapulatus retrahitur. a. 1078 p. 335,18 falsarii . . . dominum suum victorem . . . remeasse -r affirmabant. OTTO FRISING. chron. 8,35 p. 457,6 sicut ea, quae . . . inculto prolata eloquio caritati tuae devote offerimus, sic nolentibus . . . -r non ingerimus. **2** *spectat ad pudicitiam neglectam i. q. inverecunde, impudice, modo obsceno – ohne Scheu, schamlos, auf unzüchtige Weise:* ARBEO Emm. 17 p. 50,31 qui *(Dei famulus)* in-r libidinis sui fomite se tanti viri sobulam manus iniecit. 18. BERTH. chron. B a. 1078 p. 337,10 mulieres . . . -r illic *(sc. in ecclesiis)* velut in prostibulo constupraverant *milites conducti. al.*

impudentia (inp-), -ae *f.* *inverecundia, protervitas, procacitas – Schamlosigkeit, Unverschämtheit, Frechheit:* **1** *in univ.:* EINH. Karol. praef. p. 2,17 quod . . . latine scribere posse putaverim atque in tantam in-am proruperim, ut *eqs.* CONC. Karol. A 50D,78 p. 674,34 in-a . . . superborum clericorum, quae . . . auribus imperialibus molestiam ingerit, cessabit. GODESC. SAXO theol. 21 p. 285,1 nonnullorum displicet -a mihi. p. 285,12 stolidorum -a. BERTH. chron. B a. 1079 p. 369,2 quidam frater . . . illius *(sc. pseudolegati)* non sufficiens permirari -am palam mentientis *eqs.* **2** *impudicitia – Unkeuschheit:* ALDH. virg. I 45 p. 298,23 scortorum . . . obscenitas bachatur et frontosa mecharum -a turpiter stupratur. HINCM. divort. 12 p. 179,20 qui haec *(sc. illo loco explanata)* dicunt, non catholici, sed Cinici, id est propter in-am canini heretici, sunt habendi. *v. et l.6.*

***impudex,** -icis *adi. (usu ellipt.) vel subst. m.* *(cf. Stotz, Handb. 4,VIII § 4.7)* *digitus impudicus – Mittelfinger ('Stinkefinger'):* BEDA temp. rat. 1,34. 36 cum dicis septem, minimum *(sc. digitum)* . . . super palmae radicem pones; iuxta quem, cum dicis octo, medicum; cum dicis novem, -em (-e, impudicum *var. l.*) e regione compones; . . . cum dicis viginti summitatem pollicis inter medios indicis et -is (impudici *var. l.;* gloss: genitivus; sc. -x -is et impudicus impudici fit) artus immittes.

***impudibundus** (inp-), -a, -um. (*cf.* pudibundus) *impudicus, expudoratus – schamlos, unzüchtig (usu subst.: l. 51):* CARM. var. (NArch. 2. 1877. p. 409. vs. 51; c. s. XII./XIII.) mundos inmundus, pudibundos in-us, cultos incultus, prudentes instruo stultus. GREG. IX. registr. 717 p. 616,21 cum sint *(sc. Viterbienses)* attrite frontis et -am faciem assumpserint meretricis.

impudice *v.* impudicus.

impudicitia (inp-, -iti-, -icia), -ae *f.* *script.* -udicia: *l. 60.* *inverecundia, obscenitas, stuprum – Schamlosigkeit, Unkeuschheit, Unzucht:* PIRMIN. scar. 7 p. 21,5 si potest *(sc. diabolus)* vincere hominem, in gula cadit, . . ., in inmunditiam et <in>pudicitia (pudicitia, inpudiciam, in-am, in-ciam, in-cia, in-titia *var. l.*). 28b p. 118,1 in-am (in-ticiam, in-titiam, in-titia *var. l.*) fugite *(sc. carissimi)*. CAPIT. reg. Franc. 293,25 ut, quicumque . . . domos . . . ipsius *(episcopi)* viderit, habitacula ea religionis valeat computare, non diversoria in-ae. HINCM. divort. 21 p. 223,7 si cognatio aut habitus religionis vel in-a pessimi criminis . . . non obstiterit *(sc. conubio). ibid. al. v. et p. 1476,8.* *adde:* LEG. Wisig. 3,1,4 p. 125,9 per etatis prepostere tempus *(sc. desponsationis)* honestatis lucrum dilabi cogunt *(sc. viri)* ad in-e lapsum.

?impudicius, -a, -um. *inverecundus, expudoratus – unzüchtig, schamlos:* CHART. Sil. D I 109 p. 77,19 (epist. papae a. 1207) cum indecorum sit, ut in altaris officio illegitimus filius in-o patri ministret.

impudicus (inp-, -decus, -detus), -a, -um. **1** *adi.:* **a** *impudens, inverecundus, expudoratus, pollutus – unverschämt, schamlos, unzüchtig, unkeusch:* **α** *de hominibus eorumque membris:* THEGAN. Ludow. 20 p. 208,4 propinqui . . . supradictorum . . . sunt elati . . ., incontinentes, in-i, inverecundi. 44 p. 232,1. HINCM. divort. praef. p. 113,18 nemo nos execret -os de huiusmodi impudicitiis, quas verecundae aures . . . refugiunt. IDUNG. PRUF. argum. 583 ut caelestis coniux . . . custodiatur, ut ab in-o oculo in-i cordis nuncio nec aspiciatur *eqs. al.* *de digito infami i. q. medius – Mittel-:* COMPUT. Borst. 17,3,1 p. 1176,5 tres digiti in sinistra manu, id est auricularis, medicus, in-us (-us *var. l.*) *eqs. ibid. al.* **β** *de rebus:* HINCM. divort. 12 p. 181,9 qui *(sc. peccator)* . . . in feminam turpitudinem operatur et attritu . . . seu motu in-o . . . inmundus efficitur. AGIUS vita Hath. 7 sermo -us et verbum turpe numquam ab eius ore processit. **2** *subst. masc. i. q. digitus medius – Mittelfinger:* LEX Thuring. 20 qui pollicem absciderit, XXXIII solidos . . . conponat; si indicem et in-um, similiter. RICHER. REM. hist. 2,59 p. 141,12 Salernitanus ungue in-i toxicato liquorem . . . loetaliter inficit. TRACT. de mens. cruc. 57 (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 230) in longitudinem tota crux pollicem et -um *(sc. metiatur; de mensura crucis fabricandae). al. v. et p. 1475,46.*

adv. **impudice.** **1** *impudenter, nefarie – ungebührlich, unanständig, ruchlos:* CHRON. Fred. 2,38 regnavit Aurilius *(i. Caracalla)* ann. IV; in-ece (in-ete *a. corr.;* in-e *1*) in imperio fuit *(ni spectat ad l. 30sqq.).* *improbe, proterve– frech:* AMADEUS LAUS. hom. 4,163 si adhuc -e et irrationabiliter contenditis *(sc. Iudaei)* et dicitis *eqs.* **2** *impure, libidinose, inceste – unzüchtig, unkeusch:* LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 146,15 nonnullas *(sc. filias et uxores)* . . . -issime habitas . . . maritis . . . remittebant *(sc. praesidia castellorum).*

impudoratus, -a, -um. *impudicus – schamlos:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 300,6 ipse *(episcopus)* . . . concubina quadam vidua . . . -us abusus est.

***impugnabilis,** -e. *(fame) expugnabilis – (durch Aushungern) leicht einnehmbar:* EPIST. Worm. I 67 p. 113,22 ut . . . alium feliciorem *(sc. locum)*, non tam -em nobis *(sc. fratribus)* adire liceat.

***impugnamentum** (inp-), -i *n.* *impetus, aggressus – Ansturm, Angriff (in imag.):* EPIST. var. I 36 p. 555,7 cum ista talia ac tanta sufficiant et arcem *(sc. argumenti)* tutissimam contra omnia in-a teneant, unde levi repulsu tela in suos iaculatores retorquere possunt *eqs.*

***impugnantia,** -ae *f.* *impetus, aggressus – Ansturm, Angriff:* IOH. CODAGN. annal. a. 1229 p. 96,9 pars . . . Bononiensium primitus agressa -am hostium viriliter sustinuit.

impugnatio (inp-, -cio), -onis *f.* *actio bellica, pugna, aggressio – Kampf(handlung), Angriff:* **1** *gener.:* **a** *de hominibus:* DIPL. Ludow. Inf. 9 p. 110,7 seviente . . . paganorum in-e quędam pars diocesis . . . ex inproviso devastata est. BERTH. chron. B a. 1077 p. 257,8 postquam . . . principes fugam regis . . . compererant, . . . -um illius . . . metuentes molimina et incursiones *eqs.* CHRON. Pol. 2,8 probiori in terre defensione et hostium in-cione volo *(sc. pater principum)* vos *(sc. filios)* omnes post mortem meam unanimiter obedire. *al.* **b** *de animalibus:* THIETM. chron. 1,27 multas . . . ab isto *(sc. cane)* . . . -es perpessus *(sc. quidam) eqs.* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 114,2 -es aut defensiones faciunt *(sc. aves)* duobus modis, volando aut non volando. 117,19 defensionibus et -bus predictis . . . utitur maior pars avium. ALBERT. M. animal. 12,139 quaedam . . . horum *(unguium et cornuum)* sunt fortia, eo quod facta sunt, ut sint arma defensionis et -is. **2** *milit.:* **a** *in univ.:* REGINO chron. a. 787 p. 55,24 ut ab in-e cessaret *rex.* HELM. chron. 32 p. 61,15 omnes -cionum iacturas . . . partim consilio, partim virtute prelii evincentes *(sc. Heinricus rex) eqs.* CONST. Melf. 1,8 eodem repugnationis (in-is *var. l.*) genere se defendat *(sc. qui impugnatus est).* GLOSS. Roger. I B 1,1 p. 507,41 patiens in sompnis ymaginatur -es, dormiendo surgit, arma capit *eqs.* (*sim.* 1,10 p. 530,38). *al.* **b** *oppugnatio, incursus – Bestürmung, Sturm:* THIETM. chron. 6,34 qui

(milites), cum assidua Bolizlavi -e laborarent viriliterque diu resisterent *eqs. al.* OTTO FRISING. gest. 2,24 p. 127,10 princeps ... ab arcis -e cessandum statuit. HELM. chron. 109 p. 216,32 Danorum in-ciones pro nichilo ducunt *Slavi.* HIST. WELF. 28 fines regis invadit *(sc. Guelfo)* ac castrum eius Flohperch forti in-e sollicitans *eqs. adde:* ANNAL. Mell. Vind. I a. 1273 p. 705,23 Oedenburch vallata XIV machinis diversaque in-e ad inclinationem regi ... est coacta. *al. in imag.: v. p. 1472,46.* **c** *expressius de coniectione telorum ('Beschießung'):* ADALB. MAGD. chron. a. 962 p. 172,2 Willa *(sc. in insula inclusa)* ... cotidianis ... sagittariorum aliorumque belli instrumentorum -bus fatigatur. ALBERT. AQUENS. 1,17 p. 34, 29 Turci ... sagittarum in-e et nimio grandine Alemannos absterrere non valentes *eqs.* HEINR. LETT. chron. 18,7 p. 121,4 absque balistarum sive machinarum -bus. **3** *publ. et iur. i. q. certatio, lis, vindiciae – gerichtliches Vorgehen, gerichtlicher Streit, Inanspruchnahme:* **a** *in univ.:* LEG. Wisig. 2,4,3 p. 95,23 quamvis contra scripture textum diversa verborum sit a testibus in-o, scripture tamen potius constat esse credendum. CONST. imp. I 114 p. 167,10 in ius ire parato non debere audientiam denegari nec hostilibus -bus (molestationibus *a. corr. 1*) molestari. *al. spectat ad vim adhibitam (de pugna singulari ['Duell']: l.27):* DIPL. Heinr. II. 501a p. 640,43 si quis ... aliquem ... insequitur et ... armata manu ... eum inpugnaverit et si ille ... quoquo modo ab eius potestate sive in-e se liberaverit *eqs.* (*item* 507a p. 649,19). CONST. Melf. 2,33 p. 341,9 satis militibus et nobilibus regni nostri per probationis -em (-e, -ctiones *var. l.; postea:* pugnam) providimus. 2,40 p. 348,6. **b** *contradictio, incommodatio, molestatio – Ein-, Widerspruch, Beeinträchtigung, Belästigung, Anfeindung:* DIPL. Merov. I 108 p. 280,6 absque ullius in-e forestariorum. DIPL. Heinr. IV. 442 p. 594,31 remota omni contradictione vel -e (*antea* DIPL. Otton. II. 300 p. 353,24 obpugnatione) tam nostra quam *eqs.* CHART. Mog. A I 490 ut ... -es alique ... destruerentur *eqs.* CHART. eccl. Erf. 58 ab omni exactione et -e sive offensa quiete permaneant *(sc. tradentes).* CHART. ord. Teut. (Thur.) 336 si in-cionem aliquam ab homine aliquo parerent (parerentur *A; pro* paterentur, *ut vid.*) viri prenotati *eqs. al.* **4** *eccl. et theol.:* **a** *in univ.:* CHART. Sangall. B 459 p. 333,20 (epist. papae s. XIII.med.) illis, qui ad -em eiusdem heretici et ad subsidium katholice fidei ... signum ... crucis assumpserint *eqs.* **b** *repugnatio, reluctatio – Ablehnung, Widerlegung:* ALBERT. M. Iob 4,2 p. 69,19 quilibet ... in -e suae positionis molestatur. **c** *inquietudo, occursio – Anfechtung:* VITA Adalb. Prag. A 12 p. 137,9 illi *(sc. quos ad conversionem ducere nitebatur)* destruere, quod fecit, diabolicis -bus festinant. OTLOH. prov. D 62 diu iacens in peccatis diu quoque, si converti voluerit, diabolicae -is molestias sustinebit. HERM. IUD. conv. 19 p. 118,16 nec in ipso baptismi articulo ab -e mea fraus destitit inimica *(sc. diaboli).* PETR. TREV. David 11 meditationem septem sacramentorum ... adversus -es valere. BERTH. RATISB. serm. 16 p. 85,21 quaedam ... valent ad omnia vitia curanda, ut ... -bus reluctari *eqs. al.* **d** *persecutio (fidei causa) – Verfolgung (des Glaubens wegen):* HILDEG. scivias 3,10 l. 720 quod ipse *(Christus)* verus Deus sit ... aut, quod verus homo sit, nec in eiusdem fidei -e ab ullo ... diffidendum est.

***impugnativus,** -a, -um. *repugnans – bekämpfend, gerichtet (gegen; c. gen. obi.):* HUGO RIPELIN compend. 3,29 p. 119b,23 peccatum in spiritum sanctum ... directe impugnat gratiam spiritus sancti ...; directe -um est medici et remedii, per quod fieri habet remissio peccati.

impugnator (inp-), -oris *m. qui impugnat, adversarius, inimicus, obtrectator – Bekämpfer, Gegner, Feind, Widersacher (sensu collectivo: p.1478,13):* **1** *c. gen. obi.:* **a** *in univ.:* EPIST. divort. Loth. 14 p. 231,32 (ex epist. Nicol.) ut ... legationis non exsecutores, sed -es inventi sint *(sc. missi papae).* BERTH. chron. B praef. p. 167,1 totius pravitatis ... -r indefessus. SIGEBOTO Paulin. 33 p. 926,29 sublato ... veritatis in-e ad sedem suam rediit episcopus. CHART. Rhen. med. I 581 ut, si quis ... contradicere ... temptaverit, tamquam reus et veritatis -r a fidelium ... consorcio separetur. ALBERT. M. metaph. 12, 1,1 p. 544,4 si quid ... aliqui bene dixerunt ..., pro honore auctoritatis eorum attribuatur illis; sic ... graves non reputabimur tamquam -es eorum. *al.* **b** *spectat ad regni vel ecclesiae rebelles:* CHART. Laus. 276 p. 249,27 (dipl. Rud. III. regis) Tuto quidam ... vite regnique nostri insidiator et preiudicatus -r *eqs.* GESTA Godefr. Trev. 5 quia pallium metropolis nostra non habeat, hanc esse causam, quare non possis *(sc. episcopus)* in-es huius a e c c l e s i a e nostrae conprimere (CONST. imp. II 403 p. 520,32 e. -r). CATAL. Col. II (MGScript. XXIV p. 337, 29) hunc *(archiepiscopum)* Carolus ... contra -es r e g n i causa pacis <misit> (CHART. Livon. A 286 p. 371,31 -bus r. ... fideique rebellibus resistere). *al.* **2** *absol.:* **a** *gener.:* HRABAN. hom. II 28 p. 197D videt ... electos post tristitiam Dominus, cum eorum patientiam damnato -e remunerat. CHART. Dortm. 152,5 (a. 1277) si aliquam de predictis civitatibus impugnari contigerit, et si ex alia civitate contra -em poterit prelium commodius exerceri *eqs.* **b** *publ. et iur.:* CHART. Bern. II 76 p. 87,8 (a. 1228) cum res gesta mandatur littere nec oblivionis dampna metuit nec -is calumpniam expavescit *eqs.* CHART. com. Mansf. VI 15 p. 340,33 ut ... huius nostre liberalitatis donatio libera ab omni -is incursu rata ... perseveret *eqs.* CHART. Gelr. 967 p. 933,30 contra omnes ... adversarios, molestatores et -es quoscunque ... prestabimus ... auxilium. **c** *theol. (de diabolo):* ALBERT. M. summ. theol. II 16,100,4 p. 251b,48sq. secundus *(sc. effectus gratiae)* est protegens, quando protegit nos ab -e; tertius est liberans a malo, quod indixit -r.

***impugnatus** (inp-), -a, -um. (in- *et* pugnare) *pugna carens, quietus – kampflos, ohne Kampf:* CHRON. Pol. 2,26 ipse *(Bolezlavus)* Moraviam intravit, sed ... incendio maiori quam alio dampno ibi facto tamen in-us (-us *var. l.*) remeavit.

1. impugno (inp-), -avi, -atum, -are. *?c. praep.* cum: *l.70. partic. praes. usu subst.: p.1479,25.28.32. incursare, proeliari, (op)pugnare – angreifen, bekämpfen, kämpfen (gegen):* **1** *proprie:* **a** *spectat ad bella, proelia, Martem i. q. belligerare, bellum inferre – Krieg führen (gegen), bekriegen:* **α** *in univ.:* ANNAL. Fuld. II a. 755 Haistulfus ... collecto exercitu Romam in-ando circumdat. POETA SAXO 2,66 patriam rex ipse quotannis cum prius in-ans vires exhauserit eius *(Widukindi).* WIDUK. gest. 1,8 p. 8,4 Brittannia ... a vicinis nationibus in-atur. THIETM. chron. 3,20 ut ... Saracenis sua in-bus viriliter resisteret *caesar.* EKKEH. URAUG. chron. a. 1124 p. 262, 47 Teutonici non facile gentes -ant exteras. *saepe.* **β** *c. sensu capiendi i. q. assultare, expugnare – (be)stürmen, erobern:* THIETM. chron. 6,7 palatium ... ab hostibus graviter -tum. 7,40. VITA Heinr. IV. 13 p. 42,19 imperator ... pugnam ... dissuadebat; ... sinerent *(sc. obsessores)* ... inexpugnabilem urbem ... -are. OTTO FRISING. gest. 2,21 capit. p. 100,17 quomodo obsessa et quomodo in-ta ... fuerit *Terdona civitas. al. v. et l.14; p. .1118,31.* **b** *spectat ad conflictum, pugnam, impetum (hostilem):* **α** *in univ.:* WIDUK. gest. 3,69 p. 145,15 vulgus innumerabile eum *(Wichmannum)* circumdat eumque acriter in-at (-ant *var.l.*). THIETM. chron. 6,97 cum eam *(domum)* ... in-are voluissent *(sc. hostes) eqs.* 8,34 p. 532,16 dux Thiedricus, cum ... domum pergere voluisset, a ... Stephano ... locis -atur abditis. OTTO FRISING. chron. 7,9 p. 319,32 quod ... contra normam iusticiae miles regem, servus dominum -are pararet. *v. et p.1477,24. de pugna singulari:* LEX fam. Worm. 20 si quis ... in duello occubuerit, illi, quem -verit ... suam iustitiam tripliciter componat. **β** *de animalibus infestantibus:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 61,14 quedam *(sc. aves)* -ant multipliciter volentes accipere pullos, ut plures avium rapacium. ALBERT. M. animal. 1,18 elefas ... capit et tenet hoc, quod -at, nare sive naris promuscida. 6,53 aliae aves fere omnes -ant gugulos. 8,8 numquam -antur *(sc. filii)* a parentibus in aliquo genere animalium. *al. de muribus ('anfallen'):* THIETM. chron. 6,82 quidam ... miles ... a muribus intra cubiculum in-atur ineffabilibus. **γ** *de lapidibus iactis (afflictantibus res):* THIETM. chron. 5,9 p. 230,17 omnes *(sc. antea dicti)* armati conveniunt, fenestram lapidibus -ant grandibus *eqs.* **2** *in imag. et translate:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* AMALAR. off. 4,3,8 per ... gentiles videmus diabolum -are nobiscum (*ni leg.* nobis cum) armis suis, quae sunt vitia. RUOTG. Brun. 35 p. 36, 15 toto ... animo conversus *(sc. Cůno)* ad pacem, quam paulo

ante atrociter in-bat. VITA Heinr. IV. 7 p. 26,25 filius imperatoris ... confudit ordinem, -vit naturam, querebat patris sanguinem. IDUNG. PRUF. dial. 2,482 misistine aliquid ... ex eodem scripto in sinum tuum, quo in-es nos? 2,521 falsus *(sc. intellectus)* defendit enormitatem vestram, verus in-at eam. EPIST. Hildesh. 66 a qua *(ecclesia)* ... declinare catholicam fidem est in-are. *adversari – beeinträchtigen:* BEDA temp. rat. 20,43 ratio saltus lunaris ... fidem ... argumenti -at. **β** *(per)-urgere, (de)fatigare – (hart) bedrängen, zusetzen (absol.: l. 10.11):* WALAHFR. Wett. 741 in-at mundus: felix, qui fugerit illum. carm. 9,2,8 plus ... -at, quod nudipedalia cogar ... pati. GODESC. SAXO theol. 6 p. 160,7 quando contra electos pugnant *(sc. daemones)* et ipsos in-ant ac vehementer oppugnant *eqs.* COZROH. praef. p. 1,31 quia multis modis ecclesia Christi in-atur *eqs.* non-impugnatus *i. q. liber ab impugnatione – frei von Bedrängnis, unbedrängt:* ALBERT. M. eth. I 650 p. 557,28 quicumque facit aliquid turpe propter pugnam 'passionum', minus est malus quam ille, 'qui operatur' non-impugnatus. **γ** *obstare – entgegenstehen, widersprechen:* ALBERT. M. animal. 1,155 optimi *(sc. oculi)* sunt ... perlucidi, si nullum sit malum -ans eos signum. *al.* **δ** *obicere – vorhalten, vorwerfen:* FRID. II. IMP. epist. B 5 p. 423,12 occurrit nobis et aliud, quo negligentie vobis *(sc. civibus Alexandriae)* vitium -amus, quod *eqs.* **b** *publ., iur., canon.:* **α** *in univ.:* OTTO FRISING. chron. 2 prol. p. 68,28 a maioribus nostris in-antibus hanc ... fidem satis responsum arbitror. CHART. Naumb. I 271 p. 255,25 omnibus ... hec *(sc. quae scripta sunt)* infirmantibus et in-antibus non sit hereditas in regno Christi. CHART. Port. 151 p. 173,19 contractum ... rationabilem iudicavimus, quod super eo a nemine deberent vel possent in-ari *(sc. contrahentes)*. CHART. Hall. 310 p. 287,42 ad terre defensionem et cuiuslibet ... -antis ecclesiam violentiam reprimendam *eqs.* **β** *procedere (contra), se opponere, vindicare (in) – an-, vorgehen, einschreiten, streiten (gegen), anfechten:* DIPL. Heinr. III. 114 quod *(castellum)* semper Leonensis ecclesia ... habuit sibique ... quorundam perfidia -ante vendicavit. CHART. archiep. Magd. 323 p. 419,3 ut presumptuosis ... personis eundem locum in-andi ... occasionem ... tollamus. DIPL. Constantiae 3 p. 11,12 ut nostra negotia ... -ret *(sc. archiepiscopus)* et iuris nostri ... detentores ... adiuvaret. CHART. Carniol. II 38 p. 29,6 (epist. papae) dum indulta nostra irreverenter -ant (*sc. superbi; item* CHART. Raitenh. 82 p. 86,20). CHART. scrin. Col. B 964 Henricus ... in forma iudicii in-vit domum ... sitam in platea Frisonum. *fort. huc spectat:* EPIST. Hildesh. 92 episcopus Halverstadensis ... inmemor familiaritatis ..., qua actenus sua nostrę astricta fuit ecclesię, urbem nostram in-vit et ... -are non desinit.

subst. **impugnans** (inp-), -antis *m.* *inimicus, contrarius, adversarius – Feind, Gegner, Widersacher:* TRAD. Ratisb. 499 (a. 1044/48) quas *(sc. Gisilam eiusque filiam)* susceperunt ... abbas et ... advocatus et ab omni iniuria -ium eas defendere ... promiserunt.

2. *impugno (inp-), -are. (in *et* pugnus) *in pugni formam redigere – zur Faust ballen:* GLOSS. med. p. 49,20 manus ... extendere non possunt *(sc. opisthotonici)*, digitos autem in-ant (in pugnum *var. l.*) conductos (*cf.* AURELIUS 20 p. 722,16 digitos ... in pugnum habent coniunctos).

***impulsa** *v.* impello.

***impulsatio** (-cio), -onis *f.* *c. gen. inhaerentiae: l. 61.* **1** *proprie i. q. pulsatio – das Schlagen, Läuten:* CHART. Xant. 157 in quo *(die)* ... fratrum defunctorum ... memoria in-e (*ni leg.* in pulsatione) signorum in vigiliis ... sollempniter agatur. **2** *in imag. et translate:* **a** *gener.:* **α** *impulsio – Anstoß, Veranlassung:* CHART. Rhen. med. III 1119 p. 829,28 (a. 1251) ordinamus *(sc. arbitri)*, quod, si quid residui inventum fuerit in denariis ..., dispositioni nostre reservetur, quia nobis incumbit clamorum -e quorundam, quibus est nichil a nobis deputatum. **β** *irritatio, incitamentum – Reizung, Anreiz:* IONAS BOB. Ioh. 18 p. 341,27 ab omni lubrice -is (inpulsionis *var. l.*) incursu animum inhibuit. **b** *publ.et iur. i. q. competitio, impetitio, vindiciae, – (gerichtliche) Inanspruchnahme, Forderung, Anfechtung(sklage):* TRAD. Teg. 348ᵃ (a. 1180/86) quę *(praedia)* ... sine omnium hominum in-e libere possederant *(sc. nobilis vir Albero eiusque uxor).* 380ᵃ p. 294,9 predicta femina ... ab omni -is molestia exempta est. CHART. Francof. 68 p. 36,26 sine omni -e ... heredum meorum (*sim.* CHART. Sangall. A 880. CHART. Friedb. Hass. 54 p. 19,8). TRAD. Salem. p. 72, 12 Heinricus ... resignabat ..., ne amplius in-e ... schůpoze *(i. fundi minoris)* ecclesiam ... inquietaret. CHART. Osterh. 49 ut ... fratres securi esse possint a ... -cione *eqs. saepe. abund.:* CHART. Nuremb. 408 p. 250,16 (a. 1265) si ... dominas ... infra decem annos quamquam inpetitionis in-em sustinere contingat in bonis prelibatis *eqs.* (*sim.* CHART. Francof. 366 p. 178,25 promisi *[sc. Hartmůdus]* ... omnem in-em ac inpeticionem ... propriis expensis resarcire).

impulsatus (inp-), -a, -um. *illaesus, innoxius, firmus – unangefochten, unangetastet, fest (usu iur.):* CHART. Lux. III 329 p. 356,18 (a. 1260) ut ... elemosina nostra monasterio ... maneat inconcussa vel a nobis vel a nostris in-a, presens scriptum ... duximus *(sc. Rodolfus)* roborandum. *cf.* impulso *(ubi sensus contrarius occurrit).*

impulsio (inp-, -lcio), -onis *f.* *(im)pulsus, momen – Anstoß, Bewegung* (*def.:* ALBERT. M. phys. 7,1,3 p. 522,39 '-o [*p. 243ᵃ,18* ἔπωσις] ... est, quando' id, 'quod movet, non deficit' ab eo, quod impellitur): **I** *proprie:* **A** *strictius i. q. actio iciendi, ictus – das (An-)Stoßen, Stoß:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* LEG. Wisig. 6,5,3 si ... homo inpulerit alium, cuius in-e inlisus perimat alterum *eqs.* *c. sensu allidendi:* ELIS. SCHON. vis. 2,25 p. 51,10 contigit ..., ut sacerdos ... quandam portionem Dominici sanguinis incauta in-e calicis ... effudisset. **b** *de motu manus falconarii:* FRID. II. IMP. art. ven. 6 p. 200,3sq. impellat *falconarius* manum suaviter circa principium augmentando motum -is; iactos *(sc. falcones)* ... non dimittat, quousque deventum non erit ad finem -is predicte. **c** *de aspersione ('Sprühstoß'):* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 213,17 aqua *(sc. in ore falconarii retenta)* eiecta ... pluribus -bus irrorabitur falco supra dorsum. **2** *milit. c. sensu coniectionis ('Beschießung'):* OTTO FRISING. gest. 2,26 p. 131,29 tot -um ac maxime sitis defatigatione fracti ... Terdonenses tandem ... pertractant *eqs.* RAHEW. gest. 4,57 p. 294,33 videres ... infelices patres ... lamentari, sese miserrimos clamare nec tamen ab -bus cessare. ANNAL. Magd. II a. 1175 Heinricus dux ... lapidias ... structuras in-bus quassat, quassatas diruit et subvertit. *iunctura* -is machina *i. q. ballista, catapulta – Wurfmaschine, Katapult:* FUND. Brunw. 10 p. 130,33 quae *(fabrica, i. castrum)* sine ulla laesionis iniuria contra omnem -is machinam durare videtur in secula. **3** *natur.:* **a** *de motu inante directo ('Vorwärtsbewegung'):* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 37,5 cum talibus ... ventis de ... laboribus, quos habent *(sc. aves)* transeundo ... relevantur, precipue ab -e sua, tales enim venti impellunt aves transeuntes. 1 p. 110,4. **b** *de eiaculatione spermatis in coitu ('Ausstoßung'):* ALBERT. M. animal. 9,105 illa pars spiritus, quae in humore spermatis inviscata tenetur, facit -es spermatis, quod quasi vomitando prosilit. 9,131 prima -o fortior quam secunda, et secunda fortior est quam tertia, et sic deficit paulatim 'et raro venit ultra tres vel quatuor -es', et in istis -bus durat delectatio coitus in viris et numeratur numero earum.

B *latius i. q. vis, impetus, aestus – Gewalt, Macht, Wucht:* **1** *ventorum:* HIST. de exp. Frid. imp. p. 101,10 rex Anglię ... ventorum in-e in mari periculis multis circumductus iactatur. HEINR. LETT. chron. 19,5 p. 128,20 ventus australis fortis vehementi -e (-cione *var. l.*) pellabat eum *(ignem)* super nos. RICHER. SENON. gest. 1,23 p. 268,16 tonitruum fragor auditur, ventorum -o immittitur. **2** *aquarum:* ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 889 p. 118,6 cadavera mortuorum in-e aquarum campo deiecta colligebantur. *in imag. ('Woge'):* EPIST. Teg. I 7 conversationis nostrę singularitate conpulsi solidissimum litus stagninarum in-um ... annavimus. VITA Godefr. Cap. I 16 quales temptationum impetus, quantos in-um fluctus evicerit.

II *translate:* **A** *gener.:* **1** *compulsio, incitatio, adactus – Antrieb, Anregung, 'Impuls':* **a** *in univ.:* LEG. Wisig. 3,5,3 p. 162,6 quos *(sc. scelerosos)* aut aliene fraudis coegit in-o aut *eqs.* WETT. Gall. 37 ab antiquo hoste adprehensi sunt *(sc. hostes)*, cuius in-e per civitates ac vicos erraverunt. MIRAC. Pir-

min. 11 haut facile dictu est, quanta fuerit in Dei laudibus exultatio, . . . quam dulcis ad emendandas monasterii offensas -o. *adde:* LEG. Wisig. 2,1,6 p. 50,1 ut nullus regum in-is sue . . . motibus . . . scripturas de quibuslibet rebus alteri debitis ita extorqueat . . ., quatenus *eqs.* **b** *actio compellendi, instantia – das Drängen:* EPIST. Worm. I 43 p. 80,8 si ex non oportuna in-e legati cessavit *(sc. amicus, ut ceram largiretur)*, legatus, non amicus, est in culpa. CHART. archiep. Magd. 157 p. 216,39 (epist. papae) quanta . . . fratrum -e universalis ecclesię . . . onus et regimen suscipere sim coactus *eqs.* OTTO FRISING. gest. 1,54 p. 75,28 dum . . . multa sibi *(episcopo Gisilberto)* obicerentur pluriumque in-bus (inpulsationibus *var. l.*) ad responsionem . . . cogeretur *eqs.* **c** *afflictio (fatalis) – (Schicksals-)Schlag:* RADBERT. Arsen. 2,8 p. 71,3 Hieremias propheta post increpationes, post persecutiones et in-es ad lamenta se convertit. 2,23 p. 95,4. EPIST. Teg. I 1 ut . . . tumultus secularium in-um sufferre valeamus *(sc. fratres)* securi. *de vi destructiva temporis:* CHART. Basil. A II 47 p. 66,20 (a. 1248) ne gestarum rerum memoria -bus oblivionis succumbat *eqs.* **B** *publ. et iur.:* **1** *illatio, actio iniungendi – das Zufügen, Antun, Auferlegen:* CHART. Mog. B 142 p. 143,17 (a. 1200) noverint . . . universi quedam bona . . . ecclesiam sine gravaminis in-e libere possedisse ac quiete. CHART. Burgel. 97 p. 116,15 Heinricus . . . bona . . . libero iure et sine omni incommoditatis -e comparavit. **2** *expressius de impulsatione i. q. competitio, inquietudo, perturbatio – Forderung, Anfechtung, Störung (des Rechtsfriedens):* ACTA reg. Burgund. 47 p. 174,18 (a. 973) fratres . . . omnia . . . absque ulla diminutione seu in-e teneant. DIPL. Merov. I 4 p. 16,8 (spur. s. XI./XII.) confirmacionem ab omni strepitu et iudiciarie potestatis -e . . . liberam . . . esse decernimus. CHART. Westph. VII 399 quandam iusticiam . . . <ab> ipso . . . cenobio a fundatione sui sine omni in-e quiete obtentam *eqs.* CHART. Neocell. Brixin. 67 p. 110,16 ut hec iniqua in-e non valeant violari *eqs.* *?de crimine ('Vorwurf'):* CHART. episc. Hild. II 674 p. 338,29 (c. 1242) pro omni -e sub fide militari se promiserunt *(sc. ministeriales)* responsuros.

III *meton. de re -e effecta i. q. tuber – Schwellung (usu medic.):* MAURUS (?) anat. II p. 17,19 si humor colligatur inter ysophagum et spinam . . ., fiunt spondilii secundum collectas intus -es.

impulsivus (inp-), -a, -um. **1** *per impulsum concutiens – (schlagartig) erschütternd:* **a** *proprie (accedente notione eruptionis ['eruptiv']):* ALBERT. M. meteor. 3,2,18 p. 147,44 aliquando . . . movet *(sc. terraemotus terram)* . . . motu -o, quando superior pars terrae longe repellitur a situ suo. **b** *translate:* CONR. MUR. nov. graec. 3,525 'exclamatio' rem compellat mente stupente aut alios motus -os (in- *var. l.*) patiente *(de coloribus rhetoricis).* **2** *propellente vel impellente effectu praeditus – mit voran-, hineintreibender Wirkung versehen:* ALBERT. M. animal. 20,19 p. 1282,22 spiritus . . . de se potius est -us et pressivus totius substantiae, quam perforativus.

impulso (inp-), -avi, -atum, -are. **1** *proprie i. q. pulsare – klopfen, pochen (an; in imag.):* EPIST. Worm. I 57 p. 97,19 quapropter vestrę *(sc. episcopi)* in-o ianuam misericordię, ut *eqs.* **2** *translate:* **a** *gener.:* **α** *compellare, petere – angehen, nachsuchen (bei):* EPIST. Worm. I 43 p. 79,18 doluisti, dilecte, me . . . pro cęreis frustra precibus in-asse. ANNAL. Scheftl. I a. 1242 qui *(papa)* . . . imperatorem Fridricum pro libertate tocius ecclesie . . . cepit in-are. **β** *impellere, incitare – antreiben, anregen:* VITA Burch. Worm. prol. p. 831,24 vitam . . . Burchardi . . . scribere animus me . . . incessanter -at. EPIST. Ratisb. 31 p. 364,25 tuis me dictis -as ad hoc nitens, ut tibi scribam. *abund.:* CHART. Raitenh. 368 p. 296,13 (a. 1278) clamor infamie adversus . . . plebanum . . . nos -ans compulit, ut *eqs.* **γ** *obiurgare – schelten:* TRAD. Michaelb. 84 p. 811,31 (c. 1170) sepe in-tus *(sc. Chůnradus)* ad se reversus cogitare cepit, quia non modice peccasset *eqs.* *expressius i. q. increpare – schmähen:* VITA Mariae rhythm. 2937 Iudeus . . . Iesum contumeliis multis -vit dicens: '*eqs.*' **b** *publ. et iur. i. q. competere, vindicare, arcessere, in ius vocare – (gerichtlich) beanspruchen, fordern, anfechten, belangen, verklagen:* **α** *obi. res:* TRAD. Scheftl. 445[a] p. 435,23 (a. 1255) ne quis . . . possessiones in-are valeat *eqs.* CHART. Stir. IV 491 archiepiscopus . . . cepit decimam in-are. *al.* *ellipt.:* CHART. Fuld. B 41 (a. 763) si quis ex hoc ullo umquam tempore voluerit in-are aut infestare, noverit *eqs.* **β** *obi. institutiones sim.:* TRAD. Scheftl. 360 (a. 1200/04) ut, quicumque ecclesiam nostram in-are voluerit *eqs.* CHART. Friburg. 52 (dipl. Heinr. VII.) a nullo super proprietate . . . argentifodinarum . . . iure previo posset *(sc. ecclesia)* . . . -ari. CHRON. Worm. p. 197,36 qualiter . . . comes . . . civitatem . . . multis annis retro impetivit et -vit . . . asserens se esse burggravium *eqs. al.* **γ** *obi. homines:* FORM. Marculfi 2,52 si quis . . . te de statu ingenuitatis tuae in-are voluerit *eqs.* CHART. Basil. C I 53 p. 38,33 ut nullus eos *(monachos)* deinceps . . . audeat inquietare vel . . . -are. CHART. Eichsf. 172 ne . . . abbas et conventus . . . quacunque calumnia -ari valeant. ANNAL. Scheftl. I a. 1231 episcopus pro dilapidatione ecclesiae -tus *eqs.* CHART. Gosl. I 575 quod nullus heredum meorum debeat . . . possessores in-are. CHART. civ. Erf. 131 cum . . . prefatus B. eandem dominam novis actionibus iterum -asset *eqs. saepe.* *remissius i. q. turbare, inquietare, obstrepere – stören, behelligen, lästig fallen:* CHART. Osn. II 349 (a. 1236) quod Rabodo miles . . . abbatem . . . in bonis . . . impediat et -et non aliqua iusticia concedente. CHART. Wirt. 2307 p. 217,6 abbatem et conventum -vi *(sc. nobilis de Wizenloch)* aliquotiens et gravavi sperans me per minas et gravationes aliquid accepturum ab eis. *icere – treffen:* GESTA Camer. 3,34 quod confrater noster . . . a comite . . . tantis iniuriis in-atur, plorandum est.

subst. **impulsans,** -antis *n.* *competitio, vindicatio – Forderung, Anspruch (usu plur.):* CHART. ord. Teut. (Hass.) 96 p. 83,14 (a. 1250) Rudolfus miles . . . et Ozprechtus . . ., si necesse fuerit, ab omnibus in-bus absolvere polliciti sunt eadem bona et facere penitus expedita.

impulsor (inp-), -oris *m.* **1** *proprie i. qui (ariete utens) pulsat – einer der (mit dem Rammbock) zustößt:* GALB. Karol. 62,26 super capita . . . ascendentium tegmina ex virgis . . . fuerant, ut . . . sub contextura virgarum securi agerent arietis -es. **2** *translate:* **a** *concinnator, machinator, auctor, instigator – Anstifter, Verursacher, Veranlasser:* LIUTPR. leg. 4 nunc te *(sc. Liutprandum)* malitiae huius suggestorem atque -em . . . ad nos *(i. Constantinopolim)* direxit *(sc. dominus Liutprandi).* EPIST. Worm. I 26 p. 48,21 potius ut vobis *(sc. iuventuti Wormatiensium)* nostra desint consilia quam nobis in-bus aliqua . . . illis *(Werzeburgensibus)* fiant inportuna. WOLFHER. Godeh. II prol. p. 197,11 prudens praedicti monitoris *(sc. Adelberti)* et -is mei industria. *qui compellit – Antreiber:* RATHER. prael. 6,26 l. 1019 qui vult, . . . legat, qui vult, neglegat: me nam -em nemo dicat. **b** *is qui (false) sibi arrogat, calumniator – einer der (fälschlich) Anspruch erhebt, (betrügerischer) Kläger:* RATHER. epist. 24 p. 120,3 R<atherius> . . . vehementissime impetitus, quod -i *(sc. Miloni)* compulsus. EPIST. Hann. 101 p. 169,3 qui *(Deus)* inimicos sublimitatis tuę *(sc. episcopi)* -es sive eversores, ne te in casum darent, . . . frustravit.

***impulsorium,** -i *n.* *de loco (sc. in avium ala) motum volandi maximum praebente i. q. impulsus – Antrieb (usu zool.):* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 77,1 tertia pars ale descendit ab illo loco, qui dicitur -um ale, et gallice dicitur le bout *(cf. comm. ed.; cf. et p.1483,55).*

1. impulsus (inp-), -us *m.* *abl. sg.* -o: *p.1483,28.44.* *actio pellendi, allidendi, pulsus – das Stoßen, (An-)Stoß, Schlag, 'Impuls':* **1** *proprie:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* WALAHFR. Otm. 16 qui *(muri ecclesiae)* cum . . . machinarum -bus pariter paene corruentes *(sc. reaedificandi causa)* sepulchro . . . superferrentur *eqs.* POETA SAXO 4,44 ingenti . . . tellus . . . motu contremuit . . . mundi intima concutiens -u viscera diro. VITA Adalb. Prag. C 5 quia vestitam virginem *(sc. humi prostratam)* tetigit ob -um stulti *(sc. scolaris)*, iam se nupsisse . . . credidit. **β** *de aqua impellente ('Wellenschlag'):* CHART. Traiect. 1017 p. 388,6 (a. 1244) ex multiplici maris -u termini decimarum ecclesie . . . minuuntur. **γ** *de vi venti (in imag.):* VITA Theog. 1,12 p. 453,5 ne novella illa plantatio *(i. fundatio)* nondum radicata . . . ad cuiuslibet aurae -um . . . subverteretur. CHART.

[Konstanciak]

Engelb. 133 p. 101,27 (dipl. Rud. Habsb.) ne procellose turbationis inquietentur *(sc. monachi)* -bus, . . . consulamus. **b** *natur. et medic.:* **α** *in univ.:* ALBERT. M. animal. 1,91 pinnas non habent *(sc. certi pisces)*, quarum -u . . . movea<n>tur. 9,102 emissio spermatis in coitu fit diversis -bus. 9,103 per -us successivos sicut vir sperma emittit *mulier. ibid. al.* **β** *emissio pulsans – das stoßende Hervorbringen:* AESCULAPIUS 36 p. 56, 32 venter eis *(sc. aegrotantibus)* solvitur cum anhelitu -u magno et cum respiratione difficili (*cf. Gariopont. pass. 5,10* cum anhelitu et pulso magno). **γ** *immissio (lactis) – das Einschießen (der Milch):* ALBERT. M. animal. 9,33 'si . . . impraegnetur mulier de masculo, . . . erit maior -us (*cf. p. 583b,4* κίνησις)' lactis 'ad mamillam dextram'. **c** *milit.:* **α** *in univ.:* NARR. itin. nav. p. 187,3 cuius *(muri)* pars -u machine corruerat. IUSTIN. Lippifl. 87 omnes *(sc. milites)* lassantur crebris -bus (in pulsibus *var. l.*). **β** *de collisione et crepitu armorum:* CHART. Stir. IV 601 p. 358,18 (a. 1276) qui *(spiculatores)* cum armorum strepitu et -u . . . praesumpserunt *eqs.* **d** *techn. in arte mechanica de motu incitato ('Schwung'):* ANNAL. regni Franc. a. 807 p. 124,3 qui *(sc. equites in horologio)* per duodecim fenestras completis horis exiebant et in-u egressionis suae totidem fenestras . . . claudebant. THEOPH. sched. 3,36 p. 87,28 -u illius lapidis, qui ligatus est inferius, circumferetur *(sc. lignum).* **2** *translate:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* ELIS. SCHON. vis. 1,22 p. 13,11 subito -u cor meum percussum est, et hec verba accepi: '*eqs.*' **β** *impulsio, instinctus, incitatio – das Betreiben, Antrieb, Veranlassung:* CONC. Merov. p. 7,16 nullus monachus . . . ambitionis et vanitatis in-o cella (cellam *var. l.*) construere . . . praesumat. DIPL. Otton. III. 385 p. 814,40 quod *(monasterium)* nostro -u, nostro favore suffragioque fundare . . . cepit *episcopus.* CHART. archiep. Magd. 421 p. 555,33 ut ius civile . . . ex nullius stulticię -u sustineat dispendium, statuimus *eqs.* ALBERT. M. animal. 1,58 non agunt *(sc. animalia)* . . . libere, sed naturae -u. *de instigatione animi ('innerer Antrieb'):* ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 894 p. 123,31 omni nisu -u pectorum instantes *(sc. milites regis)* Dei nutu murum . . . prolabi fecerunt. **γ** *effectio – (Aus-)Wirkung:* LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 163,20 asserens *(sc. rex)* eos *(Saxones)* nunc intestinis simultatibus occupatos facili externorum bellorum -u posse . . . deleri. **b** *publ. et iur. i. q. competitio, impetitio, vindiciae – (gerichtliche) Inanspruchnahme, Forderung, Anfechtung(sklage):* DIPL. Otton. II. 300 p. 353,39 confirmamus Veneticorum fines <a> nemi<ne> . . . minorari, sed libere et absque ullo in-u (in-o *var. l.*) . . . possideant. CHART. Osn. II 265 p. 207,37 predicta bona . . . de omni -u et angaria ecclesie perpetuo libera maneret *(sic).* CHART. Monast. 30 ut . . . donatio . . . firmitatem habeat nec ullo cavillationis -u valeat irritari *eqs.* CHART. Carinth. V 36 quod si nos *(sc. abbatem)* in susceptis . . . bonis in-u causidico aliquis impetere conatus fuerit, . . . iurisdicionem habebimus omne dampnum de in-u eodem proveniens plenius restaurando. **3** *meton. de iunctura ossium (sc. in avium ala) i. q. impulsorium q. d. – 'Antrieb':* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 167,10 iuncturam illam alarum, a qua incipiunt decem penne maiores forinsece, quam iuncturam quidam vocant humerum et alii -um ale dicunt *eqs. (cf. p.1482,57). Konstanciak*

2. impulsus *v.* impello.

***impulvero** (inp-), -are. **1** *proprie i. q. pulvere conspergere – mit Pulver bestreuen, bestäuben (usu medic.):* BOTAN. Sangall. 32,2 herba gramen . . . pleno ovo pulvere facis, oculos in-bis *(cf. comm. ed. p. 354).* **2** *in imag. vel translate i. q. in pulverem redigere, irritum facere, contemnere – zu Staub, zunichte machen, missachten:* CHART. Sil. D I 165 (a. 1217) ego . . . dux . . . ipsorum *(sc. capellani eiusque fratris)* meritum nolens in-ari petitionem . . . dignum duxi complere.

impune (inp-) *adv. metr.:* impŭne: *l.68.* -nē: *p.1484,25.* **1** *strictius i. q. sine poena, vindicta, inulte – straflos, ungestraft, -gesühnt, -gerächt:* **a** *sensu pass.:* **α** *gener.:* ALCUIN. carm. 45,53 -e discurrunt facientes furta latrones. WALTHARIUS 1088 Francorum . . . exercitus omnis ab uno . . . est -e necatus. HROTSV. Dulc. 9 ne viles mulierculae iactant se -e nostris diis . . . illudere. BERTH. chron. B a. 1078 p. 337,23 haec omnia non -e omnino facta sunt *eqs.* VITA Heinr. IV. 13 p. 40,6 ausus est quisquam *(sc. procerum)* -e . . . regnum . . . armis vexare? *al.* **β** *publ. et iur.:* DIPL. Karoli III. 49 p. 83,14 ut . . . nulli . . . temeratori -e eam *(auctoritatem)* contemnere facultas existat *(inde* 50 p. 84,38. 51 p. 87,1. *ibid. al.).* CONST. Melf. 2,3 p. 300,17 ut ab omnibus offendatur *(sc. bannitus)* -e (iniurie *var. l.*). **γ** *theol. et canon.:* CONC. Karol. A 37,36 qui hoc *(sc. ex industria elemosinas dare)* perpetrant, videntur Deum mercede conducere, ut eis in-e peccare liceat. 37,45 sunt . . . laici, qui putant in-e se . . . peccare . . ., quia haec loca *(sc. Romam Turonumve)* oraturi frequentant. BRUNO QUERF. Adalb. A 18 p. 23,12 papa Gregorius . . . semel susceptum *(sc. episcopum)* -e non posse dimittere gregem scripturarum voce testatur. **b** *sensu act.* -e ferre *i. q. non punire, vindicare – straflos hinnehmen, nicht ahnden:* EINH. Karol. 7 p. 10,17 numquam eos *(sc. Saxones)* huiuscemodi aliquid perpetrantes in-e ferre passus est, quin *eqs.* VITA Heinr. IV. 13 p. 40,28 an haec in-e feremus, et ex ignobili pacientia nostra magis tumebit eorum *(principum)* superbia? **2** *latius i. q. sine damno, periculo – ohne Schaden, Gefahr, gefahrlos (fere sensu pass.; sensu act. i. q. innoxie – ungefährlich, harmlos: l.23):* WALTHARIUS 860 utinam solum gluttires *(sc. gurges avaritiae)* . . . divitias . . . homines -e remittens. LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 164,15 tantus . . . bellici apparatus fervor -e deflagravit. UDALSC. Conr. 4 sagis . . . cilicinis . . . imbrium tempestas -e excipitur. LIGURINUS 8,341 spretas -e transiit *princeps* undas. ALBERT. STAD. Troil. 5,247 ala puellaris mediis -e diebus Grecos in bella . . . vocat.

impungo (inp-), -punxi, -ere. *script.* inpux(i): *l.38. confunditur c.* impingere: *l.37.39.* **1** *sensu originario:* **a** *proprie i. q. infigere – hineinstechen:* IOH. IAMAT. chirurg. 2,6 ut . . . in contrariam partem *(sc. spatulae)* -atur et exinde trahatur *telum.* 4,7 p. 20,42 instrumentum eneum . . . sub pupilla non cum impetu, sed suaviter -atur. **b** *translate i. q. inspirare, suggerere – eingeben, (an)raten:* WOLFHER. Godeh. I 10 p. 175,46 abbas . . ., quod sibi divina praemonitio in-xerat, hoc . . . approbavit. **2** *per confusionem c.* impingere *i. q. (in)trudere – (hinein)stoßen:* LEX Baiuv. 6,11 si in aquam inpinxerit [inpixerit, inpincxerit, impinxerint, inpuxerit, in-xerit, expincxerit, pinxerit *var. l.*]) de ripa. 4,20 qui in ignem inpinxerit (pinxerit, expincxerit, in-xerit *var. l.*). *v. et p. 1425,61.*

***impuniendus,** -a, -um. *a poena eximendus, liberandus – von der Strafe auszunehmen(d), zu befreien(d):* BERNOLD. WAT. chron. 20 p. 172,2 se *(sc. episcopum)* ipsum . . ., qui iniuriasset, . . . invenire puniendum, punitos *(sc. fratres)* autem -os.

impunis (inp-), -e. *nom. sg.* -us: *l.52. poena carens, impunitus – straffrei, ungestraft:* **1** *gener.:* SALIMB. chron. p. 420,25 magister Guilielminus . . . nec ipse transivit -is, sed percussit et ipsum . . . Deus (p. 459,20 transibit. *ibid. al.*). p. 454,32 nec ipse *(magister Guilielmus)* remansit -is, quia . . . de Parisius fuit expulsus (p. 457,35). **2** *iur.:* **a** *in univ.:* CONST. Melf. 3,70 quemlibet cibum noxium quisquis instruxerit . . ., -is (impunitus, -us *var. l.*) non erit. **b** *non puniendus, poena non dignus – nicht zu bestrafen(d), nicht strafwürdig: v. p.1485,44.*

adv. ***impuniter.** *sine poena, impune – straflos, ungestraft:* NOTAE Weing. (MGScript. XXIV p. 831,37; s. XIII.[2]) in-r propter suam conscientiam . . . abire *(sc. regem falsum)* ad propria . . . concessit *episcopus.*

impunitas (inp-), -atis *f.* **1** *strictius i. q. poenae vacatio, ultionis negatio – Straflosigkeit, -freiheit, Nichtbestrafung:* **a** *in univ.:* **α** *gener. (c. gen. obi.: l.66.67):* ANNAL. Einh. a. 785 p. 71,8 accepta ab eo *(rege)*, quam optabant *Saxones*, in-is sponsione. LAMB. HERSF. annal. a. 1076 p. 268,17 rex . . . graviter . . . ferebat . . . redditum cum in-e hostibus virum, in quo *eqs.* SIGEB. GEMBL. Theodard. 8 p. 32,13 ne . . . tam diutina iniusticie -s amplius inolesceret (chron. a. 1019 iniustitiae -e). chron. a. 533 pro impetranda . . . facti -e. CONR. EBERB. exord. 2,32 p. 132,81 quae *(conversio militis)* qualiter acciderit, non ad -em promittendam criminosis, sed ad honorem Dei . . . proferemus. *al.* *?proverb. (cf. Ambr. in psalm. 118 serm. 8,26,1):* CONSUET. Rod. 242 nonnumquam -s incentivum est delinquendi (*sim.* EPIST. Hildesh. 128). **β** *iur. et canon. (usu*

[Wellhausen]

plur.: l.9.10): CONC. Karol. A 50D,7 quisquis . . . huius constitutionis . . . transgressor existit, nequaquam sibi super hoc facto -em . . . promittat. EKKEH. IV. cas. 34 qui *(Ratpertus)* cum labem maximam claustri -em nominasset *eqs.* EPIST. Hildesh. 51 ut ausus tantę temeritatis *(sc. abstractio fugitivorum)* in-e indebita nocivum in ecclesiis ledendis non prebeant exemplum. ALEX. IV. registr. 377 cum . . . Constantiensis episcopus vobis *(sc. nobilibus viris)* ad ecclesie reconciliatis gremium . . . quasdam vobis -es . . . duxerit concedendas (*postea:* reconciliationem et -es). *al. c. gen. obi.:* CONC. Karol. A 50D,26 p. 629,9 multorum in-s nascitur f l a g i t i o r u m (p. 629,17. 50D,78). B I 27 p. 284,15 ne alterius illecebram peccandi nutriat -s vitiorum. EPIST. Hildesh. 75 ut ex -e preteriti excessus venia speretur presumptionis iterande. **γ** *theol.:* ALBERT. M. sent. 2,22,7 p. 382b,26 voluntas -is si non sciatur *eqs.* **b** *(debiti) remissio – (Schulden-)Erlass:* ANNAL. Brunw. a. 1106 quinque milibus marcarum condempnata -em optinuit *Coloniensis urbs.* **2** *latius:* **a** *incolumitas – Unversehrtheit:* TRIUMPH. Lamb. 19 (MGScript. XX p. 510,34; c. 1141) spoponderunt . . ., qui in castello erant, quia . . . castrum dederent -e rerum et corporum concessa. **b** *integritas, innocentia – Reinheit, Unschuld:* PAUL. BERNR. Greg. 91 p. 528,10 gavisus est *Manegoldus* propter -em incontaminatae iuventutis *(sc. filii occisi).* **c** *libertas, licentia – Freiheit, Zwanglosigkeit:* FOLCUIN. Lob. 27 cum . . . permissa fratribus rerum peculiarium et tricliniorum solummodo -s fuerit.

impunitus (inp-, -pon-, -poen-), -a, -um. *script.* -pen-, -netus: PIRMIN. scar. 18 p. 63,6. *poena carens, impunis, inultus – straflos, -frei, ungestraft, -gesühnt:* **1** *de hominibus:* **a** *gener.:* PASS. Leod. 37 (MGMer. V p. 319,10; s. VII.ex.) nec tanti piaculi factum inpoe-us (in-us *var. l.*) evaderet, ipse *(tyrannus)* sibi . . . articulum mortis inquirit *(v. notam ed.).* WETT. Gall. 37 divina ultio eos . . . in-os non dimisit, quos amentia in tam reprobum sensum seduxit. HROTSV. Gall. II 8,2 eo . . . magis expaveo *(sc. Terrentianus)*, quo nullum hostem Dei servorum -um evasisse meminero. Sap. 5,3 debeone *(sc. Adrianus)* illam *(Sapientiam)* dimittere in-am? GERH. AUGUST. Udalr. 1,10 l. 124 nullus . . . eorum, qui . . . sibi spolia Augustae civitatis . . . vendicaverunt, in-us evasit, nisi qui *eqs. al.* **b** *iur.:* **α** *in univ.:* LEG. Wisig. 6,2,4 ut in-i non maneant, quos culpe . . . reatus accusat. *v. et p.1484,52.* **β** *non puniendus, poena non dignus – nicht zu bestrafen(d), nicht strafwürdig:* CONST. Melf. 1,19 si . . . is, cui imposita est *defensa*, iure suo . . . utatur, -um (inpunem, inposterum *var. l.*) unumquemque esse censemus. **2** *de rebus (usu iur. et canon.):* LEG. Wisig. 2,1,8 p. 54a,10 ut . . . in . . . transgressoribus manifesta iscelera non relinquantur ulterius in-a. LEX Baiuv. 2,16 in-a (inpo-a *a. corr. J*) manet male vivendi licentia. RUP. MEDIOL. (?) Adalb. 26/27 p. 68,9 ne -o tanto crimine eorum *(germanorum fratrum)* anime inextinguibili . . . cruciarentur incendio. CONST. Melf. 2,1 p. 298,11 ut -am fore contumax suam contumaciam non letetur. STATUT. ord. Teut. p. 87,20 ne in domibus minoribus ex defectu sacerdotum culpa remaneat -a. *al.*

adv. **impunite** *vel* ***impunito.** *impune – straflos, ungestraft:* HRABAN. hom. I 63 p. 119D comessatio et ebrietas -e regnant. MARIAN. chron. a. Chr. 447 Archilar . . . oppidum . . . a Gothis . . . oppugnatum est, donec imminente Aetio non -o (inpuniti *Prosp. chron. I p. 471,1290*) accederent *(leg.* abscederent; *v. notam ed.).*

*?***impura** (inp-, -ria), -ae *f.* (*?*ἔμπυρος) *quae ex igne vaticinatur – eine die aus dem Feuer weissagt, 'Feuerschauerin':* PIRMIN. scar. 22 p. 77,2 nolite . . . credere . . . in 'in-ias (-ias *var. l.*)', qui (que *var. l.*) dicunt hominis 'super tectus' mittere, ut aliqua possent eis denunciare, quod *eqs. (cf. e. g. Caes. Arel. serm. 192,3; v. notam ed.).* VITA Elig. 2,16 p. 705, 15 nullus christianus in-as (-as *var. l.*) credat . . ., quia opera diabolica est *(v. notam ed.).*

impurgatus, -a, -um. *(mente) impurus – (im Geist) unrein, nicht geläutert:* HILDEG. scivias 2,6 l. 1760 qui hoc *(sc. eucharistiae)* sacramentum male tractaverit . . ., iudicium ultionis sibi imponit, quia illud -us (*antea:* a sorde iniquitatis se non purgans) manducat et bibit.

impuritas (inp-), -atis *f.* *immunditia, contaminatio – Unreinheit, Verunreinigung:* **1** *proprie:* **a** *corpor.:* **α** *gener.:* LIBRI Karol. 3,12 p. 380,16 quantum . . . probitas inprobitate, puritas in-e, sanitas egritudine *(sc. distent)*, tantum *eqs.* (*sim.* 4,26 p. 554,20 non convenit sanctitati et contaminationi, puritati et in-i). CHART. Basil. A I 210 p. 323,20 (dipl. Frid. I.) super monete Basiliensium alteratione, que sui viluit levitate, -e, tenuitate, . . . postulationibus assensum prebemus, ut *eqs.* **β** *natur. et medic.:* MAURUS urin. I p. 10,32 -s *(sc. significat)* defectum naturalis caloris non valentis depurare substantiam urinae. ALBERT. M. veget. 7,125 ad oppositos . . . ventos . . . sit *(sc. viridarium)* clausum propter eorum ventorum turbulentiam et -em et infirmitatem *(sim.* animal. 7,70 propter -em ipsius *[venti meridionalis]).* **γ** *alch.:* GEBER. summ. 65 p. 519 sunt primi generis res, sulphureitas scilicet comburens et illius -s et argenti vivi substantia feda. *ibid. al.* **b** *spirit.:* **α** *in univ. (usu philos.):* ALBERT. M. praedicab. 2,2 p. 20,7 'puros' *(sc. intellectus)* . . . dicunt *(sc. nonnulli)*, eo quod -i materialium principiorum in causando non permiscentur, sed *eqs.* eth. II 10,1,11 p. 618b,4 differunt *(sc. delectationes)* . . . puritate et -e operationum. caus. univ. 2,2,14 p. 107,34 bonitas pura nulli -i admixta *eqs.* summ. theol. II 14,84 p. 132b,14sqq. distinxerunt *(sc. antiqui)* . . . triplicem corruptionem, scilicet continuitatis, foeditatis et -is; . . . -is, quae est in susceptione naturae alienae *eqs. ibid. al.* **β** *improbitas – Unlauterkeit, Unredlichkeit, Unaufrichtigkeit:* LIBRI Karol. 4,13 p. 518,39 nec plurimum valet loci cuiuslibet sanctitas, si tamen in hominibus sit actuum meritorumque in-s. BERTH. chron. B a. 1077 p. 261,23 apostolicus quasi quoddam indicium in-is et quasi testimonium latentis in eo *(rege)* cuiuslibet ypocrisis . . . capiebat. **γ** *vitiositas – Verdorbenheit, Lasterhaftigkeit:* CAPIT. episc. I p. 153a,6 ut . . . sollempnitatem celebratam -e voluptatis foedare non praesumant *sacerdotes.* II p. 83,26 insimul et sacri ministerii puritatem et immundi contubernii habere non poterit *(sc. presbyter)* -em. *expressius i. q. fornicatio – Unzucht:* CAPIT. episc. I p. 168a,27 quid inter femora sua -em solus cum se ipso vel cum alio exercet *aliquis.* **2** *meton.:* **a** *corpor.:* **α** *gener. i. q. sordes, lutum, illuvies – Schmutz, Unrat (usu plur.: l. 42):* LIBRI Karol. 3,2 p. 341,27sqq. veluti si quis lutulentum quid ingesta in-e eluere cupiens, dum lutulentis nihilominus eluere nititur aquis, quo magis abluere appetit, eo magis eisdem in-bus inficit, ita *eqs.* **β** *natur. et medic. i. q. pars, substantia impura – unreine(r) Bestandteil, Substanz:* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 395C cum faece quadam et -e colligitur *(sc. borax)*; abiicienda est tamen -s, cum ponitur in medicinis *eqs.* ALBERT. M. veget. 2,13 terra est eis *(plantis)* pro ventre, in qua dimittunt utramque -em, siccam videlicet et humidam. 4,128 parum vel nihil eiiciunt *plantae* -is de cibo digesto. animal. 1,85 aliae . . . partes sanguinis non sunt vere aliquid sanguinis aut humoris cibalis, sed faex et -s eius. **b** *spirit. i. q. macula, vitium – Makel, Fehler:* ALBERT. M. sent. 4,27,21 p. 182a,25 episcopus militantem *(sc. ecclesiam)* significat, in qua sunt multae -es; et ideo episcopus potest esse impurus (*cf.* p. 182b,6 potest habere multas imperfectiones).

impurus (inp-), -a, -um. *immundus – unrein:* **I** *adi.:* **A** *proprie:* **1** *gener. i. q. sordidus, lutulentus – schmutzig, verschmutzt (usu subst.: l.59.60):* LIBRI Karol. 3,2 p. 342,12 si res inlicitę rebus poterunt firmari inlicitis, facillime in-a quaeque quibusdam in-is ablui poterunt *eqs.* 4,26 si hae *(imagines)* in-orum (*antea:* pollutę) locorum sedes . . . querunt *eqs. (cf. p. 1487, 2).* ALBERT. M. veget. 2,41 erit farina seminis eius *(plantae)* -a . . . propter hoc, quod non sufficienter depuratum est. **2** *natur. et philos. (usu subst.: l.67):* HERM. CARINTH. essent. 1 p. 90,20 -iorem (in puriorem *var. l.*) massam seorsum *(sc. digessit Deus) eqs.* ALBERT. M. veget. 2,11 substantia nutrimenti materialis . . . magis habens de -o et inconvenienti quam de puro et convenienti. 2,45 in ipsa *(terra)* separatio fit -i terrei a massa nutriente pura. animal. 8,231 -us *(sc. spiritus)* . . . non bene repraesentat, sed tegit aliqua de ymaginibus. **B** *translate:* **1** *in univ.:* LIBRI Karol. 4,26 nihil . . . sanctum in-um *(sc. est). al.* **2** *profan(at)us – unheilig, entweiht:* LI-

BRI Karol. 4,13 p. 521,3 cum ... explosis ... profanationibus loca, quae in-a credebantur, divinis postmodum cultibus mancipentur *(cf. p.1486,61)*. **3** *turpis, nefarius – schändlich, verwerflich (usu subst.: l.11):* **a** *de hominibus (anima: l.7; daemone: l.9):* GODESC. SAXO theol. 22 p. 312,25 excusans proprium facinus homo -us lamia fit. FUND. Werd. p. 167,12 Bertoldus miserabili morte et anathemate ... vallatus -am ... reddidit animam. VITA Adalb. Prag. A 7 exclamavit ... per os illius *(hominis)* -issimus (in- *var. l.*) dęmon dicens: *'eqs.'* **b** *de rebus:* LIBRI Karol. 3,23 p. 447,15 cum ... isti *(pictores)* interdum fingant in-a et incesta. WANDALB. creat. mund. 271 corporis ... moles ... -os *(sc. actus)* ... creando, saevos atque cruentos celsum fedat honorem. DIPL. Heinr. II. 321 p. 403,14 manifestum est ipsos *(sc. comitem et marchionem)* contra nos ... ausus nepharios et conatus -os opere exercuisse. HIST. Welf. 13 p. 462,23 comitissam ... unus de principibus Sarracenorum rapuit et in-issimo sibi matrimonio copulavit. *al.* **4** *imperfectus, vitiosus – unvollkommen, fehlerhaft: v. p.1486, 54.*

II *subst. neutr. i. q. pars, substantia -a – unreine(r) Bestandteil, Substanz (usu natur.):* MAURUS urin. II p. 4,16sqq. -um *(sc. succositatis hepatis)* aliud est speciale et aliud generale; ... remanet ... generale -um in epate, quod ... dicitur urina. NICOL. anat. 618sqq. in-um *(sc. cibi in stomacho digesti)* ... descendit usque ad duodenum et ibi ... decoquitur, et fit separatio puri ab -o. ALBERT. M. veget. 2,12 intra concavum suum trahunt *venae* -um subtile cum puro. animal. 1,559 non remansit *(sc. in intestinis inferioribus)* nisi -um corruptum. *ibid. al.*

imputative (inp-) *adv. de figura rhet. q. d. 'subiectio' (cf. Lausberg, Rhetorik § 771sq.) fere i. q. (certa) responsione imputata – etwa: im Hinblick auf eine (bestimmte) Antwort:* LIBRI Karol. 1,23 p. 212,10 quae *(figura locutionis)* ... a quibusdam soliloquium nominatur ..., cum quasi in-e interrogantibus ... a seipsis respondeatur.

imputator, -oris *m. qui imputat, imponit – einer der auferlegt, verhängt:* PETR. DAM. epist. 89 p. 559,5 erubescat ... humani anathematis -r, cum per caritatis gratiam mecum sit aeternae benedictionis indultor.

imputibilis *v.* imputribilis.

1. imputo (inp-, -poto), -avi, -atum, -are. *partic. perf. usu adi.: p.1488,6. confunditur c.* amputare: *l.70.p.1488,10.*

I *vi praeverbii vigente:* **A** *adnumerare, addere – hinzurechnen, -zählen:* CHART. archiep. Magd. 385 p. 507,21 (c. 1182) eorum decimam, que nostris ... rationibus legaliter in-ari debuerat, nostra donatione ... possideant *fratres*. **B** *numerare, referre (in, inter) – rechnen, zählen (zu, unter):* OTLOH. Bonif. 1,41 p. 156,6 nemine id, quod factum est a Gewiliobe, in homicidii crimen in-ante (deputante *var. l.*). **C** *assignare, attribuere – zuweisen, zuordnen:* AMALAR. off. 3,3,6 hic versus sepissime cantoribus -atur: *'eqs.'* HRABAN. epist. 52 recurrens ad veteris instrumenti paginas, quare singulis singula sint in-ta, repperiet *(sc. rex)*. MARIAN. chron. a. Chr. 349 p. 525,50 quod *(sc. duorum mensium et quindecim dierum)* tempus pontificibus non -atur. **D** *reputare, ascribere – zu-, anrechnen, zuschreiben:* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* HRABAN. epist. 42 p. 481,22 sin ... aliter quid in ipso *(opusculo)* inveniatis *(sc. comes)*, meę imperitiae ... magis -etis quam malitiae. GODESC. SAXO gramm. 2 p. 466,6 quod homines peccant, sideribus -ant *(sc. vani mathematici)*. THIETM. chron. 3,14 communibus nostrimet inputo *(sc. mercenarium pastorem Merseburgensis ecclesiae fieri)* p e c c a t i s, quibus, domesticis quicquid adversi accidit, iuste asscribitur (DIPL. Heinr. IV. 284. CHRON. Thietm. 5,31). YSENGRIMUS 7,340 pars *(sc. lactis)* tunicę, pars stillet humi ..., -et *(sc. obsequa)* hoc sedi dissideatque loco. *al.* **b** *iur.:* LEG. Wisig. cod. Eur. 283 p. 10,4 suae ... inpotet c u l p a e, qui servo alieno res suas commendaverit domino nesciente (add. p. 463,14 -et culpe). **2** *concedere – zugestehen, vergönnen:* VITA Pirmin. I 10,23 cui ... si per occisionem gladii non -atur martyrium, dignitatem tamen martyris non amisit. CARM. Bur. 36,1a,3 nulli beneficium iuste penitudinis amputatur (-atur *var. l.; cf. p.1488,10*). **3** *obicere, exprobrare, crimini dare – vorwerfen, -halten, anlasten, zur Last legen:* **a** *gener.:* ALCUIN. epist. 172 p. 284,29 qui sibi alterius neglegentiam in-are (-ari *var. l.*) nolit, non in-et alteri. GERH. AUGUST. Udalr. 1,23 l. 56 cum ei *(Adalperoni)* praedictum *(sc. haeresis)* c r i m e n -retur (BERTH. chron. B a. 1077 p. 300,14). THIETM. chron. 2,23 p. 64,24 quamvis iure preposterus mihi -etur ordo. 4,38 accusatus ... apud inperatorem in-tam sacramento purgavit *comes* c u l p a m (6,54 -at). WIDR. (?) Gerh. I 6 p. 495,37 cur id *(sc. vinum pro aqua obtulisse)* sibi immerito sanctus Dei -ret, ... mirabatur *pincerna*. CARM. Bur. 36,1a,6 nulli maius vitium quam ingratitudinis -atur (amputatur *var. l.; cf. p.1487,71*). *saepe. fort. huc spectat:* DIAL. cler. et laic. 25 habeat *praepositus*, quod sibi -et. **b** *iur.:* LEX Sal. Merov. 30,6 si quis ... alteri in-verit (reputaverit, putaverit, improperaverit *var. l.;* in-verit [-verit *var. l.*] Karol.), quod scutum suum iactasset. LEX Sal. Pipp. 84,1 si [quis] alicui fuerit inpotatum (in-tum *var. l.*), quod periurasset, et hoc, qui inpotat (in-at, -otat *var. l.*), potuerit adprobare *eqs.* LEX Saxon. 16 conponatur ab eo, cui mors eius *(liti)* in-atur (-atur *var. l.*). LEX Frision. 2,5 scelus (2,7. 2,9). CHART. civ. Hild. 209,47 (c. 1249) si hospes ... querit, quid ei *(proscripto)* -ent *eqs. saepe. adde:* LEX Alam. 69 capit. p. 48 (cod. 4) de eo, qui (*leg.* cui) mortaudus in-atur (*sim.* 76tit. [rec. B] de eo, cui mortaudus in-atur).

II *vi praeverbii evanida:* **A** *computare – berechnen:* ABBO FLOR. calc. 3,57 qui *(denarii)* ... antiquitus pro quattuor scripulis, id est una sextula, in-batur (computabatur *var. l.*). **B** *putare, existimare – glauben, annehmen:* DHUODA lib. man. 5,9,3 quicquid ... utile ... acceperis, ... Deo applica, non tibi, si -es (putes *var. l.*) magnis evenisse pro meritis. **C** *habere, aestimare (pro) – halten (für), ansehen, betrachten (als):* LEX Baiuv. 2,4 ille homo, qui haec *(sc. homicidium)* commisit, benignum in-et (in-at, putet *var. l.*) regem vel ducem suum, si ei vitam concesserint.

2. imputo, -atum, -are. *inserere – einpflanzen, -pfropfen:* DIPL. Conr. II. 135 p. 182,1 plantationis cuiusque surculus trunco viridi noviter -tus quanto sepius ... irrigatur, tanto citius ... in arborem erigitur (*inde* DIPL. Heinr. II. 516 p. 664,9 [spur.]).

***imputrefactus,** -a, -um. *non putrefactus, non tabefactus – nicht verfault, unverwest:* ALBERT. M. meteor. 4,4,6 p. 297,50 ossa diutius manent -a quam caro.

imputribilis (inp-), -e. *script.* -ti-: *l.63.* **1** *non putribilis, non tabescens – unverweslich, nicht verfaulend, nicht verrottend (usu subst.: l.56):* **a** *proprie:* **α** *gener.:* RHYTHM. 59,3,1 iste *(abbas)* gerit corpus in-e vinum totum conditum. GERH. AUGUST. Udalr. 1,14 l. 31 insuper *(sc. sepulcrum)* lignum tabulatum densum longo tempore in-e ... superponi decrevit *episcopus*. CHART. Rhen. med. III 1087 villicus per tectum edificia debuit in-ia conservare. *qui conservatur, durans – nicht verderblich, haltbar:* ARNOLD. RATISB. Emm. 2 p. 1072C ubi nunc -es post coctionem pavones seu phasinae aves? **β** *natur.:* HILDEG. phys. 3,19,7 vires eius *(cedri)* in-e lignum habentis putredines interius ab homine auferunt. ARNOLD. SAXO flor. 1,3,12 p. 32,1 ligna eius *(arboris setim)* -ia sunt nec combustibilia. ALBERT. M. sent. 4,8,11 p. 205b,16 chrisma propter balsamum -e reddit id, quod se perungitur. cael. hier. 15 p. 244,31 'electrum ... significat -e (*PG 3,336B* ἄσηπτον)', id est non facile consumptibile. animal. quaest. 14,3 p. 252,10 inter elementa ignis est maxime -is. *ibid. al.* **b** *in imag., per compar., alleg.:* THEOD. TRUD. Bav. 15 capillo tonsum assumit *sanctus Amandus* in clericatum et plantat in domo Domini cedrum Libani ... crescentem robore -i. RUP. TUIT. trin. 24, 14 l. 666 ligna -ia patres fuerunt. TRAD. Neocell. Brixin. 159 tandem fecit *(sc. princeps cocorum)* anime sue fercula -tibilia, qui ... contulit se ecclesie. ALBERT. M. Iob 20,24 quod *(aes)*, quia -e est, poenam aeternam significat. *de ligno setim (loci spectant ad Vulg. exod. 25,10):* LIBRI Karol. 1,29 p. 225,17 habet *ecclesia* ... pro 'lignis in-bus scientiam, quae per lignum venit', sive 'incorruptionem castitatis', quae 'vetustatem nescit'. ABSAL. serm. 28 p. 163C lignum setim -e est ...; sic praelatus -is esse debet per mundiciam mentis, id est a corruptione vitiorum immunis. ALBERT. M. nat. bon. 113. **c** *translate i. q. non caducus, aeternus – unvergänglich, ewig:* RUP. TUIT.

[Wellhausen]

trin. 24,14 l. 668 qui *(patres)* propter magnae fidei meritum -is memoriae sunt. CHART. Hans. 357 p. 118,6 ut nostre . . . actiones perpetua stabilitate firmentur, -i litterarum custodie eas deputare solemus *(sc. dux)*. ALBERT. M. Iob 39,28 'aquila . . . tulit . . . medullam cedri', hoc est dulcedinem -is veritatis. **2** *non putridus, non corruptus – unverwest, nicht verdorben, nicht vermodert:* ORD. iud. Dei B XVII 6[c] p. 691,25 reponat presbiter apud se, quamdiu panis in-is sit. THIETM. chron. 4,47 crucem auream *(sc. Karoli sepulti)* . . . cum vestimentorum parte adhuc -ium sumens caetera . . . reposuit *imperator*. VITA Wirnt. 4 p. 1129,39 quid cause intercessisset, quod corpus *(sc. filii mortui)* tam longo tempore in-e permansisset.

***imputribilitas,** -atis *f.* *qualitas imputribilis, absentia putredinis, tabis – Unverweslichkeit, Abwesenheit von, Schutz vor Fäulnis:* **1** *proprie:* WOLBERO cant. 1 p. 1092[C] cedrus . . . habet . . . proceritatem, odorem, -em. ALBERT. M. veget. 6, 27 habet . . . lignum hoc *(sc. alni)* specialem -em in aqua positum. **2** *in imag. vel alleg.:* HONOR. AUGUST. cant. 8,10 p. 486[A] per cedrum intelligitur -s, per compactionem concordia. ALBERT. M. euch. 3,2,3,3 p. 291[b],7 lignum . . . cedrinum sanguinis Christi signat -em, quae nos a putredine servat.

***imputridus** (inp-), -a, -um. *non putridus, non tabidus – unverwest, nicht verfault:* EKKEH. IV. bened. I 21,151 viva (gloss.: in-a) iacent ossa *(sc. s. Otmari)* cum carne decennia fossa.

imputus (inpotus, impodus *sim.*), -i *m.* (ἔμφυτος) *acc. pl.* -us: *l.28.* *insitum, surculus – Pfropfreis:* LEX Sal. Karol. 27,8 si quis inpotos (-otos, -odos, inpotus, -otus *var. l.*) de milario aut de pirario tulerit. *Wellhausen*

imq- *v.* inq-. **imrupi** *v.* irrumpo. **imtor** *v.* emptor.

imunitas *v.* immunitas. **imus** *v.* infer(us).

[imuso *v.* in *et* deorsum.]

1. in *praep.* ***hic non tractatur***.

[2. in *v.* vis: CHRON. Thietm. 4,59 cum . . . milites . . . prata . . . ⌊in (vi THIETM. chron.) sua⌋ (visu *a. corr. D*) comprehenderent.]

ina *v.* aeneus. *adde ad vol. I. p. 298,44:* **III** *subst. fem. i. q. patella ad sal coquendum apta – Salz(siede)pfanne (cf. ThLL. I. p. 1446,11):* REGISTR. Prum. 41 habemus in Vico . . . ocinas II, id est casas, in qua sunt ine III, que vulgo nuncupantur patelle. 43 dedit . . . Gerbertus inam I cum sedile in Wihc. *ibid. saepius*.

inabilis *v.* inhabilis.

***inabsent(i)a(bi)liter** *adv.* (in- *et* absentia, absentare) *non absentando, discedendo – ohne abwesend zu sein, sich zu entfernen:* VITA Serv. 16 p. 63,3 nunc sole -tabiliter (-iabiliter, -taliter, -ialiter *var. l.*) illis *(populis septemtrionalibus)* propinquante, nunc australis zone ad penita prorsus ex oculis evagante.

***inabsolubilis,** -e. *qui absolvi, resolvi nequit – unauflösbar, unaufhebbar:* HARIULF. chron. 4,32 p. 264,4 gravi et -i anathemate condemnavit *Gervinus*, quicumque ea *(sc. libros)* sancto loco demere . . . auderet.

inabstinens, -entis *m.* *homo intemperans – unenthaltsamer Mensch:* ALBERT. M. summ. creat. II 1 p. 484,24 secundum desiderium agit *(sc. qui intellectu non movetur)*, ut -s (abstinens *var. l.; sim.* p. 494,30. bon. 91 p. 59,40. anim. 3,4,3 p. 231,46 potest . . . vocari '-s' [*cf. p. 433[a],3* ὁ ἀκρατής], eo quod non abstinet ab his, a quibus intellectus praecipit abstinere).

inabstinentia, -ae *f.* *intemperantia – Unenthaltsamkeit, Maßlosigkeit:* ALBERT. M. bon. 230 p. 139,47 quod non sint aliter praeparandi *(sc. cibi a Deo optime facti)* ingenio hominum; et ita aliter praeparare erit -a, quae est in vitio.

inabstractus, -a, -um. *non separatus, inseparabilis – ungetrennt, untrennbar:* GERHOH. glor. 5,4 p. 1092[A] qui *(philosophans)* consideratione mathematica formas rerum considerat, licet -as, tamen abstractim speculandas, ut docet Boetius *(cf. Boeth. trin. 2 l. 69sqq.)*.

inaccensus, -a, -um. *non accensus – unangezündet:* WOLFHARD. Waldb. 1,12 suscipiens . . . candelam Liubila . . . candelabro erexit et -am . . . reliquit.

***inacceptabilis** (inace-), -e. *non acceptabilis, non gratus – unannehmbar, nicht wohlgefällig:* EPIST. Worm. I 63 p. 107, 27 quam Deo -e sit sacrificium et . . . quam contrarium sit . . . orationi Deo victimam offerre et tamen *eqs.* TRACT. Ebor. f. 131 contra quod *(sc. praeceptum; cf. Vulg. act. 10,15)* illi faciunt, qui homines . . . acceptos a Deo inace-es asserunt.

***inacceptus,** -a, -um. *non acceptus, spretus – nicht angenommen, verschmäht:* VITA Agnet. 246 quo *(sc. in lustro)* corpus inane deiectum haerebat humo iam debita solvens mortis -i subolis pro munere voti *(i. matrimonii)*.

inaccessibilis (inadc-), -e. *usu subst.: l.22.* *qui ad-, transiri nequit, invius, remotus – unzugänglich, unpassierbar, unwegsam, unerreichar, abgelegen:* **1** *proprie:* **a** *de locis:* **α** *in univ.:* VITA Emm. 27 p. 66,11 per montium cacumina et ima convallium perque -ia loca. OTTO FRISING. gest. 2,35 p. 144, 18 qua *(parte)* . . . ex convexo montis -ior civitas videbatur. HIST. peregr. p. 153,17 palude undique stagnante -is videbatur *locus*. ALBERT. M. nat. loc. 1,7 p. 14,67 mirum videtur, si undique sint *montes* tam -es, ut nusquam possint transiri. animal. 6,54 quod *(genus accipitrum)* suum nidum facit in ⌊locis valde altis -bus⌋ (*cf. p. 564[a],6* ἀποτόμοις πέτραις). *saepe. v. et l.47.* *usu subst.:* MEGINFR. Emm. 15 p. 984[B] ubi per loca confragosa in -ia lymphando perierunt *carnifices*. **β** *de sphaera caelesti:* BOVO CORB. Boeth. 413 ut ipsa -is (incessabilis *var. l.*) et celerrima tam inmensae molis *(sc. orbis)* vertigo . . . omnia . . . gravia . . . ferri cogat in terram. **b** *de populis:* HELM. chron. 36 p. 70,29 nullius iugum paciuntur *Rani*, eo quod -es sint propter difficultates locorum. 108 p. 212,29 gens . . . omnibus -is (inad- *var. l.*) propter maris circumiacentia. **2** *translate:* **a** *de Deo, luce divina sim.:* LIBRI Karol. I 20 p. 200,20 in consilio divinę provisionis nobis utique -i atque inconprehensibili . . . dispositum est, quando *eqs.* III 14 p. 395,22 est *Deus* . . . l u x -is, invisibilis, inaestimabilis *eqs.* (*sim.* ALBERT. M. summ. theol. II 10,37,2 p. 415[a],7 in excellentissima luce deitatis et -i nobis sunt *mysteria* abscondita. *al.; cf. Vulg. I Tim. 6,16)*. WOLBERO cant. 1 p. 1019[B] in . . . redemptoris sui secreta et humanae menti -ia sancta sanctorum intromissa *(sc. anima)*. **b** *de hominibus:* MIRAC. Bav. 1,1 erant . . . loci habitatores . . . prae insita sibi austeritate sanctis praedicatoribus fere -es.

adv. ***inaccessibiliter.** *aditum non praebendo – ohne einen Zugang zu gewähren:* RATHER. quadrag. II 33 tam nihil -r inaccessum relinquens immobilis motio *(sc. Dei)*.

inaccessus, -a, -um. *confunditur c.* inaccensus: *l.59.* *qui ad-, transiri nequit, invius, remotus – unzugänglich, unpassierbar, unwegsam, unerreichbar, abgelegen:* **1** *proprie:* **a** *de locis:* POETA SAXO 5,398 portus positis stationibus omnes fecit -os hostibus. ANON. geom. I 3,3 si quid eminens inaccessibile (-um *var. l.*) fuerit aestimandum cum horoscopo. LAMB. LEOD. Matth. I 2512 unus amicorum miserum revocare natatu nisus -a subit excribratque fluenta. ALBERT. M. veget. 6,11 hoc *(sc. aloes)* lignum in montibus -is Indiae nasci. *al. v. et l.42.* *adde:* HEINR. AUGUST. planct. 783 nullus -us foris est locus *(sc. faciei)* undique tactus. **b** *de populis:* ADAM gest. 1,3 p. 6,16 gens *(sc. Saxonum)* . . . in occeani littore habitat, inviis -a paludibus. 4,18 p. 246,13 homines . . . -i (in accessu *var. l.*) paludibus. *ibid. al.* **2** *translate de Deo, luce divina sim.:* GODESC. AQUENS. sequ. 11,3[a],3 hodie formae pandit *(sc. Christus)* divinae lucem -am per lucem theophanicam. VITA Serv. 8 p. 29,1 ut homo Hebreus *(sc. Iohannes)* . . . tam -o (inaccenso *var. l.*) splendore thematis tamque dulcedine verborum incomparabili evangelium . . . conscripserit. AMARC. serm. 1,323 rogo, quos adeo iactantia frivola tollit, ut quid -o Genitum Patre non imitari nituntur miseri.

inaccusabilis, -e. *non culpandus, non obiurgandus – nicht zu beschuldigen(d), schelten(d), untadelig:* ALBERT. M. eth. II 9,1,2 p. 562[a],26 in quibus *(hominibus)* . . . communicatio amicitiae non fit propter confessionem . . . firmatam ad utile . . ., sed propter se ipsos se ad invicem amant, sunt veri amici . . ., quoniam isti -es (*p. 1164[a],35* ἀνέγκλητοι) sunt.

inaccuso, -are. *accusare – beschuldigen, anklagen:* VITA Chrod. 30 p. 571,42 singuli *(sc. comites archidiaconi)* cordium suorum secreta rimantes inveniunt quidem, quod reprehendant,

set, quo ira tanta et offensa sanctorum acciderit, nullus conscientia -atur.

inacesco, -ere. **1** *proprie i. q. acidum fieri – sauer werden:* GLOSS. med. p. 46,21 cuius poma ... stomaco utilia ...; quodsi alius cibus non supervenit, -unt (*cf. Plin. nat. 23,135* intumescunt). **2** *translate i. q. ingravescere, exacerbari – schlimmer, heftiger werden:* GESTA Halb. p. 109,11 (vs.) vis mala crescit, vis -it facta puellis.

[**inacratio** *v.* in *et* laxatio: ARS med. 7 p. 427,26 stafiloma dicitur eminentia interiorum tunicarum, quae intra ceratoiden sunt, ex ruptione (exruptionem *G*) vel ‹in -e› (*ci.,* inacracione *H*, inacracionem *G* [*fort. corrupt. ex* ill-e(m)]) partium earundem (*cf. Cels. 7,7,11* sive ruptis intus membranis aliquibus sive laxatis).]

***inactus,** -a, -um. **1** *de rebus i. q. non effectus, non perpetratus, infectus – unerledigt, unverrichtet, unverwirklicht, nicht zustande gebracht:* GEBEH. AUGUST. Udalr. 3 p. 257, 31 sic importunus properavit ad singula, velut sui negligentia -a essent omnia. DONIZO Mathild. 2,657 regis pactum comitissa reliquit -um. EKKEH. URAUG. chron. a. 1119 p. 342,27 (ed. Schmale) -a inter se *(sc. apostolicum)* et regem concordia. HELM. chron. 81 p. 154,2 timentes *(sc. columnae regni)* ..., ne ... rebus -is frustra laborassent *eqs. al.* *de argumento narrationis i. q. non tractatus – unbehandelt, unbearbeitet:* REGINO chron. a. 892 p. 139,25 ne haec *(sc. res gestae)* per omnia -a (intacta *var. l.*) preterisse culpemur *eqs.* **2** *de hominibus i. q. propositum non assecutus, vanus – das Ziel nicht erreicht habend, erfolglos:* CHRON. Andag. 25 p. 70,9 spretus ... ab ea *(uxore)* et -us (vi actus *var. l.*) ab Italia Lotharingiam rediit *dux*. HELM. chron. 109 p. 215,3 cum ... rennueret rex et nuntii redissent -i *eqs.* ANNAL. Magd. a. 1179 oppidum Haldesleve obsederunt *archiepiscopi;* ubi discordia inter eos orta ab obsidione -i redierunt. CHRON. Sigeb. cont. a. 1147 (MG Script. VI p. 444,17) Ludovicus ... Iherusalem ivit cum magno quidem comitatu, sed -us rediit. *al.*

adv. ***inacte.** *rebus non effectis, incassum – unverrichteter Dinge, ohne Erfolg:* CHRON. Wirz. (MGScript. VI p. 31, 13; s. XI.med.) milites ... pacifice, quamvis -e, ad propria ... redierunt. BERNOLD. CONST. chron. a. 1081 p. 427,11 ad invadendam Romam ... profectus est, sed -e reversus est *Heinricus.* VITA Serv. 6 p. 25,9 quod *(sc. praeconia laudis sollemnizari)*, quia -e immatura morte augustus obiit, ... filiis ... peragendum reliquit. CHRON. reg. cont. IV a. 1225 p. 255,9 cum ... contractus displicuisset principibus, ... nuncii -e revertuntur. *al.*

inadibilis, -e. *inaccessibilis – unzugänglich, unerreichbar:* LIBER. Theodolae 284 est *paradisus* ... terribilis, inenarrabilis ..., -es eius longe lateque fines *(sim.* HONOR. AUGUST. imag. 1,8 locus ... -is hominibus; *cf. Isid. orig. 14,3,3).* 358 Miroe civitate robusta -is est. 362 habens *Syria* sexaginta civitates, ... -es omnes.

***inaditus,** -a, -um. *de luce divina sim. i. q. inaccessibilis – unzugänglich, unerreichbar:* ALBERT. M. div. nom. 4,181 p. 266,19 si silentium divinae bonitatis est -um, non potest adiri (*sim.* p. 267,18 lumen divinae bonitatis est ... -um nobis; *per contam. c.* adytum [*cf.* 4,181 p. 268,14 est *lumen* in abditis, id est in occultis divinitatis, vel 'in aditis' (*PG 3,724*^{B} ἐν ἀδύτοις), id est quae adiri non possunt]).

inadiutus, -a, -um. *non adiutus, auxilio carens – nicht unterstützt, der Hilfe, des Beistands entbehrend:* NOTKER. BALB. gest. 2,8 p. 62,21 -os et vacuos *(sc. Persas)* dimiserunt *primores*. ALBERT. M. div. nom. 8,20 p. 375,52 'si aliquis' pugnare ... 'conetur' pro Deo, quod Deus non 'dimittat' ipsum '-um' (*PG 3,896*^{C} ἀβοηθήτους), sed *eqs.* INNOC. IV. registr. B 96 p. 77,31 quod vos *(sc. dux et populus Venetorum)* ... Parmenses cives ... in angusto positos relinquatis inconsultos tamquam incognitos et velut extraneos -os.

***inadorabilis,** -e. *non adorandus – nicht anzubeten(d):* ARNO REICHERSB. apol. p. 150,8 quem *(Christum)* adoramus una cum Patre et spiritu una adoratione ... cum ... incontaminata carne eius non -em carnem dicentes *(item* EBERH. BAMB. epist. 16 p. 562^{B}; *ex Petr. Lomb. sent. 3,9,1,4).* p. 151,27 si separabilis Homo ille a Deo esset, iam etiam -is esset.

***inadulatus,** -a, -um. *qui adulationibus non movetur, incorruptus – durch Schmeichelei nicht zu bewegen(d), verführen(d), unbestechlich:* HUGO FLAV. chron. 1 p. 321,40 videns *imperator* eius *(papae)* constantiam inconcussam et -am, ad catholicam fidem ... regressus est (2 p. 475,11 integritate eius *[regis]* inspecta et -a mentis constantia. p. 494,28). 2 p. 369,29 senes cum iunioribus Richardi -am gravitatis censuram reverebantur.

***inadunatus,** -a, -um. *per pravam interpr. i. q. non coniunctus – unverbunden (cf. LexMusLat. II. p. 253sq.):* REMIG. ALTISS. mus. 494,20 enarmonios una pars, id est -us, quia et maximis et minimis spatiis dividitur *eqs.* (*ex Ioh. Scot. annot. [ed. C. E. Lutz. 1939]; sim.* 510,3). ANON. mus. Bernhard I 17 lycanos ypaton, quae dicitur diatona, id est extenta, ... vel cromatica, id est colorata, vel enarmonica, id est -a (*sim.* 22. 29sqq.).

***inadustibilitas,** -atis *f.* *impossibilitas comburendi – unverbrennbare Eigenschaft, Unentflammbarkeit:* ALBERT. M. miner. 3,2,5 p. 80^{a},22 est ... de numero eorum, quae metallis accidunt ..., cremabilitas sive adustibilitas et -as (-bititas *ed.*).

inadustus, -a, -um. *non crematus, non adustus – unverbrannt, unversengt:* WARN. synod. 292 fornax succensa recepit tres iuvenes reddens illos -os *(cf. Vulg. Dan. 3,94).*

inaebriatus *v.* inebrio.

***inaedificatio** (ine-), -onis *f.* *aedificatio – Be-, Überbauung:* CHART. Osn. II 79 (a. 1217) emit *sacerdos* ... aream ideo, ne forte per ine-em illius aree ... capella gravaretur.

1. inaedifico (ine-, -iff-), -avi, -atum, -are. *c. dat.: l. 34. 37.* **1** *aedificare, exstruere – bauen, errichten:* CHART. Brixin. 57 (a. 1217/20) ego *(sc. praepositus)* ... agrum ... tali condicione recepi, ut quecumque ibidem inediff-verim vel incoluerim, ipsi agro cedant *eqs.* CHART. Turic. 958 p. 43,7 aream, cui ine-ta est capella ..., vobis *(sc. capitulo)* ... liberaliter contulimus (*sc. comites; item* 959 p. 44,19). CHART. Argent. I 596 cui *(sc. concessae)* aree Heinricus ... domum ine-vit et inhabitat. **2** *coaedificare, aedificiis instruere – be-, überbauen:* CHART. Argent. I 434 (a. 1259) areas ... non permittemus *(sc. episcopus)* ... ine-ari aut aliqua edificia eisdem areis interponi. CHART. Turg. III 547 aream ... vacuam, id est non habentem edificia, ... Hainrico ... dedimus *(sc. capitulum)* ... possidendam, ita quod ine-ret eam.

subst. ***inaedificatum,** -i *n.* *aedificium – Gebäude:* CHART. Argent. I 440 p. 332,34 (a. 1259) curiam ... cum ine-is et adtinenciis universis ... conferimus *(sc. milites).*

2. *inaedifico (ine-, in e-), -atum, -are. *partic. perf. usu adi.: l. 54.* *non aedificare, aedificiis non instruere – nicht (be)bauen, unbebaut lassen (absol.: l. 51):* CHART. Rhen. med. III 1119 p. 828,37 (a. 1251) X libras, quas in domo de Tris edificasse debebatis, capitulo restituatis vel de ine-ando (in edificando *ed.*) incaveatis *(sc. dominus F.).* CHART. Mekl. 1516 resignaverunt *fratres* aream suam ... Nicolao et Henrico ..., ita [a] longe, quam longe ine-ta est.

inaequabilis, -e. *non aequiperabilis, incomparabilis – unnachahmlich, unvergleichlich:* VITA Deic. 4 (prol.) discoforum Domini Sebastianum, pene -em martyrem, habere potuit *urbs Suesionum*.

inaequalis (ine-), -e. *script.* inega-: *p.1494,50.* **I** *adi.:* **A** *de superficie i. q. non planus, asper – uneben, rau:* **1** *proprie:* ARS med. 7 p. 430,3 condilma dicitur duritia -is (aequalis *H*) circa supradictis locis *(i. matrice).* THEOPH. sched. 3,85 p. 157,11 quicquid -e exterius fuerit, malleis acutis incidatur. MAURUS phleb. p. 25^{a} si ... ine-is fuerit *superficies sanguinis* et non fuerit ex modo tenendi vas et inclinandi, malus est. ALBERT. M. veget. 6,315 pepo ... est ... -is superficiei, quasi sit inordinate compositus ex semicirculis rotundis. **2** *in imag. i. q. turbatus, turbulentus – aufgewühlt, stürmisch:* RATHER. prael. 5,1 aggrediamur ... equoris tametsi ine-em, enimvero nec permodicum, sinum *(sc. quinti libri).*

B *de relatione rerum variarum i. q. impar, dispar, dissimilis, diversus – ungleich, nicht gleich(artig), unähnlich, unter-*

schiedlich, andere(r): **1** *spectat ad modum, ambitum sim.:* **a** *de numero, pondere, mensura (tributo: l. 15):* **α** *gener.:* VITA Heinr. IV. 12 p. 39,2 unus et alter transito ponte sociorum numerum latenter auxit et . . . ex aequali -em fecit. **β** *philos.:* ALBERT. M. cael. 2,2,5 p. 135,4 ille *(motus unus)* ex hoc videtur esse diversus, quia ex diversis motibus -bus aggregatur. **γ** *publ. et iur.:* CONC. Karol. A 50D,51 p. 644,10 -bus mensuris . . . eos *(pauperes)* . . . coartant *(sc. transgressores praecepti)*. p. 645,4 consuetudo -ium modiorum et iniustorum sestariorum. 50D,53 p. 647,9 propter usuras et -es mensuras staterasque dolosas. 50D,70 p. 671,19 de iniustis ine-busque mensuris atque ponderibus. *de porcis pro tributo solvendis:* CHART. Aschaff. 37 p. 151,32 (a. 1194/96) que *(querimoniae)* de indebitis porcis et minus acceptabilibus, quam statutum exigeret, suscitabantur, et quia porci ine-es equaliter partiri non poterant. **δ** *math. et mus.:* ABBO FLOR. calc. 3,73 p. 117,6 ternarii . . . quantitas . . ., quae ad alium ternarium aequalis constat, ad binarium . . . -em nemo esse dubitat *(sim.* 3,83 p. 123,12. *cf. p. 1495,41; cf. Boeth. arithm. 1,21sq.)*. Ps. BEDA arithm. 1 l. 7 si ambae *(sc. partes numeri)* aequales extiterint, qualem volueris, . . . triplicabis; quodsi -es fuerint, quae maior fuerit, triplicetur. FORTOLF. rhythmimach. 856 siquidem 'semel bis III VI' creant ab -i *(sc. intervallo)* per -e (equale *a. corr. B*) inaequaliter procedentes *(sim.* 859 semel ter III VIIII faciunt ab -i per aequale aequaliter exeuntes; *cf. Boeth. arithm. 2,54). al.* **ε** *geom.:* GERB. geom. 5,3 p. 73,9 qui *(triangulus isosceles)* duo l a t e r a habet aequalia, quibus etiam quasi cruribus insistit tertium -e (p. 73,18. Ps. BOETH. geom. 43. *v. et p.1495,45*). Ps. BOETH. geom. 85 circuli aequales sunt, quorum diametri aequales sunt; -es vero sunt, qui sic se non habent. *ibid. al.* **b** *de diebus, horis:* **α** *gener.:* CARM. de temp. rat. 495 natura facit dies -es sub diversis poli plagis. **β** *comput.:* GERB. (?) astrolab. 8,1 hactenus artificialibus horis digestis de aequinoctialibus et -bus (artificialibus *var l.*) . . . dicam: . . . dividuntur CCCLX partes per horas aequinoctiales et -es, quos Arabes Muzzewihae, id est aequales, dicunt, et Ezemenie, id est -es *(sim.* 8,3 dicuntur -es propter mutuam alternationem correptionis et depalationis. 9 si vis scire partes -ium horarum diei *eqs. ibid. al.; cf. J. Frank, M. Meyerhof, Ein Astrolab aus d. indischen Mogulreiche. 1925. p. 18 et A. Borrelli, Aspects of the Astrolabe. 2008. p. 177)*. **2** *spectat ad naturam:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* THIETM. chron. 6,26 inparibus *(sc. christiano et pagano)* ducibus ine-es turmae usque ad Oderam fluvium pervenientes *eqs.* **β** *qui non aequi pretii est – nicht gleichwertig:* DIPL. Conr. II 228a p. 311,6 visum . . . utriusque partis fidelibus est ine-em hanc *(sc. bonorum S. Maximino traditorum)* esse commutationem pro predicto bono. CHART. Westph. III 1090 p. 569,10sqq. propter . . . agrorum . . . distractionem per quoddam ine-e concambium . . . orta fuit . . . questio *eqs.* **γ** *degener, peior – unebenbürtig, schlechter:* THIETM. chron. 6,21 p. 300,8 non videamur . . . antecessoribus meliores, quia pariter decepti in varia specie recti hiis sumus nimis -es. *?per enallagen:* FORM. Augiens. C 25 excellentissimo viro . . . ill. ill. ine-i conparacione bonitatum vestrarum iuvenili etate florens *eqs.* **δ** *impar statu, auctoritate – nicht gleich angesehen, bedeutend:* THEODULF. carm. app. 5,3 nascor *(sc. Arithmetica)* -is miras positura figuras germanisque tribus *(i. Geometriae, Musicae, Astronomiae)* fons et origo manens. PRIMORD. Windb. 3 p. 562,7 cum . . . pro bonitate . . . acceptus esset *Engilmarus* omnibus . . ., socius suus . . . se . . . dolens -em apparere . . . non exhorruit in illum manus extendere. ALBERT. M. pol. 5,1d licet -es (*p. 1301b,1* ἀνίσους) sint *virtuosi* aliis, tamen vitant contentiones propter mala sequentia. **ε** *c. notione iniustitiae: p.1495,68.* **ζ** *?minus aptus – ?unangemessen, unpassend:* FROUM. epist. 3 ine-i . . . posicione numerorum affirmat *Hezelinus* me detestari studium. **b** *mus. i. q. diverse sonans – anders klingend:* HUCBALD. mus. 2 quae . . . -es *(sc. sunt voces)*. 6 -ium . . . sonorum, qui disiuncti dicuntur, diversae species offeruntur; -es autem appellantur voces, quae binae sibi coniunctae una acutiori, altera pressiori sono cum quolibet intervallo profertur *(cf. comm. ed. p. 217)*.

C *de una eademque re i. q. non aequalis, incongruens, inconstans, varius – ungleichförmig, ungleichmäßig, unstimmig, unausgeglichen, unbeständig, veränderlich:* **1** *proprie:* **a** *gener.:* **α** *de tempestate:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 39,6 si fuerit *tempus autumni* ine-e, ut frigus interveniat et venti non faveant *eqs.* **β** *expressius de hominibus i. q. valetudine incommoda affectus, invalidus – unpässlich, krank:* REIN. LEOD. triumph. 4 p. 590,16 collocuturus nepoti suo Ugoni, quem esse -em audierat, . . . in castrum successit *Heinricus*. **b** *geom.:* ANON. geom. I 4,53 si fuerit columna -is, cuius ima latitudo pedum sit XIII, summa V, altitudo XXX *eqs.* Ps. BOETH. geom. 914 mons . . . strabus, id est -is, si fuerit in pedis circumferentia ĪCCCC *eqs.* **c** *natur., philos., medic.:* **α** *de motu:* ALBERT. M. gener. 2,3,4 p. 204,39 quod sint duae 'allationes' contrariae 'aut una -is' (*cf. p. 336a,30* ἀνωμαλίᾳ) sibi. **β** *de pulsu:* Ps. GALEN. puls. 44 effemerum febrium pulsus est simplex, non valde ine-is (-is *var. l.*) . . .; ine-is est autem pulsus, qui saltus atque casus suos demutaverit magnitudine. **γ** *de substantia, temperamento ('unausgewogen', 'heterogen'):* ALFAN. premn. phys. 2,43 p. 34 novem . . . existentibus crasibus . . ., octo quidem -bus (*PG 40,555B* δυσκράτων) et una aequali *eqs. (sim.* CONSTANT. AFRIC. grad. p. 343,7 complexiones esse octo, unam aequalem et octo ine-es *eqs.)*. OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 21,37 corpore ex IIII elementis compacto . . . quid ine-ius esse poterit? MAURUS urin. I p. 35,12 urina lactea et spissa cum ine-i et non pura substantia . . . lapidem significat. **2** *translate de colloquio i. q. discors – unharmonisch:* THEGAN. Ludow. 46 pervenit *Lotharius* Magonciam, ubi obviam venit ei frater, et colloquium ine-e habuerunt ibi propter hoc, quia *eqs.*

II *subst. neutr. (fere usu natur. et philos.; geom.: l. 37):* **A** *quod non planum est – das Unebene:* ALFAN. premn. phys. 7,13 p. 77 in quo *(loco)* est . . . aequale et -aele *(sic)*. 7,20 p. 79 superius . . . et inferius et -e (*PG 40,645A* τὸ ἀνώμαλον) et aequale similiter et asperum et leve . . . communiter sunt tactus et visus (*sim.* 8,13 p. 83). **B** *quod impar, dispar, dissimile est, pars dispar – das Ungleiche, Abweichende, ungleicher Teil:* Ps. BOETH. geom. 243 si recta linea per aequalia ac per -ia (ine- *var. l.*) secetur (*sim.* 251sq.). ALFAN. premn. phys. 2,24 p. 29 sicut quantitatis est proprium aequale et -e (*PG 40,545B* τὸ ἄνισον), sic et qualitatis simile et dissimile (*sim.* HUGO HONAUG. hom. 3,1,3. ALBERT. M. metaph. 4,1,6 p. 169,20. 10,2, 2capit. 13,2,1 p. 591,25). ALBERT. M. lin. 4 p. 472b,29 cum . . . dividitur *linea* per -ia, constat . . ., quod *eqs.* eth. II 5,2,2 p. 341a,8 non . . . omne -e plus est, quia etiam -e in minus est *eqs.*

adv. **inaequaliter.** **1** *non plane – in unebener, nicht glatter Weise:* ALBERT. M. gener. 2,1,7 p. 182,74 cum asperum . . . siccitatem habeat in superficie, quae -r partes eius constare facit *eqs.* **2** *modo impari, dispari, diverse – in ungleicher Weise, unterschiedlichem Maße, anders:* **a** *gener.:* CHART. Eberb. 183 (a. 1237) quod statutum . . . ineg-r circa homines ecclesie illud transgredientes observarent *villani*. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 27,23 qui *(falcones)* ducunt alas ine-r, alteram scilicet fortiter et alteram debiliter. p. 52,3 ne sit *grus* ciliata ine-r, quoniam *eqs.* ALBERT. M. veget. 6,486 duae plantae habent duas caliditates aequales secundum essentiam, et tamen -r agunt *eqs.* animal. 7,67 -r . . . recedunt *aves* . . ., quoniam *eqs. al. v. et p.1497,43.44.* *in partes impares – in ungleiche Teile:* ALBERT. M. lin. 4 p. 472a,29 sive dividatur *linea* aequaliter sive -r *eqs.* **b** *math. et mus. i. q. per numerum dissimilem multiplicando – durch Multiplikation mit einer ungleichen Zahl:* FORTOLF. rhythmimach. 855 alius *numerus* ab aequali *(sc. intervallo)* per aequale -r 'producitur' *(sim.* 861. 870. *v. et p. 1493,24)*. **3** *non aequaliter, varie – in ungleichförmiger, ungleichmäßiger, veränderlicher Weise:* **a** *techn.:* THEOPH. sched. 3,38 p. 90,21 si . . . contigerit, ut aliqua macula appareat in argento, ubi aurum tenue sit et -r positum *eqs.* **b** *natur. et philos.:* **α** *in univ.:* ALBERT. M. phys. 6,2,8 p. 480,32 hanc *(sc. spatii)* . . . partem id, quod -r velociter movetur, transibit 'in' aliquota parte ipsius 'temporis infiniti'. meteor. 1,4,5 si materia vaporis *(sc. in regione aeris inflammati)* est -r grossa et subtilis, simul tamen elevata *eqs.* **β** *non aequali, vario temperamento – durch die unausgewogene Zusammensetzung,*

das Ungleichgewicht: ALBERT. M. anim. 2,3,24 dulcem habens odorem acrem habet saporem: hoc . . . contingit ex caliditate -r terminante humidum complexionale.

inaequalitas (ine-), -atis *f.* *script.* ne-: *p.1496,51.* -uil-: *p. 1497,8.* *struct. c. gen.:* *explicativo: p.1496,58.* *inhaerentiae: p.1496,54.*

I *superficies non plana, asperitas – Unebenheit, Rauheit:* **A** *in univ.:* **1** *gener.:* GERH. AUGUST. Udalr. 2,26 l. 9 pro ine-e pontis carpento inclinato puerulus *(sc. super positus)* cecidit in amnem. **2** *natur. et philos.:* ALFAN. premn. phys. 8,13 p. 83 duritia . . . -i *(PG 40,653A* ἀνωμαλία) mixta asperitatem, aequalitas vero densitati lenitatem facit. **3** *medic. de asperitate faucium, vocis:* GLOSS. med. cod. Mon. p. 21,40 asperitas est -s secundum durum corpus. TRACT. de aegr. cur. p. 206,2sqq. ex siccitate dupliciter *(sc. fit raucedo)*, aut nimirum ex ea ine-em faciente aut meatus aeris constringente, dum enim ex siccitate exasperatur arteria, ex asperitate sequitur ine-s, ex ine-e raucedo. **B** *spectat ad terram a Deo exaequandam:* OTTO FRISING. chron. 8,9 p. 404,5 erit . . . 'caelum novum et terra nova' *(Vulg. apoc. 21,1)*, . . . omni . . . ine-e ac squalore deterso ad instar paradisi Dei purificata *(cf. Vulg. Is. 40,4. Bar. 5,7. Luc. 3,5).*

II *dissimilitudo, diversitas, differentia – Ungleichheit, Andersartigkeit, Verschiedenheit, Unterschied:* **A** *spectat ad modum, ambitum sim.:* **1** *de numero, pondere, mensura sim.:* **a** *philos.:* ALBERT. M. praedicam. 4,5 p. 231b,28 non . . . dicitur magis et minus duplum, quia certa mensura ponitur in specie, quae non ponebatur in genere, -is *eqs.* **b** *publ. et iur.:* CONC. Karol. A 39A,122 p. 402,34 propter diversitates . . . et -es mensurarum, quae apud plerosque non aeque . . . habentur *eqs.* p. 403,1 publicum . . . pondus provintiis . . . inditum nihil diversitatis aut -is pati debet. 50D,3 p. 671,20 de mensurarum . . . -e et modiis iniustis. **c** *math. et mus. i. q. proportio inaequalis, duorum numerorum disparium – ungleiches Verhältnis, V. von zwei ungleichen Zahlen (cf. Boeth. arithm. 1,32):* ABBO FLOR. calc. 3,72 quilibet diligens . . . omnes hic quinque -is species inveniet. ASILO rhythmimach. 1 quinque genera -is. FORTOLF. rhythmimach. 137sqq. quodam loco in arithmetica Boetius, ubi de aequalitate et -e disputans dicit omnem -em ex aequalitate nasci *eqs.* ANON. IV mus. 4 p. 65,12 quae *(proportio inaequalis)* dicitur -s et distinguitur per quinque genera -is, quae dicuntur multiplex, superparticulare *eqs. al.* **d** *geom. de lateribus quadranguli (usu meton.):* ALBERT. M. anim. 2,1,5 p. 71,78 sunt . . . ibi *(sc. in quadrangulo)* duae aequalitates diversae et duae -es (*cf.* p. 71,77 latera . . . inaequalia). **e** *usu communi (de fructu agrorum: l. 48):* CHART. Brem. 88 p. 102,22 (c. 1200) annona constituta canonicis . . . provenire singulis annis propter inę-em annorum non poterat. REGISTR. Pant. Col. 17,15 propter inę-em agrorum non equalem solvunt *filii* censum. **2** *de diebus (usu comput.):* BEDA temp. rat. 32,2 causa . . . -is (-e *var. l.*) . . . dierum terrae rotunditas est. **3** *de pretio:* CHART. Austr. sup. I 372 p. 532, 21 (a. 1211) superadditis sibi *(ecclesiae in Nordernbach)* ab ecclesia in Piwerbach tribus libris propter dotium ine-em.

B *spectat ad naturam:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* DHUODA lib. man. 4,8,67 inter divites divitum et pauperes pauperum multae differuntur sententiae -um (ine-em *var. l.*). FRUTOLF. chron. a. 46 p. 99,19 consideremus . . . earum *(descriptionum)* -es *eqs.* OTTO FRISING. chron. 1,1 p. 37,15 *(add. B2)* ex quarum *(zonarum)* habitudine inferioris mundi portionem quinque plagarum -is naturam contraxisse voluerunt *quidam eqs.* **b** *spectat ad statum, auctoritatem:* BALDW. VICT. dict. 4,8 p. 16 salutatio . . . quandoque rectum, quandoque conversum servat ordinem; . . . huius . . . conversionis prima causa fuit personarum ine-s. ALBERT. M. pol. 5,1d quod nulli ita iuste contenderent de -e (*cf. p. 1301b,3* ἀνισότητα) sicut virtuosi (*sim.* 5,1e). **c** *c. notione iniustitiae:* CHART. Livon. A 224 p. 284,18 (a. 1251?) si per nos *(sc. magistrum generalem)* aliqua inaequalis *(sc. divisio)* reperiretur fore facta, sic ut . . . antistes partem . . . deteriorem in divisione . . . sibi iniunctam possidere noscitur, novam -em ob huiusmodi divisionem fore faciendam arbitrantes. ALBERT. M. pol. 6,2c habent . . . ambo *(sc. partes)* -em (*p. 1318a,22* ἀνισότητα) et iniustitiam. *expressius i. q. iniustitia, improbitas – Ungerechtigkeit, Schlechtigkeit:* MIRAC. Pirmin. 11 omnem coram fratribus suam ine-em corrigit, reatus sui veniam desiderans accepit *dux.* ALBERT. M. Iob 11,14 dicitur iniquitas -s, qua se habuit ad proximum. **2** *philos. et theol.:* GODESC. SAXO theol. 22 p. 311,21 quia in his *(sc. Dei)* tribus personis nulla . . . est . . . diversitas vel -s vel quantulacumque dissimilitudo (*sim.* PETR. DAM. epist. 40 p. 420,18 Filius nulla ab eo *[Patre]* creditur -e diversus. MANEG. c. Wolfh. 6 p. 55,6 personarum). ALBERT. M. cael. 1,3,6 p. 68,56 ex hoc *(sc. aequalitate contrariorum primorum)* generatur -s *eqs.* metaph. 13,1,1 p. 580,7sqq. addunt *antiqui* ei *(uno aequali)* dualitatem ut '-is' (*p. 1087b,5* τὸ ἄνισον) principium et dicunt, quod 'hoc' unum aequale cum -is principio est 'natura' et substantia materialis omnis 'pluralitatis' *eqs.*

III *condicio non aequalis, incongruentia, inconstantia, varietas – Ungleichmäßigkeit, Unausgeglichenheit, Unstimmigkeit, Unbeständigkeit, Veränderlichkeit:* **A** *gener.:* **1** *in univ.:* HRABAN. epist. 15,2 p. 406,13 patriarchis displicuisse repperitur ine-s ac feritas m o r u m sobolis (RUOTG. Brun. 21 p. 22,28 ut vestium superfluitas, m. ine-s . . . abscideretur. GESTA Camer. 1,114 p. 451,19 effrenis -s m. *al.*). OTFR. ad Liutb. 52 eorum *(evangeliorum)* quadrata aequalitas sancta nostrorum quinque sensuum -em ornat. PS. HUCBALD. ton. 295 -s . . . cantionis cantica sacra non vitiet *eqs.* *in imag. vel translate:* GEBEH. AUGUST. Udalr. 4 p. 258,22 totus . . . in sese teres atque rotundus nihil rancoris, nihil admisit -is. WOLBERO cant. 3 p. 1127D si quid subito -is menti vestrae *(sc. sororum)* subriperet, canentis dulcedine componeretur. **2** *iniquitas, fortuna dubia – Ungunst, wechselhaftes Schicksal:* COD. Udalr. 42 p. 89,29 nulla umquam rerum vel eventuum ine-e poterit *gratia vestra (sc. papae)* oblitterari. 45 p. 98,14 ab hoc *(sc. concilio agendo)* et rerum ine-s et huius maligni temporis importunitas nos *(sc. archiepiscopum)* longe repellit. CHART. archiep. Magd. 452 p. 586,9 (s. XII.ex.) cuius *(archiepiscopi)* . . . presentia in qualibet status mei *(sc. scriptoris)* ine-i mihi semper dulcis et quasi pro singulari fuit remedio. **3** -s aeris (aurae: *l. 46*) *i. q. intemperies (caeli), tempestas – unausgewogenes, ungünstiges Wetter, Klima, Unwetter:* REGINO syn. caus. 1,287 si evenerit fames, pestilentia, -s aeris vel alia . . . tribulatio. CHART. episc. Halb. 150 p. 120 l. 8 quod ego . . . episcopus . . . cenobium . . . propter aeris ine-em, propter excelsi montis . . . difficultatem . . . transferri permiserim. RICHER. SENON. gest. 5,4 p. 332,23 nunc ine-em aeris, nunc intemperantiam maris, nunc sterilitatem terre . . . culpare solent *homines.* STATUT. ord. Teut. p. 63,27 quod si aure ine-s apparatum huiusmodi *(sc. descriptum)* non admittit, per viam in cappis ire poterunt *sacerdotes. saepius.* **4** *expressius i. q. valetudo (incommoda), infirmitas, aegritudo – Unpässlichkeit, Schwäche, Krankheit:* VITA Desid. Vienn. 3 nullus fuit . . ., cuiusvis fuisset corpus -e (ne- *var. l.*) iactatus . . ., qui *eqs.* LIBER diurn. 44 caritatem tuam *(sc. episcopi)* ad devotionis occursum ine-e corporis perhibes impeditam. PAUL. FULD. Erh. 1,14 p. 537,16 cum . . . ex ipsa valitudinis -e spei maioris . . . viguit abundantia. OTTO FRISING. chron. 8,12 p. 408,22 non . . . contractos vel debiles in tam imbecilli ine-e . . . ad vitam . . . credendum est revocari. *saepius.* *de morbo mortifero:* SIMON SITH. gest. 1,37 mortis ine-e tactus ad propria nave deportatur *abbas.* **B** *philos. et theol.:* ALBERT. M. gener. 2,3,5 p. 206,79 potest . . . hoc *(sc. longaevitas)* impediri per accidens . . ., et hoc vocat Aristoteles ⌞materiae -em⌟ (*cf. p. 336b,21* ἀνωμάλου . . . τῆς ὕλης), quia *eqs.* (*sim.* metaph. 6,2,5 p. 310,43 possunt *principia* . . . impediri ex materiae -e). ARNO REICHERSB. apol. p. 65,27 opportuit . . . sublimari eum *(Christum)*, per quem . . . omnis minorationis -s et -is offensio, quae ei nostrae mortalitatis habitu inerat, . . . tollentur. **C** *natur. et medic.:* **1** *spectat ad pulsum:* MAURUS progn. 3 p. 23b,44 septimum signum laudabile est equalitas pulsus, eius contrarium est pulsus ine-s. **2** *spectat ad substantiam, temperamentum i. q. temperatio inaequalis, varia,* δυσκρασία *– unausgewogene, heterogene Zusammensetzung, Mischung, Ungleichgewicht:* PS. GALEN. urin. p. 19,4 urina non valde nigra . . . non habens corporis ine-em (*cf.*

[Niederer]

puls. [cod. Vr.] 494 inequitatem) significat, quod *eqs.* HRABAN. anim. 4 in iuvenibus . . . aut quadam partium -e aut aliqua crassitudine humorum deprimitur *ratio*. MAURUS urin. I p. 9,25 utilitas urinarum est temperantiae vel distemperantiae humorum, equalitatis vel -is cognitio. ANON. coit. 4,10 si . . . ine-s ex calore vel frigore, siccitate vel humectatione deprehensa fuerit. ALBERT. M. animal. 7,149 omnis . . . natura desiderat simile sibi, nisi sit omnino destituta et reducta ad inaequi-em et discrasiam. *al.*

***inaequate** *v.* *inaequo.

***inaequatio,** -onis *f.* *compositio minus apta, impar – das mangelnde Aufeinander-Passen, verschobene Stellung:* BRUNUS LONG. chirurg. 1,20,2 p. 118B significatio eius *(dislocationis mandibulae)* est -o dentium inferiorum cum superioribus.

***inaequidistans,** -antis *n.* *pars impar, inaequalis – ungleich großer Teil:* ALBERT. M. summ. creat. II 1,21,3,2 p. 195b,42sqq. habitum est, quod -s generatur ab aequidistanti, et sic sua proportio immediata est ad aequidistans et per ipsum ad -s secundum rationem proportionis arithmeticae; similiter *eqs.*

[inaequilitas *v.* inaequalitas.**]**

inaequiparabilis (ine-, -ipp-, -per-), -e. *incomparabilis, inaestimabilis – unvergleichlich, unschätzbar:* ANNAL. Quedl. a. 992 dedicatio . . . facta est . . . praesente rege . . . et innumera atque -i multitudine cleri ac populi (*sim.* ANNAL. Gradic. a. 1131 [MGScript. XVII p. 650,13]). TRANSL. Dion. Ratisb. 26 p. 366b,24 resigna, pater, thesaurum desiderabilem ⌊inter flores martyrum inequipp-em⌋ *(cod. [cf. W. Wattenbach p. 396]*, in f. m. *ed.)*. RUODLIEB IV 143 grande tuum *(sc. patroni)* posse vel ine-erabile velle. CHRONOGR. Corb. p. 68,3 frater . . . Heriboldus, . . . facundia et scientia litterali pene ine-is.

***inaequisonans,** -antis. *diverse sonans, non aequisonus – anders klingend (cf. LexMusLat. II. p. 254):* AUREL. REOM. mus. 15,18 ob numerum litterarum -es sunt *antiphonae*.

***inaequitas,** -atis *f.* *natur. et medic. i. q. temperatio inaequalis, varia – unausgewogene, heterogene Zusammensetzung: v. l.1.*

***inaequo,** -are. *impares facere, aequilibrio privare – ungleich machen, aus dem Gleichgewicht bringen:* CAES. HEIST. hom. II p. 111a cuius *(mammonae)* pondere nonnumquam sic lances *(sc. librae iustitiae)* -antur, ut *eqs.*

adv. ***inaequate.** *modo impari, diverse – in ungleicher Weise, unterschiedlichem Maße:* BERENG. TREV. myst. (PL 160,993C; c. s. XII.in.) quae *(lux)* duobus illis viris inaequaliter illuxit, quos Pharao de carcere . . . inaequaliter eduxit, typice nos insinuans, quod gentilis ac Iudaicus populus divinae remunerationis -e sortiti sunt beneficium.

inaequus *v.* iniquus. **[inaestabilis** *v.* incessabilis.**]**

inaestimabilis (ine-), -e. *script. et form.:* inexs-: BENZO Heinr. IV. 6 praef. p. 514,4. inext- *(cf. ThLL. VII/1 p. 813,66sq.): l. 62. 64. 65. 68. saepe. struct. c. adi. (usu attrib. pro adv.): l.64.65.*

1 *qui aestimari nequit – unschätzbar:* **a** *spectat ad magnitudinem, gradum i. q. immensus, infinitus, immanis – unermesslich, unendlich, riesig, gewaltig:* **α** *in bonam vel neutram partem:* NOTKER. BALB. gest. 1,31 p. 43,3 vidit *pauperculus (sc. in somnio)* gigantem . . . camelum inmanissimum, inę-i sarcina praegravatum, . . . trahentem. DIPL. Heinr. II. 486 p. 620,38 ut, qui corona terreni imperii gloriamur, illa *(sc. caelesti)* ine-is gaudii gloria non privemur. BENZO ad Heinr. IV. 3,3 p. 278,8 in quibus *(navibus)* erit ine-is alimonia hominibus et equis. CHART. Laus. 657 planxit eum *(episcopum)* tam clerus quam populus inex-i plantu. *al.* *usu attrib. pro adv.:* LIBER Theodolae 125 reddidit ortum viridem . . . inmarcescendum plantans inex-e magnum *(sim.* 127 in eo *[sc. horto]* . . . nimia sunt inex-ia multa nemorum pome *[sic]. 156. fort. et* 178; *cf. comm. ed. p. 64).* **β** *in malam partem fere i. q. infandus, horribilis – etwa: unaussprechlich, entsetzlich:* IULIAN. TOLET. Wamb. 5 inex-i (-i, ine-i *var. l.*) infidelitatis febre vexata *Gallia*. VITA Magni Fauc. I 5 p. 112,21 orta est lis ine-is inter Theodericum regem et Theodebertum *eqs.* EPIST. Teg. I 107 p. 110,26 omnium rerum penuria . . . cum grandi ac ine-i me *(sc. Ellingerum)* ubique suscepit iniuria. EPIST. Hildesh. 76 excellentię tuę *(sc. imperatoris)* noticiam latere non credimus *(sc. patriarcha)* . . . calamitatem in occisione hominum ine-i. **b** *spectat ad numerum i. q. innumerabilis, plurimus – unzählig, überaus zahlreich:* AETHICUS 36c,28 ait philosophus . . . in laboribus suis . . . tam -es artium multitudinis similia opera . . . non invenisse (*sim.* 75,20). CHRON. Bened. II 3 tradidit . . . Lantfridus . . . usque ad octo milia septingentos mansus preter mobilia ine-ia. CHART. episc. Hild. I 528 presentibus . . . numerosissimo . . . cetu clericorum et ine-i multitudine Theotonicorum. *al.* *fort. add. (ni spectat ad l.11sqq):* LIBER Theodolae 196 nemorum . . . inex-e genus. **c** *spectat ad pretium, praestantiam i. q. incomparabilis, excellens, praestantissimus, singularis, praeclarus – unvergleichlich, außerordentlich, herausragend, einzigartig, herrlich:* NOTKER. BALB. gest. 1,31 p. 44,2 qui *(thesauri)* cum inę-es invenirentur *eqs.* TRANSL. Libor. I 12 p. 199,16 sensere cuncti -is odoris suavitate totam domum . . . completam. THIETM. chron. 6,9 p. 284,31 nec amovemur . . . nequicia . . . poenis neque delectamur ine-bus iustorum premiis. ANNAL. Rod. a. 1106 p. 693,29 quod tam sanctae conversationis esset *sacerdos* et ine-is vitae. ARTEPH. secret. p. 17 corpus ab illa *(aqua)* recipit tincturam albedinis ac splendet cum ea fulgore ine-i. *al.* **2** *incomprehensibilis, non perceptibilis, mirus – un(er)fassbar, unbegreiflich, wunderbar (de Deo eiusque gratia sim.):* TRAD. Frising. 399a (a. 818) ergo (*leg.* erga) inenarrabilem et ine-em Dei viventis et regentis clementiam. HRABAN. carm. 39,4,6 Deus summus amabilis, Deus -is. RATHER. quadrag. II 30 spiritum esse Deum incorporeum, invisibilem, intractabilem et -em *(sim. p. 1490,32).* CONST. imp. II 93 p. 116,41 de cuius *(Dei)* inex-is (ine-i *var. l.*) bonitate tanta principatus amplitudine dilatamur. *al.* **3** *(adhuc) non consideratus, inexspectatus – (noch) nicht in Betracht gezogen, unerwartet:* CHRON. Pol. 3,5 per locum ine-em (ine-e *var. l.*) nullo prius ibi transitum presciente . . . transvadavit *caesar*. *cf.* inexistimabilis.

adv. **inaestimabiliter.** **1** *ad immensum, praestanter, infinite – in unermesslicher Weise, in außerordentlichem, unendlichem Maß:* BONIF. epist. 10 p. 14,18 diversis eum *(regem)* tormentis -r fatigantes lacerabant *daemones*. ALBERT. AQUENS. hist. 12,14 p. 844,31 quibus *(thesauris)* . . . universi, qui bellis . . . arma amiserant, nunc ine-r relevati et ditati sunt. VITA Bern. Parm. II 7 (MGScript. XXX p. 1325,39) quo *(sc. in Italia)* a Florentinis officio inex-r honoratur. VITA Heinr. II. add. 1 p. 817a,43 cepit *filia* ine-r contristari. *al.* **2** *immensa, plurima multitudine – in unermesslicher, überaus großer Zahl:* ANNAL. Altah. a. 1044 p. 36,33 postquam . . . se viderunt -r cadere, terga vertere et cedere ceperunt *Ungri*. HIST. de exp. Frid. p. 82,33 castra absque aqua et gramine metati fuimus, unde iumenta ine-r perierunt. **3** *ex improviso, inopinato – unvorhergesehenerweise, in unberechenbarer Weise:* RATHER. epist. 3 p. 27,5 foris a visibilibus inimicis agitur *prosecutio*, intus ab invisibilibus incitatur, et minus inę-r est, quod faciunt inimici quam quod amici. *c. notione inconstantiae:* CHART. Lamb. Leod. 63 p. 105,9 (a. 1185) vineas . . . nostras *(sc. conventus)* . . ., quas . . . excolere debebant *concives* . . ., ceperunt ine-r negligere.

***inaestimandus** (ine-, inext-), -a, -um. *c. adi. (usu attrib. pro adv.; cf. p.1497,50): l.60.* **1** *immensus, immanis – unermesslich, riesig:* CHRON. Reinh. a. 1212 p. 580,34 ine-e magnitudinis saxa conicit *Otto*. **2** *innumerabilis – unzählig:* LIBER Theodolae 114 producunt *(sc. palmites)* inex-a milia multa virga *(sic)* secundum suum genus uvarum. **3** *incomprehensibilis, incertus – unerfassbar, unverständlich, unklar (usu subst.):* DIPL. Karoli M. 315 p. 475,30 (spur.) mens diversis curis egra ac sollicita, licet caro quiescat, ine-a cogitando videt et videndo cogitat.

[inaestimatio *v.* in *et* aestimatio. *adde ad vol. I. p. 330,9:* RUD. TRUD. gest. 4,4 calix . . . multo preciosior hac quantitate *(sc. LX libris)* pecuniae auri valentissimi pondere et mirabilium gemmarum operisque mirifici in estimatione *(ci.,* inestimatione *ed.).***]**

inaestimatus, -a, -um. *inopinans, imprudens – nichts vermutend, ahnend:* ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 882 p. 107,29 ut

quasi incautos et -os quandam partem inimicorum insidiis . . . invenirent et caperent *(sc. Baiuwarii et Franci).*

?adv. ***inaestimate.** *inopinate, subito – unvermutet, plötzlich (ni subest adi.):* ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 886 p. 114, 32 plus solitum inundationes aquarum excreverunt ine-e; nam *eqs.*

inaestuo (ine-), -are *vel fort. semel (l. 13)* ***inaestuor,** -ari. *desiderio aestuare, fervere – glühend, heftig verlangen (nach):* CHART. Naumb. I 321 p. 302,41 (a. 1184) presentis seculi cupiditas in tantum rebus alienis distrahendis ine-at, ut *eqs.* (*sim.* 326 p. 309,12. CHART. march. Misn. II 514. 550). *fort. huc spectat* (*ni subest* inescare): CHRON. Merseb. 2 p. 169,8 -tus (inescatus *var l.*) . . . erat *ecclesiae provisor* in dampnum nostri mille auri et argenti talentis.

***inaevitas,** -atis *f.* (in- *et* aevitas; *per analogiam ad* longaevitas *formatum, ut vid.*) *aetas finita, tempus circumscriptum – endliche, begrenzte Zeitspanne, Dauer:* COD. Karol. 44 p. 560,13 post huius vitae -em caelestia vobis *(sc. regibus)* regna per infinita tribuat *Deus* saecula possidenda *(cf. T. B. Orth-Müller, Philologische Studien zu den Papstbriefen des Codex epistolaris Karolinus. 2013. p. 151).*

inaffectio, -onis *f.* *indigentia dilectionis, caritatis – fehlende Liebe, Zuneigung, Lieblosigkeit:* RIMB. Anscar. 7 p. 28,39 hoc *(sc. licentiam condicionaliter dare)* . . . abbas non de -e faciebat, sed *eqs.* HERRAND. ad Walram. (MGLib. Lit. II p. 289,14) intellige nulli nos odium de -e, sed de pietate intendere. EMO chron. 85 p. 256,2 cupiditatem sequitur tenacia, multiplicatio, -o, voluptas.

***inagnitus,** -a, -um. *incognitus – unbekannt:* COD. Karol. 93 p. 632,4 vestrum *(sc. regis)* . . . regalem culmen -um non esse credimus *(sc. papa)*, qualiter *eqs.*

inalbesco, -ere. *albescere – weiß werden:* WILH. CLUS. Bened. 21 domine, . . . iam -it caput vestrum canis.

***inalbo,** -atum, -are. *usu refl.: l. 38. 39. partic. perf. usu adi.: l. 37. alba induere – in die Albe kleiden (cf. J. Braun, Die liturg. Gewandung. 1907. p. 57sqq.):* LIBER tram. 10 p. 14,2 pueri omnes debent -ti esse. 43,1 sacerdos et alii ministri pergant ad sacrarium et -ent se. 76,4 p. 118,9 pueri omnes se -ent. 100,4 omnes -entur. *ibid. al.*

***inalbus,** -a, -um. *non albus – nicht weiß (usu subst.):* ALBERT. M. div. nom. 4,162 p. 246,50 contraria non disponuntur in suis nominibus per affirmationem et privationem: non enim dicimus, quod -um (non-album *var. l.*) sit contrarium albo, sed nigrum.

***inalterabilis,** -e. *alterationi, mutationi non subiectus, immutabilis – keiner Veränderung unterworfen, unveränderlich:* **1** *philos. et theol.:* **a** *in univ.:* ANSELM. HAV. dial. 2,13 p. 1183[A] -is, omnipotens *(sc. spiritus sanctus Deus).* ALBERT. M. cael. 1,1,9 p. 22,18 corpus . . . -e necessario habet figuram et potentiam naturalem, quae *eqs.* gener. 2,3,8 p. 208,49 'oportet', quod ipsum 'movens' sit 'unum et immobile et ingenerabile et -e (*p. 337[a],20* ἀναλλοίωτον)'. caus. univ. 2,2,39 p. 133,8 que . . . separata sunt, maxima bonorum vocavit, eo quod indeficientia sunt . . . et -ia et immobilia *eqs. ibid. al.* **b** *non affectus, liber – unempfindlich (gegen), frei (von):* ALBERT. M. eth. II 1,6,9 p. 96[b],6 ut passionibus non tangatur *animus* et efficiatur passionibus -is. pol. 7,15[k] p. 749[b],23 'ab ebrietate et ab . . . nocumento omnes *(sc. iuniores)* impassibiles (*p. 1336[b],23* ἀπαθεῖς)', id est -es, 'faciet disciplina'. **2** *alch.:* TURBA phil. 51 p. 155,9 corpus in spiritum vertere vim et colorem -em habentem et incorruptibilem *(sim.* 69 p. 168,3 cruciata res cum in corpore submergitur, vertit ipsum in naturam -em ac indelebilem. p. 168,10; *cf. comm. ed. p. 254 adn. 1).* **3** *publ. et iur.:* CHART. Merseb. 302 p. 240,17 (a. 1262) paginam conscriptam . . . sigillorum appensionibus iussimus *(sc. episcopus)* consignari, quatinus ex hoc -e robur capiat et munimen.

adv. ***inalterabiliter.** *sine alteratione, mutatione – ohne Veränderung:* **1** *theol.:* ARNO REICHERSB. apol. p. 154,18 compositionem . . . naturarum . . . confitemur inconversibiliter et inconfuse et -r et indivisibiliter *eqs.* ALBERT. M. summ. theol. II 10,39,1,4 p. 447[b],21 immobiliter et -r stant *ordines angelorum* in esse et bono, quod perceperunt. **2** *publ. et iur.:* CHART. Merseb. 251 p. 204,6 (a. 1242) super omnibus premissis -r observandis presentem paginam conscriptam sigillorum . . . apensionibus iussimus *(sc. episcopus)* communiri. 306 hoc *(sc. statutum)* . . . precipimus -r observari.

*?****inalternatus,** -a, -um. *?alternans – ?abwechselnd:* AENIGM. super turb. 7 p. 497[a],39 intentio philosophorum . . . resonet vim consistere totalem humectatione -a cum terreitate subsequenda.

inalto, -avi, -atum, -are. *usu mediopass.: l. 24. partic. perf. usu adi.: l. 24. altiorem facere, attollere, sublimare – höher machen, erhöhen, erheben:* **1** *proprie:* HIST. Mosom. 3,3 ipse *(abbas)* . . . inter chorum et turrim -vit (inalbavit *Wattenbach*) parietes ecclesiae *(cf. l. 31).* **2** *in imag. et translate:* **a** *in univ.:* WALAHFR. carm. 29,18 obsecro . . ., Domini protectio vosmet *(sc. Hiltwinum)* ut tegat atque regat, firmet, -et, amet. CARM. Otton. III. 18,4,3 qui . . . te *(sc. Gregorium papam)* . . . Romam attulit, . . . <fec>it maximum, -vit brachium. TRANSL. Dion. Ratisb. epist. p. 352[b],28 maiori . . . gloria martyrem suum Deus -bit *(cod. [cf. W. Wattenbach p. 394];* ibi altabit *ed.).* METELL. exp. Hieros. 6,463 quem *(regem)* non exaltet locus, ipse locum sed -et. *al. spectat ad vocem:* MIRAC. Bav. 3,5 cum . . . docti dulcisonas -rent voces *eqs.* **b** *augmentare – vergrößern, verstärken:* SALIMB. chron. p. 526,6 ita ignem *(sc. accensum)* -tum invenit *frater*, quod totum dormitorium . . . est combustum.

***inalzo,** -are. *(francog. vet.* enhalcier, enhauc(i)er *ex* in *et* altius; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. XXIV. p. 360sqq.) altiorem facere, exstruere – (höher) bauen, erbauen, errichten:* ANNAL. Mosom. a. 1259 (MGScript. III p. 164,35; s. XIII.) voluit . . . archiepiscopus facere fieri firmitatem circa villam . . . et muros circa . . . villam -ari fecit *(cf. l. 12).* *cf.* *altioro.

inamabilis, -e. **1** *non amabilis – nicht liebenswürdig, unfreundlich:* RADBOD. Bonif. 18 p. 75,6 michi . . . parcite, o -es amici *eqs.* **2** *tristis, iniucundus, detestabilis – unliebsam, unerfreulich, verabscheuenswert:* ALCUIN. epist. 311 vs. 23 hunc *(sc. mortis)* . . . diem atque hoc -e tempus prevideas *(sc. Aethelhardus).* WALAHFR. carm. 38,51 nivium vis . . . fecit habere . . . requiei -e tempus. AMARC. serm. 2,560 possem, ni . . . gravitas . . . -is acti elinguem faciat, bachantis iurgia multa Eumenidis memorare. ALBERT. STAD. Troil. 3,3 a specula speculum speculans -e belli turba puellaris stat.

***inamabilitas,** -atis *f.* *indigentia, absentia amoris, dilectionis – das Ungeliebt-Sein, Nicht-Geliebt-Werden:* ALBERT. M. Matth. 22,37 p. 542,80 repugnat *Dionysius* . . . tertio *(i. aeternitate amoris)* odiosum taedium, quod amari non potest, -is.

***inamandus,** -a, -um. *detestabilis – verabscheuenswert:* VITA Agnet. 315 cerneret ista *(sc. ignem fugere sanctam)* licet patiens -a propago *eqs.*

inamaresco, -ere. *amarescere – bitter werden:* AMARC. serm. 4,152 nisi corruptum ante pietur vas, -it, quod dulce infunditur *(v. notam ed.).*

inamatus, -a, -um. *c. dat.: l. 55. non amatus, iniucundus – ungeliebt, unliebsam (in lusu verborum: l. 55):* ALCUIN. carm. 108,2,2 quam *(turbam)* premit opifices *(ni leg.* ob faeces, *cf. B. Krusch [MGMer. V p. 406])* illis -us Amandus. THEODULF. carm. 21,94 mors. 28,543 -i (inamanti *var. l.*) tegmina busti . . . petes *(sc. iudex).*

***inambulatorius,** -a, -um. *inaccessibilis, invius – unzugänglich, unwegsam:* FRUTOLF. chron. p. 70,13 fatigatus est *Alexander* multum in ipso itinere, quia erant ibi *(sc. apud gymnosophistas)* loca -a.

inambulo, -are. **1** *intrans.:* **a** *ambulare – herumgehen, wandeln:* GLOSS. psalt. Lunaelac. 67,5 qui habitare dicitur Deus in sanctis et -are *eqs. (sim.* CHRIST. STAB. Matth. 8,75 in quo *[templo]* Deus dignetur habitare et -are. *al.; cf. Vulg. II Cor. 6,16).* **b** *ire, commeare – gehen, wandern:* RHYTHM. 42,17,4 ipse *(Christus)* se iunxit cum illis *(sc. discipulis)* in itinere, interrogatur, tristis cur -ant *eqs. (cf. Vulg. Luc. 24,17).* **2** *trans. i. q. peragrare, emetiri – durch-, abschreiten:* EKKEH. IV. cas. 55 p. 122,13 Engilbertus . . . cum paucis eque audacibus monasterium vitabundus -at.

***inambustus,** -a, -um. *non ambustus – unverbrannt, un-*

versengt: EKKEH. IV. pict. Mog. 810 solus -us spoliis remeavit *Christus* onustus. carm. var. I 2,12 vernat -us igne cremante rubus *(spectat ad Vulg. exod. 3,2).*

inamic- *v.* inimic-.

inamissibilis, -e. *non amissibilis – unverlierbar:* LUP. FERR. epist. 35,6 ut . . . perseverantiam in bonis actibus, quod est donum -e, sortiaris *(sc. Ebrardus).* FROWIN. explan. 3,1325 cum -is nostra libertas a necessitate . . . liberabitur. ALBERT. M. div. nom. 4,80 p. 188,6 seipso pulchrum est *pulchrum* et ideo -em pulchritudinem habet. Matth. 5,12 p. 117,29 dicit . . ., quod est *merces* . . . 'in caelis', ut intelligatur -is. *ibid. al.*

adv. **inamissibiliter.** *modo non amissibili – auf unverlierbare Weise:* ALBERT. M. summ. creat. II 1,70,4,3 p. 586b,37 sancti . . . habent acceptum *(sc. liberum arbitrium)* cum rectitudine et -r in patria, amissibiliter autem viatores. sent. 2,25,7 p. 439a,18sq. una *(sc. libertas)* quidem habet *(sc. rectitudinem)* amissibiliter, alia habet -r *eqs.*

inamoenus (in a-, -me-), -a, -um. **1** *adi. i. q. asper, vastus – rau, unwirtlich, wüst:* HIST. peregr. p. 155,12 ingressi sunt *nostri* terram horroris et salsuginis, terram siccam, sterilem, -menam. p. 166,2 -menum et siccum dolorose noctis hospicium. **2** *subst. neutr. i. q. res turpis – etwas Schändliches:* CARM. Bur. 8,7,1 ut . . . loquar -menum (in amenum *var. l.*): sanctum chrisma datur venum *eqs.*

? ***inamplum,** -i *n.* *spatium (per)amplum – (sehr) lange Zeitspanne, Erstreckung:* CARM. libr. III 67,20 lectus longęvi stringit *libellus* perinampla diei *(ci. Haefele [DtArch. 54. 1998. p. 16sqq.],* perlectus . . . -a *ed. Strecker).* WALTH. SPIR. Christoph. II 6,83 dum . . . corpus recreabit vita superstes, hęc series mecum vigilet ˹per -a˺ (p̄ māpla *cod.; ni leg.* perinampla, *cf. l.27)* dierum: *eqs.*

inane *v.* inanis.

inanesco (-nisco), -ere. *c. abl.: l.41.* **1** *vanescere, invisibilem fieri, esse – (ver)schwinden, unsichtbar werden, sein:* MIRAC. Genulfi 8 (MGScript. XV p. 1207,37; s. XI.med.) aurora illucescente vapor nebulae . . . superficiem tenebat terrae; quo paulatim -iscente *eqs.* HILDEG. div. op. 2,1,30 l. 5 per verbum . . . confluxerunt aquę . . . in locum unum, quatinus terra appareret, ne eis cooperta -isceret. **2** *vacare, carere – entbehren, ermangeln:* AGOB. 15,7 cum plerique *(sc. hominum)* vano terrore aut vana ammiratione attoniti -unt sensu et virtute animi. **3** *vanum, supervacaneum fieri, esse – eitel, unnötig werden, sein:* PETR. DAM. epist. 38 p. 370,26 de cuius mente . . . ambigitur, valde necesarium est, ut probetur; ubi autem conscientia manifesta claruerit, probationis exercitium -it.

inaniloquium (-nel-), -i *n.* *sermo vanus, vaniloquium – leeres, eitles Geschwätz:* ALCUIN. epist. 114 p. 168,31 non -um (inane-, inal- *var. l.*) vel scurrilitas, sed sancta . . . audiatur psalmodia. EMBOLIS Amalar. 30 qui *(sc. homo)* profana et -a non devitat, sed amat *(spectat ad Vulg. II Tim. 2,16).* SALOM. II. epist. 30 p. 416,1 vos *(sc. archiepiscopus)* . . . nolite -o eorum *(sc. qui celsitudinem appellaverunt)* credere, quia *eqs.* CAES. HEIST. hom. II p. 82a multiloquium, -um, praviloquium *(sc. peccata locutionis).*

inaniloquus, -a, -um. *vana loquens – eitel, dumm daherredend:* ALBERT. M. eth. II 4,2,6 p. 305b,24 quod non sit *magnanimus* -us neque de inimicis malum loquens.

inanimalis, -e. *anima, vita carens – unbeseelt, unbelebt (usu rhet.; cf. Lausberg, Rhetorik § 559):* LIBRI Karol. II 4 p. 245,3sq. per quam *(translationem rerum et verborum)* plerumque 'a' rebus 'animalibus ad animales, ab -bus ad -es, ab -bus ad animales translatio' fit *(e Beda, De schematibus et tropis; v. notam ed.).* CHRIST. STAB. Matth. 7,29 est . . . conparatio per speciem parabolae de re -i ad animale, de festuca ad peccatum (*sim.* 7,278. 21,496). *subst. neutr. i. q. res anima, vita carens – das Unbeseelte, Unbelebte:* CHRIST. STAB. Matth. 3,177 comparatio est <species> parabolae de inferiore ad superiorem et de -i ad animale, de arbore ad hominem *eqs.* (*sim.* 9,258). FROUM. epist. 74 ab animali hoc -e pro animali mittitur ad animale.

inanimatus, -a, -um. *anima, vita carens,* ἄψυχος *– unbeseelt, unbelebt:* **1** *adi. (usu natur., philos., theol.):* GUNZO epist. 15 p. 49,23 utrum animata sint *corpora caelestia* an -a (*sim.* p. 50,2). HERM. CARINTH. essent. 2 p. 174,5 metallum est corpus -um insensibile. *al.* ALFAN. premn. phys. 3,1 p. 52 quomodo animae et corporis -i (*PG 40,592A* ἀψύχου) fiat unio. *al.* FROWIN. explan. 5,1 l. 395 et -ae et brutae creaturae si nichil operarentur, inutiles existerent *eqs.* (*sim.* l. 562). ALBERT. M. veget. 1,8 quibus *(operationibus)* per aliquem modum videntur *plantae* communicare corpora physica -a (manifesta *var. l.*) et non viva. *ibid. saepe. v. et l.44.* **2** *subst. neutr. i. q. res anima, vita carens – das Unbeseelte, Unbelebte:* **a** *natur. et philos.:* ALFAN. premn. phys. 1,8 p. 6 et -is (*PG 40,505B* τοῖς ἀψύχοις) communicat *anima* et irrationabilium animalium participat vita et rationabilium participat notitia *eqs.* ARNOLD. SAXO flor. 1,3,9 p. 29,37 quidam . . . habere animam eas *(plantas)* dixerunt, <quia> . . . in iuventute virescere senique dissolvi conspexerint, cum nullum -um (īaīatā *cod.*) <hec cum plantis habere communia>. ALBERT. M. anim. 2,1,6 p. 72,79 ut . . . distinguamus 'animatum ab -o in vivendo', quia *eqs.* mot. proc. 1,5 p. 56,14 quoniam . . . -a moventur omnia ab alio movente et nullum a seipso *eqs. ibid. al.* **b** *alch.:* ANON tab. p. 158,17 nec est ex animalibus, nec ex vegetabilibus et lapidibus, -is, adustibilibus, corruptibilibus aliquid simili huic *(sc. expositae)* praeparationi. **c** *publ. et iur.:* DIPL. Loth. III. 31 tradidimus abbaciam . . . cum omnibus ad eam pertinentibus . . ., animatis et -is, mobilibus seu inmobilibus *eqs.*

inanimis *v.* inanimus.

inanimo, -are. *animare, vita instruere – beseelen, zum Leben erwecken:* PS. BEDA mund. const. 2,83 dicunt . . . quidam unam tantum esse animam, id est mundanam, que omnia -et.

***inanimositas,** -atis *f.* *indigentia animi, audaciae – fehlende(r) Mut, Kühnheit:* CONSTANT. AFRIC. theor. 1,20 p. 3bv in Ethiopia colores sunt nigri . . . atque interiora *(sc. corporis)* frigida, et ideo -s eos *(Aethiopes)* debilitat.

***inanimosus,** -a, -um. *nimis audax, temerarius – übertrieben mutig, tollkühn:* ALBERT. M. bon. 135 p. 90,38 Aristoteles ponit unum, qui superabundat intimiditate nihil timendo . . ., et vocat eum -um (*cf. p. 1115b,26* μαινόμενος) vel indoloratum (*sim.* p. 90,52. 139 p. 91,85).

inanimus, -a, -um *vel* **inanimis,** -e. *anima, vita carens – unbeseelt, unbelebt:* GODESC. SAXO theol. 21 p. 293,21 ne . . . semen -e (in animae *var. l.*) sereretur . . . intra solum sterile *eqs.* gramm. 1 p. 376,7 dicunt *Itali* . . ., cum videre mittuntur de quolibet homine vel de qualibet alia creatura vel -a vel animata (inanimata *var. l.*), 'loco est, loco sedet'.

inanio, -itum, -ire. *partic. perf. usu adi.: l.51.54.55; subst.: l.48. t. t. medic.:* **1** *trans. i. q. evacuare – leer machen, entleeren:* URSO gloss. 26 p. 58,21 oportet . . ., ut tantum *(sc. aeris)* ad -ta replenda ventosa de carne attrahat, quantum *eqs.* (*sim.* p. 58,27). p. 58,35 si ore suggendo aer extrahatur, locum aere -tum ut repleat, aqua sine intermissione subsequitur. 43 quod membrorum pori bibuli et -ti vacuitatis causa humores sugunt ad nutrimentum. element. 4 p. 72,7 cum quandoque inimica, grossa et nociva debilis appetat stomachus infectus vel -tus. WILH. SALIC. chirurg. 1,44 p. 317A quum . . . venter est -tus *eqs. al.* *c. notione debilitandi:* MAURUS phleb. p. 9a in estate . . . ultra modum dissolvitur corpus humanum, et propter dissolutionem multum -itur, ergo, si fieret flebotomia, magis -retur. p. 10a in nova luna non debet fieri flebotomia, quia, cum corpora sint -ta et evacuata humoribus *eqs.* **2** *?intrans. i. q. inanescere, evanescere – sich auflösen, verschwinden:* CONSTANT. AFRIC. grad. p. 349,29 dolorem pectoris et pulmonis mitigat *capillus Veneris*, nam mundat et -ire *(ni leg.* inaniri, inaniscere *sim.)* facit grossos humores ab eis.

inanis, -e. *script.:* ma-: *p.1503,65.* inn-: CHART. Bund. 907. CHART. Carniol. II 137 p. 104,14. inha-: *p. 1504,14.* (in)ann(is): *p.1504,29.30.* *form. decl. I. et II.:* inan(us): *p. 1504,3.35.* inaniam *(cf. Stotz, Handb. 4,VIII § 12.3): p. 1503,70.* *struct. c.* ab: *p.1503,5.*

vacuus, κενός *– leer:* **I** *adi.:* **A** *proprie:* **1** *strictius:* **a** *de rebus:* **α** *in univ.:* WALTHARIUS 313 pocula plena dabant *pincernae* et -ia suscipiebant. **β** *cavus – hohl:* WALAHFR. imag. Tetr. 69 super lapides plumbumque et -e metallum currit

imago equo. **b** *de hominibus eorumque corporibus:* **α** *exoneratus – entledigt, ledig:* ORD. iud. Dei app. I 1 p. 714,1 ut nullatenus eum *(hominem)* in te submergi . . . permittas, sed a te repellas . . . nec patiaris recipere corpus, quod ab onere bonitatis -e est factum. **β** *dona non ferens, vacuis manibus (veniens) – ohne Gaben, mit leeren Händen (kommend):* CARM. Bur. 45,1,6 non est Romanis cure legatus -is. **γ** *inops, egens – arm, mittellos:* LEG. Wisig. 4,5,1 p. 195,17 plerique . . . ita . . . filios . . . -es relinquunt, ut utilitatibus publicis nihil possint . . . prodesse. **δ** *ieiunus, esuriens – nüchtern, hungrig:* HEIRIC. Germ. I 2,78 corpus -e cibo substentaturus inerti *eqs.* 2,90 ad medium ebdomadis quoties duravit -is? **2** *latius:* **a** *de pulsu (usu medic.):* Ps. GALEN. puls. 242 cum creverit *pulsus,* quasi iaculo conturbatur, velox, parvus, minus clarus, veluti -is, creber *(sc. fit).* 253 -is pulsus est, qui amotis digitis imaginem tantum gravitatis sue significat, et cito saltus eius vacuus ostenditur. 316. **b** *liber a somniis – traumlos:* WALAHFR. Wett. 291 corpus ut invalidum somno pascatur -i. **c** *exanimis, mortuus – unbeseelt, leblos, tot:* **α** *de homine:* ALCUIN. carm. 1,1619 spiritus eius *(iuvenis)* est raptus subito, c o r p u sque remansit -e. *v. et p.1490,8.* **β** *de simulacris:* WALTH. SPIR. Christoph. I 12 ad quem *(Deum)* cum semel caput erexeris, nihil est, quod hęc *(idola)* -ia et abiecta mireris *(sc. rex).* II 3,169 quid -ia . . . simulacra timetis *(sc. animae)*? THIETM. chron. 3,19 derelicti sunt, qui . . . idola . . . manufacta et prorsus -ia creatori suo stulti preposuerunt. **d** *de vita i. q. solus, nudus – bloß, 'nackt':* WIDUK. gest. 1,9 p. 12,22 quatinus, qui libertate privamur, -i saltem vita fruamur *(sc. Franci).*

B *translate:* **1** *vanus, futtilis, inutilis, nequam – eitel, nichtig, unnütz, leichtfertig:* **a** *de hominibus (satana: l.41):* **α** *in univ.:* CAND. FULD. Eigil. II 14,42 saepe . . . stropha mentem confundit -em *eqs.* **β** *inflatus, superbus, caecus – eingebildet, selbstgefällig, verblendet:* CAND. FULD. Eigil. I 9 p. 227,25 quod . . . papa . . . ait de -i timore quorundam praelatorum *eqs.* (*sim.* 19 tumore). VITA Erasmi 108 maxima pars populi . . . persistit -is. WILLETR. Sus. 86 sua quos *(senes)* protervia -es fecerat . . . ceco servos famularier Orco *eqs. al.* **γ** *qui eventum (bonum) non impetravit, impotens – erfolglos, machtlos:* VITA Agnet. 224 quos *(sodales)* exire foras iuvenis dum vidit -es *eqs.* EKKEH. IV. bened. I 55,21 omne genus satanę crucis in clypeum sit -e. *publ. et iur. i. q. inefficax – nichts bewirkend:* CHART. Rhen. med. I 8 p. 11,31 (a. 720) -is et vacuus cum ipsis maledictionibus perseveret *(sc. qui contra testamentum venire temptaverit; sim.* 41 p. 47,23 vacuus et -is appareat. CAPIT. reg. Franc. 201,13. *cf. p.1504,27sqq.).* **δ** *indoctus – unbelehrt:* ARS med. p. 419,27 qui *(discipuli)* plurimos doctores permutant . . ., non solum nihil capiunt, sed etiam -es discedunt. **b** *de rebus:* **α** *de actibus, studiis sim.:* FORM. Senon. II add. 5,4 (ed. Walstra) ⌞saltus init⌟ (faltus mit *cod.*) *vulpes* semper -is. RIMB. Anscar. 2 p. 20,29 coepit . . . discursis -bus atque iocis magis operam dare quam *eqs.* GERH. AUGUST. Udalr. 1,3 l. 126 otio -i nullo tempore animum suum subiacere paciebatur. MANEG. c. Wolfh. 15 p. 78,10 nos *(sc. christiani)* . . . respondentes . . . gentili . . . de -i sciencia glorianti: *'eqs.' al.* *spectat ad cultum, sacrificia paganorum:* RIMB. Ansacr. 19 p. 42,27 quam diu vultis *(sc. Sueones)* . . . vos ipsos . . . votis -bus in paupertatem redigere? p. 43,38 nolite . . . -i sacrificio idola vobis placare. THIETM. chron. 6,23 vanam eorum *(Liuzicorum)* superstitionem -ioremque . . . executionem . . . enodabo. **β** *de verbis, rumoribus sim. (de mendacio: l.64):* WANDALB. martyr. prop. 2 carmine qui vacuas captavi saepius auras rumores vulgi quaerendo stultus -es *eqs.* THANGM. Bernw. 14 p. 765,17 pactum foedus in sua velatione -bus verbis annullavit *Sophia* dicens *eqs.* WIPO gest. 2 p. 17,1 verbis -bus *(ed.,* m- *codd.)* non oportet extollere: maiores nostri gloriam suam factis quam dictis prodere maluerunt. IDUNG. PRUF. dial. 2,405 quae *(sc. dicta)* excusatio quam sit -is et frivola, noster *(sc. Cisterciensis)* ordo probat. *iunctura* res -is *i. q. sermo vanus, rumor – eitles Geschwätz, Gerücht:* VITA Goar. 3 ut ibi *(sc. in cellula)* aliquam rem novam vel -iam (-em *var. l.*) invenire potuissent *legatarii.* **γ** *de titulo regis:* EINH. Karol. 1 p. 3,5 quae *(gens Merowingorum)* . . . nullius vigoris erat nec quicquam in se clarum praeter -e regis vocabulum praeferebat. VITA Heinr. IV. 4 p. 19,24 portans -e nomen regis. **δ** *de gloria, divitiis sim.:* AETHICUS 66[b],30 -ae gloriae auctoritatem vel historiam scolastico sermone . . . retexentes *(sc. doctores idolatriae).* NOTKER. BALB. gest. 1,16 p. 19,22 episcopus vanę glorię et -ium rerum valde cupidus. WALTH. SPIR. Christoph. I prol. p. 66,1 absit . . . -is glorię sterilis et infructuosa cupido. ALBERT. M. summ. theol. II 18,116,2,1[capit.] utrum -is gloriae sit peccatum. *al.* **ε** *parvus, levis – geringfügig, unwichtig:* THIETM. chron. 7,49 antistes et . . . comes . . . de -i re mutuo certantes sua vastabant. **ζ** *infructuosus, cassus – fruchtlos, vergeblich:* PAUL. ALBAR. carm. 9,160 ut . . . referas *(sc. lector)* . . ., quanta . . . rebellis . . . vera refutans pugna consurgat inhanis. POETA SAXO 2,378 invasit Baioarios exercitus alter *(sc. Hunnorum)*; sed frustra, totus quoniam conatus -is is fuerat *eqs.* WALTH. SPIR. Christoph. II 2,124 -ia gentis verbera. 3,38 -ia prelia miscens *(sc. rex).* **η** *fallax, falsus – trügerisch, illusorisch, falsch:* WALAHFR. Wett. 405 episcopus . . . esse *(sc. dicta angeli)* ratus soliti mendacia -ia somni. 587 convocet hos omnes, quorum per -ia mentes dogmata pervertit. RIMB. Anscar. 19 p. 40,17 quod solus a consortio omnium -i fide aberraret *Herigarius.* WALTH. SPIR. Christoph. II 3,161 quiane mentem spe pascis *(sc. rex)* -i? ALFAN. premn. phys. 6,1 p. 72 phantasia . . . est passio -is in irrationabilibus animae a nullo imaginabili facta (*sim.* 6,2 p. 73 phantasticon . . . -is [*PG 40,633*[B] διάκενον] receptio sine imaginabili. 13,12 p. 90). **ϑ** *irritus, non ratus – ungültig, unwirksam (usu publ., iur., canon.):* FORM. Andec. 17 vacua, -is permaniad *venditio (sim.* FORM. Marculfi 2,17 l. 60 epistolas vacuas et -is [ann- *corr. in* inann- *A*[2]] permaneant. 2,35. COD. Lauresh. 20 p. 301,37 vacuum et -e remaneat et nullum effectum obtineat *instrumentum).* DIPL. Conr. II. 230 p. 315,1 quod illicite temptavit *(sc. qui aliquid sinistrum molitus fuerit),* frustretur et -e fiat. CHART. Bund. 498 p. 14,6 quod omnia scripta . . . sint cassa et -na et vacua. CHART. Carniol. II 135 p. 103,21 decernentes *(sc. papa)* . . . sententias . . . irritas et -es. *persaepe.* *?non accipiendus – ?unzulässig:* CHART. Ital. Ficker 92 p. 137,26 (a. 1107) nulla videtur esse actio, que per exceptionem -is efficitur. CHART. Lux. III 241 p. 259,18 denunciamus frivolam et -em presentacionem factam Herberto decano . . . a Philippo vitrico . . ., cum *eqs.* **ι** *iusta causa carens, non iustus – unbegründet, ungerechtfertigt:* CONC. Karol. A 50[D],77 p. 674,4 ut non per -em et falsam suspicionem contra nos scandalum sumant *fideles.* **2** *expers, privatus – nicht habend, entbehrend, verlustig:* EPIST. Col. 8 p. 251,14 prodigi secretorum, -es bonorum, perditi fraudibus *(sc. simulatores amicitiae).* THEOD. TREV. phys. 4 gratiae perennis factus . . . -is *(sc. auctor).* EGBERT. fec. rat. 1,1214 stipulam te prebebis *(sc. iuvenis)* gravitatis -em. *in bonam partem i. q. liber – frei (von):* EKKEH. IV. pict. Mog. 66 presagans *Melchisedec* panem cum vino litis -em. bened. I 20,16 Christus se panem mortis partitur -em (gloss.: id est vitalem). II 4 appositi panes sint damna parantis -es *eqs. ibid. al.*

II *subst. neutr.:* **A** *(spatium) vacuum, aer – das, die Leere, (unendlicher) leerer Raum, Luft:* **1** *gener.:* WETT. Gall. prol. 1 (vs.) cum mundus per -ia vertatur volitando *eqs. (sim.* WANDALB. creat. mund. 40 quae *[terra]* magnum per -e lucis munere . . . careret; *spectat ad Vulg. gen. 1,2).* WALAHFR. carm. 24,14 dum nox includeret . . ., quod terram et longum quod -e vocamus *(cf. Verg. Aen. 12,354).* OTTO FRISING. gest. 2,40 p. 148,36 quicumque *(sc. latrunculorum)* . . . precipitii presidio se committeret, ex collisione . . . saxorum confractus . . ., antequam ad solum perveniret, animam in -i (īātu *var. l.*) ponebat. **2** *philos. et theol.:* FORM. extrav. I 13 p. 541,30 cuius *(Patris)* super essentia ipsas etiam athomos et -e principalitate naturae particurrit, quae *eqs.* ALBERT. M. metaph. 1,3, 15[capit.] de positione Leucippi et Democriti . . ., qui ponebant -e et atomos. p. 45,24 plenum . . . dicebant elementum substantiae et -e (*p. 985[b],5* τὸ κενόν) dimensionem. 4,3,3 p. 189,35 contraria . . . prima dixit *Anaxagoras* esse '-e et plenum' *eqs. ibid. al.* **B** *res vana, futtilis – etwas Eitles, Unnützes (usu plur.: p. 1505,2):* CONC. Karol. A 56[A],27 non convenit ministerio . . .

[Niederer]

aliqua turpia aut saecularia vel etiam -ia quaeque sectari. HROTSV. prim. 357 -ia fando *(sc. Bernrad)*. BERTH. chron. B praef. p. 172,8 ut quasi nihili et -e cuncta transitoria hec *(sc. mundus cum suis omnibus)* . . . reputentur. **C** *iunctura* vocis -e *fort. i. q. sermo fallax, mendacium – viell.: trügerische Aussage, Lüge:* VITA Agnet. 236 per magnum direxit iter sic vocis -e: '*eqs.*'

adv. **inaniter.** **1** *vane, futtiliter, nequiter – eitel, in nichtiger, leichtfertiger Weise:* LIUTG. Greg. praef. p. 66,11 quos *(proximos)* non carnalis generatio extolli -r, sed spiritalis regeneratio fructificare facit (*sim.* HRABAN. epist. 36 p. 472, 13). DIPL. Otton. II. 24 p. 34,24 ut . . . nullus . . . res nec aliquatenus molestare, vi rapere, -r disperdere . . . presumat (*inde* DIPL. Heinr. II. 178 p. 483,6). EBERW. Symeon. 4 cum . . . mulierculas . . . -r et lascive per fenestram prospicerem *eqs.* BERTH. chron. B a. 1077 p. 284,7 que *(nomina)* absque proprietate et officiis suis prorsus -r sonant. **2** *incassum, frustra – ohne Erfolg, vergeblich:* ADALB. MAGD. chron. a. 962 p. 172, 8 nihil . . . proficere valens et -r se fatigatum videns revertitur *Adalbertus*. RATHER. cena Dom. 1 -r Deum rogamus, ut *eqs.* pentec. II 3,132 qui -r laboramus? *al.* WALTHARIUS 784 qui *(Hadawardus)* . . . hastam sociis dimisit habendam audax in solum confisus -r ensem. ALBERT. M. eth. I 15 p. 13,65 quicumque non operatur, . . . '-r' (*sc. audit scientiam; p. 1095A,5* ματαίως). **3** *sine causa, iniuste – ohne Grund, in ungerechtfertigter Weise:* COD. Karol. 8 p. 494,22 quas *(tribulationes)* -r a Langobardorum gente et eorum . . . rege patimur *(sc. papa)*. RATHER. ascens. II 5,143 mihi 'de ore tuo te iudico, serve nequam' . . . non -r clamari formido. **4** *more irrito, illegitimo – in ungültiger, rechtswidriger Weise (usu eccl. et canon.):* EPIST. Col. 10 p. 254,37 sanctum chrisma regenerationis . . . -r consecrare praesumpsit *archiepiscopus depositus*, cum non haberet licenter benedictionis gratiam.

inanisco *v.* inanesco.

inanitas, -atis *f.* **1** *defectus, penuria – Mangel, Knappheit:* AESCULAPIUS 7 p. 11,14 fit *ephialtes* . . . aut ex multo cibo . . . vel ex parvo cibo . . ., hoc est, fit vel ex plenitudine vel -e cibi vel potus (*cf. l. 53*). **2** *vanitas, caecitas (animi) – leerer Schein, Illusion, Verblendung:* VITA Magni Fauc. I 8 p. 122, 28 convertens eos *(sc. paganos)* ex -e (vanitate *var. l.*) et cultura demonum ad fidem Christi.

inaniter *v.* inanis.

inanitio (-cio), -onis *f.* **1** *evacuatio, vacuitas,* κένωσις – *Entleerung, Leere (fere usu medic.; usu communi: l. 58):* **a** *in univ.:* ALFAN. premn. phys. 1,42 p. 13 necesse est eisdem subiacere eum *(hominem)* passionibus, quibus et elementa: . . . discursui . . . secundum -em (*PG 40,517A* κένωσιν). TRACT. de chirurg. 904 spasmus alius repletione, alius ex -e *(sim.* BRUNUS LONG. chirurg. 2,20 p. 130A signa spasmi de -e sunt *eqs.* WILH. CONG. chirurg. 1709sqq. de spasmo -is *eqs. al.; cf. l. 53 et ThLL. VII/1. p. 830,68sqq.). al.* **b** *spectat ad stomachum:* AURELIUS 25 p. 728,23sq. singultus . . . fit aut ex repletione aut ex -e *eqs. (cf. Hippocr. aphor. gr. 6,39* σπασμοὶ γίνονται ἢ ὑπὸ πληρώσιος ἢ κενώσιος, οὕτω δὲ καὶ λυγμός; *cf. et op. cit. [l. 51] p. 830,67).* ALBERT. M. animal. 1,553 advenit ei *(ori stomachi)* ex cerebro nervus, qui dat ei sensum, ut sentiat suam -em tempore famis. *esuries – Hunger:* ALBERT. M. animal. 23,77 quod . . . indigentia -is stimulet *(sc. falconem)* ad praedam. **c** *spectat ad alvum:* CONSTANT. AFRIC. theor. 6,18 p. 28av sciliam (ciliam *ed Basil.; i. appetitum caninum*) sequitur multa egestio et humida vel ex nimia -e ex nimia facta solutione . . . vel *eqs.* **d** *spectat ad sanguinem (de detractione sanguinis: l. 66.68):* CONSTANT. AFRIC. theor. 6,37 p. 30br -o non naturalis est ex naribus sanguis vel ex aliis locis, unde consuetudo proflui non exposcit. MAURUS phleb. p. 10a cavendum est, ne patiens incidat in aliquam egritudinem de -cione. TRACT. de chirurg. 1241 scarifacio . . . sicut flebotomia et cetere -es plus in vere et autumpno quam aliis temporibus fieri debent. **2** *defectus, penuria – Mangel, Knappheit:* **a** *usu medic.:* CIRCA INSTANS p. 1ar omnis . . . morbi causa fit aut ex humorum abundantia aut ex -e *eqs.* **b** *usu communi:* CHART. Anhalt. II 433 p. 312,22 (a. 1274) nobilis structura . . . monasterii . . . detestatur -em pecunie, sine qua nichil potest proficere. **3** *inopia, paupertas – Mittellosigkeit, Armut:* INNOC. III. registr. 1,291 p. 411,15 abbas . . . eas *(ecclesias)* ad extremam -em deducens *eqs.* CHART. Traiect. 691 (epist. papae) monasteriorum facultatibus . . . decrescentibus cito ad extremam -em poterunt *moniales* devenire.

inanius *v.* inanis.

1. inante (in ante) *adv. et praep. de compositione cf. Stotz, Handb. 2,VI § 164.8 et 4,IX § 111.6.* **1** *adv.:* **a** *spectat ad locum:* **α** *prorsus, protinus, ultra – vorwärts, weiter:* HUGEB. Willib. 4 p. 100,25 pergamus *(sc. socii)* -e. ANNAL. regni Franc. a. 787 p. 78,18 ut . . . exercitum suum . . . in ante mitteret *rex* usque ad Bauzanum. THEOD. TREV. mirac. Celsi 4 p. 407C cum nunc retro, nunc in ante . . . incederet *viator*. ASILO rhythmimach. 6 alternatim trahuntur omnes species *(sc. inaequalitatum)* multiplicis in 'ante, retro, dextrorsum, sinistrorsum . . .' in campum secundum. *al. in imag.:* HUGEB. Wynneb. 1 nunc ad aliis . . . conloquiis properando pedem -e passivatim protentendo gradiamus (*sim.* 7 p. 112,22). FUND. Brunw. 35 p. 141,35 cernens *abbas* quam plurimos . . . non in ante iuxta apostolum, sed retro ad errorem viam veritatis . . . reflectere *(spectat ad Vulg. Phil. 3,13. I Tim. 5,15).* **β** *in, a fronte, longius – (von, weiter) vorn:* METELL. exp. Hieros. 3,436 quos *(nostros)* pressit Gotfridus -e, retro Boimundus. buc. 7,25 biga volvente, trabem de monte ferente arbor -e iacet nimis et tergum bovis arcet. CASUS Petrish. 5,20 quod -e multo splendidiora fuerint loca, ad quę ipsa *(Regillinda)* non est tunc perducta. *al.* **b** *spectat ad tempus:* **α** *antea, tempore praeterito – früher, in der Vergangenheit:* DIPL. Karlom. (II.) 22 p. 317,35 quę *(sc. res)* offersit *Humfredus* in ecclesia . . . seu quod -e de ipsis rebus Humfredi legaliter illuc acquiri poterat. ROD. GLAB. hist. 1,6 cuius *(Rotberti regis)* genus idcirco adnotare distulimus, quia valde in ante repperitur obscurum. **β** *prius – vorher, im Voraus:* ACTA civ. Wism. A 1131 (c. 1280) civitas promisit dare . . . fratribus centum marcas den. pro eo, quod Hildebrandum . . . civitati presentabunt, de quibus denariis sex marcas -e receperunt. **γ** *in futurum – in die Zukunft:* AGIUS comput. 8,19 si nosse cupis, quis pascha kalendis, quis quoque festa cluant . . . colenda, seu retro numeres seu forsan in ante requiras *eqs.* **c** *spectat ad ordinem i. q. deinde, continuatim – darauf, anschließend:* HUGEB. Willib. 1 p. 88,10 huius . . . vitae exordium et -e iuventutis medietatem, ast illius usque ad senectutem processum . . . intimando *eqs.* **2** *praep. i. q. coram – vor:* LEG. Lang. p. 659,7 fecemus ipso Totune venire in ante nus. *compos.* *denante.

2. inante *v.* oenanthe: ANTIDOT. Lond. p. 21,2.

inantea (in antea) *adv. de compositione cf. l. 8. script.:* an-: *p. 1507,2. adde* CHART. Bund. 577 p. 80,16. na- *(in loco corrupt.): l. 72.* in annea: MAURUS urin. I p. 39,38. in anthea: *p. 1507,3.* -tia: *l. 64.65.* *?compos. de in antea *(in loco corrupt.): l. 70.*

1 *spectat ad tempus:* **a** *prius – vorher, im Voraus:* LEG. Lang. p. 117,16 accipiant heredis ipsius, qui occisus fuerit, -a tantum, quantum conpositio antiqua fuit; et *eqs.* **b** *deinde, tum, continuatim – darauf, danach, anschließend:* VISIO Baront. 7 duo *(sc. daemones)* in terra ceciderunt et evanuerunt, et inde alii duo -a similiter fecerunt. CHART. Laus. 165 p. 178,10 (dipl.) stetit . . . Boso presul in antea in ipso *(sc. regis)* placito *eqs.* GERH. AUGUST. Udalr. 1,24 l. 2 synodus in autumnali tempore peracta est, et in antea paschali tempore adveniente . . . episcopus et Adalpero . . . ad castellum . . . venerunt. **c** *ulterius, porro, in posterum, postea – im Weiteren, fortan, künftig, später:* DIPL. Merov. I 136 p. 346,2 quod . . . autur contra quemlibet exinde aderat et -ia adesse disponibat *Angantrudis.* 346,8 se . . . abbati . . . -ia fuerit necessitas *eqs.* CHART. Sangall. A 7 p. 8,10 sic, quomodo mihi *(sc. Beatae)* servierunt, sic -a serviant Folritus, Cunthild *eqs.* TRAD. Frising. 258 ut . . . causa in antea firmiter permaneret. BENVEN. GRAFF. ocul. A p. 31a, 31 mittatis . . . bombacem . . . usque ad octo dies et ⌞postea a nono die -a⌟ (B 16 p. 37,15 postea de in antea, *cod. Mett. [ed. Ch. Laborde, Un oculiste du XIIe siècle. 1901. p. 44,22]* postea de IX die n-a) ponatis de emplastro. *persaepe.* *iuxtapo-*

nuntur exinde, tunc, modo *sim.:* DIPL. Zwent. 24 ex hoc et -a. CHART. Bund. 464 p. 356,12 deinde -a (a- *a. corr.*). CHART. Lux. III 282 p. 306,6 de hodie in anthea. *al.* **2** *spectat ad locum i. q. prorsus, protinus, ultra – nach vorn, vorwärts, weiter:* **a** *in univ.:* BAUDON. Radeg. 2 (MGMer. II p. 380,20) equum, quem sedebat, in antea non movit, antequam *eqs.* EDICT. Roth. 276 si ... mancipius ... fuga lapsus -a fugerit. ANNAL. Guelf. a. 799 inde *(sc. de Paderborno)* transmisit *Karolus* Karolum cum hoste in antea in Saxoniam. RIMB. Anscar. 10 cum quidam reverti, quidam -a ire disponerent *eqs.* LIBER tram. 31,3 p. 41,14 accedat sacerdos -a prope altare. *al.* *longius – (weiter) vorn (in descriptione terminorum):* DIPL. Const. 11 p. 39,24 ferit *iter* ad viam, que venit a Mellito et vadit ad Materam, et -a ... iungitur ad viam, que *eqs.* **b** *spectat ad nuntium divulgandum:* EPIST. var. II 23 rogamus *(sc. episcopus)* ..., ut istam *(sc. de ieiunio triduano)* noticiam aliis -a non neglegatis *(sc. fratres)* transmittere. **3** *spectat ad ordinem:* **a** *antea, superius – vorher, im Vorausgehenden:* LEG. Lang. p. 293^{b},32 alia causa est, quare non se interrumpat, quia Rothari rex se -a respexit (*spectat ad* EDICT. Roth. 371). p. 522^{a},39 require *(sc. lector)* -a in capitulo Pipini. **b** *infra – im Folgenden:* PIRMIN. scar. 13 p. 43,2 -a ... aliquid breviter vobis *(sc. fratribus)* inde *(sc. de vitiis)* abeamus dicere. ARDO Bened. 18 p. 206,38 sicut -a narratura est scedula. CONSTANT. AFRIC. theor. 8,1 p. 36a^{r} incipiendum est -a de particulari significatione cuiuslibet morbi. *al.* *Niederer*

inanthi, inant(h)inus, inantum *v.* oenanthe.

inanus *v.* inanis.

inapertus, -a, -um. *non apertus, clausus – geschlossen, ungeöffnet:* HINCM. divort. capit. 12 p. 102,16 non ... est lectum, ut ... clauso utero et -a vulva ... vivum vel abortivum pepererit *femina* (*item* 12 p. 182,9; *postea* p. 182,14 vulva non adaperta).

***inapparibiliter** *adv.* (in- *et* *apparibilis) *sine apparitione (visibili) – ohne (sichtbare) Erscheinungsform (in loco fort. corrupt.):* LIBRI Karol. 2,20 p. 273,2 imaginum nobis explent opus parabolę significantium virtute, cui quomodo et oculorum adhiberi et palpatu manus afferri in vestigiis mentibus -r habens visionem.

***inappellatio,** -onis *f.* (in- *et* appellatio) *allocutio non peracta – das Nicht-Ansprechen:* ALBERT. M. eth. I 712 p. 609,60 videtur *Aristoteles* male inducere proverbium, quod '-o multos amicos dissolvit'. 716 p. 613,25 sicut 'dicitur' in proverbio, quod 'non-appellatio (*p. 1157^{b},13* ἀπροσηγορία)', idest -o, quod non salutat unus alium et vocat ex nomine, 'dissolvit multas amicitias'.

inapprehensibilis, -e. **1** *proprie i. qui comprimi non potest – nicht zusammendrückbar:* ALBERT. M. meteor. 4,3,9 p. 279,46 '-ia (*p. 386^{b},8* ἀπίεστα)' ... sunt, quae 'non' sunt 'nata convenire in sui ipsorum' vacua. **2** *translate i. q. incomprehensibilis, immensus – nicht erfassbar, unermesslich:* EPIST. Frid. II. imp. (DtArch. 19. 1963. p. 431,11) recessimus *(sc. victores)* incomputabilem numerum captivorum et -em spolium derelictum per campos, scilicet equorum, armorum ..., nobiscum ducentes. *cf.* apprehensibilis.

***inaquositas,** -atis *f.* *penuria aquarum – Wassermangel (in imag.):* HILDEG. epist. 160^{R},94 custodes civitatis tue *(sc. abbatissae)* obdormierunt atque ita in -em et maxime propter proprietatem voluntatis suae ducti sunt.

inaquosus, -a, -um. **1** *adi. i. q. aqua carens, aridus – wasserarm, trocken:* HIST. peregr. p. 157,36 terram intrabitis *(sc. peregrini)* sterilem, -am et inviam. ALBERT. M. animal. 25,11 est eorum *(serpentium)* diversitas propter locum, quia habitantes loca -a et montes deteriores sunt eis, qui habitant ... loca plurium aquarum. *al.* *adde de domo quae puteo caret ('keine Wasserversorgung habend'):* LIUTPR. leg. 1 domus ipsa erat -a, nec sitim saltem aqua extinguere quivimus, quam data pecunia emeremus. 57 (vs.). **2** *subst. i. q. area aqua carens, arida – wasserarmes, trockenes Gebiet:* CHART. Carinth. I 138 p. 133,5 (a. 1145) prata, pascua et palustria, pervia et invia, montana, aquosa et -a *eqs.* CHART. Turic. 1502 p. 216,20 que in ... pascuis, paludibus, aquosis et -is requisita et irrequisita noscuntur modo quolibet pertinere *eqs.*

***inarabilis,** -e. *ad arandum non aptus – nicht urbar:* TRAD. Ratisb. 59 (a. 863/85) proprietatem ... Hiltigart tradidit ad Sanctum Emmerammum ..., hoc est territorium arabile et -e, prata, aquas *eqs.* GESTA Trud. cont. I 9,17 in eodem territorio palus quaedam olim -is modo frugifera est. CHART. Traiect. 1230 p. 30,40 nisi per inundationes aquarum terra -is fiat vel per ruptiones aggerum segetes omnino in aquis remaneant. *al.* *cf.* arabilis.

***inarativus,** -a, -um. *ad arandum non aptus – nicht urbar:* ORTL. chron. 1,6 p. 36,8 quae ... habebat *comes* in aedificiis, agris arativis vel -is, pratis, pascuis. *cf.* *arativus.

inaratus, -a, -um. *non aratus, incultus – ungepflügt, unbebaut, brach(liegend):* **1** *in univ.:* **a** *proprie:* TRAD. Frising. 1240 (a. 972/76) tradidit ... servus aecclesiae in manus episcopi ... arabilis terrae et -ae (*postea:* incultę) hobas II. **b** *in imag. vel per compar.:* EKKEH. IV. prol. Gall. p. 93,30 agrum ipsum iterato habeo *(sc. Notkerus)* usque limitem arare, quem ipse *(sc. Walafridus)* -um ... reliquerat. HILDEG. scivias 2,6 l. 976 ex -o agro talis flos surrexisti *(sc. Christus).* div. op. 1,4,105 l. 514 verbum ... Dei ex -a carne virginis absque omni calore incendii carnem assumpsit. **2** *non satus, agrestis – nicht angepflanzt, wildwachsend (in imag.):* EGBERT. fec. rat. 1,360 sponte -a filix in nostris pullulat agris.

***inarbitrabilis,** -e. (in- *et* *arbitrabilis) *?qui diiudicari, aestimari non potest – ?nicht beurteilbar, nicht einschätzbar:* ALBERT. M. sent. 4,16,16 p. 579^{b},34 in confessione est satisfactio per mortem et passionem Christi de parte poenae, quae improportionabilis est et ideo -is.

[inarcescibilis, inarcessibilis *v.* immarcescibilis.]

***inardeo,** -ere. (*cf.* inardescere) *(intus) ardere – (im Innern) brennen (in imag.):* ALCUIN. carm. 11,2 pectus amor nostrum penetravit flamma ... atque calore novo semper -et amor (*inde* HRABAN. carm. 15,6).

inardesco, -arsi, -ere. *confunditur c.* inarescere: *l.49.63.* **1** *inflammari – aufflammen, -lodern:* **a** *proprie:* AGIUS vita Hath. 13 subitanea sibi conflagratione -sisse visus est *campus.* CARM. anon. 2,61 (SBMünch. 1873. p. 703) nubibus obiectus, ab aquosa nube receptus ignis -it, ardens non ante quiescit, quam fulmen tonitrus det. **b** *in imag. vel translate:* **α** *in univ.:* HRABAN. disc. 3 (PL 112,1244^{B}) quanto ... ille, cui invidetur, successu meliore profecerit, tanto invidus in maius incendium livoris ignibus -it. RATHER. cena Dom. 3,94 qui luxuriae facibus -it, quid nisi ... perpetuae conflagrationis rogum sibi comportat? MEGINFR. Emm. 4 p. 975^{A} illi tanta sedulitas Dominicae messis -sit, ut *eqs.* CAES. HEIST. hom. exc. 213 -ente temptacione eciam boni quandoque viri iniqua meditantur. ALBERT. M. Iob 40,17 p. 482,11 infrigidata extrinsecus interius magis inarescit *(ed. per errorem, ut vid. [v. notam];* -it *ci.) Venus. al.* **β** *inhiare, cupidum esse, contendere – gieren, lechzen (nach), sich bemühen (um):* RADBERT. corp. Dom. 8,120 debet *homo misericordia Dei salvatus* ... ad uberiorem amoris gratiam eo, quod evaserit, -ere. PETR. DAM. epist. 50 p. 125,18 qui cumulandis pecuniarum quaestibus -it *eqs.* 82 p. 446,2 nonnulli sunt simplices fratres, qui, ... dum ... in omnibus optemperare suis prioribus -unt, apud ... Deum locum familiaritatis optineant. FROWIN. explan. 3,1075 -it in caelestibus animus, nichil in terrenis libet. *al.* **2** *acrem fieri – scharf werden:* PETR. DAM. serm. 17^{I},3 l. 69 non contritum lene est *granum sinapis*, si vero conteritur, -it.

?inaresco, -ere. *confunditur c.* inardescere: *l.49.* *aridum fieri – vertrocknen:* RHYTHM. 89,6,3 montes liquescent, terra inardescet (*ci. D. Norberg, La poésie rythmique du haut Moyen Age. 1954. p. 24;* -et *cod.; cf. Comm. instr. 1,35,7* uritur ... terra).

inargento, -atum, -are. *partic. perf. usu adi.: l.68.* **1** *argento obducere, deargentare – mit Silber überziehen, versilbern:* LIBRI Karol. 4,8 p. 509,4 duos libros -tos ... conburentes *(sc. qui imagines adorandas prohibere volunt) eqs.* **2** *aere commutare, vendere – zu Geld machen, verkaufen:* HERBORD. Ott. 1,36 p. 39,15 annonam, que ad usus nostros *(sc. episcopi)* in partibus Saxonie reposita servatur, -bis *(sc. Ru-*

dolfus).

inarmo, -are. *armare – bewaffnen (in imag.):* Ps. Ven. Fort. Leob. 23 contra huiusmodi nimbi tempestatem caelestibus armis, orationibus videlicet, se -ans . . . fulgora et tonitrua tempestatem concitantia fecit conquiescere.

inaro, -are. **1** *inserere – einsäen, einpflanzen (in imag.):* Chart. Merseb. 274 p. 218,17 (a. 1251) quia . . . oblivio . . . materiam litibus -are consuevit *eqs.* **2** *enumerare – aufzählen:* Lamb. Tuit. Herib. 2,2 p. 207,2 prolixa nimium -ari potest series horum *(exemplorum).*

[inarratio *v.* *marratio.**]**

***inarsibilis,** -e. *qui ardere, igne laedi non potest – nicht (ver)brennbar (usu subst.):* Rather. (?) Donat. 1,5 quid . . . ignem metuat -is?

inarticulatus, -a, -um. *indistinctus, obscurus, confusus – 'unartikuliert', undeutlich, unverständlich:* Paul. Aegin. cur. 53 p. 29,10 -a *(3,13,1 p. 153,8* ἄσημος) est eis *(epilepticis)* . . . vociferatio. Comm. microl. 66 p. 169 quod scribitur, aliud articulatum, quod dicitur, aliud -um, quod non dicitur, ut 'croax cra'. Albert. Stad. Troil. 4,389 articulata perit vox, prodit -a (inaticulatim *cod.*) et singultatis subiicit illa *(sc. Hecuba)* sonis: '*eqs.*' Albert. M. eth. II 10,2,5 p. 633a,11 quando . . . dissonant *(sc. opera sermonibus),* tunc sunt tamquam sermones -i. *al.*

inartificialis, -e. *usu subst.: l.34. qui sine arte paratur – nicht kunstgerecht, nicht fachgerecht (ausgeführt):* Albert. M. sent. 3,11,1 p. 215b,29 si . . . creatura sit ex parte subiecti . . ., erit *propositio* falsa, quia -is tunc erit. div. nom. 4,215 p. 291,51 'neque . . . in natura, quod contra naturam, neque in arte ⌞-is ratio⌟ (*PG 3,732A* ἀτεχνίας [ἄτεχνος *var. l.*] . . . λόγος)'. animal. 11,69 tali . . . -i divisione *(sc. si animalia secundum colores dividantur)* dividitur unum in multas differentias, quae tamen non verae habent nomen differentiae. pol. 1,8c p. 66b,6 'haec . . .', id est alia talium artium, est '-ium (*p. 1258b,25* ἀτέχνων)', id est eorum, in quibus non magna ars exigitur, 'et corpori soli utilium', sicut est fodere in horto. *cf.* *inartificium.

adv. **inartificialiter.** *non sollerter – nicht nach den Regeln der Kunst:* Frid. II. Imp. art. ven. prol. p. 1,14 particule *(sc. materiae tractatae)* . . . aliquot ab aliquibus per solum usum scite erant et -r tradite.

inartificiosus, -a, -um. *qui sine arte paratur – nicht kunstgerecht, nicht fachgerecht (ausgeführt):* Paul. Aegin. cur. 98 ryadas . . . tota . . . carne consumta aut a cirurgia -a (*3,22,20* ἀτέχνου) aut per medicamina insanabiles scito.

***inartificium,** -i *n.* *?error artis, effectio arte carens – ?Kunstfehler, nicht kunstgerechte Ausführung:* Albert. M. div. nom. 4,215 p. 291,47 'neque ratio -i (*PG 3,732A* ἀτεχνίας [ἄτεχνος *var. l*])' est 'in arte', id est malum, cuius ratio est ex defectus artificii, non est in arte. *cf.* inartificialis.

***inarvalis,** -e. (in- *et* arvalis) *ad arandum non aptus – nicht urbar:* Dipl. Heinr. V. 125 (ed. M. Thiel, Die Urkunden Heinrichs V. und der Königin Mathilde. MG Dipl. reg. et imp. Germ. VII. *[ed. sub prelo]*; a. 1114) quod . . . comites et cives de villa Svites certos fines eiusdem *(i. Einsidlensis)* celle invaserint hereditariam partem ibi semet habere affirmantes, eo quod eorum -es, agri heremo, in qua constructa est, videntur esse allimitantes.

***inascendibilis,** -e. *qui ascendi non potest – unbesteigbar:* Burch. Sion. descr. 5,7 habet *civitas* . . . montem altum valde et penitus -em nisi a parte orientis per breve spacium.

inaspectus, -a, -um. *neglectus – unbeachtet:* Rup. Tuit. trin. 39,6,17 l. 966 unum . . . ex istis principibus incognitum sive -um praeterire non patimur.

***inasperico,** -are. (*cf.* inasperare) *asperum fieri – rau werden:* Gloss. med. p. 70,7 febri fauces -ant, et exinde vox rauca efficitur.

inaspero, -are. *asperum reddere – rau machen:* Aesculapius 8 p. 12,4 per ardorem febrium fauces -antur. *cf.* *inaspericare.

***inassero** (-ads-), -ere. *inserere – einfügen:* Form. Bitur. 15a p. 175,26 pro studium firmitatis mihi *(sc. donatori)* placuit inad-ere *(sc. poenam).*

inassuetus, -a, -um. *insolitus – ungewohnt:* Hist. peregr. p. 162,24 qui prius delicate . . . viventes . . . mollibus vestiri consueverant, . . . multi . . . facti pedites incedebant cotidie loricati, unde nimirum mala -a illos vexare durius videbantur.

***inassumptibilis,** -e. **1** *adi. i. qui assumi non potest – nicht geeignet angenommen zu werden:* Albert. M. sent. 3,2,10 p. 34b,26 corpus sine anima -e est. **2** *subst. neutr. i. quod assumi non potest – etwas das nicht angenommen werden kann:* Albert. M. incarn. 4,4 p. 209,83 '-e (*PG 94,1005B* ἀπρόσληπτον) incurabile'; ergo, si aliquem defectum non assumpsit *Christus*, illum *(peccatorem)* non curavit. p. 210,19.

***inassumptibilitas,** -atis *f.* *qualitas eius qui assumi non potest – Unfähigkeit angenommen zu werden:* Albert. M. sent. 2,3,5 p. 69b,16 cum discretio personalis una causarum fuerit -is assignatarum in III libro sententiarum *eqs.*

***inastutus,** -a, -um. *?non versutus – ?nicht verschlagen:* Albert. M. eth. I 587 p. 505,36 'prudentes aimus deinos', industrios, 'et -os (*CV,* non astutos *al.,* astutos *transl. Roberti Grossi Capitis; p. 1144a,28* πανούργους)'.

[inattactus *v.* vis et attingo. *adde ad vol. I. p. 1150,36sqq.:* Franco Leod. circ. 5,33 quae *(cera)* ignei caloris ⌞vi -ta⌟ (*ci.,* -a *ed.*) facile amissa sui rigoris duritia . . . nunc ab hac figura in illam traduci, nunc ab illa in hanc non est difficilis reformari.**]**

?inattenuatus, -a, -um. *?non imminutus, extenuatus – ?unvermindert, ungeschmälert (in loco fort. corrupt.):* Summa dict. Saxon. 11,106 p. 343,36 quam *(civitatem)* . . . antecessor noster *(sc. Conradus episcopus)* . . . -is *(ed.,* in aurea natis *cod.; an leg.* inantea factis *sim.?)* et certis concambiis conmutatam . . . liberam dinoscitur condidisse.

inattingibilis, -e. *incomprehensibilis – nicht erfassbar, nicht wahrnehmbar:* Wibald. Gembl. epist. ad Hildeg. 19, 142 cum . . . in sui veritate pre subtilitate nature sue impalpabilia sint *corpora angelorum* et nostris omnino -ia visibus *eqs.*

***inauctorizabilis,** -e. (in- *et* *auctorizabilis) *sine argumento traditus – ohne Inhaltsangabe überliefert:* Collect. Teg. 15 p. 492,8 titulus operis, unde tractet vel cuius opus sit, pateat, ne apocrifum, id est secretum, vel sine superscriptione, id est -e, deputetur.

***inaudacia,** -ae *f.* *non-audacia – Nicht-Kühnheit, Nicht-Verwegenheit (usu philos.):* Albert. M. eth. II 2,2,7 p. 182b, 37 audacia . . . timori opponitur contrarie, quamvis et ipsa audacia quid habeat, quod sibi opponitur privative, sed est innominatum, licet communi nomine -a vocetur. p. 183a,4 ad privative oppositum audaciae, quod est -a, non sequitur necessario timor.

inaudax, -acis. *non audax – nicht kühn, nicht verwegen (usu philos.: l.49):* Albert. M. eth. II 2,2,7 p. 183a,6 non . . . sequitur: est -x, ergo est timidus. *expressius i. q. timidus – furchtsam, verzagt:* Carm. Otton. III. 20,1,48 audet -x ludere vulpes. Hildeg. epist. 1,35 ploravi, quod ego tam valde erubesco et tam -x sum.

adv. ***inaudacter.** *non audacter – nicht verwegen, nicht dreist:* Dipl. Karoli M. 234 p. 323,26 (spur. s. X.) ut nostre donationis . . . indictum presentibus et futuris temporibus inviolabiliter et -r tactum permaneat.

inaudibilis, -e. **1** *qui audiri non potest – unhörbar:* Albert. M. summ. creat. II 2,2,5 p. 18a,7 sicut . . . est *anima* invisibilis secundum propriam naturam, ita -is. anim. 2,3,28 p. 139,13sqq. 'sicut . . . parvus' et debilis 'sonus' dicitur '-is (*p. 422a,26* ἀνήκουστος) quodammodo', eo quod non movet auditum, ita 'et magnus et violentus' sonus est -is, eo quod corrumpit auditum. **2** *inauditus, insolitus – unerhört, seltsam:* Pass. Adalb. Prag. 3 (MGScript. XV. p. 707,44; s. XI.in.) mira res et -is. Fund. Consecr. Petri p. 228,12 tale prodigium -e ab adventu Christi . . . ad gentes salvandas non accidit.

inaudientia, -ae *f.* *insolentia – Ungewöhnlichkeit, Ungebräuchlichkeit:* Arbeo Corb. prol. in exordio huius operis in precipicium lapsus ruo per -am assertionibus (assertionis *p. corr. 1),* nisi per aratrum rationabilis normae vestrae *(sc. Virgilii abbatis)* locutionis fuerit delimatum *(v. notam ed.).*

***inauditor,** -oris *m.* *struct. c. acc.: p.1511,2.* **1** *qui non*

audit, auscultat, oboedit – der nicht (zu-, an)hört, hört (auf): DHUODA lib. man. 3,1,65 nec sis *(sc. filius)* -r dicta patrum sanctorum. PASS. Niceph. 5 (ASBoll. Febr. IX p. 895[A]) Sapricius presbyter, imperatorum contemptor et deorum immortalium -r, praecipimus *(sc. praeses)* . . ., ut capitalem subire debeat sententiam. **2** *fort. i. qui non auditur – viell.: einer der nicht gehört wird: l.10.*

inauditus, -a, -um. *usu subst.: l.30. non auditus – nicht gehört:* **1** *in univ. (in lusu verborum: l.12):* DHUODA lib. man. 8,13,56 oro . . ., ut talis sermo -us *(ed.,* inauditor *codd.)* sit tui *(sc. filii).* ERCHEMB. CAS. hist. 79 ipse *(Guido)* . . . manet invisus et -us. **2** *auditione privatus – dem eine Anhörung versagt wird, nicht angehört:* CAPIT. reg. Franc. 8,3 si quis in aliquo crimine fuerit accusatus, non condemnetur penetus -us. ANNAL. Altah. a. 1064 p. 64,26 cum caesareis nunciis . . . iniustum hoc videretur, ut Alexander, qui iam papa erat, absens et -us deponeretur. *al.* **3** *insolitus – seltsam, ungewohnt:* ARBEO Corb. 11 res -a et incredibile. BERTH. chron. B a. 1076 p. 252,5 totam Longobardiam nimietate -a non parum stupefecit *nix.* OTTO FRISING. gest. 1 prol. p. 9,26 dum . . . non solum pacis -a reluxit serenitas, sed *eqs. al.* **4** *(adhuc) ignotus – (noch, bislang) unbekannt:* AETHICUS 31,20 finitima barbarica, -a et abdita, in qua Turchi inhabitant. WIPO gest. 39 p. 60,13 si quicquam intactum omnino dimisimus, hoc -um esse a nobis credatur. GUIDO ARET. ign. cant. 49 quomodo per nostra antiphonaria -os pueri cognoscerent cantus *eqs. al.* *novus – neu:* ARCHIPOETA 2,74 poetrias -as scribam tibi *(sc. Ionas Deo).* **5** *ingens, immanis, dirus – ungeheuer groß, gewaltig, unerhört, entsetzlich, grausig:* THEGAN. Ludow. 44 p. 232,4 -a locuti sunt *episcopi,* -a fecerunt. HROTSV. Pel. 284 -am strucxerunt *ministri* . . . poenam, funda Pelagium iacientes martirizandum urbis famosae trans maxima moenia longe. THIETM. chron. 2,4 -um . . . sustinuit *rex* merorem. BERTH. chron. B a. 1077 p. 267,7 neque regis . . . nomine dignum ob -a ipsius *(regis)* millefaria flagitia adiudicabant *optimates.* MANEG. c. Wolfh. 24 p. 105,17 ut indiscreti homines . . . -am crudelitatem vestram excusabilem opinentur. *al.*

adv. ***inaudite.*** *insolite, immaniter – auf außergewöhnliche, unerhörte, schreckliche Weise:* VITA Barb. 4 circumdata . . . urbe terribiliter atque -e capiendi eam novis certaminibus per plurimum temporis pugnaverunt *Constantinopolitani (inde* CHRON. Salern. 112 p. 124,26). GESTA Camer. 3,42 quamquam . . . promissionem horribiliter et -e infregisset *Walterus eqs.* ANNAL. Elnon. a. 1127 cuius *(Karoli comitis)* mortem Deus in brevi tempore . . . mirabiliter et -e ultus est.

inaugeo, -auctum, -ere. **1** *proprie fort. i. q. replere, pinguem facere – viell.: voll, fett machen, mästen:* FROUM. carm. 5,2 sollicitos et conversos cunctosque beatos omnimodos ob mercandos cum corpore -to laetitieque locos dono lux prẹsulis Israhel lucida vos, Liutold, delectet ceu liquidum mel. **2** *translate i. q. augere – vermehren, fördern:* DIPL. Heinr. II. 131 si ecclesias Dei -endo exaltaverimus *eqs.* (*inde* 513 p. 659, 4). SIGEB. GEMBL. gest. 40 eo tempore, quo nimia annonae caritas totam profligavit Galliam . . ., quam apud homines -ta ecclesiastica re sibi adquisivit *Olbertus abbas* gloriam?

***inaugmentabilis,** -e. *qui augeri, amplificari non potest – der nicht vergrößert werden kann:* ALBERT. M. div. nom. 13,6 p. 435,24 exponit *Dionysius* . . ., quod 'etiam dicitur' Deus 'perfectus sicut -is (*PG 3,977*[B] ἀναυξές) et non-minorabilis'.

inauguro, -are. *dedicare – (ein)weihen:* CHART. Verd. 126 (a. 1157) ut . . . per . . . episcopos solemni ritu . . . -ari ac consecrari *(sc. templum)* obtinuerit *Marquardus.*

***inauratio** (inor-), -onis *f.* (inaurare) *auratura – Vergoldung:* COMPOS. Luc. A 31 de ino-e musiborum. N 19 -o pellis. Z 28 similiter . . . unam et duas -es in vas novum mittis. Z 31 -o ferri. MAPPAE CLAVIC. 99[capit.] -o lapidis vel ligni vel vitri. *ibid. al.*

inauratura, -ae *f.* *auratura – Vergoldung:* MAPPAE CLAVIC. 245 si limando perdit *ferrum inaurandum* colorem, tunc iterum tingue; si vero -am comprehendere voluerit *eqs.* *meton. de loco inaurando i. q. superficies – Oberfläche:* ANON. geom. I app. 4,52 circuli *(i. sphaerae)* -am sic quaeras: . . . effectae summae septimam accipias, et haec circuli erit -a (auraturam *var. l.; v. notam ed.).* 4,57 quam *(prismam)* inaurare si vis, circuitum ipsius orthogonii, id est XXXVI, per altitudinem, id est XX, ducas, et fient DCCXX, qui erunt pedes -ae.

1. inauris, -is *f.* *usu plur. i. q. ornamentum aurium – Ohrschmuck:* FORM. Andec. 1[c] p. 5,10 cido tibi *(sc. sponsae)* bracile valente soledis tantus, . . . -es aureas valente soledus tantis. AGIUS vita Hath. 2 vestes auro paratas, . . . -es, lunulas, monilia . . . suscipere recusavit. HROTSV. Agn. 93 ille *(Christus)* . . . talis me desponsavit amoris pignore ceu sponsam . . ., auribus . . . resplendentes suspendit -es. *saepius.*

2. *inauris *subst.* (in *et* auris) *vermis auricularia – Ohrwurm (genus Dermapterorum q. d.; de re v. W. Wissmann, Wörterbuch d. dt. Tiernamen. I. 1963/68. p. 629sqq. et Grzimeks Tierleben II. 1979. p. 117sq.):* ALBERT. M. animal. 2,17 hunc . . . modum flexionis omne animal multipes imitatur, sicut apis et musca et -is et multa alia.

inauro, -atum, -are. *partic. perf. usu adi.: l.25. auro, auri colore obducere, tingere – mit Gold(farbe) überziehen, färben, vergolden:* **1** *proprie:* **a** *techn.:* COMPOS. Luc. N 30 dracanto -atur *pellis.* Z 25 rade bas, quod habes -are, perungues modicum, excalefacies *eqs.* α 2 qui . . . vitrum -at *eqs.* (*inde* MAPPAE CLAVIC. 99). CATAL. thes. Germ. 84,9 aliud . . . scrinium aureum magnum, tertium argenteum -tum Graeci operis. *v. et l.3. al.* **b** *usu communi:* GISLEB. ELNON. inc. 3,23 Cintia iam claret, quo nubila noctis -et. **2** *translate i. q. illuminare, laudibus efferre – zum Glänzen bringen, strahlen lassen, verherrlichen:* SEDUL. SCOT. carm. II 28,63 omne decus Karoli *(sc. Magni)* sic te *(sc. Karolum Calvum)* . . . -et. REIN. LEOD. Evr. 1 (MGScript. XX p. 562[a]) cum venustatem corporis mores etiam -rent splendidi. VITA Ludow. Arnst. 7 (ASBoll. Oct. XI p. 755[D]) ut . . . pennam scriptoris inculti tam celebris materiae praeconandus semper effectus -et.

inauxiliatus, -a, -um. *non adiutus, non sublevatus – dem nicht geholfen wird, nicht unterstützt:* VITA Athan. Neap. 6,21 quis . . . ad eum aeger . . . umquam advenit et -us abscessit? *Mandrin*

inb- *v.* imb-. *praeter* ***inbandicio** *v.* *imbannitio.
[inbellicus *v.* imbecillus.**]** **inbicem** *v.* invicem.
inbolic(ul)us *v.* umbilicus. **inbrego** *v.* imbrigo.
inbringo *v.* infringo. ***inbriosfactis** *v.* *embryosphactes.
inbroc- *v.* embroc-.

***incacumino,** -avi, -are. (in *et* cacumen) *usu refl. i. q. in alto, in cacumine se munire – sich in der Höhe, am Gipfel verschanzen:* ACTA imp. Winkelm. I 725 p. 571,26 (a. 1246) ex hiis *(proditoribus)* . . . quidam . . . maiores, qui quodam fortissimo castro Capuacio nomine se -arunt.

***incadibilis,** -e. (in et cadere) *non caducus, immutabilis – unveränderlich, unwandelbar:* ALBERT. M. top. 6,1,2 p. 433[a], 1 si dixit *(sc. quis)* diffiniendo scientiam -em (*p. 139*[b]*,33* ἀμετάπτωτον) . . . esse.

incado *v.* 1. incido.

1. incaeduus (-ce-), -a, -um. *non caesus – nicht gehauen, nicht geschlagen (notione caedendi non permissi; de re v. L. Schütte, Wörter und Sachen aus Westfalen 800 bis 1800. 2007. p. 626):* CHART. Westph. VII 219 (a. 1223) curtem in Holthusen cum incedua silva, que vulgo 'sundere' dicitur, . . . tradiderunt *milites fratres.* 439 super inceduis, quod vulgo 'sundere' dicitur.

2. *incaeduus (-cid-), -a, -um. *caesus, incisus – behauen, geschlagen (cf. Stotz, Handb. 2,VI § 130.2):* ODO MAGDEB. Ern. 7,334 silva recens nondumque annis -idua multis stabat *(v. notam ed.).*

incaemento (-ce-), -are. *(ad caementum conficiendum) commiscere – zu einer Mischung (einem 'Zement') zusammenfügen, vermischen (de re v. E. Darmstaedter, Die Alchemie des Geber. 1922. p. 168 notam 163):* GEBER. summ. 84 p. 605 ince-antur . . . hec omnia *(sc. vitriolum, sal ammoniacum, aeris flos, lapis contritus et sulphur)* cum urina virili.

incaenatus *v.* incenatus. **incaepi, incaeptum** *v.* incipio.
incaero *v.* incero.

[Weber]

incaespitator (-ce-), -oris *m.* *qui in caespite labitur – 'Rasenstrauchler':* GESTA Bereng. 3,257 ipse ..., dum sternacis equi (gloss.: ince-is) foderet calcaribus armos, implicitus cecidit *(v. notam ed.). cf.* *caespitator.

incaestuosus *v.* incestuosus.

***incalceatus,** -a, -um. (in *et* calceatus) *calceo non vestitus, indutus – unbeschuht:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,21 l. 23 uno pede calciato et alio adhuc -o.

incaleo, -ere. *calefieri – warm, heiß werden, entbrennen* **1** *proprie:* FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 70,19 sol tantum -bit, quod non poterunt *falcones* volare *eqs.* **2** *in imag.:* HUMB. Sim. 3,5 p. 204,21 utinam ab hoc suo officio frigerent *reges* aut inteperent, ut ad alienum praeripiendum non -rent aut aestuarent. WILLIR. cant. 7,12 p. 225,29 -atque piis mox auditoribus hęc vis, ut cupiant pro te *(sc. sponso)* fuso rutilare cruore. CARM. Bur. 83,7,4 si forte Iupiter hanc *(Floram)* videat, timeo, ne pariter -at et ad fraudes redeat.

incalesco, -calui, -ere. **1** *intrans. i. q. calefieri, (ex)ardescere – warm, heiß werden, entbrennen, erglühen:* **a** *proprie:* MAPPAE CLAVIC. 98 statim ut -uerit *(sc. farina de vernice trita)*, liquescit. PETR. DAM. epist. 100 p. 110,21 -ente sole. THEOPH. sched. 3,71 p. 129,10 cum ... modicum -uerit *cuprum.* ALBERT. M. animal. 1,582 sanguis, qui ad cor venit, cicius -it et cum spiritu excutitur ad membra. ADILB. AUGUST. Simp. 28 -entibus oculis post confricationem palpebrarum coeperunt *oculi* ... illustrari lumine. *in imag.:* THIETM. chron. 5,42 ardore iuventutis -ente. PETR. DAM. serm. 8,1 l. 7 flamma divini amoris solito ferventius -at. **b** *translate:* **α** *de rebus:* RADBERT. corp. Dom. 22,120 prius canitur 'Agnus Dei' quam comedatur, quatinus per hoc ⌞fides -at⌟ (fideles -ant *var. l.*). HELM. chron. 95 p. 186,13 sentiens Geroldus ... dilatos ad tempus dolores rursus -ere *eqs.* CARM. Bur. 167[II],2,2 iam etas invaluit, iam amor -uit. *al.* **β** *de anim.:* SERMO de Marso 20 ut ad animarum nostrarum salutem querendam cor nostrum interius -at. NOTKER. BALB. gest. 2,8 p. 61,20 cum iam lętiores essent *(sc. qui familiaritate imperatoris utebantur)* et grecingario fortiori -uissent, ad Karolum ... iocularіter hęc prolocuti sunt: '*eqs.*' HILDEG. phys. 5,2 masculus et femina *(sc. piscium)* colla sua invicem coniungunt, ... et ita ambo -unt. EPIST. Hann. 81 cum omnes nos uno animo -uerimus *eqs. al.* *c. sensu erubescendi:* WILLIR. cant. p. 157[a],5 sic ... -ui monitoris voce salubri, ut mihi nil libeat nisi tantum flere, quod *eqs.* **2** *trans. i. q. calefacere, accendere – erwärmen, erhitzen:* CHRON. Fred. 2,62 p. 85,18 sol declinans capud eius *(Iustiniani)* -uit.

incallide *adv.* *imprudenter, insipienter – unklug, unvernünftig:* VITA Serv. 30 p. 100,18 custos ergastuli confluentibus ... populis custodiam non -e multiplicavit vinculatis.

?***incalumnia,** -ae *f.* (in *et* calumnia) *poena, multa – Strafe, Buße:* CONC. Karol. A 15[A],9 ut, quisquis hominem principis sibi dilectum occiderit, ob iniuriam principis ⌞ad -am (calumniam *var. l.*)⌟ (aut in calumniam *[?] ci. ed.; fort. leg.* ad in calumniam *[usu abund.; v. Stotz, Handb. 4,X § 23.1]*) hominem componat secundum legem.

***incamatus,** -a, -um. (in *et* camus) *fiscella instructus – mit einem Maulkorb versehen (in imag.):* GERHOH. psalm. 31,9 p. 96,8 ut ... peccanti, quem convertere dignatur *Dominus*, multa flagella primitus adhibeat, quibus -um et frenatum ab impietate peccati cohibeat.

***incambio,** -avi, -are. (in *et* cambiare) *(com)mutare – (aus)tauschen:* CHART. Sangall. A 112 (a. 787) convenit nos *(sc. abbatem)* una cum fratribus nostris ..., ut nostras res -assemus.

***incanceror** (-cror), -atum, -ari. (in *et* cancerari) *partic. perf. usu adi.: l. 67. 68.* *cancerosum fieri – von einem (Krebs-)Geschwür befallen werden:* IOH. IAMAT. chirurg. 4, 10 capit. p. 18. de macula -ta. 4,10[capit.] de macula incarcerata (*leg.* -ta). 4,18 p. 24,13 si huiusmodi caro *(sc. polypus)* per mediam nasi substantiam exierit, solet inde quandoque -ari (*sim.* 7,4 p. 46,31). 8,24 nunquam ... caro excrescit superflua post malam cicatrizationem inducens, plurimumque locus -cratur.

incandeo, -ere. *ardere, fervere – erglühen, entbrennen (in imag.):* PETR. DAM. serm. 63,13 non ... nobis avaritiae ardor -at. epist. 109 p. 212,6 mirum, unde illi *(Dominico seni)* tantus fervor -at, ut in spiritalibus exercitiis se semper invictum ... reddat. CARM. didasc. 75 plus acquirenti sitis -et cupiendi. CHART. Sil. D IV 316 p. 212,27 quorum *(futurorum)* oblivo discordie inficiande discidium pareret et -entis odii gigneret incentivum.

incandesco, -candui, -ere. *script.* -nte-: *l. 37.* *struct. c. praep.:* ad: *l.41.* adversus: *l.39.* erga: *l.50.* in *c. acc.: l.37.* super: *l.43.*

I *intrans.:* **A** *candescere, splendescere – erglänzen, erstrahlen:* **1** *proprie:* ANNAL. Xant. a. 852 ferrum paganorum -uit. CHRON. Noval. app. 5 (vs.) tantum aurum -uit. ARNOLD. LUB. chron. 1,4 procedebant *(sc. rex et alii)* ad tentorium aureum, quod totum -uit gemmis et lapidibus preciosis. **2** *in imag.:* WALTH. SPIR. Christoph. I 3 multarum gentium gemma futurus -uit. **B** *calidum fieri, (ex)ardescere, fervescere – heiß werden, entbrennen, erglühen:* **1** *proprie:* CARM. didasc. 82 -it aquis Tantalus in mediis. THEOD. sched. 3,22 mitte eas *(partes albae ollae)* in carbones, donec candescant (-ant *var. l.*). VISIO Godesc. A 21,1 p. 80,8 tam valido ... tormento miserrimus ille ... totus sic -uit, ut numquam ferrum in conflatorio sic excoqui valeat. B 9 cum ... ut ignis -uisset, eum eiecerunt *daemones* iterumque infrigidatum ignibus immersum corruerunt. WILH. CONG. chirurg. 1420 scoria ferrariorum in igne calefiat, quousque bene -at. *al.* **2** *in imag., per compar., translate:* **a** *subi. homines:* GODESC. SAXO theol. 19 p. 272,3 quisquis haec legerit ... et ... ceteris depromere flagranter -uerit, precor, ut *eqs.* PASS. Kil. II 11 gravi -uit *Geilana* ira ceu catulis raptis leaena. EPIST. Hann. 69 puerum ... ex ... studiorum officina, in qua nunc demum -ere cęperat, subtrahi et quasi refrigeraris voluistis *(sc. magister)*. GERLAC. annal. a. 1184 p. 699,15 facile movebatur *abbas* et in modum straminis -bat *eqs. al.* **b** *subi. res:* **α** *in univ.:* PETR. DAM. epist. 24 p. 227,7 diu ... est, ex quo tibi *(sc. abbati)* preciosarum vestium estus -uit. EPIST. Hann. 79 p. 128,16 lingua ... in mea convicia effrenatissime -it (-tescit *cod.*). EKKEB. HERSF. Heimer. 7 p. 600,48 ei *(abbati)* exposuerunt *discipuli* sermonem camino adicientes oleum, qui mediastenus -ue rat adversus eundem virum, cuius *eqs.* METELL. exp. Hieros. 4,871 Francigenis ... dira viris -uit i r a (HIST. peregr. p. 158,30 i. -uit ad bellum). HIST. de exp. Frid. imp. p. 76,37 quę *(Dei indignatio)* peccatis nostris exigentibus super nos valde -uerat. *al.* **β** *c. sensu ingravescendi:* ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 889 p. 117,24 grave ... tempus hoc anno -uit. CHART. Naumb. I 112 p. 98,29 hereticorum perversitas adversus christianos maxime temporibus sancti Leonardi -uerat. CHART. Aquens. 23 l. 3 temporum nostrorum superexuberans malicia et calumniatorum de die in diem -ens versutia ... ostendit ..., quanta *eqs.* HIST. de exp. Frid. imp. p. 59,33 cum ... nostrorum erga Graecos in dies -ret commotio.

II *trans.:* **A** *calefacere, accendere – erwärmen, erhitzen:* GESTA Trev. cont. I 7 p. 181,18 sol ... refulsit in capud eius *(Simeonis)* ... et -uit cerebrum eius. **B** *inflammare, incendere – entzünden, anfachen (in imag.):* EPIST. Hann. 24 p. 59,5 habet *Chuno*, unde ... inflet folles, quibus ferrum meas semper scintillaturum iniurias -at.

incandido, -atum, -are. *candidum facere – weiß machen (medial. i. q. candidum fieri – weiß werden):* GLOSS. med. p. 83,6 stacthe, id est smirnis, cum lixiba -atur. VITA Salomae 488 Altahensis ecclesie chorus ... sacra eius ossa nivis instar ... -ta de humili primarum exequiarum loco transtulit.

incanesco (encla-), -canui, -ere. *pendet* in *c. acc.: l.71.* *canum fieri – weiß, grau werden, ergrauen:* **1** *proprie:* ALBERT. M. animal. 19,35 expertum est multos ex infirmitate -uisse et post infirmitatem pilos ad pristinum colorem esse reversos. MOSES PANORM. marisc. 1 p. 146,5 quando pullus erit equus, dentes eius encl-ent, et capita dentium erunt nigra. **2** *translate i. q. senescere – alt werden:* ARNO REICHERSB. apol. p. 113,35 in qua *(fide)* ... -uimus et in qua nobis mori decretum est. FUND. Schild. 15 Emma ... videns se tante matrone solatio destitutam teneram iuventutem -ere studuit in morum maturitatem, et corpore iuvencula, sed animo cana *eqs.*

[Weber]

***incanonico,** -atum, -are. (in *et* canon) *sanctum declarare, in sanctorum numerum referre – heiligsprechen, kanonisieren:* CHART. Carinth. I 160 p. 144,16 (a. 1147) ecclesię fundatoris imperatoris *(sc. Heinrici)* . . . corpus die, qua secundum apostolicum edictum est -tum, crebrescentibus vidimus clarere miraculis.

***incanonizo,** -atum, -are. (in *et* canonizare) **1** *canonice constituere, praecipere – kanonisch verordnen, vorschreiben:* COSMAS chron. 1,22 p. 43,24 annuimus *(sc. papa)* et collaudamus atque -amus, quo ad ecclesiam sancti Viti et sancti Wenczlai martirum fiat sedes episcopalis. **2** *sanctum declarare, in sanctorum numerum referre – heiligsprechen, 'kanonisieren':* COSMAS chron. 2,34 p. 130,19 quem *(Adalbertum)* tu *(sc. vir quidam)* dicis sanctum, adhuc non est per apostolicum -tus.

incantatio (-cio), -onis *f.* **1** *ars magica – Zauberei:* **a** *proprie:* CAPIT. reg. Franc. 96,2 qui *(homines)* aliquam -em vel divinationem agent. VITA Menel. 2,10 (MGMer. V p. 153,28) affirmat *soror reginae* beatum per aliquod diabolice -is derisum. ALBERT. M. veget. 6,96 qui . . . student -i, . . . dicunt, quod *eqs.* (*sim.* 6,288). 6,178 movebuntur *partes virgae coryli divisae* ad invicem et se coniungent, non . . . per -em, sed absque omni -e, per naturam. *al.* **b** *translate:* HERM. IUD. conv. 4 p. 82,25 miser ego more aspidis surde . . . suavissime -is sue *(sc. Roberti)* verba auribus cordis non percipiebam. **2** *adiuratio, carmen, cantio – Beschwörung, Zauberspruch, -formel:* **a** *proprie:* **α** *in univ.:* LEG. Wisig. 6,2,4 inmissores tempestatum, qui quibusdam -bus grandines in vineis . . . inmittere peribentur *eqs.* SERMO de sacril. 15 carmina vel -es quas diximus, haec sunt: ad fascinum, ad spalmum *eqs.* NICOL. I. epist. 99,35 -es et ioca et carmina et nonnulla auguria exercere. REGINO chron. a. 877 p. 113,23 hic *(Iudaeus)* sicophanta erat et magicis prestigiis -busque mentes hominum deludebat. CAES. HEIST. hom. exc. 137 qui *(clericus necromanticae artis peritus)* cum diabolum suis -cionibus vocasset. *persaepe. v. et vol. I. p. 74,37.* **β** *c. gen. subi.:* ORD. iud. Dei A 22c p. 626,24 maleficorum -cio. B X,5 p. 665,26 -es hominum sive mulierum *(sc. evanescere iubeas).* THIETM. chron. 4,15 hoc *(sc. defectionem solis)* non aliqua malarum -cione mulierum vel esu fieri. CONR. MEND. Attal. p. 153,9 homo . . . saganarum vel furiarum -e fascinatus. *al.* **γ** *c. gen. obi.:* VITA Menel. 2,9 (MGMer. V p. 153,20) peracte virtutis opus Brunichildis audiens . . . per -em demonum hec eum fecisse cracitat. ALBERT. M. caus. univ. 2,2,26 p. 120,42 cuius *(artis incantativae)* exemplum est -o serpentium et aliorum. **b** *per compar. vel translate (de verbis mulcentibus):* VITA Annon. I 3,24 p. 512[a],10 misericordes . . . viri quasi quibusdam -bus (praecantationibus *var. l.*) eum *(virum prostratum)* mulcentes dicebant esse tempus . . . poenitentiae. CONR. HIRS. mund. cont. 202 ne videar *(sc. frater matricularis R.)* . . . argumentis -um tuarum quasi surda aspis illudi.

***incantativa,** -ae *f.* (incantare) *incantatio, adiuratio – Zauberei, Beschwörung:* ALBERT. M. caus. univ. 2,2,26 p. 120,41 auditus unius alium ligat, ne operetur, sicut patet in illa parte necromantiae, quae -a vocatur. p. 120,78 quod ulterius inducitur de fascinativis et -is, non convenit animae hominum vel animalium.

incantator (-tur), -oris *m.* *magus, adiurator – Zauberer, Beschwörer:* CONC. Merov. p. 114,4 de -bus vel eis, qui instinctu diabuli cornua praecantare dicuntur. PIRMIN. scar. 22 p. 81,3 ne sit malificus nec -ur (-r *var. l.*). BOVO CORB. Boeth. 29 hinc *(sc. antidote)* antiquitus illi periti -es artis suae lucra captabant. ADAM gest. 2,57 p. 117,15 augures et magi et -es ceterique satellites Antichristi habitant ibi *(sc. Norvegiae).* ALBERT. M. Is. 47,9 -es . . . sunt carminibus virtute daemonum homines ligantes, ut libertatem agendi, quae volunt, habere non possint. *persaepe. v. et p.1516,1.* *c. gen. obi.:* SALIMB. chron. p. 572, 10 erat *clericus* pulcher homo . . . et malus et demonum -r.

***incantatorius,** -a, -um. *ad artem magicam pertinens – Zauber-:* PETR. DAM. epist. 40 p. 449,16 numquid . . . maioris sunt virtutis -a v e r b a quam illa . . . divini nominis invocatione sacrata (CONR. MUR. physiol. 940)?

incantatrix, -icis *f.* *usu attrib.: p.1516,2.* *maga, malefica, saga(na) – Zauberin, Hexe:* CAPIT. reg. Franc. 22,18 ut cauclearii, malefici, incantatores vel -es fieri non sinantur. HINCM. divort. 17 capit. p. 104 si . . . viri malefici vel -es feminae inventę fuerint *eqs.* CHART. Austr. sup. I app. 4 p. 705,24 de auguratoribus et -bus et maleficis vario modo mortificatis a populo. GALB. Karol. 110,30 quaedam -x occurrit illi *(comiti).* 110,35 ceperunt *milites* -em . . . et . . . combusserunt. BERTH. RATISB. serm. 19 p. 99,24 non debes inutiliter res expendere et furari et dare -bus. *al.*

incantatur *v.* incantator.

1. *incantatus, -a, -um. (in *et* cantatus) *non cantatus – ungesungen:* RUP. TUIT. epist. (StudMittBenOrd. 84. 1973. p. 384,6) plenus est mundus choris castrorum . . . canendo pugnantium, pugnando canentium . . .; quid de canticis canticorum dimittunt intactum sive -um?

2. incantatus *v.* incanto. **incanteno** *v.* incateno.

incantessima *v.* encathisma.

1. incanto, -atum, -are. *partic. usu subst.: praes.: l.24.39. perf.: l.28.40.* **1** *trans.:* **a** *decantare, carminare, cantando vincire – besingen, besprechen, beschwören:* **α** *proprie:* VITA Elig. 2,16 p. 706,12 nullus preasumat lustrationes facere nec herbas -are. SERMO de sacril. 16 qui grandinem . . . per cornus -tos avertere potant, isti . . . pagani sunt. ALBERT. M. animal. 25,13 -ari . . . se sentiens unam aurem terrae allidit *aspis* . . ., ne carmen audiat -antis. *al.* *obi. homines:* GESTA Trev. cont. I 2 p. 176,34 se -tum esse proclamavit *urbis praefectus.* ALBERT. M. animal. 22,122 coria masculi *(sc. mustelae)* confecta, si scribatur in eis et suspendantur super daemoniacos et -tos, confert. *v. et l.40.* **β** *translate i. q. mulcendo persuadere – durch gutes Zureden überzeugen, 'bezaubern':* VITA Menel. 2,5 (MGMer. V p. 151,24) more aspidis surde obdurabantur aures Brunichildis regine nec -antis sapienter Menelei vocibus intendebat. SIGEBOTO Paulin. 50 p. 935,4 sapienter ab abbatis ratione vel consilio -tus se suaque Deo obtulit *Lambertus.* **b** *cantare – singen:* CARM. Walahfr. app. 5,8,9 -to claris concentibus hymno. **2** *intrans. i. q. cantamina cantare – Zaubersprüche sagen:* SERMO de sacril. 14 quicumque . . . in animalibus mutis aut in hominibus -at . . ., paganus est. 15 quicumque ad friguras non solum -at, sed etiam scribit, . . ., paganus est. URSO gloss. 39 p. 70,16 daemones . . . -antium vel -torum corda inclinant. ALBERT. M. animal. 7,115 ab equis . . . exit aput partum id, quod vocatur kaleion, hoc est secundina . . ., quod multum quaerunt magi ad -andum. *v. et l.24.*

2. *incanto, -atum, -are. (in *et* quantum, *ital.* 2. incantare *v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 607[c]; cf. prov.* enquantar *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1419[b];*) **1** *pro mensura statuere – als Maß festlegen:* ANNAL. Ianuens. II p. 131,8 constituerunt *nobiles civitatis,* quod denarios (*leg.* denarii) quatuor per libram de collecta maris -rentur usque ad annos sex. **2** *condemnare, multare – mit einem Strafmaß belegen, 'taxieren:* ANNAL. Ianuens. II p. 121,8 fuit privatus *marchio* a potestate . . . et fuit -tus usque ad annos X pro quantitate librarum M. **3** *sub hasta, in auctione vendere – versteigern:* ANNAL. Ianuens. II p. 187,5 redditus . . . civitatis per nobilem virum . . . fecit *potestas* publice -ari.

incanus, -a, -um. *(paene) canus – (beinahe) grau (usu subst.):* YSENGRIMUS 5,191 eminus -um videor *(sc. gallus laicus)* michi cernere quendam, estimo, quod multas viderit ille nives.

incapabilis, -e. *usu subst.: l.64.* **1** *qui concipi non potest – nicht aufnehmbar:* GERHOH. novit. 4,35 eternitas . . . et inmensitas nature humane -is est. 16,12 non . . . divinitas humanitati sic est -is ut color menti vel intelligentia corpori. **2** *qui capi non potest, non intellegibilis – unfassbar, nicht zu verstehen(d):* RATHER. prael. 1,31 l. 1055 ne, si -ia eis *(discipulis)* velis ingerere doctrinarum, profundis caecitatis incidant gurgustium. ARNO REICHERSB. apol. p. 25,29 verbi incarnati vel incarnandi sacramentum utpote nostro intellectui -e.

incapax, -acis. *capiendi non potens, insipiens – nicht aufnahmefähig, unverständig (usu subst.):* HROTSV. Dulc. 13,2 o insensati et hebetes totiusque rationis -es *(sc. milites).* SIMON. sacram. p. 69,10 propter -es *(sc. auditores)* . . . reticens ait *Christus:* 'multa habeo vobis dicere, sed non potestis por-

[Weber]

tare'.

incapistro, -are. *loramentis capitis instruere – mit Halftern versehen:* IORDAN. RUFF. equ. 6,10 p. 38,15 si . . . inflatio testiculorum fiat propter casum intestinorum, -etur (castretur *Clm 23646,27r. Wellcome Library 7756,10r*) patiens *(sc. equus)*, et . . . intestina ad locum suum interius emittantur.

***incappo** (-apo), -atum, -are. (in *et* cappa) *partic. perf. usu medial.: l.11. pallio cappa assuta vestire – mit einem Kapuzenmantel bekleiden (in signo dignitatis):* WILH. ANDR. chron. 52 vidimus eum *(Wilhelmum abbatem)* aliquando -tum, precinctum et calcaribus circa pedes redimitum. CARM. Bur. 37,5,2 sub brevi doctus tempore stultus dum -atur (incapa- *var. l.*).

***incapsatio** (-ass-), -onis *f.* (in *et* capsus) *actio penetrandi capsum (i. thoracem) – das In-die-Brust-Eindringen:* WILH. SALIC. chirurg. 2,12 p. 335B vulneris penetratio ad interiora pectoris seu -ssatio, quod idem est.

***incapso** (-asso), -are. (in *et* capsa) *in capsa deponere – in einen Reliquienschrein legen:* YSENGRIMUS 7,391 hi *(sancti)* post fata diu, tuque -ssabere vivens *(v. notam ed.)*.

[incapte *v.* incautus.**]**

incaptus, -a, -um. *c. abl.: l.32.* **1** *strictius i. q. non captus – nicht gefangen:* CHRON. rhythm. Col. 1,67 redit *Henricus dux* -us. *in ludo scacchorum:* CARM. Bur. 210,17,1 rex manet -us (incauptus, intactus, captus *var. l.*) subtracta coniuge solus. **2** *latius:* **a** *inultus – unbestraft, straffrei:* CHART. scrin. Col. B 1173 (a. 1260) in quolibet terminorum quatuor solidos et unum pullum persolvent *Pilegrimus eiusque uxor* et erunt quatuor ebdomadis a quolibet terminorum -i (*cf.* 1184 sine captione. 1247 sine pena). **b** *expers – nicht teilhaftig:* ALBERIC. CAS. brev. 6,41 (ed. F. Bognini. 2008. p. 26; a. 1077/84) homo nulla fretus scientia . . . omni . . . captus (vacuus vel -us *T*) intelligentia.

***incarbonatus,** -a, -um. (in *et* carbo) *in carbonem redactus, ad-, combustus – verkohlt, ver-, ausgebrannt:* ALBERT. M. meteor. 4,3,18 p. 285,13 terra . . . et aqua, a quibus resolvitur vapor, . . . non relinquitur sic evanida et terrea incinerata vel -a, eo quod non totum humidum per solem exsugitur de ipsis.

incarceratio, -onis *f.* *actio in carcere includendi – Einkerkerung, Inhaftierung:* HILDEG. epist. 344,63 non precepi *(sc. Deus)*, ut faceretis *(sc. homines)* . . . rapinas, -es. CONST. Melf. 2,10 p. 311,4 incarcerati . . ., qui -is tempore fideiussores . . . dare non poterant, datis fideiossoribus liberentur. CHRON. Albr. a. 779 p. 716,50 historia contigit de innocentia et venditione Ursonis Belvacensis ducis et de -e eius in Colimbria. ALBERT. M. Matth. 14,3 p. 423,33 captivitas . . . tribus exaggeratur malis: tentione, alligatione et -e. *al.*

[incarceratus *v.* incanceror.**]**

incarcero, -avi, -atum, -are. *script.* -arar(o): CONST. Melf. 2,10 p. 311a,22 *(var. l.)*.

(in carcerem) includere, (in carcere) inclusum tenere – einkerkern, in Gewahrsam halten: **1** *strictius:* **a** *obi. homines:* DHUODA lib. man. 3,3,45 -tus est *Ioseph.* CONST. imp. I 63 p. 113,19 quam crudeliter eos *(nuntios)* -verit *papa* et -tos (carceratos *var. l.*) . . . contriverit. BERTH. chron. B a. 1077 p. 294,7 hunc *(monachum)* . . . quidam ex secretalibus eius *(regis)* . . . captum et male tractatum . . . -bant. CHART. Lamb. Leod. 350 p. 430,25 remittetur *(sc. canonicus, qui scandalum commisit)* suo decano et capitulo disciplinandus et -andus. SIGEBOTO Paulin. 34 p. 926,4 a regis ministerialibus . . . comprehensus episcopus multis illatis iniuriis -atur. *persaepe.* **b** *obi. aves i. q. (in caveam) includere – (in einen Käfig) einsperren:* **α** *proprie:* ALBERT. M. animal. 8,61 venatores volentes capere cubech -ant in cavea feminam. **β** *in imag. (usu alch.):* ANON. tab. p. 160,15 prohibet *coagulatum* . . . volantem *(sc. avem)* a volatu et ipsum facit stare secum, et colligatae sunt *(sc. aves)* et retentae et -tae. **c** *obi. res (in imag.):* CARM. var. 29 (NArch. 2. 1877. p. 400; c. s. XII./XIII.) Simon -at artes. **d** *absol.:* HERM. AUGIENS. hymn. 1,5b,4 (ed. Klein-Ilbeck) basiliscus sibilat, cerastes et imperitat: genus id multa minax, -ans (-tis *var. l.*), exterricula queque dirissima morsibus experta est Maria *(sc. Magdalena)*. **2** *latius:* **a** *de sanctimonialibus vel monachis inclusis:* CHART. Mog. A I 405 p. 310,32 (a. 1095/1102) quia opus manuum . . . nos mulieres *(sc. sanctimoniales)* pro peccatis nostris -tę implere non possumus *eqs.* CHART. Stir. I 171 p. 170,8 dum adhuc nobis facultas non suppeteret, ut -tis sororibus nostris de camera fratrum nostrorum vestimenta necessaria dari possent. CHART. Merseb. 121 p. 102,27 Sifridus . . ., qui se pro spe eternorum temporaliter -vit et inclusit. **b** *circumcludere – umzingeln:* EKKEH. URAUG. Hieros. 25,9 loca . . . erant arta, invia atque inhabitabilia, hostibus cognita, nostris ignota, qua tantum Dei populum Alexii traditoris -bant machinamenta *(v. notam ed.)*. **c** *concipere – umschließen, umfassen:* THEOD. CERV. chirurg. 1,3 p. 136A si . . . apponas pulveres, superficiem *(sc. vulneris)* desiccant et saniem -ant, quare sanies vulnus corrodit.

subst. **incarceratus,** -i *m.* *qui in carcere inclusus est, captivus – Eingekerkerter, Häftling, Gefangener:* VITA Leon. Nobil. 2 (MGMer. III p. 397,3; s. XI.) ubicumque -os esse audiebat, non piger ad eorum absolutionem . . . concurrebat. ELIS. SCHON. viar. 11 p. 95,36 infirmum et -um visitent *(sc. fideles)*. CONST. Melf. 1,91,3 hii . . ., qui per fraudem -os abire permiserint *eqs. al. v. et p.1517,43.* *Weber*

incardinatio, -onis *f.* *t. t. canon. i. q. ordinatio, incorporatio (ecclesiae episcopali facta) – Einsetzung, Eingliederung, 'Inkardination' (in eine Bischofskirche; de re v. Hinschius, Kirchenrecht. I. 1869. p. 314sq. et LThK.* 3*V. p. 498 s. v. 'Inkardination'):* RATHER. concl. 26 qui meam . . . reprehendentes . . . -em *eqs.* 40,142 qui mei -em accusant. SIGEB. GEMBL. Theod. 8 eum . . . exordio -is eius in omnibus negotiis exibebat sibi cooperatorem *archiepiscopus Bruno*.

***incardinator,** -oris *m.* *t. t. canon. i. qui incardinat – einer der inkardiniert:* RATHER. phren. 13,404 ut tam perspicuo divinae legis renisu tam nequiter expulsus, solempniter inthronizatus qui fuerat, . . . ab eisdem suis -bus sibi legaliter credito . . . fuerit presulatu.

incardino, -avi, -atum, -are. *partic. perf. usu adi.: l.44.* *t. t. canon. i. q. incorporare (ecclesiae episcopali) – (in eine Bischofskirche) einsetzen, eingliedern, 'inkardinieren':* LIBER diurn. 8tit. synodale, ut episcopus alterius civitatis in alia ecclesia possit -ari. HINCM. coll. 1 p. 68,23 episcopus, si non suo vitio sede sua caruerit, alteri sedi possit -ari. CAPIT. episc. II p. 80,13 ut . . . de his . . . sileamus, qui . . . vacantes ecclesiis vacantibus -antur. ADAM gest. 4,8 p. 235,12 in . . . regione Sconia nemo adhuc episcopus fuit -tus, nisi *eqs.* MANEG. ad Gebeh. 63 p. 415,23 nec solum sane depulsos episcopos vacantibus ecclesiis -vit *Gregorius papa*, sed *eqs. persaepe*.

***incardium** *v.* *anacardium. ***incargo** *v.* *incarrico.

***incarminatrix,** -icis *f.* *incantatrix, maga – Zauberin, Hexe:* GALB. Karol. 110,32 quaedam incantatrix occurrit illi *(comiti)* descendens in aquam illam, quam comes transiturus erat per pontem iuxta -em.

***incarmino,** -are. *incantare, carminare – (an)zaubern, -hexen:* CHRON. Laet. 10 p. 498,32 sciebat *Adelardus* . . . capiti suo dira carmina precantatum iri et maliciam diro artificio -ari.

incarnatio (-cio), -onis *f.* **I** *gener. et theol. i. q. assumptio carnis, incorporatio, humanatio – Fleisch-, Menschwerdung, 'Inkarnation':* **A** *spectat ad Christum:* **1** *proprie:* LIBER diurn. 84 p. 97,10 qui *(Nestorius)* . . . adorande -is archanum Deum ab homine separando disiunxerat. p. 97,21 de -e Dei verbi. NICOL. I. epist. 87 p. 454,4 sanguinem dicentem -em, ignem deitatem *eqs.* GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 84 dignus est *Christus* sua -e et nativitate . . . solvere signacula VII libri signati. MANEG. c. Wolfh. 14 p. 75,14 -is misterium. ALBERT. M. sent. 3,1,9 p. 14b,2 -o . . . in se claudit nativitatem, quae *eqs. saepe.* **2** *meton.:* **a** *de festivitate Nativitatis:* CHRON. Thietm. 5,27 rege . . . in Franckenvorde -cionem dominicam celebrante. ANNAL. Hild. a. 1013 p. 31,1 -cionem Domini rex Palidi feriavit. ANNAL. Altah. a. 1060 p. 55,16 -em Domini rex Frisingun egit. *al.* **b** *in ratione temporum:* **α** *de anno Christi nativitatis:* THIETM. chron. 1,2 qui . . . eiusdem *(Merseburgensis)* principes . . . fuerint . . . ante Christi -em vel post,

. . . omitto. BERTH. chron. B a. 1054 p. 169,2 libellum hunc chronicorum ab -e Domini usque ad annum suum . . . collegit *Herimannus*. STEPH. LEOD. Lamb. add. (MGMer. VI p. 392, 29) Regino multa recapitulans ab -e Domini digna memoria. *al. in iunctura* anno -is: TRAD. Frising. 11 p. 39,10 (a. 758) hoc factum est . . . anno -is Domini DCCLVIII. CHART. Alsat. B 505 p. 319,21 anno dominice -is DCCCXXXVII. WIPO gest. 11 anno -is Christi MXXVI. CHART. Sangall. B 523 actum anno dominice -is (incran- *ed., vix recte*) millesimo CCºLXºV. *persaepe*. **β** *annus (ab -e Christi numeratus) – (ab Christi Geburt gezählites, Inkarnations-)Jahr:* MARIAN. chron. a. Chr. 3 capit. 2 p. 498 reges . . . in eadem -e inscripti . . . ordinate e regione ad annos singulos -is iuxta historiam sacri evangelii. GESTA Frid. I. imp. A p. 18,3 Mediolanenses . . . miserunt milites . . . sexto Kal. Madii predicte -is. CHART. Ticin. 191 p. 14,7 sub eadem -cione et indictione. CHART. Bund. 592ᵃ p. 100,20 eodem . . . mense ultimo die exeunte sub eadem -e et indictione (*item* 592ᵇ p. 103,5). **c** *humanitas, natura humana – das Mensch-Sein, Mensch-Geworden-Sein:* BERENG. TREV. serm. 2 (PL 160, 1018ᴮ; c. s. XII.ⁱⁿ.) pro terrenorum salute calceamentum suae -is extendit *(sc. Dei filius)* in Idumaeam *(spectat ad Vulg. psalm. 59,10)*. 3 (p. 1026ᴬ) sacrificium fuit, quoties dominicae -is pedes cum Maria peccatrice lacrymis poenitentiae lavit *(sc. quisque)*. **B** *spectat ad animam humanam (in utero):* LEX Baiuv. 8,21 diuturnam, postquam -em (-e, carnationem, carnem *var. l.*) suscepit anima, quamvis ad nativitatis lucem minime pervenisset, patitur poenam, quia . . . avortivo modo tradita est ad inferos.

II *chirurg. et medic. i. q. generatio carnis, carnositas – Fleischbildung:* BRUNUS LONG. chirurg. 1,2 extremitas . . . ossium et cartilago non recipit -em . . .; venae, arteriae et nervi . . . minus recipiunt -em quam caro. WILH. SALIC. chirurg. 2,1 p. 326ᴰ unctio circa vulnus . . . debet fieri a principio incisionis et primae mutationis usque ad perfectam -em. *ibid. al.*

***incarnativus,** -a, -um. *qui generationem carnis profert, carnis generativus – die Fleischbildung vorantreibend, der Fleischbildung förderlich:* THADD. FLORENT. cons. 167,94 eorum *(medicaminum)* . . ., que interius assumuntur, quedam sunt ulceris mundificativa et quedam -a et consolidativa. BRUNUS LONG. chirurg. 1,3 p. 106ᴱ sutura fiat, ac medicaminis -i curam accelera. 1,10 p. 109ᶜ. WILH. SALIC. chirurg. 1,6 p. 305ᴳ incarnetur locus cum pulvere -o. *al. ellipt. vel usu subst. de medicamine:* THADD. FLORENT. cons. 167,108 vulneribus . . . mundificatis optime oportet administrare -a et consolidativa.

incarno, -avi, -atum, -are. *pendet* cum: *p.1520,9. partic. perf. usu adi.: l.70.* **1** *carnem dare, incorporare – Fleisch verleihen, Mensch werden lassen (medial. i. q. carnem assumere, humanari – Fleisch annehmen, Fleisch, Mensch werden; usu gener. et theol.):* **a** *de Christo, deitate sim.:* **α** *in univ.:* LAUDES Veron. 9,2 (MGPoet. I p. 120) postquam venit . . . sacer . . ., -vit deitatem nascendo ex virgine. CAPIT. episc. II p. 53,7 in novo . . . testamento -tus per se dicens: '*eqs*.' OTTO FRISING. gest. 1,58 p. 83,26 ut, sicut personam filii, ita divinam essentiam indeterminate -tam passam confiteretur *Gilibertus*; ex qua absurditate *eqs. persaepe*. *de oleo in miraculo:* CAES. HEIST. mirac. I 7,24 p. 35,8 in quibusdam . . . ampullis . . . idem oleum incipit -ari (*antea:* quae *[sc. icona Mariae]* in carnem versa oleum sine cessatione stillat). **β** *in ratione temporum:* THANGM. Bernw. 47 anno . . . -ti verbi MXV. *saepius*. **b** *de daemonibus:* HUGO TRIMB. sols. epil. 245 reor, quod non homines iure nominentur, sed -ti demones pocius vocentur. **2** *carnosum reddere – Fleisch ansetzen lassen, fleischig machen (medial. i. q. carnosum fieri, esse – fleischig werden, sein, Fleisch ansetzen, haben; absol. i. q. carnem facere – Fleisch bilden: p.1520,1):* **a** *gener. et natur.:* FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 133,24 postquam erunt tunc docti et bene -ti *falcones*, poni poterunt in muta *eqs*. ALBERT. M. princ. 7,1 p. 63,49 est habitus secundum modum et non veritatem, ut cutatus et -tus et inossatus et medullatus *eqs*. **b** *medic. et anat.:* **α** *in univ.:* BRUNUS LONG. chirurg. 1,19,2 p. 117ᴰ si scissura fuerit magna, aggrega ipsam cum sutura et -a eam. ALBERT. M. veget. 5,79 glutinare . . . et consolidare et -are conveniunt calido *(sc. in plantis)* per motum . . .; per hunc enim motum primo glutinat divisa et distantia et postea facit ebullire carnem et laxat eam et multiplicat. *al. v. et p.1519,42.* **β** *medial. i. q. coalescere – zusammen-, verwachsen (mit):* BRUNUS LONG. chirurg. 1,3 p. 106ᴴ in istorum *(sc. octo primorum)* dierum spatio possibile est, ut partes vulneris -entur. ALBERT. M. animal. 1,610 continuat . . . inter ipsum *(splenem)* et stomachum vena -ta cum utroque ipsorum *(ex Avic. canon. 3,15,1,2 p. 306aʳ)*. **3** *in carnem infigere – ins Fleisch hineintreiben, -krallen:* FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 30,27 si -verint *falcones* ungues suos alter in alterum, removebit *falconarius* pedes eorum ab invicem.

***incarrico** (-argo), -atum, -are. *carricare, onerare – (mit einer Last) beladen (partic. perf. usu adi.):* CHART. Ticin. 194 p. 23,7 (a. 1239) per quascumque terras . . . homines de Quinto . . . debent ire et reddire, cum pedibus et bubus, et plaustro et scolça, et -gatis et discargatis. *cf.* carrico, discarrico.

***incassabilis,** -e. *qui adnullari non potest – unverbrüchlich (usu praed.):* YSENGRIMUS 5,177 edicti viget -e pondus.

***incassatio** *v.* *incapsatio.

1. *incasso, -are. *adnullare – ungültig machen:* VITA Bav. II 1,265 -retur ne forte peticio. DIPL. Heinr. II. 526 p. 680,3 (spur.) non ambigimus tanti viri concessionem . . . non posse nec debere exinaniri vel -ari.

2. *incasso *v.* *incapso. **3. incasso** *v.* incrasso.

incassum *v.* in *et* cassus.

***incastellatio,** -onis *f.* *transformatio in castellum, munitio – Ausbau zu einer Festung, Befestigung:* CHART. Helv. arb. 9 p. 17,36 (a. 1192) de -e ecclesie satisfactum vobis *(sc. episcopo)* in capitulo. ACTA imp. Böhmer 950 p. 659,44 ut . . . quam *(sc. maioris ecclesiae)* turrim et tiborium teneant *milites* usque ad mandatum nostrum *(sc. episcopi)* sine -e vel munitione aliqua facienda.

***incastello,** -avi, -atum, -are. *inf. praes. usu subst.: l.40.* **1** *trans. i. q. munire – befestigen:* **a** *(castellis, muro) instruere – (mit einer Festung, Mauer) versehen:* BERTH. ZWIF. chron. 43 p. 278,9 locum . . . -are. ACTA imp. Stumpf 405 p. 569,17 salvo sacramento, quod est . . . factum de -are infradicta confinia, que *eqs*. ANNAL. Erf. Praed. a. 1247 comes . . . montem . . . occupans potenter -vit. *saepe*. *remissius i. q. struere – errichten:* RYCCARD. chron. a. 1215 p. 60ᵃ,15 ut de monasterio et reliquis munitionibus, quas -are presumpserat, milites . . . deberet *abbas* . . . expellere. *restruere – wiedererrichten:* CHART. Quedl. 21 (a. 1225) volumus *(sc. legatus)*, ne castrum Quidelingeburg -etur, nec destruat *abbatissa* munitiones et muros civitatis. HONOR. III. registr. 297 p. 223,27 ut non -etur Quindeliburgense castrum. **b** *in castellum redigere, transformare – zu einer Festung ausbauen, in eine Festung verwandeln:* CONST. imp. I 401,12 (a. 1123) ecclesias a laicis -ari aut in servitutem redigi auctoritate apostolica prohibemus *(sc. papa)*. OTTO FRISING. chron. 7,31 p. 360,17 ecclesiam . . . Beati Petri . . . -are sacrilege ac profanissime non metuunt *Romani*. WIBALD. epist. I 184 p. 389,17 turrim ecclesię impositis armatis ac victualibus -vit *abbatissa*. ANNAL. Erf. Praed. a. 1250 p. 110,2 expulsis his de monte, qui dominarum claustrum -verant. *saepe*. **c** *refl. i. q. se vallare, saepire – sich verschanzen, einschließen:* BERNOLD. CONST. chron. a. 1087 p. 464,9 se apud Sanctam Mariam ad Martires . . . -vit *Guibertus*. INNOC. IV. registr. B 239 qui *(monachi)* se -arunt contra . . . monasterium tuum *(sc. abbatis)* in castris. *al.* **2** *intrans. i. q. (in castello) morari – (in einer Festung) verweilen, sich aufhalten:* COD. Wang. Trident. 98 p. 731,7 (a. 1161) ut ipsi *(Boneinsigna et Gumpus)* per regulam constringerent . . . ad custodias faciendas . . . illos rusticos, qui -bunt in illo castro (*sim.* 74 p. 681,6. 31 p. 591,22 qui -bunt ibidem *[sc. in castro]* et waitas fecerint).

adi. **incastellatus,** -a, -um. *de navibus bellicis i. q. (castello) munitus – (mit einer Befestigung) bewehrt:* ANNAL. Plac. a. 1248 p. 497,12 habentes *Mantuani et Ferrarienses* septem naves magnas -as. a. 1267 p. 522,45 cum navibus -is. p. 523,8.

[Leithe-Jasper]

***incastratio,** -onis *f.* *infixio, insertio (infindendo facta) – (Einsteck-, Einschnitt-, Loch-)Verbindung, Einfügung:* ALBERT. M. animal. 1,122 secundus . . . modus *(sc. ligationis ossium)* est quasi per -em unius cum alio, ita quod unum dat locum per foramen . . . et alterum infigitur illi.

incastratura (en-), -ae *f.* *incisio, infixio, insertio (infindendo facta) – Einschnitt, (Einsteck-, Einschnitt-, Loch-)Verbindung, Einfügung:* ALBERT. M. phys. 5,2,3 p. 426,19 secundo . . . modo *(sc. ligationis ossium)* vocatur unio insertionis vel -ae. metaph. 8,1,4 p. 393,61 'alia' . . . accipiunt eam *(differentiam)* 'gumpho' sive e-a unius in alterum, 'sicut' in artificialibus 'arca'. summ. theol. I 18,70,1 p. 728a,23 ultimum compaginans et continens figuram domus, sicut est clavus vel colla vel -a *eqs.* II 1,3,3,2 p. 30a,24 inserto composita sunt, quae -is vel cavationibus in uno factis, in alio autem labio in extremo dimisso sibi invicem immittuntur.

***incastro** (en-), -are. (incastratura) *(incisione) infigere, inserere – (mittels Einschnitts, Lochs, Kerbe) ein-, zusammenfügen:* ALBERT. M. animal. 4,7 habet *animal anulosum* anulos duplicatos per membra sua, sicut si unus -etur sub alium. 12,141 quaedam *(ossa)* . . . consolidantur, ita quod unum infigitur in alio sicut costae in osse pectoris, et quaedam -antur, ita quod additamentum unius intrat in foramen alterius, sicut dentes in mandibula. top. 4,1,4 p. 364a,24 si qua se contingunt in ultimis, quae colla sive glutino continentur, quae sibi invicem infiguntur, e-antur (*cf. p. 227a,17* ἁφῇ).

***incasualis,** -e. (in- *et* casus) *non cadens, stabilis – nicht fallend, feststehend:* ALBERT. M. cael. hier. 7,8 p. 107,36 collocationem *(sc. thronorum)* dico '-em (*PG 3,208B* ἄπτωτον)', inquantum non cadunt ab ipsa.

[**incasum** *v.* in *et* cassus. *adde ad vol. II. p. 332,5:* FORM. Salisb. II 3,1,55 non incasum est vobis largitas vestra.]

incateno, -atum, -are. *catenis (al)ligare – anketten, mit Ketten (an)binden, fesseln:* **1** *spectat ad homines:* CHRON. Albr. a. 1214 p. 901,43 rex . . . vitam omnibus condonavit, quamvis illi de regno rei essent lese maiestatis, eis itaque -tis et quadrigis inpositis iter versus Parisius direxit *(ex Wilh. Brett.). in imag.:* ANSELM. HAV. dial. 1,10 p. 90,8 vae tibi, miser hypocrita, . . . intus ligate, intus -te. **2** *spectat ad res:* HERM. AUGIENS. mens. astrolab. 8 p. 210,35 cui *(sc. lateri astrolabii)* suspendicularis -atur *(Clm 14836 f. 23r,* incantenatur *ed. perperam)* circulus contra mundum Aries, Taurus, Gemini (*sim.* GERB. [?] astrolab. 2,6 suspendiculares inferuntur circuli vel magis -antur).

***incathedratio,** -onis *f.* *inthronizatio (episcopi) – 'Inthronisation' (eines Bischofs):* LAMB. ARD. hist. 99 p. 609,8 quod ipse *(baro)* . . . ad -em Morinensis episcopi ipsum episcopum . . . usque in cathedram suam deferre et transportare debeat.

***incathedro,** -avi, -atum, -are. *in cathedra (episcopi) constituere, inthronizare – auf den (Bischofs-)Stuhl erheben, 'inthronisieren':* NOTAE Mediol. (MGScript. XVIII p. 388,8; s. XIII.ex.) Id. Apr. MCCVII dominus Ubertus de Pirovari intravit Mediolanum et -tus est. *c. acc. obi. interioris:* BERTH. chron. B a. 1078 p. 330,3 Thiepaldum . . . suum . . . capellanum contra voluntatem canonicorum et domni apostolici bannum illic *(sc. urbe Argentina)* episcopum -vit *rex.*

incatholicus, -a, -um. *non catholicus, catholicae fidei non congruens – nicht katholisch, nicht rechtgläubig, dem katholischen Glauben nicht entsprechend:* BERTH. ENGELB. assert. praef. (Angelomontana. 1914. p. 157; a. 1180/96) legentis . . . in processu dicta quaedam -a notare coepi et contra ea indignatione animi acerba stomachari. 53 p. 171 est . . . -um et damnabile de his haesitare, quae *(ed.,* quem *cod.)* spiritu sancto prophetae sancti loquentes de passione Christi pronunciarunt.

incatisma *v.* encathisma.

incavatus, -a, -um. *(con)cavus – hohl:* HILDEG. phys. 7,1,5 homo . . ., cui cerebrum infrigidatum . . . est, . . . os, quod in fronte elephantis est, accipiat et ipsum os velut pillium concavatum (-um *S*) faciat.

***incaveo,** -ere. *cavere – sich hüten:* CHART. Rhen. med. III 1119 p. 828,37 (a. 1251) vos *(sc. dominus F.)* . . . X libras, quas in domo de Tris edificasse debebatis, capitulo restituatis vel de ⌊in edificando⌋ *(i. inaedificando)* -atis.

incausalis, -e. *causam efficientem non habens – grundlos:* ALBERT. M. sent. 4,50,3 p. 689b,7 malum, ut dicit Dionysius, est involuntarium et -e (*cf. PG 3,732D* παρὰ τὴν αἰτίαν) et infructuosum et pigrum *(sim.* summ. theol. I 2,9 p. 32,41 malum . . . est praeter intentionem et praeter voluntatem et -e. *ibid. al.).*

***incausatio,** -onis *f.* (in *et* causatio) *impetitio, vindicatio (bonorum) – (Besitz-)Anfechtung, Anspruch:* CHRON. Merseb. 2 p. 170,35 cum offensam regis, -em (in causacionem *var. l.*) bonorum quoquo modo declinare nequiret *Giselherus,* . . . expetivit concilium. *cf.* incusatio.

***incausatus,** -i *m.* (in- *et* causatus) *qui causam non habet, ineffectus est – der Nicht-Verursachte:* ANSELM. HAV. dial. 2,19 p. 1192B licet Pater nullam habeat sui causam et Filius Patrem habet sui causam, tamen eadem potestas et gloria est . . . causati et -i, id est habentis causam et non-habentis causam.

***incauso,** -avi, -atum, -are *vel* ***incausor,** -atus sum, -ari. (in *et* causare, causari) **1** *in ius vocare, postulare – vor Gericht ziehen, belangen:* CHART. archiep. Magd. 252 p. 318,11 (c. 1142) Albertus marchio . . . -tus est . . . Ottonem comitem, eo quod beneficium suum sine suo assensu archiepiscopo resignasset. TRAD. Wessof. 38b soror Werinheri . . . fratres sicut suum fratrem sine racione super iusta possessione predii . . . -vit. **2** *vindicare – gerichtlich beanspruchen, 'vindizieren':* ACTA civ. Rost. C 894 (a. 1269/72) Folceco Tuneco intulit civitati grave dampnum pro quodam equo per furtum -to, pro quo civitas expendit denarios suos indebite. *cf.* incuso.

incaust(r)um *v.* encaustum. **incaute** *v.* incautus.

incautela, -ae *f.* **1** *incogitantia, inconsultum – unbedachtes Handeln, Unbedachtsamkeit:* WETT. Gall. 3 p. 258,41 quatenus spes regni -a eius *(regis)* non distiueretur. HRABAN. epist. 29 p. 447,26 melius est, ut minus scandalum toleretur quam maximum propter -am efficiatur. THEOD. AMORB. Firman. prol. p. 25,5 ne . . . propter -am timidae humilitatis execratio e latere consurgat veritatis. *al.* **2** *indiligentia, neglegentia – Unachtsamkeit, Nachlässigkeit:* GERH. AUGUST. Udalr. 2,10 farra per loca episcopi sibi commendata magna -a dissipavit *similarius.* CASUS Petrish. 1,26 capsa . . . pre antiquitate et -a penitus resoluta. CHART. Salisb. III 803 p. 331,34 cum privilegium . . . per -am sit a muribus tineisve corrosum. *al.*

***incauterizo,** -are. *cauterizare – ausbrennen:* WILH. CONG. chirurg. 1774 -ari debet *vulnus.*

***incautio,** -onis *f.* *incogitantia, indiligentia – Unbedachtsamkeit, Unachtsamkeit:* ERMENR. Har. 7 Grimoldus . . . clavem . . . perdiderat, qua -e tristatus lacrimas . . . fudit. EPIST. Ratisb. 24 p. 354,26 incidere -em Iephte promissum parricidio solvendo *(spectat ad Vulg. iud. 11,30sqq.).*

incautus, -a, -um. **1** *sensu act. i. q. non cautus – unvorsichtig:* **a** *spectat ad homines (civitatem: l.60):* **α** *improvidus, imparatus – nicht auf der Hut seiend, nichtsahnend, sorglos, unvorbereitet (usu subst.: l. 53. 56. 57. 59):* CAND. FULD. Eigil. II 25,27 -os torquet quae *(suspicio)* maxime quosque. RUOTG. Brun. 44 p. 47,11 ne fur veniat, quando nobis -is dampnum illaturus irrepat *(spectat ad Vulg. Matth. 24,43).* THIETM. chron. 5,6 inimica manus -os opprimens invasit. RUP. TUIT. vict. 2,10 p. 56,31 per equivocationes -os et imprudentes circumvenit *diabolus.* HIST. de exp. Frid. imp. p. 72,18 Greci . . . repentinis incursibus in dies -iores lacessebant. BURCH. URSB. chron. p. 71,20 accepta legatione imperatoris -am civitatem *(sc. Tusculanum)* Romanis tradiderunt *milites. saepe.* **β** *inscius, ignorans – unwissend, unkundig:* OTTO FRISING. gest. 2,40 p. 148,29 exercitus . . . ad assultum properat; latrunculi huius rei -i . . . fugam . . . moliuntur. **b** *spectat ad res i. q. imprudens, temerarius, inconsultus – unbedacht, leichtsinnig, waghalsig, unüberlegt, unklug:* HINCM. divort. 14 p. 203,22 Herodis -a iuratio *(spectat ad Vulg. Matth. 14,7sqq.).* DIPL. Heinr. II. 63 p. 78,4 -a . . . successorum reverentia maiori loco minorem pro abbatia subiciens *episcopus.* LUDUS de Antichr. 230 est cum Theotonicis -um proeliari. HELM. chron. 76 p. 145,16 cum rennueret comes reputans -am sibi . . . conventionem. *saepius. adde:* EBO BAMB. Ott. 21 p. 40,8 (epist.)

[Leithe-Jasper]

omnia *(monasteria)* a discipline sue rigore nimis resoluta invenimus *(sc. Otto)*; quod moleste ferentes ac dispensationi (dispositioni *var. l.*) nostre -um existimantes *eqs.* **2** *sensu pass.:* **a** *insecurus – unsicher, ungeschützt (in figura rhet. litotes q. d.):* CHART. Osn. II 479 p. 380,21 (a. 1246) ut . . . predicti concambii ordinatio a calumpniis et cavillationibus non -a utrique ecclesie rata permaneat et inconvulsa. **b** *improvisus, inexspectatus – unvermutet, unerwartet:* DUNGAL. carm. 17,6 suum *(sc. Dungali)* . . . defendas *(sc. Deus)* corpus in aevum, ne lupus -us dilacerare queat.

adv. **incaute.** *non caute – unvorsichtig(erweise):* **1** *improvide, non providenter – unaufmerksam-, unachtsam(erweise):* LEG. Burgund. const. I 46,2 quicumque ingenuus -e veniens casum mortis aut debilitatis incurrerit *eqs.* ARBEO Corb. 40 dum puer parvulus in . . . sollemnia noctis secus muris ecclesiae -e decurreret, pede lapsus *eqs.* OTTO FRISING. gest. 1,26 qui *(comes)* -ius extra remanserat, ab hostibus circumdatus capitur. *saepius.* **2** *imprudenter, temerarie, inconsulte – unbedacht-, unüberlegt-, unklug(erweise):* LEG. Wisig. 2,5,3 testimonium eius *(testis)*, quod . . . -e perhibuit, in nullo permittimus accipi. CONC. Karol. A 39[B],9 cavendum abbatissis est, ne -e et indiscrete eas *(adolescentulas)* in congregatione admittant. HINCM. divort. 14 capit. p. 103,20 -ius iurasse. HROTSV. gest. prol. 1,19 sat formido, quod gesta tui modulando -e sim falsa sequens. VITA Bonif. II 13 p. 105,6 Willibaldus vitam . . . conscripsit . . . post . . . examinationem in pergamenis rescribendam, ne quid -e vel superfluum exaratum appareret. *saepe.* **3** *sine diligentia, negligenter – ohne Sorgfalt, auf nachlässige Weise (in figura rhet. litotes q. d.: l.33):* HRABAN. carm. 97,7 licet -e hanc *(regulam)* nec fixe semper haberem. RUOTG. Brun. 4 p. 6,6 libros . . . -e refringi aut corrugari . . . egerrime tulit. CONSUET. Marb. 175 ut patena, in qua corpus Domini divisum est, semel vel duabus vicibus cum vino non -issime lavatur. **4** *improviso – unvorhergesehenerweise, unvermutet:* BRUNO QUERF. Adalb. A 7 testatur *(sc. episcopus moriens)*, quod ab nigris spiritibus inmundis ad tartareum chaos ⌞-e portatur⌟ (deportatur *var. l.*).

1. incedo, -cessi, -ere. *c. dat.: l.61. (cf. Stotz, Handb. 4,IX §16). confunditur c.:* incendere: *l.44.p.1524,30.* incidere: *p.1524,11. partic. praes. usu adi.: l.67.*

I *intrans. i. q. ire, vadere, gradi, pergere, moveri – (einher-, dahin-, hinzu-, fort)schreiten, -gehen, sich fortbewegen:* **A** *proprie:* **1** *in univ.:* **a** *de hominibus:* ARBEO Corb. 15 p. 203,16 in partibus filii eius *(ducis)* Crimoldi -ndens (-ens, -ssit *var. l.*). EINH. Karol. 23 diademate . . . o r n a t u s -bat (THEGAN. Ludow. 6 p. 182,3. *sim.* OTTO FRISING. gest. 1,69 sub corona. 2,5. ORD. coron. imp. 17,27 coronatus). PONTIF. Rom.-Germ. 99,420 nemo . . . equitare praesumat, sed discalciatis pedibus omnes -ant. CONSUET. Marb. 299 absque baculo. GESTA Halb. p. 90,2 pedester super aquas -ssit *beatus Bruno. persaepe. de militibus ('marschieren'):* EINH. Karol. 9 qui novissimi agminis -entes. OTTO SANBLAS. chron. 34 p. 50,8 paganis, licet procinctim -entibus, semper tamen in fuga constitutis. *al.* **b** *de animalibus:* WANDALB. creat. mund. 179 quae undis aere humique -untve volantve nunc reputve creata. GODESC. SAXO theol. 6 p. 169,20 illi parti hominum venturam et futuram esse victoriam, quorum equi -rent laeti. ALBERT. M. animal. 1,100 vocatur crapa et est genus cancri . . ., quod ad latus -it. *al. c. dat. i. q. occurrere, se inferre – entgegengehen, losgehen (auf):* LIBER accip. 2,1 eger *(sc. accipiter)* saucio gratulenter -ens. **c** *de rebus:* DIPL. Karoli M. 272 p. 402,42 (spur. non ante s. X.[ex.]) naves et plaustra . . . monasterii ut libere et absolute absque ullius refragatione . . . -ant *eqs.* BRUNUS LONG. chirurg. 1,14 p. 112[E] cum istis *(ulceribus)* quandoque non est ambulatio, et stant secundum dispositionem suam per aliquod spatium, et ista sunt praeter fistulas, quoniam non sunt -entia. **2** *de flumine i. q. (de)fluere – (dahin)fließen:* CHRON. reg. a. 1154 p. 91,22 (rec. I) in eos *(Romanos)* tanta cede debachati sunt *milites imperatoris*, ut Tyberis cruore occisorum sanguinolentus -ret. **3** *se extendere, mittere – sich erstrecken, (seinen) Verlauf nehmen:* **a** *in univ.:* ALBERT. M. animal. 1,339 extremitates ipsorum *(parium musculorum)* sunt positae super carnosas partes ab utraque parte musculorum latitudinalium; et haec quidem duo paria super carnosa -unt, donec *eqs.* **b** *de finibus:* DIPL. Karoli M. 235 p. 325,31 (spur. s. IX.[2]) per meridiem ad orientalem plagam -unt fines per Pratum maiorem in montem Rusulum. DIPL. Otton. I. 244 p. 347,33 caput . . . terre tenet usque ad locum curtis Tovena, . . . quantum (quartum *ci. ed.*) vero capud -it et tenet, sicut currit aqua, que *eqs.* **B** *in imag.:* **1** *in univ.:* UFFING. Ida prol. p. 471,28 si quid in hoc opusculo incompositius indoctiusve grammatico -it tramite. WIPO gest. 5 p. 27,10 per semitam iustitiae -bat (incidebat *var. l.*) *rex.* ALBERT. M. metaph. 11,3,7 p. 541,20 via Platonis aut via Aristotelis oportet nos -ere. *al.* **2** *iunctura* medius -ere *i. q. interesse, interici, medius locari – dazwischen sein, die Mitte einnehmen:* HRABAN. epist. 29 p. 447,29 Theodorus archiepiscopus inter Gregorium et Isidorum medius -ens. THANGM. Bernw. 54 vir iste . . . inter elatos et humiles auctorabili quadam modestia medius -bat. *al.* **C** *translate:* **1** *procedere, progredi, agere – vorgehen, handeln:* LEX Baiuv. 7,2[tit.] si contra hoc ⌞quis gesserit⌟ (-sserit, se ingesserit *var. l.*): si quis contra haec fecerit *eqs.* BREV. NOTIT. p. A 12,22 comes . . . cognovit, quod secundum canonum statuta -ere vellet. REGINO chron. a. 866 p. 90,28 principes . . . videntes, quod longe aliter -ret *rex* erga eos, quam existimaverant. THIOFR. Willibr. I 36 p. 482[C] cum . . . ulcio in eum *(sc. improbum)* divina -ssit. **2** *continuare, esse – (ununterbrochen) weitergehen, fortdauern, währen, sein:* DIPL. Heinr. IV. 262[a] p. 334,40 ut nostra imperialis dignitas Domino miserante decenter -at. 417 p. 556,21 ut omnis pertinentia eorum *(civium Venetiae)* in finibus nostris . . . ab aliqua publica functione in omnibus locis securi -ant (incendant *var. l.*; *in struct. contam.*). FORTOLF. rhythmimach. 976 quomodo haec antiphona proportionaliter -it. *al. expressius fere i. q. vivere, conversari – etwa: leben, (sein) Leben führen:* VITA Iuttae 4,1 coram Deo et hominibus sine querela nitens -ere. **3** *accidere – eintreten, sich ereignen:* CARM. de conc. mens. 48,2 quod prefati termini sic concorditer -ant, ut eadem feria tibi posteri recurrant, qua primus occurrerat. **4** *incidere (in) – geraten (in):* IONAS BOB. Columb. 1,8 p. 166,17 quid elegeret melius, in hominum iniurias -ere an ferarum sevitiam sustinere. WILLIB. Bonif. 8 p. 47,8 cum . . . periculosum fluminum . . . evassit discrimen, in periculum iam sine periculo -it. TRAD. Frising. 38 p. 66,18 ut, si quis contra . . . traditionem venire temptaverit, . . . in offensionem sanctorum -at.

II *trans.:* **A** *ingredi, aggredi – betreten, beschreiten, angehen:* **1** *in univ.:* WALAHFR. Wett. 655 dum quique . . . instinctu violenti daemonis acti . . . satanae -unt hostile lupanar. 670 qualiter aeternum tota cum mole calorem corporis -is. HRABAN. epist. 34 p. 469,2 viam regiam -endo ad regnum perpetuum. THANGM. Bernw. 14 p. 765,11 dissolubilis vitae tramitem -ens. *saepius.* **2** *adire – sich wenden (an):* CAPIT. reg. Franc. 233,23 si quis aliquid dederit ad negociandum sive aliqua pignera posuerit et solidos mutuaverit, ut secundum legem et iustitiam -at iuditium. **B** *invadere, irruere – losgehen (auf), sich ergießen (über):* REIN. LEOD. fulm. (MGScript. XX p. 613,42) quando . . . nos -ssit subito tempestas, procedere debebamus in civitatem.

2. incedo *v.* 1. incido. **3. incedo** *v.* 2. incido.

inceduus *v.* incaeduus.

incelebris, -e. *non, vix celeber – nicht, kaum gefeiert, berühmt (in figura rhet. litotes q. d.):* STEPEL. Trud. praef. p. 822,22 quorum *(patrum)* nec pervetusta nec -is m e m o r i a est (WIGAND. Waldg. 20). EPIST. Ratisb. 20 p. 343,16 non -em adipiscitur gloriam, qui sic in hoc mundo vult gloriari, ut *eqs.*

***incemento** *v.* *incaemento.

incenatus (-cae-), -a, -um. *ieiunus, esuriens – nicht gespeist habend, nüchtern, hungrig:* NADDA Cyriac. I 9,9 quadam gravi infirmitatis molestia fatigatus lectum petiit -enatus. TRANSL. Dion. Ratisb. 28 p. 410,8 ipse -us toto triduo degebat soloque . . . pane et aqua refocilatus egra membra recreabat. SALIMB. chron. p. 561,30 frater Bertholdus . . . captus est . . . et ductus ad castrum et nocte illa -us et male hospitatus servabatur ibidem. *saepius.* *Leithe-Jasper*

[Leithe-Jasper]

incenda *v.* incendium. **incendarius** *v.* incendiarius.
incendia *v.* incendium.
incendiarius (-da-), -a, -um. *script.* -al(us) : *l.12.* **1** *adi. i. q. incendens – der einen Brand legt: in iunctura* -us homo *i. q. incensor – Brandstifter:* CHART. Carniol. I 146 p. 130,27 (a. 1184) -os homines . . . anathematis vinculo ligari mandavimus *(sc. patriarcha).* **2** *subst. masc. i. q. incensor – Brandstifter (usu attrib.: l.10):* **a** *in univ.:* FORM. Andec. 32 p. 14,24 quicumque ad latruncolus . . . seu -is . . . damnum pertullerit. CAES. HEIST. mirac. I 10,36 de viatore -o (-dario *var. l.*): . . . -um (-darium *var. l.*) per vestem tenens *paterfamilias.* CHRON. Luneb. (MGScript. XXIII p. 396,23) ut . . . -i (-li *cod.*) et vineta . . . destruentes . . . absolvi non possunt nisi *eqs. persaepe.* **b** *in nomine loci:* TRAD. Biburg. 102 (c. 1177/78) aput Tolpates, quod ad -um vocant.
incendio *v.* 1. incendo.
incendiosus, -a, -um. **1** *gener.:* **a** *incendio effectus – durch Brand bewirkt:* CHART. Turg. III 384 p. 140,23 (a. 1257) nec ab eodem *(monasterio)* . . . recedere poterimus *(sc. sanctimoniales)* . . ., nisi . . . -a vastatione . . . cesserimus. **b** *flagrans – glühend:* VISIO Alber. 2 locum . . . igneis prunis -isque vaporibus estuantem vidi. **2** *medic. de febre i. q. vehementer calefaciens – stark erhitzend, 'hitzig':* GLOSS. med. p. 17,10 causos, id est -us *(per pravam interpr. subst. Graeci).* DYASC. p. 77[b] -a febre laborantes.
adv. ***incendiose.** *ardenter – hitzig, glühend (usu medic. de febre): v. vol. III. p. 161,25.*
incendium, -i *n. script. et form.:* incid-: *p. 1526,17.* -d(um) *vel* -d(a) *(decl. I.): l.50.p.1526,12.25. nom. sg.* -o: *l. 56.*
I *proprie (alleg.: l. 59.) i. q. incensio, combustio – Brand, (brennendes) Feuer:* **A** *strictius de igne:* **1** *gener.:* **a** *in univ. (saepe i. q.* πυρκαϊά *– Feuersbrunst, e. g. l. 35. 39):* FORM. Marculfin. 22 quod exercitus . . . monasterii aedifitia . . . per -um concremassent. WETT. Gall. 38 ex quo *(sc. candelae)* -o ceterae pallae sepulchri intactae remanserunt. BALTH. Fridol. 1 p. 222,13 utrum . . . libellus . . . f l a m m a r u m -o sit delendus an *eqs.* (WALTH. SPIR. Christoph. I 27 -a). OTTO FRISING. gest. 2,43 provinciam . . . caede et -is commacularant *principes. persaepe.* **b** *de igne ipso vel ardore eius:* **α** *usu communi (proverb.: l. 45):* HRABAN. carm. 39,75,6 erit . . . mundi terminum ut fornacis -um. BERTH. chron. B a. 1067 p. 205,23 medium flamme pedetemptim ingrediens absque omni lesione ardoris et -i . . . perambulavit *monachus.* VITA Theog. 1,35 p. 465,25 quo semel attactus fuerit infans, formidat -um. *al. in interpr. nominis Hebraei:* HILDEG. epist. 13,4 p. 374,6 (ed. Pitra) 'Seraphim', quod '-um' sonat (*Hier. epist. 18[A],6,4; cf. nom. hebr. p. 81,24sq.* Seraphim ardentes vel incendentes). **β** *de foco vulcanio:* MARIAN. chron. a. Chr. 85 mons Vespius ruptus in vertice tantum ex se iecit -di, ut . . . regiones vicinas . . . exureret. LEO MARS. chron. 2,62 p. 287,8 mons Vesuvius eructavit -um ita maximum et insolitum, ut usque ad mare discurreret. *v. et vol. I. p. 1612,27.* **γ** *de igne inferni:* LIBER diurn. 89 p. 118,16 sciat *reus* se . . . a e t e r n i -i supplicio condemnandum (DIPL. Zwent. 16. *al.*). RHYTHM. 50,1,2 ne nos conprehendat inferni -o *(v. notam ed.).* CHART. march. Misn. II 82 gehennali -o . . . cruciandus deputetur *traditionis violator* (*sim.* DIPL. Conr. III. 86 p. 154,8 [spur.] gehenne . . . -is). *al.* **c** *alleg. de spiritu sancto:* MANEG. c. Wolf. 21 p. 90,24 divini ignis -o scintillante *(spectat ad Vulg. act. 2,3sqq.).* **2** *iur. et canon. de poena, martyrio (de re v. HRG I. p. 1125sqq.):* WALTH. SPIR. Christoph. I 19 eam *(beatam Niceam)* in nullo contingebat -um (*antea:* rogum ignis accendi). CHRON. reg. cont. III a. 1210 p. 230,31 de heresi convicti . . . -o perire iussi sunt *heresiarcha cum aliis (sim.* CAES. HEIST. hom. exc. 306 p. 184,32 propter quam heresim . . . in crate positus -o periit *hereticus).* **3** *philos. et theol. de supplicio animarum:* ALBERT. M. nat. anim. 2,11 p. 35,46 illi *(sc. passionum turpium)* habitus innaturales . . . sunt tenebrae et -um ipsorum *(mortuorum; cf. Vulg. Matth. 8,12 et 13,42 sim.) eqs.* p. 35,60 passionum . . . affectus in animabus exardescentes incendunt desideria ipsarum, et cum a delectabilibus sint separatae, incidunt tristitiam . . ., et hoc vocaverunt *Epicurei* -um animarum. **B** *latius de calore ('Wärme', 'Hitze'):* **1** *gener. et techn.:* RADBERT. corp. Dom. 1,78 ut refrigerium magis quam -um praestaret *ignis Babylonius* sanctis *(v. notam ed.).* GLOSS. Roger. I A 3,21 p. 696,3 dicitur . . . cauterium a caumate, quod est -um. *adde:* HILDEG. scivias 2,6 l. 2352 minus -um in ipsa *(carne volucrum)* est. **2** *de iudicio ignis (de re v. HRG I. p. 1769sqq. et Hoops, RGA ²XXII. p. 150sq.; cf. p.1527,8sqq.):* HERM. IUD. conv. 5 p. 84,21 si ferrum ignitum nuda . . . manu . . . baiolans nullum sensisset *vir* -um (*sim.* CASUS Petrish. 4,13 p. 182,35). **3** *medic.:* **a** *de inflammatione ('Entzündung'):* BOTAN. Sangall. 61,10 ad -das (*cf.* 27,3 accendas). CONSTANT. AFRIC. eleph. 2,26 si calor colere rubee frigiditatem excellit colere nigre, -um maius erit. **b** *de febre ardente ('hitziges Fieber'): v. vol. II. p. 413,2.*
II *meton.:* **A** *fulgor – Glanz, Schein, das Leuchten:* NOTKER. BALB. martyr. Non. April. p. 1062[A] -idio stellae se praecedentis sanctorum corpora repererunt *fratres.* CARM. Bur. 59,1,3 tempore vernali, dum solis -um radios equali moderatur ordine. **B** *fomes – Brennstoff, 'Nahrung': v. l.40.p.1531,6.* **C** *crematio – das Verbrennen (de poena; c. gen. obi.):* CONST. imp. II 308 (a. 1231) quod sumptus ad -um hereticorum faciendi et merces comitis de bonis eorum forent . . . recipienda. **D** *adustio – Verbrennung:* BOTAN. Sangall. 16,6 ad -da: herba bretanica, quando tonitrua audieris *eqs. (v. comm. ed. p. 285sq.).* *de morsu urticarum:* CAES. HEIST. hom. exc. 246 p. 164,25 urticarum -o se volutans *Benedictus.* CONFL. rosae et violae 87 (ArchStudNeuSprach. 90. 1983. p. 156) prior *(sc. urtica)* ob -um (-o *cod.*) nullius amica. *v. et p. 1530,26 (in lusu verborum).* **E** *ustio – das Brennen:* AETHICUS 106 palpare solis ortum nullus valere audebat, plus enim -a oculorum et corporum erat quam huius mundi clibani aut termas.
III *in imag. vel translate:* **A** *gener. i. q. libido, fervor – Leidenschaft, 'Glut':* VULF. Marc. II 13 vincit amore Dei membrorum -a. CAND. FULD. Eigil. II 25,29 nec facile commotus in ira . . . flammivoma mentis -a prompsit. OTLOH. prov. F 52 qui . . . malitiae suae -a exstinguere neglegit. HILDEG. scivias 2,6 l. 2346sqq. qui . . . fortiter in libidine ardet, caveat, ne ardori suo -um subministret *eqs.;* ab immoderato vino se abstineat, ne . . . venae ipsius . . . in ardore -i turpiter incalescant. *al.* **B** *medic. i. q. cancri ulcus – Krebs(geschwür):* ADREV. Bened. 28 p. 493,9 quidam menbrorum quorundam -um male perpessi, quod genus morbi incurabile medici . . . canceroma vocitant, sanitatem . . . se adeptos esse gaudebant.
1. incendo, -cendi, -censum, -ere. *script. et form.:* en-: CHART. Ital. Ficker 165 p. 208,20. inse-: *l. 56. inf. praes.* -ire: *p. 1527,3. perf.: coni.* inciderit: PACTUS Alam. 21,1 (-ederit *var. l.*). LEX Franc. Cham. 48 *(var. l.).* *partic.:* -cins(us): *l.55. adde* CHRON. Fred. 3,7. LEX Alam. A 94 capit. p. 52. -duta: *l.57. adde* FORM. Marculfi 1,33[capit.] *usu absol.: l.58sq.; refl.: l.69 sq.; intrans.: p.1527,25sqq.*
I *proprie i. q. accendere, inflammare – an-, entzünden, in Brand setzen:* **A** *strictius:* **1** *in univ. (fere de incendio doloso):* CHRON. Fred. 2,48 -insa domo *(sim.* ACTA civ. Wism. A 800 [ante 1263] ut ins-ret *servus* domum. *saepius).* LEX Sal. Pipp. 76[capit.] de basilica -duta. MAPPAE CLAVIC. 264[capit.] de sagitta plumbea, ad -endum (*sim.* 278 argentum plus . . . utile ad -endum). WIDUK. gest. 3,18 machinae muris admotae . . . ab urbanis . . . -sae. *persaepe.* **2** *spectat ad res lumen diffundentes:* CAPIT. reg. Franc. 96,3 qui *(homines pravi)* . . . cerias -unt. GERH. AUGUST. Udalr. 1,6 l. 43 -sis luminaribus (CHART. Raitenh. 87 ad luminaria -enda. *sim.* GERH. AUGUST. Udalr. 1,6 l. 49 luminibus -sis). **3** *(ad)urere, (con)cremare – verbrennen:* **a** *spectat ad anim. (de cadavere: l.67):* **α** *gener.:* VITA Meginr. 11 vivi -si sunt *latrones.* DIPL. Otton. III. 323 p. 749,39 episcopum . . . interfectum -ere *(sim.* 383 p. 811,32 episcopum interfecit et -it *Ardoinus).* ALBERT. M. animal. 23,110 p. 1493,35 se cum nido -it et incinerat *phoenix* (*sim.* p. 1494,1 avis . . . se -it). *al.* *de ultione:* WALAHFR. Gall. 2,19 stabula pecorum beati Galli succendi *(sc. homo)* et ideo versa vice ab ipso invisibiliter -or. THIETM. chron. 3,18

Mystuwoi in amentiam versus ... 'sanctus', inquid, 'me Laurentius -it'. *spectat ad animas mortuorum:* PIRMIN. scar. 28[a] p. 115,7 de homines peccatores -ere (-ire *var. l.*) abit infernus *(spectat ad Vulg. Matth. 13,30; v. notam ed.).* **β** *medic. i. q. cauterizare – mit dem Brenneisen behandeln, 'brennen':* CHIRURG. Sudhoff I p. 83,18 ad dolorem capitis ... -itur *(sc. patiens)* ... cum cauterio rotundo (*sim.* p. 87,5 inter duos digitos ... -itur cum scalpello). *al.* **γ** *publ. et iur. de iudicio ignis (de re v. p.1526,7sq.):* CAPIT. reg. Franc. 3,4 si quis ingenuus ... ad eneum provocatus manum -erit (*item* LEX Sal. Merov. decr. Child. 81). **b** *spectat ad res:* **α** *gener. (fere c. sensu delendi):* DIPL. Karoli III. 47 p. 78,6 monimenta cartarum ... -sa fuerant. **β** *techn.:* COMPOS. Luc. M 7 femum de bove munditer -itur (*sim.* LIBER accip. 25,1 fimum bovis -e et cinerem fac). MAPPAE CLAVIC. 271 zelum arietis -ere. *al.* **B** *latius:* **1** *trans.:* **a** *c. sensu ignem apponendi:* COMPOS. Luc. β 32 -is fornacem (MAPPAE CLAVIC. 98 que *[fornax]* ... debet -i). *v. et vol. II. p. 120,20.* **b** *fervefacere – heiß machen, erhitzen (usu techn.):* COMPOS. Luc. C 19 -is *(sc. arenam)* cum carbonibus, et decurret ... vitrium. *al.* **c** *illuminare, illustrare – be-, erleuchten, bescheinen:* FRAGM. martyr. 1 (MGStud. XVIII. 1997. p. 84,24; a. 876/82) infra *(sc. nonas Aprilis)* numquam -itur luna paschalis *(sim.* BERTH. chron. B a. 1054 p. 167,16 in qualibet hora diei sive noctis a sole -atur *luna).* **2** *intrans. i. q. fervescere – heiß werden, sich erhitzen:* COMPOS. Luc. Y 8 exiet *argentum vivum* ... de metallo argenti, quando inquoad -ere. Z 16 plus ... -it *lithargyros* propter fortitudinem argenti *(cf. J. Svennung, Compositiones Lucenses. 1941. p. 156).*

II *translate:* **A** *exagitare, incitare, commovere – entfachen, wecken, anstacheln, reizen:* **1** *in bonam vel neutram partem ('begeistern'):* WALAHFR. Wett. 559 exemplis ... -ere (meliorare *var. l.*) fratres. carm. 66,1,3 mentem studiis -e beatis. **2** *in malam partem (c. notione discriminis, temptationis: l. 37):* **a** *in univ.:* ARBEO Corb. 29 furore -sa *ducissa.* WALTHARIUS 1055 conviciis ... sui victorem -it *Trogus* amaris. WIPO prov. 74 cor -it oculus ut stipulas foculus. ALBERT. M. summ. theol. II 6,27,2 p. 298[a],43 daemones -unt affectum. *v. et p.1525,72.* **b** *exacerbare – aufhetzen, aufbringen:* THIETM. chron. 7,51 comites ... imperatoris mentem apertis legationibus -unt. LEX fam. Worm. 30 p. 644,10 si ... vadunt *servi* ad alienam familiam et -unt eam contra proprios consotios *eqs.* **B** *inficere – 'anstecken'* (*usu medic.; ni subest confusio c.* incidere): AESCULAPIUS 35 p. 55,1 seniores raro icterici fiunt, quia difficile -untur ab eo humore (*cf. Gariopont. pass. 5,13 p. 98[v]* incidunt in hos humores).

adi. **incensus,** -a, -um. **1** *proprie:* **a** *strictius:* **α** *gener. i. q. ardens – brennend, in Flammen stehend:* THIETM. chron. 4,68 ubi *(sc. in coemeterio)* sepulchrum nimis -um vidit *confrater* et a ductore suo sic allocutus est: 'in hanc ardentem tu debes ... proici foveam.' **β** *medic. i. q. inflammatus – entzündet:* GLOSS. Roger. II 252 oculi *(sc. animalis)* apparent -i. **b** *latius i. q. fervidus – (glühend) heiß:* **α** *in univ.:* ALBERT. M. veget. 2,143 croceus *(sc. color)* causatur ex humido terminato lucido, cui supernatat fumus sive terrestris substantia fumosa, non -a quidem, sed multum decocta *eqs.* animal. 1,544 ut recens aer frigidus habeatur intus et expellatur ille, qui iam -us et fumosus factus est. *al.* **β** *de cholera:* ALBERT. M. veget. 3,4 quae *(erysipela)* est de cholera -a. animal. 3,60 quae *(vasa epati)* recipiunt coleres aut aquosos aut terrestres aut -os. *al.* **2** *translate:* **a** *iratus – aufgebracht, hitzig:* IOH. METT. Ioh. 74 ille *(praepositus)* eo tamquam contemptus -ior quolibet forte residebat (*cf. postea:* placidior). **b** *acer, vehemens – stark, heftig:* FRAGM. chron. Fuld. 14[a],6 (ArchDipl. Beih. 1. 1976; FRID. I. epist.) que *(hiemis asperitas)* satis -a fuit. ALBERT. M. animal. 12,68 calorem pueritiae esse -iorem quam calorem iuventutis *(ex Avic.).*

subst. **incensum,** -i *n.* **1** *incensio odorum, suffumigatio – das Beräuchern:* CONSUET. Marb. 316 -o super defuncto facto. CHART. Heinr. Leon. 47 p. 66,37 thus ad -um et cera ad illuminationem templi. *fort. add.:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,15 l. 39 ut ... clerici ... cum crucibus et -o pigmentorum aquaque benedicta occurrerent. **2** *odores ad suffumigandum apti, tus – Räuchermittel, Weihrauch:* **a** *in sacris:* **α** *de ritu pagano vel apostolicae traditioni non consentaneo:* CONC. Karol. A 44[A] p. 478,40 in eadem loca imagines statuebant ... et -um adolebant. WALAHFR. Mamm. 11,26 offer sacra diis -a potentibus. *al. adde: p.1529,51.* **β** *in liturgia christiana:* HRABAN. inst. cler. 2,45 l. 48 -um a pontifice super altare ponitur *(sim.* CAPIT. episc. II p. 37,2 ut omnis presbiter ... finito offertorio super oblationem -um ... ponat. *al.).* CHART. Basil. C I 254 p. 186,15 qui *(campanarii)* ... ad maiorem missam cum -o duo thuribula preparent. *saepe.* **b** *in medicina:* TRACT. de chirurg. 377 (add. cod. B II) ad spasmum ... aleum uno capite masculum et -o dragma una.

2. incendo *v.* incedo.

[incendula *v.* monedula: ALBERT. M. animal. 23,122 (*ex Mich. Scot.; cf.* 8,14).**]**

incendum *v.* incendium. **incendutus** *v.* 1. incendo.

incensanter *v.* 1. incessans.

***incensarium** *vel* ***incensorium,** -i *n. script.:* incon-: *l. 25.* -ess-: ORD. Rom. 9,16. *turibulum, fumigatorium – (Weih-)Rauchbehälter, (Weih-)Rauchfass (de re v. J. Braun, Das christliche Altargerät. 1932. p. 603sqq. et 633):* ANGILB. eccl. Cent. 3 p. 177,21 -aria argentea auro parata (-oria HARIULF. chron. 2,10 p. 68,12. *sim.* LEO MARS. chron. 2,95 -orium [-onsorium *var. l.*] de argento). PONTIF. Rhen. sup. 130 inpones -ario (-orio *var. l.*) ignem cum timiamatibus et myrra et eriges cloccam super -arium (-orium *var. l.*), ut ... fumum collegat (*sim.* PONTIF. Rom.-Germ. 51,14. RITUALE Flor. p. 43,27). *al. v. et l.66.*

***incensarius,** -i *m.* (census; *cf.* *cens(u)arius) *qui censum solvere debet – Zinspflichtiger:* INNOC. III. registr. 10,142 p. 239,6 confirmamus ... villam ... cum ... terris, -is ... ac tributariis ibidem residentibus. p. 240,3. 241,10. *ibid. al.* *cf.* *incensitus.

***incensatio,** -onis *f.* *actio incensandi – 'Inzensierung':* WILH. HIRS. const. 1,54 p. 464,2 ut sacerdos in ... fine versus offertorii suam super calicem -em (incensionem *var. l.*) consummet. CONR. MUR. lib. ordin. 69 post -es chori per sacerdotem cappatum ... factas. *al.*

***incensator,** -oris *m.* *turifer – (Weih-)Rauchfassträger (usu liturg.):* CONR. MUR. lib. ordin. 61 scolares ... hoc modo deferent thuribulum et candelas: deferens thuribulum ... precedet sacerdotem *eqs.;* ... alter scolarium ponet se ad duos gradus ..., et ad illius sinistram stabit -r *eqs.* 63 -r incensaturus locum pulpiti precedet *eqs.;* -e ... singulos chori ... incensante (*cf. e. g.* 69 scolare thuribulario. 70 turibularius). *v. et p.1529, 56.*

***incensibilis,** -e. **1** *incendens – einer der entzündet, entflammend: v. p.1529,46.* **2** *ardens, flagrans – brennend, in Brand stehend:* VITA Gebeh. Salisb. II cont. 32 p. 50,7 domus humilis ac frequentius -is. **3** *calefactorius – erwärmend:* DYASC. p. 104[a] utreque *(arbores iuniperi)* ... ⌞virtutis sunt ... -is⌟ *(Diosc. 1,75* θερμαίνουσι; *cf. p.1529,37).* *cf.* *incensivus.

incensio, -onis *f.* *script.:* insc-: *p.1529,15.* inte-: *l.61.* -ss-: *l.66.* -nci(o): *l.69.* **1** *proprie:* **a** *calefactio – Erwärmung, Erhitzung:* CONSTANT. AFRIC. eleph. 5,30 catarticum ... valens contra colere rubee -em (-es *var l.*). IOH. IAMAT. chirurg. 1,15 lesionum panniculorum cerebri signa sunt hec: ... nigredo oculorum, -o faciei *eqs.* ALBERT. M. veget. 4,112 propter -em (int- *var. l.*) materiae ... in principio formationis plantae festinat decoctio. *al. v. et p.1529,44sq.* **b** *actio incensandi – 'Inzensierung' (usu liturg.; de re v. J. A. Jungmann, Missarum Sollemnia. I. 1952. p. 409sqq. et II. ind. s. v. 'Inzensierung' et 'Weihrauch'):* ORD. Rom. 9,19 acolytorum ... gestantium incensoria unus pergat ad altare -ssionem exhibere circa illud. *v. et l.37.* **2** *meton.:* **a** *incendium – Brand:* LEX Baiuv. 10,5 de domorum -e. HEINR. LETT. chron. 16,3 p. 106, 2 post -em (-cionem *var. l.*) castrorum dissipatum est consilium perfidorum. **b** *fulgor – das Leuchten, Brennen:* **α** *gener.:* ISO Otm. 1,7 p. 50[b],15 -em sui quasi ad octavam diei horam ... protraxit *lucernae lux.* *de oblatione ('Wachszins'):* CHART.

Friburg. 160 (a. 1258) ut de . . . annona sancte cruci . . . monasterii larga luminis -o ministretur. **β** *astron. de luna i. q. nova (vel prima) luna – Neumond (cf. p.1527,23sqq.):* CALEND. Karol. B p. 411,10 primum alphabetum *(sc. Hieronymi)* . . . diem -is cuiusque lunae per totum annum secundum solem designat. ALBERT. M. sent. 2,15,2 p. 275[a],2 quaeritur de luna, utrum facta sit plena vel prima, scilicet in -e. *al. adde:* ALCUIN. epist. 126 p. 187,6 lunae Novembri mensis -o sexta hora diei facta est. **c** *ustio, cauterium – Brandwunde, Ätzung:* TRACT. de aegr. cur. p. 197,4 quod *(unguentum)* prodest vulneribus, . . . -i, contusioni *eqs.* GLOSS. Roger. I A 3,21 p. 701,7 de -e rupturarum eorum, qui ponderosi appellantur. **3** *translate:* **a** *fervor, ardor – 'Glut', 'Hitze':* IULIAN. TOLET. Wamb. 18 acriori animositate insurgunt *nostri* . . .; unde ferociori, quam fuerant, -e (ins- *var. l.*) commoti *eqs.* **b** *instigatio – Anreizung:* ALBERT. M. summ. theol. II 6,27,2 p. 300[b],18 daemones non sunt incentores nisi disponendo . . . phantasmata ad -em.

***incensitus,** -a, -um. (in *et* censere; *cf.* censitus) **1** *adi. i. q. vectigalis – zinspflichtig (ni spectat ad l.23):* DIPL. Heinr. IV. 414 p. 552,41 ut nullus dux, marchio . . . quoslibet ex clero pariterque laicos -os vel libellarios . . . presumat ad quodlibet placitum trahere. **2** *subst.:* **a** *masc. i. qui censum solvere debet – Zinspflichtiger:* DIPL. Otton. I. 348 p. 475,8 si quid perperam vel a mansariis . . . vel a plectitiis vel -is vel a comendatis . . . ipsius *(episcopi)* fuerit actum *eqs. ibid. al. cf.* *incensarius. **b** *neutr. i. q. census, vectigal – Zins, Abgabe:* DIPL. Heinr. IV. 414 p. 552,34 casas . . . cum -is atque redditibus, vectigalibus, pensionibus . . . ęcclesię beate Marię . . . donamus. *cf.* 2. *incensus.

***incensivus,** -a, -um. *vi inflammandi praeditus – zum Anzünden fähig:* **1** *adi.:* **a** *strictius:* **α** *in univ.: v. vol. I. p. 1019,52.* **β** *adurens, causticus – brennend:* THEOD. CERV. chirurg. 1,13 p. 140[A] aliquando medicina -a seu ignis in ore venę . . ., ut corticem faciat, ponatur. *ibid. al.* **b** *latius (usu pharm. et medic.):* **α** *calefactorius – erwärmend:* Ps. ODO MAGD. herb. 227 iuniperi virtus est -aque et acris *(cf. p. 1528,52). v. et p. 306,4.* **β** *corrosionis efficiens – fressend, zersetzend (usu ellipt.):* URSO med. 343 herpes . . . ethiomerus de -a modo (materia *var. l.*) factus. **2** *subst. neutr. i. quod inflammat, incendit – etwas das entflammt, entzündet:* ALBERT. M. summ. theol. II 6,27,2 p. 300[b],23sqq. non est simile de -o corporali et spirituali: -um enim corporale necessitatem habet ad incensionem ex obligatione materiae, quando appropinquat incensio *(codd.,* -o *ed.),* et hoc modo non est in -o spirituali et incensibili. *cf.* *incensibilis.

incenso, -avi, -atum, -are. *script.* -ss(o): *l. 56. adde* CONSUET. Marb. 170 *(var. l.). usu absol.: l.52.54. pendet* contra: *p.1530,5. adolere, suffire – be(weih)räuchern:* **1** *in caerimonia quadam:* WILH. RUBRUQU. itin. 29,28 sacerdotes Nestorini tulerunt ei *(sc. cagano)* incensum, et ipse posuit super turribulum, et -erunt ei. **2** *in liturgia christiana (de re v. Jungmann, op. cit. [p.1528,64]):* WILH. HIRS. const. 1,49 p. 418,2 modus . . . -andi hic est: in primis faciem altaris -at *sacerdos* tribus vicibus *eqs. (v. notam ed.).* CONR. MUR. lib. ordin. 63 altaria . . . -<n>ssando *(ed.;* -essando *cod.)* . . . incensator thuribulum . . . in secretarium reportabit. *al. v. et p.1528,44sq. 1530,4sq.*

incensor, -oris *m. confunditur c.* incentor: *l. 71. adde* HROTSV. Cal. 9,12 *(p. corr. M).* **1** *proprie:* **a** *incendiarius – Brandstifter:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 281,13 regi Heinrico, omnium bonorum suorum *(sc. populorum)* -i et devastatori, . . . adhaerere. **b** *accensor – Anzünder:* CHART. Verd. 566 (c. 1278/86) -r corone solvit de frigida curia *(v. notam ed.). spectat ad ignem in foco:* GERHOH. aedif. 64 p. 172,32 de . . . fornacis -bus. **2** *translate i. q. incitator, instigator – Anreizer, Anstifter:* HROTSV. Agn. 290 ipse *(iuvenis)* sibi fuit -r moriendi, glorificare Deum stultus quia spreverat. HONOR. AUGUST. gemm. 1,199 quibus *(spiritualibus armis)* contra hostes -es vitiorum . . . muniatur *sacerdos.* GESTA Magd. 24 p. 410,34 Hogerus de Mansfelt . . . belli -r (incentor *var. l.*). *al.*

***incensorium** *v.* *incensarium.

1. incensus, -us *m.* **1** *suffimentum (odoriferum), tus – (wohlriechendes) Räuchermittel, Weihrauch:* GESTA Aldr. 46 p. 324,30 constitutio Aldrici . . . de luminaribus et -bus aecclesiae. CONSUET. Marb. 170 sacerdos calicem et hostiam incensans faciat cum -u . . . tres . . . circuitus, incenset . . . contra utraque altaris cornua. *al.* **2** *incendium – Brand:* BALTH. Fridol. 32 p. 258,36 diutius vivere non curo *(sc. Fridolini servulus),* si meum seniorem a paganis -u cremari video.

2.*incensus, -us *m. vel* ***incensum,** -i *n.* *(cf. ital.* incenso *[v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 651[c]])* *census, vectigal – Zins, Abgabe:* CHART. Bund. 96 p. 79,19 (a. 920) tradicionem per forciam fecisti *(sc. decanus Sangallensis)* Alamannis in -um dando, ut . . . duo libra exinde dediset ad partem sancti Galli. GREG. CAT. chron. I p. 251,29 qui *(Mainardus)* habet scriptum de tercentis modiolis, unde numquam -um dedit *(v. notam ed.).*

3. incensus *v.* 1. incendo.

***incentator** (inte-), -oris *m. incitator – Anreizer:* RUP. TUIT. trin. 7,5 l. 159 quis *(sc. Esau vel Iacob)* . . . -r (int- *ed. princ.*) futurus esset inimicitiarum vel odii. GESTA Magd. 21 p. 401,8 qui *(Adelbertus)* . . . flagitiorum . . . assentator et . . . adulatione -r fuit.

incentivus, -a, -um. **1** *adi.:* **a** *incitans, stimulans – anreizend, anregend (c. gen.: l.32):* **α** *in malam partem:* COSMAS chron. 3,62 p. 240,14 qualiter presbiter . . . per incendium holeris -as extinxerit flammas pectoris. HIST. de exp. Frid. imp. p. 114,18 qui *(homines)* -a causa erant . . . rebellionis et prę-sumptionis contra domnum. *al.* **β** *in bonam partem:* CAES. HEIST. hom. exc. 70 p. 92,5 habent . . . quidam predicatores, qui male vite sunt, verba satis -a. ALBERT. M. euch. 2,3,1,2 p. 227[a],20 dicitur hoc *(sc. eucharistiae)* donum unitivum et confortativum et charitatis -um. **b** *flagrans, ardens – glühend, brennend (per confusionem c.* *incensivus?*):* GISLEB. ELNON. inc. 1,62 -os plumbi vomit *ignis* . . . rivos. **2** *subst. neutr. i. q. instigatio, incitamentum, lenocinium, stimulus – (An-)Reiz, Anstiftung, 'Stachel':* **a** *proprie:* WILLIB. Bonif. 2 p. 7,17 qualiter adolescentiae -a . . . frangeret (*sim.* HUGEB. Willib. 2 p. 89,34. Wynneb. 1). PONTIF. Rom.-Germ. 120,10 de omnibus -is diabolicis . . . liberabitur *daemoniacus.* VITA Adalb. Prag. A 9 corpus . . . et corporis -a acerrimis attriverat ieiuniis. *al. v. et p.1531,5.* **b** *meton:* **α** *delectatio, voluptas – Verlockung, Lust:* CARM. Bur. 60,2[b],1 est bilis amarissima . . . in -o Veneris . . . non posse votum solvere. **β** *offensio, discordia – Ärgernis, Zerwürfnis (c. gen. inhaerentiae):* CHART. Xant. 79 p. 64,45 (a. 1220) cum inter nos et fratres de Capenberg . . . -um dissensionis fuisset obortum (*sim.* 80 p. 66,1). **c** *in imag. vel translate:* **α** *causa, origo – Ursprung:* NARR. de Gron. 33,75 Henricus . . ., -um omnium malorum. **β** *exacerbatio – Erbitterung:* ROB. TOR. chron. a. 1139 p. 494,17 rex . . . fugavit Nigellum . . . de episcopatu suo, quia nepos episcopi Salesbiriensis erat, a quo -um in progeniem eius traxerat.

incentor, -oris *m. pendet* adversus: *p.1531,2. usu attrib.: l.63. al. confunditur c.:* incensor: *l.59.65.* inventor: *l.72.* **1** *praecentor – Vorsänger:* ROD. CAMER. Lietb. 18 dum ventum est ad id divini officii, ut ab -e diceretur: '*eqs.*' **2** *instigator, incitator – Verursacher, Urheber, Anstifter:* **a** *in univ.:* ANNAL. Lauresh. a. 785 Widuchind tot malorum a u c t o r ac perfidie -r (VITA Willeh. 8 p. 845[B] mali a. -rque [incensorque *p. corr. 1*]. DIPL. Conr. III. 229 p. 406,20. CHRON. Reinh. a. 1211 p. 579,26. *al.*). LIUTPR. antap. 5,457 qui *(Diavolinos)* . . . horum omnium -r . . . extitit. *de spiritu sancto:* LIBRI Karol. III 26 p. 159,7 ab -e spiritu, qui . . . rebus noxiis instat, inlatum fuisse *somnium. de diabolo:* VITA Odil. 7 (MGMer. VI p. 41,13) omnium malorum -e (incensore *var. l.*) instigante. PETR. DAM. epist. 128 p. 430,20 diabolus . . . -r meroris, spiritus vero sanctus auctor est letitiae spiritalis. **b** *hortator, auctor – Ermunterer, Anführer:* FRAGM. de exp. Frid. imp. p. 19,24 viri constantiam Dominus remunerandam iudicans, quem primum aliorum omnium -em elegit, eum . . . negotii sui executorem reservavit. **c** *fautor – Befürworter:* COLUMB. epist. 5 p. 170,18 quis talionis -r (inventor *var. l.*)

non ... in illud antiquum ... erumpat elogium *eqs.* **d** *concitator – Aufwiegler:* ANNAL. Altah. a. 1044 p. 35,19 -es adversus nostrates fuisse *fugitivos*.

incentrix, -icis *f.* *instigatrix – Anreizerin, Aufwieglerin:* WALAHFR. Wett. 323 (gloss. O) quae *(mulier)* ... -x (incentivum vel incendium *R*) fuit peccaminis. *per prosop.:* VITA Annon. I 2,23 p. 495b,38 calamitatum -x ... exurrexit ... inter regem et apostolicum controversia.

***inceps,** -cipis *adi. et* **inceps** *adv. (cf. ThLL. V/1. p. 404,30sqq.)* **1** *adi. fort. i. q. sequens, succedens – viell.: (nach)folgend (usu subst.):* AMALAR. cod. expos. II 14 quoniam ... in ... loco evangelii confessus est *Iohannes* non se esse Christum, stat in inferiori gradu, qui verba horum, qui -es Iohannis, adnuntiat *(v. notam ed.).* **2** *adv.:* **a** *deinde, exinde – darauf(hin), (so)dann:* FORM. Senon. I 38 ut, quidquid ... ex contractu *homo* habebat, ... -s perveniatur in suo iure *(v. notam ed. et D. Norberg, ALMA 22. 1951/52. p. 6).* **b** *ab hoc tempore, abhinc – von jetzt an, künftig(hin):* TRAD. Weiss. 76 p. 280,16 (a. 782) dono ... in villa ... Lonunbuah, ... quidquid ibidem laboratum habeo aut -s *(cod.,* deinceps *ed.; cf. Stotz, Handb. 2,VI § 168.3 adn. 6)* laborare potuero. *cf.* *abinceps.

inceptio (-coe-, -cio), -onis *f.* *c. gen. inhaerentiae: l.48. initium, principium, incohatio, exordium – Anfang, Beginn, das Anfangen:* **1** *proprie:* **a** *in univ. (saepe de scriptis, e. g. l. 26. 29):* EPIST. Hildesh. 134,18 prosarum -o (prosa incepta *var. l.; sim.* 134,54 p. 226,14). ALBERT. M. phys. 4,3,4 p. 266, 48 inter tempus -is somni et evigilationis. ANON. IV mus. 2 p. 45,16 cuius *(libelli)* -o est: *'eqs.'* (*sim.* 4,1 p. 65,3). HUGO TRIMB. registr. 754 Augustinus ... in retractacionum libro modum servat hunc, quod -cionum ordinem elucidat plurium librorum *(v. comm. ed. p. 253). al.* **b** *in iunctura* principium -is *(usu philos. et theol.):* HUGO RIPELIN compend. 1,26 p. 29b,33 qui *(Deus Pater)* non habet principium -is in se nec principium essendi ab alio. ALBERT. M. summ. theol. I 5,23,1 p. 130,90 tempus in se ... non habet principium, quo incipiat vel finiatur; ... extra se principium -is (temporis *add. pars codd.*) est faciens et determinans. **c** *ortus, origo – Ursprung:* ERMENR. ad Grim. 1,11 quod *(opusculum)* de -oeptione nostri coenobii ... conscripsi. ALBERT. M. nat. anim. 2,3 p. 22,36 quod -o esse alicuius pendeat ad -em alterius et destructio ipsius non sequatur illo destructo. **2** *meton.:* **a** *inceptum – Unternehmen, Unterfangen, das Beginnen:* CHART. Sangall. A 555 (a. 865) si quis ... hanc cartam traditionis irrumpere conaverit, irrita sit eius -o. TRAD. Salisb. I 2 uni mulierculę ... Deus inspirare dignatus est, ut ... sanctę -i participem se libuisset efficere. GERHOH. Sim. p. 248,4 Symon ... in ipsa symoniace negociationis -e, qua donum Dei existimatur pecunia possideri. *al.* **b** *actio incinendi – das Anstimmen (usu mus.):* ANON. IV mus. 4,2 p. 71,15 omnis -o naturalis armonica inter organistas optimos est aut in unisono vel *eqs. (v. notam ed.). v. et p. 51,37.*

inceptivus (-coe-), -a, -um. *pendet enunt. vel gerund.: l.59. 60. struct. c. gen.: l.64. incipiens, ad initium pertinens – beginnend, Anfangs-:* **1** *gener.:* HRABAN. cruc. C 5,76 in tetragonis ... circa crucem positis versus conscripti non per circuitum penitus gyrant, hoc est, ut finalibus litteris ad -as per anfractum redeant, sed *eqs.* HERM. SANGALL. Wibor. 1,5 capit. p. 118 illa dies ... fuit -a non amare transitoria (*sim.* 1,5 p. 132,1 dies ... -a fuit rebus transitoriis renuntiandi). *al. v. et p. 266,16sq.* **2** *philos. et theol.:* VITA Mariae rhythm. 3468 quod est hoc principium, quo dicis *(sc. Iesus)* te fuisse aput Patrem *eqs. (spectat ad Vulg. Ioh. 1,2)?* :: hoc ... principium non est -um ullius initii vel inchoativum. **3** *gramm.:* ALBERT. M. Iob 35,1 p. 407,39 -oeptivum est 'igitur', non rationale vel illativum. *v. et vol. III. p. 1652,31.*

incepto (-coe-), -are. *incipere, suscipere – anfangen, beginnen, unternehmen:* DIPL. Otton. III. 197 mercatum ... legitimum ... in loco Frigisinga dicto ... construi et ... -oeptari concessimus (*sim.* 208). BOVO SITH. Bert. 8 p. 532,13 letaniae canendae -antur (*sim.* p. 532,17 summus praesul responsorium ... cantando -at).

inceptor, -oris *m.* *incohator, auctor – einer der anfängt, beginnt:* **1** *in univ.:* BERTH. chron. B a. 1080 p. 376,17 ipse *(rex)* non c a p u t e t -r tantae congressionis, sed suimet ... defensor (ANNAL. Ianuens. II p. 124,20 rex ... c. e. -r illius operis). **2** *de fundatore, conditore ('Gründer', 'Stifter'):* ERMENR. Har. 16 quis primus huius loci *(sc. coenobii)* ... -r fuerit (*sim.* 21 de huius sabulosi loci -e). HERM. TORN. Mar. 3,7 (MGScript. XII p. 658,46) Bernardus ... religionis non fuit -r. p. 659,1 Norbertus ... suae institutionis primus fuit plantator primusque ... -r. ROB. TOR. chron. a. 1107 Mauricius -r Londoniensis ecclesie *al.* **3** *de incentore ('Vorsänger'; v. LexMusLat. II. s. v.* inceptor; *cf. p.1530,56sqq.):* ELIAS SAL. mus. 30 p. 59a cantor sive -r cantuum moderata voce cantus omnes incipere debet.

***inceptorium,** -i *n.* *index inceptionum – Anfangs-, 'Incipit'-Verzeichnis:* HUGO TRIMB. registr. 776 cum sit *registrum* -um plurium auctorum *(v. comm. ed. p. 255; cf. p.1531, 31).*

inceptum *v.* incipio.

inceptus (-coe-), -us *m.* **1** *initium, principium – Anfang, Beginn:* VITA Liutb. 23 uti illa numquam ... tardior in effectu quam in -u subsisteret. **2** *inceptum – Unternehmen:* CHART. Sangall. A 220 (a. 816) si quis ... hanc traditionem inrumpere conatus fuerit, -oeptu suo privetur *(cf. p.1531,45).* PASS. Ger. Col. 10 cuius *(exercitus)* militari virtute nefarius cassaretur -us. HERM. SANGALL. Wibor. 1,6 capit. p. 118 Hitto eam psalmos docturus cum eum tederet -us, per visionem est correptus.

***inceramentum,** -i *n.* *t. t. alch. i. q. actio emolliendi (ad modum cerae) – das Erweichen (zu einer wachsartigen Masse), das Weichmachen, Verflüssigung* (*de re v. E. Darmstaedter, Die Alchemie des Geber. 1922. p. 187 s. v.* ceratio): **1** *def.:* Ps. AVIC. anim. 6,15 p. 300 -um est naturam corporis redigere in modum lavationis, scilicet quod de induratione, quam accepit in humectatione, et redigatur in mollicie et *eqs.* Ps. GERH. CREM. sal. II 19 corporum opportunum ... -um (ceratio I 29) ... est subtiliare partes illius rei inceratae, ut fiat subtilior et gracilior, ut penetret humiditas in corpore. **2** *exempla:* Ps. AVIC. anim. 6,5 capit. p. 165 de -o et de differentia inter -um et solutionem ... et quod in -o ... apponatur aqua lapidis. 6,15 p. 299 in -o stanni. *ibid. al.* *cf.* *ceratio *et* *inceratio.

***inceratio,** -onis *f.* *t. t. alch. i. q. actio emolliendi (ad modum cerae) – das Erweichen (zu einer wachsartigen Masse), das Weichmachen, Verflüssigung (de re v. l.30):* Ps. ARIST. pract. p. 659b,55 fit ... lapidis reductio per -em. p. 661a,16 -o ... aquae est in partes terrae per calcinationem privatas humiditate humiditatem reducere et ad modum terrae facere. ROSIN. interpr. 3 p. 313,21 -o, scilicet rei siccę coniungens unguentum solutum. *al.* *cf.* *ceratio *et* *inceramentum.

***inceratívus,** -a, -um. *t. t. alch. i. q. emolliens (ad modum cerae) – (zu einer wachsartigen Masse) erweichend:* GEBER. invent. 23 p. 734 aqua ... philosophica ... -a. p. 735 oleum ... -um album. *ibid. al.* *cf.* *ceratívus.

***incerator,** -oris *m.* *t. t. alch. i. qui emollit (ad modum cerae) – einer der (zu einer wachsartigen Masse) erweicht ('Erweicher'):* Ps. GERH. CREM. sal. II 81 p. 83,7 est ... *sal armoniacus* -r (incerans omnia corpora I 9 p. 19,3) omnibus corporibus et siccator.

incero (-caero), -atum, -are. *t. t. alch. i. q. emollire (ad modum cerae) – (zu einer wachsartigen Masse) erweichen:* GEBER. invent. 17 p. 729 -a cum ammoniaco sublimato, quousque fundatur *mixtura.* ROSIN. ad Sarr. 1 p. 279,28 ea *(corpora)* in se ... -aerat, substanti‹a›t ac dealbet *aqua philosophica (cf. l.52).*

adi. **1. incerans,** -antis. *t. t. alch. i. q. emolliens (ad modum cerae) – (zu einer wachsartigen Masse) erweichend:* ALLEG. sapient. 27 p. 477b,55 lac -s, liquefaciens et penetrans (*sim.* p. 478a,10). *v. et l.57.*

2. inceratus, -a, -um. **1** *ceratus, cera illitus vel inductus – gewachst, mit Wachs bestrichen, überzogen:* HUCBALD. Cass. 11,12 -is ... scribere tabulis. WILH. SALIC. chirurg. 2,2 p. 327B sue illam *(pellem)* cum filo sericino ... aut lineo ... -is

(*sim.* 2,18 p. 337[H] cum sutura fili -i). **2** *cerae similis (factus) – wachsähnlich (gemacht; usu alch.): v. p.1532,36.*

incertitudo, -inis *f.* *script.* -idudo: *l.26.* *status incertus, indefinitus, ambiguitas, dubitatio – Unsicherheit, Unbestimmtheit, Undefiniertheit, Zweifel:* **1** *proprie:* **a** *gener.:* GODESC. SAXO gramm. 1 p. 374,28 'dies longi' seu 'tempora longa' declarant -em, sicut ... 'aeterna saecula' demonstrant certitudinem. HILDEG. fragm. 4,35 in humilibus Deus signa facit, ubi spinosa -is (incest- *ed., vix recte*) non sunt; in strenuis, ubi impietas malignatis non est. CHART. Xant. 232 p. 152,41 contra hore mortis certe -em. **b** *philos.:* ALBERT. M. anal. post. 2,2,11 p. 193[a],22 certior est cognitio mathematica quam naturalis ... propter ... certitudinem cognitorum ...; naturalis ... considerat ea ..., ut accipiunt -em et contingentiam. **c** *publ. et iur.:* CHART. Heist. 11 p. 109,37 (a. 1197/98) pactum, quod incole ... sub quadam -e pro agrorum cultura vel ... messium qualitate ... persolvere solebant, ... fratres ... adaugentes in unam et certam summam, videlicet XV maldrorum tritici, ... se nobis soluturos promiserunt. **2** *meton.:* **a** *pactum deficiens – fehlende Abmachung:* CHART. Mog. A II 231 p. 417,28 (a. 1158) ne ipsę *(sanctimoniales)* per -em sacerdotum negligantur, censuimus, ut, quicumque ... nunc et in futurum abbas fuerit, curam animarum earum gerat. **b** *incertum – das Ungewisse (in lusu verborum): v. vol. II. p. 489,9.* **3** *translate:* **a** *incerta rei condicio, instabilitas – Ungewissheit, Unzuverlässigkeit:* ALCUIN. epist. 52 diei crastini -o (-dudo *var. l.*). BALTH. Frisig. 4 <cum> ob amorem celestis vite secularium -em postponeret. *al.* **b** *ignoratio, ignorantia – Unkenntnis, Unwissenheit:* EPIST. Mog. 22 p. 356,10 probra de -e nobis insultantium refelli. CONST. imp. III 175 p. 161,41 -em longe ... sustinemus (*cf. antea:* quod nos ... possitis reddere plenius certiores).

incertus, -a, -um. *script. compar.* -rcius: *l.41.* *non probatus, indefinitus, dubius, obscurus – unsicher, ungewiss, unbestimmt, nicht definiert, zweifelhaft, unklar, dunkel:* **I** *proprie:* **A** *gener.:* **1** *in univ.:* ALFAN. premn. phys. 34,5 p. 121 consulimus ... de possibilibus per nos fieri atque finem -um (*PG 40,737[A]* ἄδηλον) habentibus (*sim.* 34,10 p. 122). HERM. CARINTH. essent. 1 p. 88,6 ut ... fiat ordinata partitio ... neque ... passim atque lege -a, verum *eqs.* CHART. Aquens. 254 l. 4 rebus in -is nichil est -cius hora mortis. ALBERT. M. metaph. 10,1,3 p. 435,49 -ior est quantitas maior quam minor. *al. v. et vol. III. p. 1421,65.* **2** *in iunctura* -um (est) *c. interr. indir.:* AGIUS vita Hath. 13 -um nobis esse, quanto tempore ... eam videre permitteremur. RUOTG. Brun. 24 p. 25,12 utrum ad hoc, ut odio suo ... satisfaceret *dux* an ut ... in tanto periculo subveniret, -um *(v. notam ed.).* OTTO FRISING. gest. 1,47 p. 66,21 an ex refluxione proximi maris ... an ex cataractis ruptis in caelo ... -um *(v. app. crit.)*, ... intumuerat *amniculus. al.* **3** *in figura rhet. litotes q. d.:* HROTSV. Gall. I 1,4 si haut -a accipiendae spe mercedis relevatur *(sc. labor).* **B** *canon. i. q. non authenticus – nicht anerkannt, unbestätigt:* CONC. Karol. A 24[B1] p. 214,2 -am confessorum memoriam nemo veneretur *(v. notam ed.).* **C** *publ. et iur. i. q. spurius – unehelich:* ACTA Petr. 1 p. 8,29 filii -i, quorum ... patres legitimi ignorantur. **D** *medic. i. q.* ἀμυδρός *– undeutlich, schwer zu erkennen(d):* Ps. GALEN. puls. 288 fit eis *(peripleumonicis)* pulsus -us (tardus *var. l.; v. comm. ed. p. 206sq.*). **E** *gramm. i. q. ambiguus – nicht unterschieden:* ERCHANB. gramm. p. 23,19 -um ... genus vel epicenon in pronomine non invenitur *(v. notam ed.).*

II *translate:* **A** *spectat ad homines:* **1** *sensu pass. i. q. incognitus – unbekannt:* HUGEB. Willib. 1 p. 88,28 Deus ... servum suum infantem ... hominibusque -um ... de corporis ergastulo adhuc edocere (*i.* educere) nolebat. Wynneb. 5 -as Baioariorum probare volebat incolas. *subst. masc.: v. vol. II. p. 494,9.* **2** *sensu act.:* **a** *dubitans – unentschieden, 'unsicher':* RUOTG. Brun. 44 p. 47,21 -us inter spem metumque feror *(v. notam ed.).* BERTH. chron. B a. 1078 p. 313,20 per loca -us vagans *rex.* *in figura rhet. litotes q. d.* non -us *i. q. certissimus – ganz sicher:* DIPL. Heinr. II. 424 si ecclesias ... bonis ditare studuerimus, hinc remunerationem ... nos recepturos non -i erimus. **b** *ignarus, nesciens – unwissend:* WIDUK. gest. 2,16 pontificem ... responsi -um a se dimisit *dux.* **B** *spectat ad res:* **1** *ignotus, inexploratus – unerkundet, fremd (de locis):* OTTO SANBLAS. chron. 21 p. 30,1 que *(sc. regiones)* nobis -a sunt. *v. et vol. II. p. 130,70.* *usu subst. (vel ellipt.):* ANNAL. Xant. a. 864 p. 21,15 locum predictum reliquerunt *praedones* et -a petierunt. a. 869 p. 27,27 in -o vagus girabat per terras *Guntharius.* OTTO FRISING. chron. 4,10 p. 197,3 telo in -um misso. **2** *infestus – nicht geheuer: v. p. 1127,60.* **3** *fragilis – vergänglich:* VITA Heinr. IV. 4 p. 17,31 iste *(dux)* ... fidem -o postposuit honori. **4** *mutabilis – wandelbar:* WANDALB. creat. mund. 93 luna meatu diverso variante orbe -a vagansque solis lumine plena nunc crescit ..., nunc *eqs.* **5** *fortuitus – unberechenbar:* WALAHFR. hort. 97 adiuvat *abrotanum* artus, quos -a (gloss. L: quia per varias membrorum iuncturas vagatur) premit furtivae iniuria guttae. **6** *infirmus – schwach:* THEOD. PALID. annal. a. 935 p. 62,41 eam *(reginam)* venientem manu -a tenuit *rex pauperis vestibus indutus. v. et p. 327,60.*

subst. **incertum,** -i *n.* **1** *dubitatio – Ungewissheit:* BRUNO MAGD. bell. 53 abiit *rex* ... cum ... exercitu et Saxoniam sicut prius habuit in -o *(cf. ThLL. VII/1. p. 886,76sq.).* **2** *res non certa, res satisdatione carens – etwas ohne Gewähr:* GLOSS. psalt. Lunaelac. 48,11 qui ... de temporalibus curam gerit, ... dicuntur huius mundi esse sapientes; sancti ... apud illos videntur stulti quasi -a in futurum sibimet thesaurizantes. CHRON. Gozec. 2,29 p. 44,20 cellaria vacua ... reperit *abbas*, unde vel una die vivendum fuit (fuerit *var. l.*), super -is accomodari debuit. **3** *fragilitas – Vergänglichkeit:* REGISTR. abb. Werd. 5,83 (s. X./XI.) sollicitus de vitę suę -o ... Hogerus ... tradidit predium suum.

adv. **incerto.** **1** *modo ignoto – unter unbekannten Umständen:* ANNAL. Xant. a. 871 p. 30,6 ab ... sinodo ... excommunicatus -o vitam pertinacem et inproviso periculose amisit *Guntharius.* **2** *sine satisdatione – ohne Gewähr:* FORM. imp. 38 p. 316,16 ut ... ipse *(Albricus)* bona sua -o aliene fidei committeret.

incespitator *v.* incaespitator.

incessabilis, -e. *?script.* -sib- *(per analogiam ad* accessibilis *sim. formatum, ni subest prava traditio): l.56.59.* **1** *adi. i. q. continuus, infinitus, perpetuus – beständig, unendlich, ewig:* GLOSS. psalt. Lunaelac. 118,115 adversus quos *(malignos)* habemus -e bellum. EIGIL Sturm. 16 p. 150,23 sanctae conversationis disciplinam indefessa et -i perseverantia fratres ... tenuerunt. ALBERT. M. phys. 8,3,9 p. 639,53 id ..., quod est 'perfectum' et 'incorruptibile' sive -e secundum tempus. ANNAL. Plac. a. 1247 p. 494,38 Parmenses civitatem ... spaldis die noctuque -i mora aptabant. *al.* **2** *subst. neutr.:* **a** *quod infinitum est – etwas das unendlich, ohne Ende ist:* ALBERT. M. summ. theol. II 10,39,1,1,1 p. 429[b],1 quae sint proprietates Seraphin: ... si ... accipiuntur secundum motum, quo movetur amans ad amatum, ... in motu ipso ... secundum se, tunc est '-e' (*PG 3,205[B]* τὸ ... ἀκατάληκτον), quod est secunda proprietas. *ibid. al.* **b** *?per pravam interpr. vel traditionem i. q. incessus – das Fortschreiten (de fonte Graeca v. l. 53):* ALBERT. M. cael. hier. 7,4 p. 96,78 docet '-ibile (-e *var. l.*) eorum *(Seraphin)*', id est incessum, quo velociter incedunt in divina. p. 97,5 mobile referetur ad dispositionem desiderantis ex apprehensione ... desiderati ad movendum in ipsum, et -ibile (-e *var. l.*) dicit alteram partem, ... scilicet motum in amatum. p. 97,86.

adv. **incessabiliter.** *continue, perpetuo, sine intermissione – beständig, unaufhörlich, ohne Unterbrechung:* CONC. Merov. p. 137,3 sicut nos -r dicere, ita vos decet libenter audire. HRABAN. epist. 21 p. 427,35 quae *(cogitatio)* tecum *(sc. cum archiepiscopo)* ... -r conversatur. RATHER. Metr. 10,424 iacula -r mittere. *al.*

1. incessans, -antis. *continuus, indesinens, perpetuus – beständig, unaufhörlich, ununterbrochen:* WANDALB. ad Otric. p. 569,10 -i et infatigabili studio. RUD. TRUD. gest. 2,1 terruit *Deus* ... miraculorum -i per annos ... formidine. CHART. Carinth. V 130 p. 89,19 in quibus *(monasteriis)* ... deitatis laudi-

bus vigiliis -bus insudatur. *al.*

adv. **incessanter.** *script.:* -cens-: *l. 11. adde* BENZO ad Heinr. 4,36 p. 410,16 (vs.; *v. notam ed.*). DIPL. Loth. III. 103 p. 166,36 *(var. l.)*. -censetur: COMPOS. Luc. Z 8 *(v. comm. ed. p. 186)*. *continue, perpetuo, sine intermissione – beständig, unaufhörlich, ohne Unterbrechung:* **1** *in univ.:* AESCULAPIUS 19 p. 25,17 -r a spiritu movetur *pulmo* (*cf. Gariopont. pass. 2,9 p. 27*[r] propter incessabilem spiritus . . . motionem). HRABAN. epist. 17[a] p. 420,31 quas *(orationes)* -r . . . Deo . . . offerimus (*sim.* DIPL. Loth. I. 64 p. 175,8). CARM. Cantabr. A 7,4[b],5 -r (-ens- *cod.*) alimenta pauperibus erogavit *Heribertus*. ALBERT. M. summ. theol. II 2,8 p. 137[b],36 quidam *(angeli)* . . . dominationis -r sunt appetitivi. *al. v. et vol. I. p. 792,32sqq.* **2** *struct. c. subst. fere sensu adi.:* AESCULAPIUS 42 p. 72,5 satyriasis . . . est appetitus ad res venereas -r.

2. incessans *v.* incesso. ?***incessibilis** *v.* incessabilis.

1. incessio, -onis *f.* *abl. sg.* -i: *l.26.* *actio incedendi – das (Ab-)Gehen, Schreiten:* **1** *proprie i. q. circuitio – (Grenz-)-Begehung (usu publ. et iur.; de re v. HRG I. p. 1804sqq. s. v. 'Grenzumgang'):* COD. Lauresh. 134 p. 408,9 (a. 1094) confirmatione banni et -e populi terminum . . . pretitulavimus *(sc. abbas)*. **2** *translate de motu oculorum:* ALFAN. premn. phys. 7,17 p. 78 cum . . . maius fuerit visibile, non per unam occupationem comprehendit hoc visus . . .; partim namque illud inspiciens nec semel totum necessario ab altero in alterum mutatur et hoc quidem, quod succumbit, semper -i (*p.* in *duo litterae erasae P,* incessitum *B; PG 40,644*[C] μετάβασιν) est sensibile.

2. incessio *v.* incensio.

[**3. incessio** *v.* cessio. *adde ad vol. II. p. 503,69sqq.:* ACTA reg. Burgund. 169 (a. 1000/31) res vestras sancto Mauricio . . . delegastis *(sc. frater)*, sicut ⌞incessio *(ci. ed.,* in -o *cod. in loco corrupt., ut vid.)* vestra commemorat⌟ *(fort. per contam. ex* -o vestra commemorat *et* in -e vestra commemoratur *sim.)*.]

incesso, -ere. *form. partic. praes.* -antes: *l. 38. (cf. ThLL. VII/1. p. 889,15sqq.).* *aggredi, adoriri – angreifen, losgehen (auf):* **1** *proprie:* COD. Karol. 8 p. 495,36 prelia . . . cum . . . furore -antes contra nos ad muros . . . commiserunt *Langobardi*. **2** *in imag.:* ALCUIN. carm. 76,1,13 pectora nec nimium vanis -ite *(sc. nati nostri)* rebus.

***incessorium** *v.* *incensorium.

incessus, -us *m.* *actio in-, procedendi, ambulatio, itus, ingressus, motus – das Schreiten, Gehen, Gang, (Fort-)Bewegung:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* EINH. Karol. 22 p. 27,1 -u firmo (firmior *var. l.*) totaque corporis habitudine virili *(sim.* POETA SAXO 5,334 -u firmus. *cf. et* CONR. HIRS. mund. cont. 718 inest humili habitus equalis, firmus -us *eqs.)*. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 226,27 falconarius cedet eis *(ventis a tergo venientibus)* in suo -u (*sim.* p. 226,31 ex -u falconarii contra huiusmodi *[sc. ab anteriori parte venientes]* ventos). ALBERT. M. animal. 1,510 -us . . . hominis ex inclinatione naturae procedens annuntiat de eo, qualis sit animi. *saepe. de animalibus:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 105,31sq. est . . . volatus -us volatilium per aera, . . . quemadmodum ambulatio est -us super terram. ALBERT. M. animal. 25,36 p. 1571,34 -us . . . huius animalis *(i. salamandrae)* est piger. *al.* **b** *de facultate incedendi:* UFFING. Ida 1,19 propriis privata -bus duorum baculorum sustentatione pedum vice utebatur *mulier* (*sim.* MIRAC. Conr. Const. 4 quidam privatus -u). MIRAC. Annon. 2,69 matrona . . . debilis cruribus ac pedibus ita, ut . . . -u careret. *al.* **c** *de facultate adeundi, ingrediendi:* WANDALB. Goar. 2,13 p. 59,8 accidit Rheni fluminis aquam . . . congelascere, ita ut -us quoque quorumlibet animalium et vehiculorum ferre valeret. **2** *in imag.:* VITA Pirmin. II 16 p. 45[E] totis animi -bus Christum sequebatur (*sim.* EPIST. Hann. 36 p. 76,23 per . . . deserti difficultates variis mentis -bus oberrabam). **3** *meton.:* **a** *incursus – Angriff:* IOH. VEN. chron. p. 70,7 civitas . . . Gothorum -u . . . cassata. **b** *passus, gradus – Schritt:* WALAHFR. Mamm. 15,14 nutare subactis viribus -um. BALTH. Fridol. 20 optabili citius -u dum ingrederetur . . . insulam. **c** *via, iter, transitus – Weg, (Durch-)Reise (in imag.: p. 1536,3):* RICHER. REM. hist. 2,42 Arnulfus . . . regem praecedens Nortmannos . . . fudit ac regi -um expedivit (*cf.* FLOD. annal. a. 944 p. 95,5 regi transitum praeparavit). DAVID expos. reg. 1,3 vivificans vita gratiae, per quam recto -u ad vitam pervenitur aeternam. **d** *conductus, cursus, tractus – Verlauf:* ALBERT. M. animal. 1,327 occultantur ambo *(sc. capita musculi)*, quasi sint sepulti in suo -u *(ex Avic.)*. 1,375 si omnes nervi *(sc. musculorum)*, qui ad dyafracma veniunt, a cerebro protenderentur, ipsorum nimis prolongaretur -us.

***incestalis** *vel* ***incestualis,** -e. *ad incestum pertinens, incestus – unzüchtig, schändlich:* HINCM. divort. 1 p. 124,22 concubinalis commixtio vel -ualis pollutio. epist. 136 p. 95,30 non secundum nuptiale bonum, sed secundum -tale malum. *al.*

***incestatio** (-cio), -onis *f.* *actio incestandi, stuprum – das Beflecken (durch Unzucht), Schändung:* CHRON. Mont. Ser. a. 1200 p. 168,13 de . . . -cione feminarum, quibus preerat, . . . infamatus *praepositus*.

incestator *vel* **incestor,** -oris *m.* *qui incestat, stuprator – (Blut-)Schänder:* CAPIT. episc. I p. 27,4 non matris -estor, non sororis. VITA Ludow. Pii 44 p. 456,7 asserentes *(sc. principes)* . . . eum *(Bernhardum)* . . . thori -atorem (-estorem *var. l.*) paterni *(v. notam ed.)*.

inceste *v.* 1. incestus. ***incestiosus** *v.* incestuosus.

[**incestitudo** *v.* incertitudo.]

incestivus, -a, -um. *ad incestum pertinens, incestus, obscenus – unzüchtig, schändlich, blutschänderisch:* LEG. Wisig. 12,2,17 p. 425,13 non more nostro propinquitate sanguinis usque ad sextum gradum -a (pollutione in *add. E1*) coniunctione vel fornicatione iungamur. CAPIT. Bened. 2,411 ut . . . nullus Deo devotam virginem . . . vel sui proximam generis aut etiam de cuius admixtione -ae notam possit subire infamiae, inlicito connubio . . . accipiat coniugem (*inde* CAPIT. episc. II p. 210,6).

incesto, -are. *script.* insc-: *l.38 (cf. p.1537,5).* *commaculare, contaminare – beflecken, schänden, verderben:* **1** *spectat ad facinora:* LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 154,33 quorum *(Saxonum)* terram . . . inauditis adinventionibus nec christiano ore nominandis criminibus -ret *rex*. BERNH. GEIST. (?) dial. 257 hoc *(sc. avaritiae)* scelus -scestavit multos summos *(v. notam ed.)*. **2** *spectat ad violationem personae per stuprum perpetratam:* CAPIT. Bened. 2,424[capit.] quantum malum sit Deo sacratas -are (*inde* CAPIT. episc. II p. 184,32. 225,2. *sim.* FLOD. hist. 4,5 p. 386,20 sacratas Deo feminas -are). PETR. DAM. epist. 141 p. 496,36 quo pacto sibi matrimonii foedera copulabunt . . ., qui germanas . . . uterinas -ant?

incestor *v.* incestator. ***incestualis** *v.* *incestalis.

***incestuositas,** -atis *f.* *actio incestandi – Befleckung (durch Unzucht), (Blut-)Schande:* RATHER. epist. 29 p. 161, 21 cum ypocrisia et -s . . . praecellant alia in scelere crimina. ADAM gest. 3,56 p. 202,1 adulteria, -es aliaeque naturam excedentes immunditiae. *al.*

incestuosus *vel raro* ***incestiosus,** -a, -um. *script.:* incae-: *l.60.70.* -ent-: *l.63.* -ssus: *l.71.* **1** *adi.:* **a** *ad incestum pertinens, incestus – unzüchtig, schändlich, blutschänderisch:* **α** *de hominibus:* VITA Arnulfi 25 homo . . . nomine Cionta -iosus (-uosus *var. l.*) fuit *eqs. (sim.* HRABAN. epist. 53 p. 507, 12 facinus . . . hominis -uosi. *al.)*. ADO VIENN. Desid. 6 (MGMer. III p. 647,28) passus est . . . Desiderius . . . factione . . . -uosissimae reginae. **β** *de rebus:* CONC. Merov. p. 198,19 -uoso ordine. EPIST. Alcuin. 3,15 (synod.) interdicuntur . . . iniusta connubia et -aestuosa tam cum ancillis Dei . . . quam cum propinquis et consanguineis vel alienigenis uxoribus (*sim.* OTTO FRISING. chron. 3,10 p. 145,31). HONOR. AUGUST. offend. 33 ipsi *(presbyteri)* -uosam (-ntuosam *var. l.*) vitam ducunt, igitur fornicatores sunt. *v. et p.1537,47.* **b** *per incestum genitus – durch Unzucht gezeugt:* CAES. HEIST. mirac. I 4, 30 p. 201,27 filii . . . -uosi, id est de incestu nati (*sim.* ACTA imp. Winkelm. I 404 p. 350,20 [dipl. Frid. II.] -uosos filios legittimare). **2** *subst. masc. i. qui incestat, stuprator – (Blut-)-Schänder:* EPIST. Alcuin. 3,3 p. 21,33 (synod.) unusquisque episcopus . . . -aestuosos separet. HRABAN. epist. 30,4 p. 451,1 quomodo in evangelio . . . -uosus (-uossus *a. corr.* C) poenam peccati evadet? *al.*

[Clementi]

adv. **incestuose.** *inceste – schändlich, blutschänderisch:* CONC. Merov. p. 198,22 quomodo predicti *(sc. homines)* se -e coniuncxerint. ADO VIENN. Desid. (PL 123,437B) quae *(femina)* non timuerit -issime . . . mariti sui nepoti se misceri.

1. incestus, -a, -um. *script.* insc-: *l. 14 (cf. p. 1536,33). form. acc. pl.* -es: *l.18.* **1** *adi.:* **a** *commaculatus, contaminatus – befleckt, verderbt:* CHART. Archiep. Magd. 303 p. 379,24 (a. 1161) urbs . . . a paganis possessa et idolorum cultura -a fuit. **b** *incestui indulgens, incestuosus, turpis – der Unzucht ergeben, unzüchtig, unkeusch, schändlich, blutschänderisch:* **α** *de hominibus:* VITA Corb. 24 capit. p. 595 qualiter . . . secretarius principis per -ae uxoris consilium episcopum occidere voluit. EUPOLEMIUS 1,288 si quis vivere sancte -um (-scestum *var. l*) moneat scurram *eqs.* **β** *de rebus:* HROTSV. Bas. 102 virginis . . . mentem . . . in amore -o proprii . . . fervescere servi (*sim.* VITA Landel. Laub. 139 predę . . . recentis -us flagrabat amor). HILDEG. phys. 6,3,2 pavo . . . masculus . . . -os (-es *var. l.*) mores habet. HELM. chron. 15 p. 31,9 princeps . . . sororem suam . . . monasterio virginum . . . subtraxit eamque cuidam Bolizlao -issimo sociavit coniugio. *in imag.: v. vol. III. p. 4,9.* **2** *subst. masc. i. qui incestat, stuprator – (Blut-)Schänder:* RADBERT. corp. Dom. 22,134 nulli periculosius ea *(semina vitae)* contingunt quam luxuriosi et -i. AMARC. serm. 3,237 respuit -os, quem virgo Maria profudit non fantasmaticum. *al.*

subst. **incestum,** -i *n. actio incestandi, stuprum, illicita copulatio – (Blut-)Schande, Unzucht, unerlaubter Beischlaf:* HRABAN. epist. 29 p. 445,23 qui *(Dominus)* . . . -um et fornicationem . . . prohibuit. FORM. Augiens. B 22 propter crimen -i *(v. notam ed.; sim.* CONST. Melf. 2,44. *al.).* CONC. Karol. B II 2,19 lugendam -i pollutionem . . . purgandam decrevimus *(cf. p.1536,11).* HROTSV. lib. 2 praef. 1,3 turpia lascivarum -a feminarum.

adv. **inceste.** *impudice – schändlich, unzüchtig:* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 488,9 -e profligatur, quod sumptibus luxuriosis expendendo disperditur. HONOR. AUGUST. offend. 33 presbyteri . . . aut caste vivunt . . . aut -e.

2. incestus, -us *m. actio incestandi, stuprum, illicita copulatio – (Blut-)Schande, Unzucht, unerlaubter Beischlaf:* **1** *in univ.:* **a** *spectat ad cognatos vel affines:* **α** *def.:* ALBERT. M. summ. theol. II 18,122,1,4 p. 400b,34 -us . . . est violatio personae vel sanguine vel affinitate coniunctae. **β** *exempla:* EPIST. divort. Loth. 2 p. 211,37 si . . . uxor dici debeat, quae se germano -u maculaverat. OTTO FRISING. chron. 6,3 p. 264,14 Guntharius . . . concilium . . . congregat, . . . falsisque productis testibus . . . de -u (*cf.* REGINO chron. a. 864 p. 81,19 incestuoso concubitu) illam *(reginam)* convincunt. CAES. HEIST. hom. exc. 221 impregnaverat *miles* . . . quandam cognatam suam, et, ut -us lateret, natum infantem . . . necaverant. *al. v. et p.1536,66. abl. fere adv. i. q. modo incesto – auf unzüchtige Weise:* ERMOLD. Ludow. 3,50 uxorem fratris frater rapit alter et omnes -u vivunt. **b** *spectat ad concubinas:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 300,10 preter . . . nefandissimi cuiusdam -us . . . suspicionem numquam . . . sua abalienavit fornicaria coitione *episcopus.* NICOL. LEOD. Lamb. 13 (MGMer. VI p. 417,9) -us turpitudo facta est . . . honeste mortis occasio. **2** *labes – Schandfleck (c. gen. explicativo):* HIST. Daret. p. 200,13 quae *(filia)* in -u ignominiae labefacta stupri leconistarum *(v. notam ed.).* *Clementi*

inceto *v.* incito.

***inchartator** (inca-), -oris *m.* (in *et* charta) *qui chartae mandat – einer der (in einer Urkunde) niederschreibt, (Urkunden-)Schreiber:* CHART. Carinth. IV 2996 (a. 1269) testes sunt . . . Chonradus presentium inca-r et alii plurimi fide digni.

***inchartulatus** (inca-), -i *m.* (in *et* chartulatus) *colonus (ex chartula terram tenens) – (aufgrund einer Urkunde ansässiger) Pächter, Kolone:* GREG. CAT. chron. I p. 256,2 inca-os et colonos atque cultores exinde *(sc. curte)* expulit *filius comitis.* II p. 147,14 ut decima terrarum . . . et servi et libertini et coloni et inca-i permaneat in hoc monasterio.

inchoa- *v.* incoha-. **1. inchoo** *v.* incoho.

[2. inchoo *v.* inclito.]

***inchordo** (-co-), -are. (in *et* chorda; *cf. ital* incordare; *v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 740*) *intendere – spannen:* Ps. GALEN. anat. 1 p. 166B quae *(chorda),* quando separatur a musculo, ad iuncturam vadit aut ad membrum movendum et colligitur in seipsa et ⌞-at ipsum⌟ (incordatur *V*) sicut chorda arcum (arcuum *V*).

inchus *v.* incus.

***incibatus,** -a, -um. (in- *et* cibare) *cibo egens, ieiunus – der Nahrung entbehrend, nüchtern:* ANNAL. Germ. Paris. a. 823 (MGScript. IV p. 3,30; s. X./XII.) puella XII annorum per menses X -a sana permansit. VITA Eberh. Commed. 6 l. 80 triduo mansit -us, eo quod alimenta non haberet. CHRON. Reinh. a. 1215 p. 586,19 quosdam eorum *(patrum)* . . . totum diem -os . . . complevisse. CHRON. Mont. Ser. a. 1223 p. 203,14 in . . . nemore seminudum et -um per triduum eum *(abbatem)* detinentes *(sc. armati missi). al.*

[Incicus *v.* Indicus.]

incidentia (-cia), -ae *f. occasio – Gelegenheit:* CHART. Diess. 14 p. 123,29 (a. 1228) quia . . . ex -a deceptionis articulis dimidium iusti precii excedens ab hiis, qui malo zelo moventur, obici consuevit *eqs.*

***inciditura,** -ae *f.* (incidere) *incisio, locus incisionis – Einschnitt, Schnittstelle (de vulnere):* MOSES PANORM. infirm. 34 p. 132,13 facias incidere totam carnem mortuam . . .; et ponas super -as cinerem subtilem. marisc. 7 p. 164,14 quando frenum magagnat loca supradicta, sicut scorzatura vel -a *eqs.*

[incidium *v.* incendium.]

1. incido, -cidi, -ere. *script.:* incad(o): *l.59.p.1539,55.1540, 8.* inced(o): *l.52.p.1539,58. partic. praes. usu adi.: p.1540,9. 10.14. c. praep.* super: *p.1539,26.40. usu subst.: l.43.p.1540, 2. al.*

I *cadere (in), illabi – (hinein)fallen, -stürzen (in):* **A** *proprie:* LEG. Wisig. 8,4,23 si . . . ignorans -erit *(sc. laqueos feris praeparatos)* et fuerit debilitatus aut mortuus *eqs.* add. 2 B p. 463 si . . . aliquis in . . . gladio -erit sine voluntate eius, qui gladium . . . tenuit *eqs.* PAUL. AEGIN. cur. 125 ad -entia (incidenda *var. l., per confusionem ut vid.; 3,28,8* ἐμπίπτοντα) . . . auribus parva animalia eisdem *(sc. medicamentis)* utere. LEX fam. Worm. 11 si quis . . . in lectum aegritudinis ita -erit, ut . . . per se ambulare non possit *eqs.* BRUNO MAGD. bell. 123 p. 117,10 multi fugientes cum hic proni fluvium velociter -rent *eqs.* ALBERT. M. animal. 1,213 ut per eos *(pilos palpebrarum)* excludantur -entia in oculum. **B** *in imag. et per compar.:* THIETM. chron. 6,57 -erunt *duo fratres* palam laqueum, quem occulte tetenderunt (*cf.* ECBASIS capt. 767 decidit). MANEG. c. Wolfh. praef. p. 39,6 multa oratione decursa in hoc quasi quendam nodum -imus *(v. notam ed.).* YSENGRIMUS 7,4 ereptus pedicis in guttura dira Salaurę -it. ACTA imp. Winkelm. I 334 (dipl. Frid. II.) in Sillam -et, cum Caribdim niteretur evitare. *al.* **C** *translate:* **1** *incurrere – geraten (in), anheim-, verfallen:* **a** *in univ.:* **α** *usu communi:* CHRON. Fred. 2,35 Poncius Pilatus in multis -edens (cedens *var. l.,* -ens *Hier.*) calamitatis propria se manu interfecit. TRAD. Lunaelac. 75 quod in periculum mortis -am. POETA SAXO 3,261 -it *rex Abodritorum* insidias. WIDUK. gest. 2,4 p. 71,4 in hostium pugnam -it *Herimannus.* WIPO gest. 2 p. 17,29 in famam ignaviae et invidiae -emus. ALFAN. premn. phys. 2,90 p. 45 -unt (*PG 40,577B* περιπίπτουσιν) *Manichaei* in contraria. TRAD. Raitenh. 132 si quandoque . . . talem -aderit paupertatem, quod *eqs. al.* **β** *spectat ad morbos, mortem sim.:* HROTSV. Cal. 9,2 in febrem prae tristitia -it *Drusiana* et mortem. THIETM. chron. 3,3 Gero . . . tantam -et infirmitatem tres dies, ut mortuus credatur. ANON. coit. 2,1,10 ut -rent *(sc. qui cibo egerunt)* melancoliam. *al. in imag.:* CHART. Hall. 140 p. 137,28 (a. 1212) ne cause sopite denuo reviviscant et questiones abolite morbum -ant recidivum. **γ** *spectat ad culpam, poenam sim.:* TRAD. Frising. 18 (a. 762/4) contemnentes Deum p o e n a m -unt aeternam (TRAD. Patav. 7. CHART. Carinth. V 71 p. 45,35 hanc penam -at *[cod.,* incitat *ed.]* et incurrat, videlicet ut *eqs.* 72 p. 48,32 -at *[cod.,* indicat *ed.]* et incurrat. *al.*). GERH. AUGUST. vita Udalr. 1,9 l. 27 ne reatum Kain fratricidae -rent *(sc. qui apud eum commanserunt).* THIETM. chron. 7,2 p. 398,25 excommu-

[Weber]

nicationem ... -imus *(sc. clerici, qui canones neglexerunt)*. STATUT. ord. Teut. p. 87,32 si clericus culpam -at. CHRON. Mont. Ser. a. 1219 p. 193,36 volens *(sc. praepositus)* intelligi eos *(fratres)* in canonem -isse (COD. Wang. Trident. 105). *al.* **b** *inire – eingehen:* TRAD. Frising. 1469 p. 319,35 (ante 1073) ut si quis ex illis *(filiis)* clericus fieret aut ... matrimonium inferius conditione sua -ret *eqs.* **c** *(as)sumere – einnehmen:* CHART. Zoll. I 114 p. 43,1 (a. 1126) si ... Rudolfus ... delicta nature solverit, Iohannes ... et Burchardus ... pro solvenda prefata pecunia vicem pro ipso -ent fideiussoris. **d** *resumere – incipere – (wieder) aufnehmen, beginnen:* RAHEW. gest. 3,53 p. 228,22 ubi *(sc. in civitate)*, si forte Mediolanenses pristinas inimicitias refricando clades suas -rent, ab eorum incursu securiores existerent *Laudenses*. **2** *concinere – anstimmen, 'einfallen':* ANNAL. Altah. a. 1064 p. 65,36 synodali iudicio rursus eum *(Kadalum)* devovebat *Alexander* Cisalpinis et Italicis cunctisque ... -entibus: 'fiat, fiat'. **3** *subvenire – einfallen, (in den Sinn) kommen:* EIGIL Sturm. 4 p. 133,21 caelesti illi inspiratione cogitatio -it in cor. TRAD. Ratisb. 17 p. 17,25 animo -it, ut *eqs.* (RICHER. REM. hist. 4,74. *al.*). GODESC. AQUENS. opusc. 3,1 p. 110,8 cupientes aliquid loqui ad honorem Domini nostri ... -it illud, quod *eqs.* MIRAC. Annon. 1,44 in mentem -it Annonis suffragium petere.

II *cadere (super) – fallen (auf):* **A** *proprie:* **1** *in univ.:* LEX Frision. add. 3A,69 si homo quislibet telum manu tenet et ipsum casu quolibet -erit super alium *eqs.* *de solis radiis, luce:* ALFAN. premn. phys. 7,9 p. 77 donec in oppositum -at (*PG 40,641A* ἐμπέσῃ) *splendor solis* corpus. ALBERT. M. animal. 12,190 oculi ... diriguntur ad lucem et directe ipsam sibi -entem ex aere recipiunt. **2** *se anteponere – sich stellen, schieben (vor):* ALBERT. M. epist. Dion. 7 p. 512,42 'videbamus lunam ... -entem soli', id est supponere se soli. **3** *occurrere – (zufällig) treffen (auf), begegnen:* **a** *de hominibus:* ARBEO Emm. 37 p. 84,27 dum ... pervenisset in solitudinem ..., -it in latrones. WALAHFR. metr. (NArch. 10. 1885. p. 168,41) haec ... posui ..., quo ... nosses, cum forte quid horum -res, quid quale foret. WIDUK. gest. 1,11 p. 19,22 alii per plateas erraverunt ..., alii in Saxones ... -erunt (-ere *var. l.*). REGINO chron. a. 901 Liudwardus episcopus ... super eos *(Hungares)* inscius -it ac mox interficitur. VITA Heinr. IV. 4 p. 20,29 ne forte -ret *marchio* in hostes. YSENGRIMUS 1,447 -it *monachus* oblatum ... baconem. **b** *de flumine i. q. influere – münden:* CHART. episc. Hild. I 40 p. 30,3 (s. X.) isti sunt termini: ... ab oriente flumen, quod dicitur Ovekara, de illo loco, ubi Scuntera -it, usque ad fontem Rotanbiki. **4** *aggredi, impetere – angreifen, attackieren:* HRABAN. epist. 15,3 p. 408,20 ut turbo ventorum in hora hostium rueret ... scutaque -ens ora eorum pectoraque graviter verberaret. CHRON. Salern. 174 p. 177,6 Bibinam ... circumdedit *imperator* et undique suburbana eius -ere iussit. YSENGRIMUS 2,535 Ioseph caput -it amplum. CHRON. Mont. Ser. a. 1180 p. 157,44 in iniuriam imperatoris folles Goslariensium -it *dux*. **B** *translate:* **1** *corripere – befallen:* AESCULAPIUS 45 p. 75,2 quammaxime infixus morabitur dolor, ubi ⌞vertebras -it⌟ (GLOSS. med. p. 66,3 vertebris *[ed.*, vertebras *L*, vertebrus *P]* -it *[ed.*, -adit *codd.]*; *Gariopont. 4,2* vertebrum -it). **2** *pertinere – 'betreffen':* BEDA temp. rat. 11,16 qui *(mensis Nisan)* ... nunc in Martium mensem, nunc -it (-edit *var. l.*) in Aprilem. EKKEH. IV. cas. 66 p. 140,24 letania maior dominicam -it. **3** *concurrere – zusammentreffen:* ALBERT. M. metaph. 1,3,10 p. 40,53 sic philosophantes ... viderunt formam, sed non in ratione causae formalis, sed prout -it in idem cum efficiente.

III *labi, decidere – (hinunter)fallen:* **A** *proprie et in imag.:* **1** *in univ.:* ALLEG. sapient. p. 470b,50sqq. imbick lutum indue usque in medium eiusque labia faciens de luto super testae labie -entia et cave, ne imbick -at supra testae fundamentum ..., et sit sub testa in camini medio canistrum de luto perforatum ..., ut inde cinis -at. **2** *collabi – zusammenfallen:* Ps. GALEN. puls. 245 ubi gravari ceperint cardiaci, fit pulsus densior et defectior, quibus veluti -isse sentitur, quod pessimum signum est. **3** *de actione errandi, peccandi i. q. titubare – straucheln (in imag.):* STATUT. ord. Teut. p. 79,41 remanent ... ad virtutis exercicium ... in consuetudinibus transgressionis ... plures articuli -entem certo et statuto penitencie limite non arcentes. **B** *translate:* **1** *accidere, fieri – sich ereignen, geschehen, eintreten, widerfahren:* **a** *in univ.:* AGIUS epic. Hath. 662 ipsam ... loqui mecum ... videbam cum de nonnullis, quae -erant aliis, tum *eqs.* VITA Litug. I 32 sanctorum officiorum -it mentio. TRACT. de caus. mul. 73 si matrix ... frigida est, hec signa sunt: ... gravatio -adit (-it *var. l.*). CONSUET. Marb. 62 ut de -entibus causis disceptatio fiat. WILBR. peregr. prol. 3 de civitatibus ... et de -entibus earum historiis ... scribere propono. ACTA civ. Wism. A 401 ut respondeant *Fredericus et Godefridi filius* pro placitis -entibus infra diem et annum. CONR. MUR. lib. ordin. 125 leguntur omelie super euangelium ..., nisi per festa -entia aliud debet observari (*sim.* 332). *al.* **b** *locut. adv.* ex -enti (-ente): **α** *per occasionem – beiläufig, (an)gelegentlich:* ALBERT. M. veget. 4,27 oportet nos ... ex -enti tangere, quod *eqs.* Iob. prol. Hier. p. 5,8 in utroque *(sc. prologo fit)* ex -ente repressio detractoris. **β** *interdum – bisweilen:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 223,12 pauci *(falcones)* ex -i capiuntur in hieme. **2** *(obiter) procedere, provenire – nebenbei anfallen, abfallen (usu rhet.):* **a** *rhet.:* INNOC. III. registr. 1,14 p. 25,15 quatinus ... tam principalem quam -entes questiones ... fine canonico terminetis *(sc. electus, decanus et canonicus Cameracenses)*. **β** *publ.:* CHART. episc. Hild. III 98 p. 52,25 (a. 1265) quod eductis expensis ... annonam colligendo et aliis, que -unt (*antea:* pervenient) de ipsis bonis, ecclesia ... indempnis expedietur.

subst. **incidentia** (-cia), -orum *n.* *quae accidunt, fiunt – Ereignisse, Geschehnisse:* CHRON. Merseb. 2capit. p. 169,41 -a de Ottone III. et Heinrico I. imperatore. ARNOLD. LUB. chron. 1,10capit. -a de rege Conrado. 1,11capit. -a de duce Godefrido. CHART. Xant. 196 propter quedam ... -cia, que dubietatem et difficultatem parere videbantur. *al.*

adv. **incidenter.** **1** *per occasionem – beiläufig, (an)gelegentlich:* WALTH. TER. Karol. 4 gloriosi principis quia mentionem nunc -r fecimus *eqs.* OTTO FRISING. chron. praef. p. 5,28 de ceteris regnis -r tantum ... disputans. GENEAL. Flandr. VI cont. C 1 his -r de Willelmo Loensi interpositis ad genealogiam Flandrensium comitum revertamur. HIER. MOR. mus. 17 p. 127,23 post hoc -r est notandum, quod *eqs. al.* **2** *interdum – bisweilen:* WALTH. THER. Karol. 39,39 sepe, cum de passione Domini nostri ... sermo inter domesticos -r haberetur, ... dicere consuevit: '*eqs.*'. **3** *simul, una – zugleich:* GERHOH. Antichr. 2,27 p. 244,7 iste perfector angelus ... doctrinam veritatis insinuans purgatoris simul et illuminatoris -r peregit officium. **4** *fortuito, ex improviso, subito – zufällig, auf einmal, plötzlich:* FRID. II. IMP. art. ven. 6 p. 219,3 propter aves, quas -r visas insequitur *falco* (*sim.* p. 221,5. p. 228,8). CHART. Turic. add. 1248a,11 tum de futuris non sit determinata veritas nec sciri possint ab homine casus fortuiti -r emergentes ..., statutum est, ut *eqs.* *pro re – je nach den Umständen:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 162,17 ut ... ex suo naturali ingenio sciat *falconarius* ... excogitare, que necessaria fuerint -r. **5** *identidem, semper semperque – jedesmal, immer wieder:* GREG. IX. registr. 368 p. 282,25 se ac alios crucesignatos excommunicari obtinuit *imperator*, nisi certo proficiscerentur tempore, sed -r absolutionem petiit et accepit de parendo super hoc ... iuramento.

2. incido, -cidi, -cisum, -ere. *script.:* ci-: *p.1542,52.* si-: *p. 1541,49.* insc-: *p. 1541,4. 59. 1542,67. adde* CHART. Rhen. med. III 439 p. 347,6. inced(o): *p. 1541,1. 1542,28. 60. adde* CHRON. Noval. 5,25 *v. notam ed.).* -ind(o): *p.1541,57. adde* THEOPH. sched. 1,23 p. 21,4 *(var. l.).* *partic. perf.* -ss(us): CHART. Bund. 1196. *struct.:* *usu refl.: p.1542,9. pendet* in *c. acc.: p.1543,43.* *partic. usu adi.:* *praes.: p.1541,34.36. perf.: p.1541,54.*

insecare, accidere, circumsecare – (ein-, an-, be)schneiden: **I** *strictius:* **A** *in univ.:* **1** *gener., natur., techn.:* **a** *usu communi:* LEG. Wisig. 8,4,21 vestis pretium, quantum integra illa, que rupta vel -sa ... est, valere potuit, dare compellatur. LEX Frision. 22,11 si summam rugam frontis quis ictu transversam -erit *eqs.* 22,61 si tibia subtus genuculo media -sa fuerit

[Weber]

eqs. AETHICUS 76 quam *(lapidem)* adamans -edere (-ere *var. l.*) non valet. ADAM gest. 2,43 p. 104,3 cute capitis in modum crucis -sa ferro. HILDEG. fragm. 731 panes cum apostoli ins-bant et frangebant, in manibus eorum crescebant. phys. 3,1 p. 287,25 cultello ipsam rupcionem *(sc. arboris)* minimis ictibus -e, id est hacke. CIRCA INSTANS p. 8b[r] in tempore ... estivo -untur rami *(sc. balsami)* cum quodam cultello non penitus. *persaepe. v. et p.1553,27.71.1554,10. absol.:* REGISTR. Prum. 117 duos dies in vineis operatur *unusquisque*, I ad -endum, alterum ad fodiendum. ROGER. SALERN. chirurg. 2,300 (M in marg.) dicitur ... spatarenum a spata, quia -it ad modum spate. **b** *(in)sculpere, (in)scalpere – (ein)schnitzen, -meißeln:* EPIST. Worm. I 19 p. 36,28 lectum unum honorifice -sum ... mihi *(sc. Immoni)* dedit *Alboldus*. HEINR. LETT. chron. 2,8 illi ..., qui recesserant, in cuiusdam arboris ramo quasi caput hominis -erant. CHART. civ. Hild. 128 ut ... exponantur ymagines, quas ob hanc causam -i feci, et paulatim trahantur funibus de locis suis. *v. et p.1551,65.* **c** *dolare – (be)hauen:* CONSUET. Eins. 16 petram habeat *aedituus* ... in modum mortarii -sam (*item* CONSUET. Trev. 66). THEOPH. sched. 3,17 -untur *limae* cum malleo ex utraque parte acuto. **d** *exstirpare, in arvorum formam redigere – roden, urbar machen:* DIPL. Heinr. II. 174[a] p. 209,39 (interp. 1052/58) decimam in novalibus iam -sis ... Wirziburgensis aecclesia retineat, in novalibus ... posthinc excolendis *eqs*. **e** *metere – mähen:* REGISTR. Maxim. p. 83,30 has croadas colunt et sepiunt et -unt homines de villa. **f** *secando efficere – durch Schneiden herstellen:* REGISTR. Maxim. p. 111,27 de -endis circulis precipietur carpentariis *eqs*. **g** *exstirpando efficere – durch Roden herstellen:* DIPL. Otton. I. 374 p. 514,21 vias ... libere -ere, aquas trahere et aquaeductus et molendinos facere. II. 176 p. 201,28 ut habeat *episcopus* licenciam vias publicas ... -endi et fossaticos faciendi. **h** *adurere, erodere – brennen, ätzen:* TRACT. de aegr. cur. p. 271,37 facta purgatione dentur electuaria calida confortantia, -entia, consumentia. THADD. FLORENT. cons. 132,85 premissa saturitate multorum ciborum -entium, quales sunt possi, cepe, pisces saliti. ALBERT. M. veget. 6,84 operationes ... eius *(sc. colocynthidos)* sunt -ere et resolvere et attrahere. *al.* **i** *obumbrare, infuscare – schattieren, verdunkeln (de re v. H. Roosen-Runge, Kunstwissenschaftl. Studien XXXVIII/1. 1967. p. 26sq.):* MAPPAE CLAVIC. praef. p. 188,28 azorium misce cum albo plumbo, -e de indico, matiza de albo plumbo. p. 189,25 aurum mittes in pergameno, -es de incausto aut de indico. *saepe*. HERACLIUS II 56 p. 93,4sq. azurium misces cum cerosio, -es de indico; ... vermiculum purum -es de bruno aut de sanguine draconis. *ibid. al.* **2** *iur. in terminis notandis (de re v. Dt. Rechtswb. VIII. p. 237sqq s. v. 'Lach[e]'):* LEX Baiuv. 12,4 in arboribus notas, quas decoreas vocant, convenit observare, sed illas, quae antiquitus probantur -sae (-sa, s-se *var. l.*). COD. Lauresh. 10 l. 12 de illo rubero ... ad partem meridianam, inter partem sancti Petri, per Agilolfum et suos consortes pro signo -sa (-sus *suprascr.*) *eqs*. **3** *medic.:* **a** *usu communi (fere usu chirurg.):* AURELIUS 26 p. 731,10 cyrurgia erit adhibenda in rotundo; et locum -sum curato, sicut in omnibus vulneribus exegerit. Ps. HELIOD. chirurg. 14 peritome est, quod in circuitu caro -itur. CONSTANT. AFRIC. eleph. 2,16 vene -untur (incin-, intenduntur *var. l.*) et nervi. TRACT. de chirurg. 46 quatinus caro in modum crucis usque ad os -atur. GLOSS. Roger. I A 3,19 p. 688,39 ne ins-atur filum, quod *eqs*. BENVEN. GRAFF. ocul. B 25 p. 45,3 tales *(sc. palpebras reversatas)* non debetis -ere in extrinseca parte, sed intrinseca ... ita sagaciter ..., quod palpebre, ubi nascuntur pili, non -atis. *persaepe. v. et p.1552,68. impers.:* TRACT. de chirurg. 156 necesse est, ut a superiori ad inferiora -atur. **b** *minuere – zur Ader lassen:* MIRAC. Hucberti 2,29 quemdam strennuum virum morsu rabidi canis pervasum ad hunc locum venisse et, sicut est consuetudinis, -sum ... ad sua ... remeasse. *v. et p.1550,45. in imag.:* WIPO gest. epist. p. 3,17 alterum *(imperatorem, sc. Conradum)* rem publicam ... salubriter -isse, alterum *(imperatorem, sc. Heinricum)* eandem rationabiliter sanavisse. 4 *geom. de lineis ('schneiden'):* Ps. BOETH. geom. 29 ad quam *(lineam)* a puncto, quod infra figuram positum est, omnes, quae -unt, rectae lineae sunt invicem sibi aequales. 69 si in duas rectas lineas linea -ens interiores duos angulos duobus rectis fecerit minores *eqs*. (*sim.* 180). ALBERT. M. anal. pr. 1,5,3 p. 615[a],38 unus *(angulus)* in una parte, ubi linea EF -it circulum in puncto D, et alius est, ubi eadem linea -it circulum in puncto C. p. 615[b],8 omnes anguli incisionum, qui claudunt ad diametrum in puncto, ubi -it vel secat circulum, sunt aequales. *adde: usu refl. i. q. discurrere – sich kreuzen:* ALBERT. M. animal. 1,330 habet *musculus* duo extrema -entia se per modum crucis. **5** *astron. de coluribus q. d. ('hineinschneiden'): v. p. 1543, 43.* **B** *exsecare, secando aperire – aufschneiden, schneidend öffnen:* **1** *gener.:* MIRAC. Gorg. 3 p. 107,1 sigillum cum omni diligentia ... -erunt *clerici* (*sim.* 13 p. 124,7). **2** *medic.:* VITA Ger. Bron. 19 p. 669,20 quibus *(medicis)* ... volentibus ... eum scalpello -ere, ita ut demum valerent, quo laborabat, lapillum elicere. THEOPH. sched. 3,4 cum occiduntur arietes, non -antur pelles sub ventre, sed in posterioribus aperiantur. VITA Gebeh. Const. 1,1 rogat *mater* ..., ut anima exalata ventrem sibi -ant, infantulum tollant. CHRON. Erf. min. cont. VI p. 692,16 tercia *(sc. mulier nobilis)* mortua est et -sa, et inventum est caput bovis in ventre eius. *absol.:* VITA Ger. Bron. 19 p. 669,25 sibi medelam -endi evitandam monstravit.

II *latius:* **A** *abscidere, decutere, caedere – abschneiden, -trennen, -schlagen:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* LEX Alam. 90[tit.] (rec. B) de coxa vel brachio abscisis (-sis, insciso, excisis, absciso *var. l.*). 90 (rec. B) si coxa abscisa (-sa *var. l.*) fuerit *eqs*. LIBER hist. Franc. 45 p. 317,23 crines ... capitis amborum *(sc. Ebroini et Theuderici)* vi abstrahentes -unt (ince- *var. l.*) *Franci*. PONTIF. Rom.-Germ. 1[tit.] ad ⌞capillos tondendum⌟ (capillaturam -endam *var. l.*). *saepius.* **b** *obi. ligna sim ('fällen'):* LEX Baiuv. 22,1 si quis ... excideret (-erit *var. l.*) arbores fructiferas *eqs*. SERM. de sacril. 13 quicumque ... in silva l i g n a -enda aut domum continandam ... per lunam sibi fieri impedimentum credit, iste ... paganus est (TRAD. Frising. 1251. *al.*). VITA Otton. Bamb. III 3,11 p. 132,6 qui *(populus)* nulla ad hoc poterat ratione induci, ut arborem pateretur -i. NARR. itin. nav. p. 194,28 domos ... exusserunt *nostri*, mures destruxerunt, vineas et ficulneas -erunt. CHART. Xant. 219 -sis et eradicatis arboribus. *al. v. et p. 1552, 52. 1554, 8. absol.:* CHART. Sangall. A 439 (a. 855) ut ... nec ullus -endi vel exstirpandi infra denotata signa habeat potestatem. **b** *obi. lapides ('brechen'):* DIPL. Ludow. Inf. 37 ut omni anno potestatem habeant *episcopus et abbas* decem molares lapides ... -ere. **2** *medic. i. q. amputare – amputieren:* BRUNUS Long. chirurg. 1,14 p. 112[A] multoties ambulatio corrosionis cogit nos -ere membrum. **B** *consecare, (dis-, re)scindere, – durchschneiden, -hauen, zerschneiden, -teilen, -stückeln:* **1** *gener. et techn.:* **a** *in univ.:* FORM. Marculfi 2,17 p. 232,9 recognitis segillis *(sc. testamenti)*, -so lino (*item* FORM. Flav. 8). CAPIT. episc. II p. 37,6 ut ... de suis *(sc. panibus)* presbiter convenienter partes -sas habeat in vase. ANTIDOT. Glasg. p. 157,15 recipit: radices lilii c-sas teris. THIETM. chron. 8,21 quia haec instrumenta nullatenus mecum vehere potui, ex hiis partem -i ... iussi. THEOPH. sched. 1,17 caseus mollis minutatim -atur. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 171,15 eas *(carnes)* rostro morsellatim -ere et deglutire. *saepius. v. et p.1550,59. de martyrio:* MEGINFR. Emm. 16 (PL 141,984[D]) ubi -sus est felix sacerdos, locum illum haec solemnitas colit. **b** *c. sensu delendi fere i. q. excidere – ein-, zerschlagen, zertrümmern):* PACTUS Alam. 21,1 si quis buricas in silva tam porcus quam pecora -erit (ince-, incenderit *var. l.*). LEX Saxon. 6 si gladio vestem seu scutum alterius -erit *eqs*. ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 896 p. 128,8 alii securibus et spadis portam et vectes ferratos -unt. WIDUK. gest. 2,11 p. 76,18 nec veriti *(sc. exercitus)* ianuas ferro -ere. RICHER. REM. hist. 3,76 nisi ... portis -sis exercitus intromittatur. *in imag.:* LAMB. HERSF. annal. a. 1065 p. 97,34 cum -sa (ins- *var. l.*) spes esset veniae. a. 1069 p. 108,11 -sa (ins- *var. l.*) spe resistendi se suaque omnia dedit *marchio*. **c** *partire – (auf-, ver)teilen:* CHART. Sangall. B 1411 (s. XII.[med.]) oves ... dande ... non a coloniis ... nec etiam ex censibus ... accipi debentur, set super cuiuslibet curtis homines -ende sunt. **d** *spectat ad vestes, pannos, corium sim. i. q. secando aptare – zu-*

[Weber]

schneiden: CATAL. biblioth. A III 3 p. 19,27 (c. 1096) -sa sunt subtilia III ad dorsalia et ad pulvinaria. HEINR. AUGUST. planct. 1857 non tenuit morem sexus -ere pellem. CHART. civ. Magd. 94 p. 48,17 nemo presumat -ere pannum, nisi consorcium habet nostre fraternitatis. REGISTR. Mog. p. 37,15 tuguria, in quibus -itur corium. *saepius.* *exsecando efficere – durch Heraus-, Zuschneiden herstellen:* HIST. Torn. 3,9 (MG Script. XIV p. 337,16; s. XII. med.) habeo *(sc. episcopus)* pallium sericum, de quo mihi planetam facere volo, sed non repperio, qui eam sciat tam decenter -ere. CONR. EBERB. exord. 4,14 p. 1105 A pretiosa . . . indumenta de palliis ert sericis . . . -bantur. *al. v. et p.1553,36.* **e** *?dividere – ?teilen:* CARM. de mus. 229 totus . . . motus cantus fit per unam voculam; que diverse, dum -sa, qualitatis fuerit. **2** *publ. et iur. (c. sensu cassandi, resignandi):* DIPL. Otton. II. 239 p. 269,13 si quislibet possessiones . . . contra . . . legem detinere videtur et. . . aliquae carte . . . delate fuerint, frangantur et -antur. CHART. Ital. Ficker 47 p. 70, 13 reproba et falsidica inventa fuit *(sc. charta)* et ibi -sa. CHART. Gosl. I 401 p. 410,19 iuramento firmare debet *mercator*, quod eosdem nummos falsos ignoraverit accipiendo et dando et ita demum -si debent ei restitui. CHART. Rhen. inf. II 452 p. 251,20 quod nuncii . . . archiepiscopi custodiant monetam et -ant, quod diversum a moneta Coloniensi invenerint. *saepius.* **3** *medic. i. q. tollere, curare – beseitigen, heilen:* RECEPT. Sangall. II 153 capit. p. 40 ad febres -endas epogima. ANTIDOT. Bamb. 18 si ante dederis *(sc. antidotum)*, -et omnes egritudines acutas et antiquas. app. p. 39,9 ad febres -endas (*cf.* ANTIDOT. Lond. p. 18,7 ad intercedendas febres).

adi. **1. incidens,** -entis. *acutus – scharf:* **1** *proprie:* IOH. PLAN. hist. 6,9 ferramenta sagittarum sunt acutissima et ex utraque parte -ia quasi gladius biceps. **2** *alleg.:* HILDEG. scivias 3,4 l. 183 fortitudo Verbi Dei . . . manifestavit per spiritum sanctum tria -ia acumina, id est antiquam legem et novam gratiam atque enucleationem fidelium doctorum.

2. incisus, -a, -um. *serratus – gezackt:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 114,26 mergones . . . habent rostrum longum et curvum anterius et -um.

subst. **1. incidens,** -entis *m.* *circulus verticalis sphaeram caelestem dividens – die Himmelskugel teilender Vertikalkreis, Kolur (de duobus circulis per polos transeuntibus punctaque aequinoctialia vel solstitialia tangentibus):* RICHER REM. hist. 3,52 qui *(circuli duo)* a Grecis coluri, a Latinis -es dicuntur, eo quod in sese incidant.

2. incisa,-ae *f.* *fossa, canalis – Graben, Kanal:* SALIMB. chron. p. 33,36 incepta et cavata fuit taleata, id est -sa, et positus fuit Padus in ea.

3. incido *v.* 1. incendo. **inciduus** *v.* incaeduus.

incindo *v.* inscindo.

***incineratio** (-cio), -onis *f.* (incinerare) **I** *act. i. q. combustio – das Verbrennen, Verbrennung, 'Einäscherung':* **A** *gener. et natur.:* **1** *de digestione vel desiccatione (per calorem effecta):* GLOSS. Roger. I A 2,2 p. 587,6 ista passio *(sc. erysipelas)* membrum ulcerat et ipsum arefaciens vulnera late . . . depascitur usque ad membri destructionem vel -em. ALBERT. M. somn. 3,2,8 p. 206a,13 quae *(melancholia)* ex corpore per -em facta est. animal. quaest. 19 p. 308,44 quaedam *(dissolutio)* est per modum contritionis vel -is vel cremationis. *ibid. al.* **2** *de mortuorum in pulverem redactione i. q. putrefactio – Verwesung (loci spectant ad Vulg. gen. 3,19):* ALBERT. M. resurr. 39 p. 260,1 ex parte corporis poena est necessitas -is. sent. 4,43,2 p. 505b,26 quod *(corpus)* cecidit per mortem et dissolutum est per -em. *al.* CONR. SAXO spec. 2 p. 166,10 vae miseriae morientium est vae -is. *meton. de corpore humano mortuo i. q. cadaver – Leichnam:* VITA Hugon. Tenn. 16 p. 70a,38 nichil aliud interpretabatur *(sc. litteram in manu descriptam)* nisi sepulturam sue -cionis et prematuram mortem prefiguratam. **B** *alch.:* PS. ARIST. tract. p. 796,29 propter humiditatum accidentalium expulsionem, quae in causa erunt extinctionis materiae vivacis in nostro lapide et de -e eiusdem. **C** *philos. et theol. in excidio mundi (de re v. LThK. 3X. p. 1073 s. v. 'Weltenbrand'):* ALBERT. M. sent. 4,47,8 p. 650b,5 omnium corpora . . . incendet *ignis*, ut consumatur penitus fomes peccati per ignis -em, qui in aliis consumptus est per putrefactionem. HUGO RIPELIN. compend. 7,15 p. 245b,26 fiet purgatio iustorum, punitio malorum et -o corporum.

II *pass. i. q. incendium – Brand:* CHART. civ. Erf. 191 (a. 1265) quia ligneus extitit et propter -em ipse pons cum magna civitatis parte dispendia passus est.

***incinerativus,** -a, -um. (incinerare) *?in modum cineris coloratus – ?aschfarben:* PS. ARIST. tract. p. 795,6 infra XL dies albando perficietur *lapis animalis, vegetabilis vel mineralis* perfecte in lapidem et erit color pulcherrimus et -us tanquam cinis a calca viva compressus.

incinero, -avi, -atum, -are. *usu refl.: l.20.37.* *partic. perf. usu adi.: l.46.*

1 *in cineres redigere, concremare – zu Asche verbrennen, 'einäschern':* **a** *gener.:* **α** *proprie:* CARM. anon. (SBMünch. 1873. p. 707; s. XII.) ligna movent flammas et ab ipsis -antur. GESTA Bert. 1,5 p. 664,40 ignis . . . totum monasterium nostrum cum omnibus pene officinis . . . -vit. ALBERT. STAD. Troil. 4,200 ibimus *(sc. Troiani)* ad pelagus -are rates. ALBERT. M. animal. 23,110 se cum nido incendit *phoenix* et -at. CHRON. Erf. mod. a. 1270 p. 261,18 quatuor fratres . . . in ecclesia fratrum . . . et cum ipsis centum homines . . . cremati et -ti sunt. *saepius. v. et vol. III. p. 1506,67.* **β** *in imag.:* WICHM. ARNST. coll. (AnalPraem. 6. 1930. p. 51,26) fiant anime vestre *(sc. sanctimonialium)* materia, in quam sine intermissione agat ignis consumens, Deus noster, ita ut -emini in vobis per ipsum *(v. notam ed.).* **b** *natur. de digestione vel desiccatione (per calorem effecta):* ARNOLD. SAXO flor. 1,5,10 sulphur . . . omnia corpora exurit et -at, aurum vero non (*item* ALBERT. M. miner. 4,1,7 p. 93a,39). ALBERT. M. animal. 3,122 quod -atur ex illo *(sanguine)*, est innaturalis melancolia. 3,128 illae *(infirmitates)* . . . -ant humores et corpus deducunt ad terrestritatem. *ibid. al.* *de concoctione:* ALBERT. M. miss. 3,6,2 p. 97b,17 sicut calor naturalis in hepate non digereret cibum ad formam membrorum . . ., sed potius -ret cibum et consumeret eum. **c** *alch.:* PS. ARIST. tract. p. 789,3 una natura *(sc. serpentis, i. lapidis animalis)* iam pallescit et altera se -at prae tristitia, scilicet quia moritur. **d** *philos. et theol. in excidio mundi (de re v. p.1543,70.):* ALBERT. M. resurr. 17 p. 246,40 illi, qui vivi reperientur, -buntur ab igne, qui exuriet faciem mundi. sent. 4,47,8 p. 650a,28 quod sit bonis consumptio sicut et malis, quia comburet *ignis conflagrationis* eos et -bit. *ibid. al.* **2** *medial. de defunctis i. q. in pulverem redigi, putrefieri – zu Staub werden, verwesen (loci spectant ad Vulg. gen. 3,19):* CHRON. Hugon. Weing. (MGScript. XXI p. 477,28 [vs.]; c. 1200) plangant orbati vitam ducis -ti. GESTA Ern. duc. I 3,78 que *(cadavera)* partim ab avibus comesta, partim per se -ta videres. CHART. Rhen. med. III 203 in qua *(ecclesia)* et ipsi *(progenitores)* -ti diem exspectant iudicii, et ubi ego -ari post hec cupio. *al.*

incingo, -ere. *(cingulo) circumdare, circumcludere – umgürten, umgeben:* **1** *proprie:* **a** *de armis (c. sensu se parandi):* CONR. MUR. nov. Grec. 1,2382 accingor gladio, precingor gausape sumpto, . . . -or (-o *var. l.*) venaturus, succingor iturus. **b** *coronare – krönen:* LIGURINUS 1,279 hunc *(Fridericum)* ego *(sc. qui electioni interest)* rectorem fausto clamore cieri -ique sacro nitidos dyademate crines . . . moneo. **2** *translate:* **a** *in univ.:* MEGINFR. (?) carm. p. 649B coelum zonis -i quinque videbis. **b** *contendere, concamerare – überspannen, -wölben:* LIGURINUS 5,514 Ticinum geminis -ere pontibus amnem. 7,450 ingenti . . . rapax -itur Addua ponte.

incinsus *v.* incendo.

incipientia, -ae *f.* *initium – Anfang (de tonis incipientibus):* RUD. TRUD. (?) mus. 1,19 p. 46 cuius *(moduli lateralis prothi)* -ae regulares in his quatuor vocibus fiunt: ACDF; . . . A . . ., etsi frequenter . . . caeteras incipit cantilenas, nullas antiphonarum admittit -as.

incipio, -cepi, -ceptum, -ere. *script.:* incap-: *p.1545,17.* *perf.* incip(i): *p.1545,48.* *stirp. perf.* -coep- *persaepe, e. g.: p. 1545,9.19.38.* *struct.:* *c. gen.: p.1545,16.* *c. praep.:* cum: *p.1546,39.* de: *p.1547,3.* ex: *p.1546,42.1547,9.* in *c. abl.*: *p. 1546,39.40.* per: *p.1547,9.* *partic. perf.:* *usu adi.: p.1545,*

32. sensu act.: p.1547,24.

ordiri, incohare, inire – beginnen, anfangen: **I** *trans. (c. gen.: l. 16):* **A** *strictius:* **1** *in univ.:* **a** *usu communi:* HUGEB. Wynneb. 4 p. 109,12 Wynnebaldus ... instigatum a sancto Bonefatio transitum -ere properabat. CAND. FULD. Eigil. I praef. librum prosa et versibus ... -epi atque ... consummavi. WALTH. SPIR. Christoph. II 7 per -ti itineris viam (THIETM. chron. 2,9 inceptis ... itineribus. *al.*) tetendit. VITA Heinr. IV. 11 p. 35,33 -oepta pugna -ta est et fuga. CHART. Sigeburg. 45 p. 96,28 quicquid utilitatis accreverit in ... novalibus sive ceptis sive -endis. VITA Godefr. Cap. II 2 carmen ... -ito *(sc. spiritus sanctus)*. CAES. HEIST. mirac. I 7,38 p. 50,2 estne *tornamentum* adhuc -tum? *persaepe. v. et p.1544,66. c. gen.:* GUNDR. ad Ermenr. (MGScript. XV p. 155,4; a. 839/42) te acclamito, ut huius materiae *(sc. vitae beati Soli)* cum Dei oppitulatione -as. **b** *pendet inf.:* **α** *subi. homines:* CONVERS. Afrae 5 p. 57,14 hodierna die simul -ite (inca- *m.*[1] *Ab*) ieiunare ieiunium. DIPL. Otton. II. 110 ubi ... vidua monasterium construere -oepit. TROTULA A praef. p. 48,6 incepi diligentius contemplari de aegritudinibus, quibus *eqs*. STATUT. ord. Teut. p. 68,22 quando frater aliquis -it infirmari. *saepe. abund.:* ALFAN. premn. phys. 7,4 p. 75 visui reddimus illum *(nummum)* quasi tunc primum -entes (*PG 40,640*[B] ἀρξάμενοι) attendere. ANNAL. Altah. a. 1062 p. 59,13 rex ... adolescere -bat. **β** *subi. res:* Ps. HIPPOCR. progn. A 2 haec infirmitas *(sc. phrenesis)* -it habere sudores frigidos. WALAHFR. hort. 27 purior aura diem cum iam reserare serenum -ret. DIPL. Otton. II. 78 quod ... parentum nostrorum studioso effectu locus ipse *(sc. monasterium)* erigi -isset. OTTO FRISING. gest. 1,20 p. 34, 7 Phebo ab inferis redeunte superioremque aeris regionem illuminare -ente. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 144,10 appositio crudi ... super -tum *(sc. cibum)* digeri et non digestum naturalium virtutum ordinem perturbaret. *al. abund.:* DIPL. Karoli III. 188 p. 316,27 de manu ... firmis *(sc. constituimus),* ut iudicio episcopi et dispositione, sicut -unt habere exordium, ita iudicio ... episcopi ... comprobentur. ANNAL. Altah. a. 1062 p. 60,2 res publica florescere -bat. *impers.:* VITA Erasmi II 228 cum ... -oepit lucescere. **c** *pendet enunt.:* WALAHFR. carm. 28,17 -e *(sc. Karolus)*, quod tandem maturior expleat aetas. CONSUET. Marb. 96 quicquid generale est, a novissimo -it administrari. CHART. Merseb. 365 p. 297,39 dixit *marchio* se ... ecclesiam nostram ... destructurum et, quod minatus est, crudeliter iam -epit. **2** *ellipt. i. q. causam inire – einen Prozess anstrengen:* DIPL. Heinr. II. 139 p. 166,5 si quid ... in eos *(sc. familiares)* ab aliquo exigatur, coram archiepiscopo ... -atur et ... progrediendo ad finem usque peroretur. **3** *spectat ad aedificium, civitatem:* CHRON. Fred. 2,36 p. 61,11 Titus ... Aventeco civitatem, quem pater -iperat, explevit. HUGEB. Wynneb. 8 p. 113,22 ut ceptam mansionis habitaculum, quam -bat ..., inhabitaret. ADAM gest. 3,3 p. 145,25 videns *pontifex* basilicae noviter -tae opus inmensum vires quaerere maximas. *al.* **4** *spectat ad cantica i. q. incinere – anstimmen:* THIETM. chron. 6,40 p. 324,3 cantor introitum -epit 'venite *eqs*.' CONSUET. Bamb. 405 quibus finitis -at prelatus vel, cui ipse iusserat, letanias et in fine dicant: '*eqs.*' ORD. coron. imp. 14,46 archidiaconus ... -it has laudes: 'exaude, Christe'. *saepe*. **5** *c. sensu primum faciendi:* RIMB. Anscar. 9 p. 30,32 quaerere coepit *imperator*, quos in illas *(sc. Sueonum)* partes dirigeret, qui ... cultum christianae religionis illis tradere -rent. ANON. IV mus. 1,1 p. 32,20 ab illo tempore, quo homines -bant talia cognoscere *eqs*. 2 p. 46,24 Petrus notator optimus et Iohannes dictus Primarius ..., qui -erant in suis libris aliter pro parte notare. **6** *c. sensu conandi, audendi:* **a** *usu communi:* THEGAN. Ludow. 50 hunc maxima disciplina perdocuit, ne superbire -ret. DIPL. Zwent. 7 p. 30,25 si aliquis proterviter hanc elymosinam infringere -at *eqs*. DIPL. Conr. I. 7 ut hoc largitionis nostrae praeceptum a nullo umquam successore nostro violetur seu violari -atur. DIPL. Heinr. II. 247 p. 285,10 si quis ... istud pactum ... violaverit, tres libras auri ad cameram nostram ... tribuat, et, quod -erit, irritum habeatur. BERTH. chron. B a. 1076 p. 253,22 archiepiscopus, quamquam imprimis litteras defendere -isset, postremo tamen convictus *eqs*. **b** *expressius i. q. facere – tun, 'unternehmen':* THIETM. chron. 3,8 tantum hostibus incussit *imperator* terrorem, ut numquam post talia -ere auderent. 5,7 per ... minas ... ab ipso *(marchione Ekkehardo)* sibi manifestatas haec *(sc. Ekkehardum eiusque comites interficere)* eos *(homicidas)* -isse. 5,10 qui *(legatus)* se protestaretur cum gratia Heinrici ducis ... haec *(sc. regionem occupare)* -isse. **7** *instar form. fut. vel coni. (imper. l. 15.):* LIUTG. Greg. 11 p. 76,11 peccati reus esse pertimesco, si de tam cognitis ... bonis vel extrema quaedam narrare non -am. WALAHFR. Wett. 10 cuius *(patris)* iussa sequor, ne dorsa fero lacerare flagello -at. CARM. Walahfr. app. 2,4 quod es *(sc. vivus)*, fueram *(sc. mortuus)* iam, et tu, quod sum nunc, -is esse cito. RIMB. Anscar. 1 p. 19,14 ne peccatis promerentibus luporum patere -amus morsibus. *al. c. notione volendi:* WETT. Gall. 20 -e *(sc. Iohannes diaconus)* mecum intentionem dare divinae legi. THIETM. chron. 4,54 haec posterius exponenda relinquens ab eo -am scribere, qui *eqs. al.* **8** *notione incohativa evanida:* WALAHFR. Wett. 634 his ... gestis ... facili discedere gressu -unt *(Wetti et angelus)*. THEGAN. Ludow. 41 audiens imperium patris, -bat ire usque ad Theotuadum palatium, inde revertens perrexit in Aquitaniam. RIMB. Anscar. 22 p. 47,10 ad hoc animum incitavit *Dominus*, ut quaerere -ret *rex*, unde ei solacium subsistendi facere posset, quo *eqs*. **B** *latius i. q. aperire – eröffnen, beginnen lassen:* **1** *in univ.:* WANDALB. mens. 111 hic *(Maius)* veris claudens aestivos -it orbes. **2** *instituere – einrichten:* DIPL. Conr. II. 234 mercatum in loco Cholebize ... -epimus ac omni lege et iusticia constituimus. CHART. Lux. III 48 p. 47,33 quod quidam Henricus ... scolas supra castrum in domo ... capellani -erit.

II *intrans.:* **A** *gener.:* **1** *de rebus i. q. initium habere – den Anfang nehmen:* **a** *in univ.:* **α** *usu communi:* CAND. FULD. Eigil. I 17 quatenus cuncta operatio nostra a Deo semper -at et per eum coepta finiatur. CHRON. Thietm. 1,2 huius *(Merseburgensis)* ... fundamentum ... Romulea ex gente ... -isse. ADAM. gest. 1,15 p. 20,5 a quo tempore -unt gesta sancti Anscarii. ANON. IV mus. 1,1 p. 23,23sq. perfectus dicitur *modus,* quando terminatur per eandem quantitatem, qua -it; imperfectus ... dicitur, quando per aliam terminatur quam per illam, in qua -it. 7 p. 88,9 tenor -it cum secundo. ALBERT. M. animal. 3,123 imperfecta ... est *digestio*, quae -it in ore. *saepe*. **β** *de finibus:* ADAM gest. 4,13 ad Sliam lacum; unde -unt fines Hammaburgensis parrochiae. 4,31 p. 263,11 -it *Nortmannia* ... ex prominentibus scopulis. *ellipt. vel abund. (quasi in formula* -ente a[b] *i. q. a[b] – von):* DIPL. Otton. II. 254[b] p. 291[b],7 -ente a prima fine ab ipso Carnello (*inde* DIPL. Loth. I. 140 p. 314,2 [spur.]). DIPL. Ludow. II. 75 p. 215,16 -ente primitus a fluvio, qui dicitur Sangro. 76 p. 217,45 -ente ab ipsa Cosa. **γ** *in indictione temporis:* ANNAL. Xant. a. 836 mense Februario -ente (*item* OTTO FRISING. gest. 2,20 p. 123,20). TRAD. Frising. 1045 p. 789,3 anno prefati episcopi secundo -ente, chorepiscopi ... VI et -ente VII. GERH. AUGUST. Udalr. 1,27 l. 38 antequam vespertinalis laus -ret. *al.* **δ** *de textibus:* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 451,20 quidam ... psalmi, cum habeant titulum 'alleluja' ... -entes 'laudate Dominum' *eqs*. OTTO FRISING. gest. 1,51 qui *(apologeticus Petri)* sic incipit: 'ne iuxta *eqs*.' EPIST. Hildesh. 134,54 -unt ... epistolę quandoque per ablativos absolutos. *al. in initio textus:* LEX Ribv.[tit.] in nomine Dei summi -it lex Ribuaria constituta a Francis. HUGEB. Willib. praef. p. 86,16 -it vita Germanuum Willibaldi et Wynnebaldi. TRAD. Frising. 200[c] -it de commemoratione, quod *eqs*. OTTO FRISING. gest. 2 prol. expliciunt capitula, -it prologus. *persaepe*. **b** *de columna Christum figurante i. q. initium esse – Anfang sein (de re v. B. Reudenbach, Frühmittelalterl. Stud. 14. 1980. p. 347sq.):* CAND. FULD. Eigil. II 21,8 una quae rite columna *(i. Christus)* -it ac supra octonis subrecta columnis *(i. beatitudinibus)* ... in summo lapide concluditur uno. **2** *de hominibus (manu: l. 72; 'den Anfang machen'):* **a** *in univ.:* HRABAN. epist. 20 p. 426,21 ut, qui mihi iam dedit velle et aliquo modo -ere, ipse donet omnia ... perficere. FROUM. carm. 27,16 -e *(sc. puer)*, cantemus pariter. WIPO gest. prol. p. 8,18 qui -epit, medium habet. VITA Heinr. IV. 1 p. 13,7 manus -it et dubitat, scribit et

[Weber]

renuit. ERINH. Haimer. 422 fortiter -epit, bene iocundeque peregit. *al. pendet praep.:* CHRON. Fred. praef. p. 123,26 de eodem -ens tempore scribendum, quo Gregori fines gesta cessavit. RIMB. Anscar. 42 p. 77,9 ut ab ipso . . . electorum omnium capite -amus, Christum ipse inops inopem secutus *eqs.* WIPO gest. 19 p. 38,24 ut . . . a minoribus -am et ad maiorem perveniam. THEOD. CERV. chirurg. 1,4 p. 136A cum linteo ab utraque parte -as. ANON. IV mus. 1,1 p. 29,35 si vis habere respondentem, -e per duo coniuncta. 4,3 p. 75,22 -amus ex propinquis sic non transeundo diapente regula tenoris. *al.* **b** *spectat ad verba, sermonem sim. ('anheben','einsetzen'):* CAND. FULD. Eigil. I 11 p. 229,5 praesul civitatis sic . . . -ens ait: *'eqs.'* THANGM. Bernw. 36 p. 774,16 consurgens . . . ita -it *Thangmarus: 'eqs.' al.* **c** *?esse – ?sein (c. notione durandi 'bleiben'; ni subest struct. ellipt.):* ADAM gest. 3,61 ille *(archiepiscopus)* pertinax -epit (-oepti, institit *var. l.*), dum nil aliud *(sc. quam Lauressam)* velle respondit (*cf.* 2,29 p. 91,3 saevire cepit [non cessavit *var. l.*]). **B** *philos. et theol.:* ALBERT. M. phys. 3,2,3 p. 173,53 omnes philosophi dixerunt non -isse tempus praeter Platonem, qui dixit ipsum genitum et -isse cum coelo. 8,1,2 p. 552,24 'si' . . . motus 'aliquando' non fuit et -epit, cum non fuerit *eqs. ibid. al.* *de Deo:* HERM. CARINTH. essent. 1 p. 82,28 ut . . . unum Deum . . . intelligamus . . ., numquam -tum, numquam desiturum. **C** *iur. i. q. ratum, validum fieri – in Kraft treten:* DIPL. Otton. III. 155 p. 567,12 exceptis . . . his, quę prius, quam istud -ret preceptum, locis legaliter constructa esse cernuntur.

subst. **1. incipiens,** -entis *n.* *?initium – ?Beginn, Anfang:* DIPL. Pipp. 25 p. 34,12 -ia regni nostri affectu de nostra erectione integre auxiliante Domino vigilavi (*item* 26 p. 36,21; *inde* DIPL. Karlom. I. 44 p. 63,37).

2. inceptum, -i *n.* **1** *conatus, coeptum, propositum – Beginnen, (begonnenes) Unternehmen, Vorhaben:* **a** *in univ.:* RUOTG. Brun. 15 dici non potest . . ., quanta desperatione -i sui perficiendi obducti sint . . . pacis inimici. DIPL. Arnulfi 111 sui -i deiectione sciat *(sc. qui contra decretum inire praesumpserit)* se ex nostrae potestatis districtione graviter percutiendum. HROTSV. Bas. 123 si . . . -o temptas durare maligno, turpiter . . . peries. THIETM. chron. 3,24 paululum mihi nunc devianti mens est -a perficere. *c. gen. explicativo:* VITA Mathild. II 3 p. 152,1 cum . . . perseveraret adolescens in inceptu (-o *var. l.*) petitionis. VITA Heinr. IV. 3 p. 14,33 Saxones, gens dura . . ., vendicans sibi praerogativam laudis ex -o furoris repente super regem armis ruebant. CHART. archiep. Magd. 210 p. 268,14 ut . . . -um istius divisionis confirmaretur, decretum est, ut *eqs. v. et p. 1371,42.* **b** *de consilio:* WALAHFR. Blaithm. 81 saepius . . . peregrinas visere terras nisus ab -o populo retrahente quievit. WIPO gest. 19 p. 39,12 Ruodolfus . . . veritus hostem imperatoris recipere ab -o illum prohibuit. VITA Heinr. IV. 10 p. 33,33 dum ipse *(filius)* conveniret eos *(sc. qui coniuraverunt)* et a sententia -oepti deduceret. *saepius.* **2** *initium – Anfang:* **a** *in univ.:* VITA Heinr. IV. 11 p. 35,25 ibi *(sc. Alsaciae)* pugnam tam infelici eventu quam imprudenti gessit -oepto. **b** *de loco ('Ausgangspunkt'):* CHART. Pomm. 1162 p. 422,24 (a. 1280) termini *(sc. vadunt)* . . . sequendo Boberow donec in aquam, que Rek dicitur, et sic ulterius revertendo eandem aquam donec in -um *(sc. terminorum).* **3** *actio incipiendi – das Anfangen:* BRUNO QUERF. fratr. 5 p. 41,11 qui *(Iohannes)* . . . gravis erat . . ., bono animo et tardo -o, non tamen desinens nisi perfecto.

[incircuitus *v.* circuitus. *adde ad vol. II. p. 595,18:* CHART. Hersf. 26 p. 46,3sqq. (a. 815) de illa alia vinea habent totum ⌊in -um⌋ (*ci.,* inc-um *ed.* [inc-u *var. l.*]) Sanctus Bonifatius, Bernhelm et Uualah, de illa tertia vinea habent totum ⌊in -um⌋ (*ci.,* inc-um *ed.* [inc-u *var. l.*]) Sanctus Bonifatius et Nebulunc et Uualah atque Baturih; . . . de illa quinta vinea habent ⌊in -um⌋ (*ci.,* inc-um *ed.* [inc-u *var. l.*]) Sanctus Nazarius et sanctus Bonifatius. *al.* REGISTR. Foss. II 16 area . . . habet . . .in transversum pedes XIIII, habet in -um terra Sancti Petri (*sim.* 25).]

***incirculo,** -atum, -are. *partic. perf. usu adi.* *circum ponere, aggerare – ringsum, im Umkreis anlegen, anhäufen:* ANNAL. Mell. Vind. I a. 1275 p. 706,24 tercia . . . inundatione . . . molendina et edificia, acervos quoque cuiuslibet grani, -tos straminis et feni cumulos penes se extinxit *Danubius.*

[incircum *v.* circus. *adde ad vol. II. p. 640,7:* LIBER tram. 100,1 in choro post dorsa fratrum incircum (*ed., leg.* in -um) aptent bancalia (*item* 109 p. 162,3. 115 p. 173,15. *cf.* 71 per girum).]

incircumcisio, -onis *f.* *status circumcisione carens – Zustand des Nicht-Beschnittenseins (in imag. vel translate de immunditate, vitiositate):* RUP. TUIT. trin. 28,19 l. 1246 nos, infelix Iudaismus, concisa circumcisio, dura -o. 38,12 l. 543 utriusque fornicationis sive -is causa esse solet nimia atque sordida voracitas.

incircumcisus, -a, -um. **I** *adi.:* **A** *strictius i. q. non (iuxta fidem Iudaicam) circumcisus – nicht (dem jüdischen Glauben entsprechend) beschnitten:* **1** *proprie (fere c. sensu infidelitatis, immunditatis):* GODESC. SAXO theol. 6 p. 164,1 plerique gentilium -i vitam aeternam gratis omnino sunt consecuti. WILLIR. carm. 11tit. de filio Moysi -o. RUP. TUIT. dial. 292 ut -i permanentes in nullo ceteris gentibus simus *(sc. Iudaei)* dissimiles. EKKEB. SCHON. opusc. p. 297,44 animam tuam *(sc. Domini)* -o cani *(i. Pontio Pilato)* deglutiendam tradiderunt *(sc. gens propria).* p. 298,15 in manus -orum militum devolutus es *(sc. Dominus)* morte turpissima consummandus. *persaepe.* *de diabolo:* RUP. TUIT. Ioh. 2,161 quod *(opprobrium)* exprobrabat . . . hostis -us, scilicet diabolus, insultans patribus antiquis. **2** *in imag. vel translate c. sensu inculti, rustici ('ungeschliffen'):* NADDA Cyriac. I 22,32 licet meus titubans sermo multum inferior sit . . . egregia gesta -is percurrere scriptis. PETR. DAM. epist. 49 p. 63,6 utquid . . . ego, licet -us eloquio, pauper ingenio, claros et eruditos viros verear alloqui? THIOFR. Willibr. I praef. p. 459B non labia mea -a expurgavit incendium cęlestis calculi *(spectat ad Vulg. exod. 6,12).* COSMAS chron. 3,20 p. 185,9 Polonie . . . trapi -is labiis gratulantur. *saepe.* **B** *latius i. q. non (dis)sectus – nicht ge-, zerschnitten:* QUERELA magistri 315 nemo fuit, carnes qui tales viderit ante, -as licet has exire popina?

II *subst. masc. i. qui praeputio amputatus non est – Unbeschnittener:* **A** *strictius de non-Iudaeis:* HRABAN. hom. II 129 p. 393A advenam et -um miscere populo Dei. ALBERT. AQUENS. hist. 1,27 volentes *(sc. matres)* pocius . . . propriis manibus perire *(sc. pueros)* quam -orum armis extingui. EKKEB. SCHON. opusc. p. 313,33 qui *(princeps)* contumelia affectum tradidit in manus -orum ad crucifigandum. EMO chron. 85 p. 252,27 fuit . . . bellum . . . sub turrim edificantibus, inter circumcisos et -os. *saepe.* **B** *latius:* ALBERT. M. nat. bon. 297 sunt -i, qui vacant suis fornicationibus in solito concubitu *(spectat ad Vulg. Esth. 14,15).*

***incircumfinitus,** -a, -um. (in *et* circum *et* finire) *circum non terminatus – ringsum unbegrenzt:* ALBERT. M. div. nom. 8,7 p. 368,25 est *Deus* 'producens omnia secundum virtutem indeclinabilem', id est infatigabilem et '-am (*PG 3,889D* ἀπεριόριστον)', id est incircumscriptam aliquibus causatis.

adv. **incircumfinite.** *modo circum non terminato – auf ringsum unbegrenzte Weise:* ALBERT. M. div. nom. 1,66 p. 42,34 '-e (*PG 3,597A* ἀπεριορίστως)', id est sine exclusione aliquorum.

***incircumsaepte** (-se-). *indeterminate, infinite – auf unbegrenzte, unendliche Weise:* HRABAN. univ. 6,1 p. 166C in anthropomorphitarum . . . haeresim cadere est eum, qui -septe (*ex Greg. M. moral. 32,5* incircumscripte) implet et circumplectitur omnia, inter corporalia lineamenta concludere.

incircumscriptibilis, -e. *non comprehensus, infinitus – unumschrieben, unbegrenzt (de Deo):* EKKEB. SCHON. opusc. 4 p. 303,12 o eternum et incessabile . . . profluvium fontis . . ., cuius latitudo -is, cuius puritas inperturbabilis. HONOR. III. registr. 228 p. 157,34 Deus -is et immensus. ALBERT. M. summ. creat. I 3,8,4 p. 406b,4 solus . . . Deus -is est. *al. v. et p.1549,1.*

adv. **incircumscriptibiliter.** *modo non comprehenso, infinito – in unumschriebener, unbegrenzter Weise:* HUGO HONAUG. div. 27,6 divina forma -r est. 29,3 sicut forma creata est in subiecto, sic -r et invisibiliter, sic Trinitas in mundo tota

[Weber]

in toto miro et ineffabili quodam modo invisibilis est et incircumscriptibilis. VITA Hildeg. (Rer. Boic. Script. I p. 627a,63) sponsus . . . a . . . Hiltegunde despicitur, et ad sponsum -r et inedicibiliter formosum anhelat.

***incircumscriptibilitas,** -atis *f.* *status eius qui comprehendi, finiri non potest – Unumschreib-, Unbegrenzbarkeit:* HUGO RIPELIN. compend. 1,14 p. 16b,13 immensitas quatuor in Deo complectitur, scilicet infinitatem, incomprehensibilitatem, -em, aeternitatem. 1,17capit. de -e Dei.

incircumscriptus, -a, -um. *non comprehensus, indeterminatus, infinitus – unumschrieben, unbegrenzt, unendlich:* **1** *philos. et theol.:* **a** *spectat ad Deum, trinitatem sim. (de re v. F. Ohly, MittellatJb. 27. 1992. p. 7sqq.):* RHYTHM. 106, 16,2 -us Iesus. LIBRI Karol. III 15 p. 403,19 quid necesse est Deum in imagine adorare, qui -us est, qui ubique totus est. ERMENR. ad Grim. 1,7,29 quid de -o spiritu sentiat *anima*. PETR. DAM. Rom. 9 p. 30,4 ut, qui Deum in choro laudare semper studebat . . ., iugiter in aures -i l u m i n i s personaret (CHART. Anhalt. II 224 p. 171,1 que *[sanctimoniales]* tanto profundius . . . in . . . contemplationis acumen inmergant, quanto illi -o lumini . . . devotius uniuntur. *al.*). PETR. DAM. epist. 119 p. 356,21 ubi . . . fit aliquid absque eo, qui . . . per -am substantiam nusquam deest. *saepius. v. et p.1548,53.* *in chartis:* CHART. Rhen. inf. I 421 p. 293,15 (a. 1166) sub invocatione vel obtestatione summę et -ę trinitatis. CHART. Carniol. II 168 p. 131,1 Heinricus de Scherpfenberch -e *(ci.,* in circumscripte *ed.)* lucis claritate perfrui sempiterna (*sim.* 245 p. 194,16). **b** *usu vario:* BARDO serm. p. 332,9 Seraphym ardentia, magnae nubes, semper in lumine . . ., non tamen ipsi lumen, et si lumen, non -um, non incomprehensum. ALBERT. M. herm. 1,2,5 p. 394a,26 per hoc, quod infinitatur, efficitur -ae significationis, quae nec ad ens nec ad non-ens finiri potest. **2** *usu communi:* **a** *in univ.:* VITA Karoli M. 3,17 p. 90,34 manus quedam . . . iuvenem super quoddam scrinium . . . reclinatum tanta virtute repulit, ut longe a loco -e reclinationis reiecerit in opposito adverse partis. **b** *non(dum) descriptus – (noch) nicht be-, aufgeschrieben:* ODILO SUESS. Seb. 86 comperto . . . divini numinis praesentia per martyrem Christi -a inibi patrari miracula . . . nudis ad monasterium . . . processit *Ludowicus* plantis.

adv. **incircumscripte.** *indeterminate, infinite – auf unbegrenzte, unendliche Weise:* ALBERT. M. div. nom. 5,16 p. 312,5 'Deus non est quodam modo existens', id est non participat esse secundum aliquam particularem perfectionem, 'sed simpliciter' . . . et '-e (*PG 3,814C* ἀπεριορίστως)'.

incircumspecte. *adv.* *inconsiderate, inconsulte – unbesonnen, unüberlegt:* EPIST. Col. 5 p. 248,5 ne sanctorum praecessorum vestrorum *(sc. papae)* divina dispositio obfuscetur -e. VOLQUIN. serm. 558 (StudMediev. III/3. 1962. p. 338) ne malum . . . nimis -e, nimis austere persequendo perdatis bonum. CHART. Westph. II 505 p. 212,26 res . . . sibi creditas -e dissipantes nil effusioni sue sufficere arbitrabantur *duo fratres ministeriales*.

***incircumspectio,** -onis *f.* *inconsiderantia, temeritas – Unbesonnenheit, Unbedachtheit:* ALBERT. M. bon. 132 p. 88,43 audacia . . . eius, qui non reputat periculum, non cavet illud et propter -em frequenter cadit.

***incircumvelatus,** -a, -um. *invelatus, inopertus – unverhüllt, unbedeckt:* ALBERT. M. cael. hier. 7,4 p. 97,51 igneum *(sc. Seraphim)* dico '-um (*PG 3,205C* ἀπερικάλυπτον)', quantum ad lumen eius, quod non obtenebratur (*sim.* summ. theol. II 10,39,1,1,1,2 p. 429a,11).

adv. **incircumvelate.** *modo invelato, inoperto – auf unverhüllte, unverdeckte Weise:* ALBERT. M. eccl. hier. 4,4 p. 97,54 '-e (*PG 3,476B* ἀπερικαλύπτως)', id est sine velamine. p. 97,62 quantumcumque . . . efficiantur *(sc. viri divini)* sancti, remanent in naturalibus; ergo non accipere possunt -e. *ibid. al.*

***incircumvolute** *adv.* (in- *et* circumvolvere) *modo se non in circuitu moventis – auf sich nicht im Kreis bewegende Weise (per pravam interpr., ut vid.):* ALBERT. M. cael. hier. 2,13 p. 40,36 laudant *theologi* illam *(stellam)* 'ut lumen resplendens -e (*PG 3,144B* ἀπερικαλύπτως)', id est, non motu circulari ut sol, sed immobilis manens cuncta lumine suo replet.

inciridium *v.* enchiridion.

***incisibilis,** -e. (2. incidere) *qui incidi, secando figurari potest – schneidbar, durch Schneiden, Schnitzen formbar:* ALBERT. M. veget. 5,108 plantae -es sunt in diversas figuras et angulos, quoniam figuras incisionis melius quam lapides recipiunt *(sim. 6,46)*.

incisio, -onis *f.* *script.:* insc-: *p.1551,71.1552,15.16. adde* GLOSS. Roger. I A 3,19 p. 689,1sq. p. 689,9. -ss-: *p.1552,1.*

I *proprie:* **A** *actio incidendi, secandi – das Ein-, An-, Aufschneiden:* **1** *gener. et techn.:* **a** *in univ.:* PASS. Leod. 24 (MGMer. V p. 306,12) in qua *(sc. oculorum)* evulsione ultra humana natura -em ferri visus est tollerare. AGOB. 11,75 ut, quando quodlibet pecus ad esum mactant *Iudaei* et (ut *ed.*) tribus -bus non fuerit iugulatum *eqs.* HERACLIUS I 6tit. de preciosorum lapidum -e. OTLOH. vis. 5 p. 64,2 qui *(fragor)* et durissimos . . . ęcclesię muros quodam loco quadrifida -e . . . penetraret. WILH. HIRS. const. 2,3 p. 24,5 capicium . . . staminei sui dextra levaque -e laxat *frater*, ut brachia per ipsum valeat extrahere. HEINR. TEG. advoc. p. 281,18 quod *(reliquum panis)* non -e, sed fractione dividebatur. *persaepe.* **b** *actio sculpendi, scalpendi, dolandi – das Schnitzen, Meißeln, Behauen:* CHRON. Andag. 8 Fulconem precentorem post eum *(Henricum)* in illuminationibus capitalium litterarum et -ibus lignorum et lapidum peritum. GESTA Bert. 1,5 p. 665,17 qui *(Willelmus)* . . . non solum in -e marmorum, lapidum et lignorum Salomonem nostrum iuvit, sed etiam *eqs.* *de sculpturis efficiendis (usu absol.):* ALBERT. M. eth. I 505 p. 433,10 in f i g u r a -is nulla fit additio (p. 433,37. *ibid. al. v. et l.5.*). **2** *chirurg.:* **a** *in univ. (cf. p.1551,57):* AESCULAPIUS 37 p. 59, 12 aliquibus *(hydropicis)* faciendae rectae -es. Ps. HIPPOCR. phleb. 1 quid est fleutomia? venę rectę -o (scisio *var. l.*). DECRET. Burch. 2,15 si quis . . . clericus . . . medicorum -e claudus efficitur *eqs.* CONST. Melf. 3,46 p. 414,23 quod . . . sit *medicus* in ea parte medicine perfectus, sine qua nec -es salubriter fieri poterunt nec facte curari. CHRON. Mont. Ser. a. 1190 p. 163,6 qui *(marchio)* . . . pro tollenda intestinorum arvina medico adhibito ventris -e mortuus est. BRUNUS LONG. chirurg. praef. p. 105C illa scarificatio aut -o vel suitio aut incensio nuncupatur. *persaepe. v. et p.1553,56.* **b** *phlebotomia – Aderlass:* ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 887 p. 115,9 pro dolore capitis -em accepit *imperator (de re v. H. J. Oesterle, Die sogenannte Kopfoperation Karls III. 887. Archiv f. Kulturgeschichte 61. 1979. p. 445sqq.).* MIRAC. Hucberti 2,21 quidam nobilis . . . rabidi canis morsu attrectatus . . . venit ad monasterium et ibi incisus eiusdemque -is observantiam edoctus ad sua securus rediit (*sim.* CHRON. Andag. 19). Ps. GALEN. incis. 1 incipit historia -is. ALBERT. M. animal. 22,65 -o sic fieri debet: corium in loco -is . . . aqua calida fomentatum . . . fricetur *eqs.* **c** *actio secando inserendi, infindendi – das Einfügen durch Schneiden, 'Implantation':* FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 151, 18 si . . . propter rupturam et malam mutationem pennarum quarundam accidet *(sc. falconem capere non posse)*, corrigende erunt *pennae* propter (per *var. l.*) -em aliarum pennarum in eis. **B** *actio discindendi, divisio – das Zerschneiden, Zerteilen:* **1** *usu communi:* **a** *in univ.:* RAGIMB. epist. 4 p. 528,18 cum circini probatione vel proportionali membranarum -e cuncta, quae dicimus, vera esse poteris comprobare. ALBERT. M. animal. 1,67 virtutes . . . operativae . . . sunt magis in formalibus membris . . ., sicut -o et incisi cibi masticatio. **b** *spectat ad pannos sim. i. q. actio secando aptandi – das Zuschneiden:* CHART. Westph. IV 540 (a. 1253) privilegium innovavimus . . . de pannorum lanutextorum -bus . . ., ita quod eis singulas ulnarum -es plenariter precipimus inhibere. CHART. Gosl. II 207 p. 245,38 (dipl. Rud. Habsb.) ut nullus . . . mercatores . . . aliqua temeritate . . . in -e pannorum impedire presumat. **2** *iur. de -e chirographi (de re v. LexMA. II. p. 1844sq. s. v. 'Chirograph'):* TRAD. Altaerip. 213 p. 236,36 (ante 1173) ut ratum permaneat, prescriptionis testimonio quinque vocalium litterarum et -is per medium confirmamus. CHART. Turic. 405 que ut rata sint . . ., sub -e cyrographi duximus annotari et ipsas -es sigillis abbatis . . . et abbatisse sigillari. *al.* **C** *actio abscidendi, amputatio, truncatio – das Abschneiden, Abschlagen:* **1** *in*

univ.: LEG. Burgund. const. I 6,10 si ingenuus fugientem sciens litteras fecerit, manus -e (incessione, inconcisione *var. l.*) dampnetur. *al.* VITA Emm. 16 p. 49,22 inter ... membrorum -em (ARBEO Emm. abscisione) ... preces Domino ... intulit. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 91,12 in lato *(sc. rostro)* lata *(sc. lingua)*, in dentato dentata iuvans per hoc ad -em herbarum. BRUNUS LONG. chirurg. 2,12 p. 127[E] fit ... castratio secundum duos modos, quorum unus est per attractionem et alter per -em *eqs. al.* **2** *actio (ligni) caedendi, caesura – das Fällen (von Holz):* COD. Frid. 21 (a. 976) ubi *(sc. in luco)* lignorum debet esse -o. HERBORD. Ott. 2,32[tit.] de -e quercus. CONST. Melf. 1,44 p. 203,5 que ... ad ipsorum *(iustitiariorum)* cognitionem pertint, ... diffinimus: latrocinia, ..., incendia, -es arborum fructiferarum et vitium. *al.* **3** *actio exstirpandi – das Roden:* CHRON. reg. a. 1126 p. 64,2 (rec. I) tum nivium magnitudine, tum indaginum -e fatigati hostium insidiis ... circumveniuntur *(sc. ducenti, qui praecesserant)*. **D** *actio circumcidendi – das Beschneiden, Schnitt:* CHART. Lamb. Leod. 63 p. 105,26sqq. (a. 1185) vinum de vallibus statim ad primam et secundam et ad omnes reliquas -es decimabit *Gerburgis*, de vino ... montium nullam ... nisi post duas -es habebit decimam, infra ... duas -es unum pottum accipiet pro fune et pro dolabro. **E** *actio adurendi, erodendi – das Brennen, Ätzen:* ALBERT. M. veget. 3,90 removet *dulce* impedimentum congelationis linguae absque rasura ipsius et absque -e. 6,100 operatur *ficus* glutinationem et -em et subtiliationem. animal. 25,8 si ... sentiatur mordiactio et corrosio ... et -o, tunc scitur esse venenum calidum acutum.

II *meton.:* **A** *incisum, sectio, segmentum – Ein-, Abschnitt:* **1** *gener.:* **a** *in univ. de divisione textus:* HRABAN. inst. cler. 3,7 l. 18 qui *(liber psalmorum)* in quinque -bus dividitur. WALAHFR. Karol. prol. p. XXIX,20 huic opusculo ego Strabus titulos et -es ... inserui (*sim.* Ludow. prol.). WILH. HIRS. const. 1,9 p. 269,12 ad illas ... quindecim graduum -es hi, qui super sedilia sedent ..., solent leniter ea erigere. *al.* **b** *pars, frustum – Stück, Brocken:* ANDR. STRUM. Ioh. 20 ut nec ipsas panum -es, cum commederent, super mantilia ponerent *monachi* ..., sed super mensam nudam. **2** *math.:* MATHEM. var. Bubnov. p. 249,28 dividitur ... tota haec quantitas XXVII -bus ita, ut *eqs.* p. 250,3. ALBERT. M. anal. pr. 1,5,3 p. 615[a],36 hi duo anguli vocantur et sunt ang uli -um sive portionum circuli. *ibid. al. v. et p.1542,6.* **3** *mus. (de re v. LexMusLat. vol. II. p. 255):* ALIA MUSICA 32[a] p. 121 gradalem antiphonam per singulas -es ... hoc modo pandimus *eqs.* 33[b] p. 122. BERNO ton. prol. 6,16 gloss. p. 46,43 primi toni cantus incipitur sex nervis, scilicet CDEFGa habens cola et commata, id est membra et -es, quas distinctiones cantus appellamus. *v. et p.1552,26.* **4** *gramm. i. q. distinctio,* κόμμα *– Unterbrechung, Pause:* PAULIN. AQUIL. carm. 1 epil. l. 7 quicumque hos dignatus fueris versiculos lectitare, cum ... comatum inaequales -es ... in his inspexeris exaratum *eqs.* CONR. MUR. summ. p. 107,6 tres distinctiones seu pausationes ..., secunda dicitur constans seu subdistinctio seu punctus seu coma, id est -o. **B** *incisura – (Ein-)Schnitt(stelle), Kerbe:* **1** *usu communi:* HILDEG. phys. 1,15 p. 514,4 tantum lactis citocacie, quantum incisa penna scriptoris in -e tenere potest. BERNH. PROV. comm. p. 311,40 medulla paperi posita in -e, que fit in ydropico sub umbilico *(cf. et p.1550,30.sqq.)* **2** *iur. de signo termini ('Grenzmarke'; de re v. p.1541,47.):* COD. Lauresh. 10 p. 287,14sqq. (a. 770) sicut ipsa -o arborum in ipsa die facta fuit, quę vulgo lachus appellatur, sive divisio *eqs.* p. 287,20 infra illam -em arborum seu lachum sive divisionem. **C** *inscriptio – Inschrift:* EPIST. Ratisb. 6 p. 292,16 huic -i satis derisorie Aristotilis obviavit, cum hoc non regis, sed bovis sepulchro incidendum esse dixit. **D** *scissura – Riss (usu medic.):* VITA Balth. A 12 coepit ... Balthildis ... viscerum -e ... graviter laborare. CONSTANT. AFRIC. theor. 6,4 p. 26b[r] si officialibus membris *(sc. accidat separatio)*, perpetua erit separatio et dicitur -o. GLOSS. Roger. I A praef. p. 503,22 aliquando accidit *(sc. solutio continuitatis)* in nervo, et si secundum latum, dicitur ins-o. 1,25 p. 565,19 quare splen potest ins-es et adustiones sustinere. IOH. IAMAT. chirurg. 1,1 si ... officiale *(sc. membrum)* ab officiali ex toto sequestretur, -ssio est appellandum *(sc. vulnus)*. CHRON. Gozec. 2,14 palatinus ... Fridericus internorum -e infirmatus. *al.* **E** *ius (ligni) caedendi – das (Holz-)Fällrecht:* CHART. Sangall. A 444 p. 62,17 (a. 855) dedimus ... -em l i g n i (TRAD. Ratisb. 59. *al.*). TRAD. Frising. 1092[a] p. 34,21 tradidit *episcopus* ... -em l i g n o r u m (1120. *persaepe*). TRAD. Brixin. 28 -em, quantum huic servo sufficiat, qui ipsam coloniam providet, ... tradidit *Aripo*. CHART. Sigeburg. 101 p. 211,5 bona ... abbatisse ... cum omni libertate et integritate ..., videlicet ... areis, domibus, silvarum -bus. **F** *exactio postulationum ligno insecto adhibito – das Eintreiben von Forderungen mit Hilfe von Kerbholz (usu iur.; de re v. LexMA. V. p. 1115 s. v. 'Kerbholz' et Dt. Rechtswb. VII. p. 761sqq.):* DIPL. Heinr. III. 372 p. 513,11 nullus eorum *(advocatorum)* per ins-es aut petitiones homines gravare ... presumat (*inde* DIPL. Heinr. IV. 159 p. 208,19 ins-bus).

III *translate (fort. per confusionem c.* abscisio) *i. q. defectus – das Ausbleiben, Versagen:* ANTIDOT. Berol. 13 p. 70,11 bene facit haec conpositio ad suspirium et ad vocis -em et subitas perfugationes.

***incisiuncula,** -ae *f.* *sectio parva – kleiner Abschnitt (de re v. p.1551,60):* ALIA MUSICA 34[b] p. 123 tres ... de IX aequales sunt ad IV de XII, dum illius pars tertia sit, huius quarta, et sic fiat inter eos diatessaron consonantia, quae a novenario in duodenarium concludat, tertiam antiphonae -am sequetur (*cf.* 32[a] p. 121sq. incisiones ... incisionis. 33[b] p. 122 incisionem).

***incisivus,** -a, -um. *script.:* insc-: *l.44.* -ss-: *l.45.*

1 *adi.:* **a** *ad secandum aptus, acutus – zum Schneiden geeignet, scharf:* **α** *strictius:* CAES. HEIST. mirac. I 4,100 quid est cerastes? :: serpens habens cornua omni ferro durior, ad instar gladii ex utraque parte -a. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 71, 23 airones habent rostrum longum, ... anterius -um (*sim.* p. 72,16sqq.). ALBERT. M. Iob 8,12 p. 125,39 minus *(sc. carectum)* in extremis foliorum dentatum est et asperum et valde -um sicut falx metentis. *al.* *de dentibus ('Schneide-'):* PS. GALEN. anat. 10 p. 188[A] quidam *(dentes)* ... dicuntur incisores sive -i. **β** *latius i. q. mordax, causticus – beißend, ätzend:* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 382[E] substantia ... interior medullaris *(sc. psyllii)* ... est acuta vehementer, -a, rubificativa. WILH. CONG. chirurg. 1476 si ... ligatura facta fuerit de filo corticis laureole minoris, cicius defalcatur, quia virtutem -am habet. GLOSS. Roger. I A 3,19 p. 689,27 qui *(sanguis hircinus)* maxime est ins-us. ALBERT. M. veget. 6,202 gumma ... ipsorum *(prunorum)* est subtiliativa et -a (-ss- *var. l.*) et glutinativa. *al.* *spectat ad ignem:* URSO gloss. 63 p. 107,25 ignis ... dum sit calidus, siccus ..., penetrativus, -us, potest innasci a subtilitate sua. ALBERT. M. cael. 3,2,9 p. 242,58 combustivum est penetrativum combustibilis et -um partium suarum undique. **b** *ad caedendum pertinens – das Fällen betreffend:* ALBERT. M. pol. 1,8[c] p. 66[b],39 '˹silvae -a˺ *(p. 1258[b],31* ὑλοτομία*; sc. banausorum ars)*', quando silva incidi debeat. **2** *subst. neutr. i. q. medicamen mordax, causticum – beißendes, ätzendes Heilmittel:* THADD. FLORENT. cons. 167,9 oppilationi et habundantie humorum grossorum competunt -a et subtiliativa et diuretica.

incisor, -oris *m.* **1** *qui incidit, secat – einer der (ein-, zu)schneidet, Schneider:* **a** *de hominibus (spectat ad professionem):* **α** *in univ. (fere pro cognomine):* CHART. Mog. A 580 p. 958,37 (a. 1193) testes ... Starcolpus, Arnoldus -r necnon et alii. CHART. Carniol. II 15 ancilam meam ..., Ruperti -is uxorem, legitima libertate condonavi *(sc. marchionissa)*. CHART. ord. Teut. (Hass.) 6 testes ... Thitmarus -r et alii. TRAD. Patav. 1343 Ulricus -r de Lintze est censualis noster. REGISTR. Austr. I p. 83 nr. 329 que *(beneficia)* obligata sunt domino Chunoni -i pro XC talenta. *persaepe.* **β** *professione indicata:* AESCULAPIUS 43 p. 73,29 non vocando veteres medicos -es, ut incidant. CHART. select. Keutgen 133,9 ante -es caligarum ... caligas, quascunque voluerit, accipiat *minister ducis*. CHART. scrin. col. A II p. 193 nr. 1 Gerardus -r salmonum. CHART. civ. Magd. 94 p. 48,11 iura fratrum gulde et illorum, qui -es panni ... nuncupantur. CHART. Altenberg. 154 que

[Weber]

(domus) dicitur 'ad aquilam', sita inter coreorum -es. ALBERT. M. eth. II 1,7,13 p. 126a,18 ⌜coriorum -em⌟ (*p. 1101a,4* σκυτοτόμον) dicimus esse optimum, qui *eqs. persaepe.* **b** *de rebus:* **α** *dens incisorius – Schneidezahn:* CONSTANT. AFRIC. theor. 2,3 p. 6ar quorum *(dentium)* quattuor in anteriori parte pares vocantur quadrupli et lati et acuti, -es a medicis vocantur (*sim.* IOH. IAMAT. chirurg. 6,1 p. 36,6). ALBERT. M. animal. 2,46 omne ... animal quadrupes generans sibi simile dentes habet anteriores, qui -es vocantur. *al. v. et p. 1552,37. vol. III. p. 892,28.* **β** *phlebotomus – Aderlasseisen, Lanzette:* CONSUET. Trev. 73 p. 321,10 cum ... didicerit *prior (sc. quibus necessarium sit venas incidere)*, consignet eis ... cellerarius ... aquam calidam et -em. **2** *qui ferit – einer der haut, schlägt:* **a** *sculptor – (Bild-)Schnitzer, Bildhauer:* ALBERT. M. eth. II 4,1 p. 51b,14 a diligentia -is non requiritur, quod in omnibus repraesentantem prototypum imaginationem faciat instrumentum. CHART. Lub. II 47 quod *(sigillum)* ... schulpserat magister Alexander, -r ymaginum atque pictor. **b** *caesor – (Holz-)Fäller:* REGINO syn. caus. 2,17 si ..., dum ille operi necessario ... incumberet, iste insperatus occurrit sub arbore et sub ipsa oppressus est, -r arboris non tenetur homicida. CHART. Berg. Magd. 72 p. 51,27 si ... -r lignorum fuerit deprehensus ultra distinctos terminos *eqs.*

incisorius, -a, -um. **1** *adi.:* **a** *ad secandum aptus, acutus – zum Schneiden geeignet, scharf:* THEOPH. sched. 3,7 forcipes -i maiores et minores in duabus partibus compositi et clavo confixi. 3,17 inciduntur ... aliae *(limae)* cum ferro -o. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 44,25 grues habent defensionem cum rostro et pedibus, precipue in illis unguibus -is. CHIRURG. Sudhoff. II p. 58,37 clavi tellati vel -i. *v. et l. 69. de dentibus ('Schneide-'):* NICOL. anat. 338 duo dentes -i superiores et duo inferiores. *(item 546). al.* **b** *ad incidendum frequentatus – zum Schneiden benutzt, 'Zuschneide-':* CHART. scrin. Col. B 569 (s. XIII.1) que *(mensa)* sita est inter pannorum venditores oppositam cubiculo Theoderici ..., sub -o cubiculo (*cf.* 568 in quo *[cubiculo]* vestes inciduntur). **c** *mordax, causticus – beißend, ätzend:* DYASC. p. 74a virtus est illi *(chrysocollae)* -a et constrictiva. **2** *subst.:* **a** *neutr. i. q. scalpellum – Skalpell:* BRUNUS LONG. chirurg. 1,15 p. 113C si orificium fistulae fuerit strictum, ... -o elargetur (*item* THEOD. CERV. chirurg. 3,1 p. 157F). 1,17 p. 115B oportet, ut radas et ęques asperitates, que sunt in circuitu ossis, cum -o. CHIRURG. Sudhoff. II p. 58,34 -a magna. *alch. in nomine ficticio:* ANON. epist. p. 391, 24 spata, gladius, cultellus et -um super aedificium. **b** *fem. i. q. ars sculpturae – Bildhauerkunst:* ALBERT. M. eth. II 1,4,1 p. 51a,43 in arte, quae est factiva imaginum, haec ... potest fieri per pictoriam vel -am vel illam, quae est ars latomorum.

incissio *v.* incisio. **incissus** *v.* 2. incido.

incisura, -ae *f.* **1** *de actione i. q. sectura – das (Ein-)Schneiden, Schnitt:* **a** *usu communi:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 147,26 habebit *(sc. qui avem ciliare vult)* acum rotundum, nam cum triangularia noceret, quoniam non duraret ciliatura propter -am palpebre. ALBERT. M. meteor. 4,1,20 p. 235,66 quare frixa aperta per -am, quando sunt calida. animal. 10,44 laeduntur nervi genitalium per -am ... lapidis aut alterius. **b** *chirurg.:* Ps. HELIOD. chirurg. 55sqq. incisionum genera sunt multa; sic -a recta, -a in decus, -a absidata, -a in rotundo ...; -am rectam faciamus in caput *eqs.* IOH. IAMAT. chirurg. 2,4 in cuius *(sc. teli latentis in collo)* ... eductione, si -a indigeat, ut *eqs. (cf. p. 1554,3sq.). spectat ad circumcisionem:* ALBERT. M. sent. 4,1,21 p. 37a,28 debuit fieri -a in carne, quia in illa magis viget sensus et delectatio quam in pelle. **c** *mactatio – das Schlachten, Schächten:* CHART. select. Keutgen 267,4 (a. 1237) si aliquis carnificum bovem emit pro talento, Iudeus de -a XXIV denarios persolvat ...; item de pecoribus, que emuntur pro VI ß, Iudeus sibi de -a XVI denarios persolvat. *ibid. al.* **2** *de re effecta:* **a** *incisio – (Ein-)Schnitt(stelle), Kerbe:* **α** *usu communi:* THEOPH. sched. 2,25 in quam -am ipsum ferrum calidum ... pones. 3,52 p.101,7 cum forcipe incisorio facies subtilissimas -as in circuitu. 3,61 p. 114,8 ut quaelibet -a sursum magis magisque gracilis sit. p. 114,12 cum cultello incide in latiori limbo superioris nuclei quatuor angulos usque ad -am, quae ei proxima est. *al.* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 100,2 quedam *(sc. pennae)* habent -as et stricturas longiores et quedam curtiores. **β** *chirurg.:* AESCULAPIUS 37 p. 59,42 -a ... recta facienda et spongia molli orificium -ę claudendum. *(cf. p. 1553, 57sqq.).* **γ** *iur. de signo termini ('Grenzmarke'; de re v. p. 1541,47.):* LEG. Lang. p. 360a, 14 si quis homo liber arborem, ubi teclatura (gloss.: -ae signum) inter fines decernendos signata est, inciderit *eqs.* **b** *segmentum – das (abgeschnittene) Stück:* THEOPH. sched. 1,18 tolle -as eiusdem corii ... exsiccatas et particulatim incide. **c** *scissura – Riss (usu medic.):* AESCULAPIUS 31 p. 47,11 -am epaticorum sic intelligimus *eqs.* (*Gariopont. pass. 3,19 p. 54,32* quae *(dysenteria hepatis)* ex scissura ipsius intelligitur). **d** *ius (ligni) caedendi – (Holz-)Fällrecht:* DIPL. Heinr. II. 138 cum omnibus ... silvis, saginis, venationibus, -is, aquis (*inde* DIPL. Heinr. III. 195. 224). **e** *exactio postulationum ligno insecto adhibito – das Eintreiben von Forderungen mit Hilfe von Kerbholz (de re v. p. 1552, 13):* DIPL. Loth. III. 119 p. 192,35 advocatus ... nullam prorsus exactionem debet habere ..., non precarias vel -as facere. CHART. Stab. 176 p. 365,23 de rapinis ..., de -is, de precariis ... infra terminos banni leuue firma pax observabitur *(v. ind. p. 540).*

1. *incisus, -a, -um. *non recisus – ungeschnitten (v. Stotz, Handb. 2, VI § 130.2):* RUODLIEB XV (XIV),33 sordent *digiti* ... unguibus -is longis squalore nigellis. *Weber*

2. incisus *v.* 2. incido.

incitabilis, -e. *stimulans, agitatus – anspornend, anregend, erregt:* FRUTOLF. (?) brev. 14 p. 105 authentus deuterus -is, plagis eius modestus et gravis. ANON. ton. Schneider p. 109 tertius *(tonus)* dicitur severus et -is in cursu suo fractos habens saltus (*sim.* IOH. AEGID. mus. 15,10).

***incitamen,** -inis *n.* **1** *stimulus, impulsio – Ansporn, Drang (?c. notione curiositatis: l. 36):* THEOD. TREV. phys. 1793 per quos *(sc. angelos)* adiungitur ... nobis fronesis deitatis per amoris -n ac mentis solidamen. VITA Greg. Porc. II 15 inter loquendum non nihil etiam naturali -e tacta de prosapia famuli Dei investigare curavit *imperatrix.* **2** *exordium, impetus – Anfang, 'Anlauf':* ROD. GLAB. hist. 3,1 p. 94,4 ab illo ... anno, videlicet millesimo ..., tercii sumamus -n huius operis libelli.

incitamentum, -i *n. per enallagen: l. 55.* **1** *stimulus, impulsio, instigatio – Ansporn, Anreiz, Antrieb, Anregung:* EPIST. Wisig. 13 p. 680,32 si quisquam debitor ... proterviae -o (intim- *var. l.*) ... foeneratorem pulset obiectionibus. ANSCAR. mirac. Willeh. 23 mulier *(sc. caeca)* clare coepit cuncta videre; quod ... in populo declaratum magna fidei tribuit -a. VITA Heinr. IV. 13 p. 40,32 pauca dixisse sat est: ... causa magis ad -um sit quam verba. HERM. IUD. conv. 5 p. 86,2 que *(fides)* sine ullo miraculorum -o simplici pietate ... suscipitur. *saepius. spectat ad amorem:* CARM. Bur. 60,26,3 (ed. Vollmann) furores quando lenit Venus ..., -um Veneris fastidium est ceteris. **2** *causa, excusatio – Ursache, Vorwand:* MIRAC. Richar. 2,16 (MGScript. XV p. 918,55; s. IX.) sciscitaverunt *necessarii*, si recolere quivisset *(sc. Danus languens)*, unde ipsi fomes istius anguoris contigisset; qui ... huius -i penitus pestem non retinens *eqs.* DIPL. Constantiae 3 p. 11,15 ne ... dissidii fomenta subcrescant, unde ... maiora malorum -a consurgant *eqs.* DIPL. Frid. I. 1037 p. 339,20 (spur.) virtus religionis reprobis prebet -a livoris.

incitatio, -onis *f.* **1** *instigatio – das Antreiben, Aufhetzen:* ALBERT. M. animal. 23,75 ista *(sc. falconem aves vivas accipere)* fiant cum magna -e falconarii. **2** *stimulus, impulsio – Anreiz, Antrieb:* LEG. Wisig. 6,5,12 p. 276,24 si dominus ... in ... servo ... vel -e iniurie vel ira commotus ... homicidium perpetraverit. DIPL. Loth. I. 120 p. 277,9 cui *(ecclesiae)* ... sanctorum ... provectus ad tutelam, ad -em omnis virtutis, ad doctrinam sincerae fidei abundaret (*inde* 123 p. 282,37).

***incitativus,** -a, -um. *struct. c. acc.: p. 1555,3. stimulans, instigans – anspornend, anstachelnd, (an)reizend, anregend:* **1** *gener.:* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,33,9 si Deus verus non esset, ... nequaquam David angelos eum adorare quasi -a exhortatione conpulerit dicens: '*eqs.*' LAND. MEDIOL. hist. 3,15

p. 83,41 dum per plurimas orationes -as eum *(apostolicum)* adhortaretur Arialdus *eqs.* (*sim.* 3,27). **2** *natur.:* URSO gloss. 85 p. 119,30 sensualitas corporis -a membrum per calorem ad appetitum *eqs.* WILH. SALIC. chirurg. 2,2 p. 327[D] addendo pulverem . . . fortium specierum -arum. **3** *philos. et theol.:* ALBERT. M. sent. 4,7,5 p. 163[b],24 ordinatur *gratia confirmationis* . . . contra poenam, quae est impeditiva boni et -a mali. summ. theol. II 22,138,3 p. 465[b],34 charitas dirigit in aeternam beatitudinem quasi adhibendo vim motivam et -am et tractivam per affectum ad progrediendum. *subst. neutr. i. q. stimulus, impulsus – Anreiz, das Anregende:* ALBERT. M. sent. 4,33,2 p. 292[b],20 qua *(ratione deliberativa)* solus inter alia percipit homo, sicut est honestum, turpe, conservativum pacis et -um discordiae. eth. II 7,2,5 p. 511[a],47 iuventus quiddam delectabile est sive delectativum, -um ad delectationum suberabundantias.

incitator, -oris *m.* *qui stimulat, instigat – einer der anspornt, anregt:* GODESC. SAXO theol. 22 p. 320,12 Dominus ad se . . . exorandum . . . esse dignetur excitator, -r, instigator, inflammator. FRANCO LEOD. circ. 4,10 an non auctor *(sc. operis)* ille, qui -r? EPIST. Vienn. 2 ut perseverent *(sc. fideles)* in fide, -r insiste *(sc. episcopus).* ALBERT. M. summ. theol. II 14, 86,1 p. 142[a],12 qui *(homo)* . . . -em habuit ad malum, non iniuste reparatorem habuit ad bonum.

***incitatorius,** -a, -um. *stimulans, instigans – anspornend, anregend:* BALDW. VICT. dict. 5,86 ut sint *(sc. epistulae clericorum)* . . . ad divinum amorem -a.

incitatrix, -icis *f.* *quae stimulat, instigat – eine die anspornt, anregt (usu attrib.):* TRANSL. Alex. Frising. 1 (MGScript. XV p. 287,40; c. 834) quibus *(paucis insertis)* apud merita sanctorum sese fiducia postulantis suimet -x accendat.

incitatus, -us *m.* *stimulus, instigatio – das Betreiben, Aufhetzung:* TRAD. Brixin. 8 (c. 985/90) quidam . . . vir . . . urbem . . . contra suum proprium dominum episcopum . . . -u cuiusdam Ratpotonis defendendam ingressus est.

1. incito, -avi, -atum, -are. *script. et form.:* insc-: *l. 52.* incet(o): CONC. Merov. p. 33,5. *perf.* -ivitavit: *l. 50.* *confunditur c.* irritare: *l.65.*

1 *spectat ad homines:* **a** *stimulare, impellere, instigare, inflammare – anpornen, anregen, antreiben, anstiften, anfeuern, aufhetzen (mediopass.: l.43.46):* **α** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 1 p. 6,6 ut . . . eum ad mundane luxus mollitiem -ret *pater.* RIMB. Anscar. 25 p. 54,24 ad . . . iter praeparare se coepit et, ut quantotius hoc expleret, ferventiori -batur spiritu. THANGM. Bernw. 13 p. 764,15 Osdagus . . . divino monitu -tus episcopalem cathedram ad absidem altaris poni praecepit. VITA Heinr. IV. 5 p. 21,23 -tis alternatim animis. STATUT. ord. Teut. p. 33,22 quos *(servitores)* devocio et compassio -et ad ministrandum. *persaepe.* **β** *exhortari, monere – ermuntern, ermahnen:* WILLIB. Bonif. 8 p. 43,24 ducem ad congregandum . . . conventum sepissime -vit (-vitavit, concitavit *var. l.*). EIGIL Sturm. 6 p. 138,17 eum . . . ad monasticae vitae amorem -tum (ins- *var. l.*) . . . remeare permisit *episcopus.* RIMB. Anscar. 34 p. 65,17 eum *(Ebonem)* ad fidei gratiam in partes istas *(sc. Sueonum)* promulgandam -bat. **b** *citare, arcessere – (herbei)rufen:* LEX Baiuv. 2,1 si . . . inimicos in provinciam invitaverit (-verit *Mg, Mt; sc. Bavarius*). RIMB. Anscar. 25 p. 55,29 certum tenebat animo Dei se imperio ad partes illas *(sc. Sueonum)* -ari. **2** *spectat ad res:* **a** *movere, pulsare – spielen, schlagen:* CARM. Bur. 6,18 brunelli chordas -ant. **b** *augere, accendere – verstärken, steigern (usu natur.):* URSO gloss. 4 p. 26,22 -to calore et humiditate per spiritum . . . ad corporis impellitur cibus nutrimentum. 20 p. 43,26 calida in tertio gradu frigido homini diutius propinata ipsius calorem -ant in tantum, ut *eqs.* 59 p. 97,40 humiditas unctuosa -at *(ci. Antony,* irritat *ed.)* calorem, dum *eqs.* (*item* 60 p. 103,22. 61 p. 105,31). *ibid. al.*

adi. **incitatus,** -a, -um. *agitatus – erregt:* HERM. AUGIENS. mus. p. 65,28 si . . . Frigium *(sc. modum)* -um vel saltantem . . . nominavero.

[2. incito *v.* 1. incido.**]**

***incitrinesco,** -ere. (in *et* *citrinus) *helvum fieri – gelb(lich) werden:* IOH. IAMAT. chirurg. 1,10 p. 5,33 craneum prope rimam *(sc. fracturae)* -it plurimumque livescit. *cf.* *citrinesco.

incitus, -a, -um. *incitatus, velox – in rasche Bewegung versetzt, schnell:* WANDALB. martyr. compr. 11 nocte brevi . . . curru lux -a fulvo ad summos axes solarem provehit orbem.

incivilis, -e. **1** *gener. i. q. indecens, inurbanus – ungebührlich, ungehörig, unhöflich:* CHART. Stir. IV 596 (a. 1276) litteras vestras *(sc. episcopi)* . . . gratanter accepimus *(sc. rex)* anteriorum utpote litterarum . . . satis -em et satis inglorium veritatis indicio detegentes amictum. **2** *publ. et iur. i. q. non legitimus – unrechtmäßig, unstatthaft:* GESTA Rom. eccl. IX p. 416,40 -e est uni soli particule legis inherere et reliquam partem abicere. **3** *philos. i. q. extra civitatem positus, mores civiles spernens, incultus – außerhalb der Gemeinschaft stehend, sich nicht an die Gebräuche der Gemeinschaft haltend, 'unzivilisiert':* ALBERT. M. nat. bon. 9 p. 5,25 rusticum . . . voco id, quod non habet morum civilitatem et urbanitatem . . .; unde philosophus tales neque bonos neque malos esse pronuntiat, eo quod sint -es et inurbani *(sim.* div. nom. 4,196 p. 277,67. eth. II 4,2,1 p. 295[a],44. metaph. 10,2,5 p. 447,66. *ibid. al.; cf. p. 1055[b], 23sq.).* bon. 208 p. 127,72 communis . . . indigentiae desiderio nemo reputatur -is secundum voluptatem *eqs.* pol. 1,1[t] p. 13[b],5 qui '-is (*p. 1253[a],3* ἄπολις)' est, aut est -is propter naturam deficientem aut *eqs. ibid. al.*

adv. **inciviliter.** *indecenter, inique – in ungebührlicher, ungehöriger, unrechter Weise:* EBERH. BAMB. epist. 16 p. 557[C] non pluralitatem deorum inducimus, sicut vos *(sc. praepositus)* . . . satis -r, ne dicamus hostiliter, nobis imponitis. *publ. et iur.:* CHART. Stir. IV 519 (a. 1274) si ab aliquibus potentibus vi vel metu seu alias -r a . . . prelatis de . . . possessionibus aliquid improbe est extortum.

inclamatio (-cio), -onis *f.* **1** *gener. i. q. exclamatio – das Rufen, (Aus-)Ruf, Aufschrei:* VITA Desid. Cad. 36 cum . . . sepissima -e (inda-o *var. l.*) nomen defuncti praesulis geminaret *mulier eqs.* ULMAR. Ved. 8 (MGScript. XV p. 401,8) ipsa *(sc. Lethardi)* . . . torva -o repetita est. RUP. TUIT. vict. 6,21 p. 204,29 hoc *(sc. Nabuchodonosor)* magnę -is dictum totus orbis audivit. GERHOH. Antichr. 1,62[tit.] -cio contra Ierusalem terrenam. **2** *publ., eccl., iur.:* **a** *evocatio – Aufruf:* FORM. extrav. I 3 p. 535,19 per huius edicti -e eum *(sc. qui iudiciis adesse dispexit)* adhuc ad audientiam venire conpellimus. **b** *querimonia, iurgium – Beschwerde, Protest, Widerspruch, Streiterei:* EKKEH. URAUG. Burch. 3,1 p. 192,5 beatum virum . . . Bernwelff multis -cionibus vexavit pro diversis suppellectilibus, quas *eqs.* CHART. Lux. I 274 p. 395,27 omni . . . sive controversia sive -e sopita. CHART. Steph. Wirz. 54 p. 68,4 post decessum . . . illius *(Arnoldi)* . . . sine omnium amicorum suorum -cione atque usurpacione usibus . . . ecclesie . . . mansi . . . subiaceant. 185 p. 191,5 quatenus omnem -em . . . postponerent *(sc. Adelbertus et uxor).* TRAD. Biburg. 91[b] p. 162,10 quatinus illis *(sc. Wirath et marito)* aliquod solatium inpenderemus, quo diutinam -em sedaremus. **c** *obiurgatio, accusatio – Vorwurf, Beschuldigung:* WILH. HIRS. const. 1,9 p. 273,3 hoc *(sc. officium pro alio agere)* frequentare cavet, si -em effugere curam habet frater. 1,24 p. 324,6sqq. expectat *conversus,* . . . si circatores, qui primas -es facient, quid loqui habeant; deinde si quid ei excessus aliquo modo contigit, pro quo sine -e veniam petere debet *eqs. ibid. al.*

***inclamator,** -oris *m.* *obiurgator, accusator – einer der zurechtweist, beschuldigt:* WILH. HIRS. const. 1,27 p. 340,13 neque in eo capitulo in quemquam sui -em vel is in eum iubetur facere iudicium, qui primus inclamavit ipsum.

inclamito, -avi, -atum, -are. *metr.* -lăm-: *l.65.* **1** *de hominibus:* **a** *(ex)clamare, vocare – (aus)rufen, schreien:* **α** *in univ.:* CARM. de Nyn. 365 ego *(sc. femina)* . . . -ans lacrimis obsecro munera Christi, ut *eqs.* CHRON. Camer. 3,9 magis ferinis quam humanis vocibus -ans *(sc. mulier a daemone possessa).* CARM. Bur. 43,1,6 pietas nec audit superne civitatis, foris dum -at vox calamitatis *(cf. Vulg. Matth. 25,1sqq.).* *c. acc.:* VITA Elig. 2,12 coepit *(sc. mulier a daemone possessa)* nomen eius crebrius atque insolentius -are. SIMON SITH. gest. 2,1 p. 644,9 'vox Domini vox populi' garrulus -at *frater.* PETR.

[Niederer]

Cas. (?) chron. 4,86 p. 548,2 militem illum *(Mauritium abbatem)*, non abbatem, lapidatorem et prodigum substantie monasterii esse -ans *papa. al.* **β** *c. notione precandi* (*c.* ad): Vita Serv. 16 p. 63,16 ad defunctorum cineres vivi -ant et exaudiuntur. **b** *evocare, citare – rufen (nach), herbeirufen:* Ioh. Mett. Ioh. 109 coniugem nomine sepius iterato -at *comes*, sibi aliquid, quod sumat, adportet. Mirac. Conr. Const. 9 p. 442[a], 46 puer magnis vocibus matrem -at. **c** *invocare – anrufen (cf. l.4):* Odilo Suess. Seb. 35 sancti nomen -ans gratiarum debita reddebat *puerulus*. Ekkeh. IV. cas. 17 p. 46,26 ipse *(episcopus)* . . . suum dominum Gallum incessanter -at. Thiofr. Wilibr. I 32 p. 478[F] electorum Dei -vit nomina. **d** *c. notione obiurgandi:* **α** *exprobrare – vorwurfsvoll ausrufen:* Carm. de Germ. 1,13,2 (MGPoet. IV p. 125) mater . . . puellam increpat, sibi eam extinxisse filium -at. Hildeg. epist. 23 (ed. Pitra) excubitor et monitor ille *(i. Christus)* . . . somnolentos increpat crebro sono -ans et dicens: *'eqs.'* **β** *increpare, conviciari – vorwurfsvoll anrufen, beschimpfen:* Berth. chron. B a. 1077 p. 295,4 Ruodolfus rex ipse -vit et rogitavit . . . regem Heinricum . . ., ut *eqs.* (*sim.* a. 1079 p. 365,11). Albert. Stad. Troil. 5,467 'quo ruitis, pilata cohors?' -at altis vocibus hos *(Argos)* Pirrhus: 'est fuga grande scelus'. *c. acc. duplici ('schimpfen'):* Ekkeh. IV. cas. 40 p. 90,16 illum *(circatorem)* scelestum -ans comis apprehensum in terram deiecit *hospes*. Petr. Cas. (?) chron. 4,88 p. 548,23 emulum pontificii et honoris Casinensem abbatem -ans *papa*. **2** *de cantu i. q. sonare – ertönen lassen:* Guido Aret. reg. rhythm. 215 quarum *(constitutionum)* prima extat simplex, duplicatur altera, tertia varietates quattuor -at.

inclamo, -avi, -atum, -are. *pendet* super: *l. 69. partic. praes. usu subst.: l. 56.* **1** *gener.:* **a** *(ex)clamare, vocare – (aus)rufen, schreien:* **α** *in univ.:* Paul. Diac. Rom. 14,14 ut, cum ipse *(antistes)* prior -asset, omnes *(milites)* . . . eundem responderent sermonem *(i. Alleluia)*. Richer. Rem. hist. 4,16 p. 243,8 vigiles cum . . ., quinam essent *(sc. exploratores)*, a muro -rent *eqs.* Petr. Dam. epist. 129 p. 433,6 illud Helisei verbum fiducialiter -ate *(sc. fratres): 'eqs.'* **β** *c. notione precandi (c. dat.):* Epist. Teg. I 107 p. 110,20 quae *(lacrimae)* cogunt *(sc. me)* Deo et vestrae paternitati *(sc. pontifici)* -are: *'eqs.'* **b** *citare, evocare – (herbei-, auf)rufen, rufen (nach; spectat ad equos: l.41):* Richer. Rem. hist. 3,70 equis . . . -tis et adductis Otto ad videndum processit. 4,50 p. 265,8 ad puerum . . . errabundus pervenit vixque eum sepius -tum repperit *eques*. Vita Bard. 17 p. 335,19 agricola galli succentu excitatus . . . domesticos -at *eqs.* Petr. Dam. epist. 123 p. 404,24 cum . . . surrexisset comitemque suam . . . sepius -asset *sanctimonialis eqs. c. notione deposcendi:* Richer. Rem. hist. 2,33 a coniuratis multo strepitu -tus proram obvertit *(sc. Wilhelmus dux)*. 3,76 hostem, ut veniret singularis, sepenumero -vit *Germanus*. **c** *invocare, implorare – anrufen, anflehen (cf. l.39):* Uffing. Ida 2,7 p. 487,6 omnes . . . adstantes admonuit *praesul* . . . generaliter -are Deum, ut *eqs.* **d** *increpare, obiurgare – beschimpfen, tadeln, zurechtweisen (de ave: l.59):* Ekkeh. IV. cas. 61 p. 132,9 Hugo . . . ab ipso *(sc. viro Dei)* quia sepe -tus est, insolenter ei inimicus. Berth. chron. B a. 1069 p. 365, 12 vix se ab -antibus et tumultuantibus liberabant *legati*. Epist. Hildeg. 51,47 necesse est, ut duris et crebris correptionibus -entur, qui correptiones aliquas vix dignantur. Albert. M. animal. 23,120 haec avis *(sc. garrulus)* omnes -at et omnium voces imitatur. *v. et p.1556,62. c. acc. duplici ('schimpfen'):* Constant. Mett. Adalb. 20 p. 665,13 qui *(sequaces Iudaeorum)* caput nostrum *(sc. Mettensis ecclesiae)* . . . vini potatorem et daemonio plenum . . . semper -bant. **2** *publ., eccl., iur.:* **a** *accusare, in ius vocare – beschuldigen, anklagen, vor Gericht bringen:* Wilh. Hirs. const. 1,2 p. 183,2 si quis tale quid commisit, ut vel ab . . . magistro vel ab alio eius condiscipulo -etur *eqs.* 1,27 p. 341,6. *ibid. al.* Trad. Biburg. 69 super quo *(sc. rapina bonorum ecclesiae)* in placitis . . . comitis saepius -tus resipiscere noluit *Purchardus*. Chart. Brand. A I 1 p. 123,6 si quis ausus fuerit -are consules, cum sint in labore civitatis *eqs.* p. 123,8 si contigerit, quod homo occiditur et sui parentes velint -are innocentem *eqs.* **b** *obicere, exprobrare – vorwerfen:* Wilh. Hirs. const. 1,26 p. 331,3 si . . . de re -ta non est *(sc. conversus)* sibi conscius *eqs.* Const. imp. I 100 p. 151,15 universis in faciem eius *(sc. Paschalis papae)* resistentibus et decreto suo planam heresim -antibus. **c** *queri – klagen, eine Beschwerde führen (cf. p.1556,41sqq.):* Chart. Steph. Wirz. 185 p. 191,1 (a. 1166) quod *(praedium)* Adelbertus . . . violenta manu impetivit atque -ando conpellavit.

[inclamosus *v.* in *et* clamosus. *adde ad vol. II. p. 672,45:* Paul. Fuld. Erh. 2,3 (2) p. 17,1 (ed. Levison) quasi iam inc-a *(1[b]* [*leg.* in -a, *cf. postea:* ineadem. innostra], -a *1[a]*, tam -a *rell.)* protestaretur *lineum* voce *eqs.* Rud. Trud. gest. 4,9 p. 249,48 in -a *(codd.*, inc- *ed.; cf. P. Tombeur, ALMA 32. 1962. p. 97sq.)* voce . . . ait *episcopus eqs.*]

inclaresco, -ere. *illucescere – aufleuchten, erstrahlen (in imag.: l.18):* Transl. sang. Dom. in Aug. 25 dum iam prope esset, ut noctivago Phoebe curru (currum *cod.*) -ere terris videretur *(cf. Verg. Aen. 10,216)*. Amadeus Laus. hom. 8, 170 donec finem mundus iste senescens inveniat -ente regno, cuius non est finis.

***inclastrum** *v.* *inclaustrum.

***inclavatura,** -ae *f.* *laesio per clavum (ungulae insertum) effecta – Verletzung durch einen (im Huf eingetretenen) Nagel:* Iordan. Ruff. equ. 6,52 p. 97,3 de -is . . ., quae fiunt equi pedibus vel ungulae, est videndum. 6,53 p. 98,15 prius -a illa usque ad vivum funditus detegatur per longum ungulae incidendo *(cf. L. Klein, Studien zur medicina equorum des Jordanus Ruffus. Diss. 1969. p. 275sq. et B. Prévot, La science du cheval au moyen âge. 1991. p. 197).* *cf.* clavatura.

inclaudo *v.* includo. **inclausio** *v.* inclusio.

***inclaustra** *v.* *inclaustrum.

***inclaustratio** (-cio), -onis *f.* *custodia in monasterio servanda – Klosterhaft:* Chart. episc. Spir. 51 p. 236,35 (a. 1247) quod . . . debitores annonę . . . post elapsum -cionis terminum sui debitum officii non persolverint (*antea:* claustro Spirensi se presentabunt, inde ad quatuor septimanas non exituri).

***inclaustro,** -atum, -are. *in monasterio constituere, recipere – im Kloster unterbringen, ins Kloster aufnehmen (medial. i. q. in monasterium intrare – ins Kloster eintreten):* Vita Eberh. Commed. 7 l. 48 quod quatuor filiae . . . ibidem *(sc. in claustro Ulnhausen)* -buntur. 9 l. 24 de qua *(filia)* cum laborassent *(sc. mater et alii)*, ut in monasterio Ulnhausen eam -rent, tandem . . . in Commeda recepta est. Gesta Hort. Mar. 25 quarto *(filio)* . . . apud Clarum Campum -to.

subst. ***inclaustrata,** -ae *f.* *monacha, sanctimonialis (in claustro constituta) – Klosterinsassin, (in der Klausur lebende) Nonne:* Gesta Trev. cont. IV 4 p. 400,1 venerunt Minores fratres et mulieres converse ad religionem, -e, recluse et sequestrate.

***inclaustrum,** -i *n. vel semel (l.54)* ***inclaustra,** -ae *f.* -as-: *l.52.* **1** *strictius:* **a** *circuitus (saeptus monasterii) – (umfriedeter Kloster-)Bezirk:* Gesta Camer. cont. I A 16 factum est . . . lignarium . . . et positum est in -astro (claustro *var. l.*) Sancti Autberti. Chart. Ticin. 105 p. 49,21 actum Cumis in -o iamscripti monasterii (*sim.* 118 p. 86,9 intus -am. 124 p. 100,34). **b** *aedificia monasterii monachis reservata – den Mönchen vorbehaltene Gebäude, 'Klausur':* Eremb. Bertin. (MGScript. XV p. 524,7; s. XI.[1]) cum . . . -um adhuc in aquilonali parte monasterii staret, sed ab eodem *(abbate)* in meridianam transmutatum est. Fund. Aquic. (MGScript. XIV p. 582,26) fundamenta templi . . . a cementariis sunt inchoata, loca aedificandarum domuum sive -i (in claustra, in claustro *var. l.*) ad nutum . . . Hugonis distincta. **2** *latius i. q. monasterium – Kloster:* Tomell. hist. app. (MGScript. XIV p. 159,11; c. 1093) de suo -o eis *(monachis Hasnoniensibus)* diatim victum destinabat *abbas*.

inclausus *v.* includo.

inclemens, -entis. **1** *durus, immitis – hart(herzig), unerbittlich:* Dipl. Heinr. IV. 470[a] p. 637,23 (interp. s. XII.[ex.]) qui *(advocatus)* . . . advocationem duorum prediorum . . . cuidam potenti et -i viro . . . iniuste in beneficio dederat. **2** *gravis, vehemens – schwer, heftig:* Anselm. Gembl. chron. a. 1121 p. 378,4 terremotus . . . alias clementior, alias -ior accidit.

[Niederer]

adv. **inclementer.** **1** *dure, crudeliter – unerbittlich, grausam:* THIETM. chron. 5,9 p. 230,27 hunc *(sc. Ozbertum)*, quem in mortem vobis dari -r exposcitis *(sc. cives)*, ... non accipitis. **2** *vehementer – heftig, stark:* HROTSV. Dulc. 1,4 (ed. Berschin) ista *(germana)* -ius (-r *var. l.*, dementius *ci. Traube*) bachatur.

inclementia, -ae *f.* *c. gen. explicativo: l.24.27.* **1** *duritia, crudelitas – Härte, Unerbittlichkeit, Grausamkeit:* WALTH. SPIR. Christoph. II 4,38 nec onus effossum rapit -a furum. OTLOH. Bonif. 2,32 p. 215,22 non imputandum est *(sc. beneficia non impetrari)* vel divinae -ae (clementiae *var. l.*) seu invalido apud Deum ... Bonifacii patrocinio, sed *eqs.* EPIST. Hildesh. 67 cuius *(imperatoris)* vos *(sc. episcopum)* urget -a (*sim.* 68). **2** *iniquitas, asperitas – Ungunst, Unbill, Widrigkeit:* **a** *de tempestate, aere sim.:* HEITO Wett. 10 ibidem *(sc. in summo montis)* ... eum omnem -am aeris et ventorum incommoditatem imbriumque pati. LAMB. HERSF. annal. a. 1076 p. 284,8 vis atque -a hyemis ... adeo ... solito ... asperior inhorruerat, ut *eqs.* OTTO FRISING. gest. 2,17 p. 119,30 ut ex hac duplici, inediae videlicet et caeli -ae, molestia cuncti ... principem adversus eos *(consules)* concitarent. CHART. Friburg. 38 p. 24,2 si forte aliqua -a aeris, utpote grandinis, ... eveniret. *al.* **b** *de morbo, morte:* LIBRI Karol. I 12 p. 161,27 quem *(filium)* -a mortis raptum credebat *patriarcha*. 18 p. 191, 24 si qua forte eis *(Israelitis)* quaedam corporis -a accesserit *eqs.* STEPH. COL. Maurin. 10 (6) p. 278[E] cui *(abbati)* languoris sui -am paucis aperuit *praesul*.

inclete *v.* inclitus.

inclinabilis, -e. *pronus, propensus – sich neigend, geneigt:* GERHOH. psalm. 64,25 p. 40,5 beati, qui flexibiles inveniuntur, ... a malo ad bonum -es. ALBERT. M. sent. 3,3,4 p. 47[b],44 ut caro generata in prole amplius -is sit ad peccatum quam in alio. miss. 3,20,5 p. 149[b],31 virtus ... regni consistit in tribus, scilicet, quod sit virtus et potestas supposita, non -is ad scabellaria et conculcanda *eqs. al.* summ. theol. I 18,75,1 p. 780[a],2 materia, quae prope nihil est, -is est in omnem formam et omnis formae susceptibilis.

***inclinabiliter** *adv.* *indeclinabiliter – ohne Abweichung, unbeirrt:* PETR. DAM. epist. 66 p. 260,21 perfectionis adipiscendae propositum indeclinabiliter (inclinabiliter *var. l.*) custodire.

inclinabilitas, -atis *f.* *propensa voluntas, proclivitas – (Hin-)Neigung:* ALBERT. M. sent. 2,32,1 p. 356[a],3 quod callide non experitur diabolus scientiam peccati, sed potius -em consensus considerat callide et, in quod vitium facilius inclinetur *(sc. homo)*, ut *eqs.*

inclinans, inclinate *v.* inclino.

inclinatio (-cio), -onis *f.* *c. dat.: l.66.* **I** *proprie (meton.: p. 1560,23):* **A** *de actione i. q. actio (se) inclinandi, flexio – das (Sich-)Neigen, Beugen:* **1** *de partium corporis, fere capitis, -e:* **a** *gener., anat., medic.:* WALTH. AGIL. med. 39 p. 142,34 ut capud regatur cum -e et elevetur pulvinar et non fiat resupinatio. ALBERT. M. animal. 1,268 quarta ... causa *(sc. spinae)* est, ut aliquando sint motus -is et erectionis *eqs.* 1,337 incurvatione et -e duarum extremitatum *(sc. musculorum)* sequitur motus a dextra et a sinistra. WILH. SALIC. chirurg. 3,24 p. 349[H] non de facili ossa digitorum manus dislocantur propter habilitate ipsorum ad flexionem et -em. **b** *eccl. et liturg. de gestu reverentiae sim.:* VITA Rimb. 18 cum genuflexione et crebra capitis -e ... illum venerari ... videbatur *sanctimonialis*. CONSUET. Trev. 14 p. 277,8 abbas dicit 'Benedicite', cui omnes respondent 'Dominus' cum capitis -e. ABSAL. serm. 36 p. 211[D] -o capitis obedientiae *(sc. signum est). saepe. v. et p. 1562,5.* *in ritu perverso:* EKKEH. IV. cas. 13 p. 38,27 patienter tulerunt homines fraudolenti episcopi gloriam usque ad capitum pastoribus -es *eqs.* **2** *de totius corporis flexione pro gestu reverentiae sim. exacta ('Verneigung', 'Verbeugung'):* **a** *gener.:* HILDEG. scivias 3,6 l. 394 -o, id est subiectio, exhibeatur tibi *(sc. Iacob; cf. A. Haverkamp, Institutionen, Kultur u. Gesellschaft im MA. 1984. p. 536)*. ARNOLD. LUB. chron. 7,17 p. 248,13 rex consurgens de throno suo eam *(sponsam)* cum -e recepit. TRANSL. Auct. 5 ab ea *(marchionissa)* disciplinata -e et allocutione resalutatus *(sc. custos ecclesiae)*. **b** *eccl. et liturg.:* AMALAR. off. 3,25,9 -o subdiaconorum ... mestitiam demonstrat ... discipulorum, quibus *eqs.* ORD. Rom. 6,43 resalutato eo *(sc. pontifice)* per humilem -em ad altare accedit *archidiaconus*. LIBER ordin. Rhenaug. p. 111,9 subsequitur oratio dominicalis cum -e solita. IDUNG. PRUF. dial. 346 circulares ... vestrae *(sc. Cluniacensium)* -es ... toto dorso incurvato (inclinato *var. l.*) tamquam ... indecentes a nostro *(sc. Cisterciensium)* ordine repudiatae sunt. DAVID compos. 2,3,3 solent *quidam religiosi* ... diligentiam habere in exterioribus observantiis ..., in -bus et pulsationibus. *al.* **c** *publ.:* OTTO MOR. hist. p. 155,10 venerunt ... milites Mediolani ad -em et inclitum imperatorem ...; coram eo iuraverunt. **B** *de positione, forma:* **1** *medic. i. q. anfractus, curvatura – Biegung, Krümmung:* THEOD. CERV. chirurg. 2,29 p. 153[E] quando accidit -o *(sc. nasi)* et separatio cartilaginis, tunc *eqs.* WILH. SALIC. chirurg. 3,19 p. 348[A] signa ... dislocationis colli sunt -o colli in dextra parte vel sinistra. **2** *astron. i. q. circulus latitudinis, declinatio (caeli, terrae), clima – Breite(nstreifen), (Himmels-, Erd-)Gegend (usu meton.):* PS. BEDA mund. const. 1,39 illi *(homini septemtrioni accedenti)* partes eius elevarentur et austri deprimerentur, et hoc secundum diversa climata, id est -es. **3** *geom. i. q. directio obliqua, fastigium – schräge Richtung, Schräge:* PS. BOETH. geom. 396 qui *(acutus angulus)* si a recta linea ... rectam lineam secundum suam -em emiserit, ... efficiet triangulum. *spectat ad astrolabium q. d.:* GERB. epist. math. I 1 p. 8,1 habes *(sc. investigator)* ... viam rationis ... ad collectionem intervallorum et distributionem in actualibus geometrici radii secundum -em et erectionem ... plena fide comparatam *(v. notam ed.)*.

II *translate:* **A** *de anim.:* **1** *propensio, (propensa) voluntas, facilitas, proclivitas – (Hin-)Neigung, (geneigter) Wille, Anlage, Hang:* **a** *gener.:* CHART. Basil. A II 190 (a. 1274) ego *(sc. Waltherus)* -cione consensus liberi ... confero *eqs.* **b** *philos.:* ALBERT. M. incarn. 16 p. 186,57 quod ipse *(Iob)* dicit de se, intelligitur de -e complexionis ad hanc *(sc. miserationis)* virtutem. sent. 2,29,1 p. 491[b],12 quidam ... dicunt charitatem ... pro dilectione naturali poni et alias virtutes pro naturalibus -bus ad illarum virtutum actus. animal. 1,54 non ... principium suarum operationum habent animalia virtutem, sed quamdam naturae -em ad virtutis similitudinem. caus. univ. 2,2,32 p. 126,35 ad continuum et tempus -em habet *intellectus. ibid. al.* **2** *de Christo i. q. submissio, humiliatio – das Sich-Herablassen, Sich-Erniedrigen (usu theol.):* AMALAR. off. 3,5,22 in ipsa -e dat *Christus* pacem ministris. ARNO REICHERSB. apol. p. 125,34 minor ... est Christus Patre, ... non infirmitate, sed potestatis -e ac filialis obedientiae pietate. **B** *de rebus:* **1** *gener. i. q. actio transeundi, decessio – das Enden, Vergehen:* HILDEG. epist. 232 cor tuum *(sc. Gertrudis)* non turbetur, quia Deus -em istam *(sc. dierum)* super te adhuc habet, ne *eqs.* **2** *philos. i. q. momentum, impetus, impulsus, studium – Ausschlag(skraft), Drang, Trieb, das Streben:* ALBERT. M. nat. bon. 2 p. 1,40 hanc *(sc. naturae)* bonitatem dividit Augustinus in modum, speciem et ordinem ...; ordo ... est -o ad debitum naturae suae finem *eqs.* bon. 43 p. 24,43 pondus ... idem est quod -o ad ubi *eqs.* cael. 1,3,2 p. 58,45 ostenditur ..., quod sunt motus naturales simplices tantum ab -e formae ipsius mobilis. meteor. 1,1,11 p. 15,72 non habet *aqua* velocitatem nisi ex -e ad illum *(terminum). ibid. al.* **3** *? gramm. fort. i. q. derivatio, deductio – viell.: Ableitung:* ALBERT. M. herm. 1,2,5 p. 396[a],34 quia ... privatio, quae est in ipso *(adiectivo)*, salvatur in ente, et -em ponit ad subiectum, in quo est illa privatio *eqs.*

inclinativus, -a, -um. **1** *proprie de melodia i. q. descendens – absteigend:* COMM. microl. 68 p. 153 'centesimum', dimidia dictio, id est 'cente', duas, alia medietas, id est 'simum', tres habet voces, unam in 'si', duas in 'mum', quae conquiniscentem, id est -am (inclinaturam *p. corr. F; sc. collationem*) resultat. **2** *translate:* **a** *propensus, pronus, promptus – geneigt, tendierend (zu), willig (usu subst.: l.71.72. p.1561,4):* ALBERT. M. sent. 1,45,3 p. 404[b],31 omne inclinans habet aliquid -um ad opus: ergo illud -um, quod inclinatur a voluntate, immediatius

est operi *eqs.* Matth. 8,5 p. 279,24 dicuntur . . . hic tria, quorum primum est id, quod est ad miraculi perfectionem -um, secundum *eqs.* metaph. 1,1,4 p. 6,23 erit hoc *(sc. sciendi)* desiderium ad inquirendum scibilibus -um primum, et . . . erit id desiderium primum sciendi principium. caus. univ. 1,1,5 p. 12,50 voluntas . . . -a est ad volitum. **b** *submissus, humilis – sich erniedrigend, demütig:* ABBO SANGERM. bell. 3,14 brathea blatta dehinc, enclitica (gloss.: -a, humilis) prosa piaque *(ci. Winterfeld*, prosapiaque *cod.)* militie Christi per te *(sc. clericum)* nullatenus absint *(cf. M. Arullani, Atti dell'Accademia degli Arcadi e scritti dei soci anno XVI. vol. IX/X. 1932. p. 39sq.).* **c** *impellens, suasorius – bewegend, verleitend (zu):* CONR. MUR. summ. p. 163,4 sunt verba . . . -a, insinuativa, imprecativa *eqs.* ALBERT. M. summ. theol. I 1,3,3 p. 13,49 theologia non est veritatis ut veritatis, sed veritatis, prout est -a ad pietatem. II 7,28,1 p. 305[b],27 persuasiva et -a tentatione utitur *daemon* ad experiendum, utrum voluntas nostra inclinetur ad eligendum id, quod vult.

adv. ***inclinative.** *per impulsum, suasionem – durch Anstoß, auf verleitende Weise:* ALBERT. M. summ. theol. I 1,2 p. 9,23 in virtutibus . . . multa sunt, quae inductive et -e ad hoc *(sc. fidem et virtutes)* operantur ex parte nostra.

***inclinatorium,** -i *n.* *scabellum (ad genuflectendum positum) – Schemel, (Knie-)Bank:* EPIST. var. I 33,5 quod . . . nec ineptiis . . . vexentur *infirmi*, ita ut nec baculum eis pro sustentatione ferre liceat, nec ad -um, quod nos formulam dicimus, morando haerere, quia *eqs.*

inclinis, -e *vel* **inclinus,** -a, -um. *c.* super: *l.44.* **1** *proprie:* **a** *inclinatus, pronus, curvus – geneigt, gebeugt, gebückt (usu subst.: l.41):* **α** *gener.:* UNIBOS 150,4 dum commovit *sacerdos* pecuniam -us hordeaceam. HERBORD. Ott. 2,23 p. 103,10 subito . . ., ut erat *(sc. matrona metens)* -is, misera diriguit et . . . nec semet ipsam erigere nec falcem e manu dimittere potuit. GALB. Karol. 43,5 -us . . . revolvere ceperat *fur.* *de gestu humiliationis, oboedientiae:* VITA Leon. Nobil. 3 (ASBoll. Nov. III p. 151[B]) tenuis . . . ita et -us (-is, acclinis, inclitus *var. l.; sc. erat*), quasi non ex nobili sed ex parvissima esset generatione. ALBERT. M. animal. 1,434 -a . . . cervix dicit esse docilem *eqs.* **β** *eccl. et liturg. de gestu reverentiae sim.:* WALAHFR. Wett. 617 prius orantes quam se prosternere possent, obvia maiestas Christi . . . elevat -es (inclinans *var. l.*). WILH. HIRS. const. 1,54 p. 460,7 sacerdote se inclinante ad orationem ipse *(diaconus)* . . . stat similiter -is. CONSUET. Marb. 34 conventus aut prostratus iaceat super formas . . . aut -is sit super misericordias. 239 per medium pedetemptim transiens caput mediocriter -um habeat *frater. al.* LIBER ordin. Rhenaug. p. 175,18 neque . . . ad canonem aliis super formas procumbentibus est *cantor* -is. **b** *prostratus – vornübergefallen, (am Boden) hingestreckt:* CHRON. Fred. 4,38 p. 139,24 ut . . . cadavera occisorum undique non haberint, ubi -is (CHRON. Ved. p. 691,54 -a) iacerint, sed stabant mortui . . . quasi viventes. **c** *declivis – abfallend:* DIPL. Heinr. V. (Geschichtsfreund, Mitt-HistVer. Luzern. 43. 1888. p. 327,31sqq.) per divexa montium proximorum latera ad prefatum locum -ia tendit *marca* ad proximam alpem; . . . ab . . . montanonorum *(sic)* cacuminibus ad eundem . . . locum -bus . . . totum . . . donavimus. **d** *obliquus – schräg (gestellt):* **α** *gener.:* MUS. ENCHIR. 2,4 primus finalis . . . dasian -um S ad caput ita: ⲥ. 2,6 tertius finalis I iota simplex et -um ita: *I.* 2,11 qui *(tritus)* in gravibus notam habet N -um: *N eqs.* (*inde* SCHOL. ENCHIR. 1,344sq.). **β** *geom. de linea: p.1563,37.* **2** *translate:* **a** *de homine i. q. propitius – gewogen, wohlwollend:* NICOL. I. epist. 78 p. 413,34 circa eum *(Balduinum)* exhibitum tantum -em vestrae *(sc. regis)* devotionis affectum laudamus. **b** *de die i. q. devexus, praeceps – sich neigend:* GESTA Ern. duc. I 2,354 cum . . . ad vesperum dies esset -is.

***inclinium** (-neum), -i *n.* *inclinatio, flexio – das (Sich-)Neigen, Verneigung:* **1** *gener.:* GOZECH. epist. 39 in quo *(libro)* michi articulos digitorum, oculos et animum, -um cervicis, laborem capitis . . . animo meo insinuasti. **2** *eccl. et liturg. de gestu reverentiae sim.:* CHART. Mog. A I 219 p. 136,9 (interp. a. 976) fratres decano et magistro assurgant et omnem reverentiam exhibeant; preterea in choro, capitulo . . . eis -a non subtrahant. COD. Udalr. 32 p. 60,29 celsitudini vestrae *(sc. papae)* multiplices gratiarum actiones et humile exhibemus *(sc. archiepiscopus)* -um (-ivium *var. l.*). CONSUET. Marb. 27 usum, qui paulo ante de -is (inclinationibus, -eis, -nis *var. l.*) dictus est, observabunt *(sc. qui invitatorium cantaturi sunt).* ANNAL. Egm. a. 1143 p. 152,33 devotis -is eam *(crucem)* salutavit, nec multo post ab egritudine . . . convaluit *frater. al.*

inclino, -avi, -atum, -are. *depon.: p.1564,61. 1565,7. c. gerund.: p.1565,7. partic.: praes. usu adi.: p.1565,4; subst.: l.21. perf. usu adi.: p.1563,1.37.39. al.; subst.: p.1565,21.*

vergere, (in)flectere, (in)curvare, pronum facere, de-, proclinare, convertere – (hin-, herab)neigen, (nieder)beugen, krümmen, (ab-, um-, zu)wenden (intrans., refl., mediopass. i. q. [in]flecti, [in]curvari, pronum fieri, esse – sich bücken, krümmen, ducken, [herab-, ver]neigen): **I** *proprie (in imag.: l. 28. 30. p. 1563,12. 56. 1564,54. al.):* **A** *trans.:* **1** *spectat ad partes corporis, fere caput:* **a** *in univ. (de animalibus: l.25):* BEDA temp. rat. 1,42 pollicem exteriore artu ad instar Graecae literae gammae curvatum ad palmam -bis (-as *var. l.*). WIDUK. gest. 3,75 p. 153,2 -antem (-ante *var. l.*) . . . caput, quasi iam defecisset *imperator*, refocillaverunt *principes*. CIRCA INSTANS p. 36b[r] accipiat patiens fumum eius *(sulphuri)* positi cuper carbones -to capite. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 36,9 veniet *falco* . . . capite -to, rostro aperto *eqs.* ALBERT. M. animal. 1,325 movent *musculi* spatulae iuncturam et adiutorium -ant ad inferiora. *al.* *in imag.:* WALTH. SPIR. Christoph. I 24 antequam crastina dies ad occasum caput -et. CHRON. Pol. 3,23 p. 150,16 que *(dies)* frontes hodie Bohemorum humotenus -bit. **b** *de gestu reverentiae sim.:* **α** *gener.:* WALTH. SPIR. Christoph. I 8 -to . . . capite Iovis templo reverentiam prestare non abnuit *mulier*. FROUM. carm. 21,31 ut vobis *(sc. famulis Quirini)* sim filius aut mage servus: hoc precor -ans vultum. VITA Mathild. II 22 p. 297,44 omnibus caput -ans regalem conventum benedixit *episcopus*. **β** *eccl. et liturg. (cf. R. Suntrup, Die Bedeutung d. liturg. Gebärden u. Bewegungen. 1978. p. 142sqq.):* MIRAC. Genes. Hieros. 21 cum ante oratorium iam in iter parati convenissent capitaque -assent *fideles*. ORD. Rom. 6,18 postquam dixerit *quartus scholae* -to capite ad priorem scholae . . .: '*eqs.*' CONSUET. Trev. 12 p. 275,6 ab oratione . . . cum surrexerit *puer*, nullus -are capud presumpserit, priusquam *eqs.* CONSUET. Marb. 291 -to capite vel prostrato toto corpore in terram Christus in eis *(hospitibus)* adoretur. *saepe. v. et p.1560,8.* **γ** *publ. de servitute (cf. p.1565,13):* FORM. Andec. 59 si . . . ad servicio caput eorum *(sc. servi et coniugis)* -atur. TRAD. Ratisb. 17 p. 20,27 ut . . . episcopo . . . caput -et servitiumque persolvat *(sc. qui locum in sua potestate habet).* CHART. Rhen. inf. I 383 p. 265,19 venerunt *(sc. sorores)* ad templum . . . et ibidem . . . publica deditione capita sua per manus advocati sancto altari . . . -verunt. **2** *spectat ad res:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* VITA Pirmin. I 4,18 quem *(sc. baculum nulli materiae acclinem)* . . . aeris obsequia immobilem tenuerunt, donec eum manibus . . . episcopi -verunt. **β** *labefacere, diruere – zu Fall bringen, umstürzen:* HRABAN. carm. 37,7 aerias pinus -at pigra senectus. CHART. Hersf. 112 dum arcam Dei, quam calcitrantes boves -verant, . . . retinere cupimus *(sc. monachi; cf. Vulg. II reg. 6,6sq.; cf. p.1563,54).* LIGURINUS 1,516 muros . . . parabat *(sc. rex)* -are solo captasque evertere turres. **γ** *deducere – herablenken, -leiten:* ALBERT. M. nat. loc. 1,3 p. 5,4 quod locus suus *(sc. ignis superioris)* sit superius nec videamus aliquid, quod ipsum per violentiam possit -are deorsum. **b** *eccl. et liturg.:* **α** *in univ.:* CONSUET. Rod. 116,169 patenam super calicem -tam vino desuper infuso diluat subdiaconus. **β** *demittere, deicere – zu Boden senken, werfen:* COD. Udalr. 258 p. 442,2 (a. 1131) dampnati sunt sententia excommunicationis invasores regni . . . -tis cereis ardentibus ad extinguendam memoriam illorum *(cf.* PONTIF. Rom.-Germ. 85,5; *de re v. V. Seresse, Kirche und Christentum. 2011. p. 167).*

B *intrans., mediopass., refl.:* **1** *in univ.:* **a** *de hominibus eorumque partibus corporum (animalibus: p.1563,7; de naso fracto: p. 1563,9):* **α** *in univ.:* FROUM. carm. 14,15 huc

trepidi currant -ti silicerni *(i. senes)*. ANTIDOT. Glasg. p. 146,33 -are se non possunt *(sc. qui duritia laborantur)*. BRUNO MAGD. bell. 81 ille *(consiliarius)* ... post avem parumper se -ans ab equo gravis cecidit. HEINR. LETT. chron. 16,4 p. 108,32 -ans *Russinus* de munitione. ALBERT. M. animal. 5,10 quaedam ... avium licet ascendant super feminas, tamen feminae non -antur, sed stant elevatae. THEOD. CERV. chirurg. 2,29 p. 153[E] invisca ipsam *(peciam)* super extremitatem nasi ex illo latere, ad quem -atur. *al. in imag.:* BERNO epist. 15 p. 48,27 sic ... videtur *oratio* humi iacere, ut, quisquis sapientium semel hinc potuerit quiddam gustare, pigeat se ulterius ad hanc -are. **β** *pro gestu reverentiae sim. (de imagine crucifixi: l. 19; de arboribus quasi humanam reverentiam praestantibus: l. 23):* VITA Pirmin. I 4,25 in alternos se -verunt *(sc. Pirminus et amicus)* amplexus. WIDUK. gest. 1,22 p. 32,18 (rec. B) Adelbertus -atur (-vit se *var. l.*) ad genua pontificis et, ut ... in urbem reverteretur, deposcit. ANNAL. Bland. a. 1043 ad deportationem sancti Gudwali visa est -are imago crucifixi Domini (*sim.* a. 1083). RUODLIEB XVII 9 dominas ubi stare videbo, illis -o *(sc. nuntius)*. CHRON. Camer. 3,15 audivimus eum *(Albertum)* ... fuisse confessum, quia, dum ... quendam ... crucifixum afferret, omnes arbores secus viam se ei -asse. *saepe. eccl. et liturg. (cf. p.1562,35):* LIUTG. Greg. 7 p. 73,3 cum summa devotione -antes *(sc. clerus)* se coram reliquiis. WILH. HIRS. const. 1,3 p. 192,14 quilibet novicius est instruendus, ut regulariter sciat -are, scilicet *eqs.* VITA Iuttae 5,7 stans erecta vel supra genua -ta crebra complevit psalteria. STATUT. ord. Teut. p. 35,19 a sedibus se -ando levabunt *fratres*, sed stantes -ent cum decenti corporis inclinacione. *persaepe. v. et p.1561,42.* **γ** *de Christo pro gestu submissionis: v. p.1561,41.* **b** *de rebus:* **α** *gener.:* THEOPH. sched. 3,26 p. 77,16 ne forte nodus *(sc. calicis)* se in aliquam partem -et, sed in medio stet. 3,85 p. 152,32sq. ex una parte sub ipsa forma incipe terram eicere; cumque se -verit, fode in parte altera, donec se rursum illic -et. **β** *geom. de linea obliqua:* GERB. geom. 4,4 fit angulus acutus ..., si iacentem lineam rectam altera ad eam -ta (inclinis *var. l.*) tanget. 4,7 si ... ad alterutram partem linea superstans -etur *eqs.* 4,8 quod si rectae iacenti lineae duae adversis partibus -tae ita superstent, ut *eqs. ibid. al.* **γ** *mus. i. q. descendere – absteigen, sinken:* HUCBALD. mus. 45 ad parhypate meson -atur *formula (i. melodia)*. GUIDO ARET. microl. 15,28 ut, qualem ambitum ... una *(neuma)* facit saliendo ab acutis, talem altera -ta e regione opponat respondendo a gravibus. RUD. TRUD. (?) mus. 1,11 p. 23 visum est modernis melius ... in superioribus melodias habere sui tenorem acuminis quam indecentius -tas reflecti inferius octavis locis. GUIDO AUGENS. mus. 267 ad voces altrinsecus positas habet *(sc. quaelibet mediarum)* habitudinem ad inferiorem se -ans et ad superiorem se erigens. **2** *labefieri, nutare, cadere – ins Wanken geraten, schwanken, fallen:* THIETM. chron. 2,43 infirmari cepit *imperator* et -are (-ari CHRON. Thietm.); quem, qui astabant proxime, suscipientes deposuerunt. CHART. episc. Hild. II 15 p. 11,10 dominus Ozam, qui manum arce opposuit -te, percussit *(spectat ad p. 1562,57). in imag.:* CHRON. Pol. 2,35 eo ... bello ... aliquantulum -to plus gaudebat Zbigneuus quam eo victoria ... exaltato. **3** *demitti, labi – (herab)sinken:* **a** *de lance librae:* MAPPAE CLAVIC. 194 si argentea fuerit *massa*, allevato opere aurum -bitur; hoc tamen ita fiet, ut, quot partibus -atur aurum, totidem partibus sullevetur argentum. **b** *in imag. de vita ad finem vergente:* DIPL. Otton. III. 235 p. 650,34 cum ... Wichmannus comes semet ad vesperam mortis -asset penitusque nature concessisset. THIETM. chron. 7,31 p. 436,1 cum se iam ad occasionem huius vitae vidisset *antistes* -are.

II *translate:* **A** *spectat ad homines eorumque animos sim.:* **1** *usu simplici:* **a** *in univ.:* EINH. Karol. 6 p. 8,21 in quem *(Adalgisum)* spes omnium -tae (inclite *a. corr. A2*) videbantur. WIDUK. gest. 2,17 p. 82,5 si meae suasioni dignaretur *dominus* animum -are (DIPL. Constantiae 19 p. 64,9 hiis *[ministris Dei]* intendere volumus et animum -are libenter). THIETM. chron. 4,50 quo melior et maior populi tocius pars se -ret, libenter assensurum pronunciabat *archiepiscopus* (*sim.* 5,3). *al. v. et p.1559,45.1560,72.1561,17.* **b** *(com)movere, impellere – bewegen, bringen (zu):* **α** *usu communi:* BONIF. epist. 50 p. 81,13 ad oboedientiam apostolicae sedis invitare et -are *(sc. discipulos)* non cesso. THIETM. chron. 7,17 patriam ... ad amorem vestrum *(sc. imperatoris)* -are cupio *(sc. Miseco)*. HERM. IUD. conv. 10 p. 99,9 ut ad consensum matrimonii nec pio ... consilio neque ... legali auctoritate possem ... -ari (conciliari *var. l.*). *saepius.* **β** *inducere – verleiten (zu):* OTTO FRISING. gest. 2,17 p. 120,3 quin ... ad iniquitatis ... assensum ipsius ... incorruptum hactenus animum pecunia -are ac corrumpere satagebant *(sc. exercitus).* **γ** *cedere, vinci – nachgeben (usu mediopass.):* DIPL. Ludow. II. 13 p. 89,27 cuius *(episcopi)* precibus -ti ... precepta legere fecimus (DIPL. Karoli III. 32 p. 55,19. *saepe. sim.* CHART. eccl. Halb. II 42 prece ac pretio. CHART. Sangall. B 157 p. 153,10 [chart. papae] postulationibus). **c** *incitare, instigare – aufhetzen, aufstacheln:* OTTO FRISING. gest. 1,1 p. 13,21 omnium animi eo facilius contra Romanam ecclesiam -ari poterant, quo *eqs.* 1,48 p. 68,18 eum *(abbatem)* in commodum causae suae ⌞adversus episcopum⌟ *(om. A)* -ant *archidiacones.* **d** *avertere – abwenden, abbringen (von):* OTTO FRISING. gest. 1,11 p. 27,40 augustus ... a mortis sententia animum revocavit (-vit *var. l.*). **e** *superare, subicere, subdere, obligare – (be)zwingen, unterwerfen, untertan, willfährig machen, verpflichten:* **α** *in univ.:* LIBER diurn. 60 p. 53,12 quos non virtus armorum humiliat, pontificalis increpatio cum obsecratione -at. ANNAL. Lauresh. a. 792 de Pippino filio ... iudicaverunt Franci, ut ad servitium Dei -are debuisset. EINH. Karol. 16 p. 19,8 Scottorum ... reges sic habuit ad suam voluntatem per munificentiam -tos (subditos *var. l.*), ut *eqs.* WIPO gest. 39 p. 59,2 cum pene omnia per regnum ad libitum suum -ta videret. HELM. chron. 69 p. 132,36 quibus ecclesia copiosius aucta ... nec erubescat uni -ari, per quem possit in multos dominari. *al. venerari – Ehrerbietung erweisen, huldigen (usu intrans.):* IOH. PLAN. hist. 9,15 fuimus interrogati a procuratore ..., cum quo vellemus -are, id est, que vellemus ei munera dare. **β** *spectat ad occupationem militarem:* ORIGO Lang. 4 -vit (subiugavit *var. l.*) Wacho Suavos sub regno Langobardorum. ROD. GLAB. hist. 1,7 p. 16,7 partem ... regni superiorem ... Otto ... ad suum, id est Saxonum, -verat regnum. OTTO FRISING. gest. 1,12 p. 28,5 totam provinciam a Basilea usque Maguntiam ... ad suam -vit (declinavit *var. l.; sc. dux Suevorum*) voluntatem. 2,49 p. 157,5 provinciam ad suam ditionem -ant (-vit *var. l.; sc. Graeci*). *al.* **γ** *spectat ad servitutem (usu publ. [cf. p. 1565, 13]):* CAPIT. reg. Franc. 73,10 sunt ... alii, qui de ipsa genealogia non debent esse -ti *eqs.* TRAD. Frising. 668 vir nobilis ... se ipsum -vit in altarem sanctae Mariae et se ipsum tradidit in servitium *eqs.* FORM. Sal. Lind. 11 mundeburde ... vel defensionem ... aliubi ... non requiratur, nisi ad sancti illius ad defendendum, non ad -andum (*sim.* CHART. Onold. 5. 6). *fort. add. (usu intrans.):* CHART. Burgenl. 271 (a. 1240) cum Stephanus ... celestis patria (*leg.* patriae) captus amore ... iugo Christi crucem *(an leg.* crucis?) humiliter -asset et in monasterio ... habitum ordinis Cisterciensium ... assumpsisset. **f** *se submittere, humiliare – sich herablassen, demütigen, erniedrigen (usu intrans., medial., refl.):* AGIUS vita Hath. 9 ut ... nulla vel ad -andum facilior vel in verbis humilior ... appareret. THIETM. chron. 1,15 humiliata potestate sua se ad emendationem condignam -vit *rex*. EPIST. Hildesh. 31 p. 81,2 cum ad tantam humilitatem se vellet *rex* -ari. 131 p. 190,8 ad sacrificium -tus est *(sc. Bertholdus)* cordis contriti. **2** *in iuncturis:* **a** ad se, in sui partem -are *i. q. sibi allicere, conciliare – auf seine Seite ziehen, für sich gewinnen:* WIDUK. gest. 2,36 p. 97,17 qui *(Heinricus)* in adolescentia omnem hominem egregia forma ad se -ret. OTTO FRISING. chron. 6,23 p. 286,3 Romanum pontificem adiens eum in sui partem -vit (declinavit *a. corr. A2; sc. Albertus*). IOH. PLAN. hist. 5,3 homines ... sue gentis ad se -vit *Chingis*, qui tamquam ducem ipsum sequebantur ad omnia malefacta. **b** assensum, consensum -are *i. q. assentire, approbare – zustimmen, billigen:* DIPL. Conr. III. 87 p. 156,2 cuius *(abbatis)* ... petitioni pietatis assensum -antes *eqs.* CHART.

[Niederer]

Eichsf. 264 nos *(sc. castrensis)* ... huic emptioni roborande voluntatem nostram et assensum -vimus. ALBERT. M. metaph. 3,1,1 p. 107,33 dubitatio est indeterminatus motus super partes contradictionis sine ratiocinatione consensum -ante. **c** aurem, aures -are *i. q. aures praebere, auscultare – Gehör schenken, sein Ohr leihen:* COD. Karol. 94 p. 634,16 nec audiendum aures -remur. DIPL. Loth. I 96 ut ... procerum suorum petitionibus aurem libenter -et *imperialis excellentia.* DIPL. Ludow. II. 52 p. 169,7 aures benivolentie nostre ... -vimus. DIPL. Karlom. II. 16 p. 307,37 deprecationi aurem clemencie nostre -antes. WALTH. SPIR. Christoph. II 6,153 mihi gratificas -et Iuppiter aures. CHART. Turic. 373 pium est ... eorum *(petentium)* precibus aures faciles -are. *saepius.* **d** in, ad servitium *sim.* -are *i. q. in servitutem redigere, servituti addicere, mancipium facere – verknechten, versklaven, leibeigen machen (usu publ. et iur.):* LEX Ribv. 61,9 ipsa *(tabularia)* et generatio eius in servitio -etur (-entur *var. l.*). LEG. Wisig. 5,7, 6 qui ... quemlibet esse liberum dixerit et postmodum eum ad servitium -are (declinare *var. l.*) voluerit *eqs.* FORM. Marculfi 2,29 l. 13 dum te ... in meo -are potueram servicio. THEGAN. Ludow. 13 iniustę ad servitium -tos absolvit. TRAD. Ratisb. 791 p. 370,7 quatinus eos *(sc. censuales monasterii)* ad servicium suum aut vocatię suę iuri substerneret *vir nobilis. saepius.*

B *spectat ad res, gesta sim.:* **1** *gener.:* **a** *in univ. (usu mediopass.):* CAND. FULD. Eigil. II 12,50 -ta recumbit in te *(sc. rege)* summa eadem *(sc. electionis; cf. Verg. Aen. 12,59).* ADAM gest. 2,3 p. 63,13 condicionibus a d p a c e m -tis Haroldus Ottoni subicitur (3,34 p. 176,16 seditionibus). HELM. chron. 50 p. 99,5 dissensionibus). **b** *in iunctura* in se -are *i. q. sibi vindicare – an sich ziehen, für sich beanspruchen:* ANNAL. Fuld. II a. 849 p. 38,27 indignati sunt aliqui eorum *(primatum)* adversus eum *(ducem),* quasi ceteris praeferri cupiens summam rerum gerendarum in se vellet -are. **c** *imminuere, corrumpere – schmälern, zunichtemachen:* CARM. Bur. 63,3b, 12 vir solutus otiis Venereis laborum memoriam et gloriam -at. **d** *deficere – (ver)schwinden (usu mediopass.):* HILDEG. epist. 167R,22 bona operari incipe *(sc. decanus),* priusquam umbra huius vite a te -etur *(cf. Vulg. psalm. 101,12. 108,23).* **2** *philos. i. q. accedere – sich befassen (mit; usu mediopass.):* ALBERT. M. metaph. 6,1,2 p. 304,17 est *theorica* -ta ad materiam talem, qualem diximus. **3** *publ. i. q. commutare, depravare – umwandeln, verfälschen:* DIPL. Frid. I. 74 p. 124,24 si quis ... presentem confirmationem ... negare vel inpedire vel in aliud, quam premissum est, -are voluerit.

adi. **inclinatus,** -a, -um. **1** *gener. i. q. propitius, benevolus – geneigt, wohlwollend:* LIBER diurn. 84 p. 94,9 Dei nostri misericorditer -a sublimitas hoc *(sc. ad apostolicae sedis officium pervenire)* fieri ... annuit. GESTA Camer. 1,114 p. 451,16 quo ... -iorem Romanis prestabat *imperator* gratiam, tanto cervicatiorem prodidere superbiam. **2** *medic. de pulsu i. q. nutans, deficiens – schwankend, schwindend:* CONSTANT. AFRIC. theor. 7,3 p. 31av -us sub duobus digitis mediis *(ci.,* medius *ed.)* est grossus, sub duobus vero extremis subtilis ...; -us similiter in forti et debili ... est intelligendus *(cf. Galen. ed. Kühn VIII. p. 479* ἐπινευκότας τε καὶ περινευκότας; *sim. IX. p. 86. 514).*

subst. **inclinans,** -antis *n. philos. i. quod flectit, pronum facit – das Beugende, geneigt Machende: v. p.1560,71.*

adv. **inclinate.** **1** *benevole – in wohlwollender Weise:* EPIST. Heinr. IV. 27 ut de custodia ecclesię tuę -ius mihi aurem prebeas *(sc. episcopus; cf. l.4sqq.).* **2** *submisse, humiliter – in sich herablassender, sich erniedrigender Weise:* CONC. Karol. 21 p. 184,19 quae *(Dei sapientia)* ... intellegentiae nostrae infantiam erudire non cessat, cum de se -ius loqui in sacro dignatur eloquio.

inclinus *v.* inclinis. **incliptus** *v.* inclitus.

incliridium *v.* enchiridion.

inclito (-lyto), -avi, -are. **1** *laudibus extollere, praedicare – preisen, rühmen:* CARM. biblioth. 4,1,16 Francia grata tibi *(sc. Karolo regi)* ... munera defert; Gotia te pariter cum regnis -at *(ci. ed. [v. ind. p. 806],* inchoat *cod.)* altis. IOH. SCOT. carm. 9,83 te *(sc. Mariam)* laudant caeli, te votis -ytat orbis. **2** *nobilem facere, augere – berühmt, 'groß' machen:* AGNELL. lib. pont. 104 p. 272 l. 18 qui *(sc. homines)* partem rerum maximam suarum ecclesiis obtulerunt et ecclesias -verunt.

inclitus (-lytus) *vel semel (l. 28)* **inclutus,** -a, -um. *script.:* n-: *l.72.* -let(us): *l.20.p.1568,18.* -ipt(us): *l.12.*

illustris, celebratus, praeclarus, gloriosus, excelsus – berühmt, hoch angesehen, gepriesen, ruhmreich, glorreich, erhaben: **I** *sensu originario:* **A** *de anim.:* **1** *de hominibus eorumque stirpe sim.:* **a** *in univ.:* **α** *usu communi:* PAUL. DIAC. carm. 20,10 -ytus atque potens, quod mones, ipse cave *(sc. Petrus).* AGIUS epic. Hath. 247 progenies. CHRON. Salern. 72 p. 72,1 antequam ... civitas ab -pta Langobardorum gente desolarentur *(sic).* WALTHARIUS 518 -us ... Hagano contra ... redditit ista: *'eqs.'* THIETM. chron. 6,99 qualiter Othelricus ... Bosionem, -um suimet militem, ... interfici preceperit. VITA Bonif. I 1 gens Anglorum. *saepius. in imag.:* AGIUS epic. Hath. 611 arbor ..., quae ... fuerat sibi visa ramis erectis, flore decora satis, -a progenies eius propagoque celsa est. **β** *de sanctis (usu subst.: l.20; per enallagen: l.24):* VITA Wandr. 18 (MGMer. V p. 22,27) in quam *(sc. locum)* Dominus -etum suum de laboribus huius mundi ... perducere voluit (*sim.* 21 p. 24,16). CAND. FULD. Eigil. II 17,63 coetus apostolicus, pollens atque -us ordo. DIPL. Otton. I. 70 ubi *(sc. in monasterio)* menbra -i martiris Gorgonii quiescunt. HROTSV. Mar. 121 -a condigno committens *(sc. Anna)* membra *(sc. Ioachim)* sepulchro. THIETM. chron. 7,2 p. 400,5 confessores. ALBERT. M. Iob 29,1 p. 328,26 in prima *(sc. parte capituli)* ostendit *Iob,* quam -utus fuit in actu dignitatis. *saepius. v. et p.1567,60.* **b** *pro titulo honorifico (cf. K. Brunner, MIÖG. Ergänzungsband 24. 1973. p. 200sq.):* **α** *imperatoris, regis sim.:* CAPIT. reg. Franc. 9inc. incipit actuum ... -yti principis Chlothacharii regis. 294,2 p. 422,44 Chuonrado, -o et nobilissimo viro, ... optamus *(sc. episcopi)* ... salutem. DIPL. Karoli III. 59 rex. THIETM. chron. 4,15 inperatrix Aethelheidis. 7,3 p. 400,26 reginae Mathildis -a neptis. 7,27 Rothulfi regis -a coniunx. CONR. MUR. summ. p. 156,13 imperator seu rex appelletur: ... invictissimus, -issimus, iocundissimus *eqs. persaepe.* **β** *maioris domus (cf. I. Heidrich, ArchDipl. 11. 1965. p. 102):* VITA Eucher. 4 (MGMer. VII p. 48,13) ad Carolum, -ytum saeculi principem Francorum, legatos ... mittunt *(sc. plebs).* DONAT. Trud. 23 (MGMer. VI p. 292,28) Pippinus, ... -itissimus maior domus. DIPL. Merov. I 192 p. 478,23 Hildricus, rex Francorum, viro -o Karlomano, maiore domus, rectori palatio nostro. **γ** *ducis, comitis sim.:* TRAD. Lunaelac. 39 (a. 736/37) regnante domno Hotiloni, -o duci gentis ... Bauuariorum. DIPL. Otton. III. 38 p. 437,29 ad interventum ... Cŏnradi, Almannorum -i ducis. CHART. Heinr. Leon. 94 p. 144,20 pro remissione ... peccatorum ... -e uxoris mee, ducisse Mathildis. CHART. ord. Teut. (Thur.) 150,I de consensu ... -i domini Ludewici, comitis palatini Rheni. *saepe.* **δ** *papae, episcopi, abbatis:* WALAHFR. carm. 9,1,10 cresce valens ..., -yte ... pater *(sc. Hrabanus).* VITA Bertuini 1 (MGMer. VII p. 177,26) pontifex. DIPL. Ludow. Inf. 57 p. 184,11 archipresul. CONR. MUR. summ. p. 155,11 de adiectivis ad papam: ... insignissimus, illustrissimus, -issimus. *saepius.* **ε** *presbyteri (usu subst.):* HRABAN. carm. 29,11sq. -e, vive, vale, Samuel laetissimus audi *eqs.* **ζ** *ministerialis ecclesiae:* TRAD. Neocell. Brixin. 178 (a. 1230) Arnoldus de Rodank, -us ministerialis Brixinensis ecclesię. **c** *generosus, nobilis – edel, adelig (per enallagen: l.66.68):* VITA Pard. 4 (MGMer. VII p. 26,29) unus ex nobilibus senatorum ... prae ceteris -us atque procerior *eqs.* DONAT. Trud. 4 (MGMer. VI p. 278,5) veniebant ... ad eum, ut erat nobilissima stirpe creatus, -i quique iuvenes *eqs.* CONC. Karol. A 61 p. 797,37 obviam ... occurrentibus cunctis ... presulibus aut missis cum concivibus -is. VITA Bav. I 2 parentibus -ytis ... editus. HROTSV. Agn. 29 -a nobilitas quos *(parentes)* vexit et alma potestas. *al. in struct. contam.:* FORM. Sal. Merk. 2 cum ab antiquis -is *(an leg.* -a?) nobilitas decet, sicut prisca continet norma *eqs.* **2** *de Deo:* HRABAN. carm. 14,15 qui venturus erit Christus, rex -ytus, orbi. GODESC. SAXO gramm. 2 p. 475,9 'Deus dominus optimus', id est -us. CARM. Cantabr. A 5,1 -o (n- *cod.*) celorum laus sit digna Deo. **3** *de*

dea pagana: CARM. Bur. 76,9,4 Venus.

B *de rebus, gestis sim.:* **1** *in univ.:* **a** *corpor.:* **α** *de locis, civitatibus, terris sim. (per prosop.: l. 5):* WALAHFR. carm. 5,50 Sion. HRABAN. carm. 13,11 tu *(sc. episcopus)* decus ecclesiae, plebis laus, . . . urbs -a Christi. POETA SAXO 3,243 sic regia sedes -a nomen *(sc. Aquasgranum)* habet nec non vocitatur Aquensis. WALTHARIUS 582 Francia. SALOM. III. carm. I 2a,98 tellus. OTTO FRISING. gest. 2,16 p. 119,16 captis in Hyspania -is civitatibus. CHART. Carniol. II 231 monasterium. *saepius. in nomine portae et pontis Treverensis (de re v. H. Cüppers, Trierer Grabungen und Forschungen. V. 1969. p. 169. 171):* GESTA Trev. 3 p. 132,4 quae *(porta)* mira sui operositate et turrium incomparabili pulchritudine ceteras portas excelluit et ob hoc Portae I-ae vocabulum sumpsit. TRANSL. Mod. 14 p. 296,46 transmisso . . . Mosellae alveo per Pontem I-um beati Petri . . . petiit *abbas* oratorii domum. **β** *usu vario:* WALAHFR. hort. 415 haec *(sc. rosae et lilii)* duo . . . genera -yta florum ecclesiae summas signant . . . palmas *eqs.* HRABAN. carm. 4,2,1 -a sceptra tenens . . . regina. **b** *spirit.:* **α** *de gestis, vita, miraculis sim.:* CAND. FULD. Eigil. II prol. 3 lecti commemorans -a facta patris. BALTH. Fridol. 30 -o multiplicique miraculo . . . peracto. WALTHARIUS 1042 fors tibi victoriam . . ., non -a virtus contulit. THIETM. chron. 4,6 de cuius *(archipraesulis)* -a conversacione multa . . . narrabo. WIPO gest. epist. p. 3,6 vitam illustrem et -yta gesta Chuonradi imperatoris . . . scribere. *saepius.* **β** *de fama, gloria:* HRABAN. carm. 81,1 -yta sanctorum cum gloria crescit ubique *eqs.* EPIST. Teg. I 27 p. 31,10 (epist. Otton. III.) hęc *(sc. monasterii)* -a fama ad nos usque perveniebat. **γ** *de verbis:* WALTH. SPIR. Christoph. II 4,172 -a vęridici iuxta prędicta videntis *eqs. (spectat ad Vulg. Is. 9,2).* **δ** *de diebus, festis (sanctorum):* IONAS BOB. Columb. 1,30 p. 227,8 (vs.) nostris sollemnis saeculis refulget dies -a, quo *eqs.* PAUL. DIAC. Lang. 1,26 p. 67,31 (vs.) fruamur *(sc. fratres)* huius *(sc. Benedicti)* -ae festivitatis gaudiis. THIETM. chron. 6,42 ascensionis -um et regale misterium . . . peregimus. *de die aequinoctiali:* HUGEB. Wynneb. 13 p. 116,1 cum . . . predictus ille inlustrandus atque -us aequinoctii dies . . . inluxisset. **ε** *in iunctura* -a memoria, recordatio *sim.:* WILLIB. Bonif. 8 p. 41,8 -ae recordationis Carlomannus dux. DIPL. Heinr. III. 70 p. 92,13 pro . . . anime . . . nostre ac nostri genitoris, -e memorie Chuonradi, . . . remedio. DIPL. Constantiae 29 p. 91, 6 contra tenorem privilegiorum . . . regis Rogerii, patris nostri sancte et -e recordationis. CHART. Babenb. 373 pater meus, -e memorie dux Leupoldus. CHART. episc. Misn. 122 tempore -ae recordationis decessoris nostri, Heinrici episcopi. *saepius.* **ζ** *de virtute membrorum a Deo restituta:* ALCUIN. carm. 3,30, 11 ossibus et nervis *(sc. mulieris paralyticae)* virtus redit -yta cunctis. **2** *egregius, praecellens – herausragend, vortrefflich, herrlich:* HYMN. Hraban. 22,1,1 (non post s. VII.; *cf. D. Schaller, Festschr. P. G. Schmidt. 2004. p. 35sq.*) sanctorum meritis -a gaudia pangamus, socii (*inde* CHART. Friburg. 284. 303). CAND. FULD. Eigil. II 18,15 alii . . . instant ferre dapes, alii . . . -a vitro . . . miscebant pocula Bacchi. DIPL. Loth. I. 64 p. 174,30 cum illud *(monasterium)* rebus exiguum, monachorum congregatione -um fuissemus intuiti *eqs.* THIETM. chron. 5 prol. 20 sitires adventum tanti rectoris *(i. Henrici)* et -a Christi munera laudares *(sc. Merseburg).* **3** *magnificus, pulcher(rimus) – prächtig, (wunder)schön:* VITA Lamb. Traiect. (MGMer. VI p. 357,10) erat . . . Landibertus pontifex statura procerus, . . . cesaria formonsa, -is (-us *var. l.*) oculis. HROTSV. prim. 286 domus Domini. METELL. buc. 1,23 temperies anni nil pertulit -a dampni, sol terras refovebat. ARCHIPOETA 7,10,2 singuli colentium gerunt vestes -as. *al. cf. l. 10.* **4** *(omnibus) notus – (allgemein) bekannt:* GODESC. SAXO gramm. 1 p. 359,7 vobis *(sc. fratribus)* mitto egregiam -amque regulam de 'in' praepositione.

II *integer, totus – gesamt, ganz (usu subst.: p. 1568, 1):* CHART. Ital. Ficker 35 p. 52,40 (a. 988) cum omnia infra se habentibus -a sortionem tibi *(sc. Iohanni)* . . . tradidi *(sc. Sarracus).* DIPL. Otton. I. 245b p. 350,46 (spur.) ecclesia . . . cum -is territoriis suis et cum reliquis finibus. p. 351,31 -a valle Sorana. p. 351,41 cum -o waldo (*inde* DIPL. Heinr. II. 286. DIPL. Conr. II. 268). CHART. Ital. Ficker 75 p. 102,14 -um illut *(i. petiam terrae)* per iam dictas finis et mensuras nobis *(sc. Lidto)* tradidit *Ademarus eqs.* LEO MARS. chron. 1,47 p. 126,21 Sichelfrid . . . reddidit . . . monasterio -am curtem de Patenaria. 4,34 p. 499,21 renuntiavit *Laydulfus* se de -a parte sua de castello Mortula. *al.*

adv. ***inclite.** **1** *gloriose, laudabiliter – in rühmlicher, preiswürdiger Weise:* BRUNO QUERF. fratr. 13 p. 63,17 quam *(passionem)* . . . in salutem hominum pro perditis -e celebravit *Deus.* CHRON. Cosmae cont. II a. 1053 p. 151,47 vir *(sc. Vitus)* in humanis et divinis rebus idoneus, seculi huius inimicus, -e morigeratus *eqs.* **2** *egregie, magnifice – in herausragender, herrlicher Weise:* RICHER. REM. hist. 1,36 maiores . . . praediis et ędibus egregiis -e donabat *Gislebertus.* HARTW. Emm. 13 cuius sacrato dogmate fulsit Pictavis -e. **3** *modo illustrem reddente, auctoritatem parante – in Ansehen, Geltung verschaffender Weise:* CHRON. Fred. 4,90 p. 166,13 Willebadus cum . . . ditatus -ete fuissit *eqs.*

includo, -clusi, -clusum, -ere. *script.:* -culsus: *p. 1569,37.* -lau-: *l. 27. 28. p. 1569,3. al. form. coniug. II.: p. 1571,19. struct.: c.* ad: *p. 1570,58. c. acc. directionis: l. 37. partic. perf. usu adi.: l. 31. 55. p. 1569,31. 33. al.; subst.: p. 1569,6. 40. 47.*

I *in loco clauso constituere, claustris circumdare, concludere – einschließen, einsperren:* **A** *proprie et in imag.:* **1** *spectat ad anim. (deos paganos: p. 1569,50):* **a** *animalia:* LEX Sal. Merov. 9,3 si quis in messe sua pecora aliena invenerit . . . et eas <violenter> -auserit (-serit *var. l.*) *eqs. al.* LEX Alam. 67,1 si quis gregem iumentorum . . . -serit (-auserit, intus cluserit *var. l.*) contra legem. ANTIDOT. Lond. p. 17,22 si volueris virtute antidoti provare, -et gallum simul et serpente *eqs.* MART. VALER. buc. 1,22 ego *(sc. Ladon)* . . . miseros . . . -sos querulis dimisi matribus agnos. *al.* **b** *homines:* **α** *in univ. (de nocte: l. 34):* VITA Arnulfi 25 est . . . valde procul villa mea, ubi nos ante nox -audit, quam venire valemus *(sc. homines; cf p. 1570,46).* LEG. Wisig. 8,1,4 quicumque dominum . . . intra domum . . . violenter -serit (-sit *var. l.*) *eqs.* FROUM. carm. 36,13 non . . . extinctos *(sc. insontes)* -sit tartara doemon *eqs.* CASUS Petrish. 4,10 eum *(episcopum mortuum)* . . . tunna -serunt *fratres* et cum magno honore Curiam perduxerunt. *al. in imag.:* EPIST. Meginh. 11 vellem vos *(sc. episcopum)* . . . accisis tantis opibus in angustiorem personam -i *(cf. Plin. epist. 5,14,9; v. notam ed.).* **β** *spectat ad conclave cardinalium q. d.:* CHRON. reg. cont. V a. 1241 p. 282,2 cardinalibus non valentibus concordare, licet -si essent et quasi in angustia positi carcerali. **γ** *spectat ad homines religionis causa in cella conclusos (fere usu mediopass.; usu eccl.; de re v. p. 1571, 38sq.):* ANNAL. Sangall. IV a. 920 Rachilt in nativitate sanctae Mariae -sa est. DIPL. Otton. I. 186 speluncam, ubi quedam Liutburg quondam fuit -sa, . . . tradimus. RUOTG. Brun. 33 p. 34,14 per diversas monasteriorum et ecclesiarum cellulas . . . alibi singulos, alibi binos -sit *(sc. contra diabolum dimicaturos).* THIETM. chron. 7,55 quae *(Eddila)* . . . Christi amore iuxta monasterium . . . Pauli Romae -itur. ALEX. MIN. apoc. 14 p. 298,28 picturas . . . Philippicus iusserat auferri hortatu cuiusdam monachi -si, sed haeretici, qui *eqs. saepe. v. et p. 1572,1.* **δ** *spectat ad sanctimoniales i. q. in monasterio, claustro constituere, recipere, inclaustrare q. d. – in einem Kloster, in der Klausur unterbringen, in ein Kloster, in die Klausur aufnehmen (refl. i. q. in monasterium intrare – ins Kloster eintreten: l. 68; usu eccl.):* DIPL. Frid. I. 57 p. 97,22 qualiter . . . abbatiam . . . dilapsam -endis sanctimonialibus aptaverit *rex.* TRAD. Wessof. 41a quam . . . filiam suam intra septa virginum ibi manencium -sit *Bernhardus.* CHRON. Hild. 19 p. 855,14 ipse *(Bertoldus episcopus)* sacras virgines in episcopatu nostro primus -sit *(sim.* GERH. STED. annal. p. 205,49; *cf. N. Kruppa, Innovation in Klöstern u. Orden des Hohen MAs. [ed. M. Breitenstein et al.]. 2012. p. 45sq.).* CHART. Tirol. notar. I 830 qui *(sc. soror)* se -sit, qui est in consorcio sororum minorum de Tridento. *cf. p. 1571,27sqq. adde:* CHART. scrin. Col. A I p. 184 nr. 13 (a. 1189) Iohannes remisit . . . uni filiarum suarum . . . duo cubicula . . . ea condicione, ut . . . ipsa cum eadem hereditate -atur (*sim.* 14 cum . . . cubiculo . . . -atur; *cf.*

[Niederer]

p. 181 nr. 18 ut cum . . . camera . . . -atur *filia* in claustro). **ε** *spectat ad homines, populos locis remotis ab aliis seclusos:* Aethicus 40 quae *(gentes)* nisi illinc *(sc. ultra terram)* -ausae fuissent, nulla gens aut populus obpraessionem illorum sufferre potuissent. Epist. Teg. I 125 p. 143,9 apud . . . secessu moncium per concava vallium vestros *(sc. imperatoris)* -sos, semotos ex omni opulentia rerum. *c. notione constringendi:* Otto Frising. chron. 2,23 capit. p. 15 quomodo Iudeos -serit *Artaxerxes* (*cf.* 2,23 plurimos ex Iudeis in Hircania iuxta mare Caspium habitare coegit). 5,9 p. 242,20 quam *(gentem)* Alexander Magnus ob immanitatem sui super mare Caspium -serat. **ζ** *spectat ad fetum in utero conclusum:* Hrotsv. Mar. 30 hunc *(Christum)* . . . virgineo portasti ventre puella -sum. **η** *spectat ad carcerem, custodiam (in imag.: l.19):* Hraban. carm. 82,6, 2 vincti tetro hi *(martyres)* catenis -untur carcere. Chron. Salern. 101 p. 102,16 Ademarium comprehenderunt et in ardua custodia eum . . . -auserunt *Salernitani*. Thietm. chron. 1,23 qui *(rex)* . . . tenebris -itur carceralibus. Wipo gest. prol. p. 6,6 dum corporis nexibus -sa ea libertate utatur *anima*, ut modo sidereos recessus, modo terrestres . . . motu cogitationis percurrat. Otto Frising. gest. 2,26 p. 132,5 quem *(sc. Graecum)* . . . asperis . . . locis -sum in ipsa arce tenebat *Opicius. al. de custodia paenitentiae causa servanda:* Annal. Fuld. II a. 834 iudicio episcoporum arma deposuit et ad agendam poenitentiam -sus est *Ludowicus imperator* (*sim.* Berth. chron. B a. 1077 p. 283,8). Lamb. Hersf. annal. a. 1077 p. 290,9 episcopos . . . a se invicem separatos precepit *papa* singulis cellis solitarios -i. **ϑ** *spectat ad sepulturam:* Hrotsv. gest. 417 quod *(corpus)* nunc -it tumulus. *expressius i. q. sepelire – bestatten (in imag.: l.34):* Alcuin. carm. 99,9,3 hic . . . sanctorum pausant duo corpora patrum: Elidius praesul . . . -ausque pater . . . Leonius. Cand. Fuld. Eigil. II 17,95 qua *(sc. in loculo)* martyris almi membra -sa iacent (*sim.* 17,130). Rup. Mediol. Adalb. 14 qui *(fons)* . . . ad recuperandam sanitatem -sa spe multis extat idoneus. Thietm. chron. 6,85 iuxta monasterium in aquilonali parte, ubi Liutherus pater XXVI annos -sus (-ulsus *var. l.*) requiescebat, deponitur *corpus*. **ι** *circumvenire, obsidere – umzingeln, belagern:* Thietm. chron. 4,48 p. 186,13 inperator de porta cum paucis evasit maxima suorum caterva sociorum -sa. p. 186,20 omnes -sos emisere *Romani* securos. Otto Frising. gest. 2,24 p. 127,13 clerici et monachi cum oppidanis -si . . . portis apertis egressi *eqs.* **κ** *refl. et medial. i. q. se munire, recedere – sich verschanzen, zurückziehen:* Annal. Einh. a. 756 Pippinus rex . . . Heistulfum in Papia civitate se -entem obsedit. Notker. Balb. gest. 2,17 p. 83, 22 propiante . . . imperatore ex armorum splendore dies omni nocte tenebrosior oborta est -sis. p. 85,8 quibusdam civium . . . se -ere volentibus. Adalb. Magd. chron. a. 962 p. 171,33 Willa in lacu Maiore in quadam insula . . . se -sit. *al.* **c** *deos paganos:* Rud. Fuld. Alex. 2 deos suos neque templis -ere neque . . . humani oris speciei adsimilare . . . arbitrati sunt *Saxones (v. notam ed.).* **2** *spectat ad res:* **a** *praevalente notione ingerendi, condendi:* **α** *in univ.:* Form. Senon. II add. 3,25 sed (*leg.* si) te placit *(sc. consilium, i. exemplar)*, lege et pliga, in pectore repone; sin autem non vis, in butte -e *(v. comm. ed. p. 169).* Heraclius I 5,9 inveni petulas inter vitrum duplicatum -sas caute. Herm. Iud. conv. 1 p. 71,9 in quo *(marsupio)* septem . . . nummi habebantur -si. *in imag.:* Walth. Spir. Christoph. I prol. p. 65,14 quas *(stipularum aristas)* . . . tuę . . . laudis -sas . . . manipulo tibi . . . proposui. **β** *spectat ad reliquias in altari sim. conclusas:* Hraban. carm. 49,6,2 crucis lignum . . . emblemate -sum arx tenet ista crucis. Gerh. August. Udalr. 1,14 l. 49 ubi *(sc. in loco)* caput sancti Abundi . . . altari -sum servabatur. Thietm. chron. 6,77 sarcophagum ingens ad -endas sanctorum reliquias de argento fecit *Waltherdus*. Thangm. Bernw. 9 thecam auro gemmisque lautissimam, in qua vivificum lignum -ret, paravit. Gesta Magd. 21 p. 403, 37 qui *(archiepiscopus)* altare . . . consecravit . . . -sis multorum sanctorum integris corporibus. *al.* **γ** *spectat ad res in memoria conclusas:* Chart. archiep. Magd. 45 p. 64,42 (a. 966) ut haec . . . concessio . . . cautius observetur et diligentius memoriae -atur *eqs.* Epist. Ratisb. 22 p. 348,11 restant . . . quędam animo minime amissa, que tenax memoria . . . tanto obligatius -it, quanto difficilius acquisivit. **δ** *inserere, instruere – einfügen, einbauen:* Annal. Worm. a. 1226 p. 146,17 iusserunt *cives* lapicidas in muro domus inferius exsecare lapides et ligna -ere. **b** *praevalente notione circumcludendi:* **α** *amplecti, complecti, recipere – umspannen, umfassen, aufnehmen (in):* Walahfr. hort. 438 grandia conantes *(sc. pueri)* -ere corpora *(i. fructus)* palmis. Gerh. August. Udalr. 1,25 l. 24 ut . . . eadem *(sc. terrae commendata)* corpora in illam *(ecclesiam)* -rent (recluderent *var. l.; sc. nepotes*), ne ultra a pluviis domatum infunderentur. Albert. M. animal. 1,473 descendit *panniculus* ventris subtus intestina et -it tertiam pellem, quae vocatur zyrbum. *spectat ad ambitum sonorum:* Herm. Augiens. mus. p. 25,39 graves et superiores subiugales, finales vero et excellentes -unt autenticos. *ibid. al.* **β** *saepire, (saepto) cingere – umzäunen, einhegen:* Walth. Spir. Christoph. II 3,33 -so lupus insidiatus ovili. Chart. Bern. I 5,120 p. 509,35 quecunque . . . de communalibus . . . sepibus habent *(sc. personae Deo servientes)* -sa, cum prato de Vilo aggere et sepibus -so *eqs.* Mart. Valer. buc. 2,109 ceptas vallis -e *(sc. Iarba)* novales. Chart. Mulh. Thur. 1037 de novem areis allodio et cum allodio -sis et circumseptis . . . nullum censum . . . solvere conventus . . . teneatur. **γ** *determinare, circumdare – umschließen, umgrenzen, umgeben:* Dipl. Ludow. II. 53 p. 170, 31sq. qui *(murus)* urbis ipsius terminum -bat, ut ipse tam monasterii septum muniret quam urbis fines usque ad publicam viam -ret. Dipl. Loth. III. 91 cuius *(marchionis)* marchię terminus predictas *(sc. Sclaviae)* -it provincias. Otto Frising. gest. 2,13 p. 115,2 eo quod Apennino -sa urbem . . . ipsam *(sc. Romam)* in sinu suo contineat *Tuscia*, interior Italia iure dicta est. *geom.:* Gerb. geom. 3,18 cuius . . . longitudinis ⌊lineae aream -ant⌋ (linea area -atur *var. l.*), nihil interest, si *eqs.* (*sim.* 4,1 quae *[figurae]* praefatis linearibus -untur mensuris. 4,6. 5,1). epist. math. I 3,1 dum circinum circumduxeris, XII partes *(sc. lineae)* -is (-es *var. l.*). **δ** *cingere, circumcludere – (ein)fassen (usu techn.):* Widuk. gest. 1,33 protulit legatus . . . manum . . . Dionisii auro gemmisque -sam. Gerh. August. Udalr. 1,28 l. 194 super capsam deauratam lapidibusque -sis decoratam. Thangm. Bernw. 8 p. 762,5 cuius *(crucis)* . . . partem . . . gemmis auroque . . . -sam condidit. Theoph. sched. 2,29 adhibitis . . . clavis -e plumbo *(sc. vitrum). al. respectu inverso fere i. q. ornare – etwa: ausstatten, schmücken:* Leo Mars. chron. 3,28 (rec. II) fenestras omnes . . . plumbo simul ac vitro compactis tabulis ferroque connexis -sit *Desiderius* (*inde* Petr. Cas. chron. 3,33 p. 408,12. [?] 3,34 p. 409,21). **ε** *involvere, obducere – um-, einhüllen, bedecken:* Walahfr. carm. 24,13 tenebris dum nox -ret altis pallida, quod terram . . . vocamus.

B *translate:* **1** *comprehendere, continere – zusammenfassen, einbeziehen, enthalten (refl. et mediopass. i. q. contineri, inesse – enthalten, inbegriffen sein [in], gehören [zu], innewohnen):* **a** *in univ.:* Amalar. off. 4,37,12 dies sabbati . . . -sa erat ieiunio apud Romanos. Godesc. Saxo theol. 22 p. 296,9 aequalis est *Filius* Patri secundum eiusdem aedificatae domus *(i. humanitatis)* inhabitatricem, nec ibi tamen sic . . . -sam, ut aliunde . . . exclusam, quippe *eqs.* Albert. M. nat. bon. 490 p. 37,67 praeteritum . . . imperfectum dicit *Ezechiel* praeteritum -sum ad praesens. Chart. Port. 124 eadem pena exterminii illos duximus *(sc. abbas)* -endos, qui *eqs.* **b** *spectat ad possessiones sim.:* Dipl. Karoli III. 171 p. 277,24 totum in integrum . . . confirmamus atque sub nostrum munburd . . . seu immunitatem -imus. Dipl. Otton. II. 99 p. 113,24 -imus . . . tam ipsam abbatiam . . . quam caetera . . . monasteria, villas *eqs.* Chart. episc. Halb. 167 l. 34 sub insolubili immunitate. **c** *spectat ad definitionem (usu log.):* Albert. M. metaph. 5,1,2 p. 210,17 haec *(sc. mutans)* . . . causa prius secundum esse est quam finalis, quia motus efficientis stat ad finem, quando secundum esse -it ipsum. **d** *spectat ad scripta, narrationem:* Cozroh. praef. p. 2,7 quicquid singulis cartulis exaratum . . . invenit, uno volumine . . . -ere studuit *episcopus*. Herm. Sangall. Wibor. 1,19 p. 160,29 ut succincte eius *(hominis)* deformitatem -am: *eqs.* **e** *spectat ad spatium temporis:* Beda

temp. rat. 62,4 panduntur lunae . . . paschae . . . septem dierum ambitu -sae (*inde* CARM. de temp. rat. 895 septimo ambitu . . . -sae). **2** *(ad)iungere, addere – anschließen, an-, hinzufügen:* **a** *in univ.:* LAMB. mus. quadr. p. 273[a] fit . . . plica in voce per compositionem epiglotti cum repercussione gutturis subtiliter -sa. **b** *spectat ad agros:* CHART. Eberb. 98 p. 183,22 (a. 1217) de particula *(sc. vineae)* . . . curti -sa, an ante inclusionem decima sit soluta, dicit *Guntramus* se ignorare. p. 184,24 dicit *Bertholdus* decimam . . . esse . . . acceptam de agris nunc -sis eidem curti. **3** *astringere, alligare – einschränken, 'binden':* MART. VALER. buc. 4,52 variis cantus astringere certat *Phoebus* legibus et numeris -sit carmina doctis.

II *claudere, occludere – (ver)schließen:* **A** *spectat ad litteras sigillo obsignatas (cf. Bresslau, Urkundenlehre. I. p. 65 sqq. II. p. 587sqq.):* CHART. Berg. Magd. 77 (a. 1225) ad nos *(sc. episcopum)* . . . iudices . . . dicta testium sigillis suis -sa . . . transmiserunt (*postea:* sigillo nostro clausa). **B** *spectat ad vulnus i. q. operire – bedecken:* BOTAN. Sangall. 6,5 de ipsa herba *(sc. verbenaca)* plaga -eat, venenum extrait *(v. comm. ed.)*.

adi. **inclusus,** -a, -um. **1** *de hominibus:* **a** *semotus, secretus – (welt)abgeschieden, zurückgezogen:* PAUL. DIAC. Lang. 1,26 p. 68,26 -ausus et remotus a mundi strepitu mansit *Benedictus*. VITA Willeh. 7 p. 845[A] elegit solitariam -ausus (-us *var. l.*) ducere vitam. NOTKER. BALB. gest. 1,30 p. 41,22 cuius *(sc. palatii)* edificii descriptionem ego -us (-is *var. l.*) absolutis cancellariis vestris relinquens *eqs.* **b** *in monasterio, claustro constitutus – im Kloster, in der Klausur lebend:* CHART. Turg. II 235 p. 639,21 (epist. papae a. 1249) priorissa et conventus monialium -arum monasterii de Diezenhoven ordinis sancti Augustini *eqs. (cf. l. 66).* **2** *de rebus:* **a** *artus, angustus – gedrängt, beengt:* PURCH. Witig. 499 aedes *(sc. ecclesiae)* -as ac arto limite septas, quas structura prius non congrua sustulit intus, . . . instauraverat. **b** *incurvus, debilis – (einwärts) gekrümmt, verkrüppelt:* TRANSL. Chrys. et Dar. 14 alia *(sc. femina)* -os digitos atque rigidos habens . . . sana reversa est.

subst. **1. inclusus,** -i *m.* *vir religionis causa in cella conclusus – Klausner, 'Inkluse' (de re v. LexMA. V. p. 426sq. et LThK.* [3]*V. p. 501sq.; interdum i. q. eremita – Einsiedler, e. g. l. 43):* VITA Elig. 2,31 p. 716,20sqq. voluit videre quendam . . . -ausum (-um *var. l.*) nomine Ebrigisilum. THIETM. chron. 7,35 obiit Esico -us. WARN. synod. 443 cui *(sc. uni Winilorum)* mox -us raptos prece reddidit usus. ANNAL. Magd. II a. 1096 p. 179,4 alii *(sc. milites)* . . . a quodam Folcmaro laico et prius -o . . . ducti. CHART. Sangall. A 848 idem *(sc. panes dari)* fiat . . . tam fratribus in monasterio quam in hospitali, leprosis et -is. CONR. MUR. summ. p. 39,8 in quibus *(ordinibus)* inveniuntur: . . . monachus, . . . conversus, . . . -us, heremita. *saepe. pro cognomento:* CHART. Osterh. 49 (c. 1241) vineam . . . Otto I-us suscepit excolendam *eqs.* (*cf.* 48 Otto dictus Chlosener). 73 p. 83,22 inter . . . prepositum . . . et Albertum I-um (*sim.* 79 p. 91,9).

2. inclusa, -ae *f.* **1** *de hominibus:* **a** *femina religionis causa in cella conclusa – Klausnerin, 'Inkluse' (de re v. l. 38sq.):* PASS. Ursulae I 19 p. 155,3 cuius sanctitatis fuerit beata -a, testatur . . . relatio veridica. GERH. AUGUST. Udalr. 1,1 l. 51 ad quandam . . . -am Vuiberat nominatam . . . accessit. DIPL. Otton. III. 136 p. 547,10 ubi *(sc. in castello)* quaedam Thetwif sancta -a . . . solitariam vitam duxit. CAES. HEIST. mirac. II 1,27 p. 52,1 tam miles quam -a salvati sunt. *saepe.* **b** *monacha, sanctimonialis (in monasterio, claustro constituta) – (im Kloster, in Klausur lebende) Nonne (cf. l. 27sqq.):* GERH. STED. annal. a. 1142 p. 205,26 ecclesiam . . . sublimavit ac de seculari conversatione -as faciens in melius commutavit *Gerhardus praepositus. fort. add.:* CHART. Turg. VII add. 3 p. 796, 18 (epist. papae a. 1255) abbatisse et conventui pauperum -arum monasterii de Paradiso iuxta Constantiam ordinis sancti Damiani . . . salutem. CHRON. reg. cont. IV a. 1233 p. 264,34 propter . . . hereses . . . multi . . . clerici, monachi, -e, burgenses . . . ignis supplicio . . . sunt addicti. **2** *de loco:* **a** *cella (qua vir, femina religionis causa conclusus, conclusa habitat), clausa q. d. – (Inklusen-)Zelle, 'Klause':* FUND. Consecr. Petri p. 149, 8sq. fecit *Machantinus* se in una -a includi et iuxta -am fecit construi capellam. p. 207,5sqq. ut cuilibet ipsorum *(Scotorum)* -a (cella *var. l.*) fabricaretur ad latus ecclesiae *eqs.* FUND. Heinrichow. app. p. 129,13 abbas . . . misit ad curias et ad -am, collegit tantos panes, ut *eqs.* **b** *?monasterium – ?Kloster:* CHART. Altenberg. 316 p. 226,5 (a. 1273) ut . . . unam de filiabus . . . Arnoldi promoverent *abbas et conventus* ad religionis ingressum in ordine suo sive in aliqua -a.

3. inclusum, -i *n.* *saeptum – Einfriedung, umzäuntes Grundstück:* DIPL. Merov. I 66 p. 168,1 (spur. s. XI.[med.]?) curtem dominicam . . . cum -o (indulso *var. l.*) vinee ac VII farinariis . . . mercatum . . . habere concedo.

***inclunius,** -i *m. (an* -um, -i *n.?)* (in *et* clunes) *t. t. medic. i. q. linamentum clunibus apponendum, pessum ano ingerendum – zwischen den Hinterbacken anzuwendende Binde, Analpessar:* AESCULAPIUS 30 p. 46,29 fimum palumbinum cum rosaceo et caera alba unge leniscum (*leg.* lemniscum) vel -um et iniice intestino longaoni per anum.

inclusio (-lau-), -onis *f.* **I** *actus concludendi, conclusio, captivitas – das Einschließen, Einsperren, Eingeschlossensein, Gefangenschaft (translate: l. 26):* **A** *de animalibus:* DIPL. Arnulfi 12 quae *(proprietas)* . . . aliquando ad -em ferarum destinata fuerat. **B** *de hominibus:* **1** *gener.:* HEITO Wett. 2 caterva spirituum malignorum . . . aedificium quoddam facturi . . . ad -em eius. IOH. SCOT. praedest. 16,9 ut, quod exitum putant, hoc -em inveniant *(sc. culpas proprias punire cupientes).* FOLCUIN. Bert. 101[capit.] de -ausione (-e *var. l.*) regis Karoli. ARNOLD. LUB. chron. 1,11 p. 123,17 quem *(Teutonicum)* diu carceris -e tormentaverat *rex. al.* *spectat ad sanctos:* GERHOH. Antichr. 2,51 p. 301,27 sensum illum corporalis vel localis -is sanctorum in Vigilantio irridet *Hieronymus eqs.* **2** *eccl.:* **a** *spectat ad homines religionis causa inclusos (de re v. p. 1571,38sq.):* CONSTR. Farf. p. 18,21 de ipsa eum *(Alanum patrem)* extrahentes -e ad monasterium cum honore perduxerunt *(sc. congregatio).* VITA Gamalb. 14 (7) diebus -is ante vespertinum tempus numquam manducavit. MARIAN. chron. a. Chr. 1091 ego . . . post annos X meae -is solutus de clausola in Fulda ad Mogontiam conductus *eqs.* SPEC. virg. 3,362 felices . . . Christi virgines, quę mutato habitu et animo voluntaria se -e humanos aspectus subterfugiunt. *al.* **b** *spectat ad monachos, sanctimoniales in monasterio constitutos, constitutas fere i. q. vita (claustralis) – das Leben (im Kloster, in der Klausur):* PETR. DAM. epist. 18 p. 175,4 taceo de . . . districta censura silencii, de amore perpetuae -is *(sc. monachorum).* CHART. Mog. A 405 p. 310,24sq. nos sorores promittendo laudamus -em, sicut hactenus habuerunt Scafhusenses sanctimoniales *eqs.* CHART. episc. Spir. 100 p. 113,37 de -e . . . sororum in claustro hoc . . . tenendum censemus, ut *eqs.* CAES. HEIST. hom. exc. p. 15,29 claustralis . . . -o *(sc. monachorum)*, regularis disctrictio, . . . hec . . . sunt maxima corporis cruciamina. *al.* **C** *de rebus fere i. q. inesse, praesentia – das Darin-enthalten-Sein, Vorhandensein (usu natur.):* URSO element. 10 p. 199,25 sanguis aeris -e ebulliens. gloss. p. 45,9 exclusis *(sc. e terra)* fumositatibus, quarum -e fiebat calefactio, calor extinguitur et fit infrigidatio. GEBER. summ. 59 p. 482,17 quarum *(corruptionum)* una -o est adurentis sulphureitatis in illorum *(metallorum)* substantia.

II *saeptum – Einfriedung, umzäuntes Grundstück:* LEX Baiuv. 12,10 in . . . aedificiis et . . . conclusionibus (-bus *var. l.*).

III *adiunctio – das Anschließen, Anfügen: v. p. 1571,7.*

IV *?constrictio, pituita – ?Beengung, Verschleimung (usu medic.):* ANTIDOT. Cantabr. p. 165,19 confectio diacalamentis . . . ad inflationem et -em pectoris (*cf.* ANTIDOT. Augiens. p. 43,18 pieuttam [*i.* pituitam] thoracis descendentis de capite solvet. ANTIDOT. Glasg. p. 133,25 ad . . . fleumaticos).

***inclusive** *adv.* *per inclusionem, includendo, comprehendendo – einschließlich, inbegriffen, 'inklusive':* **1** *in univ.:* **a** *spectat ad locum, spatium (sonorum):* CHART. Pruss. I 279 p. 211,12 (a. 1254) civitatem duximus *(sc. episcopus et fratres)* limitandam . . . ab extremo fossato castri . . . usque ad finem castrorum exercitus Lettowiorum . . . -e preter areas, quas *eqs.* ANON. IV. mus. 3 p. 75,23 quod *(sc. discantus facere)* fit

[Niederer]

tripliciter, aut ex propioribus ut infra ditonum -e vel remotioribus infra diapente et supra ditonum aut ex ambobus. **b** *spectat ad tempus:* CHART. Carniol. I 160 p. 141,18 (epist. papae a. 1192) quas *(possessiones)* a quadraginta retro annis -e hactenus tenuistis *(sc. capitulum)*. CHART. Col. II 230 p. 233,25 XIII. kal. Octobris obedientiarius ... incipit ... meringam dare et terminatur in festo Dionisii -e *eqs.* CONR. MUR. lib. ordin. 186 ab hac *(sc. purificationis)* die usque ad octavam epiphanie -e ad primam non dicuntur preces. BURCH. SION. descr. 13,9 p. 92,24 die lune et deinceps usque ad diem Veneris -e. *al.* *spectat ad tempus vitae:* ALBERT. M. serm. I 2 p. 28,23 sentire ... debemus multas passiones usque ad mortem -e. **c** *spectat ad numerum, summam sim.:* CHART. Sangall. A 932 (a. 1255) de proprietate ... usque ad summam quinque mansorum -e ... comparandi ... habeamus *(sc. priorissa et conventus)* facultatem (*sim.* CHART. Ulm. 93 p. 116,26 usque ad summam XL marcarum -e). THADD. FLORENT. cons. 180,23 in prima distillatione recipias decimam partem *(sc. aquae)* et sic distillabis decies -e. CHART. civ. Erf. 305 p. 197,7 consulibus viginti dextrarios phaleratos cum uno capitaneo -e ... transmittemus *(sc. comes). al.* **2** *praeterea – außerdem:* REGISTR. Baiuv. A p. 206,15 Walchstat curia solvit siliginis III modios -e I modium tritici, avene IV *eqs.*

inclusor, -oris *m.* **1** *qui gemmas includit, gemmarius, aurifex – (Edelstein-)Fasser, Goldschmied:* STEPH. Wilfr. 17 p. 213,1 bibliothecam ... de auro ... et gemmis ... fabrefactam conpaginare -es gemmarum praecepit. GESTA Dagob. 20 moderniores aurifices asseverare solent, quod ... vix aliquis sit relictus, qui ... gemmarii et -is subtilitate valeat. LIBER tram. 142 p. 206,20 ubi *(sc. in cella)* aurifices vel -es seu vitrei magistri conveniant ad faciendam ipsam artem. **2** *sepultor – Bestatter:* THEOD. AMORB. Bened. II 1 p. 260,25 illi, qui venerant sancti patris raptores, subito effecti sunt eius latores et ... reconditores et -es.

***inclusorium,** -i *n.* **1** *captivitas, custodia – Gefangenschaft, Haft:* CHRON. Albert. Beh. a. 834 Ludwicus imperator ... iudicio episcoporum deponitur et recluditur; et eodem anno relaxatus ab -o arma resumpsit et regnum *(cf. p. 1569,25).* **2** *cella (qua vir, femina religionis causa conclusus, conclusa habitat), clausa q. d. – (Inklusen-)Zelle, 'Klause' (de re v. p. 1571,38sq.):* CHART. Steph. Wirz. 283 p. 311,7 (a. 1264) quod ... de allodio meo ... statuissem *(sc. Heinricus)* solvi ... decem modios siliginis dicte filie mee et -o (*antea:* reclusorio). 289 p. 322,14 qui *(salamanni)* erant familiares dicte capelle et -i et propicii promotores. FORM. Wirz. 27 (MIÖG Erg.-Bd. 12. 1933. p. 272,43) si iidem <*lacuna trium linearum*> -i sancti Ulrici eiusdem dominabus restitueret.

***inclusorius,** -a, -um. *qui inclusoris est, gemmarius – Edelsteinfasser-, Goldschmiede-:* TRANSL. Alex. Hall. (MG Script. XXX p. 956,3; s. XII.med.) in sarcophago arte -a mirifice fabricato. *Niederer*

inclutino *v.* inglutino. **inclutus, inclytus** *v.* inclitus.

incoactio *v.* incohatio.

incoactus, -a, -um. *non coactus, liber – ungezwungen, freiwillig:* CHART. Sangall. A 1026 (a. 1280) Seelozer et frater suus ... libenti animo et cum bona voluntate sua et -i ... contradiderunt *(sc. allodium)* ... zenobio.

adv. ***incoacte.** *non coacte, libere – ohne Zwang, freiwillig:* ALBERT. M. anim. 3,4,5 p. 234,64 illa, quae tantum per nos -e omnino facimus, ex voluntate dicimur facere.

***incoagulabilis,** -is. **1** *adi. i. q. non coagulans, inutilis ad coagulandum – nicht gerinnend, nicht gerinnbar:* ALBERT. M. meteor. 4,3,2 p. 272,36 oleum est -e ..., quia oleum totum exuritur, antequam coagulatur. p. 273,4sqq. mustum est -e ..., quod hoc accidit vino, quod coagulatur, per se tamen est -e propter humidi ... abundantiam. *ibid. al.* **2** *subst. neutr. i. q. non coagulatur – etwas das nicht gerinnt, das Nichtgerinnbare:* ALBERT. M. meteor. 4,2,18 p. 270,14 haec *(opposita)* sunt: 'coagulabile' et '-e (*p. 385a,12* ἄπηκτον', 'liquabile et illiquabile' *eqs.* 4,3,2capit. de passionibus -um. *ibid. al.*

***incoagulatio,** -onis *f.* *actio non coagulandi – das Nichtgerinnen:* ALBERT. M. meteor. 4,3,22 p. 289,17 si ... accipit *(sc. homoeomerum)* perfectam *(sc. adunationem)*, tunc est coagulatio, et huius oppositum est -o. *v. et p. 1320,54.*

***incoagulatus,** -a, -um. *non congelatus, non condensatus, liquidus – ungeronnen, nicht erstarrt, flüssig:* ALBERT. M. veget. 4,149 si quae *(gummae)* ... manent -ae similes aquae, illae sunt in loco temperato, in quo non vincit frigus. 4,150 quaedam *(lacrimae gummae)* ... primo -ae (in coagulacione *var. l.*) manant de corpore plantae et induratae ad aerem coagulantur. sens. 1,13 p. 32b,32 sic permanet *humidum crystallinum* '-um (*p. 438a,22* ἄπηκτον)' et non exsiccatum.

incoatio *v.* incohatio.

incoctus, -a, -um. **1** *strictius:* **a** *non coctus, crudus – ungekocht, roh:* CHRON. Noval. 5,7 servi dolo capti bona *(i. cibos)* non tradebant largienda, sed -a quando sibi bona reservabant. *de gypso ('ungebrannt'):* HERACLIUS I 2,9 -um ... contere gypsum, sic tibi siccatos poteris servare colores. **b** *de ordalio q. d. i. q. aqua ferventi non adustus, illaesus – unverbrüht, unverletzt:* HINCM. divort. 6 p. 152,13 in aqua ignita coquuntur culpabiles et innoxii liberantur -i. *ibid. al.* **2** *latius:* **a** *non concoctus, inconfectus – unverdaut:* AESCULAPIUS 32 p. 50,3 quoties qualemcumque cibum acceperint *(sc. patientes)*, coctum (-um *cod. Augiens. CXX* [*item* GLOSS. med. p. 40,3]; cibus -us *Gariopont. pass. 3,20 p. 57,3*) vel inoperatum per anum digerunt. MILO carm. 3,4,2,312 attendite *(sc. discipuli)* vobis ..., ne ventre referto -is escis dominetur crapula turpis *(spectat ad Vulg. Luc. 21,34).* **b** *imperfectus – unvollkommen, 'unausgegoren':* RUP. MEDIOL. Adalb. 28 quidquid -um deprompserit scribentium tenuitas, hoc roboret precipientis auctoritas.

incoenatus *v.* incenatus. **incoepi** *v.* incipio.

incoeptivus, incoepto *v.* incept-. **incoeptum** *v.* incipio.

1. incoeptus, -a, -um. *non coeptus – nicht angefangen (usu subst.: l.36):* CAND. FULD. Eigil. I 3 qui *(monachi occidentales)* ..., si quae de regulae institutis apud nos aut -a aut dilapsa fuissent, fraterna dilectione praemonendo corrigerent *(v. notam ed.).* II 6,10 qui *(monachi)* ... nostros ... incoepta incipere et lapsa renovare monerent.

2. incoeptus *v.* inceptus.

***incoessentialitas,** -atis *f.* *inaequalitas essentiae – Ungleichheit der Wesensart, Andersartigkeit:* ARNO REICHERSB. apol. p. 126,29 dico ... inconnaturalitatem, quae -s est, adeo naturalem filiationem non impedire, ut videamus diversae speciei animalia ex aliis nasci. p. 130,17. p. 137,37 nec ... adoptare sibi ... pullum asini quispiam homo valet in filium -e id penitus non admittente.

incogitabilis, -e. *qui cogitari non potest – undenkbar, unvorstellbar:* EPIST. var. II 20,16 p. 335,7 advertite, quantae nobilitatis ... fuit *Dionysius* in seculo ..., quam excellentissimae et -is gloriae cum Christo in caelo. VITA Ger. Bron. 17 p. 668,6 -em benignissimi Iesu pietatem pulses *(sc. monachus)* importunissima prece. ALBERT. M. div. nom. 8,8 p. 368,53 'virtus' Dei 'cuncta excedens est ineffabilis' ... 'et -is (*PG 3,892A* ἀνεπινοήτῳ)' per collativam cognitionem. *al.*

incogito, -are. *c. dat.* *animum intendere (ad) – denken (an), trachten (nach):* CARM. Bur. 92,23,2 tot et tanta ... sunt amici mei, quod numquam -at (indigeat *var. l.*) aliene rei.

1. incognite *v.* incognitus. **[2. incognite** *v.* inconditus.**]**

incognitus (-ong-, -netus), -a, -um. **1** *adi.:* **a** *sensu pass.:* **α** *non(dum) cognitus, ignotus – (noch) unbekannt (in figura rhet. litotes q. d.: l.63.64.66sqq.):* LIUTG. Greg. 2 p. 68,22 ut ad unam ... praedicationem -i eatenus magistri oblivisceretur et parentum et patriae. HROTSV. Pafn. 1,24 eius *(meretricis)* infamia nulli est -a. METELL. exp. Hieros. 4,10 gens -a. EPIST. Reinh. 64 domnum ... vobis *(sc. fratri)* ... non -ngnitum ... misimus *(sc. abbas). saepe.* *in struct. impers.:* FORM. Andec. 5 dum non est -etum, qualiter *eqs.* CHART. Rhen. med. I 21 p. 25,33 omnibus non habetur -um, qualiter *eqs.* CHART. Friburg. 185 p. 157,28 (a. 1261) nolo ... -um derelinqui, quod *eqs. saepe.* **β** *non visus – ungesehen:* MIRAC. Godeh. 5 p. 219,14b mergitur *iuvenis* in flumen, ubi plus quam tribus horis remansit -us. **γ** *de coitu i. q. non carnaliter attactus – 'nicht erkannt' (cf. vol. II. p. 802,60sqq.):* EKKEH. IV. cas. 90 p.

[Orth-Müller]

184,31 quamvis non intactam, -am . . . cum dotibus et ducatu reliquit *Purchardus* puellam *(cf. l.30).* **δ** *de pulsu i. qui vix cognosci potest – kaum erkennbar:* Ps. Galen. puls. 244 incipit *pulsus* vibrans esse, non clarus, cum tremore et formicatione, -us (inconditus *var. l.; cf. Galen. ed. Kühn VIII. p. 472* ἀμυδρότητα) et se subducens. 309 ydrofobicorum pulsus est modicus, deductus et -us (ignotus *var. l.*). **b** *sensu act. i. q. nescius, ignarus – unwissend, ahnungslos:* Chron. Ven. Alt. p. 95,23 -i populi et nescientes de hoc, quod factum erat. Ioh. Codagn. annal. a. 1230 p. 103,21 inscii et -i *(sc. viri coniurati)* tante perfidie. **2** *subst. neutr. i. quod ignotum est – das Unbekannte (ni subest struct. ellipt.):* Einh. Karol. 4 ad actus . . . ceterasque vitae illius partes . . . omissis -is-transire disposui. *v. et p.1449,68.*

adv. **incognite.** *modo incognito – auf unbekannte Art:* Ermenr. Sval. 10 p. 162,29 cur mihi . . . virtutes . . . voluisses sic -e noviterve coram exponere.

***incognominatum,** -i *n.* *quod nominatum non est – das Nichtbenannte:* Chart. select. Schubart 18 p. 18,3 (a. 780) ego Felex dedi . . . omnia . . . in montania, arialiis, areis, . . . pascuis et palutibus, nominato et -o ex integro.

incognoscibilis, -e. **1** *qui cognosci non potest – nicht erkennbar, nicht erfassbar (in figura rhet. litotes q. d.: l.25):* Conc. Karol. 21 p. 184,26 ipsa divinitas, trinus et unus Deus, licet sit inenarrabilis, non tamen est -is. Albert. M. summ. theol. II 1,3,2 p. 21[a],12 primum . . . principium . . . remanet infinitum et ideo remanet incomprehensibile et -e. *al.* *de coitu ('nicht erkannt'):* Innoc. IV. registr. A 690 cum Bastianus . . . cum Iuliana . . . matrimonium contraxisset, a qua fuit, pro eo, quod . . . eadem mulier erat -is . . ., iudicio ecclesie separatus *(cf. l.1).* **2** *qui agnosci non potest – nicht wiedererkennbar, unkenntlich:* Christ. cal. Mog. 10 (MGScript. XXV p. 244,12; c. 1253) post diem tercium canonici . . . iam -em *(sc. episcopum*; ignoscibilem *var. l.)* ac fetentem furtim . . . sepelierunt. Conr. Mend. Attal. p. 137,8 quaedam domina . . . immoderatam faciei patiebatur inflationem . . ., ut etiam intuentibus prius eam optime cognoscentibus penitus . . . esset -is.

***incohaerentia,** -ae *f.* *incongruentia, discrepantia – Unvereinbarkeit, Widersprüchlichkeit:* Eberh. Bamb. epist. 11 p. 525[A] argumentum vestrum *(sc. praepositi)* falsificavimus, licet nulla egeret falsificatione propter ipsam falsitatis evidentiam et -am eorum, quae posita fuerunt cum eo, quod illatum est.

***incohamen** (-choa-), -inis *n.* *initium, exordium – Anfang (in imag.):* Syll. Bern. 8,14 quę *(viatrix)* puncto capit -hoamen imo in ductus gradiensque linearum exit multiplices.

incohatio (-choa-, -coa-, -actio, -cio), -onis *f.* *inceptio, susceptio – das Anfangen, Beginnen, Angehen:* **1** *in univ.:* Form. Augiens. A 17 qui hanc traditionis cartam evertere voluerit, . . . statim initio -oationis suae repulsus fisco regis tantos solidos auri sit culpabilis. Vita Liutb. 17 ut talis navigationis -hoatio (*antea:* propositum) ipso *(Deo)* gubernante portum salutis possit attingere. Uffing. Ida 2,7 p. 487,7 ut suae voluntatis affectum in huius facti -hoatione monstrare dignaretur. *al.* **2** *c. colore quodam:* **a** *principium, origo – das Entstehen, Entstehung, Ursprung:* Albert. M. animal. 3,155 licet in spermate feminae sit formae quaedam confusa -oatio, tamen haec non est in ipso, nisi sicut confusa -oatio est formae in materia. eth. II 2,1,2 p. 152[a],27 quod virtutum -hoatio ex ipso ordine rationis ad bonum non esset in nobis per naturam. *ibid. al. v. et p.1576,9.* **b** *initium, exordium – Anfang, Beginn:* Amalar. ord. expos. I 6 ipse *(cantor)* solus post -hoationem responsorii versum decantat. Form. Salisb. I 20 in -hoatione operis nostri. Antidot. Sangall. p. 96,36 intestinarum dolores et matricis sanat *oleum roseum* in -hoatione. Otto Frising. chron. 1,5 capit. p. 11 supputatio diversa a confusione linguarum usque ad Ninum et Abraham et annalium -hoatio. Statut. ord. Teut. p. 62,1 statuimus, ut quilibet fratrum ante -hoacionem capituli VII dominicas oraciones prostratus expleat. *al.* **c** *fundatio, primordium – Gründung:* Annal. Corb. a. 822 -hoatio novę Corbeię monasterii. Wolfher. Godeh. I 19 p. 180,33sq. monasterium ampliori -hoatione cum praedicto duce quarto post priorem -hoationem anno incoepit. Vita Berth. Garst. I 1 que fundatio sive -hoatio . . . per clericos instituta est. *al. v. et l.68.*

incohativus (-choa-), -a, -um. **1** *adi. i. q. incipiens, principialis – beginnend, Anfangs-:* **a** *usu communi:* Wolbero cant. 1 p. 1053[D] est . . . intellectualis diei mane virtus -hoativa, meridies . . . virtus perfectiva, vespera virtus contemplativa. Albert. M. metaph. 2,7 p. 98,38 'ex Isthmiis' sive ludis -hoativis agonum 'fiunt' perfecti agones 'Olympii'. *al.* *originarius – Ursprungs-:* Albert. M. nat. anim. 1,2 p. 5,83 incohatio . . . rei . . . non est res neque aliquid rei . . ., sed principium -um ipsius. **b** *t. t. gramm. i. q.* ἀρκτικός, *inceptivus – anfangend, anhebend (usu subst.: l.13):* Erchanb. gramm. p. 39, 16 sic . . . ordinantur *formae verbi:* meditativa, -hoativa, perfecta, frequentativa. p. 93,10 est alia species dirivativorum *(sc. verborum)* . . ., quae frequentiam actus significant faciuntque plerumque ex se passiva, nam -hoativa et meditativa magis neutra sunt. **2** *subst. neutr. i. q. initium – Beginn:* Chart. Traiect. 499 p. 446,10 (a. 1178) huius . . . donationis quoddam feceram *(sc. Godefridus)* -hoativum in ipso castro Horst.

adv. **incohative.** *modo principiali – anfänglich, ursprünglich:* Albert. M. metaph. 1,4,2 p. 49,36 constat . . . materiam non esse subiectum nisi per aliquid formae, quod -hoative est in ipsa.

incohator (-choa-), -oris *m.* *initiator, fundator – Gründer:* Necrol. II Iul. 15 p. 228 Albertus abbas huius loci -hoator.

***incohatus** (-choa-, -coa-), -us *m.* **1** *inceptum, conatus – das Vorhaben, Versuch:* Form. Augiens. B 2 p. 349,9 si . . . quislibet persona istam traditionem destruere voluerit, nequeat -hoatum (-oatum *var. l.*) suum nulla occasione perficere. Annal. regni Franc. a. 809 p. 127,19 dux . . . Wilhareno et Beato Venetiae ducibus omnes -hoatus eius impedientibus . . . discessit. Chart. Sangall. A 286 si quis . . . hanc traditionis cartulam . . . inrumpere voluerit, -hoatus sui privetur affectu. *ibid. al.* **2** *principium – Anfang, Ursprung:* Albert. M. eth. II 6,2,18 p. 434[b],2 a primis causis in materia -hoatus eius *(animae)* est, et ab ipsis educitur ad perfectum.

incoho (inkoo, inquoo, -choo, -coo), -avi, -atum, -are. *script.* -quoad: *l.60.* *depon.: l.54.p.1577,4.5.* *usu absol.: l. 51.p.1577,4.5.* *struct. c. gen.: l.54.* *partic. praes. usu subst.: l.55.*

1 *intrans. i. q. initium capere, incipere – beginnen, seinen Anfang nehmen:* Willib. Bonif. 2 p. 8,29 pubertatis -hoante adulescentia. Godesc. Saxo gramm. 1 p. 361,14 exordium regulae ita -hoat: '*eqs.*' Wipo gest. 15 -hoante anno nativitatis Christi millesimo XXVII. Chart. civ. Magd. 108 p. 57,44 terminus sive limes -hoat ab extremitate parietis . . . fratrum . . . et protenditur . . . usque ad curiam domini Conradi. *al.* **2** *trans. i. q. initium facere, aggredi, suscipere – anfangen, angehen, unternehmen (absol.: l.51):* **a** *in univ.:* Pactus Alam. 42,1 si quis messem alienam -quoat. Form. Morb. 8 sicut -oasti (-hoasti *p. corr.*) et semper egisti. Hraban. epist. 50 p. 505,7 opus, quod postulistis, -hoavi. Chart. Sangall. A 442 si . . . aliquando mihi conplacuerit monachicae vitae -hoari. Chart. Solod. 141 p. 78,12 non -antibus, sed persistentibus rependi premium non ambigimus *(sc. episcopus).* Conr. Mur. lib. ordin. 80 historia Dominicalis finita in feriis iterum . . . -koatur. Chart. Xant. 208 de quolibet vase vini -hoato dabuntur duo denarii Colonienses. *saepe.* *pendet inf.:* Compos. Luc. Y 8 exiet *argentum vivum* . . . de metallo argenti, quando inquoad incendere. Hugeb. Willib. praef. p. 87,24 litterarum apices non . . . ego idiota disputare -hoo. Amalar. cod. expos. II 16,5 ab Hierusalem apostoli -hoaverunt praedicare. *al.* *pendet* de *('mit'):* Form. imp. 14 p. 296,6 nos . . . post decessum . . . Karoli . . . imperatoris de sua atque nostra elemosina -hoantes decrevimus . . ., ut *eqs.* **b** *condere, instituere – gründen:* Chron. Hild. 4 idem praesul monasterium nostrum . . . -hoavit et sub ipso inchoationis exordio criptam orientalem . . . consecravit. **c** *introducere – einführen:* Willib. Bonif. 2 p. 8,24 quam *(doctrinam)* . . . secundum pontificale . . . decretum -hoavit, dilatavit ac perfecit. Adam gest. 3,30 de mulieribus statuit *archiepiscopus* eandem sentenciam, quam decessor eius . . . et

antea Libentius -hoarunt (-hoaverant, -hoavit *var. l.*). **d** *depon. usu absol. i. q. conari, audere – versuchen, wagen:* CHART. Sangall. A 222 (a. 817) nullus ... hanc cartulam inrumpere valeat ...; si quis ... -hoatus fuerit, *eqs.* 292 si ... aliquis -hoatus fuerit, pro ausu ... untias II ... persolvat. *ibid. al. adi.* **incohatus,** -a, -um. *imperfectus – unvollendet:* EIGIL Sturm. 25 p. 160,36 (cod. W) rex Karolus ad confirmationem -hoatae fidei christianae cum exercitu ad illam terram *(i. Saxoniam)* perrexit.

incoinquinabilis, -e. *qui coinquinari non potest, immaculabilis – nicht befleckbar, unbefleckt:* ANSELM. HAV. dial. 2,13 p. 1183^{A} spiritus sanctus Deus ... magnus, immensus, improhibitus, -is *eqs.*

***incoinquinatio,** -onis *f.* *actio purgandi – Reinigung:* ALBERT. M. sent. 2,4,1 p. 104^{b},40 -o ... dicit remotionem a sordibus vitiorum.

incoinquinatus, -a, -um. *non coinquinatus, immaculatus – unbesudelt, unbefleckt (in figura rhet. litotes q. d.: l. 21):* CASUS Petrish. 2,26 ipse *(infantulus)* eam *(mensam)* ex immensa egestione ventris per totum coinquinavit in tantum, ut nihil omnino -um appareret. ALBERT. M. div. nom. 4, 181 p. 266,9 cum ... idem dicat '-um (*PG 3,724^{B}* ἄχραντον)' et 'immaculatum', videtur, quod *eqs.*

incoinvulsus *v.* inconvulsus. **[incoiussus** *v.* inconcussus.]

incola, -ae *m. (f.: l. 33) script.:* ingola: *l. 28.* -cula: *l. 28.* **1** *pro subst.:* **a** *qui incolit, habitator – Ein-, Bewohner:* **α** *in univ.:* CONC. Merov. p. 107,17 ut unusquisque episcoporum, quos ingolas (-ulas, -as *var. l.*) hanc *(sc. leprae)* infirmitatem incurrisse tam territorii sui quam civitatis agnoverit, ... necessaria subministret. WILLIB. Bonif. 7 p. 37,16 non solum invitatus Baguariorum ab Odilone duce, sed et spontaneus visitavit -as. WALAHFR. Mamm. 10,4 Mammes vocor, -a montis. HROTSV. Agn. 27 Agnes ..., urbis ... -a Romae. CHART. Mog. A II 45 p. 87,28 liberi et serviles, omnes ... -e de Thietmelle, qui vulgo dicuntur merchere. *persaepe. v. et l. 71.* **β** *distinguitur inter -as et alio nomine commorantes:* DIPL. Otton. I. 374 p. 514,30 confirmamus, ut omnis -a seu colonus atque habitator et residens terre ... a nullo homine ... per legem distringatur. CHART. Brand. A XI 2 burgensibus et -is habentibus haereditatem ... libertatem dedimus ... ab omni exactione. **γ** *de agricolis, colonis sim.:* CHART. Fuld. B 264^{b} p. 377,8 (a. 800) ego Emehilt ... portionem ad me pertinentem ... dono ... cum domibus, edificiis, -is *eqs.* DIPL. Otton. II 60 tres vineas cum areis earumque -is ... concessimus. CHART. Wirt. 571 p. 21,10 proprietatem suam a quatuor -is, qui vulgo lantsedelen nominantur, habitam ... tradidit *Krafto. al.* **δ** *de incolis mundi et gehennae (usu attrib. in lusu verborum: l. 48):* WALAHFR. Mamm. 1,10 mundi felix hanc *(Caesaream)* -a Mammes incoluit partim. HROTSV. Cal. 9,30 moriatur sitque -a gehennae. WALTH. SPIR. Christoph. II 6,239 -a fessus humi in patriam remeavit Olympi *(cf. p. 1578,3).* **b** *qui eiusdem gentis est, popularis – Landsmann:* CARM. libr. II A 16,1 sancte Columba, tibi Scotto tuus -a Dungal tradidit hunc librum. **2** *pro adi. i. q. indigena, domesticus, patrius – eingeboren, einheimisch (de animalibus: l. 61. 62):* HEINR. AUGUST. planct. 418 non eget institui scriptis pars -a caeli. LIUTPR. leg. 7 p. 179,14 terram ... gens -a et lingua Italici regni esse declarat. DIPL. Conr. II. 94 p. 131,23 ut ... monasterium de prediis ... omnibusque ... colonis peregrinis vel -is ... sub ... maiestatis nostre sit defensione. ALBERT. M. animal. 7,50 quando venit castor peregrinus ad -as alicuius loci castores, redigunt eum -ae in servitutem.

incolatus, -us *m.* *script.* incul-: EPIST. Wisig. 3 p. 664,6. **1** *proprie:* **a** *actio incolendi, habitandi, habitatio – das (Be-)Siedeln, (Be-)Wohnen:* **α** *in univ.:* CONC. Karol. A 50^{D},53 p. 645,38 ut ... multi ... oppressione compulsi propriis derelictis alienas -us gratia terras expetant. OTTO FRISING. chron. 4,32 p. 225,13 Hildericus ... Agrippinam invadens eiectis inde Egidii fautoribus Romanis positisque suis ex Francorum -u Coloniam eam vocavit. CHART. archiep. Magd. 299 p. 374,7 incole ab eo ministerio, quod burgwere vocatur, a principio sui -us usque ad sequentes X annos immunes permaneant. *al.* **β** *de caelo:* DIPL. Arnulfi 92 p. 135,30 pro caelestis patriae -u. **γ** *de mundo c. sensu peregrinationis (in imag.: l. 7):* WALTH. SPIR. Christoph. I 27 istius mundi -um semper abiecit *(cf. p. 1577, 50).* CHRON. Reinh. a. 1215 p. 585,36 transivit ... sanctus Sifridus de -u huius seculi ad patriam celestis contubernii. ALBERT. M. nat. bon. 142 p. 57,37 nox ... est umbratilis vitae praesentis -us, in qua nocte sol illustrationis veritatis apertae nobis occultatur. *al.* *expressius i. q. commoratio, vita – das Verweilen, Aufenthalt, Leben:* HUCBALD. Rictr. 32 p. 88^{B} expletis septuaginta quatuor incolatus sui annis ... animam reddidit coelo. MEGINH. BLEID. Ferr. 2 p. 539^{C} qui *(parvuli)* ... ab utero in -us huius aerumnam profusi. *al.* **b** *locus incolendi, habitandi, domicilium, sedes – Siedlung, Wohnsitz (de caelo: l. 16):* CONST. Melf. 1,51 qui *(iustitiarii)* non sint de provinciis ... oriundi nec in eis habeant -um. EPIST. Teg. I 110 p. 114,4 cęlestis gaudia -us. RYCCARD. chron. a. 1193 p. 15,3 Atinum foras devastat *Roffridus* -um occupans Sancte Marie de Atino. *al.* *de regione ('Siedlungsgebiet'):* ACTA imp. Winkelm. I 869 (a. 1241) fideiussione recepta, quod -um regni nostri nullo umquam tempore derelinquat, ... Iacobo habitandi in regno ... licenciam largiaris *(sc. Rogerus).* 902. **2** *meton.:* **a** *ius incolendi, habitandi – Siedlungs-, Wohnrecht:* THIETM. chron. 6,90 nepos ... gratiam et -um cum predio suimet ... comparavit. 7,6 ut ... sceleratis hominibus predium cum -u prohiberet *imperator.* **b** *incolarum multitudo, universitas – Bewohner(schaft), Gesamtheit der Bewohner:* CHART. Rhen. inf. II 24 (a. 1208) notum esse volumus tam presentium -ui quam futurorum posteritati *eqs.* CHART. Westph. VII 73 p. 34,14 ut ea, que transitorius modernorum ordinat -us, perpetue radicis accipiant fundamentum. CARM. Adm. (MG Script. XI p. 50,36) propriis in sedibus regnat -us. *al.* **3** *translate i. q. cultus, usus – Pflege, Brauch:* MEGINFR. Emm. 4 p. 975^{B} perlatum est ad eum Avares ... Pannoniae -u idololatriae squalere veterno.

incolcacio *v.* inculcatio.

***incolinus,** -i *m.* (incola) *habitator, inquilinus – Bewohner, Insasse:* CHART. Rhen. med. II 102 p. 139,36 (a. 1190) nihil iuris ... competit ... in dicte curtis -is, familia, iumentis *eqs.* (*sim.* III 662 p. 503,12 -is pro tempore existentibus). *cf.* inquilinus.

***incolito,** -are. **1** *habitare, tenere – bewohnen, innehaben:* AEDILV. carm. 14,5 quam *(domum)* mater numinis alti -ans servat vasti sub culmine caeli. ERMOLD. Ludow. 4,192 -ant homines te, paradise, novi. **2** *accolere – wohnen (an):* ERMOLD. Ludow. 3,588 hunc *(fluvium)* volucres variae -ant. 4,16 lintre dapes quaerit *populus* -atque mare.

***incollatura,** -ae *f.* (in *et* conferre; *cf. ital.* incollatura) *conglutinatio – Zusammenfügung:* INNOC. III. registr. 2,144 p. 291,32 privilegia ... sunt falsitate penitus confutata, ... quia recens iunctura et -a evidentius apparebat et multa in se mendacia continebant.

***incollocabilis,** -e. (in- *et* collocare) *non collocatus, inconstans – nicht festgestellt, unbeständig:* ALBERT. M. div. nom. 11,13 p. 416,63 'nihil omnino cecidit' ab unitate pacis, quia sic esset 'omnino instabile' secundum ordinem ad perfectionem ... 'et -e (*PG 3,953^{A}* ἀνίδρυτον)', quantum ad locationem formae in materia.

incolo, -colui, -cultum, -ere. *form.: coniug. I.: l. 67. 69. coniug. II.: l. 63. adde:* IONAS BOB. Columb. 1,14 p. 174,14. *depon.: l. 69.* *usu intrans.: p. 1579,2; refl.: p. 1579,33; absol.: p. 1579,17.* *partic. praes. usu adi.: p. 1579,2.*

1 *proprie:* **a** *(in)habitare, colere – bewohnen, besiedeln:* **α** *in univ.:* RHYTHM. 39,29,2 Wascones -ent (-unt *var. l.*) terram per divexa vallium. LIUTG. Greg. 5 p. 72,1 Lullus Magontiam metropolitanam civitatem cum maxima parte orientalium Francorum ... -uit (-unt *var. l.*). SIGEB. GEMBL. Theodard. 1 p. 23,15 sole, quas Franci -abant (-bant *var. l.*), Gallie firma pace gaudebant. SIGEBOTO Paulin. 25 p. 921,36 cum eundem locum Christi ancilla primum -ari venisset. HELM. chron. 63 p. 120,8 quicquid infra Travenam a viris Westfalis ... -um fuerat. *saepe.* *de caelo:* AGIUS epic. Hath. 336 virgo Maria assumpta aetherea -it alma loca. *intrans. ('wohnen', 'ansässig sein'):*

TRAD. Corb. 152 (a. 843/56) tradidit Arnulf, quidquid habuit ... tam in terris et silvis ... quam etiam latos itidem -entes. **β** *c. notione administrandi ('bewirtschaften'):* DIPL. Ludow. Germ. 86 quasdam res proprietatis nostrae, quas ... Reginbertus ... possidens -bat, ad monasterium ... dedimus. TRAD. Ratisb. 644 p. 315,11 quam *(curtim)* tunc temporis -uit Willihalmus. 767 p. 357,9 ut daret *abbas* Nithardo curtim, quam -uerunt parentes sui *(sc. Pezili). al.* **b** *excolere, conserere, culturae mancipare – bebauen, bestellen, kultivieren:* CARM. var. II 14,2 qui terram variis per totum cultibus annum -it et glebis semen commendat apertis. CHRON. Gozec. 12 p. 22,13 vineam, que adiacet sanctuario, primus -uit *comes palatinus. al.* messem -ere *i. q. metere – Ernte einholen, ernten (in imag.):* WILLIB. Bonif. 6 p. 33,17 messem ... multam cum paucis admodum messoribus -uit. *absol. i. q. tractare – bearbeiten:* FUND. Mur. 30 p. 92,20 unusquisque ... debet ... VII carrades stercoris ... inducere ..., rastris bis -ere vitesque ... terra plantare. **c** *sustinere – unterhalten:* FORM. Augiens. B 2 p. 349,5 ut ... de supradictis rebus non habeamus facultatem aut minuendi aut alienandi, nisi quantum ad usum pertinet eas -endi et in usu habendi. **d** *visitare – aufsuchen, nutzen:* DIPL. Karoli III. 60 quo *(monte)* ... ecclesia ... religioso quorundam Scotorum conventu -itur. FUND. Hild. 3 p. 943,11 hanc ecclesiam fratrum celebritas et canonicalis religio non -uere (-ere, -unt *var. l.*) nisi presidentibus tribus episcopis (*inde* ANNALISTA SAXO a. 815 p. 58,3). **2** *translate:* **a** *curare, observare – pflegen, beachten:* WILLIB. Bonif. 6 p. 31,8 diversos ... sacrificandi ritus -uerunt *Hessi.* CONST. imp. II p. 424 p. 559,27 ecclesie Romane cupiditas ... in aperto vicariam se intonat Christi Dei, aliud in calendario sue mentis clandestino -it et observat. *al.* **b** *refl. i. q. se vovere – sich weihen, widmen:* WILLIB. Bonif. 5 p. 23,9 alii *(sacerdotes)* relegioso Dei se omnipotentis cultu -uerunt.

adi. **incolendus,** -a, -um. **1** *qui excolendus est – zu bestellen(d):* DIPL. Otton. I. 226 in areis agrisque cultis et -is. *usu subst. ('zu bestellende Fläche'):* DIPL. Conr. II. 211 p. 288,40 cum omnibus ... exitibus et reditibus ..., cultis et -is. **2** *qui administrandus est – zu bewirtschaften(d):* TRAD. Teg. 398 (a. 1217/31) ut ipse *(Hainricus)* eandem curtim fideliter -am retineat.

subst. **incolens,** -entis *m. incola, civis – Einwohner, Bürger:* VITA Adalb. Prag. C 3 p. 72,22 urbs quondam plena populo ..., nunc autem pro peccatis -ium semiruta domus et malefida statio nautis.

incolom- *v.* incolum-.

***incoloro,** -are. *partic. praes. usu adi.: l. 50. tinguere – färben:* THEOPH. sched. 3,68 p. 127,11 cum atramento combusto -bis *(sc. thuribulum).* 3,73 p. 131,3 laminae de cupro ... poliuntur et -antur (*sim.* 3,74 p. 135,13). URSO gloss. 58 p. 94,8 -antis sanguinis per spiritus perfecta generatione humiditas ... vivificat.

incolt- *v.* incult-.

incolumis (-ll-, -lomis, -mnis), -e. *script. et form.: sing.: nom.* -es: *l. 61. acc.* -en: *l. 63. 70. adde* HRABAN. epist. 11 *(var. l.). abl.* -e: *p. 1580,2. decl. I.: p. 1580,5.*

integer, salvus – unversehrt, heil: **1** *de hominibus eorumque partibus corporis i. q. illaesus, invulneratus, sanus – unverletzt, wohlauf, gesund:* **a** *in univ.:* EINH. Karol. 20 p. 25,24 cuius *(coniurationis)* auctores partim luminibus orbati, partim membris -omes (-es *var. l.*), omnes tamen exilio deportati sunt. WALTHARIUS 416 -omis (-omes, -es, -is *var. l.*) ... sine vulnere victor. VITA Bertuini 4 (MGMer. VII p. 180,7) ut perducat *Dominus* me -en (-em *var. l.*). WIDUK. gest. 3,65 manum -em (-omem *var. l.*) cunctis ostendit *clericus.* LIGURINUS 9,413 -nes vix paucos reddidit *Fridericus* urbi. ANNAL. Ianuens. IV p. 5,18 ad civitatem Ianue sanus et -llumis ... pervenit *papa. saepe. in formula salutationis:* COD. Karol. 8 p. 497, 26 -em excellentiam tuam *(sc. regis)* superna gratia custodiat (*ibid. persaepe; sim.* HRABAN. epist. 9 p. 396,5 Deus ... te diu ... conservet -em [-omen *var. l.*]). FORM. Morb. 6 vale sospis adque -omis. *al.* **b** *de vita:* HRABAN. epist. 39 p. 478,6 vitam vestram *(sc. Lotharii imperatoris)* longaevam et diu -em Deus ... consummare dignetur. BRUNO QUERF. fratr. 7 p. 44,15 vix -e vita ad ... castellum Sancti Petri ... exivit *Otto III.* **2** *de rebus i. q. intactus, inviolatus, firmus – unangetastet, unbeschadet, stark:* **a** *in univ.:* LEX Sal. Pipp. prol. 1 gens Francorum inclita, ... -na (-omna *var. l.*) candore. THIETM. chron. 3,26 quam *(virtutem)* ... -em homo fragilis et dubius persequitur. WIPO gest. 1 p. 8,30 imperator Heinricus ... imperio -i, mente sana ... hanc vitam excessit. EPIST. Hildesh. 136 p. 232,25 apostolatum vestrum *(sc. pontificis)* Deus -em conservet. DIPL. Frid. I. 502 p. 432,28 ut ... statum rei publicę -em et legum integritatem ... servaremus. *al.* **b** *non deletus – unzerstört:* THIETM. chron. 7,64 p. 476,32 cum ... urbem ... suam -omem stare audiret, laetatur *Bolizlavus.* **c** *de exercitu i. q. non deminutus – ungeschmälert, vollzählig:* EINH. Karol. 9 p. 12,6 salvo et -omi exercitu revertitur. WIDUK. gest. 3,4 -i (-omi *var. l.*) exercitu ... Saxoniam regressus est *rex. al.*

adv. ***incolumiter.** *statu incolumi, modo intacto – unangetastet:* CHART. Stir. III 211 p. 297,11 (a. 1256) resignaverunt *Erchengerus et filius suus* ... curtis nostre ecclesie iura feodi, que suscepta huc usque ab ecclesia -omiter *(cod.,* -r *ed.)* tenuerunt.

incolumitas (-lom-, -mni-), -atis *f. integritas, salus – Unversehrtheit, Erhaltung, Wohl:* **1** *de hominibus (per enallagen: l. 28):* CONC. Merov. p. 164,23 ut Dei omnipotentis magestas ... regis nostri -omitatem ... conservet. DIPL. Ludow. Germ. 50 p. 67,8 liceat memorato praesuli ... pro -omitate nostra, coniugis ac prolis ... exorare *(sim.* DIPL. Arnulfi 123 p. 182,7. *al.).* EPIST. Teg. I 25 p. 26,15 de -omitate regressionis vestrę *(sc. Heinrici)* gratulati sumus *(sc. Gozpertus).* ANNAL. Hild. a. 1034 p. 38,13 Hildericho, qui Altmannum interfecit, ... -omitas vitae ... conceditur. HIST. peregr. p. 151,28 optant *legati* ... tibi *(sc. imperatori)* ... -em et prosperam dierum longitudinem arridere. *saepe. de cerebro:* TRACT. de chirurg. 24 si quantumlibet levis infectio sibi *(cerebro)* acciderit, tota sua -omitate privatur. **2** *de rebus:* DIPL. Otton. I. 230 nos ... ituri in Italiam pro statu et -omitate r e g n i nostri (DIPL. Westph. 102 p. 106,18 -omnitate. EPIST. Hildesh. 135 p. 230, 17. *al.*). ANNAL. Sangall. IV a. 1022 p. 306,23 sui ... -omitatem (-em *var. l.*) et gratiam victoris ... promeruit *Troia.*

incolumnis, -us *v.* incolumis. **incombo** *v.* incumbo.

***incombustibilis,** -e. *qui comburi non potest, non cremabilis – nicht brennbar, un(ver)brennbar:* ARTEPH. secret. p. 15 remeabit ... quinta essentia auri in modum o l e i albi -is (Ps. ARIST. magist. p. 654ᵃ,4. *al.*). ROSIN. ad Euth. 2 p. 277 sulphur -e ... est illud, quod adversus ignem pugnat. *ibid. al. usu subst.:* ALBERT. M. meteor. 4,2,18 p. 270,21 'sunt' ... XXXVIII opposita: ... 'confringibile non-confringibile, combustibile -e (*p. 385ᵃ,18* ἄκαυστον)' *eqs.*

***incombustibilitas,** -atis *f. qualitas rei non cremabilis – Nichtbrennbarkeit:* ANON. secret. p. 73,26 sal inderami ... valet ad purificationem ... arsenici ... propter -em et fixionem ipsius. ALBERT. M. meteor. 4,3,19 p. 286,63 causa ... -is suae *(sc. carbunculi)* est ... clausio pororum eius.

***incombustus** (-onb-), -a, -um. *non concrematus – nicht verbrannt, unverbrannt (in figura rhet. litotes q. d.: l. 61):* VITA Galli I 9 invenerunt *(sc. coniuges)* ... pallulam ... in favilla[m] cineris -nbustam. BRUNO QUERF. fratr. 28 iuncus et corbes ... in medio igne posita incon-a apparuerunt. EPIST. Ratisb. 5 p. 284,14 qui *(Deus)* syllogismum destruxit, cum ... fecit. .. rubum -um ... manere. COSMAS chron. 3,25 p. 194,4 dux ... nihil reliquerat i-um. ALBERT. M. animal. 22,94 stercus equinum ... stringit fluxum sanguinis, sive sit combustum sive -um. *al.*

***incomestibilis** (-mm-), -e. *non edibilis, non esculentus – nicht essbar, ungenießbar:* CAES. HEIST. hom. II p. 69ᵇ hordeum minus sapidum est ...; praedictae virtutes *(i. quinque panes)* nimis essent amarę et -es, si *eqs.* ALBERT. M. meteor. 4,1,18 p. 232,41 sunt *fructus* 'incomm-es (*p. 381ᵇ,3* ἄβρωτοι)', si grossi sunt, 'et impotabiles', si sunt humidi. veget. 1,178 quidam *(fructus)* ... sunt comestibiles et quidam -es. *in imag.:* BERTH. RATISB. serm. 3 p. 22,29 oleum ... gratiae cibos ieiunii, qui per se -es sunt, sapidos reddit, id est labores.

[Orth-Müller]

***incomestus,** -a, -um. *non comestus – nicht gegessen:* WALAHFR. subvers. Hieros. 2 p. 367,1 matres a filiorum dentibus cibum -um abstrahebant.

incomitatus, -a, -um. *c. abl.: l.6. incomes, solus – unbegleitet, allein:* BRUNO MAGD. bell. 11 p. 19,17 ipse *(iuvenis)* suus armiger factus cunctis -us equitavit. EPIST. Ratisb. 23 p. 352,5 ceterarum non -us virtutum conventus. RUP. TUIT. Herib. 30,8 fuerat ... huiusmodi sompnium: ... pontificem ... procedere ... solum ... atque -um. GESTA Ern. duc. I 1,346 unum ... peto a vobis, ne iter meum -um relinquatis *(sc. socii). al.*

***incomitor** (-mm-), -ari. *comitem esse – begleiten:* THIETM. chron. 3,16 p. 116,12 Gisillerus ... Magadaburg ... Thiedrico Metensis aecclesiae episcopo comitante (-mmitante CHRON. Thietm.) venit.

[incomitus *v.* intimo.**]**

***incommeabilis,** -e. *non calcabilis – unbegehbar, ungangbar:* ALBERT. AQUENS. hist 3,63 capit. p. 890 Boemundus et comites eius, dum pontem hostibus -em facere nituntur *eqs.* 4,24 per ... scopulos artissimos et -es cum equis et mulis corruentes *Turci.* 5,41 p. 394,28 protecti *principes* a mari a dextris et a montium altitudine -i a sinistris.

***incommemoratus,** -a, -um. *non nominatus, immemoratus – unerwähnt (in figura rhet. litotes q. d.: l.26):* NOTKER. BALB. notat. 210 libros sancti Augustini ... -os reliqui. RATHER. epist. 8 p. 45,6 nec -um ... illud beati Alexandri papae capitulum omitto.

incommensurabilis, -e. *qui eadem mensura mensurari non potest, inconveniens, asymmeter – nicht mit demselben Maß messbar, nicht übereinstimmend, 'inkommensurabel':* ABBO FLOR. calc. 3,9 -es ... sunt *numeri*, qui excepta unitate nullam communem mensuram recipiunt ut VIII et VIIII. ALBERT. M. div. nom. 4,216 p. 292,55 causae mali sunt 'impotentia et infirmitas et mixtio dissimilium -is (*PG 3,732*^{D} ἀσύμμετρος)'. top. 8,2,9 p. 519^{a},13sq. ut, si oporteat ostendere, quod diameter est -is lateri, petat, quod latus est -e diametro *(sim.* eth. II 3,1,17 p. 220^{a},18. *al.).* metaph. 1,2,3 p. 20,74 geometria ... considerat magnitudines non solum continuas et immobiles, sed etiam commensurabiles et ... -es. *al.*

***incommensuratio,** -onis *f. inaequalitas, inconvenientia, inconcinnitas – Mangel an Übereinstimmung, Missverhältnis, Unvergleichbarkeit, 'Inkommensurabilität':* ALBERT. M. div. nom. 4, 219 p. 294,91 est ... ibi *(sc. in actu perfecto)* ordo potentiae ad actum, et quantum ad hoc dicitur '-o (*PG 3,732*^{D} ἀσυμμετρία)' *eqs.* meteor. 4,1,18 p. 232,23 '-o' ... fit ex una duarum causarum: aut ... humidum proportionatur naturae, sed 'calidum' non proportionatur humido ..., aut *eqs.* summ. theol. II 8,31,2,1 p. 340^{b},11 nec floritio arborum nec -o diametri ad costam dicuntur esse ultra ... facultatem naturae.

***incommensuratus** (-onm-), -a, -um. *qui eadem mensura mensurari non potest, non commensurabilis, asymmeter – nicht mit demselben Maß messbar, nicht übereinstimmend, 'inkommensurabel':* SCHOL. enchir. 3,212 huiusmodi *(multiplicis superpartientis)* proportiones nec simpla quantitate nec suis differentiis metiuntur nec partibus, quibus differunt, augmentantur nec in eas resolvuntur, atque idcirco -i (-e *var. l.*; RUD. TRUD. [?] mus. 2,14 incon-) et inconnumerati iure nominantur. *usu subst.:* ALBERT. M. eth. II 2,2,8 p. 188^{b},13 hae ... formae sunt commensuratum esse et -um ad nos; -orum autem necessario unum est excedens ... et alterum a commensurato deficiens. p. 188^{b},19 deficiens opponitur excellenti ... secundum unum genus oppositionis et -um commensurato secundum aliud genus oppositionis.

***incommestibilis** *v.* *incomestibilis.

***incommetaneus,** -a, -um. (in *et* *commetaneus) *mensuratus, terminatus – abgemessen, begrenzt:* CHART. Ypolit. 32^{b} p. 48,16 (a. 1232) huius vite tempora ... -a et caduca.

***incomminuibilis,** -e. (in- *et* *comminuibilis) *non friabilis, non fragosus – nicht zerreibbar, nicht brüchig:* ALBERT. M. meteor. 4,2,18 p. 270,30 quae dicuntur frangibilia et infrangibilia, comminuibilia et -ia.

incomminutus (-onm-), -a, -um. *non deminutus, integer – ungemindert, ungeschmälert:* CHART. Wirt. 419 p. 205,1 (a. 1179) ut ... inconvulsam et indistractam et incon-am eam *(advocatiam)* ... conservaremus *(sc. dux).*

incommiscibilis *vel* ***incommixtibilis,** -e. *qui commisceri non potest – nicht vermischbar, unvermischbar:* ALBERT. M. praedicab. 5,2 p. 83,47 formae, a quibus sumuntur illae differentiae, humanitas scilicet et asinitas, sunt impermiscibiles (-xtibiles *var. l.*). caus. univ. 2,2,39 p. 133,3 Plato huiusmodi *(sc. sensibiles)* formas dixit esse separatas et omni modo -scibiles. *usu subst.:* INNOC. III. registr. 2,201 p. 393,19 non ... complectuntur incomplexibilia, nec miscentur -xtibilia.

adv. ***incommiscibiliter.** *sine commixtione – unvermischt:* ALBERT. M. sent. 1,35,2 p. 181^{b},2 Deus non est immediatus naturis rerum ..., sed -r et immaterialiter ... et discretus ab omni natura rerum.

***incommissus** (-onm-), -a, -um. *iniunctus, assignatus – übertragen, verliehen:* CHART. Steph. Wirz. 211 p. 219,32 (a. 1196) transacto ... termino ad sepedictos ... totalis ipsorum beneficiorum possessio redeat, ita ut ex eis ecclesie sua semper iusticia incon-a permaneat.

***incommitor** *v.* *incomitor.

***incommixte** *v.* incommixtus.

***incommixtibilis** *v.* incommiscibilis.

***incommixtio,** -onis *f. status eius qui misceri non potest – Unvermischbarkeit (usu plur.):* ALBERT. M. div. nom. 4,93 p. 196,35 ex parte ... materiae dicit 'communiones contrariorum', quae sunt materia corporum compositorum, inquantum communicant in materia, '-es (*PG 3,704*^{B} ἀσυμμιξίαι)' eorundem 'unitorum', inquantum uniuntur in forma mixti.

incommixtus, -a, -um. *non mixtus, separatus, purus – unvermischt, getrennt, rein:* BARDO serm. p. 331,65 -a et sincerissima simplicitas. ALFAN. premn. phys. 3,28 p. 56,27 iste modus mixturae et unionis ... commiscetur et manet omnino -us (*PG 40,601*^{B} ἄμικτος) et inconfusus (*sim.* 3,38 p. 58,19). *al.*

adv. ***incommixte.** *non permixte, inconfuse – unvermischt:* ALBERT. M. div. nom. 11,12 p. 416,43 'perfecta ... pax servat singulis' suas 'proprietates munde' – alia translatio: '-e (*PG 3,952*^{C} ἀμιγοῦς)' -, inquantum aliquid non permiscetur alienis proprietatibus.

incommodatus *v.* incommodo.

incommode *v.* incommodus.

incommoditas (-omo-), -atis *f.* **1** *mala condicio, molestia, importunitas, iniquitas – ungünstige Lage, Unannehmlichkeit, Widrigkeit, Nachteil:* **a** *in univ.:* LIUTOLF. Sever. I 1 variis -bus maximeque imbrium inundationibus ... praepeditus ... Romam perveni. TRANSL. Marci in Aug. 12,22 non solum deploro meam -em, sed magis populi devastitatem. HELM. chron. 86 p. 169,12 reversi sunt mercatores cum gaudio desertis -bus novae civitatis. CHART. Aquens. 82 l. 7 que *(gravamina)* ... ex -bus locorum seu quibuscumque aliis circumstantiis emergere consueverunt. *al.* **b** *detrimentum, damnum, iniuria – Schaden, Beeinträchtigung:* DIPL. Arnulfi 92 p. 135,39 ut nullus ... contra hoc ... decretum temeraria praesumptione quiddam dispendii vel -is ingerere praesumat. TRAD. Ratisb. 253 si aliqua ... persona ... fraudem vel -em machinare satagerit. CHRON. Thietm. 6,53 quicquid ... -is (incomo-is *var. l.*) ... comiti ... facere potuit *marchio. al.* **c** *intemperies – ungemäßigte Beschaffenheit:* PAUL. DIAC. Lang. 3,31 p. 111, 18 Francorum exercitum, cum esset tempus aestivum, propter inconsueti aeris -em desenteriae morbus ... exagitare coepit. Ps. VEN. FORT. Leob. 11 quendam fratrem ... repperit ... dicentem se non posse illic temperiei -em vix ferre. *al.* **2** *valetudo incommoda, aegritudo, morbus – Unpässlichkeit, Krankheit, Gebrechen:* CONC. Karol. A 39,13 p. 447,35 quae *(sc. sanctimoniales infirmae)* propter corporis -em haec *(indumenta)* sibi conficere nequeunt. FOLCUIN. Bert. 110 p. 632,26 Baldwinus morbo ... cepit egrotare tristemque nobis festum sua reddidit -e. GERH. AUGUST. Udalr. 2,5 omni -e corporis fugata. *al. v. et p.1583,8.* **3** *intemperantia, morositas – Unverschämtheit, Unleidlichkeit:* VITA Rimb. 10 p. 88,31 quae *(persona)* ... -e sua gravaret subiectos.

incommodo (-omodo), -avi, -atum, -are. *partic. praes. usu*

subst.: l.8.10. partic. perf. usu adi.: l.13.

1 *intrans.:* **a** *incommoda afferre, molestum esse – Unannehmlichkeiten bereiten:* EKKEH. IV. cas. 70 Victor inflammavit, propter quod et ipsi in scolis ... plura -asset *Craloh.* ANNAL. Hild. a. 1038 p. 42,33 imperatori pro posse in omnibus ... -vit *metropolitanus.* **b** *minus valere, aegrotare – unpässlich, unwohl, krank sein:* VITA Desid. Cad. 42 baculum ... -antibus (incommoditatibus *var. l.*) datur, et multis per hoc sanitatis bona tribuuntur. 50 arbuscula ... ad summos parietes excrevit, quae commoda -antibus dicitur conferre. **2** *trans. i. q. turbare, laedere – beeinträchtigen, schädigen:* BERNOLD. WAT. chron. 16 p. 169,42 ne vel minimum nasceretur commodum, quod non aliqua ex parte nobis fieret -tum. CHART. civ. Hild. add. 32 si aliquis heredum ... in triginta sex iugeribus ... sacerdotem et pauperes -omodaverit.

incommodus (inquo-, -cum-, -onm-, -omo-), -a, -um. *c. gen. explicativo: l.54.*

1 *adi.:* **a** *de rebus i. q. importunus, iniucundus, molestus – unangenehm, ungelegen, unerfreulich, lästig, unbequem:* DIPL. Loth. I. 40 p. 126,20 pro causis -omodis cum precinctu bellico Italicos fines aggressi sumus. HROTSV. Pafn. 7,9 quam breve, quam obscurum et quam -um *(sc. habitaculum)* tenellae mulieri ad inhabitandum. CHART. archiep. Magd. 206 p. 262,38 ut nullius expeditionis aut alterius servitii -a exactione gravetur *praepositus.* CHART. ord. Teut. (Thur.) 18 p. 21,37 cum predium ecclesie nostre ... adeo nobis esset -um et inutile, quod *eqs. al.* **b** *de hominibus:* **α** *morosus, infestus – unleidlich, belästigend, feindlich gesinnt (in figura rhet. litotes q. d.: l.30; in lusu verborum: l.31):* VITA Paulin. Trev. 4 ei *(Maximo)* ... non -us adhaesit. HERM. AUGIENS. chron. a. 192 Commodus cunctis -us in domo Vestali strangulatur. DIPL. Loth. III. 58 p. 92,23 si -us vel inutilis fuerit *advocatus,* ... alium eligendi liberam habeant *fratres* facultatem. *al.* **β** *morbo affectus, aeger – krank:* VITA Boniti 43 (MGMer. VI p. 139,16) quicumque ex eadem provincia Burgundionum -omodi (-i *var. l.*) advenissent, sospites ex infirmitate ad propria remearunt. **2** *subst. neutr. i. q. molestia, detrimentum, damnum, malum – Unannehmlichkeit, Widrigkeit, Beeinträchtigung, Nachteil, Schaden, Übel:* **a** *in univ.:* FROTH. epist. 4 horum itinerum incu-a. WALAHFR. carm. 38,72 prima -a forti sustinuisti *(sc. Rodbernus)* animo. WIDUK. gest. 3,53 vexatur ... -is exercitus, morbo pariter ac fame. DIPL. Otton. I. 391 p. 533,8 conquerens *abbas* ob advocatorum incuriam se ... permulta pati -a. CHART. Aquens. 107 pro multiplicibus laboribus et expensis et aliis -omodis. CHART. Argent. I 346,11 p. 260,6 sine periculo et magno suo *(sc. cultorum)* -nmodo. CHART. Port. 150 ut premissa omnia perpetua firmitate consistant contra oblivionis -omodum. *saepe.* **b** *aegritudo, morbus – Krankheit, Leiden, Gebrechen:* IONAS BOB. Ioh. 15 p. 339,8 cum quartano inquomodo eger teneretur *quidam vir.* RUD. FULD. mirac. 2 p. 330,46 debiles et aegrotos et variis -is afflictos ... coeperunt *populi* adducere. TRANSL. Eug. Tolet. add. 1 p. 282,20 ac si numquam sui corporis ullum passa fuisset *puella* -um. CHART. episc. Hild. I 62 p. 57,5 tactus febris -o egrotare coepi *(sc. Bernwardus).* ALBERT. M. metaph. 11,2,11 p. 497,49 propter -a corporis. *al.*

adv. **incommode.** *inconvenienter, inique – unangemessen, unrechtmäßig:* ADALB. MAGD. chron. a. 964 p. 174,4 episcopum conprehensum ... licet -e secum detinuit *Iohannes.* EPIST. Reinh. 3 ne inpensa ... in id ipsum *(sc. ad codicem describendum)* preparata -e alibi distrahantur. *Orth-Müller*

incommonitus, -a, -um. *non commonitus – unermahnt (usu subst.: l.66):* VITA Annon. I 3,11 p. 502a,20 contestans *pius pastor* unumquemque, ne se pateretur -um, si *eqs.* ARNULF. SAG. invect. 7 p. 105,21 spoliatos rebus, sedibus suis violenter expulsos, inconventos, -os, absentes ... nullo tecum episcopo residente dampnasti *(sc. Girardus).*

incommotus, -a, -um. **1** *immotus – unbewegt:* RATHER. Mar. 1,10 quasi nil prolatum fuisset austeri, ita -os vos *(sc. fratres)* ... omnes ... vidi. **2** *immutabilis, intactus – unveränderlich, unversehrt:* TRAD. Frising. 65 p. 92,25 (a. 774) cetera -a ... permaneant inlesa. CHART. march. Misn. II 481 p. 335,5 (a. 1184) ut ... ipsa *(ecclesia)* in omnibus suis ... per omnia prosperetur et in posterum semper -a permaneat.

incommunicabilis, -e. *qui communicari, transferri non potest – nicht mitteilbar, übertragbar:* **1** *adi.:* RUP. TUIT. vict. 2,7 p. 53,5 ut ... sibimet deitatis usurparet *diabolus* -e nomen (*sim.* ARNO REICHERSB. apol. p. 175,10). HUGO HONAUG. div. 18,4 quarum *(personarum theologicarum)* quaelibet ab altera ... est ... signo -i distincta. ALBERT. M. eccl. hier. 4 p. 97,44 'neque ... operatio myri' ... non 'est -is (*PG 3,476B* ἀκοινώνητος)'. animal. 11,57 si ... differentia non haberet species ... sub se, ... attribueretur singulari alicui, quod est -e et indivisibile. metaph. 7,5,3 p. 376,60sq. unum est -e et determinatum et alterum -e et determinans. caus. univ. 2,2,18 p. 111,77 omnino ... -e est *primum principium. persaepe.* **2** *subst. neutr. i. quod communicari non potest – das nicht Mitteilbare:* ALBERT. M. sent. 2,2,2 p. 48b,1 -e et communicabile faciunt in angelo compositionem. eth. I 737 p. 627,59 communicabilis ... et -is sive communis et privati non est idem principium vel unum, sed *eqs.* summ. theol. II 1,4,1,1, 2 p. 61b,34 in omnibus -bus unum est, quod est principium incommunicabilitatis, et hoc non potest esse nisi materia. *al.*

adv. **incommunicabiliter.** *modo non communicabili – auf unmitteilbare Weise:* ALBERT. M. sent. 3,35,1 p. 644b,25 sapientia est in dilectione et cognitione eius, quod semper et -r est.

***incommunicabilitas** (-onm-), -atis *f.* *natura eius, qui communicari non potest – Nicht-Mitteilbarkeit, Unübertragbarkeit:* **1** *def.:* ALBERT. M. sent. 3,5,15 p. 115b,12sqq. ista sunt tria, scilicet unitas, singularitas et -s; ... unitas est a materia, ... singularitas ... est ab individuantibus, -s autem est a distinctione ultimo complente et perficiente. **2** *exempla:* HUGO HONAUG. hom. 2,8,3 qui ... in moribus suis ab omnibus aliis est discretus, ut cum nemine velit esse socialis ..., sicut unus ... incon-e est singularis quasi *eqs.* ALBERT. M. summ. creat. II 1,34,3 p. 303a,44 intentio ... -is et singularitatis eius *(formae)* est ab appendiciis, cum quibus *eqs.* 2,1,4 p. 15b, 14 principium distinctionis et -is sive singularitatis (7 p. 95,59. anal. post. 1,1,3 p. 10b,8). 3,10,1 p. 189b,10 homo non habet personae -em triplicem (*sim.* 3,10,3 p. 193a,6). HUGO RIPELIN compend. 4,8 p. 130b,41 ad esse ... personae *(sc. Christi)* triplex exigitur distinctio, scilicet singularitatis et naturalis -is ac excellentiae. *persaepe. v. et l.20.*

***incommunicans,** -antis. **1** *log. i. q. non particeps, congruens – nicht teilhaftig, übereinstimmend (usu subst.):* ALBERT. M. anal. pr. 1,5,1 p. 610b,3sqq. -s ... ex -e concludi non potest; dico autem -s secundum dispositionem et complexionem enuntiantis aliquid de aliquo *eqs.* **2** *math. i. q. (secundum quantitatem communem) non conveniens – (hinsichtlich einer gemeinsamen Größe) nicht entsprechend:* ALBERT. M. lin. 2 p. 466b,13 ut una *(sc. linea)* indivisibilis in comparatione ad aliam indivisibilem dicatur rationalis ... vel communicans vel -s. metaph. 1,2,3 p. 20,75 geometria ... considerat magnitudines non solum continuas et immobiles, sed etiam commensurabiles et communicantes et incommensurabiles et -es.

***incommunicantia,** -ae *f.* (in- *et* *communicantia) *difficultas se coniungendi – Unvereinbarkeit, 'Inkompatibilität':* ALBERT. M. animal. 10,40 causa sterilitatis est -a spermatum; ... haec enim -a impedit receptionem unius ab alio.

***incommunicatio,** -onis *f.* *possessio non communis – nicht gemeinschaftlicher Besitz:* ALBERT. M. pol. 2,2 p. 111b,17 'quorum *(sc. vitiorum)* nihil fit propter -em (*p. 1263b,22* ἀκοινωνησίαν)', scilicet privatae possessionis, 'sed propter malitiam' avaritiae, qua unus ab alio obtinere intendit, quod suum est; et quod non fiat propter -em, ostendit subdens: '*eqs.*'

incommunicatus, -a, -um. *qui eucharistiam non sumpsit – einer der die Eucharistie nicht empfangen hat:* NECROL. Fuld. (MGScript. XIII p. 178,34; cod. 1; c. 859) Asmar incom(municatus). p. 178,55 Matto incom(municatus). EKKEH. IV. cas. 30 p. 72,13 pro foribus basilicę eo die et nocte punitionis gratia -os *(sc. parentes)* iusserat *presbyter* stare. BERTH. chron. B a. 1077 p. 261,21 regi ad se vocato eucharistiam porrexit *papa,* quam antea ipsi interdixit; cuius participatione rex se

[Fiedler]

indignum fore contestans -us digreditur. BRUNO MAGD. bell. 75 patriarcha ..., quia communicabat excommunicatis, -us et inconfessus huic vitae subtrahitur.

incommunis, -e. *non communis, privatus – nicht gemein-(schaftlich), privat:* DIPL. Heinr. III. 198[a] p. 254,18 cum ... paludibus communibus et -bus, ripis, rupinis cultis et incultis (*inde* 198[b] p. 253,32; *cf.* 198[a] p. 253,41 cum ... pratis communibus et privatis).

incommutabilis (-onm-), -e. *script.:* inomu-: *l. 34.* -omu-: *l.14. adde* FROWIN. explan. 1,2 l. 1140.

qui mutari non potest, non commutabilis, inviolabilis – unveränderlich, unumstößlich, unverletzlich: **1** *in univ.:* **a** *de rebus:* **α** *publ., iur., canon.:* TRAD. Frising. 95 p. 114,10 (a. 779) ut ... haec traditio firma et incomu-is permaneat *(sim.* DONAT. Trud. 10 [MGMer. VI p. 283,24]. DIPL. Arnulfi 18 p. 29,8 donatio. *al.).* 394 p. 335,7 iure perenno firma et -i essentia stabilivit *presbyter* ... possessionem *eqs.* DIPL. Otton. I. 68 p. 148,36 ut hec auctoritas ... inviolabilem et incon-em obtineat firmitatem. CHART. Sil. D I 23 sigillo meo *(sc. episcopi)* -i confirmavi *(sc. decimas possidendas).* CHART. Turic. 947 p. 32,31 presens ... instrumentum ... conventui tradidi *(sc. Bertoldus)* ad predictorum omnium ... -is roboris firmitatem. *al.* **β** *philos. et theol.:* EPIST. var. II suppl. 1 p. 616,9 anima quodam modo suo -is est (*sim.* ERMENR. ad Grim. 1,2,10 non quod '-is esset ut Deus' [*ex Isid. diff. 2,103* immutabilis]). FROWIN. explan. 3,472 nulla essent mutabilia bona, nisi esset -e bonum *(sim.* ALBERT. M. summ. theol. I 6,26,2,3 p. 197,14sqq. *al.).* ALBERT. M. sent. 2,24,12 p. 410[a],42 nihil est avertens ab aeternis rationibus et -bus nisi mortale *(sc. peccatum).* summ. theol. I 3,15,1 p. 59,73 quamvis non attendant *comprehensores* ad ea *(creata),* ut per illa veniant ad -em veritatem. *saepe.* **γ** *usu communi:* CHART. Solod. 445 (a. 1245) laudabilis est scripture thesaurus, ... emergentibus calumpniis actionum seriem sua inomu-i loquitur veritate. **b** *de Deo, Christo:* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,15 l. 11 Dei filius ... permanens id, quod erat, -is Deus ... 'tamquam sponsus' processit 'de thalamo suo' (*spectat ad Vulg. psalm. 18,6; sim.* 1,34 l. 50). GODESC. SAXO fragm. p. 38,21 -is Deus *(sim.* theol. 6 p. 131,27 spiritus paraclytus. ORD. coron. imp. 14,14 p. 39,42. *al.).* OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 19,20 ut iure ... aeternum, invariabile, -e ... sit *principium omnium.* GERHOH. epist. 28 p. 618[B] -is, indivisibilis, inlocalis ... in tua divinitate solo verbo poteris *(sc. Christus)* puero ... salutem restituere *(spectat ad Vulg. Matth. 8,8). v. et l. 61.* **2** *imperturbatus, constans – unerschütterlich:* CHRON. Cosmae cont. II a. 1157 p. 161,1 te *(sc. ducem)* erga nostram imperatoriam serenitatem fidelem et -em habere cupientes *(sc. imperator).*

adv. **incommutabiliter.** *sine commutatione, inviolabiliter – (auf) unveränderlich(e Weise), unumstößlich:* **1** *publ., iur., canon.:* TRAD. Frising. 444 (a. 821) ut in evum -r ... persisteret *traditio* (*sim.* 540[a] p. 460,38). DIPL. Loth. III. 69 p. 107,31 decrevimus, ut quarta pars ... decime preposito, relique vero prefate ecclesie ... -r serviant. DIPL. Frid. I. 516 p. 453,29 quod ea, quę ab imperatoribus ... promoventur, firma sint et semper -r in suo robore permaneant. CHART. march. Misn. III 38 p. 36,25 nos *(sc. lantgravius)* ... manum nostram ... super reliquias ... porreximus mandantes et -r statuentes, ut *eqs.* CHART. Worm. 334 p. 219,11 quod ... lumen ardens nocte dieque ... super sepulcrum dicti Friderici ... -r observetur. **2** *philos. et theol.:* GODESC. SAXO fragm. p. 38,18 sicut Deus incommutabilis ... electos suos -r ... praedestinavit ad vitam aeternam (*sim.* p. 38,22. conf. p. 62,1. theol. 9 p. 202,8). CONC. Caus. (MGScript. III p. 693,24) 'semel' ..., id est -r, 'locutus est Deus' *(cf. Vulg. psalm. 61,12).* ARNO REICHERSB. apol. p. 175,7 aeternitatem ... summe et -r nosse non est aliud quam aeternum esse. HUGO HONAUG. hom. 3,30,3 Deus vivit incon-r, anima mutabiliter. *al.* ALBERT. M. cael. hier. 7,6 p. 102, 13 '-r (*PG 3,205[D]* ἀκατασείστως) et stabiliter' idem significant. *saepe.*

incommutabilitas (-onm-), -atis *f. script.:* -cumu-: *p.1586, 4.* -omu-: *p. 1586,4. condicio eius, qui commutari non potest – Unveränderlichkeit:* **1** *philos. et theol.:* LIBRI Karol. I 1 p. 105,26 totius aeternitatis in suae essentiae incon-e integritatem habens esse tantum ei *(Deo)* est. GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 171 homines post resurrectionem aequales angelis in sobrietate et -e (in inmutabilitate, incomu-, in -e, in incumu- *var. l.*) perseverant in civitate Dei. GERHOH. Antichr. 2,49 p. 297,31 immortalitas atque in summo bono -s quid aliud quam vera aeternitas est? *persaepe.* **2** *publ., iur., canon.:* CHART. Argent. 7 (MIÖG 29. 1908. p. 587,32; a. 1187) conventionem ... stabili -e ratam et inconvulsam permanere decernimus *(sc. episcopus).*

incommutatus (-onm-, -omu-), -a, -um. *script.* -mit-: *l.15. qui mutatus non est, integer – unverändert, unerschüttert:* **1** *publ. et iur.:* FORM. Augiens. B 43 p. 364,3 Deus omnipotens ... faciat regnum vestrum *(sc. regis Francorum)* esse incomu-um (incomi-um *var. l.*). CHART. Rhen. med. I 401 p. 458,2 ut ... traditio rata semper et -a permaneat (*sim.* 454. CHART. Brixin. 169 p. 181,4). CHART. Mog. B 63 p. 65,39 quam *(regulam)* ... apud omnem successionem eandem et -am servari ... statuimus *(sc. archiepiscopus).* CHART. Ulm. 56 p. 73,14 ut ... universa premissa munimen et robur habeant incon-um. **2** *usu communi:* RUP. TUIT. inc. 6 p. 447,15 dedisti *(sc. filius Dei)* signa hęc ..., scilicet corpus tuum ... et corporale -um (contaminatum *a. corr. B*), sicut sarabella puerorum ... adusta non fuerunt *(spectat ad Vulg. Dan. 3,94).*

incomo- *v.* incommo-.

***incompactus,** -a, -um. *non (penitus) apte compactus, non aptus – nicht gehörig zusammengestellt, nicht (ganz) zutreffend:* ALBERT. M. cael. hier. 2,7 p. 27,10 'diffinitiones ex affirmatione contexuntur; ⌞affirmationes vero⌟ de Deo ⌞-ae sunt⌟' *(cf. PG 3,141[A]* αἱ δὲ καταφάσεις ἀνάρμοστοι. *sim.* div. nom. 7,30 p. 359,48. *al.).* eccl. hier. 2,8 p. 41,56 'sit quidem ... hic *(sc. baptismi)* modus introductivus ... commoderans ... compactam', id est convenientem, 'conversationem immundis ordinibus' ...; alia littera habet '-am', id est incompositam, altitudinem spiritualium. 7,3 p. 149,37 'alii' ... dicunt 'corporalem coniugationem animarum propriarum ... insemel corrumpi ... velut deiformam vitam', id est perpetuam, '-am eis', scilicet corporibus, id est inconvenientem. *al.*

adv. ***incompacte.** *non (penitus) apte – nicht (ganz) zutreffend:* ALBERT. M. cael. hier. 2,8 p. 27,37 compacte est verum, quod sic est verum, ut significant verba, et -e, quod sic non est verum, sed forte alio modo.

incomparabilis (-onp-), -e. *script.* -ralis: *l.55. confunditur c.* comparabilis: *l.52. qui comparari non potest – nicht vergleichbar, unvergleichlich (fere in bonam partem; in malam partem: l.50):* **1** *strictius:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* LIBER diurn. 60 p. 52,3 -is et indeficiens Dei ... providentia (*item* 82 p. 88,19). DIPL. Arduini 9 p. 712,27 ut ... abbas Christi opitulante gratia piaeque eius sanctae matris -bus meritis fidelis sit dispensator. EPIST. Hann. 22 p. 52,15 resistere ... insolite et -i ... temeritati. BERTH. chron. B praef. p. 174,4 felix ille *(Herimannus)* et -is (comparabilis *a. corr. C*) homo Dei. SPEC. virg. 3,201 o decus -e virginitatis! LAUR. LEOD. gest. 32 p. 513,20 opus ceteris huius temporis -e. *al.* **β** *in titulo honorifico sim.:* NOTKER. BALB. gest. 1,7 ut virgam auream -is (-alis Z) Karoli ... pro episcopali ferula improbus ambiret *episcopus.* RUOTG. Brun. 42 summi et -is viri Brunonis archiepiscopi ... coniunctionem ... mors ... diremit. TRAD. Frising. 1294 episcopus -is iam dictus ... tantundem restituit. CHART. archiep. Magd. 237 p. 296,42 venerabilis archiepiscopi Norberti, magni et -is viri. *al.* **b** *natur., philos., theol.:* ALBERT. M. sent. 2,41,1 p. 642[a], 3 apud iudicium hominis fur condemnatur, non qui vult furari, licet -is sit. phys. 4,2,9 p. 255,75 '-es sunt velocitates' pleni et vacui. caus. univ. 1,2,6 p. 32,22 est scientia *(sc. primi)* per id, quod est -e et non miscibile et non commutabile his, de quibus est. summ. theol. II 14,87,3 p. 152[b],39 vita Christi omnibus -is fuit, ergo maximum peccatum fuit, quod commissum est in vitam Christi. *al.* **2** *latius:* **a** *mirabilis, praeclarus – wunderbar, außerordentlich:* AGIUS vita Hath. 2 quantae apud seculum nobilitatis sancta ista et -is femina fuerit (*sim.* 29). RUD. TRUD. gest. 2,13 quod *(monasterium)* -bus ... columnis ... pene consummaverat pia sollicitudo abbatis. **b** *infinitus, im-*

mensus – unermesslich, gewaltig, beispiellos: REGINO chron. a. 901 Liudwardus episcopus ... assumptis secum -bus thesauris ... super eos *(Hungarios)* incidit ac mox interficitur. HROTSV. Abr. 3,2 -is luctus mihi contigit, intolerabilis dolor me afficit. Cal. 9,4 o nefas -e! RUP. TUIT. off. 6,22 l. 699 Dominus resurgens totam illam *(noctem)* -is gaudii iubare sol verus illustravit. CHRON. reg. cont. I a. 1190 p. 149,32 accrescente ... multitudine Turcorum -i.

adv. **incomparabiliter.** **1** *strictius:* **a** *modo non comparabili – auf unvergleichbare Weise, unvergleichlich(erweise):* SAXO conf. p. 55,3 rex omnipotens et -r clemens. CHRIST. STAB. Matth. 19 l. 196 qui *(spiritus sanctus)* est unus Deus -r et ineffabiliter summe bonus. GESTA Tull. 36 p. 643,3 altare summum -r exornavit *pontifex* auri ... fulgore. DIPL. Frid. I. 228 p. 13,35 quam *(caritatem)* virtus Dei ibidem *(sc. ad sanctum hospitale)* incon-r operatur. HELM. chron. 66 p. 123,28 ad quod opus vir Dei Thetmarus fuit -r idoneus. *persaepe.* **b** *c. compar. i. q. modo impari, simpliciter – ungleich, schlichtweg:* LIBRI Karol. 1,27 p. 221,13 incon-r maioris *(sc. temeritatis)* ... illi *(Iudaei)* fuerunt in Domino crucifigendo. RATHER. epist. 16 p. 102,13 melius -r sane fuerat ei *(sc. rebelli)* matutinis neglectis dormisse (*sim.* GODESC. SAXO theol. 7 p. 190,21. gramm. p. 386,18). FROWIN. explan. 4,2 l. 390 essentia omnibus essentiis factis -r verior. ALBERT. M. meteor. 2,2,8 p. 73,11 interior concavitas terrae minor -r quam exterior circulus terrae. *persaepe.* **2** *latius i. q. vehementer – heftig, gewaltig:* CHART. scrin. Col. A I p. 14 nr. 7 (c. 1135/42) tam repentina paralisi incon-r urgebar *(sc. Udo)*, ut *eqs.* MIRAC. Cuneg. 79 caput -r agitans *puer* et mento pectus contundens.

***incomparandus,** -a, -um. *incomparabilis – unvergleichlich:* BENZO ad Heinr. IV. 4,31 p. 368,9 prima *(sc. Charitum)* ... fronti infixit osculum, per quod habetis *(sc. episcopus)* -ę pulchritudinis flosculum.

incompassibilis, -e. *qui non compatitur – mitleidslos:* ALBERT. M. sent. 2,11,7 p. 228b,6 dicit Bernardus, quod angeli, et si sint impassibiles, non tamen sunt -es *(e Ps. Aug. Belg. serm. 176 l. 60)*.

***incompassio,** -onis *f.* *status eius qui non compatitur – Mitleidslosigkeit:* ALBERT. M. Matth. 23,4 p. 548,49 ecce -o, quod super afflictos dura gestabant *Pharisaei* viscera.

***incompensabiliter** *adv.* (in- *et* compensare) *irrevocabiliter, sine exaequatione, remuneratione – unwiderruflich, auf nicht wiedergutzumachende Weise:* LAND. MEDIOL. hist. 2,17 p. 54,37 qui *(Landulfus)* ... maiores ecclesiastici ordinis ... -r et indiscrete et iniuste dehonestavit. 3,16 p. 84,32 inopinate et -r. 3,24 p. 91,14 avaritia, quae neque copia augeri neque inopia minui potest, ipsam exercentes -r ... repleti sunt *Arialdus et Landulfus*.

***incompensate.** *sine ultione, impune – ohne Vergeltung(sschlag), ungerächt:* LAND. MEDIOL. (?) hist. 3,32 p. 99, 43 die quadam -e accedit, dum Teutonici ... quiescerent in castris, ... duo viri audacissimi ... murum machinis ex parte eruderatum ascenderunt.

incompertus (-onp-), -a, -um. *ignotus – unbekannt:* EINH. Karol. 12 p. 15,10 sinus ... ab occidentali oceano orientem versus porrigitur, longitudinis quidem incon-ae, latitudinis vero *eqs.*

incompetens (-onp-), -entis. **1** *incongruus, inconveniens, indecens – unpassend, unangemessen, unziemlich:* **a** *gener.:* WOLFHER. Godeh. I 34 p. 192,40 illam *(domnam Sophiam)* ... -iori quadam invectione verborum aggredi gestiens *archiepiscopus*. EKKEH. IV. cas. 42 p. 96,21 quod ... -s hora esset (*sim.* 111. CONSUET. Vird. 34. IDUNG. PRUF. dial. 2,117 horis incon-bus. 3,1102 in hora incon-i). ARNO REICHERSB. apol. p. 78,18 distinguere, ubi applicari in sermonibus de Christo talem determinationem competens vel -s sit. ACTA imp. Winkelm. II 43 p. 44,43 (dipl. Frid. II.) quam *(sententiam)* iudex -s promulgavit. **b** *natur. et medic.:* MAURUS progn. 3 p. 23b,51 nonum signum laudabile *(sc. morbi)* competens expulsio materiei per convenientes regiones, eius contrarium est -s expulsio materiei *eqs.* ALBERT. M. veget. 1,163 mutatur dispositio animalis per cibum diversum et -em. **c** *log.:* ALBERT. M. anal. post. 1,4,2 p. 95a,40 quia animal individualiter est in rationali et irrationali, maior propositio et conclusio sunt verae et minor falsa; et hoc videtur esse magis -s in syllogismo deceptionis, in quo *eqs.* **2** *non competens, arrogatus – nicht zuständig, angemaßt (usu publ. et iur.):* DIPL. Otton. III. 360 p. 789,20 confirmamus ... curtem unam episcopio ... pertinentem ..., que ab ipsius ecclesię iure iniusto et -i ac nimis inrationabili concambio abstracta fuerat. DIPL. Frid. I. 193 p. 324,15 ęcclesiam Balmensem ab omni extranea et -i potestate absolvimus.

adv. **incompetenter.** *modo incongruo, arroganter – auf unrechtmäßige, angemaßte Weise:* DIPL. Loth. III. 52 p. 83, 36 ęcclesiam nomine Burin ... Augustensis ęcclesię dominio -r ancillatam ab ... servitutis iugo ... liberam esse decernimus (*inde* 77 p. 119,37). *in figura rhet. litotes q. d. i. q. legitime – rechtmäßig:* CHART. Basil. A I 449 p. 641,13 (a. 1256) cum ... fratres ... hospitalis ... subesse parochiali ecclesiae teneantur, non -r adiicimus *(sc. Berchtoldus episcopus)*, ut *eqs.*

***incompetentia,** -ae *f.* **1** *defectio facultatis – mangelnde Eignung:* CAPIT. reg. Franc. 293,27 quia ... propter diversas necessitatum incommoditates aliter vos *(sc. episcopum)* fieri -a compulit, quam *eqs.* **2** *defectio status pertinendi – fehlende Zuständigkeit:* CONST. Melf. 2,21 in emergentibus ... questionibus, veluti super -a iudicis allegata, ... presenti lege nichil volumus innovari.

***incomplementum,** -i *n.* *defectio figurationis ad formam completam – unvollkommene Ausbildung, Entwicklung (usu natur.):* ALBERT. M. animal. quaest. 18,6 p. 300,2 quod a parte efficientis *(sc. sit causa monstruositatis)*, videtur; nam a quo procedit complementum, ab eodem procedit -um.

***incompletio,** -onis *f.* *confunditur c.* 1. *incomplexio: *l. 44sqq.* **1** *defectio completionis, concoctionis – mangelnde Ausführung, Verarbeitung (usu natur.):* ALBERT. M. meteor. 4,1,16 'indigestio' ... 'est -o' (completio *var. l.*), quae fit propter 'indigentiam' sive defectum naturalis 'caloris'; ... '-o' ... frigiditatis est 'oppositarum passionum, quae' *eqs.* **2** *status incompletus – unvollendeter Zustand:* **a** *natur.:* ALBERT. M. animal. 9,17 si ... ante tempus vicesimi primi anni concipiunt *mulieres*, ... maior accidit dolor ex corporis -e. animal. quaest. 17,1/3 p. 290,6 ratio ..., quare in ovis avium sunt ista *(sc. partes)* distincta et non in ovis piscium, potest esse triplex: una est -o ovorum in piscibus *eqs.* **b** *alch.:* ALBERT. M. miner. 4,1,1 p. 84a,32sqq. foetor eius *(sulphuris)* indicat ipsam *(substantiam terrestrem)* esse ... non terminatam; ... et haec incomplexio sui facit, quod potest esse materia universalis omnium elementorum; ... propter sui incomplexionem convertibile est *sulphur* in omnia, sicut semina *eqs.*

incompletus, -a, -um. *superl.: l. 57.* *non completus, imperfectus – nicht vollständig, unfertig, unvollkommen:* **1** *gener.:* CONST. imp. II 444,17 (a. 1265) ne ... pacis execucio ... maneat -a ex defectu rerum et inpensarum. **2** *philos.:* ALBERT. M. phys. 8,2,3 p. 569a,10 omne ... movens est in actu, et omne, quod movetur, est in potentia; et sic quaelibet *(sc. pars)* esset completa et -a et educens se de potentia ad actum. anim. 1,2,14 p. 56,39 agens ... est species cognita a rebus extra accepta; per illud ... habet similitudinem -am ad illud, ad quod movetur *eqs.* metaph. 7,1,5 p. 324,96 esse ... materiae ... est esse -issimum et imperfectissimum. *ibid. iterum.* **3** *alch.:* ALBERT. M. miner. 3,1,7 p. 68a,8 videntur *alchimici* ... dicere, quod sola auri species est forma metallorum et omne metallum aliud esse -um. **4** *natur. et medic.:* ALBERT. M. veget. 2,24 magis ... mollis propter -um et interminatum humorem remanet herba, cuius succus *eqs.* (*sim.* 2,116. 3,19). 4,103 aestimabant *sapientes antiqui* omnia folia fructus quosdam esse, sed -os in digestione et figura (*sim.* 4,155 -a digestio). animal. 1,77 quaedam *(animalia)* generant vermes -os, sicut apes *eqs.* WILH. SALIC. chirurg. 3,5 p. 342F appellantur aliae quinque *(sc. costae)* -ae, quia *eqs. persaepe.*

adv. ***incomplete.** *non integre – unvollständig:* ALBERT. M. phys. 6,2,7 p. 478,39 id, quod fit, sub eadem forma factum est ... vel complete vel -e. meteor. 2,3,2 p. 84,44 aqua -e in motu describit circulum, et ideo -e ... complet locum sphaericum. anal. pr. 2,2,5 p. 726b,26 ille *(sc. in tertia figura factus)* syllo-

[Fiedler]

gismus non simpliciter est circularis, sed -e; concludit enim *eqs.* eth. II 6,4,2 p. 457[b],25 hoc *(sc. cognoscere ea, quae sunt ad finem quendam)* . . . dupliciter fieri potest, scilicet complete et -e; -e . . . fit per naturalem industriam, complete . . . fit per prudentiam. *ibid. al.*

***incomplexibilis,** -e. (in- *et* complexibilis) *qui complecti non potest – nicht verknüpfbar (usu subst.):* INNOC. III. registr. 2,201 p. 393,18 non spiritualiter autem spiritualia requirentibus veritatis inventio fit incomprehensibilis; non enim complectuntur -a, nec miscentur incommixtibilia.

1. *incomplexio, -onis *f.* (in- *et* complexio) *defectio complexionis – fehlende Verknüpfung (t. t. log.):* ALBERT. M. praedicab. 1,5 p. 9,41 complexio et -o non accidunt rei secundum, quod res est, nec etiam *eqs.*

2. *incomplexio, -onis *f.* (in *et* complexio) *complexio – Verknüpfung (t. t. philos.):* ALBERT. M. eth. II 1,7,6 p. 115[b], 22 fatum . . . vocatur, quod Graeci vocant hymarmenen, idem, quod Latini -em causarum (*sim.* 3,1,17 p. 221[a],19 fatum . . . -o causarum est. p. 221[a],33). *ibid. al.*

incomplexus, -a, -um. *non coniunctus, non compositus, simplex – unverbunden, ohne Verbindung existierend, einfach (usu log. et philos.; de re v. C. Prantl, Geschichte der Logik im Abendlande. II. [2]1885. p. 310. 331):* **1** *adi.:* ALBERT. M. sent. 3,24,5[capit.] an articulus sit quid complexum vel -um. p. 452[a],18 videtur . . ., quod sit -um ut passio et resurrectio. eth. I 488 p. 418,66 excluditur enuntiativa oratio . . . ab aliis orationibus . . . et iterum a sermone -o, in quo non est compositio nec divisio *(sim.* praedicab. p. 7[b],25sqq. *al.).* phys. 2,2,8 p. 109,33 'amplius' . . . quaedam 'causae dicuntur' aliquando 'complexae' cum quibusdam et aliquando . . . -ae et solitariae. anal. pr. 1,7,5[capit.] termini -i sive simplices. anal. post. 1,3,1[capit.] de usu principiorum -orum. *saepe. v. et p. 1590,61.* **2** *subst. neutr. i. q. res non coniuncta, composita, vox – das Unverbundene, Verbindungslose, Einfache, Begriff:* ALBERT. M. bon. 28 p. 15,48 singulum -orum secundum seipsum neque verum neque falsum est. anim. 1,2,7 p. 36,47sq. 'ratio . . . omnis', quae certa 'est, aut' est -i 'aut' complexi; . . . si est quidem -i, per ipsam habemus scientiam quiditatis rerum . . ., et illa est 'diffinitio' *(sim.* eth. II 1,6,12 p. 99[b],1. metaph. 1,5,14 p. 88,4). metaph. 3,3,3 p. 142,75 -um et complexum prius et posterius non causant in rerum generibus, sed *eqs. persaepe.*

adv. ***incomplexe.** *modo non composito, simpliciter – auf unverbundene, unverknüpfte, einfache Weise (usu log. et philos.):* ALBERT. M. sent. 1,39,3 p. 295[b],31 non tantum scit *Deus* rem, sed etiam quamlibet compositionem et divisionem rei ...: et hoc -e et incomposite. 1,39,5 p. 298[a],36 intellectus Dei est complexorum -e.

***incomplutus** (-onp-), -a, -um. *non complutus, irrigatus – nicht beregnet, bewässert (in imag.; spectat ad Vulg. Am. 4,7):* INNOC. III. registr. 7,139 p. 226,24 ex parte compluit Dominus terram illam *(sc. Livonum)* et ex parte reliquit hactenus -am *(sc. doctrina christiana).* FUND. Walds. 3 (MGScript. XV p. 1090,5) a Deo inspiratus, qui unam conpluit civitatem alia incon-a, conpunctus corde . . . considerabat *Gerwicus nobilis*, quod transit mundus.

***incomponibilis,** -e. *qui componi non potest – unverknüpfbar (usu subst.):* ALBERT. M. cael. hier. 1,2 p. 8,38 dicit eundem radium multiplicari et tamen non deseri propria unitate; ergo dicit duo contraria et -ia. *cf.* *incompossibilis.

incompos, -otis. *impotens – nicht mächtig, nicht Herr:* ACTA reg. Burgund. 85 (a. 999) quicumque . . . hoc . . . preceptum infrangere temptaverit, . . . centum auri purissimi libras conpositurus . . . voti tamen sui -s ipse remaneat (*inde* 123). ALBERT. M. animal. 1,154 occuli . . . nimium prominentes . . . -em mentis hominem . . . esse declarant.

incompositio (-onp-), -onis *f.* *defectio ordinis – fehlende (An-)Ordnung, Unordnung:* **1** *gener.:* HUMB. Sim. 3,43 p. 252,14 nonnulli ramorum eius *(sc. arboris ecclesiae)* pro suae sterilitatis aut -is amputantur vitio. HERM. TORN. rest. 3 p. 275,46 de frequentationibus . . . feminarum, de crinium seu vestium -e . . . supervacuum est aliquid dicere. DAVID compos. 1, 15,4 sedens non . . . crura longe extendas; . . . exterior enim -o corporis est indicium indevotae mentis. **2** *philos.:* ALBERT. M. cael. 3,1,5 p. 213,44 hoc *(sc. omnes partes ignis ferri superius)* non est inordinatio aliqua vel '-o', sed ordo et compositio. p. 213,83 'inordinatio' . . . et '-o' sunt 'res innaturales, ordo autem' *eqs. (gr. aliter). ibid. al.* **3** *theol. ('Nicht-Zusammengesetztheit'):* HONAUG. hom. 2,52,5 est . . . una sanctae trinitatis substantia naturae proprietate, una essentiae singularitate, una suae incon-is simplicitate *eqs.*

incompositus (-onp-), -a, -um. *script.* inp-: *l. 51.* **1** *non bene compositus, inordinatus, incongruus – nicht gut geordnet, ungeordnet, unordentlich, unpassend:* **a** *in univ.:* LIBER Theodolae 71 antequam firmamentum polumque vocaret *Deus*, incon-a terra erat. AURELIUS 26 p. 729,30 si corpus sit iam . . . -um. WILH. HIRS. const. 1,28 p. 266,9 si . . . aliquem detectum vel neglegenter coopertum invenerit *frater*, ita -um relinquit. GESTA Trev. 22 p. 157,3 in qua *(basilica)* corpora martirum . . . disiecta et -a honorifice tumulavit *sanctus Felix. persaepe. usu subst.:* LEX Baiuv. prol. p. 202,3 addidit, quae addenda erant, et inprovisa et incon-a resecavit *rex Francorum.* DHUODA 1,3,8 ipse *(Deus)* . . . meum et tuum cognoscit figmentum et -um nostrum. **b** *incomptus, indoctus – ungepflegt, kunstlos, nicht kunstfertig:* **α** *gener.:* BURCH. ARGENT. itin. A p. 58,22 in Sardinia . . . sunt homines -i, rusticani, silvani *eqs.* **β** *rhet.:* VITA Hucberti prol. (MGMer. VI p. 482,15) ne . . . pro rusticitatis verba et incon-a oracione derisui habeantur *(sc. opus)* ab eis *(viris peritis).* ALBERT. M. herm. 1,2,2 p. 383[a],48 videtur . . . magis, quod composita dictio aliquid cum vero et falso significet quam simplex et -a. **γ** *mus.:* IOH. AFFLIG. mus. 16,8 evenit, ut, dum, quod canitur, isti videatur dulcissimum, ab alio dissonum iudicetur atque omnino -um. 21,28 durae hominum voces et -ae (compositae *var. l.; sim.* 22,6). **c** *incultus, rudis – ungebildet, roh, plump:* CHART. Sil. D I 11 p. 9,37 (a. 1143/45) dignamini *(sc. Bernardus Claraevallensis)* Sclavos -os in via morum . . . informare. TRAD. Fuld. I praef. (Eberhardi) p. VIII,18 multas . . . cartulas invenimus . . . mira simplicitate -as. **2** *non (ex partibus) compositus, coniunctus, simplex – nicht (aus Teilen) zusammengesetzt, einfach:* **a** *mus.:* ANON. mus. Bernhard I 5 habet . . . semper enarmonium quattuor semitonia -a, chromaticum vero duo composita et tria -a (*item* II 5). **b** *gramm. i. q. coniunctione q. d. non iunctus – durch keine Konjunktion verbunden:* GUNZO epist. 5 p. 29,23 unum verbum, quamvis -um, plura in se retinet, quale est illud Lucani: 'omnia maiorum vertamus busta licebit' *(Lucan. 7,855).* **c** *math. i. q. non per compositionem effectus, singularis – nicht durch Zusammensetzung entstanden, einteilig (locut.* numerus -us *vel ellipt. ['Primzahl']):* PS. BOETH. geom. 427 nosse . . . huius artis dispicientem, quid sint digiti, . . . quid compositi, quid -i numeri . . ., oportet. 434 -i . . . sunt digiti omnes annumeratis . . . omnibus limitibus. ASILO rhythmimach. 44 soli primi et -i *(a. corr.* inp-i *M)* vagentur *(sc. numeri)* tuti (*item* FORTOLF. rhythmimach. 409; 412 p. e. -i [compositi *var. l.*]). **d** *natur. et philos.:* ALBERT. M. cael. 2,3,4 p. 149,46 orbis . . . simplex est et -us. 4,2,8 p. 269,10 ignis . . ., qui est -us, introducitur radiis solis. metaph. 7,5,3 p. 376,57 'omnis . . . substantia' est '-a' (*p. 1039[a],17* ἀσύνθετον). *usu subst. i. q. res non composita – das nicht Zusammengesetzte:* ALBERT. M. herm. 1,2,2 p. 383[a], 2 in anima . . . contingit intellectus passionum simplicium et indivisibilium sive . . . -orum. p. 383[a],9. metaph. 9,4,6 p. 429,42 'circa -a' (*p. 1051[b],17* τὰ ἀσύνθετα), quae sunt simplicia sive incomplexa, est quoddam 'verum et' quoddam 'falsum'. **3** *compositione de nece facienda non dignus – eines Ausgleichs für den Tod nicht würdig:* CAPIT. reg. Franc. 105,7 si . . . quisquam . . . adeo contenderit, ut . . . interfectus sit, -us iaceat (*inde* 219,1).

adv. **incomposite.** **1** *sine ordine, incongrue – ungeordnet, unordentlich, unpassend:* **a** *in univ.:* LIBRI Karol. 19 p. 422,4 incon-e . . . dixisse fer<tur> *episcopus* 'in nostris divinis scripturis'. CONC. Karol. A 39,131 p. 408,4 quam *(ecclesiam)* non pompatice aut inhoneste vel incon-e, sed cum reverentia . . . ingrediantur *omnes.* BERNOLD. CONST. microl. 42 p. 1009[D] quae *(usurpatio)* ex duobus officiis in una die observan-

[Fiedler]

dis unum -e compingit, sanctorum patrum auctoritas non admittit. *al.* **b** *sine arte, non artificiose – kunstlos, nicht kunstfertig:* UFFING. Ida prooem. p. 471,27 si quid in hoc opusculo -ius indoctiusve grammatico incedit tramite. IOH. AFFLIG. mus. 7 quodsi aliquando . . . musicus eos *(pueros)* de cantu, quem vel non recte vel -e efferunt, compellat *eqs.* **c** *immoderate – zügel-, maßlos:* EPIST. Ratisb. 19 p. 341,4 quam -e, quam incaute, quam inconsiderate huc usque viverem, testis est accusatrix conscientia. **d** *illegitime – regelwidrig:* EPIST. pont. Rom. 270 p. 530,16 ne, si quicquam in sancta ęcclesia incon-e geritur, a nobis in die iudicii . . . exquiratur. CHART. Gelr. 598 p. 606,1 si quisquam . . . -e se gesserit et enormiter vixerit. **2** *modo non composito – auf nicht zusammengesetzte Weise:* EBERH. BAMB. epist. 16 p. 557[B] Christus in unitate personae ex duabus et in duabus constans naturis simpliciter, -e et ineffabiliter.

***incompossibilis,** -e. *usu subst.: l.29.34. al. struct. c. dat.: l.26. adde* ALBERT. M. anal. pr. 1,1,15 p. 484[a],7. *simul impossibilis, inconveniens – nicht gleichzeitig möglich, unvereinbar (t. t. log.):* ALBERT. M. eth. I 436 p. 372,68 haec duo sunt -ia, ut scilicet velit *iniustus* plus habere et velit, quod plus habet, reddere. anim. 1,2,12 p. 48,71 isti . . . duo *(sc. philosophi)* concesserunt, quae 'sunt -ia' (*p. 410[a],23* ἄτοπον). anal. pr. 1,1,15 p. 484[a],7 si necesse est aliquod A esse B, sequitur, quod necesse est aliquod B esse A, et haec *(sc. propositio)* est -is primae, quae dixit *eqs.* anal. post. 1,5,8 p. 145[b],26 falsus syllogismus fit ex sic compositis et concessis talibus propositionibus aut ex contrariis aut ex disparatis aut ex -bus compositis. *ibid. persaepe. v. l.34.36 et vol. II. 1104,72. cf.* *incomponibilis.

***incompossibilitas,** -atis *f. impossibilitas coexistendi – Unmöglichkeit des Nebeneinander(bestehens; t. t. log.):* ALBERT. M. anal. pr. 1,4,5 p. 549[b],8 maior et minor *(sc. propositiones)* sunt incompossibilia, quia, si minor sit vera, maior non potest esse vera; . . . sic deficit coniugatio propter terminorum inutilitatem et propositionum -em. 1,4,9 p. 557[b],25 erit incompossibilis oppositio conclusionis, et ex illa -e causatur inconveniens, quod inductum est. *ibid. saepe.*

incomprehensibilis (-onp-, -rae-, -rẹh-), -e. *qui comprehendi non potest – unfassbar:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* ALBERT. M. cael. hier. 15,3 p. 227,80 dicitur *ignis* -is, quia non potest contineri inclusus in loco. **b** *qui palpari non potest – un(er)fühlbar:* CONSTANT. AFRIC. theor. 7,3 p. 31a[r] quidam *(pulsus)* est comprehensibilis . . . et quidam -is tripliciter *eqs.* **c** *qui tangi non potest – unberührbar:* ALBERT. M. cael. hier. 15,3 p. 230,87 est *ignis* '-is' (*PG 3,329[B]* ἀκράτητον), scilicet quod per consumptionem rarefaciendo disrumpit, quod ipsum circumstat. **2** *translate i. qui intellegi non potest – unbegreiflich:* **a** *de Deo eiusque natura (loci spectant ad Vulg. Rom. 11,33):* LIBRI Karol. 3,1 p. 338,13 Dei Filius . . . est . . . inconprae-is ut Pater. CONC. Karol. A 21 p. 188,12 sancta trinitas, invisibilis, . . . inpalpabilis, inconprae-is . . . omnia . . . gubernat (*sim.* DIPL. Conr. II. 200 p. 266,31). THIETM. chron. 3,5 p. 102,7 omnes se . . . diligentes . . . amat *Deus* incon-i honore remunerans. GODESC. AQUENS. opusc. 1,24 p. 87,28 Deus, . . . cuius magnitudinis non est finis, sicut omnia comprehendens -is. RUP. TUIT. vict. 5,8 p. 160,19 quamvis sint -ia *(sc. iudicia Dei)*. ABSAL. serm. 22 p. 130[D] licet in natura suae divinitatis -e sit *Verbum* (*sim.* ALBERT. M. Iob 36,22 p. 423, 13). *al. v. et p.1592,18.* **b** *in titulo honorifico:* CHRON. Ottenb. p. 625,39 (epist.) noverit sanctitatis vestre *(sc. Honorii papae)* -is celsitudo, quod *eqs.* **c** *spectat ad numerum sim.:* IOH. NEAP. Ian. 32 p. 881[E] multa sunt *beneficia* et -ia. GESTA Halb. p. 114,6 omnes . . ., qui aderant, quorum -is exstitit n u m e r u s, . . . sollempnitati . . . arriserunt (ALBERT. M. cael. 2, 3,13 p. 171,69 'propter quam causam sint in orbe' octavo . . . 'stellae multae', ita quod '-is' sit 'n.' earum [*cf. p. 292[a],12* ὥστε τῶν ἀναριθμήτων εἶναι δοκεῖν τὴν πᾶσαν τάξιν]). **d** *spectat ad modum (usu philos.):* ALBERT. M. div. nom. 1,15 p. 8,36 sensibilibus, id est his, quae habent proportionem ad accipiendum per sensum tantum, intelligibilia -ia (*PG 3,588[B]* ἄληπτα) sunt. 1,28 p. 14,9 sequens est expositio eius *(sacrae scripturae)*, scilicet '-em' (*PG 3,588[C]* ἀπερίληπτον), et hoc per simplicem acceptionem intellectus.

adv. **incomprehensibiliter.** *modo inexplicabili, arcano – auf unerklärliche, unverständliche, mysteriöse Weise:* CONC. Karol. 21 p. 183,24 ubi spiritus sanctus, ibi incon-r Pater et Filius. ERMENR. ad Grim. 1,7,29 ex sua estimatione anima colligit, quid de incircumscripto spiritu sentiat, qui ea -r regit, quę -r creavit. ALBERT. M. cael. hier. 15,3 p. 231,64 post occultationem est *ignis* '-r *(PG 3,329[C]* ἀκαταλίπτως *[?])* impalpabilis'. summ. theol. I 13,55,2,2 p. 562[b],1 omnia existentia et quae quocumque modo ab esse sunt contenta, et hoc -r (*PG 3,842[C]* κατὰ ἁπλῆν τινα . . . αἰτίαν) et coniuncte et singulariter.

incomprehensibilitas (-onp-, -hes-), -atis *f. acc. sg.* -e: *l.21.* **1** *status eius qui contineri, mensurari non potest – Unfassbarkeit, Unmessbarkeit:* ALBERT. M. summ. theol. I 11,47,2 p. 366,64 magnitudo . . . molis in inferioribus . . . non habet respondens in Deo; sed proportionaliter respondet ei -s, quia . . . unusquisque eorum per essentiam incomprehensibilis est loco. **2** *arcanum, natura quae intellegi non potest – Mysterium, 'Unbegreifbarkeit' (fere de Deo eiusque natura):* GLOSS. psalt. Lunaelac. 28,10 inconprehes-e Dei significat *(sc. diluvium)* et fortitudinem virtutis eius. RATHER. prael. 3,32 haec de ineffabilitate tantae -is . . . cogitanti ignosce, lector. ALBERT. M. div. nom. 9,11 p. 384,57 'profunditas' ipsius *(Dei)* intelligitur ⌞'-s' ipsius et 'occultatio'⌟ (*cf. PG 3,914[B]* ἀπερίληπτον κρυφιότητα) ab 'omnibus existentibus'. CONR. SAXO spec. prol. p. 142,3 propter nimiam materiae tantae -em. DAVID compos. 3,65,2 p. 354,11 stupet *devotio* magnitudinem potentiae Dei . . . vel . . . -em immensitatis eius. *saepe. v. et l.33.p.1549,8.*

***incomprehensio,** -onis *f. natura quae intellegi non potest – 'Unbegreifbarkeit':* ALBERT. M. div. nom. 1,46 p. 28,40 'sedantes': commentator dicit, quod per hoc significat divinae naturae incomprehensibilitatem, quia nihil eius comprehendi potest nisi -o ipsa.

incomprehensus (-onp-, -ren-), -a, -um. **1** *qui percipi, intellegi non potest – unfassbar, unbegreiflich:* BARDO serm. p. 332,9 si lumen *(sc. angeli sunt)*, non incircumscriptum, non -um. ALFAN. premn. phys. 3,26 p. 56 convenit . . . haec *(sc. animae)* ratio perfectius . . . in unione verbi Dei ad hominem, per quam unitum mansit inconfusum et -um (*PG 40,601[A]* ἀπερίληπτος), non secundum animae modum. ERINH. Heimer. 275 multam scimus abissum inconprensorum Domini fore iudiciorum *(cf. Vulg. Rom. 11,33)*. **2** *qui tangi non potest – unberührbar:* ALBERT. M. cael. hier. 15,3 p. 231,36 est *ignis* 'comprehendens' alterum sub virtute sua ut nutrimentum suum, '-us' (*PG 3,329[B]* ἀπερίληπτον) ab aliis, quia alia sunt materia eius.

incomptus, -a, -um. **1** *de hominibus i. q. rudis, agrestis – roh, ungeschlacht:* MIRAC. Germ. 1 (MGScript. XV p. 10,11; c. 846) quae . . . in . . . Normannorum vulgata sunt populo, licet -o atque inerudito. CAPIT. episc. III p. 116,4 si forte aliquis claudicans . . . exstiterit, . . . si ebrietati deditus, si contubernio feminarum assuetus, si prodigus, si moribus -us *eqs.* **2** *de rebus:* **a** *ineruditus, non limatus – schmucklos, unausgefeilt (usu subst.: l.58):* RHYTHM. 149,26 erumpit . . . -us raucus ab ore sonus. THIOFR. Liutw. praef. p. 4,1 superflua recidite *(sc. archipraesul)*, hiantia supplete, parum claris lucem infundite, -a comite. **b** *non curatus – verwahrlost:* EKKEB. HERSF. Heimer. 10 p. 601,43 quos *(libros)* . . . in ignem proici iussit, quod -i essent et neglecti.

***incompunctus,** -a, -um. *non contritus – nicht zerknirscht:* RANGER. Anselm. 6762 inter missarum sollempnia raro sedebat, quas -us nec semel explicuit.

***incomputabilis,** -e. *qui computari non potest, immensus – nicht berechen-, unzählbar, unermesslich:* RUD. TRUD. gest. 1,10 p. 234,22 erat . . . non tam -is quam revera inestimabilis peregrinorum . . . venientium ad altare oblatio. ALBERT. AQUENS. hist. 1,29 p. 56,21 plurimi *(sc. vulgi)* . . . et numero -es per aquas liberari sperantes . . . aquis vehementibus suffocantur. 8,21 terra . . . et montana . . . auro -i, argento inestimabili . . . operta erant (*sim.* 12,3). 9,51 p. 712,16 ut . . . -i damno gens dura et indomabilis ad subdenda colla molliretur. *al.*

[Fiedler]

CHRON. reg. cont. I a. 1189 p. 141,34 ut arena maris . . . -es signatorum catervae . . . stratas regias . . . repleverunt.

incomutabilis *v.* incommutabilis.

incomutatus *v.* incommutatus.

incomvulsus *v.* inconvulsus.

***inconatus,** -us *m. conatus, inceptum – Versuch, Unterfangen:* CHART. Sangall. 425 (a. 853) qui contra hanc traditionem venire . . . voluerit, -us sui privetur <effectu>. *cf. vol. II. p. 1135,42.*

inconbo *v.* incumbo. ***inconbustus** *v.* *incombustus.

inconceptus, -a, -um. *non conceptus, genitus – nicht empfangen, gezeugt:* HERIG. Ursm. 1,452 quos -os vel adhuc in matris agentes viscera nominibus factisque notarier aptis cęlitus aut meritis voluit *(sc. Deus)* signarier almis.

inconcessus, -a, -um. *non concessus, competens – nicht gegeben, gewährt, zustehend:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* THEOPH. sched. 3 prol. p. 63,11 nihil -um a Deo te habere seu velle cogitas. *fort. i. q. obscenus – viell.: unflätig:* EGBERT. fec. rat. 1,1113 ventris amore 'Pater noster' studet edere passer ac plures -as formare loquelas. **b** *impervius – verwehrt, unzugänglich:* VITA Gebeh. Const. 1,17 p. 588,28 iste Domini dilectus praepetes fluctus Padi obice fidei concludens per semitam humanis pedibus hactenus -am securis commeavit gressibus. **2** *publ. et iur. i. q. non traditus – nicht übertragen:* GENEAL. Wett. (MGScript. XXIII p. 229,22; s. XIII.[1]) Heinricus imperator Misnensem marchiam -am tenuit aliquanto tempore. CHART. Bern. III 288 p. 270,2 dedimus, quicquid habuimus in Boumgarten . . . feodi concessi vel -i. p. 270,5.

adv. ***inconcesse.** *illicite – unzulässigerweise:* CHART. Stab. 266 p. 504,15 (a. 1173) quę *(sc. decimam et censum)* -e diu tenuerat quidam Alardus.

***inconcho** (-co), -avi, -are. (in *et* concha) *(in concham, scyphum infundere et) ingurgitare – (in einen Becher eingießen und) saufen, 'bechern':* GESTA Camer. 3,22 p. 472,42 blasphemus ad quandam tabernam de more profectus cervisiam nimiam inconcavit *(v. notam 12 ed. p. 394).*

***inconciliabilis,** -e. *inexorabilis – unversöhnlich, unerbittlich:* BRUNO MAGD. bell. 77 quia nobis -is permansit *episcopus*, Deo inreconciliatus ab hac vita migravit.

[**inconcilivus** (-ibus) *v.* in *et* *conciliv(i)us. *adde ad vol. II. p. 1173,36sqq.:* CHART. Bund. 213 p. 169,21 (a. 1096) offero *(sc. Mainus)* . . . tam casas cum edificiis, . . . paludibus cultis et incultis, divisis et indivisis seu in concilibis locis . . . ad partem . . . ecclesie habendum *eqs.*]

inconcinnitas, -atis *f. defectio concinnitatis – fehlende Harmonie:* **1** *gener. i. q. inertia – Ungeschicklichkeit, Plumpheit:* EPIST. Hildeg. 53,10 vestram . . . pietatem . . . mea -e . . . offendisse valde timeo *(sc. Udalricus canonicus).* **2** *mus. i. q. dissonantia – Missklang, Kakophonie:* COMM. microl. 93 p. 131 per vicium incautorum vel per -em vocum pravarum cantus transformatur (*sim.* 97 p. 171). *al.* GUIDO AUGENS. mus. 411 quislibet cantus ubique plagaliter compositus, si vel breviter excedat sextam, etsi non tantam -em inferat iuncture, minorem tamen iniuriam non infert nature. **3** *gramm. (de soloecismo q. d.): v. p.1599,23.*

inconcinnus, -a, -um. **1** *gener. i. q. absurdus, ineptus, indecens – ungereimt, unpassend, unangemessen:* WALAHFR. exord. 23 p. 498,35 seclusis his, quae vel nimia vel -a videbantur, composuit *beatus Gregorius* librum. SPEC. virg. 3,276 si quid correptio motibus eius *(virginis)* -is contradixerit. CONR. HIRS. dial. 1211 avunculum . . . eius *(Lucani)* Senecam . . . prefaciunculam in ipso capite libri affixisse . . . propter -am et subitam invectionem in cives Romanos. CHART. Schoental. 13 (Mon. Boica XXVI. p. 13,24) nihil . . . in ipsa *(ecclesia)* exprimit contrarietas -um. *al. v. et p.1599,60.* **2** *mus. i. q. dissonus – misstönend, unharmonisch:* Ps. ODO CLUN. mus. p. 267[b] semitonius nunquam patitur, ut -i toni absque eius medietate iungantur. IOH. AFFLIG. mus. 19,12 notandum . . ., quod, cum in cantibus autentorum pulchrum sit eos a finali crebro per diapente deponi et elevari, in tertio id -ius est, sed in quinto decentissimum. GERHOH. aedif. 25 p. 1258[C] propter vocis -os organismos. *al.*

adv. **inconcinne.** **1** *gener. i. q. modo inepto, indecenter – auf unpassende, unangemessene Weise:* WIBALD. epist. I 351 p. 734,1 vulgari proverbio apud nos dicitur, quod tibi *(Heinrico notario)*, licet -e, e verbo transferre curabimus: '*eqs.*' LIBER revel. Rich. 104 unde colligi potest huiusmodi motus membrorum . . . per demones fieri, et maxime in illis *(fratribus)*, qui ita -e et incomposite membra sua movent. **2** *mus. i. q. modo dissono – auf misstönende, unharmonische Weise:* COMM. microl. 79 p. 123 pro .G. .c. assumamus et eundem cantum non -e habebimus. 90 p. 171 in multis locis necessario valde -e caneremus.

***inconcissus** *v.* *inconcussus. ***inconco** *v.* *inconcho.

***inconculcatio** (-cio), -onis *f.* **1** *actio doctrinam vi ingerendi – das Einprägen, 'Einbläuen':* MANEG. ad Gebeh. 23 p. 355,20 rem . . . cunctis retro etatibus tritam, . . . omnibus . . . notissimam novella -e tociens evolvere . . . arrogantiae . . . estimarem. **2** *contemptio, illusio – Missachtung, Verspottung:* CHART. civ. Spir. 104 (a. 1264) nobis *(sc. maioribus)* videtur, quod talia non sine lesione consciencie nostre ac -cione (-cionem *cod.*) iusticie tolerata fuerint hactenus.

***inconculco,** -are. *conculcare – (zusammen)stampfen:* ALBERT. M. Iob 39,21 p. 465,35 maius . . . nocumentum, quod infert equus, hoc est, quod calcat et priores calces impingit -ando.

?***inconcupiscentia,** -ae *f. concupiscentia – Begierde, sexuelles Verlangen:* ELIS. SCHON. viar. 13 p. 103,39 cum exarserint *(sc. viri et feminae fornicantes)* -a (*ni leg.* in concupiscentia), expectationem vix sustinent, ut in opus eam perducant.

***inconcupitus,** -a, -um. (in- *et* concupiscere) *non optatus – nicht begehrt (usu subst.):* ALBERT. M. eth. I 160 p. 144,28 sensibilem appetitum dividit *(sc. Aristoteles)* in iram et desiderium; ergo, sicut determinat de involuntario, debuit determinare de -o (inconcupiscibili *var. l.*) et inirascibili.

inconcussibilis, -e. *qui concuti non potest, immobilis – unerschütterlich (in imag.: l.37):* VITA Deic. 43 o amice Christi . . . et columna sanctae ecclesiae -is, audi servos tuos. ALBERT. M. Matth. 5,3 p. 106,39 sunt tria, quae in hoc *(regno)* dant sufficientiam; . . . secundum . . . est potestas stans et non mutans, quae in se -is sit. summ. theol. II 11,53,3 p. 567[b],19 dicit Damascenus . . .: 'universa divina iussione facta et firmata sunt et divinam voluntatem et consilium, fundamentum -e habent.'

inconcussus, -a, -um. *script.:* -oiu-: *p. 1595, 1.* inconsciss(us): CHART. Heinr. Leon. 28 p. 40,16. CHART. Mog. A II 436 (spur.). -nsu-: *p.1595,20.* -ntu-: *l.69.* -cis-: CHART. Ypolit. 23 p. 34,16. incuss(us): *l.60.68.p.1595,20.*

1 *gener.:* **a** *strictius i. qui concuti non potest, constans – unerschütterlich, standhaft, beständig:* IONAS BOB. Columb. 1,27 p. 215,2 quamvis alimonia deessent, manebat intemerata atque -a fides (*sim.* ANNAL. Xant. a. 873 p. 32,19. DIPL. Otton. II. 136[b] p. 153,14). CAND. FULD. Eigil. II 21,20 tecturae princeps et conditor adstat . . . ipse Deus fundamentumque, columna -a manens. RATHER. (?) Donat. 5,2 ut . . . spe -a ad illa iure valeamus suspirare premia. DIPL. Conr. III. 76 p. 135,15 officii nostri ratio nos admonet ecclesiis . . . vigoris -i munimenta conferre. DIPL. Loth. I. 145 p. 329,7 (spur.) venerabilis et -a piissimorum augustorum . . . auctoritas. **b** *latius i. q. inoffensus, integer, salvus – unversehrt, heil:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,1 l. 95 si . . . -am (incussam *var. l.*) et indesolatam accipere . . . refragaris *(sc. matriculam, i. dioecesim).* CHART. Himmelport. 2 p. 95,1 noveritis nos sub . . . Alexandri pape IIII bulla -a et inconvulsa et incontaminata vidisse litteram hanc formam continentem: *eqs.* **2** *publ., iur., canon.:* **a** *inviolatus, legitimus, ratus – unangefochten, unangetastet, rechtskräftig, -gültig:* CONC. Merov. p. 189,12 ut . . . voluntas . . . defunctorum debeat -a manere. CONST. Constant. 279 omnia, quae . . . statuimus . . . usque in finem mundi illibata et -a (incussa, incont- *var. l.*) permanenda decernimus. DIPL. Ludow. II. 61 p. 186,42 ut omnes res prefatę . . . -ę et inviolatę consistant. DIPL. Arnulfi 43 p. 62,32 haec donatio nostra semper stabilis et -a persistat *(sim.* CHART. Raitenh. 320 p. 257,33. *al.).*

[Fiedler]

DIPL. Frid. I. 125 p. 210,38 ut hec omnia rata et incoi-a permaneant *(sim.* CHART. Raitenh. 132. *al.). persaepe.* **b** *imperturbatus, tranquillus – ungestört, ungetrübt, ruhig:* DIPL. Ludow. Inf. 8 p. 107,9 absque ullius personae inquietudine ... securi atque -i permaneant (*sc. qui res suas contradiderunt; item* 29 p. 141,21. *sim.* CHART. episc. Misn. 53 p. 55,28).

adv. **inconcusse** *vel* **inconcusso.** *publ., iur. canon.:* **1** *impermutabiliter – unveränderlich:* CHART. Babenb. I 119 (a. 1202) iura ... pleniter relaxavimus ita ..., quod per iudices ... ad voluntatem fratrum ... -e et fideliter tanquam predia nostra debeat *coenobium* defensari. CHART. episc. Hild. II 134 p. 59,7 ut propter mortalium memoriam mortalem inviolabiliter ac -e in memoria successorum valeant *(sc. quae aguntur)* imposterum memorari. **2** *inviolate, legitime – unangefochten-(-erweise), rechtskräftig:* LIBER diurn. 32 p. 23,17 ut ... iuxta id, quod subiecti apostolici privilegii consistunt, -e dotandus permaneat *(sc. locus; sim.* CHART. episc. Misn. 4 p. 7,7 [privil. papae]. *al.).* LEX Sal. Pipp. decr. Child. 2,1 ut servo ... aut qualibet res ad unum ducem ... pertinentes per decem annus unusquisque -o (incons-o *var. l.; cf.* 2,3 inconcusso [incusso *var. l.*] iure) possedit. TRAD. Frising. 1034 quatenus beneficium ... ei *(advocato Iacobo)* habere nullo inrumpente -e licuisset. CHART. Turic. 273 libertatem usque ad antecessoris ... tempora eadem ęcclesia -e tenuit. *persaepe. v. et l.46.*

incondecens, -entis. *ineptus, indecens – albern, unangemessen:* EKKEH. IV. cas. 39 p. 88,30 erat *Tuotilo* ... in divinis et humanis ad responsa paratissimus et, si quid -s ... usquam vidisset, pro loco, tempore et persona zelator erectus.

***incondemnabiliter** *adv. modo non condemnabili – auf nicht zu verwerfende Weise:* ALBERT. M. eccl. hier. 6,5 p. 142,19 'propter quod ... multa factorum -r (*PG 3,533*^{D} ἀκατακρίτως) a medio ordine prohibentur singularibus monachis'.

incondemnatus (-mpn-), -a, -um. *non condemnatus – nicht verurteilt (usu subst.):* EPIST. Bonif. 87 p. 200,11 hic *(episcopus excommunicatus)* detestabilis est coram Deo ..., cuius condemnationi incondemp-us non communicabit.

***incondensans,** -antis. *script.* -nps-: *l.40. c. acc.: l.40. qui densum non reddit, non conspissat – nicht verdickend (usu medic.):* PAUL. AEGIN. cur. 76 p. 52,19 pingui ... existente ... humore medicamentis utamur -bus (incondenp-bus *var. l.; 3,22,3 p. 172,6* μήτε παχύνουσι) humida, sed ... egere-re potentibus.

***incondictorie** *adv.* (in- *et* *condictus) *sine (ulla) condicione, constitutione – ohne (weitere) Bedingung, Auflage, Vereinbarung:* CHART. Westph. II 354 p. 115,5 (a. 1171) hanc traditionem quiete et inconcusse atque -e ... abbas ... duobus annis et amplius possedit.

1. inconditus, -a, -um. **1** *non creatus – nicht geschaffen:* LIBER diurn. 85 p. 107,14 unum eundemque Dei filium eundemque hominis filium *(sc. praedicamus)*, ex duabus et in duabus naturis, hoc est divina et humana, -a et condita. **2** *incompositus, rudis – ungeordnet, plump:* AURELIUS 8 p. 694,19 fit illis *(sc. pleuriticis)* ˻rigor inordinatus atque -us˼ (*cf. Cael. Aur. acut. 2,15,95* tremore typico et inordinato), disnoyetis *(i.* δύσπνοια, *v. notam ed.)* maior. CAPIT. episc. II p. 41,12 ut nullus presbiterorum ... presumat ... risus -os et fabulas inanes ... referre. PETR. DAM. epist. 132 p. 449,27 pii zeli fervor erumpentes ... -i sermonis ineptias frangat. HEINR. TEG. advoc. 1 repente ... tauri modo mugire et -is motibus circumferri cępit *Poppo comes.* **3** *non sepultus – nicht beigesetzt (de reliquiis sanctorum):* GODESC. BENED. Anast. 5 sanctam ... Anastasiam cum aliis, quos supra memoravimus, -os servavit *episcopus.*

adv. **incondite.** **1** *contra ordinem, inconsulte – wider die Ordnung, unüberlegt:* LEG. Wisig. 10,3,4 si -e (incognite *var. l.*) et inprovise adtemtet aliquatenus accedere velle, liceat hunc domino ... accusare. **2** *incomposite, confuse – unordentlich, undeutlich:* ARBEO Emm. 24 p. 61,12 venerandus Dei martyr voci ... quamvis -e heiulare coeperat. ANNAL. Altah. a. 1044 p. 36,28 nostris Dominum invocantibus et illis *(Ungris)* econtra -e vociferantibus.

2. *inconditus, -a, -um. (in- *et* conditus) *non conditus – nicht gewürzt:* AETHICUS 59^{c} gentes deforme aspectu ..., homines inperitissimi; ... carnes -as sal comedent.

***inconductus,** -a, -um. (in- *et* conductus) *non comitatus, deductus – unbegleitet, ungeleitet:* YSENGRIMUS 4,457 nosco vias, venio satis -us eoque, ante satis biberam *eqs.*

1. inconexus (-onne-), -a, -um. *non coniunctus – nicht verbunden (usu mus.):* COMM. microl. 52 p. 152 morula, cum unisonum sit, -nnexa aliis vocibus consonantia non est.

2. ?*inconexus, -a, -um. (in *et* conectere) *coniungere – verbinden:* GESTA Aldr. 1 p. 118,13 (ed. Weidemann) ab infantia ... cum episcopis nutritus ... sapienter est instructus; ... ecclesiasticis ... disciplinis ... se submittens ordinabiliter congruenterque est conexus (ed. Waitz p. 308,7 -us).

inconfectus, -a, -um. **1** *eccl. et canon. i. q. non confectus – nicht vollzogen:* BERNOLD. CONST. libell. II 3,23 si sacramenta quoquo modo veraciter ab aliquo symoniaco conficiuntur, quomodo alicui eius heresin nescienti -a veraciter probabuntur? **2** *publ. et iur. i. q. non(dum) perscriptus – (noch) nicht ausgefertigt:* CHART. Ypolit. 57 (a. 1261) in ... rei testimonium presens instrumentum -um sigillorum ... est munimine roboratum.

***inconferens,** -entis. (in- *et* conferens) *non conducibilis, utilis – nicht zuträglich, nützlich (usu philos.; subst. neutr.: l. 26):* ALBERT. M. bon. 70 p. 44,3 tribus existentibus, quae in voluptatibus, et tribus, quae in fugis, scilicet bono, conferente et delectabili; malo, ˻-e (*p. 1104*^{b}*,32* βλαβεροῦ), tristi˼ (inferente tristitiam *var. l.*). pol. 7,4^{f} 'advenire ... aliquos' ... ad civitatem 'in aliis nutritos legibus -s aiunt esse ad bonam legislationem'.

***inconferibilis,** -e. (in- *et* *conferibilis) *non comparabilis (specie), non collativus – nicht vergleichbar, unvereinbar (usu philos.):* HUGO HONAUG. hom. 2,9,1 ut singulare dicatur non, quia unum tantum et non plura ..., sed quia -e; non quia sine pluralitate, non quia sine conmunione, sed quia sine collatione.

inconfessus, -a, -um. *c. acc.: l.51.* **1** *act. i. qui confessus non est – nicht bekannt habend:* **a** *de sacramento confessionis ('nicht gebeichtet habend'):* EPIST. Col. 4 p. 245,33 quis ... agnoscit, quanti sine baptismo obierint ... et -i sine sacri viatici gratia? VITA Liutb. 28 p. 32,13 haec ... ita gesta esse cuncta in infantia sua commemorat ... et hactenus per oblivionem -a (-am *var. l.*) suis peccatis deputat. CAPIT. episc. I p. 70,2 ut sacerdotes provideant, ne ullus sit, qui -us apud eos remaneat. CHART. Aquens. 19 l. 102 contra auctoritatem canonicam eum *(Hezelonem)* a communione vestra expulistis *(sc. fratres Aquenses)* indiscussum, inconvictum, -um. ALBERT. M. sent. 4,17,42 p. 729^{a},27 multi praetextu latendi possent dicere se esse confessos et -i permanentes communicare. *al. v. et p. 1585,3.* **b** *usu vario:* EPIST. Reinh. 13 p. 13,26 uxorem, quam ... duxerat et ex ea filios procreaverat, ... deseruit *frater* atque religionis habitum hoc -us assumens omne vite sue spacium sub obedientia vobiscum acturus professus est. **2** *pass. de peccato i. qui confessione professus non est – nicht gebeichtet:* CAES. HEIST. mirac. II 1,26 p. 50,6 per cuius *(obsessae cuiusdam)* os ... dyabolus ... alia queque crimina -a manifestat. CONR. EBERB. exord. 5,5 l. 87 pestifero tabo -i peccati mei de imo conscientiae meae ... evaporante ita oculi mei obnubilabantur ..., ut *eqs.*

***inconfirmatus,** -a, -um. *fide non facta conscriptus, non subscriptus – nicht beglaubigt, unterfertigt (usu publ. et iur.):* CHART. Hohenloh. 3 p. 3,26 (a. 1160) quia hec in expedicione, que facta est Mediolanum, acta sunt, episcopus Gebehardus cum imperatore profectus -a reliquit, que *eqs.*

***inconformis,** -e. **1** *adi. i. q. non conformis, dissimilis, inaequalis – unähnlich, ungleichartig:* ALBERT. M. sent. 3,34,9 p. 641^{b},40 'amicabilis' dicitur timor secundum conformitatem voluntatis ad dominum, quia amicus fugit ea, quae facerent voluntatem -em. **2** *subst. neutr. i. quod non eiusdem generis est – nicht Artgleiches, Artverwandtes:* ALBERT. M. summ. theol. I 1,5,4 p. 22,25sqq. secundum naturam rei magis ... significantur *spiritualia* per conformia; utilius tamen ... significantur per -ia; ... secundum Dionysium tres sunt rationes,

quarum una est, quod -ia similiora sunt negationi quam conformia. *ibid. al. v. et vol. II. p. 1362,2.*

***inconformitas,** -atis *f.* *natura non conformis, dissimilis, inaequalis – unähnliche, nicht artverwandte Wesensart:* ALBERT. M. sent. 4,8,9 p. 201b,5 saturitas contrariatur sumptioni eucharistiae ex incongruitate et -e (*cf. postea:* oportet . . . abstinere . . . etiam a licitis tanto sacramento non congruentibus).

***inconfractus,** -a, -um. **1** *proprie i. q. non confractus – unzerbrochen:* ALBERT. STAD. chron. p. 333,43 tres erant fratres habentes IX vasa vini; . . . divide vinum istud aequaliter inter illos tres vasis -is. **2** *translate i. q. inconcussus, legitimus – unverbrüchlich, unangefochten, rechtskräftig (usu publ. et iur.):* COD. Lauresh. 53 l. 45 (a. 897) si m<ichi> c<om>placitatio mea ita firma et -a, sicut supra prenotatum est, perstiterit (*sim.* CHART. Rhen. 194 l. 79. CHART. civ. August. 27 p. 25,3). CHART. Bern. II 316 ut . . . hec sint -a, hanc paginam sigillis . . . procuravi *(sc. Chůnradus miles)* studiosius roborare. CHART. Gelr. 974 libertatem et gratiam . . . ratam habentes firmam et -am . . . volumus *(sc. Henricus dominus de Lecka)* in perpetuum observari.

inconfulsus *v.* inconvulsus.

inconfusibilis (-of-), -e. **1** *gener. i. qui confundi non potest – unbeirrbar (spectat ad Vulg. II. Tim. 2,15):* CHART. Livon. A 47 (epist. papae a. 1219) utpote quod electus . . . praedicator ministerium tuum honoras *(sc. episcopus)*, incof-em te operarium exhibendo preces tuas . . . exaudimus *(sim.* CHART. Pruss. I 84 [epist. papae]. *al.).* **2** *theol. de natura Christi i. q. imperturbabilis – unverwirrbar, unvermischbar (usu subst.: l.30):* ANSELM. HAV. dial. 2,9 p. 1177A dicimus . . . hunc Patrem, hunc . . . Filium, hunc . . . spiritum sanctum, ut -e trium hypostaseon, id est personarum, custodiatur in una natura et digna deitate. GERHOH. glor. 18,7 p. 1142D de hac *(sc. Christi)* personali unitate ac naturarum -i unione in opusculo ad papam Adrianum . . . disseruimus. HUGO HONAUG. hom. 1,26,5 sicut . . . sunt *(sc. Pater et Filius et spiritus sanctus)* unum natura, quia indivisibiles, ita tres sunt subsistentiae, quia -es.

adv. **inconfusibiliter.** *modo imperturbabili – auf unverwirrbare, unvermischbare Weise:* CONC. Karol. 19D p. 136, 23 confitetur *ecclesia* . . . trinitatem in unitate, salva scilicet -r proprietate personarum inseparabilem substantiam confitetur (*sim.* A 19 p. 188,32. PAULIN. AQUIL. c. Fel. 2,11 l. 42). PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,13 l. 27 cum a vero Dei filio et vero Deo essentialiter in singularitate personae, licet -r, sit adsumptus homo. ALBERT. M. summ. theol. II 1,1 p. 5b,34 'cognoscit *(sc. ars prima)* mobilia immobiliter, materialia immaterialiter, confusa in ordine ad unum -r (*PG 3,869C* ἀμερίστως), multa unite'.

inconfusibilitas, -atis *f.* *natura imperturbabilis – unvermischbare Wesenheit:* HUGO HONAUG. hom. 1,26,5 ex inseparabilitate operum intelligitur unitas naturae; ex -e (-em *MS*) personarum, i. e. semotiva earum subsistendi ratione, trinitas est subsistentiarum.

inconfusio, -onis *f.* *status inconfusus, imperturbatus – Unverwirrtheit, Unvermischtheit:* ALBERT. M. summ. creat. I 4,44,2 p. 574a,2 nihil videtur esse hoc, quod dicit *Dionysius* 'ordinationem bene ornatam et inconfusam (*PG 3,240A* ἀσύμφυρτον)', quia per ordinationem videtur -o.

inconfusus, -a, -um. **1** *impermixtus, non confusus – unvermischt:* **a** *theol.:* **α** *de natura Dei:* LIBER diurn. 84 p. 96,20 docemur . . . propter -as substantiarum proprietates trinitatem predicare perfectam (*sim.* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,55 l. 28). PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,14 nec ex diversitate personarum facta est confusio unius personae, sed permanente discreta veritate utrarumque naturarum facta est indivisa et -a societas essentialis in unione personae. CARUS Clem. 149 non tres deos exprimimus, sed unum Deum credimus, trinitatem -am, unitatem indivisam. *al. v. et p.1592,40.* **β** *de natura angelorum:* ALBERT. M. div. nom. 4,22 p. 129,40 sunt eis *(ordinibus)* 'discretiones' . . . in suis ordinibus '-ae' (*PG 3,696A* ἀσύγχυτοι), id est impermixtae. summ. theol. I 18,73,2,1 p. 757a,4 operationes *(sc. angelorum)* . . . manent distinctae in omnibus et -ae. *v. et l. 56.* **b** *natur. et philos.:* ALFAN. premn. phys. 3,3 p. 52 quomodo anima incorporea existens . . . unitur corpori et pars fit animalis retinens propriam essentiam -am et incorruptam? 3,10 p. 53 quemadmodum corruptibilia et unita maneant *intellegibilia* -a (interfusa *var. l.*) et incorrupta ut adiacentia. ALBERT. M. sent. 2,13,2 p. 246b,5 duo accidentia eiusdem speciei non sunt in eodem, sed duae luces eiusdem speciei -ae sunt in eodem, ergo lux non est accidens. veget. 5,37 tam insita quam ea, cui fit insitio, proprias animas retinent et virtutes et operationes -as et non unitas. *al.* **c** *usu communi:* HRABAN. cruc. D 18,10 nox diesque suis -is alternant vicibus. EPIST. Mog. 15 p. 342,32 sacrorum legislatores ornatuum statutis et -is ordinibus et distributionibus sacram ordinaverunt ierarchiam. **2** *imperturbatus, non immutatus – unverworren, unverändert:* HEITO Wett. 26 ut celebritas operis Dei . . . o r d i n e -o . . . in ecclesiis ageretur (FLOD. hist. 4,1 p. 369,7 ecclesiis . . . privilegia -o o. intemerata servare. HERM. AUGIENS. mus. p. 48,33 regulari et -o o.). CHART. Argent. I 119 p. 99,26 ut . . . hec stabilia et -a permaneant. CHART. cell. Paulin. 83 p. 94,32 per instrumenta auditoris contradictarum, que vidimus *(sc. abbas et praepositus)* -a, nobis constat, quod *eqs.* **3** *inconcussus – unerschüttert:* DIPL. Otton. III. 318 p. 745,17 ut . . . sibi *(abbati)* . . . secure liceat vivere et Deo pro nobis mente -a supplicare. **4** *non correptus, castigatus – nicht gerügt, zurechtgewiesen:* INNOC. IV. registr. B 281 p. 251,40 ut . . . rebellium protervam audaciam -am et impunitam aliquatenus non relinquat *maiestas regia.*

adv. **inconfuse** (-ę). **1** *non permixte – unvermischt:* **a** *theol. de natura Dei sim.:* LIBER diurn. 84 p. 98,8 ex quibus eum *(Iesum Christum)* . . . subsistere credimus, in eisdem -e, inseparabiliter et indivise et esse et contemplari . . . prędicamus. DECRET. Burch. 1,232 p. 616A profiteor . . . filium Dei . . . unigenitum in duabus naturis -e, inconvertibiliter, individue et inseparabiliter cognitum . . . in unam, non in duas concurrisse personas. ALBERT. M. div. nom. 2,35 p. 66,44 splendent *personae divinae* unite et -e in sanctis angelis et animabus. *al.* **b** *philos.:* ALFAN. premn. phys. 3,15 p. 54 unitur et -e unitur corpori anima. 3,17 p. 55 unitur aeri lux *(sc. solis)* -e ei diffusa. ALBERT. M. summ. theol. II 13,77,1 p. 69b,13 intelligentia . . . nulli unibilis est, licet -e procedat per omnia nullo sibi obstante nec corporeo nec incorporeo. **c** *usu communi:* ALBERT. M. eccl. hier. 5 p. 126,64 alia translatio: . . . 'separans adhuc immundos' a 'sacerdotibus', id est eorum sanctificationibus, '-e' (*PG 3,508B* ἀμιγῶς), id est, ut non permisceantur immundi cum mundis, quando clamat: '*eqs.*' **2** *sine perturbatione, evidenter – ohne Verwirrung, eindeutig, unmissverständlich:* HINCM. ord. pal. 556 cum eis *(minoribus palatinis)* dominus rerum ita -e ordinare potuisset, ut *eqs.*

incognitus *v.* incognitus. **incongrue** *v.* incongruus.

incongruens, -entis. **1** *deformis – ungestalt, missgestaltet:* HILDEG. epist. 169R,94 -sunt *(sc. homines haeretici)* . . . viscera . . . -is bestie, que . . . exspuit pessimam immunditiam (*antea:* nequissima bestia). **2** *adversus – misslich:* HILDEG. epist. 192,73 (pars codd.) quo vadis *(sc. illusor tortuosus)* in -bus casibus?

adv. **incongruenter.** *inconvenienter, non apte – auf unschickliche, unpassende Weise:* HINCM. annal. a. 869 p. 152,21 ipse *(Karolus)* . . . ad Conadam vicum nimis -r et pro qualitate temporis et pro nimietate famis perrexit. VITA Ger. Bron. 14 p. 665,19 haec . . . succinctim intersita nemini videantur superflua, magis autem non -r addita, non enim *eqs.*

incongruentia, -ae *f.* *struct. c.* ad: *l.66.* **1** *inconvenientia – Unangemessenheit, Ungereimtheit:* ALBERT. M. sent. 3,20, 1 p. 355a,1 congruentia et -a opponuntur; aut . . . in genere naturae aut in generis *(sic)* moris. 4,16,26 p. 600b,14 talis *(sc. agentis)* . . . status retrahere deberet a peccato et maiorem habet -am ad peccatum. 4,31,28 p. 267b,14 istud dictum est . . . ad demonstrandam -am actus concumbendi ad spiritualia intelligenda et videnda, quae *eqs.* epist. Dion. 9 p. 530,52 videntur *locutiones* facere quandam '-am (*PG 3,1104B* ἀτοπίαν)' in 'animabus imperfectorum', quibus videtur *eqs. al.* **2** *adversitas – Widrigkeit, Unbill:* RATHER. prael. 5,1 l. 6 noverit *lector* preter temporis -am, etiam aurarum, maxime id *(sc. volumen*

quintum incipiendum) expostulasse inconsonantiam. REMIG. ALTISS. mus. 493,6 morbus in corpore nascitur, pestilentia ex aeris -a.

incongruitas, -atis *f. c.* ad*: l. 17. 20. inconvenientia, incongruentia – Unangemessenheit, Ungereimtheit, Unvereinbarkeit:* **1** *in univ.:* **a** *philos.:* ALFAN. premn. phys. p. 2,51 p. 36 corpus . . . organum . . . existens animae si . . . congrue adaptetur, cooperatur animae; . . . si vero incongrue, . . . usus rerum animae oppugnatur ab -e (*cf. PG 40,560A* ἀνεπιτηδειότητα). ALBERT. M. sent. 3,3,9 p. 52a,22 quod . . . dicit Ambrosius, intelligitur de impossibilitate, quae est ex -e, quia incongruum fuisset, ut *eqs.* **b** *theol.:* ALBERT. M. sent. 3,22,4 p. 392a,4 quod . . . non descenderit *Christus* in infernum, videtur ex -e loci. 4,16,27 p. 602a,13sqq. duae circumstantiae sunt, quae magis -em faciunt actus et ex -e aggravant peccatum, quia, quanta est -s, tanta est turpitudo. 4,26,13 p. 118b,22 habet *matrimonium* -em ad subito post coitum videndum Deum propter annexam concupiscentiam (*sim.* 4,31,28 p. 267b,27). Matth. 12,33 p. 385,1 quando accedit mala intentio ad malum nec infirmitate nec ignorantia excusatum, tunc omnino est habens -em ad remissibilitatem. *al. v. et p.1597,6.* **c** *gramm. (de soloecismo q. d.):* ALBERT. M. elench. 1,6,4 p. 646b,46 infinitis modis -s fit in oratione et inconcinnitas secundum destructionem. **d** *rhet.:* CONR. MUR. summ. p. 61,8 subscripte figure ad bonitatem epistolaris dictaminis parum vel nichil operantur, . . . quia faciunt interdum -em, interdum materie prolixitatem, interdum *eqs.* p. 78,1 cum scribitur principibus . . ., gramatica debet expoliri, ne . . . dissonantia numerorum vel -s in litteris valeat inveniri. p. 100,16 dictator sex congruitates . . . debet observare et sex -es ipsis contrarias penitus evitare. *al.* **2** *damnum, inutilitas – Beeinträchtigung, Unbrauchbarkeit:* FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 148,13 quando . . . falco non ceperit aironem et causa erit . . . propter -em p e n n a r u m (p. 151,2 que -s p. erit aut propter rupturam aut propter malam mutationem ipsarum). *ibid. al.*

incongruus, -a, -um. *c. gen.: l. 41. 46.* **1** *indecens, non idoneus – unschicklich, unpassend, ungeeignet (usu subst.: l. 46):* **a** *de rebus:* **α** *gener.:* IONAS BOB. Columb. 1,10 p. 170,6 cernens . . . unius caenubii septa tantum conversantum cohortem . . . non teneri . . . conversationis (conversationi, conversatione *var. l.*) tante multitudines -um (congruum *A4*) *eqs.* NOTKER. BALB. gest. 1,5 p. 8,23 si aliquem *(sc. versum)* -um arripuissem *(sc. cantor)*, offensam vestrę *(sc. Karoli)* dominationis incurrerem. GUTOLF. sermo de Schol. p. 91,29 huius magistri *(i. Christi)* grammaticam ista Scholastica didicerat non in vocum congruitate, sed morum omne vitiorum -um reprobans. *al. in struct. impers.:* DIPL. Otton. I. 220 cuius *(episcopi)* interventui -um ducentes refragari . . . petitiones eius exequuti sumus. THIETM. chron. 1,26 -um nimis est, ut *eqs.* (*sim.* 2,38. 6,100 non -um est. 7,55 p. 466,20). WIPO gest. 39 p. 60,20 lamentationes hic . . . inserere non -um putavimus. *al. v. et l. 11.* **β** *natur. et medic.:* ALFAN. premn. phys. 40,12 p. 130 matre non bene diaetata et nutrita consequenter, quae generat, corporibus distemperata motibusque -a (*PG 40,772A* παράφορα) nascuntur. PETR. MUSAND. summ. p. 261,29 quod faciendum sit, cum febriens appetit cibum sibi contrarium et -um. HILDEG. epist. 234,15 in deliciosis epulis -orum ciborum. *al.* **γ** *rhet.:* GODESC. SAXO gramm. 1 p. 400,1 solent . . . nonnulli, quociencumque legunt . . . neutri generis nomina, superfluas et penitus inconcinnas -asque subauditiones dicere (*sim.* CONST. imp. I 242,1 p. 339,32). CONR. MUR. summ. p. 100,19 primum in . . . vitiis est partium -a positio. p. 101,5 secundum est -a materie digressio. p. 101,15 quartum est -a stili mutatio. *al.* **b** *de anim.:* **α** *indignus – unwürdig (in figura rhet. litotes q. d.):* VITA Burch. Wirz. 3 p. 108,3 praeerat . . . Romanę aecclesiae Zacharias . . . summi pontificatus infulae non -us. **β** *?improbus, nocens – ?übel, schädlich:* HILDEG. epist. 270R,12 vermes . . ., quos sudor terre eicit, respiciunt ad multas cogitationes hominum, -i vero vermes ad malignitatem eorum, venenosi autem *eqs.* **2** *inconveniens – unrecht:* THIETM. chron. 1,25 cum -o tempore pareret *coniux* infantem in pedibus digitos habentem retortos.

adv. **incongrue.** *script.* -ę: CHART. Westph. I 165 p. 130,7. *metr.* -ĕ: *l. 3.* **1** *non idonee – unpassend (usu rhet.: l. 8):* RATHER. phren. 20,612 (vs.) opprimit . . . gibbus sidens -e dorso. GERH. AUGUST. Udalr. 1 interpr. l. 5 non -e Uodalricus 'a paterna hereditate dives' interpretari potest. ALBERT. M. elench. 1,1,5 p. 535a,31 barbarizare sive -e loqui. CONR. MUR. summ. p. 100,20 partes . . . dicuntur principium, medium et finis, que -e ponuntur, dum *eqs. persaepe. v. et p.1599,8.* **2** *perperam – fälschlicherweise (in figura rhet. litotes q. d.):* CHART. march. Misn. II 459 p. 318,8 (a. 1172/81) fratribus . . . haut -e visum est factum hoc *(sc. donationem)* labente temporum curriculo ex facili posse cedere in irritum. *Fiedler*

*?***inconiacens,** -entis. (in *et* coniacens) *?(continuo) finitimus – ?(unmittelbar) benachbart:* TRAD. Frising. 19 p. 47,25 (a. 763) ut ex eodem loco -is *(ni leg.* in coniacentis*)* diocesis, id est Frigisinga . . ., ad episcopum, qui illuc esse videretur, censum exire videretur.

***inconiunctio,** -onis *f. status eius qui ad alia non pertinet, coniunctus non est – Unverbundenheit, Unabhängigkeit:* HUGO HONAUG. hom. 2,52,5 est . . . una sanctae trinitatis substantia naturae proprietate, . . . una suae -is ab omnibus, quibus tamquam primis adesse solent, solitarietate.

inconiunctus, -a, -um. *non coniunctus, segregatus – unverbunden, getrennt:* RANGER. carm. 297 dum . . . multa prius atque -a fuerunt *grana*, tritura crescunt et per aquam coeunt. RUP. TUIT. off. 9,6 l. 656 immunita atque -a creatori erat rerum universitas. ALBERT. M. herm. 1,4,2 p. 408b,2 tales *(sc. enuntiationes)* . . . sunt plures et -ae et coniunctae per coniunctionem. anal. pr. 2,6,3 p. 771b,17 quando hypothesis -a est a terminis, per quos medios concluditur impossibile.

***inconiungibilis,** -e. *acc. sg. neutr. pro adv. i. q. sine ulla coniunctione – ohne jede Verbindung, Beziehung (zueinander):* INNOC. III. registr. 2,201 p. 393,11 si . . . propria sua voluntate fuerint *praelati ecclesiarum* superati, operatio contrarii spiritus patenter et -e discissis et inmixtibile divisis sequetur.

***inconiuratus,** -a, -um. (in- *et* coniurare; *cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. II. p. 1055)* *(precibus) non expulsus – (durch Gebete) nicht ausgetrieben, nicht beseitigt:* VITA Menel. 2,9 (MGMer. V p. 153,20; s. X./XI.) peracte virtutis opus *(sc. ancillam sanatam)* Brunichildis audiens, -e perversitatis duritia permanens, per incantationem demonum hec eum fecisse cracitat.

inconm- *v.* incomm-.

***inconnaturalitas,** -atis *f.* (in- *et* *connaturalitas) **1** *natura inaequalis – Ungleichheit, Verschiedenartigkeit der Natur:* ARNO REICHERSB. apol. p. 126,29 dico . . . -em, quae incoessentialitas est, adeo naturalem filiationem non impedire, ut *eqs.* p. 129,35 hic sanctus pater *(sc. Ambrosius)* . . . non de -e offenditur, ut Christum in eo, quod homo est, filium Dei naturalem neget. p. 130,11. **2** *adversitas – Schädlichkeit, Unzuträglichkeit:* ALBERT. M. nat. loc. 1,2 p. 4,8 qui *(homines)* propter l o c i -em infirmantur (*sim.* p. 4,11).

inconnexus *v.* inconexus.

***inconnumeratus,** -a, -um. *qui eodem numero mensurari non potest, non commensurabilis – nicht mit der selben Zahl messbar, inkommensurabel:* SCHOL. enchir. 3,213 huiusmodi proportiones nec simpla quantitate nec suis differentiis metiuntur nec partibus, quibus differunt, augmentantur nec in eas resolvuntur atque idcirco incommensurati et -i iure nominantur (*inde* RUD. TRUD. [?] mus. 2,14).

inconomicus *v.* oeconomicus. **inconp-** *v.* incomp-.

1. *inconscissus (-nc-), -a, -um. *non conscissus – nicht zerrissen:* LIBER de unit. eccl. 2,5 p. 216,1 tunica Christi per totum textilis atque cohaerens reservatur nobis integra et -ncissa a carnificibus Pilati.

2. inconscissus *v.* inconcussus.

inconscius, -a, -um. *inscius – nicht wissend:* LEG. Burgund. const. I 71,1 si quis -is (-us *var. l.*) iudicibus de furto, quod ipsi factum est, crediderit componendum *eqs.*

inconscriptus, -a, -um. *non conscriptus, indistinctus – nicht ver-, aufgezeichnet, unbestimmt:* THEOD. TREV. phys.

1088 quęcumque collocamus, circumscripta notamus; quęcumque non locamus, -a notamus.

***inconsecratus,** -a, -um. **1** *de ecclesiis, monasteriis i. q. non(dum) consecratus, dicatus – (noch) nicht geweiht:* EGILM. epist. p. 361,8 cum ... plures ecclesias -as ... repperissem *eqs.* FOLCUIN. Lob. 4 in exordio regiminis sui ecclesiam, quae ante id temporis erat -a, consecravit *Ursmarus*. DEDIC. Trev. (MGScript. XV p. 1276,29) sub temporibus Egilberti, Brunonis ... episcoporum -um permansit *monasterium. al.* **2** *de hominibus i. q. (non)dum ordinatus – (noch) nicht ordiniert:* CHRON. Camer. 3,29 qui *(Burchardus)* susceptus et electus *(sc. episcopus)* fere per biennium propter excommunicationem imperatoris -us mansit. *v. et p. 1326,10.*

inconsentaneus, -a, -um. *inconveniens – unpassend:* HERIG. gest. 31 p. 178,36 sicut ... perdifficile est hoc ... aridum ... lignum radicitus terrae inherere, stirpes producere ..., ita videtur -um verba, quae dicis *(sc. peregrinus)*, in me *(sc. Iohannem)* impleri posse.

inconsequens, -entis. *inconveniens, incongruus, ineptus – unpassend, ungeeignet, ungehörig, unsinnig (usu gramm. et philos.):* LIBRI Karol. 1,20 p. 196,1 non est -s, ut *eqs.* THEOD. TREV. transl. Celsi 4 p. 403^{B} satis ... -s visitur, si *eqs.* ARNO REICHERSB. apol. p. 160,25 -s connexio dictionum non praeiudicat veritati dictorum. ALBERT. M. cael. hier. 2,6 p. 24,29 -s (inconveniens *var. l.; sc. dicitur modus descriptionis*) ..., quando describuntur *angeli* per figuras rerum magis ab eis distantium. p. 24,31 'alter' ... modus *(sc. descriptionis)* magis est 'formatus' a scriptura, 'in omnino -s (*PG 3,140^{C}* ἀπεοικός)', id est remotum secundum naturam. *al. v. et l.44.*

adv. **inconsequenter.** *inconvenienter, incongrue – in unangemessener, unpassender Weise, nicht richtig:* LIBRI Karol. 1,7 p. 138,4sq. in hoc testimonio -r et ultra quam -r ab illis *(Graecis)* in sua synodo ob adorandarum imaginum astruendum errorem posito *eqs.* VITA Helenae prol. p. 175,5 si ... spiritualibus spiritualia comparanda esse non ignoramus, non -r ... carnalibus carnalia comparamus. ALBERT. M. bon. 482 p. 252,39 cum dicit Tullius: 'per quam *(intellegentiam)* prospicit *animus* ea, quae sunt', videtur -r et improprie dicere *(ex* HUGO RIPELIN compend. 5,34 p. 180^{b},3sqq.; *cf. Cic. inv. 2,160). al.*

inconsequentia, -ae *f.* *inconvenientia, incongruentia, discrepantia – Unangemessenheit, Unvereinbarkeit, Ungereimtheit, unpassender Gebrauch (usu gramm. et philos.):* GERHOH. novit. 12,7 -a ... locutionum non aufert veritatem dictorum. ARNO REICHERSB. apol. p. 74,34 ⌞inconsequentem quidem⌟ *(ci. ed.,* inde consequentem quod *cod.)* hanc dictionum coniunctionem non negamus, quam *(ci. ed.,* quia *cod.)* quidam scholastici nuper invento nomine accidentalitatem dicunt, sed et alio nomine -am dicere possent, ubi *eqs.* p. 181,28 argumentum ... per similium -am explosum est.

***inconservatus,** -a, -um. *non observatus – nicht eingehalten, nicht berücksichtigt:* GESTA Camer. cont. II F 200,2 (vs.) scripsi de Gerardi morte -o ordine.

inconsideranter *adv.* *pendet interr. indir.: l.60.* *imprudenter, inconsulte, incaute, temere – in unüberlegter, unbedachter, unbesonnener Weise, ohne zu überlegen (in figura litotes q. d.: l.57):* RATHER. prael. 3,6 l. 162 his *(verbis)* ... non -r ... preiactis *eqs.* epist. 10 p. 54,9 post sanguinem sanguine -issime tactum *eqs.* ALBERT. M. Matth. 5,23 p. 136,43 Chrysostomus ... legit hoc *(sc. 'habet [sc. frater tuus] aliquid adversum te')* indifferenter et -r, quis causam odii ... dederit.

inconsideratio, -onis *f.* *struct. c. gen. obi.: l.70.* *inconsiderantia, imprudentia, temeritas, caecitas (animi) – Unüberlegtheit, Unbesonnenheit, Verblendung:* LAMB. TUIT. Herib. 2,17 p. 238,17 hic *(sutor)* dum exhaurire sitit inopiam, -e sua incurrit noxam et noxiam. DAVID compos. 2,46 tertia *(sc. species gulae est)* ... plus sumere, quam sit necesse, ex -e vel delectatione gulae. ALBERT. M. Matth. 24,36 p. 577,55 in prima harum *(sc. partium)* tria dicit, scilicet ... -em hominum, quos involvet *iudicium novissimum* incautos. 24,38 p. 578,51 ecce incircumspectio et -o futurorum proveniens ex inordinatione carnalis concupiscentiae. *ibid. al.*

inconsideratus, -a, -um. *usu subst.: p.1602,3.* **1** *spectat ad cogitationem:* **a** *de hominibus i. q. imprudens, incautus – unbesonnen, unvorsichtig:* ALBERT. M. Matth. 24,36 p. 577, 52 ne nos iudicium -os praeoccupet. 24,37 qualiter -os involvit *iudicium novissimum.* **b** *de actibus sim. i. q. cogitatione non pertractatus, temerarius, inconveniens – nicht durchdacht, verwegen, unangemessen:* ALCUIN. epist. 224 nihil dimittas *(sc. Chrodgarius)* -um rerum tuarum. DIPL. Otton. III. 28 p. 428,25 nec dux nec comes neque alicuius personae -a audacia ... quamlibet ... violentiam in omni terra ditionis eorum *(monachorum)* ... praesumat inferre. DIPL. Heinr. IV. 282 (spur.) ut omnis illa beneficiorum -a distributio in proprios monasterii usus redeat. CHART. episc. Hild. II 8 p. 4,35 non solum -e presumptionis, sed presumptuose temeritatis estis *(sc. ministeriales)* graviter arguendi. *al.* **2** *spectat ad visionem i. q. non spectatus, non visus – nicht betrachtet:* WETT. Gall. 30 p. 274,24 quod *(sancti corpus)* -um pontifex non sustinens arcam aperuit.

adv. **inconsiderate.** **1** *imprudenter, inconsulte, incaute, temere, inconvenienter – in unüberlegter, unbedachter, unbesonnener, unangemessener Weise:* HRABAN. epist. 2^{a} p. 383,5 si quid ... minus recte atque -e invenerit *lector* prolatum. EPIST. Meginh. 40 p. 241,19 ut animum regis pravorum consiliis -e a vobis *(sc. papa)* alienatum in vestre paternitatis caritatem ... reformari laborarem *(sc. episcopus).* DIPL. Loth. III. 77 p. 120,12 qui *(advocatus)* si ... sponsionis prevaricator extiterit sibi non sua -e vendicando *eqs.* ALBERT. M. elench. 1,3,9 p. 574^{a},47 haec *(contradictionis propria)* in syllogismo contradictionis -e omittere specialem modum inducit deceptionis. *al.* **2** *praeter exspectationem – wider Erwarten, gegen alle Wahrscheinlichkeit:* ALBERT. M. Matth. 14,26 p. 434,13 tunc -e in tenebris supra mare ambulans apparuit *Christus*, quod puri hominis non est.

inconsolabilis, -e. *cui consolatio nulla est – untröstlich, trostlos:* **1** *de morte:* ALBERT. M. Iob 17,14 subdit de fine -i secundum corpus: '*eqs.*' (*antea:* finis ... talis consolationem non habet). **2** *de maerore:* THANGM. Bernw. 54 p. 781,10 ubique vociferatio lugubris exoritur, moeror -is ... auditur. ANNAL. Altah. a. 1056 p. 53,8 annus iste ... luctum -em intulit multis. ELIS. SCHON. viar. 13 p. 101,10 -is tristicia. HIST. de exp. Frid. imp. p. 92,23 -i planctu in kathedrali ecclesia ... corpus eius *(imperatoris)* reposuerunt. ALBERT. M. Iob 17,15 ex his concludit dolorem esse -em. *al.*

adv. ***inconsolabiliter.** -biter: *l.47.* *insolabiliter, sine solacio – untröstlich, ohne Trost:* GONZO Geng. 18 cuius *(puellae)* caecitatem parentes -r quotidie lugebant. HERM. IUD. conv. 19 p. 120,23 luctu me amarissimo velut perfidum ac perditum -r (-biter *P*) plangebant *Iudaei*. CHART. Salisb. II 828 p. 361,9 ne ... -r flere cogantur *(sc. capitulum)* eo, quod *eqs.* CASUS Geng. p. 103,21 ab ... Argentina sumus egressi *(sc. Gengenbacenses)* -r navigio per Rhenum volentes versus Wizenberg navigare. *al.*

***inconsolabilitas,** -atis *f.* *status eius cui consolatio nulla est – Untröstlichkeit:* ALBERT. M. Matth. 2,18 p. 61,76 tangit quattuor: ... tertium *(sc. est)* -s plorantium et quartum causa -is. p. 62,46 ecce causa -is: quia interfecti sunt *infantes*, antequam essent. Iob 17,11 p. 216,7sqq. ostendit hic propositum ex -e doloris bonorum, qui tamen pro peccato non puniuntur; et tria dicit: -em, -is rationem *eqs.* (*sim.* 17,12).

***inconsolatus,** -a, -um. *non consolatus, (pecunia) sustentatus – ungetröstet, nicht (mit Geldmitteln) unterstützt:* VITA Burch. Worm. 20 p. 844,18 quorum *(pauperum)* nullum -um abire permisit. RUODLIEB V 253 quam *(matrem)* ... discedens deseruisti *(sc. filius)* -am. GERHOH. aedif. 165 (ed. Sackur) sive absente sive presente episcopo nullus transeat, prout facultas admittit, -us. *al.* FUND. Consecr. Petri p. 242,6 dispensatores diviserunt inter se depositam ad opus ministerii pecuniam et dimiserunt Consecratum Petrum incultum, -um.

inconsonans, -antis. *usu subst.: l.71.* *dissonus, discrepans – unharmonisch, nicht zusammenpassend (usu philos.):* ALBERT. M. phys. 1,3,1 p. 39,13 'necesse est', quod 'consonans compositum' in proportione partium et harmonia 'fiat ex -i (*p. 188^{b},12* ἀναρμόστου). p. 39,31 fit consonans compositio ab -i

divisione, ita quod circa eadem sumitur compositio consonantiae compositionis et inconsonantiae divisionis.

inconsonantia, -ae *f.* *incongruentia, inconvenientia, discrepantia – Ungereimtheit, Unangemessenheit, Unvereinbarkeit:* **1** *in univ. (fere usu philos.; mus.: l. 7):* GUIDO AUGENS. mus. 410 de cuius modi cantibus multi possunt reperiri tantam vel maiorem plerumque habentes -am *(v. comm. ed. p. 283).* ALBERT. M. sent. 4,9,10 p. 236a,36 est quaedam -a, ex qua simul actu non debet esse, sed secundum tempus successive unum post aliud *(sc. coitus post communionem vel communio post coitum)* esse quandoque. phys. 1,3,1 p. 39,14 quando corrumpitur *consonans*, 'corrumpitur in -am (*p. 188b,14* ἀναρμοστίαν)' privative 'oppositam' consonantiae illi, quae dicta est, et non in non-consonantiam quamcumque per accidens acceptam. *v. et l. 2.* **2** *dissonantia – Dissonanz (usu mus.):* MUS. ENCHIR. 17,21 ut ... nec infra tetrardum sonum descendat *vox organalis* positione nec inchoatione levetur obstante triti soni -a. 18,15 propter deuteri soni -am ad sonum tritum. **3** *adversitas – Schädlichkeit (in imag.): p. 1599,1.*

inconsonus, -a, -um. *incongruus, inconveniens, incompetens, discrepans – unpassend, nicht übereinstimmend, unstimmig, unharmonisch:* **1** *in univ.:* GUIDO AUGENS. mus. 409 vide cantum omnino sibi -um. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 94,20 licet hoc ipsum *(sc. dictum)* -um *(sc. sit).* ANON. ton. Schneider p. 108,9 videbant *moderni* ... cantum eiusdem modi nunc in gravibus principium habere ..., nunc ... ad acutas raptari et ibidem maxime vagari et e contrario, quod omnino -um et irregulare iudicabant. **2** *dissonus – dissonant (usu mus.):* MUS. ENCHIR. 17,15 tritus subquartus deutero solus a simphonia deficit et -us ei efficitur. ARIBO mus. p. 7,15 sicut ... pueri tenellae vocis inmoderato acumine cantilenas edunt adeo -as, ut *eqs.*

inconstabilitus, -a, -um. *inconstans, infirmus – unbeständig, unzuverlässig:* SPEC. virg. 2,138 in quibus *(dictis)* omnibus -ę (inconstabilitate *ZW*) mentis egressus poterit denotari. SIGEBOTO Paulin. 41 p. 930,7 nichil omne negotium agendum sic impedit quomodo mens ad suum propositum exequendum -a.

inconstans, -antis. *usu subst.: l. 59.60. instabilis, incertus, mutabilis, vagus – unbeständig, unsicher, wandelbar, unstet:* **1** *de rebus:* **a** *in univ.:* TRAD. Frising. 105a (a. 782) iterare libuit ipsam traditionem, quia temporalis et levis et -s est animo, apud Heredem episcopum *(in struct. dub.).* GODESC. SAXO conf. p. 59,25 dum te *(sc. lectorem)* ... tam ... variae et -i subdere non timet *(sc. qui praedicta praescita quidem, sed non praefinita esse dicit)* instabilitati. THEOD. PALID. annal. a. 924 p. 61,21 felicis ... infortunium cum ipso -s est. CHART. Babenb. 256 cum ... vita brevis sit hominum et -s. CHART. Merseb. 292 cum humane condicionis memoria sit labilis et -s. **b** *sibi non inhaerens, inconveniens – nicht folgerichtig, inkonsequent (usu log.):* ALBERT. M. anal. pr. 1,6,3 p. 634b,6 in hac figura linea prima, quae est BF, significabit combinationes -es inter AB in una parte et FE in altera parte. 1,6,3 p. 634b,46 producta linea CH ex consideratione antecedentium et consequentium est -s sive inutilis in omnibus tribus figuris. *ibid. al.* **2** *de hominibus eorumque actibus sim. i. q. infirmus – unzuverlässig, wankelmütig:* RUOTG. Brun. 25 p. 26,3 quanta constantia et securitate animi sui -es et temerarios adversariorum motus redarguit. OTLOH. prov. L 31 levis atque -s nil avibus differt. AMARC. serm. 2,612 stultus et -s inhiat, quod non habet. CHART. Stir. III 97 p. 163,25 si ... dominus Fr. et H. in suis promissionibus ... erga nos ... existerent -es *eqs.* ALBERT. M. pol. 1,9 p. 75a,39 in sene ... conceptus stabiles sunt ..., in iuniore autem ... sunt conceptus -es et leves. *al.*

inconstantia (-cia), -ae *f.* *mutabilitas – Unbeständigkeit, Veränderlichkeit:* **1** *spectat ad res:* HRABAN. carm. 37,29 non te conturbet, sancte, -a, frater, haec m u n d a n a (PETR. DAM. epist. 94 p. 39,4 de mundanae -ae alternitatibus). VITA Adalb. Prag. A 14 ut ... hiberni maris -a malum nautis, ita vagatio de loco in locum periculum suis sequacibus minatur. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 76,6 que ... subiecti ... -a quodammodo agitantur *eqs.* CONR. HIRS. dial. 1708 firmamenti constans -a. *meton. de mundo:* VITA Bard. 24 p. 339,21 cum divina benivolentia censeret eum transferendum ex temporali -a et labore ad statum et quietem felicitatis aeternae. **2** *spectat ad homines:* **a** *incorpor. i. q. infirmitas (animi), levitas (mentis) – Unzuverlässigkeit, Wankelmut, Charakterlosigkeit:* RATHER. prael. 2,14 l. 465 sciendum neminem de virtute ad vitium quodlibet prolabi, nisi prius ab humilitatis petra in arenam superbiae ei contingat saltu vanitatis et -ae demutari. IDUNG. PRUF. dial. 1,47 qui *(monachi)* de ... discreto Cluniacensi ordine ad indiscretam Cisterciensium novitatem levitatis et -ae instinctu ... rapiuntur. TRAD. Ror. 116b p. 120,35 brevis ... est hominum vita et ... non parva modernorum -cia. *al.* **b** *corpor. i. q. ?vacillatio – ?das Wackeln:* ALBERT. M. animal. 1,510 si ... cum celeritate motus *(sc. gressus)* accidit perturbatio oculorum, capitis -a et hanhelitus spissus *eqs.*

inconsubtilis *v.* inconsutilis.

inconsuetus, -a, -um. *usu subst.: l. 26. insolitus, inusitatus – ungewohnt, unüblich, ungebräuchlich:* PAUL. DIAC. Lang. 3,31 p. 111,18 Francorum exercitum ... propter -i (-is *var. l.*) aeris incommoditatem desenteriae morbus graviter exagitare coepit. PAX Valenc. 16 si aliquis ... semitam alias consuetam dimittat et voluntarie per blada aliena novam faciat -am semitam. CHART. Babenb. 344 p. 188,9 ut nec nos *(sc. dux)* nec aliquis nostrorum subditorum eorum colonis ... inponat exaccionem vel alia obsequia -a. ALBERT. M. animal. quaest. 9,24/28 p. 213,43 omne -um est causa doloris. *al.*

inconsultans, -antis. *non rogatus – ungefragt:* CHRONOGR. Corb. p. 68,21 consilio mutato, nobis *(sc. fratribus)* ... et pene omnibus -bus ... prepositus ... electum nostrum adivit.

inconsultus, -a, -um. *usu subst.: l. 55.* **1** *strictius:* **a** *non rogatus – ungefragt:* LIUTG. Greg. 2 p. 68,36 ut -is parentibus suis ... tam subito mutaretur. LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 145,5 cui *(sc. papae defuncto)* Romani protinus -o rege successorem elegerunt Hildebrandum. OTTO FRISING. gest. 2,25 p. 128,20 nobis *(sc. clericis et monachis)* -is, immo ignorantibus in prelio concertatur. *saepius.* **b** *inconsideratus, improvidus, temerarius, incautus – unbedacht, unbesonnen, unvorsichtig:* LEG. Burgund. const. I 49,2 si ille, ad quem animalia pertinebunt, admonitus fuerit, ut ea ... recipiat, idque facere -a (inconsoluta, inconsolita, inculta *var. l.*) abusione tardaverit *eqs.* WIPO gest. 25 p. 44,8 filium -um sapienti marito postponens publicam fidem dedit *Gisela* omnibus, quicquid illi accidisset *eqs.* CHRON. Reinh. a. 1208 p. 574,23 magis volens *(sc. rex)* filiam suam alteri dare quam sub atrocitate viri -i vitam periculosam eandem filiam suam sub anxietate ducere. *al.* **c** *incertus – unentschlossen:* YSENGRIMUS 1,349 -us adhuc dubitas *(sc. rusticus);* custodio *(sc. vulpes)* pellem; cum scieris, cui des, trado libenter eam. **2** *latius:* **a** *inopinatus, inexspectatus – unvermutet, überraschend, unerwartet (usu praed.):* RICHER. REM. hist. 2,37 cum multo horrore ... coram suis -us exspiravit *Heribertus.* 4,94 fuit ... militum luctus ..., eo quod dominum -um amittebant. **b** *imperitus, consilii egens – unerfahren, ratlos (usu subst.):* VITA Anselmi Luc. 24 desolati solatium, -i consilium, consulti gaudium inveniunt.

adv. **1. inconsulte** *vel* **inconsulto.** *?script. vel form.* -tu: *l. 64.* **1** *imprudenter, temere, parum diligenter – auf unüberlegte, unbedachte Weise, blindlings, übereilt, ohne Sorgfalt:* LULL. epist. 103 p. 225,25 ne sine consilio -e aliquid agamus *(sc. homines).* CONC. Karol. A 39C p. 460,6 quidam ... illam *(formulam)* detruncantes quaedam capitula -e ex ea transcripserunt. WIPO gest. 7 p. 30,4 Papienses -o ... totum ... palatium ... eruebant. SIGEB. GEMBL. chron. a. 858 quod *(regnum)* ille *(Ludowicus)* -u aggressus turpiter alienis excessit finibus. *saepius.* **2** *sine voluntate – unabsichtlich, unwillkürlich:* ALFAN. premn. phys. 25,1 p. 140 -e (*PG 40,700A* ἀβουλήτως) ... in somniis proicimus semen.

2. *inconsulter. *haud voluntarie – gegen seinen Willen, unfreiwillig:* AEG. AUR. gest. 3,30 p. 104,13 a quo *(Paschali)* pallii dignitatem -r invitus lacrimansque meruit *Henricus* accipere.

inconsummabilis (-uma-), -e. *confunditur c.* inconsutilis:

l.4. (*per contam. c.* consumere) **1** *qui confici, conteri non potest – nicht abnutzbar, unzerstörbar, unverwüstlich:* EPIST. pont. Rom. 163 p. 304,11 (spur. s. XI.ex.) de vestimento -umabili (inconsutili *C; cf. Eucher. laud. her. 14* inconsummabilis . . . vestitus). **2** *immortalis – unvergänglich, unvergesslich:* MART. VALER. buc. prol. 17 decantaverunt *(sc. poetae antiqui)* -iora formidandorum prelia celicolum.

inconsummatus (-uma-), -a, -um. *non(dum) perfectus – (noch) unvollendet, nicht fertiggestellt:* AGNELL. lib. pont. 56 aedificia . . . domui -a r e l i q u i t *Aurelianus* (57 p. 225 l. 27). HUGO HONAUG. hom. 2,77,10 unitas . . . eorum *(Patris et Filii)* non est -umata, sed perfecta. MIRAC. Bert. 8 p. 513,33 ambitus castelli . . . -us *eqs.*

inconsumptibilis, -e. *qui confici, conteri non potest – nicht abnutzbar, unzerstörbar:* **1** *corpor.:* GODESC. SAXO theol. 23 p. 328,1 quod *(corpus Domini)* est penitus -e. p. 335,10 caro -is. *al.* ALBERT. M. sent. 2,14,1 p. 257b,33 licet crystallus sit insolubilis . . ., non tamen est -is ab igne. miner. 1,2,7 p. 21a,13 supra modum durum efficitur *caementum* quasi -e per ignem. **2** *incorpor.:* ALBERT. M. div. nom. 4,29 p. 135,73 dicit *Dionysius* animam 'habere vitam -em (*PG 3,696C* ἀνώλεθρον)'. 4,31 p. 138,2. 5.

adv. ***inconsumptibiliter.** *sine damno – ohne Schaden:* RUP. TUIT. off. 10,15 l. 821 beata et rationalis creatura -r liquescit in incendio huius *(sc. purificantis)* amoris.

inconsumptus, -a, -um. *non consumptus, integer, indemnis – nicht aufgebraucht, unzerstört, unversehrt, unbeschadet:* **1** *in univ.:* **a** *corpor. (in imag.: l.31):* EGBERT. fec. rat. 1,241 (schol.) cum omnia mundana transeant, etiam suorum *(sc. Berthecae)* operum nihil -um remansit. HUMB. Sim. 2,37 p. 186,8 haec *(bestia)* . . . flamma ex se exeunte nil ante se -um relinquit. EKKEB. SCHON. cath. 11,4 p. 86B ut . . . integrum permaneret *corpus Christi* et -um. CHART. Sangall. A IV app. 44,26 p. 983,4 sic -um Tityi semperque renascens non perit, ut possit sepe perire, iecur. **b** *incorpor.:* RUP. TUIT. off. 2,9 l. 375 sensus . . . sermonis . . . integer permanet et -us. **2** *c. colore quodam:* **a** *de tempore i. q. non(dum) praeteritus – (noch) nicht vergangen:* ALBERT. STAD. chron. a. 532 dies . . . undecimus ante nativitatem Domini habet XC annos consumptos, XXV -os. **b** *de igne i. q. inexstinguibilis – unauslöschlich:* WALAHFR. Wett. 315 quae *(montana)* . . . in circuitu praecingens igneus amnis ambit inexhaustos (indeficientes, -os *var. l.*) tribuens intrantibus ignes.

inconsutilis (-ubt-, -upt-), -e. *non consutus – nicht (aus mehreren Stücken) zusammengenäht:* **1** *proprie:* FORM. Dion. 1 p. 496,30 gratias multas ago de linea -i, bene texta, longa et larga. CHART. Tirol. II 291 continentur . . . hoc altari de veste Domini -i, de velo sancte Mariae. ROB. TOR. chron. a. 1156 p. 505,41 cappa salvatoris nostri . . . divina revelatione reperta est, -btilis et subrufi coloris. CHRON. Basil. a. 316 p. 275,4 vestis -is et harundo et vestimentum sancti Iohannis Baptistae. ALBERT. MIL. chron. 13 p. 596,12 Pilatus . . . tunicam Domini -em detulit. *v. et l.4.* **2** *per compar. de doctrina christiana:* EPIST. var. III 7b p. 149,24 omnia ita sunt contexta . . ., ut et una vestis -is desuper contexta per totum videatur. **3** *alleg. de unitate ecclesiae christianae (spectat ad Vulg. Ioh. 19,23):* ANNAL. Ianuens. I p. 55,20 quamvis . . . tres falsi fratres . . . -em (-ptilem *cod.*) Christi t u n i c a m . . . scindere et laniare laborent (ROM. SALERN. annal. p. 272,12. CONST. imp. II 210 p. 282,31. *sim.* CONST. imp. I 183 p. 254,22).

***incontactus,** -a, -um. *intactus, integer – unberührt, unangetastet:* **1** *proprie de Maria virgine:* VITA Mariae rhythm. 5949 iacuit exanimis mater -a. 7034 audivi *(sc. Ignatius)* . . ., ipsum *(Iesum)* quod conceperis *(sc. Maria)* manens -a virgo. *ibid. al.* **2** *translate (usu publ. et iur.):* TRAD. Frising. 393 p. 334,6 (a. 818) ut in evum et -um ⌞in vestitura⌟ (*ni leg.* investitura) praedicti domui . . . firma et inmutabilis strennue permaneat *(sc. donatio)*. CHART. Austr. sup. IV add. 15 p. 564,10 (a. 1258) ut hec *(sc. constituta)* -a perpetuo conserventur.

incontaminabilis, -e. *qui contaminari, pollui non potest – unbefleckbar (usu subst.):* ALBERT. M. eccl. hier. 4 p. 98,2 'ad subiectum', id est in inferiores, 'non prompte', id est, non aperte, sed per divinos viros, '-e (incommutabile *var. l.; PG 3,476C* τὸ . . . ἄχραντον)', scilicet spirituale (alia translatio tamen habet 'incontaminate'), 'cooperitur'.

incontaminacius *v.* incontaminatus.

***incontaminanter** *adv. sine contaminatione, pollutione, adulteratione – ohne Befleckung, Verfälschung:* DIPL. Conr. III. 45 p. 76,14 ecclesiarum iura . . . debemus et nos servare et posteris nostris -r servanda transmittere.

***incontaminatio,** -onis *f. pollutio non peracta – Nicht–Befleckung:* ALBERT. M. sent. 2,4,1 p. 104b,37 -o . . . dicit remotionem a contactu male conversantium.

incontaminatus, -a, -um. *script. compar.* -cius: *l.57. incorruptus, illaesus, integer, salvus – unverdorben, unbeschädigt, unverletzt, unversehrt:* **a** *corpor.:* **α** *in univ.:* SIGEB. GEMBL. chron. a. 753 ex ea *(terra disrupta)* animal mulinum ascendit -um, humana voce loquens, pronuntians incursionem gentis ab heremo adversus Arabes *(spectat ad Vulg. num. 22,21sqq.)*. VITA Richardi 8 p. 284,15 quod singulorum nostrorum *(sc. episcoporum sepultorum)* dexteras manus omni putredine -as . . . nostris pectoribus reperiet *abbas* superpositas. CHART. Himmelport. 2 p. 95,2 noveritis nos *(sc. episcopum)* sub . . . Alexandri pape . . . bulla inconcussa et inconvulsa et -a vidisse litteram (*sim.* CHART. Turg. III 510 p. 316,32). **β** *de castitate i. q. intactus, immaculatus – unberührt, unbefleckt:* RADBERT. psalm. 1,295 ut sit *virgo Christi* carne et mente sancta et -a. 2,907 tu . . ., virgo Christi, quamvis . . . incorrupta et -a *eqs.* CAPIT. episc. III p. 313,14 ut mundo et casto corpore . . . corpus et sanguinem Christi -i percipere mereamur. LAMB. HERSF. annal. a. 1069 p. 106,11 quod eam *(uxorem)*, ut acceperit, sic -am inlibatoque virginitatis pudore conservaverit *rex*. **b** *incorpor.:* **α** *non mutatus, indepravatus – unverändert, ungeschmälert:* HRABAN. epist. 20 p. 426,28 Deus . . . dilectionem tuam *(sc. archiepiscopi)* inlaesam et -am in aeternum conservare dignetur. LAMB. HERSF. annal. a. 1076 p. 279,4 nec sinerent *principes* regni Teutonici splendorem omnibus retro seculis intactum -umque sua aetate tam turpis exempli macula sordescere. ALBERT. M. div. nom. 4,181 p. 266,5 'purum' dicit remotionem a contrario et similiter '-um (*PG 3,724B* ἀλώβητον)'. *al.* **β** *de donationibus, venditionibus sim. i. q. inconcussus, firmus – unangefochten, rechtskräftig:* DIPL. Ludow. Germ. 47 p. 63,43 quicquid pars altera alteri dederit, stabilitum et -um futuris temporibus consistat (*item* 59 p. 81,16). DIPL. Heinr. I. 28 ut hoc *(sc. factum)* firmius credatur diligentiusque -um observetur *eqs. de possessione loci:* FUND. Werd. p. 167,18 semper liber et -us locus iste *(sc. monasterium)* a Deo est observandus.

adv. ***incontaminate.** *sine coinquinatione – ohne Befleckung, Besudelung:* **1** *in univ.:* ALBERT. M. eccl. hier. 4 p. 105,34 ipsa retributio 'occultans . . . -e (immaculatae *S; PG 3,480B* ἀχράντως)', id est decenter, 'visionem super virtutem' *eqs.* epist. Dion. 9 p. 539,49 'quaedam' inspiciunt *theologi* 'mundative et -e'. *v. et l.3.* **2** *sine vitiis, diligenter, accurate – ohne Fehler, sorgfältig, genau:* CHRIST. STAB. Matth. 19 l. 197 quicumque legem veterem custodierunt -e, vitam habeant aeternam. 20 l. 97 pauci sunt, qui Deo -e serviant. DIPL. Otton. I. 35 ut . . . auctoritas . . . firmius . . . per succedentium temporum curricula et -cius ab omnibus successoribus observetur (*inde* DIPL. Otton. II. 75).

incontemplabilis, -e. *invisibilis – unsichtbar:* ALBERT. M. cael. hier. 2,3 p. 19,21 'simplicium . . . ignotorum et -ium (*PG 3,137B* ἀθεωρήτων)'.

? ***incontentionosus** (-nci-, -iosus), -a, -um. (in *et* contentio(no)sus, *ni subest* in contentione <positus> *sim.*) *contentiosus, in controversiam vocatus – umstritten, strittig:* LEX Raet. Cur. 8,5 p. 239,3 omnem rem, qui -cionosa (contenciosa *Bb*) est, antequam eam homo deliberet, nulla donationem exinde facere non potest. FORM. Augiens. B 5 sine aliquo ⌞typo vel occasione contenciosa⌟ (tipo quasi -ciosa 3).

incontinens, -entis. *usu subst.: p.1607,2.4.5.* **1** *immoderatus, intemperatus – ungemäßigt, unenthaltsam:* **a** *in univ.:* THEGAN. Ludow. 20 p. 208,3 sunt *(sc. propinqui servorum, qui pontifices summi effecti sunt)* elati, instabiles, -es, inpudi-

ci, inverecundi. ALBERT. M. bon. 221 p. 133,79 dicitur continentia per oppositionem ad -em (continentem, inconvenientem *var. l.*), qui nititur continere, sed vincitur. eth. I 15 p. 13,74 '-bus (in contingentibus *var. l.*)', id est, qui non morantur menti. 561 p. 483,65 '-s (*p. 1142b,18* ὁ . . . ἀκρατής) et pravus ratiocinatur' de his, quae *eqs.* eth. II 7,1,6 p. 478a,35sqq. si . . . simpliciter dicatur -s, qui universaliter habet omnes incontinentias passionum, nullus est simpliciter -s. *ibid. al. v. et p. 1608,17.* **b** *libidinosus – lüstern, geil:* CAPIT. episc. I p. 31,7 ut inquiratur . . . eos, qui -es (inconvenientes *K*) et per maximam libidinem se circumferentes etiam cum quadrupedibus miscuntur. BERTH. chron. B a. 1061 p. 192,22 laicos clericorum aperte -ium officia audire per bannum prohibuit *Alexander papa.* HINCM. divort. 20 p. 220,1 si coniugatus forte fuerit -s *eqs. al.* **2** *de lingua i. q. non con-, retentus – unbeherrscht, ungezügelt:* THIETM. chron. 5,34 quem *(hostem)* ibi *(sc. iuxta civitatem obsessam)* castra metantem rustici unius -s lingua custodibus prodidit.

adv. **incontinenter.** *libidinose, luxuriose – in unenthaltsamer, ausschweifender Weise, ohne Zurückhaltung:* PETR. DAM. epist. 118 p. 333,3 quia . . . in vigiliis . . . Dominicae nativitatis vina -r holemus? CHART. Austr. sup. VI add. 4 p. 578,32 vixit *mulier* -r. ALBERT. M. eth. II 7,1,3 p. 471a,43 non contingit *(sc. hominem)* aliquid facere contra conscientiam, ita quod propter opinionem -r agat, sed non propter scientiam. *ibid. al. v. et l.43.*

***incontinenter** *adv.* (in *et* continenter) *in continenti, statim – (unmittelbar) anschließend, sofort:* VITA Hildeg. Schon. 35 (ASBoll. 3Apr. II p. 787F; c. 1200) convalesces *(sc. frater)* -r de hac infirmitate. CHART. Sangall. A III app. 31 p. 711,30 si status negotii aliqualiter fuerit immutatus apud nos, hoc vos *(sc. magistrum)* -r scire faciemus *(sc. abbas).*

[incontinenti *v.* in *et* contineo.]

incontinentia, -ae *f.* *usu plur.: l.7.43. al.* **1** *immoderatio, intemperantia – Mangel an Mäßigung, Unbeherrschtheit:* **a** *in univ. (per prosop.: l. 37. 39):* LIBRI Karol. 3,12 p. 381,8 iactantia . . . ministram suam, oris videlicet -am, contra nos pugnaturam inpellente *eqs.* p. 381,25 discipula superbiae, oris scilicet -a. VITA Udalr. Cell. II 10 solitam animi sui servabat constantiam curialis -ae omnino fugiens et execrans lasciviam. ALBERT. M. eth. II 7,1,9 p. 485a,18sq. minus turpis est -a irae quam -a, quae est circa concupiscentias tactus. 7,1,14 p. 498b,5 duarum . . . -arum ea, qua melancholici et cholerici incontinenter agunt, sanabilior est quam ea, quae est debilium. *saepe. v. et l.7.* **b** *libido – Unenthaltsamkeit, Geilheit:* CONC. Karol. A 21,8 p. 192,11 quodsi propter -am vel . . . amore filiorum in id *(sc. caelibato)* permanere nequeunt *coniuges propter consanguinitatem separati eqs.* BERTH. chron. B a. 1066 p. 203,8 -am sacerdotum . . . in scriptis suis confutavit *Petrus Damianus.* SCHOL. Adam gest. 72 p. 164,21 clarissimus rex Danorum sola mulierum -a laboravit. ALEX. MIN. apoc. 10 p. 167,16 dum -a sagittas suae libidinis contra ipsum *(sc. Benedictum)* acriter intorsit, victoriosissime triumphavit. *saepe.* **2** *status eius qui con-, retinere non potest – Unfähigkeit, Unvermögen fest-, zurückzuhalten (usu natur. et medic.):* RECEPT. Lauresh. 2,106 ad -am urinae. CONSTANT. AFRIC. theor. 5,13 p. 21ar balneum calidum multum carnes effeminat, nervorum facit -am, mentis stuporem. MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 384F si . . . fluxus lachrymarum fit ex abundantia habitus propter -am. TRACT. de aegr. cur. p. 168,26 si . . . ex nimia habundantia per -am fluat sanguis. MAURUS progn. 10 p. 28b,33 multus *(sc. sudor)* vi sinthomatis habet fieri ex multitudine materiei propter membrorum -am. *al.*

incontingens, -entis. *script.* in c-bus: *l.4.* *usu subst.: l.4.p. 1608,3.* **1** *de rebus i. quod contingere, impetrari non potest, incongruus – was sich nicht ereignen, nicht erreicht werden kann, unmöglich:* ALFAN. premn. phys. 3,33 p. 57 de hoc *(sc. unione Dei ad hominem)* . . . gentilium multi risum faciunt dicentes impossibile et -s (*PG 40,605A* ἀπίθανον) et inconveniens esse commisceri mortali naturae divinam. 7,8 p. 76 tanti *(sc. montis maximi)* . . . idolum accedere oculis nostris omnino -s *(PG 40,641A* ἄλογον; *sc. esse dicit Galenus).* ALBERT. M. div. nom. 4,207 p. 286,66 oportet . . . adesse materiam, quae sustineat utrumque *(sc. actionem et passionem)*, quamvis actio et passio sit -ium (*cf. p. 188a,32sq.* πάντων τῶν ὄντων οὐθὲν οὔτε ποιεῖν πέφυκεν οὔτε πάσχειν τὸ τυχὸν ὑπὸ τοῦ τυχόντος). **2** *per confusionem de hominibus i. q. incontinens, luxuriosus – unenhaltsam, ausschweifend: p.1607,4.*

***incontinuatus,** -a, -um. (in *et* continuare) *continuus – ununterbrochen fortbestehend:* VITA Desid. Vienn. 17 tam praecedentium quam subsequentium gemitus quis tolerare poterat voce -a (*antea:* indefessa) manente, quamvis pectus ferreum possideret?

***incontinuitas,** -atis *f.* **1** *divisio – Trennung, Zerlegung:* ALBERT. M. metaph. 5,2,2 p. 238,30sq. idem *(sc. corpus)* est susceptibile continuationis et discontinuationis sive -is; continuatio . . . est forma non susceptibilis -is. **2** *incontinentia – Unbeherrschtheit:* ALBERT. M. eth. II 7,1,13 p. 494b,13 quaerit *Aristoteles* de -e, utrum ille scilicet incontinens sit, qui generaliter qualicumque electioni non immanet.

1. incontinuus, -a, -um. *usu subst.: l.28.31.* *struct. c.* ad: *l. 27.* *non continuus, seiunctus – nicht zusammenhängend, unverbunden, getrennt:* **1** *proprie:* ALBERT. M. phys. 4,4,4 p. 299,2 aevum habet non totum esse simul, et ideo habet vices numerabiles et -as, quia vicissitudo non est continua. meteor. 4,2,8 p. 257,18 cum subito exhalaret *later* in fornace, remaneret terrestre lateris -um, et farinaretur later. 4,2,9 p. 259,62 quaelibet *(sc. pars plumbi liquidi separata)* est infra suam superficiem terminata et -a ad alteram. 4,3,20 p. 288,5 quatuor efficuntur -a. *al.* **2** *translate de sermone i. q. inordinatus, non arte compositus – ungeordnet, nicht fachgerecht:* ALBERT. M. elench. 2,4,2 p. 704b,8 solvendae sunt tales orationes per divisionem congrui sive continui ab incongruo sive -o.

2. *incontinuus, -a, -um. (in *et* continuus) *continuus, assiduus – andauernd, anhaltend:* PAUL. AEGIN. cur. 53 p. 29,5 precedit . . . in epilepticis . . . repletio capitis -a (*3,13,1 p. 153,3* συνεχής).

adv. ***incontinue.** *in continuum – ununterbrochen, durchgehend:* THADD. FLORENT. cons. 127,45 fiat . . . sibi *(pthisico)* in hyeme camera de scoriis, ut non intret aer frigidus, et fiat -e lentus ignis.

incontra *adv. et praep.* *divisim scriptum: l.42.* **1** *adv. i. q. (e)contra – da-, hingegen, (im Austausch) dafür:* FORM. Andec. 55 accipit *germanus unus* illi, hoc est casa . . .; et in c-a accipit germanus suos *(sc. alter)* illi alio locello illo. CHART. episc. Hild. I 140 tradidi *(sc. Hezilo)* eclesię sancti Michahelis . . . XL iugera . . . abbate Megenwardo nobis et ecclesię nostrę -a tradente unam videlicet aream. **2** *praep. c. acc. (?abl., ?dat.: l. 61. 66. p. 1609,1. 10. al.):* **a** *praeter – gegen, unter Missachtung (von):* TRAD. Weiss. 244 l. 66 (a. 713) si quis . . . -a anc vinditionem evenere temtaverit aut inrumpere voluerit *eqs.* FORM. Bitur. 14 p. 174,6 quantum passus sum malicia -a d r i c t u m vel sine iudicio (CHART. Sangall. B II 24 p. 28,3). p. 174,18 -a rationis ordine. CAPIT. reg. Franc. 262,10 si aliquis . . . contra istum pactum -a illum *(Karolum)* fecerit *eqs.* DIPL. Otton. I. 400 p. 545,16 si ullus de heredibus meis -a hunc meum iudicatum . . . ire, inrumpere aut disfacere aut contendere *(sc. praesumpserit sim.).* *ellipt.* -a ire *i. q. contrafacere – zuwiderhandeln:* CHART. Bund. I 360 (a. 1165) si quis -a ire voluerit, solvat uncias auri V (*item* 372. 383). **b** *adversus, coram – gegenüber, vor, in Gegenwart (von):* **α** *gener.:* VITA Richar. 12 (MGMer. VII p. 451,23) contractus quidam solebat a foris sancta basilica frequentius orare . . .; -a beati saepulcro (saepulcrum *p. corr. 1*) erectus fuit. **β** *publ. et iur.:* LEX Sal. Merov. 67 quando filiam suam ad maritum donat *pater*, quantum ei in nocte illa quamlibet rem donavit, totam extra partem ⌞-a fratres suos⌟ (fratris suis *var. l.*) vindicet. FORM. Turon. add. 6 p. 161,34 ut ipse ille ipsas res in loco illo -a illo superius nomine omnique tempore habeat evindicatas atque elidicatas (*sim.* DIPL. Karoli M. 102 p. 147,18). TRAD. Frising. 382 quicquid eum *(Cotaperht)* -a filios suos in portionem contingit. 398a quicquid eum *(Sundarheri)* -a fratrem suum de parte genitoris sui obvenit. **c** *pro – (im Austausch) für:* CHART. Sangall. A I 110 (c. 787) ut omnes res meas . . . Aginone . . . episco-

po condonare deberem *(sc. Cundhartus)* -a precio adpreciato, id est solidis CC. TRAD. Weiss. 78 p. 282,30 in omnibus habeatis *(sc. monasterium)* potestatem . . . -a censum denarios VI (*v. introductionem ed.; item* 79). CHART. Rhen. med. I 120 p. 125,19 ut res iam dictę ecclesię per beneficium prefato sub usu fructuario ordine sibi *(Hartmanno)* excolere liceret -a suam alodem. **d** *secundum – zugunsten (von):* LEX Sal. Merov. 13,13 -a sponsum *(sc. feminae raptae)* . . . solidos XV culpabilis iudicetur *raptor*. DIPL. Karoli M. 216 p. 289,15 ut . . . Tingulfus -a sepe dicto Salacono de illos iactus . . . conponeat vel emendare studeat.

incontradicibilis, -e. *usu subst.: l.21. cui contradici non potest, ratus, indubius – dem nicht widersprochen werden kann, entschieden, gültig, unzweifelhaft, unwiderlegbar:* DIPL. Otton. II. 177 archiepiscopus et . . . pincerna . . . communi . . . et -i consensu multorum primatium nostrorum . . . commutationem . . . perfecerunt. DIPL. Conr. III. 81 p. 144,5 ut . . . -is et inconvulsa permaneat *traditio.* ALBERT. M. Matth. 10,19 p. 333,82 haec *(sc. potestas spiritus in sanctis)* facit eos secure mori pro demonstrata et -i veritate. 14,25 p. 434,5 vera et -ia demonstrantur fidei. Iob 34,13 subdit rationem -em: '*eqs.*' *al.*

adv. ***incontradicibiliter** (-cti-). **1** *procul dubio – ohne (jeden) Zweifel:* ALBERT. M. Matth. 7,29 p. 273,7 quando . . . rationabiliter probantur dicta et -r (-tibiliter *var. l.*). **2** *nullo contradicente, repugnante – ohne Widerrede, -stand:* ALBERT. M. miss. 3,20,5 p. 150^{a},13 tales legiones cum duce suo -r omnia fieri cogebant statuta procerum et regis. p. 150^{b},12 si invincibiliter et -r a nobis voluntas Dei sit perfecta.

***incontradicibilitas,** -atis *f. certitudo, firmitas – Gewissheit, Unzweifelhaftigkeit, Unanfechtbarkeit:* ALBERT. M. miss. 1,3,17 p. 31^{b},10 salvavit *(sc. Christus nos)* . . . obedienter, ut salus nostra habeat auctoritatis -em. 3,20,5 p. 150^{a},2 secundum, quo perficitur virtus regni, est invincibilitas et -s implendi decreta.

*?***incontradictio** (in c-), -onis *f. contradictio – Widerrede, -spruch:* CHART. Sangall. A I 174 (a. 804) ipsam rem absque ullius in c-e in vestra faciatis *(sc. monasterium)* revocare dominatione.

***incontradictorius,** -a, -um. *inconcussus, firmus – unangefochten, rechtskräftig:* CHART. Aquens. 203 (a. 1179) prefatos quatuor mansus . . . datis XL marcis libera et -a emptione comparavi *(sc. abbas).*

adv. ***incontradictorie.** **1** *publ. et iur. i. q. nullo contradicente – ohne (fremden) Einspruch:* CHART. Stir. I 161 (c. 1135) predium . . . in manum Balduuini de Zole -e tradidit *mulier* ad offerendum altario sancte Marie Magdalene. TRAD. Reichersb. 27 quidam nobilis homo . . . cum uxore sua . . . potestativa manu et -e tradiderunt ad altare . . . predia sua. CHART. Tirol. I 183 advocatus noster delegavit -e . . . super altare . . . tale predium, quale hereditario iure habuit. TRAD. Moosb. 30 Svža . . . delegavit -e ad altare sancti Castuli . . . dimidium mansum. *ibid. saepius.* **2** *usu communi i. q. procul dubio – zweifelsohne:* ALBERT. M. summ. theol. I 17,67,4,5 p. 692^{b},18 'secundum acceptationem' dicit *Damascenus* esse providentiam, quae est in his, quaecumque -e sunt bona.

***incontradictus,** -a, -um. *inconcussus, firmus – unangefochten, rechtskräftig:* CHART. Fuld. B 86^{a} p. 159,28 (a. 779) ut . . . vos *(sc. monachi)* . . . hanc rem -am tenere, fruere, possidere firmissimam . . . habeatis potestatem (*sim.* 192. 233. 239 p. 345,21). CHART. Hamb. 82 ut . . . tradicio prenominata soluta sit et, ad quem tradidit, -a redeat.

adv. ***incontradicte.** *nullo contradicente – ohne (fremden) Einspruch:* CHART. Rhen. inf. II 165 p. 86,6 (a. 1229) exceptis omnibus, que hucusque -e possedit ecclesia.

incontrectabilis, -e. *impalpabilis – nicht ertastbar:* HRABAN. inst. cler. 1,25 l. 16 voluit . . . Dominus, ut res illa *(sc. baptisma)* invisibilis per congruentiam, sed . . . -e (intrectabile *K*$_{1}$; contrectabilem *Isid. orig. 6,19,47*) et invisibile impenderetur elementum.

***incontrum** (en-), -i *n.* (*orig. et signif. inc., ni subest* incontra) *?contusio – ?Prellung:* MOSES PANORM. marisc. 23 p. 192,16 lava e-a equi cum vino. p. 192,21 iuvat *medicina* plagis, e-is et clavonibus.

*?***incontumacia** (-atia), -ae *f. contumacia – Widerspenstigkeit:* FORM. extrav. I 3^{b} quia ille . . . per admonitionem nostram trinis est litteris evocatus et faciente contumatia (-tia *3; an leg.* in contumatia?) iudiciis adesse dispexit *eqs.*

***inconturbatus,** -a, -um. *securus – unbehelligt (usu praed.):* EPIST. Bonif. 83 p. 186,6 (epist. papae) ut vobis *(sc. proceribus)* adiuvantibus ipsi *(sc. sacerdotes)* -i valeant . . . salutaria praedicare.

***inconvellendus,** -a, -um. *inconcussus – unangefochten:* CHART. Gosl. I 104 p. 168,30 (a. 1054/79) hec . . . ut firma et perpetuo -a tam a nobis *(sc. episcopo)* quam a nostris successoribus sint *eqs.*

***inconvellibilis,** -e. *inconcussus, firmus – unangefochten, rechtskräftig:* CHART. Sangall. A III 934 p. 139,2 (a. 1256) prebendam forinsecam tibi *(sc. sacerdoti)* . . . in perpetuum statuto -i . . . in beneficium deputamus *(sc. abbas).*

***inconvenibilis** (-iab-), -e. *usu subst.: l.24. incongruus, non aptus – unpassend, ungeeignet, unvereinbar (mit):* FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 134,2 hiems est -is ad incipiendum docere falcones. CONR. MUR. lib. ordin. 41 hec visitacio fit per predictum hostium altaris sancte Marie, nisi id per aliquam dedicacionem seu aliud -abile contingat impediri.

inconveniens, -entis. *script.* -ncia, -ncius: *l.69. p.1611,11. usu subst.: l.44.46.53.67.69.p.1607,2. struct. c. gen. explicativo: l.69.*

1 *adi. i. q. incongruus, incompetens, non aptus, alienus – unpassend, ungeeignet, unangemessen, unschicklich, ungehörig (fere de rebus; de hominibus: p.1607,2.10.1611,6):* **a** *in univ.:* **α** *gener.:* ALFAN. premn. phys. 1,13 p. 8 ut non multum distarent inanimata . . . a plantis . . . nec irrationabilia a rationabilibus alienarentur . . . et -ia (*PG 40,508^{C}* ἀσύμβατα) et sine vinculo quolibet essent colligante. 3,33 p. 57 de hoc *(sc. unione Dei ad hominem)* gentilium multi risum faciunt dicentes impossibile et incontingens et -s (*PG 40,605^{A}* ἀπρεπές) esse commisceri mortali naturae divinam per mixturam. ANNAL. Petr. Erf. III a. 1112 spoliavit *episcopus* monasterium . . . dicens -s fore abbatem superhabundare archiepiscopo. *saepe.* **β** *philos. de argumentis sim. i. q. ineptus, absurdus – ungereimt, widersinnig:* ANSELM. BIS. rhet. 2,12 p. 160,7 ad quę probanda vestra *(sc. Rotilandi)* argumenta omnino . . . -ia, levia et infirma. ALFAN. premn. phys. 3,9 p. 53 habet . . . ratio haec *(sc. animam corpus tamquam vestem induere)* ⌊quiddam -s⌋ (*PG 40,593^{B}* ἄπορόν τι). ALBERT. M. anim. 1,2,10 p. 46,68 ⌊'proprium' . . . '-s'⌋ (*p. 409^{b},1* ἴδιον τὸ ἄτοπον), quod accidit Democrito, accidit etiam istis *(sc. qui dicunt animam esse corpus subtile). saepius.* **b** *inutilis, adversus, nocens – unbrauchbar, unzuträglich, schädlich:* FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 165,14sq. quedam *(sc. riverae sunt)* intrantes loca -ia et exeuntes de locis -bus. ALBERT. M. veget. 1,186 cum debile fuerit *semen* aut ex loco aut ex aere temporis -is, deficit. 2,11 magis habens *(sc. substantia nutrimenti)* de impuro et -i quam de puro et convenienti. 3,5 quod venenosum vel -s est uni, conveniens et non nocivum est alteri. 7,6 ille *(sc. fructus)*, quem profert *planta*, erit aquosus et -s. **c** *de hominibus i. q. incontinens, luxuriosus – unenthaltsam, ausschweifend: p.1607,10.1611,6.* **2** *subst.:* **a** *masc. i. q. homo incontinens, luxuriosus – unenthaltsamer, ausschweifender Mensch: v. p.1607,2.* **b** *neutr.:* **α** *incommodum, malum, damnum – Unannehmlichkeit, Nachteil, Missstand, Schaden:* THIETM. chron. 6,18 p. 294,25 ubi *(sc. in synodo)* rex . . . plurima questus est sanctae aecclesiae -ia. CHART. archiep. Magd. 291 perspicuum est . . ., ut, si forte . . . unus opprimatur, ad plures tam episcopos quam archiepiscopos tantum -s derivetur. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 176,4 ad quem *(locum)* fumus non possit pervenire neque cetera -ia, que fiunt in domibus. *al.* **β** *facinus – Missetat:* CHART. Westph. V 549 p. 252,3 (a. 1255) episcopo . . . reparante municionem ad nova rapinarum et spoliorum -cia . . . exercenda *eqs.* **γ** *iunctura* ad -s *i. q. ad infinitum – bis ins Unendliche:* ALFAN. premn. phys. 2,9 p. 25 monstratum est . . . omne corpus indigere continente et sic ⌊ad -s⌋ (*PG 40,540^{A}* εἰς

ἄπειρον).

adv. **inconvenienter.** *incongrue, non ut decet, secus – in unangemessener, unpassender Weise, zu Unrecht, nicht richtig:* RADBERT. corp. Dom. 11,63 non -r (invenienter *V**) ... aqua consecratur. CAPIT. episc. II p. 43,2 qui *(Corinthii)* -r (invenienter *a. corr. A,* inconvenientes *H*) 'cęnam Dominicam manducare conveniebant' *(Vulg. I Cor. 11,20).* ALFAN. premn. phys. 40,16 p. 131 multi ... dicunt nec etiam probitates in nobis esse, -r (convenienter *a. corr. A; PG 40,773A* ἀτόπως) dicentes. LIBER revel. Rich. 171 <ut sic> in toto libro nusquam -cius aliquid emendatum fuisset. ALBERT. M. veget. 3,3 dixit ... non -r (convenienter *A*) Hesiodus, quod *eqs. al.*

inconvenientia (-ove-, -ncia), -ae *f.* *incongruentia, discrepantia – Unangemessenheit, Ungereimtheit, Unvereinbarkeit:* **1** *in univ.:* ALFAN. premn. phys. 3,4 p. 52 necesse est ... non uniri *(sc. animam et corpus)* propter praedictas -as (*PG 40,592B* ἀτοπίας). 3,8 p. 53 si ... nec unitur *(sc. anima corpori)* ..., quae erit ratio, ut dicatur animal unum? Plato ... propter hanc ... -am (*PG 40,593B* ἀπορίαν) non vult animal ex anima esse et corpore. ALBERT. M. div. nom. 12,8 p. 431,18 in ipsa *(deitate)* colligitur 'omnis ordinatio et ornatus' rerum, qui 'exterminat -am (*PG 3,969D* ἀναρμοστίαν)', quae corrumpit rei publicae ... ordinem. *al.* *de scriptis:* OTLOH. Magn. prol. l. 35 coartabar multiplici oblate scripture -a. **2** *c. colore quodam:* **a** *incommodum, inutilitas, damnum – Beeinträchtigung, Unbrauchbarkeit, Schädlichkeit:* FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 138,32 cum nullum sit, per quod possit *(sc. falco iactatus ad aironem)* fallere, quam per -am l o c o r u m et importunitatem temporum *eqs.* (p. 148,14. *sim.* CHRON. Worm. p. 186,34 propter ... loci -ciam). p. 147,23 propter -am pennarum. CHART. Pommerell. 84 p. 71,5 Pruscie negotium ... dux Pomeranie ... ad illam -am deduxisse dinoscitur, ut *eqs.* **b** *iniquitas, facinus – Ungebührlichkeit, unbilliges Verhalten, Missetat:* CASUS Gall. cont. 6 hos *(sc. monachos sibi faventes)* omni diligentia fovebat *Kerhardus* et ad omnem -am concitabat. CHART. Carinth. V 2 p. 2,21 quod si aliqui ex hominibus ... ecclesie ... facerent aliquam incov-ciam *eqs.*

inconventus, -a, -um. *non conventus, non accusatus – nicht aufgesucht, nicht besucht, nicht (förmlich) angeklagt:* GEBEH. SALISB. ad Herm. 34 ut ille *(sc. papa)* ... -us, inauditus, tocius etiam dissensionis ignarus proscriberetur (*sim.* HUGO FLAV. chron. 2 p. 431,21). HUGO FLAV. chron. 2 p. 486,23 quoniam -um, indiscussum, inauditum me bonis eclesiae spoliasset *episcopus*. ARNULF. SAG. invect. 7 p. 105,20 -os *(sc. praelatos)*, incommonitos, absentes quoque nullo tecum episcopo residente dampnasti *(sc. Girardus)*.

inconversibilis, -e. *script.* -sab-: *l. 71.* *usu subst: l. 50. p. 1612,39.* *qui converti non potest, immutabilis – nicht umkehrbar, unveränderlich:* ALBERT. M. cael. hier. 7,8 p. 106,77 receptas *(sc. essentias caelestes)*, dico, ... 'secundum -e (*PG 3,208B* τὸ ... ἄτρεπτον) ordinis diligentis Deum', id est, secundum quod inconvertibiliter ordinantur ad Deum amando ipsum. eccl. hier. 1 p. 17,13 '-is (inconvertibilis *lp; sc. reversio; PG 3,376A* ἀνεπίστροφος)', secundum quod firmiter stat in termino ad quem. div. nom. 9,7 p. 382,33 inquantum est *supersubstantialiter aeternum* '-e' (hoc dicitur per oppositum ad subiectum motus, quod convertitur de uno in aliud). *v. et p. 1612,39.*

adv. ***inconversibiliter.** *constanter, sine conversione, commutatione – unveränderlich, ohne Umkehrung, Ver-, Umwandlung:* ARNO REICHERSB. apol. p. 154,18 compositionem ... naturarum secundum personam confitemur *(sc. Iohannes Damascenus)* -r et inconfuse et inalterabiliter. ALBERT. M. summ. creat. I 4,61,7 p. 661a,3 'rotae' ... 'pennatae ...' cum sint *angeli* ..., sunt '-r (*PG 3,337C* ἀνεπιστρόφως) et inflexibiliter euntes per rectam et iustam viam' (*sim.* cael. hier. 15,12 p. 247,23 -r, secundum quod non cessant *rotae* a motu vel non retro cedunt). *v. et p.1612,1.*

inconversibilitas, -atis *f.* *immutabilitas – Unveränderlichkeit:* ALBERT. M. cael. hier. 2,11 p. 35,18 excipit *(sc. amans desiderium)*, dico, 'in sufficientia et -e (conversibiliter, inconversabiliter, incomprehensibiliter *var. l.; PG 3,144A* τοῦ ... ἀνεπιστρόφου)', id est sufficienter sibi et inconversibiliter ab amato.

inconversus, -i *m.* *is qui non(dum ad paenitentiam) conversus est – einer der sich (noch) nicht bekehrt, der Buße zugewendet hat, Ungeläuterter:* BERNOLD. CONST. libell. IV 4 quae *(sacramenta)* sancti patres -is (in -is *G*) integra esse docuerunt, cum conversos non reordinarent.

inconvertibilis, -e. *qui converti non potest, immutabilis – nicht umkehrbar, unveränderlich:* **I** *adi.:* **A** *de hominibus (de Christo: l.12.13; per enallagen: l.25):* **1** *in univ.:* CONC. Karol. A 21 p. 189,4 Deus est *Christus* aequalis patri sanctoque spiritui, inpassibilis, inmutabilis, -is. ALBERT. STAD. quadr. 18 verbum nature consors sine fine paterne -e sine transicione ... carnis ymagine sumpta ad nos transivit. **2** *spectat ad mores:* **a** *in bonam vel neutram partem i. q. stabilis – unerschütterlich:* HRABAN. hom. II 78 p. 299C -es manere vos *(sc. monachos)* in bono per omnia convenit. RUP. TUIT. volunt. 5 (PL 170,440B) cur non creaturam -em, id est, quae de bono in malum declinare ... non posset, creavit *Deus? ibid. al. v. et p. 1611,53.* **b** *in malam partem i. qui ad fidem christianam, rectam adduci non potest – nicht (zum christlichen, richtigen Glauben) bekehrbar (usu theol.):* RATHER. prael. 2,31 l. 962 te *(sc. vineam [alleg. de homine])* -em diuque infructuosum esse fatetur *cultor*. RUP. MEDIOL. Adalb. 2 qui *(presbyter)* diu ... cum barbarico rigore desudando luctatus -em horrescens perfidiam infecto negotio est reversus. VITA Adalb. Prag. 13 (MGScript. XV p. 1182,29) illos *(Pomorianos)* -es esse pernoscens *eqs.* RYCCARD. chron. a. 1231 p. 173,33 alii *(sc. Patereni)* sunt igne cremati, cum -es essent, alii *eqs.* **B** *de rebus:* DIPL. Ludow. Inf. 48 p. 172,23 ut hec nostre donationis ... auctoritas -em ... obtineat firmitudinem *eqs.* (*inde* DIPL. Otton. II. 72). UFFING. Ida 2,3 cuius *(infantis)* facies a primo nativitatis ortu ad scapulas reflexa -i stringebatur rigiditate. ARNOLD. SAXO flor. 2,3 p. 55,6 adeo fluxum et -e est sperma eorum *(animalium)*, ut *eqs.* (*inde* ALBERT. M. animal. 22,13). ALBERT. M. elench. 1,6,2 p. 644b,4 passio aut est convertibilis cum suo subiecto aut -is. *al.*

II *subst. neutr. i. q. immutabilitas – Unveränderlichkeit:* ALBERT. M. eccl. hier. 7 p. 147,50 'in -e (inconversibile *var. l.; PG 3,553A* τὸ ἄτρεπτον)', neutri generis, id est in hoc, quod ulterius a Deo in peccata converti non potuerunt *animae sanctorum*.

adv. **inconvertibiliter.** *constanter, sine conversione, commutatione – unveränderlich, ohne Umkehrung, Ver–, Umwandlung:* LUP. FERR. Maxim. 20 (MGMer. III p. 81,17) quibus *(vitiis)* apostatae spiritus elegerunt -r mancipari. RATHER. pentec. I 4,125 Deum tanto -ius et perseverantius diligimus, quanto *eqs. al.* DECRET. Burch. 1,232 p. 616A filium Dei ... unigenitum in duabus naturis inconfuse, -r, individue et inseparabiliter cognitum. RUP. TUIT. trin. 34,30 l. 1431 ita et ego *(sc. Filius)* -r bene omnia facio. CHART. civ. Erf. 98 decimam ... cenobio exinde ... exsolvet *(sc. qui mansum acquisivit)*, et ita -r postmodum ipsa decima permanebit eidem cenobio. *v. et p. 1611,52.*

inconvertibilitas, -atis *f.* *immutabilitas – Unveränderlichkeit:* ALBERT. M. summ. theol. I 9,41,2,1 p. 316,61 in natura ponit *ordo* -em, quoniam natura superior non convertitur cum inferiori. *adde (in loco corrupto):* RATHER. conf. 11,169 quod unum? inquis; -s ab isto, inquam; si enim de isto solo uno, quod utique apostasia, id est negatio Dei, est, evadere reconciliatus utique ... potuissem *eqs.*

inconvictus, -a, -um. *non convictus, non coargutus – nicht überführt, nicht für schuldig befunden:* CHART. Aquens. 19 l. 102 (c. 1110) contra auctoritatem canonicam eum *(Hezelonem)* communione vestra expulistis *(sc. fratres Aquenses)* indiscussum, -um, inconfessum. GESTA Trev. cont. IV 5 p. 402,26 comes ... recedit pro homine catholico et -o. CHART. Turic. 1759 p. 99,6 subditi ecclesie in Regenstorf ... citati fuerunt coram ... decano ... ibique ostensis libris de Regenstorf ... -i iussu decani ... recesserunt.

inconvolsus *v.* inconvulsus.

inconvulsibilis, -e. *script.* -sab-: *p.1613,6.* *inconcussus, in-*

dubius – unerschüttert, unzweifelhaft: GERHOH. epist. 26 p. 609C hic est pontifex in aeternum, qui suarum promissionum -em veritatem nobis pontem fecit ab his miseriis in suam aeternitatem.

adv. ***inconvulsibiliter.** *firme – fest, unabreißbar (alleg.: l.6):* THEOD. TREV. sermo de Celso 3 p. 410D mansit . . . -abiliter in vite sicut sponsa ecclesia in suo capite. DIPL. Frid. I. 253 p. 53,30 quod in corde nostro -r fixum tenemus . . . sedem . . . numquam velle inbeneficiare.

***inconvulsio,** -onis *f. firmitas – Unanfechtbarkeit:* TRAD. Frising. 396 (a. 818) hoc *(sc. bona)* . . . ad praefatum domum concedam seu perpetua -e firmabam *(sc. Tompurc).*

inconvulsus (-nfu-, -vol-), -a, -um. *script.:* coninv-: DIPL. Heinr. III. 297 p. 405,41. -cun-: CHART. Rhen. med. I 162 p. 226,1. DIPL. Otton. II. 249 p. 282,36. -omv-: CHART. march. Misn. II 446 p. 310,6.

inconcussus – unerschüttert: **1** *proprie (in imag.: l.26):* **a** *de hominibus i. q. non distractus, non separatus – nicht auseinandergerissen, ungetrennt:* GESTA Camer. 1,74 ut . . . disiunctos *(sc. coniuges)* . . . reconiungeret -osque amodo manere permitteret *episcopus.* **b** *de rebus i. q. non dirutus, non deletus, illaesus, salvus – nicht niedergerissen, unzerstört, unbeschädigt, heil:* SERMO de transl. Eug. Tolet. 64 (RevBén. 74. 1964. p. 100; s. IX.ex./X.1) corpus . . . martiris . . . -um ac nulla tabe infectum . . . invenit *Erkoldus.* NORB. IBURG. Benn. 16 p. 882,31 contra omnes irruptiones . . . -us semper et firmissimae munitionis murus habetur *chirographum.* EBO BAMB. Ott. 3,9 p. 109,19 ne ea *(sc. fana)* deleret, sed . . . integra et -a reservaret. FRAGM. de exp. Frid. I. imp. p. 8,8 quas *(stipulas)* messor . . . reliquerat -as. CHART. Westph. VII 1648 p. 753,19 muri . . . usque ad crastinum beati Martini . . . manebunt -i. *v. et p.1606,22.* **2** *translate:* **a** *de animo hominum i. q. constans, immutabilis – unerschütterlich, unwandelbar:* NOTKER. BALB. gest. 1,4 p. 6,16 gestibus . . . languidulis -os imperatoris animos emollire temptata *(sc. regina).* **b** *de statutis, donationibus sim. i. q. illibatus, firmus – ungeschmälert, unversehrt, unangefochten (usu publ. et iur.):* CONC. Merov. p. 96,4 ut . . . et ecclesiastica fulgeat disciplina et -a maneat constitutio sacerdotum. LEX Ribv. 41,1 quicquid ei *(sponsae)* per . . . cartarum instrumenta conscribserit *maritus,* perpetualiter -um (-fulsum *var. l.*) permaneat. DIPL. Heinr. III. 61 ut . . . hec in nostri presencia auctoralis actio stabilis et -fulsa omni permaneat ęvo *eqs.* CHART. Xant. 233 p. 154,5 ut . . . hec premissa rata permaneant et -olsa *eqs. persaepe. v. et p.1609,18. de monetis:* CHART. Altenburg. 180,14 (a. 1256) quicumque . . . civium . . . monetario dederit novorum denariorum et -orum plus uno solido . . ., monetarius ei marcam argenti dabit.

adv. **inconvulse.** *inconcusse, sine (cuiuscumque) contradictione, firme, summa fide – unveränderlich, ohne (irgend jemandes) Widerspruch, unverbrüchlich, zuverlässig (fere usu publ. et iur.):* LIBER diurn. 87 p. 115,13 ut . . . possit . . . manere hoc, quod . . . decretum est, futuris -e perpetuisque temporibus. FORM. extrav. I 16 p. 543,29 ita ut . . . bene et -e ingenuus atque ab omni prorsus vinculo permaneat *famulus manu missus* securus. EKKEH. I. (?) Wibor. 1 quę . . . cunctis iter rectum querentibus . . . Domino . . . indefesse et -e adherendi consilium praerogavit. FUND. Consecr. Petri p. 222,21 quidquid . . . statuerit *dominus apostolicus* super hoc facto, ab omnibus -e custodiatur. *saepius.* *Mandrin*

incoo *v.* incoho.

***incoopertus,** -a, -um. (in- *et* cooperire) *in imag. vel translate fere i. q. apertus – etwa: unverhohlen:* LAND. MEDIOL. hist. 3,26 p. 92,53 quasi dampnativos ac criminosos *(sc. nos)* plagis saevissimis simulque cum tuis cathedris lingua tamen -a criminose castigas *(sc. Arialdus).*

***incopulabilis,** -e. *paris expers, par non habens, incomparabilis – der keine Entsprechung hat, unvergleichbar:* HUGO HONAUG. div. 21,2 ait *Sophronius* . . .: 'unitas' . . . 'singularis et -is' (*Acta conciliorum oecumenicorum. Ser. II/2,1. 1990. p. 420,2* ἀσύζυγος) 'omnem refugit secundum essentiam numerum'; . . . unitas in eo *(Deo)* est singularis et -is.

adv. ***incopulabiliter.** *sine pari, modo par non habente – ohne Entsprechung:* HUGO HONAUG. div. 21,3 quod -r et singulariter sint *Pater et Filius* unus.

[incoquinatus *v.* in *et* coquino. *adde ad vol. II. p. 1877,1sqq.: partic. perf. usu subst. (vel ellipt.) i. q. cibus coctus – gegarte Speise:* SALERN. comp. 27 pulvis . . . stipticarum specierum ⌊in -tis (incoquinatis *ed.;* incoquinatus *ci. ed.*) apponatur,⌋ (in cibis appositus *ed. S. de Renzi, Collectio Salernitana. V. 1859. p. 209*) confert. BERNH. PROV. comm. 5,2 p. 286,32 glans comesta, sumac in -tis (incoquinatis *ed.*), psillium tostum in tegula et pulverizatum stipticum est (*sim.* 9,2 p. 312,37 si pulvis eius *[sc. sumac fructus]* in -tis offeratur, stipticat ea).**]**

1. incoquo (inquo-), -coctum, -ere. **1** *coquendo miscere, coquere – (zusammen-, ver-, ab)kochen:* AESCULAPIUS 19 p. 25,26 coctum (-tum *cod. Augiens. CXX f. 53v*) melle pulverem de ireos dato. BOTAN. Sangall. 26,8 herba marubium dragmas XII inqu-is in aceto. 28,4 herba gression teris in mortario . . ., inqu-is cum lacto capruno. 28,6 de . . . herba inqu-is dragmas II. 56,2 teris eam *(herbam)* . . ., inqu-is in vino cum expaltro calefacto. *ibid. al. c. notione condensandi:* BOTAN. Sangall. 20,3 herba benedicta inqu-is in vino ad tercias. 31,3 herba filicis dragmas IIII inqu-is in trea sestaria de vino usque ad tercias. *al.* TROTULA A 18 p. 90,6 camomilla et althea -antur, et in illa viscositate malaxetur cera. **2** *coquendo (condensando) parare – durch (Ein-)Kochen zubereiten:* WINR. confl. 83 pellis in tectum trahitur sole cremanda diu et simul -to (*ni leg.* in cocto) nigrescit tota veneno. **3** *?mediopass. i. q. urendo, ardendo penetrare – sich (hin)einbrennen:* GISLEB. ELNON. inc. 1,50 iniciens saltum laquear nutrienda per altum -itur pestis.

[2. incoquo *v.* in *et* qui *et* coquo. *adde ad vol. II. p. 1877,30sqq.:* COMPOS. Matr. 38,2 cum aqua incocta (*leg.* in qua -ta) sunt folia (*cf.* MAPPAE Clavic. 72).**]**

***incordor,** -ari. *(in cor) inicere, suggerere – (ins Herz) eingeben:* VITA Rust. 19 (MGMer. IV p. 347,30) sorori dignatus est Dominus -ari, ut ex capillis beatissimae matris . . . ureret et in aqua munda eidem *(sc. daemoniacae)* bibere daret.

***incoronatio,** -onis *f. impositio coronae, coronatio – Krönung:* ALBERT. MIL. temp. 193 capit. p. 362 de -e imperatoris Henrici a papa Celestino (193capit.. chron. 171).

***incorono,** -avi, -atum, -are. *coronare – krönen:* BERNOLD. CONST. chron. a. 1043 p. 434,4 ut . . . Gregorius papa eum *(Heinricum)* -ret. OTTO MOR. hist. p. 29,13 rex . . . a domino papa Adriano . . . -tus . . . imperator est effectus. ACERB. MOR. hist. p. 158,17 fuit . . . imperator . . . -tus Papie . . . una cum serenissima augusta. NOTAE Mediol. (MGScript. XVIII p. 389,6) -tus fuit Federicus Rogerius in urbe Romana. ALBERT. MIL. temp. 134 Leo imperator . . . filium sibi equivocum -vit. *saepius.*

incorporabilis, -e. **1** *qui corporeum fieri, corpore indui, incarnari potest – der verleiblicht, inkarniert werden kann:* ALBERT. M. summ. theol. II 2,9 p. 139b,34 anima rationalis -is est spiritus sive corpori unibilis. **2** *qui (corpori) immitti, inferri, assumi, recipi potest – (dem Körper, in den Körper) zuführbar, einverleibbar, aufnehmbar:* **a** *natur. et philos.:* **α** *spectat ad nutrimentum anim. vegetabiliumve:* ALBERT. M. bon. 236 p. 141,80sq. quidquid convertitur in sanguinem, est -e secundum totum vel secundum partem; ergo aqua est -is. sens. 2,6 p. 54b,3 ipsum *(sc. humidum aeris)* est spirituale et non -e ad nutrimentum. metaph. 1,3,3 p. 33,11 cum . . . -e ei, quod nutritur, sit nutrimentum omne. veget. 4,101 sunt *grana* -ia plus quam legumina. 4,109 subtile, quod transit in florem, non est ita -e plantae. *al.* **β** *usu vario:* ALBERT. M. sent. 2,14,11 p. 271a,2 in quantum . . . habet *mare* humidum commiscibile -e, influit per os terrae et commiscet terram ad generationem elementorum. phys. 2,1,5 p. 83,49 quia per motum caeli egreditur *natura,* est ipsa virtus -is particularibus. metaph. 1,5,1 p. 70,34sqq. videbant *(sc. philosophi)* subtile spirituale non esse -e; et ideo, cum ex elemento corporea fiant, dicebant elementum esse subtile, quod -e est. *al.* **b** *alch.:* GEBER. clar. 2,77 distillabitur . . . oleum mirabile, oleum -e, oleum superne virtutis, oleum, ex quo vera transmutatio metallorum fit.

incorporalis, -e. *superl.* -issimus: *p.1615,9.11. usu subst.:*

l. 14. 17. ἀσώματος, *incorporeus, corpore, materia carens – unkörperlich, körperlos, immateriell:* **1** *philos. et theol.:* GODESC. SAXO theol. 22 p. 310,23 caro et spiritus ... duae sunt substantiae, corporalis et -is. THEOD. TREV. phys. 353 υσια cum sit ipsa consertissima forma, -is impar, non ex corpore compar. ALBERT. M. sent. 1,8,26 p. 259a,38 cum ... corpus sit compositum, corporale, grossum et anima rationalis incorporea, -is, spiritualis. anim. 1,2,3 p. 24,34 eundem *(vaporem)* dixit *Heraclitus* esse '-issimum (*p. 405a,27* ἀσωματώτατον) et' mobilissimum *(sim.* spirit. 1,1,2 p. 216a,3 incorporatissimum *[ed. et cod. Paris lat. 6512 f. 125va;* -issimum *Saint-Omer 604 f. 213vb, Troyes 884 f. 82rb;* corporalissimum *Clm 8001 f. 76va]).* caus. univ. 2,2,26 p. 120,20 corporale ... et materiale non certificat -e et spirituale. *al.* **2** *publ. et iur.:* DIPL. Loth. III. 103 p. 166,29 res earum *(ecclesiarum)* ... corporales et -es ... sub ... mundiburdio nostro suscepimus. CHART. Hall. 256 p. 243,44 tam corporalia quam -ia, que ... domui nostre competebant, ... transtulimus. ACTA imp. Winkelm. I 534 p. 434,43 bona corporalia et -ia cum omnibus pertinenciis suis ... donamus. CHART. Lux. IV 122 p. 174,31 bona ... cum omnibus iuribus corporalibus et -bus ad nos pertinentibus ... vendidimus. *al.* **3** *alch.:* ALLEG. sapient. 28 p. 479a,14 occidatis nos, et suscitamur resurrectione nova et -i. *spectat ad compositiones sim. metallorum:* ANON. secret. p. 42 species ... sunt duobus modis; nam alia est corporalis, ut aurum etc., alia -is, ut viride aes et his similia *(v. comm. ed. p. 43).* **4** *usu communi:* REMIG. ALTISS. mus. 516,8 sunt ... numeri intelligibiles et -es, cum nullo sensu corporeo discernuntur. RATHER. epist. 30 p. 176,20 clerici ... cum sint corporales, clericatus dum ipse -is.

adv. **incorporaliter.** ἀσωμάτως, *non corporaliter, sine corpore, modo incorporali – unkörperlich, körperlos, immateriell:* **1** *philos. et theol.:* RATHER. quadrag. II 38 divinitati -r astant incorporei spiritus. THIOFR. flor. 3,7 l. 43 quibus *(angelis)* invisibiliter, -r, inmutabiliter imperat *Deus.* ALBERT. M. nat. anim. 2,2 p. 21,4 potest intellectus tam in corporea quam in incorporea -r et intemporaliter, quod *eqs.* caus. univ. 2,2,27 p. 121,38 forma corporalis et temporalis in intelligentia est intemporaliter et -r. *al.* **2** *publ. et iur.:* CHART. Turic. 1624 p. 331,9 (a. 1276) inducentes ipsas *(priorissam et conventum)* in possessionem predictarum possessionum et eorum, que eisdem corporaliter vel -r pertinent, corporalem.

incorporalitas, -atis *f.* ἀσωματία, *condicio incorporalis – Unkörperlichkeit, Körperlosigkeit, Immaterilität (usu philos. et theol.):* EPIST. var. I 39 p. 558,14 et angeli et animae ... eius *(Dei)* ... -is et ... spiritalitatis conparatione corporales quodammodo sunt. GODESC. SAXO theol. 6 p. 131,18 de -e, quomodo sit in anima ad animam, ad Deum apud Deum. WOLBERO cant. 1 p. 1071B haec *(sc. tertia pars speculationis)* ... ad speculationem Dei atque animi -em ... componitur. 3 p. 1145B in totam ... humanae salutis -em mentis intuitum figite. *al.*

***incorporamentum,** -i *n.* *commixtio, iunctio – Vermengung, Vereinigung, Verbindung (usu alch.):* PS. AVIC. anim. 1,5 p. 57 incipit *Abimeger* dicere -um de Abimazer Alfarabi. 6,13 p. 274 si non esset propter -um, quod tu incorporas eum cum spiritibus, non ascenderet *corpus. ibid. al.*

incorporate *v.* incorporo.

incorporatio (-cio), -onis *f.* *pendet* ad: *p.1616,12.* **1** *incarnatio – Verleiblichung, Inkarnation:* ALFAN. premn. phys. 2,90 p. 45 eas *(animas)* ⌊post -is separationem⌋ (*cf. PG 40,577B* μετενσωματώσεσι) fatentur *(sc. Manichaei)* damnari iuxta magnitudinem peccatorum. ALBERT. M. sent. 2,6,6 p. 134b,2 si ... mulier in prima -e male se habuit. veget. 5,34 dicentes *(sc. multi Platonicorum)* hoc esse de natura -is animae, quod ex uno corpore extendit se in aliud et e contrario. *al. de incarnatione Christi:* ARNO REICHERSB. apol. p. 26,14 quomodo divinae -is modum et efficientiam investigare praesumemus? **2** *adiunctio (ad corpus) – An-, Eingliederung:* **a** *strictius de corpore Christi:* HINCM. epist. 136 p. 95,18 cum his, quae sancti doctores dicunt de nuptiis, conferamus Stephani nuptias ... non habentes -is unitate Christi et ecclesiae sacramentum, sed superducentes turpitudini velamentum. ALBERT. M. euch. 1,3,4 p. 204b, 43 Christo simillimi sunt, qui iam Christo concorporales et incorporati sunt effecti; nullus autem theologorum dubitat, quin -o haec fiat per eucharistiae sacramentum. **b** *latius de societatibus sim. (usu eccl. et canon.; 'Inkorporation'):* **α** *spectat ad homines:* BERNOLD. CONST. libell. V 16 est ... intelligendum ... aecclesiam esse per omnes gentes difusam in membris suis, non utique in illis, qui vel nunquam ei incorporati sunt vel qui post -em suam aecclesiastico iudicio ab ea dimembrati sunt. EMO chron. 8 Premonstratensem ... ordinem acceptavit *sacerdos* fiducia -is animo concepta. **β** *spectat ad ecclesias, conventus sim.:* GESTA Trud. cont. II 3,10 capit. p. 334 de -e ecclesiae beatae Mariae in Sancto Trudone ad prebendam fratrum. CHRON. Reinh. a. 1213 p. 582,43 in quo *(loco)* sibi *(Sifrido)* degenti de ecclesia nostra ... pro debito filialis -cionis ... cuncta ... transvecta sunt necessaria. CHART. Worm. 243 renunciamus omni actioni ... -i ... conventus quantum ad ordinem Cisterciensem ... consentientes. EPIST. Praed. 60 neptem habemus *(sc. episcopus)* ... apud sorores vestro ordini -is titulo consignatas. *al.* **3** *sumptio, receptio – Aufnahme, Einverleibung (de cibo, fere usu natur. et medic.):* ALBERT. M. summ. creat. II 1 p. 95,42sqq. finis ... nutritivae *(sc. virtutis)* est per -em sibi salvare corpus animatum; sed finis augmentativae est per -em quanti cibi conducere corpus ad perfectam magnitudinem. GLOSS. Roger. I B 1,25 p. 563,35 quod ... non fieret nutrimenti attractio nec per tertiam digestionem eius -o. ALBERT. M. animal. 20,3 apprehenduntur partes subtiles a grossis et coagulantur tractae ad -em soliditatis terrei. Iob 7,19 quo *(humido salivali)* ad -em glutitur. *al.* **4** *commixtio, iunctio – Vermengung, Vereinigung, Verbindung:* **a** *pharm.:* THADD. Florent. cons. 173,10 misceantur *(sc. recepta)* ad invicem mixtura ultima -e. WILH. CONG. chirurg. 613 signum -is est, quando bene se tenet *(sc. unguentum)* et qualiter decurrit. 842 facta -e usui reservetur *unguentum. al.* **b** *alch.:* PS. AVIC. anim. 2,1 capit. p. 91 tractat *(sc. Abuali Aincine)* de mercurio indurando et de -e mercurii cum corpore minori.

***incorporator,** -oris *m.* *qui incorporat – einer der eingliedert, (rechtlich) zuordnet, unterstellt (usu publ. et iur.):* CHART. Carinth. V 164 (a. 1275) gratam habemus ... collationem paternitatis ... domus ... factam ... coabbati nostro de Victoria ... ab -bus dicte fundationis nove missis a capitulo generali.

1. incorporatus *v.* incorporo.

[2. incorporatus *v.* incorporalis.**]**

***incorporeitas,** -atis *f.* ἀσωματία, *incorporalitas, condicio incorporalis – Unkörperlichkeit, Körperlosigkeit, Immaterialität (usu philos. et theol.):* ARNO REICHERSB. apol. p. 9,24 quae *(sc. anima et caro)* ..., quamvis genere et forma corporeitatis et -is disparata, ne ipsa quidem in unum subsistentem unquam uniri potuissent. ALBERT. M. summ. creat. II 1 p. 20,2 ut ab ... indivisibilitate atomorum haberet *anima* -em. anim. 2,1,3 p. 68,19 forma ..., quae sua -e altior est quam forma naturalis ..., plura operatur essentialiter. summ. theol. II 12,69,1 p. 10b,7 ad exprimendum et determinandum -em animae dicitur 'infigurabilis et ... oculis invisibilis'.

incorporeus, -a, -um. *script.* -rius: GLOSS. psalt. Lunaelac. 73,16. *usu subst.: l.64.68. al.*

1 *philos. et theol. i. q. incorporalis, corpore, materia carens – unkörperlich, körperlos, immateriell:* GLOSS. psalt. Lunaelac. 138,6 cum sit anima -a et inmortalis. LIBRI Karol. 2,16 p. 263,30 si -us est *Deus,* necesse est, ut corporaliter pingi non possit. THIETM. chron. 1,14 tres ... sunt animae ..., prima angelorum -orum *eqs.* ANSELM. BIS. rhet. 4 p. 150,1 corporeum ... cum -is, mortale cum inmortalibus non esse consistere dixit dialectica. ALFAN. premn. phys. 1,9 p. 7 coniungitur *(sc. homo)* ... per rationabilitatem quidem -is (*PG 40,508A* ἀσωμάτοις) et intellectualibus naturis. ALBERT. M. resurr. 84 p. 291,9 secundum naturam corporei et -i -um est super corporeum. *persaepe. adde in visione regni caelorum:* RIMB. Anscar. 3 p. 23,21 nihil corporeum erat ibi, sed erant cuncta -a, licet speciem corporum habentia. **2** *alch. i. q.* ἀσώματος *– nichtmetallisch:* TURBA phil. 25 p. 134,32 iubeo ... posteros facere corpora

non-corpora, -a vero corpora *(v. notam 2 ed. p. 211)*. ANON. secret. p. 44 generatorum duo sunt species, alia corporea, alia -a *(v. notam ed. p. 43. 45)*. PS. AVIC. lap. p. 635b,2 nisi corpora feceritis -a et spiritus corporeos, nondum viam et operandi regulam invenistis. *al.*

incorporo, -avi, -atum, -are. *usu refl.: l. 28. p. 1618,33. al.; medial.: p. 1618,5. 10. 12. 26. al. gerund. sensu mediopass.: l. 14. struct.: pendet:* cum: *p. 1618,20. 23. 28. al.* in *c. abl.: p. 1618,27. partic. perf. usu subst.: p. 1618,33. adde* SIMON sacram. p. 2,14.

1 *mediopass. de anima i. q. corporeum facere, corpore induere, incarnare – verleiblichen, inkarnieren:* MANEG. c. Wolfh. 1 p. 45,8 eo . . . modo, quo a simplicitate sui dimota voluntate -andi ad hec infima laberetur *anima*. PS. BEDA mund. const. 2,2sqq. desiderant *animae* -ari . . .; necesse est, ut, que prius erant -te, reincorporentur. **2** *(quasi membrum) adiungere – (als ein Glied) anfügen, zu einem Glied machen, an-, eingliedern:* **a** *strictius de corpore Christi (diaboli: l. 26) hominibusque (ecclesia: l. 23) quasi membris eius:* REGINO chron. a. 869 p. 97,10 'ut . . . membris Christi, unde abscisus videbaris, merearis *(sc. rex)* -ari'. HONOR. AUGUST. spec. p. 878B templum . . . corporis Christi XL et VI annis aedificatur, cui ecclesia -atur. gemm. 1,191 Christo, cuius corpus conficiunt, -antur *presbyteri*. OTTO FRISING. chron. 8,23 p. 429,8 quamvis non desint, qui dicant . . . reprobos . . . capiti suo diabolo velut plene -tos . . . obstinationi eius configurari. SIMON sacram. p. 25,7 ad quod *(sacramentum)* . . . admittuntur, qui et sibi Christum et se Christo -are (-ari *var. l.*) letantur. *al.* **b** *latius de societatibus sim. i. q. sodalem, partem facere, (iure) ascribere, subdere – zum Mitglied machen, (rechtlich) zuordnen, unterstellen (fere usu eccl. et canon.):* **α** *homines ecclesiae, monachorum congregationibus, societatibus sim. (Hierusalem caelesti: l. 41):* CHART. Sangall. A 639 (a. 884) filium meum potestatem habeam . . . monasterii congregationi -are. RUP. TUIT. vict. 12,11 p. 383,24 ut, quicumque vult ecclesię deinceps -ari, baptizetur. TRANSL. virg. Col. 13 (MGScript. XXX p. 1381,26) notandum . . . corpori eiusdem ecclesiae -tum eum *(fratrem)* fuisse. BERTH. ZWIF. chron. 35 p. 252,19 famulis Dei . . . consociari et -ari . . . optavit *Bertoldus. saepius. adde:* COD. Udalr. 28 p. 54,24 caelesti Ierusalem inter vivos lapides -ari confido (*item* 31 p. 58,20). **β** *societatem monasticam ordinibus ('inkorporieren'):* CHART. Raitenh. 130 (a. 1242) quam *(abbatiam)* petit -ari ordini dux. CHART. Advoc. 87 p. 45,10sqq. (epist. papae) cum . . . -ari . . . ordini affectetis, nos . . . vos et monasterium vestrum -amus ordini supradicto. *saepius.* **γ** *usu vario:* VITA Heinr. II. B 15 Pannonia . . . catholicae aecclesiae -ta est. CHART. Turic. 557 p. 61,32 (dipl. Frid. II.) que *(ecclesiae)* . . . imperiali glorie -are (-te *edd. priores; recte, ut vid.*) noscuntur. ACTA imp. Winkelmann II 83 p. 75,42 nobile membrum imperii, ducatum scilicet Swevie, iam diu -tum imperio. CHART. Brixin. 146 p. 157,12 quibuscumque possessionibus, rebus ac hominibus . . . est infeudatus, ipse *(Wilhelmus)* . . . ecclesie -bit. CHART. Hamb. 780bis p. 643,7 sacerdos . . . redditus aliis -vit redditibus. *al.* **3** *([proprio] corpori) immittere, inferre – (dem [eigenen] Körper) zufügen, zuführen, 'einverleiben':* **a** *strictius de corpore anim. c. sensu comedendi, sumendi, in nutrimentum vertendi:* TRACT. Garsiae 325 -ate *(sc. cardinales)* vobis lampredas. OTTO FRISING. chron. 8,12 p. 407,24 sive aquis absorpta . . . sive a bestiis devorata et -ta . . . fuerint *humana corpora*. ARNO REICHERSB. apol. p. 124,11 agnum prandeat *filius tuus* sibique totum -et. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 141,15 bene digeruntur *(sc. carnes)* et bene -antur (-ant *var. l.*). THADD. FLORENT. cons. 76,5 quando non valet *stomachus* cibaria sumpta digerire et membris -are. *al. spectat ad corpus Domini:* BERNOLD. CONST. libell. III 18 p. 82,40 quanto magis ille *(sc. merito perit)*, qui . . . corpus Domini . . . sibi . . . -are presumit indignus. FROWIN. explan. 4,2 l. 252 corpus Domini in nobis capimus Christum eumque nobis -amus. **b** *latius:* **α** *gener.:* DIAL. cler. et laic. 33 sicut . . . Renus -ta sibi Můsella cursum suum servat. *de compagine textus:* SALIMB. chron. p. 667,17 quam *(decretalem)* . . . papa Bonifatius -vit suo sexto Decretalium. **β** *philos. et theol.:* PS. BEDA mund. const. 2,34sqq. queritur de obvolutionibus etheris, an illis -entur anime. ALBERT. M. phys. 8,1,13 p. 575,42 -vit *Deus* ei *(mundo)* omnium generabilium formas. veget. 3,32 quae *(virtus caelestis)* -ta est elementis, quae moventur motu recto. *al.* **γ** *natur. et anat.:* PS. BEDA mund. const. 1,123 quando sol non potest aquas attractas sibi -are. ALBERT. M. div. nom. 4,50 p. 156,64sqq. *(sc. lumen est considerandum)* aut secundum quod est causa cognitionis, et hoc convenit sibi, secundum quod est -tum colori . . ., aut secundum quod est causa essendi, et hoc convenit sibi, secundum quod est in se, non--tum (*leg.* non -tum). miner. 3,1,10 p. 72b,15 est *aes* purissimum . . . et toti substantiae lapidis -tum. veget. 4,68 aer intra aquam coagulabitur et -atur. animal. 2,114 quod *(collum vesicae)* in radice virgae -atur. 6,10 cum est *sperma* ovo -tum. *al.* **4** *ad-, im-, commiscere, unire – bei-, unter-, vermischen, -mengen, binden, legieren:* **a** *pharm.:* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 378E diutissime in mortario ducantur *(sc. recepta)*, ut bene -entur. p. 390A rosae . . . teruntur . . ., adde zuccharum et iterum optime simul tere, et alteri -etur. BENVEN. GRAFF. ocul. B 4 p. 14,24 -a *(sc. recepta)* cum succo rosarum (A p. 19a,36 conficiantur). GLOSS. Roger. I A 1,8 p. 524,41 unguentum de mastice et therebintina -tis cum axungia porcina. *al. medial. de maceratione q. d.:* NOTULAE Wilh. Cong. 1464 accipe anxungiam . . . et contunde cum savina in mortario et post infunde vinum et fac -ari per triduum. **b** *alch.:* GEBER. clar. 1,23 omnia bene terantur et -entur simul. 2,40 p. 199,17 argentum vivum . . . -a in confectione sua. p. 199,24 -es unciam unam salis armoniaci cum ista confectione. 2,58 commisce eum *(sal praeparatum)* cum oleo et tere ita, ut sit -tum quasi unum corpus ad ignem. 2,85 p. 477,17 ut ad invicem optime -entur *(sc. stagnum et mercurius)*. PS. AVIC. anim. 1,5 p. 57 videbatur *Abimeger* operari per -ta et non per alexir. 6,16 p. 316 -at *metallum* se cum spiritibus. *saepe. v. et p. 1615,55. de fermentatione q. d. (cf. E. Darmstaedter, Die Alchemie des Geber. 1922. p. 181250)*: ARTEPH. secret. p. 30 quomodo vertis *(sc. natura)* corpus in spiritum, quod non fieret, si spiritus non -retur cum corporibus. p. 54 et sic in tali regimine corpus fit spiritus de subtili natura, et spiritus -atur cum corpore, et fit unum cum ea. PS. AVIC. anim. 1,1 p. 40 noster elixir debet esse tingens patiens praeparata et sic -anda cum suo corpore. *al.* **5** *in corpus redigere – zu einem Körper machen, verkörpern, Gestalt werden lassen:* ALBERT. M. cael. 4,2,8 p. 269,29 ex siccitate non qualibet, sed -ta et solida corpora reddente est, quod terminat *superficies*. animal. 12,181 aer . . . perspicuus et humidus incarnari et -ari non potest in propria specie manens. 20,2 -tum . . . est manans humidum; -tum enim oportet esse omne, quod manat . . ., quia, si non esset -tum, sequeretur motum et locum elementi, cuius formam induit. *ibid. al. remissius i. q. facere, efficere – machen, erzeugen:* ANON. tab. p. 188,21 ex parte . . . salsaturarum -tum est corpus unum.

adi. **incorporatus,** -a, -um. *corporeus – körperlich:* HINCM. epist. 136 p. 98,32 comparationem de ordinandis positam . . . Augustinus non de imaginaria viri et uxoris coniunctione, sed de -a per sexuum commixtionem copulatione posuit. *v. et p. 1615,10.*

adv. ***incorporate.** *modo corporeo – körperlich:* THEOD. TRUD. Bav. 29 quibus *(electis Dei)* tanto fuit facilius . . . carnem domare . . ., quanto -ius unum facti erant cum omnipotente.

***incorrectio,** -onis *f.* **1** *status incorrectus – unverbesserter Zustand:* HINCM. divort. 6 p. 157,36 inveniet *(sc. lector)* sanctimoniales non correctas et pro -e sua a sancto Benedicto excommunicatas post mortem . . . ab ecclesia . . . exisse. **2** *defectus disciplinae – Unkorrektheit:* EPIST. Ratisb. 20 p. 343,27 conaris corrigere homines distortos, homines pravos . . ., tu illis peior et distortior, gippo -is sarcinatus.

***incorrector,** -oris *m.* *qui non corrigit, emendat, incultor – einer der nicht verbessert, berichtigt, zu nachsichtig ist:* CAPIT. reg. Franc. 196,12 ut hi, qui . . . transgressionis -es hactenus extiterunt, si abhinc . . . rei correctores esse neglexerint, . . . quasi consentientes malorum coherceantur (*inde* CAPIT.

Bened. 1,324).

incorrectus, -a, -um. *script.* -onr-: *l.19. usu subst.: l.6.17. confunditur c.* incorreptus: *l.5.6. fort. add.: l.25.*

1 *mendosus – fehler(be)haft(et):* EPIST. var. II 30 p. 348,24sqq. si . . . nostra -a (incorrepta *var. l.*) emendatio in manus cuiuscumque docti devenerit . . .; si vero -a (incorrepta *var. l.*) salva pacis unitate corrigere libuerit *eqs. ?pravus, vetitus – ?unstatthaft, unzulässig:* DIPL. Otton. II. 230 ne . . . ullo modo legalis correctio eis *(monachis)* denegetur aut ab illis inquirenda dissimulentur -a. **2** *non correctus, impunitus – unverbessert, ungestraft:* **a** *de rebus:* HRABAN. epist. 30,4 p. 451,8 ne . . . scelus -um ultio puniat perpetua. CAPIT. reg. Franc. 297,8 frater . . . ex aliqua parte, quae perpere egit, correxerat; quae autem adhuc -a erant *eqs.* FORM. Sangall. II 38 antequam ad notitiam . . . synodi . . . tam gravia ita -a vel indiscussa perveniant. CARM. de bello Saxon. 2,208 ibat per patriam rex invictissimus . . . -a regens, leges et iura reponens. CHART. Merseb. 322 p. 255,8 (epist. papae) personarum . . . excessus remanent -nrecti. *al. v. et l.30.32.34.* **b** *de hominibus:* HILDEG. scivias 2,6 l. 1718 non timet *homo* se polluere . . ., et ita illotus et -us temere praesumit accedere ad corpus et ad sanguinem Filii mei. l. 1724. CONST. imp. II 337 quos *(inimicos)* transire nolumus ullatenus -os. **3** *?non arreptus, infectus – ?nicht in Angriff genommen, unverrichtet:* GERH. August. Udalr. 1,6 l. 49 ne . . . concilia . . . ventilanda remanerent -a.

incorreptus, -a, -um. *usu subst.: l.30. confunditur c.* incorrectus: *l.30.34.* **1** *non vituperatus, non obiurgatus, impunitus, non expurgatus – ungetadelt, ungescholten, ungestraft, unverbessert:* IONAS AUREL. transl. Hucb. 1 (MG Script. XV p. 235,27; a. 825/31) ut -a (incorrecta *var. l.*) corrigerentur. EPIST. Teg. II 90 si aliquid . . . requirendum sit, corrigatur; et hoc pro certo iubemus, ne deinceps incorrectum *(ed.;* -um *cod.)* ad nos perveniat. CHART. ord. Teut. 323 (epist. papae) sustinere nolumus -um (incorrectum *var. l.*), quod in nostrum et subiectorum nostrorum periculum attemptatur. HONOR. III. registr. 191 nolentes . . . presumptionis audaciam relinquere -am . . . mandamus *eqs. v. et l.5.6.* **2** *incuratus, insuperatus – ungeheilt, unbesiegt:* IOH. IAMAT. chirurg. 6,11 p. 40,28 passionem, si per statum (*leg.* spatium) unius mensis ⌞-am (incorrectam *ci. ed.*), incurabile⌟ (-a perseveraverit incurabilem *var. l.*) iudicamus.

incorrigibilis, -e. *qui corrigi nequit, pertinax – unverbesserlich, hartnäckig:* **1** *de hominibus:* CONC. Karol. A 39[A] p. 411,19 si . . . correptus -is extiterit *(sc. canonicus).* CAPIT. episc. II p. 89,7 si decanus in ministerio . . . aut neglegens aut inutilis et -is fuerit. NOTKER. BALB. serm. 15 cum . . . -es eos *(Iudaeos)* pervideret *(sc. Christus).* SIGEH. Maxim. 20 adolescens . . . actione levis ac lubricus et -is valde. SUMMA dict. Saxon. 7,17 p. 255,39 non datur *inquisitio* nisi contra eum, qui est ammonitus et -is perseverat. CHART. Sil. D II 346,27 p. 213,41 scortatores, hoc est illos, qui in suis peccatis -es permanent, non exaudit Deus. *persaepe.* **2** *de rebus:* **a** *in univ.:* HINCM. epist. 37[c] ecclesiastica sententia in pertinacissimum Gotescalcum propter -em obstinationem illius . . . prolata: '*eqs.*' CHART. episc. Halb. 857 episcopus . . . canonicos regulares . . . propter manifestos et -es ipsorum excessus duxit a monasterio . . . amovendos. *al. de scriptis:* OTLOH. Magn. prol. l. 6 te . . . petente . . ., ut . . . vitam . . . emendarem, diu . . . negavi considerans eiusdem vite scripta pene -ia. **b** *immutabilis, irrevocabilis – unabänderlich, unwiderruflich:* COD. Udalr. 87 p. 170,30 potestis *(sc. imperator)* universa . . . componere, quae . . . in -e malum formidamus *(sc. episcopus)* excrescere. HONOR. AUGUST. quaest. II 5 p. 1191[A] quia . . . vox *(sc. Luciferi)* -is est, ideo lapsus eius irrecuperabilis est.

adv. **incorrigibiliter.** *modo incorrigibili, pertinaciter – (auf) unverbesserlich(e Weise), hartnäckig:* IOH. AFFLIG. mus. 21,19 qui . . . concedere mavult veritati regulae quam pravo usui -r adhaerere, eum canere convenit *eqs.* EKKEH. URAUG. chron. a. 1117 p. 252,39 Teutonicus furor . . . in perversitatis inolitae pertinacia -r perstitit. EKKEB. SCHON. cath. 2,3 quod si quis audita et agnita veritate pertinaciter et -r ei contradicit. *al.*

***incorrigibilitas,** -atis *f. status, mos incorrigibilis, pertinacia – Unverbesserlichkeit, Hartnäckigkeit:* CAPIT. episc. II p. 52,7 si . . . presbiteri se de talibus non caverint . . ., saeculare illorum -i adinveniemus detrimentum. RUD. TRUD. gest. 7,1 quem *(Herimannum)* . . . constabat . . . pro obstinatione -is suae . . . excommunicatum fuisse. CONSUET. Rod. 86,1 gravissima culpa est -s eius, qui nec culpas timet admittere et pęnam recusat ferre. ALBERT. M. Matth. 21,43 tangit *responsio* condemnationem per poenam abiectorum et tertio obstinatorum -em. *saepe. fere i. q. improbitas, iniquitas – etwa: Schlechtigkeit, Sündhaftigkeit:* RICHER. SENON. gest. 1,20 paucis supervixit *(sc. qui equum suum de ferro fenestrarum monasterii ferrabat)* diebus et ita sue -is penas recepit.

incorro *v.* incurro.

incorrumpendus, -a, -um. *qui corrumpi non potest, integer – unbestechlich (de Deo):* NOTKER. BALB. gest. 2,17 p. 85,23 ne ad cumulum peccatorum . . . aliquid superinicere apud . . . -um iudicem deprehendar.

incorruptela, -ae *f. incorruptibilitas, integritas indissolubilis, aeternitas – Unversehrbarkeit, Unvergänglichkeit (loci spectant ad Vulg. I Cor. 15,42sqq.):* HRABAN. hom. II 137 p. 411[A] seminare est sepelire, ut corrumpatur, resurgere autem in -a iam exsuscitatum non posse corrumpi *(ex Ambrosiast. in I Cor. 15,42).* CARM. de Lamb. 1,148 canit Paulus . . .: '-am nec iam corruptio carpet'.

1. incorruptibilis, -e. *script.* -tilis: *l.40. adde* WALAHFR. exord. 2 p. 476,13 *(var. l.).* NOTKER. BALB. gest. 2,21 p. 91,24 *(var. l.). usu subst.: l.35.40. al.*

1 *qui detrimentum non patitur, non periturus, perennis, aeternus – unversehrbar, unvergänglich, dauerhaft, ewig:* **a** *in univ.:* **α** *philos. et theol. (eccl.: l.38.39):* RADBERT. corp. Dom. prol. ad Warinum l. 56 credentibus vita praestatur -is (incorruptibiliter *var. l.*) et aeterna. ALFAN. premn. phys. 2,118 p. 51 cum sit *anima* -is (*PG 40,589*[C] ἄφθαρτος). MANEG. c. Wolfh. 20 p. 88,6 ut corpus -e discipulis contra naturam -ium palpabile exhiberet *Dei filius.* CHART. Rhen. med. III 43 p. 47,5 (epist. papae) vos non . . . exponere satagitis vosmetipsos . . . pro corona -i (*sim.* CHART. Carniol. II 355 p. 277,25 coronam . . . -em . . . adipisci). CHART. Traiect. 463 p. 415,7 nos . . . scientes salubre . . . esse commercium . . . pro -tilibus caduca commutare . . . tradidimus *eqs. persaepe.* **β** *natur.:* ALBERT. M. miner. 1,1,3 p. 4[b],14 cum . . . perspicuum aeris et ignis non sint -ia. 4,1,7 p. 92[b],6 quod aurum sit -ius omni metallo et magis sustinens ignem (*sim.* Ps. ALBERT. M. alch. p. 38,16). **γ** *publ. et iur.:* CHART. ord. Teut. (Thur.) 271 (a. 1275) in . . . rei certitudinem et -em firmitatem presentem litteram dedimus (*sim.* CHART. Eichsf. 591). **δ** *usu communi:* ACTA imp. Winkelm. I 660 (a. 1239) indissolubilis amicitia et pura fraternitas, qua vobis sumus . . . vinculo -i copulati. CONST. imp. II 262,7 a quibus *(causis)* nos -is veritas et publica munimenta defendunt. **b** *de cibo i. qui servari potest, vetustatem fert – unverderblich, haltbar:* CONSTANT. AFRIC. theor. 9,27 p. 46b[v] si cibum -em accipiat infirmus, sicut frumentum est et ordeum. **2** *qui (pecunia) corrumpi non potest, integer – unbestechlich:* ALBERT. M. pol. 3,10[h] 'utrum unus ⌞magis -is⌟ (*p. 1286[a],39* ἀδιαφθορώτερος) princeps vel magis plures quidem numero', supple, sint -es? CONR. MUR. summ. p. 159,20 domina . . . nominetur . . . insignis, -is, inviolabilis *eqs.*

adv. **incorruptibiliter.** **1** *sine fine, in aeternum – unvergänglich, ewig (usu theol.):* GODESC. AQUENS. opusc. 5,13 p. 165,11 Dei filius assumpsit -r corpus claritatis suae. EPIST. Ratisb. 1 p. 276,1 quod . . . summe bonum est, -r et essentialiter bonum est. FROWIN. explan. 4,2 l. 280 in seipso immortaliter atque -r vivens pro nobis iterum in . . . misterio sacrae oblationis immolatur *(sc. Christus; ex Greg. M. dial. 4,60,2; sim.* CHART. Col. II 243 [epist. papae]). *v. et l.32.* **2** *sine detrimento – ohne Minderung, unvermindert:* **a** *gener.:* PETR. DAM. epist. 119 p. 369,21 quis . . . eos *(carbones)* infossos humidae foveae . . . tandiu durare -r posse nisi rerum . . . corruptor ignis effecit? ALBERT. M. summ. theol. I 10,43,2,2 p. 341,87 -r procedunt personae *(sc. trinitatis),* sicut sine corruptione ignis procedit calor. **b** *publ. et iur.:* TRAD. Frising. 191 (a.

802/11) ut in perpetuum firmiter atque -r permaneat *traditio*. COD. Wang. Trident. 73 p. 679,26 firmavit *(sc. Palmera)* ... reffutacionem ... -r firmam et ratam conservare in perpetuum. CHART. civ. Erf. 243 p. 154,7 Ludewicus et Iohannes ... recognoverunt ... traditionem ratam ... se ... habituros volentes illam -r observare. 248 ut ... statutum -r observetur. *al.*

2. ?*incorruptibilis, -e. *corruptibilis – vergänglich:* GLOSS. psalt. Lunaelac. 102,14 non solum mortales sumus et -es substantia, sed et mortali et corruptibili et multis passionibus subiacentes. *cf.* 2. *incorruptio.

incorruptibilitas, -atis *f.* *incorruptela, integritas indissolubilis, aeternitas – Unversehrbarkeit, Unvergänglichkeit, Ewigkeit (usu philos. et theol.):* HONOR. AUGUST. cant. 2,4-7 p. 388A laeva sunt virtutes in hac vita necessariae, dextera vero -s in futura danda. VITA Annon. II 3,7 ad -is segetem nutriendam summo se agricolae preparaverit. CONR. EBERB. exord. 3,7 p. 162,26 cum ... Bernardus ... ad depositionem vitae corruptibilis et introitum beatae -is approximaret. ALBERT. M. cael. 2,1,1capit. de ingenerabilitate et -e caeli. mort. 2,3 p. 355a,8 de animae -e. *saepius*.

incorruptilis *v.* 1. incorruptibilis.

1. incorruptio (-cio), -onis *f.* **1** *incorruptibilitas, integritas indissolubilis, aeternitas – Unversehrbarkeit, Unvergänglichkeit (usu philos. et theol.):* RADBERT. corp. Dom. 19,12 caro nostra ... ad inmortalitatem et -em (-e, incorruptibilem *var. l.*) reparatur. ALFAN. premn. phys. 2,90 p. 22 Deus homo factus est pertingens ad -em (*PG 40,533A* ἀφθαρσίαν) mortalitatemque ignorans. ALBERT. M. resurr. 40 p. 260,54 virtute resurrectionis Christi -o erit in omnibus. LUDOLF. summ. 5,6a p. 390,23 omnes ante tribunal Christi manifestari oportet, cum corruptibile corpus induerit -cionem (corrupcionem *var. l.*) et mortale inmortalitatem. *saepe.* **2** *status inviolatus, immutatus, intactus, incolumitas – Unversehrtheit, Unveränderthеit, Unberührtheit, Makellosigkeit:* **a** *in univ.:* CHART. eccl. Erf. app. 3 p. 797,17 (a. 1272) communioni, que dicitur fraternitas, de integritate et -e ... privilegii nobis facta extitit plena fides. **b** *spectat ad corpora sanctorum tabe non affecta:* IONAS AUREL. transl. Hucb. 2 (MGScript. XV p. 237,6; a. 825/31) quanta ... inlaesione et -e protectio divina illud *(corpus)* donaverit, ... adnotatum ... colligere quibit *(sc. lector)*; cum igitur nil detrimenti nihilque incorruptionis (corruptionis *var. l.*) in corporis ... prima translatione ... conpertum fuisse didicerit *eqs.* SIGEH. Maxim. 32 quid ... mirum ... omnipotentiam ... praestare potuisse ... post mortem corporis ... istud -is? TRANSL. Wandr. 6 (ed. N.-N. Huyghebaert. 1978) de -e membrorum non minima divine laudis materies latebat in tumulis. 9 reconditis ... cum -is gloria ... sanctorum artubus. **c** *spectat ad virginitatem, castitatem:* BENED. Frising. 29 mater integra haberet et fructum de spiritu et -em (-e *var. l.*) de partu. RIMB. epist. p. 93,7sqq. -em corporis ac spiritus excolere debetis *(sc. Dei famulae)*. BERTH. chron. B praef. p. 165,21 castitatis amator, virginee -is conservator ... honeste vite extitit *(sc. Herimannus)* administrator orthodoxus.

2. ?*incorruptio, -onis *f.* **1** *corruptio, affectio, infirmatio – Beeinträchtigung, Erkrankung, Leiden:* RECEPT. Lauresh. 3,42 ex quibus *(sc. difficultate purgationis)* ... matricis suffocationes vocatae et -es circa sexum loci generantur (*item* 5,1,13). **2** *putrefactio, consumptio – Verwesung, Zersetzung: v. l.41.* *cf.* 2. *incorruptibilis.

incorruptivus, -a, -um. **1** *incorruptibilis, non periturus, aeternus – unvergänglich, ewig:* NOTKER. BALB. hymn. p. 36 tu *(sc. Christus)* mortalem nostram et terream naturam resurgens -am fecisti. martyr. III. Non. Mai. p. 1078B ad coelos corpus -um libravit *Christus*. **2** *inviolabilis – unverbrüchlich:* FORM. Sangall. II add. 2 ut haec auctoritas absolutionis nostrae -am obtineat firmitatem.

incorruptus, -a, -um. *script.* -oru-: *p.1622,51.52.* *struct. c. abl.: p.1622,20.*

I *de statu vel qualitate i. q. non corruptus, immutatus, intactus, incolumis – unversehrt, unbeschädigt, unverändert, unverdorben, makellos:* **A** *proprie (in imag.: p.1622,22):* **1** *gener. et theol.:* **a** *spectat ad cibos sim.:* WALAHFR. hort. 151 servat *amphora* -a diu generosi dona Lyaei. CONR. HILD. ad Hartb. p. 196,23 ut caro animalis ... per sex ebdomadas maneat recens et -a. ALBERT. M. animal. 3,142 gustus ... sanguinis, cum sanus et -us fuerit, est naturaliter dulcis. *al.* **b** *spectat ad corpora mortuorum resurrectorum:* HROTSV. Cal. 5,2 quin ... anima aeternaliter laetetur corpusque quandoque -um resuscitetur. SERMO de Fridol. (ed. M. Pörnbacher, Vita S. Fridolini. 1997. p. 272,20) quando ex mortuis de corruptione resurgent -i *(sc. homines; cf. Vulg. I Cor. 15,52).* *de corpore Christi:* GODESC. SAXO theol. 23 p. 329,17 quatinus corpus Domini ... resurgens integrum maneat semper et -um. **c** *spectat ad corpora sanctorum tabe non affecta:* THANGM. (?) transl. Epiph. 7 -um thesaurum, sanctissimi patris Epiphanii pignera aliorumque complurium, ad nostram perduxit *Othwinus* ecclesiam. PASS. Trudp. 9 corpus viri sancti integrum sanumque atque omni ex parte -um est repertum. OTTO SANBLAS. chron. 16 p. 19,24 -i ... et quasi adhuc vivi in ... sarcophagis ... actenus reservantur *tres Magi. al.* **d** *usu vario:* NADDA Cyriac. I prol. 12,53 inveniebatur ... descriptio in sancti Cyriaci locello ita servata et erugine -a, quasi eodem die manu alicuius scribentis esset formata. HROTSV. asc. 81 meum sanctum migrans non desero templum nec -am vitae dimitto coronam *(cf. Vulg. I Cor. 9,25).* **2** *philos.:* ALFAN. premn. phys. 3,3 p. 52 quomodo anima ... pars fit animalis retinens propriam essentiam inconfusam et -am (*PG 40,592B* ἀδιάφθορον). 3,10 p. 53 ut et uniantur *intelligibilia* valentibus ea suscipere, quemadmodum corruptibilia et unita maneant inconfusa et -a ut adiacentia. ALBERT. M. phys. 4,3,13 p. 285,14 si ... tempus corrumpitur, corrumpitur in tempore; sed tempus, in quo aliquid corrumpitur, non corrumpitur; ergo tempus manet -um, postquam est corruptum. *al.* **3** *alch.:* PS. AVIC. tinct. 6 p. 631a,4 illud, quod in fundo remanet, reiterabis ad sublimandum per mercurium -um. **B** *translate:* **1** *genuinus – unverfälscht:* WILLIB. Bonif. 6 p. 28,28 in qua *(charta)* integra et -a fidei patuit veritas. HINCM. epist. 198 p. 215,34 privilegii thomum ... ostendi et -as scripturas atque sigilla monstravi. **2** *inviolatus, illaesus, inconcussus – unbeschadet, unangefochten:* **a** *publ. et iur.:* DIPL. Loth. I. 121 concessionem ... in disrupto tempore ... manere volumus -am (incorruptu *D*). DIPL. Ludow. Inf. 40A p. 160,16 ut ... complacitatio ... semper firma et -a ... persistat. DIPL. Frid. I. 91 p. 152,26 ut regni utilitas -a persistat et singulorum status iugiter servetur illesus. CHART. Tirol. notar. I 772 p. 393,16 quod ... finis semper ... firma et rata et -a permaneat. *saepius.* **b** *usu communi:* WALTH. SPIR. Christoph. I 1 mira illi ... benivolentia, caritas -a, spectabilis in compassione lucerna (*cf.* II epist. p. 10 inviolate caritatis).

II *de moribus, virtutibus sim.:* **A** *spectat ad virginitatem i. q. impollutus, intemeratus, castus – unberührt, rein, keusch:* CAPIT. episc. II p. 240,4 hi, qui uxores ducere voluerint, sicut eas castas et -as (incoru- *var. l.*) cupiunt invenire, sic ad eas casti et -i (incoru- *var. l.*) debent accedere (*ex* CAPIT. Bened. 3,389). HROTSV. Abr. 2,5 si -a et virgo permanebis *(sc. Maria)*. EPIST. Hann. 61 p. 108,25 quarum *(sanctimonialium)* conversatio sanctior et vita fuit -ior. CONR. SAXO spec. 6 p. 250,1 ipsa *(Maria)* sola mater et virgo -issima est. *adde:* HELM. chron. 55 p. 108,8 cur vas -um *(i. virginem)* ... auctor corruptelae temerare presumpsisset. **B** *qui (pecunia sim.) non corrumpitur, integer – unbestechlich, unbescholten:* LAMB. HERSF. annal. a. 1077 p. 291,8 responderunt *(sc. legati)* regem illius *(sc. papae)* nusquam terrarum subterfugere iudicium, quem sciat equitatis et innocentiae -issimum vindicem et advocatum fore. OTTO FRISING. gest. 2,17 p. 120,3 ad ... assensum ipsius *(sc. Frederici)* nobilem et -um hactenus animum pecunia inclinare ac corrumpere satagebant *Mediolanenses*. *de Deo:* STATUT. ord. Teut. p. 130,39 -um eternitatis Deum et inviolabilis nature dominum ... deprecemur. **C** *sincerus – aufrichtig:* DIPL. Loth. I. 5 p. 63,37 ita nos concessisse ... cunctorum fidelium nostrorum -a non dubitet fidelitas.

III *locut. adv.* ex -o *i. q. incorrupte, sincere, ingenue – unverfälscht, frei heraus:* LAND. MEDIOL. hist. 3,6 p. 77,48 Arialdus ... quadam die ex -o et quasi furiosum cupiens seminare

granum . . . ecclesiae gradum ascendens . . . plebem . . . commovendo obnixe operam dabat.

adv. **incorrupte.** *modo non corrupto, integre – unversehrt, unbeschädigt, unverändert:* **1** *proprie:* IONAS AUREL. transl. Hucb. 2 (MGScript. XV p. 237,6; a. 825/31) quantum . . . erga . . . corpus per tot elapsa saecula -e servatum virtus divina claruerit. **2** *translate:* **a** *in univ.:* GODESC. SAXO theol. 9 p. 206,18 alias dicitur: 'per eius apud te exempla gradiamur' et alias: 'ad te'; quapropter utrumque dici debet -e, ne forte nimis graviter offendatur ille corrector, immo corruptor. **b** *sine vitiis, mendis – fehlerlos, -frei:* CAPIT. episc. III p. 238,5 psalmos . . ., cantum et conpotum ac libros congruentes ministerio divino . . . discite -e et emendate. **c** *inviolate, inconcusse – unbeschadet, unangefochten, unverbrüchlich:* CAPIT. reg. Franc. 207 p. 77,15 legem . . . inviolabiliter atque -e et praesentibus et futuris temporibus per omnia volumus observare.

***incortico,** -are. *?(in corticem) inserere – ?(in die Schale) einfügen:* ALEX. MIN. apoc. 21 p. 494,13 'minor ordo . . . festinus ad obedientiam clericos et laicos indifferenter admissos' ⌞excommunicans a propriis -bit⌟ (excoriatos a propriis incorporabit *Ps. Ioach.*) 'ecclesiae' *(ex Ps. Ioach. in Ier.).*

incraedulus *v.* incredulus. **[incranatio** *v.* incarnatio.]

***incrapulor,** -atum, -ari. *inebriare – trunken machen, berauschen (partic. perf. usu medial.):* BERTH. chron. B a. 1076 p. 242,9 a mensa . . . impudenter nimis -tus retrahitur *Wilihelmus episcopus* morteque repentina . . . defunctus est.

1. *incrassatio, -onis *f.* *actus incrassandi, impinguandi, impinguatio – das Fettmachen, Fettwerden:* ALBERT. M. meteor. 4,2,11 p. 260,61sqq. quia . . . -o sive impinguatio forma est commixti corporis . . ., quae non ita adunat partes commixti sicut coagulatio, ideo post coagulationem . . . loquemur de -e sive impinguatione. 4,2,11 p. 261,55 -o olei quasi est per motum partium eius ad superficiem ipsius et ibi se apprehendentium et tenentium.

2. incrassatio *v.* ingrassatio.

incrasso, -avi, -atum, -are. *script.:* ingr-: *l. 61. 63. 64. 71.* -as(o): *l.71.*

crassum, pinguem reddere, saginare – fett, dick machen, mästen (mediopass. i. q. impinguescere, tumere – fett, dick werden, anschwellen): **1** *proprie (in imag.: l.47sqq.):* **a** *spectat ad homines eorumque corpora:* OTLOH. prov. I 84 -ta caro gustat caelestia raro. HELM. chron. 109 p. 215,12 saturati sunt Slavi post diutinam inediam diviciis Danorum, -ti, inquam, sunt, impinguati sunt, dilatati sunt. ALBERT. M. animal. 1,456 matrix aliquando -atur et inspissatur, quasi impinguata sit. *in imag.:* CASUS Petrish. 3,47 (epist.) visceribus matris ęcclesię feliciter incorporati, nobiliter procreati, lacte ipsius gratanter -ti . . . in virile robur excrevistis *(sc. fideles).* VATIC. de schism. (MG Lib. Lit. III p. 570,8) qui *(rex Graecorum)* quasi in crassicie et pinguedine sui cordis ita in auro et argento . . . -tus, inpinguatus . . . securus quiescit. CHART. Worm. 151 p. 111,4 (epist. papae) qui in defensionem positi sunt . . . subditorum, ipsi . . . eo . . . inexorabilius suo redemptori in membris ipsius recalcitrant, quo minus de pretio redemptionis anime sue sese -tos attendunt. **b** *spectat ad animalia (c. sensu alendi, nutriendi: l.59):* CHART. Alsat. B 208 (a. 768) de silva, unde potest -are p o r c o s quinquaginta *(sim.* CHART. Lamb. Leod. 26 p. 40,9 ante natale debent V p. -are per XL dies aut V canes per annum integrum. *al.).* LIBER accip. 25,3 pone eum *(sc. accipitrem)* in loco calido . . ., postea ing-are. THEOPH. sched. 3,48 p. 97,8 cum -ti fuerint *galli.* MOSES PANORM. infirm. 18 p. 118,13 aliud clistere ad ing-andum equum: *eqs.* 43 brevi tempore inpinguabitur et ing-bitur *equus.* **c** *spectat ad res:* ALBERT. M. meteor. 4,2,8 p. 255,47 'aridum -etur' *(p. 383a,17* παχύνεται) commixtum cum aqueo et aereo. animal. 3,168 per ignem . . . non -atur (ingrossatur *Scotus*), sed coagulatur *lac.* **2** *translate:* **a** *in malam partem de corde i. q. obdurare, hebetem facere – verhärten, abstumpfen (cf. ThLL. VII/1. p. 1036,56sqq.):* ORD. iud. Dei A 2b p. 607a,2 si quis culpabilis vel -ante (-asante, ingrasante *var. l.*; ingravante [ingravatum *var. l.*] p. 606b,19) diabolo cor induratum presumpserit manum inmittere (*sim.* 5h). 14b cor -tum, cor induratum, de hunc furtum ill., si culpabile est, cor tuum in sinu evanescat, non suscipiat eum aqua. FROWIN. explan. 4,3 l. 23 qui . . . vilipendit -tum habens cor attendere vel audire, quod videt, ignorabitur et damnabitur. **b** *in bonam vel neutram partem:* **α** *philos. i. q. graviorem, uberiorem reddere, (con)densare – anreichern, gehaltvoller machen, verdichten:* ALBERT. M. caus. univ. 1,3,5 p. 41,16 indigent *ultima facta* . . . mediis determinantibus et componentibus et -antibus bonitates. summ. theol. II 4,14,3, 2,1 p. 177b,35 'opus . . . est . . . animi motus purissimos numeros . . . phantasiis velut quibusdam corporibus -tos memoriae commendantis' *(ex Ioh. Scot. periphys. 3 p. 657D).* **β** *geom. i. q. globare, sphaericum reddere – aufwölben, zur Kugel machen (usu geom.):* ANON. geom. I 4,47 p. 358,1 circulum -are si vis, diametrum eius cubices, ipsam cubicationem eius undecies ducas et ex ea summa vigesimam primam accipias, et haec erit sphaerae crassitudo.

incrassor *v.* ingrassor.

***incrastinasco,** -ere. *(matutino tempore) transire, se vertere – am Morgen übergehen, münden:* ANSELM. GEMBL. chron. a. 1129 p. 382,29 nocte, quae -it in sabbatum, recepit *mulier* sanitatem.

***incrastino,** -are. (crastinare) **1** *trans. i. q. procrastinare, (in crastinum) differre, prolatare – (auf morgen) vertagen, auf-, ver-, hinausschieben:* LIBER tram. 62 p. 96,9 si quis nonae horae non praesens fuerit . . ., in capitulo satisfactionem faciat omnibus stantibus, alia namque facinora -entur. **2** *intrans. i. q. tempus usque ad crastinum diem consumere, crastinum diem exspectare – die Zeit bis zum nächsten Morgen zubringen, den nächsten Morgen abwarten:* BERTH. chron. B a. 1080 p. 379,4 ante lucem illuc *(sc. ad locum belli)* revertentes ac per totum diem summe triumphantes gratulanter illic -bant *(sc. copiae).* **3** *mediopass. de die fere i. q. illucescere, sequi – etwa: anbrechen, folgen:* CHRON. Reinh. a. 1201 p. 565,8 -ta die maiores civitatis . . . ad presenciam suam iubet *Lupoldus* accedere.

[incrato *v.* aegroto.]

increabilis, -e. *qui creari non potest, non creatus – nicht erschaffbar, nicht erschaffen:* ALBERT. M. div. nom. 13,19 p. 443,51 quod -e (*PG 94,993C.1016B* ἄκτιστον), mansit -e, et quod creabile, mansit creabile, ut dicit Damascenus. summ. theol. I 3,13,1 p. 53b,13 Chrysostomus . . . dicit: '. . . quod . . . creabilis est naturae, qualiter videre poterit, quod est -e?' *subst. neutr.:* ALBERT. M. div. nom. 1,19 p. 10,6 est ratio: 'quomodo creabile videbit -e?' 1,21 p. 11,9 -e non potest videri a creabili sic, quod pertranseatur ab ipso.

increatus, -a, -um. *usu subst.: l.55.57. al.* *non creatus – nicht erschaffen, ungeschaffen:* GODESC. SAXO theol. 19 p. 268,22sq. nec tres -i inmensi aeterni omnipotentes *(sc. in tribus personis sunt)* nec tres dii vel domini, sed unus -us (creatus *a. corr. B*) . . . Deus. LIUTPR. serm. 13 (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 24) 'si Deus est omnipotens . . ., quid necesse habuit -us creaturam adsumere?' ARNO REICHERSB. apol. p. 151,12 quamvis . . . genere creaturae creatum permanserit creatum et -um permanserit -um. CAES. HEIST. hom. exc. p. 31,37 qui *(sublimior intellectus)* totum canticum trahit ad . . . eternam et -am sapienciam. ALBERT. M. div. nom. 1,19 p. 10,9 -um . . . superat omnem substantiam creatam. *saepius.*

increb(r)esco, -ui, -ere. *crebrius evenire, multiplicari, augescere, accrescere – sich häufen, sich mehren, sich steigern, zunehmen:* **1** *in univ.:* AGOB. 16,3 quanta mala -ruerint (*sim.* RANGER. Anselm. 3565 iam iamque malis -rescentibus). RUP. TUIT. trin. capit. 1 p. 88 quomodo in afflictione captivitatis sanctis prophetis -ruerint consolatoriae visiones futuri regni Dei. OFFIC. Willig. p. 20,7 cum . . . morbus ille *(sc. anhela febris)* magis ac magis -resceret. SALIMB. chron. p. 24,31 Grecorum verbis contumeliosis superbia -rescente Veneti ad bellum . . . accinguntur. *al.* **2** *se diffundere, evagari – sich ver-, ausbreiten:* AGOB. 4,11 l. 4 quando -ruit (-buit *var. l.*) consuetudo impia, ut *eqs.* ANSCAR. mirac. Willeh. 1 (2) ut iam longe lateque per populos r u m o r -resceret (-besceret ed. Pertz) plurimus *eqs.* (*sim.* SABA MALASP. chron. 2,6 p. 132,2 falsus

per Siciliam r. -buit [-ruit *var. l.*]). DESID. CAS. dial. 3,4 p. 1146,25 fama per . . . episcopatus diocesim -buit, quod *eqs.* LIBER ordin. Patav. 6,18 p. 1007,45 in . . . regionibus earum *(antiphonarum)* -buit usus. *al.* **3** *expressius i. q. (magis magisque) innotescere – (zunehmend) bekannt werden:* FLOR. LUGD. carm. 27,159 bene non notus, male si -rescere cunctis coeperis *(sc. Modoinus)*, infamis fabula semper eris.

***incredendus,** -a, -um. *non credendus – einer dem man nicht glauben, keinen Glauben schenken soll:* RHYTHM. 87,23,2 hostis est genus femine et -um nimium.

incredibilis, -e. *in figura litotes q. d. : l.38.* **1** *qui credi vix potest, eximius, singularis – unglaublich, außerordentlich, einzigartig:* ARBEO Corb. 27 odor . . . -i suavitatis flagrantia inundabat. WETT. Gall. 15 quam *(filiam)* ingressus spiritus nequam torquebat passionibus -bus cuiquam. AGIUS vita Hath. 9 ei . . . -is liberalitas, incomparabilis pietas erat. WIDUK. gest. 3,17 -em multitudinem . . . propria manu fudit *Cuonradus*. THIETM. chron. 4,45 qualiter . . . cesar . . . tunc susciperetur . . ., dictu -e ac ineffabile est. ANNAL. Quedl. a. 1020 p. 559,6 quod his mirabilius ac omni -ius est auditui. *saepius.* **2** *fide non dignus, non credendus – unglaubwürdig, unglaubhaft:* ARBEO Corb. 11 die . . . vesperiscente – res inaudita et valde -e (-is *p. corr. 1*), si tam aperte non apparuisset insignia – . . . vivus inventus est *(sc. reus)*. CHRON. Thietm. 6,37 si quid in eum *(Wicpertum)* . . . vulgus . . . sepe menciens garrivit, bonis -e satis esse persuadeo. 6,41 p. 324,30 difficile est mihi enarrare et alicui -e (credere THIETM. chron.) *eqs.* GESTA Camer. cont. II A 539,2 vos . . . homines periuri, -es, cur agitis res tam turpes?

adv. **incredibiliter.** **1** *mirum in modum, eximie, singulariter – unglaublich, außerordentlich:* RATHER. conf. 42,1740 curo te Deo . . . ineffabiliter atque -r forte curandum relinquere. THANGM. Bernw. 17 p. 766,22 o dignae memoriae virum . . ., apud se quidem -r humilem, sed apud Deum . . . vere sublimem. *al.* **2** *modo non credibili – unglaubwürdig, unglaubhaft:* RATHER. conf. 15,321 panem nostrum consubstantivum da *(sc. Deus)* nobis hodie . . ., id est, quod tu ipse es . . . per . . . tui ipsius introitum ineffabiliter quidem, tamen non -r factum. CONSUET. Vird. 27 p. 413,9 aliqua . . . omisimus, ne -r loqui videremur.

incredibilitas, -atis *f.* **1** *eximietas, singularitas – Außerordentlichkeit:* VITA Serv. 67 p. 146,16 de nobis . . . quocies cogitabitis, . . . tocies . . . de . . . profundi -e (-is *var. l.*) consilii exultabitis *(sc. sancti).* **2** *ratio qua aliquid credi vetatur – Unglaubwürdigkeit:* EPIST. Ratisb. 8 p. 301,16 non ut fidem dictorum -s strangulet, nisi temporum status aliter se haberet *(cf. notam ed.).* ALBERT. M. Matth. 21,21 p. 518,64 etsi fecerunt hoc *(i. montes transtulerunt)* apostoli, scriptum non est propter -em (incredulitatem *var. l.*).

incredior *v.* ingredior.

incredulitas, -atis *f.* **1** *sensu act. i. q. fides absens, diffidentia, suspicio – Ungläubigkeit, Zweifel, Misstrauen:* **a** *in univ.:* CHART. Naumb. I 112 p. 98,27 (a. 1106/11) nisi -s hominum obstet virtutibus. RUP. TUIT. vict. 4,26 p. 150,8 ut vel sic *(sc. iuramento)* -i ponerent *homines* finem. ACTA imp. Winkelm. I 338 p. 299,13 beate Elisabeth corpus . . . virtus nobis altissimi mirifice presentavit; . . . igitur . . . -is errore corda lapidea demollescant. ALBERT. M. sent. 4,13,17 p. 364b,34 quandoque iurare necesse est propter malitiam -is. ALEX. MIN. apoc. 16 p. 350,19 dum . . . Moyses . . . -is verbum . . . protulisset. **b** *infidelitas, impietas – Unglaube, Gottlosigkeit (fere de paganis, Iudaeis):* LEG. Wisig. suppl. 17 p. 485,6 ut . . . dira -is *(sc. Iudaeorum)* perversitas victa dispereat. GLOSS. psalt. Lunaelac. 15,4 festinaverunt *(sc. impii et peccatores)* ad -em suam. ERMENR. ad Grim. 35 p. 574,31 ut barbarorum -em ad fidem Christi usquequaque converterent *(sc. Columbanus et socii eius)*. BERTH. chron. B a. 1077 p. 310,19 ut illorum *(sc. malefactorum)* invidiosa palam confutaretur -s. CHART. Heinr. Leon. 12 p. 20,37 (spur.) gentes Slavorum ab -e iam conversas ad fidem gratanter aspicimus. *saepius. meton. de actu impietatis:* DECRET. Burch. 19,5 p. 961D credidisti aut particeps fuisti illius -is, ut *eqs.*? **2** *sensu pass. i. q. incredibilitas – Unglaublichkeit, Unglaubwürdigkeit:* TRANSL. Adelph. 12 (MG Script. XV p. 296,23; s. IX.med.) haec de signis . . . plurima . . . propter -em, quomodo videlicet septem mortuos resuscitavit, . . . omittentes . . . perstrinximus. LIBER revel. Rich. 52 p. 64,15 istud *(sc. quod dictum est a spiritu)* vos diu celavi propter -em rei. *v. et p.1625,49.*

***incredulitatiuncula,** -ae *f.* *(parva) infidelitas, impietas – (kleiner) Unglaube, Abfall vom Glauben:* BERTH. RATISB. serm. exc. p. 14,32 nequaquam vult *Deus* eam *(animam)* cum aliqua -a misceri et immundari.

incredulus, -a, -um. *script.* -ręd-: *l.29. usu subst.: passim, e. g. l.17.25.*

1 *sensu act. i. q. non credulus, diffidens, suspiciosus – ungläubig, zweifelnd, misstrauisch, argwöhnisch:* **a** *in iniv.:* WALAHFR. Wett. 432 quod ammonitus functis ⌞-us extans⌟ (ex credulis extant *var. l.*) auxilium conferre precis tardaret *antistes* egenti. HINCM. epist. 198 p. 214,15 ut . . . quasi -o epistola sigillata committeretur. ACTA reg. Burgund. 41 p. 159,28 ne . . . ullus unquam -us huic concessioni nostrae appareat. CHART. Rhen. med. I 324 p. 378,25 constitutionis quicunque -us fuerit, in subposito sigillo firmitatem invenerit. *al.* **b** *spectat ad fidem christianam, Dei c. sensu infidelitatis, impietatis (fere de paganis, Iudaeis):* CONC. Karol. A 5 p. 40,14 quod Christus . . . omnes, quos inferni carcer detinuit, inde liberasset, credulos et -os. LEX Raet. Cur. 23,14 nisi si ⌞illus *(patronos)* -us et paganus⌟ (illos -os et paganos *var. l.*) probare potuerit *libertus*. HRABAN. epist. 39 p. 477,31 qui *(Dominus)* . . . contra Iudaeos -os . . . disputans ait: '*eqs.*' WALTH. SPIR. Christoph. I 8 oculorum eius gravitatem quasi -ędula sustinere non poterat *(sc. mulier pagana)*. CHRON. Pol. 1,6 p. 17,3 quid . . . est necesse victorias . . . de gentibus -is . . . recitasse? CONO LAUS. notae p. 783,16 ad debellandos -os Albigenses. *saepe.* **2** *sensu pass. i. q. incredibilis, fide non dignus – unglaubwürdig:* FORM. Senon. II add. 4,5 -as dicit *falsator* loquellas et inprobas. *Staub*

***incremabilis,** -e. *qui cremari, comburi non potest – nicht brennbar:* PS. AVIC. tinct. 5 p. 630b,37 nos oportet suaviter regere ignem, donec sulphur nostrum fiat -e.

***incremabilitas,** -atis *f.* *natura combustionis non patiens – Nicht-Brennbarkeit:* ALBERT. M. miner. 3,2,5capit. de cremabilitate et -e metallorum (p. 81a,39).

***incrementatio,** -onis *f.* *incrementum, augmentatio – (Ver-)Mehrung:* CHART. Austr. sup. I 161 p. 241,35 (a. 1147) parrochiam . . . illuc *(sc. ad hospitale)* pertinere constituimus, excepta dumtaxat episcopali iustitia annuatim persolvenda, nisi forsitan et illam . . . episcopus . . . ad -em eiusdem elemosine remiserit (*sim.* 175 p. 263,20 ad -em eiusdem collationis).

***incrementator,** -oris *m.* *augmentator, fautor – Mehrer, Förderer, Gönner:* HERIG. Ursm. 1,705 qui *(Hildulfus)* de proceribus fuerat maioribus unus . . . beati -rque loci quam maxime nostri.

incremento, -atum, -are. **1** *augmentare, augere – vergrößern, (ver)mehren, (an)wachsen lassen:* **a** *in univ.:* ANON. minut. praef. id . . ., quod . . . unum superius nominari placuerat, . . . ad dividendum vel -andum suscipiamus. CHART. march. Misn. II 524 p. 362,29 abbas . . . nostram sollicitavit diligentiam de meliorandis et amplificandis ecclesię . . . terminis, ut, quemadmodum nostris foret -ta . . . patrociniis, ita *eqs.* **b** *diffundere, disseminare – ver-, ausbreiten (usu medial.):* ABBO SANGERM. serm. 14,25 mortibus apostolorum sanctorumque . . . martirum . . . interitionibus plantata est christianitas . . . et . . . per orbem -ta. WALTH. SPIR. Christoph. I 21 Dagnus rex . . . ita secum murmurasse narratur: '. . . forsitan totum gregem velut ovis morbida -ta scabie commaculabit'. **c** *promovere – (be)fördern, voranbringen:* CAPIT. Bened. 1,307 placuit, ut ecclesiarum negotia absque ulla dilatione continuo a iudice audiantur et proficue -entur. GONZO Geng. 9 locus ille *(sc. Florinae)*, cum esset antea aridus et cleri pauperculus, per sanctorum merita ad ubertatem terrae et monasteriales habitus est -tus. **2** *locupletare, ditare – reichlich ausstatten, versehen:* DUDO hist. 3 p. 99,29 est . . . tellus Northmannica omnium rerum sufficientia prae caeteris habundantius plena, aprorum cervorumque . . . venatu affluenter repleta omnium-

que volucrum . . . multimodis pullis -ta *eqs.*

incrementum, -i *n.* *script.* -rim-: *p.1628,6.* *form. abl. sg.* -u: *l.25.* **1** *proprie i. q. crementum, augmentum, augmentatio, accessus – das (An-)Wachsen, Wachstum, Zuwachs, Zunahme, Steigerung, (Ver-)Mehrung:* **a** *in univ.:* **α** *corpor.:* CONC. Karol. A 39[C] p. 463[a],20 ne quid -i aut detrimenti a quoquam paciantur *(sc. pondus et mensura)*, . . . inhibemus. WALAHFR. Gall. 1,27 capit. p. 284 miraculum tabulae -o (-a, -um *var. l.*) monstratum. DIPL. Conr. I. 17 omnia loca, quae . . . usibus eorum *(fratrum coenobii)* concessa sunt aut postea per -um aucta sunt. ALFAN. premn. phys. 23,2 p. 143 -um (*PG 40,693[A]* ἡ αὔξησις) per longitudinem et latitudinem. ALBERT. M. phys. 4,2,10 p. 256,36 de -o rei et decremento facto per rarefactionem et condensationem. HIST. peregr. p. 126,17 imperator . . . gaudens miliciam Christi . . . affluere -o *eqs. persaepe.* *meton. de tempore -i:* CARM. Bur. 156,1,5 salve, ver optatum, . . . multorum florum -um! **β** *incorpor.:* LIBER diurn. 69 dignitatis. Ps. VEN. FORT. Leob. 35 ad fidei -um. DIPL. Ludow. II. 60 p. 184,26 p r o n o s t r a e m e r c e d i s -o (DIPL. Karoli III. 21 p. 35,17. DIPL. Arnulfi 123 p. 181,27. *saepe. sim.* DIPL. Arnulfi 136 p. 204,28 pro aeternae remunerationis -o. DIPL. Ludow. Germ. 179 p. 257,35 [spur.] ad eterne beatitudinis -a. CHART. Raitenh. 257 ad perpetue salutis -um. *al.*). CHRON. Noval. 3,30 quem *(filium)* . . . videbat *Karolus* -u sanctae religionis et sanctitatis ubertim excrescere. EPIST. Hildesh. 79 usurarum onerosa pacior -a. ALBERT. M. phys. 3,2,15[capit.] quare in numeris stat divisio et non stat -um. *persaepe.* *per enallagen:* REGINO chron. a. 880 p. 116,29 ab illo *(Arnolfo)* genealogia regum . . . secundis -orum successibus coepit exuberare. a. 883 p. 121,6 Deus . . . iratus . . . -orum cladibus vires eiusdem *(Lotharii)* regni radicitus exterminabat. *locut.* per -a *i. q. magis magisque – mehr und mehr:* MIRAC. Annon. 1,4 que *(sc. rustica caeca et surda)* a die, qua translatus est, sensim et quasi per -a cepit convalescere, donec *eqs.* **b** *de tempore i. q. processus, progressus, (de)cursus – Fortgang, (Ver)Lauf:* WALAHFR. Gall. 1,9 coepit sumere cibos et p e r -a t e m p o r u m confortatus perfectam indeptus est sanitatem (CHART. Eichsf. 469 [a. 1266] ne, quod fecimus, p. -a t. successiva in oblivionem veniat posterorum. *al.*). STATUT. ord. Teut. p. 24,25 secundum . . . -a temporis religionis . . . simul creverunt prefiguraciones. CHART. Port. 226 p. 234,1 puer renunciet iuri suo . . ., cum maturior etas in ipso sumpserit -um. CHART. Raitenh. 368 si vite et fame dampnabile detrimentum in ipso *(Perhtoldo plebano)* meliora non suscipiet -a *eqs. al.* **c** *de possessionibus i. q. acquisitio, nova comparatio – Zugewinn, Neuerwerbung (praevalente respectu inverso i. q. concessio, collatio – Überlassung, -eignung, Schenkung: l.48.53):* WALAHFR. Gall. 2,10 p. 320,22 ne cuiusquam avaritia tanti -is obsisteret boni, . . . firmitatis epistolam fecit *rex* conscribi. DIPL. Otton. II. 155 p. 175,31 omnia loca, quę vel tempore Eburhardi . . . usibus eorum *(sc. fratrum monasterii)* concessa sunt aut postea per -a aucta sunt. DIPL. Heinr. II. 184 si ecclesias Dei a l i c u i u s d o n i -o meliorare studuerimus *(sim.* 188 *et saepe).* CHART. Lux. IV 126 p. 184,27sq. convenimus . . ., quod, si idem *(sc. meus)* avunculus aut eius heres . . . in pertinentiis de Marvile . . . aliquot augmentum facerent seu etiam -um, proventus eiusdem -i perciperet integraliter ipse. p. 186,8. *al.* *quae pertinent, attinentia – Zubehör, das Drum und Dran:* FUND. Werd. p. 165,43 (cod. B) ut paterna sancti viri . . . hereditas . . . cum suis omnibus et aecclesiae -is . . . aecclesiae cultoribus victum et vestitum ministraret. CHART. Basil. A II 47 (a. 1248) quod . . . iam dicte possessiones cum omnibus suis appendiciis vel etiam -is tam in agris quam in pratis et nemoribus . . . ad manus prefatorum religiosorum . . . integraliter revertentur. **2** *meton. (cf.l.16):* **a** *de modo:* **α** *institutio, dispositio, qualitas – Anlage, Einrichtung, Beschaffenheit, Wuchs:* WALAHFR. carm. 2,17 miramur . . . sapientis munera mentis . . .; nec minus exterius miramur sancta staturae -a tuae *(sc. praesulis Degan),* membra, manus, faciem. ALBERT. M. veget. 2,65 rotunda . . . in pluribus *(plantis)* invenitur *figura*; quae est per modum columnalis corporis, quia altitudo columnalis competit -o (nutrimento *A. B*) plantae. animal. 3,31 -um et extensio venarum in animalibus est ad similitudinem eorum, quae sucum deferunt in plantis. **β** *magnitudo – Größe:* ALBERT. M. incarn. 33 p. 204,26 profecit *Iesus* in aetate per additionem -i, ergo et per additionem scientiae in scientia *(spectat ad Vulg. Luc. 2,52).* **γ** *copia, ubertas – Fülle:* CHRON. Fred. 4,36 p. 136,2 exercentur miseriarum -imenta solitoque a rege adulteria patrantur. SIGEW. Mein. 3 (praef.) si quid precessoris mei sermo vel diminutione languit vel excessit -o *eqs.* DIPL. Heinr. III. 375 p. 516,9 ad aeternae beatitudinis -um pervenire. CONSUET. Marb. 52 orantes *(sc. fratres)*, ut Dominus -um et augmentum omnium bonorum et virtutum eis tribuat. CHART. Tirol. I 1171 p. 215,34 domino Ecelino de Romano . . . Olricus comes de Ultumis . . . salutem et totius felicitatis et glorie -um. *ibid. al.* **b** *de origine, causa:* **α** *initium, exordium – Anfang, Ursprung:* WALAHFR. exord. tit. p. 474,1 de exordiis et -is (*cf.* praef. p. 475,23sq. de exordiis et causis) quarundam in observationibus ecclesiasticis rerum. DIPL. Otton. III. 237 p. 655,16 si . . . evenerit, ut ex rebus abbatie ⌞contentio -a ceperit⌟ (*antea:* exortam contentionem), super quibus vero cartarum auctoritas igne . . . consumpta . . . ostendi nequiverit. ALBERT. M. animal. 3,95 -um eius *(pili)* est a radice, et extenditur continue, usquequod magnificatur. *al.* **β** *nutrimentum, incitamentum – Nahrung, Antrieb:* UFFING. Ida 1,10 virtute Dei carbo sopitus nulla flammarum -a haurire valuit. EPIST. Hildesh. 137 ut nomen Dei fideique virtus sincera . . . per doctrinę tuę -um . . . sublimetur. **γ** *semen, seges – Samen, Saat:* HELM. chron. 5 p. 14,21 procedentibus . . . sensim divinae gratiae -is in gente Danorum. 15 p. 31,16 pulchris divinae religionis -is inimicus homo superseminare zizania conatus est *(cf. Vulg. Matth. 13,25).* 31 cepit . . . pullulare . . . -um divinae laudacionis. **δ** *proles, suboles – Sprössling, Nachkomme:* HELM. chron. 51 p. 102,4 remanserunt . . . haec regalia -a *(sc. Suein, Waldemarus, Kanutus)* Danorum populis, in quibus exercerentur, ne forte amisso usu preliandi quandoque insolescerent. *progenies – Brut:* CAES. HEIST. mirac. II 1,11 p. 31,10 dedit . . . *medicus* ei potionem, cuius virtute plus quam LXX bufficulos evomuit *homo apostata* unius -i. **3** *translate:* **a** *salus, prosperitas, profectus, proventus, successus – das Wohl(ergehen), Gedeihen, Glück, Erfolg, Nutzen:* DIPL. Karoli III. app. 1 p. 331,2 totum hoc *(sc. concessionem)* sanctorum Dei suffragantibus meritis ad nostrae excellentiae -um credimus profuturum. CARM. var. III B 2,6 spes super en restat, quę premia cuique ministrat, -a probis supplitiumque malis. CHART. ord. Teut. (Thur.) 13 ad -a domus Theutonicorum . . . placet animum . . . intendere. CONST. imp. II 154 p. 189,37 ob maioris dilectionis gratiam, qua suo *(sc. Watizlai regis iunioris)* -o tenemur, cum . . . consobrinam nostram habeat . . . in consortem. CHART. Tirol. I 1113 p. 156,31 quia fraus -um non patitur *eqs. persaepe.* **b** *pondus, auctoritas, momentum – Gewicht, Bedeutung, Ausschlag:* DIPL. Ludow. II. 30 p. 126,24 quod *(sc. uxoris dotalicium scripto confirmandi)* ius adeo suis decentiis -um sumpsit, ut non solum nobilitas magnorum virorum, sed etiam regum et imperatorum sublimitas huiuscemodi usibus . . . effectum prebere non spreverit. ALBERT. M. eth. I 12 p. 10,51 ex quo est aliquis finis ultimus in desiderio, oportet, quod 'cognitio eius habeat magnum -um (*p. 1094[a],23* ῥοπήν)', idest augmentum, 'ad vitam' summam (II 1,3,12[capit.] *et* p. 46[a],1).

***increpabilis,** -e. *reprehensibilis – tadelnswert:* ALBERT. M. top. 8,2,6 p. 512[a],33 increpatio (*p. 161[a],16* ἐπιτίμησις) . . . orationis sive -is oratio est aliquando et secundum ipsam orationem et etiam ex parte utentis ea. p. 512[b],1. eth. II 7,2,5 p. 511[a],9sqq. talis *(sc. innocivarum delectationum)* persecutio ⌞non est -is sive vituperabilis⌟ (*cf. p. 1154[b],4* ἀνεπιτίμητον); quando autem prosequuntur superabundantes, quae nocivae sunt ad virtutem, ⌞hoc et pravum est et -e⌟ (*cf. p. 1154[b],5* φαῦλον).

***increpanter** *v.* increpo.

increpatio (-cio) -onis *f.* *gen. sg.* -es: *l.71.* *pendet:* ad: *p. 1629,11.* **1** *obiurgatio, vituperatio, reprehensio, correctio – Schelte, Tadel, Rüge, Zurechtweisung:* ARBEO Emm. 36 p. 83,6 dum . . . monitionis nostrae atque -es (-is *var. l.*) acciperet *(sc. adultera)* formam *eqs.* CAND. FULD. Eigil. II 9 capit. p.

96 -o poetae et hortatio eiusdem. CAPIT. reg. Franc. 249,8 in conventu presbiterorum episcopus eum *(sc. presbyterum infamem)* publica -e admoneat. THIETM. chron. 4,67 presbiter ... signo sanctae crucis et -cionibus asperis hunc *(diabolum)* effugavit. WIPO prov. 53 amicabilis -o (incce- *var. l.*) non est dampnatio. OTLOH. prov. Q 79 qui verbis lenibus potest corrigi, non debet ⌊-e dura⌋ (-bus duribus *var. l.*) exasperari. *persaepe. v. et p.1628,59.* *expressius i. q. exsecratio – Verwünschung, 'Beschwörung':* AMALAR. off. 1,12,16 exorcismus grece latine coniuratio seu sermo -is est adversus diabolum, ut discedat. 1,12,17 haec -o sive coniuratio ad diabolum digna est habere iudicium novissimum. **2** *poena, animadversio, castigatio – Strafe, Vergeltung, Züchtigung:* WILLIB. Bonif. 8 p. 52,23 superstites gentilium accolae ... antestitis doctrinae documentum ... divinae -is moderamine perterriti susciperunt. CAPIT. Bened. 3,159 ut nec clerici ... nec laici conspirationem vel insidias contra pastorem suum faciant; quod si fecerint, canonicis subiaceant -bus. CHART. Rhen. med. III 43 p. 46,25 (epist. papae a. 1216) tempus ... faciendi vindictam in nationibus et -es in populis detinentibus et contaminantibus terram sanctam (*sim.* HONOR. III. registr. 224 p. 151,12).

increpativus, -a, -um. *obiurgatorius, vituperativus – scheltend, tadelnd:* WIDR. (?) Gerh. I 6 p. 495,35 commotus verbis -is eum *(ministrum)* dure impetit, causatur, cur sibi inobediens vinum pro aqua ... obtulerit.

adv. **increpative.** *modo obiurgantis, vituperantis – vorwurfsvoll, tadelnd:* TRANSL. Dion. Ratisb. 19 capit. p. 304 oratio auctoris -e in Ebulonem prolata. HUMB. Sim. 2,9 p. 149,39 quid quaeritur? quod psalmus *(Vulg. psalm. 4,3)* -e demonstrat dicens: *'eqs.'*

increpator, -oris *m.* *obiurgator, vituperator – Tadler:* GERHOH. psalm. 31,5 p. 47,19 qui *(Nathan propheta)* etiam, sicut fuit peccati *(sc. Davidis)* -r *(antea:* redargutor), sic fuit veniae quoque annuntiator.

increpatorius, -a, -um. *obiurgatorius, vituperativus – tadelnd:* ALBERT. M. Matth. 16,21 p. 462,56 quorum *(paragraphorum)* ... secundus *(sc. continet)* ... irrationabilitatis Petri zelantis -am instructionem (*sim.* 16,22). *usu subst. neutr.:* CONR. SAXO spec. 13 p. 426,3 audi beatum Bernardum: 'Revolve', inquit, 'diligentius evangelicae historiae seriem universam, et si quid forte -um, si quid durum ... occurrerit in Maria *eqs.' (Bernh. Clarev. serm. de sanct. [PL 183,430C]).*

[**increpeia** *v.* *microprepia.]

***increpitatio,** -onis *f.* *increpatio, obiurgatio – Tadel:* RUP. TUIT. carm. 9,2 (MG Lib. Lit. III p. 633) quam criminose me, soror, arguis, quo tendit ista -o?

increpito, -avi, -are. **1** *strictius de voce, sono:* **a** *trans.:* **α** *increpare, inclamare, obiurgare – anschreien, 'anfahren', schelten:* WALTHARIUS 1325 regem furto captum sic -vit, ut iam ... genua labarent. EKKEH. IV. bened. I 16,135 alter *(sc. latronum simul cum Christo crucifixorum)* aberravit, sed eum prior -vit (gloss.: id est increpavit). **β** *pulsare – läuten, ertönen lassen:* MIRAC. Bertini 3 p. 511,6 fratres ... duxerunt eum ... in aecclesiam ... campanas ... pariter -antes. **b** *intrans.:* **α** *vocem mittere, opprobria fundere – seine Stimme erheben, aufbegehren:* GERHOH. Antichr. 2,2 p. 193,18 superbia tumens verbisque indisciplinatis inimice -ans *(sc. Adam)* et increpans mortuus eadem die in anima cum socia peccati coniuge *(spectat ad Vulg. gen. 3,12).* **β** *sonare, crepare – ertönen, klirren:* ODO MAGDEB. Ern. 7,408 subsellia *(sc. muli)* raris -ant appendiculis atque aurea sellae dulces crediderim dare tintinnabula voces. **2** *latius i. q. castigare – züchtigen:* EKKEH. IV. cas. 36 p. 82,13 tu *(sc. Ratpertus)* ... confortare et esto robustus flagelloque illum *(sc. qui nostro sermoni auceps est)* totis viribus -a!

increpo, -avi, -atum, -are *vel* -ui, -are. *form. stirp. perf.:* -asti: BONIF. epist. 78 p. 167,1. -asse: VITA Corb. 18 p. 619,10. -asset: REGINO chron. a. 635.

I *trans.:* **A** *de voce cum improbatione, indignatione missa i. q. obiurgare, vituperare, reprehendere, incusare – schelten, tadeln, rügen, zurechtweisen:* **1** *in univ.:* WALAHFR. Mamm. 23,26 fera iussa vomentem *(sc. praesidem)* -at et dictis miserum mordacibus urget. ALTFR. Liutg. 2,5 pro levitate ... vehementer -vit eum *(scholasticum).* RIMB. Anscar. 40 p. 75,16 audivit vocem quandam ..., quae ipsum vehementer -bat, quod ullatenus de Dei promissione dubitare debuisset. MIRAC. Columb. 27 (MGScript. XXX p. 1014,18) Rainerius ... -vit eum *(sc. patrem pueri sanati)* valde, quare tanto tempore fratribus hoc *(sc. miraculum)* indicare noluit. FROUM. epist. 3 de neglectu mihi ignotae cautionis -vit *(sc. me epistula).* ADAM gest. 3,12 p. 153,2 furentem ... regem ... de scelere terribiliter -uit (-vit *var. l.; sc. archiepiscopus*). *persaepe.* **2** *c. colore quodam:* **a** *exsecrare, coniurare – verwünschen, 'beschwören':* AMALAR. bapt. 28 exorcizatur, id est adiuratur sive -atur, diabolus ..., ut recedat a Dei creatura. MILO Amand. II 7 capit. p. 30 auctor operis istius -to hoste *(i. diabolo)* ad gesta narranda revertitur. **b** *accusare, conqueri – Klage, Beschwerde führen (über):* DIPL. Heinr. IV. 476 p. 648,41 regni principibus ... B. et filiorum eius crudelissimam iniusticiam ... -antibus *(sc. abbate et congregatione).* **c** *admonere – ermahnen, warnen:* CONC. Karol. B II 2 p. 10,18 ipsius *(sc. fratris a sorore fornicationis cum ea accusati)* familiares ... illam, ne se deciperet, pulsando -bant. *remissius i. q. inclamare – anrufen, -schreien:* FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 61,21 canem iam prope venientem -et *(sc. falconarius),* ut impetum sui cursus retineat. **B** *de fidibus motis i. q. percutere, pulsare – schlagen:* ALBERT. STAD. Troil. 1,462 tucius est ... digitis -uisse liram quam manibus ... acute cuspidis hastam ... sustinuisse *(ex Ov. epist. 3,118).* **C** *de sono edito i. q. pulsando indicare – durch Schlagen anzeigen, 'schlagen':* HELM. chron. 55 p. 108,27 crastina, priusquam signum primam -uerit, huc valedicturus revertar.

II *intrans.:* **A** *audiri, intonare, insonare – sich vernehmen lassen, laut ertönen, erschallen:* ALDH. virg. I 21 p. 252,14 licet horrendus salpicum clangor -uerit. WILLIB. Bonif. 5 p. 24,1 iam bucina caelestis verbi -uit. WALAHFR. Mamm. 15,17 vox ... -uit: *'eqs.'* CAND. FULD. Eigil. II 23,15 -uit mussans concordia fratrum cum gemitu patris inviso perterrita morbo. **B** *exaestuare, effervescere – aufbrausen, in Wallung geraten:* WALAHFR. Mamm. 11,10 praesidis ira videns sibi fortia tela remitti -at.

adi. **increpandus,** -a, -um. *increpabilis – tadelnswert:* ALBERT. M. top. 8,2,7 p. 514b,42 non dicitur esse -a oratio, quia etiam argumentum ex probabilibus procedere constat.

adv. **increpanter.** *modo obiurgantis, vituperantis – vorwurfsvoll, tadelnd:* MIRAC. Bonon. 19 (MGScript. XXX p. 1033,8; a. 1026/44) illa *(comitissa)* ... non solum ei *(sc. mendico alimoniam petenti)* non tribuit, verum etiam -r ..., ut a se discederet, praecepit.

***increscentia,** -ae *f.* *incrementum, augmentum – Zuwachs, Zunahme:* EPIST. Hildeg. 114,10 si ob benefactorum -am (crescentiam *var. l.*) in morbum seu tentationem inciderim, non novi *(v. notam ed.).*

incresco, -evi, -etum, -ere. *script.* -ss(o): *l.70.* *pendet* ad: *l. 70.* **1** *intrans.:* **a** *(ac)crescere, augeri, augescere, invalescere – (an)wachsen, zunehmen, größer werden, sich mehren, erstarken:* **α** *de rebus corporeis:* POETA SAXO 3,178 cum ... lutum semper madidis -ret arvis *eqs.* VITA Find. p. 504,14 rupem aestus maris -ens subire solebat. ALBERT. M. animal. 22,145 caro eius *(ursi)* cocta fere contra naturam omnis carnis -ere videtur, eo quod *eqs.* **β** *de rebus incorporeis:* PAUL. DIAC. Lang. 3,1 p. 93,12 venient ... Langobardi in Gallias et devastabunt civitates septem, eo quod -verit malitia eorum. HINCM. epist. 169 p. 147,3 in eis *(scriptis)* videor mihi videre vobis multiloquium meum -ere. HELM. chron. 33 p. 63,31 cum ... obsidio vehementer -ret *eqs.* CONR. MEND. Attal. p. 111,6 multa gestorum eius ... vetustate -ente fere esse absolita. p. 137,26 dolor ... coepit -ere. **b** *crescere, nasci – (er)wachsen, entstehen, sich bilden:* **α** *de rebus corporeis:* VITA Magni Fauc. II 8 ibi *(sc. in supremo cacumine montis)* cum -visset abies in aerem ducta *eqs.* ARS med. 7 p. 427,23 encantis dicitur carnosa substantia ⌊crescens a maioribus palpebris⌋ (-ssens ad maiori palpebro *G*). *in imag.:* ARNO REICHERSB. scut. p. 1504B affectionum nostrarum pili non radicitus evulsi ... men-

tis nostrae puritati -unt. CHRON. Lauresh. 145 ut . . . Baldemaro rursus -vissent cornua *(i. superbia).* **β** *de rebus incorporeis:* ANNAL. Xant. a. 826 multa mala -verunt a gentilibus super aecclesiam catholicam. POETA SAXO 3,388 omnibus . . . locis -verat horrida clades. **c** *(con)vestiri – zuwachsen, überwachsen werden:* CAPIT. reg. Franc. 32,36 ut . . ., ubi locus fuerit ad stirpandum, stirpare faciant et campos de silva -ere non permittant. **d** *impers.:* **α** *c. dat. i. q. interest, desideratur – es ist daran gelegen, erscheint geboten:* HINCM. epist. 186 p. 191,1 non displicebit quibusdam, si aliqua occasio interciderit, unde . . . -it apostolico et Romanis tanta *(sc. scripta)* legere. **β** *perf. c. acc. c. inf. de re modum excedente fere i. q. longum est – etwa: es würde den Rahmen sprengen:* CHRON. Fred. 4,60 nomina concubinarum *(sc. Dagoberti),* eo quod plures fuissent, -vit huius chronice inseri. **2** *trans. i. q. producere, generare – hervorbringen:* AETHICUS 65 quae *(sc. ignominiosa)* nec tales (*pro* talia) mundus evomuisse ac -visse a domesticis fidei narretur *(vix recte interpr. ed.).*

adi. **incretus**, -a, -um. **1** *innatus – angeboren:* HEIRIC. Germ. I 5,414 innatus (schol.: -us) subigit cunctorum pectora fervor nosse virum mira meritorum luce coruscum. **2** *insitus, inhaerens – eingewachsen, festsitzend, anhaftend (in imag.):* OLBERT. Veron. 1 p. 843[A] gens Gallica . . . pro cicatricibus scelerum ultra modum -is iterum ferrum sustinuit divinae animadversionis. LAMB. HERSF. annal. a. 1077 p. 289,32 longam inobedientiam et diu -am peccati rubiginem diuturnioris penitentiae igne exuri et excoqui oportere.

incressibilis *v.* ingressibilis.

increto, -are. *creta oblinere – mit Lehm bestreichen, 'verlehmen':* ANON. secret. p. 59,9 pone illud *(sc. mixturam)* in aludel ferreo vel marmoreo vel de creta philosophorum facto et, quodcunque de praedictis fuerit, -a cum creta artis et pone illud in fornacem.

incretus *v.* incresco. **incrimentum** *v.* incrementum.

incrimino, -avi, -atum, -are. *struct.: c. abl.: l.40. c. gen.: l. 41. 45. pendet* de: *l. 41. 46. adde* FORM. extrav. II 1 p. 551,17. *accusare, criminari – anklagen, an-, beschuldigen (partic. perf. usu subst.: l.41):* LEX Frision. 2,9 si litus de nobili homine eodem scelere *(sc. expositionis ad occidendum)* fuerit -tus *eqs.* CONC. Karol. A app. 9 p. 841,21 de crimine maiestatis gravius iudicantur rei et -ti quam alterius alicuius generis sceleris. EPIST. Mog. 15 p. 343,5 nunc . . . a quibusque infamia pro sceleribus publice notatis -antur, damnantur, custodiae traduntur *(sc. sacerdotes).* BERTH. chron. B a. 1078 p. 339,7 legato . . . regis Rudolfi . . . credebatur, alii vero periurii -ti sunt. SALIMB. chron. p. 230,20 Damasus papa . . . de adulterio fuit -tus. *al. v. et vol. III. p. 127,5. remissius i. q. infamare – in Verruf bringen:* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 3,18 l. 14 quid mirum, si discipulos temerario ausu infamare non veretur, cum ipsos utique magistros ecclesiae, Petrum scilicet et Paulum, audacter -are *(sc. dicta eorum depravando)* . . . non erubuit?

incrinitus, -a, -um. *capite tonsus – geschoren*: LEX Sal. Karol. 26,1 si quis puerum infra XII annos sive crinitum sive -um occiderit *eqs.*

incrispo, -avi, -atum, -are. **1** *proprie:* **a** *strictius i. q. (con)crispare – kräuseln (usu medial.):* ALBERT. M. animal. 22,20 stercus asini silvestris tritum cum felle boum si ex eo mulieres inungant capillos suos, -antur. **b** *latius i. q. involvere, intexere, penetrare – einhüllen, umschlingen, durchdringen:* ALBERT. M. veget. 4,30 processu temporis 'utriusque natura', terrae scilicet et aquae, '-vit' (increspit *codd.*) et involvit 'alteram' et tenet eam, donec *eqs.* 4,31 extracto . . . ex eis *(campis propinquis iuxta mare)*, quod est de aqua dulci subtili, remansit solum hoc, quod est -tum in vi terrae salsae, et hoc est de genere terrae. **2** *translate i. q. voce vibrante edere – ruckweise ausstoßen:* EPIST. var. I 15 p. 519,17 si quispiam . . . quatenus inflammata cavillatione cum suis adseculis . . . procaciter coeperit ⌞-are cacinnum⌟ (*cf. Sedul. carm. pasch. 1,332* crispare cachinnum).

incroco (-oo, -ogo), -atum, -are. *suspendere – aufhängen:* LEX Sal. Merov. 95 si quis hominem extra consilium iudicis de furcas abaterit aut de ramum, ubi -atur (LEX Sal. Karol. 69,2 p. 234 -atur [-oatur, -gatur, -gatus, -gatus est *var. l.*]), reponere praesumpserit *eqs.*

***incrosatus**, -a, -um. *(cf. ital.* crociato; *v. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. II. p. 1169) cruce notatus – mit einem Kreuz gekennzeichnet, versehen*: CHART. Carniol. I 68 p. 77,11 (a. 1102) ab ipsa ecclesia usque ad illum saxum -um *(in descriptione terminorum).*

***incrosso** *v.* *ingrosso.

incrudesco, -dui, -ere. **1** *immaniter saevire – unmenschlich wüten, zum Tier werden:* HEIRIC. Germ. I alloc. 65 tanti nominis obicem proterve vix ausint sprevisse phalanges; mitescet rabies sputisque parcent et cynico -ere dente. **2** *invalescere, ingravescere – erstarken, sich verschlimmern:* EPIST. Hann. 72 si morbus . . . adoleverit magisque -uerit *eqs.*

***incrudo,** -are. (crudus) *in statum crudum reducere – in den Rohzustand überführen:* ARTEPH. secret. p. 19 acetum . . . penetrativum est unicum agens . . . in hac arte, quod scilicet potest resolvere et -are corpora metallica sub conservatione suae speciei.

incruentus, -a, -um. *cruore non respersus – unblutig:* EINH. Karol. 13 p. 16,23 -um poene Francis hoc bellum fuit et prosperrimum exitum habuit. RADBERT. corp. Dom. app. 229 adnuntiantes . . . mortem . . . Iesu Christi . . . et in caelis ascensionem pariter confitentes -am celebramus in ecclesiis sacrificii servitutem. WIDUK. gest. 3,46 p. 128,11 non adeo -a victoria fuit de tam saeva gente *(sc. Ungariorum). al.*

incrusto, -are. *crusta obducere – mit einer Kruste überziehen:* **1** *coinquinare, polluere – beschmutzen, beflecken, besudeln:* RAHEW. gest. 4,5 p. 238,31 tibi . . . domino nostro placet imperium tuum per innocentiam servare potius . . . quam . . . per sanguinem subiectorum -ari. EBERH. BAMB. epist. 11 p. 524[D] non solum famam nostram, sed et aliorum . . . -are conamini. CHART. Turic. 414 ne huius . . . vendicionis patratores antiquam concivium suorum iuris sanctionem -are viderentur, hanc eandem vineam super altare monasterii ea videlicet condicione obtulerunt, ut *eqs. al.* **2** *depravare – verderben, verfälschen, entstellen:* HERIG. Ursm. 1,615 qui *(doctores)* . . . illum *(puerum)* . . . perfecte divinis instituere litterulis . . . nec philocompis artibus . . . -are boni studium patiuntur alumpni. CHART. Mog. A I 523 p. 429,36 ne quis contra eam *(praesentis paginae seriem)* venire vel in aliquo eam presumpserit impetere sive -are (*sim.* 528 p. 437,5. 552 p. 461,9. 578 p. 495,28).

[inctiocollon *v.* ichthyocolla.]

incuba, -ae *f.* *daemonum genus incubans hominibus dormientibus – quälendes Nachtgespenst, 'Drude':* GISLEB. ELNON. inc. 2,307 depulsa Superbia caelo quamprimum fera corda subvertit fimum in imum (unum *ed., vix recte*), -a deiectis ut iniquo pondere vectis. CONR. MUR. summ. p. 160,16 mulier deridenda . . . poterit nominari: . . . incantatrix, ignobilis, -a.

incubatio (-cio), -onis *f.* **1** *(op)pressio, angor, molestia – Bedrückung, Beklemmung, Gedrücktheit:* AESCULAPIUS 7 p. 11,3 ⌞incubi dicti sunt⌟ (GLOSS. med. p. 26,13 incubo dicta est *[sc. passio, ut vid.]; Gariopont. pass. 5,17* incubus dictus est; *Cael. Aur. diaet. pass.* incubo dictus est) a mentis atque sensus -e. **2** *c. dat. de actione iacendi (super), coeundi i. q. stuprum (oblatum) – Schändung:* ALBERT. M. bon. 523 p. 274,24 esse quaedam peccata contra naturam specialiter . . ., ut . . . -em vel succubationem iumento et huiusmodi. **3** *usurpatio (iniuriosa) – widerrechtliche Inbesitznahme:* CHART. Austr. sup. I 270 p. 397,6 (epist. papae a. 1185) cum super intrusione et -cione tua, qua monasterium Chremise niteris *(sc. abbas)* detinere, . . . gravis conquisitio (*item* 271 p. 398,7 conquestio) pervenisset *eqs.* p. 397,25 nolentes . . ., ut prefatum monasterium sub -cione tua penitus destruatur.

incubator, -oris *m.* *potitor iniuriosus, possessor, usurpator – einer der unrechtmäßig in Besitz nimmt, unrechtmäßiger Besitzer:* BRUNO MAGD. bell. 77 eius *(s. Kiliani)* urbis violentus -r. CONST. imp. I 395,2 p. 565,22 hec . . . metropolis *(sc. Ravenna)* . . . nec solum eius *(sedis apostolicae)* predia usurpaverat, set ipsam aliquando Romanam invasit ecclesiam Guibertus eiusdem metropolis -r. GERHOH. psalm. 34,8 p. 358,18 multarum ecclesiarum. CAES. HEIST. Engelb. 2,1 p. 250,24 ut

[Antony]

nobilis illa *(sc. Hessindensis)* ecclesia ... diutius eiusdem -is *(sc. Friderici comitis)* insolentias sustinere non posset. *per compar. i. qui iniuriose sibi vindicat – einer der zu Unrecht für sich in Anspruch nimmt:* ABSAL. serm. 14 p. 89[A] qui ... legunt librum legis Dei intus et non foris, hoc est, qui dicunt et non faciunt, magis -es sacrae scripturae quam investigatores debent appellari.

incubito, -avi, -are. *incubare, iacere (in) – liegen (auf):* HEIRIC. Germ. I 4,277 matrona piam struxit sub praesule fraudem stramine subiecto, quo nescius -vit telluris solitus alias incumbere tergo.

***incubitor,** -oris *m. incubus – 'Inkubus':* EKKEH. IV. bened. I 55,25 dissice terrores, crux, noctis et -es (gloss.: scratin). pict. Mog. 787 quam premit -r (gloss.: scrato) per somnia, presidis uxor, monstra viro mandat.

incubitus, -us *m. de actione iacendi (super), coeundi i. q. incubatio, stuprum – Schändung:* ALBERT. M. sent. 3,37,10 p. 703[a],24 cum sint quaedam in hoc *(sc. fornicationis)* actu magis enormia, ut sodomia vel -us vel succubitus iumenti, quare *eqs.*

1. incubo, -ui, -are. *form. praes.* (*per contam. c.* incumbere): *indic.* -umbat: *l.48. partic.* -umbantes: *l.59.* **I** *vi durativa:* **A** *proprie i. q. iacere, cubare, sedere (super, in) – liegen, ruhen, sitzen (auf, in):* **1** *gener.:* **a** *c. dat.:* ALDH. virg. I 4 p. 231,16 quae *(apes)* ... melligeris caltarum frondibus ... -antes ... nectaris stillicidia ... rostro decerpunt. RIMB. Anscar. 5 vir Dei ... sopori deditus lectulo -bat. IOH. IAMAT. chirurg. 3,12 studeat ipse eger ... eis *(suturis vulnerum)* -are. *in imag.:* HEINR.WIRZ. cur. 595 iste *(sc. cardinales)* sunt statue, totus quibus -at orbis. **b** *absol.:* TRANSL. Dion. Ratisb. 37 p. 438,16 ⌞-at *(sc. in te)* sanguis⌟ *(cf. Prud. perist. 13,4)*, quia victoriose apud te procubuit, Gallia. **2** *spec.:* **a** *spectat ad ova i. q. fovendo sedere (super), fovere – (be-, aus)brüten:* **α** *c. acc.:* ALBERT. M. animal. 5,73 sepya ... sedendo desuper -at ea *(ova)* calefaciendo viginti noctibus, donec exeant ... animalia. 6,9 gallinis nolentibus -are ova sua ova ponuntur in vasis calidis *eqs. ibid. al.* **β** *c. dat.:* ALBERT. M. animal. 1,47 quae *(philomela)* cantat, quando -at ovis suis. **γ** *absol.:* BERTH. RATISB. serm. 17 p. 90,5 quorumdam corda sunt quasi carnes veteris gallinae -antis ..., qui vix decoquuntur. ALBERT. M. animal. 1,47 calor ... matris -antis ... magis est vivicativus quam alius. **b** *concumbere, coire, commisceri – Beischlaf pflegen, sich paaren (mit):* LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 151,25 postulant *(sc. principes)* ..., ut abdicato grege concubinarum, quibus contra scita canonum ... -bat, reginam diligeret *(sc. rex).* **B** *translate:* **1** *iniuriose possidere, obtinere – unrechtmäßig besitzen, innehaben:* **a** *c. dat.:* SIGEB. GEMBL. adv. Pasch. 4 (MG Lib. Lit. II p. 455,12) merito depopulandam esse aecclesiam, cui -at (-mbat *1.2*) excommunicatus episcopus. CHART. Austr. sup. I 269 p. 396,14 (epist. papae) audito ... per intrusionem M., qui monasterio vestro -are dinoscitur, idem monasterium quam grave dispendium paciatur *eqs. al.* **b** *c. acc.:* GERHOH. aedif. 45 (133) p. 182,22 omnes, qui -ant aliquam aecclesiam, quam non electione, sed laica datione adepti sunt ..., quis episcoporum non arceat a thalamo aecclesiae? VITA Gebeh. Salisb. II 12 post huius *(abbatis Gisilberti)* ... excessum sepe fatus invasor Perhtoldus metropolitanam sedem -at. **2** *mente occupatum esse (in), se dedere, operam dare, studere – sich beschäftigen (mit), sich hingeben, obliegen:* **a** *c. dat.:* CONSUET. Trev. 26 fratres ... studio sacre -mbantes orationis aut visui pie meditationis exspectant signum collationis. OTTO FRISING. gest. 1,49 p. 69,15 die noctuque lectioni ac meditationi -ans de acuto acutior, de litterato efficitur *(sc. Petrus Abailardus)* litteratior. LAMB. LEOD. Matth. I 1487 trahit et tractum punit sua quemque voluptas, -at hic mundo, sed mundi plectitur estu, ille voluptati, sed ei fit pena voluptas. **b** *c. acc.:* VITA Filib. 39 (MGMer. V p. 602,20) cum ... vir Dei sollicitus de necessitatem fratrum adtentius -ret orationis studium *eqs.* **3** *persequi, moliri, intendere – verfolgen, betreiben, beabsichtigen:* LEX Alam. 1,2 si aliqua persona ... de ipsas res de illa ecclesia abstrahere voluerit ..., incurrat in ... excommunicacionem sanctae ecclesiae et affectum, quod inchoavit (-et *1*), non obteneat *eqs.* **4** *se fatigare, laborare – sich plagen, sich abmühen:* HUMB. Sim. 2,2 p. 141,19 cuius *(sc. terrae)* squalidus et sedulus fossor *(sc. Cain)* sic -bat et, quicquid sibi ex illa proveniebat, in illam anxius sic reponebat, ut *eqs.* **5** *miseriae, perniciei esse – arg zusetzen, den Untergang bereiten:* METELL. exp. Hieros. 3,475 ira, locus fortisque manus, trine mala sortis idolatris misere pereuntibus -uere.

II *vi ingressiva c. sensu incumbendi:* **A** *provenire, emergere – aufkommen, sich regen, erwachen:* WALAHFR. Wett. 147 perfecta magis Domino servire voluntas -at insignemque virum vota optima produnt. WALTHARIUS 354 hinc odium exilii patriaeque amor -at inde. **B** *affectare, appetere, captare – zu gewinnen suchen, streben (nach), buhlen (um):* IULIAN. TOLET. insult. 1 tuis ... operibus iaculata es *(sc. Gallia)* ..., quae Iudaeorum potius quam fidelium Christi amicitiis -bas (insudabas *var. l.*). **C** *incidere (super), incumbere – sich hermachen (über), sich stürzen (auf):* HIST. peregr. p. 165,24 aliqui ... avide -bant cadaveribus equorum in via deficiencium, ut eorum sanguine ... sitis angustiam temperarent. *remissius i. q. sibi proponere – sich vornehmen, sich angelegen sein lassen:* LAMB. LEOD. Matth. I 37 humano capiti non -o ..., piget arma virumque referre; tu *(sc. Deus)* ... mea materies, mihi carminis auctor. **D** *instare – eindringen (auf):* RAHEW. gest. 4,47 p. 287,22 ut hostiliter sibi invicem -antes *(sc. Cremonenses et Mediolanenses)* non ante manus ab armis reducendas putarent, quam *eqs.*

2. incubo, -onis *m. (?f.: p. 1632,52)* **1** *daemonum genus thesauris defossis incubans – Schatzgeist, 'Incubo' (per ignominiam de Gregorio VII. papa velut iniurioso possessore sedis apostolicae):* BENZO ad Heinr. IV. 6,6 p. 564,4 condempnato -e Ravennas eligitur orthodoxus *(i. Wibertus archiepiscopus)*, qui ... cesare precipiente papa benedicitur *(v. notam ed.). cf.* incubator. **2** *daemonum genus hominibus dormientibus incubans, inde meton. de morbo i. q. ephialtes – Albtraum, Albdruck, das Albdrücken: v. p.1632,52.54.*

incubus, -i *m. (?*-um, -i *n.: l.52) ?acc. sg. -o: l.55. qui superiacet – der darauf, obenauf Liegende* (*opp.* *succubus): **1** *de daemonibus:* **a** *daemonum genus hominibus dormientibus incubans – Nachtmahr, Alb, 'Inkubus' (usu attrib.: l. 48.49. al.):* **α** *proprie:* CARM. Bur. 54,5,14 ut expaveatis et perhorreatis, vos exorcizo, Larvae, Fauni ..., I-i *eqs.* RICHER. SENON. gest. 4,39 p. 324,36 credo eum *(daemonem)* unum de his spiritibus fuisse, qui -i vocantur. *de stupro, fornicatione:* OTTO FRISING. chron. 4,16 p. 202,18 Hunorum gens horribilis tanquam ex -is et meretricibus, ut Iordanis refert, originem trahens (*sim.* gest. 1,32; *cf. Iord. Get. 122* spiritus immundi per eremum vagantes. FRUTOLF. chron. p. 123,37 silvestres homines, quos Faunos ficarios vocant). CAES. HEIST. mirac. I 3,8 p. 121,2 pater ... sperans eam *(filiam)* ... ab -o daemone liberari. ALBERT. M. sent. 2,8,5 p. 174[b],4 verissime legitur de -is et succubis daemonibus. *al.* **β** *meton. de morbo i. q. ephialtes – Albtraum, Albdruck, das Albdrücken (usu plur.: l. 55. 59. p. 1632,52):* GLOSS. med. p. 26,8sq. efialtes: hoc est -um; ex quibus eos deprehendis, ⌞qui -o⌟ (AESCULAPIUS 7 p. 10,40 cum in cibo; *Gariopont. pass. 5,17 p. 101,5* qui -o) vexantur. p. 26,15 alii autem ⌞-o dixerunt⌟ (AESCULAPIUS -os dixerunt; *Cael. Aur. diaet. pass.* -um [-cib-?] dicunt), quod indigestione cibi eveniat, quem Greci efialten dicunt. ARNOLD. SAXO flor. 3,3 p. 69,25 lacerto sinistro gestatus valet *(sc. adamas lapis)* ... contra venena et vana sompnia et fantasmata et -os. WILH. CONG. chirurg. 1561 mediana vena inciditur ... propter dolorem infixivum thoracis et propter -um, querelas cordis. *al. v. et p.1632, 53.* **b** *daemonum genus thesauris defossis incubans – Schatzgeist, 'Incubo', inde translate i. q. incubator, possessor iniuriosus – unrechtmäßiger Besitzer:* GESTA Trev. cont. IV 2 p. 392,33 pulso ... nefandissimo -o *(i. Marcholfo usurpatore)* Baldewinum Flandrensem comitem in imperatorem Constantinopolitanum consecraverunt *(sc. crucesignati).* **2** *usu communi:* ALBERT. M. animal. 17,39 Arybaros philosophus ... dicit, quod karabo duo habet membra maris et feminae, et dicit, quod cum karabo coit acricyloz et etiam id, quod vocat azaro, et quod in quolibet anno mutant coitum, ita quod -us fit succubus et impraegnans efficitur impraegnatus.

[Antony]

1. incudo, -usum, -ere. *cudendo formare, instaurare – schmieden, in Schmiedearbeit fertigen:* FRANCO LEOD. circ. 1,9 pecuniarum nihil erat, . . . non Minervale pretium operosae arteque elaboratae vestis, non fusilis metalli admirandis figuris opus -sum (*sim.* THIOFR. flor. 2,1 l. 61). THIOFR. Willibr. I 29 p. 477[E] quorum *(sc. pontificum)* alter . . . -sis auro et argento et gemmatis ornatibus . . ., alter Efternacense oratorium exornavit et ditavit maximis sanctorum patrociniis. 36 p. 481[F] vicarius . . . antistitis Willibrordi ab universis Antwerpensibus . . . cum sanctorum suorum pixidibus auro et argento operoso artificio -sis procedentibus obviam . . . susceptus est.

2. incudo *v.* incus. **inculatus** *v.* incolatus.

1. inculcatio, -onis *f.* *de modo dicendi (sonandi: l.41) i. q. actio (per eorundem vel similium repetitionem) graviter ingerendi, intrudendi, infigendi, iteratio – das Einprägen, Einschärfen, Wiederholung:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* HONOR. III. registr. 302 tu *(sc. comes)* . . . cura fame tue posthabita et -e precum ac preceptorum nostrorum penitus obaudita ab . . . rege extorsisti . . . iuramentum, quod *eqs.* **b** *in malam partem i. q. actio recoquendi, ruminandi – das Aufwärmen, Wiederkäuen:* EPIST. Meginh. 23 p. 218,24 ego quasi stimulus sathane te *(sc. episcopum)* huiusmodi *(sc. molestarum)* rerum memoria et -e colafizo. **c** *c. gen. inhaerentiae i. q. confirmatio, auctoritas – Feststellung, Bestätigung*: CHART. Steinf. 2 p. 3,2 (a. 1121) ad amplioris . . . firmitatis -em subnotata sunt nomina testium, qui huic traditioni interfuerunt. **2** *spec.:* **a** *rhet. (c. gen. inhaerentiae: l.31):* EPIST. Hildesh. 134,13 p. 204,17 modus per repeticionem est, qui -o in rhetoricis appellatur, per quam brevis materia dilatatur, locutionis series collocatur. p. 205,17 sunt . . . nonnulli . . . minus advertentes, qui has repetitionum -es velud vitia iudicant et contempnunt. EBERH. BAMB. epist. 14 quorsum . . . diligens illa nominum et prophetica -o evanescet: 'Et vocabitur nomen eius Admirabilis consiliarius, Deus fortis, Pater futuri saeculi, Princeps pacis' *(Vulg. Is. 9,6)*? ALBERT. M. sent. 1,13[D] praef. p. 381[a],10 quomodo differant *(sc. 'nescio', 'non valeo', 'non sufficio')*? Videtur enim esse -o eiusdem. *al.* **b** *mus. (cf. p.1637,3):* IOH. AFFLIG. mus. 18,19 cantuum compositor vitium, quod apud musicos ὁμοιόφθογγον, id est similium sonorum, appellatur, evitare studeat . . .; nam in eo loco, ubi est 'Crescere te faciat Deus meus', vitiosa est unius neumae -o (*postea:* repercussio).

[2. inculcatio *v.* 2. *conculcatio. *adde ad vol. II. p. 1218,61: meton. i. q. charta ad cohabitationem pertinens, conculcatoria (charta) q. d. – das Zusammenleben betreffende Urkunde:* FORM. Arvern. 1 ista omnia superius conscripta vel, quod memorare minime possimus, ⌞iudicibus, brevis, nostris, spondiis, incolcacionibus⌟ *(v. notas ed.)* vel alias stromentas . . . perdimus.**]**

***inculcative** *adv.* *graviter – eindringlich, einprägsam:* LIBER revel. Rich. 39 p. 48,6 audivi . . . vocem dicentem valde affectuose et valde quasi querulose et valde -e et confirmative.

inculcator, -oris *m.* *qui cum vi quadam ingerit, intrudit, doctor severus – einer der eintrichtert, strenger Lehrer, 'Einpauker':* EKKEH. IV. cas. 48 claustrum . . . nostrum disciplinę patrum tenacissimus sectator doctrinęque assiduus -r reliquit *Hartmannus* celeberrimum.

inculco, -avi, -atum, -are. *?script.* -lt(o): *p.1636,39.* **I** *c. obi. dir.:* **A** *c. acc. accedente dat.:* **1** *proprie:* **a** *premendo ingerere, infercire – (hinein)stopfen (in):* ECBASIS capt. 162 multa . . . de magna creverunt fragmina cena, quę procul instructis -at *(sc. hospes)* habenda canistris *(cf. Hor. sat. 2,6, 104).* DYNAMID. Hippocr. 1,42 p. 414,11 sola . . . si teratur, naribus -ta sanguinem sedat *(sc. ruta).* **b** *conculcare (usque ad) – hinabtreten, einstampfen (bis zu):* WALTH. SPIR. Christoph. II 6,55 quo pacto moenia montis vertice composita -es radicibus imis? *(cf. Vulg. Matth. 5,14).* **2** *translate:* **a** *ingerere, infigere, indicare, subicere – einprägen, einschärfen, kundtun, nahebringen:* **α** *in univ.:* HADR. II. epist. 5 Waldradae *(sc. correctae)* . . . competentia monita destinavimus et, quae conveniebant, litteris -anda (inconculcanda *B*) praevidimus. EPIST. Teg. II 260 p. 289,34 ut . . . hoc Romane ęcclesię decretum universo clero studiosius -res *(sc. archiepiscopus).* CHART. Mulh. Thur. 142 ea, que fiunt, racionabiliter scriptis et sigillis hominum memorie -are. CHART. Basil. C II 124 cuius . . . principis *(sc. regis Rudolfi)* generis ac morum ingenuitas . . . per famam in remotis mundi partibus habitancium est auribus -ta. *al.* **β** *pro acc. pendet:* quod: STATUT. ord. Teut. p. 93,20 qui vicem gerit magistri, studeat electoribus -are, quod omnis honor ordinis . . ., custodia discipline dependent a bono pastore. CHART. Carinth. II 678 p. 122,29 tenore presentium tam futurorum quam modernorum memorie -amus, quod *eqs.* V 137 presentibus profitemur universorum noticie -ando, quod *eqs.* ut: CAPIT. reg. Franc. 196,46 p. 41,36 illud . . . nobis iterum -andum populisque denuntiandum summopere visum fuit, ut missarum celebrationes in locis incongruentibus fieri omnino non debeant. *acc. c. inf.:* EPIST. var. 3,3 (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 128; a. 887) auribus vestrae *(sc. patrum)* celsitudinis flebiliter -amus ecclesiam nostro regimini . . . creditam . . . paganorum persecutione affici. CHART. Raitenh. 169 p. 144,36 (a. 1246) noticie tam modernorum quam futurorum -are . . . nos . . . parrochiam Perkhirchen . . . pro ipsorum *(fratrum ordinis Cisterciensis)* consolatione contulisse . . . possidendam. *interr. indir. (cf. l.24.64):* TRAD. Ratisb. 269 (c. 1006) scientię auribusque pie Deum colentium arcius -etur, qualiter . . . tradidit *eqs.* (*item* 809). **b** *obicere, exprobrare – vorhalten, zum Vorwurf machen (pro acc. pendet interr. indir.; cf. l.21.64):* VITA Eberh. Commed. 12 exiturus . . . erat ipso die homo sanctus pro quodam negotio; et cum ei saepius -retur, cur non iret, . . . respondit esse et aliud negotium, cui interesse deberet. **c** *confiteri – bekennen (pro acc. antecedit sententia declarativa):* VULC. Bard. 6 fletibus incessanter amaris perfudit suorum cladem; suam aestimavit illam, . . . Deo . . . assidue in orationibus -vit. **d** *addere, cumulare – hinzufügen (zu), folgen lassen, häufen (auf):* HIST. peregr. p. 153,24 stricto mucrone super hostes ictus ictibus -are. CHART. Chemnit. 308 preces -ando precibus devotionem vestram *(sc. capituli Misnensis)* attentius exhortamur, ut *eqs.* CHART. Tirol. notar. I 734 ne lites litibus -entur *(item* CHART. Turic. 1052 p. 137,8 -rentur; *sim.* CHART. Traiect. 1290[bis] p. 510,25 sopite questiones scripto perpetuo debent commendari, ne iterum litibus et questionibus -tentur *[sic?]).* **e** *parare, inicere – bereiten, verursachen:* ERMENR. Sval. 10 p. 162,15 hoc *(sc. aspectum ossium integrorum)* . . . scias nobis . . . et pavorem nimium ac inmensum tripudium -asse. GERH. AUGUST. Udalr. epil. 4 ita ut . . . tardis et segnibus nimii nausii fastidium non -ent *(sc. praelibata miracula).* **f** *constituere – einsetzen (in):* LAMB. TUIT. Herib. 1,5 p. 154,6 favet in id ipsum tota curia . . . prudentissimum hunc et emeritum -ans animarum pontificio. **B** *c. acc. accedente abl. instrumenti:* **1** *proprie i. q. refercire – vollstopfen (mit):* LUP. FERR. Wigbert. 21 Saxones . . . amica . . . igni materia frequenter -tam domum . . . aecclesiae comburere conati sunt. **2** *translate:* **a** *tangere, complere – berühren, erfüllen (mit):* VITA Pard. praef. (MGMer. VII p. 25,2) vitam vel gestas miraculorum beati Pardulfi confessoris . . . stilo emendare et luculento sermone ⌞aures fidelium liquidissime -are⌟ (auribus . . . pandere *var. l.*). **b** *incumbere (in) – eifrig betreiben:* TRANSL. sang. Dom. in Aug. 2 p. 152,26 ipsius *(Christi)* laudibus immorari eiusque praeconia mente linguaque frequenter -are. **C** *c. acc. solo:* **1** *proprie i. q. insectari, agitare – verfolgen, vor sich hertreiben:* BENZO ad Heinr. IV. 2,18 p. 254,9 nostri . . . persequuntur fugientium agmina; prosternuntque ex eis quosdam, -antes alios usque ad montem Celium, ubi *eqs.* **2** *translate:* **a** *exponere, tractare – darlegen, behandeln:* ALDH. ad Acirc. 10 p. 96,22 ordo rerum exigit, ut . . . singulorum quorumque pedum . . . rationem regulariter -es. *pro acc. pendet interr. indir. (cf. l.21.24):* GODESC. SAXO fragm. p. 39,23 de . . . libero arbitrio quid ecclesiae Christi tenendum sit atque credendum, . . . a beato Augustino . . . uberius diversis in opusculis . . . esse cognoscitur -tum. **b** *praedicare – äußern, verkünden:* WALAHFR. Gall. 1,25 p. 303,32 manens apud Iohannem episcopum septem diebus inter multa . . . consolationis verba haec sepius -vit: '*eqs.*' exord. 26 p. 507,7 ut omnibus officiis et orationibus intermixtus et fidem coaeternae trinitatis -et *(sc. hymnus)* et *eqs.* **c** *repetere, repercutere –*

[Antony]

wiederholen, widerhallen lassen: IOH. AFFLIG. mus. 18,15 illud . . . laudis cupido modulatori iniungimus, ne in una neuma nimium eam -ando oberret *(cf. p.1635,41).*

II *absol.:* **A** *gener. i. q. (com)memorare – erwähnen, in Erinnerung rufen:* LAMB. TUIT. Herib. 2,3 p. 1247,10 praecesserant, ut crebrius -tum est, defuncti patris largissima . . . beneficia. DIPL. Heinr. IV. 418 Scriptura . . . testatur, quia 'funiculus triplex difficile rumpitur' *(Vulg. eccles. 4,12)*; quod nos considerantes sepius -ando repetimus, quod *eqs.* SIGEB. GEMBL. decenn. 1,69 ut breviter -em, semper luna . . . habebit in crescendo dies XIV et dodrantem. **B** *rhet. de vitio nimiae repetitionis i. q. idem idemque dicere – sich wiederholen, 'Phrasen dreschen':* SALIMB. chron. p. 226,10 linguam disertissimam habebat *Hugo de Bariola* . . .; nunquam -bat, nunquam cespitabat.

III *medial. i. q. contrahi – sich zusammenziehen:* ALBERT. M. animal. 15,56 -atur *matrix* super fetum in tempore partus et premit ipsum, ut exeat.

adi. **inculcatus,** -a, -um. **1** *memoratus, dictus – erwähnt, genannt:* TRANSL. sang. Dom. in Aug. 10 ipse augustus . . . una suis cum primoribus et universa populi phalange reperi<unt saepe inculc>atum thesaurum <eodem in loco> venerabiliter collo<catum>. **2** *gravis, vehemens – nachdrücklich, eindringlich:* CHART. Eberb. 313 p. 76,10 (epist. papae a. 1255) sicut ex -a querela abbatum ipsius ordinis frequenter audivimus.

inculltus *v.* 1. incultus.

1. inculpabilis, -e. *script.:* -api-: EKKEH. IV. bened. I 20,81 (gloss.). -llis: CAPIT. reg. Franc. 233,33 p. 135,24. *peccato, culpa carens, innoxius, insons, irreprehensibilis – unschuldig, schuldlos, untadelig (fere usu iur. et canon.):* **1** *in univ.:* HINCM. divort. 6 p. 160,16 si . . . haec in iudicio culpabilis apparuit femina, quare fuit recepta? si -is, quare *eqs.* CHART. Hersf. 53 ut . . . in quarto *(anno)*, quicquid neglectum fuerit, sine contradictione et -is restituerem. THIETM. chron. 2,41 haec *(Iuthitta)* in viduitate sua continenter vivens . . . invido vulgari dente admodum -is dilaniebatur. PAUL. BERNR. Greg. 87 terminus, . . . ubi coram apostolico . . . canonice de criminibus illatis expurgari, si -is esset, . . . posset *rex. saepius. usu subst. masc.:* THIETM. chron. 7,46 propter nocentem *(i. Lanbertum)* ex utraque parte congredientium tot -es ceciderunt. CHART. eccl. Erf. 47 iuramento confirment *(sc. nominatores debitorum decimae)*, ut neminem propter amiciciam silentio transeant nec aliquem -em propter inimiciciam nominent. INNOC. III. registr. 2,201 p. 392,23 non . . . -em tua causetur sanctitas. **2** *c. crimine indicato:* **a** *pendet praep.:* **α** de: CAPIT. reg. Franc. 104,19 p. 219,27 ut de eo, qui se periuraverit, postquam poenitentiam egerit, -is esse videatur. 271 p. 302,22. ANNAL. Ved. a. 878 episcopus . . . <se> de omnibus, quibus olim fuerat dampnatus, -em reddidit. CHART. Traiect. 1413 p. 181,2 (a. 1257) si taliter se purgaverit *(sc. impetitus)* de eo, quod sibi impositum fuit, -is remanebit. **β** in: CHART. Babenb. 237,12 (a. 1221) in hoc *(sc. inculpatione).* **b** *pendet gen.:* EPIST. Teg. I 18 nos *(sc. confratres)* -es esse internecionis, pro qua mendaciter criminati sumus a falsidicis. THIETM. chron. 2,38 hoc ignoro, utrum hanc *(praedam)* eiusdem *(ducis)* interemptores sumpserint, an, sic casu accidente, necis eius -es invenerint *Sclavi.* CHART. Babenb. 237,1 p. 58,13 incusacionis.

adv. **inculpabiliter.** **1** *irreprehensibiliter, pie, recte, rite – untadelig, gewissenhaft, in rechter, gehöriger Weise:* LIBER diurn. 85 p. 104,16 ut hoc officium pietatis *(i. episcopatum)* . . . concedat *Dominus* -r adimplere. HRABAN. inst. cler. 3,18 l. 15 -r . . ., immo laudabiliter, hanc artem *(sc. grammaticam)* discit, quisquis . . . rectae locutionis scientiam . . . habere appetit. *al.* **2** *sine culpa, vituperatione, improbatione – frei von Schuld, Tadel, Missbilligung:* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,25 l. 3 quia tam obstinatę mentis infestus pervicacia adoptativum Dei filium quoquomodo adfirmare non parcis, audi ergo, qua ratione poteris ei -r hoc adsciscere nomen. VISIO Alber. 5 sunt . . . quidam, qui omni tempore licite et -r cum coniugibus suis se luxuriari posse confidunt. ARNO REICHERSB. scut. p. 1520[D] sane in vestibus sacris etiam pretiositatem -r admittimus. *al.*

2. *inculpabilis, -e. (inculpare) *culpabilis, noxius – schuldig:* RHYTHM. 87,27,3 iram repletus Phutifar per falsa verba coniugis putatur -em Ioseph, recludit carcerem *(v. notam ed.).*

inculpatio, -onis *f.* *accusatio, criminatio – Anschuldigung:* ACTA imp. Böhmer 229 p. 204,38 (a. 1208) civis Leodiensis . . . non potest cogi ab aliqua iustitia ad faciendum iudicium propter -em aliquam, nisi *eqs.*

***inculpator,** -oris *m.* (inculpare) *accusator – Ankläger:* CONSUET. Rod. 74 neque precipitur *(sc. frater in causa positus)* punire sui -em a quocumque incusatum nec ipse a suo accusatore castigari permittitur.

1. inculpatus, -a, -um. *culpa, vituperatione, improbatione carens, inculpabilis – frei von Schuld, Tadel, Missbilligung, untadelig:* RATHER. decr. (QuellForschItArch. 29. 1938/39. p. 22,16) intersit illorum *(sc. clericorum ab invasore episcopatus institutorum)*, uti an abuti Dominico decernant ipsi praecepto, me in hoc penitus -o. VITA Magni Fauc. II 2 p. 327,14 paret . . . bestia *(sc. ursus)*, rursusque venienti Magno, que assignata erant, -a custodia reponit. CHART. cell. Paulin. 37 p. 48,45 fuerunt . . . testes . . . vite probate viri et -i testimonii. *t. t. iur.* -a tutela *i. q. defensio contra vim – Notwehr (cf. Cod. Iust. 8,4,1):* ALBERT. M. eth. I 456 p. 387,42 si aliquis inferre sibi *(sc. alicui)* conaretur nocumentum, licet sibi vim vi repellere cum moderamine -ae tutelae *(v. notam ed.).* CHART. ord. Teut. 577 (epist. papae) ut munitiones et castra predicta defendere vim vi repellendo cum -e tutele moderamine valeatis.

adv. **inculpate.** *inculpabiliter, irreprehensibiliter – untadelig:* CAPIT. episc. II p. 148,10 in quo *(sc. diaconatus)* ordine V annis, si -e se gesserit, herere debebit et postea probatus sacerdos efficietur *(sc. qui se divinae militiae mancipari desiderat).*

2. inculpatus *v.* inculpo. **inculpidio** *v.* encolpizo.

inculpo, -avi, -atum, -are. *pendet:* pro: *l.46. adde* ACTA civ. Wism. B 189. 397. *abl.: l.43.* **1** *in-, accusare, criminari – be-, anschuldigen, anklagen, bezichtigen (fere usu iur.):* CAPIT. reg. Franc. 3,10 si quis cum furtu capitur, antedictae subiaceat legem; et si de suspectione -atur, ad sortem veniat. LEX Ribv. capit. p. 57,23 de eis ingenuis hominibus, qui in obsequio se commendant, si -ti fuerint, et de eorum investigationibus. LEX Sal. Pipp. 68 capit. p. 20 si quis servus ⌊in furtum⌋ (in furto, de furto *var. l.*) fuerit -tus. VITA Bern. Parm. I 18 (MGScript. XXX p. 1321,37; a. 1133/39) quidam . . . clericus a quodam cive captus et latrocinii crimine -tus . . . ferri nexibus . . . religatus est. CONST. imp. I 318,17 de fide violata . . . -ari. ACTA civ. Wism. B 69 Gerardus de Dannenberge presentavit III last allecium, pro quibus -vit eum Lambertus de Cluze. *persaepe.* **2** *vituperare, reprehendere – tadeln (cf. l. 61):* COMM. microl. 14 p. 149 'paralytico' ad 'dixit' nulla proportione confertur *(sc. in antiphona 'Petrus apostolus dixit paralytico')* . . ., in quo tamen liber -andus non est, qui hoc, quamvis inveniatur in cantu, tamen tacuit, quia *eqs.* **3** *infamare, coinquinare – in Schande bringen, beflecken:* COD. Udalr. 204 p. 371,20 si . . . artioris *(i. coenobitalis)* vitae semitam postea multis causarum inconvenientiis -tam (*cf.* 208 p. 380,20 vias nostras in omnibus corrupimus) dereliquit *(sc. Ellenhardus olim canonicus)* ad priorem iterum redeundo conversationem, quomodo *eqs.*

adi. **inculpandus,** -a, -um. *vituperabilis, culpabilis – tadelnswert:* EPIST. Hildesh. 106 propter patrem ipsius *(sc. malefactoris)* . . . longam habuimus in tantis insolentiis pacienciam multis a fidelibus nostris culpatam, sicut -am, ut verum fateamur, agnoscimus. *Antony*

***incultilis** (-col-), -e. (in- *et* cultilis) *cultioni non aptus – zum Bebauen nicht geeignet:* DIPL. Otton. I. 335 p. 450,13 in . . . arvis coltilibus et -oltilibus, vineis, olivetis, silvis (*inde* DIPL. Conr. II. 261 p. 361,39 -bus).

***incultivatus,** -a, -um. (in- *et* *cultivare) *non cultus – nicht bebaut, bestellt:* DIPL. Frid. I. 904 p. 164,19 de omnibus terris cultivatis et -is (*item* p. 164,23).

inculto *v.* inculco.

***incultor,** -oris *m.* (cultor *per contam. c.* incolere, incola) *qui colit, operarius (rusticus) – Bewirtschafter, (Land-)Ar-*

[Weber]

beiter: CHART. Salisb. I 265 (a. 1147/52) locum Wingarde dictum . . . et mansum apud Ufheim cum viro Abram dicto -e loci *(sc. conferre)*. CHART. Rhen. med. III 271 si -es . . . allodii paupertate exigente iam dicta solvere nequiverint *eqs.* (*sim.* 361). CHART. Carinth. V 147 renunciavit *capitaneus* . . . iuribus tam in mansis quam eorum -bus.

***incultro,** -atum, -are. (in *et* culter) *incidere – einschneiden:* COMPOS. Voss. I 1 ad vitrum tingendum . . . mittes laminas de cuprio tenues in texto iuxta gavitam -tas, et tam diu ardeant, usque quo *eqs. (v. comm. ed. p. 220)*.

***incultura,** -ae *f.* (in- *et* cultura) *status eius qui coli non potest – Zustand der Unbebau-, Unbestellbarkeit:* CHART. Lux. IV 432 p. 537,5 (a. 1277) quod dominus Egydius . . . daret . . . abbatisse . . . quamdam partem terre inculte et sterilis . . . quantum ad XX^{ti} iugera propter -am habundantius mensurata.

1. incultus, -a, -um. *script:* inquu-: *vol. II. p. 878.71.* -col-: CHART. Tirol. 547 p. 27,9. -ll-: DIPL. Karoli III. 14. *usu subst.: l.54. c. gen.: l.34.*

I *proprie et in imag. (l.27.30.32.34.65):* **A** *non cultus – nicht bebaut, nicht bestellt, nicht kultiviert (interdum c. notione neglectus, e. g. l.22.23.):* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* ARBEO Emm. 25 erat *locus* . . . -us per spatia annorum innumera. HROTSV. Gong. 173 quis *(vepribus et tribulis)* fuit -um solito rus undique tectum. THANGM. Bernw. 8 p. 761,36 antiqua . . . loca . . ., quae ille -a reperit, optimis aedificiis collustravit. HEINR. LETT. chron. 2,9 agri -i. *saepius. in imag.:* EPIST. Bonif. 26 p. 44,19 (epist. papae) ager Dominicus, qui -us iacebat et spinarum aculeis ex infidelitate riguerat, vomerem tuae doctrinę exarantem semen verbi suscepit. WILLIB. Bonif. 5 p. 22,3 an -a cordium arva euangelico arata vomere praedicationis recipere semen voluissent (*sim.* p. 23,20). WALAHFR. Wett. 55 in -is iaciens sacra semina sulcis (*sim.* epil. 2,9). CHART. Mog. A I 331 p. 224,17 gentem terre huius *(sc. Poloniae)* rudem et divini germinis -am reperi *(sc. archiepiscopus)*. **b** *de plantis i. q. silvaticus – wild (wachsend):* HILDEG. phys. 1,227 hartouwe . . . medicine . . . non multum convenit, quoniam -a et neglecta herba est. ALBERT. M. veget. 1,193 educitur *(sc. convertendo plantas silvestres in hortenses)* . . . ex ipsis *(plantis silvestribus)* humidum -um, et per cultum alterantur corpora ipsorum. 6,167 est *oleaster* . . . arbor silvestris, amara et -a (*sim.* 6,190). **c** *vacuus, desertus – leer, unbenutzt:* RUOTG. Brun. 27 ubi *(sc. in suburbio)* ecclesia . . . martyris *(sc. Pantaleonis)* erat, -a adhuc et ruine proxima. **2** *publ. et iur.:* **a** *in univ. (fere in formula pertinentiae q. d.):* TRAD. Frising. 5 p. 31,10 (a. 750) ibidem *(sc. in loco Erichinga)* . . . domos construxi *(sc. episcopus)*, quia antea . . . temporibus plurimis -a atque deserta remansit *(sc. Erichinga)*. CHART. Epternac. 83 p. 147,15 in . . . t e r r i s cultis et -is (TRAD. Ratisb. 22 p. 28,14 terra culta et -a. *persaepe*). COD. Odalb. 3 tradidit . . . Diotbaldus . . . vineas duas, unam cultam, alteram -am. CHART. Sil. D IV 1 de excultis agris . . . et de -is. *persaepe. v. et l.14. subst. neutr. i. q. terra non exculta – nicht bebautes, nicht bestelltes Land:* CHART. Sangall. A 12 p. 15,9 (a. 745) cum domibus, aedificiis . . ., mobilibus adque immobilibus, cultis et -is. CHART. Fuld. B 22 p. 44,26 cultum seu -um (*corr. ex* insultum). CHART. Sangall. A 299 quicquid . . . nominari in cultis seu -is potest. DIPL. Heinr. III. 228 p. 304,21 quisquis -a ad fructus cultionem deduceret. *persaepe. v. et vol. II. p. 878,70sqq.* **b** *non administratus – nicht bewirtschaftet:* TRAD. Salisb. I 201 (a. 1125/47) unus mansus -us *eqs.* REGISTR. Baiuv. A p. 168,1 -um molendinum III solidos *(sc. solvit)*. **B** *indolatus, rudis, crudus – unbehauen, unbearbeitet, roh:* GISLEB. ELNON. inc. 4,108 hic onerat rupes -o marmore puppes, quod lathomi secuere domi fecereque promi. ARIBO mus. p. 46,18 expolitius . . . fiet per artem, quod -um et hirtum naturae genitricis procedit ab utero. **C** *inaequabilis – ungleichmäßig:* PS. HIPPOCR. sang. 12 si fuerit sanguis nigrus et tenuis . . . et cordis distillatio -a est *eqs.* **D** *deformis – unschön:* PS. OTHO med. 375 lentigo, leprae labes, -a cicatrix . . . vi cadit unguenti *(cf. Antidotum Nicolai 134 [ed. W. S. van den Berg. 1917. p. 165])*. **E** *inornatus, scaber – schmucklos, einfach, schäbig:* ODILO CLUN. Adelh. 18 vestem . . . satis -am, qua erat indutus *abbas*, humiliter apprehendit. PETR. DAM. epist. 24 p. 228,22 mollibus . . . vestibus regalis aula, asperis et -is delectatur aecclesia. RUP. TUIT. off. 2,23 l. 944 cuius *(mensae Domini)* habitus, dum est -us, non sine culpa eorum despicitur, qui *eqs. al. de male vestito:* EGBERT. fec. rat. 1,386 matutina viros -os (*Hor. sat. 2,6,45* parum cautos) frigora mordent. **F** *incomptus – ungepflegt:* CHRON. Fred. 3,16 p. 99,11 -a est arma tua *(sc. percussoris urcei)*, neque securis est utiles. PETR. DAM. epist. 67 p. 287,15 -am capitis cesariem pectere (*sim.* 102 p. 124,20. 137 p. 469,34). **G** *non perscrutatus – unerforscht:* THANGM. Bernw. 6 ut ex transmarinis . . . vasis, quae regali maiestati . . . deferebantur, quicquid rarum vel eximium reperiret, -um transire non sineret.

II *translate:* **A** *de hominibus i. q. ineruditus, barbarus, agrestis – ungebildet, unzivilisiert, primitiv, 'wild':* **1** *spectat ad mores, cultum:* WIDUK. gest. 1,18 p. 28,16 ferarum . . . more viventes, -i et indomiti facti sunt *Avares* venatores acerrimi. BURCH. ARGENT. itin. A p. 59,12 homines . . . terre *(sc. Maltae)* -i sunt et silvani habitantes in cavernis terre (*sim.* p. 60,9). SIGEBOTO Paulin. 36 malignos vitae verbo disperdidit *abbas*, fabricas -orum morum destruxit. CONR. MUR. summ. p. 160,16 mulier deridenda . . . poterit nominari: . . . -a, instabilis, intractabilis. *al.* **2** *spectat ad vitiosam vel deficientem fidem:* HELM. chron. 1,13 p. 26,21 iniustum esse pulcherrimam virginem agresti et -o viro copulare. 1,47 p. 93,7 *perspexit sacerdos* . . . accolarum genus agreste et -um, nichil de religione nisi nomen tantum christianitatis habentes. **B** *de sermone, stilo i. q. impolitus, inconditus – ungefeilt, kunstlos, schlicht:* VITA Ardoini 7 (MGMer. V p. 558,1) nec s e r m o -us fastidiat (CAPIT. reg. Franc. 29 p. 79,25 cognovimus . . . sermones -os. *al.*). PAUL. DIAC. carm. 8,7 vobis *(sc. amico)* -a poemata mitto. HERIG. Ursm. 1,310 noster . . . -us lingue non suppetit usus hanc *(rem mirandam)* digne memorare. PETR. DAM. epist. 96 p. 63,12 si tenor huius epistolae stilo currat -o (occulto *var. l.; sim.* 98 p. 91,8). HIST. peregr. p. 116,13 perorare saltem potest ad veniam stili -ioris auctoritas materie. *al. per errorem pro* cultus: MIRAC. Remacli 1,14 (MGScript. XV p. 436,37; s. IX./XI.) si minus sermo habetur -us, imperitiae magis quam voluntati est deputandum *(v. notam ed.)*.

adv. **inculte** (-ae). *sine cultura – unbebaut:* PURCH. Witig. 191 colligit . . . fructus, generat quos herbida tellus, nolens -ae sine fructu rura iacere.

2. incultus, -us *m.* *script.* -col-: *l.51. form. acc. pl.* -os: *l. 56.*

cultura deficiens, incuria – mangelnde, fehlende Pflege, Vernachlässigung, Verwahrlosung: **1** *spectat ad culturam agri:* **a** *alleg.:* LAMB. HERSF. Lull. 6 p. 316,8 ne vinea Dominica -u viciata post uvas degeneret in labruscas. **b** *meton. i. q. terra inculta – unbestelltes Land (usu publ. et iur., in formula pertinentiae q. d.):* DIPL. Otton. III. 266 p. 683,33 cum . . . coltibus, campis et -oltibus. DIPL. Heinr. IV. 79 p. 103,33 reddidimus . . . abbatiam . . . cum campis, pratis, silvis, cultibus et -bus. COD. Wang. Trident. 186 p. 937,14 cum nemore et cultu et -u. CHART. Tirol. I 1159 p. 203,6 uti . . . frater . . . teneat . . . mansum . . . cum omnibus suis racionibus et accionibus . . ., cultu et -u. CHART. Tirol. notar. II 423 cum . . . cultos et -os (*sim.* 462^{a} p. 303,3). *saepe.* **2** *spectat ad mores:* LAMB. HERSF. annal. a. 1072 p. 135,32 ut . . . in rege ipso, qui -u *(ed.*, in cultu *codd.)* atque socordia pene preceps ierat, paternam virtutem . . . exsuscitaret *archiepiscopus*. a. 1076 p. 279,35 omnis iusticiae et pietatis, religionis et honestatis disciplina situ atque -u obolevit.

incumbo (-com-), -cubui, -ere. *script.:* -conb-: *p.1642,39.* -unb-: *p.1641,46.57. form.:* *perf.* -umbu(i): *p.1642,46. coniug. I. (v. Stotz, Handb. 4,VIII § 106.5):* CHART. Lux. IV 126 p. 185,22. *usu absol.: p.1641,15.17.31.32. al.; ?refl.: p. 1641,66; impers.: p. 1641,25.57. 1642,19. struct. c. praep.:* de: *p.1642,69.* ex: *p.1642,72.*

I *intrans. (?refl.: p.1641,66.):* **A** *praevalente vi ingressiva i. q. (in)niti, fulciri, considere – sich lehnen, stützen, stemmen, legen (auf):* **1** *proprie (in imag.: p.1641,39):* **a** *in univ.:* **α** *de anim.:* ARBEO Emm. 16 p. 48,27 ut . . . arrepto

baculo, cui suffultus -ret (-bat *var. l.*), infigere in pectore ... episcopi non metuens *tyrannus*. ANNAL. Fuld. II a. 774 lignis et igni -ens specie flantis repertus est *unus ex hostibus* mortuus. GISLEB. ELNON. inc. 4,165 ut plagatis mos est -ombere stratis *eqs. al.* **β** *de rebus naturalibus:* MODOIN. ecl. 2,24 ventos ubi currere cernis, summatim blando foliis -ere motu. *invehi – herandrängen, -strömen:* ROD. GLAB. hist. 2,13 illuc *(sc. in regionem Africanam)* -ombit devexum ab oriente Oceanum mare. **b** *concumbere – sich legen (zu), beschlafen (de plantis: l.14):* ALBERT. M. nat. bon. 108 vitium est -ere vel succumbere iumento *(spectat ad Vulg. lev. 20,15sq.).* veget. 6,178 quod masculus palma et femina non incurventur ad invicem in conceptu ... nec constringat bifurcatio ramorum feminae ramos masculae sibi -entes. *absol.:* ALBERT. M. animal. 18,66 quod in coitu et agat et patiatur et -at et succumbat *hermaphroditus*. Ps. ALBERT. M. secret. 6,85 potuit *(sc. quidam duobus membris libidinis instructus)* succumbere et -ere (concumbere *var. l.;* id est active coire *add. pk;* vel inhabere *add. M*). **c** *se flectere, inclinare – sich beugen, neigen:* WETT. Gall. 30 p. 274,27 diu flendo super eum -uit. FROUM. carm. 18,5 osculor -ens vestigia, quo gradieris *(sc. Heinricus dux)*. VITA Mahum. 252 siti ... satisfatiens ripę genibus -bat *vitula*. **d** *pass. impers.* mari -itur *i. q. altum petitur – man sticht in See:* VITA Liutg. III 1,506 fluunt ... lacrimae, sanctae gemunt animae, -itur mari, separantur cari. **e** *irruere, oboriri – hereinbrechen, aufkommen:* WOLFHARD. Waldb. 2,11 p. 238,19 quia eis *(civibus)* tardior hora -uerat. WALTH. SPIR. Christoph. I 5 iam solis fervidior ortus terris -uit. BURCH. Iud. 190 (ed. P. Lehmann, Erforsch. d. Mittelalt. II p. 256) Febo radios flectente diurnos -ens luna nocti opaca trahit. *usu absol.:* HROTSV. Sap. 3,24 nox -it. MIRAC. Annon. 1,78 -entibus tenebris. TRACT. de chirurg. 1062 nisi ventus -at (superveniat *var. l.*) maximus. *al.* **f** *irrumpere, opprimere – einfallen, herfallen (über):* EPIST. Wibald. I 125 p. 258,12 assidue cum uxore sua et maxima multitudine super eum *(abbatem)* et ęcclesiam -bat *comes* nec prius eum deserebat, quam annonam ... consumpserat. *in imag. de morte:* RICHER. REM. hist. 4,105 redeo *(sc. Gerbert)* ad me, ... cui ... mors furibunda cum omnibus suis -uit copiis. **2** *translate:* **a** *submitti –sich unterordnen, 'beugen':* AMALAR. off. 3,42,5 protulit Telesforus ... rationem de hora missae; qua de re sponte -imus suae auctoritati. STATUT. ord. Teut. p. 55,21 dispensacioni et iudicio magistri ... totus -at *(sc. frater qui peccavit).* **b** *se dedere, operam dare, studere – sich widmen, sich hingeben, sich angelegen sein lassen:* WALAHFR. Wett. 839 fratres meditantur in ordine noctis -untque (incun- *var. l.*) preci. RUD. FULD. Leob. 4 pro defuncta ... sorore eas obsecravit, ut ... secum pariter o r a t i o n i -rent (-ere *var. l.;* mirac. 2 p. 331,3. *al.*). CARM. de Bened. 216 -ombens lacrimis corpus suspendit ab escis. DIPL. Otton. I. 420 homines illorum *(monachorum)* servitio -entes. HECEL. Clem. 2,1 (MGScript. XXX p. 902,41) dum omnis civitas ... operi diurno -omberet. CONSUET. Marb. 340 debet prelatus sacrę lectioni iugiter -ere. *al.* **c** *confidere, credere – sich verlassen, vertrauen (auf; usu impers.):* DIPL. Manfr. 70 p. 166,11 habebit *(sc. quilibet rationalis)* secum duos notarios eligendos per eum, cum de notariorum ipsorum fide dictis racionalibus -atur (incun- *var. l.*). **d** *subire, succedere (in-) eintreten, nachrücken:* CHART. Aschaff. 26 p. 115,35 (a. 1181) quodsi Dominus omnium iamdictum H. de medio vocaverit, Cuno frater suus possessioni prefati patrimonii -et. **e** *occumbere – anheimfallen:* CHRON. Salern. 76 p. 73,34 si ilico exinde me non vindico, morti -o *(sc. principissa)*. 112 p. 125,33 antea morti -o *(sc. puella christiana)*, quam sacratissimum altare ... polluam. *?refl. i. q. incidere – sich bringen, geraten (in):* ARBEO Emm. 40 p. 90,15 cuius *(martyris)* requisitionis tot angustiae ⌞se -ret⌟ (sibi -rent *var. l.; sc. senex*). **f** *incommodare, instare, imminere – zusetzen, (drängend) bevorstehen, drohen:* **α** *de hominibus:* EPIST. Hann. 22 p. 53,11 Dominico gregi superbus et intolerabilis -uit *Chuno*. LEO MARS. chron. 2,69 p. 307,15 abbas ... per menses aliquot abbatie -uit. DIPL. Loth. III. 40 p. 66,6 perpetuo anathemati subiaceat, quicumque ... ęcclesię pro hac re moleste -ere presumpserit. CONO LAUS. gest. 15 p. 801,2 qui *(comes)* Lausannensi ecclesie et civitati -ombens ... turrim ... construere volebat. **β** *de rebus naturalibus (per compar.: l. 10; abund.: l. 5):* HUGEB. Willib. 3 p. 92,4 dum ... hiemps transiendo preteriit hibernialiaque (hibernaleque, vernaleque *var. l.; v. notam ed.)* iam -endo instaret germen. PRUD. TREC. annal. a. 846 p. 51,22 ventus aquilo per totam hiemem ... acerrimus segetibus et vineis -it. WALTH. SPIR. Christoph. I 13 cum hęc quasi minima undarum commotio sedata transcurreret, maior quodammodo regi tempestas -uit. **γ** *de rebus incorporeis (absol.: l.12):* CONC. Merov. p. 255,2 (ed. de Clerq) si inmutandi n e c e s s i t a s -uerit (WILLIB. Bonif. 4 p. 13,24 subitanea quaedam -uerat ... n. *saepius*). BONIF. epist. 78 p. 163,3 maior ... nobis sollicitudo ęcclesiarum et cura populorum ... quam ceteris episcopis ... -it. WILLIB. Bonif. 4 p. 16,17 Redbodi -ente persecutione ac servorum Dei facta expulsione. GESTA Ern. duc. I 3,323 quarum *(gruum)* tanta eis *(Pygmaeis)* formido -it, quod per campos ire ... timent (*sim.* 3,364). *al.* *impers.:* WALAHFR. Wett. 933 -it (sc. mihi nunc *add. R*) metam finire supremam carnis in exilio. **g** *ingruere – kommen, hereinbrechen (über):* WILLIB. Bonif. 8 p. 54,13 civibus ... doloris -uerat mestitia. CAPIT. episc. III p. 369,9 manifestum est ... iram Dei -ere super nos, quando *eqs.* THANGM. Bernw. 51 p. 780,37 (chart.) ut -ente super illum omni maledictione careat *(sc. qui haec sibi usurpare praesumpserit)* benedictione. CARM. Bur. 60,8a,4 dolor, fletus, ire, metus tremebundis artubus simul -uere. *absol. i. q. grassari – wüten:* ANNAL. Lauresh. a. 793 f a m i s valida in Burgundia et per aliqua loca in Francia -bat (ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 889 p. 117,28 fames ... ultra modum -uit. a. 897 fames ... -uit). **h** *cedere – zufallen, zuteil werden:* CHART. eccl. Werd. 23 p. 36,27 (a. 1202) due partes preposito ... et pastori ... -unt (*sim.* 24 -ent). *in struct. contam.:* ACTA civ. Kil. 349 (a. 1274/5) Gyseke civis Bremensis ... et Iohannes ... predium ipsis -entibus ex parte avunculi ipsorum ... vendiderunt Hartwico. **i** *obtingere, contingere – als Aufgabe zufallen, widerfahren:* SIMON. SITH. gest. 1,37 -it ei *(abbati)* ... comitem ... adire. DIPL. Frid. I. 895 p. 145,41 quod ... tam in destructione Mediolani quam in aliis, quę nobis -onberent, ... nos ... iuvarent *Cremonenses*. HIST. peregr. p. 121,15 abiit *Saladinus* ... ad tractanda, que sibi -bant, negocia. CHART. com. Mansf. VI 15 p. 340,14 cum ex paterno et hereditario iure nobis *(sc. castellanis)* sciamus -ere ecclesiam in Rodhe exaltare et defendere *eqs.* **B** *praevalente vi durativa i. q. incubare, iacere – (auf)liegen:* **1** *proprie (in imag.: l.54.55):* **a** *in univ.:* AETHICUS 36b tam sub aquarum densitate quam et mediam inundationem si -mbuerint *naves*, lumen nunquam indigent. AMALAR. off. 3,3,8 psalterium ... habere sonorum illud lignum, cui nervorum series, ut meliorem sonum reddat, -it. ALTFR. Liutg. 2,8 p. 44,18 contigit ... iuvenem quendam ... destituto omnium membrorum officio lecto -ere. MIRAC. Hucberti 1,5 cum ... intentissima -ret *(sc. Otgarius debilis)* prece, ... omnium membrorum usu convaluit. *in imag.:* EPIST. Hildesh. 126 quante sollicitudinis onus humeris nostris *(sc. archiepiscopi)* -at. DIPL. Frid. II. 794 p. 347,1 quod *(negotium)* magis humeris nostre maiestatis -it. **b** *inhaerere – anhaften:* Ps. VEN. FORT. Leob. 46 eo quod modica pars naris quondam -ente cancri aegritudine mutilata videretur. **2** *translate:* **a** *esse, consistere – liegen, ruhen (auf):* LIUTG. Greg. 15 p. 79,10 in quo *(filio Albrico)* totius domus spes magna -uit. CAPIT. episc. I p. 119,8 in his duabus sententiis *(sc. oratione Dominica et symbolo)* omne fidei christianae fundamentum -it (*item* p. 250,17. III p. 301,8). **b** *officium esse – obliegen:* DIPL. Frid. I. 493 p. 417,41 sibi *(sc. episcopo)* p r o b a t i o n e m -ere (CONST. imp. II 318 illi, cui interest et cui dampnum datum est, -it probatio. *al.*). CHART. Traiect. 958 p. 347,27 cum ..., quod omnibus -ombit, ipsi *(fratres domus Theutonicorum)* specialius exequantur. CHART. Raitenh. 243 p. 199,18 quoniam personis religiosis iure devocionis -it, quatenus salutis propositum ... ad effectum perducant salutarem. **c** *pendere – beruhen (auf):* AMALAR. off. 3,36,8 consuetudo nostra tenet, ut catecuminos repellamus ante euangelium; non mihi hoc videtur ex ratione -ere. **d** *versari, circumagi – ver-*

[Weber]

weilen (bei), kreisen (um): LAMB. TUIT. Herib. 1,8 p. 166,8 inter prandendum totus . . . sermo de enormitate peccati -it. **e** *inesse, competere – liegen (bei), zustehen:* CHART. Basil. B I 84 p. 54,25 (a. 1264) ius advocationis, quod iugeribus a me monasterio traditis hactenus -bat, inesse illis iugeribus dinoscatur, que *eqs.*

II *trans.:* **A** *impendere – angedeihen lassen:* FORM. Augiens. C 4 ut curam -at *magister* non modica in tantum, ut puerulus . . . sumat incrementum. **B** *?implere – ?(an)füllen:* LAND. MEDIOL. hist. praef. p. 36,30 urbem Mediolanensium fascinatis laicis ac zizaniis superseminatis antichristi facetiis -uerunt (imbuerunt *ci. Blanc; sc. hypocritae*).

incummodum *v.* incommodus.

incunabula, -orum *n.* *cunae – Wiege:* **1** *in imag.:* PETR. DAM. epist. 50 p. 131,17 nos . . ., qui apiritalis infantiae crepundias teximus et lactantis adhuc heremitae . . . -a (cunabula *var. l.*) fabricamus. **2** *meton., in iunctura* ab (ipsis) -is *sim. i. q. a prima pueritia – von frühester Kindheit an:* FORM. Sangall. II 41 p. 424,1 ad cuius *(Domini)* servitium ab ipsis -is a parentibus vestris deputati fuistis *(sc. frater)*. MIRAC. Bert. 1 p. 509,38 ab ipsis pene -is sub norma monasticae relegionis educatus *(sc. Warodus)*. LEO MARS. chron. 2,100 vitam . . . illius *(sc. Desiderii)* . . . exintegro . . . descripturi et ab ipsis eius -is incepturi *eqs.* 3 prol. p. 363,20 huius . . . viri *(Desiderii)* primordia . . . ab his, qui ei ab -is extitere sodales, addidici. CHART. Advoc. 25 qui *(ministeriales)* ab -is ab eo *(duce)* educati fuerant, . . . recesserunt ab eo. *al.* *usu sing. (abund.):* STEPH. Wilfr. 47 p. 241,11 a primaevo vagientis aetatuli -o.

incunctans, -antis. *script.* -ater: CHRON. Salern. 110 p. 123,7 (cod.). *non dubitans cunctans – ohne zu zweifeln, zu zögern:* PETR. DAM. epist. 112 p. 284,4 si ad Deum vultis *(sc. clerici)* -i fide recurrere, plenam vobis paratus est veniam indulgere.

adv. **incunctanter.** **1** *confestim, ilico, statim – ohne zu zögern, unmittelbar, sofort, stracks:* AETHICUS 3 eas *(creaturas)* . . . multipliciter prolatas dilatavit *Deus* et . . . -r omnia quasi acervum eminentem novorum frugum diversaque in unum collecta. VITA Liutb. 16 quae mente tegebat, -r exposuit. THANGM. Bernw. 18 p. 766,47 ut . . . ad consecrationem . . . aecclesiae -r properet. HIST. peregr. p. 166,36 si pace illorum *(soldani et satraporum)* et misericordia frui desideras, eis trecenta auri centenaria -r transmittas *(sc. imperator)*. *saepius*. **2** *haud dubie, liquido – zweifelsohne, -frei, bedenkenlos:* **a** *sensu act.:* GODESC. SAXO theol. 6 p. 143,29 istud adaeque veraciter debemus -r dicere. DIPL. Zwent. 27 premium nobis ex hoc *(sc. ecclesiasticas res salvando)* a pio remuneratore Deo -r credimus recompensari. WIDUK. gest. 1,22 p. 33,21 ceterum in sui *(sc. dominorum)* servitio -r permansurum *(sc. ducem)*. DIPL. Heinr. III. 288 id . . . ad salutem animę nostrę . . . proficere non modo speramus, set et -r cognoscimus. *al.* **b** *sensu pass.:* GODESC. SAXO theol. 1 p. 89,5 claret -r, quod Deus trinitas et indivisa unitas est. ANON. geom. I 3,11 eadem comparatio pendentis virgae planique -r dicatur, quae *eqs.* EPIST. Teg. II 119 p. 151,2 ut ita benigne recipiatis ipsum *(Gregorium subdiaconum)* . . ., quo et devotio vestra *(sc. abbatum, decanorum aliorumque)* erga Romanam ecclesiam -r appareat. DIPL. Frid. I. 847 p. 67,35 proprietatis . . . ipsorum *(sc. comitis Heinrici aliorumque)* -r fuisse sacramento legitimo bis a conprovincialibus conprobatum est. *saepius*.

***incuno,** -avi, -are. (in *et* cunae) *in cunis movere – wiegen, in der Wiege schaukeln:* YSENGRIMUS 5,697 non mea me *(sc. monachum)* mater calatho -vit Iprensi.

incunvulsus, -e *v.* inconvulsus.

1. incupidus, -a, -um. *valde cupidus – sehr begierig:* ALBERICUS CAS. dict. 6,50 (ed. F. Bognini. 2008. p. 27; a. 1077/84) -um auri illum cupido catenis insolubilibus vinxit *(v. p. 109 adn. 41)*.

2. *incupidus, -a, -um. (in- *et* cupidus) *non cupidus, non concupiscens – nicht begierig, uninteressiert:* RATHER. epist. 30 p. 170,7 quorum *(Martiani ceterorumque)* me tanto fore haud diffiteor securum atque -um, quanto *eqs.*

incurabilis, -e. **1** *qui curari non potest, insanabilis – unheilbar (krank):* **a** *proprie:* **α** *de morbis:* AESCULAPIUS 11 p. 33,39 quam passionem *(sc. paralysim stomachi)* -em relinquimus. PS. ARIST. probl. 22 quare magna vulnera -es sunt? PAUL. AEGIN. cur. 253 p. 200,18 difficilis ad curandum aut fere -is (*3,78,3* ἀθεράπευτον) egritudo habetur. ARS med. 7 p. 427,10 scirrus . . ., quae curabilis est, sensum habet ad tactum, quae autem -is, sine sensu est. CATAL. Augiens. (MGScript. XIII p. 332,28) quo *(praeposito)* cedente propter -em egritudinem. *persaepe*. **β** *de corpore (per compar.):* DEUSD. c. invas. (MG Lib. Lit. II p. 336,16) symoniaci . . . et scismatici ut -ia membra ab ecclesiae corpore abscindantur. **γ** *de homine:* TROTULA A 11 p. 72,25 cum . . . mulier XXX annos habuerit, -em iudicabis. **b** *in imag. et translate:* CONC. Karol. B II 2,18 ne morbosam pestem et -em luem generi transmittat *genus contagionis* humano, ut *eqs.* RHYTHM. 117,9,3 avaritiam vitare, cancrum -em (insanabile *var. l.*). ANNAL. Rod. a. 1134 p. 710,39 manifestata est inter Fridericum et fratres illa -is discordia. CHART. episc. Halb. 511 l. 102 ne ecclesia . . . per novam obligationem in servitutem pristinam redigatur ipsamque in morbum -em recidivare contingat. **2** *qui emendari non potest, inemendabilis – unverbesserlich:* HIST. Hirs. 10 ubi *(sc. Gottesaugiae)*, dum importunitatem quorundam . . . ferre non posset *Rupertus*, relictis illis, quos -es vidit, abbacia se abdicavit. **3** *inexpiabilis – nicht wieder gut zu machen(d):* ALBERT. M. sent. 2,22 p. 372,5 peccatum diaboli -e esse . . ., hominis vero curabile. *ibid. al.* **4** *inexstinguibilis – unstillbar:* OTTO FRISING. gest. 24 urgentur aquis amaricatis oppidani intollerabili (-i *var. l.*) potus inedia. **5** *inevitabilis – unvermeidlich:* WOLBERO cant. 1 p. 1096^{C} lex . . . aestu quodam inclementiae et -is poenae, quando dicebat: si quis haec vel illa fecerit, morte morietur, me diu affecerat *(cf. Vulg. ex. 19)*. **6** *irreparabilis – unersetzbar:* WILH. ANDR. chron. 217 quasi in profundum maris proiectum vidimus et perditum, irrecuperabilem (incuperabilem, -em *var. l.*) thesaurum.

adv. **incurabiliter.** *insanabiliter – unheilbar:* VITA Rigob. 23 (MGMer. VII p. 75,16) -r febricitando. THADD. FLORENT. cons. 13,89 si non *(sc. concipiet mulier)*, sit -r sterilis. CHART. Carniol. II 382 uxor mea sentiens infirmitate corporali se -r laborare . . . mansum . . . delegavit. SALIMB. chron. p. 315,8 erat quidam frater Minor ex diuturna infirmitate -r infirmus, quantum ad medicos. MIRAC. Gunth. erem. 16 cum ferme octo annis fluxum sanguinis -r pertulisset *Iutta*.

1. incuratus, -a, -um. **1** *spectat ad sanitatem i. q. non sanatus, insanabilis – nicht geheilt, unheilbar (krank):* MARIAN. chron. a. Chr. 321 p. 523,58 a quodam medico ei dicitur iram Dei esse penam suam, et ideo -us. PS. ODO MAGD. herb. 323 traumaticis medicaminibus . . . iungitur illa *(fel)* . . ., quia sanat et absque tumore, quae mala sunt, etiam non -a relinquit. ACTA imp. Winkelm. I 334 (dipl. Frid. II.) mee carnis -a cicatrix. **2** *spectat ad diligentiam:* **a** *sensu act. i. q. indiligens, neglegens – unsorgfältig, nachlässig:* GESTA Trud. cont. I 8,5 p. 274,23 ne propter eius *(libri)* inemendationem et festinantis manus -am scripturam et notam esset ei *(Rodulfo)* in posterum confusio. IORDAN. Saxo epist. II p. 184,13 restat . . . ex parte fratrum periculum, quod . . . auditores tam -os se prebent ad studia . . ., ut *eqs.* **b** *sensu pass.:* **α** *de hominibus i. q. non respectus, neglectus – unberücksichtigt, vernachlässigt:* ALBERT. M. pol. 5,5^{k} -i maneant populares, et hoc non diu sustinent populares. **β** *de negotiis i. q. non exsecutus, inordinatus – unerledigt, ungeordnet:* NORB. IBURG. Benn. 10 p. 877,15 non bonum aestimans *(sc. Anno episcopus)*, si universa mundalia, quae ad se pertinebant, -a relinqueret.

adv. **incurate.** *indiligenter, neglegenter, dissolute – auf sorglose, nachlässige, unbekümmerte Weise:* DIPL. Frid. I. 342 quare archiepiscopus . . . terminum, quem . . . condixerat, tam -e neglexerit. TRANSL. Auct. 3 p. 48^{F} quod corpus meum Treveris tam -e reconditum huc *(sc. ad monasterium S. Aegidii Brunsvigiae)* ad tuos *(sc. marchionissae)* terminos . . . honorifice transferatur.

2. *incuratus *v.* *incuro. **incurbatus, incurbo** *v.* incurvo.

incuria, -ae *f.* *indiligentia, neglegentia, inobservantia – Mangel an Sorgfalt, Fahr-, Nachlässigkeit, Unachtsamkeit:*

[Weber]

LEG. Wisig. 7,5,2 p. 305,8 si . . . sola n e g l e g e n t i a , casu adque -a suam quisque perdiderit scripturam *eqs.* (DIPL. Karoli M. 235 p. 325,3 accidente n. et -a. *al.*). LEX Baiuv. 10,6 si quis . . . inimicitia nec non et -a (-ae, in curiam, in curte, curia *var. l.*) . . . liberi culmen eicerit *eqs.* TRAD. Frising. 635 qui *(Purcman)* -ę casu contigente occisus est. DIPL. Otton. I. 391 p. 533,7 conquerens *(sc. abbas)* ob advocatorum -am se . . . permulta pati incommoda. IDUNG. PRUF. dial. 2,28 -a interioris hominis fecit hoc vicium *(sc. suspicionem)* tam familiare monachis, ut *eqs. persaepe. per propsop.: v. l.30.*

***incurialitas,** -atis *f.* (in- *et* curialitas) *rusticitas, asperitas – Ungeschliffenheit, Plumpheit:* CHRON. Gozec. 2 praef. p. 34,6 ob nimiam -em sermonis optamus, ne urbanitatem benivoli offendamus lectoris.

incuriositas, -atis *f. c. gen. inhaerentiae: l.25. indiligentia, neglegentia, incuria – Mangel an Sorgfalt, Fahr-, Nachlässigkeit:* DIPL. Heinr. I. 8 placuit . . . nobis hanc . . . cartam conscribi, ne rursus aliqua -e, quod vix requisitum est, . . . amittatur. CHART. Rhen. med. I 305 p. 357,27 non propter aliud hec predia eorumque censum tam diu esse sublatum nisi propter -em inquisitorum. ANNAL. Rod. a. 1123 p. 703,54 quod moribus adhuc saecularis videretur *abbas* . . . et religio -e periret illius. CHART. Stab. 269 p. 508,12 nos *(sc. praepositum et decanum)* . . . fraternitatis unionem . . . prius habitam, sed . . . negligentiae -e sepultam . . . reformasse. 297 p. 9,13.

incuriosus, -a, -um. *c. praep.:* circa: *l.34.* erga: *l.31. indiligens, neglegens, dissolutus, incautus – sorglos, fahr-, nachlässig, gleichgültig, unachtsam:* **1** *in univ.:* LEG. Wisig. suppl. 16 p. 482,22 qualiter debet -us quisque episcopus condemnari. BONIF. epist. 10 p. 10,9 ego sum neglegentia et incuria, qua detentus erga studium . . . -us fuisti *(sc. mortuus).* 50 p. 83,6 sunt *episcopi* ebriosi et -i. BERTH. chron. B a. 1075 p. 222,1 -a praedecessorum . . . pigritia. HUGO HONAUG. (?) ignor. 54 circa facta sua, quae voluntarie aggreditur, -us voluntarie fuit errans et in personae attributis et in facti circumstantiis. MIRAC. Ursm. 23 p. 836,13 ne, dum volo esse lectori officiosus, omnia, quae dici possunt, dicendo fiam -us. *c. gen. obi.:* MIRAC. Otton. Bamb. I prol. p. 911a,47 gloriae Christi cupidus, suae -us quietis. **2** *in figura rhet. litotes q. d.* non -us *i. q. diligens, religiosus – gewissenhaft:* CONR. EBERB. exord. 1,7 l. 7 qui *(frater)* conscientiae suae non -us servator erat.

adv. **incuriose** (-sae). **1** *indiligenter, neglegenter, dissolute, incaute – auf sorglose, fahr-, nachlässige, unachtsame Weise:* CONC. Karol. A 39C p. 459,29 ut . . . probari . . . possit, quis eam *(chartam)* -e transcripserit. VITA Deic. 5 nec -e (-ae *var. l. [ed. Waitz]*) praetereundum videtur Cis-Vosagicas Alsatiae partes. THIETM. chron. 4,70 cum . . . reliquias martirum . . . secum veheret -eque tractaret *eqs.* 4,72 ut tot ammoniciones nostras *(sc. Viti martyris)* sic -e non accipias, ne *eqs.* HUGO HONAUG. (?) ignor. 68 in qua *(ignorantia)* peccatur, . . . quia -e et negligenter agitur. **2** *laeve, sinistre – ungeschickt, linkisch:* WILBR. peregr. 1,22,17 ad cuius *(calcei perditi)* comprehensionem, cum ab aqua deduceretur *calceus*, adeo -e laboravit *sacerdos*, ut episcopum et alios detineret.

1. incuro, -atum, -are. (in *et* 1. *curatus; *cf. D. Vitali, Mit dem Latein am Ende? 2007. p. 440*) *animarum cura instruere – mit der Seelsorge beauftragen, betrauen:* CHART. Bern. II 332 (a. 1253) fratrem Leonem in . . . ecclesia de Duanna -amus *(sc. episcopus)* et eidem ipsius ecclesie curam conferimus. III 169 p. 165,24 dedimus *(sc. Uldricus eiusque filius)* . . . ecclesie de Escuvillens incurato et omnibus suis successoribus, qui eiusdem ecclesie . . . fuerint -ti, plenarium usum suum liberum *eqs.*

subst. ***incuratus,** -i *m. clericus cui cura animarum commissa est – mit der Seelsorge betrauter Geistlicher, Seelsorger (plerumque i. q. paroeciensis presbyter, plebanus – Pfarrgeistlicher, Pfarrer):* CHART. Sangall. A 878 (a. 1236) officialis curie Constantiensis . . . -o in Rorschach salutem in Domino. CHART. Basil. A I 442 testibus idoneis adstantibus et videntibus, . . . Rychardo presbytero, canonico . . . loci et -o ecclesie de Assuncorth. CONR. MUR. summ. p. 116,20 minores persone in foro ecclesie hic dici respective possunt private, que nullis dignitatibus . . . sunt insignite, ut simplices canonici, . . . -i, viceplebani. *saepius. v. et p.1645,61. cf.* 1. *curatus.

2. incuro *v.* incurro.

incurro, -curri, -cursum, -ere. *script.:* ingor(o): *p.1647,23.* -corr(o): *l.62.p.1647,38.* -ur(o): *p.1647,18. form.: inf.* incurre: *l.53. p.1647,8. (v. J. Pirson, RomForsch. 26. 1909. p. 881) perf.:* -cucu-: *l.13.* -curs(i): MANEG. ad Gebeh. 2 p. 315,31. *?c. abl.: p.1647,33. pendet* contra: *p.1647,35. usu absol.: l.25. pass. impers.: l.26. partic. praes. usu subst.: l. 25.*

I *proprie i. q. intus currere, introcurrere – hineinlaufen:* **A** *in univ.:* LEX Sal. Pipp. 10,5 si quis alicui pecus custodiente pastore in messe aliena -ucurrerint (-erint, incluserint, cucurrerint *var. l.*), . . . soledos XV culpabilis iudicetur. **B** *(ad)venire – (an)kommen:* CONSUET. Marb. 22tit. quid faciat, si quis tardius occurrerit (-erit *var. l.*) ad regularem horam. **C** *currendo impetere, incursare, assultare – (an)rennen, (an)stürmen (in, an, gegen), angreifen:* WALTHARIUS 897 furens gladium nudavit *Francus* et ipsum -ens petiit. 1334 -unt hominem nunc ambo nuncque vicissim. THIETM. chron. 4,25 hunc *(comitem)* hostes . . . sequuti urbem . . . Stethu nomine -unt. EUPOLEMIUS 2,431 illum *(Orontem)* impiger -ens nitido validum dedit *Aphilus* ictum ense. *usu absol. (in imag.):* ALBERT. M. animal. 1,577 ut ipse *(panniculus)* sit ei *(cordi)* tutamen et clipeus contra -entia quaelibet. *pass. impers.:* WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 41 densis -itur hastis. **D** *evenire, succurrere – (heraus-, herbei)kommen:* WALTH. SPIR. Christoph. II 1,163 cybicas effingere formas nituntur *puellae* mediumque vident -ere triplum *(v. notam ed.).* **E** *concurrere, obviam fieri – treffen, begegnen:* NOTKER. BALB. gest. 2,17 p. 88,5 quodsi quisquam inferiorum . . . aliquid de serico, auro vel argento circa se habens eum forte -isset *eqs. c. notione coeundi:* CAES. HEIST. hom. exc. 25 quidam sanctorum . . . -it mulierem. 153 per illam *(inebriationem)* a mente deductus . . . mulierem -it, quam mox post peccatum . . . occidit. **F** *(de)venire – stoßen (auf), kommen (in):* HROTSV. gest. praef. 5 veluti si aliquis nescius ignoti per latitudinem saltus esset iturus . . . hicque . . . nunc per devia erraret, nunc recti tramitem callis inprovise -ret. WALTHARIUS 1148 ne loca fortassis -ret aspera spinis. *in proverb.:* OTTO FRISING. gest. 1,54 p. 76,2 ut iuxta proverbium medium vitando -ret *episcopus* ripam. **G** *cadere (in), captari – sich verfangen (in):* THIETM. chron. 7,64 pedites . . ., quem hostibus laqueum extendere, paucis excedentibus -ere.

II *translate:* **A** *incidere, occumbere, merere, sustinere – (zufällig) geraten (in), anheimfallen, auf sich ziehen, erfahren:* **1** *in univ.:* **a** *de hominibus:* CONC. Merov. p. 74,13 si quis clericorum suspicionem adversam . . . de muliere quacumque . . . -erit *eqs.* LIBER diurn. 66 p. 63,10 ne . . . divine i n - d i g n a t i o n i -as (WIDUK. gest. 1,21 ut indignationem -ret *rex* totius exercitus Saxonici. *al.*). HRABAN. epist. 2a p. 384,3 crucifixi regis offensam -ens *(sc. lector).* FORM. Sal. Lind. 16 vite periculum -ere (-e *var. l.*) potui, nisi *eqs.* DIPL. Otton. II. 10 ne ab aliquo ullam inde molestiam -ant *canonici.* EPIST. Hildes. 134,16 si obscuritas -itur, restat aliud vicium. CHART. Stir. III 131 p. 202,24 fateor *(sc. Hartnidus)* reatu periurii me respersum et notam infamie -isse. *persaepe.* **b** *de rebus:* REGINO chron. a. 888 p. 129,31 ut . . . regnum . . . desolationis miseriam pene -erit. CHART. Eichsf. 111 ecclesiam nostram nichil detrimenti ex hoc -ere vera relatione accepimus *(sc. abbas).* **2** *spectat ad morbum, mortem:* CONC. Merov. p. 75,16 qui . . . si periculosam infirmitatem -orrerint, viatica illis communio non negetur. ANTIDOT. Lond. p. 17,33 qui subito -unt in colera nigra. Ps. HIPPOCR. phleb. 68 qui . . . delicati sunt, cum cautela parcius auferis sanguinem, quia . . . facile angustiis -unt. WALTHARIUS 779 mortem fugiens -it *Ekivrid* eandem (*sim.* 863). MAURUS phleb. p. 10a si . . . senex et inconsuetus flebotomari -it aegritudinem, timemus . . . flebotomari. **3** *spectat ad culpam, peccatum sim.:* LEX Ribv. 70 omnem debitum culpabilis iudicetur *(sc. heres debitosi)* et omnem factum eius idoniare studeat aut culpam -ret (-ere, -at *var. l.*). LIUTG. Greg. 12 p. 76,37 ut numquam ebrietatis malum -rent *omnes sibi sub-*

iecti. WETT. Gall. 22 p. 268,24 ne . . . in peccatum -as *(sc. rex)*. ALFAN. premn. phys. 21,3 p. 105 verecundans . . . timet -ere (*PG 40,689A* περιπεσεῖν) aliquam infamiam. CHRON. Erf. min. p. 659,2 alioquin irregularitatem -it *praelatus suspensus*, de qua solus papa dispensabit (*sim*. p. 659,8). *persaepe*. **4** *spectat ad poenam sim.:* **a** *usu communi:* LEX Ribv. 62,6 si venditor vel heredes sui supervixerint, ipsi testamentum werire debent aut multa (multam *var. l.*) -ere (-e *var. l., corr. ex* -i *B21*). CAPIT. part. Saxon. 27 ipse *(sc. qui fideiussorem praestat)* tantum damni -at, quantum manus sua fideiussoris exstitit. EPIST. Hildesh. 44 si domino apostolico ac inperatori molesti extiterimus, perpetuum -emus omnis honoris nostri detrimentum. CHART. Salisb. II 1078 hoc *(sc. pecuniam accepisse archiepiscopum)* p e n e (*i.* poenae) nomine, quam predicti domini -erunt, eo quod *eqs. (sim*. CHART. scrin. Col. B 549 penam XII denariorum -ent. *al.). al.* **b** *in (chartarum) formula sanctionis q. d.:* FORM. Andec. 58 qui contra hanc epistola . . . agere . . . presumpserit, . . . Dei -urat iudicium. LEX Alam. 1,2 si . . . qualiscumque persona hoc praesumpserit facere, -at in Dei iudicio et excommunicacionem sanctae ecclesiae. CHART. Rhen. med. I 8 p. 11,26 si quis . . . contra hunc testamentum . . . venire temptaverit . . ., i r a m Dei . . . -at (TRAD. Frising. 1 p. 27,28. *saepe. sim*. CHART. Sangall. A 40 Dei ira [*leg.* iram] ingorat. Trad. Lunaelac. 1 p. 100,19 in iram Dei -at. *persaepe*). DIPL. Conr. III. 275 quod qui facere presumpserit, gravem indignacionem nostre celsitudinis se noverit -surum. *persaepe*. **5** *adipisci – erlangen:* HUGO RIPELIN. compend. 2,62 p. 84b, 27 ut, sicut anima erat innocens et tamen poterat peccare, sic corpus esset impassabile, ut tamen posset immortalitatem -ere. **B** *obluctari, obsistere – kämpfen (gegen), zuwiderhandeln:* **1** *in univ.:* CONC. Merov. p. 125,5 si quis episcoporum . . . neglegens apparuerit, . . . sententiam precessorum canonum se -ere omnino cognoscat. p. 216,15 canonica se noverit -ere sententia. HINCM. coll. 1 p. 93,4 ne . . . contra consuetudinem et auctoritatem molientes . . . statuta -amus. **2** *c. notione perdendi ('verlieren, verwirken'):* FORM. Salisb. II 4,8 hanc cartulam conculcaturia fieri rogavimus, ut ingenuitatem tuam ad ipso servo nostro ill<o> non -orras *(sc. coniunx ingenua servi)*. **C** *pervenire – gelangen (zu):* HROTSV. Sap. 3,18 qui *(numerus)* potest in duo aequalia dividi eiusque pars in duo aequalia . . . ac deinceps per ordinem, donec in insecabilem -at unitatem, ut VIII et XVI. **D** *pertinere – fallen (auf):* BEDA temp. rat. 20,51 si . . . a Ianuario principium argumenti sumere mavis, eodem ordine luna in kl. Decembres septima -it, quae iuxta argumentum sexta fieri debuisse putabatur. **E** *se referre, recurrere (ad) – sich beziehen, berufen (auf):* BRUNO QUERF. Adalb. A 11 p. 12,6 ipsi *(homini exteriori)* . . . naturę necessaria negavit -ens ⌞in illud⌟ *(om. Kv)* beatę memorię verbum: 'o nimium felix, cui parcus sufficit usus'. **F** *fort. per errorem i. q. educere – befreien:* LEX Ribv. 60,2 si auctorem habuerit *(sc. contradictor)*, auctor cum legibus ex hoc *(sc. causa)* eum educat (adducat, -at *var. l.*).

subst. **incurrens,** -entis *n.* *impensio, postulatio – Auflage, Forderung:* CHART. Mekl. 1317 p. 479,1 (a. 1274) ab omni precaria, a denariis monete, a reparacione plancarum et sepium sive ab omnibus -entibus, que supervenire poterint, libere *(sc. bona)* contulimus *(sc. dominus de Werle)*.

incursatio (-cio), -onis *f.* *incursus, aggressus, oppugnatio – Ansturm, Angriff, Überfall:* **1** *spectat ad homines:* CHRON. Merseb. 13 p. 187,19 post multiplices alienigenarum -es et quorundam defensationes nostratum electus . . . repellitur. HELM. chron. 56 p. 109,32 omnem hanc terram una -cione (incursione *var. l.*), preda et incendio vastaverunt *(sc. exercitus)*. 68 p. 129,30 agebant *Slavi* piraticas -ciones (incursiones *var. l.*) in terram Danorum. HIST. de exp. Frid. imp. p. 79,10 exercitus vivifice crucis -bus (incursionibus *var. l.*) illorum *(Turcorum)* viriliter occurrit. *al.* **2** *spectat ad daemones:* HERIG. gest. 47 locum illum *(Malmundarium)* a demonum -e piavit *sacerdos* (*antea et postea:* infestatione).

1. *incursatus, -us *m.* (incursare) *incursus, aggressus, oppugnatio – Ansturm, Angriff, Überfall:* NOTKER. BALB. hymn. p. 46 tu *(sc. Deus)* propugnaculum adversus hostiles -us et insidias.

2. incursatus *v.* incurso.

incursio, -onis *f.* *c. gen. obi.: l. 30.* *incursus, aggressus, oppugnatio – Ansturm, Angriff, Ein-, Überfall:* **1** *proprie:* **a** *spectat ad bestias:* PRUD. TREC. annal. a. 846 p. 51,22 luporum -o inferiorum Galliae partium homines audentissime devorat. PONTIF. Rom.-Germ. 99,420 ob -em . . . malarum bestiarum, quae tunc temporis *(sc. Mamerti episcopi)* . . . afficiebant populum Domini. **b** *spectat ad homines:* ANNAL. regni Franc. a. 798 p. 108,12 insulae Baleares . . . a nostris a praedonum -e defensi sunt. CONC. Karol. B I p. 152,5 ipsa *(dioecesis)* multotiens iam b a r b a r o r u m -bus devastata (HRABAN. epist. 57 p. 515,18. *al.*). WIDUK. gest. 1,8 p. 9,7 Bretti crebris hostium -bus fatigati. DIPL. Frid. I. 724 p. 261,36 maximum . . . dampnum a nostri . . . exercitus -e sustinuerunt *homines Firmanae civitatis*. HIST. de exp. Frid. imp. p. 80,31 qua die pepercit nobis Domnus ab -bus malorum Turcorum. *persaepe*. *v. et p. 1647,63. 64. 66.* **2** *in imag.:* ANON. mus. Sowa 4 p. 260,33 in sonorum numero sub eadem prolatione temporis . . . sex vocum genera solummodo sonorum aequipollentiam absque -e discrepantiae statuunt ad perfectionem totius melodiae. **3** *translate:* **a** *infestatio, impugnatio – Anfeindung, Anfechtung:* CHART. Fuld. B 274 (a. 799/800) ut in posterum nulla -o vel impedicio de hac . . . tradicione fiat. DIPL. Loth. II. 20 ablata secularium -e. DIPL. Frid. I. 391 p. 264,7 ut . . . cenobium . . . ab omnium quorumlibet hominum -e sit liberum. *saepius*. *c. gen. obi.:* DIPL. Loth. III. 50a (MIÖG 50. 1936. p. 393,24) si quis . . . contra hanc nostram preceptionem conari presumpserit, centum libras boni auri compositurum se pro banni nostri -e comgnoscat *(sic)*. **b** *impetus, accessus – Anfall, Eintritt:* VITA Burch. Worm. 20 p. 844,19 quoties . . . subitaneae mortis -o . . . imminebat, . . . orationum ac ieiuniorum constantia hoc superabat. STEPEL. Trud. 31 qui *(iuvenis)* preripiente se infirmitatis gravi -e per aliquot annorum volumina auditus accidente carebat. *Weber*

***incursive** *adv.* *?curso continuo, deinceps – ?in fortlaufender Reihe, nacheinander:* CHART. civ. Erf. 117 (a. 1238) ut ipse *(sorores)* omnes et singule -e dictam *(sc. monasterio oblatam)* aream possideant in solidum et in ea maneant, quoad vivant.

incurso, -atum, -are. **1** *irruere, irrumpere (in), invadere, impetere, impugnare – (heran-, ein)stürmen (auf), herfallen (über), an-, überfallen, angreifen (usu milit.: l. 46):* **a** *proprie (in imag.: l. 53):* EINH. Karol. 9 p. 12,15 eos, qui novissimi agminis incedentes subsidio praecedentes tuebantur, desuper -antes in subiectam vallem deiciunt *Wascones*. WIDUK. gest. 1,40 qui *(Dani)* navali latrocinio Fresones -bant. RUODLIEB VII 44 <Rufus pro>terve nimis -ando superbe <in curtem> mitram non deponebat *eqs.* HELM. chron. 1,80 p. 151,12 -tus est *electus* a latronibus. CHRON. Erf. mod. I a. 1160 p. 181,5 dum . . . potentum quorundam violencia episcopium -atur, eviscerat-ur, devastatur. *al.* *partic. praes. usu adi.:* DIPL. Otton. I. 280 ut monasteria . . . ab -antibus et irruentibus undique molestiis . . . premuniantur. WALTHARIUS 880 -antem sic est affatus equestrem: *'eqs.'* (*sim.* 1228. 1303). **b** *translate i. q. opprimere – bedrücken:* CAPIT. episc. I p. 68,22 nullus baptizetur, nisi . . . quos paganorum metus -at. **2** *incidere, incurrere (in) – anheimfallen, auf sich ziehen:* CHART. Lub. II 1 p. 1,22 (a. 1197) indignationem Dei . . . ac nostri *(sc. comitis)* . . . se noverit *(sc. qui oblationem minuere praesumpserit)* -are. *cf.* incurro.

***incursor,** -oris *m.* *impugnator – Angreifer, Anfechter:* DIPL. Otton. III. 60 ut . . . predium possideat atque absque omnium -um contradictione libitum perficiat *abbatissa*. VITA Burch. Worm. 16 praebendam fratrum . . . ex -um negligentia pene destructam . . . renovavit. DIPL. Karoli M. 239 p. 333,1 (spur.) ut . . . pagenses villani sub quiete clericorum pacifice vivant et nullius -is inquietudinem timeant.

1. incursus, -us *m.* *struct. c. gen.:* *explicativo: p. 1649,9. 34. 36. 37.* *inhaerentiae: p. 1649,45. 49.* **I** *vi praeverbii vigente:* **A** *proprie et in imag.:* **1** *irruptio, invasio, impetus, aggressio – das Eindringen, (An-)Sturm, Ein-, Überfall, An-*

griff (in imag.: l. 12): **a** *de hominibus (usu milit.: l. 6. 8):* CONC. Karol. A 47 p. 585,18 quas *(ecclesias)* barbarorum -us a sua matrice segregaverat. DIPL. Otton. I. 265 p. 378,20 si ... chartulę ... ecclesię Ungarorum -u, incendio aut aliquo casu perditę sint. BERTH. chron. B a. 1079 p. 362,2 quos *(cuneos copiarum)* ... marchionales turme ... -u bellico profligatos partim interfecerant. OTTO FRISING. gest. 2,21 p. 124,33 castra Papiensium maiorem -um (incursioni *var. l.*) caeteris sustinebant. CHART. Eberb. 180 ex -u bellorum et sterilitate temporis ad tantam devenimus inopiam, quod *eqs. saepe. in imag.:* CONST. Melf. prol. p. 147,9 ut ipsam *(ecclesiam)* ab hostium publicorum -bus gladii materialis potentia tueantur *principes.* **b** *de animalibus:* EIGIL Sturm. 8 ibi *(sc. in loco Ortesveca)* ... se et asinum suum munire propter nocturnos -us *(sc. tam hominum quam animalium necnon daemonum, ut vid.)* satagens. HIST. peregr. p. 141,31 postquam agmina et arma ... aspexerunt *Graeci,* ... velut oves ad -us luporum diffugiunt ad montana. **c** *de ventis, aquis:* WALAHFR. Wett. 394 ventorum -us tempestatumque furores ... ferens *(sc. corpus abbatis).* carm. 17,6 numquam me ... stravit ... procella, cuius ad -um tam cito deficerem *(sc. monachus),* quam *eqs.* 40,7 cuius *(sc. freti)* ab -u vix in tellure receptus effugi ... gurgitis iras. FROUM. carm. 8,4 montes ... condunt ninguine cautes, flamine perduro spirant et frigora campo ..., pelliciis sed et -us depellitur omnis. **2** *de incarnatione Christi i. q. adventus – Ankunft:* MARIAN. chron. a. Chr. 2,12 capit. p. 496 de Tiberio Cessare eiusque annis et Domini -u (concursu *p. corr.*). **B** *translate:* **1** *gener.:* **a** *actio incidendi, labendi (in) – das Hineingeraten (in), das Auf-Sich-Ziehen:* CHART. Argent. I 385 (epist. papae a. 1255) ut intensionem frigoris vestrarum partium sine -u discriminis sustinere possitis *(sc. sanctimoniales).* **b** *casus (adversus) – (Unglücks-)Fall:* CONC. Merov. p. 154,19 quae *(puellae)* ... se de ... monasterio ... extra captivitatis -um voluntate sua subtraxerint. p. 154,26 ut nullus episcoporum ... pascha alibi nisi ad ecclesiam suam praeter infirmitatis -um ... celebrare praesumat. CAPIT. episc. III p. 271,7 excepto ... gravissimi langoris -u. *expressius i. q. morbus, malum – Krankheit, Leiden:* LAMB. TUIT. Herib. 2,31 p. 257,9 ut in dies acriori stimularetur *(sc. femina brachium aridum habens)* luctu, quod tam deformi plectebatur -u. **2** *publ. et iur. i. q. impugnatio, infestatio – Anfechtung, Belästigung:* DIPL. Loth. III. 120 p. 196,17 ut eius *(sc. imperatoris)* iuvamine ab omnium infidelium ... protegantur *ecclesiae* -u. CHART. Raitenh. 75 p. 75,13 (epist. papae) ne ... cuiuslibet t e m e r i t a t i s -us ... eos *(sc. vitam religiosam eligentes)* a proposito revocet (79. CHART. civ. Magd. 84 p. 41,37. *al.*). CHART. Sangall. A 853 p. 67,25 ne ... infeodatio ullo malignorum -u valeat attemptari *eqs.* CHART. Lac. 33 p. 15,23 a gravaminum -bus ... ecclesiam liberaliter duximus *(sc. abbas)* eximendam. *al.*

II *vi praeverbii evanida:* **A** *fluctus – das Fließen, Fluss:* **1** *proprie:* DECRET. Frision. A 8 p. 54,18 pro labio ... transpercusso foris decem uncie ...; pro interiori pariete duodecim solidi; pro sanguinis -u tantumdem. **2** *meton. in iunctura* aquarum -us *i. q. fluentum aquae, rivulus, alveus – Wasser-, Bachlauf, Bach(bett; usu abund. in formula chartarum):* DIPL. Karoli M. 142 p. 194,7 cum ... aquis aquarumve d e c u r s i b u s et -bus (145 p. 197,27. CHART. Rhen. med. 34 p. 38,33. CHART. Fuld. A 396. DIPL. Karoli M. 106 p. 151,9 [interp. s. XII.med.] d. <et -bus>). **B** *processus – Ablauf:* PONTIF. Rom.-Germ. 5 annua nobis est ... ieiuniorum celebranda festivitas, quam mensis ill. sollemnis -us (cursus *var. l.*) indicat.

[2. incursus *v.* incutio.]

***incurtatio,** -onis *f.* *actio curtandi, contractio – das Zusammenziehen, Verkürzung, Kontraktion:* MAURUS anat. I 38 quandoque non veniunt *nervi reversivi* perfecte ad summum linguae ...; -o *(ci.,* incurvatio *ed.)* ista nervorum provenit ex habundantia flecmatis. progn. 43 p. 52a,35 frigiditas habendo motum ad centrum -is membra contrahit et incurtat (*sim.* URSO gloss. 60 p. 101,19 virtus ... diminuens per frigiditatem operatur -e, angustatione). URSO gloss. 28 p. 60,15 virtutis defectione generatorum impar debilitatio fit et -o (*sim.* 69).

***incurto,** -are. *partic. usu adi.: praes.: l. 4. perf.: l. 9. curtiorem reddere, contrahere – verkürzen, zusammenziehen:* MAURUS progn. 21 p. 37a,1 sunt *lumbrici* breves et rotundi, breves per frigiditatem -antem, rotundi per siccitatem rotundantem *eqs. v. et p. 1649,69.* URSO element. 4,2 p. 97,11 interdum virtus quantitativa ... nutrimentum ... secundum solam ... profunditatem continuat, unde res -atur et inspissatur *eqs.* (*sim.* p. 98,7 -atur et angustatur. 6,1 p. 164,12). gloss. 69 mollificando subiectum laxat *frigiditas,* -tum elongat ut in cucurbita. qual. 83 constringendo vel -ando. *ibid. saepius.*

incurvabilis, -e. *non curvabilis, rigidus – unbiegsam, steif:* ALBERT. M. meteor. 4,3,5 p. 275,13 sunt ... homyomerorum mixtorum quaedam 'lenta et directiva, ut calamus et vimen' ..., quaedam autem '-ia (*p. 385b,28* ἄκαμπτα), ut later et lapis'.

1. incurvatio, -onis *f.* *flexio, inclinatio, curvatura – das (Sich-)Beugen, Bücken, (Ver-)Neigung, Biegung, Krümmung (in imag.: l. 38):* **1** *de anim. eorumque partibus corporum (de Christo: l. 40; de angelo: l. 21; de dracone: l. 27):* **a** *in univ.:* PAUL. AEGIN. cur. 252 p. 199,5 ginnasia ... perficiantur ... ex -bus (3,77,6 κάμψεων) et saltationibus et cursibus. HILDEG. div. op. 1,1,5 in summitate ... arcuatę -is huius *(sc. angeli)* dextrę alę quasi caput aquilę ... aspicis. PS. GALEN. anat. 35 ipso *(musculo)* tracto vel dilatato ... sequatur extensio vel -o membri. ALBERT. M. animal. 1,274 ut ... dorsum -is et erectionis motum haberet in ipsa *(sc. spondyli decima). ibid. al. de dracone in aere, nubibus viso:* ARNOLD. RATISB. Emm. 2,22 p. 563b,62 (ed. Waitz) tractus ... ac -es atque extensiones eius inmanes, postremo ... omnia draconis molimina ... erant mortalibus ... noxia. **b** *de gestu reverentiae:* **α** *de hominibus (fere usu eccl. et liturg.):* EINH. cruc. p. 148,4 adorare *(sc. est)* ... rei visibili ... vel inclinatione capitis vel -e vel prostratione totius corporis ... venerationem exhibere. HILDEG. scivias 3,6 l. 417 quod -o ante ipsum *(Dominum)* fieret, innuitur servitium ministrationis illorum, qui *eqs.* VITA Heinr. II. A 30 p. 323,5 cum ex dolore et labore et assidua veniarum -e fatigatus fuisset *(sc. caecus). in imag.:* NICOL. I. epist. 63 p. 374,31 cum vos *(sc. regem)* tantae humilitatis tantaeque devotionis -e sub potenti manu Dei ... flecti conspicimus *eqs.* **β** *de Christo:* EKKEB. SCHON. opusc. 11D p. 326,4 qui *(Iesus)* nec ... suorum membrorum -em ad suorum servorum pedum lavationem subtrahit *(cf. l. 50).* **c** *de debilitate:* UDALSC. Egin. 12 p. 437,16 hunc *(sc. episcopum)* interiore et exteriore caecitate dampnatum ex dorsi -e, id est ex suimet tortitudine, quantocius intellexerunt Augustenses *(spectat ad Vulg. psalm. 68,24).* **d** *de signo senectutis i. q. habitus curvus – gebückte Haltung (usu meton.):* HILDEG. scivias 1,4 l. 672 ab infantia, a iuventute, a plena aetate, a decrepita -e. **e** *humiliatio, submissio – das Sich-Erniedrigen, Sich-Herablassen:* HILDEG. scivias 3,12 l. 179 in quacumque dignitate vel -e sint *opera Filii (cf. Greg. M. in euang. 31,7).* **2** *de rebus:* ALBERT. M. phys. 4,2,10 p. 258,5 quando 'fit' *(sc. circulus maior)* per maiorem -em 'minoris circuli' *eqs.* (*sim.* p. 258,50). meteor. 3,3,16 p. 167,4 non est reflexio *(sc. turbinis)* motus a puncto aliquo, sed potius -o orbicularis duorum vaporum circa centrum unum. 4,3,5 p. 275,35 non ... simul potest esse definitio -is, quod motio sit 'in directum' et devexum et concavum, quia *eqs.*

[2. incurvatio *v.* *incurtatio.]

incurvitas, -atis *f.* *curvitas, debilitas – Verkrümmung, Verkrüppelung:* INNOC. III. registr. 2,88 p. 186,1 cum ex inspectione corporis eius *(sc. electi)* ipsius sit -s manifesta, etsi tanta non sit, quin posset sine reprehensionis vicio promoveri *eqs. (v. notam ed.; cf. p. 1652,33).*

incurvo, -avi, -atum, -are. *script.:* -rb(o): *p. 1651,3. 52. partic. perf.* -vua-: *p. 1651,22. partic. perf. usu adi.: p. 1651, 25.27.43; subst.: p. 1651,5.59.*

curvum, aduncum reddere, in-, declinare, flectere, pronum facere – (nach innen) krümmen, (um)biegen, (nieder)beugen, (hin-, hinab)neigen (intrans., refl., medial., mediopass. i. q. curvum, pronum fieri, esse, inclinari – sich krümmen, bücken, [hinab]neigen, verbeugen): **I** *proprie:* **A** *de anim. eorumque partibus corporum:* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* AE-

SCULAPIUS 45 p. 75,8 ut vix se -ent *scialgici* atque tardius cum vehementi dolore. TRACT. de caus. mul. 33 si matrix iuxta latus -rbat (-atur *var. l.*), statim tussis sequitur gravis. ALFAN. premn. phys. 1,78 p. 20 scientia expertia et ... ad terram deorsum -ta (*i. animalia; cf. p. 529A* κεκυφότα) ... propter se facta esse. ANNAL. Frising. a. 1085 in manibus ... crematus est *monachus* adeo, ut ipsi manus -rentur. ALBERT. M. animal. 1,124 oportet ipsum *(nervum)* esse flexibilem, ut facilius -etur et extendatur. *saepius.* **b** *eccl. et liturg. de gestu reverentiae (usu communi: l. 19):* ORD. Rom. 15,123 -ti contra altare ad orientem adorant *(ci.*, adornant *ed.)* dicentes 'Kyriaeleison' ... unusquisque chorus *eqs.* GODESC. SAXO theol. 22 p. 321,19 memetipsum coram te, Domino Deo meo, ... humilio, gemens -o, dolens inclino *eqs.* CONSUET. Trev. 15 dum fratres super formulas -antur. CONSUET. Marb. 22 dum ... conventus vel super formas prosternitur aut in misericordiis -atur (inclinatur, -antur *var. l.*). *ibid. al.* *spectat ad devotionem simulatam:* HILDEG. Disib. prol. 6 usque ad genua -ti sunt *(sc. virgines et monachi)*, velut Samaritani -bantur, qui legem habere voluerunt et alienum Deum adoraverunt *(cf. Vulg. IV reg. 17,35).* **c** *iur. de gestu confirmandi:* DIPL. Conr. II. 111 fecit abnegationem comes ... praedii ... primo -tis (-uatis *cod.*) digitis secundum morem Saxonicum ... et deinde ... cum manu et festuca more Francorum. **2** *spectat ad debilitatem:* ANSCAR. mirac. Willeh. 6 (5) quaedam femina fuit per multos annos -ta, quae *eqs.* TRANSL. Libor. I 29 p. 211,5 pollices utriusque manus erant in medium palmae -ti. **3** *spectat ad coitum:* OLIV. hist. Hieros. 41 -vit Salomon femora sua mulieribus (*cf. Vulg. Sirach 47,21* reclinasti [inclinasti *var. l.*] femora tua mulieribus). **B** *de rebus:* **1** *in univ.:* **a** *de plantis eorumque partibus:* HROTSV. Mar. 780 -ta stetit *arbor* nec surgens alta petivit. HILDEG. scivias 1,4 l. 608 ut eadem *(sc. aetati hominis comparata)* arbor in senectute sua iam -ari incipit. ALBERT. M. veget. 4,115 cum ... de foliis exspirat spina, contrahitur folium *(sc. taxi)* et -atur. 6,178 si quis ... obiiciat ..., quod masculus palma et femina non -entur ad invicem in conceptu *eqs. ibid. al.* **b** *de mundo Christo reverentiam exhibente (cf. l. 9sqq.):* CARM. imag. 20,2 meis *(sc. Christi in throno sedentis)* pedibus -at pondera mundus *(v. notam ed.).* HONOR. AUGUST. glor. 16 cepit ... altitudo regni coram Christo pedibus -ari ac fastigium imperii in conspectu aecclesiae inclinari. **c** *de figuris:* THEOD. PALID. annal. a. 1179 p. 95,16 apparuit splendor quidam minor sole, a quo usque ad solem arcus -tus. ALBERT. M. phys. 4,2,10 p. 256,52 rectae partes *(sc. figurarum)*, quae sunt in maiori arcu interpositae curvis partibus, contrahuntur et -antur, et tunc fit arcus contractior. **2** *de sono fere i. q. inflectere – modulieren:* AUREL. REOM. mus. 19,86 ideo non -atur per anfractus inflexionum *syllaba*, quia protinus altera subsequitur syllaba, quae circumvolvitur.

II *in imag. vel translate:* **A** *de anim. eorumque partibus corporum:* **1** *in univ.:* GLOSS. psalt. Lunaelac. 137,7 quorum *(Iudaeorum)* nunc dorsum -batum est et templum desertum. HILDEG. scivias 1,4 l. 604 cum *(sc. in senectute)* medulla et venae ipsius *(hominis)* iam ad debilitatem se -are coeperint. CHART. Mog. A II 392 p. 644,32 (epist.) cum episcopus, qui iuxta sui interpretationem nominis superius habebat intendere, ad vilitatem terreni operis -atur. *v. et l.18.* **2** *opprimere, affligere – be-, niederdrücken, niederschlagen:* CARM. Bur. 41,29,2 ille *(cardinalis)* ... cunctos malis -tos, si posset, erigeret. **3** *subicere, vincere, cogere – unterwerfen, (be)zwingen:* ROD. GLAB. hist. 1,4 p. 10,4 cum ... Christi virtus ubique ... principes ad suum -asset imperium. HUGO FLAV. chron. 2 p. 453,13 cum videret *episcopus* ... desolatum ... statum regni, -tum ius imperii *eqs.* DIPL. Frid. I. 60 p. 103,30 quos *(inhabitatores)* advocatorum frequens oppressio ad miserabilem ... -verat egestatem. ACTA imp. Winkelm. II 42 p. 44,13 (dipl. Frid. II.) ut ... hostibus -tis bella civilia sopiantur. **4** *in-, seducere – verleiten, verführen (zu):* NICOL. I. epist. 100 p. 608,9 ut ... fidelium corda suis inlicitis votis -ent *(sc. promotores Photii) eqs.* HILDEG. vit. mer. 3,1012 qui *(diabolus)* sibi servientes ad pessimas coinquinationes corporis et anime -are semper festinat. **B** *de rebus:* PAULIN. AQUIL. carm. 1 epil. 23 tortuosa ... aequare normula stude *(sc. frater)*; cave praeterea, ne ... extensa linea ... a sui rectitudinis statu -ari deformata formula conpellantur. PETR. VINDOB. epist. (Scholastik. 13. 1938. p. 237,32) quid ... absurdius ... quam ... cuiuslibet auctoritatis dicta proprie -are opinioni? CARM. Bur. 47,1,12 -atur cornu David.

adi. **incurvatus,** -a, -um. **1** *curvus, aduncus – krumm, gekrümmt, gebogen:* ALBERT. M. animal. 1,276 quae *(costae)* in extremitate ... sunt aliquantulum reflexae inferius et -ae. 2,28 'calcaneus ... animalium omnium ... est rectus', nusquam -us. 12,213 'sunt ... -i (*p. 662a, 14* γαμψοί)' ut hami 'dentes multorum piscium'. *ibid. al.* **2** *obliquus, inclinis – schräg, (vornüber) geneigt:* AETHICUS 73 ut nullius *(sic)* hominum legere ... nodos possit, Ebreos caracteres resupinatos, Graecos -os, Latinos duplicatos in similitudinem circi *(sc. distinxit).*

incurvus, -a, -um. *aduncus, curvatus, inflexus, pronus – krumm, gekrümmt, gebeugt, gebückt, (vornüber) geneigt:* **1** *de anim. eorumque partibus corporum (usu subst.: l. 26):* **a** *in univ.:* **α** *gener.:* ABBO FLOR. calc. 3,67 quorum *(digitorum)* minimus pro quaternario -is duobus extenditur. HELM. chron. 34 p. 67,2 cum estuarium, in quo bibebant *(sc. reges)*, -us exiret *Cruto eqs.* NOTULAE Wilh. Cong. 1384 non potest *(sc. qui fistulam prope anum patitur)* super sella ventrem purgare, sed cogitur sedere super genua -us. ODO MAGDEB. Ern. 8,255 istos *(sc. homines)* pes tertius *(i. baculum)* annis erigit -os (-is *ed. princ.*). *al.* *per enallagen:* PETR. DAM. epist. 109 p. 212,5 cum hunc *(Dominicum)* iam ... -a senectus deprimat *eqs. (cf. l.26).* **β** *liturg.:* CONSUET. Marb. 20 aut -i super misericordias erunt aut super formas accubabunt *(sc. fratres).* **b** *debilis, distortus – verkrüppelt, verwachsen:* TRANSL. Chrys. et Dar. 17 quaedam ... cum manum atque brachium ita -um ac debile haberet, ut *eqs.* INNOC. III. registr. 1,428 p. 642,12 cum ita -us sit *electus*, ut promoveri de iure non possit *eqs. (sim.* 2,88 p. 185,3; *cf. p.1650,61).* **2** *de rebus:* **a** *in univ.:* CARM. Salisb. I 11,11 Iunius -o (*cf. Ov. am. 3,8,39* curvo) proscindit vomere terram. HROTSV. Mar. 441 advenit ... Ioseph ... -am portans sub iudice virgam. AMARC. serm. 3,781 pensilis -a quam *(undam)* continet urceus ansa. *al.* **b** *de nota, signo i. q. obliquus – schräg:* ABBO FLOR. calc. 3,51 unciae figura ad dextram legentis iacet -a ita: ʃ.

incus, -udis *vel raro* **incudo,** -inis *f. (m.: l.47.52)* *script. et form.:* an-: *l.50. adde* COMPOS. Matr. 64,7. *acc.* enclum *(cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. IV. p. 632sq.): l.53.* -chus: COMPOS. Ivr. fragm. p. 29,13.

ἄκμων – *Amboss:* **1** *de instrumento fabrorum ferrariorum, opificum:* **a** *proprie:* MAPPAE CLAVIC. 146 p. 217,11 frangitur ismiris lapis malleo super -dem durum in pulverem. THEOPH. sched. 3,26 p. 76,23 percute ... exterius cum mediocri *(sc. malleo)* super rotundam -dem. COMPOS. Matr. 1,1 aurum ... bacte cum malleo in -de (a-ine *a. corr.*) subtilissimum. ACTA civ. Rost. C 1,255 p. 126 Hesselinus accepit Iohannem ... cum quatuor mr. den. et unum -dem fabricalem. Ps. AVIC. anim. 5,6 p. 123 de illo *(sc. forti)* ferro faciunt enclum. *saepius.* **b** *in imag.:* ARNULF. delic. 736 reddito *(sc. poeta)* versiculos -di non bene versos *(sim.* BERNOLD. CONST. libell. I 3 p. 14,28. *al. cf. Hor. ars 441).* EPIST. Ratisb. 8 p. 302,19 in quo *(libro)* misteria ... divino intellectu perceperunt et ideo nova -de nova cudere temptaverunt *novi inventores.* CONR. FAB. Gall. 31 p. 80,8 (vs.) ex -de mala Martis quassatur ut aula *eqs. al.* **2** *de instrumento cusorum monetariorum:* **a** *proprie:* ODILO SUESS. Seb. 43 p. 388,15 (ed. Holder-Egger) monetam ... publicam cum -dibus et trapezetam perpetuo famulatu sacris ipsius deservitura subdidit *caesar.* **b** *in imag.:* PETR. DAM. epist. 40 p. 388,2 (vs.) -dem Symonis fabrilis et antra monetae damnat *Deus (sim.* 58 p. 192,7. *ibid. al.).* EPIST. Hann. 80 p. 130,30 accipe ... de Spirensi -de non nihil, quod parum sit utenti, plurimum vero amanti *eqs.* DIPL. Heinr. IV. 470a p. 637,41 (spur.) tercium denarium exigebat ... non abbatis ... dispositione, sed ad placitum in -de lętifera cudebat *advocatus.*

incusatio (-cio), -onis *f.* *c. gen. inhaerentiae: p. 1653,6. publ. et iur. i. q. accusatio, crimen – An-, Beschuldigung,*

Vorwurf: REGINO chron. a. 775 p. 50,38 (add. cod. A1[a]) illorum *(Veneticorum)* -es pro nihilo duxit *imperator.* WOLFHER. Godeh. I 8 p. 174,4 qui *(sc. clerici)* . . . contra . . . abbatem ficta -cione inportune instando conati non ante a sua falsidica suggestione quieverunt, donec *eqs.* BERTH. chron. B a. 1077 p. 289,3 proclamationes querimoniarumque -es . . . diffinire conatus est *rex.* ANNAL. Rup. Salisb. II a. 1256 p. 793,25 qui *(comes)* . . . ob -em stupri uxorem suam interfecit. *al. cf.* *incausatio.

[**incusis** *v.* includo: *fort. add. ad p. 1570,48:* ζ *?circumvolvere, ligare – ?umwickeln, zusammenbinden:* TRACT. de caus. mul. 10 pissarium . . . de lana caprina involvis, ex filo serico -is *(ci.,* incusis *codd.)* ad fermitatem, intingis, in quod volueris, et inicies.]

incuso, -avi, -atum, -are *vel semel (l. 41)* **incusor,** -ari. *script.* -ssat: *l. 27.* *accusare, arguere – an-, beschuldigen, anklagen:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* RUP. TUIT. dial. 1,633 dum vis *(sc. christianus)* -are vehementer, excusas me *(sc. Iudaeum).* OTTO FRISING. gest. 2,14 p. 117,11 eadem ratione, qua populum . . . -at temeritas, sic principem aput Deum . . . excusare debebit necessitas. *absol. i. q. crimina inferre – Beschuldigungen erheben:* TRANSL. sang. Dom. in Aug. 24 p. 160,1 illa *(matrona)* nimium admirans, cur se non iubente hanc *(cruciculam)* deferre praesumeret *clericus,* -at. **b** *(con)queri, obiurgare, increpare – sich beklagen, beschweren (über), tadeln, (be)schimpfen:* WALAHFR. Wett. 676 angelus . . . promotus in iram -at (-ssat *a. corr. V*; gloss.: increpat): '*eqs.*' (?) carm. 54,10 Tyros -at hebentes muricis haud dignos se iudice fassa rubores. WALTH. SPIR. Christoph. I 12 quid me vocabulo mortis -as *(sc. rex),* cum *eqs.* DIPL. Ludow. Germ. 51 p. 68,44 (interp.) serenitatis nostrae clementiam <. . . increpando, obsecrando et iuventutem nostram non parum -ando> adiit *episcopus.* EPIST. Hildesh. 11 ut laborem suum non debeant *(sc. ad potentis viri servitium accedentes)* -are. 111 ut nec de posteris . . . vos *(sc. patrem)* -are valeam *(sc. filius) eqs.* *mediopass. fere i. q. reprehensibilem esse – tadelnswert sein:* WALTHARIUS 88 non -amur *(sc. reges),* si talibus *(sc. exemplis)* aequiperamur. **2** *publ., eccl., iur., canon.:* **a** *in univ.:* LEX Raet. Cur. 26,11,2 si . . . servus ante iudicem venerit et ipse servus de qualecumque causa -tus (accusatus *var. l.*) fuerit. PASS. Praeiecti I 23 -atur *Hector* pontifice (pontificem, pontifex *var. l.*), quod predia predicte femine . . . sibi vindicaret. SIGEH. Maxim. 4 super crimine fornicationis innoxium Quiriacum -ant *(sc. clerici invidi).* HERM. AUGIENS. chron. a. 972 abbate ob res aecclesiae in paupertatem redactas -ato *eqs. saepius. v. et l. 53.* **b** *arcessere, in ius vocare – belangen, vor Gericht ziehen:* CHART. Hall. 224,16 (a. 1235) si illa, que hereditatem, quod rade dicitur, recipit, illum -are voluerit de pluri rade *eqs. cf.* *incauso(r).

subst. **incusatus,** -i *m.* *reus, accusatus – Angeklagter, Beschuldigter:* CHART. Babenb. 237,3 (a. 1221) si -us . . . velit se expurgare; . . . si . . . -us dicit, quod, quando maleficium hoc, de quo incusatur, accidit, ipse tunc fuerit in alio . . . loco *eqs. ibid. al.*

incussio, -onis *f.* **1** *proprie:* **a** *ictus, plaga – Hieb, Schlag:* EKKEH. IV. cas. 41 p. 94,11 tot iam ictus et -es ferre non sustinens barbarice clamans: 'Auwê mir, wê!' vociferavit *diabolus caninus.* **b** *impetus, incursio – Angriff, Überfall (fort. per contam. c.* incursio): GESTA Camer. 1,73 p. 427,7 de -bus a comite . . . sibi inrogatis cum . . . querimonia proclamavit *episcopus.* 1,95 quem *(Rainerum)* . . . archiepiscopus . . . pro insolentiis, pro rapinis, pro aecclesiae -bus . . . saepe arguendo corrigebat. **2** *translate i. q. actio iniciendi, inferendi – das Einflößen, Einjagen:* ARNOLD. LUB. chron. 5,28 p. 208,44 firmissimi castri deiectio maximi t i m o r i s erit -o (CHART. Turic. 1578 ut ipsius *[sculteti]* pena sit t. -o plurimorum). FUND. Consecr. Petri p. 167,24 ut nullius terroris -e aliquis contremeret. CHART. Babenb. 466 p. 334,40 hoc *(sc. contracta)* . . . a nobis *(sc. comite)* extorsit . . . terribilis metus -o nobis facta.

incussus, -us *m.* **1** *illisio, offensio – An-, Aufprall, das Anstoßen:* ODO MAGDEB. Ern. 6,166 ruptura minatur navis ab -u, terrent labentia circum robora. **2** *ictus, plaga – Hieb, Schlag:* METELL. buc. 8,55 resilit duris impulsibus acta securis nec quicquam cerebro *(sc. tauri)* nocet -u quoque crebro.

?***incustodio,** -ire. *custodire – bewachen:* HONOR. AUGUST. spec. p. 1023[A] qui *(Martinus)* silvam ingressus a latronibus capitur, ligatur, . . . uni -endus (*ni leg.* custodiendus *vel* in custodiam) commendatur.

incustoditus, -a, -um. **1** *sensu pass.:* **a** *non custoditus, intutus – unbehütet, unbeschützt:* CHRON. Merseb. 12 p. 186,4 ecclesia . . . sine pastore in pascuis huius sedis per quadriennium . . . errabat -a. ALBERT. STAD. Troil. 1,96 Castor Polluxque . . . nolunt -as deseruisse rates. **b** *non servatus, neglectus – ungewahrt, vernachlässigt:* THIETM. chron. 4,70 mortuus est ille *(sc. monachus)* iuvenis . . . ⌞de -a⌟ (de neglecta custodia *V*; ob -am CHRON. Thietm.) sanctorum, quos secum habuit, reverentia (et reverentia *V*; reverentiam CHRON. Thietm.). **2** *sensu act. i. q. incautus, immodestus – leichtsinnig, indiskret:* RUP. TUIT. trin. 9,36 l. 1496 iniecisse in eum *(Ioseph)* legitur oculos suos filia . . . stulta et -a.

***incutesco,** -ere. *cute (altera) indui – eine (zweite) Haut bekommen:* EKKEH. IV. cas. 85 infans excisus *(sc. ex utero matris mortuae)* et arvinę porci recens erutę, ubi -ret, involutus . . . baptizatur (*de re v.* VITA Gebeh. Const. 1,1. 26. CASUS Petrish. 1,6).

incutio, -cussi, -cussum, -ere. *script. et form.:* *perf.:* -tierunt: STEPH. Wilfr. 36. -set: *l. 66.* *partic.:* *praes.:* -cuentes: *l. 44.* -tens: *p. 1655,14.* *perf.* incurs(us; *cf. Stotz, Handb. 3, VII § 239*): *p. 1655,23.26.* *partic. perf. usu subst.:* *p. 1655,21.*

I *proprie:* **A** *de actione illidendi, feriendi:* **1** *pulsare, tundere – schlagen (auf, an):* **a** *spectat ad res:* **α** *in univ.:* FLOD. hist. 1,7 p. 78,5 domum presbiteri petunt *fratres* portamque crebris -entes ictibus *eqs.* YSENGRIMUS 1,1056 argillę sordes fullone lavante icta sub -sso subtonat aura sago *(v. notam ed.).* **β** *de strepitu i. q. pulsando efficere – schlagend erzeugen:* TRANSL. Auct. 10 primo . . . unius digiti articulo palpitando ostium tangit, hinc omnium digitorum attactu strepitum -it, deinde . . . ostium manus impulsu concutit *custos.* **b** *spectat ad homines i. q. impugnare, impetere – losschlagen (auf), angreifen:* DONIZO Mathild. 1,529 in prima fronte Bonefacius -it hostes. **2** *infigere, adigere – einschlagen, hineintreiben:* CHART. Oelsn. 36 p. 64,7 (a. 1224) palum -ssi *(sc. dux)* in rivulum in oppositum directe profundae viae *eqs. al.* HEINR. LETT. chron. 18,8 p. 121,25 acuentes *Lyvones* ligna dura et sicca et -entes (-uentes *var. l.*) inter ungues digitorum ipsorum *(sc. sacerdotis et sociorum)* et carnem *eqs.* **3** *illidere, affligere – stoßen, schmettern (an):* **a** *in univ.:* FLOD. annal. a. 944 p. 94,3 qui *(daemones)* aecclesiam . . . destruentes eius trabes . . . parietibus -erint ac sic eos subruerint. **b** *illidendo imprimere – schlagend, stoßend eindrücken, 'einschlagen':* YSENGRIMUS 4,623 -e tu *(sc. cervus)* costas *(sc. eremitae) eqs. (cf. comm. ed. p. 438).* **4** *impingere, ducere – versetzen, 'geben':* FROUM. carm. 2,14 si facerem contra abbatem . . ., asstantes merito infantes mihi mille dedentes -rent colaphos. CHRON. Ebersb. I p. 10,29 maenia construe *(sc. rex),* quia . . . presenti generationi . . . flagelli nervum -et *Deus.* WILH. APUL. gest. 2,223 validis manibus horrendos -it ictus. **B** *de actione iactandi:* **1** *inicere, iaculari (in) – hineinwerfen, -schleudern (in):* OTTO FRISING. gest. 2,21 p. 125,36 -untur . . . fonti ardentes faculae. **2** *abicere, propellere – hinwerfen, -schleudern:* CARM. didasc. 252 novum vitri vibrans insigne . . . pavimento proicit -ens *caesar.*

II *translate:* **A** *infligere, imponere, iniungere – zufügen, antun, aufbürden, auferlegen:* VITA Willib. p. 16,23 qui *(Dominus)* infirmitatem saepe suis -it sanctis, ut *eqs.* DIPL. Frid. I. 886 p. 133,23 animadvertentes *(sc. imperator)* infidelitatem et impedimenta, quę civitas Spoletana sacro sepe -ssit (-sset *a. corr.*) imperio *eqs.* DIPL. Heinr. IV. 439 p. 589,25 (interp. s. XIII.) si aliquis . . . infra muros alicui violentiam -erit. **B** *inferre, commovere, excire – einflößen, einjagen, erregen, verursachen (mediopass.: p. 1655,5.17):* **1** *de affectibus:* **a** *de timore, terrore sim.:* WALAHFR. Gall. 2,20 invasoribus ecclesiasticarum rerum grande timoris pondus -ens *(sc. gladius sus-*

pensus). WIDUK. gest. 3,46 p. 127,3 templa ... tempestate ... concussa visentibus ... horrorem nimium -ssere. THIETM. chron. 3,8 tantum hostibus -ssit *imperator* terrorem, ut *eqs.* HIST. peregr. p. 126,10 ex rumore tanti *(sc. magni)* apparatus bellorum ... formidationis terror -itur Sarracenis. *persaepe.* **b** *usu vario:* HROTSV. Cal. 2,4 -itis *(sc. amici)* mihi desperationem. EKKEH. I. (?) Wibor. 7 ut ... ei *(presbytero)* ... stuporem admirationis -ret. WALTHARIUS 1014 Alpharidi vanus labor -it iram. CAES. HEIST. hom. exc. p. 98,20 ne sancto viro inveniar aliquam -ere verecundiam. *saepe.* **2** *de dolore, infirmitate sim.:* RICHER. REM. hist. 2,46 quę *(peripleumonia)* cum pulmonibus tumorem ac fervorem -ret *eqs.* ARS med. 7 p. 430,4 condiloma dicitur duritia inaequalis ... ˻-ens ... dolorem˼ (dolorem -tens *G*). VISIO Godesc. A 60,1 pleuresi ..., id est dolore lateris, quem adustio ignis ei -ssit, ... affligitur. ALBERT. M. animal. 25,40 p. 1574,9 ex morsu ... istorum *(serpentum)* -itur oblivio (*cf. Avic. canon. IV 6,3,36* vincit super corpus dispositio oblivionis) et accidit spasmus. **C** *inculcare, insculpere – einprägen, einschärfen, 'einbläuen':* EPIST. Bonif. 84 p. 188,22 nos *(sc. Theophylactus)* ..., ut inlustre per pagina exaranda notescendo notescitis, distincte -ssa *(ci. W. Levison [England and the Continent in the Eighth Century. 1946. p. 287]*, -rsa *cod. et ed.)* et vigilantius in quoangelicas *(ci. Levison* [*leg.* coangelici], quo angelicas *ed.)* ... et domini mei ... protulimus aures. ERMENR. ad Grim. 1,3,8 ut tibi pernota -am *eqs.* FLOD. hist. 1,4 p. 67,18 responsum ... -ssum (-rsum *a. corr.*) superne nundinatori gratie rependere non timuit *conventus.* LIGURINUS 9,261 regales ... minas metuendaque verba superbis civibus -ens *princeps.*

indagabilis, -e. *sensu inverso per contam. c.* in- *privativo (cf. Stotz, Handb. 2,VI § 168.8):* **1** *qui inveniri non potest – unaufspürbar, unauffindbar:* ARNOLD. LUB. chron. 5,20 p. 197,35 quod *(sc. gazophylacium)* in muro ... contutatum diligentissime linito pariete et superducta pictura omnibus -e videbatur *(v. notam ed.).* **2** *imperscrutabilis – unerforschlich:* IORDAN. SAXO epist. III 2 solet divina bonitas sua -i sapientia plerumque bonum differe, non ut *eqs.* CONST. imp. III 22,2 qui *(sc. Deus)* -i dispensationis sue consilio conditiones ... terrestrium ... alternat.

***indaganter** *v.* 1. indago.

indagatio (-cio), -onis *f. investigatio, perscrutatio, inquisitio, cognitio – Erforschung, Ergründung, Untersuchung, (Er-)Kenntnis:* **1** *de hominibus:* **a** *gener.:* WILLIB. Bonif. praef. p. 3,2 ut ... prochemium mediumque aut finem vitae eius, quanta valeam -e, litteris inseram. EPIST. Hildesh. 134,2 sollerti moderatione hanc traditiunculam legite, sollicita -e discutite *(sc. socii).* ALBERT. M. bon. 415 p. 222,77 -o ... et inventio veri est omnis artis secundum materiam suam. veget. 6,271 ad harum *(plantarum)* ... trium naturarum -em qualitates et compositiones et operationes specierum ponimus plantarum *eqs. al.* **b** *publ., iur., canon.:* NICOL. I. epist. 5 qui *(episcopi)* ... subtili cuncta -e rectaque valde inquisitione ... examinare ac diffinire decertent. DIPL. Otton. I. 245[a] p. 349,38 si ... de statu ... ecclesiarum Dei diligenti cura et -e tractamus (*ex dipl. Hug. et Loth. 59 [ed. L. Schiapparelli. 1924]. inde* 245[b]. DIPL. Otton. II. 251. DIPL. Heinr. II. 286 -cione). CHART. Merseb. 140 p. 118,33 (epist. papae) quod -em libertatis eiusdem monasterii ... sedi apostolice reservarent *iudices.* **2** *de animalibus fere i. q. observatio, animadversio – Beobachtung, Wahrnehmung:* ALBERT. M. animal. 8,164 per totum illud *(sc. florum)* tempus ... operantur apes arbitrantes et -e naturae praesentientes, quod modicum tempus habent.

*?****indagativus,** -i *m. quaesitor – Untersuchender (usu canon.):* NICOL. I. epist. 137 -orum (*ni leg.* indagatorum) vel iudicum praesentia debuerat *(sc. adulterium)* examinatum esse.

indagator, -oris *m.* -gor: *p.1656,4.* **1** *vestigator – Aufspürer, (Auf-)Sucher (usu attrib. de canibus: l. 68):* CHRON. Cosmae cont. I a. 1130 p. 135,9 mittite *(sc. venatores)* -es canes, ut sequantur vestigia praedonis. SIGEBOTO Paulin. 37 p. 928,13 ut quasi novae rei mercator avidus rarae vel secretae mercis -r novi aliquid reportaret. CONST. imp. I 277,1 venatores et ferarum -es, quos weidelude dicimus, omni die pacem habeant. **2** *investigator, perscrutator, inquisitor, studiosus, gnarus – Erforscher, Ergründer, Untersucher, Student, Kenner:* ARBEO Corb. 1 coepit ... sacra lectionis -r existere. CHRON. Salern. 87 velud avidus -r *(ed.,* -gor *cod.),* quotquot ... viros comperi, ... perquirere curavi, ut *eqs.* PS. BOETH. geom. 927 veteres ... geometricae artis -es. CHART. Diess. 14 p. 124,19 ad formam presentis scripti ... isti carte obtinuit ... abbas germanam velut providus -r. VITA Mariae rhythm. 2963 magus hic *(Christus)* est et incantator et demonum prestigii verus -r. *al.*

indagatrix, -icis *f. investigatrix, perscrutatrix – Erforscherin, Ergründerin (usu attrib.: l.13):* LIBRI Karol. I 2 p. 118,19 secundum veritatis -em rationem. NOTKER. LEOD. Remacl. (MGMer. V p. 109,9) in antiquis ... vigente ratione veritatis -e et perspicatia futurorum (*inde* HERIG. gest. 1 p. 164,22). CHART. Bund. 809[b] p. 267,9 que *(privilegia)* vestram *(sc. praepositorum)* non possunt latere prudentiam, si est diligens -x. ALBERT. M. eth. II 3,2,1 p. 235[a],22 -x medii est *ratio* per consilii electionem *eqs. al.*

indages, -is *f. perscrutatio, cognitio – Ergründung, Erkenntnis:* THEOD. TREV. phys. 18 patraram hunc libellum, -em sapientum, qui phisicam Iohannis promit philosophantis.

***indaginalis,** -e. *iunctura* ius -e *i. q. ius indaginis – Hagenrecht, Hägerrecht (usu publ.; de re v. HRG I. p. 1906sqq. et E. Molitor, Adel u. Bauern im dt. Staat d. MAs. 1943. p. 331sqq.):* CHART. Westph. IV 38 (a. 1210) dimidius mansus tantum -i iure censualis erat, ita ut *eqs.*

***indaginarius,** -a, -um. *qui indaginis est – zum Hag gehörig, Häger- (usu publ.; cf. op. cit. [l. 25] p. 337):* CHART. Pomm. 500 p. 599,5 (a. 1249) ut in Henricheshaghen quindecim iugera -a ... a superiori et inferiori parte eiusdem indaginis ... mensurari debent. p. 599,9 inferius ... sedecim mansi -i ... mensurari debent *(cf. p.1658,12).*

***indaginensis,** -e. *qui indaginis est – zum Hag gehörig, Häger- (usu publ.):* CHART. civ. Misn. 9 (a. 1250) XXXI modii siliginis et totidem avenae -is mensurae *(sc. decima).* CHART. Mekl. 1292 p. 461,1 contulimus *(sc. Nicolaus)* ... quadraginta quatuor mansos -es (*cf.* 1080 qui *[mansi]* vulgariter hergerhuven dicuntur).

***indagino,** -are. **1** *saepem vivam facere, in dumetum curvare – zu einer Hecke, einem Gebück biegen, legen:* CHART. Port. 193 p. 208,8 (a. 1266) quelibet pars in littore suo salices plantabit et ... littus suum firmabit, non tamen ... salices -ando vel in aquam dependendi gratia succidendo. **2** *saepire, dumetis cingere – umfrieden, einhegen:* CHRON. Albr. a. 1239 p. 946,12 silvas et nemora ... fecit *rex Hungariae* -ari, id est in plasseta redigi.

***indagium** (-dig-), -i *n. consideratio, studium – Betrachtung, das Streben (nach; usu plur.: l. 51):* VITA Filib. 3 (MG Mer. V p. 586,13) eius *(sc. antiqui hostis)* machinamenta Filibertus expulit virtute divina per sanctae crucis -a (-igia *a. corr. A,* victricia arma *B*[2]). STEPEL. Trud. 88 affirmabat *(sc. iuvencula cancro affecta)* ... se visitatam a sancto viro optataeque integritati restitutam ab eo salutari sanctae crucis -o.

1. indago, -avi, -atum, -are *vel rarius (p.1657,2. 5. 23)* **indagor,** -atus sum, -ari. *script. et form.:* -deg(o): *p.1657,11. 12.* -dig(o): *p.1657,7.25. gerund.* -gendam: *p.1657,12.*

1 *vestigare, agitare, persequi – aufspüren, hetzen, verfolgen:* **a** *proprie:* CHRON. Pol. 2,25 p. 92,13 dux ... sicut aper molosis -tus ... alios perimit, aliis viscera fundit (*sim.* 2,37 p. 107,7). CHART. Sil. C 15 p. 293,20 ut nulli iuri Polonico sint subiecti *mansi,* ut est de podvodis, privodis, vestigiis fugitivorum -andis *eqs.* **b** *translate:* ARBEO Emm. 20 -ando vestigia magistri. TRAD. Ratisb. 153 industria virorum rerum suarum oportunitates appetere et -are studuit. VITA Theog. 1,14 p. 454,30 cui *(corpori suo)* soli semper ille se praebuit inhumanum, quod sine misericordia per aestus -bat et frigora. **2** *investigare, perscrutari, ex-, inquirere, sciscitari – erforschen, ergründen, nachgehen, nachspüren, herausfinden:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* HUGEB. Willib. 2 p. 89,18sq. cum ... divinae legis agiosgraphiorum armariolas -ando sive legendo ... ille ... -bat. BALTH. Fridol. prol. p. 222,11 quatinus tuo *(sc. patris)* certis-

simo -ante comprobetur arbitrio, utrum *eqs.* GESTA Camer. praef. p. 402,14 in quantum vere -ari potuimus de antiquitate nostrarum urbium ..., memoriae commendavimus. ALBERT. M. euch. 3,2,1 p. 284b,1 tradunt ... naturales, qui naturalia subtiliter sunt -ti, quod *eqs. al.* *spectat ad narrationem:* WILLIB. Bonif. 3 p. 11,22 ut ... studium ... vitae ... subtilius -ando (-igando *a. corr. 2a*) prosequamur. THIETM. chron. 1,2 quae eorundem *(principum)* fuerint virtutes, ... quia antiquorum sagaci memoria certum -are (indare *a. corr.*) nequeo nec per scripta invenio, ... omitto. *al.* **β** *percontari – erfragen, sich erkundigen (nach):* FORM. Marculfi 2,47 ut ad -egandam (-egendam, -andam *var. l.*) suspitatem vestram nostras diregire debeamus literolas. **b** *publ., iur., canon. i. q. inspicere, examinare – untersuchen, prüfen:* LEG. Wisig. 3,4,13 p. 155,11 difficile fieri potest, ut per liberas personas mulieris adulterium -etur, dum *eqs.* DIPL. Loth. II. 15 p. 407,13 comitem ... ad hanc causam *(sc. damnum ecclesiae)* studiose -andam ... direximus, utrum iuste an iniuste commutatio foret, perquireret. HIST. de exp. Frid. imp. p. 61,8 qui *(nuntii)* veritatem promissorum sollerter -rent. *absol. i. q. quaestionem habere, exercere – Erkundigungen einziehen, Nachforschungen anstellen:* CHRON. Salern. 146 p. 152,21 ille *(sculdais)* furibundus -ari cepit, set nequibat certam rem exinde repperire. **c** *geom. i. q. computare – be-, errechnen:* Ps. BOETH. geom. 713 cathetus ... et basis tali sunt -andi (-anda, -igandi *var. l.*) ratione: *eqs.* 917 planitudo hoc modo est -anda (investiganda *var. l.*): *eqs.* GERB. geom. 6,3 p. 82,18 in omni ... orthogonio trigono per duo quaevis latera tertii poterit -ari quantitas ... hoc modo: *eqs.* **3** *invenire, reperire – ausfindig machen, finden:* DIPL. Arnulfi 140 p. 213,27 habeant *fratres* licentiam inter se eligendi abbatem ..., quemcumque inter se caeteris digniorem et promptiorem -are potuerint.

adv. ***indaganter.** *inter perscrutationem, sciscitationem – beim Nachforschen, Ergründen:* AETHICUS 112,25 philosophus ... pulchrius adinveniens deseruit quam reliqui, quos nos -r investigavimus. PURCH. Witig. praef. 6 cum totius fons sapientiae videatur derivatim e vestri *(sc. patrum)* cordium fluentis emanare atque virentia prata ... filiorum -r irrigare *eqs.*

2. indago, -inis *f.* *script.* d- *(cf. Stotz, op. cit. [p.1655,31]): l.64.* **I** *corpor.:* **A** *de vestigatione:* **1** *iunctura* venandi -o *i. q. inclusio ferarum, actio feras agitandi – das Umstellen des Wildes, Treibjagd:* EGBERT fec. rat. 1,1033 Ismahel in saltu venandi -e gnarus *(v. notam ed.).* **2** *scrutatio – Suche:* BENZO ad Heinr. IV. 6,6 p. 564,10 quęritur per totam urbem sollerti -e ... draco tortuosus. **B** *de saepimento i. q. saepes (viva) – Einfriedung, Hecke:* **1** *de saepe venatoria:* CHART. Rhen. med. II app. 15 p. 402,7 (c. 1220) si ... forestarius ... alium quempiam venatorem ... in recenti facto deprehenderit vel etiam hamum vel fossorium vel funem de -e ... rapuerit *eqs.* p. 424,38 forestarius ... capiet ... feram ... unam vel duas et statim -em confringet, funes conburet, ne inposterum ... aliqua fera capiatur. **2** *de saepe muniendi causa constructa i. q. saepes dumetis confirmata, saeptio ad defensionem apta – Gebück, Verhau, Landwehr (de re v. Hoops, RGA ²XVIII. p. 28sqq.):* CHRON. reg. a. 1126 p. 63,30 (rec. I) expeditiores regem precedebant ad precidendas -es silvae, que Boemiam a Saxonia disterminat, dispositi (*sim.* p. 64,2 -um incisione fatigati). CHART. Burgenl. I 143 p. 107,18 ne populi ... compellantur ire ad incidendas -es, id est gepu. HEINR. LETT. chron. 15,7 p. 96,30 ubi *(sc. in silvis)* in nemore densissimo pagani -em quandam fecerant. CHART. Wetzlar. I 148 p. 56,21 de agro predicti castri -i vicino. *al.* *fort. huc spectat:* CHART. Hagenow. 290 (a. 1253) cum ecclesia ... haberet quoddam pratum situm retro d-em castri Geylenhusen. **C** *de loco saepto i. q. nemus, silva, area (saepta) – (eingehegter) Wald, Hain, (eingehegtes) Grundstück, Gehege, Hag:* **1** *in univ.:* CHART. Rhen. med. II 138 p. 181,3 (a. 1194) loca ... dimiserunt *fratres* cum -e de ultra pontem *eqs.* CHART. Gosl. I 301 p. 322,39 in orientali parte ... ville singularem habet *ecclesia* -em. VITA Eberh. Commed. 4 p. 32,8 fecerat ... sibi altare retro castrum Heidelberg in -e, ubi frequenter currens orationes faciebat. CHART. Osn. III 15 p. 12,6 medietatem -is, quod in vulgari sundere dicitur, ... cenobio ... vendidimus *(sc. comes; cf. L. Schütte, Wörter u. Sachen aus Westfalen. 2007. p. 294).* CHART. Salem. 363 quandam -em ... in mensura V iugerum libere vendidi *(sc. Bertholdus). al.* **2** *de vico, districtu iure speciali praedito (de re v. LexMA. IV. p. 1837sq. et p.1656, 24.25):* **a** *usu vario:* CHART. episc. Hild. I 433 p. 422,13 (a. 1184) -em prope Homburch additamento longam ... contradiderunt *fratres.* GESTA Halb. p. 91,26 que *(semita)* transit -em inter Haldesleve et Medenbeke usque in Biveram fluvium. CHART. Pomm. 408 p. 487,36 cognoscimus *(sc. Wiscezlaus)* ... triginta mansos ... exstirpandos ... sub mensura et quantitate mansorum -um. 720 p. 96,19sq. quibus *(viris)* ... -em contulimus *(sc. miles)* possidendam, qui etiam magistri -is nominati *(sim.* ACTA civ. Kil. 142 magister -is). p. 96,23 damus ... predicte -is civibus hanc libertatem, ut *eqs. al. v. et p.1656,31.* **b** *in nomine loci vel pro cognomento:* CHART. Rhen. med. II 47 p. 87,28 (a. 1181) Hugo de I-e *(cf. ind. p. 501).* CHART. episc. Lub. 38 Albertus parvus de I-e. CHART. Eichsf. 213 p. 127,13 emit ecclesia ... V mansos in Antiqua I-e *('Altenhagen', cf. ind. p. 586).* CHART. Advoc. 66 p. 32,11 Benedicta de I-e *('Großenhain', cf. ind. p. 557).* CHART. Brunsv. I 7 p. 14a,29 dum ... dux Bawarie et Saxonie I-em Bruneswich primo fundaret et construeret. *al.*

II *spirit.:* **A** *gener. i. q. investigatio, perscrutatio, sciscitatio, studia, cognitio – Erforschung, Ergründung, das Hinterfragen, Studium, (Er-)Kenntnis:* ANSO Ermin. 7 (MGMer. VI p. 466,5) nec illud estimo fore silendum, quod dixit per -em sancti spiritus *eqs.* VITA Burch. Wirz. 3 Bonifacius sollerti -e perquirebat, quibus efficere modis valeret, quod *eqs.* SALOM. III. carm. II 9 scriptores cauta varios -e lustrat *praesul.* HERM. CARINTH. essent. 1 p. 144,26 diligens -o pervenire potest ad proportionem spere lunaris *eqs. al.* **B** *iur. et canon. i. q. inquisitio, inspectio, examinatio – Untersuchung, (Über-)Prüfung:* **1** *in univ.:* LEG. Wisig. 2,5,15 ad ... veritatis ... -em agnoscendam. LIBER diurn. 94 ut ... liquida ... -e perscrutari et equitatis moderamine queat *disceptatio* ... delimari. DIPL. Loth. II. 15 p. 407,14 qui *(comes)* fideli -e undique cuncta perspecta ... pertulit nobis *eqs.* DIPL. Heinr. II. 238 donec super huius rei *(sc. electionis abbatis)* certam -em consilium haberemus. CHART. Lamb. Leod. 542 p. 87,13 sine iudiciali -e. CHART. Carinth. V 130 p. 89,32 si excessus notorius fuerit et cognitionis -em non requirat. *al.* **2** *explanatio, probatio – Aufklärung, Beweis:* MIRAC. Mod. 7 p. 313a,5 currens *paterfamilias* ... ad investigandum suspectam personam reperit, sed sciscitatus nihil -is ab eo recepit.

3. indago *v.* 1. indico.

***indalma** (id-), -atis *n. vel* -ae *f.* (ἴνδαλμα, *per contam. c.* idolum; *cf. Stotz, Handb. 1,IV § 25.5)* *species, facies – Erscheinung, Gestalt:* CHRON. Noval. app. 3 p. 122,45 vestrae *(sc. papae)* clemenciae benignitatem requirimus *(sc. abbas)* suppliciterque propriam ingenuitatem vestri id-is flagitamus, ut *eqs.* FROUM. carm. p. XII,37 primus Grammaticae titulus reseratur id-ae (gloss.: id-ę scripturae), posthanc Rhetoricae panduntur lymmata clarae.

indamnatus *v.* indemnatus.

***indamno** (-mpno), -are. (in *et* damnum; *cf. Stotz, op. cit. [p.1659,6])* *mediopass. i. q. damno affici – Schaden erleiden:* CHART. episc. Hild. III 81 p. 42,22 (c. 1264) quiddam, de quo sepius ecclesie -pnantur, quod dicitur echtwart *eqs.*

[indampnis *v.* in *et* damnum: CHART. Rhen. med. I 58 p. 65,7.]

***indando,** -are. *(ital.* indandare *ex* inde *et* andare; *cf. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 1999 et ThLL. VII/1. p. 1109,29sqq.)* *ambulare – herumgehen:* CHART. Ital. Ficker 99 p. 143,46 (a. 1125) dum controversia moveretur ... de iure pasculandi, pavolandi, ... incidendi, -andi (*sim.* p. 144,43).

***indativus,** -a, -um. *de nummis i. qui dari non debet, non usitatus – ungültig, nicht im Umlauf befindlich:* CHART. Lub. I 165 p. 152,30 (c. 1250) si civis ... culpaverit monetarium, quod dederit sibi -os vel falsos denarios. CHART. episc. Lub. 160 p. 160,9 de denariis -is quid fieri debeat.

inde *adv.* ***hic non tractatur.***

[Niederer]

? **indeauratus,** -a, -um. *non deauratus – unvergoldet:* CATAL. thes. Germ. 27,20 (c. 800) alias cum < . . . > -as CXX *(in loco corrupt.; cf. A. Verhulst, Frühmittelalterl. Stud. 5. 1971. p. 232).*

indebete, indebeti, indebitae *sim. v.* indebitus.

***indebito,** -atum, -are. (in *et* debitum; *cf. Stotz, Handb. 2,VI § 120.5*) *partic. perf. usu adi.: l.14.* **1** *act. i. q. hypotheca obligare, impignorare – mit einer Hypothek belasten, verpfänden:* CAPIT. Bened. add. IV 144 nullus . . . clericus aut laicus decimas vendere aut dare vel pignorare aut -are praesumat, antequam *eqs.* **2** *mediopass. i. q. aes alienum contrahere – in Schulden geraten, sich verschulden:* NICOL. VICON. hist. 2 (MGScript. XXIV p. 301,25; s. XIII.in.) qui *(abbas)* . . . eam *(abbatiam)* ultra modum -tam (in debitis obligatam *var. l.*) reliquit. FUND. Heinrichow. 1 p. 36,8 melius esse claustrum in presenti pecunia -ari quam sorte prefata perpetuo carere.

***indebitor,** -oris *m.* (in- *et* debitor) *usu attrib.:* **1** *qui innocens, insons est – Unschuldiger:* ORD. iud. Dei A 1[b] p. 604,21 si quis innocens de . . . furto seu stupro seu nostrae inquisitionis causa, inmunis atque -r in . . . aquam manum miserit. **2** *c. gen. obi. i. qui dignus non est – einer der nicht verdient:* ALBERT. M. sent. 4,16,55 p. 653[b],36 non . . . sequitur, quod ipse *(sc. aliquis non habens debitum)* sit -r alicuius poenae.

indebitus, -a, -um. *script. et form.:* -dub- (*per contam. c.* indubius): *l.65.* -duvi-: *l.65.* -evi-: *l.65.* -bet(e): CONC. Merov. p. 145,3. DIPL. Merov. I 95 p. 245,1. *adv.:* -tae: *p. 1660,55.* -ti: *p.1660,55. adde* DIPL. Merov. I 95 p. 245,1. FORM. Sal. Merk. 42.

I *adi.:* **A** *non debitus, non competens – nicht geschuldet, gebührend, zukommend, zustehend:* **1** *in univ. (usu publ., iur., canon.):* **a** *de tributis sim.:* CAPIT. reg. Franc. 187 p. 9,2 si ab ipsis *(episcopis)* . . . -a exsenia a presbyteris exigantur. CHART. Scafhus. 49 p. 80,7 nullam potestatem habeat *advocatus* . . . hospitationes -as . . . exigere. DIPL. Constantiae 21 quatinus . . . ecclesiam . . . ab omnibus -is e x a c t i o n i b u s et vexationibus dimittatis *(sc. comites)* inmunem (CHART. Babenb. 413 p. 262,3 ut is *[defensor]* . . . nullas exactiones -as faciat. *al.*). *in iunctura* census -us *('Ungeld', de re v. p.1660, 34):* CHART. Livon. A I 453 p. 569,2 (a. 1277) concedimus *(sc. archiepiscopus)* . . . totam terram Livoniam . . . liberam a theloneo et censu -o, qui vulgariter appellatur ungeld. **b** *de iuribus sim.:* CAPIT. episc. II p. 201,18 ut, qui nullo ministerio publico fulciuntur . . ., -um sibi usurpant *eqs.* IDUNG. PRUF. argum. 97 sacrilegus erit *(sc. criminosus sacrum ordinem accipiens)*, quia . . . rem sacram sibi -am usurpat *(v. notam ed.).* CONST. imp. II 196,7 si quis . . . aliquid ultra debitum et statutum extorserit . . . in loco -o. **2** *immeritus – unverdient:* HINCM. divort. 8 p. 164,4 quasi Deus . . . -a misericordia in crimine consistenti . . . debeat misereri. GODESC. SAXO theol. 22 p. 323,17 nisi pius et propitius inmerito mihi digneris *(sc. Deus)* esse per -um gratiae tuae beneficium. CARM. var. III A 6,3,26 p. 616 qui semet vincunt, -a regna *(i. paradisum)* tenebunt. **B** *inconveniens, improbus, iniustus, illicitus, illegitimus – ungebührlich, unangemessen, unpassend, unrecht, ungerecht(fertigt), widerrechtlich:* **1** *gener.:* HINCM. divort. 22 p. 230,31 ne . . . -a pietas impietas iudicetur. ANNAL. Quedl. a. 1002 p. 515,20 hostes Romani . . . -o ausu execranda omni aevo commovent bella. OTTO FRISING. gest. 2,29 p. 135,18 -um clericorum excussurus *(sc. populus)* iugum. RAHEW. gest. 4,71 p. 317,4 respondent *(sc. maiores civitatis)* . . . mortem eos -ae servituti pretulisse. *al.* **2** *publ., eccl., iur., canon.:* **a** *de rebus (porcis: p.1660,10):* **α** *in univ.:* LEG. Wisig. 2,5,17 p. 117,13 qui per contentionem -am (-ubitam, -uvitam, -vitam *var. l.*) in adducendis testibus laborem intulit adversanti *eqs.* FORM. Dion. 9 p. 503,10 nec per obsequium -um serviendo nec per linguam laudando . . . donum spiritus sancti corrumpatur. DIPL. Otton. III. 28 nullus . . . quamlibet -ae oppressionis violentiam . . . praesumat inferre. TRAD. Ratisb. 785 famulum . . . quasi pro beneficio acceptum -e servituti subiecit *Geroldus. al.* **β** *inconcessus, vetitus – unerlaubt, verboten:* LEG. Wisig. 3,5,2 p. 161,4 que *(feminae)* violentiam coniunctionis -e sine . . . consensione pertulerint. CONC. Karol. A 44[B] praef. p. 484,15 quae *(pars epistulae)* -o ac superstitioso cultu imagines venerabatur (*sim.* 14. 20). CAPIT. episc. II p. 52,2 si . . . de familiaritate -a mulierum se custodiant presbiteri (*sim.* p. 83,15. 24). p. 74,26 sacrilegum est corpus indevote . . . propter cupiditatem -am a sepulcro eicere. HARTW. Emm. 92 dic *(sc. iuvencula)*, . . . quis adulter thalamos temeravit -os. **γ** *non aptus, incongruus – ungeeignet, untauglich:* CHART. Aschaff. 37 p. 151,30 (c. 1194/96) que *(querimoniae)* de -is porcis et minus acceptabilibus . . . suscitabantur. **b** *de hominibus i. q. iniuriosus – widerrechtlich handelnd:* CHART. Neocell. Brixin. 107 (a. 1277) quatenus . . . monasterium . . . ab omnibus -is invasoribus . . . manu teneas *(sc. comes)* et defendas omnia, que *eqs.* **3** *log. fere i. q. falsus, arte carens – etwa: falsch, nicht regelrecht:* ALBERT. M. elench. 1,4,6 p. 612[a],20 dico . . . figuram *(sc. syllogismi)* -am et modum, quando *eqs.* 2,1 p. 666[a],24 in consequentia conclusionis ex -o ordine propositionum ad conclusionum (*sim.* p. 667[a],12). **C** *?insolitus, inusitatus – ?ungewöhnlich, ungebräuchlich:* ANON. mus. plan. Coussemaker p. 497[b] istud restringitur, quod predixerat *(sc. versus)*, et hoc est propter diversitatem cantus et -am inceptionem.

II *subst.:* **A** *masc. i. q. homo immerens, indignus – einer der (es) nicht verdient (hat), nicht würdig ist:* VITA Adalb. Hornb. (MGScript. XXX p. 805,26; c. 1000) qui *(beatus Philippus)* plurimis quasi -is medicinam dat sanitatis, abbati debitori suo largius non daret dona salutis? **B** *neutr.:* **1** *gener. i. quod non debetur, donum immeritum – das Nicht-Zustehende, unverdiente Gabe:* DIPL. Heinr. II. 318 debitum pro -o reddimus, si largitori sua non denegamus. THEOPH. sched. 1 praef. p. 3,1 homini quodcunque vetitum aut -um . . . ambitione attemptare . . . iniquum est. **2** *iur. de censu remunerationis experti, irremunerato i. q. census (quasi) non debitus – (gleichsam) nicht geschuldeter Zins, 'Ungeld' (de re v. Lexer, Mittelhochdt. Handwb. II. p. 1845 et HRG V. p. 481sq.):* CHART. episc. August. 109 p. 122,1 (a. 1270) civibus nostris -um, quod ungelt dicitur, . . . portarum civitatis nostre vini et mercium . . . recipiendum . . . duximus committendum.

adv. **indebite.** **1** *sponte, ultro – ohne Verpflichtung, freiwillig:* CHART. civ. Erf. 191 (a. 1265) consulatus . . . pensionem . . . monasterio . . . per camerarios consulum . . . respondere -e se obligavit. CHART. episc. Halb. 1271 l. 39 omni iuri . . . -e renuntiarunt *comites.* **2** *immerito – unverdientermaßen, ohne Anspruch:* **a** *in univ.:* ALCUIN. epist. 132 p. 199,7 aliud est -e clementer admitti, aliud ex debito competenter ascribi; nec possunt ex debito repeti, que . . . -e concessum est adipisci. NORB. IBURG. Benn. 23 p. 888,43 per cuius *(Dei)* se totiens misericordiam -e sentiret *episcopus* consolari, qui *eqs.* **b** *sine culpa – unschuldigerweise:* CARM. Bur. 60,16,4 penam . . . nobis exime *(sc. Cypris)*, quam patimur -e. **3** *inconvenienter, iniuste, illicite, illegitime – in ungebührlicher, unangemessener, ungerechter, widerrechtlicher Weise, zu Unrecht:* **a** *publ., iur., canon.:* FORM. Marculfi 1,26 l. 8 quod *(sc. villa)* ad eodem . . . pervenire debuerat, pos (*leg.* post) vos reteneatis *(sc. episcopus)* -ae (-e, -i *var. l.*). DIPL. Loth. I. 161 ne abbas . . . subditos suos -e gravet. EPIST. Vienn. 7 Lazarum -e episcopum . . . ordinatum scias *(sc. episcopus)* nostro *(sc. papae)* iudicio esse damnatum. TRAD. Salisb. II 301[a] quod *(ius)* . . . sibi licet -e vendicaverat *castellanus* (*cf.* 301[b] usurpaverat). *saepe. in figura rhet. litotes q. d.* non -e *i. q. ut dignum est, iuste – in gebührender, rechtmäßiger Weise:* CHART. episc. Halb. 643 l. 19 (a. 1235) promittebat *Iohannes*, quod, si aliquis ecclesiam . . . impetere vellet . . ., ipse pro ea stare non -e niteretur. **b** *log. fere i. q. prave, sine arte – etwa: fälschlicherweise, nicht regelrecht:* ALBERT. M. elench. 1,4,1 p. 603[b],39 vel medium est multiplex et non debite se habet ad extrema, sicut in fallaciis in dictione, vel secundum rem -e accipitur, ut in fallaciis extra dicionem. **4** *?more insolito, inusitato – ?in ungewöhnlicher, ungebräuchlicher Weise:* ANON. mus. plan. Coussemaker p. 497[b] in istis *(sc. DEFG)* quatuor sedibus habet omnis cantus terminari, nisi aliquando cantus sit diversus vel -e coactus, tunc *eqs. (cf. l.22).*

[Niederer]

***indebroliatus,** -a, -um. (in- *et* *debroliare) *saeptus, clausus (aditui) – eingehegt, nicht frei zugänglich:* CHART. Helv. arb. 134 p. 207,14 (a. 1273?) quod pascua . . . debrolientur . . .; et si forte aliquid de dictis pascuis . . . remanxerit -um *eqs. (cf. D. Vitali, Mit dem Latein am Ende? 2007. p. 403sq.).*

indecens, -entis. *script.:* -dic-: *l.34.67.* -dige-: *l.34.67.* -decedenter: *l.67. struct. c. dat.: l.14.24.49. confunditur c.* incedens: *l.14.*

1 *non decens, inconveniens, indecorus, turpis – nicht ziemend, unziemlich, ungehörig, unanständig, schändlich:* **a** *in univ.:* **α** *adi.:* BONIF. epist. 73 p. 149,29 -s esse conprobatur, ut imaginem Dei . . . ad imaginem . . . diaboli convertas *(sc. rex).* WIDUK. gest. 1,9 p. 11,20 -s fore proprio servo umquam manus dare. VITA Gamalb. praef. p. 186,6 (ed. Levison) -s (incedens *var. l.*) est sapienti, ut aliquem bona . . . loquentem dedignetur. RAHEW. gest. 4,69 p. 315,5 ipse *(sc. hostis)* turpis et -issimus. *al. v. et p. 1662,33. in figura rhet. litotes q. d.:* ADAM gest. 1,1 p. 4,5 historiam . . . scripturi . . . non -s aut vacuum fore putamus, si *eqs.* **β** *subst. neutr.:* CONC. Karol. A 39[A],134 p. 411,8 si quis frater . . . in dormitorio aliquid -s aut inhonestum verbis aut actibus perpetraverit. *al.* RUOTG. Brun. 21 p. 22,29 quicquid . . . effeminatum et -s in eius ecclesia videretur. GERH. AUGUST. Udalr. 1,6 l. 81 si aliqua eorum ministerio -ia in consuetudine haberent *clerici. al.* **b** *non aptus – schlecht passend, untauglich:* **α** *in univ.:* IORDAN. RUFF. equ. 23 fit . . . laesio in equi tergo faciens inflationes immensas . . ., quae . . . ex oppressione -is sellae *eqs.* **β** *incongruus, indignus – unangemessen, unwürdig:* ANNAL. Egm. a. 1121 p. 142,17 ut destrueretur vetus templum quasi -s et nimis angustum. ANNAL. Adm. a. 1137 p. 579,5 captus *(sc. abbas)* et vinculatus et equo -i asportatus indigna multa suae personae . . . perpessus *eqs.* **c** *illicitus, improbus – unerlaubt, falsch (usu iur.):* EDICT. Roth. 257 vitium suum reputet, qui opera -em (-igentem, -icentes, indicenter, indecenter *var. l.*) facere temptavit *(de muliere super furtum comprehensa).* CHART. Neocell. Brixin. 71 p. 113,37 (a. 1260) cum . . . privilegium tam auctorabile et sollempne . . . -s sit infringere aut vitiare *eqs.* **2** *deformis, foedus – unansehnlich, unschön, missgestaltet, hässlich (in imag.: l.41):* DIPL. Ludow. Germ. 51 p. 69,2 (interp. s. XI.) querimoniam faciens *(sc. episcopus)* episcopium suum . . . in decimarum direptione . . . esse decurtatum et . . . -s et informe quasi pecus mutilum permansisse. FRID. II. IMP. art. ven. 6 p. 187,10sq. quidam *(sc. falconum peregrinorum)* -is forme et pulcri plumagii et quidam -is forme et turpis plumagii *(sc. sunt). in figura rhet. litotes q. d.:* GESTA Lob. 25 p. 330,8 domum . . . abbatis . . . novam de veteri, de parva maiorem, non parvo opere et non -i forma instauravit *abbas.* **3** *non competens – nicht zustehend:* EPIST. Teg. I 82 redeuntes nuntios sibi -i munere onerastis *(sc. senior).*

adv. **indecenter.** **1** *modo non decenti, inconvenienti, turpiter – in unziemlicher, ungehöriger, unpassender, unanständiger, schändlicher Weise:* **a** *in univ.:* HRABAN. epist. 39 p. 477,29 magis . . . mihi videbatur salubre esse, ut . . . patrum doctrinis inniterer, quam . . . mea -r proferrem. TRANSL. Eug. Tolet. add. 2,29 oblatas, quae ad corpus Domini sanctificantur . . ., -r servatis *(sc. fratres).* DIPL. Heinr. III. 291 p. 394,40 qui *(comites)* . . . dignitatem . . . aecclesiae -issime inhonestant. CHART. archiep. Magd. 222 quod hi, qui in ea *(domo hospitali)* stipendium quotidianum accepturi erant, -r et miserabiliter mendicarent. *al. in figura rhet. litotes q. d.:* CARM. Bur. 185,3,2 er nam mich bi der wizen hand, sed non -r *eqs.* **b** *ignominiose – in schmählicher, schimpflicher Weise:* DIPL. Frid. I. 1009 p. 304,7 cum . . . more lupino suspensi vitam -r terminaverunt *(sc. latrunculi deprehensi).* **c** *illicite, improbe, iniuste – in unerlaubter, falscher Weise, zu Unrecht (usu iur. et canon.):* CONC. Merov. p. 96,1 quod si quis, que salubriter perspicit instituta, -icenter (-ecedenter, -igenter *var. l.*) transgredi . . . temtaverit. COD. Udalr. 248 p. 430,20 cappam rubeam -r induit ficticiaque pontificatus insignia arripuit *Petrus Leonis. v. et l.34.* **2** *deformiter – in unansehnlicher, entstellender Weise:* METELL. Quir. 24,4 mulier ferebat ore lapidem tenente lingua, fluidis humoribus qui fuit ortus -r.

indecentia (-cia), -ae *f.* **1** *res non decens, inconveniens, incongruentia, turpitudo – etwas Unziemliches, Ungehöriges, Unangemessenheit, Unanständigkeit:* ALBERT. M. sent. 1,43,3 p. 381[b],27 iniuste vel praeter iustitiam Deus nihil facere potest, quia hoc ponit -am et contrarietatem honesti, et hoc non cadit in Deum. 3,3,9 p. 52[a],9 -a non competit Christo (*sim.* p. 52[a],30). pol. 2,7[f] p. 164[a],41 inclinant *mulieres* ad masculorum concubitum . . ., quae est maxima -a et contra naturam. **2** *species deformis, foeditas – Unansehnlichkeit, Hässlichkeit:* ALBERT. M. cael. hier. 2,15 p. 42,50 'nisi deformitas', id est -a, 'formationis', id est figurationis, 'angelorum manifestatoriae', id est, qua manifestantur, 'nos extorqueret'. **3** *?sordes, stercus – ?Schmutz, Kot:* CHART. Basil. A II 2 p. 2,15 (spur. s. XIII.[ex.]) monticulus . . . tante puritatis et mundicie . . . ferebatur, ut, licet diversarum pecudum sive volucrum accessu frequentaretur, nichil tamen -cie . . . ibidem reperiretur.

indeceptibilis, -e. *qui decipi, falli non potest – nicht zu täuschen(d), keiner Täuschung unterliegend:* GERHOH. psalm. 34,22 p. 385,13 virtus invincibilis et sapientia -is contra . . . diabolum *(sc. sit vexillum crucis).* ALBERT. M. summ. theol. II 14,87,4 p. 157[a],6 quamdiu immunes erant *Adam et Eva* ab omni peccato . . ., in animo . . . fuerunt -es et nullius erroris susceptivi.

indeceptus, -a, -um. *qui decipi, falli non potest, incorruptus – nicht zu täuschen(d), unbestechlich:* VITA Antonini Surr. 2 cum non sit *Pater* personarum acceptor, sed operum -us sequestrator. ARNOLD. SAXO flor. 5,7 p. 133,37 in libro ethicorum . . . Aristoteles: 'in omni . . . magis delectabile cavendum est et delectari; non enim -i (*p. 1109[b],8* ἀδέκαστοι) iudicamus eam *(sc. delectationem)*'.

***indecibilis** (-diceb- *sim.*), -e. (in- *et* decere) *indecens – ungehörig, unanständig:* LEG. Lang. p. 158,4 si eam *(fream)* in -icebilem (-icibilem, -em, -i, indocibilem *sim. var. l.*, indecentem *gloss. in marg.*) operam quoacta minaverit (*sc. tutor, ad quem mundius pertinet; sim.* p. 257,7. 459,33).

indeciduus, -a, -um. *firmus, constans – unverbrüchlich, standhaft:* CHART. Burgenl. I 115 p. 80,19 (dipl. a. 1221) in eorundem *(fidelium)* servitiorum monumentum et fidelitatis -e recompensationem terram Urai . . . contulimus possidendam.

***indecimabilis** *vel* ***indecimalis,** -e. *a censu decimali immunis, a decimatione exemptus – der Zehnterhebung nicht unterworfen, vom Zehnten befreit:* CHART. episc. Halb. 370 l. 11 (a. 1196) hec sunt bona: quatuor m a n s i -ales (CHART. Westph. IV 289[a] p. 190,19sqq. duo m. -ales *eqs.* p. 190,22 agri Richardi . . . additi sunt V mansis supradictis -bilibus. VII 1368 p. 624,4. CHART. episc. Hild. III 411 p. 194,28).

***indecimatus,** -a, -um. *a censu decimali immunis, a decimatione exemptus – der Zehnterhebung nicht unterworfen, vom Zehnten befreit:* CHART. episc. Halb. 147 l. 111 (a. 1120) de qualibet capella sive parrochia, que . . . XV habet iugera -a, singulis annis . . . archidiacono duo denarii exhibeantur (*inde* 284 p. 251 l. 90). CHART. Westph. II 202 hoc *(novale)* totum -um tam ipse *(abbas)* quam . . . successores sui . . . possideant. 218 curtis. CHART. Rhen. med. III 1021 p. 760,23 abbas et conventus . . . de vineis . . . decimam sextarium pro terragio recipient -um et de residuo decimam solvent. p. 760,27 portionem, que ipsis pro terragio debetur, recipient -am.

***indecisibilis,** -e. *insecabilis, inseparabilis, – un(ab)trennbar, unteilbar:* ALBERT. M. phys. 6,3,5 p. 497,22 'impossibile . . . decidi' sive 'dividi dicitur multipliciter': aliquid . . . ex genere suo -e sive indivisibile est sicut vox . . .; aliquid autem *eqs.*

indecisus, -a, -um. *non decretus, compositus – nicht entschieden, beigelegt (usu iur.):* CHART. Mog. A II 599 p. 986,38 (a. 1193/94) litem super . . . bonis movit *decanus,* sed . . . lite -a . . . diem clausit extremum. CHART. Westph. V 210 p. 99,22 (epist. papae) nolentes . . ., quod causa ipsa remaneat ulterius -a *eqs.* CHART. cell. Paulin. 50 p. 62,32 pendebat negotium -um. CHART. Landeshut. 62 quod ipsi *(sc. dux et episcopus)* decident . . . discordiam . . . et quod nullatenus differant seu dimittant . . . -am. *al.*

***indeclaratus,** -a, -um. *non explicatus – unerklärt:* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 371[F] unum simplex *(sc. anti-*

[Weber]

doti) dimissum est -um, et est flos syriaci, quod est, ut volunt aliqui, flos malvae, alii dicunt, quod est flos bismalvae.

indeclinabilis, -e. **1** *gener. i. q. immutabilis, constans, stabilis – unveränderlich, unwandelbar, unvergänglich:* **a** *in univ.:* CHART. episc. Halb. 199 l. 15 (a. 1141) mansum unum . . . fratres . . . in concambium tradiderunt et . . . -em sue fraternitatis et orationum censum adiecerunt. ALBERT. M. summ. theol. II 14,91,4,1 p. 189b,45 quod dicit 'et rationis -e iudicium' *(ex Bernh. Claraevall. gratia 4 [ed. J. Leclercq, H. M. Rochais, Sancti Bernardi opera. III. 1963])*: nihil enim iudicat ratio, a quo non possit declinare voluntas, et sic declinabile est iudicium rationis *eqs.* **b** *de virtute divina sim.:* ALBERT. M. div. nom. 6,6 p. 331,64 dat *vita divina* 'supercaelestibus vitis', scilicet angelicis, 'immortalitatem immaterialem' . . . et 'motum' . . . 'fortem' . . . 'et -em (*PG 3,856C* ἀπαρέγκλιτον)', quantum ad permanentiam. 8,7 p. 368,25 est *Deus* 'producens omnia secundum virtutem -em (*PG 3,889D* ἄκλιτον)', id est infatigabilem. **2** *t. t. gramm. i. q. non declinabilis – 'indeklinabel' (usu subst.: l. 21):* ERCHANB. gramm. p. 52,10 adverbium, quod est -e . . ., a verbo noluit *Donatus* sequestrare. p. 57,15 cur coniunctio post partes declinabiles prima -ium . . . posita sit. *al.* ALBERT. M. herm. 1,2,5 p. 394a,13 partes -es, ut coniunctio, praepositio et huiusmodi, infinitari non possunt. euch. 6,2,1,10 p. 374b,4 tales . . . partes *(sc. praepositiones)* -es potius consignificant, quam significent aliquid per seipsas. *ibid. al.*

adv. **indeclinabiliter.** **1** *non inclinando, digrediendo, aberrando – ohne (sich) abzuwenden, ohne Abweichung, unbeirrt:* **a** *in univ.:* LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p. 243,38 semper in omnibus propositam -r sequens *(sc. archiepiscopus)* equitatis lineam. CHRON. Bened. II 6 vestigia predecessoris -r est *Waldramus* secutus. CHART. Wirt. 535 p. 361,2 paucorum ista virtus est, ut veritatis ac iusticie tramitem -r incedant. ALBERT. M. div. nom. 2,19 p. 56,85 'vadimus' . . . 'ad excusationem', . . . 'sicut possumus', . . . '-r' (*PG 3,639A* ἀκλινῶς) propter firmitatem fidei et veritatem scripturae. *spectat ad oculos:* CAES. HEIST. mirac. I 8,7 p. 87,12 erant . . . multitudo angelorum . . . oculorum suorum acies in illum *(Christum)* -r defigentes. **b** *a recta via non aberrando, probe – ohne vom rechten Pfad abzuweichen, rechtschaffen:* CAPIT. episc. I p. 188,17 qualiter -r vivant *(sc. qui tardiores sunt de fide, spe et caritate)* et a quibus viciis eos oporteat abstinere. **2** *immutabiliter, constanter, firme – ohne Veränderung, beständig, fest:* AGOB. 18,7 l. 13 interpretes divinorum voluminum . . . non curarunt omnino tenere -r regulam gramaticę artis. CHART. Mog. A I 485 ut opus bonum, quod in te cępit *Deus*, -r conservare et consummare . . . studeas (*sc. episcopus; sim.* CHART. Rhen. inf. I 314 p. 208,3 equitatis regulam -r conservare). CHART. Solod. 266 p. 152,23 litis . . . decisio eo firmius et -ius . . . servanda est, quia *eqs.* CHRON. Mont. Ser. a. 1206 p. 173,33 adiecit *praepositus* deponende administracionis intencionem se -r concepisse. *v. et 1559,40.* **3** *inevitabiliter, necessarie – unausweichlich, unumgänglich:* CHART. Mog. A II 238 p. 432,1 (a. 1157/58) pro imminente necessitate Mediolanensis expeditionis a . . . imperatore . . . nobis -r indicte . . . castrum . . . in beneficium . . . concessimus *(sc. archiepiscopus)*.

indeclinatus, -a, -um. *non de-, inclinatus – nicht abgewendet, gebeugt:* PAUL. AEGIN. cur. 251 p. 194,7 est his, qui pariuntur, positio . . . ad caput iuxta costas extensis manibus et -um (*3,76,1* ἀπαρέγκλιτον) habens ab orificio caput.

indeco *v.* 1. indico.

***indecoctus,** -a, -um. *non digestus, digestione non excoctus – unverdaut, unzersetzt:* VITA Herm. Ios. 26 p. 693D cum nullos iam cibos posset digerere prae languentis stomachi cruditate, de quo fumi -i et crudi in cerebrum . . . evaporaverunt.

***indecolarius** *v.* *indicularius.

indecolum *v.* indiculum.

***indecor,** -oris *m. vel fort.* **indecus,** -oris *n.* **1** *deformitas, foeditas – Unansehnlichkeit, Hässlichkeit:* ALBERT. M. nat. bon. 12 p. 7,9 candor . . . vestis *(sc. angeli nuntiantis resurrectionem Domini)* pulchritudo est conversationis excludens omnem -em verecundiae et turpitudinis. **2** *ignominia, turpitudo – Unrühmlichkeit, Schmach:* TRIUMPH. Lamb. 14 (MG Script. XX p. 507,35; c. 1141) non sine nostro *(sc. primorum)* deinceps terminabitur *(sc. res)* incommodo et -e.

indecor(is), -is. **1** *indecens, inconveniens – unziemlich, unpassend:* ALBERT. MIL. temp. 128 ne ille *(papa)*, qui ad decorum officium eligitur, aliquo nomine -e (indecoro *Iac. de Varagine, Legenda aurea 176,260 [ed. G. P. Maggioni et al. 1998. p. 1274]*) corrumpatur. **2** *inhonorus, ignobilis, turpis – unangesehen, unrühmlich, schmählich, zur Schande gereichend:* WALAHFR. carm. 76,74 salvator ait non esse prophetam -em nisi gente sua patriaque domoque *(spectat ad Vulg. Matth. 13,57)*. RICHER. REM. hist. 3,82 non aberit dispendium, cui -es succumbatis *(sc. fideles)*. EUPOLEMIUS 2,192 state *(sc. viri)* nec -em vobis concedite palmam hostibus. ALBERT. STAD. Troil. 1,305 vos *(sc. proceres)* -es nisi vivere . . . velitis *eqs.*

indecoro, -are. *dedecorare, deformare – verunzieren, herabwürdigen, entehren:* EGBERT. fec. rat. 1,682 egregium dominum lauti decorant laterales atque alium quendam latus -at sceleratum *(v. notam ed.)*.

***indecorose** *adv. modo indecenti, illicite – in unziemlicher, unerlaubter Weise:* HECEL. Clem. 1,1 (MGScript. XXX p. 889,41; s. XI.ex.) qua, homo, persuasus temeritate . . . reliquias violasti? cur -e tractasti?

indecorus, -a, -um. **1** *indecens, inconveniens, non aptus, turpis – unziemlich, ungehörig, unpassend, unangemessen, zur Schande gereichend:* **a** *in univ.:* WIDUK. gest. 1,9 p. 14,21 -um est victoribus victis vincendi locum dare. EPIST. Meginh. 35 equos nostros . . . macies et inedia adeo confecit et deformavit, ut penitus nobis domo forisque -i sint et inutiles. BERTH. chron. B a. 1077 p. 285,22 dum . . . ipsi *(Octaviano)* a populo pronuntiatum foret, ut vocaretur et dominus, statim . . . -is adulationibus restitit. VITA Theog. 2,16 p. 474,25 quidam ex parasitis . . . equo invectus animo irreverenti ac motibus -is furioso impetu ferebatur *eqs.* **b** *?pudendus, verendus – ?schämenswert, schambehaftet:* AESCULAPIUS 43 p. 73,23 caussae ani -o, hoc est turpissimo, <loco> *(ci.)* cum dolore . . . non curatae procedunt (*cf. Practica Petrocelli Salernitani [ed. S. de Renzi, Collectio Salernitana. IV. 1856. p. 277]* cum caussa in turpissimo et -o posita sit loco). **2** *decore carens, deformis – der Zierde entbehrend, unansehnlich:* ALBERT. M. Iob prol. Hier. p. 13,2 'dummodo' . . . 'mihi' . . . 'permittant *(sc. qui libros pretiosos habent)* pauperes habere cedulas', hoc est libros -os cedulis comparandos *eqs.*

adv. **indecore.** *sine decore, deformiter – in schmuckloser, unansehnlicher Weise (in figura rhet. litotes q. d.):* GODESC. GEMBL. gest. 41 fecit *(sc. abbas)* tabulam argenteam . . . anaglifo opere non -e celatam. *Niederer*

***indedicatus,** -a, -um. *metr.* -dĕd-: *l.51. non consecratus, non inauguratus – nicht (ein)geweiht, un(ein)geweiht:* LEO MARS. chron. 1,10 p. 42,29 (rec. II; vs.) celeri preventus morte sacerdos -am aram pariterque reliquit asylum. 1,11 p. 44,28 (rec. II) ecclesiam . . ., quam -am a predecessore suo relictam prediximus, cum omni honorificientia dedicari fecit *abbas*. VITA Meinw. 180 p. 103,8 monasterium . . . usque ad annum Dominicę incarnationis MXXXI -um permansit.

***indeductus,** -a, -um. *non reductus, immodicus – nicht reduziert, unmäßig:* ALBERT. M. eth. I 225 p. 198,61 ira et concupiscentia deductae . . . et disciplinatae bonae consistentiae eius, quae secundum vitam sunt causae, -ae vero et indisciplinatae manentes perturbant et bestiales faciunt.

indefatigabilis (-fet-, -ica-), -e. *qui fatigari non potest, constans, assiduus – unermüdlich, beständig, ausdauernd:* LIBRI confrat. I app. A 8 p. 138,22 quod *(sc. annonam pauperibus erogare)* usque hodie . . . -i (indefe- *cod.*) devotione observandum tenetur. ARTEPH. secret. p. 32 qui *(incauti)* absque magistro aut -cabili lectura . . . aureum hoc vellus avellere cupiunt.

indefatigatus, -a, -um. *script.* -f(a)et-: *p.1665,1.2. qui fatigari non potest, constans, assiduus – unermüdlich, beständig, ausdauernd:* RUOTG. Brun. 36 p. 37,3 quid . . . pius archiepiscopus Bruno . . . -us iusticię executor fecerit, disseramus. GESTA Trud. cont. I 11,16 peroptimam . . . virtutem purae confessionis in fratribus illis invenit *abbas* furtivarumque et

[Weber]

puplicarum vigiliarum et orationum indefe-am assiduitatem. *in imag.:* VITA Deic. prol. p. 564[b] -is (indefe- *var. l. ed. Waitz*) h u m e r i s ... caelibatum ferente (THEOD. AMORB. Mart. 4 p. 423,33).

***indefectibilitas,** -atis *f.* *status vitiis carens, perfectio – Fehlerlosigkeit, Vollkommenheit:* ALBERT. M. sent. 3,11[capit.] de communicatione idiomatum et proprietatum respicientium personam, prout sonat -em, ut praedestinatio *eqs.*

***indefectivus,** -a, -um. *script.* -ff-: *l.27.* **1** *inexhaustus, infinitus, aeternus – unerschöpflich, unendlich, ewig:* NOTKER. BALB. martyr. p. 1149[A] ob -am et inenarrabilem coelestis regni iocunditatem. BURCH. WORM. ieiun. p. 120,7 est iustorum panis -us Deus. ANSELM. HAV. dial. 2,9 p. 1177[A] sunt *(sc. Pater et Filius et spiritus sanctus)* nomina -a et sufficientia. EPIST. Reinh. 11 p. 11,23 pro bravio -e glorie. *al.* *usu subst.:* CHART. Pomm. 249 (a. 1228) qui *(viri probabiles)* temporalia ... pro eternis et -is felici mercimonio commutarunt. **2** *indesinens, constans, assiduus – unablässig, beständig, ausdauernd:* VITA Galli II 1766 quae *(funera sancta)* ... spatio triginta dierum usibus -is ardere videntur. WOLFHER. Godeh. II 18 p. 206,14 pro qua *(episcopali speculatione)* ... die ac nocte omni vitae suae tempore -o gemitu Deo indesinenter supplicavit. SIGEBOTO Paulin. 54 p. 937,26 quid ... in superna patria, ad quam -o fervore suspirabat, possideat. **3** *non invalidus, non debilis – unbeeinträchtigt, ungeschwächt:* EPIST. Reinh. 23 ut ... unius oculi mei *(sc. Sindoldi)* visum ... orationibus tuis ... non modo ... -ffectivum, verum etiam linceum reddas *(sc. Guntherus).*

adv. ***indefective.** **1** *infinite, aeterne – unaufhörlich, ewig:* FORM. epist. 3 p. 526,22 efflagitant *(sc. sanctimoniales)* vestre *(sc. imperatricis)* celsitudinis -e manere gloriam. RATHER. prael. 3,20 l. 633 eos *(sc. qui occiderunt)* in inferno -e cruciari. *v. et p. 1377,39.* **2** *indeficienter, assidue – unablässig, beständig:* VITA Conr. Const. 18 -e ad omnes bonum operando ... usque in finem perduravit.

***indefectualis,** -e. *non caducus, aeternus – unvergänglich, ewig (usu subst.):* TRAD. Ratisb. 287 (c. 1010/20) nonnulli fidelium caduca floccipendentes et -ia considerantes.

indefectus, -a, -um. *non caducus, aeternus – unvergänglich, ewig:* WANDALB. Goar. 2,1 p. 47,4 per longioris aevi tempora vestis illius integra manet, cuius apud Deum merita semper -a perdurant.

***indefensatus,** -a, -um. *non defensus – unverteidigt:* THEOD. AMORB. comm. p. 27,27 hoc non sufferens *(sc. Benedictus prior et custos)*, quippe qui meam criminationem vereri quivissem, si illum *(praepositum moribundum)* -um reliquissem.

***indefensibilis,** -e. *qui defendi non potest – nicht wehrhaft:* DIPL. Pipp. 33 p. 47,20 (add. *B*) ne pagani ... tam humilem locum *(sc. Iunanti)* atque -em omnino diriperent.

indefensus, -a, -um. **1** *non defensus, non exoneratus – nicht verteidigt, nicht entlastet:* EPIST. Wibald. I 7 p. 16,2 pro quibusdam capitulis accusatus et testibus inductis -us ... digna sententia suę depositionis multatus est *(sc. abbas).* INNOC. III. registr. 2,97 p. 214,17 adversus Compostellanam ecclesiam -am tunc temporis et absentem nulla sententia ... impetrari poterat cum effectu. CHART. Gosl. I 632 procuratorem miserunt *Bernardus et Albertus* ..., qui ... recessit a iuditio negotio non finito, quare ultimos duos *(sc. Bernardum et Albertum)* -os iudicavimus. **2** *defensionem non praebens – keine Verteidigung aufweisend:* CHART. Lamb. Leod. add. 12 (a. 1227) Werricus miles ... die sibi assignata ... nec venit nec misit ..., quare dies fuit -a pro predicta relicta. CHART. Sangall. A 970 p. 169,36 cum dies ex parte appellantis a subdelegatis ad delegatos -a foret. **3** *non defendendus, integer – der nicht verteidigt werden muss, unangefochten:* DIPL. Heinr. II. 391 p. 504,5 (spur. s. XII.) quatinus cuncta ad prefatam ęcclesiam pertinentia ... tuta et -a sub nostra immunitate liceat ... permanere (*sim.* DIPL. Conr. II. 181 p. 241,27 [spur.]. DIPL. Heinr. III. 245 p. 329,15 [spur.]). CHART. Bern. III 169 p. 165,25 dedimus *(sc. Uldricus eiusque filius)* ... plenarium usum suum liberum et -um ex omni genere totius ligni ... in nostris nemoribus.

indefessus, -a, -um. *script.:* -ff-: *l.16.17.* *adv.* indeffe: *l. 32.* *struct.:* *c. praep.:* in *c. abl.: l.4.* erga: *l.6.*

1 *qui fatigari, finiri non potest – unermüdlich, unerschöpflich:* **a** *de hominibus:* WETT. Gall. 29 p. 273,41 -us in servitio Christi. DIPL. Arnulfi 63 p. 93,30 quos *(fideles nostros)* ... erga regii servitii operam -os esse conspicimus. RUOTG. Brun. 25 p. 26,15 intus et foris, domi militięque -us Domini preliator. BERTH. chron. B a. 1077 p. 304,1 psalmodie et orationibus die ac nocte -a semper institit *Agnes imperatrix. saepius.* *de Maria Virgine:* CONR. SAXO spec. 4 p. 204,3 Maria contra accidiam -issima per sedulitatem ... fuit. **b** *de rebus incorporeis:* HUGEB. Willib. 3 p. 92,11 -a paternae pietatis providentia suis consulere ... dignatus est. RUOTG. Brun. 4 p. 5,28 iugis meditatio et -um continuę exercitationis studium. DIPL. Heinr. II. 421 per interventum ac -um servitium venerabilis episcopi Megenwardi. EPIST. Reinh. 20 p. 20,21 -is (indeff- *cod.*), continuis et anxiis p r e c i b u s (DIPL. Frid. I. 192 p. 322,5 -ffessis). *al. v. et p.1676,11.* *spectat ad Deum:* HUGEB. Willib. 2 p. 89,35 per -am atque ineffabilem divinae dispensationis gratiam. **2** *insolubilis, aeternus – unauflöslich, unvergänglich, ewig:* EKKEH. IV. prol. Gall. p. 92,14 sudent *Notkerus et Ratpertus* in eo, quod posteris illi suis studiorum -am reliquerant normam, ut *eqs.* CHART. march. Misn. III 456 ut ... hec emcio rata et -a semper maneat, sigilli nostri impressione eam fecimus *(sc. lantgravius)* roborari.

adv. **indefesse.** *indeficienter, indesinenter – unermüdlich, unaufhörlich:* EPIST. var. II 24 p. 339,3 vestri *(sc. archiepiscopi)* -e assidua et cotidiana prece memor ero *(sc. monachus).* EPIST. Teg. I 22 quam *(clementiam)* nobis *(sc. monachis)* ... -e iugiter inpertitis *(sc. comes).* BERNOLD. CONST. chron. a. 1092 p. 496,14 ut ... scismaticorum vesaniae -ius obsisterent *catholici.* DIPL. Loth. III. 56 p. 88,40 qui ... Deum indeffe *(cod. pro -e; v. notam ed.)* pro nobis interpellant. OTTO FRISING. chron. 8,33 p. 453,5 amatum *(sc. Deum)* -e laudare sine fatigatione. CHART. Pommerell. 238 p. 195,15 marchionibus fideliter in omnibus astabimus *(sc. dux)* -e. *saepius.*

***indeffectivus** *v.* *indefectivus.

***indeficiendo** *gerund. usu adv.* (indeficiens) *indeficienter, indesinenter – unablässig, unaufhörlich:* FORM. Augiens. C 10 quod ... pro asumendo amminiculo -o permaneatis. DIPL. Karoli M. 280 p. 417,19 (spur.) quod ... regulari disciplina viventibus dię noctuque -o sepcies in dię Deo laudes inplentibus ... victualibus et alimoniis indeficientes perseverent *(sc. christiani).*

indeficiens, -entis. *script.* -ff-: *p.1667,11.* *superl.: l.52.54. 59.60.* *struct. c. abl.:* .

I *usu originario:* **A** *non deficiens, indesinens, inexhaustus, infinitus, aeternus – nicht nachlassend, unablässig, unerschöpflich, unendlich, ewig:* **1** *de hominibus i. q. indefessus, assiduus, perseverans – unermüdlich, ausdauernd, hartnäckig:* RATHER. Metr. 14 inveniamus ... te ipsum exoratorem ... pro nobis -issimum apud Dominum Iesum Christum. RUP. MEDIOL. Adalb. 3 qui hiis omnibus efficiendis comes ac cooperator extitit -issimus. THIETM. chron. 8,14 ut in assidua recordacione tui *(sc. Thietmari successoris)* sit *imperator* renovator et -s auxiliator nostri. *de Amore deo:* CARM. Bur. 92,24,4 Amor -s, Amor immortalis. **2** *de Deo, Maria Virgine:* CONR. SAXO spec. 8,4 p. 297,12sq. Maria, quantus Dominus est, quam -issimus est, qui tecum est, et quia Dominus -issimus indeficientissime tecum est, ideo et tu es -issima in aeternum secum. **3** *de rebus:* **a** *corpor.:* **α** *in univ.:* ABSAL. serm. 29 p. 169[A] avaricia corrumpit necessitatem naturae, ... quando de re communi, de thesauro Dei -es loculos sibi faciunt *claustrales.* TRAD. Frising. 1566[c] ut custos ęcclesię ex reditu ... predii l u m e n -s accendat (CHART. Hamel. 14 coram altari beati Bonifatii l. -s ministrabit *praepositus. al. sim.* DIPL. Karoli III. 103 p. 167,22 ut ... -s luminaria ... habeatur. *al.*). ALBERT. M. meteor. 2,2,2 p. 66,55 tunc nullus fluvius haberet aquam -em. *in imag.:* STEPH. COL. Maurin. 1 p. 276[F] sunt ... sub alis tuis *(sc. abbatis)* educati non pauci, qui -em Nilum viderunt et biberunt. THIETM. chron. 4,26 transivit *antistes* de hoc carcere ad -s lumen. DIPL. Frid. I. 111 p. 188,42 hoc ... si

[Weber]

fecerimus, cum regnum terrenum transseundo defecerit, cęlestis et -is regni culmina . . . obtinere non ambigimus. **β** *non intermissus, continuus – ununterbrochen, stetig (usu medic.):* ARCHIPOETA 5,21,1 tussis -s et defectus vocis cum ruinam nuncient obitus velocis. MAURUS progn. 30 p. 44[a],26 febris adest -s *eqs.* p. 44[b],21 tussis -s, et dicitur tussis -s non eo, quod non possit deficere, sed non de facili. **γ** *incorruptibilis – unvergänglich, beständig:* CHART. Osn. III 23 p. 16,29 (a. 1251) ut . . . mortalitati testium per -s privilegium subveniatur. **b** *incorpor.:* **α** *in univ.:* LIBER diurn. 60 p. 52,4 -s Dei nostri providentia. THEGAN. Ludow. 6 p. 182,15 propinquis suis -fficientem (-em *var. l.*) misericordiam semper ostendere praecepit. PASS. Trudp. I 5 p. 359,5 cum . . . vir Deo plenus aliquantum temporis in hac -e fatigatione laboris . . . peregisset. THIETM. chron. 8,3 p. 496,16 -i pudore in perpetuum gemere. THEOD. PALID. annal. a. 1154 p. 88,39 meror . . . -s omnis homo misere moriens. ALBERT. M. div. nom. 4,14 p. 123,26 'habent *angeli* vitam -em (*PG 3,693*[C] ἀνέκλειπτον)', id est incorruptibilem 'et imminorabilem'. *al.* *spectat ad continuitatem:* ALFAN. premn. phys. 1,77 p. 19 ut cibis velut in circulo semper procedentibus -s (*PG 40,529*[A] ἀνελλιπής) permaneat natura ferentium fructus. ALBERT. M. phys. 3,2,19 p. 199,40 generatio in simplicibus est -s, quia 'generatio' unius est 'corruptio alterius'. *al.* *spectat ad quantitatem:* FORM. Marculfi 2,2 ut de fructu -i (-e FORM. Augiens. A 12) paradisi mereatur fovere. ERMENR. ad Grim. 1,1,14 qui *(fons totius boni)* . . . haustum . . . ipse omnibus . . . -s prębet. CHART. Heinr. Leon. 95 p. 146,2 universo sancte Hildensemensis eclesie tam clero quam populo . . . dux Bawarie . . . salutem et -is boni perfunctionem. *abund. (in figura pleonastica q. d.):* BERTH. chron. B a. 1075 p. 229,15 postquam omnia, que habere videbatur temporaliter, in celeste gazophilacium congesta thesaurizavit, . . . ipse *(Anno archiepiscopus)* illuc . . . -bus numquam praemiis remunerandus . . . intravit. **β** *firmus, stabilis – fest, stark:* THIETM. chron. 8,16 ut tu, lector, . . . me graviter peccasse scias et amminiculis -bus succurras. **B** *non carens – keinen Mangel leidend (an): v. p.1666,43.*

II *?per errorem pro deficiens i. q. egens – Mangel leidend:* COD. Karol. 75 p. 606,24 ex qua pestilentia plurima pars *(sc. hominum)* -es atque ruentes dissipati sunt.

adv. **indeficienter.** **1** *indesinenter, perpetuo – unablässig, unaufhörlich:* LIBER diurn. 92 p. 121,11 operationis certamina, quae -r studemus procurare. VITA Liutb. 5 erat . . . in divinis laudibus -r perseverans. FUND. Brunw. 1 p. 125,26 omnis virtus ad alta se subrigens in suis se -r augescit. THADD. FLORENT. cons. 41,63 oportet -r membra illa corrigere, ne iterum redeat egritudo. CARM. Bur. 175,4,4 amor tuus *(sc. puellae)* urit me -r. *al.* **2** *sempiterne, aeterne – immerwährend, ewig:* WALAHFR. subvers. Hieros. 18 ut cum eo *(Domino)* videamus -r bona, quae sunt in Hierusalem *(sc. caelesti)*. ALBERT. M. anim. 3,2,7 p. 187,15 -r unus existens *(sc. intellectus)* movet semper aliquod corpus et numquam est sine corpore et sine scientia. summ. theol. I 5,22,1 p. 116,7 nihil accipiet *anima* in ipso *(sc. indivisibiliter stante)*, quod sit prius et posterius, sed idem ipsum stans -r. *al. v. et p.1666,60.*

indeficientia, -ae *f.* *c. gen. inhaerentiae: l.63.* *status inexhausti, infinitas, aeternitas – Unerschöpflichkeit, Unendlichkeit:* **1** *spectat ad tempus:* **a** *in univ.:* ALBERT. M. summ. creat. II 1 p. 503,1 spes . . . est aeternitatis sive -ae; -a . . . duo dicit, scilicet permanentiam sine fine . . ., dicit etiam incommutabilitatem. bon. 275 p. 158,35 quod sit meditatio incorruptionis, cum incorruptio potius videtur esse spei, quae exspectat -am aeternitatis, ad quam sequitur incorruptio. *ibid. al.* **b** *status non intermissi, perpetuitas, continuitas – Ununterbrochenheit, Stetigkeit, das Fortdauern:* ALBERT. M. div. nom. 4,56 p. 163,74 natura universalis in omnibus generationibus particularibus intendit perpetuitatem et -am speciei. phys. 3,2,19 p. 199,43 causa . . . -ae generationis omnium est allatio generantis in obliquo circulo. eth. II 6,2,6 p. 415[b],42. **2** *spectat ad quantitatem:* ALBERT. M. meteor. 2,2,11 p. 74,68 ex pluviis . . . possunt *aquae* recipere additionem et diminutionem, sed -am aquarum accipiunt ex Oceano. Matth. 10,41 p. 344,18 vidua recipiendo prophetam meruit farinae et olei -am *(spectat ad Vulg. III reg. 17,14sqq.).*

***indeficuus** (-dif-), -a, -um. *indeficiens, indesinens, aeternus – unaufhörlich, unendlich, ewig:* CARM. Cantabr. A 8,1[a],10 laus indi-a sancto sit cuncta victori per secla. PETR. DAM. epist. 23 p. 225,20 in hac *(sc. vita aeterna)* -ae dilectionis fige sententiam. 24 p. 232,6 nunc . . . sordidis *(sc. vestibus)* utere, quorum squalorem postmodum -o valeas candore mutare. ADAM gest. 2,82 p. 141,10 recipere feliciter in aeterna tabernacula, ubi cum angelis -a laeteris beatitudine. *spectat ad poenam aeternam:* RATHER. epist. 9 p. 46,17 qui *(dives avarus)* non advertens, cur Lazarus ante ianuam eius iacere fuerit permissus, unde maximum captare valuit refrigerium, -um accendere infelix non praecavit incendium *(spectat ad Vulg. Luc. 16,24).*

adv. ***indeficue.** *indeficienter, indesinenter – unaufhörlich, unablässig:* RATHER. epist. 10 p. 53,2 anno et semis -e tormentatum *(sc. Ratherum)* . . . huiusmodi concludunt *(sc. Rudolphus et Reginarius)* in arto, ut *eqs.* (?) Donat. 2,3 ita -e 'tremens' ad vocem sermonum Domini, ut *eqs.* Metr. 7,303 stellarum innumerabilitas . . . innumeras sibi reputare commonebat -e culpas.

indefinibilis *vel* **indiffinibilis,** -e. **1** *de determinatione i. qui circumscribi non potest – nicht ab-, ein-, begrenzbar:* **a** *gener.:* GUNTH. PAR. orat. 9,9 p. 178[C] nisi forte quis ita diffiniat esse rem quamdam pro sui magnitudine indi-em, adeo puram et simplicem, ut nullae eius partes vel accidentia valeant reperiri. **b** *t. t. philos. i. qui definiri non potest – unumgrenzbar, undefinierbar:* ALBERT. M. div. 5,5 p. 125,3 in tali . . . ordine suprema et prima sunt indi-ia et per se nota. metaph. 8,1,7 p. 399, 48sqq. quia, si diffinientia indi-ia sint, cum dicitur, quod homo est animal rationale, hoc ipsum animal, quod in diffinitione hominis ponitur, erit indi-e *eqs.* caus. univ. 1,2,5 p. 31,70 propter quod etiam indi-e est *(sc. primum).* **2** *de terminatione i. qui finiendus, componendus non est – nicht zu beenden(d), beizulegen(d):* HEINR. TREV. gest. 1 p. 414,26 exorta est inenarrabilis et tamquam indi-is . . . decertacio.

***indefinitas,** -atis *f.* *infinitas – Unbegrenztheit:* ALBERT. M. metaph. 8,2,6 p. 409,57 forma sumitur ut actus diffusus et terminans et finiens potestatis illius -em. 11,1,5 p. 464,65 qui *(Anaximander)* posuit infinitum, ex quo fierent omnia, propter materiae ad quodlibet, quod fit ex ea, -em.

indefinitus *vel* **indiffinitus,** -a, -um. *usu subst.: l.53.66. al. confunditur c.* infinitus: *l.63.p.1669,1.*

ἀόριστος – *unbegrenzt:* **1** *de determinatione i. q. incertus, ambiguus, infirmus – unbestimmt, unklar, uneindeutig, nicht festgelegt:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* GERB. geom. 4,4 qui *(angulus hebes)* . . . incerta indi-aque q u a n t i t a t e , donec in lineam deficiat, dilatari et expandi potest *eqs.* (RUP. TUIT. trin. 32,13 l. 763). HUGO HONAUG. hom. prol. 2 ex inde-a eorundem *(verborum)* brevitate illis *(catholicis)* ad errorem sensu corrupto proficientibus. ALBERT. M. anal. pr. 1,1,3 p. 463[a], 32sqq. inde-um . . . dicitur a privatione certificantis ipsum ad hoc vel illud, sicut neutrum genus dicitur inde-um *eqs. ibid. persaepe.* *fort. huc spectat:* CONSTANT. AFRIC. theor. 5,14 p. 21b[r] omnia comesta . . . a corpore mutantur et ipsa postea in complexione sua corpus mutantia inde-a vocantur medicina, sicut piretrum *eqs.* **β** *qui circumscriptus non est – uneingegrenzt, nicht näher bestimmt (usu gramm. et philos.; de re v. C. Prantl, Geschichte der Logik im Abendlande. I. 1855. p. 692sq.)* : RUP. TUIT. Ioh. 1,601 inde-a (universali *var. l.*) . . . enuntiatione dixit 'sui eum non receperunt'. ARNO REICHERSB. apol. p. 55,38 inde-a (infinita *cod.*) dictiuncula. p. 141,17 negatio . . . inde-a et absoluta generaliter negat, quomodo si quis dicat de aliquo *eqs.* ALBERT. M. herm. 2,1,1 p. 427[b],27 quae *(enuntiationes)* quatuor si multiplicentur per inde-um, particulare, universale et singulare, faciunt sedecim *(sc. enuntiationes). ibid. persaepe.* **γ** *innumerabilis – unzählbar:* CHRON. Reinh. a. 1200 p. 564,14 qui *(princeps)* cum paucis indi-e multitudini sepe occurrens triumphum de inimicis reportavit. IOH. CODAGN. annal. a. 1210 intravit *imperator* in Apuliam et inde-as civitates . . . cepit. *al.* FUND. Consecr. Petri

[Weber]

p. 143,5 post inde-a (infinita *var. l.*) certamina ... finem universe carnis recepit *Furseus*. **b** *t. t. philos.:* ALBERT. M. div. nom. 4,215 p. 292,10 malum dicitur 'sine causa', quia incidit ex defectu causae, et propter hoc sequitur, quod sit 'indi-um' (*PG 3,732,3* ἀόριστον), quasi non-determinatum ad aliquam causam. **2** *de terminatione i. q. non finitus – unbeendet:* CHART. Carinth. III 454 p. 177,9 (a. 1077) infecta re ... et inde-a exivit *archiepiscopus* ab urbe Ratispona. CHRON. Merseb. 2 p. 170,38 haec causa ab hoc Ottone imperatore inde-a (indi- *var. l.*), donec rex coeli eam diffiniret, differtur. CHRON. Andag. 86 p. 215,10 indi-o ... consilio in tam vario dissensu non multo post reddite sunt littere Berengero.

adv. **indefinite.** **1** *usu originario:* **a** *spectat ad determinationem:* **α** *incerte, ambigue – unbestimmt, uneindeutig:* ALBERT. M. phys. 4,3,10 p. 279,25 nihil est dictu, quod aliquid accipitur numeratum ab ulna, quod adaequatur omnibus ulnis in nullo numero acceptis, sed in panno -e extensis. **β** *modo non circumscripto, vago,* ἀορίστως *– uneingegrenzt, nicht näher bestimmt, allgemein (usu gramm. et philos.):* EPIST. Eichst. A (MGStud. XVIII. 1997. p. 130,12; s. XI.in.) cum nec ibi *(sc. in compositione)* definite videatur laus nec definite vituperatio; quicquid ... -e profertur, ... in utrumlibet vergit. DEUSD. c. inv. 2,7 (MG Lib. Lit. II p. 325,6) non memini eum *(Augustinum)* agere de sacrificiis, sed tantum -e de sacramentis. RUP. TUIT. Ioh. 5,57 euangelista paschale festum non aperte exprimit, cum dicit -e 'erat dies festus Iudaeorum *eqs.*' ALBERT. M. herm. 2,1,2 p. 429b,27 quaelibet *(sc. enuntiatio)* inductarum affirmativarum et negativarum accipiatur et -e et quaelibet universaliter. *persaepe*. **b** *spectat ad terminationem i. q. sine fine – unendlich:* ROB. TOR. chron. a. 1150 p. 499,35 pater eius *(Henrici)* ... viam universe carnis ingressus est VII idus Septembris, vir magne probitatis et industrie, suis -e plangendus. **2** *fort. per errorem pro* definite *i. q. sine dubio, firme – definitiv, ganz bestimmt:* ACTA imp. Winkelm. I 583 p. 470,25 (a. 1199) nec aliquem cursalium et -e nullum hominem recipiemus, qui ... Veneticum ... expoliaverit.

indeflexibilis, -e. *usu subst.: l.42.* **1** *proprie et in imag. i. qui curvari non potest – unkrümmbar:* **a** *de rebus:* ALBERT. M. phys. 2,2,20 p. 128,41 cum ... de se -em habeat *regula* rectitudinem, quia nisi talem haberet *eqs.* **b** *de hominibus i. qui declinari non potest – unbeugbar:* ALBERT. M. Matth. 1,13 -es a iustitia legis et sibimet fortissimum ferebant *Matthatias eiusque filii* adiutorium *(spectat ad Vet. Lat. I Macc. 2,16)*. *de oculo i. q. non deiectus – nicht niedergeschlagen:* COD. Karol. 11 p. 504,33 -i oculo inmensa pro bonitatis tuae *(sc. regis)* et ... gentis Francorum sospitate ... Deo fundere preces *(cf.* 13 p. 510,28 elevatis oculis*; v. et notam ed.)*. **2** *translate:* **a** *indeclinabilis, inseparabilis – unablenkbar, un(ab)trennbar:* ALBERT. M. sent. 2,25,4 p. 430a,27 -is est *lux prima* ab ipsa *(ratione)*. eth. I 822 p. 691,86 operatio felicis potest esse continua, inquantum habet causam -em ab actu virtutis. **b** *inevitabilis – unabwendbar, unausweichlich:* ALBERT. M. nat. anim. 2,14 p. 40,35 -is necessitas honestatis. Iob 10,8 p. 147,6 rectitudinem -is iustitiae humana infirmitas non sustinet. *al.* HUGO RIPELIN. compend. 4,4 p. 124b,13 secundum *(sc. quod ad confirmationem perfectam pertinet)* est -is subiectio inferiorum potentiarum animae sub imperio rationis.

adv. ***indeflexibiliter.** **1** *corpor. i. q. immobiliter, rigide – unbeweglich, starr:* ALBERT. M. animal. 23,119 pannus albus ... inter quatuor virgas ... -r distensus. **2** *incorpor.:* **a** *indeclinabiliter, sine aberratione – ohne Abweichung, unbeirrt:* ALBERT. M. eth. I 822 p. 691,88 ad -r ad opus virtutis ordinari multum valent amici. nat. anim. 2,14 p. 40,51 stans et attingens dignitatem intellectus ... et regulas eius -r sequens nullo modo deicitur ad brutalia sive feralia. **b** *inevitabiliter – unabwendbar, unausweichlich:* ALBERT. M. div. nom. 10,17 p. 408,71 operatio potest esse in tempore ..., quia potentia stat -r sub actu. Matth. 5,7 p. 110,23 sicut iustitia est in mente et voluntate divina, omnia nostra -r ab ea imprimi et informari.

***indeflexio,** -onis *f.* *status eius qui flecti non potest – Unbeugsamkeit:* ALBERT. M. Matth. 1,14 indeflexa exigebatur in eis *(Sadoc et Achim)* fides Dei; quam -em videtur habuisse Eliud.

indeflexus, -a, -um. *non flexus – ungebeugt:* **1** *indeclinatus – unabgelenkt:* **a** *corpor.:* CHRON. Median. 19 p. 92b,52 supplici vultu atque -o obtutu attendens *(sc. quidam olim ferreis circulis constrictus utrumque brachium)* prefixam imaginem crucifixi Salvatoris. *de angelo:* ALBERT. M. summ. creat. I 4,67,4 p. 687a,44 cum acquirit *angelus* illud *(summum bonum)*, non amplius est boni et mali, sed stat in illo et sic est -us ab illo. **b** *incorpor.:* REIN. LEOD. inept. 1 p. 597,46 -a lectionis, orationum contemplationis acie in verum solem oculos habens *(sc. Wazelinus abbas)* animae fixos. ALBERT. M. sent. 1,46,11 p. 443b,35 haec ... rectitudo -a est ipsa veritas prima. *v. et p. 1669,72*. **2** *non curvatus, rectus – ungekrümmt, gerade:* IORDAN. SAXO princ. 109 ut ... ad ... metam ... sempiterne beatitudinis ... -o tramite pertingere mereamur *(sc. fratres)*. *rigidus – unbeugsam, starr:* AGNELL. lib. pont. 166 l. 169 ne caput doleat, ... non incurvata dorsa, non -o poplite ..., sed totum firmum stabile sit corpus.

indegena *v.* indigena. **indegio** *v.* indigeo.

indegitamenta *v.* indigitamenta. **indego** *v.* 1. indago.

indeiectus, -a, -um. *integer, intactus – unangefochten, unangetastet:* **1** *de rebus:* HILDEG. epist. 241R,5 nullam iniquitatem dimittit *(sc. Deus)* -am, quia ipsa illum non tangit. **2** *de hominibus:* CHART. Mekl. 1550 p. 641,4 (a. 1280) quicunque pro vulnere fuerit incusatus, cum hominibus ..., qui sint bone fame et iure suo -i ..., se expurget.

indelebilis (-lib-), -e. *non corruptibilis, non exstinguibilis – unzerstörbar, unauslöschlich:* **1** *corpor.:* TURBA phil. 69 p. 168,10 quousque ab eo *(sulfure quod denigrat)* colores extraherentur inalterabiles ac -es. **2** *incorpor.:* TURBA phil. 69 p. 168,3 cruciata res, cum in corpore submergitur, vertit ipsum in naturam inalterabilem ac -em. VITA Norb. II add. 1,8 (vs.) hic meritis clarus gerit -e nomen. CHART. march. Misn. II 565 p. 391,24 hanc ... nostre attestacionis paginam ... ad -em huius rei m e m o r i a m Cicensi ecclesie concessimus (CHART. Bern. II 471 p. 491,11 ut hec -i memoria observentur *eqs.*). CHART. Lux. IV 329 pro -ibilis testimonio veritatis. CONST. imp. III 101 p. 91,20 quam *(civitatem)* -is (indelectabilis *var. l.*) unione tenacitatis in nostros familiares amplexus assumpsimus. *al.*

adv. ***indelebiliter.** *incorruptibiliter, modo non exstinguibili – unvergänglich, unauslöschlich:* FLOR. LUGD. ad Drogon. 13,2 p. 268,14 quasi novi testamenti minister tabulis cordis carnalibus cuncta, quae asserebat, -r vellet *Amalarius praelatus* imprimere. HONOR. AUGUST. eluc. 3,108 non solum, quae fecisti *(sc. discipulus)*, sed quae unquam vel cogitasti vel dixisti ..., -r (indubitabiliter, intellectualiter, indeclinabiliter *var. l.*) cognoscent *omnes sancti*. VITA Ermin. 2 p. 482,14 ut de hiis taceatur, ... quos ... -r continet vite liber. *al.*

***indelebilitas,** -atis *f.* *status non corruptibilis, non exstinguibilis – Unzerstörbarkeit, Unauslöschlichkeit:* ALBERT. M. sent. 4,6,7 p. 134a,40 causa -is est virtus invocationis in sacramento fidei secundum subiectum perpetuum. 4,24,17 p. 53a,26 propter -em et fidei statum et configurationem ad potestatem divinam datur potestas.

indelectabilis, -e. *usu subst.: l.61. al.* *iniucundus, incommodus – unerfreulich, unangenehm:* **1** *de rebus:* ALBERT. M. sent. 4,27,16 p. 166a,35 cavet *homo* sibi a contractu -i et nocivo. eth. I 631 p. 539,50 contrarium delectabili per se et per naturam est -e. II 10,1,10 p. 617b,11 si alicui scribere sit -e et triste *eqs.* Matth. 7,17 p. 265,9 fructus ... mali sunt -es, pestiferi et inutiles. *ibid. al.* **2** *de hominibus:* ALBERT. M. bon. 116 p. 77,7 qui ... deficit et in omnibus -is, litigiosus et discolus vocatur. *v. et p.1671,1*.

adv. ***indelectabiliter.** *iniucunde – auf unerfreuliche Weise:* ALBERT. M. eth. I 307 p. 262,53 'delectabiliter audit' et in memoria retinet eos, quibus benefecit, sed '-r (*1124b,15* ἀηδῶς)' eos, qui benefecerunt sibi.

***indelectatio,** -onis *f.* *iniucunditas – Unerfreulichkeit:* ALBERT. M. eth. I 838 p. 705,71 'reverendum' est, id est cavendum, incurrere 'opinionem -is (*1171b,26* ἀηδίας)', id est, quod

[Weber]

existimetur indelectabilis, inquantum 'est onerosus' amico suo.

? **indelerum** *adv.* (*cf. ital.* indarno) *?frustra – ?vergeblich:* MEMOR. Mediol. a. 1155 (MGScript. XVIII p. 400,3) eodem anno Mediolanenses redificaverunt . . . Terdonam et Papienses contradicentibus -um (*v. notam ed.; cf. et* OTTO MOR. hist. a. 1155 p. 24,12sqq.).

indeletus, -a, -um. *integer – unversehrt:* CHART. march. Misn. II 223 (a. 1150) ut huius actionis memoria teneatur -a, hanc cartam conscribi feci.

indelibatus, -a, -um. *illibatus – unvermindert:* CHART. Ulm. 42 p. 57,14 (a. 1239) ut omnes fructus . . . penitus -i et integri in loco utrisque nobis *(sc. comiti et claustro)* equaliter patenti reponantur.

indeliberatus, -a, -um. *inconsideratus – unüberlegt:* ALBERT. M. eth. II 6,3,1 p. 447a,19 proprie dicta solertia est -a et impraemeditata inventio medii termini. p. 447a,24 communiter dicta solertia est prompta inventio et -a causarum et rationum ad quodcumque priorum.

adv. ***indeliberate.** *inconsideranter – auf unüberlegte Weise:* VISIO Godesc. A 40,1 forte -e quiddam se inter cetera vidisse professus est, quod nulli se revelaturum asseruit.

indelibilis *v.* indelebilis.

***indelimatus** (un-), -a, -um. *inelegans, infacetus – ungeschliffen, unausgefeilt:* MART. VALER. buc. prol. 14 fortunatorum diffamavere *(sc. maiores)* trophea -is (u- *var. l.*) plurima carminibus.

***indeminute, indeminutus** *v.* indiminutus.

indemnatus (-dam-), -a, -um. *non damnatus, multatus – unverurteilt, ungestraft:* RHYTHM. 42,7,5 multorum ibi *(sc. in tartaro)* relaxavit *(sc. Christus)* mugitus, quos diu trusit carceris ergastulus et custodivit -atus plurimos. EPIST. Mog. 11 p. 333,23 viros . . . tales *(sc. qui monachas in matrimonium duxerunt)* -os relinquere fas et iura sinebant?

indemnis (-mpn-), -e. *script:* -dam-: *l.64.* -epn-: *l.58.p. 1672,12. form.: sg.: nom.* -es: *p.1672,16. acc.* -um: *l.64. ?abl. pl. (in struct. contam.)* -is: *l.52. struct. c. praep.:* de: *l.70.* in *c. abl.: l.54.*

I *sensu pass.:* **A** *incolumis, illaesus, integer, immunis – unbeschädigt, schad-, verlustlos, unversehrt, unbehelligt:* **1** *gener. (fere de corporis integritate):* EPIST. Col. 11 Deus . . . vestra *(sc. papae)* interventione populum mihi indigno commissum a malis omnibus -pnem conservet. NICOL. I. 90 p. 510,34 quos *(legatos)* . . . clementia vestra *(sc. imperatoris Graeci)* suscipiens . . . in omnibus pie tractet . . . et -es . . . manere decernat. RICHER. REM. hist. 2,7 -pnes redire . . . permissi sunt *Hungari.* CONC. Saxon. 58b p. 567,19 ut tanti patris tuicione premuniti sub specie hominis latentis diaboli versutias valeamus devitare -es. METELL. exp. Hieros. 2,10 dux animadvertit, quia nullum prorsus iter sit, quo queat -pnis veniens exercitus omnis deduci. *saepius.* **2** *publ. et iur.:* **a** *in univ.:* DIPL. Otton. I. 269 p. 384,28 ut . . . prefato Ermenaldo presul et Asprando advocato eius maneant exinde solutis et -is a pars . . . episcopii. FUND. Grat. Dei 4 p. 687,42 ut ipsa *(ecclesia Magdeburgensis)* in hac parte -is esset. TRAD. Patav. 783 ut . . . Egelolfus . . . domum -em conservans in eo statu, in quo eam inveniret, canonicis reddere deberet. CHART. Ticin. 122 p. 95,20 Martinus de Boniço . . . et omnis persona predicte vallis . . . securi, quieti et -epnes sint et permaneant. CHART. Eberb. 277 p. 33,30 post mortem . . . utriusque *(sc. coniugum)* bona . . . ad conventum et fratres . . . tamquam ad heredes legitimos -pnia et libere revertentur. *al.* **b** *in iunctura* -em (con)servare, reddere *sim. ('schadlos halten'):* LEG. Burgund. const. I 4,2 eum, qui perdidit *(sc. animalia ablata)*, simpla solutione reddat *(sc. qui abstulit)* -pnem (-amnum, -amnis *var. l.*). CHART. Tirol. notar. II 424 (a. 1242) fideiussores -pnes conservare a dicto debito. CHART. Friburg. 82 p. 68,34 abbatissam et conventum faciemus -pnes. INNOC. IV. registr. B 231 p. 198,12 archiepiscopus ipsum *(decanum)* super debitis . . . non servabat -pnem. CHART. Lux. IV 219 p. 301,21 abbatem et conventum de matre, fratre, sorore . . . et heredibus meis . . . -pnes conservare. *persaepe.* **B** *impunitus, impunis – ungestraft, ungesühnt, ungeahndet, straflos:* **1** *de hominibus:* LEG. Burgund. const. I 8,6 ille, qui sacramenta praebiturus erat, discedat -pnis. LEG. Wisig. 2,1,19 p. 66,9 his (*i.* hic) . . ., qui pulsatur, . . . a damnis vel flagellis . . . habeatur -is. 6,5,12 p. 274,7 si criminis quisque reus . . . nequaquam debet -is relinqui, quanto magis *eqs.* LEG. Lang. p. 269,11 praebeat *(sc. qui per errorem alium pro alio pigneraverit)* sacramentum, quod per errorem fecit . . ., tunc sit -pnis (-is *var. l.*). *al.* **2** *de rebus:* WALTH. SPIR. Christoph. II 6,258 nec erit -is tante violatio legis.

II *sensu act.:* **A** *damnum non exhibens, secum ferens – keinen Schaden verursachend, mit sich bringend:* HIST. peregr. p. 164,22 ex dilatione belli victoria nobis -is perveniet. CONST. Melf. 3,58 (Pa) ⌞quod nil prius -epnia⌟ (qui nichil post indempnitatem O) equitatorum pascua de agro liceat alicui asportare. SALIMB. chron. p. 10,14 promittens *(sc. imperator Graecus)* securum transitum et -em. **B** *innocens – unschuldig:* SISEB. Desid. 17 quasi reus -es (-is *var. l.*) occisurus ad supplicium ducitur. EKKEH. IV. bened. I 20,81 non movet -em (gloss.: inculpabilem) tumulo properasse Iohannem. *usu subst.:* DESID. CAD. epist. 1,16 p. 39,20 ut -em nequaquam damnatum dicere iubeatis *(sc. praesul).*

***indemnisatio** (-mpn-), -onis *f.* *pensio, solacium – Entschädigung, Schadloshaltung:* CHART. Turic. 513 (a. 1238) quod . . . monetarii . . . in monasterii nostri -pnisationem annuatim una sex marcas argenti solvant.

indemnitas (-mpn-), -atis *f.* *script.:* yd-: *l.56.* -epn-: *l.45. 46.* -emi-: *l.32.* -mpmi-: EPIST. Teg. II 239 p. 269,31 *(var. l.). adde* DIPL. Frid. II. 841. -mpti-: *l. 56. adde* CHRON. Reinh. a. 1192 p. 550,36. *plur.: l.35.52. al. struct. c.* de: *l.38.*

1 *incolumitas, integritas, immunitas – Unversehrtheit, Schad-, Verlustlosigkeit:* **a** *gener. (fere de corporis integritate):* **α** *in univ.:* EPIST. Teg. II 28 p. 42,23 quidam, qui . . . amplius se extollentes et -em (indemi- *var. l.*) sibi promittentes *eqs.* 282 p. 314,29 ille, qui neptem nostram *(sc. ministri ecclesiae)* rapuit, cum omni -e reddere decrevit. BURCH. URSB. chron. p. 122,22 melius poterat *ecclesia Romana* -bus pupilli provideri. CHART. Babenb. 404 p. 250,6 nullus . . . eos *(reos sanguinis fugitivos)* de claustris extrahere audeat, nisi prius -pnitatem de personis eorum prestiterint. ANNAL. Prag. III B a. 1281 p. 203,4 succurrere -i rei publicae. *al.* **β** sine -e *i. q. cum damno – mit Verlust:* HINCM. annal. a. 865 p. 123,15 ubi *(sc. Parisii)*, quod quaesierant, vinum non invenientes ad suos, qui eos miserant, sine -pnitate sui reveniunt *Nortmanni.* **b** *publ. et iur.:* **α** *(ex)solutio – Tilgung, Rückzahlung:* CHART. Turic. add. 1301b (a. 1265) scolares dixerunt promisisse domino Francisco . . . de -epnitate dicti debiti; . . . dominus Franciscus . . . dixit promisisse . . . Iacobino . . . de -epnitate dicti debiti (*item* 1301c). **β** *in iunctura* -i providere, (prae)cavere, consulere, -em (pro)curare *sim. ('schadlos halten'):* LIBER diurn. 33 p. 25,4 quatenus . . . sanctae nostrae e c c l e s i a e procuretur -s (CHART. Babenb. 419B p. 268,23 -pnitati *['unschaden']* ecclesiarum . . . providere. CHART. Turg. II 176 [epist. papae] vestris et ecclesie vestre *[sc. capituli Constantiensis]* -pnitatibus . . . providere. *persaepe*). DIPL. Frid. II. 615 quod . . . -pnitati redituum ecclesie . . . provideatur. CONST. imp. II 152 cuius *(Italiae)* -pnitati . . . prospicimus et quieti. CHART. Turic. 915 ydempti-i ipsorum *(sc. abbatis et conventus)* . . . providere. CHART. Salem. 473 p. 65,28 salva . . . -pnitate monasterii. *persaepe.* **γ** *per errorem pro* damnum: CHART. Mog. A II 686 p. 1121,25 (a. 1197) quod eadem commutacio . . . sine omni -pnitate ecclesię suę facta fuerit *(sed cf. l.42.* **2** *impunitas – Straflosigkeit:* NICOL. I. epist. 99,95 p. 597,25 si quondam latrones . . . ad asylum templum Romuli fugientes -em consequebantur *eqs.* RAHEW. (?) dial. p. 540,8 sufficiat tibi *(sc. Alexandro)* . . . post tanti criminis patratum ultimum supplicium evadere, nedum etiam cum -e premium summę dignitatis expetas. p. 540,20 propter absentiam tuam -em expostulas *(sc. Alexander).*

indemonstrabilis, -e. *usu subst.: l.71.p.1673,5.* **1** *non probandus – nicht zu beweisen(d):* ALBERT. M. anal. post. 1,2,2 p. 23b,48 ex primis . . . est *(sc. principium demonstrationis)*, quia ex -bus sive immediatis est. metaph. 4,3,7 p. 195,79 quod hoc sit principium -e, quod non contingat simul affirmare et

[Weber]

negare. **2** *non probatus – unbewiesen:* ALBERT. M. eth. I 574 p. 495,16 'oportet intendere enuntiation-bus', id est scientiis de moribus, '-bus' (*p. 1143b,12* ἀναποδείκτοις), id est, quamvis sine demonstratione proponantur. II 6,3,6 p. 453^{b},33 quamvis -ia et non probata nobis proponantur.

indemonstratus, -a, -um. *non probatus – unbewiesen:* ALBERT. M. anal. pr. 2,1,2 p. 693^{b},36 absque syllogismo primo quasi -a explicite vel implicite sumitur *conversa*.

indempn- *v.* indemn-.

indempturus, indemptus *v.* indipiscor.

indemutabilis, -e. *in(com)mutabilis – unveränderlich:* **1** *in univ.:* EPIST. Wisig. 6 p. 668,11 ut ... divalis preponenda mortalibus sanctio cunctis insistentem -em *(ci. Gil* 5 l. 20, demutabilem *codd.)* tranquillitatis vestrę *(sc. regis)* gloriam ad effectum ut valeat pervenire. FLOD. hist. 4,6 p. 390,28 credebat *Folco* in eo *(praesule)* simplicem prudentiam, fidem non fictam, firmam et -em stabilitatem. ARNO REICHERSB. apol. p. 52,14 substantiae propriae quantitatem et vigorem -i perennitate retentant. HUGO HONAUG. div. 38,3 sine ambiguitate omni personas appellat *Gregorius* ... pluraliter causas et -es et perfectas, quae duo soli Deo conveniunt. **2** *de Deo:* EPIST. Wisig. 9 p. 672,23 -is, indivisibilis, increata creatrix omnium, sempiterna trinitas. PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,17 l. 36 inpassibilis et -is ... divinitas. *al.* RADBERT. psalm. 2,1045 a quo *(Filio)* est aeterna ... et -is virtus infinitatem habens.

[**indensitas** *v.* densitas. *adde ad vol. III. p. 321,36sqq.:* Ps. AVIC. tinct. 1 p. 627^{a},47 rarefactionem sui non suffert *argentum vivum* propter -em *(ci.,* indensitatem *ed.; cf. Rosarium philos. [ed. in* GEBER. summ. *p. 203])* et adustionis carentiam, quae fit per sulphureitatem.]

indepn- *v.* indemn-.

***indepositus,** -a, -um. *non depositus – unabgesetzt:* RATHER. epist. 26 p. 143,17 si lectum impleretur: 'si' quis 'presbyter uxorem' duxerit, 'deponatur' ..., quis ex vobis *(sc. clericis)* -us isset?

indepravatus, -a, -um. *non falsatus, immutatus – unverfälscht, unverändert:* CHART. Sigeb. 34 p. 74,33 (a. 1121) hanc ordinationem fratris nostri Cunonis abbatis diligentia exappositam ... -am conservari censemus.

indeprecabilis, -e. *inexorabilis – unerbittlich, gnadenlos:* THIOFR. flor. 4,7 l. 66 contra aerias potestates et phalangas, quę incessabili et -i bello dimicant adversus animam.

indeprehensus, -a, -um. *non comprehensus – unertappt:* RUD. FULD. Leob. 11 p. 126,40 sepe, cum eam graviter soporari conspicerent, ex industria temptando in lectione fallebant *ancillae Domini*, sed numquam -ae (irreprehensae *var. l.*) evadere poterant.

***indescriptus,** -a, -um. *non (de)scriptus – un(auf)geschrieben:* GUIDO ARET. ign. cant. 143 ut inauditos cantus, mox ut descriptos videris, competenter enunties aut -os audiens cito describendos bene possis discernere. CHRON. Reinh. a. 1233 p. 615,47 sunt et alia plura, que vera relacione comperimus, que, quia comprehendi non poterant, -a relinquimus.

indesecabilis, -e. *qui dissecari non potest – unzerteilbar:* EPIST. Wisig. 9 p. 674,12 sicut granum sinapis nequaquam recipit sectionem, sed fructificando se porrigens ramorum incrementis densatum sublimem arbustam efficiet, instar -is fidei catholicę puritas ... tanta frugum nobilitate multiplicat ..., ut *eqs.*

[**indesertus** *v.* 1. insero.]

indesinens, -entis. *script.* -dis-: *p.1674,11. adde* FORM. Salisb. II 3,2,51. -sen-: *p. 1674,8. adde* DIPL. Merov. I 71. -ign-: *p.1674,23. compar.* -ncius: *p.1674,18. superl.: p. 1674,16.*

incessans, continuus, perpetuus, aeternus – unaufhörlich, ununterbrochen, (be)ständig, ewig: CONC. Karol. A 10 praef. -es Deo deferimus grates. ARBEO Corb. 41 p. 230,8 Deo -es agemus laudes. WILLIB. Bonif. 2 p. 8,16 propter -em diuturnae sollicitudinis eius curam. LIBER diurn. 61 p. 56,20 qui *(sc. sedes apostolica)* ... pro stabilitate ... Romani imperii ... -i prece exoret. 106 p. 140,8 nostra -s apud Christum est deprecatio, ut *eqs.* WETT. Gall. 25 p. 270,19 qui *(athletae Christi)* -s bellum cum virtutibus contra vicia exercent. LAMB. LEOD. Matth. I 254 (gloss.) casia est genus herbe, que ... aquis -bus nutriri dicitur.

adv. **indesinenter.** *incessanter, indeficienter, semper – unaufhörlich, ununterbrochen, beständig, immer:* **1** *in univ.:* CONC. Merov. p. 118,15 ut de ecclesiabus ... sibi commissis ... -r invigilet *pontifex*. RHYTHM. 84,4,1 iugiter ieiunans, -enenter orans *(sc. athleta Dei)*. CAPIT. reg. Franc. 32,27 casae nostrae -r foca et wactas habeant. RUD. FULD. Leob. 3 cum quibus *(virginibus)* ipsa -r manebat. CHRON. Salern. 106 p. 106,18 pro suis delictis Deum indi-r exflagitabat *episcopus*. TRACT. de chirurg. 1008 ceram ... igne dissolutam superfunde et -r agita. ALBERT. M. summ. theol. I 3,15,2 p. 72,81 secundum ... operationem essentialem, quae est vita, -r ingerit se anima corpori. *persaepe. compar. et superl.:* RATHER. epist. 26 p. 146,25 vos -issime tam pro illis quam pro vobis Deo clamandum invenio. CHART. Turic. 1654 p. 9,10 (chart. Rud.) qua *(fide pura)* ... capellani nostri dilecti nos et imperium -cius amplectuntur. **2** *sine mora. cito – unverzüglich, zügig:* TRAD. Teg. 3 (a. 1003/13) quę omnia *(sc. traditio eiusque conditiones)* -r (*cf.* 2 secundum constitutionem prefiniti temporis) completa sunt. **3** *aeterne – ewig:* DIPL. Loth. I. 46 p. 138,14 quatenus ... sanctorum ... multiplicior -r (indesig- *var. l.*) intercessio ei *(Ludowico)* adsit.

***indesolatus,** -a, -um. *non destructus – unzerstört:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,1 l. 96 si nunc inconcussam et -am *(sc. matriculam)* accipere et gubernare refragaris in tranquillitate, in antea vero destructam et depraedatam in perturbatione accipies.

indesolubilis *v.* indissolubilis.

***indesperatus,** -a, -um. *non inoptatus, desideratus – nicht unerwünscht, ersehnt:* MIRAC. Gunth. erem. 5 p. 1075^{E} contigit, ut ingravescente dolore -a mors in foribus assisteret.

indestructibilis, -e. *c. abl. instrumentali: l.41. qui destrui non potest – unzerstörbar:* GERHOH. novit. 4,26 -is est utriusque nature permansio *(sc. in Christo)*. ALBERT. M. div. nom. 4,60 p. 168,5 dicitur ... 'Ilios', quia 'omnia congregat' ... '-ia' (*PG 3,700^{B}* ἀολλῆ), id est conservata in suo esse. 6,6 p. 330,67 ex prima vita animae habent vitam -em. nat. anim. 2,6 p. 25,93 esse animam inventricem honestorum et piorum, quorum ratio perpetua est et -is. p. 26,85 anima intellectualis est incorruptibilis et -is destructione naturali et corporis, in quo est. *ibid. al.*

***indestructus,** -a, -um. *non destructus, inviolatus, integer – unzerstört, unverwüstet, unversehrt:* DIPL. Arnulfi 188 p. 291,40 in quo *(loco)* sanctus Eucharius martyr veneratur et obsessus a Vandalis remansit -us. GREG. CAT. chron. II p. 273,28 quęcumque patri ipsorum *(Moricum et Carbonis fratrum)* ... de bonis ... ecclesię -a remanserant, ... penitus confundere non cessaverunt. CHART. Westph. VII 922 p. 412,5 oppidum Saltcoten manebit -um. CHART. Rhen. inf. II 496 p. 280,26 prefatis domibus, areis seu mansionibus manentibus -is et salvis. *al.*

indeterminabilis, -e. **1** *non terminabilis, infinitus – unbegrenzbar, unendlich:* BARDO serm. p. 331,66 nec aliqua passio, sed incommixta et sincerissima simplicitas, -is aeternitas, illabilis stabilitas. **2** *qui definiri, distingui non potest – unbestimmbar, ununterscheidbar:* ALBERT. M. summ. theol. I 6, 25,3,1 p. 156,33 immutabilis ... per necessitatem *(sc. veritas est)*, mutabilis autem, in quantum creata est et in quantum determinabilis et -is est. *usu subst.:* ALBERT. M. bon. 96 p. 63,18 sqq. 'incerta ..., quomodo evenient et in quibus, dicitur -e' (*p. 1112b,9* ἀδιόριστον); ... -e non est scibile, ergo non est consiliabile. 98 p. 64,69 -e non dicit impossibilitatem ad determinationem, sed difficultatem.

adv. ***indeterminabiliter.** *infinite, semper – auf unbegrenzte Zeit, immer:* HIST. Walc. 67 p. 531,45 ipsi *(Engelberto)* ... in dotis adnumerationem haec contulit *Godescalcus*, ... quae ... apostolicae auctoritatis sub gravis ligaturae excommunicatione -r contra omnes ... tuerentur canonica defensione.

***indeterminabilitas,** -atis *f.* *infinitas, aeternitas – Unendlichkeit, Ewigkeit:* BARDO serm. p. 331,71 omissa ... illa -e, quod hoc Verbum, hoc est hic fulgor divinus.

[Weber]

indeterminatio, -onis *f.* *status indeterminatus – das Nicht-Festgelegt-Sein, Nicht-Vorherbestimmt-Sein:* CHART. Livon. A I 279 p. 361,32 (a. 1255) ne praesidialis honor vacillare per -em loci . . . videretur. ALBERT. M. veget. 1,90 sensibile ad scientiam eductum est de materiae -e (actione *var. l.*) ad formam. animal. quaest. 1,9 p. 86,60 quaedam animalia imitantur hominem propter -em stomachi, sicut canes. 10,2 p. 215,57 determinatio vel -o temporis *(sc. fluxus menstrui vel emissionis spermatis)* non est causa, quod retentio spermatis est nocivior.

indeterminatus, -a, -um. *usu subst.: l.15. al.*

1 *de determinatione i. q. infinitus, non circumscriptus, incertus, ambiguus, vagus – unbegrenzt, nicht festgelegt unbestimmt, unpräzise:* **a** *proprie i. q. (terminis) non descriptus – nicht um-, abgegrenzt:* CHART. Livon. A I 76 p. 84,9 (a. 1225) si quid de talibus minutiis incultis iuxta culta -um remanserit, id duorum peregrinorum arbitrio terminetur. **b** *translate:* **α** *in univ.:* DIPL. Frid. I. 558 p. 23,24 ne . . . quicquam erroris vel diffidentie pariat possessionum ac rerum -a facultas *eqs.* ARNOLD. SAXO flor. add. 1 incipit liber de coloribus gemmarum, de albeo colore . . ., de vario et -o. REGISTR. Xant. p. 60,47 licet . . . decime summa sit -a. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 26,1 exeunt . . . de suis mansionibus quedam *(sc. aves)* de mediis hora -a. p. 118,32 cum per continuam successionem vaporis generatio ipsorum *(pilorum)* -am longitudinem suscipiat. ALBERT. M. metaph. 3,1,1 p. 107,31 dubitatio est -us motus rationis super partes contradictionis. *al.* **β** *t. t. philos. i. q. non definitus – nicht definiert:* WIBALD. epist. I 142 p. 301,2 hoc *(sc. hominem esse asinum)* posse . . . ex concessione -a . . . falsa conclusione astringi. ALBERT. M. phys. 1,3,3 p. 42,12 genus . . . est generalis forma, quae ideo est generalis, quia est imperfecta et -a. pol. 3,1[f] 'in aliis . . . politiis', scilicet a democratia, 'non qui -us (*p. 1275[b],14* ἀόριστος)' est 'princeps, . . . sed qui *eqs.*' *ibid. persaepe.* *non praefinitus – nicht vorherbestimmt:* ALBERT. M. veget. 1,134 partes . . . cadunt de planta . . ., quae . . . sunt partes -ae, quae non sunt officio alicui secundum opera plantae determinatae. 1,135. **2** *de terminatione i. q. non finitus, non conclusus – unbeendet, unabgeschlossen:* HIST. peregr. p. 144,27 -o pacis negocio reversi sunt *Graeci* Constantinopolim. *de lite sim.:* CHART. Mog. A II 658 p. 1074,34 (a. 1196) cum . . . diutina et -a lis verteretur. CHART. Advoc. 51 p. 21,31 unius altercationis controversia -a permansit, quoad usque *eqs.* CHART. Traiect. 1331 p. 113,9 lite dependente et causa -a.

adv. **indeterminate** (-ae). **1** *modo non circumscripto – uneingeschränkt:* OTTO FRISING. gest. 1,58 p. 83,21sqq. ne . . ., si -e profiteretur *(sc. Gihibertus)* divinitatem esse Deum . . ., cogeretur sine determinatione concedere quidquid de qualibet personarum . . . sicque in hanc incideret absurditatem, ut, sicut personam filii, ita divinam essentiam -e incarnatam passam confiteretur. **2** *incerte, dubie, indefinite – unbestimmt, unpräzise, undefiniert:* **a** *gener.:* DIPL. Loth. III. 52 ęcclesiam una cum rebus . . . cumque universis -e pertinentiis ab omni . . . subiectionis obligatione alienam esse debere (*inde* 77 p. 120,17 -ę). CHART. Francof. 275 p. 134,36 si quis quidquam -e legaverit, plebanus denarios triginta et quinquaginta duos . . . preaccipiet *eqs.* (*inde* 290 p. 143,24). **b** *philos.:* ALBERT. M. gener. 1,4,1 p. 151,23 oportet 'dicere utique prius' antecedentia harum quaestionum, 'de quibus -e (*p. 322[b],5* ἀδιορίστως) nunc dicitur' a physicis. praedicam. 2,8 p. 182[b],5 differentia . . . dicit formam et actum ad materiam -e relatam et inclinatam. *ibid. al.* **3** *infinite – endlos:* EPIST. Hann. 5 p. 22,4 cum sub iteratione tuę prȩceptionis rebus multis propositis -e iterum atque iterum me tibi iusseris rescribere.

***indetractabilis,** -e. *qui detractari, diminui non potest – nicht wegzunehmen(d), zu vermindern(d):* ALBERT. M. div. nom. 1,42 p. 24,23 participavit *divinitas* veram naturam nostram, non phantasticam, . . . cum defectibus -bus. euch. 3,1,6,1 p. 259[a],33 in quinque consistit congruitas cibi ad cibatum, ex similitudine . . . in nostri ad cibum digestione . . . et in nostrae miseriae secundum p o e n a s -es susceptione (*item* 3,1,6,5 p. 262[b],1; summ. theol. II 17,108,3 p. 306[a],18).

adv. ***indetractabiliter.** *modo non diminuto – unvermindert:* BERNOLD. CONST. libell. V 3 hanc sententiam sanctus Fabianus papa et martyr in decretis suis -r observandam iudicavit.

indetribilis, -e. *qui deleri non potest – unzerstörbar:* NOTKER. BALB. martyr. V. Non. Mai. p. 1076[A] istam imputribilem virtutem et -em soliditatem de illius profecto sanguine creditur *(sc. Domenica crux)* accepisse, qui *eqs.*

***indeviabiliter** *adv.* *non aberranter, recte – ohne (vom Weg) abzuirren, geradlinig (in imag.):* CONST. imp. III 178 (a. 1279) volens *(sc. Hartmannus comes)* . . . ad paterne iussionis vestre *(sc. regis)* . . . mandatum per filialis subiectionis indefessam promptitudinem disponere ac -r dirigere gressus meos.

indevisus *v.* indivisus.

indevotio (-cio), -onis *f.* *inoboedientia, impietas, infidelitas, contumacia – Ungehorsam, mangelnde, fehlende Ehrerbietigkeit, Dreistigkeit:* **1** *erga homines:* ARNO REICHERSB. scut. p. 1526[D] quod unus eorum *(virorum aeque perfectorum)* . . . in timore facilius conquiescat, alter . . . salutis aliorum perdendae perseverantius obnitatur, dum . . . ille -is vitio absolutus *eqs.* ACTA imp. Winkelm. I 595 p. 477,27 hoc *(sc. denegatio sigilli)* non ex malitia mea *(sc. ducis Austriae)* vel -e factum est, set *eqs.* CHART. episc. Misn. 120 p. 109,7 cum apud Deum et homines se de multa reddant *fratres hospitalis sanctae Mariae Teutonicorum* -e notabiles. SALIMB. chron. p. 597,4 nunquam volui cum Parmensibus habitare propter -em eorum, quam erga servos Dei . . . habent. *al.* **2** *erga Deum:* GERHOH. tract. p. 38,20 ut excludatur omnis infidelis, cui pertinax et perseveratura est contra Deum -o. ALBERT. M. miss. 3,21,1 p. 157[b],27 diminuta ipsa devotione Christi fidelium et crescente circa altare -e frequentantium.

indevotus, -a, -um. *usu subst.: l.35.40.42.43.47. al.* *inoboediens, impius, infidelis – ungehorsam, unehrerbietig, dreist:* **1** *erga homines:* WILLIB. Bonif. 8 p. 52,10 infidelium sospites, sed -i hospites adgrediunt *christiani* terram. HINCM. coll. 1 p. 76,10 ubi . . . paupertas aut -orum duritia maior fuerit, quam esse debeat. VITA Ger. Bron. 12 p. 662,13 quis . . . transeuntis opinionem martiris audivit et domi -us (devotus *var. l.*) resesque resedit? METELL. buc 4,64 -um sponsorem frangere votum persuadent *(sc. examen vulgare).* CONST. imp. II 159 videtur consentaneum racioni infideles ac -os privari concessis beneficiis. *al.* *erga sanctam:* SALIMB. chron. p. 522,14sqq. percussit -us . . . Magdalene devotum gladio multis ictibus; . . . percussit . . . Magdalene devotus semel -um ipsius. **2** *erga Deum:* OTLOH. admon. 2 (PL 146,249[A]) ubi . . . Dominus ianuam clausam, id est mentem infidelem et -am ad totius religionis studium, invenit, dolens inde recedit. ALBERT. M. nat. bon. 5 p. 3,28 -um . . . est causa turpitudinis, scilicet si in peccato facit *(sc. homo)* opus Dei. euch. 6,4,2,15 p. 429[a],32 -us . . . est, qui aliter celebrat sacramentum, quam institutum est. *al.*

adv. **indevote.** *impie, infideliter – unehrerbietig, ohne Demut:* CAPIT. episc. II p. 74,25 sacrilegum est corpus -e ac inreligiose propter cupiditatem indebitam a sepulcro eicere. ALBERT. M. nat. bon. 5 p. 3,24 facere opus Domini negligenter vel -e.

index, -icis. *m. vel f.* *confunditur c.* iudex: *p. 1677,4. 7. qui indicat – einer der (an)zeigt:* **I** *proprie (in imag.: l.63.)* **A** *dux – Wegweiser, (An-)Führer, Anzeiger:* **1** *corpor.:* WALTH. SPIR. Christoph. II 3,86 ibo libens, quo me vęster *(sc. regis missi)* prȩcesserit -x. METELL. Quir. 62,75 quę per loca certa ac vicina valebit *(sc. aliquis)*, si gnarus datur -x, presens noscere visu. THIETM. peregr. 19,10 qui *(monachi)* . . . in processione . . . montem heremita -e conscenderunt. *in imag.:* PAUL. DIAC. carm. 6,133 caelestis tramitis -x, o Benedicte pater. **2** *spirit.:* **a** *de hominibus:* PAUL. DIAC. Mett. p. 261,29 primus . . . in illis regionibus ostensor iustitiae et -x veritatis enituit *Clemens episcopus.* carm. 4,1,18 pietatis cultor et -x *(sc. Arichis princeps).* WALAHFR. carm. 72,3,2 qui *(sc. Christus)* tua sanctum pietate Gallum -em lucis superae dedisti. CARM. Salisb. I 14,3 Arn antestis et -x. ECBASIS capt. 264 archicapellanus, camerarius et cocus almus, -x consilii. **b** *de Deo:* CARM. imag. 14,5 pauper amicus, pectore sincero qui <te> *(sc. Caesarem)* colit -e Christo *(v. notam ed.).* CONR. HIRS. mund.

[Weber]

cont. 281 Deo omnis locus adest, qui sicut -x sic etiam peccati vindex est. **B** *qui detegit, declarat, prodit – einer der preisgibt, offenbart, verrät (in malam partem e. g. l.9):* **1** *de hominibus:* LEG. Wisig. 7,5,2 p. 305,18 (add. V 4. 8) -es *(ed.,* iudices *cod.)* ... falsitatis ... ab omni damno liberi esse cognoscant. LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p. 212,33 mandavit *rex* ... eis *(missis episcoporum)* per occultos -es (iudices *var. l.*), ut quantocius recederent (*sim.* p. 230,23). METELL. exp. Hieros. 4,766[tit.] de duce barbaro et transfuga -e et pugna cum legione septima. *de Maria ('Offenbarerin'):* WIGAND. Waldg. 17 titulum *(sc. ecclesiae)* ... sub honore Domini et sancte Marie, -is sue, fieri decrevit. **2** *de angelo:* WALTH. SPIR. Christoph. II 5,207 aderat pręsens superis de sedibus -x. **3** *de spiritu sancto:* TRANSL. Libor. I 1 p. 188,7 appropinquante ... sollempnitate adventus eiusdem spiritus paracliti, qui ... ipsius sanctitatis per miracula -x et glorificator existit. ADAM gest. epil. 40 qua *(electione)* te *(sc. Liemarum)* prisco more patrum pastoris nomine dignum electumque Deo prodebat Spiritus -x. **4** *de rebus:* POETA SAXO 4,146 adventasse virum ... r u m o r e volucri -e compererat ... Gallia tota (EUPOLEMIUS 2,641 postquam belli ... reparandi rumor Achemenias -x vagus attigit oras *eqs.*). DIPL. Otton. I. 127 iussimus hoc literis rerum -bus preceptum commendari. DIPL. Heinr. IV. 83 p. 109,6 hanc paginam nostrę voluntatis et facti -em ... conscribi ... iussimus. YSENGRIMUS 7,51 fit michi non Phębus, sed venter temporis -x. *al.*

II *translate:* **A** *signum, indicium – (An-)Zeichen, Beweis:* CARM. de conv. Saxon. 25 (NachrGött. 1985/I. p. 63; a. 777) ut tradit ... priscorum calculus -x. WALAHFR. carm. 39,28 legetis *(sc. Adalheida)* ... nostri pectoris -es figuras *(i. hoc carmen).* AGIUS vita Hath. 19 parvam rem ..., sed tamen affectus eius erga nos -em dicturi sumus. CONR. HIRS. dial. 256 motuum interiorum -x cognoscitur, cum auditur *(sc. interiectio).* VITA Theog. 2,22 psalmos ..., quos ... pro defunctorum requie paulo ante cecinerat, pacifici cordis -es, ore adhuc volvere non cessabat. Ps. GERH. CREM. sept. p. 325,1[tit.] liber -um. *al.* **B** *tabulae, numeri – Verzeichnis, Liste:* LEX Frision.[tit.] p. 30,1 -x legis Frisionum. WIBALD. epist. I 142 p. 296,17 longa series ... texere illustrium virorum et operum -em. **C** *?receptaculum (oblongum) – ?(länglicher) Behälter:* CATAL. thes. Germ. 26,30 (s. XII.[in.]) -x (*ni leg.* calix) argenteus cum fistulis duabus, quibus sanguis Dominicus datur accipientibus. **D** *de digito demonstrativo ('Zeigefinger'):* **1** *manus:* BEDA temp. rat. 1,35 cum dicis decem, unguem -is in medio figes artu pollicis. LEX Saxon. 13 si -x *(sc. absciditur)* CLXXX *(sc. solidis componatur).* HROTSV. Pafn. 2,6 quam *(mansionem)* -e proditis *(sc. iuvenes).* CHART. Rhen. inf. II 494 p. 278,46 pollice et -e coniunctis. THEOD. CERV. chirurg. 4,4 p. 181[D] que *(vena)* terminatur ad radicem pollicis et -is. *persaepe.* **2** *pedis:* ALBERT. M. animal. 1,352 cuius *(musculi pedis)* corda ... in duas dividitur cordas, quae constringunt -em et minimum. WILH. SALIC. chirurg. 5,2 p. 356[H] in planitie ... pedis inter auricularem digitum et anularem aut inter pollicem et -em pedis fiunt ... cauteria punctualia. *Weber*

indi *v.* inde. ***indicanter** *v.* 1. indico.

indicatio (-cio), -onis *f. script.* -daga-: *l.60.* **1** *usu originario:* **a** *demonstratio, indicium, testimonium – das Hinweisen, Anzeigen, Hinweis, Zeugnis:* **α** *gener.:* VITA Bib. 3 (MGMer. III p. 96,8) illa *(matrona religiosa)* ... inventum tacente lingua motu capitis indicavit; unde tacita -e (indagatione *var. l.*) sic proditus ... pontificalis cathedrae suscepit ascensum. FLOD. hist. 3,27 p. 347,27 (epist.) sin ... cum ille *(Lotharius)* inter principes et ego *(sc. Hincmarus)* inter episcopos ante regem regum ... venerimus, tunc, quid inde verum sit, plenissime sine alicuius -e cognoscet *eqs.* **β** *iur.:* ACTA imp. Winkelm. I 812 p. 631,8 (a. 1238) vocabunt ad se quatuor ... de fidelioribus ... civitatis ..., sub quorum testimonio et -cione vocabunt ad se omnes comestabulos vel impositores collectarum. CHART. ord. Teut. 86 p. 68,24 iardinum Templi, quod situm est prope cimiterium sancti Nicholay secundum -em signi nostri *eqs.* **γ** *medic. i. q.* ἔνδειξις – *Heilanzeige, 'Indikation':* THADD. FLORENT. cons. 164,4 quoniam in qualibet cura materiali oportet -em sumere a materia, ideo prius videndum est, que sit causa illius doloris podagrici. **b** *iussio, edictum – Anweisung:* FUND. Aquic. (MGScript. XIV p. 582,34; s. XII.[2]) eius *(rectoris)* -e (inditione *var. l.*) et nutu cuncta ordinabantur. **2** *per errorem i. q. indictio – 'Indiktion':* CHART. Neocell. Brixin. 69 (a. 1259) anno Domini millesimo CC.L.VIIII. -e secunda, die Mercurii XIII. exeunte Marcio.

indicativus, -a, -um. *qui indicat, indicabilis, demonstrativus – hinweisend, anzeigend, aussagend:* **1** *gener.:* GERHOH. Sim. p. 263,35 sicut Iudei blasphemant Christum et tamen portant signum nativitatis eius -um. ABSAL. serm. 23 p. 142[C] vestigium est locus, in quo pes viatoris ponitur, -us quodam modo praetereuntis. SALIMB. chron. p. 4,28 audi praesagium vicine cladis -um. *al.* **2** *gramm. et rhet. ('indikativisch'):* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 424,18 si diligenter 'dum' adverbium -o m o d o coniunctum consideres (HINCM. Remig. 22 p. 317,6. *al.*). GUNTH. PAR. (?) orat. 1,1 p. 106[B] caeterae ... orationes per v e r b a -a explicantur (CONR. MUR. summ. p. 163,1). ALBERT. M. sacram. 202 p. 131,66 quod quaedam ecclesiae attendunt operationem, quae fit in sacramentis, et illae ponunt o r a t i o n e m -am et subiungunt deprecativam *eqs.* (anal. pr. 1,1,3 p. 462[b],9. *ibid. al.*). herm. 1,2,2 p. 383[a],24 enuntiatio. *al.* *usu subst. ('Indikativ'):* GODESC. SAXO gramm. 1 p. 391,19 'si' licet frequentius trahat subiunctivum, frequenter tamen trahit et -um. ALBERT. M. elench. 1,2,5 p. 545[a],28 -us ... de necessitate exigit nominativum ante se pro supposito. *al. v. et p.1682,50.* **3** *medic. et alch.:* CONSTANT. AFRIC. theor. 10,8 p. 53b[v] dies cretici quattuor modis diversantur: ... secundus modus ex nuncio cretico -o, qui nunciat res post se futuras sic posse esse. MAURUS progn. 34 p. 46[b],11 in die -a. Ps. AVIC. epist. 3 p. 868,33 quantum vis ... huius *(humiditatis)* secundum vitrificationem et causas -as et essentiales, est res, ad quam non dilatatur hic liber. *al.*

adv. **indicative.** *modo indicativo, demonstrativo – auf hinweisende, anzeigende, aussagende Art (usu rhet.):* ALBERT. M. sent. 4,17,53 p. 749[a],28 gratia ... inevitabilitatis pronuntiatur -e; aliter enim omnia ecclesiae sacramenta sub dubio ponerentur. herm. 1,2,4 p. 388[b],12 modus varium dicit affectum pronuntiantis orationem, vel -e vel deprecative vel in alio affectu pronuntiantis orationem.

indicator, -oris *m.* *qui indicat, demonstrator – einer der anzeigt, hinweist (usu attrib.: l.46):* EDICT. Roth. 255 si quis per proditorem, id est per certum -em (decatorem, vindicatorem *var. l.*) furtum invenerit. ALBERT. M. eth. II 9,3,6 p. 598[a],8 alii *(sc. praeter auditum)* ... tres sunt sensus non disciplinabiles, sed -es alimenti.

1. indicatum *v.* 1. indico. **[2. indicatum** *v.* iudico.**]**

***indicatus,** -us *m.* *demonstratio, indicium – Angabe, Hinweis:* ANNAL. Ianuens. III p. 108,5 cum tam ipsarum *(sc. imperatoris)* litterarum -u quam aliis manifestis indiciis quam plures ex magnatibus Ianue ... tractati essent ad mortem.

indicenter *v.* indecens.

indicibilis, -e. **1** *strictius i. qui nominari non potest, ineffabilis – unsagbar:* **a** *non fandus – unaussprechlich:* ALBERT. M. div. nom. 1,61 p. 39,5 apud antiquos in veteri lege erat unum solum nomen -e, quod quattuor tamen litteris scribebatur, unde et tetragrammaton dicitur *eqs.* **b** *qui (ratiocinando) exprimi non potest,* ἄρρητος – *(in Rechnungen, mathematischen Konzepten) unausdrückbar, 'irrational':* ALBERT. M. lin. 2 p. 466[a],27 quaedam ... dicuntur lineae dicibiles sive rationales ...; quaedam autem dicuntur -es sive mutae et irrationales, quibus positis et datis ratiocinari non possumus. **2** *latius i. qui describi non potest, inenarrabilis, incomprehensibilis – unbeschreiblich, unbegreiflich:* **a** *praevalente notione mirandi:* VITA Bertilae 8 (MGMer. VI p. 108,24) a nobis est -e et omnibus incredibile, nisi qui hoc *(sc. multitudinem lugentium)* praesentaliter viderunt. GUNTH. PAR. (?) orat. 5,1 p. 135[D] de quo *(bono, i. vita aeterna)* nil puto verius posse dici, quam quod omnino est -e. ALBERT. M. Matth. 1,18 p. 24,8 qualiter ... de spiritu sancto et qualiter ex virgine fuerit *Christi generatio* secundum singula, -e est. *al.* *fere i. q. incomparabilis – etwa: unvergleichlich, großartig:* NOTKER. BALB.

[Leithe-Jasper]

gest. 2,10 p. 65,13 quia . . . se obtulit occasio, ut de -i (invincibili *var. l.*) patre vestro incideret honoranda mentio, libet commemorare *eqs.* **b** *praevalente notione amplificandi i. q. immensus, enormis – unermesslich, übermäßig (groß):* **α** *in bonam partem:* WOLFHARD. Waldb. 2,10 ipsi *(Deo)* . . . -es gratias egit *(sc. caeca sanata).* PASS. Ursulae 3 probitatis eius pariter et formae -is generositas, qua . . . virgo dignitate perplurimas antecedebat, . . . tyranni in notitia perlata est. CAES. HEIST. Engelb. 2,10 p. 268,22 gaudio fruens -i. *al.* **β** *in malam partem:* CHRON. Median. 12 p. 92a,27 Bertoldus episcopus . . . immemor divini iudicii, neglector etiam -is damni, quo domus Dei pene annullata fuerat ob receptionem . . . fundi.

adv. ***indicibiliter.** **1** *indefinite, indeterminate – unbestimmt, auf nicht bestimmbare Weise:* ROD. GLAB. hist. 2,21 p. 88,5 per triennium fere continue per universam illius *(nobilis)* domum -r vel ab aere sive a tabulatu distillavere magni atque parvi lapides. **2** *inenarrabiliter, enormiter – unbeschreiblich, übermäßig, über alle Maßen:* **a** *in bonam partem:* RATHER. epist. 1 p. 19,14 -r profuisti *(sc. Ursus clericus)* mihi (*sim.* p. 19,33). c. Bucc. (QuellForschItArch. 29. 1938/39. p. 19,8) gaudens -r miserrimus *eqs.* HARIULF. chron. 3,8 p. 112,15 revertenti patrono occurunt patrienses de eius reddita praesentia -r (incredibiliter *var. l.*) exultantes. SALIMB. chron. p. 77,6 cum . . . veraciter hec omnia *(sc. quae dicebantur)* repperissent, -r mirabuntur et . . . ordinem fratrum Minorum . . . multi ingressi sunt. *al.* **b** *in malam partem:* RATHER. prael. 6,21 l. 772 se . . . videns *diabolus* delapsum ad ima dolet -r, quando aliquem evehi considerat ad supera. epist. 16 p. 81,11 quam austeram -r eligendi episcopum (episcoporum *var. l.*) regulam illi nullo modo levigare curarunt, qui non semel sanxerunt, ne *eqs.*

1. *indicio, -onis *f.* *indicium – Anzeichen, Hinweis:* THIETM. chron. 6,20 <unde . . . miseriae fut>urae prima exstitit -o (indicium CHRON. Thietm.). 7,69 ubi desolacio tunc est aut facinus subsecuturum est . . ., talis rei precedit -o (indicium CHRON. Thietm.).

2. indicio *v.* indictio. **[3. indicio** *v.* in *et* dicio.]

indiciplinate *v.* indisciplinatus.

1. indicium (-itium), -i *n. vel semel (l. 68)* ***indicia,** -ae *f. confunditur c.* iudicium: *saepe, e. g.: l.58.68.p.1680,16.*

I *actio indicandi, indicatio, delatio, nuntiatio – das Anzeigen, Anzeige, Angabe, Aussage, Meldung, Bericht:* **A** *gener.:* **1** *in univ.:* COD. Lauresh. 20 l. 35 si . . . aliud instrumentum in nostro nomine prolatum fuerit . . . -um datarum anterius vel posterius habens. FORM. Augiens. C 4 ea . . ., que a nobis indaganda vestra requirit industria, . . . manifeste poneremus -is. EPIST. Worm. I 8 p. 25,9 verebar *(sc. discipulus)* . . . vestram *(sc. magistri)* dilectionem meorum -is inquietari. CHRON. Pol. 3,1 p. 127,17 quasi sorices de latibulis emerserunt *Pomerani,* ⌞-oque suo⌟ (inditusque sunt *var. l.*) non humana, sed manu divina perierunt. **2** *annuntiatio – Ankündigung, Andeutung:* HUGEB. Willib. 5 p. 104,11 summus . . . apostolicus pontifex sobriis sermonum -is testando intimavit Willibaldo, quod *eqs.* NADDA Cyriac. I 22,5 mihi exprobratis -is illud propheticum iure obicitur *eqs.* CARM. Cantabr. A 10,4,3 hilarescit philomela . . ., reddit voces ad estivi temporis -a. **3** *nuntium – Botschaft, Kunde:* WALAFHR. Wett. 674 haec proferre pavesco, vilis enim persona mihi est nec congruit isti -o (iudicio *var. l.*), quod ad humanas transmittitur aures. VITA Burch. Wirz. 6 p. 113,3 alii religionis studio, alii convenerant illecti miraculorum -o, alii recuperandę sanitatis desiderio. OTTO FRISING. gest. 1,57 de expeditionis nostrae eventu certa promens *(sc. fama)* -a. **4** *declaratio, affirmatio – Bekundung, Versicherung:* EPIST. Worm. I 14 p. 30,24 archiepiscopo B. . . . episcopus H. . . . fidelissimę servitutis atque orationis -a. **B** *iur.:* **1** *in univ.:* LEG. Burgund. const. I 77,3 si in eiusmodi *(sc. furti)* causis ingenuus convincitur et solutionis et -arum (iudiciarum, iudicarum *var. l.*) integra sustineat ex lege dispendia. LEG. Wisig. 6,1,2 p. 248,15 cum . . . per accusatoris ⌞-um detectum⌟ (iudicium detentum R^2) constet ac publicatum esse negotium. EPIST. Hildesh. 28 ad me venit lator presentium . . . et reum incendii suę mihi confessionis -tio declaravit. *saepe.* **2** *testimonium, testatio – Zeugenaussage, Bezeugung:* DIPL. Loth. II. 21 p. 418,24 ubi veracium testium certa praefert *quis* -tia. TRAD. Ratisb. 276 evidenti et luculento subsequentium testium -tio. *al.* **3** *iunctura* -um facere *i. q. indicare, postulare, usurpare – Anzeige erstatten, Anspruch erheben:* EGBERT. fec. rat. 1,1315 comminus -tium pernę fecere *lupus, vulpes et alauda* repertę.

II *signum, significatio – (An-)Zeichen, Hinweis, 'Indiz':* **A** *gener.:* **1** *in univ.:* WILLIB. Bonif. praef. p. 2,5 maximum mecum reverentiae est -um. HINCM. coll. 1 p. 80,22 de quorum meritis, qui nos iam ad Dominum praecesserunt, sine e v i d e n t i b u s -is nobis periculosum est iudicare *(sim.* RIMB. Anscar. 37 p. 72,21. *saepius).* RIMB. Anscar. 11 invictae fidei (RUOTG. Brun. 31). CONSUET. Eins. 64 lucis. OTLOH. prov. G 21 animi insipientis. DIPL. Heinr. IV. 234 p. 296,2 cum huius rei *(sc. castri ad regni negotium constructi)* sit -tium (iudicium *var. l.*) et pars muri et trium solidorum census. HERM. IUD. conv. 10 p. 102,17 extreme desperationis. *persaepe.* *de signo digitorum ad numerum indicandum apto:* ABBO FLOR. calc. 3,68 pro triginta pollex et index deosculantur se amplexu blando, quod pro tribus milibus fit praetaxato -o. **2** *praesagium, omen – Vorzeichen, Vorhersage, Vorausdeutung, Vorverweis:* AGIUS vita Hath. 10 quod *(sc. mortem suum futurum esse)* . . . ex nonnullis seniorum -is non solum sibi, sed etiam aliis prius praemonstratum esse probatur. ANON. astrolab. p. 372,28 Deus, dispositor omnium, . . . mundi finem ex astronomicis -is colligi praecepit. RAHEW. gest. 4,16 p. 256,1 huius *(maioris ecclesiae)* ruinae ac desolationis talibus -tiis (presagiis *A*) prophetatae . . . Frisingensis aecclesia . . . restaurationem expectat. ALBERT. M. veget. 2,117 in plantis . . . invenitur flos, qui est -um fructus. *al.* **3** *vestigium – Spur:* VITA Amand. 14 (MGMer. V p. 439,12) ut de plagis . . . in eius *(sc. hominis cruciati)* corpore nullum -um (iuditium *var. l.*) appareret (*inde* HERIG. gest. 35 ut vulnerum . . . nullum remaneret -tium). RADBERT. corp. Dom. 9,236 (add. rec. 4) proiectum . . . ita totum ignis absorbuit, ut vix de ossibus eius parvum quid relinqueretur -um. ANNAL. Pegav. a. 1150 p. 259,3 astrologi asserunt hunc annum Saturni, scilicet illius planetae, fuisse, qui . . . haec -a relinquit (*cf.* ANNAL. Magd. p. 190,44sqq.). **4** *exemplum, auctoritas – Beispiel, Vorbild, Muster:* WALTH. SPIR. Christoph. II 6,256 per tota mei statuam *(sc. rex Syriae)* contermina regni -um, ut *eqs.* DIPL. Heinr. IV. 402 p. 532,3 qui *(marchio)* . . . nobis venientibus cum exercitu . . . amicum mentitus fuit, recedente a nobis exercitu . . . statim inimicus -o Iudę apparuit. *in iunctura* -o est: HINCM. coll. 1 p. 82,11 morem . . . fuisse in ecclesiis homines sepeliri . . ., sicut et ecclesia sancti Petri -o est, in qua *eqs.* **5** σύμβολον – *sichtbares Zeichen, Sinnbild, Symbol:* WALAHFR. Gall. 1,26 p. 305,5 pervenit *diaconus* ad dominum suum . . . ferens epistolam relationis et absolutionis -um (*i. cambutam q. d.; sim.* VITA Magni Fauc. I 8 p. 122,20 accipiaes *[sc. Magnoaldus]* epistolam meam *[sc. Columbani]* et gambuttam, quam adfer Gallo, ut eum absolvas ⌞a meo -o [iudicio *var. l.*]⌟ *[i. per meum -um]).* RAHEW. gest. 3,49 p. 226,7 signum . . . imperialis vexilli . . . pro -o (iudicio *var. l.*) victoriae erigitur. STATUT. ord. Teut. p. 129,33 quod *(genus vestimentorum)* sancti patres ad innocencie et sanctitatis -um ferri sanxerunt. *al.* *nota – Mal:* HROTSV. Gong. 418 portavit crudum criminis -um. **B** *publ. et iur.:* **1** *argumentum, argumentatio – Beweis:* **a** *in univ.:* LEG. Wisig. 2,5,19 p. 119,5 neminem licere citra ⌞manifestum et evidens culpe -um⌟ (manifesta et evidens culpe indui, manifeste evidentiam culpe induci *var. l.*) ab honore sui ordinis vel servitio domus regie deici (*sim.* CAPIT. reg. Franc. 249,13 si . . . manifestis -is non potest probari eum *[quemlibet hominem]* homicidam esse. IOH. VIII. epist. D 1 testes . . . iusto iuramento et -o manifesto possunt succurri). LAMB. HERSF. annal. a. 1070 p. 113,14 si inficiaretur *Otto dux* paratum se quovis -o (iudicio *var. l.*) verbis suis fidem facere. CONST. Melf. 2,39 -orum (iudiciorum *var. l.*; τεκμερίων γ) precedentium probatio. *persaepe.* **b** *instrumentum (argumentativum) – Beweismittel:* TRAD. Frising. 1454 (a. 1047/53) ut, quicquid humanis in rebus agitur, ita veratium virorum suffragio apicumque -o

[Leithe-Jasper]

consolidetur. WIBALD. epist. I 101 p. 179,17 nulla nobis preferens *frater* communium l i t t e r a r u m -a (CHART. Carniol. II 14 p. 10,28 literarum . . . -tiis. CHART. Tirol. I 830 l. -o. *saepius*). CHART. ord. Teut. (Thur.) 81 p. 65,8 cautum est, ut, que memoria indigent, quibus subsistant, -is muniantur. *al. expressius i. q. documentum, charta – Dokument, Urkunde:* DIPL. Otton. I. 205 hoc pręsens -um iussimus . . . c o n s c r i b i . . . subtusque manu propria firmavimus (214 p. 296,37). TRAD. Ratisb. 201tit. -tium commutationis inter Ramuvoldum abbatem et Gotahalmum. ACTA civ. Rost. B I 5,3 p. 94 cum . . . Rodolfus venerit habens -um matris, ipsi presentabuntur *solidi*. **2** *testificatio, attestatio, agnitio – Zeugnis, Bescheinigung, Anerkennung:* CHART. Monast. 20 p. 118,23 (a. 1197) ad -um, quod Bambergensis civitas specialiter ac proprie beati Petri iuris existat *eqs.* TRAD. Weihenst. 339b ad censum XXX denariorum ad -um p r o p r i e t a t i s nostre annuatim persolvendum (CHART. Raitenh. 109 pro -tio p.). CONST. imp. II 307 ad . . . facti certa -a presentem litteram sigillo nostro communitam ipsi fecimus assignari. *saepius*. *de censu ipso:* CHART. Ioh. Ratisb. 56 p. 92,31 feodum . . . sub -tio quatuor pullorum dicte ecclesie servierunt *(sc. Meinoldus filiaque sua)*. **3** *notatio – Markierung, Kennzeichen:* LEX Ribv. 59,2 si . . . infra terminatione aliqua -a seu sarte vel budinas aut module facte exteterint. LEX Baiuv. 12,4 quos *(lapides)* propter -um terminorum notis evidentibus sculptos vel constiterit esse defixos. **C** *medic. i. q. signum (cognitionis), propria nota,* σύμπτωμα – *Symptom:* Ps. GALEN. urin. p. 31,15 que *(pericula ventra)* per hurinarum -a cognoscimus. ROGER. SALERN. chirurg. 1,279 quando tumor ex percussura sine vulnere et sine fractura cranei est, per -a patientis cognosces . . ., ut *eqs.* IOH. IAMAT. chirurg. 5,2 p. 27,4 quodsi fle<g>ma fuerit in cura, eius -a sunt dolor non multum intensus, tumoris mollicies *eqs. al.* **D** *natur. et philos. i. q. proprium – Merkmal, Kriterium:* ALFAN. premn. phys. 29,1 p. 109 oportet volentem de voluntario et involuntario disserere prius regulas quasdam et -a (*PG 40,717B* γνώμονας) apponere, per quae *eqs.* (*sim.* 29,4 p. 110 -a voluntarii). ALBERT. M. veget. 3,63 maximum . . . -um (radicum *var. l.*) virtutis plantarum consistit in saporibus et odoribus earum. 3,70 per sapores magis quam per anatomiam vel aliquod aliud -um coniiciuntur naturae eorum *(vegetabilium)*. *al.*

III *fort. i. q. index, catalogus – viell.: Liste, Auflistung, 'Index':* HRABAN. epist. 5 p. 390,17 sequens . . . capitulorum ordo . . . ad superliminarem paginam respondet, quam in capite huius operis . . . preposuimus, ut, quae illic prenotata sunt, eorum -o (-a *var. l.*) in libro conscripta repperiat *quis*.

[2. indicium *v.* iudicium.]

1. indico (-deco, -igo), -avi, -atum, -are. *script.* -dag(o): *p. 1682,25. 1683,37. ?form. praes. indic.* -et: *p. 1683,10. usu absol.: p. 1682,4. 27. 28. 71; intrans.: p. 1682,30. 31. 1683,10. 13; refl.: p. 1682,65. partic. praes. usu subst.: p. 1683,5. adde* ALBERT. M. eth. II 1,7,3 p. 110a,12.

I *indicationem facere, indicium dare – anzeigen, Hinweis geben, hinweisen (auf):* **A** *strictius:* **1** *deferre – Anzeige erstatten (gegen), zur Anzeige bringen, 'anzeigen':* LEG. Burgund. const. I 16,3 si . . . is, cui -at, invenire non potuerit, furtum, quod se prodere mentiebatur, dissolvat in simplum. DIPL. Ludow. Germ. 56 p. 77,26 quasdam res iuris ecclesiae suae . . . subtractas esse -verunt *(sc. episcopus, abbas et comes)*. *fort. huc spectat* (*ni confunditur c.* iudicare): CHART. Stab. 183 p. 382,20 (a. 1146) quod si villicus exigere et -are supersederit, tunc possessor ab ipso abbate vocatus per ministeriales iudicabitur. **2** *manifestare, pandere, (per)vulgare, publicare, prodere – offenlegen, offenbaren, ans Tageslicht bringen, aufdecken, publik machen, verraten:* **a** *de hominibus:* **α** *in univ.:* HUGEB. Wynneb. 8 p. 113,18 -vit occultas cordis sui cogitationes. THEGAN. Ludow. 47 secreta . . . verba noluerunt *legati* ei *(Lothario principi)* -are propter insidiatores praesentes. HROTSV. Abr. 7,5 quare eventum tuae *(sc. Mariae)* perditionis mihi non -asti? *saepe*. **β** *accedente notione proditionis:* WIDUK. gest. 1,22 p. 34,10 obvians *aurifex* duci . . . -vit ei, quae audivit. VITA Heinr. IV. 5 p. 21,17 nesciens celare, quod sciebat, hospitem suum et causam itineris -vit *molendinarius*. *al. v. et p. 1677,60.* **γ** *confiteri – beichten:* RIMB. Anscar. 4 cui *(sc. Christo in visione)* cum omnia, quae ab infantia gesserat, -asset. **δ** *absol. de Deo ('sich offenbaren'):* WOLBERO cant. 1 p. 1047A tribus modis dicitur Deus -are, videlicet re, intellectu, voce *eqs.* **b** *de rebus:* WALAHFR. Mamm. 16,5 timor -at . . . hos *(sc. fugientes)* tolerasse reos, illum sub crimine nullo. carm. 30,10 pectore . . . flammas ardere priores -at igniculus, quem tua *(sc. Heribaldi)* scripta gerunt. VITA Adalb. Wirz. 7 p. 30,28 canus enervitatem suam mundus ad deteriora vergendo -at. *accedente notione emittendi:* ALBERT. M. veget. 3,71 licet . . . res integra forte non suum manifestet saporem, . . . tamen, quando conteritur et pulverizatur, fortissimum tunc -at saporem. **3** *communicare, nuntiare, narrare, loqui (de), referre, explicare, perhibere – mitteilen, verkünden, erzählen, reden (von), berichten, nennen, andeuten, angeben:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* CHRON. Fred. 2,62 p. 87,1 -eca *(sc. Bellesarius)* mihi *(sc. Antuniae)*, quae sit ista condicio. EIGIL Sturm. 8 coepit *homo peritissimus* ei locorum nomina -are. EINH. Karol. 16 p. 19,20 voluntatem. DIPL. Loth. I. 135 p. 303,29 -vit *praesul* . . . religiosorum virorum exempla. CONSUET. Trev. 14 p. 276,15 -ta primitus ibi *(sc. in capitulo)* luna. THIETM. chron. 2,28 p. 74,3 ut post lucidius -bo *(sc. Thietmarus)*. CONSUET. Marb. 66 si familiarium quis -etur infirmari *eqs.* CHART. Carinth. V 140 ego Regenwardus presentibus et posteris cupio -agari, quod *eqs. persaepe*. *absol. vel intrans.:* HUGEB. Willib. 4 p. 95,10 Ispanius . . . in carcere suo intimavit fratre et illum rogavit, ut regi -asset. Wynneb. 10 p. 114,37 ille progrediens foras vidit ibi homines stantes et -vit illis et illi intrantes *eqs.* VITA Liutg. I 33 p. 82,13 dum . . . Gerfridus de transitu eius imperatori -ret. FUND. Consecr. Petri p. 187,13 Columbanus advocatis in unum fratribus -vit eis de angelica visione. *al.* **β** *accedente notione querendi:* DIPL. Zwent. 27 p. 66,2 comites . . . -antes (-ante, iudicante *var. l.*) nobis homines sancti Petri . . . de nostro . . . adventu magnam incommoditatem . . . pati. THIETM. chron. 7,68 vicinos clamore continuo evocans necessitatem suam -at *mulier*. DIPL. Heinr. IV. 333 p. 436,22 abbas . . . lacrimabiliter nobis -vit, quod *eqs.* **γ** *praedicere, praemonstrare – voraussagen, vorankündigen:* SERMO de sacril. 8 quid ipsas *(sc. sanctas)* -ent scripturas. HRABAN. carm. 3,16 hic *(sc. in libris regum)* sacra dicta patrum resonant, hic mysticus ordo gesta redemptoris -at arte nova. MANEG. c. Wolfh. 13 p. 73,17 ne . . . vanus gentilis dissimularet agnoscere, quem *(sc. Christum)* tot sibi presagiis cerneret -tum. *al.* **δ** *spectat ad bellum i. q. declarare, indicere – 'erklären':* ANNAL. Mett. I a. 690 p. 10,6 Theodericus . . . bellum -at. **b** *medic.:* THADD. FLORENT. cons. 164,6sq. oportet interrogationem preteritis *(sc. signis)* indicare (*ni leg.* iudicare); per signa . . . preterita interrogatione . . . premissa -o (*ni leg.* iudico) causam podagre esse sanguinem *eqs.* **c** *gramm. i. q. enuntiare – (in Aussageform) anzeigen, aussagen:* ERCHANB. gramm. p. 36,19 indicativus . . . inde dicitur, quia per eum seu loquendo seu scribendo, quid agitur a nobis vel ab aliis, -amus. ALBERT. STAD. quadr. 29sqq. omnis in hoc verbo modus -at, imperat, optat, coniungit; finis ab eo fit, nescio; finis -at egregie, que norma sit et via vite *eqs.* **4** *demonstrare, ostendere – veranschaulichen, deutlich machen, zeigen:* BEDA temp. rat. 21,8 regulares hoc specialiter -ant, quota sit feria per kalendas eo anno, quo *eqs.* EPIST. Hildesh. 115 quem *(dolorem)* potius et evidentius -are debet vindictę qualitas. ALBERT. M. miner. 3,1,2 p. 61a,7 scimus . . . aqueum humidum esse de facili evaporativum; -ant etiam experimenta alchimica, quoniam *eqs.* CHRON. reg. cont. IV a. 1232 p. 263,34 in quo *(tentorio)* ymagines solis et lune . . . horas diei et noctis infallibiliter -ant. *al.* **5** *refl. i. q. se (re)praesentare – sich vorstellen, bekanntmachen:* RICHER. REM. hist. 3,43 papam . . . adeunt ac sese ei -ant *dux et episcopus*.

B *latius:* **1** *signum esse, significare – Zeichen, Merkmal sein (für), bezeichnen, bedeuten:* **a** *natur.:* ALBERT. M. animal. 1,132 capilli stabiles, . . . sordidi et crassi animum -ant violentum; capilli . . . molles . . . penuriam -ant sanguinis. 1,135 caput . . . oblongum . . . providum . . . hominem . . . -at. *ibid. persaepe*. **b** *medic. (absol.: l. 71):* Ps. GALEN. puls. 18 -ant . . . tibi et quasi tacite loquuntur egrotantis color, oculi, vultus

[Leithe-Jasper]

eqs. MAURUS progn. 18 contractio *(sc. virgae)* . . . -at spasmum . . ., diminutio -at apostema. 25 p. 39a,27 sanguis adustus . . . prolixiorem -at egritudinem. ALBERT. M. eth. II 1,5,17 p. 82a,5 sanitas . . . est in homine sicut in subiecto, in urina autem est sicut in -ante, in medicina *eqs.* **c** *math. c. sensu efficiendi:* GERB. geom. 3,14 porca . . . in longitudine LXXX, in latitudine XXX pedes habet; qui invicem ducti II CCCC -ant constratos *(sc. pedes).* **2** *signum dare – Zeichen geben (usu intrans.):* PONTIF. Rom.-Germ. 63,5 concrepantibus ecclesiae signis domnus metropolitanus, mox ut vult, -et (-at *var. l.*) cantori et mox incipit antiphonam ad introitum. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 202,5 qui *(gestus)* a quibusdam consuevit fieri loquendo aut -ando.

II *indicere, praecipere, imponere – an-, verordnen, anweisen, auferlegen:* **A** *in univ.:* ARBEO Corb. 18 p. 208,18 Ansaricum . . . pugionem in manu sumere -gans (indignans *a. corr. 2*). CAPIT. reg. Franc. 74,8 constitutum est, ut secundum antiquam consuetudinem praeparatio ad hostem faciendam -retur et servaretur. CONST. Constant. 98 audi . . . monita nostra et fac, quodcumque -amus tibi. ACTA civ. Wism. A 441 (c. 1260) quondam papa Honorius per privilegia sua -vit expresse per omnes fines Alamannie, quod *eqs. saepe.* *de paenitentia:* ARBEO Emm. 36 p. 81,8 paenitentiam de commisso scelo -vi. PONTIF. Rom.-Germ. 99,50 si vult *(sc. peccator)* dimittere, suscipias eius confessionem et -es ei penitentiam. *al.* **B** *convocare – einberufen:* WOLFHER. Godeh. I 27 p. 187,32 clericum . . . ibi *(sc. Gandesheim)* . . . synodum suam -are mandavit *metropolitanus. v. et p.1684,45.* **C** *mediopass. i. q. (notis propriis) desiderari – (aufgrund der Symptome) notwendig sein, 'angezeigt' sein (usu medic.):* ANON. coit. 1,5,19 cibaria temperata et solubilia et vina dato . . .; tandem quies -atur longissima.

III *expedire, formare – vorzeichnen, formen:* LEG. Lang. p. 173,4sqq. si quis invenerit libera mulierem aut puellam per campum suum seminatum ambolantem et ⌞viam -antem⌟ (via -ante *var. l.*), pignerit eam *eqs.*; . . . parentes . . . ipsius feminae . . . conponant solidos sex pro via -ta (-gata, -agata *var. l.*).

adv. ***indicanter.** *manifeste, expresse – deutlich, nachdrücklich:* VITA Adalb. Prag. 5 (MGScript. XV p. 1179,51; c. s. XII.) abbati ardentis animi tui desiderium -r aperias *(sc. senex).*

2. indico, -dixi, -dictum, -ere. *usu absol.: p.1684,20. partic. perf. usu adi.: l.45.62.* **1** *strictius:* **a** *(publice) enuntiare, proclamare – (öffentlich) verkünden, ansagen, ankündigen:* **α** *in univ.:* THIETM. chron. 5,38 p. 264,23 expeditionem (6,2. *al.*). BERTH. chron. B a. 1079 p. 362,11 ad pacem -tam custodiendam. *al.* *de bello ('erklären'):* ANNAL. Einh. a. 791 p. 89,17 b e l l u m genti Hunorum a Francis -tum est (EPIST. Mog. 11 p. 334,15. *saepius*). **β** *c. sensu invitandi i. q. convocare, instituere – einberufen, ansetzen, veranstalten:* LEX Ribv. 53 si quis rem suam alio prestiterit et p l a c i t u m -xerit (interdixerit *var. l.*; DIPL. Ludow. Germ. 170 p. 239,26 -to . . . placito). LEX Sal. Pipp. 79,1 mallum (81,1. *al.*). POETA SAXO 3,448 -to . . . iustitio. THANGM. Bernw. 18 p. 766,42 aecclesiae consecrationem. 22 p. 769,22 synodum. VITA Heinr. IV. 10 p. 32,24 rex . . . c u r i a m Mogontinam ad natale Domini -xit (HELM. chron. 107 p. 209,26 [induxit *var. l.*]. *al.*). CONSUET. Marb. 332 speciale officium. *saepius. v. et p.1685,30.* **γ** *fort. i. q. ciere, advocare – viell.: herbeirufen, -zitieren:* SIMON SITH. gest. 1,39 subsequenti die omnes pene . . . burgi cives -ti conveniunt. **δ** *constituere – festlegen:* LEG. Wisig. 2,1,19 p. 66,29 post tempus -tum. *de indictione:* IOH. CODAGN. annal. a. 1188 p. 16,22 (vs.) -ti sextus fuerat tunc temporis annus. **b** *praecipere, imperare, iubere, edicere – vorschreiben, an-, verordnen, befehlen:* **α** *in univ.:* DIPL. Loth. II. 17 p. 412,20 iubendo sancimus et regali auctoritate -imus, ut *eqs.* DIPL. Ludow. II. 11 p. 86,35 (spur.) debita . . . ultione centum auri libras exsolvi -imus. DIPL. Otton. III. 216 diversa regni negotia interdum cogunt nos -ere (incidere *var. l.*) diversa imperia. *saepius.* **β** *iniungere, imponere, poscere – auferlegen, -tragen, -bürden, abverlangen:* BAUDON. Radeg. 4 (MGMer. II p. 381,3) insuper et i e i u n i i cruciationem -xit (induxit *var. l.*; ARBEO Corb. 41 p. 229,18 -to ieiunio. VITA Rimb. 8 p. 86,28. *saepius*). LEG. Wisig. 2,1,19 p. 66,17 unusquisque . . . iuxta legis . . . sententiam . . . -ta damna suscipiat. CONC. Karol. A 50D,32 p. 633,23 qui *(sacerdotes)* . . . tempora modumque p a e n i t e n t i a e ad libitum paenitentium -unt (ALTFR. Liutg. 1,25 p. 30,19 penitentiam -xit. VITA Liutg. I 32. *al.*). CAND. FULD. Eigil. I 21 annonam. PRUD. TREC. annal. a. 839 p. 35,25 multam terrae. CONSUET. Marb. 299 silentium. *al.* *de rebus:* VITA Heinr. IV. 1 p. 11,3 si quando sterilitas anni famem -xit. **2** *latius:* **a** *iunctura* nomen -ere *i. q. nomen dare – einen Namen geben:* ROD. GLAB. Wilh. 2 p. 464,12 propria puerum sustulit *imperator* dextera eique nomen -xit *(cod.;* indidit *ed.)* Willelmum. **b** *communicare, narrare – mitteilen, erzählen:* **α** *in univ.:* THIETM. chron. 1,6 Heinricus . . . rumore turbatus ad imperatorem properavit omnemque -ens ei rem ordine. 3,3 meritum eius *(abbatissae)* cunctis asstantibus -xit *archiepiscopus. saepius.* **β** *absol. i. q. denuntiare – Meldung machen:* CHART. Turg. III 418 p. 195,18 (a. 1260) quicunque predium sui concivis . . . nomine pignoris possederit . . ., de licencia sculteti . . . libere potest venundare obligatori tam<en> antea -endo. **γ** *indicare – aussagen:* CHART. civ. Magd. 115 p. 61,26sqq. (c. 1250) Iohannes, filius Ermengardis, -it et interdicit, quod nihil inde sciat; Teodericus . . . -it et interdicit, idem dicit; Conradus Glodig -it et interdicit se interfuisse, ubi divise fuerunt ille due aree. *ibid. saepius in hac iunctura.* **c** *praedicere, annuntiare – vorhersagen, verheißen:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,12 l. 80 -ens eis *(omnibus)* omnigenam sponsionem consolationis *eqs.* THIETM. chron. 1,14 certitudinem resurreccionis . . . -ens cunctis fidelibus. 2,16 sicut ei *(archiepiscopo)* -tum est, facta confessione . . . dereliquit aliena. *al.* *de sideribus c. notione decernendi:* THIETM. chron. 4,10 cometa apparens damna in pestilenciis subsequutura -xit. MANEG. c. Wolfh. 8 p. 59,5 alii *(sc. occupati)* . . . in causarum proventibus dinoscendis, quos -i sibi 'fatali necessitate' per concursum planetarum et siderum opinati sunt. **d** *obicere, exprobrare – vorwerfen, vorhalten:* CAPIT. reg. Franc. 39,11 optimus quisque . . . in testimonium adsumatur et cui is, contra quem testimoniari debent, nullum crimen possit -ere (obicere, dicere *var. l.*, id est inpinguere *add. 25.26*).

subst. **1. ?indicta,** -ae *f.* **1** *indictio – Indiktionsjahr:* CARM. var. I 9,2,23 anno Dominice incarnationis DCCCXLVI. -e X. **2** *?per confusionem i. q. iudicium – Gericht(sverhandlung):* LEX Raet. Cur. 8,3 de die dominico omnis homo de omne causatione requiem habeat, ut nec privatum debitum nec publicum nullus ausus sit requirere, nec nulla -a publica nec privata non indicetur.

2. indictum, -i *n.* *edictum, praeceptum, institutio – An-, Verordnung, Verfügung, Einrichtung:* **1** *proprie:* WILLIB. Bonif. 9 p. 57,9 secundum -um gloriosi regis (*cf.* 8 p. 53,15 edictum). DIPL. Karoli M. 253 p. 362,47 (spur.) quia nostram iussionem atque nostrum -um et preceptum contempsit *(sc. quaelibet persona). al.* **2** *meton.:* **a** *diploma, charta – Diplom, Urkunde:* DIPL. Karoli M. 234 p. 323,26 (spur. s. X.) ut nostre donationis vel emunitatis -um . . . inviolabiliter et inaudacter tactum permaneat. **b** *feriae indictae – festgesetzter Feiertag (cf. p.1685,36; cf. DuC. s. v. 3. indictum):* VITA Karoli M. 2,24 p. 66,14 si quis . . . scire affectat nomina et numerum archiepiscoporum, episcoporum et abbatum ad idem *(sc. praesentationis reliquiarum)* sollempne -um convocatorum *eqs. (cf. H. et I. Deutz, Die Aachener 'Vita Karoli Magni' des 12. Jhs. 2002. p. 201. adn. 116).* *de mercatu pentecostali ('Pfingstmarkt'; de re v. M. M. Postan, The Cambridge Economic History of Europe. III. 1965. p. 125):* INNOC. III. registr. 1,484 p. 712,1 -um . . ., sicut hactenus Corbeiense monasterium celebrare consuevit, vobis confirmamus.

[3. indico *v.* 1. incido.] **[4. indico** *v.* iudico.]

indictio, -onis *f.* *script.:* -iti(o): *p.1678,4.* -itti(o): *p.1685, 59.* -ci(o): *p.1685,33.58.* -cci(o): *p.1685,27.52.61.* *form. abl. pl.* -ebus: *p.1685,48.*

I *actio indicendi, pronuntiatio – Ansage, Ankündigung, Bekanntmachung:* **A** *proprie:* **1** *praevalente notione dicendi:* **a** *in univ.:* CAPIT. episc. I p. 49,2 quomodo a presbiteris letaniae denuntiantur in plebe . . ., id est letania maiore vel ceteris

[Leithe-Jasper]

-bus pro utilitate populi denuntiantur *eqs.* **b** *declaratio – Erklärung:* ARNOLD. LUB. chron. 5,28 p. 208,41 pacis -o (dictio *var. l.*) rata permansit. **c** *denuntiatio – Androhung:* CONC. Karol. A 14 p. 86,32 hoc *(decretum)* . . . sub divini iudicii obtestatione et anathematis -e (interdictione *var. l.*) decernimus observandum. HRABAN. hom. II 145 p. 428C suppliciorum. CONST. Melf. 1,75 p. 249,13 multarum. *al.* **2** *praevalente notione imperandi:* **a** *convocatio, evocatio – Einberufung, Aufgebot:* LAMB. HERSF. annal. a. 1056 p. 69,21 notatum . . . est nulla retro maiorum memoria sine publica -e tot illustres personas in unum confluxisse. a. 1075 p. 214,15 quo *(die)* regis exercitus iuxta publicam -em in Bredingen coadunandus conveniret. **b** *constitutio, iussio – Anordnung, Verordnung, Geheiß:* DIPL. Heinr. IV. 411 p. 546,24 regia nostre celsitudinis -e (iurisdictione *var. l.*) precepimus atque iubemus, ut *eqs. v. et p. 1678,4.* *praeceptum, mandatum – Vorschrift, Weisung, Gebot:* SIGEBOTO Paulin. 5 p. 913,26 ut instantia pietatis et misericordiae debitum evangelicae -is . . . exsolveret. **c** *iniunctio (munerum) – das Auferlegen, Auferlegung, Forderung (von Dienstleistungen):* LEG. Wisig. 2,1,22 sin . . . vel egritudo vel publice utilitatis -o suspenderit iudicem a negotio peragendum. 12,2,18 p. 427,1 iniustum . . . est illos censionis onere pregravari vel Iudaicis amplius -bus implicari, qui *eqs. al.* *expressius fort. i. q. tributorum iniunctio – viell.: Abgabenforderung, Steuerverordnung:* CHART. Neocell. Frising. 11 (a. 1164) excludentes omnino omnes alias exacciones, videlicet placitorum, -cciones prepositorum et preconum peticiones et pernoctationes. **B** *meton.:* **1** *de synodo i. q. conventus convocatus – einberufene Versammlung:* CHART. episc. Halb. 135 l. 19 (dipl. Heinr. V.) quomodo ipse archiepiscopus . . . synodum indixerit . . ., ubi ipse *(imperator)* post cetera, quorum causa haec -o fuerat celebrata, . . . legem tulit *eqs.* (*sim.* LAMB. HERSF. Lull. 19 p. 332,19 -cio [-o *var. l.*]). **2** *feriae indictae (ad praesentationem reliquiarum) – (zur Reliquienzeigung) festgesetzter Feiertag (cf. p.1684,58; cf. DuC. s. v. 4. indictio):* VITA Karoli M. 2,24 p. 66,6 -em . . . plurimarum reliquiarum sanctarum fieri predixerunt *(sancti; de re v. op. cit. p.1684,59).* **II** *de temporum ratione:* **A** *annus fiscalis – Steuerjahr:* COMPUT. Borst. 4,26C quindecimo anno effundebatur census in arca custodiae Capitolii; et dicebatur ille annus -o, quia per ter quinque annos ex tribus partibus mundi census exigebatur. *adde:* LIBER diurn. 95 p. 124,19 ut singulis quibusque -bus pensionis nomine rationibus ecclesiasticis tantum a tua magnitudine . . . persolvantur *eqs.* **B** *spatium, cyclus quindecim annorum – Zeitraum, Zyklus von fünfzehn Jahren, 'Indiktion':* **1** *def.:* COMPUT. Borst. 4,26A -o dicta est quasi valde dictio. **2** *exempla:* BEDA temp. rat. 2,11 -es XV annorum ambitu celebrari. COMPUT. Borst. 16,22 de -bus (-ebus *a. corr.*), propter quid inventae sint, vel quam utilitatem in computo nostro faciant, requisitum est. HARIULF. chron. 3,1 p. 82,19 si . . . mense Septembri die XXIV -es mutantur (*sim.* CATAL. reg. [MGLang. p. 520,3] per omne tempus mudant -cciones octavo Kalendas Octuber). *al.* **3** *de numero locum uniuscuiusque anni inter cyclum quindecim annorum indicante i. q. annus indictionalis – 'Indiktionsjahr':* PAUL. DIAC. carm. 2,8,2 ad hunc usque prima annum, in quo est -o. TRAD. Frising. 28 luna V. -e VI. plus minus. TRAD. Patav. 27 temporibus gloriosissimi rex Caroli anno ducatui eius nominato -cione. TRAD. Frising. 400a p. 341,29 per -em XI. DIPL. Karoli III. 169 p. 274,31 -ttione V. DIPL. Conr. I. 1 anno incarnationis Domini DCCCCXI, -um XV. THIETM. chron. 1,22 -ccione XI. LIBER ordin. Rhenaug. p. 134,15 cereo . . . armarius inscribit, quotus annus sit Dominicę incarnationis, quota -o. *persaepe.*

indictionalis, -e. *ad indictionem pertinens – 'Indiktions-':* HONOR. AUGUST. imag. 2,74 cyclus -is ab Octobri incipiens XV annis *(sc. impletur).*

***indicto,** -are. *indicere, adhortari – an-, ein-, vorsagen, auffordern:* HILDEG. epist. 46 quem *(cibum)* tu *(sc. homo)* ipse comedere vis -ante (in dictante *var. l.*) mente tua.

***indictor,** -oris *m.* *promulgator – Verkünder:* YSENGRIMUS 6,62 hinc procul -r fęderis huius eat!

indictum *v.* 2. indico.

indictus, -us *m.* *indictio, praeceptum – Weisung, Verordnung:* CONST. Constant. 246 licentiam tribuentes . . . papae et omnibus . . . pontificibus . . . in . . . ecclesia ex ⌞nostra synclitu⌟ (nostro inclitu, nostro -u *sim. var. l.*), quem placatus proprio consilio clericare voluerit. CHRON. Reinh. a. 1213 p. 582,24 -u . . . prelatorum verbum exhortacionis . . . in coadunacione populari promulgaturus *(sc. praepositus).* *rogatio, postulatio – Vorschlag, Aufforderung:* DIPL. Otton. II. 232 p. 261,14 -u precatuque dilectae contectalis nostrę . . . villas quasdam . . . monasterii usibus . . . dimisimus.

***indicularius** (indecol-), -i *m.* *collectanea formularum, epistularum – Musterbriefsammlung:* FORM. epist. tit. p. 525,24 incipit indeco-us domne Thiathilde.

indiculum, -i *n. vel* **indiculus,** -i *m. vel semel* (Clm 14370, f. 2) ***indicula,** -ae *f.* *script.:* -dec-: *l.27.28.* -colum: *l.27.28. 29.31.*

1 *usu originario i. q. (parva) epistula, litterae, commonitorium (scriptum) – (kleiner) Brief, (Send-)Schreiben, (schriftliche) Anweisung:* **a** *strictius:* **α** *in univ.:* BONIF. epist. 107 quidam servus ęcclesiae nostrae . . . veniens ad nos cum -o vestro *(sc. regis)* rogans, ut *eqs.* ALCUIN. epist. 96 dum in unius dexteram portitoris . . . tres simul posui -os, unum sollicitudinis meae, alterum *eqs.* VITA Galli II 666 quaecumque suades *(sc. princeps)*, ante per -um dulci insinuabo magistro, quod cupis. EPIST. Einh. 71 clericus . . . -um, quem nostrae parvitati misistis, secum abstulit, ut *eqs. saepe.* **β** *de epistulis regalibus sim. (usu publ.):* FORM. Marculfi 1,6tit. -ecolum (-um, -olum *var. l.*) regis ad episcopo, ut alium benedicat. 1,26tit. -ecolum (-um, -olum *var. l.*) communiturium. CONC. Karol. A 22A p. 197,4 nobis *(sc. archiepiscopo)* sospitatem vestram per missum aut per -olum vestrum nobis innotescere non pigeatis *(sc. antistes).* ALCUIN. epist. 15 p. 41,38 quid, si a rege legatio et -us ad te *(sc. Gislam virginem)* veniet. VITA Desid. Cad. 14tit. -us Dacoberti regis ad domnum Sulpicium episcopum. CAPIT. reg. Franc. 139,16 de dispectu litterarum dominicarum: . . . qui vero ⌞epistolam nostram⌟ (-um nostrum *var. l.*) quocumque modo dispexerit. 206,3. *saepius.* **γ** *annotamentum, nota, hypomnema – Notiz, Vermerk, (schriftliche) Anmerkung:* BEDA temp. rat. 47,69 apostolica ecclesia hanc *(sc. de Christi spatio vitae)* se fidem tenere et ipsis testatur -is, quae suis in cereis annuatim scribere solet. ADAM gest. 2,69 p. 130,10 ut . . . brevi quodam -o complectamur ymaginem virtutis eius *(Bescelini). fort. huc spectat:* ADAM gest. epil. 8 (vs.) cum divina patrum scrutere *(sc. Liemarus)* volumina cautis -is. **b** *latius:* **α** *perscriptio (iuramenti, testimonii sim.), tabellae – Protokoll, Niederschrift (eines Eides, Zeugnisses):* FOLCUIN. Bert. 1,7 p. 26,13 (chart. a. 662) Mummolenus . . . episcopus rogatus pro -o domni Audomari *(sc. caeci)* subscripsi. LEG. Wisig. 12,3, 14tit. professio Iudeorum, quomodo unusquisque eorum ad fidem veniens -um professionis sue conscribere debeat. BONIF. epist. 16 p. 29,18 sacramenti. *al.* **β** *index, catalogus – Register, Tabelle, Liste, Verzeichnis:* CONC. Karol. A 13 p. 72,33 quorum *(episcoporum seu abbatum)* nomina in hoc -o subter scripta reperiuntur. CARM. Cent. 171,1,1 hic caput -i sumunt sine lege peracti artis grammaticae pariter sermone polito *(v. notam ed.).* **γ** *collectanea formularum, indicularius q. d. – Formel-, Mustersammlung:* LIBER diurn. 1tit. -us aepistolae faci<endae>. **2** *indicium, signum, exemplum – Zeichen, Beweis, Beispiel:* **a** *in univ.:* WALTH. SPIR. Christoph. I epist. ad Haz. p. 63,26 ut . . . certissimum habeas servitutis -um. BENZO ad Heinr. IV. 3,25 p. 338,4 disponit *Annas* celebrare sub specie synodi conventiculum, quasi suê voluntatis -um. TRANSL. Annon. 6 (ed. Köpke) p. 517a,4 ad . . . mausoleum . . . accedentes illic *(sc. in epitaphio)* inaratum (inerratum *ed. Mittler*) suae inquisitionis -um se reperisse laetati sunt *(sc. legati apostolicae sedis).* **b** *instrumentum (argumentativum) – Beweismittel:* CAPIT. reg. Franc. 155,5 de duabus feminis, quae -os attulerunt, interrogandi sunt Heiminus et Monoaldus, utrum *eqs.*

Indicus, -a, -um. *script.:* Endegum: *p.1687,15.* ?Incicus: *p.1687,8.* Indig(us): ALCUIN. epist. 237 p. 382,21.

1 *adi. de colore pigmenti Indigoferae tinctoriae (L.) ex-*

tracti i. q. caeruleus, hyacinthinus – 'indigoblau', violettblau: GESTA Font. 17 p. 102,20 tunicam sacerdotalem -i coloris cum vestimento integro I. HERM. CARINTH. essent. 2 p. 204,21 color purpureus seu Persicus vel -us Mercurii *(sc. est)*. ALBERT. M. animal. 1,163 nigredo . . . oculi . . . declinabit . . . ad colorem, qui vocatur kyanon, qui est inter rufum et -um. HERACLIUS II 50 p. 85,30 medii *(sc. colores)*: rubeus, viridis, croceus, purpureus, prasinus, azur et Incicus. **2** *subst. neutr. i. q. pigmentum caeruleum, color caeruleus – 'Indigo(blau)':* COMPOS. Luc. γ 6 lulax, id est -um *(v. notam ed. p. 103)*. THEOPH. sched. 1,14 p. 12,3 misce auripigmentum cum -o, sive cum menesc. ACTA imp. Böhmer 901 p. 614,25 habet *(sc. marchio)* prohibere omnes personas per easdem suas stratas . . . ducere universas negotiationes . . ., et specialiter bunbecium et allium, braxile, Endegum. URSO element. 5 p. 184,5 fit color Indus -o similis. HERACLIUS II 52 -um ab ipsis ostenditur, ubi nascitur. *cf.* cornix, draco, folium, nardus, nux, sal, styrax.

indido *v.* indo. **indiencia** *v.* indigentia. *Leithe-Jasper*

indieo *v.* indigeo. **indies** *v.* in *et* dies.

***indiffamatus,** -a, -um. *non diffamans, tacitus – nicht lästernd, diskret:* WOLFHER. Godeh. II prol. p. 197,8 apud quam *(clementiam praeceptoris)* . . . esset . . . pro demendis vel addendis promptior et non suspecta benignitas cautelae vel saltim -a (infamata *var. l.*) celeritas taciturnitatis aeternae.

indifferens, -entis. *script.* -ife-: *p.1688,3.* **1** *non differens, nullo discrimine separatus, aequalis – nicht unterschieden, unterschiedslos, gleich(artig):* **a** *gener.:* GERHOH. Sim. p. 243,27 quos *(sacerdotes malos)* excepta sola salutis efficientia constat omnino in sacrificando a bonis -es. CHART. Westph. V 117 p. 42,19 (epist. papae) cui *(monasterio)* . . . -em sepulturam nobilium utriusque sexus . . . concedimus. **b** *philos. et theol.:* HERM. CARINTH. essent. 1 p. 104,13 (codd. LC) generalem . . . substantiam . . . et corporum materiam et horum principiorum -em commixtionem esse consequens est, quam *eqs.* GERHOH. epist. 23 p. 593[C] ut subiectio nominis *(sc. Christi)* proprietatem naturalis atque -is testetur essentiae. ALBERT. M. metaph. 5,1,7 p. 225,13 '-s . . .' (*p. 1016[a],18* ἀδιάφορα) specie sive forma est 'species', quae non dividitur 'secundum sensum' . . ., sed *eqs.* caus. univ. 1,1,10 p. 20,38 si duo sunt vel plura, aut 'sunt omnino similia' et -ia aut differentiam ab invicem habentia. *ibid. al.* **2** *indefinitus, medius, anceps – unbestimmt, undifferenziert, gleichgültig, ambivalent (interdum i. q. levis, parvus – unbedeutend, belanglos, e. g. l. 47. 56; usu subst.: l.47.51.53):* **a** *gener.:* MEGINFR. Emm. 4 p. 975[A] frequentabant sedem eius religiosae simul et -es personae complures. DAVID compos. 3,67,4 p. 364,23 cautela habenda est, ne . . . exigua pro eximiis et -ia pro summis recipiantur *(sc. in visionibus)*. **b** *philos. et theol.:* ALBERT. M. bon. 58 p. 33,66 utrum in operibus voluntatis aliquid sit -s, ita quod nec bonum nec malum sit in genere vel in specie. 59 p. 34,68 <de> differentia inter -s et vanum et otiosum *eqs.* sent. 2,38,2 p. 604[a],27 generaliter intelligitur *(sc. quod quantum intendis, tantum facis)* in -bus, quia in illis verum est, quod intentio tua nomen operi tuo et formam imponit: quia indifferentiam non habet ratione meriti vel demeriti nisi ex intentione. summ. theol. II 19,123,2 p. 408[a],25 utrum -s sit *negligentia* vel veniale vel mortale peccatum. *ibid. al. v. et p.1688,19.* **c** *mus.:* FRUTOLF. brev. 8 p. 58 nisi sit cantus -s inter ipsum *(authentum)* et plagin suum *eqs.* 62 si sit cantus -s . . ., qui licenter descendit etiam ad sonum quintum. *ibid. al.*

adv. **indifferenter.** **1** *sine discrimine, differentia, exceptione, aeque, item – ohne Unterschied, Ausnahme, gleichermaßen, ebenso:* **a** *gener.:* LIBER diurn. 87 p. 115,7 fabricam . . . seu luminariorum concinnationem -r vos *(sc. monachi)* . . . procurantes efficiatur (efficiatis *var. l.*). AGIUS vita Hath. 1 si quid . . . est, quod de sanctitatis eius declaratione ad omnium -r notitiam pervenire nequivit *eqs.* THADD. FLORENT. cons. 76,20 utatur patiens pulvere . . . -r ante cibum et cum cibo. ALBERT. M. animal. 7,47 'ursus . . . ⌞comedit -r⌟ (*cf. p. 594[b],5* παμφάγον)'. *persaepe.* **b** *philos. et theol.:* HRABAN. hom. II 58 p. 257[C] illi *(Patri)* est *Christus* -r aequalis. VITA Norb. II 16 p. 1267[B] quantum . . . differt nihil ab aliquo, tanto . . . et malum . . . inferius est, quia nihil, et bonum . . . superius, quia -r aliquid. **c** *iur.:* CHART. Basil. C I 71 (a. 1202) salvo utriusque partis iure indife-r conferendo. CHART. Salem. 94 p. 136,15 ut R. Bodimare specialiter et nominatim omnesque alios *(homines)* ad idem predium pertinentes -r daret. CHART. Friburg. 82 p. 68,17 nos *(sc. Albertus et al.)* . . . curiam . . . -r cum omnibus pertinentiis et iuribus suis . . . conventui . . . vendidimus. CHART. Turic. 1052 p. 136,34 quod . . . omnia bona -r . . . inter se dividerent *(sc. Egilolfus et Adilheidis)* et in partes succederent coequales. *al.* **2** *indefinite, medie, ambigue – in unbestimmter, undifferenzierter, ambivalenter Weise:* **a** *gener.:* OTLOH. Wolfk. 2 capit. p. 566 relatio de nominis eius memoria, quia -r accipi possunt huiusmodi vocabula. *prout placet – nach Belieben:* AMALAR. cod. expos. II 15,1 cantor . . . ascendere potest -r: ascendit superius, quia Christus praelatus est Iohanni, stat in eodem *(sc. gradu)*, quia *eqs.* **b** *philos. et theol.:* ALBERT. M. sent. 2,40,2 p. 627[a],19 quaedam numquam possunt bene fieri . . .: ergo numquam possunt fieri nisi male, ergo numquam -r, quia indifferens est, quod nec bonum est nec malum. phys. 2,2,8 p. 111,64 aliquando . . . nihil prodest ad neutrum, et tunc vel obest vel -r se habet *forma accidentalis*. **c** *metr.:* WANDALB. ad Otric. p. 570,31 quamvis ultima syllaba -r in omnibus metris accipiatur *eqs.* CONR. HIRS. dial. 120 in omnibus . . . metris finalis sillaba -r ponitur *(ex Bernh. Traiect. Theodol. 16)*. **d** *mus.:* ANON. IV mus. 3 p. 74,14 de brevi . . . sequenti non est cura, quia -r ponitur secundum, quod melius competit (*sim.* p. 74,20. 5 p. 81,7).

indifferentia, -ae *f.* *usu philos. et theol.:* **1** *natura non differens, absentia discriminis, aequalitas – Unterschiedslosigkeit, Gleichheit, Gleichartigkeit:* OTLOH. quaest. 35 p. 105[D] si . . . numerantes semper dicamus: 'ille unus, ille unus, ille unus', ex huiusmodi -a nullum instruimus, quem vel primo vel secundo vel tertio . . . dixerimus. GERHOH. (?) tract. I 3 omnimoda -a est utriusque *(sc. Patris et Filii)* in natura seu substantia. HUGO HONAUG. hom. 2,77,7 non est idem indiscretio et -a: -a est omnino similium aequalitas et identitas. ALBERT. M. summ. theol. I 3,15,2 p. 68,61 talem *(sc. speciei)* . . . similitudinem et -am homo cum Deo habere non potest. *saepius.* **2** *natura indefinita, anceps, ambiguitas – Unbestimmtheit, Ambivalenz, Gleichgültigkeit:* **a** *in univ.: v. p. 1687,54.* sine -a *i. q. firmiter, confidenter – fest, zuversichtlich:* GLOSS. psalt. Lunaelac. 118,74 unusquisque . . . credat sine -a Deo. **b** *levitas, parvitas – Unerheblichkeit, Belanglosigkeit (usu plur.):* AMALAR. off. 1,19,12 divitiae et corporis sanitas et saeculi dignitates, quae . . . philosophi appellant -as.

indiffin- *v.* indefin-. *Niederer*

***indificuus** *v.* *indeficuus.

[indigemini *v.* digno: *adde ad vol. III. p. 636,47:* FORM. extrav. II 5 p. 555,8.]

indigena, -ae *m. (f.: l.69)* *script.* -deg-: *l.57. adde* CARM. var. III 48,2 p. 527. *form. decl. II.: p.1689,2.* *confunditur c.* indignus: *l.59. adde* CAPIT. reg. Franc. 216,5 *(var. l.)*.

1 *incola (vernaculus),* αὐτόχθων – *Einheimischer, Alteingesessener, Eingeborener, Be-, Einwohner:* **a** *in univ.:* COLUMB. epist. 5 p. 170,14 peregrinus -ae . . . scribere audet Bonifacio patri Palumbus. CONC. Merov. p. 200,29 ut decedente episcopo in loco eius non alius subrogetur nisi loci illius inde-a. HIST. Daret. p. 199,18 nullus (nullius *var. l.*) proximi parentis aut -e (indigne *var. l.*) . . . pepercit *(sc. Aeneas)*. VITA Vicel. 111 maiestas inperialis -is (*cf.* DIPL. Loth. III. 63 p. 100,19 habitatores) terre concedens. MARC. GRAEC. ign. 9 primo . . . autumnalis pluviae dilapsu succendetur terra et -as conburet igne. CHART. Port. 164 p. 183,23 qui *(locus)* Fons ab -is nuncupatur. *persaepe.* *usu attrib.:* CONC. Karol. A 56[B],48 quamquam cultus divinus inpugnatores non solum -as, verum etiam externos habeat. EPIST. Meginh. 37 p. 236,12 sub te *(sc. episcopo)*, -a domno, pastore domestico. COSMAS chron. 1,13 p. 29,19 quia cum viro alienigena non tam cito conspiraret plebs -a. DIPL. Karoli M. 295 p. 443,6 (spur.) quatinus non solum clerici et laici loci huius -e, sed et omnes incole et advene hic inhabitare volentes . . . ab hac lege . . . a nullo . . . infringantur (*inde* DIPL. Frid. I. 502 p. 433,35. DIPL. Frid. II. 316 p. 291,22.

[Weber]

CHART. Aquens. 10 l. 20). *al.* **b** *c. notione inculti, rudis (ironice):* AMARC. serm. 2,533 is *(sc. advena)* nos -os deridet. **c** *c. notione pagani:* THIETM. chron. 6,24 ministri *(sc. idolorum)* sunt . . . ab -is *(sc. Liuzicis)* constituti. 8,5. GOZECH. Alban. p. 162,17 -ae loci . . . testes Christi invadunt. p. 164,35 coeperunt *viri sancti* -is verbum veritatis evangelizare. HEINR. LETT. chron. 24,5 p. 175,9 in qua *(silva)* dicebant -e magnum deum Osiliensium natum. **2** *homo eiusdem gentis – Landsmann:* VITA Adalb. Prag. A 7 quis alius nisi -a noster Adalbertus (*item* B 7. C 7). NADDA Cyriac. I prol. 14,59 hoc *(sc. quod Beda scripsit)* . . . omnis noster -a norit. EKKEB. HERSF. Haimer. 32 p. 606,32 nullus vestrum, qui -ae estis *(sc. Rouding eiusque socii)* huius sancti *(sc. Heimeradi). al. adde:* HROTSV. Gong. 366 dum fuerat vulgo res diffamata dolenda Francorum gentis omnibus -is *eqs.*

indigentia (-cia), -ae *f. script.* -ie-: *l. 26. adde* ALCUIN. epist. 145 p. 232,27 *(var. l.). confunditur c.* indignantia: *l.36.*

I *proprie:* **A** *inopia, paupertas, egestas – Mangel, Armut, Not:* CONC. Karol. A app. 9 p. 849,5 perscrutatum est . . . monachos nullius eiectione nec aliqua -a . . . exisse ab eorum monasterio. GERH. AUGUST. Udalr. 1,3 l. 97 ut in nullo eos *(vasallos imperatoris)* aut iumenta eorum ulla -a fatigaret. CONSTANT. AFRIC. coit. 2,10 semen emittere non valet *virga*, dum seminalis humiditatis fuerit -cia. CHART. Laus. 385 p. 338,1 Richardus . . . vendidit capitulo pro -cia sua XIII posas terre. SUMMA dict. Saxon. 11,1201 p. 339,12 sustinere -ienciam verecundam. *persaepe. v. et p.1691,14.1692,18.* **B** *necessitas, desiderium – das Bedürfen, Bedürfnis, Begierde:* **1** *in univ.:* **a** *usu communi:* DIPL. Otton. I. 210 p. 290,38 decimationem . . . volumus concedere . . . conservandam . . . ad -am p a u p e r u m vel peregrinorum (DIPL. Heinr. III. 47 p. -is . . . subvenire). WOLFGER. itin. comput. 2,101 servis camere pro suis -ciis VII den<arios>. STATUT. ord. Teut. p. 106,19 preceptor . . . acquirat necessaria secundum -ciam singulorum. HUGO TRIMB. registr. 805 possumus notare miram indignanciam *(an leg.* -am?, *v. notam ed.)* veterum doctorum Ebreorum et Grecorum. *persaepe.* **b** *c. gen. obi.:* GODESC. SAXO theol. 19 p. 261,14 ubi nulla deitatis . . . differentia, nulla . . . ibi est pluralitatis -a. MANEG. c. Wolfh. 11 p. 66,9 qui *(Deus)* . . . nec alieni favoris vel laudis -am pateretur. CHART. Merseb. 119 p. 100,36 abbas omnisque conventus . . . magnam -am molendi . . . sustinentes ad construendum ibidem molendinum nostrum *(sc. episcopi)* pecierunt assensum. *al.* **2** *spectat ad requisita naturae:* LIBER ordin. Rhenaug. p. 52,18 fratres, postquam corporali -ę . . . satisfaciunt, communiter manus et facies lavant. **C** *exigentia – Erfordernis, Notwendigkeit:* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 367[C] ex his *(quatuor causis generalibus)* multae descendunt *causae* speciales; prima est maior vel minor -a (*sim.* p. 367[D]). p. 370[E] in aurea *(medicina)* ponitur *pyrethrum* in maiori pondere . . . propter maiorem -am. GEBER. summ. 52 tota erit perfectionis tradita cognitio secundum nostrae artis -am. WILH. CONG. chirurg. 1663 ad dolorem spine dorsi trahuntur setones, unus vel plures secundum -am menbri pacientis in ipsa spina. STATUT. ord. Teut. p. 32,12 infirmus . . . pensatis sue infirmitatis -ciis diligencius procuretur.

II *meton. i. q. necessaria – das Nötige, Notwendige:* LIBER diurn. 92 ut nullam -ae inopiam quacumque ecclesia . . . perpeti debeat.

1.*indigenus, -a, -um. (indigere; *fort. per contam. c.* indigena; *cf. Stotz, Handb. 2,V § 84.7) usu subst.: l.66. metr.* -gĕn-: *l.66.*

egenus, pauper – bedürftig, arm: VITA Boniti 14 (MGMer. VI p. 127,4) cum . . . eam *(mulierem)* -am cognovisset, paululum substitit et, quid vellet, requisivit. TIT. metr. II 1,34 terrenas gazas numquam servavit *Grimoaldus* amando, sed mox captivis -isque dedit (*inde* CHRON. Salern. 29 p. 33,6).

2. indigenus *v.* indigena.

indigeo, -ui, -ere. *script. et form.:* -deg-: *p. 1690,4. 8.* -ie(o): *p. 1690,20. adde* ALCUIN. epist. 44 p. 90,16 *(var. l.).* -gi(o): *p.1690,4.58. coni. imperf.:* -eris: IONAS BOB. Ioh. 8. -erint: CHART. Bund. 1245 p. 41,23 *(var. l.). partic. fut.* -gitur(us): *p.1690,27. ?gerund.* -nt(us): *p.1690,48. ?struct. c. dat.: l.23.*

I *spectat ad inopiam i. q. carere, egere – nicht haben, entbehren, Mangel haben (an):* **A** *in univ.:* CONC. Merov. p. 41,8 ut . . . nihil -egiat *ecclesia.* IONAS BOB. Columb. 1,21 p. 199,13 cum . . . sumptuum necessaria (necessariis *var. l.*) -rent *(sc. vir sanctus cum suis)*, duos in urbe direxit, ut *eqs.* PRAECEPT. diaet. II[a],77 si hoc studiose observaveris, sanitate non -egebis. CONR. MUR. summ. p. 69,7 ad ornatum facit, si relativum coniunctione non -ens suum preveniat antecedens. *al. fort. huc spectat:* VISIO Arisl. p. 324,4 quam *(visionem)* nemo legit aliquantulum intellectum habens, qui nescit ab ea id, quod alia non -et (*cf.* TURBA phil. praef. p. 109). **B** *deficere – fehlen, mangeln:* CHRON. Fred. 3,14 tibi *(sc. Aedicio senatori)* et semine tuo panes non -et in sempiternum (*ex* Greg. Tur. Franc. 2,24 panis non deerit).

II *spectat ad necessitatem:* **A** *hominum:* **1** *necesse habere, desiderare – nötig haben, brauchen, bedürfen, nicht entbehren können, verlangen (nach):* **a** *in univ.:* **α** *obi. res (animalia: l.26.27):* FORM. Augiens. C 15 p. 372,10 si . . . penes nos fuerint *libri*, quibus -ieatis, nos vobis . . . mittemus. RIMB. Anscar. 20 p. 44,26 omnia, quibus -uero, bona . . . praestare poterit *Dominus.* THEOD. TREV. Liutr. 95,1 propter hoc *(sc. filiam aegrotam)* . . . nunc nostro plus -et *dominus* adventui *(v. notam ed.).* THIETM. chron. 3,25 multum . . . -ens indulgentiae . . . Deum . . . supplex efflagito, ut *eqs.* HONOR. AUGUST. eluc. 65 cur creavit Deus animalia, cum his non -ret homo? :: praescivit eum Deus peccaturum et his omnibus -iturum. *persaepe. impers.:* DIPL. Heinr. III. 21 ecclesiae abbati . . . predium . . . cum omni pertinentia seu utilitatibus in silva, quibus ipsi ecclesiae -et, in proprium tradimus. **β** *obi. homines:* CLAUD. TAUR. epist. 9 p. 607,28 qui *(liber Pentatheuchus et liber Regum)* . . . obscuriores ceteris libris divine legis sunt et magnos interpretes -ent. WIDUK. gest. 1,9 p. 16,3 tantis ac talibus amicis *(sc. Saxonibus)* Francos non -ere. CONSUET. Trev. 22 p. 284,5 pisces infert cellarius cum duobus vel quantis -et . . . adiutoribus. CAES. HEIST. mirac. I 6,13 p. 367,4 non vobis *(sc. episcopo)* deero *(sc. rex)*, ubicunque me (mei *var. l.*) -ueritis. ALBERT. M. animal. 16,100 femina -et masculo ad generandum (*sim.* 16,101). **γ** *absol.:* ARBEO Emm. 2 aliis indumentum, aliis alimentum, aliis . . . ornamenta, prout -bant, . . . largitus est. WIBERT. GEMBL. epist. ad Hildeg. 16,47 ut . . . te . . . de cautela et perseverantia sanctitatis commoneam, nam de profectu non -es, quae iam fastigium perfectionis ascendisti. *al. impers.:* CONST. imp. II 394,2 prout . . . comuni videbitur expedire vel -ere. **b** *pass.:* ANON. miseric. 82 fac res tuas, que sunt necessarie et -entur. *fort. huc spectat:* DUNGAL. epist. 4 p. 579,30 multa . . . semina aridis et hiantibus sulcis, hoc est -entum (*leg.* -endum; *ni leg.* -entibus) personis, committis *(sc. abbas). impers.:* ALBERT. M. animal. 13,101 epar . . . est ex membris, quibus -etur, ut talis sit in eo superfluitas. 17,40 hoc sperma maius est, quam quo -etur ad coitum. *ibid. al.* **c** *depon.:* ANON. miseric. 131 perfectum est in eo, quicquid -etur ille ad opus sui. **d** *struct. c.* in *c. abl.:* DIPL. Loth. I. 49 p. 143,37 unum *(monasterium)* . . . alteri *(monasterio)*, in quibuscunque -uerit, auxilium . . . conferre iubemus (*sim.* 78 p. 196,9). **e** *seq. enunt. vel inf. (fere i. q. debere – etwa: müssen):* EPIST. Wisig. 13 p. 680,23 nullo cum desiderio nec exquirere elegimus nec ob nullis -imus intuere materiis. DIPL. Zwent. 19 ubicumque ad suas utilitates -ent *fratres* emere aut vendere. DIPL. Heinr. IV. 350 p. 462,14 sanctam . . . Virginem . . . pre omnibus venerari et diligere -emus. CHART. Eichsf. 303 que fiunt sub tempore, ne cum tempore deperdantur, -ent scriptis et testibus roborari. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 59,16 non -ent *(sc. pulli aquaticarum)*, ut pascantur a matre. p. 59,18 -ent *pulli*, quod mater pascat ipsos. *al. impers. i. q. necesse est – es ist nötig:* ALBERT. M. animal. 17,77 in materia . . . multorum animalium -et, quod suscipiat *animal* principium motus a masculo. **2** *necessitati satisfacere – Notdurft verrichten (müssen), 'ein Bedürfnis haben', 'müssen':* LIBER tram. 62 p. 95,2 in laude 'Dei misereatur nostri' exeant illi, qui -ent, et revertantur, prout prius potuerint *(cf. p.1691,30.).* **B** *rerum i. q. requirere – erfordern:* LIBER diurn. 88 p. 116,15 ut omnem,

quam -ent prefata loca, fabricam ... perficere studeas. ALCUIN. carm. 3,16,13 de quo *(fonte)* potabant socii secumque ferebant, -uit quantum steriles via cepta per agros. LIBER de unit. eccl. 2,11 p. 222,18 quanta ... rerum confusio ... facta sit in omni ecclesia, -ere videtur tragoedia magis quam historia.

adi. **indigens,** -entis. *egens, inops – bedürftig, arm:* **1** *in univ.:* GODESC. SAXO theol. 22 p. 323,32 quaeso ... mihi mendacissimo ..., ut intueris *(sc. Deus)* -entissimo, respondere. NOTKER. BALB. gest. 1,29 p. 40,15 pondus argenti repertum praecepit iustissimus Karolus inter -es palatinos dispergi. VITA Adalb. Prag. A 11 nequaquam inimicus homo hoc fecit, sed qui -s erat, ... pro explenda necessitate assumpsit. ALBERT. M. div. nom. 9,8 p. 382,82 est ... nutrimentum, quod deservit augmento, quod est propter indigentiam, et in oppositum huius dicit 'non--s (*PG 3,912*^{B} ἀπροσδεές)'. **2** *imperfectus – unvollkommen:* DIPL. Otton. I. 210 p. 290,12 quia fragilitas humanę vitę ... sine stipendio -is naturę iter presentis vitae nequaquam valeat transmeare.

subst. **indigens,** -entis *m.* *egens, inops, pauper – Bedürftiger, Armer:* ARBEO Corb. 2 quicquid ... oblata susceperat, -bus erogare praecipiebat. CONC. Karol. A 35,17 p. 255,22 ut episcopi ... pauperes et -es secum ad mensas habeant. RIMB. Anscar. 41 p. 77,4 vox una plangentium, maxime ... orfanorum, viduarum, pupillorum et -ium. NOTKER. BALB. gest. 1,21 p. 28,26 calidas balneas ... cunctis -bus exhibere curavit. ALBERT. M. eth. I 257 p. 225,23 ad demonstrationem virtutis dat *natura distribuens* etiam non-indigenti. *persaepe.*

***indigeriae,** -arum *f.* (indigere, *fort. etiam subest* indigeries) *necessitas – (Verrichtung der) Notdurft:* LIBER tram. 18 provideat unusquisque suis -is. 97 p. 145,6 surgant omnes e lecticis et provideant -is suis (*cf.* 110 necessitatibus). 142 p. 205,18 ubi *(sc. triginta latrinis)* sole ipse *(mulieres honestae)* suas -as procurent *(cf. p.1690,70).*

indigeries, -ei *f.* *script.:* ing-: *l.44.* -iie-: *l.39.* **1** *mala digestio – schlechte Verdauung, Verdauungsstörung:* AESCULAPIUS 24 p. 40,39 pro -e oxymelle ... accipiant *(sc. colici).* RECEPT. Lauresh. 5,1,52 antidotum ad pulmonum causas, id est dolorem, -em, inflationem, tussem (*sim.* ANTIDOT. Glasg. p. 104,29 antidotum ad pulmones, id est dolorem, -iierie, inflacionem). 5,15 ad -em, que fit a frigdore ventris. ARNO REICHERSB. apol. p. 199,34 casei vel cerae tenacitas -em stomacho comesta inducunt. **2** *status indigestibilis, cruditas – schwere Verdaubarkeit, Unverdaulichkeit:* ANTIDOT. Cantabr. p. 164,41 de ing-e ⌞cibi vel⌟ *(cod.,* cibile *ed.)* potus convenit vomere. **3** *gula – Völlerei:* GERHOH. psalm. 31,9 p. 94,20 in voracitate frequenter excedo usque ad crapulae immoderationem et -i frequentem et inhonestam eructuationem.

indiges, -etis. *vernaculus – einheimisch:* WALTH. SPIR. Christoph. II 5,45 -es divi, nostrę succurrite voci.

indigessio *v.* indigestio.

indigestibilis, -e. *usu subst.: l.56. al.* *qui dissolvi, digeri non potest, qui difficile digeritur – nicht, schwer zersetzbar, un-, schwer verdaulich:* PETR. MUSAND. summ. p. 256,44 licet cortex *(sc. citrulli)* sit -is. TRACT. de aegr. cur. p. 142,44 abstineant *(sc. qui inflatione cerebri patiuntur)* ... ab omnibus inflativis et ab omnibus -bus *eqs.* IOH. S. PAUL. diaet. 509 ova frixa -iora sunt ceteris. ALBERT. M. meteor. 4,1,23 p. 239,55 defectus ... istius *(sc. digestionis)* duae sunt causae ..., scilicet 'multitudo' geliditatis 'in humido' digerente et 'multitudo humiditatis' in digestibili (-is *var. l.; cf. p.1692,17*). veget. 4,133 humor -is aqueus. animal. 23,24 est ... caro anseris ... -is. *al.* *in sanctionis formula (spectat ad Vulg. Ioh. 13,26sqq.):* DIPL. Heinr. II. 382 si quis ... hanc paginam violare ... presumat, cum Iuda traditore -is buccellę gustum sumat (*inde* 383. 384).

***indigestibilitas,** -atis *f.* *status indigestibilis, cruditas – schwere Verdaubarkeit, Unverdaulichkeit:* ALBERT. M. animal. 18,39 propter frigus et -em materiae, quae decoquitur et digeritur.

indigestio, -onis *f.* *script.:* ing-: *p.1692,5.* -deg-: *p.1692, 4.* -iie-: *p.1692,9.* -ssio: *p.1692,7.9.*

1 *usu originario:* **a** *proprie i. q. mala dissolutio, concoctio, digestio – schlechte Zersetzung, Verdauung, Verdauungsstörung:* **α** *t. t. medic.:* AESCULAPIUS 1 p. 2,41 si ex ... -e ciborum fuerint *dolores eqs.* RECEPT. Lauresh. 5,1,33 solet ... hoc dari antidotum calore et inde-e. ANTIDOT. Berol. 39 p. 75,5 magnificus est *(sc. antidotum)* ... ad inflationes sthomaci et ing-um (*leg.* ing-em). ANTIDOT. Glasg. p. 143,2 quibus ... -ssiones pectoris causaria facit. ARS med. 7 p. 425,2 colerica passio dicitur reumatismum fellitum ... circa ventrem ... ex nimia -e (-iiessionem *var. l.*) descendens. DIAETA Theod. 450 cidonea immatura -em faciunt stomacho. WALTH. AGIL. med. 60 p. 165,31 subtenuitas urine significat cruditatem et -em materie morbi. *persaepe.* *c. gen. subi.:* RECEPT. Lauresh. 3,44 potio ad ... s t o m a c h i -em (5,1,17. *al. sim.* HILDEG. caus. capit. 2,153 p. 8 de stomacho et eius -e). ARS med. 8 p. 431,19 utaris herba mercurialis ..., quodcumque -em ventris facit, accomodandum. HILDEG. caus. capit. 2,148 p. 8 de epatis -e. **β** *natur.:* ARNOLD. SAXO flor. 13 p. 33,16 secundum -em sive indigentiam patitur *humidum* calidi *(cf. p.1691,60).* PS. ALBERT. M. alch. p. 36,39 multum ... pondus plumbi est ex lutea substancia ipsius et humida, cuius partes sunt multum propinquae sicut molles, eo quod -em passae ex molysi. ALBERT. M. meteor. 4,1,12 p. 225,11 frigidi ... communis species est '-o (*p. 379*^{b}*,13* ἀπεψία)' opposita digestioni (*sim.* veget. 5,87 facit *frigiditas* -es tres ..., molinsim ... et omotesim et stactesim). *ibid. al.* **b** *meton.:* **α** *cruditas – schwere Verdaubarkeit, Unverdaulichkeit:* GLOSS. Salern. p. 16,20 -o est proprietas materiei, qua paratur vel parabatur ad egritudinem inferendam. **β** *sedimentum – (Boden-)Satz:* PS. GALEN. puls. 285 urina tenuis habens velut limum lividam digestionem (-em, digessionem *var. l.*) mortem adesse dicit. **2** *per confusionem i. q. digestio – Verdauung:* DIAETA Theod. 36 lac omne ... nutritorium est excepto bubulo, quoniam grave est ad -em (digestionem *corr. ex* -em *B, ut vid.*).

indigestus, -a, -um. *script.:* ing-: *l.39.* -iie-: *l.51.52.*

1 *adi. (usu subst.: l.40. al.):* **a** *non dissolutus, concoctus, digestus – nicht zersetzt, verarbeitet, verdaut:* PS. GALEN. puls. 220 urina ... apparet maxime pallida vel fusca, nam et -a (-o, ing- *var. l.*) videtur. HEITO Wett. 1 coepit magna difficultate -am (ing-a *var. l.; sc. potionem*) reicere. WALAHFR. Wett. 193 -a vomens. MAURUS phleb. p. 25^{a} significat *sanguis spumosus* ipsum esse venenosum et -um. WALTH. AGIL. med. 57$^{tit.}$ de flegmate acetoso -o. ALBERT. M. animal. 1,557 cibus ... -us. 13,3 frigidus aer in pulmonem veniens -us. *saepe.* **b** *qui digeri non potest – unverdaulich:* DYNAMID. Hippocr. 1,48 cardui natura mordax et subaustera est, mollis et -a. EKKEH. IV. bened. II 75 nihil noceat stomachis dapes -a pavonis. **2** *subst. masc.:* **a** *strictius i. qui indigestione patitur – an Verdauungsstörung Leidender:* RECEPT. Lauresh. 3,43 facit *(sc. antidotum)* ad humores malos, ad -os. 5,1,15 ad -os *(ci.,* -tios *ed.).* ANTIDOT. Glasg. p. 100,21 antidotum socie ad epilenticos ..., ydropicos et -iiestos. p. 112,36 antidotum ad ... sthomaci dolorem et ad -iiestum. ANTIDOT. Augiens. p. 41,42 qui *(sc. antidotum)* facit ... stomaticis cum pusca, -is similiter. **b** *latius i. q. aeger, debilis – Kranker, Schwacher:* CONSUET. Eins. 8 eodem ... signo, si ad nocturnos -i surrexerint, tertio percusso ... requiescant.

***indigito,** -are. (in *et* digitus) **1** *proprie i. q. (digito) demonstrare – (mit dem Finger) zeigen (auf):* EPIST. Ratisb. 5 p. 283,34 veniam gratiamque male existimationis vilipendunt *nonnulli*, non curant notari, -ari negligunt. **2** *translate i. q. (e)nuntiare – anzeigen, bekanntgeben* (*fort. per contam. c.* indicare): TRAD. Michaelb. 70 (a. 1150/60) omnibus ... fidelibus -are cupimus, quod *eqs.* 80 universis ... litteris istis -amus, quia *eqs.* 112 -amus, qualiter *eqs.*

indigius *v.* indig(u)us.

***indigladiabilis,** -e. **1** *de hominibus i. q. (gladio) non expugnandus, devincendus – (mit dem Schwert) nicht zu überwinden(d), besiegen(d):* THEOD. TREV. sermo de Celso 5 p. 411^{D} in palaestra catholicae fidei -is miles agonizans bonum certamen certavit. **2** *de lite i. q. (gladio) non dirimendus, componendus – (mit dem Schwert) nicht zu schlichten(d), beizulegen(d):* EPIST. Worm. I 25 p. 47,3 non preterisse vos

[Weber]

(sc. iuventutem) putamus -e litis odium, quod ab Erbipolensibus . . . perpessi sumus *(sc. discipuli Ebonis).* *Weber*

indignabundus, -a, -um. *indigne ferens, indignationis plenus – unwillig, von Unmut beseelt:* MIRAC. Wigb. 1 (MG Script. VIII p. 519,40; c. 1112) videt *(sc. Sigebertus in visione sua)* sanctos proceres . . . consedentes . . . severiori et velud -o vultu in se respicientes. CAES. HEIST. mirac. II 1,8 p. 27,11 alius *(sc. sacerdoti assistens)* . . . vidit in patena tempore fractionis non speciem panis, sed infantis, cuius vultus satis turbulentus ac -us apparuit (DAVID compos. 1,15,5 stude vultu esse serenus, non t. nec -us).

adv. **indignabunde.** *indigne, moleste – unwillig, missmutig:* VITA Eberh. Commed. 7,42 coepit *(sc. miles Arnoldus)* irrisorie et -e inferre: *'eqs.'* CAES. HEIST. mirac. I 4,19 imago *(sc. Salvatoris in terra iacentis)* manu aversa -e illum *(cellerarium)* amovit, tanquam diceret: 'non es dignus *eqs.*' SALIMB. chron. p. 144,13 nisi malitiose insurgat *(sc. praelatus maledictus)* contra subditum et furibunde et -e ei precipiat *eqs.*

***indignamen,** -inis *n.* (indignari) *ira, bilis – Zorn, Wut:* CARM. de Lamb. 322 qui *(amici Lamberti)* . . . cordis vulnere laesi . . . non potuere pati tales *(sc. fratres scelerosos)* impune reverti; sperantes iusto . . . -e duci consurgunt citius *eqs.*

indignanter *v.* indigno(r).

? ***indignantia** (-ncia), -ae *f.* (*?per contam. ex* indigentia *et* ignorantia) *indiligentia, stultitia – Mangel an Sorgfalt, an Einsicht:* HUGO TRIMB. registr. 805 manna . . . 'quid est hoc' ebraice signare solet; per hoc . . . possumus notare miram †-ciam veterum doctorum Ebreorum et Grecorum . . ., qui *eqs.*

1. indignatio (-cio), -onis *f.* *form. acc. pl.* -is: *p. 1694,54. struct. c. gen. obi.: l.42. usu plur.: l.37.66.70.*

animus indigne ferens, dolor, mens stomachosa, offensio – Unwille, Unmut, Unbehagen, Ungunst: **1** *gener.:* **a** *strictius i. q. aegrimonia, stomachus, molestia, animus indignabundus – Verstimmtheit, Ärger, Erbitterung, Entrüstung, Empörung (über):* **α** *in univ.:* CAND. FULD. Eigil. I 9 p. 226,52 ex his *(sc. antea dictis)* . . . nascuntur praesumptiones in socios, -es, iudicia iniusta *eqs.* THANGM. Bernw. 7 p. 761,26 pro his . . . beneficiis . . . multorum . . . in se invidiam et -em commovit. CONSTANT. AFRIC. theor. 4,5 p. 16b[r] que *(virtus spiritualis)* ministrat iram, pugnam, -em (dignationem *ed.,* -em *ed. Basil.*) et dominationem suppeditat (*item* 4,8 p. 16b[v]). EPIST. Hildesh. 134,57 'in valle lacrimarum versor'; -em falsi meroris colligo, mortem desidero, sed *eqs.* *de aegrimonia suppressa vel simulata:* NOTKER. BALB. gest. 1,11 sapientissimus . . . Karolus -e dissimulata admonitionem . . . suscepit (2,4. 2,8 p. 62,5). 1,16 p. 20,12 astutus homo ille -e simulata profatus est: *'eqs.'* (VITA Adalb. Prag. A 16 cepit *Leo abbas* -em simulare). IDUNG. PRUF. dial. 1,78 ut dura . . . verba tua . . . cum omni mansuetudine et absque omni -e audiam. *al.* **β** *ira, bilis – Zorn, Wut:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 65 quartum *(sc. vitium principale est)* ira cum sua prole . . . clamore et -e. BERTH. chron. B a. 1075 p. 232,17 ira et -e . . . succensus *(sc. rex).* VITA Adalb. Prag. A 2 his ita actis aversa est -o Dei. VITA Heinr. IV. 6 p. 23,15 rex iusta commotus -e urbem *(sc. Romam)* . . . occlusit. IDUNG. PRUF. dial. 1,122 quaedam animi . . . passio, illa scilicet -o, quam falsa habet iusticia. *odium occultum, rancor – Groll:* THANGM. Bernw. 12 p. 763,47 Willegisus . . . illi *(Rodberto)* succedens . . . occulte . . . paulo mordacius quadam animi -e illi *(Otwino)* adbellicabat. OTTO FRISING. gest. 1,41 Fridericus dux . . . acrem in mente contra . . . Conradum regem -em gerens *eqs.* **γ** *meton. de re detestanda i. quod non optatur, infortunium – Unerwünschtes, Ungemach (usu plur.: l.66):* AMALAR. off. 4,18,2 quia post dolorem cordis et -em reatus solet caritas praebere fiduciam accedendi ad Dominum *eqs.* HILDEG. epist. 40[R] l. 2 sol lumine suo descendit et multas -es vicissitudinis locorum illustrat *(spectat ad Vulg. Iac. 1,17).* *actio indigna – abscheuliche Tat:* CONST. imp. I 312 remisit *(sc. rex)* eis *(sc. Cremonensibus)* . . . omnes offensiones et dampna et maleficia et -ciones. **b** *latius:* **α** *reiectio, aversio, fastidium – Ablehnung, Widerwille:* GUNTH. COL. diab. cap. B 6 quia fraudulentiam . . . tuam *(sc. papae)* experti sumus *(sc. episcopi),* -em quoque . . ., nihil tibi . . . cedimus. CHART. Mog. A I 451 p. 359,22 (dipl. Heinr. V.) 'nec castrum', inquit *(sc. archiepiscopus Moguntinus),* 'me vivente reddam nec gratis serviam; et vos *(sc. Heinricum V.)* et vestra . . . omnino respuerem'; hac -e, hoc morbo animi semotus a nobis Mogonciam rediturus recedit. **β** *castigatio, monitio – Zurechtweisung:* LEG. Wisig. 4,3,4 p. 192,15 quia . . . quidam tutores *(sc. minorum)* aut suasione aut -e circumveniunt, quos tueri gratissime debuerunt *eqs.* VITA Landel. Laub. 309 ignavum . . . pigrum facit -o navum. **2** *publ., iur., canon. de poena imminente vel indulgentia negata, offensa ('Ungnade', 'Huldverlust'; de re v. HRG II. p. 259sqq. s. v. 'Huldverlust'):* **a** *in univ.:* CAPIT. reg. Franc. 213,1 quicumque comes . . . eos *(malefactores)* persequi neglexerit, nostrae -is motum sentiet *eqs.* (*sim.* 213,5). CONST. imp. I 52 p. 101,8 ipse *(sc. qui noxio refugium praebuit)* . . . nostram omniumque nostrorum -em incurrat. *saepe.* **b** *in chartis (sc. in formula sanctionis q. d.; de re v. LexMA. VII. p. 1362 s. v. 'Sanctio'):* **α** *de -e chartam conficientis:* DIPL. Otton. II. 276 p. 321,41 sciat *(sc. contemptor praecepti)* se . . . in nostrę -is animadversionem . . . incursurum. MAGNUS chron. a. 1177 p. 506,27 (epist. Frid. I. imp.) nostrae maiestatis -em procul dubio sentiet. CHART. Solod. 367 -em nostre celsitudinis se noverit incursurum. CHART. Aquens. 18 transgressor . . . -em nostram se noverit incurrisse. CHART. Burgenl. II 22 p. 19,11 -em regiam se noverit incursurum, et . . . animadvertemus alia pena debita in eumdem. *saepe.* **β** *de -e Dei sanctorumque:* CONC. Merov. p. 169,18 -em procul dubio incurrit Domini maiestatis. DIPL. Loth. I. 139 p. 311,33 si quispiam . . . preceptum disrumpere aut violare conaverit, iram -emque atque offensam cuncti omnipotentis Dei atque omnium sanctorum se incurrere cognoscat. CHART. Austr. sup. I 96 p. 139,11 (dipl. Heinr. V.) iram Dei nostraeque potentiae vindictam et -em sibi non dubitet affuturum. EPIST. Hildesh. 1 p. 55,15 quisquis contrarius esse presumpserit huic . . . decreto, omnipotentis Dei et beatę Marię . . . et beati Iohannis . . . et sancti Petri et nostram -em se noverit incursurum. *saepe.* **γ** *de poena solvenda:* DIPL. Heinr. IV. 338 p. 446,34 sciat *(sc. temerarius violator)* se nostre maiestatis -em incurrere et se compositurum libras mille auri probati. CHART. Tirol. I 1036 p. 82,29 preter -em nostram penam viginti librarum auri *eqs.* CHART. Aquens 8 p. 136 l. 31 -em . . . et centum libras auri. *al.* **δ** *accidit poena ecclesiastica:* CHART. archiep. Magd. 264 p. 334,12 (a. 1147) omnipotentis Dei et sancte Marie . . . et Mauritii victoris -em incurrat *(sc. transgressor)* et excommunicationi subiaceat *(sim.* CHART. Heinr. Leon. 68 p. 101,36 perpetuam nostram -cionem incurret et gladio anathematis semper punietur *eqs.* CHART. Tirol. I 1265 p. 304,8 nostram incurrerit -em et sciat se excommunicationis fulmine innodatum. *al.).* **3** *medic. i. q. aegritudo, irritatio, inflammatio – Unpässlichkeit, Reizung, Entzündung, 'Verstimmung':* PS. HIPPOCR. sang. 9 ut . . . delicatissimis cibis utentur *(sc. infirmi)* propter -em stomachi (RECEPT. Lauresh. 2,217 cerotum Galieni faciens ad . . . -em s. ANTIDOT. Bamb. 6 ad -e s. *al.*). TRACT. de caus. mul. 17 ad universas -is matrices mitigandum. ANTIDOT. Bamb. 5 gravidinem relebat faucium -em similiter et conpescit. *al.* CHIRURG. Sudhoff I p. 170,40 desuper pollicem pedis . . . incidimus propter -em testiculorum *(de phlebotomia).* TRACT. de chirurg. 323 si intestinorum vulneratorum aliquis . . . -es . . . patiatur *eqs. al.* *deformatio – Verformung, Entstellung:* WILH. SALIC. chirurg. 1,32 p. 314[A] signa *(sc. foeditatis unguium)* sunt asperitas loci et globositas et -o partium unguium et quasi quaedam sublevatio partium . . . super ungues *(de reduviis, ut vid.).* **4** *philos. et theol. i. q. contemptio, despectio, fuscatio – Verachtung, Geringschätzung, Missbilligung:* ALBERT. M. summ. theol. II 2,8 p. 137[b],38 quidam *(angeli)* . . . ex multa possessione verorum . . . superpositi sunt . . . et ad scabellaria . . . inferiora -is oculos numquam respiciunt. 18,119,2 p. 377[b],19 quod fit cum -e, quod scilicet non dignatur ei *(proximo)* debitam . . . benevolentiam exhibere.

[2. indignatio *v.* declinatio. *adde ad vol. III. p. 103,3sqq.:* PS. GALEN. puls. (cod. Vr) 322 qui *(pulsus)* nec in augmentum nec in -em *[ed.;* indignatione *cod.]* mutantur.**]**

[Konstanciak]

indignatus *v.* indignor. **indigne** *v.* indignus.

***indignifico,** -are. (*cf.* dignificare) *mediopass. i. q. vilem effici, humiliari – sich klein machen, erniedrigen:* ALBERT. M. eth. II 4,2,5 p. 302b,20 magnanimus magnis se dignificat; eiusdem . . . moris est magnis dignificari et parvis -ari. 4,2,6 p. 305b,3 recordare . . . malorum illatorum memoratio est, propter quam -atur magnanimus.

indignitas, -atis *f. dedecus, ignominia, contumelia – Würdelosigkeit, Schande, Schmach* (*tantummodo in iunctura* -s rei): REGINO chron. a. 887 p. 126,11 ille *(Heinricus dux)* animi magnitudine -em rei *(sc. conviciorum)* non ferens super eos *(latrunculos)* irruit. a. 891 p. 137,27 -em rei *(i. fugae exercitus)* animoso in pectore versans in hostem accenditur *Arnulfus rex.* LAMB. HERSF. annal. a. 1046 p. 60,14 dux Gotefridus . . . rei -e et inopiae familiaris tedio permotus bellum rursus de integro sumpsit. a. 1062 p. 80,1 -em rei non ferentes *(sc. principes) eqs. ibid. al. meton. de ipsa persona ['Nichtswürdigkeit']:* HINCM. epist. 198 p. 206,6 tales increpationes -i meae a dignitate vestra *(sc. papae)* inlatas inveni *eqs.* CHART. Eichsf. 165 p. 95,9 proventibus ecclesie, cuius amministrationi -s nostra *(i. abbatissa)* succubuit, totaliter animum intendimus.

1. indignor, -atus sum, -ari. *form. stirp. perf.* -itus: *l. 30. partic. usu adi.: praes.:l. 59. perf.: l. 63.* **1** *strictius i. q. indigne ferre, offendi, iratum esse, irritari – unwillig, aufgebracht, ergrimmt sein (gegen), sich erregen (über), zürnen:* **a** *in univ.:* WETT. Gall. 6 pars populi . . . irata et -ta cum furore abscessit. WALTHARIUS 1050 -tus iram convertit in ipsum *(Tanastum)* Waltharius humerumque eius de cardine vellit. CHART. archiep. Magd. 183 camerarius domini papae fuit . . . -tus *eqs.* HIST. Lang. (MGLang. p. 594,12) Narsus . . . -itus valde mandavit Gambare . . . poma. OTTO FRISING. gest. p. 2,10 (epist. Frid. I. imp.) nos *(sc. imperator)* animo -ti (-ari *B*) omnia fere castella . . . destruximus. *al.* **b** *c. obi. (fere dat.; acc.: l. 34):* PAUL. FULD. Erh. 1,6 (ed. Levison) corporis -ans cavernulas in ethereos meatus liber ire spiritus optat. CHART. Rhen. med. I 433 p. 494,35 confirmationem infringere temptantium indiscrete avaricie -tus . . . pacem . . . precepi *(sc. archiepiscopus).* ANNAL. Disib. a. 1076 p. 8,4 dolorem . . . habens *(sc. Ruodolfus)* non minimum regi -batur nimium. *durum, austerum esse – hart, streng sein:* IOCALIS 68 -are tibi *(sc. filio)*, te vince, tui dominare! **c** *c. praep.:* THANGM. Bernw. 20 p. 768,13 s u p e r hoc multi -ti *(sc. sunt) eqs.* (ANNAL. Worm. a. 1241 p. 148,24. *al.*). THEGAN. Ludow. 21 ut . . . haberet *(sc. Hlutarius)* nomen et imperium patris; ceteri filii ob hoc -i sunt. ANNAL. Fuld. II a. 849 p. 38,24 -ti sunt aliqui eorum *(primatium)* adversus eum *(ducem).* THANGM. Bernw. 17 p. 766,13sq. qua de re *(sc. de interdictione consecrationis ecclesiae)* congregatio sororum -ta igne maioris indignationis accenditur. **d** *pendet enunt. (acc. c. inf.: l. 52. 54):* GODESC. SAXO theol. 19 p. 269,21 ne . . ., frater, -eris, quod, ut . . . diligenter . . . legas, . . . admoneris *eqs.* THANGM. Bernw. 6 multorum invidiam in se commovebat, qui -bantur illum vigilantiori studio rei publicae negocia obire. 18 p. 767,2 qui *(episcopus)* -batur aliquem praeter se . . . locum apud imperatorem habere. IDUNG. PRUF. dial. 1,535 quis non miretur et mirando non -etur, quod *eqs. al.* **2** *latius:* **a** *abnuere, recusare – ablehnen, sich sträuben:* IDUNG. PRUF. argum. 384 est . . . scribentis intentio, ut, si . . . scriptum hoc venerit in manus aliquorum seculariter viventium nec hoc ipsum . . . legere -antium *eqs.* GESTA Camer. cont. II F 38,1 accelerant universi, ut viri sint episcopi; sed Gerardus . . . -atur accedere hominiumque facere. **b** *partic. perf. usu adi. i. qui dignus haberi non potest, vilis – wertlos:* EGBERT. fec. rat. 1,633 occupat -ta solum sine frugibus arbor.

adv. **indignanter.** *indigne, stomachose, modo frementi – entrüstet, ungehalten, unwirsch:* RUODLIEB XVII 74 post modicum rediit *(sc. hera)* nimis -r et inquit: *'eqs.'* GESTA Ern. duc. II p. 391,12 imperator quadam die in tali facto *(sc. clanculo comedendi)* eam *(imperatricem)* deprehendens -r aÿebat: *'eqs.' al. proterve, improbe – unverschämt, frech:* ANON. Has. 22,11 nuntius . . . saccos . . . musto impletos coram episcopo -r proiecit.

2. *indignor (-geor), -ari. (in *et* dignari; *cf.* digno[r]; *vol. III. p. 636,40sqq.*) *specialiter dignari – gnädigst geruhen:* FORM. extrav. II 5 p. 555,8 ut hunc illum summe honestatis humilem vestrum *(sc. praesulis)* famulum . . . pontificem ordinare -gemini.

indignus, -a, -um. *usu subst.: l. 34sqq. et passim. non dignus, dignitate indigens, vilis – nicht wert, nicht würdig, unwert:* **1** *de hominibus:* **a** *praevalente respectu modestiae (c. notione seipsum humiliandi):* **α** *in univ.:* PASS. Praeiecti I 14 p. 234,10 ne contra decreta canonum ageret *(sc. Genesius)* -um se sacerdotium *(sic ed., vix recte;* sacerdotem, sacerdotio *var. l.)* fore asserens *eqs.* WETT. Gall. 22 p. 268,18 sancte Stephane, . . . sis pro me *(sc. puella)* -a hodie intercessor, ut *eqs.* WALAHFR. Mamm. orat. 9 -us . . . te *(sc. Dominum)* rogare quicquam nil possum *(sc. poeta) eqs.* IDUNG. PRUF. dial. 3,890 ipsi *(coenobitae)* sibi negaverunt *(sc. altaris officium)* propter nimiam humilitatem iudicantes se -os . . . altaris officio *(sim. de eucharistia:* BERTH. chon. B a. 1077 p. 261,21 cuius *[eucharistiae]* participatione rex se -um fore contestans *eqs.).* **β** *in affirmatione speciali devotionis vel in captatione benevolentiae q. d.:* FORM. Marculfi 2,52 ego in Dei nomen . . . domesticus acsi -us glorioso domno *(sc. scribo) eqs.* HUGEB. Willib. praef. p. 86,28 ego -a Saxonica de gente . . . omuncula *eqs. al.* WALAHFR. carm. 61,4 haec *(scripta)* . . . mittit . . . Strabus alumnus -us. CAND. FULD. Eigil. I 20 me . . . quamvis -um et ultimum servorum Dei servum . . . introire concessit. BERTHA Adelh. prol. 1 domno . . . archipresuli . . . pauper, vilis et peccatrix illa, -a vocari sui ancilla *eqs. persaepe. usu subst.:* HRABAN. carm. 20,10 quos *(libellos),* precor, -o reddere praecipias *(sc. Ratgerius).* CAND. FULD. Eigil. I 4 miserunt *fratres* Adalfridum . . . et cum eo fratres nostros ad imperatoris clementiam, si forte dignaretur quid -is de abbatis electione praemonstrare. GODESC. SAXO theol. 22 p. 323,31 dignare *(sc. Domine)* . . . quaeso etiam mihi mendacissimo et licet -issimo tui . . ., ut intueris *eqs. saepe.* **γ** *in subscriptione instrumentorum (carminis: l. 41):* TRAD. Frising. 1 p. 28,11 (a. 744) ego Benignus acsi -us presbiter s c r i p s i et subscripsi (*item* 2; CHART. Fuld. B 11 ego Erlefridus acsi -us peccator presbiter . . . s. TRAD. Patav. 6 s. . . . -us peccator. TRAD. Scheftl. 3 p. 9,19 s. . . . -us ac vilis, tamen diaconus hanc cartulam). *saepe. adde:* HROTSV. Mar. 900 qui *(sc. Deus)* pius -am . . . famellam me . . . fecit persolvere grates. **b** *praevalente respectu opprobrii (c. notione originaria):* **α** *in univ.:* ARBEO Corb. 26 p. 218,6 ipsum *(ducem)* tante benedictionis fore -um. POETA SAXO 4,32 dampnavit poena . . . cunctos capitali; sed licet -is interveniente benigno presule concessit vitam. HROTSV. Gong. 530 ut tenui repetam sermone misellam illius *(sc. Gongolfi)* -am c o n i u g i o ganeam (Bas. 39 -um se c. meminit *servus*). ALFAN. premn. phys. 1,93 p. 23 videntes . . ., ne degeneremus a natura, ut talibus donis non appareamus -i (*PG 40,536A* ἀνάξιοι). CONSUET. Marb. 43 consortio sanctorum -um se iudicet *(sc. qui per pollutionem nocturnalem inquinatus est; cf. Vulg. deut. 23,10sq.). al. de mercede:* ARBEO Corb. 19 duos tremisses his *(sc. qui penum sociorum rapuerunt)* dare praecipiens, ne operationis diei, quamvis -i, vacui recederentur. **β** *de indignitate munere fungendi:* CONC. Merov. p. 56,21 quare -i iudicentur *(sc. diaconi)* sanctorum patrum expositiones publice recitare? WALTH. SPIR. Christoph. II 2,2 gestabat sceptra Sirorum fascibus -us publicis rex nomine Dagnus. BERTH. chron. B a. 1076 p. 238,3 ut cathedra descenderet *papa*, cui -us presideret. **2** *de rebus:* **a** *in univ.:* WALAHFR. carm. 1,1 hac, licet -a, liceat vos voce monere, pontificum sublime caput. DIPL. Loth. I. 94 p. 231,24 qualiter Barnardus . . . antistes beatissimos martyres . . . in -o loco iacentes reverenter sustulit. WANDALB. mens. 102 ut . . . validum -o mutent *(sc. vineta)* perdantque saporem. POETA SAXO 3,435 res -a relatu *eqs.* IDUNG. PRUF. dial. 2,3 interrogatio tua *(sc. Cluniacensis)* responsione mea *(sc. Cisterciensis)* -a est, quia cornuta est. *al. iunctura* venia -us *i. q. inveniabilis – unverzeihlich:* ALFAN. premn. phys. 29,3 p. 110 operationum hae . . . sunt veniales, aliae vero venia -ae, hae vero odibiles et tormentantes (*cf. PG 40,720A* μισοῦνται καὶ κολάζονται). **b** *malignus, malus –*

bösartig, übel, schlimm, schlecht: **α** *in univ.:* LIUTG. Greg. 12 p. 77,29 quamvis . . . ante oculos hominum superborum ferre videretur -a obprobria et contemptibilia. **β** *indecens – unschicklich:* WIPO gest. 34 p. 54,20 ibi *(sc. in proelio)* episcopus Astensis -a statione periit. IDUNG. PRUF. argum. 492 omne terrenum ornamentum -um est, ad eius *(virginis [sc. sanctimonialis])* tactum accedere. **γ** *abominabilis – verabscheuungswürdig:* HRABAN. epist. 41 p. 480,15 tali flagitio *(sc. fornicationis)* contaminata *(sc. pecora)* -am replicant facti memoriam neque humano usui sunt digna. **c** *degener, humilis, frivolus – unedel, niedrig, gering:* **α** *philos.:* ALBERT. M. metaph. 9,4,4 p. 427,49 'in malis . . . necesse est finem et actum esse -iorem' (*p. 1051a,16* χεῖρον) et peiorem 'potentia'. **β** *mus.:* IOH. AEGID. mus. 12,23 horum *(tonorum)* quattuor impares authenti dicuntur, quia digniores; pares . . . plages dicuntur, quia -iores. **γ** *publ. i. q. adulter – unecht:* LEG. Wisig. 2,5,17 p. 117,2 ut contropatis aliarum scripturarum suscriptionibus adque signis possit agnosci, utrum habeatur idonea *(sc. subscriptio)* an reprobetur -a. *ibid. iterum.* **c** *locut. impers.* -um est *sim. i. q. incongruus, abhorrens, falsus – unangemessen, unpassend, falsch:* CONC. Merov. p. 167,26 -um est . . ., ut . . . manumissi . . . inquietentur. WETT. Gall. 26 quibus *(sodalibus)* aliquid extra regulae tramitem deviare omnino -um fuerat. REGINO chron. praef. -um . . . mihi visum est, ut . . . de nostris . . . temporibus . . . silentium sit. VITA Heinr. IV. 10 p. 34,30 filius suus *(sc. imperatoris)* caveret, ne quid tale faceret in se, quod -um esset et illum facere et se pati. OTTO FRISING. gest. 1 prol. p. 11,25 -um *(sc. esse)* ratus sum, . . . clarissime Friderice, . . . tua *(sc. gesta)* silentio subprimere. *al. subst. neutr.:* LIUTG. Greg. 12 p. 77,25 vir iste tam amabilis humilisque et patiens, qui in semet ipso pro amore divino tam contemptibilia et suae personae -a . . . ferre voluit.

adv. **indigne.** **1** *non digne, indecenter, incongrue – unwürdig, unangemessen:* **a** *in univ.:* GODESC. SAXO theol. 23 p. 331,7 omnis reprobus -e sacramentum ipsum percipiens 'iudicium sibi manducat et bibit' *(spectat ad. Vulg. I Cor. 11,27).* WIDUK. gest. 2,16 missus Haraldus . . . -e suscipitur, et responsio de die in diem differtur (CHRON. Thietm. 5,31 legacionem . . . Bolizlaus -e suscipiens *eqs.*). WIPO gest. 3 p. 21,15 cum . . . pervenerit *(sc. gratia Dei)* ad eos, qui hanc dignitatem -e tractaverint *eqs. al. contumeliose – schmachvoll, auf empörende Weise:* VITA Heinr. IV. 13 p. 41,19 beatius sibi *(sc. regi)* et tutius fore, ut privatus, licet -e deiectus, viveret. **b** *c. respectu modestiae:* DIPL. Heinr. IV. 116a p. 153,46 ego Wilhelmus, sanctę Traiectensis ęcclesię, licet -e, vocatus episcopus (*item* 116b). **2** *iunctura* -e ferre *i. q. indignari, iratum esse – empört, entrüstet, erzürnt sein (über):* WALTHARIUS 1377 belliger, ut frameae murcatae fragmina vidit, -e tulit ac nimia furit efferus ira. REGINO chron. a. 841 Ludowicus et Carolus -e ferentes, quod regno . . . privati essent. THANGM. Bernw. 24 Romani . . . -e ferentes Tyberinos cum imperatore pacatos . . . portas seris muniunt. DIPL. Heinr. III. 239 p. 320,5 praedium nostrae ecclesiae ad ecclesiam alterius regni . . . translatum esse merito . . . tulimus -e. LAMB. HERSF. annal. a. 1063 p. 82,4 cui *(Bucello episcopo)* . . . pallium dedit *rex* . . .; quod archiepiscopus Moguntinus . . . -issime tulit. *al. vitio vertere – übelnehmen:* WALTH. SPIR. Christoph I 23 quod *(sc. verba Christophori)* cum rex ferret -e *eqs.* **3** *in figura rhet. litotes q. d. i. q. iustissime – völlig zu Recht:* CONST. Melf. 1,12 nec -e duplicatam penam . . . delator armorum sustinere debebit *eqs.*

1. indigo, -ere. *intus agere – (hin)einpressen (in):* GLOSS. med. p. 76,1 fit *(sc. tumor)* . . . ex glutinoso . . . humore, quod confluendo ita membris -itur, ut insitus locis, ubi consederit, unum esse videatur *(de hac rara voce grammaticorum v. Recueil M. Niedermann. 1954. p. 128).*

2. indigo *v.* 1. indico. **[3. indigo** *v.* induro.]

***indiguitas,** -atis *f.* (indiguus) *inopia, angustia – Not, Mangel:* DIPL. Loth. I. 111 p. 260,15 ut hoc adiumento *(i. libertate thelonii)* vestium -em (*antea:* indigentiam) relevare aliasque necessitates . . . supplere possent *monachi.*

indigus *v.* Indicus.

indig(u)us, -a, -um *vel semel (l. 32)* ?**indigius,** -a, -um. **1** *strictius:* **a** *egenus, indigens, inops, pauper – bedürftig, entbehrend, Mangel habend, notleidend, arm:* **α** *de hominibus:* SISEB. Desid. 56 (c. 4) quae *(matrona)* erat . . . bonis -ua, nimium de malis onusta. 242 (c. 18) erant *(sc. homines)* . . . de bonis -ui, de pessimis opulenti. DIPL. Otton. I. 239 p. 334,14 quatenus eadem . . . ecclesia nullius supplementi -a (-ua; *cf. app. crit.*) videatur (*inde* DIPL. Heinr. II. 71 p. 90,1). EKKEH. IV. pict. Mog. 717 -us astat opis morbo possessus ydropis *(spectat ad Vulg. Luc. 14,2).* CONR. HIRS. mund. cont. 92 humana natura necessariis suis -a, quod oculis subiacet, cogitur attendere *eqs. al.* **β** *de animalibus:* AGIUS epic. Hath. 380 agnas . . . gregis percussa matre necesse est sive mori teneras, lactis et -uas aut *eqs.* **γ** *de caelestibus:* LIBRI Karol. III 20 p. 424,25 cum sciret *(sc. Ioannes Chrysostomus)* angelorum inmortalem naturam nequaquam, ut ab hominibus videatur, picturarum esse -uam. GODESC. SAXO theol. 6 p. 140,8 claret . . ., quia, sicut spiritus sanctus procedit a Patre, sic procedit a Filio; alioquin . . . semper ipsius esset *(sc. Pater)* -us, quotiens vellet spiritum sanctum . . . donare fidelibus. **b** *egens, frivolus – armselig:* UFFING. Liutg. 8 si non sit -a fandi, linguę rusticitas quamvis non promere dignas sufficiat laudes. **2** *latius:* **a** *locut. impers.* -um esse *i. q. necessarium esse – nötig sein:* DIPL. Otton. II. 24 p. 33,40 cum . . . ad Dei culturam augmentandam nostrae serenitatis excellentiam semper intentare aequum ac pre omnibus -uum fore sciamus *eqs.* **b** *usu subst. neutr. i. q. necessarium – das Erforderliche, Benötigte:* THANGM. Bernw. 19 p. 767,34 in usum sui suorumque cuncta -a largiter ministrari praecepit *imperator.* 37 praeparatis cunctis ad iter -is. **3** *huc spectare vid. vox dubia incertae significationis:* ANTIDOT. Glasg. p. 117,3 emplaustrum iosia, qui a substancia dicitur, quia hoc abet medicamentum substancia non -ia medicus.

indiieries *v.* indigeries. **indiiestum** *v.* indigestus.

***indiiudicabilis,** -e. (*cf.* in- *et* diiudicare) *qui diiudicari non potest – nicht einem Urteil unterwerfbar:* ALBERT. M. sent. 3,23,18 p. 437b,16sqq. fides est . . . indistabilis et -is spes eorum, quae a Deo nobis annuntiata sunt; . . . qualiter . . . dicitur fides redargutio indistabilis et -is, quia nihil arguit mentem nisi diiudicando. p. 439b,22 fides est lumen . . .: et dicitur '-e', eo quod non potest iudicio rationis discuti.

***indilaceratus,** -a, -um. (in- *et* dilacerare) *inviolatus – unverletzt:* CHART. episc. Hild. I 348 p. 331,33 (a. 1169) hanc actionem . . ., ut omni in posterum ęvo firma et inconvulsa atque -a permaneat . . ., banno nostro firmavimus.

***indilatus,** -a, -um. (in- *et* differre; *de larga diffusione adverbii cf. O. Prinz, DtArch. 30. 1974. p. 497*) *subitaneus – unverzüglich:* CONSUET. Rod. 299 primum . . . abbati constituto non solum cordis prompta, sed et operis -a ab omnibus exhibeatur obedientia. CHART. Traiect. 1767 p. 41,39 alter noster subditis alterius iusticiam faciet -am. VITA Herm. Ios. 10 secuta est e vestigio totius capitis integritas et puritas -a.

adv. ***indilate.** *confestim, subito – unverzüglich, umgehend:* **1** *gener.:* EPIST. Teg. II 210 obsecramus . . ., ut semina vel herbas utilium ac salubrium radicum . . . indubitanter et -e mittas *(sc. amicus).* OLIV. hist. Hieros. 80 p. 55,25 facta est reparatio templi fideliter et -e. CHRON. Ebersh. 34 domus orbata dilecto patre . . . successorem sibi -e dari . . . expostulat. CHRON. Sigeb. cont. Aquic. a. 1224 rex . . . preceperat eidem *(falso comiti)*, quod de terra sua recederet -e. *abund.:* BERTH. chron. a. 1077 p. 261,4 deinceps, cum primum posset *(sc. Heinricus rex)*, absque mora -e observare *(sc. indutias)* festinaret. **2** *publ., iur., canon.:* **a** *in univ.:* BERTH. chron. B a. 1078 p. 318,6 quod . . . apostolici anathematis sententia Ruodolfus rex -e damnari dignus fuerit. GREG. IX. registr. 463 p. 374,2 omnes tam viri quam mulieres . . . sacri regenerationem baptismatis -e recipient. CONST. imp. III 99 quatenus . . . -e nostre accedas *(sc. receptor huius scripti)* presenciam maiestatis. *al.* CHART. Brem. 381 p. 417,1 si alteri nupserit *(sc. vidua)* viro, dicta domus . . . cedet capitulo . . ., et eadem domina exibit ab eisdem *(areis)* -e. **b** *spectat ad pecuniam solvendam ('ohne Verzug'):* PAX Valenc. 1 p. 103,19 manu <septima pur-

gabitur *miles*, aut solvet> -e, <quod dictum est>. CHART. Turic. 938 p. 22,21 promitto *(sc. Chůnradus)* . . ., ut . . . denarios . . . in festo sancti Andree annis singulis persolvam -e. CHART. Lux. III 137 p. 141,16 quod . . . plenariam -e faceret *(sc. heres)* solutionem. CHART. Pommerell. 200 cum dampno XV marcarum argenti ablata restituet *(sc. spoliator)* -e. *al.*

indiligenter *adv.* *in figura rhet. litotes q. d. i. q. valde diligenter – sehr umsichtig:* GUNTH. Par. orat. 11,1 p. 197^{C} earum *(sc. septem virtutum)* praemia tam ipsis donis quam petitionibus *(sc. orationis Dominicae)* non -r assignant *(sc. qui de ordine orationis disserunt).*

indiligentia, -ae *f.* *inobservantia, neglegentia – Unachtsamkeit, Nachlässigkeit:* EPIST. Ratisb. 21 p. 347,18 vilipendimur, ut non maior apud vos *(sc. fratres)* . . . de vestra iusticia quam de nostra -a tractatus habeatur. EPIST. Mog. 40 p. 387,6 ne vel actori causa pereat vel summum pontificem -am nostram causari oporteat. *confunditur c.* indulgentia: UDALR. CELL. consuet. 1,52 p. 697^{B} si eum *(librum)* . . . non perlegerit frater, pro -a (*ci. ed.,* indulgentia *cod.;* LIBER ordin. Rhenaug. p. 102,23 indulgentia) veniam petit.

***indimensibilis,** -e. (in- *et* *dimensibilis; *de diffusione cf. G. Baader in: Fachprosaforschung. 1974. p. 99*) *non extensus, spatio carens – unausgedehnt, keine Dimension habend:* ALFAN. premn. phys. 2,12 p. 26 ˹anima per se ipsam adest -is˺ (*PG 40,540*^{C} τῇ ψυχῇ . . . πρόσεστι τὸ ἀδιάστατον), secundum accidens vero, in quo est existente tripliciter dimensibili, conspicietur et ipsa tripliciter dimensibilis.

***indimetibilis,** -e. (*cf.* in- *et* dimetiri) *immensurabilis, infinitus – unermesslich, unendlich:* FOLCUIN. Bert. 62 p. 619,9 omnis illa aquarum -is profunditas, qua cingitur Sithiu insula, ita congelavit, ut *eqs.*

***indimidiatus,** -a, -um. (in- *et* dimidiatus) *non dimidiatus, totus – ungeteilt, ganz:* CHART. Osn. II 357 p. 277,40 (a. 1237) cum ecclesia nostra et cenobium Rubi . . . quosdam agros . . . accepissent ac tempore aliquanto -os quiete possedissent, placuit nobis *(sc. priorissae) eqs.*

indiminutus (-dem-), -a, -um. *illibatus, imminutus – ungeschmälert, unvermindert:* LIBER diurn. 83 p. 92,10sq. -as res ecclesiae conservare et, ut indiminute custodiantur, operam dare. ARNO REICHERSB. apol. p. 108,3 quod . . . ex se homine . . . non potuit *(sc. Christus)*, ex unitate sibi paternae sapientiae virtute inde-a potuit. CHART. Solod. 141 p. 78,21 ut . . . bona . . . usibus fratrum . . . integra, illibata et -a . . . permaneant. *incircumscriptus – uneingeschränkt:* CHART. Rhen. med. II 203 (dipl. Heinr. VI.) salvo . . . et -o in omnibus iure kathedralis ecclesie *eqs.* (*inde* III 222 p. 185,8; III 468).

adv. **indiminute.** *script.:* inde-ae: *l. 59.* -ę: CHART. episc. Hild. I 16 p. 15,15 (a. 887; spur.?). *illibate, imminute – ungeschmälert, unvermindert:* **1** *theol.:* ARNO REICHERSB. apol. p. 140,33. 35 quae filius aeternaliter ex patre genitus, plene et -e naturaliter . . . hausit, eadem plene et -e homini . . . naturaliter ac substantive infudit. ALBERT. M. summ. theol. I 2,12,2 p. 37,8 est unum simplex, quod unite et simpliciter et immaterialiter et immobiliter et -e . . . simplici et immateriali et perfecto innititur intellectui. *ibid. iterum.* **2** *publ. et iur.:* DIPL. Arip. (NArch. 46. 1926. p. 10,8; a. 706) quatenus deinceps . . . illa congregatio . . . ea ipsa, quae superius nostra confirmavit . . . potestas, -e atque inconcusse . . . valeat . . . possidere. COD. Karol. 53 p. 575,7 ipsi . . . missi inde-ae nobis omnia . . . retulerunt plenissime. FORM. Dion. 2 p. 497,43 huius privilegii sanctio firmata ac rata -e persistat atque permaneat. *v. et l.39.*

***indimotus,** -a, -um. (in- *et* dimovere) *assiduus, perpetuus – unermüdlich, (be)ständig:* COSMAS chron. 3,43 p. 217,16 rerum cunctarum comes -a mearum bis Februi quinis obiit Bozeteha kalendis *(metr. in epitaphio scriptum).*

indipiscor, -eptus sum, -i. *script. et form.:* inep-: *l.71. stirp. perf.* -emp-: *p.1700,4.6.11.*

adipisci, assequi, impetrare – erlangen, erreichen: **1** *usu depon.:* LIBER diurn. 85 p. 104,15 quod *(officium)* . . . vestris *(sc. filiorum urbis Romae)* precibus -tus sum *(sc. episcopus) eqs.* DIPL. Pipp. 26 p. 36,24 ad inep-endam vitam aeternam (*inde* DIPL. Karlom. I. 44 p. 63,40. DIPL. Karoli M. 120 p. 168,1). PAUL. DIAC. Lang. 1,12 p. 54,2 sibi suisque, ut optaverat *(sc. bellator servilis condicionis)*, iura libertatis -tus (adeptus *var. l.*) est. HELM. chron. 1,38 p. 76,31 quatuor . . . milibus . . . marcis pacem -mpti sunt *Rugiani. al.* WIBERT. GEMBL. epist. ad Hildeg. 23,20 expectatas diu questionum nostrarum solutiones me et . . . fratres sperarem -mpturos. *in salutatione:* ROD. GLAB. hist. 4,3 p. 174,11 sedium in orbe terrarum excellentissimam -to papę Iohanni *eqs.* **2** *partic. perf. usu pass.:* CONC. Merov. p. 104,6 episcopus . . . ab -to pontificatus honore in perpetuo deponatur. SALOM. II. epist. 40 p. 422,6 qui *(Karolus)* . . . sanitate -ta (-ēpta [*leg.* -empta] *B*; indulta vel -ta *C*) . . . omnem adversarium . . . fugabit. GESTA Camer. 1,67 p. 425,10 (dipl. Karoli III.) datum XIII Kal. Ianuarii indictione XIV, anno XIX regnante Karolo rege . . ., l a r g i o r e . . . h e r e d i t a t e *(i. Lotharingia)* -ta I (CHART. Rhen. med. I 161 p. 225,16. *al.; de ratione huius formulae cf. A. F. Gfrörer, Gesch. d. ost- u. westfränkischen Carolinger. II. 1848. p. 454*). TRAD. Wessof. 68 p. 108,42 curtes . . . quacumque occasione -tas . . . Heinricus tenere videtur. *al.*

? ***indirectio,** -onis *f.* (in *et* directio) *directio – (Aus-)-Richtung:* ALBERT. M. pol. 3,7^{n} p. 259^{a},3 ordinaverunt *(sc. dii antiqui)* . . ., quod non tonaret *(sc. Iuppiter)*, nisi de consensu duodecim deorum, qui singulis domibus duodecim distinctis in circulo cuiuslibet ascendentis praesunt, magis tamen respiceret ad eum, qui est in una, id est, qui dominatur septimae, quae -o est ascendentis.

1. indirectum *v.* indirectus. [**2. indirectum** *v.* dirigo. *adde ad vol. III. p. 692,32: (sim. de ductu vocis [sine modulatione] in cantu ['rezitativ']):* UDALR. CELL. consuet. 2,30 p. 724^{C} totum cantum, qui ad eam *(missam)* pertinet, pro edicto patrum nostrorum magis legit *(sc. sacerdos)* in -um, quam unquam audeat cantare (*inde* WILH. HIRS. const. 51 p. 445,7. CONSUET. Marb. 180). WILH. HIRS. const. 1 p. 177,2 a iuvene in -um incepta antiphona . . . et a conventu finita adiuncto versu . . . iterumque eadem antiphona canitur *(de psalmo 'in directum' cantando v. H. Riemann, Musiklexikon, Sachteil. ^{12}1967. p. 756 s. v. 'Psalmodie'.*]

indirectus, -a, -um. **1** *adi.:* **a** *proprie i. q. non directus, anfractus, curv(at)us – ungerade, gebogen, gekrümmt, krumm:* **α** *in univ.:* TRANSL. Auct. 21 p. 53^{D} duplex murus . . . hinc inde porrectus et -us. *confragosus, collinus – uneben, hügelig:* CHRON. Vill. 1 (MGScript. XXV p. 195,39; s. XIII.$^{med.}$) consederunt *(sc. abbas et fratres)* . . . acquirentes . . . bonaria terre arabilis et quedam alia loca -a et inculta modice valentia. **β** *de linea:* ALBERT. M. metaph. 5,1,7 p. 223,73 'linea', etiamsi 'sit -a' sive curva, 'una dicitur'. **b** *translate:* **α** *insanus, pravus – unvernünftig, verkehrt:* EBERH. BAMB. epist. 9 p. 516^{A} Augustinus . . . contra eos, qui creaturam asserebant filium Dei etiam secundum divinitatem, -a ratione sic utitur: '*eqs.*' (*opp.* directa). 16 p. 553^{D} -a ratiocinatione. *ibid. iterum.* **β** *contortus – verwickelt:* CHART. Neocell. Brixin. 80 p. 123,11 (a. 1264) cum . . . Wintherus . . . dictam ecclesiam . . . occupet violenter ecclesie metropolitane lites -issimas suscitando. **γ** *locut.* -o typo *i. q. scriptura adulterata – mit verstellter Schrift:* GESTA Neap. 29 p. 417,7 voluit *(sc. Olympius)* scisma sanctae ecclesiae intromittere atque . . . episcopos Italiae -o typo subscribere facere (faceret *ed.*). **2** *subst. neutr.:* **a** *proprie i. quod curvatum est, arcus, curvatura – Krümmung, Bogen, Rundung:* THEOPH. sched. 3,84 p. 152,25 fac . . . pedem fortem, super quem forma stabit . . ., ita ut in medio ultra -um remaneat spatium quasi via. *importunitas – Unwegsamkeit:* VITA Auct. 3 per aspera et -a montium atque vallium multa patiens adversa profectus est *eqs.* **b** *translate et in imag.:* **α** *usu plur. i. q. curva, perversa – Ungerades, Verkehrtes:* HUGEB. Willib. praef. p. 87,35 recte soliditatis iter arripiens *(sc. Wynnebaldus)*, prava dirigens, -a asperaque ferocia politer planitans *eqs.* CHART. Heist. 50 (epist. papae) cum evellimus evellenda et . . . recta regimus et dirigimus -a *(sim.* ANNAL. Mell. Vind. I a. 1267 p. 700,13 [chart.]. *al.).* CHART. Stir. III 99 p. 165,21 prava cupiens *(sc. Otto dapifer)* -a corrigere. *saepius.* **β** *locut.* per -um *i. q. modo obliquo, iniuriose – 'auf krumme Tour', widerrechtlich:* CHART. Merseb. 365 p.

[Konstanciak]

297,43 (a. 1270) silvam . . . nostram pro ecclesie nostre necessitate venalem expositam per -um vendi prohibuit *(sc. marchio).*

adv. **indirecte.** *arcuato modo – im Bogen (de volatu avium):* FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 103,24 quidam *(falcones)* volant . . . alte et -e et cito, quidam alte et -e et lente. p. 103,28 quidam *(sc. falcones volant)* inferius et -e (directe *var. l.*) per transversum et cito. 4 p. 104,9 volantes . . . -e . . . hoc faciunt, ut accipiant ventum.

indireptus, -a, -um. *illibatus, intentatus – unvermindert, unangetastet:* DIPL. Frid. I. 73 p. 123,13 quecumque bona . . . in futurum iuste possederitis *(sc. fratres)*, integra vobis et -a permaneant. GUNTH. PAR. hist. 22,21 ut tante res tam preciose . . . inter tot piratas . . . -e ad terram Theotonicam pervenirent.

indiruptus (-isr-), -a, -um. *qui non diruptus est, qui dirumpi non potest, firmus – unzerrissen, unzerreißbar, fest (tantummodo translate et in imag.):* LEX Sal. Merov. 92 quia . . . inter nos g e r m a n i t a t i s caritas -um v i n c u l u m custoditur (LULL. epist. 92 p. 209,25 quos *[sc. homines]* verus Christi amor -o g. vinculo nectit). MIRAC. Columb. 23 (MG Script. XXX p. 1010,20) legitima instituta sanctae sedis apostolicae . . . inviolata et -a permaneant. DIPL. Otton. II. 300 p. 353,17 perhennem inviolabiliter pactionem ac indis-a foedera . . . decernimus. CHART. episc. Halb. 1209 l. 13 quicquid postmodum inde ordinare voluerit *(sc. Olricus),* . . . semper maneat -um. *al.*

***indiscibilis,** -e. (in- *et* discibilis) *qui disci non potest – nicht (er)lernbar:* ALBERT. M. eth. II 1,7,3 p. 109^{b},34 virtus . . . moralis -e bonum est. *cf.* discibilis.

***indisciplina,** -ae *f. usu plur.: l.48.49. indisciplinatio, inobservantia, intemperantia, transgressio – undiszipliniertes Verhalten, Disziplinlosigkeit, Verstoß (gegen die Ordnung), Übertretung:* **1** *gener.:* CHRON. Merseb. 8 p. 182,12 ut ex . . . correptione commonitus ab hac -a se artius restringeret *(sc. frater).* DAVID compos. 1,23,2 paterfamilias ex disciplina familiae suae honoratur vel ex -a inhonoratur *(sim.* BERTH. RATISB. serm. 19 p. 99,20 ne per -am illorum *[sc. familiae liberorumque]* vir conturbetur). *adde:* GERHOH. aedif. 33 p. 1279^{A} quasi paries foditur, cum exterior -a *(sc. sanctimonialium)* verbi rastro velut quodam fossorio instrumento tangitur *(spectat ad Vulg. Ezech. 8,8sq.).* **2** *publ. et iur.:* CHART. episc. Misn. 59 p. 60,27 (a. 1185) ut . . . coloni . . . de inordinato gestu corporis sive de alia aliqua minori -a . . . coerceantur. CHART. Argent. I 617,53 qui fecerit temeritatem, dabit civitati . . . quindecim libras propter renovatam -am *eqs.* CHART. Babenb. 183 p. 251,32 si . . . aliquis verberet aliquem inhonestum, qui verbis vel qualicumque -a hoc erga ipsum meruerit *eqs.* p. 251,37 *(sim.* 232 p. 41,26 -is. *ibid. al.).* CHART. Brixin. 131 p. 138,17 dum quorundam ministerialium . . . -is et terre duris vastatibus ad bellum concitaremur *eqs. al.* **3** *philos. (in conclusione):* ALBERT. M. anal. pr. 1,2,4 p. 492^{a},35sqq. quidam habitus bonum; omnis -a habitus: ergo quaedam -a bonum; quod non valet, quia nulla -a bonum.

indisciplinabilis, -e. **1** *qui ad disciplinam adduci non potest, non docibilis, indisciplinatus – lernunwillig, unbelehrbar, ungelehrig:* **a** *de hominibus:* ALBERT. M. eth. I 1,53 p. 53,6 videmus eos *(homines)*, qui . . . deformes sunt, esse moriones et -es. CONR. MUR. summ. p. 160,17 mulier deridenda . . . sic poterit nominari: . . . -is, incorrigibilis, infrunita *eqs.* **b** *de rebus:* ALBERT. M. phys. 4,3,14 p. 336^{a},23 Pythagoras . . . penitus -e dixit esse tempus . . .; in tempore magis obliviscuntur homines quam addiscunt. **c** *de animalibus:* ALBERT. M. animal. 8,229 -ia omnino inveniuntur *(sc. quaedam animalia).* 20,90 animalia stolida differentes in figura auriculas habent . . .; quaedam autem omnino -ia nullum omnino videntur habere auditus instrumentum. 21,10 p. 1326,39 videmus quaedam animalia quamdam habentia prudentiam . . . et tamen -ia, sicut patet in apibus. *v. et l.72.* **2** *tenax, recontrans – störrisch, widerspenstig:* OTFR. ad Liutb. 61 huius . . . linguae *(sc. Theotiscae)* barbaries, ut est inculta et -is atque insueta capi regulari freno grammaticae artis *eqs.* ALBERT. M. miss. 2,1,5 p. 40^{b},30sqq. asinus . . . animal pigrum -e, oneriferum tamen; est pondus corporis, quod pigrum est et -e, sed tamen portans onus laboris.

adv. ***indisciplinabiliter.** *inobsequenter, libere – ungehorsam, freizügig:* SIMON SITH. gest. 2,62 timens *(sc. abbas)* . . ., quod fratres sibi commissos dissolute et -r permisisset eatenus vivere, . . . eis interdixit, ne *eqs.*

indisciplinate *v.* indisciplinatus.

indisciplinatio, -onis *f.* **1** *de disciplina perturbata i. q. inobsequentia, libertas, impunitas – Ungehorsam, Freizügigkeit:* **a** *publ. et canon.:* CAPIT. reg. Franc. 252,27 p. 229^{a},15 quodsi in hac -e perdurat *(sc. clericus)*, ut comam nutriat, constringatur, ut *eqs.* RUD. TRUD. gest. 2,3 presumptio et -o invalescebat amplius; . . . nostrorum reprehendebatur secularitas ex levitate morum et abusione -is. ANNAL. Egm. a. 1197 p. 292,1 haec incommoditas et -o duravit a festo sancti Laurentii usque ad *eqs.* **b** *zool. de feritate ('Unbeherrschbarkeit'):* ALBERT. M. animal. 8,219 desiderium coitus . . . multum generat -is et proterviae et facit silvestritatem *(sc. animalium).* **2** *de institutione, instructione i. q. ignorantia – Unkenntnis:* ALFAN. premn. phys. 2,73 p. 41 anima . . . permutat qualitates ⌜ex -e ad disciplinam⌟ (*PG 40,572^{A}* ἐξ ἀμαθίας εἰς ἐπιστήμην) perveniens et a vitio ad virtutem. *ibid. al.* HILDEG. phys. 4,5 p. 236,18 cum homo eum *(sardonycem)* apud se portat . . ., ab eodem homine magna ira et stultitia ac -o auferuntur. *simplicitas, rusticitas – Einfalt:* EPIST. var. II 21 p. 336,9 deprecor, ne in his *(sc. scriptis)* nostrae personae humilitatem et agreste orationis -em attendant *(sc. lectores).*

indisciplinatus, -a, -um. *script.* -ic-: *p.1703,9.* **1** *non disciplinatus, non coercitus, regimine carens, neglegens – undiszipliniert, nachlässig, zuchtlos, liederlich:* **a** *de hominibus:* **α** *adi.:* LEG. Lang. p. 472^{a},18 servum habuit *(sc. dominus)* -um. BRUNO QUERF. fratr. 24 custos ecclesiae . . . de eius *(fratris novicii)* incontinentia subrisit, qui proprie morbus esse solet -orum fratrum. ANNAL. Petr. Erf. III a. 1179 p. 63,14 paucis . . . equitibus, sed pluribus -is peditibus . . . oppida . . . atrociter devastavit *archiepiscopus.* ALBERT. M. eth. II 3,3,9 p. 268^{a},43 incorrigibiles tam pueri quam concupiscentes ἀκόλαστοι vocantur, hoc est non puniti; secundum . . . proprietatem linguae Latinae vocantur -i. *adde:* AETHICUS 108 p. 210,25 sine lege . . ., sine rege -a *Pentapolis.* **β** *subst.:* CAND. FULD. Eigil. I 6 erat . . . duri cordis et -is durus, mitibus vero et bene morigeratis . . . mitis. EPIST. Ratisb. 25 p. 356,28 ut . . . aliorum iudicio -is asscribar et inter errantes magister erroris habear. VITA Norb. II 93 p. 1325^{A} religiosos amplectens . . ., -is et irreligiosis, nisi resipiscant, inferens assiduam persecutionem. ALBERT. M. summ. theol. I 17,67,4,4 p. 691^{a},39sq. alia competunt, quantum est ad provisionem, . . . humili, . . . alia incesto, . . . alia disciplinato, alia -o; -o enim competunt verbera, . . . pusillanimo ad spem elevantia. **b** *de rebus:* **α** *licentiosus, dissolutus – ausschweifend, ausgelassen:* CONC. Karol. A 56^{A},1 p. 707,16 ut nullus episcoporum . . . inreligiosis vel -is locutionibus . . . indulgeat. CONR. HIRS. dial. p. 23,23 ipsius . . . materiae causa fuit quorundam -us e x c u r s u s 'in via morum' errantium (SIGEBOTO Paulin. 54 p. 937,32 vitiorum . . . -o excursu). *al.* *inconcessibilis – unzulässig, unstatthaft:* GERHOH. Antichr. 2,37 p. 274,20 -a quaestio. **β** *infinitus, effrenatus – unbegrenzt, schrankenlos:* HILDEG. scivias 3,9 l. 734 ne ipsi *(homines)* deviantes in -a libertate voluntatis suae sibimetipsis legem ponant *eqs.* ALBERT. M. eth. I 225 p. 198,62 ira et concupiscentia deductae quidem et disciplinatae bonae . . . sunt causae, indeductae vero et -ae manentes perturbant et bestiales faciunt. *al.* **2** *non eruditus, insipiens, stolidus, rudis – ungebildet, töricht, einfältig, roh:* ALCUIN. epist. 281 p. 440,4 -e loquele non adsuescat os tuum. HRABAN. epist. 16 p. 418,7 'servi, subditi estote . . . dominis vestris, non tantum bonis, . . . sed etiam discolis', hoc est -is sive agrestibus. hom. II 27 p. 195^{C}. CHRON. Cas. 14 p. 476,7 rudem (rurem *ed.*) populum et -um, quem invenit *(sc. Magenolfus)*, docuit more palatii esse prudentissimum. THIETM. chron. 8,13 p. 508,16 audi *(sc. lector vel successor)* me magistrum nimis -um et absque utili exemplo antecessorem tuum. *alienus – ungehörig:* ELIS. SCHON. vis. 2,19 propter verba -a, que habebat *Helid* in consuetudine.

[Konstanciak]

usu subst.: ALBERT. M. eth. II 8,2,4 p. 535[a],23sqq. pauper est amicus diviti et -us est amicus scienti, uterque, ut accipiat: pauper . . . pecuniam, -us doctrinam.

adv. **indisciplinate.** **1** *non disciplinate, indisposite, neglegenter – undiszipliniert, unordentlich, nachlässig:* **a** *in univ.:* CHART. episc. Hild. I 643 (a. 1210/16) cum ipse *(abbas)* quendam suum fratrem -e incedentem . . . corripuisset *eqs.* CHART. Laus. 726 p. 586,29 videns *(sc. capitulum)* . . . quosdam de . . . clericis chori intrare chorum sepius -iciplinate. **b** *dissolute – liederlich:* CONC. Karol. A 38,23 p. 452,24 ne . . . dimisso . . . eclesiastico officio incipiant *(sc. episcopi)* -e vivere et propriis deservire voluptatibus. 39[B],22 ne, si lubricae aetatis annos -e vivendo transegerint *puellae eqs. al.* **c** *audacter – ungestüm:* GERHOH. novit. 29,6 qui *(bellatores)*, cum sint clerici . . ., longe -ius movent guerras . . . quam laici principes. *improbe – keck, dreist:* CHART. Naumb. 180 p. 162,12 (a. 1147) ne quis . . . claustra virginum . . . proterviter aut -e presumat intrare. **2** *ignoranter, incomposite – ungebildet, plump:* AMULO epist. 2 p. 372,23 displicet nobis valde, quia tam dure et -e et immaniter de divina predestinatione sentis *(sc. Godescalcus).* ARNO REICHERSB. apol. p. 6,22 super . . . nos quidam -e arguere ausus est, quia *eqs.*

indiscissus (-isus), -a, -um. **1** *proprie i. q. fissuris carens, densatus – spaltenfrei, abgedichtet:* FORM. Salisb. II 3,21 -isam et supertextam minuatim scriptulam *(leg.* cryptulam) feci *(sc. eremita).* **2** *translate i. q. individuus, completus – ungeteilt, vollständig:* SIGEB. GEMBL. Theod. 2 amicitia benivolentiae -a cohaeret. GERHOH. Antichr. 2,57 p. 308,25 qui *(ignis)* utique soliditatem lapidis et ferri integram et -am penetrat. HONOR. AUGUST. gemm. 1,211 fidei integritas debet esse -a. CHART. Col. I 42 ut universa hec indiscussa et -a permaneant *eqs.* CHART. march. Misn. III 143 langravius . . . ius patronatus . . . -um et indivisum totaliter ecclesie . . . contulit.

***indiscontinualis,** -e. (*cf.* in- *et* discontinuare) *continuus, assiduus – ununterbrochen, fortwährend:* HUGO RIPELIN compend. 4,4 p. 124[b],15 ad confirmationem . . . tria pertinent: . . . tertium est -is conversio actualis totius hominis in Deum.

[indiscrasia *v.* dyscrasia.**]**

indiscrepanter *adv. indiscretim, peraeque – unterschiedslos, völlig gleich:* HEIRIC. Germ. II 2,6 p. 403,17 acsi -r et . . . in unguem eisdem ipsis deformatae lineis proposito responderint *(sc. columnae)* exemplari. ANON. geom. I 4,24 in pentagono . . . eandem regulam ad pyramidem constituendam -r invenies.

indiscrete *v.* indiscretus.

indiscretio, -onis *f.* **1** *sensu act.:* **a** *discretio mala, inscitia, imprudentia, stultitia – mangelndes Urteilsvermögen, Unklugheit, Unvernunft, Dummheit:* CAPIT. reg. Franc. 259,1 p. 267,31 ubi . . . -e praelatorum superfuit *(sc. numerus monachorum)*, ad mensuram redigamus *(sc. rex).* SIMON sacram. p. 75,1 peccatum deletur, nisi adeo simplex et stolidus sacerdos sit, qui ex -e sua de peccato iudicare non possit. ALBERT. M. bon. 132 p. 88,37 inopiam timet *fortis* . . . eo, quod quandoque causatur a mala provisione, quae -em notat in eo, qui est virtuosus. *al. ignorantia, mala cognitio – Unwissenheit, mangelnde Erkenntnis (philos.):* ALBERT. M. animal. quaest. 7,8 p. 175,62 utrum pisces comedant suos pullos; . . . potest animal . . . excaecari et impediri, scilicet propter -em, quia non cognoscit *(sc. comedit pullos suos).* **b** *iniquitas, austeritas, duritia – Unbilligkeit, Strenge, Härte:* LIBER diurn. 77 p. 83,15 ne . . . usque ad contemptum prorumpant de imperantis -e subiecti. SIGEB. GEMBL. (?) invest. 116 elatio . . . ex prelatione et -o (condiscretio *var. l.*) ex correctione pariunt scandalum *(spectat ad Vulg. Matth. 18,7).* GESTA Trev. cont. I 27 si . . . suae rigiditati et -i modum inposuisset *(sc. Megingerus).* ALBERT. M. nat. bon. 109 unum *(sc. vitium)* causat -o, scilicet . . . subtrahere concubitum. BERTH. RATISB. serm. 9 p. 52,2 pauci . . . corpus destruunt per -em nimii laboris, plurimi vero animam *eqs. al.* **2** *sensu pass. i. q. status inseparabilis, unio – Untrennbarkeit, Einheit (usu philos.):* HUGO HONAUG. hom. 2,6,1 dico . . . individuum . . ., quod sui plena similitudine et aequabilitate ita est indiscretum, quod ex -e individuum *(sc. est).* 2,77,7 non est idem -o et indifferentia . . .; -o naturae singularis inseparabilitas *(sc. est)*; in Marco igitur et Tullio est indiscreta unitas.

indiscretus, -a, -um. **I** *strictius i. q. indistinctus, indifferens – nicht unterschieden, unterschiebdslos:* **A** *spectat ad homines:* CARM. de bello Saxon. 2,132 cunctus ut ad bellum populus properaret agendum, -a ruunt e cunctis agmina villis. VITA Heinr. IV. 11 p. 36,12 ut . . . in homines loci . . . -a cede seviret *rex.* **B** *spectat ad res:* **1** *corpor. i. q. indivisus, continuus – nicht getrennt, geschieden, zusammenhängend:* AETHICUS 4 paradisus de ea massa, quae meliora fuit, -us credatur fuisse. **2** *incorpor.:* **a** *gener.:* BEDA temp. rat. 54,3 quoniam . . . communis atque -us epactarum . . . cum bissexto cursus est *eqs. al.* **b** *philos. et theol.:* HUGO HONAUG. hom. 3,30,6 dixi . . . Patri Filium . . . consimilari, quia 'tali confessione' . . . coniungitur Patri Filius per -am naturam. ALBERT. M. sent. 2,16,1 p. 287[a],12 nulla creatura est, quae possit esse s i m i l i t u d o -a. (p. 287[b],25 -a s. est, quae repraesentando proportionaliter ostendit exemplar. summ. theol. I 3,15,2 p. 70,14 penitus unita et -a s. . . . non potest esse creati ad increatum). *al. v. et l.3.* **c** *mus. de modis (vel tropis) distinguendis in formam plagalem et authenticam:* COMM. microl. 97 p. 140 'facti sunt octo modi' . . ., 'qui' cantus 'naturaliter' . . . 'erant in quattuor . . . vocibus' . . ., cum essent -i. **d** *publ. de proventibus:* CHART. Lux. IV 126 p. 186,8 (a. 1269) omnis . . . proventus, decima et reditus communes erunt partibus et penitus -i.

II *latius:* **A** *in bonam partem i. q. fidelis – unverbrüchlich, treu:* BERNO epist. 7 unice dilecto abbato Purchardo . . . -ae fidei pignus (*sc. in saltatione; sim.* 12). EGBERT. fec. rat. 1,422 -us amor sotiorum crimina celat *(cf. Vulg. prov. 11,13; v. notam ed.).* **B** *in malam partem:* **1** *obscenus, adulterinus, impudicus – unanständig, unzüchtig, 'indiskret':* CONC. Karol. A 50[D] p. 640,34 episcopis . . . providendum est, ne . . . monachorum accessus -us in monasteriis puellaribus passim fiat. CAES. HEIST. mirac. II 1,24 p. 48,24 que *(matrona peccatrix)* . . . pro nimis -a corporis afflictione ab illo *(monacho)* correpta *(sc. est).* HUGO TRIMB. registr. 620 licet in quibusdam sit *(sc. Facetus)* locis -us. *de animalibus:* ALBERT. M. animal. 12,104 taurus et porcus valde sunt iracunda animalia et -a et ferventi ira. **2** *malus, gravis – schlecht, schlimm:* PAULIN. AQUIL. carm. 1 epil. l. 5 cum . . . per incuriam . . . -as membrorum cesuras *(sc. versiculorum)* incauta disidiae manu resectas . . . inspexeris *(sc. lector) eqs. v. et p.1706,14. in lusu verborum:* PETR. DAM. epist. 31 p. 288,25 dum per -am discretionem non timet *(sc. qui in nequitiam lapsus est)* statum sui honoris amittere *eqs.* **3** *simplex, stolidus – einfältig, töricht (usu subst.: l. 55):* **a** *in univ.:* LEG. Wisig. 6,1,2 p. 249[a],25 pro eo, quod -us iudex superflua non proibuit, CCC solidus heredibus mortui conpellatur exolvere. VITA Theog. 2,29 p. 478,52 praefectus aliique . . . episcopum obtestantur, ne civitatem ingrediens -ae multitudinis sibi odia concitaret. ALBERT. M. animal. 1,469 qui magnum habet ventrem, est -us, stolidus, superbus et coitum amans. **b** *inconsideratus, temerarius – unüberlegt, unbesonnen, 'blind':* LEG. Wisig. 6,5,7 si iocans aut -us occidat hominem; quicumque incautus aut -us aut iocari volens . . . occidisse quempiam videatur *eqs.* EKKEH. IV. bened. I 45,50 -a malum conflat fiducia magnum. VITA Adalb. Wirz. 11 (MGScript. XII p. 134,27) ne usurpatio et -a invasio alienae rei . . . generet . . . scisma. BEBO ad Heinr. II. 1 p. 488,24 -a pietas interdum, quantum ad insciciam pertinet, impietas est. CAES. HEIST. mirac. I 4,45 p. 213,13 quandoque de -o fervore nascitur vitium accidiae. *desipiens, detestabilis – unsinnig, verabscheuenswert:* IDUNG. PRUF. dial. 1,46 abhominandi sunt monachi illi, qui de antiquo et discreto Cluniacensi ordine ad -am Cisterciensium novitatem . . . rapiuntur contra rationem. *ibid. al.* **c** *impos, inhabilis – unfähig:* RUP. TUIT. inc. 14 p. 459,8 ut pene victus deliberarem deponere pondus cure huius monasterii, . . . -us ad memorandam constantiam illius *(sc. in psalmo citati)* victoris. **4** *austerus, acerbus, asper – streng, herb, hart:* **a** *de anim.:* **α** *in univ.:* CAND. FULD. Eigil. I 4 commemorans *(sc. imperator)* austeritatem -i pastoris. II 14,26 -o regnante tyranno. IOH. METT. Ioh. 78 haec magna

[Konstanciak]

in eo erat discrecio, ut, cum ipse sibi austerus et pene -us videretur, aliis nemo misericordior esset. NORB. IBURG. Benn. 18 p. 884,4 -us nimium dicebatur *papa.* **β** *iunctura* homo -us *i. q. apparitor – Gerichtsdiener, 'Büttel':* CAPIT. reg. Franc. 273[B],15 quia in . . . capitulari continetur 'ut sexagina ictibus vapulent' et hac occasione -i homines modum in disciplina faciebant, constituimus *eqs.* *huc spectare vid. in nom. propr. vel cognomine:* CHART. Worm. 277 p. 186,20 (a. 1259) datum et actum . . . presentibus Berlewino, . . . Wer. Amelle, H. I-o . . . et quam pluribus aliis. **b** *de rebus incorpor.:* **α** *in univ.:* CONR. BRUNW. Wolfh. 23 p. 104,4 ut nec -a districtio subditis recusandi laboris fieret occasio nec *eqs.* CONR. HIRS. mund. cont. 762 m a g i s t e r i u m -um maxima crux servientis est (IDUNG. PRUF. dial. 3,1081 m. -um et intemperatum poteritne cum sua indiscretione aliquando caritati militare?). *per iocum:* EPIST. var. II 30 p. 348,23 si quid . . . secus quam decet *(sc. invenitur),* id inpossibilitati meae atque insipientiae adtribuere et, ut pace vestra dixerim, vestrae *(coepiscopi)* iussioni pene -e. **β** *iniquus, improbus, incongruus – ungerecht, unbillig, unangemessen:* LEG. Wisig. 2,4,8 p. 101,9 divalis est officii proprium . . . -o iure legum promulgatas sententias . . . corrigere. 4,2,19 p. 188[b],24 huius *(sc. parentum)* tam -e ordinationis voluntate disrupta. 4,5,1 p. 196[a],8 nec filios aut nepotes a successione avorum vel genitorum ex omnibus repellat -a volumtas. LIBELL. de cal. Trev. p. 741,12 cum omnipotens Deus . . . mutationem tam -am *(sc. monasterii dilapidati)* vellet solita pietate stabiliri *eqs.* CHRON. Merseb. 2 p. 167,33 venantem *(sc. ampliora Giselherum)* fortuna -ae (indistrictae *var. l.*) rotae suae plus aequo superposuit. *al.*

adv. **indiscrete** (-ę). **1** *indistincte, indefinite, indifferenter – nicht unterschieden, unterschiedslos:* **a** *in univ.:* CONC. Karol. A 21 p. 184,21 modo propter personarum discretionem distincte loquitur *(sc. Dominus de s. trinitate),* modo vero -e propter consubstantialem individuae deitatis unitatem. ALFAN. premn. phys. 34,3 p. 121 turbamur . . . multotiens -e (*PG 40,736*[C] ἀδιακρίτως) audientes nomina putamusque esse idem non idem. DIPL. Heinr. V. (ed. H. Bresslau, Diplomata centum. 1872. p. 126,13) hanc unam eandemque iusticiam omnes -e . . . in perpetuum habeant, ut *eqs.* **β** *fortuito – zufällig:* ALFAN. premn. phys. 34,7 p. 121 neque de his *(sc. consiliamur),* quae natura aliquando aliter -e (*PG 40,737*[B] ἀορίστως) fiunt, ut de pluviis et serenitatibus vel de labe. **γ** *concorditer – einmütig:* GENEAL. Flandr. V 12 hic *(Willelmus)* . . . a media plebe -e subrogatur, a principibus familiarius eligitur, a rege . . . regni rector . . . statuitur. **2** *inconsiderate, incaute, incuriose – unüberlegt, unvorsichtig, fahrlässig:* LEG. Wisig. 6,5,7 quare . . . -e percussit *incautus aut indiscretus* nec vitare casum studuit, libram auri proximis occisi persolvere procurabit. *al.* THEGAN. Ludow. 20 p. 204,11 omnia prudenter et caute agens, nihil -e faciens *eqs.* TRANSL. Godeh. 2 p. 643,26 his *(sc. mirabilibus)* . . . auditis ecclesia nostra non statim et -e acquievit, sed *eqs.* NOTULAE Wilh. Cong. 520 ventosa non -e (temere *B*) apponi debet auribus, quia *eqs. al.* *per errorem – irrtümlich:* CAPIT. episc. I p. 67,9 in singulis . . . ampullis scriptum in pitaciis habeant *(sc. presbyteri),* quid sit chrisma, quid oleum baptizandorum et quid infirmorum, ne -e aliud pro alio accipiatur. **3** *incongrue, indigne, indecore – unangemessen, unwürdig, ungeziemend:* **a** *in univ.:* CAPIT. reg. Franc. 154,8 si . . . -e accipiatur *corpus Dominicum,* timendum est illud, quod ait apostolus: *'eqs.' (cf. p. 1697,36).* HEINR. AUGUST. planct. 1004 -e quisquis gustaverit inde *(sc. de arbore vitae),* heu tangens vetitum morietur *eqs. al.* *adde:* INNOC. III. registr. 1,170 p. 242,9 quod . . . episcopus . . . matrimonia non iungenda coniungit et divortia celebrat -e *eqs.* **b** *nequiter – liederlich:* LEG. Wisig. 4,5,1 p. 195,12 plerique . . . -e viventes suasque facultates . . . causa luxurie . . . transferentes *eqs.* WETT. Gall. 3 p. 258,39 quibus *(concubinis)* -e adherebat *Theodorichus.* CARM. Bur. 196,2,2 quidam ludunt, quidam bibunt, quidam -e vivunt *eqs. al.* **c** *impudenter – unverschämt:* DIPL. Loth. III. 94 vis *(sc. archiepiscopus),* quantum in te est, potestatem imperii nostri in partibus tuis satis -e contempnere. **d** *inique, austere – unbilliger, ungerechter Weise, streng:* VITA Pard. 17 (MGMer. VII p. 35,3) Arnulfus quidam . . . annonam . . . cuiusdam viduae -e abstulit. HRABAN. hom. I 64 p. 123[A] virtus, cum -e tenetur, amittitur; cum discrete intermittitur, plus tenetur. RUD. FULD. Leob. 4 p. 123,28 quae *(decana),* dum nimis incaute atque -e disciplinam exerceret in subditis *eqs.* EPIST. Ratisb. 24 p. 353,31 ne obędientia -e imposita merito virtutis exuatur, dum nodo indiscretionis strangulatur. TRAD. Teg. 299 hęc *(Williburga)* dum convaluit, unus filiorum Sigiboto -e suo servicio subiugare voluit. *al.*

indiscusse *v.* indiscussus.

indiscussibilis, -e. *qui discuti, disseri non potest – unbestreitbar:* AURELIUS 2 p. 492,13 cardiaco *(sc. sudori)* . . . nisi diligenter medicus obstiterit, quo difficilius facile aeger amittitur, hoc indiscretum est: hoc est -e (-em *cod. Augiens. CXX*). *cf.* indiscretus *p.1704,43*; discutibilis *vol. III. p. 749,60.*

indiscussus, -a, -um. **1** *gener.:* **a** *non discussus – unbesprochen, nicht erörtert:* FORM. Sangall. II 38 p. 420,25 quae tamen . . . discutere necessarium puto, antequam ad notitiam dignitatis vestrae . . . tam gravia ita incorrecta vel -a perveniant *eqs.* CARM. Cantabr. A 8,2[b],15 cum nil -um nec erit absconsum *(sc. in ultimo iudicio).* THIETM. chron. 2,38 non incongruum esse reor quedam . . . a me -a aperire. **b** *immemoratus, indictus, tacitus – unerwähnt, ungesagt, wortlos:* ABBO FLOR. calc. 3,72 nihil -um praeterire convenit, quod Victorii sollertia proposuit. THIETM. chron. 1,17 mira audivi: haec -a praeterire nolo. 1,20 quaecumque . . . nunc preteream vel . . . -a relinquam *eqs.* COD. Lauresh. 147 l. 12 (epist. papae) nos tantum crimen *(sc. simoniae)* -um preterire non possumus. CHART. Basil. A I 341 p. 513,1 providentes . . . paci et tranquillitati utriusque domus in posterum, reliquimus -a superius allegata. **c** *non ambiguus, non repugnatus – unbezweifelt, unumstritten:* UFFING. Ida 1,4 duobus in carne una unam inesse spiritus sancti -am operationem, quae *eqs.* **d** *contemptus, neglectus – unbedeutend, unbeachtet, vernachlässigt:* RATHER. epist. 26 p. 142,10 omnibus . . . his *(sc. iniuriis antea enumeratis),* licet tam -is, relictis, quasi in eis nil inveniri valeret *eqs.* EPIST. Mog. 23 p. 359,29 si istud *(sc. anathema Immae)* -um tam facile labitur, meror mihi . . . magnus oboritur. VITA Norb. II 39 p. 1284[A] habebat . . . ipse *(sc. socius Norberti)* de rebus suis *(sc. Norberti),* quas noviter reliquerat -as, quaedam disponere. IOCUND. Serv. 63 (MGScript. XII p. 118,6) nec folium reliquerat -um *(sc. quaerens denarium).* *de ministerio i. q. vacans – unbesetzt:* GISLEB. MONT. chron. app. p. 340,10 est contentio . . ., utrum ministerium illud *(sc. lardarii)* tenere debeat *(sc. heres Amolrici)* a domino comite vel a panitario, et sic remansit -um. **2** *iur. et canon.:* **a** *iuridice inexploratus, non iudicatus – nicht (gerichtlich) untersucht, angehört, verurteilt:* VITA Balth. B 10 p. 495,17 dum ipsum *(episcopum)* contra eius voluntatem -um et contra legem interfecerunt *primores Francorum eqs.* ALBERT. AQUENS. hist. 8,42 principes . . . recordati confratris . . . -um . . . in vinculis teneri . . . precati sunt, ut *eqs.* INNOC. III. registr. 2,147 p. 298,10 dilapidationis vicium propter enorme dampnum ecclesie remanere nolumus -um *eqs. al.* *usu subst.:* BERTH. chron. B a. 1076 p. 246,18 Dominus ipse exemplum dedit nobis, ne passim audita, non probata et -a facile credamus *eqs.* **b** *non impugnatus – unangefochten:* DIPL. Heinr. II. 93 p. 117,43 sicut . . . est ordinatum, sic in omni . . . posteritate -um et inmutilatum . . . roboretur. CHART. Aquens. 19 l. 10 cui *(sc. decano excommunicato)* non parvo, verum longo tempore fratri communicastis, -um habuistis, prelato obędistis.

adv. **1. indiscusse.** *certe, modo indisputabili – eindeutig, ohne 'Wenn und Aber':* CAPIT. Bened. 3,207 quarum *(facultatum)* . . . sacerdotibus disponendi -e a Deo cura commissa docetur. ANSELM. BIS. rhet. 15 p. 129,20 pure et -e tantum credamus cum ceteris *eqs.*

2. indiscussim. *certe, modo indisputabili – eindeutig, ohne 'Wenn und Aber':* DIPL. Frid. I. 1038 p. 342,21 (spur. c. 1224) hanc . . . legem in omnes possessionum . . . advocatos -m transfundimus. DIPL. Loth. III. 126 p. 215,36 (spur. s. XIII.[1]) regia auctoritate . . . -m inhibemus irrevocabiliter statuentes, ut *eqs.*

***indiscutiendus,** -a, -um. (in- *et* discutere) *qui discutien-*

[Konstanciak]

dus non est – unanfechtbar: CHART. Steph. Wirz. 56 (a. 1114) vineam fidei meę traditam . . . ad altare . . . hac firma conditione et -a delego *(sc. Gotifridus)*, ut *eqs.*

[indiscutiens *v.* in- *et* discutio.]

***indisgregabilis,** -e. (in- *et* disgregare) *qui disgregari non potest, concors – untrennbar, vereint:* THEOD. TREV. transl. Celsi 17 p. 399[B] quatenus . . . episcoporum -i consensu comitante Trevericus vates naviter sedem suam revisere debuisset.

***indisiectus,** -a, -um. (in- *et* disiectus) *non disiectus – nicht vertan, vergeudet:* CHART. march. Misn. III 80 p. 66,17 (a. 1204) ea, que fidelium elemosinis ecclesie conferuntur, ut -a errore posterorum permaneant.

indisinenter *v.* indesinens.

indisiunctus, -a, -um. *arte iunctus – fest verbunden, unverbrüchlich:* DESID. CAD. epist. 1,11 maneat pristina inter nos atque . . . Elegium inconvulsa caritas, -a . . . fraternitas.

adv. ? ***indisiuncte.** *indissolubiliter – unverbrüchlich:* ACTA imp. Winkelm. II 26 (a. 1237) que *(conubia)* . . . eo indissociabilius, eo -ius *(ci. Wellhausen;* indisvinctius *ed.)* semper servare . . . disponimus.

***indispar,** -paris. (in- *et* dispar) *non dispar, non diversus, aequalis – nicht verschieden, völlig gleich:* VITA Serv. 29 p. 100,2 siquidem -em similitudinem probans imperator et aurei capitis et persone *eqs.*

***indispensabilis,** -e. (in- *et* *dispensabilis) *t. t. canon. i. qui excipi non potest – einer Ausnahme, Dispens unzugänglich:* STATUT. ord. Teut. p. 89,7 quodsi irregularitatem -em absque reatu culpe inciderit *(sc. frater)*, in arbitrio superioris . . . erit ordinacio status eius. CHART. Lamb. Leod. 479 p. 586,4 quo impedimento *(sc. ordinationis)* probato . . ., si casus sit -is, antiquior *(sc. canonicus)* . . . ad dictum ordinem compellatur.

***indispersus,** -a, -um. (in- *et* dispersus) *non dispersus, coniunctus – nicht verstreut, beisammen:* HERBORD. Ott. 2,14 p. 86,7 qui *(populus)* sicut ad festum confluxerat, contra morem -us Dei nutu in loco manebat nec *eqs.* ALBERT. M. eth. II 1,5,15 p. 79[a],13 unaquaeque rerum manens in uno -a et indivisa perficitur . . . et salvatur, dispersa autem abit et dilabitur.

***indispositio,** -onis *f.* (in- *et* dispositio) *status male dispositus, mala habilitas – ungeeignete Beschaffenheit, mangelnde Eignung:* ALBERT. M. cael. hier. 3,3 p. 55,36 in hominibus propter multitudinem impuritatis et -is oportet plura concurrere ad purgationem . . . quam in angelis. 15,3 p. 227,61 in ebeno . . . ad ultimum imprimit *(sc. ignis)*, licet difficulter propter -em materiae. div. nom. 4,197 p. 278,25 malum . . . naturae in anima bene contingit ex -e organorum. animal. quaest. 16,20 p. 289,12 alia causa *(sc. sterilitatis)* est -o partium deservientium generationi. *ibid. al.*

indispositus, -a, -um. *dispositione carens, non (bene) dispositus – ungeordnet, nicht (gut) eingerichtet:* **1** *usu communi:* **a** *in univ.:* DIPL. Karoli III. 118 p. 187,22 inotuit *(sc. Geilo)*, qualiter ecclesiam . . . -am atque inordinatam reperisset. VITA Norb. II 26 p. 1275[C] rebus suis *(sc. fratris)* dispositis qualitercunque vel -is *eqs.* *de hereditate:* FORM. imp. 38 p. 316,25 neque comes neque vicarius . . . res ipsius *(sc. liberti)*, quas eo tempore inordinatas atque -as reliquerit, . . . occupare praesumat. **b** *non instructus, praeparatus – nicht ausgestattet, vorbereitet:* ALBERT. M. Matth. 21,38 p. 525,48 qui *(agricolae)* secundum philosophum rustici sunt et -i ad virtutem (*sim.* summ. theol. I 20,80,2,4,2 p. 892[a],27). **c** *alienus, indignus – ungeeignet, unberechtigt:* ALBERT. M. cael. hier. 9,6 p. 157,55 omnes aequaliter illuminantur per angelos secundum intellectum, sed secundum gratuita soli sancti, quia alii efficiuntur -i per peccatum. **2** *philos. de potentia:* ALBERT. M. sent. 1,7,2 p. 207[a],18 potentia generandi est in Patre; potest intelligi potentia disposita vel -a *eqs.* 2,19,3 p. 332[a],41sqq. sicut una potentia -a est animae, quae potest peccare et quae potest non peccare, ita una potentia -a corporis erat, quae poterat mori et non mori. phys. 2,2,1 p. 97,24 materia prima est, quae est in potentia ad formam primam, et haec est -a. anim. 2,3,2 p. 98,43 potentia dicitur duobus modis, hoc est -a et disposita perfectione prima. *al.*

indisruptus *v.* indiruptus.

indissecabilis (-sic-), -e. *qui dividi non potest – nicht teilbar:* CONC. Karol. A 19[D] p. 138,12 licet sint -icabiles *(sc. linea et punctum)* et dividi nequeant, et idcirco egregie depingant dimensionum figuras.

1. indissimilis, -e. *non dissimilis, aequalis – nicht unähnlich, völlig gleich, identisch:* **1** *in univ.:* HRABAN. hom. II 2 138[A] quae *(plebes Iudaica et gentilis)* uno atque -i studio passionem . . . redemptoris . . . celebrare desiderant. HINCM. epist. 188,4 p. 199,26 una eademque vi naturae singularis sibi semper -is dissimilia disponit *salvator noster.* HELW. denar. p. 89,43 ipse *(i. Deus)* linguam infantis . . . linguis brutorum -em . . . ad loquendum aptavit. *al.* **2** *de tempore:* TRANSL. Chrys. et Dar. 27 p. 493[F] accidit . . . praedicto tempore -i utrosque *(sc. coniuges)* fatigari infirmitate. **3** *de natura Christi:* HUGO HONAUG. hom. 4,15,2 hoc significare omoysion *(sc. approbat Hilarius)*, quod in eadem substantia Filius a Patre sit genitus et quod una -isque sit illorum essentia (*sim.* 4,18,1). div. 20,5 essentia, quae de essentia nascitur, . . . tenet in se originis suae -em naturam.

adv. **indissimiliter.** *pari modo – auf gleiche Weise (abund.: l.23):* STEPEL. Trud. 12 alius . . . -r incurvationis suae diutius deflens infortunia . . . Coloniam properabat *eqs.* 58 -r . . . quidam item caecitatis infortunium passus *eqs.* GERHOH. glor. 17,9 p. 1137[D] ut scias in uno eodemque Dei et hominis filio -r venerandam . . . potentiam.

2. indissimilis, -e. *valde dissimilis – sehr unähnlich:* CARUS Clem. 293 simul duę civitates oriri -es cęperunt, una zabuli, altera civitas Dei.

indissimulabilis, -e. *qui celari non potest, apertus – unverhehlbar, 'zu Tage liegend':* MANEG. c. Wolfh. 18 p. 82,20 miraculorum . . . signis, quę nunquam posset *(sc. Christus)* facere tantum homo et quę operatricem divinitatem inesse corporaliter filio hominis -i veritate arguerent, habundanter exhibitis. 23 p. 103,2 -i condempnatione teneri.

adv. ***indissimulabiliter.** *non dissimulabiliter, aperte – unverhehlbar, ganz offen:* MANEG. c. Wolfh. 5 p. 54,3 ut . . . -r pernoscas, quam perniciosum sit eorum imitari fidem, 'quorum ingenium admiramur' *eqs.*

indissimulatus, -a, -um. *non dissimulatus, manifestus – unverhohlen, offen(kundig):* EPIST. var. II 31 p. 350,1 officii mei memor et salutis vestre *(sc. regis)* . . . fidelis atque -us (indissimulator *R*) debitor existens moneo *(sc. episcopus) eqs.* 352,6 oportet . . ., ut . . . et debitum honorem conservetis et -um amorem exhibeatis *(sc. rex).*

***indissipabilis,** -e. *qui dissipari non potest – unzerstörbar:* GERHOH. ad Innoc. p. 237,46 unam refugii civitatem, aecclesiae scilicet -em unitatem, . . . semper dilexi.

indissociabilis (-oti-), -e. *indissolubilis – unauflöslich, unzertrennlich:* **1** *def.:* HUGO FLOR. tract. prol. (MG Lib. Lit. II p. 466,37) -e . . . est, quod in unitate coniungitur. **2** *exempla:* FLOD. hist. 4,5 p. 385,23 quod . . . eundem imperatorem *(sc. Lambertum)* multum diligeret *(sc. Folco archiepiscopus)* et . . . -tiabilem vellet ad eum servare concordiam. RUP. TUIT. trin. 34,15 l. 641 formam Domini formato coniunxit *spiritus sanctus* homini coniunctione sempiterna, coniunctione -i, ita ut *eqs.* CONST. imp. III 171 tantus amor tantaque nos cura sollicitant ad perfectam vobiscum . . . -is amicicie contrahendam indivisibiliter unionem.

adv. **indissociabiliter.** *indissolubiliter – unzertrennlich:* VITA Chlodov. 2 (MGMer. II p. 351,10) iam -r aeterno fonti inherens *eqs.* ABBO FLOR. calc. 2,16 p. 72,2 omnia . . ., quae singula ita sibi -r (indissolubiliter *a. corr. G[1]*) herent, ut *eqs.* VITA Poppon. 3 p. 295,46 Deo . . . ducente eadem patientia -r a dextris et a sinistris comitante . . . loca itineris conficiebant *(sc. Poppo eiusque comites). al. v. et p.1707,18.*

***indissociabilitas,** -atis *f.* (indissociabilis) *status inseparabilis, inseparabilitas – Unzertrennlichkeit:* CHART. Lux. IV 369 p. 466,36 (dipl. Rud. Habsb.) ea . . . debet votorum vigere conformitas, ea convalescere debet -s animorum, ut *eqs.*

indissolubilis (-des-), -e. *script.* -ubiter: *p.1709,66. qui dissolvi non potest, firmus – unauflöslich, unverbrüchlich,*

[Konstanciak]

fest: **1** *proprie:* **a** *strictius:* ODILO SUESS. Seb. 27 molis erat *sarcophagus* ingentis et bituminis -is. *per compar.:* WOLFHARD. Waldb. 3,6c temerariae manui quasi -e bitumen adhaesit *cerillus.* **b** *latius:* **α** *qui deleri non potest – unzerstörbar:* HUGO FLAV. chron. 1 p. 306,19 cum diffiderent *barbari* sua eam *(urbem)* posse virtute capi, quae cingebatur muro -i. **β** *de grandine i. q. continuus, assiduus – ununterbrochen, unaufhörlich:* ANNAL. Prag. III a. 1250 quae grando duravit -is infra septem dies. **γ** *non permeabilis – undurchlässig:* ARNOLD. SAXO flor. 1,5,10 p. 44,24 sulphur ... omnia corpora exurit et incinerat, aurum vero non, ⌞pori namque⌟ (pormamque *ed.*) eius arti sunt et -es. **2** *in imag.:* FORM. Flav. 44 p. 482,35 si quis ... constitutionem ... mutare conaverit, ... a pace christianorum omnium abeatur extraneus et inde-e anatimatus v i n c u l o ... sortem damnationis ... incurrat (DIPL. Conr. III. 251 p. 437,17 quoniam ... prefata loca ... -i v. necterentur. EPIST. Hildesh. 125 dilectionis vinculum -e. *al.*). PETR. DAM. epist. 36 p. 340,4 -e glutinum karitatis. CARM. Bur. 61,16,4 (ed. Vollmann) in meo corde pix -is: indidit res habilis et honorabilis *(i. puella). al.* **3** *translate:* **a** *in univ.:* **α** *in bonam partem:* WIPO gest. 2 p. 17,19 vota, studia, consensus Francorum ... ad nos *(sc. imperatorem)* conferebant ... sicut ad -em familiaritatem. EPIST. Mog. 45 p. 392,8 -em sacerdotii et regni concordiam repromittens *(sc. temptator simplicitatis).* CHART. Turic. app. 1248a p. 86,4 -i societate inter nominatos, a primo usque ad ultimum, donec negotium compleatur. **β** *in malam partem:* ROD. GLAB. hist. 2,4 l. 21 exortum est -e iurgium. PETR. CAS. (?) chron. 4,90 -e odium monachorum adversus se citavit *(sc. Nicolaus abbas).* **b** *firmissime constringens, constans – absolut bindend, unverrückbar:* PRUD. TREC. annal. a. 839 p. 35,27 legati imperatoris ad Horich pacis gratia directi ... -em pepigerunt. TRAD. Teg. 171 manifestum et -e filiis matris ęcclesię testimonium scriptis et testibus significamus confirmatum *eqs.* 228 ut cum omni posteritate sua vivat *ancilla* et utatur ministrorum ad idem altare pertinentium -i conditione. *al.* *in formula corroborationis q. d.:* DIPL. Loth. I. 44 p. 134,17 ut haec auctoritas ... -em o b t i n e a t f i r m i t a t e m ... ac diligentius observetur *eqs.* (CHART. Sangall. B 34 p. 41,8). DIPL. Otton. I. 159 ut hęc nostrae <au>ctoritatis traditio stabilis et -is ... permaneat. DIPL. Otton. II. 171 p. 194,35 ut hoc totum ab omnibus -e perseveret *eqs.* CHART. march. Misn. II 596 ut huius concambii contractus -iori stabilitatis firmitate constaret *eqs. saepe.* **c** *arte coniunctus – innig verbunden:* ERMENR. ad Grim. I 10,7 sunt *(sc. caritas, concordia, simplicitas sancta)* ... iugiter simul -es ut funiculus triplex. **d** *perennis, aeternus – unvergänglich, ewig (subst.: l.48):* ALFAN. premn. phys. 2,9 p. 25 nullo ... in ipsis *(corporibus)* -i (*PG 40,540A* ἀμεταβλήτου) permanente indigent aliquo componente et conducente *eqs.* ALBERT. M. sent. 2,16,5 p. 291a,23 qua *(essentia)* immortalis et -is vel indivisibilis est anima. mot. proc. 1,4 p. 53,38 cum ... caelum dicitur incorruptibile et -e, opinamur ... esse -e ita, quod *eqs.* summ. theol. II 6,26,1 p. 287a,22 quod spiritus erant *(sc. angeli)*, quod -es et immortales erant, commune omnibus erat et aequale. *al.*

adv. **indissolubiliter.** **1** *indissocialbiliter, inseparabiliter – unauflöslich, unzertrennlich:* **a** *corpor.:* BOVO SITH. Bert. 16 scrinium ... consuitur, vincitur -rque conexum ... cum reliquiis inducitur magnificandum. *v. et p.1708,63.* *in imag.:* URSO gloss. 1 p. 20,14 delicti onere aggravatus coepit *(sc. homo)* ... vitiorum ... cicatricibus obduratis fortiter et -r innodari. **b** *incorpor.:* CHART. archiep. Magd. 324 p. 422,9 (a. 1167) ut hec amicicia -r connecteretur. CHART. select. Keutgen 165 p. 211,2 (dipl. Frid. II.) iidem cives ... se nobis et imperio -r alligarunt. CHART. Basil. C I 437 p. 321,11 ut ... in unum corpus caput et membra -r (-biter *cod.*) uniamur. *per compar.:* CHART. Salem. 575 p. 191,11 dictam capellam ... tamquam membrum ipsi monasterio -r unitum ... donavi *eqs.* **2** *incessabiliter, continenter – unablässig, unaufhörlich:* FORM. imp. 19 p. 300,27 eadem medietas telonei in iure et potestate praefatae ecclesie firmiter et -r consistat. TRAD. Frising. 1160 ut uterque, quod ab altero accepit, firmiter possideat atque -r ac perpetualiter teneat. *al.* TRAD. Teg. 134 ut omnis eorum *(sc. Gisilae filiarumque)* posteritas eundem censum -r persolvat singulis annis. **3** *immobiliter, immutabiliter – unverrückbar, unveränderlich:* COD. Udalr. 107 p. 193,26 qui vestrum imperiale decretum transgressi sunt, quo -r constituistis: ut *eqs.*

***indissolubilitas,** -atis *f.* (indissolubilis) *natura rei indissolubilis – Unauflöslichkeit, Unzertrennlichkeit:* **1** *in univ.:* SIMON SITH. gest. 2,1 p. 644,13 per -em concordiae et pacis, sine qua nemo videbit Deum *eqs.* **2** *de matrimonio:* ALBERT. M. sacram. 253 p. 166,46 omnimoda -s descendit in matrimonium ex incarnatione Christi. sent. 4,6,6 p. 133b,14 secundum quod est *matrimonium* sacramentum, non habet perfectam -em. **3** *inseparabilitas – Untrennbarkeit:* ALBERT. M. sent. 4,8,2 p. 178b,34 de virtute -is sanguinis a corpore glorioso.

indissolutus, -a, -um. *non dissolutus, incorruptus, inviolatus – nicht aufgelöst, (völlig) intakt, unversehrt:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* NITH. hist. p. 48,2 Angilbertus, vir memorabilis, ... anno post decessum eius ... corpore ... -o repertus est. *fort. huc spectat:* RUP. TUIT. off. 8,4 l. 449 hoc *(sc. miraculum)*, quod hominem cingulum renum eius firmiter obstrictum et -um transiit et exsilivit. **b** *non distructus – unzerstört:* CHART. Carniol. II 144 p. 113,17 (a. 1247) episcopus ... castrum destruat per omnia et dissolvat, nec ipsum castrum ex tunc -um sibi *(fratribus)* liceat observare. CHART. Frising. 272 p. 295,33 fratres *(sc. Rudolfus et Fridericus)* ... -um ipsum *(castrum)* in potestatem nostram *(sc. episcopi)* tradiderunt. **2** *translate i. q. obstingens, validus – bindend, verpflichtend, gültig (usu publ.):* CHART. ord. Teut. 8 p. 9,28 (a. 1177) ut huius donationis et concessionis mee pagina rata vobis teneatur et -a.

adv. ***indissolute.** *omnino – ganz und gar:* CHART. episc. Hild. I 208 p. 191,21 (a. 1134) si quis ... decreti nostri *(sc. episcopi)* pertinax violator extiterit, hunc ire Dei ... omniumque sanctorum, donec resipiscat, -e dimittimus.

***indistabilis,** -e. (in- *et* distare) *continuus, immediatus – unmittelbar:* ALBERT. M. sent. 3,23,18 p. 437b,19 qualiter ... dicitur fides redargutio -is et indiiudicabilis: quia nihil arguit mentem nisi diiudicando. p. 439b,24 dicitur *fides* '-e lumen', eo quod non consistit in decursu rationis, quia omnis talis discursus est aliquo modo distans.

indistans, -antis. *usu subst.: l.45.* *artus, continuus, unus – abstandslos, nahestehend, eins (seiend; fere usu philos. et theol.):* **1** *in univ.:* ALBERT. M. sent. 1,11,1 p. 335a,29sqq. -ium per identitatem nulla est recessio ab invicem: Pater et Filius et spiritus sanctus sunt -es per identitatem naturae. eth. II 10,1,1 p. 601a,30 lineae ... reductae ad centrum unitae sunt, simplices et -es. summ. theol. I 7,30,1 p. 228,74 non ... negari potest, quin formatum ex intellectu distinctum sit ab ipso relatione originis: et cum non formetur nisi ex ipso, negari non potest, quin sit coessentiale et -s ab ipso. *v. et l.65.* *coniunctus – unmittelbar:* ALBERT. M. mot. animal. 1,2,3 p. 273b,21 esse naturae, quanto altius refertur ad principium mundi, est -ius et simplicius. **2** *consonans – zusammenklingend:* ALBERT. M. phys. 5,2,2 p. 424,8 'sonus' istarum *(sc. primae et ultimae in cithara)* 'cordarum' est -s secundum harmoniam.

adv. **indistanter.** *arte, uniter – abstandslos, einig, innig:* **1** *in univ.:* MANEG. c. Wolfh. 2 capit. p. 42 de Platone et eius involucris, quibus ostendit, ex quibus constet anima, et quod -r (in distantia *M*) penetret corpus. 2 p. 48,9 ut per quedam quasi deliramenta ... eandem animam quodlibet animatum 'corpus' -r 'penetrare et vivificare' ostenderet *(sc. Plato).* ALBERT. M. summ. theol. I 7,30,1 p. 228,62 quae *(formae)* formatae ex ipso *(sc. intellectu agente)* et -r in ipso acceptae sunt omnium, quae operantur, rationes indistantes ab ipso per essentiam et locum. **2** *indiscretim – unterschiedslos:* CONR. MUR. summ. 2 p. 29,4 rithmicum *(sc. dictamen)* observat ... certum numerum syllabarum distinguendo clausulas versiculorum ... et fere admittit omnes dictiones -r. **3** *confestim – unverzüglich:* IOH. CODAGN. annal. a. 1229 p. 98,3 Romagnioli ... sua tentoria enormiter et indecenter colligerunt et -r Bononiam perexerunt. *simul, una – zugleich, gleichzeitig:* ALBERT. M. phys. 5,2,2 p.

[Konstanciak]

424,11 syllaba est litterarum comprehensio -r prolata.

***indistantia,** -ae *f.* (in- *et* distantia) *indifferentia, aequalitas indiscrepans – Gleichheit, fehlende Abweichung:* ALBERT. M. cael. hier. 13,6 p. 200,57 sicut idem, quod est unum in substantia, facit indifferens in substantia, ita aequale, quod est unum in quantitate, facit -am quantitatis. intellect. 1,1,8 p. 489a,22 'omnis natura procedens a causa prima tanto simplicior est et nobilior . . ., quanto fuerit illi *(sc. causae primae)* intimior per -am similitudinis'.

***indistinctio,** -onis *f.* (in- *et* distinctio) **1** *distinctio non adhibita – fehlende Unterscheidung:* CHART. Osn. III 106 p. 79,32 (a. 1254) pro periculis animarum et scandalis, que in parrochiis civitatis . . . hucusque fuerunt propter -em ipsarum, evitandis nos in talem ordinationem . . . concordavimus: *eqs.* ALBERT. M. animal. quaest. 17,11 p. 294,2 ista -o vel confusio non arguit utrumque principium non esse *eqs.* **2** *de trinitate i. q. aequalitas – Gleichheit:* ALBERT. M. summ. theol. I 9,39,2 p. 295,78 cum ipsa *(distinctionis essentia [sc. personarum trinitatis])* potius sit causa communitatis et -is et . . . identitatis in esse substantiali.

indistinctus, -a, -um. **1** *non distinctus, indifferens, aequus – nicht unterschieden, unterschiedslos, gleich(artig):* **a** *gener.:* GODESC. SAXO gramm. 1 p. 383,21 'chaos' . . . dicta est abyssus, id est terrae et aquae -a confusio *(ex Aug. civ. 11,9 p. 472,23).* **b** *natur. et philos.:* **α** *corpor.:* ALBERT. M. metaph. 11,2,8 p. 493,16 putabant *(sc. multi et magni)* primam substantiam esse -am. veget. 1,142 quarundam *(plantarum)* . . . folia et nodi sunt -i secundum locum, sicut in edera. animal. 15,74 quae . . . commixta sunt, sunt -a, sed unita sunt in actu mixti: igitur, quaecumque sunt in spermate, -a sunt et unita in actu mixti. *al.* **β** *incorpor.:* ALBERT. M. phys. 1,3,3 p. 42,57 habet *materia* in se habitum confusum formarum; qui habitus imperfectus est et -us. praedicab. 6,1 p. 108,9 non . . . manat *proprium* de genere, secundum quod est genus, quia tunc esset non discretivum (-um *var. l.*). *adde:* ALBERT. M. caus. univ. 2,2,25 p. 118,67sqq. quamvis in ipso globo solis sint *radii* lux -a: et sicut virtutes animae a corde procedentes distinguuntur . . ., quamvis in ipso corde sint vita -a. **c** *publ. et iur.:* CHART. Turic. 945 p. 30,1 (a. 1255) ego Ulricus, cum proprium non habeam et omnia bona nostra habeamus *(sc. fratres)* communia et -a *eqs.* CHART. Sil. D IV 110 p. 85,14 ut . . . ius vasallorum Magdeburgensis ecclesie habeatis *(sc. fratres)* in omnibus -um. **2** *incertus, indefinitus – unbestimmt:* ALBERT. M. veget. 2,6 vis . . . coelestis in eis *(plantis)* est sicut virtus masculi, -a et non determinata ad speciem *eqs.* eth. II 2,1,3 p. 153b,15 intellectus . . . practicus est in actu perfectissimo et primo, sed -o *eqs.*

***indistinguibilis,** -e. *qui distingui non potest – ununterscheidbar:* ALBERT. M. summ. theol. I 9,41,2 p. 318,96 essentia . . . divina est indivisibilis et -is.

***indistractus,** -a, -um. (in- *et* distractus) *script.*-ricta: *l.59. indivisus, integer – unzerteilt, vollständig:* CHART. Heinr. Leon. 48 p. 69,29 b o n a illa *(sc. mortui)* in eadem possessione, qua ille obierit, annum et diem -a reserventur (CHART. Traiect. 1571 dicta b. *[sc. mortui]* apud unam personam indivisa et -a perpetuo permanebunt). CHART. Lub. I 232 p. 216,6 ut, quecumque res naufragorum . . . ad littora . . . appulsa fuerint, . . . per annum et diem -e serventur a nostris, ut *eqs. (item* 264 p. 243,25. *al.; sed cf.* 213 -icta, *vix recte;* CHART. Livon. A 271 p. 353,29. *al.).* CHART. Bern. II 481 p. 502,10 omnia vadia . . . -a conserventur ad annum et diem.

***indistributum,** -i *n.* (in- *et* distributum) *quod distributum non est – das Nicht-Verteilte:* ALBERT. M. cael. hier. 13,3 p. 196,37 deficiendo 'coartatur' radius *(sc. lucis)* ex defectu materiae 'ad fere perfecte -um (*PG 3,301B* ἀδιάδοτον)', id est quod fere nihil participatur, sicut in colore nigro.

1. *indistrictus, -a, -um. (in- *et* districtus) *severus, inexorabilis – streng, unerbittlich:* VITA Serv. 57 p. 135,18 ˹-i examinis iram˺ (apud districtum indicem *H [cf. ed. p. LXXXI]*) dum debitum supplicium avertit impetrans mihi *(sc. iuveni)* indebitam misericordiam.

[2. indistrictus *v. l.59.*]

***indisturbatus,** -a, -um. (in- *et* disturbatus) *non disturbatus, ordinatus – nicht durcheinandergebracht, in gehöriger Ordnung stehend:* HERBORD. Ott. 2,33 quodsi pedibus inoffensis hastisque -is equus transibat *(sc. in ritu sortilego)*, signum habuere *(sc. pagani)* prosperitatis. *inconcussus – unangefochten:* CHART. Osterh. 12 p. 25,24 (a. 1177) ut . . . contractus . . . stabilis . . . maneat et semper -us, chartam hanc . . . conscribi . . . iussimus *(sc. episcopus).*

adi. ***indisturbate.** *tranquille – ungestört:* CHART. episc. Halb. 249 p. 216 l. 14 (a. 1156) ut quiete vivant et -e Deo serviant *fratres* (*item* 360 p. 321 l. 14).

[indisvincte *v.* indisiunctus.**]** **inditium** *v.* indicium.

***inditor,** -oris *m.* (indere) *dator – Geber:* FLOD. hist. 1,1 p. 62,1 de urbis *(sc. Remensis)* . . . fundatore seu nominis -e non omnimodis a nobis approbanda vulgata censetur opinio. *Konstanciak*

indittio *v.* indictio.

***individualis,** -e. *ad individuum pertinens, singularis – einzeln, auf den Einzelnen bezogen, 'individuell':* OTTO FRISING. gest. 1,55 p. 77,17 in naturis proprietas substantialis alia universalis, alia est singularis vel -is vel particularis. GERHOH. (?) tract. I 7 in aliis rerum . . . -bus substantiis aut generis aut speciei aut accidentium dissimilitudo differentiam facit. CAES. HEIST. mirac. I 3,1 p. 110,30 confessio criminis . . . esse debet voluntaria, . . . specialis, -is. ALBERT. M. cael. 2,3,8 p. 160,73 licet . . . dextrum et sinistrum non faciant differentiam vel -em vel specificam, eo quod in uno et eodem individuo invenimus dextrum et sinistrum. veget. 2,62 virga . . . et rami non ordinantur ad officium, quod ad substantiam -em plantae pertineat, sed ad frondendum et florendum et fructificandum, quae omnia sunt propter salutem speciei (*sim.* 5,45). *saepe.*

adv. ***individualiter.** **1** *modo individuo, singulariter – einzeln, 'individuell':* ALBERT. M. anim. 2,3,4 p. 102,32 intentio . . . vocatur id, per quod significatur res -r vel universaliter. Iob 2,10 p. 46,44 'si bona suscepimus', communiter scilicet et -r. ANON. IV mus. 3 p. 59,22 sic de aliis *(modis)* intellige universaliter, generaliter, specialiter, secundum suos ordines -r. **2** *inseparabiliter – ungetrennt:* GERHOH. tract. p. 273,18 fidei et spei caritas est -r sociata. ALBERT. M. anal. post. 1,4,1 p. 91a,28 in affirmativis propositionibus contingit praedicatum, quod est A, esse in subiecto, quod est B, -r, hoc est, immediate in affirmativa propositione.

***individualitas,** -atis *f.* **1** *singularitas, habitus individui – Einzigartigkeit, 'Individualität':* HUGO HONAUG. div. 18,12 'proprietates . . . ad naturam copulatae hypostaseon singularitatem ostendunt', id est substantiae -em. **2** *natura indivisa – Ungeteiltheit:* OTTO FRISING. gest. 1,55 p. 78,10 suum subiectum non solum ab aliis dividat vel dissimilet, sed etiam in sua -e et dissimilitudine tam firmiter manere faciat *(sc. proprietas).* HUGO HONAUG. hom. 2,6,2 Pater et Filius et spiritus sanctus . . . propter individuam unitatem unus est Deus; . . . causam . . . unitatis trium in naturae -e constituit *Augustinus.* 2,6,4 unitas singularitatis et unitas -is communiter in Deo sunt. *ibid. al.*

***individuatio,** -onis *f.* *actio qua res singulares a generalibus separantur, distinguuntur – das Werden eines Individuums, 'Individuation' (t. t. philos.; de re v. J. Ritter u. F. K. Gründer, Hist. Wb. d. Philosophie. IV. p. 295sqq.):* HUGO HONAUG. div. 18,7 haec propria -o. ALBERT. M. phys. 1,3,2 p. 40,58 cum intellectus abstrahat a materia, quae causa est -is, non potest esse particulare in intellectu. metaph. 3,3,10 p. 148,97 cum . . . materia sola principium sit -is et nihil sit singulare nisi materia vel per materiam. intellect. 2,1,4 p. 509b,15 eadem forma est in possibili intellectu et in materia, sed ab intellectu nullam accipit -em. *ibid. al. v. et l.68.p.1713,29.*

***individuativus,** -a, -um. *ad individuationem pertinens – sich auf die Individuation beziehend, 'individuativ' (usu subst.):* ALBERT M. eth. II 1,5,12 p. 73b,12 particularitatis . . . una est causa et duo signa: causa quidem individuatio per materiam: -um . . . entis scilicet est et esse praehabet.

individuitas, -atis *f.* **1** *natura indivisa, integritas – Ungeteiltheit, Vollkommenheit:* EPIST. Hildesh. 134,28 p. 214,16 G. V. amicorum amicissimo sincere dilectionis -em *(sc. optat).*

[Orth-Müller]

2 *natura indivisibilis, individua – Unteilbarkeit:* **a** *gener.:* CONST. Melf. 1,17 cum . . . nos *(sc. imperator)* . . ., qui prohibente -e (-em, indivinitate *var. l.*) persone ubique personaliter esse non possumus, ubique potentialiter esse credamur. (*sim.* CONST. imp. II 344 p. 452,2 ˹per -em˺ [-e *var. l.*] persone. CHART. Ital. Ficker 423 p. 433,46). **b** *philos.:* ALBERT. M. intellect. 1,1,7 p. 488a,5 natura intellectualis est separata substantia a materia: omnis autem -s est per materiam, et ideo intellectum dixerunt *(sc. Peripatetici)* universalem. **3** *inseparabilitas – Untrennbarkeit, Unzertrennlichkeit (de matrimonio):* ALBERT. M. sacram. 258 p. 169,38 quae *(substantia matrimonii)* est -s vitae et consensus. sent. 4,30,12 utrum inter beatam Virginem et Ioseph fuerit -s vitae. eth. II 8,3,8 p. 550b,22 semper cohabitant *(sc. vir et uxor)* et individuam vitam coniugaliter viventes sortiuntur, et hanc -em lege et consensu inter se invicem confirmant. *ibid. al.*

***individuo,** -are. *usu absol.: l. 27. individuum reddere (pass.: fieri) – zu einen Individuum machen (pass.: ein Individuum werden):* CONSTANT. AFRIC. theor. 2,1 p. 5br,25 membra . . . genitalia sunt facta, ut specificentur individua, et ut -rentur specificata (*item* MAURUS [?] anat. II p. 10,17). ALBERT. M. anim. 3,2,3 p. 181,98 quod ipse *(intellectus possibilis)* sit ab omni -ante eum denudatus, et tamen unusquisque homo habeat suum intellectum proprium. nat. anim. 2,12 p. 37,41 anima rationalis fundamenta habet vegetativum et sensitivum, per quae determinatur et -atur. metaph. 3,2,10 p. 129,21 quae *(proprietates materialis principii)* sunt . . . fundare, -are, participare. summ. theol. II 1,4,1,1,2 p. 61a,4 quae *(materia)* principium individuationis est, in qua -atur universale ad esse particularis. *ibid. al. usu subst.:* ALBERT. M. metaph. 7,3,5 p. 361,56 'intellectualia . . . ' singularia 'dico ut' singularia 'mathematica, sensibilia' autem dico 'sicut aerea' vel per aliam materiam mobilem -ta, sicut 'lignea'.

adi. **1. *individuans,** -antis. *individuum reddens – individualisierend:* ALBERT. M. eth. I 509 p. 436,81 particularia, secundum quod huiusmodi quantum ad condiciones -es sunt sine determinata veritate, sed *eqs.*

2. *individuatus, -a, -um. *individuum factus, individuus – individualisiert, individuell:* ALBERT. M. anim. 2,3,3 p. 100,49 'scientia . . .' est eorum, quae actu 'universalia' sunt, et haec sunt abstracta non solum a materiae praesentia, sed etiam ab omnibus, quae accidunt formae, secundum quod est in materia -a.

subst. ***individuans,** -antis *n. quod individuum constituit – individuelle Eigenschaft:* ALBERT. M. resurr. 13 p. 244,12 cum . . . -ia causentur a materia, quae non est communis omnibus individuis, oportet, quod *eqs.* div. nom. 4,29 p. 136,60 remotis . . . -bus non remaneret nisi id, quod commune est. metaph. 11,2,3 p. 485,77 quidquid . . . restringitur ad situm et locum, oportet, quod restringatur per aliquid -s. eth. II 7,1,6 p. 477b,33 communis ratio hominis in ipso a propria sua ratione parum differebat: non enim differt nisi per rationem -is, per quod universale, quod in intellectu est, determinatur ad sensibile. *ibid. al. v. et p.1714,26.*

individuus, -a, -um. **1** *adi.:* **a** *gener.:* **α** *non divisus, totus – ungeteilt, vollständig, ganz:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 298,2 Sigifridum capellanum suum . . . supposuit *(sc. Heinricus)* . . ., ut sibi ad ingruentia bella ope -a praesidio assisteret. ANNAL. Rod. a. 1123 p. 704,39 terra haec Embriconis sita est . . . infra terminos Affedensis aecclesiae sub -a sui integritate. ANNAL. Ianuens. IV p. 76,8 transmeavit cum quatuor galeis . . . domina Beatrix . . . nolens, quod est -um, segregare. **β** *non separatus, unus – nicht getrennt, gemeinsam: v. l.14.* **γ** *inseparabilis, fidelis – unzertrennlich, treu:* FORM. Wisig. 14 p. 581,20 dominae -ae sponsae meae . . . ego *(sc. salutem dico).* REGINO chron. a. 746 p. 42,23 cum tertio a coco crudeliter cederetur *Carlomannus*, indignatus ille c o m e s -us (induuius *var. l.*) suae peregrinationis, quod *eqs.* (a. 906 p. 152,14. VITA Bonif. III 22. *al.; sim.* HROTSV. Gall. I 13,7 -um sodalem). RICHER. REM. hist. 3,2 dux continue ei *(regi)* -us assidet. LAMB. HERSF. annal. a. 1071 p. 130,18 cum . . . eum *(gladium)* dux Otto filio Dedi marchionis . . . in argumentum pignusque -ae dilectionis ad tempus prestitisset. *al.* **b** *philos., log., theol.:* **α** *indivisibilis, indissecabilis – unteilbar:* ABBO FLOR. calc. 3,6 unitas rationis amica, simplex et -a, etiamsi in multis sit sensibiliter distributa. OTTO FRISING. gest. 1,55 p. 78,5sqq. ea *(Platonitas)* . . . a dividendo -a, a partiendo particularis . . . dicta; nec opponas, quod potius a dividendo dividuam quam -am dici oporteat. ALBERT. M. metaph. 10,2,9 p. 455,72 'quaecumque' sunt omnino '-a (*p. 1058a,18* ἄτομα) entia' sicut particularia, nullarum 'habent' differentiarum 'contrarietatem', quia non differunt nisi per materiam. summ. theol. I 10,44,2 p. 348,39 nihil . . . est -um in particulari, nisi quod dividuum est in natura. *al. v. et l. 49. 50. de s. trinitate:* CONC. Merov. p. 165,4 quoniam nos -a trinitas, quemadmodum spiritu, corpore quoque in uno copulavit conventu, debemus *eqs.* LIBER diurn. 83 p. 91,5 de sanctae et -e trinitatis misterio. DIPL. Ludow. Germ. 13 p. 15,25 in nomine sanctae et -ae trinitatis. GODESC. SAXO fragm. p. 29,26 unaquaeque in trinitate persona nihil sit aliud quam propria specialis et -a singulorum substantia et essentia. *persaepe.* **β** *singularis – einzeln, 'individuell':* HUGO HONAUG. div. 14,1 ab huiusmodi *(sc. scaenicis)* personis translatum est nomen ad quoslibet homines -os. ALBERT. M. veget. 2,57 sunt partes officiales ad officia vegetabilis animae in plantis propter salutem -ae substantiae plantae deputatae (*sim.* 2,88). animal. 1,556 stomachus . . . nutritur ad conservationem suae substantiae -ae tribus modis: *eqs.* phys. 2,1,4 p. 82,13 dicitur . . . -a substantia, secundum quod est in eo collectio individuantium, quae non possunt in alio reperiri. *ibid. al.* **2** *subst. neutr. i. q. singulare, exemplum – 'Individuum', Exemplar:* **a** *def.:* GERHOH. (?) tract. I 6 est . . . -um, cuius proprietatum collectio in nullo alio eadem invenitur (*sim.* ALBERT. M. sent. 3,6,2 p. 128a,12). **b** *exempla:* FRID. II. imp. art. ven. prol. p. 6,4 aves rapaces . . . docentur venari simul eandem predam et consentire -is sue speciei et alterius. 5 p. 175,14 -a unius speciei audaciora sunt aliis eiusdem speciei. ALBERT. M. animal. 2,53 in quolibet genere uno et eodem animalium -a, quae sunt plurium dentium. 4,52 nullum . . . animalis -um invenitur, quod pedem sinistrum habeat maiorem quam dextrum. metaph. 3,2,5 p. 120,56 'utrum oportet existimare prima' et altissima 'generum' esse 'principia aut ultima' specialissima, quae immediate 'praedicata' sunt de '-is (*p. 998b,16* ἀτόμων)'. *saepe. v. et p. 1712,26.1713,20.47.*

adv. **individue.** *script.* -ę: *l.51.* **1** *indivise, sine divisione – auf ungeteilte Weise, ohne Teilung:* RADBERT. corp. Dom. 21,204 ille *(spiritus sanctus)* . . . haec omnia donorum possidet, ecclesia vero per partes -e (dividue *var. l.*), sicut eidem placuerit, qui se dividit in singulis. ALFAN. premn. phys. 2,89 p. 45 siquidem -e (*PL 40,577A* ἀμερίστως) dividi eam *(animam)* dicerent *Manichaei* ut vocem in audientibus, moderatum esset malum. HUMB. Sim. 3,24 p. 229,30 monas . . . individua suae naturae beneficio etiam dividua individuae unioni reducit et -e (-ę *var. l.*) conectit. *al.* **2** *inseparabiliter – unzertrennlich, innig:* FORM. Marculfin. 6 p. 117,7 ut . . . -e amore Christi nos alterutrum diligamus *(sc. pontifices).*

***indivinator,** -oris *m.* (in *et* divinator; *cf. ital.* indivinatore; *v. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 2005 s. v.* indivino) *divinator – Wahrsager (pro cognomento):* CHART. Tirol. notar. I 227 (a. 1236) investivit *presbyter Trentinus* Iohannem Maçagatam . . . de una pecia terre vineate . . ., cui coheret ab una parte Henghelerius, ab alia Albertinus I-r . . .; et Albertinus I-r det tenutam.

1. *indivinus, -a, -um. *non divinus – ungöttlich:* ALBERT. M. sent. 2,1,5 p. 17a,15 dixit *(sc. Plato)*, quod materia prima et deus . . . et mens essent idem et nihil esset principium universi nisi illud, cum tamen sit omnium -ius et imperfectius.

2. *indivinus, -i *m.* *(ital.* indivino; *v. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 2005)* *divinator, propheta – Wahrsager, Prophet:* ALBERT. M. Matth. 4,1 p. 82,72 tertii *(deserti tirones)* sunt probatissimi spiritualium intellectuum duces . . ., sed contraiacentes tertiis sunt -i actibus huius vitae abducti. SALIMB. chron. p. 538,25 Mutinenses intrinseci habuerunt quendam Brixiensem, qui se dicebat esse astrologum et -um. p. 637,34 interrogavit *abbas de Canossa* quendam -um, qui predi-

cebat futura.

indivise *v.* indivisus.

indivisibilis, -e. **1** *qui dividi non potest, indissecabilis, impartibilis – un(zer)teilbar:* **a** *def.:* BEDA temp. rat. 3,29 minimum autem omnium, et quod nulla ratione dividi queat tempus, atomum graece, hoc est -e sive insectibile, nominant *(sc. auctores).* ALBERT. M. summ. theol. II 1,4,2,1 p. 80b,41 cum in Graeco ἄτομον idem sit quod 'indivisibile' in Latino: componitur enim ab α, quod est privativum, et τέμνω, quod est 'divido'. **b** *exempla:* ALFAN. premn. phys. 2,112 p. 50 haec *(animalium membra)* ... in alteram speciem -ia (*PG 40,589A* ἄτμητα). 3,22 p. 55 quod ... est sine magnitudine et sine tumore et -e (*PG 40,600B* ἀμερές) secundum partem locali circumscriptione non eget. GERB. geom. 2,3 punctum est parvissimum et -e signum, quod graece symion dicitur. ALBERT. M. veget. 4,18 lapides sunt solidi et -es. caus. univ. 1,1,1 p. 3,25 Deus ... et noys et materia ab uno fluunt principio -i secundum substantiam. mot. proc. 1,2 p. 50,5 linea -is *(cf. p. 1716,29).* ANON. mus. Sowa 1 p. 94,27 quarum *(semibrevium figurarum)* minor -is est in sono, eo quod non potest in sono amplius minorari. *persaepe. v. et l.66.* *usu subst.:* ALFAN. premn. phys. 1,12 p. 7 non ... solum univit *Creator* essentiam -ium (*PG 40,508B* ἀτόμων) secundum partem, sed et singula adinvicem coniunxit proprie. HUGO HONAUG. hom. 2,68,1 -e ... sui simplicitate reducitur ad eum modum unitatis, quem diximus superius unum simplicitate. ALBERT. M. gener. 1,5,15 p. 164,13 'unumquodque -ium (*p. 326a,1* ἀδιαιρέτων) necessarium est dicere' etiam 'impassibile'. Iob 21,13 'et in puncto', hoc est in fine, quasi in -i temporis, 'ad inferna descendunt' per mortem. *ibid. al. v. et l.65.* **2** *inseparabilis – untrennbar, unzertrennlich:* **a** *in univ.:* VITA Rimb. 5 eum ... episcopus -em suae legationis comitem esse constituit. HILDEG. scivias 3,7,412 circuiens ventus cum umiditate et calore est in -i emissione in hominis spiratione. **b** *de Christo eiusque natura:* GODESC. AQUENS. opusc. 1,8 p. 71,5 Christus, Mariae filius, in filio Dei inseparabilis, -is, irrecessibilis loco et tempore (*sim.* 1,16 p. 79,12). EBERH. BAMB. epist. 8 p. 505A passus est Deus, non deitas, persona videlicet filii Dei, non illa natura, quae illi cum Patre et spiritu sancto una et eadem est inseparabilis et -is. *al.*

adv. **indivisibiliter.** **1** *individue – unteilbar, untrennbar:* **a** *gener.:* LAMB. ARD. hist. 6 p. 566,10 Audomarensia predia ... et Archarum ... predia ... Flandrie partibus -r usque hodie continuata sunt atque coniuncta. CHART. Xant. 200 p. 134,42 duximus *(sc. decanus et capitulum)* statuendum, quod ... singule prebende singulis altaribus inseparabiliter sint annexe, ita quod ... sacerdoti ... prebenda simul cum altari -r conferatur. **b** *philos. et theol.:* HINCM. Remig. 7 p. 275,16 videbimus, quomodo unum divisibiliter tria sint et -r tria unum. RATHER. quadrag. II 33,598 spiritus, qui est utique Pater et Filius et spiritus sanctus, unus Deus, singillatim spiritus, -r spiritus, qui est super omnia et per omnia. ALBERT. M. phys. 8,1,1 p. 550,73 Deum numquam agere nisi tota potentia sua, cum sit sua potentia -r simplex. metaph. 11,2,9 p. 494,73 quod incorporaliter et -r est in causa prima et immensurabiliter, hoc in intelligentia quidem est immaterialiter. *ibid. al.* **2** *inseparabiliter – unzertrennlich:* TRANSL. Bened. 5 (MGScript. XV p. 482,10; s. IX.) iuncti ... simul tamdiu -r sibi *(sc. Arnulfo)* adhesere *(sc. exsecutores visionis)*, quousque *eqs.* CONST. imp. III 171 tantus amor tantaque nos *(sc. regem Romanorum)* cura sollicitant ad perfectam vobiscum *(sc. rege Anglorum)* pariter et cum vestris indissociabilis amicicie contrahendam -r unionem.

indivisibilitas, -atis *f.* *natura indivisibilis, individua – Unteilbarkeit:* HUGO HONAUG. hom. 2,75,1 sciendum est, quod omne -e unum numero quoque est unum. ALBERT. M. bon. 329 p. 182,93 prima ... unitas est -s Dei. sent. 2,3,9 p. 75a,29 indivisibilium non est unum indivisibilius alio, sed simplicitas ponit -em. phys. 1,2,2 p. 20,41 non potest dici, quod omnia entia sint eadem '-e (*p. 185b,16* ἀδιαίρετον)'. metaph. 5,1,8 p. 228,42 res ... separantur per hoc, quod dividuntur ab aliis; sed -s ipsa principium est separationis ab aliis. *ibid. al.* *de numeris:* HIER. MOR. mus. 16 p. 79,28 differunt ... pariter par et impariter par in hoc, quod pariter par sectionem recipit usque ad minorem terminum, impariter autem par non secatur usque ad -em.

***indivisim** *v.* indivisus.

indivisio, -onis *f.* **1** *status indivisus, divisio non facta – Ungeteiltheit, das Nichtgetrenntsein:* ALBERT. M. bon. 1 p. 1,14 bonum est -o (in divisione *var. l.*) actus a potentia (*item* 4 p. 3,39sqq. cael. hier. 2,8 p. 29,21). div. nom. 1,36 p. 20,26 nec ... unum addit aliquam naturam super esse, sed tantum modum quendam, qui consistit in privatione -is (divisionis *var. l.; sim.* metaph. 4,1,6 p. 167,21). metaph. 5,1,7 p. 226,80 'universaliter' ... omnia 'inde' nomen et rationem accipiunt 'unius', unde ⌞'-em habent⌟ (*p. 1016b,5* μὴ ἔχει διαίρεσιν)'. 5,1,9 p. 231,34sq. -o causa est unius, ... divisio, quae est -i opposita, causa est multitudinis. summ. theol. I 6,24,3 p. 148,88 divisio et unio sive divisio et -o. *ibid. al.* **2** *unitas – Einheit:* ALBERT. M. nat. bon. 328 aureola ... non debetur -i (divisioni *var. l.*) virginis, sed integritati. 329 p. 117,65 virgo habet opera et fidem ... et insuper corporis integritatem et adhuc patientiam in carentia viri solatii; et apponit his tribus ⌞-em cordis, quia⌟ (in divisione corporis qua *var. l.*) tantum cogitat, quae Dei sunt.

***indivisivus,** -a, -um. *individuus – unteilbar:* GERHOH. (?) tract. II 9 trinitas -a in unitate et unitas indiscreta in trinitate non habens in se aliud et aliud vel diversum a diverso.

indivisus, -a, -um. *script.:* -dev-: *l.69.* -ss(us): *l.67.* **1** *non divisus, individuus – ungeteilt:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* AETHICUS 8 haec omnia *(sc. caelum et firmamentum)* habuit ipsa massa inseparabilis et -a in informe illa materia simul constituta. Ps. BOETH. geom. 233 si sint duae rectae lineae, quarum una ... est -a *eqs. (cf. p.1715,18).* ALBERT. M. animal. 2,104 multi ... piscium carent ramis illis, sed habent intestina -a. 13,49 quaedam interiorum membrorum sunt divisa in duo ... sicut renes; ... integra et -a (*p. 669b,13* μονοφυῆ) voco, quae subiecto eadem sunt, quamvis forte quaedam signa divisionis sint in eis, sicut cor et pulmo. intellect. 2,1,3 p. 507b,27 dixerunt *veteres philosophi*, quod sit simplex *intellectus* ... et quod ⌞-ae⌟ sint ⌞intelligentiae⌟ (*cf. p. 1016b,1* νόησις ἀδιαίρετος) in ipso. *al.* *de s. trinitate:* HRABAN. epist. 20 p. 426,27 sancta Deus trinitas et -a unitas. GODESC. SAXO theol. 1 p. 89,5 Deus trinitas et -a unitas est trina et una sanitas atque suavitas. ARNO REICHERSB. apol. p. 193,21sq. si quidem Christus non solum in se -us est, sed et in nobis -us esse debet. *ibid. al.* **β** *non fissus, solidus – ungespalten:* ALBERT. M. animal. 2,12 non est visum aput nos, quod aliquod animal habens -um pedem in corneo sotulari. 2,26 porci, qui sunt in regione, quae dicitur Larea Cortina ..., non habent fissum pedem neque fissam ungulam, sed soleam unam habent in pede -am (*p. 499b,14* μώνυξι). **γ** *integer, totus – vollständig, ganz:* EPIST. ad Wrat. 5 p. 394,22 ut Deo catervulam nostram incolumem -amque servante ... vota expleamus. **b** *iur. i. q. communis – gemeinsam, gemeinschaftlich:* CHART. Sangall. A 386 p. 6,13 (a. 843) quicquid proprietatis ... visus sum *(sc. Adalhart)* habere, ... sive divisum habeam cum meis coheredibus seu -um. CHART. Mog. A II 473 p. 779,7 cum eo *(Ekehardo)* convenimus *(sc. conventus)*, ut hec arva nostra ille vel heres suus -a per plures colonos teneat, ne forte, si fuerint partita et in plurium heredum possessiones distracta, labor nobis recolligendi oriatur. CHART. Westph. IV 799 p. 424,32 de agris ignotis et -is, si seminati fuerint, et dubitatur, quo vel cui pertineant, decima solvetur. *al.* *subst. neutr. i. q. possessio communis, commune – gemeinschaftlicher Besitz, Gemeingut:* DIPL. Karoli III. 36 p. 62,37 tria mansa ... cum omnibus ... appendiciis eorum, terris scilicet ..., cultis et incultis, divisis et -is *(saepe in pertinentiis chartarum).* PETR. CAS. (?) chron. 4,18 p. 487,18 hec ... omnia ... cum villis ..., cultum, incultum, divisum, -um ... ad ius pertinuerant antiquitus monasterii Casinensis. REGISTR. Trident. III 13 p. 239,1 rendit *Naximbenus* fictum omni anno decimam partem pro -sso. CHART. Bund. 1051 p. 499,29 quam *(partionem)* ... Conradus et Zirius ... habent inter se et communia et inde-a ... in tota valle de Saxamo. *al.* *locut. adv.* pro -o *i. q. non discretis partibus, coniunctim – gemeinschaftlich, zusammen:* CONST. imp. II 172 (a. 1232) si quis infra minores annos positus cum aliquo consanguineo suo

[Orth-Müller]

bona pro -o possideat, deinde *eqs.* ACTA imp. Winkelm. I 534 p. 435,6 bona seu possessiones . . ., quas . . . pro diviso vel -o habent *(sc. episcopus et alii)*. CHART. Sangall. C 2040 p. 206,16 quam *(Annam)* ego *(sc. Chunradus)* et monasterium . . . possidere *(sc. iure servitutis)* debemus pro -o. *saepe.* **2** *non separatus, una vivens – nicht getrennt, zusammen lebend (usu plur.):* CAPIT. reg. Franc. 218,1 de fratribus -is . . . volumus, ut, si duos fuerint, ambo pergant, si tres fuerint *eqs.* **3** *inseparabilis – unzertrennlich, innig:* GESTA Magd. 8 p. 381,4 ut . . . eos *(canonicos et monachos)* . . . dilectio iungeret -a. SPEC. virg. 3,726 quę *(stultitia)* superbię comes est semper -a. OLIV. hist. reg. 1 p. 84,9 Petrus heremita exhortator optimus et -us comes fidelissimus. *al.*

adv. **indivise** *vel* **indivisim.** **1** *sine divisione – ungeteilt, ohne Teilung:* LIBER diurn. 84 p. 98,8 ex quibus *(naturis, i. deitate et humanitate)* eum *(Christum)* veraciter subsistere credimus, in eisdem inconfuse, inseparabiliter et -e et esse et contemplari nihilominus prędicamus. ARNO REICHERSB. apol. p. 92,38 in quem *(Christum)* -e omnem potestatis suae plenitudinem . . . contulerit *Pater*. LAMB. TUIT. Herib. 2,23 p. 250,4 cuius *(vestigii)* sura -e inheserat fęmori. **2** *inseparabiliter – unzertrennlich:* VITA Ludow. Pii praef. p. 282,4 quarum *(sc. virtutum)* ille ita comitatui -e adhesit, ut *eqs.* **3** *coniunctim – gemeinschaftlich, in Gemeinschaft:* CHART. Brixin. 104 p. 110,8 (a. 1241) dominus electus debet infeudare ducem Meranie et comitem Tyrolensem de feodis eorum -m. CHART. Lamb. Leod. add. 15 p. 250,29 quicquid residuum fuerit . . ., ad usus cedet communitatis, ita quod, si voluerint *(sc. Otto et alii)* -m tenere, teneant. *al.* **4** *in toto – ganz, vollständig:* CHART. Duisb. 27 p. 60,3 (a. 1224) solvetur . . . census iste simul et -e singulis annis in octava pasche.

indivulsus, -a, -um. **1** *inseparabilis – unzertrennlich, innig:* EPIST. Worm. I 26 p. 48,8 eximię iuventuti Wormatiensium . . . R. Moguntinus . . . amicitiam -am, fidem inconcussam. EPIST. Ratisb. 19 p. 341,21 cum horum omnium *(vitiorum)* '-um' me 'comitem' *(ex Macr. Sat. 1,11,25)* sciam, non possum non lugere. ANNAL. Magd. a. 969 p. 150,40 dilectio . . . -a. *ibid. al.* **2** *intactus, integer – unangetastet:* CHART. Basil. C I 26 p. 20,8 (a. 1135) ut . . . hęc rata et -a permaneant, sigilli nostri impressione firmavimus (*sc. episcopus; sim.* CHART. episc. Hild. I 263 p. 242,30. CHART. march. Misn. II 447). CHART. Gosl. II 108 p. 175,24 ut . . . hec donacio . . . stabilis permaneat et -a. *al.* *Orth-Müller*

indo, -didi, -ditum, -ere. *script. et form.: inf.: praes.* indidere *(cf. Stotz, Handb. 4,VIII § 115.5): p.1718,15. perf.* indisse: *p.1718,5. indic. perf.* indedit: *l.67. p.1718,41. usu refl.: l.59. confunditur c.* induere: *p.1718,47.*

I *inserere, inferre – hineingeben, -legen, einfügen:* **A** *proprie (in imag.: l.55):* **1** *in univ.:* WALAHFR. hort. 279 -ta caldae et vires et odorati fermenta saporis praestat *sclarega*. 437 volis ingentia mala capacibus -unt *pueri*. GODESC. SAXO gramm. 2 p. 475,17 qua *(parte anuli)* . . . solet . . . sigilli gemma seu lapis inseri vel -i. THEOPH. sched. 3,94 cineribus . . . panno -tis. *al.* *in imag.:* MILO carm. 3,4,1,523 mentis . . . tuae has *(figuras)* -e *(sc. lector)* cruminis. **2** *c. colore quodam:* **a** *inicere – hineinwerfen:* EUPOLEMIUS 1,677 Saturnius hostes . . . -idit Ethne speluncis *(v. notam ed.).* **b** *refl. i. q. se conferre – sich begeben:* CHRON. Ebersb. II p. 4^{b},34 aper . . . in tutioribus se sylvis -idit et ingessit. **c** *afferre, afficere – zufügen:* WALAHFR. hort. 365 si quae . . . calybs . . . vulnera membris -erit nostris. **d** *c. sensu addendi ('hinzufügen'):* Ps. BOETH. geom. 939 his . . . minutiis adinventis . . . eis notas -idere (-erunt *var. l.*) *geometriae artis indagatores.* **e** *c. sensu efficiendi:* THEOPH. sched. 3,13 foramen . . . ferro graciliore -tum. **B** *translate:* **1** *donare, tribuere – (ein)geben, schenken, verleihen:* CONC. Merov. p. 196,21 qui *(Dominus)* vestrae *(sc. regis)* gloriae talem -edit mentem, ut *eqs.* WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 93 mihi *(sc. Balderico episcopo)* gaudia . . . quidam collega . . . -idit. ALFAN. premn. phys. 1,20 p. 9 animalibus . . . ingenia . . . ad salvationem -idit (*PG 40,512^{A}* ἐνέθηκεν) *creator*. DIPL. Conr. II. 184 p. 244,10 ex -ta nobis Dei misericordia. ALBERT. M. sent. 2,18,6 p. 321^{a},11 si . . . ista, quae usitate fiunt, -idit *Deus* illi primae rerum conditioni, ut sic fieri necesse esset, oporteret, quod . . . -erit, ut ita fieri possent. *saepe.* **2** *memorare – erwähnen, einfließen lassen:* PETR. DAM. epist. 109 p. 213,25 in epistola quoque, quam Blancae comitissae direximus, haec nos indisse videmus.

II *(super-, im)ponere – setzen, (auf)legen, (an)bringen (in, an, auf; translate):* **A** *obi. res:* **1** *strictius:* **a** *c. notione scribendi, delineandi, exprimendi sim.:* **α** *in univ.:* ABBO FLOR. calc. 1,1 quae verbotenus . . . prosequebar, karitatis obtentu iniunxerunt *fratres*, ut . . . paginis -rem. OTLOH. vis. 7 sanctę crucis signum sibi -erunt *fratres*. *fort. huc spectat:* WALAHFR. carm. 47,6,1 in alio *(sc. capulo cultelli):* quid natura mihi simulata, quid -at imago, dic prudens uno nomine *(? de forma crucis).* **β** *in chartis:* CHART. Stab. 32 p. 79,24 (a. 857) scedule nostre nomina *(sc. virorum)* -idere previdimus *(sc. donatores)*. CHART. Sangall. B 58 p. 66,8 ex quibus *(sc. populi)* prędpuorum huic cartae -ta sunt signacula. DIPL. Heinr. I. 28 manus . . . nostrae confirmatione -ta. CHART. Carinth. V 273 p. 172,22 nomina eorum . . ., qui presentes fuerunt, membrane -idi *(sc. plebanus). al.* *adde:* CHART. Stir. I 552 p. 523,5 (a. 1173) quorum *(testium)* . . . hos tantum, qui per aurem trahi poterant, hic -endos censuimus *(sc. marchio).* **b** *c. notione tradendi i. q. assignare – beilegen, 'geben':* LIUTG. Greg. 7 p. 72,34 nomen suum . . . -tum est ab . . . pontifice Bonifatius, qui antea Winfridi vocabulo censebatur *(sim.* HRABAN. epist. 14 p. 403,4. WALAHFR. hort. 272. BERNOLD. CONST. chron. a. 1088 p. 470,4. *al.).* EIGIL Sturm. 13 p. 144,20 monti vocabulum (*sim.* THIETM. chron. 7,59). *saepe.* **2** *latius:* **a** *committere – anvertrauen:* WALAHFR. Wett. 117 antiqui quas *(artes)* auribus -unt nobilium. HROTSV. gest. 560 cura cui *(comiti)* conservandae fuit -ta domnae. **b** *dedicare – widmen:* PURCH. Witig. 400 largitor studii talis tibi, Christe, volenti iura potestatis sex taliter -idit annis. **c** *relinquere, reservare – vorbehalten (für):* WALAHFR. carm. 89,3,11 nonum *(sc. annum)* placuit brevioribus -ere summis. **d** *attribuere – zuteilen:* HRABAN. carm. 4,1,10 tu Deus . . . proemiaque iustis poenamque merentibus -is. **e** *instituere – gründen, stiften:* HRABAN. carm. 3,26 invenies *(sc. imperator)* illic divinae famina legis . . ., caelestis regis sacramenta potentia cultu -ta, quae tribuunt dona superna piis. *c. sensu concipiendi:* IONAS BOB. Ioh. 5 quam *(regulam)* beatus Macharius -edit (in *periit A1*, illis dedit *A2*).

B *obi. homines:* **1** *destinare – vorsehen (für), 'weihen':* VITA Ludow. Pii 28 p. 378,3 ut, quicumque ex servili conditione . . . ad ministerium adsciscerentur altaris, primum manumittantur a propriis dominis . . . et tunc demum gradibus -antur (induantur *var. l.*) altaris. THANGM. Bernw. 51 p. 780,21 (chart.) loco . . . monastici ordinis -idi personas. **2** *sociare – beigesellen:* WALTH. SPIR. Christoph. II 3,121 cuius *(Olympi)* me laribus . . . ⌞sanctio fontis⌟ *(i. baptismus)* -idit. **3** *ascribere – zuschreiben:* HRABAN. carm. euang. 30 ille *(Iohannes evangelista)* . . ., qui caeli contemplans gaudia recte divinaque videt, aquilae probus -itur arti.

adi. **inditus,** -a, -um. *insitus, innatus, proprius – angestammt, angeboren, eigen:* SALOM. III. carm. I 1,2,299 ocia sectari . . . me lex illa monet, laribus que mentis inheret; hanc contra pugnat, que membris -a constat. ALFAN. premn. phys. 1,53 p. 14 propter . . . sensibilitatem -am (*PG 40,520^{B}* ἐνδοθεῖσαν) corpori. ALBERT. M. metaph. 11,1,8 p. 470,64 quae *(essentiae)* -ae sunt materiae. Iob 39,1 p. 457,27 tangit hic leges -as animalibus. CHART. ord. Teut. (Thur.) 276 secundum vim sibi *(homini)* -am. *al.* *usu praed. pro adv. fere i. q. intus – etwa: darin (pleonastice):* ERMENR. ad Grim. 1,5,92 multa . . . in divinis libris -a repperiuntur, quae grammaticis contraria esse videntur.

indocibilis, -e. **1** *indoctus – ungebildet: v. p.1719,10.* **2** *qui doceri non potest – unlehrbar:* ALBERT. M. div. nom. 2,76 p. 92,26 ad . . . 'fidem' . . . '-em' (*PG 3,648^{B}* ἀδίδακτον), idest, quae per humanam doctrinam perfecte haberi non potest. *usu subst. neutr.:* ALBERT. M. epist. Dion. 9 p. 535,53sqq. per -ia nihil constituitur in veritate; ergo videtur incompossibile, quod dicit, scilicet quod symbolica theologia 'collocat in

[Pörnbacher]

Deo' per '-ia' (*cf. PG 3,1105*^{D} ταῖς ἀδιδάκτοις μυσταγωγίαις). p. 536,12 symbolica sunt -ia simpliciter, sed secundum quid docibilia, quia non docentur, secundum quod significant nomina, sed secundum eorum significata.

indocibilitas, -atis *f.* δυσμάθεια, *indocilitas – Unbelehrbarkeit:* ALBERT. M. animal. 1,435 si . . . est *cervix* defixa, signat -em et contumaciam *(v. notam ed.).*

indocilis, -e. *indoctus, incultus, imperitus – unge-, unverbildet, unerfahren:* **1** *spectat ad homines:* **a** *in univ.:* PAUL. DIAC. Lang. 1,4 apud -es (indocibiles *var. l.*) . . . et barbaras nationes. WOLFHARD. Waldb. 2,9 qui *(puer)* adhuc in tenera aetate cor -e possidens et immaturis visceribus . . . torpescens. CARM. de bello Saxon. 3,118 nec minus assuetae bellis . . . phalanges -i turbae dictant discrimina pugnae. **b** *ignarus – unkundig:* CARM. imag. 1,7,4 s<c>ribendi -is *Anno.* **2** *spectat ad equos:* **a** *insuetus – nicht gewöhnt (an):* EKKEH. IV. pict. Sangall. 136 caballi ˹-es sellę˺ (gloss.: sellam numquam passi). **b** *indomitus – ungezähmt:* EKKEH. IV. bened. I 38,125 -es (gloss.: indomiti) . . . caballi. **3** *spectat ad res i. q. non idoneus, non potens – nicht geeignet, ungeeignet, nicht imstande (zu; in imag.: l. 23):* WOLFHER. Godeh. II prol. p. 197,42 ut . . . iusti memoriam quamvis -i taxatione proponam. IUSTIN. Lippifl. 17 tu *(sc. Simon praesul)* lapis -is frangi.

indocilitas, -atis *f.* δυσμάθεια, *indocibilitas – Unbelehrbarkeit: v. p. 1408,52.*

indoctus, -a, -um. *compar. usu subst.: l. 38. ineruditus, imperitus, inexercitatus, stultus – ungelehrt, ungebildet, unerfahren, ungeübt, töricht (interdum spectat ad fidem, doctrinam christianam, e. g. l.31.37):* **1** *spectat ad homines:* **a** *in univ.:* CONC. Karol. A 5 p. 39,34 conduxit *(sc. haereticus)* episcopos -os, qui se contra praecepta canonum absolute ordinarunt (*sim.* 46^{B},4 de sacerdotibus -is). LIUTG. Greg. 3 ob vicinitatem paganorum et -am plebem (*sim.* CARM. de Frid. I. imp. 1261 plebs -a). NOTKER. BALB. gest. 1,9 doctissimus Albinus ex ipsorum *(patrum)* comparatione . . . se -issimum iudicans. FROUM. carm. 10,14 presbiter ut fias, tempus . . . poscit et ętas; . . . nos humiles, nos -i maneamus. *saepe. usu subst.:* CONC. Karol. A 44^{A} p. 479,18 ne ab -ioribus et infirmioribus adorarentur *imagines*. OTLOH. prov. D 66 doctus ab -o poterit bona discere. CONR. MUR. summ. p. 44,8sq. utrum *(sc. littera mittatur)* -o vel illitterato, vel docto vel litterato; si . . . mittit -o *eqs.* **b** *inutilis – unfähig (zu):* HILDEG. scivias prol. l. 11 timida es ad loquendum et . . . -a ad scribendum ea *(sc. quae vides).* OTTO FRISING. gest. 1,47 p. 67,5 natandi. *saepe.* **2** *spectat ad sermonem, doctrinam sim.:* VISIO Tnugdali p. 4,15 accipite *(sc. abbatissa)* . . . munusculum simplicis stili et -e lingue. *al. in lusu verborum:* IDUNG. PRUF. argum. 22 insensata sententia et -a doctrina.

adv. **indocte.** *imperite, ignoranter – aus Unwissenheit:* STEPH. Wilfr. 14 p. 208,23 servum Dei . . . Ceadda . . . in sedem episcopalem . . . -e contra kanones constituerunt *(sc. episcopi quartodecimani).* LIBRI Karol. 1,5 p. 131,18 quae vel arroganter vel -e a Constantino . . . ad . . . papam . . . scripta sunt. 1,13 p. 163,17 -e et inordinate. *al.*

***indolabilis,** -e. *qui dolari, caedi non potest, indolatilis – zum Behauen, Bearbeiten ungeeignet, unbehaubar:* ALLEG. sapient. 27 p. 478^{a},57 radix stoliae est corpus -e. ALBERT. M. miner. 1,2,5 p. 20^{a},16 latomi . . . lapides dolabiles dolant ad regulam secundum totam superficiem lapidis; -es, qui comminuibiles sunt, non in tota superficie dolantur. anim. 3,4,6 p. 236,5 est . . . Lesbe insula quaedam habens lapides -es. Iob 39,28 silices indomabiles sunt ferro et -es. *ibid. al. cf.* *dolabilis.

***indolabilitas,** -atis *f. natura ad dolandum non habilis – zum Behauen ungeeignete Beschaffenheit: v. vol. III. p. 924,43.45.*

indolentia, -ae *f. indoles – Anlage (cf. ThLL. VII/1. p. 1220,22.39):* CHART. Carinth. III 1445 p. 560,27 (a. 1194) ut per hoc *(scriptum)* -e hominum, que oblivioni est dedita . . ., obvietur. *cf.* *indolitia.

***indoleo** *v.* indolesco.

indoles, -is *f. (m.: p. 1720,10.47. adde* WILLIB. Bonif. 8 p. 45,10. *al.) script. et form.:* yd-: CHART. Rhen. med. III 851. ?-ot(es): *l.16. sing.: nom.* -is: THIETM. chron. 1,19 *(a. corr. A).* CHRON. Thietm. 1,19. *al. gen.* -es: *l.52. abl.:* -i: *l.28. (?an indecl.)* -es *vel* -is: *l.51. acc. pl.* -is: *l.16. usu plur.: l.16. c. gen. inhaerentiae: l.28.31.*

1 *de natura, condicione, proprietate:* **a** *strictius i. q. habitus naturalis, virtus, ingenium – Naturell, Anlage, Neigung, Begabung:* **α** *in univ.:* LIBER diurn. 84 p. 94,19 etsi virtutum -es nequaquam in nobis *(sc. episcopo)* est. ALCUIN. Willibr. 1,3 (MGMer. VII p. 118,11) b o n i (bone *ex* bene *corr. 2a.b*, bonae *pars codd.*) -is puer (VITA Meinw. 160 p. 84,2 bonę. *saepe*). AGIUS vita Hath. 2 futurae -is speciem praetendens. POETA SAXO 2,145 qui *(filius)* par genitori -e m e n t i s erat (2,488. 4,282). THANGM. Bernw. 1 p. 758,48 hominibus acceptae -is gratia . . . episcopo . . . familiaris efficiebatur. *persaepe. v. et p. 1721,3. fort. huc spectat:* CHRON. Ven. Alt. p. 49,29 archiepiscopus ista ystoria composuit per -tis *(cod., -is ci. Simonsfeld)* intelligentie et alia scripsit . . . per artis intelligentie. **β** *spectat ad originem, stirpem, genus:* HROTSV. lib. 1 praef. 7 clementia regiae -is Gerbergae. UFFING. Ida prooem. p. 471,7 ex regali . . . -e. WALTHARIUS 28 nobilis . . . Hagano fuerat . . . tiro -is e g r e g i a e veniens de germine Troiae (THANGM. Bernw. 1 p. 758,13). ODILO CLUN. Adelh. 15 auguste -is Otto. TRAD. Teg. 290^{a} preclarę -is comes. *al.* **b** *latius:* **α** *flos, vis – Blüte, Kraft:* ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 894 p. 125,2 Karolus puer -e iuventutis. EPITAPH. var. II 68,3 iuvenis laetabar *(sc. abbas)* in -e carnis, sed caro dum viguit, mors inopina subit. **β** *gradus, dignitas – Stand, Würde:* LULL. epist. 98 p. 218,20 gubernatrici . . . inclitae pubertatis -i, . . . integritatis vestimento . . . decorate . . . salutem (*cf. l.38; sim.* HUGEB. Wynneb. 7 p. 112,34 cumque . . . Dei famulus magisteriale dignitatis -e subditis . . . preesset). HUGEB. Willib. praef. p. 86,21 sacerdotalis infule honore ditatis presbiteris preclareque -is diaconibus *eqs.* GODESC. SAXO theol. 18 p. 251,15 ut assensum praebeas nemini umquam, quantaelibet sit -is, auctoritatis, famae. THEOD. TREV. mirac. Celsi 5 in eodem . . . coenobio crevit quidam monachilis -is parvulus. *al. meton. in allocutione:* BONIF. epist. 9 p. 4,30 inlustrem pubertatis tuae *(sc. Nithardi)* -em precor . . ., ut *eqs. (cf. l.28).* NOTKER. BALB. gest. 2,10 p. 67,8 epistolam ad vestram -em direxit *abbas.* **2** *de subole:* **a** *proprie:* **α** *progenies, filius – Nachkomme, Kind, Sohn:* HIST. Daret. p. 199,22 ad Pherecides -em . . . revertamur. ANSO Ursmar. 2 (MGMer. VI p. 454,24) genitores effebum -em auctoribus sanctarum scripturarum tradiderunt. *al.* **β** *puer, adolescens, iuvenis – Knabe, junger Mann (usu attrib.: l.46):* IONAS BOB. Ioh. praef. p. 326,5 anno tercio regni domni Clotharii regis -is. FORM. Augiens. C 4 ad eundem *(sc. in Domino acceptum)* inpuendum -em. HARTW. Emm. 7 benedicta -es <s>previt affectus faciles. VITA Annon. IV 1,3,3 e castris trahitur nobilis -es, . . . ut studiis vacet. *al.* **b** *meton. i. q. pueritia, adulescentia – Kindheit, Jugend:* VITA Eucher. 13 (MG Mer. VII p. 52,25) quem *(famulum)* . . . ab -es (-is *p. corr. 1, sic rell.*) aluerat. VITA Desid. Cad. 2 p. 564,17 sub -es (in dolos *a. corr. 2*; adolescentiae *3*) adhuc annis. *al.*

indolesco, -ui, -ere *vel* ***indoleo,** -ere *(cf. Stotz, Handb. 2,VI § 176). usu impers.: l.69.*

dolore affici, lugere, indignari – Schmerz empfinden, leiden (unter), betrübt sein, traurig werden, bedauern: **1** *in univ.:* HEIRIC. Germ. I 3,196 -let eque . . ., quo iaceant *(sc. cadavera),* monstrare iubet. RUOTG. Brun. 29 his . . ., qui hoc *(sc. lectionem)* ita non amabant, . . . -uit. ABBO FLOR. calc. 1,2 -ui liberalium artium disciplinas . . . labefactari. DIPL. Heinr. IV. 49 p. 64,4 (interp.) quod *(sc. calamitates)* . . . imperator . . . -uit. CHRON. Andag. 77 p. 187,13 videres . . . religiosas . . . personas tantam pro iusticia persecutionem, non secus quam qui patiebatur, -lere. DIPL. Heinr. II. 519 (spur.) audito detrimento rerum . . . aecclesiae conpatientes -uimus . . . sceleribus (*sim.* HIST. peregr. p. 122,22). *al. impers. i. q. dolet – es schmerzt, tut weh:* WOLFHER. Godeh. I 33 p. 191,55 episcopo . . . -uit. **2** *compungi – Reue empfinden:* HERM. AUGIENS. vit. 278 ni se forte reę . . . sciant vel -cant *sorores*. WARN. paracl. 342 ut, qui stat, timeat; spe miser -eat.

***indolitia** (-cia), -ae *f. (cf.* indolentia *[v. ThLL. VII/1. p.*

[Pörnbacher]

1220,22.39]; de formatione v. Stotz, Handb. 2,VI § 48.1) indoles – Anlage, Begabung: **1** *strictius:* SALOM. II. epist. 24 p. 409,30 eius *(pueri)* perpendens -am (indolem *B*) necnon et tantum in tali aetate ingenium. **2** *latius i. q. dignitas – Würde (meton. in allocutione):* FORM. Sangall. II 43 p. 426,25 obsecro *(sc. magister)* dilectissimam ... -ciam celsitudinis vestrae *(sc. discipulorum)*, ut *eqs.*

***indoloratus,** -a, -um. *dolore non affectus – schmerzunempfindlich:* ALBERT. M. bon. 135 p. 90,38 Aristoteles ponit unum, qui superabundat intimiditate nihil timendo, ... et vocat eum inanimosum vel -um (*cf. p. 1115^{b},26* ἀνάλγητος), si nihil timet, neque terrae motum neque *eqs.* 139 p. 91,88 qui intimiditate abundat, ... in sustinendo ... dicitur -us, eo quod non sentit pericula. *usu subst. masc.:* ALBERT. M. bon. 135 p. 90,52 sunt *abundantiae* ... tres verae, ... inanimosi ... sive -i et audacis et timidi vere existentes.

***indolorosus,** -a, -um. *indolorius, doloris expers – schmerzlos:* ALBERT. M. animal. 22,94 dentes pulli equini ... suspensi super puerum, cui dentes cadunt, facient egressum festinum et -um.

indomabilis, -e. *qui domari non potest, invictus, durus, ferus – unbezwinglich, ungezähmt, unbeugsam, wild:* **1** *de hominibus eorumque affectibus sim.:* **a** *in univ.:* GESTA Font. p. 4,19 barbaricas ac -es eorum *(civium)* mentes nectare ... doctrinae debriabat *praesul.* WIDUK. gest. 1,10 p. 17,20 genus hominum -e. DIPL. Karoli M. 245 p. 345,28 (spur.) Saxones ... ob sue pertinatiam perfidie ... -es (domabiles *var. l.*). WOLFHER. Godeh. II 1 nos Saxones ... verbo Dei diu -es. MIRAC. Donat. (MGScript. XIV p. 178,54) vigor. THEOD. TRUD. Bav. 43 p. 251^{A} furor. RUD. TRUD. gest. 4,1 p. 247,12 -i inquietudine. RUP. TUIT. dial. 1,340 superbiae -is *homo.* ANNAL. Magd. a. 969 p. 150,47 populus ... -i corde. HIST. peregr. p. 164,23 gens ... ferrea ferro -is. *al.* *per enallagen:* IORDAN. SAXO princ. 32 -is hereticorum rebellio. **b** *immoderatus – ungezügelt:* EPIST. Worm. I 67 p. 112,25 quidam ex nostris senio eos superante ... reticere possent, iuvenes ... paulo -iores ... districtionis pati iuga recusant. **2** *de bestiis:* NOTKER. BALB. gest. 2,15 p. 79,12 praecepit *Pippinus* adduci taurum ... animis -em. ALBERT. M. animal. 6,101 vaccarum ... feminae tempore coitus ... ita quod quasi -es sunt a pastoribus nec in pascuis possunt contineri. 23,122 hanc *(hirundinem)* avem et murem dicunt esse -ia (*cf. Plin. nat. 10,128* indociles), sed ego *eqs.* **3** *de silice: v. p.1719,62.*

***indomatio,** -onis *f.* *ferocia – Wildheit, Ungestüm:* IORDAN. RUFF. equ. 2 p. 5,1 propter -em suam *(sc. equi).*

indomatus *v.* indomitus.

***indominicalis,** -e. (dominicalis) *dominicus – herrschaftlich, Herren-, Fron-:* CHART. Rhen. med. I 368 p. 425,40 (epist. papae a. 1069) sine terra -i sunt XIV mansi.

adv. ***indominicaliter.** *secundum pertinentiam ad dominium, modo dominii – als Herrengut, Fronland:* DIPL. Frid. I. 84 comes ... prediorum advocatiam de manu regia -r tenet.

***indominicata** *v.* *indominico.

***indominicatio,** -onis *f.* **1** *dicio dominica – herrschaftliche Verfügung:* CHART. Lux. I 385,7 (a. 1135) bona abbas ... colet ..., donec ... heres redeat et de manu ... bona sua de -e liberata recipiat. CHART. Rhen. med. III 312 p. 250,26 sive sit terra arabilis, ortus, domus vel pratum, obstrictum erit ecclesie eo iure -is, quo et terra demonstrata. **2** *ager dominicus, dominium, fundus – Fron-, Salland, Domäne, (Grund-)Besitz:* GESTA Lob. 9 p. 314,22 (chart.) vendidit *abbas* ... -es ecclesiae, cuius custodie *eqs.* CHRON. Andag. 58 p. 130,25 decima ... fisci, videlicet -is. *cf.* *dominicatio.

***indominicatum** *v.* *indominico.

***indominicatura,** -ae *f.* *ager dominicus, dominium, fundus – Fron-, Salland, Domäne, (Grund-)Besitz:* CHART. Stab. 117 (a. 1085) dedit *abbas* ei *(Mazoni)* in vadimonio curtem nostram ... cum tota -a absque decima. CHART. Lamb. Leod. 26 p. 39,1 ex sua -a prebente *episcopo* mihi ... beneficia tradidi *(sc. Ermengardis)* ... partem possessionis mee. CHART. Stab. 154 p. 312,12 de -a de Wanenge. 156 p. 318,9 que *(mansio)* ad -am nostram pertinebat. 275 p. 517,4 de -a (in dominicaturis *A*) ... imperatoris ... et ... archiepiscopi decimam in Andernaco nos habere. CHART. Laus. 630 in -is episcopi. *al.* *cf.* *dominicatura.

1. *indominicatus, -us *m.* *de formis decl. II. v. l.55sqq.* *ager dominicus, dominium, fundus – Fron-, Salland, Domäne, (Grund-)Besitz:* DIPL. Zwent. 16 p. 47,4 concessimus ... decimam ... abbaciae tam de -u (dominicatu *a. corr. C*) quam de fratrum ... causis et beneficiis. HILLIN. Foill. 14 (MGScript. XV p. 926,47) contigit ... equitem per culturam -us ecclesiae transire. *cf.* 1. dominicatus.

2. *indominicatus *v.* *indominico.

***indominico,** -atum, -are. *script. et form. partic. perf.:* -micat(us): DIPL. Zwent. 70 p. 206,37 *(C).* -ad(us): *l. 30. abl. sg.* -u: HIST. Walc. 54 p. 528,24.

dominio addicare – dem Fronland hinzufügen, 'verfronen' (de formatione et signif. cf. Stotz, Handb. 2,VI § 120.5 [v. et § 103.2 adn. 28]): CHRON. Andag. 4 p. 12,10 (dipl. Ludow. Pii) que *(res)* ... non -te, sed in beneficio constitute fuerunt. CHART. Lux. I 385,6 si qua bona ... -ta fuerint, primo anno abbas ... censum accipiet.

adi. **indominicatus,** -a, -um. *qui domini est, dominicus – dem Herrn zustehend, verfront, Herren-, Fron-:* **1** *de bonis, praediis:* **a** *de significatu:* CHART. Rhen. med. III 312 p. 250,20 (a. 1227) pro ipsis *(sc. residuis carradis)* terram -am, que vulgo dicitur vronede, vel terram feodalem ostensuri *homines.* p. 250,29 ad terram ... feodalem sive -am. **b** *exempla:* DIPL. Arnulfi 2 ego Pipinus et uxor mea ... donavimus ... villam proprietatis nostre ..., m a n s u m videlicet -um *eqs.* (COD. Lauresh. 13 l. 11. DIPL. Ludow. Germ. 61. *saepe. sim.* FORM. Pith. B praef. p. 648 cum manso -do. COD. Lauresh. 3384 curiam. *saepe*). CAPIT. reg. Franc. 128,7 invenimus in eodem loco *(sc. insula Staphinseie nuncupata)* curtem et casam -am cum ceteris aedificiis. REGISTR. Foss. I 9 habet in Mairiaco mansum -um cum casa ...; habet ibi de vinea -a iuctos ... C, de terra arabili -a *eqs.*; est ibi capella -a. REGISTR. Prum. 1 terra (EPIST. Wibald. I 58 p. 101,13sqq. *al.*). HIST. Walc. 16 p. 511,39 de ... -is beneficiis nonam sibi retinuit *rex. persaepe. v. et l.51. vol. II. p. 691,37.* *huc spectare vid.:* DIPL. Ludow. Germ. 126 p. 176,30sqq. accepimus ... tres hubas ⌞in dominicum⌟ *(?leg.* -as *ed.)* et hůbas serviles vestitas ..., dedimus *eqs.* **2** *de ecclesiis, capellis sim. ('Eigenkirche'; de re v. A. Hedwig, ZRGKan. 109. 1992. p. 1sqq. et HRG ^{2}I. p. 1267sqq. s. v.):* DIPL. Otton. III. 2 p. 396,11 episcopus ... eidem dominae -um monasterium ... habere consensit (*inde* WIDR. [?] Gerh. I 1,21 p. 503,18 -a monasteria). GESTA Vird. cont. I 9 p. 49,3 tradidit *comes* ... duas aecclesias cum capella -a. DIPL. Loth. III. 119 p. 193,3sq. confirmamus ... domum -am et capellam -am et liberam. *v. et l.35.* **3** *de tributo, decima:* DIPL. Arnulfi 64 p. 96,2 decimas omnes -as ... permittimus habere (*sim.* 128 p. 191,33 decimam -am). DIPL. Otton. I. 70 p. 150,43 ut ... de vineis -is ... decimam -am ... concederemus. CHART. Rhen. med. I 255 p. 312,10 omnem -am decimationem. *al.* **4** *de servitio:* DIPL. Ludow. Germ. 112 p. 161,6 concessimus ... de territorio ad opus -um ipsius episcopi colonias VI.

subst. **indominicatus,** -i *m. vel* **indominicata,** -ae *f. vel* **indominicatum,** -i *n.* *ager dominicus, dominium, fundus – Fron-, Salland, Domäne, (Grund-)Besitz:* CAPIT. reg. Franc. 274,3 ut ... proprietates illorum *(sc. infidelium)* in nostrum -um recipiantur. TOMELL. hist. 6 (MGScript. XIV p. 152,32; dipl. Karoli Calvi) ex -o (dominicato *1*) ... necessaria suppleantur. DIPL. Karoli III. 137^{a} ad nostrum -um. 144 quicquid ... de nostro -o est. DIPL. Conr. III. 116 p. 208,4 licet congregatio tua *(sc. abbatis)* ... decimationem de -is nostris in Ingelnheim habuerit. GESTA Lob. 13 de ceteris -is episcopalibus. 27 p. 333, 13 quas *(culturas)* mansionarii colendas tenebant, ad -um ecclesie revocavit *Gerardus. al.*

***indominicus,** -a, -um. (dominicus) **1** *adi. i. qui domini est, dominicalis – Herren-:* REGISTR. Prum. 44 mansa XLIX cum manso -o. **2** *subst. masc. vel neutr. i. q. curia dominicalis, dominium – Herrenhof, -gut:* CHART. Lux. II 282 p. 303,24 (a. 1235) pertinent ad hospitale terra ... arabilis ..., decime -orum nostrorum *(sc. dominorum)*, scilicet *eqs.*

[Pörnbacher]

indomitus, -a, -um. *script. et form.* -mat(us): *l.18. superl.* -issimus: *l.20. struct. c. gen. (vel abl.): l.30. usu subst.: l. 35. confunditur c.* domitus (domatus): *l.8.*

I *a feritate naturali non aversus, ferus, brutus, incultus – ungezähmt, unbändig, wild:* **A** *proprie de bestiis:* **1** *in univ.:* Lex Ribv. 40,11 aucceptorem -o pro III solid. tribuat *(sc. si quis weregeldum solvere coeperit).* Pactus Alam. 24,1 si cervia -a (domita, domata *var. l.*) fuerit occisa. Capit. reg. Franc. 233,21 ut de ... gregibus equarum vel gregibus porcorum -orum (-os *1*) nulla pigneratio fieri debeat. Vita Phil. Cell. 3 aviculae. *saepe.* **2** *non mansuefactus, non ad obsequium aut naturam cultiorem redactus – ungebändigt:* Vita Galli I 5 p. 44,3 iussit *pontifex* presbitero, ut introduceret duos equos -os de ipsius iumentę. Pactus Alam. 3,7 si -us fuerit *(sc. armentum).* Chart. Burgenl. I 113 (a. 1208/20) dedit *Bentho* ... VII equas -as. 246 VI equos -os. *saepe. v. et p.1719,19.* **B** *translate:* **1** *de hominibus:* **a** *in univ.:* Steph. Wilfr. 13 p. 208,9 pauci christiani feroces et -atos (-os *var. l.*) paganos ... obruerunt. Notker. Balb. gest. 2,12 p. 70,10 propter ... infestationem -issimorum (-orum morum *var. l.*) Saxonum. Hrotsv. Pel. 24 Saracenorum gens -orum. Widuk. gest. 1,18 p. 28,16 ferarum ... more viventes *(sc. gens Avarum)*, inculti et -i. Herbord. Ott. 2,1 p. 61,2 gens ... naturali quadam feritate ... erat -a et a ... fide christiana ... aliena. *saepe. in iunctura:* comes -us *i. q. comes silvester – 'Wildgraf':* Conr. Mur. clip. 62 -i comitis niger ac albus fore scitur *(sc. clipeus; v. notam ed.).* **b** *effrenis, immoderatus – zügellos, unbeherrscht (in lusu verborum: l.32):* Arbeo Emm. 12 pater ... ˹temporalis glorie˺ (temporalis gloria, temporali gloria *var. l.*) -us (superbus *var. l.;* elatus Vita Emm.; *cf.* Meginfr. Emm. 9 altioris dignitatis fastu intumuit). Hrotsv. Gong. 466 raptus *armiger* amore suae -ae (-o *ci. Celtes*) dominae. **c** *invictus, liber – unbezwungen, frei (usu subst.: l.35):* Aethicus 67[d] terra *(sc. Scythiae; per enallagen de incolis)* ab aevo ... -a. Carm. Bur. 135,4,2 -os tibi subicies *(sc. Amor).* **d** *barbarus – ungebildet:* Burch. Ursb. chron. p. 65,8 nec eisdem *(legibus)* recte utuntur *Alamanni* tanquam gens agrestis et -a. *expressius de paganis ('heidnisch'):* Wandalb. martyr. 784 Andreas ... apostolus ..., qui -os verbo ... subegit Achaeos. Vita Bonif. II 7 gentes adhuc -as destinavit adire Fresonum. Ruotg. Brun. 37 p. 39,10 velut -a barbaries ea, quę videbatur ecclesię proles (*sim.* Metell. Quir. 14,12 -ę barbariei). **2** *de arboribus sim. i. q. silvester – wild wachsend, 'Wild-': v. vol. III. p. 970,35sqq.* **3** *de rebus (?per enallagen: l.45):* Hrotsv. Gong. 565 exagitat *meretrix* caput -um. *v. et l.20.*

II *insuperabilis, invincibilis, intrepidus – unbezähmbar, unüberwindlich, unerschütterlich:* **A** *de hominibus (Centauris: l.58):* **1** *proprie:* Widuk. gest. 1,9 p. 16,3 -um (indod- *var. l.*) genus hominum. Thietm. chron. 6,15 qui ob assiduum venacionis exercicium -us Tommo vocabatur. Marb. Red. lap. 44 -um ... facit *adamas* ... gerentem. Hist. peregr. p. 139,27 -am et ferream *('geharnischt')* Alemannorum gentem ... advenire. **2** *translate:* **a** *in bonam partem i. q. superbus – stolz:* Lamb. Leod. Matth. I 882 urbs *(sc. Argentina)* ... populis et menibus inclita, plebis -e valideque ferax opibusque referta. **b** *in malam partem i. q. violentus, saevus, intemperans – gewalttätig, wüst, roh:* Carm. Teg. 24,11 (DtArch. 18. 1962. p. 496; a. 1160/80) edomat *Heracles* -os Centauros vulnere binos (*cf. Boeth. cons. 4 carm. 7,14* superbos). **B** *de rebus i. q. inflexibilis, inexorabilis – unbeugsam, unerbittlich, erbarmungslos:* **1** *in univ.:* Walahfr. Wett. epil. 2,4 -a praeventus morte. Vita Galli II 1492 -ae feritatis equorum corpora bina. Otto Frising. gest. 2,29 p. 135,33 Romana virtus -a cuncta perdomuit. 2,30 p. 137,17 vis cognoscere ... ad conflictum procedentis intemeratam ac -am audatiam? *v. et l.33.* **2** *firmus, solidus – fest, hart:* Mappae Clavic. 133 petra, quae dicitur Smirias, asper et -us est omnia terens.

adv. ***indomite.** **1** *vehementer, magno impetu – heftig, mit voller Wucht:* Emo chron. p. 112,14 divitum domos -e aggrediens *mare.* **2** *immoderate, omnino – uneingeschränkt, völlig:* Hrotsv. Pafn. 7,10 quae *(sc. Thais)* actenus fuisti -e vaga.

***indomus,** -us *f.* *domus (adhuc) non exsistens – ein (noch) nicht existentes, nur ideelles Haus (usu philos.):* Albert. M. metaph. 7,2,6 p. 347,42 in omnibus ... mutatur materia ex privatione, sed 'aliquorum privatio non' est 'manifesta' ... nisi forte in talibus ex infigurato dicamus figuratum fieri; sed non dicimus ex inidolo fieri idolum et ex inhomine fieri hominem, et hoc modo ex 'caementis et lignis' fit 'domus', non ex -o dicentes fieri domum. *cf.* *inhomo, *inidolum.

1. indonatus, -a, -um. *passim in figura rhet. litotes q. d. non dotatus, praemio non affectus – unbeschenkt, unbelohnt:* Ardo Bened. 19 p. 208,20 nullus illo habente -us ... habiit *(sim.* Vita Mathild. I 12 p. 136,2. *al.).* Epist. Teg. I 44 qui *(Deus)* nullum bene operantem -um relinquet. Benzo ad Heinr. IV. 1,18 o felices illo tempore nati, qui finita pugna non redibant domum -i. *al. iron. de poena:* Invent. Quint. II 52 (MGPoet. IV p. 998) hic *(sc. Iulianus apostata)* ... sanctorum milia stravit, sed non pro meritis hinc -us abivit, dum fertur saevus divino fulmine fossus.

2. *indonatus *v.* *indono.

***indono,** -atum, -are. *donare, instruere – begaben, belehnen (mit):* Gesta Camer. cont. I A 3 Iohannes ... in civitate remanet castellatura -tus.

[indoratio *v.* induro.]

indormio, -ire. *dormire (super) – (ein)schlafen (auf):* Rup. Tuit. trin. 17,20 l. 972 caput reclinat blandoque sinu *(sc. virginis)* ... -it *rhinoceros.*

indormitabilis, -e. *numquam dormiens, somno indomabilis – niemals schlafend, unermüdlich:* Agob. 21,3 non ita placuit illi -i oculo, qui custodit Israel suum.

indotatus, -a, -um. *non (pro dote) donatus – nicht (als Wittum) übereignet:* Lex fam. Worm. 4 si quis ex familia moritur, quicquid -um reliquerit, nisi traditione prepediatur, proximi haeredes possideant (*cf.* 1 quicquid in dotem dederit).

[indotis *v.* indoles.]

***indoto,** -avi, -are. *dotare, munerare – begaben, beschenken:* Annalista Saxo a. 907 quo *(praedio)* pater ... ecclesiam -verat.

indricto *v.* in *et* dirigo. **indubie** *v.* indubius.

indubitabilis, -e. **I** *de quo dubitari non potest, indubius, certus, verus – unzweifelhaft, zuverlässig, sicher, unverbrüchlich, wahr:* **A** *spectat ad res:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* Wandalb. Goar. 2,11 p. 58,6 rei ... gestae -e testimonium. Berth. chron. B a. 1078 p. 336,9 rem gestorum -em domno papae ... testificati sint *(sc. legatus et alii).* Bernold. Const. libell. I 5 p. 19,25 -i veritate. p. 26,8 cum -i efficacia. Winr. epist. 1 p. 284,37 eam *(sententiam)* ... rei experientia facit -em. Epist. Hildesh. 72 quociens ... -em vobis *(sc. imperatori)* ostenderit episcopus suę fidelitatis constanciam. Const. imp. III 260 certitudinem. *saepe.* **b** *non ambiguus – unzweideutig, klar:* Albert. M. praedicam. 2,8 p. 181[b],20 -e est et verum universaliter, quoniam *eqs.* anal. pr. 2,4,6 p. 752[a], 39 ostensiva ... demonstratio incipit ab -bus, hoc est positis et concessis, propositionibus et veris *eqs.* p. 752[b],7 quae *(demonstratio)* est ad impossibile, sumit unam illarum *(propositionum)* sic -em et alteram indubitabiliter falsam, quae est contradictoria *eqs. ibid. al.* **2** *iur.:* **a** *inviolatus, confirmatus – unanfechtbar, gültig:* Metell. Quir. 30,20 ius ... -e. Const. imp. I 296 p. 421,4 quod *(sc. rem)* ... -i ... cautione firmabimus. Chart. Mar. Magd. 98 p. 93,10 ut hoc factum sit -e semper et immutabile perseveret. **b** *definitus – verbindlich:* Chart. Engelb. 33 (Geschichtsfreund 9. 1853. p. 200,32; a. 1210) -em terminum demonstrantem *(sc. praedium).* **B** *spectat ad homines:* Chart. Turic. 342 (a. 1186/7) abbas VII presbyteros de vicinis, viros -es, produxit, qui vinculo obedientie ... astricti *eqs.*

II *qui non dubitat – unerschütterlich:* Vita Chlodov. 5 (MGMer. II p. 353,1) -i mente credidit. Epist. Hildesh. 65 ut ... de vobis *(sc. principibus)* -em habeamus fiduciam. Berth. chron. B a. 1079 p. 371,12 -em spem totius Saxonie sine bello ... sibi subiciende acquisivit *Heinricus.*

adv. **indubitabiliter.** *sine dubio, certe – unzweifelhaft, ohne Zweifel, sicher:* **1** *in univ.:* Liber diurn. 58 p. 48,10 ut,

quicquid boni in illo *(papa mortuo)* amisimus, in hoc *(sc. successore)* nos invenire -r confidamus. SIGEB. GEMBL. apol. 8 (MG Lib. Lit. II p. 446,2) quod -r verum est. WINR. epist. 2 p. 286,27 ut -r ... appareat, ... quid *eqs.* ALBERT. M. sent. 3,5, 11 p. 110a,9 -r constat, quod *eqs. v. et p.1724,55.* **2** *firmiter – grundsätzlich, selbstverständlich:* ACTA imp. Winkelm. I 313 p. 280,36 (dipl. Frid. II.) iusticie ... munus in principe ab eo generaliter sic speratur, sic ab ipso -r postulatur, ut *eqs. al.* **3** *exacte – genau:* RADOLF. epist. 7 p. 531,29 abstracto ... de rectis angulis, quantum hinc et inde capiunt duo trigonales anguli, quod amplius est, si coniungantur, tertio -r coequantur. **4** *sine haesitatione – unbedenklich:* LIBER diurn. 74 p. 77,14 quod *(sc. collationem)* si minime fecero *(sc. episcopus)*, sit sanctae ecclesię licentia ... ex hac mea ... sponsione -r vindicare.

indubitans, -antis. *script. adv. compar.* -ancius: *p.1726,32. usu praed. pro adv.: l.21.*

1 *qui non dubitat, fiduciae plenus, firmus – unerschütterlich, vertrauend (auf), gewiss, sicher:* ALCUIN. epist. 59 p. 103,8 simus de eius *(Dei)* opitulatione -es. TRAD. Frising. 398a -i quave intitubanti anima. WALAHFR. (?) carm. 50,1,39 -s istaec ut tu *(sc. pater)* mihi credas. RUP. MEDIOL. (?) Adalb. 26/27 p. 68,27 spe -i. *al.* **2** *indubitabilis, manifestus – unzweifelhaft, augenscheinlich:* CHART. Westph. VI 1118 (a. 1278) quatenus ... utilitas postulata -es vires assumat.

adv. **indubitanter.** **1** *sine dubio, certe, veraciter – ohne Zweifel, mit Gewissheit, sicher, wahrhaftig:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* RADBERT. corp. Dom. 9,249 (add. rec. 4) -r credendum est (RIMB. Anscar. 2 p. 21,1 credebat. DIPL. Karoli III. 83 p. 134,24 credimus. *saepe*). 12,4 vere credere et -r scire (BALTH. Fridol. 23 sciebat. *sim.* GODESC. SAXO theol. 6 p. 175,6 intellegi. *al.*). DIPL. Loth. I. 99 ut nobis profici debeat in augmentum, -r speramus. BERTH. chron. B a. 1079 p. 366,19 nimis -r. *persaepe. in epistulis:* EPIST. Teg. I 58 in vestra dilectione constanter adhuc -r permanemus. 106 p. 109,6 ut sanctitas vestra ... valeat, paternitati vestrę -r notum sit ... nos Deo ... supplicare. EPIST. Hildesh. 90 amico suo A. B. per omnia -r sincere dilectionis ob(sequium). **β** *plane, patenter – deutlich, unmissverständlich:* BERTH. chron. B a. 1075 p. 232,8 -r intimari. a. 1078 p. 320,22 hoc *(sc. deliberatione)* ... -r notificato et praenuntiato. **γ** *manifesto, clare – offenkundig, überzeugend:* WIPO gest. prol. p. 6,3 iustitiae ... contemptoribus ... poenam reservari -r docuerunt *philosophi.* ALBERT. M. cael. 2,2,6 p. 138,58 -r asserentes *eqs.* meteor. 4,1,24 p. 240,43 probabimus. *ibid. al.* **δ** *non ambigue, exacte – unzweideutig, genau:* ANON. geom. I 3,12 'dh' ad 'ha' dupla -r dicatur. 3,13. 4,34 totam -r implebis aream XIIIIDCCCXCVIII et semis perticis. **ε** *inevitabiliter, fataliter, necessarie – unausweichlich, unweigerlich:* WALTH. SPIR. Christoph. II 4,33 tu *(sc. princeps)* ... sub exicii chaos -r iturus. VITA Norb. I 9 p. 679,40 -r mori. **b** *publ. et iur. i. q. firmiter, definite, rate – fest, verbindlich, gültig:* TRAD. Frising. 23 p. 51,42 (a. 765) hereditatem ... meam ... f i r m i t e r et -r tradidi *([sc. vir nobilis].* 100. *sim.* 574a p. 491,8 f. condonabo et -r trado. 196 ut f. atque -r ad ... locum permaneat *territorium. al.).* FORM. Augiens. A 20 inviolabiliter atque -r conservetur *precaria.* DIPL. Zwent. 5 p. 29,3 quae *(loca)* ... fratribus ... -r concedimus. TRAD. Frising. 1037 p. 781,37 tradidit *vir* -r, iure perpetuo, nullo contradicente ... res. *al.* **2** *sine dubitatione, facile, fidenter – ohne Zögern, Zaudern, ohne weiteres, unbeirrbar:* **a** *in univ.:* PAUL. DIAC. Lang. 1,20 p. 58,25 horum *(Herulum)* ... viribus rex -r fidens. RIMB. Anscar. 34 p. 65,20 -r officii ... curam agebat. THANGM. Bernw. 28 p. 771,34 ut ... eius *(presbyteri)* legationi -r omnes ... oboediant. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 167,27 quando balneat se, submittit *(sc. falco)* totum caput aque -r. *saepe.* **b** *sine haesitatione – ohne zu stocken, flüssig:* Ps. ODO CLUN. dial. prol. 3 iuvenes docui, ut ... antiphonas ... per se discerent et post modicum -r proferrent. 1 p. 253a solo visu -r proferunt *pueri*, quod nunquam audierunt. **c** *inconsiderate, intrepide – unüberlegt, forsch, dreist:* WALAHFR. Mamm. 19,34 'iam ... cesset verborum iactura, velim ...', praeses ait, ... 'si fidere vanis -r habes, habeo *eqs.*' METELL. exp. Hieros. 2,374 legio nostratibus amens irruit audacter, cesos terit -r. 3,483 audaci ... ducem cursu petit *(sc. hostis)* -r. 6,139. *al.*

indubitatus, -a, -um. *adv. superl.* -issime: *l.35. usu praed. pro adv.: l.10.*

1 *de quo non dubitatur, indubitabilis, certus – über allen Zweifel erhaben, sicher, gewiss, verlässlich:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* RADBERT. corp. Dom. 9,242 (add. rec. 4) -um est beatam ei *(puero)* Mariam apparuisse. VITA Liutb. 35 p. 43,4 quaecumque praenuntiaverat, -a pervenerant. DIPL. Otton. II. 143 nos inspitientes f i d e m ... episcopi ... erga nostram maiestatem -am (CONST. imp. I 343. *al.*). MANEG. ad Gebeh. 8 p. 326,22 quibus *(miraculis)* eo manifestior et -ior *(ex* -a *corr.* indubitalior *cod.)* redditur *(sc. Leo IX.)*, quo nulli suspicioni locus relinquitur. *al.* **β** *inevitabilis, necessarius – unausweichlich:* RAHEW. gest. 4,56 p. 293,12 -i supplicii pena. CHART. march. Misn. III 18 quisquis ... contra hanc ... paginam venire temptaverit, apostolorum principis -am sententiam excipiat. **b** *iur.:* **α** *inviolatus, confirmatus, ratus – unanfechtbar, gültig:* DIPL. Conr. III. 121 p. 216,43 in omni contractu conditionem valere -i iuris est *(item* 123 p. 221,33. *sim.* 125 p. 225,26. *ibid. al.).* 210 p. 378,25 contra -i iuris rationem. CHART. Salem. 467 (a. 1271) in horum firmum robur et -um testimonium ... conscribi fecimus *(sc. abbas) eqs.* **β** *authenticus, fide dignus – echt, glaubwürdig:* CHART. Stir. IV 79 (a. 1262) veris et -is ... documentis. **2** *qui non dubitat, firmus – unerschütterlich:* CHART. Sigeb. 15 p. 33,19 (c. 1079/89) novimus -a fide, quod *eqs.* DIPL. Manfr. 146 p. 356,36 de affectione ... -am spem gerimus. *al.*

adv. **indubitate** *vel vel raro (e. g. l.38.41)* **indubitato.** **1** *sine dubio, certe – ohne Zweifel, mit Gewissheit, sicher:* VITA Liutg. II 2,26 quae *(signa)* eo -ius (indubitancius *var. l.*) auditoribus commendamus, quo *eqs.* HERIG. Ursm. 1,247 verane te facies, verus mihi nuntius affers -e, senex, ... an dubitanda mones? BERNH. CONST. can. 42 a nobis ... -issime scientibus. *al.* **2** *sine dubitatione, firmiter – ohne Zögern, unbeirrbar:* **a** *in univ.:* SIGEH. Maxim. 5 p. 26C ut ... virum innocentem ad ... sacramentorum participationem -o admitteret. GERB. epist. math. II 3 librum ... translatum a te mihi petenti dirige, et si qui mei voles in recompensationem, -e reposce *(sc. Lupitus).* EPIST. Teg. II 125 -o pollicentes pro nobis, quod *eqs. al.* **b** *intrepide – forsch, dreist:* RICHER. REM. hist. 4,84 fossis -e propinquant *hostes.* CONST. Melf. 1,12 -e occidendi animum habuisse.

indubito, -are. *dubitare – (an)zweifeln:* AMARC. serm. 1,186 ipse *(sc. Christus)* Philippo '-as', inquit, 'quod *eqs.*?' *(v. notam ed.).*

indubitus, -a, -um. *firmus, stabilis – sicher, gewiss:* DIPL. Ludow. II. 73 p. 210,31 (ex transsumpto a. 1193) ut super hoc perpetua fides et -a habeatur. NARR. de vict. Neap. (MGLang. p. 466,5; cod. s. XIV.) quasi certa et -a victoria.

indubius, -a, -um. *usu subst.: l.57.* **1** *indubitabilis, non dubius, stabilis, certus – unzweifelhaft, unverrückbar, zuverlässig, sicher:* **a** *spectat ad res (per enallagen: l.62):* **α** *in univ.:* BEDA temp. rat. 61,77 cursu ... -o. ANNAL. Magd. II a. 1004 p. 162,42 promisit *archiepiscopus* se abiturum et die tercia -a responsurum. **β** *inevitabilis – unausweichlich:* METELL. Quir. 18a,26 Ulricus antistes necem precinit -am. *acc. sg. neutr. pro adv.:* YSENGRIMUS 7,292 -um ... adesse necem. **γ** *per enallagen i. q. non ambiguus, verus – unzweideutig, wahr:* GUNDR. ad Ermenr. (MGScript. XV p. 154,41; a. 839/42) quae ... a superstitibus quibusdam ... -us exaudisti. **b** *spectat ad homines (Deum: l.67; angelum: l.64):* HROTSV. Agn. 226 custos -us fuerat qui *(angelus)* corporis eius. *usu praed. sensu adv.:* AGIUS comput. 4,33 numerum ... epactis adhibe ... et sic -us lunam de more require *(sc. lector).* VITA Liutw. 14 qui *(Dominus)* cuncta promissa reddit -us. **2** *qui non dubitat, firmus – nicht zweifelnd, unerschütterlich:* **a** *spectat ad spem, fidem:* TRANSL. Libor. I 10 -a s p e animatus (DIPL. Otton. II. 167b p. 190,3. *sim.* FUND. Brunw. 15 p. 134,24 fide). **b** *spectat ad homines:* **α** *confidens – (unbeirrbar) vertrauend, (fest) überzeugt:* MEGINH. FULD. Alex. 10

[Pörnbacher]

ille *(sc. infirmus)* ... -us, quin ... sanaretur. AGIUS epic. Hath. 396 his *(caris nostris)* salvandis nos sumus -i. CHART. Heinr. Leon. 16 de integerrimę dilectionis affectu ex nostri parte sitis *(sc. abbas)* -i. **β** *incunctans – ungesäumt (usu praed. sensu adv.):* VITA Galli II 1155 laetus et -us Galli repedavit *levita* ad aulam.

adv. **indubie.** **1** *sine dubio, certe – zweifelsohne, unbestreitbar, gewiss, sicher:* SISEB. Desid. 11 urbis procellas sancti viri praesentia ... suspendit, quas -e remoto pastore causa eius absentiae pressit. WANDALB. Goar. 2,6 homo ... cum ... -e spiritu daemonico ageretur. GODESC. SAXO theol. 6 p. 178,14 summopere est sciendum -eque, quin *eqs.* YSENGRIMUS 2,641 -e dici vos *(sc. fratres)* rustica turba potestis. CONST. imp. II 256 ea, que ... magister domus Theotonicorum vobis suggeret, -e credatis *(sc. papa). al.* **2** *confidenter – zuversichtlich:* CLEM. IV. registr. 650 p. 657,10 non indigne sperans, immo supponens *ecclesia* -e, quod *eqs.* *Pörnbacher*

***induca** *v.* *inducta.

1. *inducibilis, -e. **1** *qui induci, effici potest – herbeiführbar, verursachbar:* WILH. SALIC. chirurg. 2,5 p. 330[B] super loco cauterizato pone albumen ovi ..., ut mala complexio calida per cauterium inducta et -is reprimatur. **2** *qui adduci, converti potest – anleitbar, bekehrbar: v. p.1729,71.*

2. *inducibilis, -e. (in- *et* ducibilis) *qui commoveri non potest – nicht beeinflussbar:* ALBERT. M. eth. I 268 p. 234,16 'prodigus' effectus '-is (*p. 1121[b],11* ἀπαιδαγώγητος)', id est non persuasibilis a ratione, transit in haec, scilicet intemperantias (*sim.* II 4,1,7 p. 284[b],5). II 4,1,7 p. 284[b],7 -is est *prodigus* ad omnia, quae volunt hi, qui secum sunt.

1. inducio *v.* inductio. **2. *inducio** *v.* *indutio.

induco, -duxi, -ductum, -ere. *form. imper.:* -duce: *p.1729,4. usu absol.: l.63.68.69. partic. perf. usu subst.: p.1729,42.*

I *introducere, inigere – (hin)einführen, -lassen:* **A** *proprie:* **1** *obi. anim.:* **a** *in univ.:* WALAHFR. carm. 76,72 quid mihi paganos templis -ere sacris? WANDALB. mens. 297 sues lucis -ere tempus. POETA SAXO 2,134 numerosa virorum milia ... terris -xit *Karolus* eorum *(Saxonum).* HROTSV. gest. 583 -xit *Adelhardus* ... suam ... domnam intra ... muros urbis. WALTH. SPIR. Christoph. II 5,86 ego te dextris -am, filia, septis. BERTH. chron. B a. 1078 p. 336,17 in Alemanniam devastandam periuros -xerat *rex. al.* **b** *in matrimonium ducere – heiraten, heimführen:* CHART. scrin. Col. A I p. 113,11 (a. 1171/72) Constantinus ... nullam uxorem aliam -at. **c** *producere, citare – vorführen, vorladen:* CHART. civ. Magd. 100 p. 53,4 (a. 1201/38) nullis testibus -tis. CHART. ord. Theut. (Thur.) 130 p. 97,44 acta sunt ... hec ... presentibus et in testimonium -tis Henrico burcgravio de [Star]kemberc, Henrico de Zedelicz *eqs. al.* **2** *obi. res:* **a** *in univ. (in imag.: l.51):* ANTIDOT. Glasg. p. 121,14 fac unum corpus ... et -is ad sthomacu. WALTH. SPIR. Christoph. II 1,27 nidore -ta popinę. VITA Mathild. II 20 p. 185,15 o rex Heinrice, ... -c ... menti tue prophetiam insignis regine. *al.* **b** *de aqua ('einleiten'):* POETA SAXO 3,160 si fieret tantus fossa tellure paratus alveus, -tis ambos dum tangeret amnes gurgitibus, posset puppes ut ferre natantes. **c** *de opere incisionis i. q. scalpere, sculpere – (hinein)schnitzen:* ALBERT. M. top. 3,1,7 p. 345[B],37 omnes figurae, quas -it *faber lignarius* in ligna, figurae sunt incisionis. **d** *de mercibus i. q. importare – einführen:* CHART. civ. Spir. 39 (a. 1226) quod omnes res et persone ... canonicorum Spirensium ... libere transire Renum sine omni passagio aliasque civitatem exire et redire, -ere et reducere deberent. CHART. Wirt. VII 2313 p. 222,15 omnia iura civilia in emptione et venditione -endo, educendo, transducendo teneatur *procurator.* **e** *de messe i. q. condere, colligere – einfahren, -bringen:* REGISTR. Mediol. 7 (ZGeschSaargegend. 15. 1965. p. 120; s. X.[med.]/XII.[ex.]) in Iulio fenum secare, parare et -ere. CHART. Scafhus. app. p. 129,27 debet mansionarius ... in prato dominico secare et -ere. CHART. Gosl. I 301 p. 329,10 debet *mansus* arare ... IIII iugera et II metere et uno die -ere. **B** *translate:* **1** *iunctura* in animum -ere *i. q. decernere – beschließen:* RUOTG. Brun. 49 p. 51,34 (testam.) quę in animum -xi de rebus ... dispensandis vestro *(sc. fratrum)* roborari iuditio ... dignissimum statui. *?ellipt.:* CHART. civ. Erf. 225 p. 141,15 (a. 1268) de consilio sane prudentie est -tum, quod facta recordatione digna redigantur in scriptum (*sim.* CHART. Eichsf. 557). **2** *instituere – einführen, begründen:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* OTTO FRISING. chron. 2,6 qui *(Numa)* cultum, immo sacrilegium plurium deorum, in urbem *(sc. Romam)* -xit. CHART. Naumb. I 266 p. 250,14 nec aliqua ... persona contra ordinis sui instituta novi aliquid eis audeat -ere. CHART. episc. Hild. II 614 cum Symon miles inquietaret ... dominum Herrandum ... in decima Meinwardingeroth -enda *eqs.* ALBERT. STAD. chron. p. 284,34 Lamech primus -xit bigamiam. *al.* **β** *incipere – beginnen:* GESTA Frid. I. imp. p. 20,5 mane ... facto Papienses bellum -xerunt. CHRON. reg. cont. a. 1239 p. 275,8 ipsi *(Conrado)* bellum indicit *dux* et multo post tempore -it. CHART. Rhen. inf. II 465 p. 258,21 abusum multiplicem in vendendis et emendis quibuslibet ... rebus -ere propter questum sue avaricie ... presumpserunt *magistri.* **b** *iur.:* **α** *in iunctura* in possessionem (proprietatem) -ere *('einweisen'; de re v. p.1730,65):* CHART. scrin. Col. A I p. 80,5 (a. 1163/67) Hildegerus -atur in proprietatem suam. CHART. Hall. 226 p. 217,11 prepositum ... in ... molendini et ... omnium predictorum possessionem personaliter -ximus *(sc. archiepiscopus)* corporalem. *al.* **β** *tradere – übergeben, überführen:* TRAD. Frising. 605 p. 518,3 (a. 833) quos *(sc. mancipia)* ... in vestituram Sancte Mariae -xi *(sc. Deota).* **c** *philos.:* **α** *creare, formare – erschaffen, bilden:* ALFAN. premn. phys. 2,81 p. 43 dicere ratione providentiae et non creationis fieri animas (non enim substantiam novam nec aliam quam existentem est -ere [*PL 40,573[B]* εἰσάγεσθαι], sed existentem per providentiam multiplicari) ignorantium est differentiam creationis et providentiae. ALBERT. M. animal. 3,158 sicut artifex per se operans -it formam similem arti, quam habet in seipso, ita sperma maris semper intendit -ere formam similem formae maris; ... numquam femina -itur per intentionem huius naturae, sed *eqs. ibid. al.* **β** *a singularibus ad universalia ratiocinando progredi – 'induzieren':* ALBERT. M. anal. post. 1,1,5 p. 15[B],43 -ere, hoc est: per inductionem aliquam conclusionem accipere.

II *adducere, (per)ducere – (hin)führen, -bringen:* **A** *proprie:* VITA Pirmin. I 5,30 in illam *(insulam)* me fac *(sc. Sinlaz)* ad opus divinum ... navigio ... -i. WETT. Gall. 10 timeo *(sc. Hiltibodus)*, si -xero te illuc, ne forte inruant *bestiae* super te. ANNAL. Altah. a. 1044 p. 38,12 omnes terrae suae homines constrinxit *Gotefridus* iuramento, ut sibi adessent, contra quoscunque illos -ere vellet. *al.* **B** *translate:* **1** *in univ.:* RADBERT. corp. Dom. 21,97 Spiritus veritatis ... -xerat eos in omnem veritatem. GODESC. SAXO gramm. 1 p. 359,8 vobis mitto ... regulam de 'in' praeposicione, ex qua nonnulli maximum -ti sunt in errorem. STATUT. ord. Teut. p. 54,31 si frater fratrem ... aliquid peccasse cognoverit, ... eum ad penitenciam et confessionem -at. ALBERT. M. anal. post. 1,15 p. 15[A],36 particulare in universale -xit. *al.* **2** *iunctura* animum -ere *i. q. studere – streben, trachten nach:* RUOTG. Brun. prol. p. 2,16 pręcepti ... vestri dignitatem ita venerari ... et amplecti animum -xi, ut *eqs.* 17 p. 16,10 neque alium fallere animum -xit. *ibid. al.* **3** *commovere (ad) – bewegen (zu), beeinflussen:* **a** *in bonam vel neutram partem:* CHART. Tirol. II 103 (c. 875/85) ex ... imitatione quidam nobilis ... -tus tradidit ad sanctum Dei martyrem Emmerammum proprietatem suam. RUOTG. Brun. 24 p. 24,29 cum primum ... huius viri exhortacione vix tandem -tus (indoctus *var. l.*) blandimenta pacis ... temptaret. CHART. Aschaff. 38 promisi *(sc. comes)*, quod ego fratrem meum ... omni conamine, prece et precio -rem, quatinus *eqs. al.* **b** *in malam partem:* **α** *illicere – verleiten:* OTTO FRISING. gest. 1,16 quam *(imperatricem)* ... archiepiscopus ... falsis ... promissionibus ad sibi tradenda regalia -xit. 1,31 p. 48,30 multos ... ex militibus nostris ad favorem suum pecunia -ens *Boricius.* CHART. Turic. add. 376[c] p. 22,1 Fridericum ... per peccuniam -xit *Wernherus*, ut *eqs. al.* **β** *instigare – aufhetzen:* OTTO FRISING. gest. 1,49 capit. p. 8 quomodo abbas Clarevallensis contra eum *(Gilebertum)* -tus est. gest. 1,61 p. 88,10 Epiphanius ... adversus Iohannem Crisostomum ... ab emulis eius -i potuit.

[Orth-Müller]

III *super-, obducere – (dar)überziehen:* **A** *illinere – aufstreichen, auftragen:* **1** *in univ.:* COMPOS. Luc. L 30 ex temperasse -c per petala de ambis partibus equaliter cum pinna. ANTIDOT. Augiens. p. 63,18 -ce eum *(sc. antidotum)* linteo, si superponatur. **2** *oblinere – bestreichen:* RECEPT. Sangall. II 1 spicas III, edere folias VII ... simul teris cum aceto ... et frontem usque ad tempora -is. ANTIDOT. Sangall. p. 97,28 facit *oleum myrtinum* ad cicatrices -endas. **B** *imbuere, satiare, saturare – befeuchten, benetzen, tränken:* TRACT. de chirurg. 691 inter oculum et palpebram bumbacem cum vitello ovi -tam (-ti *var. l.*) superligamus. (*sim.* 721). TROTULA B 223 ad testiculos inflatos fomentum ... cum vino -tum superpone. **C** *induere – anziehen, anlegen:* RUOTG. Brun. 30 p. 31,7 tunicam et rusticanas ovium pelles -xit. **D** *inicere – werfen, legen (in imag.):* WALAHFR. carm. 49,11 nos super ... laqueos ne -as hostis iniqui.

IV *(af)ferre – (bei)bringen:* **A** *in univ.:* THADD. FLORENT. cons. 142,35 caveat *anima* ab ira ..., et -atur sibi gaudium et letitia. CARM. Bur. 66,12 vult *Philogaeus* occasum terris -ere certum. **B** *inferre, infligere – antun, zufügen:* RIMB. Anscar. 40 p. 74,20 quam *(cruciationem)* sibi ipse in corpore suo pro amore Christi numquam cessavit -ere. RAHEW. gest. 3,29 p. 203,8 Mediolanum est, ... quod hos omnes labores ... capitibus vestris -xit. HELM. chron. 102 p. 201,13 iteratam super nos -ere vis *(sc. Pribizlavus)* principis iram? CONST. imp. II 166 p. 204,15 cum ... societas dicatur timere de ipso *(imperatore)*, ne velit malum et gravamen -ere super eos. *al.* **C** *efficere, perficere, causare – herbeiführen, bewirken, verursachen:* ALFAN. premn. phys. 28,4 p. 136,7 offocatus ... calor, qui in nobis est ab aestu, extinguitur et ... mortem -it. CHART. eccl. Erf. 144 p. 78,28 quod sartatecta claustri ... ex nimio lapsu ... deformitatem visus -rent. STATUT. ord. Teut. p. 88,4 si gravem incidat *clericus* culpam, que habitus amissionem -it. ALBERT. M. animal. 1,607 quando ... colera retinetur super fel, -it apostemata epatis. CONR. MUR. summ. p. 73,3 que *(dictiones)* maiorem verborum et sententiarum -unt venustatem. *saepe.* **D** *referre, commemorare – anführen, erwähnen:* CONSUET. Eins. 78 faciat *prior* sermonem de presenti lectione -ens alia testimonia ad aedificationem animarum. OTTO FRISING. gest. 1,55 p. 80,13 illud Hylarii frequenter -ens *episcopus: 'eqs.'.* 2,13 p. 115,19 in argumentum suae assertionis -entes *nonnulli*, quod *eqs.* ALBERT. M. veget. 1, 21 ex -tis (dictis, ductis *var. l.*) sequitur, quod *eqs. (sim.* 1,24 ex omnibus -tis patet. *saepe).* 1,26 sicut patuit in exemplo -to de coelo. *saepe.* **E** *adhibere – heran-, hinzuziehen:* CHART. Rhen. med. I 628 (a. 1161) quod ... ad hanc voluntatem vestram consensum nostrum *(sc. comitis)* quibusdam occasionibus -xeritis *(sc. burgenses).* CHART. civ. Erf. 70 testes -imus *(sc. comes)* comitem Hermannum de Orlamunde, comitem Heinricum de Svarzburc *eqs.* CHART. Eichsf. 427 viri prudentes, quicquid pro utilitate et honestate disposuerint faciendum, super eo -unt scripti, bullarum et testium firmitatem. *al.*

V *usu vario:* **A** *imponere – aufsetzen:* MAPPAE CLAVIC. 255 providendum est, ut siccis et asperatis parietibus latericiis -atur tectorium, quod *eqs.* **B** *existimare, considerare – meinen, erachten:* DIPL. Heinr. II. 113 cum nostrorum fidelium peticionibus ... aures accomodamus, multo melius esse -imus, si Dei ecclesiis aliquid ... donaverimus.

***inducta** (-ca), -ae *f.* *(ital.* indotta; *v. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 2007)* *incitatio, suasio – Beeinflussung, Überredung:* IOH. CODAGN. trist. p. 15,16 de obsidione Creme ab imperatore ad -am Cremonensium. CHART. Tirol. notar. I 83 p. 40,5 dicit *Iohannes*, quod illud fecit ad -am ipsius Zanucli. ANNAL. Plac. a. 1237 p. 476,22 Raynerius ... ad -cam hominum Placentie ad civitatem reversus. a. 1247 p. 496,4 qui *(pedites)* in ipsum locum ... intraverant ad -am quorundam hominum dicti burgi. *ibid. al.*

inductibilis, -e. *qui adduci, converti potest – anleitbar, bekehrbar:* FUND. Consecr. Petri p. 123,14 misit *Dominus* ... liberatorem sanctum Patricium genti Hybernorum simplici facillime ad bonum -i (inducibili *var. l.*).

inductilis, -e. *ad farcimina facienda aptus – zur Wurstherstellung geeignet, Wurst- (cf.* SUMM. Heinr. A 9,335 -is [indutilis *var. l.*] slo(v)cbrato, sloufbrato vel scubilinc; *de re v. Heyne, Hausalt. II. p. 292):* DIPL. Heinr. II. 357 p. 460,41 detur ei *(advocato)* servitium: ... porcus -is, porcus lateralis et porcellus.

inductio (-cio), -onis *f.* **1** *proprie:* **a** *actio introducendi, introductio – das Hineinführen, -geleiten:* **α** *in univ. (usu liturg.):* CHART. Westph. VI 1088 p. 342,28 (a. 1277) nec missa in dicta maiori ecclesia pro ipsis *(ministerialibus)* nubentibus decantetur, nequaquam etiam ibi fiat purificatio seu -o ... et post nuptias et post partum. *actio inferendi – Einbringung, Überführung: v. p. 1274,28.* **β** *introitus, ingressus – Einzug:* WIBERT. GEMBL. Hildeg. 201 venit -is *(sc. in monasterium)* praefixa dies. **b** *actio adducendi – das Zuführen:* URSO aphor. 94 frigiditas condensando aquosa immobilia et humiditatis -e subiecta mobilia perficit. **c** *actio superducendi, illinendi – das Überziehen, Auftragen:* MAPPAE Clavic. 207capit. -o exaurationis petalarum. ODO GLANN. Maur. 14 p. 466,44 abbatem ... secum retinuerunt *comes et uxor eius* ... frequentium fovere iubentes -e unguinum. *v. et vol. III. p. 1489,7* *medic. i. q. perunctio – Einreibung:* AESCULAPIUS 2 p. 3,39 pro dolore capitis infusiones holerum capiti infundantur vel -es frontis. **2** *translate:* **a** *gener.:* **α** *impulsio, incitatio, consilium – Einwirkung, Eingebung, Rat:* EPIST. Hann. 13 p. 32,7 vestram *(sc. regis)* prudentiam sola detrahentium mihi *(sc. episcopo)* -e persuasam damnasse ... hominem vobis fidelissimum. BERTH. chron. B a. 1078 p. 326,23 Saxonum optimatibus terrificis sive blanditiosis ... sermociniis et -bus ... intimari fecit *rex*, ut *eqs.* ANNAL. Ianuens. III p. 50,24 post multas preces et -es in eosdem arbitros compromiserunt *Ianuenses*. CHART. Lub. 348 debemus *(sc. rex)* ... ipsos *(cives)* ... ad unionis fidelium imperii participium allectivis -cionibus invitare. *al.* *corruptio – Bestechung:* RICHER. REM. hist. 4,75capit. -o ab legato Odonis in praesidem Miliduni. **β** *commemoratio – Erwähnung, Hinweis:* EKKEH. URAUG. chron. a. 1116 p. 322,13 (ed. Schmale) cardinalis ... domnus Cůno Prenestinus talem papę fecit -em legationis suę. CHART. march. Misn. III 344 p. 243,34 ut ... per -em singularium liquidius appareat ..., que episcopus ecclesię beati Georgii in perpetuam elemosinam tradidit. CHART. episc. Misn. 249 p. 192,20 ne renueret *episcopus* animo indurato -em salubrem monitionis canonicae. *expressius i. q. exemplum, testimonium – Beispiel, Beleg:* SIGEB. GEMBL. chron. a. 772 libro adversus eos *(haereticos)* edito multis scripturarum -bus roborato errores eorum infirmavit *Hadrianus papa*. ALBERT. M. animal. 8,227 habitum ... est supra per multorum animalium -em, quod *eqs.* *fort. huc spectat:* EKKEH. IV. bened. I 53,14 virginibus denis solis -o quinis. **γ** *adhibitio – das Hinzuziehen, Anwendung:* FRID. II. IMP. epist. C 1 (DtArch. 45. 1989. p. 99,29) filialis devotionis ostendis *(sc. Raymundus)* indicia, et ... que regalis sunt sanguinis, naturalis suasionis -e dispensas. CONST. imp. II 262,4 aliquos ... antistites ... venenose subornationis -o nostre iusticie fecit infestos. **δ** *institutum, impositio – Anordnung, Auflage:* ARNOLD. LUB. chron. 3,1 p. 143,24 dux ... ˹novis quibusdam -bus˺ *(postea:* novitatibus; *v. notam ed.)* et inauditis et intolerabilibus provinciales suos gravare cepit. **b** *publ. et iur.:* **α** *actio citandi – die Vorladung:* CHART. Rotil. 14 p. 14,9 (a. 1185) omnis controversie strepitus et questionis difficultas ... legitimorum testium -e adhibita facilem sortitur discinctionem. ALBERT. M. pol. 6,6h 'alius ... principatus, ad quem rescribi oportet ... iudicia ex praetoriis, apud eosdem autem istos et scripturas sententiarum fieri oportet et -es (*p. 1321b,37* εἰσαγωγάς)', supple: testium. **β** *actio instituendi – Einweisung (fere in iunctura* -o in possessionem *sim.; de re v. HRG I. s. v. 'Besitzeinweisung'):* CHART. Bern. II 300 (a. 1250) promitto *(sc. Chonradus)*, quod inducam filios meos ... ad ratihabicionem vendicionis et tradicionis et in possessionem -is ...; super quo ... vallata est pena, quod si liberi mei ... premissam vendicionem ... et in possessionem -em ratam habere noluerint. CHART. Neocell. Brixin. 106 p. 151,20 testes huius -is in possessionem dicte curie: *eqs.* **c** *log. et philos.:* **α** *argumentatio a singularibus ad universalia*

[Orth-Müller]

progrediens, ἐπαγωγή – *vom Speziellen zum Allgemeinen führende Beweisführung, 'Induktion' (def.: l. 3):* ALBERT. M. bon. 471 p. 246,78 -o . . . fit, cum per singularia omnia probatur universale. eth. I 498 p. 428,34 'omnis doctrina' fit 'ex praecognitis' . . ., quia quaedam doctrina est 'per -em (*p. 1139b,27* δι' ἐπαγωγῆς)', ubi oportet praecognoscere singularia, et quaedam per 'syllogismum'. praedicab. 1,1 p. 1b,11 omnis . . . persuasio per sermonem logica est, sive syllogismo sive enthymemate sive -e sive exemplo utatur. *ibid. al. v. et l. 54.* **β** *argumentatio, conclusio – Folgerung, Rückschluss:* IDUNG. PRUF. argum. 36 -em fallentem refellit etiam ipsa nominis *(sc. clerici)* interpretatio. **d** *mus. i. q. conversio – Umwandlung:* ANON. IV mus. 3 p. 58,17 in quinto *(sc. modo)* trium temporum vel aliter, si fuerit modus quintus fractus, sive fuerit in se sive per -em ad supradicta. **e** *geom. i. q. ductio, directio – Ausrichtung:* GERB. geom. 4,10 duae rectae lineae aequali a se invicem spatio -e sua distantes et in infinitum ductae nunquam invicem concurrentes parallelae . . . dicuntur.

inductivus, -a, -um. *c. gen.: l. 22. 24. 27. al.* **1** *gener.:* **a** *afferens, efficiens, causans – führend (zu), ausschlaggebend (für), verantwortlich, ursächlich:* URSO med. 19 caliditas . . . morbi -a. qual. 30 frigiditas est -a siccitatis. INNOC. IV. registr. A 124 p. 89,13 clericorum omniumque aliorum *(sc. captivorum)* . . . restitutio poterat esse pacis . . . -a. ALBERT. M. eth. II 4,1,2 p. 275b,26sqq. medicina est ars -a sanitatis, et non dicimus, quod sit non -a infirmitatis. sent. 4,16,17 p. 582a,29 cum hoc magis sit -um timoris quam amoris. CONR. MUR. summ. p. 150,14 proverbium est . . . moralitatis -um. *al.* **b** *persuadens, impellens – überzeugend, eindringlich:* ANNAL. Ianuens. III p. 60,13 circa ipsam materiam verba plurima -a et pondus habentia propalavit *imperator*. CHART. episc. Lub. 136 p. 126,14 fratris Adolfi . . . precibus -is . . . spetiali gratia easdem *(sorores leprosas)* prosequi intendimus *(sc. episcopus)*. CHART. ord. Teut. (Thur.) 202 p. 156,6 quod . . . conventus . . . non debeat parochiales . . . ad hoc, quod sepulturam apud se eligant, prece seu -o consilio inclinare. *subst. neutr. i. q. impulsus – Anregung, Anreiz:* GESTA Altiss. (MGScript. X p. 522,23) secundum doctrinam evangelicam . . . in blandis sermonibus et dulcibus -is ipsos *(sc. potentes civitatis)* . . . monuit *episcopus*. **2** *t. t. log. et philos. i. q. a singularibus ad universalia progrediens,* ἐπακτικός – *induktorisch:* ALBERT. M. top. 8,2,4 p. 509b,27 qualiter respondendum ad rationem -am et ad syllogismum sive ex necessariis sive praeter necessariis factum. herm. 1,1,2 p. 377a,13 est . . . diffinitivus *(sc. modus scientiae interpretationis)* et exemplorum -us. *ibid. al. usu subst.:* ALBERT. M. eth. II 9,2,3 p. 575a,9 iterata delectatio per visum . . . principium est eius, quod est amare . . ., non quidem formale . . ., sed effectivum, prout -um et promotivum ad effectivum reducuntur. **3** *t. t. gramm. i. q. suppositivus,* ὑποθετικός – *hypothetisch (cf. ThLL. VII/1. p. 1245,31sqq.):* CONR. MUR. summ. p. 163,2 sunt verba . . . indicativa, -a *eqs.*

adv. **inductive.** *per inductionem – durch Induktion:* ALBERT. M. bon. 471 p. 246,72 confirmat ipsam *(memoriam artificiosam)* inductio et ratio praeceptionis, quia hoc est eius, qui procedit a principio determinato -e vel exemplariter vel enthymematice vel syllogistice. praedicab. 5,4 p. 91b,25 exemplariter simul et -e probant *Peripatetici*, quia *eqs.* mot. animal. 1,2,1 p. 270a,46 adducunt . . . quidam, sicut Rasis et alii, -e argumentantes, quod, si cor et hepar essent principium motus, tunc *eqs. ibid. al.*

inductor, -oris *m.* **1** *proprie i. qui advehit, transfert – einer der herbeischafft, überführt:* CHART. Trudp. 8 (ZGesch Oberrh. 30. 1878. p. 87,9; a. 1186) qui *(Otpertus)* -r fuit preciosissimi . . . martiris *(sc. Trudperti)*. **2** *translate:* **a** *gener.:* **α** *is qui instituit – einer der einführt:* ARNO REICHERSB. scut. p. 1519C pater Norbertus lanearum tunicarum in clero -r, idem ipse suae institutionis postmodum exstitit corrector. **β** *falsator, depravator – Verfälscher, Entsteller:* PETR. DAM. epist. 119 p. 352,12 quid sibi volunt vani quilibet homines et sacrilegi dogmatis -es, qui *eqs.* **b** *philos. i. qui infert, imprimit – einer der einbringt, einprägt:* ALBERT. M. metaph. 1,4,13 p. 66,93 ille 'qui inducit species' in res sensibiles . . ., separatus 'multas facit' species particulares . . .; et sic dixerunt *Platonici* separatum -em (*cf. p. 988a,4* ἐπιφέρων) formarum multas materias sigillare. **c** *iur. de possessione tradenda i. qui introducit – einer der einweist, Einweiser:* CHART. Neocell. Brixin. 106 p. 151,23 (a. 1277) testes huius inductionis in possessionem dicte curie: . . . Hiltegrimus, -r possessionis prefate, et alii. CHART. Burgel. 94 p. 113,5 marchio . . . mansos . . . ad manus . . . Thidrici praepositi . . . et Hermanni . . . iure proprietatis perpetuo possidendos transfudit Iohannem . . . marscalcum eisdem designans -em.

inductorius, -a, -um. **1** *adi. i. q. fallens, decipiens – irreführend, täuschend:* PETR. DAM. epist. 19 p. 181,1 ex quibus . . . verbis *(sc. Iustiniani)* -a quaedam colligebant *sapientes Ravennae* argumenta dicentes: '*eqs.*'. ALBERT. M. Iob 21,27 ex dictis . . . invehitur contra adversarios veritatis, et hoc est: 'certe novi cogitationes vestras', hoc est cogitationes sive -as (inductas *var. l.*) ratiocinationes. **2** *subst. neutr. i. q. foramen inducens, inductus – Zuleitung:* THEOPH. sched. 3,83 p. 150,6 cum . . . conflatorium fuerit fusum et limatum atque uniuscuiusque follis fistula suo -o coaptata, coniungi . . . debet ad domum organariam.

1. inductus, -us *m.* **1** *impulsio, incitatio, consilium – Einwirkung, Eingebung, Rat:* DIPL. Otton. I. 76 p. 165,9 consultu et -u . . . legati ecclesiae Romanae . . . in castro Havelberg . . . episcopalem constituimus sedem. TRAD. Scheftl. 264 nos *(sc. episcopus)* -u atque peticione . . . prepositi . . . quasdam decimationes . . . fratribus . . . contradidimus. ANNAL. Rup. Salisb. II a. 1280 rex Tartarorum ex -u uxoris et filie baptizatur. BERTH. RATISB. serm. 16 p. 86,3 qui . . . quodam impulsu voluntatis et rationis -u se coegit ad virtutis exercitia. *al.* **2** *gravitas – Eindringlichkeit:* CONR. MUR. summ. p. 67,15 quaedam, que prosayco dictamini faciunt ornatum et -um.

2. inductus *v.* induco. **3. inductus** *v.* induo.

indugredior *v.* ingredior. **induidus** *v.* intuitus.

***induitio** *v.* indutio. *Orth-Müller*

indulcesco, -ere. *dulcem fieri, iucundi saporis esse – süß werden, an Süße gewinnen, schmackhaft sein (in imag.):* FLOD. hist. 1,24 p. 122,23 copule nuptialis amor amarescit et castitatis dilectio -it *(ex vita s. Theodorici; v. notam ed.)*. ONULF. rhet. I 1 hoc *(sc. appetere civium in caelis collegium)* quibus -it, omni dulcedine constat esse dulcius.

indulco, -avi, -atum, -are. *usu medial.: l. 52sqq. dulcem facere, dulcificare – süß machen, versüßen:* **1** *proprie:* PRAECEPT. diaet. I 54 lac caprinum . . . bibe ad sanguinem -andum. *v. et l. 68.* **2** *in imag. vel per compar.:* CHRON. Mich. praef. p. 1,18 quaeque Mosaicae legis amaricata gratia evangelii -ta. PASS. Thiem. II 3 omnia bona et sancta factis amplius quam verbis secundum regulae scita ingerens, inculcans, -ans. EKKEB. SCHON. opusc. 4 p. 283,22 que amara sunt mundi, -at *amor tuus (sc. Domini)* et dulcia eius reddit amara. EPIST. ad Hildeg. 140 cuius *(unguenti)* odor . . . nomen vestrum cunctorum ita -vit cordibus . . ., ut *eqs. medial. i. q. dulcem esse – süß schmecken, süß, schmackhaft sein (loci spectant ad Vulg. Sirach 49,2):* EKKEB. SCHON. opusc. 9 p. 312,15 -ta est in ore posteritatis memoria eorum *(sanctorum)* tanquam mel. CHART. Basil. III 1 141 beati Dominici . . . 'quasi mel -atur memoria'. CHART. Merseb. 423 p. 347,6 quasi mel -anda est memoria. TRANSL. Auct. 16 recordatio benignorum gestorum eius quasi mel . . . -atur apud homines. *al.* **3** *translate i. q. delectare – erheitern:* STEPH. COL. Maurin. 9 (5) quatinus . . . filiorum relatione suum suorumque animos -ret *pater monasterii*.

indulcoro, -atum, -are. *usu medial.: p. 1733,10. partic. perf. usu subst.: p. 1733,6.*

dulcem facere, dulcedine implere – süß machen, (ver)süßen, mit Süße erfüllen: **1** *proprie:* LULL. epist. 128 p. 266,16 qui *(potus)* melle -atur. WILLIB. Bonif. 9 p. 57,22 limpidissimus . . . fons mirae suavitatis gustu indulcatus (-tus *var. l.*) prorumpebat (*cf. Hier. in psalm. I p. 62 l. 218* ille venit fons vitae, ut -ret [indulcaret *var. l.*] mare). HONOR. AUGUST. spec. p. 944A cui *(populo)* aquam per lignum -vit *Dominus*, quia ei mors per crucem levigatur. CONR. EBERB. exord. 3,33 l. 24

[Pörnbacher]

mirabili . . . quadam . . . suavitate nares eius *(morientis)* . . . -bat *persona quaedam invisibilis.* **2** *in imag. vel per compar.:* EKKEH. URAUG. Burch. 2,2 p. 158,15 cum . . . 'memoria eius' cunctorum . . . 'quasi mel ora' -ret *(spectat ad Vulg. Sirach 49,2).* HONOR. AUGUST. spec. p. 839D per nuclearem dulcedinem contemplatione -ti denotantur. EPIST. ad Hildeg. 142 vestre pie opinionis devotio multorum . . . mentes . . . quadam sancte dilectionis suavitate -vit. *medial. i. q. dulcem esse – süß sein, schmecken:* VITA Herm. Ios. 16 p. 690C in omni ore -bitur quasi mel eius memoria *(cf. l.4).*

1. indulgentia (-cia), -ae *f.* *c. gen. inhaerentiae: l.15.44. al.* *favor, clementia, gratia, beneficentia, benignitas – Güte, Milde, Gnade, Huld, Zuwendung, Nachsicht, 'Indulgenz':* **I** *proprie:* **A** *in univ.:* LEG. Wisig. 3,4,13 p. 154b,8 salvas . . . animas, que ad lamenta penitentie pietatis -a reservamus. CAND. FULD. Eigil. I 24 p. 233,18 ut, si quem laederet, veniam postularet vel, si a quoquam laesus fuisset, . . . remissionis -am daret. THIETM. chron. 6,12 p. 288,37 regis -am . . . promisit *(sc. Iarimirus dux).* LIBER ordin. Rhenaug. p. 176,2 nisi . . . pro nimietate estus . . . hoc *(ieiunium)* relaxet -a ordinem tenentis. BERTH. chron. B a. 1078 p. 324,7 paternam dilectionem, pietatem et gratiam ipsi *(regi)* cum apostolica -a et benedictione . . . demandare studuit *(sc. papa; aliter: p. 1734, 49sqq. 1735, 2).* VITA Meinw. 131 p. 64,5 per salutarem confessionis penitentiam generalem absolutionis episcopus populo tribuit -am. *saepe. v. et p. 946,45.* **B** *spectat ad Deum:* DIPL. Karoli III. 186 p. 312,27 (spur. post a. 885) ut -arum Dominus nobis . . . dignetur esse propitius. GERH. AUGUST. Udalr. 1,21 l. 12 pervenit ad Romam votorumque ibi . . . dispositorum . . . promissionibus . . . expletis et . . . emolumentorum et -arum donis acceptis *eqs.* DIPL. Conr. III. 222 p. 395,5 recepta . . . per divinę pietatis -am sospitate (*sim.* EPIST. Heinr. [VI.] 9 p. 529,23 per divinam -am). *al.* **C** *spectat ad sanctos:* GREG. VII. registr. 4,20 p. 327,1 ex gratia et -a apostolorum Petri et Pauli.

II *translate:* **A** *praevalente respectu concessionis i. q. licentia, exceptio, immunitas – Zugeständnis, Erlaubnis, Ausnahme, Erleichterung, Vergünstigung:* **1** *publ., iur., canon.:* CONC. Karol. A 24A,5 his *(sc. clericis)*, qui in hoste vel in itinere sunt constituti . . ., -am *(sc. abstinentiae)* concedimus. TRAD. Lunaelac. 20 misericordiam quesivit *Heito*, ut filiis . . . remissionem servicii illorum faceret *episcopus*; . . . eandem -am . . . confirmare volens *eqs.* (*sim.* TRAD. Frising. 860 aliquantulum servitutis -ae). DIPL. Westph. 214 p. 281,26 (dipl. Heinr. V.) regulam . . . -a laxioris licentię corrumpere. NARR. itin. nav. p. 191,31 qui *(milites de ordine Cisterciensi)* tantum eam -am habent, quod carnibus vescuntur *eqs.* CHART. ord. Teut. (Thur.) 15 p. 17,35 habent . . . specialem -ciam, quod *eqs. saepius.* **2** *philos. vel log.:* ALFAN. premn. phys. 5,42 p. 71 ad -am (*PG 40,629B* κατὰ συγχώρησιν) conducit *(sc. Hippocrates): 'eqs.'* **3** *usu communi: locut.* ex -a, iuxta -am *i. q. auctoritate, vi – 'kraft' (spectat ad res):* CHART. Sangall. C 1153 (a. 1228) iuxta -am privilegiorum suorum *(fratrum).* CHART. Salem. 226 p. 256,35 abbate . . . et conventu . . . asserentibus decimas . . . suas esse ex privilegiorum suorum -a *(cod.,* indulgentio *perperam ed.).*

B *praevalente respectu actionis vel actus praestandi i. q. praeceptum, decretum, ius, indultum – Verfügung, Verordnung, Bestimmung, Mandat, (Vor-)Recht, '(Gnaden-)Erweis':* **1** *publ. et iur. (cf. LexMA. VI. p. 186sq.):* **a** *in univ.:* DIPL. Karoli M. 206 p. 276,24 per hanc nostram auctoritatis -am . . .; et ut haec auctoritas firmior habeatur *eqs.* (*sim.* 249 p. 353,38 [spur.] per hanc nostram auctoritatem et permissam -am). CHART. Rhen. med. I 57 p. 63,39 (dipl. Ludow. Pii et Loth. I.) quicquid exinde . . . fiscus . . . poterat sperare, ex eius *(Karoli)* -a in luminaribus . . . monasterii cederent (*inde* DIPL. Arnulfi 29 p. 43,17). CHART. Babenb. 104 quam *(libertatem)* de communi iure seu -cia speciali . . . habuisse noscuntur *ecclesiae. saepe. v. et p.1365,26. 1736,2. adde de ipso instrumento -am confirmante:* CONR. MUR. summ. p. 133,15 privilegium est maioris sollempnitatis quam -a, quia privilegium subscriptiones requirit. **b** *c. notione liberalitatis ('Großzügigkeit'):* DIPL. Merov. I 121 ut . . . Chaino . . . ex nostra -cia ipsus mansellus . . . habiat concessum. CHART. Rhen. med. I 95 p. 99,36 quęcunque ad nostram partem poterat devenire, ex nostra -a ad utilitatem . . . monasterii concedimus *(sc. dux). al. v. et p.1737,27.* **2** *eccl. et canon. fere i. q. indultum – 'Indult' (cf. p.1738,60):* **a** *def.:* SUMMA dict. Saxon. 7,13 p. 247,1 est . . . aliud -ciarum genus, quod . . . conpetit soli pape, quod et . . . prerogativa appellari potest, videlicet si papa aliqua insignia indulget *eqs.* **b** *exempla:* CHART. Salem. 28 p. 46,8 (epist. papae a. 1184) contra -am apostolice sedis decimas exigere *(item* CHART. Raitenh. 34 p. 35,10 [epist. papae]. *al.).* CHART. civ. Erf. 62 p. 28,35 indulsimus *(sc. archiepiscopus) eqs.*; ne . . . factum nostre ordinationis sive -e . . . presumat animadvertere aliquis . . . bonorum operum persecutor. CHART. Bund. 916 (878) huius . . . concessionis seu -e nostre *(sc. electi)* testes sunt hii: *eqs.* CHRON. Erf. mod. II a. 1274 p. 265,4 cum eadem -cia eodemque privilegio terre sancte crucem instituit *papa* predicari. *saepe.*

C *praevalente respectu veniae i. q. remissio, misericordia – Vergebung, Erbarmen:* **1** *gener. vel publ. et iur.:* **a** *in univ.:* LIUTG. Greg. 9 p. 74,7 de remissione et -a inimicorum. CONC. Karol. A 19G,3 -am ut ab eo *(Karolo rege)* mereretur accipere *(sc. Tassilo dux).* AMALAR. antiph. prol. 9 dent *cantores* -am meae imperitiae. LUP. FERR. epist. 19 ut de vestra *(sc. praesulis)* -a et de illorum *(fratrum)* sublevatione glorificetur Deus. EPIST. Hildesh. 75 (dipl. Frid. I.) presumptionis iteratio . . . renovare solet . . . iniurie memoriam nec tam facilem ut prius meretur -ciam. CHART. Burgenl. I 185 p. 137,40 -ciam ab eo *(abbate)* postulando *(sc. adversarius). saepe. v. et p. 31,42.* **b** *de impunitate ('Begnadigung', 'Amnestie'):* THEGAN. Ludow. 49 omnibus ⌞-am praestitit⌟ (indulsit *rec. B²*), qui eum coacti relinquerunt (*sim.* 55 -am dedit). ANNAL. Ved. a. 888 p. 66,11 petens *(sc. Arnulfus Oddonem)*, ut -am eis daret, qui se ad eum contulerant. ANNAL. Quedl. a. 1012 p. 533,5 multis reis -a a rege donata est, aliis venia repromissa. ANNAL. Altah. a. 1044 p. 38,4 caesar respondit . . . regiam maiestatem nunquam memoraturam iam factae iniuriae propter -am, quam omnibus debitoribus fecerat. *al.* **2** *eccl., liturg., canon.:* **a** *de remissione (peccatorum; '[Sünden-]Vergebung'):* **α** *in univ.:* RHYTHM. 14,16,4 quare non vis, iuvenis, reverti ad Dominum rogans eius clementiam, ut donet -am. COD. Lauresh. 552 p. 153,35 pro . . . -a peccatorum meorum dono *eqs.* HRABAN. epist. 41 p. 479,36 qui . . . pęnitentiam de peccatis suis gerit, . . . -am per Domini misericordiam optinebit. CONC. Karol. B II 10B,2 p. 101,8 ut quicumque raptores . . . ad rationem deducantur et . . . per -am sibi impetrent perdonari. MANEG. c. Wolfh. 12 p. 71,6 quod de semine penitentis *(i. David)* Actor -ę nasceretur. *persaepe.* **β** *de absolutione a peccatis ('Lossprechung'):* GERH. AUGUST. Udalr. 1,11 l. 36 -am . . . delicti condonare. 1,14 l. 21 -am ei *(sc. hortulano pro reatu)* cum benedictione donans *(sim.* 1,19 l. 35 munere benedictionis . . . et -ae. 1,27 l. 72. THIETM. chron. 6,71 benedicentes et -am . . . facientes *coepiscopi. al.).* CONSUET. Trev. 8 p. 271,10 veniam petentes *(sc. in capitulo)* prosternunt *(sc. fratres a morbo recreati)* se; . . . post factam eis -ciam dat abbas illis in choro sedendi . . . licenciam. THIETM. chron. 4,43 accepta ab eo *(Bernwardo),* quam postulavit, -a . . . hominem exuit *Mahtildis* interiorem. 4,71 hominibus indecens . . . -am exhibere. BERTH. chron. B a. 1077 p. 308,7 Agnetis imperatricis apostolica sua -a et absolutione . . . a peccatis remisse corpusculum . . . sepelivit *(sc. papa). persaepe. v. et p.1739,28. de absolutione publica post confessionem generalem q. d. facta ('offene Schuld'; cf. J. A. Jungmann, Die lat. Bußriten. 1932. p. 278. 290sqq. et H. Pörnbacher, Festschr. Max Spindler. 1969. p. 99sqq.):* GERH. AUGUST. Udalr. 1,4 l. 74 confessione populi accepta -am . . . eis fecit *(v. notam ed. ad l. 60sqq.; cf. et Jungmann, p. 278 adn. 156).* ANNAL. Sangall. IV a. 1043 in quarto *(sc. synodi)* . . . die, qui vulgo -ae dicitur. **b** *de abolitione excommunicationis (post mortem: l.72):* NICOL. I. epist. 60 p. 370,11 quod quidam, qui in huiuscemodi *(sc. furti)* noxam incurrerat, . . . plenissimam -am . . . percepisset *(v. notam ed.).* WIPO gest. 28 p. 46,32 corpus Ernesti ducis in Constantiam delatum prius accepta -a a potestate episcopali pro excommunicatione in eccle-

[Pörnbacher]

sia Sanctae Mariae sepultum est. GREG. VII. registr. 4,27 p. 342,28 in communionem ... ecclesię apostolica -a et benedictione restitui (BERTH. chron. B a. 1077 p. 261,14). *al.* **c** *de ritu reconciliationis in hebdomada sancta celebrando (de re v. Jungmann, op. cit. [p.1734,62] p. 74sqq. 94sqq. 275sqq.; cf. et A. Thierbach, Benennung der Kirchenfeste in den roman. Sprachen. 1951. p. 77sqq.):* **α** *in univ.:* THIETM. chron. 4,53 in cena Domini ... penitentibus more aecclesiastico introductis et -a resolutis. *in nomine ecclesiae Coloniensis in qua statio in dominica palmarum fuit (cf. W. Neuss, Geschichte des Erzbistums Köln. I. 1964. p. 267):* CHART. Altenb. 231 (a. 1260) inter ⌞ecclesiam S. Virginum⌟ *('Ursulastift')* et ⌞S. Mariam ad -ciam⌟ *('St. Maria Ablaß'; cf. et DuC. IV. p. 347b). ibid. iterum.* **β** *in iuncturis:* tempus, hebdomada -ae *i. q. hebdomada maior – Karwoche:* GERH. AUGUST. Udalr. capit. 4 p. 74 qualiter quadragesime tempus caelebraret et tempus -ae diemque caene Domini. HONOR. AUGUST. gemm. 3,72 haec *(septimana maior)* ... hebdomada -ae dicitur, quia in ea poenitentes absolvuntur. dies -ae: *de dominica palmarum:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,4 l. 39 usque in diem -ae, quem dicunt pascha palmarum. *v. et p. 322,40. de feria quinta hebdomadae sanctae ('Gründonnerstag', 'Antlaßtag'):* STEPH. COL. Maurin. 10 p. 278E (6 p. 685,25) quam *(feriam quintam)* -ae diem nominant. **d** *de remissione poenae i. q. condonatio – Ablass, Nachlass zeitlicher Sündenstrafen (de re v. LThK. 3I. p. 51sqq. et LexMA. I. p. 43sqq.):* **α** *def.:* SUMMA dict. Saxon. 7,13 p. 245,14sqq. sunt -ciarum plures species, inter quas principalis ... videtur, ubi papa ... ob ... auxilium alicuius structure ... largitur -cias eis, qui ... structure suis elemosinis benefecerint ...; hec ipsa species in tres alias dividitur, quarum est alia perpetua, alia *eqs.* CONR. MUR. summ. p. 136,2 -a iniuncte penitentie remissio vel relaxatio est vel diminutio *eqs.* **β** *exempla:* NOTAE Emm. (MGScript. XV p. 1095,39; c. s. XI.) capella ... dotata est magnis -ciis. CONST. imp. I 437,18 inculpati ... in hoc ... confisi, ut Romam petentibus apostolicus omnia dimittat peccata; sancto concilio visum est, ut talis -a illis non prosit, sed *eqs.* LEGENDA Bonif. 3 (ZNiedersachs. 1882. p. 25) quod limina beatorum Petri et Pauli apostolorum -ciarum causa visitaturus ... esset. CHART. Stir. II 332 quadraginta dierum. ALBERT. M. sacram. 227capit. de usu clavium et -is. CHART. ord. Teut. (Thur.) 187 XLa dies -cie de iniunctis sibi *(sc. confessis et contritis)* penitenciis ... relaxamus *(sc. archiepiscopus). persaepe. v. et p.1737,52. tempore cruciatarum q. d. ('Kreuzzugsablass'):* NARR. itin. nav. p. 179,12 predicationis tuba cum -cia apostolice auctoritatis ... evagata ... movit populum. ANNAL. Rup. Salisb. II a. 1246 p. 789,6 plures ... militares et plebeii propter magnam -am, quam papa dari iussit in predicationibus, ... cruce signantur. *v. et vol. II. p. 2034,45. 2052,51.* **e** *de oratione coram mortuo habita:* CONSUET. Marb. 322 propter -am, quę ibidem *(sc. in capitulo)* defunto dicenda est (*cf. L:* fratres in capitulo absolutionem inprecentur defuncto). **f** *expressius de expiatione ('Sühne'; apud Iudaeos: l. 56):* RADBERT. corp. Dom. 22,37 ut, qui primo mense Pascha facere non potuerit, saltim secundo mense, id est in penitentia reatus sui, hedum -arum (-a, intelligentiarum *var. l.*) percipiat. 22,70 hedus -arum Christus immolabitur. DIPL. Loth. II. 20 p. 417,14 pro -a nostrorum male actorum. *al.*

III *meton.:* **A** *de persona:* **1** *de Deo:* WALTH. SPIR. Christoph. II 2,41 dum requiem lassis ferat -a membris *(cf. ed. W. Harster. 1878. p. 38 ad locum).* **2** *in allocutione vel titulo honorifico:* CAPIT. reg. Franc. 291,8 vestra -a cunctis optabilem largitur quietem. **B** *beneficium – Pfründe:* CHART. Ger. Col. 81 p. 81,4 (epist. Honor. III.) ut a ... episcopo ad valentiam proventuum archidiaconatus ... iuxta taxationem vestram *(sc. decanorum)* interim provideatur eidem *(sc. canonico repulso)* -a, si quam habet episcopus. **C** *littera, instrumentum, charta – Schriftstück, Dokument, Urkunde:* CHART. Babenb. 414 (a. 1243) ut ... hec nostra -cia et gracia robur obtineat ... firmitatis. CHART. Sangall. C 1506 p. 377,1 visis et intellectis litteris sive -is sedis apostolice. CHART. Alsat. A 3 privilegium seu -am quandam sigillatam sigillis ... regis ... inspeximus *(sc. episcopus).* SUMMA dict. Saxon. 11,61 p. 311,13 item littera -cie: ... omnium ... petitorum litteras ... revocamus exceptis pontis -ciis. STATUT. ord. Teut. p. 23,29 suis -ciis (*theod. inf. vet.:* mit handvesten) et privilegiis xenia ... oblata confirmans *(sc. papa). saepe. v. et vol. III. p. 319,33. 767,53.55.*

[2. indulgentia *v.* indiligentia.]

***indulgentialis,** -e. **1** *benignus, favorabilis – nachsichtig, begünstigend (abund.):* CHART. Sangall. C 1532 (a. 1255) nos ... priorissa et conventus sororum ... quadam -i gratia ... use sumus, que nobis ... a ... abbate ... est concessa. **2** *permittens – eine Erlaubnis enthaltend* (*in iunctura* littera -is): CONR. MUR. summ. p. 136,9 forma littere -is, quam deferunt elemosinarum petitores, hec est: '*eqs.*'

***indulgentor,** -oris *m.* *qui indulget, dator – einer der gewährt, Verleiher, Schenker:* STEPH. Wilfr. 42 rex ... aut acie gladii victor aut foedere -r *(2a;* indultor *1 [cod. s. XVII.])* pacis.

indulgeo, -dulsi, -dultum, -ere. *script. et form.: praes.: inf.: act.* -ire *(cf. Stotz, Handb. 3,VII § 13.7): p.1738,14. pass.* -gi: *p.1738,20. indic.* -lie(o): CHART. Aschaff. 43a. *coniug. III.: p.1738,25. adde* DIPL. Loth. I. 104. *coni. imperf.* -rit: *p.1738,11. perf.: inf.* -gisse: *p.1737,28. indic.* -lx(i) *(cf. Stotz, Handb. 3,VII § 279.6 adn. 133): p.1737,41. 59. adde* CHART. Luneb. VII 32. RYCCARD. chron. a. 1226 p. 141b,7. CHART. Sangall. C 1469. *al. partic.:* -s(um): *p.1738, 6. adde* CHART. Turg. III 352 p. 99,36 (epist. papae). -thum *(cf. Stotz, Handb. 3,VII § 138.2): p.1737,26. adv. compar.* -ncius: *p.1739,15. struct. notabiliores: c. acc. rei et personae: p.1737,65.1738,22. pendent praep.:* ab: *p.1738,3.* super: *p.1738,4.68. usu refl.: l.37.64sqq.72. al.; absol.: p.1737, 7sqq.28.1738,25.1739,13. al.*

I *intrans. vel refl. (l.37.64sqq.72):* **A** *c. notione favendi i. q. propitium esse, se demittere – sich zuwenden, herablassen, Güte erweisen, gnädig sein:* **1** *in univ.:* DIPL. Ludow. II. 52 p. 168,40 (interp.) si ... petitionibus pontificum <se libere> pietatis nostre <clementia -et>. THIETM. chron. 7,55 p. 466,35 in excessu mentis effecta in presentiam sanctae Dei genitricis delata est *(sc. Alwred inclusa)*, ubi Taginonem et Walterdum ... lucentes honore sibi -ere promeruit. TRAD. Patav. 946 Chunradus ... et soror sua ... dederunt se libere beato Stephano ad censum; quod Deus ipsis -erit. **2** *spectat ad excusationem:* **a** *gener.:* BONIF. epist. 27 p. 48,28 peccatis meis -ere (-e *1*) habes *(sc. abbatissa).* VITA Ludow. Pii 61 p. 534,4 filio -sit. CAPIT. reg. Franc. 270D,5 eis *(sc. qui contra regem mispriserunt)* ... -ere. *al. v. et p.1734,30.* **b** *eccl. i. q. veniam dare – die Absolution erteilen:* THIETM. chron. 7,31 p. 436,4 confitentibus cunctis misericorditer -sit *antistes* (BERTH. chron. B a. 1075 p. 223,3). **B** *c. notione cedendi:* **1** *oboedire – nachgeben, willfahren:* LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p. 216,18 retulerunt *exploratores* eos *(sc. exercitum)* ... recreando corpori -ere. EKKEH. URAUG. Hieros. 5,1 cum ... victores ... deliciis ... sibimet -rent. VITA Norb. II 38 cum plurimi remitti et sibi -eri postulassent *(cf. p.1738,4).* CARM. Bur. 92, 22,1 dixisti de clerico, quod -et sibi, servum somni nominas *eqs. al.* **2** *deditum esse, operam dare, studere – sich hingeben, obliegen, bedacht sein (auf), 'pflegen':* VITA Ludow. Pii 43 p. 454,11 venationi -sit (46 p. 466,9. *sim.* 62 p. 542,5 equitationi). NOTKER. BALB. gest. 1,3 p. 4,20 vos primorum filii ... inanibus exercitiis -istis. POETA SAXO 5,381 -ere ... somno. WIDUK. gest. 1,38 p. 57,14 fugae. LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 158,19 dum prosperis successibus inmoderatius -ret *rex.* CARM. Bur. 92,56,2 pretermisso clipeo Mulciber Achillis laboravit phaleras et -sit illis. *al. refl.:* AGIUS vita Hath. 27 tanto se singularis lacrimis -sit *mater* largioribus, quanto se coram aliis magis cohibuisse videbatur. THIETM. chron. 6,16 hic *(rex)* cum se ... quieti -ret. CONSUET. Trev. 8 p. 271,6 verbis inanibus ... nos -imus *(sc. fratres infirmi).* **3** *expressius de potu i. q. se dare, servire – zusprechen, frönen (refl.: l. 72):* VITA Ludow. Pii 58 p. 524,1 mero -sit. NOTKER. BALB. gest. 1,22 p. 30,4 cum ... in ipsa festivitate paschali ... Alasatiensi illo *(sc. vino)* ... se ... -isset *pontifex.* **C** *c. notione tolerandi i. q.*

[Pörnbacher]

resistere – standhalten: BRUNO QUERF. fratr. 6 ubi *(sc. ultra Alpes)* -entes tanto labori vię finem fecerunt.

II *trans.:* **A** *c. notione iuvandi i. q. favere – begünstigen, gnädig, gewogen sein:* EPIST. Bonif. 36 ut -as, obsecro *(sc. Sigebaldus)*, petitionem meam. RHYTHM. 10,10,6 de accusatione hominis erga Deum: ... si peccavi graviter, iam flebo amariter; -e me. *absol.:* CARM. libr. II A 9,2 mi domine venerande, quaeso, -e et audi. HROTSV. lib. I praef. 9 opem tuae rectitudinis ne pigriteris *(sc. lector)* adhibere ... nec ... vituperando, sed -endo. ANNAL. Quedl. a. 1000 p. 513,4 septimanam regalibus impendens officiis regendo, -endo, largiendo ac remunerando transegit *(sc. imperator). v. et p.1739,13.*

B *c. notione dandi:* **1** *donare, praestare – geben, 'gönnen':* EGBERT. fec. rat. 1,1555 quos *(pisces)* ventri -sit *lupus* edaci. REGINH. Annon. II f. 1v nomen ... resplenduit, quod ... oculis copiam legendi -sit. **2** *committere, dedicare – hingeben, widmen:* VITA Mathild. I 13 p. 138,4 sacris mentem -ere scripturis. GERH. AUGUST. Udalr. 1,12 l. 75 corpus requiei soporis -sit (*sim.* BRUNO QUERF. Adalb. A 30 p. 35,22 corpora somno). *saepe. destinare – bestimmen (für):* CHART. Walkenr. 201 p. 227,38 (a. 1234) quas *(festivitates)* ... -simus *(sc. langravius)* piscationi. **3** *concedere, tribuere, largiri – gewähren, verleihen, schenken:* **a** *spectat ad bona, possessiones sim.:* FORM. Andec. 46 ad predicta basileca ... rem ipsa volemus *(sc. donatores)* esse translatum adque -tum *(sim.* DIPL. Merov. I 142 p. 359,23 concessum adque -thum [induct- *a. corr.*]. *al.).* FORM. Senon. I 36 ex nostra indulgentia visi fuimus *(sc. Karolus rex)* concessisse atque -gisse seo et ... confirmasse. DIPL. Karoli M. 127 p. 177,36 haec ... omnia ... ad ... monasterium ... donamus ... et in perpetuum -tum (donata *corr. ex* donatum C') esse volumus. CHART. Walkenr. 84 viam in villa nostra ... -imus *(sc. marchio)*, per quam *eqs.* TRAD. Neocell. Frising. 71 p. 69,7 qui *(episcopus)* ... predium ... servicio fratrum ... -sit. *persaepe.* **b** *spectat ad chartas, indulta sim. ('erlassen'):* ACTA imp. Winkelm. I 306 (dipl. Frid. II.) unum *(sc. privilegium)* ... de littera Greca quondam regis Rogerii ..., bullatum bulla plumbea ipsius, -tum quondam Goffrido de Panormo. CHART. Basil. C I 262 presentem paginam -simus *(sc. miles)* sigilli nostri munimine roboratam. INNOC. III. registr. 1,432 p. 651,29 presertim cum rescriptum illud -xisse dicatur *papa* eo tempore, quo *eqs. saepe. v. et p.1738,68.* **c** *spectat ad iura, gratias sim.:* RADBERT. corp. Dom. 12,64 ecce, quid Christus -sit, ut *eqs.* VITA Ludow. Pii 20 p. 342,16 pacem ... rex ... libenter -sit. 53 p. 498,12 filio ... reditu ad propria -to. GUNDR. ad Ermenr. (MGScript. XV p. 154,31) tempus a Deo -tum habemus. DIPL. Arnulfi 112 p. 165,34 -ta venia (*sim.* THIETM. chron. 2,16 remissione). DIPL. Otton. I. 252 p. 360,41 electionem. OTTO FRISING. chron. 7,35 p. 370,19 cum ... -tam humano generi nuptiarum legem transcenderint *(sc. sancti).* DIPL. Conr. III. 134 iura in eis *(privilegiis)* -ta. CHART. episc. Hild. II 20 -emus omnibus viris et feminis nostre diocesis Moguntine, ut ... eadem gaudeant indulgentia iniunctę sibi penitencie, quam *eqs. persaepe. v. et p.1734,8.11. 1738,71. vol. II. p. 1151,62 (sed ibi aliter interpr.). expressius de indulgentia (cf. p.1735,24):* GREG. VII. registr. 6,31 p. 445,12 oboedientibus ... apostolica auctoritate ... peccatorum suorum veniam -emus *(v. notam ed.).* RYCCARD. chron. a. 1212 p. 36a,19 (epist. Alphonsi regis) audita remissione peccatorum, quam vos *(sc. papa)* venientibus -xistis, venit ... <multitudo> militum de partibus ultramontanis. *saepe.* **4** *permittere, sinere – erlauben, (zu)lassen:* RADBERT. corp. Dom. 22,32 aliud est, quod ipse *(Deus)* ... vult perfectius, aliud autem, ... quod -et. AGIUS vita Hath. 6 ut, cum carnis esum ... ipsis *(sc. sororibus)* non negaret, sibi non -ret. IOH. METT. Ioh. 78 ipse vigilans alios somnum -bat. IDUNG. PRUF. argum. 657 numquid ille *(s. Benedictus)* ... publicum aspectum -isset. dial. 2,392 quam *(dispensationem)* regula -et. CHART. Brixin. 108 unum ex filiis ... Iacobi ... episcopus -sit contrahere cum una ministerialium. STATUT. ord. Teut. p. 70,12 debet *frater (sc. aegritudine terminata)* ... ad tabulam comedere infirmorum, nisi superior -erit, ut *eqs.* (*sim.* p. 113,1 nisi per licenciam sit -tum). *saepe.*

C *c. notione dimittendi:* **1** *levare – erleichtern, mildern:* EIGIL Sturm. 6 p. 137,26 ut aliquantulum ... sibi a constituto ieiunio -ret. VITA Norb. I 9 p. 677,31 aliquantulum relaxare et -ere sibi super duricia ... poenitentiae *(cf. p.1736,54).* **2** *solvere – lösen:* UDALSC. Egin. 3 p. 434,6 abbas ... curam ... regiminis publice abdicarat fratribus obedientiae voto -so (incluso *1*), familiae ... sacramento, quo sibi erat obligata, resoluto. **3** *remittere – schießen lassen, lockern:* SOLIMARIUS 115 hostis ... iam vicisse ratus totas periturus habenas ... -et equis; fugientibus instat. **4** *condonare – er-, nachlassen:* **a** *de tributis sim.:* CHRON. Fred. 4,74 ut eis *(Saxonibus)* tributa ... -rit *Dagobertus* (*sim.* REGINO chron. a. 510 p. 24,13 tributum). DIPL. Merov. I 149 p. 376,8 ut ... Magnoaldus illa fructa ..., quod exinde missi sui devastaverunt, ei *(Drogoni)* -ire debirit. DIPL. Ludow. Inf. 2 p. 98,4 -simus ... eis *(canonicis)* ... t e l o n e u m (CHART. Naumb. I 133 p. 115,36). DIPL. Loth. III. 45 hospitalitatis debitum. *saepe. v. et vol. II. p. 1151,62.* **b** *de culpis sim. i. q. ignoscere – entschuldigen, nachsehen, vergeben, verzeihen:* **α** *gener. vel publ.:* PASS. Leod. 14 (MGMer. V p. 296,14) ut ... -gi (-ere, -eri *var. l.*) sibi ab eo hanc *(sc. conspirationis)* nequitiam deprecaret *minister.* VITA Hugberti 16 (MGMer. VI p. 493,4) -e nos (nobis *var. l.*), quod gessimus *(sc. discipuli).* VITA Ludow. Pii 63 p. 550,13 ego illi *(filio)* ... perperam gesta -si. FORM. Senon. II add. 2 -e ista pauca verba. AGNELL. lib. pont. prol. p. 146 l. 56 si fefelli, -ite *(codd.,* -ete *ci. Bacchinius).* REGINO chron. a. 871 p. 103,21 augustus ... excessus benigne -sit. EGBERT. fec. rat. 1,1534 talibus -tis pietatis opus perhibetur. LAMB. WAT. annal. a. 1153 p. 527,16sqq. ad haec praesul sic reddidit: 'si pro me, castellane, Ioanni ac filiis eius ... noxam non vis -ere *eqs.*'; econtra ... castellanus ista voce spumabat, neque se illis -surum, neque *eqs. saepe.* **β** *eccl. vel canon. spectat ad peccata:* BONIF. epist. 30 -ens *(sc. Deus)* flagitia. ALCUIN. rhythm. 2,13,3 (MGPoet. IV p. 909) -e *(sc. Deus)* hoc, quod peccavi. GODESC. SAXO conf. p. 76,17 ut omnibus inimicis meis ... debita sua -as *(sc. Deus).* HROTSV. Theoph. 221 culpas in me ... patratas ... tibi ... -o *(sc. virgo Maria).* HYMN. Hraban. 1,30 -ens *(sc. Deus)*, quaeso, crimina cuncta tuo *(sc. famulo).* THIETM. chron. 5,10 Deus -at imperatori, quod *eqs.* METELL. peripar. 6,41 quis facinus purgat, pro quo vox publica surgat? quo patrię plorent, -tum quis scelus oret *(de struct. cf. Leumann-Hofmann, Gramm. II. p. 392³)? saepe. expressius i. q. absolvere – lossprechen:* THIETM. chron. 3,25 Deum ... efflagito, ut, quicquid hic *(imperator)* in mea umquam peccaverit aecclesia, ... remittat ..., potestateque ... mihi concessa -o.

adi. **indulgens,** -entis. **1** *spectat ad homines (Christum: l. 50) i. q. mitis, clemens, benignus, misericors – gütig, nachsichtig, gnädig, barmherzig:* NOTKER. BALB. gest. 2,10 p. 65,18 genitor -issimus. SALOM. III. carm. I 1,2,131 reddimus ..., -issime rector, grates, Christe, tibi. REGINH. Annon. Iv l. 4 nec distulit pater -issimus aquam benedicere. **2** *spectat ad cibum sim. i. q. copiosus – reichlich:* CONSUET. Rod. 53 si quis infirmorum pro -iore sibi adhibita refectione veniam a Deo petat (*sim.* IDUNG. PRUF. dial. 2,399 propter ... -iorem recreationem). 247 -iore cibo (IDUNG. PRUF. dial. 2,394 -iori).

subst. **indultum,** -i *n. c. gen. inhaerentiae: l.65. rescriptum, decretum, concessio – Verordnung, Erlass (interdum meton. de ipso instrumento indulgentiam confirmante, e. g. l.64.67):* **1** *de spiritualibus, a papa vel alia auctoritate eccl. datum ('Indult'; cf. LThK. ³V. p. 487):* CHART. archiep. Magd. 423 (a. 1189) iuxta -um ... summi pontificis, qui ... clericis ... Ierosolimam proficiscentibus ... redditus ... distrahere permisit. CHART. Raitenh. 69 p. 68,7 (epist. papae) contra apostolice sedis -a (CHART. Turg. III 352 p. 100,3 [epist. papae]. *saepe. sim.* CHART. Turg. III 352 p. 100,5 contra -a apostolicorum privilegiorum). 358 libertates, emunitates, privilegia seu ... -a, que Romani pontifices vel ... episcopi Ratisponenses ... concesserunt seu indulserunt super decimis. CONST. imp. II 320 preter -um domini pape speciale. *saepe.* **2** *de saecularibus:* CHART. Heist. 144 p. 227,33 (dipl. Richardi regis a. 1257) duximus indulgendum, ut *eqs.*; si quis ... fratres ... monasterii contra huiusmodi protectionis et -i nostri tenorem im-

[Pörnbacher]

pedire . . . presumpserit *eqs.* (*sim.* CHART. Alsat. A 27 p. 37,9 [dipl. Richardi regis]). CHART. Argent. I 507 p. 385,22 (dipl. Richardi regis) confirmamus . . . -um quoddam per Fredericum predictum civibus . . . concessum. CHART. Raitenh. 269 p. 214, 33 in quibus *(litteris)* continebatur . . . -um, ut *eqs.* CHART. Turg. III 562 p. 394,18 illas *(possessiones)* ipsi fratres ex -o nostro *(sc. abbatis)* poterunt . . . adipisci. CHART. Stir. IV 510 ex precepto et -o potestatis regie. DIPL. Conr. III. 275 (spur.) contra -a privilegiorum suorum *(sc. monasterii).*

adv. **indulgenter.** *fere usu compar. vel superl.* **1** *clementer, benigne, misericorditer – gütig, aus Güte, Gnade, mit Nachsicht, milde:* VITA Ludow. Pii 30 p. 384,15 imperatore ⌞-ius agente⌟ (indulgente *var. l.*). 47 p. 470,6 quo *(sc. Treverim)* cum duceretur *Pippinus* et -ius haberetur (*sim.* SALOM. II. epist. 24 p. 410,2 [-cius *B*]). FROUM. epist. 77 quicquid . . . deliquero, . . . confido in Christo mihi multo -ius esse, si accedo timide. DIPL. Conr. II. 278 p. 384,34 constat in nostri ordinis promotione coelestis gratiae beneficia nos -ius percepisse. LAMB. HERSF. annal. a. 1076 p. 274,29 ut eos *(filios marchionum)* -issime nutriret *Eberhardus.* UDALR. epist. 29 p. 618,32 quia eum -ius habuit *magister*, . . . relapsus est *puer* ad consuetudinem ludendi. *al.* **2** *copiose, large – reichlich, großzügig:* CONSUET. Rod. 231 ad cenam aliquid ei *(sanguine minuto)* a cellerario -ius ministratur. **3** *rite, legitime – ordentlich, vorschiftsmäßig:* CAPIT. reg. Franc. 252,34 statuimus cum interfectoribus misericordius agendum, ita ut XL diebus poenientiae -ius (indulgentiae *var. l.*) transactis penes episcopum sit . . . potestas, ut perpendat culpam, agat indulgentiam. CHART. episc. Hild. I 169 p. 154,15 ut . . . filii ipsius *(sc. hominis ingenui)* tenerent *(sc. duas partes beneficii)* et exinde iure beneficiario responderent, sed -ius ministrarent, ut . . . milites armatos XV ad iussionem episcopi suis stipendiis producerent.

***indulgibilis,** -e. *benignus – nachsichtig, gütig:* DUNGAL. epist. 1 p. 571,6 sciens . . . vestram *(sc. imperatoris)* . . . -em clementiam . . . mihi veniam donaturam.

indulieo *v.* indulgeo. ***indulsio** *v.* indultio.

indulsus *v.* indulgeo.

indultio *vel* ***indulsio,** -onis *f.* **1** *indulgentia – Nachsicht:* OTTO FRISING. chron. 2,8 p. 77,11 'omissis . . . artis -tionem (*Arist. p. 184*^{b}*,7* συγγνώμην), inventis . . . habere grates'. **2** *concessio, permissio – Einwilligung, Zustimmung:* CHART. Schir. 3 p. 12,19 (dipl. Heinr. V.) rogant . . . comites nostra -sione . . . pontificem . . ., ut illum . . . huius conscriptionis annullatorem . . . anathemazet *(sic?).* **3** *decretum – Verordnung, Erlass:* ACTA imp. Stumpf 205 p. 286,39 (a. 1197) si aliqua privilegia . . . contra hanc nostram donationem, confirmationem et -tionem . . . facta sunt. CHART. Eberb. 272 p. 28,30 testes huius concessionis seu -sionis nostre sunt: *eqs.* (*item* 378). CHART. Turic. 1516 p. 231,11 secundum exienciam et -sionem regule et privilegiorum. *meton. de ipso instrumento -tionem confirmante:* CHART. Turg. III 562 p. 392,33 (a. 1270) que *(legalitas)* in huiusmodi consuevit -sionibus seu contractibus adhiberi.

***indultivus,** -a, -um. *concessivus – ein Zugeständnis enthaltend, erleichternd:* ALBERT. M. sent. 4,33,27 p. 322^{b},9 hoc *(sc. Vulg. Matth. 19,9)* dicit Christus quoad principalem causam permissionis, secundum quod erat lex iudicialis; ex statu tamen temporis *(ci.;* tempus *ed.)* ordinabatur ad maiorem foecunditatem, quia illi *(sc. veteris testamenti)* tempori congruebat et secundum hoc erat dispensativa et -a.

indultor, -oris *m.* **1** *qui favet – einer der gnädig, gewogen ist:* **a** *de hominibus (fere principibus):* HIST. Lang. Goth. 9 factus est *Carolus* clemens -r. COSMAS chron. 1,32 fuit *princeps* . . . victis clementissimus -r. *al.* **b** *de Deo, Christo (sancto: l. 70) i. qui (culpas) remittit, indulget – einer der (Sünden) verzeiht, Erbarmer:* CHART. Epternac. 83 p. 147,2 (a. 780/81) ut aliquantulum michi *(sc. donatori)* p i u s -r relaxet scelera mea (WILLETR. Sus. 224). LIOS. MON. 476 omnipotens Dominus . . . criminis -r (*sim.* TRANSL. Dion. Ratisb. 33 p. 424,14 criminum -r). RHYTHM. 12,16,4 remitte crimina, -r, qui nos creasti, Deus. CARM. Cantabr. B 4,8,2 promptus. *al. iron.:* YSENGRIMUS 1,511 si locuples alibi -is egebit, nonne Deus referet pro pietate vicem? **2** *dator – Verleiher, Schenker: v. p.1736,17.*

indultus, -us *m.* *de formis decl. II. v. p.1738,56sqq. c. gen. inhaerentiae: l. 16.* **1** *indulgentia, clementia – Schonung:* VITA Agnet. 351 Iudicis infidos stravit sic ira profanos; hoc *(sc. tempestatis)* datur -us fidei terrore ministris *(cf. Ps. Ambr. epist. 1,13).* **2** *actio praestandi – Gewährung:* YSENGRIMUS 7,296 ignobile letum unius -u conciliate precis. **3** *decretum – Verordnung, Erlass (interdum c. notione liberalitatis ['Großzügigkeit'], e. g. l.11.14):* CONC. Karol. A app. 10 p. 857,16 quidquid episcopi possident, apostolico et r e g i o -u habent (GESTA Font. p. 12,5). DIPL. Otton. III. 44 p. 444,25 clementissimo regiae auctoritatis . . . -u. DIPL. Frid. I. 352 p. 193,20 ex -u . . . imperialis clementię . . . universos Mediolanenses vitę munere donavimus (*sim.* 501 p. 429,39. 514 p. 450,14. 541 p. 489,19). 539 p. 487,26 misericordie. TRAD. Scheftl. 249 id . . . nostro *(sc. ducis)* -u gestum est et concessione iuris nostri. GERH. STED. annal. p. 218,26 permissione et -u comitis. CHART. Walkenr. 201 p. 228,5 ex -u gratie nostre *(sc. langravii). al.* *Pörnbacher*

indumentum, -i *n.* *c. gen. explicativo: l. 36.* *vestimentum, integumentum – (Be-)Kleidung, Gewand, Umhüllung:* **1** *hominum:* **a** *proprie:* LEG. Wisig. 3,5,3 p. 162,20 si veste laicali deposita secularia denuo sumserit *virgo* -a *eqs.* CONC. Karol. A 3^{D},45 -a s a c e r d o t a l i a presbyteris administrare (HUGEB. Wynneb. 9 p. 114,18 quomodo illum sacerdotale -o deberent *iuniores* vestire. *al.*). ARBEO Emm. 2 p. 30,2 aliis -um, aliis alimentum . . . largitus est. CAPIT. reg. Franc. 112,28 ut sanctaemoniales non induantur virilia -a. TRAD. Ratisb. 287 ut monastici splendore -i mereretur *Erchanpertus* insigniri. VITA Udalr. Cell. II 71 lumbare -um, quo inferiora corporis tegebatur, . . . nudo tradidit induendum. *persaepe.* **b** *alleg.:* WALAHFR. Otm. 2 maluit . . . per praesentis pompae contemptum ad -um incorruptionis aeternae pertingere, quam . . . futurae nuditatis opprobria sustinere. **c** *translate de corpore:* STEPH. COL. Maurin. 6 pulchro . . . corporis -o, quanta sit spiritus pulchritudo et munditia, compertum est. ALFAN. premn. phys. 3,9 p. 53 quomodo . . . unum esse potest cum -o (*PG 40,593*^{B} ἐνδύματος) anima? HILDEG. epist. 381,11 homo . . . opus suum *(sc. Dei)* ac -um deitatis sue est. *de incarnatione Christi:* HILDEG. epist. 381,42 splendor Patris filius eius est, de cuius -o, quod tempus habet, prophete prophetabant. 381,51. **2** *rerum i. q. velamen, tegumentum – Hülle, Bedeckung:* DIPL. Pipp. 25 p. 35,12 neque cruces seu -a a l t a r i u m . . . auferre (CHART. Fuld. B 154 p. 230,9; *sim.* DIPL. Conr. II. 112 p. 156,26 altariorum -a [*item* p. 157,19]). WALAHFR. subvers. Hieros. 2 p. 366,41 nonnulli *(sc. Iudaeorum)* -a portarum detrahentes dentibus ea conficienda tradebant. HARIULF. chron. app. 7 p. 307,20 vicus scutariorum omnia voluminum -a tribuit, conficit, consuit. *al.*

***indunicum,** -i *n.* (indumentum *et* tunica) *tunica – Gewand:* CHART. Tirol. I 520 p. 294,27 (a. 1200) Rodulfus promisit . . . dare . . . duas tunicas, unam panni lane et aliam coloris, alia vero -a, secundum quod honorifice possit portare.

induo, -dui, -tum, -ere. *script. et form.: inf. pass.* -ueri: *p. 1741,3((cf. Stotz, Handb. 3,VII § 133.7). perf.* -uiv(i): *l.67. partic. perf.* -uctus: *p. 1741, 8. 9. 1742, 41. al. (cf. Stotz, Handb. 3,VII § 191.1). depon.: p.1742,37. usu absol.: p. 1741,34; refl. saepe, e. g.: l.71.p.1741,12.25; medial. vel mediopass. persaepe, e. g.: p.1741,1.4; intrans.: p.1741,33. struct. c. praep.: ad: p.1741,21.* cum: *p.1741,10.* de: *p.1741,8. rhythm.* -úit: *p.1741,69.*

vestire, amicire, ἐνδύειν *–(be)kleiden, anziehen, an-, umlegen:* **I** *proprie:* **A** *strictius:* **1** *gener.:* **a** *obi. est qui investitur:* **α** *in univ.:* THEGAN. Ludow. 44 p. 232,10 vestivit te *(sc. Ebonem)* purpura et pallio, tu eum -uisti cilicio. CHRON. Salern. 28 p. 31,7 eum *(principem)* . . . -ivit *famellus.* CASUS Petrish. 4,26 defunctus *(sc. abbas)* . . . sacerdotalibus . . . -tus et in capite sepulchrorum abbatum sepultus est. *al. v. et p.1744,53.* **β** *refl., medial., mediopass.:* VITA Galli I 6 cum . . . ille *(paralyticus)* propter gaudium -it se *(sc. calciamentis)*, exsolutę sunt iuncturas conpaginum ipsius. LIUTG.

[Weber]

Greg. 9 p. 74,32 iussit eos *(carnifices)* . . . balneari, vestibus -i mundis atque cibis refici. FORM. Augiens. C 25 p. 376,16 cognovit almitas vestra me . . . vilissimis vestibus -eri. AGNELL. lib. pont. 37 p. 189,93 rex lorica -tus. DIPL. Otton. II. 4 ut . . . albis vestibus -antur *sanctimoniales*. VITA Annon. I 1,38 p. 483[b],10 omni conventu sollempniter -to. *persaepe. v. et p.1740, 29. 1744,61.* **c** *praep.:* ANNAL. Plac. a. 1250 p. 501,11 qui *(Ubertus)* summo mane -ctus de scarleto cum vario de novo, erat enim male -ctus, fecit magnam concionem. LIBER ordin. Sedun. A 334 sacerdos -tus cum capa, non capsula, accedit ad altare. *in struct. contam.:* LIUTPR. antap. 4,24 p. 117,15 perpauci . . . sese . . . armis -i (-ere *var. l.*) poterant. **b** *obi. est quod investitur:* **α** *in univ.:* AETHICUS 84[a],32 -ere murinas et mitras *(v. notam ed.)*. WETT. Gall. 31 quae *(sc. caligas)* cum . . . -uisset *paralyticus*, resolutae sunt iuncturae conpagum eius. OTFR. carm. 3,2 sit memor Otfredi, quisque hoc decus *(sc. zonam)* -at exin. WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 32 -uit *Regulus* exuvias, quas . . . abstulit occisis . . . Parthis. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 164,20 ut cito possit *chirotheca* -i et extrahi. *al. v. et p.1740,32.* **c.** ad: VITA Iuttae 4,3 cilicium et catenam ferream . . . ad carnem -ta . . . in usu habuit. **β** *spectat ad corpus:* ALFAN. premn. phys. 3,8 p. 53 Plato . . . non vult animal ex anima esse et corpore, sed animam corpore utentem atque tamquam corpus -entem (*PG 40,593[B]* ἐνδυμένην). **c** *c. acc. dupl.:* AGNELL. lib. pont. 96 p. 262,130 -uit se Rosmunda vestimenta mancipiae suae. GERH. AUGUST. Udalr. 1,27 l. 3 -ite me vestimenta mea et calciamenta. l. 7 -uerunt eum vestimenta eius et calcios. HEINR. AUGUST. planct. 1673 haedinas nudos tunicas Deus -uit ambos. *al.* **d** *c. dat. et abl.:* VITA Hucberti 14 (MGMer. VI p. 491,27) dum indumentis ei (eius *var. l.*) aliis -unt *monachi*. **e** *intrans. et absol.:* CHRON. Salern. 31 p. 34,1 qui *(Karolus)* ante purpuratus contestisque ex auro gemmisque bestibus -ere solitus erat. OTTO FRISING. gest. 1,65 p. 92,12 dicimus . . . vestem bonam ex utilitate -endi. **2** *eccl. de introitu in monasterium ('Einkleidung'):* LIBER hist. Franc. 31 p. 293,27 rogavit *rex* . . . eam *(reginam)* sacro velamine (velamen *var. l.*) -ere. CAPIT. reg. Franc. 96,1 qui *(sc. feminae)* se Deo voverant et se monachica veste -uerant. HINCM. divort. 9 p. 167,12 que *(femina Leonis chartularii)* . . . pro fornicationis crimine religiosam vestem -uerat. app. p. 242,24 -ta religiosa veste. TRAD. Asp. 80 Heinricus . . . -uit cappam et partem agri sui nobis reddidit. **B** *latius:* **1** *tegere, velare – be-, zudecken, um-, verhüllen:* **a** *gener.:* FLOR. LUGD. ad Drogon. 2 p. 268,21 novum digessit *Amalarius* volumen et apud Lugdunum ornate -i ac vittis sericis distingui fecit. HROTSV. Pafn. 7,3 quoadusque abiecta haedinae pellis austeritate ovini velleris -atur *capella* mollitie. gest. 555 donec nox solitis rediens -ta tenebris obtegit rursum nebulo terram tenebroso. CONSUET. Trev. 73 p. 322,9 nullus in choro . . . nec ante altare . . . presumat capite -to stare. **b** *medic. i. q. alligare, obligare – verbinden:* RECEPT. Sangall. I 24 cui oculi -untur. 83 de hoc medicamine plagam -is. **c** *alch.:* ROSIN. interpr. 1 p. 295,18 ignis candorem lactis suscipiat, nulla suspensionis ambiguitas relinquitur, unde oportet, quod fecibus vilibus -atur. **2** *?per confusionem i. q. inducere – einführen:* AMALAR. ord. antiph. 52,7 invenitur . . . a quarta feria responsorius -tus (inditus *var. l.*) 'haec dies, quam fecit Dominus' post duo alleluia.

II *in imag. vel alleg.:* **A** *de anim.:* **1** *gener.:* IULIAN. TOLET. iudic. 2 spoliavit *Paulus infidus* se primum a fide promissa et . . . -uit se periurii maculam. EIGIL Sturm. 7 lorica iustitiae totum corpus -ens . . . ad certamen contra diabolum processit. AGNELL. lib. pont. 129 p. 304,162 carmen lamentationis -tae sunt *matronae*. CARM. imag. 6,1 hoc, auguste, libro *(sc. evangeliario)* tibi cor Deus -at, Otto. WALTH. SPIR. Christoph. I 7 fidei galea caput -tus. DIPL. Manfr. 144 p. 344,24 que *(ecclesia Romana)* . . . ficto velamine pellis mansuetudinis se -tam ostendens. *al. v. et p.1744,58.* **2** *theol. de incarnatione Christi:* RHYTHM. 29,5,2 de tribu Iuda regalem[que] progeniem corpus -uit ut leonis catulus, quae *eqs. (cf. Vulg. apoc. 5,5)*. POETA SAXO 1,2 salvator mundi . . . nostri se corporis -uit artus. 3,366 -tus processit corpore Christus et posuit carnem moriens sumpsitque resurgens. **B** *de arbore:* WANDALB. mens. 163 glandifera . . . florem per silvas -it arbos.

III *translate:* **A** *ornare – zieren, schmücken:* OTTO FRISING. gest. 2,29 p. 135,25 talis rector augusti sicut nomine sic -atur et gloria. HELM. chron. 40 p. 82,15 frequentibus conciliis episcoporum aliorumque, quos iustitiae species -uerat, excommunicacionis verbum in cesarem deponebat *episcopus Moguntinus*. **B** *assumere, (in se) accipere, adipisci – an-, (in sich) aufnehmen, sich zu eigen machen (mediopass. i. q. praeditum esse – versehen sein [mit], haben):* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* WALAHFR. Mamm. 21,23 vocem . . . -uit *leo* humanam. OTTO FRISING. gest. 2,3 p. 105,1 virum iuvenem tamquam senis -tum animo tanta flectere a rigoris virtute . . . non potuit gloria. HONOR. III. registr. 11 qui *(nepos regis)* . . . faciem euntis in Ierusalem -uerat. ALBERT. M. animal. 7,175 quando ventus et locus -unt aeris caliditatem venenum dissolventem. SABA MALASP. chron. 6,6 p. 250,20 secundum diversitatem corporum . . . diversitatem -unt *cardinales* animorum. 6,12 p. 263,15 auctoritate Petri mutatus in virum alterum et vocabulum -uit *Iohannes Gaietanus* Nicolay. *al.* **b** *fieri – werden (zu):* PETR. DAM. epist. 72 p. 337,8 episcopus . . . episcopalis . . . sarcinae pondus abiecit, monachum -uit. EPIST. Heinr. IV. 16 p. 23,1 postquam . . . virum -uimus, tantus in nos tyrannicę perfidię furor intimuit, ut *eqs.* OTTO FRISING. gest. 1,49 p. 69,9 magistrum -ens Parisius venit *Petrus Abaelardus*. HIST. de exp. Frid. imp. p. 108,8 qui *(filius ducis Leupoldi)*, etsi nondum militem -uerat, non minus tamen militis officium exercebat. *al.* **c** *subsequi, aemulari – nachahmen, ähnlich sein:* EPIST. Ratisb. 21 p. 347,11 tempora vicissitudines mutant, mores Protheum -unt (inducunt *var. l.*). PETR. DAM. epist. 96 p. 57,21 Protheum -unt *homines saeculares* et in diversa se formarum monstra convertunt *(v. notam ed.)*. OTTO FRISING. gest. 1,14 p. 30,12 per omnia patrem -ens *(sc. dux)*. **2** *theol. de acceptione fidei, baptismatis:* RADBERT. corp. Dom. 9,87 ut, sicut . . . per baptismum ⌞Christo -untur⌟ (Christum -unt, Christum -uerunt *var. l.*), ita Christus in eis *(baptizatis)* . . . corporaliter maneat (*sim.* 21,108). ERMENR. ad Grim. 1,5,346 multas res potestis -i, -imini et illum *(Dominum)*, qui est protectio *(spectat ad Vulg. Rom. 13,14)*. WALTH. SPIR. Christoph. I 5 Christum . . . futura . . . mercede licet -ere. **3** *natur.:* URSO element. 2 p. 42,13 non . . . poterat *hyle* dici actu aliqua substantia, quia non erat formis -ta (-cta *var. l.*). 3 p. 73,21 substantia sua qualitate exuitur, et materiatum inde generatum -itur qualitate conformi ipsius qualitati corporis nutriendi. **C** *investire – in Besitz setzen, 'investieren' (usu iur.; de re v. HRG II. p. 404):* CHART. Fuld. B 200 p. 297,39 (a. 776/96) culmo conexam vobis ad roborandum et vos ad -endum. 201 stipula confixum vobis ad roborandum et ad -endum *(in marg.,* tuendum *cod.)*. 202 p. 301,30 culmo conexam vobis ad vestiendum et ad -endum (inducendum *var. l.*) et ad roborandum. CHART. Sigeb. 123 p. 234,19 congruentiam portionis, que vobis -itur . . ., in ipsam taliter ordinamus . . ., quod *eqs.* CHART. Basil. A II 252 me ipsum titulo donationis habitae inter vivos exuens *(sc. Conradus Witcho)* et corporaliter vel quasi religiosos -ens supradictos.

induper- *v.* imper-.

***induplo,** -avi, -atum, -are. (in *et* duplum) *partic. perf. usu adi.: l.63.* *duplicare – verdoppeln:* CHART. Tirol. I 583 p. 61,29 (a. 1208) transacto termino infra annum . . . -etur *fictum*. CHART. Tirol. notar. I 605 si in primo anno fictum non dederit *Conradus*, in secundo anno -are teneatur, et si in secundo anno non -etur (II 310 p. 206,26 -verit), in tercio anno cadat ab omni suo iure huius locacionis et tamen solvat fictum -tum. *saepe*.

[induplum *v.* duplus. *adde ad vol. III. p. 1055,12:* COD. Wang. Trident. 136 p. 820[b],9 (a. 1208) si . . . aliquis fictum episcopi affugerit, . . . teneatur ind-um (p. 820[a],9 in -um).**]**

1.*indurabilis, -e. (in- *et* durabilis) *non perdurans, caducus – nicht andauernd, nicht dauerhaft, vergänglich:* CHART. Sangall. A 861 (a. 1227) cum tempus sit instabile et -e, constat, quod *eqs.*

2.*indurabilis, -e. (indurare) *qui durus fieri potest – verhärtbar:* ALBERT. M. veget. 7,5 tali indiget *planta* cibo, qui

[Weber]

terrestreitate -is et siccabilis est. animal. 20,6 hoc terreum ... est ... multum formabile propter virtutes humidi et secundum totum numquam -e, sed semper in maiori parte molle.

***induramentum,** -i *n.* *actio indurandi – das Er-, Aushärten (usu alch.):* Ps. Avic. anim. 6,4 p. 223 hoc -um non fit, ut partes eius se coniungant una cum alia. p. 224 -um debet fieri in vase metallino; ... incipiam -um cupri.

induratio, -onis *f.* **1** *proprie i. q. actio indurandi, indurescendi – das (Sich-)Verhärten, Hart-Werden:* **a** *natur. et medic.:* Tract. de chirurg. 419 aliquando incisionis concavitas et -o sequitur. Albert. M. veget. 5,66 modus ..., quo domestica *(sc. planta)* fit silvestris, est per subtractionem cultus et loci -em et arefactionem. animal. 6,97 student *animalia* ad -em coriorum suorum, ut minus laedantur. *ibid. al. v. et l. 34.* **b** *alch.:* Ps. Avic. anim. 6,4 p. 223 fit -o multis modis, fit -o per fortitudinem alterius ..., et est -o cum adiunctione alterius. Geber. summ. 1,49 p. 436 est ... duplex causa inventionis illius *(coagulationis)*; una argenti vivi ... -o. Rosin. ad Sarr. 2 p. 288,14 -o est exercitatio, quia, postquam ibi est multa humiditas, aufertur cum magna fortitudine siccitatis et sequitur laevationem; et inceratio sequitur lavationem et -em, quae *eqs.* p. 289,2. **2** *translate i. q. obstinatio – Verstocktheit, Starrsinn:* Radbert. corp. Dom. 21,249 quibus ... ⌞c o r d i s -o⌟ (corde indurato *var. l.*) ... iam poena peccati est (Albert. M. Iob 41,14 p. 497,24sq.). Gebeh. Salisb. ad Herm. 2 fratres ... nostri nichil fraternis ... supplicationibus moti ea, qua coeperunt, erga nos -e perdurant. Maneg. c. Wolfh. 16 p. 79,15 quecunque anima peccatorum morte dampnatur, aut intus adhuc est cum archisinagogi filia ... aut diuturniori morte iam fetida clausa sub -is lapide coartatur.

*?****indurativus,** -a, -um. (in- *et* durare) *?duritiem solvens, mollificus – ?eine Verhärtung auflösend, weichmachend (usu subst.):* Wilh. Salic. chirurg. 2,5 p. 330F ad consolidationem et indurationem vulneris: intelligendo pro -a *(in loco corrupt., ut vid.)* illa, quae habent removere duritiem in carne (*cf.* 5,8capit. de medicinis mollificativis duritierum manentium post consolidationem ulcerum).

induresco, -ui, -ere. **1** *proprie i. q. durum fieri, indurare, rigescere – hart, starr, steif werden, sich verhärten:* **a** *in univ.:* Thangm. (?) transl. Epiph. 9 p. 250b,43 integerrimae saluti condonatos *(sc. pedes)*, qui ante tumore -uerant, repperit *comes*. Wilh. Hirs. const. 1,59 p. 487,5 ne, si comestorum reliquiae -uerint *(sc. in scutellis)*, maior fiat abluendi difficultas. Constant. Afric. coit. 16,90 tam diu coquatur *(sc. mixtura)*, donec -at, et postea formentur pillulae. Consuet. Rod. 216 si gelu solito asperius -uerit (induraverit *var. l.*), in estuario servabitur ratio premissa de singulis agendorum officiis. Alfred. Angl. miner. p. 48,7 eorum *(lapidum)* ... generacio vel subito fit ... aut paulatim et successive -unt. *saepius.* **b** *congelare – erstarren, gefrieren:* Annal. Mell. Sancr. II a. 1234 ut multi fluvii ... a fundo usque ad summum ita -rent pre frigore, ut fluere desinerent. **2** *translate i. q. obstinatum reddi, offirmari – verstocken, starrsinnig werden, sein:* Metell. exp. Hieros. 5,379 quod hic *(sc. in urbe Marra)* sibi nemo optarit vitam baptismi fonte petitam, gens adeo detrita malis -uit ista.

induro, -avi, -atum, -are. *script.* -dor-: *p.1744,23. struct. c. praep.:* in *c. abl.: p.1744,13. adde* Berth. chron. B annal. a. 1078 p. 344,12. super: *p.1744,34. partic. perf. usu subst.: p.1744,23.28. al.*

I *trans.:* **A** *durare, durum facere – hart machen, (ver)härten:* **1** *proprie:* Urso qual. 145 agens *(sc. calor)* in subtilem substantiam eam resolvendo -at, ut videtur in ovo igni apposito. gloss. 74 dum igne dissolvitur *substantia* metallorum ipsaque per infrigidationem coadunata iterum, suum subiectum conglutinando -at (*ci.*, indigat *ed.; cf.* 76). Albert. M. animal. 1,450 non fuit necessarium plus -are ea *(membra)* et -are panniculos globorum. 3,61 quas *(venas)* virtus informativa ... -at et mollificat. 5,70 frigus et ventus -ant eam *(spongiam). ibid. al. fort. add.:* Aesculapius 34 p. 52,32 qui *(spleneticus)* sicut -at epar, similiter splenem vulnerat. **2** *translate i. q. obstinatum reddere, offirmare – verstocken, starrsinnig machen:* Godesc. Saxo theol. 9 p. 202,9 -ans *(sc. Deus)* et deserens damnansque ..., quem vult. 14 p. 237,20 non illos *(sc. salvat Deus)*, quos -at nulla iniquitate. Rup. Tuit. volunt. 4 (PL 170,439C) si Deus malum fieri non vult, quomodo quempiam -are dicitur *eqs. ibid. al.* **B** *sustentare, (per)ferre – aushalten, ertragen:* Frowin. explan. 4,3 l. 1268 quomodo possumus -are, Domine, absentiam tuam?

II *intrans. et medial.:* **A** *durum fieri, indurescere, rigescere – hart, starr werden, sich verhärten:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* Compos. Luc. Y 1 alie *(sc. flores)* ... florierant et -verunt. Antidot. Sangall. p. 98,4 nimis -ta loca solvit *oleum samsuccum*. Frowin. explan. 7,1 l. 104 in morte decidit *(sc. homo)*, -at in cadavere, arescit in pulvere. Tract. de aegr. cur. p. 292,1 solet ... epar -ari de menstruorum retentione. Albert. M. animal. 1,622 in locis duris -atur pellis ... sicut in planta pedis. *persaepe. v. et p.1749,24.* **b** *congelare – erstarren, gefrieren:* Annal. Mell. Cremif. a. 1195 Liupoldus dux Austriae ... super -tam glacie terram improvise cursitando *eqs. v. et p.1743,46.* **2** *translate i. q. obstinatum reddi, offirmari – verstockt, starrsinnig werden, sein:* Walahfr. Mamm. 23,3 ne evadere possit *praeses*, -atur adhuc. Hraban. martyr. Dec. l. 65 si non obaudieris *(sc. imperator)* me *(sc. Nicolaum)*, pugnam tibi excitabo -orato *(ex Vita Nicolai [ed. P. Corsi, Nicolaus. 7. 1979. p. 378,11; v. et notam ed. p. 360]* tibi -to; indoratio [*fort. leg.* induratione] *ed.*, in doratio *C)*. Vita Erasmi 107 innumeri -ant multique resistere certant. 202 -ans iterum iussit rex tollere iustum. Wolfher. Godeh. II 13 erat ... contra rebelles et -tos iure severus. Berth. chron. B a. 1071 p. 212,14 c o r d e -to (Rup. Tuit. vict. 3,20 p. 106,34). Chart. Raitenh. 337 p. 270,32 animo -to. *saepius.* **B** *permanere – (an-, fort)dauern:* **1** *de rebus:* Lex Alam. 17,2 si ... tres annos ⌞-verit opus⌟ (perduraverit in opere *rec. B var. l.*) ancillae et parentes eius non exadoniaverunt eam *eqs.* Heinr. Lett. chron. 15,11 propter pestilenciam et famem, que -bant super eos *(Lyvones, Lettos, Estones).* **2** *de hominibus i. q. perdurare, vivere – aus-, durchhalten, (über)leben:* Bonif. epist. 93 p. 214,1 ut sustinere et -are *(corr. m. al. in* perdurare *2)* in illis locis ad ministerium populi possint *presbyteri.*

Indus, -a, -um. *Indicus – (indigo)blau:* Urso element. 3 p. 54,8 aer est elementum substantialiter humidum ..., -i coloris. 5 p. 182,9 simplex est ille *(modus coloris)*, qui a colore unius tantum elementi in composito habet oriri ut ... -us ex aere. p. 184,5 si ... terra et aer ad medium colorem conveniant et magis aer quam terra, fit color -us Indico similis *eqs. al.* Frid. II. Imp. art. ven. 1 p. 57,2 alie teste *(sc. ovorum)* sunt cinericii coloris, alie viridis, alie -i.

indusia, -ae *f.* *vestimentum – Kleidung, (Ober-)Gewand:* Ioh. Scot. carm. 2,4,10 gemmarum series contegit -as. *cf. ThLL. s. v.* indusium.

indusio, -avi, -atum, -are. **1** *proprie i. q. vestire, induere – ein-, bekleiden:* Epist. Teg. I 4 Liutoldo pallio summi sacerdocii celitus -to. 91 Egilberto infula pontificali celitus -to. Vita Serv. 5 p. 17,6 octo -atur (induviatur, induitur *var. l.*) vestimentis Aaron instar beatitudinum octo *(spectat ad Vulg. lev. 8,6sq.). in imag.:* Vita Bard. 15 p. 329,37 nudos peccatis poenitentia -vit *senator curiae caelestis. medial. i. q. vestiri, indui – sich (be)kleiden:* Rather. prael. 5,6 l. 186 quid his putare manere tormenti, ... qui Deo exuti, mundo induti, ipsis laicis non timent vestibus -ari. Abbo Sangerm. bell. 2,607 non preter clamidem auratam cupis *(sc. Francia)* -ari (gloss.: indui) tegmine. **2** *translate i. q. instruere, edocere – einweisen, unterrichten:* Pass. Ursulae 7 ut iuvenis christianis legibus vellet -ari (indutiari *a. corr. 2b*, inclusiari *var. l.*) et vota complere virginis, respondit *(sc. pater).*

industria, -ae *f.* *script.* -ra: Form. Marculfi I,5 l. 27 *(var. l.)*. Form. Marculfin. 21 *(var. l.). struct. c. gen. inhaerentiae: p.1745,51. usu plur.: p.1745,34.38.*

I *strictius:* **A** *ambitio, studium, strenuitas, diligentia – Eifer, Fleiß, Emsigkeit, Beflissenheit:* **1** *proprie:* Willib. Bonif. 4 p. 15,22 ut cepti propositi sedaret -am. Hugeb. Wynneb. 7 p. 112,26 sub magna doctrinarum -a alloquendo. Cand. Fuld. Eigil. I 20 omni ... -a et sagacitate laborabat, ut gregem

[Weber]

sibi commissum . . . in Dei servitio custodiret. BERTHA Adelh. 3 p. 757,22 quae *(mancipata)* tanta promovebatur -a m o r u m . . ., ut *eqs.* (OTTO FRISING. gest. 2,13 p. 116,30). HIST. peregr. p. 130,26 imperialis . . . -a minime vacans a curis. *persaepe. c. gen. obi.:* WETT. Gall. 19 Maginaldus minister eius volens servare vasculum unum argenteum celaturis pretiosum ob -am sacerdotalis ministerii (*cf.* WALAHFR. Gall. 1,19). **2** *meton. de homine (in allocutione honorifica):* **a** *in univ.:* DESID. CAD. epist. 1,2 quatenus eum *(Lupum abbatem)* vestra *(sc. Grimoaldi)* -a . . . Siggeberti regis optutibus representet. FORM. Marculfi 2,50 per quos *(famulos)* . . . vestram -am . . . plurimam salutare presumo. ERMENR. ad Grim. 1,3,46 prout -a vestra novit, quanto vicinior est finis mundi, tanto fragiliores sumus. CONST. imp. II 189 ut . . . quantitatem dotium . . . vestra *(sc. papae)* -a moderetur. *al. adde:* EPIST. Bonif. 49 p. 79,15 illud . . . scire desideramus *(sc. Denehartus, Lul atque Burghardus)* tuae *(sc. abbatissae)* s a g a c i t a t i s -am (HUGEB. Willib. praef. p. 87,25. *al.*). MAGING. epist. 3 p. 275,13 a vestra *(sc. Lulli)* caritatis -a rogo, ut *eqs.* **b** *in promulgatione q. d.:* DIPL. Merov. I 131 p. 333,6 vestra cognuscat -a, quod *eqs.* DIPL. Loth. I. 2 p. 53,36 noverit sagacitas seu -a omnium fidelium nostrorum . . ., qualiter *eqs.* CHART. Tirol. I 830 sciat tam presentium quam futurorum sollers -a, quod *eqs. persaepe.* **B** *labor, opera – Anstrengung, Mühe, Einsatz:* **1** *proprie:* LEX Baiuv. 21,6 quae *(aves)* de silvaticis per documenta humana domesticentur -a. WIDUK. gest. 3,50 -a . . . ducis Herimanni facile eos obpressit trans Albiamque coegit. HELM. chron. prol. p. 1,10 quorum . . . regum . . . -a christiana religio his in partibus plantata . . . fuerit. OTTO SANBLAS. chron. 40 p. 64,9 pagani summa -a civitates et castella . . . munierunt. CONST. Melf. 1,94 ab officialibus nostris fidem exigimus et -am (indurtriam, -a *var. l.*) *persaepe. proverb.:* YSENGRIMUS 5,61 plus valet empta semel quam bina -a gratis. *usu plur.:* TRANSL. Mod. 22 p. 299,30 omnibus temptabatur -is, si . . . dignaretur omnipotens manifestare munus suae largitatis. **2** *meton. i. q. negotium, occupatio – (eifrige) Beschäftigung (usu plur.):* CHART. Wirt. 750 (a. 1228) cum sit labilis hominum memoria et -is sophisticis plena.

II *latius:* **A** *vis, virtus, ingenium – (Tat-)Kraft, Energie:* **1** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 8 p. 44,7 duos bonae -ae viros ad ordinem episcopatus promovit, Willibaldum et Burchardum. RUOTG. Brun. 2 p. 3,36 omnes . . . omnigena a n i m i superabat -a (43 p. 46,15). CHART. archiep. Magd. 365 p. 479,25 limitum distribucio a XII burgensibus . . ., qui maioris -e et consilii erant, . . . ordinata et consummata est. *persaepe.* **2** *ars, artificium, scientia – Kunst, (Kunst-)Fertigkeit, Kenntnis:* AETHICUS 93 artis medicinae et -am (-ae *var. l.*) Yppocratis . . . concelebrat *Cos insula.* THANGM. Bernw. 8 p. 761,45 calices . . . plures et unum ex onichino, alterum . . . cristallinum mira -a composuit. DIPL. Heinr. III. 213 p. 284,26 quodlibet genus ferarum . . . qualibet venatoriae artis -a capere (*cf.* 209 venatoriae artis ingenio). WILH. CONG. chirurg. 294 magister . . . secundum -am suam laboret extrahere *(sc. telum).* ALBERT. M. pol. 1,8[e] p. 67[b],21 'ignobilissimae . . .', supple harum -arum, 'ubi minimum requiritur virtutis' et honestatis, sicut est focaria. *al. spectat ad animalia:* ALBERT. M. animal. 8,42 sunt . . . animalia -am quamdam de medicaminibus habentia. **3** *indoles – Begabung:* THANGM. Bernw. 6 lateres ad tegulam propria -a nullo monstrante composuit. ALBERT. M. metaph. 6,1,2 p. 303,41 -a factibilium, quam quidam habent ex habilitate naturae; in omnibus . . . intellectus factivus facit potentem, ars . . . facit perfectum, et -a facit habilem. 7,2,5 p. 345,11sqq. 'omnes' . . . 'poeses' sive facturae 'sunt ab arte aut potestate' -ae alicuius praeter artes . . . 'aut' sunt 'a mente', quae non adhuc concepit artem, sicut multi homines ad aliqua -am habent ex ipsa naturae aptitudine. *ibid. al.* **4** *cogitatio – Vorstellung(skraft):* LAMB. LEOD. Matth. III 8 quantum effusum sit lacrymarum . . ., lectoris -ae relinquo. **B** *consultum, consilium – Absicht, Wille:* **1** *in univ.:* CONC. Karol. A 50[D],47 p. 641,35 quando . . . in itinere pergitur, non -a, sed necessitas aliubi quam in ecclesia missarum celebrationem fieri urget *eqs.* BERTH. chron. B a. 1078 p. 321,10 sententia anathematis data est in episcopos . . . in sui erroris insania voluntate et -a perseverantes. OTTO FRISING. gest. 2,40 p. 149,10 casu, non -a. *adde:* FORM. Augiens. B 12 sicut regularis edocet -a. **2** *locut. adv.* ex, de -a, per -am *i. q. consulto, voluntate – mit Absicht, nach dem Willen:* CAPIT. reg. Franc. 176,5 si quis per -am episcopum occiderit *eqs.* RUD. FULD. Leob. 11 p. 126,40 cum eam graviter soporari conspicerent *puellae,* ex -a temptando in lectione fallebant. OTLOH. prov. F 53 facilis venia huic est danda, qui non peccat ex -a. CHART. Berg. Magd. 92 miles ex -a sua unum mansum . . . fratribus . . . contulit. CHART. Wirt. 1638 p. 34,22 si que *(sanctimonialis)* mendacium de -a dixisse deprehensa fuerit *eqs.* CHART. Salem. 525 p. 129,37 si . . . ex -a porcos ad pastum miserint *coloni* ultra terminum memoratum *eqs. saepe.*

***industrialis,** -e. (industria) *arte factus – mit (Kunst-)Fertigkeit hergestellt:* ACTA imp. Winkelm. I 820 p. 636,30 (a. 1238) medietas omnium fructuum . . . tam omnium naturalium quam -ium fisci nostri compendiis applicetur.

industrio, -are. *incitare, confirmare – anregen, stärken:* CHART. Rhen. inf. II 191 p. 100,5 (a. 1233) literarum suffragium necessario est inventum, ut scripture adminiculo omnis dolositas procul pellatur, memoria -etur, oblivio abstergatur.

industriosus, -a, -um. *ambitiosus, studiosus, strenuus – eifrig, emsig, betriebsam:* MILO Amand. I 1 p. 452,9 cuius *(voluminis synodalis)* . . . exemplar . . . direxit *papa* Amando, quatenus ipsius -a sollicitudine . . . fidei promulgationes Galliarum ecclesiis vulgarentur. GERHOH. aedif. 41 p. 1297[B] istiusmodi ministerium *(sc. scripturarum discendarum et exercendarum)* a conversis laicis fratribus -is dum bene procuratur. tract. p. 231,28 sub metaphora -ae ac fortis mulieris commendatur vigilantia fidei *(spectat ad Vulg. prov. 31,15). in allocutione honorifica:* CHART. Heinr. Leon. 95 honorabilem et -am universitatem vestram *(sc. Hildenesmensis ecclesiae)* scire volumus, quod *eqs.*

adv. **industriose.** *ambitiose, studiose, strenue – eifrig, emsig, betriebsam:* SABA MALASP. chron. 1,2 p. 93,13 si quando saltus harum vulpium et cavernas sagax religiosorum industria . . . volebat -e perquirere *eqs.* 1,3 p. 98,2 quia se -e omnibus reddebat *Manfredus* amabilem. 8,14 p. 300,4 gazas innumeras -e apud Tunisium adunarat *Ebreus.*

industrius, -a, -um *vel* **industris,** -e. *form. acc.:* *sg.* -iem: BOBOL. Germ. 6 (MGMer. V p. 35,26). *pl.* -ros: *l.* 52.

ambitiosus, studiosus, strenuus, diligens – eifrig, fleißig, emsig, betriebsam, sorgfältig: **1** *de hominibus:* **a** *in univ.:* FORM. Sal. Merk. 27 p. 251,17 ille missus, inlustris vir . . . et -ae *(fort.* inlustres *ed.)* personae. VITA Magni Fauc. I 28 p. 192,6 accersivit *episcopus* quendam monachum prudentem et -um (-em *var. l.*). WIDUK. gest. 2,4 p. 70,11 elegit *rex* . . . ad hoc *(sc. principis militiae)* officium virum nobilem et -um satisque prudentem. BERTH. chron. B a. 1077 p. 300,12 Dei contemptor -us. OTTO FRISING. gest. 2,29 p. 135,5 ordinatis . . . legatis -bus (-iis, inlustribus, illustribus *var. l.*) et litteratis. FUND. Consecr. Petri p. 261,25 exploratores -es (-ros *var. l.*) ac celeres transmisit *abbas* per omnia oppida. *persaepe.* **b** *usu praed. pro adv.:* BERTH. chron. B a. 1069 p. 208,14 emptor ille miserrimus gehennalis miserie . . . nostre cathedre inthronizari percupientissime -us satis nitebatur. *ibid. al.* **c** *c. inf.:* BERTH. chron. B a. 1080 p. 376,24 Heinricus . . . sibi rebellantes supprimere et qualitercumque subiugare totus -us. **d** *c. acc. vel abl.:* AETHICUS 42 arma bellica gignari et fabrorum fornacem -ii. VITA Mathild. I 1 p. 115,1 amabilis in infantia, operibus -is, moribus modesta. **2** *de actionibus sim.:* **a** *in univ.:* AETHICUS 36[c] l. 31 ut . . . navalium -ium consideraret *Alexander* astutiam. VITA Bonif. III 21 Deo super talis pastoris -a munia laudes persolventes *(sc. episcopi).* OTTO FRISING. gest. 1,3 p. 14,31 quam *(Apuliam)* dum a Langobardis possessam inertis plebis inhabitatione tamquam -ae defensionis vacuam inveniret *Robertus eqs.* CHART. ord. Teut. Hass. 21 ad -em . . . fratrum instantiam. **b** *qui consulto fit, praemeditatus – absichtlich, geplant:* OTTO FRISING. gest. 2,40 p. 147,9 quidam ex eis *(militibus),* qui . . . transire cupiebant, pacifice ex -i dolo angustias a latronibus transpedare permittuntur.

adv. **industrie** *vel* ***industre.** *strenue, diligenter – emsig,*

sorgfältig: GESTA Ern. duc. I 1,56 in omnibus prudenter et -ie (-re *cod.*) se gerens. ANNAL. Parch. a. 953 (MGScript. XVI p. 600,7) Bruno archiepiscopus et archidux Lotharingie secundas partes in regno fratris sui prudenter et -ie amministrat.

indutiae (-ciae), -arum *f. vel* **indutia** (-cia), -ae *f.* (-um, -i *n.: l.40.65*) *metr.* -dŭ-: *l.17.20.21.23.59.*

I *tempus bello insertum, quo arma quiescunt – Waffenruhe, -stillstand:* **A** *proprie:* **1** *strictius:* FLOD. hist. 4,2 p. 374,8 ut ab illicitis recederet *Ido rex* nec eundem regem Karolum ... infestaret -asque belli differendo daret (*sim.* 4,3 p. 374,14. p. 374,24). WIDUK. gest. 3,23 bellum est sedatum, -aeque concessae trium dierum in Saxoniam revertendi. GERH. AUGUST. Udalr. 1,10 l. 74 cum ... -ciae rationibus respondendi ultra prolongari non potuissent, tunc *eqs.* THIETM. chron. 2,8 qui *(Baiuvarii)* ... de pace tractantes -ciasque petentes impetraverunt. 7,50 p. 460,28 mittuntur invicem nuntii, et -ciae ponuntur. METELL. exp. Hieros. 5,7 -cias hosti prebens *(sc. castrum)* munimine forti. *al.* **2** *latius i. q. disceptationes (de pace actae) – (Friedens-)Verhandlung(en):* RUODLIEB IV 177sq. -cię quo sunt laudate quandove ... sunt? :: ebdomade cum pretereunt tres, -cię sunt hac in planicie. V 237 quod lamentamur nos, quandocumque gregamur ad placitum vel ad -cias quacunque statutas. CHRON. reg. a. 1107 p. 46,25 (rec. I) causae, super qua ipse et rex conventuri erant, -cias ad Romanam sedem ponit *papa*, ut super ea canonice agatur. **B** *translate:* **1** *intermissio, mora – Unterbrechung, Pause:* **a** *in univ.:* GLOSS. med. p. 79,17 sinocus est febris spissa vel acuta et sine -ciis vel sine intermissione vel requie ulla. WETT. Gall. 27 labori -ciae dabantur. VITA Mathild. II 24 p. 197,12 si meroris asperitas animo ullas remitteret -cias. ACTA imp. Winkelm. I 553 p. 447,24 damus -cias captivitatis seu prisionis domino Rainaldo ... usque ad finem treugarum dictarum. *abund.:* GLOSS. med. p. 79,11 sinocis febribus: iugibus et inpausibilibus, id est, quae non habent anesin vel declinationem -arum, sed uno eodemque modo perseverant. *al.* **b** *otium – Muße:* WALAHFR. Wett. praef. p. 302,15 si per campos *(sc. poetarum)* darentur vagandi -ciae, quivissem fortasse ramusculos aliquos decerpere. **2** *spatium (temporis) – Zeitraum, -spanne, Dauer (fere c. gen. inhaerentiae):* HUGEB. Willib. 5 p. 104,37 manebant ... ad Eihstat aliquantulum temporis -um Willibaldus atque Suidgarius. HEITO Wett. 28 si ... istius temporalis vitae -ae protelatae mihi non fuerint. THIETM. chron. 2,3 -cias vitae istius sibi concessas Deo hominibusque accepto perduxit *Editha*. LAMB. HERSF. annal. a. 1077 p. 302,33 se *(sc. regem)* ... tam brevibus -ciis tanta terrarum spacia nulla equorum celeritate posse transcurrere. *saepius. v. et vol. III. p. 257,2.*

II *dilatio, retardatio, mora – Aufschub, Verzögerung (c. gen. inhaerentiae: l.53):* **A** *in univ.:* **1** *gener.:* WETT. Gall. 14 ei ... -ciae usque in diem tertium flagitabantur. TRANSL. sang. Dom. in Aug. 30 illis *(hominibus)* nocturni itineris difficultatem excusantibus ac per hoc -cias usque mane deposcentibus. BALTH. Fridol. 7 p. 230,18 ut ... pernoctando sequentis diei -as obtinerent (*sc. plebs*). EPIST. Worm. I 13 de -ciis ... adventus mei ... nondum quicquam certi vobis *(sc. Wormatiensibus)* intimare possumus *(sc. archiepiscopus)*. CHRON. Pol. 2,16 p. 80,1 quod ... alter *(frater)* alteri subvenire ... nullius more pateretur -cias. CASUS Petrish. 1,54 (vs.) quem *(praesulem)* ... patrem meruit felix Constantia mater, lętus anastaseos nunc gemit -cias. *persaepe.* **2** *iur.:* LEG. Burgund. const. I 45 omnes testes ... trecenos solidos ... absque ulla -ciarum praestatione cogantur exsolvere. LEX Raet. Cur. 1,2,3 quicumque de aliqua causa per fraudolenta suggestionem homo ad principem aut -cias aut concessione reciperet, -cias aliquantum concedi potest. DIPL. Karoli III. 25 p. 42,29 comes dedisset eidem Maurini -cia (-cias *var. l.*) usque ad alium placitum. CHART. Hall. 106 p. 108,33 procurator ... contra racionem -cias peciit. CHART. Tirol. notar. II 441 dedit *Cuncius* ei *(Securido)* -ciam de predictis denariis hinc ad proximum diem dominicum, ut *eqs. saepe.* **B** *de spatio (ad aliquid faciendum) determinato ('Frist'; usu publ., eccl., iur., canon.):* LEX Raet. Cur. 4,8,1 p. 169,12 ad ipsos libertus -cias (induas *var. l.*) detur, ut suum benefactorem inquirat. NICOL. I. epist. 161 p. 685,16 respondendi -cias usque in mensem septimum praebet *papa*. HROTSV. Sap. 3,24 in custodiam ... ponantur *(sc. Sapientia, Fides, Spes atque Caritas),* et triduanae -ciae illis ad tractandum praestentur. TRAD. Brixin. 35 duo *(sc. mancipia)* in -cia certe statuta ... tradenda ... promisit *episcopus*. TRAD. Frising. 1422 p. 278,41 per l e g i t i m a s -cias (CHART. Aquens. 19 l. 141 legitimis -ciis). LAMB. HERSF. annal. a. 1070 p. 113,21 neganti ... -cias in sex ebdomadas dedit *rex*, ut ... obiectum crimen ... refelleret. CHART. Babenb. 237,1 p. 58,18 si post has -cias deprehensus fuerit *homicida*, iudicetur de eo. *persaepe.*

***indutialis** (-uci-), -e. (indutiae) *ad indutias pertinens – Waffenstillstands-:* FRAGM. de exp. Frid. I. imp. p. 10,13 princeps Antiochie Reginaldus fedus -ciale ruperat.

indutilis, -e. *?indumentis aptus, usitatus – ?für (Ober-)Bekleidung, Hüllen geeignet, üblich (sed cf. transl. ed.):* WOLFHARD. Waldb. 3,6[e] ut thecam ipsius *(Diothildae custodis)* plumario -i (inductili *2[a], p. corr. 2 [ed. Holder-Egger p. 550,26]*) insertam arrepta acu consueret *Asnia*.

1. *indutio (-cio), -avi, -atum, -are *vel raro (l.27.39)* ***indutior** (-cior), -ari. (indutiae) *struct. c. praep.:* ad, in *c. acc.: l. 28.35.45.52.54.62.67. al.* de: *l.39.*

1 *indutiis interrumpere – durch einen Waffenstillstand unterbrechen:* GESTA Trud. cont. II 4,19 dux ... -to ... bello comitem ... ab obsidione castri discedere coegit. **2** *constituere – festsetzen, bestimmen:* RUODLIEB IV 32 hoc *(sc. quando vel ubi conventus pacis confirmandae fore possit)* ... est vestri iuris, rex, -ciari. **3** *componere – vereinbaren:* SIGEB. GEMBL. chron. a. 843 pax in annum sequentem -ciatur. **4** *differre, procrastinare, protrahere – auf-, verschieben, hinaus-, verzögern, hinhalten:* **a** *obi. res (absol.: l.33):* **α** *gener.:* RUODLIEB IV 119 in cras -at *rex*, his *(dictis)* ut responsa rependat. HELM. chron. 84 p. 163,26 archiepiscopus ... callidis sponsionibus deduxit virum promittens et -cians ac tempus redimens. CHRON. Erf. mod. I a. 1197 multitudo innumerabilium signatorum -ciaverunt expedicionem ad festum sancte Walpurgis. HIST. de exp. Frid. imp. p. 87,11 iter vivificę crucis -ciare. *al.* **β** *iur.:* CHART. Sigeb. 8 p. 15,20 (a. 1075) ut ... sua tercia contenti sint *advocati* neque ... terciam nisi de his rebus, quae in placitis advocati ventilentur vel de placitis -cientur, requirant (*inde* DIPL. Frid. I. 618 p. 110,12). CHART. Rhen. inf. I 303 p. 199,29 c a u s a -ciata est et perlata (TRANSL. Godeh. 1 p. 642,13 de c. ... -ta. *al.*). CHART. Aquens. 38 l. 21 cum ... sentenciam pro se ferri ... postularent *fratres* nec -ari aliquatenus iudicialem sentenciam sustinerent. *al.* **b** *obi. homines:* VITA Agric. 15 qui *(Christus)* eum ad hoc solummodo -ciavit (indicavit *var. l.*), ut *eqs.* CHART. civ. Spir. 119 magistri et consules civitatis ... de vice invicem ... spe pacis et concordie -ciati. **5** *dilatione concessa instruere – mit einem Aufschub, einer verlängerten Frist versehen:* EPIST. Worm. II 7 militem fratris vestri *(sc. electi)* -ciamus *(ed.,* inducamus *cod.)* usque ad festum pasce *eqs.* 40 quatenus de vestra liberali voluntate nos usque ad natalem beate Marie virginis -cietis. *absol. i. q. dilationem concedere – Aufschub gewähren (usu impers.):* DIPL. Otton. III. 278 p. 702,2 -tum est usque ad alteram diem (*sim.* GREG. CAT. chron. II p. 22,33). CONST. imp. I 430,2 si non habuerit *(sc. accusator)* iusticiam infra quatuordecim dies, secundo -cietur sibi *(sc. accusato)* per quatuordecim dies. *al.* **6** *die certa instruere – mit einer Frist versehen:* DIPL. Loth. I. 146 p. 331,26 (spur. s. XII.) susceptor post legittimos ... dies -ciatus, ... quicquid de ecclesia habuerit, amittat. CHART. eccl. Erf. 386 Dionysio intercedente *(sc. in somnio)* ... ad satisfaciendum de commissis fuit -ciatus *rex Francorum*. CHART. Rhen. inf. II 691 quamdiu -ciati fuerint *miles eiusque famulus* et vinculis non inclusi, in fideiussione predicta stabimus *(sc. milites). absol. i. q. diem dicere – eine Frist setzen (usu impers.):* CHRON. Merseb. 2 p. 170,32 a legato sedis apostolicae ad Aquisgrani Giselhero -ciatur, quo si non veniat *eqs.*

2. *indutio *vel* ***induitio,** -onis *f.* (induere) **1** *actio induendi, gerendi – das Anziehen, Tragen:* GERHOH. Antichr. 1,5 p. 315,29 per albe vestis -itionem ... dici et esse rex regum Deus ... commeruit. ALBERT. M. euch. 6,4,1,4 p. 421[b],27 exceptis his, quae fuerunt opera necessitatis, sicut ciborum prae-

[Weber]

paratio et vestimentorum -itio. LIBER ordin. Sedun. A 830 quod dictum est de -utione capsule . . ., debet fieri in quibuslibet magnis festivitatibus. **2** *actio vestiendi – 'Einkleidung':* CHART. Argent. III 78 p. 27,28 (a. 1276) nec hiis minuendis servicia, si que facta sunt in eius *(sc. quae habitum susceptura venerit)* -itione.

***indutiola,** -ae *f. parvae indutiae – kurze(r) Aufschub, Frist:* GESTA Camer. 1,71 p. 426,33 omnes amicos . . . infra -am hanc . . . iussit *episcopus* tacitus convocari.

induviae, -arum *f. vel raro* (*l.21. adde* REGISTR. Patav. I p. 49[a],6) ***induvium,** -i *n. vestimentum, exuviae, integumentum – (Be-)Kleidung, Gewand, Umhüllung:* **1** *hominum:* **a** *in univ.:* HEIRIC. Germ. I 6,453 praesuli -as certatim quisque reposcunt. GEBEH. AUGUST. Udalr. 5 p. 259,23 Afram videre sibi videbatur -arum mira venustate succinctam. EGBERT. fec. rat. 2,9 caro queritat -as et spiritus escas *(v. notam ed.).* PETR. DAM. epist. 57 p. 168,3 sacerdotalis infulas dignitatis monachicis mutat -is (indumentis *var. l.*). DIPL. Heinr. II. 520 p. 671,6 a viris decedentibus optimum equum, . . . a feminis -as optimas et exuvias transmitti ad ecclesiam ordinamus. *persaepe. in imag.:* WALD. carm. 3,24 hoc vetus -um tibimet *(sc. Euterpae Musae)* non sufficit unum. **b** *de lorica:* GESTA Cnut. 2,9 (ed. A. Campell, Encomium Emmae reginae. 1949; c. 1091) Dani . . . ferratis . . . -is indurati occurrunt Anglis. CARM. de bello Saxon. 2,120 nec minus -is (indumis *var. l.*) belli quam fulgidus *(sc. miles regius)* armis. **2** *rerum i. q. involucrum – Hülle, Einband:* EBO BAMB. Ott. 1,6 p. 16,9 veteribus rescellis codex exutus et novis decoratus -is.

inebriatio (-cio), -onis *f. c. gen. subi.: l.35.39.40. ebrietas, temulentia, crapula – (Be-)Trunkenheit, Rausch:* **1** *proprie:* GLOSS. Salern. p. 16,27 -o est lesio cerebri cum dissolutione ex multa vinolentia effecta. CAES. HEIST. mirac. I 5,33 p. 317,23 -em libenter sequitur denudatio. hom. exc. 153 ille *(vir sanctus)* . . ., quod sibi videbatur minimum, elegit, scilicet -cionem. WALTH. AGIL. med. 7 p. 100,13 -o vini, quam patitur cerebrum. ALBERT. M. anal. post. 1,2 p. 5[b],35 sensus . . . apprehendit -em post potationem vini. **2** *translate:* EPIST. Ratisb. 31 p. 367,11 ut . . . ab illo queras bibere, qui facit de ventre sanctę ęcclesię fluere aquas vivas, quod est sancti spiritus -o. ALBERT. M. sent. 4,31,1 p. 229[b],21 videtur, cum -o uberum sit in genere bono delectabilis, quod etiam matrimonium sit in eodem *(spectat ad Vulg. prov. 5,19).* euch. 3,2,2 p. 289[b],3 de optima -e, quam tribuit hoc vinum.

***inebriativus,** -a, -um. *crapulam efficiens, temulentiam gignens – Rausch verursachend, berauschend:* ALBERT. M. veget. 6,32 est *amomum* . . . gravativum capitis et somniferum et -um. 6,252 est *vinum* vaporativum, ideo est oppilativum viarum cerebri et -um.

inebrio, -avi, -atum, -are. *script.* inhe-: *p.1750,42. form.* -ic(o): *l. 69. struct. c.* de: *l. 59. usu refl. et medial.: persaepe, e. g.: l.55.57.59.62. partic. praes. usu adi.: p.1750, 34.*

1 *spectat ad homines i. q. ebrium reddere, temulentum efficere, crapula afficere – berauschen, (be)trunken machen:* **a** *proprie:* **α** *in univ.:* LIBER hist. Franc. 36 p. 305,29 -tus fuisti *(sc. vir)*, modo deleras. CAPIT. episc. I p. 178,10 alios causa laetitiae -are. II p. 41,10 ut nullus presbiterorum . . . se -are presumat. FRAGM. med. falc. Verc. 74 tolle pullicinum tenerem et sic illum -a de vino. HROTSV. Abr. 6,6 affatim sumus -ti *(ed. Berschin,* hebriati *var. l.)* tua *(sc. stabularii)* largitate administrante. ALFAN. premn. phys. 31,7 p. 114 potestas . . . ei *(ebrio)* erat non -ari (*PG 40,725[A]* μεθυσθῆναι). THIETM. chron. 1,24 p. 30,17 in cena Domini nimis -tus . . . uxori suae . . . coniunctus est *rex. persaepe. absol.:* EKKEH. IV. bened. II 248 (gloss.) qui *(sucus pomorum)* melle digestus ut vinum -at. ALBERT. M. gener. 1,3,6 p. 144,14 vinum 'facit vini opus', scilicet -ando et laetificando. veget. 6,252 citius . . . -at mixtum vinum quam non mixtum. *ibid. al.* **β** *in titulo (initio) libri:* THADD. FLORENT. cons. 24,60 in commento illius Aniffieri 'si -catus'. **γ** *per compar.:* ADAM gest. 4,18 p. 246,11 quorum *(iumentorum)* lacte vel cruore utuntur in potu, ita ut -ari (-ti *var. l.*) dicantur *Pruzzi.* **b** *in imag. et translate:* **α** *in univ.:* ALCUIN. epist. 34 p. 76,1 huius *(sc. litteralis exercitii)* te *(sc. discipulum)* calicis mero -are (-ari *var. l.*) exopto. ANSCAR. pigm. pag. 16 ubi *(sc. in atriis Dei)* . . . flumine aquarum viventium -etur *familia Dei.* THIOFR. Liutw. 1 p. 7,7 inenarrabilis suavitatis vino sanctae matris ecclesiae subolem -turus. CHART. Sangall. B 143 p. 141,43 ut . . . karitate sancte et verę vitis -ti in tantis digne sollempnitatibus gloriari debeant *fratres.* THEOD. PALID. annal. a. 1046 p. 69,29 vera sapientia -tus seculum despexit *scholaris.* CARM. Bur. 72,2[b],10 flentis bibo lacrimas dulcissimas, sic me plus -o. *persaepe. in malam partem:* EPIST. Wibald. I 107 miseria et afflictione -ti iam experimento didicimus *(sc. Fuldensis congregatio)*, quod *eqs. c. notione inficiendi:* GISLEB. ELNON. inc. 2,101 neu mentes fratrum fel litis -et atrum. DIPL. Manfr. 161 libertas arbitrii . . . infusa mortalibus ex usus inconsulta lascivia sic humane nature fragiles -vit affectus . . ., ut *eqs.* **β** *corrumpere, seducere – anstiften, verführen:* LIBER hist. Franc. 32 p. 296,8 Fredegundis -vit duos pueros Taraonenses (*sc. ad regem interficiendum; cf. Greg. Tur. Franc. 4, 51 p. 186,17* pueri . . . malificati a Fredegundae regina). **2** *spectat ad res (animalia: l.42):* **a** *(largiter) irrigare – (reichlich) bewässern:* CHART. Tirol. I 1126 (a. 1242) aquas . . . et aqueductus . . . ad -andas vineas et agros . . . conferimus *(sc. comes). in imag.:* THEOD. TRUD. Bav. 16 cum spiritus sancti gratia rivos eius -ret. **b** *inundare, diluviare – überschwemmen:* PASS. Colom. 7 queque loca sibi contigua estuantis diluvii copiis -vit *Danubius.* ANNAL. Mell. Vind. I a. 1275 p. 706,26 repleta est terra et -ta a pluvia multa. *complere – volllaufen lassen:* WILLIB. Bonif. 8 p. 50,31 vino madidum -are stomachum. **c** *imbuere, tingere – tränken, benetzen:* ALBERT. AQUENS. hist. 7,70 veste ostrea exutus est *rex*, que . . . tota cervicibus, tabe et sanguine hostium -ta fuisse . . . visa est. NARR. de Gron. 39 p. 92,87 pauci . . . occisi, quorum sanguine illa maledicta palus . . . -batur. CHART. Pruss. II 104 p. 90,9 ad . . . gentilium sanguine christiano gladios suos -antium seviciam comprimendam. *usu medial.:* ROSIN. interpr. 1 p. 298,17 in alvo meo *(sc. Lunae)* -ti fuerint, id est imbiberit multum eius *(sc. aquae vivae)* per continuam imbibitionem . . ., donec plenissime candidetur *(sc. filius Solis et Lunae).* **d** *implere – anfüllen:* ADAM gest. 4,8 p. 236,6 pestifera consuetudine delectatus -andi ventris tandem suffocatus crepuit *episcopus. farcire – mästen:* FORM. Sangall. 35 da illi *(porco)* cotidie sufficiente de sigla vel hordeo et -a (inh- *var. l.*) illum de mixtura furfurum seu farinae.

***inedentulus,** -a, -um. (in- *et* edentulus) *non omnino dentibus carens – nicht gänzlich zahnlos:* CHRON. Ebersb. II p. 8[a],8 ut -ae matrinae ex parte carente dentibus misereretur *Adalbero*, quae senio affecta nimio dolore dentium . . . misera perurgebar *(sc. Willibirgis).*

inedia, -ae *f. script.:* unae-: CAPIT. episc. III p. 25,6 *(var. l.).* inhe-: *l.54.* inae-: *l.54.p.1751,8. form. abl. sg.* -o: *l.56. metr.* -ē-: *l.62.*

1 *strictius i. q. abstinentia cibi, fames, ieiunium – das Nicht-Essen, Hungern, Fasten:* ARBEO Corb. 12 si vir Dei . . . potuit . . . inh-ae (*corr. m. al. in* inędie *1*) vel alatione in tante disperationis damnatione positum *(sc. suspensum)* per triduum sustineri. HUGEB. Willib. 4 p. 94,2 -o (in medio, -a *var. l.*) intus lacerati *(sc. socii).* EINH. Karol. 30 p. 35,8 illo . . . -am retinente. NOTKER. BALB. gest. 2,6 p. 53,19 qui *(episcopus)* cum ieiuniis et orationibus incessanter incumberet, legatum . . . pene continua mortificavit -a. THIETM. chron. 2,5 Beringerus . . . Ethelheidam . . . cum custodia et -a . . . afflixit. VITA Annon. IV 3,5,1 austera domuit corpus -a. HIST. de exp. Frid. imp. p. 79,6 Turci existimantes nos omnino -a contabuisse. *al. abund. (c. gen. inhaerentiae: l.66):* OTTO FRISING. gest. 14 p. 29,32 oppidanis fame et -a astrictis (*sim.* HIST. peregr. p. 160,14). HIST. de exp. Frid. imp. p. 4,33 prę nimia famis -a (*sim.* p. 85,41. p. 86,20). **2** *latius i. q. inopia – Mangel:* **a** *proprie:* HRABAN. epist. 24 p. 430,37 ne aliis optatum cibum edentibus nostri apostolicorum dapium -a diutius ieiuni remaneant. OTTO FRISING. gest. 2,24 urgentur aquis amaricatis oppidani intolerabili potus -a, gravi sitis molestia. 2,34 p. 142,12 laborantem ciborum -a militem ad superiora duxit *imperator.*

[Weber]

INNOC. IV. registr. B 49 urgente victualium -a. HIST. de exp. Frid. imp. p. 92,26 post tantos labores ac tantam -am et famis cruciatum. TRAD. Werd. 150 p. 43,34 Hildegundis . . . oppressa incommodis -e . . . dicta bona nobis emenda exhibuit. **b** *translate i. q. tenuitas, infirmitas – Dürftigkeit, Hinfälligkeit, Unzuverlässigkeit:* EPIST. var. III 26,3 p. 187,28 quin . . . manum calamo inicerem atque . . . viro undecunque facundissimo obtentu apologiae ingenitae hebetudinis atque inediae meae maciem impudentius publicarem. CHART. Eberb. 357 p. 122,23 ne . . . tam pia ordinacio . . . -a temporum aut negligentia hominum pretereat.

***inedicibilis,** -e. *script.:* -isc-: *l. 29.* -bl(is): *l. 27. qui dici non potest – unsagbar:* **1** *strictius:* ARNOLD. LUB. chron. 3,9 p. 151,42 quid de habundantia . . . victualium dixerim, . . . que sicut erat inestimabilis, ita cuilibet linguarum manet -is. **2** *latius i. q. inenarrabilis, incomprehensibilis – unbeschreiblich, unfassbar:* **a** *in bonam partem:* **α** *c. notione mirandi:* VITA Pus. 4 Othildis . . . -is castimonię virgo. VITA Bard. 2 p. 324,11 totus . . . deditus erat -i benignitati. CHRON. Reinh. a. 1209 p. 577,9 -i (indicibili *var. l.*) alacritate . . . rex . . . coronatus est. *al. de Deo, Christo:* VITA Winn. 26 (MGMer. V p. 774,33) Deus magnus et -is. ALEX. MIN. apoc. 10 p. 170, 27 de -i Christi virtute possunt aliqua dici. **β** *c. notione amplificandi i. q. incomparabilis, ingens, immensus – unvergleichlich, außerordentlich, gewaltig, unermesslich:* VITA Landel. 5 (MGMer. VI p. 442,5) Laubias . . . villarum famulorumque -i (-bli *var. l.*) replevit c o p i a (CHRON. Reinh. a. 1208 p. 574,27 cum -i c. militari). ABBO SANGERM. serm. praef. 3 qui pene -i (inedis- *var. l.*) sudore expleveram iussa presulum. EBO BAMB. Ott. 2,18 p. 87,15 -i (cum ingenti *var. l.*) gaudio ac reverentia velut angelus Dei . . . suscipitur. ARNOLD. LUB. chron. 3,9 p. 152,1 ut . . . nimium et . . . -em apparatum attendas, unum de minimis referam. **b** *in malam partem i. q. infandus, immanis, gravis – unsäglich, schrecklich, schwer:* STEPH. LEOD. Lamb. 21 (ASBoll. Sept. V p. 585C; s. X.in.) ubi *(sc. in domo)* monachorum turba -i caumate erat coacta. VITA Dagob. 12 p. 519,29 concupiscentia -i inflammatus ac diaboli veneno debriatus *(sc. regis filiolus)*. RUODLIEB IV 113 dedecus inmensum vel -e damnum. LAMB. TUIT. Herib. 2,38 femina cum -i cruciatu gestans ubera turgida. *al.*

adv. ***inedicibiliter.** **1** *modo inenarrabili, incomprehensibili – auf unbeschreibliche, unfassbare Weise:* GODESC. SAXO theol. 22 p. 309,2 manet *Deus* in simplicitate suae -r magnae praesentiae. VITA Hildeg. (RerBoicScript. I p. 627a,63) ad sponsum incircumscriptibiliter et -r formosum anhelat. **2** *modo ingenti, immense – in außerordentlichem Maße:* HARIULF. chron. 4,9 p. 198,21 ut . . . hodie -r nitens suo aspectu gigneret *caeli serenitas* orbi nostro laetitiam. FROWIN. explan. 3,978 Deus praestat timentibus se dulcedinem et multitudinem dulcedinis et magnam multitudinem dulcedinis et quam magnam, id est -r magnam. **3** *modo nefando, terribiliter – auf unsägliche, schreckliche Weise:* CHRON. Reinh. a. 1195 p. 553,22 universos orientales -r exsuperando confecit *princeps Thuringorum*. a. 1206 p. 571,11 ex peccatis incolarum matrix ecclesia flammis ultricibus cum ruinosis parietibus -r interiit.

inedif(f)ico *v.* inaedifico. ***inedificatio** *v.* *inaedificatio.

***inedomabilis,** -e. *qui edomari non potest – unbezwingbar, unbeherrschbar:* EPIST. Ratisb. 10 p. 322,15 ne, dum honestati consulitur, eius -e contrarium incurratur. *Weber*

ineffabilis, -e. *script.* -efa-: *p. 1752,29. adde* ANSELM. BIS. rhet. 6 p. 176,21. **I** *sensu pass. i. qui dici, enuntiari non potest, debet – nicht auszusprechen(d), verboten auszusprechen, unaussprechlich, unsagbar:* **A** *strictius:* **1** *in univ.:* CHART. Sangall. A 761 p. 363,11 (a. 909) rogo *(sc. abbas)* . . . per . . . Dei -e nomen . . ., ut *eqs.* (*sim.* RATHER. epist. app. p. 190,13 per . . . sanctum et -e nomen). CARM. Bur. 183,2,1 (ed. Vollmann) si puer cum puellula moraretur in cellula, . . . fit ludus -is menbris consertis *(ed.*, desertis *cod., cf. comm. ed. p. 1205)* habilis. **2** *qui sermone (humano), verbis exprimi non potest – nicht in (menschlicher) Sprache wiederzugeben(d), in Worte fassbar:* RIMB. Anscar. 3 p. 22,36 qui *(seniores)* . . . -es Deo laudes promebant *(sc. in visione)*. CONR. MUR. summ. p. 139,13 salutatio est -e seu inexpressibile mentis gaudium ex nimio affectu deficiens in verbo principali tercie persone. **3** *qui nominari non potest, non dictus – unnennbar, nicht (namentlich) genannt:* DIPL. Otton. III. 375 p. 803,3 omnia, que ad . . . monasterium . . . pertinere videntur, . . . nec non Armentaria et Blundi cum pertinentiis -bus illo in proprium corroboravimus. THIETM. chron. 3,20 prosternunt *hostes* . . . Ecelinum . . . cum . . . Conrado ceterisque -bus, quorum nomina Deus sciat. 4,2 huc *(sc. Quidilingeburg)* Miseco et Mistui et Bolizlovo duces cum caeteris -bus confluebant. *non enumeratus, innumerabilis – ungezählt, unzählig:* THIETM. chron. 6,82 quidam miles . . . a muribus intra cubiculum inpugnatur -bus. **B** *latius i. q. inenarrabilis, incomprehensibilis – unbeschreiblich, unfassbar, unbegreiflich (usu subst.: l. 32):* **1** *in bonam partem:* **a** *praevalente notione mirandi:* **α** *de hominibus eorumque actionibus:* WILLIB. Bonif. 2 p. 7,27 magna . . . mentis et -i gravitate . . . ditatus est. VITA Chrod. 17 p. 562,4 o hominem -em, qui *eqs.* THIETM. chron. 4,45 qualiter . . . cesar ab eodem *(Bolizlavo)* . . . susciperetur . . ., dictu incredibile ac -e est (*sim.* 6,101). 4,48 p. 186,14 vulgus numquam suis contentum dominis malum huic *(caesari)* pro -i pietate restituit. *al. de opere a hominibus constructo:* ANNAL. Fuld. II a. 869 p. 69,2 qui *(Karolus)* cum exercitu . . . in illam -em Rastizi munitionem et omnibus antiquissimis dissimilem venisset *eqs.* **β** *de Deo, rebus caelestibus sim.:* HUGEB. Wynneb. 7 p. 112,29 o -e opificis pietas conditoris, qui *eqs.* AGIUS vita Hath. 12 dicebat se . . . miro et -i nobis modo coelestibus simul et terrestribus interfuisse. ORD. iud. Dei B 5,3a propter . . . inefa-em bonitatem tuam *(sc. Dei)*. BERTH. AUGIENS. chron. B a. 1077 p. 310,1 adeptus *(sc. vir Dei)* -em vitae perennis inmortalitatem. VITA Norb. I p. 13 p. 686,7 in coelum os suum ad invisibilia et -ia tollere praesumebat. *saepe. v. et p. 1757,11. de miraculis:* ERMENR. Sval. 10 p. 162,8 tantus et tam -is mirifici odoris fumus . . . inde *(sc. e sarcophago)* egressus est, ut *eqs.* DIPL. Otton. III. 319 p. 746,8 coepit *Deus* -bus miraculis . . . martyris sui merita . . . diffamare. **b** *praevalente notione amplificandi i. q. incomparabilis, ingens, immensus – unvergleichlich, außerordentlich, gewaltig, unermesslich:* EPIST. var. II 3 prestantissimo et -i dilectione nominando Reginberto *eqs.* VITA Liutb. 29 p. 33,24 -i repleta . . . laetitia. THIETM. chron. 7,29 cesar . . . regi . . . -em pecuniam dedit. 7,45 p. 452,21 -em navium multitudinem . . . premisit *papa. saepius.* CHART. Mog. A I 451 p. 358,27 -bus divitiarum acervis suffocatus *archiepiscopus. saepe.* **2** *in malam partem i. q. infandus, gravis, immanis – unsäglich, schrecklich, schwer, abscheulich:* HILLIN. Foill. 7 (MGScript. XV p. 925,42; a. 1202/12) adductis aliquibus -i peste destitutis in oratorio *eqs.* THIETM. chron. 3,26 dolor. 7,42 p. 448,27 quod . . . antistitem . . . -i poena more suo nefando constringerent *Northmanni. saepius.* WIPO gest. 40 p. 60,22 (vs.) qui vocem habet serenam, hanc proferat cantilenam de anno lamentabili et damno -i. *saepius.*

II *sensu act. i. q. elinguis, mutus – sprachlos, stumm:* EPIST. Hildesh. 58 p. 228,18 miramur ultra modum . . ., ineffabiliter, incredibiliter, repletus stupore -i, stupore incredibili *eqs.*

adv. **ineffabiliter.** **1** *modo inenarrabili, incomprehensibili – auf unbeschreibliche, unfassbare Weise:* VITA Sigir. 1 (MG Mer. IV p. 607,5) benignitas . . . Dei . . . et claritas . . . ea *(sc. caelum et mundum)* -r perlustrat. GODESC. SAXO theol. 19 p. 274,4 -r unum sunt *(sc. Pater et Filius)*. BALTH. hist. Fridol. (ed. M. Pörnbacher, Vita S. Fridolini. 1997. p. 266,4) quem -r mirificavit Deus. EBERH. BAMB. epist. 16 p. 557B in duabus constans *Christus* naturis simpliciter, incomposite et -r. *saepe.* **2** *modo ingenti, immense – in außerordentlichem, unendlichem Maße:* THIETM. chron. 6,85 corpus *(sc. Ludgerdae)* . . . deponitur et a viro suimet Wirinhario -r defletur. CHRON. Reinh. a. 1253 pre nimio dolore et ira -r lacrimata *cognata*. CARM. Bur. 77,7,2 cum vidissem . . ., quod semper optavi, tunc -r mecum exultavi. **3** *modo infando, immane – auf unsägliche, abscheuliche Weise:* THIETM. chron. 8,29 hominibus multis atque pecoribus -r nocuerunt *lupi*. CHRON. Thietm. 5,23 vice basilisci noxii regnans populum -r constrinxit *Bolizlaus (cf. Lucan. 9,726).* **4** *sine verbis – wortlos, stumm: l. 53.*

[Niederer]

ineffabilitas, -atis *f.* *c. gen. inhaerentiae: l.12.* **1** *qualitas quae sermone (humano) exprimi non potest – nicht in (menschlicher) Sprache wiederzugebende Art, Unaussprechlichkeit:* RATHER. quadrag. II 37,714 vox . . . angelorum nihil est aliud nisi ammiratio perpetua . . . -is Dei sine motu linguae, sine strepitu vocis. ALBERT. M. div. nom. 11,8 p. 414,11 'de . . . divina pace et silentio' . . . 'neque dicere neque cogitare est possibile neque fas', . . . et hanc divinam pacem . . . quidam 'sanctus', qui vocatur 'Iustus', nominat '-em' (*cf. PG 3,949A* ἀφθεγξίαν). **2** *qualitas inenarrabilis, incomprehensibilis – Unbeschreiblichkeit, Unbegreiflichkeit:* RATHER. prael. 3,32 haec *(sc. dicta)* de -e tantae *(sc. trinitatis)* incomprehensibilitatis . . . cogitanti ignosce, lector. quadrag. II 32 sicut . . . spiritus in corporibus eo interior, quo invisibilior, eo invisibilior, quo usque ad -em (-e *var. l.*) interior, . . . sic *eqs.* CONST. imp. III 14,1 ex alti sui . . . -e consilii . . . dies malos abbreviasse videtur *Dominus*.

***ineffectivus,** -a, -um. *inefficax, invalidus – unwirksam, kraftlos:* LUP. FERR. Wigb. capit. 21 p. 38 de -a potentia ignis (*cf.* 21 tantum abfuit effectus . . ., ut . . . nil ignis . . . valuerit).

inefficacia (-tia), -ae *f.* **1** *opera vana, effectus invalidus – vergebliches Bemühen, Erfolglosigkeit:* BERTH. chron. B a. 1079 p. 370,5 regi . . . demandavit *papa* se non parum moleste ferre legationis suae -am. ARNULF. SAG. invect. 7 p. 104,10 de -a speratae potestatis argumentum accessit in ligationem versa legatio. PAUL. BERNR. epist. p. 474,27 pudor obsistit illius -tię, quam iam diu passi sumus . . . in indagandis libris Ambrosianę doctrinę. **2** *cessatio, inertia – Untätigkeit, Trägheit:* RATHER. conf. 30,1029 indeficua gratiarum . . . munia . . . solvere Inspiranti suadens, causas huiusmodi *(sc. torporis desidiae)* -ae videtur mihi . . . altius oportere disquirere.

inefficax, -acis. *abl.: sg.* -ari: *l. 53. pl.* -atibus: *l. 56. compar.* -atiora: *p.1754,2.*

1 *de anim.:* **a** *invalidus, enervis, impotens – kraftlos, schwach, ohnmächtig, unfähig:* RADBERT. corp. Dom. 12,35 numquid -x (efficax *var. l.*) est ex se, qui tanta fecit ex nihilo? ALBERT. M. animal. 1,510 qui . . . angustis passibus incedunt, -es sunt, parvae mentis et parci *(cf. Physiogn. 75). spectat ad debilitatem:* RUP. TUIT. Pant. 15 (AnalBoll. 55. 1937. p. 267,31) sanitas a te recedet, et ecce, ut eras, inpotens atque -x permanebis *(sc. mater sanata).* **b** *successu carens, vanus – erfolglos:* DIPL. Heinr. II. 34 p. 38,15 seminarium quoddam erroris invenit *diabolus*, sed . . . in . . . conatu prostratus et . . . -x et confusus erubuit. EPIST. Mog. 22 p. 357,8 ne . . . -x post derisui oculo nequam patuerim *(sc. abbas)*, dum . . . coepta non perficerem. ANNAL. Leod. a. 1040 (MGScript. IV p. 19,27) Heinricus contra . . . regem Boemiae vadit, sed -x redit. *al.* **c** *ignavus, deses – untätig, nachlässig:* RATHER. epist. 33 p. 184,4 illi *(maiores ecclesiae)* in agenda poenitentia -issimi, utpote ebriosissimi erant. **2** *de rebus:* **a** *non effectivus, non operans, cassus, futtilis – wirkungslos, unwirksam, inaktiv, untauglich, unnütz:* **α** *gener.:* WOLFHARD. Waldb. 2,11 p. 240,3 rapta . . . -i (-ri *var. l.*) . . . praeda ascensaque . . . iumenta *eqs.* 3,6b p. 274,14 ubi *(sc. in locello suo)* -i tamdiu resedit *oculus* hospitio, quoad usque *eqs.* FRAGM. chron. Fuld. 11a,12 (ArchDipl. Beih. 1. 1976) machinis -tibus propter quedam edificia obiecta crebris ictibus murum pulsavit *Saladinus (v. notam ed.).* **β** *natur.:* HERM. CARINTH. essent. 2 p. 194,11 evacuatum est . . . superioris nature ministerium totusque mundus inutilis et -x preter infimam et minimam eius particulam. ALBERT. M. animal. 3,90 est *(sc. semen hominum paucorum pilorum)* -x ad generationem. **γ** *theol.:* ALBERT. M. sent. 4,26,5 p. 103a,30 ad idem non multiplicatur causa secundum causalitatem unam, nisi sit -x. p. 103a,36 institutio divina fuit -x, quod nefas est dicere. **δ** *iur. i. q. irritus, non legitimus – ungültig, nicht rechtskräftig:* DIPL. Loth. III. 103 p. 167,6 hoc *(sc. aliquem constitutioni obviasse)* ut sit -x et inutile et ut nullam firmitatem vel vim habeat. CHART. Cell. Mar. 77 p. 117,35 ut, si quod . . . prolatum fuerit instrumentum, -x habeatur et vacuum et omni virtute cassatum (*sim.* CHART. Nuremb. 311 -x . . . et inane). **b** *qui parvi momenti est, non gravis – nicht ausschlaggebend, nicht gravierend:* MAURUS progn. 30 p. 45a,19 hiis signis <pertractatis> perituros non <dubitabis>, qui . . . quedam horum -tiora *(cod.,* inefficatoria *ed.)* et non omnia habuerint *eqs. (cf. Hippocr. progn. 17 [ed. Littré II. p. 156,14sqq.]).*

adv. **inefficaciter.** *sine effectu, frustra – ohne Wirkung, vergeblich (in figura rhet. litotes q. d.: l. 8. 11. 14):* GEBEH. SALISB. Herm. 2 nos imminentium malorum caput et causam esse testantur; quod sicut incessanter, ita nec -r (efficaciter *var. l.*) docent *fratres et domini.* VITA Heinr. IV. 3 p. 16,22 asserebant *multi* tam -r quam illicite factum, quod factum est. INNOC. III. registr. 2,201 p. 390,21 nec . . . -r nostra *(sc. imperatoris)* serenitas parabolam evangelii de humilitate abscultavit *eqs.* VITA Greg. Porc. II 26 per ipsum a Deo veniam consequi peccaminum non -r sperantes *fideles. al.*

***inefficientia** (-ce-), -ae *f.* *status irritus, illegitimus – ungültiger Zustand, Unrechtmäßigkeit:* TRAD. Petr. (FreibDiöc Arch. 15. 1882. p. 169,4; s. XII./XIII.) cui *(sc. allodii abalienati)* defectui, immo -centie, quidam ex fratribus nostris se obiciens . . . a malignorum infestationibus allodium . . . liberum effecit.

ineffrenatus, -a, -um. *effrenatus, indomitus – zügellos, unbeherrscht:* CHRON. Thietm. 5,24 episcopum . . . capillis arripiens et solotenus . . . deiciens cunctis -am manifestavit *Hartwigus* iram.

ineffugibilis (-gab-), -e. *qui evadi non potest, inevitabilis – unentrinnbar, unvermeidlich:* GERHOH. epist. 24 p. 605D quae *(ira Dei)* . . . est -is. ALBERT. M. summ. theol. I 17,68,4 p. 706b,20 Plato . . . dupliciter dicit fortunam . . .; secundum actionem . . . divinam legem impraevaricabilem propter causam -em.

adv. ***ineffugibiliter.** *inevitabiliter – unausweichlich:* DIPL. Merov. I 21 p. 60,37 (spur. s. XI.?) cum . . . in hac vita brevi tempore maneamus et ad mortem -abiliter properemus, oportet *eqs.*

inegaliter *v.* inaequalis.

inegressibilis, -e. *c. praep.* a(b): *l.40.43.44.46sq. confunditur c.* ingressibilis: *l. 50. non egrediens, discedens – nicht (her)ausgehend, verlassend, abweichend (usu philos. et theol.; usu subst.: l. 40):* ALBERT. M. div. nom. 2,83 p. 97,14 discretum et unitum, singulare et plurale, multiplicatum et -e ab uno sunt opposita: omnis enim multitudo egreditur ab uno *eqs.* 4,129 p. 221,58 'secundum supersubstantialem virtutem' . . . Dei '-em (*PG 3,712B* ἀνεκφοίτητον) a seipso' *eqs.* myst. theol. 3 p. 470,7 'quomodo permanserunt *lumina* -ia a mansione in ipso', scilicet corde, inquantum manent in una essentia *eqs.* eth. I 615 p. 528,18sq. si . . . continentia esset -is ab omni ratione, tunc etiam esset -is ab hac *(sc. dicta)* dubitatione. *ibid. al. per errorem:* ALBERT. M. eccl. hier. 7 p. 164,31 virtus divina . . . operatur . . . 'sine pompa', id est sine manifestatione; alia translatio 'ingressibilibus (-bus *var l.; cf. PG 3,565C* ἀνεκπομπεύτοις) doctrinis', quia non egrediuntur ad manifestum.

adv. ***inegressibiliter.** *non egrediendo, discedendo – ohne (her)auszugehen, zu verlassen, abzuweichen (usu philos. et theol.):* ALBERT. M. sent. 2,23,2 p. 393b,38 quod *(lumen)* est ipse *(Deus)* et -r in ipso manet. div. nom. 2,84 p. 98,59 bonitas potest tripliciter considerari in causa prima: . . . prout est causae actu causantis, et secundum hoc dicitur -r (*PG 3,649B* ἀνεκφοιτήτως) *eqs.* 4,101 p. 202,1 '-r manent *angeli* in identitate' (*sim.* summ. creat. I 4,41 p. 562a,35). 13,9 p. 437,21 ad omnia se extendit *unum* uniendo ea 'et est omnium causa', quod sint omnia '-r', id est non egrediendo a propriae unitatis simplicitate (*sim.* sent. 1,24,3 p. 611a,41. 1,31,9 p. 111a,18). *ibid. al. per errorem:* ALBERT. M. eccl. hier. 4 p. 98,16 'ab ipsis', scilicet divinis, 'ut contemplantibus invisibile secretorum -r (*cf. PG 3,476C* ἀνεκπομπεύτως) cooperitur divinus radius incontaminate'.

inelegans, -antis. *indecorus – unansehnlich, kunstlos (in figura rhet. litotes q. d.):* INVENT. Matth. 18 ex candido lapide opere statuario non -i . . . refecta est *tumba.*

adv. **ineleganter.** *incongrue, absurde – unpassend(er-), unvernünftig(erweise; in figura rhet. litotes q. d.):* CHART. Turic. 1627 p. 333,26 (a. 1276) non -r agitur, si ea, que geruntur,

ad futuram rei memoriam testimonio scripture roborantur (*sim.* 1682).

ineleum *v.* oenelaeum: PAUL. AEGIN. cur. 208. *ibid. al.*

***ineligibilis,** -e. **1** *qui eligi non potest – nicht wählbar, unwählbar (usu subst.: l.11):* CHART. Eberac. 130 p. 271,9 (epist. papae a. 1218) ipsi *(sc. praepositus et collegae)* pronuntiantes predictam S<ophiam> esse -em *(sc. abbatissam)*, eo quod tunc vix sedecim esset annorum *eqs.* ALEX. IV. registr. 440 p. 399,8 ne ... eligatur *Conradus*, maxime cum propter infantiam ... sit ad ista *(sc. regnandum)* prorsus inhabilis ac -is puer ipse *(sim.* CLEM. IV. registr. 657 p. 669,17 quod assumere -em nulli licet *eqs.* CHRON. Erf. min. cont. I[a] p. 674,21. *al.)*. HEINR. TREV. gest. 28 p. 430,26 (chart.) eum *(Wilhelmum)* esse -em ad administraciones ordinis (*sim.* 29 p. 431,15). *al.* **2** *non praeferendus, parvi aestimandus, spernendus – nicht vorzuziehen(d), gering zu schätzen(d), abzulehnen(d; usu subst.: l. 18):* ALBERT. M. eth. I 154 p. 138,47 sicut voluntario opponitur involuntarium, ita eligibili opponitur -e. *?per errorem:* ALBERT. M. eth. I 628 p. 537,46 intemperatus ... est persuasus ad malum ..., sed incontinens non est persuasus; supra autem dixit, quod persuasus -ior (eligibilior *var. l., fort. recte*) est *(cf. p. 1146[a],31sqq.)*; ergo videtur incontinens peior.

inelimatus, -a, -um. *impolitus, incomptus – unausgefeilt, kunstlos, schlicht:* RADBERT. Matth. 1 prol. 6 dum ... coram fratribus evangelium ... licet -o loquendi genere ... tractaretur *eqs.* (*sim.* 5 prol. 85. corp. Dom. prol. ad Warinum 35 sermone -o [ineliminato *var. l.*]). EPIST. Worm. I 22 p. 44,27 ne tua pietas meis litterulis nimirum -is, minime ornatis, reclamet *eqs.* PETR. DAM. epist. 66 p. 279,23 ut -i (inclinati, -lumnati *var. l.*) atque prolixi stili duplex fastidium levaremus (*sim.* 118 p. 340,21).

***inelixabilis,** -e. *qui elixari, coqui non potest – nicht kochbar, garfähig (usu natur.):* ALBERT. M. meteor. 4,1,22 p. 238,4 si ... habent *corpora* plus de humido aqueo ..., sed 'non potest separari' ab eis per calidum ... agens, dicetur *corpus* -e (-ia *var. l.*) sicut 'lignum'. *cf.* *elixabilis.

ineloquens, -entis. *non eloquens, facundus – nicht redegewandt, unberedt:* TRANSL. Libor. I 41 p. 220,17 ut, si nos impericia facit -es, devotio tamen ostendat oboedientes. HILDEG. epist. 29,27 (ed. Pitra) -em et impeditae seu tardioris linguae se profitens *(sc. Moses; sim.* WIBERT. GEMBL. Hildeg. 412 dum incircumcisum labiis et -em se memoraret; *cf. Vulg. ex. 6,12)*. HUGO HONAUG. div. 2,3 non minus ab auditore maligno et inepto quam ex -i doctore veritas ipsa interdum periclitatur. *v. et l.60.*

ineloquentia, -ae *f.* *defectio eloquentiae, facundiae – mangelnde Redegewandtheit, Sprachbeherrschung:* LIBRI Karol. III 5 p. 360,20 sicubi extra horum *(virorum eloquentium)* disputationes in sanctae fidei confessione invenitur *negotium (sc. de trinitate)*, aut -ae, quae inperitię de fonte procedit, aut alterius linguę proprietati deputandum est, quae *eqs. (v. notam ed.)*. ALCUIN. Richar. 13 (MGMer. IV p. 397,23) ne -ae (in aeloquentiae *var. l.*) meae tarditate ... signorum ... fama ... obscuretur (*inde* HARIULF. chron. 1,20 p. 33,32). HUGO HONAUG. div. 7,6 non tam ex ... auditorum varietate quam et ex -a propria periculum facile incurrit sermo loquentis.

***ineloquentiosus,** -a, -um. *non eloquens, facundus – nicht redegewandt, unberedt:* VITA Pard. praef. (MGMer. VII p. 25,3) me ... a nonnullis dispicabilem vel -um (inol-i<osum>, ineloquentem, me loquente *var. l.*) et rusticum hoc poscis *(sc. pater)* opus.

ineluctabilis, -e. *script.* inl-: *l.72.* *ineffugibilis, inevitabilis, insuperabilis – unentrinnbar, unabwendbar, unüberwindlich (in lusu verborum: l.66):* EPIST. Wisig. 3 p. 663,31 -is ... clamor gementium ... vincat vestrum *(sc. Sisebuti)* regale fastigium. VITA Ludow. Pii 20 p. 344,15 regno pene -em luctum reliquit *(sc. Karolus mortuus)*. GESTA Camer. 1,67 p. 425,6 ut ... edicti auctoritas -em perenniter obtineat vigorem *eqs.* OFFIC. Willig. p. 20,1 cuius *(Augusti)* mensis decursus humanae conditioni ... gravis ... et pene -is est. ROD. GLAB. hist. 2,4 p. 58,14 ut ... ad ultimum ... quamquam civile, tamen inl-e inirent *(sc. Conanus et Fulco)* comminus prelium. *saepius*.

adv. ***ineluctabiliter.** *vigore ineluctabili, inexpugnabiliter – mit unüberwindlicher Tatkraft, unbezwinglich:* EPIST. divort. Loth. 3 p. 214,12 nisi ... ille *(Ludowicus rex)* tam -r ac fideliter ... laboraret, iam paene ... christianitas periclitata fuisset.

inemendabilis, -e. *qui emendari non potest, vult, incorrigibilis – nicht zu verbessern(d), unverbesserlich, unbelehrbar:* **1** *de hominibus:* CONC. Karol. A 39[A],134 p. 412,2 si prorsus -es et incorrigibiles apparuerint *(sc. contemptores canonum) eqs.* (*sim.* 39[B],18 p. 450,27. 39[B],24 p. 454,25). GESTA Camer. cont. II A 117,4 quos *(adversarios)* cum ... pontifex erga illum ... aspexit inflexibiles atque -es *eqs.* HUGO RIPELIN compend. 2,61 p. 83[b],5 verecundari in turpi perpetrato *(sc. est proprietas hominis)*; propter quod -es dicuntur inverecundi, quia *eqs.* (*sim.* ALBERT. M. animal. 22,11). *al.* **2** *de rebus:* **a** *non commutabilis – nicht zu ändern(d):* AGOB. 2,5 neque indignetur magnanimitas vestra *(sc. imperatoris)*, quod indignus digna loquor ..., quia per ista, <quae> forsitan -ia sunt, volo pervenire ad ea, quę *eqs.* **b** *inexpiabilis – nicht zu sühnen(d), unverzeihlich:* RATHER. epist. 24 p. 122,3 ut -em contra te *(sc. Milonem episcopum)* meam asstruam culpam, tuam vero contra me malo ipse percenseas, quam *eqs.*

adv. ***inemendabiliter.** *modo non corrigibili, inexpiabiliter – in unverbesserlicher, unverzeihlicher, nicht zu sühnender Weise:* RATHER. decr. 2,13 (CC Cont. Med. XLVII. 1976. p. 135) ut ... perperam -r quid perpetrante abbate alter ab episcopo illic *(sc. in abbatiola)* sufficeretur. post pasch. 2,69 ut hoc etiam -r confiteri sit nobis *eqs.*

***inemendatio,** -onis *f.* *status non emendatus – unverbesserter, unkorrigierter Zustand:* GESTA Trud. cont. I 8,5 p. 274,23 ne propter eius *(libri)* -em et festinantis manus incuratam scripturam ... esset ei *(Rodulfo)* in posterum confusio.

inemendatus, -a, -um. *c. praep.* de: *l.49.* *non emendatus, correctus – unverbessert, unberichtigt, unkorrigiert:* **1** *de hominibus eorumque moribus, actibus sim. (interdum fere i. q. impunitus, non expiatus – unbestraft, ungesühnt, e. g. l.40. 44):* **a** *in univ.:* CAPIT. reg. Franc. 192,10 si per neglegentiam comitis vel factae sunt vel -ae remanserunt *praesumptiones*. WIDUK. gest. 2,13 ne ... ingens scelus -um (-u *corr. in* -ii C[2]) maneret *eqs.* GESTA Rom. eccl. X p. 418,5 quae modo emendaturum se promittebat, post ... -a predicare et scripto confirmare ... non timebat *(sc. papa)*. CONSUET. Rod. 66 quę *(culpa)* -a preteriri non debeat. CHART. Basil. A I 258 (chart. papae) hec *(sc. venditiones praesumptae)* -a relinqui non debent *eqs. al.* **b** *qui mores non mutavit, incorrigibilis – sich nicht gebessert habend, unverbesserlich (usu subst.):* HRABAN. hom. I 67 p. 127[D] si ... antiquus hostis in die exitus nostri invenerit reos et -os de supradictis operibus *(sc. peccatis)*. GESTA Trev. cont. I 17 p. 191,21 in qua *(fide)* ... speramus ... male ... operantes, non confessos et -os in aeterno arsuros incendio. **2** *de libris sim.:* CAPIT. episc. I p. 198,30 quatinus ... libros sibi bene correctos habeant *sacerdotes*, quia sępe ... per -os libros male rogant (*sc. Deum; sim.* p. 237,12). GUNZO epist. 3 p. 24,16 Eneidem ... in extremo vitę positus poeta -am Vulcano committere voluit *(v. notam ed.)*. OTLOH. Wolfk. prol. p. 566[A] ut ea, quae ... -o rusticoque stilo videbantur vagabunda, regulae ... grammaticae artis subiugarem.

inemptus, -a, -um. *non (pecunia) emptus, comparatus – nicht (für Geld) gekauft, erworben:* **1** *in univ.:* GUNTH. PAR. hist. 8,76 permittebat *summus pontifex* ... eis *(sc. exercitui)*, ut de maritimis locis Romanie ... cibos -os, id est absque pretio, moderate tollerent. *usu iur.:* CHART. scrin. Col. B 1190 p. 302,23 (a. 1264) quod si dictam pecuniam non solverimus *(sc. prior et fratres)* terminis supradictis, dicte domus et aree cum orto erunt -e. **2** *non venalis – unkäuflich:* SALUTARIS POETA 160 virtus degenerat, si mercenaria fiat; sed manet in precio, si sit -a (inepta, inventa *var. l.*), suo.

inenarrabilis, -e. *script.:* inae-: CONC. Karol. A 33 p. 276,11. inin-: CHRON. Fred. 1,18. -nna-: *p.1757,16.* -ner-: *p.1757,9.1762,37.*

1 *qui enarrari non potest, inenumerabilis – nicht erzählbar,*

(auf)zählbar: LIBER revel. Rich. 64 p. 77,18 tanta sunt ingenia eorum *(daemonum)* et artes, tanta eorum operacio . . ., quod -e est. **2** *qui sermone exprimi non potest, ineffabilis, incomprehensibilis – unbeschreiblich, unfassbar, unbegreiflich:* **a** *in bonam partem:* **α** *praevalente notione mirandi (fere de Deo, rebus caelestibus sim.; aliter: l.16):* TRAD. Frising. 399ᵃ (a. 818) quomodo . . . -em et inestimabilem Dei . . . clementiam . . . adipiscere mereatur *presbyter* (*sim.* DIPL. Loth. I. 23 p. 95,4 aeterna inene-i *[A,* -i *B]* pietate conlata . . . adipiscere). TRANSL. Viti 1 laus . . . Christo et gloria -is. CAES. HEIST. mirac. I 12,1 p. 315,24 quam ineffabilis, quam admirabilis, quam -is (inenumerabilis, innumerabilis *var. l.; sc. sit merces iustorum*). ALBERT. M. intellect. 2,1,9 p. 517ᵃ,19 quod *(lumen divinum)* nomen non habet et -e est. *saepius. v. et p.1762,37. 42. usu alch.:* GEBER. summ. 63 p. 513 illustratur fedum splendore inenn-i. **β** *praevalente notione amplificandi i. q. incomparabilis, ingens, immensus – unvergleichlich, außerordentlich, gewaltig, unermesslich:* VITA Maxim. Trev. I 5 p. 22ᴮ gavisi sunt *(sc. clerus et populus)* -i laetitia; tunc . . . custodes ac multitudo -is populi Aquitanorum collegerunt se. GERH. AUGUST. Udalr. 1,12 l. 86 exercitus Ungrorum -i pluritate . . . ad expugnandam civitatem circumcinxit. HERM. IUD. conv. 16 p. 112,17 cum -i concinens tripudio. **b** *in malam partem i. q. infandus, immanis – unsäglich, schändlich, schrecklich:* HINCM. divort. 13 p. 196,19 quae *(feminae)* . . . possint . . . -em amorem . . . inter virum et feminam serere (*item* 15 p. 205,11). REGINO chron. app. 2 -bus calamitatibus undique vallatus *Ludowicus*. CHART. archiep. Magd. 360 matronas . . . et virgines denudatas prostituit et -es execrationes perpetravit *dux. al.*

adv. **inenarrabiliter.** **1** *ineffabiliter, incomprehensibiliter – auf unbeschreibliche, unbegreifliche Weise:* EXPOS. miss. 11 Christus ante omnia initia a Patre -r genitus est. STEPH. LEOD. Lamb. 21 (ASBoll. Sept. V. p. 585) -r reflagrante eius facie beatissima. CONSUET. Rod. 6 qui *(sc. spiritus sanctus)* . . . ab eis *(Patre et Filio)* -r procedis (*sim.* CONSUET. Marb. 14). *al. v. et p.1762,46.51.* **2** *modo infando, immaniter – auf unsägliche, schreckliche Weise:* VITA Annon. I 1,13 p. 472ᵃ,46 gemina tribulatione -r angustiata *(sc. soror).*

inenarrabilitas, -atis *f.* *?gaudium ineffabile – ?unaussprechliche Freude:* HONOR. AUGUST. eluc. 3,106 magister: quid, si multos amicos haberes et nihilominus his *(dictis)* bonis affluerent? nonne tot gaudia haberes? discipulus: o -s! ita ego delector in sermonibus tuis sicut in omnibus divitiis *eqs.*

inenarrandus, -a, -um. *narrari vetitus, tacendus – verboten zu erzählen, geheimzuhalten(d; usu subst.):* ALFAN. premn. phys. 30,6 p. 111 qui *(Zenon)* dentibus abscidit suam linguam . . ., ne . . . ei *(Dionysio tyranno)* confiteretur -a (*PG 40,721ᴬ* ἀπόρρητα; *inde* HUGO HONAUG. [?] ignor. 38).

inenatabilis, -e. *qui enatari, natando evadi non potest – aus dem man schwimmend nicht entkommen kann (in imag.):* WOLFHER. Godeh. I praef. p. 168,20 ut . . . nec me impossibile quoddam . . . usurpantem pennis . . . rephraehensionis calore Icarii volaminis more solutis -e confusionis mare loetaliter dimergeret.

inenodabilis, -e. *inexplicabilis, indissolubilis – unauflösbar, -lich:* **1** *in univ. (usu alch.: l.61):* PETR. DAM. epist. 89 p. 557,1 vos *(sc. Cadalus pseudoepiscopus)* . . . nequaquam vosmet ipsos deberetis tam -is (inenodabiliter *var. l.*) sententiae nexibus irretire. Ps. ARIST. magist. p. 638ᵃ,53 nisi ad ipsum *(ignem)* sustinendum quibusdam -bus vinculis et artificiosis nexibus indissolubiliter constringantur *planetae.* **2** *stabilis, aeternus – beständig, ewig:* DIPL. Heinr. II. 118 p. 145,7 nos . . . predium . . . ecclesie . . . eterna ac -i tradicione accommodantes proprietavimus. BERNO epist. 5 p. 24,17 ut decus hoc *(sc. amicitiae)* sociale sit inter nos -e. WOLFHER. Godeh. I 10 p. 175,49 melius esset . . . secularis potentiae offensam . . . subire quam spiritualis iracundiae districtionem . . . sub -i anathemate perpetualiter inire.

adv. **inenodabiliter.** *indissolubiliter – in unauflöslicher Weise:* **1** *in univ.: l.59.* **2** *stabiliter – in beständiger Weise:* CHART. Westph. II 424 (a. 1181) ut . . . ita -r firmetur *(sc. quod gestum est, i. traditio)*, ut in perpetuum inconvulsum et stabile perseveret.

inenumerabilis, -e. *innumerabilis, immensus – unzählig, unermesslich:* ANNAL. Hild. a. 1037 p. 41,38 tonitrus fulgurisque . . . collisio . . . non minus LX viros . . . cum -i equorum armentorumque multitudine peremit. *v. et p.1757,12.*

ineo, -i(v)i, -itum, -ire. *script. et form.:* innierunt: *p.1759, 35.* inhi(re): *l.34.p.1759,30. al.* inhyerunt: *p.1759,12. imperf.: indic.* iniebant: *p.1759,33. al. coni.* inhierent: *l.34. partic.: praes.:* inientes *(cf. Stotz, Handb. 4,VIII § 124.1): l. 52. saepe.* inigentis *(cf. Stotz, op. cit. 3,VII § 176.3): l.52. perf.: sensu act.: p.1759,21. pro partic. fut. (an subest supinum?): l.25. gerund.* inien- *(cf. Stotz, op. cit. loco cit. [l.10]): p.1759,10. al. struct: c.* in *c. abl.: l.27. c.* contra: *l.38sqq. c. supin.: l.32. in coniug. periphrastica: p. 1759,31.32. partic. usu adi.: praes.: l.42. perf.: l.69. metr. partic. perf.* inīt(us): *l.25. fort. add.: p.1759,21. confunditur c.:* inhiare *(cf. Stotz, op. cit. 2,V § 84.13): l.34. p. 1759,29. al.* emere: *p.1759,43. adde* BENED. ANDR. chron. p. 171,2.

intrare, ingredi (in) – (hin)eingehen (in), hingehen, schreiten (zu; ellipt.: l.25): **I** *intrans.:* **A** *proprie:* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* WALAHFR. carm. 49,13 ut mereamur -ire tui *(sc. Dei)* alta ad praemia regni. WILLETR. Sus. 231 cor tu contritum, Deus, . . . non spernis -tum *(sc. in regnum caeleste; cf. Vulg. psalm. 50,19).* **b** *publ. et iur.:* DIPL. Otton. I. 379 p. 521,4 ut nullus . . . comes . . . in ecclesiis . . . ad causas audiendas . . . -ire audeat *(inde* DIPL. Otton. III. 57 p. 463,2. DIPL. Heinr. II. 52 p. 62,16; *ex Dipl. Ludow. Pii [cf. E. Stengel, Diplomatik d. dt. Immunitätsprivilegien. 1910. p. 551 adn. 2]).* **2** *c. supino i. q. ire – gehen:* VITA Meginr. 8 post completorium -ierunt (ierunt *p. corr. 3) socii* dormitum. **B** *translate:* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* IONAS BOB. Ved. 2 cum . . . tam Franci quam Alamanni ad mutuam caedem inhiarent (-hierent, -rent, instarent *var. l.*). **b** *publ. et iur. i. q. intercedere, reniti – vorgehen (gegen), sich widersetzen (cf. p. 1759,51):* TRAD. Frising. 20 (a. 764/83) si aliquis . . . c o n t r a h a n c cartulam traditionis -ire temptaverit (26 c. h. causam. CHART. Rhen. med. I 79 c. h. ingenuitatem. DIPL. Arnulfi 111 c. hoc . . . preceptum. *al.*). **2** *initium capere – beginnen:* **a** *de tempore vitae:* LIUTG. Greg. 10 in eius *(Bonifatii)* discipulatu . . . a b -eunte a e t a t e educatus est et nutritus *eqs.* (RIMB. Anscar. 2 p. 20,11. VITA Emm. 1. *al.*). **b** *usu vario:* WALAHFR. carm. 30,15 si, quam dulcis -is, tam dulcis in extima tendes *(sc. Heribaldus).*

II *trans.:* **A** *proprie:* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* WALTHARIUS 296 centenos . . . accubitus -iere sodales. **b** *publ., iur., canon.:* **α** *se praesentare (ad) – vorstellig werden (bei):* DIPL. Frid. I. 134 p. 226,1 ut nullius . . . potestate . . . placitum -ire cogatur *comes.* **β** *venire (in) – teilnehmen (an):* CHART. Hersf. 5 p. 11,32 (dipl. Karoli M.) coniunctis Carisiago palacio . . . ⌞senedum -igentis⌟ (sinodum -ientes *var. l.*) ibique veniens . . . episcopus *eqs.* **γ** *accedere (ad) – eintreten (in):* CHART. Berg. Magd. 11 (a. 1009/17) Thiatmarus episcopus cum duobus fratribus . . . datis tribus mansis nostram fraternitatem -ierunt (*sim.* 36 p. 24,11). **δ** *adire, converti (ad) – angehen, sich wenden (an):* DIPL. Conr. I. 15 cum assiduis praecibus patrocinium -ierunt *fratres* Ottonis . . . ducis. **2** *aggredi, impetere – überfallen, angreifen:* THIETM. chron. 8,34 cum iam victor existeret *Thiadricus dux*, . . . iterum -itur et . . . superatus . . . effugit. **3** *accipere, sumere – zu sich nehmen, verzehren:* WINR. confl. 680 exhorreret homo carnes cum sanguine crudo et consanguineos nollet -ire cibos. **B** *translate:* **1** *incipere, incohare, instituere, suscipere, efficere – anfangen, in Gang setzen, veranstalten, antreten, sich vornehmen, unternehmen, machen:* **a** *usu vario:* FORM. Senon. II add. 5,4 (ed. Walstra) saltus -it *(ci. ed.,* mit *cod.)* semper inanis *vulpes.* GERH. AUGUST. Udalr. 1,10 l. 98 in Deum confidens . . . in praedestinatione -ta firmiter perseveraverat. 1,23 l. 37 desiderium domini mei *(sc. Gerhardi)* est relinquere saeculum et . . . sanctam -ire vitam. 1,27 l. 14 publicam missam -iit. DIPL. Heinr. II. 238 p. 275,26 abbate . . . humanis rebus exemto fratres . . . successoris

[Niederer]

-iere electionem. TRAD. Frising. 1408 femina monialis ... quoddam precarium cum ... presuli ... -iit agere *eqs.* **b** *de itinere, fuga:* THEGAN. Ludow. 48 statim fugam -iit *Ebo*; qui comprehensus *eqs.* ANNAL. Xant. a. 845 Ludeuuicus rex congregato exercitu magno iter -iit ad Uuinodos. GERH. AUGUST. Udalr. 1,21 l.16 felicem reditum. *saepius.* **c** *de pugna sim. (in imag.: l.14):* EIGIL Sturm. 24 p. 160,24 nonnullos congregatos contra Saxones bellum -ire. RIMB. Anscar. 30 p. 62,4 cum ... astantes pugnam -ire vellent *eqs.* ROD. GLAB. hist. 2,4 p. 58,20 in ... loco, ... ubi certamen -iendum fuerat *eqs.* HERM. AUGIENS. chron. a. 1047 p. 127,1 rebellionem. ANNAL. PLAC. a. 1160 p. 460,12 milites ... prelium ... -hyerunt. *saepe. in imag.:* WALTH. SPIR. Christoph. II 1,170 abaci metas defert Geometrica ... cum ... caracteribus -iens certamina lusus. **d** *de institutione i. q. condere, aperire – gründen, eröffnen:* CHRON. Fred. 2,30 p. 54,23 Volatilius Plutus ... scolam Romae primum -vit (instituit, invenit *var. l.*). **e** *de verbis sim. i. q. ordiri, dicere – anstimmen, aussprechen:* CAND. FULD. Eigil. II 14,92 qua *(turba)* resalutata propius accedere contra ... iubet pacemque -iens atque oscula figens *eqs.* CARM. Bur. 101,22,2 planctus -ta vociferatur *Hecuba* ita: *'eqs.'* **f** *de libro i. q. conficere, conscribere – anfertigen, verfassen:* WALDO Anscar. praef. 4 quod tibi mater -it Corbeia, sume *(sc. Albertus)* volumen. **g** *de computatione i. q. facere – anstellen:* CHART. Mog. A II 64 p. 125,16 (a. 1144) computationem talem -vimus *(sc. archiepiscopus)*, ... ut triginta solidi ab abbate ... persolverentur *eqs.* **2** *de foedere sim. i. q. constituere, componere – (ab)schließen:* **a** *publ., iur., canon.:* CHRON. Fred. 2,57 p. 79,8 Tolomeus ... cum Theuderico amicicias inians (-hiens, -iens *var. l.*). DIPL. Merov. I 137 p. 348,9 inter se placitum habuerunt -tum (*sc. Ermenoaldus et agentes; sim.* 15. 141 p. 356,20 pluris placita ... habuerunt -tas. p. 356,23. 28). CHRON. Salern. p. 146,26 cum Salernitanis pacem -iebant *Agareni.* INNOC. III. registr. 1,92 p. 133,11 quas *(colligationes)* inter se sub ... incestus specie innierunt *(sc. reges).* CHART. Aquens. 141 l. 17 pacta. *saepe.* **b** *usu communi:* HROTSV. Sap. 3,4 nec in cultura deorum tuis *(sc. Hadriani)* votis satisfacere nec amicitiam tecum gestio -ire. **3** *de consilio, consultatione sim. i. q. habere, capere – abhalten, (ein)holen, fassen:* ARBEO Corb. 41 p. 229,14 -to generali cum his *(fratribus)* consilio, ut *eqs.* EIGIL Sturm. 15 p. 148,16 omnes loci ... habitatores concilium grande -ierunt, quatenus *eqs.* BENED. ANDR. chron. p. 32,4 emerunt *Narsus et Rotharius* consilio, quomodo *eqs.* OTTO FRISING. gest. 1,23 p. 36,22 de eligendo principe consilium -eunt *principes regni. persaepe.* **4** *de poena, lege i. q. subire, cadere (sub) – anheimfallen, fallen (unter; usu publ. et iur.):* CHART. Mekl. 278 p. 260,28 (a. 1221) si ... aliquis hospes capitis aut manus abscisionem -ire debuerit. TRAD. Teg. 213 quarto *(sc. anno)* persolvant *(sc. femina et liberi sui denarios)*, si non -ant ius conditionis servilis (*cf.* 23 servilem conditionem subeant). **5** *de constitutione i. q. impugnare – anfechten (usu publ. et iur., cf. p. 1758,35):* TRAD. Patav. 22 (a. 788/800) siquis ... hanc traditionem -ire seu frangere conaverit (*item* TRAD. Frising. 213[b]). **6** *de donis i. q. accipere – empfangen:* WALTH. SPIR. Christoph. II 1,200 repetebant *(sc. organa monochordi)* tecta fabrorum et sub malleolis -ierunt dona soporis.

[inepiscor *v.* indipiscor.]

ineptia, -ae *f.* **1** *res non apta, incongrua, stultitia – Ungehörigkeit, Torheit, Dummheit, mangelnde Einsicht:* **a** *in univ.:* WALTH. SPIR. Christoph. II 4,124 quęnam, filiolę, corrugat -a frontem (*sim.* 5,178)? LAMB. LEOD. Matth. I 2354 nature vicia, nichil est, quod vincere possit, nec ratio nec opus nec -a vana magorum. CHART. Turic. 1634 non minus ... vos *(sc. cives)* affectu benivolo prosequentes *(sc. Rudolphus rex)*, quam si nullius excessus -a precessisset. **b** *de religione prava:* RADBERT. corp. Dom. app. l. 890 ne sequaris -as de tripertito Christi corpore. WALTH. SPIR. Christoph. II 6,69 -a prisca sub isto corde moratur adhuc (*cf.* I 18 veteris stultitię; *sim.* 6,93)? VITA Reginsw. 15 locum ... diligenter ab omni -a emundare curato. *e contrario de fide christiana:* HERM. IUD. conv. 2 p. 76,5 contestatus *paedagogus* se omnes illicite curiositatis mee -as ad aures parentum meorum perlaturum. **c** *nugae – Possen, Flausen (usu plur.):* OTTO FRISING. chron. 3,15 p. 153,10 ut ... theatra perlustraret ipsosque histriones -is suis vinceret *Nero.* **d** *sermo (ineptus) – (ungehöriges, dummes) Geschwätz, Unsinn (usu plur.):* BERTH. chron. B a. 1077 p. 283,16 plurima ... in synagogis suis fabulosis -arum et nugarum ludibriosa proferebant *moriones* privilegia ius publicum ignorantes *eqs.* **2** *natura inhabilis, inutilitas – mangelnde Eignung, Untauglichkeit (usu natur.: l. 11. 12. 13):* URSO element. 4 p. 83,10 de omnibus idem iudicium quantum ad -am corruptionis, ut si *eqs.* p. 84,13 elementorum quedam sunt indissolubilia ex modo commixtionis ..., alia ex -a actus (*sim.* p. 103,11 ex ... substantie -a). FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 90,30 maiores ... aves minus habent variare voces propter -am instrumentorum. **3** *incommodum – Unannehmlichkeit, Unpässlichkeit:* EPIST. var. I 33,5 quod ... nec -is aliquibus vexentur *infirmi*, ita, ut nec baculum eis pro sustentatione ferre liceat. EPIST. Teg. I 104 ex vestrę *(sc. Adalperti)* commoditatis vel, quod absit, -ę, utcumque se habeat, cumulo meum commodum vel infortunium specto *(sc. Thietpaldus).*

1. ineptio, -ire. *inepta dicere, insipere – Unsinn reden, phantasieren:* RANGER. carm. 347 sacra voco corpus cum sanguine sacraque summa ...; mira quidem, sed vera fides, nisi Christus -it, qui caenans corpus hoc ait esse suum.

2. *ineptio, -onis *f.* *ineptiae – ungehöriges, dummes Geschwätz, Unsinn:* BERTH. ENGELB. assert. 41 (Angelomontana. 1914. p. 168; a. 1180/96) quod originale peccatum dicis *(sc. Burchardus)* non esse diminutionem iustitiae ..., cui non appareat -o talis esse calcanda?

ineptitudo, -inis *f.* **1** *natura inhabilis, inutilitas – mangelnde Eignung, Untauglichkeit:* ALBERT. M. sent. 2,8,5 p. 175[a],2 propter longitudinem genitalium *(sc. daemonum)* vel -em evaporat semen in egressu. **2** *impotentia – Unfähigkeit:* ALBERT. BEH. epist. 73 p. 337,19 supercilium, quod habet multos pilos, significat -em loquendi.

***ineptiuncula,** -ae *f.* *de litteris i. q. ineptiae, nugae – ungehöriges, dummes Geschwätz, Unsinn (usu plur.):* RATHER. epist. 30 p. 170,13 dum apiculos vel -as quasdam 'plus aloes quam mellis' *(Iuv. 6,181)* ... gestantes mihi mittitis *(sc. vacillator).*

ineptus, -a, -um. *struct.: c. gen.: p.1761,12. c. supino: l. 63. metr.* in-: *p.1761,24.*

1 *non aptus, incongruus, pravus – unpassend, unangemessen, ungehörig, ungebührlich, verkehrt, falsch:* **a** *in univ.:* **α** *usu vario:* WALAHFR. carm. 24,6 per gremium regni ... -os perfidia exeruit ... ausus. CAND. FULD. Eigil. I 9 p. 227,2 iudicia iniusta ... et cetera mala, quae monasticae vitae probantur -a. GERH. AUGUST. Udalr. 1,5 l. 17 ne a cantatione psalmorum aliorum colloquiis -is *(add. pars codd.)* impediretur. ALFAN. premn. phys. 30,12 p. 112 cum principii ... causam idem ipsi *(involuntarii)* obtineant per -am (*PG 3,724[A]* φαύλην) educationem. *al.* **β** *de religione prava, moribus pravis:* RADBERT. corp. Dom. 6,68 (add rec. 4) resonabat ... ecclesia -ae vocis *(sc. infidelis)* clamoribus. GODESC. SAXO theol. 7 p. 187,3sq. nimis ... -a est similitudo ista *(sc. dicta)*, sed ... multo -ior est illa: *eqs.* LIOS MON. 115 ne sitis *(sc. athletae Domini)* -i, falsiloqui, iracundi *eqs.* CHART. Ror. 10 p. 155,31 personam vestram *(sc. Gerberti)* de pravo intellectu et -o dogmate multipliciter arguebat *homo arrogans. al.* **b** *immoderatus, improbus – un-, übermäßig:* CAND. FULD. Eigil. II 5,3 qui *(sc. abbas)* ... gregem sibi commissum ... stimulis agitabat -is. **c** *gravis – schlimm:* ERMOLD. Ludow. 3,61 est res dura nimis haec *(sc. dicta)*, est et -a relatu, quae *eqs.* **d** *inconditus – ungereimt, unschön (usu rhet.):* CONR. MUR. summ. p. 59,4 si in una ... littera de uno stilo ad alium fiat transitus dissonus et -us. **e** *insipiens, absurdus – unverständig, töricht, dumm, sinnlos:* EINH. Karol. 4 de cuius nativitate ... scribere -um iudicans ad actus ... transire disposui. WALTHARIUS 1304 rex Guntharius coeptum meditatur -um, scilicet ut *eqs.* ALFAN. premn. phys. 2,3 p. 24 dicentium animam esse incorpoream -a (*cf. PG 3,536[C]* ἄπειρος) facta est discordia: alii namque *eqs. v. et p.1755,44.* **2** *non idoneus, inutilis – ungeeignet, untaug-*

lich: **a** *in univ.:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,3 l. 132 quam *(civitatem)* -is valliculis et lignis putridis circumdatam invenit. DIPL. Heinr. V. 264 (ed. M. Thiel, Die Urkunden Heinrichs V. und der Königin Mathilde. MGDipl. reg. et imp. Germ. VII. *[ed. sub prelo]*) locus inhabitationi et conversationi cenobitarum nimis difficilis et -us. OTTO FRISING. gest. 2,25 p. 128,4 sulfureas usibusque humanis -as aquas haurire cogimur. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 37,23 ex malo tractamento pigri efficiuntur *falcones* et -i (*sim.* 4 p. 68,29 -iores ad volandum). **b** *non compos, expers – unfähig (zu), ermangelnd:* MART. VALER. buc. 4,33 quod vivant crescantque simul rudes sine sensibus herbe, sensibus utque fere vigeant ⌊rationis -ae⌋ *(ci. Willis,* erroris -e *codd.,* erroris -i *ci. Svennung [v. notam ed.]; cf. Ch. Ratkowitsch, MittellatJb. 27. 1992. p. 199sq.),* ut ratione homines . . . vivant. **c** *imperitus, inhabilis – ungeschickt, ungelenk:* WALTHARIUS 903 vulnere delusus ⌊iuvenis recidebat -us⌋ (iuvenem decepit -um *var. l.*). *fort. add. pro cognomento ('Ungefug'; cf. Lexer, Mittelhochdt. Handwb. II. p. 1882 s. v.* ungevuoge. *M. Gottschald, R. Schützeichel, Dt. Namenkunde. [5]1982. p. 502. A. Heintze, P. Cascorbi. [7]1933. p. 491A):* CHART. ord. Teut. (Hass.) 159 (a. 1259/67) Anshelmus I-us *(item* 200 p. 155,7. *al.).* 200 p. 157,2 Fredericus I-us *(item* p. 157,15. 325 p. 246,8; *v. ind. p. 567).* **d** *indignus – unwürdig:* CARM. libr. II A 9,3 Teutgarius, quamvis -us, Christi sacerdos *eqs.* **3** *incommodus – unangenehm, beschwerlich (usu subst.):* WALAHFR. carm. 76,33 in quo *(mundo)* multa . . . perpessus -a sub uno fasce rui, cum *eqs.*

adv. **inepte.** **1** *non apte, incongrue – in unpassender, unangemessener Weise (in figura rhet. litotes q. d.: l. 32):* HERM. AUGIENS. chron. a. 1046 qui *(Widgerus)* Ravennae praesulatum . . . -e et crudeliter . . . tenebat. BERTH. chron. B a. 1078 p. 317,8 iniurias . . . non -issime conquesti sunt *legati regis.* *spectat ad religionem pravam:* HERM. CARINTH. essent. 1 p. 80,20 cum . . . de . . . Christo satis -e predicet *Agarenus eqs.* **2** *incondite – in ungereimter, unschöner Weise:* OTFR. ad Liutb. 85 hoc *(sc. synaloephe)* nisi fiat, extensio sepius literarum -e sonat dicta verborum. **3** *inutiliter – in unbrauchbarem Zustand:* HRABAN. carm. 76,11 per plures . . . annos combustus mansit -e hic locus *(sc. monasterium).*

inequal- *v.* inaequal-.

inequiparabilis, inequip(p)erabilis *v.* inaequiparabilis.

inequitabilis, -e. *qui equo transiri non potest, intransgressibilis – zu Pferd nicht zu durchqueren(d), unpassierbar:* OLIV. hist. Dam. 74 p. 272,9 qui *(limus tenacissimus)* ungulas iumentorum complexus aream camporum satis fecit -em *eqs. (cf. Curt. 8,14,4).*

inequitas *v.* iniquitas.

inequito, -are. *(ad)equitare – (eilends hin)reiten (zu):* EKKEH. IV. cas. 40 p. 90,12 domum -at (*inde* VITA Notkeri 35 p. 587A inquietat) *frater.*

inereo *v.* inhaereo.

***inerga** (in erga) *praep.* *erga, ad – bezüglich, zu:* GESTA Aldr. 2 p. 310,34 pontifex fuit . . . paupertatis amator et in erga inopum provisionem non solum mentis pietatem, sed studii sui laborem sollicitus. *cf.* erga.

inerguminus *v.* energumenus.

inermis, -e *vel raro (l. 67. 71)* **inermus,** -a, -um. *script.:* inhe-: *l. 64. 67. p. 1762,23. al.* inar- (in ar-): *l. 64. p. 1762,21. adde* LEG. Wisig. 9,2,9 p. 377,38 *(var. l.).* *struct. c. abl.: l. 68.*

1 *proprie i. q. non armatus, imparatus – unbewaffnet, un-(aus)gerüstet (usu subst.: l. 62. 67):* **a** *de hominibus:* **α** *in univ.:* LEG. Burgund. Rom. 2,3 ab ecclesia nullum -em permittit *lex* abduci. CHRON. Fred. 2,58 p. 82,17 utrum . . . Gothi -armis (inh-es *var. l.*) . . . placitum custodirent. WIDUK. gest. 1,36 p. 54,3 urbani . . . arma deponunt . . .; -es . . . urbe egredi iussi *eqs.* GESTA Trev. 7 p. 134,32 non . . . se *(sc. Ptolomaeum)* fidem nisi inh-bus (-is, -bus *var. l.*) habiturum. ALBERT. AQUENS. hist. 9,21 p. 664,15 lorica, scuto, lancea -es, sed tantum gladio accincti . . . praelium commiserunt *(sc. qui venationi intererant). saepe.* *fort. add.:* VITA Agnet. 100 parentes . . . illius dictis affatur *iuvenis* -us *eqs. (v. notam ed.).* **β** *de duce adulescenti gladio nondum instructo (de re v. LexMA. VII. p. 1646sq. s. v. 'Schwertleite'):* CHART. Wirt. 356 p. 106,5 (a. 1157) his presentibus principibus: F. duce adhuc -i, B. comite *eqs. (v. notam ed.).* **γ** *male armatus – schlecht (aus)gerüstet:* METELL. exp. Hieros 4,87 prepollentem . . . orientem languidulis turmis peritura lacessit *gens* -is (*cf.* 4,73sq.). **δ** *tutelae militaris, exercitus expers – keinen militärischen Schutz, keine Armee habend:* HUGEB. Willib. 4 p. 95,16 -es fuerant *Cypri,* qui (quia *var. l.*) pax multa fuit et conciliatio inter Sarracinis et Grecis. **b** *de partibus corporis i. q. nudus – bloß:* WALAHFR. Blaithm. 147 sanctus -i restitit *(sc. Danis)* ille manu *eqs.* EINH. Marc. et Petr. I 1,4 p. 241,43 monumentum durissimo marmore exstructum -es id aperire conantium manus facile repellebat *eqs.* WALTH. SPIR. Christoph. II 3,245 dextrasque et -ia monstrant *missi* pectora confessi veram pro nomine Christi miliciam. **2** *translate:* **a** *indefensus, intutus, innoxius – wehrlos, schutzlos, harmlos (usu subst.: l. 18):* WALAHFR. Wett. 221 ille *(sc. diabolus)* . . . dum tanta minans promittit -i (gloss.: infirmi *R,* hic et hec -is et hoc -e *RO*) *eqs.* CARM. pro schola Wirz. 125 ut . . . in morem vermis pedibus sternaris *(sc. sator irarum)* -is. VITA Bonif. I 12 irruerunt *carnifices* in famulos Dei non secus ac lupi rapaces in oves -es (-armes *var. l.; sim.* OTTO FRISING. chron. 1,7 p. 46,23 tamquam lupus seviens inter oves inh-es). HUGO TRIMB. sols. 1,41 p. 160,2 dum . . . sola staret -is (in extremis *var. l.*) anima miserabilis . . . nec haberet, qui ipsam . . . adiuvaret *eqs. al.* **b** *imbellis, ignavus – unkriegerisch, feige:* BRUNO QUERF. Adalb. A 30 p. 36,13 cur -i (inerti *var. l.*) pavore tabescis *(sc. vir bonus)*? **c** *inefficax, enervis – wirkungslos, kraftlos:* GUNDECH. liber pont. p. 243,17 (vs.) sparsa fides verbis in eis *(sc. discipulorum)* nec mansit -is *eqs.* **d** *imperitus, male doctus – unbewandert, ungebildet, schlecht unterrichtet (per enallagen):* PETR. HISP. chirurg. 4 multi veterum medicorum in -em fallaciam devenerunt propter defectum cirurgice diete *eqs.*

inerrabilis, -e. *confunditur c.* inenarrabilis: *l. 37. 42. 46. 51.* **1** *non errans, continuus – nicht irrend, stetig:* BEDA temp. 11 ad eundem anni solaris diem unaquaeque luna per XVIIII annos . . . -i (inenerrabilis *var. l.;* gloss.: id est sine ullo errore) cursu redeat (*sim.* SIGEB. GEMBL. decenn. 2,71 qui *[Deus]* . . . -i tenore cursum totius temporis dirigit. 3,82 circuitu). temp. rat. 65,26 quatenus legentes . . . omnem paschalis statum temporis -i possent intuitu respicere. **2** *certus – unfehlbar, untrüglich:* EPIST. Mog. 21 p. 354,1 -e (inenarrabile *cod.*) . . . iudicii vestri *(sc. Willigisi)* examen tremebundus suscipiam.

adv. ***inerrabiliter.** **1** *continuo – stetig, in einem fort:* BEDA temp. rat. 14,5 ab incipiente . . . mensis exordio usque ad terminum eius crescente simpliciter et -r (inenarrabiliter *var. l.;* gloss.: sine errore) dierum concurrentium ordine computando perveniunt *Graeci et Aegypti.* SIGEB. GEMBL. decenn. 2,71 qui cyclus . . . ad finem usque mundi -r in se recurret. **2** *certo – in unfehlbarer Weise:* VITA Serv. 29 p. 99,7 qui *(artifices)* haud quemquam viventium -ius (inenarrabilius *var. l.*) per artem malleatoriam quam se quicquam effigiare posse . . . iactaverant.

***inerrabundus,** -a, -um. *certus – unfehlbar:* EPIST. Mog. 22 p. 358,18 cuius *(sc. Willigisi)* -o me dedo *(sc. Trotmarus)* iudicio.

[inerrat *v.* insum: IONAS BOB. Ioh. 18 p. 340,13.**]**

inerrato *adv.* *sine errore, certo – ohne zu irren, in unfehlbarer, untrüglicher Weise:* ABBO FLOR. calc. 1,3 intentio Victorii haec fuit, ut -o lector numerorum summas multiplicaret, divideret. HUCBALD. Leb. 3 p. 881D pro certo noverit *lector* haud aliter -o viandum esse, ut *eqs.* VITA Deic. 29 (11) qualiter . . . paterna vestigia -o sequi potuisset. THEOD. TREV. transl. Celsi 14 tabulam . . . bipenni rapit *operarius,* ut vix a doctis viris titulus legi -o quivisset. WIDR. (?) Gerh. I 1 quibus gressibus ad meliorem vitam -o valeamus tendere.

***inerratus,** -a, -um. *certus, firmus – untrüglich, zuverlässig:* HINCM. Remig. app. p. 348,36 perfectum et -um vobis *(sc. filiolis)* suggero consilium, ut *eqs.* REMIG. ALTISS. mus. 512,16 'quattuor sonorum', id est chordarum, 'fida concordia', id est -a. TRANSL. Annon. 6 p. 14,11 illic *(sc. ad mausoleum)* -um sue inquisitionis indiculum se reperisse letati sunt *(sc. ab-*

bas et alii).

iners, -ertis. *script.* inhe-: *l.30.* **I** *spectat ad defectum vis, virtutis:* **A** *sensu pass.:* **1** *ignavus, segnis, piger, deses – träge, untätig, faul, müßig, (nach)lässig, 'passiv':* **a** *in univ.:* LIUTG. Greg. 2 p. 70,9 quid nos miseri, pigri et -es in pace ecclesiae dicturi sumus, qui ... commoda nostra semper quaerentes *eqs.* RUOTG. Brun. 33 p. 33,24 non ... passus est suorum quemlibet aut incassum occupari aut otio torpere -i *eqs.* WIPO gest. prol. p. 4,19 christiani imperii laudes -i silentio non transire ... aptum ... esse putavi. *al.* **b** *enervis, exanimis – kraft-, leblos:* WALAHFR. Mamm. 22,9 saevis secat *leo* unguibus illos, ... illos morte timor subita prosternit -es. **c** *inanimus – 'tot':* FROUM. carm. 6[a],1 fosfora xilokopus nos fecit -ia ligna *(v. notam ed.).* **2** *spectat ad pugnam, defensionem:* **a** *imbellis, pugnam non faciens – kampfuntüchtig, unkriegerisch, nicht am Kampf teilnehmend:* ALBERT. AQUENS. hist. 4,23 p. 282,23 alii *(Turci)* ... incautos christianos -is vulgi, viros ac mulieres, sagittis feriunt *(sim. 6,6. ibid. al.).* OTTO FRISING. gest. 1,3 p. 14,30 quam *(sc. Apuliam sive Calabriam)* dum a Longobardis possessam -is plebis inhabitatione tamquam industriae defensionis vacuam inveniret *Robertus eqs.* (*sim.* 2,33 p. 141,24 propter -is plebis temeritatem). *v. et p. 1762,27.* **b** *inermis, indefensus – wehrlos, schutzlos:* LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p. 228,22 quod eam *(plebem)* ... ritu -ium pecudum iugulandam hostibus exposuissent *principes.* **B** *sensu act. i. q. languidum reddens – schwach, schlaff machend:* MILO carm. 3,4,2,698 ad quae miserum turpis perduxit egestas, pasceret *prodigus* ut porcos macie tenuatus -i *eqs.* OTTO FRISING. chron. 1,25 p. 58,8 Romani regni principia aureis seculis, id est sine luxu inh-i bellorumque turbulentia, ... inchoata ... fuere.

II *spectat ad defectum artis, scientiae:* **A** *non sollers, inhabilis – ungeschickt, unfähig, untüchtig:* HRABAN. epist. 10 p. 396,18 quare ad tale studium vilem et -em homunculum eligeres (*sc. Frechulfus; sim.* 12 p. 399,22). CAND. FULD. Eigil. II 25,32 paenituit alte, si quem conspexit -em vela dare. Ps. ODO CLUN. dial. 6 p. 257[a],3 bene de -ium cantorum errore me *(sc. discipulum)* cautum fecisti *(sc. magister). al.* **B** *insciens, indoctus – unwissend, ungebildet:* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 487,13 sollertia peritia *(sc. est)*, nam, sicut imperitum significat -s, ita *eqs.* HEIRIC. Germ. I 1,83 dextra sequi cunctatur *puer* -s (gloss.: nescius) votoque maligno laeva tenet, visa est ea tum via rectior illi *eqs.* ALBERT. M. metaph. 9,4,2 p. 425,4 homo -s et nihil sciens laudabilium.

inertia, -ae *f.* *script.* inhe-: *l.47.52.54.* **1** *ignavia, segnities, desidia – Trägheit, Untätigkeit, Müßigkeit:* VITA Ludow. Pii 58 p. 522,15 qui *(Deus)* nostram inh-am, cum simus peccatores et inpenitentes, talibus ammonere dignatur inditiis *(sc. portento).* PETR. DAM. epist. 132 p. 451,31 deposita ... omnis -ae et torporis ignavia adversus temet ipsum congredere *(sc. Marinus).* ANNAL. Ianuens. II p. 3,15 tam laudabile propositum *(sc. opus edendum)* inh-a diu fuerat pretermissum. CHART. Austr. sup. II 538 p. 496,6 ne ... sompnolenti *(sic)* oblivionis inh-a depravata memorie subtrahantur *facta. al.* **2** *natura imbellis, defectus virtutis bellicae – unkriegerisches Wesen, Untüchtigkeit zum Kampf:* OTTO FRISING. gest. 1,3 p. 14,33 exposita ... locorum ydoneitate ac gentis -a ad expugnationem ... consocios invitavit *Robertus (cf. l.20).* **3** *imperitia, defectus sollertiae – Ungeschicklichkeit, Unfähigkeit, Untüchtigkeit:* HRABAN. epist. 14 p. 403,19 nec ... diffido aliquos esse, qui suam volentes ostentare peritiam nostram reprehensuri sint -am (*sim.* 27 p. 442,7). VITA Sev. Col. 5 cuius vitae descriptionem nostrae nequaquam -ae commendamus, quia *eqs.* HROTSV. lib. 2 praef. 1,6 quasi his vellem ... assimilari, qui mei -am longe praecesserunt in scientia sublimiori. 2,8. **4** *impotentia, temeritas – mangelnde Beherrschung, Unbesonnenheit:* THEOD. AMORB. Bened. II 1 p. 260,4 nolite *(sc. fratres)* -ae nostrae *(sc. episcoporum)* talionem reddere, sed *eqs.* ALFAN. premn. phys. 2,99 p. 47 dicente ... Platone ... eas *(animas)* ..., quae sunt impeditae circa -am (*PG 40,581[B]* ἀκολασίαν), asinorum ... suscipere corpora.

inerubidus, -a, -um. *non erubescens, impudens – nicht schamrot (werdend), schamlos:* HUGO FLAV. chron. 2 p. 494,4 -a servilis et non regii animi cavillatio ... nunc usque reginam ... tuetur et *eqs.*

adv. ***inerubide.** *non erubescendo, sine pudore – ohne zu erröten, in schamloser Weise:* HUGO FLAV. chron. 2 p. 484,39 quod per socios disperserant *factiosi*, mihi ipsi -e palam protestati sunt.

***inerudibilis,** -e. *qui erudiri non potest – nicht erziehbar:* ALBERT. M. pol. 5,9[a] p. 549[b],36 licet quidam pravi nascantur ex dispositione stellarum et -es ad virtutes, tamen *eqs.*

ineruditio, -onis *f.* *defectus eruditionis, imperitia – mangelnde Bildung, Unwissenheit:* LIBRI Karol. 4,14 p. 524,35 aut magna eum *(episcopum)* hoc *(sc. dictum)* profiteri -o coegit aut inmanis error id eum proferre impulit.

ineruditus, -a, -um. *indoctus, imperitus – ungebildet, unwissend, unbewandert (usu subst.: l.17; in figura rhet. litotes q. d.: l. 20):* CONC. Karol. A 46,6 ut non -i ad ministerium Christi vel inlitterati ... accedant. DIPL. Otton. II. 283 p. 330,17 inter quos *(aulicos)* quendam archimandritem ... repperi ... sobrium, docibilem, Greca scientia non -um *eqs.* VISIO Tnugdali p. 4,6 quatinus mysterium ... noster stilus licet -us de barbarico in Latinum transferret eloquium. ALBERT. M. phys. 2,1,6 p. 84,43 'demonstrare per' ea, quae adeo 'non' sunt 'manifesta', est proprium eius, qui adeo rudis et -us est, quod *eqs. al.*

inervo *v.* enervo. *adde ad vol. III. p. 1275,17:* FORM. Wisig. 7 p. 578,35sq. qui nostrae oblationis cartulam sacrilega mente i-are (i-bare *var. l. ed. Gil*) voluerit *eqs.*

1. inesco, -avi, -atum, -are. *script.* inhe-: *l.37.* **1** *(esca) allicere – ködern, anlocken:* **a** *proprie (usu medic.):* TRACT. de aegr. cur. p. 267,17 lac caprinum triduo debemus exhibere, quod valde affectant *lumbrici* propter ipsius dulcedinem; post dande *(sic)* sunt amara, ... ut lumbrici lactis dulcedine -ti amara gulose recipiant. **b** *in imag vel translate:* **α** *in univ.:* THIETM. chron. 5,10 ut ... sibi prepositos auderet *Miseco* ... pecunie ... -tos amo in servitutis ... detrimentum capere. BENZO ad Heinr. IV. 3,28 (29) p. 352,9 Eva *(i. Beatrix comitissa)* vicit, quia hunc *(archiepiscopum)* inh-ando vetitam escam mordere cohegit *eqs.* EPIST. Adm. 17 quibusdam sanctimonie vestre *(sc. abbatis)* deliciis ... spiritualiter iam pridem -ti denuo ad vos pia mentis aviditate recurrimus *(sc. episcopus). al. v. et p. 1499,13.* **β** *nutrire, alere – nähren, speisen:* HAIMO (?) Wilh. 17 ut ... mentis eorum *(sc. mulieris et mariti)* inopiam verbo sacrae eruditionis -ret et corporalem penuriam munifice alleviaret. ALBERT. STAD. Troil. 3,868 cuius *(Aeacae prolis)* -arat intima cordis amor. CARM. Bur. 103,2,3[a],5 flamma quiescat, que nos -at effreni Venere. **2** *(esca) instruere – (mit einem Köder, Lockmittel) versehen, bestücken (in imag.):* MEGINH. BLEID. Ferr. 7 p. 540[F] congressus ... cum leviathan carne, quam induerat, hamum divinitatis latentem -vit *Christus.* PETR. DAM. epist. 137 p. 468,28 quem *(hamum calliditatis)* ... ad capiendos parentes humani generis -vit *seductor antiquus.* YSENGRIMUS 4,108 hamus -atur, qui capit agmen aquę *(v. notam ed.).*

2. *inesco, -are. (in *et* escare) *(in)gluttire, devorare – in sich hinein schlingen, verschlingen:* CARM. var. II 9,1,4 propositi ... oblitus ... edebat *monachus* obvia queque vorans, callos et verris -ans.

inesibilis, -e. *non edibilis, ingustabilis – unessbar, ungenießbar:* ALBERT. M. sens. 2,12 p. 67[b],47 lentes Tracio -es factae fuerunt ex condimento.

***inessentialitas,** -atis *f.* *status non exsistendi, non-essentia – das Nicht-Sein, Nicht-Existenz:* HONOR. AUGUST. phys. 163 p. 129,25 ex -e ... ipsius *(sc. divinae bonitatis)* progressio in ea, in quibus fit veluti informis materia, a scriptura dicitur: *eqs. (v. notam ed.).*

[**inesticia** *v.* maestitia: WALTH. AGIL. med. 11 p. 110,33 *(ex Alex. Trall. 1,72 p. 22[v]).*]

inestim- *v.* inaestim-. **inestuo** *v.* inaestuo.

inesus, -a, -um. *abl. pl.* -ibus *(homoeoteleuti causa formatum, ut vid.).* *ieiunus, impransus – nüchtern, fastend (per enallagen):* HRABAN. carm. 39,49,6 quater denos ... noctibus iunxit *Christus* soles -bus.

[Niederer]

***inevacuabilis,** -e. *qui exhauriri, consumi non potest – unerschöpflich:* INNOC. III. registr. 2,201 p. 391,31 non solum millenariis exercitus multitudinibus non indigebimus *(sc. Alexius imperator)* nec etiam -ium thesaurorum evacuatione, sed *eqs.*

***inevadibiliter** *adv. modo ineffugibili – in unentrinnbarer Weise:* RATHER. quadrag. II 23,361 qui *(sc. qui emendari non valent)*, . . . dum expediunt se ab uno, in aliud incidunt periculum, et metuendum ne -r a Deo conclusi (*sim.* otios. serm. 3,53 quis . . . non se formidare valet -r fore conclusum).

***inevasibilis,** -e. *ineffugibilis, inevitabilis – unentrinnbar, unausweichlich:* PETR. DAM. epist. 65 p. 236,14 erat . . . -is regula illius *(Romanae)* aecclesiae, ut *eqs.* 104 p. 154,21 post -e fugae periculum. 112 p. 279,1 quae *(sirenes)*, dum suavem deceptionis editis cantum, -e salo vorante struitis naufragium (*inde* MANEG. ad Gebeh. 23 p. 354,7).

adv. ***inevasibiliter.** *inevitabiliter, necessario – in unausweichlicher, unumgänglicher Weise:* CONST. imp. I 34 p. 76,6 (a. 1022) quod *(sc. aliquid comparare)* qui fecerit, -r caesus tamdiu carceratus habebitur, quamdiu *eqs.* PETR. DAM. epist. 86 p. 500,17 periculosa *(sc. venatio est)* . . ., quia, si chelas cancer inmiserit *(sc. in ostream)*, relabente protinus testarum diptico -r coartatur.

***inevellendus,** -a, -um. *qui evelli, exstirpari non potest – unausreißbar:* EPIST. Worm. I 21 p. 39,4 secularis impedimenti tribulique trahęque me *(sc. Ebonem)* hinc inde quadam -a tenatitate *(sic)* raptantes.

***inevellibiliter** *adv. modo indelebili – in unzerstörbarer Weise:* CONST. imp. III 144,1 (a. 1277) divina providencia . . . fedus . . . corroborari voluit et inviolabiliter ac -r mutua vicissitudine quoslibet Christi fideles . . . frui.

***inevidenter** *adv. non manifeste – in nicht offenkundiger Weise:* ALBERT. M. anal. pr. 2,6,2 p. 770^{b},9 in prima figura sexies fit petitio principii, sed quatuor modis evidenter, duobus autem -r, sicut ibidem fit circularis ostensio (*cf.* p. 770^{b},1 latenter).

inevincibilis, -e. *invincibilis, insuperabilis – unbezwingbar, unüberwindlich (usu subst.: l. 39):* RICHER. REM. hist. 1,35 ut quodcumque -e appetere non metueret *Giselbertus*. THEOD. TREV. sermo de Celso 5 p. 405^{A} -i agone per se, quod audivit, custodire curavit. WOLFHER. Godeh. I 27 p. 188,10 aliquod -e detrimentum inde *(sc. ex sententia archiepiscopi)* denuo oboriturum pertimebat.

inevitabilis, -e. *qui evitari, evadi non potest, ineffugibilis, ineluctabilis, indeclinabilis – unausweichlich, unentrinnbar, unvermeidlich, unabwendbar:* **1** *spirit.:* **a** *in univ.:* **α** *de condicione, statu rerum sim.:* CONC. Karol. A 20 p. 173,12 iusta et -is . . . occasionis necessitas (GERH. AUGUST. Udalr. 1,3 l. 72. *al. sim.* BERTH. chron. B a. 1077 p. 256,16 -is necessitatis . . . articulus). 39^{A},134 p. 411,9 absque causa -i. CAPIT. episc. II p. 95,2 periculum. CHART. Traiect. 1403 p. 172,7 -i inopia compellente . . . statuimus *(sc. decanus et capitulum)* . . ., ut *eqs. al. impers.* -e est *sim.:* CAES. HEIST. mirac. II 1,31 p. 57,22 -e est, quin *eqs.* ALBERT. M. praedicab. 2,1 p. 18,45 'cum' . . . 'sit' dupliciter 'necessarium', scilicet -e et utile, . . . 'nosse *eqs.*' **β** *de consilio divino, fato sim.:* ANNAL. Mett. a. 690 p. 11,1 qui *(Deus)* . . . vota omnium et intentiones cordium -i (inestimabili *var. l.*) scientiae luce rimatur. NOTKER. BALB. gest. 2,17 p. 85,23 apud -em et incorrumpendum iudicem. RUOTG. Brun. 45 p. 48,28 non licet nolle, quod omnipotens sanxit -e. HONOR. AUGUST. inev. A (SBWien 150/III. 1905. p. 11,21) de Dei republica: huius . . . -is materia tali ventilatur area, quod *eqs. al.* **γ** *de legibus, decretis sim.:* TRAD. Frising. 455 (a. 821) possessionis traditionem . . . -i stabilitati domo sanctae Mariae . . . tradidit *presbyter*. DIPL. Ludow. Germ. 72 quod *(sc. iudicium)* . . . rex ita definivit esse, et missi -i assenserunt iusticia. IOH. VEN. chron. p. 146,20 universis . . . edictum et -e intulit *imperator* preceptum. CONST. imp. I 443,14 -is sententia anathematis promulgata est. *al. de iure iurando ('bindend'):* LEG. Wisig. suppl. p. 480,23 quibus *(sc. actis)* me *(sc. regem)* incauto et -i conditionum sacramento adstrinxit *socer*. **δ** *de animi motu:* BALTH. Fridol. 15 hoc fieri solet sepe . . ., ut de pectore leto -is extorqueatur luctus pre gaudio. **b** *necessarius – notwendig, unentbehrlich:* BALTH. Fridol. 23 donec . . . lassabundis artubus concederet -em soporis requiem. VITA Gamalb. 12 (5) considerans, quantum de atrio suo sibimet esset -e pro perpetrando servitio divino *eqs.* CHART. Biel. 13 p. 10,20 cum oppidum Bilevelde . . . silvam . . . et montem . . . lignis et pascuis et aliis commodis quasi sibi -bus frequenter usurparet *eqs.* **c** *qui redargui, confutari non potest – unwiderlegbar, 'zwingend':* ALBERT. M. somn. 1,2,2 p. 141^{a},23 necessarium . . . absolute est, quod est secundum causam efficientem vel materialem vel formalem -em. mot animal. 1,2,2 p. 272^{a},3 videtur -i ratione concludi cor esse principium primum . . . motuum animalium. summ. theol. I 16,63,3,1 p. 647^{b},38 argumentatio. **2** *corpor. i. qui praeteriri, circumiri non potest – nicht zu umgehen(d):* NOTKER. BALB. gest. 1,14 erat quoddam episcopium itineranti Karolo nimis obvium vel magis -e. 1,15 venit ad quendam episcopum in loco -i (evitabili *var. l.*) constitutum.

adv. **inevitabiliter.** *modo ineffugibili, ineluctabili, necessario – in unausweichlicher, unvermeidlicher, unumgänglicher Weise, notwendigerweise:* **1** *in univ.:* LIBRI Karol. 4,4 p. 495,25 ut, quicquid . . . molestius execrabiliusque protulerint, aut se aut prodecessores suos -r damnare videantur *(sc. qui synodos faciunt)*. BALTH. Fridol. 29 huius lucis metam cunctis mortalibus sub communi condicione -r transeundo beatissimo . . . finivit obitu. GERB. (?) astrolab. 5,1 si astrolapsum adhibueris, videbis insidente alhidada lineae orientali -r radium solis ambo eius foramina perlustrare. CHART. Augiens. 2,28 (Vorträge u. Forsch. XXIV. 1977. p. 87) si qua *(curia)* propter regni negocium -r tractandum cunctis . . . edicta fuerit principibus. *al.* **2** *sine copia redarguendi, confutandi, per argumentationem logicam – in unwiderlegbarer, 'zwingender' Weise, durch logische Folgerung:* GODESC. SAXO theol. 9 p. 206,21 syllogismus est . . . sententia cornuata satisque prudenter et -r captiosa. ALBERT. M. phys. 8,1,1 p. 549,67 sequitur . . . -r, quod *eqs.* mot. animal. 1,2,3 p. 272^{b},24 -r conclusum est cor esse motus principium. animal. 3,62 sicut optime sciri potest per ea, quae -r demonstrata sunt in octavo nostrorum Physicorum. *ibid. al.*

***inevitabilitas,** -atis *f. condicio inevitabilis, ineffugibilis, necessitas – Unausweichlichkeit, Unvermeidbarkeit, Notwendigkeit:* GESTA Ern. duc. I 3,86 pennis spei ad Deum erecti de -e mortis didicerant non dolere, qui *eqs.* ALBERT. M. sent. 2,36,4 p. 588^{b},6 accipit . . . Augustinus dupliciter necessarium, scilicet pro necessario difficultatis et pro necessario -is *eqs.* 4,17,53 p. 749^{a},24 -e promissionis divinae . . . sacramentum semper consequitur effectum *eqs.* caus. univ. 1,3,1 p. 35,22 cum libertas quattuor modis dicatur, scilicet ab obligatione, a coactione, ab -e et a necessitate positionis *eqs. ibid. al.* *Niederer*

ineungo *v.* iniungo.

***inexaequabilis** (-xe-), -e. (in- *et* exaequabilis) *qui exaequari non potest, impar – dem keiner gleichkommen kann, unvergleichlich:* EPIST. Hildesh. 24 erat *homo* . . . mansuetudinis lenitate fere inexe-is, benignitate modestus *eqs.*

inexaminatus, -a, -um. *qui probatus non est – ungeprüft:* EPIST. var. I 36 p. 552,30 (a. 804/14) quam *(quaestionem)* indiscussam -amque . . . reliquerunt *quam plurimi*. CONC. Karol. B I 2,19 -am *(sc. mulierem)* . . . morti tradere . . . ut iniquum et crudele devitamus. HILDEG. div. op. 1,2,25 l. 5 Deus iusta equitate omnia diiudicans nichil -um relinquit. *al.*

adv. **inexaminate** (-ę). *sine examine – ungeprüft:* CAPIT. episc. III p. 197,9 ut . . . nuptiae caveantur, ne inordinate neque -ę non fiant.

inexaturabilis *v.* inexsaturabilis.

***inexaudibilis,** -e. (in- *et* exaudibilis) *usu subst.: l. 70. qui exaudiri non potest, non exauditus – unerhörbar, ungehört:* CHART. Hamb. 690 (a. 1266) preces . . . non immerito . . . poterant sine iuris iniuria -es pertransiri. SALIMB. chron. p. 503,14 multum errat peccator . . ., qui dimittit nobiles sanctos et convertitur ad -em invocandum, sicut dicitur in libro Sapientie XIII.

***inexauditus,** -a, -um. (in- *et* exaudire *per analogiam ad*

inauditus *formatum*) *non exauditus – nicht er-, angehört, ungehört:* CHRON. reg. a. 1160 p. 104,21 (rec. I) imperator . . . talia tantaque . . . requirenti nil . . . concedens -um et . . . inconfusum abire permisit *(sc. ducem).* OTTO FRISING. gest. 2,3 p. 105,6 ab inexorabili *(sc. rege)* -us abiit *minister.* HEINR. WIRZ. cur. 955 nemo redit vacuus vel -us (inauditus, non exauditus *var. l.*) ab illis *(viris).*

***inexcepte** *adv.* (in- *et* excepte) *sine exceptione – ohne Ausnahme:* CONR. MUR. summ. p. 124,30 persone ecclesiastice . . . suis scribentes equalibus . . . offerunt cum salute benivolentiam; . . . item id, quod amicus amico, . . . item se et sua -e *(sim.* p. 124,34. *al.).* p. 165,23 scolasticus Maguntinus . . . quandoque scripsit litteras . . . versibus conscriptas -e.

inexcitabilis, -e. *ex quo excitari non potest, profundus – aus dem nicht erweckt werden kann, tief:* DHUODA lib. man. 5,1,50 o somnum durum et -e his, qui nequiter vivunt. ALBERT. M. somn. 1,2,8 p. 150b,7sqq. aegritudines quaedam faciunt somnum magnum et quasi -em . . ., sicut fit in febricitantibus . . ., qui somno -i dormiunt.

inexcoctus, -a, -um. *non decoctus – unverdaut:* MAURUS progn. 15 p. 32b,22 vena concava sugit a venis capillaribus sucositatem epatis -am, unde prepeditur digestio *(sim.* p. 32b,33 in diabete trahunt . . . sucositatem -am. 16 p. 33a,53 renes . . . effecti sitibundi . . . attrahunt sucositatem ptisanariam -am, quae *eqs.).*

inexcogitabilis, -e. *qui excogitari non potest – undenkbar, unvorstellbar:* RATHER. prael. 2,33 l. 1032 ineffabilis . . ., -is et incomprehensibilis est bonitas medici celestis. LIUTPR. serm. 113 (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 27) absurdum est tam ineffabilem, immo -em, divinitatem dissyllabo posse aut trissyllabo claudi. VITA Serv. 53 p. 126,5 sepulchrum eius adeuntes . . . salvationis . . . sue historiam . . . retulerunt *nautae* . . . stupente maxime Flandro cum -i (ex incogitabili *var. l.*) gaudio, quod *eqs. al.*

inexcogitatus, -a, -um. *usu subst.: l.38.* **1** *non deliberatus – unüberlegt:* ANSELM. BIS. rhet. 1,9 p. 120,12 multa loquendo . . . es *(sc. Rotilandus)* quasi . . . rumor in populo; a quo ita quam plurima -a audimus, ut *eqs.* **2** *non excogitatus – nicht erdacht, ersonnen:* INNOC. III. registr. 2,259 p. 499,22 nonne . . . excogitaret *rex* mortis hactenus -a tormenta, quibus malos male perderet? (*inde* CHART. Rhen. med. III 9 p. 11,20 [epist. papae]. CHART. Traiect. 609 p. 74,37 [epist. papae]). **3** *inopinatus – unerwartet:* CONST. imp. II 188,6 (a. 1234) quod si articulus aliquis -us emerserit, . . . per presentes eundem *(iudicem)* in emergentibus procuratorem statuimus generalem. **4** *inauditus – unerhört, ungewöhnlich:* INNOC. IV. registr. B 208,8 p. 176,27 quantis et quam -is offensionum modis . . . imperator . . . turbabat . . . totum orbem.

***inexcolatus,** -a, -um. (in- *et* excolere) *non cultus, consitus – nicht bestellt, bebaut:* TRAD. Frising. 776 (a. 856/60) dedit . . . nobilis vir . . . de terra excolata et -a de pratis ác de silva colonias III.

***inexcolibilis,** -e. (in- *et* *excolibilis) *qui excoli non potest – unbestellbar, unbebaubar:* SIGEBOTO Paulin. 38 p. 928,38 annosae silvae vastitas -is . . . et vallis angusta celestibus disciplinis . . . ordinandis spem non promittit.

***inexcommunicabilis,** -e. (in- *et* excommunicabilis) *qui excommunicari non potest seu excommunicandus non est – einer der nicht exkommuniziert werden kann oder muss:* BERTH. RATISB. serm. exc. p. 66,7 testem invoco . . . celum et terram, ut sitis -es, ut tales, et maxime mulieres et laicos docentes, . . . non curetis.

inexcusabilis, -e. *script.* -ss-: *l.67.* **1** *impurgabilis, inveniabilis, culpabilis – nicht zu rechtfertigen(d), unverzeihlich, tadelnswert:* **a** *de hominibus:* GLOSS. psalt. Lunaelac. 38,7 omnis homo, qui recte non ambulat . . ., cum sit imago Dei, hoc est rationabilis et liberum habens arbitrium, -ssabilis est, non dominabitur passionibus carnis, unde *eqs.* EPIST. var. III 18 p. 165,17 quam *(causam)* si relinquo *(sc. archiepiscopus),* apud Dominum nostrum . . . -is ero. EPIST. Wibald. I 213 p. 452,3 (epist. papae) tu . . ., frater archiepiscope, cui hoc . . . potissimum imminet, ut -es sint *(sc. qui ducis terram detinent),* omnibus . . . prelatis denuncies *eqs. persaepe.* **b** *de rebus:* WANDALB. Goar. 1,1 p. 3,5 (prol.) longe est nostra quam maiorum nostrorum cum manifestior tum -ior (in excusabilior *var. l.*) culpa. OTTO FRISING. chron. 8 prol. p. 391,22 verae religionis ignorantia primo miser *(sc. status),* secundo post revelatam lucem tanto miserior, quanto post manifestatam veritatem -ior fuit. STATUT. ord. Teut. p. 85,17 si per manifestam culpam scandalizavit *frater* multitudinem secularium et -em contra domum infamiam concitavit. *al.* **2** *non recusabilis, inevitabilis – unablehnbar, unentrinnbar, unvermeidlich:* REGISTR. Weiss. 311 imperatore Ottone . . . nature -e ius solvente filius eius Otto adhuc infantulus . . . a regno privari dictitabatur. HERBORD. Ott. 2,21 diu fui *(sc. Vratizlaus dux)* te *(sc. episcopum)* non videns, sed causa fuere -es rei publicae administrationes. CHART. Sangall. A 890 p. 107,12 statutum est, ut, si aliquis . . . electorum morte aut alia necessitate -i fuerit impeditus, quominus *eqs. al.*

adv. **inexcusabiliter.** *compar. e coniectura: l.32.* **1** *sine venia – ohne Nachsicht:* LEG. Wisig. 3,3,3 raptor legibus sponso -r maneat abdicatus. CHRON. Sigeb. cont. Aquic. a. 1188 cum . . . in guerra . . . Henricus comes . . . -r occupatus esset. DAVID compos. 3,56,8 p. 315,23 intellectum ad temporalia converterunt *mali* et per hunc -ius accusabuntur. **2** *sine recusatione, inevitabiliter, sine tergiversatione – ohne Ausflüchte, unweigerlich, auf unablehnbare Weise:* LEG. Wisig. 5,4,21 hac . . . ille, qui dedit, integrum pretium . . . a domino recipiat moxque illi suum mancipium -r reddat. CAPIT. reg. Franc. 169 p. 342a,39 tuam *(sc. archiepiscopi)* . . . admonemus *(sc. imperator)* sanctitatem, ut . . . nostrae . . . admonitioni oboedienter et -r pareas (*item* p. 342b,39. *sim.* EPIST. Hann. 33 p. 71,13). CHART. Mog. I A 554 p. 467,13 cottidie in refectorio . . . comedant . . . fratres; . . . quod . . . ut -i<lius fa>cere possint, . . . edificata est eisdem fratribus domus hiemalis.

***inexcusabilitas,** -atis *f.* *impossibilitas excusandi – Unentschuldbarkeit:* FRID. COL. epist. (NArch. 7 p. 193,10; c. 1121) in quibus *(litteris)* . . . ad cumulum -is vestrae *(sc. cleri Leodii)* conspirativa confederatione subiungendo affirmastis *eqs.* ALBERT. M. Matth. 5,28 p. 140,2sqq. in hoc *(sc. dicto Christi)* notantur tria: -s peccantium, modus et evidentia dicti et dispositio audientium; -s, quia ab antiquo dictum non poterat ignorari et ideo nemo se per ignorantiam excusare. *ibid. iterum.*

inexcusatus, -a, -um. *non excusatus – unentschuldigt:* GREG. IX. registr. 695 p. 592,19 ne Romana ecclesia -a remaneat, . . . Brixiensi episcopo . . . sollicitudinem . . . laboris imponas *(sc. episcopus).*

***inexcussibilis,** -e. (in- *et* excutere *per analogiam ad* concussibilis *sim.*) *qui excuti non potest – unauswerfbar (in imag.):* ACTA imp. Winkelm. I 730 p. 577,3 (a. 1245/50) fraudulenter porrigit *apostaticus Fridericus* tibi *(sc. Romae)* escam, sub qua retortus hamus cum tenaci et -i unco latet absconsus.

inexecrabilis *v.* inexsecrabilis.

***inexemplo,** -are. (in *et* exemplare) *in exemplum redigere – in einer Abschrift niederlegen, festhalten:* ACTA imp. Winkelm. I 988 p. 737,15 (c. 1242/46) de attestacionibus scribendis et -andis (*ni leg.* in exemplandis) processibus notarii actorum . . . nichil omnino recipient.

***inexequabilis** *v.* *inexaequabilis.

inexercitatus, -a, -um. *non exercitatus, imperitus – ungeübt, unerfahren (usu subst.: l.66; in imag.: l.64):* EPIST. Lup. Ferr. add. 6 p. 116,18 inertes iudicantur, qui . . . -i et invalidi veluti stolida et insensata animalia a profunda . . . rerum indagine reiciuntur. EKKEH. URAUG. Burch. 1,8 p. 146,2 sanctus electum Zacharias Burchardum . . . instruxit, qualiter . . . parvam . . . et -am naviculam inter inmensos fluctus seculi gubernet. HONOR. AUGUST. claustr. (PL 172,1248C) claustrum est omnibus omnia: . . . indoctis schola virtutum, -is exercitium diversarum artium, vagis *eqs.*

***inexhauribilis** (-xau-, -rab-), -e. (in- *et* exhaurire) *qui exhauriri non potest, infinitus – unerschöpflich, unendlich:* VITA Liutg. II 2,38 haec sanctus . . . Liudgerus de -i *(a. corr.* inexa- *C,* -abili *A)* illo verae salutis fonte percipiens . . . ad animarum nos salutem querendam invitat. BERTH. RATISB. serm.

[Fiedler]

3 p. 25,4 numquam . . . pro sua parcitate, qui est mare -is dulcedinis, subtrahit *Deus* gratiam, semper vero *eqs.*

inexhaustus, -a, -um. *qui exhauriri non potest, infinitus – unerschöpflich, unbegrenzt (per compar.: l.9.13.17; in imag.: l.21.25. al.):* **1** *de anim.:* **a** *spectat ad homines:* ERMENR. ad Grim. 1,8,2 hęc omnia sapientiam tuam -am minime latent (*sim.* PASS. Kil. II 12). WIPO gest. 6 p. 29,7 passim divulgabatur virtus, quae -o (in exhausto *K*) vigore semper manabat. CONST. imp. III 16 p. 19,39 ad vos *(sc. papam)* velud -um scaturientis iusticie fontem . . . recurrimus *(sc. rex).* **b** *spectat ad Deum:* EPIST. Mog. 21 p. 355,1 reversus *Trotmarus* ad -um scientiae fontem Christum (*sim.* SPEC. virg. 2,189 in Christi . . . pectore plenitudo totius scientię sicut -a manat effluentia, sic *eqs.* CHART. Turic. 776 que *[misericordia]* ab -o fonte divino profluit bonitatis). **c** *spectat ad deum paganum sive planetam:* BEDA temp. rat. 8,46 Mercurius perpetuo circa solem discurrendo quasi -a sapientiae luce radiari putabatur. **2** *de rebus:* CARM. de Tim. 96 Corbinianus eum *(fontem)* Christi de munere praesul iussit -as fundere semper aquas. WALAHFR. Wett. 315 quae *(montana)* . . . in circuitu praecingens igneus amnis ambit -os (indeficientes, inconsumptos *var. l.*) tribuens intrantibus ignes. FROUM. epist. 8 si . . . -e habundantię bibliothecę ęcclesię . . . culpam inopię . . . videamur irrogare. PETR. DAM. epist. 138 p. 473,17 heu me miserum atque -o lacrimarum fonte lugendum. HERBORD. Ott. 1,41 p. 50,21 hec -a benignitatis archa . . . adhuc in extremo tempore tantum, quod erogaret, habere poterat. *al.*

***inexhonoratio,** -onis *f.* (in *et* exhonoratio) *honor ablatus – Entehrung:* ALCUIN. epist. 132 p. 198,35 Chanaan patris -o servum constituit *(spectat ad Vulg. gen. 9,25sqq.).*

***ineximius,** -a, -um. *in figura rhet. litotes q. d. i. q. eximius, excellens – herausragend, außerordentlich:* AEG. AUR. gest. 3,6 p. 84,22 patefacto scrinio . . . refulsit quedam de corpore beati Iacobi haut -a portio.

inexistimabilis, -e. *inaestimabilis, incomparabilis – unschätzbar, unvergleichlich:* LIBRI Karol. I 29 p. 57,15 <cum> domus Dei legitur, non . . . quaedam materialis aedificatio, sed spiritalis et -is Dei intellegenda est habitatio. PAUL. BERNR. Greg. 58 p. 505,20 nonnullos . . . fore credimus, . . . qui . . . in suae salutis periculum patrem communem *(i. papam)* reprehendere . . . et . . . -es maledictiones ingeminare nequaquam timeant.

inexisto *v.* inexsisto.

inexorabilis, -e. *qui flecti non potest, implacabilis, durus – unerbittlich, unversöhnlich, hart:* **1** *de hominibus:* INNOC. III. registr. 2,170 p. 331,21 ne . . . non Christi vicarii videremur . . ., sed -es potius nostrarum iniuriarum ultores. GESTA Frising. cont. (MGScript. XXIV p. 324,23) conservavit *episcopus* castrum . . . cum suis addinenciis -is, ut nec *eqs.* CONR. MUR. summ. p. 159,20 domina . . . nominetur: . . . incorruptibilis, inviolabilis, -is a pravis et invicta *eqs. v. et p.1767,5.* **2** *de rebus:* VITA Find. p. 503,39 inter utramque gentem magnae concitatae sunt inimicitiae -esque discordiae (*sim.* LIBER de unit. eccl. 2,3 p. 214,30). LAMB. HERSF. annal. a. 1076 p. 272,15 -e Saxonici nominis odium. IORDAN. SAXO princ. 51 vir existens *(sc. frater Bertrandus)* sanctitatis magne et rigoris circa se ipsum -is. HUGO RIPELIN compend. 7,17 p. 247^{b},9 de qualitate . . . iudicii *(sc. extremi)* nota, quod erit horribile, . . . inevitabile, . . . -e.

adv. **inexorabiliter.** *inflexibiliter, dure – unerbittlich, unbeugsam, hart:* CHRON. Andag. 43 p. 107,15 compulsus episcopus, ne tantum virum . . . sibi insistentem et eo usque habitum in amicitia familiarem -r offenderet *eqs.* GUNTH. PAR. orat. 11,6 p. 206^{C} ut peccata -r oderit *(sc. qui orat)* et ea sibi ante oculos ponens . . . pro singulis veniam petat. GREG. IX. registr. 437 p. 352,10 eo . . . -ius sui redemptori in membris ipsius recalcitrant *(sc. in refugium subditorum positi)*, quo *eqs. al.*

inexpartus *v.* inexpertus. **inexpectatus** *v.* inexspectatus.

inexpedibilis, -e. *non conducibilis – nicht zuträglich (usu subst.):* AGNELL. lib. pont. 174 p. 355 l. 147 quare propria dicta negabis *(sc. vates)*? ecce duo mala, una, -ia quia dixisti, altera *eqs.*

***inexpediens,** -entis. (in- *et* expediens) *non conveniens, inutilis – unangemessen, unzuträglich, nutzlos:* CHART. Sangall. A 889 p. 103,38 (a. 1244) cum . . . locus . . ., in quo actenus habitastis *(sc. sorores)*, non tam quieti monastice quam et future propagationi prorsus -s videatur. DAVID compos. 3,16 p. 193,21 '-s' est, quod caret fructu utilitatis vel ratione iustae necessitatis.

inexpeditus, -a, -um. *qui confectus non est – unerledigt:* ALEX. IV. registr. 486 cum . . . pro expediendis . . . ecclesie . . . negotiis te *(sc. canonicum)* subire oporteat onera expensarum, ne pro defectu ipsarum eadem -a remanere contingat, nos *eqs.* (*item* 496).

adv. ***inexpedite.** *difficulter – (nur) unter Schwierigkeiten:* IOTS. Odil. 2,24 p. 236,13 senior iam gravis ęvo -e se agens et carens viribus . . . subito ęquo labitur *eqs.*

inexperientia, -ae *f. script.* -rge-: *l.28. imperitia, inscientia – Unerfahrenheit, Unkenntnis (c. gen. obi.: l. 20. 22):* TRAD. Fuld. I praef. (Eberhardi) p. V,20 (s. XII.$^{med.}$) nec poterat quaeque scedula leviter legi prae . . . -a scoticae scripturae. ALBERT. M. bon. 330 p. 183,43 virgines . . . excedunt matrimonium . . . propter -am libidinis in coitu. gener. 1,1,10 p. 119,41 'quod' . . . Platonici 'minus' . . . 'poterunt' dicere . . . alterationem et generationem et differentiam horum, contingit propter '-am (*p. 316^{a},6* ἀπειρία)'. CHART. Wirt. VII 2558 p. 416,32 (epist. papae) electio priorisse libere pertineat ad conventum, quam magis per electos arbitros quam per discursum scrutinii propter -gentiam fieri suademus. *al.*

inexpers, -ertis. *usu subst.: l.34. inexpertus – unerfahren:* GODESC. SAXO gramm. 1 p. 375,26 sicut . . . hominis digiti . . . breviores . . . apparent sub aqua, quod -es experiri possunt in balneo, sic *eqs.* FORTOLF. rhythmimach. 35 haec ars . . . arithmeticae disciplinae expertibus facillimam . . . ad se viam praebet, -bus vero tardiorem . . . concedit ingressum. CHART. Worm. 208 (dipl. Frid. II.) sicut nobiscum sunt *(sc. episcopus et Wormatiensis populus)* . . . in adversitate participes, sic compositione tranquillitatis esse debent -es. *al.*

inexpertus, -a, -um. *script.* -par-: *l.57. in tmesi: l.57. usu subst.: l. 43. 47. 55. al.* **1** *sensu pass. i. q. experientia non(dum) notus, non temptatus – (noch) nicht erfahren, unerlebt, unversucht:* EUGEN. VULG. calend. 6 iudicium metuo, . . . terrores et -os horresco pavores. EBERW. Magner. 43 praecavens . . . episcopus, ne . . . iterum laboriosa et humanis -a viribus praesumeret *eremita.* LAMB. TUIT. Herib. 2,5 p. 216,8 conspicari . . . se credebat servus Domini -am faciem 'super nivem' candidam *(sc. s. Hieronymi).* SIGEBOTO Paulin. 41 p. 930,12 -a . . . mentem magis ad rerum probationem excitant, probatio vero *eqs. al.* **2** *sensu act. i. q. non expertus, imperitus, ignarus – unerfahren, nicht erfahren habend, nicht vertraut (mit), unwissend (in figura rhet. litotes q. d.: l.52.53):* MIRAC. Remacli 2,2 p. 440,9 nec . . . virtutem sancti penitus . . . fuimus -i; nam *eqs.* HERBORD. Ott. 2,4 p. 66,5 quos *(sc. gentes)* omnes simul in arma provocare quam durum sit, -i non sumus, quamvis . . . de his triumphos habuerimus. CHART. Oelsn. 59 p. 92,22 ne . . . propter -orum dubitationem hanc ordinacionem . . . contingat . . . revocari (*item* CHART. Sil. D III 137 -artorum. CHART. Oelsn. 75 -orum [*ci.* in expertorum *ed.*]). ALBERT. M. animal. 2,96 elefas . . . habet intestinum involutum valde; . . . ideo -i putant eum quatuor ventres habere.

inexpiabilis, -e. **1** *qui expiari, purgari non potest – unsühnbar:* HRABAN. univ. 5,3 p. 116^{C} quartum *(scelus)* -e eorum, qui in Christum non crediderunt. HUMB. Sim. 1,17 p. 128,42 cum . . . clarissimus doctor . . . praedicet -em esse venditi culpam mysterii. CONSUET. Rod. 114 cum . . . per se gravis culpa sit peculiaritatis, ex comparatione gravior ostenditur, cum delicto -i superponitur. DAVID (?) inquis. 5 p. 208,6 dicunt *(sc. pauperes de Lugduno)* esse crimen -e . . . prodere hereticum. **2** *implacabilis – unversöhnlich:* REGINO chron. a. 900 inter Zuendibolch et primoribus regni -is oritur dissensio. **3** *inexorabilis – unerbittlich:* CHART. Mog. A II 133 p. 250,16 (a. 1150) ut, si quis . . . hoc pietatis opus . . . infringere temptaverit, . . . se sciat . . ., nisi resipuerit, -i pena eternaliter cruciandum.

[Fiedler]

adv. **inexpiabiliter.** *modo non expiabili – auf untilgbare, nicht sühnbare Weise:* CONC. Rem. 53 (MGScript. III p. 685,8; a. 991) prosternere *(sc. Arnulfus)* . . . coram tuis dominis coramque tuis regibus, quos -r offendisti.

inexplanabilis, -e. *qui explicari non potest – unerklärlich:* HRABAN. univ. 6,1 p. 156[B] turris David ecclesia est catholica, collum praedicatores sancti *(spectat ad Vulg. cant. 4,4)*; unde in eadem civitate *(i. sacra scriptura)* constantia firma est et undique -is (inexpugnabilis *var. l.; ex Alcuin. cant. 4,4 [PL 100,651[C]]; cf. E. Heyse, Hrabanus Maurus' Enzyklopädie 'De rerum naturis'. 1969. p. 85*).

inexplanatus, -a, -um. *non explicatus – unerklärt:* TAB. smar. 1 p. 492,3 sunt hee littere, que fuerunt scripte in fine libri Galieni ipseque -e (sic explanavit, explanate *var. l.*).

inexplebilis, -e. *qui expleri non potest, insatiabilis – unerfüllbar, unersättlich:* **1** *strictius:* REGINO chron. a. 866 p. 90,20 animi regum avidi et semper -es sunt. TRANSL. Libor. I 23 inmensae . . . iubilationis sonus -i supernae laudis delectatione in longum diei spacium protelatus est. EPIST. Teg. I 82 p. 89,12 quasi -i avaritię meę satisfecistis *(sc. senior; sim.* OTLOH. admon. 1 [PL 146,246[B]]. GERHOH. vigil. 11 p. 510,20). **2** *latius:* **a** *immensus, immodicus – unermesslich, maßlos:* RATHER. concl. 1,5 responsi commoditate omnibus satisfecisse -is labor cernitur esse. REGINH. Annon. p. 8,18 ut . . . se . . . suo curatori presuli -es gratias persolventem presentaret *homo sanitati restitutus*. PETR. DAM. epist. 87 p. 505,10 domno O<lderico> Firmano episcopo Petrus peccator monachus -em devotionis affectum. **b** *insolubilis – uneinlösbar:* PETR. DAM. serm. 48,1 l. 15 haec *(sc. crucis)* . . . summa -i damnationis nostrae chirographo satisfecit.

adv. **inexplebiliter.** *script.* -bit-: *l.39.* **1** *modo insatiabili – auf unersättliche, unerfüllbare Weise:* HEITO Wett. 22 dum saecularibus *(sc. feminis)* dantur *opes* -r opes terrenas sitientibus. ARNOLD. LUB. chron. 2,11 facta sunt . . . abhominabilia . . . gravia in profectione . . ., eo quod viri iniqui . . . sceleribus perficiendis -r insisterent. HONOR. AUGUST. inev. A (SBWien 150,III. p. 30,25) ad malum sunt intenti *principes et iudices*, semper negotiis iniquitatis -r occupati. **2** *vehementer – heftig:* FORM. Morb. 27 p. 336,30 hoc uno -r (-biter *a. corr. c*) bono afficior, quo te non tam vivere audio quam bene vivere audio. LAMB. TUIT. Herib. 2,5 p. 216,16 praesentaris *(sc. s. Hieronymus)* mihi honorabilis et conversatione -r desiderabilis. **3** *assidue, continuo – unablässig, ständig:* IOH. NEAP. Ian. 28 p. 880[E] ut non solum ipsa die nos *(sc. viros)* -r, sed etiam pene ad medium mensem satiaret *odor iucunditatis* omnes illuc accedentes. LAMB. TUIT. Herib. 2,28 p. 255,4 adiens *mulier* . . . sepulchrum -r exosculans venerabatur sepultum. WIBERT. GEMBL. epist. ad Hildeg. 18,127 cum id *(sc. ut litterae exponerentur)* -r efflagitaret *domnus Sigerus*, egre optinui . . ., ut *eqs.* HONOR. AUGUST. spec. p. 816[C] qui *(pauperes)* . . . omnibus criminibus tota vita sua -r inhaeserunt *(pendet e Canon. Turner I,1. p. 97[b],6)*.

***inexplendus,** -a, -um. *insatiabilis – unersättlich:* THIETM. chron. 7,40 respondetur . . . hiis *(nuntiis)* ab -is hostibus, si regina voluisset dare filios suos in mortem *eqs.*

inexpletus, -a, -um. **1** *qui expletus non est, insatiatus – ungefüllt, unerfüllt, ungesättigt:* GESTA Bereng. 3,146 ardet -um ductor proferre furorem barbarus. BRUNO QUERF. fratr. 2 p. 33,15 pro . . . -o desiderio. RUD. TRUD. gest. 5,1 p. 251,38 -a Caribdis voraverat, quicquid fructus . . . in domo Dei intus et foris . . . fuerat. YSENGRIMUS 1,461 frater -a si mensam liquerit alvo ultra dimidium, regula fracta perit. LAMB. LEOD. Matth. I 2399 tactus -o subito destertere sompno cogitur *vir*. GUNTH. PAR. hist. 6,61 votum crucis -um relinquere. ODO MAGDEB. Ern. 1,436 regia suscipiens Ernestus munera visu versat -o gavisus imagine rerum. **2** *imperfectus – unvollendet:* ANNAL. Ianuens. I p. 54,3 quicquid fuerat de muro civitatis -um, . . . ad apparentem consummationem pervenit. HUGO RIPELIN compend. 32 p. 35[b],23 est voluntas signi, et haec quandoque remanet -a. *ibid. iterum.*

inexplicabilis, -is. **1** *qui explicari non potest – unerklärlich:* CAES. HEIST. hom. exc. 173 quam ineffabile, quam -e et quam salubre sit sacramentum . . . individue trinitatis. **2** *inenarrabilis, immensus, infinitus – unbeschreiblich, unermesslich, gewaltig:* ANNAL. Quedl. p. 413,14 si aurum mihi non suffecerit, pro libertate mea Thuringorum . . . capita tibi *(sc. Irminfrido)* dabo *(sc. Theodoricus)* numero -ia. ANNAL. Hild. a. 1013 p. 31,7 in . . . incendio cum preciosissimo missali ornamento -is et inrecuperabilis copia periit librorum. LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p. 215,15 nemo . . ., nisi quem forte gravis . . . et -is necessitas excusasset, aberat. HIST. peregr. p. 143,9 post miserandorum et -ium malorum narrationem. *al.*

adv. **inexplicabiliter.** **1** *proprie i. q. modo inextricabili – auf unentwirrbare Weise (in imag.):* WIBERT. GEMBL. epist. ad Hildeg. 18,151 laciniosis contentionum funibus et se et alios -r inretiunt *Franciae magistri*. **2** *translate:* **a** *modo non explicabili – auf unerklärliche Weise:* HIST. peregr. p. 150,6 imperator . . . cunctam . . . iniuriam sibi -r illatam voluntarie . . . remisit (*item* HIST. de exp. Frid. imp. p. 64,17). **b** *inenarrabiliter, miro modo – auf unbeschreibliche, wundersame Weise:* DIPL. Frid. I. 532 p. 476,27 Romanis in conflictu publico . . . superatis sacratissimum nostrum imperium -r est exaltatum.

***inexplicabilitas,** -atis *f.* *status inextricabilis – Unentwirrbarkeit:* WERINH. rhythmimach. 62 omnium specierum multiplices dico, superparticulares et superpartientes duobus . . . propter multiplicitatem et -em monadum et dyadum sepositis ad presentem ludum.

inexplicitus, -a, -um. *non explicitus – nicht detailliert, zugespitzt:* QUERELA magistri 140 rursus -is opus est subscribere dictis: *eqs.*

inexploratus, -a, -um. *inexpertus – (noch) nicht erfahren, erprobt:* VITA Lupi Trec. 4 (MGMer. VII p. 297,5; s. VIII.) terribiles ociani fluctus temporibus hibernis -o (inexemplorato, explorato *sim. var. l.*) mari se committentes orationis gubernaculo mitigabant *Lupus et Germanus*. WIPO gest. 2 p. 15,10 cum diu certaretur, quis regnare deberet, cumque alium aetas, . . . alium virtus -a . . . recusaret *eqs.* EPIST. Meginh. 38 p. 237,21 etsi nullo experientię gustu gratię vestrę suavitatem libassemus, presentis tamen temporis difficultas urgeret, ut nos *(sc. decanus cum clero)* vestrę *(sc. episcopi)*, quamvis -ę, committeremus benivolentię.

***inexpolitus,** -a, -um. *non (ex)politus – unbearbeitet, ungeglättet:* MIRAC. Wigb. 19 (MGScript. IV p. 228[a],5; c. 940) haec de opulentissima materia meritorum beati Wigberhti . . . -o stilo discingere studui. CONR. MUR. summ. p. 66,18 aliud est materia remota, aliud propinqua; materia remota sunt rudes lapides -i et ligna nondum dolata, nondum levigata.

***inexpositus,** -a, -um. *non expositus – nicht erläutert, unklar:* ABBO FLOR. calc. 3,59 quoniam in ibi *(sc. in praefatione)* sapienter disposita, sed -a multiplicatio existit, doceamus, qualiter *eqs.* ALBERT. M. div. 1,1 p. 82,22 'ne anxietas' sive brevitas . . . nimis decuratae 'orationis' . . . et 'imperfectae sententiae', quae -a (in exposito *var. l.*) non intelligitur sententiae minus intellectae, ingeratur mentibus legentium et sic confundantur intellectus eorum. HUGO TRIMB. registr. 321 ad propositum stilus revehatur, ne . . . -um (expositum *var. l.*) nomen subtrahatur.

adv. ***inexposite.** *sine explicatione – ohne Erklärung:* ERCHANB. gramm. p. 110,1 'y et z remanent', subaudias -e vel sine tractatu; 'quas litteras propter Greca nomina admisimus' *(pendet e Don. gramm. mai. 3,2 p. 368,10)*.

***inexpressibilis,** -e. **1** *qui exprimi non potest – unaussprechlich:* CONR. MUR. summ. p. 139,14 salutatio est ineffabile seu -e mentis gaudium ex nimio affectu. **2** *qui describi non potest – unbeschreiblich:* LIBER revel. Rich. p. 188,16 interioris hominis fratris . . . vestitus -is et invisibilis nisi soli Christo, qui dedit, et ipsi fratri, qui accepit.

inexpugnabilis, -e. **1** *qui expugnari, vinci non potest – unbezwingbar, uneinnehmbar, unbesiegbar:* **a** *de rebus:* ARBEO Emm. 6 p. 35,27 urbs . . . Radaspona -is (*sim.* VITA Heinr. IV. p. 42,18 -em urbem . . . impugnare. METELL. exp. Hieros. 3,66). NOTKER. BALB. gest. 2,1 p. 50,15 inter -es (expugnabiles *var. l.*) . . . muros portę non satis latę erant constitute. WIPO

[Fiedler]

gest. 33 p. 53,12 in locis -bus. VITA Heinr. IV. p. 19,26 -is munitionum firmitas. OTTO FRISING. chron. 2,25 p. 97,19 saxum mirae ... asperitatis, ... Herculi -e ... expugnavit *Alexander Magnus. al.* *per compar. vel in imag.:* HERM. IUD. conv. 4 p. 40,2 velut scuto -i ... obiectionum ... telis ... contraire. *v. et p.1771,9.* **b** *de anim. (de Deo: l.9.11):* THIETM. chron. 3,26 sedit hic *(imperator)* bis quinos ... annos ... regni tutor et ... commissis ... gregibus -is murus (*sim.* ORD. coron. imp. 14,46 p. 46 murus noster -is. 11,19 p. 29). CHART. Eichsf. 91 p. 55,30 qui *(Deus)* universa iuste disponit ... et bonorum omnium -is defensor existit. BALDER. Alber. 12 p. 250,42 Albero ..., vir -is et inperterritus, ... Treverim adiit. *al.* **2** *firmus, non refutabilis, non ambiguus, indubitabilis – fest, unumstößlich, unzweifelhaft:* RADOLF. epist. 1 p. 517,15 si aequalibus lateribus constituitur *triangulus*, erunt anguli maiores dimidiis, minores integris, sed ... comparabuntur duobus rectis ratione -i (*sim.* HUGO HONAUG. hom. 4,30,1). CHART. Argent. I 55 probabilium ... testium subnotentur nomina, quorum -i testimonio ista sunt consignata. ADAM gest. 3,31 cuius *(sc. viri)* -e consilium sepe ad evincendos expertus est *imperator* inimicos. CHART. Wirt. VII 2043 p. 6,29 donationem ... confitemur debere robur -e obtinere.

adv. **inexpugnabiliter.** **1** *modo non expugnabili – auf unbezwingbare Weise:* DONAT. Trud. 11 (MGMer. VI p. 284,23; a. 784/91) vir Dei patientiae armis -r munitus. VITA Ger. Bron. 2 his *(sc. virtutibus)* vallatus -r spirituales nequitias debellabat (*sim.* OLIV. epist. 6 p. 314,4). OLIV. hist. reg. 26 p. 104,11 que *(oppida)* christiani vi vel per deditionem obtinerunt -r se munitos credentes. *al.* **2** *irrefutabiliter – unwiderlegbar:* PETR. DAM. epist. 38 p. 362,5 si ... hoc exemplum diligenter inspicias *(sc. episcopus)*, pro nobis stare cernitur, nostris allegationibus attestari -r invenitur.

inexpugnatus, -a, -um. *non expugnatus, invictus – unbezwungen, unbesiegt:* THIOFR. Liutw. 18 p. 40,14 per efferam ... barbariem non modo -a et illaesa transiit *ecclesia Trevirensis*, verum *eqs.* LEO MARS. chron. 1,43 p. 114,20 (rec. II) iudicio Dei usque ad prefinitum ab eo tempus invicti et -i manserunt *christicolae*. ALBERT. AQUENS. hist. 8,34 ad urbem Andronopolim -us in virtute suorum descendit *comes*.

inexquisitus, -a, -um. *script.:* -uaes-: DIPL. Merov. I 153 p. 383,47. -ues-: *l.52. al.* *in tmesi: l.50.* *confunditur c.* exquisitus *passim: e. g. l.69.*

1 *publ. et iur. i. q. postulationibus liber, non exposcendus, inconcussus – frei von Forderungen, nicht einklagbar, unangefochten:* **a** *in univ.:* DIPL. Merov. I 25 p. 70,6 (interp. a. 596) cum omni re -a *(inde* 8 p. 34,26 [spur.] cum omni re -o *[sic]. al.)*. TESTAM. Adalg. 14 (ed. W. Levison, Aus rhein. u. fränk. Frühzeit. 1948. p. 127) villa ... cum domibus -is, cum mancipiis, aedificiis *eqs.* CHART. Fuld. B 175[b] p. 268,29 cum omni re emeliorata et -a (in ex- *var. l.*). CHART. Sangall. C 185 p. 175,5 trado *(sc. Isanbardus)* ..., quicquid ... nominari potest, rem quesitam *(ci.,* que sitam *ed.)* et inexque-am *eqs. (sim.* TRAD. Frising. 321 p. 275,12. *persaepe)*. TRAD. Weihenst. 272[a] Adilbertus ... nobilis ... tradidit ... predium ... quesitum et -um. *persaepe.* **b** *in iunctura* res -a *sim.:* DIPL. Loth. I. 136 p. 306,30 cum domibus, ... exitibus et regressibus rem -am ac decimis omnibus. CHART. Rhen. med. I 110 p. 115,15 trado *(sc. Heriricus)* ... villam ... cum omni integritate eius et re -a in mansis *eqs.* FORMA extrav. I 12 p. 541,18 omnia superius comprehensa ... trado tibi *(sc. sponsae)*, ... totum ad integrum, rem <in>exquisitam, quicquid ... mea videtur esse possessio. FOLCUIN. Bert. 1,11 p. 30,10 (chart.; ed. B. Guérard) una cum terris, ... appenditiis, omnia et ex omnibus, rem -am ad integrum. *al.* **2** *usu communi:* **a** *qui explorari non potest – unerforschlich, unergründlich:* WOLFHARD. Waldb. 2,9 perpendat *lector* occulta Deum rimari secreta suaque fore -a iudicia (*spectat ad Vulg. Rom. 11,33; sim.* 4,4). **b** *inauditus, insolitus – unerhört, ungewohnt, noch nie dagewesen:* EPIST. Heinr. IV. 13 p. 19,24 de die in diem nova et -a (exquisita *var. l.*) confusionis genera nobis ingerit *Hildebrandus*.

inexsaturabilis (-xa-), -e. *insatiabilis – unersättlich:* ROM. SALERN. chron. p. 94,17 qui *(rex)* non tantum gloriam aut predam quantum inexa-i crudelitate ipsam cedem amaret in cede.

inexsecrabilis (-exe-), -is. *exsecrabilis – verwünschenswert:* HIST. de exp. Frid. imp. p. 68,17 imperator ... post ... stragem -em suorum ... transitus apparatum et navium copiam ... offerebat. *v. et p.1776,1.*

***inexsisto** (-xi-), -ere. *inesse, praesentem esse (in) – vorhanden sein, existieren (in):* ALBERT. M. pol. 7,7[d] p. 678[a],36 'quoniam ..., quod bellicum et quod consiliativum', supple est, 'de conferentibus et iudicans de iustis -xistit (*p. 1329[a],4* ἐνυπάρχει), et videntur maxime esse partes civitatis.'

inexspectatus (-xp-), -a, -um. *non exspectatus – nicht erwartet, erhofft:* GESTA Camer. 1,96 inexp-o omni nisi Dei ... auxilio manus conserunt *(sc. Rainerus et Lantpertus sociique). fort. huc add. (contextu manco):* FORM. Ratisb. I 5 ut inexp-a traditione in omnibus conservetur.

1. inexstinctus (-xt-), -a, -um. *script.* ins-: *l.20.* *non exstinctus, qui exstingui non potest – un(aus)gelöscht, unauslöschlich:* **1** *proprie:* VITA Eucher. 11 (MGMer. VII p. 52,9; a. 751/68) factum est, ut per dies tres continuatis et noctes incensus et ins-us perstetit *cera*. LIBRI Karol. 4,12 p. 514,17 legitur ... quendam monachum ... lucernam ... post quartum ... mensem inext-am reperisse. *ibid. iterum.* DIPL. Karoli III. 103 p. 167,24 ut ... nulli prefate res ... tradantur, sed ... permaneant ad usus fratrum et luminariam -am. TRANSL. Athan. Neap. 18,2 inext-a permansit *lampas*, ita ut *eqs. (sim.* 19,5). ALPHITA A 56 albestum, calx viva, et interpretatur inext-a (inext-am, non extinctum *var. l.*). **2** *in imag. (de sancto eiusve vita: l.30; de inferno: l.33):* WALTH. SPIR. Christoph. II 4,251 nullus avaricie cumulus nos promovet inde, qua capitis nostri tutela videtur haberi, cuius inext-am tribuit confessio lucem. EKKEH. IV. bened. I 13,4 lyknus (gloss.: lucerna) inext-us micat illius *(s. Gregorii Magni)* ipseque cinctus. HUGO TRIMB. laur. 226 vincula qui vincto dirupit carcere Petro, nos ab -o luis avocet carcere tetro.

2. inexstinctus *v.* instinctus.

inexstinguibilis (-xt-), -is. *script.:* -xtt-: *p.1775,8.* -uil-: *l.42.* -iui-: *p.1775,14.* *in tmesi: l.62.* *usu subst.: p.1775,4.* *confunditur c.* exstinguibilis: *l.67.*

1 *qui exstingui non potest – unauslöschlich, unlöschbar:* **a** *de igni, luce sim. (in imag.: passim, e. g.: l.43.47.48.50):* **α** *in univ.:* BENED. Frising. 31 ut ... sponso cum lampadibus inext-bus (inext-ilibus *var. l.*) fiducialiter possint *ancillae Dei* occurrere (*sim.* EPIST. Teg. II 175 p. 206,19 inext-e oleum caritatis). ANTIDOT. Berolin. 13 p. 70,25 ad ardorem -em. RATHER. epist. 16 p. 101,30 minatur *Deus* inext-i combustione vindicaturum se ita tenus fore, ut *eqs.* EPIST. Teg. I 33 fervida fomenta et inext-ia ... amoris ... in precordiis (*sim.* CARM. Bur. 70,6[b],3). VITA Burch. Wirz. 3 p. 108,15 inext-is lucerna divini respectus (*sim.* CONST. imp. III 188). CHART. episc. Hild. II 1031 desiderium. MARC. GRAEC. ign. 11 omnis ignis inext-is IIII rebus extingui ... potest; videlicet *eqs. al.* **β** *de igni Graeco q. d. (v. LexMA. IV. p. 1711sq. s. v. 'Griechisches Feuer'):* THIETM. chron. 3,23 inperator ... has *(naves)* venientes inext-emque ab omni re preter acetum ferentes ignem sibi coniunxit et in mare ad comburendas Saracenorum naves conductas direxit. *fort. huc spectat:* ANNAL. Mell. Claustr. II a. 1221 (rec. A) pirate paganorum combusserunt igne inext-i DCC ... clericos in una navi. **b** *de inferno:* DIPL. Heinr. II. 144 p. 173,3 si quis ... donationis munificentiam destruere ... presumet, in novissimo die tormento inext-i coram oculis Dei luat *(inde* 145 p. 147,6. *persaepe)*. CHART. Onold. 12 hanc ... traditionem si quis ... violare ... presumpserit, hic tradatur in extinguibilis iehenne incendio. SIGEB. GEMBL. Lamb. 24 (MG Mer. VI p. 404,12) qui ... pompa saeculi abusus est, deputatus est igni inext-i et vermi non morienti *(spectat ad Vulg. Marc. 9,44sq.)*. OTTO FRISING. chron. 8,21 p. 424,26 ab igne inext-i (extinguibili *var. l.*) ad frigus ... intolerabile rapi. *al.* **c** *de Deo eiusve natura:* WETT. Gall. 33 per XXX dies flamma in eis *(candelis)* rutilans experiebatur, ut vere claresceret lumen inext-e, quod Gallus diligebat absque mundiali amore. RUP. TUIT. off. 8,9 l. 982 ignis amoris, qui in Sion, id est in praesenti ecclesia, nunc est aliquantulus, tunc in Ierusalem, id est in illa

[Fiedler]

visione pacis aeterne, perpetuus et -is erit caminus. **d** *de angelis (usu subst.):* ALBERT. M. summ. theol. II 10,39,1,1,1,2 p. 429a,12 'mobile . . . eorum semper circa divina, igneum coelitus et holocauste purgativum et incircumvelatum et -e (*PG 3,205*C ἄσβεστον)'. **e** *de sancto:* WALTH. SPIR. Christoph. I 3 o inext-is lucernae fulgorem! **2** *indelebilis, perpetuus – unzerstörbar, ewig:* TRAD. Frising. 377 (a. 817) haec sunt nomina perscripta -i (inextt- *a. corr.*) stabilitate edita; *eqs.* EPIST. Teg. I 95 quasi essem *(sc. Ebarhardus)* in . . . firmissimo et inext-i Babylonie turri. CONST. imp. I 219 inext-is discordia et controversia.

adv. **inexstinguibiliter.** *modo non exstinguibili – in un-(aus)löschbarer Weise:* **1** *de igni sim.:* ALCUIN. epist. 18 p. 50,5 qui *(ignis sempiternus)* urit inext-r (inextinguiu-r *var. l.*). PETR. DAM. epist. 48 p. 56,4 sancti spiritus donis . . . praefulget aecclesia, quibus . . . velut candelabrum aureum inext-r rutilans ignorantiae tenebras effugat. CHART. Drubic. 18 p. 21,47 quarum *(sanctimonialium)* lampades inext-r plene sunt oleo caritatis. ANON. secret. p. 78,6 accenduntur *aquae capillorum vel olea distillata* ante rectificationem ipsarum fere inext-r et occidunt . . . leprae ulcera. **2** *de moribus sim.:* PETR. DAM. epist. 94 p. 41,9 in vobis *(sc. sororibus)* . . . frigescat amor divitiarum . . ., ut liberalitas vestra pie ferveat adiuvandis egenis, non inext-r aestuet avaris. 119 p. 382,11 quod *(incendium fervoris)* michi inext-r flagrat in corde. HILDEG. epist. 84R,43 in amore ipsius *(Dei)* -r ardentes *ministri Dei.* ALEX. IV. registr. 499 p. 460,21 que *(odia)* impugnando . . . imperatorem incurrit *episcopus*, adhuc in illis partibus vigebant inext-r contra ipsum.

***inexstirpatus** (-xt-), -a, -um. *(cum stirpe vel radice) non erutus – ungerodet:* CHART. Sangall. A 518 (a. 866) XL iuchos adhuc inext-os . . . cum omni integritate concessimus *(sc. abbas).* CHART. Westph. 41 ut, quicquid nemoris inext-um remanserat, . . . utilitati nostre *(sc. Bernhardi episcopi)* . . . cederet in perpetuum adeo, ut *eqs.*

inexsuperabilis (-xu-), -e. *script.* -al(is): *l.42. qui superari non potest, invincibilis – nicht zu bewältigen(d), unüberwindbar, unübertrefflich:* ANNAL. Laub. a. 908 (MGScript. I p. 54; s. VIII./X.) Ungari bellum contra Bauworios -e fecerunt. THIETM. chron. 5,32 p. 256,28 sacius . . . arbitror esse alcius de die in diem ascendere quam ruinam inexu-em subito incurrere. 6,51 episcopus . . . sibi successoribusque suis -e detrimentum promeruit. 7,46 accidit inexu-e (inexu-ale *1*) damnum; namque *eqs.* 7,64 p. 478,10 -is Boemiae regionis introitus, sed multo deterior eiusdem fuit exitus. 8,30 inexu-is casus . . . cito obliviscatur, quia *eqs.* HERM. SANGALL. Wibor. 1,30 p. 188,23 si scires, frater, inexu-es principum huius saeculi necessitates, nimirum *eqs.*

***inextenuatus,** -a, -um. *haud tenuis – nicht (gerade) schmal:* MIRAC. Donat. (MGScript. XIV p. 179,53; a. 1091/92) erat . . . statura aequalis, . . . scapulis latis, pectore virili et -o *eqs.*

inexterminabilis, -e. *qui exterminari non potest, perpetuus – unausrottbar, ewig:* HEINR. HUNT. hist. 7 (MGScript. XIII p. 152,32; a. 1129/54) Willelmus consul numerum suorum, cum pauci essent, supplebat probitate -i. HILDEG. div. op. 1,4,105 l. 145 nichilo Deus -es tenebras posuit, quoniam fugiendo lumen recusavit *homo*. SUMMA dict. Saxon. 11,2 p. 269,38 ne . . . consuetudines, quas censemus pocius corruptelas, ex processu temporis quasi -es maturescant.

inextim- *v.* inaestim-. **1. inextinctus** *v.* 1. inexstinctus.

2. inextinctus *v.* 2. instinctus.

inextinguibilis *v.* inexstinguibilis.

***inextorquibilis,** -e. (in- *et* extorquere) *qui eripi non potest – unentreißbar:* DIPL. Conr. II. 201 p. 270,35 que virgo *(sc. s. Maxellendis)* . . . propter -em sui celibatus pudicitiam . . . capitis sectione martirii consecuta est palmam.

inextricabilis, -e. **1** *strictius i. qui extricari non potest, inenodabilis – unentwirrbar:* **a** *in univ.:* IOH. NEAP. Ian. 28 (p. 880D) reperimus *(sc. clerici fodientes)* -em ad instar specuum *(sc. sepulcrorum inanium)* machinam. PETR. DAM. epist. 100 p. 113,19 draco -bus eum *(leonem)* nodis innectens animabatur victoriam optinere. OTTO FRISING. chron. 1,19 p. 53,29 pudet hic -es (inexecrabiles *C*) flagitiorum recessus pandere (*sim.* 2,17 p. 87,4). MAURUS progn. 1 p. 22a,11 pronosticorum Ypocratis fulgor -is arcam mentis . . . irradians. ANNAL. Ratisb. a. 1160 (cod. Pruv.) scisma in ecclesia Romana exoritur . . . -e. *al.* **b** *inexplicabilis – unerklärbar:* CONC. Karol. A 21 p. 181,10 de mysterio . . . sanctae . . . trinitatis . . . isagogicas argumentorum relinquentes -es conclusiones . . . cultiore potius sensu quam stilo cupio *(sc. Paulinus episcopus)* recolere. **c** *qui resolvi non potest – unauflöslich, unlösbar:* VITA Arbog. 6 (RömQuartSchr. 12 p. 305; c. s. X.) ut Rubiacha . . . sit sub dominio . . . Argentinensis ęcclesię . . . stabili et -i stipulatione subnixum. *inconcussus – unerschütterlich:* CHART. Turic. 426 (a. 1225) ut hec rata sint atque -i firmitate teneantur, sigilli . . . munimine . . . roborantur. **2** *latius:* **a** *infinitus – unermesslich, grenzenlos:* EGBERT. fec. rat. 1,527 numerum quis dicet harenę? traditur herbarum quoque -is error. **b** *inexsuperabilis – unüberwindlich:* BENZO ad Heinr. IV. 6 praef. p. 502,21 inter vos *(sc. Romanos)* et hostes sunt -es muri. **c** *insanabilis – nicht wieder gut zu machen(d):* HERM. AUGIENS. chron. a. 1053 p. 132,17 ad horum *(Graecorum et Saracenorum)* . . . nefaria et -ia scelera . . . eliminanda . . . papa animum intendens. **d** *de morte fere i. q. intolerabilis – etwa: unerträglich:* FROWIN. explan. 4,4 l. 21 plena horroris . . . est illa *(sc. mortis)* dies, et, nisi spiritus tuus confortaverit spem, omnino -is est.

adv. **inextricabiliter.** **1** *modo non extricabili – auf unentwirrbare, unlösbare Weise:* CHART. Rhen. med. I 9 p. 13,4 (epist. papae a. 729) si quis . . . presumpserit ea, quę a nobis . . . statuta sunt, infringere . . ., sciat se . . . anathematis vinculo -r innodatum (*sim.* 231 p. 287,32 [epist. papae]. CHART. Stab. 5 p. 17,24). LUP. FERR. epist. 8 p. 19,21 me -r implicitum duo . . . munera extorsisti *(sc. Adalgaudus).* CHRON. Median. 15 p. 217A intra volam -r defixis et extra deformiter retortis digitis. **2** *inconcusse – unangefochtenerweise:* CONST. imp. II 269 p. 377,18 (a. 1247) ut nulla sit in executione diversitas, -r iubeas *(sc. papa)* inserendas *(sc. sanctiones novas).*

inexuperabilis *v.* inexsuperabilis.

inexustus, -a, -um. *non inflammatus – unverbrannt:* ORD. iud. Dei B IX 3b p. 662,35 sic calidissimam ignium creaturam convertisti *(sc. Christus)* in frigidam, ut -o omnibus videntibus ignis portaretur peplo. RANGER. Anselm. 570 inter tot mundi laqueos, incendia tanta semper -us et sine sorde manens. GESTA Trud. cont. II 3,5 p. 345,50 solum . . . horreum cum spicario collucente in circuitu incendio -um remansit.

infabricabilis, -e. *qui confici non potest – nicht herstellbar:* ALFRED. ANGL. miner. p. 47,18 quod *(frustrum ferri)* . . . fere erat infrangibile; missa est . . . pars eius regi cuidam, qui cum precepisset inde fieri enses, erat -e.

[infactum *v.* in *et* 1. facio.**]**

infacundus, -a, -um. *imperitus dicendi – unberedt:* WIDR. (?) Gerh. I 26 ex magnis digessimus parva, non ut illi honor aliquis praestaretur nostra -a laudatione, quem certum est . . . nullis praeconiis indigere.

***infaeodatio** *v.* *infeodatio.

infallibilis, -e. *script.:* -fab-: *p.1777,56.* -ali-: *l.65.p.1777, 16.37.51.56.* -alub-: *p.1777,16.* -lab-: *p.1777,56. confunditur c.:* fallibilis: *l.62.* ineffabilis: *p.1777,8.16.48.*

1 *sensu act. i. qui non fallit, certus, fidus – untrüglich, sicher, zuverlässig:* **a** *gener.:* ODO inton. p. 117a intonarium . . . a Guidone . . . examinatum . . . approbatum et autenticatum; . . . ideo . . . sic vocatur, quia per ordinatam et <in>fallibilem (fallibilem *ed., vix recte*) antiphonarum incepcionem . . . statim cognoscitur *eqs.* LAMB. ARD. hist. prol. p. 557,46 secundum diligentem et -em Hebreorum computationem. IOH. GARL. introd. mus. 222 est . . . ratio quaedam infali-is (-is *S*) et praecelsa, cui non potest ab aliquo contradici *(sim.* ELIAS SAL. mus. 5 p. 21b regula. *al.).* FUND. Consecr. Petri p. 170,10 -i relatu audivimus *(sc. Karolus rex)*, quod *eqs.* THEOD. CERV. chirurg. 3,8 p. 161B specialis cura est in hac *(sc. 'noli me tangere')* passione et -is. *al. v. et p. 1777,49.* **b** *publ. et iur.:* CHART. Port. 83 p. 108,42 (a. 1217) opere precium est, ut ea, que apud fideles geruntur, negotia . . . -i et tenaci scriptorum

[Fiedler]

memorie commendare *(sic)*. CONST. imp. II 91 p. 115,12 ex retroactis -em de futuris elicimus coniecturam. CHART. Austr. sup. IV add. 9 p. 558,25 premittamus *(sc. episcopus)* nunccios fideles et -es. *al.* **c** *eccl. et theol.:* ALBERT. M. bon. 527 p. 275,82 natura dictat veritatem divinam esse -em et immutabilem. eccl. hier. 3 p. 78,36 memoria . . ., quae 'non' est 'humanitus . . ., sed . . . divinitus . . . secundum cognitionem pretiosam . . . et immobilem', id est -em (in effabiles *Q*[2] *a. corr.*, -es *p. corr.*), 'divinorum' virorum 'deiformium'. summ. theol. I 20,80[a] p. 868[a],6 dicitur . . . 'angelus Domini clamavit de coelo' *(Vulg. gen. 22,11)*, ut per clamorem intelligatur . . . manifesta revelatio, per coelum autem intelligatur divina et -is. *al.* **2** *sensu pass. i. qui falli non potest, ab omni errore liber – einer der nicht getäuscht werden kann, unfehlbar:* **a** *gener.:* VITA Serv. 6 p. 24,8 non hoc *(sc. Deum mira in s. Servatio agere)* fefellit infali-is (ineffabilis *AB*, infalu-is *a. corr. S*) sapientie Heinricum, Romani orbis imperatorem. **b** *theol.:* ALBERT. M. sent. 4,9,8 p. 229[b],47 cum dicitur 'nescit homo, utrum amore an odio dignus sit', hoc intelligitur de scientia recta, quae est -is per devotionem. DAVID compos. 3,43,1 p. 266,2 sua *(sc. Dei)* aestimatio est regula iustitiae -is, non nostra angulosa opinio, quam . . . conscientiam appellamus. VITA Herm. Ios. 41 p. 700[A] de hac *(sc. minoribus subdi)* superabundantia Ioseph nostrum non solum coram hominibus, qui falli possunt, sed coram facie tua, Domine Iesu -is, . . . praedicamus.

adv. ***infallibiliter.** **1** *certo, haud falso – mit Gewissheit, untrüglich:* **a** *gener.:* DIPL. Heinr. III. 402 p. 563,20 (spur. s. XII.?) beati Dyonisii ossa . . . intra . . . ecclesiam . . . -r comperit *Leo papa* integraliter contineri. CHRON. reg. cont. IV a. 1232 p. 263,34 in quo *(tentorio)* ymagines solis et lune artificialiter mote cursum suum . . . peragrant et horas . . . -r indicant. WILH. SALIC. chirurg. 2,1 p. 325[H] sequitur in cerebro . . ., quod dixi supra apostema quandoque, et mors aliquando -r. ALBERT. M. euch. 3,1,3,4 domus, in qua -r omni tempore invenitur Dominus, sunt species sacramentales. *al.* *secure – sicher, gefahrlos:* MARCUS chron. (MGScript. XIV p. 53,42; s. XIII.) versus civitatem cum salute conduci infali-r cogitabant *Francigenae*. **b** *philos. et theol.:* ALBERT. M. intellect. 2,1,3 p. 508[a],32 quae *(anima)* omnia cum ratione certa et -r operatur. eth. II 2,2,6 p. 180[a],39 virtus . . . imitatur naturam, quae non fallit, eo quod natura intelligentiae opus est -r ad finem directa. probl. det. 4 p. 50,55 apud nullos . . . -r probatum est angelos esse motores corporum caelestium. *al.* **2** *inconcusse, sine condicione, utique – unumstößlich, bedingungslos, unbedingt:* DIPL. Frid. II. 178 mandamus, quatinus . . . clerico Nicolao . . . locum et stallum proprium -r assignetis *(sc. fideles nostri)*. CONST. imp. II 116,18 nos . . . inculpabiles coram celo et orbe terrarum -r (ineffabiliter *var. l.*) protestantes *(sc. Fridericus imperator)*. 268 -r (infallibilem *var. l.*) Lugdunum disponimus nos transferre. FRID. II. IMP. epist. B 6 (DtArch. 19. 1963. p. 425,7) infali-r (-r *ed.*) promittimus per presentes, quod *eqs.* CHART. Turic. 1490 p. 206,7 hec cautio fideiussoria . . . de triennio in triennium debet -r innovari. *al.* **3** *penitus – genau, gänzlich:* IOH. GARL. introd. mus. 179 dyapason est coniunctio octo vocum et disposicio quinque tonorum cum duobus semitoniis, quae equivalent uni tono infali-r (infab-r *BR*, infalla-r *S*).

***infallibilitas,** -atis *f.* *status eius qui falli non potest, certitudo, fides – Unfehlbarkeit, Gewissheit, Zuverlässigkeit:* ALBERT. M. sent. 1,40,3 p. 309[a],22 non sunt *(sc. praescientia et praedestinatio)* causae, per quas inferri possit salus de necessitate rei, . . . ut supra diximus de -e praescientiae divinae. summ. theol. I 15,61,6 p. 630[b],35 scientia Dei certior est scientia hominis quantum ad -em, sed non quantum ad sciti immobilitatem.

***infalsibilis,** -e. (in- *et* falsare) *immutabilis – unverfälschbar:* CHART. Old. 1 p. 7,7 (a. 1231) ut gesta, quae fuerint in publica munimenta translata, -em perpetuamque obtineant firmitatem *eqs.*

***infalso,** -avi, -atum, -are. (in *et* falsare) *corrumpere – verfälschen:* BEDA ad Wicth. 11 l. 191 qui Eusebium magis unam emendasse sententiam quam alios quoslibet totum Anatolii putant -asse libellum. l. 206 nonne verisimillimum apparet, quam sit -ta sententia, ubi *eqs.*?

infamatio, -onis *f.* *actio infamandi, calumnia, crimen (falsum) – das Verschreien, Verleumdung, (falsche) Anschuldigung:* LEG. Wisig. 2,4,7 p. 100,37 hec . . . de -e . . . dicta sufficiant. GODESC. SAXO epist. (RevBén. 68. 1958. p. 43,47) si in . . . dominum meum . . . a me exerceatur . . . -o. CHART. episc. Halb. 174 l. 23 nos . . . tanta tamque inaudita -e perculsi Moguntine sedis archiepiscopo rem omnem scriptis aperuimus. IDUNG. PRUF. dial. 2,650 verum dicere non est detrahere, si dicatur propter ipsam veritatem, non propter -em eorum, de quibus *eqs.* (*sim.* ALBERT. M. sent. 4,19,21 p. 827[a],46). *al.*

infamator, -oris *m.* *calumniator – Verleumder:* RADBERT. Arsen. 1,21 p. 52,21 nos . . . denotare, quam simus agrestes, consuerunt *omnes*, quam sevi, . . . quam ceterorum -es. HUGO FLAV. chron. 2 p. 485,38 Hubaldum de suis, illis fratribus -bus nostris sociatum, Flaviniacum misit *episcopus*. CONR. EBERB. exord. 5,15 l. 207 in astipulationem veritatis malitiosus . . . -r innocentis fratris sui pallens et tremens advenit. *al. v. et vol. III. p. 304,5.*

***infamatorius,** -a, -um. *calumniosus – verleumderisch:* ACTA imp. Winkelm. II 1035 p. 697,7 (epist. papae a. 1245) sparsis . . . per orbem libellis -is . . . faciem catholice denigrat *Fridericus imperator* ecclesie.

infamia, -ae *f.* *script.:* famia *(acc. sg.)*: *l. 69 (cf. Stotz, Handb. 3,VII § 92.5)* -maa: *l.33.* -ma: *l.33.* *c. gen. inhaerentiae:* CHRON. Pol. 2,3. *confunditur c.* infantia: *l.37.*

1 *dedecus (publicum), ignominia, macula, turpitudo – (öffentliche)Schmach, Schande, Unehre, Ehrlosigkeit, Schimpf, 'Infamie' (de re v. HRG II. p. 358sqq.):* **a** *gener.:* VITA Gang. I (MGMer. VII p. 161,22; s. IX.[ex.]/X.[in.]) ne . . . decus nobilitatis eius . . . dehonestaret *uxor* -ae turpitudine. HROTSV. Pafn. 1,24 eius *(Thaidis meretricis)* -a (-maa *a. corr. M*, -ma *a. corr. p*) nulli est incognita. ALFAN. premn. phys. 21,3 p. 105 in hoc . . . differt verecundia a turpitudine, quod turpis confunditur pro his, quae fecit, verecundans autem timet incurrere aliquam -am (infantiam *B; PG 40,689[A]* ἀδοξίᾳ). GEST. Trev. 26 p. 164,13 hanc *(sc. adulterii)* . . . falsam -am Lotharius cum . . . episcopis composuerat. *persaepe. v. et p. 1768,9.* **b** *publ. et iur.:* **α** *in univ.:* LEG. Wisig. 6,4,5 quicumque . . . leges nescire se dixerit, . . . ad perennem -am deformiter decalvetur. CAPIT. reg. Franc. 278,3 p. 344,28 si nullus eum *(fiscalinum infamem)* comprobare voluerit, tamen suam -am ad Dei iudicium purget. CHART. Brixin. 66 p. 72,14 (a. 1221) ut quelibet persona . . . in propria persona cum duabus aliis personis idoneis et sine omni -a estimet quantitatem *eqs. persaepe.* **β** *in iunctura* nota -ae *sim.:* LEG. Wisig. 2,1,19 p. 66,3 ut non . . . flagellorum . . . correptio inducat notam -e (*sim.* 2,1,29. 2,4,11). 7,5,7 rei presumtor . . . publica notetur -a *(sim.* DIPL. Ludow. II. 52 p. 169,24. CONST. Melf. 2,5. *al.)*. EPIST. Hann. 16 p. 37,5 ne forte inter homines turpi -a et perpetua nota inurerentur *fures* (*sim.* IDUNG. PRUF. dial. 624). CONST. imp. II 196,18 supradicte pene, que vulgo dicitur erenlos et rehtlos, perpetuo cum -e nota subiaceant *ministeriales. persaepe.* **c** *canon.:* **α** *in univ.:* CONC. Merov. p. 74,14 (a. 538) si . . . extranea . . . est *mulier*, ita omnibus condicionibus studeat *clericus* evitare, ut -a, quae excitata est, abrogitur. EPIST. Meginh. 41 cum pro persona . . . diram -am symoniacę hereseos . . . sustineremus *(sc. tota Babenbergensis congregatio)*. EPIST. Hann. app. p. 256,3 utrum eorum aliqui, qui . . . -ę notis non fuerint aspersi, . . . in suis gradibus recuperari debeant. *al.* **β** *spectat ad excommunicationem:* CONST. imp. II 268 ad offerendam purgationem personalem super nota -e, qua . . . summus pontifex nos *(sc. Fridericum)* notavit. **2** *calumnia – Verleumdung, üble Nachrede:* **a** *in univ.:* CAPIT. reg. Franc. 252,22 si quis fidelis libertate notabilis aliquo crimine aut -a deputatur, utatur iure iuramento se excusare. BENED. ANDR. chron. p. 137,12 venerunt . . . episcopus . . . et . . . archidiaconus . . . rogantes imperatorem, ut illa famia a pontifice auferret, quod *eqs.* CHART. Bund. 431 p. 316,14 ut . . . eum *(presbyterum)* . . . ab -a homicidii . . . absolvas *(sc. episcopus)*. *al.* **b** *vituperatio – Tadel:* WOLFHARD. Waldb. prol. p. 144,2 ne a lectore philo-

[Fiedler]

compica noter -a, perhorresco. **c** *crimen – Anschuldigung:* CHART. Raitenh. 368 (a. 1278) clamor -e adversus ... plebanum ... nos *(sc. episcopum)* compulit, ut *eqs.* **3** *facinus, flagitium – Schand-, Missetat, Verbrechen:* EPIST. Hann. p. 50,4 conversationem ... tuam tam multiplici -a dehonestasti *(sc. Hildebrandus).* CONST. imp. II 284,11 quicunque cultello alium occiderit ..., -e, que mord dicitur, reus erit. CHRON. Reinh. a. 1189 p. 544,1 filius Ottonis marchionis ... vim ... patri intulit et universam provinciam patricidali -a decoloravit. CHART. Altenburg. 240 p. 187,15 qui fuerit respersus lupanari vel alia -a, que wlgo untat dicitur. **4** *mala fama – schlechter Ruf, 'Leumund' (de re v. Dt. Rechtswb. VIII. p. 1257sqq. s. v. 'Leumund'):* OTLOH. prov. P 61 plurimi -am, pauci vero verentur reatus conscientiam. DECRET. Bern. 38 ne per unius delictum civitas patiatur -am et detrimentum. CONST. imp. II 284,16 hii ..., qui in -a, que loimunt dicitur, laborant, ad expurgationem non nisi in publico iudicio admittentur. STATUT. ord. Teut. p. 50,12 hospites ... loca -a notata evitent. *al. fort. huc spectat:* CHRON. Mont. Ser. a. 1219 p. 192,50 femina quedam ⌞-e non obscure⌟ (-ae nomine < ... > obscurae *3*) ad ... ecclesiam ... veniens.

infamis, -e. *form. nom. sg. m.* -es: *l.43. usu subst.: l.35. 50. confunditur c.* fames: *l.41.*

1 *sensu pass. i. qui est malae famae, famosus, suspectus – übel beleumundet, berüchtigt, verrufen, verdächtig:* **a** *gener.:* EPIST. Alcuin. 247 p. 400,18 -is clericus ... basilicam ... contra legem ingressus et adhuc ... perverse vivere non cessans. BERTH. chron. B a. 1077 p. 274,3 Heinricum ... flagitiis et facinoribus vulgatissimis -em ... ab ecclesia ... proculcaverat *totum regnum.* DIPL. Conr. III. 207 p. 272,41 de quorum *(locorum)* turpi et -issima conversatione ... regnum ... offendebatur. ANON. algor. Salem. p. 11,7 sequitur binarius, quamvis sit -is eo, quod discedat ab unitate primus. *saepe. usu subst.:* GESTA Trev. cont. I 2 p. 176,39 dignum esse ceteras ... ibi *(sc. in monasterio)* manentium, ne ab eis ... tam -e (infamie *var. l.*) procederet, mutatis vestibus ... artiori vitae debere operam dare. **b** *publ. et iur. i. q. honore et iure civitatis privatus – ehrlos, geächtet, rechtlos, 'unecht' (de re v. H. Brunner, Dt. Rechtsgeschichte. II. ²1928. p. 777):* **α** *de hominibus:* LEG. Burgund. Rom. 11,3 quicumque alienae cause se miscuerit, pro calumniatore damnetur, hoc est: ut -is (fames *var. l.*) de iudicio expellatur. FORM. Turon. 25 quicumque ... pactionem ... per scripturam fecerit et hoc, quod fecit implere neglexerit ..., -es vocetur. CAPIT. reg. Franc. 167,8 sancimus, ut ... ad accusandum ... non se exhibeant viles personae et -es *(sim.* IOH. VIII. epist. B 42. EPIST. Ratisb. 6 p. 290,35. *al.).* CHART. Gosl. I 401 p. 410,27 si falsarius manum redemerit, exlex vel -is erit, quod vulgariter echtlos (*sic; cf.* p. 415 rechtlos) dicitur. *persaepe. usu subst.:* CHART. select. Keutgen 147,4 p. 165,34 (a. 1258) -es vel condempnati de crimine non debent eligi in scabinos. **β** *de rebus:* LEG. Wisig. 4,5,7 p. 206,3 qui de ... -i (infamie *var. l.*) conubio nascitur, ... ecclesiastice servituti addicitur. **c** *canon.:* LIBER de unit. eccl. 1,12 p. 201,39 ecclesiastica iudicia non recipiunt personas, quae dicuntur -es, sicut sunt incestuosi, periuri, homicidae. **2** *sensu act. i. qui infamat, dehonestat – entehrend, beschimpfend:* IULIAN. TOLET. Wamb. 5 Galliarum terra, altrix perfidiae, -i denotatur elogio, quae *eqs.* BERTH. chron. B a. 1077 p. 300,10 nefandissimi cuiusdam incestus ipsam -em suspicionem numquam ... sua abalienavit *episcopus* fornicaria coitione. AMARC. serm. 3,1 hactenus infestas -i carmine sordes dissuasi flatus sancti karismate functis nunc ad virtutes viciorum calle reductos allicere est animus. *v. et p. 75,72.*

infamium, -i *n. dedecus (publicum), ignominia, turpitudo – (öffentliche)Schmach, Schande, Ehrlosigkeit, Schimpf, 'Infamie' (usu publ. et iur.; de re v. p. 1778,30):* LEG. Wisig. 2,1,33 si ... talis sit, qui non habeat, unde ... rei summam adimpleat, sine sue -o dignitatis C ictus flagellorum accipiat. 2,4,6 p. 99,24 turpiter decalvati perenni -o subiacebunt (*sc. qui falsum testimonium dicunt; sim.* 6,5,12 p. 275,10). 2,5,18 cum -o (infamie, infamia *var. l.*) sue persone ... nulla unquam poterit *testis* repetitione reposcere. 12,1,3 p. 410,7 si nihil habuerit *violator legis* facultatis, unde ... compositionem persolvere possit, absque aliquo -o sui L eum oportebit ictibus verberari. *ibid. iterum.*

infamo, -avi, -atum, -are. *form. medial.: l.28. struct.: c. praep.:* ab: *l.47. partic. perf. usu adi.: l.61. confunditur c.:* diffamare: *l.36.* inflammare: *l.12.*

1 *mala fama afficere – in üblen Ruf, Verruf bringen, verschreien:* **a** *in univ.:* SISEB. Desid. 4 quatenus os nefandum, quod malignis sensibus auxit *spiritus nequam*, adletam Domini evomens -ret. HINCM. coll. 2 p. 103,10 ut de viduarum conversatione sic curam habeant *presbyteri*, quatenus opinionem suam non -ent (inflamment *L*). LUP. FERR. epist. 29 p. 36,13 quem *(ordinem)* summi ... pontifices non solum non -verunt, verum etiam ... suis ... laudibus ornaverunt. STEPH. V. epist. B 3 p. 362,33 mandasti *(sc. episcopus)* nobis sanctitatem tuam ... crebris accusationibus ... -ari. *al.* **b** *calumniari – verleumden:* **α** *gener.:* CHART. Naumb. I 112 p. 98,32 (a. 1106/11) eorum *(haereticorum)* malicia ... sancti Leonardi ... opera penitus sunt abolita vel sinistra interpretatione ... -ta. **β** *publ. et iur.:* LEG. Wisig. 2,4,8 quando testem ipsum -are ... deberet. STATUT. ord. Teut. p. 79,12 an ... accusator -are volens fratrem suum pene talionis debeat subiacere. *modo turpi edicere, conficere – auf verleumderische Art verkünden, aussprechen, bewirken:* CASUS Petrish. 3,43 ipse *electus Adilbertus* et ... Coloniensis archiepiscopus anathema super imperatorem -arant, eo quod *eqs.* **2** *vituperare, culpare, accusare – tadeln, schelten, beschuldigen, anklagen:* **a** *gener.:* PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,38 l. 18 quatuor ... introducere -aris personas, cum trino Deus tantummodo numero in personarum gaudeat distinctione. GODESC. SAXO gramm. 1 p. 411,21 traducere: propalare vel -are. LAMB. HERSF. annal. a. 1074 p. 190,18 quod homines ... magicis artibus dementare -ta fuisset *mulier.* BRUNO MAGD. bell. 34 p. 36,21 castella quaedam de nullo malo -ta destrui ... precepit *rex.* OTTO FRISING. gest. 1,32 p. 50,31 si aliquis ex comitum ordine regem ... offenderit vel ... de hoc ... non iuste -tus (diffamatus *var. l.*) fuerit. CATAL. Col. (MGScript. XXIV p. 342,9) de simonia apud apostolicum ... -tus *Arnoldus* ab eo a divino officio suspensus est (*sim.* INNOC. III. registr. 6,243). *al.* **b** *publ. et iur.:* LEG. Wisig. 2,4,7[tit.] de spatio sex mensuum, quo testem liceat -are. CONC. Karol. A 46,31 personam suspectam reatu -tam (-ta *var. l.*) ... custodiis constituere. CONST. imp. II 204 p. 275,14 consciencie nostre providimus de archano in Iudeos supradicti criminis -tos procedi non posse commodius quam *eqs.* ANNAL. Erf. Praed. a. 1233 p. 84,13 conventum episcoporum et ... clericorum fecerunt *rex et magister Cunradus* pro quibusdam -tis ab heresi (*sim.* a. 1234 p. 85,27 ut aliquis -tus ab heresi publico examini presentaretur). CHART. Bund. 791 de nece ... episcopi ... -tus *plebanus. saepe.* **3** *in suspicionem vocare, suspectum facere – verdächtigen, anschwärzen:* LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 167,20 rex et aliis principibus suis ... necem paravisse et plerosque ex familiaribus ... occidisse iam pridem -tus fuerat. **4** *macula, dedecore aspergere, dehonestare – entehren, schmälern (in lusu verborum l.56):* ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 896 p. 129,22 apostolicus nomine Stephanus, vir fama -andus, qui antecessorem suum ... de sepulchro eiectum extra solitum sepulturae apostolicis locum sepeliri precepit. UFFING. Ida 2,2 p. 483,40 sacra monumenta praesumptive -are. RAHEW. Theoph. 462 voluit *Deus* de me *(sc. Dei genetrice)* naturam carnis habere non -tis, quae sunt formae deitatis. CONST. Melf. 2,10 p. 310,2 levis et -te persone temeritas. *al.*

subst. **infamatus,** -i *m.* **1** *reus – Beschuldigter, Angeklagter:* RYCCARD. chron. a. 1232 p. 177,10 inquisitiones ... factas ... aperiri iussit *magister iustitiarius* et publicari unicuique -orum exhibens libellum sue infamie et nomina infamantium illos. CHART. Traiect. 1442 p. 209,38 pro lesione cultelli duodecim libras ..., qui convictus fuerit, componat; sin autem sexta manu se expurgabit -us *eqs. (de re v. Dt. Rechtswb. IV. p. 1558 s. v. 'Hand').* **2** *persona dehonestata – Ehrloser:* ANNAL. Erf. Praed. a. 1234 p. 86,26 intervenientibus illis -is, qui ... se ecclesie examini dediderant.

infandus, -a, -um. **1** *adi. i. q. inenarrabilis, inauditus, ne-*

fandus, horrendus, turpis – unerhört, ruchlos, abscheulich, grässlich: **a** *spectat ad res:* CONC. Karol. B II 2 p. 9,29 postquam primum -am rem audivit *rex* et veram credidit. VITA Serv. 54 p. 128,3 post cruciatus innumeros doloresque -os. METELL. exp. Hieros. 4,778 -orum ... alimenta ciborum (*sim.* ALBERT. M. animal. 1,143). EUPOLEMIUS 2,447 -um fundet mea *(sc. Iudae)* dextra cruorem. PAUL. BERNR. Greg. 64 p. 509,22 seges ... messis tempore nil aliud quam -ae permistionis lolium protulit. CARM. de Frid. I. imp. 3000 pater -um nimiam Fredericus ob iram consilium sequitur. *persaepe.* **b** *spectat ad homines eorumve mores vel facta:* PAUL. DIAC. carm. 37,13 qui cupit, ... bibat nostro de gurgite limphas, ... desinat -as mentis servare tenebras. WALTHARIUS 1067 me *(sc. Haganona)* genus -um prohibet bellare parentum. WARN. paracl. 447 qui ... gaudet adulteriis ..., hunc necat -um (in nephandum F_1) lex perpetuo cruciandum. METELL. exp. Hieros. 1,59 pluribus -isque modis instant *Persae* cruciandis penarum feritate. 4,663 o princeps -e cohortis dilacerande. *persaepe.* **c** *fort. spectat ad deos paganos (usu subst.?):* PASS. Quint. 186 (MG Poet. IV p. 984; c. s. IX.) demens extat, qui daemonis aras excolit et cultus -is reddere curat. **d** *spectat ad diabolum:* THEODULF. carm. 18,3 qui virtute regit mundum ..., cum tulit -o ferali hostilia monstro. **e** -um *pro interi.:* VITA Serv. 30 p. 100,25 sumus *(sc. populi)* infelices advene variaque – -um! – a civibus oppressi criminatione. *al. fort. huc spectat (in loco corrupt.):* EPIST. Wisig. 9 l. 11 (ed. Gil) facta ⌊-a libus⌋ (ed. Gundlach 10 p. 676,17 in fandalibus) proiectus. **2** *subst. neutr. (in schedulis nostris tantum usu plur.)* **a** *facinora nefanda – ruchlose Taten:* HRABAN. cruc. A 2,31 qui *(sc. Maurus)* multa -a semet fatetur egisse. AGOB. 11 l. 159 inventum est ... perpetrari ab eis *(Iudaeis)* multa -a, quę turpia sunt ad scribendum. CAND. FULD. Eigil. II 3,10 saepe ... ante omnes multa exspectante caterva iussus iura dabat iterumque -a (nefanda *ed. Becht-Jördens*) vetabat. ALBERT. M. animal. 1,148 quicquid -orum cogitari potest, huiusmodi *(sc. qui omnem morem ferarum excedit)* occulis perpetrabile est. **b** *res nefandae – grässliche Dinge:* AGOB. 12,10 l. 10 innumera -a de deo ... suo praedicant *Iudaei.* SOLIMARIUS 135 cum miseri cives ... vulnera cladis aspicerent ..., fletibus irrorant muros maledictaque nostris ... obitiunt et eis -a precantur. *al.*

adv. **infande.** *modo horrendo – auf abscheuliche Weise:* HERM. AUGIENS. vit. 132 vos *(sc. sanctimoniales)* ... persuasor sceleris ... sulphure furvo torqueat -e omne per evum.

infans, -antis. *script.:* fantes: *p.1782,44. v. et p. 80,65sqq.* -fon(s): *l.69. form.: sing.: nom.* -em: *p.1782,50. gen.* -i: *p.1782,17. dat.* -e: TRAD. Frising. 41 p. 69,6. *acc.* -s: *p.1782, 43. plur.: nom.* -is: CAPIT. reg. Franc. 44,9. *dat.* -is: CHART. Sangall. C 137. *acc.* -is: LEX Sal. Karol. 24,8 *(var. l.). abl.* -is: *p.1782,52. al. superl.: p.1783,8.*

I *adi.:* **A** *notione privationis loquendi vigente i. qui loqui non(dum) potest – der (noch) nicht sprechen kann:* TRAD. Frising. 1770[a] (a. 1158/84) ille *(Adalpertus)* tunc erat puer -s. ALBERT. M. animal. 4,96 -es ... pueri firmiter retinere suas non possunt linguas ..., et ideo imperfecte loquuntur. **B** *notione privationis loquendi evanida i. q. recens – jung, frisch:* REGIMEN san. Salern. 31 nutrit et impinguat triticum, lac, caseus -s.

II *subst.:* **A** *puer – (Klein-)Kind (fere masc.; sed fem.: l. 67):* **1** *notione privationis loquendi vigente de eo qui fari nondum potest:* **a** *def.:* HRABAN. univ. 7,1 p. 180[C] dictus ... -s, quia adhuc fari nescit. ALBERT. M. Matth. 21,16 p. 516,33sq. si -s dicitur non-fans, qualiter laudat? dicendum, quod a duobus dicitur -s: a teneritudine nervorum et organorum *eqs.* **b** *exempla:* **α** *in univ.:* CAPIT. part. Saxon. 19 quod omnes -es infra annum baptizantur *(item de baptismo:* GODESC. SAXO theol. 14 p. 239,23. PONTIF. Rom.-Germ. 29,1. *persaepe).* HROTSV. Mar. 303 -s lacteolis fuerat dum parvula membris. THIETM. chron. 1,25 cum incongruo tempore pareret *coniux* -em (*sim.* 3,5 p. 102,13 [info- *a. corr. A*]). 4,26 p. 162,10 natus est -s, dimidius homo, posterioribus auce similis (*item de portento:* BERTH. chron. B a. 1063 p. 196,11). ALFAN. premn. phys. 2,104 p. 48 quamvis ... valde novellis -bus (*PG 40,584[B]* τοῖς βρέφεσιν) solus irrationalis adsit motus. *persaepe. v. et p.1784,37.* **β** *de ss. martyribus innocentibus:* CAPIT. Bened. add. I 46 in natale -ium (infactium, innocentum *var. l.; sim.* HUGEB. Willib. 4 p. 99,2 ubi -es quondam occisi fuerant ab Herode. HROTSV. Mar. 693 -es occidi protinus omnes ... praecepit). **γ** *de Christo nato: v. vol. II. p. 287,53.* **δ** *de nondum nato vel abortivo:* LEX Ribv. 40,10[capit.] (A 6. 7) de -bus in praegnante occisis (*sim.* LEX Sal. Karol. 24,6). TRACT. de caus. mul. 6 p. 15,28 ut sine periculum ... -s mortuus ... excuciatur. LEX Sal. Karol. 19,4 si quis mulier altera mulieri maleficium fecerit, unde -es non potuerit habere *(sim. ibid.).* RHYTHM. 7,7,1 gaudet -s gestiendo infra ventris ambitum. CONSTANT. AFRIC. theor. 3,34 p. 14b[r] qui gradus *(sc. concreationis)* ab Hippocrate -s vocatur. HILDEG. caus. 130 -s matre sentiente movetur. *persaepe. v. et p. 31,57.* **2** *notione privationis loquendi evanida:* **a** *proprie:* **α** *de nondum adulto:* HUGEB. Willib. 1 p. 88,38 si pristina illius -i restituta foret sanitas. CAPIT. reg. Franc. 142,5 -s infra duodecim annos. CAND. FULD. Eigil. II 21,11 -um doctor honestus (*sim.* 22,5). NOTKER. BALB. gest. 12 p. 70,16 ita omnes humiliavit, ut ... -es ad spatas metiri praeciperet et, quicumque eandem mensuram excederet, capite plecteretur. HROTSV. Sap. 5,35 o iudicem inpotentem, qui diffidit se absque armis ignium octuennem -em superare posse. CHRON. Thietm. 5,19 p. 243,21 ubi *(sc. Novae Corbeiae)* requiescit sanctus Vitus -s et martir. *persaepe.* *de oblatis:* CONC. Aquisgr. II 21 (Corp. Consuet. Monast. I. p. 477,9; a. 880) ut -es oblati carnem nisi causa infirmitatis non manducent (*item* CAPIT. Bened. add. I 37 [Corp. Consuet. Monast. I. p. 549,18]. COLLECTIO legisl. Aquisgr. 54 [Corp. Consuet. Monast. I. p. 560,23]). FROUM. carm. 2,13 si facerem contra abbatem ..., asstantes merito -es mihi mille ... incuterent colaphos. *al.* *de pueris chori:* PONTIF. Rom.-Germ. 99,185 -es paraphonistae ... imponant antiphonam: *eqs. (sim.* 99,187 ex scola -es paraphonistae iuxta crucem hunc hymnum cantent: *eqs.* 99,411. *al.).* THIETM. chron. 6,64 presbiteris ... vestitum suimet VIII siclis, subdiaconibus autem et -bus IIII adauxit *(sc. archipraesul).* CONSUET. Marb. 23 si quis, dum pronuntiat psalmum, ... fallit, ... maiori vindictę subiaceat; ... -es autem pro tali culpa vapulent. *fort. huc spectat:* THIETM. chron. 8,9 -es hii *(sc. quos vidit in somnio)* geminam eiusdem *(s. Martini)* innocentiam ... pronuntiabant. **β** *aetate non distincta: gener.:* LEX Alam. A 79 si quis ... negaverit ... famulus vel -s. LEX Raet. Cur. 2,17,1 si ... aliquis de suos *(sc. mulieris)* -es exeretare voluerit. 4,18,1 se sine fantes (-es *var. l.*) mortua fuerit *uxor.* CAPIT. reg. Franc. 153 p. 311,23 brephotrophium, id est locus ..., in quo -es aluntur. *persaepe.* *per compar. vel in imag. (de pueris adoptivis):* HUGEB. Willib. 6 p. 106,9 quemadmodum alumnus suos alere solet -es. *publ., iur., canon. (spectat ad vicarios in iudicio Dei: l.57.):* PACTUS Alam. 31,4 si quis alterius -s (-em *var. l.*) minofledis fuerit. CHART. Sangall. C 51 casa mea ... et servo ... cum hoba sua, cum mulieri, cum -is eius *eqs. (sim. in formula pertinentiae:* CHART. Rhen. med. I 41 p. 46,27. TRAD. Corb. 11. *al.).* TRAD. Frising. 697[a] p. 583,7 hanc traditionem fecit Undeo in manus ... -is et advocati sui *eqs.* DIPL. Loth. II. 6 ut ipse *(Winebertus)* vel -es sui ab omni publica exaccione ... redderentur immunes. ORD. iud. Dei A 21[a] advocati ... -es, qui mittendi sunt in aquam, cum diligentia custodiant. *persaepe.* **b** *alleg.:* **α** *spectat ad puritatem morum:* HRABAN. univ. 7,1 p. 182[B] -es ... et adolescentes atque iuvenes mystice significant eos, qui crescunt in gratia Dei et fortiter resistunt diabolo. *plur. de turba magna:* PONTIF. Rom.-Germ. 23,9 ut eam *(famulam)* sociare digneris *(sc. Deus)* inter illa centum quadraginta quatuor milia -um, qui virgines permanserunt *(spectat ad Vulg. apoc. 14,1sqq.).* **β** *spectat ad hominem baptismo renascendum:* WALTH. SPIR. Christoph. II 2,114 qui ... intactae siciet cunabulae sponsae *(i. ecclesiae)*, emplastro fontis obducens vulnera carnis et veteres maculas rudis ipse renascitur -s. **c** *meton.:* **α** *pro cognomine:* CHRON. Camer. 3,32 huius *(abbatis)* tempore Gerardus I-s allodium de Fontanis pro sua et patris sui anima ad altare sancti Andreae tradidit. GESTA Vird. cont. II 3 p. 518,5 huic *(Alberto episcopo)* succedit Richardus

[Fiedler]

. . . cognomento I-s. GESTA Halb. p. 82,13 qui *(Lodewicus)* cognominatus est I-s. **β** *progenies, populus – Nachkommenschaft, Bevölkerung:* WALAHFR. Wett. 229 dies venient, et tu *(sc. Hierosolyma)* circumdata vallo laberis usque solum, gladio mactabitur -s (-em *R;* gloss.: pro universo populo posuit) *eqs. (spectat ad Vulg. Luc. 19,43sq.).* **γ** *locut. adv.* ex -issimo *i. q. more maxime inconsulto – auf äußerst unüberlegte Weise:* RATHER. Mar. 7,281 ex -issimo . . . Deum metitur, qui putat eum adeo pium, ut non curet, quantum a quovis ledatur, sed absque satisfactione debita non solum veniam, sed etiam premia inmeritis largiatur.

B *qui recte loqui non potest, balbus – einer der nicht richtig sprechen kann, Stotterer (pro cognomine Notkeri i. q. Balbulus – 'der Stammler'):* CHART. Bund. 89 p. 75,29 (a. 909) ego Notker I-s et Sancti Galli famulus . . . scripsi.

infantia (-ncia), -ae *f. acc. sg.* -a: *l.25. prima aetas (vitae) – Kindheit:* **1** *def.:* WILLIB. Bonif. 2 p. 7,25 -ae . . . VII . . . evolvuntur anni. HONOR. AUGUST. imag. 2,78 sunt . . . VI ętates hominis: prima -a ad VII annos, secunda puericia *eqs.* ALBERT. M. aet. 1,3 p. 308^{b},25 quae *(prima aetas)* vocatur in homine -a, eo quod *eqs.* **2** *exempla:* **a** *in univ.:* **α** *de hominibus:* WILLIB. Bonif. 9 p. 56,6 quibus *(gestis)* in -a et pueritia vel adolescentia et iuventute aut etiam in senectute floruerat. HUGEB. Willib. 1 p. 88,30 ad pristina . . . redeamus . . . prefati viri -a. LIUTG. Greg. 9 p. 74,5 quibus *(virtutibus)* erudiri . . . merui ab -cia. TRAD. Frising. 403 Isanhart . . . propter -am non potuit contendere contra fratres suos. WALTH. SPIR. Christoph. prol. p. 65,8 a parvis . . . adhuc lactentis -cię cunis (*sim.* I 1. 12). *persaepe.* **β** *de animalibus:* ALBERT. M. animal. 5,48 p. 429,7 accidit equae, ut ex coitu clarificetur vox eius post -am suam. 6,108 haec . . . nomina ab -a consueverunt *(sc. rectores gregum)* audire a pastoribus. **b** *meton.:* **α** *spectat ad personam (fere immaturam, indoctam, partim per captationem q. d. benevolentiae; de Christo: l. 46):* RADBERT. corp. Dom. prol. ad Warinum l. 84 haec . . . ut securius tua perlegat -a, placuit, karissime, catholicos ecclesiae doctores in principio adnotare. corp. Dom. 4,58 sicut per . . . figuras litterarum -a nostra prius pertingit gradatim . . . ad spiritales scripturarum sensus . . ., sic *eqs.* (*sim.* 4,65. 4,70). WALTH. SPIR. Christoph. II 1,1 postquam maternas -a prima papillas destitit. 3,120 respice *(sc. rex)* . . ., cuius me laribus, velut ablactata rogavit uberibus matris -a, sanctio fontis indidit. DIPL. Manfr. 36 p. 85,11 ne ob nostre teneritatis -ciam regni . . . hereditas rectore aliquo non suffulti incurrere valeat aliqua detrimenta (*item* 37 p. 89,28. 38 p. 92,21). *al. de ss. innocentibus:* RHYTHM. 7,11,1 lugubris surrexit dies matrum in -a *(v. notam ed.). de Christo:* RHYTHM. 8,3,1 cunabulis -a Deum pannis involvitur *(v. notam ed.).* CHRON. reg. a. 1164 p. 115,29 acceptis . . . trium . . . magorum corporibus, qui -am Domini misticis muneribus venerati sunt. **β** *spectat ad habitum, mores:* LEG. Burgund. const. I 87,1 si circumventi per -am fecerint, nihil valebit *(sc. contractus).* PONTIF. Rom.-Germ. 2,1 Domine Iesu Christe . . ., respice propitius super -am huius famuli tui. **γ** *spectat ad statum adoptionis filiorum Dei in baptismate ('Kindschaft'):* GLOSS. psalt. Lunaelac. 102,5 qui . . . baptizantur, recipiunt antiquam -am et innocentiam. PONTIF. Rom.-Germ. 99,144 ut . . . lavacro baptismatis renascentes . . . mereamini fidele munus -ae a Christo . . . percipere. 99,367 p. 103,18 ut, . . . quos aut sexus in corpore aut aetas discernit in tempore, omnes in unam pariat gratia mater -am (*sim.* p. 104,12. 107,30 p. 161,30. HERM. IUD. conv. 19 p. 120,11). 114,3 virtutem tuam *(sc. Domini)* totis exoro gemitibus pro huius famuli tui a diabolo oppressa -a, qui *eqs. al.* **c** *translate:* **α** *spectat ad tempus post monasterium conditum:* STEPH. COL. Maurin. 5 p. 277^{E} erat . . . oratoriolum pro tenera novellae conversationis -a angustum et magnis meritis magni presulis impar. **β** *spectat ad tempus creationis mundi:* BENZO ad Heinr. IV. 6,6 p. 558,9 homines . . . in orbis -a longe vidit *(sc. Deus)* aberrantes a prima substantia.

***infantialis,** -e. *ad infantem pertinens, puerilis – kindlich:* HUGEB. Willib. 1 p. 88,17 cum . . . parvus ille seu dilicatus fragili evo -i sexui tenera corporis adhuc gerebat artus (*sim.* VITA Willib. p. 16,13 cum . . . futurus Dei tyro -es adhuc teneri corporis gereret artus). *al.* EPIST. var. suppl. 4 p. 619,20 miles . . . armis depositis tessera aliquoties ludit aut ceteris -bus (infantilibus, infantibus *var. l.*) iocis.

infanticidium, -i *n. occisio infantis – Kindstötung:* ANSELM. BIS. rhet. 3,5 p. 173,10 ubi miser inquinaris *(sc. Rotilandus)*, heu, de -o (infanticido *a. corr. P*, infanti culio *C*), ibi quidem macularis et de maleficio.

***infantilia,** -ae *f. infantia, natura infantilis – Kindheit, kindliches Wesen:* ACTA imp. Winkelm. I 746 p. 590,1 (a. 1265) cum . . . consolator optimus . . . talem reparatorem excidii . . . in archiepiscopum iusserit postulari, qui iam . . . adultus sic violenter rapiat summum virtutis fastigium, quod merito presumendum credatur, -am suam cuiuslibet po<ssibi?>litatis *(ci.)* rutilo claruisse.

infantilis, -e. *infantis proprius – kindlich:* **1** *gener.:* **a** *de hominibus:* SALOM. III. carm. 1,2,178 principe destituit multo nos tempore languor -is adhuc perfungens nomine regis. HROTSV. Sap. 4,1 vincite -is teneritudinem aetatulae maturi sensus fortitudine. Agn. 180 -i parcendo simplicitati. Abr. 2,6 nanciscimur in pectore -i senilis maturitatem ingenii. ADAM gest. 3,34 p. 176,10 indignantes . . . principes . . . -i (infantuli *var. l.*) ditione regi . . . vindicarunt se in . . . libertatem. METELL. Quir. 7,6 nos in laude tua sollicitos iuva, -e decus, dum tibi nectimus cantu florigero serta nitentia. ALBERT. M. animal. 12,67 aetas . . . puerilis dividitur in -em, quae est aetas noviter geniti partus, et aetatem motivam. *al. v. et l.3. in imag.:* EPIST. Meginh. 12 numquidnam crepundia et -es (infantuli *var. l.*) salivas *(i. artem grammaticam)* homo quinquagenarius meditatur? **b** *de animalibus:* ALBERT. M. animal. 6,93 saepe . . . perit *(sc. pullus celeti)* in prima aetate -i. **2** *publ. et iur.:* CHART. Walkenr. 162 (c. 1229) Albertus *(sc. filius)* annos pueriles transcenderat, Conradus vero annos adhuc -es agebat (*inde* 163. *sim.* CHART. Port. 226 p. 233,36 -bus annis retroactis velit acquiescere distractioni patrate per matrem). **3** *medic. in nomine morbi:* TRACT. de aegr. cur. p. 110,35 epilempsia . . . dicitur . . . morbus puerilis sive -is, quia pueris et infantibus sepius accidit.

adv. **infantiliter.** *modo infantis, puerili – auf kindliche, kindische Weise:* RUP. TUIT. trin. 1,10 l. 287 non . . . -r aut carnaliter de creatore spirituum Deo sentimus; sed *eqs.*

***infantissa,** -ae *f. puella nobilis – adeliges Mädchen:* CHART. Bern. II 528 p. 567,4 (a. 1262) procuratores illustris domine Elisabeth comitisse . . . de Kyburch et Anne -e sue filie.

infanto, -are. *parere – gebären:* BOTAN. Sangall. 12,3 si quis mulier -are non potuerit, quomodo cito peperiat *(sim.* 56,1 sicut mulier -are non potuerit; *v. comm. ed. p. 264).*

infantula, -ae *f. parva puella – kleines Mädchen:* **1** *in univ. (de genetrice Dei e. g.: l.53.54):* RHYTHM. 51,19,1 tunc demon exclamat per os -e: 'Zeno iam prope est, et ego fugio.' HROTSV. Sap. 3,22 o quam scrupulosa et plexilis quaestio ex istarum *(Fidei, Spei, Caritatis)* aetate -arum est orta! EKKEH. IV. bened. I 34,8 incipe . . . virgo (gloss.: adhuc -a) prece flecti pectore largo. 34,19 crimina damnantes, -a, protege sontes. TRANSL. Mod. 9 p. 295,6 in villula . . . -a vix biennis assidua quatiebatur aegritudine. TRAD. Brixin. 425^{b} tradidit *Meriboto legator* -am quandam Perehta dictam supra . . . altare. MIRAC. Annon. 1,84 cum . . . Anno sanctus inclamaretur, -a oscitare cepit. *al.* **2** *spectat ad puellam non loquentem:* LAMB. TUIT. Herib. 2,32 p. 258,3 fuit . . . virguncula, quod a cunis fari nequiverit, vere -a.

infantulus (-tolus), -i *m. (?n.: p.1785,5) script.:* -at-: *p. 1785,16.* -lu: *l.67. puer nondum adultus, infans – kleiner Junge, Kind(lein), Kleinkind:* **1** *in univ.:* **α** *usu communi:* FORM. Turon. 11 ˹-o sanguinolento˺ (-um sanguinolentum *var. l.*) . . . pannis involutum invenimus (*sim.* FORM. Pith. B 90). ARBEO Corb. 1 in . . . nomine adherebat -um (-u *1*), ut patrinomiae privaretur vocationi, ut *eqs.* LAMB. HERSF. annal. a. 1056 p. 69,27 regnum . . . optinuit filius . . . Heinricus, V annorum -us. DYASC. p. 144^{b} addita . . . pice liquida et cera et lotio *(i. urina)* -i . . . scrofas ad sanitatem perducit. OTTO FRISING. gest. 1,11 p. 27,9 oppidani . . . -o recenter genito sacramento fi-

[Fiedler]

delitatis astringuntur. CHART. Tirol. I 526 dedit Marquuardus . . . fidem pro -o nondum loquente, dum *eqs. persaepe. v. et vol. II. p. 928,72.* **b** *spectat ad filios servorum:* CHART. Fuld. B 172 p. 258,41 Irminfrid et coniux eius cum duobus -is (*sim.* p. 259,2. TRAD. Frising. 654 Waldila, Ellanrun et -um I). TRAD. Frising. 858 tradens *vir nobilis* in capsam sancte Marie ancillas IIII^or^ et duos -os. TRAD. Ratisb. 339 Eccho dedit ancillam propriam . . . cum filio eius adhuc -o. DIPL. Otton. I. 32 p. 118,36. **γ** *spectat ad ss. martyres innocentes:* EKKEH. IV. bened. I 5,35 Christe, tui flores (gloss.: -i) vernant funduntque rubores. **2** *de pupillis, oblatis sim.:* ALCUIN. epist. 224 bonum -um nobis ad erudiendum direxistis *(sc. comes).* TRAD. Frising. 646 ut post obitum meum *(sc. presbyteri)* . . . -us meus, quem nutrivi . . . cum licentia domni episcopi, omnia . . . accipiat. CHART. Ital. Ficker 12 p. 17,48 manifesta causa est mihi Roderisi -atolo, eo quod infra etatem legitimam esse videor. p. 18,6 cum . . . Lunfrit super rebus ipsis -olis adcesserit cum predicto tutor eidem -oli. *al.* ERMENR. ad Grim. 1,5,279 precipue cum -i vestri *(sc. abbatis)* mihi innuant, ut non sileam. CONSUET. Trev. 38 pueri prandent post sextam et minoris etatis -i post tertiam. *al.* **3** *de nondum nato:* HILDEG. scivias 1,2 l. 551sq. nolo . . ., ut praedictum opus viri ac mulieris exerceatur, cum iam radix -i in mulier posita est, ne coagulatio eiusdem -i . . . semine polluatur.

infarcio *v.* infercio.

infas *subst. indecl.* *nefas – Unrecht, Frevel:* ANNAL. Ianuens. IV p. 46,2 capitaneus . . . cum omne fas atque -s misceret, . . . odiosus factus est . . . nobilibus.

***infascio,** -atum, -are. *involvere, circumdare – umhüllen, umgeben (in imag.):* ALBERT. M. miss. 3,8,2 p. 112^b^,12 tempus . . ., quo aliae *(sc. praeter Dei genetricem)* mulieres pariunt, est, ut . . . post pondus et angustias uteri cum magnis doloribus pariant filium matris miseria -tum.

***infastidite** *adv.* *sine fastidio, libenti animo – ohne Überdruss, bereitwillig:* CHART. Col. II 354 (a. 1255) quem *(famulatum)* nobis *(sc. archiepiscopo)* . . . heredes monete Coloniensis . . . iugiter ac -e inpenderunt.

[infatico *v.* inflatio.**]**

infatigabilis, -e. *qui defatigari non potest, indefessus, assiduus – unermüdlich, beharrlich:* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* LIUTG. Greg. 2 p. 70,5 fidelis eius *(Bonifatii)* discipulus Gregorius adiutor -is cum magistro permansit (*sim.* 8 -is comes). ANON. geom. I 4 praef. p. 336 quam *(sc. geometriam)* . . ., quamvis arduum sit, consequi potis erit, qui in ea -i sudaverit studio. DIPL. Otton. III. 162 ob devotum et -e servitium. CHART. Naumb. I 297 p. 286,18 ut -es (investigabiles *a. corr.*) . . . bonum ad omnes . . . operari satagamus. *al.* **b** *philos. et theol.:* ALBERT. M. summ. creat. I 4,72,1 p. 732^b^,37 Deus . . . -is artifex est. div. nom. 8,7 p. 368,25 est *Deus* 'producens omnia secundum virtutem indeclinabilem' (*cf. PG 3,889^D^* ἄκλιτον), id est -em. **2** *infinitus, perpetuus – (be)ständig, ununterbrochen (in imag.: l.52):* THIETM. chron. 7,34 ob -em conscientiae . . . peccatricis fetorem. ALBERT. M. phys. 8,4,5^capit.^ motus primi motoris est -is.

adv. **infatigabiliter.** *sine fatigatione, assidue – unermüdlich, beharrlich:* DIPL. Otton. II. 53 p. 64,2 pro vita et stabilitate nostra -r exorare (*sim.* THIETM. chron. 1,25). EPIST. Teg. I 24 que *(exercitia)* . . . nobis *(sc. abbati)* . . . a vobis *(sc. comite)* -r diversitate laborum . . . sunt impertita. THIETM. chron. 7,23 p. 424,25 hostes . . . castellum . . . -r aggrediuntur (*sim.* PETR. DAM. epist. 17 p. 161,19 in procinctu spiritalis militiae . . . pro castris . . . -r decertandum). CONST. imp. II 97 p. 121,1 que *(sc. labores)* -r ad honorem imperii pluries iam fecisti *(sc. archiepiscopus). saepius.*

***infatigabilitas,** -atis *f.* *status eius qui fatigari nequit, assiduitas – Unermüdlichkeit, Hartnäckigkeit:* VITA Liutg. II 1,8 p. 91,18 tandem vel -e (infatigabilenitate *var. l.*) eius *(Gregorii)* vel ratione victus eius annuit postulationi. IORDAN. SAXO princ. 7 hauriendis sacrarum scripturarum rivulis tam incessanter . . . inhiabat *Dominicus*, ut pre discendi -em noctes pene insomnes perageret.

***infatigabundus,** -a, -um. *qui fatigari non potest, assiduus – unermüdlich, beharrlich:* AGIUS vita Hath. 2 litteras . . . ultroneo studio appetiit, -a meditatione addidicit. THEOD. TREV. Liutr. 77,3 non solum devotione in bonis precipua, sed et -a animi constancia.

adv. ***infatigabunde.** *sine fatigatione, assidue – unermüdlich, beharrlich:* AGIUS vita Hath. 20 ipsae *(sorores)* lectulo assidere, ipsae iacenti -e assistere, ipsae lectulum componere *eqs.*

***infatigandus,** -a, -um. *qui molestandus non est, securus – nicht zu belästigen(d), unbelästigt, sorglos:* CHART. Bund. 996 p. 414,13 (a. 1268) ut, quicumque ostenderet fines et terminos in pascuis predictis, -us et quietus predium suum . . . possideret.

infatigatus, -a, -um. *indefessus – unermüdet:* ALTFR. Liutg. 1,31 pene diebus singulis . . . sacramenta . . . -us . . . animo celebravit. IOH. METT. Ioh. 21 ieiunia sibi semper amica -o rigore arripuit. HARIULF. chron. 1,15 p. 25,5 cum . . . permaneret . . . in eo *(famulo Dei)* -a voluntas sanctae exercitationis. COSMAS chron. 2,3 p. 85,21 devotius perstabant *Bohemi* precibus -i triduo ieiunantes et veniam postulantes. *al.*

infatuo, -avi, -atum, -are. *partic. perf. usu adi.: l.41.* **1** *strictius:* **a** *fatuum, insanum reddere – töricht machen, verdummen (pass. i. q. fatuum, insanum fieri – töricht werden):* **α** *in univ.:* HUGO HONAUG. (?) ignor. 26 contingit . . . aliquos . . . sive infirmos sive sanos existentes adeo -ari, ut *eqs.* **β** *insensatum reddere – unsinnig werden lassen:* HILDEG. phys. 1,50 humela . . . in se habet . . . quendam torporem caloris, qui luxuriam in homine excitat, ita quod hominem -at (*postea:* eum . . . velut fatuum facit). 1,157 de amore . . ., quo incensa est *(sc. femina)*, fere -atur, ita quod *eqs.* **γ** *excaecare – verblenden:* BERTH. Ratisb. serm. exc. p. 42,7 videte omnes, quomodo illum, qui fit hereticus . . ., diabolus decepit et -vit. *v. et l.60.* **b** *ludibrio habere – zum Besten halten, narren:* BERTH. chron. B a. 1080 p. 375,3 Heinricus . . . milites . . . solita -ans . . . vecordia. BERNH. GEIST. (?) dial. 33 regnat adulator aput hos *(sc. populum, praesulem, regem aliosque)* et falsus amator dulciter hiis fando, sed dulcius -ando ungit, titillat, cor et aures palpo cavillat. **c** *decipere, in errorem abducere – täuschen, in die Irre führen:* MANEG. c. Wolfh. 22 p. 97,8 ut . . . per Christi sapienciam . . . sub una diffinitione conveniant, quos mortalis philosophus per -tam prudenciam transitoria qualitate dividebat. OTTO FRISING. chron. 6,20 p. 284,8 ut . . . pauci . . . ex ea *(sc. posteritate Skirensi)* inveniantur, quin . . . omnino -ti . . . miseram vitam mendicando transigant. CHART. Walkenr. 406 p. 384,21 cum longevi temporis processus memoriam . . . sepius -et. **2** *latius:* **a** *corrumpere – verderben (alleg.; locus pendet e Vet. Lat. Matth. 5,13. Luc. 14,34; cf. ThLL. VII/1. p. 1355,7sqq.):* CAPIT. episc. III p. 323,3 lumen <op>eris extinctum est et sal sapientie per reprobam vitam <in>f-tum. **b** *prohibere – vereiteln:* AMALAR. ord. antiph. 40,2 impedimentum adversariorum Nehemiae, qui volebant -are opus illud *(sc. murorum templi)*, explanatur in libro Esdrae. THIETM. chron. 1,7 p. 12,2 consilium sapiens Deus -vit; nam *eqs.* **c** *irritum facere – für ungültig erklären (usu publ. et iur.):* CHART. Eichsf. 94 p. 57,31 (a. 1148) hanc cartulam . . . consignavimus sub anathemate precipientes, ne quis eam -are vel omnino infringere presumpserit.

adi. **infatuatus,** -a, -um. *usu subst.: l.63.* **1** *stultus, inanis, caecus – dumm, töricht, eitel, verblendet:* YSENGRIMUS 3,238 noscis, ubi sedeas, -e (-are *B*) satan? HUGO HONAUG. (?) ignor. 23 in aliquibus quae temporis processu est emendata, redit *ignorantia* iterum in omnimodam animi caecitatem, . . . ut in furiosis . . . quibusdam et -is (*cf.* 22 in fatuis). 26. SALIMB. chron. p. 24,35 Murçuflius in fugam vertitur; alius ad imperium . . . a civibus -is eligitur (*inde* ALBERT. MIL. chron. 179 p. 655,7). *pro cognomine:* HIST. Torn. 3,9 p. 336,43 Karolum regem, cognatum suum, qui cognominabatur I-us, . . . regno privavit *Hugo Capet.* **2** *insipidus – schal, fad (in imag. vel alleg.; cf. l.50.):* HRABAN. hom. II 95 p. 325^D^ postquam sal -tum foras mitti debere narratum est. IOH. NEAP. Ian. prol. 3 in memoratis scriptis -to quamvis sale pertinctis nulla parentum ipsius . . . mentio inerat. *adde:* ALBOIN. incont. 4 p. 18,37

[Fiedler]

ista omnia non tibi *(sc. Beraldo fratri)*, sed alicui -to sali tam enucleatim deberent inculcari. **3** *corruptus, impurus – unrein:* GESTA Apoll. 342 fundite *(sc. pueri)* sentinam de puppibus -tam, . . . candida propitiis committite carbasa ventis.

infatuus, -a, -um. *fatuus – töricht, tölpelhaft:* LIUTPR. antap. 4,3 Albericus . . . ut vir -us filiam eius *(regis)* sibi coniugio iunxit.

***infaustus,** -a, -um. *script.* -fu-: *l. 11. usu subst.: l. 20. non faustus, improsper, infortunatus – Unheil bringend, ungünstig, unglücklich, Unheils-:* IULIAN. TOLET. iudic. 1 prodidit sese in apertum campum -a (infu- *1c*) perfidia, quae *eqs.* HRABAN. carm. 40,1,3 -a . . . temporis hora. CAND. FULD. Eigil. II 10,8 -a genitrice sata Discordia proles (*item* 25,36). REGINO chron. a. 905 regnum . . . -is . . . preliis diu quesitum. THIETM. chron. 6,14 iussio. BERTH. chron. B a. 1076 p. 236,22 -o consilio . . . inito. OTTO FRISING. chron. 7,7 p. 316,5 dux -a morte . . . raptus (*sim.* OTTO SANBLAS. chron. 35 p. 52,14). ALBERT. M. animal. 6,45 est . . . avis haec *(sc. vultur)* -a sequens exercitus. *persaepe. usu subst.:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,10 l. 79 congregata multitudine eorum -orum, qui *eqs.*

adv. **infauste.** *maligne – missgünstig:* LIBRI Karol. II 16 p. 76,1 defende beatum Augustinum . . ., quem vides . . . ab imaginum adoratoribus -e criminatum.

[infectatio *v.* insectatio.**]**

infectio, -onis *f. script.* -cci(o): *l.43. confunditur c.* invectio: *l.55. cf.* WALTH. SPIR. Christoph. I 2 *(v. notam ed.).*

1 *confectio, permutatio (sc. auri aliusve materiei) – Herstellung, Umwandlung (von Gold oder anderen Materialien; usu alch. et techn.):* MAPPAE CLAVIC. 13[capit.] auri -o ex ere cornario (*sim.* 14[capit.] auri -o, que non fallit [*cf.* 15[capit.] confectio]. 76[capit.]). COMPOS. Matr. 38[tit.] argenti -o in aurum. *ibid. iterum. meton. i. q. materies infecta – Rohmaterial:* MAPPAE CLAVIC. 27 huic *(laminae)* substernis et supra adicis -em misii assi partem I. COMPOS. Matr. 3,2 intinguae in aqua frigida in arathera habentem commixtionem -is huiuscemodi *eqs.* **2** *contaminatio, pollutio – Be-, Verschmutzung, Verunreinigung:* **a** *gener.:* CHART. Basil. A II 131 p. 174,24 (a. 1267) cum . . . sorores . . . propter -em aeris . . . tot morborum tenerentur sustinere passiones. **b** *medic. ('Ansteckung', 'Infektion'):* TRACT. de chirurg. 23 si quantumlibet levis -o sibi acciderit, tota sua incolomitate privatur *cerebrum.* ROGER. SALERN. chirurg. 1,510 scrofula capitis . . . cutim cum craneo inficit . . . ita, . . . quod dura mater con craneo eadem -cione sit coniuncta *eqs.* CHRON. Ebersh. 38 morbo invalescente discrimen impositum est ei *(abbati)* -is (*sim.* CHART. Livon. A I 400). TROTULA 45 ad hanc *(sc. scabiei)* -em cutis valet tale unguentum *eqs.* **c** *alch.:* GEBER. summ. 1,36 p. 347 in hoc . . . a Iove vitium habet *Venus (i. aes)*, quoniam livescit defacili et -em (imperfectionem *D*) ex aere et acutis suscipit. 1,37 p. 350 quecunque . . . maioris lividitatis -e (-em, imperfectione *var. l.*) sunt participantia *eqs.* 1,53 p. 445. 2,8 p. 486 ex his . . . patet causa corruptionis et -is (infixionis *T*) horum duorum *(sc. Martis et Veneris).* **d** *philos. et theol.:* **α** *in univ.:* ALCUIN. epist. 138 p. 220,2 cavete *(sc. fratres)* vobis venenosum erraticae -is (invectionis *var. l.*) fermentum. ALBERT. M. sacram. 46 p. 33,74sqq. homo . . . nascitur infectus -e contraria ordini illi, quo ordinatur ad beatitudinem. sent. 2,30,1 p. 496[a],23 anima rationalis secundum suas potentias . . . non alligatur organis corporalibus; ergo nullam recipit -em ab illis. *al.* GESTA Trev. cont. IV 4 p. 401,14 nec Treverica dyocesis ab hac *(sc. haereticorum)* -e exsors fuit. **β** *de peccato originario:* ALBERT. M. sacram. 28 p. 22,30 circularis est -o originalis maculae. Iob 40,20 p. 484,6 per Leviathan -o primi serpentis intelligitur, quae sicut venenum infusa in Evam . . . in totum genus humanum sicut in mare quoddam redundavit (*sim.* p. 484,39. p. 485,17). *ibid. al.* **3** *contagio – Berührung, Einwirkung (auf):* GLOSS. med. p. 92,14 veteres dixerunt ex aeris -e (*cf.* AURELIUS 21 p. 723,31 infusione) fieri *(sc. hydrophobiam)* sine ullo morsu veluti spuma ex aere proiecta. ALBERT. M. princ. 4,1 p. 34,19 quando . . . est temporis -o, quam facit in temporale, secundum quod dicimus unum fuisse et alterum esse *eqs.* p. 34,62 -o secundum comparationem ad differentiam temporis, ex qua relinquitur, vocatur quando, absolute autem in subiecto consideratum vocatur aetas. *ibid. al.*

infectivus, -a, -um. **1** *ad colorandum, tinguendum aptus – zum Färben geeignet, färbend (usu subst.: l.7):* HERACLIUS II 52[capit.] de colorum commixtione et quales ipsi colores sunt, praecipue -i, quibus *eqs.* 55[capit.] de coloribus -is. 55 haec *(sc. materiae)* -a appellantur, quibus utitur propter inopiam colorum simplicium. **2** *qui inficit – beeinträchtigend:* **a** *gener.:* CONR. MUR. physiol. 495 carne saporosus, lardosus, sed vitiosus ac -us gustu, si forte leprosus aut . . . sit scabiosus, . . . ineptus sus porcusve domesticus ad mores Epicuri invigilando gule *eqs.* **b** *medic. ('ansteckend', 'infizierend'):* ALBERT. M. animal. quaest. 8,23/34 p. 199,78 sicut oculus lupi venenosus est, quia oculus eius inficit aerem sibi proximum, . . . sic dentes eius venenosi sunt et -i. **3** *qui ad infectionem pertinet – die Berührung, Einwirkung betreffend (usu philos.):* ALBERT. M. princ. 4,1 p. 34,18 quod . . . dicitur ex adiacentia temporis relinqui, non est idem, quod ex tempore adiacente, quia ex illo modo loquendi modus -us (effectivus [vel -us *supra lineam Br*[1]], imperfectivus *var. l.*) temporis non determinatur.

1. infector, -oris *m.* **1** *tinctor – Färber:* COMPOS. Matr. 52,1 et alumen scissile et siliquam spine, qua -es utuntur, et eris flos omnia teris. **2** *venenator, venenarius – Vergifter, Giftmischer (in imag.):* GESTA Apoll. 175 callidus -r per tanta pericula lictor toxicus inmensas crassans exercuit iras.

2. *infector, -oris *m.* (in- *et* factor) *qui deponit – einer der absetzt (in lusu verborum):* RATHER. Metr.[tit.] lugubris relatio Ratherii . . . ex monacho exulis, ex exule presulis, . . . Attali ritu facti, infecti, refecti, defecti iterum, quo solus factor, -r, refector, defector novit omine facti, infecti, refecti *eqs.*

***infectuosus,** -a, -um. *contagiosus, perniciosus – ansteckend, 'infektiös', verderblich:* FORM. Bitur. 17 p. 178,9 si vobis petitio mea inanis vel -a in hac rae videtur *eqs.*

infecunditas (infae-), -atis *f. sterilitas – Unfruchtbarkeit:* VITA Amand. 13 (MGMer. V p. 437,3) ob terrae -em (infae-, fecunditatem *var. l.*). REGINO chron. a. 880 p. 116,22 huic *(Carlomanno)* ex legitimo matrimonio non est nata soboles propter -em coniugis. GERHOH. psalm. 31 p. 87,7 pigritiam cum -e aliisque malis in mulo significatis omnino abnegantes *(sc. nos).* EKKEB. SCHON. opusc. 3 p. 275,46 militares . . . personas hortabatur *(sc. Elisabeth)* . . . abstinere . . . a fornicatione affirmans fornicatores . . . feriri . . . in hoc seculo prolis -e aut *eqs.*

infecundus, -a, -um. *script.:* -fae-: *l.67.* -foe-: *l.50.54.56. 60. struct.: c. acc. gr.: l.47. c. praep.* ex: *l.53.*

sterilis – unfruchtbar, fruchtlos: **1** *proprie:* **a** *de rebus:* AETHICUS 63 l. 18 vinum et oleum atque frumentum -a *(sc. Albania).* TRAD. Frising. 1117 p. 52,14 tradidit . . . nobilis vir . . . proprietatem . . . cum fructiferis silvis et -is. PETR. DAM. epist. 51 p. 133,1 abies . . . est procera, sed infoe-a (*sim.* ALBERT. M. veget. 6,167. 6,256). CHART. Eichsf. 87 p. 51,17 terra Saxonum -a est vineis (*sim.* ALBERT. M. veget. 7,44 si ex humore terra -a est). ANNAL. Iburg. a. 820 (MGScript. XVI p. 435,20) fruges infoe-i fiebant. HILDEG. phys. 8,12 p. 1343[D] si . . . basiliscus in quolibet agro . . . mortuus fuerit et ibi cadaver suum computruerit, locus ille infoe-us . . . efficitur. ALBERT. M. veget. 3,57 semina inutilia et -a. *al.* **b** *de anim.:* RUD. FULD. Leob. 6 cum essent *parentes* steriles et -i, absque liberis diu permanserunt. MIRAC. Verenae 8 (ASBoll. Sept. I p. 169[a]) quae *(matrona)* longo tempore coniuncta viro suo infoe-a erat tamen in utero. *al.* **2** *in imag. vel alleg.:* WILLIB. Bonif. 8 p. 47,5 -a . . . divino germine litora inspiciendo circuit *antistes.* WALTH. SPIR. Christoph. II 2,227 vinea pręsens *(i. turba ad conversionem incitanda)* te *(sc. Christum)* veram vitem foecundo palmite quęrat, ne sterilis ligni radicibus acta securis -a suis abscidat robora flammis *(v. notam ed.).* PETR. DAM. epist. 105 p. 165,13 infae-i laboris gravissimum pondus. FROWIN. explan. 6,2 l. 288 cedri . . . Libani . . . erectae potentes sunt huius saeculi, per excellentiam . . . terrenae sublimitatis elati, sed bonorum operum fructibus -i.

adv. **infecunde.** *in figura rhet. litotes q. d. i. q. large, liberaliter – reichlich, großzügig:* CHART. Ital. Ficker 210 p.

[Fiedler]

262,42 (a. 1205) nos *(sc. electus)* ... attendentes ... fidem et devotionem sinceram, quam ... non -e ac incessanter prestiterunt *Nepoleon et Gentilis*.

***infederabilis** *v.* *infoederabilis.

[infedilitas *v.* infidelitas.]

infelicitas, -atis *f.* *mala fortuna, calamitas, miseria – unglückliche Lage, Unglück(seligkeit), Armseligkeit:* **1** *proprie:* ANNAL. Xant. a. 795 spoponderunt *Saxones* se ultra non fallere, sed antiqua illorum -s eos non permisit. BRUNO QUERF. fratr. 7 p. 47,1 non parvus accessus ad beatitudinem cognitio -is suae. THIETM. chron. 8,6 nullius fidelis cor ob hanc *(sc. conspirationis)* -em in aliquam desperacionem veniat. RUP. TUIT. vict. 8,27 p. 270,24 respice conscriptam ex historiis ... felicitatem, immo -em gentium et regum super eos dominantium. CHART. Heinr. Leon. 137 (spur. s. XII.ex.) pessimum -um genus est quandoque fuisse felicem *(sim.* ALBERT. M. Iob 16,13 p. 207,47 *[loci spectant ad Boeth. cons. 2,4,2]). al.* **2** *meton. in titulo modestiae ('Ungnaden'; cf. p. 117,6sqq.):* COD. Karol. 12 p. 508,8 in ... apostolatus ordinem a cuncta populorum caterva mea *(sc. Pauli diaconi)* -s electa est (*sim.* 98 p. 649,12). **3** *translate i. q. pravitas, impietas, peccatum, facinus – Verkehrtheit, Ruchlosigkeit, Sünde, Missetat:* ARBEO Emm. 36 p. 82,3 coepit *adultera* -e (-em *var. l.*) sua tremere. ALBERT. M. Iob 3,20 p. 65,33 'quare', hoc est qua utilitate, 'misero', -bus satanae subiecto, 'data est lux'.

infelico, -are. *infelicem reddere, perdere – unglücklich machen, ins Verderben stürzen:* CONC. Merov. p. 128,20 rectius est, ut capud morbidum, si curare non potest, amputetur, quam grex pro eodem -etur (infelletur *var. l.; cf. ed. de Clercq, p. 184,257*).

infelix, -icis. *script.:* -fil-: *p.1790,19. adv.* inficiter: *p. 1790,19. form. abl.* -e: *p.1790,5. pendet* pro: *l.50. metr.* -lĭc-: *p.1790,8.*

1 *adi.:* **a** *sensu pass. i. q. infortunatus, miser, tristis – unglückselig, unglücklich, elend, glücklos:* **α** *in univ.:* WALAHFR. imag. Tetr. 41 -x ... nullus erit, nisi desinit ipse scire, quod est. AGIUS epic. Hath. 89 me -em, poterone dolorem umquam mutata solvere laetitia? WALTHARIUS 694 advolat -x Scaramundus iam moriturus. *al.* WALTH. SPIR. Christoph. I prol. p. 65,31 -issimum ... hominum genus. DIPL. Heinr. II. 95 p. 120,20 si quis ... -i animo ... correptus contra hoc nostrum preceptum agere temptaverit. THIETM. chron. 8,27 p. 524,29 consocii ... hactenus ... pugnantes dextra victrici nunc pausant sorte -i. OTTO FRISING. gest. 2,25 p. 127,19 Terdonae nos *(sc. clerici et monachi cum oppidanis)* ... -x portio ad pedes regalis excellentiae venire desiderabamus. *persaepe. v. et p. 1790,15.* **β** *spectat ad homines scelestos, peccatores, paganos, haereticos sim.:* ALCUIN. epist. 110 p. 157,14 duritiam -is (gloss. P: vel infidelis) populi Saxonum per verae salutis consilium emollire. HYMN. Hraban. 27,3,3 ad ... sidera -es pro delictis sublevare oculos. HROTSV. Gong. 355 -x ... clericus ... ardebat propriam plus licito dominam *(sim.* 543 nimis -x ... meretrix. *al.).* BERTH. chron. B a. 1079 p. 345,12 qui *(decanus)* investituram ... de manu regis ... accipere ... presumens ... excommunicationi -x subiacebat. VITA Heinr. IV. 7 p. 25,17 cum pondus in caput imperatoris libraret *minister doli*, ... cum pondere -x ipse pondus ... cecidit. *persaepe.* **b** *sensu act. i. q. pestifer – unheilvoll, unselig:* **α** *spectat ad homines (in lusu verborum: l.61):* GODESC. SAXO gramm. 1 p. 404,27 si ... in Christo duae personae fuissent, ergo ... duo ... Christi ..., sicut ... Felix -x asseveravit, essent (*item* theol. 22 p. 295,24. *sim. de haereticis:* theol. 7 p. 192,6 -x Iulianus episcopus pelagianus. POETA SAXO 3,197 venenifere ... semina sectae, quae Felix -i male sparserat ausu). **β** *spectat ad res:* REGINO chron. a. 867 p. 93,5 tali *(sc. mortis)* -i infortunio pugna ... est ... finita (*sim.* VITA Heinr. IV. 11 p. 35,23. p. 36,3). HROTSV. Sap. 5,8 pertinacia. THIETM. chron. 5,33 usque ad haec -ia ... tempora. RUP. TUIT. vict. 28 p. 272,2 propter ... regum vel regnorum gentium -em f e l i c i t a t e m non preterire libuit, quia *eqs.* (IDUNG. PRUF. argum. 185 -em huius mundi f. ... contempnere). EPIST. Hildesh. 32 litteratis est hodie tam -x temeritas tantaque presumptio, quod *eqs. al.* **2** *subst.:* **1** *masc. i. q. homo miser, scelestus – ein Unglücklicher, Übeltäter:* WALAHFR. Wett. 602 qui malus est, multos secum invitare suescit et ... e cunctis scelerum commertia sumet; -x sua ferre nequit maiora requirens. EPIST. pont. Rom. 41 p. 70,16 de -e illo, qui fratricidium perpetravit, ... quantum tristes ... fuimus, dicere nullo modo valemus. **2** *neutr. plur. i. q. res adversae – Unglück:* CARM. libr. III 12,2 ad quem *(Hattonem)* -ia decurrunt plurima multa.

adv. **infeliciter.** *modo infelici, pestifero, misere – auf unheilvolle, verderbenbringende, elende Weise:* **1** *in univ.:* RADBERT. corp. Dom. 21,35 qui deorsum iacent, ... 'fel draconum' -r cum Iuda ... bibunt *(spectat ad Vulg. deut. 32,33).* RUODLIEB 7,117 Rufus ... in solium salit -r ipsum, una manus mammas tractabat et altera gambas. *in formula modestiae:* DIPL. Conr. II. 78 p. 102,22 quod -r infelix suis ... post obitum destinavit *episcopus.* **2** *spectat ad peccatores, haereticos sim. (in lusu verborum: l.22):* ORD. Rom. 19,38 si quis ... cęlebrare ... neglexerit, ... dubium non est, quod ... in caligine erroris semetipsum infi-r (inficiter *a. corr.*) demergit, qui *eqs.* CAND. FULD. Eigil. I 9 p. 226,48 nefas ... in ... monasteriis ... patenter et -r regnare videtur. POETA SAXO 3,117 dampnavit Felix ... -r a se ortam perfidię sectam. BERTH. chron. B a. 1070 p. 209,16 anathematicus episcopalem cathedram pervicax invasor sibi -r usurpavit. *al.* **3** *spectat ad mortem indignam:* BERTH. chron. B a. 1076 p. 240,9 dux ... in secessu sedens de deorsum vulneratus -r expiravit excommunicatus *(sim.* a. 1077 p. 264,21. *al.).* *Fiedler*

infensio, -onis *f.* *infestatio, odium, inimicitia(e) – Feindschaft, Hass, feindselige Handlung:* **1** *in univ.:* LAUR. LEOD. gest. 2 p. 492,17 ducis -o Theodericum mox episcopum infestabat. **2** *offensio, vexatio – Anfeindung, Beleidigung, Belästigung:* DIPL. Heinr. IV. 330 si quis ... istius nostrę prescriptionis transgressor extiterit, sciat ob -em nostrę gratię centum libras ... auri se compositurum. CHART. Anhalt. I 454 p. 331,27 quam *(villam)* liberam ab omni -e nostra et advocati auctoritate statuimus *(sc. abbas).*

infenso, -are. (infensus) *oppugnare – angreifen:* VITA Lupi Trec. 5 (MGMer. VII p. 298,1; s. VIII.) Tricassinam urbem ... nec armis munitam nec muris cum -ret (-rent, inpensaret, insessanter *var. l.; sc. exercitus Hunorum*) sui agminis densitate *eqs.*

***infensor,** -oris *m.* *(per analogiam ad* defensor *formatum; cf. Stotz, Handb. 2,VI § 12.2)* *oppugnator – Angreifer:* GOZECH. epist. 26 l. 580 nec ultra ... -r otii contra d e f e n s o r e m insumes *(sc. Walcherus)* querelam (*sim.* SIGEB. GEMBL. catal. 742).

infensus, -a, -um. *hostilis, infestus, iratus, malevolus – feindlich, feindselig, erzürnt, übelgesinnt:* WALAHFR. hort. 204 siquando -ae (iratę *L*) ... venena novercae potibus inmiscent *eqs.* RIMB. Anscar. 18 p. 39,3 deum ... christianorum illi *(sc. roganti)* omnimodis -um *(sc. esse respondit divinus).* LAMB. HERSF. annal. a. 1070 p. 113,17 omnes *(sc. quos offenderat dux)* -i infestique ... iracundiam regis adversus eum inflammare ... nitebantur. RAHEW. gest. 3,44 p. 217,25 nullis ... obsidentium obsessi se magis ac illis *(sc. Cremonensibus et Papiensibus)* offensos et -os prebuere. *al.*

***infeodabilis,** -e. (*infeodare; *cf. Stotz, Handb. 2,VI § 85.5)* *beneficii capax – lehn(s)fähig:* CHART. Wirt. 1666 p. 69,16 (a. 1262) cum ... nativo sue prolis deffectu ... inpediente non esset *Burcardus* -is *eqs.*

***infeodatio** (inphe-, -fęo-, -eud-, -cio), -onis *f.* *script.:* impf-: CHART. Wirt. 715 p. 197,19 (dipl. Heinr. VII.). imphe-: CHART. Zoll. I 114 p. 42,20sq. (dipl. Heinr. VII.).

1 *beneficii collatio, cessio iure feodali q. d. facta – Vergabung zu Lehen(srecht), Belehnung:* CASUS Gall. cont. 37 quicquid per -em ab utrisque *(sc. ab utraque parte)* alienatum est *eqs.* REGISTR. Dal. p. 415,13 ad istam curiam *(sc. Beddeburen)* pertinent multi vasalli per -em ulterius inpheodandi. CHART. Babenb. 139 p. 179,17 Udalricus miles ... advocaciam illam *(sc. Gossensis ecclesiae)* ex -udacione ducis se dicit habere. CHART. Mulh. Thur. 280 si aliqui heredum predictorum vasallorum post ... illicitam vendicionem ... obtineant ... se

[Mandrin]

de bonis eisdem infeodari, talis -cio tamquam veritate tacita obtenta nullius roboris habeatur. *persaepe.* **2** *beneficium, feodum – Lehen, Lehnsbesitz:* CHART. Bund. 695 (a. 1231) -em, quam a dicto Alberone se dixerat *Marquardus* habere, sibi resignavit. CHART. Turic. 365 p. 244,23 quę iura ... prepositus habere debeat de rebus prefati claustri ... in mansis et in ipsius ęcclesię rerum infę-bus. CHART. Lub. I 310 p. 295,12 ut ecclesie suas -es ... possideant pacifice et quiete. *al.*

***infeodator** (-eud-), -oris *m.* *dominus beneficii, senior – Lehnsherr:* CHART. Westph. VII 447 p. 195,13 (a. 1236) nos *(sc. Bernardus)* et Gochalcus et Bruwardus a nobis ... infeodati simul obligavimus utramque advocaciam pro CCC^tis^ marcis ... ex consensu ... nostri -is (*sim.* CHART. Eberb. 452 p. 241,10 accedente ... mei ... -is connivencia et assensu). CHART. Wirt. 2741 p. 75,4 proprietatem nobis a nobili comite Ulrico ..., qui verus infeu-r, tenentur *(sc. Manigoldus et fratres eius)* obtinere.

***infeodatura** (-eud-), -ae *f.* *beneficii collatio, infeodatio – Vergabung zu Lehen(srecht), Belehnung:* CHART. Neocell. Brixin. 47 p. 89,24 (a. 1245) Hainricus ... et Eberhardus fuerunt confessi se accepisse pro resignacione ... et ... infeu-a dicti feudi ... custodi de Novacella XVI libras denariorum Veronensium.

1. *infeodatus *v.* *infeodo.

2. *?* ***infeodatus,** -a, -um. (in- et feodum; *de re v. Stotz, Handb. 2,VI § 130,3)* *?non (in)feodatus – ?nicht als Lehen verliehen:* NARR. de Gron. 2 castrum ... beato Martino contradidit *Otto* et in feodo recepit eo excepto, quod episcopus sibi partem castri, in qua resideret, -am retinuit.

***infeodo** (inphe-, -eudo), -avi, -atum, -are. (*feodum; *cf. Stotz, Handb. 2,VI § 120.5; 130,3)* *script.:* -euo-: CHART. Argent. I 180 p. 143,39. -oud-: CHART. Argent. I 180 p. 143,33. *pendet praep.:* cum: *l.44.* de: *l.1.42.* per: *l.41. partic. perf. usu praed.: l.11.37.*

1 *obi. homines:* **a** *beneficio instruere, donare – mit einem Lehen ausstatten, belehnen:* CONST. imp. I 148,2 si quis -udatus sua incuria ... per annum et diem steterit, quod feudi investituram a proprio domino non petierit ..., feudum amittat. TRAD. Scheftl. 412 Chůnradus XII ex servis nostris eodem predio -udavit. REGISTR. Austr. I 321 p. 80^a^,9 Hertwicus de Feuhs dicit se esse -tum per illa *(sc. feoda).* CONST. imp. III 113,6 Romanorum rex ... -udabit ... regem Boemie et liberos suos de omnibus feudis. CHART. ord. Teut. (Hass.) 375 nos *(sc. Wernherus)* ... ipsos *(sc. milites)* -vimus cum feodis antedictis. *saepius. v. et l.1.11.p.1790,68. remissius i. q. (dono) donare – beschenken (mit):* BERTH. RATISB. serm. 7 p. 40,45 quos *(filios Israel)* in Aegypto gratia consolationis suae -vit *(sc. Deus).* **b** *(iure infeodationis) in servitudinem redigere – (durch Verlehnung) zum Unfreien machen, zum Frondienst zwingen:* TRAD. Ratisb. 908 (a. 1175) tradidit *Gertrud* eum *(sc. Odalricum)* ... ea conditione, ut V nummorum censu dato nullius infestetur vel -udetur dominio (*sim.* 913 p. 451,26). 1042 ut ... nullus abbatum eos *(sc. censuales)* -are presumat. **2** *obi. res i. q. in beneficium dare, loco beneficii concedere – zu Lehen geben, als Lehen verleihen (fere de bonis, iuribus, officiis; ellipt.: l.59):* REGISTR. Maxim. p. 57,16 solvit ... mansus ... octo maldra avene ..., sed avena -ta est. CHART. episc. Halb. 964 de bonis ecclesie nostre, que ... vacant ..., nulli ... hominum ... inph-bimus *(sc. episcopus).* CHART. episc. Hild. III 515 p. 275,33sq. advocatiam civitatis non -bit *(sc. episcopus);* item officium dapiferatus non -bit. *persaepe. adde de mancipiis:* TRAD. Frising. 1797^d^ (c. 1227/41?) qui *(sc. Chůnradus, Richerus, Mathildis)* redimerunt se a ... Seifrido tradidentes se sancte Marie ... hac usi condicione, ut nullus ... valeat ... ipsos alicui hominum -udare.

infer *v.* inferus.

***inferacitas,** -atis *f.* (inferax) *infertilitas – Unfruchtbarkeit (alleg.):* HILDEG. scivias 3,10 l. 312 in eradicatione inutilitatis (-is *var. l.)* abscidam *(sc. Christus)* ab illo *(agro)* malum.

inferax, -acis. *non ferax, inutilis – unfruchtbar, nutzlos: v. p.1792,2.*

adv. ***inferaciter.** *frustra – erfolglos:* NOTKER. LEOD. Remacl. (MGMer. V p. 110,13; a. 972/80) ne hic labor, qui te adhortante susceptus est, -r (inferacis operis *var. l.)* fiat *eqs.* (*inde* HERIG. gest. 1 p. 165,14).

inferbui *v.* infervesco.

infercio (-far-), -rtum, -ire. *confunditur c.* inferre: *l.11.14.* **1** *(farciendo) ingerere, immittere – hineinstecken, -tun, -stopfen (in imag.: l.8):* EPIST. var. I 19 p. 527,29 (a. 796/802) fasciolis caritatis fracturas -arcire ... curato *(sc. papa).* PETR. DAM. epist. 73 p. 368,11 ne ... -ire *(sc. expensas ad cibum pertinentes)* sacculis per avaritiam iudicemur. serm. 72,124 sacris altaribus ... sanctorum reliquias -imus (inferimus *L*²). TRACT. Garsiae 184 cum loculos impleret *(sc. Urbanus papa),* fiscos fulciret, marsupiis multa -arciret *eqs.* YSENGRIMUS 4,76 cum vix ... asinum reptare trahentem -tas (inferas *B*) bulgis intueretur opes. *al.* *c. sensu restituendi:* PETR. DAM. epist. 120 p. 391,13 qui peculatus crimen incurrit, in diacoposin cogitur -arcire, quod tulit. **2** *(farciendo) replere – füllen, vollstopfen (mit; medial.: l.18.23):* MILO carm. 3,4,2,421 -iri escis nimiis ... non Christi dogma est. TRANSL. Dion. Ratisb. 38 p. 446,19 has *(sc. peras)* sanctis reliquiis, quas attulisti *(sc. abbas),* -arciri facio *(sc. imperator).* ARNOLD. LUB. chron. 4,13 p. 175,32 cum ... populus famelicus ... deliciis civitatis immoderatius -arciri cepisset *eqs.*

***inferenda,** -ae *f.* (inferre) *tributum (quod fisco pro pecore infertur) – (an den Fiskus zu entrichtende Vieh-)Steuer (de re v. W. Schneider, Arbeiten zur alamannischen Frühgeschichte, Heft 9: Wider die These von der Adelsherrschaft. 1980. p. 204sqq.):* DIPL. Merov. I 145 p. 366,36 quod ipsam -am idem abbas ... annis singulis in sacellum publicum reddere deberet. 168 p. 418,6 quod ... vaccas cento soldaris, quod in -a de pago Cinomaneco in fisce diccionebus sperabattur, ad ipsa sancta basileca annis singolis concessissit *Dagobertus.* CAPIT. reg. Franc. 192,15 quicumque vicarii ... tributum, quod -a vocatur, maioris pretii a populo exigere praesumpsit, quam ... constitutum fuit, ... restituat *(v. notam ed.). al.*

***inferendalis,** -e. (*inferenda) *acc. pl.* -is: *l.40.44. ad inferendam q. d. pertinens, nomine inferendae q. d. solvendus – zur 'inferenda' genannten Steuer gehörig, im Rahmen der sog. 'inferenda' zu entrichten(d; de re v. l.26sqq.):* CHRON. Fred. 4,74 quinnentas v a c c a s -is annis singolis a Chlothario seniore censiti reddebant *Saxones* (*v. notam ed.;* DIPL. Merov. I 168 p. 418,18. GESTA Dagob. 30. 37). DIPL. Merov. I 163 p. 407,18 (interp.) ut pontifex aut successores sui ... solidos CC -is ... per missos suos hoc debeant reddere.

***inferentia,** -ae *f.* (inferre) **1** *actio inferendi, efficiendi – das Bewirken, Verursachen:* LAMB. ARD. hist. 21 ut ... vite sue terminum non promerite hominis sui mortis -a coangustaret, ... in necem Odrensis Henfridi ... grassatur *Reghemarus. irruptio – das Dazwischentreten, 'Interferenz':* LAMB. ARD. hist. 50 spontanee voluntati sue quandam necessitatis opponens -am morosius cum rege perhendinavit *Albertus.* **2** *conclusio, illatio – (logische Schluss-)Folgerung, 'Konklusion' (usu log.; de re v. R. Eisler, Wb. d. philos. Begriffe 4I. 1927. p. 746 et Hist. Wb. Philos. VIII. p. 1303qq. s. v. 'Schluß'):* ALBERT. M. anal. pr. 1,3,1 p. 517^a^,12 cum multae sint diversitates propositionum ..., nihil variationis fit ex omnibus his circa syllogismi -am.

***inferetro,** -avi, -are. (in *et* feretrum) *feretro collocare – aufbahren:* LAMB. ARD. hist. 30 p. 576,34 virginis corpusculum populo demonstravit et -vit ... episcopus.

inferiae, -arum *f. pl.* *dona funebria – Totengaben:* WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 30 hic *(Regulus)* certus iaculo duros cum sterneret hostes ... et ... tibi, cui tercia regni sors cecidit mesti, ... mitteret -as *eqs.* CARM. var. III 15,9 p. 30 cuius *(Trebetae)* ad -as ... Mars tenet aras. EUPOLEMIUS 2,254 illorum *(sc. sociorum Caci)* tu *(sc. Crito)* vulnera vulnere pendes, -asque tuo sument de sanguine. ODO MAGDEB. Ern. duc. 3,243 corpus deponi iubet *Caesar* -asque parari.

inferior *v.* inferus.

***inferioratus,** -us *m.* (inferior, *per analogiam ad* prioratus *formatum)* *locus inferior – niederer Rang, untergeordnete Stellung:* EPIST. Hann. 37 p. 79,27 quo ore ausus es apud me

illius . . . rei prioratum quęrere? citius -um apud te merui obtinere.

***inferioritas,** -atis *f.* *locus inferior, vilitas – niederer Rang, untergeordnete Stellung, Minderwertigkeit:* ALBERT. M. sent. 4,40,5 p. 446b,28 gradus . . . sonat habitudinem -is et superioritatis distantium personarum. metaph. 11,3,6 p. 540,92 cum secundum lumen coniunctum primo nihil accipiat impuritatis vel -is. CONR. MUR. summ. p. 43,30 hec superioritas septem modis potest attendi, scilicet genere, facultate . . .; et idem intelligatur de paritate et -e. *al.*

***inferioro,** -avi, -are. (inferior; *cf. Stotz, Handb. 2,VI § 103.5*) **1** *strictius i. q. submittere – senken (medial. i. q. submitti – sich senken: l. 15):* ALBERT. M. veget. 4,60 terra dulcis . . . frequentius elevatur in colles et montes, et terra salsuginis multae deprimitur et -atur. CHART. scrin. Col. B 748 p. 181,33 fenestre versus terram -ari non debent nec possunt. **2** *latius i. q. secundo flumine transponere – stromabwärts versetzen:* CHART. Laus. 779 p. 626,17 (a. 1228) dicebant *praepositus et succentor* . . . filios et nepotem P. Unberti molendinum superius -asse (*antea:* quod filii et nepos . . . P. Unberti deberent facere inferius molendinum).

inferius *v.* inferus.

infermentatus, -a, -um. *non fermentatus – ungesäuert:* HRABAN. inst. cler. 1,31 l. 94 panem -um . . . sanctificari oportet. l. 113 credimus . . . panem illum, quem primum Dominus in coena mystica in ministerium corporis sui consecravit, -um esse. THEOD. TRUD. Bav. 30 cuius cibus panis -tus . . ., potus aqua non nisi ad mensuram sumpta.

infermento, -are. *fermento inficere – säuern:* ANTIDOT. Glasg. p. 130,14 mel lib. I, scamonia — II -as in pane et comissis, ut coquat.

[**infermentum** *v.* instrumentum. ROM. SALERN. annal. p. 218,11 fecit *Rogerius* . . . ante eam *(sc. urbem)* turrem fieri . . ., coriis viminibusque munivit . . .; set nichil huiusmodi -um (instrumentum *B*) machine profuit sibi.]

infernalis, -e. *usu subst.: l. 41. sub terra, in infero, gehenna situs, ad infernum, gehennam pertinens – unterirdisch, in der Unterwelt, Hölle befindlich, zur Unterwelt, Hölle gehörig, Höllen-:* **1** *in univ.:* **a** *usu communi:* HUGEB. Wynneb. 13 p. 117,45 cuius *(sc. Dei)* . . . imperio nutata fundantur tota etheria, terrestrea, aequorea, -ia. DIPL. Heinr. II. 214 p. 251,33 si quis . . . contra huius nostrae traditionis paginam . . . facere temptaverit, . . . cum Iuda Christi traditore -bus incendiis cruciandus tradatur. BERTH. RATISB. serm. exc. p. 13,18 corvi -es hec duo *(sc. fidem et vitam bonam)* maxime appetunt homini auferre scientes, quod sine illis Deum nullus videbit. *al.* *obscurus, tristis – finster, düster:* PASS. Thiem. II 12 p. 59,39 vinculis ferreis . . . et carceri -i dampnetur. **b** *?pro epitheto:* ADEMAR. hist. 3,36 l. 17 Aymericus ipsum locum dedit in beneficio ducibus suis, qui vocantur -es. **2** *perniciosus – Verderben bringend, gefährlich:* ALCUIN. carm. 49,20 -e aperit *lupus* guttur faucesque voraces pandit. **3** *exsecrandus – verdammenswert:* ADALBOLD. Heinr. praef. p. 44,6 scriptor veritatem tenere nequit, nisi haec quatuor . . . devitaverit ...: odium et carnalem dilectionem, invidiam et -em adulationem.

***infernicola** (-cula), -ae *m.* (infernum *et* incola; *cf. Stotz, Handb. 2,VI § 92.4. 154.3. 3,VII § 41.5*) *incola gehennae – Höllenbewohner (de diabolo):* AMARC. serm. 3,376 hanc *(sc. contritionem)* -culę plus omnibus esse molestam virtutum gemmis, quis clarent corda bonorum, qui dubitat *eqs.*

infernus, -a, -um. *confunditur c.* infirmus: *p. 1794,2.* **1** *adi.:* **a** *depressus, demissus – niedrig, tief (gelegen):* OTTO FRISING. gest. 2,40 p. 148,31 quod ex -is et supernis urgerentur *latrunculi* locis. **b** *ad gehennam pertinens – zur Hölle gehörig, Höllen- (de diabolo):* AMARC. serm. 3,549 cervice leones sunt *(sc. homines)* rigida, quociens -i tela t i r a n n i tempnunt (*sim.* 4,40). 4,290 post hanc vitam nulli se corrigere, hostem -um effugere tempus. ruina -a *i. q. descensus in gehennam – Höllenfahrt:* WALTH. SPIR. Christoph. II 3,105 - potuit *(sc. rex)* casum sentire ruinę. **2** *subst.:* **a** *masc. vel neutr. sing. vel neutr. plur. i. q. gehenna – Unterwelt, Hölle:* AETHICUS 5 -um in infimo voraginem asperam baratrum fore teterrimum *(sc. dicit Aethicus).* TRAD. Patav. 5a p. 6,10 iram Dei et sanctorum eius vel penas -i (infirmi CHART. Sangall. A 170 p. 161,15) experiri pertimiscat *(sc. transgressor).* HRABAN. epist. 13 p. 401,6 caelestium, terrestrium atque -orum adquisivit *Christus* sibi dominationem. DIPL. Heinr. II. 434 p. 554,38 in -um inferius . . . eterno supplicio concremandus descendat *(sc. transgressor).* ALBERT. M. probl. det. 32 an -us sit in centro vel circa centrum. *persaepe.* *in cognomine:* CHART. Lux. IV 529 p. 625,39 (a. 1280) per . . . Iohannem de I-o. **b** *masc. i. q. diabolus – Teufel:* POETA SAXO 3,429 quo nasci voluit cęli terręque creator et quo . . . -um . . . momordit *(spectat ad Vulg. Os. 13,14).* CARM. de Quint. 107 dic mihi, . . . tortor perfide . . ., si poenas apud -um tales didicisti. VITA Erasmi 144 loricam fidei teneo, spem namque capesso, quam poterit certe -us corrumpere numquam. *cf.* inferus.

infero, -tuli, illatum (inl-), -ferre. *script.:* ylatas: *p. 1795, 42.* inphe-: CHART. Epternac. 47 p. 112,23. -eri: GODESC. SAXO gramm. 1 p. 414,14 *(var. l.).* -tull(i): CONC. Merov. p. 63,14. GLOSS. psalt. Lunaelac. 142,12. *form.:* *inf. praes.:* -tulere: *p. 1795,39. adde* EPIST. Frid. II. imp. 11 (DtArch. 19. 1963. p. 431,8). -ferrire: DIPL. Merov. I 138 p. 350,6. *indic. fut. pass.* -ferrentur: *p. 1795,41.* *partic. perf. pass.* -fert(us): *p. 1795,38. adde* CHART. Sangall. A III app. 1. *usu intrans.: p. 1795,71.* *struct. notabiliores: ellipt.: l. 38.* *c. acc. directionis: l. 32.* *obi. acc. pro dat.: p. 1795,47.* *confunditur c.* inferior: *l. 47.*

intro ferre, ducere, importare, afferre – hin(ein)tragen, -führen, -bringen, -leiten: **I** *proprie (in imag.: l. 58):* **A** *in univ.:* **1** *act.:* WILLIB. Bonif. 8 p. 51,19 alios *(sc. codices)* . . . paludum arundineto -entes *(sc. pagani) eqs.* RUD. FULD. mirac. 5 p. 334,16 oratorium, quod vicinum erat, sanctos cineres -limus. HROTSV. Theoph. 99 quem *(Theophilum)* . . . magus . . . -lit in . . . locum multo fantasmate plenum. CHART. archiep. Magd. 334 p. 437,3 que *(sc. aqua)* per agros . . . labens leni murmure officinis fratrum oportuna -rtur. *saepe. v. et p. 1792,11.1797,21.* *ellipt. i. q. condere, invehere – einbringen, einfahren:* CHART. Scafhus. app. p. 129,26 (c. 1150) in dominico agro debet mansionarius arare, occare, metere et -re. **2** *refl. i. q. se conferre, ruere – sich begeben (nach, in):* ARBEO Corb. 18 p. 209,2 qui *(Ansaricus)* mari inmersus se interioribus meridię -lit partibus. TRAD. Weiss. 59 si quis . . . contra hoc testamentum venire temptaverit . . ., -at se ante tribunal Christi eterni iudicis . . . reddere rationem, et insuper -at ad basilicam sancti Petri auri libras IV (*sim.* 87 l. 41 ante iudicem celestem). HROTSV. gest. 627 se salvandum castello . . . apto -lit *Beringarius. al.* *c. sensu bellum -endi:* WIDUK. gest. 2,15 ut . . . sese -ret (inferior B_1) *Heinricus* Lothariis, generi hominum inbelli. **B** *c. colore quodam:* **1** *secum ferre – mit sich führen, mitbringen:* DESID. CAD. epist. 1,7 Claudium abbatem recipere . . . commendatum et munuscula, quae ex nobis -lerit, grato animo habetote *(sc. papa).* **2** *ingerere, imprimere – hineinbohren, -drücken:* GISLEB. ELNON. inc. 2,167 debilis *(sc. puer)* -re matri vestigia terrae *eqs.* FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 44,29 ut acuitas cuspidis ipsorum *(sc. gruum)* unguium ardeat, obtundatur et crassescat, ut, quamvis -at, non noceat. **3** *inserere – (hin)einmischen, -säen (in imag.):* WALTH. SPIR. Christoph. II 6,68 cinicę suboles foedissima gentis, . . . qui . . . dira . . . eruncanda meę viciorum spermata pubi -leras *eqs.* **4** *dare, conferre – geben, zahlen:* COD. Lauresh. 429 si . . . aliquis de heredibus meis contra hanc donationem venire temptaverit, . . . -at partibus ipsius basilicę cum cogente fisco auri libras X. VITA Magni Fauc. I 22 p. 168,8 dedit *rex* ei *(sc. Magno)* totum . . . saltum cum marcha firmitatis, . . . et vectigalia . . ., quae ex praefato pago -re (-ri *var. l.*) debebant annuatim. DIPL. Conr. II. 238 p. 327,8 cuius . . . pęnę medietas camerę nostrę -atur, altera . . . cęnobii iuri deputetur. *saepius. v. et l. 43.*

II *translate:* **A** *praevalente notione ferendi, trahendi:* **1** *gener.:* **a** *medial. i. q. oriri – ein-, auftreten:* CONC. Merov. p. 106,23 si concilium faciendum quaecumque necessitas -ta distulerit *eqs.* **b** *assumere – aufnehmen:* ALFAN. premn. phys. 1,45 p. 13 elementorum haec quidem per se, haec vero per

quaedam media -untur (*PG 40,517/A* προσφερόμενα), ut aqua quidem nunc per se, nunc vero mediante vino et oleo. **c** *medial. i. q. convenire – sich vereinen, übereinstimmen:* LAMB. TUIT. Herib. 1,10 p. 183,6 de perversis et iustis nihil mirabile, si uni non -antur (miserantur *D₂*) concordię, quoniam nulla 'conventio Christi ad Belial' *(spectat ad Vulg. II Cor. 6,15).* **d** *habere – haben, aufweisen:* ARBEO Emm. 25 p. 63,13 quasi ut locus excusationem ⌞-ret, ut⌟ (habens VITA Emm.) imbrium atque procellarum turbine ... subicere non debuisset. **e** *extendere – ausdehnen:* CARM. de Lamb. 1,290 sanctus ... quam saepe ferens ieiunia sancta -lit in noctes tetris instantibus auris. **2** *spec.:* **a** *publ. i. q. tradere – übergeben:* TRAD. Frising. 721ᵃ p. 600,36 (a. 850) qui semet ipsos Deo ... commendantes locis ... Deo militantibus possessiones suas -re satagunt. CHART. civ. Vratisl. 5 p. 5,35 abbas ... ecclesiam manibus nostris *(sc. episcopi)* -lit. **b** *log. i. q. ponere – voraussetzen:* HERM. CARINTH. essent. 1 p. 78,16 in omni generatione auctorem generantem causamque moventem intelligi necesse est, prout omne posterius id -rt, quod prius est. ALBERT. M. metaph. 5,1,6 p. 221,33 'vim faciens et' ipsa 'vis' sive violentia quandam dicuntur -re necessitatem. **B** *praevalente notione introducendi i. q. intromittere, in-, deducere – vorstellen, (neu) ein-, zuführen:* **1** *obi. homines:* CAND. FULD. Eigil. I 25 p. 233,27 qualis ... filiis miseria est, quod eis legitimus pater aufertur et vitricus consequenter -rtur. ANNAL. Rod. a. 1113 Hezelo -lit se stipendiis aecclesiae. a. 1123 p. 704,6 se videns Giselbertus -to sibi successore coram omnibus magis vilescere *eqs.* **2** *obi. res:* VITA Liutg. I 1 suae patriae fidem Christi -lit *Wrisingus.* ANNAL. Xant. a. 848 secta ... in sinodo episcoporum inlata est a quibusdam monachis de predestinatione omnipotentis Dei. VITA Euch. Val. Mat. 2 Galliae ... ac Germaniae verbum salutis -re ordinavit *Petrus apostolus.* IOH. ELNON. Rictr. 1,203 qui ... repulsus abit, Dominum *(i. fidem Christi)* ... gentibus -rt. **C** *praevalente notione con-, perficiendi:* **1** *de actibus hominum:* **a** *in malam partem i. q. infligere – beibringen, zufügen (fere de malis, iniuriis):* **α** *in univ.:* COD. Karol. 21 p. 523,31 nullam malitiam vel invasionem a Longabardis in nostris partibus fuisse -fertas. ARBEO Emm. 15 p. 47,16 ut tantam contumeliam -tulere (inferre *var. l.*) pontifex non debuisset, ut *eqs.* VITA Liutg. I 19 p. 64,29 quae Nordmanni aliis fecerunt mala, -rentur eis. CATAL. Mediol. (MG Script. VIII p. 108,49) offensiones sibi per eos *(Turrianos)* ylatas ... ipsis remisit *archiepiscopus. persaepe.* **β** bellum, arma *sim.* -re *i. q. bellum, proelium committere – den Krieg, Kampf beginnen, eröffnen (gegen):* POETA SAXO 3,223 Carolus ... Saxonibus -lit arma. ANNAL. Ved. a. 880 p. 48,7 Gozlinus ... et exercitus ... statuunt Nortmannos bellum -re. BERTH. chron. B a. 1077 p. 294,23 ad ipsos *(hostes)* pugne illis -ende avidissimus ... pertenderat *rex. al.* **γ** litem -re *i. q. litem intendere – einen Prozess anfangen (gegen; in imag. de controversiis rhetoricis: l. 53):* TRAD. Frising. 23 p. 52,17 (a. 765) cui litem -lerit, solidos quingentos coactus exsolvat. WALTH. SPIR. Christoph. II 1,143 postquam -tas pepulit conclusio lites *eqs. al.* **b** *in bonam vel neutram partem i. q. praestare – leisten, erweisen:* CONC. Karol. B I 47 p. 481,18 ut permittat *Salomo* ... episcopos debitam reverentiam metropolitano -re. HROTSV. Sap. 5,5 quid ... stultius ... quam ... venerationem -re metallis? CHART. Stab. 266 p. 504,16 qui *(Alardus)* a servitio, quod monasterio -bat, fenestrarius dicebatur. *al.* **2** *de effectibus rerum i. q. efficere – bewirken, hervorrufen:* WALAHFR. hort. 232 hoc germen *(sc. libystici)* suco quamvis ... gemellis orbibus ... tenebras -re putetur *eqs.* EPIST. Col. 9 p. 251,43 quae *(scripta)* nobis ammirationem -lerunt sua varietate. VITA Heinr. IV. 7 p. 26,1 quam *(aegritudinem)* et locus et tempus -lerat. 8 p. 28,23 quicquid ... superfluitatis corrupti mores -lerant, totum penuria magistra resecabat. GUIDO AUGENS. mus. 54 si ... gravibus insereretur *b rotundum*, non auferret, sed -ret tritonum. *intrans. i. q. valere – führen (zu):* SUMMA dict. Saxon. 7,7 p. 235,3 arbitrorum ... sentencie non semper ad condempnacionem vel absolucionem -unt. **D** *praevalente notione loquendi, indicandi i. q. proferre, dicere – von sich geben, vorbringen, sagen:* **1** *in univ.:* ARBEO Corb. 36 ipsa *(puella)* ... nefandum -lit sermonem. WALAHFR. Otm. 9 unus ministrorum -lit nil ibi iam potuum superesse. RIMB. Anscar. 29 p. 60,3 quantas ... blasphemias in Deum -tas ... sustulerit. DIPL. Ludow. II. 89 p. 243,35 nos ... admonitiones huiusmodi -tas iustas ac salutiferas agnoscentes *eqs. saepe.* *de clamore i. q. edere – erheben:* THIETM. chron. 5,36 p. 262,3 ut ... neque cum clamore -to convicinos de hac re certos efficerent *(sc. cives).* **2** *commemorare, laudare – anführen, zitieren:* MIRAC. Genes. Hier. 3 p. 13,15 tertius *(sc. rusticus)* ... vulgare quoddam -lit proverbium: '*eqs.*' ERMENR. Sval. praef. 1 p. 154,6 -listi *(sc. Gundrammus)* illud Socraticum: '*eqs.*' *al.* mentionem, verbum -re (de) *i. q. mentionem facere (de), (verbis) tractare – erwähnen, zum Thema machen, behandeln:* AETHICUS 60 pilas Caspias scribens, quas et supra m e n t i o n e m -lit (ARBEO Emm. 26 dum huius loci m. -imus). HEITO Wett. 24 de scelere sodomitico verbum -lit *angelus* (*sim.* WALAHFR. Wett. 779). sermo se -rt (de) *i. q. tractatur – die Rede ist (von), man kommt zu sprechen (auf):* AMADEUS LAUS. hom. 1,40 de veris floribus ... sermo se -lit. **3** *imputare, assignare – zuschreiben, zuweisen:* **a** *in malam partem de accusationibus:* ANNAL. Bert. a. 831 p. 4,6 cum ... nullus inventus esset, qui quodlibet illi *(imperatrici)* malum -ret, purificavit se ... de omnibus, quibus accusata fuerat. CONC. Karol. B II 2,17 ne sibi ullo modo falsum crimen -ret *(sc. Theutberga).* THIETM. chron. 4,75 p. 218,29 sum miser, nimis iracundus, ... detractor et, ut haec convicia merito -ta concludam, peior sum, quam possit dici. BERTH. chron. B a. 1077 p. 283,2 qui *(sc. Lotharius)* cum Rome se de -tis c r i m i n i b u s excusare vellet *eqs.* (BERNOLD. CONST. chron. a. 1090 p. 482,3). **b** *in neutram partem de interpretationibus:* AMALAR. interpr. 36 aliam interpretationem ei *(sc. osannae voci)* -imus. **4** *opponere – entgegensetzen, einwenden:* CHART. Sangall. A 502 (a. 864) si quis ... contra hanc cartulam aliquid -re conaverit *eqs.*

adi. **1. inferens,** -entis. *extraneus, extrinsecus afficiens – äußerlich, von außen einwirkend:* ALBERT. M. bon. 71 p. 44,56 passio ..., secundum quod est passio, est -s vel illata; -s ... semper est extra nos, sicut obiecta sensuum dicuntur esse passiones -es.

2. illatus, -a, -um. *allatus, inflictus – beigebracht, zugefügt:* ALBERT. M. bon. 71 p. 45,22sq. duae sunt passiones in genere, scilicet innatae intrinsecus et -ae extrinsecus; innatae ... intrinsecus supponuntur per delectationes et -ae extrinsecus per tristitias. *v. et l.37.*

subst. **illatum,** -i. *n.* **1** *quod ad-, infertur – das Hinzugefügte:* ALFAN. premn. phys. 7,11 p. 77 quoniam ... natus sit aer propinquantibus corporibus coassimilari, manifestum, quod accedente rubeo aliquo vel citrino ... ab -o (*PG 40,641ᴮ* τοῦ διενεχθέντος) convertitur aer. **2** *malum (inflictum) – (zugefügtes) Übel:* VITA Emm. I 18 p. 52,15 omnia in-a patienter sustinebat. VITA Bonif. III 25 cum omnibus patienter -a ferre suasisset.

***inferratus,** -a, -um. *usu subst.: l. 59. (vinculis ferreis) constrictus, ligatus – (in eiserne Fesseln) gezwängt, (mit eisernen Fesseln) gebunden:* HEINR. TEG. Quir. II 28 avunculi sui quidam homicida circulis -us ad sanctum Gotehardum ... ire spe gratie statuit (*postea:* ferrei nexus laxati ... exilierunt). METELL. Quir. 27,11 -a diu solvitur ulna. 46,3. 47ᵗⁱᵗ. de alio ... -o, qui ... resolutus est.

inferrire *v.* infero.

infertilis, -e. *infecundus – unfruchtbar:* **1** *proprie (spectat ad prolem: l.66; crines: l.64; fructus agrorum: l.71):* HILDEG. caus. 176 homo, qui penuriam crinium in barba habet ..., iste frigidus et aliquantulum -is est. 227 ut arbor, que viriditate caret, infructiferum lignum dicitur, ita et femina, que viriditatem floriditatis sue in forti etate non habet, -is nuncupatur. *v. et l.71.* **2** *in imag. vel translate:* LUP. FERR. epist. 36 si subitaneam nobis tuam attulisses *(sc. Altuuinus)* praesentiam, -is profecto laboris retulisses dispendium. FUND. Consecr. Petri p. 253,8 quod multa monasteria fuissent constructa et edificata irrigatura terram -em, terram infructuosam non solum irrigacione terrigene culture, verum eciam in irrigatione verbi Dei.

[Mandrin]

CHART. Pomm. 222 p. 271,10 necesse est, ut, si quis spe tendit ad patriam supercelestem, agros cordis sui duritie peccatorum -es eleemosinis et bonis operibus insudando non negligat ... sulcare.

infertilitas, -atis *f.* *infecunditas – Unfruchtbarkeit (in imag.: l.7):* HRABAN. univ. 17,3 p. 463[A] arena ... mystice significat ... -em Iudaici populi, qui terrenis concupiscentiis inhiantes spiritales fructus gignere neglexerunt. EPIST. Teg. I 34 p. 38,17 terre -s, aeris inequalitas ... fruges ... decoxit. CHART. episc. Wirz. I 277 p. 308,26 quod locus ... propter terre duriciam et eius -em tanto conventui minus sufficere posset.

***inferto,** -ere. (inferre; *cf. Stotz, Handb. 4,VIII § 114.10 c. adn. 42*) *proferre – vorbringen, äußern:* ARBEO Corb. 3 tintinnabulo ministros convocans, vini suspitionis damnum -ens *(v. notam ed.).*

infertor, -oris *m.* *confunditur c.* inferior: *l.25. al.* **1** *qui (cibos) infert, fertor ciborum – einer der Speisen aufträgt, (Speisen-)Träger:* IOTS. Odil. 2,10 p. 209,13 accedens ... ad cocos et -es ciborum inquirit, quid haberent, unde suos ... hospites reficere posset. p. 210,1 dum ... pisces ... ab -bus ad mensam fratribus inferuntur. **2** *senescalcus, praepositus mensae – Seneschall, Truchsess (de re v. LexMA. VIII. p. 1069sq. et HRG V. p. 374sqq.):* DIPL. Heinr. II. 427 p. 548,2 signum Ezonis -is. WIPO gest. 4 p. 24,15 quos cubiculariorum magistros, quos -es (inferiores *K*) et pincernas et reliquos officiarios ordinaret *rex. al.* *abund.:* WIPO gest. 37 p. 57,8 Chuonradus, -r ciborum imperatoris.

1. infertus *v.* infercio. **2. infertus** *v.* infero.

inferveo, -ere. *ardere – brennen, (er)glühen (translate):* PETR. DAM. epist. 110 p. 243,5 quatenus ab elemosinarum studio non tepescant *(sc. monachi)*, sed pietatis operibus ... -ant. 114 p. 304,32 esto *(sc. Adalaidis)* circa delinquentes quadam librati examinis arte discreta, ut nec ad vindictam praecipitanter -as nec ad parcendum sis omnino remissa. *de affectu ipso:* PETR. DAM. epist. 77 p. 385,6 quantus erga te *(sc. archidiaconum)* ... meae mentis amor -at.

infervesco, -vui (-bui), -ere. *exardescere, exaestuare – auflodern, aufwallen (in imag. vel translate):* **1** *in univ.:* OTTO FRISING. chron. 1,20 p. 54,19 novis et inauditis ... mundus -buit sceleribus. **2** *de affectibus sim.:* AGOB. 4,1 l. 5 dum ... conloqueremur ... de ... odiis et dispectione ecclesiarum atque clericorum, quę nunc -ere coeperunt saeculis inaudito et inusitato modo. PETR. DAM. epist. 88 p. 530,13 tantumne in te *(sc. Cadalo)* damnationis ardor -buit?

inferus (infer), -a, -um. *script.:* f-: BENED. ANDR. chron. p. 113,3. *superl.:* him(us): *p. 1801, 26. 39.* (h)ymm(us): DHUODA lib. man. 4,1,61. ym(us): DHUODA lib. man. 3,7,10 *(var. l.).* VITA Liutb. 18 p. 23,2. imm(us): *p.1801,24.32. adde* DHUODA lib. man. 3,7,10. CARM. de Bened. 517. *struct.: superl. pro positivo: p.1801,38sqq. praed. de -iori, (inf)ima parte: p. 1798, 15. 18. 1800, 65. 71. 1801, 1.* *adv.* inferius *usu praep.: p.1799,50sqq. confunditur c.: compar.:* inferre: *p. 1794,47.* interior: *p. 1801,48. superl.:* infirmus: ARBEO Emm. 19 p. 54,24. OTTO FRISING. gest. 2,30 p. 138,35 *(var. l.).* unus: *p.1800,71.1801,4. adde p. 1632,47.*

1 *adi. in iunctura* mare -um *de mare Tyrrheno (de re v. Allg. Encyklopädie d. Wissenschaften u. Künste. II/18. 1840. p. 158sq.):* HERM. AUGIENS. chron. a. 895 divisis ad superum -umque mare copiis *eqs.* **2** *subst. masc. (fere usu plur.; sing.: p.1798,1.4.8.10. al.):* **a** *terreni – Irdische, Menschen:* HYMN. Sangall. p. 109 ymnite nunc, superi; resonate pariter, -i. **b** *incolae inferni, mortui – Bewohner der Unterwelt, Verstorbene (in imag.: l.67; fort. meton. de inferno: l.64.70):* AETHICUS 10[b] l. 12 ovem, quae in imo perierat, ab -is suis humeris evexit *Dominus.* EPIST. Meginh. 22 p. 217,12 domnus meus ipse sibi legem penamque Proserpine videtur indixisse; nescio *(sc. Meginhardus)* enim, quid apud hos -os videtur gustasse, ut ... sex menses in Carinthia, sex alios apud nos, id est apud superos, degere soleat. OTTO FRISING. chron. 5,3 p. 232,20 qua *(fabula)* vulgo dicitur Theodoricus vivus equo sedens ad -os descendisse. *al.* **c** *de diabiolo i. q. dominus inferni, gehennae – Herrscher über die Unterwelt, Hölle:* RHYTHM. 83,2,2 belua sevissima dixit: 'potentes quos seculi ad te, I-r, iam adduxi, te non valent effugere.' *ibid. al.* **d** *infernus, gehenna – Unterwelt, Hölle (in imag.: l.6; meton. de incolis: l.4):* POETA SAXO 5,84 tibi *(sc. Christo)* ... genu flectant -us, arva, poli *(spectat ad Vulg. Phil. 2,10).* EPIST. Meginh. 5 p. 197,19 ex -is crudelissime servitutis in lucem quandam candidissime libertatis credunt *Forcheimenses* evasisse. EKKEH. carm. var. II 10,1 -us invisus cadat, exurgat paradysus. CHART. Schir. 3 p. 12,29 quos *(sc. Dathan et Abyron)* terra aperto ore deglutivit et vivos -us deglutivit. *al.*

compar. **inferior,** -ius. *usu subst.: saepe, e. g. l. 17. 43. p. 1799,6. inferius situs,* κατώτερος *– tiefer (gelegen), darunterliegend, Unter-:* **1** *proprie:* **a** *spectat ad altitudinem locorum:* **α** *in univ.:* COMPOS. Luc. A 28 sufferens ignem et dequoquens *(sc. mixturam)* -e *(ed.,* -a *codd.)* fornace vitriarii dies VI *eqs.* EIGIL Sturm. 5 p. 136,8 (cod. W) considerantes *(sc. monachi)* terram, montes, colles, superiora et -a explorantes *eqs.* OTTO FRISING. gest. 1,20 p. 33,23 sole ad -s hemisperium descendente *eqs. al. v. et p.1794,6.1801,48.* *in nomine loci ('Nieder-'):* TRAD. Ratisb. 140 (a. 889/91) tradidit *advocatus* aream unam Rihholfo presbytero de rebus sanctę Marię I-is Monasterii. OTLOH. Wolfk. 17 p. 573[E] duo monasteria virginum in urbe Ratispona constituta, id est Superius et I-s Monasterium (*sim.* FUND. Consecr. Petri p. 199,21). CHART. Turic. 376 p. 258,8 (dipl. Frid. II.) ut omnia eiusdem ęcclesię iuste et legitime acquisita ... in I-i Monte ... sub imperiali mundiburdio ... habeantur. **β** *de parte fluminum ad ostium vergente:* OTTO FRISING. gest. 1 capit. 68 Conradus ad -es partes Reni proficiscitur (1,68 p. 96,15. 2,4). **γ** *de regionibus, urbibus (meton. de incolis: l.31.32):* PRUD. TREC. annal. a. 845 p. 50,1 fames valida Galliae -a consumit *(v. notam ed.).* ANNAL. Ved. a. 887 p. 64,6 -es Franci ... quidam Widonem ..., quidam Odonem in regno statuere volunt *(v. notam ed.).* HERM. AUGIENS. chron. a. 945 Otto rex Galliam -em petit. OTTO FRISING. gest. 1,68 p. 96,28 ibi *(sc. Cohemae)* ... Coloniensem electum excipiens cum eoque ad -a descendens *(sc. Conradus rex) eqs. saepius.* **δ** *ulterior – weiter entfernt:* EIGIL Sturm. 5 p. 135,22 (cod. W) vobis remotiorem et -em in solitudine requirite *(sc. monachi)* habitationem, quam sine periculo vestri colere queatis. **b** *spectat ad partes corporis:* LEX Frision. 22,42 si in pollicis superioris articuli iunctura fuerit *(sc. ictus)*, duobus solidis componatur; si in -i, tribus solidis componatur. ANTIDOT. Glasg. p. 111,30 ad eos, qui de -bus sanguinem emittent. **c** *spectat ad sonos, modos i. q. gravior – tiefer (usu mus.):* Ps. ALCUIN. mus. p. 26[b],18 unde et primi *(sc. toni)* altiores, secundi -es. p. 27[b],3. MUS. ENCHIR. app. A II l. 63 loca ... organi sunt tria: organum medium, organum superius, organum -s. **d** *spectat ad scriptum, paginam i. q. infra (scriptus) – unten (angegeben, aufgeführt; usu praed. sensu adv.: l.51):* CHART. Hersf. 21 p. 38,26 (a. 802) ego Theodoricus scripsi rogatus ab istis -bus scriptis ...: signum Katoni comitis *eqs.* TRAD. Frising. 1481 huius rei testes adhibiti sunt -es: de nobilibus: *eqs.* *spectat ad abacum fere i. q. interior – etwa: innerer:* HERIG. reg. 2,19 facile erit ... videre, quam lineam in abaco ulteriorem articulus, -em digitus debeat vindicare. **e** *de visione i. q. deorsum conversus – nach unten gerichtet:* HONOR. AUGUST. scal. I 16 (PL 172,1236[B]) corporalis ... visio dividitur in duo, in -em et superiorem. **f** *spectat ad species elementorum fere i. q. densiori elemento similior – dem dichteren Element ähnlicher (usu natur. et philos.):* URSO element. 3 p. 53,5 est ... species ignis, que ponitur tantum de superioribus ignis, alia species de mediis ignis, tertia de -bus (superioribus *V*) ignis. p. 53,9 -s ignis est, quod nullo mediante potest in aerem per condensationem transire *(de re v. comm. ed. p. 21sq.). ibid. al.* **g** *subsequens – (darauf)folgend, nächster:* WALAHFR. carm. 89,3,17 -r decimus numero stat ... quintus *(sc. annus circuli decennovenalis).* **2** *translate:* **a** *minor – geringer, kleiner:* **α** *spectat ad numeros (de divisoribus):* HERIG. reg. 2,14 ponatur quilibet numerus tantae multitudinis, ut eum possimus dividere per tres aut per quatuor -es. **β** *spectat ad condicionem, statum i. q. subiectus, humilior – untergeordnet, untertan, niedriger (fere de*

hominibus; de officio: l. 4. 8; usu log.: l. 10): CHART. Rhen. med. I 42 p. 48,20 (a. 804) si fuerit ... persona potens aut -r ..., qui *eqs.* ANNAL. Xant. a. 865 dicentes *(sc. episcopi)* ... in nullo gradum suum -em gradu illius *(sc. papae)* esse. HERM. AUGIENS. chron. a. 1053 p. 132,33 regni tam primores quam -es contra imperatorem ... mussitantes *eqs.* TRAD. Patav. 783 testes sunt Heinricus decanus ..., Heinricus -r cellerarius. REGISTR. Patav. II p. 118,13 de -i officio prepositus XXII sol. *(sc. solvit).* ALBERT. M. probl. det. 2 p. 50,16sq. superius nunquam applicatur -i, sed semper -s superiori. *saepe. subst. neutr. plur. i. q. condicio humilior – niedrigerer Stand:* LEX Ribv. 61,11 si ... regius homo ingenuam Ribuariam acciperit ..., generatio eorum semper ad -a declinentur. **γ** *spectat ad opes, vires i. q. debilior – schwächer, unterlegen:* POETA SAXO 1,384 Francos quamvis armis animisque priores impar fecit et angustus locus -es. CHRON. Reinh. a. 1208 p. 574,38 rex -r consiliis, rebus et auxiliis defecerat. p. 575,31 rex -r, qui paulo ante quasi superficiarius abiectior habebatur, ... ad summa erigitur. **δ** *spectat ad aptitudinem, dignitatem, morum probitatem:* HUGEB. Willib. 6 p. 106,23 cui ille in pauperum opitulatione -r aut in nudium habitu tardior? THEOD. TREV. Liutr. 145,2 que etsi non dignitate equali resplendeat atque vite claritate longe sit -r illi, qui Christi precursor *eqs.* THIETM. chron. 5,9 p. 230,5 Bolizlavus, Miseconis filius patri longe -r *eqs. ibid. al.* **ε** *spectat ad gravitatem, momentum (de rebus; iur. de lenioribus delictis iudicandis ['niedere Gerichtsbarkeit']: l. 29):* VITA Rimb. 17 oportet assumere, quod est melius, et relinquere, quod habetur -s. CHART. Rhen. med. III 1357 p. 979,3 -a iudicia de suis hominibus eidem abbati liberaliter relinquimus *(sc. archiepiscopus)* iurisdictione superiori nobis integraliter reservata. **b** *deterior, peior – schlechter, schlimmer:* THIETM. chron. 8,13 p. 508,32 tempora haec prioribus cunctis -a plus demunt, quam alicui addunt.

adv. **inferius.** *subter(ius), deorsum – (weiter) unten, tiefer:* **1** *proprie (in imag.: l.44):* **a** *spectat ad altitudinem locorum:* **α** *in univ.:* TRACT. de caus. mul. 31 p. 28,16 species male odore naribus infunde et -s fomicare species bene olentis. THEOPH. sched. 3,10 fiunt ... ferri graciles ..., quorum caudae ... sunt sursum curvae, -s autem per longitudinem est tractus fossus. 3,80 p. 144,26. FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 103,22 falconum ... volantium ad grues stantes quidam volant alte, quidam -s. *v. et p. 1801,54. vol. III. p. 43,34. in imag.:* RIMB. Anscar. 3 p. 23,14 ipse omnes interius ... regebat, ipse superius protegebat, ipse -s sustinebat. **β** *de regionibus:* TRAD. Scheftl. 211 (c. 1174/80) delegavit *Fridericus* mansum unum aput Terves -s situm. FRID. II. IMP. epist. B 3 (DtArch. 19. 1963. p. 421,9) comes Symon, a Papia -s noster vicarius generalis. ACTA imp. Böhmer 969 p. 675,4 iuravit *Ecelinus* ... adiuvare ... Ubertum ... capitaneum generalem ab Ambro -s. *usu praep. i. q. infra (ab) – unterhalb (von):* ANNAL. Rod. a. 1120 dimidium *(sc. mansum)* in monte versus Rothe ... et apud Rothe domus duas ... et -s Rothe domum et pratum *(sc. dedit comes).* CHART. Turic. add. 660a contuli *(sc. Hugo)* fratribus ... curiam meam sitam -s Mettingen in der Owa. REGISTR. Ringrav. 2,5 comes Silvestris concessit eidem W. agros -s Richardeshusen iacentes. **γ** *ulterius – weiter weg, dahinter:* WALTHARIUS 560 hoc heros dicto introitum stationis adibat, -s stanti praedicens sic mulieri: '*eqs.*' **b** *spectat ad sonos, modos graviores (usu mus.):* HUCBALD. mus. 46 ubi ... claudantur *soni* -s vel superius pro ratione quarundam litterarum. NOTKER. BALB. ad Lantb. p. 36 I iusum vel -s insinuat gravitudinemque pro G interdum indicat. LIBER spec. 3 p. 31 secunda vox ex quibus speciebus constat? ex specie toni superius et ex specie semitonii (interius *add. C*) -s. *ibid. al.* **c** *spectat ad scriptum, paginam:* LIBER. diurn. 66 p. 62,18 xenodochium ... sub -s adscripta conditione tibi concedimus. CAND. FULD. Eigil. II 15,19 relliquiis, quas -s subnectere mens est *eqs.* (*cf.* 15,33sqq.). DIPL. Otton. I. 136 ut ... verius credatur ..., subter manu propria confirmantes anulo nostro -s iussimus insigniri. *al.* **d** *spectat ad tempus i. q. post(ea) – später:* CAND. FULD. Eigil. I 22 qui *(sc. natalis sancti Ignatii)* paulo -s ab hac *(sc. Styrmes)* anniversaria numeratur. **2** *translate i. q. indignius – (zu) ungebührlich:* THANGM. Bernw. 3 nec ab ullo -s tractabatur, quem universali virtutum decore respersum venerabatur *rex (cf. p. 1843,55).*

superl. **infimus** *vel* **imus,** -a, -um. *usu subst.: saepe, e. g. l. 10.25.p.1801,36.*

I *usu originario i. q. -fimo, imo loco situs,* κατώτατος *– unterster, ganz unten, sehr tief gelegen:* **A** *proprie:* **1** *spectat ad altitudinem locorum:* **a** *in univ.:* **α** *usu communi:* ARBEO Corb. 4 p. 191,13 discurrentes *(sc. ministri)* per latera montium et ima convallium. WALAHFR. Wett. 437 velut ad superos imo devexit *(sc. visionem)* abysso. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 112,25 volatus quarundum *(sc. avium)* est sepius prope terram et -fimus, ut gallinarum. *persaepe. subst. neutr. sing. i. q. abyssus – Abgrund: v. p. 1793,72. 1797,64.* **β** *humillimus – sehr niedrig:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,12 l. 41 quae *(sc. civitas)* tunc ⌊imis sine⌋ (firmissime *M3*) turribus circumdata muris firma ex semet ipsa non fuit. ANON. Has. 29 imis et mediocribus aedificiis contenti erant *antecessores (sc. episcopi).* **b** *locut. adv.:* **α** ad -fima, imis *i. q. deorsum – nach unten:* WALAHFR. carm. 14,1,5 quisquis tramite pendulo ... spheram plana ponit in area, ni prensam teneat manu, statim cernit ad -fima cursu nare volubili. ERCHEMB. CAS. hist. 57 alii sponte ex eo *(sc. muro)* dissilierunt, quidam cervice tenus imis iacti sunt. **β** de imis *i. q. infra – unten:* CARM. Cantabr. A 12,3b,1 Y Grecam, I de imis continentem, sed fissam summotenus in ramosas binas partes *eqs.* **γ** ab imis *i. q. ab integro – von Grund auf, vollständig:* DIPL. Otton. III. 385 p. 814,40 quod *(monasterium)* ... fundare et ab imis construere cepit *praesul.* **c** *subst. neutr. plur. i. q. viscera (terrae) – das (Erd-)Innere, der Erdboden:* EPITAPH. var. II 56,14 corpus ad ima redit, spiritus alta petit. CHART. Hall. 256 p. 244,2 cum ... utilitatibus omnibus, que in eis nunc sunt, que in superficie terre vel in imis eius commodalibus in posterum potuerint provenire (CHART. Port. 127 p. 150,18). TRANSL. Auct. 1 p. 48B corpora ... sanctorum adhuc in imis habita ... per sanctarum ecclesiarum oracula sequestrantur. **d** *subst. neutr. (fere plur.; sing.: l. 45) i. q. superficies terrae – Erdoberfläche, irdische Welt (c. sensu vilitatis: l. 39. 41):* TRAD. Frising. 373a (a. 817) ut unusquisque de ima ... animum suum ad celestia mansura elevaret. BRUNO QUERF. Adalb. A 20 proceres ... admonuit, ne vel in parum -fimis et terrenis cor figerent. HRABAN. carm. 34,2 omnipotens ... Christe, qui -fima cum superis cuncta tenendo regis. DIPL. Heinr. III. 29 p. 39,4 qui *(episcopus)* cum liquisset -fima et migrasset ad superos *eqs.* CANTAT. Argent. 28 Pascha, quo victor rediens ab imo ... super alta carnem astra levasti *(sc. Christus).* **e** *subst. neutr. plur. i. q. infernus, gehenna – Unterwelt, Hölle:* PASS. Petri et Pauli 169 Petrus, celo, terrae prefectus et imis, spiritibus taetris, quod cupiere, tulit. **f** *subst. neutr. i. q. fundus, solum – Boden, Basis:* HUGEB. Willib. 4 p. 101,8 tollit unam cannam, que fuit concava et habuit imum (linum *var. l.; v. notam ed.*). **2** *spectat ad partes corporis:* LEX Frision. add. 2,2 si indicem ad imum membrum praeciderit, VI solidos componat. **3** *spectat ad sonos graves (usu mus.):* AUREL. REOM. mus. 16,19 quarta *(sc. varietas)* est, quae aliquotiens in imis deprimitur. **4** *spectat ad scriptum, paginam:* AGIUS comput. 3,13 in gyro pars summa suo tenet ordine menses, ima dies, horas ... revolvit. 6,4 summas ipsorum *(circuituum)* subdit pars -fima *(sc. paginae)* lunas. 7,19. WALTH. SPIR. Christoph. II prol. 20 in imo margine biblis. **5** *spectat ad ordinem i. q. novissimus – letzter:* EPITAPH. var. II 85,5 Idibus hic *(sc. Ercambertus)* quinis Februi decesserat imis. BRUNO QUERF. fratr. 22 p. 73,10 qua *(mente)* homines ..., quibus improvisa mors ... incumbit, mallent bona, que non fecere, meliora fecisse ..., quamvis iam sero divisa mente hec et ima sorte promittunt. EPIST. Worm. I 40 ceterum unde nobiscum vestra dudum loquebatur epistola ima de fide servanda apud prepositum *eqs.* METELL. Quir. 5,39 sex mutant eadem tempora caesares regnandi vicibus quattuor editi: prima solus et ima, regnarunt mediis duo. *fort. add.:* MAPPAE CLAVIC. 108 permove illud *(sc. mixturam)* cotidie in die semel usque ad imam (unam COMPOS. Luc. Q 6) ebdomadam. VITA Erasmi 128 refove *(sc. Christus)* famulum, ut non

me mors ima retentet. *usu subst. i. q. finis – Ende:* ECBASIS capt. 483 sic veris falsa remiscet *vulpes*, primo ne medium, medio ne discrepet imum. ALBERT. M. eth. II 1,5,9 p. 69b,25 in quibus *(carminibus encyclicis)* imum *(ci. Pörnbacher,* unum *ed.)* coincidit cum principio. EBERH. HEIST. Betel 282 rex Ioachim factus Necao servire coactus est regi primo, regi Babilonis in imo.

B *translate:* **1** *minimus – geringster, unbedeutendster:* **a** *spectat ad condicionem, statum (fere de hominibus; de angelis: l.15; de ordine: l.18):* FORM. Ratisb. II 9 quamvis ... omnium servorum Dei sim -fimus (famulus FORM. Sal. Lind. 9). ANNAL. Quedl. a. 991 p. 479,9 Manogold ..., non -fimus Sueviae matris filius, obiit. CHART. episc. Halb. 508 p. 455,30 sicut bona ... de manu ad manum ab -fima ad supremam resignando conscenderant *eqs.* ALBERT. M. cael. hier. 8 p. 129,24 -fimae hierarchiae *(sc. angelorum)* est transfundere illuminationes in homines. LUDOLF. summ. 2,1 p. 361,2 est ... tam clericalis quam laicalis ordo triplex: summus, medius, -fimus. *al.* **b** *spectat ad gravitatem, momentum (de rebus):* FROUM. carm. 1,6 -fima si fuerint *(sc. narrata)*, non sunt spernenda legenti. **2** *pessimus – schlimmster:* PASS. Quir. Teg. 12,39 (vs.) omnia mortem intentant misero *(sc. caeco in via relicto)* terroribus undique imis (sevis 3). BERTH. RATISB. serm. 6 p. 37,15 tales religiosi *(i. debiles in probatione Dei)* fiunt ut immi diaboli. **3** *intimus, profundus – innerster, innig(ster):* ARBEO Emm. 40 cum lacrimis ex himo cordis arcae indesinenter Deo fundebat preces, ut *eqs.* HRABAN. carm. 40,14,3 flet mixta senibus plebs iuniorum, ex imo gemitus p e c t o r e ducunt *(sim.* WALAHFR. carm. 18,13. WALTHARIUS 237. *al.)*. WALAHFR. carm. 83,1,4 celebremus ymnum c o r d i s ab imo (WALTHARIUS 256. 856). FROUM. carm. 28,3 corda per ima gemunt. CHART. archiep. Magd. 134 p. 191,28 quod gravius immis viscerum suspiriis est ingemiscendum *eqs.* EPIST. Hann. 37 p. 79,23 ubi ... ille imus dulcis in amore gradus? **4** noctis -fima *i. q. obscuritas (profunda) – (tiefste) Dunkelheit:* CARM. Bur. 87,4,7 tenet *(sc. puella socio carens)* noctis -fima sub intima cordis *(ci. Vollmann,* cardinis *ed.)* custodia *(v. comm. ed.)*.

II *superl. pro positivo i. q. inferus, infero loco situs – tief (gelegen), niedrig:* CARM. cod. Vat. (5330) 14,26 minus hima ferit *fulgur* lapidans sublimia crebro. YSENGRIMUS 7,459 quo magis alta tenet nequam, magis ima meretur, et bonus ex humili surgit ad alta loco. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 174,28 perticarum ... alia est alta, alia est ima. p. 178,8sqq. 6 p. 226,14 quod ... sunt *(sc. quaedam aves)* alti volatus, quod imi, quod longi *eqs.*

compar. ***imior,** -ius. *inferius situs – tiefer gelegen, stehend (usu subst.):* MIRAC. Bert. 11 nebulosa caligo totum ... texit nemoris locum, ita ut nec montani ab -bus nec inferiores (interiores *1*) a superioribus videri possent.

adv. **ime.** *imo loco, prope terram – tief, knapp über der Erde:* FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 27,8 quidam *(sc. falcones)* vadunt ad loyrum alte et quidam -e et quidam mediocriter. 4 p. 103,26 volantium *(sc. falconum)* ... -e et prope terram quidam volant inferius prope terram et directe et cito, quidam *eqs. ibid. al.* *cf.* infernus. *Mandrin*

infesco *v.* infisco.

infessus, -a, -um. *infatigabilis, indesinens – unermüdlich, unaufhörlich:* CAND. FULD. Eigil. II 11,12 huius *(sc. abbatiae)* ... operis fratrum concordia ... viribus -is ... suffere laborem ... subit (*sim.* 11,22. HEIRIC. Germ. II 6 -i viribus). HEIRIC. Germ. I 3,72 cum sancto partes -a (gloss.: infatigabili) lite sinistrae certavere viro *eqs.* GESTA Bereng. 3,64 talibus *(sc. verbis)* -us metuenda mole catervas prestruit *Arnulfus eqs.*

infestatio (-cio), -onis *f. script.:* f-: *p.1802,5.* inve-: *p. 1802,37.* -ect-: *p.1802,7.* -tinatio (*per contam. c.* festinatio): *p.1802,7.20. abund.: p.1802,35.37.*

vexatio, perturbatio, inimicitiae, oppugnatio, incursio (hostilis) – Behelligung, Störung, Belästigung, Anfeindung, Feindseligkeit, (feindlicher) Überfall, Angriff: **I** *gener.:* **A** *de anim.:* **1** *de hominibus:* **a** *spectat ad incursiones hostium, gentium sim.:* CONC. Karol. A app. 6 p. 829,24 quod nullo modo episcopum ponere illic *(sc. in Ausonensi parrochia)* potuisset *archiepiscopus* ob paganorum -em. RIMB. Anscar. 31 p. 63,4 ut pyratarum -e ... Horicus rex ... interemptus sit. HIST. peregr. p. 159,22 si vis *(sc. imperator)* nos *(sc. Turcos)* ab -e tua desistere *eqs.* (*sim.* p. 171,17). ANNAL. Plac. a. 1271 p. 555,17 ob f-em (*leg.* -em) Veneticorum, qui eos *(Ravanenses)* molestabant. *saepe.* **b** *usu vario:* IONAS BOB. Columb. 1,19 capit. p. 150 de ... -e (infestin-, infec- *var. l.*) regia et expulsione a Luxovio. WALAHFR. Gall. 1,8 dicentes *cives* venationem publicam ... propter illorum *(sc. sanctorum)* -em peregrinorum esse turbatam. HRABAN. epist. 36 p. 471,2 qualem -em habeas *(sc. episcopus)* ... a populorum turbis, quae per insolentiam ... tuae paternitati ... molestiam ingerunt. BALTH. Fridol. 26 minis -busque ... illi congestis. *al.* **2** *de animalibus (in imag.):* GODESC. SAXO theol. 16 p. 244,10 convenit ovibus tuis *(sc. Christi)* ab -bus luporum rapacium ... cavere. **3** *de diabolo, daemone:* LIUTOLF. Sever. II 3 p. 293,4 mulier ... a daemonis -e liberata. ANNAL. Fuld. II a. 858 p. 52,26 modicum temporis a sua -e quievit *antiquus hostis.* a. 873 p. 78,2 post sedatam -em (-cionem *var. l.*) diaboli. ANNAL. Xant. a. 867 p. 72,18 nimia -e (infestin- *a. corr.*) diaboli correptus est *(sc. falsus presbyter).* **B** *de rebus:* **1** *impetus, vis – (An-)Sturm, Gewalt:* CHRON. Fred. 3,40 divino noto grandinem et -em tonitrui et fulgora venientem separati sunt *Childebertus et Teudebertus* (*sim.* ANNAL. Xant. a. 872 p. 86,19 tonitruorum et ymbrium atque grandinum). **2** *periculum, minatio – Gefahr, Bedrohung:* ALBERT. AQUENS. hist. 3,40 p. 202,15 pons ... infestus ... porrigitur trans paludem ...; per hunc pontem interdum ... Turci egredientes sagittas intorquebant ...; huius pontis -em episcopus et omnis primatus conquerens ... ad eius destructionem conspiraverunt.

II *publ., eccl., iur. i. q. impugnatio – Anfechtung (in imag.: l.35.37):* FORM. Marculfi 1,24 l. 10 propter malorum hominum inlicetas -cionis (-ciones, -es *var. l.*). DIPL. Loth. I. 1 p. 52,11 absque ... -e aut contradictione. DIPL. Otton. I. 299 p. 415,13 unde *(sc. subsidiis)* ... ab irruentium extrinsecus -um molestiis muniantur *ecclesiae*. CHART. Rhen. inf. I 435 ut nullum ... Deo servientes molestię vel inv-is exinde sustineant assultum. CHART. Babenb. 266 p. 97,20 omni querela et -e sopita. *persaepe.*

III *medic. i. q. gravatio – Beschwerde:* TRACT. de aegr. cur. p. 146,9 in horis fleumatis et melancolie maior -o *(sc. oculorum)*. WILH. SALIC. chirurg. 1,9 p. 306H revolve illud instrumentum *(sc. pennam)* ... intra palpebras super oculo circa locum ..., ubi maior istorum *(sc. muscae, pili sim.)* sentitur -o a patiente.

infestator, -oris *m. script.* -stor: *l.50. qui infestat, oppugnator – einer der belästigt, Widersacher, Angreifer:* **1** *gener.:* **a** *de hominibus:* STEPH. Wilfr. 53 p. 248,20 quem ... -um insidiae exorbitare de propria sede fecerunt. ERCHEMB. CAS. hist. 31 fuit ... Landolfus ... monachorum ... -stor et predator. HIST. Wenc. (MGScript. IX p. 167,8) praedones et latrones ecclesiarumque -es ... gravamina vel molestias inferre cessaverunt. **b** *de diabolo, daemone:* HERIG. Ursm. 2,16 reliquę Christi famulę illi *(sc. ancillae Christi)* commiserantes -em tetrum simul increpitantes *eqs.* WIBERT. GEMBL. epist. ad Hildeg. 24,65 quibus *(iaculis)* ab -e maligno, scilicet diabolo, noviciorum teneritudo terreri solet. **2** *publ., eccl., iur. (interdum i. q. impugnator – Anfechter, e. g. l.59.65):* TRAD. Frising. 1540b (a. 1138/47) omnibus -bus per eundem episcopum vinculo anathematis deinceps interdicti sunt (*sc. tributarii; sim.* 1544c). DIPL. Heinr. I. 42 p. 76,10 (spur.) que *(donaria)* ab -bus ... predicto loco pene sunt omnia usurpata. CHART. Lux. I 540,3 curtium devastator et incolarum gravissimus -r *(sc. comes)*. CHART. Turic. 757 p. 229,16 quod dominam ... ab omnibus -bus in bonis ... tueatur *comes. al.*

[infestatus *v.* *impistatus.] **infestio** *v.* 1. investio.

infesto, -avi, -are *vel semel (p. 1803, 17)* **infestor,** -ari. *script.* -vest(o): *p.1804,1. partic. praes. usu subst.: p.1803,10. 35.37.41.*

vexare, perturbare, molestare, oppugnare, incursare – behelligen, stören, belästigen, bestürmen, bekämpfen, überfallen, angreifen: **1** *gener.:* **a** *de hominibus (de Fortuna: p.*

1803,17): **α** *in univ.:* CONC. Karol. A 50[B] p. 601,10 undique inimicos . . . ecclesiae commoveri et regnum . . . -are velle cognoscimus. POETA SAXO 1,53 confinia quorum *(sc. Ostvalorum)* -ant . . . gens perfida Sclavi. RATHER. phren. 20 l. 615 (vs.) interno se -are duello . . . certat plebs dente canino *eqs.* HELM. chron. 33 p. 65,20 insidiatores honoris sui sicut infestos habuit, ita etiam -are studuit *(sc. Heinricus rex). al. partic. praes. usu subst.:* ALBERT. M. sent. 4,49,1 p. 667[a],1 dicitur 'mansio' locus praeparatus habitationi hominum, in quo ab -antibus . . . defendantur. **β** *fatigare, intutum reddere – heimsuchen, unsicher machen:* BERNOLD. CONST. chron. p. 400,2 (ed. Pertz) sedem apostolicam tirannice invasit eamque . . . plures annos -vit *Guibertus* (*inde* ANNAL. Gottwic. a. 1085 [MGScript. IX p. 601,38]; *sim.* BERNOLD. CONST. chron. a. 1087 p. 463,16 [ed. Robinson]). **γ** *inimicum esse, male velle – feindlich gesinnt sein, übelwollen:* RUODLIEB I 66 si Fortuna vetus -retur ei plus *eqs.* **b** *de animalibus:* BAUDON. Radeg. 19 (MGMer. II p. 390,29) dum ante . . . cellulam nocte adstaret . . . cursum decantans . . ., nocturna avis . . . vociferans . . . in arbore se -bat. FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 183,16 nidasii non vexant airones . . . percutiendo aut aliter quomodolibet -ando. **c** *de machina bellica:* OTTO FRISING. gest. 2,26 p. 131,27 unum *(tormentum)* . . ., quo magis -bantur, quatiendo frangunt *oppidani.* **2** *publ., eccl., iur.:* **a** *in univ. (usu absol.: l. 26):* CHART. Fuld. B 41 (a. 763) si quis ex hoc ullo umquam tempore voluerit inpulsare aut -are, noverit *eqs.* DIPL. Heinr. III. 144 p. 182,37 ecclesiam . . . nulla . . . hominum calumnia . . . -andam aut inquietandam roboramus. DIPL. Conr. III. 267 p. 463,15 ne aliqua . . . persona . . . Reinherium in bonis suis audeat -are. TRAD. Scheftl. 177[a] p. 177,5 propter quod *(praedium)* claustrum -arunt *Grimoldus et Odalricus.* CHART. march. Misn. III 306 ecclesiam . . . super . . . dimidium mansum -vit *miles. saepius. v. et l. 40. partic. praes. usu subst.:* DIPL. Loth. I. 107 p. 254,39 quod . . . ecclesiam . . . genitor noster sub immunitatis tuitione posuerit et ab -antium molestia quietam eam fecerit. DIPL. Otton. I. 286 ut monasteria . . . privilegiis contra . . . -antium *(ed. p. corr. [Dipl. Otton. II. p. 891])* incursiones muniantur (*inde* DIPL. Otton. II. 12. *al.*). CHART. Mar. Magd. 146 p. 132,18 quod nec ipse *(Hinricus)* nec cetere . . . persone . . . dictam ecclesiam infestabunt nec consentient -anti. *al.* **b** *iudicio persequi, in ius vocare – gerichtlich verfolgen, zur Rechenschaft ziehen:* CAPIT. reg. Franc. 102,13 ut malefactores et fures non patiantur *comites* quietos residere, sed semper eos . . . -ent. CHART. select. Keutgen 127,16 (a. 1214) si quis iudici calamum porrexerit pro emendatione et in manu iudicis de oblivione calamum dimiserit et iudex ipsum ob hoc -erit *eqs.* 617,27 quicunque introductionem testium . . . in civitate contempserit presentare, debitorem suum duello non poterit -are, sed *eqs.* **c** *impetere, vindicare – (gerichtlich) beanspruchen:* TRAD. Frising. 1546[a] (a. 1140/52) mancipiorum quedam Fridericus parrochianus in Ehsingen -vit et in servitium eiusdem ęcclesię redigere voluit *eqs.* TRAD. Patav. 891 Gerhardus censuales nostros, quos -vit, . . . -are cessavit. TRAD. Teg. 380[b] ut liberi eius *(Alheidis)* . . . a Friderico contra rationem -rentur et inpeterentur. *al.* **d** *impugnare, infirmare – anfechten, entkräften:* DIPL. Ludow. Germ. 47 p. 63,42 ut nulli liceat illam commutationem infringere vel irrumpere aut -are. DIPL. Karoli III. 12 p. 19,15 que *(praecepta Romanorum pontificum)* maliciose quidam -are nituntur. DIPL. Loth. III. 3 ut a nullo -etur vel infringatur *votum.* **3** *natur. et medic.:* **a** *corripere, aggravare – befallen, plagen, quälen (mediopass. i. q. laborare – leiden [an]; absol. vel ellipt.: l. 66.70):* GLOSS. med. p. 44,18sq. qui *(maniaci)* . . . taciti sunt, humore -antur frigido et sicco *eqs.* TRACT. de aegr. cur. p. 131,6 dolor *(sc. capitis)* . . . est continuus et ante prandium et post equaliter -at. p. 163,23 si aliquis dolor et passio . . . aures -erit. MAURUS progn. 16 p. 33[a],35 '-atur (*sc. hydropicus; cf. Hippocr. II. p. 130,13* οὔτε . . . ἀπαλλάσσουσιν) . . . febre, gravedine et dolore'. THADD. FLORENT. cons. 41,33 si febris -erit. 46,24 cum a multo fluxu -retur *(sc. aeger). al. de aegritudine spirit.:* LIBER revel. Rich. 23 quid consilii michi *(sc. N.)* datis de spiritu accidie ac tedii lectionis et mutabilitatis in quocunque opere, quibus -or (inv-, investitor *var. l.*)? **b** *imminuere, nocere – beeinträchtigen, schädigen:* CONSTANT. AFRIC. coit. 9,6 qui *(fumus)* sua natura -at temperanciam corporis (*sim.* 10,3). **c** *impedire – hindern (absol. vel ellipt. i. q. oppositum esse – hinderlich sein, entgegenstehen):* WILH. SALIC. chirurg. 2,2 p. 327[B] omnia hęc *(sc. curationes)* facienda sunt in prima visitatione infirmi, nisi . . . f l u x u s s a n g u i n i s -ret (*sim.* 2,3 p. 328[B] nisi f. s. te -et. 2,16 p. 337[C] in fluxu s., si te -et in prima visitatione. 2,17 p. 337[D] nisi s. fluxu -eris. *ibid. al. cf.* 2,4 p. 329[B] nisi . . . te impediat. 2,5 p. 329[G] nisi . . . divertaris. 2,9 p. 332[E] nisi . . . molesteris).

infestor *v.* infestator.

infestus, -a, -um. *script.* -ectos: *l. 95. c. gen.: l. 129.* **I** *infestans, perturbans, oppugnans, inimicus, hostilis – heimsuchend, überfallend, angreifend, 'aggressiv', verfeindet, feindlich (gesinnt):* **A** *in univ.:* **1** *de hominibus:* WILLIB. Bonif. 6 p. 33,15 expulsis profani hostis amicis et -is populi . . . seductoribus. WIDUK. gest. 3,17 cum iam olim ei *(sc. duci)* -i essent *Lotharii.* BERTH. chron. B a. 1075 p. 227,15 se *(sc. regem)* illis *(perduellibus)* . . . durum, . . . inquietum et inimicum et direptorem -issimum experiendum . . . fore. CONST. Melf. 1,1 p. 150,11 contra tales *(sc. haereticos)* . . . Deo et hominibus -os (infec- *var. l.*) continere non possumus motus nostros. *saepe. v. et l. 6. de eorum gestis, operibus sim.:* WILLIB. Bonif. 6 p. 32,11 qui *(sc. principes)* . . . tyrannici ducatus et -um vastationis potius quam devotionis obtinebant imperium (*sim.* 8 p. 43,1). RAHEW. gest. 3,39 p. 213,16 concurritur -o Marte, certatur magnis viribus ab utrisque *eqs.* **2** *de animalibus:* ALBERT. M. animal. 8,14 in nocte istae aves *(sc. bubo sim.)* -ae sunt ovis earum *(aliarum avium)* et etiam ipsis avibus, quando eas superare possunt. 8,19 quod *(genus hirundinum)* . . . muscis est -um. 22,41 cathus est animal . . . muribus -um *(cf. Isid. orig. 12,2,38).* 22,108 -um habet *leo* onagrum et hunc ex odio venatur. *ibid. saepe.* **3** *de diabolo eiusve gestis (instrumento: l. 109), deo pagano:* WILLIB. Bonif. 2 p. 8,12 eum . . . studia . . . contra -as diabolicae suggestionis persecutiones . . . protexere. WALTH. SPIR. Christoph. II 2,158 -o ne lubrica demonis unco intrent *sidera (i. homines)* tendiculas aut tetri carceris umbras. 4,200 ut post sacrilegas -i demonis aras . . . errorum mundi merearis *(sc. rex)* apostata dici. **4** *de verbis i. q. infensus – feindselig, gehässig:* CAND. FULD. Eigil. II 10,15 audet . . . virum vir vocibus -is duroque lacessere verbo. **B** *paratus, ad pugnam instructus – gerüstet, kampfbereit:* **1** *de hominibus:* POETA SAXO 1,404 -o Rheni petierunt *Saxones* agmine litus. VITA Heinr. IV. 9 p. 32,10 ubi *(sc. in Saxonia)* quamvis -os et fortes inimicos haberet *eqs.* METELL. exp. Hieros. 5,611 illic *(sc. Tripoli)* -is cuneis . . . sederat hostis. **2** *de armis, signis:* EIGIL Sturm. 15 p. 148,5 cum -is armis ad sacra . . . festa proruunt *Fresones.* POETA SAXO 2,63 illuc *(sc. ad castra)* -is properarunt *duces* . . . signis. **C** *atrox, crudelis – mörderisch, grausam:* EIGIL Sturm. 24 p. 159,25 -a caede, quoscumque invenire potuerunt, trucidarunt *(sc. Saxones).* WALTH. SPIR. Christoph. I 22 o -issimum semper natalium, qui talem *(sc. supplicii)* edidit rabiem. **D** *infitians, negans – bestreitend, ablehnend:* LIBER diurn. 84 p. 97,10 profanus hominicula Nestorius, Dominice dispensationis (dispensationi *var. l.*) -us.

II *imminens, periculosus, intutus – bedrohlich, gefährlich, unsicher:* CAND. FULD. Eigil. II 3,16 presbyter -is mundi direptus ab undis. POETA SAXO 3,580 -um quod *(mare)* Northmanni fecere pyrate. CHRON. Noval. 1,12 vallis . . . venacionibus et piscacionibus apta, sed a serpentibus oppido -a. OTTO FRISING. gest. 2,25 p. 128,3 sitis -a ariditate piceas ac sulfureas . . . aquas haurire cogimur. *v. et p. 1803,27.*

III *gravis, molestus – beschwerlich, lästig:* **1** *in univ.:* METELL. exp. Hieros. 1,269 res -as gratas effecit egestas. 5,84 complacuit cunctis . . . -um vitari temporis estum. ALBERT. M. animal. 26,21 qui *(pulices)* in Augusto . . . magis -i sunt. **2** *de dolore, vulnere:* WALAHFR. hort. 245 illa *(Macedonia, i. cerfolium)* . . . -o (gloss.: inimico, inportuno) venter dum forte dolore turbatur, fomenta super non irrita ducit. 355 caput -o si vulnere fractum tabuerit.

[Niederer]

***infeud-** *v.* *infeod-. **inficem** *v.* invicem.

1. inficio, -feci, -fectum, -ere. *script.:* -faci(o): *l. 62.* -iti(o): *p.1806,39. adde* MAURUS urin. I p. 10,46. 29,44. 33,38. *partic.: praes. usu subst.: l.13. perf. usu adi.: l.13.25.43. 72. al. confunditur c.* infictus: *p.1806,24.*

I *sensu originario:* **A** *c. notione imbuendi:* **1** *conficere, miscere – ansetzen, -machen, versetzen, (ver)mischen:* **a** *gener.:* THIETM. chron. 7,47 -ta veneno potione turbatur *Wigmannus.* HIST. peregr. p. 147,1 ab incolis didicerunt *pincerna et senescalcus* ... latices et ollas vinarias -tas fuisse toxico. *expressius i. q. veneno miscere, afficere – vergiften:* CONST. Melf. 3,72 de penis eorum, qui vendunt ... tossicum, et aquas -entium: ... propter hoc *(sc. toxicum)* ... pisces redduntur -ti. **b** *techn. et pharm.:* WALAHFR. hort. 402 -it hic *(sc. flos rosae)* oleum proprio de nomine dictum. HERACLIUS II 55 fiunt ... purpurei colores -ta cocta rubea radice; similiter ex floribus alii colores -untur *eqs.* **c** *natur.: v. l.47.* **2** *(colore) tinguere, (dis)colorare – (ein-, ver)färben:* **a** *proprie:* **α** *gener.:* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 27,13 (ed. Müller) quidam ... resolvunt cassiam fistulam in aqua, in qua eos *(tamarindos)* humectant, ut recentes videantur, sed dinoscuntur, quia, cum terantur, -unt digitos. THADD. FLORENT. cons. 143 p. 194,56 si sanguis ponatur in colatorio, qui lavetur aqua currenti, donec -atur ipsa aqua *eqs.* **β** *techn.:* MAPPAE CLAVIC. 14 auri infectio: ... cum factum fuerit aurum viride ..., -ti a u r i partem I et argenti I conflabis (COMPOS. Matr. 8,6. 8,7. *sim.* 1,6 mitte comidi -tum *[sc. aurum]*). 51 unge aurum et -e. **γ** *natur. et medic.:* Ps. GALEN. urin. p. 13,34 de melina urina -ta ac turbata. *al.* anat. 6 p. 184[A] si ... perveniret sanguis in suo rubore ad nutrimentum crystallini, -ret ipsum et faceret omnia visa apparere rubra. GLOSS. Roger. I A 4,3 p. 712,1 si os fractum sit -tum, infrigidatum vel infistulatum *eqs. (v. notam ed.).* ALBERT. M. animal. 2,66 'oculos eius *(chamaeleontis)* -it (*cf. p. 503[b],7* ὀφθαλμοί συμμεταβάλλουσιν) varietas ista *(sc. nigredo)* et caudam similiter, sicut et residuas -it partes corporis sui'. *saepius.* **b** *in imag. i. q. fucare – schminken:* ALFAN. premn. phys. prol. 12 p. 3 superficie tenus ... dealbatae fuco verisimilitudinis probabilibus -entur *sententiae* et demonstrativis argumentis. **3** *invadere, contaminare, vitiare, corrumpere – befallen, anstecken, verseuchen, verfälschen, verderben, 'infizieren':* **a** *proprie:* **α** *gener.:* CONST. Melf. 3,49 p. 418,5 ut ... carnes morticinas ... seu qualitercumque corruptas vel -tas ... vendere non presumant *buccerii.* TRAD. Weiss. app. 7 p. 328,37 libra ... carnis -te et suille pro uno denario detur. **β** *natur. et medic.:* HROTSV. gest. 468 gravido ... -tus morbo mundo discessit *rex.* ALFAN. premn. phys. 5,3 p. 62 nullum ... sensibilium elementorum simplex et ˹non -tum˺ (*PG 40,613[A]* ἀνεπίμικτον) est alio elemento; -untur (νενόθευται) enim singulatim quomodolibet omnia haec et participant adinvicem. GLOSS. Salern. p. 15,17 que *(mentis alienatio)* fit ... ex aliqua fumositate ab inferioribus ad caput ascendente et ipsum -ente. IORDAN. Ruff. 23 quando inflatio supradicta *(sc. ex oppressione sellae generata)* ... in dorso putrefactiones aut carnes -tas adducit *eqs. persaepe. fort. huc spectat:* HERM. CARINTH. essent. 1 p. 96,14 consequens est elementarie prolis necessitas, his *(sc. inferioribus)* videlicet -tis illorum *(sc. superiorum)* corruptio et solutio *(cf. comm. ed. p. 256).* **b** *in imag. vel translate:* EIGIL Sturm. 2 cum ... populos ... ab ... paganorum contagiis et perversis dogmatibus -tos *(add. EPB)* ... Christi doctrinis cohiberet. WALAHFR. Gall. 2,9 nomina eorum, qui scribendorum testes sunt ..., propter sui barbariem, ne Latini sermonis -ant (infa- *a. corr. 2[a]*) honorem, praetermittemus. RUOTG. Brun. 19 p. 18,6 nisi ... impię coniurationis tabo essent *(sc. comites)* -ti (aliter aspersi *supra l.*, aspersi Z, -ti vel aspersi C) *eqs.* CHART. archiep. Magd. 134 p. 191,25 si ... regiae maiestatis aures sinistris rumoribus ... possint *aemuli* -ere. *saepe.* **4** *maculare, inquinare, polluere – beflecken, beschmutzen, verunreinigen, besudeln:* **a** *proprie:* HYMN. Hraban. 14,7,3 sputis -tus *(sc. Christus).* HROTSV. Dulc. praef. p. 127 donec facies et vestes ... nigredine -bantur. EKKEH. IV. bened. I 2,66 nunc vernans flore prius est *terra* -ta (gloss.: maculata) cruore. QUERELA magistri 95 ut ... -tas ... mundet odore patellas. FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 67,14 falcones pro eo, quod stant in domibus, non potest esse, quin fumus -at pennas suas. *al.* **b** *in imag. vel translate:* EGILM. epist. p. 361,9 cum ... ecclesias inconsecratas, aliquantas etiam ... homicidiis perpetratis -tas ... repperissem. HROTSV. Sap. 1,4 qui *(orbis Romanus)* ... christianae caedis sorde est -tus. *al.* **5** *conspergere, madefacere – benetzen, befeuchten, (durch)tränken:* **a** *proprie:* **α** *gener.:* WALAHFR. hort. 35 (gloss.) venenosae herbae, quibus tela -untur. WALTH. SPIR. Christoph. II 1,210 lacrimis vultus -erat Elix (*sim.* 5,120). GLOSS. med. cod. Mon. p. 22,45 sudor est corpus actualiter humidum ... per poris exiens et cutem -ens. *al.* **β** *medic.:* TRACT. de chirurg. 794 eo *(sc. unguento)* pannum -as et ossis fracture imponas. 1058 bumbacem vitello ovi -tam cum duobus fialis olei imponimus. *al.* ROGER. SALERN. chirurg. 3,719 -atur bombax saliva. *in struct. contam.:* TRACT. de chirurg. 423 vitellum ovi cum duobus fialis olei stuppa vel bumbace -tum ... ponas. 539 ˹vitellum ovi eodem -as˺ (vitello ovi linicinio infuso in eodem vulnere componas *II*). **γ** *techn. i. q. exstinguere – 'löschen':* TRACT. de chirurg. 534 recipe calcis vive *(add. II)* non -te ℥ I, saponis ... ℥ I *eqs.* **b** *in imag., alleg., translate:* **α** *perfundere, implere – durchströmen, erfüllen:* AMALAR. off. 3,26,4 ut sacramento sanguinis et aquae -retur gentilitas. 3,42,3 hi, qui ... offerunt sacrificium Deo, amore divino -ti (inficti, inficto *var. l.*, affectu *corr. in* infectu *P5*), ut *eqs.* ALBERT. STAD. Troil. 6,392 quo *(tempore)* prima quies mortalia membra -it *(cf. Verg. Aen. 2,268sq.).* **β** *initiare, instruere – einweihen, unterrichten:* BRUNO QUERF. Adalb. A 3 qui ... primis elementis -endus (imbuendus *var. l.*) presbyterorum datur in manus.

B *c. notione inferendi:* **1** *afferre, infligere – beibringen, zufügen:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,10 l. 112 brachio Adalperti comitis modicum vulnus -ecit *Egilolfus.* 2,11 propriae suae manui cum ... cultro grande vulnus -ecit *Razo.* **2** *addere – hinzufügen:* TRAD. Frising. 394 p. 335,2 (a. 818) episcopus ... oratorium consecravit necnon et altarem, insuper autem et patrocinias -ecit (*cf.* 427 patrocinia adiunxit).

II *compos. pro simplici i. q. facere – machen (zu):* CHRON. Fred. 2,37 p. 62,8 Traianus Arminiam, Assiriam, Mesopotamiam -ecit (-etit *a. corr. 1*, -it, confecit *var. l.*; fecit *Hier.*) provincias.

2. *inficio, -fectum, -ere. (*retrograde ab* infectus) **1** *retexere, irritum facere – ungeschehen, rückgängig, ungültig machen (fere usu publ., iur., canon.):* HINCM. divort. 12 p. 189,25 nolens *Pilatus* -tum vel inmutatum esse, quod fecerat. CHART. Wirt. 2044 p. 8,7 (spur. post 1269) ne ista donatio ... possit ... -i, infringi, mutari seu modo quolibet enervari. *partic. perf. usu adi.:* VITA Heinr. IV. 11 p. 37,14 cum ... factam *(sc. iniuriam)* crimen esse scias et -am non facere queas. DIPL. Frid. I. 304 p. 119,2 quodsi quis ausu temerario contra hoc facere temptaverit, p r o -to h a b e a t u r *(sim.* 844,19 pactiones ... facte p. -tis habeantur [*item* 848,19]. CHART. Ticin. 235 p. 21,32 p. -ta teneatur *alienatio).* **2** *potestate privare, (loco) removere – entmachten, absetzen (partic. perf. usu adi.: l.56; subst.: l.57):* RATHER. Metr. tit. l. 4sq. relatio Ratherii cuiusdam ... ex monacho exulis, ex exule presulis, 'infelicissimi Attali' ritu 'facti, -ti, refecti, defecti' iterum, quo solus factor, infector, refector, defector novit omine facti, -ti, refecti *(cf. Oros. hist. 7,42,7).*

adi. **infectus,** -a, -um. **1** *imperfectus, non(dum) peractus, factus, expeditus – (noch) unvollendet, unfertig, unerledigt, nicht (ab)geschlossen, nicht zu Ende gebracht:* **a** *corpor.:* CAND. FULD. Eigil. II 15 capit. p. 96 -a basilicae opera peraguntur. 19,11 excipiuntur ... -a hinc altaria bina *eqs.* 23,12 quod *(opus)* ... -um post se compleverat alter. *rudis – unbearbeitet, roh:* GESTA Halb. p. 117,22 estimatis omnibus bonis suis in argento facto et -o. **b** *spirit.:* POETA SAXO 2,297 relinquentes -a n e g o t i a pacis ad patriam rediere *legati* (WIDUK. gest. 3,4 -o negotio ... regressus est *rex. saepius*). ANNAL. Altah. a. 1063 p. 63,6 legati redeunt -a pace. BERTH. chron. B a. 1077 p. 299,16 causa ... collocutionis ... prorsus -a ... unusquisque in sua remeabat. CHART. Scafhus. 3 p. 6,27 (spur. s. XII.[med.] *[v. Th. Mayer, ZGeschOberrh. 110. 1962. p.*

[Niederer]

4sqq.]) quod concambium Babinbergensi ęcclesię utilius esset factum quam -um. *al.* **2** *non(dum) creatus – (noch) nicht erschaffen:* CARM. var. III A 6,6,85 p. 622 gustus . . . -us hic *(sc. in templo)* incipit esse saporus. **3** *inefficax, invalidus – wirkungslos, unwirksam:* HILDEG. fragm. 2,45 cum iste *(sol)* in humida aura humidus est . . ., omnes medicinales artes tunc -e sunt.

[inficior *v.* infitior.]

infictus, -a, -um. *non simulatus, sincerus – ungeheuchelt, echt:* ALCUIN. epist. 269 p. 428,26 ut puro corde et -a caritate et devota pietate Deo deserviat *Pipinus (spectat ad Vulg. I Tim. 1,5).* CARM. libr. III 67,8 crescat *Erkambaldus pontifex* ut interius sancto spiramine plenus, multis -um quo sit medicamen in aevum *(cf. H. F. Häfele, DtArch. 54. 1998. p. 4sq.). v. et p.1806,24.*

adv. ***inficte.** *vere – wahr(heitsgemäß):* VITA Bilhild. (Francia. 21,1. 1994. p. 59,15; s. XI.in.) id *(sc. dictum)* -e conpositum . . . sanctorum innumerabiles produnt occisiones.

inficxi *v.* infigo.

infidelis, -e. *gen. pl. decl. II.: p.1809,22.* **I** *de hominibus:* **A** *gener., publ., iur. i. q. infidus, perfidus, qui deficit – un-(ge)treu, treulos, -brüchig, abtrünnig:* **1** *usu adi.:* LEX Ribv. 72,1 si quis homo regi -is (indelis *var. l.*) extiterit, de vita conponat *(sim.* CAPIT. part. Saxon. 11. DIPL. Karoli III. 88 p. 143,24 quilibet nostrae . . . ordinationi contrarius et -is corruptor. *al.).* THIETM. chron. 6,25 -es ipsi *(Liutici)* et mutabiles. BERTH. chron. B a. 1078 p. 327,11 quod . . . regem suum periuri et -es contra fas iniuste abiecerint *principes Saxonum. persaepe.* **2** *usu subst.:* **a** *in univ.:* LEG. Wisig. 2,5,19 quod . . . -ium pectora condigna debeant ultione retundi. CAPIT. reg. Franc. 67,2 qui latro est, -is est noster et Francorum. THEGAN. Ludow. 22 omnes investigavit -ium nequissimas conspirationes. CONST. imp. II 213,2 quod nullus . . . nostrorum fidelium cum -bus nostris aliquo modo . . . habeat . . . tractatum. *persaepe. de subiectis monasterii:* TRAD. Ratisb. 393 p. 263,19 (c. 1030/31) notum sit fidelibus, non -bus, qualiter *eqs.* **b** *in formula* -es Dei et regis *(cf. H. Helbig, Archiv f. Kulturgesch. 33. 1951. p. 288):* DIPL. Karoli M. 181 p. 244,31 cum aliquibus Dei -bus ac nostris. *adde:* IOH. VIII. epist. A 24 p. 22,20 ad illa, quę de -bus nostris et vestris peracta sunt, epistolariter abeamus. **B** *theol.:* **1** ἄπιστος, *incredulus, non-christianus – ungläubig, nicht-christlich:* **a** *usu adi.:* BONIF. epist. 65 p. 137,15 vincunt insidiae falsorum fratrum malitiam -ium paganorum. WIPO gest. prol. p. 4,32 videtur non licere . . . tyrannorum -ium triumphos largis vocibus publicare. HERM. IUD. conv. 5 p. 85,24 innumeros . . . post visa miracula legimus -es perstitisse. ALEX. MIN. apoc. 6 p. 98,1 undecies centena milia de -bus Iudaeis ab eodem *(Tito)* rege laesa esse morte. *persaepe.* **b** *usu subst.:* **α** *in univ.:* LIBER diurn. 46 p. 36,10 fidelium corda corrobora, -ium vero . . . converte *(sc. episcopus).* THIETM. chron. 6,25 simulacra demonum . . . ab -bus coluntur. VITA Otton. Bamb. III 3,9 p. 128,4 monet episcopus eos *(sc. baptizatos)* . . . ab his *(sc. non-baptizatis)* . . . separari et nulla deinceps cum -bus communione misceri. ALBERT. M. sacram. 3,3 p. 42,63 quaeritur de omnino -i, si potest baptizari. *persaepe.* **β** *de Iudaeis:* HERM. IUD. conv. epist. p. 69,12 non . . . ea facilitate conversus sum, qua multos sepe -es, sive Iudeos sive paganos, ad fidem catholicam . . . converti videmus. CONST. imp. II 204 p. 274,19 -bus debitum est eos . . . pie regere ac iuste tueri. *al. v. et p.1809,22.* **γ** *de Saracenis:* CONC. Karol. A 44A p. 476,14 quo facilius potuisset *Thomas* multos -es Sarracenorum et ceterarum aliarum gentium ad suam perducere voluntatem. CAES. HEIST. hom. exc. 311 templum Domini usque hodie ab -bus detinetur. STATUT. ord. Teut. p. 24,13 inimicam ecclesie tyrampnidem -ium propulsare. *al.* **2** *qui parum, falsae doctrinae fidit, impius – klein-, irrgläubig, gottlos (usu subst.):* FORM. Marculfi 2,3 l. 5 ad discuciendas turpentis -ium mentis *(spectat ad Vulg. II Cor. 4,4).* GODESC. SAXO theol. 11 p. 220,20 quis . . . contra haec audeat oblatrare nisi pertinaciter -is (*sim.* 23 p. 324,10)? AUREL. REOM. mus. 20,60 cupio . . ., quicumque -is extiterit detraxeritque seu susurraverit, . . . haberi illum a nostris partibus alienum.

II *de rebus i. q. incertus, dubius – unsicher, unzuverlässig:* BRUNO QUERF. Adalb. B 20 proceres . . . ammonuit, ne ⌞-bus miserisque diviciis⌟ (dum in parum fidis m. d. *var. l.*, vel in parum infimis et terrenis A) cor figerent.

adv. **infideliter.** *fidem violando, sine (vera) fidelitate, perfide – die Treue verletzend, ohne (rechte) Treue, treulos:* DIPL. Karoli M. 162 p. 219,20 ducatus Baioarie ex regno nostro . . . -r per malignos homines Odilonem et Tassilonem . . . a nobis subtractus . . . fuit. 211 p. 285,4 dum . . . Saxones pagenses illius *(Amalungi)* contra nos -r egissent *eqs.* EPIST. Hann. 22 p. 53,12 sua sectatus lucra spoliando . . . familiam suę fidei commissam -r dissipavit *Chuno.* CONST. imp. II 222 quod . . . civitatem non absque iniuria nostri nominis . . . detineas *(sc. comes)* -r occupatam. *al.*

infidelitas, -atis *f.* *script.:* -fed:-: *l.26. adde* EPIST. Hildesh. 135 p. 231,12. -dil-: *l.23.26. struct.: c. gen. obi.: l. 21. c.* in *c. acc.: l.27. adde* DIPL. Ludow. Germ. 51 p. 68,46.

1 *gener., publ. et iur. i. q. violatio fidei, perfidia, defectio – Untreue, Treu(e)bruch, -losigkeit, Abtrünnigkeit (de re v. H.-R. Hagemann, ZRGGerm. 91. 1974. p. 22sqq.):* **a** *in univ.:* LEX Ribv. 72 (cod. A6. 7) capit. p. 67 de -e regis *(cf. p. 1807,23).* DIPL. Merov. I 122 p. 312,5 dum . . . aliqui ex ipsis *(episcopis)*, qui in infidi-e nostra fuerant inventi, . . . fuirunt iudecati *eqs.* THEGAN. Ludow. 31 terram illam . . . vastavit propter -em eorum *(Brittannorum).* DIPL. Otton. I. 115 praedium . . . fratribus ob infedi-em *(sic)* eorum direptum nostraeque regiae potestati redactum. GERB. epist. 57 p. 87,13 perfidiae ac -is (-i *var. l.*) crimine in regiam maiestatem arguor detineri. *persaepe. spectat ad amatores:* HROTSV. Pafn. 4,4 num alicuius -is nos *(sc. amatores)* arguis *(sc. Thais)*? **b** *inconstantia, improbitas – Unzuverlässigkeit, Unehrlichkeit:* HROTSV. Pafn. 2,4 nihil nostra *(sc. iuvenum)* de parte -is, nihil tibi obviabit contrarietatis. **2** *theol.:* **a** ἀπιστία, *incredulitas, religio non-christiana – Unglaube, nicht-christliche Religion:* **α** *in univ.:* NADDA Cyriac. I 6,2 in -is ignorantia positus. THIETM. chron. 4,56 dum crebro . . . uxoris ortatu innatae -is toxicum evomuit et in sacro baptismate nevam originalem detersit *(sc. Miseco).* CHRON. Pol. 2,44 p. 114,21 ad fidem multos ab -e revocavit *Bolezlauus.* CHART. Pruss. I 52 p. 38,27 ab -is errore discedere cupiunt *gentes. saepius.* **β** *spectat ad Iudaeos:* LEG. Wisig. 12,2,18 p. 427,23 (rec. Erv.) quicumque de . . . Iudeis in -e perdurantibus ad cataplum ire presumpserit *eqs.* HRABAN. univ. 18,5 p. 502A lepra est doctrina haereticorum falsa atque varia vel Iudaeorum -s. HERM. IUD. conv. 1 p. 70,19 cum adhuc Iudaice -is nexibus tenerem irretitus *eqs. ibid. al. v. et l.57.* **b** *falsa doctrina, defectus fidei – Irrglaube, mangelnder Glaube, Abfall vom Glauben:* CONC. Karol. A 19 p. 159,25 si aliquid . . . oppressionis per -em vel cuiuslibet scismatici erroris patiemini *(sc. sacerdotes Hispanici)* in cordibus. HINCM. divort. 9 p. 164,37 pro -e non recte credentium. IDUNG. PRUF. dial. 3,1045 ecce magna -s, quia times *(sc. Cluniacensis)*, quod *eqs.* ALBERT. M. summ. creat. I 4,69,3 p. 715a,5 peccatum -is ut, quod Deus non sit trinus et unus *eqs. al. v. et l.59.*

***infidelitatiuncula,** -ae *f.* *minor infidelitas – kleinerer, unbedeutender Akt des Un-, Irrglaubens:* BERTH. RATISB. serm. exc. p. 14,27 non sit mixta *fides* cum aliqua infidelitate Iudeorum, paganorum, heresi vel aliquibus -is (*sim.* p. 14,36 clara est *fides* servanda . . . ab omnibus infidelitatibus et a quatuor -is).

[infideo *v.* insideo.]

infidia, -ae *f.* *infidelitas – Unglaube:* HONOR. AUGUST. spec. p. 850D cum Iudaei per -am corruerunt, gentiles vero a vicis per fidem Christi resurrexerunt.

infiducio (-tio), -avi, -are. *script. perf.* -abit: *p.1809,6. depon.: p.1809,2.* **1** *fiduciare, pignori dare, pignerare – zum Pfand, als Sicherheit geben, verpfänden:* LEG. Lang. p. 130,14sqq. si infans . . . res suas cuicumque dederit aut -erit, postea, cum in legitima etate venerit, . . . cartolam ipsam inrumpere voluerit . . ., non habeat pontificium, qui emit aut -vit (fiduciavit *var. l.*), quod dederat, requirendum; quia, quando conparavit aut -vit, tunc debuit perspicere, quia puer ipse intra eta-

tem erat *eqs.* p. 130,19 ut, qui intra etatem fuerit, menime vindere aut -are (-ari *var. l.*) possit *eqs. ibid. al.* LEX Raet. Cur. 23,10 quicumque homo ingenuus mancipia aut terra sua inpignoraverit aut -erit (-tiaverit *var. l.*) *eqs.* **2** *respectu inverso i. q. pignori accipere – als Pfand, Sicherheit annehmen:* LEG. Lang. p. 182,18 quis . . . conparavit aut -bit (-erit *var. l.*), perdat pretium suum. *ibid. al. v. et p.1808,70.72.*

infidus, -a, -um. *?gen.* -dei: *l.17.* **1** *de hominibus:* **a** *qui fidem violavit, perfidus, insidiosus, inconstans – untreu, treubrüchig, -los, wortbrüchig, heimtückisch, wankelmütig (usu subst.: l.17; in figura rhet. litotes q. d.: l.13):* HRABAN. carm. 4,2,5 in quo *(carmine)* cognoscis *(sc. regina)* tibi ius servire ministri nequaquam -i. RUOTG. Brun. 20 p. 21,10 recolo *(sc. imperator)* eos mihi frequenter duriores et magis -os fuisse, quos amplius fovi *eqs.* HELM. chron. 14 p. 28,23 quod Slavorum animi naturaliter sint -i et ad malum proni. GESTA Ern. duc. I 1,64 semper est -i (-ei *cod.* [i *supra l. scripta, fort. leg.* infideli, *v. notam ed.*]) multiplex et tortuosum ingenium. *al.* **b** *qui non fidit, incredulus, non-christianus – ungläubig, nicht-christlich (usu theol.; usu subst. de Iudaeis: l. 22. 23):* LEG. Wisig. 12,2,14 p. 420,9 cum fidei nostre coniunctos de -orum (infidelitate, infideliorum, Iudeorum *var. l.*) manibus clementer eripimus. 12,3,19 quam sit inpium -os (Iudaeos *var. l.*) fidelibus preponere christianis. WALAHFR. Wett. 807 gentibus -is Christi defendere plebem congrediens *Geroldus.* **c** *incertus – unsicher:* AGOB. 7,15 l. 12 nullos ordo hominum . . . de habitatione sua tam -us est ut sacerdotes, utpote, qui nullo modo securi esse possint nec scire, quot diebus . . . habitaculum suum eis habere sit licitum. **2** *de rebus i. q. dubius, lubricus – unzuverlässig, trügerisch, tückisch (in lusu verborum: l. 31):* OTTO FRISING. gest. 1,18 p. 31,30 -ae fortunae fidei se incaute committere. 1,19 ut pontis angustias suspectas habendo -is . . . amnis procellis . . . incaute se committerent *Norici.* LIGURINUS 4,409 ut . . . nexu series *(sc. tabulatorum)* -a soluto cederet et rapidas ferretur miles in undas. 4,415 quos *(surculos)* . . . infligens unda carinis solveret -um . . . pontem. 4,460 donec in angustas fauces -aque . . . cecidissent claustra cohortes.

adv. ***infide.** *fidem violando, perfide, insidiose – die Treue verletzend, treu-, wortbrüchig, heimtückisch:* CHRON. reg. cont. I a. 1190 p. 149,27 promisit *(sc. Turcus captus)* se ducem eorum *(sc. exercitus)* fore duxitque eos -e per montem habentem tria milia in altum. ACTA imp. Winkelm. I 661 p. 527,44 si . . . marchio a benivolentia principis . . . -e discederet. ANNAL. Scheftl. I a. 1230 qui *(comes)* interrupta fide . . . adversariis ducis -e iungitur.

***infiduus,** -a, -um. (in- *et* fidere, *per analogiam ad* occiduus *ex* occidere *sim. formatum*) *fallax, insidiosus – trügerisch, heimtückisch:* AETHICUS 68[b] l. 1 consilio -o accepto vicissim tela multa vel arma . . . conposita . . . praeparantur *Amazones* ad aciem *(v. comm. ed. p. 254 et ed. Prinz p. 179 adn. 550).*

infigo, -fixi, -fixum, -ere. *script. et form.: stirp. praes.:* -ing(o; *per contam. c.* infingere): *p. 1810, 48. 49. 1811, 33.* -ic(o): *l.62. inf.* -iere: *p.1810,4. imperf.* -iebant: *p.1810,56. stirp. perf.:* -icxerat: *p.1810,2.* -inxerunt *(per contam. c.* fingere*): l.68. partic.:* -icta: *p.1810,72.* -xsa: *p.1811,1. usu intrans.: p.1810,67. fort. add. p.1811,8. partic. perf. usu adi.: p.1810,33. confunditur c.* inting(u)ere: *p.1810,28.*

I *proprie (alleg.: p.1810,41):* **A** *(de)figere, inicere, impellere, immittere, imponere – (hinein-, ein)schlagen, -stoßen, -bohren, -stechen, -rammen:* **1** *in univ.:* LEX Alam. 81 p. 146,1 rama (ramos B) de . . . arboribus -ant (-unt, -cant *var. l.; sc. genealogiae contendentes*) in . . . terra. ALTFR. Liutg. 2,8 p. 46,6 baculum . . . suum in ingressu . . . basilicae in loco, ubi fuerat sanatus, -xit *(sc. iuvenis).* HIST. Franc. Senon. (MG Script. IX p. 367,24) quod lanceam suam -ret *nepos Ottonis* in portam civitatis Parisiorum. ANNAL. Ianuens. IV p. 74,7 -nxerunt *(sc. milites Manfredi regis)* ante fucem multos palos. *saepe.* **2** *c. colore quodam:* **a** *statuere, collocare – aufstellen, aufschlagen:* THEOD. PALID. annal. a. 935 p. 63,5 in tantum . . . iustitie inservivit *rex*, ut bipennim eius iudiciariam in media curia -i nulla dies . . . interceperit *(cf. Waitz, Verf.-Gesch. VIII. p. 15).* ANNAL. Plac. a. 1243 p. 487,10 qui *(marchio)* . . . sua temptoria apud Laudum vegium -cxerat. **b** *impingere, illidere – schlagen (an, gegen):* ARBEO Emm. 16 arrepto baculo, cui suffultus incumberet, -ere (-iere *var. l.*) in pectore . . . episcopi non metuens *tyrannus.* **c** *immergere – hineinstecken (mediopass.: l.10):* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 91,14 qui *(picones)* cum rostro . . . perforant arbores et acumen lingue -unt in vermes et extrahunt ipsos. ALBERT. M. animal. 1,122 unum *os* dat locum per foramen, quod est in ipso, et alterum -itur illi. 5,32 vermis volans habens longam linguam . . ., quam -it floribus et sugit dulce ipsorum. **d** *insculpere, inscribere – einritzen, -schreiben:* WALAHFR. Wett. 914 me vocitare iubet residensque -ere cerae praecipit atque breves . . . dictat. **e** *refl. i. q. recedere, se abstrudere – sich zurückziehen, verkriechen:* HILDEG. phys. 5,13 cavernulis terre ita se -it *(sc. elsna piscis)*, quod se ab eis extrahere non potest. **f** *mediopass. i. q. increscere – einwachsen, verwurzelt sein:* PETR. TREV. David 18 p. 40,21 eam *(radicem)* . . ., que maior est et terre -itur, inclinata . . . arbore . . . transverberavit. **g** *ponere – aufsetzen:* WIPO gest. 30 p. 49,20 quod equi . . ., si pedes -xissent terrae, . . . per noctem ita gelati constringebantur, ut nequaquam . . . evelli potuissent. *ellipt. i. q. introire – den Fuß setzen (in), betreten:* FUND. Mur. 22 p. 68,32 interdixit *Guntrannus* . . . illis *(vicinis)*, . . . ne ullus -ret ad incidendum silvam suam. **h** *admovere, adhibere (ad) – legen (auf, an):* VOLQUIN. serm. 253 (StudMediev. III/3. 1962. p. 330; s. XII.[1]) audent sacerdotes carnem agni inmaculati contingere et -ere (inting[u]ere *var. l.*) manus suas in sanguine salvatoris *(cf. comm. ed. p. 320).* **B** *affigere, adiungere, applicare, alligare – festmachen, -binden, -nageln, befestigen, anheften, -hängen:* **1** *in univ.:* **a** *act. et pass.:* ARBEO Emm. 13 clippeus parieti -xus erat. WANDALB. creat. mund. 83 speris astra sub amplis hec -xa manere, haec sunt iussa moveri. THIETM. chron. 7,4 p. 402,33 quem *(servum)* . . . lancea perfossum muro -xit *(sc. Wirinharius).* ORD. elect. pap. 2,15 in quo *(pallio papae)* -unt *(sc. archidiaconus et prior)* spinulas tres aureas. TRACT. de chirurg. 537 saponem et calcem . . . distempera et per unam horam . . . cum linicinio ibi *(sc. super fistulam)* -as *eqs. saepius. spectat ad sigillum (in struct. contam.: l.44; usu alleg.: l.41):* THIETM. chron. 8,8 p. 502,24 quem *(Christum)* . . . fidei speciale signaculum in corde pre omnibus -xit *solitaria (cf. Ambr. in psalm. 118 serm. 15,39).* DIPL. Heinr. III. 387 p. 533,13 (spur.) manu propria roborantes ⌞sigillo nostro⌟ (*leg.* sigillum nostrum) -i ibi iussimus. NORB. IBURG. Benn. 16 p. 882,28 ipse *(rex)* . . . manu propria signum -ens. **b** *mediopass. i. q. adhaerere, adiungi – zusammenhängen, verbunden sein (mit):* ANON. anat. 50 ibi *(sc. in occipite)* fiunt duae cartilagines . . . et -nguntur spinali medullae et spondilibus. MAURUS urin. II p. 4,5 quarum *(venarum)* una stomachi fundo -ngitur. TRAD. Altaerip. 13 Rodulphus . . . dedit domui Alteripe ripam, cui -xa est clausa molendini eius. ALBERT. M. animal. 1,111 'in quo' *(posteriore capitis)* -itur et 'submergitur ultimum colli' spondile *(sim.* 1,119 ut in ipsis *[foraminibus ossis]* ligamenta -antur. *ibid. al.).* **2** *c. colore quodam:* **a** *transfigere – aufspießen (refl.: l. 56):* ANNAL. regni Franc. a. 776 p. 46,7 qui *(fugientes)* . . . retro . . . respiciebant, -bant (-iebant, infligebant *var. l.*) se lanceis eorum, qui ante illos fugiebant. HROTSV. Pel. 292 -i scopolis ripae quod *(corpus martyris)* iussit *rex* acutis *(cf. Verg. Aen. 1,45).* **b** *aptare – anstecken, stecken (auf):* HERBORD. Ott. 3,38 p. 205,18 anulum episcopalem digito eius -xit *imperator.* **c** *apprimere, incumbere, inclinare – drücken (an), stützen (auf), (hin)beugen, neigen (zu; intrans.: l. 67):* BEDA temp. rat. 1,26 cum . . . dicis unum, minimum in laeva digitum inflectens in medium palmae artum -es (*sim.* 1,48. 49). WILLIB. Bonif. 9 p. 57,16 anterioribus . . . humo -xis cruribus. URSIN. Leod. 27 (MGMer. V p. 351,5) facti sunt eius *(mulieris)* digiti curvi, ita ut medio -xissent (-xi essent, -xae essent, fixissent, defixi essent *var. l.*) palmi. ALBERT. M. animal. 1,436 cum . . . -xa (*Physiogn. 55* inflexa [-xa *var. l.*]) est cervix ad pectoris partes. *al.* **d** *mediopass. i. q. haere(sce)re, sedere – steckenbleiben, feststecken, -sitzen:* TRACT. de caus. mul. 43[capit.] si matrice in latus aut in lumbos -icta est (*sim.* 43 si in-

firmitas matricis ... -xsa [-xa *var. l.*] est). LAMB. LEOD. Matth. II 15 p. 454[C] iumentum ... in coenosa palude usque ad latera -xum repererunt *(sc. insequentes)*. ALBERT. M. animal. 4,10 'cum ... ⌞eiectus stat *malakye* -xus in harena⌟ (*cf. p. 524a,19* εἰς τὴν ἄμμον ἐμπέσῃ)'. **e** *?intrans. i. q. contectum esse – bedeckt sein:* FOLCUIN. Bert. praef. p. 608,16 oratorii pavimenta multi coloris petrarum iunctura, quae pluribus in locis aurea -unt lammina, decenter adornavit. **C** *configere – zusammenfügen:* TRACT. de eccl. Aldenb. 19 (MGScript. XV p. 871,43; c. 1084) fundamentum ... lapidibus ferro et plumbo firmiter -xis antiqua fundaverat manus. THEOPH. sched. 3,39 ut ... adhaereant sibi ipsae *(sc. auricalci)* plicaturae quasi plumbeo nodo -xae.

II *translate:* **A** *inserere, adicere, afferre, addere – ein-, hinzu-, an-, beifügen:* **1** *in univ.:* CAND. FULD. Eigil. II 20,6 cuius *(Hrabani)* ... dicta florigera huic operi dignum -enda putavi. PASS. Kil. II 4 metuens ipse, ne popularis favor maculae sibi rugam -ret. CHRON. Merseb. 11 p. 184,15 ut finem commendationis eius *(sc. episcopi)* -amus, erat magnae pietatis. ALBERT. M. caus. univ. 2,3,4[capit.] quod virtutes infinitae non sunt acquisitae in rebus entibus vel -xae eis (*postea:* fixae). **2** *attribuere – verleihen, geben:* GLOSS. psalt. Lunaelac. 48,12 mos est hominum in tabernacula eorum nomina sua -ere et in civitatibus. HILDEG. epist. 279 estas illi *(arbori)* floriditatem -ere volebat, sed *eqs.* **3** *imprimere – einprägen:* EPIST. Teg. I 101 rerum ... memoriam cordi mentaliter -ens *Froumundus*. **B** *dirigere, intendere, convertere – richten, setzen (auf):* **1** *in univ.:* ANNAL. Xant. a. 871 p. 84,15 quod nullam spem pertinatię suę ibidem *(sc. Coloniae)* ultra -ere posset *Guntharius*. VITA Liutw. 4 in quibus *(opibus terrenis)* ... cor -ere non praesumpsit (*sim.* THIETM. chron. 7,72 p. 488,1 ad speculum divinae contemplacionis). FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 206,1 -ngit *falco* intuitum in rem advenientem *(sim.* 3 p. 23,18 quod -at intuitum suum ad loyrum. *ibid. al.). al.* **2** *mediopass. et refl. i. q. intentum esse, studere – sich konzentrieren (auf), streben (nach):* GUMP. Wenc. prol. p. 213,11 quidam ... litteralis speculacione (speculacioni *var. l.*) profunditatis -xi necnon liberali ocio ... dediti *eqs.* HILDEG. vit. mer. 4,742 homines, qui se totis terrenis sollicitudinibus -unt, in obstinationem mentis cadunt.

infigurabilis, -e. *formam non accipiens, informis, infiguratus – unformbar, ungeformt, gestaltlos (usu subst.: l.45.50. 53):* ALBERT. M. summ. creat. II 1 p. 8,32 'anima est substantia vivens, ... -is, organico utens corpore *eqs.*' div. nom. 1,15 p. 8,40sqq. compositis et figuratis 'simplicia et -ia (*PG 3,588B* τὰ ἀτύπωτα)' sunt incomprehensibilia 'et formatis carentia formae', id est informitas secundum aliam translationem, hoc est infiguralitas (ἀμορφία), 'incorporalium intangibilis et -is (ἀσχημάτιστος)'. epist. Dion. 9 p. 533,44 'divisibiles *(sc. compositiones sunt)* indivisibilium et figurativae -ium et multiformes informabilium (*PG 3,1105C* τῶν ἀμορφώτων καὶ ἀτυπώτων)' *eqs.* nat. anim. 2,2 p. 20,87 intellectus ... apprehensivus est simplicium, -ium et insensibilium.

***infiguralitas,** -atis *f.* *defectus figurae, formae – Mangel an Form, Gestaltlosigkeit: v. l.48.*

***infiguratio,** -onis *f.* *defectus figurae, informitas – Mangel an Form, Gestaltlosigkeit:* ALBERT. M. phys. 1,3,8 p. 53,13 quando fit figuratum, opponitur '-o (*cf. p. 190b,15* τὴν ἀσχημοσίαν καὶ τὴν ἀμορφίαν ἢ τὴν ἀταξίαν)', et subicitur aes vel aliud aliquid *(cf. l.65)*.

1. infiguratus, -a, -um. *non figuratus, figura carens, informis – ungeformt, gestaltlos (usu subst.: l.63.65):* ALBERT. M. phys. 1,3,9 p. 54,38 alterum est esse 'aeri et -o (*p. 191a,2* τῷ ἀσχηματίστῳ)', quando motui subiicitur aes -um (*sim.* metaph. 7,2,6 p. 347,39 nisi ... in talibus *[sc. aere]* ex -o dicamus figuratum fieri). elench. 1,4,1 p. 603b,34 quia immodificati sunt *elenchi*, per consequens etiam sunt -i, quamvis enim figuram vocalem habeant, non tamen habent figuram realem. animal. 9,34 'est *embryo* quasi frustum carnis informe et -um (*p. 583b,10* ἄναρθρον)'. 19,8 quaedam *(animalia)* ... quasi informia et -a sicut catuli ursi.

2. *infiguratus, -a, -um. (in *et* figurare) *subst. n. i. quod (prae)figurat, typus – das (Vor-)Abbildende, Typus:* URSO gloss. 41 p. 77,35 patribus *(sc. veteris testamenti)* in vigiliis quaedam -a (adfigurata *E3*, futura *Mo*), utpote futurorum significata (scripturarum signantia *Mo*), ostendebantur *eqs. Niederer*

[infilatus *v.* 1. *infulatus.] **infiliciter** *v.* infelix.

***infiltrabile,** -is *n.* (in- *et* *filtrabile) *quod comprimi non potest, quod compressione cedente in formam priorem non redit – das nicht Druckelastische, nicht druckelastischer Stoff:* ALBERT. M. meteor. 4,3,16 '-ia' (*p. 387a,16* ἀπίλητα) ... sunt dupliciter; si ... nullam habeant apprehensionem, -ia sunt, sicut latex et aqua; item si 'habeant apprehensionem', sed 'manentem', sicut cera mollis et lutum, -ia (inapprehensibilia *var. l.*) sunt.

***infiltratio,** -onis *f.* **1** *proprie i. q. penetratio, actio insinuandi – das Eindringen, Sich-Einnisten:* WILH. SALIC. chirurg. 1,9 p. 306C propter -em istarum *(sc. oculorum)* infirmitatum. 2,3 p. 329B canna aenea aut anseris penna -em impediunt et prohibent. *ibid. al. v. et p.1822,40.* **2** *meton. i. q. implicatio, compages – Verflechtung, Gefüge:* WILH. SALIC. chirurg. 1,19 p. 310B quandoque ... non habet *(sc. nodus labiorum)* sacculum, sed -em ... et tenacitatem in loco cum lateribus partis sanae. 1,44 p. 317B propter copiam et -em arteriarum, nervorum et venarum. 2,10 p. 333D propter concatenationem et -em nervorum ligamentorum. 4,5 p. 40,18 qui nervi vel musculi propter -em ipsorum, cum vulnerantur vel punguntur, portant motum ad eorum radices et dolorem.

***infiltror,** -atus sum, -ari. *penetrare, insinuare – eindringen, sich einnisten:* WILH. SALIC. chirurg. 1,19 p. 310C -tus *(sc. nodus)* ... non cedit sic *(sc. tactu)*, immo fixus stat in loco uno. 1,30 p. 313G quandoque ... -atur ista *(sc. apostematis)* materia in loco undique in eius circuitu. 2,3 p. 329B non poterunt hae *(sc. sagittae)* barbulae in membris -ari. *v. et p.1821,8.*

***infimatio,** -onis *f.* (*infimare) *actio stercorandi, stercoratio – das Düngen, Düngung:* CHART. Basil. C II 265 p. 150,34sq. (a. 1278) Růdolfus ... dimidiam partem iugeris de predictis annis debet singulis infimare; si ... uno anno neglexerit, -is neglientiam prelibate anno subsequenti per integri iugeris -em tenetur emendare.

***infimatus,** -us *m.* (infimus; *per analogiam ad* principatus *formatum*) *locus, ordo infimus – unterster Platz, Rang:* GUIDO ARET. microl. 18,17 tonum ... et ditonum et semiditonum cum diatessaron recipimus, sed semiditonus in his -um (gloss. *F1* minimum; tenet *add. Ro1;* infamatum [gloss.: id est male <. . .>] *MC*, infimus, infinitum, infamatus est *var. l.*), diatessaron ... obtinet principatum. THEOG. mus. 30,4 consuetudo ab acutis transtulit -um, a gravibus ... principatum.

***infimo,** -are. (in *et* *fimare) *stercorare – düngen: v. l. 36.*

infimus *v.* inferus.

***infinalitas,** -atis *f.* *status indeterminatus, infinitus – Unbegrenztheit, Unendlichkeit:* ALBERT. M. cael. hier. 2,7 p. 25,49 'ignoramus superessentialem et invisibilem et ineffabilem -em (*PG 3,141A* ἀοριστίαν) ipsius *(Dei)*'.

infindo, -ere. *insecare, inscindere, secando inferre – (ein)schneiden, schneidend zufügen:* WALTHARIUS 712 effreni ... in equo devectus ad illum *(iuvenem)* non valuit capiti libratum -ere vulnus.

infingo *v.* infigo.

infinibilis, -e. *qui finiri non potest, interminabilis – nicht zu beenden(d), unendlich:* TRAD. Lunaelac. 13 (a. 771) qualiter Deum contempnentes penam incidunt -em et Christo adhaerentes vitam adipiscunt sempiternam. GODESC. AQUENS. sequ. 9,1a,3 verbum aeternaliter, unigenitum -e principium *(sc. Christus)*. ARNO REICHERSB. apol. p. 196,1 ipse *(diabolus)* aeterno labori ac morti -i addictus est.

***infinio,** -itum, -ire. **1** *finire – beenden:* HRABAN. hom. II 97 p. 329A hoc -to statim infert *Dominus: 'eqs.'* (*cf.* PL 107, 808D finito). **2** *determinare, definire – ein-, begrenzen, bestimmen:* RATHER. quadrag. II 33,590 ne in infinitum ducamus, quem *(sc. Deum)* finire (-ire *var. l.*) omnium, qui fuerunt, sunt aut erunt, non valuerunt, valent, valebunt loquendo sermonem.

[Weber]

infinitas, -atis *f.* *usu plur.: l.12.* **1** *status non circumscriptus, infinitus – Unbegrenztheit, Unendlichkeit:* **a** *gener.:* **α** *spectat ad copiam i. q. innumerabilitas – Zahllosigkeit:* MUS. ENCHIR. 1,21 continua multiplicatione sonorum -s texitur. RATHER. epist. 3 p. 22,18 quorum *(sc. monachorum qui corde laici sunt)* -e habundat . . . mundus. GALB. Karol. 35,42 neque, quid singuli agerent, prae confusione et -e (infinitatione *var. l.,* infinitatione *corr. in* infinita occasione *P*) notavi. MIRAC. Cuneg. 76 propter -em . . . eorum *(miraculorum)* quasi vilia esse putabantur. GEBER. summ. 23 p. 320 infinita est diversitas proportionis miscibilium et infinita est diversitas numeri rerum miscibilium et in his ambabus -bus infinite contingit errare. *saepius. v. et p.1815,25.* **β** *spectat ad tempus:* GODESC. SAXO gramm. 1 p. 361,9 'in' praepositio iungitur accusativo, quando diuturnitatem vel interminatam significat -em. CHART. Sangall. A 676 Sigimunt cogitans instabilitatem prę̨sentis vitę et -em perpetuę̨. CHRON. Median. 4 p. 88^{b},56 patriarcha Fortunatus . . . huic temporalitati . . . est subtractus atque ad perpetem flantium dierum -em perductus. CONST. Melf. 1,95,1 p. 276^{a},25 -s (infirmatas, infirmitas *var. l.*) temporis. *al.* **b** *philos. et theol.:* AMADEUS LAUS. hom. 4,100 si teipsum et brevem abyssum animi tui non colligis *(sc. homo)*, in -em maiestatis qualiter ascendis? ALBERT. M. cael. hier. 2,7 p. 27,6 insufficienter assignat *Maximus* causam -is *(sc. Dei)* solum ex diffinitione. caus. univ. 2,3,1 p. 139,23 non . . . motus a tempore habet -em, sed . . ., si est tempus infinitum, -em habebit ab -e motus. *ibid. persaepe. v. et p. 265,18.* **2** *status indefinitus, indeterminatus – das Nicht-Bestimmtsein, Nicht-Festgelegtsein, Unbestimmtheit (usu gramm. et philos.):* ALBERT. M. herm. 1,2,5 p. 397^{a},23 notandum de -e participii sicut de -e adiectivi significantis formam accidentalem. 2,1,1 p. 426^{b},32 non interpretatur et significat *(sc. nomen infinitum)* substantiam nisi infinitam, cuius qualitas ipsa est -s.

***infinitatio,** -onis *f.* (*infinitare) **1** *actio indefinitum, indeterminatum reddendi – das Unbestimmt-Machen, Nicht-Festlegung (usu gramm.):* ALBERT. M. herm. 1,2,5 p. 394^{a},21 remanet substantia infinita, de qua tollitur qualitas, propter quod -o talis aequipollet negationi. p. 397^{a},30 notandum de verbi -e, quod, quamvis dicatur, quod verbum infinitum privat actionem in specie significatam *eqs. ibid. al.* **2** *infinitas, innumerabilitas – Unendlichkeit, Zahllosigkeit: v. l.7.*

***infinities** (-ens) *adv.* (in- *et* finire*; v. Stotz, Handb. 2,VI § 100.1*) *quotiescumque, quotieslibet – unbegrenzt oft:* ALBERT. M. sacram. 194 p. 126,23 nihil finitum potest accipi -s in quanto finito. eth. I 192 p. 171,54 quod secundum unam omissionem -ns peccet *(sc. peccator)*. p. 172,32sq. gener. 1,3,2 p. 140,60 -s aer generatur ex aqua. anim. 1,2,7 p. 35,82 oportet intellectum intelligendo '-s (*p. 407^{a},14* ἀπειράκις)' tangere idem *eqs. ibid. al.*

***infinitimoechus,** -i *m.* (infinitus *et* moechus) *qui sine fine moechatur – einer der unbegrenzt Ehebruch betreibt:* RATHER. epist. 16 p. 81,16 utinam nec natus nec visus . . . ex isdem fuisset centigamus . . ., immo -us ullus.

infinitio, -onis *f.* *infinitas – Unbegrenztheit, Unendlichkeit:* ALBERT. M. metaph. 1,4,14 p. 67,61 Anaxagoras . . . materialem causam dixit esse '-em' (*p. 988^{a},28* ἀπειρίαν) commixtionis 'similium partium'.

infinitivus, -a, -um. **1** *adi. i. q. indefinitus – unbegrenzt, unbestimmt (usu subst.: l.65. p.1814,6):* **a** *gramm.:* **α** *in univ.:* AMALAR. interpr. 48 scriptum est de praesenti tempore -i modi. ERCHANB. gramm. p. 38,24 -us modus inpersonali iure praeponitur, quia omnibus temporibus vel personis associari potest. CONR. MUR. nov. grec. 1,1541 hic *(modus)* numerisque personisque carens hac de ratione vocatur -us. ALBERT. M. herm. 1,2,5 p. 392^{a},21 differt negatio ab -o et privativo. *alleg.:* CAES. HEIST. hom. I p. 62^{b},2 indicativi modi fuit *Verbum* per incarnationem . . .; -i per gloriam et aeternitatem. p. 62^{b},15. **β** *modo infinito constructus – im Infinitiv stehend, 'infinitivisch':* ALBERT. M. herm. 1,1,1 p. 375^{b},38 deprecativa, optativa, coniunctiva et -a *(sc. oratio). sim.* 1,2,2 p. 383^{a},29. **b** *gener. i. q. infinitus – unendlich:* **α** *spectat ad copiam:* EKKEH. URAUG. Hieros. 36,1 nec desunt . . . -a bella cum regnis Persarum vel Babyloniorum. **β** *spectat ad tempus:* EKKEH. URAUG. Burch. 2,12 p. 188,21 cuius *(Christi)* deitatis eternitas . . . gubernat -a (infinita *var. l.*) seculorum secula. *locut.* in -um: URSO element. 3 p. 106,9 nisi . . . actiones suas certa meta determinando clauderet *virtus alterativa*, quilibet motus suus in -um (quid *add. C;* infimum *O*) procederet. **2** *subst. masc. (ellipt.) i. q. forma verbi non flexi – 'Infinitiv' (t. t. gramm.):* ERCHANB. gramm. p. 37,10 -us inde vocabulum trahit, quod nec numeros nec personas diffinit. BALDW. VICT. dict. 11,28 vel in -um sui ipsius mutamus *(sc. verbum)* et aliud conveniens adiungimus, ut: vestram bonitatem orare presumo. ALBERT. M. elench. 1,2,5 p. 545^{a},25 -us non necessario ante se exigit accusativum. *saepe.*

***infinito,** -are. (in- *et* *finitare) *partic. praes. usu adi.: l. 22. indefinitum, indeterminatum reddere – unbestimmt machen, nicht festelegen (usu gramm.):* ALBERT. M. herm. 1,2,5 p. 393^{b},47 nomina transcendentia -ari non possunt, sicut 'res', 'ens' et 'aliquid' *eqs.* p. 394^{a},10 'omnis' et 'quilibet' et 'nullus' et 'nemo' -ari non possunt, quia huiusmodi *(sc. ordinatam ad substantiam finiendam)* qualitatem non habent. p. 397^{b},13 ipsa *(sc. verba negationem infinitam significantia)* possunt accipere -antem particulam privantem illam determinatam privationis formam. *ibid. al. v. et p. 1663,23.*

infinitus, -a, -um. *compar.: l. 54. superl.: l. 56. usu subst. persaepe, e. g. l.29.37.54.*

I *indeterminatus, immensus, inexhaustus – unbegrenzt, unendlich, unermesslich, unerschöpflich:* **A** *spectat ad extensionem, gradum sim.:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* GUNZO epist. 13 p. 46,12 difficile est -um finito limitari. RUOTG. Brun. 13 -a trepidatio vulgi. THIETM. chron. 5,33 regi 'secreto mentis latebat repostum' patris suique zelus -um. CHART. Engelb. 18 p. 258,9 fatigationi nostre -e finem debitum imponere in Christo Iesu. **b** *locut. impers.* -um est: ALBERT. M. veget. 5,117 omnes . . . diversitates plantae nullus . . . sufficeret enumerare, . . . quia longum et -um esset. 7,184 de unoquoque eorum *(vegetabilium)* singula dicere est -um. **c** *locut.* ad, in -um, -a: PS. BOETH. geom. 70 quinta *(sc. petitio)* . . . rectas lineas in -um productas ad eas partes, in quibus duo interiores anguli duobus rectis minores sunt, concurrere iubet. PS. ODO CLUN. abac. p. 296^{a} haec ars *(sc. abaci)* dispositione arcuum distincta ab uno surgens usque ad -a per denarium numerum accrescit. ALBERT. M. animal. 17,55 aliter . . . abiret *generatio* in -um per dissimilia, -um autem abhorret natura. *persaepe. v. et p.1812,69.* **d** *acc. sg. neutr. pro adv.:* TRACT. de excid. regni Hieros. (SBMünch. 1865/II. p. 164,17; s. XIII.$^{in.}$) fuit . . . Fridericus imperator . . . bellorum omnium triumphator, animosus -um, familiaris quibuslibet. **2** *philos. et theol.:* GLOSS. psalt. Lunaelac. 138,7 quia -a et absque circumdatione sit Domini substantia et eius spiritus. GODESC. SAXO gramm. 1 p. 374,14 in omnibus saeculis, 'omnia' . . . declarant certitudinem quamlibet -am et interminabilem. THIETM. chron. 4,56 cuius *(Conditoris)* -a (infinitate *a. corr. 1*) bonitate persecutor suimet studiosus *(i. Misceo)* resipuit. ALBERT. M. caus. univ. 2,3,4 p. 142,84 unum . . . -um non est -ius alio -o, sicut unum caecum non est caecius alio caeco. CHART. Salem. 575 p. 189,38 cum divina providentia ex immenso sue bonitatis -issimo latibulo super me direxerit radium attractivum. *persaepe.* **B** *spectat ad copiam i. q. innumerabilis, innumeratus, permultus, permagnus – unzählbar, ungezählt, zahlreich, sehr groß:* ANNAL. Iuv. I a. 739 papa Gregorius . . . cum muneribus magnis et -is legationem ad Carolum principem misit. WETT. Gall. 31 cum -a caterva plebis. WIDUK. gest. 1,20 multa strage in Saxonia facta et -a capta preda. OTTO FRISING. gest. p. 4,27 (epist. Frid. I. imp.) qui *(sc. Graeci)* -am pecuniam nobis dare spoponderunt. REGISTR. Patav. I p. 34,17 in hofmarchia Malgersdorf VI et dimidium mansus et villicatio et -os homines. GALB. Karol. 37,30 -i erant, et eorum ad vindicandum venientium incertus hominum . . . numerus erat. *persaepe. usu praed.:* ALBERT. M. nat. anim. 2,6 p. 29,19 per accidens . . . multa conveniunt nec sunt terminabilia per artem, eo quod -a possunt accidere. **C** *spectat ad tempus:* **1** *aeternus – ewig:* LEX Sal. Pipp. prol. 3 (rec. E) pacem et felicitatem . . . per -a s a e c u l a

[Weber]

tribuat *Christus* (CONST. Constant. 76 qui *[Christus]* . . . per -a vivit et regnat s. *al.* VITA Rup. 10 per -a secula seculorum. *al. v. et p.1814,3*). EIGIL Sturm. 12 p. 143,4 coram altissimo rege Christo in futuro et -o . . . regno. DIPL. Karoli III. 49 p. 83,14 haec . . . auctoritas . . . per -a t e m p o r a proprium robur obtineat (*sim.* ALBERT. M. phys. 8,4,1capit. nullum finitum movet mobile finitum secundum tempus -um). *v. et p.1813,26.* **2** *indesinens, constans, assiduus – unablässig, beständig, nicht enden wollend:* RUOTG. Brun. 8 p. 9,4 quidam concrepantes risu se -o concutiunt. **4** *indefinitus – unbestimmt, 'infinit' (usu gramm. et philos.):* ERCHANB. gramm. p. 23,12 -a sunt dicta *(sc. pronomina)*, quae non sunt certae personae, ut 'quis'. p. 35,21 hac . . . diffinitione *(sc. verbi secundum Priscianum)* omnia tam finita quam -a verba comprehenduntur. GALB. Karol. 37,32 'quis' nomen interrogativum et -um. ALBERT. M. resurr. 148 p. 336,66 quaedam *(privatio)* . . . ponit subiectum, non cum ordinatione ad formam, quam privat, sicut est privatio in terminis -is, ut 'non-homo' *eqs. v. et p.1813,33.*

II *non finitus, non compositus – nicht beigelegt:* DIPL. Heinr. IV. 59 p. 76,27 que *(lis)* inter illum *(episcopum)* comitemque . . . diu -a habebat.

adv. **infinite.** **1** *modo non finito,* ἀπείρως *– unbegrenzt, unendlich:* **a** *in univ.:* CARM. Bur. 228,3,3,3 que *(sc. fons philosophiae)* redundans -e fluxit in Hesperiam. RUD. TRUD. (?) mus. 2,11 discrepantiarum . . . infinitas sequitur inaequalitatem -e confusam. HILDEG. div. op. 1,2,2 l. 21 sancta divinitas -e omnia comprehendit et superexcellit. *al. v. et p.1813,12.* **b** *spectat ad tempus:* LIBRI Karol. 1,1 p. 114,13 -e celebrantes perpetui sabbati sollemnitatem. HILDEG. in symb. Athan. 90 (CCCont. Med. CCXXVI. 2007. p. 112) cum . . . in hac vita finitus fuerit, in alia vita -e vivit *homo.* **2** *modo non definito – auf unbestimmte Weise:* ARNO REICHERSB. apol. p. 55,35 -e ait *Caiphas:* 'plus quam trecentis denariis'. ALBERT. M. summ. theol. I 3,14,1 p. 51,19 quid . . . est *Deus*, non potest cognosci, nisi -e; . . . dico . . . -e, quia, si cognoscitur, quod substantia est incorporea, determinari non potest, quid finite genere vel specie . . . illa substantia sit. *ibid. al. v. et p. 260,25.*

***infio,** -fieri. *intus gigni, exoriri – innen werden, entstehen:* ALBERT. M. eth. II 2,1,2 p. 151b,25sq. -unt virtutes in nobis . . ., -unt nobis perfectis per consuetudinem. 10,1,8 p. 614b,17 qui *(habitus)* insit vel -at sensitivo. pol. 7,14c p. 734b,44 'ratiocinatio . . . et intellectus procedentibus', supple aetate, 'nata sunt -eri' (*p. 1334b,24* ἐγγίνεσθαι), id est intus fieri. metaph. 1,6 p. 8,37 inquirendae sunt potentiae, secundum quas -it in sciente scientia.

***infirmabilis,** -e. *qui debilitari potest – zu schwächen(d):* ALBERT. M. summ. theol. II 13,76 p. 67a,23 corpus Adae . . . in statu primo . . . innocentiae nec fuit -e nec dissolubile.

***infirmarius,** -a, -um. *script.* -mer-: *p.1816,1.* **I** *adi. i. q. ad aegrotum pertinens – zum Kranken gehörig, Kranken-:* YSENGRIMUS 5,1035 michi preposito domus -a subsit. CHART. Rhen. med. II app. 49 quod *(lumen)* per totum annum noctibus in domo -a ardeat.

II *subst.:* **A** *fem. vel raro (l.61. al.) neutr.:* **1** *nosocomium, valetudinarium – Krankenhaus, -zimmer, Hospital:* **a** *proprie:* WILH. HIRS. const. 1,2 p. 190,9 si . . . noctu pro extinguenda siti ad -am ire . . . opus sit *eqs.* LIBER ordin. Rhenaug. p. 84,2 cerei . . . fratribus distribuuntur, infirmis . . . extra ecclesiam S. Marię versus -am commorantibus. PETR. CAS. (?) chron. 3,58 p. 438,20 posuit *abbas* . . . duodecim libras denariorum in -o (*sim.* p. 439,20). CASUS Petrish. 3,21 p. 144,10 qui *(fratres)* semianimem *(sc. Cunonem)* levaverunt et in -am detulerunt. CHART. Merseb. 236 p. 191,4 acta sunt hec Brandeburch in -a maiore. *persaepe. adde:* HERM. ALTAH. gest. (MGScript. XVII p. 379,20) erexi a fundo domum -e. **b** *alleg.:* ABSAL. serm. 5 p. 39C magnus est iste descensus *(sc. Dei)*, magna humiliatio, magna . . . dignatio medici intrare -am aegroti. p. 39D intravit . . . Dei filius hanc -am, id est nostrae mortalitatis miseriam, quando languores nostros ipse suscepit; . . . huius -ae ianuam recte dixerim beatam virginem Mariam. **2** *magistra infirmantium – Kranken-, Siechmeisterin, 'Infirmarin':* VITA Eberh. Commed. 19 l. 5 -ae . . . officium (CHART. Mekl. 879 ad o. -erie.). CAES. HEIST. mirac. I 6,37 p. 389,32 visitante se *(sc. monialem aegrotam)* -a, . . . ut ocius recederet, indicavit. p. 390,14 -a equos vidit in cimiterio, moriens vero ascensores in domo. CHART. Turg. III 475 p. 275,4 quousque ad manus -e tradita fuerit illa marca (*cf.* p. 274,21 ad manus magistre infirmantium sororum). **B** *masc. i. q. magister infirmantium – Kranken-, Siechmeister, 'Infirmar':* CONSUET. Trev. 6 cellerarius . . . et -us, si multum infirmi . . . iacent in infirmorum domo *eqs.* WILH. HIRS. const. 2,50 p. 270,3 -us, qui sacerdos esse debet, ad obsequium infirmorum separatim habet coquum. CHART. march. Misn. III 342 p. 241,33 testes sunt . . . Symon cellerarius, Albertus -us. CHART. cell. Paulin. 93 ut, quicunque exstiterit -us, curam parrochiarum Hengilbach et Sulzdorf habeat. *persaepe. v. et p. 269,39.* *cf.* *firmaria.

infirmatio (-cio), -onis *f.* **1** *deminutio – Schwächung:* **a** *in univ.:* CONC. Karol. A 50D,53 p. 647,11 quod propter usuras et inaequales mensuras . . . commotio terrae, immo periclitatio et -o regni . . . proveniat. **b** *aegritudo – Krankheit:* VITA Liutg. II 43 capit. p. 112 de -e eius. **2** *actio tollendi, irritum faciendi – Entkräftung, Aufhebung, Ungültigkeitserklärung:* **a** *gramm. et rhet.:* RICHER. REM. hist. 4,68tit. -o defensionis. ANSELM. BIS. rhet. 10 p. 120,20 -cio (-o *var. l.*) racionis *eqs.* 12 p. 123,22. GERHOH. Antichr. 1,27 p. 337,32 que in illa contentione hinc inde ad alteriusutriusque partis confirmationem vel -em dicta sunt, . . . longum esset retexere. **b** *publ. et iur.:* BERTHA Adelh. 5 si quando huius constitutionis fieret -o, utriusque felicitatis . . . illis *(sororibus)* afforet imminutio. CHART. Mog. A II 664 p. 1084,3 nullam . . . -cionem vel retractacionem illius sentencie a vestra *(sc. metropolitani)* reportat *cellerarius* auctoritate. HONOR. III. registr. 195 que ad confirmationem vel -em electionis pertinent. CONST. Melf. 2,52 ad confirmationem vel -em sententiae secundum ius et iustitiam procedatur. ACTA imp. Winkelm. I 828 p. 641,8 pugnam . . . fieri facias *(sc. Heinricus de Morra)* non obstante sentencia -cionis familiarium nostrorum.

***infirmator,** -oris *m.* (in- *et* firmator) *qui non confirmat – einer der nicht bestätigt:* GERHOH. tract. p. 80,25 ut . . . Romanus pontifex non ipse sit imperator aut rex, sed imperatorum ac regum . . . firmator vel -r.

infirmatorium *vel* ***infirmitorium,** -i *n.* *script.* -ter-: CHART. Stir. III 142 p. 214,14 (cod.). *form. acc. sg.* -rum: *l. 44.* *nosocomium, valetudinarium – Pflege-, Krankenhaus, -station, -saal:* CHART. Mog. B 121 p. 124,20 (a. 1195) qualiter . . . mansum . . . ad lumina in -itorum egrogantium *(sic)* sororum . . . obtulerint *Vinoldus et Agatha.* CAES. HEIST. mirac. I 1,35 p. 44,22 infirmitate depressus in -itorio depositus est *monachus.* II 1,41 p. 70,7 qui *(conversus subita infirmitate correptus)* cum positus esset in -atorio *eqs.* CHART. Austr. sup. II 171 p. 169,9 ad -itorium eorum *(fratrum)* tradidi *(sc. Otto)* . . . predium meum. CHART. Friburg. 175 p. 148,24 quod . . . largum servicium . . . omnibus personis nostri monasterii tam in refectorio quam in -itorio constitutis . . . ministretur. FUND. Schild. 5 ut . . . capella . . . iuxta -atorium sita infirmis dominabus esset preparata. *persaepe. v. et l.68.*

infirmis *v.* 1. infirmus.

infirmitas, -atis *f.* *script.* imf-: ANTIDOT. Augiens. p. 48,36. *debilitas, aegritudo, morbus – Schwäche, Kraftlosigkeit, Krankheit:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* LEG. Wisig. p. 6,22 si quis alicui iumentum pr<aesti>terit et illud per aliquam -<em aput> eum moritur *eqs.* 2,4,5 testes . . . seu etate decrepiti vel -e gravati. ARBEO Emm. 36 p. 80,24 -e superveniente. ANTIDOT. Berolin. 22 qui *(sc. antidotum)* facit ad omnes -es. WIBALD. epist. I 281 quod eam *(uxorem)* sibi copulare nollet *Folwinus*, si veraciter tali -e *(sc. morbo caduco)* detineretur. CHART. Tirol. I 600 p. 76,38 si de hac -e evadero *(sc. Irmengardis).* ALBERT. M. animal. 1,288 quod -is affert multitudo ossium *(sc. in digitis)*, restituit fortitudo ligamentorum. STATUT. ord. Teut. p. 68,25 si . . . creverit -s, intrabit *frater* infirmitorium. *persaepe. v. et l.46.p.1817,53.* **b** *c. gen.:* **α** *subi.:* LIBER diurn. 44 quicquid -s exigit c o r p o r i s (WILLIB. Bonif. 8 p. 45,6. *persaepe*). ANTIDOT. Bamb. 5 omnia his de s t o m a c h i -e nascuntur (ANDR. STRUM. Ioh. 27. *al.*). TRANSL. Athan.

[Weber]

Neap. 14,1 iuvenis ... gravi -e capitis afficiebatur. THIETM. chron. 6,64 parum manducare ob -em dentium potuit *(sc. archiepiscopus)*. CHART. Babenb. 230 p. 35,7 quicumque -e oculorum continua ... vel quacunque alia -e detentus domum suam regere non posset, ... in hospitali ... recipiatur. *al.* **β** *inhaerentiae:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,27 l. 107 invenit *nuntius* eum *(archiepiscopum)* tanta -e febrium detentum, ut *eqs.* THANGM. Bernw. 54 p. 781,2 vir beatissimus diutina corporalis molestiae -e tritus. CHART. Tirol. I 842 p. 256,21 in -e mortis. **2** *meton. de fico:* ANTIDOT. Glasg. p. 126,5 facis pastillum et mitte super illa -e *(sc. fico)*. **3** *in imag. de peccato:* HINCM. divort. 5 p. 139,23 de secrete sibi confessis peccatorum -bus medicinalia atque salubria possunt *sacerdotes* dare consilia. **4** *translate:* **a** *spectat ad homines i. q. insufficientia, fragilitas – Unzulänglichkeit, Unvollkommenheit:* WILLIB. Bonif. praef. p. 2,2 ut ... -is meae imbecillitatem operisque inpositi sublimitatem ... sustenetis *(sc. coepiscopi)*. ARBEO Emm. 19 p. 54,26 -s humana (LIUTG. Greg. 7 p. 73,16. *al.* [*cf.* VITA Emm. 19 p. 54,26 h. fragilitas]). RICHER. REM. hist. 3,99 cum ... Ottonem infantem ętatis -s regnare prohiberet. VITA Adalb. Prag. A 17 p. 144,20 abstinentię *(sc. panis)* morem pro -e adhesisse ei *(feminae)* recognoscens. MIRAC. Mod. 1 p. 311ª,57 beatus Petrus ... memor -is propriae. ALBERT. M. sacram. 6,152 p. 101,3 -s spiritualis ... non potest cognosci a medico. *persaepe. v. et p.1819,15.1820,2.22.* *de vita terrena (c. gen. inhaerentiae):* CHART. Fuld. B 276 p. 401,7 (a. 801) ut habeamus *(sc. sorores)*, unde possimus in istius vitae via sustentare et alere -em imbecillitatis nostrae. **b** *spectat ad res:* **α** *ambiguitas – Unsicherheit:* HRABAN. epist. 29 p. 447,28 propter -em instantis temporis. ALBERT. M. euch. 3,1,1,13 p. 238ª,39 siligo est -s ad frumentum, quia in terra bona siligo seminata nobilitatur in triticum et in terr[am] mala[m] frumentum degenerat in siliginem. **β** *status irritus, inanitas – Ungültigkeit, Bedeutungslosigkeit:* CHART. Rhen. inf. add. 615 p. 768,12 (a. 1112) ne hoc donum ... prava alicuius suggestione in -em incideret. CHART. Nuremb. 317ᴬ p. 192,36 ne aliqua super hiis, que gessi *(sc. Ulricus)*, lapsu temporis -s oriatur. **γ** *aspectu inverso i. q. vis debilitans – schwächende Wirkung:* ALBERT. M. veget. 7,125 propter ... ventorum turbulentiam et impuritatem et -em.

***infirmitatula** (-mata-), -ae *f.* *infirmitas parva – leichte Unpässlichkeit:* LIBER tram. 151 si foris pro aliqua -a (-atatula *a. corr. V*) steterit *frater* ..., intret in chorum, ut supra dictum est.

***infirmitorium** *v.* infirmatorium.

1. infirmo, -avi, -atum, -are *vel* **infirmor,** -atus sum, -ari. *partic. praes. usu adi.: p.1816,6.* *confunditur c.* infamare: *l. 64.*

1 *trans.:* **a** *debilitare, enervare, infringere – schwach machen, schwächen, entkräften:* **α** *gener.:* CAPIT. reg. Franc. 165,2 ut status et utilitas regni huiuscemodi adinventionibus non -etur. WALTH. SPIR. Christoph. II epist. ad coll. p. 10,22 aegritudo et infirmitas -vit literas. CHART. Pomm. 943 p. 254,22 qui ... naves suas oneraverint ... et ut per hoc nostram civitatem ... debilitent et -ent *eqs.* CHART. Monast. 28 p. 127ª,24 ne facta hominum dubietate vel varietate aliqua -entur *eqs. al. v. et p.1819,12.* *privare – berauben:* ANNAL. Ultraiect. a. 1137 (MGScript. XV p. 1302,33) Rogerio duce ... omni ... virtute militiae -to. **β** *publ. et iur. i. q. tollere, cassare, irritum facere – aufheben, zunichte machen, außer Kraft setzen, für ungültig erklären:* LEG. Burgund. Rom. 22,5 si usufructuaria non fuerit, ... donatio legibus -atur. LEG. Wisig. 2,5ᵗᵢᵗ. p. 105,6 de scripturis valituris et -andis. REGINO chron. a. 865 p. 83,15 ut, quod propriis manibus roboraverant, -are (infamari, -ari *var. l.*) verbis mallent *archiepiscopi*. DIPL. Otton. I. 169 p. 251,22 ne ... privilegia ... reclamationibus aut querelis -rentur. DIPL. Heinr. IV. 335 p. 441,20 illud scriptum ... -amus, infringimus et omnino dampnamus. FUND. Baumb. (MGScript. XV p. 1064,14) inferioris dignitatis presumptione per se ipsam ... quandoque iuste confirmata, post ad libitum suum contra ius -ante irreverenter ... sunt soluta *(sc. traditio)*. CHART. scrin. Col. B 1125 p. 288,19 quod premissam ordinationem post vitam meam *(sc. Arnoldi)* ... -are poterit *(sc. abbatissa)* vel annullare. *persaepe.* *obi. homines:* HINCM. annal. a. 869 p. 168,6 quod, si quis praesumeret *(sc. regnum invadere)*, non solum per suae *(sc. papae)* auctoritatis ministerium -retur, verum *eqs.* CHART. Worm. 110 p. 87,31 (dipl. Otton. IV.) qui *(sc. successores)* si ... nos in hoc facto nostro -verint, se, quod fecerint, in hoc debilitari credant. **b** *non approbare, (de)negare – nicht bestätigen abstreiten, leugnen:* THEOD. TREV. phys. 744 transformat *(sc. sapiens)* istud, ut sit, hoc -at, ut hoc sit *(v. notam ed.)*. EPIST. Ratisb. 4 p. 280,37 quid ... prodest conflictus inter Platonem et Aristotilem de motu animi habitus, ut, quod alter astruit, alter -ari conetur? GERHOH. Sim. p. 243,40 ut neque affirmantes neque -antes prenotatum sensum adiuvetis. ALBERT. M. animal. 1,142 si occulorum indicia confirmant indicia ceterorum membrorum, tunc rata esse dixit Loxus; si ... contrariantur eis, tunc -ant ea, et ipsa occulorum indicia praevalent. **2** *intrans. et mediopass. i. q. languidum fieri, morbo affici, laborare – schwach, krank werden, sein:* **a** *de anim.:* LEG. Wisig. 9,2,9 p. 376,14 ut illum ex episcopis inspectorem sue egritudinis advocet, in cuius territorio ... -asse ei contigerit. BREV. NOTIT. p. A 4,29 Theodo -batur. CAPIT. reg. Franc. 36,22 si quis -atur, a sacerdotibus ... unguatur. ANNAL. Xant. a. 849 -ante Ludewico rege. ANTIDOT. Berolin. 12 p. 69,43 si quis ... sanus usitaverit *(sc. antidotum)*, numquam -atur. 13 p. 70,27 colo -to. THIETM. chron. 6,91 rex ... diu colica passione ... -atur. ELIS. SCHON. vis. 1,18 languere cepi graviter nec tamen usque ad extasim -ta sum. ALBERT. M. animal. quaest. 15,9 p. 264,5 femina tardius -atur. *persaepe. v. et p.1816,6.* *c. abl. respectus:* AGIUS vita Hath. 8 quotiens aliqua fide aut mente -batur, ipsa simul aegrotabat. THIETM. chron. 6,69 archiepiscopus capite nimis -atur. **b** *de rebus i. q. sterilem fieri – unfruchtbar werden:* CONR. FAB. Gall. 11 p. 26,3 cerneres circumquaque domos inflammari, rura -ari.

subst. **infirmans,** -antis *m.* *invalidus, aegrotus – ein Schwacher, Kranker:* RHYTHM. 17,22,1 ydri fraudes ... cave, -es subleva. RUD. FULD. mirac. praef. p. 329,39 ossa ... beatorum martyrum ... miraculorum gloria in diversis sanitatibus -ium cotidie fulgent. ANTIDOT. Augiens. p. 62,2 ne infrigdescat stomachus -is. VITA Liutb. 4 curam -ium gerens. *saepe.* *in imag.:* WILLIB. Bonif. 8 p. 43,13 si quae in hac mortali ... vita ad communem in hoc mundo -ium profectum ab spiritalibus medicinaliter sunt conperta auctoribus.

2. infirmo, -avi, -are. **1** *asservare – (sicher) aufbewahren:* CHART. Bern. II 281 p. 304,13 (a. 1249) si quis burgensium nostrorum manifestus usurarius fuerit, ita quod manifeste pecuniam suam per ebdomadam supra pignora, que in domo sua vel alibi -et, accomodaverit, si contigerit *eqs.* **2** *confirmare – bestätigen:* FORM. Turon. add. 5 p. 161,15 nobis presentibus recitetur *testamentum* et ... gestis publicis -etur (*cf.* FORM. Marculfi 2,38 l. 18 firmetur). *fort. huc spectat:* ORD. iud. Dei B II 3ª p. 642,38 quia virtus tua adiuravit et -vit *(sed v. notam ed.)*. **3** *firmare – stärken:* CHIRURG. Sudhoff I p. 79,11 exsiccunt *cauteria* ... humores et ... nervis conferunt, -ant autem et purgant fontes. *mediopass. i. q. fortem fieri – stark werden, sein:* CHRIST. STAB. Matth. 56 (PL 106,1453ᴬ) magnam pietatem ostendit *Dominus* se operatum erga populum Iudaeorum, qui gallinae -anti erga populos suos se assimilat, quia nulla avis sic -atur erga filios suos sicut gallina, ita ut *eqs.* *(loci spectant ad Vulg. Matth. 23,37)*.

1. infirmus, -a, -um *vel raro* (*p. 1820,6. adde* ANTIDOT. Bamb. 13) **infirmis,** -e. *acc. pl.* -us: PIRMIN. scar. 31. *confunditur c.* infimus: *p.1819,67. adde* ARBEO Emm. 19 p. 54,24 *(var. l.)*.

imbecillus, invalidus, aeger, aegrotus – schwach, kraftlos, hinfällig, krank: **I** *adi.:* **A** *proprie:* **1** *de anim. eorumque corporibus:* TRAD. Lunaelac. 110 (a. 759) nunc ego Ihho valde -us sum. CAPIT. reg. Franc. 153 p. 311,22 gerontochomium, id est locus ..., in quo ... propter senectutem solam -i homines curantur. HRABAN. epitaph. 10 (MGPoet. II p. 117) animam ... ad sidera misit *Eigil* corporis -i membra locavit et hic. THIETM. chron. 6,70 pro -o archiantistite orationem fieri ... postulavi. CONSUET. Bamb. 417 si quis fratrum -us est, ...

[Weber]

procuretur. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 141,12 carnes -orum animalium . . . malum nutrimentum facerent. *persaepe. usu praed.:* HUGEB. Willib. 4 p. 97,26 iacebat -us. CHART. Tirol. I 873 p. 288,26 (a. 1226) Odolricus canonicus Tridentinus iacens -us in lectulo testamentum faciendo. CHART. Tirol. notar. I 689 p. 340,3 iacens valde graviter -us (*sim.* 769. II 386 -a). **2** *de rebus (plantis l.7.9):* COMPOS. Luc. B 17 herbe omnes -e et debiles. B 22 motuosis et -us est *(sc. terra fusca).* WALAHFR. hort. 239 -is divisa . . . Macedonia ramis spargitur. CONSTANT. AFRIC. coit. 11,16 a sanis membris sanum *(sc. semen)* procedit et ab -is -um. CHRON. Mont. Ser. a. 1224 p. 215,12 cum certum . . . sit -as res divisione non roborari, sed magis infirmari. *al.* **B** *translate:* **1** *spectat ad homines i. q. insufficiens, fragilis – unzulänglich, unvollkommen:* WILLIB. Bonif. 2 p. 11,1 quibus . . . s e x u s -ioris (infirmitatis et *var. l.*) inbecillitatis inerat *eqs.* (WALAHFR. carm. 20,51 fortis in -o viguit constantia sexu. *al.*). PONTIF. Rhen. sup. 252 p. 76*,14 ne me -issimum contempnendum putes *(sc. diabolus).* FLOD. hist. 1,11 p. 82,4 super etatis -e cepit *(sc. Remigius adolescens)* conqueri tempore. *al.* **2** *spectat ad res:* **a** *in univ.:* BONIF. epist. 78 p. 167,26 quod -um fuit, non consolidastis *(sc. episcopi).* VITA Bav. I 5 p. 538,15 nihil fortius eo, qui vicit diabolum, et nihil -ius eo, qui carne superatur. RAHEW. flosc. 1,95,2 homo inpedit Dei voluntatem et res -issima summam potestatem. *al.* **b** *parvum munitus – schwach befestigt:* OTTO FRISING. gest. 2,21 p. 124,1 ubi -iora arcis videbat *princeps* loca, valentiori urgebat manu. **c** *ambiguus – unsicher (in lusu verborum: l.28.29):* HINCM. annal. a. 870 p. 169,22 hac -a firmitate patrata. divort. 12 p. 190,1 post illos *(principes)* -a firmatio illorum manet, et ipsi decedunt. PETR. CAS. (?) chron. 3,65 p. 448,9 quousque se et calor estatis imminueret et tempora -a transirent. **d** *irritus – ungültig (usu iur. et canon.):* ANNAL. Eins. a. 1173 -am fratrum electionem esse firmaverunt *advocatus et ministeriales.* **e** *aspectu inverso i. q. insanus – ungesund:* ALCUIN. epist. 281 p. 439,20 Italia -a est patria et escas generat noxias. AMALAR. ord. antiph. 73,3 oppido -us est Septembris mensis. BRUNO QUERF. fratr. 10 p. 51,17 Salvatorem evangelizando melius morieris in pagana terra quam hic . . . sine fructu in hac -a palude. BURCH. ARGENT. itin. B p. 63,14sq. <est> *Sardonia* terra -issima; . . . est *Corsica* satis sana, nisi quod per ea<m defluit amnis infir>missimus, quem si anima viva gustaverit, <morietur>. ALBERT. M. eth. I 832 p. 700,9 ut frangatur in eis *(plateis)* ventus meridionalis, qui -us est *(spectat ad Vitr. 1,6,1).*

II *subst.:* **A** *masc. vel fem.:* **1** *proprie de anim. eorumque corporibus:* **a** *usu communi:* CAPIT. reg. Franc. 16,15 presbiter degradatus . . . pro periculo mortis, si alius non adest, potest -um baptizare. 293,53 in domo -orum (DIPL. Karoli III. 145 p. 233,20. *al.*). RECEPT. Sangall. I 33 hoc facere debes ter aut quater, donec -us purget et sanet. WALTH. SPIR. Christoph. I 29 omnis -us ad religiosissimum illius sepulchrum pervenire contendit. CHRON. Thietm. 4,36 illorum *(pauperum)* . . . -ioribus . . . balneum . . . preparavit *(sc. Ansfridus).* ADAM gest. 1,30 ubi *(sc. in hospitali)* . . . -is non erubuit *Ansgarius* ministrare. CHART. episc. Hild. III 11 relaxavimus . . . usibus . . . magistre -arum . . . viginti sex solidos. *persaepe. v. et p. 1816,8.10.* **b** *de a daemone correptis:* ARBEO Emm. 27 p. 66,14 ut -orum (miserorum *var. l.*) cadavera nullo ulterius comparuisse comprobatur. **c** *in nomine ecclesiae sim.:* CHART. Aquens. 61 l. 11 (a. 1214) terram quamdam . . . conventui ecclesie -orum de Corneilhon Leodien<sis> . . . contulimus (*sim.* l. 27). CHART. civ. Halb. 42 p. 48,44 consentiente . . . ecclesie vicario . . ., coram Hammone de -is *('im Siechenhof', cf. ind. p. 477; item* 43 p. 50,1). **2** *translate:* BONIF. epist. 78 p. 168,4 non sanant *pastores Israel (i. episcopi)* . . . -um peccatis. LIUTG. Greg. 9 p. 74,35 nos modici et -i. OTTO FRISING. gest. 2,30 p. 138,35 quomodo . . . tibi *(sc. Romae urbi)* tuam iusticiam infringerem, qui quibuslibet infimis (-is *var. l.*) etiam, quod suum est, servare cupio? *al.* *(proverb.)* OTLOH. prov. I 63 -i paene omnes se . . . ab aliis tolerari volunt, ipsi vero alios tolerare renuunt. **B** *neutr. i. q. infirmitas, vitium – Schwäche, Fehler (interdum i. q. peccatum, Sünde, e. g. p.1820,2):* WALAHFR. Wett. praef. p. 303,5 dignemini *(sc. Grimaldus)* . . . huius scedulae -a (gloss. R: vitia) tueri. VITA Adalb. Prag. A 12 p. 137,4 ut proximorum -a non despiceret; sic -is (infirmitatibus *var. l.*) proximorum congruens, ut alta petere non desisteret. WIBALD. epist. I 104 p. 185,22 aliquantulum erubescimus -iora Corbeiensis monasterii vobis *(sc. decano)* detegere. CHART. episc. Misn. 114 p. 103,6 inter alia humanae conditionis -ia memoriam hominum sic fragilem esse constat, ut *eqs. al.*

adv. **1. infirme.** **1** *debiliter, ambigue – schwach, unsicher:* COLUMB. epist. 4 p. 167,8 -ius . . . sine me ibi *(sc. in monasterio Luxoviensi)* stare videmini *(sc. fratres).* EPIST. Hann. 29 p. 66,17 qui *(filii Beatricis)* portaverunt vobiscum *(sc. episcopo)* onus . . . tanto . . . gravius quanto . . . -ius. ALBERT. M. metaph. 4,2,7 p. 185,6 'opinans' . . . propter trepidantem inter contradictoria habitum 'non salubriter' et -e se habet 'ad scientem'. **2** *invalide – nicht fest:* WANDALB. Goar. 2,3 casu contigit, ut cupae cuniculum . . . -e clauderet *cellararius* et abiret.

2. infirmiter. *debiliter, insufficienter – schwach, unzulänglich:* MEGINH. BAMB. fid. p. 257,17 nec rebus temporalibus . . . haereamus -r, sed *eqs.* ARNO REICHERSB. apol. p. 33,35 non . . . homo Christus Iesus divinitatis opera -r peregit. p. 34,16. ALBERT. M. eccl. hier. 6,1 p. 137,16 '-r' (*PG 3,532A* ἀνάνδρως), id est ex propria infirmitate, qua interius laborant *(sc. energumeni).* CHART. Basil. A I 451 p. 643,24 observantiis regularibus terga dantes et carnalibus -r illecebris servientes *moniales.*

[2. infirmus *v.* infernus.]

***infiscatio,** -onis *f.* (infiscare) *t. t. iur. i. q. publicatio, confiscatio* – Einziehung, '*Konfiskation*': CONST. Melf. 1,64 ut, sive clerici sive layci sint, -e (confiscactione *var. l.*) bonorum omnium puniantur. add. p. 457,7 privatus officio per ipsos *(capitaneos)* bonorum suorum omnium -e (-em *var. l.*) multetur *(sc. officialis qui iustitiam detractavit). item* add. p. 471,39.

[infisccatur *v.* infusco.]

infisco, -atum, -are. *script.:* invi-: *l.44. adde* LEX Baiuv. 2,1 *(var. l.).* infes-: *l.44. adde* LEG. Lang. p. 192,8. *coni.* -cintur: LEG. Lang. p. 13,9 *(var.l.).*

1 *obi. res:* **a** *strictius i. q. publicare, fisco addicere – einziehen, 'konfiszieren':* LEX Sal. Merov. 51,1 ille, qui eum *(grafionem)* rogat, ut iniuste aliquid tollat (debeat -are, -are debeat *var. l.*) *eqs.* LEX Ribv. 72,1 omnes res suas *(sc. regi infidelis)* ⌞fisco censeantur⌟ (-entur *var. l.; sim.* LEG. Lang. p. 13,2 [*inde* DIPL. Heinr. II. 321 p. 403,12]). LEX Alam. 24 res eius *(sc. exiliantis)* -entur (inv-, infe-, -ente *var. l.*) in publico (*item* 25,1). 40 res eius -entur (fiscentur *var. l.*). ANNAL. Nazar. a. 786 p. 161,37 agros eorum *(Thuringorum)* omnes -ti esse noscuntur. COSMAS chron. 2,4 p. 87,19 res . . . eius *(decreti violatoris)* non -entur (confiscentur *var. l.*). CONST. Melf. 1,91.3 bonis suis *(sc. captivorum)* omnibus -tis (publicatis *var. l.*). ALBERT. M. Is. 37,19 'et comminuerunt *(sc. reges Assyriorum)* eos *(sc. deos)*', ut aes liquefactum ex eis sibi -rent. *saepius.* **b** *latius i. q. comprehendere – beschlagnahmen:* CAPIT. reg. Franc. 165,5 de . . . hominibus, qui in aliena potestate mobilem suum transferunt, . . . placet nobis, ut res eorum -entur, quousque *eqs.* FLOD. hist. 1,24 p. 125,17 audiens . . . presul . . . hanc -ari villam. GESTA Camer. 2,18 quod *(monasterium)*, postquam viris militaribus -atur, . . . ad raritatem fratrum redigitur. CHART. Wirt. 1783 ut nulli liceat res . . . dominabus commissas . . . quocunque modo -are. *al.* **2** *obi. homines i. q. detinere, occupare – in Beschlag nehmen, beschäftigen:* CHART. Wirt. 1418 (a. 1257) qui secularibus sunt negociis -ti adeo, ut spiritualia non possint spiritualibus comparare, hiis . . . consulit ewangelista *eqs.*

infisima *v.* emphysema.

***infistulatio** (-cio), -onis *f.* (*infistulare) *infectio fistulae, ulceratio – Geschwürbefall, das Schwären:* WILH. CONG. chirurg. 1164 si . . . in predictis locis timetur de -e vulneris, superponatur emplastrum. GLOSS. Roger. III 485 obsequando . . . poros facit *apostema* -em. 487 istud *(sc. emplastrum)* preservat vulnus ab omni -e (*sim.* 595). NOTULAE Wilh. Cong. 349 alioquin facile sequeretur loci -cio. 756.

***infistulo,** -atum, -are. *tantum usu pass.* **1** *fistula, fistulis*

inficere – mit einem Geschwür, mit Geschwüren befallen: CHART. march. Misn. III 468 p. 325,8 (a. 1232) sex annis ... toto corpore -tus ... curatus est *Heinricus*. p. 325,15 ceca ... et -ta pluribus locis corporis ... curata est *(sc. puella)*. GLOSS. Roger. I A 4,3 p. 712,1 si os fractum sit infectum, infrigidatum vel -tum *eqs*. WILH. CONG. chirurg. 449 -atur quandoque locus inter oculum et nasum. WILH. SALIC. chirurg. 1,58 p. 321E cauterizetur locus totus infiltratus et ... callosus et -tus. *al.* **2** *canna conserere – mit Schilf bepflanzen:* GERHOH. novit. 21,18 rivo -to in solo rivo tota substantia illius aque -ta cernitur, et tamen neque fons neque lacus vere dici potest -tus, cum tota substantia eorum in solo rivo sit -ta (*v. et notam ed.; sim.* 22,14).

***infisus,** -a, -um. *confisus, fidens – vertrauend (auf):* BERNO ieiun. 1 (PL 142,1089B) etsi tardus ingenio, -us tamen in eo, qui omni petenti se fideliter tribuit, ... me levare conabor.

infit *verb. defect. incipit – er (sie) fängt an, beginnt:* **1** *in univ.:* CARUS Clem. 348 in quo *(Christo)* omnes gentes -it benedicier auctor *(sc. Deus)*. **2** *incipit dicere, inquit – er (sie) hebt an (zu reden):* IONAS BOB. Columb. 1,21 p. 199,23 illa *(mulier)* -it (inquit, ait *var. l.*): 'accedite, domini mi *eqs*.' VITA Elig. 1,17 p. 683,21 cum rex ... causam agnovisset, ... -it (dixit *var. l.*): '*eqs*.' RIMB. Anscar. 3 p. 22,27 'videbam', inquit (-it *var. l.*), 'a longe diversos sanctorum ordines'. TRANSL. Eug. Tolet. add. 1,40 femina ... eum nimie obiurgans -it talia: '*eqs*.' MIRAC. Cuneg. 79 quidam ex ipsis *(Iudaeis)* ... ita -it: '*eqs*.' *persaepe*.

infiteusis, infitheosis *v*. emphyteusis.

infitheoticarius *v*. emphyteuticarius.

infitiae (-ciae), -arum *f*. *actio infitiandi, diffamandi – das In-Abrede-Stellen, Leugnen, Diffamieren:* CONR. MUR. nov. grec. 7,211 -ie fiunt violando sive negando. *locut.* (in) -as ire, declinare *i. q. infitiari – in Abrede stellen, leugnen:* ALBERT. METT. div. temp. 2,20 p. 80,15 si quis quicquam ab alio mutuum ... acceperit et ... constanti animo -cias it *eqs*. HEINR. AUGUST. planct. 1507 ivit in -cias ut uterque parens miserandas. CHART. Stab. 252 p. 482,25 ut si abbas et ecclesia S. Remigii in -cias et abnegationes census ... aliquando ... declinaverint *eqs*.

infitiatio (-ici-, -aio), -onis *f*. *actio infitiandi – das Abstreiten, (Ver-)Leugnen:* CONST. Melf. 1,105 si ... reus ... minus se dedisse in curie dispendium mentiatur, in eiusdem -is (infiscactionis, infistationis *var. l.*) penam duplum ... exsolvat. CHART. Argent. III 78,5 p. 28,9 si aliquid premissorum in dubium per -ciationem excedentis revocatum fuerit *eqs*. ANNAL. Ianuens. III p. 24,21 non credens *(sc. commune Ianuae)*, quod unius possint ... -e (-ciaione *var. l.*) celari, que multorum noticia manifestat. SABA MALASP. chron. 2,6 p. 131,18 eo magis insurgebat de ipsius *(sc. Iohannis de Choclearia mendici)* ambiguitate credulitas, quo maior -o (inficiencia *var. l.*) tradebatur.

infitiatrix (-ici-), -icis *f*. *quae diffamat – Verleumderin:* MILO carm. 3,4,1,877 cui *(sc. Deo)* fraus nulla -ciatrix *(ex Prud. psych. 630)*. HERM. SANGALL. Wibor. 1,11 p. 142,20 cum ... ei a presule daretur optio, quali pena plecteretur -ciatrix *eqs*.

infitio *v*. 1. inficio.

infitior (-cior), -atus sum, -ari. *sensu pass.: l.72sqq.p.1822, 15. coniug. III. (per confusionem c.* inficere, *ut vid.; v. Stotz, Handb. 4,VIII § 101.8): l.65.66.p.1822,5.10. al. partic. praes. usu subst.: p.1822,5.7.*

1 *(per)negare – in Abrede stellen, leugnen (interdum in figura rhet. litotes q. d., e. g. l.65.68):* **a** *in univ.:* ANNAL. Fuld. II a. 863 p. 57,18 consilio ... episcoporum ... se fecisse testatus est *rex*; quod illi non -ciantes (-cientes *var. l.*) *eqs*. PASS. Ursulae 16 quia se non -ciabantur (-ciebantur, interficiebantur *var. l.*) nosse, qua dare ... sponso Christo *eqs*. THEOD. AMORB. Bened. I praef. p. 363,28 nec -ciari valeo, quin *eqs*. WIPO gest. 7 p. 30,16 domum regalem scidisse non valetis *(sc. Papienses)* -ciari. VISIO Godesc. A 26,9 non crimen -ciatus *(sc. puer)*. CHART. Tirol. notar. I 50b -ciatur ... Paxius, quod non fuit investitus pro Hermengarda. *persaepe*. **b** *sensu pass.:* CHART. Rhen. med. I 508 p. 563,39 (a. 1139) verum esse nec -ciari posse a circummanentibus significatum nobis est veraciter, quod *eqs*. CHART. Turic. 608 ut ... hec ... nullo cavillationis ingenio ... valeant -ciari. **c** *absol.:* LEG. Burgund. Rom. 14,8 dupli redibitione pro -ciante (-ciente *var. l.*), hoc est negante, iure damnabitur. 29 dupli *(sc. satisfactione componat)* secundum legem Aquiliam, qua -ciantes duplo teneantur. EKKEH. IV. prol. Gall. p. 93,26 ne auctoritatem operis illius *(Walahfridi)* non assentiendo vel -endo (-ando *a. corr. S1*) vilescere faciam. HEINR. WIRZ. cur. 333 ⌞nec -ciar (-or, -ciet, -ciat, infecter *var. l.*)⌟ (gloss. W: i. non negabo). ANNAL. Altah. a. 1055 p. 52,8 cum ... primum -retur, postremo manifestis signis est victus *episcopus. al.* **2** *de-, abnegare – verweigern, abschlagen:* EPIST. Worm. I 43 p. 79,22 quasi tam parva re a tanto amico -ciata. HIST. peregr. p. 148,21 Greci ... -ciati sunt quedam capitula, que redintegrationi pacis videbantur plurimum expedire. *recusare – sich weigern:* WILH. APUL. gest. 3,406 Petrum capiunt *equites* et se prius -ciatum praesentare duci vel praesentare coactum. **3** *repudiare, reicere, evitare – verwerfen, ablehnen, vermeiden (gerund. usu adi.):* CHART. Sil. D IV 316 p. 212,27 (a. 1277) ut ... illa maxime ad recordacionem conscribantur futurorum, quorum oblivio discordie -ciande (*?ni leg.* initiandi) discidium pareret.

infixima *v*. emphysema.

infixio, -onis *f*. **1** *proprie:* **a** *actio (af)figendi, adiungendi – das Anheften, Anfügen, Anbringen:* ALBERT. M. veget. 7,80 omnis insitio est per -em unius in aliam *(sc. plantam)* et per fortem alligationem. *insertio – das Pfropfen:* ALBERT. M. veget. 7,155 quae *(arbores)* nucleis plantatae sunt, feraciores sunt, quam quae ramorum plantantur -e vel insitione; et plantandae ... arbores per -em scrobem habeant ante -em per duos menses apertam. **b** *actio transfigendi – das Durchbohren:* PASS. Trudp. I 7 Trudperti crudelis interfector hastae -e semet ipsum non distulit interimere. ALBERT. AQUENS. hist. 2,33 dux ... videns tam ferocissimum *(sc. militem Turcum)* et crudelissimum sevire nec tot s a g i t t a r u m -e deficere, sed *eqs*. (6,1). HILDEG. epist. 386 l. 5 corpus suum per -em c l a v o r u m celebrandum (terebrandum *var. l.*) ... esse ostendit *Iesus* (CAES. HEIST. mirac. I 8,35 p. 109,10 per -es [-em *var. l.*] c. *al.*). WILH. SALIC. chirurg. 2,2 p. 327G ne ex -e aut infiltratione sagittae in nervis et vilis carnis et cutis cum difficultate ... trahatur. *al.* **2** *meton. i. q. alligatio, coniunctio (firma) – Befestigung, (feste, stabile) Verbindung:* **a** *gener.:* GALB. Karol. 115 custos iterum ... infixit crucifixum illum, et cum abiisset iterum, ... ab -e levatur et ruere ceperat ... crucifixus. **b** *anat.:* ALBERT. M. animal. 1,182 ubi ... coniunguntur *(sc. ossa capitis)* per fortissimam -em unius in aliud et colligationem, ibi divisio non apparet. 21,46 posterior pars corporis eorum *(sc. animalium anulosorum)* non habet aliquam cruris -em, sicut patet in apibus *eqs*.

***infixivus,** -a, -um. *terebrans, pungens – bohrend, stechend:* MAURUS progn. 30 p. 43b,51 medicus non ignorare debet maneriem doloris, utrum dolor ille sit -us, pungitivus, aggravatus vel extensivus; nam si fuerit -us *eqs*. 40 p. 49b,28. WILH. CONG. chirurg. 1560 mediana vena inciditur ... propter dolorem -um thoracis. *Weber*

infixsus *v*. infigo. **inflactio** *v*. inflatio.

***inflammabilis,** -e. *usu subst.: l.61.* **1** *qui inflammari potest – entflammbar, entzündlich:* **a** *def.: v. p. 302,8.* **b** *exempla:* **α** *natur.:* ALBERT. M. meteor. 4,3,21capit. de comparatione -ium ad vaporativa. veget. 6,4 l i g n u m ... eius *(pini)* ... -e (6,223. *sim.* animal. 16,69 in aliquo sicco -i sicut in lignis aridis). 6,49 resina ... cedri ... clarior est thure et ... -ior. mort. 2,6 p. 360a,18 haec *(sc. ex carnibus assis vel elixis ebullentia)* ... p i n g u e d i n e m non-inflammabilem habentia (animal. 13,66 pinguedo ... -is. *sim.* veget. 2,122 cum pingui facile -i). *al. v. et p.1824,19sqq.* **β** *techn. et alch.:* ALBERT. M. caus. element. 2,2,2 p. 646b,10 naphta ... quando commiscetur cum sulphure, fit -e. GEBER. summ. 50 p. 451 non possunt sulphur vel arsenicum figi, nisi prius eorum partes -es ... ab eis separentur. *al.* **2** *calefiens – sich erwärmend:* ALBERT. M. eth. II 1,8,1 p. 134b,25 si longa crura habeat *cur-*

sor . . . et corpus ˹ex cursu˺ *(pars codd.,* extrusum *ed.)* non multum -e.

inflammatio, -onis *f. script.* -ama-: *l.31. struct. c. gen.: explicativo: l.23.25. inhaerentiae: l.27.*

1 *proprie:* **a** *accensio, incensio – das An-, Entzünden, Verbrennen:* **α** *in univ. (usu techn.):* THEOD. CERV. chirurg. 3,1 p. 158H bulliat *(sc. mixtura)* usque ad consumptionem et -em pulverum. GEBER. summ. 60 p. 485 cum illud *(aes Cyprium)* ad -em deponitur, flammam ex eo sulphuream discernere poteris. **β** *de fulgure (spectat ad vim inflammandi: l. 12):* ALBERT. M. meteor. 3,3,4 p. 154,40sqq. agitatio . . . inducit . . . -em in vapore calido et sicco, eo quod facillimae est -is . . .; haec . . . -o causa est fulguris. **γ** *de materia ignea, aethere:* ALBERT. M. meteor. 1,1,5 p. 8,15 dixit *Anaxagoras* aetherem et ignem esse idem 'propter' similitudinem '-is' (*p. 340a,21* θερμότης). **b** *calefactio – Erwärmung, Erhitzung:* **α** *in univ.:* ALBERT. M. animal. 1,519 qui *(spiritus lucidi)* . . . in cellas animalium virtutum excitarent -em dissolventem animal, nisi esset frigiditas cerebri temperans. **β** *de humoribus:* ALBERT. M. veget. 6,16 rubet . . . flos eius *(amygdali)* propter -em humoris subtilis in principio veris. animal. 25,12 quamvis -e veneni cor inflammatum sit aliqua modica -e. *v. et l.23.* **γ** *de febre:* AESCULAPIUS 21 p. 32,32 vapor stomachi fit ex -e febrium vel cholerum (*sim.* ALBERT. M. veget. 6,405 bibitum . . . sedat *[sc. psillium]* febrium -em). **2** *meton.:* **a** *gener. i. q. flamma – (lodernde) Flamme:* BALTH. Fridol. 31 visus est regi . . ., quod . . . Fridolinus . . . -em incendii de tecto basilice . . . abstersisse. **b** *medic. i. q.* φλόγωσις *– Entzündung:* RECEPT. Lauresh. 3,73 capit. p. 88 anacollima ad -es oculorum. PAUL. AEGIN. cur. 209 p. 142,11 erisipila . . . consistente in epate -es (-amationes *var. l.; 3,46,2* τά . . . τῆς φλογώσεως) augmentantur. WILH. SALIC. chirurg. 1,14 p. 307G unde . . . coricatur . . . -o cordi. *al.* **3** *translate:* **a** *fervor – 'Glut':* ALBERT. M. animal. 1,587 accidentalem calorem in ipso *(corde)* significant vehementia -is in ira et rixa animae. **b** *incitatio – das Anspornen:* BERTH. RATISB. serm. 20 p. 104,19 utilis est . . . congregatio vitae claustralis . . . propter mutuam -em (*sim.* p. 104,28).

inflammativus, -a, -um. *c. gen. obi.: l.45. vi inflammandi praeditus – zum Entzünden fähig:* **1** *proprie:* ALBERT. M. cael. 3,2,9 p. 243,2sqq. omne sphaericum . . . est combustivum et -um; ignis est combustivus et -us . . .; medium . . . est esse combustivum et -um. **2** *translate:* IOH. AEGID. mus. 17,90 ipsa *(musica)* est cordis laetificativa, amoris excitativa et -a.

inflammator, -oris *m. impulsor, incentor – Ansporner, Antreiber, Anstifter (usu appos.):* GODESC. SAXO epist. p. 76,24 Deus . . . -r ac suffragator meus (*sim.* theol. 22 p. 320,12 Dominus . . . excitator, . . . -r). CHART. Lub. I 225 que *(discordia)*, maligno -e spiritu, . . . ventilata viguit.

inflammo, -avi, -atum, -are. *script.* -am(o): *p.1824,6.15. usu intrans.: p.1824,6; medial.: l.59.60.64. pendet* de: *p. 1824,15.*

accendere, incendere – an-, entzünden, entflammen: **I** *proprie:* **A** *strictius:* **1** *gener. et natur.:* **a** *in univ.:* HROTSV. Abr. 7,11 scintilla silicis pelagus nequit -are. HELM. chron. 92 p. 181,13 cogitabant *Holzati* . . . terra -ta transfugere in terram Danorum. ALBERT. M. meteor. 3,3,12capit. vapor inclusus in nube -atur. *al.* **b** *calefacere, fervefacere – erhitzen:* ALBERT. M. veget. 3,41 -ari incipit humidum et evolare ad superficiem. animal. 1,519 si non esset frigidissimum *(sc. cerebrum)*, -retur ex calore, qui excitatur ex motibus. **2** *medic. i. q. incendi – sich entzünden (usu medial.):* AURELIUS 7 quando incipit *febris* . . . crescere, . . . -atur atque inuritur *lingua.* **B** *latius:* **1** *adurere – ansengen:* **a** *in univ.:* CARM. Teg. 24,17 (DtArch. 18. 1962. p. 497; a. 1160/80) ascendens *(sc. Hercules)* Ethnam montem transfertur in ethram; sic -tus superis . . . est sociatus. **b** *spectat ad cruciatum:* MARTYR. Fuld. VIIII. kal. Sept. p. 668a,28 ungularum . . . laceratione vexatus, lampadibus etiam -tus *(sc. Genesius).* VISIO Godesc. B 11,1 quendam . . . a novem demonibus totidemque follibus circumpositis . . . -ari. **2** *exurere, extorrere – ausbrennen, ausdörren:* ALBERT. M. veget. 6,111 calefacit *(sc. galbanum)* . . . et -at . . . et eradicat lentigines . . . in pelle.

II *translate:* **A** *in univ.:* WALAHFR. Mamm. 12,1 -at magnis vehemens fervoribus ira pectus. GODESC. SAXO theol. 22 p. 321,1 me . . . inluminet, inradiet, -et *Dominus* (*cf. et* FORM. Marculfi 1,1 l. 9 radio -amante [-ante *var. l.*] devino). HUGO RIPELIN compend. 6,12 p. 210a,8 nostrae dilectionis affectum per idem *(sc. eucharistiae)* sacramentum . . . erga se -vit *Deus.* **B** *ex-, incitare, instigare – anspornen, anstacheln:* **1** *in bonam vel neutram partem:* LIUTG. Greg. 2 p. 69,12 ardor caritatis ad oboediendum ignoto magistro . . . -vit iuvenis mentem. **2** *in malam partem:* EPIST. var. I 33,17 ne forte cognati . . . monachi diabolica suasione in ultionem . . . -entur. RUOTG. Brun. 15 quos *(cives)* -vit spiritus satanę insurgere in Christum. ANNAL. Plac. a. 1250 p. 500,15 populares -amati de eo, quod acciderat, . . . armati . . . collegerunt se. *al.*

adi. **1. inflammans,** -antis. **1** *flammans – entflammend, in Brand setzend:* ALBERT. M. meteor. 1,1,5 p. 8,16sqq. diffinitio . . . aetheris 'est', quod 'corpus velocis motus -s et inflammabile nominatur' aether, ita quod divisim intelligatur, scilicet quod -s tantum sit aether et inflammabile tantum, sicut *eqs. alleg.:* ABSAL. serm. 36 p. 210C secundum . . . spiritus sancti donum, quod -s appellavimus, triplici specie subdividitur: . . . flamma, . . . lux, . . . scintilla. **2** *igneus – feurig:* ALFAN. premn. phys. 2,2 p. 24 stoici . . . spiritum eam *(animam)* dicunt calidum et -em (*PG 40,536B* διάπυρον).

2. inflammatus, -a, -um. **1** *fervidus, incensus – (glühend) heiß:* AESCULAPIUS 36 p. 56,13 oculi cavi, humecti, cum pituitis pinguibus, . . . cum fervore -o (*cf. Gariopont. pass. 5,10 p. 94r* inflativo). ALBERT. M. animal. 1,587 substantia caloris naturalis . . . plurima est in corde nec -a nec fumosa, sed *eqs. al. v. et p.1823,22.* **2** *inflammatione correptus – entzündet (usu medic.):* ALBERT. M. veget. 6,406 confert *portulaca* stomacho et hepati -is.

inflamo *v.* inflammo. **[inflantia** *v.* instantia.**]**

inflatilis, -e. **1** *proprie i. q. ad flatum pertinens – das Blasen betreffend (usu mus.):* REGINO harm. inst. 5,94sqq. in tria genera dividitur *(sc. artificialis musica)*, videlicet in tensibile, -e et percussibile; . . . -e . . ., quod spiritu vel vento inpellitur, ut in tibiis, musis, fistulis *eqs. (v. notam ed.).* **2** *translate i. q. inflatus, superbus – aufgeblasen, aufgebläht:* RATHER. phren. 3 -is . . . caritate minime subnixa . . . scientia *(spectat ad Vulg. I Cor. 8,1).*

inflatio (-cio), -onis *f. script.:* flaci(o): *p.1825,16.* imf-: ANTIDOT. Augiens. p. 43,9. *ibid. al.* -actio: MOSES PANORM. infirm. 2 p. 105,18. marisc. 15 p. 180,12. *form. acc.: sing.:* -e: RECEPT. Sangall. I 43. -um: *p.1825,11. adde* BOTAN. Sangall. 26,8 *(v. comm. ed. p. 329). fort. add.* -fatico: RECEPT. Sangall. I 119 (*cf.* I 43). *plur.:* -is: BOTAN. Sangall. 46,2 *(v. comm. ed. p. 403). ibid. al.*

I *proprie:* **A** *strictius i. q. actio inflandi – das (Auf-)Blähen (de ventis): v. p.1825,54.* **B** *latius i. q. flatus – das Blasen* (*ni subest confusio c.* *flatio): ARIBO mus. p. 36,28 tres sunt musae, ipsa vox humana, pulsationis -isque mixtura marinis in scopulis resultans syrena.

II *meton.:* **A** *tumor, turgor – Schwellung, Geschwulst (abund.: l.68):* **1** *anat.:* **a** *spectat ad genitalia:* ALBERT. M. animal. 2,113 ambae *(viae)* egredientes de testiculis . . . intrant in substantiam virgae et -e virgae comprimuntur ad expressionem spermatis. 9,104 accidit . . . delectatio . . ., quia . . . membra genitalia per -em . . . removentur a naturali . . . consistentia. *al.* **b** *spectat ad* γυναικόμασθον *('Gynäkomastie'; de re v. E. Gurlt, Geschichte der Chirurgie. 1964. I. p. 736sq. et III. p. 704sq.):* BRUNUS LONG. chirurg. 2,8 p. 126B accidit . . . -o in mamillis . . . hominum, ita ut assimiletur mamillis mulierum; . . . illud . . . est . . . pinguedo. **2** *medic.:* **a** *in univ.:* MIRAC. Germ. 30 (MGScript. XV p. 16,4; c. 846) dissenteria turgentique -e percussi *Germani.* VITA Liutg. II 2,35 propter nimiam -em et pustularum densitatem vivi hominis imago non agnoscebatur. *al.* **b** *de humoribus vel materia purulenta i. q. oedema, apostema – Ödem, Abszess:* ANTIDOT. Glasg. p. 142,51 caput in alto facit -cionem membrani ex umoribus.

TRACT. de aegr. cur. p. 261,31 ventris -o ab ydropisi. ALBERT. M. animal. 8,169 signum . . . venenositatis est -o loci, quae statim accidit post puncturam *(sc. apis)*. MOSES PANORM. infirm. 16 p. 115,20 in quocunque loco invenitur -o corporis equi, aperias cum lanceola . . . et refrica locum, donec exierit sanguis vel aqua zanna. *al.* **c** *de flatu ventris i. q. ventositas, pneumatosis – (Auf-)Blähung, Pneumatose:* AESCULAPIUS 21 p. 31,3 ventositatem vel -em stomachi, quam Graeci pneumatosin vocant, . . . sic apprehendimus *eqs.* (*sim.* PS. GALEN. fragm. 5,21 empneumatosis, id est -cio. GLOSS. med. p. 29,18. ANTIDOT. Glasg. p. 147,14). BOTAN. Sangall. 2,2 fantasia et -cionum non patitur *(sc. qui dusaticum habet; v. comm. ed. p. 189)*. ALBERT. M. veget. 6,96 resolvit *ebenus* -em ventris. *al.* **d** *inflammatio,* φλόγωσις *– Entzündung:* BOTAN. Sangall. 26,1 ad -cionem pectoris *(v. comm. ed. p. 326)*. 29,4 ad pedes dolorum vel flacionem: herba celedonia . . . -cionem tollit *(v. comm. ed. p. 342; sim.* 61,9. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 184,7 -o pedum *[sc. falconis])*. *al.* **3** *natur. i. q. dilatatio – Ausdehnung: v. l.63.* **B** *vis inflativa – blähende Wirkung:* ALBERT. M. veget. 6,339 inflant valde *fabae*; tamen decoctio earum . . . iterata cum aqua removet earum -em.

III *translate:* **A** *superbia, arrogantia – Aufgeblasenheit, Anmaßung:* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 488,3 cum de Christo dicat apostolus: 'propter nos pauper factus est, cum dives esset', . . . poeta . . . non inanis ostendat elationem typi, id est -is, sed simplicitatem potius exilis amplectetur ingenii *(spectat ad Vulg. II Cor. 8,9)*. THIETM. chron. 5,32 p. 256,24 iniquae mentis -em pacientiae gubernaculo debere retrahi. *de peccato originali:* RATHER. pasch. I 3,74 'non in fermento' . . . 'veteri' *(Vulg. I Cor. 5,8)*, hoc est -e anterioris peccati (*cf.* pasch. II 2,29 tumore anterioris peccati. epist. 25 p. 127,3). **B** *iactantia – Prahlerei:* LIBRI Karol. II 19 p. 272,3 vulgus . . . ventosi honoris -e cupidus. **C** *insolentia – Unverschämtheit:* THIETM. chron. 7,3 p. 400,18 iniuste accusantium turgida -e. **D** *insusurratio – Einflüsterung:* THIETM. chron. 6,29 ducem . . . mala iniquorum -cio adversus regem armavit. **E** *iunctura* aurium -o *i. q. blandities – Schmeichelei, 'Ohrenbläserei'-:* EKKEH. IV. cas. 66 p. 142,14 hęc . . . nequaquam aurium -i satagens dixerim. *v. et vol. III. p. 998,30.*

inflativus, -a, -um. *usu subst.: l.49.* **1** *inflans – (auf)blähend:* **a** *spectat ad naturam alimentorum potuumque:* BRUNUS LONG. chirurg. 1,4 p. 107[D] infirmi . . . regimen . . . a c i b i s -is custodiatur (ALBERT. M. animal. 9,80 cibi -i . . . nocent lactanti. *al. sim.* CONSTANT. AFRIC. theor. 9,35 p. 48b[v] propter -a cibaria). ALBERT. M. veget. 6,279 disrumpit *asa* . . . ventositates . . . et cum hoc est -a. euch. 3,2,1,3 p. 282[b],14 cervisia . . . et medo sunt . . . -a. *al.* *usu subst. neutr.:* TRACT. de aegr. cur. p. 142,43 abstineant *(sc. scotomatici)* . . . ab omnibus leguminibus et ab omnibus -is. **b** *spectat ad naturam morborum:* MAURUS phleb. p. 7[a] in sinocha -a . . . debet . . . fieri flebotomia *(sim.* urin. I p. 17,3. *al.)*. ALBERT. M. animal. 7,118 elefantibus . . . accidit -a infirmitas impediens urinae eiectionem. *al.* **2** *inflationi subiectus – dem (Auf-)Blähen unterworfen:* ALBERT. M. animal. 6,19 animalia -a . . . inflatione et ventositate quadam ova concipiunt et ideo -a dicuntur et graece vocantur zacorye *(v. notam ed. et K. Kitchell, Albertus Magnus on Animals. I. 1999. p. 534 adn. 35sq.)*. **3** *flatilis, flatu effectus – durch Blasen erzeugt:* ALBERT. M. animal. 16,86 p. 1109,32 substantia spiritus . . . implet guttam spermatis feminae ventositate spirituali, non ventositate -a. **4** *qui dilatari potest – ausdehnbar:* ALBERT. M. caus. element. 1,1,3 p. 55,34 calida . . . et umida vaporantia sunt, . . . propter quod -a sunt et ex inflatione ad superiora pelluntur.

***inflatura,** -ae *f.* **1** *tumor, turgor – Schwellung, Geschwulst:* **a** *proprie:* CAES. HEIST. Engelb. 3,59 puerulus . . . -am habens circa collum. ALBERT. M. sent. 3,15,1 p. 266[b],16 dolor curat dolorem, ut incisio apostema et coctura -am. MOSES PANORM. infirm. 19 p. 119,18 mollea unam gussam nucis et coque cum ipsa -am. *al.* **b** *in alleg.:* ABSAL. serm. 3 p. 29[B] in gutta, quae . . . -as sedat, virtus humilitatis *(sc. figuratur; spectat ad Vulg. psalm. 44,9)*. **2** *conflatura – Schmelze (usu techn.):* MAPPAE CLAVIC. 146 p. 216,33 quod *(aeramen)* in prima . . . ac secunda -a (*cf.* COMPOS. Luc. O 6 conflatura) retinet colorem.

1. inflatus, -us *m.* *inspiratio – Eingebung:* CHART. Sangall. C I 221 (a. 812/16) ego . . . presbiter cepi divino . . . -u tractare.

2. inflatus *v.* inflo.

inflecto, -flexi, -flexum, -ere. **1** *proprie:* **a** *flectere, inclinare, (in)curvare – biegen, beugen, krümmen (usu refl.: l.13; medial. c. sensu venerandi: l.10.11):* **α** *in univ.:* HROTSV. Mar. 778 arbor . . . ante pedes Mariae . . . -itur. METELL. exp. Hieros. 4,616 non -untur *(sc. Petrus et Erloginus)*, sed ut eminus ingrediuntur, erecti stabant. **β** *de partibus corporis:* PAUL. AEGIN. cur. 70 p. 47,16 neque se ipsos -ere (flectere *var. l.; 3,20,1* ἐπικάμψαι) possunt *musculi*. WILH. HIRS. const. 1,14 indicem -e. *al. v. et vol. I. p. 992,26.* *de signo Tauri:* WANDALB. mens. 109 -xo . . . genu scandentis in aethera Tauri *(v. notam ed.)*. **γ** *de elementis naturae:* ALFAN. premn. phys. 5,11 p. 64 ut non solum habeant elementa coexistentiam ad superius et inferius per descensionem et ascensionem, sed per circulum, -xit (*PG 40,617[A]* ἐπέκαμψε) quodammodo et convertit *(sc. creator)* extrema adinvicem, hoc est terram et ignem *(cf. p.1828,19)*. **b** *dirigere, vertere – richten, wenden:* **α** *in univ.: v. p. 310,56.* **β** *adhibere – zuwenden:* DIPL. Otton. I. 257 p. 367,6 petitionibus aures nostre pietatis -entes . . . curtem . . . concedimus *(cf. p. 310,60sqq.)*. **2** *translate:* **a** *gener.:* **α** *emollire, frangere – erweichen, erschüttern:* RUOTG. Brun. 25 p. 26,7 quos nulla umquam acies, nulla -xit (infelix *var. l.*) asperitas, hos . . . viri pietas inbelles et timidos faciebat *(v. notam ed.)*. **β** *persuadere, inducere, commovere – überreden, überzeugen, bewegen (zu):* EPIST. Eichst. B 3 (MGStud. XVIII. 1997. p. 133,19; s. XI.[in.]) villicus . . . salutis verba suggessit, . . . nihil omnino, que -rent aliquem, tacuit. VITA Humb. 13 (MGScript. XV p. 797,12) benigna . . . importunitate victum *(sc. Humbertum)* -xit *(sc. venator quidam; v. notas ed.)*, ut . . . villam . . . susciperet. VITA Heinr. IV. 11 p. 37,10 cum . . . fixum animi statum ad malum mala consilia . . . -ant. CHART. Port. 112 p. 138,36 cum heredem de Glizberg, ut eis *(fratribus)* ea *(bona)* porrigat, -xerint *abbas et sui confratres. al.* **γ** *accommodare, aptare – (sich) anpassen:* LAMB. TUIT. Herib. 1,4 p. 148,6 quotiens cum imperatore Romam ierit . . ., potius regię videtur inscribendum chronicę quam in laudem sancti violenter -ere (-endum *Boll.; v. notam ed.*). GERHOH. ad Innoc. p. 234,1 ut scripturas ad suum sensum -ant *(sc. magistri)* potius, quam se ad rectitudinem scripturae dirigant. CONR. HIRS. dial. 594 literam evangelicam . . . ad metri rationem -ens *(sc. Sedulius)*. **δ** *medial. i. q. propendere, inclinem esse – zuneigen:* RUOTG. Brun. 44 p. 47,22 incertus inter spem metumque feror, ut in neutram partem pronior -ar. GESTA Camer. 1,110 p. 448,45 ab utraque . . . parte imperator pulsatur, sed . . . magis alterius *(sc. Erluini)* rogationi -itur. ALFAN. premn. phys. 1,26 p. 10 siquidem corpori -etur (-itur *var. l.; PG 40,512[C]* ῥέψῃ) magisque corporea concupierit *homo*. **ε** *refl. i. q. se dedere – sich widmen:* HROTSV. Gall. II 5,4 ad culturam deorum me -xi *(sc. Iulianus)*. **ζ** *destinare – zuweisen:* DIPL. Heinr. III. 362[b] (spur. c. s. XII.) abbati . . . loca possidendi . . . vel ad quoslibet usus -endi . . . liberam facultatem . . . concedimus (*sim.* CHART. Rhen. med. I 565 p. 625,18 qui *[archiepiscopus]* nichil de rebus ecclesie . . . in usus suos -et). **η** *rapere (ad se) – (an sich) reißen, raffen:* HINCM. annal. a. 869 p. 168,5 ut regnum . . . regis Hlotharii . . . mortalium nullus invaderet, . . . nullus ad se conaretur -ere. **b** *gramm.:* **α** *declinare – deklinieren, 'flektieren':* ERCHANB. gramm. p. 25,8 '-untur' *(sc. pronomina; spectat ad Don. gramm. min. 3 p. 588,17)*, id est declinantur. GODESC. SAXO gramm. 2 p. 486,9 licet -atur 'David, Davidis'. ABBO FLOR. calc. 3,90 p. 126,12 cum non 'agut' sed 'acutum' -at (-atur *var. l.*) casibus doctrina grammaticorum. **β** *medial. i. q. mutari – sich verändern:* ALBERT. M. top. 2,2,5 p. 322[a],5 in quo *(sc. 'bonis, boni, bene')* prima et ultima syllaba -untur. **c** *mus. i. q. in flexam q. d. ducere – in die sogenannte Flexa führen (de re v. LexMusLat. II. p. 91sq. s. v.* flecto *et* flexa): BERNO ton. prol. 8,7 quas *(antiphonas)* nonnulli . . . ad tertium tonum

conantur -ere. GUIDO ARET. microl. 8,9 .C. et .G. duobus pariter tonis et semitonio surgunt, et .D. et .G. tono et semitonio pariter -untur (-antur *var. l.*). *al.*

adi. **inflexus,** -a, -um. **1** *flexus, (in)curvus – gebogen, krumm:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* ALBERT. M. animal. 1,504 ungues . . . -i et curvi rapaces *(sc. homines)* indicant. **β** *tortuosus – gewunden:* MART. VALER. buc. 4,58 -a est . . . via. **b** *gramm. i. q. inflexioni subiectus – der Flexion unterworfen, 'flektiert':* ALBERT. M. praedicam. 1,4 p. 157b,26 denominativa dicuntur, quaecumque ab aliquo principali solo casu differentia secundum nomen ad casum -um habent appellationem, ut a grammatica . . . dicitur grammaticus per inflexionem, quae in finis est mutatione. **2** *qui flecti potest, flexibilis – beugbar, biegsam:* **α** *in univ.: v. p. 886,62.* **β** *mollis – weich:* MART. VALER. buc. 1,91 -is rivus subpenetrat herbis.

inflexibilis, -e. *qui flecti, (in)curvari non potest, durus, rigidus – unbeugsam, ungebeugt, starr, steif:* **1** *proprie (saepe de partibus corporis, e. g. l.20.21; per compar.: l.25):* **a** *in univ.:* ALTFR. Liutg. 2,21 cuius *(mulieris)* brachium . . . infirmitate agente -e fuit. WOLFHARD. Waldb. 3,6 p. 270,21 obsistente obice -is linguae . . . muta *(sc. muliercula).* ALBERT. M. animal. 22,60 est . . . stina quoddam instrumentum -e. 22,89 p. 1396,32 propter contractionem et rigiditatem nervorum -iores nervi efficiuntur. *al. v. et l.59. per compar.:* NARR. de lib. Fabar. 4 p. 411,53 ille *(imperator)* . . . duro -ior adamante, qui licet . . . ictibus malleorum pulsatus resultet, admota tamen vincitur arte. **b** *immobilis – unbeweglich:* WALAHFR. carm. 21,14,1 stant *(sc. martyres)* -es manentque fixi. VITA Euch. Val. Mat. 7 ut alii ex eis *(saevientibus)* . . . iactui innitentes, brachiis extentis -es starent, alii *eqs.* **2** *translate:* **a** *gener.:* **α** *stabilis – fest (alleg.):* CONC. Karol. A 21 p. 180,30 ad . . . spiritalis aedificii fabricam construendam fundamenta sunt primum fidei . . . iacienda, super illud videlicet -e fundamentum . . . inserenda, de quo *eqs. (spectat ad Vulg. I Cor. 3,11).* **β** *firmus, inconcussus – standhaft, unerschütterlich:* LIUTG. Greg. 2 p. 68,33 videns *(sc. famula)* -em animum pueri. ACTA pacis Sangerm. 3,22 p. 84,14 in ecclesie Romane devotione -es *(sc. rectores). de voce fere i. q. non tremulus, non tremebundus – etwa: nicht zittrig:* ALBERT. M. animal. 1,254 si . . . vocem . . . emittunt *(sc. homines)* gravem . . . et -em, viriles in bellis sunt. **γ** *non inclinabilis, non pronus – nicht geneigt, nicht bereit (zu):* THIETM. chron. 4,75 p. 218,27 sum *(sc. Thietmarus)* . . . nimis iracundus et ad meliora -is, invidus *eqs.* **b** *philos. et theol. i. qui non deflectit, indeclinabilis, immutabilis – der Abweichung unfähig, unveränderlich:* ALBERT. M. div. nom. 9,24 p. 393,60 multa bene incohata frequenter non eveniunt propter digniores incohationes 'et ex ipso' processu -i 'generationem totorum', id est omnium inferiorum *(cf. l.69).* summ. theol. I 20,80,2,4,2 p. 888b,21 rectum . . . -e a rectitudine. *al. fort. add.:* ALBERT. M. summ. theol. II 10,39,1,1, 1,2 p. 429a,7 sic dicens *(sc. Dionysius)*: '. . . mobile . . . eorum *(Seraphin)* circa divina . . . et superfervidum attentae . . . et -is (*PG 3,205C* ἀκλινοῦς) semper motionis . . . Seraphin manifestatio . . . docet' (*sim.* p. 430b,4 hoc, quod dicit, '-is semper motionis', videtur supponi incessabili et mobili).

adv. **inflexibiliter.** **1** *gener.:* **a** *sine flexibilitate – ohne Geschmeidigkeit:* ALBERT. M. animal. 1,520 quia . . . -r indurarentur *nervi.* **b** *firme, firmiter – fest, unerschütterlich:* GESTA Lob. 24 p. 328,45 virgam -r (inflexibilem *var. l.*) tenere. GREG. IX. registr. 444 p. 358,29 Christo -r adherere. *al.* **2** *philos. et theol. i. q. sine deflexione, indeclinabiliter, immutabiliter – ohne Abweichung, unverändert:* ALBERT. M. summ. creat. I 4,61,6 p. 660a,4 dicuntur *angeli* contemplari 'immediate', quia non per speculum, et 'recte', quia facie ad faciem, et '-r', ad differentiam raptorum, qui licet Dominum quandoque contemplentur, tamen . . . deflectuntur a lumine incircumscripto felicitatis aeternae. div. nom. 9,24 p. 393,55sq. in quibus *(motibus caeli)* sunt -r omnia inferiora naturalia, quamvis non -r eveniant propter fluxum materiae recipientis *(cf. l.47). al. v. et p.1833,32.*

inflexibilitas, -atis *f.* *natura inflexibilis, rigor – Unbeugsamkeit, Steifheit:* **1** *proprie:* VITA Serv. 28 integra superficie tali adusque plantas ad -em induruisse *iuvenem.* URSO gloss. 6 p. 29,1 tibiarum . . . -e (*sim.* p. 29,2 membrorum -e). **2** *translate i. q. firmitas, firmitudo – Standhaftigkeit, Unerschütterlichkeit:* VITA Rimb. 19 -e animi. ALBERT. M. Iob 41,13 'fortitudo' . . . est -s ad humiliationem.

inflexio, -onis *f.* *actio (in)flectendi, (in)curvandi, flexio – das Biegen, Beugen, Krümmen, Beugung, Krümmung:* **1** *sensu originario:* **a** *proprie:* **α** *de partibus corporis:* THEODULF. carm. 16,2,9 quod . . . in numeris digitorum -o signat (*sim.* BERENG. TREV. myst. [PL 160,1004D] in -bus digitorum). HILDEG. scivias 1,4 l. 639 -o manus. ALBERT. M. animal. 1,296 ut firmet *(sc. os rotundum)* -em poplitis, quae fit ad extra retrorsum. *al. spectat ad obsequium:* HEITO Wett. 21 in quibusdam . . . videtur cervicum -o, sed non deponitur . . . cordis erectio (*sim.* OTLOH. prov. C 4). *spectat ad assensum:* PETR. CAS. (?) chron. 4,94 p. 555,4 cum . . . omnes . . . capitum -e . . . se velle respondissent *(v. notam ed.).* **β** *de elementis naturae:* ALFAN. premn. phys. 5,10 p. 64 ignis per calorem coniungitur aeri priori, per siccitatem vero terrae per -em (*PG 40,616C* ἐπίκλασιν) et reversionem ad extrema *(cf. p.1826, 20).* **b** *meton. de vitibus in vinea i. q. curvatura, (co)nexus – Windung, Verflechtung:* HILDEG. euang. 39,59 'exi' cum servitute 'in vias', id est in . . . ambitum operum hominum, 'et' plateas, scilicet in -em herbarum (*spectat ad Vulg. Luc. 14,21sqq.; cf. postea:* vitis magis est herba quam arbor). **c** *translate:* **α** *circum-, descriptio – Um-, Beschreibung, Formulierung:* ANON. geom. I 3,11 ut clarius reddatur, quod litterali -e computamus, picturam . . . visui legentium supponamus. **β** *declinatio,* κλίσις *– Deklination, 'Flexion' (t. t. gramm.):* EBERH. ALEM. labor. 353 cui *(dictioni)* non dat casus -o casum. *al. v. et p.1827,12.* **γ** *variatio (meli), modulatus – (melodische) Wendung, Modulation (t. t. mus.):* AUREL. REOM. mus. 19,20 terna fit -o vocis (*sim.* HIER. MOR. mus. 14 p. 60,32 cantus est -o vocis). VITA Notkeri 12 p. 579C -bus et repercussionibus . . . mitem nititur *(sc. bibuli guttur)* edere cantilenam. *al.* **2** *?per pravam interpr. subst. Graeci:* CHRIST. STAB. Matth. 22,172 nummus unus denarius argenteus vel aereus dicitur et a 'nomine' vocatur . . . sive . . . a Numa . . .; aliquando invenitur 'nummus' pro 'solido' poni; 'nomisma' grece, latine dicitur '-o' *(spectat ad Vulg. Matth. 22,19).*

[**inflexiones** *v.* in *et* flexio. *adde ad p. 314,11sqq.:* CHIRURG. Sudhoff I p. 169,6 he tres *(sc. venae)* ⌞in -e⌟ *(ci. Niederer,* inflexiones *ed.)* brachii sunt.]

***inflexura,** -ae *f.* *flexus, flexio – Windung:* ALBERT. M. animal. 21,42 serpentia . . . dicimus, quae nullos . . . pedes habentia serpunt motu corporis per -as.

1. inflexus, -us *m.* **1** *flexura – Beuge:* ALBERT. M. miss. 2,8,4 p. 59a,21 in corpore ubicumque est -us et iunctura duorum *(sc. membrorum),* non est articulus unus, sed plures. **2** *deflexio – Abweichung:* ALBERT. M. eccl. hier. 3 p. 88,15 dicit *(sc. Dionysius)* '-u' (influxu *var. l.*), quia in talibus *(sc. diaphanis et lucidis)* corporibus radius solaris infringitur et reflectitur ad punctum unum. **3** *declinatio – Deklination (t. t. gramm.):* CARM. var. III 16,13 proti -us (protim flexus *var. l.;* gloss. G: prima declinacio) . . . regula prima tenenda est, rectus ut unalis numeri casus brevietur (*v. notam ed.; sim.* 16,22 deuteros -us). **4** *?curvatura, convexitas – ?Krümmung:* HERM. CARINTH. essent. 2 p. 216,4 per Amphitritis sinus, ab Athlante Libico Strixisque -u, per litora Gaditana . . . usque ad Caucason *(v. comm. ed. p. 335; cf. et C. H. Haskins, Studies in the History of Mediaeval Science. 1924. p. 63 adn. 191sq.).*

2. inflexus, -a, -um. *inflexibilis, firmus, inconcussus, immutabilis – unbeugsam, ungebeugt, standhaft, unerschütterlich, unabänderlich:* WANDALB. martyr. compr. 43 ieiuni . . . dies . . . temporibus anni certis -a servari lege *(sim.* HILDEG. scivias 2,5 l. 1524 vade *[sc. spiritalis magister]* in viam artam . . . et in compositionem -orum praeceptorum *[spectat ad Vulg. Luc. 14,23]).* METELL. exp. Hieros. 5,382 comes -is animis memoratur Alexis Grecorum regis.

3. inflexus *v.* inflecto.

inflictio, -onis *f.* **1** *illatio – das Beibringen, Zufügen:* CHART. episc. Spir. 387 p. 350,34 (a. 1277) inopinata vulnerum

. . . -e saucciatus occubuit *decanus*. **2** *punctio – das Stechen:* VISIO Godesc. A 58 quem *(dolorem pedum)* ex -e mirice, quamdiu nudipes in ea incessit, concepit. **3** *afflictio – Heimsuchung:* ALBERT. M. sent. 2,37,3 p. 601b,2 'poena acta' sive quam facimus . . . non est a Deo; . . . 'inflicta' . . . est a Deo, sicut -o ignis. **4** *iniunctio – das Auferlegen:* CHART. Rhen. inf. I 496 (a. 1185) auctoritate nostra *(sc. archiepiscopi)* et banni -e. ALBERT. M. eth. II 1,3,13 p. 47a,46 poenarum . . . -o non nisi de consensu . . . partium.

***inflictivus,** -a, -um. *ad inflictionem, iniunctionem pertinens – das Auferlegen betreffend:* ALBERT. M. div. nom. 4,177 p. 262,23 si . . . consideretur *(sc. malum poenae)* secundum causam suam aut secundum causam meritoriam . . . aut secundum causam -am *eqs.*

inflictus, -us *m.* **1** *actio collidendi – das Zusammenstoßen:* YSENGRIMUS 4,512 forium -u stringitur ille *(abbas)* gravi. **2** *actio perforandi – das Durchbohren (in imag.): p.1830,60.* **3** *iniunctio, inflictio – das Auferlegen, Auflage:* ACTA imp. Stumpf 379 p. 536,32 (a. 1178) habitatores . . . bonorum ullo angarie aut parangarie -u perturbare. DIPL. Manfr. 144 p. 348,22 -bus potentis ecclesie percussus *(sc. populus Romanus).*

infligo, -flixi, -flictum, -ere. *script.* -ien(s): *l.39. usu intrans.: l.39. confunditur c.* infigere: *l.30.*

I *proprie (in imag.: l.28.35):* **A** *trans.:* **1** *strictius de telis i. q. infigere – hineinschlagen:* HEIRIC. Germ. I 1,244 -to caesam *arborem* procumbere ferro. *in imag.:* PETR. DAM. epist. 105 p. 165,26 qui *(homines)* tibi *(sc. abbati)* machinentur linguarum suarum sagittas -ere. **2** *latius:* **a** *de plagis, ictibus i. q. inferre – beibringen, zufügen:* LEG. Burgund. const. I 11,2 si quis cuicumque in faciem v u l n u s -xerit (-xerunt, infixerit *var. l.*) *eqs.* (WIDUK. gest. 2,11 p. 77,4. PETR. DAM. Rom. 1 p. 15,7. *al.*). WALAHFR. Gall. 2,33 sulcos . . . ferrum carnibus . . . -xerat. RIMB. Anscar. 29 p. 59,36 verbera . . . -bantur. *in imag.:* PETR. DAM. epist. 7 p. 116,11 acres verberum plagas -itis *(sc. archiepiscopus).* **b** *affligere – treffen, schwächen:* TRAD. Frising. 11 p. 38,13 (a. 758) vulnere -tus viteque disperatus iacebam *(sc. Haholt).* **B** *intrans. i. q. illidi, irrumpere – schlagen (an, auf):* LULL. epist. 98 p. 219,9 glauca spumantis maris cerula -entia (-ientia *var. l.*) scopolosis marginibus.

II *translate:* **A** *iniungere, imponere – auferlegen:* **1** *de poenis, multis:* HEITO Wett. 13 damna legalia . . . debitoribus -unt *comites*. CHART. Port. 85 p. 112,8 exclusa . . . pena, que . . . wette dicitur, et . . . aliis penis . . . consuetis -i *(sim.* CHART. Eichsf. 335 penam . . . -ere. *v. et l. 5).* ALBERT. M. animal. 8,102 cui *(latroni)* -tum est ex iustitia deorum, quod . . . moriatur egestate, qui de alieno semper vivere quaerit. *al.* **2** *de officiis, muneribus:* TRAD. Weihenst. 345c (a. 1208/09) nobis . . . necessitatem adimplendi . . . conditionem . . . -xerunt *abbas et tota congregatio.* **B** *obicere, exprobrare – vorwerfen, vorhalten:* EPIST. Salisb. 12 p. 167,30 papae veritatem negare non potuimus et -tam nobis calumniam detergere necesse habuimus. EPIST. Teg. II app. 10 p. 363,17 dum . . . non succumbam illi, quod eis *(militibus)* -is, vicio.

inflo, -avi, -atum, -are. *script.* imf-: *p.1830,13. usu absol.: p.1830,4.13.15; intrans.: p.1830,19; refl.: p.1830,10; medial.: p. 1830,8.9.23.39. partic. praes. usu adi.: p.1830,33.*

I *proprie (in imag.: p.1830,1.28; alleg.: l.68):* **A** *strictius i. q. flatu (vel flando) implere – durch Blasen an-, erfüllen, hineinblasen (in):* **1** *in univ.:* **a** *spectat ad spiritum:* **α** *de partibus corporis:* FORM. Senon. II add. 4,20 (ed. Walstra) buccas -at in rotore *(sc. Inportunus; v. comm. ed. p. 200).* NOTKER. BALB. gest. 2,12 p. 74,6 augustus confricatis auribus et -tis naribus dixit *eqs. (v. notam ed.). v. et l.66.* **β** *de instrumentis musicis:* WALTH. SPIR. Christoph. II 1,85sqq. calamos -are Minerva coeperat . . ., et . . . -tam ridebant numina buccam. HERRAND. ad Walram. (MG Lib. Lit. II p. 288,19) diversas t i b i a s -at spiritus unus (CARM. Cantabr. A 27,4 -antur . . . tibie. *sim.* IOH. AFFLIG. mus. 3,4 humano . . . -atur *[sc. musa]* spiritu ut tibia). **b** *spectat ad ventos:* CARM. Bur. 60a,1,4 Favonius aspirat nectar, quo venas *(corr. Heraeus;* Venus *cod.)* -at medullitus. **2** *afflare – anblasen, anhauchen (in imag.):* EKKEH. IV. bened. II 150 gratia fervores -et calidosque liquores. **B** *latius:* **1** *tumefacere – anschwellen lassen:* **a** *in univ.:* ALBERT. M. veget. 5,70 quasdam *(plantas)* . . . invenimus ungere, -are, lavare . . . plus, quam faciunt aliae humiditates (*sim.* 5,94). animal. 4,10 humor corporis distillans in caput -at ipsum. *refl. et medial. i. q. (in)tumescere, turgescere – (an-, auf)schwellen, sich (auf)blähen:* AESCULAPIUS 36 p. 56,35 ne viscera tumescant aut -entur aut extendantur. CONSTANT. AFRIC. coit. 11,6 in coeundo venter -atur (*sim.* 12,8). HILDEG. phys. 3,7,18 si . . . labia oris . . . tument aut se -verint, id est irbulsent. *al.* **b** *absol. de alimentis ventositatem efficientibus ('blähen'):* ANTIDOT. Lond. p. 19,30 abstineat se *(sc. qui ex crepatura laborat)* . . . ab omnem cibum, qui imflat. CONSTANT. AFRIC. coit. 13,11 generant . . . semen *nutrimenta* que . . . -ant (*postea:* ventositatem generancia). *v. et p. 1825,20.* **c** *de aquis ('ansteigen lassen'):* ANSELM. GEMBL. chron. a. 1129 p. 381,33 inundatio nivis et pluviae fluvios et vivaria -vit. *intrans. i. q. exundare – ansteigen:* LEX Alam. 79 si quis . . . clausuram in aquam fecerit et ipsa aqua -verit . . ., quidquid ibi negavit, similem restituat. **2** *dilatare – ausdehnen (medial. i. q. dilatari – sich ausdehnen: l.23):* THEOPH. sched. 3,61 p. 119,4 interiores nuclei, si humorem persenserint, . . . -antur, et . . . opus disrumpetur (*sim.* 3,85 p. 157,6 si permitteretur in ea *[forma]* refrigerari *argilla*, ab humore terrae -retur, et campana . . . finderetur). **3** *instillare – einflößen (in imag.):* ANNAL. Quedl. a. 1001 p. 514,10 nequiciae autor *(sc. imperator Augustus)* . . . inter Romanorum praecordia serpit, venena -at.

II *translate:* **A** *superbum, elatum reddere – hochmütig, stolz machen:* RUOTG. Brun. 2 p. 3,21 erant . . . in uno . . . homine res . . . dissimiles: natalium nobilitas, . . . scientię, quę -are solet, tanta sublimitas *eqs. (sim.* PASS. Ger. Col. prol. 3 per scientiam -antem. *cf. l.67).* THIETM. chron. 6,10 p. 286,24 ni . . . regem . . . non -ret superbie magnanimitas, non proveniret . . . victoriae prosperitas *(sim.* DIPL. Conr. 2 [MGDipl. reg. et imp. Germ. VI 2. 1959. p. 673,1] ut . . . non eum *[marchionem]* radix -et superbie *[v. notam ed.]). al. medial. i. q. superbire – stolz, überheblich werden:* BONIF. epist. 78 p. 166,26 non est, quod ex his *(verbis)* tamquam de tuis -eris *(sc. sacerdos; spectat ad Vulg. Ez. 3,17).* **B** *extollere – erheben:* GODESC. SAXO theol. 7 p. 186,20 nostrae naturae . . . corruptae foeditatem . . . -are et praecipitare. **C** *implere – erfüllen:* CARM. Cantabr. A 40,4 pro tantis gaudiis tantis -or suspiriis. **D** *animare, inspirare – animieren, begeistern:* WILLIB. Bonif. 2 p. 11,3 tantae . . . sapientiae virum, divini -tae (-ti, afflati *var. l.*) spiritu amoris, praesentari. EKKEH. IV. bened. I 26,127 servos, ancillas -bo (gloss.: inspirabo).

adi. **inflatus,** -a, -um. *superl.: l.69. c. acc. graec.: l.51.* **1** *proprie (in imag. vel per compar.: l.57):* **a** *flatu vel ventositate impletus – aufgebläht:* VISIO Godesc. A 21 p. 80,4 quomodo si quis . . . cervice rigens, buccas -us . . . signisque aliis evidentibus internum animi sui motum minaciter forinsecus . . . manifestet *(cf. l.60).* TRACT. de aegr. cur. p. 261,43 ad eum, qui est . . . -us, accipe album porrum *eqs.* **b** *tumidus, turgidus – geschwollen:* **α** *gener. et medic.:* BENVEN. GRAFF. ocul. A 16 p. 30b,33 oculi . . . apparent . . . -i (*sim.* B 16 p. 36,20). *in imag. vel per compar.:* GODESC. SAXO theol. 3 p. 96,28 o misella, potentiola, -a vesica *eqs. (de Hincmaro).* EPIST. Ratisb. 6 p. 287,11 si . . . buccas vesicarum modo per tumentia verba -as unius inflictu puncti difflarent *(sc. qui, quid ipsi sunt, ignorant).* **β** *rhet. ('schwülstig'):* CONR. MUR. summ. p. 102,6 altus stilus habet vitium scilicet turgidum et -um, quando quis utitur duris translationibus et verbis nimium ampullosis. *c. sensu fallendi:* MANEG. c. Wolfh. 9 p. 63,1 -orum verborum tinnitu et sententiarum ornatu nulla veri puritate munito. **2** *translate:* **a** *superbus, arrogans – aufgeblasen, anmaßend:* MANEG. c. Wolfh. 10 p. 64,7 scientiam -am et mortuam spiritu caritatis animaverunt *Aegyptii*. HARIULF. Arnulf. 1,10 ubi ventum est in faciem . . . -issimi divitis Godefridi. CONR. MUR. summ. p. 160,17 mulier deridenda . . . poterit nominari: . . . ingrata, -a, improba *eqs. al.* **b** *sublatus – erhoben:* ALBERT. M. animal. 1,255 -a . . . vox et tenuis et quasi lugubris

tristem *(sc. hominem)* indicat.

infloresco, -ui, -ere. *efflorescere, vigere – auf-, ersprießen, gedeihen:* EKKEH. I. (?) Wibor. 37 herbam . . . nobilibus foliis -uisse.

***infloro,** -avi, -atum, -are. *(ex)ornare – (aus)schmücken:* **1** *proprie:* REIN. LEOD. inept. 2 p. 602,48 vidit *(sc. frater)* a quodam . . ., quem albae super nivem nitidae -ret accinctus, se in ecclesiam deportari. grat. (MGScript. XX p. 616,31) sacerdotem . . . mutatoriis et cydari munda cerneres -tum *(spectat ad Vulg. Zach. 3,5).* **2** *translate:* METELL. Quir. 12tit. apologia scribentis, quod non ambitione . . ., sed virtutis amore virorum illustrium gesta carminibus -verit.

[influctuatio *v.* in *et* fluctuatio: CHART. Diess. 18 (a. 1231) nos *(sc. Otto dux)* . . . affectantes anime eternitatis salute ac ⌞in -e⌟ *(ci.,* influctuatione *ed.)* mundana providere in remissionem peccaminum.**]**

***influctuo,** -are. *fluctuare – hin- und herschwanken, wankelmütig sein:* NOTKER. BALB. serm. 5 p. 103,28 cum . . . multo tempore -rent *(sc. Hebraei),* id est, ut, cum aliquando illis prosperitas arrideret, ad venerationem idolorum defluerent, cum vero tempestas persecutionum immineret, ad Deum verum . . . redire conarentur.

***influentia** (-cia), -ae *f. c. praep.:* in *c. acc.: l.33.52.* super: *l.44.53.* supra: *l.46.* **1** *actio influendi – das Hinein-, (Hin-)Zufließen, -strömen:* **a** *gener.:* **α** *de aquis (c. notione inundandi):* ANNAL. Xant. a. 873 p. 32,7 ex -a aquarum multarum multitudo hominum cum aedificiis . . . deperiit. *meton. i. q. os – (Ein-)Mündung:* TRAD. Werd. 153 (a. 1269) quem *(montem)* discriminat . . . rivulus ortum habens in agris Dotis de Bredenoye circa plagam orientis usque ad -am Rure. **β** *de virtutibus membrorum: v. p. 1832,58.* **b** *philos. et theol.:* ALBERT. M. nat. anim. 2,7 p. 31,5 illius *(stellae)* motor per -am luminis intellectualis in animam spargit intelligentia semina sibi proportionata (*sim.* summ. theol. I 18,73,2,2 p. 760b,33 dicunt intelligentiam . . . ubique esse et semper secundum -am luminis et virtutis). eth. II 1,5,12 p. 74b,12 formae per -am fluunt in intelligentiam primi ordinis *eqs. al. c. sensu procedendi:* ALBERT. M. caus. univ. 2,1,14 p. 78,53 'processum' . . . et 'influxum' idem dicimus, quia id, quod Arabes '-am' vocant, Graeci philosophi vocant 'processionem'; in hoc enim virtus causae primariae procedit in effectum *(v. notam ed.). cf. p. 1833,5.* **2** *vis, effectus, influxus – (formende Ein-)Wirkung, Einfluss, Beeinflussung:* **a** *in univ.:* ALBERT. M. bon. 546 p. 287,82 occasio . . . minorem -am causalitatis dicit super effectum quam causa per accidens. eth. I 948 p. 790,60 quod habeant *(sc. leges)* universalem -am supra omnia civilia. DAVID compos. 3,56,10 p. 317,26 caelestia . . . divinas -as recipiunt *(sim.* SALIMB. chron. p. 552,37 de -is divinis fratribus predicare volebat *Drudo). al.* **b** *de astris:* PS. ALBERT. M. secret. 2,120 salvata . . . communitate -cie et accionis corporum supercelestium (*sim.* PS. ALPHONS. clav. 1 p. 771,13 actiones et -ae corporum supercoelestium in illa inferiora). 3,1 ad -ciam planetarum . . . super hominem . . . revertamur. *ibid. al.*

***influitio,** -onis *f.* (influere) *in-, affluxus – Zufluss (in imag.): v. p.1833,43.*

influo, -fluxi, -fluxum, -ere. *usu absol.: p.1832,31.58.* **I** *permanare, affluere, infundi – hinein-, zufließen, -strömen, sich ergießen (in; interdum vi praeverbii evanida, e. g. l.63; pendet acc. directionis: l.66.67.69.70):* **A** *proprie (in imag.: p.1832,17; per compar.: p.1832,16):* **1** *corpor.:* **a** *strictius de rebus liquidis (praesertim de aqua):* **α** *de fluviis, rivis sim.:* RUD. FULD. Leob. 12 p. 127,11 quod *(flumen)* per medium loci . . . -bat (fluebat *var. l.*). DIPL. Ludow. II. 53 p. 171,16 ubi Agonia -it in Padum (*inde* DIPL. Karoli III. 45 p. 74,38. *sim.* DIPL. Otton. I. 76 p. 156,32 ubi . . . flumen -it in Albiam). OTTO FRISING. gest. 1,23 p. 36,21 ubi Mosella Rhenum -it *(sim.* 2,18 p. 120,21 amnis . . . Eridanum . . . -ens. *al.). al. de fluendo in mare ('[ein]münden [in]'):* EINH. Karol. 17 p. 21,4 flumina . . . septentrionalem -unt oceanum. CHART. Heinr. Leon. 76 p. 111,5 (spur.) usque quo mare -it *fluvius c. notione superfluendi ('über die Ufer treten'):* ODBERT. Frid. 9 p. 348,34 dum venerit ymber et -xurus est fluvius. **β** *de accessu maris ('[bei Flut] steigen'):* ALBERT. M. metaph. 11,2,21 p. 509,33 mare -it et refluit. **γ** *de humoribus corporis:* NOTULAE Wilh. Cong. 724 que *(materia)* . . . in fluxu digeratur et . . . parata est -ere. 727sq. primum apostematis dicitur tempus . . ., in quo minus mediate materiei apostematis -xit menbro; augmentum vero dicitur, in quo plus mediate tocius materiei -xit. **δ** *de corporibus fusis:* THEOPH. sched. 2,25 si . . . non possit plumbum ferro funditus -ere, calefacto melius ferro iterum funde. **b** *latius de nive i. q. delabi – herabfallen:* CARM. de Lamb. I 129 nix -it altis sedibus adveniens. **2** *incorpor.:* **a** *in univ.:* ALBERT. M. Iob 28,1 p. 308,4 illa *(divina sapientia)* . . . -it in intelligentiam, intelligentia autem in animam *eqs. v. et p. 1834,20. de virtutibus membrorum: l.58.* **b** *in imag. vel per compar.:* PETR. DAM. epist. 91 p. 9,22 quae *(puritas fidei)* per eos *(fontes evangelicos, propheticos et apostolicos)* in nobis tamquam per veritatis rivulos -it *(spectat ad Vulg. psalm. 67,27).* CAES. HEIST. hom. exc. p. 18,27 quibus -at unctio rivis. **B** *translate:* **1** *irruere – hereinbrechen:* WIDR. (?) Gerh. I 19 quamquam . . . pluviosa tempestas -ret, . . . tamen . . . lumen . . . exstingui non valuit. **2** *navigare – (in See) stechen, segeln (auf, im):* VITA Serv. 53 p. 123,20 naves . . . -xere occeano. **3** *penetrare – eindringen:* CONR. EBERB. exord. 5,6 l. 94 solebat sentire *(sc. domnus)* naribus suis -entes peregrini cuiusdam odoris nectaream suavitatem cinnamomi, thuris et balsami omniumque odoramentorum flagrantiam . . . exsuperantem. **4** *ad-, inhaerescere – sich einprägen:* CHART. Turic. 353 (a. 1190) memorandi actus ne defluant, membrane tenaci litteraliter -ant.

II *immittere, infundere, instillare – (hin)eingeben, -gießen, einflößen:* **A** *strictius:* **1** *in univ.:* **a** *def.:* ALBERT. M. caus. univ. 1,4,2 p. 44,5 -ere . . . est fluxum . . . alicui receptibili immittere. **2** *exempla:* ALBERT. M. veget. 1,182 quae *(virtus caelestis)* tali *(sc. elementorum)* commixtioni v i t a m -it vegetabilem (animal. 7,143 debilis . . . calor non -it v. solido corpori. *al.*). euch. 3,2,5 p. 300a,29 per potum spiritualem, qui cibum -it membris . . ., fit spiritualis reparatio. *v. et l.64.* **2** *in imag. i. q. effundere – ausgießen, fließen lassen:* PETR. DAM. epist. 40 p. 473,9 minus sacramenti in symoniacis quam in gratuito promotis sacerdotibus invenitur, nisi quia fonte, quem aliis salubriter -unt (-it, infundunt *var. l.*), ipsi dampnabiliter irrigantur. 110 p. 241,3 qui investituram guanti de manu patris in caelo recepit, super filios eius *(viri)* imbrem suae benedictionis . . . -xit. **B** *latius:* **1** *diffundere – ausstrahlen:* ALBERT. M. div. nom. 4,15 p. 124,20 sol continue -it lucem. **2** *imprimere – übertragen (auf):* ALBERT. M. eth. II 1,3,7 p. 39b,27 quod perpendiculariter tangit *(sc. sagitta)* signum, habet ex forma directionis, quam -it ei sagittarius.

III *vim (vel effectum) habere – (ein)wirken (auf):* ALBERT. M. sent. 2,2,5 p. 54a,31sqq. quodlibet primum in aliquo genere -it super secundum; . . . coelum empyreum in ordine coelorum est primum, ergo -it super secundum. 4,10,9 p. 262a,13 quae *(causa prima)* magis -it quam aliqua secundarum. *al.*

adi. **1. influens,** -entis. *superl.: l.64. usu subst.: l.63.* **1** *qui influit – hinzufließend:* RICHARD. ANGL. (?) anat. II p. 81,2 habentia innatas et -es *(sc. virtutes)* sunt membra officialia *(v. notam ed.; sim.* p. 81,38 membrum officiale habet virtutes innatas et -es virtutes, et influere . . . est . . . eas per influenciam, scilicet per spiritum et humores, operari *[v. notam ed.]).* **2** *vi infundendi praeditus – zum Einflößen fähig:* ALBERT. M. sent. 3,10,8 p. 198b,32 ad . . . gratiam sequitur multiplex alia gratia, scilicet quod sit *(sc. Christus)* caput, quod sit Deus, quod sit -s ecclesiae sensum et motum. Matth. 6,9 p. 181,83 ex primitate est *(sc. ens)* -issimum; . . . primum enim influit omnibus, et a nullo influitur ei *eqs.*

2. influxus, -a, -um. *usu subst.: l.70. infusus, unitus – eingegangen (in), vereint (mit):* ALBERT. M. euch. 3,2,5 p. 300a,38 qui *(sc. homines)* per humorem sanguinis eius *(Christi)* corpori suo sumus -i *(sim.* p. 301a,28 ut *Filius* omnes sibi incorporatos et per sanguinem sibi -os secum ascendere faceret in dexteram Patris *[spectat ad Vulg. Ioh. 3,13]).* p. 300a,41 sibi *(Christo)* -i et cohaerentes spiritum ipsius participamus et vi-

tam *(spectat ad Vulg. Ioh. 6,57)*.

adv. **influenter**. *secundum influxum, effectum – dem Einfluss, der Wirkung nach (usu philos.):* ALBERT. M. caus. univ. 2,1,5 p. 65,63 secundaria *(sc. causa)* est in primaria substantialiter ... et ... -r sive processive; ... procedit enim ab ipsa secundum totum esse suum *(cf. p.1831,40)*.

***influvium,** -i *n.* *(cf. ital.* influvio *[v. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 2020 et Battaglia, Dizionario. VII. p. 968a])* *fluvius – Fluss:* CHART. Port. 114 (a. 1239) domnus ... conventui ... insulam ... -o Sale circumdatam ac molendinum in ipso fluvio ... contradidit ... possidendum.

influus, -a, -um. *in-, affluens, permanans – hinein-, zufließend, einströmend, sich ergießend, mündend:* **1** *strictius de rebus liquidis:* HEIRIC. Germ. I 6,648 prius ... quam ... fons -us (schol.: infusus) atterat urnam (*item* ARNULF. delic. 666). ARNULF. delic. 259 -a monstrifluum subsulcant flumina pontum. YSENGRIMUS 7,339 pars *(sc. lactis)* -a multro. **2** *latius de luce:* GISLEB. ELNON. inc. 3,52 ut tangit *pastorale pedum* cecum, tangit lux -a secum.

1.*influxibilis, -e. (in *et* fluxibilis) *vi influendi praeditus – zum Hinein-, Zufließen fähig:* ALBERT. M. eth. II 3,3,5 p. 261b,23 ex humido siccum subtilietur et -e membris efficiatur.

2.*influxibilis, -e. (in- *et* fluxibilis) *?sine fluxu (seminis) generatus – ?ohne Ausfluss (des Samens) gezeugt:* ALBERT. M. sent. 1,4,2 p. 156b,9 dicit Damascenus ...: 'nam cum Deus sit impassibilis et -is *eqs.' (cf. l.36)*.

adv. ***influxibiliter.** *sine fluxu – ohne Fließen:* **1** *in univ.:* ALBERT. M. div. nom. 10,11 p. 404,11 non est motus de uno in aliud, quia unum acceptum non est potentia ad aliud, sed utrumque est actus plenus, et ideo accipiendo hoc et illud semper manent -r in actu. 10,13 p. 405,62 ad secundum dicendum, quod participans aeternitatem secundum manere in uno -r (inflexibiliter *var. l.*) aut participat secundum esse aut *eqs*. **2** *de Christo sine fluxu seminis generato:* ALBERT. M. bon. 298 p. 169,25 ibidem *(sc. apud Damascenum)*: '... Christus ... ex patre anarchos, id est sine principio, et -r et sine concubitu est genitus' *(cf. l.26)*.

influxio, -onis *f.* *confunditur c.* *influitio: *l.43*. *actio in-, affluendi, permanandi, in-, affluxio – das Hinein-, (Hin-)Zufließen, -strömen, Zufluss:* **1** *corpor. (plerumque de rebus liquidis):* **a** *strictius (in imag.: l.43.46):* **α** *in univ.:* IORDAN. SAXO princ. 85 experta est *matrona* divine consolationis gustum, ut inebriata ... tam immenso salutaris -is (influitionis *var. l.*) irriguo ... ancillas ... vociferantes ad ipsam ... minime persensisset. DAVID compos. 1,31 p. 41,20 navem cordis ... undarum -e demergi. *v. et p.1834,9*. **β** *de humoribus corporis:* PAUL. AEGIN. cur. 76 p. 52,13 inpermanente ... flegmone ... unctione utendum ex his, que possunt repellere -em (*3,22,3* ἐπιφορᾶν). CONR. MEND. Attal. p. 152,25 cotidiana -e ... accrevit *(sc. dolor hydropici)*. **b** *latius:* **α** *de actione sumendi:* Ps. BEDA mund. const. 1,13 instrumenta -is et effluxionis, scilicet os et inferiora. 1,84 dicunt physici lunare corpus quasdam -es et effluxiones habere. **β** *inundatio, diluvium – Überschwemmung, Überflutung:* MENKO chron. 33 p. 376,6 effluxio maris ... interiora spacia terrarum penetravit, quia IX -es continuate fuerunt. **2** *incorpor.:* ALBERT. M. bon. 7 p. 4,70 ipsius *(boni creati)* fixio ... est ... per bonitatem puram et increatam, et illius -is possumus ponere appetitum in bono creato. caus. univ. 2,4,2 p. 157,29 ea, quae -em recipiunt, non una recipiunt receptione. *al.*

***influxivus,** -a, -um. *c. gen. obi.: l.66.68*. *c. dat.: l.63.64*. **1** *influens – hinein-, zufließend:* ALBERT. M. euch. 3,2,1,2 p. 281b,12 potus ... hominis ... naturae est -us *(sim.* 3,2,1,8 p. 285b,39 per naturam membris est -us *[sc. potus naturalis]. ibid. al.)*. **2** *infundens – einflößend:* ALBERT. M. caus. univ. 2,1,15 p. 78,74 dico ... animalem *(sc. operationem)* ... -am vitae et motus localis in id, cuius anima est. summ. theol. I 16,64 p. 657b,43 dilectio virtus simplex est ... et -a boni.

***influxor,** -ari. *fluxum pati – unter (Aus-)Fluss leiden:* AURELIUS 14 p. 716,8 aliquando simpliciter -antur (*sc. cholerici;* influxuantur *cod. Augiens. CXX; cf. Gariopont. pass. 5,16 p. 101r* influxatura ... decurrit), aliquando mixtam habent constrictionem, quam ... dolor ... intestinorum indicat.

influxus, -us *m.* **1** *actio in-, affluendi, permanandi, in-, affluxus – das Hinein-, (Hin-)Zufließen, -strömen, Zufluss:* **a** *corpor. (plerumque de rebus liquidis):* **α** *in univ.:* ALBERT. M. animal. 7,28 si ... fuerint *pisces* in una aqua et eadem, quae per -um aliquem non renovatur. 12,218 rubedinis ... causa fuit -us sanguinis in eos *(dentes)*. *c. notione confluendi:* ALBERT. M. meteor. 2,3,11capit. quare mare non redundat ex -u (influxione *var. l.*) omnium aquarum in ipsum. **β** *accessus – Flut:* ALBERT. M. Iob 14,11 p. 184,25 quod *(mare)* ... super orbem lunae movetur -u et refluxu. **γ** *percolatio – das Eindringen, Einsickern:* ALBERT. M. meteor. 1,1,4 p. 7,41 -um aquae in terram natura universalis ordinat (*sim.* 2,2,4 p. 68,52 per -um aquae in terram ... aqua a superficie terrae fluit in viscera terrae). **δ** *effusio – das Vergießen:* DECRET. Frision. A 8 p. 53,1 pro transitu calvarie XII solidi *(sc. exiguntur)*; pro -u sanguinis tantumdem. **b** *incorpor.:* **α** *in univ.:* ALBERT. M. caus. univ. 1,4,2 p. 44,45 ut -us sit ex parte primi, receptio ... ex parte secundi. 2,2,9 p. 102,10 aut sicut causa ambit causatum aut sicut -us recipitur ab eo, cui influitur. **β** *progressus – das Voran-, Fortschreiten: v. p.1831,39*. **2** *vis (formans), effectus – (formende Ein-)Wirkung, Einfluss, Beeinflussung:* ALBERT. M. eth. I 948 p. 790,27 principia habent universalem -um ad omnia, quae sequuntur *(v. notam ed.)*. II 3,3,1 p. 253b,40 -um habent *(sc. temperantia et fortitudo)* ad opera. animal. 16,42 anima et caelestis -us ... sunt in spiritu et calore spermatis. *al.* *Clementi*

infodio, -fodi, -fossum, -ere. **1** *trans.:* **a** *fodiendo inserere, obruere – ein-, vergraben:* **α** *strictius:* LAMB. HERSF. annal. a. 1066 p. 104,7 ubi *(sc. cubiculo)* thesauros suos ... -erat *(sc. episcopus)*. THEOPH. sched. 3,48 p. 97,19 quibus *(vasis)* imponunt *(sc. gentiles)* ipsos pullos ... atque sub terra -unt (fodiunt *var. l.*). CHART. Oelsn. 9 p. 17,18 lapides apicibus mei nominis insculptos terrae -i praecepi *(sc. dux). al.* **β** *latius i. q. involvere, colligare – einwickeln, umschlingen:* CHRON. Reinh. a. 1215 p. 586,23 dum die tumulacionis ... abbatis nostri ... sacramentalibus induviis adornandum attrectaremus, intollerabilem cathenarum molem ipsarumque tortuosis ... nodositatibus totum corpus -ssum invenimus. **b** *fodiendo vertere, pastinare – aufgraben:* THIETM. chron. 6,24 terram ... -unt *ministri*. **2** *intrans. i. q. fodere – graben:* WOLFHER. Godeh. II 11 quanto altius -unt, tanto densiorem radicum tenacitatem inveniunt *personae*. FABULAR. MIN. 11,4 unguibus ac ore pro muris cepit *vulpes* odore ... fortiter -ere (gloss.: terram lacerare).

***infoederabilis** (-fe-), -e. *implacabilis, inexorabilis – unversöhnlich, unerbittlich:* PETR. DAM. epist. 23 p. 218,14 qui *(Dominus)* inter semen mulieris atque serpentis -es inimicitias posuit. 96 p. 62,8 multis ... se doloribus inserunt *(sc. avari)*, dum propter temporalia lucra -i a se invicem simultate resiliunt. serm. 33,46 novus ... miles corripit gladium spiritus ... et sic adversus humani generis inimicum -i certamine colluctatur. GILO Hug. 1,7 (StudGreg. XI. 1978. p. 57,1) ne infe-is infestationibus hostis urgeretur *papa. ibid. al.*

adv. ***infoederabiliter.** *implacabiliter, inexorabiliter – auf unversöhnliche Weise, unerbittlich:* PETR. DAM. epist. 108 p. 198,20 felices ..., qui iuste vivunt, quia, dum malignis spiritibus -r obluctantur, angelicae fortitudinis auxilio muniuntur. 149 p. 551,12 quisque Deo veraciter deditus ... adversus spiritalium hostium cuneos infe-r pugnat. serm. 19,131 quae *(animae)* -r contra malignorum spirituum temptamenta confligunt. *ibid. al.*

infoederatus, -a, -um. *non placatus – unversöhnt (in figura rhet. litotes q. d.):* MIRAC. Ursm. 2,6 p. 839,44 nec aliquis ea die a sancto -us redivit. 2,9 nullus ... remansit -us, nullus abiit inosculatus.

infoedo, -are. *maculare, inficere – beschmutzen, verunreinigen:* GEBER. forn. 1 p. 737,2 ad hanc rem *(sc. res a rebus regimine ignis extrahi posse)* pervenire non possumus nisi separando superflua a contento desiderato, scilicet sulphuris combustibilitates et terreitates corpus quodlibet -antes.

infola *v.* infula. ***infonditura** *v.* *infunditura.

[Orth-Müller]

infondo *v.* 1. infundo.

***inforamen,** -inis *n. foramen, apertura – Loch, Öffnung:* Ps. Gerh. Crem. sept. 69 p. 360,10 postquam acceperis eius *(sc. argenti vivi)* humores, sublimabis ipsum iterum aut cum spongia, que sit sursum in capite, aut cum -bus (*postea:* foramina) in capite.

***inforciatus** *v.* *infortio.

***inforesto,** -atum, -are. (in *et* *forestare; *cf. H. Tiefenbach, Studien zu Wörtern volkssprachiger Herkunft in karoling. Königsurkunden. 1973. p. 47*) *iuri forestis q. d. subicere – dem Forstrecht unterstellen, 'einforsten':* Dipl. Otton. III. 43 p. 443,26 concessimus regium bannum in silvis . . ., quas ille *(episcopus)* cum nostra licentia . . . noviter -at (*inde* Dipl. Heinr. III. 227 -vit). Dipl. Heinr. III. 237 ut nemo . . . infra predictos eiusdem foresti terminos banni conclusione vetitos presumat venari aut aliquod genus ferarum, quod -tum iure banni interdicitur lege, . . . capere. *cf.* 2. *foresto.

1. informabilis, -e. **1** *forma carens, informis – ungestaltet, (noch) nicht ausgebildet:* Ps. Method. revel. A 8,4 aborticia, -ia corpora et ea, quae in alvo necdum . . . coaculata sunt. **2** *qui formari, formam accipere non potest – unformbar, nicht formfähig:* Albert. M. phys. 2,1,7 p. 85,22 dixerunt *antiqui*, quod 'substantia eorum, quae natura sunt', et 'quod primum est' unicuique et est '-e' (*p. 193a,11* ἀρρύθμιστον), hoc est formam recipiens non mediante alio, sed 'per seipsum' *eqs.* meteor. 4,3,8 p. 278,35 est . . . -e 'lignum'. *ibid. al. usu subst.:* Albert. M. meteor. 4,3,8capit. de formabilibus et -bus. 4,3,8 p. 278,29sqq. -ia (*antea:* non-formabilia) . . . dupliciter dicuntur, scilicet a privatione cessionis pulsus aut a privatione susceptionis et retentionis formae sive figurae; . . . dicuntur -ia 'lapis' et later; . . . a privatione autem permanentiae impulsus dicuntur '-ia (*p. 386,29* οὐ πλαστά) lana et spongia'.

2. *informabilis, -e. (informare) **1** *formam constituens, efficiens – Form gebend:* Albert. M. animal. 3,155 virtus informativa sive, quod melius dicitur, -is est virtus, in qua forma formatur. **2** *aptus ad formandum – zum Gestalten geeignet:* Albert. M. eth. II 9,2,1 p. 570b,9 cessat operatio architecti, si accipiat instrumenta arte sua non -ia.

***informalis,** -is *m.* (*cf.* forma) *exemplum, auctor – Vorbild, Vertreter:* Chart. episc. August. 45 p. 43,18 (a. 1173) cum oculi omnium in nos tamquam -es et exemplares aliorum sint coniecti, . . . testes esse iubemur.

1. informatio (-cio), -onis *f.* **1** *gener.:* **a** *institutio, doctrina, disciplina – Einrichtung, Lehre, Anleitung:* Wolfher. Godeh. I 8 p. 173,53 fuerunt . . . aliqui, quibus in praedicto monasterio monachicae vitae -cio ab inicio displicuit. Bernold. Const. libell. III 15 p. 76,12 quilibet . . . a sacris officiis dimoventur, quicumque ex illis in se apostolicam -em corrupisse probantur. Conr. Frising. gest. p. 319,7 cui *(sc. monachorum conventui)* post morum -es sicut providus dispensator etiam temporalia providit *(sc. Corbinianus). al.* **b** *explicatio, explanatio – Deutung, Auslegung:* Claud. Taur. epist. 7 p. 602,12 biennium est, quod tibi *(sc. Theodemiro)* direxi expositionum atque -um litterae et spiritus in Exodo libros quattuor. *fort. huc spectat:* Paul. Bernr. Greg. 114 p. 542,22 cui *(Herlucae)* familiares erant visiones et revelationes Domini cum -bus apostolorum. **c** *praeceptum, edictum – Anweisung, Anordnung:* Leg. Wisig. 2,1,15 p. 62,5 (rec. Erv.) quod nulli liceat dirimere causas, nisi quibus aut princeps aut consensio voluntatis vel -o iudicum potestatem dederit iudicandi. 2,1,18 p. 64,11 (rec. Erv.) nullus . . . quemcumque presumat per iussionem . . . distringere . . ., nisi ex regia iussione . . . atque -bus comitum seu etiam iudicum . . . iudex quisque fuerit institutus. Chart. Raitenh. 233 p. 191,42 super obligationibus domine de Uttendorf . . . ad -em et consilium . . . abbatis in relaxando procedet *Ulricus*. Registr. Teg. p. 245,2 operantur *hubarii* . . . in propria expensa . . . ad -em carpentarii. *al.* **d** *mandatum – Gebot:* Chart. civ. Misn. 395 (a. 1227) divinis sumus *(sc. Theodericus et capitulum)* -bus instituti. **e** *incitatio – Anreiz, Anregung:* David expos. reg. 5,179 quamvis . . . verba, quibus utuntur fratres petendo eleemosynam . . ., non habeant vim iubendi . . ., sed . . . habeant vim -is vel petitionis vel insinuationis. **2** *natur., philos., theol. i. q. actio formam dandi vel recipiendi – (Be)Formung, Gestaltung (de re v. J. Ritter u. F. K. Gründer, Hist. Wb. d. Philosophie. IV. p. 356sq. s. v. 'Information'):* **a** *def.:* Albert. M. metaph. 11,2,9 p. 494,44 in omni -e aliud est, quod informat, et aliud, quod informatur. **b** *exempla:* **α** *in univ.:* Urso element. 4 p. 98,17 aut . . . innatas qualitates subiecto coniungit *virtus alterativa* ad -em aut qualitates a subiecto disiungit ad eius deformationem. Ps. Galen. anat. 4 p. 175B a quo *(sc. puncto cordis)* incipit natura primo protrahere -em totius corporis (*sim.* Albert. M. animal. quaest. 16,16 p. 286,32). Albert. M. anim. 3,3,1 p. 207,28 intellectus vocatur apud Arabes -o, eo quod intelligere talia est informari intellectum possibilem naturis formalibus. metaph. 4,1,5 p. 167,61 patet, qualiter unum sit factum per -em et ens per creationem (*sim.* 8,1,6 p. 397,4). caus. univ. 2,3,13 p. 150,54 vita . . . per creationem fieri non potest; relinquitur igitur, quod fiat per -em (*sim.* p. 151,14). *al.* **β** *impressio, impulsus – Eindruck, Einfluss, Wirkung:* Frowin. explan. 1,2,22 nomen Dei est aeternitas, veritas, caritas; haec . . . si sese inprimunt per suam -em memoriae, intelligentiae, voluntati . . ., Deus absens esse non potest. 6,1,789 conspiciamus haec quinque, id est, sensibilia et -es sensuum, imaginationes, intelligentiam et voluntatem.

2. *informatio, -onis *f.* (in- *et* formatio) *defectus formae – Nicht-Gestalt(ung):* Albert. M. phys. 1,3,8 p. 53,16 opponitur '-o' (*p. 190b,15* ἀμορφία) formationi.

***informativus,** -a, -um. *c. gen. obi.: l.43.* **1** *gener. i. q. instruens – Kenntnis bringend, belehrend:* Albert. Stad. Troil. 6,384 Troie miseranda ruina; -a singula voce sonant. *ellipt. vel usu subst.:* Chart. Carinth. V 210 (a. 1276) accedentibus nuper ad maiestatis nostrae praesentiam N. et N.; cum eisdem habito diligenti tractatu sub forma huius -i simpliciter abierunt a nobis *(sc. rege).* **2** *natur. et philos.:* **a** *informans, formam praebens – (be)formend, Form, Gestalt gebend:* Urso gloss. 31 p. 63,7 paucitate seminis iniecti in monetam conceptionis . . . vel -ae v i r t u t i s defectu foetus minor, quam debeat, generatur (Albert. M. bon. 370 p. 203,2. animal. 3,61. *ibid. al. v. et p. 1835,34.* Frid. II. Imp. art. ven. 1 p. 64,19). Albert. M. veget. 1,98 in materiam . . . infunditur assimilativa et -a *(sc. forma;* informatam *var. l.).* **b** *instituens – gestaltend, einrichtend:* Albert. M. eth. II 1,8,1 p. 135a,9 omnis habitus diffinitur per operationem et actum et laudatur, in quantum est elicitivus et -us operationis et actus, quem elicit.

adv. ***informative.** *modo informante – auf Form gebende, gestaltende Weise:* Albert. M. sent. 4,16,16 p. 578b,15 quia accusatio non est sacramentum proprie, sed actus eius, ideo non est qualitas essentialis sacramenti nisi -e et denominative. phys. 8,2,4 p. 593,20 calidum vel frigidum efficitur actu secundum qualitatem illam -e, ad quam fuit ordinata potentia eius.

informator, -oris *m. qui instituit, doctor, praeceptor – einer der unterweist, Lehrer:* Richer. Rem. hist. 3,95 quia morum -em non habebat *Ludowicus*, . . . vanitatibus insistebat. Mirac. Bav. 1,7 erat . . . christianae . . . relligionis avidissimus -r. Vita Godefr. Cap. I 5 p. 111,10 ille Dei praeco Norbertus . . ., -r ac propagator religionis canonice. Albert. M. Iob 15,10 patres tui, hoc est -es tui in sapientia. *al.*

***informatrix,** -icis *f.* **1** *gener. i. quae docet, praeceptrix, magistra – eine die unterweist, Lehrerin:* Gutolf. sermo de Schol. (SBWien 151/II. 1906. p. 92,20; s. XIII.ex.) sanctimonialium omnium sagacissima fieri meruit -x. **2** *natur. et philos. i. quae format, commovet – eine die formt, einwirkt (auf; usu attrib.):* Frowin. explan. 7,1 l. 25 sensuum . . . -es causae tot reperiuntur (gloss.: quod multa informant sensus) quot formae in caelo.

informatus, -a, -um. *nondum formatus, figuratus – noch gestaltlos, noch nicht ausgebildet:* Honor. August. eluc. 2,39 cum illa commixtio *(sc. carnis)* nequeat fieri absque delectatione carnali et ille infans non possit repugnare parentibus, ut puta adhuc -us, quomodo est ipse immundus?

informis, -e. **1** *forma carens, non(dum) formatus,* ἄμορφος – *ungeformt, gestaltlos, formlos:* **a** *gener.:* Godesc.

[Orth-Müller]

SAXO theol. 21 p. 285,10 versus enormis, insulsus, -is. CARM. Cantabr. A 12,2b,8 tonorum quamlibet -em vim latere noscens forma addita artem pulchram primus edidit *Pythagoras.* ALBERT. M. sent. 1,2,2 p. 50,18 sicut dicunt grammatici, neutrum est genus -e. animal. 7,159 generat *ursa* quasi partum -em. **b** *philos. et theol.:* **α** *de materia mundi indigesta:* WANDALB. creat. mund. 38 Deus . . . -i . . . creavit mersam pondere terram. ALFAN. premn. phys. 2,60 p. 38 materia est -is (*PG 40,564B* ἄποιος) et non corpus. HONOR. AUGUST. quaest. II 3 p. 1188C angelici spiritus et humanae animae et -is materia mundi ex nihilo creata sunt. ALBERT. M. summ. theol. II 11,43capit. an conveniebat corporalem creaturam primo in materia confusa et -i fieri an per speciem et locum distinctam. *al. usu subst.:* ALBERT. M. sent. 3,23,9 p. 421a,22 omne -e formabile est. phys. 1,3,11 p. 68b,38 omne formatum et distinctum . . . ante se habet -e et indistinctum. *v. et p.1839,56.* **β** *de fide (de re v. LThK. 3IV. p. 678 s. v. 'Glaube'):* ALBERT. M. sent. 3,23,5 p. 413b,9 fides -is est -is forma speciei fidei et non habet formam alterius speciei virtutis, qua recipiat generis praedicationem: ergo fides -is non potest dici virtus. 3,23,9 p. 421a,38 videtur, quod fides -is et formata sint ab oppositis causis, quod falsum est, cum utraque sit causata a Deo. *ibid. al.* **c** *publ. et iur. i. q. formam non observans – 'formlos', 'informell':* INNOC. III. registr. 2,30 p. 48,38 quod si de -i resignatione Hugonis et inutili substitutione Rudolfi senioris constaret iudicibus delegatis, Rudolfo remoto sepedicto Hugoni restituerent abbatiam. **2** *deformis, deformatus, taeter – unförmig, missgestaltet, entstellt, hässlich:* **a** *de anim.:* **α** *in univ.:* IULIAN. TOLET. insult. 4 an . . . criminis *(sc. erit)* . . ., si ordinatos fetus perimerent *mulieres*, ordinis, si -es necarent? ARBEO Corb. 22 p. 213,24 maceriae iumentus -is (*antea:* deformis). WALAHFR. exord. 7 p. 481,9 qui velim simiarum -es natos inter augustorum liberos computare. WANDALB. mens. 45 -es . . . ursos lustrare sub antris venantum de more placet. ASINARIUS 338 quod . . . sub -i pelle lateret homo. **β** *ineruditus, rudis – ungebildet, roh:* CARM. libr. III 55,3 moribus -is homo. *spectat ad poenam mortis i. q. turpis – schändlich:* POETA SAXO 3,137 insidiatores . . . suspenderat . . . -is loeti laqueus. **b** *de rebus:* **α** *ignobilis – unansehnlich, heruntergekommen:* PURCH. Witig. 503 quam *(structuram ecclesiae)* . . . -em pater instauraverat. DIPL. Ludow. Germ. 51 p. 69,2 (interp. s. XI.) adiit *Egibertus* querimoniam faciens episcopium suum . . . non sine nostra culpa indecens et -e . . . permansisse. GERH. STED. annal. p. 205,23 ecclesiam beati Georgii in Monte -em . . . laudabiliter levavit *Gerhardus.* **β** *incultus, vastus – unbebaut, brach:* ANNAL. Pegav. a. 1101 p. 246,49sqq. qui *(Windolfus)* locum sub sua providentia suscipiens, quamquam adhuc rudem, -em, incultum; -ia seu palustria loca complanari et exstirpari a veprium aliarumque sordium spurcitia fecit.

adv. **informiter.** **1** *sine forma – ohne Form, Gestalt, formlos:* **a** *philos. et theol.:* ALBERT. M. Iob 38,8 'quasi de vulva procedens', hoc est de loco, in quo primum -r (uniformiter *var. l.*) conceptum est et processit ad formam et locum distinctum. summ. theol. II 11,44 p. 512a,12 ignis primo -r fuit in materia. **b** *publ. et iur. i. q. sine processu, caerimonia – ohne formalen Ablauf, Ritual:* ACTA imp. Winkelm. I 351 (epist. Frid. II. imp.) cum per nuncium vestrum *(sc. papae)* nimis -r fuerit depositum verbum pacis, quid sibi voluerit ista legatio, que nec formam continuit nec processum, . . . nequivimus divinare. CONST. imp. II 262,5 citati . . . in predicatione sua Lugdunum . . ., licet prorsus -r, . . . presentes pro certo non fuimus. AEG. AUR. gest. 3,103 p. 126,36 venit Leodium Conradus . . . eum *(Willermum)* in cathedra episcopali -r intronizans. **2** *immensum – ungemein:* ARNO REICHERSB. apol. p. 179,6 aliorum inscientiam pandere volens suam prodit, in uno hoc brevi versiculo -r caecatus . . . intelligentiam dicti obscuri . . . non percipit.

informitas, -atis *f.* **1** *defectus formae,* ἀμορφία *– Formlosigkeit, Gestaltlosigkeit (usu philos. et theol.):* HONOR. AUGUST. phys. 163 l. 28 materia, quia initium est essentie rerum, informis . . ., quia -i divine sapientie proxima est. ALBERT. M. eccl. hier. 2 p. 51,6 'universalis occultatio per aquam' . . . 'accipitur in imaginem' . . . 'mortis et' in imaginem '-is' (*PG 3,404B* ἀειδοῦς), id est obscuritatis 'sepulturae'. div. nom. 1,15 p. 8,42 <simplicia et infigurabilia> sunt . . . 'carentia formae', id est '-s' secundum aliam translationem, hoc est infiguralitas. summ. theol. II 1,4,1,1,2 p. 67a,28 tam Augustinus quam Plato . . . materiam dicunt esse -em, eo quod nihil capax est omnis formae, nisi quod nullam formam habet. 1,4,1,1,4 p. 71b,25 -s . . . est evacuatio ab omni forma secundum actum. *al. v. et p. 1003,48.* **2** *deformitas – Missgestalt, Hässlichkeit:* **a** *in univ.:* **α** *corpor.:* ODILO SUESS. Seb. 41 concussus virtute invisibili totus intremuit *claudus*, crurum -em mutavit. GERH. AUGUST. Udalr. 1,1 l. 10 mirantibus . . . patre et matre, quare tanta tenuitate et -e corporis occuparetur. CONR. EBERB. exord. 4,4 l. 44 quae *(agmina daemoniorum)* cum multiformiter soleant apparere, una est tamen forma vel potius -s, in qua frequentius eadem conspicabatur *vir Dei.* **β** *spirit. (in lusu verborum):* VITA Ermin. 2 p. 482,30 per que *(regna Chanaan)* multiformis -s intelligitur vitiorum. **b** *spectat ad mores i. q. insufficientia, imperfectio – Unzulänglichkeit, Mangelhaftigkeit:* EPIST. Adm. 80 p. 138,18 quoniam nichil horum, que de me dicuntur, in me esse conspicio *(sc. archiepiscopus)*, de mea -e non minimum doleo.

informo, -avi, -atum, -are. *usu absol.: p.1836,5. partic. praes. usu subst.: p.1839,57.*

in (quandam) formam redigere, formare – in eine (bestimmte) Form bringen, formen, bilden, gestalten, prägen: **I** *gener.:* **A** *corpor.:* **1** *in univ. (in imag.: l.28):* CHART. Naumb. I 160 (a. 1141/43) in ecclesię Dei utile vas -ari potest *episcopus.* EPIST. Wibald. 429 p. 893,16 rogamus, ut . . . dominae tuae *(sc. Beatrici)* sigillum sine mora studeas -are. CARM. Bur. 41,12,1 plumbum, quod hic *(sc. cancellaria)* -atur, super aurum dominatur. CIRCA INSTANS p. 33bv magdaliones oblongos in modum ossis dactylorum -bis. ANON. secret. p. 79,40 -a vasa ad tuum libitum et sicca ea. CHRON. Mont. Ser. a. 1219 p. 196,20 adhibito medico partem lingue cissam truncari eamque ad modum naturalem -ari fecit *abbas. al. spectat ad scribendum:* CHART. episc. Halb. 56 l. 27 (a. 984/96) nunc lacrimarum tinctura -tis iterum imploramus *(sc. Hildewardus)* litteris, ut *eqs.* **2** *c. colore quodam:* **a** *condere – bauen, errichten (in imag.: l.45):* GESTA Camer. cont. II C 6,105,1 domum incepit *Werimboldus* altius -are de cameris. ANNAL. Rod. a. 1146 p. 719,2 impetrata sibi *(sacerdoti)* licentia eo videlicet tenore, quasi per se coenobium -are posset . . . absque materia pecuniae. OTTO FRISING. chron. 3,15 p. 154,32 hic *(sc. Iacobus)* civitatem Dei non solum factis -vit, sed *eqs.* DIPL. Otton. I. 436 p. 589,18 (spur. s. XIII.med.) interdicimus, ne ullus principum . . . oppida . . . instituat aut -et. *al. spectat ad fundationem episcopatus:* DIPL. Heinr. III. 62 imperator eandem *(sedem episcopalem)* ab antecessoribus suis . . . -tam . . . in priorem sui ordinis statum reparavit. **b** *afficere, instruere – versehen, ausstatten (mit):* EPIST. Ratisb. 6 p. 292,21 sunt quidam . . ., qui non querunt, que Dei, sed que corporis sunt: . . . torpere otio, vestibus laxis mollibus -ari. 20 p. 343,6 sine certamine vis coronari, . . . agonistico habitu sine pulvere sudoris vis -ari. EPIST. Hildesh. 134,22 marchiones et duces . . . ita -antur: excellens, clemens *eqs.* GISLEB. MONT. chron. 100 p. 141,14 Tubisam . . . munivit et novis fossatis et berefectis -vit *comes.* **c** *constituere – aufstellen, 'formieren':* HIST. Welf. 22 p. 466,8 dux acies suas -at. ALBERT. STAD. chron. a. 1112 p. 321,37 totius ducatus Saxonie vires ad Fridericum restituendum -at *Luderus.* **B** *incorpor.:* **1** *obi. res:* **a** *in univ.:* DIPL. Loth. I. 120 p. 276,39 actus nostros ad placendum illi *(Deo)* -are cupimus (*item* 123 p. 282,28. 130 p. 292,25). DIPL. Heinr. IV. 88 p. 114,35 cogitavimus . . . ad emulationem . . . predecessorum nostrorum . . . pueritię nostrę annos -are et . . . ecclesias Dei colere. EPIST. Hildesh. 134,1 intendit *liber* . . . doctrinam dictandi perficere et construere et quodlibet imperfectum -are (formare *var. l.*). 134,18 ut locutionum ornatus ad honestum sonum totam epistolam -et. *al.* **b** *gignere – erzeugen:* ANON. mus. Bernhard. I 13 quae *(cordae)* in omni acumine vel gravitate solent simphoniacas voces -are. **c** *efficere – bewirken, schaffen:* CHART. Sangall. B 143 p. 141,17 (a. 1110/25) ego . . . Ge-

roldus abbas ... pacem in hoc monasterio -are ... curavi. OTTO FRISING. chron. praef. p. 1,12 ob rei publicae non solum armis tutandae, sed et legibus et iudiciis -andae incrementum. CHRON. reg. cont. I a. 1177 apud Venetiam -ta est et confirmata pax. **d** *significare – zeigen, abbilden:* AMALAR. off. 1,35[tit.] demonstratio, quod -ent sex dies paschales ceteros dies dominicos et iustos homines. 1,35,3 illi dies quinquaginta ... alteram vitam -ant. *ibid. al.* **e** *constituere, instituere – festsetzen, bestimmen, einrichten:* BERNOLD. CONST. microl. 43 p. 1010[C] missa in quolibet festo reliqua solet -are officia. ANNAL. Rod. a. 1126 p. 706,42 Borno cepit cogitare, si forte posset instituta et consuetudines aecclesiae professionis suae huic, id est Rodensi, -are, ut *eqs.* CHART. archiep. Magd. 269 p. 338,10 ex debito nostri officii pro fundando seu -ando christianę religionis cultu ... nobis omnimodis constat ęnitendum *eqs.* CHART. Ioh. Halb. 15 p. 18,14 predecessores nostri ... ęcclesiam sancti Iohannis ... fundabant ... et religionem in eadem ... -bant. *al.* **f** *ordinare – ordnen:* GESTA Magd. 5 p. 378,32 cum cesar eo venisset ad -andum statum ecclesiae *eqs.* **g** *statuere – verfügen, anordnen:* EPIST. var. II 5 p. 305,24 ne ... inparatiores vos *(sc. abbatem)* inveniant *monachi* ad ea -anda, quarum partem aliquam haec capitula ... continent. CHART. Ital. Ficker 379 p. 398,13 domino Quatalite predicta omnia confirmante et auctoritate imperiali ... omnia -vit. *al.* **2** *obi. anim.:* **a** *certiorem facere – in Kenntnis setzen, wissen lassen, 'informieren':* ECBASIS capt. 1045 -at *(sc. turba lupum)* scriptis, quę sit cautela bilinguis. ACTA imp. Winkelm. I 318 p. 284,33 <de> quibus territoriis seu possessionibus per probos viros ... extitit curia -ta, quod ipsi nemini pertinent. CHART. Eichsf. 513 tam posteros quam presentes universos, ad quos hec cedula pervenerit, volumus *(sc. Basilius)* -are, quod *eqs.* **b** *erudire, docere – (be)lehren, unterweisen, unterrichten:* REGINO chron. a. 868 p. 95,31 directi sunt ... in eandem *(sc. Vulgarum)* gentem ... viri religiosi, qui populum adhuc rudem divinis -rent preceptis. CHART. Osterh. 7 p. 15,38 iustum est ... exemplo ... fideles -are. ACTA civ. Rost. C 109 Herwicus sutor pascet puerum tribus annis et -bit. ACTA civ. Kil. 555 Hermannus ... puerum ... -bit artem sutoriam. *al.* **c** *ad-, commovere, incitare – veranlassen, bringen, anspornen (zu):* LIBER diurn. 74 p. 74,16 quibus *(institutis doctrine)* me ... episcopum ... ad accipiendum ... episcopatum ... perducere atque -are dignatus es *(sc. papa)*. HEITO Wett. 21 homines, ut ad veram Christi humilitatem ... -entur, ammonendi sunt, ne *eqs.* DIPL. Loth. III. 118 p. 189,12 ad id ... exemplo antecessorum nostrorum ... -amur. OTTO FRISING. gest. p. 1,11 (epist. Frid. I. imp.) per magnifica gesta imperatorum ad virtutes -ari preoptamus. CHART. episc. Halb. 947 p. 187,9 comes ... a ... preposito tum prece tum pretio -tus ... decimam nobis *(sc. episcopo)* ... resignavit. *al. v. et p.1917,71.*

II *natur. et philos.:* **A** *in univ.:* ALFAN. premn. phys. 2,62 p. 38 quod -at (*PG 40,564*[B] εἰδοποιοῦν) animam, nihil aliud est nisi vita. OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 18,17 sunt aliae formae subiectum integre (integrum *var. l.*) -antes, quae naturam tantum conformem habent. ALBERT. M. div. nom. 4,146 p. 233,30 'ipsum', scilicet bonum, inquantum est forma, '-at (*PG 3,716*[A] ἐστι τὸ εἰδοποιόν) informia', id est carentia forma. fat. 1 p. 65,44 superiora -ant, continent et movent inferiora; -antia autem, continentia et moventia semper vincunt. *saepe. v. et p. 1836,5.6.13.* **B** *creare – erschaffen (mediopass. i. q. fieri – werden, entstehen):* CONSTANT. AFRIC. theor. 3,34 p. 14b[r] virtus ... formativa de menstruo sanguine infantis membra nititur -are. ALBERT. M. veget. 5,26 ex cuius *(cordis plantae)* virtute tota arbor -atur. 5,31 sunt membra ..., quae ... una anima et una specie corporis -antur, sicut os et nervus *(sim.* 6,492. *ibid. al.).*

III *geom.:* RADOLF. epist. 1 p. 33,11 linea quadrato per obliquum ducta, quae trianguli tercium latus -at, a superiorum equalitate longe distat.

IV *math.:* **A** *facere – ergeben, 'machen':* ABBO FLOR. calc. 3,54 sexies quaterni scripuli, quibus sextula constat, unciam -ant. **B** *supputare – aus-, berechnen:* ADALBOLD. sphaer. 7 quam *(crassitudinem sphaerae)* si quis eisdem rationibus velit -are, quibus superiorem -vimus, scilicet ut eam ... de modii forma in suam globositatem velit deducere *eqs.*

***informulatus,** -i *m.* (in- *et* formula) *qui non(dum) sedem in choro habet – einer der (noch) keinen Sitz im Chor hat:* CONR. MUR. lib. ordin. 7 canonici ..., qui propter teneram et impuberem etatem ... adhuc stant inter scholares aut inter -os, ... legent primas seu priores lectiones.

***inforno,** -are. *(ital.* infornare; *cf. Battaglia, Dizionario. VII. p. 980) coquere – backen (usu absol.):* ALBERT. MIL. temp. 297 p. 556,23 ut nullus deberet eis solvere aliquam decimam nec ... eis *(clericis)* maxenare nec -are *eqs.*

inforo, -are. *infigere – hineinbohren, -treiben:* AGNELL. lib. pont. 141 p. 319 l. 218 harundinem deferri iubet *Iustinianus* et sub ungulis omnibus illius *(Iohanicis)* digitorum -are praecepit usque ad secundum articulum *(v. notam ed. p. 374).*

***infortificatio,** -onis *f.* *non-fortificatio – Nicht-Stärkung:* ALBERT. M. eth. I 427 p. 363,33 est accipere ... secundum fortitudinem forte et fortificationem et similiter in vitiis oppositis; ... fortitudo et aliae virtutes ... non possunt habere aliud principium ... rectitudinis nisi a nobis; et ideo non est nisi in opere nostro, et propter hoc non distinguit *(sc. Aristoteles)* -em.

***infortio** (-rso, -rzo, -cio), -avi, -atum, -are. (in *et* *fortia; *cf. ital.* inforzare *[cf. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 2021] et francogall.* enforcir *[cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. III p. 728*[a]*])* **1** *trans.:* **a** *munire, moenibus saepire – befestigen, mit Schutzmauern umgeben:* GISLEB. MONT. chron. 143 p. 222,5 castrum ... renovavit et illud -vit *comes*. ANNAL. Ianuens. III p. 80,20 postmodum potestas auctoritate conscilii incastellavit Montem Gavilionem -ando (-ciando *var. l.*) ipsum locum melius, quam antea -tus (-ciatus *var. l.*) esset. CHART. Helv. arb. 160 p. 247,9 chasale remaneat modo, quo supra dicto ..., ita quod dicta domus nec meliorari nec -ciari debeat. *al.* **b** *corroborare, fortificare – stärken:* MOSES PANORM. infirm. 15 p. 115,17 cura ungulam cum medicinis, que eam -zant. 33 medicina iuvat equum in pedibus et -zat. marisc. 21 p. 189,22 -zabitur equus. 25 capitulum faciendi equum grassum ... et -zare equum. **2** *intrans. i. q. corroborari – sich verstärken, stärker werden:* MOSES PANORM. marisc. 2 p. 152,14 si -zabitur ... vitium, equus amittet ire suam. 9 p. 168,10 postea refrigidatur flatus, et -sat et sudat sudore frigido.

adi. ***infortiatus,** -a, -um. *amplificatus, auctus – verstärkt, vermehrt:* **1** *de nummis i. q. melioratus – verbessert, aufgewertet* (*v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 983*[b] *s. v.* inforziato[1]): CONST. imp. I 310 (a. 1186) dedit *Leonardus* ... mille quinquecentum libras denariorum -orum Cremone. *ellipt. vel usu subst.:* ACTA imp. Winkelm. I 591 (a. 1217) habent *(sc. Desideratus et alii)* dare et solvere octocentum libras -ciatorum suprascripto domino Poncio. ACTA imp. Böhmer 962 p. 669,13 cui *(viro)* pro totius anni salario et expensis -orum sive mediatinorum Cremone dabimus *(sc. Cremonae potestas)* libras mille. **2** *usu subst. neutr. pro titulo secundae partis Digestorum Iustiniani (de re et orig. v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 983*[b]*, s. v.* inforziato[2]*, sed cf. LexMA. III. p. 274):* CATAL. biblioth. A IV 1,8[a] in secunda bulga ... -ciatum, decretales, biblia magna. ALBERT. M. pol. 7,2 p. 638[a],18 haec scientia docetur non ab Aristotele, sed in codice et in digesto veteri et novo et in instituta et -o cum tribus partibus.

infortis, -e. *iners, invalidus – machtlos, unwirksam (in figura rhet. litotes q. d.):* EUPOLEMIUS 1,628 castra Nomi repetas *(sc. Iudas)*, cui non -bus armis ... licuit misero tibi ferre salutem.

***infortuitus,** -a, -um. *abl. sg.* -u: *l.67.* **1** *adi. i. q. infelix, adversus, malus – unglücklich, ungünstig, widrig:* IOH. CODAGN. annal. a. 1090 p. 1,5 accidit -o c a s u , quod miles quidam iniquissime pugnabat cum quodam pedite, ita quod *eqs.* (CHART. episc. Halb. 1352 p. 428,17 c. -u). CHART. Sigeburg. 145 p. 260,23 grandine, incendio, gverra et aliis casibus -is non obstantibus. *al.* **2** *subst. neutr. i. q. fortuna adversa, malum – Unglück:* ANNAL. Crem. a. 1191 (MGScript. XXXI p. 8,12) iuxta Civitale castrum Pergami trans fluvium Lolium -um *(cod.;* infortunium *ed.)*, quod dicitur mala mors, nobis con-

[Orth-Müller]

tingit.

***infortuna,** -ae *f. fortuna adversa, malum – Unglück:* Ps. Alphons. clav. p. 786,10 postquam acquisiverit anima praedominium super suum corpus, ex tunc ei nocere non poterit . . . -a.

infortunatus, -a, -um. **1** *fortuna adversa affectus, infelix – unglücklich:* Vita Ludow. Pii 20 p. 342,7 cum . . . acerbe ferret *pater* liberorum ⌞-am defectionem⌟ (mortem *var. l.*) *eqs.* Hrotsv. Cal. 4 vae mihi *(sc. Andronicho)* -o. Hist. de exp. Frid. imp. p. 108,16 licet . . . miles exercitissimus fuerit *Leupoldus*, hunc tamen -um casum non evasit, quin crus per medium rumperetur. Ioh. Plan. hist. 3,10 si . . . aliquid . . . eis *(Mongalis)* eveniat, per quod immundos seu -os se reputent, oportet . . . per incantatores mundari. *al. v. et l.55.* **2** *infelix, adversus – Unglück bringend, ungünstig:* Ps. Alphons. clav. 3 p. 786,6 si . . . planeta predominans alicuius nativitati fuerit -us.

adv. ***infortunate.** *infortunato modo, misere – auf unglückliche, ungünstige Weise, unglücklicher(weise):* Herm. Altah. annal. a. 1241 p. 389,47 (epist. Frid. II. imp.) intra eos *(Ianuenses)* fuerat -e conventum. Albert. M. eth. II 1,7,9 p. 120a,5 extremum genus infortunii est mors, et ideo nullus feliciter vel fortunate moritur seu potius infeliciter et -e. Carm. de nat. animal. 2334 -e si forte hyemps oriatur, desperat *garrula* mox, spes prosperitatis abest.

infortunitas, -atis *f. malum, calamitas – Unglück, Schaden:* Chart. episc. Hild. I 684 p. 651,20 (a. 1216) si . . . quocumque . . . genere -is nulli abinde fructus haberentur, defectum sive dampnum utraque partium equaliter sustineret.

infortunium, -i *n. c. gen.: explicativo: l.38. respectus: l.47.*

fortuna adversa, malum, calamitas – Unglück, Übel, Missgeschick: **1** *in univ.:* Poeta Saxo 5,281 contigerant . . . -a regi. Regino chron. a. 860 pugna . . . graviori -o finitur (*sim.* a. 867 p. 93,5 infelici -o [fortunio *var. l.*]). Theoph. sched. 3,61 cavendum est, ut auricalcum . . . omnino purum sit . . . propter diversa -a, quae deaurantibus evenire solent. Mirac. Annon. 2,56 puella quedam ex -o in ignem facietenus cecidit. Dipl. Frid. I. 615 p. 106,2 -um sterilitatis vel guerre. Albert. M. meteor. 1,3,11 p. 32,74 Venus et Mercurius non signant -um. *saepe. v. et l.21.60. vol. III. p. 618,62. p. 1434,38sq. usu attrib.:* Annal. Ianuens. III p. 114,1 audito in civitate Ianue casu -o dolor undique et angustia circumdarunt. **2** *spectat ad flagitium:* Otto Frising. gest. 2,40 p. 149,15 ductus sum *(sc. Albericus)* ab iniquis (*antea:* latronibus) et seductus ad . . . -a *(sc. latrocinium).* **3** *spectat ad infirmitatem, laesionem:* Theod. Amorb. comm. p. 12,15 qui *(criminosi martyres)* . . . cecati variisque membrorum -is affecti stipem sibi propter martyrium diabolicorum actuum a stultis . . . assciscere solent.

***infortuno,** -are. *(retrograde ab* infortunatus; *cf. Stotz, Handb. 2,VI § 120.9) in malis versari, calamitatem accipere – Unglück haben:* Albert. M. eth. I 432 p. 368,24 '-at' (*p. 1135b,19* ἀτυχεῖ), id est ex quodam infortunio male agit. 838 p. 705,55 'unde hoc' proverbium communiter dicitur: 'sufficienter ego -ans' (*p. 1171b,18* δυστυχῶν), id est sufficit, quod ego sum infortunatus. II 5,3,6 p. 375a,29 ille autem, cuius principium secundum aliquid est extra, quod praevideri non potest, -at et non proprie peccat.

***infortunus,** -a, -um. **1** *adi. i. q. infelix – unglücklich:* Abbo Sangerm. bell. 1,439 conscendit equos . . . -a cohors. Annal. Quedl. a. 1002 p. 515,13 cuius *(sc. Ottonis III.)* infortunii (-um *var. l.*) eventum . . . hi, qui aderant, occultando tegebant. **2** *subst. fem. i. q. infortunium – Unglück:* Chart. episc. Hild. III 81 p. 38,31 (a. 1264) sunt prelati quidam, quorum -a (*postea:* infortunium) talem habet exitum *eqs.*

adv. ***infortune.** *infeliciter, incommode – auf unglückliche, ungünstige Weise:* Chart. Rhen. med. III 810 (a. 1244) si . . . sinistro casu et factis -e nobis obstantibus denarios persolvere non possumus *(sc. Widekyndus et uxor).*

infossio, -onis *f. actio infodiendi – das Ein-, Vergraben:* Chron. Mont. Ser. a. 1151 p. 149,3 vase in ecclesia . . . collocato . . . -is ream sub interminacione pene requirere cepit *abbas.*

***infosso,** -are. *sepelire, humare – begraben:* Unibos 114,2 -antur cadavera. *Orth-Müller*

infra *adv. et praep. script. et form.:* yn-: *p.1844,52.* fra *(metri causa formatum): l.16. interdum coniunctim scribitur c. partic. sequente, e. g.: l.32.34.49.50.p.1843,19. struct. c.: dat.: p.1843,42. ?c. gen.: p.1846,53. praep.* a(b): *p. 1843,60.*

I *adv.:* **A** *subter, deorsum, ultra – unten, darunter, unterhalb, hinunter, abwärts, weiter:* **1** *proprie de loco:* **a** *in univ.:* Hugeb. Willib. 5 p. 102,28 que *(sc. monasterium)* -a stat iuxta amne Rapitho. Forma mon. Sangall. 18,1 -a sedes scribentium, supra bibliotheca. Widuk. gest. 2,1 p. 65,5 erant deambulatoria -a supraque in . . . basilica in rotundum facta. Chart. Tirol. I 745 p. 174,27 ut illi de ultra montibus . . . non debent venire a Castellomuro -a *eqs. saepius. pro subst.:* Carm. libr. II 17,2,2 opifex ęternus continet ethera et fra (in *add. supra l.*). Berth. Engelb. assert. 14 (Angelomontana. 1914. p. 161) dispositio haec *(sc. vocabuli)* per -a est communis incorporeis, nam *eqs.* **b** *de pagina, scripto:* **α** *usu communi:* Antidot. Lond. p. 21,8 que *(pigmenta)* -a scripta sunt, id est *eqs.* Mathem. var. Bubnov p. 264,7 primi . . . articuli sint in summa dividendis proxima ac -a, augmentati in alios dividendorum obtineant sedes (*cf.* Gerb. epist. math. I 1,2,5). *pro subst.:* Carm. de temp. rat. 244 ut epactas anni . . . his *(sc. numeris)* adiungis usque tries; hoc abiecto -a sume (*cf.* Beda temp. rat. 20,7sqq.). **β** *in formulis chartarum sim.:* Conc. Karol. A 15B quorum *(episcoporum et abbatum)* nomina -a perarare stilo decrevimus. Dipl. Arnulfi 145 p. 221,28 nos aecclesiam . . . istis -a titulatis casis dotavimus, hoc est *eqs.* Dipl. Otton. I. 38 in . . . v i l l i s -ascriptis (Chart. Zoll. 2 p. 3,32 in v. -a nominatis). Chart. ord. Teut. (Hass.) 160 coram . . . parrochialibus . . . -adictis. Chart. Col. III 74 p. 54,28 (dipl. Rud. regis) articulos . . . specialiter excerptos et -anotatos vidimus. Chart. Bund. 1241 p. 37,8 cum . . . iuratoribus -ascripptis. *al. in corroboratione q. d. (abund.: l.40):* Dipl. Merov. 41 p. 110,6 m<anus no>strae subscrip<t>ionebus -a <eam *(praeceptionem)* d e c r e v i m u s r o b o r a r e> (85 p. 219,12. *ibid. al.* Dipl. Pipp. 18 p. 27,16. *sim.* Dipl. Otton. II. 226 manu . . . propria, ut -a videtur, insuper corroboravimus. Dipl. Merov. 13 [spur. ante 1107] subter -a. *al.*). **γ** *locut.* et -a *i. q. et quae sequuntur, et cetera – und so weiter (abund.: l.43):* Epist. Praed. 2 idem *(magister ordinis)* eidem *(domino Alberto)*: venerabili et -a. 22 quia fratres predicti etc. et -a. 65 suppriori Halberstadensi: karissimo et -a (*item* 66). **2** *translate:* **a** *de dignitate, statu i. q. humilius – niedriger, geringer:* Ruotg. Brun. 2 p. 3,23 scientię . . . tanta sublimitas *(sc. in eo erat)*, ut nihil supra, animi vero tanta humilitas, ut nihil -a putares. Baldw. Vict. dict. 4,17 subditarum personarum quedam sunt -aposite, quedam inferiores, quedam infime (*sim.* 21 -aposite sunt, que, cum presint inferioribus, tamen altioribus subiecte sunt). **b** *de numero, mensura i. q. minus – weniger, kleiner:* **α** *in univ.:* Otto Frising. gest. 1,32 p. 51,7 coloni . . . novem decimum vel etiam septem octavum vel -a cum suppellectili . . . ad bellum necessaria instruunt. Gesta Frid. I. imp. A p. 33,10 dati sunt trecenti obsides . . . a duodecim annis supra et viginti -a. Chart. Tirol. I 745 p. 173,23 solvere . . . a decem libris novorum -a . . . et a decem libris novorum supra usque ad quadraginta novorum *eqs.* **β** *spectat ad vim:* Lamb. Ard. hist. 151 p. 640,2 in terra Boloniensium comiti Bolonie . . . irrogantes et damna inferentes nichilominus fecerunt *milites* -a, quam potuerunt. **c** *de tempore i. q. in posterum, postea, abhinc – weiterhin, künftig, danach, nachher, seither:* Trad. Frising. 66 (a. 774) post obitum meum et -a ad serviendum illuc . . . dono *eqs.* Chart. Rhen. med. I 162 p. 225,35 ut monimenta . . . augustorum ab ipso . . . Pippino et -a . . . nos innovare . . . dignaremur (*ex dipl. Karol. III. Simpl.; item* Dipl. Heinr. IV. 1 p. 1,35). Chart. Ital. Ficker 165 p. 208,28 dicit *Sybilia*, quod sedecim anni sunt, quod moratur in ipso monasterio, et ab eo tempore -a audivit, quod *eqs.* (*sim.* l. 31 a tribus annis -a fuit *Felicitas* cum . . . abbatissa). *al. fort. huc spectat:* Leg. Burgund. const. II 21,12 ut non amplius a Burgundionibus, qui -a venerunt, requiratur, quam ad praesens ne-

[Niederer]

cessitas fuerit *eqs. (v. notam ed.; cf. K. Escher, Burgondes, Alamans, Francs, Romains [Actes des xxie journées internationales d'archéologie mérovingienne]. 2003. p. 47).* **B** *citra – diesseits:* **1** *proprie de loco:* NITH. hist. 2,2 p. 15,17 Karolus ... Carisiacum venit et a Carbonariis et -a ad se venientes benigne suscepit (*sim.* 2,6 p. 19,27). **2** *translate de tempore i. q. ad id tempus, antehac – bis dahin, vorher:* CHART. Hall. 344 (a. 1272) si post annum presentem in festo beati Martini vel -a ... Iordano viginti marcas argenti restituimus. *fort. huc spectat (ni spectat ad p.1842,61):* ANNAL. Pegav. a. 1109 p. 249,29 quanta non tantum tricesima die, sed etiam -a ... Wicpertus ... egrotis ... large subveniendo expenderit. **C** *intra – (dar)innen, innerhalb (abund.: l.15):* **1** *in univ.:* VITA Sadalb. 14 (MGMer. V p. 58,4) urbs -a referta puteis. WIDUK. gest. 2,1 p. 64,8 pontifex ... ⌊-a in basilica⌋ (-a basilicam *var. l.*) prestolabatur processionem ... regis. DIPL. Ludow. Germ. 74^a p. 107,32 (interp.) quicquid in dominicum fiscum de ... civitate -a vel extra ... redigi potest. CHART. Pomm. 687 p. 71,14 mansos ... cum virgultis, arbustis et nemoribus -aiacentibus porreximus *(sc. dux)* ... possidendas. *al.* **2** *de corpore sim.:* RHYTHM. 146,8,4 intacta meam -a concipio *(sc. ovum)* prolem. 19,1 me *(sc. picem)* mater concipit -a. **3** *de libro, scripto:* COD. Karol. 84 p. 620,9 eundem embolim atque epistolam -a posuimus *(cf. p.1844,19sqq.).* VITA Magni Fauc. I 28 p. 192,4 assumpsit secum ... episcopus ... pittacium pene putridum, sed tamen ... pagines -a ... ad legendum sunt conservate. CHRONOGR. Corb. p. 74,2 rerum iam -a prelibatarum in tantum urgens ipsum *(regem)* sollicitabat, quod *eqs.* p. 80,20 Hlouduwicus ... -a iam dictus. *ibid. al.*

II *praep. (c. acc. vel abl.):* **A** *sub – unter(halb), am Fuß (von):* **1** *proprie de loco:* GERB. (?) astrolab. 15,1 quod lineam meridianam designat, ipsum medium coelum super terram, et quod septentrionalem, medium coelum -a terram occupat. CHART. Col. II 5 p. 7,16 abeuntes *(sc. a nundinis)* ... de carruca onerata quatuor denarios dabunt *(sc. cives)* -a crucem erectam. THIETM. peregr. 22,2 ubi *(sc. in capella)* beata virgo Maria visibiliter apparuit claustralibus -a montem positis. *al. in dipl. spur. incondite conscriptis:* DIPL. Karoli M. 255 p. 370,3 (spur. s. X.^ex./XII.^in.) concedimus ... monasterium una cum terris ... et cum omnibus super se et -a se habentibus (habentes *a. corr.*). 313 p. 473,9 (spur.) cum omnia adiacentia seu pertinentia sua et cum sub sibi et -a sibi habet *monasterium.* **2** *in imag. vel translate:* **a** *de dignitate, statu:* **α** *in univ.:* THIETM. chron. 8,13 p. 508,23 si quis nititur exaltari supra se, turpi casu ac sero dolenti cadit -a se. THIOFR. Liutw. 2 p. 7,25 ne inconsulte et immature festinans transcendere se rueret -a se. EPIST. Hann. 29 p. 65,11 licet adversa rerum fortuna me -a me deiecerit. p. 66,22 ne ad ignominiam generis sui -a se nubat *Sophia.* **β** *de sacris ordinibus:* DIPL. Conr. III. 244 p. 425,32 eligere ... hominem ... -a ętatem et o r d i n e s (RAHEW. gest. 4,18 p. 258,8 iuvenis -a sacros o. adhuc existebat. ARNOLD. LUB. chron. 2,8 p. 132,2. *al.*). **γ** *peius, indignius (quam) – schlechter, unwürdiger (als):* THANGM. Bernw. 15 graviter tulit *episcopus* se abalienari nec aliquid ... honoris sibi ... exhiberi, sed -a extraneos episcopos se tractari *(cf. p.1800, 1).* **b** *de tempore:* **α** *spectat ad aetatem (pubertatis; abund.: l.60):* LEX Sal. Merov. 24,1 si quis puerum ... ⌊-a XII annos⌋ (-a X annos, -a annis, intra XII annus *sim. var. l.*) usque ad duodecimum plenum occiderit. RHYTHM. 6,16,2 quaerebat Herodes parvulos perdere, -a a bimatu eos occidere. HIST. Welf. 15 p. 463,10 quos *(filios)* -a annos sinus celestis patrie suscepit. CHART. Engelb. 73 p. 46,27 quia liberi nostri tempore contractus fuerant -a annos *eqs.* CHART. episc. Halb. 1159 p. 319 l. 19 -a annos pubertatis. *v. et. l.50.* **β** *?locut.* die -a diem *fort. i. q. cottidie, singulis diebus – viell.: täglich, jeden Tag, Tag für Tag:* COMPOS. Luc. δ 2 dimitte alios VIII dies et exagita ⌊die *(ci. Svennung [Compositiones Lucenses. 1941. p. 94],* de *ed.)* -a diem⌋ (MAPPAE CLAVIC. 128 die [diem *a. corr. S*] -a ⌊duabus vicibus⌋ [diem *a. corr. S*]; *cf. G. Brun, Oro, argento e porpora [ed. S. Baroni]. 2012. p. 54* die -a diem duabus vicibus; *an leg.* de die in diem?). **B** *intra, in (c. abl.) – in, innerhalb (von):* **1** *proprie de loco:* **a** *usu communi:* **α** *in univ. (in schemate geom.: l.6):* TRAD. Frising. 15 p. 43,9 (a. 760) ad domum ... -a oppido Frigisingas moeniis constructam. CAND. FULD. Eigil. I 21 fratribus -a monasterium commanentibus. DIPL. Arnulfi 90 p. 132,32 monasterium sancti Salvatoris -a lacum, qui Chiemincseo vocatur, constitutum. RAGIMB. epist. 4 p. 523,9 quem *(angulum interiorem)* dicis -a lineas in superficie. CHART. Francof. 399 p. 192,39 -a miliare, quod vulgariter dicitur Banmile. *persaepe. v. et p.1843,15. locut.* -a se(metipsum) *i. q. secum – bei sich:* VITA Wandr. 9 (MGMer. V p. 17,25) caepit ... -a semetipsum volvere, quid *eqs. (sim.* PASS. Praeiecti I 34 -a [intra *var. l.*] semetipsum trutinare. AGNELL. lib. pont. 131 p. 307 l. 232 -a semetipsum varia consilia volvens. 137 p. 313 l. 15 -a se taliter agens [*leg.* aiens]: *'eqs.' ibid. al.).* **β** *de corpore:* LEX Sal. Merov. caus. 5,3 si *quis* ... infantem -a matris sui utero occiserit. TRACT. de caus. mul. 6 cui partus -a se mortuus est. RHYTHM. 7,7,1 gaudet infans gestiendo -a ventris ambitum. FRAGM. med. falc. 66 ad omnem infirmitatem, quae -a corpus habet. ANTIDOT. Glasg. p. 103,33 ad ... tissicos et, qui apostima -a se creata habent, adiuvat. **γ** *de volumine epistularum (cf. p.1843,23):* COD. Karol. 20 p. 521,17 nobis distinatas litteras -a hec nostra scripta vestrae excellentiae direximus intuendas. 58 p. 583,32 eosdem affatos -a haec nostra scripta vobis directa posuimus. 80 p. 612,22 -a alios misimus apices *eqs. ibid. al.* **δ** *de caterva, coetu:* LEX Alam. 25,1 ut ... pugna orta fuerit -a (inter *var. l.*) propria oste (*sim.* LEX Baiuv. 2,4 -a proprium hostem). DIPL. Karoli M. 174 p. 234,7 ut ..., qualem meliorem ... congregatio ... -a se ... voluerit, ... licentiam habeant ... eligendi pastorem. THANGM. Bernw. 29 quem *(archiepiscopum)* -a coronam fratrum vicarius insequitur. *al.* **ε** *?de iudicio, tribunali:* CHART. Ulm. 73 p. 94,18sqq. (a. 1255) cum ... comes personaliter in iudicio presidet, quicquid ipse -a sedes iudiciarias sine dolo remiserit, hoc *eqs.* **b** *pendet a praep.* de *sive per ellipsin sive per unionem c. subst. sequente (cf. vol. III. p. 43,9sqq. et J. Svennung, Untersuchungen zu Palladius. 1935. p. 325sqq.):* LEX Baiuv. 1,3 si *quis* ... rem de *(om. pars. codd.)* -a ecclesia furaverit (*sim.* LEX Sal Pipp. 12,3 deintus [de-a *rec. E*] casa). DIPL. Merov. I 103 p. 268,7 (spur.) de -a termino. *v. et vol. III. p. 43,47.55.* **2** *translate:* **a** *de numero (annorum), quantitate:* ABBO FLOR. calc. 3,47 quas divisionis partes vel quos numeros -a (in *var. l.*) se contineat *numerus duodenarius.* ANON. minut. 1,4 p. 233,5 si unciam in XXIIII ducas, ... -a XXIIII totam partem, quota est uncia assis, ... requiras. CARM. Cantabr. A 12,3^a,5 diatessaron, diapente, diapason, -a quaternarium que pleniter armoniam sonant. *al.* **b** *de tempore:* **α** *in univ. ('binnen'):* LEG. Wisig. 3,2,1 (Erv.) quas *(mulieres)* ... auctoritas -a tempus hac lege statutum (*antea:* -a annum) cuilibet in coniugio decreverit copulandas. BOTAN. Sangall. 27,2 ossa fracta -a paucas horas discutit *(sc. xiphion).* CHART. Eichsf. 320 p. 183,30 -a quindecim dies a festo Iacobi proximo ... centum marcas ... persolvemus *(sc. dux).* CHART. ord. Teut. (Hass.) 345 y-a IIIIX *(sic)* dies. *persaepe. spectat ad aetatem:* IONAS BOB. columb. 1,26 p. 209,14 quae *(filia)* -a *(om. A1^b)* infantiae annis (annos *var. l.*) erat (*sim.* p. 209,20). **β** *per – während:* AMALAR. off. 1,36,12 si includenda est festivitas -a ieiunium. DIPL. Karoli III. 66 p. 91,38 quod -a XL et XXX annos tenuit *ecclesia*, teneat ... et inantea. GERH. AUGUST. Udalr. 1,20 in paschali ebdomada, quam dicunt -a albas *(cf. vol. I. p. 434,48sqq.).* VITA Mathild. II 17 p. 181,9 qui *(sc. infirmus)* -a decem dies nil gustaverat cibi. LIBER revel. Rich. 3 p. 9,4 si -a mensam me exire de refectorio ... contigerit. CONR. MUR. lib. ordin. 45 R. 'Aspiciens' -a ebdomadam non cantatur. *saepe.* **C** *in (c. acc) – in (hinein):* **1** *proprie de loco:* CHRON. Fred. 4,69 Tasonem ... -a murus Ravenne urbis armatum non audebat *Hysacius* recipere. LEX Alam. 9 si -a (intra *var. l.*) domum intraverit. 24 si quis ... gentem extraneam -a (intra *var. l.*) p r o v i n c i a m i n v i t a v e r i t (*sim.* LEX Baiuv. 1,10 si -a [in *var. l.*] provintiam inimicos i.). COD. Karol. 21 p. 524,17 quam *(mensam)* ... -a aulam ... introduximus. DIPL. Conr. II. 53 p. 62,9 quod *(teloneum)* de comitatu Leucho fuit ... vel fluminum -a lacus decurrentium. *saepius.* **2** *translate i. q. ad – zu, für:* DIPL. Otton. II. 168 ut ... pro-

[Niederer]

visor . . . habeat potestatem fruendi, commutandi vel, quicquid -a communis necessarii utilitatem . . . placuerit, faciendi. **D** *cis – diesseits (von):* **1** *proprie de loco (ellipt.: l.8):* TRAD. Frising. 19 p. 47,16 (a. 763) transfundavi . . . -a fluente Isura . . . omnes praedictas villas *eqs.* PAUL. DIAC. Lang. 2,23 sicut . . . dicimus Galliam transalpinam, quae ultra Alpes habetur, sic Galliam cisalpinam hac parte, quae -a Alpes est, vocitamus. TRANSL. Marci in Aug. 11 sive ultra mare venientes seu -a manentes. ANNAL. Ianuens. IV p. 104,13 tota riperia seu terre domini regis Karuli Scicilie *(sic)*, que -a mare sunt. *al. cf. p.1846, 53. in imag.:* VITA Heinr. IV. 4 p. 18,9 sciens in ultione freno uti longe -a metam culpae cohibebat habenas vindictae. **2** *translate de tempore i. q. ante, usque – vor, bis:* MIRAC. Pirmin. 12 qui *(iuvenis)* . . . -a aliquot dierum evolutione sanatus . . . remittitur. TRAD. Frising. 1428 si . . . Meginhart -a legitimas nuptias obieret. BERTH. chron. B a. 1079 p. 350,17 quod dominus . . . tales *(legatos)* Romam -a ascensionem Domini missurus esset. YSENGRIMUS 7,82 hoc *(sc. peritiam pacis)* -a medium notificabo diem. **E** *inter – zwischen, 'unter':* **1** *proprie de loco:* LEX Ribv. 4 si quis ingenuus alterum transpunxerit aut -a (intra *var. l.*) costas plagaverit. DIPL. Ludow. Germ. 64 p. 88,18 quod *(sc. proprietatem)* ille *(comes)* habere videbatur -a duo flumina, id est inter Agastam et Nardinam. CHART. Worm. 139 p. 104,31 ad reparationem . . . pontis in communi strata -a eos *(molendinarios)* transeunte *eqs.* CHART. Turic. 1441 ortos suos -a portam inferiorem nostri castri et domum fratrum Predicatorum . . . sitos . . . vendidit *Růdolfus. al.* **2** *translate:* **a** *in univ.:* EPIST. pont. Rom. sel. I 2 p. 7,29 sancti Athanasii *(sc. capitulum)* de apparitione Dei in carne -a c a e t e r a *(sc. exaramus)*: *eqs.* (p. 8,11. 33 cetera. *ibid. al.*). **b** *de tempore:* CHART. Wirt. 2989 p. 238,9 (a. 1280) -a hinc et nativitatis Domini festum. **F** *ultra – über ... hinaus:* CONST. Melf. 1,74 p. 247,22 quod . . . iustitiam facere . . . per fraudem infra statutum tempus detraxissent *(sc. iudices sim.)*. **G** *?prope, apud – ?(nahe) bei, an:* TRAD. Frising. 4 (a. 748/60) ad domum sancti Zenonis, quod aedificatum est -a flumine, quę dicitur Isana (*sim.* 6 ecclesiam sancti Zenonis, quae sita est -a flumine *eqs.; cf.* 33 in ecclesia Zenonis ad Isna).

compar. **inferius,** *superl.* ***ime** *v.* inferus.

infracta *v.* infringo.

***infractarius,** -a, -um. (infractus) *intactus, perpetuus, stabilis – unangetastet, dauerhaft, beständig:* CHART. Sil. D II 170 p. 110,3 (a. 1239) addidi *(sc. Paulus)* . . . domui villam . . . cum omni utilitate . . . iure -o possidendam.

infractio (-ccio), -onis *f.* **1** *publ., iur., canon. i. q. aggressio, effractura, destructio – Überfall, Angriff, Einbruch, Verwüstung:* **a** *proprie:* CAPIT. reg. Franc. 272,4 p. 309,19 ne aliqua depraedatio . . . fiat *(sc. per exercitum)*; similiter et collectas . . . et -es immunitatum et incendia . . . prohibemus. EPIST. var. III 27 p. 189,18 sunt . . . vicia et peccata . . ., id est . . . oppressiones pauperum, -es ecclesiarum (*sim.* HINCM. annal. a. 864 p. 111,16 patratis . . . mansionum destructionibus . . . necnon et aecclesiarum -bus). MIRAC. Bert. 9 p. 514,33 veluti post munitiunculae -em . . . inibi velint *hostes* consistere. VITA Ger. Bron. 21 p. 672,1 fiebant . . . -es atriorum, desolationes aecclesiarum. **b** *translate:* **α** *violatio, contemptio – Verletzung, Missachtung:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 264,23 postquam . . . pacti . . . -em, fugam illius *(regis)* . . . compererant *primates regni.* DIPL. Conr. III. 140 p. 253,23 si effusio sanguinis seu b a n n i -o . . . emerserint (CHART. Aquens. 48 l. 12 b. -cio. *al.*). CHRON. Andag. 94 p. 246,4 quicquid alicuius insectationis vel -is . . . adversus ecclesiam fecerat *Bruno.* WALTH. TER. Karol. 16 treugarum. CHART. Diess. 19 p. 140,38 publice mensure. **β** *impugnatio, impetitio – Anfechtung, Besitzanspruch:* CHART. Lux. I 488 p. 673,1 quo *(vinculo anathematis)* innodati erant *fratres* pro -e . . . grangię. **2** *medic. i. q. fractura – Bruch:* RECEPT. Sangall. I 81 ad tumorem vel humorem et -em: sal et acetum . . . miscis, membra unguis. **3** *usu communi i. q. debilitas, infirmitas – Gebrechen, Leiden:* UFFING. Ida 1,20 eos, quibus -is suae angor . . . mentes permulserat, ut ita facerent *(sc. orarent)*, perhortatur *(sc. homo contractus).*

infractor (-ric-), -oris *m.* *aggressor, effractor, destructor – Angreifer, Einbrecher, Verwüster (usu iur. et canon.):* **1** *proprie:* GESTA Camer. cont. II F 326,3 sunt -es atrii omnes excommunicati. CHART. Sil. D II 346,19 p. 212,14 omnes . . . ecclesiarum incendiarios et spoliatores et etiam -es cimiteriorum . . . excommunicamus *(sc. papa).* **2** *translate i. q. impugnator, violator – Anfechter, Verletzer, 'Brecher':* NICOL. I. epist. 49 p. 333,12 nisi forte quis omnium legum, nisi cunctarum regularum temerator et -r inveniri voluisset. DIPL. Conr. II. 238 p. 327,6 ut nullus episcopus . . . contradictor vel etiam prevaricator aut -ictor existat. CONST. imp. I 422,9 ut . . . illos . . ., qui infregerint *(sc. pacem)* aut qui -bus consenserint, maledicant *presbyteri.* CHART. Aquens. 203 l. 53 -em . . . constitutionis . . . anathemate . . . percussimus *(sc. abbas).* RICHER. SENON. gest. 2,5 p. 272,8 privilegiorum ecclesie. *al.*

infractura, -ae *f.* *abl. pl.* -tores: *l.20.* *aggressio, effractura – Überfall, Einbruch (usu iur. et canon.):* **1** *proprie:* FORM. Sal. Bign. 27 cautio de -is: contigit, quod cellarium vel spicarium vestrum infregi *eqs.* (*item* FORM. Pith. A p. 598,6). LEX Sal. Pipp. 12$^{tit.}$ (rec. E) de furtis ingenuorum vel -ores (effracturis rec. D, -is [effracturis *a. corr.*] LEX Sal. Karol.). CAPIT. reg. Franc. 270^{E},7 capitula . . . de raptis feminarum et . . . de ecclesiarum -is. REGINO syn. caus. 1,304 p. 143,6 fecisti furtum . . . aut -as vel rapinam tollens, quod tuum non erat? **2** *translate i. q. impugnatio, violatio – Anfechtung, Verletzung:* DIPL. Heinr. III. 51 p. 66,3 ut . . ., quicquid . . . loco fuit traditum . . ., sine aliqua -a maneat inconvulsum.

1. infractus (-fric-), -a, -um. *non fractus, qui frangi non potest, non delebilis – ungebrochen, unzerbrechlich, unzerstörbar:* **a** *proprie:* AETHICUS 68^{c} parmas . . . arte . . . duratas atque -as multi artifices excogitare . . . temptati fuerunt. **b** *translate:* **α** *gener.:* VITA Liutb. 10 -is quottidie v i r i b u s (BALTH. hist. Fridol. [ed. M. Pörnbacher, vita S. Fridolini. 1997. p. 266,18]). WILBR. peregr. 1,8,7 inimicos . . . sicut viri laboribus -i obsederunt *peregrini.* **β** *publ. et iur. i. q. intactus, inviolabilis, stabilis – unangetastet, unangefochten, unumstößlich, beständig:* DIPL. Otton. I. 152 ut . . . concambiorum convenientia f i r m a -aque permanere valeat (*sim.* 226 firmum stabileque et . . . -um atque incommutabile. CHART. ord. Teut. (Hass.) 38 firmum . . . vel -um). CHART. Bern. 5,74 p. 469,17 ut . . . pactio pacis firmior atque sollempnior haberetur, filii . . . concordiam -ictam custodire . . . promiserunt.

2. infractus *v.* infringo. **infradictus** *v.* infra *et* 2. dico.

*?***infraduco** (-doco), -ere. (infra *et* ducere, *cf. p. 1844, 63sqq.*) *introducere – einführen:* EPIST. pont. Rom. sel. I 2 p. 40,18 qualem errorem conabantur *haeretici* in sanctam catholicam . . . -ere (-ocere *var. l.; ni leg.* introducere) ecclesiam.

infraiacens *v.* infra *et* iaceo. **[infraida** *v.* in *et* *fraida.]

*?***inframare,** -is *n.* *(in struct. contam. fort. per unionem praep.* infra *c. subst.* mare *[cf. vol. III. p. 43,9sqq. 43,57]; ni subest struct. praep. c. gen.) regio citra mare sita – diesseits des Meeres gelegenes Gebiet:* ANNAL. Ianuens. II p. 90,18 venit *sagittea* in partibus de -is (*ci.*, infra maris *ed.; cf.* p. 91,9 de ultra mare. III p. 157,7 de partibus ultramaris). *cf.* *ultramare, *ultramons (-montes).

***inframissio,** -onis *f.* **1** *actio se interponendi – Einmischung:* RATHER. epist. 30 p. 177,4 cum . . . misse . . . cantatio ad maximam de rebus ipsorum *(clericorum)* -em pertineat *(cf. l. 67).* **2** *institutio (in proprietatem) – (Besitz-)Einweisung (cf. HRG. I. p. 393sq.):* CHART. Ital. Ficker 411 p. 423,36 (a. 1248) si qua -o vel sequestratio facta esset vel licentia data *eqs.*

***inframitto,** -misi, -ere. *refl. i. q. se interponere – sich einmischen:* RATHER. coni. 5,147 de nulla huius seculi gloria aliorum se -it exemplo *(sim.* DIPL. Otton. I. 348 p. 475,21 *[Rath. auctore, ut vid.]* si comes . . . de eo, quod ipsi *[episcopo, i. Ratherio]* proprium est, se contra voluntatem ipsius -serit *eqs.* epist. 30 p. 176,10 si de clericorum se -ret *(sc. episcopus)* rebus; *cf. M. Pörnbacher, ALMA 63. 2005. p. 94).*

infrangibilis (-rin-), -e. *qui frangi non potest, infragilis, non delebilis – unzerbrechlich, unzerstörbar (usu subst.: p. 1847,4):* **1** *proprie:* ALLEG. super turb. p. 495^{a},63 de hoc *(sale)* ponunt philosophi super vitrum, et facit ipsum -e. AL-

FRED. ANGL. miner. p. 47,17 quod *(frustum ferri)* pre duricia sua fere erat -e. ALBERT. M. meteor. 4,2,18 p. 270,29 non semper id, quod nomine privativum sonat, est etiam notans in re privationem, sicut patet in his, quae dicuntur frangibilia et -ia (*cf. p. 385*[a]*,14sq.* ἀκάτακτον, . . . ἄθραυστον). **2** *per compar. et alleg.:* GERHOH. aedif. 147 p. 187,26 (ed. Sackur) auctoritates velut quidam ferrei et infri-es vectes muniunt hoc *(sc. decimarum)* testamentum de porta fontium *eqs.* HONOR. AUGUST. sigill. 5 (PL 172,510[D]) quae *(resurrectio)* est -e fulcimentum ecclesiae. cant. 5,16 p. 443[D] qui *(sc. qui religiosos sustentant)* ut 'columnae marmoreae' sunt recti in scientia et -es a vitiis. 8,6/7 p. 479[D] sicut infernus durior est omnibus duris et ideo -is, ita *eqs.*

infrang(i)o *v.* infringo. **infranotatus** *v.* infra *et* noto.

infrapositus *v.* infra *et* pono.

infrascrip(p)tus *v.* infra *et* scribo.

***infraterne** *adv. modo fratri non digno – unbrüderlich:* VITA Eberh. Salisb. I 10 p. 82,43 quam -e, quam procul a constituto colloquio aberat *(sc. frater episcopi Pataviensis).*

infraxis *v.* emphraxis. **infrecdatio** *v.* infrigidatio.

infregdo *v.* infrigido.

infremisco, -ere. *murmurare (incipere), indignari – (zu) murren (anfangen), sich empören:* ODILO SUESS. Seb. 77 adversum flagitii auctores plurima vulgi concurrens manus -it.

***infremito,** -are. *(valde) murmurare, exacerbari – (heftig) murren, sich empören:* SALOM. III. carm. 1,2,122 -at 'sęvitque animis ignobile vulgus' *(Verg. Aen. 1,149).*

infremo, -ui, -ere. *pendet* in *(c. acc.): l. 36.* **1** *de anim. (diabolo: l. 35; epistula: l. 36):* **a** *mussare, susurrare – murmeln, raunen:* BRUNO QUERF. Adalb. B 25 p. 63,2 ad quem unus ex ipsis *(hominibus)* . . . accessit, ˹dirum -uit˺ (dirum -it *var. l.*, nil boni loquens A) *eqs.* **b** *(im)murmurare, indignari – murren, aufgebracht sein, sich empören:* HROTSV. Dion. 152 ubi credentis numerus populi magis auctus . . . crevisset . . ., -uit super hoc veteris fraus saeva draconis. FROUM. epist. 3 -uit . . . indecens scriptura *(i. epistulae)* in talia convitia, ut *eqs.* EUPOLEMIUS 1,226 Solimane . . . comperiens . . . deceptum fraudibus esse . . . iuvenem dolet et simul -it ira. DIPL. Frid. I. 1009 p. 304,30 talibus *(sc. contumelia)* auditis universus crucis exercitus -uit. *al. v. et l. 63. de cane i. q. fremere – knurren:* VISIO Godesc. A 4,1 dentibus frendens, voce -ens *eqs.* **2** *de rebus i. q. strepere, saevire – brausen, wüten:* PETR. DAM. epist. 107 p. 187,13 coepit Eurus violenter -ere, nubium volumina commovere.

1. infrenatus, -a, -um. *effrenatus, indomitus, intemperatus – ungezügelt, ungehemmt, maßlos:* THIETM. chron. 7,42 dulci affatu -a sociorum ira . . . non mollitur. CONST. imp. I 109 propter -am hominum temeritatem. CHART. Stir. IV 481 p. 289,43 ad . . . effrenem et -am presumpcionis audaciam refrenandam. HUGO TRIMB. sols. 1,40 p. 158,15 ut . . . per eius *(serpentis)* morsum . . . -am (infervatam *var. l.*) libidinem superaret *Bachumius. al.*

2. infrenatus *v.* infreno.

infrendo, -ere *vel* **infrendeo,** -ui, -ere. **1** *de anim.:* **a** *intrans.:* **α** *(dentibus) frendere, stridere, fremere, murmurare – (mit den Zähnen) knirschen, brummen, murren (c. notione irae, rabiei sim.; in imag.: l. 58):* NOTKER. BALB. Gall. 3,7 -ens animo gallus (*i.* Gallus) calcaribus illum *(Sidonium)* percutit. WALTH. SPIR. Christoph. II 4,84 dentibus -ens haec intonat *Pudicitia* ore modesto: '*eqs.*' WALTHARIUS 698 sic ait *Scaramundus* -ens ...: '*eqs.*' BRUNO QUERF. Adalb. A 3 pater -ens diris ictibus et vitalibus plagis fugam *(sc. pueri)* correxit. ASINARIUS 93 -ens (infremens *var. l.*) . . . furiis agitatur iniquis *eqs. saepius.* **β** *mussare, balbutire – murmeln, lallen:* MIRAC. Adalb. Wirz. 3 idioma . . . linguae suae idiomati Teutonico inordinate et indiscrete commiscens corruptissimos balbutiendo profundebat *(sc. Sclavus)* soloecismos et barbarizando -ens ridiculosa edit semiverba. **γ** *ingemescere, gemere – (auf)stöhnen, ächzen:* VITA Serv. 32 p. 104,20 ut iam extinctam *(sc. virginem)* conspexit *ancilla*, terribiliter -ens domum clamoribus implevit. ODO MAGDEB. Ern. 2,467 rex . . . totus ab imo -ens animo tantum cecidisse suorum tristatur. **b** *?trans. fort. i. q. (ad)mugire – viell.: (an)brüllen (in imag.):* PETR. DAM. epist. 112 p. 267,1 cum me Laudensis aecclesiae tauri . . . vallarent ac furioso strepitu vituli multi tumultuantes -rent *eqs.* **2** *de rebus i. q. (ob)strepere – entgegenschmettern (in imag.):* WALTH. SPIR. Christoph. I 2 ab illorum grege . . . probatur exclusus, quibus ita propheticę invectionis -uit tuba: '*eqs.*' *(v. notam ed.).*

infrenis, -e. *non frenatus, indomitus – ungezäumt, ungezügelt, ungebändigt:* **1** *strictius:* **a** *proprie:* EKKEH. I. (?) Wibor. 27 subito lapsu -is equi in foveam . . . cecidit *dux.* EKKEH. IV. carm. Gall. 16,2 equis . . . indomitis gravatum corpus martyris pręsul imponebat -es et laxabat (*sim.* pict. Sangall. 135 -es [gloss.: indomiti] . . . caballi). MIRAC. Annon. app. 15 vir . . . equum . . . indomitum et -em emerat. **b** *per compar. et in imag.:* CARM. didasc. 1005 en amor -is nullis moderandus habenis *eqs.* PETR. DAM. epist. 109 p. 222,24 velut -es equi per voluptatum suarum prata discurrant *(sc. qui carnis illecebris delectantur).* BRUNO MAGD. bell. 5 p. 16,1 ubi regem velut -em equum per abrupta flagitiorum ruere vidit *episcopus* (*inde* ANNALISTA SAXO a. 1068 p. 412,8). *al.* **2** *latius i. q. ferus, effrenatus, intemperatus – wild, hemmungslos, maßlos:* RUOTG. Brun. 17 audatia. CARM. didasc. 834 -es animo carnis erant *animae* famule. FUND. Hild. 1 p. 941,12 postquam diu -em et christiani nominis tunc immunem Saxoniam . . . fidei catholicae inpressit *Karolus* sigillo (*inde* ANNALISTA SAXO a. 815 p. 56,21). EPIST. Hann. 25 p. 60,1 ut, quid mihi . . . debeatis, in animadvertenda, quam -is servientium meorum fastus mihi intulerat, iniuria palam faciatis *(sc. antistes). al.*

***infreniticus** *v.* *inphreniticus.

infreno, -avi, -atum, -are. *c. praep.* ab: *l. 54.* **1** *proprie:* **a** *strictius i. q. frenis ornare, frenare – (auf)zäumen, anspannen:* ABBO SANGERM. bell. 2,519 -ant *(sc. viri)* currus (gloss.: equos. *sim.* ALBERT. STAD. Troil. 5,397. *cf. Verg. Aen. 12,287).* **b** *latius i. q. cohibere, constringere – zusammen-, festhalten, binden:* CHRIST. STAB. Matth. 5,453 illud, quod fibula -ante induimus, 'clamis' vocatum est apud antiquos *(cf. Isid. orig. 19,24,2).* GERHOH. Antichr. 2,61 p. 314,3 proprios . . . circulos nec sursum nec deorsum . . . excedunt *planetae*, nimirum propriorum ponderum rationibus . . . -ti, ut eis evagari non liceat *eqs.* **2** *in imag., alleg., translate:* **a** *refrenare, domare, comprimere, subigere – im Zaum halten, zügeln, bändigen, bezwingen, unterwerfen:* ELIS. SCHON. viar. 13 p. 103,25 voluntatem propriam timore Domini -antes *(sc. coniugati).* GERHOH. psalm. 31 p. 93,9 ecce quam protervus equus *(i. Petrus)* gestiens praecurrere ipsum Dominum ad passionis triumphale bellum! sed -vit Dominus equum istum dicens: '*eqs.*' HELM. chron. 89 p. 174,22 -vit *marchio* rebelles. CHART. Livon. A I 163 p. 211,2 cognovimus *(sc. episcopus)* saevitiam hostium fidei . . . non posse melius -ari, quam si *eqs. usu medic.:* DIAETA Theod. 136 libidines refrenant (-at *var. l.*) et reprimunt *genera olerum.* **b** *impedire, prohibere – hindern, fernhalten:* GERHOH. psalm. 31 p. 95,28 ut non posset mihi esse spes veniae praefocato . . . impietate peccati mei, nunc autem -to ab impietate peccati (*sim.* 33 p. 284,10 timore divino -tus et a timore mundano liberatus).

infrequens, -entis. **1** *rarus, insolitus – selten (vorkommend), ungewöhnlich:* HARIULF. chron. 1,20 p. 33,21 si quando, quod -s erat, contigisset eum *(Richarium)* necessitati corporeae quidpiam comedendo conquirere. *?inexspectatus – ?unerwartet*: HILDEB. epist. (MG Lib. Lit. II p. 671,10; a. 1112) si . . . inter extrema nobiscum novus -s (et frequens *ed Migne [PL 171,235*[C]*], fort. recte*) rumor obtinuit *eqs.* **2** *raro frequentatus, desertus – selten besucht, einsam:* HARIULF. chron. 1,23 p. 36,11 quo *(sc. in locum)* propter iter -s et vitam remotiorem seipsum truderat *Richarius.* *Niederer*

infricd- *v.* infrigid-.

infrico, -ctum, -are. *form. imper.* -ito: *l. 69.* **1** *fricando applicare – auftragen:* DYNAMID. Hippocr. 1,21 apium viride tritum corpore -ito. 2,45 p. 439,31 decoctio eius *(pulegii)* in corpore -ta pruriginem sedat. 2,91 marrubium combure eiusque cinerem -a, sanat. ODO MAGD. herb. 786 siccae *(sc. rosae)* pulvis morbis bene subvenit oris -tus per se tantum cum melleve

[Weber]

mixtus. *pass. impers.:* DYNAMID. Hippocr. 1,59 de eadem aqua *(sc. salviae decoctae)* -etur similiter ad pruriginem circa anum. **2** *con-, perfricare – einreiben:* RECEPT. Bamb. 9 cornum cervinum comburis et teris et gingibas -as. *in imag.:* GOZECH. epist. 8,156 ut ulcus, quod tibi videris secare, tanto asperius satirico sale valeat -ari (*spectat ad Hor. sat. 1,10,3sq.; cf.* 15,350 defricares).

infrictor *v.* infractor. **infrictus** *v.* infractus.

infri(g)d- *v.* infrigid-.

***infrigeo,** -ere. *mediopass. i. q. refrigerari – sich abkühlen:* FRID. II. IMP. art. ven. 6 p. 197,16 in estate, . . . cum adveniente nocte magis ac magis aere -retur *(sc. falco)*, mane vero calefit.

infrigesco, -frigui, -ere. *frigescere, frigidum fieri – erkalten, kalt werden:* **1** *proprie:* **a** *de rebus:* MAPPAE CLAVIC. 37 si . . . -uerit stagnum, reconflas et ipsum argento vivo permisces. HILDEG. phys. 1,49 radicem herbe aaron in puro vino coquat *(sc. qui febrem habet)* et tunc -ere permittat. 4,5 sol in puritate sua lucet, quia aer tunc -ere incipit. 9,5,1 cuprum calidum est et cito -it. **b** *de hominibus i. q. algescere – sich erkälten:* HILDEG. phys. 1,37 cum bibit *(sc. qui venenum bibit, sucum)*, in calido loco sedeat, ne -at. **2** *in imag. (loci spectant ad Vulg. Matth. 24,12):* VISIO Godesc. B prol. 3 -ente caritate et habundante iniquitate. CHART. march. Misn. III 108 p. 88,6 vidit *Goteboldus* . . . karitatis -uisse ignem.

***infrigidabilis,** -e. **1** *adi. i. qui frigidus reddi potest – abzukühlen(d), abkühlbar:* ALBERT. M. summ. creat. II 1 p. 112,41 omnes . . . causae longioris vitae consistunt in humido difficulter siccabili et in calido difficulter -i. sens. 1,13 p. 33^{a},1 quantum ad ipsam sui compositionem de natura sua -is est oculus. eth. II 4,2,10 p. 312^{b},36 sanguinem habent *(sc. irascentes amari)* spissum, grossum, non de facili -em. *ibid. al.* **2** *subst. neutr. i. q. materia quae frigida reddi potest – abkühlbarer Stoff:* ALBERT. M. anim. 2,4,9 p. 161,64 'tactus est' medium '-e' (frigibile, frigidabile *var. l.; p. 426^{b},7* ψυκτόν) et 'calefactibile' proportionaliter.

infrigidatio (-gd-, -cio), -onis *f.* *script.:* -recd-: *l. 49.* -icd-: *l.48.50. al.*

1 *actio frigidiorem reddendi, frigescendi – das (Ab-)Kühlen:* ALFAN. premn. phys. 21,4 p. 105 fit . . . timor per -gdationem (-em *var. l.; PG 40,689^{A}* περίψυξιν) totius caloris concurrentis ad cor. IOH. sacerd. 32 post -em terendum est *argentum*. WALTH. AGIL. med. 7 p. 103,11 post evacuationem perveni ad -em et humectationem cum embrocis. ALBERT. M. animal. 12,39 facilioris est *aqua ebulliens* -is, citius enim infrigidatur igne parvo. *saepius.* **2** *frigidatio, frigiditas – Aus-, Unterkühlung:* TRACT. de caus. mul. 72 cervices et scapule . . . dolent, et -cdatio sequitur. ANTIDOT. Glasg. p. 126,41 medicamen acobu ad -ecdacionem nervorum. p. 129,7 facit *medicamen* . . . ad . . . -cdacionem sthomachi. p. 129,9 ad omnes -es (in fricdaciones *ed.*). URSO gloss. 6 p. 27,33 eiusdem *(aereae substantiae)* absentia -o vel mortificatio sequitur. ALBERT. M. somn. 1,2,9 p. 154^{b},14 haec . . . vera et propria causa est -is in somno. *persaepe.* *perfrictio – Erkältung:* PAUL. AEGIN. cur. 3 ad omnem cronicam facit *medicamentum* -gdationem (*3,1,3* κατάψυξιν). **3** *frigus – Kälte:* WALTH. AGIL. med. 141 p. 227,20 non dimittatur *patiens*, ut -o aeris superveniat, quoniam lederet eum.

infrigidativus, -a, -um. *frigidans – (ab)kühlend:* URSO med. 188 item -a *(sc. medicina):* alia infrigidat actu . . ., alia potentia. ALBERT. M. veget. 5,70 videmus . . . quasdam *(plantas)* esse -as et quasdam confortativas. 6,420 sunt . . . omnes species eius *(papaveris)* -ae. *ibid. al.* *usu subst.:* MAURUS phleb. p. 11^{a} si ex punctura nervi tumuerit, omnia opilativa, constrictiva, -a sunt fugenda.

***infrigidatura,** -ae *f.* *infrigidatio – Aus-, Unterkühlung:* MOSES PANORM. marisc. 2 p. 157,22 malum -e, quod accidit equis, est sicut frigidatura, que accidit hominibus.

***infrigidesco** (-gd-), -ere. *frigescere – kalt werden, auskühlen:* ANTIDOT. Augiens. p. 62,2 ne -gdescat stomachus infirmantis.

infrigido (-gdo), -avi, -atum, -are. *script.:* -regd(o): *p. 1850,19.* -icd(o): *l.12.* -rid(o): *l.41.* -git(o): ALBERT. M. animal. 12,39. -dit(o): *l.20.* *struct. c. praep.* a: *l.29.*

I *frigidiorem reddere – (ab-, aus)kühlen:* **A** *trans.:* PS. HIPPOCR. phleb. 50 inmissio -gdat spiritum. ALFAN. premn. phys. 1,52 p. 14 non . . . calefactum corpus -gdare (-are *var. l.; PG 3,520^{B}* καταψύξαι) . . . pertinet medicis. ANNAL. Reichersb. a. 1145 p. 460,23 hac stella *(sc. Saturno)* vicinitate sua ipsum quoque solem -ante. ALBERT. M. animal. 22,68 quod *(medicamen)* optime facit . . . ad calidos tumores -andos. *al.* *in imag.:* CARM. Bur. 53^{a},2,4 qui *(anguis)* disseminavit discolum virus, quod -vit igniculum fidei. **B** *absol.:* PAUL. AEGIN. cur. 50 in distemperantia caliditatis -cdare *(sc. oportet)*. ALFAN. premn. phys. 5,6 p. 63 calor calefacit et frigus -gdat (-at *var. l.; PG 3,616^{A}* ψύχει). TRACT. de chirurg. 970 emissio sanguinis -at. *al. v. et p.1849,60.* **C** *intrans. et medial. i. q. frigescere – kalt werden, erkalten:* **1** *in univ.:* **a** *proprie:* ANTIDOT. Glasg. p. 125,15 postea, dum coctum fuerit, deponis ab igne et dimitte -are. ANTIDOT. Bamb. app. p. 39,7 mannis transfundis in mortario et dimittis -egdare. HILDEG. phys. 1,173 p. 570,30 homo, qui . . . -itatum et limosum . . . stomachum habet, fungum de fago accipiat. VISIO Godesc. B 9 cum . . . ut ignis incanduisset *(sc. homo)*, eum eiecerunt *daemones* iterumque -tum ignibus immersum corruerunt. GESTA Ern. duc. II 23 p. 305,7 epybata . . . illius rei sciolus totis -tus medullis pre angustia mortis cito future ait: '*eqs.*' ALBERT. MIL. chron. 10 p. 593,11 qui *(Tytus)* prius gaudio -tus fuerat, accessione furoris incaluit. *persaepe. v. et p.1849,45.* **b** *in imag.:* GESTA Trev. cont. IV 7 p. 404,17 magnatibus terrarum a concepte devotionis fervore -tis cito refriguit etiam caritas populorum (DAVID compos. 1,23,1 a f. d.). **2** *algere – frieren:* RATHER. Metr. 7,289 pilleum villosum capillis, quos extrahere lugendo debueramus, ne -emur, superinducimus. **3** *congelare – gefrieren:* BERTH. RATISB. serm. exc. p. 71,15 videmus puteos et fontes estivo tempore -ari. p. 71,18 quibus *(vaporibus calidis)* sublatis viscera terre et aque, que in ipsis visceribus sunt, -antur.

II *frigere – kalt sein:* TRACT. de caus. mul. 68 si multum tempus intrinsecus -ant *(sc. matrices)*, tunc stupor praehindit eas, ut paralesis. ANTIDOT. Glasg. p. 110,2 quibus sthomacus -ant . . ., dabis *(sc. antidotum)*. COMPOS. Matr. 75,4 leva ipsum caccabum de fornace, quousque -ridet.

subst. **infrigidans,** -antis *n.* *medicamen, condimentum frigidans – kühlendes Mittel, Gewürz:* TRACT. de aegr. cur. p. 147,27 primo aponenda sunt apocrustica et -ia. THADD. FLORENT. cons. 11,27 preparande sunt *(sc. carnes quorundam volatilium)* cum -bus et inspissantibus. *al.* ALBERT. M. eth. II 3,1,20 p. 226^{b},35 infirmis . . . in excessu caloris sunt *(sc. sana)* et -ia.

***infrigidus,** -a, -um. *non frigidus, calidus – nicht kalt, warm:* ALBERT. M. pol. 7,5^{a} p. 663^{b},8 quae *(Asia)* -issima est, id est calidissima.

infrigo *v.* infringo.

***infringatus,** -a, -um. (in- *et* frangere, *fort. per contam. c.* infringere) *inviolatus, intactus – unversehrt, unangetastet:* CHART. Gelr. 968 p. 939,6 (a. 1275) ut omnes . . . conditiones praesenti literae . . . -ae perpetue maneant, in omni suo robore illaesae consistant.

infringibilis *v.* infrangibilis.

infringo (-rango), -fregi, -fractum, -ere. *script. et form.:* inbr-: *p. 1851,68.* -ig(o): *p. 1851,4.* *inf.* -ire: *p. 1851,72.* *perf.:* -ig(i): *l.71.* -ing(i): *p.1852,3. adde* DIPL. Merov. I 40 *(var. l.)* -inx(i): *p.1851,66.* *struct. c. praep.:* ab: *p.1851, 45.* contra: *p.1852,11.13.15.* e(x): *p.1852,7.* *?c. gen.: p. 1852,8.* *c. dat. incommodi: p.1852,5. adde* CHART. Sigeb. 10 p. 19,20.

I *proprie (in imag.: p.1851,12.14):* **A** *frangere, in partes confringere – (zer)brechen, zerstückeln:* **1** *effringere, diruere, destruere, delere, tundere – aufbrechen, ein-, niederreißen, verwüsten, zerstören, zertrümmern, zerschlagen:* **a** *obi. res:* LEX Sal. Pipp. 12,3 si . . . <homo> ingenuus aliquid deintus casa furaverit aut clavem -igerit *eqs.* LEX Franc. Cham. 19 si quis hominis Franci casam -erit, solidos XII componat (*sim.*

[Weber]

20). WALTH. SPIR. Christoph. II 5,53 -tis illorum *(idolorum)* vultibus. ROD. GLAB. hist. 2,21 p. 88,9 neminem ... suo ictu ledebant *lapides*, sed neque vas aliquod -bant. ALBERT. AQUENS. hist. 3,13 p. 158,1 turres -igere. MENKO chron. 51 p. 412,27 per plurimas partes Frisie occeanus aggeres -ens diluvium induxit. *persaepe*. **b** *obi. partes corporis:* ALCUIN. carm. 1,444 -ti ... dolens penitus gemit *frater* ossa lacerti. THIETM. chron. 5,6 cui *(Ekkihardo)* Sifridus hasta fortiter emissa nodum cervicis -egit. ALBERT. M. metaph. 5,6,14 p. 298,23 qui sibi ipsi volens tibiam -it, hic 'forsan indignior' esset eo, qui *eqs*. *in imag.:* EPIST. Bonif. 68 p. 141,10 qui *(sacerdos)* ... nesciens Latini eloquii -ens linguam diceret: 'baptizo te in nomine patria et filia et spiritus sancti.' MIRAC. Adalb. Wirz. 10 p. 62,17 linguam emortuam ad loquendum -ens visionem paucis ... reserat. **2** *frangendo indere – hineinbrechen, brechen (in):* RICHER. REM. hist. 4,47 p. 261,1 Karolus craterem aureum, in quo panem -erat vinoque temperaverat, tenens ... ei *(Adalberoni)* obtulit. p. 261,7 hoc vasculum vestrae *(sc. Adalberonis)* dignitati aptum cum vino et pane -to vobis porrigo. **3** *(devastando) irrumpere (in), incursare – (verheerend) hereinbrechen, einfallen (in), angreifen:* THIETM. chron. 2,7 ut tam habitatas longeque semotas presumant *extranei* -ere regiones. 3 prol. (vs.) qui *(timor)* ... turbaverat ... antecessores nostros et ... hostes armavit nostras ... -ere terras. *absol.:* ALBERT. AQUENS. hist. 3,62 p. 236,11 dux ... ceterique ... viri bellicosi ... per medios advolantes -unt. **B** *incurvare, inclinare – (ver)biegen, beugen:* ALBERT. M. animal. 1,512 qui *(sc. homines)* ... sese submittunt atque corpus inhoneste -unt, blandi sunt. **C** *illidere, infligere – (hinein)schlagen:* **1** *c. obi. rei affectae:* LIGURINUS 4,548 cautibus -unt (infigunt, instringunt *var. l.*) *iuvenes* ungues *(cf. Stat. Theb. 2,556)*. **2** *c. obi. rei effectae:* ALBERT. METT. div. temp. 2,10 p. 62,5 captus est *Baldricus* ... et colafis -tis omni indignitate est habitus. EKKEH. IV. cas. 62 p. 134,19 grandes *(sc. ictus)* mihi *(sc. Heribaldo)* collo -erant *(sc. fratres; sim.* 142 p. 276,18sqq. illi *[Sandrato]* -egit *Ruomo*; ... maiores ... fortissime -erat *ibid. al.)* EPIST. Hann. 38 p. 81,30 colaphos innumerabiles mihi *(sc. discipulo)* -egit *R*.

II *translate:* **A** *debilitare, infirmare, imminuere – schwächen, beeinträchtigen, (ver)mindern:* **1** *obi. homines:* **a** *contristare – betrüben:* SERMO de Marso 16 neque tristibus umquam -tus neque inflatus secundis. **b** *abalienare, separare – entfremden, trennen:* DIPL. Karoli M. 295 p. 443,11 (spur. ante 1166) quatinus ... omnes incole ... ab hac lege ... a nullo ... -antur (*inde* DIPL. Frid. II. 316 p. 291,25). **c** *prohibere – hindern:* CHART. Biel. 4,46 (a. 1214) quicunque suum wicbelede possidet annum quiete, si voluerit probare possessionem simplici iuramento, admittetur, nisi testibus -atur. **2** *obi. res i. q. irritum facere, dissolvere, violare – zunichte machen, aufheben, verletzen, 'brechen':* **a** *in univ.:* BONIF. carm. 1,89 illius *(sc. Ditis)* adversas vires -angere nitor *(sc. misericordia)*. CAPIT. episc. I p. 28,11 si indictum ieiunium ... quis -angere (-ere *var. l.*) ausus fuerit. PASS. Quir. Teg. 12,17 (vs.) non ... -am *(*confringam, inceptum fringam *var. l.; sc. caecus)* coeptum sub corde vigorem. CARM. de Frid. I. imp. 230 ut veterem populi non -atis honorem. CONSUET. Marb. 104 (add. C) ut ... silencium non -at *(sc. frater). al.* **b** *spectat ad normas, iura, pacta sim.:* **α** *usu communi:* AMALAR. off. 3,40,8 si quis voluerit nostra dicta -ere *eqs*. WALTHARIUS 1429 ritum -ere. DIPL. Otton. III. 357 talem ... bannum persolvant, qui idem mercatum inquietare vel -ere praesumant (*cf.* 399 merchatum frangere). YSENGRIMUS 5,937 regula *(sc. s. Benedicti)* vult ... habetque -ta reatum, ut superet mediam Bachus adusque gulam *(vix recte ind. ed. p. 439)*. ACTA imp. Böhmer 945 p. 655,33 eas *(sc. plebeiorum)* societates et eorum sacramenta ... cassavit *cancellarius* et -nxit. ANNAL. Scheftl. I a. 1238 -te sunt treuge. CHART. Pommerell. 302 p. 257,36 cum ... acta legitima sine causa rationabili multotiens inb-entur *eqs. persaepe. usu abund.:* DIPL. Heinr. II. 330 concambium ... aecclesiae perniciose factum hoc modo -endo dissolvimus. **β** *in formula sanctionis q. d.:* FORM. Marculfi 2,6 l. 31 si quis ... contra hanc aepistolam donacionis ... venire aut eam -angire (-angere *var. l.*) conatus fuerit *eqs*. (*item* 2,7 l. 48. 2,15 l. 20). DIPL. Conr. II. 198 p. 263,40 si quis ... hanc nostram traditionem in aliquo -ingerit *eqs*. (*item* 205 p. 278,31 [-erit *var. l.*]). TRAD. Ratisb. 499 siquis ... persona hanc conditionem eis *(Gisilae eiusque filiae)* -ere voluisset. DIPL. Heinr. IV. 255 ut tam pie devotionis datum ... convellere temptet *(sc. quis)* aut ... ⌞e statu legitimo⌟ (eius statum legitimum *var. l.*) -ere. TRAD. Patav. 129 huius traditionis ne aliquis -ere possit. ACTA civ. Wism. A 961 quicunque -erit compositionem, dabit C marcas argenti. *persaepe. in struct. contam.:* CHART. Sangall. C 3 (c. 720/30) qui contra hanc donationem istam agerit aut -angere voluerit *eqs. (item* TRAD. Frising. 7 p. 33,36. *al.)*. CHART. Fuld. B 11 qui contra hanc epistolam ... -angere voluerit *eqs*. (*sim*. 38). FORM. Augiens. B 37 qui contra hanc precariam a me factam -angere voluerit *eqs*. **3** *absol. i. q. intercedere – Einspruch erheben:* CHART. Biel. 4,42 (a. 1214) qui potest duobus civibus probare priorem possessionem in pignore, debet potius obtinere, quam posterior possit -ere. **B** *cogere – zwingen:* EPIST. Teg. I 34 p. 38,15 nulla ... femina ... lanificium operatur, quia ... nullo modo tali lege -untur. TRAD. Ratisb. 304 si potens aliqua persona in aliud servicium eos *(sc. servos)* -ret *eqs*. **C** *corrumpere, vitiare – entstellen, verfälschen:* MART. VALER. buc. prol. 3 audet ut humanas -ere pica loquelas, agrestes temptat sic mea Musa sonos. ALBERT. M. animal. 1,171 si ... creata esset *(sc. auris)* ossea, ... nimis dure reciperet sonos et -ret eos. **D** *inter-, abrumpere – unter-, abbrechen:* ANON. inst. patr. 17 si tonaliter finis versuum deponitur, oportet, ut sepius accentus -atur eo modo ..., ut sunt sex sillabe. **E** *obicere – vorwerfen (fort. per errorem):* STEPEL. Trud. 80 dum ... veraci estimatione culpam -rent quibusdam facti *(sc. equarum furtum)* reis *eqs*.

subst. **infracta,** -ae *f.* *actio infringendi, irruendi – das (Herein-)Brechen:* ANNAL. Elmar. a. 1134 maxima maris -a totam pene Flandriam profligavit *(cf.* ANNAL. Bland. a. 1134 magna inundatio maris; *cf. p.1851,5)*.

[infrinsecus *v.* 1. intrinsecus.]

***infrixo,** -are. *frigere, torrere – rösten, braten:* HILDEG. phys. 1,68 p. 535,12 si oleum non habuerit, cum hircino sepo -ari *(sc. herbas)* faciat.

infronit- *v.* infrunit-.

***infrons,** -ontis. *impudens, insolens – schamlos, frech:* ODO MAGDEB. Ern. 3,273 quecumque sub arcto sunt gentes, Daci -es, Saxones in armis magnanimi.

infrontatus, -a, -um. *impudens, insolens – schamlos, frech:* CONST. imp. I 34 p. 71,25 (a. 1022) servos libertant *clerici*, licet non possint, filiis congerones -i omnia congerunt.

infrontuosus, -a, -um. *impudens, insolens – schamlos, frech:* ROLAND. PATAV. chron. 10,16 vultu -o ... diem expectabat *Gerardus presbyter* et horam, qua suas posset insidias perpetrare.

adv. ***infrontuose.** *impudenter, insolenter – schamlos, frech:* RATHER. conf. 6 munera ante altare contra interdictum -issime Domini offerendo. 25,798 sub pretextu sanctimoniae ... fallacis -e faciebam scelera multa.

***infrucico** *v.* *infrutico

***infructibilis,** -e. *fructum non ferens, infertilis – nicht fruchttragend, unfruchtbar:* CHART. Lub. I 179 p. 166,10 (a. 1252) lignis -bus tam ad siccanda retia sua quam ad edificandas casas ... competentibus ... frui debent *piscatores*.

infructifer, -era, -erum. *script. et form.:* -iffer: DIPL. Karoli M. 275 p. 409,42 *(var. l.)*. *abl. pl.* -iis: DIPL. Karoli M. 304 p. 458,11.

fructum non ferens, infertilis, infructuosus – nicht fruchttragend, unfruchtbar: **1** *de arboribus, plantis:* GREG. CAT. chron. I p. 278,8 (chart.) donamus ... planities ... cum a r b o r i b u s pomiferis et -is (DIPL. Karoli M. 160 p. 217,34. *al.*). HILDEG. scivias 3,9 l. 598 -ae ... herbae de terra facile nascuntur per se. phys. 1 praef. p. 505,12 -a ... l i g n a ... ligna sunt et non arbores, sed tantum folia habent, que *eqs*. (TRAD. Petr. [FreibDiöcArch. 15. 1882. p. 174,18] quartam ... partem inculte terre lignique -i ... investigavit *Bertholdus*. CHART. Lux. II 270 p. 292,5 iacentia l. et -a ad opus ignium incidant *[sc.*

[Weber]

conventus]). **2** *de terra:* Ioh. Plan. hist. 1,4 licet alias -a *(sc. terra Tartarorum)* sit, . . . competenter est alendis pecoribus apta.

***infructuo,** -atum, -are. *partic. perf. usu adi.: l. 8. non fecundare, non colere – nicht fruchtbar machen, nicht bebauen:* Chart. Rhen. med. I 404 p. 461,20 (a. 1101) ecclesia . . . agros cum omni proprietatis securitate et rei utilitate fructuet -et et sive fructuatos sive -tos in eternum obtineat.

infructuositas, -atis *f. infertilitas, infecunditas – Unfruchtbarkeit, Unergiebigkeit:* **1** *proprie:* **a** *de anim.:* Arnold. Saxo flor. 1,3 p. 56,10 -s . . . invenitur in capris et ovibus plus quam in aliis *(animalibus)*. Hildeg. vit. mer. 3,476 quemadmodum homo halitum suum, ne in -e deficiat, educit. **b** *de plantis:* Annal. Prag. III a. 1283 p. 208,22 laesit *frigus* . . . segetes frumenti . . . ita, quod in plurimis locis defalcatae sunt propter suam -em. **2** *translate i. q. inutilitas, damnum – Nutz-, Ertraglosigkeit:* Chart. Rhen. med. I 432 p. 493,40 (a. 1115) inutiliter . . . terram occupare consideravi, considerando intolerabilem tante -is calumpniam perpendi *(sc. abbas)*.

infructuosus, -a, -um. *script.:* -fur-: *l. 57.* -ut-: *l. 60. infertilis, non fructuosus, inutilis – unfruchtbar, unergiebig, frucht-, nutzlos (usu subst.: l. 47. 52. al.):* **1** *proprie et in imag.:* **a** *de plantis sim.:* Epist. Alcuin. app. 2 p. 490,9 nunc surgere indigent, qui tam longo tempore . . . prostrati sub -a vite fuerunt. Cand. Fuld. Eigil. I 23 p. 232,48 arbori . . . -ae plerumque stercora circumfusa prodesse noscuntur (Dipl. Otton. I. 242 p. 344,24 cum . . . arboribus pomiferis et -is. *al.*). Transl. Marci in Aug. 19 ad succidendas -as herbas in agro. Dipl. Otton. II. 152[a] p. 172[a],20 ad communem utilitatis usum fratribus . . . arida et -a ligna . . . concedentes iusimus *eqs.* (152[b] p. 172[b],21. Chart. Osn. III 589 p. 409,16 omnia l. -a, que 'unbaragtich holt' vocantur). *al. per compar.:* Christ. Stab. Matth. 3,167sq. allegoria . . . est per similitudinem -ae arboris: quomodo arbor -a succiditur et in ignem mittitur, sic homo *eqs.* David. compos. 3,16 p. 193,25 sicut ramus arefactus in arbore et lignum -um in vinea. **b** *de hominibus:* Tract. de caus. mul. 40 si de ista omnia non concepit, -a permanet *(sc. mulier). al.* Hildeg. scivias 2,3 l. 471 si umorem viriditatis in calore non haberet, -a maneret *(sc. mulier)* sicut arida terra. **2** *translate:* **a** *de rebus:* Dipl. Ludow. Germ. 55 p. 75,38 -um esse non potest, quod largitori bonorum omnium Deo . . . impenditur. Walth. Spir. Christoph. I prol. p. 66,1 inanis glorię sterilis et -a cupido. Hist. de exp. Frid. imp. p. 57,19 super exilii nostri in Grecia -a prolongatione tedio magno affectus *(sc. imperator)*. Caes. Heist. mirac. I 2,1 p. 58,3 ut sine illa *(contritione)* in adultis . . . -us sit baptismus. David. compos. 3,16 p. 193,29 stultus et merito puniendus est, qui . . . inutilia et -a sectatur. *al.* **b** *de hominibus:* **α** *in univ. (de infidelibus):* Gloss. psalt. Lunaelac. 71,16 civitatem nominat -am Hierusalem, quia crucifixerunt Christum. Hraban. univ. 19,6 p. 519[D] salices homines -i sunt *(spectat ad Vulg. Is. 44)*. Notker. Balb. gest. 2,12 p. 74,10 fidelibus suis occupata ab -is loca . . . concessit. Petr. Dam. epist. 126 p. 416,25 'vox clamantis in deserto' *(Vulg. Is. 40,3)*, hoc est in -o Iudaeorum populo. Rup. Tuit. off. 4,11 l. 545 -os fastidiens *(sc. cantor)* auditores. **β** *irritus – erfolglos (usu praed. sensu adv.):* Cod. Karol. 7 p. 493,25 si vacui et -i (infu- *var. l.*) sine aeffectu iustitiae reversi sumus. Mirac. Hucberti 1,6 p. 821[A] ut ad ecclesiam praedictam nullus iret -us. Erchemb. Cas. hist. 61 Neapolim pertranseuntes nihilque proficientes -i *(ed.,* infrut- *cod.)* remeavimus Capuam (*sim.* 66).

adv. **infructuose.** **1** *sine reditu, sine lucro – ertraglos, ohne Gewinn:* **a** *proprie:* Chart. Traiect. 661 p. 125,1 (a. 1218) fasciculos perticarum, que . . . a . . . fratribus . . . ipsis quidem incommode, nobis autem -e quandoque solvebantur, . . . relaxamus. Chart. Langel. 6 (GeschQuellProvSachs. XV. 1882 p. 6,34) cum ecclesia . . . villam in Langen pluribus annis -e possedisset, ut . . . nullus eidem de bonis eisdem usus vel utilitas proveniret (*item* 7 p. 7,32). **b** *translate:* **α** *in univ.:* Rather. conf. 25,802 quod de illo *(sc. crimine)* solo pati potueram -e, pati melius simul cum fructu ipso de omnibus ratus. **β** *frustra – vergeblich:* Chart. Mog. A II 101 p. 195,45 (a. 1147) non -e Deo nos servire confidimus, si *eqs.* **2** *inutiliter, nequiter – auf unnütze, leichtfertige Weise:* Elis. Schon. viar. 13 p. 103,2 ve, qui in commessationibus et ebrietatibus tempus -e deducitis. David compos. 3,52,2 p. 295,14 otiosa confabulatio tempus perdit -e. *al.*

***infrugalis,** -e. *immodestus, insolens – unbescheiden, maßlos:* Albert. M. euch. 6,1,3,3 p. 361[a],6 Dominus . . . voluit in vespera mundi cibum suum parare, ut per hoc -is homo disceret abstinentiam.

infrunitas (-ron-), -atis *f. audacia, insolentia – Kühnheit, Frechheit:* Chron. Merseb. 2 p. 168,39 impunitatem (-onitatem *var. l.*) nostram iaculatoria verba prophetae perdolabunt.

infrunitus (-ron-), -a, -um. *usu subst.: l. 28.* **1** *audax, insolens, impudens – dreist, frech, schamlos:* **a** *de hominibus:* Agnell. lib. pont. 174 p. 355 l. 142 inreverens et -onitus es *(sc. Georgius;* Paul. Bernr. Greg. 4 cum . . . damnum ab animo irreverenti et -o subeundum formidaret. *al.*). Archipoeta 2,71 non timebo . . . gentes -onitas. Hist. de exp. Frid. imp. p. 39,6 humilitatem illius *(imperatoris Graeci)* -onitę superbię opponens *(sc. imperator)*. p. 74,5 stultos quosdam iuvenes -onita verba garrisse. Carm. Bur. 56,4,11 nulla *(sc. puella)* minus mobilis, instabilis, -onita reperitur. Bernh. Geist. palp. 1,136 -us et garrulus et parasitus clericus. *al.* **b** *de rebus:* Carm. Bur. 91,23,3 si cor scissum, cor contritum habes neque iuxta ritum lectum petis -um (in funitum, infirmitum *var. l.*), numquam erit requisitum. **2** *insatiabilis, immodestus – unersättlich, maßlos:* Egbert. fec. rat. 1,261 -o (gloss.: cui non suffitiunt fructus) non sufficit omne paratum *(v. notam ed.)*.

adv. **infrunite.** *audacter, insolenter, impudenter – auf dreiste, freche, schamlose Weise:* Vita Karoli M. 3,17 p. 90,30 sompno dormitionis irreverenter et -e, id est imprudenter *(an leg.* impudenter*?)*, oppressus *(sc. clericus)*. Chart. Pruss. II 65 p. 61,31 hec et huiusmodi quidam -e . . . dominis inpinxerunt. Chart. Stir. IV 49 p. 33,35 tribulatio se -onite multiplicans. Const. imp. III 141,3 qui *(terrigenae)* se contra nos erexerant -e.

***infrutico** (-ucico), -are. **1** *germinare – hervorsprießen:* Albert. Stad. Troil. 1,578 revera vir pulcher erat *Paris*, iam prima tenellis lanugo cepit -cicare pilis. **2** *crescere – wachsen:* Odo Magdeb. Ern. 8,15 quindecimo licet -ans et tantus in anno ut pinum superemineat *Macrobius* mentotenus omnem.

infucatus, -a, -um. *non dissimulatus – unverstellt, unverfälscht:* Adso Frodob. 6 (MGMer. V p. 76,12; s. X.[2]) simplicitatem -am mundanae semper astutiae praeferebat.

adv. **1. *infucate.** **1** *modo non dissimulato – unverändert, unverfälscht:* Dipl. Zwent. 24 ne *(pro* ut *[v. notam ed.])* hec . . . largitio permansuris successionibus -e servetur. **2** *indissimulanter, sincere – unverhohlen, aufrichtig:* Bernold. Const. libell. II 3,21 non . . . alii tam liberaliter, tam -e loqui presumeremus, quem *eqs.*

2. infucatim. *sincere – aufrichtig:* Decret. Burch. 4,99 p. 746[D] ut -m lamentantibus lapsum . . . ad aulam, quam reliquerant, sit ingressus.

***infugabilis,** -e. *qui evitari non potest, necessarius – unvermeidlich, zwingend:* Const. imp. I 30,2 (a. 1014) quod si inevitabilis (gloss.: id est -is) causa advenerit, permittamus presbiterum consecrari in legitima aetate diaconorum.

infugo, -avi, -atum, -are. **1** *proprie i. q. fugare, expellere – in die Flucht schlagen, vertreiben:* **a** *milit.:* Annal. Ianuens. I p. 140,1 quare espectare deberent *(sc. rex aliique principes)* et in recessu ipsum Salaadinum -are. p. 259,27 ad quas *(galeas Pisanorum)* . . . capiendas vel -andas mandaverunt consules VII galeas. Salimb. chron. p. 490,30 omnibus militibus -tis (et fugatis *var. l.*). Albert. Mil. temp. 199 fuerunt -ti *Mutinenses* a Reginis usque in prato Tentionis. **b** *usu communi:* Leg. Lang. p. 223,10 si suspicio fuerit, ut post sacramentum pacis direxerimus eos *(servos et ancillas)*, quocumque vel -verimus *eqs.* Cod. Wang. Trident. 21* p. 1143,21 (a. 1208) pastores nostros et canes -verunt *(sc. universitas Vezani)*. **2** *translate i. q. exstinguere, delere – auslöschen, verschwinden*

[Weber]

lassen: CHART. Landeshut. 81 (a. 1261) ne res geste . . . hominum malicia -antur, necessarium requiritur easdem scripture fideli testimonio confirmari.

infula, -ae *vel* **infulae,** -arum *f.* *script.* -fol(a): *l.17.54. adde* SEDUL. SCOTT. carm. II 17,36 *(var. l.).* 65,18 *(var. l.).*

fascia sacra (lanea), vitta, pileum – Kopf-(Woll-)Binde, Mütze (de insigni honoris, dignitatis; persaepe translate i. q. insignia – Zeichen, 'Insignien', e. g. l.15.17: **I** *strictius:* **A** *spectat ad vates et sacerdotes paganos:* AETHICUS 82b deorum suorum prosapia -a dedicatura vovit *Philippus*, diis vovit et tura. **B** *spectat ad dignitates saec.:* **1** *in univ.:* RADBERT. Arsen. 1,7 p. 31,37 inter senatoriae dignitatis -as. SALIMB. chron. p. 378,29 misso nuntio cum -a rubea. **2** *spectat ad regem, imperatorem i. q. corona – Krone:* COD. Karol. 35 p. 542,36 si tantis -is gloriae nobilitas vestra *(sc. Caroli et Carlomanni regum)* pollet. FORM. Bitur. 11 dominum prepolentem atque glorioso in -olis (insolis *var. l.*) regalibus excelenti . . . mittit salutem. NICOL. I. epist. 93 p. 543,13 antequam ad caesareas -as pervenires *(sc. Barda).* ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 895 p. 126,16 Zwentibaldus . . . filius regis -am regni a patre suscipiens. PETR. DAM. epist. 89 p. 546,20 ut regali more et aurea corona plecterentur in capite et caeteras regii cultus -as usurparent *(sc. Silvester eiusque successores).* SALIMB. chron. p. 18,3 ut properet *marchio* regales -as accepturus et sceptra. *al.* **C** *spectat ad dignitates clericorum christianorum (de re v. J. Braun, Handb. der Paramentik. 1912. p. 188sq.):* **1** *usu vario:* HUGEB. Willib. praef. p. 86,20 omnibus s a c e r d o t a l i s -e honore ditatis presbyteris (Wynneb. 4 p. 109,4. *persaepe*). ERCHANB. gramm. p. 103,12 -a, id est vitta sacerdotalis. IOH. NEAP. gest. 41 p. 424,31 papam, adhuc levitali -a decoratum, . . . conglutinavit *Paulus episcopus* sibi amicum. ODILO SUESS. Seb. 43 religiosa monachorum concio e c c l e s i a s t i c i s -is redimita (TRANSL. Tib. 9 [MGScript. XV p. 395,28]. *al.*). CHART. Aschaff. 8 p. 37,21 cantorie baculum et -am detraximus *(sc. archiepiscopus).* CHART. episc. Halb. 692 quatenus ad supplementum honoris -a utatur *abbas. persaepe. fort. huc spectat:* CHART. Bund. 1286 (a. 1280) pro precio . . . recepto libras quindecim meczanorum et -as tres et libram unam piperis. **2** *de tegumento capitis (archi)episcopi et papae i. q. mitra – Bischofsmütze, 'Mitra':* VITA Arnulfi 7 e p i s c o p a l e s gestans -as (DIPL. Conr. II. 168 p. 224,31 episcopali -a sublimatus est *Iohannes. al.*). MILO carm. app. 2,5,7 vermes rodunt, nec virga nec -a prodest. VITA Bonif. II 1 p. 93,12 pontifex . . . eum . . . -a ditavit. HONOR. AUGUST. gemm. 1,214 haec *(sc. mitra)* ex bisso conficitur et tiara, Ydaros, -a, pileum dicitur. GERH. STED. annal. p. 221,46 non pacem, sed facem, non -am, set galeam ostendebat *archiepiscopus.* CHRON. Erf. mod. II a. 1241 p. 237,4 tercio die morbo correptus nec pallio nec -a vel bulla functus . . . diem clausit *(sc. Coelestinus papa)* extremum. *persaepe.*

II *latius:* **A** *textile humeris imponendum (fimbris adornatum) – (mit Troddeln versehenes) Schultertuch (ni significatur interdum pallium):* EPIST. Wisig. 17 fusa pendens humeris atque vestigia caelans tellum -olis (in foliis *var. l.*) verrat. CARM. var. I 1,4 imposita est . . . humeris -a sacra meis *(sc. Lulli).* MILO carm. app. 3,1,9,4 colla candent -is. CONSUET. Trev. 41 revertentes preparare se in -is factoque tabule signo ad nonam sint omnes *(sc. fratres)* revestiti (*v. notam ed.*). *al.* **B** *pompa, apparatus – Prunk, Schmuck:* IONAS BOB. Columb. 2,23 p. 280,18 -as pompasque saeculi ad religionis studia anhelare perspexit. VITA Audoini 6 (MGMer. V p. 557,18) linocinantes mundi -as respuebat. CASUS Petrish. 3,21 p. 142,26 depositis vanitatis suę -is ad monasterium suum pristinum . . . rediit *Cuono presbyter.* **C** *honor, decus – Ehre, Auszeichnung:* EPIST. Bonif. 89 p. 204,4 quatenus monasterium . . . privilegii sedis apostolicae -is decoretur, ut *eqs.* (*inde in struct. contam.:* LIBER diurn. 32 quatenus monasterium . . . privilegiis sedis apostolicę -is decoretur, ut *eqs.; item* 86 p. 111,17). **D** *volumen – Band:* PASS. Praeiecti I 5 quam creber in ieiuniis, . . . quam gaudens in ⌞scripturarum -is (infulsis *var. l.*) vegeret⌟ (scripturis fuerit *var. l.*), testes sunt, qui visa narrantur (*sed v. notam ed.; cf.* II 5 scripturarum volumina perscrutari).

***infulatio,** -onis *f.* *pallium, vestis – Umhang, Kleidung:* THEOD. AMORB. Mart. 25 postquam . . . expertus est . . . discissionem sacerdotalis -is.

1. *infulatus (-fil-), -us *m.* *vestimentum, insigne – Kleidung, Insignie:* **1** *clerici:* CHART. episc. Halb. 995 l. 17 (a. 1259) ut canonicus . . . incedat cum plenario -tus. **2** *episcopi:* **a** *proprie:* WOLFHARD. Waldb. 1,1 p. 148,1 Bonifacius orthodoxus antistes . . . summi pontificii Magonciae -u suscepto *eqs.* RADBOD. Bonif. 10 p. 69,15 sacrum illi pontificatus tradidit *Gregorius papa* -um. **b** *meton. in titulo honorifico:* FORM. Salisb. I 12 pro salubri textu epistolae ultra omnem seculi decus magnificas -ilatus vestri rependimus grates. NICOL. I. epist. 133 p. 654,15 -um vestri *(sc. Hincmari archiepiscopi)* ardoris . . . volumus nosse, quod *eqs.*

2. infulatus *v.* infulo.

infulcio, -fulsi, -fultum, -ire. *form. perf.* -citus: *l.18.* **1** *imponere – einsetzen:* VITA Liutw. 12 e monasterio . . . ac Treverensium urbis apici benedictione episcoporum -itus summus pontifex ordinatur. **2** *fulcire, sancire – bekräftigen, bestätigen:* CHART. Mog. A I 462 p. 371,3 (spur. s. XIII.in.) ęcclesiam . . . huius privilegii inscriptione cum sigilli nostri *(sc. archiepiscopi)* inpressione placuit -ire.

infulgeo, -fulsi, -ere. **1** *intrans. i. q. micare, splende(sce)re, nitere, coruscare – (er)strahlen, glänzen, schimmern, funkeln:* **a** *proprie:* GESTA Camer. 1,23 ipse *(praesul)* minus perspicax radio solis, qui per foramen parietis -bat, pro servo usus est. PS. BEDA mund. const. 1,375 duo hemisperia fecit Deus, in quorum conglutinatione maior claritas -sit. NARR. de rel. Scafhus. 17 lumine extincto lux splendidissima -sit subito. *al.* *per compar.:* ERMENR. Har. 5 hi magni viri *(sc. Sulpicius et Servilianus martyres)* huic umbroso loco veluti duo magna luminaria -sere. **b** *translate:* SACRAM. Rhenaug. 149 per incarnati verbi mysterium nova mentis nostre oculis lux tuae *(sc. Dei)* claritatis -sit, ut *eqs.* PETR. DAM. epist. 49 p. 66,17 ut illuminatio sibi *(homini)* credulitatis -at. LAUR. LEOD. gest. 33 a prima indole apud sanctum Agericum in palaestra monachicae professionis exercitatus claruit; inde cum Rodulfo abbate coenobio nostro -sit. *al.* **2** *trans. i. q. micare facere – (er)strahlen lassen:* EPIST. Teg. I 24 auricomus sol . . . -sit basilicę nostrę pavimenta per discoloria picturarum vitra.

***infuligino,** -are. (in *et* *fuliginare) *offuscare – verdunkeln:* ALBERT. M. epist. Dion. 11 p. 554,40 'fucis multi coloris . . . penetralia . . . -are', id est in obscuritatem inducere.

***infulmino,** -atum, -are. **1** *intrans. i. q. micare, splendere, fulgere – (er)strahlen, glänzen, 'blitzen':* BOVO SITH. Bert. 15 illud quiddam boni, quod miseratione Dei confovendum suoque tempore perducendum praedixisse memini, -at. **2** *trans. i. q. fulmine percutere – mit dem Blitz treffen:* ANNAL. Rod. a. 1117 p. 699,11 eodem anno . . . -tum est templum sancti Lamberti.

infulo, -atum, -are. *script.* inphu-: *l.56.* *partic. perf. usu subst.: l.69.*

(infula) ornare, instruere – (mit einer Infula) schmücken, ausstatten: **1** *in univ.:* **a** *strictius de ornatu liturg.:* **α** *in univ.:* BENZO ad Heinr. IV. 4,38 (9) p. 416,7 (vs.) angeli te *(sc. episcopum)* inph-um ducunt ad altaria. CHRON. Andag. 30 p. 93,1 sollempniter -tus missas celebraturus episcopaliter processit *episcopus.* CHART. eccl. Erf. 110 p. 60,29 ut . . . in divinis officiis . . . - us procedat *abbas.* ALBERT. STAD. chron. a. 1179 p. 348,39 sederat *Bertoldus* in concilio inter episcopos -us (inflatus *var. l.*), cum tamen non esset presbiter. *persaepe.* *c. abl.:* MILO Amand. I 5 p. 468,34 Amandus . . . ornamentis -tus pontificalibus. NADDA Cyriac. I 21,1 presul ęcclesię . . . iam pontificali cidere -tus constituit titulos. THANGM. Bernw. 28 p. 771,31 cardinalis presbiter Frithericus omnibus insigniis apostolicis acsi papa procedat -tus. UDALSC. Adalb. p. 5,27 video seniorem meum Adalberonem episcopum quasi missas celebraturum sacris vestibus -tum. *saepius.* **β** *de episcopo in visione aspecto:* MIRAC. Nicol. Brunw. 7 p. 198,33 ut -um . . . praecidere sibi funem aspiciebat, . . . ad terram decidit *(sc. suspensus).* **b** *latius:* HYMN. Sangall. p. 127 hoc ipso indumento *(sc. pallio diviso)* Christum vidit *s. Martinus* -tum. *in imag.:* TRANSL.

[Weber]

Auct. 2 anima mea in caelestibus -atur, corpus meum vero Treveris requiescit. **2** *de investitura q. d. episcopi, presbyteri i. q. vestire – einkleiden:* **a** *proprie:* EPIST. Col. 6 p. 249,23 ut vestra *(sc. papae)* auctoritate -tus nobiscum *(sc. rege)* exornet *(sc. Willibertus)* sanctae ... trinitatis sacramentum. EKKEH. IV. pict. Sangall. 6 ad honorem presbiteratus chrismate sacratur *(sc. Gallus)*, in ephoth ⌊bath rite togatur (gloss.: vestitur, -atur)⌋ (Gallus decoratur [sacratur *suprascr.*] *B*). GESTA Magd. 27 p. 415,19 nisi Dominus hunc *(Conradum)* meliori tempore -andum distulisset. *al.* **b** *translate de honoribus:* RATHER. prael. 2,27 l. 828 ut altioris gradus -eris honoribus. quadrag. II 21 redemptos ... honoribus variis tam secularibus quam ecclesiasticis -tos ... maiora mereri ... tormenta quam *eqs.* TRAD. Salisb. I 1 p. 253,7 Fridaricus pontificali ... excellentia dignissimus electione pontificum plurimorum -ari promeruit. GESTA Camer. 3,1 p. 465,33 episcopali ... munere -tum *(sc. Gerardum)* ... secum imperator detinuit. GESTA Tull. 30 VII annis sacerdotio -tus ... rebus est humanis exutus *(sc. episcopus). al.*

[infulsus *v.* 1. infundo.]

infumo, -are. *nebula velare, vaporare – mit Dunst belegen, vernebeln:* **1** *proprie:* CARM. Bur. 62,6,3 hic *(fumus)* -at oculos ad soporem pendulos. **2** *in imag.:* FUND. Consecr. Petri p. 117,16 vanitati credula sensualitas ... purum ac lymphidum racionis oculum -at sua crassitudine.

***infunditura,** -ae *f.* (*cf. ital.* infonditura) *script.:* -fon-: *l.35.* -dat-: *l.30.32. abundantia humorum – Überfluss an Säften (t. t. medic.; fere de equis ['Hufrehe'; de re v. Y. Poulle-Drieux, J.-M. Dureau-Lapeyssonnie, Médecine humaine et vétérinaire à la fin du moyen âge. 1966. p. 83]):* ALBERT. M. animal. 22,91 aegritudo, quae -atura vocatur, accidit equo ex comestione multae annonae, quando nimis festinanter ducitur. 22,92 signa ... infusionis sive -aturae sunt ista: *eqs.* MOSES PANORM. infirm. 15 p. 115,8 si ... -a descenderit ad pedes, salaxa venas de iuncturis intrinsecis. marisc. 2 p. 157,20 multis equis accidit, quando descendit info-a ad pedes, quod *eqs. ibid. al.* *cf.* infusio.

1. infundo, -fudi, -fusum, -ere. *form. perf.:* -fund(i): *p. 1859,8. partic.:* -fondit(us): *p.1859,42.43.* -undit(us): *p. 1859,41.42.48.* -ulsum: *p.1859,29. coniug. I.: l.62. usu intrans.: p.1859,47sqq.*

1 *fundere (in), ingerere, inicere – (ein)gießen, einflößen, hineinschütten, -werfen (in):* **a** *de rebus liquidis:* **α** *in univ.:* ARBEO Emm. 44 p. 96,4 puellae paxillum in os vim inprementes, aqua cum lacte mixtam -entes *(-erunt var. l.; sc. parentes).* EIGIL Sturm. 25 p. 161,15 artis suae ei nescio, quam potionem -erat *medicus*, cum qua *eqs.* BERTH. chron. B a. 1077 p. 271,8 solent *fratres simpliciores* ... ante -sum chrisma in aquam baptismi omnes circumstantes ex ipsa aspergere. THEOPH. sched. 3,22 in quibus *(vasis)* aurum vel argentum prius -sum fuit. ALBERT. M. metaph. 5,4,2 p. 273,45 Iovem *(i. virtutem formantem)* imbrem aureum -ere gremio Veneris *(i. virtutis informabilis)* poetice loquens dixit Aeschylos. *saepe. v. et p.1862,2. in imag.:* VITA Emm. 28 p. 68,12 qui *(Landepertus)* iram suam venenosam in templum Dei, Hemmerammum scilicet martyrem, non metuit crudeli edicto -ere (-udere, -erat *var. l.*). THANGM. Bernw. 19 p. 767,18 -sum venenum *(sc. schismatis)* nisi apostolico et imperiali antidoto conprimi non posse. **β** *refl. i. q. influere (in), exire (in) – sich ergießen, münden (in):* DIPL. Otton. II. 191 p. 218,19 usque in fluvium Salta dictum et inde, quo se Salta Sale -it. **γ** *defundere – abfüllen:* MAPPAE CLAVIC. 86 -e *(sc. mixturam)* in columnellas. MARC. GRAEC. ign. app. p. 124,21 -atum *(sc. mixtum)* in ampulla pone vitrea orificio deinde clauso. **b** *de rebus solidis:* **α** *in univ.:* ANTIDOT. Lond. p. 21,4 haec omnia *(sc. mixta)* equale mensura -is in oleo. ARBEO Emm. 6 p. 35,23 piscium multitudine in stagnis et in amnis -sa (-sam *var. l.*). LIBELL. de cal. Trev. p. 740,45 consuetudo erat hominum ..., ut ... censum suum huic marmori -endo, tunc demum profiterentur persolvisse, cum *eqs.* THADD. FLORENT. cons. 4,105 in hac decoctione -antur pectie. 6,116 -antur pectie in aqua rosata. *in imag.:* WALTH. SPIR. Christoph. I prol. p. 65,29 quicquid ... inter manus vertendo ... involabam, ... in tuę *(sc. Balderichi)* fructificationis aream palam cribrandum -am. **β** *dare, praebere – geben, verabreichen:* CAPIT. Bened. 1,120 si quis ... paenitentiam acceperit, ... reconcilietur per manus impositionem, et -atur ori eius eucharistia (*inde* CAPIT. episc. II p. 194,2. III p. 365,8). **γ** *inserere – einfügen:* ALBERT. M. animal. 1,322 quartum est par *(sc. musculorum)*, quod est -sum in loco spatulae concavo, cum quo continuatur par, quod descendit a spondilibus ad spatulam. GUTOLF. hist. p. 649,21 creator ... huic mundo volens ostendere prodigium cometam stellam pulcherrimam ignibus crinitam lucifluis zonarum ductibus galeatam celis -udit. **c** *usu vario i. q. immittere – eingeben (fere de rebus incorporeis; de possessionibus: l.27):* **α** *usu communi:* WETT. Gall. 25 p. 270,27 ceu semina consolationis divinae ei *(alumno)* tanto uberius -udit, quanto *eqs.* WIDUK. gest. 1,39 p. 59,4 favorem pariter et timorem militibus -bat *rex.* VITA Mariae rhythm. 382 hanc animam Omnipotens primo ... formavit et -udit hanc creando -ensque creavit. ALBERT. M. metaph. 8,1,5 p. 395,32 bene dixit Plato, ... quod secundum meritum materiae forma -itur. *saepe.* **β** *de luce:* NOTKER. BALB. gest. 1,18 p. 24,14 floribus gemmarum vel auri fulgorem in se trahentibus suumque ruborem illis -entibus. PASS. Quir. Teg. 12,43 (vs.) lux -sa oculis refulsit, quae sufficeret callem monstrare. WIDUK. gest. 2,32 ut solis splendor ... per fenestras domorum rubeus tamquam sanguis -retur. **γ** *de possessionibus i. q. tradere – übergeben:* DIPL. Otton. I. 389 p. 530,40 nostrae proprietatis causas ... in potestatem atque proprietatem ... Salzpurchgensis aecclesiae ... -imus et perpetuo possidendum perdonavimus. **δ** *de verbis sim.:* TRAD. Frising. 701 p. 587,11 (a. 848) consilium suadendo ... ei *(viro)* -udit *pontifex*, ut *eqs.* DIPL. Conr. I. 3 p. 4,2 quas *(petitiones)* ... a u r i b u s serenitatis nostrae -uderint *fideles* (37 p. 34,38. THIETM. chron. 8,16. *al.*). ABBO SANGERM. serm. 14,16 apostoli ... dogmata deicole religionis cordibus innumeris profanorum -erunt. VITA Wern. Merseb. 1 p. 246,14 libros Sclavonicae linguae sibi fieri iussit, ut ..., quod non intelligebat, verbis stridentibus intelligendum aliis -ret. *al.* *refl.:* VITA Annon. I 3,24 p. 511b,7 vix ... vox auribus praesentium se -udit. *absol.:* CHART. Stir. IV 153 (a. 1264) praesentium ... ac futurorum noticiae -entes notificamus, quod *eqs.* **2** *superfundere, fundere (super) – darübergießen, gießen (über): v. p.1861,47. 1862,1.* **3** *effundere – (aus)gießen:* **a** *in univ.:* **α** *corpor.:* MARC. GRAEC. ign. app. p. 124,20 oleum laterinum, terebentinum dissiliatum ... aequali mensura super *(sc. mixtum)* -e. **β** *incorpor.:* AMALAR. off. 3,37,2 -it *sacerdos* super milites protectionem benedictionis suae. CAPIT. episc. I p. 121,3 in eo *(die dominico)* spiritum sanctum super discipulos -udit (effudit *var. l.*) *Deus.* **b** *diffundere – verbreiten:* LIBER. revel. Rich. 148 p. 172,3 rosa suam consuetam -ens refectionem et odorem. ALBERT. M. veget. 2,69 quae *(signa)* per modum diversum se intersecant in arcubus ..., quando influunt et -unt virtutes coelestes hemisphaerio. *refl. et medial. i. q. diffundi, divulgari – sich ver-, ausbreiten:* AESCULAPIUS 37 p. 57,33 fit tumor per totum corpus ..., primo in ventris locum se -it. RUOTG. Brun. 24 p. 25,8 seva Ungrorum gens ... omnia ferro et ignibus vastatura se totam -udit. THANGM. Bernw. 7 p. 761,5 cum barbari ... navali evectione per omnem Saxoniam facillime se -rent. BERNO epist. 13 p. 40,31 magnus error per aecclesias Dei se -it. ARNOLD. LUB. chron. 2,20 p. 139,22 imperator totus -sus finibus ducis in manu valida intravit terram illius. **4** *(fundendo) implere – (gießend) füllen:* **a** *proprie:* CONSUET. Trev. 121 cum una mensura vasa omnium fratrum -at *cellerarius.* ALBERT. METT. div. temp. 1,14 p. 32,5 aqua hausta redit *Ansfridus*, igne calefacit, dolium ipse -udit. **b** *in imag. vel translate:* DESID. CAD. epist. 1,16 l. 19 ut aures vestras *(sc. praesulis)* viperina venena ac ... letalis sibilus non -at. GESTA Bereng. 2,11 mihimet succurre *(sc. Deus)* roganti ac sensus -e meos (gloss.: comple, -ere est quasi interius fundere). *perfluere – durchströmen:* WILLIB. Bonif. praef. p. 2,18 ut, quem praecepti vestri *(sc. Lulli et Megingozi episcoporum)* torcular deprimit, precatus adsiduae orationis -et (-at *var. l.*). **5** *perfundere, obruere, spargere – übergießen, -strömen, -schütten, benetzen:* **a** *proprie:* PS. HIPPOCR. sang. 6 oleum

[Weber]

roseum cum flore absinthii et raphani semen teris diligenter et caput -is. NOTKER. BALB. gest. 2,17 p. 87,1 imbribus -si ... remeabant *(sc. venatores)*. VITA Bonif. II 9 p. 101,9 proprio sanguine -sus ... obiit. THEOPH. sched. 1,17 p. 16,18 caseus ... in mortario ... tamdiu lavetur, donec aqua multotiens -sa pura inde exeat. *persaepe*. *depon.:* ARBEO Emm. 4 p. 32,5 quasi ymber temporaneus, dum verno ⌊aridam arvam suo -itur (-u[n]dit *var. l.*) rigore⌋ (arva sicca -erit [-nderit *var. l.*] VITA Emm.; *sim*. 6 p. 36,6). **b** *in imag. vel translate:* WALAHFR. carm. 18,18 te *(sc. Godescalcum)* ... sit certum ... me atque alios ... sapidis -ere posse salivis. CHRON. Mont. Ser. a. 1224 p. 219,41 spectaculum presentibus prebuerunt *(sc. Rochmannus et Heinricus abbas)* conviciis se vicissim turpiter -entes. *(exornare) – anreichern:* WALAHFR. Gall. prol. p. 282,29 huius operis agreste pulmentum postmodum aliquibus metrorum condimentis -am. **6** *immergere – eintauchen:* **a** *in univ.:* LUP. FERR. Maxim. 19 (MGMer. III p. 81,6) Ibbo virum ... supra mare non -sis pedibus ambulantem aspexit. **b** *tinguere, madefacere, imbuere – tränken, ein-, aufweichen:* **α** *gener.:* EPIST. var. I 13 p. 511,24 pater noster instituit duo cocta pulmentaria ... praeparari et tertium de leguminibus crudis aqua -sis. GERH. AUGUST. Udalr. 1,25 l. 56 nullum corpori cibum exhibuit, nisi micas panis aquae -sas in os misit. PETR. DAM. epist. 50 p. 90,10 vescuntur *fratres* ... pomis et herbarum radicibus ac leguminibus -sis vel etiam elixis (*item* p. 104,4). *saepius*. **β** *techn., pharm., medic.:* COMPOS. Luc. T 34 gumma amigdale [in] -sa die una. ε 4 cum -sa fuerit *(sc. terra Limnia)*, sonum da<t> stridoris. MAPPAE CLAVIC. 1 aspergens desuper manu crocum acceto -sum (*inde* IOH. sacerd. 169 -lsum). URSO element. 3 p. 114,19sqq. dum tincture sepe tingenda -unt (infundum *R*) *tinctores*, cum una infusione remissius colorem assumant, secunda intensius et sic sepe -endo tincturam tincture cumulando intensiorem tincta recipiunt. IOH. IAMAT. chirurg. 6,17 membrum patiens ... cum fasciis competentibus in albumine ovi -sis stricte ligetur. *al. v. et p.1862,3*. **c** *inundare – überschwemmen (usu medic. de abundantia humorum; de re v. p.1857,28):* **α** *spectat ad equos:* IOH. WIRZ. descr. 526 si equitans quis de ea *(ilice medicabili)* quamdiu secum detulerit, animal suum non -itur (*sim.* THEOD. loc. sanct. 1182 ut ... equus eius non -atur). IORDAN. RUFF. equ. 11 de equo -so vel -ito. MOSES PANORM. marisc. 2 p. 157,12 qui *(equus)* est -onditus occaxione multi hordei (*sim*. 14 p. 178,23 -itus). 14capit. capitulum curandi equum -onditum. ALBERT. M. animal. 22,91 ex omnibus hiis equi saepe -untur. *intrans. i. q. abundantia humorum pati – an Überfluss der Säfte leiden:* IORDAN. RUFF. equ. 15 p. 48,21 quandoque ... accidit ex dicta infirmitate equum -ere, cui fiat per omnia ut in equi capitulo -iti. ALBERT. STAD. chron. p. 342,3 qui de ea *(quercu)* secum aliquid detulerit, equus eius non -it. **β** *spectat ad homines: v. p. 1861,30*. **d** *alligare – umwickeln:* AESCULAPIUS 41 p. 66,13 cooperiantur veretrum et coxae aut infusionibus oleorum amaracini aut samsucini aut ex crocino in (cum *Gariopont. 3,47*) lana limpida -enda loca. **7** *usu secundario i. q. confundere i. q. perturbare – stören (metri causa, ut vid.):* FROUM. carm. 26,4 sencio, quod dormis *(sc. frater)*, quocirca -eris a me.

adi. **infusus,** -a, -um. **1** *usu originario i. q. madidus – nass:* ADALH. capit. fragm. 2 (Corp. Consuet. Monast. I. 1963. p. 418,4; c. 825) si forte quaedam ad eandem *(sc. calefactorii)* domum spetialiter pertinent, ut est de pannis -is, qui suspenduntur *eqs*. IOTS. Odil. 2,18capit. de libris cum mulo aqua mersis et minime -is. *usu subst.:* ALBERT. M. gener. 2,1,7 p. 182,59 umidum commixtum est, 'quod habet alienam umiditatem in profundo', et ideo alio nomine vocatur '-um' (*p. 330a,16* διερόν). **2** *per confusionem c.* incisus *i. q. (de)cisus, violatus – (durch)geschnitten, verletzt:* TRACT. de chirurg. 986 ad intestinorum ... dolorem et ad nervum -um (incisum *var. l.*).

[2. infundo *v.* in *et* fundus.]

[3. infundo *v.* in *et* 1. fundo. *adde ad p. 561,15:* GESTA Trud. cont. II 1,10 sex marcas ⌊in -ando⌋ *(ci.,* infundando *ed.)* cellarium et totidem ad deducendum vinum fratrum dedit *Franco*.]

***infunero,** -are. *sepelire, humare – begraben, bestatten:* FUND. Schild. 16 qui *(dominus Hogerus)* cum domum reportatus -atur, legatus nuntiare casum ad cognatos Schildece dirigitur.

***infuratus,** -a, -um. (in *et* furare) *ablatus – gestohlen:* CHART. Ticin. 127 p. 108,14 (a. 1237) solidos *(sic)* quindecim iverunt ad exigendum libros -os ipsius ecclesie.

***infurio,** -avi, -are. *in furorem instigare, incitare – in Wut, Raserei versetzen:* CONR. MEND. Attal. p. 134,20 daemon ... miseram illam *(mulierem)* ... stimulo nefario sui erroris -vit.

***infuscatus,** -a, -um. *clarus, perspicuus, non obscuratus – klar, deutlich, nicht unverständlich:* TRANSL. Firmini (MG Script. XV p. 805,24; a. 862/72) rem gestam ... non obliquo et colorato, sed certo et -to percurrere sermone disponimus.

infusco, -avi, -are. *script.* -fiscc-: *l.19*. **1** *trans. i. q. (of)fuscare, obscurare – dunkel machen, verdunkeln:* **a** *proprie:* LIGURINUS 5,582 sic dum dimidium tenebris absentia solis -at mundum *eqs*. ARNOLD. SAXO flor. 2,11 in eadem linea sol luna ⌊meturaliter -atur *(ci.,* infisccatur *ed.)*⌋ (*ex Mart. Cap. 8,870* metaliter -atur). **b** *translate:* **α** *gener. i. q. inquinare, (ob)nubilare – beflecken, anschwärzen, trüben:* CARM. var. III 19,6 (s. IX./X.) ne -ent animum scandala, amice, tuum. RATHER. epist. 30 p. 173,2 quidam bona, si qua videor agere, sinistris interpretationibus non desinunt -are. **β** *mus. i. q. submittere – dämpfen:* IOH. AEGID. mus. 2,24 praemittitur *(sc. sonus philomelae)*, revocatur, -atur. **2** *intrans. i. q. (of)fuscari – (leicht) dunkel werden, sich leicht eintrüben:* MAPPAE CLAVIC. 111 si ... -verit *(sc. confectio)*, non mittas, ne fuscum fiat.

***infusibilis,** -e. *qui infundi potest – einflößbar:* ALBERT. M. summ. creat. I 4,54 p. 594a,32sqq. quadruplex est ... connexio hierarchiarum omnium in modo recipiendi illuminationes, distincta secundum triplicem proportionem ..., scilicet ad illuminationem divinam ... -em tantum angelo ... et ad illam *(illuminationem)*, quae est ab angelo, sed -is est homini.

***infusidarium,** -i *n.* *liquamen, ius – Brühe, Suppe:* IOH. LAUD. Petr. Dam. 18 (MGStud. XIII. 1995. p. 252,23) audivi eundem ... totidem aliquando diebus nullo refecisse cibo nisi parco leguminis -o.

infusio, -onis *f.* **I** *proprie:* **A** *actio infundendi, intimandi, immissio – das (Hin-)Eingießen, Einflößen, Eingeben:* **1** *de rebus liquidis:* CONSUET. Marb. 166 ut ... lavent *sacerdotes* calices ..., ne forte aliquantulum feciscant propter vini crebram -em (*sim*. CONSUET. Rod. 116,73). HIST. de exp. Frid. imp. p. 55,9 quo *(vino)* ... illi *(domini)* ... usi in nullo sunt lęsi eiusdem veneni -e. ALBERT. M. veget. 1,120 qui *(scyphi)* ... in prima -e vini inspissantur. *al.* *de tormento:* MIRAC. Bert. 1 p. 509,41 Winedbaldus ... per nares -e viscera distentus semivivus est relictus (*inde* FOLCUIN. Bert. p. 64). NOTKER. BALB. martyr. V Id. Oct. p. 1158C aceti et sinapis in naribus -e cruciati *(sc. martyres)*. **2** *usu vario:* **a** *usu communi:* DHUODA lib. man. 4,4 l. 34 non solum ex donis septiformem g r a t i a e sancti spiritus -em mereberis ..., verum etiam *eqs*. (PONTIF. Rhen. sup. 276 uti ... altare tuum ... per -em [-e *a. corr.*] gratię cęlestis purifices *[sc. Deus]. saepius*). ABSAL. serm. 16 p. 102C corpus per -em a n i m a e iterum vivificabitur (VITA Mariae rhythm. capit. p. 20 de conceptione virginis Mariae et -e anime eius. GEBER. summ. 10 p. 285 ex defectu -is anime). HILDEG. carm. 27,9,6 tu *(sc. spiritus sanctus)* eam *(malam rationem)* ... stringis ... per -em experimentorum. *persaepe*. *de conceptione Iesu:* AMADEUS LAUS. hom. 3,324 virgo pulcherrima, ... hoc sacrosanctum semen deifica -e suscepisti. HILDEG. carm. 17,2,1 hec superna -o in te *(sc. Mariam)* fuit, quod supernum verbum in te carnem induit. EKKEB. SCHON. opusc. 1 p. 232,17 unius momenti erat tibi *(sc. Mariae)* et spiritus supervenientis -o et filii de spiritu sancto conceptio. **b** *inspiratio – Eingebung, 'Inspiration':* VITA Aniani 1 (MGMer. III p. 108,18 per omnipotentis -e (-em *var. l.*) paraclyti, quae evenire deberet, praescius *eqs*. RIMB. Anscar. 37 p. 72,11 -e spiritali verba eius moderari. PETR. DAM. serm. 28,4 l. 129 per -em s a n c t i s p i r i t u s ... paternam domum intravit *(sc. Alexius confessor;* CHART. Raitenh. 233 p.

[Weber]

191,15. *al.).* ALBERT. M. eth. I 486 p. 417,3 fides est ex -e, et ideo non pertinebit ad tractatum philosophi de virtutibus, sed est theologi. CHART. Wirt. 2705 p. 48,4 Heinricus . . . ex -e divine gratie inductus ius patronatus . . . contulit. *al.* **B** *sensu medial.:* **1** *actio influendi, se infundendi – das (Hin-)Einfließen, -strömen:* **a** *in univ.:* AURELIUS 21 p. 723,31 veteres dixerunt ex aeris -e fieri (*sc. hydrophobicorum passionem; cf.* GLOSS. med. p. 92,14 infectione). AESCULAPIUS 21 p. 32,35 flegmatum -o in stomachum fit cum tussi et nausea. HERIG. gest. 10 p. 169,43 ut . . . rivulus ob -em sancti olei derivative Olevia nuncupetur. CHIRURG. Sudhoff I p. 169,7 desuper pollicem inciditur vena nonis Februarii ob fellis -em. *al.* **b** *de accessu maris:* WILLIB. Bonif. 9 p. 56,23 quae *(irruptiones)* . . . aquarum diminutiones -esque commovent. **2** *actio se diffundendi – das Sich-Ausbreiten, Sich-Verteilen:* PRAECEPT. diaet. IV^{b} 3 vinum bibe album ieiunus propter sanguinis -em (*item* IV^{c} 6). **3** *inundatio abundantia – Überschwemmung, Überfluss (in imag.: l. 20):* **a** *gener.:* REGINO syn. caus. 1,137 ut triginta diebus a vini potione suspendatur *(sc. monachus ebrius)*, quatenus anima -e concessa digestione hoc spatio vacuetur. **b** *medic. de abundantia humorum:* **α** *spectat ad animalia: (fere de equis; 'Hufrehe'; de re v. p.1857,28):* IORDAN. RUFF. equ. 11 haec infirmitas -o vulgariter appellatur. ALBERT. M. animal. 21,28 ex -e cerebri talium *(sc. aquaticarum)* avium sequitur eas non esse bene disciplinabiles. 22,91 ad pedes descendit *(sc. cibus et potus citius acceptus)* et -em facit. 23,82 aliquando etiam falco -em patitur sicut et equus. *v. et p. 1857,32.* **β** *spectat ad homines:* PRAECEPT. diaet. V 58 venam cephalicam incide propter capitis vitia et oculorum -es. TRACT. de aegr. cur. p. 383,34 contra -es; ad infusos: *eqs.* IOH. IAMAT. chirurg. 8,3 p. 55,35 auffert *(sc. scarificatio)* fissuras et rasuras supervenientes calcaneo et pedi, eiusdem fervorem et materie nocitive -em. ALBERT. M. animal. 1,452 quantitas mamillarum non perficitur nisi in impraegnatione per -em lactis. **C** *super-, perfusio, actio irrigandi, unguendi – das Darüber-, Übergießen, -schütten, Benetzen, Salben (sensu medial. i. q. actio superfluendi, se superfundendi – das Darüberfließen, -strömen):* **1** *in univ.:* **a** *usu communi:* AESCULAPIUS 8 uti debent *(sc. qui voce rauca patiuntur)* . . . -e capitis ex oleo anetivo. ARBEO Emm. 4 p. 32,5 de cuius *(imbris)* -e reviviscunt segetum radices. IOTS. Odil. 2,8 p. 205,12 ex -e . . . aquarum nimioque algore constricti omnes sotii . . . venerunt ad locum *eqs.* TRIUMPH. Lamb. 7 (MGScript. XX p. 502,42) quae *(aqua)* . . . super rotarum alveos influebat et -e sua celeriter movere et molere faciebat. URSO gloss. 7 p. 29,21 aquae . . . et vini -e praedictus ignis perimi nequit. *saepius. in imag.:* BENED. Frising. 2 mereantur *(sc. populus Dei)* effici -e (-o, infuso *var. l.*) caritatis imbre pacifici. THIETM. chron. 6,7 lapidum imbre et sagittarum -e retruditur *Heribertus.* 7,43 quem *(sanguinem)* . . . imbribus lapidum atque lignorum -e . . . effundunt *socii. al.* **b** *de actu liturg. vel symbolico:* VULF. Marc. I 7,2 ipsum *(Leonem)* sancti olei -e purgavit, ut sanus factus usum linguae . . . recepisset. AMALAR. off. 2,14,5 additur . . . ad consecrationem eius *(pontificis)* -o olei super caput. WOLFHER. Godeh. I 40 p. 196,41 si quid . . . indecens invenerat, . . . olei et vini -e sollicite purgaverat. CAPIT. Bened. 2,77 si qui velint aquam consecratam . . . in domos suas recipere, ante chrismatis -em accipiant (*inde* CAPIT. episc. II p. 139,4 *[v. notam ed.]; sim.* p. 234,8). *al.* **2** *immersio – das Eintauchen:* IOTS. Odil. 2,18 p. 227,12 quę omnia *(sc. lectulus atque libri)* . . . ita intacta ab aquis reperta sunt, ut nullum vestigium -is in eis appareret. *v. et p.1859, 31.*

II *meton.:* **A** *flumen – Strom:* WILLIB. Bonif. 4 p. 15,29 ut . . . lacrimarum diutius -es orationumque supplicationes pro eo ad Domino fuderent *abbas et fratres. de spiritu sancto:* HILDEG. carm. 28,2^{a},4 o dulcis gustus in pectoribus et -o cordium in bono odore virtutum. **B** *unguentum – Salbe (de chrismate):* DHUODA lib. man. 2,3,63 -o Ihesu Nazareni . . . descendat et maneat super te *(sc. filio).* FLOD. hist. 1,11 p. 82,10 cuius sacri nectaris eiusdem *(s. Remigii)* totum videretur caput -e delibutum. **C** *suffusio, infusum – Aufguss, Auszug, Sud:* AESCULAPIUS 2 p. 3,38 pro dolore capitis -es holerum capiti infundantur. 35 p. 55,34 -es narium: . . . lacteridae succus cum lacte mulieris . . . mixtus . . . infundendus naribus. PAUL. AEGIN. cur. 13 ciperi folia infundens in suco strucii et utere -e (*3,2,5* ἀποβρέγματι). THADD. FLORENT. cons. 15,47 serum cum -e mirobalanorum citrinorum. 33,7 de illis *(fructibus)*, de quibus non potest sumi sucus per se, sumatur per viam -is, postquam pistate fuerint. ALBERT. M. animal. 26,21 efugatio . . . pulicum . . . fit, quando asspergitur domus cum -e coloquintidae. *al.* **D** *fomentum humidum, cataplasma – feuchter Umschlag:* AESCULAPIUS 47 p. 77,33 pro doloribus mitigandis cataplasmatibus et embrocis, hoc est -bus vel unguentis et emplastris, . . . utendum. TRACT. de aegr. cur. p. 107,36 fiat eis *(infirmis)* embroca, id est -o super os stomachi. *al. v. et p. 1859,51.*

infusor, -oris *m. qui infundit, immittit – einer der eingießt, eingibt:* **1** *in univ.:* GISLEB. MONT. chron. app. p. 341,11 heres Petri conservator vini et -r in vasa vel in cyphos. **2** *de Deo, Christo, spiritu sancto:* PONTIF. Rhen. sup. 150 Domine Deus, . . . omnium benedictionum largus -r (*inde* PONTIF. Rom.-Germ. 20,7. 28,3). RATHER. Metr. 13,629 tui, o sydus celeste, luminis sol ipse Christus -r. GERHOH. tract. p. 119,4 spiritus sanctus, sublime Dei donum atque -r donorum.

infusorium, -i *n. form. nom. plur. masc.* -i: *l.53.* **1** *vas quo infunditur, suffusorium – Gefäß zum (Ein-)Gießen, Kanne:* **a** *proprie:* ALBERT. M. nat. bon. 245 p. 94,42 in hoc . . . candelabro fuit . . . sedes lucernarum cum -is, exstinctoriis et emunctoriis. GERHOH. epist. 25 p. 606^{B} vasa candelabri aurea . . ., videlicet -a olei et emunctoria. *usu attrib.:* CHRON. Basil. a. 316 p. 275,2 posuit *Constantinus* ibi *(sc. in basilica S. Salvatoris)* archam testamenti . . . et candelabrum aureum cum VII -is lucernis (*inde* ALBERT. MIL. temp. 35 p. 392,22). **b** *per compar. et in imag.:* RUP. TUIT. off. 6,21 l. 652 crux tenebrarum excidium, lucis -um, mortis effugium. GERHOH. epist. 25 p. 606^{C} ut, ubi zelus eius *(episcopi)* nimium fuerit incensus . . ., vos *(sc. abbas)* . . . tanquam -a de auro charitatis fabrefacta illius flammam per olei effusionem temperetis. CONR. EBERB. exord. 3,17 l. 15 qui *(Gerardus)* fratrum . . . excessus cottidiana, immo paene continua oculorum inundatione ac si duobus -is ablueret. **c** *translate:* **α** *infundibulum – Trichter (usu anat.):* ALBERT. M. animal. 1,533 caput rosae vocatur *(sc. principium meatus cerebri)*, a quibusdam . . . etiam nominatur -um. **β** *de spiritu sancto:* GERHOH. Antichr. 2,31 p. 252,20 spiritus sanctus verum et consubstantiale verbi Dei -um est. **2** *vas in quod (vel locus in quem) infunditur – Becken:* **a** *de sacrario (de re v. A. Sleumer, Kirchenlat. Wörterb. 1926. p. 686):* LIBER tram. 160 p. 232,24 perfundat *sacerdos* eum *(calicem)* cum aquam in -o atque tergat linteolo. 193 p. 270,26 tollat *presbyter* vas et lavet os infirmi et mittat <ablutionem> in -o aecclesie aut in focum. **b** *t. t. techn. i. q. formula flaturae – Gießform:* THEOPH. sched. 2,26 p. 55,5 de ligneo -o. 3,25 effunde *(sc. argentum liquefactum)* in -um rotundum. 3,30 p. 82,11 que cera vocatur--um. *ibid. saepe. usu attrib.:* THEOPH. sched. 3,16 sunt . . . f e r r i -i, longi, rotundi et quadri (3,28 funde in ferrum -um. *ibid. al.*). *Weber*

[infusum *v.* in *et* sursum: CHIRURG. Sudhoff. I p. 170,11.]

***infustitus,** -a, -um. *(ital.* infustito; *v. Battaglia, Dizionario. VII. p. 1005^{a}) de equis i. q. contractus, rigidus – steif, starr, 'hölzern':* IORDAN. RUFF. equ. p. 43,11 ventus corpus et equi membra subintrat, et ita tam membrorum attractio quam languor membrorum detinent et impediunt gressus equi; et hic dicitur vulgari vocabulo -us *(cf. L. Klein, Studien zur medicina equorum des Jordanus Ruffus. Diss. 1969. p. 276sq.).*

***ingacor,** -ari. (*gahagium) *saepire – einhegen:* CHART. Tirol. I 826 p. 245,3 (a. 1224/34) suos saltarios posuerunt *(sc. dominus Nicolaus eiusque frater)* noviter in nostro *(sc. Flemensium)* gaco . . . dicendo, illud ad se pertinere debeat; et illud -antur pro se. *cf.* *gahagium.

***ingagio,** -avi, -are. (*francog. vet.* gage, engagier; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVII. p. 444sqq. s. v.* *waddi) *pignerare, pignori dare, obligare – verpfänden, (als Pfand) einsetzen:* CHART. Lux. II 343 (a. 1238) Rausinus et uxor eius . . .

[Leithe-Jasper]

decimam de Velleroit . . . et integraliter totam gageriam . . . dominis sancte Katherine . . . pro XXX^ta libris Metensium -verunt.

***ingannatio,** -onis *f.* *(?*ingannare; cf. ital.* ingannare, *francog. vet.* enganer; *v. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 2026; et Wartburg, Frz. etym. Wb. IV. p. 683sq.)* *deceptio, dolus, fraus – Täuschung, Betrug:* CHART. ital. Ficker 12 p. 18,6sq. (a. 843) comes . . . direxit . . . missum . . ., qui cum ipso infantulum fuisset et super rebus eius ambulasset et extimasset, ne ad ipsum infantulum aliqua -o facta non fuisset; . . . paruit . . ., quod nulla -o ei facta non erat.

***ingannio,** -ire. (gannire) *deludere – verspotten, täuschen:* BRUNO QUERF. fratr. 9 p. 50,5 valde timens timenda, ne -ret me diabolica cogitatio, si maiora sperans cellam dimitterem.

ingemesco *vel* **ingemisco,** -gemui, -ere. *?script.* -genuit: RUD. FULD. Leob. 12 p. 127,26. **1** *intrans. i. q. gemiscere – (auf-)seufzen, -stöhnen:* VITA Elig. 1,8 p. 675,17 nimium . . . largitatem bonitatis Dei miratus altius -escens fidelem retributorem ex intimo corde benedicebat Christum. RADBERT. corp. Dom. 8,119 medullitus corde -escere (gemiscere *var. l.*). THIETM. chron. 7,22 ut miserabilem aspexit *antistes* stragem, flebiliter -uit. *saepe.* *de irato i. q. fremere – brüllen:* WALTH. SPIR. Christoph. I 12 rex . . . irato vehementius animo -uit dicens: '*eqs.*' **2** *trans. i. q. lamentari, deplorare – beseufzen, -jammern, -klagen:* AGIUS vita Hath. 19 cum quanto dolore nos tam tarde venisse -uerit. REGINO chron. a. 866 p. 85,34 revertamur ad Lotharii regis -iscendam causam. THIETM. chron. 4,48 facinora (*sim.* 8,19). *saepius.*

ingeminatio (-cio), -onis *f.* *duplicatio, iteratio, amplificatio – Verdopplung, Wiederholung, Mehrung:* VITA Chrod. 10 p. 559,3 anxietate moeroris, lacrimarum -e adeo affligebatur *(sc. pastore viduata plebs).* HUGO FLAV. chron. 2 p. 407,49 rex . . . tot -bus eius *(abbatis)* deflevit obitum tot reciproca vicissitudine eius efferebat meritum. ALBERT. M. miss. 1,1,2 p. 8^b,23 -o et reciprocatio . . . clamoris. *al.*

ingemino, -avi, -atum, -are. *form. coniug. III. (per confusionem c.* ingemere, *ut vid.): l.47.* *usu medial.: l.56.57.* **1** *duplicare, iterare, repetere – verdoppeln, wiederholen:* **a** *in univ. (in lusu verborum: l. 41):* LULL. epist. 140 tibi *(sc. Christi tirunculae)* laudes contexero atque grates -o. EKKEH. IV. pict. Sangall. 37 ⌞-ans gemitus⌟ (gloss.: figurata locutio) sacer avolat . . . Columbus. EPIST. Salisb. 11 mandata mandatis -antes *eqs.* HIER. MOR. mus. 24 p. 177,8 si in uno et eodum cantu dictos modos frequenter -at *gradus. saepius.* *de pavo:* CARM. libr. III 14,11 conclamat *pavo* notis sibi vocibus -tis. **b** *c. notione iteratim enuntiandi:* ALCUIN. epist. 185 p. 311,9 saepius -ans (-ens *var. l.*) ex intimo cordis affectu: 'quando erit illa dies, ut *eqs.*' VITA Find. p. 505,26 'sancte Blasi, . . . pro meis ad Deum intercede peccatis!' cum haec -ans lacrimas . . . uberrime fudisset *eqs.* THIETM. chron. 7,12 pars corrupta id *(sc. filium Bolizlavi e custodia emittere)* cum honore magno fieri non posse -at. *al.* **2** *augere, amplificare – vermehren, vergrößern:* RUD. FULD. Leob. 14 tenebrarum . . . densitas et continua coruscationum per fenestras irruptio maximum timidis horrorem -ant. THANGM. Bernw. 28 p. 771,41 horribilis strepitus -atur. ALBERT. M. summ. theol. II 7,28,3 p. 313^a,43 multa mala -antur alicui, ut ex multis amittat virtutem mansuetudinis. *al.*

ingemisco *v.* ingemesco.

***ingemmo,** -atum, -are. *usu mediopass.: l.67.69.* *gemmis ornare – mit Edelsteinen versehen, schmücken:* **1** *proprie:* CATAL. thes. Germ. 116,8 (a. 1137/41) tertia *(crux)* argentea deaurata -ta de Bolonia missa *(cf.* 115,29 in cruce auro et argento ac cristallinis ornata lapidibus *[de eadem cruce, ut vid.]).* **2** *in imag. i. q. (modo gemmarum) fulgere, splendere – (wie Edelsteine) funkeln, glänzen (usu mediopass.):* VITA Sadalb. 26 (MGMer. V p. 65,12) beatae Mariae -ti sunt oculi *(v. notam ed.).* CARM. var. Walther. 1,7,4 cuius *(hiemis)* regnum et potestas -atur glacie.

ingemo, -ere. *(con)gemere – aufstöhnen, -seufzen:* WALTH. SPIR. Christoph. II 6,101 persona trium, quos consultura gravabat, . . . virorum -it. VITA Erasmi 346 presul corde -it . . . dolore. WALTHARIUS 689 dum . . . nepos conspexerat hoc *(sc. mortem patrui)* . . ., -it.

ingenerabilis, -e. *qui non generatus est, generari non potest – ungeworden, nicht erzeugbar (t. t. philos.):* ALBERT. M. phys. 8,1,11 p. 571,11 materia est -is e t i n c o r r u p t i b i l i s (summ. theol. II 1,4,2,2 p. 84^b,5. cael. 1,1,3 p. 8,74. *sim.* animal. 11,82). gener. 2,3,8 p. 208,49 oportet, quod ipsum 'movens' sit 'unum et immobile et -e *(p. 337^a,20* ἀγένητον) et inalterabile'. *ibid. saepius.* *usu subst. neutr.:* ALBERT. M. summ. creat. I 1,2,7 p. 335^b,39 -ium et incorruptibilium idem est genus, ergo ipsorum est materia una. cael. 1,4,4 p. 84,59 'dicuntur -ia (*p. 280^b,8* οὐ . . . εἶναι γίνεσθαι) tactus et motus.'

adv. ***ingenerabiliter.** *modo ingenerabili, sine generatione – auf ungewordene Weise, ungeworden:* ANSELM. HAV. dial. 2,5 p. 1172^B Pater -r semper fuit et est, et Filius generabiliter semper fuit et est.

***ingenerabilitas,** -atis *f.* *status, condicio ingenerabilis – Ungewordenheit, Nicht-Erzeugbarkeit (t. t. philos.):* ALBERT. M. phys. 8,1,14 p. 577,65 quod . . . dicunt de materiae primae -e et incorruptibilitate, nos . . . concedimus *eqs.* (*sim.* caus. univ. 2,5,1 p. 168,62 de causa -is et incorruptibilitatis causarum primariarum). cael. 2,4,9 p. 196,65 motus eius *(terrae)* non accipit diversitatem ex generatione eius *(sc. figurae sphaericae generatae)* vel ex -e ipsius *(sc. figurae sphaericae non generatae). ibid. al.*

ingeneratio, -onis *f.* *status, condicio ingenerabilis, innascibilis – Ungewordenheit, Ungezeugtheit (usu theol.):* ANSELM. HAV. dial. 2,5 p. 1171^D quae vel qualis sit Patris -o, et quae vel qualis sit Filii generatio. ALBERT. M. sent. 1,26,2 p. 5^b,7 dicit Damascenus, quod in omnibus idem sunt tres personae praeter -em et generationem et processionem (*sim.* summ. theol. I 9,39,2,1,2 p. 301,24).

ingeneratus, -a, -um. *non generatus – ungeschaffen, ungeworden:* PS. BEDA mund. const. 2,72 queritur . . ., quod est incorporea substantia, utrum sit generata anima aut -a. *ibid. al.*

ingenero, -avi, -are. *generare, procreare – zeugen, hervorbringen:* FORM. Ratisb. I 7 qualiter ego in ancilla mea . . . tibi -vi (gloss.: kesrita; *cf.* FORM. Senon. I 42 generavi) et postea . . . secundum lege Salica tibi ingenua dimisi.

***ingenialis,** -e. (ingenium) *iunctura* -is virtus *i. q. ingenium – angeborene Fähigkeit, natürlicher Verstand:* CHART. Westph. VI 880 p. 270,5 (c. 1267) ei *(episcopo)* memorialis famulatur potencia, penes quem *(ed.,* quam *cod.)* -is virtus rerum venatrix subtilium providorum consiliorum aromaticam constituit apothecam *(ex Alan. Ins. planct. nat. [PL 210,443^A]).*

***ingeniatio,** -onis *f.* **1** *ingenium – (angeborene) Fähigkeit:* ALBERT. M. sent. 4,33,2 p. 293^a,23 animalia uni coniunguntur pluribus de causis . . .; tertia . . . causa est -o, quam habet natura ad discernendos filios proprios *eqs. (cf. l.64).* **2** *cura, tractatio (artificialis),* τέχνημα *– Behandlung(smethode [nach Art der Kunst]; usu medic.):* BRUNUS LONG. chirurg. 1,4 p. 107^F si vulnus magnum et amplum fuerit et maxime in uno intestinorum gracilium, tunc non est -o neque est subtiliatio ipsius nec sanatio omnino. 1,15 p. 113^H est locus, qui non suffert incisionem penitus, tunc non est -o in eius *(fistulae)* curatione. 1,16 p. 114^F si . . . acutum medicamen non contulerit, tunc non est -o, nisi ut redeas ad chirurgiam. 1,19,3 p. 117^C si fractura *(sc. costae)* fuerit ad interiora declivis, . . . tunc -o eius extensionis ad exteriora cum manu deficit omnino.

***ingeniativus,** -a, -um. *ingeniosus, capax – begabt, befähigt:* ALBERT. M. sent. 4,33,2 p. 293^a,28 animalia non aeque memorativa sunt nec aeque disciplinabilia et per consequens neque aeque -a circa curas filiorum *(cf. l.49).*

***ingeniator,** -oris *m.* *machinator, inventor – Baumeister, Erfinder, 'Ingenieur':* ALBERT. M. meteor. 4,2,9 p. 259,28 indurant -es axes, in quibus volvuntur rotae.

***ingenierius** *vel* ***inzignerius** (en-, enci-, -rus), -i *m.* *(cf. ital.* ingegnère; *v. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 2027^a; cf. et francog. vet.* engeigneor *sim.; v. Wartburg, Frz. etym. Wb. IV. p. 686^b)* *machinator, inventor – Baumeister, Erfinder, 'Ingenieur' (usu attrib.: p.1865,8):* IOH. CODAGN.

[Leithe-Jasper]

annal. a. 1196 fossata nova fuerunt palificata et . . . ordinata per Alamannum de Guitelmo enc-um communis Mediolani. ANNAL. Plac. a. 1238 p. 480,12 Callamandrinus . . . contra castella imperatoris lapides iactabat et in tantum erat ipse optimus inz-us, ut *eqs*. ROLAND. PATAV. chron. 12,14 p. 170,14 vir quidam nomine Mesa, . . . castri totiusque illius loci enz-rus et magister. SALIMB. chron. p. 396,28 qui *(frater)* in seculo domni Icilini magister ing-us fuerat ad faciendas machinas et trabuccos et cattos atque arietes ad capiendas urbes et castra.

ingenies *v.* ingenium.

ingeniolum, -i *n. script.* -lium: *l.16. parvum ingenium, parva mens, intellegentia, indoles – geringe(r), bescheidene(r), mäßige(r) Verstand, Geist, Begabung:* **1** *in univ. (fere in formulis affectatae modestiae):* EPIST. Bonif. 29 p. 53,17 versiculos conponere nitebar *(sc. Leobgyda)* . . . gracilis -i rudimenta exercitare cupiens. LULL. epist. 103 p. 226,7 -i (-ii *var. l.*) mei parva scintilla. GODESC. SAXO theol. 6 p. 132,6 fomitem -i mei succendite *(sc. censor)* clementer. VITA Gamalb. prol. p. 185,32 opusculum quoddam iam dudum incepturus fueram, nisi quod -i adhuc inculti siccitatem pertimueram. *saepe. spectat ad puerilitatem:* WILLIB. Bonif. 2 p. 8,30 pueritiae facessante lascivia et pubertatis inchoante adulescentia ardentior illum -i sui voluntas accendit. **2** *vi deminutiva evanida i. q. ingenium – Verstand, Geist:* DIPL. Otton. II. 71 p. 86,27 (interp. post a. 974) claro -o. *facultas – Fertigkeit:* ANON. geom. I 3,26 p. 334,20 si cuiuslibet rei altitudinem investigare volueris, huiusmodi ˹iaculari ingenio˺ (militari -o *var. l.*) investigare poteris.

***ingenior,** -atus sum, -ari. *pendet* ad: *l.44. usu absol.: l. 37.* **1** *(ingeniose) excogitare, cogitando invenire, elaborare, ordinare, designare – (klug, genial) ausdenken, ersinnen, erfinden, entwerfen, konzipieren, gestalten:* ALBERT. M. veget. 3,112 ideo -ta est n a t u r a , ut humorem olei . . . poneret in semine plantarum (animal. 1,123. 1,186. 12,196. *ibid. al.*). euch. 5,3 p. 347[a],27 sapientia . . . divina sic est -ta, ut *eqs*. GEBER. investig. 1 p. 474 -ti sumus scientiam nostram. summ. 1,20 alii . . . cogitaverunt et -ti sunt et viam voluerunt invenire, ut *eqs. al.* **2** *(ingeniose) efficere, moliri – (klug, genial) bewerkstelligen, betreiben, (darauf) hinarbeiten (zu, auf):* THADD. FLORENT. cons. 163,87 -etur, ut dormiat *infirmus*. IOH. IAMAT. chirurg. 2,5 -andum est, qua sanies foras habeat dirivandi semitam. ALBERT. M. animal. 22,30 est . . . canis universaliter animal multum disciplinabile, et ideo mimica discunt . . . opera; si quis autem ad haec -ari voluerit, accipiat canem ex vulpecula natum *eqs*. GEBER. summ. 45 p. 404 necesse . . . fuit -ari, ut, cum statim reducta est pars, ab igne deponatur. 50 p. 449 ut -eris adinventionem multiplicis sublimationis reiterationis. *saepius*.

ingeniositas, -atis *f. c. gen. inhaerentiae: l.66.* **1** *sagacitas, prudentia, facultas – Schlauheit, Klugheit, Geschicklichkeit, Begabung:* FORM. Dion. 9 p. 503,15 abbas . . ., qui elegendus est, non eum nativitas aut divitiae vel -s preferat, sed *eqs*. WOLFHER. Godeh. I 1 p. 170,49 ut . . . plerosque . . . superbia elatiores multimodae -is elegantia privatim ac publice praecesserit. CHRON. Cosmae cont. II a. 1038 p. 150,28 satraparum . . . -e. *al. de animalibus:* ALBERT. M. animal. quaest. 8,22 p. 196,19 ars et -s convenire possunt animali propter multas causas *eqs*. **2** *deceptio, dolus – Täuschung, List, Trick:* AETHICUS 80[b] Herculis pristigia et -es. CHART. episc. Misn. 89 (c. 1219) facta hominum . . . aut ignorantia posterorum confundit aut pravorum -s pervertit. **3** *fere i. q. (ingeniosa) virtus, fabrica – etwa: (erfinderische, geniale) Funktionsweise, Machart:* AETHICUS 44 navium gubernacula et earum ergata illarumque -em (-um *var. l.*) . . . adserit *philosophus*. WOLFHER. Godeh. I 37 p. 195,24 quod *(campanarium)* ipse super idem *(sc. paradisum)* amplum mira artificii -e et insuper magna deaurationis praeciositate sapienter adornatum composuit.

1. ingeniosus, -a, -um. **1** *callidus, argutus, prudens, sollers, catus, versutus – geist-, einfallsreich, gescheit, klug, geschickt, gewandt, begabt:* **a** *in univ. (de animalibus: p. 1866,7; de natura: p.1866,8):* WILLIB. Bonif. 8 p. 45,10 Lul suum -i (-ae *var. l.*) indolis discipulum ad erudiendum . . . plebis numerositatem constituit. WETT. Gall. 35 p. 277,19 Romani -i sunt, ideo sub loculum bona sua absconderunt. NOTKER. BALB. gest. 10 p. 14,8 -issimus Karolus. EPITAPH. var. II 89,7 nullus in hoc ęvo viget -ior illo *(Artrammo) eqs*. OTTO FRISING. gest. 1,12 p. 28,11 dux in bellis fortis, in negotiis -us. CONR. MUR. physiol. 336 foraminibus terre latitare solet mus et, licet exiguus, tamen est satis -us. ALBERT. M. veget. 2,43 cum sit *natura* -a et regitiva plantae ad finem, quem intendit. *saepe*. **b** *docilis, facilis – (lern)begierig, gelehrig, willig:* NOTKER. BALB. gest. 1,1 p. 2,12 qui *(rex)* cum inquisisset ab illis *(Scottis)*, quid pro ipsa *(sapientia)* peterent, responderunt: 'loca tantum oportuna et ˹animos -os˺ (animo -i, animas -as *var. l.*) *eqs*.' **c** *astutus, dolosus – (hinter)listig, trügerisch:* CAPIT. reg. Franc. 275,9 p. 335,15 senioribus presbyterorum hoc *(sc. praedictum)* sufficiat, et amplius per -as machinationes a presbyteris non exigant. **2** *ingenio factus, artificiosus – mit Geschick errichtet, kunstvoll:* GESTA Trev. 22 p. 157,19 qui *(rex Wandalorum)* Renum apud Mogonciam ponte -o (facto *add. B*[2]) transiens.

adv. **ingeniose.** **1** *callide, sollerter, cate – auf kluge, schlaue Weise, mit Einsicht, geschickt:* **a** *in univ.:* VITA Bonif. II 2 p. 94,8 ut . . . Bonifacius -e (-a *var. l.*) calliditate eius *(pseudoprophetae)* conspecta suasit principi *eqs*. WIPO gest. 2 p. 16,10 animum suum -e quisque *(sc. nobilitatis)* dissimulabat. ANNAL. Plac. a. 1258 p. 509,13 fecit caute et rex -e divulgarizari per regnum Cunradinum . . . esse mortuum. *v. et p.1868,2. de animalibus:* FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 96,16 quia grus potenter vel -e evadat ab ipso *(sc. falcone)*. ALBERT. M. animal. 7,54 lupus -e pugnat cum porcis. 8,76 -e componit *avis* sub eis *(plantis)* lanam et pilos et facit nidum. *de partibus corporis:* ALBERT. M. animal. 1,599 vena . . . -e ligata est cum epate cum panniculo duro, spisso. **b** *dolose – auf listige Weise, in betrügerischer Absicht:* CAPIT. reg. Franc. 165,2 qui *(liberi homines)* . . . ob vitandam reipublicae utilitatem fraudolenter ac -e res suas ecclesiis delegant. ANNAL. Mett. a. 830 p. 97,7 suam uxorem . . . licet contra legem et omnem auctoritatem . . . -e dimittere fecit *Pippinus*. **2** *excogitatione, artificiose – auf ausgedachte Weise, künstlich:* ALBERT. M. epist. Dion. 9 p. 537,90 a 'formationibus . . . signorum . . . ante compositis -e' (*PG 3,1108*[A] τοῖς προμεμηχανημένοις τῶν τυπικῶν συμβόλων ἀναπλασμοῖς), id est artificialiter, . . . 'ad divinissima'.

[2. ingeniosus *v.* vigorosus: MAURUS phleb. p. 10[a].]

1. ingenitus, -a, -um. *form.* -enni- (*fort. cf.* γεννάω): *l.61.* **1** *ingeneratus, ingenerabilis, non genitus – ungeschaffen, ungeworden, ungeboren, ungezeugt:* **a** *gener. de homine:* EKKEH. IV. cas. 85 solebant . . . fratres eum *(puerum)* cognominare -um, et quoniam immature est editus, nec *eqs*. **b** *philos. et theol.:* **α** *de materia:* ALBERT. M. cael. 3,1,2 p. 204,37 quam *(materiam primam)* permanere -am et incorruptibilem affirmabant *(sc. philosophi; sim.* metaph. 3,2,7 p. 124,10. *al.*). **β** *de Deo (fere patre; spiritu sancto: l.53):* LIBER diurn. 85 p. 106,19sq. credimus in unum Deum, . . . patrem quidem -um, . . . spiritum vero sanctum nec genitum nec -um, sed de patre filioque procedentem. HRABAN. carm. 39,5,2 altus prosator . . . -us. GODESC. SAXO theol. 1 p. 85,2 pater est -a virtus. fragm. p. 22,22 Deus pater deitas est -a, innascibilis et innata. ALBERT. M. summ. theol. I 12,50,2 p. 520[a],37 secundo quaeritur, utrum pater sit sapientia genita vel -a. *persaepe*. **2** *infectus – ungeschehen:* ALBERT. M. sent. 1,13,8 p. 382[b],24 oportet scire, quoniam -um, per unum 'n' scriptum scilicet, idem quod non factum significat, -nnitum, per duo 'n' scriptum scilicet, ostendit, quod non generatum est *eqs*. eth. I 485 p. 415,82 ea, 'quae sunt facta, facere -a' (*p. 1139*[b]*,11* ἀγένητα ποιεῖν), id est non facta fuisse.

2. ingenitus *v.* ingigno.

1. ingenium, -i *n. script.:* ?ingemas: *p.1869,35.* inie-: *p. 1868,30.69. form. plur.:* ?*acc.* -us: *p.1869,15. abl.* -ies: *p. 1868,23. adde* FORM. Senon. I 15. *usu plur.: saepe, e. g. p. 1867,19.36.39.55.69.*

I *de summa facultatum insitarum:* **A** *de rebus i. q. natura,* φύσις *– Natur, natürliche Gegebenheit:* MAPPAE CLAVIC. 69 omnia simul mixta immitte in . . . vas vitreum et videbis

artem *(sic)* et -o vinci -um. **B** *de anim.:* **1** *spectat ad mores i. q. animus, indoles – Gemütsart, Charakter, Temperament:* ECBASIS capt. 673 -um purum, sapiens, subtile, serenum. WIDUK. gest. 2,11 p. 77,13 miseratus *rex* ... fratris fortunam suique -i ostendens clementiam. WIPO gest. 4 p. 25,11 erat *regina* ... liberalis -i. VITA Heinr. IV. 2 p. 13,22 Agnes imperatrix ..., virilis -i femina. *saepius. meton. de homine ipso:* EPIST. Worm. I 50 p. 87,23 ut nos docuit communis scientia -i. **2** *spectat ad rationem:* **a** *facultas intellectualis, percipiendi, intellectus, mens – geistige(s) Vermögen, Fähigkeit, Auffassungsgabe, Verstand, Geist:* **α** *in univ.:* HUGEB. Wynneb. 6 p. 110,31 aliis, qui arcana Dei ... per -um percipere non poterant. WETT. Gall. 6 qui *(sc. alumni Columbani)* ... -um exercebant in artibus diversis. WIPO gest. prol. p. 7,16 vulganda sunt tam gesta quam omissa, prout facultas -i dederit. IDUNG. PRUF. argum. 431 si ratiocinantis tale esset -um, quod *eqs.* OTTO FRISING. gest. 1,8 p. 25,23 nativorum volubilitatem n a t u r a l i percipiens -o (*sc. Berhtolfus;* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 162,16). ALBERT. M. nat. bon. 32 p. 15,71 ad -a ... pertinentia *(sc. qualitates)* ... Tullius enumerat duo, scilicet hebes et acutus. *saepius. comprehensio – das Erfassen, Begreifen:* ALBERT. M. summ. creat. II 1 p. 460,11 '-um', ut dicit Avicenna *(sc. Avic. natur. 6,5,6)*, 'est actus rationis, cuius propria vi invenitur medius terminus in syllogismo'. **β** *in formula affectatae modestiae:* EIGIL Sturm. 1 secundum parvitatem -i mei. HRABAN. carm. 20,6 me paupertas suffocat -i. epist. 35 p. 469,38 iuxta ... -i tenuitatem. WIDUK. gest. 3 praef. p. 100,20 quod -i sermonisque claritate egeat *(sc. opus nostrum). saepe.* **γ** *intellegentia, sagacitas, prudentia, sollertia – heller Geist, Intelligenz, Scharfsinn, Schlauheit, Klugheit, Findigkeit:* ARBEO Corb. 18 p. 208,21 erat *Ansaricus* ... vir ... alacer -o. EIGIL Sturm. 21 acer -o (WIDUK. gest. 1,9 p. 12,1. *al.*). DIPL. Otton. III. 241 deposcimus, ut Grecorum vivax -um ... suscitetis et nos arithmeticae librum edoceatis *(sc. Girbertus).* THANGM. Bernw. 5 p. 760,14 -o ac facundia adprime callebat. WIPO gest. prol. p. 5,14 Gedeonis -a. 1 p. 10,24 episcopus Bruno ... clarus -o (in regno *var. l.*). OTTO FRISING. chron. 5 prol. p. 226,27 multae antecessores nostros praeclarae sapientiae ac excellentium -orum viros latuerunt causae. *persaepe. v. et l. 1. meton. de persona ipsa:* VITA Heinr. IV. 9 p. 30,32 sunt -a novarum rerum cupida. CONST. Melf. 1,73,1 ad hoc se principalis -i erexit provisio, ut paci iustitiam sociaret. *al.* **δ** *dolositas, astutia – Listigkeit, Verschlagenheit:* POETA SAXO 2,67 immemores *(sc. duces)* morum gentis simul -i<que>. BERTH. chron. B a. 1077 p. 270,31 ille Augustensis *(sc. episcopus)* toto, quo poterat, versutissimus -o, corde durissimus adamantino ... restiterat. *al.* **b** *facilitas, dexteritas, virtus – Gewandtheit, Fertigkeit, Begabung, Talent:* HROTSV. lib. 2 praef. 1,7 ut ... supplici ... mentis devotione acceptum in datorem retorqueam -um *(spectat ad Vulg. Matth. 25,14sqq.).* BRUNO QUERF. fratr. 5 p. 41,10 qui *(Iohannes)* ... gravis erat ..., minoris -i circa res interiores, maioris circa res exteriores. VITA Heinr. IV. 12 p. 39,26 nulli locus erat evadendi, nulli profuit -um natandi. ALFAN. premn. phys. 1,20 p. 9 animalibus naturales quasdam notitias et -a (*PG 40,512A* μηχανάς) astutiasque ad salvationem indidit *(sc. Deus).* GUIC. (?) bers. 7 dimitte eum *(braccetum)* cuncurrere cum canibus ad lepores ..., quia sunt bestie, que habent multum -um in eundo et in redeundo. *al. v. et p.1865,27. meton. de persona ipsa:* OTTO FRISING. gest. 1,34 ars illa *(sc. texendi)* prius a Grecis tantum inter christianos habita Romanis patere coepit -is. **c** *scientia, notitia – Wissen, Kenntnis, Gelehrsamkeit:* **α** *strictius:* HUGEB. Willib. 5 p. 102,21 illi *(abbati)* magna mentis moderamine et dogmatum -o felicem fratrum contuberniam ... docebat. ALCUIN. carm. 1,1420 puer egregius crescebat corpore quantum, -o tantum librorum proficiebat. **β** *latius i. q. ars – Wissenschaft, Technik, (Ingenieurs-)Kunst (usu plur.: l.69):* ALBERT. AQUENS. hist. 3,40 pons ... -o antiquorum fundatus (*postea:* opus insolubile antiquorum caementis et -is fundatum). OTTO FRISING. gest. 2,22 erat in vicino castrum ... natura et -o munitum. EPIST. Wibald. I 451 p. 931,6 clausuras illorum *(Polonorum)*, quas in angustis locis precisa arborum densitate fecerant et ⌞magna -i mole obstruxerant⌟ (*cf.* RAHEW. gest. 3,3 magna mole ingeniose obstruxerant), penetravimus. *meton. i. qui machinas construit, machinator – 'Ingenieur' (cf. Wartburg, Frz. etym. Wb. IV. p. 686sq.):* GALB. Karol. 60,5 erat ... dormitorii domus adiuncta templo, ita ut -orum instrumenta praeparentur in illa, quibus parietem templi pertunderent. **d** *spiritus, impetus – Begeisterung, Inspiration:* WILLIB. Bonif. 2 p. 8,3 adeo ... divino exarsit -o ac lectionis adprimae se subdidit exercitio, ut *eqs.* (*sim.* epil. p. 58,13).

II *de inventione, re inventa:* **A** *abstr.:* **1** *commentum, inventum, propositum – Einfall, geniale Idee, Plan:* HRABAN. epist. 2b p. 384,11 mos apud veteres fuit, ut gemino stilo propria conderent opera, quo iocundiora simul et utiliora sua legentibus forent -a. WALAHFR. carm. 38,33 mille gerebas -is, quod praecipua virtute nequires. DIPL. Otton. I. 348 p. 475,12 hoc iuvandi -o eum *(episcopum)* volumus relevare, ut ... sit ... spetiali prerogativa protectus. LIBER argum. 25 argumentum dicitur argutae mentis -um (*cf. Cassiod. inst. 2,2,11* argumentatio ... quasi argutae mentis oratio). *al.* **2** *dolus, fraus, calumnia, deceptio, simulatio – List, Kunstgriff, Trick, Intrige, Betrug, (Vor-)Täuschung (c. gen. inhaerentiae: l.37.38):* **a** *in univ.:* CHRON. Fred. 4,69 Hysacius ... tractabat, quebus -es haec *(sc. ducem interficere)* potuissit emplere. TRAD. Frising. 344 p. 294,21 qui contra ... donationem ... a r t i b u s et -is ambulare aut infrangere conatus fuerit (BERTH. chron. B a. 1078 p. 320,1 versutiis, a., machinationibus ... seu -is quibuslibet. *sim.* a. 1077 p. 306,21 omni arte et -o. *al.*). HINCM. divort. p. 171,19 testificantibus ... suggerit *diabolus*: '-um potestis capere, ut ita pareat, quod dicitis, verum esse.' CHART. Sangall. A 552 inchoatum suum nullo peragat *(sc. aliquis)* ini-o. *persaepe. de avibus:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 61,29 multa -a faciunt, quod non perdant pullos. **b** *mala intentio, maleficium – böse Absicht, Tücke:* LEX Frision. 2,1 si nobilis nobilem per -um alio homini ad occidendum exposuerit. PONTIF. Rom.-Germ. 136,13 p. 239,1 duxisti *(sc. peccator confitens)* aut transmisisti per ullum -um servum ... in captivitatem? *al. abund.:* CAPIT. reg. Franc. 6 p. 14,36 absque ullo dolo malo vel fraudis -o (*sim.* DIPL. Ludow. Inf. 39 p. 157,11 falsitatis -o). ANNAL. regni Franc. a. 763 Tassilo dux Baioariorum ... per m a l u m -um se ... seduxit (TRAD. Frising. 475 p. 406,27. THEGAN. Ludow. 13. *saepe*). WIPO gest. 2 p. 18,20 nullo pravo -o. *al.* **c** *ars magica, incantatio – Zauberei:* PIRMIN. scar. 28b p. 125,1 cuncta alia mala cum supradicta ⌞-a diabolica⌟ (-o diabulo *var. l.*) nolite ea credere (*sim.* 22 p. 75,3 alia -a mala et diabolica nolite talia facere nec credere). ALBERT. M. animal. 6,100 postquam in eis *(suibus)* resederit ... spiritus, exit ex eis quiddam simile ei, quod exit aliquando cum embrionibus, quod vocatur hychomindez (*i.* ἱππομανές), quod interpretatur 'animal -i' in nigromancia a Graecis, a Latinis ... medicis ... vocatur harpa *(sim.* 6,106; *de re v. K. Kitchell, Albertus Magnus on Animals. vol. I. 1999. p. 573 adn. 210 et p. 576 adn. 222).* **d** *strategema – Kriegslist, 'Strategie':* VITA Aniani 9 (MGMer. III p. 114,15) fossata percutiunt *Huni*, ⌞omnem argumentum -a⌟ (omne -um argumentaque, omnique -o argumenta *sim. var. l.*) disponunt, quemadmodum civitatem neci traderent funditus. BRUNO MAGD. bell. 36 p. 38,26 ut nullo -o per tantam fortitudinem cum exercitu transire potuisset *dux*. YSENGRIMUS 4,110 scis, quibus -is prodita Troia fuit? CARM. de Frid. I. imp. 1712 urbes -o nulla ratione resistere posse. *al.* **3** *narratio excogitata, (ad)inventio – erfundene Geschichte, Lüge (usu plur.):* HINCM. annal. a. 879 p. 236,4 Gozlenus ... abbas ... comitem spe falsa de praecellenti potestate deludens et quaedam -a, qualiter id exequi posset, enarrans sibi coniunxit. **4** *causa, titulus – Grund, 'Titel', Rechtsanspruch (usu iur.):* **a** *in univ.:* FOLCUIN. Bert. 1,29 p. 49,22 (chart. a. 723) tam ex alode parentum meorum *(sc. Rigoberti)* quam de comparato seu de quolibet -o vel attracto ... mea ... videtur esse possessio (*sim.* TRAD. Weiss. 247 p. 239,1 seu de conparato vel de qualecumque ini-o). TRAD. Scheftl. 21 p. 32a,14 dono *(sc. episcopus)* ... omnia ..., de quocumque -o ad me pervenit. CAPIT. reg. Franc. 273,31 p. 323,32 qui persecutione Nortmannorum ... in illas partes confugerunt, ... habeant licentiam, quae ... quo-

[Leithe-Jasper]

cumque iusto -o adepti sunt, commendandi. *saepius*. *fort. add.:* DIPL. Loth. III. 46 p. 77,11 ut nullius . . . personę -um vel privilegium contra . . . loci presentem auctoritatem et libertatem valeat. **b** *praetextum – Vorwand:* CONC. Karol. A 11[B] p. 62,4 pontifex in ipso monasterio per nullum -um nullamque occasionem aut cupiditatem quemlibet abbatem mittat, nisi qui *eqs*. HINCM. divort. p. 242,6 ille *(rex)* tale -um de illa *(regina)* inveniet, ut ab illa liberetur et *eqs*. DIPL. Otton. III. 194 p. 603,28 predia suo episcopio vel monasteriis . . . pertinencia, que Rodulfus iniuste vel aliquo -o tenuerat. DIPL. Arnulfi 180 p. 274,22 ut nullus comes . . . per aliquot occasionis -um nihil sibi inde tollere nec minorari audeat. *al.* **5** *modus, ratio, via, methodus – Art, (Verfahrens-, Behandlungs-)Weise, Methode:* **a** *gener.:* FORM. Augiens. A 16 quod eventurum fore nullo -o fieri posse credo. B 24 quod repetit, per nullius -i (-us *var. l.;* -is B 35) evindicare non valeat. RUOTG. Brun. 19 p. 18,22 dummodo id efficerent *(sc. coniuratores)*, ut maximis . . . urbibus . . . quocumque -o potirentur (*antea:* modis omnibus). *al.* **b** *spec.:* **α** *math.:* Ps. BOETH. geom. 929 -o praesignante ea, quae naturaliter erant indivisibilia, positis notis nominibusque datis dispertiere *indagatores*. **β** *medic.:* TRACT. de chirurg. 157 in vulnere pulmonis, vesice et similibus oportet simile exercere -um. BRUNUS LONG. chirurg. 1,13 p. 111[A] sicut species sagittarum diversificantur . . ., sic etiam diversificatur in eorum extractione modus -orum. WILH. SALIC. chirurg. 2,5 p. 329[F] quod per conducturam partium *(sc. vulneris)* ad invicem non possit per tempus -o manuali coniungi, annecti aut conservari. *al.* **γ** *alch.:* HERACLIUS I 6,4 qui cupit egregios lapides irrumpere ferro . . ., -um, quod ego sub mente profunda inveni, accipiat. GEBER. summ. 42 p. 388 quoniam adhereret pars illius *(sc. argenti vivi)* fixa cum fecibus et nunquam per -orum genus aliquod ab illis separari posset. **B** *concr. i. q. instrumentum (auxiliarium), adminiculum – (Hilfs-)Mittel, Gerät:* **1** *gener.:* AGNELL. lib. pont. 168 p. 349 Ravennenses cives volventes in angaria cum funibus et ⌞-is ceteris⌟ (-mas cetera *cod.*). CHART. Brixin. 24 ut nullus . . . presumat cervos aut apros . . . plagis, laqueis, pedicis seu quolibet venatoriae artis -o capere. WILH. HIRS. const. 2,38 p. 208,3 moratur *cellerarius* pisces comparaturus vel -a structurus, quibus pisces capiuntur. ALBERT. M. phys. 4,2,1 p. 231,42 hoc est unum principiorum, quo utuntur, qui faciunt -a; fiunt enim multa vasa et syphones per illud principium. metaph. 4,1,6 p. 168,36 scientia de planimetrio et cosmimetrio et de ponderibus et de -is. *al.* **2** *medic. de emplastro:* TRACT. de chirurg. 1212 -um forma in testa ad modum clipei adhibeatur (*postea:* supradictum emplastrum . . . ad formam predicti clipei factum). **3** *milit. i. q. machina bellica, instrumentum bellicum – Kriegsmaschine, -gerät (abund.: l.49):* ALBERT. AQUENS. hist. 4,35 p. 300,27 milites . . . scalas et -a sua latenter muro applicuerunt. 6,2 quia nisi -is machine et mangenarum urbs adquiratur, nunquam aliqua vi armorum posset superari. DUOD. ad Cunon. (MGScript. XVII p. 27,47) nostri . . . -a et machinas reparare coeperunt. CHRON. Sigeb. cont. Aquic. a. 1193 p. 430,43 petrariis et -is, quibus urbem vallaverat *rex Francorum*, incensis. *al.* *fort. i. q. munimentum – viell.: Bollwerk, Befestigungsanlage:* ACTA imp. Winkelm. I 1006 p. 783,15 (a. 1273) domunculam unam, que est ante -um . . . castri, tenetur reparare abacia.

[2. ingenium *v.* insigne.]

ingens, -entis. *script. et form.: gen. sg. n.* -i: *p.1870,12. acc. pl. f.* -ias: *l.70. abl. pl.* -is: *l.69. pendet inf.: p.1870,23.* *immanis, enormis, immensus, eximius, extraordinarius, stupendus – ungeheuer, unermesslich, außerordentlich (groß), riesig, gewaltig, staunenswert:* **1** *de dimensione locali:* **a** *de hominibus eorumque corporibus (de animalibus: l.67):* ARBEO Corb. 18 p. 208,21 vir . . . corpori -s. WALTHARIUS 335 -es . . . ocreis suras complectitur aureis. ALBERT. M. animal. 22,146 'urni' sunt boves . . . 'cornua -ia duo gestantes'. *al.* **b** *de rebus:* ARBEO Corb. 40 divisus *(sc. puer lapsus)* scopulis -is (-bus *var. l.*). AETHICUS 37[b] utuntur *(sc. qui insulam Riffaricam habitant)* . . . curros falcatos et rumphaeas -ias. EIGIL Sturm. 4 arbores. WALAHFR. Wett. 23 Rhenus. CAND. FULD. Eigil. II 14,6 castrum. WALTHARIUS 842 clipeus. *persaepe*. **2** *de numero, quantitate:* **a** *de hominibus eorumque coetibus:* VITA Arnulfi 23 populorum -e (-i *var. l.*) caterva. WILLIB. Bonif. 6 p. 26,14 cum . . . -em Domino populum in Fresonis adquireret. p. 34,15 -s . . . populi m u l t i t u d o (7 p. 37,5. *al.*). POETA SAXO 2,121 captivorum numerus. *al.* *de exercitu:* ANNAL. Xant. a. 851 -s e x e r c i t u s congregatus est (a. 872. *al.*). WALTHARIUS 1104 ut . . . -em cuneum velut unum temnat homullum. *al.* **b** *de rerum mensura, pondere sim.:* WILLIB. Bonif. 6 p. 31,21 quattuor -is magnitudinis . . . trunci . . . apparuerunt. WALAHFR. hort. 148 sextarius. WIDUK. gest. 3,65 -is (-s *var. l.*) p o n d e r i s ferrum (THIETM. chron. 2,14 -is [-i *var. l.*] p. *sim.* WALTHARIUS 1173). THIETM. chron. 7,36 p. 442,26 precio. *al.* *permultus – sehr viel:* POETA SAXO 2,74 fundens -em pugna cruorem. WIDUK. gest. 1,5 vili pretio tam -s aurum. **3** *de vi, auctoritate sim.:* **a** *de rebus:* ARBEO Corb. prol. p. 188,21 quod . . . -ia tumulum erga deaurarem eximia *(v. notam ed.)*. 13 expectaculum. WALAHFR. hort. 75 ut -i res parvae ornentur h o n o r e (OTTO FRISING. gest. 1,62 p. 89,11). GODESC. SAXO theol. 21 p. 290,9 miraculum (WIDUK. gest. 3,11). *al.* **b** *de hominibus i. q. (eximie) potens, praeclarus – (ungeheuer, außergewöhnlich) mächtig, bedeutend, berühmt:* VULF. Marc. II 69 Marcellus . . . -s hostiles coelitus exsuperare dolos. CARM. de bello Saxon. 2,219 -es . . . viros extollit *rex* honoribus amplis. CARM. de Frid. I. imp. 658 summus presul erat . . . Adrianus, vir doctus, . . . moribus -s. **4** *de modo, virtute sim.:* **a** *spectat ad quae quolibet modo animum afficiunt:* **α** *in malam (vel neutram) partem:* ARBEO Corb. 21 p. 211,20 universis insistens -s p a v o r (WIDUK. gest. 3,46 p. 126,13). HRABAN. carm. 40,2,2 labor. WETT. Gall. 16 tristitia. WALAHFR. Wett. 192 -es patitur . . . dolores. ANNAL. Xant. a. 867 p. 25,1 bellum (WIDUK. gest. 1,22 p. 31,16). POETA SAXO 1,144 terror. *persaepe*. **β** *in bonam partem:* POETA SAXO 5,429 decus. REGINO chron. a. 853 p. 77,1 puer . . . -is (mirae *var. l.*) pulchritudinis. WIDUK. gest. 1,36 p. 53,25 laetitia. 1,39 prudentia. MARIAN. chron. a. Chr. 292 Probus Gallias . . . -e virtute restituit. CHART. Heinr. Leon. 117 p. 174,19 -es gratiarum actiones. *al.* **b** *spectat ad quae vehementia sua sensus afficiunt:* **α** *in univ. (fere de phaenomenis caeli):* WALAHFR. Mamm. 22,27 grando. ANNAL. Xant. a. 837 turbo ventorum. ANNAL. Laub. a. 846 (MGScript. I p. 15,13) tonitruum. EINH. Karol. 32 p. 36,19 vidit . . . delapsam caelitus cum -i lumine facem. WIDUK. gest. 1,36 p. 52,18 pluvia. *saepe*. **β** *de sonitu, voce sim.:* ARBEO Corb. 43 ut -s erumperet sonus ad designandum viri Dei consensum. CONST. Constant. 118 -i clamore (OTTO FRISING. gest. 1,18 p. 31,33). POETA SAXO 4,15 -i iubilo. *al.* **γ** *de pulsu:* Ps. GALEN. puls. 90 -s pulsus est, qui saltu suo tactu inspicientis forti motu pulsaverit. *ibid. al.*

***ingentiliter** *adv.* *modo paganorum – auf (sehr) heidnische Art und Weise:* LAND. MEDIOL. hist. 2,2 p. 46,41 dirissimi Longobardi, non parcentes iuvenibus nec senibus; qui et ipsi gentiles -r sese habentes venerunt Mediolanum *(cf.* p. 46,27 gentiliter populum interemisti *[sc. Lambertus])*.

***ingenualis** *v.* *ingenuilis.

[ingenualiter *v.* ingenuus *et ?*lino: NARR. Ebr. (NArch. 6. 1881. p. 529,24.]

1. ingenui *v.* ingigno. **[2. ingenui** *v.* ingemesco.]

***ingenuilis** *vel raro* ***ingenualis,** -e. *script.* -uwil(is): *l.69.* **1** *adi. i. qui ingenui est, ingenuo conveniens – einem Freien zugehörig, angemessen, eines Freien:* **a** *in univ.:* FORM. Pith. B 84 iam dicto illo -ile obsequium nullum unquam tempore non requiratur. 91 -ile ordine vivere adque consistere debeat. **b** *in iunctura* mansus, huba -ilis *sim. i. q. ingenuo locatus, liber – einem freien Pächter zugewiesen, frei, Freien-:* CAPIT. reg. Franc. 128,8 respiciunt ad eandem curtem m a n s i -iles vestiti XXIII (CAES. PRUM. gloss. p. 164[1] m. -ales sunt, . . . quilibet istorum mansorum habet CLX iurnales terrae, quos appellamus vulgariter kunihkgeshuve. *sim.* CHART. Epternac. 141 p. 211,24 mansum -wilem. *saepius*). COD. Lauresh. 3671 l. 4 huba -alis . . . solvit in censum sualem integrum pro friskingo denarios VI. (*sim.* DIPL. Zwent. 5 p. 27,9 quae *[loca]* faciunt hobas XCVII et dimidiam inter -iles [ge-

nuiles *var. l.*] et serviles). CHART. Rhen. med. I 134 p. 141,22 sortes. *al.* **2** *subst. masc. i. q. libertus – Freigelassener:* NITH. hist. 4,2 p. 41,18 sunt . . . inter illos *(Saxones)*, qui . . . frilingi . . . illorum lingua dicuntur; Latina vero lingua hoc sunt: . . . -iles (*sim.* HUCBALD. Leb. 11 p. 361,51).

ingenuitas (-uet-, -uęt-), -atis *f.* *script. et form.:* inie-: *l. 35.* -ta: *l.36.* *?confunditur c.* ingeniositas: *l.60.*

I *usu originario:* **A** *status hominis ingenui, libertas – Stand eines Freien, Freiheit:* **1** *proprie:* **a** *strictius:* **α** *in univ. (t. t. iur.; de re v. HRG I. p. 1228sqq. s. v. 'Freiheit'; p. 1513sqq. s. v. 'Gemeinfreie'):* LEX Sal. Merov. 13,8 si . . . ingenua puella quemcumque . . . secuta fuerit, -em (-etatem, -ętate *var. l.*) suam perdat. FORM. Andec. 10[b] de annis XXX seu amplius sub -etate nomen resedi *(sc. homo)*. CONC. Merov. p. 195,9[b] filii, qui ex ipsis *(ingenuis)* nati fuerint, in -e permaneant. LEX Ribv. 69,5 si quis pro hereditatem vel pro -em (genuitatem *sim. var. l.*) certare coeperit. CHART. Rhen. med. I 79 nullus heredum nichil agat servitutis, sed sub integra -e vitam ducat semper ingenuam. *persaepe.* **β** *de ecclesiis sim. spectat ad immunitatem (de re v. HRG II. p. 312sqq. s. v. 'Immunität'; v. et LThK.* [3]*V. p. 434sq.):* DIPL. Otton. III. 318 p. 744,37 abbatię liberales . . . sub -is arbitrio sunt corroboratę. DIPL. Loth. III. 52 ęcclesiam . . . sua . . . -e destitutam . . . ab . . . servitutis iugo omnino . . . immunem et liberam esse decernimus. *al.* **b** *latius de nativitate bona i. q. nobilitas – Adel, Vornehmheit:* VITA Bertilae 2 (MGMer. VI p. 102,6) ut salva morum honestate nihil de -is natione superbiret. ANNAL. Quedl. a. 937 non vilis personae, sed summae -is tirunculas canonicae religioni rite deservituras collegit *regina*. ALBERT. AQUENS. hist. 3,46 p. 210,3 que *(matrona)* magne erat -is et formositatis. *al.* *adde:* ALFAN. premn. phys. 1,93 p. 23 videntes . . ., quantam -em (*PG 40,533*[B] εὐγενείας) percepimus et quod planta sumus caelestis, ne degeneremus a natura. **2** *meton.:* **a** *actio manumittendi – Freilassung:* FORM. Marculfi capit. 2,32 p. 69 (ed. Zeumer) -is (ini-, -es *var. l.*) diverso modo factas *(sim.* FORM. Augiens. B 42 haec -a a me facta *eqs.)*. PAUL. DIAC. Lang. 1,13 ut . . . rata eorum *(sc. servorum)* haberi possit -s, sanciunt more solito per sagittam *eqs*. EPIST. var. II 8 p. 312,34 (epist. Ludow. Pii) libellus perfecte et absolute -is. REGINO syn. caus. 414 p. 188,10 si . . . quaelibet opposita persona contra hanc -is cartam venire tentaverit. *saepius.* **b** *charta manumissionis – Freilassungsurkunde (de re v. E. Stengel, Immunitätsprivilegien. 1910. p. 346, nota 3):* FORM. Senon. II 9 p. 216,19 hanc -em manu propria subscripsi *(sc. archiepiscopus)*. CHRON. Bened. I 7 add. p. 216,42 privilegia monachis dedit *Karolus* et, ut illius concessionis -s firma perseveraret omni tempore, sigilli sui inpressione iussit sigillari. *al.* **B** *de habitu hominis ingenui:* **1** *nobilitas animi, probitas, honestas – Edelmütigkeit, Vortrefflichkeit, Rechtschaffenheit (c. gen inhaerentiae: l. 52):* EPIST. divort. Loth. 5 p. 216,18 quippe cum nec criminum eis *(senatoribus regni Francorum)* damnositas obiciebatur, sed probitatum -s laudibus efferebatur. CHART. Basil. C II 124 (a. 1273/74) principis generis ac morum -s, animi virtus preclara . . . est auribus inculcata. *al.* **2** *?largitas – ?Freigebigkeit (meton. in titulo honorifico):* CHART. Merseb. 343 p. 272,21 (a. 1268) placuit . . . -i nostre *(sc. marchionis)*, ut *eqs.* **3** *mens, sagacitas – Verstand, Scharfsinn (fort. per confusionem c.* ingeniositas): VITA Ger. Bron. 21 p. 672,27 prudens lector perspicacissimam huius viri Dei demiretur prudentiam, quanta videlicet -e in . . . scripto libertaverit hanc abbatiam.

II *?per errorem i. q. virginitas – Jungfräulichkeit:* LEX Raet. Cur. 9,5 si aliquis eam *(sc. orbam)* in coniugio prendere voluerit, non antea se ad illa coniungat, quam eius -s ab ipso tutore fuerit adprobata; nam si ab ipso tutore eius virginitas violata fuerit *eqs*.

1. *ingenuo, -are. (ingenuus) **1** *manumittere – freilassen:* LEX Raet. Cur. 26,12 qui quingentus servus habet, C ingenuus dimittere potest; . . . nec sic quamvis moiore *(sic)* numerus servorum habeat, plus de hoc numero -are non potest (*cf. Pauli sent. 4,13* manumitti non licet). **2** *refl. i. q. statum hominis ingenui perpetrare, se liberare – den Stand eines Freien erlangen, sich zum Freien machen:* CAPIT. reg. Franc. 53,4 (a. 808) de his, qui se fraudulenter -are volunt *(sim.* 86,4 qui *[homines]* per ingenia vel iniuste consentiente comiti . . . se -are voluerint *eqs.)*.

2. *?****ingenuo,** -are. (ingenium; *cf.* *ingeniari; *fort. per contam. c.* ingenuus *formatum*) *excogitare, moliri – ausdenken, betreiben:* FROTH. epist. 1 interfeci in . . . forestibus lupos CCXL, interfeci dico, quia me iubente et -ante (*ni leg.* ingeniante) capti fuerunt. *cf.* *ingenior.

ingenuus, -a, -um. *script. et form.:* inienu(us): *l. 23. 53.* inieiuni(us): *l.22.* -ni(us): *l.46.* *?gen. pl.* -num: *l.26.* *acc. pl.* -is: *l.43.* *abl. pl.* -us (*ni leg.* -is): *l.47.* *usu subst.: passim, e. g. l.19.26.27.* *confunditur c.* ingenium: *p.1873,1.*

I *ingenitus – angeboren, innewohnend:* LUP. FERR. epist. 44 quae *(importunitas mea)* ipsum . . . -um pudorem excludit.

II *(nativitate) liber – frei (geboren), den Stand eines Freien besitzend:* **A** *strictius (t. t. iur.; de re v. p.1871,10):* **1** *de hominibus:* **a** *in univ.:* LEG. Burgund. Rom. 20 si quis -um natum ligaverit. LEX Ribv. 1 si quis -us -um ictu percusserit. CHART. Epternac. 39 p. 95,24 -i Franci. FORM. Arvern. 3 p. 30,22 si de ipsus *(sc. manumissis)* aliquit generatum fuerit, inieiunii *(sic)* permaneant. 5 p. 31,4 quem *(statum)* libero et inienuo *(ed.,* ienuo *cod.)* videor habere. LEX Baiuv. 16,5 capit. p. 267 si -um hominem vendiderit *(sc. aliquis; sim.* CONC. Karol. A 19[G],5. *saepius)*. DIPL. Karoli M. 129 p. 179,37 quicquid ⌞de ipsis -num⌟ (in eorum CHART. Hersf. 14 *[var. l.]*) hominibus exactaverunt. CHART. march. Misn. II 470 p. 326,33 -is mediocribus simul in unum dives et pauper presentibus *('Mittelfreie'; de re v. Dt. Rechtswb. IX. p. 793sq. s. v. 'Mittelfreie'). persaepe.* **b** *opp.* servus *sim.:* TRAD. Frising. 427 p. 366,17 (a. 819) pateat omnibus in Baiovvaria manentibus tam -is quam et deservientibus, quomodo *eqs*. DIPL. Loth. I. 6 p. 65,30 ad . . . homines . . . ecclesie tam -os quam servos . . . distringendos (DIPL. Ludow. Germ. 13 p. 16,20. *saepe*). HINCM. divort. 6 app. p. 249,19 ex -o factus est servus. DIPL. Conr. II. 41 p. 47,2 quod ipse *(episcopus)* . . . duos fratres . . . ex servili patre et matre -a progenitos . . . ex servilibus personis censuales fecisset. VITA Meinw. 214 p. 126,23 homines . . . tam litos quam et -os. *saepius.* **c** *opp.* nobilis *sim.:* LEG. Wisig. 2,3,4[tit.] ut personis nobilibus questio per mandatum nullatenus agitetur et qualiter humilior -us sive servus per mandatum questioni subdatur. CAPIT. part. Saxon. 15 inter centum XX homines, nobiles et -is similiter et litos. COSMAS chron. 1,34 p. 62,30 ut quam ipse Douora tam eius proles postera sit inter nobiles et -os. *al.* **d** *spectat ad manumissionem:* FORM. Andec. 20 p. 11,8 te . . . a diaei presente -um *(ed.,* -ium *cod.)* esse precipimus, tamquam ab -us parentibus fuissis procreatus. CHART. Fuld. B 77 add. p. 140,29 ancilla nostra . . . per manu nostra iactante denario secundum lege Salica -am. *al.* *iuncturae* -um facere, dimittere *sim. i. q. manumittere – freilassen:* CHART. Epternac. 3 p. 19,30 (a. 697/98) exceptis hominibus illis, quos per epistolas -os relaxavimus *(sc. Ermina; sim.* FORM. Marculfi 1,22 [ed. Zeumer] esse relaxati -i [inienui *var. l.*]. *al.)*. VITA Richar. 7 (MGMer. VII p. 448,11) reliquimus in Frantia, quos -os non dimisimus. FORM. Flav. 8 p. 476,25 volumus . . ., ut, -us quos fecimus aut inantea fecerimus, . . . super ipsas terras pro -os conmanent. *al.* **2** *de rebus i. qui hominis liberi est, homini libero conveniens – einem Freien zugehörig, angemessen, eines Freien:* **a** *corpor.:* DIPL. Otton. II. 22[b] cum . . . curte terraque indominicata sexque mansis -is. **b** *incorpor.:* CHART. Sangall. C 195 (a. 807) vitam ducatis *(sc. servientes a servitute absoluti)* -am. MIRAC. Pirmin. 19 quo devotius humanae servitutis nodo solutus -ae traderetur *servus* libertati. *al.*

B *latius:* **1** *spectat ad homines fideles:* SALOM. III. carm. I 2,72 -os maledicta choors Chananea triumphat, libertos olim servilis factio caedit. *fort. add.:* WALTH. SPIR. Christoph. II 5,39 serve Dei, invalidas propius res aspice nostras et crucis -um nobis impone sigillum. **2** *nobilis, illustris, grandis, praestans – vornehm, edel, bedeutend, herausragend, trefflich:* **a** *de hominibus:* THIETM. chron. 8,13 p. 508,21 satis -us erga hunc mundum fui *eqs*. EPIST. Hann. 66 p. 114,1 etsi . . . id

[Leithe-Jasper]

morbi *(v. notam ed.)* familiare sit -o (ingenio *H*), in vobis *(sc. Gunthero)* tamen hoc illustrium natalium argumentum me *(sc. Meginhardum)* minime iuvat. VITA Vicel. 155 per quos *(annos)* -us vir et illustris Vicelinus multos sudores tulerat. *al.* **b** *de rebus:* WALAHFR. hort. 9 non negat *(sc. quaecumque possessio ruris)* -os (nobiles *var. l.*) holerum progignere foetus. LUP. FERR. epist. 37,4 vos *(sc. Heriboldum episcopum)* . . . -is . . . artibus ornatos nosse desidero (*sim.* RUOTG. Brun. 20 p. 20,2 nec abesse tibi . . . -arum arcium matrem). WALTH. SPIR. Christoph. II 1,124 -i vultus. BRUNO QUERF. Adalb. A 4 Wogitihc . . . traditur . . . ad -am Parthenopolim, Theutonum novam metropolim. fratr. 13 p. 58,17 tota . . . estate usque ad -um festum omnium sanctorum. *saepius.* **3** *urbanus, acutus – gebildet, geistreich:* WALTH. SPIR. Christoph. II prol. 20 quatenus exhausti tenuis farrago libelli . . . accubet -is vel in imo margine biblis. 1,100 Sursulus -a cantavit prelia voce *(v. notam ed.).* **4** *speciosus – ansehnlich:* WALTH. SPIR. Christoph. I 14 impiissimi regis insania iussit duas puellas -e . . . pulcritudinis ante se invitari.

adv. **ingenue.** **1** *usu originario i. q. aperte, vere – offen, aufrichtig, wahrhaft:* LUP. FERR. epist. 114,2 -e fateor (*sim.* HEIRIC. Germ. I comm. p. 430,2 confiteor). METELL. Quir. 8a,39 nullo . . . turbine motus -e perstabat eumque negare negabat, quem certis didicit documentis. **2** *per confusionem i. q. ingeniose – geschickt:* CHRON. Reinh. a. 1190 p. 547,28 apparatibus -issime factis.

***ingenuwilis** *v.* *ingenuilis.

1. *ingeries, -ei *f.* (ingerere; *per analogiam ad* congeries *formatum, ut vid.*) *abundantia (ingerens) – (hereinbrechende) Fülle:* CARM. de Nyn. 287 informem *(sc. natum)* cunctis tenuit . . . carnibus ingens morborum -es. *Leithe-Jasper*

[2. ingeries *v.* indigeries.]

ingero, -gessi, -gestum, -ere. *form. praes.: coni.* -gerem: *p.1874,5. inf.* -gerre *(cf. Stotz, Handb. 4,VIII § 133.5): l.65.* -gerrere: *p.1874,18. pendet: acc. dupl.: p.1874,39.* contra: *p.1875,3.5. partic. perf. usu adi.: l.59.; subst.: l.48.*

I *c. obi. variis:* **A** *proprie:* **1** *inducere, indere – hinein-, zuführen, hineingeben, einlassen:* **a** *in univ.:* WALAHFR. hort. 374 medici . . . hanc *(ambrosiam)* . . . colunt, tantum quae sanguinis hausta absumit, quantum potus -erit almi. WALTH. SPIR. Christoph. II 6,219 cum . . . meum funus hęc credula turba sacello -at. ALBERT. M. veget. 7,4 quando in ventrem -tum est *(sc. nutrimentum)* per manducationem. *in imag.:* EKKEH. IV. bened. I 30,46 -e (gloss.: compelle intrare; *sc. Paulus*) virtutes, per vim presume salutes. **b** *infigere – hineinstoßen:* WALTHARIUS 683 heros . . . capulo tenus -it ensem. **c** *suscipere, comedere – aufnehmen, essen:* WALAHFR. exord. 20 p. 493,12 ex nimietate -torum nec corporalia alimenta potest crapulatus honeste tractare. **2** *adducere, adhibere – heranziehen:* CHART. episc. Wirz. I 272 p. 302,14 (a. 1243) ita quod ad . . . legationem nullus nobilis extraneus extra terram nostram residens -atur. CHART. Carinth. V 454 dominus Articus . . . in concordia fuit cum . . . abbati, quod *(ci.,* quid *ed.),* si aliquo tempore . . . abbas vel sui successores . . . poterint -ere seu invenire homines, quos . . . ei dimittere faciet. **3** *facere, committere – machen, begehen:* GESTA Neap. 40 p. 423,22 quos *(sc. infestationes et bella)* contra Romanos -bant *Langobardi.* VITA Pus. 7 p. 219,18 quid moras -endum? **4** *de igne i. q. inicere – 'legen':* VITA Willeh. 11 cum -tus ignis cuncta consumeret. **B** *translate:* **1** *afferre, inferre – antun, zufügen, (bei)bringen:* VITA Arnulfi 8 exesis iam membris vigiliis adque ieiuniis geminum -bat cruciatum. LEX Baiuv. 4,31 capit. p. 217 de peregrinis, ut nullus eis m o l e s t i a m -at (DIPL. Ludow. Germ. 90 p. 130,23. *al. sim.* CHART. Sangall. A 410 calumniam. DIPL. Arnulfi 32 p. 48,16 calamitatem ingerre. DIPL. Otton. I. 169 p. 215,28 incommoditates *al.*). EPIST. Col. 2 quam *(aeternam damnationem)* . . . papa illi *(episcopo)* -ssit. BRUNO QUERF. Adalb. B p. 59,11 quod mala . . . dux Bohemorum . . . sibi suisque fratribus plura -isset (-isse *var. l.*, fecisset A). *saepe.* **2** *imponere, iniungere – auferlegen:* DIPL. Karlom. (I) 49 p. 69,19 ut . . . neque vos neque . . . quislibet iudiciaria potestas . . . abbatissae . . . nec mansiones faciendum nec nulla retribucione requirendum . . . -ere nec exigere non presumatur. DIPL. Karoli III. 148 p. 240,14 nullum alium censum vel servitium nullo unquam tempore -ere quis presumat. **3** *efficere, causare – erzeugen, verursachen:* VITA Arnulfi 30 de multis pauca conabor proferre, ut non fastidium audientibus ingerem. LIBER diurn. 106 p. 139,21 ne iste tibi *(sc. tuae caritati)* casus aliquam -at pusillanimitatem. ALFAN. premn. phys. 18,9 p. 98 alias . . . non existimandum est esse bonas delectationes . . . nec -entes (*PG 40,680B* ἐμποιούσας) paenitentiam nec *eqs.* **4** *edere, iactare – äußern, ausstoßen:* **a** *in univ.:* WALAHFR. Blaithm. 151 tibi talia, barbare, dicta -it (ig- *var. l.*): *'eqs'.* THANGM. Bernw. prol. p. 758,7 cum saepius -rem grave peccatum esse *eqs.* 28 p. 772,6 immensas minas -unt *laici* adversus apostolici vicarium. ARS med. 3 p. 420,19 melancolica passione . . . occupati verba etiam maligna cum factis -unt. *al.* **b** *c. sensu suggerendi, rogandi:* EPIST. Desid. Cad. 2,6 p. 52,12 non incongrue arbitravi rediviva commonitione eadem *(sc. dicta)* -rrere *(v. notam ed. p. 53).* **c** *c. sensu obiciendi, increpandi:* THANGM. Bernw. 17 p. 766,15 saeva maledicta episcopo -unt *(sc. congregatio sororum).* **5** *referre, commemorare – anführen, zitieren:* LAMB. TUIT. Herib. 1,6 consonabant . . . indicia boni testamenti, ut, cum ab episcopis aperiretur textus evangelii, ultro -retur lectio Isaici vaticinii. **6** *deferre – vorbringen, anzeigen:* CAPIT. reg. Franc. I 105,8 p. 217,21 quod aut ille, qui crimen -it, aut ille, qui se defendere vult, periurare se debeat *eqs.*

II *refl.:* **A** *se conferre, intrare – sich begeben, gelangen, eindringen:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* LEX Baiuv. 15,3 si quis forte, dum domum flamma consumpsit, se quasi auxilium adlaturus -erit *eqs.* REGINO chron. app. 1 priusquam se inter montium -ret *(sc. sidus)* abdita. **b** *invadere, irruere – einfallen:* LEG. Wisig. 9,2,8 p. 371,1 quotiescumque aliqua infestatio inimicorum in provincias regni nostri se -it *eqs.* **c** *se inicere, immittere – sich eingeben:* RADBERT. corp. Dom. 3,66 spiritus sanctus . . . offert, ut omnibus per fidem renascentibus se promptus -at. **2** *translate:* **a** *se adiungere, applicare (ad) – sich anschließen (an), bei-, eintreten (in):* CHART. Mulh. Thur. 77 (a. 1231) nullus . . . civis . . . predicto insistat operi, nisi se ipsorum *(mercatorum)* -at unionem. **B** *accedere, aggredi, occurrere, obvenire – heran-, hinzutreten, -gehen (an), angehen, entgegentreten, begegnen:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* CAPIT. reg. Franc. 196,52 didicimus . . . contra legem divinam . . . feminas sanctis altaribus se ultro -ere sacrataque vasa inpudenter contingere. EKKEH. I (?) Wibor. 8 quos *(aegrotos)* ei germanus suus . . ., prout se quisque ei iter agenti -ret, deferre consueverat. **b** *se ostendere – sich zeigen:* WALAHFR. carm. 5,31,12 -e *(sc. Liutgerus)* te nostris visibus. **c** *se offerre, subvenire – sich dar-, anbieten, zu Hilfe kommen:* LAMB. TUIT. Herib. 2,16 p. 237,14 qui non tantum querentibus subvenis, sed et non querentibus . . . te -is. **d** *occurrere, obvenire – begegnen, zu finden sein:* ABBO FLOR. calc. 3,48 p. 103,17 in omnibus disciplinis mathematicis se huiusmodi doctrina -it numerisque se implicat, qui *eqs.* **2** *translate:* **a** *se inferre, interesse – sich einbringen, beteiligen:* **α** *in bonam vel neutram partem:* NARR. de lib. Fab. 10 p. 414,21 nullus . . . illi electioni se -at, nisi quos religiosos viros congregatio vestra vocaverit. DIPL. Loth. III. 67 p. 105,23 cui . . . actioni advocatus nullatenus se nisi vocatione abbatis temptet -ere. **β** *in malam partem i. q. se immiscere, interponere – sich einmischen, eindrängen:* DIPL. Conr. II. 261 p. 362,7 ut nullus dux . . . iam fatos sacerdotes . . . audeat inquietare vel ultro se -ere in omnibus casis (causis *ci.*) et rebus. CHART. archiep. Magd. 275 (epist. papae) quatenus, si predictus episcopus in aecclesia vestra se -ere attemptaverit, ei assistere . . . nullatenus presumatis *(sc. capitulum). al.* **b** *molestum esse – lästig fallen, sich aufdrängen:* HERM. IUD. conv. 9 p. 96,26 religiosis ecclesiae doctoribus . . . cotidie me oportune importune -ens meis eos questionibus pulsare non destiti. HELM. chron. 69 p. 133,1 ubi . . . dux . . ., qui pontificibus manus non offerat, recusatus . . . se non -at? **c** *nasci, dari – sich ergeben, bieten:* CHART. Naumb. I 186 p. 167,45 (a. 1146/47) cum oportuna occasio se . . . -isset (421 p. 376,41 facultas). INNOC. III. registr. 1,120 p. 184,5 con-

[Orth-Müller]

grua oportunitate se temporis -ente. **d** *intercedere, agere – vorgehen, etwas unternehmen (gegen):* LEX Baiuv. 7,2 si contra hoc quis gesserit (incesserit, se -erit *var. l.*). **C** *se gerere – sich verhalten:* BURCH. URSB. chron. p. 27,15 Cremona ... civitas ... contra Mediolanenses ... sese audacter -ssit. **D** *se profiteri – sich ausgeben, auftreten (als):* CHART. Sangall. B 328 p. 255,8 (a. 1225) post mortem ... Arnoldi quidam, qui se pro heredibus -bant, ius hereditatis in ... Bertoldum ... tunc temporis causidicum transtulerunt. CHART. Livon. A I 77,19 si quis ... heredem se -erit, ponet fideiussores, ne quis hereditatem illam de cetero exigat. *al.*

1. ingestio, -onis *f.* *(cibi) sumptio – (Nahrungs-)Aufnahme:* ALBERT. M. animal. 13,84 omnia *(intestina)* ... formavit natura propter operationes digestioni et -i et egestioni cibi convenientes, quae a quibusdam vocantur cibi receptio et eiusdem decoctio et exitus superfluitatis.

[2. ingestio *v.* indigestio.**]**

***ingesto,** -are. *partic. praes. coniug. II. (cf. p. 696,26). inferre – zufügen, beibringen:* CHART. Rhen. inf. I 79 (a. 897) iubemus *(sc. rex)*, ut ... receptio nemine molestiam ullam -ente *(ni leg.* -ante, ingerente) ulterius inconvulsa perseveret.

ingigno, -genui, -genitum, -ere. *ingenerare – einpflanzen:* ALBERT. M. div. nom. 4,62 p. 171,60 '-itur' *(PG 3,700D* ἐγγένηται; *sc. lumen intelligibile)*, id est intus immittitur, 'animabus', in quibus ante illuminationem praecedit quandoque error.

adi. **ingenitus,** -a, -um. *innatus, insitus – angeboren, natürlich:* LEG. Wisig. 5,7,17 -a (ingenuita, ingenuitatis, ingenui *var. l.*) libertas gratie dono fit nobilis. AGIUS epic. Hath. 371 -us mortalibus ardor amoris. WIDUK. gest. 1,24 qui *(Thiatmarus)* calliditate -a (ingenti, ingenii *var. l.*) multos mortales superaret. EPITAPH. var. II 64,4 perpetior *(sc. mortuus)* casum omnibus -um. *al.*

***ingladiabiliter** *adv.* *sine gladio – ohne Schwert:* BERNO (?) rat. (PL 142,1088B) ibi *(sc. in concilio)* nos ... Floriacenses patrum auctoritate armati et -r perarmati adfuimus ..., ut in aeternum eis *(canonicis Aurelianensibus)* silentium super hoc negotio imponeremus.

***inglaro,** -atum, -are. (in *et* glarea; *cf. ital.* inghiaiare) *partic. perf. usu adi. i. q. glarea substructus – mit Kies angelegt, Kies-, Schotter-:* ALBERT. MIL. temp. 287 p. 547,31 fluvius Rodani sparsit super stratam Sancti Mauricii et super strata -a.

inglomero, -are. *coacervare – auftürmen:* ODO MAGDEB. Ern. 6,323 undas spumeus -at vortex.

ingloria, -ae *f.* *dedecus – Schande:* HILDEGAR. Far. 123 (MGMer. V p. 200,20) post hanc -am *(sc. cladem Karolo II. a Northmannis allatam)* ... venit decimus annus, qui *eqs.*

ingloriatio, -onis *f.* *infamia, dedecus – Verachtung, Unehre, Schande:* ALBERT. M. eth. I 354 p. 300,66 videtur, quod male diffiniat eam *(verecundiam)* 'timorem -is' *(p. 1128b,12* ἀδοξίας), hoc est turpis, quod sequitur -o et confusio (*sim.* 360 p. 304,16. II 4,3,6 p. 326b,30sq.). 354 p. 300,72sqq. gloriatio et -o consistunt in altero et non in ipso; verecundia non est tantum in altero, ... ergo non debet per -em diffiniri. *ibid. al.*

ingloriosus, -a, -um. *gloriae expers, inhonestus – unrühmlich, unehrenhaft (in figura rhet. litotes q. d.: l. 57):* EPIST. ad Wrat. 7 p. 396,12 gloriosi nominis, vitę quoque non -ioris regi Boemię ... Cracoviensis episcopus. CONR. MUR. summ. p. 160,15 mulier deridenda ... poterit nominari: ... inhonorabilis, -a *eqs.*

inglorius, -a, -um. **1** *de hominibus i. q. gloriae expers, inhonestus,* ἄδοξος *– ruhmlos, ungerühmt, ehrlos, schmählich:* WALTHARIUS 946 quid mihi, si Vosago ... -us ibo? UFFING. Ida 1,20 p. 481,33 dedecoris damnum per nonnullos pertulit -us *(sc. homo contractus)* annos. VITA Liutw. 8 qui quamvis sub monachico habitu ceu -us ... degeret, ... tamen *eqs.* LAMB. HERSF. annal. a. 1071 p. 121,10 in comitatu Balduwini id ... servabatur ..., ut unus filiorum ... principatum ... optineret, caeteri vero fratres ... huic subditi -am vitam ducerent. *al.* **2** *de rebus i. q. ignobilis – unbedeutend, unansehnlich:* CHART. Mog. A II 555 p. 920,3 (a. 1191) considerantes ecclesiam ... in Ascaphenburc diu fuisse -am ... villulam ... ei in dotem liberaliter ... contulimus *(sc. archiepiscopus).*

adv. **inglorie.** *sine gloria, inhoneste – ohne Ehre, in Schande:* OTTO FRISING. gest. 2,10 indignationem eius *(sc. principis)* incurrens ... mandatis sevioribus -e redire coactus in via etiam vita decessit *cardinalis.*

[inglutimum v. ingluvies.**]**

***inglutinatio,** -onis *f.* (inglutinare) *?compago corporis – ?Körper(bau):* VITA Eptad. 19 (MGMer. III p. 192,25) incredibile terrore correptus vix ad suarum abditis (abdita *var. l.*) latebrarum fluctuosissima -e pertraxit *Sigifunsus.*

inglutino (incl-, -udeno), -are. *conglutinare – ver-, zusammenkleben:* COMPOS. Luc. X 19 calefacis modicum ipsa ossa et inc-as (-as *var. l.*). BOTAN. Sangall. 58 ad fistola sanandum: herba iouitillio, terris eam diligenter cum albumen ovi, -denas plaga mane et sera.

ingluttio (-utio), -i(v)i, -itum, -ire. *devorare,* καταπίνειν *– ver-, hinunterschlucken:* FRAGM. mul. III 46 ascendit *matrix* volvendo ad stomaco cum inflaccione et -ire aliquid non permittit (*sim.* TRACT. de caus. mul. 55). ANTIDOT. Glasg. p. 146,31 scleroma, id est duricia, sic intelligitur: -ire <e>sca non possunt *(sc. patientes).* ALBERT. M. veget. 6,227 -utita *(sc. calamita)* in modica quantitate provocat egestionem. *al.* *in imag.:* YSENGRIMUS 5,387 -utisse *(sc. dulcia)* solum ventusne efflata tulisse credatur, dubito.

1. ingluvies, -ei *f.* *(?n.: l. 37.)* *script. et form.:* -ubiem: *l. 30.* -utimum: *l. 37.* *decl. I.: l. 39.42.* **1** *proprie i. q. guttur, fauces – Kehle, Schlund:* AURELIUS 12 p. 706,23 definitio ... sinacis est difficilis translatio et praefocatio acuta cum valido impetu circa inguinem (-em *cod. Augiens. CXX*). p. 709,6 quodsi maior erit -s (-em *cod. Augiens. CXX*, -biem *cod. Vindob. lat. 68; Cael. Aur. acut. 3,3,14* si transvoratio fuerit difficilis) et trahere non possunt *(sc. synanchici)*, aliqua (aqua *cod. Augiens. CXX*) mulsa erit adhibenda usque ad declinationem. *fort. huc spectat:* RICHARD. ANGL. (?) anat. II p. 87,1 (add. in marg.) trachee arterie et <ysop>hago superponitur epiglotum, quod epilogus dicitur, <clau>dit tracheam arteriam super -timum. **2** *meton. et translate:* **a** *helluatio, luxuria – das hemmungslose Einverleiben, Gier, Unersättlichkeit:* IONAS BOB. Ioh. 18 p. 340,23 dum v e n t r i s -ae gulae obediendo subcumbunt *(sc. imitatores Adam;* WILLIB. Bonif. 8 p. 50,30 v. satiare -em. GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 57. *al.* ALBERT. M. Matth. 20,22 p. 503,57 dicitur ... calix ... v. -ae *[ed.;* -e *autograph.])*. WALAHFR. Wett. 713 -em vitare cibi potusque monemus *(sc. caelicolae).* CARM. potat. 3,9,3 obsecramus regem Christum ..., ne -e potuum demergamur in barathrum. *saepius.* *expressius i. q. voracitas – Gefräßigkeit, Völlerei:* VITA Find. 4 cum tanta fames eum urgeret, ut panem totum et plus manducare vellet ..., Deum ... rogavit, ut huiuscemodi -em ... a se auferret. AMARC. serm. 3,823 -em devitet *presbyter* et ebrietatem. *al.* **b** *vitium – Laster:* WALAHFR. exord. 20 p. 493,10 prandentes ... de parvis refectionibus usque ad ebrietatis -em interdum prolapsos credibile est. LAMB. HERSF. annal. a. 1063 p. 86,5 exhaustis pene cunctis opibus monasterii ... ad exsaturandam -em (inluviem, congluvie *var. l.*) avaricie. CHART. cell. Mar. 127 p. 196,21 ne quis in posterum avaricie sue saciare volens -em manus violentas ... in sepedicta bona inicere presumat. ADILB. AUGUST. Simp. 21 p. 249A illa crudelissima bellua *(sc. lupus)* ... cum ... infantulo, quem ad -em suae voracitatis reprimendam rapuerat, accurrit.

[2. ingluvies *v.* illuvies. *adde ad vol. IV. p. 1299,1:* VITA Eucher. 3 (MGMer. VII p. 48,2) velud fons ing-s momento replens amnem ita hunc gloriosissimum virum omnium scientia scribturarum ... infundebat.**]**

ingluviosus (-ui-), -a, -um. *pendet* ad: *l. 70.* *vorax, gulosus, insatiabilis – gierig, unersättlich:* CHRON. Tiburt. a. 73 (MGScript. XXXI p. 230,27; c. 1242) Vitelius ... vorax, -us ... duo milia piscium in una cena dicitur devorasse. CONR. MUR. physiol. 317 est animal migale versutum sive dolosum, vivere de rapto gaudens ac -um (inglui- *var. l.*). BERTH. RATISB. serm. exc. p. 65,37 homo evangelicus non debet -us esse ad hec temporalia, sed parcus et moderatus.

ingnatus *v.* innascor. **ingola** *v.* incola.

[Orth-Müller]

ingon *v.* inguen. **ingoro** *v.* incurro.

***ingranatura,** -ae *f.* (in *et* granum) *confunditur c.* *ingravatura: *l. 6. actio in grana redigendi – Verarbeitung zu Granen (cf. p. 989,44sqq.):* ACTA imp. Winkelm. I 1003 p. 766,5 (a. 1278) es vetus non debet ingranari (ingravari C), quod sine -a (ingravatura C) potest alligari. *v. et l.15.*

***ingrandino,** -are. (in *et* grandinare) *caedere, verberare – schlagen, eindreschen (auf):* EKKEH. IV. cas. 36 p. 82,16 rapto flagello . . . hominem . . . intro capite tractum totis viribus a dorso -at *(sc. Ratpertus).*

***ingrano,** -are. (in *et* granum) *confunditur c.* ingravare: *l. 5. in grana redigere – zu Granen verarbeiten:* ACTA imp. Winkelm. I 1004 p. 767,22 (a. 1278) quodlibet miliare est cantariorum quatuor et quando -atur, ut laboretur in sicla, minuitur ex ingranatura libri XXXV. *v. et l.5.*

***ingrassatio** (incr-), -onis *f. furor, saevitia – das Wüten:* CHART. Argent. I 346 p. 258,32 (a. 1251) propter multorum inc-em et maleficii detestationem penas ante statutas contra huiusmodi sacrilegos aliquantulum duximus *(sc. praelati civitatis et alii)* exaggerandas.

ingrasso *v.* incrasso.

ingrassor (incr-), -atus sum, -ari. **1** *intrans.:* **a** *diffundi – sich verbreiten, um sich greifen, 'grassieren':* CONC. Merov. p. 168,21 inc-atur temeritas. ANNAL. Formos. a. 1089 (MG Script. V p. 36,17) pestilentia ignearia -ta est. **b** *furere, saevire – wüten:* ANNAL. Rup. Salisb. II a. 1258 dominus Phylippus intellecta sua depositione furiali modo contra canonicos et ministeriales -atur. **2** *trans. i. q. persequi, vexare – verfolgen, quälen:* EPIST. Teg. II 178 p. 211,8 consolatus sum in eo *(sc. abbate)*, quem elegistis *(sc. Werinherus et alii)* . . . nec lupum Frisigensem vos diu -antem *(ci. Pez;* ingrasscente *cod.)* infringere permisistis.

ingratis *adv. non volenter, casu – unwillentlich, unabsichtlich:* ANNAL. Altah. a. 1015 Ernust dux Alemannorum in venatione -s (ex inproviso ANNAL. Hild.) sagittatus interiit.

ingratitudo, -inis *f.* **1** *animus ingratus, defectus gratiarum actionis – Undank(barkeit):* EPIST. Hildesh. 127 beneficiorum, que a nobis *(sc. imperatore)* recepistis, aut oblivionem ostenditis *(sc. comes)* aut -em. CHART. Turic. 865 -is est suis benefactoribus nolle beneficiis condignis respondere. CARM. Bur. 36,1a,5 nulli maius vitium quam -is imputatur. *al. theol.:* ALBERT. M. sacram. 189 p. 122,38 revertuntur *(sc. peccata)* propter -em. summ. creat. I 4,58,2 p. 608a,15 si est dispositio ad malum, hoc est iterum duobus modis: aut enim disponit directe ad malum, sicut peccata venialia . . . et -o . . . aut *eqs. ibid. al.* **2** *importunitas, offensio – Unleidlichkeit, Kränkung, Ungunst, Ungnade:* LEO MARS. chron. 1,61 p. 623,26 (rec. II) cum iam ab eo *(filio)* . . . vilipendi cepisset *Hugo* et molestias quasdam atque -es pati, . . . in Burgundiam . . . recessit. GESTA Trev. cont. III 5 p. 382,48 quae *(controversia)* -em et rancorem plurium quorundam contra eum *(archiepiscopum)* suscitaverat. CHART. Gosl. I 534 caveatis *(sc. consules et cives)*, ne regiam -em contra vos provocetis. CHRON. Reinh. a 1214 p. 584,23 imperator . . . -em pro gracia sibi impensa rependit. *al.*

***ingratuitas,** -atis *f. importunitas, immanitas – Unverschämtheit, Abscheulichkeit:* IULIAN. TOLET. Wamb. 9 p. 508,46 (add.) Gallorum -s vestrum *(sc. primatum)* inflammet animum, quia Franci illos semper servitute miserabili oppresserunt, quos *eqs.*

ingratus, -a, -um. **1** *sensu act.:* **a** *gratiam non referens, gratiae immemor – undankbar (in figura rhet. litotes q. d.: l. 68):* EINH. Karol. prol. p. 2,5 -us . . . iudicari possem, si tot beneficiorum . . . inmemor clarissima . . . gesta silentio praeterirem. HROTSV. gest. 605 venit . . . in mentem . . . regem . . . -um fore . . . donis tantae pietatis. BERNOLD. CONST. chron. a. 1084 p. 439,1 rex Ungarorum . . . emulum suum . . . ad uxorem suam ire permisit, licet -am. CHART. episc. Halb. 375 p. 337,18 ut praefata ecclesia accepti beneficii non -a . . . unam missam . . . singulis mensibus decantet. *saepe. v. et p. 1362,62.* **b** *non contentus, indignans – unzufrieden, ungehalten:* CHRON. Fred. 4,71 multum exinde *(sc. regina humiliata)* regis Francorum et Franci essint -i. WIPO gest. prol. p. 8,19 non oportet esse aliquem in huius operis calce -um. CHART. scrin. Col. A I 1 p. 15,1 in presencia omnium -is fratribus meis propositum stabilivi *(sc. Udo). al.* **2** *sensu pass. i. q. gratia non dignus, iniucundus – des Dankes, der Gunst unwürdig, unwillkommen, unerfreulich:* **a** *de rebus (in figura rhet. litotes q. d.: l. 8.9):* HRABAN. epist. 3 p. 385,16 congruum esse iudicavi, ut ego . . . aliquod munusculum, licet non condignum, tamen, ut credo, non -um tuae venerationi deferrem (*sim.* 18 p. 422,36 expositiunculam . . . non -am [ingratiam *var. l.*]). WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 55 reliquis . . . vindicta superstes protrahat -am vario discrimine vitam. WIPO gest. 6 p. 28,4 in quibus *(gestis Chuonradi)* tantum gloriae eminet, ut de minoribus silere nemini fiat -um. *al.* **b** *de hominibus i. q. invidiosus – missliebig, unbeliebt:* VITA Liutb. 32 p. 38,20 quae me . . . fata impia tangunt, quibus . . . me . . . -am atque Deo perosam aspicio. EKKEH. IV. bened. I 17,57 scripserat -us (gloss.: nullas gratias habiturus) populis tria signa Pilatus. BERTH. chron. B a. 1075 p. 229,5 cui *(Herimanno episcopo)* . . . Roupertus . . . pene omni clero et populo -us supponebatur.

adv. **ingrate**. **1** *animo ingrato – undankbar:* HRABAN. epist. 33 p. 466,41 in quo *(cantico Deuteronomii)* beneficia Dei erga priorem populum demonstrantur, et quam -e idem populus ea susceperit. **2** *invite – mit Unwillen, ungern:* HRABAN. carm. 38,2 scribendi -e non spernas *(sc. Hatto)* . . . laborem. GEBEH. AUGUST. Udalr. 1 nisi a quadam inibi inclusa commonitus . . . quamvis -e desisteret ab appetitu vitae theoricae. EKKEH. IV. cas. 90 p. 186,6 quod *(sc. Ekkehardum nepti doctorem concedere)* dum abbas -e quidem concederet et avunculus dissuaderet, ille *(Ekkehardus)* tamen nihilominus, quę petitus est facere, pertenderat. *locut.* -e ferre *i. q. indignari – mit Unwillen ertragen, ungehalten sein (über):* VITAE abb. Acaun. 5 (MGMer. VII p. 333,6) episcopus -e ferens, quod corpore ei absentaretur, blandis eum sermonibus liniebat, quem *eqs.* **3** *sine gratia – ohne Gunst, Gnade:* EKKEH. IV. pict. Mog. 64 flocci putat ille (gloss.: creator) sativa (gloss.: in sudore vultus damnativa et -e nata).

ingravanter (-aba-) *adv. non aegre, libenter – ohne Verdruss, nicht ungern:* FORM. Wisig. 25 spero honorificentiam vestram, ut eam *(sc. voluntatem)* -banter recensere mandetis.

ingravatio, -onis *f. molestia – Belästigung:* ACTA imp. Winkelm. I 479 (a. 1241) mandamus *(sc. Conradus)*, quatenus <eos> *(sc. monasterium et conventum)* ab -e *(ed.,* ingeneratione *cod.)* Henrici . . . defendas *(sc. iudex provincialis).*

ingravesco (incr-), -ere. *script.:* -vasc(o): *l.55.* -visc(o): *l. 47. (paulatim) graviorem fieri – (allmählich) heftiger werden, zunehmen:* **1** *in univ.:* CHRON. Fred. cont. 2 p. 169,1 quo *(odio)* -iscente (inc- *var. l.*). WIPO gest. 13 p. 34,13 excitato tumultu bellum undique coepit -ere. BERENG. TREV. laud. 3,8 p. 975D misericordiae vacavit *(sc. imperator)* operibus, ut in saecularibus rebus eo minor ei labor per singulos -ret dies, quo *eqs.* **2** *de morbo i. q. aggravescere – sich verschlimmern:* LIUTG. Greg. 14 crescente eadem molestia *(sc. paralysi)* et -ente per singulos dies. AGIUS vita Hath. 19 morbus -ere . . . coepit. PETR. DAM. epist. 85 p. 458,11 cum . . . languor in dies perniciosius -asceret. *al. adde:* AESCULAPIUS 1 p. 1,24 aures -unt, . . . et dentes dolent *(sc. cephalia laborantibus).* **3** *de utero i. q. maiorem fieri, crescere – größer werden, wachsen:* MEGINFR. Emm. 8 (PL 141 p. 978A) filia . . . a cuiusdam iudicis filio . . . compressa consuetae turpitudinis maculam utero -ente detegendam . . . mensura mortis ponderabat. ARNULF. SAG. invect. 1 p. 89,12 facinus -entis uteri tumor excedens et naturalis effectus aperuit.

ingravido, -atum, -are. *partic. perf. usu subst.: l. 66. 68. gravidam, praegnantem facere – schwängern:* HONOR. AUGUST. spec. p. 903C a spiritu sancto impregnata et a verbo Dei virgo sacra -atur. MAURUS (?) anat. II p. 33,24 -tis . . . fit maior *(sc. collum matricis)* pro extensione, quae fit ex conceptione, quam non-ingravidatis.

ingravo, -avi, -atum, -are. **1** *trans.:* **a** *strictius i. q. aggravare, augere – verschlimmern, vermehren (mediopass. i. q. grav[ior]em fieri, aggravescere – heftig[er], schlimm[er] werden, sich verschlimmern):* **α** REGINO chron. a. 891 p.

137,15 -to (gravato *var. l.*) prelio christianorum exercitus ... terga vertit. RUOTG. Brun. 43 p. 46,17 -ta est ... infirmitas. DIPL. Heinr. III. 80 p. 105,9 maxime elaborandum duximus ecclesiam ... luporum dentibus eripere, ne, si quando -retur rabies *eqs*. CHRON. Andag. 95 p. 247,9 Theodericus ... litteris ad fratres destinatis -vit eis ... excommunicationis periculum. *al.* **β** *severiorem facere – strenger machen, verschärfen:* CHRON. Andag. 89 p. 226,21 ceperunt *advocati* ... leges voluntarias adversus ecclesiam -are. **b** *latius i. q. opprimere – niederdrücken:* GESTA Font. p. 78,16 a febre, quam diu protraxerat, -tus (migrans, ingratatus *var. l.*) consortiis humanis subtractus obiit *(sc. abbas).* **2** *intrans. i. q. molestum, infensum fieri – unangenehm, feindselig werden:* CHRON. Andag. 77 p. 192,4 dux ... adversus eum *(Otbertum)* -vit.

ingredior, -gressus sum, -i. *script. et form.:* indug-: *l.26.* incr-: *p.1880,9.61.* *inf.* -eri: *p.1880,13.* *partic. perf.* -esus: *l. 55.* *act.:* *stirp. praes.:* -rent: *l.35.* -ias: *l.69.71.* *inf.:* -ere: *p. 1880,13. 15. al.* -ire: *p. 1880,13. al.* *stirp. perf.:* -ierunt: *p.1880,44.* -ierant: *p.1880,44.* *partic. praes. usu adi.: p.1880,53.; subst.: l.29.p.1880,47.*

inire, introire, intrare – (hinein)gehen (in), sich begeben (in, auf, zu), be-, eintreten (in): **I** *proprie:* **A** *gener.:* **1** *usu vario:* **a** *de anim.:* **α** *trans.:* WILLIB. Bonif. 5 p. 23,17 Franciam ... -ssus est. ARBEO Corb. 18 p. 208,20 vestimento exutus ... marem -ens *Ansaricus.* VITA Galli II 910 ut sub festino nitatur tramite castrum indu-i. WALTHARIUS 291 -itur aulam ... rex. WIDUK. gest. 2,11 p. 76,18 cum armis -ssi sunt *satellites Heinrici* sacram aedem. SIMON sacram. p. 43,2 baptismus hoc seculum -entes Christi caractere signat. *persaepe.* **β** *intrans. vel absol.:* CONVERS. Afrae 1 Narcissus ... nesciens, quo intraret, profugus ad meretricem -ssus est. WETT. Gall. 12 p. 263,29 demonia in mulierum specie nudae ad litus stantes quasi ad balneum -i volentes. WALAHFR. Wett. 246 in aulam angelus -itur. VITA Mathild. I 15 legati scripta ferentes in Italiam -ssi sunt. VITA Erasmi 231 cum ... avidi -rent *(ed.,* -rerent *cod.)* famuli, nil repperierunt. *saepe.* *pendet inf.:* WALAHFR. Mamm. 22,6 horribili prosternere cuncta furore -itur *leo.* **b** *de vita:* RADBERT. corp. Dom. 3,53 ut mater nesciat, quando per eam in illo *(infante)*, priusquam exeat, vita -atur (-antur, -itur *var. l.*). **c** *de fluviis, rivis ('münden'):* CHART. Rhen. med. I 31 rivulus, qui dicitur Detinbach, -itur in fluvio Prumia. NOTIT. Arnon. 6,28 Boninaha in ... Rota -itur. DIPL. Heinr. IV. 244 p. 310,12 (interp. s. XII.in.) Rotenbahc Accheram -itur. *al.* **d** *de rebus:* **α** *introvenire – hineingelangen:* MIRAC. Verenae 18 (ASBoll. Sept. I p. 172; s. XI.in.) ad ecclesiae ianuam venimus singuli singulas candelas in manibus portantes; sed tamen nulla ardens prae valetudine venti -batur. **β** *incidere – hineingeraten:* TRACT. de chirurg. 268 si in aurem ˹-ssum fuerit˺ (inciderit *var. l.*) aliquid, sicut faba. **γ** *infigi – hineinpassen, sich einfügen:* ALBERT. M. animal. 1,263 in quas *(sc. vacuitates spondilis primae)* apte -untur duo additamenta, quae sunt iuxta foramen capitis. **2** *iuncturae notabiliores:* **a** viam -i *(in imag.):* WALTH. SPIR. Christoph. I 4 baculum peregrinationis in manus assumens viam est exultationis -ssus. EPIST. Teg. I 48 -esus est *Cozpertus* viam u n i v e r s a e c a r n i s (THANGM. Bernw. 54 p. 781,3. *saepe.* BERTH. AUGIENS. a. 1079 p. 373,15 u. terre). **b** navem *sim.* -i: ARBEO Emm. 42 p. 93,19 puppem -ssus ... ad portum salubrem ... perrexit. WIDUK. gest. 3,36 p. 121,3 alii naves plus aequo -ssi dimerguntur. OTTO FRISING. gest. 1,46 rex ... cum suis ... Ratisponae naves -itur. *al.* **c** mare *sim.* -i: REGINO chron. a. 887 p. 125,26 Nortmanni a Lovon recedentes Sequanam i-untur. WIPO gest. 22 per Venetiam mare Adriaticum -ssus navigio ... Constantinopolim pervenit *Werinharius.* **B** *astron.:* BEDA temp. rat. 6,93 XV kalendarum Aprilium die ... sol arietis signum -itur. 18,47 sex mensibus exactis ... sol -etur (-itur *var. l.*) partem caeli, qua luna quinta decima circumfertur. **C** *milit.:* **1** *invadere – einmarschieren, einfallen (in):* VITA Sollemn. 9 (MGMer. VII p. 318,9) ne -as *(sc. rex;* -eris, -aris *var. l.)* in hanc regionem, quia Dominus non permisit tibi, amplius ut -as (-i, -aris *var. l.*). EINH. Karol. 10 p. 13,9 cum exercitu Italiam -ssus ... Capuam ... accessit. WALTHARIUS 96 Attila Pannonias -ssus ... exulibus pueris magnam exhibuit pietatem. VITA Heinr. IV. 4 p. 19,6 Saxoniam sepius cum exercitu -ssus. **2** *pervadere – einbrechen (in), durchbrechen:* ANNAL. Pegav. a. 1081 p. 238,15 barbarico more ter Romanorum acies -endo ac regrediendo, quasi tela aranearum caedendo obvios irrumpentes nimia caede in adversarios debachati sunt *(sc. Wipertus et exercitus).* **D** *publ. et iur.:* **1** *in univ.:* CHART. Bund. 971 p. 422,30 (a. 1254) predicti contraentes dederunt ... sibi ad invicem ... licenciam inc-i. **2** *spectat ad immunitatem (cf. HRG II. s. v. 'Immunität'):* FORM. Marculfi 1,3 l. 21 statuentes *(sc. rex)* ..., ut neque vos ... nec nulla publica iudiciaria potestas ... in villas ... ipsius aecclesiae ... ad audiendas altercaciones -ire (-ere, -eri *var. l.*) aut fretas de quaslibet causas exigere ... non presumatis *(sim.* DIPL. Pipp. 5 p. 8,14 ut nullus iudex publicus ad causas audiendum ... -ere non debeat. DIPL. Karoli III. 6 p. 10,18 -i. *saepe.).* **3** *spectat ad irruptionem:* LEX Ribv. 49,3 si ibidem *(sc. in domum)* violenter -ssus fuerit. PACTUS Alam. 21,3 si in curte aliena -ssus fuerit. LEX Baiuv. 11,3 nemo ... -atur alienam domum per violentiam, quia hoc scandalum generat. *al.* **E** *eccl.:* VITA Bertilae 4 (MGMer. VI p. 104,14) quatenus ... ipsa relictam curam regalem sub religionis ordine in supradictum -retur monasterium. *adde:* HRABAN. inst. cler. 1,7 p. 302,19 hi *(levitae)* a viginti quinque annis et supra -bantur, ut ministrarent in tabernaculo foederis. **F** *philos.:* ALBERT. M. metaph. 8,1 p. 389,52 elementum ... est, quod -itur in esse rei. 11,1 p. 478,21 esse deos sensibiles, sensibilibus similes in natura, qui ad homines -rentur ostiis clausis. **G** *techn. et alch. i. q. penetrare – einziehen, einwirken:* ANON. secret. p. 53,17 sal armoniacus ... est ... medium coniunctivum et dissolutivum; nam absque ipso non solveretur aliquid neque -retur (*sim.* p. 76,3). p. 67,22 si ex ea *(borace)* ponitur cum medicinis calcinatis, quae non intrent vel resurgant, resurgunt et -untur cum ea. GEBER. summ. 16 p. 306 ipsos *(spiritus)* ... fixos non est possibile -i, cum terra facti sint, que non funditur. 22 p. 317 non alterat, quod non -itur; ... vitrum et gemmae non -untur ideoque non alterant. *ibid. al.*

II *translate:* **A** *incohare – beginnen, anfangen:* **1** *trans. i. q. suscipere – angehen, antreten:* **a** *gener.:* WILLIB. Bonif. 8 p. 46,4 ubi *(sc. Fresia)* primitus praedicationis studium -ens praemiorum inchoaverat incrementa. LAMB. HERSF. Lull. 2 p. 308,26 hic *(sc. Bonifatius)* regimen pontificale -ssus. CHART. Rhen. med. II 171 p. 214,9 statuit *comes*, ut nullus pugil ... monomachiam -atur. FUND. consecr. Petri p. 143,22 ipsi *(episcopi)* ... propositum -erunt (egredierunt, -erant *var. l.*) versus Romam. *al.* *in titulo libri:* CATAL. biblioth. Ham. p. 55,11 glose Giselberti in librum Porphirii, qui sic incipit: -entibus logicam. **b** *publ. et iur.:* OTTO FRISING. gest. 2,30 p. 138,21 quod quilibet possessor possessionem suam -ssurus nullum condicionis preiudicium pati debeat. CHART. Brixin. 126 dedit *Henricus* ... Conrado licenciam ... sua auctoritate -i tenutam predicti mansi. **2** *intrans. vel absol.:* **a** *in univ. (de tempore):* WALTH. SPIR. Christoph. I 1 qua *(disciplina)* ita ab -entibus ... usus est annis, ut *eqs.* DIPL. Heinr. V. (ed. L. A. Muratori, Antiquitates Ital. I. 1738. p. 601B) anno ab incarnatione Domini mellesimo centesimo sextodecimo, duodecimo die -ente mense Maii, indictione IX. **b** *(dicere) exordiri – anheben:* PASS. Ursulae I 11 vir floridus ... miti responso -ssus: 'noveris', inquit '*eqs.*' 19 p. 156,9 sic econtra -ssa (exorsa *var. l.)* est: '*eqs.*' **B** *adhiberi – (zur Anwendung) kommen:* COMPOS. Luc. X 22 lapis Erebus ... -itur in solidatura argenti. Y 9sqq. lapis pumice ... tritus in cappo novo inc-itur (-itur MAPPAE CLAVIC. 216); ... teritur hutiliter et in compositione auri pro gemmam -itur. **C** *efficere – ausmachen, beeinflussen (usu philos.):* ALBERT. M. eth. II 1,6tit. quid sit per diffinitionem felicitas, et quae -antur diffinitionem eius sicut differentiae. metaph. 8,1 p. 389,52 diffinientia -untur diffinitum.

subst. **ingrediens,** -entis *m.* *inceptor, discipulus – Anfänger, Schüler:* GERB. geom. 1,3 ut ordinatius -is animum ad subtiliora deducamus, ab ipsius artis elementis, quae terminos dicunt, exordium sumamus.

***ingrego,** -are. (in *et* gregare) *associare – beigesellen, zuordnen:* LEX Baiuv. 7,3 si minores personae sunt, quae se in-

[Orth-Müller]

licita coniunctione polluerunt, careant libertate, servis fiscalibus adgregentur (-antur *var. l.*).

1. ingressibilis (incr-), -e. *non aptus ad gradiendum – unfähig zu gehen:* CHRON. Ven. Alt. p. 94,2 iam tempore cum omnibus inc-es (inncresibillis *var. l.*) hic erant stantes, imperator . . . mulieres ante se venire fecit. ALBERT. M. anim. 2,3,28 p. 139,21 '-e (*p. 422a,29* ἄπουν) dicitur' illud . . ., 'quod' omnino privatur gradu aut quod non habet, prout debet habere, sed habet debilem et pravum.

2. ingressibilis, -e. **1** *aptus ad gradiendum – fähig zu gehen:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 51,1 ut singulis animalibus, volatilibus, -bus, in quibus est mas et femina, inesset delectatio in coeundi. **2** *accessibilis – zugänglich:* ALBERT. M. pol. 7,9[l] p. 690a,17 'simile . . . velle muros non circumponere civitatibus et regionem facile -em (*p. 1331a,4* εὐέμβολον) quaerere'.

ingressio, -onis *f.* *pendet acc.: l.21.* **1** *proprie:* **a** *gener. i. q. actio ingrediendi, ingressus, introitus – das Hineingehen, Eintritt, Einzug, Einlass:* **α** *in univ.:* EIGIL Sturm. 14 p. 146,4 ⌞quarto ad locum praedictum -is⌟ (quarto ex quo praedictum ingressi sunt locum *var. l.*) anno Romam profectus est. CALEND. Karol. B p. 480,11 -o Petri apostoli Romam *(v. notam ed.).* VITA Find. 12 artissimo loco inclusus . . . pane . . . post primum annum -is . . . abstinuit. VITA Epiph. 8 p. 126,21 Ticinum . . . ingreditur; . . . sequenti -is suae die decubuit. *al.* *de introitu animae in caelum:* ARBEO Emm. 24 p. 62,12 factum est, ut . . . in celestibus penetraret *anima*, ita ut -es (-is, egressionis, in egressione *var. l.*) sue splendor faciem praesentium fulminaret. **β** *de invasione populi ('Einwanderung'):* VITA Anselmi Non. 1 (MGLang. p. 567,8) anno . . . centesimo . . . octogesimo -is Langobardorum in Italiam. VITA Steph. reg. I 2 (MGScript. XI p. 230,27) erat . . . princeps quintus ab illo, qui -is Ungarorum in Pannoniam dux primus fuit, nomine Geiza. **b** *alch.:* **α** *in univ.:* PS. PLATO quart. 4 p. 164,43 cum fecisset -o earum *(animarum)* in naturam, cessavit separatio earum. **β** *actus penetrandi – das Einziehen, Einwirkung:* GEBER. summ. 39 p. 359 patet per sublimationem spiritus terreitate mundari, que et -em (*postea:* subintrare et penetrare) impediebat et colorem immundum dabat. 48 p. 431 fuit . . . causa inventionis eius *(sc. solutionis)* subtiliatio eorum, quae nec fusionem nec -em habent. *ibid. al.* **2** *meton i. q. aditus – Zugang(sweg), Eingang (usu publ. et iur.):* DIPL. Heinr. IV. 419 p. 559,41 hec omnia . . . cum predicta capella . . . una cum accessis que -bus earum seu cum superioribus et inferioribus earum rerum. CHART. Ital. Ficker 198 p. 250,20 castrum . . . cum . . . universis possessionibus, accessionibus et -bus et aluvionibus. **3** *translate i. q. actio (munus) suscipiendi – (Amts-)Antritt, (Amts-)Übernahme:* PRIMORD. Windb. 3 p. 562,44 anno primo -is venerandi patris . . . Gebehardi . . . consecrata sunt tria altaria. CHART. Babenb. 93 p. 127,4 hic *(sc. Leopoldus V. dux)* . . . post primam -em, qua adeptus est ducatus Stirensis ditionem, . . . advocatiam Admuntensium . . . ad certam . . . deduxit manuscriptionem.

***ingressivus,** -a, -um. *aptus ad intrandum, penetrandum – eintritts-, durchdringungsfähig:* GEBER. summ. 79 p. 578 facit . . . -um (ingressum *var. l.*) esse, quod ei per minima coniungitur. PS. CALID. verb. 2 mutatur spiritus iste in nobilissimum corpus . . ., quod est tinctura viva, multiplicativa, ponderativa, . . . -a.

ingressor, -oris *m.* *qui ingreditur – einer der eintritt:* MIRAC. Adalb. Wirz. 10 p. 62,2 -r . . . nil cunctatus ad lectulum accedit languentis.

ingressus, -us *m.* *form. plur.:* *acc.* -oras: *p.1882,33 (cf. Stotz, Handb. 4,VIII § 47.3 und 47.5).* *abl.:* -is: *p.1882, 31.* -oriis: *p.1882,34.*

actio ingrediendi, introitus, aditus, accessus – das Hineingehen (in), Betreten, Eintritt, Einzug, Eingang, Zugang: **1** *proprie (in imag.: p.1882,1.3):* **a** *gener.:* **α** *in univ. (de introitu in caelum: l.69.):* LIUTG. Greg. 15 p. 79,20 venit ei dies extremus . . . ad -um regni et perpetuae salutis praedestinatus. EIGIL Sturm. 19 p. 154,5 -um regis observans ianuas ei ecclesiae aperuit. THIETM. chron. 6,97 domus . . . obseratur et, ne hostibus facilis pateret -us, omni modo munitur. WIPO gest. 37 p. 57,29 regina . . . quasi in limine vitae -u mortis occubuit. FORTOLF. rhythmimach. praef. p. 429 haec ars . . . inexpertibus . . . tardiorem et non absque labore concedit -um. *saepe.* *meton.:* WALAHFR. carm. 5,66,3 ante -um maioris ecclesiae. RUODLIEB VI 116 <est . . . > in -u ville grandis domus. OTTO FRISING. gest. 1,4 p. 15,16 castrum . . . in -u provinciae in loco munitissimo fundatum . . . delevit *Saxonum gens.* CHART. episc. Hild. I 323 p. 309,1 in -u civitatis . . . hospitale . . . construxit. *al.* **β** *irruptio – Einfall, das Eindringen:* FRAGM. de Arnulfo (MGScript. XVII p. 570,14; c. 937) Heimricus . . . primo -u ab incolis unius civitatis est superatus *(v. notam ed.).* THIETM. chron. 5,12 turba ad rapiendum . . . ecclesiam . . . intrans . . .; si . . . felix fuisset, primi -us acerbitate deterrita numquam maiora aggredi presumeret. OTTO FRISING. gest. 2,16 p. 119,3 quae *(oppida)* ab -u . . . non solum militari ordine, sed etiam armigerorum tumultuationis assultu subversa sunt. *spectat ad animalia:* ALBERT. M. veget. 7,100 cavendum est ab animalium -u, quoniam illa cortices rodunt arborum. **γ** *adventus – Ankunft:* ADAM gest. praef. p. 3,21 ab introitu . . . sancti Willehadi . . . ordiens in tuo *(sc. Liemari)* salutari -u ponam metam libelluli. CAES. HEIST. Engelb. 2,7 p. 259,18 premissi servi comitis cum tanto strepitu -um preanticipaverunt, ut *eqs. al.* **b** *publ. et iur.:* **α** *in univ.:* CHRON. reg. a. 1158 p. 100,10 caesar coronatus Mediolanum intravit multis ante se imperatoribus hoc -u negato. **β** *de viis et iure ad viarum usum spectante (fere meton.):* CHART. Sangall. A 24 (a. 759) quidquid . . . visus sum *(sc. Hetti)* . . . habire terris, edificiis . . ., viis, -us, e g r e s s u s , aquis (FORM. Bitur. 1 p. 169,15. *saepe*). 62 p. 62,7 cum domibus . . ., viis pergendis adque veniendis, -us et r e g r e s s u s (RATHER. chart. [QuellForschItArch. 29. 1938/39. p. 13,4] cum -is et regressibus. *al.*). CHART. Ital. Ficker 27 p. 34,14 (a. 974) predicta braida in campania huius Ticinensis . . . una cum accessionibus et -oras earum (32 p. 45,29. CHART. Carniol. I 67 p. 74,24 -oriis). CHART. episc. Halb. 984 p. 212,22 adiciens *Olricus* . . ., quod nec exitum vel -um pecorum et vectigalium, hominum . . . impediat. *saepe.* **γ** *de ingrediendi interdicto (de re v. HRG II. s. v. 'Immunität'):* DIPL. Merov. I 69 p. 61,47 ut nullus iudex poplicus ad causas audiendum . . . introitum nec -um habire non deberit. DIPL. Arnulfi 123 p. 182,22 ut nullus comes . . . ambulandi -um exigere presumat. **c** *eccl.:* CONC. Karol. A 39B,8 cum . . . huiusmodi religionis gratia monasteria expetiverint *sanctimoniales*, non eis facilis tribuatur -us. REGISTR. abb. Werd. 2,18 p. 42,10 Reginhard tradidit Sancto Liudgero pro -u suo in monasterium omnem hereditatem suam. CHART. Turg. III 465 cum . . . abbatissa et conventus . . . duas filias meas sacre religionis -um plurium affectantes . . . in earum consorcium recepissent. *al.* **d** *liturg.:* PONTIF. Rom.-Germ. 78,1 benedictio reginae in -u ecclesiae. ORD. coron. imp. 20,44 ipsa *(regina)* post regis -um (regressum *var. l.*) a duobus cardinalibus deducta ingreditur ecclesiam. LIBER ordin. Rhenaug. p. 244,1 quo *(custode)* ad -um predicti iuvenis dimisso facimus tres orationes. *al.* **e** *philos.:* OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 16,24sqq. generationem . . . accipimus pro -u in quamlibet proprietatem vel . . . pro quolibet -u de non esse ad esse. **f** *natur et anat.:* ALBERT. M. animal. 3,146 cum in somnis sit -us spiritus et sanguinis ad interiora *eqs.* *meton.:* ALBERT. M. animal. 1,361 unus *(sc. ramus nervorum)* . . . ingreditur iuxta -um venae, quae vocatur subetye. **g** *alch.:* GEBER. summ. 79 p. 577 modum permiscendi *(sc. medicinae)* narrabimus, scilicet qualiter unaquaque res in corpus profundissime -um acquirat. **2** *translate:* **a** *initium – Anfang:* LIBER de unit. eccl. 2,40 p. 270,10 statim in ipso ordinationis suae -u . . . interiit *Sergius.* **b** *actio faciendi, componendi – das Eingehen, Schließen:* EPIST. Wibald. I 278 quem *(magistrum)* . . . per . . . pacis -um placare studeret *frater. al.* *Orth-Müller*

ingresus *v.* ingredior.

***ingrossatio,** -onis *f.* *actio crassandi – das Verdicken:* **1** *in univ.:* ALBERT. M. veget. 2,68 impedit *(sc. frigus umbrae)* -em stipitis fieri (*antea:* arbores in nemoribus . . . umbrosis crescunt in altum, . . . nec multum ingrossantur earum stipites). **2** *densatio – Verdichtung:* URSO gloss. 48 sicut -o fit ex partium cumulatione, sic ex cumulatarum rarefactione . . . sequitur

[Clementi]

subtiliatio. ALBERT. M. summ. creat. II 1 p. 116,33 licet fiat -o et attenuatio in partibus humidi nutrimentalis, non tamen variatur dimensio radicalium membrorum. veget. 5,87 ingrossat *(sc. frigiditas in plantis)* exteriora, ita quod contrahuntur et corrugantur; et haec est -o, quam facit frigiditas.

***ingrossativus,** -a, -um. **1** *crassans – dick machend, verdickend:* ALBERT. M. veget. 6,420 nigrum papaver ... est -um (*sim.* 6,439 oleum eius *[sc. sesami]* -um). **2** *densans – verdichtend:* ALBERT. M. summ. creat. II 1 p. 242,55 cum ... calidum sit evaporativum aerei subtilis et subtiliativum aquei et terrestris ..., frigidum per oppositum erit restrictivum aerei et -um, eo quod convertit aereum ad aqueum et aqueum ad terrestre.

***ingrossesco,** -ere. *script.* -oce-: *l.17.18. crassiorem fieri, crassescere – dick(er) werden, sich verdicken:* **1** *in univ.:* CONSTANT. AFRIC. theor. 10,3 p. 52a^{v} si mulier macidissima est et concipit, abortitur fetus, antequam -cescat (incrassescat *ed. Basil. p. 313; sim. ibid.* non -cescit [incrassescit *ed. Basil. p. 313*], ut fetus in sua sanitate permaneat). ALBERT. M. animal. 1,410 ramis, cum ventriculo medio propinqui fiunt, necesse est, ut -ant et magnae venae fiant. **2** *intumescere – anschwellen:* ALBERT. M. animal. quaest. 4 app. 7 quidam ... post exitum animae -unt ..., quia ... in eis ... generatur ventositas a frigido mortificante. **3** *pinguescere – fett werden:* HILDEG. phys. 1,182 si ... pingues carnes corporis habet *homo*, moderate comedat *(sc. butyrum)*, ne ... carnes eius plus -ant *(sim.* div. op. 1,3,1 l. 162 si ... homo superfluis cibis et potibus ... superhabundaverit, pinguem lepram illi ... inferunt *humores*, quoniam carnes eius -unt *[v. notam ed.])*.

***ingrosso,** -atum, -are. *script.* incr-: *l.43.48.67. usu depon: l.71. crassiorem reddere, crassare – dick(er) machen, verdicken (medial. [?intrans.: l. 41] i. q. crassiorem fieri, crassescere – dick[er] werden, sich verdicken):* **1** *proprie:* **a** *spectat ad actionem:* **α** *in univ.:* ALBERT. M. veget. 4,122 quaedam *(sc. plantae)* augentur inferius et -antur deorsum et in trunco. 5,68 p. 320,7 abundantius fluit *nutrimentum*, et ideo magis crescunt et -antur *fructus*. animal. 2,51 capreoli ... non mutant dentes, et quando -antur dentes eorum, significant diuturnitatem vitae eorum. 8,38 in quarto *(sc. anno)* ... magis -antur *(sc. cervorum cornua). al. v. et p.1882,70.* **β** *tumefacere – anschwellen lassen (ni subest usus intrans.):* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 246,9 si ... in collo premat *capellum*, ... horripilat *falco* pennas colli et videtur -crossare collum suum. *medial. i. q. intumescere, turgescere – anschwellen, aufquellen:* AESCULAPIUS 39 p. 61,30 cutis illis *(elephantiacis)* -atur, quasi cochleae exurgunt nigrae. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 74,21 crossum collum habent ... masculi et femine bistardarum, sed masculis -crossatur ... amplius tempore coitus. WILH. CONG. chirurg. 1186 si ... mamille mulieris -entur ..., sicut ex lactis coagulatione fieri solet in principio conceptionis, ... tunc *eqs. al.* **γ** *spissiorem fieri, spissescere – dicht(er) werden, sich verfestigen (usu medial.):* ALBERT. M. animal. 3,95 cortices ... squamosi piscium iuniorum ... -antur et durescunt *(sim.* 19,31 -atur et induratur in senectute cutis eorum *[sc. animalium quae pellem cortici scabrosae similem habent])*. **δ** *densare – verdichten:* CONSTANT. AFRIC. theor. 9,22 p. 45a^{r} remanet in pectore non maturata *(sc. materia)* et pulmonem percutit -ta (incrassata *ed. Basil. p. 267*). ALBERT. M. gener. 2,1,6 p. 181,29 umidum ... umectat per frigidum constringens et -ans subtile. animal. 20,4 ascendendo movetur *(sc. humidum vaporans)*, donec invenit frigiditatem ipsum -antem et reprimentem. *al. v. et l.3.* **ε** *pinguescere – fett werden (usu medial.):* ALBERT. M. animal. 3,140 multa ... animalia -antur in ventre ex multa ibi congesta pinguedine. **b** *spectat ad formam (usu anat.):* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 89,25 ubi ... finiunt ossa ani, ... graciliantur spondilia caude et paulo post -crossantur et dilatantur, ut plures carnes ... recipiant. ALBERT. M. animal. 1,279 in stricta parte rotundatur et -atur *(sc. spatulae os). al.* **2** *translate i. q. augere – ausweiten (usu depon.):* BRUNUS LONG. chirurg. 1,3 p. 107^{D} pręcipe infirmo, ut suum regimen -etur, id est ad regimen, quo uti consuevit, revertatur.

ingruentia, -ae *f.* *actio ingruendi, irruptio – das Hereinbrechen, Eindringen, (plötzliche) Eintreten:* **1** *proprie de hominibus:* VITA Macar. 63 (MGScript. XV p. 620,13; a. 1014) quibus *(hominibus)* -a populorum ... oppressis contigit efferre sacri corporis gestatorium. **2** *translate de malis:* SIGEB. GEMBL. chron. a. 912 qui *(rex)* propter ... multam malorum -am non meruit imperialem benedictionem.

ingruo, -ui, -ere. *pendet acc.: l.44. partic. praes. usu adi.: l.14.38.41.42. instare, imminere – (unmittelbar) bevorstehen, drohen:* **1** *intrans.:* **a** *strictius de rebus adversis, impedimentis sim. (aliter l.18):* **α** *in univ.:* WIDUK. gest. 1,14 si ... bellum -erit (-ret *var. l.; v. notam ed.*), ... eligitur, cui omnes obedire oportuit, ad administrandum inminens bellum (*sim.* BERTH. chron. B a. 1077 p. 298,2 ad -entia bella). 3,4 difficultate locorum asperiorique hieme -ente plaga eos *(milites)* ... magna percussit. THIETM. chron. 4,19 pestilencia cum fame et bello orientalibus -it. VITA Iuttae 4,3 festivitate aut ... infirmitate -ente. HELM. chron. 98 p. 193,31 secesserunt ... Slavi ... a castro, eo quod -ret nox. *al.* *de re cogente:* VITA Liutb. 22 si non aliqua -ret rerum maximarum necessitas, interdixit *episcopus* egressum (CONSUET. Marb. 45. DIPL. Frid. I. 526 p. 468,17. CHART. Merseb. 159^{a} p. 946 in necessitatibus, si que -erint rebus et personis. *al.*). **β** *pro-, erumpere, (co)oriri – los-, ausbrechen, (plötzlich) entstehen, eintreten:* THIETM. chron. 1,3 quando ... seva belli tempestas -erit, sanguine ... futuri exitus indicium premonstrat (7,57 t. -it horrida homines cum pecoribus ... consumens). 2,12 ex parte Sclavorum bellum -it horridum. *al.* **b** *latius:* **α** *de concursu hominum i. q. circumfundi – umdrängen:* BERTHA Adelh. 3 p. 758,12 ille *(Megengoz)* ... propter frequentiam suorum et exterorum, quae illi ut regi ... -bat, quasi spetietenus mundo inserviebat. **β** *de frugibus maturis i. q. provenire – hervorkommen:* PETR. DAM. epist. 108 p. 194,16 fruges, ... si colligendae simul -rent, laboribus non ferendis agricolas praegravarent (*postea:* quod segetum alia primitiva, alia sint serotina). **γ** *de cogitatibus i. q. irruere – hereinbrechen, -stürzen (part. praes. usu adi.):* PETR. DAM. epist. 59 p. 201,32 quid est circa mamillas auream habere zonam, nisi et adversus -entium (infestantium p. 202,3) cogitationum inportuna phantasmata sollicita ... invigilare custodia? (*spectat ad Vulg. apoc. 1,13; sim.* 62 p. 219,21 ut ... cogitationum -entium strepitum ... propulsarem. 92 p. 15,7 ab -entium [incongruentium *var. l.*] cogitationum irruptione). **2** *trans. i. q. corripere – ergreifen, befallen:* ORD. iud. Dei A 3^{b} diabolo -ente cor eius (*hominis; cf.* 2^{b} p. 607^{a},2 incrassante [ingrasante, ingravante *sim. var. l.*] diabolo cor induratum).

adv. **ingruenter**. *prope, propinque – nahe:* DIPL. Ludow. Germ. 138 p. 192,37 (interp.) claustrum ... -issime adiacens ... ordinavit *episcopus*.

***inguadio** *v.* *invadio.

***ingubernatus,** -a, -um. *incorrectus, ad reddendam rationem administrationis non obligatus – frei von einer Kontrollinstanz, zur Rechenschaftsablegung nicht verpflichtet:* ALBERT. M. pol. 2,9^{g} p. 182^{b},23 'quod ... sine correctione' (*p. 1272^{a},37* τὸ ... ἀνυπεύθυνον) ... est, id est, quibus committitur potestas, ita quod populus non potest corrigere, non est securum; alia translatio: -um est.

inguen, -inis *n. (m.: l. 68. 69. p. 1885, 17. 20. al.; f.: l. 68) script.* -gon(es): *l.68.69. adde* BOTAN. Sangall. 25,5. 30,6. 47,2. *form.: sing. acc.* -em: *l.68. plur.: nom.:* -as: ANTIDOT. Augiens. p. 56,43. -es: *p.1885,17. acc.:* -es: *l.68.p.1885,20. adde* BOTAN. Sangall. 47,2. -is: *l.69. adde* BOTAN. Sangall. 25,5. 30,6.

pars ventris costis, coxa et pectene circumscripta, ilia, λαγών – *Leiste(ngegend), Weiche:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* LUP. FERR. epist. 20,3 orta ... in dextro -e pustula (*sim.* ARS med. 5 p. 423,19 positus est *[sc. intestinus caecus]* ... super dextram -em). BOTAN. Sangall. 13,3 ad panuculas, qui in -ones nascuntur (*v. comm. ed. p. 268; sim.* 23,5 in -onis *[v. comm. ed. p. 314]. ibid. al.* ANON. coit. 1,1,20 in -bus [scilicet, lendes *add. G*] panicula). WALTHARIUS 936 transmisso ... femur penetraverat -e ferrum *(v. notam ed.)*. DESID. CAS. dial. 2,8 cum ...

frater . . . casu in -e crepuisset, ita ut interiora eius membrano dirupto inter carnem et corium dilaberentur *eqs. al. v. et l.38.* **b** *de pube ('Schamgegend'):* ALBERT. M. animal. 5,45 mutatio . . . instrumentorum sive organorum coitus, sicut quod pilosa efficiuntur -a et grandescunt instrumenta (*sim.* 9,5 accidit . . . mutatio -um . . ., quoniam in maribus non solum mutatur quantitas veretri, sed etiam figura, quando oriuntur pili circa ipsum). 18,30 masculi . . . similes matribus et feminae similes patribus praeterquam in -e. **c** *de sede libidinis vel irae:* HILDEG. phys. 4,5,4 si vir aut femina . . . in gustu carnis . . . ardet, . . . si masculus est, . . . sardonicum ad -a sua, id est 'lanken' suos ponat, femina autem super umbilicum . . ., et de libidine . . . remedium habebunt. *alleg.:* HRABAN. univ. 6,1 p. 175^{D} -a . . . furorem libidinis vel iracundiae possunt designare *(spectat ad Vulg. II reg. 2,23).* **2** *anat.:* ALBERT. M. animal. 1,445 membrum, . . . quod ab umbilico ad utrumque latus distenditur, -es vocantur, secundum quod duo latera respiciunt, in se tamen consideratum -n est unum; inferius . . . in ventre, ubi fit divisio crurium, est . . . pecten -is, et duae anchae sunt posterius post -es. 1,470 -n . . . est communicans coxae, quae est a latere, et chahab, hoc est renibus posterius, et inferius sub se habet . . . muratach . . ., qui vocatur latine ficteris *(v. notam ed.).*

inguinalis, -e. *ad inguen, inguina pertinens, in inguine, inguinibus situs – die Leiste, Weichen betreffend, in der Leiste, den Weichen befindlich, Leisten-:* **1** *in univ.:* BRUNUS LONG. chirurg. 2,10 p. 126^{H} si ruptura fuerit -is, non sanatur cum . . . medicinis *(de re v. E. Gurlt, Geschichte der Chirurgie. 1964. III. p. 730).* **2** *de peste inguinaria q. d. ('[Beulen-]Pest', Yersinia pestis, ut vid.; de re v. l.41sqq.):* LEG. Wisig. suppl. p. 485,13 (a. 694) externae gentis incursu et plagae -is interitu passim ipsa *(sc. Gallia)* ab hominibus desolata dinoscitur.

inguinarius, -a, -um. *abl. pl.* -ibus: *l.40. ad inguen, inguina pertinens, in inguine, inguinibus situs – die Leiste, Weichen betreffend, in der Leiste, den Weichen befindlich, Leisten-:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* BERTH. chron. B a. 1075 p. 234,8 -o . . . tumore . . . distentus *(sc. abbas).* CONSTANT. AFRIC. theor. 9,39 p. 49a^{v} si substent *intestina* in inguinibus, appellatur hernia -a (intestinorum *ed. Basil. p. 295*). SALIMB. chron. p. 68,21 in locis -bus et menbris genitalibus. **b** *de peste -a q. d. ('[Beulen-]Pest', Yersinia pestis, ut vid.; de re v. L. K. Little, Plague and the End of Antiquity. 2007; W. Rosen, Justinian's Flea. 2007):* PAUL. DIAC. Lang. 4,4 fuit p e s t i s -a . . . aput Ravennam (STEPH. COL. Maurin. 13. ALEX. MIN. apoc. 11 p. 255,2 *[v. notam ed.]. al.*). HINCM. Remig. 24 capit. p. 257 contra luem -am. IOH. NEAP. gest. 42 p. 425,17 clades . . . -a. *al.* **c** *de hominibus i. q. dolore, inflatione (ventris) laborans – an Schmerzen, Blähungen (im unteren Bauch) leidend:* TRACT. de aegr. cur. p. 261,43 ad eum, qui est -us vel inflatus, accipe album porrum *eqs.* (*item* p. 356,23). **2** *translate i. q. libidinosus, voluptarius – wollüstig:* HILDEG. epist. 171,4 cum venerit -a submersio cineree cause diversa crimina evomens, tunc homo frenet gustum mentis sue.

ingurgitatio (-cio), -onis *vel semel (l. 67)* ? ***ingurgitio** (iniu-), -onis *f.* (*cf. Battisti-Alessio, Diz. etim. ital. III. p. 2034 s. v.* ingurgiare *et Battaglia, Dizionario. VII. p. 1061^{c} s. v.* ingorgiare) **1** *devoratio – das (unmäßige) Hinunterschlucken, -schlingen:* PETR. DAM. epist. 97 p. 83,14 epularum ac potuum -atio temperetur. 132 p. 441,4 haec *(vina)* . . . sunt . . . -ationis abhominandae materia. CAES. HEIST. hom. exc. 155 p. 124,27 ex hesterna -acione vini. *al.* **2** *actio referciendi, nimia repletio – das Vollstopfen, unmäßige Anfüllung:* CONC. Karol. A app. 7 p. 833,4 indultum . . . est illis *(monachis)*, ut . . . habeant fercula cum panis formulis et phialis pigmenti propter honorem sollemnitatum . . ., non propter -ationem ventris. NICOL. anat. 572 duabus pelliculis est *membrum (i. stomachus)* contextum, ut, si forte propter nimiam ini-itionem una rumpatur, alia remaneat. *ingluvies, gula – Völlerei (in figura rhet. hypallage q. d.):* CONC. Karol. A 21 p. 190,31 in ecclesiastico canone . . . constat decisum . . . cessare ab huiusmodi vitii -atione *(spectat ad Vulg. Luc. 21,34).*

ingurgito, -avi, -atum, -are. *usu absol.: p.1886,15; refl.: l.13.22.25. al.; medial.: l.26. partic. perf. usu subst.: l.37.*

1 *(in gurgitem) immergere, devorare, haurire – (in einen Strudel) eintauchen, versenken, verschlingen, schlucken (in imag.: l.15; per compar.: l.9.13):* **a** *strictius de aquis (fere marinis vel fluvialibus):* CHART. Traiect. 392 p. 355,28 (a. 1147) marinis estibus insula . . . tota vel per partes -ta. ABSAL. serm. 26 p. 153^{C} quotiens anima a contemplatione sui creatoris carnis delectatione repletur, totiens quasi limosis . . . aquis corporeae paludis -atur. PASS. Colom. 7 Danubius . . . edificia suis viribus eruta funditus -vit (*sim.* ANNAL. Mell. a. 1210). *refl. i. q. infundi – sich ergießen:* CHART. Turic. 353 (a. 1190) humani generis fluxus labilis more fluvii sine cessatione decurrentis et mari se -antis actuum suorum precipitare solet memoriam in oblivionis abyssum. **b** *latius de actu bibendi vel edendi:* EPIST. Ratisb. 19 p. 341,29 avaritia apertis faucibus -at. OLIV. hist. Dam. 74 p. 271,3 populus . . . inebriatus vino, cuius habundantia deferri non poterat, sed gratis expositum . . . -verat, soporatus in castris remansit. THADD. FLORENT. cons. 1,37 cum comestione sua . . . bibat *(sc. aeger)* non -ando, sed sugendo. **2** *immoderate re-, implere, refercire – unmäßig (an)füllen, vollstopfen:* **a** *proprie (in imag.: l.39):* **α** *in univ.:* ALBERT. M. nat. bon. 96 p. 40,40 ipsi *(clerici)* se eo *(adipe)* -ant et impinguant *(spectat ad Vulg. I reg. 2,12sqq.).* eth. I 863 p. 724,21 'sanum esse non' eligibile . . . illi, qui est omnivorax, quia si sit sanus, -bit se. BERTH. RATISB. serm. 10 p. 56,5 non inebriari et -ari. *in iunctura* ventrem -are: RATHER. quadrag. II 6 vituperamus . . . illorum . . . stultitiam, qui . . . usque ad noctem . . . ieiunium eligunt protelare, ut nocte . . . ventrem valeant -are *(v. notam ed.).* MANEG. ad Gebeh. 15 p. 338,12 relicta sobrietate epulis et potacionibus ventrem -are. *al.* **β** *inebriare – betrunken machen, berauschen:* CONC. Karol. A 37,10 non potest . . . sobrietatem praedicare, qui se mero usque ad alienationem mentis -at *(inde* CAPIT. episc. III p. 53,22 *[v. notam ed.]. sim.* NOTKER. BALB. gest. 1,5 p. 7,15 dapibus . . . praegravatus *clericus*, mero -tus vinoque sepultus *[v. notam ed.])*. THEOD. TREV. mirac. Celsi 4 p. 407^{C} cum . . . lapsantibus crusculis incederet atque a vino -tum simularet *(sc. sanatus).* HERM. AUGIENS. vit. 1120 haec *(sc. gulosa gastrimargia)* . . . tantis potibus -at se funditus. OTLOH. Wolfk. 22 p. 577^{A} ne se per temulentiam -rent *(sc. convivantes). al.* **b** *translate:* **α** *in univ.:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 277,4 omnes . . . exigebant ab eo *(rege)* insatiabilem sue cupiditatis voraginem prodigiosa effusionis inaudite -ari abusione *(v. notam ed.).* EPIST. Ratisb. 6 p. 291,8 nolumus in rosis ita aut in liliis nostra resideat oratio, ut suo -etur desiderio, suis voluptuosis depascatur eructuationibus. **β** *obruere – überhäufen:* EPIST. Teg. II 289 ut fratrem . . . non fatigetis nec tot questionibus hominem -etis *(sc. praepositus).* **γ** *irrepere, pervadere – sich einschleichen, eindringen (in):* EPIST. Ratisb. 1 p. 274,22 'crater . . . sydereus Liberi patris in regione inter cancrum et leonem locatus' . . . me inebriavit et, quia 'comes ebrietatis oblivio' est, adeo . . . -vit, ut *eqs.* (*ex Macr. somn. 1,12,8* incipit . . . obrepere).

subst. **ingurgitatum,** -i *n.* *intemperantia in cibo adhibita – Unmäßigkeit im Essen:* ALBERT. M. sent. 4,9,10 p. 234^{b},42 distinguendum . . . videtur in accidentibus -i: aut . . . hoc accidit famelico ex surreptione aut accidit, quia paravit laute cibos et consuevit epulari splendide.

ingustabilis, -e. **1** *sensu pass. i. q. non gustabilis – nicht schmeckbar, ungenießbar:* ALBERT. M. anim. 2,3,25 p. 135,3 'non-odorabile . . . ' sive inodorabile dicitur tripliciter, scilicet 'quod impossibile est habere odorem', . . . quod 'parvum habet' odorem . . ., quod habet odorem 'pravum' . . .; his . . . modis 'etiam dicitur -e'. **2** *sensu act. i. q. non degustans, carpens – nicht genießend, keinen Geschmack findend (an):* ALBERT. M. eth. II 10,2,1 p. 622^{b},26 ad corporales . . . delectationes refugiunt illi, qui -es sunt delectationis sincerae et liberalis.

***ingutturo,** -are. *ingluttire – hinunterschlucken (usu alleg.):* ALEX. MIN. apoc. 10 p. 220,19 tunc . . . deliciosis irrigati stillicidiis potabimus de 'torrente' plenissimae 'voluptatis' *(spectat ad Vulg. psalm. 35,9; v. notam ed.)*; tunc -bimus affluentiam 'mellis' non 'silvestris' *(spectat ad Vulg. Marc. 1,6;*

v. notam ed.), sed caelici.

inhabeo *v.* inhibeo.

inhabilis, -e. *script.* ina-: *l.17.19.23. non habilis, non idoneus, non aptus, inutilis, inconveniens – unfähig, untauglich, ungeeignet, nutzlos, unangemessen:* **1** *de hominibus:* **a** *gener.:* HRABAN. epist. 8 p. 393,20 cum . . . vilem atque -em ad . . . officium hominem elegeris *(sc. Frechulfus episcopus)*, cui nec scientiae opes nec eloquentiae facultas vires tribuunt. THEOD. TREV. Liutr. 94,3 illa *(famula)* . . . refert . . . exceptioni . . . ipsum *(dominum)* -em (*cf.* VITA Pus. 8,2 non . . . habilis receptui . . . dominus). CHART. Hall. 353 p. 324,13 laborans in vicio virtuti se reddit -em *archiepiscopus. al. v. et vol. II. p. 725,35.* **b** *iur. i. q. iure, auctoritate non praeditus – unberechtigt, unbefugt:* CHART. Argent. I 346,1 (a. 1251) si quis laicus . . . clericum . . . occidere . . . presumpserit, . . . fiat . . . -is ad recipiendum . . . aliquod feodum. CHART. civ. August. 15 p. 16,9 fractor voti ad omnes actus legitimos ina-is. **2** *de rebus:* CHRON. Reinh. a. 1197 p. 555,37 asserens *(sc. cardinalis)* ei *(pauperi)* crucem esse ina-em ac inutilem. ALBERT. M. animal. 3,106 ne calore . . . exsiccata durescant *(sc. membra)* et -ia fiant ad operationes. REGISTR. Xant. p. 91,22 ligna . . . arida et -ia ad fructus. *spectat ad actionem:* MIRAC. Bert. 10 p. 515,11 quanquam inlicitum vel -e (ina- *var. l.*) sit huic *(sc. monachorum)* ordini arma tractare.

***inhabilitas,** -atis *f.* *pendet* ad: *l.38.39. al.* **1** *immobilitas – Unbeweglichkeit:* ALBERT. M. miner. 2,3,2 p. 51^{a},9 omnes . . . motus coelestes potest impedire confusio et -s materiae (*sim.* mot. animal. 1,1,2 p. 260^{a},6 quod *[accidens]* est corpulentia et -s materiae, in qua est . . . essentia fluens a causa prima). **2** *defectus habilitatis, natura inhabilis, status idoneitate carens – Unfähigkeit, Untauglichkeit, mangelnde Eignung:* **a** *gener.:* STATUT. ord. Teut. p. 47,14 si . . . sibi minus abilia conceduntur . . ., causam -is exponat *frater.* ALEX. MIN. apoc. 10 p. 164,27 ut, si aliquis . . . a monasterio . . . recederet, verecundia et -s psallendi cum saecularibus eum ad reditum . . . revocaret. **b** *philos. et theol.:* ALBERT. M. sent. 3,23,5 p. 414^{b},1 fides informis non est mortua sic, quod in ea privata sit potentia ad vitam, sed . . . ex -e sui subiecti ad influentiam vitae fidei a Deo. 4,1,2 p. 8^{a},20sqq. -s membrorum organicorum ad hoc, quod moveantur ab anima in bonum, et -s animae ad movendum. HUGO RIPELIN compend. 1,31 p. 35^{a},22sqq. duritiam . . . corporum sequitur triplex proprietas: primum est -s ad suscipiendum impressionem *eqs.*; . . . his modis dicitur cor obdurari tripliciter: uno modo per -em ad suscipiendam gratiam *eqs. fort. huc spectat:* URSO gloss. 85 p. 120,4 quia . . . aliquis concipit, aliis dimmitit *(sic)* facile, sed . . . quia satisfiat voluntati et quia ex alio ⌞propter -em⌟ (*cf.* aphor. 85 per prohibitionem) diutius servat, si *eqs.* **3** *condicio imperfecta – Unvollkommenheit:* ALBERT. M. eth. II 1,5,10 p. 70^{b},23 non . . . habet bonum per se . . . aliquid, ad quod referatur, cum sit ipsum optimum . . .; non igitur sit causa -is, sed . . . perfectionis in bonitate, cuius est.

inhabitabilis, -e. **1** *non aptus ad habitandum, non habitabilis – zum (Be-)Wohnen ungeeignet, unbewohnbar:* **a** *adi.:* HROTSV. Pafn. 7,12 quin ocius fiat *(sc. locus)* -is (in habitaculis *M*) prae nimietate foetoris *(v. notam ed.)*. CHRON. Pol. 1 prooem. p. 7,13 insule -es, ubi perpetua nix est. ALBERT. M. nat. loc. 1,8 p. 14,78 de . . . regionibus -bus propter frigus. *al.* **b** *subst. fem. (ellipt.) i. q. terra -is – unbewohnbares Land (cf. ThLL. VII/1. p. 1583,77sqq.):* CHART. Tirol. II 50 (a. 769) loca ab antiquo tempore inanem atque -em (inhabitabilem *var. l.*) esse cognovimus. *fort. add. p. 913,31 (ni subest potius subst. neutr.).* **2** *ad habitandum non instructus – zum Wohnen nicht eingerichtet:* COD. Wang. Trident. 167 p. 888,40 (a. 1234) quod . . . castrum ab opificibus destruatur, . . . perpetuo sit -e, nec munitiones nec fortitudines . . . aliquo tempore construantur. **3** *desolatus, vastus – verödet, wüst:* ALTFR. Liutg. 1,27 p. 33,3 venturae sunt . . . bella devastationesque . . ., ita ut . . . delectabilia loca . . . -ia efficiantur *(v. notam ed.)*. HERM. ALTAH. advoc. (MGScript. XVII p. 374,30) qui *(Liupoldus et fratres eius)* . . . in tantam rabiem . . . excreverunt, ut provinciam comitatus sui -em facerent fere totam. HIST. Hirs. 1 p. 255,15 que *(peccata hominum)* . . . urbes opulentas -es reddunt.

inhabitaculum, -i *n.* **1** *locus habitationis – Wohnstätte:* ADDIT. Nivial. (MGMer. IV p. 450,17) ad cuiusdam villule -um (habitaculum *var. l.*) iniquorum hominum domicilium intrantes *(sc. comites).* **2** *commoratio – Aufenthaltsort:* GLOSS. psalt. Lunaelac. 44,10 domus eburneae ecclesiae Christi sunt, quia -um reginarum est sive propter virtutem fidei et munditiam conversationis.

1.*inhabitans, -antis. (in- *et* habitans) *non habitans – nicht bewohnend (usu subst.):* WALAHFR. subvers. Hieros. 1 p. 366,8sq. est . . . metaphora tropus . . ., per quem scriptura . . . loqui videtur, scilicet per -em ad habitantem, per inrationalem ad rationalem, per inanimalem ad animalem; . . . per -em ad habitantem, sicut hoc in loco *(sc. Vulg. Luc. 19,41sqq.)* et sicut *eqs. (v. comm. ed. p. 382sq.).*

2. inhabitans *v.* inhabito.

1. inhabitatio (-cio), -onis *f.* *c. gen. explicativo: l.55.* **1** *actio (in)habitandi, habitatio – das (Be-)Wohnen:* **a** *proprie:* **α** *in univ.:* OTTO FRISING. gest. 1,3 p. 14,31 quam *(Italiam citeriorem)* dum a Longobardis possessam inertis plebis -e tamquam industriae defensionis vacuam inveniret *Giscardus.* CHART. Epternac. 221 si Wasmůodus . . . pensionem solvere negligeret, ius -is et successionis perderet. CHART. Salem. 402 p. 451,23 molendinum . . . ad usum fructuum et -em . . . possidere. *al.* **β** *de sede constituenda vel occupanda ('[Be-]Siedlung', 'Niederlassung'):* OTTO FRISING. chron. 4,27 p. 219,2 quae *(insula)* Venetia . . . ex Venetorum -e dicitur. VITA Landel. Ettenh. 3,1$^{tit.}$ de prima -e Mortinaugiae. CHART. Livon. A 53 p. 57,12 cum Rigensis civitas ad -em sui plus libertatis gratia quam praediorum . . . fertilitatem fideles alliceret. **γ** *de mansione, commoratione ('Aufenthalt'):* THIETM. chron. 8,18 inperator . . . post longam -cionem (habitacionem CHRON. Thietm.) a Niumagun discedens *eqs.* FROWIN. auct. 622 (CC Cont. Med. CXXXIV. 1998. p. 480) percipere . . . subsidia terrenae -i idonea. **b** *translate:* **α** *de Deo in cordibus hominum habitante:* WALAHFR. exord. 13 p. 487,6 si hominum pectora . . . ipsius *(Dei)* -e fuerint digna. GODESC. SAXO theol. 6 p. 178,20 illi sunt reprobi, in quibus Deus est per divinitatis praesentiam, et illi electi, in quibus habitat per -is gratiam *(spectat ad Aug. epist. 187,16). al.* **β** *de Christo in utero Virginis versante:* ALBERT. M. sent. 3,3,3 p. 45^{a},25 sanctificatio ex praeventu in eam *(Virginem)* spiritus sancti et ex -e Filii. **2** *locus (in)habitandi, (in)habitaculum, domicilium, aedes – Wohnstätte, -sitz, (Wohn-)Haus:* **a** *proprie:* LAMB. TUIT. Herib. 2,33 erant . . . duo inergumini, monasterio -e contigui. CHART. Eberb. 5 p. 11,7 quatinus esset *(sc. vallis)* mansio et -o . . . monachorum (*inde* FUND. Eberb. [MGScript. XV p. 991,18]). CHART. Babenb. 644 vineam cum -cione . . . tradidit *(sc. marchio).* **b** *translate:* VITA Magni Fauc. I 9 p. 124,19 locus . . . a feris et vermibus seu diabolicis -bus (habitationibus p. 124,15) mundatus est. BOVO CORB. Boeth. 406 mens humana 'profunda' dicta intelligi potest, . . . quia terrena -e deprimitur, cum . . . a caelo . . . nihil profundius noverimus quam terram. VITA Landel. Ettenh. 3,11 diabolus . . . de -e . . . corporis est egressus.

2.*inhabitatio, -onis *f.* (in- *et* habitatio) *locus ad (in)habitandum non aptus, non habitabilis – zum (Be-)Wohnen ungeeigneter, nicht bewohnbarer Ort:* ALBERT. M. metaph. 11,2,29 p. 520,10 quamvis . . . plaga, quae non est habitabilis, efficiatur habitabilis, et e contra plaga, quae est habitabilis, convertatur ad -em.

inhabitator, -oris *m.* *acc. sg.* -e: *p.1889,17. fort. add. p. 1889,16.* **I** *(in)habitans, habitator, incola – Ein-, Bewohner:* **A** *proprie:* **1** *strictius:* **a** *in univ.:* CHART. Rhen. inf. I 158 (a. 1021) vir . . . plateę, quę vocatur 'Uuilechini', -r fuit. DIPL. Conr. III. 21 p. 36,33 ut . . . -es l o c i . . . capitalem censum in eodem loco persolvant (CHART. Argent. I 415. CHART. Salem. 557 p. 164,37). STATUT. ord. Teut. p. 24,20 iniquos terre sancte -es . . . exterminarunt *milites Dei. al.* **b** *de aedificiis (cf. p. 1889,14sqq.):* TRAD. Patav. 941 (a. 1204/14) -r domus usque ad finem vite sue inhabitare debebit (*sim.* CHART. Tirol. I 711 p.

154,4 quod . . . -es . . . domus . . . ab omni . . . exempcione liberi . . . esse debeant). **2** *latius usu plur. i. q. militia quae in navi vehitur – Besatzung, Bemannung:* ALBERT. AQUENS. hist. 9,24 gentiles . . . sentientes hanc christianorum puppim inter se . . . allapsam . . . eius -es . . . vexaverunt. **B** *translate:* **1** *in univ:* **a** *de Deo:* MIRAC. Germ. 3 (MGScript. XV p. 11,6; c. 846) tandiu . . . quis inimicis christiani valebit resistere nominis, quandiu caelorum rex atque terrarum eius mentis ac corporis -r extiterit. ALBERT. M. sent. 1,37Ecapit. quod Deus -r est quorumdam nondum cognoscentium Deum et non quorumdam cognoscentium (*ex Aug. epist. 187,21; sim.* summ. theol. I 18,70,4 p. 735a,15sqq.). VITA Hildeg. (Rer. Boic. Script. I p. 627b,12) Deus . . . cordis . . . -r. **b** *de spiritu sancto:* VITA Emm. 27 p. 67,8 ut . . . Dei templi violatores ab -e ad praecipitium raperentur *(spectat ad Vulg. I Cor. 3,16sq.; sim.* ARBEO Emm. 28 p. 68,8 qui . . . suam iram -e *[ed.;* -es, -em *var. l.]* templi perficere non metuit. 29 p. 69,25 spiritum sanctum, -e [-em *var. l.;* VITA Emm.] templi, ad iracundiam provocant *iusti).* VITA Libor. 2 illorum *(sacerdotum)* officii dignitatem ipse -r et consecrator eorum spiritus sanctus ostendit. TRANSL. Libor. I 1 p. 188,6 qui *(spiritus paracletus)* beati Liborii et in hac vita manentis -r apparuit. *al.* **c** *de diabolo:* VITA Virg. Salisb. II 2 p. 89b,3 cum in . . . precibus nomen sancti Virgilii inculcaretur, malignus ille -r . . . auditum sancti nominis non sustinens . . . rugitum deterrimum emittebat. **2** *de communitatem fidelium participantibus (sing. sensu plur.: l.29):* CHART. Eichsf. 184 p. 107,10 (a. 1209) -bus ecclesiarum nostre diocesis . . . providere debemus *(sc. Sifridus archiepiscopus).* 519 quia redditus ecclesie . . . fuerint tam tenues . . ., quod -e carebat et sacerdos de ipsa non poterat . . . sustentari.

II *cultor, servator – Erhalter, Bewahrer:* PONTIF. Rom.-Germ. 1,2 Christe salvator, innocens et innocentiae amator, . . . mansuetus et mansuetudinis -r.

***inhabitatrix,** -icis *f. incola, habitatrix – Ein-, Bewohnerin (alleg.):* GODESC. SAXO theol. 22 p. 296,9 'sapientia', quae 'aedificavit sibi domum', minor est patre secundum eandem domum, scilicet secundum humanitatem, et aequalis est patri secundum eiusdem aedificatae domus -em.

***inhabitatus,** -a, -um. *non habitatus, incultus – unbewohnt, nicht bewirtschaftet:* REGISTR. abb. Werd. 6,5,3 sunt . . . plures mansi licet -i. *subst. neutr. plur. (ni subest usus ellipt.) i. q. loca non habitata atque inculta – unbewohnte Orte:* INNOC. IV. registr. B 156 p. 134,3 reedificandi . . . civitates, terras, villas et castra . . . in parte vel toto diruta seu destructa et faciendi -a rehabitari concedimus . . . facultatem.

inhabito, -avi, -atum, -are. **1** *intrans. i. q. sedem vel domicilium habere, commorari – seinen Wohnsitz haben, wohnen, sich aufhalten:* **a** *de hominibus (animalibus: l.53; Iesu: l.64):* **α** *in univ.:* EIGIL Sturm. 24 p. 160,33 (cod. W) ad monasterium, unde digressi sumus, revertebamur . . . gratias referentes, quod . . . monasterio -are sineremur *(sc. fratres et discipuli martyris).* ERMENR. ad Grim. 1,10,14 in nido apparet, quales volucres ibi -ent. UFFING. Ida 1,2 qui *(Saxones)* inter Hrenum et Wisaram . . . -ant. DIPL. Conr. II. 18 mercatoribus ⌞Magdaburgensi civitati -antibus⌟ (Magadeburg habitantibus DIPL. Otton. II. 112) . . . ius concessimus *eqs. al.* **β** *sibi domicilium constituere, sedem collocare, considere – sich ansiedeln, niederlassen:* LIBELL. de conv. Baiuv. 6 p. 110,8 Huni inde *(sc. de diversis regionibus Danubii)* expulsi sunt, et Sclavi -are coeperunt. ANNAL. Fuld. II a. 885 p. 102,10 Nordmanni . . . vicinos *(sc. pagos)* occupaverunt atque . . . sibi ad hiemandum et -andum . . . disposuerunt. **γ** *(habitando) permanere – (wohnhaft) bleiben:* REGINO chron. a. 7 Iesus . . . in Nazareth . . . divertit ibique usque ad tempora baptismi -vit (habitavit *A*). *v. et p.1888,72.* **δ** *(con)versari, consedere – (sich) verweilen, zusammensitzen, -sein:* HROTSV. Abr. 7,1 ecce triclinium ad -andum nobis aptum (*sim.* Pafn. 3,3 ecce cubile . . . delectabile ad -andum). **b** *de divinitate:* RADBERT. corp. Dom. 17,21 in carne Christi divinitas corporaliter -ans (habitans *var. l.; spectat ad Vulg. Col. 2,9).* **2** *trans. i. q. incolere, insidere – bewohnen, besiedeln:* **a** *proprie:* **α** *in univ.:* CHART. Alsat. B 44 (c. 662) inceptus est . . . locus a monachis -ari. RUD. FULD. mirac. 1 p. 329,49 quam *(partem Germaniae)* Franci . . . orientales -ant. THIETM. chron. 7,57 inperator . . . ad . . . curtem . . . ⌞feris . . . -tam⌟ (ferarum . . . habitaculum CHRON. Thietm.) venit. OTTO FRISING. gest. 1,32 p. 50,17 autumpni tempore papiliones -ant *Ungari. al.* **β** *c. notione colendi, administrandi ('bewirtschaften'):* TRAD. Frising. 1619 (a. 1053/78) quę *(massilicia)* -batur per Wangerium. CHART. Steinf. 50 p. 47,10 quam *(aream)* . . . capellanus -bat. *al.* **b** *translate:* **α** *in univ.:* RADBERT. corp. Dom. 21,218 quia quosque ille *(spiritus sanctus)* sanctificaverit sui roris aspersione, eos . . . Patrem et Filium -are credimus. GODESC. SAXO theol. 22 p. 321,1 me miserans -et *Dominus.* VITA Fel. Trev. 9 qui *(Deus)* coelos magis quam lapides aut . . . simulacra -et. **β** *c. sensu inhaerendi:* RHYTHM. 149,154 instruens *(sc. Eligius)* . . . semitas . . ., quas Christi . . . vestigia -ent *(cf. Iuvenc. 1,316).*

adi. **inhabitans,** -antis. *qui (certo quodam loco) sedem vel domicilium habet – (orts)ansässig:* CHART. select. Keutgen 144,29 (c. 1221) si forensis homo incusatur . . . pro debitis, habebit inducias . . ., si ponit fideiussor<e>m -em.

subst. **inhabitans,** -antis, *m. (in)habitator, incola – Ein-, Bewohner:* **1** *proprie:* ARBEO Emm. 8 p. 38,17 licentiam a cunctis -bus (inibi habitantibus *var. l.*) poposcere. OTLOH. prov. Q 41 qualis rector est civitatis, tales -es. *al.* **2** *translate:* EPIST. Hann. 23 p. 56,1 spiritus sanctus -s . . . pectoris.

inhabitus *v.* inhibeo.

***inhaerentia** (-he-), -ae *f. pendet:* ad: *l.40.* in *c. abl.: l. 43. actio vel status inhaerendi – das Anhängen, Anhaften, Festsitzen:* **1** *strictius:* **a** *gener.:* ALBERT. M. bon. 132 p. 88,56 caritas . . . unit per -am praemio, quod est Deus. sent. 1,1,12 p. 29b,42 comprehensio . . ., quae succedit spei, dicit adhaerentiam; sed amor . . . penetrans amatum . . . dicit -am. BERTH. RATISB. serm. 16 p. 85,11 nocumentum vitiorum . . . consideratur . . . secundum tenaciorem -am vel difficiliorem curam. **b** *log. i. q. actio vel status immanendi,* τὸ ἐνυπάρχειν *– das Innewohnen, 'Inhärenz':* GERHOH. novit. 22,10 quia 'cognata rebus caducis alteritas' . . . admittit quorundam predicamentorum inhe-as et forinsecas affixiones *(v. notam ed.).* ALBERT. M. anal. pr. 1,1,3 p. 461b,42 in affirmativa *(sc. oratione)* notat *(sc. propositio)* -am praedicati ad subiectum, in negativa autem notat remotionem. elench. 1,3,14 p. 582b,22 primus . . . modus *(sc. paralogismorum)* est, quando diffinitum petitur in diffinitione, vel e converso; . . . dubitatur enim de -a praedicati in subiecto. *al.* **2** *latius:* **a** *de re statuta, constituta i. q. confirmatio – Verfestigung:* ALBERT. M. eth. I 383 p. 325,29 consuetudo potest . . . considerari . . . quantum ad -am per modum habitus. **b** *tarditas – Trägheit:* ALBERT. M. eth. I 370 p. 314,45 dixit *(sc. commentator)* humanum bonum non esse a Deo, . . . ut excludat quorundam -am et pigritiam, qui segniter viventes et nullam operam dantes virtuti exspectant a Deo sibi dari virtutes.

inhaereo (-he-), -haesi, -haesurum, -ere. *script.* ine-: *p.1891, 49.1892,6. adde* SIMON SCHON. Elis. (ed. F. W. E. Roth, Die Visionen der hl. Elisabeth. 1884. p. 155,12). *struct.: c. gen.: p.1892,40. c. praep.:* apud: *p.1892,51.* supra: *p.1891,9. usu refl.: p.1892,14.15. partic. praes. usu adi.: p.1891,16. 1892,58; subst.: p.1891,5.1892,21. confunditur: c.* inhaerescere: *p.1893,1. ?c.* inhiare: *p.1891,54.* inhere- *c.* infere-: *l. 65.*

(ad)haerere, affixum esse – (an)hängen, (an)haften, (an)kleben, festsitzen: **I** *proprie (in imag.: p.1891,14.31; per compar.: l.65.p.1891,12.35):* **A** *strictius:* **1** *praevalente notione adhaerescendi:* **a** *de hominibus:* **α** *in univ.:* HUGEB. Willib. 4 p. 98,3 homines . . . retentis brachiis quasi glutinati -herebant (inferebantur *var. l.*) in feretro et non poterant se movere. HEITO Wett. 6 sacerdotes . . . dorso stipitibus -entes in igne . . . loris ligatos viderat. VITA Euch. Val. Mat. 7 ut . . . terrae . . . -rent *saevientes.* **β** *spectat ad actionem complectendi, arripiendi ('sich [an-, fest]klammern [an]', 'sich festhalten [an]'):* RUD. FULD. Leob. 20 in amicam irruit *regina,* os . . . deosculans et -herens amplexibus. WALAHFR. Gall. 1,22 p. 301,15 cum . . . instantius arae cornibus -ret (-heret *var. l.*)

puella (*antea:* avelli non potuit ab altari). Mamm. 7,5 genibus Mammae timefactus -et (*sc. unus ex turba virum; sim.* VITA Chrod. 17 p. 562,21 militiae globus manibus ac genibus sancti . . . -et). VITA Heinr. IV. 12 p. 39,27 nulli profuit ingenium natandi; nam aut armorum pondere aut -herentium (-herenti *a. corr.*) conexione fatigatus in profundum trahebatur. **γ** *spectat ad actionem permanendi ('verweilen'):* OTTO MOR. hist. p. 27,17 que *(pluvia)* . . . terram sic madefecit, quod Papienses ultra supra fossatum civitatis -herere non valuerunt. **b** *de rebus:* MAPPAE CLAVIC. 268 petra focaria, que ignem emittit, . . . non equata, sed aspera, quo possit -herere . . . compositio. HROTSV. Dulc. 8 vestimenta . . . corporibus -ent velut coria. THEOPH. sched. 3,82 p. 148,26 cui *(sphaerulae)* funiculus -et. CARM. Bur. 21,2,8 fel -hesit palato. DECRET. Frision. B p. 136a,7 dabitur dimidium wergeldum . . . pro manu abscisa et pede absciso . . .; si vero . . . dicta menbra -herencia sint, tercia pars wergeldi dabitur. *al.* **2** *praevalente notione cohaerescendi:* THEOPH. sched. 1,17 glutine tabulae compaginatae, postquam siccantur, ita sibi -ent (adhaerent *var. l.*), ut nec humore nec calore disiungi possint. **B** *latius:* **1** *adiacere, contingere, proximum esse – anliegen, angrenzen, anstoßen, nahe sein:* EKKEH. I. (?) Wibor. 32 monachus . . . in . . . lucum monti adiacenti -herentem . . . aufugit. ADAM gest. 2,69 p. 131,16 cui *(muro)* . . . porta . . . -sit. GESTA Camer. cont. I B 8 quae *(capellula)* -heret hospitali. *al.* **2** *instare – stehen (auf):* IONAS BOB. Columb. 1,3 p. 157,13 obstanti matri et limitem ostii -herenti (-herente, inserenti *sim. var. l.*) postulat, ut se ire sinat. *in iunctura* vestigiis -ere *(in imag. c. sensu subsequendi):* CHART. Hall. 168 p. 159,43 (a. 1220) nos *(sc. archiepiscopus)* . . . piis p r e d e c e s s o r i s nostri . . . vestigiis -herentes *eqs.* (CHART. Sangall. B 339. 439). **3** *inniti – sich stützen (auf):* FLOD. hist. 3,6 p. 201,4 qui *(Magerenus)* . . . utroque genu claudus et scabellis -herens . . . demorabatur. VITA Willib. p. 18,45 beatus . . ., quidquid dignum . . . vidit, mente quasi cruribus -endo suspendit. **4** *(de-, in)fixum esse – feststecken:* WILLIB. Bonif. 9 p. 57,18 caballus . . . anterioribus . . . humo infixis cruribus volutabatur, donec hii, qui agiliores . . . extiterant, . . . equum terrae -herentem extraherent. **5** *situm esse – begraben sein:* DONIZO Mathild. epil. 1,127 sit licet iniustum, quod respicit ipsa sepulcrum, quod tua *(sc. pastoris Apollonii)* fert aedes, quo patres eius -herent. **6** *(lateri) -ere i. q. assistere – (zur Seite) stehen, beistehen:* HROSTV. Gall. 6 ite *(sc. Iohannes et Paulus)* . . . ad Gallicanum et -entes eius lateri suadete illi . . . mysterium . . . fidei (*sim.* Gall. II 5,1 ut meo *[sc. Iuliani]* -entes lateri serviatis *[sc. Iohannes et Paulus]* in palatio). *de matrimonio:* SYRUS Maiol. 2,20 l. 22 huic *(sc. Ottoni)* coniux Adeleidis -herebat. **7** *coire – sich paaren (mit):* FROTH. epist. 4 pauci *(sc. equi)* . . . equabus progignendi causa ineserunt. **8** *affigi – sich heften (an):* ANON. geom. I 3,16 qua *(summitate altitudinis investigandae)* visa a loco, cui visus -serat, planities ad radicem usque metiatur. *fort. add.* (*ni subest confusio c.* inhiare): CHRON. Pol. 1,26 p. 51,10 qui *(pauper)* cum ammiratione tante pecunie illuc oculis -hereret *(v. notam ed.).* **9** *afficere – befallen:* TRACT. de chirurg. 330 si dolor vel inflatio vel durities per contractionem nervis -heserit (adheserit *var. l.*), dialtea inungimus.

II *translate:* **A** *c. notione observandi:* **1** *(ob)sequi, servare – (be-, nach)folgen, leben (nach), sich halten (an):* **a** *in univ.:* HUGEB. Willib. 1 p. 88,10 exempla sanctorum . . . -herebat. LIBER diurn. 85 p. 109,20 sacris -herentes *(sc. fideles Dei)* doctrinis *(sim.* CAPIT. episc. III p. 282,5 si quis . . . pravis doctrinis -heserit *eqs.).* HROTSV. lib. 2 praef. 1,2 sunt . . . alii, sacris -entes paginis, qui *eqs. al.* *obligari – sich verpflichtet fühlen:* CARM. Bur. 101,19,1 femina victa mero quod -hereat (inebriat, ierat *sim. var. l.*) ebria vero, nec fieri spero nec fideiussor ero. **b** *de praescriptis, iussis sim.:* WILLIB. Bonif. 5 p. 18,26 apostolico -herentes *(sc. fratres)* praecepto (*sim.* CHART. Heinr. Leon. 9 eius *[Dei]* . . . preceptis -herendo). WOLFHARD. Waldb. 1,3 Dominicis . . . incepit -ere m a n d a t i s (BERNOLD. CONST. microl. 23 p. 995B. CONSUET. Marb. 138). **2** *respicere – Beachtung schenken:* EPIST. var. II suppl. 7 p. 628,6 stultus est, qui sic coloribus picturae -hereat, ut res ignoret. ALBERT. STAD. Troil. 4,695 exornat digitos, digitis si forsan -heres, linea directa *eqs.* **B** *c. notione se applicandi:* **1** *de hominibus eorumve mente, anima:* **a** *incumbere, studere – obliegen, sich beschäftigen (mit), sich widmen:* EPIST. Desid. Cad. 2,3 ut melius nobis *(sc. episcopo)* delectet . . . vestro *(sc. Desiderii)* semper servicio inerere *(v. notam ed.).* HUGEB. Willib. 2 p. 89,39 litterarum s t u d i i s -herendo die noctuque (TRAD. Ratisb. p. XIII [epist. Anam.] mentem . . . in omni librorum studio ceteroque divini cultu mancipatu . . . -herere. ADALB. SAMAR. praec. dict. p. 28,3. *al.*). CAPIT. episc. III p. 226,15 admonemus, ne ullus presbiter . . . secularibus iocis -hereat. *al.* *refl.:* DHUODA lib. man. 11,1,16sqq. dignum . . . est, ut mens a praesentibus universis . . . se mundet et divinis, coelestibus atque spiritualibus se -at . . .; nichil est in . . . mortali vita, in qua possimus nos familiarius -ere quam in divinis psalmodiae laudibus *(ex Alcuin. psalm. praef. PL 101,465C).* **b** *se sacrare, se vovere – sich weihen:* HROTSV. Abr. 2,8 caelestis sponsus, cuius affectu in tenella aetate -sisti *(sc. Maria)*, tueatur te . . . ab . . . fraude diaboli *(v. notam ed.).* Cal. 3,3 ne repellas *(sc. Drusiana)* te amantem tuoque amore cordetenus -entem. **c** *indulgere – sich hingeben, sich einlassen (mit):* HROTSV. Gong. 359 -ens servo cordisque calore secreto legalem dominum respuit *domina* ob famulum. **d** *se con-, associare, se adiungere – sich an-, zusammenschließen, sich vereinigen, verbinden (mit):* WILLIB. Bonif. 5 p. 21,2 cohors contribunalium comitatu (comitatui *var. l.*) . . . sancti viri -herens limina beati Petri . . . adgressus est. EBERW. Symeon. 3 illius *(solitarii)* alloquio atque consortio frui concupiscens . . . ei . . . tota dilectione -sit et . . . ministravit. CHART. Argent. II 20 pacem in civitate . . . communi voto iurantes *(sc. cives)* ac nobis *(sc. Ricardo regi)* ad observacionem . . . pacis . . . -herentes. **e** *participem esse – teilhaftig sein:* WALAHFR. Gall. 1,29 animam meritis plenam felicibus reddidit bonis -suram perennibus (*sim.* OTLOH. Magn. 12,10. SIMON SCHON. Elis. [ed. F. W. E. Roth, Die Visionen der hl. Elisabeth. 1884. p. 155,12]). **2** *de rebus:* **a** *accedere – hinzukommen:* ALFAN. premn. phys. 1,65 p. 17 discendo -ent (*PG 40,524B* προσγίνονται) nobis artes et disciplinae. **b** *congruere – entsprechen, passen (zu):* IONAS BOB. Columb. 1,4 p. 160,9 ut, si suae *(sc. Dei)* voluntatis (voluntati *var. l.*) -hereat, concoepti consilii effectus perficiatur. **C** *c. notione persistendi:* **1** *perseverare – be-, verharren:* AGIUS vita Hath. 15 ut, si quando quisquam hoc, quod loqui intenderat, intercepisset et ad aliud, quid invertere conaretur, non in eo -ret, sed . . . ita posse esse respondisset. **2** *(per)durare – dauernd bleiben:* EPIST. var. II 3 memoria dilectionis vestrae *(sc. Reginberti magistri)* animis nostris *(sc. discipulorum)* . . . -herens inmemores petitionum . . . promissionumque . . . esse non permittit (*sim.* EPIST. Teg. I 98 flagito *[sc. Ellingerus]*, quatinus mei infimi memoria apud vos *[sc. Froumundum]* maneat, ut vestri apud me firmius -hereat). **D** *immanere, inesse – innewohnen:* ALBERT. M. animal. 3,153 p. 345,7 non . . . mirum est, si stellae excitant virtutem spermati feminae iam -entem. *remissius i. q. esse – sein:* THEODULF. carm. 41,1,21 tertius et quartus *(sc. liber regum)*, Malachim quis nomen -hesit, regum Hebraeorum . . . gesta canunt. **E** *pertinere – (da)zugehören:* DIPL. Conr. II. 286 (spur. a. 1036) ut . . . mansus . . . cum -herentibus mancipiis in beneficium acciperet *abbas.* CHART. Beron. 24 p. 101,10 advocatia . . . Beronensi prepositure -hereat nec . . . alienetur ab eadem.

adv. ***inhaerenter**. *per comprehensionem, inclusionem – inbegriffen, implizit (usu log.):* ALBERT. M. sent. 1,9,7 p. 284a,26 ad hoc, . . . quod obiicitur, quod talia nomina *(sc. sapientes et sapiens)* significant substantiam cum qualitate, dicendum, quod verum est, sed qualitatem suam significant -r.

inhaeresco (-he-), -ere. *confunditur c.* inhaerere: *p.1893,1.* **1** *usu originario:* **a** *adhaerescere – haften bleiben:* PETR. DAM. epist. 17 p. 156,8 quod . . . prolatum est, apicibus tradere necessarium duxi, ne, quod ad momentum simplicibus verbis audisti, facilius excidat, sed . . . memoriae tenacius -at. *in imag.:* VITA Ludow. Pii 6 p. 302,11 curabat rex pater, ne regem filium aut nutrimenta honesta laterent aut externa inhe-entia

(inherentia *var. l.*) . . . dehonestarent *(v. notam ed.).* **b** *(ob)-servare – sich richten (nach), sich halten (zu):* TRANSL. Pus. 10 beatitudo sanctorum in eo constat, ut voluntati conditoris -ant. **c** *intendere – streben (nach):* ALBERT. M. sent. 2,24,10 p. 408b,16 contemplari . . . speculationis practicae est, et -ere est voluntatis . . .; ergo nominat *(sc. Augustinus)* superiorem non solum rationem, sed etiam voluntatem. miss. 3,20,6 p. 151b,3 quae *(pars rationis, sc. ratio superior)* . . . contemplandis coelestibus et aeternis et divinis rationibus -it. **2** *?per confusionem c.* inarescere *i. q. siccari, indurescere – (ein)trocknen, hart werden:* HERACLIUS II 54 oster est appellatum, quod ex humore licetur, qui cito ex salsugine -it (*cf. Vitr. 7,13,3* propter salsuginem cito fit siticulosum).

***inhaesio,** -onis *f.* **1** *philos. et theol. i. q. adhaesio – das (Sich-)Anhängen, Anhaften, 'Adhärenz':* **a** *in univ.:* ALBERT. M. sent. 3,27,4 p. 522b,17 duplex est ordo in verum, scilicet in verum simpliciter vel coniunctionem ad verum firmam vel fortem et ad -em. eth. I 71 p. 66,15 operatio *(sc. virtutum)* . . . procedit ex voluntate ordinata per -em firmam. pol. 7,15m p. 750a,4 ab omnibus, quae ˹habent infectionem et -em turpitudinis˺ *(p. 1336b,35* ἔχει ἢ μοχθηρίαν ἢ δυσμένειαν), oportet prohibere pueros. *al.* **b** *spectat ad actum fruendi (cf. Aug. doctr. christ. 1,4):* ALBERT. M. bon. 317 p. 177,5 a coniugatis fructus est -o. sent. 1,1,12 p. 28a,9 videtur 'frui' esse actus virtutis motivae; sed . . . non fit -o (qui motus est), nisi prius concipiatur per intellectum. summ. theol. I 2,7,2 p. 26,80 fruitio proprie secundum -em caritatis est, organice autem deserviunt comprehensio . . . et aperta visio. *al.* **2** *anat. i. q. sessio – Ansatz:* Ps. GALEN. anat. 4 p. 175C ut elongetur *(sc. pars superior cordis)* ab -e (appodiatione *V*) super ossa pectoris (*sim.* 8 p. 186D adiungitur chartilago . . . ˹quasi -o˺ [ut sit quasi appodiatio *V*] carnis pendentis circa foramina narium).

inhanis *v.* inanis.

***inhaustus,** -a, -um. *non haustus – ungeschöpft (in imag.):* HEIRIC. Germ. I 1,39 nil intemptatum, nil . . . liquid -um (schol.: sc. quod non sciret); quicquid ab indigenis potuit manare magistris *eqs. (v. notam ed.).*

***inhebetatus,** -a, -um. *non ob-, retusus, non hebes, acutus – nicht abgestumpft, nicht stumpf, spitz:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 88,22 ut . . . ungues serventur -i et illesi, natura stabilivit, quod, dum grus stat super pedes, . . . ungues secundum latus, non secundum acumen sui stant super terram.

inhebetus, inhebitus *v.* inhibeo. **inhedia** *v.* inedia.

inheo *v.* ineo.

***inherbatus,** -a, -um. (in *et* herba) *herbis venenatus – mit Kräutern vergiftet:* LAMB. ARD. hist. 48 p. 585,22 veneno . . . in cibis accepto vel potibus -a . . . mortua est *Mathildis.*

***inheredo** (-hęr-), -are. **1** *hereditate relinquere – vererben:* DIPL. Otton. III. 7a p. 403,3 quamvis . . . amitę nostrę proprietas sua *(sc. Adalheidae)* inhę-ari debuisset, nos tamen noluit proprii sui esse expertes. 143 p. 554,1 quam *(sc. proprietatis portionem)* nos hęreditario iure Hildiburga abbatissa -are debet. **2** *iure hereditario contingere – nach Erbrecht zustehen, fallen (an):* DIPL. Otton. II. 180 quod *(praedium)* Thietmari fuit antea et nos post mortem eiusdem viri secundum legem inhę-are debuit. *Clementi*

inhereo *v.* inhaereo. **inhermis** *v.* inermis.

inhers *v.* iners. **inhesco** *v.* inesco.

inhiatio, -onis *f.* **1** *(vana) propensio – (blinde) Neigung:* ALBERT. M. sent. 1,41,3 p. 344b,38 originale *(sc. peccatum)* in Esau est fomes relatus ad -em – ad concupiscentiam – in gente non liberanda per Christum. **2** *aviditas – Begehrlichkeit, Gier:* ALEX. IV. registr. 392 p. 351,15 -o inverecunda petentium ambitione non carens.

inhiator, -oris *m.* *(caecus) assectator – (blinder) Gefolgsmann, Anhänger:* GESTA Ern. duc. II p. 284,8 ipse *(Achor)* avaricie -r *(v. notam ed.).*

inhibeo (ini-), -ui, -itum, -ere. *script. et form.:* inyb-: *p. 1894,44.* -hab-: *p.1894,7.8.1895,17.23.25.30.* -heb-: *p.1895, 29.32.* -bitur, -bytur: *p.1894,23.* *partic. perf.* -bet(us): *p. 1895,29.30.32.* *pendet* ad *c. gerund.: p.1894,68.* *confunditur c.* inire: *p.1895,29.*

I *sensu positivo:* **A** *proprie (vi praeverbii fere evanida):* **1** *tenere, sequi – sich halten (an), einhalten:* METELL. exp. Hieros. 5,681 decrevere viam proceres -ere limine directo. **2** *habere, possidere – innehaben, besitzen:* CHART. scrin. Col. A I 11 p. 172,4 (c. 1186/88) murus . . . totus proprius est Zacharie et heredum suorum, ita quod Fugelo et sui heredes nichil -abent. *fort. huc spectat:* CHART. Bund. 484 (487; a. 1200) si ille, qui predictam domum tunc possederit et -ab<uer>it *(ci.,* -abit *cod.),* ipsas *(sc. cerae)* VIIII libras . . . non persolverit, prepositus . . . eandem domum alteri conferre debet. **B** *translate:* **1** *praecipere, mandare – festsetzen, bestimmen, ver-, anordnen:* DIPL. Ludow. II. 35 p. 138,23 pręcipimus . . . atque . . . -emus, ut nullus iudex . . . in . . . possessiones . . . monasterii . . . ingredi audeat. DIPL. Karlom. (II.) 27 p. 326,8 detestamur et -emus, ut nemo umquam hanc nostram corrumpere . . . audeat munificentiam. DIPL. Karoli III. 163 monasterii rectores iubemus ac . . . -emus, ut nullam unquam *eqs.* CHART. Friburg. 136 quas <litteras> mitti per questuarios districtius -emus *(sc. legatus).* CONST. imp. II 428,II,14 -uimus, quod nulla civitatum *eqs. saepe.* **2** *permittere – gestatten, gutheißen (in lusu verborum: l.29):* CONC. Merov. p. 74,11 quibus *(sc. clericis)* etiam id *(sc. intra domum suam habere propinquas mulieres)* specialiter -eatur (-bytur, -itur, -etur *var. l.*): ut, si quis clericorum suspicionem adversam . . . de muliere quacumque . . . incurrerit, eam statim . . . abiciat. **3** *concedere – einräumen:* SALOM. II. epist. 30 p. 416,9 quod si haec facultas improbis hominibus -ta non fuerit, ut *eqs.* CHRON. Cosmae app. I 2 p. 248,25 si a domino tuo tibi *(sc. abbati)* duce hec *(sc. in monasterio degendi)* actenus potestas fuit -ta, a me *(sc. s. Procopio)* sit amodo prohibita. **4** *adhibere – anwenden:* MAPPAE CLAVIC. prol. p. 189,33 appellantes . . . huius compositionis cognominationem 'mappae claviculam', ut omnis . . . existimet clavis modum esse -tum.

II *sensu negativo:* **A** *proprie (in imag.: l.37):* **1** *obi. res:* **a** *obstruere, intercludere – verstellen, (ver)sperren:* HRABAN. carm. 15,8 nec mare nec tellus . . . huic *(amori)* obstare queunt aut -ere viam. METELL. exp. Hieros. 5,276 vallum completur, via quo muris -etur. CHART. Beron. 84 p. 144,21 in villa Beronensi exusta -uit *advocatus* hominibus villarum circumiacentium, ne aliquis ex eis ipsis in aliquo subveniret silvas ecclesie ipsis -endo. **b** *retinere – zurück-, verhalten:* VITA Ger. Bron. 19 p. 669,15 qui *(morbus)* urinam -ens nuncupatur vulgo lapillus. RANGER. Anselm. 3162 videns Martham quasi funera flentem . . . lacrimas vix inybere potest *(sc. Christus).* RAHEW. flosc. 4,78 dicitur *(sc. Neptunus)* . . . fluctus -ere tridente. **c** *sistere, compescere – stillen, dämpfen:* RECEPT. Lauresh. 2,27 p. 142 ocimi semen tritum naribus inmissum distillationem -et. ODO MAGD. herb. 1058 sperma nigri *(sc. papaveris)* . . . stringere ventrem dicitur hocque modo fluxus -et muliebres. 2116 veneris credunt *medici* -ere *(sc. cyminum)* furorem. **2** *obi. homines i. q. reicere, remittere – ab-, verweisen:* OTTO FRISING. chron. 4,18 p. 207,10 qui *(Theodosius)* . . . ab Ambrosio ęcclesiae liminibus ˹-tus est˺ (est prohibitus, arcetur *var. l.; cf.* FRUTOLF. chron. a. 387 p. 132,42sq. Ambrosius . . . illum . . . a sacri liminis ingressu prohibuit). **B** *translate:* **1** *obi. res vel actiones i. q. non sinere, vetare – unterbinden, verhindern, verwehren, verbieten (absol.: l.64; in figura rhet. litotes q. d.: l.62):* **a** *usu communi:* CONC. Karol. A 37,13 quod *(sc. quod digni sint presbyteri)* iuramentum . . . omnes una -endum statuimus. GODESC. SAXO gramm. 2 p. 458,4 si velis regulae supradictae illud . . . coaptare, quod audis ad missam cotidie . . ., non modo non -o, verum etiam connibeo, consentio. RATHER. pentec. II 1,5 licet loqui nobis -eat timiditas. ARNULF. delic. 548 -e, iactantia si subeat te. VITA Heinr. IV. 8 p. 28,7 ad -enda mala. OTTO FRISING. gest. 1,1 p. 13,23 quibus *(clericis)* . . . conubia . . . -ta fuerant. HELM. chron. 84 p. 159,31 ingressus atrii omnibus -tus nisi sacerdoti tantum. 86 p. 168,25 -tum est forum. CHART. Ulm. 73 p. 93,25 cum . . . -ti fuerint ad ferendum gladii. *persaepe.* *in lusu verborum:* EKKEH. IV. cas. 100 p. 204,2 si . . . id *(sc. proprietates)* habentibus habere -itur. **b** *in formula chartarum:* CHART. Heinr. Leon. 37 p. 52,40 (a. 1157) exactiones . . . super ipsos *(fratres)* . . . a

[Pörnbacher]

quoquam fieri . . . -emus. CHART. civ. Magd. 74 p. 36,26 ne . . . quisquam contra hoc . . . privilegium . . . venire presumat, . . . d i s t r i c t i u s -emus *(sc. archiepiscopus;* ANNAL. Mell. Vind. I a. 1267 p. 701,28 [epist.]. *sim.* CHART. Raitenh. 75 p. 76,7 [epist. papae] d. -entes. *al.).* DIPL. Frid. II. 431 -entes, ne *eqs.* 526 p. 197,21 inibentes. *persaepe. v. et l.62.p.1894,39.* **2** *obi. anim. (fere homines; canes: l.19) i. q. pro-, cohibere, arcere – ab-, aufhalten, hemmen, hindern (an, zu):* CONC. Merov. p. 73,15 qui *(sc. clerici)* uxores . . . accipere -entur (-etur *var. l.*). CARM. de Tim. 13 -ere nocentes. DIPL. Otton. I. 252 p. 361,11 possessiones contra abbatis decretum intrare . . . interdicimus atque ab huiusmodi . . . presumptione cunctos . . . -emus. RUP. MEDIOL. Adalb. 2 cumque huic *(sc. in Germaniam)* expeditioni insisteret operosius, divino oraculo, ne efficeret, est -tus. OTTO FRISING. gest. 2,9 dumque . . . sententiam ferre cogitarent *cardinales*, a principe -ti et ad propria redire iussi sunt. HELM. chron. 84 p. 164,29 -ti (-abiti *a. corr. 1*) sunt Slavi . . . iurare in arboribus. *saepe. adde:* LIGURINUS 4,468 ipse *(venator)* . . . latet . . . clamososque canes -et cupidosque molossos comprimit, ut *eqs.*

adi. **1. inhibens,** -entis. *insitus – innewohnend:* URSO med. 87 frigiditatis actione flegmatica viscosa redduntur, quae intestinis inha-ia nimiae lenitatis causa fiunt.

2. inhibitus, -a, -um. **1** *qui habetur – vorhanden, bestehend:* MIRAC. Bert. 10 p. 515,25 nec de praeda -abita advertitis *(sc. Dani)*, quoniam, si hi *(sc. monachi)* tantum habuerunt spatium noctis, omnia sua aut infodient aut *eqs.* **2** *illicitus, vetitus – unerlaubt, verboten:* CONC. Merov. p. 68,15 quosdam *(sc. clericos)* repperemus . . . -ebeta (inita *var. l.*) rursus coniugia repetisse (*inde* p. 158,6 -eta [-abita *var. l.*]). p. 82,2 quod si quis episcoporum eius, qui ordenatur, conditionem sciens transgredi ⌊per ordenationem inhe-am⌋ (ordinacione -beta *P*) . . . voluerit, anni spacio missas facere non praesumat.

inhibi *v.* inibi.

***inhibitatio,** -onis *f. prohibitio – Verbot:* CHART. Beron. 159 (a. 1279) miles . . . excommunicationis in se ipsum et interdicti in familiam . . . ac -is, ne quis sibi furno, foro . . . vel quavis alia communione participaret, sentenciis innodatus.

inhibitio (-cio), -onis *f. c. gen. inhaerentiae: l.47. adde* DIPL. Conr. III. 284 p. 492,1 (spur.). *al.*

1 *sensu positivo i. q. praeceptum, mandatum – Ver-, Anordnung, Mandat:* DIPL. Frid. II. 452 p. 58,23 ne aliqua persona . . . huic sententię nostręque confirmationi et -i . . . se audeat obponere. CHART. Argent. I 507 p. 385,33 (dipl. Richardi regis) paginam nostre confirmationis, concessionis et -is infringere. CHART. Sigeburg. 150 p. 267,1 huius nostri *(sc. comitis)* mandati -o. CHART. ord. Teut. (Thur.) 311 mandamus *(sc. marchio)*, quatenus *eqs.*; quicunque . . . contra hanc nostram -cionem id attemptaverit, indignacionem nostram poterit . . . formidare. *al.* **2** *sensu negativo:* **a** *actio inhibendi, impedimentum – das Hemmen, Hemmnis, Hindernis:* CONST. imp. II 218 p. 303,14 (dipl. Frid. II.) ubi tot vexationes vestras *(sc. incolarum)* . . . in vobis advertimus, per quas turbationes . . . statui vestro . . . parantur, -es fiunt, quod petita . . . per vos imperio servicia non prestentur *eqs.* **b** *prohibitio – Verbot:* **α** *proprie:* CAPIT. episc. III p. 67,9 si quis sacerdotum . . . decimas ad alium sacerdotem . . . pertinentes post nostram -em . . . invadere praesumpserit, noverit *eqs. (v. notam ed.).* GISLEB. MONT. chron. 48 p. 83,7 contra -em . . . regis. INNOC. III. registr. 1,111 p. 168,16 post -es antecessorum nostrorum. CHART. Rhen. med. III 327 p. 264,8 providimus . . . et . . . statuimus *(sc. archiepiscopus)* sub anathemate inhibentes, ne *eqs.*; siquis . . . contra hanc nostre provisionis -em . . . venire attemtaverit *eqs. saepe. expressius i. q. interdictum – 'Interdikt' (usu canon.):* HEINR. TREV. gest. 18 p. 424,39 nuncius . . . ferens secum a sede apostolica litteras -cionis contra electum. **β** *meton. de documento prohibitionem, interdictum continente:* CHART. Basil. C I 229,II p. 166b,3 (epist. papae a. 1249) contra -is nostre tenorem (*sim.* DIPL. Conr. III. 275 [spur.] contra . . . nostre protectionis et -cionis tenorem). HEINR. TREV. gest. 19 p. 425,21 hec *(cf. l.66)* -cio lecta fuit et publicata . . . in refectorio . . . ecclesie *eqs. al.*

***inhibitivus,** -a, -um. *interdictorius, prohibitorius – untersagend, verbietend, Verbots-:* CONR. MUR. summ. p. 163, 4 sunt verba . . . interdictiva, inhibitoria seu -a.

***inhibitorius,** -a, -um. *interdictorius, prohibitorius – untersagend, verbietend, Verbots-: v. l.3.*

inhii *v.* ineo.

1. inhio (inio), -avi, -atum, -are. *script. et form.:* hini-: *p. 1897,16.* inhy(o): *l.63.* inhii-: *p.1897,45. coniug. II. vel III.: l.45. adde p. 1758,34 (var. l.). abl. sg. partic. praes.* -anti: *l.63. adv. superl.* -antissime: *l.69.p.1897,32. abl. gerund. pro adv.: l.32.45. partic. praes. usu subst.: l.29. confunditur: c.* imitari: *l. 58. c.* inire: *p. 1758,34 (aliter: p. 1758,18).* inhianter *c.* inaniter: *p.1897,42.*

1 *intrans. (saepius in struct. c. praep.):* **a** *proprie i. q. hiante ore captare – schnappen (nach):* BALDW. VICT. dict. 5,80 tot lupis -antibus in nos. **b** *translate i. q. anniti, (ap)petere, contendere (ad) – streben, gieren (nach), es absehen (auf):* **α** *in univ.:* HYMN. Hraban. 6 (3),6,3 sanguine pasceris *(sc. Herodes)* innocuo corporibus minimis -ans. WALAHFR. carm. 72,5,2 aeternis -ans *(sc. s. Gallus)* l u c e l l i s (HROTSV. Theoph. 144 cumque . . . vacuis -ret . . . l. *sim.* DIPL. Heinr. III. 134 p. 170,23 lucro). RIMB. Anscar. 2 p. 20,16 quo . . . caelestibus -ret (ini- *3a*). RUP. MEDIOL. Adalb. 3 ad opus -antes *(sc. fidei propugnatores)* evangelii. EPIST. Teg. I 52 alienis. LAMB. HERSF. annal. a. 1073 p. 150,21 in bona. CHART. Basil. C I 322 p. 234,34 officiorum suorum commodis -antes *(sc. praecones). saepe. adde: p. 1758,34. partic. praes. usu subst. masc.:* CYPR. CORD. carm. 1,4 (MG Poet. III p. 144) inianti ad aethera victum porgere mansurum parat *(sc. bibliotheca). abl. gerund. pro adv. i. q. ardenter – sehnlich, brennend (abund.):* HUGEB. Willib. 4 p. 92,21 austerioris vitae viam . . . -ando desiderabat. **β** *inhaerere, indulgere, servire – anhängen, obliegen, sich befleißigen:* HUGEB. Wynneb. 1 ad celsioris vitae . . . meritorum profectionibus -ando properabat *(in struct. contam.).* WETT. Gall. 4 superstitioni gentilium -bant *incolae.* SYLL. Sangall. 19,6,2 ille *(s. Magnus)* . . . eius *(magistri)* exemplis -ans beatis. CHART. Aquens. 19 l. 88 suis . . . -antes *(sc. praepositi)* commodis (CHART. Basil. C I 322 p. 234,34). DIPL. Frid. II. 311 quas *(ecclesias)* . . . nostris recognoscimus -are servitiis. 599. ALBERT. M. metaph. 13,1,4 omnes isti . . . 'ideis -antes' (*p. 1090b,31* προσγλιχόμενοι) plus quam oportet 'peccant in mathematicis' principiis, quae ponunt. *abl. gerund. pro adv. i. q. sedulo – eifrig, beflissen:* CHART. Solod. I 141 p. 78,10 (a. 1154) vere Deo ministramus, si . . . auxilium augende sue glorie -endo perficimus *(sc. episcopus).* **2** *trans.:* **a** *proprie i. q. admirari – (mit offenem Mund) be-, anstaunen:* ANNAL. Altah. a. 1065 p. 67,6 pro magno . . . spectaculo praesulem . . . -bant *(sc. Graeci)* ipsumque non episcopum, sed regem Romanorum esse credebant. **b** *translate i. q. concupiscere, desiderare, intendere – suchen, begehren, wünschen, bestrebt sein (zu):* WETT. Gall. 2 p. 258,20 si terrestrem curam quaerendo -amus. DIPL. Zwent. 2 p. 19,23 antecessorum nostrorum regum . . . sequi vestigia -amus. OTTO FRISING. gest. 2,18 p. 121,2 -antibus . . . Mediolanensibus, ut *eqs. saepe. v. et p. 298,50. expressius i. q. sequi – folgen:* VITA Aldeg. I 2 (MGMer. VI p. 86,13) Waldebertum meminimus et . . . Bertillanem, qui . . . vitam degerant spiritalem Pauli iniantes (imitantes *var. l.*) vestigia.

adi. **inhians,** -antis. **1** *sitiens – durstig, lechzend:* ARBEO Corb. prol. p. 188,14 -e humo rorantes guttas arenosus obsorbuit rus. **2** *ardens – brennend:* LULL. (?) epist. 37 ut ei *(Domino)* -e d e s i d e r i o et inmarciscibili caritate iungeris (*sc. aegrotus;* DIPL. Heinr. IV. 99 p. 130,36 -yanti).

adv. **inhianter.** *in figura rhet. litotes q. d.: p.1897,32.* **1** *hianti ore, admirative, per stuporem – mit offenem Mund, staunend:* HERM. CARINTH. essent. praef. p. 70,25 dum nos ex adytis nostris in publicam Minerve pompam prodeuntes . . . multitudo -r miraretur. VISIO Godesc. A 36,1 cum in vicinia basilice . . . positus insolitam eius pulchritudinem -issime contemplaretur. *huc spectare vid. (in nom. absol.):* ANNAL. Magd. a. 938 p. 143,18 quarum *(civitatum)* . . . plerasque murorum ambitu cinctas munire studuit *(sc. Iulius Caesar)*, quan-

[Pörnbacher]

tum opere festinato valuit, -r accedens multitudo. **2** *cupide, anhelanter, vehementer – begierig, voll Verlangen, heftig:* **a** *in bonam vel neutram partem (interdum abund., e. g. l.4. 10):* **α** *in univ.:* LIBER diurn. 85 p. 106,5 quę a me -r . . . vestra *(sc. episcoporum)* devotio . . . cupit audire *(sim.* EPIST. Bonif. 29 p. 53,14 -r audire satago [*sc. Leobgyda; item* 71]. 49 p. 80,11. BONIF. epist. 63 p. 130,17 desidero. *al.).* VITA Desid. Cad. 19 p. 577,24 cumque aqua fuisset allata, valde -r . . . glutivit *homo.* FORM. epist. III 1 scire . . . obtamus *(sc. sorores)* vestram *(sc. imperatoris)* ini-r excellentiam, quod *eqs.* BALTH. Fridol. 2 que *(pauperies)* ad mundane prosperitatis beatitudinem non adeo -r ardebat. WIBERT. GEMBL. epist. ad Hildeg. 19,10 quo *(temporis spatiolo)* apud te die noctuque de ore tuo -r pendens manseram. *al.* **β** *ferventer, ardenter – glühend, innig, sehnlich:* VITA Phil. Cell. 1 Philippus vitam remotiorem multum -r (hini- *var. l.*) diligens Romam reliquit. RIMB. Anscar. 2 p. 21,3 cui *(s. Mariae)* cum ille respondisset -r se velle *(sc. ad matrem suam venire).* CARM. Sangall. II 3,2,8 ut bona queque probes atque -r ames *(sc. puer).* EPIST. Teg. I 97 -r et indefesse rogare. HARIULF. chron. 1,15 p. 25,28 seipsum ad altiora extendens -r dicebat *Richarius*: 'sitivit anima mea *eqs.*' HEINR. AUGUST. planct. 1722 ne remorentur iter, quo suspirant *(sc. quibus ardor inest penetrare ad lignum vitae)* -r. *al.* **γ** *studiose, libenter – eifrig, angelegentlich, mit Freuden, gerne:* CONC. Karol. 21 p. 189,25 non novas . . . regulas instituimus nec supervacuas rerum adinventiones -r sectamur, sed *eqs.* HRABAN. cruc. A 7,38 qui catholicae fidei . . . rectitudinem semper desidero et -r disco. VITA Willeh. 1 vir Dei . . . -r quaerere coepit, qualiter *eqs.* VITA Emm. 1 Dei filium -r colere coeperunt *(sc. provinciae).* HERIG. gest. 51 p. 186,38 perfectorum est . . . ab activa potius refragari quam contemplativae speculationi non -issime exaequari *(ex Vita Remacli). al.* **δ** *impatienter – ungeduldig:* AGOB. 20,4 quod . . . sint aliqui in latere eius *(imperatoris),* qui ini-r expectant exterminium filiorum eius (*sim.* VITA Ger. Bron. 19 p. 670,8 marchioni -r expectanti. HILDEG. div. op. 1,4,78 capit. p. 22 -r expectans *[sc. anima].* 1,4,104 l. 18). **b** *in malam partem:* **α** *c. notione aviditatis:* THEODULF. carm. 2,166 quae *(turba)* sua, non domini, lucra -r adit. WALAHFR. Wett. 328 magna sacerdotum numero pars . . . lucra petunt terrena; quibusque -r adhaerent. hort. 306 quam *(herbam)* pretiis -r (gloss. L: avide) emit ditissima . . . gens. ARNULF. delic. 437 non ad agros ab agris -r (inaniter *var. l.*) progrediaris; quem posuere patres, contentus limite vives *(v. add. p. 388).* BERNOLD. CONST. libell. III 9 p. 68,31 qui tam -r (inhii- *4*) ut Symon magus spiritualia officia mercari concupiscunt (*inde* MANEG. ad Gebeh. 20 p. 347,12 [inhiantur *cod.*]). *al.* **β** *c. notione irae, saevitiae:* ROD. GLAB. hist. 2,4 p. 58,31 conversi Brittones, qui prius fugam simulaverant, -rque super Fulconis exercitum irruentes *eqs.* NICOL. LEOD. Lamb. 16 (MGMer. VI p. 422,18) cedis oportunitatem -r arripit *Dodo.* **γ** *c. notione impudicitiae, libidinis:* PETR. DAM. epist. 31 p. 307,18 ut iam illa ini-r appetant *(sc. qui contra legem naturae carnem suam daemonibus tradunt),* non que naturalis impetus carnis efflagitet, sed *eqs.*

2. inhio *v.* ineo. **inholesco, inholitus** *v.* inolesco.

***inhomo,** -inis *m. homo non exsistens – ein (noch) nicht existierender Mensch, 'Nicht-Mensch' (usu gramm. et philos.):* ALBERT. M. herm. 1,2,5 p. 397^{a},3 notandum de terminis privativis, quod differunt a terminis infinitis; . . . non potest . . . privari nisi terminus accidentalis, ut 'iniustum', 'impium' . . ., et tunc privatio illa nomine abstracto significatur, ut 'iniustitia', 'impietas', et ideo non dicitur '-o' vel 'insubstantia'. *v. et p. 1724,6. cf.* *indomus, *inidolum.

inhonestas, -atis *f.* **1** *status inhonestus, infamia, ignominia, dedecus – Unehre, Ehrlosigkeit, Schande:* HROTSV. Dulc. 1,6sq. cultura deorum non adducit -em, sed praecipuum honorem :: et quae -s turpior, quae turpitudo maior, quam ut servus veneretur ut dominus? VITA Balder. 24 quod videbatur spectare ad iniuriam et -em, totum transfertur ad gloriam ipsius matronae et honorem. CONR. EBERB. exord. 2,27 l. 27 malens *(sc. abbas)* pro iustitia agonizare quam . . . ordinis -em et periculum animarum dissimulare. *alleg.:* VITA Balder. 10 nec profuit ex hac parte fidem, pietatem, honestatem certasse parumque obfuit illinc fraudem, scelus, -em manum conseruisse. **2** *turpitudo, probrum, delictum – Unehrenhaftigkeit, Verstoß, Fehler:* **a** *gener.:* **α** *spirit.:* ALCUIN. epist. 270 illius *(Dei)* . . . praesentia te *(sc. discipulum)* prohibeat ab omni peccato et -e verbi vel facti. CONC. Karol. A 39^{B},15 ut in domo Dei nihil -is . . . perpetrent *sanctimoniales.* 39^{B},20 p. 451,30 ne quid -is in mansiunculis sanctimonialium . . . quispiam . . . perpetrare . . . possit. VITA Macar. 3 (MGScript. XV p. 617,2) cui *(abbati)* quicquam negare honestum nephas et -s. EMO chron. 69 p. 190,5 (epist. legati papae) vagatur *praepositus* per mundum . . . alias plurimas -es committens in salutis sue preiudicium. ORD. canc. pap. 2,2 in domo . . . cancellarie -em non committam *(sc. familiaris)* nec *eqs. in imag.:* DIPL. Frid. I. 515 p. 452,4 ut integritatem fame . . . nulla nota pravitatis obnubilet vel luculentam faciem virtutum alicuius -is nevus obfuscet. **β** *corpor. i. q. deformatio – Entstellung:* TRANSL. Chrys. et Dar. 30 (27 [ed. Floss. 1869]) quae *(sc. macula cerae in planeta)* aut -i *(ci. Floss p. 182,28 [cf. K. Herbers, Mirakelberichte des frühen und hohen Mittelalters. 2005. p. 92. 114sq.];* honestati *edd. priores)* aut damno esse potuisset. **b** *rhet.:* **α** *vitium – Fehler(haftigkeit):* EPIST. var. II suppl. 8 p. 631,17 de conexionis . . . verborum -e non facile animi vestri *(sc. episcoporum)* constantiam crediderim esse commovendam. **β** *indignitas, vilitas (dictionis) – Unangemessenheit (im Ausdruck), unangemessene Ausdrucksweise:* EPIST. Hildesh. 134,51 similitudo: . . . destruitur et -s et inutilitas per contrarium hoc modo *eqs. ibid.:* loco honestatis -em pono.

***inhonestatio,** -onis *f. deminutio, iactura – Schmälerung, Verlust: v. vol. III. p. 518,2.*

inhonesto, -avi, -are. *dedecorare, polluere – verunehren, entehren, schänden, zur Schande gereichen, besudeln:* **1** *in univ.:* THIETM. chron. 6,75 p. 364,24 acceptam ingenuitatem nullatenus <inho>-vit *(sc. archiepiscopus),* sed . . . decoravit. DIPL. Heinr. III. 291 p. 394,41 qui *(comites)* . . . clericos . . . inquietant et dignitatem sanctę aecclesiae indecentissime -ant. LIBER tram. 192 claudi vel senes, qui -ant conventum aut debiles sunt, in ipsis cellulis maneant. *de mortuis:* METELL. exp. Hieros. 3,539 Turcos -vere *nostrates iuvenes* sepultos. **2** *offendere – in der Ehre verletzen, beleidigen:* CHART. Livon. A 77,9 (a. 1225) quicunque alium -verit in cimiterio, in foro . . ., duplam emendabit. BURCH. URSB. chron. p. 97,10 contra morem gentis . . . principes ad se venientes rebus et verbis -vit *imperator.* NICOL. BIBER. carm. 949 quod doctor magnus . . . sic -etur, ut ei carmen rude detur. **3** *contaminare – beschmutzen:* EGBERT. fec. rat. 1,358 sus -at equi faleras lutulenta decoras *(v. notam ed.).*

inhonestus, -a, -um. *script.* ino-: *l.66.67. in figura rhet. litotes q. d.: l.71. confunditur c.* honestus: *l.67. usu subst.: masc.: p.1899,7. neutr.: p.1899,1. adde* CONC. Karol. A 39^{A},136. *al.*

1 *spectat ad res:* **a** *ignominiosus, infamis, indignus – unehrenhaft, würdelos, entehrend, unrühmlich, schimpflich, schmählich (in lusu verborum: l. 60):* LEG. Wisig. 4,5,1 p. 197^{a},9 quocumque -o casu. AGIUS vita Hath. 9 cum nullum umquam vel -a increpatione arguerit vel *eqs.* REGINO chron. a. 882 p. 119,4 puerulus de fenestra palacii cecidit et . . . statim expiravit; quae non tantum inmatura quam -a mors . . . luctum ingessit. OTTO FRISING. chron. 3,15 p. 154,2 cui *(Neroni)* nichil preter honestatem -um videbatur. ALBERT. M. Iob 2,11 p. 47,25 -um . . . est pro vitio . . . plecti, honestum autem et beatum . . . pati ut iusti, quos *eqs. saepe.* **b** *turpis, contumeliosus, deformis, nefarius – unanständig, unsittlich, ehrenrührig, schändlich, sündig:* LEG. Wisig. cod. Eur. 319 p. 20,19 sin . . . pe<r adul>terium seu -am coniunctionem s<e mis>cuisse convincitur (*sc. uxor post obitum mariti; sim.* 9,1,16 -a [ino- *E2*] coniunctione). 3,5,7 legalem censuram ino-is (-is, onestis, honestis) exibere moribus. HUGEB. Willib. 3 p. 90,16 illos *(sc. familiam)* . . . alienis derelinquere -um et crudele esse respondit *(sc. pater).* EINH. Karol. 7 p. 9,19 neque divina neque humana iura . . . polluere . . . -um arbitrabantur *Saxones.* CONC. Karol. A 39^{A},134 p. 411,8 si quis frater . . . in dormitorio aliquid inde-

[Pörnbacher]

cens aut -um . . . perpetraverit *(sim.* 39B,18 p. 450,4. *al.). saepe.* **c** *indignandus, molestus – ärgerlich:* CHART. Babenb. 164 p. 215,17 (a. 1209) simultates -e inter cenobium et plebanum emerserunt. **2** *spectat ad homines:* **a** *improbus, ignobilis – ehrlos, unedel, gering:* CHART. Babenb. 183 p. 251,32 (a. 1212) quicumque aliquem honestum virum cedat fustibus *eqs.*; si autem aliquis verberet aliquem -um, qui *eqs.* 232 p. 41,24 (spur.) si honesta persona percusserit cum manu . . . personam -am (*sim.* 432,4). *v. et l.51. perditus – verworfen (in hyperbato, an usu praed. sensu adv.?):* CHRON. Thietm. 4,63 p. 205,9 quarum *(matronarum)* maxima pars membratim -a (iniuste THIETM. chron.) circumcincta turpitudinem suam, quasi eam venalem habeat, . . . amatoribus suis aperte monstrat. **b** *male formatus, indecorus – missgebildet, hässlich:* WOLFHARD. Waldb. 1,13 (15) duae . . . illuc devenere mulieres . . . utraque manuum curvedine -a. 4,4 (5) erat *femina* . . . pedum debilitate deformis et -a.

adv. **inhoneste.** **1** *sensu originario:* **a** *per ignominiam, indigne – mit Unehren, entehrend, unrühmlich, schimpflich, schmählich:* LIUTOLF. Sever. I 4 p. 290,52 alii . . . indigne ferentes, quod tam vilibus vestimentis indutus inter primos civitatis stare praesumpserit, eum -e . . . de aecclesia exire compulerunt. REGINO chron. a. 887 p. 128,12 fortuna . . . cuncta -e . . . abstulit, quae . . . quondam gloriose adtulerat. RIMB. Anscar. 18 p. 39,29 quod, quia sanctum Dei pontificem . . . -e tractare . . . praesumpserant *(sc. coniurati)*, . . . senserint ultionem (*sim.* WIDUK. gest. 2,10 -e tractari. OTTO FRISING. gest. 2,28 p. 134,20). *al.* **b** *turpiter, contumeliose, nefarie, contra regulam – ehrvergessen, unanständig, sündhaft, regelwidrig:* CONC. Karol. A 39A,131 p. 408,4 quam *(ecclesiam)* non pompatice aut -e aut incomposite . . . ingrediantur *canonici.* 144 p. 418,15 si quemlibet praelatus . . . intra claustra quippiam -e agentem . . . reppererit. AGIUS vita Hath. 7 nemo eam . . . -e ridentem vidit. THIETM. chron. 5,10 -e quasi ad dominum ad eundem *(Bolizlavum)* profecti honorem innatum . . . servitute mutabant *nostri.* ARCHIPOETA 2,83 male vivens et moleste, trutannizans -e omne festum duco meste. STATUT. ord. Teut. p. 84,26 si . . . obtenta ad alium ordinem transeundi licencia neglecta religione -e conversans in seculo . . . moram traxerit *(sc. frater). saepe.* **c** *irreverenter – ohne Ehrfurcht:* CONSUET. Marb. 210 si ullum ex fratribus quicquam ex his, quę ad Dei cultum pertinent, negligenter aut -e tractare videret *(sc. custodis adiutor).* **2** *per confusionem i. q. fraudulenter, subdole – unredlich, heimtückisch:* LEX Baiuv. 2,4 de minoribus . . . hominibus, si in hoste (in honeste *K; cf. supra:* in exercitu; infra proprium hostem) scandalum commiserint. THEGAN. Ludow. 39 quod equivocus filius eius . . . voluisset visitare patrem ⌞in hoste⌟ (*W,* -e *rell. et* 39 p. 270,29 [rec. B2]).

inhonorabilis, -e. **1** *pass. i. q. inhonestus, despectus – unehrenhaft, ungeehrt, verächtlich:* CONR. MUR. summ. p. 160,15 mulier deridenda . . . poterit nominari . . . inhonesta, inhonora, . . . -is. **2** *act. i. q. contemnens, despiciens – geringschätzig, verachtend (c. gen. obi.):* BERTH. RATISB. serm. 16 p. 85,10 animam . . . spoliat *(sc. superbia)* bonis gratiae et -em facit boni.

***inhonorabilitas,** -atis *f. dedecus, turpitudo – Unehre, Unehrenhaftigkeit:* ALBERT. M. pol. 3,3a p. 225b,23 cives, 'quibus non interest principatuum', scilicet propter -em et vilitatem officii.

inhonoratio (-cio), -onis *f. script.* ino(no)ratio: *l.70.p.1900, 13. struct. c. gen. explicativo: p.1900,9.* **1** *spectat ad homines (Deum, sanctos: p.1900,3.5; regnum: l.67.68) i. q. obtrectatio, iniuria, ignominia, contumelia – Herabsetzung, Ehrenverletzung, Missachtung, Beleidigung:* EPIST. Alcuin. 247 p. 399,41 litterae . . . quaerimonias continentes de -e hominum suorum *(sc. Theodulfi).* CAPIT. reg. Franc. 150,15 quae *(causa)* aut ad -em regni aut ad commune damnum pertineat. 150,18 de -e . . . regis et regni. 187 p. 8,25 quae *(causa)* ad populi dampnum . . . pertinet, et propter hoc nobis periculum animae evenire possit et -o (inoratio *1*). ARNOLD. O. P. epist. de correct. eccl. (ed. E. Winkelmann. 1865. p. 14,14) heresis -cionis parentum. ALBERT. M. eth. I 300 p. 258,28 'circa honores et -es' (*p. 1124a,5* περί . . . ἀτιμίας). *ibid. al. spectat ad Deum, sanctos:* IDUNG. PRUF. dial. 2,555 Cisterciensis: . . . remanet regulae prevaricatio et Dei sanctique Benedicti -o. ALBERT. M. sent. 2,43,6 p. 684a,20 blasphemia in spiritum sanctum ponit actum -is spiritus sancti agniti in opere. **b** *ignominia – Schande:* ALBERT. M. pol. 5,2c p. 439a,43 propter lucrum et honorem et propter contraria eorum, scilicet damnum et -em, in quae incidere timent. Matth. 27,39 hic tangit sequentia crucifixionem, et horum quaedam sunt facientia ad -em infirmitatis, quaedam autem ad demonstrandam potestatem maiestatis. *ibid. al.* **2** *spectat ad res i. q. deminutio, iactura – Schmälerung, Verlust:* CAPIT. reg. Franc. 288 res ecclesiarum vestrarum *(sc. episcoporum)* . . . sub integritate . . . absque aliqua ino-e (inoratione *a. corr.*) permanere concedam.

***inhonoratrix,** -icis *f. (de formatione cf. Stotz, Handb. 2/VI § 3.5 et 34) quae inhonorat – eine die missachtet, lästert (usu attrib.):* IDUNG. PRUF. dial. 1,393 tui oris confessio . . . convincit Cluniacensem consuetudinem legis a Deo nobis datae . . . esse prevaricatricem et . . . datoris legis, id est Dei, . . . esse -em.

***inhonorifice** *adv. inhoneste, ignominiose – auf unehrsame Weise, schimpflich:* ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 884 p. 111,8 comitem a rege constitutum -e expellebant *(sc. pueri militum).*

inhonorifico, -avi, -are. *inhonorare – entehren:* LEX Alam. 5,1 (rec. B) ecclesiae . . ., quam -vit (violavit *var. l.; sc. raptor*), XXXVI solidos conponat.

inhonoro (ino-), -avi, -atum, -are. *partic. praes. usu subst.: l.40. dehonestare, dedecorare, honore privare – miss-, verachten, entehren, verunehren:* **1** *spectat ad homines (Deum, sanctos: l.47sqq.):* **a** *in univ.:* WALAHFR. Wett. 99 o ne magna dies damnans -et (gloss. R, O: scil. vos), honores spernite. EPIST. Hann. 19 p. 46,6 lex precipit, ut patres honorentur, et tu patres tuos -asti *(sc. abbas).* TAB. smar. 5 p. 497,1 ex illo *(lapide)* . . . honorificabis, quem volueris, et -bis. *saepe.* **b** *dehonorare – beleidigen, schmähen:* NOTKER. BALB. gest. 2,6 p. 54,9 domine, ita estis -ti (-tus *var. l.*) sicut numquam anteriores vestri. EPIST. Teg. I 87 vos *(sc. seniorem)* multum -amus et spernimus, si domno duci de vestris hominibus querimoniam facimus. DIPL. Heinr. IV. 306 quae *(bona)* nos -antibus legitime auferri iustum . . . fore monuit *episcopus.* VITA Heinr. IV. 13 p. 40,30 absit, ut, qui dicimus -ti, dicamur et inulti. SALIMB. chron. p. 119,36 erubescere debet malus prelatus, qui eos *(servos Dei)* -at, affligit, vilificat. *v. et l.68. vol. III. p. 1604,71. adde:* METELL. exp. Hieros. 6,615 hic -aris *(sc. Babylon)*, que per mundum celebraris. *de Deo, sanctis:* OLBERT. Veron. 18 diu in peccati loculo *(i. manu)* moratae ceciderunt herbulae, et quam *(puellam)* prius Deum -antem -rent, nunc honorantem honorant. PETR. DAM. epist. 35 p. 338,7 Deum . . . -are convincitur, qui *eqs.* IDUNG. PRUF. dial. 2,155 cum . . . ariolandi scelus incurrerent *(sc. auctores ordinis Cisterciensis)*, si . . . sanctae regulae non acquiescerent et ita ipsum Deum . . . et sanctum Benedictum . . . et sanctum Gregorium . . . -rent. CARM. Bur. 91,24,4 cum . . . adire mox laboras, quod plorandum esse noras, Deum magis -as *(sc. sacerdos). al.* **c** *deponere – entmachten:* LEX Alam. 35,1 filius eius *(ducis)* cum vult dishonorare (dishonerare, dehonorare *var. l.*; -are *pars codd. rec. B*) aut per raptum regnum eius possedere. ALBERT. M. pol. 5,5c p. 474b,29 dat aliam causam seditionis, ibi, 'aut quando aliqui -antur' (*p. 1306b,31* ἀτιμάζωνται), id est honoribus debitis privantur. **2** *spectat ad res:* **a** *in univ.:* CAPIT. episc. I p. 42,11 ne . . . per aliquod neglectum suum *(sc. presbyteri)* ⌞-tum (ino- *L*) ⌟⌟fiat⌟ (sit -tum *V1*) sacrum illum suprascriptum *(i. oleum, chrisma, sacrificium)*⌟⌟ (fiant sacra illa super scripta *E; item* III p. 89,3). **b** *irritum facere, infirmare – ungültig machen, 'brechen':* CONC. Karol. A 16A,15 si quis signum, quod est sigillum, -verit vel *eqs.* EPIST. Heinr. IV. 12 p. 17,3 tu *(sc. Hildebrandus)* . . ., quia Deum non times, me (in me *U*) constitutum eius -as *(cf. C. Erdmann et D. von Gladiss, DtArch. 3. 1939. p. 158 adn. 1).*

inhonorus, -a, -um. *struct.: c. dat.: p.1901,6. pendet* de: *p.1901,1.* **1** *pass. i. q. non honorus, honore carens – nicht in Ehren stehend, verächtlich:* **a** *in univ.:* RATHER. epist. 26 p.

[Pörnbacher]

142,20 ut . . . adeo . . . de vobis *(sc. clericis)* sim -us, ut *eqs.* **b** *inhonestus, infamis – ehrlos, schändlich: v. p.1899,51.* **2** *act. i. q. contemnens – missachtend, ablehnend (in lusu verborum):* CHART. ord. Teut. 182 (dipl. Rud. Habsb.) si quis . . . hoc nostre *(sc. regis)* maiestatis edicto . . . vilipenso eorundem fratrum iuribus fuerit iniurius aut honoribus -us (*cf.* ACTA imp. Böhmer 413; inhonoriis *B*, -ius *perperam ed.*). *Pörnbacher*

inhormiter *v.* enormis. **inhormus** *v.* enormis.

inhorreo, -ere. *partic. praes. usu adi.: l.32.* **1** *proprie (in imag.: l.32) i. q. rigere, rigidum esse – starren (von): v. l.32. accedente abl.:* METELL. exp. Hieros. 5,543 horum *(duorum Raimundorum)* signa secuta iuventus -et acuta viribus armorum, fervore potens animorum. **2** *translate:* **a** *sensu act. i. q. terrorem, horrorem facere – Schrecken, Grauen erregen:* **α** *imminere – drohen: exemplum supra (l.12) allatum aeque sic interpretari potest.* **β** *(modum excedendo) furere, (de)saevire – (über jedes Maß hinaus) wüten, (sich aus)toben:* ANSELM. MOG. Adalb. 463 frigus -bat, via sub nive tecta latebat. YSENGRIMUS 3,7 materiam servans irę non prorsus -et *(sc. fortuna),* impatiens pacis convaluisse vetat. GESTA Halb. p. 108,40 (vs.) ignis -et, cunctaque torret flamma cremando. **b** *sensu pass. i. q. terrore, horrore affici, perfundi – erschrecken, erschaudern, sich entsetzen (über):* ALBERT. STAD. Troil. 6,843 eius *(Troiae)* -bant audito nomine reges, eius ad imperium contremuere duces. *accedente acc.:* WALAHFR. imag. Tetr. 21 nos . . . immanes omni ferimus de parte tumultus, et vix ipsa luto subducit pupula sese stercoribusque novissima . . . omnis -et.

inhorresco, -horrui, -ere. *partic. praes. usu adi.: l.32.34.39.* **1** *proprie (in imag.: l.32) i. q. horrescere, rigescere, rigidum esse – starren (vor, von):* **a** *in univ.:* PETR. DAM. epist. 142 p. 511,17 -entia (inhorrentia *var. l.*) carnalium delectationum dumeta purgare. *accedente abl.:* PETR. DAM. serm. 32,131 excolere -entem vepribus agrum. LAMB. TUIT. Herib. 2,18 repente . . . aer tenebris -uit. **b** *de capillis i. q. surrigi – sich sträuben, zu Berge stehen:* OLBERT. Veron. 2 p. 843^{D} obstipuit presbyter ex oramate, et voce faucibus haerente omnes -uerunt comae. **c** *de montibus i. q. aspere eminere – schroff aufragen:* PETR. DAM. epist. 113 p. 294,8 -entium Alpium iuga. **2** *translate:* **a** *sensu act. i. q. terrorem, horrorem facere – Schrecken, Grauen erregen:* **α** *imminere – drohen:* ALBERT. AQUENS. hist. 3,8 longe ante hanc expeditionem in partibus Grecie . . . et Syrie Boemundi fama semper claruit, bellum -uit. **β** *ingruere, cooriri – los-, hereinbrechen (über):* RUOTG. Brun. 3 hinc . . . Danorum gens . . ., inde . . . Sclavorum rabies barbarorum frendens -uit. PETR. DAM. epist. 18 p. 169,16 -unt (-ant *var. l.*) flabra, venti furentes hinc inde concutiunt. BERTH. chron. B a. 1080 p. 376,11 que *(hiems)* solito asperior tunc -uerat. RICHER. SENON. gest. 4,40 p. 325,45 tanta fulgurum choruscacio tantaque grandinum et pluviarum inundacio in terra illa fertur -uisse *(corr. ex* ino- *cod.),* ut *eqs. al. accedente dat.:* OTTO SANBLAS. chron. 34 p. 49,22 maxima fames exercitui -uit. **b** *sensu pass. c. acc. i. q. pertimescere – in Furcht geraten, Angst bekommen (vor):* MEGINH. BLEID. Ferr. 8 horum *(sc. martyrum)* sufferentiam miram cum principibus suis mundus -uit.

inhorrisma *v.* enaeorema.

inhospitalis, -e. *aversus ab hospitibus – ungastlich:* CAES. HEIST. mirac. I 4,72 episcopus . . . sciens hominem pecuniosum esse *(sc. praepositum nigri ordinis)* et -em semel vel bis in anno cum plurimis equitaturis . . . hospitatur apud ipsum.

inhospitalitas, -atis *f.* *animus inhospitalis – Ungastlichkeit:* ALBERT. M. Matth. 10,15 p. 329,13 quoad -em plus peccant isti *(sc. non-recipientes in hospitium)* et plus puniuntur quoad hoc peccatum.

***inhospito,** -are. *deverti, refugere (sub) – Unterkommen, Zuflucht finden (unter):* HARIULF. chron. 4,31 p. 259,12 coenobium adiit *(sc. homo oculis captus)* sancti Richarii, quodque raro evenit alicui, ad vesperum venienti nullus praebuit humanitatem hospitii; sicque compulsus est -are tectum paradisi, ubi *eqs.*

inhospitus, -a, -um. *de locis hospitio non aptis:* **a** *infestus – feindselig:* ERMOLD. Ludow. 1,67 urbs erat . . . Francorum -a turmis, Maurorum votis adsociata magis, quam Barchinonam prisci dixere Latini. **b** *inhabitabilis – unbewohnbar:* GISLEB. ELNON inc. 1,110 cur hominum custos fert hic procumbere iustos? Forsan, ut infensis, abigit quos flamma forensis, nobis post edes templi sit -a sedes?

inhumanatio, -onis *f.* *susceptio humanitatis,* ἐνανθρώπησις *Menschwerdung:* GODESC. AQUENS. opusc. 1,21 p. 85,20 ita credas Dominum Iesum Christum ante -em suam de virgine inseparabilem Deum et hominem fuisse.

inhumanatus, -a, -um. *homo factus – Mensch geworden:* HRABAN. hom. II 79 p. 300^{B} quae de se prophetata sunt, complere venit *(sc. Dei filius)* -us.

inhumane *v.* inhumanus.

inhumanitas, -atis *f.* **1** *de qualitate, indole i. q. defectus humanitatis – Unmenschlichkeit:* **a** *latius i. q. crudelitas, immisericordia, animi duritia – Grausamkeit, Herzlosigkeit, Skrupellosigkeit:* VITA Gamalb. 5 (2) pater et fratres . . . eum *(puerum)* omni -e arguebant dicentes segnem, ineptum ac fatuum. CHART. archiep. Magd. 193 p. 250,17 insurrexerunt in nos . . . crudelissimi gentiles, viri absque misericordia, et de -is sue gloriantes malicia ecclesias Christi ydolatria prophanaverunt. CHART. Mog. A II 392 p. 641,25 (epist.) quid eorum crudelitate inmanius . . ., quos a nature degenerantes legibus -s etiam in viscera matris *(i. Maguntinae ecclesiae)* armavit? ALBERT. M. epist. Dion. 8 p. 522,66sqq. 'sed de -e (*PG 3,1093*^{C} ἀπανθρωπίας, *cf.* p. 527,5 immisericordia) in virum' etc.; hic arguit eum *(Demophilum)* de -e actus *eqs. al.* **b** *strictius:* **α** *avaritia – Habsucht, Geiz:* RUD. FULD. mirac. 2 p. 331,23 assumptis . . . panibus ac ceteris, quas simili -e contraxerat, rebus ad propria redire volens subita nervorum duritia ita diriguit *nauta,* ut *eqs.* **β** *inhospitalitas – Ungastlichkeit:* CHRON. Pol. 1,1 p. 9,15 qui *(sc. hospites advenae a civitatis introitu cum iniuria redacti)* . . . civium illorum *(Gneznensium)* -em (-e *var. l.*) abhorrentes *eqs.* **2** *de actu i. q. facinus, malefactum – Schand-, Frevel-, Gräuel-, Untat:* DIPL. Merov. I 47 p. 124,13 (spur. s. XI.²) ut nullus . . . illud monasterium . . . audeat inire vel ullam -em illi violenter inferre. THEOD. PALID. annal. a. 1092 p. 71,40 archiepiscopus . . . domno apostolico ipsam -em (*antea:* stupri nefas) scripto delegavit. HONOR. III. registr. 98 inimicitie . . . adeo succreverunt, quod preter stragem . . . factam multotiens hinc et inde, combustiones villarum et -es alias . . . altera *(pars)* alterius sanguinem sitiat et carnem in morte famescat.

inhumaniter *v.* inhumanus.

***inhumanitus** *adv.* (in- *et* humanitus) *modo inhumano, humanitati contrario – auf unmenschliche Art und Weise:* COSMAS chron. 2,28 p. 222,17 si contumeliam mihi a fratre tuo *(sc. ducis Wratizlai)* . . . -s illatam equo animo spectas *eqs.* CHART. Livon. A 271 consueverant *(sc. pagani)* . . . in naufragium perpessos contra praeceptum Domini et domini papae decreta -s desaevire (*sim.* 392 p. 496,16).

inhumanus, -a, -um. *compar.: l.67. superl.: l.63.65. adde* BERTH. chron. B a. 1077 p. 312,7. a. 1078 p. 336,17. *usu praed.: l.63.65. adde:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 312,7. *usu subst. neutr.: l.70.*

1 *humanitati incongruus, contrarius, humanitatis expers, humanitate privatus – unmenschlich:* **a** *crudelis, immisericors, ferox, durus – grausam, unbarmherzig, herzlos, skrupellos:* PETR. DAM. epist. 119 p. 342,6 qui solus de marini fluctus procellis eripitur, . . . -us est, si laborantes in discrimine socios non deplorat. BERTH. chron. B a. 1077 p. 290,17 quidam comites de Alemannis . . . totis viribus et artibus -issimi per totam provinciam . . . grassati sunt. p. 297,13 rex . . . Heinricus . . . Alemanniam predis et incendiis . . . -issimus devastabat. VITA Heinr. IV. 11 p. 37,5 -um facinus (*item* 13 p. 41,14). OTTO SANBLAS. chron. 32 p. 47,3 Greci . . . Bulgaris -iores subtracto exercitui omni humanitatis necessitate simulque rerum venalium commeatu . . . milites . . . defraudaverunt. *al. subst. neutr. in iunctura* ultra -um *i. q. modo inhumanissimo – auf unmenschlichste Art und Weise:* EPIST. Hann. 24 p. 58,1 qui *(praepositus)* eos *(fratres)* ultra -um contra affluentem

illis rerum copiam . . . tenuissimo cibo potius sustentet quam pascat. **b** *rudis, incultus – roh unzivilisiert:* CHART. Sil. D I 11 p. 9,40 (a. 1143/45) dignamini gelidum axem vestri *(sc. Bernardi Clarevallensis)* praesentia visitare . . ., ut homines -i vestra eruditione mitescant. **2** *desertus vastusque – öde, unwirtlich:* EPIST. Meginh. 3 p. 195,7 tam incommodis et -is intervallis locum nostrum ab urbe Remorum recessisse plurimo animum meum excruciat dolore.

adv. **inhumane** *et* **inhumaniter**. *modo humanitati incongruo, contrario – auf unmenschliche Art und Weise:* **1** *crudeliter, immisericorditer – grausam, unbarmherzig:* EPIST. Hann. 55 p. 102,5 mitto ad vos hominem . . . omnibus beneficiis -e spoliatum. DIPL. Heinr. IV. 464 inter Spirensem episcopum Iohannem et advocatum eiusdem abbacie Hermannum utpote familiam ipsius ecclesie -e tractantem sepius non bene convenit. EPIST. Hildesh. 123 homines . . . vestri . . . in homines nostros . . . -e crudelitate desevierunt nimia. CHART. Carniol. II 37 (epist. papae) satis -e . . . aufferri videtur egenis, quicquid eqs. CONST. imp. II 405,16 quam *(christianitatem)* . . . -r efferarum immanitates gentium . . . affligunt. CHART. Rhen. inf. II 721 p. 423,31 invasiones contra . . . archiepiscopum . . . -r exacgeratas. **2** *contra naturam humani generis, sine vitiis humanis, perfecte – gegen die menschliche Natur, ohne menschliche Schwächen, in Vollkommenheit:* HILDEG. Disib. 9 quidam . . ., qui Deum post tergum proiecerant, super hunc sanctum clamabant: 'Iste vivit, quasi homo non sit: unde et nos -e vivere cogit.'

***inhumatio,** -onis *f.* (inhumare) **1** *sepultura – Begräbnis, Beerdigung:* ANNAL. Div. a. 1267 (MGScript. V p. 50,31) precepit Oddo . . ., quod in morte sua nil sollempnitatis ageretur preterquam divinum officium et sola candela arderet in morte et in -e ipsius. **2** *t. t. alch. i. q. actio humo obruendi, tegendi, defodiendi – das Bedecken mit Erde, das Ver-, Eingraben:* Ps. ARIST. magist. p. 639b,68 nutrix est eius *(sc. lapidis philosophici)* terra, id est -o nutrix eius et revivificatrix est *eqs.* ALBERT. M. miner. 1,1,3 p. 5a,31sq. quae *(sc. lapidis)* materia iterum descendit a coelo in terram, quando induit terrae virtutes per -em: tunc enim per -em revivificatur et fovetur, quod prius per calcinationem fuerat mortificatum. Ps. ARIST. pract. p. 660b,15 -o . . . in fine interposita inter distillationes multum iuvat, ut ad perfectae rectificationis signum melius deveniat *aqua* (*cf. postea:* repone cum terra superius collecta). *al.*

1. inhumatus, -a, -um. *insepultus – unbegraben, unbestattet:* LEX Sal. Pipp. 18 capit. p. 13 (cod. E) si quis c o r p u s -um expoliaverit (HELM. chron. 33 p. 65,9 stetit . . . c. eius *[sc. Heinrici regis]* -um . . . v annis. *al.*). ANNAL. regni Franc. a. 826 p. 171,24 dum adhuc -a in loculo . . . iacerent *(sc. ossa Sebastiani) eqs.* CHART. Osterh. 57 p. 70,37 (a. 1253) cum . . . Ulricus miles de Leubolfinge . . . carens ecclesiastica sepultura fere per tria lustra existeret -us *eqs.* GESTA Ern. duc. II p. 297,10 purpura . . . corpus domicelle -e tegebant *(sc. hospites, i. dux et Wezilo comes) eqs.*

2. inhumatus *v.* inhumo.

***inhumilis,** -e. (in- *et* humilis) *non humilis, sublimis – nicht gering, hochgestellt, erhaben:* ERCHEMB. CAS. hist. 24 Landulfus . . . et Landonolfus . . . consilio inierunt, ut deserta angusti montis cohabitatione ad plana . . . canpestria descenderent ad commanendum; 'Non sumus', inquiunt, 'caprearum hovile, ut in saxorum cavernis tueamur, ad humiliaque denique descendamus, ut altos nos et -es circumspicientibus prebeamus!'

inhumo, -avi, -atum, -are. **1** *strictius de actione in humum demittendi:* **a** *sepelire – begraben, bestatten:* CONSUET. Trev. 10 nemo, priusquam c o r p u s eius *(sc. fratris defuncti)* -tum, sedet ad . . . aliquid agendum excepto scriptori *(sic)* brevium (CHART. ord. Teut. [Hass.] 265 p. 201,6 fratres de Ulershem . . . c. memorati Wernheri Distelen exhumabunt a loco, in quo nunc dinoscitur -tum, ipsumque in ecclesia Ulershem . . . subterrabunt). **b** *t. t. alch. i. q. humo obruere, tegere, defodere – mit Erde bedecken, ver-, eingraben:* TAB. smar. 4 p. 494,23 in ollam vitreatam . . . mittes *(sc. lapidem debesi recentem)* ibique fermentari dimittes; deinde in fimo equi olla bene cooperta -etur *eqs.* p. 495,11sq. accipies alumen et -bis eam in ventre equino per quatuor dies et distillabis eam . . .; ita facies per tres vices -ando et distillando. Ps. ARIST. magist. p. 644a,34 -a ipsum *(sulphur)* in fimo quatuordecim diebus. p. 644a,39 -a ipsum, donec solvatur. GEBER. invent. 13 p. 724 terere, coquere, assare, -are . . ., cum his clavibus aperies occultas seraturas arcani nostri. *al.* **2** *latius i. q. subtus astruere, aptare – unten anlegen, einrichten:* LAMB. ARD. hist. 77capit. quomodo turrim apud Tornehem reparavit . . . et carcerem turri -vit *(sc. comes Balduinus). ibid.:* in ea . . ., immo sub ea, . . . in imis terre faucibus carcerem -vit.

inhyerunt *v.* ineo. **inhyo** *v.* inhio.

1. *iniacens *v.* *iniaceo. **[2. iniacens** *v.* 1. inicio.**]**

***iniaceo,** -ere. (in *et* iacere) *partic. praes. usu adi.: l. 23. t. t. philos. i. q. immanere, inhaerere, assidue in , adesse – innewohnen, anhaften, beständig zugegen sein:* ALBERT. M. bon. 268 p. 155,20 licet alia vitia *(sc. ac furia vitiorum)* vitia sint, tamen non ita vehementer trahunt temptatum nec ita -ent importune, etiam postquam sunt repulsa. sent. 2,24,13 p. 411b,42 cui diu -et delectatio, videtur delectari morose, et ita mortaliter peccat. cael. hier. 4,1 p. 63,33 secundum capacitatem materiae vel potentiae, quae -et in opere Dei. eth. II 3,3,6 p. 263a,18 fortis . . . ex praesentia tristantium terribilium -entium et affligentium sustinendo tristitias fortis dicitur. *ibid. al.*

***iniaculo,** -are. (in *et* iaculare) *tormentis verberare, aggredi – beschießen:* GODEFR. VIT. Frid. 122 cibus artatur, fons tollitur, apta paratur talpa cavans, aries; mangonibus -atur *(de obsidione Terdonae).*

inians *v.* ineo. **iniantes** *v.* inhio.

inibi *adv. script.* inhibi: *l. 40. adde* FORM. Senon. I 32. DIPL. Heinr. III. 388 p. 535,12 (spur.). CHART. Turic. 574. **I** *de signif.:* **A** *de loco:* **1** *in eo(dem) loco, illic – da(selbst), (eben)dort:* **a** *in univ.:* RIMB. Anscar. 14 p. 36,23 Gauzbertus . . . ad partes veniens Sueonum . . . coepit . . . ecclesiam -i fabricare. TRAD. Ratisb. 201 quidam vir ingenuus . . . tradidit sancto . . . Emmerammo, fratribus -i ministrantibus talem proprietatem, qualem *eqs.* (*sim.* 210a. *saepe. cf.* 260 sancto . . . Emmerammo et monachis in eodem monasterio). TRANSL. Eug. Tolet. 15 (11) protegitur *(sc. villa Bronium)* per sanctorum suffragia, quorum -i (inhibi *ed. L. v. Heinemann*) habentur patrocinia. BERTH. chron. B a. 1075 p. 229,18 qui *(sc. Anno)* apud Sigibergense monasterium sepultus multis . . . miraculis -i sanctissimus claruerat. *persaepe. v. et vol. III. p. 43,60.* **b** *de scripto:* HRABAN. epist. 52 cupienti mihi vestre dignitati *(sc. regi Lothario)* aliquid scribere, quod . . . acumen sensus vestri acueret, occurrit mihi caena Cypriani, in qua multorum memoria continetur; sed quia -i quedam talia repperiuntur nomina, que in sacris non inveniuntur libris *eqs.* **2** *in, ad eum locum, illuc, eo – da-, dorthin:* CHRON. Fred. 4,35 placetus inter Colerinse et Sointense fiaetur, ut has duas reginas *(sc. Brunechildem et Bilichildem)* . . . coniungerint conloquendum; sed Bilichildis . . . -i venire distulit. **B** *de numero i. q. in hoc numero, inter hos – darunter, unter ihnen:* TRAD. Frising. 1787b (ante 1205) hos hic inscriptos esse censuales: . . . Perht; -i Wirat; Gotscalch *eqs.* **C** *de modo vel condicione rerum i. q. in ea re (facienda), in ea causa – dabei, in diesem Falle:* RIMB. Anscar. 18 p. 38,31 cuius *(sc. cuiusdam potentis)* filius in eadem conspiratione cum aliis fuerat et, quae sibi de spoliis -i captis provenerant, in domum patris sui contulit. TRAD. Frising. 1316 p. 200,37 placuit duos agnatos meos . . . eidem substituere traditioni illa quippe lege, ut alter e duobus Iacob consanguinitatis quoque iure -i *(an leg.* mihi?*)* propinquior id ipsum totum haberet *eqs.*

II *de usu (notabiliora quaedam):* **A** *ponitur pro pron.:* FORM. Marculfi 1,2 l. 30 si qua -i *(i. ei, sc. monasterio)* in . . . quibusqumque rebus . . . aut regio munere . . . vel cuiuslibet est diligatum *eqs.* VITA Maxim. Trev. I 12 iussit sibi plaustrum rex parari et se -i *(i. in eo)* ad sepulcrum s. Maximini deferri. DIPL. Conr. II. 248 p. 342,4 quo . . . concederemus . . . sancte Brixiensium ecclesie . . . montem de Castenedulo cum silva cunctisque -i *(i. ad eam)* pertinentibus. METELL. exp. Hieros. 4,1007 urbem petiere *(sc. Franci victores)* . . .; quos exceperunt, -i *(i. in*

ea) quicumque fuerunt nostrorum. *al.* **B** *abund. ponitur:* THEGAN. Ludow. 26 eodem anno Ingilenheim in villa regia generale placitum suum -i *(sic tantum W)* habuit. DIPL. Otton. I. 67 hobam unam dominicalem . . . cum mancipiis in eadem hoba tunc -i manentibus . . . tradidimus.

1. *inibidem (in ibidem) *adv.* *in eodem loco – daselbst, ebendort:* DIPL. Merov. I 188 p. 471,7 (spur. ante 792/93) nullus presumat in ibidem *(sc. in monasterio antedicto)* abbatem ordinare.

[2. inibidem *v.* ibidem: TRAD. Frising. 106 p. 122,26 (a. 782), *sed v. p. 1216,65 eundem locum ed.* TRAD. Scheftl.]

[inibimet *v.* ego: VITA Anselmi Luc. (MGScript. XX p. 694,44; c. s. XII.), *sed v. eundem locum in* VITA Anselmi Luc. 31 mihimet.] *Antony*

inicialiter *v.* initialis. **iniciator** *v.* initiator.

1. inicio, -ieci, -iectum, -ere. *script. et form.:* inhi-: *p. 1906,69. 1907,8.* inii-: *l. 40. 66. 71. p. 1906,71. al.* -iti(o): *p. 1906, 55. 57. adde* CHART. Port. 3 p. 8,36. *stirp. praes.:* -iec-: *p. 1906,71. 72. adde* VITA Elig. 2,20 p. 712,18. *partic.:* -iace(ns; *per confusionem c.* iacere): *p. 1906, 61. 63. 65.* -iec(i)entes: *p. 1906,72. stirp. perf.:* ingec(i): *l. 32. 55. p. 1906, 40. 68. 1907,39.* -icerit: *p. 1907,8.* -iacet, -iacerit: *p. 1906,40. 1907,8.* -iaerit: *p. 1906,68.* -ieicit: *p. 1906,40. struct. c. acc. dupl. (cf. D. Norberg, Syntakt. Forschungen. 1943. p. 129): p. 1906,68. usu mediopass.: l. 36. p. 1906,8. metr.* iniciens: *p. 1906,16. partic. perf. usu adi.: l. 33. 57. 67. 68. 69. p. 1906,3; subst.: l. 72.*

I *introrsum iacere, (iaciendo) immittere, ingerere, in-, addere – (hinein)werfen, -legen, -stecken, -geben (in), (hin)zufügen:* **A** *proprie (in imag.: l. 33):* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* ALCUIN. epist. 145 p. 232,27 evangelica vidua duo minuta -ecit (-gecit *var. l.*) gazophilacio. SIGEB. GEMBL. apol. 2 (MG Lib. Lit. II p. 438,24) non eiectum, sed -tum verbi Dei semen aliquem in auditorum cordibus fructum invenisset. OTTO FRISING. gest. 2,21 p. 125,33 -untur ibi *(sc. in fontem)* . . . cadavera. ARCHIPOETA 5,2,2 tantus odor naribus meis est -tus, quantum *eqs.* ALBERT. M. animal. 3,70 'in quod *(lac)* non -itur (*p. 516a,4* ἐμβάλλῃ) coagulum'. *al.* *de orthographia:* ERMENR. ad Grim. 1,5,128 quidam in his *(sc. ex* iacere *compositis)* verbis velint . . . geminare 'i' litteram et dicere '-iicio' (-o *a. corr.*) . . . unum 'i' pro vocali, alterum pro consonante ponentes. **b** *in-, defigere – hineinschlagen, -stoßen:* OTLOH. Dion. 10 p. 831,29 quem *(aggerem)* rastris -tis (in rectis *vel* vectis *2*) effodere . . . certaverunt *iuvenes et senes.* **c** *usu refl.:* **α** *se interponere – sich dazwischenstellen:* RADBERT. corp. Dom. 9,155 haec *(sc. sacramenti)* . . . figura praecessit in Melchisedech . . ., sed quia lex quasi 'medius paries' se -ecit, potius in . . . legum sacrificiis veritas huius mysterii adumbrabatur. **β** *se praecipitare, ruere – sich stürzen (in):* CHRON. reg. a. 1163 (rec. I) quae *(iuvencula)* se igni . . . -ecit. CHRON. Albert. Beh. p. 467,23 Hercules . . . flammis se dicitur -isse (*sim.* p. 480,4). **γ** *intrare – eindringen (in):* LEG. Wisig. 12,2,4 nullus *(sc. Iudaeus)*, ut hanc *(tinctionem baptismatis)* effugiat, quibuscumque latibulis se occultandum -at (12,3,9 quisquis . . . in terram nostri regiminis se occultandum -erit [-gecerit, ingesserit *var. l.*]). **2** *natur. et medic.:* **a** *in univ.:* URSO anat. 348 ut sperma -tum retineret *matrix* ad conceptum formandum (*sim.* TRACT. de aegr. cur. p. 341,9. p. 342,7sqq. TROTULA B 129). TRACT. de aegr. cur. p. 97,13 vomitum digito ori -to provocent (*sc. febrientes; sim.* p. 233,7). p. 332,16 informetur stuellum in modum digiti et oleo violaceo prius unctum -atur (*sc. in vulvam; sim.* p. 332,20). **b** *infundere (per clisterem), inspergere, dare – (durch ein Klistier) einflößen, einspritzen, hineinstreuen, eingeben, verabreichen, 'injizieren':* ANON. coit. 2,5,17 mixta bulliant, . . . et per anum -e. TRACT. de aegr. cur. p. 144,15 oleum . . . per nares -iiciatur. p. 147,43 purgetur patiens . . . cum pillulis . . . -tis in naribus. p. 156,41 pulvis . . . oculis -atur. p. 273,39 succus poligonie per clistere -tus. p. 332,23 balsamus bibitus vel -tus super omnia operatur. SALERN. comp. 82 ad haemorroidas provocandas . . . clisteria mordificativa -iiciantur. ALPHITA P 107 pessarium equivocum est tam ad instrumentum quam ad -tum (iniectionem *var. l.*). *saepe. v. et p. 1909,30. 34.* *respectu inverso i. q. imbuere, conspergere – beträufeln, benetzen:* TRACT. de aegr. cur. p. 158,14 centauree cum mellis distillatione oculi -ti aciem extenuatam recipiunt. **B** *translate:* **1** *in univ.:* TRANSL. Chrys. et Dar. 25 coepit *caecus* . . . parum videre et menti -ta digito notare loca. **2** *insinuare, suadere – einflüstern, einreden:* LIBER diurn. 45 p. 33,16 in ipsa *(regula, i. vita episcopi)*, si qua tortitudo illis -ta est, dirigant *filii.*

II *adicere, super-, imponere, circumdare, adhibere – (entgegen, darüber, um ... herum)werfen, -schütten, -legen, -geben (auf, über), umwerfen, (an-, auf)legen (an, auf):* **A** *proprie (in imag.: l. 14. p. 1907,6):* **1** *usu vario:* **a** *in univ.:* **α** *gener.:* ARBEO Corb. 4 p. 193,9 quod orationes iustorum . . . valeant vincla reprobis -ere. PS. VEN. FORT. Leob. 26 cum monachi . . . vaporem incendii nequaquam -tis aquis possent reprimere. WARN. synod. 148 -ens tibi *(sc. Iacobo apostolo)* restim nil te dicentem duxit *ferus.* CAES. HEIST. mirac. I 1,13 quem *(fratrem fugientem)* . . . accurrentes milites vi equo (in equo, in equum *var. l.*) -tum, . . . reluctantem . . . reduxerunt *fratres. al.* *in iunctura* ignem, ignes -ere *(c. notione accendendi)*: THIETM. chron. 7,63 omnia *(instrumenta)* -to a propugnaculis igne . . . ardere vidit *caesar.* METELL. Quir. 64,7 ignes -ecit ferus edi. OLIV. epist. 3 p. 293,36 qui *(ignis Graecus)* eminus et cominus -tus pavorem incutere potuit. **β** *medic.:* TRACT. de aegr. cur. p. 286,38 si . . . sit apostema, -amus hoc cataplasma: *eqs.* **b** *spectat ad arma:* GESTA Ern. duc. II p. 247,6 -tis armis gladiisque . . . accinctis . . . homicidii commissores . . . queritant *primates.* *in struct. contam. i. q. sumere – nehmen, ergreifen:* CHRON. Salern. 68 p. 66,3 dum lorica . . . suo corpori induisset et spatam suo lateri annexisset caleaque suo capiti posuisset lanceamque in sua manu -isset *Rofrit (cf. comm. ed. p. 292sq.).* **c** *admittere (ad) – loslassen (auf):* LIBER accip. 2,1 -tus accipiter in predam neglegentiam capiendi pretereat. **d** *ante pedes abicere, sternere – vor die Füße, hinwerfen:* HEINR. LETT. chron. 12,6 p. 65,7 tristia funera a Letthis sibi -ta . . . colligentes et igne cremantes exequias . . . celebrabant *Estones.* **e** *iaculari, verberare (in) – schießen, schlagen (nach; usu ellipt. vel absol.):* LEX Alam. 64 si homo in equo suo caballicaverit et aliquis eum super ipsum placare voluerit et, dum ⌞ad illum -ecit (-gecit, -eicit, -acet, eiecit, iecit *var. l.*)⌟ (illum plagare voluerit *rec. B*), illo caballo placat *eqs.* **f** *appetere, aggredi (ad) – sich stürzen, losgehen (auf; usu refl.):* ALBERT. M. animal. 7,47 'aliquando -it (*p. 594b,11* χωρήσασα) *ursus* se super thauros cadens super dorsa eorum *eqs.*' **g** *?ostendere – ?entgegenstrecken, -halten (ni intellegendum est de gestu crucis et* -ere *usurpatur pro* facere *['schlagen']):* VITA Arnulfi 10 vir sanctus . . . cum crucibus . . . processit et . . . femina arrepta daemonio clamare coepit; hanc cum ille vidisset, vexillo crucis -to mox ab adversario erepta sanavit (*sim.* 20 elevans manum contra . . . flammas vexillum crucis -ecit [iecit, facit *var. l.*]). **2** *iunctura* manus, manum -ere (in) *i. q. manum admovere, afferre (ad), imponere (in) – Hand anlegen (an), auflegen (auf), greifen (nach; in struct. contam.: p. 1907,10):* **a** *in univ.:* **α** *gener.:* ARBEO Corb. 18 p. 209,16 in eum *(piscem)* manibus -tientes (intientes *a. corr. 2*) *piscatores.* 24 p. 216,18 quorum *(paenitentium)* capitibus vir Dei manum -tiens (inponens *var. l.*) *eqs.* LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p. 241,35 Adelbertum . . . -ta (iniectu *var. l.*) manu in medium protrahit *rex.* **β** *iur. in ritu confirmationis:* TRAD. Frising. 542 (a. 827) quicquid Otlant habuit, . . . in altarem . . . tradiderunt *sorores* ipsoque Paugolfo manum -acentem et ipsam traditionem confirmantem *eqs.* (*sim.* 547b propriis manibus ipsa Erchanfrit et fratri suo Piligrimo manus suas -acente . . . tradiderunt *[sc. proprietatem].* 605 p. 517,37 manus . . . -acentibus; *cf.* 306 manu propria inponente et traditionem . . . confirmantes). **b** *spectat ad violentiam:* **α** *de aliquo impetu:* LEX Alam. 58 si quis liber liberum (libero *var. l.*) in via manus -erit (-aerit, -gecerit, egeciret *var. l.; sim.* LEX Baiuv. 4,3 si . . . manum -erit [inh-, iecerit *var. l.*], quod infanc dicunt. LEX Frision. add. 3b. *al.*). ARBEO Emm. 16 p. 49,1 ut in eum manus -iecerent (-rent, -iicerent *var. l.; sc. adsequentes*). p. 49,13 -iecentes (-iecientes, -entes, -erunt, inferebant *var. l.; sc.*

militum turma) manus in . . . episcopum. CHART. Raitenh. 34 p. 35,41 (epist. papae a. 1185) si qui in fratres . . . manus violentas -erint. *al. v. et l.38.p.1908,57.* *in imag. c. notione occupandi, sibi (contra legem) vindicandi:* CHART. ord. Teut. (Thur.) 23 (a. 1222) ne quis . . . advocatorum nostrorum *(sc. lantgravii)* bonis eisdem *(sc. domus hospitalis)* manum -at lesionis. **β** *de stupro:* LEX Baiuv. 8,3 si quis propter libidinem liberae manum -erit (inh-, -acerit, -icerit *var. l.*) . . ., quod Baiuuarii horcrift vocant *eqs.* ARBEO Emm. 17 p. 51,3 qui . . . se (in *var. l.*) tanti viri sobulam manus -ecit. p. 51,6 in feminis -tis manibus. **3** *iunctura* oculos, vultum -ere (in, super) *i. q. oculos dirigere, advertere (ad) – ein Auge werfen, den Blick richten, wenden (auf):* **a** *in univ.:* VITA Bard. 18 p. 336,42 -to . . . in eum vultu episcopus deridere se iuvenem comprehendit. **b** *c. notione concupiscendi:* HIST. peregr. p. 118,36 in quem *(regem)* cum regina oculos -isset ut amans *eqs.* CAES. HEIST. mirac. I 4,99 p. 270,7 in hunc *(clericum)* femina . . . oculos -ecit adeo ab illo inflammata, ut *eqs.* CHRON. Albr. a. 774 p. 714,12 super filiam regis oculos -ecit *comes.* **c** *c. notione eligendi:* CONST. imp. III 14,2 in . . . dominum Rudolfum . . . omnes . . . pariter oculos nostros -ecimus *(sc. principes)* eum in regem . . . eligentes.

B *translate:* **1** *inferre, movere – vorbringen, erheben:* **a** *gener.:* GOZECH. Alban. 23 (ed. Holder-Egger) regiae urbis mentionem quoniam (quantum *var. l.*) et suscepti operis decursus et rerum inibi gestarum historicus -ecit stilus *eqs.* **b** *iur.:* LEG. Wisig. 12,2,9 in servis suis . . . coram christianis iudicibus questionem -ere sit illis *(Iudaeis)* liberum ex lege licere. **2** *obicere, conferre – vorwerfen, zur Last legen die Schuld geben (an):* **a** *gener.:* ALCUIN. epist. 136 p. 209,16 si . . . non . . . falsa excusatio *(sc. est)*, ut, quod facere non volunt presbyteri, suis -ant episcopis; nam *eqs.* **b** *iur.:* EDICT. Roth. 9 wergild suo conponat *(sc. accusator)* medietatem regi et medietatem, cui crimen -tum fuerit. LEX Alam. 43 capit. p. 44 (cod. 6. 7) de criminalibus causis, si alicui aliquis -erit (*cf.* cod. 1 quod *[crimen]* liber adversus liberum inposuerit; cod. 8 si quis alterum . . . incriminaverit). LEG. Wisig. 2,1,9 in personam principis omnibus proibemus . . . manus -ere ultionis . . .; quapropter quicumque in principem . . . crimen -erit (-gecerit *var. l.*) *eqs.* **3** *iniungere (invito) – auferlegen, aufbürden:* ARBEO Corb. 21 p. 212,22 debitum confitendi (*leg.* confitenti) . . . ne -ret *summa pietas* poenam. RATHER. post pasch. 1 l. 11 qui *(sc. quidam)* dum, quod sibi iniunctum (-tum *var. l.*) est, quomodocumque actitant *eqs.* PETR. DAM. epist. 72 p. 327,5 quia . . . ego a me protinus episcopatum non canonice traditum, sed violenter -tum funditus abscidissem. **4** *iunctura* manus -ere *i. q. obniti, repugnare – sich widersetzen, ankämpfen (gegen):* EBERH. BAMB. epist. 14 p. 534D haec *(sc. Verbum Patri coaeternum esse)* est antiquitas fidei christianae, cui manus -iicere exsecrabile est. **5** *(in)tendere – streben (nach; usu intrans. vel ellipt.):* ARBEO Corb. 1 coepit . . . ad religionis summis -ere *(?om.* se; *sed cf. notam ed.)* vitae (*leg.* vitam) nisibus. **6** *respectu inverso i. q. in-, affligere – peinigen, heimsuchen, 'schlagen' (mit):* VITA Berth. Garst. I 26 percussus est *miles* paralysi atque diuturne -tus afflictione.

2. inicio *v.* initio.

?inicion (-ium) *subst. n.* *(orig. inc., ni subest* indicus; *cf. DMLBS s. v.)* *?κόστος – ?Kostwurz (de re v. vol. II. p. 1964,25sqq.):* ALPHITA I 33 -n (-um *var. l.*), id est costum (*cf. comm. ed. p. 452 et 403 s. v.* costum).

inicium *v.* initium.

[**inictum** *v.* ictus. *adde ad p. 1222,59:* PETR. DAM. epist. 1 p. 102,5 arma . . . praebui; quo vero te *(sc. Honestum)* ⌞in -um⌟ (inictum *ed.*) effundere debeas, quo clipeum circumvolvere, . . . docere non potui *(in imag.).*]

inicus *v.* iniquus.

***inidolum,** -i *n.* *quod idolum, simulacrum non est – 'Nicht-Bildnis':* ALBERT. M. metaph. 7,2,6 p. 347,40 non dicimus ex -o fieri idolum et ex inhomine fieri hominem.

***inidoneitas,** -atis *f.* *condicio non idonea, minus apta, natura inhabilis – mangelnde Eignung, Untauglichkeit, Unfähigkeit, Unwürdigkeit:* **1** *in univ.:* ALBERT. M. incarn. 31 p. 201,82 Dei . . . proprium est non separari ab eo, cui unitur per gratiam, nisi inveniatur -s ex parte eius, cui unitur. bon. 424 p. 226,77 humilis . . . contemnit mundum per considerationem -is sui ad mundum, quia *eqs.* sent. 4,24,11 p. 45a,37 in suspiciendo *(sc. ordinem)* ad minus propter -em mortaliter peccavit (*sc. inidoneus promotus; sim.* 4,26,13 p. 118b,31). **2** *incongruentia, inconvenientia – Unangemessenheit:* ALBERT. M. Matth. 7,3 p. 244,82 relinquitur quartum, quod est discussionis per iudicium -s (et idoneitatis *var. l.*).

***inidoneus,** -a, -um. *non idoneus, ineptus, inhabilis – ungeeignet, untauglich, unbrauchbar, unwürdig (usu subst.: l. 15.16.19):* GESTA Lob. 24 p. 328,22 ut amoto eo *(abbate)* tanquam inutili et infra tante dignitatis administrationem -o idoneus alius institueretur. ALBERT. M. sent. 4,24,10 p. 44a,19sqq. minus peccatum est -um, quando promotus est *(sc. ad ordinem)*, non corripere quam -um promovere. *al.* cael. hier. 9,1 p. 139,71 quae *(effusio sanguinis)* . . . facit *(sc. principem saecularem)* -um ad altaris ministerium, in quo requiritur . . . tranquilla conscientia. pol. 5,2m p. 443b,34 -i eligebantur *(sc. in malo modo electionis).*

iniecens, iniecio *v.* 1. inicio.

iniectio (-ccio), -onis *f.* **I** *praevalente notione immittendi:* **A** *proprie:* **1** *actio iniciendi – das Hineinwerfen:* WILBR. peregr. 2,12 nos carnem . . . mundari sperantes . . . lavabamur in . . . Iordane, sed ipsi Arabes . . . fluvium multi luti -e turbaverunt. **2** *actio ingerendi, infusio – das Eingeben, Einflößen, Einspritzen, 'Injektion' (usu natur. et medic.):* **a** *in univ.:* NICOL. anat. 883 quod . . . post -em spermatum . . . claudatur *os matricis* (*sim.* ALBERT. M. animal. 10,43 quae *[additio]* impedit -em spermatis in eam *[vulvam]*; 15,119). **b** *de infusione medicamenti fere i. q. clyster, enema – etwa: Klistier, Einlauf:* AURELIUS 8 p. 695,25 quodsi . . . fluxus *(sc. dysentericorum)* creverit, magis -bus moderari debemus. AESCULAPIUS 24 p. 40,24 quod si . . . praeclusi fuerint *colici*, -em accipiant. PAUL. AEGIN. cur. 197 p. 122,11 convenit . . . stercora per mellicrati -em (*3,41* ἐνέσεως) abstergere. THADD. FLORENT. cons. 2,28 fiat ex eis *(oleis)* in aures -o. 47,73 fiat -o in vexicam per siringam. *saepius. v. et p.1905,72.* **B** *translate i. quod insertum est, excursus – Einschub, Abschweifung:* VITA Agric. 13 p. 191,15 illuc nos oportet redire, unde huius -is occasionem constat prodire.

II *praevalente notione adiciendi, super-, imponendi:* **A** *proprie:* **1** *iunctura* manuum, manus -o *i. q. actio manus afferendi, vim inferendi, impetus – das Hand-Anlegen, Handgreiflichkeit, tätlicher Angriff (ellipt.: l. 58):* **a** *de delicto (fere usu canon.; iur.: l. 56):* CHART. Raitenh. 69 p. 68,16 (epist. papae a. 1209) qui *(laici et clerici saeculares)* p r o v i o l e n t a manuum -e anathematis vinculo fuerint innodati (CHART. Turic. 372 p. 254,22. *al.* CHRON. Mont. Ser. a. 1208 p. 175,21 p. v. ⌞manus -cione⌟ [-e manus *var. l.*]. *al. sim.* CHART. ord. Teut. [Hass.] 73 offensas patrum et matrum s i n e manuum -e v. . . . relaxamus *[sc. archiepiscopus]. al.*). CHART. Argent. I 346,17 si . . . personis . . . levi -e manuum levis illata fuerit iniuria. CHART. civ. Erf. 275 p. 173,38 Marquardus . . . male tractavit . . . advocatum nostrum *(sc. comitis)* per manus -em. *al.* *adde:* CHART. Sangall. A III app. 93c p. 839,31 (a. 1272) utrum Friderico . . . iniecerit *(sc. monachus)* temere manus violentas . . . et utrum post huiusmodi -em . . . in divinis officiis ministraverit. **b** *de iure possidendi, sibi vindicandi:* CHART. Wirt. 2784 p. 106,30 (a. 1278) quod, si fugam fecerint *homines censuales* de ipsorum servitio . . . exeundo, . . . -em manuum in ipsos habeant *praepositus et conventus.* **2** *usu vario:* **a** *super-, effusio, aspersio – das Darüberschütten, An-, Bespritzen:* VITA Eremb. 4 (MGMer. V p. 654,21) cum . . . incendii flamma . . . aedificia . . . consumendo adiret nullaque lymfarum -o quippiam adiutorii inferret *eqs.* RYCCARD. chron. a. 1199 p. 21,10 alter *(vir nequam)* cum . . . per urine -em in ipsum *(crucifixum)* iniurias graves inferret. **b** *inductio – das Auftragen, Überzug:* OTLOH. Dion. 10 p. 831,33 in quo *(sc. effosso)* . . . lapide, licet aliquantisper a vetustate vel calcis -e (iuccc̄oe 2) deletis, apertis tamen . . . litteris scriptum erat: '*eqs.*' **c** *incursio – Angriff, Überfall:* MIRAC.

Bert. 10 p. 515,6 quanquam pro crebra hostium -e tenatius instarent *(sc. nostri)* defensioni quam obiectioni. **B** *translate:* **1** *inflictio – das Zufügen, Beibringen:* DIPL. Loth. I. 108 p. 257,10 quo *(scripto)* per totam Italiam et usque Romam absque ulla lęsione vel contrarietatis -e queat *Uualtbertus* pervenire. **2** *illatio – das Vorbringen, Erheben:* VITA Norb. II 21 p. 1271[C] quod in ipsum usque ad falsi criminis -em irruerent *(sc. mendaces)*.

iniecto, -are. *in-, deicere – (hinein-, hinunter)werfen:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 71,27 in lingua habent *aves aquaticae* denticulas ad melius incidendum, quas *(sc. herbas)* incisas -ant (inmittunt *var. l.*) per ysophagum ad ventrem.

***iniector,** -oris *m.* *pendet* in *c. acc.: l.25.* **1** *qui infert, infligit – einer der zufügt, erhebt:* RICHER. REM. hist. 2,78 episcopi epistolae sententiam penitus confutarunt ac calumniarum -em hominem perditissimum adclamarunt. **2** *iunctura* manuum -r *i. qui manus inicit, vim infert, aggreditur – einer der Hand anlegt, tätlich angreift (usu canon.):* CHART. Pruss. I A 59 (epist. papae a. 1227) quod scandalum generaret, si non mitterentur ad sedem apostolicam ... manuum -es. CHART. Sil. D II 46 p. 31,22 quod manuum -es passis iniuriam satisfaciant competenter. CHART. Eichsf. 401 p. 239,37 manuum -es, si digne non penituerint, tanquam morbida membra de ecclesia proiciantur. CHRON. Erf. min. p. 638,1 constituit ... papa ... violentos -es manuum in clericos vel religiosos ipso facto esse excommunicatos *(v. notam ed.). al.*

iniectorius, -a, -um. **1** *adi. i. q. ad iniectionem, infusionem aptus – zum Einspritzen, Einflößen geeignet:* ALPHITA A 199 auliscus est instrumentum -um; inde etiam auliscus othicus, id est instrumentum illud, per quod iniciuntur liquores in aures. **2** *subst. neutr. i. q. instrumentum ad iniectionem, insufflationem aptum, syringa – zum Einspritzen, Einblasen geeignetes Instrument, Spritze:* BRUNUS LONG. chirurg. 1,14 p. 111[F] ut iniiciantur *lavativae* ad profundum *(sc. ulcerum)* cum -is, id est clysteribus, aut mittantur cum tentis. WALTH. AGIL. med. 43 p. 150,46 accipiatur ungula asini ... et inde per -um suffumigetur matrix.

iniectus, -us *m.* **1** *coniectus – das Hinein-, Darüberschütten:* LIGURINUS 10,356 alii fossas -u cespitis implent. *meton. i. q. congeries (terrae) – (Erd-)Aufschüttung:* LIGURINUS 10,308 fossas ... latentes -u texere *(sc. viri)* levi. **2** *impositio, comprehensio – das Auflegen, Ergreifen: v. p.1906,58.* **3** *inflictio – das Zufügen:* ALBERT. STAD. Troil. 3,664 vulneris -u mors moderatur herum.

[inieiunius *v.* ingenuus.] **iniendus** *v.* ineo.
inienium *v.* ingenium. **iniens** *v.* ineo.
inienuus *v.* ingenuus.

[inieretur *v.* renuo: CHART. Rhen. med. I 161 p. 224,40 (dipl. Karoli Simplicis; *ed. Ph. Lauer, Recueil des actes de Charles III le Simple. 1940/49. nr. 103 p. 245,1*) Ragnerus pridem comes ... abbatiam violenter subtraxit et ... illam reddere est compulsus; ... iterum a Ragnero pervasa est ac post illum ab eius filio Gisleberto ⌞pari violentia⌟ (per violentiam *BCD*), hactenus -ret *(ci. Lauer*, inieretur *BCDE*, invitetur *F)* reddere.]

inigens *v.* ineo.

inigo, -ere. *introrsum agere, adigere – hineintreiben:* CONR. MUR. nov. grec. 1,2320 -it *(sc. pecudes)* compellens sive cohercens cogit.

iniicio *v.* 1. inicio.

***inilligatus,** -a, -um. *conexus, cohaerens – (untereinander) verbunden, zusammenhängend:* URSO gloss. 2 p. 22,6 secundum formam *(sc. variatur actio)*, ut sub forma omnes qualitates sensui subiacentes -ae *(ed.,* -i *codd.)* sunt, quia in hepate rubeo plus sanguis generatur rubeus.

***inimicabilis** (inam-), -e. **1** *de anim. eorumque actibus:* **a** *amicitiae alienus – nicht freundschaftlich:* ALBERT. M. eth. I 78 p. 70,6 si dicatur, quod 'fortunae ... amicorum' nihil 'conferant' ad felicem, 'videtur' esse 'ina-e (*p. 1101[a],23* ἄφιλον)', id est contra rationem amicitiae (*sim.* II 1,7,16 p. 130[a],27). **b** *hostilis, infestus – feindlich, feindselig (de diabolo, operibus impiis sim.):* HILDEG. epist. 192 l. 51 -is raptor ac fallax suggestor *(sc. diabolus)*. 41[R] l. 11 Deus vult in zelo suo hanc -em causam prosternere, quod sodales ipsius *(sc. diaboli)* per socios suos ipsum in ostensione sua derident. 160[R] l. 74 cum inimicalia (-ia *var. l.*) homicidia odii ac invidię a nobis abiicimus (*cf.* l. 7). **2** *de rebus i. q. contrarius, noxius – verderblich, schädlich (usu natur.):* ALBERT. M. animal. quaest. 7,33/39 p. 187,79 quando aliquid est in ordine amicabile, extra ordinem est -e, sicut patet in multis: sanguis enim *eqs.*

adv. ***inimicabiliter.** *hostiliter, infense, inique – feindselig, gehässig, erbittert:* EPIST. Teg. I 13 cuncti nos *(sc. fratres)* -r insecuntur *(sim.* 76 comes -r persequitur nos). 62 amicos suos ... hortatur *cives* ... -r ad nostram ... lęsionem. WOLFHER. Godeh. I 21 p. 181,47 que *(Sophia)* dum ... eum *(Bernwardum)* ... -r suscipiens in sue voluntatis proposito ... persisteret *eqs.* IOH. CODAGN. annal. a. 1231 p. 106,31 intrinseci *(sc. viri)* ... cum inimicis fortiter et -r (imic-r *cod.*) cum manganis ... et aliis machinis pugnantes *eqs.*

***inimicabilitas,** -atis *f.* *qualitas insociabilis, aliena – Unvereinbarkeit, Unverträglichkeit, Abneigung (usu natur.):* URSO element. 1 p. 59,16 ex ... consona vel dissona consonantia vel dissonantia procreatur in rebus similitudo, quam dicimus amicabilitatem, vel dissimilitudo, quam -em dicimus.

inimicalis, -e. *hostilis, infestus – feindlich, feindselig: v. l. 3.*

***inimicatio,** -onis *f.* *castellum hostile, arx hostilis – feindliche Festung, Burg:* EPIST. Hildesh. 84 dominus H. de B. in multis mihi *(sc. duci)* iniuriosus existit et de -bus suis, B. scilicet et L., multi dampni ... mihi prebuit occasionem *(v. notam ed.)*.

inimicitia (-cia), -ae *vel plur.* **inimicitiae** (-ciae), -arum *f.* *script. et form.:* ininm-: WALAHFR. Wett. 216 *(var. l.)*. ininimititia: WALAHFR. Wett. 216 *(var. l.)*. -misitia: *l. 72.* -mititia: CAPIT. reg. Franc. 33,32. -micia(e), -mitia *(per haplologian): l.42.52.72. p.1911,1. adde* LEX Baiuv. 8,9 *(var. l.). al.* -ciscia: *l.58.* -cidia(e): *p.1911,1. struct.: c. gen.: obi.: l.68. inhaerentiae: l.42. c.* ad invicem: *l.64.*

animus infestus, actio infesta, hostilitas, controversia, discordia, discidium – feindliche(r) Gesinnung, Akt, Feindschaft, Feindseligkeit, Streit(igkeit), Zwietracht, Unfrieden: **1** *gener.:* **a** *spectat ad homines:* **α** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 8 p. 51,5 iurgiorum disceptatio exorta est et tanta discordiae demum -a (-ae, -e *var. l.*, -micia *a. corr. 1*) inchoata, ut *eqs.* WIDUK. gest. 3,68 p. 142,4 erant duo subreguli ... -ae a patribus vicariae relicti. THANGM. Bernw. 7 p. 761,28 a Magontino archiepiscopo plura et miseranda ... apertis -ciis perpessus est. *saepe. de -a inter homines et diabolum (specie serpentis indutum):* RUP. TUIT. vict. 1,9 p. 16,20 hoc *(sc. mendacium diaboli)* est -arum exordium, et istę -ę naturales sunt (*sim.* 2,19 p. 67,25. 3,9 p. 94,11. 3,10 p. 94,33). **β** *de proeliis, congressionibus militaribus:* TRANSL. sang. Dom. in Aug. 22 dux Alemannorum -as adversus ... Vualtharium exercens. HERM. AUGIENS. chron. a. 1030 imperator iam dudum -is (-miciis *var. l.*) cum ... Ungariorum rege conflatis Pannoniam petiit. CHART. Pomm. 360 p. 432,13 cum nichil ... ad sedandas -as capitales inter Danos et Zlavos ... exortas et reformanda inter eos pacis federa operetur. *al.* **γ** *de contumacia, inoboedientia:* LEX Baiuv. 14,16 si quis ... propter dispectionem domini sui vel quacumque -a (-ciam, -iacia, -scia *var. l.*) hoc *(sc. usum iumenti alieni)* iniuste perpetraverit. DIPL. Loth. I. 146 p. 331,5 (spur. s. XII.) ne ... abbatisse et sanctimonialibus ... minus obedientes existant *ministeriales* aut ad -cias (inūnticias *cod.*) ... <prorumpant> *(v. notam ed.)*. **b** *spectat ad animalia:* ALBERT. M. animal. 8,21 corvus ... et bos ... naturalem habent -am ad invicem (*sim.* 8,25[tit.] de naturali amicitia et -a quorumdam animantium ad invicem. 8,27). **2** *publ. et iur.:* **a** *de crimine maiestatis (cf. p. 1912,68sqq.):* EIGIL Sturm. 17 p. 151,14 beatum virum apud illum *(regem)* accusabant *fratres* crimen ... de -a regis obicientes ei (*sim.* 19 p. 154,17). **b** *vindicta, faida q. d. – Vergeltung, Fehde (de re v. HRG I. p. 1083sqq.; Hoops, RGA ²VIII. p. 279sqq.; H.-R. Hagemann, ZRGGerm. 91. 1974. p. 4sqq.):* EDICT. Roth. 45 cessante faida, hoc est -a (-sitia, -micia *var. l.; sim.* LEG. Lang. p. 157,12

[Niederer]

ut -dias [-ae, -a, -mitia *var. l.*] cessent). LEX Frision. 2,2 -as propinquorum hominis occisi patiatur *homicida*. DECRET. Frision. A p. 39,8 Frisones habent eorum -cias sive feithe cum pecunia emendare. CHART. Carniol. II 192 p. 149,34 pro -ciis non reminiscendis, quod wlgariter vrech (*leg.* urveh) dicitur. CHART. Gelr. 797 p. 776,40 de . . . -is mortalibus ortis post . . . compositionem reconciliationis. *saepe.* **c** *?intercessio, exceptio – ?Widerspruch, Einspruch:* ACTA civ. Wism. A 299 Henricus . . . fecit composicionem cum generi suo omnem -ciam depositam . . .; -cia, quod dicitur bisprake (*cf. Mittelniederdt. Handwb. I. 1956. p. 283sq. s. v.* bîsprâke, bîspröke).

inimico, -are *vel* **inimicor,** -ari. *struct.: c. acc.: l.27. c.* ad invicem: *l.31. partic. praes. usu subst.: l.22.*

1 *inimicum, infestum esse, infestare – feind, verfeindet, feindlich, feindselig gesinnt sein, be-, anfeinden, angreifen, kämpfen (gegen):* **a** *de hominibus:* **α** *in univ.:* WIPO gest. 19 p. 39,2 imperatori -ando morte propria praeventus est *Fridericus*. BENZO ad Heinr. IV. 3,27 p. 346,14 quoniam approbavi *(sc. archiepiscopus)* promotionem . . . Alexandri . . ., inde -atur michi tota curia . . . regis. VITA Norb. II 34 p. 1280^{C} duo principes sibi non minimum -bantur. SALIMB. chron. p. 538,14 ne . . . ipsi *(Soldanus et Agareni)* male perirent cum -antibus christianis *(cf. comm. ed. p. 696). al. in imag. vel translate (usu alch.: l.26):* THIOFR. Liutw. 7 p. 23,2 -batur lasciviae ac otio. ALLEG. sapient. 28 p. 478^{b},35 quae *(mater)* mihi *(sc. Belino)* -atur. **β** *abicere, deserere – sich distanzieren (von), 'fallen lassen':* ARNULF. delic. 480 flagitiis septum sapiens -at amicum: *eqs.* **b** *de animalibus:* HILDEG. phys. 7,3,4 leoni -atur *leaena*. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 23,5 aves, que -antur eis *(rapacibus)*, quiescunt in mansionibus suis *(sc. noctu)*. 3 p. 36,14 quanto sepius se capient *falcones*, et ipsi magis -buntur ad invicem. **c** *de rebus i. q. nocere, detrimento esse – schädlich, abträglich sein (usu medic.: l. 37):* HUGO FLOR. hist. p. 353,28 ne nominis vestri *(sc. comitissae)* monimentum ulla valeat umquam vetustate corrumpi, quae posterorum memoriae solet -ari *(cf. p.1913,22)*. WILH. SALIC. chirurg. 2,5 p. 331^{A} vinum magis -atur cerebro et nervis quam aliud, quod esse possit. **2** *inimicitiam commovere, discordias serere – Feindschaft stiften, Zwietracht säen:* EPIST. Teg. I 51 hi, qui aculeis inimici stimulantur, seditiose inter nos *(sc. monachos)* et vos *(sc. abbatem)* -antur.

inimicus, -a, -um. *script.:* n-: *p.1912,6.* inn-: ANNAL. Plac. a. 1269 p. 536,42. inem-: *p.1912,36. form. compar.* -cicior, -citior: *l.51.70. adde* CONR. FAB. Gall. 28.

I *adi.:* **A** *hostilis, adversarius, infestus – feind, feindlich gesinnt, verfeindet, feindselig:* **1** *de hominibus eorumque actibus sim.:* **a** *in univ.:* VITA Ludow. Pii 45 p. 460,3 illa . . . factio imperatoris (imperatori *var. l.*) -a. POETA SAXO 2,348 que *(filia Desiderii regis)* . . . post patris exilium Francis -a manebat. BERNH. CONST. can. 14 p. 487,11 ut, cui -us iacturam corporalium intulit, ipse sibi -icior animam salvam nolit. OTTO FRISING. gest. 2,20 p. 122,10 dum . . . magis seditiosae et -ae quam pacificae et amicae regibus civitati adherere delegisset *(sc. Terdona civitas)*. STATUT. ord. Teut. p. 24,13 quorum *(militum)* votum sit -am ecclesie tyrampnidem infidelium propulsare. *al. spectat ad faidam q. d.: v. p.1912,66.* **b** *infensus, malignus – gehässig, böse, missgünstig:* VITA Adalb. Prag. A 11 nequaquam -us homo hoc *(sc. furtum)* fecit, sed *eqs.* CHART. cell. Paulin. 20 p. 26,34 -i homines scrzania (*leg.* zizaniam) huic *(sc. episcopi)* electioni super seminaverunt et . . . iustiorem electionem se fecisse dixerunt. **c** *contumax, seditiosus – aufsässig, widerspenstig, aufrührerisch:* HROTSV. gest. 483 rebellis menteque perversa propriis dominis -a *pars plebis*. CHRON. Reinh. a. 1204 p. 567,38 ut . . . ad eversionem eius *(principis)* -a illorum *(sc. manus -ae)* hostilitas . . . instaret. **2** *de animalibus:* FRID. II. IMP. art. ven. 6 p. 229,33 quadam virtute . . . imminente ipsum *(falconem)* ad . . . fugiendum huiusmodi aves *(sc. aquilas)* tamquam cognoscentem eas -as sibi. *immitis, asper – unduldsam, hart:* HILDEG. phys. 6,54 pullis suis inmitior (-itior *var. l.*) et durior est *wargengel* aliis volatilibus. **3** *de rebus:* **a** *adversus, noxius – ungünstig, abträglich, schädlich (usu subst.: p. 1912,8):* **α** *gener.:* WALTH. SPIR. Christoph. II 3,172 diluet hęc *(simulacra)* hominum inventis -a vetustas. *usu subst. de morte:* FROUM. carm. 25,10 his *(psalmis)* -a potes superare sequentia vires *(v. notam ed.)*. **β** *medic.:* AESCULAPIUS 24 p. 41,24 lac colicis -um est. TRACT. de aegr. cur. p. 222,47 que *(sc. aqua frigida)* huic morbo *(sc. empyemati)* precipue est n-a. REGIMEN san. Salern. 28 persica, poma, pyra . . ., haec melancholica sunt infirmis -a. EKKEH. IV. bened. II 131 carnes verbicum nihil attulerint -um. **b** *contrarius, abhorrens (a) – zuwiderlaufend, nicht entsprechend, im Widerspruch stehend (zu; usu canon.: l. 14. 16):* GODESC. SAXO conf. p. 70,24 qui *(catholici)* tam perspicuae veritati -am non verentur . . . praedicare falsitatem. CHART. Mog. A II 681 (epist. papae) cum . . . id *(sc. sepultura)* sacris sit canonibus -um, . . . mandamus, quatinus *eqs.* (CHART. Salisb. II 684 cum . . . promissionem . . . constet esse s. c. -am et ideo non servandam). CHART. Port. 220 p. 228,40 quoniam nimis esset asperum et . . . bonis moribus -um niti quempiam . . ., que bene sunt ordinata, rescindere *eqs.* **B** *ad hostem pertinens, qui hostis est – zum Feind gehörig, Feindes- (de diabolo: l.24):* WALAHFR. Mamm. 24,3 poenas -o a sanguine sumant *(sc. populus)*. WALTHARIUS 55 vis. DIPL. Conr. III. 229 p. 406,5 -a . . . castella edificando. HERM. IUD. conv. 19 p. 118,17 nec in . . . baptismi articulo ab impugnatione mea fraus (fraudulentus *S2*) destitit -a (-us *S2*). *al.*

II *subst.:* **A** *masc. i. q. hostis, adversarius,* ἐχθρός – *Feind, Gegner, Widersacher (sing. sensu plur.: l.38):* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 6 p. 31,16 qui *(pagani)* . . . -um deorum suorum . . . devotabant. RIMB. Anscar. 42 p. 77,28 ut . . . etiam pro -is oraret. GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 18 -is . . . indulgentiam postulare monebat. CONR. MUR. summ. p. 119,9 quidam . . . -is suis quasi quedam scribunt invectiva sub verbis asperis, amaris *eqs. al. pro opprobrio:* ANSELM. BIS. rhet. 6 p. 176,19 o hominem perditissimum, o . . . humani generis -um! *v. et p.1911,50.* **b** *de hostibus bellum gerentibus, seditiosis, civilibus sim.:* DIPL. Pipp. 8 p. 13,2 castello . . . volebat *Uulfoaldus* aedificare ad nostros ine-os recipiendum. DIPL. Arnulfi 32 p. 48,22 contra -orum insidias. WIDUK. gest. 3,68 p. 142,15 urbs obsidione vallatur ab -o. DIPL. Frid. I. 502 p. 433,6 pro timore hostis exteri vel -i familiaris. CHART. Burgenl. 469 p. 315,27 contra regem Boemorum, capitalem -um nostrum *(sc. regis Ungariae). persaepe.* **c** *de latronibus:* LIUTG. Greg. 9 p. 74,7 quod *(opus)* de remissione et indulgentia -orum mirabili caritate . . . implevit (*sim.* p. 74,27). **d** *de haereticis, paganis, Iudaeis, Saracenis:* CONC. Karol. A 50^{B} p. 599,36 (interp. pars codd.) -i christiani nominis . . . in hoc regnum ingressi depraedationes . . . fecerunt. HRABAN. univ. 20,15 p. 547^{B} -i Iudaei vel haeretici. WIDUK. gest. 1,38 p. 55,17 thesaurum divinis officiis sanctificatum . . . dabo . . . Dei -is? ALFAN. premn. phys. 3,29 p. 57 firma . . . sunt nobis -orum (*PG 3,604*^{A} ἐχθρῶν) testimonia. OTTO FRISING. gest. 1,30 p. 48,4 contra -os crucis. *saepe.* **e** *de diabolo (daemonibus: l. 58):* WETT. Gall. 3 instigante -o humani generis mentem Brunnihildae *eqs.* RIMB. Anscar. 1 p. 20,3 laqueos -i praecavere studebit. IDUNG. PRUF. dial. 858 pacis -us, scilicet hostis antiquus. THIETM. chron. 1,24 p. 32,4 mendax ille et veritatis -us. 8,15 p. 512,9 per somnum vidi turbam astare . . . de apposita mihi testa aliquid manducare cogentem; et ego hos persentiens esse -os *eqs. saepe. v. et l.24.p.1911,39.* **2** *publ., iur., canon.:* **a** *de homine faidam q. d. portante, vindicta privata implicato ('Fehdegegner', cf. p.1910,68sqq.):* LEX Sal. Merov. 41,11 quem *(hominem)* -i sui ibidem *(sc. in quadrivio)* demiserunt. LEX Baiuv. 4,27 si quis liber a faciae -orum (-mccorum *a. corr. P6*) suorum fugerit *eqs.* EINH. epist. 42 quod faidosus sit *Gundhartus* et cum -is suis et his, qui vitę eius insidiantur, hoc *(exercitale)* iter agere non audeat, presertim cum illo comite . . ., quem sibi dicit esse -issimum. CHART. Babenb. 183,13 (a. 1212) si aliquis intret civitatem, ut defendatur ab -is suis, si -i sui eum velint capere vel occidere in civitate *eqs. al.* **b** *de homine bannito vel banniendo q. d., reo maiestatis ('Friedloser'; de re v. Brunner, Rechtsgesch. I p. 232sqq.; HRG I p. 25sqq. s. v. 'Acht'. p. 1283sqq. s. v. 'Friede'):* CAPIT. reg. Franc. 105,7 (spur.) nobis et populo nostro -us annotetur *(sc.*

[Niederer]

qui commotionem fecerit). DIPL. Otton. I. 200 quę *(hereditas)* nobis publice iudicata est, quia ... Uulfhardus cum aliis, qui ... -i (iniciici *a. corr.*) nostri esse videbantur, nobis ... magnam rixam intulit. DIPL. Heinr. II. 214 p. 251,32 si quis ... contra ... nostrae traditionis paginam ... facere temptaverit, -us Dei et regis a cunctis habeatur. CONST. imp. II 11,5 qui ... eam *(compositionem)* recusaverint, pro -is imperii habeantur *eqs.* DIPL. Frid. II. 431 p. 10,33 pacis. *al.* **c** *de homine excommunicato vel excommunicando:* LEX Sal. Merov. decr. Child. 2,2 ut ..., quicumque praesumpserit facere raptum ..., unusquisque ˹admodum -um˺ (ad domum -i *A1*) Dei persequatur (persequantur *A1*). CHART. Fuld. B 14 p. 25,25 non inmerito ligandi sunt *(sc. anathematis vinculo)* -i Christi et ęcclesię. GREG. VII. registr. 1,15 p. 24,14 Gotefredum, fidei catholicę et legis christianę -um, excommunicavit *(sc. Romana ecclesia).* INNOC. III. registr. 1,554 p. 805,21 hostis Dei, ecclesie -us, persecutor regni. *saepius. v. et l.6.* **B** *fem. i. q. adversaria – Feindin (in imag. vel alleg.):* THIETM. chron. 6,7 inter tot gaudia subito insevit -a pacis, discordia *eqs.* WIPO gest. prol. p. 8,1 ut qui ... ociositatem velut animae -am his occupatus negotiis vitare valeam *(cf. Bened. reg. 48,1).* DIPL. Frid. II. 620 p. 389, 26 acta hominum oblivio, -a memorie, ... sepelire solet (*sim.* CHART. Turic. 633).

adv. **inimice.** **1** *hostiliter, infense – in feindlicher Absicht, böse, gehässig:* WILLIR. carm. 13,6 'non occidas' *(Vulg. exod. 20,13)* -e. GERHOH. Antichr. 2 p. 193,17 verbis ... indisciplinatis -e increpitans *(sc. Adam).* **2** *vehementer, graviter – heftig, schlimm:* THEOD. TREV. mirac. Celsi 13 quam *(sanctimonialem)* ... acerrima satis febricula invadens ... nunc ardore, nunc algore -ius vexavit.

inimitabilis, -e. *non imitabilis, inaccessibilis, singularis – unnachahmlich, unerreichbar, einzigartig:* EPIST. var. I 29 p. 541,33 quamquam ... nequaquam simus *(sc. episcopus)* idonei ad respondendum vestrae *(sc. imperatoris)* tam subtilissimae et -i (imitabili *cod.*) investigationi. ARDO Bened. 2 p. 202,31 quoniam -is erat *(sc. regula Pachomii vel Basilii)*, vel nullis vel paucis, ... in amore ... Benedicti regulae accenditur *eqs.* EPIST. divort. Loth. 8 p. 219,38 quibus *(virtutum ornamentis)* ... ecclesiam -i sanctitate condecoratis *(sc. papa).*

ininarrabilis *v.* inenarrabilis.

***ininitialis,** -e. *initio carens – ohne Anfang:* GERHOH. Antichr. 2,50 p. 298,21 dum ... personalis sacramenti cum Verbo unitate -is est *Christus homo eqs. (cf.* epist. 23 p. 597[B] cum ... 'nec ininitiabilis' sit 'homo' *eqs. [ex Cassian. c. Nest. 6,22,1]).*

***inintellectualis,** -e. *non intellectualis, rationis expers – nicht vernunftbegabt, ohne Verstand:* ALBERT. M. sent. 1,16,1 p. 442[a],41 si creatura irrationalis et -is ... sufficit ad demonstrandam missionem personae sicut columba vel flatus, multo magis creatura intellectualis.

inintelligibilis, -e. **1** *indistinctus, obscurus – undeutlich, unverständlich:* LAMB. LEOD. Matth. IV 2 p. 8[c] coepit *(sc. quidam)* voces quasdam -es, immo strepitus inarticulatos subito pro verbis emittere. **2** *qui ratione intellegi non potest, incomprehensibilis – mit dem Verstand nicht erfassbar, unbegreiflich (usu subst.: l. 57):* ALBERT. M. sent. 1,37[F] p. 249[a],24 ostendit *(sc. magister)* quoddam -e contineri in verbis istis *(sc. dictis)*, et hoc intelligitur quoad spiritualia ..., quae superant vires humanas ad cognoscendum. 3,2,11 p. 36[b],29 unio *(sc. Hominis cum Dei filio)* ineffabilis et -is est.

***inintermisse** *adv. continuo, perpetuo – ununterbrochen:* CONSUET. Marb. 29 sunt ... quidam psalmi, quibus -e statur, videlicet ymni evangelici *eqs.*

ininterpretatus, -a, -um. *non translatus – unübersetzt:* RUP. TUIT. off. 1,808 quapropter -um hoc hebraicum nomen *(sc. alleluia)* remansit, ut peregrinum ab hac vita gaudium ... signaret.

ininvestigabilis, -e. *inscrutabilis, inexplicabilis – unerforschlich, unbegreiflich (usu subst.):* GERHOH. novit. 10,6 cessa ... investigare, quomodo ista *(sc. dicta)* -a fieri potuerint.

iniocundus *v.* iniucundus.

inion (hylon, inlon) *subst. n.* (ἰνίον) *occiput – Hinterkopf:* AURELIUS 5 p. 499,9 pone cucurbita vacua in locum, qui hylon (inlon *cod. Augiens. cxx*) dicitur *(sim.* 12 p. 709,4 in cervicem, quam inion dicunt *Graeci [sed cf. Cael. Aur. acut. 3,3,23]).*

inique *v.* iniquus.

iniquitas, -atis *f. script.:* Ni-: *l. 32.* ineq-: *l. 21. fort. add.: p. 1497,1.* **1** *de rebus corporeis:* **a** *situs non idoneus, importunitas – ungünstige Lage, Beschaffenheit:* EINH. Karol. 9 adiuvabat ... Wascones ... loci ... situs, econtra Francos ... loci -s ... Wasconibus reddidit impares. **b** *inaequalitas, corruptio – unausgewogene, verdorbene Beschaffenheit:* CHIRURG. Sudhoff I p. 169 (adn.) nisi aperiatur vena, ut vastatio et -s sanguinis evaporetur. *potius hic afferendum erat: p. 1497,1.* **2** *de animo, actu i. q. iniuria, iniustitia, maleficium, facinus – Ungerechtigkeit, Unrecht, unbilliges Handeln, unrechte Tat, Missetat:* **a** *in univ. (spectat ad rationem belli gerendi: l.25):* TRAD. Frising. 507 p. 433,12 (a. 824) reddiderunt *Hroadolt et Engilman* ... basilicam ac alia omnia similia wadiaverunt pro -em, quam fecerunt. ANNAL. Alam. a. 911 (rec. B) Purghart comes ... iniusto iudicio ab Anshelmo censura ine-is occisus *eqs.* CHART. Neocell. Frising. 2 p. 83,1 (epist. papae) ream ... se divino iudicio existere d e p e r p e t r a t a -e cognoscat *(sc. persona;* CHART. Carniol. II 27 p. 19,31. *al.).* RAHEW. gest. 3,40 p. 214,10 Heinricus ..., dum sepius hanc *(sc. dictam)* exercerent *Mediolanenses* -em, ... ad ... vindictam ... accingitur. *persaepe. v. et p.1916,66. fort. add. in nomine loci et pro cognomento:* GREG. CAT. chron. I p. 253,27 in eodem comitatu ... curtem de Patenaria tenent Atto I-s *(cod.,* iniquitus *ed.)* et Albericus de Hugo *eqs.* IOH. CODAGN. annal. a. 1158 Placentie in loco, qui Medianus I-is dicitur. ANNAL. Plac. a. 1224 Obertus de I-e. a. 1238 p. 480,31 tunc Ubertus de N-e de Placentia erat potestas Brixie. *ibid. al.* **b** *improbitas, pravitas, peccatum, nefas – Schlechtigkeit, Verderbtheit, Sündhaftigkeit, Sünde, Frevel:* ARBEO Emm. 36 p. 84,1 quomodo ... quis Dominum invenire potest, nisi tramitem relinqueret -is *(spectat ad Vulg. Is. 55,7).* CAPIT. episc. I p. 218,8 opera -is. WANDALB. martyr. invoc. 24 fallens ... zabuli ... -s. THIETM. chron. 6,41 p. 326,10 convertatur *(sc. Heinricus dux)* ab -bus suis. IDUNG. PRUF. dial. 1,473 quod pro illo in sua -e mortuo non sit orandum *eqs. persaepe.*

[iniquitatio *v.* inquietatio.**]** **iniquiter** *v.* iniquus.

iniquo, -are. *iniquum, incommodum reddere – in einen Nachteil verkehren:* YSENGRIMUS 3,1101 iudice sub cauto retia mille latent, incolumes causas exilis scrupus -at.

1. iniquus, -a, -um. *script. et form.:* in(a)eq-: *l.69.p.1917, 5.* -ic(us): *p.1915,47.59. al.* -qum: *p.1915,69. nom. sg. m.* -os: *p.1915,46.*

I *de condicione inaequali, adversa:* **A** *modum non servans, recta mensura maior, minor – vom rechten Maß abweichend, zu groß, zu klein:* **1** *in univ.:* EINH. Marc. et Petr. I 3,14 p. 253,51 -as mensuras et iniusta pondera ... habere non verentur *(sc. populus). in imag. et alleg. (loci spectant ad Vulg. lev. 19,36):* THEODULF. carm. 4,15 non mensura duplex tibi *(sc. homini)* sit, non pondus -um (*sim.* GREG. CAT. chron. I prol. p. 110,20). ARNO REICHERSB. apol. p. 62,25 an -a pondera, -us modius et sextarius est apud te, o tu, quicunque *eqs.* **2** *nimius, immoderatus – übertrieben, übermäßig:* DIPL. Pipp. 14 p. 20,27 quas *(sc. causae)* a vobis *(sc. agentibus)* ... a b s q u e eorum *(sc. monasterii)* -o d i s p e n d i o terminatas non fuerint (DIPL. Ludow. Germ. 20 a. grave -o d. DIPL. Loth. I. 81 p. 203,2 a. gravi -oque d. *al.*). NOTKER. BALB. gest. 1,30 p. 41,3 quem *(pontem)* ... fraudulentia ... quorundam malivolorum et de navium subvectione mercedes -issimas (in aquas *var. l.*) compilare volentium consumpsit. *al.* **B** *inaequalis, impar – ungleich, unterschiedlich:* WALAHFR. imag. Tetr. 143 sonoros comminuet *(sc. qui quatit aera plecto)* truncos et -as voce cicutas *(i. fistulas organi).* SYLL. Sangall. app. 5,57 astrorum occasus ortusque revelat *(sc. Geometria [potius: Astronomia])* inęquos, quos sol aestate visitat aut hieme. **C** *non propitius, malevolus, inimicus, adversus, incommodus – abgeneigt, missgünstig, böswillig, übelgesinnt, feindselig, feindlich, widrig, nachteilig:* **1** *de anim. eorum-*

que actibus, armis sim.: **a** *de hominibus:* **α** *in univ.:* WETT. Gall. 12 tu *(sc. diaconus)* induxisti virum istum in hunc heremum, virum -um et invidiosum, qui *eqs.* WALTHARIUS 1163 me defendit *factor rerum* -is hostilis turmae telis. AMARC. serm. 2,505 noverca. CONQUEST. Heinr. 5 miror . . ., quis te *(sc. filium)* mihi fecit -um. CHART. Raitenh. 132 cum . . . gesta . . . ex . . . -orum hominum perfidia . . . videantur debilitari. CASUS Geng. p. 110,34 abbatem ab -is *(cod.,* -iis *ed. [prave])* decani . . . invectionibus liberum . . . suscepimus. *al. subst. masc. i. q. homo malevolus, inimicus – missgünstiger, übelgesinnter Mensch, Feind:* THEGAN. Ludow. 28 quam *(infidelitatem)* per suggestionem . . . -orum multorum ostendit *Lotharius* in patrem. THIETM. chron. 6,29 Balwinum . . . iuventus et rerum affluentia ac mala -orum inflacio adversus regem armavit. 6,36 novissime . . . quaedam ei *(antecessori)* -orum assidua susurracione subtrahens mentem eius in tantum abalienavit *archiepiscopus*, ut *eqs. ibid. al.* **β** *bellicus – kriegerisch, Kriegs-:* EPIST. Reinh. 43 -am me causam contra marchionem N. habere vos *(sc. lantgrafium)* scire non nescio *(sc. dux).* **γ** *infensus, vehemens – erbittert, verbissen, heftig:* IOH. CODAGN. annal. a. 1228 p. 89,7 prelium magnum et -issimum incipitur (*sim.* a. 1229 p. 96,3. gest. 3 p. 469,13 durum et -um [*inde* ALBERT. MIL. temp. 220 p. 468,9]). **b** *de Deo:* BRUNO QUERF. Adalb. A 12 p. 13,26 quorsum venis sapiens -o Deo (invito *var. l.*, inique, -o a, irato -o *var. l.* B)? **c** *de animalibus i. q. indomitus, rabidus – unbändig, wütend:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 238,17 quidam *(falcones)* sunt adeo -i et feroces ex eo ipso, quod capti sunt et ciliati, quod *eqs.* **2** *de rebus:* **a** *de fato, morte sim.:* CHART. Rhen. med. I 41 p. 46,9 (a. 804) cum egressio animę . . . de corpore . . . fuerit absoluta de ipsa *(sc. mortis)* -a calamitate. WALAHFR. Blaithm. 146 gnari *(sc. viri beati)* iam pestis -ae. carm. 18,50 ne turbine raptus -o non meminisse tui *(sc. fratris)* queat *(sc. rogans).* CARM. de Frid. I. imp. 1197 pugnantes fato capiuntur -o. *ibid. al.* **b** *de morbo, somnio:* WALAHFR. carm. 19,29 visis deceptus *Pollachar* -is *(cf. H. J. Kamphausen, Traum u. Vision in d. lat. Poesie d. Karolingerzeit. 1975. p. 199sqq.).* (?) 84,11 auge *(sc. conditor)* . . . supra dicto *(sc. viro)* sanitatem, nec illum tangat . . . morbus -us *(cf. A. Önnerfors, Mlat. Jb. 7. 1972. p. 47sqq.).* *medic. i. q. noxius – schädlich:* ANON. coit. 2,1,15 medentur *(sc. semine pleni)* flegmati et ex humoribus fumo gravi ac -o capiti.

II *de moribus, vitiis sim.:* **A** *improbus, iniustus, pravus, indignus – unrecht (handelnd), unbillig, ungerecht(fertigt):* **1** *adi.:* **a** *in univ.:* **α** *de hominibus eorumque iudiciis sim.:* CHRON. Fred. 3,47 cum esset *Aggyla* -os suis (*sim.* 4,73 nimium in suis -cus). PIRMIN. scar. 31 pauperes et . . . oppressus a pravis hominibus vel de -a (-e, -o *var. l.*) iudicia . . . adiutorium prestate *(sc. christiani).* THEGAN. Ludow. 13 -i ministri, comites et locopositi. CHART. Aquens. 49 iudices . . . -am *(ed.,* inquam *cod.)* . . . contra eam *(ecclesiam)* sententiam protulerunt. INNOC. III. registr. 1,235 p. 334,3 dura . . . mandata et institutiones interdum -as a sede apostolica emanare multi arguunt. *al.* **β** *de animalibus:* ALBERT. M. animal. 17,57 apes aliquando interficiunt reges, quando sunt -i (*cf.* 8,156). **b** *non legitimus, iniuriosus, illicitus – unrechtmäßig, ungesetzlich, widerrechtlich (handelnd), unerlaubt, gegen Recht und Gesetz verstoßend:* DIPL. Merov. I 149 p. 375,33 malo urdene per forcia et -co ingenium. VITA Emm. I 12 p. 44,3 quis . . . eam *(filiam ducis)* coitu -o violaret. WIPO gest. 35 p. 55,23 imperator . . . -as coniurationes Italiae iusta lege reducta exinanivit. DIPL. Heinr. V. 50 (ed. M. Thiel, Die Urkunden Heinrichs V. und der Königin Mathilde. MGDipl. reg. et imp. Germ. VII. *[ed. sub prelo]*) sit . . . abbatia . . . monasterii libera et ab omni extranea et -a potestate secura (*inde* DIPL. Conr. III. 20 p. 35,14). *saepe. v. et p.1916,64.68.* *usu impers.:* CONC. Merov. p. 92,14 -um est, ut *eqs. (item* p. 95,15 -cum est, ut *eqs.).* p. 143,13 -um esse censemus, ut *eqs.* CONST. Melf. 3,74 periniquum (-qum *var. l.*) est . . . eos successione fraudari, qui *eqs.* **c** *ineptus – unangebracht, unpassend:* GESTA Bereng. 4,50 menbra viros sine *(sc. rex)* curtari, qui foedera regni proturbant totiens, dampnum pietatis -ę ne patiamur *(sc. proceres).* **2** *subst.:* **a** *masc. i. q. homo improbus, iniustus, iniuriosus, pravus – ungerecht, unbillig, widerrechtlich Handelnder, Verbrecher, Bösewicht:* DIPL. Otton. II. 255 p. 296,12 pro distribuendis pravis locutionibus -orum iniusta querentium, causantium et defendentium presens conscripta est notitia. THIETM. chron. 4,73 p. 216,23 pertinax presumpcio -orum. *v. et p.1841,44.* **b** *neutr. i. q. res improba, prava, inepta – das Unrechte, Falsche, Unpassende:* FORM. Senon. II add. 3,10 non sequis scriptura, nec rendis ⌞nisi -a⌟ *(ci. Zeumer,* iqua *cod.).* ANSELM. BIS. rhet. 4 p. 148,18 cum equi et -i periit et cognitio utilis vel honesti. AMARC. serm. 3,763 ad defendendum sapientes estis *(sc. sacerdotes)* -um. IDUNG. PRUF. dial. 3,732 quibus *(auctoritatis testimoniis)* obstruatur os tuum *(sc. Cluniacensis)* loquens -a. EPIST. Hildesh. 141 -a volentibus et iniusta quaerentibus nulla est tribuenda remissio. **B** *malus, nefarius, impius, peccans – schlecht, böse, frevlerisch, gottlos, sündig:* **1** *adi.:* **a** *de hominibus eorumque actibus:* **α** *in univ.:* LIBER hist. Franc. 39 Theudericus . . . -cum (-um *var. l.*) spiritum in peccatis deficiens mortuus est. WALAHFR. Mamm. 26,49 ne populi exitium vates tractaret -us *(spectat ad Vulg. num. 22,28sq.).* HROTSV. Theoph. 145 monente mago . . . -o. VITA Adalb. Prag. C 26 p. 82,40 sumus *(sc. Poloni)* peccatores, populus -us *(spectat ad Vulg. Is. 1,4).* DIPL. Heinr. IV. 485 episcopus per consilium . . . Sigihardi, -i consiliatoris, . . . predium abstulit. *saepe.* **β** *de infidelibus sim.:* STATUT. ord. Teut. p. 24,20 styrpem Enachim et ceteros -os terre sancte inhabitatores . . . exterminarunt *milites (spectat ad Vulg. Ios. 11,21).* **b** *de diabolo, daemonibus:* WALAHFR. carm. 49,11 nos super . . . laqueos ne inducas *(sc. Pater)* hostis -i. HROTSV. Theoph. 102 princeps. THIETM. chron. 8,15 p. 512,19 sufficit . . . -ae eorum *(sc. turbae daemonum)* voluntati, quod *eqs.* AMARC. serm. 4,309 quis semper -am obpugnare potest aciem? **c** *de deis paganis:* CARM. pro schola Wirz. 219 rursus -orum crescit cultura deorum *eqs.* **2** *subst. masc. i. qui malus, impius est, peccator – schlechter Mensch, Frevler, Gottloser, Sünder (de haereticis: l.38):* **a** *de hominibus:* WILLIB. Bonif. 8 p. 42,19 eradicata hereticorum perfidia et exstirpata -orum coniuratione. ARBEO Emm. 36 p. 83,29 relinquat -us viam suam *(spectat ad Vulg. Is. 55,7).* CAPIT. reg. Franc. 132,5 qui *(Hispani)* adhuc ad nostram fidem de -orum potestate fugiendo confluxerint. OTLOH. prov. L 42 lux aeterna piis, tenebrae sunt semper -is. EPIST. Hildesh. 1 p. 54,5 in extremo die districti examinis cum -is recipiat *(sc. persona)* portionem. *al.* **b** *de diabolo ('der Böse'):* RIMB. Anscar. 17 cum . . . episcopus cum suis in multis esset pressuris . . . praevalescente -i machinatione, contigit etiam diabolico instinctu, ut *eqs.*

adv. **inique** *vel* **iniquiter.** **1** *de condicione inaequali:* **a** *modo impari, incongruenter – in ungleicher, unpassender Weise:* THIETM. chron. 5,10 quam -e comparandi sunt antecessores nostri et contemporales *(cf. Ter. Phorm. 41).* **b** *infense, vehementer – in feindseliger, erbitterter, heftiger Weise:* IOH. CODAGN. annal. a. 1090 p. 1,6 miles quidam -issime pugnabat cum quodam pedite. a. 1229 p. 96,18 et certantes et ad invicem -issime pugnantes *cohortes* (*sim.* p. 97,4. a. 1231 p. 106,26). gest. 1 p. 465,18 ignem et sulphurem accensum super eis *(christianis)* -issime proiecerunt *pagani* (*inde* ALBERT. MIL. temp. 220 p. 464,14). FRID. II. IMP. art. ven. 6 p. 234,30 cavendo, ne tam -e tollat *(sc. praedam) falconarius* de pedibus eius, quod falco assuescat inde asportare ipsam avem. **2** *de moribus, vitiis sim.:* **a** *modo non legitimo, iniuriose, sine lege – zu Unrecht, widerrechtlich, gegen Recht und Gesetz:* CHRON. Fred. 4,76 quod *(ducatum)* ab Astrasius -r abtultus *(sic)* fuerat. VITA Gertr. A 6 p. 460,19 ut reges . . . res Dei . . . -r (-e *var. l.,* iniquo modo B) possiderent. FORM. Marculfi 1,2 l. 53 ut nulli . . . licentiam sit de rebus prefati monasterii . . . ⌞in aliquo -r⌟ (in aliqua iniquitate, iniquitū *var. l.*) defraudare. WIDUK. gest. 3,60 sacramentum . . . dedit *Wichmannus* se contra imperatorem . . . numquam aliquid -e (iniquo *var. l.*) consilio aut actu facturum. *al.* **b** *male, nefarie, impie – in böser, frevlerischer, gottloser Weise:* LIBER hist. Franc. 39 (rec. B) parvulos filius eius *(Theuderici)* -r . . . regina iugulavit. HRABAN. epist. 22 p. 428,20 quam *(haeresim)* quidam de praedesti-

[Niederer]

natione Dei -e contendunt errantes. AMARC. serm. 2,189 in mundo degens non egit *(sc. Christus)* -e, nec dolus est ullus sacro eius in ore repertus. *v. et p.1915,25. fort. add.:* PAUL. ALBAR. carm. 7,22 quo deleas, sancte, ... quas perfide culpas traximus herrantes per ˹devia ineque˺ *(ci. Traube [ed. p. 749],* deviam queque *ed. Gil et N*, deviam neque *C)* viantes.

[2. iniquus *v.* umquam: ANSELM. HAV. apol. p. 1122B.]

***inirascibilis,** -e. *non irascibilis, lentus – nicht erzürnbar, nicht reizbar, träge, 'phlegmatisch' (usu subst.: l. 13):* ALBERT. M. eth. I 145 p. 129,39 'deficiens' *(sc. in ira)* dicitur '-is' *(p. 1108a,8* ἀόργητος), et 'abundans' dicitur 'iracundus'. 160 p. 144,28 sicut determinat *Aristoteles* de involuntario, debuit determinare de inconcupito et -i. 319 p. 274,47 dicitur -is insipiens, id est non habens sensum immutatum ira. *v. et l.22.*

***inirascibilitas,** -atis *f. habitus non irascibilis, defectus irritabilitatis, lentitudo – nicht reizbare Veranlagung, mangelnde Reizbarkeit, Trägheit:* ALBERT. M. bon. 1,5,2 p. 76,45 'circa iram ... habitus in medietate consistens humilitas dicitur, superabundantia vero iracundia et defectus -s' *(p. 1126a,3* ἀοργησία). eth. I 320 p. 274,66 'defectus' in ira 'vituperatur, sive' dicatur '-s'. II 2,2,7 p. 185b,13 qui ... deficit in ira, vocatur 'inirascibilis' et proprie 'improvocabilis'; defectio autem, a qua disponitur, vocatur '-s'.

[inismoisus *v.* *tenesmosus.]

initiabilis, -e. **1** *adi. i. q. initium habens – einen Anfang habend:* GODESC. AQUENS. opusc. 1,12 p. 75,16 homo in Christo per unitatem non -is, sed coaeternus semper fuit Deo. **2** *subst. masc. i. q. auctor, creator – Urheber, Schöpfer:* ALBERT. M. sent. 1,31,14 p. 119a,8 'sic ... ad unum -em, omnium initium, per Filium universa referimus' *(ex Petr. Lomb. sent. 1,31,2* [*per pravam interpr. ex Hil. syn. 26,59* ininitiabilem]; *item* summ. theol. I 9,41,2,2 p. 318,79).

initialis (-ici-), -e. **1** *qui initio est, originalis, principalis, primus – am Anfang stehend, anfänglich, ursprünglich, erster, Anfangs-:* **a** *adi.:* WOLFHER. Godeh. II 5 p. 200,10 cuius ... laudabilis industriae -ciale fuit indicium, quod *eqs.* METELL. exp. Hieros. 1,16tit. -cialis causa et institutio expeditionis. CAES. HEIST. mirac. II prol. p. 16,5 nomen auctoris -es littere librorum coniuncte declarant. ANNAL. Mell. Vind. I a. 1275 p. 706,28 -cialis terminus vindemii post Ydus Octobris prolongatus est. *al. spectat ad fundationem, institutionem monasterii:* CHART. Bern. II 255 p. 274,30 (a. 1246) hanc ... collationem tanquam novam et -cialem donacionem presenti pagina nostris sigillis munita ... monialibus confirmamus *(sc. comites).* **b** *subst. fem. i. q. vox prima, principalis – Anfangston (usu mus.):* GUIDO AUGENS. mus. 215 in prescripta formula septem habes species diapason sufficientes includere octo modos secundum -es et mediatrices *(sim.* 219 secundum -cialem est primi toni *[sc. species prima].* 253. 306. *ibid. saepius).* **2** *initium habens – einen Anfang habend:* GERHOH. Antichr. 2,47 p. 292,23sqq. obiicitur nobis temporalitatis nodus in Homine quamvis in gloriam Patris assumpto, ut ex eo, quod temporalis et -is est, extra gloriam Verbi ac Patris esse necesse sit *eqs.* HILDEG. in symb. Athan. 369 (CC Cont. Med. CCXXVI. 2007. p. 122) Filius ... absque omni separatione a Patre solo est, non factus -cialis nec creatus in membris, sed genitus.

adv. **initialiter.** *in principio, primum – am Anfang, zuerst:* HELW. denar. p. 89,25 quam *(faciem factoris)* mihi *(sc. baptizando)* ex tunc *(sc. post baptismum)* misericordia redemptoris -r repromisit. *spectat ad fundationem, institutionem monasterii:* DIPL. Beatricis 2 (MGDipl. reg. et imp. Germ. X/4. 1990. p. 494,36; a. 1181) quem *(montem Romani-monasterii)* habitatoribus ac edificiis -cialiter muniri fecimus.

***initialitas,** -atis *f. nativitas – Geburt:* CAES. HEIST. hom. I p. 124a qui *(Iesus)* licet posterior sit *(sc. Iohanne),* quantum ad tempus -e, praecedit tamen dignitate.

initiamentum (-ici-), -i *n.* **1** *instructio, disciplina initialis – Einführung, Einweisung (in imag.):* WIDR. (?) Gerh. I 2 p. 492,42 tali *(sc. dicto)* -ciamento supernus magister novum tyronem informabat. **2** *usu plur.:* **a** *primordia, prima studia – Anfänge, erste Studien:* HILDEGAR. Far. 118 (MGMer. V p. 198,3) altera spes illius loci *(sc. monasterii Ferrariensis)* ex beneplacitis -is iam praemeditabatur *Lupus.* **b** *fundamenta, elementa – Grundlagen, -begriffe:* HUCBALD. mus. 1 ad musicae -a quemlibet ingredi cupientem, qui aliquam ... cantilenarum percipere intellegentiam querit, qualitatem ... vocum diligenter advertere oportebit. Ps. BOETH. geom. 889 his ... brevibus datis -is de circularibus theorematibus *eqs.*

initiatio (-iciacio), -onis *f. c. gen. explicativo: l.15. confunditur c.* imitatio: *l.12. actio initiandi, sacris imbuendi, inducendi – Einweihung, Einführung, Aufnahme, 'Initiation':* VITA Deic. 1 (prol.) quatenus ... spiritale opus spiritali temptare debeam -e (imitatione *var. l.*). WOLFHER. Godeh. I 8 p. 173,46 iam septennio post monachicae ... institucionis -ciacionem elapso. THEOD. AMORB. comm. p. 32,18 chrismatis -o, manuum quoque impositio, altaris consecratio. GERHOH. Antichr. 2,28 p. 246,34 Iesus ... tamquam parvulis nobis prima -is et formationis rudimenta et alimenta porrigit lac nobis potum dans, non escam.

***initiativus,** -a, -um. *imbuens, inducens – einweihend, einführend:* ALBERT. M. sent. 4,7,2 p. 153b,4 oportet ... haberi duplicem actum in confirmando: unum, qui sit -us et demonstrativus ..., et alterum, qui *eqs.*

1. initiator (-ici-), -oris *m. confunditur c.* incitator: *l.38.* **1** *auctor, conditor, fundator – Urheber, (Be-)Gründer, Stifter:* **a** *spectat ad monasteria, collegia sim.:* ANNAL. Rod. a. 1122 p. 702,35 Ailbertus, loci huius *(monasterii)* -r et primus sacerdos. CHART. Austr. sup. I 182 p. 273,9 Udalricus, huius fundationis auctor et -ciator. CONR. EBERB. exord. 3,22 p. 201,6 plurimorum coenobiorum -r et exstructor. CHART. Rhen. med. III 1063 p. 792,24 confraternitatis. CHRON. Erf. mod. II a. 1226 sanctus Franciscus, -ciator ordinis fratrum Minorum. *al.* **b** *spectat ad cultum:* VITA Mahum. 113 novi erroris predicatores, nequissimi ritus -ciatores *(sc. Nestorius et Machometa).* **c** *spectat ad ordinationes, pactum sim.:* GESTA Lob. 20 p. 323,50 qui *(Alvisus abbas)* se in iis *(sc. ordinatione abbatis)* a principio usque ad finem primum et novissimum -em consummatoremque ... exhibuerat (*sim.* CHART. Wirt. 425 p. 212,30 -es *[cod.,* incitatores *var. l. et ed.]* et auctores *[cod.,* authores *var. l. et ed.]* et consu<m>matores ... concambii et pactionis). **d** *de numero i. q. origo – Ursprung:* RUP. TUIT. off. 5,654 in hoc ..., ut ait Hieronymus *(epist. 49,19,4)* binarius infamatur, quia primus ab unitate degenerat et divisionis -r est. **2** *qui initiat, imbuit, introductor – einer der einweiht, einweist (in):* EPIST. Worm. I 34tit. tocius sui profectus -ciatori et ... adiutori, magistro suo E. (*sim.* 57tit. consolationis et honoris -i A. domino). HARIULF. chron. 1,2 p. 8,17 quorum *(divinorum ministrorum)* duo ... Richario iam adolescenti Dominicae servitutis -es fuerunt.

[2. initiator *v.* imitator: *adde ad p. 1317,58sqq.:* IOH. NEAP. Ian. 6 ut ... antistes, licet maioris esset dignitatis, magni tamen Dei usque ad mortem se humiliantis -r *(ci.,* initiator *ed.)* effectus ... ad illum *(Sossium)* visitandi gratia properaret.]

1. initio (-icio), -avi, -atum, -are *vel* **initior,** -atus sum, -ari. *form. coniug. III.: p.1919,11. metr.* īn-: *p.1919,59. partic.: praes. usu adi.: p.1919,46; subst.: p.1919,49. perf. usu adi.: p.1919,23.*

I *incipere, ordiri, in-, aggredi – anfangen, beginnen, unternehmen, antreten, in Angriff nehmen:* **A** *c. notione incohandi:* **1** *in univ.:* **a** *spectat ad locos, terminos:* CHART. march. Misn. III 64 (a. 1202) -ciantur ... termini predicte ecclesię a palude *eqs.* CHART. Diess. 32 fines -ciari dinoscantur a ponte quodam ... ad plagam septentrionalem *eqs.* ALBERT. M. animal. 1,349 musculi ... crus contrahentes primo ... -antur ab uno, qui est angustus et longus. *in loco corrupt.:* CONSTANT. AFRIC. theor. 3,12 p. 10bv illud *(sc. cerebri)* ... ˹furculum nervis est -tum˺ (frustulum vermis est vocatum *ed. Basil.; cf. Steph. Antiochiensis, Liber totius medicine necessaria continens, quem ... Haly filius Abbas ... edidit. Lugduni. 1523. p. 34ar* augmentum ... dictum vermis, eo quod eius figura vermi similis sit). **b** *spectat ad dolium ('anzapfen'):* CHRON. Mont. Ser. a. 1192 p. 164,29 quo *(ministro)* respondente se vinum non habere nisi in uno vase, quod nondum

esset -ciatum *eqs.* **c** *spectat ad tempus, aetatem sim.:* DUNGAL. epist. 1 p. 576,39 septimo Id. Iun. prima tunc -ciante luna *eqs.* EKKEH. IV. cas. 84 p. 172,26 venerat quarto anno -ante anniversarius . . . viri sui *(sc. uxoris).* ANNAL. Altah. a. 1041 p. 24,2 annum rex in Mimigartovurti -vit. ACTA pacis Sangerm. app. 2 p. 20,29 ad probandum diu -te principium senectutis. **d** *spectat ad actum sim.:* TRAD. Ratisb. 90 (a. 878/85) fructuosa olim inter homines consuetudo inholescere -vit. BRUNO QUERF. Adalb. A 26 p. 33,17 prope est, quod queris: non necesse habes ⌞-are longam viam⌟ (longam suscipere profectionem *var. l.*). VITA Menel. 1,20 (MGMer. V p. 1476,38) -ant (-unt *var. l.*) manus Baronti naturam motionis sentire. OTTO FRISING. gest. 2,20 p. 123,19 -ta est haec celebris Terdonae obsidio mense Februario incipiente. *saepe. iur.:* PACTUS Alam. 42,2 si quis messem alienam inquoat, XII solidos componat . . .; si de -ciata messe priserit, III solidos componat *(sim.* LEX Baiuv. 13,8 si quis messem alterius -verit [vittiaverit *var. l.*] maleficis artibus et inventus fuerit *eqs.).* **e** *spectat ad narrationem, cantum:* AETHICUS 84ª l. 3 de quo *(monte Olympo)* philosophus -tus parabolam ait: '*eqs.*' AMALAR. off. 4,40,3 post -tum (iniatum *var. l.*) canonem. CONSUET. Marb. 321 psalterium non incipiatur (-ciatur *var. l.*), nisi *eqs.* ANON. Has. 27 fecit *(sc. Heribertus)* . . . duas has -tas modulationes: 'Advertite omnes populi' et '*eqs.*' *vi incipiendi evanida i. q. promere, cantare – wiedergeben, singen:* AUREL. REOM. mus. 19,10 in reciprocatione introituum, si versus eiusdem XVI in se continuerit syllabas . . ., mediocriter prima -bitur (enuntiabitur *var. l.*) syllaba, id est 'glo-', et secunda acuto enunciabitur accentu, videlicet '-ri-'. **f** *spectat ad munus, officium (cf. p. 1920,28):* COD. Udalr. 61 p. 129,10 malus et non purus introitus eius *(sc. papae)*, ⌞quem -tus⌟ (qui minatus, que minatus *var. l.*) est, pervenit ad perditissima exempla. **g** *spectat ad concilium sim.:* BERTH. chron. B a. 1078 p. 315,4 synodus . . . statuto tempore . . . ordine canonico -ta est. a. 1079 p. 365,22 anathematicum . . . concilium . . . tum execrabiliter -tum, tum execrabilius finitum. ANNAL. Ceccan. a. 1215 (MGScript. XIX p. 300,39) -tum et completum est . . . concilium in ecclesia Salvatoris. **2** *celebrare, agere – feiern, begehen:* AGIUS comput. 8,26 haec *(sc. praemissa)* tria festa quibus sint -cianda kalendis. WOLFHER. Godeh. II 22 rex . . . natalis Domini festum Yporeae -ciavit. *al.* **3** *inire – eingehen:* CHART. episc. Halb. 403 (a. 1200) contractum cuiusdam concambii -vimus cum fratribus de Riddageshusan. **4** *efficere, creare – machen, (er)schaffen:* **a** *de hominibus:* GERH. STED. annal. p. 220,23 de qua *(silvula)* novale -tum est. **b** *de Deo:* ALFAN. premn. phys. 5,35 p. 69 ex igne et terra Deus -ans (*PG 40,628A* ἀρχόμενος) corpus totius fecit constare. ALBERT. M. metaph. 5,1,1 p. 208,60 'pueri' principium dicuntur esse 'pater et mater', quia extrinsecum sunt principium suae generationis per modum moventis et -antis. **5** *excitare, provocare – verursachen, hervorrufen, wecken:* BERTH. chron. B a. 1079 p. 367,3 que *(desolatio, discordia, iniquitas)* ab his *(sc. exercitu imperatoris)* egressa et -ta est. CARM. Bur. 165,2,2 (ed. Vollmann) odor eius *(puellae)* oris fraglans lilium amoris -ciat indicium *eqs.* **6** *instituere, condere, fundare, instruere – einrichten, (be)gründen, stiften, ausstatten:* LIUTG. Greg. 10 in qua *(Fresonia)* . . . Willibrordus . . . -vit rudimenta christianae fidei. AGIUS epic. Hath. 605 quem *(locum)* fundans -vit. UFFING. Liutg. 11 superas qui nunc tenet arces, -are (-ciare *corr. ex* -uciare *M*) locum primus hic coeperat istum. VITA Otton. Bamb. III 1,11 p. 61,10 que *(monasteria)* monachis et monastica religione -vit. CHART. march. Misn. III 99 p. 81,16 xenodochium pauperum . . . -vit *ministerialis. saepe. remissius i. q. exstruere – erbauen:* TRANSL. Viti 4 p. 42,30 qui *(fratres)* quedam habitacula ibi *(sc. in loco optimo)* -rent. **B** *c. notione praefigurandi i. q. primus facere, praefigurare, praemonstrare – als erster machen, vormachen, vorwegnehmen, vorher abbilden:* AMALAR. epist. 4,3 quem calicem, in quo bibimus sanguinem Christi, -vit nobis ipse *(calix)* in memorata caene *eqs. (sim.* off. 4,3,1 tres orae diei nobis -tae sunt ad adorandum Deum a Danihele propheta: *eqs.).* METELL. Quir. 10tit. quod die passionis eius omnia salutis humanę mysteria tam veteri quam novo testamento -ta (-ciata *var. l.*) sint. STATUT. ord. Teut. p. 29,16 qui *(Christus)* . . . paupertatem eximiam in nativitate . . . -ciavit. *al.*

II *imbuere, dedicare, inducere (in), introducere (ad), accipere – (ein)weihen, widmen, einführen, einweisen, aufnehmen (in):* **A** *publ., eccl., iur., canon.:* **1** *spectat ad homines:* **a** *in univ.:* **α** *spectat ad susceptionem fidei, baptismatis (cultus haeretici: l. 10):* CAPIT. episc. I p. 192,14 que *(sacramenta)* circa -andum babtismate christianum agenda sunt. VITA Mahum. 198 decepta . . . et perdita . . . turba huic cultui -ciata, sed non integre adhuc dedita. HEINR. LETT. chron. 11,6 p. 54,17 abbas . . . cum . . . sacerdotibus ascendentes . . . in castrum ad fidem -ciando eos *(pueros)* instruunt. 14,11 p. 85,20 qui *(sacerdotes)* . . . viros et mulieres . . . aspergentes aqua benedicta et quodammodo -ciantes ante baptismum cathezizantur. 24,3 p. 172,14 provincia fuerit . . . fidei rudimentis -ciata. **β** *spectat ad ingressum vitae monasticae (refl.: l. 18):* BERTH. chron. B a. 1055 p. 178,9 Welf dux . . . voto sancte monachice vite Deo revera se -ando dedicatus. SIGEB. GEMBL. Wigb. 8 p. 511,22 hic *(sc. monasterio Gorziae)* . . . omnis . . . professio concurrebat et aetas; nec quisquam . . . initium conversionis se credebat arripuisse, cui non contigerat Gorziensi regula -tum esse. **γ** *spectat ad oblationem pueri i. q. offerre – darbringen:* EKKEH. IV. cas. 85 pater illum *(Purchardum)* . . . Gallo . . . super aram ipsius ponens cum terris . . . et decimis . . . -ciaverat. **δ** *spectat ad virtutes sancti:* RUP. MEDIOL. Adalb. 4 hoc solum . . . dictum sufficiat eum ita singulis virtutibus -tum, ut nusquam deesset compagi cardinalium *eqs.* **b** *(in munere) constituere, investire – (in ein Amt) einsetzen, 'investieren':* **α** *spectat ad episcopum, papam:* LIBER de unit. eccl. 2,19 p. 236,46 Henrichus, alter Poderbrunnensis episcopus, per studia partium subintroductus, sed ne adhuc quidem -tus. **β** *spectat ad regem:* VITA Karoli M. 1,16 p. 42,10 ut . . . in ipsa sede *(sc. Aquensi basilica)* reges . . . -ciarentur (-rentur DIPL. Karoli M. 295 p. 442,30) et sic -ciati (-ti DIPL. Karoli M. 295 p. 442,30) iure dehinc imperatoriam maiestatem Rome assequerentur (*inde* DIPL. Frid. II. 316 p. 291,12 ubi primo Romanorum reges -antur et coronantur. CHART. Aquens. 10 l. 6 [dipl. Wilh.]). **2** *spectat ad ecclesias:* **a** *in univ.:* TRANSL. Patrocli p. 281b ratum duxit *summus pontifex*, ut locum *(sc. Susatium)* . . . Patrocli pigneribus decorare et quodammodo ad sacramenta futurae salutis -ari debuisset. **b** *de consecratione:* BERTH. chron. B a. 1078 p. 322,2 ecclesias . . . quascumque consecratas ab eis *(sc. episcopis anathematizatis)*, utpote Deo numquam canonice -tas, a primis reconsecrari oportere . . . statutum est *(v. notam ed.).* **B** *usu communi:* **1** *spectat ad scholam, disciplinam:* Ps. BOETH. geom. 376 his . . . introductionibus lector -tus . . . per se similes figurarum descriptiones . . . adinvenire potest. EKKEH. IV. cas. 1 ipsum *(Salomonem)* Isoni tradunt *parentes* erudiendum et clericatui -andum (*sim.* prol. Gall. p. 91,25). DIPL. Heinr. IV. 128 honestum duximus primitias adolescentię nostrę huiuscemodi studiis -ciare, ut *eqs.* SIGEB. GEMBL. Theodard. 6 pater gaudens filium rudimentis utriusque scientie . . . esse -ciatum *eqs.* CONSUET. Marb. 44 (cod. Rv) qui *(pueri)* in congregatione sibi *(rectori)* commissa -antur. **2** *spectat ad ministerium, servitium i. q. assuescere – sich gewöhnen (an), einfügen (in; usu refl.):* CHRON. Thietm. 4,31 cui *(Ansfrido)* . . . iniunxit *(sc. Otto imperator),* ut tentorium suum . . . cottidie poneret e regione contra imperiale et spatam suam duceret, ut in hoc probaret, si palatinis se agiliter -ciaret.

[2. initio *v.* 1. inicio.]

initium (-icium), -i *n. script.* inn-: *p. 1922,42. form. acc. pl.* -as: *p. 1922,35. metr.* īn-: *p. 1921,33.50.1922,61. al.*

actio incipiendi, principium, exordium, origo – das Anfangen, Unterfangen, Anfang, (An-)Beginn, Ursprung: **I** *praevalente notione incipiendi:* **A** *spectat ad spatium temporis, computum sim.:* **1** *usu vario:* BEDA temp. rat. 50,26 errare constat eos, qui lunae paschalis -um a tertio Non. Martiarum die quaerendum definiunt. CALEND. Karol. A p. 1455,20 -cium anni apud Macedones *(sc. Kal. Novembres).* POETA SAXO 3,368 veris. WIDUK. gest. 3,51 facta sunt . . . haec -o (in -o, īmitio *var. l.*) quadragesimalis ieiunii. CHART. Raitenh. 87 ab -o

[Niederer]

vigiliarum . . . usque ad diem ardeant *lampades. al.* **2** *locut. adv.* ab -o, in -o: **a** *a principio, semper – von Anfang an, seit jeher, schon immer:* CONVERS. Afrae 6 p. 59,12 effractor et fur ab -o tu *(sc. daemon)* es. HRABAN. epist. 45 p. 499,35 quid . . . necesse est modo . . . noviter proferre, quod sancti doctores ab -o semper refugierunt scribere. HERM. CARINTH. essent. praef. p. 72,9 unum . . . hominem michi ex utroque vestri *(sc. Rotberti et Hermanni)* factum ab -o putavi *(sc. dea) eqs.* THIETM. chron. 5,14 nonne scitis *(sc. viri)* . . . Bawarios ab -o ducem eligendi liberam habere potestatem? **b** *primum, primo – zuerst, anfangs:* LIUTG. Greg. 3 non statim in -o honore sibi condigno receptus est a rege, sed *eqs.* CONST. Melf. 3,6 quicumque . . . huiusmodi *(sc. transeuntes)* homines scienter receperint aut receptos ab -o forsitan ignoranter contempserint reddere requisiti *eqs.* **B** *spectat ad actum, condicionem sim.:* **1** *in univ. (meton. de actibus ipsis: l.22):* **a** *usu vario:* HUGEB. Willib. 3 p. 90,8 illum *(patrem)* ad tanti *(sc. peregrinationis)* operis -o invitando *eqs.* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 410,10 dicuntur . . . auspicia -a felicia (*sim.* p. 482,1). RUOTG. Brun. 35 p. 36,9 huius *(sc. pacis)* -o operatus est *Deus* salutem populo suo. THANGM. Bernw. 38 praesul fundamina novi regni precum -ciis inchoavit. EPIST. Hildesh. 143 ab -cio mei adventus in hanc terram. *saepe. v. et p. 1920,20. abund.:* FORM. Augiens. A 17 qui hanc traditionis cartam evertere voluerit, non tantum hoc valeat perficere, sed statim -o incoationis suae repulsus . . . sit culpabilis. **b** *locut.* -um facere *i. q. incipere – anfangen:* EIGIL Sturm. 21 Sturmi studio magno deditus, quemadmodum -um faceret, coepit fratrum emendare vitam *eqs.* **2** *spectat ad munus, regnum:* LEG. Wisig. 2,1,6[tit.] de principum cupiditate damnata eorumque -is ordinandis. RIMB. Anscar. 16 p. 38,1 cum omnia . . ., quae ab -o episcopatus sui aggregare vel in fabricam aedificiorum componere poterat, . . . perdiderit. WIPO gest. 5 p. 27,6 felix -um regnandi cernitur esse, ubi *eqs. publ. i. q. immissio, constitutio – Einweisung, Einsetzung (in das Amt; cf. p. 1920,27):* CHART. Aquens. 42 l. 7 (dipl. Heinr. VI.) in qua *(sc. cappella Aquensi)* regnandi -cium et primam percipimus unctionem (*sim.* 94 l. 5 [dipl. Heinr. VII.] in ea regie dignitatis -um accepimus). **3** *spectat ad causam iudicialem:* LEG. Wisig. 2,2,10 p. 87,22 illi mulctandi sunt, qui post cause -um renuentes iudicium de inchoato presumpserint inter se pactitare negotio. **4** *spectat ad rixam, pugnam i. q. incitatio, instigatio – Auslösung, Anstachelung, Provokation:* CHART. select. Keutgen 135,13 (a. 1164) ut, licet factum non negat *homicida*, -cium tamen congressionis cum adversario a se removendo rebus suis non privetur *(cf. His, Straftrecht. p. 211).* **C** *spectat ad exsistentiam, vitam i. q. natio, ortus – Geburt, Entstehung:* **1** *de hominibus, animalibus:* AGIUS epic. Hath. 244 Melchisedech, cuius finis reticetur et ortus, fini succubuit, -um reprimit. CARM. de nat. animal. 499 -um primus est *punctus* vite morsque secundus. *v. et l. 55.* **2** *de Deo, angelis, anima sim.:* GODESC. SAXO conf. p. 60,7 absque ullo -o *(sc. Deus).* THIETM. chron. 1,14 prima *(species animae)* angelorum incorporeorum, quae cum eis est sine -cio et termino . . .; tercia species est animae paecudum ac volatilium, quae cum corpore parem -cii finisque sortitur equalitatem. CONSUET. Marb. 15 domine Deus, ineffabilis sine fine et absque -o *eqs. al.* **3** *de mundo i. q. creatio – Erschaffung (expressius i. q. creatio mundi – Erschaffung der Welt: l.61.63):* LEX Sal. Pipp. chron. p. 192 ab -cio mundi usque ad Heraglio imperio *eqs.* LIUTG. Greg. praef. p. 66,26 ad illud *(sc. gaudium Domini)* in -o pio creatoris proposito conditi sumus. THIETM. chron. 1,25 legimus . . . a Deo nullum esse viciis locum ab -cio constitutum. ALEX. MIN. apoc. 20,19 p. 435,13 verbum Domini . . . a Iherusalem . . . magis exivit iam in triginta annis, quam umquam sit auditum in tanto temporis spatio ab -o saeculi. *saepius.* **D** *institutio, fundatio, exstructio – Einrichtung, Gründung, Stiftung, Errichtung:* **1** *de monasterio, civitate sim.:* VITA Pirmin. I 8,15 praepositi atque alii . . . sancti viri ministri . . . inchoavere villarum -cia (-a *var. l.*). ANNAL. Sangall. II a. 831 -um basilicae santi Galli. ANNAL. Quedl. a. 744 -um Fuldensis monasterii. CHART. Heinr. Leon. 67 p. 99,27 (spur.) ut, sicut eorum *(servitorum ecclesiarum)* -is occasionem dedimus, ita eorum incrementis . . . debeamus impertiri sollicitudinem. *al. locut. adv.* ab -o *i. q. funditus, ex nihilo – von Grund auf, aus dem Nichts:* NOTIT. Arnon. 8,1 de cella . . . sancti Maximiliani ita contigit, ut construeretur ab -o. **2** *de religione, cultu:* TRAD. Ratisb. 201 p. 183,11 (a. 975/80) ab -o . . . christianę religionis usque in presens finetenusque est absque dubio sperandum *eqs.* HERM. CARINTH. essent. 2 p. 166,22 ab -o secte sue *(sc. Arabum).*

II *praevalente notione primae partis (rei inceptae vel incipientis):* **A** *spectat ad locum:* **1** *de loco, a quo progreditur (in descriptione terminorum):* DIPL. Constantiae 52 p. 167,23 incipit *terminus* a valle Agrillu . . .; et descendit supra castanetum et clauditur in valle Agrilla, unde -cium factum est. **2** *de parte prima, anteriore sim.:* RIMB. Anscar. 3 p. 23,4 qui *(sc. in caelo visus)* splendor tantae magnitudinis erat, ut nec -um eius nec finem contemplari valerem. ALFAN. premn. phys. 13,8 p. 89 sensuum -a (*PG 40,664*[A] ἀρχάς) et radices anteriores cerebri ventres diximus esse. ARNOLD. SAXO flor. 2,2 p. 17,28 in undecimo gradu *(sc. Cancri)* . . . Virgula oritur et turbat aerem; post oritur Oryon et -um Cancri (*sim.* p. 17,34). ALBERT. M. animal. 1,549 '-um . . . ysophagi ex parte oris est sub radice linguae'. *al.* **B** *spectat ad tempus:* **1** *de primo spatio temporis:* **a** *spectat ad iuventutem, primordia:* WILLIB. Bonif. 2 p. 7,20 quali se in *(add. supra l. 3)* -o studiosae conversationis sanctimonia subdiderit. WETT. Gall. 1 in quo *(sacerdotii gradu)* . . . provectibus pollebat . . ., in quibus et -is feruntur liquida miracula. HRABAN. carm. 39,46,3 talia *(sc. caedem parvulorum)* in -o mundus obtulit Domino. WALAHFR. Karol. tit. 3 de obitu Karlomanni et -is Karoli. RUOTG. Brun. prol. p. 1,14 qui ab -cio sic fuit animatus, ut *eqs. al.* **b** *spectat ad morbum incipientem ('Anfangsstadium'; usu medic.):* AURELIUS 1 p. 489,4 sunt quatuor tempora febriculae, hoc est -um, augmentum, status et declinatio *eqs.* TRACT. de caus. mul. 77 si os matricis ulcerat, -cium *(ed.,* -cum *cod.,* -um *var. l.)* ex duxtrigo curabis. ANTIDOT. Bamb. 13 qui -is inpetiginis habent. 44 ad -as itropicis. CONSTANT. AFRIC. theor. 10,4 p. 52b[v] -um *(sc. morbi)* insensibile est *eqs. al.* **2** *de prima vice:* CAND. FULD. Eigil. I 21 ut ipse primo omnium huius *(sc. cibi et potus)* servitutis -um . . . ad exemplum ceteris . . . suscepisset. HARTW. Steph. 25 (ScriptRerHung. II p. 435; a. 1112/6) iuvenis . . . membris dissolutus . . . recepta totius corporis sospitate signorum fecit inn-um (-um *var. l.*). **3** *de primis gemmis arboris erumpentibus i. quod primum est, prodit – das Erste, erster Austrieb:* HILDEG. phys. 1,56 l. 28 accipe -um, id est primum erumpens 'ceppun' de fago *(cf. comm. ed. vol. III. 2014. p. 400sq.).* **C** *spectat ad narrationem, librum, cantum sim.:* GESTA Font. p. 103,15 bibliothecam optimam . . . cum praefationibus ac -is librorum aureis litteris decoratis *(cf. I. Heidrich, Fma. Studien. 40. 2006. p. 106).* RUD. TRUD. (?) mus. 1,19 p. 43 propter eadem *(sc. introitus et antiphonarum)* -a (*antea:* principia) nonnumquam inregulariter cantui apposita . . . et autentus in suam plagam et plaga in suum transit autentum. OTTO FRISING. chron. 7,7 p. 318,4 -cium evangelii Mahmet, filii Dei. *saepius.*

III *praevalente notione originis:* **A** *stirps – Abstammung, Herkunft:* EIGIL Sturm. 1 poscebas *(sc. Angildruth)* . . ., ut -a et vitam . . . abbatis Sturmi tibi exponerem. *de origine omnium hominum:* RIMB. Anscar. 35 p. 67,16 ut attenderet, quo -o in hanc vitam veniret. **B** *fons, causa – Quelle, Ursache:* CONVERS. Afrae 6 p. 59,2 Satanan ei *(principi daemonum)* nomen est, quod interpretatur -um mortis *(cf. Vulg. sap. 2,24).* THEODULF. carm. 1,197 -um peccati lex canit illam *(superbiam; cf. Vulg. Sirach 10,15).* HRABAN. epist. 46 p. 500,26 bona voluntas verae beatitudinis -cium et incrementum extat. ALFAN. premn. phys. 16,2 p. 93 appetitus . . . motionis est -um (*PG 40,672*[B] ἀρχή). CARM. de nat. animal. 337 -um vel fons cor dicitur esse caloris *eqs. al. v. et p. 1917,30.* **C** *fundamentum, primordium, elementum – Grundlage, -prinzip, Urelement:* **1** *spectat ad religionem, disciplinam:* LIUTG. Greg. 2 p. 69,1 quam perfectae religionis -a assumpsisset et intrasset. REMIG. ALTISS. mus. 499,14 vox . . . materies vel -um est musicae *(cf. M. Appel, Terminologie in d. ma. Musiktraktaten. 1935. p. 6).* GERB. geom. 2,1 artis huius -a et quasi elementa

[Niederer]

videntur: punctum, linea, superficies atque soliditas. FORTOLF. rhythmimach. 300 nota 'secundum angulum, cuius -cium est quaternarius', et ad ipsum quaternarium compara senarium *eqs.* (*sim.* 432). **2** *spectat ad naturam (usu philos.):* ALBERT. M. metaph. 5,1,1capit. de distinctione principii sive -i. p. 208,51 primus modus est principalis, et principium in his modis dictum quidam dicunt magis proprie -um appellari. **D** *exemplum – Vorbild, Muster:* WALAHFR. Gall. 2,10 p. 319,18 qui *(Otmarus)* . . . arripuit . . . boni pastoris -a et undique versum habitacula . . . construens *eqs.* (*inde* VITA Magni Fauc. I 19 p. 156,2 -cia). **E** *praefiguratio, praesagium – Vorabbild, Vorzeichen:* HRABAN. epist. 33 p. 466,25 haec *(sc. verba Esaiae)* sunt -a salutis nostrae.

? **initus** (hi-), -us *m.* *de inundatione fort. i. q. irruptio, incursus – viell.: das Eindringen, Ansturm:* ANNAL. Flavign. a. 795 (MGScript. III p. 151,32; s. VIII.ex./IX.) luna bis obscurata est; ⌊hinitus aquarum⌋ *(ci.,* hinit'aq̃ *ed. et cod.; cf.* a. 711 inundatio aquarum; *cf. Th. Mommsen, Abhandlungen d. phil.-hist. Classe d. königl. sächs. Gesellschaft d. Wissenschaften. 1861. p. 688).* *Niederer*

iniucundus (-ioc-), -a, -um. *usu subst.: l.29.32.33.* *non iucundus, molestus, odiosus – unangenehm, unerfreulich (in figura rhet. litotes q. d.: l.24.27):* **1** *de rebus:* AGIUS comput. 1,40 vigilanti pectore lectum non inio-um forsan erit *opus* nimium. EPIST. Ratisb. 10 p. 327,36 ne cui inio-um, sed gratissimum videatur, quod exempla veterum sumuntur *eqs.* 11 p. 329,33 non inio-um mihi esse non potest, quod *eqs.* ABSAL. serm. 32 p. 189D in quibus *(nuptiis)* nihil amarum, nihil inio-um, nihil inhonestum reperitur. 38 p. 222A quod superflue infusum aut noxium fiet *cibum* aut -um. FRID. II. IMP. epist. B 10 p. 428,21 quicquid prosperitas vobis *(sc. fidelibus)* iocundi peperit et adversitas inio-i. NICOL. anat. 216 in cellula logistica fit discretio, scilicet . . . honesti ab inhonesto, iocundi ab inio-o. *al.* **2** *de hominibus:* ANNAL. Egm. a. 1152 p. 208,18 puella fuit Iudea, facie quidem pulcherrima, sed infidelitatis errore et astutia malicię deformis et inio-a.

adv. compar. **iniucundius.** *modo minus iucundo – weniger ansprechend, schön:* SCHOL. enchir. 1,7 recte putas . . . nec . . . sacris melis bene uti, si sine disciplina inio-ius proferantur.

iniudicatus, -a, -um. **1** *de hominibus i. q. non iudicatus, indemnatus – nicht gerichtet, nicht vor Gericht gestellt, nicht einem Gerichtsverfahren unterzogen:* HINCM. divort. 12 p. 193,14 si Hucbertus pro . . . causa ad audientiam et de civili -us ad ecclesiasticum iudicium venerit. GESTA Camer. cont. I A 18 cives . . . contumelia et iniuriis afficiebat *Hugo* alios indempnatos et -os in cippo vilissimo concludens, . . . aliis *eqs.* **2** *de rebus:* **a** *non diiudicatus – unentschieden, nicht gerichtlich geklärt:* CHART. select. Altmann 82,15 (c. 1150) sunt iudicanda, quae prius -a relinquebantur. **b** *inexaminatus, impolitus – ungeprüft, ungeglättet:* VITA Theod. 2 dum plurima, velut quaeque in mentem venerunt, -a nec satis emunctae naris verba emitto.

***iniudiciosus,** -a, -um. *inhabilis iudiciis, improbe iudicans – nicht urteilsfähig, ungerecht urteilend:* ANNAL. Mell. Praed. a. 1237 -us fuit *Fridericus dux*, raptores dilexit, claustra cenobia vectigales fecit.

? ***iniudico,** -atum, -are. *? adiudicare – ? zuerkennen, zusprechen:* CHART. Ital. Ficker 35 p. 53,19 (a. 988) demus . . . astante hominem illum, cui per vos *(sc. Iohannem)* iudicatum aut -tum vel in manum commissum fuerit, sex aurei tari.

1. iniunctio, -onis *f.* **1** *mandatela, mandatum, iussum – Auftraggebung, Beauftragung, Auftrag, Weisung:* VITA Sulp. prol. (MGMer. IV p. 371,34) ut nec contumaciter ⌊abnuere -i⌋ (abnuerem -em *var. l.*) eorum *(fratrum)*, . . . pauca perstringere curavi. FORM. Bitur. 15d iuxta -em tuam Bitoricas in civitate adii (*sim.* FORM. Senon. I app. 1d). VITA Menel. 1,8 (MGMer. V p. 141,19) operis -o . . . digniter conveniebat nuncio *(sc. angelo)*. BERNOLD. CONST. libell. XIV 1 -em quamvis vires meas excedere non dubitem. *al.* *spectat ad verba proferenda:* EPIST. Lang. 19 p. 713,36 ad quorum *(sc. missorum)* e t n o s t r a e -is e l o q u i u m . . . apostolicus dominus dignas lubeat inclinare aures (*sim.* EPIST. var. II 10 p. 314,12 ex n. -is e.; 11 p. 315,30). **2** *censitio, indictio – (Steuer-)Auflage:* VITA Bib. 4 (MGMer. III p. 96,13) ut . . . civibus intolerabilis statueretur -o, ita ut amissis facultatibus subderentur maxime statum perdere libertatis. DIPL. Merov. 132 (spur.) ut a iudicibus nostris nullam inquietudinem vel quamlibet requisitionem aut fredam seu redibitionem vel -em . . . ad quascumque necessitates volumus esse commonitos *(sc. homines ingenui).* **3** *irrogatio, ingestio – Auferlegung, Verhängung:* ALBERT. M. sacram. 227 p. 149,6 tribuit *(sc. ecclesia indulgentiam)* . . . quibusdam sine -e poenae exterioris. bon. 400 Mariae Magdalenae haec duo *(sc. caritas et contritio)* contulerunt remissionem peccatorum sine satisfactionis -e. summ. theol. II 15,93,6 p. 208b,21 constat, quod . . . -o paenitentiae venialis peccati est et non mortalis.

[2. iniunctio *v.* inunctio.]

***iniunctivus,** -a, -um. *iniungens – auferlegend, auftragend:* CONR. MUR. summ. p. 163,2 sunt verba . . . impositiva, -a, invectiva *eqs.*

***iniunctor,** -oris *m.* *qui iniungit – einer der auferlegt, aufträgt, Auftraggeber:* VITA Ermin. 1 p. 481,39 temptandi prestat audaciam ipse inchoationis huius instinctor precipuus et -r *(sc. abbas).*

iniungo, -iunxi, -iunctum, -ere. *script. et form.:* ineu-: FORM. Senon. I app. 1c. *praes.* -umpgo: *p.1925,19.* *gerund.* -giendus: TRAD. Frising. 1596. *perf.:* -ncxi: *l.46.47. al.* -ngi: FORM. Marculfi 2,27. -nsi: CHART. Basil. C II 290. -xsi: DIPL. Loth. I. 152 p. 335,3. *partic.:* -umctus: CHART. Raitenh. 256. -ntus: LEX Baiuv. 1,13 *(var. l.).* LIBER diurn. 52. *struct. c. acc. personae et rei: l.71.* *pendet:* cum: *l.39.* in *c. acc.: p.1925,49.* ? ad: *l.50.* *partic. perf. usu adi.: saepius; subst.: l.63. al.* *confunditur c.* inungo: *p.1925,5.50.71. adde* HRABAN. epist. 8 p. 394,14 *(var. l.).*

I *de unitione i. q. (ad-, con)iungere, (ad-, in-, co)nectere – zusammen-, anfügen, -knüpfen:* **A** *spectat ad res:* **1** *addere – hinzufügen:* WALTHARIUS 557 effatur ad ipsam *(Hiltgunt):* '. . .'; et en galeam Haganonis aspicit et noscens -xit (inuixit *var. l.*) talia ridens: '*eqs.*' **2** *(com)miscere – mischen:* MOSES PANORM. marisc. 23 p. 193,5 pista hec *(sc. medicinas omnes)* et cerne cum panno . . . et -e cum ipsis verderamum. **3** *innectere – verflechten, verfilzen (partic. perf. usu medial.):* ALFAN. premn. phys. 28,26 p. 139 quam *(utilitatem)* faciunt ⌊pili -ti⌋ (*PG 40,715B* τῶν πιλητῶν ἐρίων) eis *(animalibus).* **B** *spectat ad homines:* **1** *applicare, (con-, as)sociare – anschließen, verbinden (refl.: l.46.47):* WILLIB. Bonif. 5 p. 18,16 cum . . . fratrum suorum . . . reversus se societate dedisset eorumque contubernio dies deinde plurimos -cxisset. p. 25,22 sponte tuae *(sc. papae)* me gubernationis dominio -cxi (-xit *a. corr. 2a*). ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 887 obviam quem *(sc. filium Bosonis)* imperator . . . veniens honorifice ad hominem sibi quasi adoptivum filium eum -xit. **2** *(ob)ligare, obstringere – binden (an):* TRAD. Frising. 1649b (c. 1078/85) ut optimorum de familia fratrum legi -ta (in iuncta *cod.*) ab omni servili opere . . . sit *mulier* libera.

II *de superpositione:* **A** *c. acc. rei (personae et rei: l.71) vel enunt.:* **1** *imponere, mandare, praecipere, indicere – auferlegen, aufbürden, auftragen:* **a** *spectat ad varia mandata, negotia, opera:* **α** *in univ.:* FORM. Andec. 18 ut . . ., qualecumque ei *(sc. alteri homini)* servitium -xerit *homo*, ei facere debiret. LEG. Wisig. 2,1,16tit. qualibus personis causas audiendas -ant *thiuphadi.* FORM. Marculfi praef. l. 8 -tum . . . subire negotium. 1,9 officium legacionis -te. 2,37 vir . . . per cartam mandati sui mihi -xit, ut *eqs.* CONC. Karol. A 16,15 si quis . . . -ta minime impleverit. TRAD. Frising. 522 p. 448,28 traditionem scribere . . . ego Hitto . . . -xi et praecepi Cozrohe. HROTSV. Agn. 82 sydera . . . illis -tum complent . . . cursum. DIPL. Constantiae 38 p. 120,13 -ens *(sc. dux)* . . . hominibus suis, quatinus *eqs. persaepe.* **β** *c. sensu rogandi, hortandi:* FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 164,24 qui *(socius)* non levet aironem, nisi voce vel signo -at sibi ille, qui est super collem. **γ** *c. acc. personae et rei i. q. iubere – heißen:* LIBER diurn. 70 quatenus . . . in his, quae ⌊-tus fueris⌋ (-ta fuerint *var. l.*) a proceribus tuis, fideliter . . . deservias. **b** *spectat ad oboedien-*

tiam sim.: CONC. Karol. A 39A,134 p. 411,4 si quis frater ... oboedientiam a magistris sibi -tam agere recusaverit. ALFAN. premn. phys. prol. 3 p. 1 subiectis iustam -et *homo* obsequentiam. WILH. HIRS. const. 2,16 p. 60,14 si ei *(priori)* -ta (CONSUET. Marb. 199 inuncta *[sic?])* fuerit obedientia. *al.* **c** *spectat ad censum, angariam sim.:* CHART. Rhen. med. I 19 p. 24,14 (a. 765) ut, qualemcumque censum visum vobis fuerit, illis *(infantibus)* -atis. COD. Lauresh. 3660 l. 10 que *(huba)* solvit VI denarios et aliud servitium, quod ei -itur. TRAD. Ratisb. 801 abbas ... mancipia ... a servitute iniuste eis a preposito ... -ta absolvit. *al.* **d** *spectat ad poenam, paenitentiam sim.:* CONC. Karol. 39B,18 p. 450,32 quatenus ... paenitentiam sibi ab eo *(episcopo)* -tam (iunctam *var. l.*) salubriter gerat *(sc. sanctimonialis).* BERTH. chron. B a. 1077 p. 283,3 qui *(Lotharius)* cum Rome se de illatis criminibus excusare vellet sibique hoc iudicium -retur, ut *eqs.* EPIST. Hildesh. 14 (epist. papae) hanc penam censuimus -endam: *eqs.* CHART. Raitenh. 256 universitatem vestram ... hortamur ... in remissionem vobis peccaminum -mpgentes, quatenus *eqs. saepius.* **e** *spectat ad verba proferenda:* **α** *gener.:* WALAHFR. carm. 38,52 -ta ... nuntia sollicito retulisti *(sc. Ruadbernus)* ex ordine regi. POETA SAXO 2,289 legati nihil -tum de re sibi ... fatentur. WALTH. SPIR. Christoph. II 2,142 sancta tibi prẹconia Christi missa Samonitis -xit adoptio patris. *al.* **β** *eccl. et liturg.:* NOTKER. BALB. gest. 1,5 p. 7,21 huic ..., qui episcopatum iam quasi in manu retinebat, responsorium 'Domine si adhuc ...' erat -tum. LIBER revel. Rich. 84 p. 101,14 ut isti -atur hodie epistola ad missam. *al.* **f** *spectat ad curationem (usu medic.):* PAUL. AEGIN. cur. 221 dietam subtilem et sine vino -ere (*3,56* ἐπιτρέπειν). **2** *committere, deferre, tribuere – anvertrauen, übertragen, verleihen:* **a** *spectat ad officia, honorem sim.:* CHART. Bund. 46 p. 40,3 (a. 823) hoc *(sc. alienationem rerum)* vobis celare ausi non sumus propter ministerium nobis *(sc. episcopo)* -tum. RIMB. Anscar. 21 -tum sibi officium nequaquam deserere voluit. VITA Corb. 5 ut ex auctoritate ... Petri apostoli sacerdotalem ei honorem -ret (daretur ARBEO; *sc. papa*). RUOTG. Brun. 17 quid ante hanc *(sc. episcopalem)* -tam ei curam mente linguaque posset. LAMB. HERSF. Lull. 5 p. 313,27 -o *(sc. Bonifatius)* ei *(sc. Lullo)* pontificatum Mogonciacensem. *saepius.* *remissius i. q. offerre – antragen:* HROTSV. Theoph. 55 hunc ..., decus talis qui fastidivit honoris, -tae vacuum curae *(sc. pontificatus)* concessit *(sc. papa)* abire. **b** *spectat ad bona sim.:* WILLIB. Bonif. 6 p. 35,15 duo ... monasteriola duobus -xit ẹccleṣiis hiisque non minimam servientium Deo multitudinem subrogavit. ARBEO Corb. 25 sibi -tam beati Valentini Zenonis patrimoniam curavit. DIPL. Otton. II. 228 bannum ... et teloneum ... monachis ... perpetuali traditione -ximus. *al.* **B** *c. acc. personae:* **1** *collocare, promovere – versetzen, erheben:* RHYTHM. 54,8,3 ⌞et me -xit⌟ (ad me -xit *cod.,* et me inunxit *edd. priores; sc. episcopus*) in gradum presbiteri. **2** *refl. i. q. incumbere – sich widmen:* FRUTOLF. chron. a. 1053 p. 197,12 quo *(ministro)* recepto debito se presul -xit officio.

III *de insertione i. q. immittere, inserere, infigere – einfügen, -setzen:* THEOPH. sched. 3,90 cui *(foramini)* ferrum rotundum ... -atur. 3,93 p. 167,6 ex ... osse particulis duabus -tis obstrue foramen ante et retro. p. 167,15 fac foramen, cui cultellus imponi debet, atque -e ei lignum diligenter.

IV *de concursione:* **A** *assequi, deprehendere – erreichen, ereilen*: TRAD. Frising. 400a p. 341,32 (a. 818) quando dies exitus noster nos -xerit (522 p. 447,7 q. d. e. nostri n. -xerit). **B** *medial.:* **1** *(per)venire, accedere (ad) – (heran-, hin)kommen, gelangen (zu):* TRAD. Ratisb. 96 (a. 882/5) quorumcumque auribus huius cartulẹ -ta fuerit notitia. **2** *advenire – ankommen:* DIPL. Otton. III. 333 descendit *(sc. finis)* per ... flumen ad iuncturam Telere et -itur in finibus Fundi.

adi. **iniunctus,** -a, -um. *coniunctus, cohaerens – verbunden, zusammenhängend:* COMPOS. Matr. 15,5 cum pura fuerit commixtio, facis offula, et erit volarium conflatum et -um (MAPPAE Clavic. 24 inunctum).

subst. **iniunctum,** -i n. *(? -a, -ae f.: p. 1926,2)* *mandatum, iussum – Auftrag, Weisung:* FORM. Wisig. 41tit. -o. 42tit. alio -o (*item* 43tit.). ARBEO Corb. 20 ut iniunctam (iniunctum *p. corr. 1*) a tanto patre sibi -tam (officium *p. corr. 1; antea:* inposite honore) ammittere non deberetur. EPIST. var. 12 p. 316,12 ex -o imperialis auctoritatis ad ... apostolica vestigia cum Maxentio coniungi debuimus. AMARC. serm. 1,233 clericus ... canones avertitur et Benedicti monachus -a. 1,265 Domini -um servare exhorruit Adam.

iniura *v.* iniuria.

[iniuramentum *v.* in *et* iuramentum.**]**

1. iniuratus, -a, -um. **1** *de hominibus i. qui non iuravit – einer der nicht geschworen hat:* GESTA Trud. cont. I 13,10,37 qui ... solvere se velle dicunt debita, ... iurant, immo peiurant, aut a villicis eis condonatur, ut -i discedant. **2** *de rebus i. per quem non(dum) iuratum est – einer auf den (noch) nicht geschworen worden ist:* CONR. EBERB. exord. 5,1 p. 273,18 diabolico furore inflammatus coepit *homo* omnia ... Christi ... quasi per ordinem membra iurare nihil omnino -um dimittere volens.

2. iniuratus *v.* iniurio.

***iniure** *abl. pro adv.* *iniuste, inique, immerito – zu Unrecht, ohne Grund, unverdient (in figura rhet. litotes q. d.):* VITA Liutg. II praef. p. 86,16 non -e (iure *var. l.*) minorem sapientiam tolerabunt *(sc. insipientiores lectores).* 1,12 sacerdos non -e ... meruit locum. AGIUS epic. Hath. 21 mulier non est -e dolenda. 692 te *(sc. Gerberg)* ... et sophia simul et bonitate sciebam non -e sibi optime substitui. THEOD. TREV. Liutr. 18,2 non -e delectatus Sigmarus. 57,2 videbat ... beata prime vite modulum posse non -e suis ascribi parentibus. 184,3 ut ... coronam non -e capiat.

iniurgitio *v.* ingurgitatio.

***iniurgium,** -i *n.* *iurgium – Zänkerei, Streitigkeit:* ANON. astrolab. p. 370,19 communium studiorum -is summotis ... ad ... sapientiae privilegia ... intuitum illiciant *(sc. philosophi).*

iniuria, -ae *f.* (*? -um, -i *n.: l. 45. adde* LEX Baiuv. 4,31) *form. dat., abl. pl.* -ris: LEG. Burgund. const. I 76,4 *(var. l.).* MARIAN. chron. a. Chr. 762. *pendet* contra: WETT. Gall. 16.

I ἀδικία, *actio, condicio quae legi repugnat, violatio legis, factum iniustum – Unrecht, Rechtsverletzung:* **A** *strictius:* **1** *in univ.:* **a** *publ., iur., canon.:* **α** *usu vario (spectat ad Deum: l. 43;. al.; de domo vi introita: l. 49):* CONC. Karol. A 56B,37 p. 745,11 quod surreptores ecclesiasticarum rerum -am ... Deo inrogent. DIPL. Otton. I. 14 p. 102,11 si ullus homo in ... rebus aliquid -ae facere praesumpserit (*sim.* 21 -i). GREG. VII. registr. 2,5 p. 130,15 nullis legibus nulloque imperio -ẹ prohibitẹ sunt vel punitẹ. CHART. Aquens. 178 l. 12 si ... culpa vel -a ... contigerit, que iudicium sanguinis expectat. CHART. Landeshut. 123 p. 70,24 pro ... -a legis Cornelie, que dicitur 'haimsuchung', pena est *eqs. persaepe.* *de contemptu, reiectione iuris:* GREG. VII. registr. 1,5 quam *(dotem)* -a (-arum *T, a. corr. R*) divinarum necnon et humanarum legum non est *(sc. vidua consanguinea)* verita suscipere. CHART. Babenb. 448 H(ermannus) ... villam monasterio ... violenter auferens Heinricum *(sic?)* ... pro quadam summa pecunie in iuris -am obligavit (CHART. Lux. IV 257 p. 353,20 sine i. -a. *item* 395 p. 495,28). *al.* **β** *locut. adv.* -ā, per -am, non sine -a *i. q. contra ius, iniuste, inique – zu, mit Unrecht* (sine -a *i. q. legitime – rechtmäßig: l. 60*): TRAD. Frising. 1268 p. 163,35 (977/81) post ... discessum ... filia ... sine -a possideat *(sc. ecclesiam).* CHART. Heinr. Leon. 136 quo *(ducatu)* -a me *(sc. ducem)* privatum scitis *(sc. rex).* CHART. Bund. 809b quam *(sententiam)* in nos de facto per -am protulistis. CHART. Raitenh. 280 Chvradus ... predium ... conventui ... a socero suo collatum, sed ab ipso non sine -a usurpatum rei veritate comperta ... resignavit. *al.* **b** *usu communi i. q. iniustitia – Ungerechtigkeit:* RADBERT. corp. Dom. 22,58 in patre refert *(sc. filius maior de agro reversus)* -as, quas ille *(filius iunior)* ex sua carnalitate ... contraxerat. VITA Heinr. IV. 9 p. 31,6sqq. reddidit contra filii factum paternitatis affectum; non attendit -am, sed naturam ...; maluit eius -as tolerare, quam vindicare. CONSUET. Marb. 344 non -as inferat *praelatus*, sed illatas

[Staub]

ęquanimiter sustineat. IDUNG. PRUF. dial. 1,126 'patiens est' *caritas* ad tolerandas -as, 'benigna' ad conferenda beneficia. *saepe. locut adv. (in figura rhet. litotes q. d.)* nec -ā, haud -a *i. q. iuste, aeque – zu, mit Recht, billigerweise:* HROTSV. Gall. I 1,4 summa inplendae intentio servitutis summam expetit recompensationem mercedis :: n e c -a (Cal. 9,4. *ibid. al.*). WALTH. SPIR. Christoph. I 2 haut -a probatur exclusus. **2** *spectat ad vim hominibus inlatam, inferendam:* **a** *publ. et iur.:* LEG. Wisig. 4,5,1 p. 197[a],5 ut . . . patrem aut matrem tam gravibus -is conentur *filius filiave* afficere, hoc est, si aut alapa, pugno vel calce seu lapide aut fuste vel flagello percutiant. add. 2[C] si quis . . . hominem ingenuum pedibus traxerit . . . aut subguturaverit . . . aut capillos capitis abstraxerit, . . . quinque solidos reddat, cui -am fecerit. CAPIT. reg. Franc. 139,2 de -is sacerdotum in ecclesiis factis: sanguinis effusio in ecclesiis facta . . . triplo conponatur. 252,4[d] si quis clericum spoliaverit aut vulneraverit vel quippiam huiusmodi -arum egerit. *al. v. et l. 42.* **b** *usu communi i. q. vis, violentia, facinus – Gewalt(samkeit, -tätigkeit, -tat), Untat, Freveltat, Misshandlung:* AETHICUS 63,25 a Meoparis -arum casu <vel> naufragio saepe pereunt *nautici*. EINH. Karol. 28 Romani Leonem pontificem multis affectum -is, erutis scilicet oculis linguaque amputata, fidem regis implorare conpulerunt. HROTSV. Dulc. 12,3 melius est, ut corpus quibuscumque -is maculetur, quam anima idolis polluatur. VITA Heinr. IV. 11 p. 35,21 rex . . . regiones et urbes pertransiit et . . . hos beneficio, illos -a sibi subiecit. *saepius. per compar.:* GUIDO AUGENS. mus. 411 si vel breviter excedat *cantus* sextam, etsi non tantam inconcinnitatem inferat iuncture, minorem tamen -am non infert nature (*sim.* ANON. mus. Guenter 3 p. 34,12 quae est . . . illicita licentia, quae coniungens opposita metasque naturales transgrediens, sicut inconcinnitatem iuncturae, ita et -am irrogat naturae?). **3** *spectat ad dedecus sim. i. q. offensio, contumelia – Schmähung, Schmach, Beleidigung, (Ehren-)Kränkung:* **a** *publ., iur., eccl., canon.:* LEG. Wisig. 12,3,2 si quis . . . quamlibet -arum blasphemiam in sanctam dixerit trinitatem. CONC. Karol. A 15[A],9 quisquis hominem principis sibi dilectum occiderit ob -am principis ad incalumniam. DIPL. Heinr. II. 34 p. 38,17 dissidens . . . collegium . . . in nostri n o m i n i s -am . . . spolia auferens (EPIST. Hild. 129 ad . . . vestri n. -am). CONSUET. Marb. 195 laici . . . si verbis contumelias invicem intulerint aut . . . percussionibus se leserint . . ., qui -as viderint vel audierint *eqs. al.* **b** *usu communi (fere i. q. aegritudo animi, indignatio – etwa: Anstoß, Ärgernis: l. 45. 47):* EPIST. Bonif. 62 p. 128,23 quae *(sc. munera)* peto, ut absque -a suscipere iubeatis (*sim.* COD. Karol. 17 p. 517,39 parvam benedictionem petimus, ut excepta -a suscipere iubeatis). ALCUIN. Willibr. 1,11 (MG Mer. VII p. 125,10) in sacerdotem Dei vivi suorum -as deorum ulcisci cogitabat *Rabbodus*. WALAHFR. Gall. 1,16 p. 297,7 dum spiritus nequam pluribus eos *(sc. pontifices)* v e r b o r u m -is affecisset (MIRAC. Ursm. 1,27 ex v. -is . . . orta est . . . seditio. HERBORD. Ott. 3,4 p. 157,8. *sim.* BENZO ad Heinr. IV. 1,21 linguę). HROTSV. Sap. 5,34 o -a, quod a tantilla . . . contempnor homullula! *saepe. locut. adv.* cum -a *i. q. cum ignominia, turpiter – mit Schimpf und Schande, schimpflich:* THANGM. Bernw. 17 p. 766,1 repperit . . . aliquos collectos, qui illi resisterent et cum -a eicerent, si forte . . . aecclesiam consecrare . . . appeteret. 20 p. 768,12 archiepiscopus . . . Eggehardo episcopo minatur, nisi sileat, quod cum -a illum eiciat. 23 p. 769,36 imperator Bernwardum . . . seorsum abducens, quid agat, consulit; aegre admodum ferre se cum -a coepta desistere.

B *latius:* **1** *status iniustus, pravitas, error – Unrechtmäßigkeit, Verkehrtheit, Irrtum:* DIPL. Conr. III. 106 p. 191,22 cum . . . possessio ecclesie Olomucensi adiudicata esset, Pragenses tamen tocius iuris neglecto suffragio in -a persistebant. **2** *damnum, detrimentum, im-, deminutio – Schaden, Nachteil, Abbruch, Schädigung, Beeinträchtigung, Minderung:* **a** *publ. et iur.:* LEG. Wisig. 8,1,4 quod si hoc *(sc. crimen)* servi ignorantibus dominis . . . conmiserint, servi penam sustineant . . .; domini vero nihil -e vel detrimenti perferant. CAPIT. reg. Franc. 249,3 ecclesiae . . . propter nova oratoria nec decimis . . . priventur nec ullam omnino -am paciantur. CHART. Brixin. 66 p. 72,15 ut . . . persona, que dampnum intulit, . . . estimet quantitatem . . . et illam etiam -am restituat. CONST. Melf. 1,7 quantum sine -a nostrorum regalium possumus tollerare, ecclesiarum iura . . . in nullo diminuere volumus. *saepius.* **b** *usu communi:* HRABAN. epist. 5 p. 389,29 quod *(nutrimentum parvulorum)* non parvam nobis ingerit molestiam et lectionis facit -am. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 76,7 sunt, que in subiectis sibi rebus mobilibus consistentia subiecti quidem inconstantia quodammodo agitantur, nullam tamen proprie et naturalis constantie sue -am patientia. *al.* **3** *malum, incommodum, labor, tormentum – Übel, Mühsal, Last, Unbill, Pein:* **a** *in univ.:* VITA Arnulfi 29 cum ingente -a callem nitebatur *contractus* contingere. VITA Amati Habend. 6 (ASBoll. Sept. IV p. 103) cum . . . eidem aqua de vallium amnibus a ministro deferretur, condolens -ae . . . ait: *'eqs.'* WALAHFR. Otm. 2 p. 42,42 si quem pauperum nuditatis -a torpentem conspiceret. NOTKER. BALB. gest. 1,30 p. 41,19 ut . . . milites . . . ab -is imbrium vel nivium, gelu vel caumatis possent defendi. WOLFHARD. Waldb. 1,11 glaciales -as formidare. NARR. itin. nav. p. 180,28 ventorum. ANNAL. Quedl. a. 1020 p. 558,13 famis. EPIST. Hann. 78 ne . . . voluntatis explicarem effectum, multiplex mihi temporum invidit -a. *al. in imag. (in re alch., de vi mutante?):* ALLEG. sapient. 14 p. 475[a],14sqq. reges . . . sunt *humiditates* magnarum (magnanimi *ed. 1660*) -am non patientes, parce ergo eis . . .; si enim -am eis infers et intolerabilia eos ferre cogas *eqs.* 26 p. 477[a],13 converte illud *(sc. stannum)* in laminas -ae ad mundandum stercus eius. p. 477[a],21 ut discernas et diffundas corpora -ae. **b** *spectat ad morbum:* WALAHFR. hort. 97 quos *(artus)* incerta premit furtivae -a guttae. SCHOL. Boeth. mus. 1,1,546[b] ischiadici: coxarum -a (vel morbus; *cf. l. 48*). **4** *inimicitia, incursio – Anfeindung, Feindseligkeit, Angriff:* ANNAL. Xant. 869 p. 78,17 qui *(sc. Ludowicus)* multas -as Nicolao papę intulit. BERTH. chron. B a. 1077 p. 289,10 uxor . . . regis . . . in quodam castello suo plurimas Burgundionum illic passura -as . . . morabatur. a. 1078 p. 326,14 per plurimas -arum illationes ab Augustensibus impetitus et molestatus est *episcopus. spectat ad animalia: v. p.1929,66.*

II *poena, vindicta – Strafe (cf. ThLL. VII/1. p. 1677,26):* EPIST. pont. Rom. 371 p. 722,14 (a. 999) hunc *(sc. decreti violatorem)* ire Dei submissum et Petri apostolorum principis omniumque simul sanctorum -is mancipatum . . . anathematis dampnacione . . . ligamus. *fort. huc spectat (de pecunia multaticia):* DIPL. Karoli M. 220 p. 293,43 (interp. s. XII.[ex.]) quidquid placitando acquisierit *advocatus*, id est in -a (iure *ci. ed.*) bannorum vel satisfactione temeritatum.

***iniuriaticus,** -a, -um. *malus, acerb(issim)us, tormentuosus – übel, quälend, plagend:* SCHOL. Boeth. mus. 1,1,546[d] ischiadici: coxarum -us dolor *(cf. l.30).*

***iniuriatio,** -onis *f.* **1** *iniuria, violatio iuris – Rechtsverletzung:* CHART. Carniol. II 106 (a. 1240) querela dominarum Deo famulancium . . . recepta, quod quidam iniuriantur eisdem . . ., mandamus, quatinus vos iniuriatores . . ., ut ab -e desistant . . ., compescatis. **2** *offensio, contumelia – Schmähung, Beleidigung, (Ehren-)Kränkung:* ALBERT. M. eth. I 389 p. 329,75 aliae *(sc. communicationes)* sunt involuntariae per 'violentiam' sicut . . . '-o' (*p. 1131[a],9* προπηλακισμός) quaecumque verbis vel factis.

iniuriator, -oris *m.* *qui iniuria afficit, iniuriam facit – einer der Unrecht tut, Recht verletzt:* **1** *spectat ad facta hominum:* **a** *in univ. (usu publ. et iur.):* CHART. Eichsf. 135 p. 79,43 (a. 1186) abbas . . . querimonias . . . de -bus . . . deposuit usque dum ad hoc perventum fuit, quod . . . inter illos et ęcclesiam . . . facta fuit transactio. INNOC. IV. registr. A 244 quatinus ipsi *(capellano)* . . . super . . . iuribus et proventibus contra quoslibet -es . . . exhibeas *(sc. legatus)* . . . iustitie complementum. CHART. civ. Halb. 92 quatinus, cum requisiti fueritis *(sc. viri honorabiles)* per . . . fratres . . . in turbatores et -es, eosdem . . . coram vobis responsuros . . . citare curetis. CONST. imp. II 428[II],12 tam querele quam alia negocia nostra quelibet per . . . litteras exprimantur et nostri -es commoneantur. *al. v. et l. 52.* **b** *qui vim facit – Gewalttäter, einer der Gewalt verübt (gegen):* MIRAC. Ursm. 1,27 morte temeratus Ursmari -r miserri-

mam vitam finivit *(sc. qui Tudiniensem intra monasterium telo appetiit)*. VITA Karoli M. 1,4 p. 25,27 habita questione in -es ... pape *(sc. Leonis)* ... dignam ... ecclesie iusticiam fieri imperavit. CHART. Basil. A II 52 p. 72,12 nos, scultetus, consules et universitas de Murato, graviter oppressi -um nostrorum incursibus ... acceptamus in ... protectorem nostrum ... Petrum de Sabaudia. CONST. imp. III 2 p. 8,38 nos Wernherus ... archiepiscopus ... et Ludewicus comes palatinus ... alternatim promisimus ... invicem contra quoslibet -es nostros prestare auxilium. *saepius.* **c** *conviciator – Schmäher, Lästerer:* RATHER. prael. 3,15 l. 468 quandiu ... durabunt insignia, tandiu contemptoribus, -bus et persecutoribus eorum eadem, quae antiquis, erunt crimina. **2** *spectat ad animum habitumve hominum i. q.* ὑβριστής, *homo violentus, procax, protervus – einer der übermütig, mutwillig, unverschämt ist (usu philos.):* ALBERT. M. eth. II 4,2,4 p. 301a,45 exteriora habentes sine virtute mali ut frequenter efficiuntur et aliorum despectores et -es (*cf. p. 1124a,29* ὑβρισταί). pol. 7,13q p. 726b,44 'fruitio ... bonae fortunae et vacare cum pace -es (*p. 1334a,28* ὑβριστάς) facit magis'; et causa est, quod homines in otio fruentes deliciis -es efficiuntur.

iniurio, -avi, -atum, -are *vel* **iniurior,** -atus sum, -ari. *script. et form:* -r(o): *l.38.45. adde* LEX Alam. capit. 12 (cod. 8). LEX Baiuv. 1,8 *(var. l.). imperf.* -ieba-: *l.61. pendet:* de: *l.31.p.1930,6.* in: *c. abl.: passim, e. g. l.37.p.1930,15. c. acc.: p.1930,8.* super: *passim, e. g. l.35. p.1930,11.12. partic. perf. usu subst.: l.42.*

I *trans. i. q. iniuria afficere – ungerecht, in ungerechter Weise behandeln:* **A** *strictius:* **1** *in univ.:* **a** *publ., iur., canon.:* FORM. Marculfi 1,24 l. 23 eum *(sc. pontificem)* de inquesitis occansionibus -are (iniuriae *var. l.; cf. p. 1930, 6).* DIPL. Heinr. II. 279 p. 330,24 ut aliquis ipsis ... praelibatos canonicos non -are praesumat *(ex p. 1930,8).* DIPL. Conr. III. 55 p. 93,2 si quis ... super hac commutatione eos *(sc. Reinerium et filios)* ... -are vel ... inquietare presumpserit. CHART. Heinr. Leon. 37 p. 53,7 fratres in his, quę ... confirmavimus, -are. CHART. Naumb. I 266 p. 250,17 si quis ... ecclesiam infestaverit aut -verit (-raverit *cod.*). DIPL. Merov. I 186 p. 465,9 (spur.) abbatem ... -ari (-are *var. l.*). CHART. Bund. 717 siquis ... Dei famulum vel ... locum ... -ari ... presumpserit. *saepius. partic. perf. usu subst.:* CONST. imp. I 318,6 (a. 1186) nisi de illatis damnis ... cum -to conponat *proscriptus.* **b** *usu communi:* PAUL. BERNR. Greg. 98 p. 533,16 cum ... eos *(sc. clericos simoniacos)* ... in mortem suam episcoporum suorumque omnium nihil ab ipsis *(sc. rege episcopisque eius)* -ratos *(leg.* -tos; *cf. cod. Admont. 24 f. 140ra)* conspirasse vidisset *rex.* **2** *contumelia (verborum), vi afficere, laedere – (durch Worte, [Gewalt-]Taten) schmähen, verletzen:* CAPIT. reg. Franc. 252,4b si in atrio ecclesiae quislibet -verit aliquem presbyterorum. WOLFHER. Godeh. I 21 p. 183,5 sin amplius quicquam proloqui pergeret *Ekkihardus*, procul dubio -tus exiret. BERTH. chron. B a. 1076 p. 255,2 ut ... eum *(papam)* -tum cathedra depellerent *consiliarii.* EPIST. Teg. II 124 qui *(sc. filius comitis)* ... episcopum, dum missarum sollempnia celebraret, contumeliis afficere et graviter -ari ... non abhorruit. HELM. chron. 67 p. 128,34 quem *(clerum)* nec in facto nec in verbo passus est *comes* a quoquam -ari. *saepius.* **B** *latius:* **1** *obi. anim. i. q. inquietare, vexare, infestare – behelligen, drangsalieren, anfeinden:* **a** *gener.:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,28 l. 162 a duce multipliciter plus quam antecessores sui -batur (-ebatur *var. l.*). CONR. BRUNW. Wolfh. 15 p. 78,24 episcopi magis furentis odio quam iusto iudicio -atur, calumniatur. ALBERT. M. animal. 22,46 -tum (*cf. Thom. Cantimpr. 4,27* cum aliqui cuniculorum aliquid adversi senserint) relinquit *animal (i. cuniculus)* habitationem, quod videns grex totus de loco transit, ac si indignetur ad iniurias sociorum (*cf. Thom. Cantimpr.* ceteri sociorum iniuria dedignati). *al.* **b** *iur.:* DIPL. Frid. I. 147 p. 249,10 si ... censualem nummum dederit et ad tria legitima placita advocati venerit *censualis*, ultra non est -andus, nisi quod in fine vitę suę ad curiam optimum iumentum dabit *eqs.* **2** *obi. res i. q. infringere, violare – 'brechen', verletzen:* DIPL. Conr. III. 1 p. 2,37 si quis ... hanc *(sc. cartam)* -are vel contempnere presumpserit.

II *intrans. i. q. iniuriam facere – Unrecht (an)tun, geschehen lassen (interdum spectat ad vim illatam contumeliamve, e. g. l.14):* **A** *publ., iur., canon.:* DIPL. Ludow. Germ. 20 p. 25,2 abbati (abbate *A a. corr.?*) nec monachis ... de nullis quibuslibet inlicitis occasionibus -are *(cf. p.1929,31).* DIPL. Otton. III. 275 p. 695,34 ut aliquis in prelibatos canonicos non -are presumat *(inde p.1929,33).* INNOC. III. registr. 9,218 ipsos *(obsequentes)* ... a solutione decimarum absolvitis *(sc. duces)* minus ... -ari Deo putantes *eqs.* CHART. Sanblas. 297 quidam ... nobis super ... possessionibus -ari contendunt. CHART. Hall. 248 p. 238,2 -atur *dapifer* eidem *(praeposito)* ... super eo ..., quod *eqs.* CHART. Turic. 798 cenobio ... offensis infinitis et molestiis sine mora penitus -atur *miles.* CHART. Lux. III 86 p. 86,15 in quibus *(iuribus)* ... electus -batur eisdem *(sc. fratribus). saepe. v. et p.1928,51.* **B** *philos.:* ALBERT. M. bon. 205 p. 125,76sq. quinta *(sc. ratio)* sumitur a causa -andi opposito temperantiae; plus enim -amur incontinentiae sive intemperantiae quam *eqs.* eth. I 415 p. 353,9 nullus est iniustus nisi per 'principium electionis' iniustitiae, quod est -ari vel iniqua lucrari. anim. 3,4,10 p. 240,71 sunt *principia morum* congenita nobis, sicut non esse furandum, nulli esse -andum *eqs.*

iniuriosus, -a, -um. *usu subst.: l.40.56.* **1** *de hominibus i. q. iniquus, iniustus, sceleratus – ungerecht, Unrecht tuend, widerrechtlich handelnd, gewissenlos (interdum fere i. q. insolens – etwa: unverschämt, e. g. l.29.32; spectat ad animum habitumve: l. 32. 34):* **a** *gener.:* THEGAN. Ludow. 20 p. 206,13 ut non ... incipiant *(sc. servi vilissimi)* esse ... maliloqui, obstinati, -i, incontinentes *eqs.* GODESC. SAXO theol. 7 p. 184,7 quisquis gratia naturam esse maiorem dicit ..., gratiae vehementer ingratus, infensus, -us existit. EPIST. Hann. 47 p. 92,4 nihil ... iusta iussio mihi apud -i hominis animositatem profecit. OTTO FRISING. chron. 1,2 p. 39,20 mali angeli mulieribus coeuntes -os (vitiosos *Ps. Ruf. Ios.*) filios genuerunt. CHART. Babenb. 412 ne -i viris Deo dicatis videremur ... aut molesti. *al.* **b** *publ. et iur.:* EPIST. pont. Rom. 24 p. 42,27 (interp.) quid ... -ius, quam privari ecclesias iuste sibi traditis honoribus? DIPL. Heinr. IV. 469 ne quis super hoc *(sc. constitutum)* deinceps ... civibus ... -us existat. VITA Ludow. Arnst. 15 (ASBoll. Oct. XI p. 757) perpetua tuitione ab -orum molestia ... defensabit *archiepiscopus. al.* **2** *de animalibus i. q. violentus, damnosus, perniciosus – gewalttätig, schädlich, gefährlich:* ALBERT. M. animal. 24,59 p. 1549,17 vacca animal marinum est magnum et validum et iracundum ⌞et -um⌟ (ad iniurias *Thom. Cantimpr. 6,55).* **3** *de rebus:* **a** *ratione legitima, recta carens – ungerechtfertigt, unrechtmäßig:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 256,8 ob ... -i anathematis sententiam. NICOL. LEOD. Lamb. 27 (ASBoll. Sept. V p. 607) quod ... virum pro levi excessu tam -ae deputasset *abbas* poenitentiae. CHART. Aquens. 51 omnem -am exactionem ... dimis *(sc. dux).* CHART. Carinth. V 383 (dipl. Rud. Habsb.) quatinus ... nullum ... colonis -um prebeatis *(sc. universi fideles)* amminiculum. *al.* **b** *contumeliosus, offendens, calumniosus – verletzend, beleidigend, verleumderisch:* LEG. Wisig. 2,1,9 quicumque in principem ... maledictum intulerit, ita ut ... in detractionis eius ignominia turpia et -a presumat. ARBEO Emm. 15 p. 47,7 cum ... princeps ... et multis -issimis (-is, iniuriis *var. l.*) et contumeliis ... verbis in faciem illius iacularet. EPIST. Hann. 6 p. 24,22 animadvertant *iustitiae defensores* meę calamitatis erumnam, erumnosas iniurias, -as contumelias. CHART. Babenb. 188 p. 259,42 ut omnis questio sive malitiosorum -a cavillatio ... sit exclusa (*item* 147 p. 192,33 [spur.]). **c** *molestus, durus, operosus – mühsam, mühevoll, beschwerlich:* VITA Annon. I 2,6 p. 486b,5 datis subsidiis ad coemptionem asini, quo subvecta conviatorum suorum -o labori consulere posset *mulier infirma.*

adv. **iniuriose.** *cum iniuria, inique, iniuste – zu Unrecht, unrechtmäßig, widerrechtlich (usu publ. et iur.):* EPIST. Wibald. I 406 quanta ex utriusque latere partis -e facta appareant. TRAD. Salisb. I 371 Wintherus ... fratribus ... tria curtilia loca ... vendidit, at Cumpoldus ... eadem illa curtilia -e sibi vendicavit. CHART. Osn. II. 153 p. 113,9 comes ... violenter abla-

tam *(sc. cortem)* . . . coactus est restituere et restitutam secundo -issime abstulit. CHART. Turg. III 538 p. 355,29 si . . . episcopus nos . . . -e ultra id, quod statutum est, graviter dampnificaverit. *al.*

iniurius, -a, -um. *c. praep.:* in *c. acc.: l.13.* **1** *de hominibus i. q. iniuriam faciens, iniquus – Unrecht tuend, ungerecht:* **a** *gener:* HERIG. gest. 1 p. 165,34 si quid operum tuorum *(sc. abbatis)* quandoque postulavero, -us mihi fueris, si negabis. RICHER. REM. hist. 3,93 ne regibus fieri videretur *dux* -us, contumeliam dissimulans nihil penitus refragratus est. EPIST. Worm. I 32 p. 58,16 ingratus et -us non inmerito iudicarer, si *eqs.* VITA Theod. 2 ne in eum, quem immoto amore dilexi, condemner mentiendo magis -us esse quam obsequium impendere. **b** *publ. et iur.: v. p.1901,6.* **2** *de rebus (usu praed.) i. q. iniustus, falsus – ungerechtfertigt, falsch:* RATHER. phren. praef. 190 -um . . . si cui videtur epistolarum congeriem . . . appellare libellum.

1. iniuro, -are. *partic. perf. usu adi. i. q. iuratus – unter Eid genommen, vereidigt:* CHART. Gelr. 563 p. 569,3 (a. 1233) iudex . . . -tus in civitate Embricensi . . . prepositi et ecclesie auctoritate iudicabit.

2. iniuro *v.* iniurio.

3. iniuro *v.* ignoro. *adde ad p. 1266,57:* GREG. IX. registr. 728 p. 627, 32 sathane non iniuramus astutias.

inius *v.* aeneus.

iniussu *abl. pro adv. sine iussu – ohne Befehl, Geheiß (in figura rhet. litotes q. d.: l.28):* HEIRIC. Germ. I 1,400 quando -u non principis illam *(sc. rem)* moliri potis est. WOLFHER. Godeh. I praef. p. 168,25 neutiquam opinabar decere me . . . vestro *(sc. praeceptoris)* -u iniciare conatum. SIGEW. Mein. 17 si monasterium . . . regis -u construeretur. TRIUMPH. Remacli 1,21 quod -u suo inimicis suis communicans non satis ageret *miles* pro se *(sc. archiepiscopo)* vicissitudinem. *al.*

iniussus, -a, -um. *non iussus, indebitus, ultroneus – nicht geboten, ungeboten, freiwillig:* **1** *usu attrib.:* CAPIT. episc. III p. 242,8 nec alias festivitates sanctorum, quae praeceptę non sunt, vel -as letanias . . . facere permitatis. LEX fam. Worm. 29 tria -a placita querat *homo fiscalis* in anno. **2** *usu praed. (sensu adv. i. q. sponte, ultro, sua voluntate – ungeheißen, unaufgefordert, von sich aus, spontan):* WIDUK. gest. 3,60 -us (iussus *var. l.*) sacramentum terribile dedit *Wichmannus* se contra imperatorem . . . numquam aliquid . . . facturum. LAMB. TUIT. Herib. 2,6 dormiens ammonetur *(sc. femina clauda)*, ut ad corpus Heriberti . . . deferretur . . . solatium inventura, quod, ut fieret, -a nunquam fuerat praesumptura. LAMB. HERSF. annal. a. 1074 p. 200,12 ut in sinodum non redeant *(sc. clerici uxores habentes)*, sed -i omnes in domos suas discedant. CONSUET. Marb. 64 quisquis . . . aliquid -us dederit vel acceperit. RUP. TUIT. trin. 9,7 l. 265 rupit pietas -a nimiumque ultronea praeparatam fortitudinem pectoris et dissimulandi virtus non fuit. *al.*

***iniustificatio,** -onis *f.* *actio iniusta, factum iniustum – ungerechte, schlechte Handlung, Tat, Untat:* ALBERT. M. eth. I 415 p. 352,50sqq. non ex quibuslibet operationibus iniustis est aliquis iniustus secundum hanc iniustitiam, sed 'quales', idest aliquales, '-es (*p. 1134a,17* ἀδικήματα) faciens iam est iniustus secundum unamquamque iniustitiam'. 426 p. 362,67sqq. 'quando' aliquis exercet hoc *(sc. iniustum)* in 'opere', dicitur '-o'. II 5,2,11 p. 362a,18 -is . . . pars, quae determinatur in minus, iniustum pati vocatur; pars autem, quae determinatur in maius, vocatur iniustum facere. 5,3,5capit. de differentia iusti et iustificationis, iniusti et -is. *ibid. saepius.*

***iniustifico,** -are. *(scienter, consulto) iniustum facere, non iustificare – (wissentlich, absichtlich) Unrecht tun, unrecht handeln:* ALBERT. M. eth. II 5,3,8 p. 378a,1 non . . . idem est semper iniusta operari et iniustum facere; contingit enim iniusta operari ignoranter; et tunc non -at *eqs.* 5,3,9 p. 380b,20 legale . . . iustum alterum est ab eo, quod est primum iustum et naturale; legaliter autem non -at, qui legem ignorat. p. 381a,3 secundum utramque ergo iniustitiam, legalem scilicet vel communicationem, patet, quid est iniustum facere vel -are. *ibid. al.*

iniustitia (-cia), -ae *f.* **1** *iniustum, iniquum factum, iniusta, iniqua res, violatio iuris, iniuria – Unrecht, Rechtswidrigkeit, Rechtsverletzung:* **a** *in univ.:* CAPIT. reg. Franc. 33,1 ut . . . missi diligenter perquirere, ubicumque aliquis homo sibi -am factam ab aliquo reclamasset. 192,9 de homicidiis vel aliis -is . . . praecipiendum esse decernimus, ne ultra inpune fiant *eqs.* THEGAN. Ludow. 13 si alicui aliqua -a perpetrata fuisset. TRAD. Teg. 8 p. 9,26 ne quisquam, qui -ciam siciat, illud *(institutum)* presumat . . . violare. DIPL. Conr. III. 6 p. 13,4 villam . . . refutavit et . . . se aut heredes suos nullam deinceps invasionem vel -am illaturos . . . repromisit *dux. persaepe.* **b** *t. t. iur. i. q. gravis iniuria – 'Ungericht' (de re v. LexMA. VIII. p. 1235):* DIPL. Frid. I. 147 p. 249,2 omnis satisfactio in civitate bonis redimenda ad episcopi iusticiam pertinet excepta temeritate et -cia et his etiam exceptis, qui morte plectendi sunt vel truncandi. p. 249,17 ad iusticiam advocati pertinet temeritas, -cia, monomachia. *adde de iurisdictione:* CHART. Mekl. 1490 p. 601,37 (a. 1279) renunciamus *(sc. Iohannes de Werle)* . . . omni iuri, iustitie et -e, si quid istorum nobis . . . in ipsis bonis posset competere. **c** *locut. adv.* cum -a, ad, per -am *i. q. illicite, contra ius – unrechtmäßig, widerrechtlich:* TRAD. Frising. 284 (a. 808) Unarc cum -a . . . villam abstrahere voluit de domo sanctae Mariae. TRAD. Patav. 78 cum -cia hoc *(sc. possessiones)* abstraxit *Ruodolt*. LEX fam. Worm. 13 si quis fisgilinus homo ex familia rem aliquam magnam vel parvam ad -ciam patraverit. TRAD. Teg. 352 quos *(censuales)* notum est ab Ŏdalrico milite . . . pluribus annis in servicium per -ciam detentos. *al.* **2** *iniquitas (iudicii) – Ungerechtigkeit:* LEG. Wisig. 2,1,28 vidimus . . . -am . . . loco iustitiae introductam. CONC. Karol. A 50D,58 p. 654,31 quod aequitas iudicii stabilimentum regni et -a sit eius inversio. CHART. Babenb. 34 p. 49,35 'iustitia est sua cuique tribuere', -a vero aliena usurpare. ALBERT. M. eth. II 5,2,1 p. 340a,31sq. -a simplex et specialis est ab omnibus aliis -is habens distinctionem. Iob 9,2 omnis . . . rectitudo humana -a est iustitiae divinae comparata. *saepius.* **3** *status iniustus, pravitas, error – Unrechtmäßigkeit, Verkehrtheit, Irrtum:* LEG. Wisig. 2,2,7 p. 84,12 si . . . iudex admonitus . . . causam audierit petitoris, in qua eum perveniat habere nullatenus veritatem, iudicium, per quod eius -a (iustitia *var. l.*) patuit, evidentibus scriptis emittat. CAPIT. reg. Franc. 108,7 si . . . de -a contendere voluerint *(sc. depraedatores)*, constringat *comes* . . ., ut iustitiam faciant. GREG. VII. registr. 1,51 absentatio tua indicium -ę tuę clarissimum tribuit. GESTA Trud. cont. I 9,9,6 mortuus reliquit *(sc. Luipo, qui bonuaria de mensa fratrum alienaverat)* parvulum filium nomine Heynricum in eadem -cia. *al.* **4** *animus iniustus, iniquus, mores iniusti, malitia – un(ge)rechter Sinn, Charakter, un(ge)rechtes Verhalten, Schlechtigkeit:* **a** *gener.:* HROTSV. Pafn. 1,20 nec scientia scibilis Deum offendit, sed -a scientis. THIETM. chron. 2,7 consensu divino hii *(extranei)* facinoribus nostris accenduntur in vindictam Dei nosque admodum territi fugimus ignavi -cia nostri. OTLOH. prov. P 55 pharisaei iustitia periit ex superbia, et publicani -a humilitate est sanata. DIPL. Conr. III. 56 p. 95,26 quid iuris, quid licentię ac potestatis . . . advocatus habere debeat, . . . propter quorundam advocatorum -ciam et rapacitatem constituere et sancire curavimus. *al.* *meton. de hominibus:* GODESC. SAXO theol. 1 p. 83,4 homines nimis iniusti possunt -ae dici sicut et nimis tenebrosi sunt tenebrae superius dicti. **b** *theol. de carentia debitae iustitiae (cf. Anselm. Cant. concept. virg. 27sq.):* HONOR. AUGUST. eluc. 2,33a quid est originale peccatum? :: -a. 2,33b quia hanc *(iustitiam)* Adam sponte deseruit, omnis homo in -a originem vivendi sumit. ALBERT. M. sacram. 75 p. 53,46 baptismus ordinatur contra originalem -am, quae nisi dimittatur quoad culpam personalem, ipsa persona non potest suscipere gratiam.

1. iniustus, -a, -um. *script.* -uxtus: DIPL. Otton. I. 143. *usu subst. passim, e. g. p.1933,4.5.6.9.15.57.* *in figura rhet. litotes q. d.: p.1933,9.18. al.*

I ἄδικος, *iniquus, pravus, perversus, improbus – un(ge)recht, ungut, verkehrt, schlecht, unredlich:* **A** *gener.:* **1** *de hominibus* (*de diabolo: p. 1933,3; def.:* ALBERT. M. eth. II 5,1,2 p. 333a,30sqq. videtur . . . -us tripliciter dici; est enim -us illegalis et est -us avarus lucri improbe cupidus et est -us inae-

qualis, aequale in damnis cum proximo sustinere non volens): **a** *in univ.:* GODESC. SAXO gramm. 1 p. 386,19 culpam perpetrat -us diabolus. HROTSV. Agn. 402 iudex. OTLOH. prov. D 44 dum -i saeviunt, iusti purgantur. CHART. Neocell. Frising. 27 p. 102,29 nos, qui . . . violentia -orum opprimimur *(sc. episcopus)*. CONST. Melf. 1,95,2 p. 278,28 maleficos et -os (-o *var. l.*) punimus. THIETM. chron. 6,11 ex -i (CHRON. Thietm. improbo) cordis . . . secretario. RUP. TUIT. dial. 418 decem tribus non -iores, immo iustiores te *(sc. Iudaeo)* possederunt Samariam. *saepius. v. et p.1932,56.* **b** *fallax, ficticius – (be)trügerisch, falsch:* ANNAL. Maurim. a. 1278 (MGScript. XVII p. 182,35) Diethricus Holtzschuoch, truphator iniquus, cesar et -us idem fuit ignibus ustus *(de re v. LexMA. III. p. 1036).* **2** *de rebus:* **a** *in univ.:* CONC. Karol. A 33 p. 316,11 iusta iubes, -a vetas *(sc. Karolus)*. 36,14 negotium -um exercere. GODESC. SAXO gramm. 2 p. 471,22 essent *praedestinationes Dei* . . . duae, si altera pia vel iusta et altera esset impia vel -a. DIPL. Karoli III. 22 p. 37,33 praecibus, quia non -e visae sunt, adsensum dedimus. ALFAN. premn. phys. 39,8 p. 125 nec Deo conveniens est ascribere turpes quandoque actus et -os (*PG 40,764A* ἀδίκους). BERTH. chron. B a. 1077 p. 280,19 quod causa . . . regis Heinrici iusta fuerit, Ruodolfi autem prorsus -a. EPIST. Hild. 54 sublimis potencię vestrę *(sc. imperatoris)* manum . . . -o temeritatis ausu provocavi *(sc. dux). persaepe.* **b** *falsus, errans, erraticus – unrichtig, irrig:* LEX Baiuv. 10,18 quod *(signum)* propter defensionem ponitur aut -um (iniuste *var. l.*) iter excludendum. WILLIB. Bonif. 7 p. 38,4 vulgum ab -a hereticae falsitatis secta . . . cohercuit. WALAHFR. Wett. 241 res -a patet, . . . hic homo sumet adhuc huius compendia vitae. **B** *publ., iur., canon.:* **1** *in univ.:* LEG. Wisig. 2,1,28tit. vinculum, quod post datum -um i u d i c i u m a causidicis fuerit exactum (2,1,29tit. -um [iustum *var. l.*] i. et definitio -a. *al.*). BERTH. chron. B a. 1076 p. 243,17 anathema . . . temerarium, -um et nullius ponderis. BERNH. CONST. can. 39 p. 509,13 quid . . . miseria miserius, quid iniusticia -ius? IDUNG. PRUF. argum. 692 divina providentia illorum *(clericorum)* stultam sapientiam et -am iusticiam confundens infatuavit. **2** *illicitus, illegitimus, interdictus, vetitus – unrechtmäßig, ungesetzlich, gesetzeswidrig, widerrechtlich:* **a** *de hominibus:* LEG. Wisig. 2,1,26 p. 74b,5 rei aliene debitor vel -us possessor. 3,4,2 p. 148b,4 una cum adultero sive -o marito vel sponso inlicito, quem sibi contra priorem definitionem sociare presumpsit *(sc. puella vel mulier)*. CHART. Sangall. A 490 redimendi . . . nec ullus de h e r e d i b u s meis iustis vel -is . . . licentiam . . . habeat (CHART. Heinr. Leon. 47 p. 67,1). THIETM. chron. 6,6 ab -o supplantatore disiuncta . . . regi Heinrico securum . . . patefecit *mens Langobardorum* ingressum. 8,18 Oddo comes . . . -am uxorem suam tribus sacramentis amisit. *al.* *de filio notho:* CARM. Cantabr. A 14,2b,10 pregnans filium -um fudit *coniux* iusto die. **b** *de rebus:* **α** *in univ.:* LEG. Wisig. 12,2,13 p. 418,10 si . . . contra iustitie instituta . . . aliqua sibi -a non poposcissent *(sc. Hebraei)* beneficia. WILLIB. Bonif. 7 p. 40,6 laicorum -a concubinarum copula . . . separata est *(sim.* HUGEB. Wynneb. 5 -e copulationis coniugio nuptos. 7 p. 111,40sqq. CAPIT. reg. Franc. 22,67 conubia. *al.)*. CAPIT. reg. Franc. 270,7 capitula . . . de comitibus, qui in comitatibus suis -a faciunt. TRAD. Salisb. I 363c ut camerarius . . . bona . . . ęcclesię ab -a invasione redimeret. *persaepe.* *spectat ad largitionem:* EIGIL Sturm. 18 Lullus . . . obtinuit apud Pippinum regem m u n e r a -a tribuendo, ut monasterium Fulda in suum dominium donaretur (CONC. Karol. A 36,14 m. -a accipere vel etiam dare. *al. sim.* CAPIT. reg. Franc. 85,2 ut iustitias . . . sine ullo -o pretio . . . faciatis *[sc. comites]*). **β** *de nummis i. q. irritus – ungültig:* CONST. imp. II 319,9 (a. 1234) m o n e t a s falsas et -as . . . cassamus (CHRON. reg. cont. III a. 1207 p. 224,37 -as m. abiurare . . . precepit *rex*). **3** *causam, rationem rectam, legitimam non habens – ungerechtfertigt, unberechtigt:* **a** *de hominibus i. q. iniuria petens, accusans – zu Unrecht fordernd, anklagend, im Unrecht befindlich:* LEG. Wisig. 10,2,6 p. 395,9 nam si convinci . . . actio . . . non potuerit, ille quidem, qui supprestis est, qui dominium alienum inquietabit, rei domino velut -us satisfaciat p e t i t o r (2,2,6. 2,2,7). 6,1,5 p. 254,17 dispendium . . . ab -o accusatore exactum domino servi restituatur. **b** *de rebus i. q. non iustificatus, inanis, fictus – haltlos, unbegründet, gegenstandslos, unwahr:* LEG. Wisig. 2,1,24 si . . . -am (-a, inuste *var. l.*) contra iudicem q u e r e l l a m detulerit (*sc. qui se iudicem suspectum habere dixerat;* 2,2,7). 2,2,9 p. 86,15 servus p r o -a p e t i t i o n e sicut et ingenuus conponere non moretur (2,2,6). LEX Baiuv. 9,19 si quis contra caput alterius falsa suggesserit vel pro quacumque invidia de -a accusatione commoverit. CHART. Heinr. Leon. 125 p. 182,13 ut . . . -is querimoniis et falsis delationibus . . . canonicorum se opponant *(sc. omnes intelligentes)*.

II *(gravitate, magnitudine) non aptus – (in Bezug auf Gewicht, Größe, Stärke) falsch, unangemessen:* CONC. Karol. A 36,14 pondera -a vel mensuras habere. 50D,51 consuetudo inaequalium modiorum et -orum sestariorum atque ponderum dolosorum. 50D,70 de -is inequalibusque mensuris atque ponderibus. *al.* *immoderatus, immodicus – un-, übermäßig, maßlos:* EINH. Karol. 20 ut numquam ei vel minima -ae crudelitatis nota a quoquam fuisset obiecta. WALAHFR. Wett. 371 in inlicitum cecidit, qui *(sc. frater)* crimen habendi secretas cumulans -o pondere gazas. HILDEG. fragm. 2,22 balneum . . . renes calefacit et -um humorem eorum exsiccat. (?) caus. 478 p. febres de -a conmotione humorum nascuntur . . .; et etiam eedem febres ab -a digestione oriuntur, cum aut egestio iniuste dura aut iniuste solubilis est.

adv. **iniuste** (-ae; -i: *l.52*). **1** *inique, prave – ungerecht, un-(ge)rechterweise, in un(ge)rechter Weise:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* AGOB. 18,2 si ista *(sc. quae summatim attigistis)* tam -ae reprehendistis *(sc. abbas)*, quanto -ius illa, quę reliquistis. IOH. SCOT. praedest. 16,4 l. 105 alioquin -issime puniretur aliqua natura, cuius malum meritum non praecederet tormentum. HROTSV. Pafn. 4,3 omne, quod -e a vobis *(sc. amatoribus)* extorsi *(sc. Thais)*, igne volo cremari. ALFAN. premn. phys. 20,2 p. 104 ⌞-e (iuste *var. l.*) laesi⌟ (*PG 40,692A* ἀδικούμενοι) vel, cum putamus ⌞-e laedi⌟ (ἀδικεῖσθαι), irascimur. *saepius.* **β** *perperam, falso – unrichtig, fälschlich:* RATHER. iud. (QuellForschItArch. 29. 1938/39. p. 26,9) sermone . . . Domini prave intellecto . . ., quasi censeretur, quod, qui plus haberet, minus deberet ex delegatis ecclesiae accipere, -issime decernentibus *(sc. malignis)*. THIETM. chron. 7,73 regis nomen *(sc. Wlodemir)* potestas pacis -e interpretatur. ALBERT. M. metaph. 6,2,6 p. 312,33 -e Averroes reprehendit eos, qui dicunt *eqs. al.* **b** *publ., iur., canon.:* **α** *in univ.:* LEG. Burgund. const. I 90,2 si . . . iudices a nobis deputati -e i u d i c a v e r i n t (LEG. Wisig. 2,1,30 p. 77b,13. CAPIT. reg. Franc. 57,4 ut comites et vicarii eorum legem sciant, ut . . . -e neminem quis iudicare possit. *ibid. al.*). LEG. Wisig. 2,1,28 -e datum iudicium. *al.* **β** *illegitime, illicite, iniuriā – gesetzeswidrig, unrechtmäßig, unerlaubt:* LEX Sal. Pipp. 86,1 p. 153 si quis grafionem ad res alienas -e (-ae *var. l.*) tollendas invitaverit. FORM. Sal. Bign. 13 quod sua terra . . . malo ordine numquam proprisisset *(sc. homo)* nec post se numquam retenuerit -i. CAPIT. reg. Franc. 110,2 qui -e agit contra viduas. CONC. Karol. A 36,23tit. de clericis -e tonsoratis. CAPIT. reg. Franc. 161,6 de rebus ecclesiarum -e invasis sub occasione quasi licentia accepta a pontifice. GREG. VII. registr. 7,19 p. 494,17 quę *(personae)* -e detinent beneficia . . . monasterii a predecessoribus suis . . . concessa. *persaepe.* **γ** *sine causa, ratione recta, legitima, inaniter, criminose – ungerechtfertigterweise, unberechtigterweise, grundlos, verleumderisch:* LEG. Wisig. 2,1,31 si -e fuerit *iudex* advexatus, legali se noverit petitor sententiam damnaturum. 2,2,6 cum quisque alium . . . ad discussionem quorumlibet iudicum -e conpulerit. 8,1,8 si . . . -e servus occisus fuerit aut subditus questioni. CAPIT. reg. Franc. 105,6 accusator . . . iuret, quod non eum *(sc. personam interpellatam)* se sciendo -e interpellavit. 167,3 de illis hominibus, qui -e super alios homines querelas faciunt. SIGEB. GEMBL. chron. a. 907 omnes, quos ille *(Formosus)* ordinavit, -e exordinavit *Sergius* et -ius reordinavit. *al.* **2** *supra modum, nimis – un-, übermäßig:* HILDEG. caus. 70 p. 69,17 terra . . . est sustentatio eius *(aquae)* superius, ut rectum iter habeat, et sub se, ne -e ascendat. 99 p. 84,25 cum . . . livor . . . modum suum -e transierit. 314 inmensus risus . . . hu-

mores -e discurrere facit. (?) caus. 420 cum simul temperantur *farina et mel*, -e effluentem sanguinem continent. div. op. 1,2,7 l. 8 ut homo corpus suum ita constringat, ne -e constrictum in ruinam vadat. *saepius.* CARM. Bur. 67,4[a],7 nec nimis erigitur *(sc. nasus)* nec premitur -e. *v. et p.1934,24.* *Staub*

[2. iniustus *v.* in *et* iustus.] **inkoo** *v.* incoho.

inl- *v.* ill-. *praeter:* **inledo** *v.* illido. **inleno** *v.* illino.

inlicetus *v.* 1. illicitus. **1. inlisus** *v.* illaesus.

2. inlisus *v.* illido. **inluctabilis** *v.* ineluctabilis.

inlusdro *v.* illustris. **inm-** *v.* imm- *praeter:*

inmagenarius *v.* imaginarius. **inmancipo** *v.* emancipo.

inmanuensis *v.* amanuensis. **inmendo** *v.* emendo.

inmeneo *v.* 1. immineo. ***inmensuratus** *v.* *emensuro.

1. inmineo *v.* 1. immineo. **[2. inmineo** *v.* immitto.]

inmiss(e)o *v.* immisceo. **inmitator** *v.* imitator.

inmitor *v.* imitor. **1. inmitto** *v.* immitto.

2. inmitto *v.* emitto. **inmobelis** *v.* immobilis.

inmolis *v.* immobilis. **inmonitas** *v.* immunitas.

inmot- *v.* immut-. **inmovebilis, inmovelis** *v.* immobilis.

[2. inmoveo *v.* immo *et* vere.]

inmovilis, inmovillis *v.* immobilis.

inmubilis *v.* immobilis. **[inmurralle** *v.* immortalis.]

***innactus,** -a, -um. (in- *et* nancisci) *irritus – erfolglos:* CONR. FAB. Gall. 28 p. 72,13 (vs.) vesana tua *(sc. parricidae)* sunt medicamina vana; macta, sed -a.

innanis *v.* inanis.

innarrabilis (ina-, -ara-), -e. *metr.:* īna-: *l.33.* -nāra-: *l. 31. ineffabilis, inenarrabilis, incredibilis – unaussprechlich, unbeschreiblich, unglaublich:* AETHICUS 20 sursum ac deorsum stationem magnam -em investigabilemque tamque velocem, ut *eqs.* OTLOH. doctr. 4 p. 267[A] per proprios erit -arabilis usus, cui non est ira, cui perturbatio nulla. GODEFR. VIT. panth. 33 p. 306[b],1 o pugna -is (ina-, mirabilis *var. l.*), o tropheum dignum. *cf.* inenarrabilis.

innarus *v.* ignarus.

innascibilis, -e. *usu subst.: l.43. qui nasci non potest – der nicht geboren werden kann:* GODESC. SAXO fragm. p. 22,22 dum Deus Pater deitas est ingenita, -is et innata, et Deus Filius deitas genita, nascibilis et nata *eqs.* GERHOH. epist. 23 p. 593[B] -is Pater Deus est. HUGO HONAUG. hom. 4,18,2 qua *(essentia)* Filius ex -i Patre natus eius in se per nativitatem habeat substantiam eandem. ALBERT. M. sent. 1,28,6 p. 63[a],35 non nascibilis est idem quod -is. summ. theol. I 4,20,1 p. 99,41 -e et Pater et innascibilitas et paternitas non dicunt quid existens, sed quendam existentiae modum. *ibid. saepius. v. et l.51.*

innascibilitas, -atis *f.* *status innascibilis (de Deo Patre) – Unmöglichkeit geboren zu werden:* ARNO REICHERSB. apol. p. 229,20 ˹cui -s˺ *(i.* qui -is, *v. notam ed.)* imaginem sacramento nativitatis impertiit, quem ex se in forma sua generat. ALBERT. M. sent. 1,9,24 p. 306[b],16 Filius . . . a Patre non est indiscretus quantum ad -em, quin potius Pater est innascibilis et Filius nascibilis. HUGO RIPELIN. compend. 1,22 p. 25[b],27 -s, quae Patri convenit per privationem relationis ad aliquod principium, non est relatio. *saepe. v. et l.44.*

innascor, -natus sum, -nasci. *script.:* ignata: CHART. Burgenl. II 94 p. 70,2. ingnati: INNOC. IV. registr. B 5 p. 4,1.

fieri, nasci (in) – entstehen, geboren werden (in, auf): **1** *strictius de animalibus:* AMARC. serm. 3,640 squamigeros pisces . . . gurgitibus vastis -i iussit *Deus.* **2** *latius de rebus:* **a** *corpor.:* AESCULAPIUS 33 p. 52,6 si -ta fuerit collectio . . ., potiones dandae thermanticae. HYMN. Sangall. p. 104 vinum . . . ex aqua omnipotens manus . . . effecit hilarans convivia musto -to. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 94,6 -itur . . . avibus plumagium multiplex. ALBERT. M. veget. 4,30 lutum . . . -itur in fundo fluviorum dulcium. 5,32 -ta convalescit *planta* ad destitutionem et putrefactionem eius, cui -itur. *al.* **b** *incorpor.:* ALFAN. premn. phys. 17,6 p. 96 -untur (*PG 40,676[C]* ἐγγίνεται) . . . malae passiones animae per tria haec: *eqs.* ANON. coit. 1,1,5 calvicium -itur. URSO element. 3 p. 67,6 ut similem habeat *effectus* localem in elementato positionem ipsi locali positioni, quam habet qualitas in elemento, ex qua -itur (nascitur *V*). MAURUS progn. 6 p. 26[b],56 ad vitandum . . . dolorem movet quis dentes et dentibus stridet, ut -atur stupor et <in>sensibilitas. *al.*

adi. **innatus,** -a, -um. **1** *(natura) insitus, nativus, naturalis – (von Natur aus) vorhanden (in), angeboren, natürlich:* **a** *in univ.:* **α** *gener.:* WALAHFR. Wett. 170 res laudanda . . . paucisque -a magistris. SALOM. II. epist. 40 p. 422,13 aerius ei *(caballo)* color -us hoc *(sc. originem fabulosam non esse)* verum esse comprobat. THIETM. chron. 4,56 p. 196,2 -ae infidelitatis toxicum evomuit *Miseco.* OTTO FRISING. gest. 1,32 p. 49,19 tam -a amenitate faciei laeta quam agrorum fertilitate locuples esse cognoscitur *provincia. al.* **β** *natur. et philos.:* ALFAN. premn. phys. 2,62 p. 38 vita . . . -a (*PG 40,564[B]* σύμφυτος) est animae, corpori vero consequenter. RICHARD. ANGL. (?) anat. II p. 81,1sq. -as virtutes . . . <habentia> sunt membra consimilia, habentia -as et influentes sunt membra officialia. ALBERT. M. anal. pr. 1,4,1 p. 538[b],33 est contingens natum, eo quod -am in subiecto habet causam. *al.* HUGO RIPELIN. compend. 2,42 p. 68[b],14sqq. potentiae . . . sunt -ae, habitus autem sunt acquisiti vel infusi, passiones vero sunt illatae vel -ae. **b** *avitus, hereditate acceptus – angestammt, ver-, ererbt:* DIPL. Heinr. II. 316 quos *(sc. filios Martini)* . . . ab -a servitute . . . redimentes *eqs.* THIETM. chron. 2,39 haec *(sc. labores)* sufferens honorem -um servare conatur *regis filia* (*sim.* 5,10. 8,13 p. 508,34). 4,60 ne vilesceret -a sibi *(sorori)* a parentibus summis gloria. LEX fam. Worm. 22 fiscalis vir cum septem proximis . . . iustitiam ˹sibi -am˺ (suam *S*) obtineat. 32 ut legem sibi -am (iniuriam *4*) propter furtum perditam habeat *(sc. fur).* CONST. imp. II 427,71 nobiliori quam griseo et viliori plabatico veste non utantur *rustici* . . ., excepto qui -um alicuius domini officium obtinuerit. **2** *destinatus, aptus – bestimmt, befähigt (zu):* ALBERT. M. eth. I 282 p. 243,80 -i sumus virtutes suscipere. phys. 1,3,12 p. 61,59 sicut turpe -um est suscipere morem *eqs.* 5,1,9 p. 420,48sq. caret *(sc. quod motu privatur)* illo, quod -um est habere per naturam . . ., et sic quiescit, ubi -um est moveri. *ibid. saepius.*

[innatalis *v.* in *et* natalis.]

***innativus,** -a, -um. *avitus, hereditate acceptus – angestammt, Stamm-:* EKKEH. IV. bened. I 7,22 hęc erat urbs *(sc. Bethlehem)* Davidis genuina toparchia (gloss.: -a regni sedes) regis.

innato, -are. *tranare, natare (in) – durchschwimmen, schwimmen (in), treiben:* **1** *in univ.:* **a** *proprie:* SALOM. II. epist. 40 p. 422,17 qui *(sc. caballus)* . . . fluvios rapaces -et et latissimos lacus transvadet. CHART. Traiect. 427 p. 384,2 cum . . . ipsa terra in maxima parte sui prius vadis palustribus -ret *eqs.* CHRON. reg. a. 975 p. 30,45 (rec. codd. B_1. C_2) fluctibus maris tota -at *imperator* noctę. **b** *in imag. vel per compar.:* LIBRI Karol. 4 praef. p. 486,1 quae *(arca sanctae ecclesiae)* in huius saeculi procellosis temptationum -at undis. EKKEH. IV. cas. 136 p. 266,6 talibus bonis -anti *(sc. Notkero)* non tamen deerant . . . adversa. RUP. TUIT. off. 7,5 l. 205 alii saecularibus -ant curis. GERHOH. Antichr. 2,20 p. 231,10 contemplativi *(sc. homines)* . . . sapientiae . . . gurgites -antes quasi pisces *eqs.* FROWIN. explan. 4,2 l. 856 de quorum . . . lateribus arvina superbiae dependet . . . et crapula terreni cuiusque gaudii -at super corda eorum, non habent inde *(sc. de cibo vitae aeternae)* gustare. **2** *de flumine i. q. influere – münden (in), fließen (in):* TRAD. Formb. 358 p. 729,35 (c. 1100) in qua *(parte)* Subenensis fluviolus Enum -at.

innaturalis, -e. *superl.: p.1937,11. usu subst.: p.1937,10. confunditur c.* materialis: *p.1937,2.*

non naturalis, naturae contrarius – unnatürlich, den Gesetzen der Natur widerstrebend, nicht naturgemäß: **1** *gener.:* ALBERT. M. pol. 1,7[g] p. 56[a],10 -is *(sc. est commutatio post numismatis inventionem),* quia est in iis, quae ad naturae sustentationem non sunt ordinata. CONR. MUR. summ. p. 100,10 ista res est -is vel non naturalis vel extra vel ultra vel contra naturam *eqs.* **2** *natur. et medic. (de humoribus corruptis passionem inferentibus sim.):* AESCULAPIUS 37 p. 57,13 quid est hydropisis: extensio ventris -is. MAURUS urin. I p. 24,45 urina . . . subcitrina intensa et tenuis melancholiam -em habundare significat. ALBERT. M. veget. 1,37 licet quaedam

animalia . . . parum dormiant ex diversis accidentibus, quae impediunt somnum, sicut . . . calor -is (materialis *BJ*). animal. 1,211 figura -is, quando non est *oculus* bene spericus . . ., significabit malitiam ipsius. *al.* **3** *theol. et philos. i. q. ordini mundi contrarius, incongruus – im Widerspruch zur Weltordnung stehend, unpassend:* ARNO REICHERSB. apol. p. 8,21 neque vero -e est Deo habitare cum hominibus. ALBERT. M. phys. 3,2,7 p. 183,38 cum 'omnis locus' totius sit sibi aequaliter naturalis vel -is. meteor. 2,1,4 p. 46,10 quaelibet forma facilius separatur ab -i sibi subiecto quam a naturali. Matth. 10,21 p. 334,60 cum pater tradit filium, quod -issimum est et nulli bestiarum conveniens. *ibid. al.*

adv. ***innaturaliter.** *modo innaturali, praeter naturam – auf un-, widernatürliche Weise:* **1** *in bonam partem de divinitus factis:* CHRON. Reinh. a. 1191 p. 548,27 aquam bene coopertam deposuit *mater* in scrinium, ubi continuo pro inmissione sacramenti potencialiter et -r colore et essentia in sangwinem Christi conversa est. **2** *in malam partem c. sensu turpitudinis:* ALBERT. M. bon. 289 non est dubium de talibus *(sc. virginibus)*, quae se sic -r et violenter corrumpunt, quin sint corruptae. animal. 24,2 nichil aquaticorum umquam -r visum est coire.

***innaturalitas,** -atis *f.* *status naturae contrarius – Widernatürlichkeit:* ALBERT. M. Matth. 19,5 p. 491,75 ostenditur damnatio et inordinatio et -s bigamiae.

1. innatus, -a, -um. *non natus – nicht geboren:* EKKEH. IV. bened. I 56,26 par Pater est Nato, par spirituique sacrato, ipse sed -us. VITA Gebeh. Const. 1,26 sermonem . . . suum hoc iuramento solebat firmare, prout diceret 'per meum caput -um', quia videlicet non natus, sed de utero matris excisus. *v. et p. 1935,38.*

2. innatus *v.* innascor.

innavigabilis, -e. *non navigabilis – nicht schiffbar:* ALBERT. M. caus. element. 1,2,8 p. 75,69sq. licet utrumque *(sc. mare)* sit -e in oppositis temporibus, tamen Indum mare omnino efficitur -e et tenebrosum. p. 76,12. meteor. 2,2,11 p. 75,33 profundum Amphitritis ex parte aquilonis non potest accipi, quia ibi -e est a litore in litus. nat. loc. 1,8 p. 15,83 procellosum facit *ventus* mare et -e.

innavigo, -are. *navigando invehere, importare – einschiffen, mit dem Schiff einführen, importieren:* CHART. Hans. 810 p. 280,8 (a. 1278) unusquisque, qui merces -at in nostra statione *eqs.* p. 280,10 mercimonia, . . . in nostra statione que -antur, non solvent windegelt. *ibid. al. v. et vol. III. p. 1268,10.* *cf.* enavigo.

1. innecto, -nexui, -nexum, -ere. *script.* -nix(us): *l. 71. 72. form.:* *inf. praes.* -nexere: *p. 1938, 2.* *partic. fut.* -nect(urus): *l.69.* *usu refl.: l.52.p.1938,26.35; intrans.: l.59.*

I *inserere, infigere, ad-, coniungere – festbinden, befestigen (in, an), verbinden (mit):* **A** *proprie:* Ps. VEN. FORT. Leob. 85 crux . . . funiculo, unde ceciderat, . . . nemine sublevante sese -uit. ANON. geom. I 3,19 p. 330,5 sumamus unius cubiti in longitudine lignum, cui alia tria in dimensione aequalia tali coniunctione -antur, ut *eqs.* UFFING. Liutg. 23 caecatas mentes viciosa cubilia signant, vipera dira suum quibus -ens laborinthum noxia possessis inspirat toxica fibris. ALBERT. M. animal. 1,311 cordas . . . emittunt *musculi* et ad . . . arcus mandibulae -unt. *al.* *intrans. i. q. inhaerere – festsitzen (an):* AETHICUS 44 p. 104,3 velox stilus -ens manu calabat. **B** *in imag. vel translate:* **1** *addere – hinzufügen:* **a** *in univ.:* LEG. Wisig. 4,5,6 p. 202,23 multorum . . . mentes pontificum . . . quedam de his, que in eorum diocesi fundatis ecclesiis . . . donantur, . . . iuri ecclesie principalis -unt. CHART. Basil. A I 111 p. 171,6 altare . . . alteris -xuit *archipraesul* donis. DIPL. Heinr. IV. 246 p. 312,37 quod *(sc. servitium subministrare)* etiam de . . . marchione Eggeberto, cum carnem terrae debitam deposuerit, statuentes eidem conditioni -imus. **b** *de scriptis:* EPIST. var. II 29 p. 347,1 quod . . . sententias . . . a sanctis patribus facetissime expositas huic forem -cturus (-xurus *p. corr. V*) operi. TRAD. Frising. 704 p. 591,13 quorum *(sc. testium)* nomina subter -ixa sunt: *eqs.* ERMENR. ad Grim. 1,12,46 sume . . . gustum hic huius cum laude triumphi, versibus -ixis cerne suprema notis. CHRON. Salern. 107 p. 107,28 illam *(epistulam)* huic ystorie -xere facimus. MENS. MONOCH. 10 (VeröffMus HistKommBAdW. VII. 1989. p. 196) hoc in loco *(sc. monochordi)* tetrachordum synemmenon debes *(sc. lector)* -ere. *al.* **2** *iunctura* moram, moras *sim.* -ere: **a** *morari – eine Pause machen, verweilen:* POETA SAXO 1,297 statuit *Carolus* . . . moras -ere nullas, quin *eqs.* LIBER tram. 21 p. 32,4 nulla sit licentiam ibidem moram -ere magistros vel ipsos infantes. THIOFR. Willibr. I 5 p. 464[A] non . . . moras -uit, sed . . . navim impulit. BALDER. Alber. 26 p. 256,49 omnibus *(sc. actis)* tantam moram -bat, quod *eqs.* **b** *struct. c. dat. i. q. moram imponere – eine Pause auferlegen:* MEGINFR. Emm. 10 p. 979[C] in vicum quemdam . . . morarum causas -it sociis inventa gerendi quidlibet occasione. **3** sub tutamine -ere *i. q. tutelae submittere – dem Schutz unterstellen:* DIPL. Otton. I. 142 omnia *(sc. possessiones canonicorum)* . . . sub tutamine nostrę dominationis -imus (*antea:* canonicam . . . mundeburdo nostro et defensioni subiunximus cum omnibus rerum suarum possessionibus). **4** *usu medial. i. q. coniungi – sich verbinden (spectat ad matrimonium):* LEG. Wisig. 4,5,7 p. 206,10 illi . . ., qui absoluti ab obsequiis ecclesie per canonicam sententiam debito ordine manumittuntur, et ingenuarum mulierum -i copulis poterunt. **5** *usu refl. i. q. operam dare, deditum esse – sich bemühen (um), sich widmen, sich einsetzen (für):* GERH. AUGUST. Udalr. 1,28 l. 260 toto nisu servicio imperatoris se -ere studuit. **6** *concedere – zuerkennen:* LEG. Wisig. suppl. p. 477,19 quibus omnibus synodalibus gestis decretis atque peractis . . . auctoritatis nostrae vigorem his -ere procuramus.

II *vincire, alligare, constringere – fesseln, umhängen (mit):* **A** *in univ.:* **1** *proprie:* WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 45 unus *(sc. hostium)* rabidis -ens forcia v i n c l i s b r a c h i a surrisit: '*eqs.*' (5,158). EUPOLEMIUS 1,207 eum *(lupum)* plaga precipitem mox -it nexumque tenet. **2** *in imag.:* CAPIT. episc. II p. 63,8 viderint *(sc. sacerdotes)*, qualiter se a laqueo liberent, quo se -unt 'ponentes in caelum os suum' et loquentes adversus sacros 'canones'. **B** *ornare, circumdare – schmücken, umhängen:* WALTH. SPIR. Christoph. II 1,34 pulcris -ere colla coronis.

adi. **innexus,** -a, um. *coniunctus – verbunden (in imag.):* PURCH. Witig. 84 quod me *(sc. Augiam)* coniugiis iterato foedere cernis *(sc. poeta)* -xam *eqs.* VITA Arbog. 2 (RömQuartSchr. 12 p. 302) hic beatus sacerdos Christi prefato regi amica familiaritate adeo est -xus, ut *eqs.*

[2. innecto *v.* humecto. *adde ad p. 1149,65sqq.:* FRID. II. IMP. art. ven. 5 p. 124,15 carnes . . . sint . . . u-te *(ci.,* innectate *ed.)* in aqua dulci. p. 125,7 u-entur *(ci.,* innectentur *ed.)* pedes . . . in aqua.]

***innegabilis,** -e. *pendet* quin: *l.54. adde* ALBERT. M. cael. 2,3,8 p. 159,51.

non negabilis, haud dubius – unbestreitbar, unzweifelhaft: RATHER. Metr. 8 l. 357 quae *(verecundia)* inter bonos impetrationis -e possidet robur. ALBERT. M. sent. 2,6,7 p. 135[b],37 -e est daemones frequenter esse cum hominibus et in hominibus. spirit. 1,1,9 p. 228[a],5 -e igitur est, quin *eqs. ibid. al.*

adv. ***innegabiliter.** *modo non negabili, sine dubio – auf unzweifelhafte Weise, ohne Zweifel:* RATHER. phren. 12,376 cum . . . sanctorum patrum sanctionibus se incardinatum . . . -r probavisset *eqs.* epist. 30 p. 173,3 tolerabiliores . . . iudico eos, qui, mali cum -r sint *eqs.* ALBERT. M. phys. 3,1,3 p. 154,21 -r sententia Aristotelis est esse motum in tot praedicamentis, in quot est forma, quae per motum acquiri potest. praedicab. 2,8 p. 37,46 quia -r v e r u m e s t *eqs.* (praedicam. 7,11 p. 161,24).

***innegotiose** *adv.* *inerter, otiose – untätig, in, mit Muße:* ALBERT. M. eth. I 549 p. 472,16 'qualiter . . . essem prudens', ego, 'cui', scilicet mihi, 'aderam -e (*p. 1142[a],3* ἀπραγμόνως)', quia non tractabam mea negotia?

***innexio,** -onis *f.* *conexio – Verknüpfung, Verbindung:* GERB. (?) astrolab. 2,14 haec res tectis -bus intricata est nec omnibus ad intelligendum enodabilis.

***innicto,** -are. (in *et* νύξ) *noctem degere – die Nacht verbringen:* WOLFHER. Godeh. I praef. p. 168,30 ne . . . culper sanctitati vestrae *(sc. praeceptori)* plurimis vivaci pervigilio

-anti prolongato sirmate velle fastidium ingerere *eqs*.

innierunt *v.* ineo. **innimicus** *v.* inimicus.

innitor, -nixus (-isus) sum, inniti. *script.:* ini-: URSO gloss. 31 p. 63,28. -xt(us): *l.69. partic. perf. plur.* inisi: *l.35. struct.: pendet* super *c. acc.: l.37.71. confunditur c.:* anniti: *l.26.* eniti: *p.1940,7.* imitari: *l.47.* mixt(us): *l.71.*

niti, incumbere – sich stützen, stehen (auf), anlehnen (an), getragen werden (von): **1** *proprie:* **a** *strictius:* WALAHFR. carm. 61,17 dum geminis -xa viget structura columnis. DIPL. Loth. I. 122 p. 281,3 capsam auream cum altare subposito -entem quatuor columnis argenteis. WALTH. SPIR. Christoph. I 8 ubi . . . Christoforus baculo peregrinationis stetit -xus. MIRAC. Bert. 3 p. 510,47 ubi *(sc. in rota)* astulae et tabulatae . . . claxendicis super -i ac configi debuerant. *al.* **b** *latius:* **α** *vehi, ferri – sich tragen lassen:* MILO Amand. II 3,373 dum . . . ille . . . polum iugibus cuperet conscendere votis alba velut geminis alis -xa columba. **β** *i. q. acclinari, contingere – (unmittelbar) anliegen (an), berühren:* THEOPH. sched. 3,87 p. 161,13 interius *(sc. ampullae)* pone lignum rotundum, cui -atur *particula*, ut non complicetur. **2** *in imag.:* DIPL. Loth. III. 20 p. 30,3 cuiuslibet tabernaculi Dei status firmius figitur, cum regno tamquam principali et fortiori paxillo -itur. WIPO gest. epist. p. 3,24 de his . . ., quae ipse vidi . . ., fructum a nobis colligere volentibus stilo veritatis -xus propalabo. **3** *translate:* **a** *in univ.:* ANNAL. Quedl. a. 1000 p. 510,14 sibi . . . iam soli -i (anniti *D*) conspiciens curarum pondere gravatur *imperator*. LUDOLF. summ. 5,6 p. 389,23 dicuntur . . . petitorie a petendo, et -untur plus gracie quam iuri. **b** *confidere, sustentari, stabiliri – vertrauen, sich berufen, sich verlassen (auf):* LIBER diurn. 84 p. 94,25 salutiferis sanctorum patrum doctrinis -imur. DIPL. Heinr. IV. 303 p. 399,19 (spur.) abbate . . . et abbatissa . . . aliquid, quo -i possent, non habentibus *eqs*. CHART. Mog. A II 376 p. 623,23 cum . . . abbas suo -retur auctori illumque produxisset et ille factum non diffiteretur *eqs*. NARR. itin. nav. p. 195,6 velis -si (inisi *cod.*) ventorum adversitate impediebamur. ALBERT. M. sent. 2,1,3 p. 11[b],41 nec coepit *materia* nec desinit; et super hanc rationem -xi sunt philosophi. *al.* **c** *operam dare, studere – sich bemühen (um):* HROTSV. Abr. 3,11 ipsam *(sc. Mariam)* in duorum intervallo dierum divinae -entem laudi solito non sensi. VITA Euch. Val. Mat. 7 ut alii ex eis *(sc. ex turba saevientium)* incassum iactui -entes brachiis extentis inflexibiles starent, alii *eqs*. EPIST. Hildesh. 68 ut . . . in iure nostro *(sc. episcopi)* commodetis *(sc. papa)* nobis placabilis gratie vestre favorem cum omni fiducia -entes, ut *eqs*. **d** *accommodare se (ad), respicere – sich richten (nach), berücksichtigen:* BEDA temp. rat. 23,3 -atur *(sc. qui lunae cursum scire voluerit;* imitatur *R[1])* alphabetis, quae in annali videt libello iuxta cursum distincta lunarem. RUOTG. Brun. 12 requisivit . . ., quibus consuetudinibus -i debuisset. THIETM. chron. 4,72 p. 214,26 quicumque temerarius sapienti non -itur consilio *eqs*. **e** *consistere (in) – beruhen (auf), begründet sein (in):* ALBERT. M. metaph. 1,4,2 p. 49,71 quod *(primum simplex)* est universi esse causa, nulli -ens numero, omni tamen rei numerum dans. **f** *regi (ab), pertinere (ad) – gelenkt werden (durch), gehörig sein (zu):* URSO gloss. 31 p. 63,26 inde est, quod ab umbilico inferius . . . inferiora duo membra solidantur in unum, unde tantum duobus pedibus graditur, ab umbilico superius quia discretio corporum est manifesta, duo animalia divisa videantur, cum duo sint capita, quibus sua membra usque ad umbilicum distincta -untur. **g** *in potestatem habere – verfügen (über):* CONST. imp. II 308 (a. 1231) quod heredes condempnati bonis eius deberent hereditariis ac patrimonio gaudere . . ., domino vero, cuiuscunque esset homo condempnatus, bonis eius mobilibus -ente. CHART. Eberb. 452 p. 242,10 decem et novem marcas . . . abbati . . . restituet *(sc. heres),* et ex tunc quelibet pars iuri suo circa bona eadem -etur. **h** *favere, deditum esse – geneigt, zugetan sein:* THIETM. chron. 7,55 p. 466,29 huius *(Irmingerdis)* senior germana nepti suae -xa (-xta *1 a. corr.*) Fritherunae et crebro amissae sororis et assiduae infirmitatis dolore deficiens *eqs*. VITA Serv. 60 p. 137,24 pre nimio affectu, quo -xa (mixta *C*) super eum erat *abbatissa eqs*. DIPL. Ludow. Germ. 53 p. 72,22 (interp.) cui *(Hattoni)* speciali devotione semper ac libenter -imur. CHART. eccl. Erf. 149 cui *(ecclesiae beati Petri)* toto cordis affectu -or *(sc. comes)*.

adv. **innixe** (innixius). *instanter – inständig:* UDALSC. Conr. 15 hic *(puer debilis)* fama beneficiorum beati viri attactus patri suo, quatinus Constantiam deferretur, supplicavit -ius (enixius *2*). *cf.* enixe.

innitus *v.* hinnitus.

[innixo *v.* immisceo. *(corrupt., ut vid.) adde ad p. 1338,21sqq.:* ANTIDOT. Glasg. p. 154,25 mitis omnia pulver de species, qui *(i. cui)* subt<tiliter> -erunt *(corr. Fiedler,* innixarunt *ed.)* ciminum assum semis uncia *eqs*.**]**

1. innixus *v.* innitor. **2. innixus** *v.* innecto.

inno, -are. *nare, vehi (in) – schwimmen, segeln (auf):* **1** *in univ.:* PASS. Ursulae 13 per plures dies fluidum -bant *virgines* marmor. **2** *immergi (in) – eintauchen (in):* MILO Amand. II 1,390 sol . . . magnum -are parabat Oceanum.

innobilis *v.* ignobilis.

innocens, -entis. *script.* -osc-: CONST. Melf. 2,10 p. 311,8 *(var. l.). form.: gen. plur.:* -tum: *l.26.33. al.* -torum: *l. 32. usu subst.: l.28.32sq. al.*

non nocens, innocuus, insons – unschuldig, harmlos, unbescholten: **1** *in univ.:* LEX Ribv. 32 ignoro *(sc. dominus),* utrum servus meus culpabilis an -s ex hoc extederet (extiterit *B*). CONST. Constant. 86 dicentes *(sc. sacerdotes)* mihi *(Constantino)* debere fontem fieri . . . et compleri hunc -ium (-tum *var. l.*) infantum sanguine. GODESC. SAXO gramm. 1 p. 387,14 leo *(sc. est diabolus),* dum persequitur -es *(spectat ad I Petr. 5,8)*. THIETM. chron. 4,21 exspiravit *comes* -s in facto predictae accionis. *persaepe.* **2** *spectat ad sanctos -es martyres (loci spectant ad Vulg. Matth. 2,16):* TRAD. Patav. 77 (a. 821) actum est . . . hoc . . . die natali -orum. GERH. AUGUST. Udalr. 1,1 l. 123 in die solempnitatis -tum . . . ordinatio eius peracta est (*sim.* THIETM. chron. 1,25 p. 32,23). *al.* **3** *per enallagen:* CONST. Constant. 96 quoniam . . . effusionem sanguinis -is horruisti *eqs*. (*sim.* THIETM. chron. 7,43 p. 450,17. VITA Adalb. Prag. C 30 p. 84,3. HILDEG. scivias 2,6 l. 1197). CONSUET. Marb. 45 ut probatissimo seniori ad custodiendum deputentur *pueri*, . . . qui eos et -is v i t ę exemplis informet *eqs*. (198. DIPL. Conr. III. 297 [spur.]).

adv. **innocenter.** **1** *sine culpa, peccato – unschuldig, rechtschaffen:* CONC. Karol. A 37,41 nisi . . . se -r vixisse . . . probaverit *presbyter*. AGIUS vita Hath. 2 aurum et apparaturam pretiosam, quae infantes, utpote pulcra, quamquam -r, concupiscunt, neque concupivit neque *eqs*. RUOTG. Brun. 20 p. 21,6 quanta inportunitate precipites perire festinant *(sc. rebelles)* secumque prolem meam *(sc. imperatoris)* -r educatam in omnia scelera versant. THIETM. chron. 8,3 p. 496,16 liceat Christo coniugatis -r vivere. *al.* **2** *immerito – unverdientermaßen, zu Unrecht:* DIPL. Conr. II. 252 p. 348,23 quod quidam Cremonensis vir . . . quendam diaconem . . . -r occiderat (*inde* DIPL. Heinr. III. 27). BERTH. chron. B a. 1075 p. 225,11 potius . . . inordinata . . . regis coactione pugnando -r occumberent *Saxones* quam *eqs*. EPIST. Hann. 47 p. 91,30 non . . . te *(episcopum)* latuit canonicorum meorum legatos -issime ibi *(sc. in praedio alienato)* . . . cęcatos. *al.*

innocentia (-cia), -ae *f.* *confunditur c.* ignorantia: *l.67.*

status innocens, innocuus – Unschuld, Harmlosigkeit, Unbescholtenheit: **1** *proprie:* LEG. Wisig. 2,2,6 removeri debet iniuriam ab his, quorum probatur -a (-am *R*) a molestiis inproborum existere aliena. GLOSS. psalt. Lunaelac. 57,4 propria voluntate se alienavit *(sc. homo mendax)* ab -a, quam habuit creatus a Deo. RUOTG. Brun. 16 alii -ciam eius *(archiepiscopi)* in cęlum ferre, virtutes predicare. OTTO FRISING. gest. 1,51 ut -am meam *(sc. Abaelardi)* ipsa rerum veritas . . . excuset. CONST. Melf. 2,1 p. 297,15 ut ipsi *(malefactores)* purgare suam -am (ignoranciam *O*) non curarent (*sim.* CONST. imp. II 196,6. *al.*). *persaepe.* **2** *meton. de infantia:* VITA Gamalb. 1 (ed. Levison) quae *(infantia)* et alio nomine . . . vocatur -a.

***innocentula,** -ae *f.* *puella parva innocens – unschuldiges kleines Mädchen:* HUCBALD. Rictr. 21 p. 86[B] meam . . . -am . . . immatura morte praereptam lugere *(sc. permittant sorores)*.

[Mandrin]

? ***innoceo,** -ere. (in *et* nocere) *instare – zusetzen, zu schaffen machen:* THIETM. chron. 7,56 p. 470,1 ob morbum sibi -entem (nocentem *p. corr. cod.;* imminentem CHRON. Thietm.) bibebat *Bolizlavus* supra modum.

***innocivus,** -a, -um. *non nocens – unschädlich, harmlos:* ALBERT. M. eth. II 7,2,5 p. 511a,6 prosequuntur *homines* -as delectationes, hoc est, commensuratas virtuti, quae nihil nocent.

innocuus, -am, -um. *usu subst.: l. 14. 18.* **1** *non nocens, innocens insons – unschuldig, harmlos, unbescholten:* **a** *de animantibus:* **α** *in univ.:* WALAHFR. Gall. 1,10 p. 292,4 praeter cervos et -orum greges animalium ursos gignit *solitudo* plurimos. AGIUS epic. Hath. 540 terni fratres obiere tenelli, quod fore hos ipsos approbat -os. EKKEH. IV. pict. Mog. 794 iubet *Pilatus* -um crucifigi. GESTA Godefr. Trev. 9 p. 204,6 iuravit in eo *(sacro evangelio)* de inposito sibi crimine -um se esse. RUP. TUIT. vict. 2,19 p. 68,7 offerendo agnum, simplex animal et -um contra serpentem malitiosum et nocivum. METELL. Quir. 8a,30 -o . . . crimen opes sunt. *al.* **β** *per enallagen de corporibus sim. -orum:* WALTHARIUS 548 cruor -us me tinxerit? HROTSV. Pel. 81 -o madefecit *tyrannus* sanguine rura. *spectat ad sanctos innocentes martyres:* SYLL. Sangall. 2,2 salvete, -a corpora fusa neci. **b** *de rebus i. q. non perniciosus, tutus – ungefährlich, sicher:* HINCM. divort. 6 p. 152,15 sanctis erit *ignis futurus* -us et scelestos aduret. AUDRAD. carm. 1,69 -os ignes iuxta mox collocet *artifex* illud *(sc. scyphum fabricandum).* GUNTH. PAR. hist. 23 l. 27 summario, qui scrinia cum sacris ferebat reliquiis, per medium sui transitum prestabant *(sc. praedatores)* -um. **2** *immunis – frei, verschont (usu publ. et iur.):* LEG. Wisig. 9,2,9 p. 376,4 illos . . . ab . . . legis *(desertoribus constitutae)* sententia decernimus permanere -os, quos *eqs.*

adv. **innocue.** **1** *sine culpa, peccato – unschuldig, rechtschaffen:* CHRON. Noval. 5,8 gratiam spopondit *rex* habere largissimam, si obsequium illius frequentaret *Rogerius* -e. GUNTH. PAR. hist. 4 l. 8 ut . . . caste et -e se haberent *peregrini.* **2** *sine damno – ohne Schaden:* **a** *sensu act.:* TRANSL. Auct. 21 p. 53D nec erat barbaris . . . declinare ad dextram neque ad sinistram, sed per medium incolis . . . illaesis -e pertransire. **b** *sensu pass.:* ALBERT. M. cael. hier. 2 p. 28,7 'aestimantes . . .' angelos 'quosdam . . . viros fulgureos . . . respergentes candidum et igneum -e' (*PG 3,141B* ἀβλαβῶς), id est habentes splendorem ignis sine nocumento adustionis. *al.* animal. 23,34 caristae sunt aves . . ., quae -e flammis involant.

innodatio, -onis *f. script.:* -ota-: *l. 50.* -dit-: CHART. Pruf. 25 (Mon. Boica XIII p. 197,12).

1 *obligatio, adactio – Verpflichtung, Bindung:* FORM. Wisig. 6 p. 578,21 Aquilianae legis -e subinterfixa, qui omnium scripturarum solet adicere plenissimam firmitatem (*cf.* 1 Aquiliam . . . commemorans legem). LEG. Wisig. 12,3,20 p. 449,15 si forte placitorum -e (innot-es, innot-is *var. l.*) se esse asserant *Iudaei* inligatos *eqs.* **2** *implicatio, conexio – das Binden (durch), das Verhängen, Belegen (mit), Verurteilung (zu):* LEO MARS. chron. 2,43 p. 250,9 apostolici a n a t h e m a t i s -e . . . scriptioni apposita, ne quis *eqs.* (PETR. CAS. [?] chron. 4,59. CHART. episc. Halb. 290 l. 26. *sim.* CHART. Rhen. med. II 262 p. 304,12). VITA Cuneg. A 1 p. 821b,12 que omnia ipse domnus apostolicus . . . dura banni sui -e septuaginta . . . duorum episcoporum . . . auctoritate ipso die confirmavit.

1. innodo, -avi, -atum, -are. *script.:* ino-: INNOC. III. registr. 1,557 p. 812,32. -ot(o): *p. 1942,31. usu refl.: p. 1942,1. 27.*

(al)ligare, vincire – (an-, fest)binden, fesseln: **1** *proprie:* NARR. Ebr. (NArch. 6. 1881. p. 527,28; c. 1200) habitatores in captivitatem . . . abducebant *(sc. praedatores),* et quosdam compedibus -bant. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 179,24 quod *(caput longae)* debet implicari cum alio capite longe subtus perticam et -i prius uno nodo, postea *eqs.* p. 180,3. 3 p. 3,5sq. -entur *corrigiolae* invicem, quam propius et strictius potuerint -ari. **2** *in imag. vel per compar.:* **a** *in univ.:* HELM. chron. 69 p. 133,36 videres . . . virum . . . post acceptum episcopale nomen quasi -tum vinculis quibusdam. FROWIN. explan. 6,2 l. 145 si redivivum penitentiae tempus mereri potuisset *anima peccatrix,* . . . quantis se devotionum vinculis -ret. **b** *de memoria scriptis servanda:* NARR. itin. nav. p. 179,5 qui *(antiqui)* gesta sua scripture laqueis -are satagerunt, ut *eqs.* CHART. Heist. 16 p. 116,35 dignum duximus *(sc. archiepiscopus)* hanc actionem presenti pagina -are. 19 p. 121,19 hec acta . . . scripto -vimus (*sc. archiepiscopus; sim.* CHART. ord. Teut. [Hass.] 17. CHART. Turic. 867 p. 328,6). **c** metris -are *i. q. in versum redigere – in Versform bringen:* RAHEW. flosc. 1,2,2 instas, urges precibus, pater venerande, . . . scripturarum abdita metris -are. **3** *translate (usu publ. et iur.):* **a** *implicare – belegen (mit):* LIBER diurn. 71 p. 68,14 quod si quisquam contra huius nostri *(sc. papae)* preceptionis . . . pagina venire temptaverit, sit . . . a n a t h e m a t i s v i n c u l o -tus (DIPL. Otton. I. 390 p. 532,7. TRAD. Patav. 614 p. 225,13. CHART. Turic. 303 p. 186,12. *al.*). VITA Heinr. IV. 3 p. 16,13 regem b a n n o -vit *apostolicus* (CHART. archiep. Magd. 238 p. 299,38. TRAD. Frising. 1544c). DIPL. Otton. II. 137 ut . . . tam viri quam et femine nulla iniusta districtione servitutis deinceps -entur. *al.* **b** *condemnare – verurteilen:* CHRON. patr. Grad. 6 dans *(sc. papa)* . . . epistolam . . . -antem memorati Fortunati heresim. **c** *implicare – (in etw.) verwickeln:* THEOD. AMORB. (?) Tryph. et Resp. prol. p. 291,18 ne tantae calumpniae ansa nostram parvitatem aliquo modo -are videatur *eqs.* **d** proprietati se -are *i. q. se in servitutem redigere – sich in den Zustand der Leibeigenschaft bringen:* TRAD. Formb. 437 (c. 1165) quedam femina . . . aliquantule libertatis (parwip) . . . patris legibus secessit et per hoc proprietati se -verat. **e** *convincere – überführen:* DIPL. Arnulfi 50 p. 72,31 (interp. s. XII.in.) hic talis *(sc. electus)* ab episcopo Argentinensi investiatur et in abbatem benedicatur, sed nunquam postea deponatur, nisi . . . tali facinore -etur *(G,* -tetur *D),* quod *eqs.* **f** *de decreto confirmando i. q. conferre – verleihen:* LEG. Wisig. 12,1,3 p. 410,11 ad perennem memoriam valorem ei *(decreto)* perpetuum -amus.

2. innodo *v.* 1. innoto. **[innoicus** *v.* dyspnoicus.]

***innoleo** *v.* 2. *inoleo.

[innomerius *v.* in *et* pomarium. ANTIDOT. Glasg. p. 144,25 ipse est onfacinum oleum . . ., est . . . ⌊in pomeriis⌋ *(corr. Fiedler,* innomeriis *ed.).*

innominabilis, -e. *usu subst.: l. 43.* **1** *qui nominari non potest vel debet – der nicht ge-, benannt werden kann oder soll, un(be)nennbar:* **a** *in univ.:* ALBERT. M. herm. 1,2,5 p. 393b,39 quando dicimus -e, hoc nihil est, et tamen prout cadit in apprehensione per suum oppositum, quod est nominabile, ad aliquid excitat intellectum. **b** *de Deo:* GUNTH. PAR. orat. 5,1 p. 139D eum *(Deum)* tanquam -em reticentes . . . aram ignoti esse Dei tituli superscriptione vocaverunt *Attici (spectat ad Vulg. act. 17,23).* ALBERT. M. div. nom. 1,61 p. 38,36 'laudant' *theologi* Deum 'ut -em' (*PG 3,596A* ἀνώνυμον) et ut 'omni nomine' nominabilem. *ibid. al.* **2** *non memorabilis – nicht erwähnenswert:* CONR. MEND. Attal. p. 131,25 festum sanctae Athalae quondam . . . clarum et illustre, nunc vero spretum et -e.

adv. ***innominabiliter.** *modo eius qui nomine, ratione aliquid comprehendere non potest – ohne die Fähigkeit, etwas namentlich, begrifflich zu fassen:* ALBERT. M. intellect. 2,1,10 p. 518b,37 divina, quantum fas est, secundum facultatem incipit *intellectus depuratus a passionibus* videre, licet -r ea participat et quodammodo infinite.

***innominabilitas,** -atis *f. status eius qui nominari non potest – Un(be)nennbarkeit:* ALBERT. M. sent. 1,2,4 p. 58,45 est *(sc. nomen Domini)* verbum non dicibile, et irrationabilitas, et non-intelligibilitas; et alia translatio *(sc. Eriugenae, v. notam ed.)* habet '-s'.

innominatus, -a, -um. *non (certo nomine) vocatus, nominatus – nicht (namentlich, mit eigenem Namen) genannt, unbenannt:* DIPL. Heinr. II. 458 villas . . . nominatas ac -as, terras cultas vel incultas *eqs.* ALBERT. M. eth. I 144 p. 127,21 superabundat *(sc. quidam)* <in> 'intimiditate' – et hoc extremum est '-um' (*p. 1107b,1* ἀνώνυμος; *sim.* ALBERT. M. eth. II 2,2,7 p. 182b,14). animal. 1,243 haec *(sc. cartilago post peltalem cartilaginem sita),* quia videri non potest, vocatur -a sive

quae nomen non habet *(spectat ad cartilaginem cricoideam q. d.; de re v. J. Hyrtl, Onomatologia anatomica. 1880. p. 270). al.*

***innomino,** -are. (in *et nominare*) *nominare – (be)nennen:* FORM. imp. 49 quae *(villae)* -antur illas et illas.

innormis, innormiter *v.* enormis.

***innormo,** -avi, -are. (in *et* normare) *ordinare, in normam redigere – (gerade) richten, in Ordnung bringen (in imag. vel translate; spectat ad educationem: l.13):* HEIRIC. Germ. I 1,87 curvos -ans (schol.: componens) regula mores. VITA Richardi 7 p. 283,34 quanta sollicitudine in ampliando loco et monastica religione -anda ... invigilaverit *eqs.* 11 p. 286,28 in tantum bona sui institutione -vit *(sc. comitem)* et sacris litteris imbuit, ut *eqs.*

innoro *v.* ignoro.

***innotabilis,** -e. *non notabilis, non vituperandus – tadellos, fehlerlos:* FORM. extrav. II 1 p. 550,1 enumerare iussit *(sc. imperator)*, quibus virtutibus et moribus ornatus quibusque vitiis et reprehensionibus -is existere debeat, qui ad talem honorem *(sc. episcopatum)* desiderat pervenire.

***innotalgium** *v.* *enopthalmium.

***innotatio,** -onis *f. nominatio, commemoratio – (namentliche) Nennung, Erwähnung:* CHART. Rhen. med. II 295 p. 329,11 (a. 1203/12) presentem paginam ... tam sigilli nostri impressione quam ipsius abbatis necnon testium -e fecimus *(sc. archiepiscopus)* insigniri.

***innoteo,** -ere. (innotescere, *de formatione v. Stotz, Handb. 2,VI § 176*) *notum esse, apparere – offenbar sein (als), erscheinen:* MANEG. ad Gebeh. 4 p. 318,5 fraudulenciam tuam ... conveni, ut omnibus legentibus tanto reprehensibilior quanto dolosior -eas.

***innotescentia,** -ae *f. confunditur c.* innocentia: *l.35. actio innotescendi – das Bekanntwerden:* ALBERT. M. bon. 376 p. 206,22 poena est duplex, scilicet convicium ab homine, et respectu illius est erubescentia vel -a (innotentia, innocentia *var. l.*) sola, scilicet quod manifestatur turpitudo actus.

innotesco (-tisco), -notui, -ere. *script.:* ign-: *l.68. adde* CHART. Altaerip. 26. ino-: EPIST. Desid. Cad. 2,16. -tissc-: FORM. Morb. 5. *form.: indic. praes.* -tu(o; *cf. Stotz, Handb. 4,VIII § 114.4*): *l.62. p.1944,3. partic. perf. pass.* -not(us): *l.54. struct.: c. acc. pro dat.: l.55.58. usu medial. sensu act.: l.67.68. p.1944,1. al. impers. (cf. Stotz, Handb. 4,VIII § 114.4): l.46sqq.62. usu refl.: p.1944,10. metr.* -nŏt-: LIUTPR. antap. 5,24. VITA Maxim. Trev. II 72.

1 *intrans. i. q. notum fieri, patescere – be-, erkannt werden (als), offenbar werden:* **a** *de rebus:* **α** *usu impers.:* LEX Sal. Pipp. 10,3 si quis ... pecora aliena invenirit ... et eas inclauserit, ut nulli penitus -iscat (-at *D8*, -uerit *E; item* LEX Sal. Karol. 9,3. LEX Sal. Merov. 9,3) *eqs.* DIPL. Heinr. II. 357 p. 460,21 omnibus Christi nostrique fidelibus -at, quia *eqs.* (DIPL. Heinr. IV. 221. *sim. al.*). CONSUET. Bamb. p. 295,6 ignota ... persona examinanda est, donec, qualis sit, -at (*sim.* CONSUET. Marb. 1). INVENT. Udalr. August. 5 (MGScript. IV p. 428b,39) dum sibi *(praeposito)* -tum foret *eqs.* TRAD. Patav. 1165 -at ... omnes Christi fideles, quod *eqs. saepius.* **β** *usu pers. (c. acc. pro dat.):* ARBEO Emm. 36 p. 81,1 dum nos (nobis *var. l.*) res *(sc. rusticum uxorem caecam repudiasse)* -uisset *eqs.* **b** *de hominibus:* **α** *excellere, famosum se praebere – sich hervortun, sich als bemerkenswert erweisen, auffallen:* FORM. Salisb. II 3,2,43 nos, qui presumus, ... ex ... morum nobilitate -ere debemus. 3,12 sapiens verbis -it paucis (*sim.* FORM. Sal. Merk. 61 sapiente pauca -uitur [-uit' *cod.*] maxima). LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p. 242,31 nulla commendatione maiorum ..., sed sola sapientiae ... suae prerogativa imperatori Heinrico -uit *Anno.* CHRON. Albr. a. 1203 p. 882,25 quidam sanctus Drogo ... in Hainaco tumulatus cepit ... miraculis -i. **β** *usu communi:* THEOD. THEOL. Conr. praef. p. 213,22 ausum sumpsi vestrae -i (ign- *1*) celsitudini *(sc. Theoderico episcopo).* **2** *trans. (absol. sive c. praep.* de: *p. 1944,3):* **a** *notum facere, indicare, (de)nuntiare, demonstrare, insinuare, manifestare – bekanntmachen, -geben, verkünden, kundtun, andeuten, offenbaren:* **α** *in univ.:* ARBEO Corb. 27 sententiam viro -bantur (-bant *p. corr. 1; sc. qui miraculum viderant*) Dei. COD. Karol. 57 p. 582,12 sepius vobis *(sc. Karolo)* -uendum direxissemus *(sc. Hadrianus papa)* de Hildibrandum ... atque Rodcausum ... de sevisimum consilium. DIPL. Heinr. III. 247 omnibus sancte Dei ecclesie nostrisque fidelibus ... -imus, qualiter *eqs.* CHART. archiep. Magd. 382 p. 501,37 -imus ... universitati fidelium Christi, quod *eqs.* (CHART. Brixin. 64). *persaepe. usu refl.:* OTFR. ad Liutb. 45 secundus *(liber)* ... refert, quomodo se et quibusdam signis et doctrina sua praeclara mundo -uit *Christus.* **β** *probare – unter Beweis stellen:* THIETM. chron. 2,39 cum id *(sc. se cum filia imperatoris concubuisse)* verum esse sacramentis affirmaret *Cono*, cum eodem *(Burchardo)* congressus in primo aditu dexteram mendacem perdidit et iniusticiam suimet devictus -uit. **γ** *praescribere – vorschreiben:* BERTH. chron. B a. 1075 p. 224,19 quod *(concilium)* iam archiepiscopus suis suffraganeis XVI Kal. Sept. observandum -uit. **b** *cognoscere – erfahren:* ARBEO Emm. 47 ea, que per memet ipsum didici huius viri miracula, aut quae fidelium narratione -ui (cognovi *var. l.*) *eqs.* **c** *invenire – vorfinden:* PAUL. BERNR. Herl. prol. p. 552B testor ... Deum ... numquam me tanta ipsius dona in aliqua feminarum -uisse. *cf.* enotesco.

innotitia *v.* ignotitia.

1. innoto, -atum, -are. *script.* inodare: *l.48. struct. c. dat.: l.34.*

1 *(an)notare, signare, inscribere – beschriften, -schreiben, kennzeichnen:* **a** *in univ.:* LEX Frision. 14,1 quorum unus signo crucis -atur *talus*, alius purus dimittitur. ANON. geom. I 4,24 hanc ... regulam *(sc. ad aream pentagoni computandam aptam)* nemo in ... hexagonis vel heptagonis ... dubitet habere consequentiam, et non tantum denario -tis (annotatis *A; sc. lateribus*), sed quolibet numero. FLOD. hist. 1,23 p. 121,21 hunc sepulture declaratur *Attolus* habere titulum templi pignaculo -tum: '*eqs.*' ALBERT. STAD. chron. a. 1224 p. 358,36 ipse se imperatorem Constantinopolitanum et comitem Flandriae appellavit *Baldewinus*, habens sigillum eodem titulo -tum. **b** *imaginibus (sculptis) ornare – mit (gemeißelten) Bildern ausschmücken:* FLOD. hist. 1,1 p. 62,27 cuius *(sc. portae)* ... fornicem prodeuntibus dexterum lupe Remo Romuloque parvis ubera prebentis fabula cernimus -tum (*postea:* desculptus). **2** *notum facere, indicare, (de)nuntiare – bekanntmachen, -geben, verkünden:* VITA Eucher. 13 (MGMer. VII p. 52,28; a. 751/68) custos coenubii intuens almitatem normae pede detulit -andum *(v. notam ed.).* TRAD. Ratisb. 49 placuit ... testimonialium nomina -are, qui sunt: *eqs.* CHART. Turic. 200 nos ... fratres ... cunctis -amus fidelibus populis, quod *eqs.* EPIST. Teg. I 7 p. 10,1 omnia ordinatim -amus scripta. CHART. Eichsf. 547 universis Cristi fidelibus ... cupimus *(sc. comes)* inodare, quod *eqs.*

2. innoto *v.* 1. innodo. **innotuo** *v.* innotesco.

1. innotus *v.* ignotus. **2. innotus** *v.* innotesco.

3. innotus *v.* innuo.

innovatio (-cio), -onis *f. confunditur c.* invocatio: HRABAN. epist. 29 p. 447,3.

restitutio – Erneuerung: **1** *restauratio, reparatio – Wiederherstellung, -einführung, Instandsetzung:* **a** *corpor. (per compar.: l.59):* **α** *in univ.:* LEG. Wisig. suppl. p. 475,23 regnum ... ita vestrarum *(sc. sacerdotum)* benedictionum perfruatur definitionibus consecrandum, ut -o quodammodo nostri videatur imperii haec numerositas vestri ordinis aggregati. CHART. Aquens. 67 l. 5 ad librorum, qui usu deperirent, -em. ALBERT. M. veget. 7,65 ex coelo et humore suorum principiorum accipiunt *agri* -em. **β** *de renovatione mundi (usu theol.):* ALBERT. M. incarn. 57 p. 233,48sq. mors Christi ... removit dispositionem contrariam -i; resurrectio autem sua causat gloriam et -em. resurr. 85 p. 291,21 -o mundi erit glorificatio elementorum. *ibid. al.* **b** *incorpor. de vicibus annorum ('Jahreswechsel'):* ANNAL. Mosell. a. 790 (MGScript. XVI p. 498,5; s. VIII.ex.) in civitate, quae Reganesbrug dicitur, usque ad -em anni, id est usque ad nativitatem Domini, quietus resedit *rex.* **2** *iteratio – Wiederholung:* **a** *gener.:* VITA Norb. I 12 p. 685,22 qui *(episcopus)*, quam diu vixit, ob hanc *(sc. consecra-*

tionis cassatae) causam -em aliam futuris temporibus asserebat esse gerendam. **b** *publ. et iur. de donationibus, decretis sim. confirmandis (interdum usu abund.):* DIPL. Otton. I. 127 ut hec -is nostre firmacio stabiliorem . . . per . . . curricula temporum contra infestantes teneat caucionem *eqs.* OTTO FRISING. gest. 1,58 p. 82,12 salutiferis . . . ad -em seu confirmationem antiquorum . . . promulgatis decretorum capitulis (CHART. Babenb. 511 -cionem atque c. CHART. Tirol. I 1056 p. 102,32. *al.*). CHART. Epternac. 229 quam *(donationem)* predecessores mei . . . claustralibus . . . perpetualiter habendam contulerunt, -is remedio confirmandam duxi *(sc. comes). al.* **3** *(im)mutatio – (Ver-)Änderung:* **a** *de moneta (de re cf. LexMA. IV. p. 936sq. s. v. 'Münzverrufung'):* CHART. eccl. Werd. 63 p. 81,27 (dipl. Rud. Habsb. a. 1277) in -cione monete, quicquid emergit lucri in concambio, prepositus solus percipiet. **b** *de sigillo:* CHART. Burgenl. I 386 p. 264,3 (a. 1257) anno ab incarnacione domini millesimo ducentesimo quinquagesimo septimo, sigilli nostri *(sc. capituli)* -cione anno primo. **c** *de agris ('Urbarmachung, Kultivierung'):* CHART. Wirt. 335 p. 59,13 (a. 1152) predium . . ., tunc quidem penitus incultum . . ., tum per agrorum pratorumque -es . . . aptissimum perspeximus *(sc. episcopus).*

innovator, -oris *m. restitutor – Erneuerer:* BERNO modul. psalm. 11 p. 109[b],15 -r naturae Deus homo factus est. CAES. HEIST. mirac. I 1,1 p. 7,21 hoc . . . fixum teneas ordinis nostri *(sc. Cisterciensis)* auctorem esse spiritum sanctum, institutorem sanctum Benedictum, -em vero venerabilem abbatem Robertum.

***innovitas,** -atis *f. in-, renovatio – Erneuerung:* ALEX. MIN. apoc. 21 p. 461,8 primum . . . caelum et prima terra abiit, hoc est, per -em (novitatem *W*) mutata sunt.

innovo, -avi, -tum, -are. *form. I. pers. sing. praes.* -ovio: CHART. Basil. A II 129. *usu mediopass.: l.37.59.61.62.*

in novum statum convertere – in einen neuen Zustand versetzen: **1** *renovare, reficere, restaurare – erneuern, wiederherstellen, instandsetzen:* **a** *corpor.:* WALAHFR. carm. 63,1,1 -atur nostra laetos terra flores proferens. VITA Pus. 11 p. 223,18 cęcis visum, surdis auditum . . . frequentius a Domino vidimus -tum. REGISTR. abb. Werd. 2,3 p. 17,29 debet *(sc. mansarius)* palos triginta deferre, quotiẹs necesse est ad sepem -andam. GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 124 ubi *(sc. in gehenna)* urens flamma machinationibus diabolicis semper -bitur (renovabitur *var. l.*). **b** *spirit.:* RADBERT. corp. Dom. 21,63 ut sanguis Christi . . . in praetium sumatur redemptionis et interior homo noster per hoc plenius -etur. EPIST. pont. Rom. sel. II C 1 p. 612,27 bonorum semper -amur auditu et actibus hilarescimus Deum diligentium. PASS. Kil. II 11 p. 17,19 in baptismate -atur homo. DUDO hist. 3 p. 98, 20 puerum . . . sacrosancto rore oleoque et crismate -tum et purificatum de fonte extraxit *Willelmus.* LAMB. TUIT. Herib. 1,2 p. 142,13 nec tardatur abhinc per manus sacerdotum lavacro sanctificationis -ari. *al.* **2** *iterare, repetere – wiederholen, wieder aufnehmen:* **a** *gener.:* WETT. Gall. 11 p. 263,6 denuo preces amborum *(sc. Galli et diaconi)* -antur. MUS. ENCHIR. 10 l. 28 in hac *(sc. diapason symphonia)* . . . non tam consonae voces quam aequisonae dici possunt, et in ea vox denuo -atur. RUOTG. Brun. 21 p. 22,5 hoc facto -tum est gaudium plebis. *al. usu mediopass. i. q. (denuo) accidere – sich (wieder) ereignen, (wieder) eintreten:* WETT. Gall. 12 p. 263,40 iterum -atur dolus hostis antiqui. 28 p. 272,18 ubi *(in gurgite)* Christi ad laudem miraculum -atur, cum inmanis piscis . . . preda conspicitur. 30 p. 274,22 ubi tunc luctus et meror -bantur. **b** *publ. et iur. de donationibus, decretis sim. i. q. confirmare, corroborare – bestätigen, bekräftigen.* CONC. Karol. A 56[A] p. 706,28 non aliquid novum querentes . . ., sed statuta antiquorum patrum -antes *eqs.* DIPL. Loth. III. 39 quatinus ecclesie . . . auctoritate et privilegio nostro -remus et confirmaremus traditionem quandam a predecessoribus nostris . . . collatam. GISLEB. MONT. chron. 177 p. 262,23 quo *(sigillo)* multa -vit *comes* et renovavit privilegia. CHART. cell. Mar. 54 in . . . placito nostro . . . facti huius *(sc. donationis)* recognicionem in nostra *(sc. marchionis)* -vit *praefectus* presencia. *saepe.* **3** *mutare – (ver)ändern, ersetzen (usu abund.: l. 5):* **a** *proprie:* **α** *in univ.:* VITA Norb. I 9 p. 677,28 audiens . . . Norbertus apostolicae sedis dignitatem -tam esse *eqs.* CHART. Rhen. inf. I 398 ut in cunctis fraternitatibus aut officiis . . . in x annis nemo magister aut officialis homo mutetur, -etur aut aliquo modo substituatur. WALAHFR. Gall. 1,28 p. 306,10 -ate *(sc. fratres)* consilia. CHART. episc. Hild. I 763 p. 715,4 neque theloneum . . . in feodo dedimus vel aliquid aliud circa illa -vimus *(sc. episcopus).* WILH. CONG. chirurg. 1110 ante IX dies hec ligatura non mutetur, postea -ari poterit. *al.* **β** *de moneta (de re cf. p.1945, 12):* ANNALISTA SAXO a. 951 p. 174,21 rex Otto . . . Mediolanenses subiugans monetam eis -vit, qui nummi usque hodie Ottelini dicuntur. HERM. ALTAH. annal. a. 1255 monetam . . ., quam pater suus fabricari iusserat, cassavit *Heinricus dux,* et -tam monetam Ratisponensium denariorum dari . . . permisit. *al.* **γ** *in arvorum formam redigere, exstirpare – urbar machen, nutzbar machen, kultivieren:* CHART. Rhen. 143 p. 210,17sq. (a. 1083) de forestibus supradictis, quicquid agrorum vel vinearum ad presens -tum est vel deinceps -tum fuerit *eqs.* CHART. Westph. II 293 p. 73,22 de silva circumstante quęcumque eruderari vel -ari possent *eqs.* CHART. Sangall. B 324 de noviter . . . -tis *(sc. novalibus)* . . . duas ecclesie de Můrbach et unam ecclesie de Knonówe partem *(sc. decimae)* donari decrevit *abbas.* HIST. princ. Thur. 3 (ed. S. Tebruck. 2001) ex quibus *(incultis)* novalia -ans et arbusta in campi planiciem coequans viculos statuit *comes. al.* **b** *translate de rebus evertendis:* RAHEW. gest. 3,13 p. 181,19 Belum, virum valde prudentem ac ad -andas res ydoneum, suasorem habere putabatur *(sc. frater regis).* CHRON. Mont. Ser. a. 1208 p. 174,39 ut contra ipsum Tidericum . . . nichil -rent *praepositus et conventus,* donec *eqs.* *Mandrin*

innox *adi. defectivum. script.* -os: *l.34. insons, innocens – unschuldig:* LEG. Wisig. 6,1,2 p. 247[a],20 ut, qui subditur questioni, si -x ([in hoc *R3*]. *item* p. 247[b],18 [-s, innoxius *var. l.*]) tormenta pertulerit *eqs.* (*sim.* 6,1,5 p. 254[a],28). METELL. Quir. 3[a],12 castris mobilibus fuit -x pugna diu percita bestiis. 62,68 dum punit *sententia summa* pecus -x. *v. et l.42.*

1. innoxius, -a, -um. *script.* ign-: *l.50. usu subst.: l.46.48. 50. al.* **1** *sensu act. i. q. non noxius, insons, innocens – unschuldig:* **a** *de hominibus (sanguine: l.53):* LEG. Wisig. 6,1,3 si per examen caldarie -us (noxius *V4*) apparuerit *ingenuus eqs.* (*sim.* 7,2,23 si -us [-is, innox *var. l.*] fuerit *servus* inventus). ARBEO Emm. 11 p. 42,12 crimine -us (*sim.* p. 42,27 huius . . . -us crimine [*A1;* criminis *rell.*]. 16 p. 50,8 criminis). CONC. Karol. A 50,13 p. 619,38 nonnullos ordinis . . . socios avaritiam . . . sectari . . . et ob id -os cum noxiis . . . infamari comperimus. HINCM. divort. 6 p. 152,18 in aquę frigidę iudicio non constare videtur, quod -i submerguntur. *al.* REGINO chron. a. 869 p. 97,13 si -um te recognoscis *(sc. rex)* a prohibito . . . adulterii scelere. CONST. Melf. 2,8 pena carere volentes -os (ig- P_2) et punire nocentes . . . sancimus *eqs. persaepe.* *adde:* RUP. TUIT. dial. 2,318 impleverant *(sc. populus)* . . . Hierusalem sanguine -o (*sim.* MIRAC. Otton. Bamb. I 22). **b** *de rebus:* AGIUS vita Hath. 2 -os . . . lusus . . . ut vanos irrisit. **2** *sensu pass.:* **a** *illaesus, incolumis, inconcussus – unversehrt, unversehrbar, unangefochten:* LEG. Wisig. 9,2,8 p. 373,19 persona . . . tunc erit a suprascripta damnatione -a, dum *eqs.* HONOR. AUGUST. quaest. II 4 p. 1189[D] ignis . . . peremptor *(sc. est)* eorum *(omnium animantium),* licet quaedam animalia sint in igne -a, ut fertur de salamandra *(cf. LexMA. VII. p. 1284sq. s. v. 'Salamander').* **b** *impunitus, immunis – ungestraft, straflos:* BURCH. URSB. chron. p. 116,8 dicebant . . . quidam pessimi: 'faciam scelera, quia per susceptionem crucis *(sc. in cruciata q. d.)* -us ero.'

adv. **innoxie.** *sine culpa – in aller Unschuld, ohne sich schuldig zu machen:* TRACT. de schism. (MG Lib. Lit. III p. 110,36) quis . . . a recto sensu tam esset alienus, qui diceret sacerdotes catholicos obedientiam illi *(sc. episcopo falso de gentilitate)* -e posse promittere?

2. innoxius, -a, -um. *valde noxius, novivus – besonders schuldig, schädlich:* ORD. iud. Dei A 29[c] p. 632,37 exorcizo te, maledicte, inmundissime draco, . . . serpens -a, . . . per Deum

[Fiedler]

omnipotentem (*cf.* 27[f] noxie. *item* 32[d]).

innuba, -ae *adi. fem. metr.* -ŭ-: *l.11.19.* **1** *innupta, Deo dicata (sc. femina) – unverheiratete, gottgeweihte (Frau; fere usu subst. praeter e. g. l.12):* **a** *spectat ad religiosas:* PASS. Ursulae 6 divinae sublevationis vox ad me ... facta, ut amorem iuvenis ... non negarem, ad -as me tamen transituram certificans. DIPL. Karoli M. 293 p. 437,26 (spur.) ipsa *(Einhilda)* ... ad -as in loco Biscofesheime se contulit, quem locum beata Lieba quondam ... rexerat. **b** *spectat ad Dei genetricem:* FLOR. LUGD. carm. 29,30 quem *(natum)* ... intacto pregnans utero dedit -a mater (*sim.* WOLFHELM. carm. 36 [ed. E. H. Stiene. 1991. p. 96] Deus inde pater parit, hinc parit -a mater). EKKEH. IV. bened. I 1,16 -a pregnabit, genus altum virgo creabit (gloss.: id est pariet). 1,130 Davidis in regnum partu dabis -a dignum. **c** *usu communi:* THEODULF. carm. 28,165 aetas quod dicat sexus et omnis habet, parvulus, annosus, iuvenis, pater, -a, celebs, maior, ephoebus, anus masque, marita, minor. MART. VALER. buc. 2,42 pone, precor *(sc. Iarbas pastor)*, fastus aut omnes -a tempne *(sc. Euphilis)*. VITA Athan. Neap. 1,11 Maro ... eam *(Neapolim)* Parthenopen ... a quadam puella -a olim inibi degente appellavit. *virgo – Jungfrau:* GESTA Apoll. 121 -a suspitiens croceo cum cromate flavens, descendens pedibus provolvit amabile corpus cruribus et flexis culpam doluit genitoris. **2** *expressius i. q. infecunda – unfruchtbar:* **a** *de femina:* WILLETR. Sus. prol. 15 -a quae *(Anna)* mansit, donec Deus hanc magis auxit *(spectat ad Vulg. I reg. 1,2sqq.)*. *fort. huc spectat:* UDALSCALC. carm. p. 108,6 stirps florem, sydus solem parit, -a prolem *(i. Samsona)*. **b** *de arbore (per compar.):* WILLETR. Sus. 328 gloria sit Nato Genitoris mente creato, Spiritui virtus vigeat velut -a myrtus, trinae personae regnum deitatis honore.

***innubialis,** -e. (in- *et* nubes; *per analogiam ad* pluvialis *sim. formatum*) *innubilus – unbewölkt, wolkenlos:* PROV. Graec. B 3 (ed. S. Hellmann, Sedulius Scottus. 1906. p. 130; s. VII./VIII.) septem speciosiora sunt aliis in creaturis Dei: caelum -e, quando argenteo colori assimilatur *eqs.*

innubilo, -are. *nubibus obducere, obnubilare, infuscare – umwölken, vernebeln, trüben (in imag.):* HRABAN. univ. 10,8 p. 295[C] caligo ... hic *(sc. in psalmo)* diabolus est, qui hominum mentes -at, dum veritatis splendorem non facit videre.

***innuitio** (-cio), -onis *f.* *? script.* inuicci(o): *l.52.* **1** *adumbratio – Andeutung, Anspielung (auf):* HUGO HONAUG. hom. 3,34,18 haec *(similitudinis et proprietatis)* ... nomina portant in se quandam convenientiae ... -em *(spectat ad Hil. syn. 74)*. 4,12,9 nomen ... unitatis vel identitatis habet in se -cionem solitudinis et ... singularitatis. **2** *actio indicandi – das Hindeuten, 'Signalisieren':* ALBERT. M. summ. creat. I 4,60,2 p. 637[a],17 'nutus' ... dicitur -o ad rem cum conversione voluntatis et notescendi ad alium angelum. summ. theol. II 1,3,3,4,3 p. 54[b],35 nutus significat -em ad id, quod intendit et vult innuens, sicut patet Lucae 1,62: *'eqs.'* *fort. huc spectat:* EPIST. Hann. 6 p. 24,36 natos ... ultima oculorum inuicc-e (innictione *ed., sed vix recte*) affectabat *mater*.

innula *v.* inula. **innulus** *v.* 1. hinnulus.

innumerabilis, -e. *script.:* inu-: *p.1948,42. al.* -b(is): *p. 1948,4. adde* CONST. Constant. 65 *(var. l.)*. *confunditur c.:* inenumerabilis: *l.70.* innumeralis: *l.64.* innumerus: *l.65.* invariabilis: *l.67.*

I *adi. i. qui numerari non potest, permultus, frequentissimus – unzählbar, unzählig, zahllos, (äußerst) zahlreich (abund.: l.67.72; usu subst. e. g.: l.62):* **A** *strictius:* **1** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 7 p. 37,22 alii haec et alia -ia fingentes. PAUL. DIAC. Lang. 1,1 -es captivorum t u r m a e (ANNAL. Xant. a. 839. a. 873 p. 33,4 locustarum -is [innumeralis *var. l.*] turma. *sim.* ANNAL. Mett. a. 784 interfectis ... -bus [innumeris *var. l.*] Saxonis). ANNAL. regni Franc. a. 757 sacramenta iuravit *dux Baioariorum* multa et -ia. OTTO FRISING. gest. 1,30 ut ... -es (invariabiles *var. l.*) ex Gallia ... contra inimicos crucis ... miliciam profiteri cerneres (*sim.* 1,40). CAES. HEIST. mirac. I 12,1 p. 315,27 de poenis inferni, quae -es (inenumerabiles *var. l.*) sunt. *persaepe.* *adde:* THIETM. chron. 7,15 hanc *(sc. rustici)* admonicionem et crebro aliam -em inperator sprevit (*cf.* CHRON. Thietm. alias ... quamplurimas). **2** *in enumeratione ('einige', 'mehrere', 'weitere'; in chartis):* FORM. Marculfi 1,1 l. 19 monasteria sanctorum Lirinensis, Agaunensis, Lossoviensis, vel modo: -ia (-bia *var. l.*). CHART. Fuld. A 513 p. 226,13 coram his testibus: ... Adalgario comite et -bus vasallis dominicis. DIPL. Otton. III. 361 p. 790,26 donavimus ... castellum curtemque ... et villas ac silvas -es. TRAD. Frising. 1559[c] Azela, Meinhart et parvuli ipsorum -es. *al.* **B** *latius:* **1** *gener.:* **a** *immensus, ingens – unschätzbar, gewaltig:* ARBEO Emm. 34 -is (-e *var. l.*) cum viris et mulieribus vulgus. RIMB. Anscar. 30 p. 62,21 thesauris -bus atque obsidibus XXX ... collatis. ANNAL. Xant. a. 866 accepto ... a Karolo rege -i censu. THIETM. chron. 5,37 preda. OTTO FRISING. gest. 1 capit. p. 7 multi de principibus et -is multitudo aput Ratisponam cruces acceperunt. *al.* **b** *qui comprehendi non potest – unbegreiflich:* HIST. mart. Trev. prol. 1 ad -em ... divinae ... dispensationis rationem spectare videmus, quod *eqs.* **2** *mus. i. q. numero, modo carens – unrhythmisch:* REMIG. ALTISS. mus. 518,1 'quaeque', scilicet verba, 'tribus vocabulis decernuntur, hoc est enrithmon, arithmon, rythmoides; enrythmon' numerabile, quia formam numeri habet, 'arythmon' -e, numero carens, quia in nullum certum numerum cadit *eqs.* 518,23 'eorum temporum, quae ad numeros copulantur, alia sunt, quae ... arythma', id est sine numero vel -ia, 'perhibentur'.

II *subst. neutr. plur. c. gen. i. q. magnus numerus, innumerabilitas – (über)große Zahl, zahllose Menge (von):* AMALAR. interpr. 82 -ia populorum ad ecclesiam confluentium Deum laudant. GODESC. SAXO theol. 1 p. 89,20 -ia testimoniorum tam de parte reproborum ... quam *eqs.* (*sim.* 3 p. 95,10sq. gramm. 2 p. 392,9). *al.*

adv. **innumerabiliter.** **1** *frequentia non numerabili, saepe numero, sescenties – unzählige Male, sehr oft:* FROWIN. explan. 1,2 l. 940 nec nos aliqua securitas elevet ... ex hoc, quia in temptationibus -r victores evasimus, quamdiu *eqs.* VITA Berth. Garst. I 25 've, quod huc veni'; ... hoc postquam -r ad caput sancti sepulchri vociferata est *possessa daemone*, ... discessit inimicus. ALBERT. STAD. Troil. 5,531 -r Danaosque Frigesque ruisse pondere bellorum Pentiselea videt. *al.* **2** *infinite – grenzenlos, bis ins Unendliche:* EPIST. var. II suppl. 1 p. 615,9 Deus dicitur vis ... ineffabiliter magna et -r sapiens et inconparabiliter suavis. ANNAL. Altah. a. 973 Boneszlawo ... regiis eum *(imperatorem)* inu-r donans ... venit muneribus. **3** *sine fine, perpetuo – ohne Ende, unaufhörlich:* REMIG. ALTISS. mus. 472,16 'incessabiliter', id est -r.

innumerabilitas, -atis *f.* *multitudo innumerabilis – unzählbare Menge, Unzahl: v. p. 1668,21.*

innumeralis, -e. *innumerabilis – unzählbar, zahllos:* HUMB. Sim. 2,33 p. 181,47 o Iesu, ... quam pauculus apparet ... agnorum tuorum numerus inter haedorum -es coetus! *v. et p.1947,64.*

innumerandus, -a, -um. *innumerabilis – unzählbar, zahllos:* ERMOLD. Ludow. 2,165 spargit *Carolus* opes varias, arma -aque valde munera distribuit, pauper, habenda tibi. CHRON. Ven. Alt. p. 90,16 potentie rerum multitudinis seu -e exigunt *(sc. Graeci)*; non enim potest numerari, quod *eqs.* p. 154,11 tote iste, quas supra diximus, civitates et cetere alie, que -e sunt.

innumeratus, -a, -um. *innumerabilis – zahllos:* **1** *in univ.:* ABBO SANGERM. bell. 1,640 adveniunt stabulatores ea (gloss.: s. animalia) ferre coquinae nitentes, cum iam maneant epulae -is vermibus. **2** *de rebus, quae numeris indicari non possunt i. q. ingens, immensus – gewaltig, riesig, ungeheuer viel:* WALTHARIUS 72 exivit princeps asportans -os thesauros. ANNAL. Ianuens. I p. 35,1 rex Almarie clam cum duabus galeis et cum -a peccunia nocte recessit.

***innumericus,** -a, -um. *innumerabilis – unzählig, zahllos:* VITA Iuttae 8,14 inter -a passionum eius indicia reppererunt *discipulae* catenam, qua utebatur.

innumerositas, -atis *f.* *confunditur c.* numerositas: *l.71. multitudo innumerabilis, abundantia – zahllose Menge, Unmenge, Übermaß:* ODO GLANN. Maur. praef. 7 pontifex Eneas ... cum frequentia venerabilium monachorum et -e (numerositate *var. l.*) nobilium canonicorum. EPIST. Teg. I 107 -s

[Fiedler]

beneficiorum cunctas exsuperat adinventiones eloquiorum. HILDEG. scivias 3,8 l. 296 quae *(vulnera)* circumdata sunt sorde comedentium vermium in -e vitiorum. CONR. MEND. Imm. (ArchElsKirchGesch. 2. 1927. p. 200,9) erat ... sancta Ymma ... nobilissimis ... orta parentibus ..., -e divitiarum opulentissimis.

innumerosus, -a, -um. *compar.: l.11. innumerabilis, immensus – unzählig, zahllos, (äußerst) zahlreich, riesig:* PASS. Praeiecti I 11 disrupit maceria et ... unum de circumstantibus oppressit ita, ut sub tam -a congerie petrarum iam mortuus ... putaretur inveniri. RADBERT. Arsen. 1,2 p. 22,32 quod -ior pars ima petat, utinam inter religiosos nostrae etatis viros ista non nossem. HROTSV. gest. 186 suas *(sc. Henrici)* gazas disperdens *(sc. Evurhardus)* -as (-os *var. l.*). CASUS Gall. cont. 28 p. 152,7 cum ... conprovincialium -a multitudine (*sim.* ACTA imp. Winkelm. I 374 p. 331,4. CHRON. Reinh. a. 1198 p. 559,31). URSO gloss. 1 p. 20,7 pauca semina terrae mandata ... in genera prodeunt -a. THADD. FLORENT. cons. 185,9 composite ... species *(sc. aquae vitae)* -e possunt esse secundum diversitatem rerum *eqs.*

1. innumerus, -a, -um. *script. et form.:* -nūma: THIETM. chron. 2,45 p. 94,13 (cod.). *acc. pl.* -us: *l.27. usu praed.:* RUOTG. Brun. 38 p. 41,5. *in figura etym.: l.56. ? confunditur c.* nimius: OTTO FRISING. gest. 2,28 p. 133,9.

1 *adi.:* **a** *strictius i. q. numero carens, innumerabilis, numerosus, multus – unzählig, zahllos, zahlreich:* **α** *spectat ad res (in imag.: l.29):* FORM. Senon. II add. 4,10 -us fecit *stultus* excessus. HROTSV. Dion. 122 seges Domini crescit per clymata mundi praebens -as maturae messis aristas. THIETM. chron. 4,14 antistitum excommunicaciones. DIPL. Heinr. II. 507[a] p. 649,8 assidua proclamatio nostras aures inquietabat ob -as (508[b] inveteratas) et frequentes contentiones. NARR. itin. nav. p. 196,13 terra *(sc. Catalonia)* ... castellis -is ornata. ALBERT. M. veget. 5,78 peritiores medicorum calidis plantis attribuunt operationes novem praecipuas praeter alias -as. *al.* **β** *spectat ad homines (abund.: l.39; usu subst.: l.44.45.46):* TRAD. Frising. 39 p. 68,5 (a. 770) Haimo ac Geo et reliqui -i *(sc. testes).* REGINO chron. a. 242 p. 13,19 martirio coronantur: ... Pelenus atque Linus episcopi cum -a multitudine. EPIST. Teg. I 52 p. 62,9 populi ... christiani -a agmina (*sim.* MANEG. c. Wolfh. 11 p. 66,14). DIPL. Otton. III. 118 p. 530,24 in praesentia ... fidelium nostrorum et aliae gentis -ae. VITA Heinr. IV. p. 15,1 contra -os armatos confligere. METELL. exp. Hieros. 1,613 corpora sanctorum conservans *Roma* -orum. 3,245 -os stravi *(sc. Boimundus).* 4,342 pauci super -is palmam tenuerunt. 5,316 dare precipites se compulit *vir probus* -os. CARM. de Frid. I. imp. 2270 -i ... duces campos ... replebant. *persaepe. v. et p. 1947,65. in aenigmate:* PAUL. DIAC. carm. 22,41 -um vulgus signatur nomine 'ventris' *(cf.* 21,23; *v. notam ed.).* **γ** *spectat ad animalia:* METELL. exp. Hieros. 4,881 pecorum ... grex -orum (*sim.* 5,363). 6,819 victima ... pecorum mixtim scatet -orum. **b** *latius i. q. multiplex, ingens, immensus – vielfältig, gewaltig, riesig:* PAUL. DIAC. Lang. 3,8 cum -o exercitu. HROTSV. Gong. 203 caedibus -is ... peractis. gest. 107 collegit -as ... gazas. LEO MARS. chron. 3,29 p. 399,16 (rec. II) nobilium ... numerum -um nulla ... fuit possibilitas ... recensendi. HIST. peregr. p. 120,4 que *(acies)* cum de hostibus stragem fecisset -am *eqs.* CHART. Pruss. II 23 p. 17,32 (epist. papae) novella Christi plantatio, que in ... Livonia ... sub expensis -is et sudoribus proprio ipsorum fratrum sanguine rubricatis ... provenit. *persaepe. v. et p. 1668,21.* **2** *subst. neutr. plur. i. q. multitudo innumerabilis, immensa – Unzähliges, unzählig Vieles:* RADBERT. corp. Dom. 1,74 ut de -is pauca commemorem. VITA Liutb. 24 p. 27,15 aliqua ex -is carptim disserere putavi.

2. innumerus, -a, -um. (in- *et* numerus) *non numerosus, paucus – nicht zahlreich, wenig:* THIETM. chron. 3,3 diabolus ... in tantum eam *(abbatissam)* cecidit, ut post -os dies vitam hanc fragilem vita mutaret aeterna (*cf.* CHRON. Thietm. paucos).

innuo, -ui, -utum, -ere. *script.:* inu-: *p.1950,24. ?* innot(us): *p.1950,39. confunditur c.:* annuere: *p.1950,6.* invenire: *l.20. adde* CONSUET. Marb. 96.

1 *proprie i. q. nutu (oculis: l.5.8) signum dare, monstrare – zunicken, einen Wink, ein Zeichen geben, anzeigen, 'signalisieren':* AMALAR. off. 1,40,11 multi ... loquuntur verbis ad unum hominem et ad alterum oculis -endo. 3,23,1 -it episcopus cantori (*sim.* ord. expos. I 2. ORD. Rom. 5,94 [annuit *var. l.*]). CAND. FULD. Eigil. II 12,22 dextra -it *caesar* ... nitenti *(sc. fratri)* atque astare iubet. WALTHARIUS 1311 -it *rex* ... oculis vassum praecedere suadens. CONSUET. Eins. 20 si tres fuerint agende lectiones, in capitulo fratribus -at *hebdomadarius*, quis legat. CONSUET. Trev. 24 a priore -itur, ut vesperi <signum> sonetur. 28 prior ... -it solea calcei, quatenus *eqs.* HAIMO (?) Wilh. 7 siquid accuratius apparatum illi offerebatur, -it offerenti, si communiter omnibus apponeretur. *persaepe.* **2** *translate:* **a** *adumbrare, indicare velle – an-, bedeuten, sagen wollen, meinen:* DESID. CAD. epist. 1,16 p. 39,5 quarum *(litterarum)* tetra superficies nihil serenum ... -bat (-bant *cod.*). ARBEO Emm. 24 p. 61,14 heiulare coeperat -ens, quod *eqs.* LIBRI Karol. I 12 p. 162,15 quid ... sancti viri ... tunica ... tacitis -erit (invenerit *A*) mysteriis (*sim.* III 21 p. 432,15. IV 6 p. 506,10). HRABAN. hom. I 14 p. 29[B] hodiernae celebritatis observatio quid nobis -at, non incongruum videtur ... exponere. AMALAR. off. 4,12,12. 4,36,1 est nobis disserendum, ... quid nobis -ant (inu- *var. l.*) ... octavae. OTTO FRISING. chron. 2,42 p. 118,11 post ... triumphum Affricani belli secundi Romanos primo claros apparuisse ... -itur. *persaepe. v. et l.38.* **b** *significare, notare – be-, kennzeichnen:* LIBRI Karol. I 10 p. 158,15 spiritus sanctus ... in divinis scripturis olei nomine -itur. ARIBO mus. p. 49,20 in antiquioribus antiphonariis c. t. m. reperimus ..., quae celeritatem, tarditatem, mediocritatem -unt. OTTO FRISING. chron. 8,32 p. 449,19 ablativus vel nominativus ex parte predicata semper qualitatem ... nominis -it. *al.* **c** *(in)dicere, edicere, promulgare, mandare – mitteilen, sagen, zum Ausdruck bringen, verkünden, auftragen:* **α** *gener.:* CHART. Turic. 74 (a. 855) ego Meginhart ... verba redemptoris horrens, quę suis discipulis -it: '*eqs.*' CHRON. Salern. 147 p. 155,6 ilico ... clericus Iohannes super eum *(Adelferium)* venit ... idipsum -ens, ut ab aspectibus illius se eriperet; sed non pleniter res -ota *(v. notam ed.; ni pertinet ad* ignotus *[v. p. 1268,10])* cognovit; sed et excepto itinere, quamvis territus, properavit. MIRAC. Hucberti 1,6 p. 820[F] ei *(patri)*, quae perferunt, cuncta ... maesti -unt *(sc. sacerdotes cum plebilibus).* SPEC. virg. 3,12 querit ... Christus 'aures audiendi' ..., ut resideat interius, quod sonus -it exterius. *al. confiteri – bekennen:* INNOC. III. registr. 2,209 (218) p. 407,25 gaudemus ..., quod ... filium te esse apostolice sedis -is *(sc. catholicus Armeniorum).* **β** *publ. et iur.:* DIPL. Karoli III. 124 p. 198,4 relatu ... fidelium ... comperimus, precipue ... episcopo ... nobis -ente, qualiter *eqs.* CHART. Turic. 1037 p. 123,11 ut consensus ... comitis specialius -atur, hanc paginam ... procurabit ... Iohannes sigillo eiusdem comitis roborari. CHART. Basil. C II 156 p. 86,40 quartam partem ... bonorum legavit *Gerdrudis* ecclesie beate Marie virginis ... -ens per hoc ..., quod *eqs.* CHART. Carinth. V 230 sicut ... episcopi instrumenta super hoc tradita -unt evidenter. **d** *ascribere – zuschreiben:* CHRON. Laet. 1 p. 492,29 ne eisdem *(scriptoribus)* ipsis videntibus et audientibus opprobrium interfectionis beati martiris -rent *principes.* *Fiedler*

innuptus, -a, -um. *usu subst.: l.66. al.* ἄγαμος, *caelebs, innubus – unverheiratet, ehelos, ledig:* BONIF. carm. 1,142 ruricolae et reges, pueri -aeque p u e l l a e (CONC. Karol. A 21 p. 189,20 coniugati -aeque p. *al.*). HINCM. divort. 18 p. 217,30 si separati fuerint *(sc. coniuges)*, aut -i permaneant aut mutuo reconcilientur. TRAD. Patav. 269 quedam libera mulier nomine Gisila -a tradidit se ipsam. REGISTR. abb. Werd. 8,9 hereditates omnium -orum ... ipsi *(sc. Adelbertus eiusque filius)* habeant. CHART. Carinth. V 79 p. 55,42 quod ipse *(Volkerus)* sororem suam, quam habet -am ..., alicui de familia nostre ecclesie ... matrimonialiter copulabit. *saepius. usu praed.:* LAND. MEDIOL. hist. 1,1 p. 37,32 ordinationes presbiterorum, diaconorum, ... virginum sacrarum et -e manentium, maritarum ... praeordinavit *Ambrosius.*

[Weber]

***innutabilis,** -e. (in- *et* nutabilis) *confunditur c.* immutabilis: *l.4. non titubans, firmus – nicht wankend, fest:* DIPL. Frid. I. 539 p. 487,7 cuius *(sc. Nicolai episcopi)* . . . strenuitatis auxilio quasi -is (inmutabilis *var. l.*) columpne podio fuit *monarchia* hactenus sustentata.

adv. **innutabiliter.** *non titubanter, firme – nicht wankend, fest:* FORM. Morb. 27 p. 336,34 quibus *(precibus)* me ab omnibus propositum votumque christianae miliciae infatigabiliter obpugnantibus -r revelari confido.

***innutanter** *adv. non titubanter, procul dubio – nicht wankend, zweifelsfrei:* RATHER. Metr. 10,510 -r colligitur, quia de tuis *(sc. diaboli)*, quos voluerit, . . . valet Deus . . . ad se trahere. epist. 16 p. 92,8 his *(operibus et intentionibus)* . . . -r (in nutantem *var. l.*) constantibus. 30 p. 176,23 ut substantias eorum *(clericorum)* sumptui delegatas, ita et animas ipsorum . . . ęque neglegenda -issime colligo. *ibid. al.*

***innutatio,** -onis *f.* (*innutare) *confunditur c.* immutatio: *l.20.21. hortatio, impulsus – Aufmunterung, Antrieb:* ALFAN. premn. phys. 39,14 p. 126 quod . . . in nobis sint aliqua *(sc. opera)*, ostendunt -es (inmutationes *var. l.; PG 40,765*^{B} προτροπαί) et edicta; . . . patet . . ., quod, ex quibus sunt -es (inmutationes, mutationes *var. l.*), ipsa *(sc. opera)* sint in nobis.

***innuto,** -are. (in *et* nutare) *confunditur c.* immutare: *l. 25. hortari, impellere – aufmuntern, antreiben:* ALFAN. premn. phys. 39,14 p. 126 nullus . . . hominem -at (inmutat *var. l.; PG 40,765*^{B} προτρέπει) nec bibere nec sitire neque soporari.

innutrio, -itum, -ire. *nutrire, educare – ernähren, erziehen:* **1** *proprie:* RUD. TRUD. gest. 1,5,2 Guntramnus natus de Hasbania . . ., -tus cęnobio nostro ab adolescentia. 1,10,3 hic *(Adelardus)* a puero -tus est cęnobio nostro. 5,1,15. **2** *translate i. q. assuescere – gewöhnen (an):* MIRAC. Bert. 46 p. 519,25 alter tyrannus -tus sceleribus in . . . urbe Novioma extitit.

inobed- *v.* inoboed-. **inobidentia** *v.* inoboedientia.

***inobligatus,** -a, -um. *pigneratus – als Pfand einbehalten:* CHART. Tirol. I 868 p. 285,36 (a. 1226) si aliquid defecerit eis *(sc. Alberto comiti et Bertoldo)* in pignore dicto, quod ipsi debeant se tenere supra omnia alia bona -a sui *(sc. Gerardi)* episcopatus.

***inobliquabilis,** -e. (in- *et* obliquare) *inflexibilis – unbeugsam:* CONST. imp. III 62 p. 53,40 pro constanti tenemus, quod indempnitati cavebit imperii vestre *(sc. papae)* sanctitatis -is rectitudo (*sim.* 210 p. 194,15). CHART. Stir. IV 596 insignem et -em vestri *(sc. episcopi)* cordis et animi puritatem condigno laudum praeconio commendantes *(sc. rex)*.

inobliteratus, -a, -um. *non obliviscens – nicht vergessend:* TRAD. Ratisb. 981 (c. 1185) noscat omnium fidelium . . . -a memoria, qualiter *eqs.* 1015 pateat omnium Christi fidelium . . . -ę memorię, quod *eqs.*

inoblitus, -a, -um. **1** *act. i. q. non obliviscens, non immemor – nicht vergessend, eingedenk:* MIRAC. Otton. Bamb. I 10 p. 913^{b},93 Romana curia -a iusticiae rem tam grandem non concedit facile. **2** *pass. i. q. non oblitus – unvergessen:* CHART. Babenb. 115 (a. 1200) ut . . . hoc . . . -um et inviolatum permaneat.

***inobliviosus,** -a, -um. (in- *et* obliviosus) *non obliviscens, attentus – nicht vergessend, aufmerksam:* DHUODA lib. man. 4,8,101 -us lector factorque operis. *usu praed. sensu adv.:* DHUODA lib. man. 4,1,52 si . . . eorum *(optimatum)* exempla -us fueris *(sc. filius)* adsecutus *eqs.*

***inobliviscibilis,** -e. (in- *et* oblivisci) *qui oblivisci non debet, inexstinguibilis – der nicht vergessen werden kann, darf, unvergesslich, unauslöschlich:* CHART. Merseb. 121 p. 102,24 (a. 1180) ut . . . bona opera sub pia et -i m e m o r i a ex scripto . . . elucescant (FUND. Grat. Dei 12 p. 691,1. *al.*). CHART. archiep. Magd. 401 quod pie donacionis nostre recordatio . . . -is fructuose permaneat. ALBERT. M. div. nom. 4,229 p. 301,12 'eloquia' . . . 'vocant peccantes in cognitione existentes infirmos circa cognitionem -em' (*PG 3,734*^{D} ἄληστον). *ibid. al.*

[inobodierunt *v.* roboro: FORM. Senon. I app. 1^{c} p. 209,25.]

inoboedientia (-be-, -ncia), -ae *f. script.:* -bide-: *l. 13.* -będ-: *l.17. al.*

defectus oboedientiae, contumacia, sequacitas deficiens – Ungehorsam, Widerspenstigkeit, mangelnde Folgsamkeit: **I** *spectat ad homines:* **A** *gener.:* GLOSS. Roger. III 680 (gloss. in marg.) concavitas fit in vulnere tribus modis, vel propter inobe-am infirmi vel propter lesionem vel propter ignoranciam medici nescientis curare. ALBERT. M. summ. theol. I 6,26,2,3 p. 198,65 primo . . . modo *(sc. comparationis ad naturam)* est -a inferiorum virium ad rationem, quae -a non est ex aliquo existente *eqs.* **B** *publ., eccl., iur., canon.:* **1** *in univ.:* **a** *usu communi:* CONC. Merov. p. 74,16 quod, si quilibet ille antestitum vel clericorum . . . vetare noluerit, pro -bidentia . . . excommunicatione multetur. CAPIT. episc. I p. 214,7 quod *(sc. in ecclesiis non consecratis missam celebrare)* si fecerint, propter -am degradandos se sciant *(sc. sacerdotes)*. EPIST. Hann. 78^{a} p. 127,18 frater . . . -ędientiam . . . disciplina corporali correxit. BERTH. chron. B a. 1076 p. 239,13 publica . . . inobe-a apostolicae sedi contumaciter resistere . . . non expavit *rex Heinricus*. CHART. ord. Teut. (Thur.) 296 p. 239,10 nunquam . . . rebellionem et inobe-ciam ipsorum *(monachorum)* poterant *episcopi* refrenare (*inde* 298 p. 242,13. 319 p. 268,11). *persaepe. c. gen. inhaerentiae:* GREG. VII. registr. 2,52^{a} Lemarum Bremensem archiepiscopum pro inobe-a superbię suę ab episcopali officio suspendit *synodus. c. gen. obi.:* THIETM. chron. 7,56 p. 468,27 Bolizlavus senior ob inobe-am Christi preconis paralisi percussus. 8,7 p. 500,27 Oddo et uxor eius . . . consanguinitate proxima iniuste diu coniuncti ob inobe-ciam continue vocacionis excommunicati sunt. **b** *gen.* -ae *sensu adi. i. q. contumacia acquisitus, vetitus – durch Ungehorsam verschafft, verboten:* ALTFR. Liutg. 1,28 vas testeum, in quo illud -ae mel habebatur, minutatim crepuit. MIRAC. Willibr. 3 cecidit *(sc. diaconus)* in medio, quem presumpserat, inobe-ciae poculo. **2** *per prosop.:* BONIF. epist. 10 p. 10,2 ego *(sc. vox fratris in visione)* contumacia et -a *(sc. sum)*, qua senioribus spiritalibus inoboediens fuisti. **C** *theol.:* **1** *in univ. (c. gen. obi.):* CONC. Karol. A 50,9 p. 661,26 quin propter -am et contemptum praeceptorum Dei regni periclitatio et animarum proveniat damnatio. **2** *de peccato (originali):* **a** *usu communi:* AMALAR. off. 1,14,17 ut in eo *(ligno scientiae boni et mali)* probaretur obedientia parentis nostri sive vindicaretur -a. FROUM. epist. 8 ne -ę culpam incidamus. PETR. DAM. serm. 17,2,8 l. 310 vetitum pomum per -am comedit *primus homo*. RUP. TUIT. vict. 2,14 p. 61,20 dormierat *Deus* . . . quadam dormitione . . . permittendo . . .mulierem . . . colloqui cum serpente, virum quoque mori pariter per inobe-am morte animę. *saepius. c. gen. obi.:* RATHER. quadrag. II 9 nonne ipsa -a divini precepti reum illum *(sc. Adam)* in perpetuum fecit? **b** *per prosop.:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 73 octavum *(sc. vitium principale)* superbia cum sua prole, contemptu, invidia, -a, blasphemia.

II *spectat ad res:* **A** *in univ.:* GERHOH. tract. p. 104,20 arguens *(sc. homo rationalis)* illius *(lunae)* -am, si quando a proposito sibi exorbitat precepto. **B** *duritia, defectus flexibilitatis – Sprödigkeit, mangelnde Geschmeidigkeit:* URSO gloss. 4 p. 25,29 si res in essentia sit dura et grossa . . ., cuius dissolutionem propter -am natura diu immoratur. BRUNUS LONG. chirurg. 1,18 p. 116^{E} diversificatur . . . fractura secundum obedientiam et inobe-am extensionis et rectificationis. p. 118^{E} gravior est eius *(sc. dislocationis humeri ad inferiora)*, quae accidit ad posteriora propter inobe-am carnis. ALBERT. M. veget. 2,76 si deflecti contigit ab illa *(sc. figura patris)*, hoc erit per accidens ex -a m a t e r i a e propter contrarietatem agentium et patientium in ipsa (6,157 in loco virgarum quasi semper emittit *arbor tremula* duo folia . . ., nisi impediat accidens, quod est inobe-a et confusio m. *ibid. al.*). **C** *gravitas – Schwerfälligkeit:* ALBERT. M. phys. 8,4,5 p. 649,38 fatigatio . . . provenit ex -a eius, quod movetur ad motorem.

inoboedio (-be-), -ivi, -ire. *script.:* inho-: *p.1953,20. adde* CAPIT. episc. II p. 211,24 *(var. l.).* inove-: *p. 1953, 18.* -będ-: *p.1953,7.16.52. al. form. partic. praes. gen. pl.* -tum: *p.1953,25. partic. praes. usu subst.: p.1953,27. sqq.*

[Weber]

non oboedire, imparentem, contumacem esse – nicht gehorchen, ungehorsam, widerspenstig sein: **1** *in univ.:* HINCM. divort. praef. p. 113,12 auferat -endi vecordiam, qui olim promiserat per prophetam: '*Vulg. Ezech. 36,26sq.*' HONOR. AUGUST. apost. 7 (MG Lib. Lit. III p. 58,29) isti sunt pisces, qui rete rumpunt et in fluctus resiliunt; rete namque sanctae regulae et ordinis -ęediendo scindunt. ALBERT. M. elench. 1,7,2 p. 652a,29 utrum omnia, quaecumque praeceperint, obedire parentibus aut omnia, quaecumque praeceperint, -bedire, hoc est non obedire. **2** *de peccato originali:* HONOR. AUGUST. gemm. 3,146 ille *(Adam)* -bediendo nos omnes perdidit.

adi. **inoboediens,** -entis. *superl.: l. 24. imparens, contumax, contrarius – ungehorsam, widerspenstig, widerstrebend:* **1** *spectat ad homines:* **a** *gener.:* HRABAN. epist. 8 p. 393,31 nec ... tuae *(sc. episcopi)* sanctitati -s (inobe-, inobę- *var. l.*) esse velim. **b** *publ., eccl., iur., canon.:* LEX Baiuv. 13,1 si ... est aliquis homo tam durus vel inobe-s (inove-s *var. l.*) aut contumax rebellis iustitiae *eqs.* CAPIT. reg. Franc. 33,18 in nullo ... abbatissis inhobe-es ... fieri audeant *(sc. puellae).* THIETM. chron. 4,72 si amplius inobe-s mihi *(sc. Vito martyri)* eris *(sc. abbas)*, a Deo contempneris. BERTH. chron. B a. 1077 p. 267,23sq. quoniam ... Langobardos, quos -bedientes satis invenerat *rex*, -bedientissimos ... reddiderit. CHART. Rhen. med. II app. 12 p. 361,43 stipendia fratrum -bedientum suspensa. *persaepe. v. et p.1952,36. usu subst.:* ARBEO Emm. 19 p. 55,7 -bus in exemplum permanes *(sc. Vitalis presbyter).* CONC. Karol. A app. 9 p. 838,14 quid de tam inobe-e suo precepto facturus esset *imperator.* BERTH. chron. B a. 1078 p. 328,2 omnes domno apostolico inobe-es ... anathematizatos ... confirmabant. *al.* **c** *theol. (spectat ad peccatum originale):* HRABAN. carm. 39,30,2 Adam, cernis nunc, ubi es, inobe-s lapsus es. GODESC. AQUENS. opusc. 5,3 p. 160,4 unius Domini praecepto alter *(sc. angelus)* oboediens, alter *(sc. homo)* -s. **2** *spectat ad res:* TRACT. de aegr. cur. p. 117,42 liquidioribus partibus prius consumptis reliquum magis inspissabitur et sic compactius dissolutioni et consumptioni inobe-ius redditur. WALTH. AGIL. med. 141 p. 226,14 eorum *(infantium)* cura est facilis ..., quia humores ipsorum non sunt inobe-es. ALBERT. M. animal. 1,562 paucos ... villos longitudinales habens inobe-s est *(sc. duodenum)* attractioni. THEOD. CERV. chirurg. 3,1 p. 157B alia *(sc. fistula)* fit in membris mollibus ..., alia in membris mediis ..., tunc est inobe-s et difficilis curationis.

adv. **inoboedienter.** *modo non oboediendi, contumaciter – ungehorsam, widerspenstig:* **1** *gener.:* ALBERT. M. sacram. 23 p. 28,56 concupiscentia ... magis et -ius in loco illo *(sc. membro virili)* dominatur. **2** *publ., eccl., iur., canon.:* **α** *in univ.:* BERTH. chron. B a. 1078 p. 321,10 sententia anathematis data est ... in omnes symoniacos ... pertinaciter et inobe-r in sui erroris insania ... perseverantes. GREG. VII. registr. 8,19 p. 541,37 si quid in preterito negligenter aut inobę-r deliquistis *(sc. episcopi suffraganei).* CAES. HEIST. mirac. II 1,16capit. de pane, qui in sanguinem versus est, dum in die sancte Margarete eum mulier inobe-r coqueret. STATUT. ord. Teut. p. 82,6 si inobe-r extra domum una nocte manserit *frater* (*sim.* p. 84,17). CHART. episc. Wirz. I 375 p. 435,5 quod siquis nostrum *(sc. monachorum)* inobe-r transgressus fuerit aliquando *eqs.* **3** *theol. (spectat ad peccatum originale):* VITA Euch. Val. Mat. 9 ut homo ... de ligni vetiti fructu inobe-r comederet. GERHOH. Antichr. 2,2 p. 193,10 peccatum ... Adae criminale et mortale dixerim, non tam, quia inobe-r ad interdictae arboris fructum extendens manum eius esum praesumpsit, quam quod *eqs.*

inobs *v.* inops.

inobservabilis, -e. *usu subst.: l. 70. qui observari non potest – nicht einzuhalten(d):* DAVID expos. reg. 5,5 aliis ... videtur *(sc. regula)* quasi -e. 5,14 sedes apostolica ... nequaquam hoc fecisset, si in ipsa regula aliquid non intelligibile vel -e perspexisset.

inobservanter *adv. improviso, indifferenter, fortuito – unterschiedslos, zufällig:* ALBERT. M. div. nom. 2,88 p. 100,47 'omnem divinam nominationem beneficam', id est significantem aliquem effectum benignitatis eius in causatis, 'accipi ipsam -r' (*PG 3,652A* ἀπαρατηρήτως), id est indifferenter 'in tota thearchica totalitate'.

inobservatus, -a, -um. **1** *neglectus – nicht beachtet:* CONST. imp. III 115,5 que *(ordinatio pacis)* -a est in ... prothonotario nostro, nam, cum cautum esset ..., ne idem possessione Wienensis ecclesie privaretur, tamen spoliatus extitit. **2** *non servatus, incustoditus – nicht gewahrt, nicht aufrechterhalten:* ALBERT. M. animal. 10,4 orificia ... venarum, quae sunt in matrice, tunc aperta sunt et -o ordine immaturum sanguinem emittunt.

adv. **1. inobservate.** *improviso, indifferenter, fortuito – unterschiedslos, zufällig:* ALBERT. M. summ. creat. I 4,53 p. 590b,25 -e, id est sine distinctione huius vel illius. div. nom. 4,63 p. 172,19 'extendit *(sc. qui immittit lumen spirituale)* bonitatem' suam 'ad omnia' -e, 'non ratiocinans ...', cui sit dandum et cui non dandum. animal. 7,69 -e accipiunt *(sc. grues)* quemcumque lapidem, ... sicut etiam -e interponunt lapidem ovis, quando cubant ova (*sim.* 23,11). *inopinate – unerwartet:* ALBERT. M. mot. animal. 2,1,2 p. 288a,1 si homo -e debeat ferre grave onus, parabit humerum dextrum.

2. *inobservatim. *indifferenter, fortuito – unterschiedslos:* ALBERT. M. div. nom. 2,7 p. 49,25 sine respectu distinguente inter personas et '-m' (*PG 3,636C* ἀπαρατηρήτως), id est indifferenter de unaquaque singillatim.

inobsessus, -a, -um. *non obsessus – nicht belagert:* ALBERT. AQUENS. hist. 2,25 p. 102,27 viri duo premissi per loca nota et devia versus lacum, quo urbs -a erat, viam insistunt, si *eqs.* 3,40 p. 202,2 ab ipsa urbe pons porrigitur lapideus ..., qui ... hac ex parte -us remansit. 3,52 p. 220,20 ex ea parte urbis, que in montanis prominebat -a. *ibid. al.*

inobsoletus, -a, -um. *non vulgatus, non cottidianus – nicht gewöhnlich, nicht alltäglich:* CHART. Naumb. I 218 p. 199,30 (a. 1150/54) ut usus balneorum -us post dies XIIIIcim ex bonis predictis semper habeatur.

***inobvio** (-ovio), -are. (in *et* obviare) *contradicere, rebellare – aufbegehren, rebellieren (gegen):* CARM. de Ludow. imp. 1,5,1 (MGPoet. III p. 404; a. 871/75) exierunt Sado et Saduco *(sc. Beneventani nobiles)*, inoviabant imperio.

inocciduus, -a, -um. *non occidens – nicht untergehend:* **1** *proprie (in imag.):* PETR. DAM. epist. 80 p. 404,24 per iram ... lux veritatis amittitur et optenebratae mentis optutibus -i solis radius occultatur. **2** *translate i. q. indesinens, indeficiens, inexstinguibilis – nicht aufhörend, nicht zugrunde gehend, unauslöschlich:* CARM. libr. II A 13,5 pandis *(sc. Augustinus)* iter verum, quo cives tendere monstras urbis -ae, qua vita perennis habetur. PETR. DAM. epist. 50 p. 107,1 oriente sole corporeo ... interior noster homo lucem debet -am expectare. BERNOLD. WAT. chron. 3 ubi nebulosas seculi huius umbras dies -us (in occiduis *var. l.*) salubriter aspirans in occasum semper demergit. CHART. Lub. I 174 inter civitatenses Lubeke et nos *(sc. ducem)* firmam pacem et -am ... affirmamus. *al.*

[inocca via *v.* arcanus. *? adde ad vol. I. p. 874,28sqq.:* TRACT. de caus. mul. 35 orina stridor procedens et ⌊inocca via animae fugius contingit⌋ (in arcana animę furoris contingit *var. l.; cf. Hippocr. gyn. 12,131 [ed. Littré VIII, p. 278]* ὀλιγοψυχίη λαμβάνει).]

***inocculco,** -are. (in *et* occulcare) *(urgendo) inculcare, insistere – (bedrängend) wiederholen, unablässig zu erreichen suchen:* EPIST. Worm. I 35 p. 66,5 unum semper rogando -o *(sc. Ebo)*, ut prius in omni accusatione audiar quam iudicer.

***inoccultus** (-ocu-), -a, -um. (in- *et* occultus) *non absconditus – nicht verborgen (usu subst.):* GODESC. BENED. Anast. 3 agri devastabantur, vineae excidebantur, aliaque omnia oculta et inoculta scrutabantur.

***inoccupatus,** -a, -um. (in- *et* occupatus) *non obstructus – nicht versperrt:* CHART. Hans. 663 p. 233,7 (a. 1268) via a curia Gotensium trans curiam regis usque ad forum libera erit et edificiis -a.

inodo *v.* innodo.

***inodorabilis,** -e. (in- *et* odorabilis) *? positivus sensu*

compar.: l.6. *qui odorari non potest – nicht riechbar:* **1** *de rebus odorem (saporem l. 3) non habentibus ('geruchlos'):* ALBERT. M. summ. creat. II p. 231,11 'elementa -ia (*p. 443a,10* ὄσμα) sunt, velut ignis, aer, aqua, terra' . . ., id est sine sapore. p. 232,73 'quando comburitur humidum' in metallis, tunc 'scoriae' metallorum 'fiunt odorabiliores (inodoriferae sive -es *var. l.; p. 443a,19* ἀοσμότεραι) ipsis metallis'. sens. 2,9 p. 64a,4 nitrum terrestrius est quam sal, . . . non quidem est -e, sed minus odorabile est quam sal. **2** *de rebus parvum vel malum saporem habentibus:* ALBERT. M. anim. 2,3,25 p. 134,83 'non odorabile' . . . sive -e dicitur tripliciter, scilicet 'quod impossibile est habere odorem', . . . et dicitur non-odorabile, quod 'parvum habet' odorem . . . 'et' dicitur -e quod habet odorem 'pravum'.

***inodorifer,** -era, -erum. *qui odorem non habet – geruchlos: v. l.6.*

inoffensibilis, -e. *qui offendi non potest – unanfechtbar, nicht anzufechten(d):* FORM. Wisig. 4 -em servitiorum vestrorum sedulitatem pensantes . . . compellimur debitum vobis relaxare servitium.

inoffensus, -a, -um. *non impeditus, liber, quietus – ungehindert, unbehelligt, ungestört:* **1** *spectat ad res:* **a** *in univ.:* DIPL. Otton. I. 299 ut hoc . . . preceptum per processura temporum curricula -o iugiter tenore perduret (*inde* 301). VITA Athan. Neap. 4,44 candelabro supereminens constituitur *lucerna*, ut intrantibus in templo Domini iubar exhibeat -um *(spectat ad Vulg. Matth. 5,15)*. SABA MALASP. chron. 1,2 p. 93,15 nonnulli . . . latitancia tante iniquitatis *(sc. haereseos)* germina -a fovebant. **b** *non invius, pervius – nicht unwegsam, gangbar:* LIBRI Karol. 4,10 p. 511,7 via, quae ducit ad vitam, est lux a tenebris vitiorum reducens et -o calle gressus mortalium ad caelestia dirigens. FORM. Dion. 19 p. 507,13 (vs.) ut pes -o tramite celsa petat. PAULIN. AQUIL. carm. app. 23,3 preveni *(sc. Deus)* semper tuos et subsequere, ut -o gradientes tramite salves in evum. ABBO FLOR. calc. 3,5 p. 76,25 ut -ior est via pedibus, sic et sonorum modulatio planior est auribus. **c** *integer – unangefochten:* MEGINH. BAMB. fid. praef. p. 252,19 qui *(sc. archiepiscopus)* tam deliberato et -o iudicio alia soles exigere. **d** *clarus, lucidus – klar, eindeutig:* EKKEH. IV. bened. I 27,56 pneumatis (gloss.: id est osanna) has voces (gloss.: id est septem) fugit omnis lingua tenaces; Grecus -um (gloss.: si integre sicut sonant) nequit harum solvere sensum. **2** *spectat ad homines:* **a** *in univ.:* TRANSL. Chrys. et Dar. 23 ut -o g r e s s u . . . ad basilicam properaret *(sc. puer caecus sanatus;* CARM. var. III A 6,6,89 p. 622 pes podagra . . . currit -o spernens obstacula g. PETR. DAM. serm. 10,8 per eam *[sc. viam crucis]* -is gressibus incedentes *[sc. Dei filii])*. VITA Liutb. 13 p. 18,24 quae *(documenta)* . . . ad coelestem patriam nos -o p e d e perducunt (FLOD. hist. 1,25 p. 129,2 non est bonum . . . viam aratro scindi, que debet a viatoribus -o p. calcari. *al.*). *adde:* PETR. DAM. serm. 21,5 -o amoris cursu. **b** *sospes, salvus – unversehrt, heil:* ROLAND. PATAV. chron. 2,12 p. 35,31 Ecelinus servatus est -us. SABA MALASP. chron. 2,18 nunc terga fuge nudant *Franci*, nunc vertunt hastilia -i. 9,2 p. 308,19 cum omnes Gallici ad eos de tota Sycilia confugissent, cunctos -os abire libere permiserunt *Messanenses*. *non imminutus – unbeeinträchtigt:* EPIST. Meginh. 29 p. 227,3 si . . . id valere homine dignum sit: habili . . . et -a corporis constitutione . . . vegetari. **c** *non impugnatus – nicht angegriffen (vi verbali vigente):* SABA MALASP. chron. 9,14 quem *(regem Aragonum)* credebamus *(sc. Karolus rex)* amicum, . . . comperimus inimicum . . . nos offendentem, qui a nobis est -us. 10,17 p. 360,37 a me *(sc. principe)* . . . -i *(sc. Messanenses)*.

adv. **inoffense.** **1** *sensu pass. i. q. libere, quiete, integre – ungehindert, unbehelligt, ungestört, unangefochten:* **a** *gener.:* ORD. celebr. conc. 2 p. 184,117 nulla est, Domine, humane conscientiae virtus, que -e (in offensione *var. l.*) possit tuae voluntatis iudicia expedire. *persaepe*. FORM. Senon. II 10 p. 216,25 ut omnes causas, quas adgredi vel repellere debet *advocatus*, prosequi et defendere -e valeat. REGISTR. Pant. Col. 39 p. 173,25 poterunt *(sc. porci familiarium)* cum nostris *(sc. abbatis)* porcis -e per totam paludem discurrere. ALBERT. M. meteor. 3,2,7 p. 136,9 hic *(sc. terrae vitalis)* . . . spiritus cum -e fluit per corpus terrae, quiescens est. HONOR. III. registr. 244 p. 172,21 ut -e possint currere sermones vestri *(sc. abbatis et scholastici)*. **b** *publ., eccl., iur.:* CHART. Rhen. med. I 9 p. 12,24 (a. 729 [spur.]) tali immunitate et libertate, quali cetera regalia loca utuntur, -e et perpetualiter gaudeat *ecclesia*. DIPL. Otton. I. 331 ut archiepiscopus . . . suique successores . . . -e teneant *(sc. monasterium)* et possideant (*inde* 332). 335 p. 450,24 quatenus omnipotenti Deo . . . -e valeant *sacerdotes* servitium exhibere. EPIST. pont. Rom. 185 tali immunitate et libertate sicut Prumiense monasterium -e et perpetualiter perfruatur *(sc. monasterium s. Maximini)*. **2** *sensu act. i. q. incunctanter, perseveranter – ohne zu stocken, zu zögern, beharrlich:* RHYTHM. 3,10,1 quod si illi *(christiani)* Deo suo -e serviunt, notum tibi *(sc. Holoferno)* sit, quod *eqs*. PETR. DAM. serm. 68,2 expeditius . . . saepe atque -e in sancta praedicatione discurrunt, qui praedicationis gratiam non suo studio, sed divinitus acceperunt. VITA Athan. Neap. 2,9 ut, si casu librum Graecis exaratum elementis in manibus sumeret, latine hunc -e cursimque legeret. LAUR. LEOD. gest. 3 matutinas laudes beatae Dei genitricis . . . -e percecinit *(sc. scholasticus in mortis agonia constitutus)*. WIBERT. GEMBL. Hildeg. 308 in via hac . . ., donec corone bravium acciperet, -e cucurrit. *al.*

***inofficiatio,** -onis *f.* (in *et* *officiatio) **1** *actio officio divino instruendi – das Versehen mit Gottesdiensten:* CHART. Osterh. 60 (epist. papae a. 1257) quatinus non permittas *(sc. episcopus)* ipsos *(sc. Praemonstratenses)* . . . super -e barochiarum seu capellarum suarum . . . ab aliquibus indebite molestari. **2** *officium – Amt:* CHART. Turic. 1671 (a. 1277) notum facio *(sc. C. Villicus miles)* me -em villicariam . . . conventui dominarum . . . vendidisse.

***inofficiatus,** -a, -um. (in- *et* *officiare) *cura pastorali non administratus – seelsorgerisch nicht betreut:* CHART. episc. Wirz. I 444 p. 523,19 (a. 1280) cum dominus Fridericus . . . videret . . . capellam -am propter defectum redditiuum *eqs*.

***inofficio,** -atum, -are. (in *et* officium) **1** *strictius:* **a** *de ecclesiis i. q. cura pastorali administrare – seelsorgerisch betreuen:* CHART. Salisb. II 710 p. 223,30 (a. 1217) unde *(sc. proventibus)* . . . sustentatus . . . ecclesiam -are . . . valeat *sacerdos*. CHART. Raitenh. 102 p. 96,36 ut plebanus . . . c a p e l l a m -et (356 p. 287,38 nobis *[sc. praeposito]* licitum est . . . c. sine . . . fratrum preiudicio -are). ANNAL. Rup. Salisb. II a. 1257 p. 794,5 parrochiales ecclesie per quosdam nefarios clericos . . . fuerunt -te. *al.* **b** *de dominicis vacantibus q. d. i. q. officio divino, textu liturgico instruere – mit einem Officium, Messformular versehen:* BERNOLD. CONST. microl. 29 p. 1002B ex praecedentibus quartis feriis ieiuniorum Romano more -antur *(sc. dominicae vacantes)*. 37 p. 1006D ut . . . omnes dominicas iis solemnitatibus interpositas de eisdem -amus. LIBER ordin. Patav. 2,12 p. 963,43 quae *(dominicae vacantes)*, cum proprio careant officio, ex praecedenti hebdomada -antur. CONR. MUR. lib. ordin. 197 usque in octavam Domini cottidie -atur 'puer natus'. *al.* **c** *de clericis i. q. investire – ins Amt einsetzen:* METELL. exp. Hieros. 5,188 presul . . . eligitur . . . in ordine presbiteratus, qui . . . ad Antiocena profectus menia sanctificatur et unctus -atur. **2** *latius i. q. adiuvare, sustentare – unterstützen:* CONSUET. Marb. 271 infirmi in capitulo suis pauperibus -antur (-untur *var. l.*). CHART. Sanblas. 159 l. 11 quodsi discordia fratrum . . . non procedat *(sc. electio abbatis)*, ad sanctum Blasium, unde -ari concupierunt, optionem consulendi . . . deportent.

inofficiositas (-iti-), -atis *f.* *neglegentia, inertia – Nachlässigkeit, Pflichtvergessenheit:* VITA Apollin. 13 (MGMer. III p. 202,20) qui *(archidiaconus)* dum ad matutinas laudes reddendas . . . defuisset et Claudius diaconus causam ab eo huius -tiositatis exquireret *eqs*. ALBERT. M. nat. bon. 35 p. 17,37 sunt . . . duo ad obsequia mutua pertinentia, quae sunt 'officiositas' et inertia sive -s.

inofficiosus (-iti-), -a, -um. *usu subst.: p.1957,8.18.* **1** *officio non conveniens – nicht der Pflicht entsprechend:* **a** *publ., eccl., iur.:* LEG. Burgund. Rom. 31,2 de -is (-i *var. l.*) t e s t a m e n t i s (45,6 frater . . . de -o fratris testamento agere non potest. *al.*). LEX Raet. cur. 2,18 de -is (officiosis *var. l.*)

[Weber]

donationibus. 2,19 de -is (officiosis *var. l.*) dotibus. LIBRI Karol. 1,26 p. 218,17 omne, quod -um est, profectu caret, et omne, quod profectu caret, vanitate non caret *eqs.* 3,16 p. 407,27 numquidnam sancti . . ., quorum illi -o obsequio imagines adorare percensent, superstitiosos aut supervacuos honores ambierunt? *ibid. al. ellipt. vel usu subst. (de testamento):* LEG. Burgund Rom. 10,4 si . . . nepotibus conpetens portio ab avis . . . non dimittitur, de -o eandem, quae filiis conpetit, contra heredes institutos moveant actionem. 22,9 dum eis *(nepotibus)* -i actionem eandem lex tribuit quam filiis, constat *eqs.* 45,3 nec per -i querillam eorum *(militum)* constat testamentum posse dirumpi. **b** *gener. i. q. non necessarius – unnötig:* ODILO SUESS. Seb. praef. p. 379,40 (ed. Holger-Egger) recentium *(sc. mirandorum)* copia delectati praeterita . . . litteris alligare -um et minus utile opinantes torpenti studio obmisere *(sc. alumni).* **2** *neglegens, iners – pflichtvergessen, verantwortungslos:* ALBERT. M. nat. bon. 35 p. 17,40 magis . . . in eodem accusatur -us quam officiosus. p. 17,59 impietas -a. p. 17,75 Pharao -us et nocivus Deo et suis. **3** *non confirmatus – nicht ratifiziert:* VITA Ludow. Pii 59 p. 524,15 quandam partem imperii imperator filio suo . . . Karolo Aquis tradidit, sed quia -tiosa remansit, a nobis . . . silentio premitur.

adv. **inofficiose.** *officio non convenienter, iniuste – nicht pflichtgemäß, zu Unrecht:* CONC. Karol. A 39,123 p. 403,26 nullus in congregatione inutilis . . . existens stipendia ecclesiae -e accipiat *(inde* CONSUET. Marb. 219[c] *[add. B]).* AGOB. 20,5,21 quia propter solam pulcritudinem a viro -e diligi fertur *domina eqs.* SYRUS Maiol. prol. 47 ut quedam ignorata penitus . . . multorum et magnorum sanctorum precelsas memorias -issime obscurarint. GREG. IX. registr. 722 p. 620,22 qui *(pessimi)* . . . in offensam . . . ecclesie non absque multorum scandalo -e prosiliunt. URBAN. IV. registr. 583 p. 573,18 Coloniensium civium . . . temeritas . . . reverentie filialis officium -e preteriens . . . ad nostrum delata nuper auditum (*sim.* 609 p. 602,26). *al.*

[inolentum *v.* invenio.]

1. inoleo, -ui, -ere. *script.* inho-: *l.42.* **1** *intrans.:* **a** *inolescere, ingravescere – wachsen, größer werden:* HEIRIC. Germ. I 4,492 sic tua, Christe, modis -ent (gloss.: crescunt) praeconia miris. **b** *innasci – einwachsen (c. notione consuetudinis):* TRAD. Ratisb. 79 p. 73,26 (a. 875/85) olim inter homines inholescere (inholere *cod.*) coeperat consuetudo commutandi. *v. et p.1958,10.* **2** *trans. i. q. usum colere – als Brauch pflegen (fut. pro praes.):* CHART. Carinth. V 416 p. 267,17 (a. 1279) castrum . . . reddam *(sc. Ortolfus)* . . ., quandocumque . . . fuero requisitus . . ., ita quod nec pedem sistere debeo retrorsum, sicut in fidelibus eiusdem ecclesie ex consuetudine -bitur.

2. *inoleo (inn-), -ere. *(fortasse per analogiam ad* abolere *formatum) extenuare, exstinguere – schwächen, auslöschen:* CHART. Merseb. 292 (a. 1259) ne ea, que iuste ac racionabiliter per nos fiunt, processu temporis oblivionis caligine inn-antur.

inolesco, -evi, -itum, -ere. *script.* inho-: *l.42. al. form. perf.:* -et(us): *p.1958,58.* -evitus: *p.1958,58. sqq. partic. perf. usu subst.: p.1958,55.* inolev- *confunditur c.* implev-: *p. 1958,39.*

I *intrans.:* **A** *(ac)crescere, maiorem fieri – (her)anwachsen, anschwellen, größer werden, zunehmen:* **1** *proprie:* **a** *de rebus:* ANNAL. Xant. a. 873 p. 88,19 insperatum diluvium nive madens repente -vit. GISLEB. ELNON. inc. 1,114 quando voles *(sc. Amandus)* heremum magis hic -ere. *procedere, ingravescere – fortschreiten, sich verschlimmern:* CONR. MEND. Attal. p. 117,14 videns . . . defectum . . . membrorum incessanter et latenter -ere. **b** *de hominibus i. q. adolescere – heranwachsen, erwachsen werden:* EUGEN. VULG. syll. 2,2,6 ut uber antestes sacris et rex -ret unus. **2** *translate:* **a** *in univ.:* THEODULF. carm. 28,303 non solum argento res haec *(sc. cupido)* -it et auro . . ., sed *eqs.* WALAHFR. carm. 6,23 gloria, quae vestris *(sc. episcopi)* -vit magna camenis. OTLOH. tempt. p. 356,18 inquietudo diurna, quae mihi ex variis curis . . . per tempora -vit multa. SIGEB. GEMBL. Theodard. 8 p. 32,14 ne . . . tam diutina iniusticie impunitas amplius -ret, accinxit se viriliter. *al.* **b** *c.* ad, in *c. acc. i. q. pervenire – (sich aus)wachsen (zu):* UFFING. Ida 2,1 p. 482,24 ad hoc . . . quorundam -vit ineptia, ut *eqs.* CONST. imp. II 108 p. 140,16 que *(statuta)* . . . in abusum et pravam consuetudinem -erunt. **B** *innasci – einwachsen:* **1** *proprie:* ECBASIS capt. 475 auribus . . . meis *(sc. vulpis)* -vit pluma senilis. **2** *translate (c. notione consuetudinis):* **a** *usu communi:* ALCUIN. epist. 138 p. 216,26 propter quasdam consuetudines, quae vestris *[sc. Gothorum]* -visse (inoluisse, inuoluisse *var. l.*) feruntur regionibus. VITA Annon. I 8 p. 470[a],44 profecit, ut . . . ex . . . studii assiduitate singulis eorum *(puerorum)* eam *(fidem Annonis)* . . . pronunciandi quasi lex -verit. METELL. exp. Hieros. 3,18 cui *(flumini)* veterum scriptis -vit nomen Orontis. IOCALIS 73 cantat avis quevis, sicut rostrum sibi crevit, turpia verba refert, cui talis mos -vit *eqs.* **b** *c. sensu se dispergendi:* BEDA temp. rat. 48,12 ne per huiuscemodi dissonantiam e r r o r temporibus -ret, statuerunt *scriptores* indictiones (ORD. celebr. conc. 10,336 -vit hic e., ut *eqs.*). LEX Baiuv. 8,21 postquam religio christianitatis -vit in mundo. TRAD. Frising. 675 cum c o n s u e t u d o -vit hominum locis sanctorum aliquid . . . offerre (TRAD. Frising. 721[a] cum c. piae devotionis -visset, ut *eqs.*). CHRON. Cosmae cont. I p. 140,3 dum calamitiosior perfidiae pestis magis -verit. *al.* CHART. civ. Erf. 50 p. 23,2 abusivas insolentias, quas hinc inde minus decenter -visse intelleximus *(sc. archiepiscopus)*, eliminare dignum duximus. *saepius.* **c** *c. sensu oriendi:* LIBRI Karol. 1,18 p. 190,18 per quem *(serpentem aeneum)* . . . -vit (*corr. ex* -bit) excelsorum insolentissimus usus *(spectat ad Vulg. num. 21,8sq.).* AMALAR. ad Hild. 23 unde . . . in ipsa ecclesia m o s antiquitus -vit, ut . . . quattuor evangeliorum principia recitentur (AMADEUS LAUS. hom. 2,174. HELM. chron. 81 p. 153,31). ROLAND. PATAV. chron. 4,15 diebus illis -vit subsurratio quedam. *al.*

II *trans.:* **A** *inserere – einpflanzen (usu translato):* EKKEH. IV. cas. 100 p. 202,32 idonei . . . semet ipsos . . . sub disciplinae severitate a patribus stringunt -ta. **B** *per confusionem c.* implere *i. q. complere – vollenden:* EPIST. Bonif. 26 p. 46,14 (epist. papae) utrum liceat eis *(sc. filiis)*, postquam pubertatis -verint (impleverint *var. l.*) annos, egredi.

adi. **1. inolitus,** -a, um. *insinuatus, insitus, infixus – einge-, verwachsen, verwurzelt:* **1** *proprie:* OTLOH. vis. 11 p. 78,1 reliquę omnes *(sc. viae)* arbustis antiquitus -is ita sunt delete, ut vix agnoscerentur ibi olim esse. **2** *translate fere i. q. consuetus, usitatus – etwa: gewohnt, üblich:* WILLIB. Bonif. 7 p. 40,12 ut plebem . . . a perversa -ae c o n s u e t u d i n i s censura multum liberarent *(sc. duces;* DIPL. Karoli III. 17 p. 30,41 secundum -am consuetudinem. *saepius).* LUP. FERR. Maxim. 9 (MGMer. III p. 78,33) mox caligo -ae caecitatis abscessit. VITA Landel. 2 (MGMer. VI p. 439,23) divina potentia . . . -a benignitate erroneum filium disposuit reddere sanctae matri ecclesiae. EKKEH. IV. cas. 134 p. 260,27 disciplinam . . . semper loco Galli -am recuperavit *(sc. Notkerus).* SIGEB. GEMBL. decenn. 2,33 contra -am catholicam patrum auctoritatem. *persaepe. usu subst.:* VITA Ludow. Pii 53 p. 498,15 cum multa perperam -a (molita *var. l.*) purgare decrevisset.

2. inolevitus, -a, -um. *adolescens, non(dum) adultus – heranwachsend, (noch) nicht ausgewachsen:* HUGEB. Willib. 1 p. 88,27 servum suum infantem et adhuc -um (inoletum *var. l.*) . . . de corporis ergastulo adhuc edocere nolebat *Deus.* 3 p. 90,15 ut coniugis et liberorum -arum (inoletivorum *var. l.*) parvitate . . . illos orbare . . . crudele esse respondit *pater.*

***inollo,** -are. (in *et* olla) *in olla recondere – in einem Gefäß verwahren:* GUTOLF. hist. p. 654,2 occisus *(sc. Otacharus rex)* . . . ad instar piscis exenteratur, et ips a exta -antur et separantur a corpore.

inomel *v.* oenomeli.

inominatus, -a, -um. *omine malo affectus, nefastus – fluchbeladen, unheilvoll, unselig:* EPIST. Hann. 80 p. 130,3 absit hoc, ut -i voti non abiurent *homines boni* pręceptum. EPIST. Meginh. 3 p. 195,9 quid . . . in hoc rerum genere miserius, quid magis -um, quam ut *eqs.*

inomutabilis *v.* incommutabilis.

[Weber]

inonoratio *v.* inhonoratio.

inonustus, -a, -um. *non gravatus, levis – nicht beschwert, leicht:* WOLFHARD. Waldb. 3,3 p. 264,28 qui *(follis)* prius -us apparuit, onerosum se cunctis patenter ostendit.

***inoperatio** (-cio), -onis *f.* (in- *et* operatio) *defectus operandi – fehlende Funktionsfähigkeit, Untauglichkeit:* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 368B valet *zingiber* contra apraxim eorum, id est contra -em illarum partium. TRACT. de aegr. cur. p. 327,26 aproximeron est partium genitalium -o (*item* GLOSS. Salern. p. 13,34. p. 21,6 -cio). URSO anat. 309 gonorrea, id est genitalium partium -o.

inoperatus, -a, -um. **1** *non confectus, crudus – nicht zubereitet, roh:* AESCULAPIUS 21 p. 30,1 quid est diarria; solutio ventris solum, ut qui cibum accaeperint -um, non coctum digerunt. 32 p. 50,3 lion . . . lienteriam intestini Graeci vocaverunt, aut quoties qualemcumque cibum accaeperint coctum vel -um, per anum digerunt. **2** *indigestus – unverdaut:* GLOSS. Salern. p. 16,33 lienteria est fluxus ventris cum lenitate stomachi et intestinorum cum -i cibi et potus emissione.

inoperor (inho-), -ari. *operari – wirken:* EPIST. pont. Rom. sel. I 2 p. 9,40 si quis . . . dominum Iesum Christum glorificatum esse a spiritu sancto tanquam aliena potentia, ⌞per quam⌟ (*ci.*, qua per *ed.*) inh-ari (*PG 76,307* ἐνεργεῖν) posse adversus inmundos spiritus, . . . dicat *eqs.* PAUL. AEGIN. cur. 255 p. 205,30 cathaplasmandum bulbis . . ., usque dum rumpatur *tumor*; ita enim -ari (*3,78,18* ἐνεργεῖν) nata sunt.

inoperosus, -a, -um. *qui nihil operatur – wirkungslos:* ODILO SUESS. Seb. praef. p. 379,43 Agenardus . . . non -um duxit mortalia acta inmortali astipulatione roborare. ALBERT. M. pol. 5,7 p. 517b,10 Balthazar filii Nabuchodonsor 'propter potentiam . . . ⌞-am fuisse⌟' (*p. 1312a,13* ἐξηργηκέναι), id est, quod Balthazar inoperose et inutiliter utebatur potentia regia ad voluptatem.

adv. ***inoperose.** *sine effectu, frustra – wirkungslos: v. l. 32.*

inopertus, -a, -um. *non opertus – unbedeckt:* HRABAN. inst. cler. 1,22 sandalia partem pedis tegunt, partem -am relinquunt.

inopia, -ae *f.* *form. nom. sg.* -e: *l.42.* *usu plur.: l.47. al.*

indigentia, penuria, egestas, – Not(lage), Mangel, Mittellosigkeit, Armut: **1** *in univ.:* **a** *usu communi:* FORM. Andec. 19 me . . . sterilitas et -e precinxit. LEG. Wisig. 2,4,3 p. 96,15 ne forte quisque conpulsus -a . . . periurare non metuat. CONC. Karol. A 38b,13 p. 447,28 ne propter earum *(villarum)* incuriam . . . aliquam in monasteriis patiantur *sanctimoniales* -am. DIPL. Otton. I. 242 p. 345,10 talibus *(sc. iniustis episcoporum)* actis . . . aecclesia frequenter patitur maximas -as (*item* 268 p. 382,35). CONSUET. Marb. 2 ut . . . seculari habitu deposito ad Christi paupertatem et -am se descendisse cognoscat *(sc. qui in conventum recipi vult).* CHART. Burgenl. II 173 p. 120,9 nimia -a laborare. *persaepe.* *in proverbio:* OTLOH. prov. I 51 -ae parva, avaritiae desunt omnia. **b** *c. gen. inhaerentiae:* LIBER diurn. 92 p. 121,13 ut nullam indigentiae -am quacumque ecclesia . . . quoquo modo perpeti debeat. CONC. Karol. A 24A,29 si evenerit ex qualicumque necessitate aut f a m i s -a (CONC. Karol. A app. A 11 propter -am f.). **2** *c. gen. subi. i. q. tenuitas, defectus – Dürftigkeit, das Fehlen:* CONC. Karol. A 38,46 ipsae ecclesiae propter tectorum -am ruinas minantur. DIPL. Arnulfi 140 p. 212,30 cum fratres . . . -a cuiuscumque boni confectos . . . repperisset *(sc. Ludovicus imperator).* OTTO FRISING. gest. 1,14 p. 30,7 melius fore, ut pingues monachi . . . ederentur quam castrum propter ciborum -am hostibus traderetur. STATUT. ord. Teut. p. 98,2 nec oportet omnes fratres scire copiam vel -am thesauri. *al. v. et p. 1963,30.* **3** *impotentia, infirmitas – Unvermögen, Unzulänglichkeit:* RUOTG. Brun. 38 p. 40,5 quamvis hoc ipsum ob -am recte dividentium linguę calumpnianti fuit obnoxium. WALTH. SPIR. Christoph. I prol. p. 65,12 cum ętatis -a scientięque mihi moram fecisset ignavia. EPIST. Hann. 15 p. 35,1 liquet . . . me . . . spiritus trahendi -a prępeditum fuisse, quominus longum iter . . . suscipere potuissem. *al.* **4** *instabilitas – Unsicherheit:* ADAM gest. 2,70 Alebrandus . . . pontifex adversum crebras hostium incursiones aliquod fortius presidium pro -a loci necessarium arbitratus . . . ecclesiam . . . lapide quadro aedificavit.

***inopiatus,** -a, -um. (inopia) *inops, egens, pauper – unbegütert, mittellos, arm:* GREG. CAT. chron. II p. 208,35 quoniam viaticam pecuniam utpote regulariter -i monachi minime habebamus, eundi moras facere compulsi sumus.

***inopilativus** *v.* *inoppilativus.

inopinabilis, -e. *script.:* -pp-: *l.49.* -pib-: *l.15.* *usu subst.: l.23.39.*

inexspectabilis, qui anima fingi non potest, mirabilis – nicht zu erwarten(d), unvorstellbar, erstaunlich (fere de rebus; de hominibus: l.19): **1** *gener.:* **a** *in univ.:* **α** *in bonam vel neutram partem:* GERB. geom. 1,3 ad plurima certa veraque ratione vestiganda, quae multis miranda et -ia (-i[na]bilisque *var. l.*) videntur, iocundissima est *(sc. geometria).* WIBERT. GEMBL. Hildeg. 449 respondet *abbas* se super re tam -i precipitem effundere sententiam non audere. CONST. imp. II 251 pro inopinato, quin potius -i, pape discessu. TRANSL. Auct. 5 ingenua turba furum -ium, videlicet venerabilis Gertrudis marchionissa cum pompa sequacium eius apparuit gloriosa. *al.* *usu subst.:* CHART. Livon. A 331 p. 420,37 (a. 1258) quod . . . fratres neophitos suos servitutis iugo premant, pro -i confutamus. **β** *in malam partem:* EPIST. Worm. I 37 p. 70,18 de quo *(sc. errore)* . . . prodiit illud incredibile, illud -e fictum et mendatium. CHART. Solod. I 210 p. 110,3 emersit . . . adversum eos *(fratres)* -is contentio. **b** *immensurabilis – unermesslich:* PASS. Agil. 2 (ASBoll.3 Iul. II. p. 721; s. XI.1) -i gaudio suscepit eum *(Bonifatium).* CHRON. reg. cont. V a. 1249 p. 298,31 -i thesauro in auro, gemmis variisque suppellectilibus . . . inventis. **c** *inexspectatus, improvisus – unerwartet, unvermutet:* ALBERT. STAD. chron. a. 1256 fere nudi in armatos impetum facientes in fugam eos *(milites)* verterunt *Fresones* -em. **2** *philos.:* ANSELM. HAV. dial. 7 p. 1173A quod *(sc. unitas et trinitas divinitatis)* paradoxon, id est extraneum vel -e est omni humano intellectui. ALBERT. M. div. nom. 9,14 p. 386,15 'hoc . . . est -ius' (*PG 3,916A* παραδοξότερον). metaph. 4,4,2 p. 202,70 opiniones '-es' *(p. 1012a* παραδόξων) . . . eveniunt. *ibid. al.* *usu subst.:* ALBERT. M. elench. 1,1,5 p. 533b,48 si ad -e ducat *(sc. sophista)* et inferat, quod -e non nisi ex -i sequitur, et sic, quod -e sit praeconcessum. *ibid. al.*

adv. **inopinabiliter.** **1** *improvise, repente – unerwartet, unvermutet:* HUGO FLOR. tract. 8 (MG Lib. Lit. II p. 476,26) comperimus multos reges . . . miserabiliter et -r ex hac vita migrasse. ALBERT. M. epist. Dion. 7,4 p. 512,41 'videbamus lunam -r' (*PG 3,1081A* παραδόξως), quia non naturaliter, 'incidentem soli', et ideo -r, quia 'non erat tempus conventus'. RICHER. SENON. gest. 5,15 p. 341,25 cum vidisset *archiepiscopus* se tantum damnum suorum . . . tam inopp-r incurrisse *eqs.* MENKO chron. 53 p. 426,14 Dominus -r contra innumerabilem populum paganorum regi Francie . . . dedit victoriam. *al.* **2** *immensurabiliter – unermesslich:* WILDR. (?) Gerh. II 2,9 p. 509a,1 cunctis -r laetantibus advenit *papa.*

***inopinabilitas,** -atis *f.* (inopinabilis) *qualitas eius qui anima fingi non potest – Unvorstellbarkeit:* ALBERT. M. eth. I 615 p. 527,16 ostendit *(sc. Aristoteles)* -em huius *(sc. Socratis)* opinionis, quia 'dubitare' facit de his, quae sunt 'apparentia'.

inopinatus, -a, -um. *script.* -pp-: *l.68. p.1961,8. al.* *usu subst.: p.1961,3. sqq.*

1 *inexspectatus, improvisus, repentinus – unerwartet, unvermutet, unverhofft, überraschend, plötzlich (usu praed.: p. 1961,13. 19. 23):* **a** *gener.:* **α** *de rebus:* VITA Sigir. prol. (MGMer. IV p. 606,28) aliquid, quod foret -um, referre. CHART. Gelr. 29 p. 32,28 -a et improvisa m o r s (ANNAL. Quedl. a. 999 p. 502,13 -a cunctis, sed sibimet ipsi *[sc. Mathildae]* longe ante provisa morte. *al.*). WOLFHARD. Waldb. 2,3 p. 212,30 -ppinatae et inauditae . . . rei veritatem . . . pandit *(sc. muliercula).* COD. Udalr. 44 p. 96,22 quod . . . nichil horum *(sc. quae consulenda sunt)* -um . . . nobis *(sc. congregationi Babenbergensi)* occurret. CHART. Heinr. Leon. 4 p. 5,23 vel diutina vel -a paupertas. ALBERT. STAD. Troil. 6,405 Teucro-

[Weber]

rum mentes -issimus intrat horror. *persaepe. v. et p. 1960,18.* ex, de -o *pro adv.:* WALAHFR. Gall. 2,18 ad monasterium cunctis aliud suspicantibus ex -o pervenit. HERBORD. Ott. 1,39 ad . . . ministeria sese plerumque de -o ingerens . . . omnium in se affectus excitabat. ALBERT. STAD. Troil. 1,508 sepe videmus ex -o plaustra perire rotis. *al. acc., abl. sg. neutr.* -um, -o *pro adv.:* IONAS BOB. Columb. 1,17 p. 182,17 iuxta horreum transiens -ppinato horreum apertum cernit. AETHICUS 53 Scithae . . . et Saxonum genus, -issimum, . . . mioparo faciunt ad similitudinem navium illarum *eqs.* RAHEW. gest. 3,51 p. 227,17 imperator . . . infra Veronam fluvium Athesam -o transvadavit. *al.* **β** *de hominibus:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 259,6 ad usque portam castelli preceps et adhuc -us . . . precipitanter cum suis excommunicatis luctuosus accessit *rex.* CHRONOGR. Corb. add. 2 p. 88,17 ne, dum foris vexilla virtutum in altum porrigimus, intus ⌊ab -o⌋ (obinopinato *cod.*) h o s t e gravius occupemur (CASUS Gall. cont. p. 166,6 Liutodus . . . advocatus . . . -pinato h. occiditur). RAHEW. gest. 3,52 p. 228,4 Otto palatinus comes . . . inprovisus ac -us supervenit. *al.* **b** *iur.:* CHART. Mekl. 1504 p. 610,6 (a. 1279) quod officiales nostri omnes casus -os, qui vulgo ungherad dicuntur, non debeant iudicare. **2** *indispositus, inexspectans – unvorbereitet, überrascht:* WALTH. TER. Karol. 18 Thangmarum -um et gratia treugarum nichil adversi formidantem ex improviso . . . invadunt *(sc. praepositus eiusque socii).*

adv. **inopinate** (-tae). *improviso, repente – unvermutet, überraschend, plötzlich:* **1** *in univ.:* **a** *usu communi:* LIUTG. Greg. 15 p. 79,16 venit diu optatus et electus filius eius Albricus -e cunctis nescientibus. IOH. VEN. chron. p. 145,13 paganorum multitudo e montibus exiliens super eosque *(sc. christianos)* -ae irruens *eqs.* EPIST. Meginh. 21 p. 216,5 fratrem amantissum . . . crudelissimum scelus . . . homicide Aribonis -issime mihi *(sc. Popponi)* rapuit. BERTH. chron. B a. 1075 p. 221,12 tanto suas facilius ultum ire posse sperans *rex* iniurias, quanto adversariis suis -ius . . . animum intenderat. STATUT. ord. Teut. p. 105,12 equos non debet *marschalcus* emere sine licencia magistri, nisi -e talis occurrerit oportunitas . . ., ut *eqs. saepe.* *abund.:* PAUL. DIAC. Lang. 5,36 -e subito Alahis cum suis egressus regis castra protrivit. RIMB. Anscar. 16 p. 37,8 quod *(sc. civitatem a piratis circumdatam esse)* cum -e et subitanee accidisset *eqs.* CHART. Stir. IV 353 p. 212,7 officiatos singulis officinis prefixos nolumus -e et ex abrupto . . . amoveri. *al.* **b** *in proverbio:* VITA Radbodi II 9 p. 48,22 rerum facies -e mutabitur. **2** *sine consilio, inconsulto, fortuito – plan-, absichtslos, zufällig:* ACTA imp. Böhmer 383 p. 311,16 (a. 1259) si contingat aliquem . . . -e, fortuito casu et per infortunium aliquem hominem occidere *eqs.* *philos.:* ALBERT. M. summ. theol. I 17,67,3 p. 682[a],6 aliquis sub terra abscondit thesaurum . . ., alter in eodem loco intendit facere sepulcrum et -e invenit thesaurum; dicimus, quod ex fortuna invenit (*sim.* p. 681[b],38).

inopinus, -a, -um. **1** *inexspectatus, improvisus, repentinus – unerwartet, unvermutet, unverhofft, überraschend, plötzlich (usu praed.: l.62.64):* **a** *de rebus:* ABBO SANGERM. bell. 2,501 arma . . . cum sociis stringit *Odo* penetrans -a prelia. THEOD. TREV. transl. Celsi 12 repente fossores -is ictibus in . . . polyandrum impegerunt. VITA Heinr. IV. 4 p. 20,5 quam mirabilem v i a m , quam -am sepe invenit, quod futurum est, ut fiat (METELL. exp. Hieros. 4,308 quis . . . regem pelago mersit Pharaonem . . . per discreta v. freta dans iustis -am?). CARM. Bur. 163,5,1 -o saucius hesito stupore. *saepius.* **b** *de hominibus:* METELL. exp. Hieros. 6,605 quod obvia protulerit se gens peregrina superveniens -a. **2** *indispositus, inexspectans – unvorbereitet, überrascht:* RUODLIEB IV 96 sui *(sc. regis)* nostros offendentes -os occidunt.

adv. **inopine.** **1** *inexspectate, improvise, repente – unerwartet, überraschend, plötzlich:* ANNAL. Quedl. a. 999 p. 505,2 cum matrem . . . -e subtractam . . . tumulo recondi deflerent *(sc. sanctimoniales).* RUODLIEB V 223 Rödlieb dilecte matris cernens -e ad sese missum quendam. HILDEG. epist. 306,9 tempestas . . ., que in puro sole -e venit, iniustam societatem significat. BERNH. GEIST. palp. 1,233 mole sub arvinae pingues obeunt -e, sed complent numerum macri plerumque dierum. **2** *latenter – unbemerkt:* RUODLIEB VII 77 exeat *(sc. mulier)* e curte platea stans -e.

inoportun- *v.* importun-. ***inopos** *v.* *oenopos.

***inoppilativum** (-opi-), -i *n.* (in *et* oppilativus) *medicamen digerens, purgans – Abführmittel:* MAURUS phleb. p. 11[b] aperitivis et -is est insistendum.

inoppinabilis *v.* inopinabilis. **inoppinatus** *v.* inopinatus.

inopportun- *v.* importun-.

inops (-obs), -opis. *indigens, egens, pauper – entbehrend, mittellos, arm:* **I** *adi.:* **A** *de hominibus:* **1** *in univ.:* **a** *usu communi:* WALAHFR. Wett. 335 peste fameque -em possent *sacerdotes* solarier orbem, si *eqs.* THEOD. TREV. Liutr. 78,1 postquam Christum secuta virgo -s -em, . . . Romam venerat. HUGO FLOR. tract. 9 (MG Lib. Lit. II p. 477,10) Pilatus exilio condempnatus pauper et -bs defunctus est. *al.* *in figura rhet. oxymoron q. d.:* ALCUIN. carm. 9,58 sic gazas mundi dives habebit -s. **b** *c. gen. rerum corporearum:* LIUTG. Greg. 2 p. 69,14 ut subito . . . secutus sit Christi pauperem, omnis mundanae substantiae -em. **c** *c. gen. rerum incorporearum:* CONC. Karol. A 37,7 hi . . ., qui m e n t i s -es effecti . . . comam deposuerunt, in eo, quod coeperunt, perseverare cogantur (TRANSL. Dion. Ratisb. 31 p. 418,3 dum et hos *[custodes]* . . . vino deceptos, m. -es . . . fecit *Gisilbertus.* 36 p. 434,9). WALTH. SPIR. Christoph. II 5,212 stat *Nicaea* rationis -s. ARCHIPOETA 2,15 tanquam frater sim latronum, reus -s racionum. *al.* **d** *c.* ab: HAIMO (?) Wilh. 17 quid mirum . . ., si ab exterioribus rebus videmini *(sc. coniuges pauperes)* -es, qui intus . . . a Deo . . . estis inanes. **2** *imperitus, nescius – unkundig, unfähig (in figura rhet. litotes q. d.):* OTTO FRISING. gest. 1,55 p. 78,33 qui *(Graeci)* dicendi -es non sunt. **3** *irritus – erfolglos:* DIPL. Arnulfi 140 p. 213,30 si . . . quaevis mortalium persona . . . huius praecepti violatrix existere conata fuerit, coepti sui -s centum libras defecati auri coacta persolvat. **4** *sensu immoderantiae i. q. insatiabilis, avarus – unersättlich, gierig (in nomine ['Gierschlund']):* YSENGRIMUS 4,750 sequitur Sualmo Caribdis I-s. **B** *de rebus:* **1** *corpor.:* ROD. GLAB. hist. 2,17 facta est fames prevalida quinquennio . . ., ut nulla audiretur non -bs regio et indigens pane. *c. gen.:* DUDO hist. 1 p. 132,4 (ed. Lair) grassante malo desolatur Francia . . .; luget Liberi Cererisque -s, quibus fuerat olim locupletissima. **2** *incorpor.:* POETA SAXO 3,568 per quem *(Zachariam)* magna locis misit *rex* donaria sanctis atque viris -em vitam ducentibus illic. NICOL. BIBER. carm. 912 ut tua *(sc. Heinrici)* sic fama pereat per -s epigramma. *c. gen.:* RAGIMB. epist. 8 p. 532,20 miror te *(sc. Radolfum)* dixisse meam sententiam approbationis -em. DUDO hist. 4 p. 280,13 (ed. Lair) rusticus inscitiae quamquam nostrae stylus ornet . . . variis . . . metris opus istud, praevacuum nimis . . . artis -sque . . . heroico potius metro pollere deceret.

II *subst. masc.:* **A** *in univ.:* ARBEO Emm. 2 p. 29,31 ad eum . . . confluebant . . . nobiles, ignobiles, locupletes et -es. CAPIT. reg. Franc. 62,12 ut nullus . . . pauperem et -em expoliare presumat. EPIST. Bamb. 5,46 haec *(ecclesia Bambergensis)* -um fotrix ut magnorum dominatrix. DIPL. Conr. III. 75 p. 133,22 propter miseriam -um et gemitum pauperum. *persaepe.* **B** *in proverbio:* OTLOH. prov. I 50 -i beneficium duplex dat, qui celeriter dat. ARCHIPOETA 1,31,3 Deo dat, qui dat -bus. CARM. de Frid. I. imp. 51 nullus -bs tutus sine vindice.

***inorabilis,** -e. (in- *et* orare) *inexorabilis – unerbittlich:* BERTHA Adelh. 7 p. 762,17 ad tempus -is (inexorabilis *var. l.*) mansit *(sc. episcopus)* et durus; et postea . . . misericordia movebatur.

***inoratio** *v.* *inauratio.

[inordiendis *v.* in *et* ordior: DECRET. Burch. 1,94,52.]

inordinabilis, -e. **1** *qui ordinari non potest – nicht zu ordnen(d):* ALBERT. M. eccl. hier. 2 p. 45,58 oportet eum, qui habet vitas partitas, 'esse immensurabilem' . . . 'et -em' (*PG 3,401[A]* ἀκατάτακτον) propter defectum a fine. **2** *inaequalis – ungleich-, unregelmäßig:* ALBERT. M. sent. 1,47,2 p. 465[b],10 malum est corruptio ordinis, et quidquid corrumpit ordinem, est -e, ergo malum est -e. *in architectura ('unübersichtlich, verwinkelt'):* TRANSL. Callisti 9

(MGScript. XV p. 421,59; s. IX.[2]) aecclesia . . . parva . . . atque -i scemate edificata erat nec poterat sua inordinatione ac parvitate aliorum sanctorum reliquias . . . per aras congruas capere. **3** *extraordinarius, immensuratus – außerordentlich, übermäßig:* CHRON. Reinh. a. 1190 p. 546,1 principi ac reliquis Theutonicis -is illa temeritas displicuit.

adv. **inordinabiliter.** *modo legi vel regulae non convenienti – nicht dem Gesetz, der Regel entsprechend:* REGINO syn. caus. 1,75 quae *(munuscula)* per ministros episcoporum a presbyteris -r exiguntur. GALB. Karol. 60,19 sic -r in templo Dei ordinatis rebus suis expectabant *(sc. consiliarii)* mortis suae finem. WIBALD. epist. I 203 p. 429,8 respondit *episcopus* eosdem fratres multum -r et contra propositum et honestatem monachorum vivere.

***inordinanter** *adv.* **1** *inaequaliter – ungleich-, unregelmäßig:* ALBERT. M. animal. 10,4 menstruum . . . quando -r fluit non exspectans tempus revolutionis lunae, sed *eqs.* **2** *modo legi non convenienti, illegitime – nicht dem Gesetz entsprechend, unrechtmäßig:* FORM. Augiens. B 7 nec quilibet . . . haec statuta valeat ausu temerario -r (inordinantur *var. l.*) destruere.

inordinatio (-cio), -onis *f.* *usu plur.: l.32. al.* *defectus ordinis, (per-, con)turbatio (ordinis), confusio – mangelnde Ordnung, Unordnung, Durcheinander, Wirrnis:* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* VITA Adalh. (MGScript. XV p. 860,5; c. 1051) nunc ei *(sc. qui s. Viti translationem scripsit)* huius -is offensam donemus, eo .. . . tenore, ut in his, quae secus, quam sunt, sentit, a nullo sit per singula credendus. WOLBERO cant. 3 p. 1210[A] ubi . . . hosti aditus irrumpendi ex -e exercitus tribuitur, ibi *eqs.* DAVID compos. 3,24 quanta inopia virtutum, quanta caecitas intelligentiae, lubricitas memoriae, -o affectuum. STATUT. ord. Teut. p. 63,34 ne ecclesie . . . sedium -cionibus deformentur. ALBERT. M. animal. 21,33 -o sensus -em facit fantasiae. summ. theol. I 17,67,1 p. 675[a],15 quae *(vita humana)* tot confusionibus subiacet et -bus. *saepius.* **b** *philos. et theol.:* ALBERT. M. myst. theol. 4 p. 472,45 'neque -em (*PG 3,1040*[D] ἀταξίαν) habet *(sc. Deus)*' . . . 'neque habet turbationem.' phys. 1,3,8 p. 53,15 quando aliquid fit ordinatione, 'opponitur -o', et subicitur subiectum ordinis et -is. metaph. 1,3,12 p. 42,26 'non solum' in natura invenitur 'ordinatio et bonum, sed' etiam '-o et turpe'. *ibid. saepe.* **2** *inaequalitas – Ungleich-, Unregelmäßigkeit:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* ALBERT. M. miner. 2,3,1 p. 49[a],7 cum a me quaereretur causa -is frontis *(sc. sculpturae)*, dixi *eqs.* p. 99[b],7 propter siccitatem simul et -em pororum, cuius -is causa est combustio intorquens ordinatos poros. animal. 1,87 talis motus *(sc. saltandi)* non potest esse continuus propter suam -em et difficultatem. RICHER. SENON. gest. 5,5 p. 334,2 sequens annus tam temperatus et fertilis extitit, ut adeo bonis habundaret, ut iam nemo preteriti anni -is non reminisceretur. *in architectura ('Unübersichtlichkeit', 'Verwinkelung'): v. l. 2.* **β** *de intemperantia:* ALBERT. M. eth. II 7,1,9 p. 486[a],11 et -em, quae fit circa tales *(sc. concupiscentias communes)*, magis ignoscimus, quam si fiat circa concupiscentias non communes nec necessarias. **b** *medic. (de pulsu):* CONSTANT. AFRIC. theor. 7,3 p. 30b[v] diversitas *(sc. pulsuum)* in decem . . . concluditur genera: . . . octavum secundum ordinationem et -em. WALTH. AGIL. med. 141 p. 226,39 sunt signa significantia spasmum venturum: rubor faciei . . . et -o pulsus (*sim.* p. 226,44). **3** *inoboedientia – Regelwidrigkeit:* FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 110,15 quando . . . falco erit ficticius per -em trayne et nolet capere gruem *eqs.* (*sim.* p. 111,25. 5 p. 147,25). HUGO RIPELIN. compend. 3,6 p. 93[b],19 peccatorum aliud est veniale, quorum primum dicitur perversio, secundum . . . -o. *spectat ad monachos regulam non sequentes:* VITA Theod. 16 p. 45,43 episcopus . . . est conquestus . . . de monachorum irreverentia et -e.

inordinatus, -a, -um. *script.:* hi-: *p.1965,68.* inho-: *p. 1964,70.* *partic. perf. pro act.: p.1964,70.72.* *usu subst.: p. 1964,7.60.1965,4.5. al.*

incompositus, (per-, con)turbatus, inconditus – ungeordnet, verworren, ungeregelt: **I** *gener.:* **A** *in univ.:* **1** *de rebus:* LEG. Wisig. 2,1,6 p. 50,21 quecumque forsitan princeps -a sive reliquid seu reliquerit *eqs.* DIPL. Loth. II. 9 p. 396,35 quae a patribus . . . -a et iniuste sancita reperimus. DIPL. Karoli III. 118 p. 187,23 antistes . . . innotuit, qualiter ecclesiam . . . indispositam atque -am reperisset. OTTO FRISING. chron. 8,32 p. 450,8 de singulis VIIII illis ordinibus cadentes unum -i ordinis globum fecerunt *angeli.* CHRON. reg. cont. III a. 1207 p. 225,4 ut . . . -a in regno ordinarent *cardinales.* ALBERT. M. animal. 6,39 dispositio -a membrorum *(sc. gemellorum monstruosorum). saepius.* *spectat ad voces:* RUD. FULD. Leob. 12 p. 127,14 villam omnem clamore -o complevit *mulier.* CHART. archiep. Magd. 421 p. 555,34 ut in conventu civium nulli stulto liceat -is verbis obstrepere. IOH. AEGID. mus. epil. 2 non . . . <idem> est de voce -a et horribili. **2** *de hominibus:* NITH. hist. 1,5 p. 7,16 hos *(sc. Mathfridum, Lantbertum eorumque socios)* paucitas . . . unanimes effecit, Udonem . . . et suos maxima multitudo securos, discordes et -os reddidit. **B** *inconstans, inaequalis – unregelmäßig, ungleichmäßig:* **1** *usu communi:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 120,24 modus . . . mutandi plumagium est duplex, alius . . . est ordinatus, alius -us. ALBERT. M. veget. 6,236 est *(sc. vitis)* figurae -ae, saepius curvata in parte et saepius rectificata. animal. 10,4 scimus . . . causam -i fluxus eius *(sc. menstrui)* esse in matrice. *de pulsu:* AESCULAPIUS 29 p. 44,27 pulsus . . . creber atque parvus et -us occurrit. CONSTANT. AFRIC. theor. 7,3 p. 31b[r] -us pulsus est, ubi duo magni et unus parvus et alter medius. **2** *intemperatus – ungezügelt, maßlos:* ANON. coit. 1,5,2 accidencia, que -os immoderatosque labores sepe sequntur, exequi non negligimus. ALBERT. M. animal. 1,233 labia . . . cum soluta ab ore aliquantulum dependent ex -o humore habundante, inertem demonstrant. 7,154 frigiditas -um facit cibi appetitum. eth. II 7,1,9 p. 486[a],4 magis naturalibus appetitibus facilius damus veniam, etiam quando -i sunt. **C** *fortuitus – zufällig, willkürlich:* PAUL. AEGIN. cur. 41 p. 20,6 abscindens . . . est virtutem -a motio. ALBERT. M. animal. 1,302 nullus . . . corporeus motor regit in motu aliquid, quod -um habet motum per seipsum, nisi *eqs.* 1,435 cum . . . vides . . . -am oculorum conversionem. **D** *insipiens, vecors – von Sinnen, verrückt:* EPIST. Mog. 15 p. 342,24 quid -um Ozias faciebat Deo adolens *(spectat ad Vulg. II par. 26,18sqq.).* BERTH. chron. B a. 1075 p. 225,11 sin *(sc. regi possent satisfacere)* . . ., pro patria proque suis omnibus -a hac regis coactione pugnando innocenter occumberent *Saxones et Thuringi.* IDUNG. PRUF. dial. 1,578 si actio nostra sibimetipsi esset contraria, nec tantum inconsiderati, sed etiam -i iure diceremus. ALBERT. STAD. chron. a. 1234 p. 362,20 ordinata . . . acie, -a . . . mente tanquam furibundi canes processerunt *Stedingi* obviam peregrinis. *al.* **E** *legi vel regulae non conveniens, illegitimus – nicht gesetzes-, regelkonform, -treu:* **1** *usu communi:* **a** *de rebus:* CAPIT. reg. Franc. 217,5 quicquid -um reppererint, regulariter corrigant *abbates.* BERTH. chron. B a. 1077 p. 271,10 per totam quinquagesimam . . . abutuntur *fratres simpliciores* usurpativa et -a aspersione *(sc. chrismatis).* CONR. HIRS. dial. 287 dicebat *(sc. Donatus haereticus)* . . . Filium minorem Patre, spiritum sanctum minorem Filio, qua -a distinctione graduum se . . . precipitavit in abissum. FROWIN. explan. 5,1 l. 1117 o pax perversa, pax confusa, pax -a. CHART. ord. Teut. (Thur.) 296 p. 238,49 fratres . . . vitam -am et regule ipsorum penitus contrariam inceperunt ducere. *al.* **b** *de hominibus:* WALTH. MARCHT. hist. 28 p. 11,27 erat *Manegoldus praepositus* . . . religiosos amplectens et promovens, -os et dissolutos compescens. *de monachis regulam non sequentibus:* CHART. Sangall. C 902 (a. 1145) si quis . . . frater -us in gratia abbatis sui et fratrum offenderit *eqs.* **2** *indecens, indignus – unpassend, ungeziemend:* WALAHFR. exord. 11 de -is orantium gestibus praemittit *apostolus*: '*eqs.*' CHART. episc. Misn. 59 p. 60,26 de remissis verbis vel de -o gestu corporis sive de alia aliqua minori indisciplina . . . coerceantur *forenses et coloni.*

II *iur. i. q. intestatus – ohne ein Testament gemacht zu haben (partic. perf. sensu act.):* LEG. Wisig. 5,7,14 p. 241,7 si inh-us moriens filios legitimos non reliquerit *libertus*, . . . ad patronum . . . universa res eius . . . pertinebit. FORM. Andec. 41 p. 18,9 nec nus (*leg.* nos) contingit ultimus dies -us (*leg.* -os)

[Weber]

. . ., de huius saeculi lucis discesseremus.

III *eccl. i. q. non consecratus – nicht geweiht:* CHART. Gosl. I 124 p. 182,21 (c. 1073) ut nullius in . . . villa ordinati sive -i vitam meae *(sc. Hezilonis episcopi)* provisioni ascribam. BERNH. CONST. damn. 23 -os . . . dicimus, qui ordinati sunt a symoniaco. HIST. Hirs. 4 p. 257,35 quod tam diu . . . -us mansi, non ob aliud quid feci, quam ut *eqs.* CAES. HEIST. mirac. I 11,25 p. 291,20capit. de morte monachi . . ., qui vivere recusavit propter abbatem -um.

adv. **1. inordinate.** *incomposite, sine ordine, diffuse – ungeordnet, unordentlich, durcheinander:* **1** *in univ.:* LIBRI Karol. 1,5 p. 131,27 testimoniorum ordinem, qui . . . est . . . -e sive non proprie ab his, qui in prefata synodo sedisse noscuntur, usurpatus, ordine conpetenti . . . exsequamur. HRABAN. hom. II 87 p. 314B qui *(Christus)* diversis -e glomerantium haeresibus affligitur, sola catholicae ecclesiae fideliter quaesitatur. ASILO rhythmimach. 58 nemo arbitretur confuse et -e numeros hos positos esse. OTTO FRISING. chron. 5,4 p. 233,14 leges ante ipsum editas profuse et -e conpactas compendiavit *Iustinianus.* ALBERT. M. cael. 3,1,5 p. 212,36 dixit *Plato* primo fuisse chaos, in quo elementa -e ferebantur. elench. 1,7,1 p. 651a,26 pluribus et -e propositis credere est difficile. *saepius.* **2** *inaequaliter – unregelmäßig:* ALCUIN. epist. 149 p. 243.21 sicut quinque stellarum cursus saepissime -e (inordiate *var. l.*) per zodiaci circuli latitudinem . . . feruntur. TROTULA A 3 p. 58,3 quae *(mulieres)* habent menstrua -e fluentia. ALBERT. M. veget. 6,221 ramificatur . . . haec arbor *(sc. sambucus)* -e valde, nisi *eqs. al.* **3** *fortuito – willkürlich:* ALBERT. M. mot. animal. 2,2,5 p. 299b,31 corrupta . . . ipsa *(sc. forma movente)* . . . fertur animal -e, sicut navis sine gubernaculo. animal. 3,149 humiditates, quae sunt in corporibus naturaliter, oportet contineri in vasis ad hoc praeparatis, quia aliter effunderentur -e. **4** *inconsulte – unüberlegt:* EPIST. Merov. 15 p. 459,13 adtende *(sc. rex)* diligenter, ut non -e alicui reddas responsum. EPIST. Alcuin. app. 2 p. 487,40 ne, si -e ad loquendum rapitur *sacerdos*, erroris vulnere audientium corda feriantur. **5** *neglegenter – nachlässig:* HEITO Wett. 8 se . . . quoddam opus in modum castelli ligno et lapide valde -e coniectum . . . vidisse fatebatur. WALAHFR. Gall. 2,10 p. 319,10 Waltramnus . . . videns res collatas a quibusdam praesumptoribus -e tractari. UFFING. Ida 2,7 p. 487,9 nil per se inconsulte aut -e agere voluit *praesul.* VITA Burch. Worm. prol. p. 830,39 si quid . . . -e vel imperite connexui, tuae *(sc. praesulis)* correctioni . . . proferre decrevi. TRANSL. Auct. 10 per lapidem -e repositum venerandum sarcophagum . . . surreptum esse deprehendunt *(sc. monachi). al.* **6** *modo legi vel regulae non convenienti – dem Gesetz nicht entsprechend, regelwidrig, unrechtmäßig:* **a** *usu communi:* STEPH. Wilfr. 14 Osviu rex . . . alium praearripere -e sedem suam edoctus. CAPIT. reg. Franc. 92,2 si abbates vel abbatisse sine regula vivere seu -e inventi vel invente fuerint, . . . abiciantur. REGINO chron. app. 2 in regno occidentali, quod tunc -e occupaverat *Ludowicus.* CATAL. Capuan. (MGLang. p. 499,12) fratrem suum laicum -e totondens direxit *Pandenolfus* Romam. CHART. Gosl. I 424 p. 429,21 quilibet clerici et laici -e subiugant eam *(ecclesiam)* iurisdicioni sue. *saepe. v. et l.68.* **b** *indecenter, inconvenienter – unpassend, unangemessen:* BERTH. chron. B a. 1076 p. 243,12 conveniunt *(sc. coniurati)* . . ., ut se ulciscerentur -ius. OTTO FRISING. chron. 8,20 p. 421,34 quotquot res transitorias -e amantes Deo proponimus, tot nobis quasi sculptilia fabricamus. HILDEG. epist. 113R l. 11 latitudinem totius orbis sic ordinavi *(sc. sapientia)*, ne ipsa mensuram suam -e excederet. DAVID expos. reg. 5,207 si nimis . . . eam *(pecuniam)* . . . diligit *frater* . . . et amissam -e luget. *al.*

2. inordinatim. **1** *inaequaliter – ungleich-, unregelmäßig:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 120,31 deponuntur et alie penne -m et dissimili modo. **2** *modo legi non convenienti – nicht dem Gesetz entsprechend:* LEG. Wisig. 3,1,4 p. 125,5 vidimus . . . quosdam . . . filiis suis tam -m (hi-, inordinate, inordinati, inordinatum *var. l.*) disponere federa nuptiarum, ut in eorum actis nec etatum consors sit ordo nec morum.

***inordino,** -are. (in *et* ordinare) **1** *ordinare – aufstellen:* HEIRIC. Germ. I 4 praef. 20 aethera iamque Lucifer impulerat, cum quartam stationem pernox miles -at. **2** *dirigere, gubernare – lenken, beherrschen:* ALBERT. M. eth. II 3,3,2 p. 255a,19 potius -ant *(sc. pecunia et amici)* mentem, in quantum pecunia sufficientiam, amicorum autem praesentia honestatem . . . exhibet.

inorisma *v.* enaeorema. **inormis** *v.* enormis.

inornatus, -a, -um. *incomptus, horridus – ungeschmückt, schmucklos:* WALTH. SPIR. Christoph. II 1,157 staret -is famularum quinta *(sc. puella)* capillis, ni *eqs.* EUPOLEMIUS 2,12 quos cultus -us, facies nigra, pallor in ore luridus ignavos probet . . ., eos collaudat *(sc. Cacus rex).*

adv. **inornate.** *indigne – unangemessen:* CONST. imp. I 140,17 quicunque advocatiam suam vel aliquod aliud beneficium -e (enormiter *var. l.*) tractaverit, . . . tam advocatia quam beneficio exutus fuerit, si *eqs.*

***inosculans,** -antis. (in- *et* osculari) *non basiatus – ungeküsst (de salutatione honorifica):* RADBERT. Adalh. 47 ne fratrem *(sc. Ragnardum)*, quem sanctum noverat, -em omitteret.

***inosculatus,** -a, -um. (in- *et* osculari) *non basiatus – ungeküsst (de salutatione honorifica):* MIRAC. Ursm. 2,9 nullus . . . remansit infoederatus, nullus abiit -us.

***inosso,** -atum, -are. (in *et* os; *per analogiam ad* incarnare *formatum*) ([de] ossibus) -are *i. q. ossibus instruere – mit Knochen versehen, ausstatten (fere usu medial.):* **1** *proprie:* ALBERT. M. princ. 7,1 p. 63,50 in naturalibus . . . est habitus secundum modum et non veritatem, ut cutatus et incarnatus et -tus et medullatus. **2** *in imag.:* **a** *in univ.:* EPIST. Ratisb. 6 p. 288,6 caprinam pellem veritatis induunt *(sc. qui zelum Dei habent, sed non secundum scientiam)*, duris falsitatis ossibus -antur, veri sicarii, falsi pacifici. *c. sensu stabiliendi:* GERHOH. psalm. 33,21 p. 304,7 cum . . . clamarent daemones de obsessis corporibus, quod eos torqueret Ambrosius, ipse . . . pontifex de Agni ossibus perfecte -tus de tali clamore non est inflatus. **b** *incorporare – verkörpern:* ACTA imp. Winkelm. II 1037I p. 712,39 (a. 1245) dum iniquitas eius *(sc. imperatoris)* in ipsius ossibus -atur, factus est terror fortium in terra viventium. *Weber*

[*inovio *v.* *inobvio.]

inp- *v.* imp- *praeter* **inpacior** *v.* impatiens.

inpalam *v.* in et palam. **inpartitio** *v.* impertitio.

inpedigo *v.* impetigo. **inpendenti** *v.* in *et* pendeo.

inperforatus *v.* in *et* perforo.

***inpheod-** *v.* *infeod-. **inphero** *v.* infero.

***inphreniticus** (infr-), -a, -um. (in *et* phreniticus) *rabidus, furens – hirnwütig, rasend:* PASS. Kil. I 12 currens hic et illic vagus et profugus et velut inf-us (freneticus *var. l.*).

inpiacus, inpiecus, inpietus *v.* empyicus.

***inpignoro** *v.* *impignero. **inpiicus** *v.* empyicus.

inpindo *v.* impendo. ***inpingnoro** *v.* *impignero.

inpingo *v.* impinguo. ***inpisatus** *v.* *impistatus.

inpitigo *v.* impetigo. **inplas(u)trum** *v.* emplastrum.

***inplaustricus** *v.* *emplastricus.

inplaustrum, inplau(s)tru(s) *v.* emplastrum.

inpleco *v.* implico. **inplenius** *v.* in *et* plenus.

[inpleomatis *v.* empneumatosis. *adde ad vol. III. p. 1252,39:* TRACT. de caus. mul. 9 facit *pessarium* ad . . . vulneras, inpleomatis (*cf. cod. Modena, Arch. Capit. O I 11, 39v [ed. Simonini, Atti e Memorie della Accademia di Storia dell'Arte Sanitaria II/7. 1941. p. 22]* inpneomatusin).] *Staub*

inplustrum *v.* emplastrum.

[inpluviam *v.* in *et* pluvia: URSO qual. 620.].

inpoenitens *v.* impaenitens. **inpoenitus** *v.* impunitus.

inponio *v.* impono. ***inposta** *v.* impono.

inpostmodum *v.* in *et* postmodum. **inpostus** *v.* impono.

inpotis *v.* impos. **inpoto** *v.* imputo.

inpotus *v.* imputus. **inpraeco(r)** *v.* imprecor.

inpraesens *v.* in *et* praesens. **[inpraessinae** *v.* impressio.]

inpraessio *v.* impressio. ***inpraetio** *v.* *impretio.

***inprebendo** *v.* *impraebendo.

[inprehensibilis *v.* irreprehensibilis.]

inpremo *v.* imprimo. ***inprendo** *v.* *imprendo.

inpresentiarum *v.* impraesentiarum.

[Staub]

inpresio *v.* impressio.
inprevaricabilis *v.* impraevaricabilis.
***inprimetus, *inprimitas, *inprimitis** *v.* *imprimitus.
inprimum *v.* in *et* primus. **inpromptu** *v.* in *et* promptus.
***inpubligo** *v.* *impublico. **inpudece** *v.* impudicus.
inpuni *v.* impono. **inpuo** *v.* imbuo.
***inpuplico** *v.* *impublico. **inpur(i)a** *v.* empyrius.

***inquadrus,** -a, -um. (in *et* quadrus) *quadratus – viereckig:* CHART. Argent. I 51 p. 41,32 (spur. s. XI.[1]) que *(strata)* ducit a porta magna occidentali usque ad portam iuxta magnos et -os lapides muri.

inquaesitus *v.* 1. inquisitus.

***inquaestio** (-ue-), -onis *f.* (quaestio, inquisitio) **1** *quaestio, inquisitio – Befragung, Untersuchung:* HINCM. vill. Novill. 6 (ZRGKanon. 83. 1997. p. 105) inquisitione (-e *var. l.*) facta. **2** *crimen, accusatio – Be-, Anschuldigung:* ORD. iud. Dei B 10,5 si iste homo innocens sit de huius rei -uestione *eqs.* EPIST. pont. Rom. 371 p. 721,32 ne aliquem . . . demus -is nodum, . . . renovavimus proprie dictionis privilegium. *Weber*

inquam *vel semel (p.1969,12)* **inquio** *verb. defect. script.:* inquid: *passim. form.: praes.:* inquam: *passim.* inquis: *p.1968,35.* inquit: *passim.* inquimus: *p.1969,16.* inquiunt: *passim. partic. praes.:* inquens: *l.37.* inquiens: *passim. perf.:* inquit: *passim. fut.:* inquies: *l.51.60. imper.:* inque: *l.39.p.1969,19.22. ceterae formae in schedis nostris desiderantur. confunditur c.:* ait: *p.1968,38.71. ?* inde: *p. 1969,23.* infit: *l.55.* namque: ARBEO Emm. 39 p. 88,21. *fort. add.: p.1969,21.*

I *dicere, fari – sagen, sprechen (abund. passim, e. g. l.48.53. p.1968,31.49.68.1969,6):* **A** *stilistica et grammatica notabiliora:* **1** *pendet obi. acc.:* AETHICUS 60 Murrinorum terram, quam ille tetraginam nuncupavit, et multa quaeque horribilia -ens. COD. Karol. 94 p. 633,22 nil pro deminutione . . . ecclesiae . . . vestra *(sc. regis)* -id excellentia *eqs.* ABBO SANGERM. bell. 2,226 fecit *rex* Domino tribuente, quod -it. UFFING. Ida 2,3 p. 484,15 domina . . . infantulum super altare locavit haec verba . . . -uens: *'eqs.'* GISLEB. ELNON. inc. 2,153 disce, Berengari, iusto moderamine fari; sic exemplar eris his, quos signare videris actibus et linguae plectro iam quatuor -e. *al.* **2** *accedit adv. modal.:* PASS. Kil. I 13 qui *(sc. vir quidam eloquens)* taliter -id: *'eqs.'* EMBR. Mahum. 9 (HistVjSchr. 29. 1934/35. p. 454) ne delinquam, quoniam modo taliter -am *eqs.* **3** *pendet oratio recta q. d.:* **a** *anteponitur orationi:* LIBER diurn. 83 p. 90,14 cui *(principi apostolorum)* claves regni caelorum . . . redemptor omnium dominus Iesus Christus tradidit -ens: *'eqs.'* AETHICUS 88 quas *(insulas)* philosophus Dimomorchas praedixit et -ens: *'eqs.'* HROTSV. Mar. 722 haec responsa dedit . . . et -id: *'eqs.'* WALTH. SPIR. Christoph. II 1,32 talibus accensus monitis . . . -am: *'eqs.'* WALTHARIUS 67 quos *(legatos)* Attila . . . blande suscepit et -it: *'eqs.' persaepe. adde:* OTTO FRISING. gest. 2,25 p. 130,1 at -es *(sc. Papia)*: *'eqs.'* **b** *inseritur orationi:* EIGIL Sturm. 12 p. 142,23 ad eum *(Karlomannum regem)* locutus est: 'ad perpetuam' -it 'remunerationem vestram cogito *eqs.*' RIMB. Anscar. 3 p. 22,27 ut verbis ipsius utamur: 'videbam' -it (infit *var. l.*) 'a longe diversos sanctorum ordines *eqs.*' TRANSL. sang. Dom. in Aug. 35 ad postremum ita concludens *coniux*: 'verissime' -ens 'fateor, quia *eqs.*' PETR. DAM. epist. 1 p. 99,8 responde *(sc. Iudaeus)* mihi, quod gravius peccatum patres vestri perpetrasse noscuntur? . . . murmurationem, -es, idolatriam, fornicationem. *persaepe. repetitur in eadem oratione:* RIMB. Anscar. 20 p. 44,20sqq. 'si malum est', -it *matrona*, 'hominibus mentiri, quanto magis Deo? . . . Dominus' -it, 'meus Iesus Christus omnipotens est *eqs.*' 35 p. 67,17sqq. **c** *postponitur orationi:* WALAHFR. Wett. 410 ubi, quem dicis *(sc. angelus)*, clauditur? -it *frater.* HROTSV. Agn. 159 '. . .'; haec -it praeses, contra sed sic ait Agnes: *'eqs.'* CARM. de Iuda 2,126 'te *(sc. Dominum)* non nego *(sc. Petrus)* mitem, immo necis cladi tecum si debeo tradi'; sic et cunctorum grex -it discipulorum *(cf. Vulg. Ioh. 13,37sq.). al.* **4** *pendet (acc. c.) inf.:* AETHICUS 68[d] ipse se -ens philosophus vidisse receptacula ac casulas. *al.* DIPL. Loth. II. 15 p. 407,22 Witgarius . . . adiens praesentiam nostram coepit querelare . . . -ens se auctoritatem . . . genitoris nostri . . . habere. WIDUK. gest. 1,38 p. 55,20 populus levavit voces in caelum -ens se a Deo . . . redimi . . . desiderare. ALFAN. premn. phys. 1,6 p. 6 Plato . . . -it (*cf. PG 40,505*[A] οὐ δοκεῖ λέγειν) hominem non esse utrumque, animam et corpus, sed *eqs.* ODO MAGD. herb. 1090 fellitis non esse *cepas* bonas -it Galienus. *v. et l.60.* **5** *pendet enunt.:* COD. Karol. 51 p. 572,25 Raviniani fatentur -entes, quia *eqs.* BRUNO QUERF. Adalb. A 18 p. 23,14 sive velit sive non velit, vir Dei eat, ⌞sedentes episcopi -unt⌟ (-unt s. e. *S*), aliter vincula nectant anathematis. *v. et p.1969,5.* **6** *pendet struct. mixt. vel contam.:* AETHICUS 36[a] ad insolas Meoparonitas Aethicus pervehitur, quas duarum geminatas ianuarum ambitum -ens in oceanum magnum borricum. *al.* CHRON. Salern. 38 p. 40,1 voce emisit *vir* magna -id: *'eqs.' (sim.* 53 Radechis . . . voce emisit magna -id: *'eqs.'*). 49 p. 51,17 ille *(famulus)* excusaccione intulit -id: *'eqs.' al.* **7** *ponitur in parenthesi (pro I. pers. fere i. q. attollo, repeto sim. – betone, unterstreiche, wiederhole ich):* WALAHFR. carm. 21,2,1 felix Gallia . . .; haec, -am, melius dicata Christi signis, illita martyrum cruore. RUOTG. Brun. 20 p. 21,1 tu mihi *(sc. imperatori)*, tu, -am, testis, quanta cura *eqs.* 42 iucundissimam vitę . . . societatem mors seva, mors horrenda, mors, -am, sola diremit. HROTSV. gest. 84 haec . . . versiculis proles, quam scriptito regis, haec, -am, fama cunctis fuerat bene nota. CHRON. Thietm. 4,31 vir felicis memorie, . . . vir omni, -am, bonitate conspicuus. BERTH. chron. B praef. p. 170,23 respondit *(sc. Herimannus)*: 'noli, -am, de hoc, noli me interrogare.' *persaepe. v. et l.33.p. 1969,15sqq.*

B *exempla notiones illustrantia:* **1** *loquendo:* **a** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 8 p. 46,22 his . . . conpletis sermonibus . . . ampliora . . . addidit verba et ita -ens ait: *'eqs.'* CAND. FULD. Eigil. II 12,37 neu tenebrae vos *(sc. fratres)* praeripiant, ante omnia pacem, veram pacem, -am, . . . servate, monebo. VITA Odulfi 6 (MGScript. XV p. 358,9) Odulfus . . . ait ad eum *(praepositum)*: 'quid -is (obsistis *super lineam add. 2*), misserime?' WIDUK. gest. 2,1 p. 66,6 conversus ad regem ait *Hildiberhtus*: 'accipe' -it 'hunc gladium.' *persaepe.* **b** *c. notione interrogandi:* LIUTG. Greg. 2 p. 68,13 sanctus . . . -it (ait *var. l.*) Bonifatius: 'vis, fili, ut ego tibi dicam?' EIGIL Sturm. 16 p. 149,28 nocte per visionem cuidam diacono sanctus astitit episcopus 'cur me' -ens 'tardatis ad locum meum . . . deferre?' RIMB. Anscar. 36 p. 71,26 quod . . . Christus . . . diceret . . . regi . . . et Raginario: 'cuius' -it '. . . hominem vos tam turpiter inhonestatis?' WIDUK. gest. 2,17 p. 82,2 conversus *rex* ad Aginam: 'quidnam vult' -it 'illa multitudo?' 3,68 p. 143,12 hoc . . . ab eo *(Sclavo)* responsi accepit *dux*: 'quid me' -it 'de perfidia arguis?' THIETM. chron. 3, 12 p. 112,17. *persaepe. v. et l.52.* **c** *c. notione respondendi:* EIGIL Sturm. 6 p. 138,11 anachorita Sturmi respondit: 'navigavimus' -it 'sursum per alveum *eqs.*' CAND. FULD. Eigil. I praef. p. 222,30 tale mihi responsum referebat *abbas*: 'exerce' -it 'temet ipsum legendo.' 10 p. 227,43 quem intuens imperator -it: 'istene est ille frater, quem . . .'; -unt *fratres*: 'iste.' WALAHFR. Wett. 460 tum ductor 'in his cruciatibus' -it (gloss.: respondit) *'eqs.'* RIMB. Anscar. 25 p. 54,16 qui *(rex)* responsum . . . tale accepit: 'in Dei' -it 'servitio nos semper concordes . . . fuimus.' **d** *c. notione praecipiendi, docendi:* RIMB. Anscar. 40 p. 75,19 audivit vocem . . ., quae ipsum . . . increpebat; . . . 'firmissime . . . crede' -it *'eqs.'* CARM. cod. Vat. (5330) 8,10 qui *(Christus)* matutinum vincenti se iubar -it se dare. *v. et p.1967,46.* **2** *scribendo:* **a** *in univ.:* CHRON. Fred. 2,33 p. 56,15 Danihel profeta vatizinatur ita dicens: '. . .', et in consequentibus: 'et super templum' -id 'abominatio dissolationum *eqs.*' WALAHFR. carm. 1,38 'scandala non demus Iudaeo et gentibus' -it *Paulus* 'ecclesiaeve Dei.' CAND. FULD. Eigil. I 9 p. 227,25 papa in eodem libro commemorans ait de inani timore . . .: 'saepe' -it *'eqs.'* RIMB. Anscar. 37 p. 71,39 qui *(beatus Gregorius)* . . . de pastoribus ecclesiae dixit: 'quid est' -it 'hoc, quod *eqs.*?' AMARC. serm. 2,270 -id *(sc. Daniel propheta)* enim: 'vidi per visum noctis *eqs.*' OTTO FRISING. chron. 2,40 p. 114,21 virtutem *(sc. Scipionis)* . . . Seneca in epistolis ad Lucilium commendans -it (ait *A*): *'eqs.'* **b** *c. notione canendi poematibus:* IOH. FULD. carm. 15 (MGPoet.

[Fiedler]

I p. 392) pastorum causas . . . -it (-id *var. l.*) *Virgilius* et actus, virtutes narrat alter *(sc. Arator)* apostolicas. **c** *c. notione praecipiendi, docendi:* TRAD. Frising. 522 p. 446,39 (a. 825) sanctorum scribturarum tonitrualis illa ewangelistarum vox . . . -it, ut *eqs.* AGIUS epic. Hath. 103 contristari nos Paulus apostolus istis . . . vetat monitis: 'nolumus ignaros' -it 'vos affore, fratres *eqs.*' 355 hoc est, quod Paulus apostolus -it, cum de his verbis dissereret brevibus: '*eqs.*' **d** *c. notione indicandi, significandi ('meinen'):* THIETM. chron. 2,15 p. 54,17 aequivocus imperatoris, iunior -am Otto, . . . imperator effectus est. 4,40 duae propagines . . ., puer -am et puella. IOH. sacerd. 94 sulphur, -io vivum, coagulat argentum vivum. **3** *arbitrando, putando (fere in parenthesi):* LULL. (?) epist. 37 mihi conpertum est celesti gratia te *(sc. militem emeritum)* visitatum *(sc. esse)*; . . . ista, -am, visitatio flagellantis Domini te invitat, ut *eqs.* RADBERT. Arsen. 2,14 p. 81,35 quoniam multa est, -imus, auctoritas *(sc. summi pontificis)*, qua *eqs. saepius.*

II *imper.* -e *fort. i. q. scias – viell.: verstehe:* RHYTHM. 81,11,4 ipse *(fons)* divisus in quattuor capita, Christus est, -e, Patri vero unicus, quatuor quippe signat evangelia (*v. notam ed.; sed* namque *ci. D. Norberg, La poésie rythmique du Haut Moyen Âge. 1954. p. 21sq.; sim.* 81,12,5 signatur, -e [inde *ci. Vollmer*], bonorum perfectio).

III *notione evanida et quasi usu particulae cuiusdam persona non congrua:* DIPL. Karoli M. 131 p. 181,25 si . . . confirmamus, regiam -<it> exercimus consuetudinem (*v. notam ed.; item* 133 p. 184,2 -id. 135 p. 186,6). *Fiedler*

inquantum *v.* in *et* quantus.

inquassabilis, -e. *stabilis – unerschütterlich, beständig:* CONST. imp. III 240 (a. 1280) vere fidei . . . puritas, constantis devocionis integritas ac -is perseverancia utriusque.

inquassatus, -a, -um. *immotus, aequus – unerschüttert, unbesorgt, ruhig:* DIPL. Otton. III. 27 p. 427,22 liceat eis *(sc. monachis)* . . . pro nobis . . . -a ac prona mente . . . exorare.

inquero *v.* inquiro.

***inquerulosus,** -a, -um. *indubitatus – unbestreitbar, unbestritten, unangefochten:* REGISTR. Pant. Col. 4 p. 87,37 (a. 1106/21) nos *(sc. fratres)* . . . illam *(domum)* . . . aliis . . . dare liberam et -am habeamus facultatem.

1. inquesitus *v.* inquiro. **2. inquesitus** *v.* 1. inquisitus.

***inquestio** *v.* *inquaestio. **inquestus** *v.* inquiro.

inqui(a)m- *v.* enchym-. **inquiens** *v.* inquam.

1. inquies, -etis. **1** *impacatus – Unruhe stiftend, nicht friedfertig:* GESTA Camer. 1,33 p. 414,25 gens . . . ferox et -s. **2** *inquietus, inconstans – unruhig, nervös, ruhelos:* HILDEG. epist. 371 aliquid lutulentum in te *(sc. homine quodam)* video; hoc a te abscide et etiam vagationem -is vicissitudinis relinque.

2. inquies, -etis *f.* *c. gen. explicativo: l.51. perturbatio – Unruhe, Störung:* **1** *in univ.:* DIPL. Frid. I. 71 p. 119,22 Deo servientes fratres ab omni -e (-i *a. corr.*) liberi. HILDEG. epist. 57,48 ne mens tua *(sc. abbatis)* . . . quasi in -e bellorum circueat. **2** *pro cognomine:* CHART. ord. Teut. (Thur.) 237 (a. 1272) Bruno dictus I-s (*sim.* CHART. ord. Teut. [Hass.] 301. *cf.* CHART. eccl. Erf. 810 Heinricus dictus Unruwe).

inquiesco, -ere. *per contam. c.* acquiescere *i. q. assentiri – beipflichten, zustimmen:* STEPH. Wilfr. 36 si iussionibus et censuris eius *(regis)* -ere (adquiescere *var. l.*) voluisset.

***inquietas,** -atis *f.* *actio molestandi, impeditio, incommodum – Belästigung, Anfechtung, Unannehmlichkeit:* DIPL. Karoli M. 249 p. 353,27 (spur.) absque cuiuslibet -e aut contrarietate *(v. notam ed. p. 352,27sqq.)*. HERIG. gest. 54 p. 188,5 ut . . . cum minori difficultate, quod minus esset, sine invidia et -e (inquietudine *var. l.*) vicinorum valerent *(sc. servi Dei)* liberius retinere.

inquietatio (-cio), -onis *f.* *script.* iniquit- *(per contam c.* iniquitas, *ut vid.): p.1970,23. sollicitudo, inquietudo, perturbatio, molestatio, incommodum – Beunruhigung, Unruhe, Störung, Belästigung, Unannehmlichkeit:* **1** *gener.:* **a** *de hominibus:* **α** *in univ.:* ADALBOLD. Heinr. 23 ut interioribus quieti et paci restitutis exteriores -es facilius . . . extingueret. GEST. Trud. cont. I 8,11,34 quo . . . productior erat refectio, eo maior accrescebat vino incitante -o. *meton. de causa -is:* EPIST. Praed. 35 p. 72,38 si prelatio mea *(sc. fratris)*, -o pocius, mihi favorem aliquem intrinsecus adicere videatur *eqs.* **β** *tumultus – Aufruhr:* ARNOLD. LUB. chron. 2,14 p. 135,8 cum . . . succenderentur ville ducis et homines sui . . . mutilarentur . . ., tanta commotus -e *eqs.* **γ** *infestatio, aggressio – Anfeindung, Angriff:* WIBERT. GEMBL. comb. (MGScript. VIII p. 564,42; c. 1211) quid de externorum . . . persecutorum -e conqueror? **b** *de animalibus:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 161,10 quod . . . falco silvester . . . fuerit . . . male tractatus in tantum, quod -bus suis debilitatus fuerit. p. 163,25 requiruntur *(sc. a falconario)* multa . . . et levitas somni in audiendo campanellam avis et motum alarum suarum et -em suam. IORDAN. RUFF. equ. p. 2,13 equus . . . debet gigni a stallone . . . cum minori labore vel -e . . ., qua poterat. **2** *publ. et iur.:* **a** *in univ.:* DIPL. Loth. I. 34 qualiter multe contra eum *(episcopum)* . . . callidorum hominum fuissent tergiversationes seu -es pro eiusdem ecclesie rebus. DIPL. Otton. III. 304 p. 731,13 comperimus monasterium . . . nimia pravorum -e et maxime Bosonis . . . continua depredatione penitus destitutum. CONST. imp. I 26 p. 56,20 ut nullus unquam ei *(papae)* . . . audeat aliquam -em facere aut eum aliquo ingenio fatigare. CHART. Bund. 813 vestram *(sc. praepositorum)* rogamus *(sc. abbatissa et conventus)* prudentiam, quatenus . . . iniquit-e cepta desistatis. *al.* **b** *spectat ad exactionem vectigalium:* DIPL. Conr. III. 93 p. 166,22 fundos tres ab . . . hominum . . . -e absolvimus. CHART. Heist. 11 p. 110,5 ut . . . ab omni impeticione vel -cione ecclesie nostre *(sc. abbatissae)* aut nunciorum nostrorum de decima . . . possessionum . . . liberi essent *fratres. al.* **c** *impugnatio, interpellatio – Anfechtung, Einspruch (fere in formulis chartarum):* DIPL. Zwent. 15 ut deinceps . . . sine alicuius -cione vel contradictione illuc *(sc. ad abbatiam)* omnes . . . res pertineant *(sim.* CHART. Mog. A I 511 p. 414,31 sine -cione et omni proclamatione. DIPL. Frid. I. 189 p. 317,27 absque omnium hominum contradictione vel -e. *persaepe).*

***inquietativus,** -a, -um. *(possessionem) inquietans, molestans – (Besitz) anfechtend, störend (t. t. iur.; de re v. S. Oberländer, Lexicon iuridicum romano-teutonicum. 1723. p. 717 s. v. 'vis inquietativa'; J. H. Zedler, Universal-Lexicon. XLVIII. 1746. p. 1873 s. v. 'vis turbativa'):* CHART. Turg. III 410 p. 179,25 (a. 1259) Růdolfus . . . cum . . . uxore sua . . . possessiones suas ab antiquo absque omni v i t u r b a t i v a seu -a iure proprietatis obtentas . . . cum . . . Riwino . . . in cambium traxerunt (CHART. Basil. C I 446 p. 325,9. 22).

inquietator, -oris *m.* *turbator – Unruhestifter, Störenfried:* CHART. Traiect. 571 (c. 1205) quatinus ecclesiam . . . contra quoscunque -es defendatis *(sc. procuratores).* CHART. Lamb. Leod. 220 p. 285,31 ecclesia nostra debet omnem -em sive -es in villis prenominatis excommunicare.

1. inquiete *v.* in *et* quies. **2. inquiete** *v.* 1. inquietus.

1. inquieto, -avi, -atum, -are. *script.:* inęq-: TRAD. Ratisb. 157 p. 122,5 *(cod.).* inequit(o): *l.63. depon.:* CHART. Sangall. C 28. *usu absol.: p.1971,35.36.44.46. adde* CHART. Alsat. B 114 p. 58,16; *refl.: l.69; medial.: p.1971,41.42. struct.: c. dat.: p.1971,21. adde* DIPL. Ludow. Germ. 20 p. 25,2. *c. praep.:* ad: DIPL. Ludow. Germ. 90 p. 130,22 *(in struct. contam.).* contra: *p.1971,37. partic. usu adi.: praes.: p.1971, 46. adde* DIPL. Ludow. Inf. 2 p. 98,3. *perf.: p.1971,52.*

I *sensu originario i. q. sollicitare, agitare, perturbare, movere – beunruhigen, stören, nicht zur Ruhe kommen lassen, belästigen:* **A** *gener.:* **1** *in univ.:* **a** *spectat ad homines:* CAPIT. reg. Franc. 112,18 ut claustra monachorum laici non intrent nec -ent fratres (*sim.* 112,26). NOTKER. BALB. gest. 2,12 p. 72,10 quis . . . eum praesumeret -are (inequit- *var. l.*). *al. de animalibus:* NOTKER. BALB. gest. 1,32 cum . . . clericus . . . se defendere non auderet, maxime cum non araneam se impetere, sed muscas -are putaret *eqs.* **b** *spectat ad falconem:* FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 153,33 movendo corpus suum moveret *(sc. falconarius)* et brachium, quo modo -ret avem. p. 160,1 per ipsam *(ciliaturam)* . . . falco non se -at. p. 183,5 -at . . . falco ciliatus se multipliciter *eqs.* **2** *per compar.:* CAPIT. episc. I p. 131,2 vitiorum procella quasi quadam aeris intemperie -ari (-are *var. l.*). **3** *c. colore quodam:* **a** *exagitare –*

aufscheuchen: DIPL. Otton. III. 233 ut nemo mortalium in eodem foresto venari vel feras -are audeat. *turbare – aufwühlen:* WALAHFR. Gall. 1,28 p. 306,24 cum piscatores . . . piscium latebras pulsando -rent. **b** *fatigare – ermüden:* CAND. FULD. Eigil. I 10 p. 228,4 querimonia . . . nostras aures -bat. **c** *angere – ängstigen:* WALAHFR. carm. 21,2,4 haec *(sc. Gallia)* . . . has togas frequentat, quas non impius -at hostis. PONTIF. Rom.-Germ. 99,18 nec audeat ille malignus *(i. diabolus)* amplius -are vel pavores immitere *(sic)* super illos, quos sancti chrismatis tui unctione fecisti *(sc. Dominus)* esse munitos. **d** *petere, aggredi – angreifen, überfallen (fere usu milit.):* NOTKER. BALB. gest. 2,5 nisi quod . . . Saxones . . . Francorum fines -rent. 2,17 p. 81,16 cum . . . Longobardi Romam iam -rent. CHART. eccl. Erf. 41 p. 25,15 si quis . . . vastationibus seu aliis infestationibus -verit locum *(sc. abbatiam)*. CONST. imp. III 134 p. 130,4 pueri de Rosenberch nos *(sc. regem)* -verunt pro viribus et bona nostra incendiis demoliti sunt. **B** *publ. et iur.:* **1** *in univ.:* **a** *spectat ad homines:* FORM. Marculfi 1,24 l. 23 nec . . . eum *(sc. episcopum)* de inquesitis occansionibus iniurare nec -are presumatis *(sc. rex)*. TRAD. Frising. 258 p. 231,30 ut amplius nemini -are deberent *(sc. filii Wolfperhti)* de quidquid ad Atulla pertinere videtur. DIPL. Heinr. III. 380 p. 522,41 de militibus . . . iubemus, ut nullus comitum . . . illos pro aliqua expetitione hostili -are presumat. *persaepe.* **b** *spectat ad res:* LEG. Wisig. 10,2,6 p. 395,9 ille . . ., qui dominium alienum -bit (-vit *var. l.*), rei domino . . . satisfaciat. CONC. Karol. B I 34 p. 369,18 ut non episcopus . . . ad hoc *(sc. monasterium)* -andum . . . aspiret. DIPL. Conr. II. 144 si quis . . . ipsum mercatum irritum faciens violaverit, talem bannum sciat se compositurum, qualem componeret, ac si illud merkatum Radispone aut Auguste -ret. *al.* **2** *in controversiam vocare, impugnare – anfechten, Einspruch erheben (gegen), bekämpfen (fere in formulis chartarum):* LEX Baiuv. 2,7 credat *(sc. vir)*, quod filii . . . possedeant hereditatem . . . nullo -ante *(sim.* DIPL. Loth. I. 2 p. 54,9 nemine -ante atque pulsante iure proprietario. 113 nullo -ante, Deo auxiliante. *al.)*. CHART. Sangall. A III 814 si quis contra anc cartam . . . -are voluerit, solvat *eqs. saepe.* **C** *medic. i. q. vexare, dolere afficere – quälen, plagen, schmerzen (medial. i. q. pati – leiden):* RECEPT. Lauresh. 3,42 p. 266 facit *(sc. antidotum)* . . . his, qui capite -antur. 5,1,13 podagricis dabis *(sc. antidotum)*, priusquam -entur. TRACT. de aegr. cur. p. 131,8 dolor *(sc. capitis)* . . . ex vitio stomachi . . . ante prandium vel post prandium quidem amplius quandoquidem minus -at secundum diversitatem causarum. THEOD. CERV. chirurg. 2,31 p. 153[G] frustula . . . spatulę cum franguntur, si sunt -antia, pungentia, laedentia, extrahe illa. *per errorem de passione:* AESCULAPIUS 4 p. 7,11 -atur passio *(sc. mania)* autumni tempore (*cf. Gariopont. pass. 1,9 p. 8[r]* -atur hac passione omnis aetas et sexus).

II *sensu contrario i. q. non sollicitare, conquiescere – nicht stören, in Ruhe lassen:* DIPL. Conr. I. 12 ut . . . liberalitatis auctoritas inconcussa et -ta . . . succedentibus temporibus perdurare queat.

2. inquieto *v.* inequito.

inquietudo, -inis *f.* *script. et form.:* -iaet-: DIPL. Karol. III. 35 p. 61,20. -tit-: *p.1972,58.* *abl. sg.* -une: FORM. Turon. 27 *(var. l.).* *struct. c. gen.:* *explicativo: l.63. p.1972,2. al.* *inhaerentiae: p.1972,18. adde* CONC. Karol. A 56[A],57. DIPL. Otton. I. 374 p. 514,18. *metr.* -iĕ-: *l.65.*

I *proprie i. q. inquietatio, sollicitudo, defectus quietis – Unruhe, Beunruhigung, Ruhelosigkeit:* **A** *strictius:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* AESCULAPIUS 5 p. 9,10 melancholicis . . . stomachus dolet cum vigiliarum -e. CARM. libr. III 14,2 nocti preterite dedimus cum menbra quiete, maxima tum subito nos excitat -o et dolor inmensus. *al.* **b** *inconstantia, intemperantia – Unbeständigkeit, -mäßigkeit, -beherrschtheit:* GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 68 sextum *(sc. vitium)* acedia cum sua prole, . . . -e, pervagatione, instabilitate mentis et corporis *eqs.* ALBERT. M. summ. theol. II 18,120,2 p. 384[b],20 si est *(sc. avaritia)* in corde, tunc est '-o mentis'. *al.* **c** *(nimia) sedulitas, pervagatio – (übermütige) Geschäftigkeit, Unrast, Rastlosigkeit:* RUOTG. Brun. 28 in loco . . . ab urbanę -is molestia remotiori. HROTSV. Pafn. 7,5 consequens est, ut haec *(sc. Thais)* a solita saecularium -e sequestrata, sola in angusta retrudatur cellula. HIST. Mosom. 1,6 p. 150,35 quidquid sati vel graminis habebat, -e peculii totius villae perdebat *(sc. Airannus miles). al.* **d** *tremor, trepidatio – Zittern:* EINH. Marc. et Petr. I 4,14 p. 262,12 is *(homo)* dicebat, ob hoc sibi hanc *(sc. brachii motionis continuae)* -em accidisse, quia *eqs.* **2** *philos. i. q. assiduitas, assidua continuatio, iteratio – Unablässigkeit, ununterbrochene Fortdauer, Wiederholung:* ALBERT. M. gener. 1,1,22 p. 130,24 causa -is eius *(entis)* est materiae desiderium in infinitum. phys. 8,1,2 p. 551,47 motus unus continuus et inquietus causa est influens 'omnibus' transmutationibus continuitatem et -em per hoc, quod ipse primus motus est immortalis ex suo motore et inquietus ex simplicitate sui mobilis et incorruptibilitate. **B** *latius i. q. perturbatio, molestia, infestatio – Störung, Belästigung:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* CAPIT. episc. II p. 49,2 qualiter sit cooperta ecclesia . . ., ut ibi columbę . . . non nidificent propter inmunditiam vel inportunitatis -em. BRUNO MAGD. bell. 117 p. 109,22 Saxones . . . per multas -es a somno quietis expergefacti. CONSUET. Marb. 64 quisquis . . . ibidem *(in convento)* aliquid tumultus et -is fecerit *eqs.* **b** *temptatio, vexatio – Versuchung, Quälerei:* ALBERT. M. Iob 3,14 ut studio sapientiae et virtutis dediti -bus satanae, quas in mundo concitat, se subducant (*cf.* 14,13 p. 185,14 propter vexationem satanae. Matth. 8,29 p. 298,80 temptatio). **c** *hostilitas – Feindseligkeit:* HINCM. ord. pal. 490 si ex una parte . . . vel facienda vel toleranda -o necessario incumbebat, ex aliis partibus tranquillitas ordinaretur. **2** *publ. et iur.:* **a** *in univ.:* LEG. Burgund. const. I 18,1 quod casus operatur, non debet ad damnum aut -em (-e, quietudinem *var. l.*) hominis pertinere. DIPL. Karoli M. 78 p. 112,19 quatenus ab . . . hominibus . . . iniustam -em non patiantur *(sc. episcopus populusque Raetiorum; sim.* DIPL. Ludow. Germ. 69 p. 98,24. *al.)* CAPIT. reg. Franc. 213,2 legalibus poenis . . . subigantur *obnoxii*, ut . . . -o et iniusta direptio a populo nostro auferatur. GREG. IX. registr. 587 cum diverse ac varie forent contra ecclesiam -es Romanorum. *al.* *fort. add.:* MIRAC. Remacli 1,2 p. 435,20 exorta altercatione inter Regafredum Karolumque, qui ob nimiam . . . -em Martellus vocitatus est *(cf. U. Nonn, Frühmittelalterl. Stud. 4. 1970. p. 126).* **b** *interpellatio, impugnatio – Anfechtung, 'Angriff', Einspruch (fere in formulis chartarum; de re v. Dt. Rechtswb. I. p. 627sq. s. v. 'Anfecht(ig)ung'; p. 651 s. v. 'Angriff'):* LEG. Wisig. 5,2,4 p. 212,4 (rec. Erv.) sine cuiuslibet -e (-em *var. l.; sim.* FORM. Marculfi 1,33 l. 33 absque ullius -e vel refragacione. DIPL. Ludow. Iun. 23 sine . . . -e. *saepe*). FORM. imp. 28 p. 307,7 r e m o t a . . . iudiciarie potestatis -e (CHART. Bund. 179 p. 144,5 contradictione vel -e r. *persaepe. sim.* DIPL. Karlom. [II.] 23 p. 319,30 abiecta publica . . . -e. *al.*). DIPL. Loth. I. 16 p. 85,2 ut . . . nullus fidelium . . . -em i n f e r r e valeat *(sc. monasterio;* 27 p. 102,26. *sim.* DIPL. Ludow. Germ. 6 p. 8,5 -em . . . facere. CAPIT. reg. Franc. 234 p. 136,29 iniquam ingerere . . . -em. *saepe).* **c** *turbatio – Unruhestiftung:* WALAHFR. exord. 8 p. 483,8 qui imperatoris . . . veluti in nummo contempsit imaginem, ante tribunal ipsius protervitatis suae pariter et -is poenas exsolvit.

II *meton. i. q. vortex – Wirbel, Strudel:* HILDEG. phys. 1,39,2 si homo eam *(sc. scherlinc)* comederet, . . . malas inundationes in eo faceret, quemadmodum procelle -es (-titudines *var. l.*) in aqua parant.

1. inquietus, -a, -um. *? script.* ignet(us): *p.1973,42.* **I** *adi. i. q. turbidus, non tranquillus, sollicitus, infestus – unruhig, beunruhigt, beunruhigend, Unruhe stiftend:* **A** *strictius:* **1** *in univ.:* ARBEO Corb. 15 p. 203,14 maluit *(sc. qui virum Dei ... obsecrare conaverat)* magis paupertatem elegere tranquillam quam divitias fruere perituras -us. PONTIF. Germ.-Rom. 183,26 nihil ullo terrore sit -um. CONR. EBERB. exord. 3,10 l. 10 cum . . . doceretur *(sc. novicius)* a pio patre carnis incentiva sacris orationibus repellere . . ., -os adolescentiae motus labore manuum . . . edomare *eqs.* 6,1 l. 104 compescamus oculos cordis a vitio -ae curiositatis (*sim.* 6,10 l. 241). *al.* *c. notione molestandi vel turbandi:* HILDEG. epist. 268,24 in visione . . . video melius esse, ut non cesset *(sc. abbatissa)* a regimine suo, ne

-e sorores dicant: quam volumus, eligitur, et quam nolumus, deponitur *eqs.* **2** *inquietatus – gestört:* CONC. Merov. p. 95,272 (ed. de Clercq) humatorum ceneres reddere . . . -os (-us *var. l.*). FRID. II. IMP. epist. B 10 (DtArch. 19. 1963. p. 428,15) quam *(sinistri casus acerbitatem)* vestra et sociorum vestrorum . . . et -a tranquillitas et interrupta iocunditas deplorant. **B** *latius:* **1** *gener. et philos.:* **a** *de rebus:* **α** *continuus, perpetuus, assiduus – ununterbrochen, fortdauernd, unablässig:* ADEMAR. hist. 1,1 viri bellatores atque rebelles nimis -a certamina obiurgantes. ALBERT. M. phys. 8,1,2 p. 551,42 aliquis motus continuus secundum omne tempus inest entibus, quae secundum naturam sunt, ut 'immortalis et -us' (p. 250b,14 ἄπαυστον) *eqs.* metaph. 3,2,6 p. 121,40 quia . . . materiale principium divisibile *(sc. sit)* generatione -a, quae generatio causatur e figuris periodi in declivi circulo *eqs. v. et p.1972, 12.14.* **β** *inconstans, mutabilis – unbeständig, veränderlich:* HILDEG. epist. 244R,3 iste carcer *(sc. tribulatio animae)* -us est, similiter ut vitia et virtutes in omnibus hominibus sunt. ALBERT. M. metaph 2,2 p. 93,32 hoc est sicut intelligibile mathematicum, cum materia sensibili -a et obscura non conceptum, sed secundum diffinitionem ab ea separatum *eqs.* **b** *de hominibus eorumque animo sim.:* **α** *vagus, instabilis – unstet, ungefestigt, ruhelos:* HILDEG. epist. 268,30 soror . . ., que per -os mores quietem aliarum conturbat, ab officio suo . . . amovenda est. CONR. EBERB. exord. 6,1 l. 110 liberum est -ae voluntati spontanea deliberatione in foveam se praecipitem iacere. CONR. MUR. summ. p. 160,12 mulier deridenda poterit nominari: . . . -a, impatiens, inhonesta, inhonora *eqs. al.* **β** *immodestus, ambituosus – unbescheiden, ehrgeizig, rastlos:* CONR. EBERB. exord. 4,17 l. 31 utinam attenderent istud exemplum *(sc. hominis rusticani)* homines -i. 4,22 l. 15 homo perversus et -us. 5,7 l. 25. sacrum diaconatus ordinem . . . concupivi et . . . -us fui. 6,2 l. 171 qua fronte quave temeritate altissima dei magnalia -us scrutari praesumas? **γ** *non pacificus, bellicosus – kriegerisch:* AETHICUS 31 gens -a, praedones aliarum gentium. OTTO FRISING. gest. 1,4 p. 15,13 Saxonum gens -issima . . . rebellans . . . castrum . . . delevit. *al.* **2** *medic.:* **a** *insanatus, non sanans – nicht heilend, abklingend:* AESCULAPIUS 4 p. 8,10 ut hominis -a ualetudo in perpetuum expellatur *eqs.* RECEPT. Lauresh. 3,42 p. 266 facit *(sc. antidotum)* . . . ad -as veterescentes causas. **b** *errans – umherirrend:* TRACT. de caus. mul. 48 capit. p. 10 si ˹matrice igneta˺ (matrix -a *cod. Lond. f. 167r*) est (*sc. mulier; v. notam. ed.; cf.* 47 errat *matrix* de loco ad locum).

II *subst. masc. et fem.:* **A** *gener. i. q. homo turbulentus, turbator – Unruhestifter:* RUOTG. Brun. 25 p. 26,17 Domini preliator . . . contra pestilentes et -os . . . decertavit. OTLOH. prov. F 55 ferox atque -us linguam semper litigiis exercens cani comparatur. DIPL. Frid. I. 919 p. 186,24 est imperalis excellentie decus . . . precipuum, ut . . . rebelles et -os ab infidelitatis sue pervicacia corripuerit *(spectat ad Vulg. I Thess. 5,14).* **B** *publ. et iur. i. q. oppugnator, petitor, accusator – Angreifer, Ankläger:* CHART. archiep. Magd. 272 p. 342,17 (a. 1151) nos . . . religiosorum virorum facta . . . presentis pagine scripto approbamus et, ne in futurum ab aliquo -orum ausu temererario infringentur, sigilli nostri inpressione roboramus (*sim.* CHART. march. Misn. II 446 p. 309,3).

adv. **inquiete.** **1** *turbide – unruhig, ungestüm:* VISIO Godescalc. A 56,1 nullus . . . captus -ius teneri se refragatur . . ., quam *eqs.* ALBERT. M. Iob 3,17 impii, -e sc. viventes et se et alios inquietantes, cessaverunt a tumultu. *al.* **2** *sine quiete – ohne Ruhe, Pause, unablässig:* ARBEO Emm. 2 psalmodia -e emanavit. IOH. VEN. chron. p. 162,5 tota nocte et die nautis -e navigantibus. ALBERT. M. metaph. 9,4,3 p. 426,84 secundum naturam -e moventur *(sc. elementa superiora).*

2. inquietus, -a, -um. *quietus, immunis, imperturbatus – ruhig, ungestört, unangefochten:* GREG. CAT. chron. II p. 137,33 (epist. papae) ecclesiam in Pharpha . . . immotam et -am ab omnibus esse sancimus. *Mache*

inquilinatus, -us *m. condicio inquilini, adventicii – das (Be-)Wohnen als Fremder, Zugereister:* CHRON. Salern. 80a p. 78,33 ex his *(vocabulis)* derivantur nomina incolatus et -us *(ex Beda, De orthographia [ed. Keil, Gramm. lat. VII. 1880. p. 277,4]).* *cf.* incolatus.

inquilinus, -i *m. usu adi.: l.15. incola – Ein-, Bewohner:* **1** *latius:* **a** *in univ.:* GESTA Trev. cont. V 3 p. 409,33 cum iam in victualibus deficerent -i *(sc. castri obsessi;* castrenses *rec. B).* ANNAL. Prag. III a. 1279 p. 201,47 -i *(sc. civitatum)* rebus exspoliati sunt. **b** *c. notione indigenae:* GERH. AUGUST. Udalr. 2 epil. l. 23 nos, qui -i huius aecclesiae sumus. DIPL. Otton. III. 41 nos . . . omnes etiam -os sive qualicunque paratu euntibus in nostri regni finibus theloneum prorsus perdonavimus *(v. notam ed.).* FUND. Consecr. Petri p. 162,6 nullo de terre -is gladium . . . erigente contra eos . . . successu fortunato pervenerunt *(sc. rex et exercitus)* ad Ceciliam (*i.* Siciliam). *fort. huc spectat (usu adi.):* AETHICUS 90,8 confersis dapibus -a familia ne spernas *(sc. Cyprus)* fessis longinco navigatis sintque tibi incolae proselitae alienigenae. **c** *c. notione cohabitatoris, confratris:* CHRON. Albr. a. 747 p. 706,49 cum . . . a nequissimo quodam -o graviter et contumeliose tractari se sustineret *(sc. Karlomannus sub habitu monachico in monasterio latens).* **2** *strictius de eo, qui domum, possessionem, civitatem sim. alienam inhabitat:* **a** *(in)habitator (domus), familiaris, domesticus – (Haus-)Bewohner, Insasse, Hausgenosse, Mitglied der Hausgemeinschaft:* **α** *de conductoribus:* CHART. Turic. 1019 p. 103,26sqq. (a. 1257) -i . . . domuum . . . de manu . . . abbatisse . . . secundum ius et consuetudinem -orum in Thurego domos et areas ad inhabitandum . . . receperunt. CHART. Stir. IV 478 in quibus *(necessariis)* -us eiusdem *(sc. collatae)* domus vel ipsi *(sc. abbas et conventus)* pro eo . . . contribucionem debitam facient. **β** *de servis, vernaculis:* OTLOH. Wolfk. 27 unus . . . de -is, quod factum est *(sc. furtum)*, videns pedetentim secutus est reum. CHRON. Pol. 1,10 p. 29,4 omnibus . . . cocis, -is, apparitoribus . . . congregatis. OTTO FRISING. gest. 2,25 p. 130,17 factus est ille *(sc. comes palatinus)* inter Italiae proceres nobilissimus -us tuus *(sc. Papiae)*, qui debuit esse dominus. ALBERT. M. Iob 31,31 'viri tabernaculi mei': -i (domestici *var. l.*) scilicet et concellanei domorum mearum. *al.* **γ** *de monachis in domo sancti habitantibus:* TRAD. Ratisb. 216 (c. 980/85) totum . . . tradidit *Adalhun* ad sanctum . . . Emmerammum suisque -is sine intermissione ibidem famulantibus. **b** *peregrinus, adventicius, qui civis non est – Fremder, (aus der Fremde) Zugereister, 'Nicht-Bürger':* **α** *in univ.:* HRABAN. univ. 7,8 p. 203B -us *(sc. est)* haereticus *(sim.* HUMB. Sim. 3,25 p. 230,33; *spectat ad Vulg. lev. 22,10).* RUP. TUIT. inc. 14 p. 458,28 quod -us, immo et servus emptitius *(sc. Ioseph)*, tanta domini sui gratia preferretur super omnes domesticos eius *(spectat ad Vulg. gen. 39,4sqq.).* RAHEW. (?) dial. p. 533,3 habes *(sc. Victor)* . . . quosdam ex eis *(sc. Romanis nobilissimis)*, sed vel -os in urbe vel eos, qui *eqs. al.* **β** *de inhabitatoribus civitatis pleno iure civium non fruentibus (de re v. H. Planitz, Die dt. Stadt im Mittelalter. 1954. p. 275sqq.; Dt. Rechtswb. XIII. p. 325sqq. s. v. 'Seldner'):* CHART. Babenb. 427 p. 280,9 (a. 1244) -i, qui dicuntur in vulgari seldener, dabunt annualem solidum. **c** *tributarius, colonus, qui agrum alienum colit – Zinspflichtiger, Pächter, Landsasse (de re v. op. cit. [l. 51] VIII. p. 574sqq. s. v. 'Landsasse'):* ELIG. chart. 2 (MGMer. IV p. 746,21) cedo vobis *(sc. abbati et fratribus)* . . . agrum . . . cum mansionariis, originariis, -is ac servis vel acolanis ibidem commorantibus. CONC. Karol. A 37,51 constat in ecclesia diversarum conditionum homines esse, ut sint nobiles et ignobiles, servi, coloni, -i. DIPL. Loth. III. 103 p. 166,35 que *(personae)* . . . super possessiones . . . ecclesiarum vel tenutas . . . ut -i aut coloni habitant. CHART. Lux. VIII 117 p. 132,7 dummodo . . . dent *(sc. abbas et conventus)* -um, personam videlicet privatam et non privilegiatam, que *eqs. saepe.* *cf.* incola.

inquimatizo *v.* enchymatizo.

inquinabilis, -e. *inquinandus, contaminandus, sordidus – einer der besudelt, verunglimpft werden kann, schändlich:* CONR. MUR. summ. p. 160,14 mulier deridenda . . . sic poterit nominari: . . . inquinatrix, inquina, -is, inmunda *eqs.*

inquinamentum, -i *n. form. sing.: gen.* -is: *p. 1975,9. ? abl.* -a: *p.1975,18. struct. c. gen. explicativo: p.1975,4.19.*

[Niederer]

sordes, spurcitia, pollutio, immunditia, macula – Schmutz, Dreck, Verunreinigung, Unreinheit, Makel (saepe usu plur., e. g. l.4.6): **1** *proprie:* **a** *gener.:* VITA Balth. B 11 p. 496,29 ut ipsa . . . in offitio coquinae ministraret sororibus . . . et . . . -a stercorum propriis manibus mundaret. CONSUET. Trev. 30 ex aqua pedum abluunt *fratres* -a (*sim.* ORDO Mind. p. 1307[A] manuum. CONSUET. Marb. 263 exteriora). VITA Liutb. 27 cuius *(sc. muris in potu suffocati)* . . . caudam apprehendisti, proiciendo cachinnans nullius -is (-i *var. l.*) causam esse dixisti. **b** *techn. et alch.:* ALLEG. super turb. p. 495[a],11 assamus *(sc. oleum)* ad solem . . ., quousque ab omni -o mundum et albissimum videatur. *per compar.:* LIBRI Karol. I 5 p. 129,22 qui . . . ad sui erroris munimen astruendum divinarum scripturarum adtrahit testimonium, quid aliud facit, nisi . . . argentum igne divini spiritus examinatum ad aliorum metallorum, id est extraneorum sensuum, protrahit -um? **2** *in imag. vel translate:* VITA Wandr. 15 (MGMer. V p. 21,9) filioli, custodite vos ab omni -a mundi. CONVERS. Afrae 2 secutae sumus *(sc. puellae)* te ad -a facinorum. CHRON. Salern. 112 p. 125,26 tirannus . . . cum suis satellitibus . . . in luxuriis et variis -is fervebant. RYCCARD. chron. a. 1221 p. 97[a],15 ut honestatis publice privilegium sine -o servetur *eqs.* ALBERT. M. caus. univ. 2,4,5 p. 160,35 dicit . . . Dionysius, quod 'sanctitas est ab omni -o (*cf. PG 3,969[B]* ἄγους) libera et perfecta munditia'. *saepius. v. et l. 59.*

inquinatio, -onis *f.* *c. gen. inhaerentiae: l.38. sordes, spurcitia, pollutio, immunditia, macula – Schmutz, Dreck, Verunreinigung, Unreinheit, Makel:* **1** *proprie:* **a** *gener.:* BERTH. RATISB. serm. exc. p. 51,28 non proiiciuntur vasa . . . pretiosa pro parva -e, sed purgantur. **b** *alch.:* ALLEG. super turb. p. 495[a],33 corpus residens abluendum est, quoniam quaedam flexibilitas et -o consistit intra eam *(sc. radicem croci)*, quae non nisi laborioso . . . ingenio evelli potest. PS. GERH. CREM. sal. II 76 p. 80,26 lavat *(sc. sal amarum)* corpora ab -e. **2** *in imag. vel translate:* AGOB. 12,19 l. 1 ut ab -bus hereticorum et Iudeorum christiani fierent cautiores *eqs.* FROWIN. auct. 250 (CC Cont. Med. CXXXIV. 1998. p. 470) quid est, quod in hac vita sine . . . tenuissimi contagii -e peragatur? ALBERT. M. sent. 2,4[F],1 p. 104[b],24 maculatio *(sc. fit)* . . . ab -e infecti spiritus. 4,1[B],9 p. 22[b],40 'nihil aliud intelligo -em, quam lex mundat' *(Petr. Lomb. sent. 4,1,4,3).*

inquinator, -oris *m.* *qui inquinat, contaminat – einer der befleckt, besudelt, verunglimpft:* GALB. Karol. 63,67 ecclesiam . . . suam ab -bus in parte mundavit *Deus.*

***inquinatrix,** -icis *f.* *quae inquinat, contaminat – eine die befleckt, besudelt, verunglimpft: v. p.1974,70.*

inquino, -avi, -atum, -are. *? depon.: l.57. usu refl.: l.62. adde in loco corrupt.: l.53. partic. perf. usu adi.: l.57; subst.: l.59. confunditur c.* inquam: *l.65.*

1 *sordidum, spurcum reddere, contaminare – beschmutzen, besudeln, verunreinigen:* **a** *proprie:* LEX Baiuv. 19,7 si . . . eum *(mortuum)* . . . humaverit, ut neque ⌞a porcis -etur⌟ (a porcis -atur, coinquinetur, se -entur, porci ab eo -entur *var. l.*) nec a bestiis seu canibus laceretur. **b** *in imag. vel translate:* BONIF. epist. 73 p. 151,4 si in iuventute . . . putridine luxoriae -tus et foetore adulterii involutus . . . fueras *(sc. rex).* CONVERS. Afrae 1 non sordes -tae potuerunt -are (-ari *var. l.*) Domini claritatem. ALBERT. AQUENS. 3,57 pena affligeretur *(sc. transgressor mandati)*, et sic populus Dei ab -tis (inquinamentis *var. l.*) et inmundis sanctificaretur. HIST. de exp. Frid. imp. p. 60,9 nonnulli . . . plebeiorum crapulati ceno luxurię turpiter se -bant. CHART. Basil. C II 202 p. 113,20 Roselinus . . . nolens . . . nota ingratitudinis -ari *eqs. al.* **2** *illinere – schmieren, streichen (auf):* AETHICUS 36[b],8 Meopari . . . citimam confectionem -ant *(ci. ed.,* inquiunt *codd.)* a parte solis speculo electrino et vitrio . . . lucidissimo *(cf. comm. ed. p. 92).*

***inquinus,** -a, -um. *inquinatus, sordidus – befleckt, schändlich: v. p.1974,70.*

inquio *v.* inquam.

inquiro (-qu(a)ero), -quisivi *vel raro (p.1977,44.1979,24)* -sii, -quisitum, -ere. *script. et form.:* imq-: ANNAL. Plac. a. 1274 p. 560,19. *inf.* -uire: *p. 1976, 16. partic.: praes.* -isientes: *l. 46. perf.:* -ues-: *p. 1977, 16. 40. 1979, 1. al.* -uest(us): *l.45.48. p.1979,1.47.* -ixit(us): *p.1978,50. coniug. I.: p.1978,10; IV.: p.1979,22. depon. (cf. D. Norberg, Syntakt. Forschungen. 1943. p. 156): l.45.48. p.1977,40. 1978,10. usu impers.: p.1977,42.1978,28.32.70. al. struct.: c. dat.: l. 52. p.1977,53. c. praep.:* ad: *l.48.* super: *p.1983,57. in coniug. periphrastica: l. 55. adde* DIPL. Karoli M. 265 p. 386,45 (spur.). *partic.: perf. usu adi.: p.1977,6.12.14.16. praes. usu subst.: l.38.p.1977,32. gerund. usu adi.: p.1977,7. 10.*

quaerere, quaeritare, (quaerendo) invenire – (eifrig) suchen, fragen (nach), (durch Suchen) ausfindig machen, finden: **I** *praevalente notione obtinendi, impetrandi:* **A** *gener.:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* LEX Baiuv. 12,4 quotienscumque de terminis fuerit orta contentio, signa, quae antiquitus constituta fuerunt, opportet -ere (-uire *var. l.*). HUGEB. Wynneb. 13 p. 116,9 illi *(sc. diaconi et presbyter)* . . . Christi confessoris corpus -ere investigareque ceperunt. COZROH. praef. p. 2,10 hoc . . . opus . . . cui commisisset, -vit *(sc. Hitto).* WILH. SALIC. chirurg. praef. p. 303[A] ponam unicuique parti *(sc. operis)* propria capitula, ut, quod -itur, possit facilius inveniri. *al. in imag.:* LEX Sal. Pipp. prol. 1 gens Francorum, . . . -uerens (-ens, -aerens *var. l.*) scienciae clavem. CHART. Heinr. Leon. 118 mens humana . . . debet . . . remedia semper -ere, quibus irruentes occasiones mortis valeant declinare. **b** *conquirere, capere – gewinnen, einnehmen:* ANNAL. Worm. a. 1241 p. 148,11 accesserunt . . . cives volentes . . . munitionem ab eis *(sc. rusticis et militibus)* -ere et non valebant. **c** *? exposcere – ? zur Auslieferung fordern, 'herausfordern':* CONVERS. Afrae 3 episcopus Narcissus *(sc. profugus)* coepit -i *(sc. a persecutoribus)* ab Afra, et dictum est ei *(Afrae)*: 'ubi sunt, qui ad te introierunt?' **2** *translate:* **a** *in univ.:* BEDA temp. rat. 30,67 ut paschae dies ab XI. kl. Apriles usque in VII. kl. Maias -atur. **b** *appetere, consectari, desiderare – streben, trachten, verlangen (nach):* WALAHFR. Wett. 774 qui *(patres)* . . . terreni nihil -unt. CONSUET. Marb. 137 qui *(sc. Deus)* non mortem peccatoris sed . . . vitam semper -is. CHART. Mog. A II 155 p. 283,29 -entium Dominum generationis propagine valde utilitati . . . ecclesię provideri . . . censemus (*inde* 156). *al.* **c** *precari, rogare – bitten, ersuchen (um; in struct. contam.: l. 48):* BONIF. epist. 91 p. 207,26 nos cogit necessitas vestri *(sc. archiepiscopi)* consilii iudicium -ere (*sim.* WETT. Gall. 22 p. 268,21 qui *[rex]* convocans sacerdotes ac principes -vit . . . consilium *eqs.* STATUT. ord. Teut. p. 96,17). CHRON. Ven. Alt. p. 63,1 cum voluntate ducis . . . in Venecia ⌞ingressus est⌟ (-estus est venire *var. l.; sc. Narses*), ut *eqs.* p. 94,17 -sientes *(sc. mulieres)* ei *(imperatori)* misericordia de bonis illius *(sc. Matamaucensium).* p. 97,8 cum magna . . . humilitate -tus (-estus *var. l.*) est imperator ad Beatum ducem . . . et populum *eqs. ibid. al.*

B *publ., eccl., iur., canon.:* **1** *spectat ad homines:* **a** *in univ.:* LEX Raet. Cur. 3,18 -ant *(sc. qui petant)* testamentariis, hoc sunt, qui *eqs.* 4,8,1 ad ipsos libertus inducias detur, ut suum benefactorem -at, qui *eqs.* DIPL. Karoli III. 25 p. 42,30 dixerat *Maurinus*, quod -tum habebat et nec testes nec . . . firmitatem . . . invenire potuisset. **b** *de episcopo, abbate sim. eligendo*: VITA Liutg. I 17 contigit, ut eo tempore Treviris civitati episcopus -i deberet. DIPL. Otton. I. 418 p. 571,8 ut . . . monachi . . . advocatum . . . -endi habeant licenciam. THIETM. chron. 5,40 ut invicem unum aliquem -rent *confratres*, cum quo antiquam eligendi consuetudinem retinerent. DIPL. Constantiae 52 p. 167,9 ecclesia iam constructa debentem in ea preesse querebamus multa inquisicione et bene -entes invenimus te *(sc. Robertum episcopum).* **c** *de fugitivis i. q. vestigare, captare, persequi – aufspüren, fahnden (nach), verfolgen (ellipt.: l.67):* LEX Baiuv. 15,3 si quis . . . aliquid . . . rapuerit *(sc. de domo)*, dominus domus diligenter -at; et si eum potuerit invenire *eqs.* PASS. Flor. 2 adveniens praeses in castrum . . . coepit vehementer -ere christianos (*sim.* 3). TRAD. Ratisb. 86 p. 79,16 ut mancipia . . ., quę ultra Rabam fuga lapsa sunt, -at et capiat *Gundbato.* THIETM. chron. 7,28 eundem *(episcopum)* persequi et . . . fugientem . . . canibus precepit *Willehelmus* -i. **2** *spectat*

ad res (servos, mancipia: l.6.7.10): **a** *(iure) petere, postulare, vindicare, acquirere – (gerichtlich ein)fordern, als Besitz beanspruchen, erwerben:* **α** *in univ.:* TRAD. Frising. 235 (a. 806/8) -ere *(sc. ecclesiam)* temptaverunt et cum iustitia obtinere non potuerunt *(sc. viri)*. DIPL. Ludow. Inf. 15 ut . . . neque . . . iudex . . . viros ad ipsam sedem variis modis -tos vel adhuc -endos . . . distringere audeat. TRAD. Brixin. 24b tradiderunt *(sc. fratres)* episcopo mancipia . . . sub potestate eorum . . . habita et possessa firmiter in proprium tenenda et potestativam inquisitionem -enda. DIPL. Heinr. IV. 32 episcopus a nobis . . . curtim . . . sibi . . . -vit. *saepe. partic. perf. usu adi.:* TRAD. Frising. 14a p. 42,4 (a. 759) dono . . . r e m -tam (*sim.* 39 p. 67,34 tradedi . . ., quicquid iure possidere videbamur, omnem r. -tam. 194. *al.; sim.* 41 res -tas). **β** *exigere – eintreiben:* FORM. Marculfi 1,24 l. 23 nec vos *(sc. rex)* . . . eum *(episcopum)* de -esitis (-tis *var. l.*) occansionibus iniuriare . . . non presumatis. DIPL. Otton. I. 139 concedimus . . . omnem fiscum . . . cum districtione iusta ad eundem fiscum -endum . . . cum . . . legitima inquisicione. EPIST. Teg. I 12 ne . . . neglegatur colligi et reddi census domui Dei -endus et reddendus. CHART. eccl. Werd. 25 p. 39,11 quod decimam iuste -at *(sc. qui electus est). al.* **b** *impetrare, consequi – zu erlangen suchen:* LEX Raet. Cur. 18,11 p. 401,3 licet . . . homini at alium iudicem sua iusticia -ere (prosequere *var. l.*).

II *praevalente notione adiendi:* **A** *gener. i. q. adire, visitare – auf-, besuchen (fere i. q. adire debere, necesse habere – etwa: aufsuchen müssen, nötig haben: l.28):* LEX Baiuv. 5,3 si eum plagaverit, ut propter hoc medicum -at (-ant, requirit, quaerat *sim. var. l.*). HUGEB. Wynneb. 5 sponte Otilonem ducem -vit protinusque ab illo . . . susceptus fuerat. EINH. Marc. et Petr. I 4,6 si sanus fieri vellet *patiens*, . . . oratorium nostrum -ret *eqs.* DIPL. Otton. III. 197 omnibus . . . mercatum -entibus, pacificum aditum ac reditum . . . sancimus (*item* 208). *al.* **B** *medic. i. q. corripere – befallen:* TRACT. de chirurg. 480 cancer est durum apostema diversas partes corporis -ens.

III *praevalente notione intellegendi, cognoscendi:* **A** *(inter)rogare, exquirere, percontari – (be-, er)fragen, sich erkundigen (nach), in Erfahrung bringen, wissen wollen:* **1** *sine indicatione personae interrogatae:* **a** *gener. (abund.: l. 40):* LIBER hist. Franc. 7 p. 249,25 cum . . . -tus (-esitus, -ta *var. l.*) interrogasset *rex*, quid quaereret *Basina*. WETT. Gall. 30 p. 274,17 a praesule, quid esset, -tum est. HROTSV. Sap. 3,9 si aetatem -is *(sc. imperator)* parvularum. EKKEB. SCHON. opusc. 2 p. 259,42 quomodo futurum esset, -ierat virgo, et respondit angelus *eqs. persaepe. in epistula:* EPIST. Desid. Cad. 2,1 p. 41,15 incolomitatem vestram -entes *(sc. Sulpicius; v. notam ed.).* **b** *milit. i. q. explorare – auskundschaften (lassen):* OTTO FRISING. gest. 1,19 p. 32,23 dux . . . missis exploratoribus, quod hostium robur sit, -it (*sim.* 1,31 p. 48,19. 1,33 p. 51,30. 2,40 p. 148,10). **2** *c. indicatione personae interrogatae per acc. (dat.: l.53):* **a** *gener.:* PASS. Leod. 23 (MG-Mer. V p. 305,4) mittatur unus ex fratribus eis *(sc. hostibus;* eos, eius *var. l.)* -ere, de qua causa . . . obsederunt civitatem. WETT. Gall. 2 p. 258,10 -untur *(sc. fratres)* de originis seu conversationis eorum ordine. VITA Emm. I 23 viri . . . quosdam aratores de menbris . . . martyris -bant. VITA Heinr. IV. 10 p. 34,21 -tus (insiq-tus *a. corr.*) de spontanea imperii renunciatione, non quod voluntas habuit, sed quod necessitas coegit, respondit. *saepe. in epistula:* FORM. Marculfi suppl. 3 ut culminis vestre agapem nostra extremitas paginale *(fort. leg.* paginula, *v. notam ed.)* commoda salutis -at. **b** *publ., eccl., iur., canon.:* **α** *(lege) audire, interrogare, in ius vocare – (gerichtlich) verhören, vernehmen, vor Gericht stellen:* CAPIT. reg. Franc. 90,5 ut nullus alterius presbiterum recipiat, antequam ab episcopo . . . examinatus vel -tus sit. TRAD. Patav. 19 in primo anno, quo -vit *Karolus rex* gentem Bauuariorum (*sim.* 32). FORM. Sal. Lind. 19 p. 280,19 homo, qui ex hoc *(sc. homine interfecto)* -batur, . . . confessus fuit *eqs.* PONTIF. Rom.-Germ. 247,2 -tus si fuerit aliquis de furto, luxuria, adulterio . . . et noluerit confiteri magistro *eqs.* LEG. Lang. p. 488a,9 separentur ab invicem et singulariter -antur *testes. saepe. spectat ad inquisitionem haereticorum:* DAVID (?) inquis. 3 quomodo examinari et -i debeant *haeretici* et iudicari. *v. et p.1981,57.* **β** *consulere – zu Rate ziehen:* DIPL. Otton. II. 130 p. 147,1 nos . . . subtilius perscrutantes cognitores legis -vimus, si *eqs.* ANNAL. Altah. a. 1070 p. 79,32 rex -vit principes sub sacramento regalis iusticiae, quod iustum esset se . . . de hac re *(sc. de Ottone duce)* agere. **γ** *citare – aufrufen:* THANGM. Bernw. 29 in principio actionis *(sc. synodi)* archiepiscopum -it *vicarius*; quem, quia non aderat, ab omni episcopali ministerio . . . suspendit. **3** *c. indicatione personae interrogatae per* ab: **a** *gener.:* LIBER hist. Franc. 12 p. 256,31 -eratur (-atur *var. l.*) rex a ministris et cubiculariis suis, si *eqs.* WETT. Gall. 28 p. 272,13 (rec. A) vocavit ad se alumnum, a quo -vit, quid habuissent ad reficiendum. BERTH. chron. B praef. p. 170,22 ut, an se aliquantulum melius habuerit *(sc. Herimannus)*, ab eo -issem *eqs.* OTTO FRISING. gest. 2,31 p. 139,26 quibusdam . . . -entibus ab his, qui missi fuerant, an *eqs. al.* **b** *publ., eccl., iur., canon.:* DIPL. Ludow. Germ. 131 iussimus venire . . . comitem . . . et -vimus ab eo de eisdem *(sc. dictis)* rebus *eqs.* DIPL. Conr. III. 180 ut . . . defectus monasterii tui *(sc. abbatissae)* . . . diligenter a te et a tuis -at *abbas Corbeiensis*.

B *examinare, inspicere, (re)cognoscere, investigare, perscrutari – (über)prüfen, inspizieren, herausfinden, untersuchen, erforschen, studieren (cognoscere facere – untersuchen lassen: l.56):* **1** *gener.:* **a** *spectat ad nutum Dei, deorum paganorum cognoscendum:* WETT. Gall. 30 p. 274,41 -endus est nutus altithroni regis *eqs.* THIETM. chron. 6,25 quae placabilis hostia diis offerri a ministris debeat, per sortes ac per equum . . . diligenter -itur. **b** *spectat ad studium, scientiam:* HRABAN. epist. 28 p. 443,32 habeat *(sc. lector)* . . . compendium: . . . nec iam sibi laborare necesse esse (sit *var. l.*) -endo (in querendo *var. l.*), ubi aliorum labore quieti suę invenerit consultum. ALFAN. premn. phys. 2,42 p. 34 -endum (-endam *var. l.; PG 40,556B* ἐρωτητέον), quae sit illa crasis, quae *eqs.* MANEG. c. Wolfh. 8 p. 59,2 in -enda natura rerum. ALBERT. M. metaph. 1,2,6 p. 23,42 est . . . admiratio motus ignorantis procedentis ad -endum, ut sciat causam eius, de quo miratur *eqs. al.* **c** *usu vario:* INVENT. Phil. Cell. 1 plurimi dubitabant, utrum adesset aut non fuisset *(sc. corpus Philippi)*; tunc . . . abbas . . . licentiam ab eo *(archiepiscopo)* -endi mysterii . . . impetravit. *fort. add.:* EPIST. Worm. I 25 p. 47,1 diocesim per omnia novimus *(sc. scholares)* oportere ex metropolis xenedochia singula dubitando -ere *eqs.* **2** *publ., eccl., iur., canon.:* **a** *spectat ad possessiones, iura sim.:* EPIST. Desid. Cad. 2,7 quos *(servellos)* . . . ad hospiciolum . . . descriptionem mancipiorum -enda direximus *(sc. Rauracius; v. notam ed.).* CHRON. Fred. 4,24 eum *(Bertoaldum)* . . . per pagus et civitates fiscum -uerendum dirigunt *(sc. Teudericus et concubina).* CAPIT. reg. Franc. 202,6 ut . . . -ant *missi* . . . villas et cortes, unde regis expensa ministrari solita sit. CHART. Bund. 551 p. 57,34 (a. 1212) vissis rationibus utriusque partis et diligenter -xitis et inspectis. *al.* **b** *spectat ad leges:* CAPIT. reg. Franc. 187 p. 8,29 haec sunt capitula, quae volumus, ut diligenter -ant *(sc. missi): eqs.* **c** *spectat ad delicta, causas, lites sim.:* **α** *in univ.:* LEG. Wisig. 6,5,14 tam uxor mortem mariti *(sc. occisi)* . . . quam etiam maritus, si simile aliquid uxorem pati contigerit, licitum habebit -ere. LEX Baiuv. 2,5 si . . . comis neglexerit -ere, quis hoc *(sc. praedationem)* fecit. 2,14 ut placita fiant . . . ad causas -endas. FORM. Ratisb. I 3 ad iustitias -endas vel recta iudicia dirimenda. DIPL. Frid. I. 788 petiit . . . cognatus noster a sententia -i, an *eqs. persaepe. de causa sacramento vel sacramentis examinata (cf. p.1981,19sqq.):* DIPL. Merov. I 93 p. 241,18 causa acta vel per ordeni -ta seo defenita. TRAD. Frising. 183 p. 174,23 missi . . . causam . . . -entes invenerunt, qualiter cum VII sacramentales . . . confirmatum fuit, quod *eqs. (sim.* 184a p. 176,11 -entes per fideles et veraces homines invenerunt *eqs.).* CAPIT. reg. Franc. 52,3 ut nullus testes mittere in iudicium praesumat, sed comes hoc per veraces homines circa manentes per sacramentum -at. DIPL. Ludow. Germ. 149 si . . . querimoniae . . . ortae fuerint, . . . iubemus, ut per circavicinos . . . homines . . . sub sacramento -atur *eqs. al.* **β** *(iudicio) confirmare, manifestum facere, probare – (durch eine gerichtliche Untersuchung) feststellen, an den Tag bringen, beweisen:*

[Niederer]

LEX Alam. 41,2 si hoc ab aliis iudicibus -tum (-esitum, -estum *var. l.*) fuerit, quod ille *(sc. iudex)* iuste iudicavit *eqs.* LEG. Wisig. 2,2,5 probatio ... ab utraque parte debet -i. LEX Baiuv. 9,19 neminem damnes, antequam -as veritatem (DIPL. Ludow. Germ. 64 p. 89,2 rei v. -ere. CHART. Bund. 465 -ta ... super his diligentius veritate. *saepius*). **γ** *(iudicio) constituere, edicere – (durch eine gerichtliche Untersuchung) festsetzen, anordnen:* CHART. Tirol. I 414 p. 212,15 (a. 1184) comes ante presenciam ... imperatoris ... rogavit -ere (-uerere *var. l.*) laudum unum super hoc scilicet, ut ... castrum edifficare posset an non. **δ** *intrans. vel absol. i. q. causam cognoscere, sciscitare – eine gerichtliche Untersuchung, Ermittlung abhalten, Nachforschungen anstellen (impers.: p. 1981, 63):* BERTH. chron. B a. 1076 p. 246,10 indutie non modice ad -endum dande sunt. CHART. Raitenh. 127 ut ... -ant *(sc. abbates)* de omnibus dictis excessibus diligenter. CHART. select. Keutgen 147,35 quod archiepiscopus ex officio suo nullo querelante -ere de huiusmodi *(sc. iudicis sim.)* excessu de iure posset. *v. et p.1981,63.1983,57.* **d** *spectat ad disciplinam:* CONSUET. Marb. 341 debet ... prelatus ... subiectorum mores et actus -ere. **3** *math. i. q. com-, supputare – be-, ausrechnen:* COMPUT. Borst. 2,14 si -ere (-uerire *var. l.*) volueris, unde illae tres horae ad trecentos sexaginta quinque addantur *eqs.* Ps. BOETH. geom. 700 tetragonicum latus si -ieris, VII esse experieris. 711 embadalis ... conclusio secundum ... praecepti regulam -enda est, hoc est per multiplicationem dimidiae basis et totius summae catheti.

subst. **1. inquirens,** -entis *m.* **1** *qui quaerit, scrutator – Fragender, Forschender:* ALFAN. premn. phys. 1,94 p. 23 derelinquentes ea, quae valde sunt ... difficilia plurimisque -bus (*PG 40,536A* τῶν ζητουμένων) ignota. MANEG. c. Wolfh. 24 p. 107,13 episcopus in verbis ... epistolę amicum se simulat, ut tamen sub habitu -is totum inimicorum virus effundat. **2** *quaesitor, cognitor – Untersuchungsrichter:* CONST. Melf. 1,53,2 p. 215,10 in quibus *(specialibus)* casibus dandam vel negandam inquisitionis (requisiccionis *var. l.*) copiam ... per -em ad nos relatione premissa certificatum ... arbitrium ... mandabit. p. 215,26 que *(sc. dicta)* si per -em perspicaciter observata non fuerint, inquisitio irritetur denuo facienda.

2. inquisitum, -i *n.* **1** *quaestio – Frage:* Ps. BOETH. geom. 900 proponatur ... -um, quot iugera in hoc monte habeantur. BERTH. chron. B praef. p. 165,5 ad -a illorum *(auditorum)* respondendo morigerus minime defuit *(sc. Herimannus)*. BERENG. TREV. laud. 1,7 p. 942A postquam ad -a fratrum suorum quaeque convenientia respondit *Ioseph (spectat ad Vulg. gen. 44,14sqq.). fort. add. in loco obscuro:* CHRON. Ven. Alt. p. 85,6 infans ... dixit ad illos mandatores et -esti imperatori: *'eqs.'* **2** *eventum cognitionis, inquisitionis – Untersuchungsergebnis:* CHART. Raitenh. 368 p. 296,17 (a. 1278) cum ... visitatores deputati a nobis *(sc. episcopo)* ad nostram presentiam -a referrent *eqs.* **3** *possessio vindicata, acquisita – beanspruchter, (hinzu)erworbener Besitz:* TRAD. Patav. 19 (a. 788/9) trado ... altarem cum omni hereditate mea ... seu -esito meo (*sim.* 32 tradimus ... totam hereditatem nostram seu -esito nostro ad aecclesiam). TRAD. Frising. 1289 tradidit ... hobam ... cum ... -is inquirendisque (1469 p. 319,17 -esitum et inquirendum. TRAD. Welt. 24b). *al.*

3. inquirendum, -i *n. possessio (adhuc) postulanda, vindicanda, acquirenda – (noch) einzufordernder, zu beanspruchender, zu erwerbender Besitz:* CHART. Rhen. med. 58 p. 65,31 (a. 826) una cum ... exitibus et regressibus, mobilibus et immobilibus, quesitis et -is (DIPL. Zwent. 3. GERH. AUGUST. Udalr. 1,28 l. 197 cum ... quaesitis et adhuc -is. *persaepe*). TRAD. Frising. 685 cum omnibus vel adquisitis aut -is (TRAD. Welt. 40a acquisitum et -um). *al. v. et l.56.57.*

inquisitio (-cio), -onis *f. script. et form.:* imq-: CHART. Steinf. 128 p. 100,39. -uaes-: *p.1981,25.* -uitio: *p.1981,61.* -isio: *p.1981,59.*

I *actus quaerendi, petendi – das Suchen, Suche (nach):* **A** *gener.:* **1** *proprie:* EIGIL Sturm. 5 de -e loci sollicitus ad eremum ... perrexit (*sim.* 6. WETT. Gall. 4 in qua *[sc. loci]* -e venerunt ad fluvium). VITA Maxim. Trev. II 72tit. corporis eius a Treviris -o, inventio et exportatio. *v. et p.1976,63. actio visitandi, salutatio – das Aufsuchen, Besuch:* WETT. Gall. 15 cellulam revisebat, nempe ut magis se ab humana -e occultaret. **2** *translate:* **a** *appetitio, consectatio – das Trachten, Streben (nach):* EPIST. Worm. I 2 p. 17,8 apud te *(sc. Deum)* non est ... munerum -o (*cf. Vulg. II par. 19,7* cupido munerum). **b** *rogatus, preces – das Ersuchen, Bitte:* NADDA Cyriac. I prol. 1 quod *(sc. scribere)* suscepi ... -cionis tuę *(sc. abbatissae)* mihi grato desiderio, quę *eqs.* CHRON. Ven. Alt. p. 81,1 si imperatori vultis obedire, quamcumque ei -em (-cione *var. l.*) vultis, ut ex vestra parte faciam *(sc. Longinus)*, per scriptum exponite *(sc. dux et populus et gentes)*. CONST. imp. II 15,3 fatiam *(sc. legatus)* omnia ... adimpleri a domno rege ... et suo privilegio corroborari ad -em tuam *(sc. potestatis Senensis)*. **B** *publ. et iur.:* **1** *postulatio, vindicatio – (Ein-)Forderung, (Rechts-)Anspruch:* **a** *in univ.:* **α** *proprie:* TRAD. Frising. 10 p. 37,22 (a. 757) omnis possessio ... stabilis permaneat ..., ut nulla -o ab heredibus meis *(sc. Thederici)* fieri possit. DIPL. Heinr. IV. 101 archiepiscopus ... molesta -e nostram presentiam adiit atque abbatiam ... iniuste ablatam esse proclamavit. TRAD. Brixin. 285 Fridericus ... bona ... resignavit eiusdemque -is abrenuntiationem ... testibus confirmavit. CHART. Tirol. I 531 p. 8,33 ipsi *(Conradus et Cadelochus)* ... sine -cione vel repeticione ... taciti et contenti ... permanere debeant. *saepe. v. et p.1977,10.19.* **β** *meton. i. q. possessio (vindicata, acquisita) – (beanspruchter, erworbener) Besitz, Erwerbung:* TRAD. Weiss. 198 p. 408 l. 90sqq. (a. 830) ut -cionem nostram *(sc. Gebahardi et filii)* vel lucracionem ad ... cellam prescriptam ... afferre studeamus *eqs.* TRAD. Ratisb. 40 p. 46,33 extra dimittens *Helfricus* ... territorii iugera XXX atque extraneas -es. DIPL. Heinr. II. 119 nos ... servum ... una cum ... omni acquisitione vel -e sua ... ecclesię ... proprietavimus. **b** *exactio, ius exactionis – (Recht auf) Erhebung, Eintreibung:* **α** *proprie:* DIPL. Heinr. I. 26 p. 62,7 ut ... monasterii homines ab omni vectigalium -e vel thelonei securi consistant. DIPL. Otton. I. 209 p. 288,31 cum tota -e integri census. COD. Bald. 11 si ... ab ... archiepiscopo ... decimationis -cione constringatur *Waltfrit*. DIPL. Heinr. IV. 215 p. 274,23 quam *(seditionem)* ... decimarum peperit -o. *al. fort. huc spectat:* CHART. scrin. Col. A I p. 269,19 (a. 1189/91) qui *(Iohannes)* eo tempore magister -is fuerat. **β** *meton. i. q. tributum (postulatum) – (eingeforderte) Abgabe:* LEG. Wisig. suppl. A 16 p. 482,24sqq. ut nemo episcoporum pro regiis -bus exhibendis parochialium ecclesiarum iura contingat nec quascumque exinde -es exigere audeat. **2** *actio exposcendi – Aufforderung zur Herausgabe:* CAPIT. reg. Franc. 39,2 p. 113,12 si ille *(episcopus)* contradixerit et eum *(fugitivum)* reddere noluerit, in prima contradictione solidis XV culpabilis iudicetur; si ad secundam -em eum reddere noluerit *eqs.* p. 113,16 si ... statim in prima -e comiti responsum fuerit *eqs.* **C** *medic. i. q. inventio – das (Auf-)Finden* (*meton. de locis ad phlebotomiam aptis inventis [usu plur.]: l.53* [*fort. per contam. c.* incisio]): CHIRURG. Sudhoff I p. 170,18sq. de -e fleotomie: -es venarum sunt multe, id est in flexu bracchii tres, que per omne corpus discurrunt.

II *interrogatio, quaestio, examinatio, cognitio, investigatio, disputatio – Befragung, Frage(stellung, -verfahren), Untersuchung, Prüfung, Erforschung, Ergründung, Erörterung:* **A** *gener.:* **1** *in univ.:* **a** *proprie:* WETT. Gall. 28 p. 272,36 inter diversas -es legis divinae gesta eis *(sociis)* venerandi Columbani recitavit. ERCHANB. gramm. p. 86,8 Donatus ... non satisfacere videtur -i scolasticae. ALFAN. premn. phys. 34,1 p. 120 melius est diffinire, in quo differt consilium ab -e (*PG 40,736B* ζητήσεως). CONR. HIRS. dial. 1649 rethoricae doctoribus asscribitur ... orationis partes quatuor -bus adtendere, scilicet *eqs.* OTTO FRISING. gest. 2,41 p. 150,15 veritatis. *saepe. in malam partem c. notione curiositatis:* AMALAR. off. 4,2,9 quem memoratae ferae *(sc. lupus et leo)* per gulam rapiant, ... quem per curiositatem -is (questionis *var. l.*) sive detractionis vitiorum proximorum. **b** *meton.:* **α** *de scriptis:* HRABAN. epist. 36 p. 470,34 legebas *(sc. Hemmo)* non ... sapientium de rerum naturis solertes -es, quas ... composuerunt.

[Niederer]

β *notitia, intellegentia, sapientia – Erkenntnis, Einsicht, Weisheit (in promulgatione q. d.: l. 5):* AETHICUS 59[d] miror . . . -em aut prudentiam aut temeritatem istius nonnulla disputantem. DIPL. Karoli III. 188 p. 315,33 cognoscat prudentia et -o fidelium sanctae ecclesiae catholicae *eqs.* HILDEG. vit. mer. 5,91 de sole et de luna et de stellis plurimam sapientiam ac multas -es acceperunt *viri.* **2** *percontatio – Nachfrage, Erkundigung:* DESID. CAD. epist. 1,1 l. 1 multiplices et ineffabiles vestrae *(sc. praesulis)* beatitudini pro -is studia . . . gratiarum iura persolvimus (*cf. comm. ed. p. 10, sim.* l. 24. 2,1 l. 14). EPIST. Hildesh. 57 super -e . . . vestra *(sc. comitis)* communicato discretorum consilio intelleximus *(sc. episcopus)*, quod *eqs.* **B** *publ. et iur.:* **1** *in univ.:* TRAD. Frising. 898[c] (a. 869) -e facta a Peretkunda in palatio coram Karlmanno, si aliquis sibi contradicere voluisset *eqs.* CHART. com. Mansf. IX 5 p. 554,15 (a. 1256) prefectus requirens, si contra donationem . . . aliquis haberet aliquid questionis, et trina -e facta non appareret aliquis contradictor *eqs.* **2** *de examinatione rerum, cognitione causae sim. (de re v. Brunner, Rechtsgesch. [3]II. p. 689sqq.; HRG II. p. 375sqq. s. v. 'Inquisitionsbeweis'):* **a** *usu vario:* **α** *spectat ad census, possessiones, iura sim. (cf. S. Esders, L'enquête au Moyen Age. 2008. p. 13sqq.; I. Heidrich, Vierteljahrsschrift f. Sozial- u. Wirtschaftsgesch. 85/3. 1998. p. 352sqq.):* CAPIT. reg. Franc. 9,8 ut, ubicumque census novus impie addetus est . . ., iuxta -aesitione . . . emendetur. 188,2 -o, quae est de rebus ad ius fisci nostri pertinentibus, facienda est. DIPL. Otton. I. 251 p. 369,2 ut per -em et sacramentum trium liberorum hominum liceat eum *(sc. comitem)* affirmare, quod *eqs.* RYCCARD. chron. a. 1223 p. 110[a],8 -es in regno fiunt . . ., ut quilibet iuramento prestito diceret, quid pro decimis et cui dedisset. *persaepe.* **β** *spectat ad delicta, lites sim. (interdum fere i. q. causa – Rechtssache, Prozess, e. g. l.36):* LEG. Wisig. 3,4,13 p. 153,8 (Erv.) si . . . adulterium mulieris eorum *(propinquorum)* -e coram iudice manifeste patuerit. CAPIT. reg. Franc. 135,3 de mannire . . . non sit opus observandum; de ceteris vero -bus per districtionem comitis ad mallum veniant *(sc. homines).* DIPL. Otton. II. 209 ut legatis ex nostris sacramentariae -is testimonio a populis in pago . . . habitantibus sciscitaretur *eqs.* CONST. imp. II 427,56 quicumque vult ius ostensionis habere, quod vulgo dicitur 'weisung', vel -em, quod vulgo dicitur 'aische', iurare debet, quod *eqs. (cf. Dt. Rechtswb. V. p. 670sq. s. v. 'Heische'). al.* *spectat ad violationem pacis:* CONST. imp. III 234 (a. 1279) per -cionem vulgarem, que vulgariter 'gewizzende' dicitur, erit . . . contra pacis . . . turbatores . . . procedendum *(cf. Dt. Rechtswb. IV. p. 806 s. v. 'Gewissende').* **γ** *spectat ad disciplinam, mores:* CAPIT. reg. Franc. 146,1 unusquisque ministerialis palatinus diligentissima -e discutiat . . . homines suos . . ., si aliquem inter eos . . . igrotum (ignotum *ci. Bal.*) hominem vel meretricem latitantem invenire possit (*sim.* 146,2). **b** *de actione speciali in Sicilia a Friderico II. imperatore secundum exemplum actionis canon. instituta (de re v. E. Kantorowicz, Kaiser Friedrich II. 1963. p. 218sqq.; H. Dilcher, Die sizilische Gesetzgebung Kaiser Friedrichs II. 1975. p. 60; cf. p. 1982,24sqq.):* **α** *proprie:* CONST. Melf. 1,1 p. 151,4 investigari volumus . . . huiusmodi sceleris patratores *(sc. haereticos)* et per officiales nostros sicut et alios malefactores inquiri ac -e notatos . . . a viris ecclesiasticis . . . examinari iubemus. 1,28 p. 182,8 -em de predicto facinore *(sc. homicidio)* fieri volumus. 1,53,1 -es (-siones *var. l.*) generales per provincias . . . iustitiarii facere non obmittant (*sim.* 1,53,2 p. 215,3 in -e [-em, -uitione *var. l.*]). 1,74 p. 247,19 per . . . singulos quatuor menses a magistro camerario de baiulorum, iudicum atque notariorum processibus inquiretur, et deinde anno perfecto per generales inquisitores a nostra curia destinatos exactissima fiet -o contra eos. *ibid. saepius. v. et p. 1979,36.39.* **β** *meton. de scripto:* CONST. Melf. 1,74 p. 247,24 remissa -e ad magnam curiam nostram. **C** *canon.:* **1** *usu vario:* **a** *spectat ad miracula, quaestiones doctrinae sim.:* VITA Goar. 4 quod -em de ipso facere voluisset *episcopus*, per quod vel quale ingenio haec fecisset exempla. ARBEO Emm. 45 qui *(episcopus)* eam *(puellam)* per ⌞manum -e⌟ (manuum -em *var. l.*) arguere studuit. CONC. Karol. A 44[A] p. 479,15 statuerunt . . . impe-ratores et . . . sacerdotes locale adunare concilium ad -em super his *(picturis)* habendam. **b** *spectat ad divortium, matrimonium solvendum:* HINCM. divort. 10 p. 173,21 quem modum in -e et diffinitione huiusmodi quaestionis debeamus tenere (*sim.* NICOL. I. epist. 5 p. 271,22 subtili cuncta *[sc. divortium]* indagatione rectaque . . . -e . . . examinare). SALOM. II. epist. 30 p. 416,7 -e facta et fide cum iuramento data. **c** *spectat ad clericorum disciplinam, mores, officii administrationem (de re v. LThK. [3]IX. p. 456 s. v. 'Send'. [3]X. p. 816sqq. s. v. 'Visitation'):* **α** *proprie:* CONC. Karol. A 52 p. 685,3 -em fecerunt *(sc. metropolita et suffraganei)* super his, qui in eodem loco regularem promissionem fecerant. HINCM. coll. 2 p. 105,4 qui *(sc. archidiaconi et decani)* pro -e de illorum *(presbyterorum)* ministerio . . . locarium non accipiant. INNOC. III. registr. 1,277 p. 383,2 abbati . . . -em fame tue *(sc. archiepiscopi)* duximus committendam. CHRON. Basil. a. 1215 deposuit *(sc. Innocentius papa)* . . . electum Basiliensem Walterum per -em sollempniter factam. CHART. Mar. Magd. 112 p. 105,15 quatinus . . . discurratis *(sc. canonici)* per totas dioceses . . . visitantes monasteria . . . ad -em . . . processuri *eqs. al. v. et p. 1983, 53.* **β** *meton. de scripto:* SUMMA dict. Saxon. 6 p. 214,13 de . . . genere litterarum: a sede apostolica dantur privilegia, . . . exempciones, visitaciones, -ciones *eqs.* 7,17 p. 256,1 modus . . . formandi -cionem talis erit: *eqs.* **2** *de ratione, actione speciali ('Inquisitionsverfahren'; de re v. LThK. [3]V. p. 527sqq.; W. Trusen, ZRGKan. 74. 1988. p. 171sqq.; M. Vallerani, op. cit. [p.1981,22] p. 123sqq.; v. et p.1981,52):* **a** *in univ.:* CONST. imp. II 262,3 (a. 1245) processit *(sc. Innocentius)* . . . contra nos . . . non per accusacionis ordinem . . . nec per denunciationem . . . nec per -is modum, quam clamosa insinuatio non precessit *eqs.* CHART. Carinth. V 122 p. 82,39 petitioni . . . sine maioris -is examine nequivimus *(sc. episcopus)* acquiescere hac parte, sed *eqs. al.* **b** *spectat ad haereticos:* DAVID (?) inquis. 3 statuta . . . extracta de forma -is contra hereticos data per apostolicam sedem. 36 cum . . . fit -cio de hereticis. CHART. Bund. 1262 p. 52,30 (epist. papae) dum . . . frater Paganus per partes ville . . . pro negotio -is transitum faceret et ipsum *(Conradum haereticum)* captivum duceret *eqs.* CHRON. Worm. p. 170,7 que *(instituta)* tangunt -em hereticorum. *cf. p.1981,57.* **D** *medic. de examinatione corpor.:* BRUNUS LONG. chirurg. 1,15 p. 113[C] id *(sc. an una vel plures sint fistulae)* non significatur per -em cum tenta, immo oportet, ut *eqs.* *alleg.:* ALBERT. M. sent. 4,17,24 p. 694[a],2 est . . . confessio . . . apertio vulneris: in prima autem vulneris apertione est prima -o medici et medicinae. **E** *natur. et philos.:* ALBERT. M. summ. creat. II 1 p. 301,9 -o . . . non est -o rationis, sed illa, quae exigitur ad actum recordationis. p. 301,17 collatio . . ., quae in his quattuor *(sc. imagine eqs.)* consistit, ab Isaac -o vocatur. *v. et l.60.*

inquisitivus, -a, -um. *pendet* de: *l.63.* **1** *appetens, desiderans – suchend, trachtend (nach):* ALBERT. M. sent. 4,17,24 p. 694[a],28 contritio dicit actum conterentis causam mortis, postquam secundum votum est -a vivificantis et medicinae. eth. II 5,2,11 p. 362[a],2 iniustus . . . in propriis negotiis semper -us est suberabundantiae eius, quod . . . utile est. **2** *(modo ratiocinativo) inquirens, perscrutans – (auf schlussfolgernde Art) fragend, untersuchend, erforschend (fere usu philos.):* FRID. II. IMP. art. ven. prol. p. 2,25 modus agendi est . . . causarum -us (*sim.* p. 3,13). ALBERT. M. sent. 2,23,2 p. 393[b],11 -us est intellectus hominis, cum angelicus sit sine inquisitione. intellect. 1,1,5 p. 484[b],26 suum *(sc. animae)* intellectuale obumbratur in eo, quod est -um, non certum, sicut est intellectus intellectuum coelestium. metaph. 3,1,2 p. 108,44 'theoria' -a 'est de omnibus' *eqs.* 3,3,6 p. 145,42 dialectica -a est et ideo facit interrogationem per inesse sicut accidens vel *eqs. ibid. saepius.*

adv. **inquisitive.** *per (ratiocinativam) inquisitionem, perscrutationem – durch (schlussfolgernde) Untersuchung, Erforschung (usu philos.):* ALBERT. M. sent. 2,30,3 p. 505[b],5 ipse *(angelus)* intelligit deiformiter, nos autem -e et cum studio. top. 8,2,1 p. 506[a],24 discenti, hoc est -e disputanti, semper . . . concedenda sunt a respondente ea, quae videntur esse vera. metaph. 3,2,1 p. 111,34 logice disputabimus, et logici est -e

[Niederer]

procedere. *ibid. al.*

inquisitor, -oris *m.* *c. praep.:* contra: *l.67.* super: *l.37. 48.*

I *qui quaerit, conquisitor – einer der sucht, aufspürt:* **A** *proprie:* IONAS BOB. Columb. 2,19 p. 273,16 cum . . . ad locum pervenissent *(sc. puellae fugitivae)* destinatum subsequentibus -bus, nullis obstantibus ad . . . coenubium . . . redeunt. *alleg.:* ALCUIN. epist. 36 p. 78,18 vigilare debet huius -r margaritae *(i. regni caelestis)*, non . . . dormitare *eqs.* **B** *translate i. qui impetrare studet – einer der zu erlangen sucht:* IOH. CODAGN. trist. p. 52,33 reversi sunt . . . -es pacis in civitatem dolentes.

II *qui interrogat, sciscitator, examinator, investigator, perscrutator – einer der fragt, herausfindet, Prüfer, Untersucher, (Er-)Forscher:* **A** *gener.:* **1** *de nuntio, observatore:* CONST. imp. I 188,5 (a. 1160) canonici . . . miserunt ad Rolandum cancellarium canonicos suos, qui viderent, an esset inmantatus . . .; unde bis missi -es bis retulerunt eum non esse inmantatum. **2** *de hominibus studiosis, scientiae peritis:* OTTO FRISING. chron. 1 prol. p. 8,21 translatam esse scientiam ad Grecos . . . diligens -r rerum inveniet. ANON. Mell. 80 in qua *(sc. opere)* eiusdem artis *(sc. musicae)* -bus sue subtilitatis evidens indicium dedit *Guido.* ALBERT. M. animal. 1,145 oculi . . . stantes parvi . . . indicant docilem, cogitatorem mathematicorum et de natura -em (*cf. Physiogn. 22* hominem docilem, cogitatorem, natura disputatorem). *al.* *usu attrib.:* FRID. II. IMP. art. ven. prol. p. 2,28 auctor est vir -r et sapientie amator, . . . Fredericus . . . imperator. **B** *publ., eccl., iur., canon. (interdum fere i. q. quaesitor, disceptator, iudex – etwa: [Untersuchungs-, Schieds-]Richter, e. g. l.37.38):* **1** *strictius de magistratibus, officialibus:* **a** *saecularibus:* **α** *spectat ad possessiones, causas sim.:* TRAD. Frising. 1384 (a. 1006/39) noverint omnes huius rei -es, qualiter *eqs.* CHART. Wirt. 599 p. 61,32 ut curioso satisfaciamus *(sc. iudices)* -i, qui inde conpetenti reconpensatione posset causari *eqs.* CHART. Burgenl. I 261 cum nos *(sc. praepositus et comites)* a . . . rege . . . super terris a castro indebite alienatis iudices et -es veritatis essemus constituti. CONST. Melf. 1,53,2 p. 215,21 -r (inquisiccio *var. l.*) hoc *(sc. laesae maiestatis)* casu omnia teneatur ex officio suo circumspecte prospicere (*sim.* p. 215,24). CHART. Wirt. 967 p. 14,25 ab utraque parte -es pacis et concordie electi fuerunt. *al.* **β** *spectat ad disciplinam, officii administrationem:* ACTA imp. Winkelm. I 996 p. 752,7 (s. XIII.med.) hec sunt requirenda in racione secretorum: . . . dentur nomina *(sc. secretorum)* -bus, qui ab eis exquirant, per quem steterit, quominus facta fuerit execucio, de qua *eqs. v. et p.1981,64.* **b** *clericis:* **α** *spectat ad possessiones, causas sim.:* CLEM. IV. registr. 651,2 p. 658,29 te *(sc. episcopum)* -em super hiis *(sc. restitutionibus faciendis)* duximus . . . deputandum *eqs. v. et l.37.* **β** *spectat ad disciplinam, officii administrationem:* REIN. LEOD. annal. a. 1209 p. 661,36 Reinerus . . . litteras, quas a summo pontifice acceperat, -bus praesentavit. CHRON. Mont. Ser. a. 1224 p. 212,1 inquisicione contra eam *(abbatissam)* a sede apostolica impetrata, -um sentencia . . . deposita est. CHART. Brixin. 171 p. 182,24 per sententiam -um missorum per . . . archiepiscopum Salpurgensem. NICOL. BIBER. carm. 712 papalia scripta tulerunt *monachi* -i, qui venit . . . super abbatis quasi sorde inquisiturus. *al.* **γ** *spectat ad haeresim:* LEGENDA Bonif. 4 (ZNiedersachs. 1882. p. 25; s. XII.) quem Romanus pontifex . . . -em heretice pravitatis verbique divini predicatorem deputavit. CONST. imp. II 158,3 quicumque heretici reperti fuerint . . . per -es ab apostolica sede datos . . ., hi, qui iurisdictionem ibi habuerint, ad -um . . . insinuationem eos capere teneantur (*inde* 209,3). GREG. IX. registr. 688 p. 586,32 ne quis coram -e hereticorum compareret de fide sua . . . responsurus. CONST. imp. III 204 Rudolfus . . . fratribus . . . de ordine Predicatorum, apostolice sedis -bus contra hereticam pravitatem, . . . salutem. *al.* **2** *latius:* **a** *de rege, papa:* NOTKER. BALB. gest. 1,25 misit districtissimus -r (inquisito *var. l.*) iusticię, Karolus, duos de palatinis, qui *eqs.* CHRON. Basil. a. 1050 p. 291,33 iste *(Honorius papa)* fuit . . . in iudicio iustus et in ecclesiasticis negociis pro indaganda veritate diligens -r. **b** *de Deo, sancto:* COD. Lauresh. 311 (a. 772) si quis . . . contra hanc donationem . . . venire temptaverit, . . . Deum habeat ex hoc -em (*sim.* CHART. Epternac. 163 p. 253,29 sanctum . . . Willibrordum, cuius elemosinam evertere nititur, -em acquirat). THEOD. PALID. annal. a. 1153 p. 87,27 contra astutissimum -em benigna Domina *(sc. Maria)* codicem ipsum *(sc. missalis)* mihi *(sc. Liudigero)* concessit pro scuto ad defensionem *(sc. in visione).*

inquisitorius, -a, -um. *c. gen. obi.: l.13.* **1** *gener. i. q. interrogans, sciscitans, investigans – fragend, erforschend, untersuchend:* CARM. Cent. 108tit. allocutio -a (-ae *var. l.*) mentisque responsio. **2** *canon. i. q. ad inquisitionem pertinens – die Untersuchung, Inquisition betreffend:* SUMMA dict. Saxon. 11,27tit. l i t t e r a -a (11,28tit. l. -a divortii).

inquisitum *v.* inquiro.

1. inquisitus (-uaes-, -ues-), -a, -um. *non(dum) postulatus, vindicatus, acquisitus – (noch) nicht eingefordert, als Besitz beansprucht, erworben:* TRAD. Frising. 342 (a. 815) in quacumque re, sit conquisita et -a, totum . . . trado. 700 tradidi . . . terras . . . exstirpatas sive exstirpandas, res quesitas et -as *eqs.* DIPL. Karoli III. 28 p. 47,11 cum . . . pertinentiis et adiacentiis suis *(sc. curtis)* mobilibus et inmobilibus, quaesitis et -aesitis. CHART. Wirt. 330 p. 49,28 cum . . . utilitatibus cunctis, quesitis et -uesitis, videlicet 'gesv̊chet unde ungesv̊chet' (*sim.* 2570 p. 426,28; *cf. Dt. Rechtswb. IV. p. 598 s. v.* 'gesucht'). *saepe.* *usu subst.:* TRAD. Frising. 341 (a. 815) in omni re, quodcumque habere videbamur conquisitum vel -um, totum . . . tradimus. COD. Lauresh. 33 p. 317 l. 23 quicquid ad . . . monasterium pertinet . . . tam de quesitis quam de -uesitis. TRAD. Frising. 1296 tradidit . . . iugera . . . cum adquisitis et -is. *saepe.*

2. *inquisitus (-ues-), -us *m.* **1** *proprie:* **a** *actio quaerendi – Suche (nach):* HROTSV. Abr. 4,1 num ille est meus amicus, quem ante hoc biennium pro -u direxi Mariae? **b** *quaestio, indagatio, perscrutatio – Frage(stellung), Erforschung, Ergründung:* GUNZO epist. 16 p. 51,15 quia musicę mentionem intuli, de -u eius pauca narrabo. MEINZO epist. p. 203,5 inter . . . dubitabilis meae propositionis solutiones, quas meo rogatu fecisti, ad eum mihi solvendum dubitabilem locum . . . meo -u pervenisti *eqs.* EPIST. Ratisb. 8 p. 311,25 sunt iniungenda, quę non magis relatu quam digna sunt -u. **2** *meton. i. q. possessio non(dum) postulata, vindicata, acquisita – (noch) nicht eingeforderter, beanspruchter, erworbener Besitz:* CHART. Tirol. I 1049 p. 92,8 (a. 1236) cum omnibus . . . racionibus et actionibus, . . . cum . . . quesitu et -uesitu, cum ingressibus et accessionibus *eqs. (sim.* 1159 p. 203,6. CHART. Tirol. notar. II 354 p. 229,19. 380b p. 244,39. *saepius).* *Niederer*

3. inquisitus *v.* inquiro. **inquixitus** *v.* inquiro.

inquomodum *v.* incommodum. **inquoo** *v.* incoho.

inquoquo *v.* incoquo. **inr-** *v.* irr- *praeter:*

***inrecisum, *inrecissus** *v.* *irrescissus.

inretus *v.* irretio. **inronpo, inrumbo** *v.* irrumpo.

insaci- *v.* insati-.

***insacramento,** -are. *sacramento obligare – eidlich, durch Eid verpflichten:* GESTA Lob. 9 p. 313,39 (chart.) ministros suos . . . -are decernunt *(sc. soldarii)* omnesque terrae redditus . . . minantur dandos sibi.

insacratus, -a, -um. *non(dum) ordinatus – (noch) nicht ordiniert:* DIPL. Conr. II. 112 p. 157,27 (spur. ante 1045) cunctorum <sacr>atorum et -orum hominum inquietudine . . . remota (*sim.* p. 157,30 magna parvaq<ue sa>crata et -a omnium hominum persona). ROB. TOR. chron. a. 1159 p. 510,32 -us . . . Romam perrexit et ibi sacratus est *Milo.*

insaevio (-sev-), -ire. *saevire – wüten, in Wut geraten:* **1** *in univ.:* THIETM. chron. 7,36 p. 442,22 -sevit (sevit CHRON. Thietm.) persecutor. LEX fam. Worm. 30 p. 643,29 alter in alterum insana mente . . . -eviebat. **2** *de discidio, seditione:* THIETM. chron. 6,7 inter . . . gaudia subito -evit (infremuit CHRON. Thietm.) . . . discordia.

***insagino,** -are. *saginare, (in)crassare – mästen, fett, dick machen:* DIPL. Merov. I 46 (spur. c. 750/850) ut . . . homines fisci faciant decimas porcorum, qui in forestis -atur. DIPL. Loth. II. 31 p. 436,7 ubi *(sc. in bifango)* possunt . . . -ari porci.

***insalcesco,** -ere. *(?* in *et* *salsescere, *ni potius* *salcescere

[Clementi]

[*cf.* MENKO chron. 53 p. 426,27], *fort. per analogiam ad* indulcescere *formatum) salsum fieri – salzig werden (usu medic.):* IOH. IAMAT. chirurg. 8,17 flegma . . . in eis *(glandulis in inguine)* colligitur et actione caloris -it (*antea:* de exsiccatione glandularum ex salso flegmate).

***insalio,** -ire. *impetum facere, aggredi – anfallen, losgehen:* ALBERT. M. eth. I 209 p. 189,6 operantur *ferae* 'propter tristitiam' illatam, quia 'propter' hoc, quod 'vulneratae' sunt, 'vel propter' hoc, quod 'timent' vulnera, -unt in homines.

insalo, -are. *(sale) con-, aspergere, condire – würzen, salzen (usu medic. et alch.):* THADD. FLORENT. cons. 123,38 recipiantur cerebella passerum . . . et, cum frixa fuerint, addantur vitella ovorum . . . et iterum frigantur . . . et -entur cum sale. IOH. sacerd. 195 si vis feclam (fedam *ed., vix recte*) facere, . . . pone illud *(i. mixturam)* in forti aceto . . . et extrahe illud inde et -a ipsum sale trito.

insalsus *v.* insulsus.

insalubris, -e. *non sanus, valens – ungesund, nicht wohlbehalten:* ALBERT. M. praedicam. 5,4 p. 111,40 quosdam *(sc. homines)* dicimus 'salubres' sive sanativos, ut quorum caro proportionalis est in membris . . .; contrarios autem horum in carnis dispositione dicimus '-es' (*p. 9a,15* νοσώδεις) vel aegrotativos.

***insalubritas,** -atis *f. status non salubris, bonae valetudini contrarius – ungesunder, der Gesundheit schadender Zustand:* ANNAL. regni Franc. a. 820 p. 153,17 ex locorum et aquarum -e soluti ventris incommodo . . . adfectus est *exercitus* (*item* ANNAL. Fuld. II a. 820).

insalutatus, -a, -um. *in tmesi: l.37. non salutatus, salutationis expers – nicht gegrüßt, von der Begrüßung ausgeschlossen:* LIBRI Karol. IV 21 p. 541,1 cum quemlibet hominem cathedra susceptum aut baculo innixum causa salutationis adoramus, non cum eo cathedram neque baculum adorare monstramur, sed homine salutato illa -a remanere creduntur. BERTH. chron. B a. 1076 p. 251,19 quem *(regem)* perplures . . . non visum et -um sibique . . . subiratum reliquerant *(sim.* LIGURINUS 5,56 in solita permansit Noricus ira inque salutato fremebundus rege recessit *[v. notam ed.]). al.*

insanabilis, -e. *pendet* ab: *l.47.58. qui sanari non potest, incurabilis – unheilbar:* **1** *proprie (in imag.: l.50):* **a** *de hominibus:* ALBERT. M. praedicam. 5,2 p. 106,26 ut . . . aliquis . . . efficiatur '-is' (*p. 9a,3* ἀνίατος), hoc est non facile sanabilis. **b** *de rebus:* **α** *in univ.:* LEG. Burgund. Rom. 36,6 si morbo perpeti et -i (exsaciabili, insatiabili *var. l.*) teneatur *pater*. RECEPT. Lauresh. 5,31 p. 384 facit *(sc. oleum melinum)* . . . ad furfurationem . . . et ad vulnera -ia. ALBERT. M. animal. 10,18 'si matrix sit -is' ab . . . morbo, 'tunc' *eqs. al.* **β** *non salubris, noxius – ungesund, schädlich:* BERENG. TREV. laud. 1,11 p. 945D verus Moyses *(i. Christus)* . . . dulcoravit aquas amaras et -es, quando suavitate indita eas . . . fecit esse potabiles. **γ** *letalis, mortifer – tödlich, todbringend:* HINCM. annal. a. 877 p. 216,24 -i veneno hausto inter manus portantium . . . perveniens *(sc. Karolus)* ad locum, qui Brios dicitur *eqs*. ANNAL. Aeg. a. 978 (MGScript. XXX p. 9,51; add. m. al.) fuit *(sc. Otto)* . . . vulneratus sagitta -i. **2** *translate:* **a** *de hominibus i. q. inemendabilis – unverbesserlich:* ALBERT. M. eth. I 445 p. 378,79 quidam sunt, quibus 'nulla particula' iustitiae est 'utilis', sed sunt ⌞'-es' ab iniustitia ut 'mali'⌟ (*p. 1137a,29* τοῖς ἀνιάτως κακοῖς). **b** *de rebus (culpa) i. q. inexpiabilis – nicht zu sühnen(d), tilgen(d):* PETR. DAM. epist. 1 p. 101,9 quae est . . . tam -is culpa?

adv. **insanabiliter.** **1** *inexorabiliter – unerbittlich:* THIETM. chron. 8,30 si damnum . . . ex consensu divino factum est, quis potest ulcisci? sin autem, quis vindica<bit> -ius illo? **2** *inevitabiliter, necessarie – unausweichlich, unumgänglich:* URBAN. IV. registr. 628 p. 619,23 indomita imbeccillitatis humane superbia . . . -r gestit in mortem. ALBERT. M. Iob 34,1 p. 393,12 qui huic *(dicto)* contradicit, in iudicium Dei -r incidit.

insania, -ae *vel* **insanies,** *acc.* -em (*p.1986,10. adde* MIRAC. Genes. Hieros. 21 p. 21,22) *f. mentis alienatio, amentia, dementia, vesania, rabies – das Außer-Sich-Sein, Verrücktheit, Irrsinn, Wahnsinn, Raserei, Wut, Tollheit:* **1** *gener.:* **a** *de hominibus eorumve moribus, affectibus sim.:* **α** *in univ.:* WALTH. SPIR. Christoph. I 14 impiissimi regis -a iussit duas puellas ingenue . . . pulcritudinis ante se invitari. OTLOH. prov. T 33 tactus alienorum corporum et ardens appetitus feminarum mentem trahit ad -am. OTTO FRISING. chron. 4,19 p. 207,22 cum gladiatorum ludum vel potius -am religionis intuitu sedare vellet *Dirimachius monachus. al.* **β** *spectat ad vesaniam daemoniacam:* MIRAC. Genes. Hieros. 16 de his . . ., qui ab spiritibus vexabantur inmundis, tam copiosa multitudo . . . adiutorio Christi -em deposuit (*postea:* amentia deposita). HILDEG. caus. 148 p. 112,2 suggestio dyaboli in libidine virorum . . . ita furit, ut . . . feminam in coniunctione hac mortificarent . . .; unde filii aut filie, quos sic de se producunt, . . . diabolicam -am in vitiis et in moribus suis habent. 181 officia -e eorum *(daemonum)* sunt. *cf. et l.50sqq.* **γ** *spectat ad ebrietatem:* HILDEG. (?) caus. 416 suavis virtus feniculi -am vini in ipso *(ebrio)* conpescit. FRID. II. IMP. art. ven. 2 p. 164,1 non sit ebriosus *(sc. falconarius)*, quoniam ebrietas quedam -a est, per quam avem suam . . . devastabit. **δ** *spectat ad stultitiam, (mentis) caecitatem ('Torheit', 'Verblendung'):* CONC. Karol. A 39B,18 p. 450,24 quodsi . . . aliqua *(sanctimonialis)* in tantam -am devenerit, quae post tot . . . admonitiones et castigationes necdum se correxerit *eqs.* HROTSV. Cal. 9,11 quae dementia, quae -a te decipit, ut *eqs. al. de insolentia, haeresi sim.:* GODESC. SAXO theol. 17 p. 247,4 detestantes . . . Euthicetis -am dicimus, quod aliud est in Christo divinitas, aliud humanitas. IDUNG. PRUF. dial. 2,813 absit a me *(sc. monacho Cisterciensi)* . . . talis audatia, immo -a, ut dicam prefatos apostolicos a fide exorbitasse! **b** *de animalibus:* WIDUK. gest. 2,23 apes . . . aculeis equos stimulantes in -am vertebant, ita ut equites periclitari coepissent. **c** *de mari turbulento (in imag.):* HILDEG. caus. 51 effluit *(sc. mare)* magnas et latas effusiones . . . faciens, cum ab igne procellarum in -am conmovetur. **2** *medic.:* **a** *in univ.:* AESCULAPIUS 4 p. 6,23sqq. haec *(sc. mania)* est -a, mentis alienatio (*cf. Gariopont. pass. 1,9 p. 8r* mania est -a mentis et alienatio), sine febribus . . .; unde -a dicta est? . . . a mentis turbata sanitate, cuius sub dominio corpus agens sanum dici minime potest, -am nuncupamus. *al. in iunctura* -a capitis: HILDEG. caus. 148 p. 110,15sqq. si de hac *(sc. sine moderatione)* libidine interdum cessaverint *viri*, facile -am capitis incurrunt, ita quod frenetici erunt; . . . cum hanc libidinem in coniunctione mulierum exercent, -am capitis non patiuntur *(sim.* 173 -am capitis, que est frenesis, incurrunt *feminae)*. 175 -am capitis, quam melancolia excitat, incurrent *feminae*. **b** *de canina -a, lyssa q. d. ('Tollwut', 'Hundswut'):* ALBERT. M. animal. 7,109 'canibus' . . . et lupis . . . 'accidunt quaedam infirmitates', rabies videlicet, 'quam quidam ⌞caniciem sive caninam -am⌟ (*p. 604a,5* λύττα) vocant, et squinantia et podagra'. *de eis a cane rabido morsis:* ALBERT. M. animal. 7,109 'canina . . . rapies i[n]mitatur . . . -am daemoniacam', et est ista infirmitas cum veneno, quod in humore dentium transfunditur in vulnera eorum, quae mordentur a cane rabido (*sim.* animal. quaest. 4 app. 9 post morsum rabidi canis sequitur -a et homo laesus spumat venenosa quasi agitatus a spiritu maligno).

[insanietas *v.* insanitas.]

insanio, -ivi, -ire. *partic. praes.* -iantes: *l.67. insanum, amentem, dementem esse, fieri, de-, insipere, delirare – irrsinnig, wahnsinnig, verrückt, närrisch, von Sinnen sein, den Verstand verlieren:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* **α** *usu communi:* HROTSV. Pafn. 4,3 non -o, sed sanum sapio *(sc. Thais)*. RUOTG. Brun. 18 p. 17,19 -unt, qui te *(sc. Liudolfum)* . . . decipere volunt. CARM. Bur. 39,1,10 hac *(sc. terrena)* incerta domo -it omnis homo. *al. c. notione insolentiae, improbitatis:* THIETM. chron. 4,73 p. 216,15 si in . . . provincia aliquid valeret lex divina, non sic -ret secularis potencia. **β** *de daemoniacis:* WILLIB. Bonif. 8 p. 55,3 alii . . . diabuli laqueis adstricti etiam mente sunt capti et -entes (-antes *var. l.*) animi postmodum detenent integritatem. LIUTOLF. Sever. II 3 tertiam *(sororem)* arripuit et . . . -ire compulit *(sc. daemon)*. NOTKER. BALB. gest. 1,26 p. 36,32 (cod. Z) quidam satana arrepti -bant. **γ** *de ebriis:* EKKEH. IV. bened. I 26,104 delirant (gloss.: -unt [insanunt *cod.*]) isti *(sc. homines)* valido . . . robore musti. **δ**

de poetis: EKKEH. IV. bened. I prol. 2,14 ut scintillis soleam seu floribus ullis aut sale, quo voces cernis *(sc. Iohannes monachus)* condire loquaces, -ire libet quibus et figmenta polire. **b** *saevire, furere – wüten, toben:* **α** *de hominibus:* WILLIB. Bonif. 8 p. 51,6 ut furore ... vesaniae -ens turba in duas divisa est factiones, et ... arma ... in se ipsos ... verterunt (*sim.* p. 51,10 maxima -entis turbae parte prostrata). THIETM. chron. 6,7 nostri gregatim ad regem properant hostesque adhuc -entes paululum expellunt. *v. et p. 480,52.* **β** *de daemonibus:* EKKEH. IV. pict. Mog. 720 multo ˹bachantes fremitu˺ (frendentes satana *a. corr.*) tumulisque ruentes mandat *(sc. Christus)* et in porcos sinit -ire tot Orcos *(spectat ad Vulg. Matth. 8,31sq. al.).* **γ** *de discidio (translate):* THIETM. chron. 7,47 Wigmannus ... pacis federe discordiam ˹diu -entem˺ (divina sanientem *a. corr. cod. 1*) sedare meditatur. **2** *medic.:* WILH. CONG. chirurg. 200 paciens ... dormiendo surgit et arma rapit et huius modi <ut> vigilans operatur, quandoque revera maniaci efficiuntur et vigilantes -unt.

adi. **insaniens,** -entis. *insanus, amens, demens – irrsinnig, wahnsinnig, verrückt:* NOTKER. BALB. gest. 2,12 p. 72,19 quidam coctio derasus, insulsus et -s, linea tantum et femoralibus indutus.

subst. **insaniens,** -entis *m. homo insanus, amens, demens – Irrer, Wahnsinniger, Verrückter:* NOTKER. BALB. gest. 2,15 p. 80,4 quis nisi -s dominationem vestram *(sc. regis)* mortalibus imperare detrectet?

insanitas (-ie-), -atis *f. insania, mentis alienatio – Irrsinn, Wahnsinn:* **1** *gener.:* EPIST. Ratisb. 24 p. 354,30 'barbaris patriam' invadentibus ... 'reddere pecuniam' ... quoque 'furenti', cum -s impedimentum sit conservandi *(ex Ambr. off. 1,50,253).* **2** *medic.:* AURELIUS 8 p. 692,19 quomodo dignoscatur differentia eorum *(sc. phreneticorum)*? ... breviter dicimus esse -em *(cod. Augiens. CXX;* -etatem *cod. B, ed.)*; hi<s> enim, quamvis aliena loquuntur, tamen melancolia est; aliis *eqs. (cf. Cael. Aur. acut. 1,4 et notam ed. p. 693).*

1. insanus, -a, -um. **I** *adi.:* **A** *amens, demens, vecors, vesanus – irrsinnig, wahnsinnig, verrückt:* **1** *in univ.:* **a** *de infirmis, aegrotis:* LEG. Burgund. Rom. 36,6 si furiosus aut mente -us agnuscitur *pater (v. notam ed.).* FORM. Senon. I 22 ego *(sc. femina quaedam)* herbas maleficias nec potiones malas numquam ... bibere dedi, per quid ipse *(homo)* infirmus vel -us fuisset. GLOSS. Roger. III 177 ne plicatura ... motum cerebri impediat, quia, nisi fieret, ... essent *patientes* quandoque -i. **b** *de daemoniacis, maleficis sim. (per enallagen de oculis: l.48):* HROTSV. Dulc. 14,2 si -um caput diutius vivere sustines *(sc. Sisinnius)*, te ipsum et nos *(sc. milites)* perdes (*postea:* perfode *[sc. miles]* hanc maleficam). Gall. II 8,1 stridet *filius* dentibus, sputa iacit, torquet -a lumina; nam plenus est daemonio *(v. notam ed.).* *de homine a Deo castigato:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 279,7 amentie ... passione aliquantisper ad exemplum mendacibus et apostatis demoniace ... discruciatus damnabili consummatione -issimus expiravit *patriarcha.* **c** *de poetis:* EKKEH. IV. carm. var. I 5,17 ponat (gloss.: derelinquat) ... -us (gloss.: -i solent dici poetę *[cf. Serv. ecl. 3,36]*) Pharasalica signa Lucanus. **d** *per prosop. de libidine:* WALTH. SPIR. Christoph. II 4,86 tune meis *(sc. pudicitiae)* ductum laribus gremioque refotum ad Veneris spumas, -a Libido, reducas? **2** *stultus, (mente) caecus – töricht, verblendet (spectat ad haeresim: l.61.66.68).* **a** *de hominibus:* GODESC. SAXO theol. 19 p. 264,21 multo minus ... unus personaliter ... Deus ... est credendus ..., quemadmodum -i somniant Sabelliani *(cf. l.68).* DIPL. Karoli M. 231 p. 317,17 (spur.) si ... fratrum turma in electione partiatur, ... saniori parti consentiatur et -ior relinquatur. **b** *de rebus spiritalibus:* LIBRI Karol. II 5 p. 247,14 *(per prosop.)* audi ..., dementissime vel potius -e error, audi, inconparabilis dementia *eqs.* WALAHFR. Wett. 664 dulcis ... est animo carnique -a voluptas. GODESC. SAXO theol. 22 p. 298,17 heresis Sabelliana vana, profana, -a, quae latrat, quod sit tantum Deus una persona *(cf. l.61.p.1988, 33).* **3** *rabiosus, rabidus, furiosus – wütend, tobend, rasend:* **a** *de animalibus (in imag.):* WALAHFR. imag. Tetr. 39 statuam vivo *(sc. Theodorico)* artifices si forte dederunt, credito, blanditos -o hac arte leoni. AGIUS epic. Hath. 382 errabundas *(sc. agnas)* ... dentibus -i ... patere lupi. **b** *de rebus naturalibus (translate):* WALAHFR. hort. 115 ne ... -o divelli turbine possit *cucurbita.* CARM. Bur. 102,20,1 flat Notus -us, insurgit turbo profanus. *de aquis fluminis inundantis i. q. rapidus – reißend:* RAHEW. gest. 3,31 p. 206,20 Boemos reliquus exercitus secutus, pars refectis pontibus, pars -o gurgiti se immittentes, tam se quam sarcinas transposuere. **B** *amentem reddens, insaniam inducens – verrückt machend, Wahnsinn hervorrufend:* HILDEG. fragm. 460 iste *(phreneticus)* -as herbulas, scilicet cicutam et nathscathdo, contundat et capiti, cum dormit, circumponat.

II *subst.:* **A** *masc.:* **1** *homo amens, demens, vesanus – Irrer, Wahnsinniger, Verrückter:* **a** *in univ.:* ALBERT. M. eth. II 3,1,17 p. 220[a],1 -us (*opp.* insipiens) ... a privatione principii naturalis regimine rationis destitutus est. *pro cognomine:* CHART. civ. Hild. 363 (a. 1277) Harmannus Haringwesschere, Bruno I-us *eqs.* **b** *de daemoniacis ('[von einem bösen Geist] Besessener'):* HYMN. Hraban. 21,5,3 ex -is foris arcent *(sc. Petrus exorcista et Marcellinus presbyter)* vim horrendam daemonis. **2** *homo aeger, infirmus – Kranker:* SERMO de Marso 12 ut in ... valitudinum diversitate videamus, quid -is, quid pro morbidis sit postulandum. **B** *fem. i. q. hyoscyamus – Bilsenkraut (cf. ThLL. VII/1. p. 1832,81sq.):* DYNAMID. Hippocr. 2,46 iusquiami, qui dicitur -a, genera sunt III. AMARC. serm. 3,71 nec minus instabiles frenesis colit ille rotatus, boletum ut gustans -am, aconita, cicutam, qui vitę nummos cupidus preponit, ut *eqs. (v. notam ed.).* **C** *neutr. i. q. phrenesis, furor – Besessenheit:* TRANSL. Phil. Cell. 5 Wanicho et Hugibalt inflati a daemonum -o liberati sunt.

adv. **insane.** *dementer, stulte – unsinnig, törich (spectat ad haeresim: l.33):* GODESC. SAXO theol. 18 p. 254,1 ut intellegatur sanissime, non ut illi *(Pelagiani)* latrant -issime *(cf. p. 1987,68)*, quod electus quisque tunc ... animam suam vivificat ..., quando Deus eum iuvat. BERTH. chron. B a. 1078 p. 321,16 non pauci ... in authenticas sacrorum canonum sanctiones perduelles -issime consurgebant.

[2. insanus *v.* iosanus.**]** **insapidus** *v.* insipidus.
insapiens *v.* insipiens. **insapientia** *v.* insipientia.

***insaporitas,** -atis *f. natura insipida, sapore carens – Geschmacklosigkeit, Fadheit:* IOH. S. PAUL. diaet. 311 p. 33,18 (cod. B) insapora pira pessima sunt, quoniam propter -em abhorrentur a natura.

***insaporus,** -a, -um. *non saporus, insipidus – geschmacklos, fade:* **1** *proprie: l.42.* **2** *in imag.:* BARDO serm. p. 330,25 in Galilea gustato vino ex aqua producto, secundum consequentiam ordinis relicta -a littera legis ad vineam dulcedinem transmigravit *(sc. Iohannes)* evangelicae novitatis.

***insatanatus,** -a, -um. *(cf. ital.* insatanato *[v. Battaglia, Dizionario. VIII. p. 85[a]]) a diabolo correptus – vom Teufel besessen:* EKKEH. IV. pict. Mog. 756 Iudas crepit -us (illaqueatus *a. corr.; v. notam ed.; sim.* bened. I 17,19 sic desperatum decuit, sic -um sumpta buccella *[v. notam ed.]*).

insatiabilis (-acia-), -e. **1** *sensu pass. i. qui satiari non potest, inexplebilis – unersättlich:* **a** *proprie:* AETHICUS 65 messium illius *(sc. Garganiae)* regionis exiguorum graminum, amarissimi panes et horrore; profani ad sumendumque -is prae nimia austeritate. **b** *in imag. vel translate:* **α** *de affectibus:* THIETM. chron. 6,48 p. 334,15 sunt plerique, qui ... omnes ... sibi non consentientes detractione et odio -ciabili persequuntur. CHRON. Thietm. 5,19 p. 243,30sq. quod *(gaudium)* ... turbavit -ciabilis avaricia Bawariorum; hii namque paucis domi semper contenti, exterius vero propemodo -ciabiles *eqs.* *? per enallagen (cf. et p.1989,42) vel potius in imag. i. q. profundus – bodenlos, unermesslich (cf. p.1989,45):* BERTH. chron. B a. 1077 p. 277,3 omnes ... exigebant ab eo *(rege)* -em sue cupiditatis voraginem prodigiosa effusionis inaudite ingurgitari abusione. **β** *de hominibus:* CONR. MUR. summ. p. 160,15 mulier deridenda ... sic poterit nominari: ... inhonorabilis, ingloriosa, -is *eqs. v. et l.63.* **2** *sensu act. i. qui satiare non potest, fastidium non facit – nicht sättigend, keinen Überdruss erregend:* **a** *proprie:* AESCULAPIUS 41 p. 70,36 in quantitate ci-

borum -ium vexantur *(sc. qui profluvio urinae laborant).* **b** *translate:* FORM. Augiens. C 25 p. 376,3 excellentissimo viro . . . morum dignitate cum omni mansuetudine repleto et Christi famulatu -ciabili *eqs.* BRUNO QUERF. Adalb. A 11 p. 11,17 quem *(Deum)* loqui, quem suave sedulo meditari, o quam delectabile, felix et -ciabile!

adv. **insatiabiliter.** **1** *modo insatiabili, inexplebili – unersättlich, gierig:* **a** *in univ.:* FORM. Sal. Merk. 47 -ciabiliter desiderando (HONOR. AUGUST. anim. 12 p. 1246[A] in quem *[Deum]* -r desiderant prospicere *angeli. sim.* eluc. 1,2 ut . . . desiderent in eum -r prospicere). **b** *de cruoris siti:* VITA Emm. 17 p. 51,19 ut crudelissimi viri animum -r sanguinem pii patris sitientem . . . mitigarent. **2** *modo inexhausto, sine fine – unerschöpflich, ohne Ende:* VITA Barb. 8 p. 562,5 in qua *(vita)* sine fine et -r glorieris *(sc. Theodorada).* CONR. EBERB. exord. 4,7 l. 26 qui *(frater)* dum . . . beati viri memoriam . . . incessanter atque -r animo volveret *eqs.*

insatiabilitas, -atis *f.* *natura insatiabilis, inexplebilis – Unersättlichkeit:* ALBERT. M. eth. I 249 p. 219,56 propter -em appetitus . . . 'insipienti', sicut est puer, 'et concupiscentiae', quae dominatur intemperato, 'auget operatio' propria . . . 'cognatum', idest insipienti insipientiam et concupiscenti concupiscentiam. Matth. 7,6 p. 247,40 per voracitatem . . . significat carnis et avaritiae -em. pol. 1,7[k] p. 57[a],20 'quemadmodum Midam illum' . . . 'fabulose dicunt' . . . poetae, 'propter -em (*p. 1257[b],16* ἀπληστίαν) desiderii', id est avaritiae. *al.*

***insatiandus** (-aci-), -a, -um. *insatiabilis – unersättlich, unstillbar:* CHART. march. Misn. II 514 (a. 1185) presentis seculi cupiditas et amoris -ciandi rapacitas alienis inestuat (*sim.* 550 p. 379,32 saciandi). ODO MAGDEB. Ern. 3,302 poterat . . . semel satiata videri -a fames Martis.

***insatianter** *adv.* *modo insatiabili, inexplebili – unersättlich:* VITA Adalb. Wirz. 5 p. 22,16 omnia cum capiant, -r hiant *divites.*

insatiatus (-aci-), -a, -um. *non satiatus, insatiabilis – ungesättigt, unersättlich:* **1** *proprie:* EUPOLEMIUS 1,597 lacerat *lupus* . . . gregem nec cogitat ulli parcere, sed totum necat -ciatus ovile. **2** *in imag. vel translate:* **a** *in univ.:* CHRON. Merseb. 2 p. 167,30 hiis *(donativis)* Giselherus . . . honoratus ac ditatus, sed -us . . . in obsequio continua familiaritate regi adhaeret. *? per enallagen (cf. p.1988,66, ni recte interpunxit Strecker):* WALTHARIUS 857 o vortex mundi, fames, ⌊-us habendi⌋ (-ciata tenendi *V*) gurges avaritiae *(v. notam ed.).* **b** *profundus – bodenlos, unermesslich:* EBERH. ALEM. labor. 946 sicut Parisius est divitibus paradisus, sic est pauperibus -a palus.

insatietas, -atis *f.* *insatiabilitas, natura insatiabilis, inexplebilis – Unersättlichkeit:* CHART. Stir. IV 297 (a. 1268) quam *(ecclesiam)* . . . plebanus de Pyber -i suae modum non apponens nititur contra Deum et iustitiam usurpare.

insaturabilis, -e. *pendet inf.: l.61.* *qui saturari non potest, insatiabilis – unstillbar, unersättlich:* **1** *de appetitibus vel affectionibus animi:* CARM. ad Ludow. 28,2 (MGPoet. IV p. 926; s. IX.[1]) studeas . . . avaritiam depellere corde, quae labes turpis valde -is instat *(sim.* BRUNO MAGD. bell. 103 p. 93,6 ut illorum *[Suevorum]* avaritiam -em saturaret *Heinricus exrex).* GESTA Camer. cont. II F 105,3 cuius *(Gerardi)* -em supra dixi nequitiam. **2** *de hominibus fere i. q. infatigabilis, indefessus, impiger – etwa: unermüdlich, unverdrossen:* VITA Radbodi I p. 165,30 memoriam eorum *(patrum)* legere, nunc audire colloquia vel ipse componere semper -is.

insaturatus, -a, -um. *non satur, avidus – ungesättigt, gierig:* ALBERT. AQUENS. hist. 5,33 p. 380,25 Reimundus semper auro et argento -us. 6,55 p. 476,5 Boemundus avaricia aggregandi et adquirendi -us. LAMB. LEOD. Matth. I 11 non hyemes obstant, non -a Karibdis.

insaucius, -a, -um. *non saucius, invulneratus – unverletzt, unverwundet:* NOTKER. BALB. hymn. p. 90 cuius *(sc. scalae ad caelos subrectae)* ima draco servare . . . invigilat iugiter, ne quis eius vel primum gradum possit -us scandere.

inscesto *v.* incesto. **inscido** *v.* 2. incido.

inscie *v.* inscius.

insciens, -entis *adi.* *nesciens, in-, nescius, ignarus – unwissend, ahnungslos (usu subst.):* HRABAN. epist. 29 p. 446,22 qui *(Romani)* . . . coniugia in tertia propinquitate facta non solverent, si antea ab -bus (insipientibus *var. l.*) conpacta fuissent.

adv. **inscienter.** *nescienter, ignoranter – unwissentlich, ahnungslos:* GESTA Trud. cont. II 3,9 p. 349,53 se -r in eum *(sc. abbatem)* deliquisse . . . penituerunt *milites.* ALBERT. M. nat. bon. 58 p. 25,91 Dominus civitates refugii praecepit aedificari, in quibus habitarent hi, qui proximum suum -r percuterent *(spectat ad Vulg. Ios. 20,9).* IOH. PLAN. hist. 3,14 nos ipsi -r (nescieter *var. l.*) intravimus terminos cimiterii. *al.*

inscientia, -ae *f.* *ignorantia, ignoratio, inscitia, imperitia, inexperientia – Unwissenheit, Unkenntnis, das Nichtwissen, Unerfahrenheit:* **1** *in univ.:* HUGO HONAUG. (?) ignor. 14 idem scientiam et notitiam esse dixi, unde idem erit -a et innotitia sive ignorantia. *ibid. al. v. et l.64.67.* **2** *in formulis modestiae:* HROTSV. lib. 2 praef. 1,9 in aliis meae -ae opusculis. 2,9 quo vilitas meae -ae intermixtione nobilioris materiae illustraretur. EPIST. Hild. 143 miror *(sc. magister discipulorum)* . . ., cum de mea parvitate et -a tantum expeti audio, quantum in me ego nec recognosco nec postulo.

***insciolus,** -a, -um. *nesciens, ignorans, ignarus – nicht wissend, in Unkenntnis befindlich (über; vi deminutiva evanida):* **1** *in univ.:* LIBER tram. 154 p. 223,6 si quis habet responsorium . . ., ante primam canat sic leniter, ut caeteri . . . aliis . . . horis legant; in maximis festis eadem faciant, si tamen iusserit ei armarius, si tam -us est. 202 qui non scit psalmos cum solo 'miserere mei, Deus' potest adimplere, et qui tam -us est, faciat cum 'Pater noster'. **2** *in formulis modestiae:* WALDR. ad Notker. Balb. (MGStud. XVIII. 1997. p. 70,4; post 850) quia dubium te . . . de regibus Ioachim videlicet duobus Iechonia quoque et Sedechia fatebaris ac me -um . . . temptando . . . interrogare non erubuisti *eqs.*

inscisio *v.* incisio.

***inscissibilis** (-cisci-), -e. *qui scindi non potest, non scissilis – unzerreißbar (alleg. de baptismo):* SPEC. virg. 4,820 tunica . . . incorruptibilis, immutabilis, -is (-scibilis *var. l.*) *eqs. (spectat ad Vulg. Gal. 3,27).*

[*inscissivus *v.* *incisivus. *adde ad p. 1552,38sqq.:* ALBERT. M. miner. 5,7 p. 102[a],6 est . . . omne nitrum calidum et siccum, et ideo operationes eius sunt, quod est inscissivum, lavativum, excoriativum *eqs.*]

inscissus (-isus), -a, -um. *non scissus, non fissus – nicht gespalten, ungeteilt:* **1** *proprie (in imag.: l.49.50):* **a** *in univ.:* GESTA Godefr. Trev. 3 quod unus et idem Deus indivisus et -us trinus sit in personarum distinctione. **b** *non avulsus, irruptus, integer – nicht (los-, weg)gerissen, zerissen, unversehrt:* YSENGRIMUS 4,204 aspicit optantem Reinardus abire vetari et cogi -is posse redire pilis *(v. notam ed.).* 6,199 rector adhuc sed vix -a (-isa *var. l.*) bile tacebat. **2** *translate i. q. inconcussus, inviolatus – unerschütterlich, standhaft, unangefochten:* DIPL. Heinr. IV. 418 p. 557,15 quod *(dictum, sc. Vulg. eccl. 4,12)* . . . repetimus, quod firmum et -um permanere desideramus. LIBER duell. Christ. 20 (MGScript. XXXI p. 703,4) Machometus . . . ab usu vini eos *(discipulos)* . . . inhibuit; sicque usque ad presentes legis hec sanctio -a pertinuit.

inscitia (insi-,-cia), -ae *f.* *ignorantia, ignoratio, inscientia, imperitia, inexperientia – Unwissenheit, Unkenntnis, das Nichtwissen, Unerfahrenheit:* **1** *in univ.:* EINH. Marc. et Petr. I 4,1 qui *(iuvenis)* febre correptus aut neglegentia suorum aut -a (insi- *a. corr. cod. 1*) medicorum . . . adversa valitudine laborabat. WALAHFR. carm. 28,10 exclusis -ae nebulis *(sim.* PS. BOETH. geom. 591 ne . . . lector in . . . investigationibus aliquo erroris et -ae [inscientiae, inscītiae *var. l.*] nubilo praepediatur *eqs.).* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 452,6 quisquis his *(verbis)* auditis . . . nequaquam -a follescit. RUP. TUIT. trin. 14,1238 qui *(homines)* per -am (inscientiam *var. l.*) ignorant. **2** *in formulis modestiae:* HROTSV. gest. praef. 4 in . . . sudore progressionis quantum meae -ae obstiterit difficultatis, ipsa coniicere potestis *(sc. Gerberga abbatissa).* HARTW. Steph. 1 (Script. rer. Hung. II p. 401,10) incepturus opus, . . . quod michi . . . iniunxisti *(sc. Colomannus),* diu rebellem ingenioli mei perpessus

sum -am. CHRON. Thietm. prol. 15 (vs.) nevas -cia natas, carissime, muta *(sc. Sigefridus)* credens, quod numquam cepissem scribere quicquam, ni *eqs. al.*

inscitus, -a, -um. *ignoratus, ignotus – nicht gekannt, unbekannt:* ANNAL. Altah. a. 1000 Aquisgrani magni imperatoris Caroli ossa a pluribus -a (ignorata LAMB. HERSF. annal. a. 1000) quaesivit *imperator*. YSENGRIMUS 2,645 scire, quid -um, qui discit scita, monetur *(sed cf. app. crit.)*.

inscius, -a, -um. *in-, nesciens, nescius, ignarus – nicht wissend, unwissend, nicht bewusst, ahnungslos (fere de hominibus; animalibus: l.15; rebus: l.33; in figura rhet. litotes q. d.: l.16):* **1** *strictius:* **a** *adi.:* TRAD. Ratisb. 17 p. 17,24 (a. 820/21) ego . . . abbas Sigifridus . . . -us, quid ventura . . . pareret dies *eqs*. WALAHFR. Mamm. 20,11 saevitiae memor antiquae, tamen -a rerum *(sc. ursa)*. VITA Emm. 12 p. 43,6 episcopus . . . non -us, quod (quid *var. l.*) circa finem acciderat vitae (*cf.* ARBEO Emm. inconscius [-us *var. l.*] . . . non fuerat finem rei, quod accederat). THIETM. chron. 5,12 turba . . . -o duce . . . ecclesiam . . . intrans *eqs*. CHART. Mog. A I 451 p. 358,20 (dipl. Heinr. V.) secretorum regni conscius, nullius consilii -us *(sc. cancellarius). al.* **b** *subst. masc.:* **α** *in univ.:* RADBERT. corp. Dom. 13,30 quanto magis adhuc -i et perfidi . . . culparent christianos fore inmundissimos, quod *eqs*. GODESC. SAXO gramm. 2 p. 451,15 -i . . . regulae 'misericordiam tuam' tulere. **β** *imperitus, indoctus – einer der unerfahren, unkundig ist, Laie:* FRID. II. IMP. art. ven. prol. p. 6,6 scientes -i . . . possunt iuvare in venatione. **2** *latius:* **a** *obliviosus – vergesslich:* HILDEG. phys. 1,47,26 si quis homo inmemor ac -us, id est vergezzen is . . ., semen farn in manu sua teneat, . . . quamdiu ille . . . in manu sua tenet, ad memoriam sui redit. **b** *expers, carens, egens – keinen Anteil habend (an), nicht habend, entbehrend, ermangelnd:* HROTSV. Mar. 568 quae *(spelunca)* . . . praesentis penitus fuit -a lucis *(v. notam ed.)*.

adv. **inscie** (-ę). *nescienter – unwissentlich:* DIPL. Otton. III. 157 p. 569,25 si -ę et non satis caute sibi advocatum non bonum adquisierint *(sc. abbatissa eiusque congregatio)*, . . . potestatem habeant in alterum illis utiliorem transire.

inscribo, -scripsi, -scriptum, -ere. *script. et form.:* is-: Ps. HIPPOCR. progn. A praef. p. 86. *partic. perf.* inspript(us): *p. 1992,65. usu mediopass.: p.1992,50. in coniug. periphrastica: p.1992,63.*

I *vi praeverbii vigente:* **A** *proprie de actu scribendi (in imag.: l.60; alleg.: p.1992,38):* **1** *c. notione supra scribendi:* **a** *scribendo indere, scribere (in, super), delineare – darauf schreiben, zeichnen (auf, in):* **α** *in univ. (de encaustica: l.52; actu insuendi: l.52):* CONSUET. Trev. 21 p. 282,10 qui *(sc. ministri)* . . . prandere debeant . . ., bonum est eos ordinaliter pagine -i: cellerarius et adiutor ipsius *eqs*. WILH. HIRS. const. 2,37 p. 203,11sqq. non deest magister noviciorum, ut videat, ne quis *(sc. frater)* . . . accipiat alios pannos, quam quibus nomen suum est -tum; hoc est edictum patrum nostrorum, ut nullus omittat stamineo suo . . . nomen suum -i (-ere *corr. B*) cum incausto, coopertorio . . . pulvinaris et femoralibus cum filo. **β** *praevalente notione incidendi, charaxandi, insculpendi ('einschnitzen', 'einritzen', 'eingraben'):* AMALAR. ad Hild. 64 lapides cum -tis nominibus . . . patriarcharum *(spectat ad Vulg. exod. 28,17sqq.; cf. et l.62)*. HERACLIUS I 5,16 ut . . . fuere *petulae aureae* siccatae, volucres, homines pariterque leones -psi. LAMB. LEOD. Matth. III 5 p. 452[B] -psit *(sc. mater monasterii)* . . . candelis nomina . . . apostolorum. *in imag.:* THIETM. chron. 6,75 epitafium . . . archiantistis non lapide aliquo, sed memori corde -endum (imprimendum CHRON. Thietm.), lector, exaudi! **b** *scribendo signare, notare – beschriften, (kenn)zeichnen:* **α** *in univ. (de abaco):* Ps. BOETH. geom. 464 alii . . . in huiusmodi opus apices naturali numero insignitos et -tos (-to *var. l.*) tantummodo sortiti sunt *(sim.* 469 primum . . . numerum, id est binarium . . ., sub linea X -pta ponentes XX et ternarium XXX . . . assignare constituerunt *Pythagorici)*. **β** *praevalente notione scalpendi ('gravieren'):* CONSUET. Trev. 32 reddunt *(sc. fratres)* vasa per digamma, id est 'f', signata ferro candente, quia vasa cellerarii per 'c' litteram sunt -ta. ALBERT. M. metaph. 6,2,6 p. 312,35 omnia procedere ab intellectu activo sicut a tabula -ta formis omnium. *v. et p.1994,53. de signis vulnerum:* STEPH. COL. Maurin. 6 p. 277[F] videres brachia nota ferri -ta. **γ** *praevalente notione (forma) signandi ('prägen', 'stempeln'):* CHART. Sil. D IV 394 p. 263,2 (a. 1280) que ad . . . memoriam pervenire cupimus *(sc. Henricus dux)*, -torum redacta serie sigillorum appensionibus solidamus. **δ** *praevalente notione acu pingendi ('besticken'):* CHRON. Hild. 16 dedit *Azelinus* . . . dorsale bonum suo nomine -tum. **c** *intitulare – überschreiben:* HRABAN. epist. 20 p. 425,35 qui *(liber sapientiae)* a plerisque Salomonis nomine -itur. **2** *c. notione intus (de)scribendi i. q. eintragen, verzeichnen (in):* **a** *gener.:* ALTFR. Liutg. prol. p. 4,10 ea sola huic libello ⌞-i feci⌟ (-psi *var. l.*), quae . . . facta certe cognovi. THIETM. chron. 4,72 p. 214,12 libros . . . in manibus habentes *(sc. daemones)* eorumque lectione . . . infirmum *(sc. monachum)* de suis actionibus -tis in vanum terrentes. 8,13 p. 510,6 sanctorum reliquias . . . acquisivi et, ne te *(sc. lectorem)* forsitan laterent, martirologio -psi meo *(v. notam ed.). al.* **b** *publ. et iur. accusandi causa i. q. (nomina) in codicem publicum reddere – (die Namen) in das Gerichtsprotokoll (hin)einschreiben (cf. p.1993,54sqq.):* LEG. Burgund. const. I 7 sin . . . servus . . . in tormentis confessus non fuerit, is, qui eum -psit (conscripsit, subscripsit *sim. var. l.*), domino suo reddat. *al. remissius i. q. accusare – anklagen:* CAPIT. reg. Franc. 104,7 si . . . qui interpellatus fuerit, nec auctorem nec testimonia . . . ostendere potuerit, ipse, qui eum -psit (interpellavit *var. l.*), . . . cartam . . . falsam efficiat et servum suum conquirat. EPIST. Hann. 61 p. 108,2 quibus *(criminibus)* eadem persona . . . apud vos *(sc. Guntherum)* -ta et denotata est. *al.* **c** *geom. i. q. (intra alterius figurae formam) describere – (in eine andere Figur) hineinschreiben:* ANON. geom. I 4,21 in trigono orthogonio circuli -ti et singula latera tangentis . . . invenies diametrum. Ps. BOETH. geom. 107 figura intra figuram dicitur -i, quando ea, quae -itur, eius, in quam scribitur, latera unoquoque suo angulo ab interiore parte contingit. ALBERT. M. Eucl. 4 p. 103,44 quae . . . 'Latine' dicuntur -ta, 'Graece' engrapha, et engraphia inscriptio. *al.* **d** *milit. i. q. conscribere, recipere (in) – 'registrieren', aufnehmen (in; alleg.):* VITA Liutw. 4 superni imperatoris militum ordinibus -i optavit. **B** *translate:* **1** *gener.:* **a** *committere, tradere – anvertrauen, übergeben:* DIPL. Heinr. IV. 270 p. 346,36 quorum *(sanctorum)* patrocinio ecclesia . . . -itur et nominibus et reliquiis . . . adtitulatur. **b** *attribuere, dare – beilegen, zuschreiben, geben:* WILLIB. Bonif. 5 p. 26,7 pervenit ad locum, cui nomen -itur Amanaburch (*sim.* AUREL. REOM. mus. 9,1 nomina, quae . . . -untur tonis). AMALAR. ord. antiph. 13,5sq. quia non desinit *(sc. Deus)* . . . operari, quae simul creavit, manus ei -untur . . .; quia generat . . . Filium . . ., uterus . . .; quando tribuit sapientiam . . . ad manifestationem hominum, os ei -itur. **2** *publ. et iur.:* **a** *pertinere (ad) – gehören (zu; usu mediopass.):* TRANSL. Adelph. 1 (MGScript. XV p. 294,22; s. IX.[med.]) locus . . . bonis sancti Stephani -itur *(v. notam ed.)*. **b** *(con)cedere – abtreten, überlassen:* DIPL. Otton. I. 349 p. 477,25 ut nullus rex . . . facultatem habeat res ecclesie distribuere per libellos seu per aliqua munimina aut per infiteosin alicui -ere.

II *vi praeverbii attenuata vel evanida:* **A** *proprie i. q. scribere – (nieder)schreiben:* **1** *spectat ad scriptis mandandum:* **a** *in univ.:* CHART. Hersw. 12 p. 52,39 (epist. papae a. 1183) quidam . . . asserunt de novalibus debere intelligi, ubi noscitur de laboribus esse -tum. **b** *componere – verfassen:* **α** *gener.:* THIETM. chron. 1,28 p. 34,36 de magnis . . . operacionibus librum habeo -tum (*sim.* 2,23 p. 68,9 liber unus de . . . conversatione . . . -tus). 6,79 p. 368,33 epistolam de aecclesiae detrimento . . . -tam (inspr- *cod. 1*) . . . commisi. 8,10 p. 504,36 ⌞volumen longum facinoribus suis -tum⌟ (paginam longam facinoribus suis -tam CHRON. Thietm.) . . . mihi aperuit *(sc. Bernarius)*. **β** *publ. et iur.:* DIPL. Karoli III. 83 p. 135,3 petitionem . . . ad effectum perducere iussimus presentis paginę formulam -i precipientes, per quam *eqs*. DIPL. Otton. II. 48 p. 58,20 hanc cartam -i iussimus anuloque nostro signatam manu propria subtus firmavimus *(inde* DIPL. Heinr. II. 189 p.

[Clementi]

224,28. *sim.* DIPL. Conr. II. 179 p. 239,18. *al.*). *al.* **c** *epistularum commercium habere – brieflich verkehren, korrespondieren:* FORM. Salisb. I 11 sincerrima sunt ... inter absentes comercia litterarum, ut, ... quod locorum separat ... divisio, iungat unanimitas -endi. **2** *spectat ad litteras signandas:* OTFR. ad Liutb. 94 'i' et 'o' ceteraeque similiter cum illo vocales simul inveniuntur -tae (-ti *a. corr. V*), interdum in sono divisae vocales manentes, interdum coniunctae. *de monogrammate ('nachzeichnen'):* DIPL. Zwent. 8 p. 32,17 ritus ... antecessorum nostrorum nobilium regum imitantes speciem nostri monogrammatis -i iussimus. **B** *translate:* **1** *describere, exponere – beschreiben, darlegen:* ALCUIN. epist. 88 p. 132,10 quod ... postulasti *(sc. Alcuini discipulus)* meos tibi -ere mores, mirum videtur *eqs*. **2** *praescribere, statuere, constituere – vorschreiben, festsetzen:* CHART. Sangall. C 199 p. 189,31 (a. 809?) si quis eam *(traditionem)* distruere voluerit, poenam -tam in rebus publicis prosolvat, id est *eqs.* (*sim.* 276 p. 264,14. FORM. Augiens. B 4). CONST. imp. II 439,21 statuimus *(sc. Heinricus dux)*, quod nullam emendam preco ... suscipiat absque notario civitatis, qui ipsas -at. *de Deo:* RUP. MEDIOL. Adalb. 25 pigritia marcidis ... sue patientie monita ingerit, superbis autem ... sententiam ... vindicationis -it *Deus*. **3** *cogere, obligare – zwingen, nötigen:* MIRAC. Cuneg. 88 ad censum quinque denariorum a suis parentibus ... -tus est *(sc. qui equum furto subduxit)*. **4** *computare – (be)rechnen:* GERB. geom. 6,2 p. 80,15 hypotenusa V unitatibus -ta completur.

subst. **1. inscriptus,** -i *m. bonorum publicatione damnatus – zur Vermögensbeschlagnahme Verurteilter:* ACCESS. ad auct. p. 36 -us *(sc. dicebatur)*, cuius bona ... publicabantur et ipse domi inter amicos retentus.

2. inscriptum, -i *n. scriptum, charta – Schrift, Urkunde (usu publ. et iur.):* DIPL. Heinr. I. 42 p. 76,14 (spur. s. XII.med.) Ludovicus rex renovavit antiqua privilegia et instituta abbati ... per sua -a. CHART. Ital. Ficker 192,2 p. 235,17 quod -a omnia spectarent ad ecclesiam Vercellensem sive episcopum *(sim.* p. 235,33 Vercellenses episcopi -a non habuerant. *al.*).

inscriptio (-cio), -onis *f. confunditur c.* scriptio: *p.1994,31. 47.* **I** *proprie:* **A** *inscriptura, titulus – das Hin-, Daraufschreiben, In-, Aufschrift:* **1** *in univ.:* WILH. HIRS. const. 2,37 p. 204,1 hanc ... -em *(sc. nominis sui in pannis)* quilibet *(sc. frater)* ... ante ... refectionem in conventu potest ... facere. THEOD. PALID. annal. a. 1154 p. 88,19 sicut -o regalis declarat ensis. **2** *spectat ad attitulationem, salutationem in epistulis:* ALCUIN. epist. 43 p. 87,16 ab Eanbaldo presbitero accepi litteras, quarum pacificam -is seriem ... ipse, qui portavit, mellifluis vestrae *(sc. Eboracensium)* salutationis verbis ... amplificavit. FROUM. epist. 3 p. 5,4 epistola vestri *(sc. abbatis Ruotkeri)* nominis -e pretitulata. **B** *actio intus (de)scribendi, ascriptio, adnotatio – das Hineinschreiben, Eintragung, Eintrag, Vermerk:* **1** *gener.:* MIRAC. Liutw. 8 (MGScript. XV p. 1264,1; s. XI.2) in quo *(libro)* privilegii et cunctarum, que ad locum pertinebant, rerum -o fuit. CATAL. thes. Germ. 17 (add. m.2) post hanc -em magister Burchardus, custos ... ecclesie, donavit ... Marie virgini anulum. **2** *publ., iur., canon. spectat ad nomina accusationis causa in codicem publicum relata (cf. ThLL. VII/1. p. 1850,25sqq.) vel accusationem ipsam:* FORM. extrav. I 6 de accusationibus vel -bus constitutum est ab imperatoribus Theodosio ... vel ceteris contra improbos accusatores, ut falsis criminibus eos accusare non delectant. DECRET. Frision. B p. 287a,6 si quis ... ex vulnere oculum habuerit inutilem, ... dabitur ei tercia pars solucionis hominis occisi, nec ultra requiretur aliqua -cio. *al.* *in iunctura* vinculum -is: INNOC. III. registr. 1,277 p. 382,30 canonici citra vinculum -is desistere voluerunt. CONST. Melf. 1,53,4 ut nec magister iustitiarius curie ... nec alii iustitiarii regionum accusatores aut criminum delatores aliter ad iudiciorum suorum ingressum admittant, nisi prius vinculum -is accipiant. *al.* **3** *geom. spectat ad actum describendi intra alterius figurae formam ('das Einbeschreiben'):* ALBERT. M. Eucl. 4 p. 103,10sq. unum *(sc. dubium)* ... est, quia cum ipse *(Euclides)* in quarto *(sc. tractatu)* non ponat -em nisi eam, quae fit in circulo: quare ipse generaliter -em quasi de omni figura diffinit. *ibid. al. v. et p.1992,37.* **4** *milit. spectat ad conscriptionem, delectum ('Einschreibung', 'Aufnahme [ins Militär]', 'Rekrutierung'):* BENED. ANDR. chron. p. 5,1 quem *(Martinum)* aloquitur *Iulianus Caesar* dicens: 'numquid et pater tuus et vos -em (*pro* -e) inter scolares aulas sub rege Constantio militasti?' *(ex Sulp. Sev. Mart. 2,2; v. notam ed.).* **C** *scriptio – Niederschrift, Abfassung:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* CHRON. Camer. 3,21 quanto studio ... loca sancta mundaverint *(sc. comites, nobiles aliique)*, non est nostrum describere; quae magis proprii et lati codicis indigent -e. **b** *narratio – Erzählung:* LEO MARS. chron. praef. p. 4,15 ut ab ipso patre Benedicto eiusdem tuę -is initium sumens universorum ... abbatum series, tempora seu gesta ... exquiras et ... instar chronicę historiolam ... componas *(sc. Oderisius abbas)*. **2** *publ. et iur. i. q. confectio – Ausfertigung, Ausstellung:* CHART. Sangall. A II 734 p. 337,25 (dipl. Bereng. a. 904) ut abbaciam ... per nostri precepti -em beati Galli cenobio in integrum perpetualiter habendum concederemus. TRAD. Teg. 166a fidei credentium commendamus, quę sequentis paginulę -e manifestamus. CONST. imp. II 153,5 inita est pax in spatium continuorum decem annorum, quorum principium incipit ab ... -e ... diplomatis. *al.* **D** *scriptum, nota scriptoria – Schrift, Schriftstück, Schriftzeichen:* **1** *de eo litteris mandato:* **a** *gener.:* CONC. Karol. A 61 p. 796,26 saluberrima habenda est ... confessionis meae *(sc. Ebonis episcopi)* publica -o, per quam certa perhibetur posse fieri peccatorum remissio (*cf.* p. 803,28 ereptionis coacta -o). ANNAL. Elnon. a. 537 Theophilus ... Christum abnegat, sed postmodum ... penitens manus proprie -em ... recepit. **b** *publ. et iur. i. q. charta, instrumentum, rescriptum – Urkunde, Akte:* CAPIT. reg. Franc. 224,6 de cartis ... vel quibuscumque -bus (scriptionibus *var. l.*), quae a quibusdam personis falsae appellantur *eqs.* (*sim.* DIPL. Conr. III. 67 p. 118,2 si incendii vel alicuius infortunii in periculo ... ęcclesia cartas vel aliquas -es perdiderit ..., omnia restaurentur [*inde* DIPL Frid. I. 89 p. 148,13]). DIPL. Otton. I. 422 hanc -em fieri manuque propria subtus roboratam anuli nostri inpressione iussimus sigillari. *al.* **2** *de litteris, notis signandis:* **a** *subscriptio – Unterzeichnung, -schrift (usu publ. et iur.):* DIPL. Ludow. Inf. 20 p. 127,14 manus propriae -e illam *(privilegii paginam)* firmavimus et sigillo nostro consignari iussimus *(sim.* DIPL. Arduini 2 p. 702,9 manus proprie -is signo roboratum *[sc. praeceptum].* DIPL. Karoli M. 289 [spur.] nominis nostri -e *[v. notam ed.]. al.*). ACTA imp. Winkelm. I 992 p. 745,8 nulla ... littera ... sigillabitur sine consciencia domini regis, quantumcunque in ea impressio anuli ... prothonotarii et ipsius -cio habeatur. *al.* **b** *de notis magicis i. q. character – Zeichen:* CAPIT. Bened. 2,72 ut clerici vel laici filacteria vel falsas -es (scriptiones *var. l.*) aut ligaturas, quae inprudentes pro febribus ... adiuvare putant, nullo modo ab illis vel a quoquam christiano fiant, quia magicae artis insignia sunt.

II *meton.:* **A** *gener.:* **1** *nomen – Name(nszug):* LIBER hist. Franc. 12 p. 257,5 invenerunt *(sc. Burgundiones)* in thesauris regis anolum, Chlodovechi -em vel imaginem inscriptum. **2** *appellatio – Titel:* LIUTPR. leg. 47 p. 200,26 quae vox, quae -o *(sc. Otto, Romanorum imperator)* secundum Grecos peccatrix et temeraria *eqs*. **B** *publ. et iur.:* **1** *privilegium – Privileg:* DIPL. Karoli M. 277 p. 412,46 (spur.) omnia iura aliquo -is titulo seu investiturae ... donata et tradita, oblata seu praesentata ... Mediolanensi ecclesiae a quibuscumque imperatoribus seu piis hominibus donamus. **2** *praescriptio, praescriptum, institutum – Vorschrift, An-, Verordnung, Verfügung:* FORM. Turon. 29 nisi, sicut lex edocet, ... -em (-e *var. l.*) de sumptis et expensis confirmassem. CHRON. Hild. 6 terciam partem *(sc. substantiae ecclesiasticae)* ad praebendam fratrum instituere decrevit *(sc. episcopus)*, sed obitu praeventus eandem -em successori suo complendam reliquit. WIGAND. Waldg. 23 pactus est conditionali -e: si aliqua ... monasterium ... intrare gestiret *eqs.* **3** *bonorum publicatio – Vermögensbeschlagnahme (cf. p. 1993,29):* ACCESS. ad auct. p. 36 quatuor ... apud Romanos dicuntur fuisse genera exilii: proscriptio, -o, relegatio, exilium.

1. inscriptus, -a, -um. **1** *non scriptus – nicht niederge-*

schrieben, ungeschrieben: ACTA imp. Winkelm. I 740 p. 584,37 (a. 1257) renunciantes *(sc. Raimundus de Baucio)* omni iuri scripto et -o, canonico et civili *eqs.* **2** *non signatus – nicht gezeichnet (in imag.):* WALTH. SPIR. Christoph. II 4,98 cum lictoris -a (constricta *ci. Nolte*) fronte macheram opperiens oculos ad sydera tolleret *Susanna* insons *(v. notam ed.).*

2. inscriptus *v.* inscribo.

inscrutabilis, -e. *qui explorari, investigari non potest – unergründlich, unerforschlich:* **1** *in univ.:* ERMENR. ad Grim. 1,6,5 artes -es ante discentibus vilescunt *(antea:* discentium crescere . . . tarditatem; *v. notam ed. p. 410).* **2** *de rebus divinis:* **a** *usu adi.:* NADDA Cyriac. I 13 narrare -e divini consilii archanum (*sim.* BERTHA Adelh. 2 p. 756,26 divini consilii -is altitudo. GERH. STED. annal. p. 223,36 in -e tuae *[sc. Dei]* maiestatis consilium mentis aciem tendere). SPEC. virg. 2,314 -em penetrare . . . divinorum iudiciorum abyssum. URSO gloss. 1 p. 19,32 -i sapientia *(sim.* HIST. de exp. Frid. imp. p. 12,1 -is altitudo sapientię Dei. *al.). al.* **b** *usu subst.:* ALBERT. M. Iob 37,5 'qui facit magna et -ia', magna in se, -ia quantum ad altissimas causas sapientiae. **3** *de Christo:* ACTA imp. Winkelm. II 107 p. 91,19 (a. 1276) gloriosus in eterna secula Dei filius, . . . eternorum ac transitoriorum ordinator -is.

***inscrutabilitas,** -atis *f.* *natura inexplorabilis – Unergründlichkeit, Unerforschlichkeit:* ALBERT. M. nat. bon. 182 est . . . altitudo caeli altitudo filii Dei secundum caelestem . . . naturam; latitudo . . . terrae filius Dei secundum humanam naturam . . .; profundum . . . abyssi est -s unionis illarum naturarum *(spectat ad Vulg. Sirach 1,2).*

***inscrutatio,** -onis *f.* *(per)scrutatio – Erforschung:* DECRET. Burch. 16,27 furor in iudice investigationem veri non valet attingere, quia mens eius turbata furore ab -e alienatur iustitiae.

insculpo, -sculpsi, -sculptum, -ere. **1** *strictius:* **a** *(in)scalpere, charaxare, incidere, – eingraben, -schnitzen, -meißeln, -ritzen:* **α** *in univ.:* THIETM. chron. 6,23 huius *(fani)* parietes . . . deorum dearumque imagines mirifice -tae . . . exterius ornant; interius . . . dii stant manu facti singulis nominibus -tis (singuli nominibus suis -ti CHRON. Thietm. *sim.* BERTH. ZWIF. chron. 40 p. 264,27 imaginibus ex ossibus -tis . . . perornatum *[sc. plenarium].* VITA Gebeh. Const. 1,6 imago . . . Mariae ligneae -ta tabulae). THANGM. Bernw. 56 quem *(titulum)* . . . interioris sarcofagi -psit (*sc. pater)* loculo (*sim.* PETR. DAM. epist. 102 p. 121,4 calici . . . devota mulier . . . anathematis titulum . . . fecit -i). *al.* **β** *per compar.:* PETR. DAM. serm. 66,10 l. 281 Christum . . . tamquam signaculum cordi nostro debemus imprimere . . .; Christum etiam operibus nostris debemus -ere. **b** *scalpendo signare, ornare – mit einer eingeritzten, eingemeißelten Inschrift versehen, 'gravieren':* CHART. Sil. D I 83 p. 56,8 (a. 1202/03) in ambitu Trebnicensi lapides apicibus mei nominis -tos . . . terre infodi precepi *(sc. dux; sim.* 115 p. 84,17 lapides nominis mei litteris -tos. 181 p. 135,6. *v. et l.38).* **2** *latius i. q. affingere – anbilden:* CARM. Bur. 46,7,4 qui colunt cacodemones, non fiunt illis similes, qui fibris non utuntur, dum illis -untur *eqs. (v. comm. ed. p. 96).* *Clementi*

insecabilis, -e. *indivisibilis – un(zer)teilbar:* **1** *proprie vel in imag. (usu subst.: l.63):* PETR. DAM. epist. 50 p. 129,22 pacientia te *(sc. Stephanum)* durum lapidem, immo -em (insectabilem, secabilem *var. l.*) praebeat adamantem (*sim.* GERHOH. psalm. 31,3 p. 20,3 adamans . . . est lapis durus et pene -is). HONOR. AUGUST. imag. 2,4 athomus dicitur -e. ALBERT. M. metaph. 5,5,4 p. 279,56 dicitur privatum, quod 'non facile aut non bene' sive expedite se habet ad actum et operationem vel passionem, 'sicut -e' (*p. 1023a,2* ἄτμητον) vel non-secabile dicitur 'non solum' ideo, 'quia non secatur, sed quia non facile aut non bene' secatur. **2** *translate:* **a** *theol. spectat ad trinitatem:* AGOB. 2,2 l. 23 o sempiterna concordia, o -is unitas! DIPL. Otton. I. 343 p. 346,24 nos non immemores beneficiorum trinae -isque maiestatis. GUMP. Wenc. 1 ob -is sacramentum trinitatis. **b** *math.:* HROTSV. Sap. 3,18 qui *(numerus)* potest in duo aequalia dividi partisque pars in duo aequalia ac deinceps per ordinem, donec in -em incurrat unitatem. WERINH. rhythmimach. 86 inpariter par est *numerus*, qui in duo equa dividitur . . ., ita tamen, ut, priusquam perveniat ad unitatem, incidat numerum -em. **c** *geom.:* ALBERT. M. top. 4,1,2 p. 360a,5 si quis ponat esse lineas -es, ex quibus lineis divisibiles componuntur.

***insecessibilis,** -e. (in- *et* secedere) *inseparabilis – untrennbar:* LAMB. LEOD. Matth. I p. 156,25 (gloss.) apertius exprimens personales proprietates ait *Iohannes Damascenus*: differentia ypostaseon, id est personarum, in tribus proprietatibus, id est paternali, filiali, processibili recognoscimus; -es . . . ipsas υπωστασες et indistabiles invicem et unitas, et unitas quidem inconcussibiliter, tres sunt etsi unite, divise autem indistanter.

adv. ***insecessibiliter.** *modo (ab invicem) inseparabili – auf (voneinander) untrennbare Weise:* ALBERT. M. sent. 1,27A praef. p. 33b,27 dividitur *(sc. pars de tribus proprietatibus personalibus)* in quatuor partes: . . . in secunda tangit *magister*, qualiter istae proprietates distinguunt personas -r.

inseco, -sectum, -are. *incidere – einschneiden:* ALBERT. M. animal. 26,1 p. 1578,9 duo accidentia consequuntur illa animalia, quorum unum est corpora eorum *(vermium)* ubique esse -ta et quasi ex anulis . . . composita.

insectatio (-cio), -onis *f.* *confunditur in cod. et ed. c.* infectatio, *e. g.* ROM. SALERN. annal. p. 87,12 *(ex Oros. hist. 7,32).*

actio insequendi – das Verfolgen, Nachstellen, Verfolgung: **1** *proprie:* **a** *in univ.:* GESTA Dagob. 7 a regis -e protegere. WALAHFR. Gall. 1,25 p. 303,24 crucis ignominiam cum impiis -um generibus veraci relatione subiunxit. DIPL. Otton. II. 167b p. 189,32 nostrae celsitudinis pietatem querulosa reclamatione adiit *antistes* pro . . . locis . . . inimicorum damnosa -e miserabiliter desolatis, quatenus *eqs.* EBERW. Magner. 33 tempore Theodeberti regis, . . . -e Theoderici germani eius . . . necnon et aviae illius . . . velut alter Elias Iesabelis persecutionem fugiens Italiam petiit *Columbanus*. BERTH. chron. B a. 1077 p. 293,23 ab -e proposita . . . cessaverunt *Alemanni. al.* *de venatione:* CHART. episc. Hild. I 540 p. 518,4 (a. 1198) interdicimus *(sc. episcopus)* . . . v e n a t i o n e s f e r a r u m , -ciones v o l u c r u m *eqs.* (CHART. Pommerell. 277 p. 235,35). **b** *incursio – das Andrängen:* HUCBALD. Rictr. 2 p. 81F cum . . . inde *(sc. e monasterio)* tam crebro fugarer metu b a r b a r i c a e -is (HUGO FLAV. chron. 1 p. 341,38 erat . . . civitas . . . -e barbarica bellis attrita, obsidionibus fatigata, calamitatibus repleta). **2** *translate:* **a** *gener. i. q. afflictio, insidiae – das Bedrängen, 'Nachstellung':* **α** *in univ.:* SIGEH. Maxim. 17 p. 29D ille *(Bernacher)* . . . ab -e pauperum cessavit. VITA Theog. 1,33 ut . . . nec prius ab eorum *(daemonum)* -e desineret, quam *eqs.* CONR. EBERB. exord. 1,10 p. 62,32 qui spiritu Dei agebantur . . ., non curantes eorum *(sc. qui carnales erant)* m a l i v o l a s -es . . . ad Deum conversi precibus instantissimis postulabant, ut *eqs.* (1,20 p. 75,15). *al.* **β** *diaboli sim.:* LULL. epist. 100 diabolicae fraudis astutia praeoccupatum atque ministrorum eius subdola -e fatigatum scias *(sc. Leobgytha).* PONTIF. Rhen. sup. 275 si quid eius *(diaboli)* vires . . . cottidianis -bus maculatum in nobis corruptumque perficeri<n>t. EXCERPT. Widon. (MG Lib. Lit. I p. 463,12) -o diaboli, semper maligna et christiano nomini inimica. CHRON. Andag. 10 p. 29,16 abbas obstupefactus horrore diabolice -is. **b** *iur. i. q. usurpatio, usura – (widerrechtliche) Aneignung, Nutzung:* CHART. Mog. A I 374 p. 273,38 (a. 1090) sigillum hic cartulę inpono et omnem inimicam personam . . . ab -e huius donationis procul repello (*sim.* 386 p. 293,35 -cione).

insectator, -oris *m.* *qui insectatur, persecutor – einer der nachstellt, Verfolger:* **1** *strictius:* **a** *spectat ad infestationem:* VITA Elig. 1,31 p. 687,25 currentes . . . eiusdem -es inportune eum . . . morti tradere conabantur. EPIST. pont. Rom. sel. I 14 p. 78,25 -es fratrum ecclesiastica disciplina comprimere et erudire debetis *(sc. coepiscopi).* THEOD. AMORB. comm. p. 36,21 divites extollunt et provehunt honoribus, quos infestissimos patiuntur -es. **b** *spectat ad stuprum:* DECRET. Burch. 17,35 tit. de clericis vel monachis, si fuerint masculorum -es. 17,35 clericus vel monachus adolescentium vel parvulorum -r . . . publice verberetur. **2** *latius:* MANEG. c. Gebeh. 13 p. 336,8 symoniacorum . . . severissimus ultor et instantissimus -r

[Fiedler]

. . . extitit *Gregorius.* *de diabolo:* HERM. SANGALL. Wibor. 1,9 p. 137,11 virtutum -r diabolus. 2,14 p. 226,8 diabolus utriusque dilectionis -r. RUP. TUIT. off. 3,14 l. 887 ut . . . ipse -r fluctibus *(sc. baptismatis)* . . . enecaretur.

1. *insectatus, -us *m.* (insectari) *actus insectandi – Verfolgung:* RATHER. phren. 10,281 disparari inimicorum ab -u citato ipse putaveram absentatu.

2. insectatus *v.* insector.

***insectibilis,** -e. (in- *et* sectare) *qui secari, dividi non potest – un(zer)trennbar, un(zer)teilbar:* **1** *corpor. i. q. non fissilis – nicht spaltbar:* HARIULF. chron. 3,1 p. 83,22 ultimum fagi truncum, qui supererat, findi praecepit *Heuto*, sed ad omnem ictum -is permansit. **2** *incorpor.:* BEDA temp. rat. 3,29 minimum . . . omnium, et quod nulla ratione dividi queat, tempus atomum graece, hoc est indivisibile sive -e, nominant *(sc. calculatores).* HIER. MOR. mus. 16,137 differunt *(sc. pariter par et pariter impar)* in hoc, quod subduplices pariter paris sectibiles sunt in pares et equales, pariter autem inparis, cum primi sint et inconpositi vel secundi et conpositi, sunt -es.

***insectilis,** -e. *qui secari, dividi non potest – nicht spaltbar, unzertrennlich, unteilbar:* EGBERT. fec. rat. 1,1580 denos numeramus in omni corpore poros, perfectus numerus genus hoc -e format.

1. insectio (-ccio), -onis *f.* *iunctura* -o volucrum *i. q. aucupium – Vogelstellerei:* CHART. Pommerell. 170 p. 144,14 (a. 1258) prohibemus . . . in omnibus locis . . . venaciones ferarum, -ciones volucrum *eqs.*

2. insectio, -onis *f.* *incisio, sectio – das Ab-, An-, Einschneiden, Einschnitt:* CHART. Mog. A I 600 p. 519,1 (a. 1135) memini *(sc. archiepiscopus)* . . . in merore Ysaiam incarceratum -i (-is *var. l.*) serre servatum, Danihelem . . . de lacu leonum liberatum. CHART. select. Altmann 82,5 nuncius caenobii iudicare debet conculcationem segetum, . . . -em frugum et peraratione agrorum.

insector, -atus sum, -ari *vel* **insecto,** -atum, -are. **1** *(hostiliter) persequi – (in feindlicher Absicht) verfolgen, (an)drängen (gegen), nachstellen:* **a** *in univ.:* **α** *proprie:* REGINO chron. a. 879 p. 115,6 fuit *Boso* . . . tam perspicacis ingenii, ut, cum a multis . . . regibus . . . assidue -tus sit, a nullo tamen . . . capi . . . potuerit. HROTSV. Gall. I 9,3 amplectamur *(sc. milites)* foederatos, quos publice -bamur inimicos. LAMB. HERSF. annal. a. 1076 p. 275,16 cum . . . ad -andam . . . feram omnes . . . discurrissent. COD. Lauresh. 145 l. 8 quem *(Folcnandum)* Baldemarus apud sedem apostolicam adeo -tus est, ut *eqs. al.* **β** *translate:* IULIAN. TOLET. iudic. 3 p. 531,11 rei nefariae temeritate compulsi sumus arma arripere . . . et . . . nefandorum perfidiam -are (-ari *var. l.*). AGIUS vita Hath. 8 consororum suarum ita vitia -ta est, ut *eqs.* POETA SAXO 2,439 eis *(Francis)* . . . subiectos . . . Sclavorum populos . . . -ans *gens Sclavorum Wilti cognomine* odiis. HROTSV. Cal. 9,32 dignus est *Fortunatus* . . . utraque morte, quia . . . resurgentes iniusto -batur odio (*sim.* Pafn. 4,4 tu *[sc. Thais]* iniquo odio nos *[sc. amatores]* -aris). *(ob)sequi – (be)folgen:* AUREL. REOM. mus. 19,24 ceteros . . . versus responsoriorum, quia nulla -antur regulae auctoritatem et congesta congeries fastidium parit, . . . estimavi omittendos. **b** *vexare, urgere – heimsuchen, bedrängen:* RICHER. REM. hist. 1,4 p. 40,14 idem *(piratae)* sepius aggressi Gallię Celticę partem, . . . quę et Neustria nuncupatur, totam pene -ti sunt. *ibid. iterum.* BERTH. chron. A a. 1056 p. 180,13 Sclafi . . . terminos Saxonum -antes . . . principes . . . peremerunt. **2** *affectare – trachten (nach), anstreben:* CHRON. Fred. 4,43 Chlotharius com . . . pacem -ans (insentans *var. l.*) multus iniqui agentes gladio trucidarit.

***insecurus,** -a, -um. (in- *et* securus) *incertus, labilis – unsicher, schwankend, unschlüssig:* HEIRIC. Germ. I 1,254 omnis paruit imperiis licet -a iubentis turba. ALBERT. M. pol. 2,9g p. 182b,35 'et non secundum litteras principari', id est scriptas leges, 'sed autognomonas', id est consententiantes, '-um' (*p. 1272a,39* ἐπισφαλές), id est, non est securum.

insecutio (-equu-), -onis *f.* *c. gen.:* *obi.: p. 1998,6. al. subi.: p. 1998,5.12.26.* *actio insequendi, persecutio – Verfolgung:* **1** *strictius:* **a** *spectat ad hostes, adversarios sim.:* ANNAL. Fuld. II a. 841 p. 31,32 Hlutharius . . . omissa Karli -e . . . transiit Rhenum. THANGM. Bernw. 11 gravibus -um molestiis . . . ab archiepiscopo Willegiso . . . impetitur. ALBERT. AQUENS. hist. 1,7 p. 14,2 quatenus . . . ipse *(dux)* . . . postremos -e suorum militum detruncaret. 4,25 populus . . . Dei vivi reversus a cede et -e gentilium. *al.* CHART. Lub. I 280 comes . . . provocatus . . . contra militem quendam . . . et confestim ob insultus ac -quutionis causam . . . ad fuge se convertens remedium. *persaepe.* *de animalibus:* ALBERT. AQUENS. hist. 10,55 equi fessi et flatu exhausti pre longa -e. **b** *spectat ad venationem:* CHART. Stir. I 649a,27 (a. 1183) in venationibus liberam -em canum . . . indulgemus *(sc. dux Styriensis).* ALBERT. M. somn. 3,1,11 p. 194b,27 -o vel fugatio *(sc. animalium)* ab homine facta. **2** *latius:* **a** *hostiliter:* FOLCUIN. Bert. 101 p. 626,6 nomine Odgeva . . . cum et ipsa multas -es fuisset . . . passa, filium suum Hludowicum puerum ad Anglos direxit tuendum. TRIUMPH. Remacli 11 p. 454,34 potestne nobis *(sc. regi)* . . . caeli iocundus esse spiritus, quamdiu tantam proclamationem, tantam super nomine nostro infamiam tamque importunam -em sustinuerimus? **b** *studio, favore sim.:* ALBERT. M. bon. 320 p. 178,94 -o vestigiorum Christi, quocumque ierit. probl. 9 p. 41,45 pseudophilosophus destruit continentiam . . ., quia continens passione turpi movetur, sed non deducitur, abstinens ab -e passionum per liberum arbitrium. *instantia – drängendes Flehen:* HERIG. gest. 25 p. 175,33 quorum *(monachorum)* beatus Servatius permotus -e . . . pro commissis iamiamque deserendis affectione carnali urgebatur ad discedendum pro perditione suorum.

insecutor (-equu-, -equitor), -oris *m.* *qui insequitur, persecutor – einer der nachfolgt, Ver-, Nachfolger:* **1** *strictius:* **a** *in univ.:* MIRAC. Quint. 13 (MGScript. XV p. 268,29; c. 827) ostio turris aperto fit mox preitor, qui erat olim -r (secutor *var. l.*). **b** *spectat ad hostes, adversarios sim.:* ADALB. MAGD. chron. a. 936 Heinricus rex, . . . strenuus . . . paganorum -r. DECRET. Burch. 3,194 si -quutor *(sc. rei confugientis ad ecclesiam)* magistris ecclesiae obedire noluerit, canonice constringatur. DECRET. Frision. B p. 137b,20 ut, quicumque condempnatum terre alterius defenderit . . . et impedierit -es eius, pro eo solvat. *al.* **c** *spectat ad animalia:* METELL. buc. 3tit. quem *(bovem)* -r non prius quam ante templum martyris assequi potuit; Dameta est emptor vel -r bovis. MAPPA Ebstorf. 31,1 habet *Asia minor* et . . . animal bovi simile: stercus suum . . . per spatium iugeris dirigit, et quicquid tetigerit, velud incendium urit, et sic suos -quitores submovet. **2** *latius:* **a** *c. sensu infestandi:* VITA Greg. Porc. I 9 p. 1189,20 unus ex Sarracenorum primoribus commilitonibus suis sicut . . . sanctae religionis improbus -r, . . . precepit, ut *eqs.* VITA Annon. I 3,4 p. 499b,57 vir magnus, . . . aecclesiae propugnator, tirannorum -r. *al.* **b** *c. sensu explendi:* ALBERT. M. eth. II 1,4,6 p. 56,32sq. p a s s i o n u m -r est motuum irrationalium -r (intellect. 2,7 p. 514,20 intellectum non habent iuvenes p. -es). *al.* **c** *c. sensu subsequendi:* ALBERT. M. cael. 1,3,10 p. 76,15 Aristoteles, Peripateticorum princeps, et -r eius Averroes et Rabbi Moyses et multi alii Peripateticorum. meteor. 3,2,7 p. 135,12 Theophrastus Aristotelis -r et discipulus. anim. 3,3,9 p. 219,40 Avicenna et -r eius Algazel (*sim.* metaph. 5,1,4 p. 217,28). *al.*

insecutrix, -icis *f.* *quae insequitur, persecutrix – Verfolgerin:* **1** *proprie (de animalibus):* VITA Cond. 9 (MGMer. V p. 650,12; non ante s. IX.) bestia subdola et -x avium et anfractuosa vulpis . . . diei . . . nuntium . . . furtim preripiens ad suam . . . remeabat antrum. ALBERT. M. animal. 23,127 quando . . . silvestres sunt *merilliones* parvarum avium sunt -es. **2** *translate:* CHART. Turic. 414 (a. 1222) quoniam humane mentis memoria . . . antique sue adversatricis, oblivionis videlicet, insidias interdum incurrere solet, harum earundem insidiarum iam dicte -is nostre efugium petentes gesta fidelium apicibus presentium commisimus *(sc. Cůnradus miles)* literarum.

insedeo *v.* insideo.

***inseditionalis,** -e. (in- *et* seditio) *non pronus ad seditionem – nicht zum Aufruhr neigend, nicht aufrührerisch:* ALBERT. M. pol. 2,10k p. 192a,4 'oportet . . . -es (*p. 1273,21* ἀστασιάστους) esse', scilicet cives, supple: et non propter fortu-

nam.

inseducibilis, -e. *qui seduci non potest – nicht verführbar:* ALBERT. M. pol. 8,2[1] p. 761[a],42 'similiter . . . protractivam *(sc. disciplinam esse erudiendam)*, non ut in ipsis venalibus non peccent, sed sint -es (*p. 1338[a],42* ἀνεξαπάτητοι) *pueri* ad eam, quae *eqs.*' (*item* p. 767[b],41).

insegnis, -e. *non segnis, navus – nicht säumig, nicht träge, emsig, betriebsam:* PASSIO Adalb. Prag. 2 (MGScript. XV p. 706,39; s. XI.[in.]) Lucifero excussa nocte assurgente . . . -is insistebat imno.

adv. **insegniter.** *confunditur c.* insigniter: *l.14.17. modo non segni, naviter – nicht träge, emsig, betriebsam:* VITA Odil. 5 (MGMer. VI p. 41,2; s. X.) sacra virgo . . . studebat . . . elemosinis secundum propriam facultatem -r (insigniter *var. l.*) deservire. CHRON. reg. cont. V a. 1248 p. 292,28 cum . . . quidam ex obsidentibus . . . primum insultum contra unam portam -r (insigniter *var. l.*) adorirentur. p. 295,20 Parmenses -r de portis prorumpentes.

***insellatus,** -a, -um. *sella non instructus – ungesattelt:* LAMB. ARD. hist. 135 p. 629,49 videntes . . . famuli . . . equum adhuc -um.

***insello,** -atum, -are. *script.* -sal-: *l.24.* (in *et* sella) *sella instruere – satteln:* CHRON. Pol. 2,43 p. 113,3 archiepiscopus . . . viam -tis (insa- *var. l.*) iam equis alias iturus disponebat. BALDER. Alber. 8 iubens . . . subito coram comite equos -ari ad regem . . . pervenit Heinricum.

insemel *adv. confunditur c.* insimul: *l.29. una simul, uno haustu – auf einmal, mit einem Zug:* PAUL. DIAC. Rom. 14,13 dum tantum vini, quantum numquam antea, -l (insimul *var. l.*) bibisset *Attila. v. et p. p.2019,43.*

insemino, -are. *(seminando) indere, immittere – einsäen, einpflanzen (in imag.):* OTLOH. Wolfk. 13 cum . . . steriles squalentium cordium agros evangelico lingone proscindere frugeque fidei -are frustra laboraret.

insemul *v.* insimul. **insendo** *v.* incendo.

insenium *v.* xenium. **insensabiliter** *v.* insensibilis.

insensatio, -onis *f. defectio sensus – Verlust des Gefühls:* ARS med. 7 p. 424,20 epilempsia est -o subitanea ita, ut cadens spasmum patitur (*item* add. 128).

insensatus, -a, -um. *form. superl.: l.46. confunditur c.* insanus: *l.49.* **1** *demens, stultus, insipiens – wahnsinnig, töricht, dumm:* **a** *de hominibus:* **α** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 8 p. 49,18 utrubique se armis inpetunt *pueri* et sanctos contra -um . . . furentes populi exercitum defendere gestiunt. CAND. FULD. Eigil. I 10 p. 228,13 quis tam -us est, ut *eqs.* HRABAN. hom. II 117 p. 368[C] o ingratissimi et -issimi Iudaei. FORM. Sangall. II 28 p. 412,27 mihi *(sc. fratri adoptulo)* praecipitis *(sc. fratres)*, ut balbus . . . vel . . . semiblaterator surdastris vobis vel potius -is . . . lamentari debeam. METELL. Quir. 58,25 -us (insanus *W*) eam *(domum)* refecit ille *(iudex)*, sed plectebat eam tercia flamma ream. *al. per compar.:* CHART. Rhen. med. III 43 p. 46,26 (epist. Innoc. III.; a. 1216) qui *(populi detinentes terram sanctam)* tanquam -i pueri verum derident et exprobrant Elysaeum. **β** *de paganis (usu subst.):* OLIV. hist. reg. 69 p. 132,19 in hoc bello . . . etiam elementa pro populo Dei pugnabant contra -os. **b** *de rebus:* LIBRI Karol. 1,9 p. 149,20 imagines . . . adorare vel salutare vel quasdam -<atas> *(v. notam ed.)* nenias colere inhibemur. **2** *sensu privatus, carens – empfindungs-, gefühl-, bewusstlos:* ARBEO Corb. 4 p. 192,15 humo proiectus rigidus terrae instar ligno vel lapide examens et -us iacebat *fur.* LIBRI Karol. 1,9 p. 154,2 quem *(Nabuchodonosor)* . . . si adorassem, non rem quandam -<atam> (insensibilem *V a. corr.? v. notam ed.*) adorarem *(sim.* 1,14 p. 168,13 imaginem. 4,3 p. 494,14 cum sint *imagines* penitus -ę. *ibid. persaepe)*. HROTSV. Agn. 173 quod ab his -is monstrisque profanis solamen vitae mihimet sperare gerendae possum *eqs.* ARNOLD. SAXO flor. 2,2 p. 54,3 quibus in cervice vene apprehenduntur, -i sunt (p. 455[b],7 ἀναίσθηται). *al. usu subst. neutr.:* ALBERT. M. gener. 1,1,29 'corrumpi' dicitur 'res, quando venit ˹ad -um˺' (*p. 319[a],24* εἰς ἀναίσθητον); 'similiter' dicunt, quod 'generatur ex non-ente' sive ex corrupto, 'quando' venit ad sensatum sicut 'ex -o'.

adv. **insensate.** *sine sensu, ratione – ohne Empfindung, bewusstlos, unvernünftig:* LIBRI Karol. 3,15 p. 400,4 qui *(temulentus)* . . . modo -e iacere, modo enerviter delectatur ludere.

insensibilis, -e. *script.:* -ssi-: *l.37.* -sab-: *p.2001,1. usu subst.: l.18.24.43sqq.*

1 *sensu act. i. qui non sentit, evanidus – empfindungs-, gefühl-, bewusstlos:* **a** *de hominibus (deis paganis: p.2001,61):* PAUL. AEGIN. cur. 63 p. 39,17 apoplectici . . . iacent sine voce et sine motu et -es (*3,18,1 p. 161,21* ἀναίσθητοι) sine febre. 205 quecunque . . . duritie circa lunbos fiunt, dolores . . . nequaquam prestant, videtur autem eis ex ilibus suspendi, et -es (*3,45,9* ναρκώδεις) sunt secundum iscia. AMADEUS LAUS. hom. 5,128 Iudaeus . . . terra -ior, saxis durior *eqs.* PS. PLATO quart. 4 p. 159,24 anima, quae est opus intelligentiae, est -is et portans id, quod *eqs. al. de spiritu sancto:* OTLOH. quaest. 37 p. 110[B] protector consolando maerentes et illuminator edocendo -es dicitur *spiritus sanctus.* **b** *de rebus:* **α** *gener.:* GLOSS. psalt. Lunaelac. 17,8 iratus est *Deus* . . . non de -bus montibus . . ., sed de hominibus. LIBRI Karol. 1,9 p. 149,6 quantum . . . verus homo a picto, . . . sensibilis ab -i . . . secernitur, tantum *eqs.* PAULIN. AQUIL. carm. 4,58,4 ut . . . -em rigorem de corde remoueat *Iesus*. ERMENR. ad Grim. 1,5,94 ipse *(spiritus sanctus)* est ars artium, cui omne mutum loquitur et -e sentit. TRANSL. Mod. 9 p. 294,3 -e . . . lignum. p. 294,11 armentarius . . . -i correptus languore. ALEX. MIN. apoc. 19 p. 395,2 nemo . . . credat tonitrua . . . gavissa fuisse, cum . . . tonitrua non habeant speciem intellectualem, sed -ia sint. *persaepe.* **β** *anat. et medic.:* GLOSS. med. p. 75,17 scirosin: id est duritiam -em, quae difficile solvi potest. PAUL. AEGIN. cur. 53 p. 29,3 precedit . . . in epilepticis corporis et ˹anime status -is˺ (*3,13,1* δυσθυμία). ALFAN. premn. phys. 27,3 p. 108 tenon . . . et durior est et ab osse et -is (*PG 40,705[B]* ἀναίσθητος) per se et latus aliquando. ALBERT. M. veget. 1,125 sunt illi *(sc. radicum)* nervi -es et vocantur ligamenta articulorum. animal. 1,125 ut dent *telae* aliquem sensum illis membris, quae tegunt et -ssibilia sunt, ut epar et cerebrum (*sim.* 3,133). 10,3 erit matrix ex . . . compressione quasi -is. *al.* **γ** *natur. et philos.:* HERM. CARINTH. essent. 2 p. 174,5 omnis occidue geniture tria sunt genera: animal, germen, metallum; animal est corpus animatum sensibile, germen est corpus animatum -e; metallum est corpus inanimatum -e. ALBERT. M. metaph. 11,2,1[capit.] necesse est aliquam substantiam -em et immobilem esse. *subst. neutr. i. q. pars vel res quae sensu caret – das Gefühllose, gefühlloses Teil, Ding:* ALFAN. premn. phys. 1,13 p. 7 quemadmodum . . . in unoquoque animalium univit *creator* -ia (*PG 40,508[B]* τὰ ἀναίσθητα) sensibilibus, ossa . . . aliaque -ia sensibilibus nervis, et fecit ex -bus et sensibilibus compositum animal *eqs.* HONOR. AUGUST. hex. 4 (PL 172,260[B]sq.) non est . . . aestimandum aliud -e a Deo ante angelos creatum; omne enim sensibile dignius -e praedicatur. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 102,18 de non animato fit animatum, de non-sensibili sensibile; . . . nec enim 'irrationali' dicimus vel '-i' vel 'inanimato'. GERHOH. glor. 8,5 p. 1100[D] ex -i constat nil sensibile nasci *(sim.* ARNO REICHERSB. apol. p. 5,20. *ibid. iterum)*. ALBERT. M. caus. univ. 2,5,16 p. 181,66 quod *(sensibile)* necesse est ab -i causari. *al.* **c** *usu communi:* MEGINH. BLEID. Ferr. 1 p. 539[B] non homo solus divinae debitor provocatur laudis, sed creatura omnis, rationalis videlicet, irrationalis et -is (*sim. ibid.* quae . . . dicuntur -es creaturae, paucis libet considerare). HONOR. AUGUST. eluc. 1,21 Deus nihil unquam fecit, quod -e sit; quae enim sunt inanimata, nobis quidem sunt -ia et mortua; Deo autem *eqs.* **2** *sensu pass. i. qui sentiri non potest – unempfindbar, unfühlbar, nicht wahrnehmbar:* ALFAN. premn. phys. 16,15 p. 95 parvi . . . et -es (*sc. motus; PG 40,676[A]* ἀνεπαίσθητοι) nondum sunt passiones. ALBERT. M. cael. 2,4,11 p. 200,49 si volumus attendere, erit *horizon* -is quantitatis in comparatione ad circulum signorum. veget. 6,182 pinus . . . et laurus . . . habent -em fluxum foliorum. *ibid. al.*

adv. **insensibiliter.** **1** *stulte, insane – törichterweise:* EPIST. pont. Rom. sel. I 2 p. 33,27 iconocauste heretici in eorum pseudosyllogum venerandas imagines corpori et sanguini

[Fiedler]

Dominico insensa-r aequipreparaverunt. RADBERT. Arsen. 1,3 p. 25,23 agendo -r ire post suum velle. OTLOH. prov. F 34 fortitudo reproborum est transitoria sine cessatione diligere, contra flagella Conditoris -r perdurare. **2** *modo non sensibili – unmerklich, unbemerkt, nicht spürbar:* PETR. DAM. serm. 3,3 l. 53 ad verbum . . . veritatis salubriter comminuitur *societas*, quae male integra in superbiae suae forma -r stare videbatur (*item* 6,4 l. 89). ALBERT. M. miner. 2,2,13 p. 42,26 hunc *(sc. onychae)* lapidem dicunt -r intrare in oculum et esse mirabile. animal. 22,148 aliquando . . . se mortuam simulat *vulpes* resupina et -r spiritum trahens linguam eicit. caus. univ. 2,5,16 p. 181,73 in causis . . . talis est ordo, quod primum per se et simpliciter et immobiliter et -r causa est et simpliciter. *al.*

insensibilitas, -atis *f. c. gen. obi.: l.25.* **1** *sensu act.:* **a** *status eius qui sentire non potest vel non sentit – Empfindungs-, Gefühllosigkeit, Unempfindlichkeit:* **α** *gener.:* RATHER. epist. 16 p. 92,32 cuiusmodi . . . stuporis -e vel amentia illius obscurentur praecordia, consideret *eqs.* (*sim.* 26 p. 141,35 nisi -is stupore languerem. DAVID compos. 3,36,2). PETR. DAM. epist. 100 p. 110,20 cum torporem negligentiae deserit *mens* et frigus -is pristinae flamma sancti amoris accendit, tunc *eqs.* ALBERT. M. top. 2,2,4 p. 320b,21sq. caecitas est -s quaedam, ita quod -s sumatur a privatione cuiusdam sensus *eqs.* p. 320b,27 oppositum . . . sensus est -s. eth. II 1,7,12 p. 125b,32 quod fert *felix* infortunia, non est propter doloris -em, sicut fatui et asini aequaliter sunt in eufortuniis et infortuniis, sed *eqs. persaepe.* **β** *anat. et medic.:* UFFING. Ida 1,15 p. 479,15 sinistrae . . . auris obduratio reseratur altera adhuc prisca -e conclusa. PAUL. AEGIN. cur. 65 p. 42,14 post XXX *(sc. dies)* . . . cataplasmare sinapi, in quibus motus et sensus periit, attendentes, ne ⌊propter -em⌋ (3,18,4 διὰ τὸ μὴ συναισθάνεσθαι) adurantur. URSO med. 240 membrorum . . . diversitas multipliciter est attendenda, . . . secundum sensibilitatem vel -em *eqs.* TRACT. de aegr. cur. p. 358,26 quibusdam *(sc. elephantiacis)* . . . accidit dormitio . . . et -s eorundem *(in loco corrupt.)*. WILH. CONG. chirurg. 1345 si . . . extransverso *(sc. longia vulneretur)*, oportet apponi ferrum candens, alioquin insequeretur -s totius tibie. *al.* **b** *dementia, stultitia, insipientia – Wahnsinn, Torheit, Dummheit:* BOVO SITH. Bert. 9 p. 532,43 tantae eius *(Berwoldi)* -i adquievit *Arnoldus*, sed *eqs.* (*cf. antea:* ipse stulto pudore reticeri voluit). MANEG. ad Gebeh. 57 p. 410,3 exemplum . . . de quodam Braulione inductum legentibus risum magis solet de vestra -e movere quam *eqs. al.* **2** *sensu pass. i. q. status eius qui sentiri non potest – 'Unfühlbarkeit':* ALBERT. M. phys. 4,3,4 p. 266,9 putabant *poetae*, quod in 'uno' nunc essent, quando dormire inceperunt et quando 'surrexerunt', et 'removerunt totum tempus medium ⌊propter motus -em⌋' (*p. 218b,26* διὰ τὴν ἀναισθησίαν).

***insensitivus,** -a, -um. *sensu carens – empfindungslos, nicht empfindungsfähig:* ALBERT. M. metaph. 7,1,9 p. 331,28 item . . . dicam animatarum et corporearum substantiarum aliam esse sensitivam, aliam vero -am *eqs.*

***insensuabilitas,** -atis *f. insensibilitas – Empfindungslosigkeit:* ALBERT. M. cael. hier. 2,11 p. 36,2 hic ponit tertium exemplum de irrationabilitate et -e. p. 36,7 'proprie vocamus . . . -em' (*PG 3,144A* ἀναισθησίαν) . . . in 'materiis inanimatis', quantum ad insensualitatem, 'defectum . . . sensus'.

insensualis, -e. *usu subst.: l.64. sensu carens – empfindungslos, nicht empfindungsfähig:* RHYTHM. 150,77,3 non ista *(sc. deos falsos)* putare debes caeli ac terrae dominos, sed aut ut malos aeterno dampnatos supplicio aut velut -es (insensibiles *var. l.*) cultu indignos affore. ALBERT. M. cael. hier. 2,11 p. 36,27 transit *(sc. essentia angelorum, quae excellit rationem corporalem hominis)* . . . 'sensum', quantum ad -ia (insensibilia *cett. codd.*), 'materialem', quia non separatur a materia ut ratio et intellectus.

insensualitas, -atis *f. insensibilitas – Empfindungslosigkeit: v. l.57.*

***insententio** (-ncio), -are. (in *et* sententia) *accusare, in ius vocare – anklagen, in einen Prozess verwickeln:* CHRON. Reinh. a. 1191 p. 548,31 presbiter . . . -ciari de neglectu metuens occultum, quod agebatur, esse voluit.

***?insentio,** -sensi, -ire. *sentire (in se) – (in sich) fühlen:* VITA Goar. 5 p. 415,22 apud ipsud lacte linebat membra illorum *(sc. cervarum)*, et statim nullum dolorem -erunt (in se senserunt, senserunt *var. l.; cf. Stotz, Handb. 2,VI § 120,1*).

inseparabilis (-per-), -e. *form.: abl. sg.* -e: *l.16. compar.: l.43.p.2003,24. qui separari nequit, individuus, indivisibilis, insecabilis – unzertrennlich, unteilbar, unabtrennbar:* **1** *gener.:* AMALAR. ord. antiph. 2,7 docent . . . tres psalmi sanctos victuros post interfectionem antichristi in . . . laetitia dilectionis atque unanimitate -i. RICHER. REM. hist. 3,87 totius formę illius *(tergiversatoris)* -ia accidentia. GERHOH. epist. 28 p. 617C ut agnoscatur imperium tuum *(sc. Dei)* -e, quod nulla locorum interiectio poterit intercipere. ALBERT. M. animal. 1,266 cum caput movetur iunctura unius spondilis, alia manet -is. *spectat ad momentum contemporaneum ('gleichzeitig'):* MARIAN. chron. 2,30capit. de -e vocatione apostolorum. **2** *theol.:* **a** *de trinitate:* LIBER diurn. 75 p. 79,7 per Patrem et Filium et spiritum sanctum, t r i n i t a t e m -em *eqs.* (FORM. Marculfi 2,1 l. 93 insepe-em [-em *var. l.*]. FORM. Morb. 21 insepe-em. ORD. iud. Dei B 4i insepe-em. *al.*). FORM. Salisb. 60 alma trinitas et -is (insepe-is *var. l.*) unitas custodiat domnum Leonem summum sacerdotem. GODESC. SAXO theol. 19 p. 259,5 in Patre et Filio et spiritu sancto est omnino -is atque aeterna conexio (*sim.* p. 260,10). GODESC. AQUENS. opusc. 1,8 p. 71,5 Christus, Mariae filius, in filio Dei -is, indivisibilis, irrecessibilis loco et tempore, quia *eqs.* FROWIN. explan. 3,574 -ia . . . didicimus opera [esse] trinitatis. *al. in invocatione q. d. chartarum:* DIPL. Zwent. 3 p. 21,3 in nomine sanctę et -is trinitatis. DIPL. Conr. III. 208 p. 374a,43 in nomine sanctę et individuę trinitatis eiusdemque -is unitatis (*item* p. 374b,43). **b** *de natura Christi:* RADBERT. corp. Dom. 9,108 naturam carnis nostrae -em sibi homo natus Deus adsumpsit (*sim.* app. 786). GERHOH. novit. 5,2 cuius *(Christi)* potentia in anima simul et carne permansit, per quam . . . et corpus et ipsam animam iterum sumere potuit, . . . potentia non accidentali et separabili, sed substantiali et -i. **c** *de peccato: v. p.2003,50.* **3** *philos.:* ALFAN. premn. phys. 2,47 p. 35 non . . . crasis . . . est anima; nam nec . . . ut alterum oppositorum naturaliter inesse dicunt animali ut igni calorem; -e (*PG 40,557A* ἀμετάθετον) namque est hoc. ALBERT. M. bon. 57 p. 33,47 illa *(mala)* sunt ea, quae -ia sunt a malo fine. sent. 2,36,6 p. 592a,4 cum . . . species perfectior est quam suum *(i. boni)* genus, debet sua bonitas -ior esse ab ipsa quam bonitas generis ab ipso. phys. 1,2,8 p. 29,39 accidens . . . duplex est, scilicet separabile et -e. anim. 1,1,6 p. 13,19 quod *(sphaericum)* separatum intelligitur . . ., sed . . . per esse '-e' (*p. 403a,15* ἀχώριστον) est a corpore sensibili. *ibid. persaepe. v. et p.2003,54.* **4** *medic. i. q. indivise coniunctus – untrennbar verbunden, einhergehend (mit):* BRUNUS LONG. chirurg. 1,20,2 p. 118C quando dislocatur utraque mandibula simul, oportet, ut ipsa hora reductio fiat; alioquin pessima superveniunt accidentia sicut febris -is et dolor capitis assiduus (*sim.* THEOD. CERV. chirurg. 2,43 p. 155B commovet *dislocatio mandibulae* febres -es et dolorem capitis).

adv. **inseparabiliter.** *modo individuo – auf unzertrennliche Weise, untrennbar:* **1** *gener.:* MIRAC. Pirmin. 3 p. 32,14 qui *(puer)* . . . de muro prolapsus solis manibus angularis saxi superficiem contingens -r adhesit. LAMB. TUIT. Herib. 2,17 p. 239,2 cum digiti et ungues -r manubrio subulę manui inherente transfixi sunt in volam. CHART. Austr. sup. II 73 p. 79,4 successiva volubilitas temporum, -r accidentalis alteracio corporum . . . memorie hominum multa facit excidere. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 12,27 nature . . . et proprietates, que sequuntur res, -r eedem sunt apud omnes quemadmodum res, quarum sunt proprietates. *al. expressius fere i. q. inevitabiliter – etwa: unrettbar:* HILDEG. epist. 113R,32 diabolus hominem -r perditum esse . . . putabat. **2** *natur.:* ALBERT. M. caus. element. 1,1,3 p. 55,23 inviscatur *caliditas* umiditati quasi -r. meteor. 4,2,8 p. 256,37 cum calor ignis sit extractivus omnis humidi, non potest esse, quin in omni re sit aliqua pars humidi -r a sicco apprehensi. animal. 20,7 viscosum . . . est ideo, quod convariant partes eius cum humido apprehensae -r, quia *eqs.* summ. theol. II 11,54 p. 571a,2 ignis . . . est corpus -r recipiens

[Fiedler]

lumen. **3** *publ., iur., canon.:* DIPL. Conr. III. 40 p. 65,31 statuimus, ut Malmundarium numquam a Stabulaus separetur, sed . . . ab uno abbate -r regatur. DIAL. cler. et laic. 33 hii *(sc. episcopatus et ducatus)* duo principatus -r ad invicem sibi sunt connexi. CHART. eccl. Halb. I 14 p. 11,35 usque ad electi nostri confirmationem regimen nostre metropolis . . . ossibus Moguntine sedis -r est affixum. CHART. Basil. C II 50 p. 30,23 curiam ecclesie Geckingen pertinentis ad ipsum capitulum perpetuo et -r sepefato altari annectimus *(sc. Heinricus episcopus).* **4** *theol.:* **a** *de trinitate:* CONC. Karol. A 19^{D} p. 136,28 non est aliud Pater et aliud Filius et aliud spiritus sanctus, sed unum sunt -r Pater et Filius et spiritus sanctus. *al.* FROWIN. explan. 1,2 l. 792 cum dico nomen hoc *(sc. trinitatis)* memoria, quod non pertinet nisi ad solam memoriam, omnia haec tria hoc solius memoriae nomen -r operata sunt. **b** *de natura Christi:* CONC. Karol. A 19^{D} p. 137,16 qui *(Dei filius)* -r adsumpto homine in una persona coeunte utraque natura non duo filii . . ., sed *eqs.* GODESC. AQUENS. opusc. 1,20 p. 84,9 surrexit *Christus* non moriturus amplius, -r Deus et homo. ARNO REICHERSB. apol. p. 154,19 compositionem . . . naturarum secundum personam confitemur . . . inalterabiliter et indivisibiliter et -r. *al. v. et p. 1598,30.32.* **5** *philos.:* ALBERT. M. sent. 2,7,4 p. 146^{a},36 bonum est diffusivum esse et non verum, ergo bonum -ius adhaeret rebus creatis diffusis bonitate Dei quam verum. 4,6,3 p. 122^{b},34 est quodammodo lumen indistinctum -r infusum baptizatis. cael. 4,2,1 forma . . . perfectio est simpliciter, et haec aliquando est perfectio sola et aliquando cum accidentibus sibi -r adiunctis. praedicab. 7,2 p. 117,14 'dormire' vel sedere 'est separabile accidens, nigrum vero esse corvo et Aethiopi -r accidit'. *persaepe.*

inseparabilitas, -atis *f.* *status inseparabilis – Unzertrennlichkeit, Untrennbarkeit:* **1** *theol.:* **a** *spectat ad trinitatem:* EPIST. Hann. 104 incolumem mihi *(sc. Berengario)* dilectionem tuam *(sc. Drogonis)* verę deitatis ęternitas, ęqualitas et -s propitiata conservet. HUGO HONAUG. hom. 1,26,5 ex -e operum intelligitur unitas naturae. 2,54,3 est aliud confusio, aliud indiscretio; indiscretio est -s. ALBERT. M. sent. 1,10,6 p. 320^{b},25 ratione appropriationis et -is in talibus *(sc. in operatione unius personae divinae)* accipitur notionale et personale in essentiali. **b** *spectat ad sacramentum matrimonii ('Unauflöslichkeit'):* ALBERT. M. sacram. 8 p. 6,65 -s . . . matrimonii non est perfecta ante fidem Christi. 240 p. 157,7sq. copula carnalis causat -em simpliciter, et per -em matrimonium est signum. 248 p. 162,78 quaeritur, unde sit -s in matrimonio. 249 p. 163,86 ex hoc . . ., quod matrimonium est coniunctio individua, consequitur -s. 250 p. 164,48 sacramenti . . . -s consistit in integritate vinculi coniugalis. **c** *spectat ad peccatum:* ALBERT. M. sent. 2,33,3 p. 540^{b},3 sextus est *(sc. modus peccatorum comparandorum)* -s: . . . avaritiae peccatum dicitur gravius, quia crescentibus rebus et aetate crescit et inseparabilis fit cupiditas (*sim.* HUGO RIPELIN. compend. 3,5 p. 92^{b},21). **2** *philos.:* ALBERT. M. sent. 1,1,20 p. 38,13 li 'in quantum' notat -em boni et entis secundum supposita et non secundum intentiones. praedicab. 5,2 p. 82,50 in qualitate essentiali . . . 'inseparabilia' sunt 'rationale et irrationale', quae sunt actus et formae perficientes et determinantes potentiam generis; et ideo causam habent -is tali actu talem potentiam determinandi. **3** *medic.:* WALTH. AGIL. med. 130 p. 208,20 signa . . . causonis sunt hec: -s febris, fortitudo accidentium *eqs.* **4** *alch.:* GEBER. invent. 1 p. 710 quod . . . humiditatis dispositio sit talis, quod . . . terram sibi annexam . . . contemperet unctuose et unione totali et vinculo coniunctionis -is aequaliter. **5** *usu communi:* ALBERT. M. sent. 4,44,10 p. 559^{b},34 ulterius quaeritur gratia huius *(sc. capillorum restituendorum in resurrectione)* -is, utrum veritas humanae naturae sit substantia vel accidens. ACTA imp. Böhmer 994 (epist. papae) tua *(sc. regis)* et ecclesie negocia ea reputamus -e coniuncta, ut . . . estimentur per coniunccionis individue unionem penitus indivisa.

***insepelio,** -ire. (in *et* sepelire) *consepelire – mitbegraben:* ALBERT. STAD. Troil. 1,308 nonne mori melius quam vitam ducere mortis et sensus membris -ire suis? *(pendet e Maxim. eleg. 1,266; v. notam ed.).*

insepultus, -a, -um. *non(dum) sepultus – (noch) unbegraben:* PAUL. DIAC. Lang. 2,4 p. 74,13 fugiebant filii cadavera -a parentum relinquentes. THIETM. chron. 6,95 corpora tot martirum -a iacuerunt, quoad *eqs.* (*sim.* FRAGM. de exp. Frid. I. imp. p. 12,4). WIPO gest. 39 p. 60,2 non vidimus . . . tantas lamentationes universorum, tot orationes, tales elemosinas alicui imperatorum corpore -o factas. ANNAL. Iac. Leod. a. 1110 (MGScript. XVI p. 640,6) patri . . . eius *(Heinrici regis)* usque ad id temporis -o sepultura conceditur. CONSUET. Marb. 352 qui sepeliendus est, . . . post capitulum statim sepeliatur, quia, quamdiu est -us, non licet in claustro vel loqui vel *eqs. saepe.*

insequitor *v.* insecutor.

insequor (-ecuor), -secutus sum, -i *et semel (l. 71)* **insequo,** -ere. *script.:* -quut(us): *l. 29.60.* ? -quntur: *l. 42.* -ueban-tur: *l. 28. form. inf. praes.:* -ere: *l. 71.* -ier: *l. 24. usu pass.: l. 22. 25. 32. 36. 49. p. 2005,6. usu absol.: l. 27. 30. 31. al.* ? *abl. sg. partic. praes. pro adv.: p. 2005,25. partic.: praes. usu subst.: p. 2005,15. perf. usu adi.: l. 60. 63. 64. confunditur c.* insatiatus: *l. 62.*

instanter subsequi, prosequi – auf dem Fuß folgen, nachsetzen, verfolgen: **I** *proprie:* **A** *de actu:* **1** *spectat ad infestationem:* **a** *in univ.:* LEX Sal. Merov. 84 latro -atur vel *eqs.* WALTHARIUS 414 qui *(miles)* . . . Waltharium . . . iratum praesumpserat armis -ier. REGINO chron. a. 867 p. 92,7 illi *(Nortmanni)* sentientes se ab exercitu -i . . . ad classem repedare contendunt. WIDUK. gest. 2,17 p. 82,21 altera pars *(sc. Saxonum)* a tergo -itur. THIETM. chron. 4,41 compertum est . . . a viatoribus, quod hi, quos -ębantur, . . . notis iam gauderent praesidiis. 6,26 quos *(hostes)* nostri alacriter -quuti. VITA Heinr. IV. p. 18,24 exercitus fugit, hostis -itur. CHRON. Thietm. 5,19 collecti Saxones iterum -cuntur. OTTO SANBLAS. chron. 20 p. 24,27 Urbem versus a victoribus -ti . . . mactantur *Romani. persaepe. urgere – bedrängen, zusetzen:* DIPL. Conr. II. 251 p. 347,23 in ipsa coniuratione manentes . . . episcopum ita -untur, ut *eqs.* **b** *de venatione sim. (per compar.: l. 36):* VITA Meginr. 9 p. 447,17 quasi a vulpe -rentur *pulli.* DIPL. Otton. III. 43 p. 443,34 ut nulla dehinc persona . . . aliquam feram . . . ibi *(sc. in silva)* venari vel capere aut -i presumat sine licentia . . . episcopi (*inde* DIPL. Heinr. II. 1 p. 1,33). FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 69,7 non potest videri, ad que loca falco -atur gruem. p. 119,23 non exsurgunt *gyrofalci* super eam *(gruem)* nec diu fatigant aut -quntur eam. *ibid. al. expressius i. q. venari – jagen:* STATUT. ord. Teut. p. 47,32 sagittis . . . ex proposito per . . . lata camporum percurrentes silvestria non -antur *fratres.* **c** *in ludo scacchorum:* CARM. Bur. 210,14,2 decipit *eques* insontes et fraude carentes, terret et -itur, hic capit, hic capitur. **2** *usu communi:* **a** *in univ.:* EBERW. Symeon. 9 p. 90^{F} vestigia molli sabulo impressa . . . destruebat, ne -i vel ab aliquo posset inveniri. FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 8,1 ille, qui tenet columbum, elongat, quantum creditur, quod falco velit -i eum pro columbo. ALBERT. M. animal. 8,162 si rex, quem dimiserit *(sc. examen apum)*, -atur eas, interficiunt eum. **b** *sequi – folgen:* OTTO FRISING. gest. 1,18 duces oppidum . . . muniunt; sicque regem -entes, illo in civitate manente, tyrocinium . . . exercendo usque ad muros ipsos progrediuntur. 2,20 p. 122,23 tercia dehinc luce rex suos -tus altera fluminis ripa tabernacula fixit. **c** *comitari – begleiten:* STATUT. ord. Teut. p. 80,39 culpa est . . ., si preter formam regule venatus aut venatores -tus fuerit. **B** *de tempore, successione:* LIBER hist. Franc. 12 p. 256,2 anno -quuto misit Chlodoveus Aurilianum legatarium suum ad Gundobadum. RUOTG. Brun. 3 Ungrorum . . . -ta (insaciata *Z*) crudelitas . . . plerasque provincias . . . vastavit. WALTH. SPIR. Christoph. I 16 nocte . . . -ta cęlum clauditur. 24 die . . . -ta. DIPL. Conr. II. 202 p. 272,21 (interp.?) fundatores loci . . . haec primi dederunt primitus, quae prima -untur, scilicet *eqs. al. v. et p. 2005,25.* **C** *de loco:* ALBERT. M. animal. 1,398 extremitas *(sc. venae)* . . ., quae concavum epatis -itur, statim, cum ab epate egreditur, in octo dividitur partes.

II *translate:* **A** *de prosecutione (in iudicio sim.):* **1** *strictius:* FORM. Marculfi 1,32 p. 120,13 pro . . . revello in vita eos *(sc. virum paresque eius)* ordinaveramus -ere. CHART. Argent. II 24 (a. 1263/70) quanvis quidam Cunradum pistorem

[Fiedler]

concivem vestrum ex illa *(civitate)* -tum et captivum suspicantur. **2** *latius:* CAND. FULD. Eigil. II 25,42 noxia quaeque vetans, vetuit sed maxime fures, -itur pansaque mala constanter agendo *eqs.* EPIST. divort. Loth. 3 p. 213,8 si aliquis ... contra has ... pacis condiciones sinistrum aliquid ... moliretur, ab omnibus -tus ... ad emendationem veniret. **B** *obsequi, observare – befolgen, beobachten, ausführen:* AMALAR. off. 3,31,4 eandem *(pacem)* sacerdos ... revocat; ... eandem populus -itur per basia blanda. BERTH. WERD. narr. 3 philosophus ... indoctus elementi virtutem -itur, naturam rimatur et in quo duplici ex causas virtutem ampliorem fore persensit, in escam ... contradidit. **C** *consectari – nachahmen:* WOLFHER. Godeh. I praef. p. 169,26 imitabilis praecessoris -enda gesta. **D** *moliri – betreiben, ins Werk setzen:* DIPL. Heinr. IV. 301 iustum est ..., ut ... regni damnum -entes regni persecutionem patiantur. **E** *t. t. iur. i. q. repetere – einfordern:* CHART. Hamb. 774 p. 635sqq. (a. 1277) ut, si aliquis naufragium passus vivus superveniat vel -atur eadem bona sua, reddantur sine aliqua contradictione; et etiam si heredes morientium -antur infra dictum tempus ..., prefata bona sua reddantur eisdem, et ultra dictum tempus nullis -entibus possimus nobis attrahere dicta bona.

adv. **insequenter.** **1** *protinus – sogleich:* FORM. Senon. I 21 -r ... post ipse tris aloariae et XII conlaudantes iuraverunt (*sim.* 22). **2** *postea – anschließend, danach:* PS. HIPPOCR. sang. 7 -r (insequente *B*) unguentum Marciaton eum remediabis. *Fiedler*

insequutio *v.* insecutio. **insequutor** *v.* insecutor.

[inserceo *v.* exerceo: *vol. III. p. 1568,31.*]

1. insero, -serui, -sertum, -ere. *script. et form.: inf. praes.:* -errere: FORM. Andec. 41 p. 19,5. -serre: FORM. Andec. 56. -siri: CHRON. Fred. 2,41. *partic. perf.:* indesert(us; *per contam. c.* desertus): *p. 2006,29.* inserit(us): *p. 2006,30. usu refl.: p. 2006,9; medial.: p. 2006,13. partic. praes. usu adi.: p. 2006,48.49.50. partic. perf. usu adi.: l. 47. confunditur c.:* infercire: *l. 55.* inhaerere: *p. 2006,48.49.50.*

I *trans. i. q. ingerere, infigere – (hinein)stellen, legen (in), (hin)einfügen, einsetzen:* **A** *proprie:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* WILLIB. Bonif. praef. p. 3,17 qui *(libri)* ... ecclesiarum -ta (-ti *var. l.*) bibliothicis ... posteris scientiae adferunt dignitatem. PAULIN. AQUIL. carm. 9,2 (ed. M. Hellmann, Materiale Textkulturen. IV. 2015. p. 192) stat Virginitas a dextris, quae violis mixtis liliis -tis blacteolis numquam florem marcescentem ... gestat. GODESC. SAXO gramm. 2 p. 475,17 anuli pala pars est illa, qua prae latitudine sui sigillum solet inprimi vel sigilli gemma seu lapis -i vel indi. **b** *serere, plantare – an-, einpflanzen:* LEX Sal. Karol. 27,15 si quis in agro alieno arborem -tam exciderit, MCC denariis ... culpabilis iudicetur. **c** *implectere – verschränken:* LAMB. TUIT. Herib. 1,8 p. 166,9 manus -ens digitis caput in mensa posuit *(spectat ad Greg. M. dial. 2,33,3).* **d** *annectere – verbinden:* WALTHARIUS 983 ipse *(Helmnod)* -tum triplici gestabat fune tridentem. GERH. AUGUST. Udalr. 2,24 cui *(elemosinariae)* maxilla pectori fuit -ta. **e** *? per confusionem c.* infercire *i. q. implere – ? (an)füllen:* WOLFHARD. Waldb. 3,6[e] ut thecam ipsius *(Diothildae custodis)* plumario indutili -tam *(ed.;* infertam *ci.)* arrepta acu consueret *Asnia.* **2** *publ. et iur. i. q. imponere – legen (in):* CHART. Austr. sup. I 164 p. 247,28 (a. 1149) -o *(sc. Otto)* manus meas vestris manibus conmittens me vobis *(sc. abbati).* VITA Norb. I 18 p. 694,17 virgam pastoralem, quae quasi in manibus eius -batur *(ci. ed.;* inferebatur *cod.),* accipere coactus est. **c** *anat.: v. p. 2007,47.* **B** *in imag. vel translate:* **1** *indere – eingeben:* WILLIB. Bonif. 8 p. 43,15 si ... humanis -ta (-te *var. l.*) fuerint *(sc. remedia)* mentibus *eqs.* TRAD. Ratisb. 89 comperiat industria fidelium, quorumcunque auribus huius cartulae -atur notitia *(sim.* 131. *ibid. al.).* ANNAL. Fuld. Altah. a. 897 verba ... consolationis eorum *(ducum)* pectoribus habundantius -uit *imperator. al.* **2** *inducere – einführen:* URSO element. 3 p. 55,30 quotiens ignis ... dominatur in corpore ad prosequendum effectum caliditatis ..., -it ... vim urendi. p. 56,6 quandoque aer elementum dominatur in elementato, unde ipsi elementato -it vim humectandi *eqs. al.* MAURUS progn. 25 p. 39[a],30 calor membris est -tus consumens humiditatem corporis in longum et latum. **3** *associare – bei-, zugesellen, aufnehmen (in):* HRABAN. epist. 37 p. 474,38 -tus sanctorum coetibus ibis *(sc. Ludowicus)* cum eo *(Domino)* in vitam aeternam. EPIST. var. 2,9 (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 127) quatinus ... ab omni inmunes delicto sanctorum -antur *(sc. mortui)* collegio. CHART. Sil. D I 11 p. 9,41 Treicius Orpheus et Thebanus Amphion coelo -untur. *al. v. et p. 2007,50. usu refl.:* DIPL. Heinr. III. 25 p. 32,27 nobilis quidam ... mundialia sponte deseruit ac ... monachicae conversationi se -uit (*inde* 383 p. 526,3). **4** *coniungere – vereinigen (usu medial.: l. 13.):* WALAHFR. Gall. 2,11 lucem e caelo venire ac totius ecclesiae perfundere moenia conspexerunt *custodes* ...; paulatim se lux summissa recolligens astris -itur. GERH. AUGUST. Udalr. 1,25 l. 38 cum sol occasui radios suae lucis -ere coepisset, venit quidam homo, qui *eqs.* **5** *interserere, interponere, supplere – einfügen, einschalten (in), ergänzen:* **a** *gener.:* IONAS BOB. Columb. 2,9 p. 247,9 quod ⌞praesentis operis⌟ (pr[a]esenti operi *var. l.*) non est -endum. WILLIB. Bonif. 3 p. 12,3 martyrum passionem litterarum apicibus -tam ... commendabat memoriae. WETT. Gall. 38 p. 278,22 ut eo magis merita Galli fulsissent, quo miracula sua Christus ibi innovasset, res -a experta est. HRABAN. epist. 13 p. 400,32 in quo opere *(sc. codice in historiam Iesu Nave)* in aliquantis locis ... aliqua -ueram. THANGM. Bernw. 17 p. 766,28 haec pro commendando magnae humilitatis exemplo ... -ere libuit. *saepe.* **b** *publ. et iur.:* FORM. Andec. 10[a] quorum *(virorum)* nomina subter tenuntur -ti (*sim.* TRAD. Lunaelac. 10. *saepe.*). TRAD. Frising. 38 p. 66,30 actum ... sub die ... tempore superius iam -to (59 p. 87,8 inde-to). CAPIT. part. Saxon. 19 placuit his decretis -ere, quod *eqs.* FORM. Flav. add. 1 quantum superius est -itum. CHART. Rhen. med. I 42 p. 49,21sq. defensor dixit: ... Leodegarius ... ad recitandum accipiat *(sc. epistolam),* et gesta -endi accepit et relegit ...; et gestum -ere iubeatur. CONST. imp. I 178 hanc ... legem *(sc. privilegium scholasticum)* inter imperiales constituciones ... -i iubemus *(sc. Fridericus I.). saepe.* **c** *astron.:* BEDA temp. rat. 20,32 propter embolismum, qui in Martio mense -itur, XXVII probatur *luna kl. Maiarum* existere. 43,54 eo anno, quo saltus -endus est *(sc. lunae),* hoc est ultimo circuli decemnovenalis. CARM. de conc. mens. 42,3 propter lunę saltum unus *(sc. numerus)* semper additur, qui paulatim cumulatus ceteris -itur. *ibid. al.* **d** *mus.:* AUREL. REOM. mus. 9,4 quanto ... maior est vocis concentus, eo plures inscribuntur sillabe, ut in autentu proto ... sex -untur sillabe.

II *intrans.:* **A** *inire – eingehen (in):* DIPL. Zwent. 14 p. 43,14 aeternae nos -ere felicitati procul dubio confidimus. **B** *? per confusionem c.* inhaerere *i. q. adhaerere – anhaften:* MAURUS progn. 22 p. 37[a],30 viscosum *(sc. sputum est)* per siccitatem -entem. 28 p. 41[b],53sqq. si in pulmone sonuerit: propter frigiditatem mortificantem vel siccitatem -entem nequicquam exierit malum, unde declaratur vigor siccitatis -entis, quando fit malus sonus in fine vite, qui dicitur oresinon.

2. insero, -sevi, -situm, -ere. *usu refl.: l. 59. partic. perf. usu adi.: l. 71.* **1** *proprie:* **a** *conserere – bepflanzen:* CHART. Rhen. inf. I 402 (a. 1160) agrum ei *(ministeriali)* aliquantis -tum quercubus ... concessimus *(sc. abbas).* REGISTR. Geisenf. 47 pomeriator ... pomerium debet circumsepire et -ere arboribus tempore suo. **b** *immittere – ein-, aufpfropfen (alleg.: l. 59):* DHUODA lib. man. 5,1,137 ad talem ... arborem *(i. Christum)* te ortor -ere, fili. ALBERT. M. animal. 5,3 quaedam *(arbores)* ... oriuntur ex aliis diversis ab ipsis ..., quando aut ex putredine earum nascuntur aut etiam ipsis -untur. *v. et p. 2007,55.* **2** *translate:* **a** *serendo indere – reihend einfügen, auflisten:* DIPL. Karoli M. 235 p. 325,18 (c. 882; spur.) apollogeticum ... pontifex habebat, in quo ... res ... ecclesiae per singula loca et vocabula terminique et confinia -ta erant (*inde* DIPL. Heinr. II. 478 p. 609,3). **b** *imbuere, inculcare – eingeben, einprägen, einschärfen:* WILLIB. Bonif. 5 p. 23,2 in Thyringea iuxta -tum sibi mandatum apostolici pontificis ... principes verbis spiritalibus affatus est. ARBEO Corb. 1 coepit ... sacras -ere pectori leges. **c** *imponere – auferlegen, geben:* LAMB. TUIT. Herib. 1,2 p. 142,9 domus tota ... -tum nomen Heriberti ingeminando concelebrat.

[Orth-Müller]

adi. **insitus,** -a, -um. **1** *innatus, ingeneratus – angeboren:* WALAHFR. carm. 14,9,2 quam *(carnem)* ni sollicitus malis exarmaveris -is. **2** *intus situs – gelegen, darin befindlich (an, bei):* GLOSS. med. p. 76,1 fit *tumor* ... ex glutinoso ... humore, quod confluendo ita membris indigitur, ut -us locis, ubi consederit, unum esse videatur. CHART. Bund. 680 p. 169,20 colle quodam excepto, qui -us est ipsi possessioni.

3. *?* **insero,** -are. (in- *et* serare) *reserare – aufschließen:* VITA Liutw. 18 caecorum illuminantur orbes, surdae -antur aures.

[4. insero *v.* dissentio. *adde ad vol. III. p. 799,40:* ALFAN. premn. phys. 2,99 p. 47 hi ... maxime a Platone circa doctrinam hanc ⌊inserti sunt⌋ (*ed., ex* insertis *corr. P2; corrupt., ut vid.;* dissentiunt *ci.; PG 40,581*[B] διηνέχθησαν).]

inserpo, -ere. *intro serpere, irrepere – hineinkriechen, -schleichen (in):* FROUM. carm. 8,6 per suras -unt frigora venas. THEOD. AMORB. comm. p. 10,24 non ... monachis ... permittitur gentilium libros vel discere vel docere, quia ipsa verborum alta vis -it fibras cordis. CHART. Aschaff. 26 p. 115,9 rerum personarumque variatione humanas actiones plerumque -ens caliginiosa oblivio demolitur. EKKEB. SCHON. opusc. 6 p. 287,12 salve serate paradise, cui -ere nunquam presumpsit callidus Eve seductor.

1. *inserro, -are. (in *et* serra) *refl. i. q. serratim coniungi – sich verzahnen, ineinandergreifen:* ALBERT. M. animal. 4,25 dentes ... sunt in pede dextro *(sc. cancri fluvialis)*, in dicta extremitate forficis [sunt] parvi, acuti, diversi -rrantes se ad invicem.

2. inserro *v.* 1. insero.

***insertibilis,** -e. (in- *et* serere) *qui seri non potest, innumerabilis – nicht aufreihbar, unzählig:* TRANSL. Eug. Tolet. add. prol. p. 280,4 -bus ob copiam numerositatis illos *(sanctos)* mirifice glorificat *(sc. Deus)* ostentationibus.

1. insertio, -onis *f.* *actio inserendi, immissio – das Einschieben, -fügen, Einfügung:* **1** *corpor.:* **a** *in univ.:* **α** *gener.:* BEDA temp. rat. 20,30 sunt ... anni tres circuli decemnovenalis, in quibus idem argumentum stabilitatem sui tenoris conservare nequeat: octavus videlicet, undecimus, et nonus decimus – cui causam nutandi varia facit ac dispersa per annum embolismorum -o. **β** *publ. et iur.:* CHART. Austr. sup. II 390 p. 365,24 (a. 1269) presenti scripto iura premissa ... per -em privilegii ab illustri duce Friderico concessi declarare volumus. **γ** *anat.:* ALBERT. M. animal. quaest. 12,20 p. 237,78 quae *(animalia)* habent carnem duram vel corium durum et spinosum propter -em pennarum. WILH. SALIC. chirurg. 3,17 p. 347[D] tertius *(sc. modus continuationis ossis cum osse)* est -o ossis in osse, sicut costae in ossibus pectoris inseruntur. **b** *actio associandi – das Beigesellen:* HERM. SANGALL. Wibor. 1,15 p. 150,8 rescitum habeo *(sc. Cilia)* vestrum *(sc. episcopi)* iter Linthaugiam; eo loci ... consiliarer eius -em (*antea:* inserere ... choro sanctimonialium). **c** *insitio – das Aufpfropfen:* ALBERT. M. metaph. 13,1,3 p. 585,3 'aliquando' fit diversum, sicut fiunt diversa -e *(ed.*; in sitione, in sinone, incisione *codd.)*, quando 'non de more plantata' sunt, sicut quando diversi generis planta inseritur in aliam. *v. et p. 2027,43.* **d** *innodatio – Verknotung:* ODO GLANN. Maur. 30 qui *(nauclerus)* cum adminiculo dexterae manus triplicem ipsius laquei -em enodare conaretur. **2** *incorpor. i. q. actio indendi – das Eingeben:* ALBERT. M. bon. 529 p. 276,69 -o iuris naturalis in corde humano est opus divinum. p. 276,73 -o ... est obligans ad completionem eius, quod dictat ius naturale. *expressius fere i. q. ingenium – Veranlagung:* ANNAL. Mett. a. 688 p. 3,13 ut non solum naturali -e, ... sed etiam divina inspiratione virtutum sibi *(Pippino)* omnium fontes a cunctis ... populis ... patentes esse crederentur.

2. *insertio *v.* inserto.

***insertive** *adv.* *se infigendo – sich einfügend:* WILH. SALIC. chirurg. 4,2 p. 27,4 intrat *focile* minus in *(J,* vel *ed.)* maius quasi -e et habet unum focilium additamentum in loco, ubi coniungitur cum ossibus rasetae. 4,5 p. 39,17 super genu ... ordinantur ossa cruris ... et contiguantur secundum longitudinem usque ad calcaneum quasi -e et vocantur duo focilia cruris *(cf. comm. ed. p. 59).*

inserto, -avi, -are *vel* ***insertio,** -ire. **1** *imponere – hineinstecken, -schieben:* WALTHARIUS 1389 ⌊vulnigeram clipeo -averat⌋ (in vulnigeram clipeum mox posuit *V*) ulnam. **2** *inserere – einfügen:* ACTA reg. Burgund. 29 (a. 943) subtus fidelium nostrorum nomina iussimus *(sc. Konradus)* -ire.

insertor, -oris *m.* *qui inserit – einer der einfügt:* TRACT. de schism. (MG Lib. Lit. III. p. 127,8) omnis canonica scriptura contra fures et mendaciorum -es ... signata est *(spectat ad Vulg. apoc. 22,18sq.).*

***insertura,** -ae *f.* (in *et* sarcire, *fort. per contam. c.* inserere, insertio *sim.)* *actio sarciendi – das Flicken:* WOLFHARD. Waldb. 3,6 p. 276,27 verene ... tam fatuam me *(feminam)* esse consideras *(sc. Asnia)*, ut necessario nendi opere derelicto tui panniculi -am accipiam (*antea:* pannum ... ad sarciendum ... tolle).

***inservilitas,** -atis *f.* (in- *et* servilis) *servorum inopia – Mangel an Sklaven:* ALBERT. M. pol. 6,6 p. 615[b],2 'egenis ... necesse', supple: est, 'uti mulieribus et pueris ... propter -em (*p. 1323*[a]*,6* ἀδουλίαν)'.

1. inservio, -iturum, -ire. *pendet* ad: *l. 51.53.* *usu absol.: l. 26.30.*

deservire, famulari – dienen, zu Diensten sein: **1** *de hominibus:* **a** *strictius:* **α** *in univ.:* DIPL. Heinr. III. (Elsaß-Lothring. Jb. 19. p. 203,5) ut hebdomadarii in ... monasterio -turi pro labore victum et vestitum recipiant. DIPL. Conr. III. 138 p. 249,17 equitas iusticie et regni auctoritas nos ammonent ... eorum vota, qui nobis et regno fideliter -unt, modis omnibus promovere. TRAD. Ratisb. 835 p. 402,1 ut absque censu annuo cuilibet officio ab abbate monasterii destinatus -at *servus. al.* *in imag.:* HRABAN. epist. 57 p. 515,22 ne ... fastidio potius quam delectationi -rem. **β** *de cultu, servitio Dei:* HRABAN. carm. 4,3,28 tempus ... aptum est ... Christo -ire Deo. TRAD. Brixin. 47 tradidit quidam nobilis nomine Rihheri partem communionis ... ad usum clericorum Sancto Georgio -entium. *al.* **b** *latius:* **α** *deditum esse, operam dare – ergeben sein, nachgehen:* ALCUIN. epist. 114 p. 169,12 more illorum, qui libros legant, qui cantilene -ant *eqs.* HEITO Wett. 7 sacerdotum ... maxima pars ... palatinis curis -endo ... questum putant esse pietatem. REGINO chron. a. 755 cum venationibus -ret *rex* (venationem fecit ANNAL. Lauriss.). OTTO FRISING. chron. 6,20 p. 284,10 ut vel nulli vel pauci ... ex ea *(posteritate Skirensi)* inveniantur, quin ... furtis et latrociniis -entes (servientes *var. l.*) miseram vitam mendicando transigant. HERM. IUD. conv. 2 p. 72,15 omnes Iudei negotiationi -unt. *saepe.* **β** *? interesse – ? teilnehmen:* WILH. HIRS. const. 2,45 p. 234,8 qui *(fratres)* processioni -unt, ordinate stant ante gradum versis vultibus ad conventum. **2** *de rebus i. q. usui esse, adhiberi – zur Verwendung stehen:* EGILM. epist. 3 p. 360,7 ut decimarum ... non nisi quarta pars ad Osnaburgensem ecclesiam ... -at. DIPL. Otton. II. 78 p. 94,37 haec ... prelibata ... ad ... monasterium perpetuo nec non abbatissae consororibusque spiritalibus ... -ant.

2. *inservio, -ivi, -ire. (in *et* servus) *in servitutem redigere – verknechten (usu publ. et iur.):* LEX Ribv. 60,3 si ... defensaverit (d. se *var. l.*) *libertus*, liber permaneat, et ille, qui eum voluit -ire, ... culpabilis iudicetur. LEX Baiuv. 7,5 ut nullum liberum sine mortali crimine liceat -ire; ... qui contra hoc praeceptum fecerit, ... cum XL soldis conponat illi homini, quem contra legem -vit. FORM. Augiens. B 41 qui contra hanc firmitatem ... eos *(sc. feminam et infantes)* -ire voluerit *eqs. al.*

inservo, -are. *custodire, observare – achtgeben (auf), bewahren:* ARNULF. delic. 43 custos omnimoda cor -bis *(sc. filius)* opella.

insessio, -onis *f.* *confunditur c.* infessio: *l. 70.* *actio insidendi – das Sich-Niederlassen (auf, in):* CONSUET. Rod. 136,18 cellerarius ... cum aliis ... percipiunt cibum scillę pulsatione, generalium suorum benedictione, locorum propriorum -e (infessione *var. l.*). *theol.:* ALBERT. M. summ. theol. II 10,39,1,3 p. 446[b],8 tertium est adeptio amati ab amante: et quietissima -o amati in amante et penes hoc accipitur tertius ordo

[Orth-Müller]

(sc. thronorum). 10,39,2,1 p. 453[b],29 frui tranquillitate pacis ... convenit thronis secundum tranquillitatem divinae -is et quietis.

insessor, -oris *m.* *qui insidet, sessor – einer der auf etwas sitzt:* **1** *gener. i. q. eques – Reiter:* FUND. Schild. 16 terrificatus vero -em de sella excussum precipitavit *equus.* *in imag. ('einer der auf etwas herumreitet'):* GERHOH. psalm. 32,17 p. 140,10 vere fallax *(sc. equus, i. superba opinio)*, nam huius opinionis -r non salvabitur in hac virtute. **2** *publ., iur., eccl.:* **a** *qui tenet – Inhaber:* EPIST. August. (NArch. 6. 1881. p. 629,20; a. 1104/6) domno H<erimanno> cathedre pontificalis ecclesie Augustensis -i *eqs.* **b** *inquilinus – zinspflichtiger Pächter, Landsasse (de re v. Dt. Rechtswb. VIII. p. 574sqq. s. v. 'Landsasse'):* REGISTR. Teg. p. 232,32 curia domini Meingati, cuius -r est Siboto. NECROL. III. Nov. 6 p. 168 cuius *(curiae in Ridein)* -r dicitur Plaser.

***insetetum,** -i *n.* *(ital.* insetare; *v. Battaglia, Dizionario. VIII. p. 109[C])* *locus ubi insitae arbores crescunt – Anpflanzung veredelter Bäume:* CHART. Ital. Ficker 35 p. 52,38 (a. 988) curtes, ortalis, arbusta, castanieta, -a, quercieta.

insevio *v.* insaevio.

1. insibilo, -avi, -are. *insusurrare – einzischeln, einflüstern:* HINCM. epist. 37[b] p. 16,25 quae per os serpentinum et lubricum -are auditis *(sc. filii sanctae sedis)*. THIETM. chron. 7,47 -ante hoc per uxorem suam *(sc. Wigmanni)* antiquo serpente, ut *eqs.* TUTO opusc. 3,3 p. 114,19 hic *(iudex)* ... per singulos fratrum illa biformi serpentis vel leonis specie vicissim utitur, modo seductoria -ans blandimenta, modo autem terribiles irrugiens minas. *al.*

[**2. insibilo** *v.* infibulo. *adde ad p. 1805,2:* **infibulo,** -are. *fibulis coniungere – mit Nadeln zusammenheften, verklammern:* AESCULAPIUS 43 p. 73,21 quod si fistulaverit *(sc. orificium)*, ⌞infibulandum erit⌟ *(ci.,* insibilandum erit *ed.*; *Gariopont. pass. 3,29* si ... fistulaverit, infilandum erit aut incidendum) aut iniiciendum, sicut in chirrurgicis scripsimus.]

insideo, (-sedi, -sessum), -ere *vel* **insido,** -sedi, -sessum, -ere. *script. et form.:* *praes.:* infi- *(per errorem ed., ut vid.)*: *p. 2010,20.* -sed-: *p. 2010,19. 24. al.* -di(o): *l. 47.* *inf. perf.* -sidisse: EPIST. Ratisb. 31 p. 367,22. *partic. praes. usu subst.: p. 2010,20.* *confunditur c.:* incedere: *p. 2010,54.* incidere: *l. 58.*

I *considere, sedendo tenere – sich setzen (in, auf), sich niederlassen (in, auf), einnehmen:* **A** *proprie:* **1** *strictius:* **a** *de hominibus:* WALTH. SPIR. Christoph. II 3,108 tribunal -sedit *(sc. rex).* CONSUET. Trev. 31 illis *(fratribus)* ... refectorium ingressis propriisque, ut capitis inclinationem <fecerunt>, -sidiunt locis. LAMB. HERS. annal. a. 1071 p. 123,19 laboribus exhaustum ... parvissimo terrarum angulo -sedisse *(sc. Růdbertum)*. CONRAD. HIRS. mund. cont. 420 quos scimus felici naufragio mundi pompis renuntiasse, cernimus ... retrogradis gressibus rursus volutabro suo -sedisse. **b** *de animalibus:* REGINO chron. a. 873 p. 105,14 ubi duces *(sc. locustarum)* pridie venerant, -sidebant *locustae* nec a loco occupato movebantur. FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 109,5 quando per volatum suum intendunt tendere aliquo ad -sidendum, tenent *aves* alas expensas, nec movent eas, ut melius -sidant. ALBERT. M. meteor. 4,4,3 p. 293,42 quod ... sic lacrimae et resinae coagulantur, signum est, quod animalia primo ... -sidentia (incidentia *var. l.*) lacrimae *(sc. arborum)*, cum tenuis est, subtili educto inviscantur et adhaerent. animal. 5,23 quae *(muscae)* animalibus et stercoribus -sident. 8,153 quando evolat apis, non multum attendit diversitatem florum ..., sed -sidet uni cuicumque. *ibid. al.* *de falconibus praedam venantibus ('schlagen'):* ALBERT. M. animal. 23,53 hic falco praecipue docendo, ne in aqua praedae -sideat, quia ... laedi posset in aqua. **c** *de rebus:* VITA Phil. Cell. 8 accidit ..., ut ... modica scintilla de igne in femoralia illius ... viri ⌞-sideret et ardere⌟ (-sidens ardere *3*) inciperet. ECBASIS capt. 476 aspera ... pellis -sedit cruribus istis (*cf. Hor. carm. 2,20,9* residunt c. asperae pelles). VITA Paulin. Trev. 16 fractis catenis sarcophagum *(sc. in cryptae medio pendens)* non altius terrae -sedit. *de argento vivo:* PS. AVIC. tinct. 1 p. 627[a],28 cui -sidet, firmiter adhaerebit. **2** *latius:* **a** *occupare – besetzen:* THANGM. Bernw. 35 Paternum, munitum valde castellum, -sedit *comes*. THIETM. chron. 7, 53 urbem Munnam ... intrans Baldricum ... occidit victorque -sedit *Bertoldus*. RAHEW. gest. app. a. 1169 p. 350,11 de Francia reversus fretus quibusdam de nobilioribus Romanis ... sedem Lateranensis patriarchii -sederat *Rolandus*. *al.* **b** *se constituere – sich aufstellen (usu alleg.):* VITA Liutb. 18 p. 23,11 adversariorum quam multis ac paene innumeris cuneis *(i. vitiis)* catervatim -sidunt providendum est exercitus. **B** *translate i. q. inveterascere, penetrare – sich festsetzen, eindringen (in):* RIMB. Anscar. 25 p. 54,34 ne aliqua menti tuae *(sc. viatoris)* super eo *(itinere)* -sideat (incideat, -sedeat *var. l.*) dubitatio, dicam tibi *eqs*. LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p. 236,9 virus ita penitus imis -sedisse visceribus, ut *eqs*. GESTA Ern. duc. II p. 356,14 numquam hoc pagani verbum -sidet animo tuo *(sc. ducis)*. *al.*

II *sedere (in), locum tenere – sitzen (in, auf):* **A** *proprie:* **1** *strictius:* **a** *de hominibus:* WALAHFR. Gall. 2,12 de equo, cui -sidebat (-sedebat *var. l.*), corruit *comes* (*sim.* GONZO Geng. 16 equi ... sibi -sidentes *[ci.;* infidentes *ed.]* ... excutiebant. HELM. chron. 67 p. 128,11 quos *[equos]* hostes -sidebant. *al.*). WALTH. SPIR. Christoph. I 6 levigatis ... membris a loco, cui -sidebat. GERH. AUGUST. Udalr. 1,17 l. 36 quid mirum, si navis onusta eo -sedente (-sidente *var. l.*) mergi non potuit. *al.* *spectat ad regendum:* VITA Mathild. I 5 p. 122,5 post ... mortem Heinrici regis Ottone ... regni thronum -sidente. **b** *de vestimentis, cute sim.:* EKKEH. IV. cas. 58 p. 128,7 mi sodes care, quam decenter tibi clippei fascia -sidet. 89 p. 182,24 nemini unquam ... Benedicti cuculla decentius -sederat *(sc. quam Ekkehardo II.)*. LIGURINUS 8,279 cutis arida membris -sidet. **c** *de visceribus:* VITA Deic. 19 idem membrum, quod famulo Dei praecidi iussit *Vueisharius*, mox illi in tumorem versum est, ita ut omnia viscera eius in eumdem locum violenter -siderent. ALBERT. M. animal. 1,551 versus ... dorsum dilatatur, ut melius dorso et commodius adaptetur et -sideat *stomachus*. **2** *latius:* **a** *habitare, obtinere – bewohnen, innehaben:* **α** *gener.:* RUOTG. Brun. 24 p. 25,7 cui *(Galliae)* iam olim nobilis Francorum populus -sedit. VITA Mathild. I 15 huic *(Ottoni regi)* palacium -sidenti legati ... matrem ipsius obisse nunciarunt. GOZECH. epist. 12 l. 272 locum vel -sessum vel mutatum sapienti nichil obesse. ANNALISTA SAXO a. 1123 p. 576,5 qui *(Liuderus dux)* castrum non longe positum Blankenburch tunc -sedit. **β** *publ. et iur.:* DIPL. Otton. I. 33 nos ... cuidam ... vassallo ... X hobas dominicales, quas pridem aurarii -sederant, ... in proprietatem donavimus. DIPL. Conr. II. 194 ego ... episcopus ... mercatoribus ... id dono concessi, ut, que septa cum areis quisque -sederit, ... sine censu possideat. TRAD. Werd. 105 p. 8,13 Adalvvardus ... servitorem suum Azelinum ... una cum fundo, quem -sedit ..., monasterio ... donavit. *al.* **b** *praeesse, praesidere – vorstehen, leiten:* ANNAL. Quedl. a. 997 p. 497,12 se elevavit *Iohannes* super se, ut ... beati Petri apostoli sedem ... fornicando potius caccaret, quam venerando -sederet (incederet *var. l.*). WIPO gest. 1 p. 10,16 Wirzeburgensi ecclesiae -sedit Mazelinus. HAIMO BAMB. chron. 11 p. 471,12 ubi primum ... Petrus apostolus Rome pontificalem -sedit cathedram. **c** *assidere, praesentem esse – beisitzen, teilnehmen:* CHART. Stab. 129 p. 266,17 (a. 1095) testes sunt: Werizo iudex, Ingenulfus villicus ... et ceteri placito -sidentes. **B** *translate:* **1** *haerere (in) – sich beschäftigen (mit):* EPIST. Meginh. 1 p. 193,31 hortor *(sc. Meinhardus)*, ut Tusculanis tuis plurimus -sideas *(sc. aliquis in Colonia commorans)*. **2** *indulgere – anhängen, frönen:* HONOR. AUGUST. plag. (PL 172 p. 267[C]) hircis maxime inhaerent *cyniphes*, quia hi praecipue fetori libidinis -sident. **3** *deditum esse – ergeben sein, sich verschrieben haben:* WETT. Gall. 40 Pirhtilo causa orationis ad ecclesiam ... perrexit, cum quo et idem Willimar eidem devotato -sidens ... advenit. **4** *iunctura* cordi -ere *i. q. curae esse – am Herzen liegen:* CHART. Westph. V 707 (epist. papae; a. 1277) cum ... huiusmodi negotium specialiter -sideat cordi nostro *eqs*.

insidiae, -arum *f. vel raro (e. g. p. 2011,50)* **insidia,** -ae *f.*

[Orth-Müller]

abl.: *sg.* -e: ARBEO Corb. 21 p. 212,1. *pl.* -es: CHRON. Fred. 2,41. *confunditur c.* invidia: *l.50.*

ἐνέδρα, *actio insidiandi – das Nachstellen, die Nachstellung:* **I** *strictius i. q. dolosa exspectatio ad aliquem aggrediendum, impetus insidiosus – das Auflauern, der Hinterhalt, hinterhältiger Überfall:* **A** *gener.:* **1** *in univ.:* EINH. Karol. 9 p. 12,11sq. Wascones in summi montis vertice positis -is – est enim locus . . . -is ponendis oportunus – extremam impedimentorum partem . . . in subiectam vallem deiciunt. ANNAL. Fuld. II a. 871 p. 75,4 adversarii . . . quendam locum vallo . . . circumdederunt iter angustum in ipso aditu facientes ad -as scilicet illorum, qui terminos observabant. WALTHARIUS 1128 -is . . . locum circumspexere *(sc. Hagano et alii)* sat aptum. *saepe. meton. i. q. insidiator – einer, der im Hinterhalt liegt, auflauert, nachstellt:* FROUM. carm. 20,33 nullus ab adversis nos petit -is. ALBERT. AQUENS. hist. 3,55 p. 226,5 -e comitis Reimundi . . . surrexerunt ad auxilium sociorum . . . contendentes. HELM. chron. 87 p. 171,24 -ae . . . Slavorum festinantes, ut preriperent pontem, impediti sunt fossa. *al.* **2** *actio consectandi – das Fahnden:* CHART. Carniol. I 170 (a. 1161) inimicis . . . imperii, pseudocardinalibus per marchias Ungariae frequenter transeuntibus -as et captionem ordinavi *(sc. notarius imperialis).* **B** *publ. et iur.:* LEX Saxon. 23 qui homini ad ecclesiam . . . pergenti . . . -as posuerit eumque occiderit, capite puniatur. CAPIT. episc. I p. 158,5 homicidium si quis voluntarie et per -as fecerit, iugi se poenitentiae submittat. CHART. Berg. Magd. 71 p. 50,20 totum illud ius, quod ad burcgravium pertinet in raptu, in effusione sanguinis et in -is et in irruptione, que noth, bluthrust, lage, heimsuke vulgariter apellantur. CHART. Rhen. inf. II 696 p. 407,23 quicumque vim alicui intulerit seu -as posuerit, que vulgo wegelage dicuntur. *al.* *meton. ('Falle'):* LEG. Wisig. 8,4,23 is, qui feris -as (insidiatur *var. l.*) vel laqueos preparavit.

II *latius:* **A** *gener.:* **1** *subdolum consilium, machinatio, coniuratio – Hinterlist, Tücke, hinterlistiger Anschlag, Machenschaft, Intrige, Verschwörung:* **a** *hominum:* CONC. Karol. A 61,2 p. 800,11 exortae sunt inter principes irae, rixae, dissensiones atque -ae. NOTKER BALB. gest. 2,11 p. 68,4 ad . . . superandas omnes inimicorum -as . . . incomparabili vivacitate pollebat *imperator.* THIETM. chron. 8,34 fidei simulatores occultis resistere -is . . . nituntur. BERTH. chron. B a. 1071 p. 212,3 Heinricus rex multas -as a Saxonibus passus. VITA Heinr. IV. 5 p. 21,1 quis . . . tam potens, qui hoste careat aut qui hostiles -as non metuat. OTTO FRISING. gest. 2,40 p. 149,18 quis a proprio cliente has suo principi . . . necti crederet -as. *persaepe. meton. i. q. machinae bellicae – Kriegsgerät:* IOH. CODAGN. annal. a. 1216 p. 55,8 cum Mediolanenses et Placentini cum scalis innumerabilibus et aliis -is armati . . . circa castrum Siuriasci starent. **b** *diaboli:* VITAE abb. Acaun. 3 (MGMer. VII p. 332,5) antiqui hostis -a (invidia *var. l.*). CAPIT. episc. I p. 189,16 ut caveant *(sc. subditi)* ab -is diaboli. OTLOH. prov. S 47 satanae -as evadere non est volentis neque currentis, sed miserentis Dei. *al.* **2** *dolus, fraus – Betrug, Täuschung:* CHART. Friburg. 92 (a. 1246) ne . . . presens scriptum possit in posterum cuiusquam -is perturbari *eqs.* **B** *publ. et iur. i. q. calumnia, periculum – böswillige Deutung, Auslegung, 'Gefahr' (de re v. HRG II. p. 383sq. s. v. 'Insidia verborum'):* CHART. Naumb. I 210 p. 188,37 (a. 1152) si quis eorum *(sc. qui de terra Hollanth sunt)* iuramento se expurgare voluerit, nulla occasione impediatur, nullis verborum -is capiatur. CHART. Hamb. 260 p. 235,3 iuramentum ante iudicem secularem facient *emptores* sine -is verborum, quod teutonice vare dicitur (*item* 332 p. 291,11. CHART. Brem. 92 p. 107,20).

***insidiamentum,** -i *n.* *insidiae, machinatio – Nachstellung, üble Machenschaft:* FRUL. Leod. 1,1 (MGMer. V p. 358,1) dignum . . . existimavi dicere . . ., quanta subdoli Hebroini -a (machinamenta *var. l.*) perpessus sit.

insidiatio, -onis *f.* *actio insidiandi, machinatio – das Nachstellen, Nachstellung:* CAPIT. reg. Franc. 215,6 concessas . . . petitiones vestras *(sc. fidelium)* consideravimus . . . ea, quae ad nos iam pridem pervenerunt, ad resecandas malorum -es (insidiatores *cod.*) iisdem adiungere capitulis. ALBERT. M. summ. theol. II 7,28,1 p. 305[a],35 dicitur 'tentatio' strictissime actus daemonis, observatio diaboli et -o . . ., quia tota die continue instat ad hominis deceptionem.

***insidiativus,** -a, -um. *ad insidias pertinens – den Hinterhalt betreffend:* ALBERT. M. eth. II 1,3,11 p. 44[a],22 sub militari *(sc. doctrina)* . . . hostium exspectativa, proditiva, -a *(sc. facultas)* . . . et caetera huiusmodi ordinantur.

insidiator, -oris *m.* *qui insidiatur – einer der nachstellt, (auf)lauert:* **1** *strictius:* **a** *in univ. (per compar.: l. 11):* BALTH. Fridol. 20 sciscitantes *(sc. plebs insulae)* ab eo, cur . . . eandem esset ausus insulam ingredi, ibique quasi -r pecorum luporum more vagari. HIST. de exp. Frid. imp. p. 31,9 imperator . . . respondit contra falsos christianos -es peregrinorum Christi . . . se armari et viam ferro cum suis facturum. ALBERT. M. animal. 23,31 licet . . . inibi *(sc. Persidis regione)* perraro inveniatur *caladrion avis*, eo quod multos habeat -es. animal. quaest. 1,33 p. 100,35sqq. est *mobilitas oculorum* signum inconstantiae et -is transeuntis ab imaginatione ad imaginationem secundum Avicennam, et sunt -es et praedones. *usu attrib.:* RANGER. Anselm. 6253 Gregorii sicarius -r. **b** *in iunctura* stratae -r *i. q. viarum obsessor – Wegelagerer:* CHART. Bern. I 5,131 p. 522,18 (s. XIII.) aliquis latro, proditor vel homicida vel strate -r publicus. **2** *latius:* **a** *qui appetit, intendit – einer der trachtet nach, bedroht:* **α** *in univ.:* CHART. Laus. 276 p. 249,27 (dipl.; a. 1009/10) quousque v i t e r e g n i q u e nostri *(sc. Ruodolphi III. regis)* -r . . ., quidquid in regno nostro habere visus est, legibus amisit *Tuto* (MAGNUS chron. a. 1180. *sim.* VITA Heinr. IV. 1 p. 9,21 potentiae vitaeque. GESTA Ern. duc. I 1,204 vite ac honoris *al.*). HELM. chron. 33 p. 65,19 Gregorium et ceteros -es honoris sui sicut infestos habuit *Heinricus rex. al.* **β** *dolosus machinator, coniurator – Intrigant, Verschwörer:* NOTKER. BALB. gest. 2,12 p. 74,9 cunctos . . . -es suos de medio viventium auferens. VITA Heinr. IV. 9 p. 30,27 hostes esse, non amicos, -es, non consiliatores. CHRON. Pol. 2,16 p. 79,20 ambobus . . . fratribus infestus -r existebat *Zetheus.* **γ** *adversarius, aemulus, inimicus – Widersacher, Rivale, Feind:* DIPL. Karoli III. 186 p. 312,18 contra hostes nostros et -es ac devastatores regni. OTTO FRISING. gest. 2,45 p. 153,7 non reputat *Verona* suos cives maiestatis tuae -es. *al.* *de diabolo:* RUD. FULD. Leob. 12 p. 127,3 ad alia se callidus -r argumenta convertit. THIETM. chron. 4,67 diabolus, -r noster callidus. CHART. Mog. A II 257 (cod. W) misericordia Dei te *(sc. episcopum)* protegat, ita ne antiquus -r te decipiat. **b** *qui (in oratione) insidias adhibet – einer der (in der Rede) heimliche Kunstgriffe anwendet (spectat ad Cic. orat. 170):* ANSELM. MOG. Adalb. 719 neque rethoricam renuens, Ciceronis amicam, rethor et orator, defensor et -r . . . esse laborabat.

insidiatrix, -icis *f.* *quae insidiatur – eine die nachstellt, Nachstellerin:* **1** *de anim.:* **a** *strictius:* THEOD. AMORB. comm. p. 17,22 ponamus . . . araneam -em esse muscarum, que contextis retibus suis . . . in iuncturis parietum manet. **b** *latius i. q. dolosa machinatrix – Verschwörerin:* REGINO syn. caus. 2,117 si qua mulier mortem viri sui cum aliis consiliata est, . . . ille vir potest . . . ipsam uxorem dimittere . . .; ipsa autem -x . . . absque spe coniugii maneat. **2** *de rebus:* CHART. Onold. 30 (a. 1179) humanis . . . actibus -x adest oblivio. CHART. Wirt. 508 p. 328,18 ut scrupulosa lis, veri -x, nequeat hanc nostre confirmationis paginam in eaque expressa in errorem precipitare. ALBERT. M. eth. II 7,1,9 p. 486[b],23sqq. iracundus . . . non est insidiator, neque ira -x . . .; concupiscentia autem . . . -x est. *usu attrib.:* PETR. DAM. epist. 31 p. 301,29 nonne haec *(sc. poenitentia non gravis)* est -x tendicula pereuntium? GREG. IX. registr. 806,2 eis *(praelatis)* venientibus honorifice ac secure ante faciem ipsorum -x adversitas non audeat comparere.

1. insidio *v.* insidior. **2. insidio** *v.* insideo.

insidior, -atus sum, -ari *vel rarius* **insidio,** -are. *pendet inf.: p.2013,45. partic. praes. usu subst. p.2013,2.*

insidias parare – nachstellen: **I** *strictius i. q. in insidiis exspectare, ex insidiis aggredi – (auf)lauern, aus dem Hinterhalt angreifen:* **A** *in univ.:* **1** *gener.:* ALFAN. premn. phys. 2,108 p. 49 omnis . . . lepus timet similiter et omnis lupus similiter -atur (*PG 40,588A* πανουργεῖ). ANNAL. Xant. a. 870

[Orth-Müller]

quasi lupus gregi -ans . . . evectu navali Coloniam venit *Guntharius.* THIETM. chron. 2,23 p. 68,4 -cium (insiandicium *var. l.*) laqueos . . . securus evasit *Otto*. HIST. peregr. p. 147,5 qui *(exercitus Cumanorum et Graecorum)* armigeris peregrinorum -antes cottidie neci illorum invigilabant. ALBERT. M. animal. 2,32 serpens cornutus . . . dicitur in semitis et viis -ari ungulis equorum et veneno prosternere equos. *al. v. et p.2011,32. de diabolo:* WALAHFR. Wett. 219 ille feroxque rapaxque . . . finibus -ans fundo te tinguit Averni. **2** *iur.:* LEG. Wisig. 6,5,12 p. 277,20 quecumque . . . persona ingenua propter furti rapacitatem in itinere vel in domo positum quemquam -ans occidisse detegitur, homicida continuo pro homicidio puniatur. FORM. Turon. 30 p. 152,28 si quis ad rapinam faciendam adgreditur aut iter agentem -verit *eqs*. DIPL. Loth. I. 137 p. 308,24 si quelibet extranea persona eius -ando servum interemerit, freda . . . ad eius perenni iure cedant partem. **B** *c. sensu venandi:* CHRON. Thietm. 4,31 hunc *(imperatorem)* per devia <sequens> *Ansfridus* quasi delectacionis causa aviculis i-ando. ALBERT. M. animal. 7,79 magna animalia, sicut cetus et balaena, . . . sunt . . . rara, quae -antur . . . piscibus. 8,19 unum *(sc. genus hyrundinum)* . . . -atur muscis et apibus, aliud autem . . . -atur bibionibus. *ibid. al.* **C** *consectari – fahnden (nach), verfolgen:* CONVERS. Afrae 4 ostenderunt se mihi, qui . . . -ti fuerant, ut exeuntes tenerent et occiderent eos.

II *latius:* **A** *in univ.:* DHUODA lib. man. 3,3,40 -tus est *Ioseph*, accusatus est propter obedientiam paternam. RHYTHMIMACH. 14,57 qualiter etiam singuli numeri, dum contrariis -antur *eqs*. THIETM. chron. 8,16 multis hominibus a . . . vexacione hostium laborantibus subvenire studui *(sc. Thietmarus)* et propter hoc ad -andum mihi eosdem accendi. *al.* **B** *fallacias componere – intrigieren (gegen):* RIMB. Anscar. 13 p. 35,13 omnem . . . his sanctis studiis piissimi imperatoris -antem anathematis mucrone percussit. HELM. chron. 103 p. 203,10 Reinoldus Coloniensis archiepiscopus . . . -tus est duci, facie quidem absens . . ., sed totus consilio expugnacioni ducis intentus. EPIST. Hild. 143,52 ut inimici mei et vestri, qui nobis -antur, de concordia nostra tristentur. CHART. Hamb. 320 ut nullus . . . in aliquo iudicio vel placito publico vel privato -ari debeat littonibus . . . ecclesiae. ALBERT. M. nat. bon. 308 p. 111,5sqq. dicendum, quid maxime -etur . . . virginitati . . .; sed quid specialiter -etur virginibus, hoc *eqs*. **C** *iunctura* vitam -are *i. q. necem parare – nach dem Leben trachten:* ARBEO Corb. 29 veneno episcopi vitam -are conabatur *ducissa*. **D** *(insidiose) intendere – hinterlistig planen:* COD. Karol. 48 p. 566,25 nos *(sc. papam)* interficere -bant *(sc. coniuratores)*. **E** *machinari – erdenken, in Schilde führen:* LIBER hist. Franc. 23 p. 278,15 dicens *Chlodchildis*, quanta mala super ipsam -retur propter catholicam fidem. **F** *(insidiis) opprimere, minari – (durch hinterlistige Machenschaften, Intrigen) bedrängen, bedrohen:* CONC. Karol. A 16[A],4 de pugna duorum, quod wehadinc vocatur, ut prius non sortiantur, quam parati sint, ne forte carminibus vel machinis diabolicis vel magicis artibus -antur (-entur *V1*).

adi. **insidiatus,** -a, -um. *insidiosus – heimtückisch, gefährlich:* GESTA Alber. 32 rege furente mandatum multis eius de funere mortis; quod multis gratum fuit et satis -um Romam pergenti seu per regnum gradienti.

adv. **insidianter.** **1** *insidias ponendo – durch das Stellen von Fallen:* GODEFR. VIT. panth. 28 p. 233,16 invenere *legati* ducem . . . aucupis officio sua retia perficientem, ut modicas caperet -r aves. **2** *insidiose – hinterlistig, heimtückisch:* RAIN. GAND. Gisl. 13 (MGScript. XV p. 585,29; s. XI[1]) vix . . . potest effari, quot modis affligantur filii lucis a filiis noctis, immisericorditer persequendo, publice depraedando, -r tollendo.

insidiosus, -a, -um. *insidiis utens, dolosus – hinterhältig, heimtückisch:* BERTH. chron. B. a. 1078 p. 333,14 ille *(Heinricus rex)* eos *(Saxones)* . . . vecors et -us armata manu et impetu bellicoso imparatos invasit. ANSELM. HAV. dial. 1,10 p. 90,16 vae tibi, miser hypocrita, . . . odiose, -e. ANNAL. Rod. a. 1153 p. 722,53 capta est Ascalona *(sc. civitas)* a christianis . . . usque nunc semper peregrinis Ierosolimitani itineris existens -a. ALBERT. M. animal. 23,70 hoc *(sc. parvum)* falconum genus . . . capit carduellos, eo quod celerrimum est et -um. *al.*

adv. **insidiose.** *dolose, perfida mente – auf hinterhältige, arglistige Weise:* RIMB. Anscar. 17 p. 38,12 contigit . . . diabolico instinctu, ut populus Sueonum . . . Gauzbertum episcopum -e persequi coeperit. CHART. Mog. A I 451 p. 358,41 dum infirmitate valida Wormacie prerepti essemus *(sc. imperator)*, . . . crucem et lanceam nobis -e temptat *archiepiscopus* preripere. DIPL. Frid. II 693 p. 97,16 ut, si quid de bonis et pertinentiis eiusdem monasterii -e vel fraudulenter a nobis postulatum est, . . . in irritum omnino cedat. *al.*

insido *v.* insideo.

***insigillatio,** -onis *f.* *actio sigillum imprimendi – das Besiegeln:* CHART. Heinr. Leon. 96 p. 147,18 coadfirmata est . . . actio per nostri sigilli -em.

***insigillo,** -atum, -are. *partic. perf. usu adi.: l.17.* **1** *sigillum imprimere – besiegeln:* EPIST. Hildeg. 168,16 quicquid sibi *(Deo)* displicet in me . . ., tuis litteris -tis denuntiare mihi *(sc. praeposito)* digneris, obsecro. **2** *in sigillum facere – zum Siegel gestalten:* ALBERT. M. meteor. 4,3,19 p. 286,56 'minime' tenetur igne 'lapis, qui' dicitur 'carbunculus', quo '-antur' (*cf. p. 387[b],17* σφραγίς) anuli nobilium regum.

*? ***insigillum,** -i *n.* *signum, sigillum – Siegel:* CHART. Tirol. I 454 p. 249,36 (a. 1190/1200) -o sui signi inpresso et testibus subter notatis consolidavit *comes (sc. factum)*.

insigne, -is *vel raro (in schedulis nostris tantum in fontibus Italiae, e. g. l.63.64. p.2015,41)* **insignum,** -i *n.* *script. et form.:* -ing-: *p.2015,31.* *abl. pl.* -iis: *l.47.61.69. al.* *c. gen. explicativo e. g.: p.2015,26.48.56.*

signum – (Kenn-)Zeichen: **I** *c. sensu distinguendi ('Merkmal'):* **A** *corpor.:* **1** *in univ.:* WALTHARIUS 1401 -ia *(sc. vulnerum)* quemque notabant. **2** *(honoris, potestatis) ornamentum – (Ab-, Ehren-, Herrschafts-)Zeichen, Attribut, 'Insigne':* **a** *usu vario:* NOTKER. BALB. gest. 2,9 p. 63,2 venerunt . . . legatarii regis Afrorum deferentes leonem Marmaricum . . . cum . . . ceteris earundem regionum -bus. VITA Sev. Col. 19 pacis -ia praetulerunt *Aquitanici*. HROTSV. Gall. I 10,1 in introitu nostro proruunt Romani urbicolae, -ia laudum ferentes. CHART. Scheftl. 14 hec tria ecclesiastica -ia, videlicet baptismus, funeratio et decimatio, ad parrochiales ecclesias . . . pertinent. FUND. Walds. 2 (MGScript. XV p. 1089,34) non . . . novit miles principem, quia princeps -ia differencialia deposuerat. *saepe.* **b** *spectat ad potestates, honores saeculares:* **α** *regis, regni sim.:* ANNAL. Einh. a 768 Karlus et Carlomannus . . . reges creati et . . . -ia r e g n i susceperunt (HERM. AUGIENS. chron. a 1032. *saepe.* LAMB. HERSF. Lull. 5 p. 313,3 regiae dignitatis. *al.*). ANNAL. Fuld. II a. 840 p. 31,18 missis ei *(Lothario)* -iis r e g a l i b u s , hoc est sceptro imperii et corona (WIDUK. gest. 2,1 p. 65,14. BERNOLD. CONST. chron. a. 1088 p. 473,2. *saepe.* BERTH. chron. B a. 1077 p. 304,9 regiis. DIPL. Karoli M. 286 p. 429,38 [spur.]). CONR. MUR. clip. 2[b] Francus rex in lasurio flores liliorum ex auro prefert id habens -e decorum. *saepe.* *de chartis:* DIPL. Heinr. II. 8 p. 10,41 ut hoc verius credatur . . ., hoc regię immunitatis -e manu propria firmavimus (*sim.* 24 p. 27,21 r. potestatis -e. 26 r. maiestatis -e. *saepius. inde* DIPL. Conr. II. 31 p. 34,20 *al.*). **β** *civitatum sim.:* GESTA Camer. cont. I D 24 omnia communiae -ia fuerunt . . . exterminata. OTTO SANBLAS. chron. 27 legatos . . . -ia . . . civitatum cum clavibus aureis offerentes . . . suscepit *imperator*. **γ** *rei militaris ('Feldzeichen'):* OTTO MOR. hist. p. 46,4 obviam usque in campos de Salvaterra Mediolanensibus cum vexillis et aliis -iis levatis iverunt *Laudenses*. ROLAND. PATAV. chron. 5,23 se super illam apposuit *pica* hastam, qua Ecelini ferebatur -um. 10,5 p. 135,34 ordinavit *Ecelinus* sex acies militum sub certis -is et vexillis. **c** *spectat ad potestates, honores ecclesiae vel ordinem clericorum sim.:* NICOL. I. epist. 91 p. 522,3 omnia . . . -ia pontificatus recipiat *Ignatius patriarcha*. RUOTG. Brun. 28 corpus . . . religiosi et Deo digni sacerdotis . . . sepeliendum officii sui -ia non amisit. THANGM. Bernw. 28 p. 771,31 cardinalis presbiter Frithericus omnibus -iis apostolicis acsi papa procedat infulatus. LAMB. HERSF. annal. a. 1070 p. 112,6 pallium et alia quaedam archiepiscopatus -ia. CLEM. IV. registr. 685 p. 717,4 idem episcopus se nec archiepiscopum

[Orth-Müller]

. . . nominare presumat nec in sigillo seu alias archiepiscopalibus -iis . . . seu intitulatione utatur. *al.* **d** *spectat ad signa sanctorum, reliquias sim.:* WALTH. SPIR. Christoph. II 6,119 novum cudens -e *(sc. tormentum)* Pyragmon. CHART. Aquens. 124A l. 62 sanctorum reliquie et -ia sunt inventa. CATAL. Col. (MGScript. XXIV p. 355a,34) corpus . . . Engilberti predecessoris sui ipsi Henrico regi . . . presentavit *archiepiscopus* una cum -iis mortis eius, id est camisia, wambasio et pilleo ipsius martiris. **e** *spectat ad simulacra:* VITA Otton. Bamb. III 2,12 ut ligna eorum *(sc. fanorum)* . . . rapi cerneres, non tam . . . servandis . . . deorum -bus proficua quam *eqs.* **3** *signaculum, nomen subscriptum – Handzeichen, Unterschrift:* WALTHARIUS 264 assero loricam fabrorum -e ferentem. CHART. civ. Spir. 73 propter quorundam maliciam non supervacue facta singula scriptorum -iis et testium suffragiis adiuvantur. **4** *symbolum – Sinnbild, Symbol:* PAUL. ALBAR. carm. 10,2 e celo . . . crux -e micat fulgens super ethera felix. CAPIT. episc. III p. 163,6 sacrum chrisma, quod est -e christianę salutis (*item* p. 169,19). VITA Otton. Bamb. III 2,6 p. 88,11 in qua *(lancea)* . . . patrię munimentum et -e victorię esse constabat. NARR. de rel. Scafhus. 2 ut . . . Christi -ia (*antea:* signa passionis Christi, . . . videlicet crucis lignum et sepulchrum) servarentur in loco, quo passus est. *al.* **B** *incorpor.:* **1** *in univ.:* WALAHFR. hort. 1 plurima tranquillae cum sint -ia (gloss.: ornamenta) vitae. CONC. Karol. A 50 p. 643,31 ut tanti diei debita observatio . . . ob -e christianitatis devotius exhibeatur. EPIST. var. I 5 p. 499,28 summus conditor . . . est caritas . . . et cetera v i r t u t u m -ia (-a *var. l.*; VITA Gang. I 2 [MGMer. VII p. 158,21] Gangulfus cęteris v. -iis [-is, -bus *var. l.*] ornatus. THANGM. Bernw. 14 p. 765,5. *saepe.*). FUND. mon. Montisam. 3 (MGLang. p. 565,35) qui *(sc. Christus)* sue -ngnia potestatis . . . monstravit. CHART. Babenb. 287 p. 124,30 considerantes *(sc. Fridericus dux)*, quod nobilitatis -e sit patris testamentum . . . confirmare. *saepe.* **2** *decus, honor – Auszeichnung, Zierde, Ehre:* VITA Pirmin. I 9,58 in praesule sancto *(sc. Bonifacio)* . . . effecerunt *(sc. Fresones)* martyrii -e. OTTO FRISING. gest. 2,29 p. 135,35 nobili illo antiquitatis -i – senatum loquor – ex inerti quorumdam desidia neglectui dato. *al.*

II *nota, indicium – Anzeichen, Hinweis:* **A** *in univ.:* CHRON. Ven. Alt. p. 58,20 terra, in quo stas, ecclesias constituo *(sc. Deus)* tibi, ut in nomine meo ediffices: -a ibi ponam (*postea:* vide, quod signum pono). FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 24,13 prospiciunt *vultures* circumquaque a remotis, ut videant aliqua -a cadaverum, que -a habent ab hominibus, si vident eos occidere animalia. *al.* **B** *documentum, exemplum (egregium, notabile) – (herausragendes, bemerkenswertes) Zeugnis, Beispiel:* **1** *in univ.:* LIUTG. Greg. 12 p. 77,8 quoniam . . . uno operis testimonio . . . multa bonorum operum -ia demonstrantur, libet *eqs.* RIMB. Anscar. 11 p. 33,1 cuius *(Herigarii)* viri diversa extant praeclara -ia. RUOTG. Brun. prol. p. 2,5 maxima rerum gestarum -ia . . . enarrare. OTTO FRISING. chron. 5,4 capit. p. 24 de principatu Iustiniani multisque pietatis eius -bus. CHART. archiep. Magd. 452 p. 585,24 in defuncto fratre meo *(sc. clerici)* multa vestrę *(sc. archiepiscopi)* benignitatis recolo -ia. CHART. Tirol. I 1073 p. 118,34 propter miraculorum -ia *(ed., D;* -is *B)*, quibus eadem ecclesia . . . mirabiliter refulsit. *saepe.* **2** *opus singulare, magnificum – Prachtstück:* HROTSV. Pafn. 4,5 tanta auri gemmarumque -ia . . . perdidit *Thais*. CHRON. Ortl. add. 1 p. 124,8 praeter alia . . . dotalia, vestimentorum videlicet -ia . . . sanctarum reliquiarum contulit *(sc. princeps)* pignera gloriosa.

insignio, -i(v)i, -itum, -ire. *script. et form:* -syg-: DIPL. Otton. III. 313. -ing-: *p.2016,33.* *imperf.* -ibat: *p.2016,11.*

I *trans.:* **A** *signare, denotare – (kenn)zeichnen, kenntlich machen:* **1** *gener:* **a** *in univ.:* WIDUK. gest. 1,11 p. 18,21 arripiens *(sc. miles)* signum . . . leonis atque draconis . . . -tum effigie. HELM. chron. 65 p. 122,13 festinavit omnis illa expedicio s i g n o c r u c i s -ta descendere in terram Slavorum (CHART. Carniol. I 156 p. 137,12. *sim.* HIST. de exp. Frid. imp. p. 15,2 c. sanctę se signaculo -entes. p. 50, 20 sanctę c. karactere -tos. *al.*). CHRON. Hild. 21 p. 856,25 contulit *(Bruno episcopus)* . . . ad ipsum armarium . . . libros . . . suo nomine -tos. ANNAL. Prag. I a. 1268 praecepit *rex Otakarus* renovari pondera et mensuras et -iri signo suo, quod antea non fuerat. *al.* **b** *in iunctura* nomine *sim.* -ire *i. q. nominare – (be)nennen:* EINH. Karol. 29 p. 33,19 ventos duodecim propriis appellationibus -vit. WOLFHARD. Waldb. 4,8 paterfamilias quidam . . . Frideloi -tus ex nomine. WIDUK. gest. 1,31 genuit *regina* . . . secundum *(sc. filium)* patris nomine -tum. CHART. Eichsf. 501 in sanctorum Andreae et Iohannis apostolorum, quorum ipsum et monasterium vocabulis -tum, . . . festivitatibus. *al.* **c** *formare, facere – formen, bilden:* SYLL. Sangall. app. 5,64 trinarum machina rerum -ibat eam *(sphaeram; cf. notam ed.).* **d** *assignare, destinare – bestimmen:* CHART. ord. Teut. (Thur.) 13 p. 15,39 (a. 1219) cui *(libertati terrae sanctae)* deservire . . . sumus -ti *(sc. marchio).* **e** *designare, determinare – bezeichnen, definieren:* ANON. geom. I 3,17 est . . . orthogonium . . . naturalibus proportionibus catheti, basis, hypotenusae compaginatum: catheto ternario -to, basi -ta quaternario, hypotenusa pernotata quinario. GERB. geom. 7,1 fiunt . . . alii orthogonii . . . tali in lateribus numero -ti, ut cathetus itemque basis in se singillatim ducti tales duos tetragonos efficiant. ALIA MUSICA 123 p. 192 hic tropus una differentia cum tribus -itur locis. *ibid. al. v. et p.2018,9.* **2** *publ. et iur.:* **a** *imprimere – prägen, stempeln:* EPIST. Teg. I 124 p. 141,13 ut certius vestrum *(sc. Heinrici imperatoris)* ab his *(comitibus)* edictum credatur, precamur *(sc. Sigefridus)*, quo cera vestro -ta sigillo ipsis dirigatur. **b** *(as)sigillare – (be)siegeln:* DIPL. Karlom. II. 16 p. 308,3 manu propria subter confirmavimus *(sc. chartam)* et a n u l i n o s t r i i n p r e s s i o n e -iri precepimus (DIPL. Zwent. 5 p. 27,19. *al.* DIPL. Heinr. II. 2 sigilli n. i. -iri. DIPL. Loth. III. 3. *saepius.*). DIPL. Karoli III. 32 p. 55,35 b u l l a n o s t r a iussimus -iri *(sc. edictum*; DIPL. Constantiae 7 p. 25,23. *al.* DIPL. Zwent. 2 p. 20,1 anulo nostro -iri. *al.* DIPL. Ludow. Inf. 16 sigillo nostro -iri. DIPL. Otton. I. 191 s. n. -ngniri. *saepius.).* **c** *(signaculo manus) firmare – (durch Handzeichen, Unterschrift) unterfertigen:* CHART. Fuld. B 35 p. 62,40 (a. 760) anulo nostro signari hanc cartam iubemus *(sc. rex)* et caractere nominis nostri -iri. FORM. Sangall. II 2 p. 397,11 manu propria eam *(sc. chartam)* -ire voluimus. DIPL. Karlom. II. 5 p. 292,15 manus proprie adnotatione -tum *(sc. chartam)* anulo nostro sigillari precepimus. TRAD. Ratisb. 902 p. 443,3 hanc <chartam> conscribi et probabilium virorum . . . testimonio iussit *Eberhard* -iri. *al.* **d** *conscribere – auf-, verzeichnen:* TRAD. Ratisb. 39 p. 45,36 (a. 863) quorum *(testium)* nomina hic sunt -ta: *eqs.* **3** *eccl. et canon.:* IDUNG. PRUF. dial. 3,750 quando fiunt monachi, -untur perfectionis signo, id est clericali, quod est corona, quia tunc intrant sortem Dei. CLEM. IV. registr. 680 p. 711,7 statuentes, ut qui nondum clericali sunt -ti caractere, militie clericalis ordinis nullatenus ascribantur. **B** *insignem reddere, ornare, instruere – hervorheben, auszeichnen, ausstatten (mit):* **1** *in univ.:* **a** *spectat ad res, iustitias, honores sim:* DIPL. Ludow. Germ. 184 p. 267,5 Novae Corbeiae monasterium . . . corpore est beati Viti martyris -tum. ANNAL. Pegav. a. 1117 p. 253,36 ut marchia Luzensi ab eo *(imperatore)* -retur, . . . exoravit *Wicpertus*. ORTL. chron. 1,17 p. 74,6 in hora exitus sui *(comitis)* petiit se monachica benedictione -iri. ANNAL. Rod. a. 1147 p. 719,18 ipsi *(ministeriales)* . . . victualitate -ti sunt ab abbate, ut *eqs.* OTTO SANBLAS. chron. 26 p. 37,18 filios suos . . . gladio accingi armisque -iri disposuit *imperator.* CHART. Wernig. 4 quali *(privilegio)* Goslariensis est civitas a primis temporibus -ta. *al. v. et p.2018,30.* **b** *spectat ad mores, virtutes sim:* WALAHFR. Gall. 2,11 tanta novarum generositate virtutum nostram gentem -iri perdoluit *comes.* ANNAL. Quedl. a. 999 p. 508,5 quae *(Adelheida)* statum imperii . . . non minus meritis moribusque -erat egregiis, quam ille *(Otto)* viribus . . . consolidasset. EKKEH. IV. cas. 123 p. 238,15 hęc *(picturae)* quid sunt ad mille alia, quę dictans et medens -verat *Notkerus*? EPIST. Hann. 59 qui nobilitatem generis animi libertate -turus et -endo videaris nobilitaturus. *al.* **2** *decorare – verzieren:* BERTH. ZWIF. chron. 10 p. 174,18 scrinium eburneum auro -tum. p. 176,11 unum subtile nigrum auro -tum. **C** *(imagine) depingere, simulare – (als Zeichen) ab-, nachbilden:* FOLCUIN. Bert. 109 p. 631,17 signum crucis . . . in vestimentis -tum

[Orth-Müller]

videbatur humanis. **D** *inscribere – hin(ein)schreiben:* EPIST. var. II 7 p. 627,6 non in pagella *(sc. libelli excerpti)* e regione singulorum doctorum viritim litteris -tis assignaverimus nomina omnia, sed *eqs.*

II *intrans. i. q. signum dare – ein Zeichen setzen:* EPIST. Meginh. 23 p. 219,17 quibus *(monumentis)* ipse mediator Dei et hominum saluti nostre operando -vit.

adi. **insignitus,** -a, -um. *insignis, illustris – ausgezeichnet, vortrefflich:* CARM. Bur. 170,1,3 me . . . traxit cura -e virginis.

insignis, -e *vel raro* **insign(i)us,** -a, -um. *script.* -seg-: *l.50.* **1** *adi. i. q. conspicuus, egregius, eximius, notabilis – beachtlich, stattlich, ausgezeichnet, herausragend, bemerkenswert:* **a** *de rebus:* WALAHFR. imag. Tetr. 118 nemus. RUOTG. Brun. 47 est . . . ecclesia, structura quidem et opere humilis, sed apostolorum nomine . . . -is. CHRON. Salern. 16 ut . . . eam *(neptem)* . . . -is vestimentis fulciret *patriarcha*. DIPL. Otton. III. 319 p. 746,13 construxit *Aribo* celebre cenobium -i aedificio. EMECHO Ekkeb. (NArch. 11. 1886. p. 453,3) librum . . . contra heresim hanc *(sc. Katarorum)* edidit -um. CHART. Steinf. 15 (PublGesRheinGeschichtsk. LX. 1976 p. 14,2) ut cera . . . comparetur, de qua sex -es candele fiant. *al.* **b** *de hominibus eorumque actibus, meritis, virtutibus sim.:* **α** *in univ.:* ARBEO Corb. 15 p. 203,6 dux Theoto -is potentiae et virium virtute. EINH. Karol. 19 p. 24,14 qua *(pietate)* non minus -is erat. HRABAN. epist. 14 p. 402,28 -is interpres divinorum librorum Hieronimus. WIDUK. gest. 3,54 p. 134,7 Gero . . ., olim licet multis gestis -iis (-bus *var. l.*) clarus haberetur, iam tamen *eqs.* WALTHARIUS 108 per -es isti *(sc. Waltharius et Hagano)* micuere triumphos. OTTO FRISING. gest. 1,14 p. 30,4 Ölricum . . . vi mentis corporisque proceritate -em. *saepe.* **β** *in titulo honorifico i. q. excellens, illustris – erhaben, vortrefflich:* COD. Karol. 97 p. 648,7 pro tua *(sc. Caroli regis)* -a *(corr. ex* -ae *V)* dilectione. FORM. Augiens. C 14 probatissimo ac divini cultus ingenio . . . decorato ill. -issimo abbati . . . episcopus . . . salutes optat. POETA SAXO 1,361 Aquitania regem -em Carolum tenet ad paschalia festa. DIPL. Otton. I. 413 p. 564,15 Rodaldus -is patriarcha. ANNAL. Magd. a. 968 p. 148,50 -issima regina Machthild. *saepius.* **γ** *ironice:* CARM. pro schola Wirz. 83 o puer -is, . . . permultum desipuisti. **2** *subst. masc. i. q. nobiles, magni – vornehme, führende Klasse, Oberschicht:* ALBERT. M. pol. 4,11[m] p. 399[a],16sqq. utile est democratiis, quod consilium simul faciant et populi et -es (*p. 1298[b],21* γνωρίμων); in oligarchiis oportet quosdam praeeligi ex multitudine, qui cum -bus tractent. 5,2[u] p. 447[b],13 causa dissentionis civitatum sunt dissentiones -ium, id est, potentum in civitate. *ibid. al.*

adv. **insigniter.** **1** *eximie, notabiliter – vortrefflich, bemerkenswert:* ARBEO Emm. 1 p. 27,2 cuius *(Christi)* . . . in partibus mundi fama percreverat, ita ut Europae non modica pars inse-r (-r, insigniretur *var. l.*) sacris christianitatis indagine florere dinosceretur. LULL. epist. 98 p. 218,15 virgini . . . spiritali dignitatis honore -r comptae . . . salutem *(sc. dicit Lul).* WALAHFR. Wett. 161 quam pulchre et digne multumque -r haec res: *eqs.* VITA Rimb. 7 p. 85,34 ut etiam praedicationis offitium -r egisse probaretur. **2** *significanter, perspicue – deutlich, anschaulich:* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 437,15 elegantissime posita sunt *(sc. verba)* sine coniunctione, quod et ipsum satis i-r prolatum est in secundo volumine Machabaeorum. RUP. TUIT. dial. 3,582 si gladio percussisses *(sc. Iudaeus Christum)*, ut eum infantem . . . Herodes trucidare voluit, nullatenus . . . perempti posset imaginatio tam -r orbi terrarum spectanda proponi.

***insignitas,** -atis *f.* *nobilitas, praecellentia – Vortrefflichkeit, Vorzüglichkeit:* EPIST. var. III 8 p. 150,22 constat vos *(sc. Karolum Calvum)* non solum regali dignitate -em habere, sed *eqs.* VITA Serv. 29 p. 98,17 Heinricus . . . monasterium Goslarianum . . . cum in honore apostolorum Symonis et Iude tum beati Servatii dedicatum iri voluit, quem tametsi duodenaria apostolatus dignitate non tamen inferiorem operum -e novit (*sim.* IOCUND. Serv. 44 [MGScript. XII p. 107,32] minor non est virtutum -e).

***insignitio,** -onis *f.* *actio insigniendi, designatio – Be-, Kennzeichnung:* MEGINH. BAMB. fid. 1 p. 256,10 ipsa fides argumentum dicitur, id est probatio et absolutissima notio et quasi -o rerum non apparentium. HUGO HONAUG. div. 15,3 'signum', ait *Basilius*, 'cognoscibile' . . . per talis proprietatis signum et characterem, id est figuram et -em, persona esse spiritus sanctus est cognoscendus.

insignitivus, -a, -um. *qui insignit, designat – be-, kennzeichnend:* HUGO HONAUG. div. 18,16 quae *(proprietates)* '-ae' dicuntur, quia singulas insigniunt, id est determinant, personas. 18,17 sunt aliae proprietates, quae non sunt -ae et tamen dicuntur proprietates.

insignitor, -oris *m.* *scalptor – Graveur:* HONOR. AUGUST. inev. A (SBWien 150,3 p. 25,36) -r lapidum varias gemmas diversis locis imprimit.

insignius *v.* insignis.

insigno, -avi, -are. **1** *strictius:* **a** *indicare, demonstrare – (an)zeigen, nachweisen:* CONC. Karol. A 16,3 ea genera trium homicidorum debita signa vicinis suis et his, qui adsistunt, -et. **b** *consignare – besiegeln:* DIPL. Loth. II. 20 p. 417,25 manu propria eam *(sc. chartam)* roboravimus et anulo nostro -ari praecepimus. CHART. Basil. A I 276 Amedeus . . . confirmavit patris beneficium -vitque kartam istam sigillo suo. **c** *commemorare, conscribere – verzeichnen in, aufführen:* CHART. Carinth. V 327 p. 197,34 (a. 1278) qui *(viri)* nominatim in fine literae postea -buntur. **2** *latius i. q. distinguere, ornare – auszeichnen, schmücken:* MIRAC. Wigb. 1 (MGScript. VIII p. 519,25) videt *Sigebertus* in ipsam aecclesiam . . . innumerabilem intrare frequentiam, quam -bat vel episcopalis auctoritas vel clericalis dignitas vel *eqs.* RAPULARIUS I 3 militie titulus hos *(fratres)* -verat (insigniverat *var. l.*) ambos.

1. insignum *v.* insigne. **[2. insignum** *v.* in *et* signum.**]**

insignus *v.* insignis.

insilio, -silui *vel* -sili(v)i, -sultum, -ire. *form. praes.* -luunt *(cf. Stotz, Handb. 3,VII § 32.4): l.43.*

saliendo inire – (hinein-, an)springen (in, auf): **1** *proprie:* **a** *de hominibus:* **α** *in univ.:* HROTSV. Sap. 5,11 sponte -o *(sc. Fides in ardentes rogos).* THIETM. chron. 3,22 mare velociter -uit *imperator*. 4,25 p. 160,26 puppi parate -uit *comes*. METELL. exp. Hieros. 6,336 miles . . . -iit murum. *al.* **β** *de impetu militari i. q. irruere, invadere – (sich) stürzen (auf), angreifen, herfallen (über):* CHRON. Fred. cont. 20 p. 178,11 Franci cum navibus et iaculis armaturiis super eos *(Sarracenos)* -uunt (-unt *var. l.*). ADALB. MAGD. chron. a. 965 p. 176,1 quos *(fideles imperatoris)* in prima fluminis egressione Adalbertus -uit. HIST. de exp. Frid. imp. 6 p. 77,18 super quos *(servilos)* sex Turci ut rabidi canes -uerunt. *al.* **b** *de animalibus:* **α** *in univ.:* ALBERT. M. animal. 7,45 capit *lupus* animalia fortia et magna sicut bovem vel cervum . . . -ens in facies eorum. **β** *de coitu animalium ('bespringen'):* MAPPA Ebstorf. 30 A1 solent *(sc. gentes Albaniae)* . . . feminas canes . . . admitti ad tygres bestias, a quibus -iri debeant et nasci ex eadem canes adeo accerimos. **c** *de spiritu sancto i. q. insidere, penetrare (in) – sich niederlassen, eindringen (in):* TRACT. Ebor. IV (MG Lib. Lit. III p. 664,21) ad ipsam . . . unctionem et divinam benedictionem *(sc. ponticificis et regis)* -bat in eos spiritus Domini. **d** *de igne:* **α** *in univ.:* RUP. TUIT. inc. 9 p. 451,17 ab aquilone per patentes fenestras ignis horribilis crepitans et in partes plurimas scintillans -it (-vit *var. l.*). **β** *oriri – auflodern:* ERMOLD. Ludow. 3,179 rogus -ens flammas dabat altaque tangit sidera. **2** *translate vel in imag.:* **a** *in univ.:* BERTH. RATISB. serm. 15 p. 81,43 alii sunt ita leves in affectu suo, quod quicquid recens et concupiscibile occurrit, statim in affectum -at quasi ignis ad paleam siccam. **b** *instare – zusetzen:* CHART. Sil. D I 165 (a. 1217) ne postmodum ulla rebus solenniter statutis -at malignatio, concessionem ipsam sigilli nostri confirmo *(sc. dux)* munimine. *Orth-Müller*

insimilis, -e. *dissimilis – unähnlich (in figura rhet. litotes q. d.):* AGIUS comput. 3,1 huic *(paginae)* aliam non -i subdens ratione annalem duplo seriem feci retinere.

insimul *adv.* *script.* -semul: *p.2019,46. al.* *divisim scriptum: p.2019,11. al.* *confunditur c.* insemel: *p.2019,43.46.*

1 *una (simul), coniunctim – zusammen, gemeinsam, mit-*

[Weber]

einander: **a** *usu communi:* **α** *in univ.:* COD. Lauresh. 297 (a. 767) ego Adala dono . . . de ipsa terra meam portionem, quam nos *(sc. Olo, Bozulph, Adala)* -l tenere videmur. ANTIDOT. Sangall. p. 83,46 omnia -l quoques. ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 882 p. 108,39 duos . . . dies laeti -l versabant *rex et imperator*. TRAD. Werd. 95 ut, quamdiu -l sint *(sc. coniuges)* super terram *eqs*. CONSUET. Marb. 90 omnes -l in refectorio . . . comedant, nisi *eqs*. CHART. Lux. III 466 p. 509,37 si omnes predicti deficerent sine herede de se -l procreato *eqs*. CHART. ord. Teut. (Thur.) 295 p. 230,14 fratres nobiscum et nos *(sc. Henricus et Gisselerus)* cum ipsis debemus in simul iudicium exercere. *persaepe*. *locut.* una -l: DIPL. Otton. I. 269 p. 383,38 <veniens> . . . Ermenaldus . . . episcopus una -l cum Ansprando avocato suo . . . ostenserunt <preceptum>. *locut.* totum -l: IOH. IAMAT. chirurg. 6,8 p. 49,7 consuevit *cancer* . . . plurimumque totum -l redire. 9,23 diu agitetur *(sc. mixtum)*, donec totum -l commisceatur. **β** *pro praefixo* con-: ANTIDOT. Lond. p. 20,5 que sicca sunt, tere et fac pulvere alia solvi ad foco, et miscitat -l. TRAD. Frising. 400b p. 343,21 contigit . . . episcopum . . . et Iob comitem -l v e n i r e in loco (CHRIST. STAB. Matth. 16 l. 93 ubi *[sc. Libano]* sunt duo fontes, Ior et Dan, qui inde longe -l veniunt et Iordanem fluvium fatiunt. *al.*). CHRIST. STAB. Matth. 21 l. 129 cum iunguntur *(sc. osi et anna)* -l, aufertur i . . ., et fit osanna. BENVEN. GRAFF. ocul. B 32 habuimus duas acus ad modum tinabule, id est -l ligatas. *al.* **γ** *abund., corroborante praefixum* con-: PASS. Leod. 9 (MG Mer. V p. 291,16) quasi ideo -l (simul *var. l.*) fuissent coniuncti *Leodegarius et Hector*, ut regiam dominationem averterent. DIPL. Karoli M. 152 p. 206,28 in loco, ubi -l confluunt *(s. duo flumina)*. CHRIST. STAB. Matth. 1 l. 53 quicquid evangelium adnuntiat, in veteri praedictum fuit, et ambo -l concordant. BONIZO ad amic. 6 p. 594,33 Langobardi episcopi . . . -l conveniunt. IORDAN. RUFF. equ. 1 p. 23,15 qui vermis ex malis procreatur humoribus, calidis, superfluis, longo tempore -l congregatis. *al.* **b** *modo adiacenti, proxime – nebeneinander:* TRAD. Weiss. 244 l. 49 (a. 713) vi<n>dedi *(sc. Marcoaldus)* campo et silva -l tenentis in Cilbociaga marca. 263 l. 56 campo et silva -l tenente. CHART. Hersf. 26 p. 46,12 vineas IIII in ipsa marca *(sc. donamus)*, duas -l iacentes. CHART. Bund. I 411 vendidid (*leg.* vendiderunt) . . . Arialdus Longo et Arialdus Curto . . . Beloni . . . de pecia una de prato et bussco -l se tenente. **c** *uno impetu – auf einmal:* LEX Ribv. 12,2 si homo ille ita pauper fuerit, ut -l (insemel *var. l.*) solvere non possit, per tres decessiones filiorum solvat. **d** *in summa – insgesamt:* CHRON. Fred. 2,15 fiunt -l anni MXCVIII. 4,45 p. 144,6 Chlothario . . . XXXVI milia soledorum -emul (in semel *var. l.*) exhibebant *Langobardi*. TRAD. Frising. 1469 p. 320,11 nobiles . . . isti sunt . . ., qui sunt -l LVIII. CHART. Mog. A II 536 p. 895,4 percipient . . . fratres . . . centum et decem maldra siliginis et avene XXXV maldra cumulata, in denariis VI talenta duabus untiis minus, que -l collecta pro XIIcim libris conputantur. REGISTR. abb. Werd. 6,6 p. 174,10 quatuor . . . viri -l VIII maldaria tritici vel siliginis tribus vicibus in anno ad molendinum afferre et referre debent. *al.* **e** *invicem – gegenseitig:* CHRON. Erf. Mod. II a. 1269 p. 260,13 videntes se pugnare ceperunt *Sarraceni et Tartari* . . ., ut -l se occiderent. **2** *eodem tempore – zugleich:* VITA Lonogh. 6 (MGMer. VII p. 435,32) quod peregrinus quidam . . . abstulisset ei *(homini)* sponsam suam per artem maicam et modo -l nefandis et inlicitis utebantur. CHRIST. STAB. Matth. 6 l. 218 isti duo domini, cui -l servire non possumus. THEOD. TRUD. Bav. 33 serpentinos -l et ferales agebat motus *diabolus*. TRANSL. virg. Col. 4 (MGScript. XXX p. 1378,1) primores urbis . . . obsidionem formidantes -l et praecaventes ad tuitionem urbis turritas portas muniunt. PS. ARIST. pract. p. 660b,52 tertium . . . et quartum elementum sunt ignis et terra, quae . . . propter abbreviationem temporis -l sunt praeparanda. **3** *insuper, ad hoc, etiam – überdies, zudem, außerdem:* CODEX Karol. 24 p. 529,20 direximus *(sc. papa)* . . . libros, quantos reperire potuimus, id est antiphonale et responsale, -l artem grammaticam Aristotlis, Dionisii Ariopagitis geometriam. VITA Serv. 19 p. 76,2 in una noctium, dum laudes canonici matutinas celebraturi consurgerent, -l (insuper *var. l.*) sacri praesulis monumentum novo . . . pallio invenere coopertum.

insimulatio, -onis *f.* *accusatio, criminatio – An-, Beschuldigung:* EPIST. Hann. 48 p. 94,12 quam -em, etsi iam possim, minime . . . labefactare et infirmare temptaverim. 61 p. 108,35 quę *(abbatissa deposita)* tam gravi -e pulsata respondere abnuisset. EPIST. Hildesh. 71 ipsi *(susurrones)* tantorum criminum -e omne meritum meum *(sc. archiepiscopi)* in oculis vestris *(sc. imperatoris)* obfuscaverunt, ut *eqs*.

insimulator, -oris *m.* *concitator, instigator – Anstifter (c. gen. obi.):* REGINO chron. a. 2 Antipatrum .. . . incentorem et -em (insimilatorem *var. l.*) omnium malorum gladio percutit *Herodes*.

1. insimulatus, -a, -um. *non fictus, verus – unverstellt, wahrhaftig,:* CONR. HIRS. mund. cont. 706 humilitas regina virtutum est, ... -us affectus.

2. insimulatus *v.* insimulo.

insimulo, -atum, -are. *pendet* pro: *l.25*. **1** *obi. homines i. q. in-, accusare, compellare – anklagen, beschuldigen:* CONC. Karol. A 16A,6 de eo, quod Bawarii stapsaken (-are furti, exigere ablatum et eius purgatio *gloss. M1*) dicunt, in quibus verbis ex vetusta consuetudine paganorum idolatria reperimus *(de re v. Brunner, Rechtsgesch. 3I. p. 254)*. VITA Leod. 252 (MGPoet. III p. 31) mulier trahitur duris constricta catenis -ta viri proprii pro morte nefanda. ANNAL. Fuld. II a. 871 p. 73,15 Zuentibald . . . apud Karlmannum infidelitatis crimine -tus. FLOD. annal. a. 941 p. 81,16 Arnoldum cum Landrico . . . castro proditionis -tos (*corr. ex* -tus) expulit *rex*. VITA Richardi 14 episcopus . . . coepit abbatem -are. WIBALD. epist. I 71 p. 123,20 -tus est *capellanus*, quasi vestrę *(sc. papae)* sanctitati verbo temerario . . . detraxerit. *persaepe*. **2** *obi. res i. q. crimini dare – vorwerfen:* BEDA ad Plegu. 1 deprehendi . . ., sive hoc *(sc. dicere, quod Dominus non venisset in carne, cum sexta esset aetas)* sive illud *(sc. dicere, quod Dominus in carne venisset necdum sexta aetas venisset)* -retur, me in utroque sane fidei et ecclesiasticae unitatis existere consortem.

insincerus, -a, -um. *mendax, criminans – unaufrichtig, verleumderisch:* VITA Mariae rhythm. 5769 negavi *(sc. Petrus)* meum dominum verbis -is.

adv. **insincere.** *mendaciter – unaufrichtig:* RATHER. fragm. B 8 (CCCont. Med. XLVIA. 1984. p. 289) deprehendi . . . me in his, . . . quam -e bona quasi in restituendis ecclesiis videor agere. SYRUS Maiol. prol. 46 factum est, ut quedam ignorata penitus, alia ad succedentium notitiam -e manantia multorum . . . sanctorum precelsas memorias . . . obscurarint.

insingnio *v.* insignio.

insinuatio (-cio), -onis *f.* **I** *corpor.:* **A** *actio insertionis, inscriptionis in actis sim. – Eintragung in Amtsbücher (in donatione; de re v. HRG II. p. 385sqq.):* DIPL. Frid. II. 716 quod possint . . . donationum -es et testamentorum . . . coram eo *(sc. iudice)* et ab eo fieri. CHART. Tirol. I 848 p. 260,39 quod donacio s i n e -cione f a c t a ultra quingentos aureos valere non posset (474b p. 228,9. *saepe)*. **B** *? infusio – ? das (Ein-)Gießen:* PS. AVIC. epist. 10 p. 874,7 ponamus ipsum *(salem ammoniacum)* in saccum tralati in sacrarium, quod est genus vasis -is. **C** *diffusio – das Sich-Ausbreiten:* AURELIUS 1 p. 491,22 quomodo apprehendimus febricitantem in sudorem creticum advenisse; . . . ex . . . totius . . . corporis superficie vaporatione . . ., ⌞laboris etiam per corpus ⌞alterna -e⌟ (alteram -em *cod. Augiens. CXX; v. notam ed.*)⌟ (*ex Cael. Aur. diaet. pass. 15* rigoris . . . per corpus alterna -e [*sim.* 54]).

II *incorpor.:* **A** *intimatio, relatio, narratio, descriptio – Mitteilung, Bericht, Erzählung, Darstellung:* **1** *in univ.:* WALAHFR. Gall. 1,10 capit. p. 284 -o Hiltibodi diaconi de loco solitariae habitationis. VITA Rigob. 28 (MGMer. VII p. 77,25) petitoria -e. VITA Menel. 2,9 (MGMer. V p. 153,16) vel pro arbitrio alicuius eventus vel pro aliorum -bus . . . se integerrimam sanitatem consecutam esse letatur *(sc. puella daemoniaca)*. WIBALD. epist. I 396 p. 832,1 nostram parvitatem domino pape . . . commendare benigna -e. CHART. ord. Theut. (Thur.) 296h ex -cione . . . episcopi nos *(sc. archiepiscopum)* accepisse noveritis *(sc. plebani)*, quod *eqs*. INNOC. III. registr. 9,29 subdiaco-

[Weber]

nus supplici nobis -e monstravit, quod *eqs*. ANNAL. Ianuens. II p. 61,11 splenduit civitas Ianuensis, sicuti . . . moderni presentis paginae poterunt -e percipere. *saepius. de suppositione:* CONR. MEND. Attal. p. 111,31 in hac contexenda . . . Athalae legenda nihil positurus sum . . . falsariorum suggestione vel -e delatum. **2** *t. t. rhet. de genere exordii ad auditorum animos conciliandos apto (de re v. Lausberg, Rhetorik § 280sq.):* EPIST. Hann. 6 p. 24,20 ipsa *(sc. causa)* absque -is ductu est explananda. RUP. TUIT. trin. 40,518 harum partium primam, scilicet exordium, in duo dividunt, in principium et -em *eqs*. OTTO FRISING. gest. 1,42 p. 60,16 neque . . . artificiosae iuxta precepta rethorum orationis circuitus -e egebat *abbas. al. v. et p.2022,16. fort. huc spectat:* DIPL. Otton. III. 241 nostrae voluntatis in non neganda -e nolumus vos *(sc. Gerbertum)* Saxonicam rusticitatem abhorrere, sed Greciscam nostram subtilitatem ad id studii magis vos provocare. **3** *promulgatio, notificatio – (öffentliche) Bekanntmachung, Verkünd(ig)ung:* **a** *usu communi:* CHART. episc. Wirz. II 28 p. 49,12 (a. 1208) ad noticiam omnium Christi fidelium p r e s e n t i u m -e transmittimus, quod *eqs*. (CHART. Merseb. 157[a] -cione p. volumus *[sc. marchio]* esse notum omnibus hominibus *eqs. al.*). VITA Eberh. Commed. 12 p. 66,17 ad coenobium Commeda pro gratiarum actione et miraculi -e a parentibus delatus est. CONST. Melf. 2,28 usque ad annum a die -is constitutionum nostrarum. CONST. imp. II 170 p. 210,28 quod . . . nos *(sc. archiepiscopi aliique)* ad -em et requisitionem, quam . . . imperator per certos . . . nuncios . . . nobis faciet, simus cum eo. *al.* **b** *in inquisitione:* SUMMA dict. Saxon. 7,17 p. 256,23 quod inquisicionem clamosa -cio precesserit. p. 256,28. CONST. imp. II 158,3 hii, qui iurisdiccionem . . . habuerint, ad inquisitorum et aliorum catholicorum virorum -em eos *(haereticos)* capere teneantur. 262,3 nec per inquisitionis modum, quem clamosa -o non precessit. **c** *de praedicatione:* EPIST. Bonif. 12 p. 17,31 ut . . . ministerium regni Dei per -em nominis Christi Domini Dei nostri veritatis suasione designes *(sc. Bonifatius).* **4** *inspiratio – Eingebung:* CONR. MEND. Attal. p. 116,7 ipsam *(Balthildam)* Omnipotentis -e legitimum duxit *dux* in matrimonium. **5** *persuasio – Überredung:* ROLAND. PATAV. chron. 3,4 absque ulla -cione vel argumento sic reperti sunt omnes *(Paduani)* unanimes, ut . . . concordarent exire hostiliter. **6** *instructio, informatio – Unterweisung, Belehrung:* SCHOL. enchir. p. 36,14 tuae *(sc. magistri)* potius -i omnia committo *(sc. discipulus)*, eos sonos te canente audiam. ANON. geom. I 4 prol. quatenus lectoris ingenium -is trifida ratione incitatum promptius ad legendum, studiosius sequentis operis perscrutetur tractatum. **7** *praeceptum, nutus – Anweisung, Wink:* VITA Rimb. 11 p. 90,13 cum huius . . . ad ordinandum eum tenoris -cione venerabilem Rimbertum gloriosus rex direxit ad Liudbertum Mogonciensem archiepiscopum. ORD. Rom. 10,20 innuente episcopo cantandum est Kyrieleyson, sine cuius -e cantorem nihil canere licebit. **B** *usus – Gebrauch, Verwendung:* TUTO opusc. 1 praef. p. 2,8 dicens *(sc. Dominus)*: '. . . sto ad ostium et pulso' praesentis temporis -e . . . iugiter se illi adesse . . . ostendit. **C** *illustratio – Veranschaulichung:* AUREL. REOM. mus. 19,55 huius notarum figuras causa -is ostendimus. **D** *demonstratio – das Zeigen:* IORDAN. SAXO princ. 48 ut ob humilitatis -em is, qui preesset, non abbas, sed magister ordinis diceretur. **E** *significatio – Bezeichnung:* HUGO HONAUG. hom. 3,20,4 ex pluralitatis -e et indifferentiae significatione . . . expellunt *(sc. nomina Filii et Patris)* et nefariam Arrii dissimilitudinem et inpiam Sabelliani unionem. 3,31,1 in creatoris essentia nulla est differentia, nisi quod ad naturalis unitatis -em expressior est et plus congnata aequalitatis significatio quam similitudinis. **F** *dolus – Rank:* GEBEH. SALISB. ad Herm. 25 p. 274,2 hoc sine dubio suis ⌞-bus machinantur⌟ (machinationibus moliuntur *var. l.; sc. contrarii*).

insinuativus, -a, -um. *usu subst.: l.72. blandus, (animos) concilians – (sich ein)schmeichelnd, (für sich) gewinnend (spectat ad t. t. rhet. insinuationem q. d.):* IDUNG. PRUF. dial. 2,454 quod *(scriptum)* tu *(sc. Cluniacensis)* dicis esse laudativum tui ordinis, cum in rei veritate sit reprehensivum, quia est -um. 2,468 illud -um . . . intravit sinum mentis tuae *(sc. Cluniacensis).* ALBERT. M. sent. 4,7,2 p. 153[b],23 hic fit confirmatio quasi -a vexilli, sub quo actus sacramenti confirmationis est exercendus. 4,8,6 p. 188[a],29. *v. et p. 1457,51.* **2** *significativus – bezeichnend:* HUGO HONAUG. hom. 3,21,1 quia plurium rerum -a sunt *(sc. nomina Filii et Patris)*, non paciuntur, ut unica et solitaria substantia aliqua intelligatur, quae *eqs*.

adv. **insinuative.** *modo blandienti – schmeichlerisch:* IDUNG. PRUF. dial. 1,260 nihil . . . mirum, si vir . . . sapientis eloquentiae vestris *(sc. Cluniacensibus)* scribens -e usus est industrii oratoris officio *eqs*. 2,492 nescio *(sc. Cisterciensis)*, quare, nisi ut tali blandimento -e mulceret *(sc. abbas)* aures eorum, qui *eqs. ibid. al.*

insinuator, -oris *m.* **1** *adulator – Schmeichler (spectat ad t. t. rhet. insinuationem q. d.):* EKKEH. IV. pict. Mog. 449 Nathan ut orator, Socraticus -r (gloss.: lege Rethoricam), exactor veri (gloss.: veritatis per insinuationem) regem facit acta fateri. **2** *deprecator – Fürsprecher:* ODBERT. Frid. 21 p. 355,49 o quam sapientem dico viatorem, qui eum habuerit -em.

***insinuatorius,** -a, -um. *blandus, (animos) concilians – (sich ein)schmeichelnd, (für sich) gewinnend:* EKKEH. IV. pict. Mog. 451 stratus humi plorat rex arte (gloss.: -a) subactus et orat.

1. insinuo, -avi, -atum, -are. *script.* -syn-: *l.71. adde* LIBER revel. Rich. 169 p. 192,8. *usu refl.: l.46; mediopass.: l.30.*

I *praevalente notione (in sinu) ponendi:* **A** *corpor.:* **1** *inicere – hineinlegen:* WALAHFR. carm. 87,4 mole sub hac terrae Bernaldi praesulis almi membra iacent tumulis -ta suis. *mediopass. i. q. con-, adiungi – sich anpassen, an-, einfügen:* FRUTOLF. ton. p. 121 differentia sexta . . . ipso . . . sono vocis . . . melius -atur. **2** *(in actis vel gestis) inserere – in Amtsbücher eintragen:* CHART. Ticin. 309 p. 11,16 (a. 1268) ut exemplarem *(sc. notarius)* et -rem et authenticarem . . . concessionem. p. 13,32 hoc exemplum ab authentico . . . exemplavi *(sc. notarius)*, autorizavi, -vi. **3** *diffundere – ausbreiten:* AESCULAPIUS 3 p. 5,4 ruborem per membra paulatim -at *(sc. accessio epilepsiae).* **4** *iacere – werfen:* WALAHFR. hort. 50 tota *(sc. areola)* minutatim rastris contunditur uncis, et pinguis fermenta fimi super -antur. **5** *concedere – übergeben, überlassen:* CHART. scrin. Col. A I p. 218 nr. 6 (c. 1135/52) in eodem loco Wilhelmus acquisivit partem terre, quam ei -vit Fordolfus. **6** *reperire – wiederfinden:* MIRAC. Mod. 10 p. 314[a],24 ex omnibus illis *(sc. nummis)* unum beato Modoaldo vovit *(sc. quidam)*, ut sua ope omnes *(sc. nummos)* dignaretur -are. **7** *refl. i. q. se committere – sich anvertrauen:* CONSUET. Marb. 43 lotus ad vesperam revertatur *(sc. poenitens)* . . ., spei et consortio sanctorum se -are presumat.

B *incorpor.:* **1** *intimare, reddere, promere, narrare, nuntiare – mitteilen, anvertrauen, kundtun, verkünden, erzählen, berichten:* **a** *in univ.:* **α** *usu communi:* IONAS BOB. Columb. 1,24 p. 207,19 quod *(sc. litem inter Theudebertum et Theudericum)* Chlotharius beato Columbano -are procurat consulens, ut si *eqs*. LEG. Wisig. 2,5,13 si litteras nescierit *(sc. moriens)*, . . . volumtatem *(sc. suam)* servis -et, quorum *eqs*. CAPIT. reg. Franc. 150,4 ubicumque . . . aliquod vobis . . . apparuerit obstaculum, nostrae dinoscentiae id . . . -are non differatis. REGINO syn. caus. 1 inquis. 55 si orationem Dominicam . . . omnibus suis parochianis -tum habeat *(sc. presbyter).* CHART. Babenb. 409 p. 257,30 abbas . . . querulose -vit monasterium suum . . . per nos *(sc. ducem)* . . . aggravari. CONR. SAXO spec. p. 150,21 laudes dulcissimae Virginis -antur. *persaepe. edicere, pronuntiare – (öffentlich) bekannt machen, verkündigen:* CONC. Karol. A 6[A] p. 47,31 ut episcopi . . . praecepta sinodi servare -ando praecipiant; et unusquisque episcopus, si quid in sua diocesi corrigere . . . nequiverit, id . . . in sinodo . . . palam omnibus ad corrigendum -et. 39[C] p. 459[b],19 ut eam *(institutionem)* solerti cura . . . missi nostri omnes, prout -veris, transcribere absque ulla depravatione . . . praemoneant. *ibid. al.* **β** *in visione i. q. patefacere – offenbaren:* FUND. Werd. p. 165,21 divino oraculo -tus est locus in silva. WIGAND. Waldg. 15 quatinus . . . virgo virginum locum dignaretur -are. LIBER revel. Rich. 139 quasi -ynuata est ei causa rosee visionis. *al.* **γ** *detegere – enthüllen:* HINCM. divort. 12 p.

[Weber]

182,26 non quo puellarum virginalia . . . secreta . . . nescientibus -are velimus, sed *eqs.* **δ** *tradere – überliefern:* CHART. Advoc. 51 (a. 1225) hoc consilium . . . confirmavimus posterorum m e m o r i e -antes ecclesiam . . . perpetua libertate donatam (CHART. Raitenh. 231 universorum fidelium . . . equum duximus noticie et memorie -andum [insinitandum *var. l.*], quod *eqs.* **b** *confiteri – gestehen:* ARBEO Emm. 9 p. 39,24 se in stupro deprehensos esse -ant *(sc. adulterantes).* **c** *commendare, suadere – empfehlen, (an)raten:* BONIF. epist. 40 Tatuuinum abbatem interrogate et, quodcumque vobis -et, hoc facite. ARBEO Emm. 9 p. 40,13 animae damnationem pertimescere magis deberent *(sc. adulterantes)* -ans (VITA Emm. 9 -at [-ant *var. l.*]) quam temporalem corporum supplicia. CHART. Heinr. Leon. 36 de curte vestra *(sc. abbatis)* . . ., sicut nobis -astis, libentissime providebimus. *al.* **d** *docere – lehren:* VISIO Baront. 19 primum verbum erupui in laude Dei 'gloria fili, Deus', ut mihi -vit Ebbo servus Dei. CONC. Karol. A 39[A],137 p. 414,25 si . . . cantores . . . artem . . . aliis -are renuerint, graviter . . . iudicentur. PASS. Kil. II 8 verae dogma religionis -are coepit docens unum esse Deum *eqs.* VITA Walar. 1 (MGMer. IV p. 161,11; a. 1031/51) a praeceptore infantium depoposcit, ut sibi alfabetum scriberet et notitiam litterarum -ret. *al.* *instruere, erudire – unterweisen, anleiten:* DHUODA lib. man. 4,1,42 habes et habebis *(sc. filius)* . . . doctores, qui te -ent. **e** *explicare, explanare – erklären, auslegen:* BONIF. epist. 40 Vuigbertus presbiter et Megingotus diaconus regulam vestram vobis *(sc. monachis)* -ent. PS. BOETH. geom. 728 quod ne victus ignorantia refutet aliquis edicere, breviter -amus (-uimus *var. l.*) rem huiusmodi *eqs.* PS. ODO CLUN. dial. 1 p. 252[a] sicut magister tibi litteras primum ostendit in tabula, ita et musicus omnes cantilenae voces in monochordo -at. *definire, cognoscere – bestimmen, identifizieren:* VITA Menel. 2,13[capit.] (MGMer. V p. 155,14) de -tis reliquiis (*postea:* manifestis). **f** *nominare, dicere – nennen, erwähnen:* TRAD. Frising. 394 p. 335,2 (a. 818) iam -tus presbiter. **2** *dare – eingeben:* ANSCAR. pigm. p. 16,8 -a, Domine, menti nostrae gloriam laudis tuae. **3** *permittere – zugestehen, gewähren:* ANSCAR. pigm. p. 12,25 Deus, qui dignanter -as effugere diem malum, . . . fer opem (*ex* ALCUIN. off. [PL 101,553[D]] das). **4** *monstrare, ostendere – zeigen:* **a** *proprie:* RIMB. Anscar. 25 p. 55,6 nec est licitum cuiquam eum *(abbatem)* tibi -are. WALTH. SPIR. Christoph. II 4,232 origo -ans nobis ⌞arti dextralia callis⌟ *(i. artum dextralem callem; v. notam ed.).* METELL. exp. Hieros. 5,448 qui *(comites)* fluvii Farfa vada nostris -arunt. **b** *translate:* **α** *indicare – anzeigen:* BRUNUS LONG. chirurg. 1,3 p. 107[A] vulnus concavum . . . non simplicem, sed duplicem morbum -at. **β** *demonstrare, exhibere – aufzeigen, deutlich machen:* CONC. Karol. A 44[B] p. 522,31 haec . . . ad -andam . . . mentis nostrae devotionem praemittere studuimus. WALAHFR. Gall. 1,30 p. 308,4 lugubri voce et corporis gestu merorem cordis -ans *(sc. praesul).* RUP. TUIT. off. 6,398 crura *(sc. integra)* eius *(sc. Christi)* . . . illud nobis -ant (misticant *var. l.*), quod universae eius viae rectae et inviolabiles sunt. OTTO FRISING. chron. 8,20 p. 419,11 non . . . credendum est angelum lapidem realem in mare misisse, sed . . . velocitatem dampnationis eius auctorem *(sc. Iohannem)* -asse *(spectat ad Vulg. apoc. 18,21).* TUTO opusc. 1,11 p. 31,8 Galilaea . . . rotam sonat ac per hoc incertam huius vitae volubilitatem -at. *persaepe.* **5** *significare – bedeuten, meinen:* CONC. Merov. p. 165,21 ipse *(Deus)* est . . . dies requietionis perpetuus, ipse nobis per septimi diei ⌞umbra -tos⌟ (umbram -tus *var. l.*) noscitur legibus et profetis. WALAHFR. Wett. 227 hic locus -at (gloss. R: ostendit, significat) Solimae. HERM. IUD. conv. 21 p. 124,18 clericorum . . . cenobis, quid nisi quedam summi regis -antur (sunt *var. l.*) palatia. *al.* **6** *designare – kennzeichnen:* DIPL. Heinr. IV. 260 p. 331,4 et nomen eorum *(sc. monachorum)* et habitatio singulares eos -at. FORTOLF. rhythmimach. 2,8 mediana . . . linea ipsorum quatuor triangulorum basim denotans geometricam medietatem -at. **7** sibi -are *i. q. sibi induere – sich aneignen:* WALTH. SPIR. Christoph. I 5 plurima . . . evangelicę sibi -ans precepta doctrinę. **8** *condere – verbergen:* CARM. var. II 3,1,6 si . . . ingenio . . . vestro *(sc. principis)* legibus aptentur -ta *(sc. Pythagorea dona)* suis.

II *praevalente notione (in sinu) habendi:* **A** *continere – enthalten:* MARIAN. chron. a. m. 3749 p. 519[b],46 quod hebdomades LXX annorum lunarium mensiumque XII . . . CDXX annos lunares absque embolismaribus -arint. CONSUET. Marb. 59 causa . . . investigetur dicta accusatoris perpendendo, . . . si aliquid invidię vel iracundię -ent. **B** *in animo habere – beabsichtigen:* ARBEO Corb. 16 p. 206,3 summi (summo *corr. m. al. 1*) . . . pontifici ducendum *(sc. equum)* -ans (-vit *corr. m. al. 1*).

2. insinuo, -atum, -are. *sinuare, incurvare – krümmen, biegen:* BALTH. Fridol. 27 ubi . . . flumen aliquantulum latius liberiusque quasi quodam flexu -tum contra eundem spatiatur locum.

***insipiditas,** -atis *f.* *qualitas sapore carens, inanitas – Geschmacklosigkeit, Fadheit:* **1** *gener. et natur.:* **a** *proprie:* URSO gloss. 12 p. 37,12 quorum *(sc. lupinorum)* amaritudo destruitur, dum aquae -e dulcescunt. 103 si parum eius *(mellis)* aquae multae admisceatur, a dulcedine in -em trahitur. ALBERT. M. veget. 6,364 quasi -em habet *(sc. lactuca)* commixtam cum parva dulcedine. euch. 3,2,3,1 p. 290[a],24 aqua propter suam -em significat hominem insipidum. *al.* **b** *in imag. et translate de infidelitate:* IORDAN. SAXO epist. I 35 p. 42,2 venient nuptiae Agni . . . ad abstergendum aquam praesentis -is et tristitiae in vinum geniminis sancti. ALBERT. M. sent. 4,12,2 p. 295[a],34 apponitur aqua, ut nostra -s suo sapore reversa intelligatur ad saporem. Matth. 6,10 p. 198,27 libertas complaciti, quae est, ne indevotioni et -i obligetur. *ibid. al.* **c** *meton. i. q. materia sapore carens – geschmacklose Substanz:* MATTH. PLATEAR. (?) gloss. p. 368[F] anisum . . . in sapore acutum cum aliquantula -e admixta dulcedini non perforatum per XX annos servari potest. URSO element. 6 p. 188,22 dulcia cum -e ut granata geminata humiditate magis laxant quam stringant. **2** *medic. de signo morbi i. q. defectus saporem percipiendi – Unfähigkeit zu schmecken:* TRACT. de aegr. cur. p. 131,14 si sit *(sc. dolor capitis)* ex fleumate, adest . . . salivarum habundantia, o r i s -s (p. 202,5. *al.*).

insipidus, -a, -um. *script.* -sap-: *l. 50.* *struct. c.* ad: *l. 66.* *usu subst.: l.48.60.64.*

sapore carens, inanis – geschmacklos, fad: **1** *proprie:* TRACT. de aegr. cur. p. 252,28 si fuerit *(sc. vomitus)* ex frigiditate, quod declaret urine cruditas et habundantia sputi -i *eqs.* URSO gloss. 20 ut non -a, sed dulcis videatur *aqua.* FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 51,17 quales sunt carnes pullorum galline parvorum, qui parum nutriunt et sunt -i. ALBERT. M. animal. 6,11 sunt *(sc. ova)* . . . ceteris humidiora aquosa humiditate et -iora ideo, quod *eqs.* euch. 3,2,1,2 p. 281[b],19 aqua, quae . . . sumitur in potum . . . est -a; -um autem a natura non desideratur. *saepe.* **2** *in imag.:* LIBRI Karol. 3,26 p. 459,12 cum . . . cuncta . . . interiori palato degustata insa-um insulsumque quendam saporem referant (*sim.* 4,20 p. 537,18. 4,22 p. 543,8). OTTO FRISING. gest. 2,30 p. 136,32 verba vestra *(sc. Romanorum)* plus arrogantiae tumore -a quam sale sapientiae condita sentimus. CAES. HEIST. mirac. II prol. p. 15,17 cum nullius habeam horum *(sc. herbas cognoscendi, colligendi, decoquendi)* scientiam, si herbas agrestes . . . inmiscuero illaque per -am Latinitatem decoxero *eqs. al.* **3** *translate de hominibus i. q. insipiens, socors, iners – töricht, einfältig, unverständig:* AGIUS epic. Hath. 222 cunctis commune mori mortalibus extat . . ., servis et dominis, . . . sensibili, -is. WOLFHARD. Waldb. 3,6[a] p. 270,27 -ae multorum rusticanorum ac secularium mentes . . . non ad laudes . . . se praeparant. EKKEH. IV. bened. I 33,73 facit *(sc. femina)* -um Salomonem *(spectat ad Vulg. III reg. 11,4).* VITA Annon. IV 7,7,2 mens redit integra multis -is. IORDAN. SAXO epist. II 5 p. 71,21 auditores tam incuratos se praebent ad studia . . ., tam -os ad exercitia questionum . . ., ut *eqs. al. v. et l.22.*

insipiens, -entis. *script.* -sap-: *p. 2025,4.* *usu subst.: p. 2025,2.6.9.11.16. al.* **1** *insipidus, socors, iners – töricht, einfältig, unverständig (fere de hominibus; de animalibus: p. 2025,8):* DONAT. Trud. 8 (MGMer. VI p. 281,16) stulti et -es corde, qui personam hominum ex vestimentorum qualitate iu-

dicatis. HRABAN. carm. 39,61,6 crucifigitur innocens, consensit rex -s. HROTSV. Sap. 5,5 quid . . . stultius, quid -ius videri potest, quam quod *eqs*. ARS med. 3 p. 419,28 hoc . . . sapientibus veluti lex posita est, ⌊insapientibus autem velut lusus aut risus⌋ (-is lusum vel risum *var. l.*). CHART. Turic. 597 p. 103,9 licet . . . Grecis et barbaris, sapientibus et -bus debitores simus *eqs*. ALBERT. M. animal. 1,50 quaedam *(sc. animalia)* . . . sunt mansueta . . . et tamen non sunt multum -ia, quin *eqs. al. proverb.:* OTLOH. proverb. P 14 probata virtus corripit -es. YSENGRIMUS 5,1 -s quandoque rapit sapientis, itemque prę-ventus sapiens -is opus *eqs*. *pro cognomine:* ADEMAR. hist. 3,20 l. 8 defuncto rege Ludovico regnavit pro eo filius eius Carolus cognomento I-s vel Minor. 3,20 l. 16 Ricardus I-s. **2** *inscius, nescius – unwissend, ahnungslos:* HRABAN. epist. 29 p. 446,22 qui *(Romani)* . . . coniugia in tertia propinquitate facta non solverent, si antea ab inscientibus (-bus *var. l.*) conpacta fuissent.

adv. **insipienter.** *stulte, stolide – töricht, dumm, ohne Verstand:* STEPH. Wilfr. 39 p. 232,10 -r contempnens spoliasti *(sc. regina)* eum. RADBERT. Arsen. 2,17 p. 88,15 quid contigerit, quod tam . . . religiosissimus . . . imperator . . . sic -r et inconsulte egit. VITA Ger. Bron. 20 p. 671,19 quod contra te sic -r egimus *(sc. coenobitae)*. VITA Meinw. 7 p. 13,9 quam *(mulierem)* formę elegantissimę nimis -r thoro suo socians *(sc. rex)*. IOCALIS 558 archa tenet carnes, mus devorat -r. *saepius. in expressione modestiae:* VITA Mathild. II praef. p. 146,7 ne a nobis -r edita invidorum perfodiantur lingua. ALBERT. METT. div. temp. 16 p. 36,13 ut istud opusculum materia eius *(s. Martini)* vitę, quamvis -r edita, quasi sol illustraret.

insipientia (-ncia), -ae *f.* *script.* -sap-: *l. 39. 43. al. usu plur.: l.37.46. adde* ALCUIN. epist. 15 p. 41,7.

ignorantia, stultitia – Unwissenheit, Torheit, Dummheit: **1** *in univ.:* LEX Raet. Cur. 3,17 p. 149,13 ut nec per ipsius *(sc. tutoris orphanorum)* -cia (-ciam *var. l.*) . . . res de ipsius minores in damnum non ambulent. DONAT. Trud. (MGMer. VI p. 298,18) parce . . . -ae meae, alme praeceptor. AGOB. 13 l. 35 qui timendus est, . . . non videbit -as nostras. HROTSV. Sap. 5,4 tui *(sc. Hadriani)* stultitiam irrideo *(sc. Fides)*, tui -am subsanno. ANNAL. Elmar. a. 1148 p. 111,12 magna insa-a . . . circa quadraginta viros optimos perdiderunt *christiani. saepius. in imag.:* OTLOH. admon. 3 (PL 146,250B) qui *(spiritus sanctus)* . . . totus est ubique, locus esse nequit, ubi desit, nisi quo t e n e b r i s malitiae et insa-ae fugatur (HILDEG. epist. 8 p. 20,2 cur pravos mores in hominibus suffers *[sc. papa]*, qui in t. -e sunt). **2** *spectat ad infidelitatem:* CHRIST. STAB. Matth. 11 l. 219 pueris assimilantur Iudaei propter suas -as et pravitates. **3** *in expressione modestiae auctoris:* WIDUK. gest. 3 praef. nec in eo *(opere)* nostra -a, sed maior consideretur devotio, humiliter deposco. NADDA Cyriac. I 22,2 cum . . . hęc . . . in hunc librum composui, sed fidelibus, non infidelibus, et mihi in -a similibus, non sapientibus loquens. BERTHA Adelh. 2 p. 756,28 testis . . . mihi erat conscientia, quod mea ad hoc opus nequaquam assurgere quivisset -a. *al.*

***insipitudo,** -inis *f.* *insulsitas, impudentia – Abgeschmacktheit, Dummheit, Dreistigkeit:* ARDO Bened. 2 p. 202,11 quidam veluti illudentes insani prorsus procul posito caligas iactabant, quorum vesanam -em (insipidinem *var. l.*) hic altiori consilio bene tranquillus ferebat. 16 ob cuius *(sc. praepositi depositi, qui equum furatus est)* -em virgis eum levigare iussit. *Weber*

insiro *v.* 1. insero.

insisto, -stiti, -ere. *stirp. perf.* instatu-: LEG. Wisig. 3,6,2 p. 168,39 *(var. l.). depon.: p.2026,24. usu absol.: p.2026,62. 2027,14.15. struct. notabiliores: ? c. abl.: p.2026,21. c. acc.: p.2026,24.28.59. al. c. gerund.: p.2026,22.25.32sqq. al. c. praep.* erga: *p.2026,44. partic. praes. usu adi.: p.2026,67. 2027,1.3; subst.: p.2027,22. confunditur c.:* consistere: *p. 2026,34. adde* LEX Baiuv. 1,1tit. *(var. l.).* instituere: LEG. Wisig. 2,3,7 *(var. l.)*.

I *proprie vel in imag.:* **A** *de statu i. q. positum esse – stehen, liegen (auf):* **1** *in univ.:* Ps. BOETH. geom. 390 quotiens . . . recta linea super rectam lineam stans circum se angulos pares fecerit, ut singuli anguli recti sint, extans perpendicularis eius lineae, super quam -it, vertex est *eqs.* **2** *commorari – verweilen:* EIGIL Sturm. 6 p. 137,4 repperit *Bonifatius* eum in supra memoratis -ere habitaculis. **3** *obstare – entgegenstehen:* BERTH. chron. B a. 1077 p. 292,19 rex . . . Ruodolfus postquam comperit in se et in suos tot cohortium militarium contracto ipsum *(regem Heinricum)* tantopere -stitisse collegio. **B** *de motu i. q. consistere, (viam) incipere, (pro)sequi – sich stellen (auf), (einen Weg) einschlagen, (nach)folgen:* WALAHFR. Gall. prol. p. 281,4 alienis -o vestigiis veritatisque tenendae lineam novis . . . cogor passibus dimetiri. VITA Burch. Wirz. 8 viam (via, vie *var. l.*) veritatis -ere. *iunctura* -ere itineri *i. q. in via esse – 'auf der Reise sein':* UFFING. Ida 1,3 quadam die, dum adhuc itineri -rent, venerunt ad locum quendam secus Lippiam flumen.

II *translate:* **A** *incumbere, studere, obstinare, se dedicare, exercere – mit Eifer verfolgen, betreiben, sich (be)mühen (um), beharren (auf, in), hartnäckig sein (in, bei), sich widmen, üben (in):* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* WILLIB. Bonif. 2 p. 10,12 ut labore manuum cottidiano . . . secundum . . . beati patris Benedicti . . . formam -ret. COD. Karol. 58 p. 584,8 nimis subplicando -imus *(sc. papa)* vestram *(sc. Karoli regis)* a Deo illustratam potentiam, ut *eqs.* ALCUIN. epist. 193 p. 320,37 studium ecclesiasticae vitae noluit *puer* -i (-ere *var. l.*). EPIST. Teg. I 59 iugiter -imus *(sc. Eberhardus)* succlamando vos *(sc. comitem)* modo oportune, interdum inoportune. ECBASIS capt. 22 pede composito . . . -ere metro. BERNH. CONST. can. praef. p. 472,26 dulcissime fili, -e patrocinium matris *(i. ecclesiae)*, quod suscepisti. *persaepe. c.* in *c. abl. i. q. adhibere – aufwenden:* THANGM. Bernw. 27 p. 771,28 totum . . . aestivum tempus in extructione murorum civitatis . . . -stitit. **b** *publ., iur., canon.:* **α** *c. gerund. i. q. curare – sorgen (für):* LEG. Wisig. 2,2,4 actionem . . . ille, cui conpetet, peragendam -at (consistat *var. l.*). 2,4,11 ut . . . centenis flagellis verberandos *(sc. eos, qui veritatem non dixerint)* -ant *iudices*. 3,6,2 p. 168,16 si . . . spernentis viri presumtionem legaliter condemnandam -erint (-erit, instatuerint, -erunt *var. l.*) *propinqui*. 6,5,17 qui *(proximi)* mortem . . . ulciscendam -erint. **β** *usu communi:* CONC. Karol. A app. 10 p. 856,15 praecipimus *(sc. papa)* . . ., ut . . . nullum exactorem aut iudicem . . . ibi *(sc. in monasterio)* -ere faciatis *(sc. imperator et successores eius)*, sed *eqs.* DIPL. Karoli III. 158 p. 257,9 ecclaesiae Christi defensioni -ere. DIPL. Otton. I. 294 ut erga divini cultum officii pervigili cura -ant *(sc. servi colonique)*. DIPL. Heinr. IV. 31 si loca divinis cultibus mancipata stabilire . . . iugiter -imus. *al.* **c** *eccl.:* VITA Balth. A 13 p. 499,26 pia et alacri mente . . . sancta -ere prece *(sim.* EIGIL Sturm. 10 socios . . . suos sanctis -ere precibus reperiebat. BERTH. chron. B a. 1077 p. 58,4. *persaepe)*. CONC. Karol. A 39,118 divinis officiis. HRABAN. epist. 33 p. 466,48 per omne tempus vitae nostrae laudibus eius *(Dei)* -amus *(sim.* GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 147. DIPL. Constantiae 32 p. 101,13. *al.)*. RIMB. Anscar. 3 p. 21,28 virtutum exercitiis. 8 verbo Dei. 9 p. 31,2 lucrandis . . . animabus. VITA Adalb. Prag. C 27 predicationi. *persaepe.* **2** *interesse – beiwohnen, teilnehmen (an):* WIDUK. gest. 3,75 p. 153,14 multa . . . alia bona invicem conferentes regali funeri -bant *(sc. populus)*. **3** *attente considerare, explorare – aufmerksam betrachten, erforschen:* EPIST. Hann. 5 p. 22,21 quanto . . . magis et magis harum vocum, videlicet 'si' et 'ipse', -stiti significationem, tanto ad respondendum incertior fui. **4** *spectat ad coitum conficiendum (ellipt.):* ANON. coit. 1,6,6 omnibus . . . dicimus aptissimum, ne laboriose -ant in estate vel autumpno. **B** *imminere, urgere – (be)drängen, zusetzen:* **1** *de rebus:* **a** *in univ.:* LIBER diurn. 89 p. 117,7 cum magna nobis sollicitudine -it (-at *var. l.*) cura pro universis Dei ecclesiis *eqs.* (*sim.* 100). TRAD. Frising. 39 p. 67,24 si -stiterit tempus. ERMENR. Sval. 10 p. 161,16 me . . . ceu invitum precibus -entibus secum . . . detinuit. FROUM. carm. 17,3 quam lacrimosa tuis *(sc. domini, i. Heinrici ducis)* -unt (instunt, si *suprascr. m*) tempora servis! WIPO gest. 39 p. 59,9 cum morbus letalis vehementer -ret. CONSUET. Marb. 42 necessitate -ente a sacris mysteriis non prohibetur *frater. al. remissius i. q. instare – bevorste-*

[Fiedler]

hen: THIETM. chron. 6,9 -entem . . . pentecostes sollemnitatem in loco, qui Grommo vocatur, celebrat *rex*. CHRON. Thietm. 5,20 Franciam revisere -entemque hyemis asperitatem ibidem perducere. **b** *invadere – befallen:* ARBEO Corb. 21 p. 211,20 universis -ens ingens pavor. 40 ut intuentibus pavor -it. **2** *de hominibus:* ARBEO Corb. 15 p. 204,3 coepit *dux* eum multis subplicationibus et nimis -ere precibus. WALTHARIUS 1092 supplicius . . . infelix rex -stitit illi *(Haganoni)*. DIPL. Otton. II. 51 p. 61,21 abbas . . . suplici -stitit petitione, ut . . . omnes res . . . roborare curaremus (*inde* DIPL. Heinr. II. 57 p. 68,30). THANGM. Bernw. 2 p. 759,35 tanta arte -stitit, ut a non faciendis metu illum *(regem puerum)* prohiberet. *al.* **C** *perseverare – beharren, 'insistieren' (fere usu absol.):* LEG. Wisig. 3,5,7 i u d i c e -ente non solum castrationem virium perferat *(sc. homo scelere detectus)*, sed *eqs.* (5,6,6 -ente i. cogantur *liberti* exolvere *[sc. quod de rebus defuncti possident]. item* 8,1,5). CHART. Eichsf. 191 (a. 1209) preposito . . . ecclesie tam per se quam per alios -ente . . . omni iuri . . . predii renuntiavit *Rudolfus*. STATUT. ord. Teut. p. 39,21 si . . . aliquis pro . . . indumentis sibi collatis importune, ut ei pulchriora vel meliora tribuantur, -erit, eo ipso merebitur accipere deteriora. *proverb.:* CHART. Brixin. 163 (a. 1269) omnimodo -enti omnimodis est resistendum. **D** *immorari – verbleiben (bei):* EPIST. Frid. II. imp. 11 (DtArch. 19. 1963. p. 431,14) ut potius -amus (insubsistamus *cod.*) quam extendamus ratione veritatis: sexdecim milia transcendit numerus captivorum *eqs.* **E** *inesse – innewohnen (usu philos. et theol.): v. l.31.*

subst. **insistens,** -entis *n.* *quod inest – 'das Innewohnende' (usu philos. et theol.):* ALBERT. M. summ. theol. I 13,52 p. 534a,21 Porretani dixerunt, quod dominium dicit respectum assistentem in Deo, non -entem; distinguunt enim inter subsistens, existens, -s et assistens. p. 534a,26 '-s' . . . dicunt esse, quod ad aliud fluit, ut ad subiectum, in quo insit. *ibid. al.*

insitio (-cio), -onis *f.* *script.* -isio: ALBERT. M. veget. 1,184 *(var. l.). confunditur c.:* incisio: ALBERT. M. veget. 5,68 *(v. notam ed.)*. Iob 14,10. institio: *l.43*.

1 *actio inserendi – das (Ein-, Auf-)Pfropfen (usu bot.; in imag.: l.43):* CONSUET. Rod. 99 extra claustrum *(sc. fit)* cultura hortorum vel vinearum, -o arbuscularum, exstirpatio inutilium germinum *eqs.* LAMB. LEOD. Matth. I 677 sicsic, ut aprica venerit -cio, sinuosa falce putatur, quicquid habet vicii putris arbor opaca . . ., sic *eqs.* URSO element. 6 p. 161,6 ut . . . proferat fructus optabiles suo -o (institio *var. l.*) inserenti. ALBERT. M. veget. 1,183 quaedam *(plantae)* . . . plantantur in aliam arborem, et haec plantatio vocatur -o proprio nomine. animal. 3,54 unitur ramus divisus cum planta per -em. *persaepe.* **2** *per confusionem i. q. iniectio, infusio – das Einspritzen, 'Injektion':* THADD. FLORENT. cons. 62,236 potest fieri alia -o, que recipitur: *eqs.* (*cf. antea:* fiant iniectiones per siringam).

insitivus, -a, -um. *in imag. i. q. (quasi insitione facta) adventicius, extraneus, foris introductus – (gleichsam durch Aufpropfen) von auswärts, außen eingeführt, fremd:* MEGINFR. Emm. 5 p. 975D Galliam . . . plantis Dei silvescere et -am novi hominis gemmam . . . frondescere . . . studuit. HUGO HONAUG. div. 32,3 fortassis . . . ideo qualitas dici potest, quia et simplex est et -a rei spiritualis proprietas, qualiter *eqs.*

adv. ***insitive.** *insitione facta – durch Ein-, Aufpropfen (in imag.):* ALBERT. M. sent. 1,19,10 p. 525b,35 non . . . omne, quod generatur, generatur -e vel per duplicem convenientium generum coniunctionem.

insitus *v.* 2. insero.

***insobrinus** (-seb-), -i *m.* (in *et* sobrinus; *cf.* consobrinus) *? filius consobrini – ? Geschwisterkindessohn, Kind des Cousins, 'Neffe zweiten Grades' (cf. DuC. s. v.):* LEG. Lang. p. 260,32 ut . . . nullus homo presumat relictam de consubrino aut inse-o uxorem ducere. CAPIT. reg. Franc. 96,4 ut, qui uxorem conso-brino suo aut -o suo uxorem duxisset, sine omnem moderatione eos ab invicem separentur.

insociabilis, -e. *qui sociari non potest – unvereinbar:* HUGO HONAUG. hom. 2,9,1 ut singulare dicatur non, quia unum tantum et non plura, non, quia -e et discretivum, sed *eqs.* 2,37,1 est . . . solitudo solius rei -is singularitas.

insociabilitas, -atis *f.* *status eius qui sociari non potest – Unvereinbarkeit:* HUGO HONAUG. hom. 2,8,3 qui . . . ita in moribus suis ab omnibus aliis est discretus, ut cum nemine velit esse socialis ea -e, sicut *eqs.* 2,38,1 unio . . . solitudinis ita consistit in singularitate rei, quod attenta ipsius -e, secundum quam res ita dicitur una et solitaria, quod *eqs.*

insocialis, -e. *non socialis – ungesellig, nicht in die Gesellschaft passend:* ALBERT. M. pol. 1,1t p. 13b,28 qui *(Homerus)* de pravo dicit: 'maledictus -is (*p. 1253a,5* ἀφρήτωρ), illegalis *(ci. Konstanciak,* illegatus *ed.; cf. p. 1277,19)*, sceleratus'.

***insocio,** -atum, -are. **1** *sensu pass. i. q. consociari – eng verbunden sein:* PS. METHOD. revel. B 245 'iusti' . . . 'fulgebunt' tamquam 'sol' sequentes agnum vite et regem celi, videntes . . . semper claritatem eius in conciliis et cum angelis -bunt (sociabuntur *var. l.*) in perpetuum *(cf. Vulg. Matth. 13,43)*. **2** *sensu act. i. q. consociare, coniungere – vereinigen, verbinden:* TAB. smar. 1 p. 491,18 celate . . . hoc, filii mei, sicut fecit Hermes, nec ostendatis illud alicui maligno nec -atis (-etis, societis *var. l.*) vobis in negotio quempiam malum.

insola *v.* insula.

insolabilis, -e. *cui solacium conferri non potest – untröstlich:* THIETM. chron. 5,12 haec *(sc. mortem)* Herimannus -i questus m e r o r e discescit inultumque . . . reliquid (7,3 p. 400,23. 7,48).

adv. **insolabiliter.** **1** *more inconsolabili – auf untröstliche Weise, schweren Herzens:* EGBERT. fec. rat. 1,516 tollitur -r pullis pia mater destituens inplumes et sine fomite nidos *(v. notam ed.)*. ANON. Has. 37 p. 64,15 -r contristatus cottidie missam cantavit *papa* pro interfectorum animabus. VITA Anselmi Luc. 9 unde *(sc. propter excommunicationem)* -r . . . dolentes et indignati totam civitatem . . . commoverunt *conspiratores*. CONR. MEND. Attal. p. 118,5 comitatu innumerabili . . . virorum ac mulierum . . . de morte . . . tanti . . . patroni -r lamentantium corpus exanime in civitatem Argentinam est delatum. **2** *sine ullo solacio – ohne jeden Trost:* VISIO Godesc. 20,1 ignis . . . inestimabilis ardoris, terroris et horroris . . . accedentes ad primum intuitum obstupescere -r compulit.

***insolaciatus** (-ati-), -a, -um. (in- *et* solacium) *non consolatus, solacio carens – ungetröstet:* GONZO Geng. 18 omnino humanitus -tiati coelitus quaerunt *parentes* subvenimen.

***insolanensis** *v.* *insulanensis.

***insolempnius** *v.* *insolens.

insolens (-sul-), -entis. *? script. adv. compar.* -empnius *(fort. per contam. c.* sollemnis, *ut vid.): p.2029,5. confunditur c.:* inconsulens: *l.53*. solenter: *l.68*.

1 *insolitus – ungewohnt, ungewöhnlich:* REIN. LEOD. triumph. 1 p. 584,50 castrum . . . singulare tum -i menium fabrica, tum precipitiis scopulorum et altitudine confragosa. **2** *lascivus, procax, protervus – übermütig, unverschämt, frech, respektlos:* LEG. Wisig. 2,1,8tit. de his, qui contra principem vel gentem aut patriam refugi sive insu-es (insolenter *var. l.*) existunt (*sim.* 5,7,17tit. [insulenter, inconsulentes *var. l.*]). HROTSV. Sap. 5,3 cur dignaris *(sc. Adrianus)* cum hac contumace verba miscere, quę te -i fatigat praesumptione? RUOTG. Brun. 19 p. 18,2 aurem cordis sui neutiquam passus est *iuvenis* . . . monitis admoveri, vix auditu exteriore, ne videretur -s, propinquavit. THIETM. chron. 6,58 sic *(sc. oratione ducis)* -s militum animus sedatur. EKKEH. URAUG. Hieros. 9,3 quamvis nostra *(sc. Teutonica)* gens caeteris multo sit -ior. *al. v. et vol. III. p. 1414,53.*

adv. **insolenter.** **1** *praeter consuetudinem – wider die Gewohnheit:* TRANSL. Eug. Tolet. 10,9 cur de lecto suo -r ante lucis crepusculum maturasset *homunculus* surgere. **2** *lascive, procaciter, proterve – übermütig, unverschämt, frech, respektlos:* LEG. Burgund. const. I 38,9 si . . . hospes . . . aliquid -r (insu- *var. l.*) everterit, in novigildo restituat. 76,1 quicumque . . . pueros nostros ceciderit et -r (insu-, solenter *var. l.*) abstulerit, . . . tripla satisfactione teneatur obnoxius, hoc est: *eqs.* BERTH. chron. B a. 1073 p. 217,5 que contra voluntatem . . . populi rex in eorum regione -r fecerat. VOLQUIN. serm. 546 (StudMediev. III 3. 1962. p. 338) si forte aliquem fratrum

[Fiedler]

. . . -ius obiurgant *timorati et religiosi*. OTTO FRISING. gest. 2,10 capit. p. 99 cardinalis Gerardus -r agere volens (*cf.* 2,10 secus ipsius nutum). *v. et p.2028,52.53. fort. huc spectat:* ANNAL. Ianuens. IV. p. 54,11 quia . . . Symon Grillus propter offitium armiragie -mpnius procederet, . . . extimatum fuit, . . . quod *eqs.*

insolentia (-sul-, -ncia), -ae *f. script.:* -ll-: *p.2030,11. in tmesi: l.51. struct.: c. gen.: inhaerentiae: l.47. al. explicativo: l.13.53. al.*

I *de consuetudine:* **A** *proprie i. q. status insolitus – das Ungewohnte, Ungewöhnliche, ungewöhnlicher Zustand:* DIPL. Conr. III. 133 p. 242,32 marchionissa piscacionem quandam . . . per -am temporis . . . ab ecclesia alienatam . . . Corbeiensi ecclesie . . . resignavit. HIST. Welf. 27 qui *(exercitus)* totus pene . . . vel inedia vel aeris intemperantia vel ciborum -a . . . interierunt. CHRON. Reinh. a. 1190 p. 546,40 tanta . . . est maris -cia, ut *eqs.* **B** *meton. i. q. res insolita – ungewöhnliche Begebenheit:* LAMB. TUIT. Herib. 2,7 p. 221,19 repente res accidit visu mirabilis; . . . expalluit -am senior iam curvus senio.

II *de moribus:* **A** *lascivia, petulantia, protervitas, arrogantia – Übermut, Keckheit, Unverschämtheit, Frechheit, Respektlosigkeit:* **1** *proprie:* **a** *in univ. (fere de hominibus; de animalibus: l.35):* CONC. Karol. A 37,9 sacerdotes . . . obscenorum iocorum -am non solum ipsi respuant, verum *eqs.* THEGAN. Ludow. 30 misit legatos . . . propter quandam -ciam, quam Romanus populus super Romanum pontificem Paschalem dixit. DIPL. Heinr. II. 533 p. 690,27 cum iterum defensorum . . . -cia deprimeretur *monasterium*. CHART. episc. Magd. 264 p. 333,36 Martinus . . . quondam prepositus . . . ecclesie canonicis -am eius accusantibus a Romano pontifice depositus. CHART. Tirol. I 563 p. 47,24 (epist. papae) ne . . . contra prelatos suos succrescat -a subditorum. *persaepe. spectat ad animalia:* CHART. civ. Spir. 11 p. 11,32 (a. 1084) ne a pecoris turbe -cia facile turbarentur *Iudaei.* **b** *spectat ad arrogantiam peccati:* ALBERT. M. summ. theol. I 20,80,2,3,4 p. 883[a],7 redarguendo et puniendo *(sc. mala)* impedit *Deus* -am et non tollit libertatem *(spectat ad Vulg. Esth. 3,8).* **2** *meton. i. q. scelus (impium), facinus – Frevel(tat):* EPIST. Hildesh. 106 longam habuimus *(sc. episcopus)* in tantis -is pacienciam. CHART. Rhen. med. II app. 15 p. 425,2 si forestarius -as fecerit, quod in vulgari dicitur swant, hoc est, si ipse . . . feras . . . sine scitu archiepiscopi . . . ceperit *(de re v. Lexer, Mittelhochdt. Handwb. II. p. 1337 s. v. 'swant').* **B** *immodestia, abundantia immoderata – Maßlosigkeit, Taktlosigkeit, Übermaß, Unbescheidenheit:* **1** *proprie:* WILLIB. Bonif. praef. p. 4,4 non propriae p r a e s u m p t i o n i s -a (insollertia *var. l.*) fretus (REGINO chron. a. 860 p. 78,26). CONC. Karol. A 39,13 p. 447,27 ne propter . . . incuriam et -am aliquam in monasteriis patiantur *sanctimoniales* inopiam. HINCM. coll. 1 p. 92,13 timere debent presbiteri, ne per eorum neglegentiam vel -am (insolent iam *L*) sine causa erga se . . . parrochianos suos scandalizent. WALTH. SPIR. Christoph. I 1 adeo contumatię -am pressit, ne *eqs.* BERTH. chron. B a. 1074 p. 220,13 qui *(rex Salomon)* . . . ob flagitiorum -am et turpitudinem a patruo suo . . . depulsus est dignitate sua. MANEG. c. Wolfh. p. 48,15 ipsa *(deliramenta)* sue obscuritatis -a animum auditoris obtundunt. *al. fort. huc spectat:* CHART. Babenb. 86 p. 117,12 (a. 1192) contra -am eorum, qui officiis nostris *(sc. ducis Austriae et Styriae)* presunt, eos veluti familiarius nobis obligatos stabili iure condonamus. **2** *meton. i. q. postulatio intemperata – maßlose Forderung:* CHART. Turic. 1236 p. 318,13 (a. 1263) cum monasterium nostrum *(sc. Turicense)* magno honere debitorum sit oppressum . . . nec habeamus, unde possimus compescere -as c r e d i t o r u m (1237 p. 319,23 -as c. . . . compescendo). **C** *defectus disciplinae, indisciplinatio – Mangel an Zucht, Disziplinlosigkeit:* **1** *in univ.:* THANGM. Bernw. 14 p. 765,2 postquam luxus ac superfluitas accessit, morum -a subintravit, oboedientia torpuit. CHART. Raitenh. 253 p. 207,5 cum . . . per tympana, fistularum sonitus et tumultum populi per omnes octo dies illos *(sc. octavae)* plures -cie fieri consuevissent. **2** *spectat ad infidelitatem in foedere sim.:* OTTO FRISING. gest. p. 2,8 (dipl. Frid. I. imp.) haec *(Longobardia)* . . . propter longam absentiam imperatorum ad -am declinaverat. 1,24 ob Rogerii Siculi -am (*sim.* 1,68 p. 97,26 propter quorumdam . . . comitum -am). 2,20 p. 122,14 princeps Terdonensium . . . vindicaturus -am. CHART. archiep. Magd. 334 p. 436,27 ut, que a . . . suffraganeis canonice gesta cognoverimus, . . . propter quorundam -am banno nostro firmemus *(sc. archiepiscopus).* **D** *impetus – Angriff (usu meton.):* CHART. Lux. IV 395 p. 495,27 (a. 1277) ut, si dicte domine . . . molestarentur super decima . . ., comes nos *(sc. Walterum)* . . . a molestiis et -llenciis . . . refrenet (*cf. antea:* si . . . a nobis . . . impeterentur).

insolesco, -sci (? -evi), -ere. *form. plusq.:* -escerat: *l.33.* ? -everat: *l.33. struct. c. praep.* de: *l.26. partic. praes. usu adi.: l.23.* ? *confunditur c.:* inolescere: *l.34.* mollescere: HELM. chron. 51 p. 102,6 *(var. l.).*

1 *strictius i. q. superbum fieri, lascivire – überheblich, übermütig, dreist werden:* **a** *in univ.:* RADBERT. corp. Dom. 22,65 melius est . . . hedum mystice infra convivium Christi . . . cum fratribus epulari . . . quam cum iurgio contra pium Patrem -ere. THEGAN. Ludow. 50 p. 275,7 (rec. B2) ne ultra, quam deberet, ignobilis persona -ret (ne superbire inciperet *codd. cett.*). HRABAN. epist. fragm. p. 526,14 qui *(apostoli)* mundum contra se -entem verbo domabant. MIRAC. Bav. 2,20 cepit *perversus quidam* -ere ac taurinos mugitus ingeminare. PETR. DAM. epist. 108 p. 200,11 quatinus . . . de imperialis culminis ascenso fastigio nullatenus -at *imperator. saepe.* **b** *spectat ad seditionem sim.:* VITA Ludow. Pii 4 p. 294,13 ne . . . Aquitanorum populus . . . -ret. **2** *latius:* **a** *inveterascere, dilatari – sich einnisten, einbürgern, um sich greifen:* EPIST. Mog. 11 p. 334,4 (a. 871) quae *(sc. ad laicam vitam revertendi)* consuetudo ne temporibus vestri *(sc. Hadriani papae)* regiminis -ere possit, flagitamus *(sc. archiepiscopus) eqs.* ROD. GLAB. Wilh. 7 (DtArch. 30. 1974. p. 466,18) -erat . . . (-verat *Bollandus*, inoleverat *Mabillon*) male arreptę consuetudinis usus, ut nullus fratrum . . . levitici ordinis gradum prius susciperet, quam *eqs.* **b** *increscere, extolli – anwachsen, zunehmen:* OTLOH. quaest. 46 p. 125[B] aurora propinquante . . . galliorum cantus solet perstrepere et . . . -ere, ut, si iuxta eos positi . . . quiescere velint, vix ex importunis illorum cantibus possint. EPIST. Praed. 8 p. 56,30 undique dolosa calliditas, aperta sevicia et crudelis immanitas, que contra sedis apostolice benignitatem . . . gravissime -unt.

***insoliditas,** -atis *f.* (insolidus) **1** *defectus securitatis – fehlende Sicherheit, Unzuverlässigkeit:* HINCM. epist. 169 p. 156,29 itineris longitudine et -e obstrictus de omnibus . . . ad apostolicam sedem referre non valeo. **2** *inconstantia – Unregelmäßigkeit:* PS. GALEN. puls. 98 vehemens pulsus est, qui -e (insolita, mobilitatem, solitatem, sorditate *var. l.*) sua cum magnitudine ostenditur *(cf.* [cod. Vr] 91 in soliditate. [cod. Be] qui mobilitatem vel -em . . . ost<endit>. *v. et notam ed. p. 167).*

insolidum *v.* in *et* solidus.

insolitus, -a, -um. *script.:* is-: *l.66.* -tę: EGBERT. fec. rat. 1,218. ? *usu subst.: l.59.* **1** *sensu pass. i. q. non solitus, inconsuetus – ungewohnt, ungewöhnlich:* **a** *in univ.:* POETA SAXO 5,630 tremor . . . terrificans cunctos motibus -is. THIETM. chron. 4,21 hiemps . . . asperitate et pestilentia nimioque frigore et vento ac -a siccitate plena erat. THANGM. Bernw. 13 p. 764,22 factum . . . est -um nec ante . . . visum, ut *eqs.* ALFAN. premn. phys. 21,2 p. 105 obumbratio est timor ⌞ex -a apparitione⌟ (*PG 40,689[A]* ἐξ ἀσυνήθους φαντασίας). MANEG. c. Wolfh. 12 p. 71,2 virga Aaron . . . fructificans -o miraculo. DIPL. Constantiae 3 p. 10,17 regnum nostrum . . . novis . . . et -is institutionibus vestra *(sc. papae)* disponit beatitudo vexare. CHART. Sangall. B 339 noscant et presentes et posteri . . . attendentes indebitam oppressionem et is-as angarias *eqs. saepe. in parenthesi:* EUPOLEMIUS 2,625 alter pereuntes crater habebat hostes egregii Davit, quos ipse peremtos pictus ibi, -um, luxit. **b** *inconstans – unregelmäßig: v. l.48.* **c** *rarus, inusitatus – selten, ungebräuchlich:* GODESC. SAXO gramm. 2 p. 437,3 est . . . alia locutio . . . priscis quidem usitatissima, sed neotericis pene vel incognita vel -a, ut est '*eqs.*' **d** *novus, incog-*

[Fiedler]

nitus, alienus – neu, unbekannt, fremd: HROTSV. Abr. 3,7 par victoria spiritalibus in sorte heremitarum nequitiis antea fuit -a. Gall. 1,8 non leve appetit praemium, sed summum vobisque, o principes, ante -um. Dulc. 11,4 non tibi, domine, non tibi haec potentia -a, ut *eqs. (sim.* Sap. 5,24 haec virtus Christo non est -a, ut *eqs.).* **e** *inexspectatus – unerwartet:* EGBERT. fec. rat. 208 (gloss.) de -o amico dicitur: *eqs.* OTTO FRISING. gest. 1,42 p. 60,24 tanta . . . predonum et latronum advolabat multitudo, ut nullus sani capitis hanc subitam quam -am mutationem ex dextera excelsi provenire non cognosceret. **2** *sensu act. i. q. non consuetus – nicht gewöhnt (an; c. dat.):* EGBERT. fec. rat. 1564 non egeo *(sc. lupus)* ut lauti proceres pistore cocoque, talibus -i talem docuere parentes, ut numquam fastidia delitiosus amarem. LAMB. HERSF. annal. a. 1076 p. 267,1 simulata mala valetudine, quae sibi *(sc. episcopo)* ex assidua navigatione corpus affecisset -um.

adv. **insolite** *vel* **insolito.** *more inconsueto, praeter morem – auf ungewöhnliche Weise, wider die Gewohnheit:* CARM. Cent. 107,24 ebdomada Iunii mensisque secunda -o tellus visa est concreta manere. CONQUEST. Heinr. 55 quaedam *(sidera)* fulgescunt nimium, quaedam tenebrescunt -e, sed non sine causa nec ratione. HERBORD. Ott. 2,35 p. 128,24 inicium . . . perditionis perfidia . . . est, profectus perditionis – quamvis -e dicatur, quia melius defectus vocatur – desperatio.

insollencia *v.* insolentia.

***insollertia** (-rcia), -ae *f. imperitia, ignorantia – Unerfahrenheit, Unfähigkeit:* CONC. Karol. A 56A,36 quae *(monasteria puellarum)* in quibusdam locis lupanaria potius videntur esse quam monasteria propter . . . -ciam prelatarum. *v. et p. 2029,47.*

insollidum *v.* in *et* solidus.

insolubilis, -e. *form.: abl. sg.* -e: *l.49.50.69. al. superl.* -llime: *p.2032,49. usu subst.: l.43. confunditur c.* indis(s)olubilis: *p.2032,37.*

qui (dis-, re)solvi non potest, firmus – un(auf)lösbar, -lich, fest: **1** *proprie:* **a** *gener.:* ANNAL. Quedl. a. 1011 p. 530,18 hiems . . . importune longa ita, ut solis calore -em . . . glaciem retineret. **b** *natur.:* ALBERT. M. meteor. 4,2,9 p. 257,61 primo loquemur de insolubiliter coagulatis; 'quaecumque' ergo . . . 'propter infrigidationem' coagulantur 'universo exeunte' ab ipsis 'uno', hoc est unico, 'calido' praeter humidum et '-ia' (*p. 383a,30* ἄλυτα) sunt (*sim.* 4,2,15capit. de diversitate solubilium et -ium. 4,2,15 p. 265,12sq. corporum quaedam 'sunt solubilia' et quaedam sunt '-ia'; solubilia quidem 'ut nitrum' et sal et quaedam metallica, -ia autem 'ut later'). *ibid. persaepe.* **2** *in imag. vel translate (fere i. q. immarcescibilis, perpetuus, constans – etwa: unvergänglich, ewig, beständig, e. g. l.49.50. 72):* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* VITA Arnulfi 12 et sanguinitatis propinquo et amicicia eidem *(puero)* -e (-i *var. l.*) iungebatur affectu. 17 cum -e (-i *var. l.*) desiderio ad heremum properare disponeret. DIPL. Heinr. III. 263 quis -i caritatis vinculo retinere non ambiget (*sim.* URBAN. IV. epist. [DtArch. 18. 1962. p. 208,30] unionis -e vinculum)? MANEG. c. Wolfh. 7 p. 58,13 sic gratiarum suarum dona multiplicat *(sc. spiritus sanctus)*, ut . . . unum simplex et verum -is caritatis corpus efficiat. *al. in formula salutis:* EPIST. Teg. I 97 domno . . . Vuigoni . . . E. . . . -em nodum intemerate dilectionis. **β** *inseparabilis – untrennbar:* RATHER. pasch. I 3,102 nequaquam apostolus . . . easdem duas -es virtutes, id est sinceritatem et veritatem, in paschalis festi epulis tantopere commendasset. *spectat ad matrimonium:* OTTO SANBLAS. chron. 51 p. 84,21 nullum magis ydoneum inveniri potuit, quam ut Otto rex acciperet in matrimonium Phylippi filiam, que connexione -i concordiam inter regem et principes stabiliret. **b** *publ., eccl., iur., canon.:* **α** *spectat ad poenam sim.:* LIBER diurn. 73 p. 71,6 eos . . ., quicumque . . . damnati leguntur, me *(sc. episcopum)* meamque ecclesiam . . . auctoritatem patrum sequentes -i damnatione procellimus. TRAD. Frising. 1 p. 27,30 ut, si quis . . . contra . . . donationem venire . . . voluerit, . . . -e vinculo damnatus sit *(sim.* 7 p. 33,40. *al.).* RUP. TUIT. vict. 5,3 p. 155,2 cultus vituli . . . effecit, ut . . . Israel . . . corpore quoque captivus fieret captivitate -i (*cf. postea:* in perpetua captivitate. *sim.* 9,6 p. 282,12). CHART. Merseb. 185 p. 151,36 ut, quecumque . . . persona . . . ecclesiam Cellensem . . . molestare . . . presumpserit, -i anathematis nexura se obligatum noverit. *al.* **β** *spectat ad foedera, traditiones sim. i. q. inconcussus, inconvulsus, inviolabilis, certus – unverbrüchlich, unangefochten, unverletzlich, gewiss:* TRAD. Ratisb. 92 p. 83,22 (a. 879) ut hęc -ior esset t r a d i t i o, placuit *eqs.* (GERHOH. aedif. 160 p. 192,24 [ed. Sackur] quinquagesimae portionis t. . . . legitime . . . facta . . . manet -is). DIPL. Otton. I. 86 p. 168,34 dum . . . iudicatum . . . esset a circumsedentibus iuridicis hoc *(praeceptum)* ratum ac -e permanere. CHART. episc. Halb. 167 p. 137,34 sunt . . . sacrorum canonum testimonia, quę ecclesias, atria, domos clericorum, curtem episcopalem sub -i immunitate includunt *(sim.* ANNALISTA SAXO a. 996 p. 264,8 suo banno civitati pacem et immunitate -i locum sanctum firmavit *vir sanctus). al.* **γ** *spectat ad damnum i. qui reparari, restitui non potest – nicht wieder herzustellen(d), gut zu machen(d), 'irreparabel':* TRAD. Frising. 14a p. 42,12 (a. 759) si . . . aliquis . . . propria temeritate venire temptaverit, -em sibi vindicet damnum. CONC. Karol. A 16A,9 ut hi, qui in aecclesia libertatem conquirebant, deinceps . . . in secura libertate permaneant, nisi forte ipsi sibimet -em (-e *var. l.*) damnum inferant. **δ** *spectat ad peccatum, culpam sim. i. qui ignosci non potest – unverzeihlich:* PETR. DAM. serm. 48,16 haec plane summa inexplebili damnationis nostrae chirographo satisfecit et -i nos debito vetustae cautionis absolvit. RUP. TUIT. vict. 9,6 p. 282,13 non fuerat eorum *(Iudaeorum)* . . . -is culpa. CONR. EBERB. exord. 6,9 l. 82 quod peccatum ante mortem minime solutum post mortem -e maneat. ALBERT. M. sent. 4,20,18 p. 852b,17 a nullo solubilis est poena, nisi a quo soluta est culpa, sed ab isto non soluta est culpa; ergo -is est poena. *al.* **c** *medic. i. q. insanabilis, pertinax – unheilbar, hartnäckig:* PAUL. AEGIN. cur. 41 p. 20,8 si . . . diuturnior et -is (*3,6,2 p. 146,4* δύσλυτον) fiat passio, a narcoticis abstinendum. **d** *log.:* GODESC. SAXO theol. 21 p. 284,2 sanctus Fulgentius et sanctus Gregorius . . . consulti hanc *(sc. cur anima nova pateretur aeterna supplicia, nisi subveniretur ei baptismi gratia)* quaestionem -em (indisolubilem *a. corr. B*) fassi sunt (*sim.* MANEG. c. Wolfh. 22 p. 96,1 'quaestionis nodus'. ALBERT. M. sent. 1,32B capit.).

adv. **insolubiliter.** *modo non solubili – auf un(auf)lösbare Weise, unauflöslich, untrennbar:* **1** *proprie:* **a** *gener.:* MIRAC. Adalb. Wirz. 15 p. 74,24 utrumque instrumentum utrique manu tam firmiter ac -r inhesit, ut *eqs.* **b** *natur.:* ALBERT. M. meteor. 1,1,4 p. 7,17 congelatur *aqua* . . . dupliciter, scilicet solubiliter in aere et -r in terra *(sim.* 4,2,9 p. 257,55. *al.). al. v. et p.2031,39.* **2** *in imag. vel translate:* **a** *gener.:* RATHER. prael. 4,17 l. 624 agnosce multum supra te esse, quod tantum ipso Deo vides propinquare, ut nisi ab ipso auferri, ab ipso valeat tribui, ab ipso in sui consortio mereatur ita -llime assciri, ut *eqs.* PETR. DAM. epist. 113 p. 289,23 vos *(sc. Ugo abbas)* . . . me tuto ad propria remisistis, quem . . . glutino vestrae karitatis adstrictum -r retinetis. serm. 22,3 qui *(redemptor noster)* multimodas hominum mentes in unanimitate fraterna -r conflat. FUND. Grat. Dei 3 p. 687,7 quibus *(negotiis saecularibus)* eum *(Norbertum)* -r teneri necesse erat. *al.* **b** *publ., iur., canon. i. q. inconcusse, firme, certo, perpetuo – unverbrüchlich, zuverlässig, dauerhaft:* LIBER diurn. 97 p. 129,10 si quis . . . contra huius decreti paginam venire temptaverit, anathematis vinculo -r innodetur. DIPL. Heinr. IV. 414 p. 553,6 iubemus impressionem nostri sigilli fieri, ut imago cesaris <om>nibus certitudinem hoc -r permanendi in secula seculorum exhibeat. SIGEB. GEMBL. chron. a. 992 Adelgarius presbiter, qui urbem prodidit . . ., -r excommunicatur. CHART. Sanblas. 159 l. 8 de electione . . . abbatis id -r decretum est, ut *eqs.* CHART. Bund. 860 qui *(episcopus)* . . . ecclesiam . . . -r annexuit prepositure. *al.* **c** *log.:* ALBERT. M. sent. 2,42,2 p. 655b,10 contra obiicitur sic -r, quod *eqs.*

insolubilitas, -atis *f. status insolubilis – unlöslicher Zustand, Unauflösbarkeit:* IOH. METT. Ioh. 94,5 corpus ei pene naturali semper -e duruerat, ut difficile cibus in eo decoqueretur *(v. notam ed.).* ALBERT. M. meteor. 4,2,16 p. 266,4 oportet ostendi causam huius *(sc. lapidum pretiosorum)* -is.

[Fiedler]

insolutum *v.* in *et* solvere.

insolutus, -a, -um. *non solutus, insolubilis – ungelöst, unlösbar:* **1** *gener. et philos.:* ALFAN. premn. phys. 2,69 p. 40 quaesitum in principio -um (insonitum *var. l.; PG 40,568B* ἄλυτον) remanebit. ADALBOLD. Boeth. 367 quaestionem de anima apud Hieronimum et Augustinum -am per . . . verba Boetii solvere. UDALSC. Conr. 8 nec diu re -a (insolita *2*) obtutus sanctorum frustrantur, qui *eqs.* ALBERT. M. mot. animal. 1,1,3 p. 261b,4 dubium oritur magnum, quod reliquimus -um. **2** *publ., iur., canon.:* **a** *de matrimonio i. q. non dissolutus – nicht aufgelöst:* CHART. Hans. 448 p. 162,8 (c. 1252) omnia . . ., que antecessores nostri . . . statuerunt, volumus *(sc. dux)* observari tam super purgacione ferri candidi quam . . . mulieribus -o matrimonio inpregnatis. **b** *pecunia non redemptus – uneingelöst, unbezahlt:* TRAD. Weihenst. 340 (a. 1203) si . . . ipse *(Sighardus miles)* absque legitimo herede vita decederet, denominatum predium licet -um usui nostro *(sc. monasterii)* perpetim deserviret. REGISTR. Pant. Col. 50 p. 188,8 quod pensionem anni . . . solvat *villicus* . . . ita, quod de anno nihil penitus maneat -um. CHART. Turic. 1672 p. 28,18 si usufructuario domum agrediente quicquid remanserit a possessoribus prioribus -um.

insomnia, -ae *f. vel* **insomnium,** -i *n.* **1** *locut.* -a noctis *i. q. vigilia (festi) – 'Vigil(-feier)':* EUGEN. VULG. calend. 139 idibus ignescit quinis -a noctis, et quadris lauro vernant Laurentia sacra *(sed v. notam ed.).* **2** ἀϋπνία *– Schlaflosigkeit, -mangel:* **a** *proprie:* HERM. AUGIENS. vit. 587 hęc *(lucra terrena)* ingerunt -a, tormenta, curas, crimina pestemque multifariam, demunt sed haud penuriam. **b** *meton. i. q. nox somno carens – schlaflose Nacht:* ARNOLD. RATISB. Emm. 1,8 p. 1007D per quem *(Deum)* somnia et -a, qui non dormit neque dormitat, efficiat nobis innoxia *eqs. (spectat ad Vulg. psalm. 120,3sq.).* ECBASIS capt. 1213 non . . . adversis -a duximus *(sc. Vitulus eiusque amicus)* austris.

insomnietas (-mpn-), -atis *f. script.: ?* -neit-: *l.52.* -nit-: *l.39.* ἀϋπνία, *insomnia, vigilia – Schlaflosigkeit, -mangel, das Wachen, Wachsein (usu plur.: l.49. al.):* **1** *gener.:* VITA Apollin. 7 (MGMer. III p. 200,14; s. X.) quem *(diabolum)* saepe -itate vicerat. RICHER. REM. hist. 1,13 pre nimia anxietate -em pati coepit *Odo rex.* CONR. MEND. Attal. p. 149,12 Christi famulae defatigatae carnis maceratione, mentis inquietatione, nimia -e. **2** *natur. et medic.:* **a** *de hominibus:* PS. GALEN. puls. 140 si colore urine animali similis ea urina fuerit . . . et -s advenerit, spasmon significat (-mpnietas *var. l.; sim.* 135 [cod. Vr] si . . . -pnietas fuerit). PAUL. AEGIN. cur. 26 si . . . -s (-pnietas *B; 3,4,3* ἀγρυπνία) adsit, et ex ypnoticis aliquid adiunge. 40 p. 18,22 frenesin . . . patiuntur . . . ˻-em patientes˼ (*3,6,1 p. 144,32* ἀγρυπνοῦντες). 47 p. 24,22. 49 siccitas sola . . . adducit -es. 57 p. 33,25 propter aliquas sollicitudines aut -es. MAURUS urin. I p. 20,37 sinthomata haec sunt: dolor capitis, ardor oculorum, -pnietas *eqs. persaepe.* **b** *de animalibus:* ALBERT. M. animal. 7,118 quando elefas vexatur ex -eitate *(sic?; -e ed. Borgnet, vol. XI. p. 400b,49)* longa.

1. insomnis (-mpnis), -e. *perperam trad. in cod. et ed. interdum pro* in som(p)nis, *e. g.* TRIUMPH. Remacli 2,11. LEO MARS. chron. 2,72 p. 312,10. HAIMO (?) Wilh. 26 p. 222,6.

1 *de rebus:* **a** *qui somnum impedit, adimit – den Schlaf verhindernd, raubend:* CAND. FULD. Eigil. II 25,26 auribus admitti sprevit prudentia patris frivola vaniloquum, nec huic -is et atra suspicio . . . praevaluit. POETA SAXO 3,32 ferunt, quod . . . coeptis crudelibus effera coniux ducens -es odiis stimulantibus umbras horrendo regem regina peremerit ausu. WIPO tetral. prol. p. 75,14 curas -es rei publicae . . . levigare. **b** *de nocte i. q. somno carens, vigil – schlaflos, durchwacht (loci pendent e Verg. Aen. 9,166sq.):* TRANSL. Marci in Aug. 14,3 episcopus . . . nequaquam poterat dormire . . ., sed totam . . . noctem duxit -em *(sim.* WALTHARIUS 399 -em consumpserat Attila noctem. PETR. CAS. chron. 4,108 p. 573,37. PETR. TREV. David 3 noctes . . . -pnes. FUND. Consecr. Petri p. 216,2. *saepe).* **2** *de hominibus:* **a** *pervigil (in oratione) – die Nacht durchwachend (im Gebet; usu subst.):* EKKEH. bened. I 24,1 audiat *(Christus)* -es (gloss.: vigilias agentes) cęlos scandens super omnes. **b** *exsomnis – hellwach, wach(sam), aufgeweckt:* HILDEG. caus. 170 p. 125,15 cum homo gravi infirmitate aliquando opprimitur, tunc . . . -is et pervigil contra sospitatem et voluntatem suam semper permanet. METELL. exp. Hieros. 3,954 qui per noctem totam vigilarat, in hostem, ut fuit -is, cetus simul irruit omnis. *in figura rhet. litotes q. d.:* METELL. exp. Hieros. 6,602 vix -is adhuc Clemens responderat istuc: *'eqs.' (cf. antea:* dum sopita iacet mens, bella sonant).

2. insomnis *v.* in *et* somnus. **insomnitas** *v.* insomnietas.

1. insomnium, -i *n. c. gen. explicativo: l.16. confunditur c.* somnus: GUNZO epist. 10 p. 40,4 *(var. l.).*

somnium – Traum(bild): AGIUS vita Hath. 11 se . . . mirandis . . . et sibi prius insuetis -is agitari *(sc. dixit)*; . . . dicebat . . . -is (*ni leg.* in somniis) se quandam mirae magnitudinis rotam vidisse. EPIST. Meginh. 22 p. 217,3 ego, ut qui magarum rerum -is luduntur, experrectus sum. LAMB. TUIT. Herib. 2,4 p. 215,14 possent hęc *(sc. visiones sim.)* ab impiis -a et frivola suspicari, nisi *eqs.* BERTH. chron. B a. 1077 p. 304,13 cottidianis confessionibus non solum operum, verum quoque . . . -orum sese sui in principio accusatrix expurgare solita est *imperatrix. al.*

2. insomnium *v.* insomnia.

insonabilis, -e. *qui sonare non potest – der keinen Ton von sich geben kann:* ALBERT. M. anim. 2,3,17 p. 124,7 similiter faciunt pili et lana, quia rara sunt et discontinua; et ideo infra se recipientia aerem non sinunt ipsum expelli, propter quod talia -ia sunt.

insono, -ui, -are. *usu impers.: p.2035,16.18. partic. praes. usu adi.: l.52.* **1** *trans. i. q. sonare facere – erschallen lassen, zum Klingen bringen:* **a** *in univ. (de campanis: 'läuten'):* ORD. Rom. 18,20 est semper sollicitus ille frater, cui cura cummissa est, ut semper signum competenti ora -are debiat (*sim.* CONSUET. Trev. 54 p. 311,2 in duodecim . . . lectionibus, si prior ter -uerit primum signum, licite dormiant *infirmi*). PAUL. DIAC. Lang. 5,10 tubas -are. HINCM. divort. 1 p. 125,2 post tempestatem bucinam -are *(fort. proverb., v. notam ed.). campanas pulsando indicare – durch Läuten ankündigen, einläuten:* CONSUET. Mell. 24 p. 401,7 in -ando vesperas dicunt *fratres*: 'exultabunt', post cenam: *'eqs.'* **b** *edicere, (e)docere, canere – verkünden, lehren, (be)singen:* LIBER diurn. 60 p. 50,17 canentis . . . regis sunt dicta, quae sanctus spiritus de templo prophetalis cordis -uit: *'eqs.'* (*Vulg. psalm. 29,6; item* 82 p. 87,10). ALCUIN. carm. 59,15 qui *(pater)* . . . egregias regalibus -at a r t e s auribus (CARM. var. I 35,24 iam dictas a. -at atque docet *Felix Capella. sim.* VITA Annon. I 2,1. *al.*). *c. enunt.:* CONSUET. Rod. 108,13 necesse est semper auribus -are . . ., quod *eqs.* ANSELM. MOG. Adalb. 836 eligitur presul A(delbertus), set et -at ordo disertus plebis et cleri, quia *eqs.* DIPL. Manfr. 144 p. 344,2 armonia celestis imperii . . . nostri cordis auribus divina instillacione -uit, ut *eqs. c. adv.:* VITA Gunth. erem. 9 p. 278b,28 subito de caeli fastigio audivit *dux* claram sibi vocem taliter -antem: *'eqs.'* **2** *intrans. i. q. sonum (in-, e)mittere, crepitare – ertönen, erschallen, sich hören lassen, erdröhnen:* **a** *in univ.:* **α** *usu communi:* AEDILV. carm. 21,17 quatitans ad culmina cantus ascendit caeli, -uit laquearibus altis. EINH. Marc. et Petr. I 2,11 p. 248,18 capsa . . . r e p e n t i n o c r e p i t u tam vehementer -uit, ut *eqs.* (VITA Liutg. I 24 r. . . . c. vas mellis sub altari -uit ac minutatim confractum est). WALTH. SPIR. Christoph. II 6 angelus Domini oblato magni nominis munere super eum -uit dicens: *'eqs.'* GESTA Tull. 34 p. 642,11 omnes *(sc. cives)* sibi divino nutu datum *(sc. praesulem)* adseverant atque in eius ordinationis assensu plausibiliter -ant. METELL. Quir. 43,3 laude salubris aque miseris pia mira recenseo martyris optimi, clara camena fideliter -et. *al.* tuba insonare *i. q. tuba canere – die Tuba blasen:* ANNAL. Wirz. a. 1155 p. 9,7 dato signo exercitus, qui cum imperatore venerat, tubis -uit. **β** *de campanis:* CONSUET. Eins. 74 post mediam noctem pulsatur signum in dormitorio, omnesque sine mora surgentes pergunt ad necessaria, qui volunt; dehinc -at signum in ecclesia illucque concurritur (*sim.* ELIS. SCHON. vis. 1,78 p. 38,21 cum . . . none signum -ret). VITA Liutw. 17 omnes monasterii campanae divinitus . . .

[Fiedler]

-uerunt. **b** *innotescere, percrebrescere – bekannt werden, sich (überall) verbreiten, zu Ohren kommen:* WILLIB. Bonif. 8 p. 53,15 urbis praefecti ..., quemadmodum a ... rege Pippino exivit edictum, -uit interdictum *(sim.* RHYTHM. 151,1,2 quando Christus ... natus est ..., edictum imperiale per mundum -uit, quatinus *eqs.)*. LIBER tram. 1 p. 4,7 -ante ... longe lateque fama praelibati caenobii. HELM. chron. 67 p. 128,20 quociens ... motionis aliquid -uit aut de Danis aut de Slavis. HIST. peregr. p. 138,16 rumor in castris -uit innumerabilem Grecorum exercitum expectare in campestribus Grecie. *al. locut.* auribus -are: VITA Mathild. II 3 p. 152,11 excellentia vestri *(sc. Heinrici)* generis crebro -uit auribus nostris *(sc. abbatissae)*. CHART. Steinf. 128 p. 100,32 auribus nostris *(sc. presbyteri)* de infamia fratris Godefridi ... rumor -uit. *al. c. enunt. (usu impers.: l. 16. 18):* ANNAL. Ianuens. I p. 201,24 quadam ... die -uit, quod Pisani ... Provintiam intraverant. CHART. Turic. 798 dignitati vestre *(sc. consultorum civitatis)* sepius -uit, qualiter A. miles ... cenobio ... sine mora ... iniuriatur. CHRON. Erf. mod. II a. 1248 p. 242,8 flebilis fama -uit, quod *eqs.*

insons, -ontis. *script. et form.:* -sentes: ALDH. virg. II 2267 *(S² a. corr.). gen. pl.* -um: ALDH. virg. I 36 p. 283,20. II 1401. *usu subst.: l.28.33. al. confunditur c.* insors: *l.45.*

1 *innocens – unschuldig:* **a** *de hominibus:* **α** *in univ.:* LEG. Wisig. 2,1,3 non -em (id est innocentem *add. V²*) faciet ignorantie causa, quem noxiorum damnis inplicaverit culpa. FORM. Senon. II add. 4,22 (ed. Walstra) non <la>trat bracco contra -em. HROTSV. Pel. 212 obsidis ... teneros -is stringere nervos. WALTH. SPIR. Christoph. II 4,99 cum ... oculos ad sydera tolleret *Susanna* -s. VITA Adalb. Prag. A 25 masculum una cum -e femina ... morte sevissima dampnarunt *(sc. gens sceleratissima)*. OTTO FRISING. gest. 2,25 p. 127,32 numquid -s cum sonte, cum nocente innocens, innoxius cum reo pari pena ab aequo iudice plectendus erit? *persaepe.* **β** *spectat ad ss. innocentes martyres:* FROUM. carm. 36,1 -es Domini, nobis succurrite sancti *(item 36,35 et in acrosticho et telesticho)*. EKKEH. IV. bened. I 5,47 prima per -es (gloss.: innocentum) surgunt baptismata fontes. AMARC. serm. 4,400 pravis et pectore rectis eximium discrimen erit, Petro atque Neroni, Herodi et tinctis -i sanguine cunis. **b** *de Deo eiusve filio:* POETA SAXO 5,79 pro sontibus -s in mortem propriam tradideras *(sc. Christus)* animam. AMARC. serm. 2,83 purus et -s ad templum ferri voluit geminoque piari turture. 3,262 deus haut fuit *Iuppiter* ... vocandus, cum ... nullis infectus viciis -s habeatur *Deus.* **c** *de animalibus:* ALDH. ad Acirc. 75,11 -es (insortes *B*, -is, -i *var. l.*) hosti ... torquent *(sc. crabrones)* tela nocenti plurima, quae constant tetris infecta venenis. **2** *innocuus – unschädlich (in imag.: l. 51):* WANDALB. creat. mund. 182 simplex ... iubetur aesca -sque parari, ramis quam daret arbor. CARM. pro schola Wirz. 262 egrotum volumus te sumere potum funditus -is nostri de flumine fontis.

insonus, -a, -um. *mutus – stumm (per compar.):* LIUTPR. antap. 4,26 p. 121,5 qui prius erant *(sc. apostoli)* multisoni, mox ut pisces videntur -i (*sim.* leg. 47 p. 200,30 qui in aliis rebus saepe videor spermologus et multisonus, in hac ut piscis videor -us).

insopibilis, -e. *qui exstingui non potest, incorruptibilis – unvergänglich, unauslöschlich:* EPIST. var. 6,2 (ed. B. Bischoff, Anecdota. 1984. p. 133; a. 887) Adol<eno> patri amantissimo Ber. ... servulus continuum servitutis obsequium cum -i aeternae felicitatis gaudio. EPIST. Teg. I 33 calet apud te -is circa me flamma caritatis. VITA Serv. 1 p. 3,15 pro -is (immortalitatis *A*) gloria perennitatis.

***insopilis,** -e. (in- *et* sopire; *cf. Mart. Cap. 1,7 p. 4,23 ed. Willis, ubi iam var. l. trad. pro* insopibilis) *insomnis, pervigil – schlaflos:* ECBASIS capt. 194 dum sprevit *vitulus* stabulum, nostrum *(sc. lupi)* divertit ad antrum et manet -is nostris addictus habenis.

***insopitus,** -a, -um. (*partic. perf. pass. ad* insopire) *consopitus – in tiefen Schlaf versetzt:* VITA Apollin. 7 (MGMer. III p. 200,14) viribus -is diabolum ... mentis indefessae aggressione confudit. EPIST. Ratisb. 30 p. 362,22 'auctor' ... 'plantationis' ..., quam conditam invenit, a vino -us turpiter discoopertus iacuit *(spectat ad Vulg. gen. 9,20sqq.)*.

insoporatus, -a, -um. *metr.* -pŏ-. *insomnis – schlaflos:* VULF. Marc. II 390 dum forte sacrum tremula stetit *puella* ante sepulchrum et noctem peragit -a vigil.

? ***insor(p)tio,** -onis *f. absorptio, consumptio – das Verschlingen, Aufbrauchen:* MAURUS urin. II p. 16,30 per frigiditatem ... extenuantem et constringentem fit partium flegmatis naturalis -rtio et interiorum corruptio.

***insortitus,** -a, -um. *non datus in sortem, non possessus – nicht (durch Los) zugeteilt (usu subst.):* DIPL. Otton. III. 46 p. 447,17 confirmamus ... omnes proprietates ... cum ... divisis et indivisis, ˹sortitis et -is˺, cultis et incultis *eqs.* (*inde* 199 p. 607,40 [sortis et insortis *var. l.*]. *sim.* CHART. Carinth. III 501 p. 199,21 sortitum et -um. CHART. Carniol. I 66 p. 72,17. 67 p. 74,18).

inspatio(r) (-aci-), -are (-ari). *perlustrare – durchstreifen (in imag.):* METELL. exp. Hieros. 6,804 tum litora visu primitus -ciante stupent *popelli* bello radiante.

inspectatio, -onis *f. actus vel actio inspectandi, inspectio – Betrachtung, das Ansehen:* GALB. Karol. 64,4 Fromoldo ... licuit ... gaudio gaudere pro -e loci, in quo dominus suus humatus quiescebat. EKKEB. SCHON. opusc. 2 p. 250,45 maris stellam *(i. Mariam)* naute observant et iuxta -em eius in mari se dirigunt.

inspectator, -oris *m. qui inspicit, considerat – Betrachter:* **1** *de hominibus:* **a** *in univ.:* DIPL. Heinr. II. 109 p. 135,20 ut haec omnibus harum litterarum -bus vel auditoribus appareant vera. GALB. Karol. 84,4 quod Borsiardus ... pro eo *(peccato)* doleret et peniteret ita, ut obsecraret ... -es patibuli sui, quatenus manus ei truncarent. **b** *spectat ad munera, officia ('Aufseher', 'Überwacher'; usu eccl.):* AGNELL. lib. pont. 104,52 dicite michi, -es: unde divitias habetis? *iunctura* horarum inspectator *i. qui horas observat (et quosdam e somno excitat) – für die Zeitmessung (und den Weckdienst) Zuständiger: v. p.2039,40.* **2** *de Deo:* EPIST. Teg. I 23 Deo cordium -i ... non desisto *(sc. Gozbertus)* presentare, quod *eqs. v. et p.2039, 53.*

***inspectatrix,** -icis *f. ea quae inspicit, considerat – Betrachterin:* TRAD. Frising. 1031 p. 774,40 (a. 899) evangelici promissi memor et ... presentis vitę cauta -x venit *vidua* ... ad Waldonem.

inspectatus *v.* inspecto.

inspectio, -onis *f. script.* -ccio: *l.71. actio vel actus inspiciendi, aspectus, visus, consideratio – das Hinsehen, Anschauen, Anschauung, Betrachtung, Besichtigung:* **I** *proprie:* **A** *in univ.:* **1** *gener.:* VITA Liutg. I 29 p. 75,20 pro horae -e. TRANSL. Balth. prol. (MGScript. XV p. 284,21) qualiter ... corpus ... a loco, ubi prius humatum erat, ubi nunc ... frequenti -e veneratur, ... delatum est. CHART. archiep. Magd. 452 p. 586,13 ut ex eorum *(apicum)* -e concepta adversus me indignatio debeat mitescere. ALBERT. M. animal. 23,8 p. 1433,36 alii dicunt herodium ... inter sua *(sc. ova)* et aliena per -em solis facere discretionem. *al.* **2** *theol.:* ALBERT. M. eccl. hier. 3 p. 75,3 'abigit', idest expellit, 'vox' diaconi 'passibiliter', id est propter passiones, a quibus adhuc non sunt perfecte liberati, '-e (*PG 3,436B* ἐποψίας) et communicatione', quia peccatores ... a visione corporis Christi se aestimare indignos debent. 6 p. 136,52 determinat ..., qui *(sc. trium ordinum)* sunt eiciendi a communione et -e sacramentorum (*sim.* 7 p. 154,24 a communione et -e eucharistiae). p. 137,65 ad -em symbolorum. *al. spectat ad contemplationem Dei in vita aeterna:* CHART. Xant. 135 (a. 1242) decanus Xanctensis ... omnibus presentium litterarum inspectoribus ad Dei -em pervenire (*item* 137). **B** *c. notione examinandi sim.:* **1** *publ. et iur.:* **a** *usu vario:* CAPIT. reg. Franc. 132,7 exemplar ... earum *(litterarum)* in archivo ... censuimus *(sc. Ludowicus imperator)* reponendum, ut ex illius -e ... definitio litis fieri possit. FORM. imp. 46 p. 322,21 kartarum. CHART. Rhen. med. I 587 p. 645,20 (epist. papae) scripti. DIPL. Heinr. Leon. 66 p. 98,21 concambium ... presentis pagine -ccione et sigilli nostri impressione communimus. CHART. Tirol. I 1021 (dipl. Frid. II.

[Fiedler]

imp.) privilegiorum *(sim.* CHART. Arnstad. 33. *al.)*. CHART. Eichsf. 577 ex -e quorundam instrumentorum publicorum ... didicimus *(sc. iudex) eqs. al.* **b** *custodia – Überwachung, Kontrolle:* REGISTR. abb. Werd. 7,12 p. 224,20 ad -em ... vineę dabit *Folcbertus* villico denaridam panis *eqs.* **2** *canon. i. q. visitatio – 'Visitation':* CHART. Raitenh. 130 (a. 1242) -o abbatiae monialium ... committitur de Asseborne et de Reithehasela abbatibus, ut *eqs. (sim.* 296 monasterii. 318 loci, in quo fundare interdit *[sic; pro* intendit *ed.?]* abbatiam ... comes. *al.)*. **3** *medic.:* AESCULAPIUS 16 p. 21,4 ex -e (-em *cod. Augiens. CXX*) oris parotidae venam apprehendimus ... ex tonsilla vulnerata. AURELIUS praef. p. 479,13 in acutis passionibus -e et pulsu et generali significatione <dignoscimus>. BALDER. Alber. 28 p. 258,43 u r i n a e ... -e mortem eius ... predixerat *medicus* (MAURUS urin. I p. 6,30 in -e u. tria similiter attendimus: *eqs.* HILDEG. [?] caus. 482 capit. p. 16 de urine -e). MAURUS phleb. p. 23a,4 sanguinis. ALBERT. M. animal. 15,54 per ... -em mulierum. *al.* **4** *astron. i. q. observatio – Beobachtung:* BEDA ad Wicth. 12 l. 216 constat ... aequinoctium octava kal. aprilium die nequaquam posse reperiri, quod et -e (conspectione *var. l.*) horologica et aperta ratione probabitur. VITA Liutg. I 33 p. 82,9 pro -e siderum. *v. et p. 1100,20.* **5** *geom.:* ANON. geom. I 3,1 si fuerit altitudo in aequalitate, tali poterit mensurari -e: *eqs.* **6** *usu communi:* MAPPAE CLAVIC. 194 examinato -e pondere *(sc. auri et argenti)*. GODESC. SAXO conf. p. 77,25 per osculum columbinum rectorum corde veraciumque circa se suaque dicta significat *Augustinus* -em, per dentem ... caninum ... fallacium reprehensionem. EKKEH. IV. cas. 47 p. 108,10 erat Romę ... theca ad antiphonarii authentici publicam ... -em repositorium, quod *eqs.* ALBERT. M. veget. 2,132 hoc *(sc. rorem reliquias pulveris relinquere)* verum non esse quilibet probare poterit per vitis ... -em. *proverb.:* EPIST. Ratisb. 8 p. 306,32 maiorum -o minorum cautela est.

II *translate:* **A** *c. notione contemplandi:* **1** *eccl.:* HILDEG. scivias 3,1 l. 500 quod statim in ipsa aversione -is suae omnes exstinctae sunt *scintillae (i. comitatus satanae)*, sic versae in nigredinem carbonum, hoc est *eqs.* 3,9 l. 282 amplitudinem omnis intimae -is et intentionem totius continuae meditationis per quinque sensus sui ornatus in infusione spiritus sancti cum omnibus virtutibus ... remittit *ecclesia*. GERHOH. Antichr. 2,20 p. 233,3 vita *(sc. est Dominus)* volucribus intellectualiter in divina theoria et -e versantibus. **2** *philos. et theol.:* **a** *deliberatio – Überlegung (über):* ALBERT. M. bon. 77 p. 49,14 vocatur 'recta ratio' recta -o medii in passionibus, in quibus est opus virtutis. 104 p. 69,32 in quocumque difficilis est -o eorum, quae exiguntur, in illo facit multum studium et scientia. 178 p. 111,13 virtus per se inspicit medium ut natura movens et inclinans ad actum, sed ex parte operantis indiget etiam -e rationis, praecipue in vehementer difficili. eccl. hier. 4 p. 100,66 '-es (*PG 3,477A* ἐποψίας)', id est spirituales contemplationes. *ibid. al.* **b** *quaestio – Untersuchung, Prüfung:* ALBERT. M. anal. pr. 1,6,3 p. 637a,13 medium ... in syllogismo unum est, propter quod in -e m e d i i oportet respicere ad unum et non ad plura (1,6,4 p. 638b,17sqq. omnis syllogismus ostensivus per tales fit m. -es et per tres praedictas figuras et secundum sex utiles m. -es. *persaepe*). 1,7,2capit. de reductione orationis in syllogismum per -em propositionum. top. 5,2,1capit. de -e proprii ad ea, quae sunt. *persaepe.* **B** *respectus – Rücksicht (auf):* DIPL. Arnulfi 158 p. 240,30 postulationem humane pertractantes divini amoris -e, quicquid ... servi ... persolvere debuerant, totum ... ad prelibatam ecclesiam condonavimus.

inspectivus, -a, -um. **1** *inspiciens, observans, considerans, invigilans – erblickend, beobachtend, betrachtend, in Erwägung ziehend, überwachend:* **a** *gener.:* VITA Wandr. 11 (MGMer. V p. 18,27; c. 700) Dominus ... plures condiciones ... per -o oculo patefecit seo plurimus dormientes in somnum inerciae adque pigrus ad opus Dei faciendum per ipsum excitavit. EKKEH. IV. cas. 64 p. 136,20 cum Sechingensem sanctę crucis locum illi *(Ungari)* invasuri in arto Rheni pontem parantes -i sociis consedissent *eqs.* RAHEW. flosc. 1,15,3 tria sunt in anima una substantiva, scilicet memoria, vis intellectiva et voluntas tercia, se sic -a, ut sibi cohereant tamquam relativa. **b** *philos. et theol.:* **α** *theoreticus – theoretisch:* GERHOH. Antichr. 2,16 p. 219,22 cum tres sint ... disciplinae, quibus ad rerum divinarum et humanarum scientiam pervenitur, quas Graeci ethicam, physicam, theoricen appellarunt, nos vero moralem, naturalem, -am dicere possumus *eqs.* (*sim.* p. 224,9 tertiae ... filiae nomen ... theoricae, i. e. -ae disciplinae congruit). TRACT. de divis. philos. p. 43,32 est et alia practica -a (*opp.* quam actualem dicimus), et hec dividitur in hystoriam et spiritualem intelligentiam. **β** *capax contuendi – fähig zu betrachten:* ALBERT. M. bon. 562 p. 298,36 non ... sufficit homini remissio peccati ... nec sufficit habitus -us medii vel finis, sed *eqs.* summ. creat. I 4,38,2 p. 554a,8 dicuntur cherubim '˹-i Dei˺ (*cf. PG 3,205C* θεοπτικόν)'. div. nom. 4,193 p. 275,66 'quamvis ipsi *(daemones)* non vident', id est videre nolint, bonum, secundum quod est a Deo, 'claudentes ˹virtutes ipsorum ... -as boni˺' (*cf. PG 3,725C* τὰς ἀγαθοπτικὰς δυνάμεις; *sim.* 4,228 p. 300,67 a suis bonis avertunt -as virtutes. *item* summ. theol. I 6,26,1,3 p. 187,59). **2** *contemplationi dedicatus – der Betrachtung gewidmet:* SACRAM. Col. (cod. Paris. 817 f. 12v; s. X.ex.) hoc materiale -um poscit humane mentis oculum diligenti attentione *eqs.* **3** *manifestus, evidens – offenkundig, augenscheinlich:* ALBERT. M. div. nom. 3,13 p. 110,5 'visionem', id est contemplationem, 'per se -am (imperfectam *var. l.*)': eorum quae per se conspiciuntur, sicut principia dicuntur per se nota.

inspecto, -atus, -are. *partic. praes. usu subst.: l.31.34.* **1** *inspicere, observare – betrachten, sehen, beobachten:* THEODULF. carm. 2,259 opera -ent *(sc. homines)*, praecepit, vestra *(sc. episcoporum)*, redemptor, vestrum ut glorificent ... Patrem *(cf. Vulg. Matth. 5,16)*. WALAHFR. Gall. 2,26 p. 330,19 oculorum eius acies tam pura -antibus apparuit, ut *eqs.* SYRUS Maiol. 2 praef. l. 5 -es *(sc. lector)* alium muneribus dogmatis incliti prepollere, alium pro meritis scandere sidera. EKKEH. IV. cas. 45 p. 102,19 imago ... sedens quasi viva cunctis -antibus adhuc hodie est veneranda. *al.* *in struct. abl. absol. i. q. coram, in conspectu – im Angesicht, vor den Augen:* PAUL. BERNR. Greg. 58 p. 505,20 quod omnino -ante D e o malum est, inexistimabiles maledictiones ingeminare *eqs.* (VITA Annon. II 1,8,1). **2** *custodire – behüten:* WANDALB. martyr. 678 Severine, tuos ... colonos -as primi radians de culmine templi. **3** *rationem habere, respicere – Rechnung tragen, berücksichtigen:* CHART. Bund. 1230 (a. 1275) nos, ... prepositus ecclesie Curiensis ... -ta utilitate capituli concedimus et tradimus ... Andree Plante de Zutz omnes decimas nostras *eqs.*

adi. **inspectatus,** -a, -um. *sub exspectatione constitutus – auf 'Exspektanz' beruhend (cf. vol. III. p. 1704,39sqq. p. 1705,69sqq.):* FORM. Marculfin. 23 ut iure proprietario absque ullius -a iudicum traditione habeat *iam dictus vir (sc. villam)*.

inspector, -oris *m.* *struct. c. acc.: l.72.* *usu praed.: l.56. ci. pro* spector: LEG. Wisig. cod. Eur. 276 p. 4,27.

qui inspicit, spectator, observator – Betrachter, Zuschauer, Beobachter: **I** *de hominibus:* **A** *in univ.:* **1** *spectat ad varios homines:* GODESC. SAXO theol. 1 p. 83,3 o mi lector ..., nole sis horum *(sc. doctrinae)* ... aliquando neglector, sed potius ... -r. TRAD. Frising. 1032 p. 776,31 presentis vitae cautus -r venit *nobilis vir* ... ad Waldonem ... sanctae sedis rectorem, ut *eqs.* EPITAPH. var. II 108,17 -r tumuli compuncto dicito corde: '*eqs.*' ALFAN. premn. phys. 30,11 p. 112 species meretricis excerpsit -em (*PG 40,724A* τὸν ἑωρακότα) ad venerem. OTTO FRISING. chron. 4,11 p. 199,7 legem ..., qua sacrarum virginum ... inpudici -es capite plecterentur, promulgavit *imperator. persaepe.* *in formulis chartarum:* CHART. Brixin. 59 (a. 1217/20) omnes huius p a g i n e -es ... scire volumus *(sc. electus Brixinensis)*, quod *eqs.* (TRAD. Ratisb. 1046 p. 533,19 agnitum esse cupio *(sc. abbas)* omnibus huius p. -bus, quod *eqs.* CHART. ord. Teut. [Hass.] 56 p. 55,24. *al.*). CONST. imp. II 144 Eberhardus ... archiepiscopus ... omnibus s c r i p t i huius -bus. (CHART. Friburg. 93. *al.*). 377 noverint universi p r e s e n t i s l i t t e r e -es, quod *eqs.* (CHART. Stir. IV 354 p. 212,36 scire volumus *[sc. abbas et conventus]* universos p. l. -es, quod *eqs.* CHART. Turg. III 620 p. 482,2 omnibus ... presentes litteras -bus. *al.*). *persaepe. v. et p.2036,64.* **2**

spectat ad sanctos: Siseb. Desid. 15 his *(sc. vitiorum)* Dei martyr malis -r et pontifex more . . . prophetico 'clangore tubae' personuit. Wandalb. martyr. 852 dilectus Domini verbi -rque superni . . . Iohannes *(sc. apostolus).* Rup. Tuit. off. 3,19 l. 1158 quomodo caelestium mysteriorum -em decuit, sic sacra Christi generatio contexta est, ut deduceretur ad Ioseph. Paul. Bernr. Greg. 31 p. 487,6 alius *(sc. vir)* . . . in admirationem simul et timorem convertit -em. *al.* *in (falsa) interpretatione nominis:* Conr. Hirs. dial. 711 Theodolus . . . Dei servus vel Theodorus Dei -r dicitur. **c** *spectat ad auspices, augures:* Richer. Senon. gest. 4,4 p. 302,8 ariolos, divinatores et -es volatus avium . . . ad se accersivit *imperator.* **B** *spectat ad munera, officia i. qui examinat, speculatur, custos – Prüfer, Aufseher, Wächter (über), 'Kontrolleur':* **1** *publ., iur., canon.:* Leg. Wisig. cod. Eur. 275 p. 4,4 cum antiqui et evidentes ab -bus fines agnoscuntur *eqs.* (*inde* Lex Baiuv. 12,4). *al.* Ardo Bened. 36 p. 215,46 -es . . . per singula posuit *imperator* monasteria, qui *eqs. (sim.* Dipl. Loth. I. 12 p. 78,8 Gisleramnum . . . abbatem . . . constituimus -em, quatenus *eqs.).* Donizo Mathild. epil. 1,51 -r Cluniaci Ponzo sacerdos. Trad. Reichersb. 122 p. 339,20 -es ac pensatores concambii. Chart. Salisb. I 433 p. 595,27 ad . . . executionem precepti viros -es . . . destinavimus *(sc. episcopus).* Chart. Hall. 353 p. 324,43 duo . . . viri . . . probati . . . ad hoc specialiter deputati -es denariorum magistri monete . . . sint et iudices. *al.* *vergit in notionem q. e. testis – Zeuge:* Leg. Wisig. 9,2,9 p. 376,13 ut illum ex episcopis -em sue egritudinis advocet *(sc. infirmus) eqs.* **2** *eccl.:* **a** *de episcopis:* Agnell. lib. pont. 104,41 cur non recordamini, -es, episcopi, ecclesiae praesules, quod evangelium dicit: *'eqs.'* Christ. Stab. Matth. 9,551 episcopi . . . '-es' greco nomine vocantur sive 'superintendentes'. Theod. Amorb. Mart. 15 p. 431,29 in quo *(apostolico throno)* eum *(episcopum)* Deus constituit loco sui -em, apostolum et praedicatorem orthodoxae veritatis. Albert. M. eccl. hier. 4,4 p. 98,10 commentator . . . dicit: 'theores, idest contemplatores, et -es (inconspectores *edd. vett.*) vocat episcopos'. *al.* **b** *in iuncturis:* **α** horarum -r *i. qui horas observat (et quosdam e somno excitat) – für die Zeitmessung (und den Weckdienst) Zuständiger:* Consuet. Trev. 12 tempus cum visum fuerit priori, innuit ad sonandum horarum -i (inspectatori *corr. F*[1]). *v. et p. 1101,21.* **β** librorum -r *i. q. armarius, bibliothecarius (qui et lectionem in officio divino recitat) – Bibliothekar (der eine Lesung im Stundengebet vorträgt):* Consuet. Eins. 21 octava . . . lectio librorum -i et duodecimum responsorium cantori . . . assignetur *(v. notam ed. et cf. vol. I. p. 961,45sqq.).* **3** *medic.:* Ps. Galen. incis. 6 Galienus . . . separavit unumquodque *(i. partem corporis)* ab alio, ne forte erret -r, sed *eqs.* **4** *astron.:* Gerb. (?) astrolab. 19,8 dubium est, cui deputentur *Cyclades* climati, quas diligens -r Walzagorae, si in ipsis fuerit insulis, absterget.

II *de Deo eiusve filio:* Chart. Fuld. B 244 p. 350,28 (a. 796) pius -r Dominus . . . non quantitatem muneris, sed devotionem pensat mentis. Walahfr. Gall. 1,1 s u p e r n i -is (-bus, inspectatoris, aspectatoris *var. l.*) oculis placere (Dipl. Loth. I. 106 p. 252,26 pro reverentia s. -is. *al.*). Annal. Xant. a. 867 p. 24,20 quorum *(presbyterorum)* hypocrisin -r secretorum 'Dominus de caelo prospexit' *eqs.* (*cf. Vulg. psalm. 13,2).* Thangm. Bernw. 17 p. 766,22 o dignae memoriae virum . . . apud Deum, cordis -em, . . . vere sublimem! (*sim.* Narr. de rel. Scafhus. 6). Lamb. Leod. Matth. I 89sq. personarum, generis vel diviciarum non est acceptor Deus, -r meritorum, -r fidei *eqs. persaepe.*

inspectorus *v.* inspicio.

inspectrix, -icis *f.* **1** *quae inspicit, observatrix – Betrachterin, Beobachterin:* Arnold. Saxo flor. 5,1,1 p. 90,33 virtus . . . certior omni arte et mellior est, quemadmodum est et natura; m e d i i utique erit -x virtus ([*cf. p. 1106*[b]*,14sqq.* ἡ δ' ἀρετή . . . τοῦ μέσου ἂν εἴη στοχαστική]; Albert. M. bon. 432 p. 229,72. eth. I 910 p. 761,94. *al.*). Albert. M. bon. 177 p. 110,36 virtus per seipsam est -x sui. 345 p. 192,58 virtus -x est non unius tantum, sed omnium circumstantiarum. 349 p. 193,88 quae *(virtus)* esset -x necessarii naturae. **2** *custos – Hüterin:* Albert. M. myst. theol. 1 p. 457,4sqq. dicit *Dionysius*: o 'trinitas supersubstantialis', . . . '-x (*PG 3,997*[A] ἔφορε) sapientiae divinae', id est quae de Deo est, 'christianorum', id est a christianis habita, quia ipse solus perfectus sui contemplator est; et ideo dicit '-x', quasi intime spectans.

***inspectura,** -ae *f.* *officium inspiciendi, cura, tutela – 'Aufsicht':* Decret. Bern. 19 postquam equata fuerint *(sc. mensura et pondus)*, uni civium vel duobus auctoritatem custodie et -e committant.

1. inspectus, -us *m.* *in schedulis nostris tantum abl. sing.* **1** *respectus – Hinblick, Rücksicht (auf):* Lup. Ferr. epist. 4,3 primam . . ., quam proposui, partem conabor . . . tenuare imbecillemque -u rationis efficere. Dipl. Otton. II. 152[a] p. 172,22 superne remunerationis -u . . . iusimus *eqs.* (*item* 152[b] p. 172,23). Dipl. Conr. III. 196 quoniam hactenus paternę reverentię nostrę -u et fidelium nostrorum ammonitu . . . tam honestati quam virtuti . . . studuisti *(sc. Heinricus rex).* **2** *aspectus, contemplatio – (An)Blick, Betrachtung:* **a** *in univ.:* Ekkeh. IV. cas. 66 p. 142,1 vidi . . . sancti Galli monacho scolas Magontię curante officium . . . in medio chori crebro coronati *(i. imperatoris)* -u agere. Rup. Tuit. trin. 1,49 l. 1834 ut auspices . . . sive augures ex eo constituti fuerint, quod ab avium . . . -u ventura sibi crederent bona sive mala spectanda praesignari. Ysengrimus 3,735 tam gravis est tamque -u deformiter horret *pellis.* **b** *de visione:* Epist. Hildeg. 77,19 ut . . . splendoris divina gratia vobis collati -u . . ., si qua radix . . . dissensionis inter nos *(sc. abbatem et Hildegardem)* . . . lateat, manifestetis.

2. inspectus *v.* inspicio.

1. insperans, -antis. *usu subst.: l.33.34.* *non sperans, necopinans – nicht hoffend, ahnungslos:* Catal. biblioth. Lauresh. p. 100,21 quod optantibus aliquamdiu non contingerat, id repente -bus Domino donante provenit. Rather. phren. 21 l. 709 'tuba terribilem sonitum' -bus edens, dum sua pro meritis premia cuique dabit *Dominus.* *abl. sing. pro adv. i. q. praeter spem, exspectationem – wider Erwarten, unerwartet: l. 67.*

2. insperans *v.* inspiro. **[3. inspero** *v.* spero.**]**

insperatus, -a, -um. *script.* -pir-: *l.47.56.* *form. abl. sg.* -u: *l.42.* **1** *sensu pass. i. q. non speratus, inexspectatus – unverhofft, unerwartet, unvermutet:* Ionas. Bob. Ioh. 8 ex -iratu (-o *var. l.*) temporis usu. Rud. Fuld. Leob. 1 p. 122,23 confusa omnia . . . in scedulis adnotata reliquerat *monachus*, quia -a m o r t e praeventus ad ordinanda illa prolixioris vitae spacium non habuerat (Mirac. Verenae 20 [ASBoll. Sept. I p. 172[F]] ipse *[tributarius]* et eius coniugata defuncti sunt ambo m. -irata [*vix recte exposuit ed., cf. notam p. 173*[D]*; v. Stotz, Handb. 3,VII § 14.1*). Annal. Xant. a. 873 p. 32,6 hiemis tempore -um diluvium . . . inolevit. Alfan. premn. phys. 33,2 p. 117 thesaurum -um (speratum *var. l.; PG 40,732*[A] ἀπροσδοκήτως) inveniens voluntarie . . . lucro apposuit, sed non praeeligens. *al.* *locut. adv.* ex -to *i. q. praeter spem, exspectationem – wider Erwarten:* Walahfr. imag. Tetr. 84 tibi *(sc. avaritiae per prosop.)* aut obvia mortis ex -o venere repagula nigrae aut *eqs.* Lamb. Hersf. annal. a. 1077 p. 288,31 papa . . . ex -o (inspirato *var. l.*) audiens regem esse intra Italiam *eqs.* Const. imp. II 119,2 cum . . . speraremus ab ecclesia Romana omne conscilium . . ., ex -o contrarium huius nostre disposicionis accepimus. **2** *sensu act. i. q. insperans, non exspectans, necopinans – nicht hoffend, erwartend, ahnungslos:* Folcuin. Lob. 32 intremuit *anus*, cum subito et propter diuturnitatem incommodi illa -a coeperunt se nervi digitorum extendere. Bruno Querf. Adalb. A 30 p. 36,1 stupent fratres et non suaviter expergefacti -o animo vincla et hostes agnoscunt.

adv. **insperate** *vel* **insperato.** **1** *praeter spem, exspectationem – wider Erwarten:* Rimb. Anscar. 19 p. 41,42 exeuntes . . . de Danis ad vicum -e (insperante *var. l.*) venerunt *(sc. rex eiusque comites)* memoratum. Vita Magni Fauc. II 2 p. 327,18 meminit . . . pastum . . . -o populum Dei in heremo, Heliam in torrente, Danielem in lacu. Bruno Querf. Adalb. A 26 p. 33,20 ut nostro etiam ęvo virginis ille Filius -o te faciat martyrem suum! Gesta Trev. cont. I 20 p. 194,25 delatoribus . . . di-

centibus se *(i. presbyterum)* quadam vice -o conventiculis ... hereticorum supervenisse *eqs.* GESTA Godefr. Trev. 7 genere morbi, quem Graeci lienteriam nominant, infirmatus -o ... exspiravit. *saepe.* **2** *spe abiecta – hoffnungslos:* CHART. Gosl. I 124 p. 182,18 (c. 1073) me *(Hezelonem)* ... oppressit tam intolerabiliter quam -e nuncius vester *(sc. regis).* ADAM gest. 2,77 ipso tempore ferunt ... pyratas per ostium Wirrahae progressos venisse usque ad Lismonam -e omnia vastantes.

inspergo, -spersi, -spersum, -ere. *spargendo immittere – daraufstreuen, -spritzen (in imag: l. 15. 17. 18):* WALAHFR. Gall. 2,1 p. 313,16 fossam terra cooperientes, ne secretum eorum deprehenderetur, lini semen desuper -erunt *Arbonenses.* GOZECH. epist. 8,172 quicquid in ... conflictu laute, lepide, amabiliter dictum sit, applices tibi, quicquid vero dure, acide, mordaciter -sum sit, adversae detrahentium reputes parti. 33,732 vitae ... decursus continuo laboris attritu effetas exhaurit ... corporis vires et prematuras -it capiti nives. METELL. buc. 7,10 cordibus -as *(sc. Quirinus)* rorem, nos crimine tergas, ut claras clare valeam res commemorare. *al. v. et l.21.*

inspersio, -onis *f.* *aspersio – das Bespritzen:* HERM. SANGALL. Wibor. 1,35 capit. p. 124 quod sanguis eius inspersus muri per plurimos annos non potuit aboleri et quomodo per huius -em visus redditus est cuidam mercatori. *Fiedler*

inspicio, -spexi, -spectum, -ere. *script. et form.: ind. praes.* -cet: *l.40. coni. imperf.* -ciret: MARIAN. chron. a. Chr. 68. *partic.: praes.:* -iti-: *l.58.* -pie(ns): *p.2042,13. fut.* -tor(us): *p.2042,11. adde* CHART. Worm. 299. *struct.: c. dat. (an abl.?): l.51. c. praep.* de: *p.2042,26. inf. pro subst.: l.50. partic.: praes. usu adi.: p.2042,13; subst.: l.42.p.2042, 13. fut. usu adi.: p.2042,11; subst.: p.2042,9.10.15.*

I *vi praeverbii vigente vel originaria:* **A** *introspicere, intro spectare – hineinschauen, -blicken (in):* BERNO epist. 4 p. 23,12 in vestrae *(sc. imperatoris)* ... mentis arcem ... virtutum idea conscendens se velut speculum -endi omnibus prebet. THIETM. chron. 6,47 p. 332,21 volumen unius martyrologii diligenter -ens plumbum ... inmisit *(sc. Walterdus) eqs.* **B** *inspectare, aspicere, intueri – schauen (auf, zu), an-, zuschauen, in Augenschein nehmen, 'inspizieren':* **1** *proprie et in imag.:* **a** *in univ.:* SERMO de sacril. 10 qui signa caeli et stellas ad auratum (*leg.* auguratum) -cet, ... sciat *eqs.* VITA Iuttae 6,3 nullum fugae praesidium avem quaerere, sed velut domesticam -entes -ere. HILDEG. vit. mer. 1,12 se ad orientem verterat *(sc. vir in visione)*, ita quod et orientem et austrum -bat. *saepe. in imag.:* GODESC. SAXO theol. 23 p. 329,3 ponamus ... ante oculos fidei ... pontificem ... et -amus gaudendo ..., qualiter *eqs.* THIETM. chron. 7,34 quamvis ... alicuius conversi plagam ob ... conscientiae meimet peccatricis fetorem libenter non -am *eqs.* ALBERT. M. eth. I 608 p. 522,57 corruptio scientiae non fit per non-posse videre, sed per non-inspicere passione oculos mentis claudente. **b** *oculos inserere – einen Blick werfen (auf):* VITA Erasmi 11 -ere scriptis digneris *(sc. Engilmarus)* vilibus istis, distantes versus corrige tu manibus. **c** *visere, collustrare – beschauen, begutachten, mustern:* LEG. Wisig. 6,4,3 p. 265,9 iuxta quod deturpationem *(sc. naris)* iudex -erit, damnare non morabitur percussorem. ANNAL. regni Franc. a. 819 p. 150,16 imperator -tis plerisque nobilium filiabus Huelpi comitis filiam ... duxit uxorem *(sim.* VITA Ludow. Pii 32 p. 392,11 filias -tiens *[v. notam ed.]).* RUOTG. Brun. 49 p. 52,12 (testam.) congesta diligentique ratione -ta vasa aurea. CHART. Laus. 770 coqus ... debet recipere carnes ... et -ere, quod sint sane (*sim.* CHART. civ. Erf. 186 panem et carnes). *al. in imag.:* CONSUET. Marb. 53 actus suos non lippientibus oculis -at *(sc. quisque).* **d** *explorare – erkunden, erforschen:* WILLIB. Bonif. 5 p. 22,2 a ... papę *(sic)* ad -endos inmanissimos Germaniae populos directus est. 8 p. 47,6 infecunda ... divino germine litora -endo circuit. **e** *(per)legere, cognoscere, consulere – (durch-, nach)lesen, nachschauen, einsehen, studieren, zu Rate ziehen:* **α** *usu vario:* WANDALB. martyr. comm. 8 cum replicans volensque munus *(i. librum)* de iusso -es *(sc. amicus)* labore. AGIUS comput. 3,19 referens ad paginulam tua lumina primam illic -as *(sc. Rimbertus)* sub concurrentibus anni, quo ... loco *eqs.* THIETM. chron. 6,43 ut textum huius narrationis -as *(sc. lector). al.* **β** *spectat ad chartas, privilegia sim.:* FORM. Andec. 1[a] -to illo mandato, quem ... fici. CAPIT. reg. Franc. 155,8 ut carta traditionis quaeratur et -atur. DIPL. Heinr. II. 109 p. 134,33 quo *(praecepto)* -to et recitato invenimus, quia *eqs.* CHART. Raitenh. 332 vidimus et diligenter -ximus *(sc. episcopi)* quoddam privilegium. *persaepe. in promulgatione q. d.:* DIPL. Constantiae 50 p. 161,17 notum facimus universis presentem paginam -turis, quod *eqs.* (CHART. Friburg. 30 presens scriptum -turis. CHART. Basil. B 110 universis ... fidelibus presentes litteras -toris. *persaepe. sim.* CHART. Brixin. 107 ad noticiam universorum ... fidelium ... presentem paginam ... -pientium. 140 universis hanc paginam -entibus. *ibid. al.*). CHART. Turic. 1126 noverint ... universi ... hoc scriptum -turi, quod *eqs.* **2** *translate:* **a** *examinare, observare – (über)prüfen, untersuchen, beobachten:* CAPIT. reg. Franc. 137 p. 274,47 si qua ... incauta discretione ... inchoata fuissent, ut diligenter -rentur discreteque ... corrigerentur. 270[A],8 qualiter eam *(pacem)* quisque observaverit, ... ut veritatem inde nobis renuntient, diligenter -ant *(sc. missi).* 293,23 ut commutationes rerum ecclesiasticarum ... subtilissime, si aliquo modo fieri debent, -antur. **b** *contemplari, perscrutari, meditari (de) – betrachten, ergründen, nachdenken (über):* **α** *in univ.:* RADBERT. corp. Dom. 4,43 si veraciter -imus, iure simul veritas et figura dicitur *(sc. corpus et sanguis Christi).* GODESC. SAXO theol. 1 p. 83,10 revertamur ad diligenter -endum ... de trina et una deitate. ALFAN. premn. phys. 1,78 p. 19 reliquum est ... -ere (*PG 40,529[A]* ἐπιδιασκέψασθαι), utrum *eqs.* ALBERT. M. top. 6,2[capit.] qualiter interimitur diffinitio -endo in conditiones diffinitionis. *saepe.* **β** *respicere, rationem habere (alicuius rei) – bedenken, beachten, berücksichtigen, Rücksicht nehmen, eingehen (auf):* DIPL. Karoli III. 105 p. 169,40 nos ... fidelitatem eius *(sc. Rotberti comitis)* -entes ... decrevimus ita fieri *(sc. concessionem).* DIPL. Otton. I. 258 p. 368,19 saluberrimas ... peticiones -entes ... preceptum fieri iussimus. WALTH. SPIR. Christoph. II praef. 117 cuius *(scribae modici)* humilis devotio solum -enda manet. EPIST. Hildesh. 134,50 in qua *(salutatione)* premissa quedam sunt -enda: *eqs.* CONR. MUR. summ. p. 125,5 famulatus circa dominos -i debet et attendi. *al. adde:* CHRON. rhythm. Leod. 358 Fredericus, si Theutonicum -itur, sonat 'pacificum'. **c** *spectare (ad) – gehören (zu):* DIPL. Ludow. Germ. 13 p. 16,24 liceat ... abbati ... res ... cum omnibus sibi subiectis et rebus vel hominibus ad se iuste -entibus (*ex* DIPL. Ludow. Pii 139 p. 355,8 aspicientibus) vel pertinentibus ... possidere.

II *vi praeverbii evanida vel mutata:* **A** *conspicere, videre – erblicken, wahrnehmen, sehen:* **1** *proprie:* WETT. Gall. 11 p. 263,18 quibus *(sc. gestis)* -tis conviator eius surgens ... ait: '*eqs.*' ANON. geom. I 3,1 donec per utrumque ... mediclinii foramen altitudinis summitas -atur (*sim.* 3,2). ALFAN. premn. phys. 7,17 p. 78 partim ... illud *(visibile)* -ens *(PG 40,644[B]* θεωμένη; *sc. visus).* MIRAC. Remacli 2,1 p. 439,16 explorata ... loci qualitate, eo quod undecumque saltu cingeretur, -to, ne quisquam posset evadere, ... nos moliuntur *(sc. Dani)* appetere. *saepius.* **2** *translate i. q. intellegere, novisse – (er)kennen, wissen:* CAND. FULD. Eigil. II 14,41 saepe minori optima ... bona, rerum qui condita praesens -it omnipotens, pandit. OTTO FRISING. gest. 1 prol. p. 10,4 animo futura presagiente finemque -ente. **B** *providere, procurare – schauen (nach), sorgen (für):* THIETM. chron. 8,12 p. 508,6 rem commissi gregis cautus operator -as *(sc. successor).*

inspico, -are. *in modum spicae dividere – ährenartig unterteilen, auffächern:* WALAHFR. hort. 92 abrotani promptum est mirarier ... frutices et, quas -at (gloss. L: spizzot) aristas ramorum ubertas (*inde* LAMB. LEOD. Matth. I 254 quas -at aristas celtica progenies [gloss.: est quoddam genus herbe, que appellatur celtica spica]).

[**inspidus** *v.* hispidus.]

[**inspiliator** *v.* vispiliator: LAMB. ARD. hist. 41 p. 582,14 in illo ... loco *(sc. Sontinghevelt)* ... -es *(ci.,* inspiliatores *ed.)* ... in concavis terre locis ... latitantes et transeuntibus quibuslibet insidiantes ... nonnullis ... mortem ingerunt.]

[Niederer]

[inspina *v.* spina: BENVEN. GRAFF. ocul. B 33 p. 53,3.]

***inspino,** -atum, -are. *mediopass. i. q. spina pungi, transfigi – von einem Dorn gestochen, durchbohrt werden:* GERHOH. psalm. 33,4 p. 240,19 si . . . pes nudus fuerit -tus.

[inspintio *v.* inspiratio.]

1. *inspirabilis, -e. *qui inspirari, spirando attrahi potest – (ein)atembar:* ALBERT. M. resurr. 159 p. 343,28 sonus . . . non fit sine elemento vocali, quod est aer, et tunc *(sc. in vita aeterna)* non erimus in tali elemento: caelum enim non est elementum -e nec figurabile (exspirabile *var. l.*) in voces.

2. *inspirabilis, -e. *abl. pl.* -is: *l.14. t. t. theol. i. q. non (in-, ex)spirandus – einer der nicht (ein-, aus)gehaucht, eingegeben wird, 'unhauchbar':* ALBERT. M. sent. 1,13,9 p. 385^{a},17 pono obiectionem de -is, quae posita est de improcessibilis: *eqs.* (*sim.* p. 385^{b},5). summ. theol. I 9,39,1 p. 292,3 innascibilis est *(sc. Pater)* et etiam -is *eqs. ibid. al.*

***inspirabilitas,** -atis *f. t. t. theol. i. q. qualitas eius, qui non (in-, ex)spiratur, (in-, ex)spirari potest – die Eigenschaft, nicht (ein-, aus)gehaucht, eingegeben zu werden, 'Unhauchbarkeit' (cf. J. Pohle, J. Gummersbach, Lehrbuch d. Dogmatik. I. ^{10}1952. p. 460):* ALBERT. M. sent. 1,28,1 p. 53^{a},28 cum . . . differat Pater a spiritu sancto, quia non est ab alio per spirationem, oportet, quod etiam -s sit notio Patris.

inspiraculum, -i *n. inspiratio, suggestio – 'Inspiration', Eingebung:* CHART. Fuld. A 211 p. 112,17 (a. 803) d i v i n o admoniti -o pro futurum nostris animabus cogitare remedium . . . decrevimus (*sc. Altman et Reginhilt;* CHART. Hohenloh. 406 [a. 1280] d. instructus *[sc. Hermannus]* -o).

inspiramen, -inis *n. spiritus, inspiratio – Hauch, 'Inspiration', Eingebung (fere spectat ad Deum; ad sanctum: l.34):* VITA Arnulfi 14 miro ˻-e tamquam caelitus actus˼ (Dei instinctu *var. l.*) iubet *rex eqs.* ARBEO Emm. 7 p. 36,22 superno -e (spiramine *var. l.*) venerabilis pontifex . . . idolatria funditus eradicare decreverat. 9 p. 39,27 nisi illius pietatis -e supernus iudex lapsis porrexisset manum. CONC. Karol. A 16^{B} p. 104,19 divino praeflatus *princeps* -e.

inspiramentum, -i *n. inspiratio, suggestio – 'Inspiration', Eingebung: v. p.2044,26.*

inspiratio (-cio), -onis *f. script.* -pint-: *l.53. c. gen. obi.: l. 61.63.70. al.* **I** *actus spiritus ducendi, trahendi – das Einatmen, Atem-Holen, Atemzug (usu natur. et medic.):* **A** *strictius:* ALFAN. premn. phys. 28,10 p. 136 conservatio . . . caloris . . . p e r -em (*PG 40,712^{A}* εἰσπνοῆς) e t e x s p i r a t i o n e m consistit (MAURUS progn. 3 p. 24^{a},27. ALBERT. M. veget. 1,34 qui *[spiritus]* attrahitur per -em et respirationem. *sim.* spirit. 2,2,1$^{capit.}$ *al.*). PS. GALEN. anat. 5 p. 183^{A} si . . . numerus -um numero pulsuum *(sc. cordis)* . . . cogeretur adaequari. ALBERT. M. mot. animal. 1,2,6 p. 279^{b},12 in cantaphora sive siphonibus sequitur aqua aquam primo attractam per -em sive suctionem. *al.* **B** *latius i. q. spiritus, (re)spiratio – das Atmen, Atmung:* AESCULAPIUS 29 p. 45,4 -o difficilis (*sim.* CHIRURG. Sudhoff I p. 173 flobotomia . . . confert . . . dificultati hanelitus, dificultati -is [-ntionis *cod., v. notam ed.*]). SALERN. comp. 6 per laesionem virtutis spiritualis humor dignoscitur, ut per diversitatem -is, quia -o alia magna et rara ex caliditate et humiditate, alia *eqs.* ALBERT. M. animal. 2,109 per quos *(branchos)* per modum -is attrahit et eicit *(sc. piscis)* aquam. *al.*

II *inflatus, insufflatio – das Einblasen, Einhauchen:* **A** *corpor.:* CHRON. Thietm. 5,42 pone *(sc. Taghino)* . . . os tuum super os meum *(sc. pontificis),* accipe a Deo -cionem (insufflationem THIETM. chron.) spiritus mei. ALBERT. M. Iob 28,19 p. 323,41 excipitur *Deus* per -em spiritus. **B** *spirit. i. q. aspiratio, suggestio, illuminatio – 'Inspiration', Eingebung, Erleuchtung:* **1** *in bonam partem de -e divina, a Deo dispensata:* **a** *in univ.:* **α** *usu vario:* TRAD. Frising. 63 p. 90,12 (a. 773) qui *(Tassilo)* mihi *(sc. Hunperht)* -e divina hoc *(beneficium)* largitus est donare. AMALAR. off. 4,3,4 ex -e, qua inspiratus est . . . Beda, novimus *eqs.* SIGEB. GEMBL. gest. 4 p. 525,24 ut . . ., ubi tam pia erat unanimitatis *(sc. amicorum)* -o, nulla . . . poterat subrepere contrarietatis conspiratio. HERM. IUD. conv. 6 p. 92,24 ut . . . mihi hoc *(sc. auctorem religionis christianae)* vel per occultam -em seu per somnii visionem . . . revelaret *Deus. persaepe. v. et l.29.* **β** *in electione papae, regis:* DIPL. Ludow. Pii 125 p. 319,25 liceat Romanis . . . eum, quem divina -e et beati Petri intercessione omnes Romani . . . ad pontificatus ordinem elegerint, . . . more canonico consecrari *(cf. A. Hahn, ArchDipl. 21. 1975. p. 105).* CHRON. reg. cont. II a. 1208 p. 183,36 a quibus *(principibus)* omnibus Otto rex votiva concordia et unanimi -e in regem est declaratus . . .; sicque divina sibi favente clementia *eqs.* **b** *spectat ad cogitationem:* EIGIL Sturm. 4 p. 134,2 vir sanctus a Deo hanc -em descendisse intellexit (*antea:* caelesti illi -e cogitatio incidit in cor). **2** *in malam partem de hominibus, diabolo fere i. q. insusurratio – etwa: Einflüsterung:* THIETM. chron. 8,3 p. 496,7 hunc *(sc. maritum)* per adulterum morti furtiva consilii -cione (conspiratione CHRON. Thietm.) tradit *mulier.* RUP. TUIT. vict. 3,6 p. 91,12 non est factum, quod . . . dixerunt *(sc. fratres Ioseph)* secundum -em serpentis maligni.

***inspirativus,** -a, -um. *ad (re)spirationem pertinens – zum Atmen gehörig, Atem-:* ALBERT. M. animal. quaest. 19,10/11 p. 307,24 utrum virtus -a sit vocis formativa. p. 307,62 virtus formativa vocum est in lingua, vis autem -a est in pulmone. *ibid. al.*

inspirator, -oris *m. qui inspirat, suggerit, revelat – einer der einhaucht, eingibt, offenbart (usu attrib.: l.25):* BENED. Frising. 7 insere, Domine, et firma populi tui sensibus ˻-r occulta˼ (inspiratus occulte *PF*, inspiratis occultę *Fr II*, inspiramenta salutis eternę *C*). HROTSV. Gall. I 5,2 amator virginitatis et -r castitatis, Christe *eqs.* HERIG. Ursm. 1,678 votorum. ALBERT. M. cael. hier. 2,16 p. 43,21 Christus . . . 'inspiratio' (*cf. PG 3,145^{B}* ἐπίπνοια) active, id est -r 'totius manifestationis hierarchicae'. *al.*

***inspiratorius,** -a, -um. *qui inspirationis est, (a Deo) inspiratus – zur 'Inspiration' gehörig, (von Gott) eingehaucht, eingegeben:* GUNTH. PAR. orat. 3,1 p. 123^{C} b o n u m -um est infusio gratiae specialiter, ex qua . . . bona qualitas mentis procreatur (6,3 p. 148^{D}. 7,10 p. 162^{C}. *ibid. al.*).

inspiratrix, -icis *f. quae inspirat, suggerit – eine die einhaucht, eingibt:* **1** *de Maria virgine:* EKKEB. SCHON. opusc. 6 p. 286,30 suavis iubili -x. **2** *de gratia divina:* MIRAC. Adalh. 1 praef. (MGScript. XV p. 860,36; c. 1051) non . . . dixerim conditricem horum *(locorum, i. ecclesiarum)* Baltildem reginam, sed eius ut omnium bonorum -em, spiritus sancti gratiam. RAHEW. Theoph. 257 hec -x *(sc. gratia clementis medici)* et ad omne bonum mediatrix.

inspiratus *v.* insperatus.

inspiro, -avi, -atum, -are. *script.:* ims-: VITA Bonif. II 13 p. 105,23 *(var. l.).* -per(o): *p.2045,33. adde* SACRAM. Rhenaug. 650. *usu absol.: p.2045,44sqq.58.62. partic.: perf. usu adi.: l.53.55. praes. usu subst.: l.54.64.*

I *spectat ad respirationem:* **A** *spiritum ducere, spirando ducere – Luft holen, einatmen:* MAURUS progn. 9 p. 27^{b},43sqq. spiritus multipliciter accipitur pro actione -andi et respirandi, accipitur pro aere -to et respirato. ALBERT. M. spirit. 2,2$^{capit.}$ de -antibus et respirantibus. animal. 1,545 quies aeris attracti est in pulmone incidens inter -tum *(sc. aer)* et exspirati aeris motum. *al.* **B** *(re)spirare – atmen:* AURELIUS 13 p. 713,10 cardiaci . . . nullum dolorem -antibus sentiunt (*in loco corrupt., cf. Cael. Aur. acut. 2,185* nulla spiramenti praefocatione iactantur). ALBERT. M. animal. 6,70 '-at (*p. 566^{b},28* ἀναπνεῖ) et dormit' *koky (i. phoca)* sicut delfinus.

II *spectat ad insufflationem, (af)flatum:* **A** *inflare, inicere, indere – (hinein-, ein)blasen, einhauchen, einflößen, eingeben (in):* **1** *corpor.:* **a** *proprie:* OTLOH. prov. S 73 fistula absque -ante nullum reddit sonum. **b** *alleg.:* UFFING. Liutg. 24 vipera dira . . . quibus *(mentibus)* . . . noxia possessis -at toxica fibris. **2** *spirit. (fere de Deo; de hominibus: p.2045, 7.26):* **a** *in univ.:* **α** *spectat ad animam, spiritum vitalem:* HROTSV. Pafn. 13,2 fac *(sc. Deus)* . . . ad te reverti animam, quam -asti (*sim.* Cal. 9,26 quae *[sc. divina substantia]* . . . plasmato *[homini]* spiraculum vitae -asti. Sap. 7,2). **β** *spectat ad spiritum sanctum:* TRAD. Frising. 50 p. 78,36 (a. 772) ipse *(Deus)* mihi vires . . . tribuebat et intellectum, ipse tempus et

locum, ipse suo beneficio spiritui *(leg.* spiritus*?)* -ans facultati, ut *eqs.* RAHEW. flosc. 1,44 aut visibiliter . . . datur aut invisibiliter nobis -atur *(sc. spiritus).* **γ** *usu vario:* HRABAN. epist. 4 p. 387,17 qui *(Deus)* tibi *(sc. Marchario)* eius amorem -vit, cuius *eqs.* HINCM. divort. 1 p. 116,20 sicut legimus in litteris divinitus -tis. WALTH. SPIR. Christoph. I 9 qui lucem, quam ipse . . . videbat, cęcorum mentibus mutuo -are fervebat. CHART. Aquens. 81 l. 8 tale consilium nobis *(sc. duci)* Deus -vit . . ., quod *eqs. persaepe. in constitutione regis:* EINH. Karol. 30 p. 34,18 divinitus ei . . . videbatur -tum *consilium.* **b** *revelare – offenbaren:* RIMB. Anscar. 27 p. 57,36 cui *(sacerdoti)* interroganti, quomodo hoc *(sc. dictum)* sciret, divinitus sibi -tum respondit. ANNAL. Altah. a. 1044 p. 35,15 credendum Deum menti illius *(regis)* -asse, quod ipse ante saecula praedestinaverat futurum esse. **c** *dare, donare – geben, schenken:* ANSCAR. mirac. Willeh. 23 p. 850D caelitus -to lumine *(i. visu)* subito mulier *(sc. caeca)* clare coepit cuncta videre. **d** *expressius i. q. spiritum, ardorem (divinum), vim, illuminationem (divinam) inicere – (göttlichen) Geist, Mut, (göttliche) Begeisterung, Erleuchtung einflößen:* **α** *strictius de Deo (spectat ad electionem papae: l.22):* LIBER diurn. 60 p. 51,17 eius *(sc. Dei)* gratia suffragante et omnium animis -ante (*sim.* 61 p. 56,11). PAUL. DIAC. Lang. 4,37 p. 131,13 -ante sibi . . . misericordiae auctore captivitatis iugum abicere statuit *Lopichis.* **β** *latius de hominibus:* ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 891 p. 120,11 viri, . . . -ate animis, si ab inimicis . . . sanguinem parentum vestrorum effusum vindicari recolitis *eqs.* **B** *afflare, spirando implere, inflammare – anblasen, anhauchen, mit Atem, Geist erfüllen, begeistern, 'inspirieren' (fere de Deo; de affectu: l.52; de potestate, auctoritate: l.42):* **1** *in univ.:* **a** *spectat ad animam, spiritum vitalem:* WANDALB. creat. mund. 161 perfectum . . . opus *(i. hominem)* ipse *(Deus)* -ans (-erans *var. l.*) animavit. **b** *usu vario:* LIUTG. Greg. 11 p. 75,36 -tus a Deo exarsit in amore et instructione discipulorum. DIPL. Loth. I. 99 nos nutu divino -ti . . . aliquantum ex rebus . . . ad luminaria concinnanda . . . tribuimus *(sim.* DIPL. Heinr. I. 16 ut . . . omni tempore hoc, quod divinitus -ti donamus, permaneat. *al.).* DIPL. Otton. II. 68 temporale commodum . . . divina -tus illuminatione nihili penderat *Ervuicus. al. v. et p. 2043,68. in lusu verborum:* WERR. (?) Albert. 3 (MGScript. XXV p. 141,8; c. 1193) videbat *imperator* . . . hominem vanum . . . nullo . . . electionis iuste privilegio -tum aspirare ad honorem tantum *(sc. episcopatus).* **2** *locut.* -ante Deo, gratia divina *sim. (usu absol.):* WILLIB. Bonif. 2 p. 9,5 divina caelitus -ante gratia ad monasterium . . . pervenit. ARBEO Emm. 1 p. 82,6 ut superno iudice -ante ad summum promereretur conscendere pontificatus honorem. TRAD. Frising. 168 -ante divina misericordia . . . tradidimus *(sc. Anno et parentes) eqs.* CHART. Raitenh. 256 que *(bona)* Deo *(ci.,* de *ed.)* -ante feceritis *(sc. Christi fideles). persaepe.* **3** *commovere, incitare – bewegen, antreiben:* WILLIB. Bonif. 8 p. 43,21 sollertissimae sollicitudinis cura -tus plebem a pestifera . . . serpentis persuasione eripere curavit. **4** *illuminare – erleuchten (absol.: l. 58):* RIMB. Anscar. 2 p. 20,13 ab infantia spiritalibus revelationibus caelitus -tus et . . . superna est visitatione saepius admonitus (6 p. 25,34 r. atque visionibus. *ibid. al.*). MANEG. c. Wolfh. 22 p. 94,6 quod *(sc. resurrectionis mysterium)* . . . nec natura duce comprehendere nec -ante Deo cognoscere meruerunt *(sc. philosophi).* **C** *flare – blasen, hauchen (usu absol.):* MIRAC. Verenae 18 (ASBoll. Sept. I p. 172E; s. XI.in.) quotiens manum flammae ad protectionem praebuimus *(sc. omnes processionis participes)*, totiens Deo -ante extinguitur atque iterum inflammatur.

***inspissabilis,** -e. *t. t. natur. i. q. inspissandus, crassandus – verdicht-, verdickbar:* ALBERT. M. cael. 3,2,3 p. 225,39 dicunt *(sc. quidam)* unum esse elementum rarefactibile et -e (summ. theol. I 18,75,2 p. 786a,7 licet . . . corpus coeleste . . . sit -e et r.). sens. 2,6 p. 56a,45sqq. quod . . . sit . . . quaedam aqua non pura, -is per decoctionem: omnes enim sapores . . . sunt -es in subiecto suo et habent crassitudinem. veget. 2,124 non . . . viscosam et facile -em habent *(sc. plantae)* humiditatem (*sim.* 3,112).

***inspissatio,** -onis *f. t. t. natur., medic., pharm., alch. i. q. actio inspissandi, densatio, concretio – Verdichtung, Ein-, Verdickung:* CIRCA INSTANS p. 33ar signum decoctionis *(sc. mellis rosati)* est multa aromaticitas et aliquantula -o. URSO element. 4,1 p. 77,17 dum elementum sive per -em sive per rarefactionem . . . esse suum egreditur. MAURUS urin. II p. 34,41 quare fiat -o *(sc. urinae)*? ALBERT. M. veget. 4,149 sunt *(sc. gummae incoagulatae)* in substantia tenues parum habentes terrestreitatis et -is, et illae . . . lacrimae vocantur. GEBER. summ. 49 p. 436 alia *(sc. coagulatio argenti vivi est)* . . . per -em . . . humidi, quousque induretur. *al. v. et l.16.*

***inspissativus,** -a, -um. *t. t. natur. et alch. i. q. inspissans, crassans – verdichtend, zur Verdichtung, Verdickung führend:* ALBERT. M. phys. 4,1,11 p. 222,82 frigiditas loci terrae amplius -a est, quam forma aquae vel aeris exigat inspissari, et ideo post inspissationem generatur in eis forma terrae. GEBER. summ. 8 p. 275 calor humiditatis est -us.

inspisso, -avi, -atum, -are. *script.:* is-: *l.26.* -isat(us): *l.37. partic.: praes. usu subst.: l.31sqq. perf. usu adi.: l.37.58.*

1 *spissare, (con)densare, crassare, concrescere facere – verdichten, verdicken, verfestigen (medial. i. q. spissari, densari, crassari, concrescere – sich verdichten, verdicken, verfestigen):* **a** *natur., medic., pharm., alch.:* HILDEG. phys. 1,103,5 cum ita fervet *oleum*, violas immitte, ut illud ab eo -etur. MAURUS urin. II p. 7,43 cum siccitas . . . deberet . . . urinam is-are *eqs.* (*sim.* p. 16,35). TRACT. de aegr. cur. p. 109,33 subfumigatio humores -at. ALBERT. M. meteor. 2,1,20capit. qualiter nubes spissatur (-antur *var. l.*) in pluviam. animal. 16,53 in operibus alkymicis, 'quando' miscetur lytargirum . . . 'cum aqua et oleo et movetur fortiter . . ., -atur et dealbatur multum'. *saepe. v. et l.15. partic. praes. usu subst.:* TRACT. de aegr. cur. p. 341,48 utatur calidis electuariis et -antibus. THADD. FLORENT. cons. 11,28 preparande sunt *carnes* cum infrigidantibus et -antibus. 28,87 -antia . . . sanguinem sunt cibi et potus, quos . . . nominavimus. **b** *usu communi:* **α** *in univ.:* WILH. RUBRUQU. itin. 7,2 de lacte ovium acetoso, -isato et salso parant *(sc. viri et mulieres)* pelles. BURCH. SION. descr. 12,2 p. 87,7 canne *(sc. mellis)* collecte inciduntur . . . et . . . exprimuntur in prelo; aqua inde expressa coquitur . . . et -ta colligitur in cophinis. **β** *mediopass. i. q. solidum fieri – undurchlässig, 'dicht' werden:* ALBERT. M. veget. 1,120 fiunt inde *(sc. ex nodis arborum)* scyphi . . . ad bibendum, qui . . . in prima infusione vini -antur, eo quod humorem venae multiplices attrahunt et ex ipsis tumescere videntur *eqs.* **γ** *? spectat ad aquam, undas c. notione comprimendi, glomerandi (usu mediopass.; fort. per confusionem):* ALBERT. M. animal. 7,81 'cum ventus meridionalis efficitur et aqua -atur' (*cf. p. 599a,1* ὅταν πνεῦμα ἀντικόψῃ νότιον ἐκπλέουσι τοῖς κολίαις). **2** *grossiorem, latiorem reddere – dicker, breiter machen (fere medial. i. q. grossiorem, latiorem fieri, esse – dicker, breiter werden, sein):* **a** *natur. et anat.:* ALBERT. M. veget. 2,55 -atur et induratur *cortex plantarum.* 3,56 si remaneant *fructus* in plantis usque ad tempus frigiditatis, incipit -ari pellis eorum propter repressum ab ea humidum. animal. 1,201 illud . . ., quod de ipsa *(secundina oculi)* pertransit usque ad anteriora, -atur et ingrossatur. 1,622 aliqui *(homines)* sunt spissae pellis . . ., quia frigus -vit pellem. 6,10 'cum inceperit -ari (*p. 559b,11* γίγνηται ἀδρότερον) substantia ovi'. 12,203 magna et -ta lingua. *ibid. al.* **b** *usu communi de forma corporali:* CHRON. Albr. a. 1234 p. 936,2 ymago *(sc. in tabula depicta)* . . . cepit -ari et quasi in carnem commutari.

insplendesco, -splendui, -ere. *illucescere, enitescere – erstrahlen, erglänzen (translate):* NIZO Frid. 10 translatus ad superos vir Domini . . . terris deinceps -uit multis miraculorum signis.

inspoliatus, -a, -um. *non spoliatus – ungeplündert:* LIGURINUS 4,266 -a quidem multisque nitentia gazis . . . flammis sunt *suburbia* tradita.

***inspumatus,** -a, -um. *spuma non purgatus – nicht (ab)geschäumt:* MAPPAE CLAVIC. 108 p. 210,24 aluminis Egyptii spumati, si forte est -um, saponem (in saponem spumatum alumen *var. l. cod. S*), . . . mittes 3 II.

[Niederer]

inspumo, -are. *spumare – schäumen, geifern (in imag.):* EPIST. Ratisb. 6 p. 287,5 cur in nostram subsannationem vipereo ore -ant, qui, quid ipsi sunt, ignorant?

1. instabilis, -e. *non stabilis, (se) movens, mobilis – nicht stillstehend, sich bewegend, beweglich:* **I** *strictius:* **A** *in univ.:* **1** *gener.:* ADAM gest. 4,40 p. 277,12 -is oceani euripus ad initia . . . fontis sui archana recurrens . . . nautas . . . traxit ad chaos. VITA Leon. Nobil. 7 (ASBoll. Nov. III p. 152[E]) ad cuius *(Dei)* imperium -e volvitur caelum. ALBERT. M. div. nom. 2,49 p. 77,26 quod . . . 'effusibile' est sicut aqua et '-e' (*PG 3,644[B]* ἀσύστατα) sicut aer, non retinet figuram. epist. Dion. 4[F] p. 889[a],3 aqua. *al.* **2** *natur. i. q. agilis – wendig, 'agil':* CONSTANT. AFRIC. theor. 1,17 p. 3b[v] actio animalis intellectus boni est in corpore calido in responsione cita -is; in frigido econtrario. **B** *erraticus, vagus – umherschweifend, unstet:* CHART. Ger. Col. 2 p. 3,34 (a. 873) ne . . . clerici . . . -es . . . huc illucque vagabundi liberius discurrerent (*sim.* CAPIT. episc. II p. 239,20). PURCH. Witig. 150 quos flendo canis *(sc. Augia)* . . . motus -es eius gressusque vagantes *eqs.* ALBERT. M. somn. 3,2,8 p. 205[b],7 casu feruntur *vesani* vagi et destituti a propriis, et -em animam eorum quilibet apprehendit motus passionis extraneae. animal. 7,72 fasianus . . . -is est . . . per silvas distantes discurrens.

II *latius i. q. mutabilis, varius, fragilis, inconstans – wechselhaft, wandelbar, veränderlich, vergänglich, unbeständig, wankelmütig (usu subst.: l.60):* **A** *de rebus:* **1** *corpor.:* **a** *gener.:* CHART. Basil. C I 353 (a. 1259) propter -em cursum aque . . . molendini destructionem . . . timebamus *(sc. praepositus).* **b** *natur. et medic.:* HILDEG. phys. 5,22,2 allec . . . -em et vagam naturam habet (*sim.* 6,15 perdix -ior quam domestica gallina. 7,24). ALBERT. M. meteor. 3,4,18 p. 194,20 'si non esset' materia -is, 'colores' iridis permanerent diu. **2** *spirit.:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* HROTSV. Gong. 500 sternuntur . . . corpora busto pro vitae causis -is variis. THIETM. chron. 6,7 revelatur, qua mutabilitate totius mundi huius -is cursus in pronum . . . volvatur. VITA Heinr. IV. 10 p. 35,16 quam impotens potentia mundi, quam incerta, quam -is! **β** *vanus – eitel, nichtig (in imag.):* WALTH. SPIR. Christoph. II 1,133 -em fucum tulit ultima quinque sororum *(v. comm. P. Vossen, Der Liber Scholasticus. 1962. p. 108).* **b** *iur. i. q. non firme ratus, incertus, dubius – nicht dauerhaft, unwandelbar gültig, unsicher, ungewiss:* DIPL. Otton. I. 334 p. 448,39 ut . . . donationes . . ., quae irritę . . . atque iniustae videntur, tamquam inutiles . . . et -es habeantur. TRAD. Frising. 1438[b] p. 294,10 omne concampium ęclesiastici predii quinque mansos continens -e computabatur, nisi *eqs.* DIPL. Heinr. IV. 209 p. 268,6 postquam . . . boni datum -e esse comperimus, . . . aliud *(sc. praedium)* pro eo stabilius . . . dare . . . decrevimus *(inde* 210 p. 269,11 postquam . . . instabilitatem . . . doni comperimus *eqs.). al.* **B** *de hominibus eorumque corporibus, actibus, moribus sim. (de diabolo: l.60):* **1** *corpor.:* **a** *caducus, infirmus – hinfällig, schwach:* ALBERT. M. animal. 22,68 p. 1385,16 gravia pericula et . . . -ia corpora efficiunt *tumores.* **b** *mortalis – sterblich:* THIETM. chron. 6,46 p. 332,3 ut . . . prospiciat homo -is (mortalis CHRON. Thietm.) sibi. **2** *spirit.:* **a** *in univ.:* THEGAN. Ludow. 20 p. 208,3 sunt *propinqui* elati, -es, incontinentes *eqs.* THIETM. chron. 7,2 p. 398,27 -em Longobardorum mentem caritate cunctis exhibita firmavit *imperator.* IDUNG. PRUF. dial. 1,37 -es *(sc. homines)*, in nulla vitae suae qualitate nisi in sola instabilitate stabiles. 658 de primo et maximo -i, scilicet de patre mendacii, scriptum est, quia *eqs.* CARM. Bur. 56,4,10 nulla minus mobilis, -is, infronita reperitur vel fide mutabilis. *saepius. per compar. (usu math.):* FORTOLF. rhythmimach. 147 ad hanc *(sc. irae et effrenationis)* similitudinem 'omnis inaequalitas' quasi -is et fluctuans 'ab aequalitate' componitur. **b** *cassus, irritus – erfolglos, vergeblich:* CHART. Sangall. A 734 p. 338,2 (dipl. Bereng. a. 904) si quis . . . hoc . . . preceptum . . . infringere temptaverit . . ., ut eius conatus -is sit, noverit *eqs.*

adv. **instabiliter.** *non stando, continue movendo, inquiete – ohne Stillstand, in ständiger Bewegung, 'nervös':* ALBERT. M. animal. 1,512 qui . . . omni tempore -r permoventur et declinant frequentius ad dextram partem, . . . stulti sunt iudicandi.

[2. instabilis *v.* in *et* stabilis: CHART. Rhen. med. I 167 p. 231,17 (a. 926) quod *(castrum)* sibi concambiare suas e contra duplice dando obnixe flagitabant *(sc. viri)* ⌊in -es⌋ *(ci.,* instabiles *ed.)* hereditates *eqs.* (*sim.* CHART. ord. Teut. [Thur.] 149 mansos . . . fratribus . . . ⌊in -em⌋ *[ci.,* instabilem *ed.]* contulimus *[sc. Hermannus]* elemosinam veram). DIPL. Heinr. II. 412 ut haec donationis . . . auctoritas instabilis (*cod.*, -is et inconvulsa *ci. ed.* [*cf.* 411]) omni permaneat aevo.]

instabilitas, -atis *f.* **I** *strictius:* **A** *gener.:* **1** *infirmitas, titubantia – mangelnde Festigkeit, das Schwanken:* RATHER. quadrag. II 37 ut . . . nutare -e gressuum quosdam pre crapula et ebrietate viderimus. *in imag.:* CONR. HIRS. mund. cont. 439 numquam, frater, arcem christiane discipline gressu iusticię conscendere poteris, si de ruinis aliorum vel -e exemplum sumere queris. **2** *mutatio – das Wechseln:* CAPIT. episc. I p. 174,6 tertium principale vitium est accidia, id est -s loci (*sim.* p. 175,10 tristitia mala desperationem operatur et -em locorum). **B** *natur. et medic. i. q. motus continuus, fluctuatio, inquies – unablässige, unstete Bewegung, Unruhe:* CONSTANT. AFRIC. theor. 9,7 p. 42b[r] habent *melancholici* . . . oculorum -em. WILH. CLUS. Bened. 18 p. 206[a],45 Morestinus . . . videns puerulum equi impatientis -e iactatum laborare, imponit illum in mula. ALBERT. M. animal. 1,512 'acres . . . probantur . . ., quorum corpus declinat ad sinistram', quia illi retinent motus -is. *v. et l.51.*

II *latius i. q. mutabilitas, varietas, fragilitas, inconstantia – Wechselhaftigkeit, Wandelbarkeit, Veränderlichkeit, Vergänglichkeit, Unbeständigkeit, Wankelmut:* **A** *de rebus:* **1** *gener.:* **a** *de vita, fato sim.:* FORM. Sangall. I 2 p. 380,27 ego ille . . . praesenti diffidens -i *eqs.* (*sim.* 14 p. 385,35 cogitans -em praesentium rerum). CHART. episc. Halb. 281 l. 3 de -e semper est suspecta posteritas. CHART. Turic. 593 metus iniurie et mortalis vite -s. *al.* **b** *de cursu nummorum:* CHART. Rhen. med. I 617 (c. 1160) cum . . . per singulos annos octo librę censuum monetę illius *(sc. Thure)* terrę inde *(sc. de elemosina)* provenire deberent, tum propter -em illius monete, tum quia *eqs.* **2** *natur. et medic.:* CONSTANT. AFRIC. theor. 5,4 p. 19a[r] ex -e veniunt *febres* temporis. ALBERT. M. summ. creat. II 1 p. 256,37 causa somnii est motus phantasticae virtutis et eius -is. phys. 1,1,2 p. 4,2 formarum naturalium -s. meteor. 3,4,26 p. 202,81 qui *(auctores)* tradunt signare iridem lunae -em aurae et tempestates longas. **3** *iur. i. q. auctoritas dubia, incertitudo – ungewisse Gültigkeit, Unsicherheit:* CHART. episc. Hild. I 713 p. 677,26 (a. 1218) ut . . . omne -is et indebite varietatis . . . vicium eliminemus. *v. et p.2047,49.* **B** *de anim.:* **1** *de hominibus eorumque actibus, moribus:* **a** *in univ.:* LULL. epist. 92 p. 210,15 meam -em bonae vitae tuae exemplis . . . admonendo . . . ad meliorem vitae perfectionem deducere non desinas *(sc. abbas).* GERH. AUGUST. Udalr. 1,9 l. 68 acedia cum sua prole . . . inquietudine, pervagatione, -e mentis et corporis. EPIST. Hann. 19 p. 341,29 boni deponuntur mores, inconstantia regnat, sevit -s. ALBERT. M. euch. 3,1,9,4 p. 278[a],20 pedes affectuum movere -em facit cordis *(spectat ad Vulg. Ier. 14,10). persaepe. v. et p.2047,60.* **b** *c. notione infidelitatis:* BRUNO MAGD. bell. 131 p. 123,15 paene totam Saxoniam commoverat eius *(Ottonis ducis)* -s. OTTO FRISING. gest. 1,4 p. 15,19 occasio . . . rebellionis non tantum ex predictae gentis -e, sed *eqs.* LIBER de rest. Torn. 9 (MGScript. XIV p. 321,58) archiepiscopus . . . videns -em et mutabilitatem Romanam. **2** *de Deo:* GODESC. SAXO conf. p. 59,26 si quis . . . a te *(sc. Deo)* praesumat dicere praedicta, . . ., fac illum attendere, quam sit contrarius veritati . . ., dum te . . . variae et inconstanti subdere non timet -i. *Niederer*

1. instagno, -are. **1** *intrans. i. q. inundare, (re)stagnare – austreten:* RAHEW. gest. 3,52 p. 228,7 Pado ibidem *(sc. apud Ferrariam)* -ante et paludes inpermeabiles faciente. **2** *trans. i. q. aquam retinendo formare – (auf)stauen:* TRAD. Ebersb. 2,6 (s. XI.[med.]) piscinas -ari iussit *abbas.*

2. *instagno, -are. (in *et* stagnare) *sistere – stillen, zum Stehen bringen: v. vol. III. p. 1709,62.*

adi. **instagnatus,** -a, -um. *firmus, constans, infatigabilis –*

[Pörnbacher]

fest, unerschütterlich, unermüdlich: EPIST. Praed. 50 nondum . . . substitit -a benignitas et humanitas dilectoris *(i. Dei).*

***installatio,** -onis *f.* (*installare) *t. t. canon. i. q. institutio, investitura – (Amts-)Übertragung, 'Bestallung', 'Installation' (de re v. Hinschius, Kirchenrecht. II p. 654 et LThK.* ^{3}*V p. 541 s. v.* 'Installation'): INNOC. III. registr. 1,109 p. 162,21 quinque tantum canonicorum . . . Iohannem . . . in prepositum elegere et installavere; contra cuius -em . . . fuit ad sedem apostolicam appellatum. CHART. Heist. 58 p. 159,31sqq. (epist. Honor. III.) ne quis . . . episcopus . . . a quoquam in abbatem electo pro beneditione seu -e . . . quicquam . . . extorquere presumat; . . . -is . . . sollempnitates fieri prohibentes adicimus, ut *eqs.* CHART. Turic. 1088 p. 184,15 -o *(sc. canonici)*, que post vicesimum etatis annum fieri consuevit.

1. *installo, -avi, -atum, -are. (*stallum [*francog. vet.* estal]; *cf. francog.* installer; *v. Wartburg, Frz. etym. Wb. XVII. p. 207*^{b} *et DEAF I p. 314*) *partic. perf.* -litus: *l. 34. struct.: c. abl.: l. 37. adde* FUND. Heinrichow. p. 9,24. *pendet* in: *c. acc.: l. 8. 32. c. abl.: l. 24. 34. usu absol.: l. 33. gerund. usu subst.: l. 24.*

t. t. publ., iur., canon. i. q. constituere, inducere – einsetzen, bestellen, 'bestallen', 'installieren': INNOC. III. registr. 1,90 p. 130,23 Lambertus . . . in ea *(ecclesia)* nomine dicte prebende . . . petiit -ari. 1,199 qui pro benedicendis, -andis vel deducendis ad sedem . . . ab abbatibus . . . palafridum . . . extorquere presumpserint. HONOR. III. registr. 305 p. 232,35 decanus et fautores ipsius . . . -arunt quosdam in minoribus ordinibus constitutos. CHART. Brem. 156 p. 182,12 ut nemo . . . canonicus . . . emancipetur vel -etur, nisi *eqs.* WILH. ANDR. chron. 188 p. 753,28 concorditer eligor . . ., confirmor et -or. CHART. Heist. 108 p. 196,4 scabinos . . . a scolteto presentatos debet in sedem suam -are *advocatus*. CHART. eccl. Halb. I 43 ius . . . -andi. ANNAL. Erf. Praed. a. 1236 p. 91,32 qui *(praepositus)* . . . fuit . . . a decano in loco suo -tus (-itus CHRON. Erf. mod. II a. 1236 p. 233,25). *al. v. et l. 8. vol. III. p. 1211,13. in lusu verborum:* GESTA Hort. Mar. prol. p. 575,33 quem *(patrem)* . . . eodem stallo -tum, eadem sede residentem . . . oculis inspicere concessum est.

adi. **installatus,** -a, -um. *(honore) constitutus – 'installiert', in Amt und Würden:* CHART. Wetzlar. II 6 p. 3,41 (a. 1225) astiterunt huic facto . . . canonici . . . nondum -i. WILH. ANDR. chron. 49 p. 705,22 iuvenibus nondum -is . . . psalteria dabantur et . . . seniores . . . eos concorditer sequebantur.

[2. installo *v.* instillo.] **instans, instanter** *v.* insto.

***instantaneus,** -a, -um. *(de formatione v. Stotz, Handb. 2/VI § 72.2) momentaneus, subitus, brevissimus – momentan, plötzlich, augenblicklich:* ALBERT. M. summ. creat. II p. 118,48 cum . . . mobile in instanti sit immotum esse et non moveatur . . ., augmentum videtur esse: mutationes multae -ae et non motus.

instantia (-cia), -ae *f.* *script.* stantia: *p. 2051,38. c. gen. inhaerentiae: passim, e. g. l. 59. p. 2050,34. 44. 56. 62. confunditur c.:* constantia: *p. 2051,38. adde* PASS. Kil. II 3 *(var. l.).* industria: *p. 2050,66.* iustitia: *p. 2050,27. adde* ALBERT. M. Iob 12,4 p. 163,17 *(var. l.).*

I *strictius praevalente notione instandi, pone standi, imminendi:* **A** *c. sensu urgendi:* **1** *necessitas – Erfordernis, Dringlichkeit, 'das Anstehen':* HRABAN. epist. 34 p. 468,2 propter -am cotidiani operis. STATUT. ord. Teut. p. 67,12 propter -ciam negociorum. **2** *comminatio, incursio, aggressus – Drohung, 'Herannahen':* BERTH. chron. B a. 1079 p. 366,20 belli -a . . . perterriti *(sc. optimates).* OTTO FRISING. gest. 2,25 p. 128,12 ex periculorum -a. CHART. Carniol. II 92 p. 65,17 (dipl. Frid. II.) cum . . . ipse *(episcopus)* malefactorum -ciam ac debilitatem corporis . . . allegaret. **3** *vehementia, violentia – Heftigkeit, Gewalt:* CONST. imp. II 213,1 (a. 1239) volumus, quod omnes fideles nostri . . . vivam et instantem guerram faciant omnibus inimicis nostris et quod omnes modos . . . inveniant, qualiter ipsis cum -cia guerra fiat. **4** *miseria, passio – Bedrängnis, Leiden, Plage:* LEG. Wisig. 2,1,19 p. 66,23 si aut etatis aut egritudinis -a patuerit *(sc. clericus).* MAURUS urin. I p. 17,33 laborant *(sc. synochidem patientes)* . . . siti intolerabili, dolore frontis, vigiliarum -a *(aliter: l. 44).*

B *c. sensu temporali:* **1** *imminentia, initium – das Nahen, Anfang:* CARM. Bur. 82,1,3 veris ab -a *(v. app. crit. et notam ed. I/3. 1970. p. 202)* tellus iam fit gravida. **2** *instans, vestigium, momentum (temporis) – Augenblick, Moment, Zeitpunkt:* **a** *in univ.:* CONST. Melf. 2,10 p. 311^{b},23 ut, si quando accusatus propterea carcere teneatur, quod fideiussores dare non possit, . . . solutis vinculis in iudicio presentetur . . . et deinde -a (post -am P_a) soluti iudicii ad vincula deducatur. *de particula temporis, caesura ('[Zeit-]Abschnitt'):* HIER. MOR. mus. 25,17 tempus . . . est discretus tonus resolubilis in tres -cias; instans . . . hic sumptus est illud minimum *eqs.* 25,199 aliquando . . . est *(sc. nota)* brevis, scilicet cum resolvitur in tres -cias, ex quo quidem descensus sensui apparet inter dictas notas celerius. **b** *locut. adv.* (omni) -a, per -am *sim. i. q. instanter, subito, sine dilatione – sogleich, auf der Stelle, unverzüglich:* CONSUET. Vird. 1 p. 381,8 in capitulo . . . ordinabit prior divinum officium quodque omni -a arripient fratres persequi *(v. notam ed.).* CHART. Rhen. med. III 505 p. 392,34 (epist. Frid. II.) Saracenorum perfidiam . . . per -am et in virga ferrea castigare. *al.* **3** *tempus finitum – Frist:* CHART. Hamb. 436 p. 382,18sqq. (c. 1219/22) allegabant *Bremenses*, quod perierat -a iudicii, quia priori die de causa non cognovimus *(sc. scholasticus)* et circa horam, qua distulimus negocium, quia nimis sero erat, perierat -a litis. CHART. eccl. Erf. 235 p. 127,3 ne per . . . excusationem -a iudicii periret. CONST. Melf. 1,53,1 donec -a faciende inquisitionis duraverit. 1,100 p. 288,17 quamdiu -a (instatera P_2, iustitia *O*) incepti iudicii . . . perseveret. **4** *praesentia – Gegenwart:* **a** *proprie (in lusu verborum; per enallagen):* CHART. march. Misn. III 306 (a. 1222) notum . . . sit -e presentium et posteritati futurorum, quod *eqs.* **b** *meton.:* **α** *celebratio, festum – Feier, Begängnis, (Fest-)Zeit:* VITA Annon. I 1,29 p. 478^{b},53 sollempnitatis illius *(sc. paschalis festi)* -am . . . peragens. **β** *de persona praesente:* LEG. Wisig. 2,1,22 -a mansuetudinis nostre *(sc. regis)* premonet iudices omnes non debere dilatare causidicos (*sim.* suppl. p. 474,39 nostre devotionis -a). *locut.* per suam -am, -a sua *i. q. ipse, praesens – persönlich:* LEG. Wisig. 2,3,8 qui mandatum fecit: . . . si, antequam moreretur, causam dixisse dinoscitur adque per suam -am ad fines usque legitimos perduxisse *eqs. (sim.* 3,4,13 p. 153,35 *[rec. V 4. 8]* -a sua coram iudice prosequi. 3,6,2 p. 168,12. *al.).*

C *c. sensu insistendi:* **1** *proprie:* **a** *sedulitas, diligentia, studium – Emsigkeit, Fleiß, Beflissenheit, Eifer:* **α** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 2 p. 9,13 vigiliarum -am . . . exhibuit. HUGEB. Wynneb. 7 p. 112,2 cum magno *(sic)* laboris -a. WANDALB. Goar. 2,1 p. 43,2 palam fiebat, quam gratum illud aedificii opus . . . foret, cuius -am imbres . . . impedire prohibebantur. WALAHFR. exord. praef. p. 475,19 discendi. DIPL. Karoli III. 2 obsequii. DIPL. Arnulfi 103 p. 151^{a},17 pro . . . regno nostro o r a t i o n u m -a (DIPL. Heinr. II. 107 p. 132,32. *al. sim.* EPIST. Teg. I 49$^{tit.}$ oracionis. 59$^{tit.}$ precaminum. *al.*). BALTH. Fridol. 9 p. 234,12 ieiuniorum. THANGM. Bernw. 2 p. 759,11 cui *(avo)* tanta humilitate ac -a famulabatur, ut *eqs.* 8 p. 762,1 summa -a. METELL. Quir. 45,9 donec meritum fides -cia captet. *persaepe.* **β** *industria, actio, opera – Wirken, Tätigkeit, Anstrengung:* LEG. Wisig. 2,5,12 p. 112^{a},18 pro -a sui *(sc. testium)* laboris. LIBER diurn. 41 filius noster ill. postulavit in oratorio -a sua conservato debere sibi ordinari presbiterum. ISO Otm. 2,3 ut nec verborum facundia proferri nec stili -a absque labore valeant *(sc. miracula)* comprehendi. ODILO SUESS. Seb. 54 hic *(colonus)* humanae necessitudinis stipem agriculturae mercabatur -a. HELM. chron. 4 p. 12,26 pontificum -a disseminatum est verbum Dei. CHART. Tirol. 940 quomodo per eorum *(fratrum)* -ciam et laborem magna commoditas provenit terre sancte. *al.* **γ** *scientia – Kenntnis:* ADAM gest. 2,68 p. 129,1 cuius *(musici)* -cia (industria *BC*) correxit *(sc. pontifex)* melodiam. **b** *obsecratio, petitio, flagitatio – (inständiges) Bitten, Flehen, Drängen:* **α** *in univ.:* WILLIB. Bonif. 1 p. 5,16 pater magna eum increpationis -a partim minis, ne se desereret, prohibuit, partim *eqs.* 4 p. 15,18 precuum -a (DIPL. Constantiae 5 p. 20,21. *al. sim.* 20 petitionis. *al.*). DIPL. Karoli III. 125 p. 200,13 pontificis -a et sollicitudine procurante *(ex dipl.*

[Pörnbacher]

Karoli II.). CAPIT. episc. II p. 73,23 post . . . -am comministrorum nostrorum. DIPL. Ludow. Inf. 81 p. 222,34 ad -am et p e t i c i o n e m . . . patris nostri (CHART. Eichsf. 223. CHART. Solod. I 366. *al. sim.* CHART. ord. Teut. [Thur.] 232 ad p. et -ciam. 283. *al.*). DIPL. Frid. II. 115 p. 225,12 ad -am . . . monachi. *persaepe. v. et p. 2070, 58.* *oratio – Gebet:* THANGM. Bernw. 24 antistite . . . cordis . . . -a pacem ab auctore pacis . . . flagitante. CAES. HEIST. hom. exc. 116 cum fide et -cia . . . ea *(signa)* a Christo consequerentur. *infra:* ad nimiam -ciam cuiusdam hominis. **β** *gravitas – Nachdruck:* CHART. Welt. 19 p. 128,36 (a. 1259) petivit *colonus* cum -cia, ut *eqs.* CHART. Raitenh. 380. SALIMB. chron. p. 658,7 cum -a et confidentia. *al.* **2** *meton.:* **a** *munus – Amt, Aufgabe:* EPIST. var. II 18 p. 325,23 -a gubernandi. RUD. FULD. Leob. 17 curam illi *(Lullo)* credentium populorum ac p r a e d i c a t i o n i s -am . . . iniunxit *beatus Bonifatius* (BALTH. Fridol. 6 p. 228,25 *[v. notam ed.]*). **b** *postulatio, rogatio – Antrag, Bitte:* CONST. imp. I 300 p. 425,15 (a. 1184) quid iuris super -a mercatorum illorum esset, . . . archiepiscopus . . . hanc dedit sententiam: *eqs.* CHART. Salem. 350 p. 386,1 comparuerunt coram nobis *(sc. comite)* procuratores . . . et Hainricus . . ., ad cuius -am per nos vocati fuerant ad iudicem. *al.* **c** *vindicatio, vocatio – Klage, Vorladung (usu publ. et iur.):* CHART. Hall. 140 p. 137,36 (a. 1212) ad canonicorum . . . querimoniam et ad nostram *(sc. archiepiscopi)* -ciam . . . molendinum . . . resignavit *ministerialis.* SUMMA dict. Saxon. 11,31 p. 289,27 abbatissam ab -cia iudicii sentenciando absolvimus *(sc. iudices)*, quia quantum ad hanc causam iniuncto nobis officio functi sumus. CHART. Salem. 548 p. 152,9 abbatem et conventum ab -a . . . nobilis . . ., quantum ad iudicium seculare, favore religionis per sententiam duximus *(sc. iustitiarius)* absolvendos. **d** *auctoritas – Autorität:* LEG. Wisig. 2,1,19 p. 66,23 ut, . . . non tam durissime sententiam castigationis -a conpleat iudicis *(sim.* 2,1,25 p. 72,9. 2,3,4 p. 91[a],8. 2,3,7. *al.).* 12,3,2 -a sacerdotis vel iudicis *(sim.* 12,3,13 p. 441,8 episcoporum iudicumque -a. *al.).* LIBER diurn. 53 ut mancipia, si qua foris latitant, . . . sua -a iuri ecclesiastico revocare non differat *notarius.* 84 p. 94,11 eligentium nos atque concurrentium <in>stantiam *(ci. ed.; pro* -a, *ut vid.;* stantiam *VR*, constantia *H*, sententiam *G)* tamquam iugum . . . nobis . . . inpressit *(sc. sublimitas Dei officium).* **e** *vires – Kraft:* WALAHFR. Gall. 1,15 p. 295,25 volutabatur *filia ducis* insania, adeo ut vix quattuor virorum teneri posset -a (*nota consonantiam c.* insania).

II *latius (usu rhet., log., philos.):* **A** *de syllogismo i. q.* ἔνστασις, *instans, propositio contraria, obiectio, contradictio – Einwand, Einwurf, 'Enstasis':* **1** *def.:* ALBERT. M. anal. pr. 2,2,7 p. 799[a],45 -a dicitur duobus modis; uno . . . modo dicitur -a propositio instans absolute considerata, alio modo ipsa ratio, per quam probatur talis propositio et concluditur, dicitur -a. p. 799[b],24 -a sive instantivus syllogismus est propositio propositioni contraria *eqs.* **2** *exempla:* ALBERT. M. resurr. 38 p. 259,66 ad hoc . . ., quod obicitur, quod *eqs.,* dicimus, quod *eqs.;* et est -a, quod ad hoc, ut habitetur mundus, oportet aliquando esse diem. veget. 3,73 in isto dicto antiquorum est probabilitas et non necessitas; invenitur enim -a, quoniam *eqs.* animal 3,50 hoc . . ., quod . . . fert -am contra dictum Galieni, est, quod *eqs.* praedicam. 1,6 p. 15,64 istae -ae sunt sophisticae, quia *eqs.* metaph. 7,2,9 p. 350,44 propositio videtur . . . habere -am. Iob 4,1 p. 68,32 Aristoteles dicit, quod -ae elenchorum *(ci.,* electorum *ed.)* sophisticorum aliquando solutiones sunt. *ibid. saepe. v. et p.2052,3.2071,2.* **B** *exemplum, testimonium – Beispiel, Zeugnis:* SALIMB. chron. p. 156,17sq. si quis . . . dederit -am de Tyberio, qui raro procuratores mutabat, poterimus . . . respondere dando et nos -am nostram. p. 462,11 de Enoch et Helya damus -am et exemplum, qui *eqs.* **C** *exceptio – Ausnahme:* ALBERT. M. animal. 2,37 p. 239,10 in quibusdam -a est, quia femina leopardi . . . habet quidem mamillas in ventre, sed non *eqs.* **D** *ratio – (Vernunft-)Grund:* CONST. imp. II 6,2 (a. 1202) ubinam legistis, o summi pontifices, . . . antecessores vestros . . . Romanorum regum se electionibus immiscuisse . . .? respondendi -am vos credimus *(sc. rex)* non habere. *v. et l. 49.*

1. instantivus, -a, -um. *de syllogismo i. q. ad propositionem contrariam pertinens,* ἐνστατικός *– einen Einwand betreffend:* ALBERT. M. anal. pr. 2,7,7[capit.] de instantia sive -o syllogismo. p. 799[a],36 in -o syllogismo sunt quatuor *(sc. termini)* ad minus secundum rationem, quorum tertius et quartus habent rationem oppositionis. p. 799[b],14 nomen propositionis . . . importet totam substantiam rationis et syllogismi -i, et ita in nomine propositionis comprehenditur instantia utroque modo dicta. *al. v. et p.2051,50.*

2. *?* ***instantivus,** -a, -um. *? constans, immutabilis – ? gleichbleibend, unveränderlich:* PS. GALEN. urin. p. 19,24 urina in febribus non -um colorem habens . . . periculum significat (*cf.* p. 25,3 urina . . . non stans in unum colorem).

1. instar *n. indecl.* adinstar *raro coniunctim scribitur, e. g. l.33.*

I *usu originario:* **A** *usu subst. i. q. similitudo, aequalitas – Ähnlichkeit, Entsprechung:* **1** *in univ.:* CHRON. Fred. 4 prol. p. 123,16 optaveram et ego, ut mihi subcumberit talia *(sc. oratorum praecedentium)* dicendi fagundia, ut vel paululum esset ad *(om. pars codd.)* -r. **2** *forma, imago – Gestalt, (Ab-)Bild:* CHRON. Fred. 3,12 p. 97,21 nascitur nobis filius fortitudinem leonis, signum et -r tenens. ANNAL. regni Franc. a. 776 p. 44,29 dicunt vidisse -r duorum scutorum. **3** *signum – Zeichen, Erweis:* WALAHFR. carm. 8,4 quae *(rescripta)* nobis magni -r amoris erant. **4** *exemplum, exemplar – Vorbild, Muster, Modell (fere in iunctura* ad -r; *cf. et l. 56):* **a** *usu communi:* **α** *spectat ad res:* CHRON. Fred. 3,2 nec procul a Reno civitatem ⌞ad -r Trogiae nominis⌟ *(pro* ad -r et nominis Trogiae, *ut vid.)* aedificare conati sunt *(sc. Franci; v. notam ed.).* THIETM. chron. 1,4 antistes . . . in urbe Wirciburgiensi unum Domino templum et in episcopatu suo ad -r eiusdem aecclesias . . . fecit. CHART. Eichsf. 455 ut regula sancti Benedicti . . . ad-r matricis ecclesie vestre *(sc. sanctimonialium)* . . . observetur. *al.* **β** *spectat ad homines:* OTTO FRISING. gest. 1,28 senatoriam dignitatem . . . renovare ad -r antiquorum. CHART. Tirol. I 1273 ad -r nostri pii genitoris indulsimus *(sc. fratres)* . . . preposito . . ., ut *eqs.* DIPL. Alfons. Castell. 27 p. 55,3 ad -r . . . genitorum nostrorum . . . regum. *al.* **b** *de forma, modo chartae:* DIPL. Merov. II 4 p. 64,17 donatio ad -r t e s t a m e n t i cum stipulatione adnixa (5 p. 66,19. 12 p. 85,38. *al.*). ACTA imp. Stumpf 85 p. 94,32 (dipl. Heinr. V.) ad -r . . . eiusdem *(sc. Heinrici II.)* praecepti . . . ecclesiam . . . liberam constituimus. **c** *de apographo ('Abschrift', 'Kopie'; cf. T. B. Orth-Müller, Philologische Studien zu den Papstbriefen. 2013. p. 151):* EPIST. Bonif. 51 p. 91,6 cuius *(constitutionis)* -r . . . dirigere maturavimus *(sc. papa).* 60 p. 124,1 cuius -r actionis (cuius exemplar epistolae 5). 62 p. 127,31 cuius *(sententiae)* -r vobis a domno apostolico directa est. COD. Karol. 31 p. 537,21 infra has nostras . . . litteras . . . excellentiae vestrae *(sc. regis)* earum *(sc. syllabarum Sergii)* -r direxisse. 40 p. 553,9 quarum *(litterarum)* -r. **5** *locut.:* **a** ad ipsum -r *sim. i. q. item – ebenso:* CHRON. Fred. 2,6 nulla gens . . . Francos potuit superare . . .; ad ipsum -r et Macedonis (*pro* Macedones) . . . liberi ab externa dominatione vivere conati sunt. FORM. Marculfi 1,11 capit. p. 12,16 minima facienda ad istius -r (*item* 1,11[tit.]). **b** ad -r *c. gen. (cf. et l.26; interdum c. abl., e. g. l.58. 67sqq., vel struct. incerta, e. g. l.65):* **α** *ut, velut, tamquam, vice – wie:* CHRON. Fred. 3,12 p. 97,24 ad -r canibus. HROTSV. prim. 520 nec vice terribilis metui petiit *dux* senioris, sed bene mansueti genitoris ad -r amari. OTLOH. prov. V 54 ad -r apium. *persaepe.* *in relatione* ad -r . . . sic: HUGEB. Willib. 4 p. 102,3 ad -r tonitrui tonantis, sic . . . vaporem . . . intuebat. *expressius i. q. congruenter – entsprechend:* CHRON. Fred. 4,46 convenienciae ad -r. **β** *quasi – (gleichsam) als, als ob:* CHRON. Fred. 2,57 p. 81,14 tu *(sc. puer)* . . . ad -r puerum meum mihi *(sc. Tholomaeo)* ad dorsum obidiens. 3,18 p. 99,23 ille *(Aurelianus)* . . . ad -r mendico peram ad dorso ferens. 4,57 quod *(sc. pagum)* . . . Cairiberto ad transagendum ad -r privato habeto . . . potuisset sufficere. 4,60 tres habebat *(sc. Dagobertus)* ⌞maxime ad -r⌟ *('als sei jede die Erhabenste')* reginas. HUGEB. Wynneb. 9 p. 113,32 quas *(sc. membra)* ille ipse per secretam mortificationem . . . ad -r martyrio adfligere solebat.

[Pörnbacher]

B *usu adv. (vel praep.):* **1** *similiter, pariter (atque), modo – (gleich, ähnlich) wie (fere c. gen.; interdum c. abl. compar., e. g. l.6; pendet* ad: *l.5; interdum in compar. compendiaria q. d., e. g. l.5.9.12):* CHRON. Fred. 4,9 p. 126,10 vitam illorum *(legatorum)* -r ad canis est. FORM. Marculfi 2,8 ista alia a capite -r priore usque: *eqs.* ARBEO Corb. 4 p. 192,14 -r ⌞ligno vel lapide⌟ (ligni vel lapidis *corr. m. al. 1*) . . . insensatus iacebat *fur*. p. 192,17 qui *(fur)* . . . -r dormientis expergefactus. WALAHFR. hort. 162 ovi versatilis -r. RUOTG. Brun. 49 p. 53,11 -r oratorii, quod beato Privato construimus . . ., beato Gregorio . . . fiat, ubi . . . corpus eius recondatur. EKKEH. IV. bened. I 5,46 -r (gloss.: similitudo) aquę roris fuit his *(sc. innocentibus)* baptisma cruoris. CARM. Bur. 41,3,2 -r maris et profundi vorax guttur Siculi. *persaepe. expressius i. q. secundum – gemäß:* HERM. CARINTH. essent. 2 p. 230,30 -r . . . habitudinis. DIPL. Conr. III. 148 p. 271,23 visum est nobis necessarium . . . numerum mansorum -r . . . privilegiorum . . . regum ponere. *al.* **2** *aeque, eodem modo, item – gleichermaßen, ebenso:* COD. Karol. 76 p. 608,18 vestra *(sc. Karoli)* regalis potentia in suis dirigat universis finibus . . . -r perficiendum (*pro* perficere) . . . letanias. 83 p. 619,2 nostra *(sc. papae)* . . . sospitate, ut inquirendum direxistis *(sc. Karolus)*, . . . vestram omnino -r agnoscentes salutem. 97 p. 648,33 apostolica . . . regula sabbato ieiunando . . . tenens -r. **3** *in relatione* sicut . . . -r *i. q. ita – so:* EPIST. Wisig. 5 p. 666,17 sicut vestra *(sc. regis)* clementia . . . nos facere maluit cognoscentes, -r . . . vestros . . . sensus reddimus *(sc. patricius)*, que gesta sunt, certiores *(cf. et comm. ed. Gil p. 11,8)*.

II *? per confusionem i. q. iuxta – an, bei:* HIST. Daret. p. 194,26 que *(regna Graecorum)* -r (iuxta *var. l.; item ed. G. Paris, Romania 3. 1874. p. 138* [inter *var. l.*]) mare magnum . . . sita sunt.

[2. instar *v.* instanter.]

instauratio (-cio), -onis *f.* *script. et form. sg.:* *gen.* -es: CHRON. Fred. 2,34 p. 58,1. *acc.* -e: CHRON. Fred. 1,24 p. 34,7.

I *praevalente notione renovandi i. q. reparatio – Renovierung, Instandsetzung, Reparatur:* **A** *proprie:* CONC. Karol. A app. B 21 de -e (restauratione *var. l.*) eclesiarum. LUP. FERR. epist. 32 p. 40,29 (ed. Dümmler) nec de nostri -e c o e n o b i i tantum, verum etiam de totius ecclęsiae statu . . . vobis *(sc. abbati)* admonendum est (50). REGINO syn. caus. 1,34 locorum . . . -o . . . sanctorum. GERH. AUGUST. Udalr. 1,13 l. 39 ut domum sanctae Afrae reaedificare non tardaret; de cuius -e (int-e *a. corr. A3*; restauratione *a. corr. W1*) cum . . . tractaret *eqs*. VITA Berth. Garst. I 32 tectum maioris ecclesie -e opus habebat. **B** *in imag.:* PETR. DAM. serm. 72,250 templi spiritalis -o. TUTO opusc. 1,17 p. 50,11 eget domus ista *(sc. mea, i. anima)* -e vel reconciliatione. **C** *translate:* **1** *spectat ad res:* **a** *reformatio – Wiederherstellung, Erneuerung, Reform:* DIPL. Karoli III. 138 p. 221,27 ad -em sanctae ecclesiae. EPIST. Heinr. IV. 31 p. 40,15 ruinam ęclesię . . . pacis et iusticię -e recompensare. **b** *confirmatio – Stärkung:* VITA Norb. I 18 p. 695,1 ecclesia Magdeburgensis . . . archiepiscoporum . . . negligentiis . . . extenuata fuit; ad cuius -em Norbertus . . . animatus invasas ecclesiae possessiones de manibus violentorum eripuit. **c** *recuperatio – Wiedererlangung:* LUP. FERR. epist. 55 p. 58,35 (ed. Dümmler) ut . . . intercessionis opem -i eius *(sc. monasterii)* . . . conferatis *(sc. abbas)*. **2** *spectat ad homines:* **a** *restitutio – Wiedereinsetzung:* OTTO FRISING. chron. 7 capit. 27 p. 33,14 de . . . -e senatorum. **b** *salus, redemptio – Erlösung:* GERHOH. tract. p. 11,21 condidit *Christus* hoc *(sc. eucharistiae)* sacramentum ad -em omnium . . . hominum.

II *praevalente notione erigendi, parandi, instituendi:* **A** *spectat ad res:* **1** *constructio – Bau:* ANNAL. Quedl. a. 997 p. 494,1 -o sanctae metropolitanensis ecclesiae . . . omni studio peragitur. CHART. episc. Halb. 143 p. 110,32 quatinus . . . populus in eius *(ecclesiae)* -e . . . auxilium ferre non recuset. HELM. chron. 14 p. 27,26 super ecclesiarum -cione et animarum salute. **2** *fundatio – Gründung, Stiftung:* HERM. TORN. rest. 107 ecclesia nostra dedicata est . . . anno . . . ab -e . . . cenobii quadragesimo. *adde ('Grundlegung'):* ANSELM. HAV. dial. 2,23 p. 1200D Dominus sciens tam multa adhuc addenda ad -em catholicae fidei, postquam discipulis suis universa, quae illi tempori congruebant, dixerat, adiecit *eqs.* **3** *praeparatio – Herstellung:* CHART. Turic. 507 (a. 1237) ut . . . persolvant *(sc. fratres)* . . . libram cere ad luminum -em (*item* 508; *cf. p.2056,28*). **4** *confectio – Ausstellung:* CHART. Stir. IV 27 (a. 1261) scripti presentis -cione ad noticiam . . . presencium . . . intendimus *(sc. abbatissa)* devenire, quod *eqs.* **5** *celebratio – das Begehen, Feier:* CHART. civ. Hild. 366 (a. 1278) ludus inolevit, ut . . . scolares unum ex se ipsis eligant, quem episcopum appellant, in sue iocunditatis -cionem. **B** *spectat ad homines (exercitum: l.16):* **1** *constitutio, creatio – Einsetzung, Wahl:* ROD. GLAB. hist. 2,6 Hugo cernens regnum rege destitutum ac sciens regis -em suo pendere arbitrio. **2** *sustentatio, victus – Versorgung:* CONST. imp. III 140 (a. 1277) ab expedicione *('Heerzug')* seu -cione regalis exercitus . . . sit *rex Bohemiae* exemptus.

instaurativus, -a, -um. *(cf. ThLL. VII/2. p. 1975,17sqq. alia signif.) struct. c. gen. obi. salutaris – heilend, heilsam:* ALBERT. M. summ. theol. I 8,35,3,1 p. 271,46 verba Christi . . . -a fuerunt creaturarum in caecis, claudis, mutis . . . in signum, quod ipse primum verbum esset, quod primo creaturas instauravit, ut dicit Ambrosius *(v. notam ed.)*.

instaurator, -oris *m.* **1** *restaurator, reformator – Erneuerer, Wiederhersteller:* **a** *proprie:* HAIMO (?) Wilh. 22 p. 218,42 cenobiorum novorum fundator ac veterum -r (vel rest. *superscr. 1; cf.* p. 219,3sq. alia . . . tria . . . paene . . . destructa restauravit). HIST. Torn. app. II p. 358,45 prius structores et postmodum -es et semper amministratores. *adde de structoribus ('Bauleute'):* EPIST. Teg. I 34 p. 39,5 victum exposcentes *(sc. domestici)*, sartores videlicet, ęcclesiae cęterorumque ędificiorum -es, . . . coci. **b** *translate:* NOTKER. BALB. martyr. III. Id. Iul. transitus Esdrae -is divinae legis *(cf. e. g. Vulg. I Esdr. 7,10 et IV Esdr. 14,22)*. FUND. Brunw. 10 p. 131,1 erat *Gerbertus* omnium liberalium artium -r. RAHEW. gest. 4,14 p. 249,23 eius *(sc. Ottonis episcopi)* . . . cura . . . circa sedem . . . suam perinde fuerat, acsi non tam -r quam fundator illius extitisset. GESTA Halb. p. 94,44 religionis divine indefessus exstitit *(sc. episcopus)* -r. *de Deo, Christo:* PONTIF. Rhen. sup. 160 Pater omnipotens, -r et conditor omnium elementorum (*sim.* PONTIF. Rom.-Germ. 181,27. 183,25). ALBERT. M. euch. 3,3,1,8 p. 312b,31 Christus auctor et -r et propugnator naturae. *al.* **2** *fundator – Gründer:* ANSELM. HAV. dial. 1,10 p. 92,2 apparuerunt viri religiosi, amatores veritatis, -es religionis.

***instauratrix,** -icis *f.* **1** *quae restaurat, innovat – eine die erneuert:* OTTO FRISING. chron. 1,6 p. 45,25 apparet Babylonem fuisse ante Ninum Semiramidemque, uxorem Nini, -em eius potius dicendam quam conditricem. **2** *auctrix – Urheberin:* CHART. Stir. II 397 p. 510,19 (a. 1241) quod *(sc. donationem)* . . . ipsa *(sc. femina)* sicut bonorum actuum -x . . . effectui mancipavit.

instauro, -avi, -atum, -are. *usu intrans. sensu refl.: p.2055, 23; medial.: p.2056,54sqq. pendent praep.:* cum: *p.2056, 20.* ex: *p.2055,19.* in *c. abl.: p.2055,54. c. abl. respectus: p.2055,16.*

I *praevalente notione renovandi:* **A** *strictius:* **1** *spectat ad res i. q. restaurare, innovare, reformare, reparare – erneuern, wiederherstellen, instand setzen, reparieren:* **a** *corpor.:* **α** *proprie:* WANDALB. mens. 284 hi quoque vel veteres -ant undique cupas. PURCH. Witig. 503 informem *(sc. structuram)* pater -verat. CARM. Cantabr. A 14,4a,4 mercator vagus -vit (-bat *W*) remos. LAMB. HERSF. annal. a. 1071 p. 120,26 castellum . . ., quod . . . iam olim dirutum fuerat, . . . -vit *(sc. rex)*. CHART. archiep. Magd. 342 p. 452,14 de reliquo *(sc. censu)* . . . cantor organorum ipsa organa -bit. DIPL. Arnulfi 179 p. 273,3 (spur.) concessimus . . . vennam . . . cum silvula . . . ad -andam eandem vennam. CHART. Naumb. II 13 p. 16,12 ad ecclesie nostre *(sc. Portensis)* edificia -anda. *persaepe. c. notione muniendi ('befestigen'):* ADAM gest. 1,38 p. 41,9 Mogontia . . . propter metum Barbarorum -ari (restaurari ANNAL. Fuld. II a. 882 p. 97,28) cepit. **β** *in imag.:* WALTH. TER. Ioh. 12,8 fabricam eius *(ecclesiae)* extrinsecus consummavit, sed vi-

[Pörnbacher]

vis intrinsecus lapidibus ... eam multo utilius -vit. **b** *incorpor. et spirit.:* WILLIB. Bonif. 8 p. 45,4 coepit *(sc. Pippinus)* ... synodalia ... recuperare instituta ac canonica ... -are (restaurare *p. corr. 3*) mysteria. LUP. FERR. epist. 57 (ed. Dümmler) -ta pace *(sim.* LAMB. HERSF. annal. a. 1075 p. 229,13 de pace -anda. CONST. imp. I 111. *al.).* 63 (ed. Dümmler) monasteriorum -ta religio. GODESC. AQUENS. sequ. 21 (20),2b,2 carnem nostram sumpsit *(sc. Christus)*, qua -ret, quae in caelis sunt omnia *eqs. (spectat ad Vulg. Eph. 1,10).* OTTO FRISING. gest. 1 capit. 28 p. 7,3 senatoriam dignitatem -are moliuntur *Romani.* 2,29 p. 136,4 ad ... Urbis senatum equestremque ordinem -andum. HELM. chron. 18 p. 37,13 ecclesiastica iura. *persaepe.* **2** *spectat ad homines eorumque corpora:* **a** *recreare – (neu) beleben, erfrischen:* SABA MALASP. chron. 9,4 p. 312,8 animo -ti *Messanenses.* p. 312,23 ut cibo ... viribus -entur ... fatigati. **b** *sanare – heilen:* CARM. de Nyn. 306 claudum laxatis, confessor, currere plantis protinus -ans tu fac. MIRAC. Pirmin. 19 clausa oculorum lumina aperuit *Deus* ceco, quem paulo -vit ex muto et surdo. LAMB. TUIT. Herib. 2,14 p. 235,3 -ta fronte videt puer se videntes. *al. v. et p.2054,23.* **c** *corrigere – auf den richtigen Weg führen, zurechtweisen (intrans. sensu refl. ['sich bessern']: l.23):* IOH. METT. Ioh. 96,3 si quid horum *(sc. vitiorum)* sentirent, ... -are contenderent *(sc. fratres).* CARM. var. III 79,12 -a *(sc. frater)* lapsum. **B** *latius:* **1** *spectat ad res:* **a** *iterare, repetere – (wieder) aufnehmen:* WALTHARIUS 1333 bellum -atur. ADAM gest. 2,6 invenimus ... archiepiscopum ... veterem ... -asse querelam. HELM. chron. 30 p. 58,11 Saxones ... -verunt prelium adversus ... cesarem. *saepe. in imag. vel alleg.:* QUERELA magistri 112 pugnas -at fidei Prudencius almas. **b** *corroborare – stärken:* PAULIN. AQUIL. carm. 6,19,3 -a *(sc. Christus)* meum ... pectusculum munere tuo. WALTH. SPIR. Christoph. II 3,122 crucis assignatio frontem -ans per chrisma meam. SYRUS Maiol. 1,1 l. 64 -at *abbas* animos dictis mordacibus: *'eqs.'* CONSUET. Rod. 97 corporis infirmitatem ... refocilet *miles Christi*, ut sequenti operi vires recentes -et. CHART. Welt. 6a p. 113,16 quia labilis hominum memoria, ... convenit scripture subsidio -ari. *c. notione confirmandi ('bekräftigen'):* CHART. Lux. VIII 4 p. 5,27 (a. 1207) qui ... eam *(donationem)* -are studuerit. **c** *re-, supplere – ergänzen, aufwiegen, ersetzen:* ECBASIS capt. 261 -et *vitulus* quadruplo sumptus tultos mihi *(sc. lupo).* LAMB. HERSF. annal. a. 1071 p. 122,7 reparatis navibus et numero militum -to *(cf. Vulg. III reg. 20,25).* ABSAL. serm. 6 p. 46D nec poterit iactura illius *(hami aurei)* aliqua praecedenti captura piscium -ari. **d** *compensare – nachholen:* IOH. METT. Ioh. 93,6 numerum pretermissorum *(sc. abstinentiae)* dierum ... -bat. **e** *(super)addere – hinzufügen, häufen (auf):* IOH. METT. Ioh. 59,4 sermones sermonibus, preces precibus -are. **2** *spectat ad homines i. q. reducere, restituere – zurückführen, wiedereinsetzen:* DIPL. Otton. III. 304 p. 730,33 quatinus homines primi furis persuasione illectos ... caelestibus -ret *Dominus* consortiis. CONST. imp. I 391,7 p. 557,43 solam ei *(sc. regi)* communionem reddidi, non tamen in regno, a quo eum ... deposueram, -vi (*sc. papa;* restauravi HUGO FLAV. chron. 2 p. 452,10).

II *praevalente notione instituendi:* **A** *spectat ad res:* **1** *proprie:* **a** *construere, erigere – er-, aufbauen, (neu) errichten:* **α** *strictius:* WILLIB. Bonif. 6 p. 33,23 cum credentium ... pollesceret multitudo, ... ecclesiae ... -antur. ANNAL. Quedl. a. 1012 p. 535,7 Bolizlawo ... Dalmatiae terminos occupavit, urbem eo loci noviter -tam ... expugnat. DIPL. Frid. II. 897 p. 571,5 cum ecclesiarum Dei statum collapssum *(sic)* reformare non inferioris ... meriti credamus esse quam ab exordio -are. CHART. Naumb. II 243 p. 264,33 quod molendinum reedificetur et in loco pristino -etur. CHART. Livon. A 241 p. 305,16 ubicunque in Curonia civitas fuerit -anda vel oppidum. *persaepe. in imag.:* ANSELM. HAV. dial. 1,6 p. 66,23 lex ... scriptis -atur. **β** *latius c. sensu condendi sim. ('stiften', 'gründen', 'errichten'):* CHART. Old. IV 3 p. 10,9 (c. 1130/37) ut ... monachorum -etur congregatio. TUTO opusc. 3 p. 109,4 Felicitas ... cum septem *(sc. filios)* genuisset, ne uni ... spe -andi generis pepercit. GISLEB. MONT. chron. 40 p. 72,21 villam, quam mater eius ... -verat, muro circumdedit *comes* (*item* p. 72,23. p. 73,1). CHART. Naumb. II 170 p. 197,9 cum ... matrona ... monasterium ... duxerit -are. p. 197,15 eidem licentiam -andi monasterii concessimus *(sc. episcopus).* CHART. Friburg. 221 p. 195,12 cum ... occasione nove domus in Rotwil ... in terminis fratrum Vriburgensium -te ... inter domos Basiliensem et Vriburgensem novam limitationem fieri oporteret (*item* 232 p. 205,27). *saepe.* **b** *instruere, ornare – ausstatten, versehen, zieren (mit):* **α** *gener.:* SYLL. Bern. 2,7 ut gemmae variatum -ant diadema. ANNAL. Fuld. II a. 883 p. 100,32 Agripina Colonia absque aecclesiis ... reaedificata et muri eius cum portis et vectibus et seris -ti. MART. VALER. buc. 4,75 -at *deus* floribus annum. *in imag.:* WILLETR. Sus. 113 altera vipereis -ant *(sc. senes)* arma venenis. **β** *publ. et iur. i. q. dotare, augere, locupletare – begaben (mit):* CHART. Ypolit. 13 p. 19,10 (epist. papae c. 1180) in quibus *(bonis)* hec propriis duximus exprimenda vocabulis: ... unam vineam agris -tam (*cf.* TRAD. Gottwic. 376 dotatam) *eqs.* CHART. Quedl. 18 p. 16,19 quinque marcis -vit *(sc. cives)* allodium. CHART. Carinth. V 406 p. 258,21 predia ... instructa et -ta sunt cum colonis, mancipiis et ceteris appendiciis. *al.* **c** *destinare – bestimmen (für):* CHART. Wirt. 964 p. 11,5 (a. 1241) ut pincerna ... dotem ... ecclesie ... -ret. **d** *(prae)parare – (vor)bereiten:* FLOD. hist. 2,15 p. 164,25 aliam -ans *mulier febribus attrita* candelam ... almi viri *(sc. b. Rigoberti)* ... venerationi dicatam veniensque ad locum designatum munusculum obtulit. ORTL. chron. 1 p. 46,15 alii annuos ad monasterium persolvunt nummos, alii ceram ad -andum aliquem maiorem cereum (*sim.* CHART. Sangall. B 347 ad -and<a>m c<a>ndelam). VITA Norb. I 18 p. 697,15 in recidendis superfluis et necessariis rebus ... -andis. ABSAL. serm. 1 p. 18D tranquillo mari ... antennas erigunt ... caeteraque -ant, per quae *eqs.* *expressius i. q. coquere – zubereiten:* CHRON. Reinh. a. 1190 p. 544,40 equos ... commederunt *(sc. exercitus)* et de sellis suis ... famelicas -antes delicias ... igniculos composuerunt. **2** *translate:* **a** *scribere – niederlegen, -schreiben:* AGOB. 5,1 quam *(schedulam)* cum legentes consideraremus, inspeximus hominem *(i. Felicem episcopum)* diligenter et fraudulenter -asse ... pravitatem dogmatis sui. ODILO SUESS. Seb. 14 (6) iubet augustus litterarum scemata ... -are. **b** *incipere, moliri, exsequi – anfangen, betreiben, ins Werk setzen, veranstalten:* WALAHFR. carm. 21,18,1 -at reus *(i. imperator)* ... caedem. ANNAL. Fuld. II a. 873 p. 80,16 b e l l u m adversus eos *(habitatores loci)* -vit *quidam Nordmannus* (ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 887 p. 115,29. CHART. Dortm. 134 p. 67,34 [a. 1270]. *sim.* OTTO SANBLAS. chron. 11 p. 11,6 expedicionem). CARM. libr. II 28,5,2 hoc ... Gregorius ... -vit opus. GESTA Ern. duc. I 3,463 convivium ... -vit (ODO MAGDEB. Ern. 6,438 convivia. *al. sim.* ABSAL. serm. 40 p. 234C coena nuptiarum). CHART. civ. Erf. 161 p. 93,26 actionem. CHART. Wernig. 12 litigium. *saepe.* **c** *(pro)creare – hervorbringen:* HERM. CARINTH. essent. 2 p. 232,23 si ... novum artificium -andum foret. **d** *medial. i. q. fieri – geschehen (partic. perf. i. q. factus – entstanden):* AETHICUS 81,14 diversas zetas *(i. diaetas)* -tas, ubi modo nullus accessus hominum esse suspicatur. PASS. Trudp. 9 miracula vetusta non magnopere memoriae mandantur, quoniam cottidie nova ... -antur. LAMB. HERSF. annal. a. 1074 p. 192,18 si qui *(motus)* ... levitate vulgi -rentur. HERM. CARINTH. essent. 1 p. 128,7 sine horum *(singulorum seminariorum)* commixtione ... ullus -ari poterat motus. **e** *convocare – einberufen:* CHART. Port. 129 p. 152,13 (a. 1250) secundum morem terre figurato iudicio et sententialiter -to (*item* 147 p. 170,1. 156 p. 177,15). CHART. com. Mansf. IX 5 p. 554,2 -to iuditio et secundum ius et terre consuetudinem sedente pro tribunali prefecto. **f** *constituere – vorsehen, 'einrichten':* CONST. imp. II 444,19 (a. 1265) qui *(exsecutores pacis)* ... ulcionem ... contra pacis violatores, consilia et auxilia -bunt. **g** *inducere – einführen:* ANSELM. HAV. dial. 1,3 p. 50,19 lex scripta digito Dei -atur, ... novae ... regulae instituuntur. **h** *pronuntiare – ausrufen:* ANSELM. HAV. dial. 1,13 p. 114,12 annus iubilaeus -bitur.

B *spectat ad homines:* **1** *proprie:* **a** *gener.:* **α** *producere – vorführen (loci spectant ad Vulg. Iob 10,17):* RATHER.

[Pörnbacher]

post pasch. 2,60 -ti contra nos testes Dei debuerant considerari, qui *eqs.* IDUNG. PRUF. dial. 3,387. *al.* **β** *munerari – beschenken, bedenken (mit):* PONTIF. Rom.-Germ. 99,192 quibus *(beneficiis)* nos -are dignatus es *(sc. Deus; item* LIBER ordin. Rhenaug. p. 101,4. *al.).* **b** *milit.:* **α** *statuere – aufstellen:* OTTO FRISING. gest. 1,63 de die, loco, ubi et quando exercitus -retur. CASUS Geng. p. 103,42 -tis circumquaque armatis. ALBERT. STAD. Troil. 3,831 Deiphebus Frigios -at (4,183 Troianos). CHRON. Albert. Beh. p. 467,11 milicia -ta. *al.* **β** *armare – (aus)rüsten:* ANNAL. Fuld. II a. 881 p. 96,32 -to exercitu et amplificato numero equitum *(sim.* OTTO FRISING. gest. 1,6 militem cogens -ansque exercitum. *al.).* OTTO FRISING. chron. 5,25 p. 253,23 contra ... ducem ... militem -at *Pippinus* (gest. 1,21 p. 35,6. OTTO SANBLAS. chron. 11 capit. p. 1,20. *al.). al.* **2** *translate i. q. hortari, instruere – ermahnen, 'instruieren':* ALBERT. STAD. Troil. 4,313 Mirmidones -at *Achilles: 'eqs.',* ait.

adi. **instauratus,** -a, -um. *novalis – Neu-, Brach-:* VITA Ger. Bron. 21 p. 672,15 recompensans ... abbatiae viginti mansos telluris -ae.

***instaurum,** -i *n.* *(de formatione v. Wartburg, Frz. etym. Wb. IV. p. 722b; 723a adn. 3 et Stotz, Handb. 2/VI § 179.3; cf. DuC. IV. p. 382b s. v. et DMLBS s. v.)* *instauratio, legatum – Ausstattung, Stiftung:* TRAD. Mar. Ratisb. 64 (QuellErörtBayerGesch. I. 1856. p. 190,31; s. XIII.med.) ipso *(sc. donatore)* ... decedente X denarii ad -um luminum ... persolvantur.

***instellatus,** -a, -um. *stellis ornatus, stellatus – mit Sternen geziert, 'gestirnt':* BERTH. ZWIF. chron. 10 p. 174,22 uxor eius *(ducis Poloniae)* ... misit ... mantellum ad casulam ... auro intextum, ... aurifrisio circumdatum, ... limbum rubeum habentem, secundum morem gentis illius auro -um.

[**instello** *v.* instillo.]

***instercoro,** -are. *stercorare – düngen:* CHART. Wetzlar. II 80 (a. 1267) meliorabit *Wigandus* agros ... bonorum -ando eadem. 99 -ando eosdem *(agros).*

insterno, -stratum, -ere. *? depon.: l.43.* *consternere – be-, überdecken:* WALTH. SPIR. Christoph. II 5,26 -at ... festalis oliva plateas. THANGM. Bernw. 28 p. 771,32 cardinalis presbiter ... infulatus, equus *(ci.;* equis *ed., vix recte)* apostolica sella ... ostro -tus. VITA Serv. 34 p. 106,13 militem ... advehebat -tus ostro ... sonipes *(v. notam ed.).* LIGURINUS 3,197 velamine ... -tus ... equos ... eques *(cf. G. Streckenbach, Ligurinus. 1995. comm. p. 221).*

instetucio, -tio *v.* institutio. **instetutus** *v.* instituo.

[**insticialiter** *v.* *iustitialiter.] **instico** *v.* instigo.

***instigamentum** (is-), -i *n.* *(cf. ital.* istigamento; *v. Stotz, Handb. 2/VI § 64.4)* *instigatio, machinatio – Anstiftung, Machenschaft:* CHRON. Salern. 54 p. 55,9 (vs.) ecce dies venit, predo in quo ... audax ... is-a revolvat *(v. comm. ed. p. 287).* *de temptatione diaboli:* ADREV. Bened. 2 quomodo adversum antiqui hostis -a ... depugnaverit.

instigatio (-cio), -onis *f.* *incitatio, machinatio, consilium – Ansporn, Anregung, Anstiftung:* **1** *in neutram vel bonam partem:* DIPL. Karoli III. 91 abbatis -bus provocati hoc nostrum ... praeceptum fieri iussimus. VITA Euch. Val. Mat. 18 multos ... populos ... ad agnitionem ... fidei saluberrima -e perduxit *b. Valerius.* TRAD. Ratisb. 960 p. 484,35 si ... aliqui de propinquis eorum *(fratrum)* -e eorum vel consilio eandem proprietatem inpetierint. TROTULA A praef. p. 48,6 cuiusdam matronae -e compulsa incepi ... contemplari de aegritudinibus. *al.* **2** *in malam partem:* CHRON. Fred. 4,24 -e Brunechilde. PAUL. DIAC. Lang. 4,51 p. 139,10 cuius *(Garipaldi)* -e et certamine ista patrata sunt. RUD. TRUD. gest. 6,10,14 hominibus de factione Luiponis ... ad hoc ... illum *(tyrannum)* instigantibus et ... -um fomenta congerentibus, ut *eqs.* ANNAL. Ianuens. III p. 71,2 cum ... rustici ... ad -em ... potestatis eorum ... accenderentur in peius. p. 118,19 ad -em ... mascaratorum. *de temptatione diaboli:* FROTH. epist. 27 p. 138,28 (ed. Goullet) adversitates demonice -is. HRABAN. epist. 29 p. 447,16 libidine inflammatus per diaboli -em ... fornicatione forsan polluitur *(sc. iuvenis).* CHART. Babenb. 335 p. 174,34 (a. 1238) cui *(levitati)* ... -o inimici bonorum operum sathane ... adesse consuevit ministra. CONR. MEND. Attal. p. 126,40 totius mali auctoris -e et fraudulenta persuasione. *al.*

instigator, -oris *m.* *pendet* ad: *l.7.* *qui instigat, instinctor, auctor – einer der anstachelt, Anstifter, Initiator, Urheber:* **1** *usu communi:* EBO BAMB. Ott. 2,17 p. 85,8 precentor et -r ad dulcisonum carmen. ANNAL. Magd. a. 1147 p. 188,31 expeditionis auctor et -r exstitit Bernhart Clarevallensis abbas. HIST. de exp. Frid. imp. p. 51,24 quia idem *(sc. Ungariae)* rex minus quidem domno imperatori ... appareret fidelis, genero vero suo Greco imperatori fautor seu -r esset indefessus ad nostrorum ... perniciem. *al.* *expressius i. q. concitator – Aufwiegler:* ADALBOLD. Heinr. 37 quidam ... intererant -es, qui ... malebant per illicitas rapinas vagari quam *eqs.* **2** *de Deo:* EKKEH. I. (?) Wibor. 9 -r et remunerator bonorum omnium ... Deus. *v. et l.55.* **3** *de diabolo:* AMALAR. bapt. 37 quorum *(operum)* suasor et -r est *satan* occultus (*item* 39). off. 1,11,12 -r mortis. THIETM. chron. 1,24 p. 32,12 si quid prioribus huic simile in aliquo nunc accidit, hoc non culpa sui, sed -is fuit impii.

instigatrix, -icis *f.* *usu attrib.* *quae instigat – eine die anspornt, anleitet:* ENGELH. LANGH. Mathild. 16 p. 442b,49 nisi ... dicendi -em matronam nobilem ... habuissem.

? ***instigium,** -i *n.* *? instigatio – ? Ansporn:* FORM. Marculfi 2,43 l. 10 rescripcio ad episcopo: ... qui<a> tanti habuit vestra *(sc. papae)* dignatio instigi (-o *var. l.; an leg.* instingui? *[v. notam ed.]*), ut in visendo tyrocinio fuistis dignati infirmo, gratias agimus *(sc. episcopus).*

instigo, -avi, -atum, -are. *script.:* is-: *l.72.* -icante *(cf. Stotz, Handb. 3/VII § 177.2.3): l. 63.* *partic. praes. usu subst.: l.42.*

1 *proprie i. q. immittere – hetzen (auf):* NOTKER. BALB. gest. 2,10 p. 64,1 -ate *(sc. satrapae)* canes vestros in leonem. **2** *translate i. q. incitare, (in)stimulare, commovere, urgere – anstacheln, anspornen, bewegen, drängen (zu):* **a** *in neutram vel bonam partem:* **α** *in univ.:* HUGEB. Willib. 3 p. 90,19 amore Christi mulciendo illum *(patrem)* -bat. Wynneb. 3 ammonendo atque -ando. TRAD. Ratisb. 6 sanctorum ... exemplis -tus ego Helmwinus ... cogitavi, qualiter *eqs.* DIPL. Karoli III. 42 eius *(consortis)* postulationibus -ti (*sim.* DIPL. Heinr. II. 210 p. 247,14 fidelium ... postulatione). WALTHARIUS 145 his -anti suggestibus obvius infit: *'eqs.'* CARM. Bur. 181,2,2 ad Venerem -or miro Marte. *persaepe.* *de praecentore:* ELIAS SAL. mus. 30 p. 59a religiosi, quando consueverunt cantare in quatuor voces et constabit cuilibet, quam vocem cantare debeat, tunc in adventu suo quasi omnes simul primo de prima voce ... -ante ... poterunt omnes incipere. *obi. res ('veranlassen'):* HUGEB. Wynneb. 4 p. 109,12 -tum a sancto Bonefatio transitum incipere. **β** *de Deo, gratia divina sim. c. sensu inspirandi:* HUGEB. Wynneb. 2 p. 108,12 erat ... caeleste -tus gratia (*sim.* DIPL. Loth. I. 3 p. 58,33 divinitus -ti). BREV. NOTIT. p. A 2,27 Dei omnipotentis gratia -ante (DIPL. Ludow. Inf. 84 p. 229,44 [spur.] divina g. CHART. Tirol. II 172B g. Dei. *al.*). GODESC. SAXO theol. 22 p. 320,23 ipse Dominus ad se suppliciter exorandum ... esse dignetur instigator *eqs.;* ... ut in servitium suum me ... -et. VITA Find. p. 503,24 a Deo -ta humanitas. DIPL. Ludow. Inf. 78 p. 216,16 -ante Deo. THIETM. chron. 7,2 p. 400,8 Christi caritas ad hoc -vit *(cf. Vulg. II Cor. 5,14). saepe.* **b** *in malam partem i. q. illicere, compellere, inducere, suadere – anstiften, aufhetzen, reizen, verführen:* **α** *in univ.:* LEG. Burgund. const. I 52capit. de mulieribus desponsatis, quae ad aliorum consortium adulterio -ante transierint. FORM. Bitur. 7 -icante (-icate *cod.*) parte adversa. LIUTG. Greg. 12 p. 77,10 qui *(obtrectatores)* ei ... derogabant propriis viciis -ti. POETA SAXO 2,343 donis ... -ans *(sc. Tassilo)* Hunos Francis ita fecerit hostes, ut *eqs.* WIDUK. gest. 1,10 capit. p. 2,21 Iring Thiadricum contra Saxones -at. CARM. Bur. 99,19,3 -verant *dii* me te relinquere. *saepe. v. et p. 2057,65.* *obi. res i. q. provocare – erregen, provozieren:* THIETM. chron. 8,23 superbia seniorum -at furorem satellitum. **β** *de diabolo, daemone sim.:* WILLIB. Bonif. 8 p. 43,19 diabulo -ante. FORM. Sal. Bign. 8 quod is-ante inimicum *(i. ini-*

mico, sc. diabolo) ipsum hominem interfecisset *(sc. homicida)*. CHART. Rhen. inf. I 6 si quis . . . -tus a diabulo . . . contra hanc traditionem venire temtaverit. EIGIL Sturm. 11 diabolus . . . hominum mentes -bat (-vit *var. l.*), ut *eqs.* (*sim.* 17 p. 151,10). WETT. Gall. 3 p. 259,1 -ante inimico humani generis. RUOTG. Brun. 19 p. 17,34 quasi cuius *(iuvenis)* mentem Erinis ad coeptum nefas -asset. CHART. Heinr. Leon. 48 p. 69,2 -ante spiritu nequicie. *saepe*.

instillatio (-cio), -onis *f.* *inspiratio, instinctus – Eingebung:* TRAD. Brixin. 355 (c. 1085/90) Arnolt . . . d i v i n a -e monitus aream . . . tradidit (CONST. imp. II 424,1 -cione). ALBERT. M. euch. 1,2,2 p. 196a,4 hic *(Christus)* in specie sacramentali modo percipitur, in gloria rerum veritate beata semper et felici -e sumetur.

instillo (is-), -avi, -atum, -are. *script.* -tell(o): TRACT. de aegr. cur. p. 165,43. *struct.: pendet enunt.: l.67. ? c. acc. directionis: l.24. usu absol.: l.64.*

1 *sensu originario i. q. (guttatim) indere, inicere, inserere – (ein)tropfen (in, auf), einträufeln, -flößen, hineinfließen lassen:* **a** *proprie (usu pharm. et medic.):* **α** *strictius: de auribus:* PAUL. AEGIN. cur. 37 non incongruum . . . ea *(sc. medicamina)* -are (is-are *B; 3,5,5* ἐνστέζειν) in aurem. ANTIDOT. Cantabr. p. 166,52 ad sonum aurium: capre fel . . . auriculam -tum et aures sanat *eqs*. TRACT. de chirurg. 262 si vermis in aurem ingressus fuerit, oleo . . . -to vermem eicit. BRUNUS LONG. chirurg. 2,4 p. 122F -entur in auricula ea, quae diximus *eqs. persaepe. de oculis:* PAUL. AEGIN. cur. 78 p. 54,18 colliria . . . inuncta et -ta aquosa. 80 muriam -a (*sim.* 103). BRUNUS LONG. chirurg. 1,1 p. 120C salis et cimini contritorum aqua -ta *(sc. in oculum). de naribus:* PAUL. AEGIN. cur. 139 de narium emorragia: . . . -a sucum. 163 irinum . . . naribus -andum. 214 p. 156,12. *de apostemate:* IOH. IAMAT. chirurg. 5,3 quando calidum *(cod. Lond.;* cura *vel* causa *ed.)* est apostema, ad infrigidandum potes -are oleum violarum. **β** *latius: dare ad bibendum – zu trinken geben:* PAUL. AEGIN. cur. 64 p. 40,10 mellicratum -are et olentia adducere (*cf.* p. 40,15 dare mellicratum . . . bibere). *adiungere – einverleiben:* ALBERT. M. spirit. 1,1,3 p. 219a,2 illud *(sc. aqueum)* humidum mixtum est cum cibi substantia, sed vincens humidum aqueum in eo dat ei motum, fluxum et subtilitatem, quae membris -ari possit et uniri. **b** *in imag. vel per compar.:* **α** *in univ.:* PETR. DAM. epist. 23 p. 218,13 ovina tibi simplicitas placeat, . . . non serpentina calliditas, quae loetale virus -at. VITA Ger. Bron. 20 p. 671,42 videres quasi ex diversis alvearibus apes ad hanc florigeram arborem convolare, ut inde favis arentibus nectar melliflui roris possent -are. CARM. Bur. 41,17,4 sic -ant *cardinales* fel draconis. EPIST. Worm. II 2 nostro olusculo . . ., cui et -vimus *(sc. ieiunium)* parumper de oleo karitatis, . . . te coaptes *(sc. carnisprivium). saepe.* **β** *in iunctura* auribus -are *sim.:* EPIST. Teg. I 102 pro his . . ., que vestri *(sc. fratrum)* aurium cubiculis -rem *(sc. Reginbaldus)*. ASINARIUS 346 quod audierat, . . . -at regis auribus ista sui. CHART. Gosl. I 424 p. 430,1 summam lamentabilis eventus . . . piis maiestatis vestre *(sc. imperatoris)* auribus . . . scripti verbis . . . installare *(perperam ed.;* -are *H. F. Sudendorf, Registrum II. 1851. 73 p. 161,28)*. CONST. imp. III 115,1 que vestris *(sc. regis)* erant . . . auribus -anda. *saepe. de oratione:* HERM. SANGALL. Wibor. 2,15 p. 230,17 postquam hęc *(sc. preces)* . . . virgineis auribus . . . -vit *(sc. abbas).* **c** *translate:* **α** *inspirare, dare – eingeben, schenken, verleihen:* HROTSV. Gall. 5,3 -a *(sc. Christus)* cogitationibus earum *(filiarum Gallicani)* tui amoris dulcedinem *(sim.* Abr. 1,6 eius *[Mariae]* . . . cogitationi caelibis securitatem vitae -emus. Pafn. 1,28. gest. 105 menti . . . amorem. *al.)*. AMARC. serm. 2,601 -ante Deo. WIBERT. GEMBL. epist. ad Hildeg. 18,225 quod ei -atur, querentibus refundit. HUGO RIPELIN compend. 1,9 p. 13a,11 consolationes . . . mentibus -at *spiritus sanctus*. CARM. Bur. 60,3,1 amor -at, quare te, virgo, salutare velim. *al.* **β** *insussurare, communicare – einflüstern, mitteilen, zu Gehör bringen:* EPIST. Meginh. 7 qui *(rumusculi)* nobis *(sc. episcopo)* -ti sunt. 9 p. 202,22 novi quam supereffluenti hęc *(sc. periculosam securitatem esse)* -em *(sc. episcopus),* sed exacto amori difficile modum persuaseris *(sc. archiepiscopus)*. CARM. de nat. animal. 299 cordibus -at auris, que percipit extra; tu, qui iussa Dei perlegis, illa doce. **γ** *(graviter) dicere, monere – (nachdrücklich) sagen:* BERNH. CONST. can. 44 p. 513,28 quibus *(sc. qui indurati cordis loquantur adversantia catholicae paci)* -tum esse volumus, quia *eqs.* EPIST. Meginh. 1 p. 194,2 unum . . . hoc tibi *(sc. scholastico)* -verim: sic te age, ut *eqs. al.* **2** *vi praeverbii fere evanida i. q. stillare – tropfen:* **a** *trans. ('[ein]gießen', 'schütten [auf]', 'tropfen'):* TRACT. de chirurg. 246 si . . . volueris scire, si sit *(sc. medicamentum)* coctum, guttam super marmor -a. CHRON. Mont. Ser. a. 1128 p. 142,43 dorso eius *(sc. rustici)* lardum . . . defluentem -ari precepit *(sc. nobilis). proverb.:* EPIST. Meginh. 32 p. 230,31 ardenti lucerne, ut aiunt, oleum -o *(v. notam ed.).* **b** *intrans. i. q. manare – fließen, rinnen:* **α** *in univ. (in imag.: l. 17):* GLOSS. med. p. 87,2 thysis vitium, quod fit ex . . . catharro -ante (distillante AESCULAPIUS) multo tempore. PAULIN. AQUIL. carm. 1,131 scribam . . . -ante poli . . . de culmine fonte infuso stilo. ANNAL. Quedl. a. 1009 p. 528,2 guttae sanguinis . . . vestimentis hominum -bant. ALLEG. sapient. 6 p. 472a,42 volo *(sc. Salomon)* . . . argentum vivum significare uxorem eius *(sulphuris)* albam a preciosissimo lapide -antem. **β** *c. sensu effundendi ('austreten'):* TRACT. de chirurg. 40 (add.) si fracto craneo sanies -verit.

instimulo, -atum, -are. *pendet* de: *l.33.* **1** *incusare, incitare, instigare, stimulare – anstacheln, anspornen, drängen, anregen:* **a** *in neutram vel bonam partem:* CARM. de Karolo et Leone 44 -ante timore. DIPL. Otton. II. 107 omnipotentis Dei clementia -ante (-antis *var. l.*). VITA Mathild. I 13 p. 138,5 quicquid . . . alias monendo -ret, ipsa *(abbatissa)* prius . . . bonis inpleret operibus. YSENGRIMUS 1,620 his *(sc. lucri, famis)* . . . stimulis -tus ait *lupus: 'eqs.'* **b** *in malam partem:* WALTHARIUS 869 ecce ego *(sc. Hagano)* dilectum nequeo revocare nepotem, -tus enim de te est, o saeva cupido. VITA Heinr. IV. 7 p. 25,7 seu propria seu . . . aliena -tus *(sc. quidam profanae mentis)* nequitia. **2** *efficere – ausführen, vorantreiben:* IOH. METT. Ioh. 101,3 Iohannes profectionem sine dilatione -at.

adi. **instimulatus,** -a, -um. *acutus – heftig, 'hoch':* SALUTARIS POETA 78 pessima ne tollas, mala peiorare caveto; sepe necem (gloss. B2: mortem) generat -a (gloss. ed. 1502: valde acuta) febris. *Pörnbacher*

instinctio, -onis *f.* *script.* -ncio: *l.48. instinctus, instigatio, inspiratio, suggestio – Anregung, Veranlassung, Eingebung, Einflüsterung:* TRAD. Teg. 15 (a. 1034/41) siquis diabolica -e ipsum fundum ab eodem altare presumat tollere (*item* 16. 41; *sim.* 131b). EPIST. Heinr. IV. 5 p. 9,3 partim pueritię blandientis -e . . . peccavimus in cęlum. CHART. Tirol. I 1126 nos divina -ncione tacti . . . concedimus, ut *eqs.* (*item* 1137 -e).

1. instinctus, -a, -um. *confunditur c.* instructus: *l.56. instigatus, commotus, stimulatus, incitatus – angeregt, bewegt, angespornt, ermuntert:* **1** *c. abl.:* DIPL. Conr. I. 13 nos divina -i commonitione . . . ad . . . Dei domum . . . quasdam res . . . donavimus. DIPL. Heinr. III. 144 p. 183,15 si quis unquam diabolico zelo -us . . . ecclesiam . . . molestare presumserit *eqs.* DIPL. Arnulfi 137 p. 207,43 (interp.) patrum nostrorum apostolicorum . . . iussis et hortationibus -i (instructi *var. l.*) *eqs.* DIPL. Heinr. IV. 281 p. 364,21 ego Henricus . . . sancto spiritu -us *eqs.* CHART. Heinr. Leon. 31. *in struct. contam. (cf. l. 52 et p.2061,4):* TRAD. Frising. 583 (a. 829) divine ammonitionis -us ego . . . tradidi. **2** *absol. i. q. coactus, compulsus, oppressus – gezwungen, genötigt, unter Druck gesetzt:* CHART. Carinth. V 331 (a. 1278) ego Berchtoldus . . . nec -us vel coactus, sed instictu *(sic?)* divinae inspirationis amonitus decrevi testamentum subscriptum . . . ordinare.

2. instinctus, -us *m.* *script.:* ext-: *p.2062,7.* st-: *p.2061, 70.* inext-: *p.2061,46.* -ictus: *l.63.p.2061,13.* -ntus: *p.2061, 13.60. form.: ? acc. sg.* -u: *p.2062,7.16.25. abl. sg.* -o: *p. 2061,22.37.38.46. usu plur.: p.2062,21.*

instigatio, inspiratio, suggestio, stimulus, impulsus, incitatio – Anregung, Veranlassung, Eingebung, Einflüsterung, Antrieb, Ansporn, das Betreiben: **I** *respicitur auctor (auctrix) vel causa alicuius effectus ad subi. pertinentis addito*

[Antony]

gen. instigantis vel adi. sive pron. saepius accedente partic. perf. praed. (e. g. l.5.7.8.18): **A** *fere per abl. -u:* **1** *gener.:* **a** *de -u Dei* (*cf.* 1. distinctus): TRAD. Frising. 575 (a. 828) divinae ammonitionis -u ... cogitavi pro remedium animae meae. TRAD. Ratisb. 59 qualiter Hiltigart d i v i n o compuncta -u ... res suas tradendo operata est (DIPL. Karlom. [II.] 21 p. 315,5 nos ... d. tacti -u *eqs*. DIPL. Ludow. Inf. 10 p. 111,18 nos d. afflati -u *eqs*. THANGM. Bernw. 42 Rothegardis ... resolutionis suae diem ..., d. ut creditur -u, instare cognovit. *saepe*). CHART. Welt. 2 p. 103,8 cuius *(spiritus sancti)* -u hec traditio facta est. HERM. IUD. conv. 15 p. 112,7 quod ... non casualiter, sed Dei -u ac providentia gestum est. CONST. Melf. prol. p. 147,2 divine provisionis -u (-ntu, -ictu *var. l.*) principes gentium sunt creati, per quos posset licentia scelerum coherceri. *persaepe. v. et p.2060,63. expressius per abl. abs.:* VITA Willeh. 8 divino ordinante -u gens Saxonum fidem, quam amiserat, denuo recepit. **b** *de -u diaboli:* WALAHFR. Wett. 652 rabiem ... quique *(sc. mares)* sequentes luxuriae -u violenti daemonis acti *eqs*. RIMB. Anscar. 17 contigit ... d i a b o l i c o -u, ut *eqs*. (CONR. EBERB. exord. 4,22 p. 249,31 cum -u d. ita mente corruptus esset *[sc. frater]*, ut iam ... ad saeculum redire disponeret. *saepius*). ERCHEMB. CAS. hist. 34 suo *(sc. diaboli)* -o coeperunt Galli ... Beneventanos persequi. RUP. TUIT. vict. 3,9 p. 94,14 domus ... Iacob ... maligni serpentis -u concussa ... est. *saepius*. **c** *de -u hominum:* DIPL. Karoli III. 178 p. 294,44 rogatu ... Iohannis papae et -u ... coniugis nostrae ... et multorum principum consilio. DIPL. Otton. I. 169 p. 251,13 archiepiscopus ... aliquorum ... adhortatus -u nostram ... adiit regalitatem *eqs*. THIETM. chron. 4,6 a quo *(Bolizlavo)* Wolcoldus antistes vulgi -u varii expellitur. DIPL. Heinr. IV. 293 p. 385,12 interventu ... matris nostre ..., -u quoque ... cancellarii nostri *eqs*. HERM. IUD. conv. 2 p. 73,9 ne ... christianis commanens eorum -u (inductus *add. P*) ab emulatione paterne traditionis averterer *eqs*. HIST. peregr. p. 132,2 -u perfidi imperatoris Ysachii ... Greci ... nostris ... machinabantur insidias. *persaepe*. **d** *de -u rerum incorporearum, affectuum:* CONC. Merov. p. 31,15 si quis cupititatis -o *eqs*. (*item* p. 80,22 copiditatis -u [-o *K*]. p. 188,11 cupiditatis -o). HRABAN. epist. 11 p. 398,23 veniam apud clementissimum iudicem caritatis -u admonitus mihi impetrare festinet *lector*. THIETM. chron. 7,4 p. 402,18 nepos meus ... -u malesuasae iuventutis *eqs*. CHART. Monast. 9 p. 102,9 (epist. papae) nemini facultas sit alicuius levitatis -u ... sine abbatis ... licentia de claustro discedere. CHART. Heinr. Leon. 94 p. 144,19 ego Henricus ... misericordie -u tactus *eqs. al. in struct. abund.:* CHRON. Fred. cont. 30 Carlomannus devotionis causa ⌊inex-u succensus⌋ (inex-o successus *var. l.*) ... Romam ob monachyrio ordine perseveraturus advenit. *al.* **e** *de -u incerto ('Beweggrund'):* CAND. FULD. Eigil. II 5,9 quodam -u grex omnis ab uno lanigero circumspecte collectus in unum et spem ... viresque recepit. RIMB. Anscar. 6 primo indagandum videtur ..., quo -u ... ad has partes emigraverit. OTTO FRISING. gest. 1 prol. p. 10,3 iamque scribere coeperam, sed, quo -u nescio, ... coeptum proieci opus. **2** *philos. de -u naturae sim. ('[Natur-]Instinkt', 'instinktives Bewusstsein'; de re v. R. Eisler, Wb. d. philos. Begriffe. 4I. 1927. p. 752; cf. p.2062,22):* MAGING. epist. 1 exitum sororis nostrae ... prestulamur, mortem videlicet carnis illius -u naturalis condicionis velud propria dolentes. CONST. Melf. 1,7 quanto ceteris terre principibus ... dextera Salvatoris ... nos prefecit, tanto saltim iuris naturalis -u (-ntu *var. l.*) ad antidota strictius obligamur. ALBERT. M. summ. creat. I 4,69,3,3,2 p. 707ᵃ,5 caetera animalia ab homine ... habent artes, construunt enim casas; sed hoc non fit inveniendo vel meditando, sed -u insito. p. 707ᵃ,25 hoc, quod sibi providet, non habent ex hoc, quod percipiant tempus, quod futurum est, in eo *(sc. praesenti)*, sed -u n a t u r a e (metaph. 1,1,10 p. 14,32 n. -u. animal. quaest. 1,9 p. 86,67 etsi quaedam animalia -u n. appetant determinata *eqs. al.*). *cf. p.2062,1.5.15. 22sqq.* **B** *per praep.:* **1** *c. abl.* (*v. et* 1. distinctus): WETT. Gall. 41 ex -u diaboli (LIBER revel. Rich. 99 p. 120,4 ex -u [s-*var. l.*] demonis. ALEX. MIN. apoc. 2 p. 37,21 ex -u satanae. 20 p. 415,9 [ex *add. B*] -u diaboli. ALBERT. M. animal. 1,126 qui *[mores animalium]* ... omnes ex -u naturae causantur). RUD. FULD. (?) Sturm. 17 cuius *(Sturmi)* sanctitatis fama Lullo ... p r o quorundam -u displicuit (DIPL. Conr. III. 269 p. 466,38 p. -u ac peticione fidelium nostrorum). ALBERT. M. animal. 21,16 nullum ... animal disciplinabile est nisi cum -u naturae. **2** *c. acc.:* LEG. Burgund. const. I 45 p. 75,8 multos in populo nostro p e r cupiditatis -um (-u, instincti, ex-u, institutum *var. l.*) ita cognoscimus depravari, ut *eqs*. (CHART. Tirol. II 191ᶜ [spur. c. 1070/75] p. -um antiqui hostis). OTTO FRISING. chron. 7 p. 389,31 *(exstat tantum in C 3¹)* Iohannes ... constitucionem Gregorii de electione summi pontificis a d instantiam et -um cardinalium ... revocavit (CHART. Burgel. 104 concessiones, quas pincernis ... a. ipsorum -um fecisse dinoscimur, ... revocantes *eqs*.). ALBERT. M. bon. 514 p. 268,40 ius naturale, quod est secundum -um rationis. CHART. Pomm. 838 ob -u ... domini nostri Barnim et amicorum nostrorum suggestione omnis controversia ... est determinata.

II *form. et struct. praeter supra memoratas (nom. sg.: l.25. 27.29; acc. sg. sine praep.: l.25.31; acc. pl.: l.21):* **A** *gener. i. q. temptatio – Anfechtung:* PS. ODO MAGD. herb. 278 huius *(sc. salicis)* flos sumptus in aqua frigescere cogit -us veneris cunctos acres stimulantes. **B** *philos. de -u naturae sim. (cf. p. 2061,54sqq.):* ALBERT. M. bon. 511 p. 267,7 tangit *(sc. tertia assignatio)* ... principium iuris naturalis ... et tangit efficiens, scilicet -um (-u *var. l.*) naturae *eqs*. p. 267,14 -us *(sc. naturae)* ... nihil est nisi obligatio ex convictione conscientiae diiudicantis rectum in universalibus iuris. p. 267,45 -us conscientiae est quidem secundum universalia iuris, sed *eqs*. 514 p. 268,17 dicitur natura quidam stimulus sive -us naturae ex sensualitate proveniens *eqs*. animal. 1,46 pigmeus, qui non sequitur rationem loquelae, sed naturae -um. *ibid. al.*

3. instinctus *v.* 1. inexstinctus.

1. instita, -ae *f.* (-um, -i *n.: l.48*) *ligamen, ligamentum, fascia – Band, Binde:* **1** *proprie:* **a** *spectat ad mortuos:* PAULIN. AQUIL. Laz. 27,1 (MGPoet. VI p. 213) mox exiliens ligatus manus, pedes -is strictim facie obpanso tecta de sudario (*item de Lazaro [cf. Vulg. Ioh. 11,44]:* CAPIT. episc. II p. 189,20 illi *[sc. discipuli Iesu]* Lazarum -is, id est funibus, colligatum iubente Domino solvunt. HINCM. divort. 6 p. 155,14sq. Lazarus ... ligatus -is sepultus et eisdem conligatus -is a sepulchro Domino vocante legitur egressus). **b** *spectat ad vestimenta cohibenda vel ornanda:* PAUL. DIAC. Lang. 4,22 vestimenta ... eis erant laxa et maxime linea ..., hornata -is latioribus vario colore contextis. VULF. Marc. II 86 ne maculent habitum sordes, ruga foedet enormis, ne vestem pulvis, -a laxa, cinis. THEODULF. carm. 2,40 fundere aquam palmis *(sc. episcopi)*, mantilia ferre studemus *(sc. levitae)* impexo *(i. inculto)*, tunicis -a longa damus. **2** *in imag. i. q. vinculum – Fessel, Bande:* LIUTPR. antap. 2,41 p. 56,17 sensistine ... te ⌊periurii -is⌋ (periurum in istis *var. l.*) esse vinctum? REIN. LEOD. Regin. 8 p. 573,34 quatinus adiret Romam, ut per eum illic solveretur ab -is symoniae ..., qui vice apostolorum ligandi atque solvendi fungebatur privilegio.

2. instita, -ae *f.* (*cf.* institor) *taberna institoria, mercatoria – (Kram-)Bude, (Verkaufs-)Stand, (Krämer-)Laden:* CHART. Otterb. 115 (a. 1253) domina Peters ... domum suam, que contra novas -as sita est in superiori parte Hanegaszen, dedit ... ecclesie. CHART. civ. August. 21 p. 20,6 die ... Iovis usque in diem Saturni mobiles -e pannis tecte ... per totam ... aream ... sine qualibet contradictione civium debent collocari. CHART. civ. Vratisl. 39,1 prohibemus, ut nullum forum ..., nullae -ae vel crami institorum ... ad spacium unius miliaris a ... civitate ... construantur. CHART. civ. Spir. 138 de ... duabus -is inter -as sitis, quas domna Husa institrix et Conradus simularius possident, ... et una -a ibidem sita, quam inhabitavit Rufus sutor. *al.*

[institio *v.* institutio.]

institor, -oris *m. confunditur c.* institutor: *l.71.p.2063,1. al. tabernarius, mercator, negotiator – Krämer, Kaufmann, Händler:* **1** *proprie:* **a** *in univ.:* MIRAC. Genes. Hieros. 2 p. 10,12 postquam -es (institutores *cod.*) supra memorati (*cf.* p. 9,33 negotiatores) nuntium ... in Italiam Gebahardo comiti de-

tulissent. LIUTPR. antap. 4,12 p. 110,33 ut -bus (institutoribus *B*) narrantibus agnovi. HELM. chron. 71 p. 137,15 forum ... Lubicense crescebat ..., et augebantur naves -um eius. CHART. Hall. I 209 p. 195,33 ternam ... partem de apotecis -um, que adiacent domui mercatorum *eqs*. CHART. Landeshut. 65 p. 38,26 -es fungentes preciorum commercio necnon 'vragenarii' sedentes in platea eadem lege fruantur. CONR. MUR. summ. p. 37,16 mango, mercator, -r, caupo, vesator. ACTA civ. Wism. A 876D quelibet casa -um solvit III marcas bis in anno dandas. *persaepe. v. et p.2062,62. vol. III. p. 1434,54. in enumeratione testium:* TRAD. Patav. 845 (a. 1210/11) testes sunt ... Vrlicus -r Pataviensis; Meingotus -r; Eberhardus *eqs*. CHART. Ioh. Ratisb. 17 testes sunt hii: Friderich pistor ..., Otto chramer (-r *var. l.*) *eqs*. CHART. civ. Halb. 78 p. 75,32 testes etiam sunt: ... iudices; ... mercatores; ... monetarii; Bernardus, Ulricus, Tidericus, -es; ... sutores et ceteri burgenses civitatis. *saepius.* **b** *in nominibus:* **α** *hominum:* CHART. Basil. C I 329 (a. 1257) presentibus ... civibus subnotatis, videlicet ... Cůnrado dicto Schaltenbrant, Ludewico dicto I-e, ... Heinrico dicto Tanz. 387 Nicholaus et Adelheidis liberi quondam Heinrici dicti I-is. **β** *loci:* ACTA civ. Wism. A 473 Theodericus pistor emit domum unam a Martino coco, que sita est in platea I-um. **2** *alleg. de lucro spirit.:* RADBOD. Mart. 1 est locus ..., in quo gemma illa pretiosissima sita est, quae olim a tribus *(cf. Sulp. Sev. dial. 1,24)* ecclesiae magnis -bus (institutoribus *omnes codd.?*) ... aestimata nulla unquam fuisse probatur inferior (*sim.* 2 p. 1241,43 illi tres -es [institutores *var. l.*]; *cf.* p. 1241,44 omnes ecclesiae negotiatores). GERHOH. tract. p. 228,2 -es dicuntur negotiatores, eo quod instanter instant suis negotiationibus agendis, in quibus iugiter cupiunt minores merces expendendo maiora lucrari *(cf. Vulg. prov. 31,14)*. TUTO opusc. 2,5 p. 76,7sqq. ut -r dicatur, eo quod solitis infatigabiliter insistat negotiis; verus autem -r ipse est, qui ... semper humano institit generi innumera explicans negotia ...; ipse primus, immo dux est omnium, ... quos ipse -r -es constituit navium, rectores videlicet et principes ecclesiarum. *al.*

institorius, -a, -um. *ad institorem pertinens, mercatorius – zum Krämer gehörig, Krämer-, Kram-, Kaufmanns-:* FRAGM. de exp. Frid. I. imp. p. 13,7 missis ..., quinam essent, scicitantibus *(sic?)* navem -am esse asserit *(sc. Marchisus)* et se, dominum navis, ... ad urbem venturum cum mercibus ... promittit. CHART. Gosl. I 345 annectimus *(sc. confirmationi comparationis)* etiam tabernam -am in Goslaria et duos mansos ..., que videlicet bona Theodericus ... cenobita comparavit.

***institrix,** -icis *f.* *? script.* ius-: *l.48. quae tabernam institoriam exercet, negotiatrix – Betreiberin einer Krambude, Krämerin, Händlerin:* NECROL. II Febr. 6 p. 314 (s. XIII.) Wendelburgis iu-x *(sic?)*. ACTA civ. Kil. 405 ego Cristina -x teneor nepti mee ... in duabus marcis d. et V solidis. *v. et p.2062, 64. fort. ambigue de quaestu meretricio* (*cf. ThLL. VII/1. p. 1986,65 s. v.* institor): NICOL. BIBER. carm. 1862 est ibi pons unus, ubi, si petis advena munus, exauditus eris vel qui venalia queris ...; hoc semel in ponte michi prebuit oscula sponte -x una resplendens ut nova luna. *Antony*

instituo, -ui, -utum, -ere. *script. et form.:* -stat-: *p.2065, 49.* -stet-: *p. 2066,30. adde* DIPL. Merov. I 85 p. 219,9. *praes. indic.* -uemus: FORM. Marculfi 2,17 p. 232,11. *partic. perf.* instit(us): *p.2064,48. struct.: c. gen. explicativo: p. 2066,2. pendet:* in *c. acc.: p.2064,69.71.2065,8.20. acc. c. inf.:* RUOTG. Brun. 28. *usu refl.: p.2064,45*; *mediopass.: p. 2064,15*; *depon.: p.2064,66. partic. perf. usu adi.: p.2064,39. confunditur c.* instruere: *p.2064,9.2065,47.*

I *notione locali vigente i. q. ponere – hinstellen, -setzen:* **A** *in univ.:* WALTH. SPIR. Christoph. II 6,249 ubi sacrato -uit *rex* vestigia tymbo *eqs*. **B** *de acie i. q. disponere – aufstellen, in Stellung bringen:* WALAHFR. carm. 22,2,3 quem *(cuneum)* validis inimica cohors -uit prius agminibus, ut populum quateret Domini. OTTO FRISING. gest. 1,33 p. 52,8 dux ... acies -uerat.

II *praevalente notione erigendi:* **A** *construere, condere, fundare – errichten, gründen:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* TRAD. Ratisb. 51 (a. 863/85) tradidit *Ellinpoldus* ... aream unam et pratum unum ad molinam -endam. THANGM. Bernw. 7 p. 761,17 praesidium munitissimum -uit fossisque ... tutissimum reddidit. **b** *de creatione humani generis: p.2066,26.* **c** *de vinea i. q. plantare, conserere – pflanzen, anlegen:* NOTIT. Arnon. 5,1 in quo *(loco)* nunc sunt plantagines vinearum -tae. **2** *publ. et iur.:* EIGIL Sturm. 6 p. 138,8 ⌜erat ... pontifex ... nimium animo intentus ... monachicam in solitudine -ere⌟ (tota ... animi fuit intentio, ut episcopus monachicam in solitudine -eret *EPB* [instrueret *B*]) c o n v e r s a t i o n e m (CHART. Verd. 383 p. 427,16 nos *[sc. Luderum]* ... c. et ordinem Cysterciensium monachorum ... -isse). CHART. Tirol. II 191a sanctimonialium cenobium feminarum -uit *Uuichpurch. saepius. v. et. p.2066,30. mediopass. i. q. niti – sich stützen, gründen (auf):* HRABAN. epist. 9 p. 395,2 in quo *(Exodi libro)* pene omnia sacramenta, quibus presens ecclesia -itur, nutritur et regitur, figuraliter exprimuntur. **B** *inducere, creare – (neu) einführen, schaffen, ins Leben rufen:* WALAHFR. carm. 73,3 munus in officii sacris altaribus apti hoc insigne genus sacre sub nomine vestis -uit patrum sollertia sancta priorum. OTTO FRISING. chron. 2,22 p. 92,30 Romae ... scenici ludi ad placandos deos suadentibus pontificibus sunt -ti. ARNOLD. LUB. chron. 3,2 p. 143,36 hec ... pactio desponsationis fuerat inter imperatorem et regem Dacie, ut quatuor milia marcarum cum filia persolveret librata pondere publico, quod Karolus Magnus -uerat. *al.*

III *praevalente notione dirigendi:* **A** *constituere, moderari, ordinare – einrichten, regeln, ordnen:* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* TRAD. Frising. 424 p. 363,38 (a. 819) qualiter ... sacrum officium ... emeliorare vel -ere ad ampliorem profectum potuisset *episcopus eqs*. HROTSV. Pafn. 7,4 istaec *(sc. Thais)* ... meretricio more vitam -uit. WALTH. SPIR. Christoph. II 4,131 hactenus ... vestram *(sc. puellarum)* -uit que regula vitam? *al.* **b** *publ. et iur.:* **α** *de mansis i. q. (colonis) instruere – (mit Ansiedlern) besetzen, 'bestiften' (de re v. p.2065, 11sq.):* TRAD. Ratisb. 251 p. 210,24 (c. 990/94) accepit ... Peranheri ... ecclesiam cum decimatione, mansos etiam -tos et reliqua per totum mancipia nonaginta. 256 tradidit *Papo* ... predium silvaticum ... cum uno tantummodo Vuandalico colono -tum. CHART. Aquens. 177 l. 17 omnia bona -ere debet *praepositus* et destituere et omne ius inde percipere.. **β** *mercaturae causa gerere – Handel treiben (mit):* TRANSL. Chrys. et Dar. 21 p. 492E pluribus inter suos auctus *(sc. Freosbaldus)* pecuniis, nam -endis mercibus operam dabat *eqs*. **2** *refl. i. q. accommodare se (ad), respicere – sich (aus)richten (nach):* LIUTG. Greg. 7 p. 73,24 ut ... iuxta formam eius vos -ere ... valeatis *(sc. praesules)*. **3** *statuere, dicere – festsetzen, -legen, bestimmen, beschließen:* **a** *publ. et iur.:* FORM. Senon. II 10 legibus -tum *(ed.,* -stitum *cod.)* est ..., ut *eqs*. RUOTG. Brun. 21 p. 22,25 secundum datam sibi sapientiam canonicam et apostolicam auctoritatem secutus -uit, ut *eqs*. CHRON. Camer. 3,19 viam Ierusalem -uit *Urbanus papa. saepe.* **b** *log. i. q. definire – definieren:* ALBERT. M. praedicam. 1,2 p. 7,45 in aequivoco manet eadem forma, quae est actus significandi, ad placitum -entis secundum respectum ad aliquid rei significatae, quod ratio fuit -endi signum. herm. 1,2,1 p. 381b,6 -ens ... non habet respectum in -endo nisi ad id vel illud, quod iam in anima concepit. p. 382a,29 quae exempla *(bu ba blicteri)* consueverunt poni, quia non sunt -ta ad aliquid designandum. **4** *peragere, celebrare – veranstalten, abhalten:* LIUTG. Greg. 4 p. 71,28 quantas ... synodos ... -uisset *Bonifatius eqs.* **B** *nominare, designare, facere – ernennen, einsetzen (als), (einer Bestimmung) zuführen (usu publ., eccl., iur.):* **1** *in univ.: p.2067,48.* **2** *de regentibus sim.:* COD. Karol. 92 p. 629,34 ut ... nos *(sc. Hadrianum)* a sede sancta dignitatis nostrae ... eicere deberemini *(sc. Karolus rex)* et alium ibidem de gente vestra -remini rectorem. DIPL. Otton. I. 331 ut archiepiscopus ibi *(Magadaburg)* a nobis -endus suique successores ... teneant et possideant *(sc. monasterium)*. HONOR. III. registr. 6 canonicum ... in prepositum -uit *episcopus*. CHART. eccl. Halb. II 49 p. 330,20 Albertum ..., Iohannem ... in eadem ecclesia -o *(sc. episcopus)* et eligo in canonicos. CHRON. Erf. min. cont. Ib p. 684,34 Gregorius papa ...

[Mandrin]

Karolum Gallicum -uit regem Sycilie. *saepius.* **3** *de heredibus:* LEG. Burgund. Rom. 10,4 si . . . nepotibus conpetens portio *(sc. hereditatis)* . . . non dimittitur, . . . contra ⌊heredes -tos⌋ (h(a)eredis -us, -um *var. l.*) moveant actionem. LEX Raet. Cur. 26,5 qui *(homo)* testamentum fecerit et qualecumque heredem sibi -uerit. CHART. Tirol. notar. I 448 filios suos heredes -uit *Iacobus* equaliter in omnibus suis bonis. 887 ego *(sc. Leucarda)* facio et -o filias meas . . . mihi in heredes in omnibus meis bonis. *v. et. p.2067,72.* **4** *de colonis i. q. collocare – (als Baumann) aufnehmen, einsetzen, '(ein)stiften' de re v. Dt. Rechtswb. II. p. 1469; v. et Ph. Dollinger, Bayer. Bauernstand. 1982. p. 366sqq.):* CHART. Babenb. 212 p. 16,17 (a. 1218) filios Wernhardi . . . in possessionem earundem villarum . . . admiserunt *possessores*, excepto iure -endi et d e s t i t u e n d i colonos (CHART. Friburg. 87 p. 74,26. CHART. Brixin. 127 p. 133,21). *al.* **5** *de praediis c. sensu addicendi ('zusprechen, -weisen'):* CHRON. Hild. 6 omnem substantiam aecclesiasticae proprietatis . . . distribuens . . . terciam partem ad praebendam fratrum -ere decrevit *Wicbertus episcopus*. 11 ex sua hereditate . . . curtem . . . in utilitatem fratrum -uit *Osdaghus episcopus*. **C** *praecipere, iubere, iniungere – anordnen, befehlen, auftragen:* ALCUIN. carm. 1,798 cui *(sc. captivo)* comes -uit de se narrare, quis esset. THIETM. chron. 8,2 lex . . . divina in hiis regionibus *(sc. Polonia)* noviter exorta potestate tali *(sc. poenis duris)* melius quam ieiunio ab episcopis -to corroboratur. CONST. imp. I 127 p. 182,13 ut testes, qui interfuerunt, annotarentur, -uit *rex*. CHART. march. Misn. II 525 ut . . . inconvulsa et rata permaneat hec possessio, per paginam presentem eam -ui *(sc. landtgravius)* corroborari (*item* 569).

IV *praevalente notione inchoandi i. q. adire, incipere – herangehen (an), beginnen:* EINH. Karol. 33 p. 37,17 testamenta facere *(om. A4)* -uit, quibus filias et ex concubinis liberos . . . sibi heredes faceret, sed *eqs*. WIPO gest. prol. p. 5,19 referebant *philosophi* . . . somnia probabilia, quibus animos auditorum inducerent in id, quod affirmare -uerunt. LIGURINUS 4,465 venator apros . . . agitare . . . -ens timidos lepores . . . dissimulat predamque pudet captare minorem. *al.*

V *praevalente notione erudiendi i. q. educare, docere, informare – bilden, (be)lehren, unterweisen, -richten:* **A** *in univ.:* EINH. Karol. 19 p. 23,19 liberos suos ita censuit -endos, ut *eqs*. HRABAN. epist. 57 p. 515,17 qualiter antiqui tyrones -i solebant. CONSUET. Marb. 339 debet *praelatus* esse . . . virtutibus pollens, regularibus disciplinis -tus. *saepius*. **B** *spectat ad fidem christianam:* DIPL. Heinr. II. 60 p. 74,37 quatinus . . . praesul . . . coortem Deo religiose militantium . . . vigilanter -at. THIETM. chron. 6,13 p. 290,12 missam canere ac populos -ere (instruere CHRON. Thietm.) ab eo *(duce)* precipitur *Goddescalcus*. 6,42 ego peccator missam cantans populos adveniente amonicionis egens -ui (-atui *T a. corr., B*) et peccata confitentibus . . . resolvi. 6,68.

subst. **1. instituens,** -entis *m.* *is qui inducit, constituit – einer der (neu) einführt, stiftet:* HUGO RIPELIN compend. 6,12 p. 210a,30 non solum requiritur intentio consecrantis, sed etiam intentio istud sacramentum *(sc. eucharistiam)* -is. ALBERT. M. div. 2,4 p. 91,16 'ut vocis . . .' multiplicis 'divisio pertineat ad positionem' et beneplacitum -is et ad 'consuetudinem'. *v. et p.2064,54.56.*

2. ? instituta, -ae *f.* *constitutum – Verfügung:* CHART. march. Misn. II 10 (a. 1106) predium meum . . . ecclesie Dei genitricis . . . in perpetuam possessionis -am obtuli *(sc. marchio)*.

3. institutum, -i *n.* **1** *propositum, consilium – Vorhaben, Thema, Ziel, Plan:* TRANSL. Pus. praef. p. 541,16 ad -um intendamus. HERM. CARINTH. essent. 2 p. 150,21 quam -i (-ui *N*) partem dispositionis ratio deinceps investigandam prebet. *ibid. al.* **2** synodale -um *i. q. synodus – Synode:* WILLIB. Bonif. 4 p. 15,7 synodali sepissime eorum *(procerum)* intererat -o. **3** *praeceptum – (An-)Weisung:* **a** *lex, statutum – Gesetz, Vorschrift, Grundsatz:* PONTIF. Rom.-Germ. 88 canonica -a et sanctorum patrum exempla sequentes *eqs*. INSTIT. regal.tit. (MG Script. XXX p. 1450,10) -a regalia et ministeria camere regum Lomgbardorum. TRAD. Michaelb. 88b nulli abbatum succedentium hoc -um licet mutare. *persaepe*. **b** *decretum – Beschluss, Verfügung:* DIPL. Karoli III. 138 p. 222,16 per hoc praecepti -um confirmamus et confirmando prohibemus, ut *eqs*. TRAD. Teg. 8 p. 9,21 -um . . . huius alterne traditionis iussu cesaris Chuonradi secundi . . . peractum regia auctoritate . . . roboratum est. CHART. archiep. Magd. 325 p. 424,31 ne qua . . . parte futuris postmodum temporibus vacillet devotionis huius -um *eqs*.

1. institus *v.* insto. **[2. institus** *v.* instituo.]

institutio (-cio), -onis *f.* *script.:* exti-, sti-: FORM. Marculfi 1,35 p. 132,18 *(var. l.)*. -stet-: *l.31. adde* CHART. Sangall. C 18. -stut-: FORM. Marculfin. 29 p. 125,25 *(var. l.)*. -stiti(o): *p.2067,34. adde* TRAD. Neocell. Brixin. 160. *c. gen. explicativus: p.2067,10.*

I *praevalente notione erigendi:* **A** *conditio, constructio, fundatio – Her-, Erstellung, -schaffung, Gründung:* **1** *in univ.:* REGISTR. Seccov. p. 54,20 area Chunradi . . . solvit XL denarios et de novella -e X denarios. *ibid. iterum.* CHART. Raitenh. 365 p. 293,17 in dicti abbatis . . . arbitrio . . . resideat arearum -cio predictarum *(antea:* quod . . . IIII areas nondum edificatas . . . edificiis muniendi . . . facultatem habeant *[sc. abbas et conventus]*). **2** *de creatione mundi:* ANNAL. Guelf. praef. p. 149a ab -e mundi usque adventum . . . Christi anni sunt 5195. ALBERT. M. praedicam. 3,3 p. 54,44 quod res ab -e mundi proportionibus numerorum factae sunt. Matth. prol. p. 6,59 corpulentae substantiae propagatio fuit de prima -e humani generis, quae de caelo in paradiso est instituta. Is. 11,10 p. 181,19 Deus sanctificavit requiem, qua perfectis operibus ad -em mundi pertinentibus requievit in seipso. **3** *de fundatione monastica:* CHRON. Fred. 4,79 Sallencium . . . ad instar monastiriae sanctorum Agauninsium instetuere iusserat *Dagobertus rex*, sed facilletas abbatis Aigulfi eadem -stetucionem nuscetur refragasse. DIPL. Heinr. IV. 308 nos ecclesiam . . . in eam, quam ab -cione sua sumpsit, libertatem restituimus. CHART. Monast. 8 p. 100,39 ab antiqua -e. ANNAL. Magd. a. 996 p. 159,48 nova illum *(episcopum)* -e, id est archiepiscopatus in eodem loco fundatione, sed non legitima honoravit *imperator. al. v. et p.2068,44.* **B** *inductio – Einführung:* ALBERT. M. sacram. 8 p. 6,27 -o sacramentorum debet esse aperta et non allegorica. *al.* euch. 6,1,1capit. de causa -is huius sacramenti. p. 353a,15 -is etiam causa fuit, ut esset signum dilectionis.

II *praevalente notione dirigendi, ordinandi:* **A** *ordo, dispositio – Ordnung, System, Organisations(sform):* **1** *in univ.:* HERM. AUGIENS. mus. p. 22,19 quae *(quadrichorda)* quia tam chordarum numero quam continua successione nec non etiam tropica -e solum quaternarium repraesentant *eqs*. MANEG. c. Wolfh. 22 p. 93,14 quam inconvenientes . . . et dissone sint celestis -cio et humanorum versucie figmentorum. **2** *vitae (degendae) ratio – Lebensweise:* HUGEB. Wynneb. 9 p. 113,45 recte -is formam, qua vos Deo subdidistis *(sc. monachi)*, illo vos non absolvo. RUD. FULD. Leob. 7 utilitatem praeceptorum vita et -e servabat. RIMB. Anscar. 7 p. 27,9 cuius *(Anscarii)* . . . -em ac mores laudavit *Wala. al.* **B** *institutum – Einrichtung, 'Institution':* **1** *in univ.:* THIETM. chron. 6,18 p. 294,27 optimo novae -is decreto. **2** *de ordine monastico:* CHART. Salisb. I 211 p. 311,3 ordo monasticus illius . . . -is, que vulgariter griseorum monachorum appellatur. CHART. Naumb. I 171 p. 150,10 ut primum Cysterciensium monachorum nobis innotuit -o . . . novam . . . congregationem in nostram dyocesim transplantare *eqs*. ARNO REICHERSB. scut. p. 1500C est . . . alius meae -is domesticus, cui *eqs*. **3** *de ecclesia:* CHART. episc. Hild. I 65 p. 61,18 (epist. papae; a. 1020/22) cunctis catholice -is gubernatoribus cunctisque in sublimitate positis principibus notum esse cognovimus *eqs*. INNOC. III. registr. 1,118 p. 179,9 ut . . . ecclesie Romane -o . . . sua gaudeat libertate. **C** *administratio, gubernatio – Verwaltung, Leitung:* ALBERT. M. mot. proc. 2,8 p. 68,38 totius multitudinis gerens *(sc. monarcha)* curam et regimen et -em. **D** *statutum, constitutio, praeceptum, decretum, – Bestimmung, Ver-, Anordnung, Anweisung, Vorschrift, Beschluss:* **1** *publ. et iur.:* **a** *in univ.:* HELM. chron. 18 p. 37,2 quos *(sc. possessiones et reditus)* ad ius episcopale Magni Ottonis deputaverat -cio. HIST. de exp. Frid. imp. p. 36,9 antiqua . . . iuris -e, qua Suevi

. . . in omni publico bello primi propugnatores . . . hostiles . . . impetus debent excipere. *persaepe.* **b** *iurisdictio – Rechtsordnung (de re v. G. v. Ankershofen, Handb. d. Geschichte des Herzogtums Kärnten. 1858. p. 490):* CHART. Tirol. II 119ª (spur. a. 1070/75) iste sunt Sclavenicę -is testes: *eqs.* **c** *de donatione sim. i. q. constitutum – Verfügung:* CHART. Rhen. med. I 134 p. 141,36 (a. 893) ut hec nostrę -is auctoritas perpetualiter inviolabilis permaneat *eqs.* DIPL. Loth. III. 22 p. 33,39 ut eos *(sc. mansos)* . . . ecclesię et eius preposito commutationis -e conferrem. CHART. Raitenh. 65 p. 62,41 ne aliqua . . . persona . . . hanc nostrę *(sc. archiepiscopi)* -is donationem infringere . . . presumat *eqs.* CHART. Friburg. 24 ne quisquam huic traditioni seu -i obviare audeat *eqs.* CHART. Burgenl. II 160 p. 111,15 ipsa collatio et -o. **d** *de tributis i. q. exactio, delegatio (tributorum) – Besteuerung, Steuerverordnung:* ACTA imp. Böhmer 229 p. 205,15 (a. 1208) de venditione vini debet bis in anno -o et assensio ex concilio ecclesiae et civium fieri. CHART. Diess. 19 p. 140,38 quidquit iuris vel potestatis in ipsa civitate ad nos *(ducem)* pertinet aut de stipendiis aut de stiuris . . . vel de infractione publice mensure vel -is frumenti, vini et curtilium *eqs.* CHART. select. Keutgen 230 hec est forma -is, que fit . . . annuatim . . . pro rerum venalium qualibet emptione. 230,6 quicumque cassaverint -em pullorum, anserum, caseorum *eqs.* **2** *eccl., canon. i. q. doctrina, principia – Lehre, Grundsätze:* WILLIB. Bonif. 8 p. 48,9 ut, quibus iuxta apostolicae -is normam 'cor erat unum et anima una' *eqs.* EPIST. var. II 20,7 nec . . . quisquam putabit beatum Dionysium . . . ab -e apostolica . . . discrepasse. HUGO HONAUG. div. 8,1 sunt . . . aliqui discipuli, qui nulli -i se firmiter dedunt, sed *eqs.* *de regula monastica:* CHART. com. Mansf. IX 7 (a. 1262) predium . . . vendidimus *(sc. Hogerus)* monasterio sororum de regula beati Augustini et -bus fratrum ordinis predicatorum (*item* 10 p. 557,35). **3** *math. (abund.):* PS. BOETH. geom. l. 861 quem, videlicet senarium, si secundum superius dictam nostrae -is (-stitionis *a*) regulam per se multiplicaveris *eqs.* **4** *gramm. ('Regelwerk'):* OTLOH. Magn. prol. l. 4 ut sancti Magni vitam vitioso nutantique in plurimis locis ab -e grammatica stilo antiquitus prolatam emendarem. **5** *log. i. q. conventio, definitio – Übereinkunft, 'Konvention', Definition:* ALBERT. M. div. 5,1 p. 119,11 quod *(sc. canis)* pluribus -bus plura significat. herm. 1,2,1 p. 382ª,24 quae *(voces)* . . . non habent -em ad aliquid significandum *eqs.* **E** *nominatio, designatio – Ernennung, Einsetzung (usu iur., canon.):* **1** *in univ.:* CHART. Tirol. II 191ª (spur. c. 1070/75) ut heredes eiusdem domnę ius habeant illud . . . caenobium ad sanctimonialium feminarum -em quinque nummis redimere. ALBERT. M. pol. 2,8ª p. 170,29 'quae circa ephoriam', id est -em procuratorum, qui procurabant publica negotia *eqs.* CHART. ord. Teut. (Thur.) 296[l] p. 238,48 fratres instituti statim a principio -cionis eorum . . . vitam inordinatam . . . inceperunt ducere. *ius assignationis, inductionis – Recht auf Einsetzung, Vergabe:* CHART. Tirol. I 429ª p. 295,27 (a. 1186/87) que *(compositio)* inter vos *(canonicos Tridentinos)* et . . . Curiensem episcopum in medietate -is possessionum et redditium ecclesiarum . . . intercessit. CHART. Stir. III 289 p. 383,29 cum ad nos *(sc. archiepiscopum)* -o pertineat ecclesie *eqs.* **2** *de ordine ecclesiastico i. q. collatio, provisio, investitura – Bestallung(srecht), Besetzung, Verleihung, Investitur (de re v. Hinschius, Kirchenrecht. II p. 649 et LexMA. V. p. 477sqq. s. v. 'Investitur'):* INNOC. III. registr. 1,283 p. 390,13 in -e, destitutione vel investitura archipresbyteri (*sim.* CHART. Carinth. V 332ª p. 204,21 -cionibus et destitucionibus. *al.*). CHART. eccl. Erf. 202 p. 107,12 in qua *(ecclesia)* prepositus de Eitirscburc tum presentationem habe<b>at *(ci.)*, prepositus vero beate Marie tamquam loci archidiaconus -em *eqs.* CHART. Ror. 35 p. 189,29 -cionem de supradicto scolastico Chunrado sancti Viti Frisingensis in ecclesia de Eschenhart per decanum Frisingensem attemptatam, cassatam, revocatam, ymo penitus fuisse nullam *(sc. nuntient abbas et decanus). al.* **3** *de imperatore ('Erhebung'):* CHRON. Erf. min. p. 662,13 si principes imperii -i mee *(sc. Friderici)* assentirent *eqs.* **4** *de heredibus designandis ('Erbeinsetzung'):* CONST. Melf. 3,29 si in ultima voluntate aliquem de predictis locis heredem instituerit *(sc. moriturus testamentum faciens)* . . ., tunc domus, que -em (-e, hereditatem *var. l.*) vel legatum acceperit, teneatur infra annum . . . vendere. **5** *de colonis (de re v. p.2065,11):* TRAD. Salisb. II 363 p. 760,1 (c. 1142/1164) tradidit *Chunradus* . . . homines . . . quemlibet annuatim ad censum XII denariorum et ut -cionem paciantur, cum requisiti fuerint. CHART. Neocell. Frising. 36 cum iure -cionis et destitucionis. *al.*

III *praevalente notione erudiendi i. q. educatio – Unterweisung, Erziehung:* RIMB. Anscar. 15 quorum *(magistrorum)* doctrina et -e . . . religionis divinae crevit opinio. HINCM. ord. pal. prol. p. 32,16 ad -em istius iuvenis et moderni regis nostri *(Karlmanni) eqs.* THIETM. chron. 8,8 p. 502,32 populo confluenti crebra -e et necessaria consolatione multum profuit *Sisu. al.*

[2. institutio *v.* immutatio. *adde ad p. 1368,64sqq.:* NICOL. anat. 585 solet . . . triplex assignari digestio: prima est cibi et potus -o *(ci. Leithe-Jasper,* institutio *ed.; sc. in stomacho);* secunda succositatis tisanariae in epate *eqs. (cf.* CONSTANT. AFRIC. theor. 6,27 p. 165 [ed. Basil.] digestio est triplex: in stomacho, cum cibus factus est chilosus, quod prima digestio vocatur; secunda in epate, cum cibi succus mutatur in sanguine *eqs.).*]

***institutiuncula,** -ae *f.* *constitutum – Verfügung:* CHART. Rhen. med. I 134 p. 141,33 (a. 893) ut nemo successorum nostrorum hanc -am a nobis *(episcopo)* factam disrumpere . . . desideret, sed *eqs.* 288 ut hec -a . . . inconvulsa servetur *eqs.*

***institutivus,** -a, -um. **1** *elementarius – grundlegend:* HERM. AUGIENS. mus. p. 50,12 nec -a (constitutiva *G, B*) nec formalis species habenda erit *(sc. species diatesseron tritono constituta).* p. 50,28 -ae diatesseron species a finalibus recte removentur. **2** *ordinans, disponens – ordnend, organisierend:* ALBERT. M. pol. 4,3[i] quae sit illa *(pars civitatis demiurgica),* 'scilicet populi -a', quae scilicet distribuit populum, ita quod unusquisque sit in officio sibi congruo. **3** *fort. i. q. constitutivus, decretivus – anweisend, verordnend:* CONR. MUR. summ. p. 163,4 sunt verba . . . imperativa, iudicativa, interpretativa, -a, investitiva.

institutor, -oris *m.* *confunditur c.* institor: STEPH. Wilfr. 14 p. 209,12 *(var. l.).*

1 *fundator – Gründer:* DIPL. Conr. II. 117 -r loci et possessor Dudo . . . primicerius *eqs.* CHRON. Bened. I 1 ipsius loci -es et patroni Lantfridus, Waldramus, Elyandus *eqs.* ANON. Has. 23 Heinricus imperator, Babenbergensis episcopatus -r *eqs.* CHART. Argent. add. 35 p. 44,13 de primaria . . . institutione et dono Cůnradi abbatis, -e eiusdem prebende, habet *portarius* XII quartalia siliginis. *al.* **2** *dispositor, auctor – Einrichter, Urheber, Begründer:* **a** *de Deo, Christo:* IONAS BOB. Columb. 2,21 p. 276,11 bonitatis ac munerum -r. CONST. Constant. 179 sanctarum legum -r, Salvator noster *eqs.* NOTKER. BALB. gest. 1,26 p. 37,14 innocentiam . . . Leonis papę ita donator et restitutor (restaurator, -r *var. l.*) sanitatis approbavit, ut *eqs.* DIPL. Otton. II. 21 p. 29,7 creator et -r omnium . . ., quęcumque sunt, rerum *eqs.* p. 29,15 utriusque testamenti -r, mediator Dei et hominum, . . . Iesus Christus *eqs.* ALBERT. M. phys. 1,1,1 p. 1,19 qui *(Deus)* fons est sapientiae et naturae sator et -r et rector. **b** *de hominibus:* AMALAR. off. 4,21,3 quantum potuit -r officii, conformari nos voluit sua ammonitione Christi passioni et causis apostolorum. CHART. Scafhus. 7 p. 15,18 qui *(abbas)* tunc strenuissimus atque nobilissimus regularis vitę -r habebatur. BURCH. URSB. chron. p. 16,14 Norbertus, -r Premonstratensis ordinis *eqs. al.* **3** *gubernator – Leiter:* CHART. Rhen. inf. II 23 (a. 1208) ut huius scripti *(sc. Henrici)* heres primogenitus sit possessor necnon collati beneficii sit perpetuus -r. **4** *praeceptor, magister – Unterweiser, Lehrer (de Deo: l.67):* BENED. Frising. 5 benedicat vos omnipotens Deus et mentes vestras ad boni actus intellegentiam benignus -r erudiat. NICOL. I. epist. 82 p. 434,32 prius auditor esse debuit *Photius* ac deinde -r. VITA Rimb. praef. p. 81,19 quae offitii eius primitus occasio fuerit, aut quem ad hoc -em vel conversationis profectum habuerit *eqs.* WIBALD. epist. 21 p. 36,3 Reinehusensis abbas, nostrę adolescentię magister ac preceptor et in divinis obsequiis -r *eqs. al.* *spectat ad patres*

Ecclesiae: ANAST. BIBL. epist. 13 p. 433,22 si sanctos, videlicet priores -es nostros, qui *eqs*.

institutorius, -a, -um. **1** *ad fundationem pertinens – die Gründung betreffend, Gründungs-:* CHART. Stir. II 19 p. 41,31 (a. 1196) tam traditionibus -is ... ducis Karinthie quam confirmationibus privilegiorum ... ecclesiam ... optinentes in sue potestatem traxerunt *(sc. abbas et conventus)* possessionem. **2** ius -um *i. q. ius colonorum – 'Freistift-', Baumannsrecht (de re v. p.2065,11):* TRAD. Reichersb. 251 (c. 1200) cum nobis dubium insideret de quibusdam hominibus nostris ..., quali iure nostre adtinerent ecclesie, proprietario vel -o seu etiam censuali *eqs*.

***institutrix,** -icis *f. praeceptrix – Lehrmeisterin:* LIBRI Karol. 3,13 p. 386,6 mulierem -em sive doctricem habuisse perhibetur *synodus*. *Mandrin*

insto, -stiti, -are. *script. et form.:* int(o): HROTSV. Gong. 210 *(var. l.)*. -tauret *(cf. Stotz, Handb. 3/VII § 8.2): l. 50. partic. perf.* -stit(us): *p.2071,68. coni. plusq.* -stassent: ALBERT. MIL. chron. 74 p. 622,15 *(cod.). usu et intrans. (absol.: l.31.37.40.41.p.2070,25. al.) et (rarius) trans. (e. g. l. 65.p.2070,30.31). impers.: l.40.68.p.2070,27.61. depon.: p. 2070,22. struct.: pendent praep.:* pro: RIMB. Anscar. 12 p. 33,21. sub: *p.2070,11. in struct. partic. pro verbo finito: l.31.p.2070,18. partic. praes. usu subst.: l.41. confunditur c.* instruere: *p.2070,36*.

I *sensu originario c. notione (pone) standi, imminendi:* **A** *proprie:* **1** *sensu hostili i. q. urgere, premere, persequi – drohen, bedrängen, nachsetzen (subi. res: l. 31. 37):* WALAHFR. Mamm. 22,10 gentilibus -at *leo* Iudaeosque premit. RIMB. Anscar. 42 p. 78,18 praeter illa, quae extrinsecus sunt -antia. BERTH. chron. B a. 1078 p. 334,5 -antes *Saxones* ... fugientibus. a. 1079 p. 361,4 regi -antes *(sc. legati)*. a. 1080 p. 377,1 rex cum tanto impetu ... ipsis *(sc. inimicis)* violenter -itit, ut *eqs*. MART. VALER. buc. 3,119 lupus -at ovili. HIST. peregr. p. 147,23 Cumani ... fugiunt et nostris -antibus fugiendo spolia multa ... relinquere conpelluntur. CHRON. rhythm. Col. 3,38 in iure fit iuris lesio, dure -ant pressure. *al. impers. (expressius i. q. pugnare – kämpfen):* CHRON. rhythm. Col. 1,37 ille sagittatur, obit alter, precipitatur tertius; -atur, gens ense ... <necatur>. *partic. praes. usu subst. de diabolo:* EKKEH. IV. bened. I 16,31 acriter -antem (gloss.: temptatorem), pie *(sc. Christe)*, lumbos frange citantem. **2** *in neutram vel bonam partem:* **a** *proxime futurum vel praesentem esse, appropinquare, venire, adesse, impendere – (kurz) bevorstehen, anstehen, herankommen, anbrechen:* WILLIB. Bonif. 5 p. 21,24 donec proficiscendi ... estivum -ret tempus. HUGEB. Willib. 3 p. 91,17 ut ... prope iam -ret exitus sui dies. Wynneb. 9 p. 113,40 ille prope mortem -are viderat. EINH. Karol. 9 p. 12,17 quae *(nox)* iam -bat. FORM. Augiens. C 12 nisi ... vobis *(sc. abbati)* iniunctum ... -ret (-auret *cod.*) iter (*sim.* DIPL. Heinr. II. 83[a] p. 104,36 expeditio). HROTSV. Sap. 3,24 -at hora cenandi. WALTH. SPIR. Christoph. I 27 mortis tempus. VITA Heinr. IV. 11 p. 38,11 iam -ante pascha. *persaepe. cadere, evenire – 'treffen':* THANGM. Bernw. 5 p. 760,10 nomina ... fratrum, quorum annualis memoria -bat, cottidie recitari iubebat. THIETM. chron. 6,70 cuius *(s. Laurentii)* festivitas dominica -bat die. **b** *(ad)stare – stehen (auf, bei, über):* VITA Maxim. Trev. I 9 quae *(crux)* ante eius ... -at tumulum. HRABAN. carm. 41,2,6 cumque quater denis Ferrutius ipse precando -at martyribus. CARM. var. III A 6,6,124 p. 623 quę *(candelae)* ... arcubus -ant. ALFAN. premn. phys. 1,16 p. 8 quia radicantur *pinnae et ericii marini* et -ant (*cf. PG 40,509[A]* κατὰ τὸ ... ἑστάναι). *usu trans. i. q. conculcare – treten:* EGBERT. fec. rat. 1,166 porci postponunt gemmas, quas calcibus -ant. **c** *consistere – stehen bleiben:* ALFAN. premn. phys. 2,67 p. 40 -ant (*PG 40,568[A]* ἵσταται) *elementa* proprium assumentia locum. **d** *impers. i. q. constat, certum est – es steht fest:* MART. VALER. buc. 2,73 -at in assiduas vitam consumere penas. **e** *vi praeverbii fere evanida:* **α** *esse, constare, exsistere – sein, bestehen (aus), 'herrschen' (interdum ponitur pro verbo auxiliari vel periphrastice c. partic. perf. verbi pro forma pass. verbi, e. g. p. 2070,6):* DICUIL. epist. cens. 10 (cod. Paris. N. A. 1645 f. 7[v]) mensurae exordia dicam, ut memores notulae, quot signant nomine cunctae quasque volumen habet, quod nomine calculus -at. 18 scripulus duplo sic mensuratur obello, sextula dimedia scripulis geminis velut -at. CARM. ad Ludow. 2,1 (MGPoet. IV p. 924) qui *(Dominus)* mundi conditor -at. SALOM. III. carm. I 1,2,85 -ant (constant *ci. ed., vix recte*) Italides spoliatę civibus urbes. TRANSL. sang. Dom. in Aug. 14 quousque volubilis -at mundus. HROTSV. Pafn. 4,4 finis -at peccandi. CARM. var. III A 6,7,37 p. 624 te, frater, monui *(sc. mortuus)* ...; te purgare volo, maculosis sordibus -o. FROUM. carm. 32,56 qui *(filioli)* -atis nostro tempore sub studio. OTTO FRISING. gest. 2,21 p. 125,7 cottidiana -bat conflictatio. *al. in abl. absol. ('unter'):* LEG. Wisig. 2,5,12 p. 112,11 -ante quocumque periculo. **β** *praesens esse – anwesend, da sein:* CAND. FULD. Eigil. II 21,1 -at prudenter ubique sedulus addiscens communis gaudia vitae Aeigil.

B *translate:* **1** *studere, operam dare – obliegen, sich widmen, sich (be)mühen (um):* HRABAN. carm. 24,11 -antes precibus simus in laude Tonantis. CAND. FULD. Eigil. II 18,15 -ant *ministri* ferre dapes. POETA SAXO 3,141 -bat princeps navalem condere pontem. HIST. Emm. (MGMer. IV p. 526,40) orationibus -atur (*cf.* ARBEO Emm. 16 p. 49,25sq. Christo fundebat preces). DIPL. Otton. I. 355 -ate *(sc. praefecti)*, ut *eqs*. CHART. Burgund. 160 negotio. ARCHIPOETA 4,10,3 student, -ant, vigilant *quidam poetarum* nec laborant parum. *persaepe. impers.:* CONST. imp. II 405,16 (a. 1263) prosecutioni ... -atur. *in malam partem:* WALAHFR. Wett. 337 hanc summam mercedis habent, qui talibus -ant rebus, ut aeternam capiant ... iram. 660 foedis sordibus. *usu trans. i. q. curare – besorgen:* EGBERT. fec. rat. 1,44 promptius -bit res quisque suas alienis. ALBERT. AQUENS. hist. 11,30 quid primum -are et adimplere vellet *rex*. **2** *commendare – nahelegen:* CHART. Carinth. V 122 p. 83,4 (a. 1273) dominabus -bitis *(sc. decanus)* diligenter, ut condempnationem expensarum eis factam benigne remittant. **3** *monere – mahnen (zu; usu trans.: l.36):* LIBER diurn. 92 nos ... canonum ... -bunt (instruunt *cod. recentior et edd.; cf. et* STEPH. V. epist. B 4 p. 363,17) ... documenta ... ecclesiarum Dei ... perficere integritatem. EIGIL Sturm. 23 p. 159,6 (cod. W) -bat ... sacris eos *(sc. populum)* sermonibus docens, ut idola ... derelinquerent. *saepe.* **4** *persistere, manere, perseverare – beharren, bleiben (bei), fortfahren (zu):* WALAHFR. Wett. 936 -antes ... preci nostrum defendite *(sc. fratres)* finem. WALTHARIUS 480 rex ... -at et infit: 'ne tardate, viri, *eqs.*' THANGM. Bernw. 22 p. 769,13 hoc *(sc. vestituram reddi)* ipse petendo -at. CARM. Cantabr. A 15,2[b],2 si quis mentiendi gnarus usque ad eo -et fallendo. ANNAL. Hild. a. 1034 p. 38,38 sacramenta refringens infidelitati -itit *dux. saepe.* **5** *efflagitare, expetere, insistere – erbitten, fordern, drängen (zu), 'insistieren':* **a** *gener.:* WILLIB. Bonif. 5 p. 19,4 omnes ... consonis -bant vocibus et sanctum hunc virum ... cuncti precarentur, ut *eqs*. THANGM. Bernw. 33 -antibus ... cunctis, ut vestituram ... coenobii ... praesul possideret. VITA Heinr. IV. 11 p. 38,20 tandem eis *(episcopo et duci)*, cum importunius -rent, consensit. 13 p. 41,20 cum -are non desinerent *(sc. Colonienses et Leodicenses)*. INNOC. III. registr. 1,118 p. 180,19 cum ... B<ernardus> vehementer -ret. CHART. ord. Teut. (Thur.) 38 p. 39,24 ut nos *(sc. abbas)* cum eis *(sc. fratribus)* apud dominum legatum ... -emus, ut precum suarum instancia fratribus ... relaxetur obligacio. *saepe. impers.:* INNOC. IV. registr. A 110 p. 79,2 quamquam ... in tractatu pacis pro ... restitutione gratie ... princeps apud nos -ari fecerit, nequaquam ... potuit obtineri. **b** *iur. i. q. agere – plädieren:* CHART. cell. Paulin. 50 p. 62,11 (a. 1209) iudices ... privatim et publice -bant, ut partes ... compromitterent. **6** *attestari – bezeugen, Gewährsmann sein:* EKKEH. IV. bened. I 42,39 artificem vanum ... interpres Priscianum ecclesię quicumque probat; Hieronymus -at (gloss.: prę ceteris ostendit).

II *sensu latiore:* **A** *gener. i. q. subsistere – sich widersetzen:* NOTKER. LAB. epist. 8 (Festschrift H. Fromm. 1979. p. 172) est enim, quae nos trahit, necessitas, non voluntas, et iniunctis -are nequimus. **B** *iur. et philos. i. q. inducere, opponere – entgegnen (absol.):* CHART. cell. Paulin. 50 p. 62,38 (a.

[Pörnbacher]

1209) -bat pars adversa petens restitutionem. ALBERT. M. anal. pr. 2,7,7 p. 800a,17 quod . . . per primam *(sc. figuram)* fiat instantia, patet ex hoc, quia, si adversarius concludat omni inesse minori extremitati maiorem, tunc -amus dicentes contrariam, quoniam nulli inest *eqs.*

adi. **1. instans,** -antis. *? indecl.: l.29. pendet* in *c. abl.: l. 11.* **1** *infestus, periculosus, urgens – beunruhigend, bedrohlich, drohend:* ALTFR. Liutg. 1,27 p. 33,1 venturae sunt a Nordmannis persecutiones magnae et -ia bella devastationesque *(sim. p.2049,67).* MEGINH. FULD. Alex. 11 p. 433,33 propter -em in filio infirmitatem. BERTH. chron. B a. 1077 p. 265,13 litteras . . . sollicitudinum -ium plenas dirigebant *(sc. regni primates). saepe.* **2** *imminens, necessarius, gravis – anstehend, dringend, wichtig, schwer(wiegend):* THIETM. chron. 5,44 propter -em necessitatem (*sim.* BERTH. chron. B a. 1077 p. 296,6 pro -i necessitatis tante articulo). BERTH. chron. B a. 1077 p. 280,16 de -bus causis. a. 1080 p. 376,11 ad -s negotium. *saepe. in titulo libri:* CIRCA INSTANS[tit.] incipit liber de simplici medicina . . . dictus Circa -s: circa -s negocium de simplicibus medicinis nostrum versatur propositum. **3** *proximus, oboriens, imminens – kommend, (unmittelbar) bevorstehend, an-, einbrechend, nahe:* **a** *in univ.:* WALAHFR. Wett. 906 taliter . . . diem frater consumpserat illam ⌊-emque rotam noctis⌋ (noctem subsequentem HEITO Wett. 30). POETA SAXO 1,397 nox -s. 2,238 hiems. 3,346 tempore . . . -is brumae. GODESC. SAXO theol. 23 p. 329,18 -e morte. THIETM. chron. 6,3 -i quadragesima. OTTO FRISING. gest. 2,3 p. 105,5 festivitatis -s gaudium *(per enallagen).* ACTA civ. Wism. A 619 in nativitate Domini nunc -s. 1086 in festo Martini nunc -s. **b** *c. colore quodam:* **α** *currens – während, laufend:* LIBER diurn. 59 die . . . -is mensis. HETTI epist. 2 quam *(monitionem)* -i a n n o . . . suscepistis (*sc. episcopus;* ANNAL. Fuld. Ratisb. a. 884 p. 112,23. *al. sim.* ANNAL. Fuld. Altah. a. 898). CONST. imp. II 102,1 ab -i Augusto presentis XIII. indictionis ad duos annos. *saepe.* **β** *praesens – etwas das eingetreten ist, gegenwärtig, jetzig:* ARBEO Corb. prol.[tit.] -e . . . tempore (HRABAN. epist. 27 p. 441,37 -i. DIPL. Ludow. Germ. 67 p. 94,5. HROTSV. gest. 667. *al.*). HRABAN. epist. 29 p. 447,28 propter infirmitatem -is temporis. DIPL. Arnulfi 160 p. 243,1 omnium . . . fidelium -is . . . temporis et futuri agnitum esse volumus notitiae (*sim.* DIPL. Ludow. Inf. 4 p. 100,30). CHART. Eichsf. 96 p. 59,3 notum esse volumus universis tam future quam -is etatis (*item* 98 p. 60,24). *persaepe.* **γ** *terrenus – irdisch, diesseitig, vergänglich:* BONIF. epist. 9 p. 5,5 cuncta velociter transitura sunt -ia et in aeternum mansura cito adfutura. VITA Pus. 8 p. 221,2 hęc -is vitę consolatio erat. SERMO nat. virg. 1 ubi vitae -is quam ubi mortis futurae diem habuere natalitium. TRANSL. Eug. Tolet. 2 p. 260,11 -ia . . . commoda. 33 p. 278,25 respuit . . . pompas -ium seculorum. *al.* **4** *vicinus – umliegend: v. p.2072,49.* **5** *studiosus, diligens – eifrig, sorgfältig, fleissig:* **a** *de actione:* FORM. Marculfi 2,36 qui nobis . . . -i famulantur offitio. ARBEO Emm. 7 p. 37,13 -issime curae intentus (-i cura VITA Emm. 7). WILLIB. Bonif. 8 p. 45,13 -i . . . labore (HUGEB. Willib. praef. p. 87,38. WANDALB. creat. mund. 263). DIPL. Karoli III. 19 propter fidelitatem et -issimum illius *(presbyteri)* obsequium. *al.* **b** *de hominibus:* GODESC. SAXO theol. 22 p. 321,13 me faciat *(sc. Deus)* sibi semper fidelissimum, -issimum . . . cultorem suum. DIPL. Otton. I. 159 quatinus coenobitę . . . nostri . . . -es ad Regem regum sint depraecatores. *al.* **6** *vehemens, impensus – innig, inständig:* CHART. Aquens. 38 l. 4 (a. 1180) -issimis precibus. CHART. Heinr. Leon. 29 p. 41,38 (spur.) quorum *(principum)* peticio tanto . . . fuit -ior, quanto *eqs.* **7** *instantivus – einen Einwand betreffend (usu philos.): p.2051,48.*

2. institus, -a, -um. *imminens, celer – dicht folgend, rasch (de signif. cf. ThLL. VII/1. p. 2005,36sq.):* MIRAC. Quint. 13 (MGScript. XV p. 268,28; c. 827) qui *(presbyter)* preceptoris precepto accelerans ab ipso muto -o (infesto 3) . . . insequebatur gressu; porro ostio turris aperto fit mox preitor, qui erat olim insecutor.

subst. **instans,** -antis *n. (m.: p.2050,12)* **1** *punctum temporis, momentum (temporis) – Augenblick, Moment:* URSO element. 2 p. 47,2 in proximo -i. CHART. Mekl. 1233 p. 417,28 in ipso -i. *saepe. v. et p.2050,12. locut.* in -i *i. q. nunc, iam – jetzt, eben, auf der Stelle:* URSO element. 2 p. 47,8 in -i. CONST. imp. II 427,60 quicumque res sibi subtractas . . . deprehenderit . . ., hunc *(sc. furem)* iuramento in -i nominet. CHART. Aschaff. 96 p. 256,2 nunc in -i. *al. v. et p.2049,48.* **2** *praesentia – Gegenwart, Anwesenheit:* OTTO FRISING. gest. 1,5 p. 22,9 quem celerrimum fluxum formarum cum sequatur fluxus morarum, tempus tam acutum emergit, ut eius -s vix . . . conspici queat.

adv. **instanter.** **1** *de tempore:* **a** *immediate, celeriter – sofort, auf der Stelle, schnell, rasch:* AESCULAPIUS 41 p. 66,30 adhibenda adiutoria calida . . ., -r quae maturent . . ., ut distillatio sanierum fiat. CONST. Melf. 2,10 p. 311a,20 accusatorem -r accusationem prosequi volumus institutam. *ibid. al. huc spectare vid.:* OTTO MOR. hist. p. 83,9 quibus *(sc. captivis)* deductis multas alias -r *(ci.,* instar *ed.* [inst' L_1, instituit L_2]) furcas, super quas omnes suspenderentur, levari precepit *imperator.* **b** *subito – plötzlich:* POETA SAXO 1,252 depressos somno Francos -r adorti Saxones caedem . . . fecere. **c** *incessanter, continue – unablässig, andauernd, während:* AESCULAPIUS 20 p. 26,13 evenit . . . passio *(i. anhelitus)* . . . viris frequenter in accedentibus aetatibus et -r usque ad senectam ducentibus (*cf. Gariopont. pass. 2,13 fol. 30r* instat usque ad senectutem). WILLIB. Bonif. 5 p. 24,7 per tres -r annos. EKKEH. IV. bened. I 16,34 qui certavere, . . . celeres surgant . . ., pugnent -r (gloss.: omni hora). 43,28 (gloss.) candelę ardentes -r. **2** *de modo (intentionis):* **a** *ardenter, vehementer, intente, impense – leidenschaftlich, eindringlich, innig, inständig:* HRABAN. epist. 3 p. 385,27 qui *(fratres)* me -issime postulabant, immo cogebant, ut *eqs.* (*sim.* INNOC. III. registr. 1,299 p. 422,16). 14 p. 402,10 id ipsum *(sc. conditionem)*, ut divina clementia diutius fieri permittat, assiduis precibus -r deposcimus. DIPL. Loth. I. 23 p. 95,8 -ius hoc suadere decertavit *coniunx nostra,* ut *eqs.* 117 p. 270,6 quatenus . . . sacerdotes Dei . . . pro salute . . . principum -r et fideliter orare delectet *(item* 124 p. 284,43. *al. sim.* DIPL. Arnulfi 153 p. 233,38 -ius . . . exorare. *al.).* DIPL. Constantia 34 p. 108,35 abbatissa . . . celsitudini nostre -ius supplicavit, ut *eqs. saepe.* **b** *graviter – nachdrücklich:* WILLIB. Bonif. 6 p. 28,31 ut . . . aliis -r . . . praedicaret (*sim.* EIGIL Sturm. 3. 17 p. 151,7). 8 p. 46,18 populum ab erroris invio -issime revoca. DIPL. Otton. I. 222a p. 306,24 hoc -issime iubemus, ut *eqs.* **c** *studiose, diligenter – eifrig, sorgfältig, fleissig:* WETT. Gall. 29 p. 273,13 labore -issime debere perfrui. HRABAN. epist. 27 p. 442,20 ut . . . librum -r legas *(sc. episcopus).* RADBERT. corp. Dom. prol. ad Karol. 66 talia . . . -ius perscrutari. 14,186 quatinus . . ., quod adhuc latet, fide -ius requiramus. psalm. 1,57 eam *(disciplinam)* . . . excolere -ius. WALTHARIUS 510 -r (instantē *S*) cunctam circa explora *(sc. Hiltgunt)* regionem. *saepe.* **d** *recte, legitime – pflichtbewusst:* DIPL. Otton. III. 263 p. 680,26 quas *(curas)* pro . . . tranquillitate regnorum -issime patimur (*sim.* 425 p. 859,16). **e** *pertinaciter – hartnäckig, beharrlich:* HUGEB. Willib. praef. p. 87,3 non temeritatis audacia -r fretus (freta *pars. codd.*).

1. instratus *v.* insterno. *Pörnbacher*

[2. in(i)stratus *v.* ministro: GLOSS. med. cod. Petropol. p. 272,26 (gloss. K).]

instrepito, -are. *cum strepitu deposcere, clamare – lärmend fordern, vorbringen (usu trans.):* EKKEH. IV. cas. 76 p. 158,6 Victor . . . solus conditiones quasdam cum abbate agendas -at; cui animo saniores resultant.

instrepo, -ui, -ere. **1** *vi praeverbii vigente i. q. insonare, strepitando infundi, descendere – entgegendröhnen, lärmend eindringen (in, auf):* PETR. ROM. Mans. (MGScript. XV p. 930,31; a. 1049) -uit factum . . . noni papae Leonis auribus. SIGEBOTO Paulin. 40 quia tumultus silentio officeret et quietis propositum indisciplinatus secularium excursus eis *(sc. monachis)* semper -ens emolliret. **2** *vi praeverbii evanida:* **a** *strepitare, crepitare – lärmen, krachen, dröhnen:* WALTH. SPIR. Christoph. II 1,55 postquam prima quies summovit gaudia cęnę, -uit salibus prę cuntis Alphesiboeus. ANSELM. MOG. Adalb. 500 -it armorum fragor et murmur lituorum. **b** *ge-*

mere – stöhnen, ächzen: DIPL. Manfr. 18 p. 38,34 molientes . . . tumultus bellicos et Martis temperare furores, quibus humanum iam diu conquassatum genus -uit.

[instrico *v.* intrico.]

? ✱**instrigo,** -avi, -are. (in *et* striga) *incantare – behexen:* LEX Alam. 77 capit. p. 49 (cod. 8) si quis muliere gravida -verit *(v. notam ed. p. 170b).*

instringo, -strinxi, -strictum, -ere. **1** *strictius:* **a** *astringere – heran-, hinziehen:* AURELIUS praef. p. 482,5 emprostotonosis . . . ad pectus mentum hominis -it. **b** *constringere – zusammenziehen, 'konstringieren':* AURELIUS 18 p. 719,24 quando nos oportet mitigare fluxum -entibus (*Gariopont. 7,15 p. 158v* constringentibus) adiutoriis. DYNAMID. Hippocr. 26 (ed. Rose) vomicam -it *menta.* 28 nigra *(beta)* ventrem -it. **2** *latius i. q. artare – einengen:* PAUL. BERNR. epist. p. 473,2 quos et quot episcopos suffraganeos habuerit *(sc. ecclesia Mediolanensis)*, ante quam Mogontina dilatatio terminos eius -xerit.

? *adi.* **instrictus,** -a, -um. *acc. sg. neutr. pro adv. i. q. constricte, colligate – eng* (*zusammengebunden; ni subest* in *et* strictum): FRID. II. IMP. art. ven. 3 p. 2,27 ambabus . . . alis *(sc. gruis)* . . . invicem contiguatis -um habeat corrigiolam cervi vel de alio corio.

instromentum *v.* instrumentum.

instructio (-ccio), -onis *f.* **I** *praevalente sensu constituendi:* **A** *(con)structio – Errichtung:* **1** *in univ.:* DIPL. Otton. I. 240 p. 336,25 nullas . . . redibitiones . . . seu -es murorum facere vel persolvere cogantur *monachi* (*inde* DIPL. Otton. II. 243 p. 275,5; *cf.* DIPL. Heinr. II. 300 p. 373,38 extructiones). **2** *cultus (terrae) – Bebauung, 'Kultivierung': v. p.2079,4.* **3** *structura – Konstruktion, Bau(weise):* NOTKER. BALB. gest. 2,14 p. 77,7 sapientissimus Karolus ex -e vel agilitate *(sc. navium)* non mercatores, sed hostes esse *(sc. exploratores Nordmannorum)* deprehendens. **B** *fundatio – Gründung:* FUND. Grat. Dei 1 p. 686,1 ecclesie primitivam -em utile videtur, ut breviter ostendamus *eqs.*

II *praevalente sensu ornandi, muniendi:* **A** *corpor. i. q. dispositio, ordinatio, apparatus – Ausrüstung, Ausstattung, Einrichtung, Bestückung:* **1** *in univ.:* AETHICUS 30 arma et navale -e et captura bestiarum *(sed cf. interpr. ed.).* 36a ad extremum iterum periclitatis nauticis, naufragium perpetratum, iterum navium -e <in> pristina reparant. BRUNO MAGD. bell. 31 p. 34,2 audita Saxonum multitudine simul et armorum -e. **2** *spectat ad causas, traditiones documentis instruendas:* FORM. Marculfi 2,19 p. 244,5 licet empti vindetique contractus sola precii adnumeratione et rei ipsius tradicione consistat ac tabolarum aliorumque docimentorum ad hoc tantum interponatur -o (instructu *var. l.*), ut *eqs.* CHART. Merseb. 200 p. 162,22 (epist. papae a. 1229) probationibus aliis, que ad -em sui negotium requirebat, ab utraque parte receptis negotium ipsum ad sedem apostolicam remitterent sufficienter instructum. **B** *spirit.:* **1** *institutio, praeceptio, constitutio – Anweisung, Vorschrift, Befehl, Verfügung:* **a** *gener. (c. gen. inhaerentiae.: l. 56):* CAND. FULD. Eigil. II capit. 13 p. 96 confirmatio regis et -o eiusdem. WOLFHER. Godeh. I 10 p. 175,36 ad quod *(fastigium)* . . . non . . . sine divinae iussionis -e electus sit. ELIAS SAL. mus. 5 p. 21a connexio punctorum est signum et -o, quod debeat fieri *eqs.* 8 p. 25a. **b** *iur. et canon.:* LEG. Burgund. const. I 50,1 p. 82,2 necesse est, ut terminandae causationis modum -o legibus adiecta contineat. CAPIT. reg. Franc. 187 p. 7,30 de -e missorum. DIPL. Heinr. III. 70 p. 94,25 omnia . . . aliquo -is titulo hactenus donata et collata seu tradita . . . sancte Astensi ecclesie . . . concedimus (*cf.* DIPL. Otton. I. 374 p. 514,8 inscriptionis et donacionis titulo). *al.* **2** *eruditio, informatio, doctrina – Unterricht(ung), -weisung, Belehrung:* **a** *gener.:* **α** *in univ.:* EPIST. Laens. 2 vestram *(sc. magistri)* clemenciam . . . duximus *(sc. discipuli)* exorandam, quatenus . . . excessus nostri . . . velitis oblivisci, nos sub alas vestre -is recipientes iterato. *v. et p.2074,20.* **β** *de formatione animalium ('Abrichtung'):* FRID. II. IMP. art. ven. prol. p. 5,26 de -e avium rapacium. 3 p. 1,18 dicamus de instrumentis idoneis ad -em generum falconum. ALBERT. M. animal. 8,208 est *elephas* . . . magis aliis receptibilis disciplinae et -is. **b** *theol. spectat ad catechesin, praedicationem rectae fidei:* **α** *in univ.:* ORD. Rom. 16tit. in nomine . . . Domini nostri Iesu Christi incipit -ccio ecclesiastici ordinis. LIUTG. Greg. 2 p. 70,2 Bonifatius numquam cessare potuit a custodia et -e gregis sui. 11 p. 75,36 inspiratus a Deo exarsit in amore et -e (institutione 3) discipulorum. WALAHFR. Gall. 1,25 p. 303,14 ut multitudini . . . sacrae -is pabula ministraret. ALBERT. M. miss. prol. 8 p. 5,32 -o . . . ad perfectam huius boni pertinet revelationem *(spectat ad partem missae). saepe.* **β** *in titulo libri:* CATAL. biblioth. A I 16 p. 71,27 -o eclesiastici ordinis in codicillo I. p. 73,2 -um Iunilii libri II.

✱**instructivus,** -a, -um. *c. gen. obi.: l.16.18. ad instructionem aptus, docens – unterweisend, belehrend:* ALEX. MIN. apoc. 10 p. 218,26 'et erat' eadem *(sc. s. Benedicti)* regula tamquam divini amoris et honestae conversationis -a 'in ore tamquam mel dulce'. ALBERT. STAD. Troil. add. p. 308,23 morum est et bonorum operum -us *liber.* ALBERT. M. animal. 11,3 duos modos manifestum est esse in omni opinione; . . . alter . . . est instructio et doctrina . . ., propter quod . . . -a est scientia in illa parte et doctrinalis. summ. theol. I 20,80a p. 869a,15 si verum est, quod dicit *Bernardus*, quod oportet, quod promulgatum a Deo praecepto exsecutorio mutetur vel solvatur praecepto probativo vel -o.

adv. ✱**instructive.** *modo instructionis – auf unterweisende, belehrende Weise:* ALBERT. M. summ. theol. I 1,5,4 p. 22,74 oportet habere *bonum virtutis meritoriae* multa inclinantia ad ipsum, scilicet coactive et -e.

instructor, -oris *m.* **1** *exstructor, aedificator, architectus, artifex – Erbauer, Baumeister, Errichter:* **a** *proprie:* **α** *in univ.:* AETHICUS 56 nec artifices <aut> -es *(v. notam ed.).* ALBERT. M. sent. 2,3,1,15 p. 93a,13 domus in lapidibus et lignis est a domo, quae es<t> in anima -is. anim. 1,1,7 p. 131a,44 qui *(mechanicus)* dicitur -r sive architecta, qui structuras facit. **β** *fundator – Gründer:* FLOD. hist. 1,1 p. 61,30 menium locatores nostrorum vel -es exquisisse non ad rem *(sc. conditionem urbis)* adeo pertinere videbitur, cum *eqs.* 4,47 p. 449,2 domnus Gontbertus huius -r cenobii. DIPL. Karoli M. 241 p. 338,34 (spur. s. XI.med.) rogatu Lulli Mogontiacensis archiepiscopi, -is eiusdem loci *(sc. monasterii Herolfesfeld).* **b** *in imag. vel translate i. q. auctor, initiator – Urheber, Verursacher:* **α** *in univ.:* ANNAL. Fuld. Altah. a. 898 dissensionis et disruptae pacis . . . Arbo . . . -r delatorque atque proditor esse convincitur. **β** *librorum ('Verfasser'):* CARM. libr. III 81,33 (ed. U. Westerbergh. 1957. p. 9) -em (-e *var. l.*) plebeii carminis huius comenda insursum, vir pie sive potens. HONOR. AUGUST. sigill. 5 (PL 172,509D) custodes murorum, id est prophetae et apostoli -es librorum, pallium meum tulerunt, id est *eqs.* **2** *institutor, eruditor, praeceptor – Lehrer, Unterweiser:* **a** *in univ.:* AETHICUS 25 inperitos habet *Hibernia* cultores et -es, habet distitutos habitatores. CARM. de bello Iud. A 66 (NArch. 7. 1882. p. 610) Caesaris hos apices lege: qui dudum tuus ultor exstitit, -r sit tuus iste modo. HILDEG. scivias 1,3 l. 368 mathematici, mortis -es. *al. v. et p.2075,11.* **b** *spectat ad fidem:* DIPL. Ludow. Germ. 26 p. 32,24 secundum regulam sancti B<en>edicti primi -is illius normae. WANDALB. martyr. 606 interpres legis veterisque novaeque probatus, -r doctrinae . . . Hieronimus. CHART. episc. Halb. 115 p. 78,3 (epist. papae) hunc *(sc. episcopum)* ad vos tamquam alterum Bonifacium salutis vestre dirigimus -em. ELIS. SCHON. viar. 6 visionis tercie interpretationem cum ab angelo -e meo sciscitarer. *saepius. spectat ad fidem Saracenorum:* FRAGM. de exp. Frid. I. imp. p. 21,6 infundat *(sc. deus Saracenorum)* orationem suam super prophetas suos et maxime super -em nostrum, nuntium suum, Mahumeth prophetam.

✱**instructorius,** -a, -um. **1** *instruens – die Form einer Anweisung besitzend, anweisend:* ALBERT. M. summ. theol. I 20,80,2,2 p. 871b,21 sicut . . . de praecepto dictum est, quod triplex est, scilicet exsecutorium, probatorium et -um, ita intelligendum est de prohibitione. l. 47 prohibitio -a fuit, quae facta fuit leproso *(spectat ad Vulg. Matth. 8,4).* **2** *ad instructionem, institutionem aptus, docens – unterweisend, belehrend:*

[Leithe-Jasper]

a *adi. (c. gen. obi.: l. 2. 5):* CONR. HIRS. dial. 968 Tullius in omnibus libris suis -us est virtutum. BALDW. VICT. dict. 5,86 (Quadrivium 13,2. 1972. p. 27) hoc ... scire debent spiritales, quod ea, que sibi invicem scribunt, talia esse debeant, ut sint ... rudium -a. ALBERT. M. euch. 3,2,4,3 p. 296a,16 apostolorum exemplum -um debet esse ecclesiae. miss. 3,3,1 p. 81a,32 praefatio duas habet partes, scilicet excitationem populi ad attentionem et ipsam -am praefationem. **b** *subst.:* **α** *fem. i. q. doctrix – Lehrerin:* ACCESS. ad auct. p. 29 quae *(ethica)* morum -a est et exstirpatrix malorum (*cf.* p. 30 bonorum morum est *ethica* instructor, malorum vero exstirpator). **β** *neutr. fere i. q. opus didacticum – etwa: Unterrichtsmittel, Lehrbuch:* HUGO TRIMB. registr. 777 quod -um sit *registrum* pocius minorum ac introductorium in corpora tenorum *(v. notam ed. p. 255).*

instructura, -ae *f.* *(con)structura, aedificatio – Bauwerk, Anlage:* AETHICUS 90 multis atque diversis operibus et -is ... sculptis vasaque arte pulcherrima caelata aenea. MIRAC. Hucberti 1,2 p. 819E aedificii ⌞contructuram inspiciendo⌟ (-am conspiciendo *var. l.*) valde admiror.

1. instructus, -us *m.* **1** *apparatus – Ausstattung, -rüstung:* OTTO SANBLAS. chron. 17 Fridericus ... sine -u bellico ... Italiam ingreditur. *v. et p.2073,48.* **2** *institutio – Anweisung, Unterweisung:* URSO gloss. 24 p. 53,18 intentoris -u ... solitudinem et ... similia beate viventibus necessaria considerat *homo miser.*

2. instructus *v.* instruo.

✱**instruito,** -are. *instruere, docere – unterweisen, -richten:* VITA Landel. Laub. 94 cui *(Autberto)* puer almifluus committitur -andus.

✱**instrumentalis,** -e. ὀργανικός, *instrumenti loco adhibitus, adiuvans, ministrans, efficiens, ad instrumentum pertinens – als Hilfsmittel, Werkzeug dienend, bewerkstelligend, 'instrumental', organisch:* **1** *adi.:* **a** *philos. et natur.:* ALFAN. premn. phys. 40,9 p. 129 non ... omnino -ium (*PG 40,769B* ὀργανικῶν) vel bonorum, quae dicuntur, contingentium vel accipientium finem secundum providentiam potestatem habemus, sed *eqs.* HERM. CARINTH. essent. 2 p. 174,24 'anima est' ait *Aristoteles* 'perfectio corporis naturalis -is (-i *var. l.; p. 412b,6* ὀργανικοῦ) potentia viventis'. ALBERT. M. cael. hier. 1,1 p. 3,14 causa. anim. 2,3,10 p. 114,47 primum ... movens materiam generabilium et corruptibilium est caelum, cuius lumen est qualitas -is. *al.* **b** *anat. et medic.:* PS. GALEN. anat. 1 p. 167A de necessitate ad omne membrum -e veniunt duae venae, pulsatilis et non pulsatilis (ALBERT. M. animal. 1,110 membra -ia sive organica. *al.*). ALBERT. M. animal. 10,37 inveniuntur in ea *(matrice)* aegritudines -es ex situ et figura sua vel quantitate accidentes (16,148). *al.* **c** *mus. spectat ad instrumenta musica:* CAES. HEIST. mirac. I 1,40 p. 49,29 tam suavem audivit *virgo* melodiam ..., ut nullus chorus sive corporalis, sive -is tantae dulcedini posset comparari. LAMB. mus. quadr. p. 252a dividitur *musica*, quia alia -is, alia humana, alia rhytmica. IOH. GARL. introd. mus. 18 musica -is est illa, quae instrumentis musicalibus exercetur. IOH. AEGID. mus. 4,19 -is ... imitatio, quae instrumentis constat artis vel naturae, nostrae subiacet considerationi. *al.* **d** *math.:* ALBERT. M. metaph. 1,4,2 p. 49,51 Pythagoras triplicem dixit esse numerum, scilicet -em, formalem et materialem; -em autem vocavit numerum abstractum a rebus, quo utimur ad res numerandas (*sim.* 1,5,10 p. 81,36). **e** *iur. i. q. documentis, litteris instructus – mit Dokumenten, Beweismitteln ausgestattet:* CHART. Eichst. 108 p. 161,21 (a. 1280) tranquillitati et quieti domus Domini ... consulitur, dum id, quod in eius honorem geritur et profectum, -i fide in posteros propagatur. **2** *subst. neutr. i. q. instrumentum – Werkzeug, Hilfsmittel (usu plur.: l.70):* ALBERT. M. pol. 7,1f p. 623a,47 omne ... -e deserviens, in quadam determinata quantitate proficit. *publ. et iur. i. q. indicium – Beweismittel:* CHART. Landeshut. 124 p. 72,40 (a. 1280) cum ... nos rogaverint *abbatissa et conventus*, ut ... processum in premissis habitum ... -ibus sigilli nostri karactere muniremus *(sc. comes).*

adv. ✱**instrumentaliter.** *modo instrumenti – als Hilfsmittel, Werkzeug, nach Art eines Werkzeuges, in 'instrumentaler' Weise:* CAES. HEIST. mirac. I 7,16 p. 22,22 meritum ... consistit penes gratiam efficaciter, ... penes opera virtutum, ut est oratio ..., -r. ALBERT. M. phys. 8,2,5 p. 598,51sqq. non potest omne *(movens)* movere -r, nisi aliud sit movens se ipso, quod ulterius movet id, quod movet -r. anim. 2,3,6 p. 105,46 dixerunt animam habere ordinem ad omne id, quod -r obsequitur ei. *saepius.* HUGO RIPELIN. compend. 2,35 p. 64a,31 visu videmus effective sive formaliter, sed oculo videmus -r. PS. AVIC. lap. p. 634b,50 solummodo artifex organice et -r operatur. *usu gramm.:* CAES. HEIST. mirac. I 8,19 p. 97,11 qui ... sunt Christi, carnem suam crucifixerunt ... cum vitiis operum et concupiscentiis desideriorum pugnantes; nec ponuntur illi duo genitivi plurales -r, sed passive, eo quod *eqs. (fort. glossa subest; cf. notam ed. Fontes Christiani 86/4. 2009. p. 1550).*

✱**instrumentulum,** -i *n.* (instrumentum; *per analogiam ad* baculum *formatum, ut vid.*) *sensu diminutivo evanido i. q. instrumentum (ad eundum adiuvans) – Hilfsmittel, (Geh-)-Behelf:* HAIMIN. Ved. 2 (MGScript. XV p. 398,5; s. IX.1) pauper quidam ... adeo pede utroque claudus effectus est, ut ... repens potius genibusque innitens, magis se manibus lignea tenens -a traheret, quam ambularet. WALTH. TER. Karol. 31 p. 56,8 cui *(puero)* cum prior loci calamitati eius et miserię compaciens -um quoddam fecisset, quo adiutus non tam ambulare quam reptare valeret.

1. instrumentum (str-), -i *n.* (-a, -ae *f.: p.2077,57.61.63.65;* -us, -i *m.: p.2077,56.64)* *script.:* estr-: *p.2077,55.60.61.* extr-: *p.2077,54.* ? inferm-: *p.2078,34.* -rom-: *p.2077,54.63.70.* -min-: *p.2077,60.61.* ? -men: CONC. Merov. p. 22,31 *(var. l.).*

I *quod instruit, armamentum, supellex, machina, adminiculum, subsidium – etwas das errichtet, herstellt, Gerät(schaft), Werkzeug, Hilfsmittel, Rüstzeug:* **A** *strictius:* **1** *gener.:* **a** *in univ.:* **α** *proprie:* MAPPAE CLAVIC. 192 p. 224,9 pictorum -is. ANON. geom. I 3,10 componitur ... -um ad altitudinem ... inveniendam. FUND. Barr. (MGScript. XV p. 981,40) -a ad capturam piscium utilia. TRACT. de aegr. cur. p. 148,39 cataracte oculorum ... curantur ... cum cirurgico -o, scilicet cum acu. THADD. FLORENT. cons. 184 quod *(vinum)* distilatur cum -o serpentis. CHART. Bern. II 471 p. 490,27 molendinum cum -o, quod walka vocatur ... dederunt *(sc. Haymo materque eius).* ACTA civ. Wism. B 424 exceptis fabrilibus -is. *persaepe.* **β** *translate:* RIMB. Anscar. 37 p. 72,19 licet signa virtutum velut -a iactantiae caute fugeret. RAGIMB. epist. 6 p. 530,6 geometricas figuras ad mensurandum tres pedes habemus ad -um, longum *eqs.* ADAM gest. 4,21 p. 251,10 -a vanae gloriae. RUP. TUIT. vict. 12,11 p. 383,3 tria sacramenta salutis nostrę necessaria sunt -a *eqs.* VISIO Arisl. p. 324,2 visio, quam ... ad huius artis opus composuit et ad sua -a, ignes, imbutiones *eqs.* BRUNUS LONG. chirurg. prol. p. 105C -a ... medicinę sunt tria ...; et illa sunt ... diaeta, potio et chirurgia. ALBERT. M. metaph. 1,4,12 p. 64,53 spiritum accipit *vis formativa* -um, per quem ... cuncta distincte producit. 11,2,22 p. 510,14 qui *(orbis)* est -um motus. *saepe.* **b** *spectat ad arma:* **α** *in univ. (spectat ad arma diaboli: l.60):* GERH. AUGUST. Udalr. 1,12 l. 88 -a ad depositionem murorum. CARM. de Frid. I. imp. 366 iubet -a parari, quis valeat muros dirumpere. HEINR. LETT. chron. 28,5 p. 203,16 alii -a, que ericios et porcos vocant, preparant. CAES. HEIST. hom. II p. 52a habet *diabolus* ... -a venationi congrua: copulas, cornua, sagittasque toxicatas. STATUT. ord. Teut. p. 83,20 si frater ... Christianum ... cultello vel aliquo alio, quo mors inferri solet, -o usque ad sanguinis effusionem vulneraverit. *saepe.* *in imag.:* RUP. TUIT. vict. 13,5 p. 409,17 talibus *(sc. supra descriptis)* -is draco pugnabat et angeli eius. **β** *iunctura* -um bellicum *sim.:* REGINO chron. a. 876 p. 110,24 cui *(Ludowico)* maximae opes erant -a bellica. BERTH. chron. B a. 1077 p. 293,7 machinis et -is bellicis ... muros destruere. CARM. Cantabr. A 5,5a,3 quem Herodes regno timens -is bellorum quesivit perdendum, hunc *eqs. saepe.* **c** *sustentaculum, tabulatum, pegma – Gerüst, Stützwerk, Gefüge:* **α** *in univ.:* TRANSL. Libor. I 35 qui cum ... super eum *(pontem)* transirent, repente rupto sub pe-

dibus eorum -o lignorum ... submersi sunt. VITA Gebeh. Const. 1,12 ut parietibus in altum excrescentibus necessario ... lignorum -a subrigerentur, per quae onera portantes ascenderent et descenderent. CASUS Petrish. 1,23 p. 58,32 ascendit *vir Dei* super -um, ubi illi *(pictores)* iacebant velut mortui. *al.* **β** *tenaculum, suppositorium – Halter, Ständer, Auflage:* EKKEH. IV. cas. 47 p. 108,8 erat Romę -um quoddam et theca ad antiphonarii authentici publicam ... inspectionem repositorium, quod a cantu nominabant cantarium. NOTAE Salv. Scafhus. (MGScript. XIII p. 722,23) diversorum officiorum libris cum luminum -is ... dispositis. THEOPH. sched. 3,82 p. 148,27 folles et -um, super quod iaceant, secundum situm loci ad libitus tuos dispone (*sim.* 3,85 p. 154,8). **d** *structura, opus – Bau(werk), Anlage:* HILDEG. div. op. 3,1,1 l. 2 iterum vidi quasi ... magnę civitatis -um quadratum *(cf. notam ed.).* THEOD. loc. sanct. 1 omnia ... totius provincie -a sive emolumenta deleta sunt. **e** *vas – Behälter, Gefäß:* HUGO FLAV. chron. 2 p. 373,14 cum ... s-um illud, quod avis nominatur, subvectione caementi aptatum perpauci essent, qui ferrent. TRACT. Micrer. p. 92,24 butyrum et lac coruscans in -is coque. *ibid. iterum.* **2** *mus. i. q. organum – 'Instrument':* LUP. FERR. epist. 20 p. 27,25 sistrum m u s i c u m est -um (MUS. ENCHIR. 10,29. *saepe. sim.* ANON. inst. patr. 34 -i musicalis artificio. *al.*). IOH. GARL. mus. mens. add. 14,9 triplex diapason, quod vix reperitur nisi -is a flatu. ELIAS SAL. mus. 31 p. 61[b] qui *(cantus)* cum -o ligneo, cum viella optime cantaretur. ANON. IV. mus. 2 p. 45,7 ulterius *(sc. quattuor currentibus)* ... non in voce humana, sed in -is cordarum possunt ordinari *currentes. saepe.* **3** *anat. i. q. membrum – 'Organ':* **a** *usu vario:* ALFAN. premn. phys. 2,51 p. 36 corpus ... organum, id est -um (*cf. p. 560[A]* ὄργανον) existens animae. 27,4 p. 108 manus ... sunt -um captivum et ad artes congruum. URSO gloss. 21 p. 44,12 principale naturae ad digestionem -um *(sc. est stomachus).* ALBERT. M. veget. 6,298 eius *(croci)* ... oleum odoratum facit anhelitum facilem et confortat -a eius. animal. 12,170 -um sensus auditus est aereum. *avium:* FRID. II. IMP. art. ven. 1 p. 90,13 cum careant *aves* -is vocalibus. **b** *de genitalibus:* ANON. coit. 2,2,1 ipsis naturalibus -is quedam aliquando fiunt, que operancibus eius minimum apposite obsequntur *eqs.* Ps. GALEN. anat. 19 p. 196[A] creavit Deus matricum radicem, ut esset -um et locus generationis in muliere. p. 196[B] -um foeminae habet figuram inversam et protensam, id est fundatam intus; -um hominis habet inversam protensam extra. ALBERT. M. animal. 5,45 est ... spermatizationis signum mutatio ... -orum sive organorum coitus. *al.*

B *latius:* **1** *indicium, testimonium, documentum (scriptum) – Beweis(mittel, -schrift), Zeugnis:* **a** *in univ.:* HEIRIC. Germ. I 3,241 extima telluris limbo cinxisse perenni oceanum perhibent patrum -a priorum. **b** *litterae, diploma, charta – Dokument, Urkunde (t. t. iur.):* **α** *def.:* CONR. MUR. summ. p. 135,25 -um est scriptura facta ad alicuius rei probationem et dicitur -um, quia instruit causas vel quia instruit mentem; et aliud est -um publicum, aliud privatum *eqs.* **β** *exempla varia:* DIPL. Merov. I 135 p. 343,39 tali extro-o ... fermassit. 143 p. 361,39 p<er> suo es-um delegasset vel firmasset. FORM. Marculfi 2,3 l. 51 quod si ⌞alicus -us⌟ (a. -is *var. l.;* CHART. Rhen. med. I 41 p. 47,19 aliquas s-as) ... conprehensus ..., quod nos nec fecimus nec facire rogavimus. CHART. Sangall. B 12 <constat quod> vindedisset ... s<ub leg>edimo iure es-intorum tiv<i ...>; ... signum Daghil<indae, que> hunc s-intu fie<ri rogavit>. DIPL. Karoli. M. 102 p. 146,37 ipsa es-a per manibus se habire adfirmant *(sc. monachi)* et ipsas ... protullerunt recensendas. FORM. Arvern. 1[a] per ipsas stro-as. CHART. Sangall. B 42 s-us firmus permaneat. CONST. Melf. 1,42,2 per -a (-am *a. corr.*) confessionum. *persaepe.* **γ** *iunctura notabiliores (c. gen. inhaerentiae: l.68):* LEX Ribv. 41,1 si quis mulierem disponsaverit, quicquid ei per ... c a r t a r u m -a conscribserit, perpetualiter inconvulsum permaneat (DIPL. Loth. I. 2 p. 54,1 s- c. FORM. Senon. I 38 s- c. *saepe*). DIPL. Merov. I 166 p. 414,17 per l i g i d e m a -omenta (RAHEW. gest. 4,8 -is legittimis. CONST. Melf. 2,36). CONST. Melf. 3,64 falso -o. CHART. Bund. 439 p. 336,34 per p u b l i c u m <in>str<umentum investiture> (CHART. ord. Teut. [Thur.] 296[h] p. 236,21. *saepe; de re v. Bresslau, Urkundenlehre. I. p. 655sqq.*). CHART. ord. Teut. (Thur.) 2 muniri a u t e n t i c i s -is (CONST. Melf. 3,8. *al.*). **δ** *spectat ad syngrapham:* CHART. Worm. 176 (a. 1234) quod numquam mutuum contrahat *episcopus* aput aliquos creditores Romanos ..., qui super -a consueverunt mutuare. **c** *signum – Siegel:* CHART. Mekl. 869 (a. 1260) ut, que a presentibus rationabiliter ordinantur ..., -orum appensionibus ... roborentur. **d** *de sacris litteris:* **α** *in univ.:* VITA Bertuini 4 (MGMer. VII p. 180,1) praedicavit illis *(sc. populo)* verbis divinis et evangelicis -is more solito. VITA Willib. p. 17,4 hagiographorum se ... subdidit -is. *meton. i. q. libri – Schriften, Werke (usu plur.):* COZROH. praef. p. 1,6 omnia -a divinarum scribturarum novi et veteris testamenti in melius reparari non desistit *Hitto episcopus.* **β** *testamentum q. d. – 'Testament':* CAPIT. reg. Franc. 30 p. 80,29 universos veteris ac novi -i libros librariorum imperitia depravatos ... examussim correximus. HRABAN. epist. 52 recurrens ad veteris -i (testamenti *var. l.*) paginas. REINHER. PADERB. comput. 2,12 veteris -i et evangeliorum volumina consultantes. *saepe.* **2** *apparatus, ornatus – Ausrüstung, Ausstattung, Zubehör:* **a** *in univ.:* LEO MARS. chron. 2,37 p. 237,15 (rec. II) princeps ... equorum -a auro purissimo insignita ... transmittens. TRAD. Patav. 633 p. 235,14 curtim quandam ... cum suis omnibus -is, animalibus et ceteris integre tradi constituo *(sc. canonicus).* ACTA civ. Wism. A 1068 Gerardus ... obl<ig>avit navem unam cum omnibus -is. *saepius.* **b** *insigne – Abzeichen, 'Insignie':* THIETM. chron. 2,23 p. 66,11 qui *(rex)* cum ... paratis omnibus -is regalibus generum ... coronare voluisset.

II *in-, constructio – Aufbau, Errichtung:* ROM. SALERN. annal. p. 218,11 fecit *Rogerius* ... ante eam *(sc. urbem)* turrem fieri ..., coriis viminibusque munivit ...; sed nichil huiusmodi infermentum (-um *var. l.*) machine profuit sibi.

III *constitutio, praeceptum – Einrichtung, Anordnung, Regel (usu monastico):* HUGEB. Willib. 2 p. 89,5 illum ... ad sacre cenobialis vitae -a preparare atque perficere festinabant *parentes.* p. 89,26 monasteriale moderationis -a. VITA Rimb. 12 p. 91,10 ut nullus ... -a bonorum operum, quae ... regula commemorat, aeque ut ipse observaverit. SIGEBOTO Paulin. 41 p. 930,15 locus nobis eligendus ... est competentior monasticae vitae, ubi ipsa solitudo quietis quoddam refrigerium cenobialibus -is accomodat. *spectat ad observantiam praeceptorum:* HUGEB. Willib. 2 p. 89,41 ut ... de die in die ad meliora caelestis militiae -a proficeret.

[2. instrumentum *v.* stramentum: VITA Lupi Trec. 7 (MG Mer. VII p. 295,39; cod. B1[a]) sine aliquo lectuli instrumento (p. 295,38 [cod. B2] stramento).]

instruo, -struxi, -structum, -ere. *? script.* str-: *p.2080,34.*

I *struendo parare, efficere, instituere – schaffen, bereiten, herstellen, einrichten:* **A** *proprie:* **1** *c. notione creandi, machinandi:* **a** *erigere, aedificare – errichten, erbauen:* HUGEB. Wynneb. 7 p. 111,30 Dei famulus ... cardos erutando ruram renovabat, ... ibi habitationis casulas -endo collocavit. DIPL. Ludow. II. 85 p. 234,17 (spur.) transfundimus antiquos aqueductus ..., quos ... in pristinum statum reformet ... vel certe novellos -endi ... potestatem habeat *coniunx.* OTTO FRISING. gest. 2,26 p. 131,23 baleare tormentum ... -unt *oppidani. al.* **b** *condere – gründen, aufbauen:* HELM. chron. 110 p. 218,13 -untur illic *(in Slavorum regione)* civitates et oppida. **c** *comparare – anrichten (lassen):* WALTHARIUS 289 Waltharius magnis -xit sumptibus escas. ROM. SALERN. annal. p. 129,15 cenam affluentissimam -unt *(sc. Franci).* **2** *c. notione aptum, promptum reddendi:* **a** *collocare – aufstellen (usu milit.):* THANGM. Bernw. 23 p. 769,41 milites ad expugnationem -it *imperator.* BERTH. chron. B a. 1080 p. 376,14 cohortibus ad bellum ordinatissime satis -tis. **b** *colere, plantare – kultivieren, (be)pflanzen, anlegen:* TRAD. Patav. 637 (a. 1150/70) duas ... vineas alteram -tam, alteram fratrum impensis -endam ... fratribus in usum oblationis contulerunt *(sc. Rödegerus cum uxore).* CHART. Babenb. I 25 p. 35,25 vinee sunt in loco, qui lingua nostra dicitur Baden ..., -tis et ordinatis,

que ad earum pertinent cultum. CHART. Pruss. II 349 p. 235,24sqq. ut . . . milites . . . terram nostram . . . iam dudum desertam et incultam locent et -ant, quam nemo primitus racione locacionis et instructionis propter metum Prutenorum . . . ingredi presumebat, illam locare et -ere desiderant (*sim.* p. 236,11). **B** *translate:* **1** *providere, moliri, expedire – in Gang setzen, in die Wege leiten, ermöglichen:* DIPL. Karoli M. 71 p. 103,10 regalis serenitas semper ea -ere (instituere *var. l.*) debet, quae ad aeterna multimoda conferant lucra. THANGM. Bernw. 24 adversus hostes certamen -unt *(sc. imperator cum suis).* **2** *praeparare – vorbereiten, zurüsten:* WANDALB. mens. 130 classem -tam ventis aptare secundis. BERTH. chron. B a. 1075 p. 226,12 Saxones vim et impetum bellantium utpote ad pugnam omnimode -torum diutius ferre non sufficientes fugam adierunt. OTTO FRISING. gest. 2,20 p. 123,19 erat . . . arx . . . presidiis munita obque tantae opis confidentiam ad propellendam principis iram -i ausa. **3** *capere, constituere – fassen, einsetzen, festsetzen:* CONC. Merov. (CC ser. Lat. CXLVIII^{A}) p. 285,121 quicumque . . . deliberationem, quem . . . in synodale concilio -emus, temerare praesumpserit *eqs.* CHART. civ. August. 30 (a. 1265) exhibito sacramento, ut iuris rigor postulabat, verbis sentencialiter adhoc -tis resignavit *Hartmannus.* **4** *inducere – einführen:* AMALAR. off. 2,21,1 dalmatica a Silvestro papa -ta (instituta *var. l., ed. PL 105,1096^{C}*) est.

II *(instrumento) adornare, suppeditare, munire – (mit einem Hilfsmittel) versehen, versorgen, ausrüsten:* **A** *strictius:* **1** *in univ.:* **a** *gener.:* WALAHFR. Gall. 2,24 ecclesiae . . . custos dum . . . olei copiam ad luminaria -enda non haberet. WIDUK. gest. 3,44 p. 125,6 milites . . . a r m i s potius -ti quam fortuna (THANGM. Bernw. 7 p. 761,19. *saepius*). BERTH. chron. B a. 1079 p. 368,11 figmentorum argutiis ac responsis mirabiliter -tus *(sc. legatus).* OTTO FRISING. chron. 7,35 p. 372,19 taliter *(sc. vestibus)* intus et foris -ti *monachi* . . . signis radiant. *al.* **b** *iur. i. q. (testimoniis) adornare, approbare – (mit Beweisen) ausrüsten, belegen:* CHART. Merseb. 200 p. 162,38 (epist. papae a. 1229) c a u s a m s u f f i c i e n t e r -tam ad nos remittere (CHART. eccl. Halb. I 73. *al.*). *v. et p. 2073,51.* **2** *dotare, augere – ausstatten, mehren:* DIPL. Otton. I. 245^{b} p. 352,25 (spur.) quatinus . . . abbas et sui successores . . . habeant potestatem tenendi, iuste commutandi, regendi, regulariter -endi *(sc. castella, capellas, cellas).* DIPL. Constantiae 52 p. 167,32 monasteria . . . habebis *(sc. archiepiscopus)* sub potestate . . . et providere et -ere ea *eqs.* **3** *co-, inaedificare – bebauen:* TRAD. Werd. 135 p. 30,7 (a. 1165) in Wagenhem in agris nullis edificiis -tis et ad hos pertinentibus II sol. et VIIII den. *(sc. solvendi sunt).* **4** *ornare – schmücken, verzieren:* WALAHFR. carm. 5,42 qui *(Deus)* . . . floribus arva . . . -it. **B** *latius:* **1** *docere, erudire – unterrichten, -weisen, bilden, (be)lehren (c. acc. dupl.: l. 58. p. 2080,2):* **a** *spectat ad fidem Christianam:* **α** *in univ.:* LIUTG. Greg. 8 magister . . . et discipuli eius . . . proficientes . . . in omni opere bono docentes et -entes in via Dei. WETT. Gall. 24 p. 269,27 -tus de scripturis. HRABAN. epist. 9 p. 395,31 ut non solum evangelicis, sed etiam legalibus ad Christi cultum pleniter -amur traditionibus. WALAHFR. carm. 20,46 -imur summae pacis amare viam. HROTSV. Abr. 2,7 psalterium ceterasque divinae legis paginas illam *(Mariam)* crebrius visitando -am (*cf. Vitae patr. 1 p. 652^{D}* docebat eam psalterium). DIPL. Heinr. IV. 447 que *(abbatissa)* vigilanter virgines sibi commissas ad Deo serviendu<m> hortatur et -it discretione laudabili. *persaepe.* **β** *spectat ad praeparationem catechumenorum sim.:* CONC. Karol. A 50^{D},6 in primordio . . . ecclesiae nemo ad perceptionem . . . baptismatis admittebatur, nisi prius et fidei et baptismatis sacramento fuisset -tus. *ibid. iterum.* HRABAN. epist. 40 p. 478,28 de -endis rudibus in fide Christi. VITA Willeh. 2 multi . . . ad fidem -ti fuerant. LIBELL. conv. Baiuv. 3 confines eorum *(Sclavorum)* fide sancta -ti christianique effecti sunt. PONTIF. Rom.-Germ. 99,82 -untur *cathechumeni* de auctoribus et initiis IIII^{or} evangeliorum. *al.* **γ** *spectat ad regulam s. Benedicti:* EPIST. var. II 5 praef. p. 305,23 dum regulares monachi venerint, qui iussu imperiali tota coenobia gentis nostrae . . . regulariter -ere debebunt. DIPL. Otton. II. 63 p. 74,11 quem *(Alavvicum)* idoneum . . . vitam beati Benedicti monachos -endum elegimus et abbatem posuimus. TRAD. Ratisb. 345 quem *(filium)* illuc *(ad s. Emmerammum)* obtulit sub regulari vita -endam *(sic). al.* **b** *usu vario:* **α** *spectat ad homines:* ARBEO Emm. 37 p. 85,18 erat . . . operandi peritiae -tus *senex.* HRABAN. epist. 29 p. 446,28 cum in utraque lingua perfecte -tus esset *Theodorus.* NOTKER. BALB. gest. 1,5 p. 7,4 erat quidam clericus . . . scientia litterarum non satis -tus. IDUNG. PRUF. argum. 453 cum intentione . . . mores -endi introduxit *Horatius* rusticum murem et urbanum murem sibi invicem colloquentes. OTTO FRISING. chron. 2,8 p. 76,6 tercius *(sc. liber Aristotelis)* . . . iudicium purgans et -ens . . . docet *eqs. (v. notam ed.).* CHART. episc. August. 86 p. 90,14 Wolfhardo nobile . . . Sifrido dapifero . . . verba et formam donationis -ente. *persaepe.* **β** *spectat ad animalia i. q. formare – abrichten:* FRID. II. IMP. art. ven. 4 p. 101,8 ille, qui portat -tum *(sc. falconem)*, precedat et vadat ad iactandum. 6 p. 189,33 -ere ipsos *(falcones)* ad circumvolandum in directo super falconarium. ALBERT. M. animal. 2,9 per . . . promuscidam porrigit *elephas* domino suo, quod voluerit dominus suus, qui eum -xit. *al.* **2** *certiorem facere – informieren, benachrichtigen:* LEG. Wisig. 6,1,2 p. 248^{a},13 quod si accusator, priusquam occulte iudici notitiam tradat, . . . per ordinem -xerit, quem accusat. EPIST. Desid. Cad. 2,12 apices . . . accepimus, ubi nobis per singula pietas consueta -ere dignavit. FORM. Flav. 117^{1} supplicamus . . ., ut nos . . . in omnibus -ere faciatis *eqs.* *fort. i. q. testimonium dare, probare – viell.: bezeugen, beweisen:* CHART. episc. Halb. 491 (a. 1203/15) commonitus et a litonibus . . . ville -entibus veritate diligenter requisita cessit ab omni iure *advocatus.* **3** *praecipere, iubere, hortari, (ad)monere – anweisen, anordnen, beauftragen, auffordern, anraten:* DIPL. Merov. I 141 p. 356,29 Amalricus nulla evident potuit tradire racion, qual<iter> in ac causa structus advenisset. WILLIB. Bonif. 5 p. 19,3 fratres . . ., ut patris cuiuslibet spiritalis se subiungerent imperio, -xit. TRAD. Frising. 38 p. 66,31 ego Pern diaconus iussus ab episcopo Herede atque -tus donationis cartulam conscripsi. THEGAN. Ludow. 54 p. 248,22 illi *(duces)* -xerunt eum *(Lotharium)*, ut veniret ad misericordiam patris. STATUT. ord. Teut. p. 111,7 fratres . . . non milites equitabunt sub vexillo suo posterius vel antea, sicut iussi fuerint vel -ti. *saepius.* *expressius i. q. bene consulere – gut beraten:* VITA Heinr. IV. 11 p. 36,30 isti *(qui tibi suggerunt)* te decipiunt, non -unt.

adi. **instructus,** -a, -um. **1** *doctus, eruditus – gelehrt, gebildet, bewandert:* DIPL. Otton. II. 219 p. 248,23 ipsi *(Stabulenses)* primam electionis *(sc. abbatis)* obtineant vicem, si apud eos melior meritis et -ior literis inveniatur. ADAM gest. 3,2 p. 144,4 erat *archiepiscopus* nimirum vir genere nobilissimus . . . ingenio acri et -o. BERTH. chron. B a. 1078 p. 317,7 modis omnibus et commentis ad hoc -issimi et oratoria satis proclamatione linguosi *(sc. legati).* **2** *praeparatus, munitus – (aus)gerüstet:* OTTO SANBLAS. chron. 11 p. 11,18 mille de exercitu milites -issimi . . . cives . . . offendunt *(sim.* 20 p. 23,8 milites . . . ad bellum -issimos coadunavit *archiepiscopus).*

subst. **instruens,** -entis *m.* *magister, instructor – Lehrer:* WALAHFR. carm. 72,4,3 ut, quod ingessit vigor -is, vita probaret.

✶**instudeo,** -ui, -ere. *studere, incumbere – sich bemühen (um), bedacht sein (auf):* WOLFHER. Godeh. I 7 p. 173,36 labori . . . operandi tantopere -uit, ut *eqs.* VITA Serv. 42 quod, dum aliquando prebenda canonicis Traiectinis non preberetur, divinis detrectabant pro ritu -ere ceremoniis.

✶**instultizo,** -are. *ridiculum facere – lächerlich machen:* BERTH. RATISB. serm. exc. p. 32,19 quomodo potestis *(sc. haeretici)* vos ita permittere -ari?

✶**instupefactibilis,** -e. (in- *et* stupefacere) *qui stupefieri non potest, intrepidus – unerschütterlich, unerschreckbar:* ALBERT. M. eth. I 205 p. 184,27 quod 'fortis' in . . . terribilibus aut ausibilibus, quae secundum hominem sunt, est '-is' (*p. 1115^{b},11* ἀνέκπληκτος), id est imperturbatus. eth. II 3,2,1 p. 236^{a},27 liberalis est, qui ad expensam impavidus est; magnificus autem, qui ad omnem largitionem -is. 3,2,3 p. 239^{a},28 tali *(sc.*

[Leithe-Jasper]